

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

X

R. 2. 17

2213 d. 34

Text. Gr. 9

= C Gr 650/9

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΜΟΥΣΑΙ.

HERODOTI

HALICARNASSENSIS HISTORiarum LIBRI IX.

PARISIS.—EXCUEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ.

HERODOTI HISTORIARUM LIBRI IX

RECOGNOVIT

ET COMMENTATIONEM DE DIALECTO HERODOTI PRÆMISIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

CTESIÆ CNIDII

ET CHRONOGRAPHORUM, CASTORIS, ERATOSTHENIS, ETC.

FRAGMENTA DISSERTATIONE ET NOTIS ILLUSTRATA

A

CAROLO MÜLLERO.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

PARISIIS,

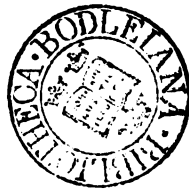
EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI REGII FRANCIAE TYPOGRAPHO.

M DCCC XLIV.

R. 7. 11.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

SCRIPSIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

Dialecti Ionicæ quattuor species accurate distinxit Herodotus 1, 142 (1), Caricam, Lydiam, Chiam cum Erythræa, Samiam. Eas an disputationis de dialecto Ionica suæ fundamentum fecerit Philoxenus (2) an non fecerit nescimus: qui hodie supersunt grammatici duo hujus dialecti genera distinguere solent, quorum alterum τὴν ἀρχαίαν sive παλαιὰν ἰάδα appellant, Homericam vel epicam veterem intelligentes, alterum τὴν δευτέραν vel μεταγενεστέραν vel ὑστέραν vel νέαν sive νεωτέραν ἰάδα (3), quibus nominibus comprehenduntur quicunque post

(1) Herodoti verba sunt, γλῶσσαν δὲ οὗ τὴν αὐτὴν οὗτοι νομομίχασι, ἀλλὰ τρόπους· τέσσαρες παρὰ γλῶσσας. Μιλητος μὲν αὐτέων πρώτη κίετα πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μιούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικεῖσθαι κατὰ ταύτῃ διαλεγόμεναί σφι, αἷδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἐφεσοί, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεγείσθηναι ὁμολογοῦσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν σφίσι δὲ ὁμοφυνέουσι. Ἐτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰεῖσθαι, Σάμον τε καὶ Χίον, ἣ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἱδρύται, Ἐρυθραί· Χίοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτ' διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐκωτῶν μῶνοι. Οὗτοι χαρακτηριστὴς γλῶσσης τέσσαρες γίνονται.

(2) Philoxeni de dialecto Ionica liber aliquoties memoratur ab Etymologici M. compositore (p. 531, 14; 540, 47; 616, 48), nihil tamen inde afferente præter argutas de vocabulorum quorundam etymologia opiniones.

(3) V. schol. Apollonii Rh. 1, 1081, Etym. M. p. 821, 40, gramm. in Crameri Anecd. Oxon.

vol. 1, p. 265, 7, Eustath. p. 1643, 1; 1714, 16, ad Dionys. P. 384. Quattuor species, ut Herodotus fecit, distinguere videtur Grammaticus codicis Leidensis in appendice ad Greg. Cor. p. 629, γεγονάσι δὲ αὐτῆς (τῆς Ἰάδος) μεταπτώσεις δ'· quocum comparanda Gregorii Cor. verba p. 490, ex Joanne grammatico descripta, εἰδέναι δεῖ ὡς ἡ μὲν ἀρχαία Ἰὰς μετέπειτα παρὰ τὴν τῶν κατοικούντων περιτροπὴν· διέμεινε δὲ ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐφ' ᾧ ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τὰς ἀποικίας καὶ διασπάρησαν εἰς τόπους πλείονας. Manifestum tamen est hoc quoque grammaticos nihilo ceteris peritiores fuisse. Nam nec Gregorius in libro suo quidquam discriminis inter dialectum Homeri et Herodoti animadvertit et grammaticus Leidensis diversissimos hujus dialecti scriptores miscens verbis supra positus addit, λέγεται δὲ αὐτῇ Ὀμηρὸς τε καὶ Ἡσίοδος καὶ πολλοὶ ἑποιοῖσι, καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἰππῶνας καὶ Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος, καὶ Δημόκριτος ὁ φυσικὸς καὶ Ἰπποκράτης ὁ ἰατρός.

Epicos veteres Ionice scripserunt. Quam parum subtilem distinctionem esse patet, quum et epici poetæ multis usi sint vocabulis vocabulorumque formis vel ex aliis dialectis petitis vel propter metri heroici necessitatem inventis, quæ nunquam in communem ullius gentis Ionicæ usum sunt receptæ, qui autem præter Epicos Ionice scripserunt multis modis inter se discrepaverint, prout quisque vel nativam veterum Ionum linguam exprimere, vel dialectum epicam cum delectu quodam imitari, vel ad veterum Atticorum dialectum, quam ex Ionica originem duxisse constat, propius accedere propositum haberet. Cujus discriminis etsi suspicionem aliquam habuerunt unus alterque grammaticorum (4), parum tamen fructuosæ eorum observationes sunt, quæ eo fere redeunt ut scriptores dialecto Ionica alios puriore alios minus pura usos esse referant, quibus autem rebus dialecti illius major minorve puritas censeatur docere supersedeant. Itaque nihil aliud nobis relinquitur quam ut Ionicorum scriptorum libris qui integri supersunt perditorumque fragmentis diligenter pervestigatis, adhibitisque grammaticorum de formis Ionicis testimoniis, quas quisque scriptor leges secutus esse videatur indagare studeamus. Quæ res multis magnisque implicita est difficultatibus. Primo enim scriptorum antiquissimorum, quos cum recentioribus comparasse ad cognoscenda Ionismi initia et progressus gravissimi foret momenti, opera interierunt, quæ autem supersunt perexigui ambitus fragmenta pleraque omnia in linguam vulgarem translata exhibentur ab grammaticis. Deinde scriptorum Ionicorum superstium codices, labe jam antiquis temporibus contracta et quo frequentius opera illa describerentur tanto majorem in modum aucta, incredibilem experti sunt librariorum et negligentiam et temeritatem. Nam quum librarii Homeri potissimum Atticorumque scriptorum lectioni assueti essent, alii, quo nullum est frequentius genus errorum, formis vocabulorum Ionicis Atticas substituerunt, alii genuinam antiquiorum codicum lectionem inferendis formis Homericis

(4) De Hecatæo et Herodoto Hermogenes vol. 3, p. 399 ed. Walz.: 'Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέλγεται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μὲν ἐστὶ καὶ σαφής, ἐν δὲ τισὶ καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως, τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδῃ καὶ οὐ μειγμένῃ χρῆσάμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ, ἥττον ἐστὶν ἕνεκά γε τῆς λέξεως ποιητικῆς. Quocum Walz. comparavit recentiorum quorundam grammaticorum excerpta in appendice ad Greg. Cor. p. 679 et 910, quorum alter Hippocratem τῇ ἀκράτῳ Ἰάδῃ usum esse contendit, uterque autem Herodoto τὴν μειγμένην τῇ ποιητικῇ dialectum tribuunt. Contra Herodotus τῆς Ἰάδος ἀριστος κανὼν appellatur ab Dionysio Hal. vol. 6, p. 775,

ἐτ' Ἰωνικῆς διαλέκτου κανὼν ὡς Ἀττικῆς Θεουκυδίδης a Photio Bibl. p. 19, 18. Samia dialecto usum esse hariolatur scriptor vitæ Herodoti ab Suida excerptus, non alio, ut videtur, argumento motus quam quod Sami commemoratum esse constaret Herodotum. De dialecto Hippocratis Galenus vol. 12, p. 153: ... ἐνίων μὲν γράφοντων «ἐχρῆν τὸν ἱερτὸν», ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ κατ' ἀρχὴν εἰς «ἐχρῆν τὸν ἱερτὸν»· ἐστὶ γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦτο σύνθετος τοῖς Ἀττικοῖς, ὧν τῇ διαλέκτῳ χρῆται κατὰ τι καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἀποφύνασθαι τινὰς αὐτὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα. Ἐμὲ δὲ καθ' ἕτερον ἰδίᾳ γράμμα μικρὸν ἢ φρονῶ περὶ τῆς Ἱπποκράτους διαλέκτου δεδήλωται etc. et brevius vol. 8, p. 517.

interpolant, alii denique, qui præ ceteris sapere sibi viderentur, obscurum quendam sensum suum secuti falsaque analogiæ specie decepti formas finxerunt quæ ipsis quidem viderentur Ionicæ, revera autem nemini Græcorum veterum unquam essent auditæ. Verum ut in omni literarum genere tanta est vis veritatis ut quantumvis obscurata tamen exstirpari funditus nequeat, ita his minutis quoque in rebus, si quis numerosis quæ vel in codicibus relicta sunt vel e grammaticorum libris eruere licet veræ rationis vestigiis prudenter uti sciat, tenebræ, quibus hæc materia involuta esse vulgo creditur, si non omni, certe maxima ex parte dispelli posse videntur. In quo labore, quod ad Herodotum attinet, post immemorabiles aliorum conatus primus rectam viam ingressus est C. L. Struvius, Gymnasii dum viveret Regimontani doctor, editis Quæstionum de dialecto Herodoti speciminibus tribus a. 1828-1830, quibus ille pauca tantum quædam vocabulorum genera, sed eximia et diligentia et perspicacitate tractavit. Hujus igitur viri exemplum secutus ego reliquam laboris partem absolvere studui, omisso tamen quem addere facile, sed ab hujus scriptionis consilio alienum erat copiosiore doctrinæ apparatu, quem H. L. Ahrensium expositurum esse speramus, qui in explicandis linguæ Græcæ dialectis egregiam operam ponere cœpit. Mihi enim nihil aliud nunc propositum fuit quam ut virones qui ad Herodoti lectionem accederent probabili hujus dialecti scientia imbuerem moneremque ut ab superstitiosa sibi caverent reverentia codicum, quorum auctoritate sola qui regi judicium suum patiuntur perinde faciunt ac si quis tesserarum jactu decernendum esse contendat quibus quoque in loco vocabulorum formis usus esse putandus sit Herodotus.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

§ 1.

De permutationibus consonantium.

Litera δ pro σ posita duobus tantum in vocabulis, δδμή ejusque compositis et ἔσμεν. De utroque dicetur § 21 in indice alphabetico.

Z fuerunt qui pro δ positum esse crederent in vocabulo ζορχάδες, quod 4, 192 legitur, duobus in libris δορχάδες scriptum, quemadmodum χέρας δορχάδος legitur in omnibus 7, 69. Nihil causæ est cur alterutra forma Ionicæ dialecto adscribatur, ut hoc quidem argumento judicari non possit utra forma usus sit Herodotus. Quum tamen probabilius videatur libentarios ζορχάς in δορχάδες mutasse quam contra, ζορχάδος corrigendum videtur 7, 69. Eadem vocabuli ζάπεδον ratio est, quod pro δάπεδον dixit Xenophanes apud Athen. 11, p. 462, C. Id per μέγα ἔδαφος explicuit Hesychius: ex quo manifestum est fuisse qui ex ζα et πέδον compositum esse crederent. Mirus vero Heraclidis vel, quod credere malim, Eustathii Heraclidis sententiam referentis error de litera ζ pro γ ab Ionibus posita in vocabulo δλίζον, de quo is ita scribit p. 1643, 1, ut δλίζος δλίζη δλίζον dictum esse videatur, τὸ δλίζον δλίζον (hoc accentu) καθ' Ἡρακλείδην Ἰωνέες φασιν οἱ νεώτεροι τῷ ζ ἀντὶ τοῦ γ χρώμενοι. Positivus hujus adjectivi gradus δλίγος est, dialectis nihil inter se discrepantibus, nisi quod Tarentini δλίος dixerunt. Comparativi forma poetica δλίζων et genere neutro δλίζον est, quæ ut aliorum adjectivorum gradus comparativi interdum ponitur ubi positivo locus est.

Positivi forma δλίγος nemini, ut opinor, Græcorum audita fuit.

Literarum x et π permutatio propria est adjectivis ποῖος πόσος πότερος et adverbiiis πῇ ποῖ ποῦ πῶς πόθεν ποτέ eorumque formis relativis ὅποιος ὅπόσος ὅπη etc. et adverbiiis compositis οὔποτε οὐδέποτε οὐδεπώποτε etc. quæ omnia Iones constanter per x scripta pronunciaverunt κοῖος κόσος κότερος etc., quorum duo exempli causa ponit Apollon. De synt. p. 61, 28: οὐ μὴν ἐπὶ τοῦ ποῖος καὶ τῶν ὁμοίων (τὸ δασύ εἰς ψιλὸν μετατιθέασιν Ἰωνες), εἰ γὰρ κοῖός φασιν καὶ κόσος· οὐ γὰρ διὰ τοῦ φ ἐδύνατο τὰ τοιαῦτα μόρια ἐκφέρεσθαι διὰ τὸ ἀνταποδιδόμενον φωνῆεν δασύ· ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τι σύμψωνον ἐδύνατο παραδείξασθαι ἢ μόνον τὸ x· δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ἀνταπόδοσις ψιλὸν ἀπαιτῇ σύμψωνον, ἀλλ' οὐδὲν ἔλειπετο ψιλὸν ἢ τὸ τ, ὅπερ κατετέτακτο εἰς τὸ τοῖος καὶ τόσος. De iisdem Gregorius Cor. p. 413: τῷ x ἀντὶ τοῦ π ἐν τοῖς ἑρωτηματικοῖς καὶ ἀναφορικοῖς κεχρῆσθαι εἰώθασιν, οἷον πόσα κόσα, ὁπόσα δκόσα, ὅπως δκως· inepte vero additur οὐ μὴν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, quod ex alio codice καὶ μὴν καὶ — scribendum. Eadem enim omnium istiusmodi vocabulorum ratio est, nisi quis ποδαπός et ὁποδαπός eximere velit, quod per π scriptum in libris omnibus 5, 13; 7, 218; 9, 16. Verum huic quoque adjectivo literam x recte restituisse arbitror Bekkerum.

Literæ x et χ permutantur in verbo δέχομαι, quod Iones pro δέχομαι dixerunt, de quo v. § 21 s. v. Δέχομαι. Absurdum vero est quod quidam sunt commenti πανταχῇ pro πανταχῇ dictum esse 2, 124, ubi nunc ex aliquot codicibus παν-

ταχῇ est restitutum, quæ forma in aliis omnibus legitur locis Herodoti.

Litera ξ pro duplici σ posita in formis adjectivorum δισός et τρισός; Ionicis διξός et τριξός.

§ 2.

De consonantibus tenuibus (x π τ) pro aspiratis (χ φ θ) positis.

Eustathius p. 468, 32: Ἰώνων ἰδία ἡ τῶν δασέων καὶ ψιλῶν ἀντιμεταχώρησις εἰς τὰ σύστοιχα. Δηλοῦσι καὶ τὰ τοῦ γλυκέος Ἰωνος Ἡροδότου, τὸ ἐνθεῦτεν, τὸ κιθών, τὸ βάθρακος, καὶ πολλὰ τῶν κοινοῦν καὶ ἰδιωτικῶν· τὰ γοῦν ἀκάνθια ἀγάντια τινές φασιν ἐῶν ἀνδρῶν· ... Ἰωνικῶς δὲ ἰδιωτισταὶ καὶ τὸ ἐκ τῆς χύτρας συντεθὲν μονόκυθρον. Apud Herodotum hæc literarum permutatio tribus constanter adhibita est vocabulis, ἐνθαῦτα ἐνθεῦτεν et κιθών. Substantivi χύτρα, quod κύθη Ionice dixit Herodes apud Stobæum Floril. 78, 6, nulum in Herodoti libris exemplum est: legitur vero χυτρίς 5, 88, et nomen loci Χότροι 7, 176, quæ dubitari potest an κυθρίς potius et Κύθροι sint scribenda. Illud vero non dubium est, quin βάτραχος, quod sine ullo librorum dissensu legebatur 4, 131, in βάθρακος fuerit mutandum, quod ego restitui. Nam Eustathii de hac forma testimonium, haud dubie ex antiquiore grammatico excerptum, majus facit momentum quam codicum cunctorum auctoritas. Ceterum ex Eustathio interpolatus est Gregorius Cor. p. 414, ubi § 28 totam, quæ a quattuor codicibus melioribus abest, ejicere debebant editores.

Eandem legem Herodotus sibi scripsit in literis tenuibus spiritum asperum antecedentibus quum in compositione tum in elisione, quas Attici in asperas mutant, ille vero non mutatas servat, ἀπάπτειν ἀπικνέεσθαι ἐπηλβᾶν ἐπορᾶν κατηγέεσθαι κατύπερθε, ἀπ' οὗ ἐπ' οὗ et alia omnia hujusmodi dicens. Nam quod ἀφείς 1, 77; ἀελώμεθα 2, 114; ἄφες 1, 206; 5, 106; ἀφήσειν 7, 193; ἀφεῖτο 8, 49; μέθες 1, 37 et 39; ἔφεδρος 5, 41, in libris vel omnibus vel plerisque leguntur, librariorum, non Herodoti culpa est, qui ubique consonantibus tenuibus usus erat, quemadmodum ἀπέλκεσθε ἀπέεις ἀπήσοντες ἀπέλθη alibi sæpius apud eum leguntur et ἐπέδρην 1, 75, et 5, 65: de quibus restituendis jam Schæferus et Schweighæuserus cogitarunt. Denique καθώς 9, 82 in κατώ; mutandum foret, nisi probabilior Schæferi emendatio esset καί restituendis. Faciliorem excusationem ἔφοροι habet, quod legitur 1, 65; 5, 41; 6, 63, 65, 82; 9, 7-11, 76. Hoc enim quum magistratus Spartani nomen

sit, Herodoto fortasse non opus visum est Ionicæ accommodare dialecto, quæ ἔφοροι postularet. Similis Ἀφετῶν ratio est, quod nomen est loci terræ Magnesiae ab verbo ἀφέναι ductum, de quo Herodotus 7, 193, ἐνθεῦτεν ἐμελλον ὑδρευσάμενοι εἰς τὸ πέλαγος ἀπήσειν (libri ἀφήσειν), ἐπὶ τούτου δὲ τῷ γόρω οὖνομα γέγονε Ἀφεταί. Id igitur per φ scriptum reliqui et hoc loco et infra c. 196, et 8, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 14, sed ubique correxi vitiosum accentum librorum Ἀφέται. Nam nomen esse oxytonum docet Herodianus apud Arcadium p. 114, 1: τὰ εἰς τὴ παραληγόμενα τῷ ε κύρια ὄντα βαρύνεται, Βρεμέτη Ἀκυπέτη Δημάρετη· τὸ δὲ Ἀφεταί πληθυντικῶς λέγεται. Recto accentu scriptum apud Stephanum Byz. et in libris plerisque Diodori 11, 12; vitioso apud Plutarch. V. Themist. c. 7, et Strabon. 9, p. 436.

Easdem leges vix dubitari potest quin reliqui quoque scriptores Ionici sint secuti, licet librarii plerumque literas aspiratas substituerint, velut in libris Hippocratis et Aretæi, in quibus constanter sere ἀφικνέεσθαι, ἀφελικέστερος et alia hujusmodi leguntur, notata jam ab Heringa Observ. crit. p. 46.

§ 3.

De literis σσ.

Literas σσ, quæ in verbis et nominibus in ττ mutantur in vulgari dialecto Atticorum, non solum Herodotus, sed omnes omnino scriptores Ionici servarunt non mutatas, ἀλλάσσω γλώσσα βάλασσα Ὑμησσός et reliqua omnia hujusmodi dicentes, quemadmodum de Atticis quoque veteribus tragici et Thucydides fecerunt.

§ 4.

De permutationibus vocalium.

Literæ α et ε paucis tantum quibusdam in vocabulis permutantur. Nam μέγαθος et ὑπερμεγάθης pro μέγεθος et ὑπερμεγέθης, τάμνω et τρέπω pro τέμνω et τρέπω dixit Herodotus: de quibus formis dicitur § 21 in indice alphabetico. Contra α in ε mutarunt Iones ἔρσην pro ἄρσην et τέσσαρες τεσσεράχοντα pro τέσσαρες τεσσαράχοντα dicentes.

Litera η pro α brevi Atticorum posita est in vocabulis διπλήσιος τριπλήσιος ceterisque hujus formæ numeralibus, λάξομαι λάξις, μεσαμβρίη, ἀμφισθατέω ἀμφισθασίη: de quibus exponetur § 21 s. v. Διπλήσιος. Male vero in libris interdum τεσσερήχοντα pro τεσσεράχοντα scriptum, et πεντηκόσιοι (p. 435, 20, 33, 36) pro πενταχόσιοι,

quod recte legitur alibi, ut p. 3, 20; 121, 3; 435, 51; 439, 6; 456, 53. Nam quod Homerus πεντηκῶσιοι metri caussa dixit Od. I, 7, nihil ad Herodotum.

Latissime apud Iones literæ η usus patet pro α longo Atticorum positæ, accommodate ad linguæ Ionicæ mollitiem, quod non fugit Aristidei Quintilianum De mus. p. 92: ἡ ἰὰς τὸ στερεὸν ὑποτελλομένη τοῦ α καταζέρεται πρὸς τὸ η· τὸ δὲ θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλείστον. Ac primo quidem α in η mutatur in terminatione declinationis primæ in α et ας, velut αἰτήν αἰτῆς αἰτήν, καρτερὴ καρτερῆς καρτερῇ καρτερήν, θηλυδρίης θηλυδρίῃ θηλυδρίην, Στρυμονίης Στρυμονίῃ Στρυμονίην.

2° In nominibus tertiæ declinationis in ας literam α natura longam habentibus, velut θώρηξ ἱρηξ οἴηξ, θώρηκος ἱρηκος οἴηκος et reliquis trium numerorum casibus, et derivatis, velut θωρηκοφόρος et οἰηκίζω πρὸ θωρακοφόρος et οἰακίζω.

3° In nominibus quibusdam tertiæ declinationis in ἄν: quale est epicum Τῖτῆνες pro Τῖτᾱνες. Apud Herodotum præter Αἰνιῆνες vel Ἐνιῆνες 7, 132, quod Homero præeunte dixisse videtur, unum, ni fallor, hujus generis exemplum est Ἀκαρνῆνα 7, 221, quod si recte legitur, Ἀκαρνάνη 2, 10, et 7, 126, necessario Ἀκαρνηνίη scribendum erit. Sed vereor ne Herodotus Ἀκαρνῆνα potius dixerit. Alia ejusdem terminationis nomina sunt Ἀγριᾶνες 5, 16, Γυνδαῖνες 4, 186.

4° In adverbis in ἄ et ἄν terminatis, velut λάθρη λίην πέρην.

5° In paralexī substantivorum et adjectivorum eorumque derivatis: qualia sunt θυμῆμα, τευκέρητος, Ἰστρηνός, Παρηγνός, Σαρδιηνός, Στησίνορ, τήρης, ἀντηρός, θυμῆις, Ἀλικαρνησός, Παρνησός, θυμητήρ θυμητήριον, θετήης, Κρηστωνιήτης Κροτωνιήτης Παρωρεήτης (quod recte scriptum 8, 73: unde correxi quod 4, 148 legebatur Παρωρεάτης) Ποτιδαίτης Σπαρτιήτης Σπαρτιήτης Σπαρτιητικός, θετήος ἀξιοθέητος περητός νηυσιπέρητος, Δημάρητος, Λυκάρητος, θέτηρον, Ἰστιάτωρ Ἰστιάτοριον. Servatum α apud Herodotum 5, 68 in nominibus Doricis Ὑᾱται Ὀναῖται Χοιρεᾱται. Neque Θεασίδης, hominis Spartani nomen, in Θεσιδής mutatum 5, 85.

6° In commissura vocabulorum compositorum: qualia sunt apud Herodotum γινεηλογέω ἀντιγινεηλογέω, διχῆκονος διχωνέω, λοχηγέω, ναυηγέω ναυηγίῃ ναυήγιον, σειρηφόρος, σκιητροφέω, et in nomine proprio hominis Thebani Τιμηγενίδης 9, 38 (ubi var. lect. Τιμογενίδης) et 86, quod servata partim forma Ionica Τιμηγενίδας scri-

ptum apud Pausan. 7, 10, 2. Non mutatur vero α in aliis, ut ἰθαγενής et παραδοκέω.

7° In formis quibusdam verborum in αω, de quibus infra dicetur § 19.

8° In aliis vocabulis multis, quæ quum certis regulis non sint adstricta, sola usus observatione cognoscuntur. Horum exempla hæc sunt apud Herodotum.

Ἀδρηστος (Non fugitivus) 4, 142, et nomen proprium Ἀδρηστος pro Ἀδραστος 1, 35 seqq., 5, 67, 68, præeuntibus Epicis, qui et hoc nomen et alia ejusdem familiæ (Ἀδρήστεα Ἀδρηστίην) per η scripserunt, utpote ab verbo διδράσκω ducta, cujus α longum Iones per omnia tempora et in derivatis in η mutarunt, ἀποδιδράσκω ἀπέδρην ἀποδρῆναι ἀποδρήσονται ἀπόδρησις δρησμός dicentes. Ejusdem stirpis est δρηπέτης, quod legitur 6, 11, et verbum διεδρηπέτευσας quod restitui 4, 79, ubi libri διεπρήστευσας vel ἐπρήστευσας.

Γῆδειρα pro Γάδειρα 4, 8.

Διηκόσιοι pro διακόσιοι.

Ἐηγα pro ἔηγα præteritum verbi ἄνωμι, ut δόρατα κατεηγότα 7, 224. Aoristi, qui apud Atticos ἔαξα, apud Homerum ἤξα est, nulla apud Herodotum exempla sunt. Substantivis κάτηγμα et κάτηξις frequenter utuntur medici Ionici, licet ἄγμα, non ἡγμα dicatur.

Εὐφρήτης pro Εὐφράτης 1, 185, 191; 5, 52.

Ἡήρ pro ἄήρ 1, 172; 4, 31.

Ἰήλυτος 1, 144.

Ἰήπυγες Ἰηπυγίη 3, 138; 4, 99; 7, 170.

Ἰήσων 4, 179; 7, 193.

Ἰητρός et ἱητρικός 2, 84; 3, 129, al.

Κρητήρ et ὑποκρητηρίδιον pro κρατήρ et ὑποκρατηρίδιον, ἀκρητος pro ἀκρατος, ejusque composita ἀκρητοπότης ἀκρητοποσίη.

Λῆος et νῆος pro λαός et ναός, de quibus infra dicetur in indice formarum Ionicarum alphabetico.

Λήρισαι et Ληρισαῖος 1, 149; 9, 1, 58.

Νηνίης et νηνίσκος.

Οἰηκίζειν 1, 171.

Πιπρήσκω, πέπρηκα πέπρημαι ἐπρήθην, et derivata πρῆσις et πρητήριον.

Πρήσσω per omnia tempora et derivata πρῆγμα πρῆξις πρήκτωρ πρηγματεύεσθαι πολυπρηγμονέειν, cum nominibus propriis, qualia apud Herodotum sunt Πρηξίλεως et Πρηξίνος. Simile etiam Persicum nomen Πρηξάσης.

Πρηός et πρηύνω.

Ῥηιδίως pro ραδίως et ρησώνη pro ραστώνη.

Ῥηχίη pro ραχία 2, 11; 7, 37; 8, 129; et ρηχός vel ρήχος 7, 142, pro ραχός.

Συρήκουσαι et Συρηκόσιος 7, 155 seqq.

Σφρηγίς 3, 41; 7, 69.

Τρηχάς 1, 65, et τρηχόντα cum compositis (τρηχονταεῖς τρηχόντερος) τρηχαστός et τρηχόσιτοι.

Τηύγετον 4, 145.

Τρηχύς et τρηχέως pro τραχύς et τραχέως, pariterque Τρηχίς et Τρηχίνος 7, 175, 198, seqq.; 8, 31.

Φρήτη pro φράτη 1, 125. Eadem forma utitur Pseudo-Herodotus in Vita Homeri c. 31: sed α servatum in φράτορας ibid. et c. 29.

Φληρέω pro φλαρέω 7, 103, 104.

Litera η ab Ionibus pro ω ponitur in adjectivis gentilibus in ωτης et ωτις: quorum exempla apud Herodotum sunt Ἀμπρακίτης Θεσσαλιῆτις Ἰστιαίητις Μαίητις Μαιήτις Φθιώτης Φθιώτις, in libris non raro per literam ω scripta, quod notavit Wessel. ad 4, 20.

Litera ι pro ε posita est in vocabulo ἱστία pro ἑστία ejusque derivatis: de quo v. indicem alphabeticum s. h. v.

Literæ ις in ι longum contrahuntur in adjectivi ἱρός forma Ionica ἱρός ejusque derivatis: de quo v. indicem s. v. ἱρός.

Litarum ω et η ab Ionibus permutatarum duo exempla memorat Eustath. p. 484, 3, verba πτώσω et βώσω pro πτήσω et ῥήσω dicta. De priore v. indicem alphabeticum: alterius verbi nulla apud Herodotum exempla sunt.

Diphthongus αυ in ω mutata ab Ionibus in vocabulis θαῦμα et τρῶμα eorumque derivatis pro θαῦμα et τρῶμα. De his dictum ab nobis in indice s. v. Θῶμα. Duo alia, κῶμα pro καῦμα et ὄριον pro αῖριον, addunt grammatici in Append. ad Greg. Cor. p. 654, 698, quibus nemo facile fidei habebit, nisi graviora accesserint testimonia.

Litarum οη contractionem in ω præter numerale ὀγδώκοντα tribus tantum verbis adhibuit Herodotus. Eorum primum est βῶν, cuius aoristi activi forma Ionica est βῶσαι (et compositum ἀμβῶσαι), medii ἐπιβῶσασθαι προσβῶσασθαι, futuri ἐπιβῶσεσθαι et καταβῶσεσθαι, aoristi passivi ἐβῶσθην et præteriti βεβῶμένος. Et has quidem formas librarii satis diligenter servarunt. Tanto major in verbo βοηθεῖν eorum inconstantia fuit, quod modo sic modo βοῦθεῖν scripserunt, pariterque in ceteris temporibus verbi quum simplicis tum cum præpositionibus ἐκ, ἐπὶ et πρό compositi. Ego formam legitimam constanter restitui, quemadmodum in Thesaurο Stephani vol. 2, p. 305, præceperam, intactum vero reliqui βοηθός 5, 77; 6, 100. Nam fieri potest ut alia verbi, alia substantivi ra-

tio sit. Tertium denique verbum νοῦσαι est, cuius contracti exempla reliquerunt librarii, ἐννώσας 1, 68 et 86; ἐννωῶσαι 3, 6; ἐννώσατο 1, 77; ἐννώντο 7, 206; νενωμένοι 9, 53; διεννώντο 7, 206. Quo indicio ἐπινῶσθαι et ἐπινωθῆναι restitui 3, 122; 6, 115; et ἐπινώσας νώσας νώσαντες 1, 48; 2, 104; 4, 118; νώσασα 8, 97; ἐπινώσαντες 9, 99, quæ omnia in libris per οη scripta sunt. Quæ literæ servantur in adjectivo νοήμων 3, 24, et substantivo νόημα 3, 80, nisi hoc νόμα scribendum. Νώνωνται ex Aethlii Ὀρεῖς Samiorum attulit Etym. M. p. 601, 26. Ceterum contractio illa ne ab Atticorum quidem usum plane aliena fuit, quauquam sermonis poetici finibus inclusa. Nam βῶσον et βῶσμαι Cratinus et Aristophanes dixerunt, de quo vid. Thesaur. Steph. vol. 2, p. 301, et νίνωται ex Sophoclis fabula perditā (fr. 191) memoravit Etymol. M. p. 601, 20. Liberiore contractionis forma usi Æschylus et Sophocles κἀπείω et νῶ pro κἀπιδόα et νόσι dixerunt: de quo exposui ad Soph. El. 882. Non minus singulare est νούνται, quod pro νοίνονται vel νοούνται dictum ex Democrito memoratur in Etym. M. p. 601, 27.

§ 5.

De diphthongis.

Diphthongus αι pro α longo Atticorum ponitur ab Ionibus in vocabulis αἰτός καίω et κλαίω. Neque αἰ dixerunt, sed αἰεί, ut Epici: de quo infra exponetur in indice. — De diphthongo αι in η vel η̄ ab Ionibus mutato v. s. v. Μῆων.

Ει pro ε est in αἰλόσαιιν εἰναχόσαιι εἰνατρε εἰνεκεν εἰρασθαι εἰρύνειν εἰρωτῆν εἰρωτήμα εἰρωτήσις κεινός ζεινός σταινός. Porro ἐννωσθαι, abjecto altero v, in εἰνωσθαι mutatur.

Contraria ratione αι diphthongus in ε transit 1° in nominibus quibusdam proparoxytonis in εια vel εως terminatis, velut ἐπιτήδεος et ὑπώρεα. 2° In formis femininis adjectivorum in υς, εια, υ, ut θήλεια pro θήλεια, ἰθία πλατιά pro ἰθία πλατεία. 3° In comparativis κρείσσων et μέζων pro κρείσσων et μέζων. 4° In temporibus quibusdam verbi δεικνύναι, in verbo ἔργω pro εἰργω, in præterito ἔωθα pro εἴωθα. Sed hæc singula infra tractabimus suis locis.

Ευ pro εο Ionico vel ου Attico est 1° in pronominibus ἐμεῦ σὺ εὖ τεῦ δέου pro ἐμοῦ σοῦ οὗ τοῦ (i. e. τίνος) του (i. e. τινός) δτου.

2° In adjectivi πλέων formis iis quæ in dialecto vulgari so habent, ut πλεῦν πλεῦνος πλευνες pro πλέον πλέονος πλέονες.

3° In formis verborum in εω quæ in dialecto

ῥήμ'. X. ἐπ' ἑταῖρος οὖν, ἴν' ἐν τῇ κλησίᾳ | ὥς χρη πολέμεϊν λέγων τις οἱ καθήμενοι | ὑπὸ τοῦ δέους λέγων Ἰωνικῶς δὲ, quod homini Attico οἱ dicendum fuisset. Genitivus et accusativus pluralis δίων et δις est apud Herodotum 2, 42; εἶν et δίας apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 54, 55. Alterius, διστός, qua forma Epici quoque sola utuntur, exempla apud Herodotum sunt 4, 70, et 5, 105. Ibidem et tribus aliis locis (3, 36; 156, 7, 12) verbum καταπροΐεσθαι legitur, quod Atticos καταπροΐεσθαι pronunciassent, non καταπροΐεσθαι, ut in codicibus scribi solet, poetarum exempla arguunt.

Diphthongus ω in ωϊ solvitur apud Herodotum in adjectivis μητρώϊος et πατρώϊος, in quibus praeiverunt Epici, et in ἡρώϊον, πρωϊ et πρώϊος, servatur vero in nominibus ζῶον Κῶος Ἀγελῶος Γελῶος aliisque: cujus discriminis rationem non perspicio. Itaque haec quoque cum diæresi scribenda esse censeo.

§ 7.

De tota demonstrativo.

Iota demonstrativi, cujus frequens in vulgari Atticorum sermone usus est, nullum apud Herodotum exemplum reperitur praeter νῶν 7, 229. Quam formam quum librarios interdum pro νῦν intulisse constet, solitarium illud exemplum Herodoti merito in suspensionem vocavit L. Dindorfius in Thesaurο Stephani s. v. Νῦν. Nec multum profuerit ταυτί comparasse, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 23.

§ 8.

De ν ἐφέλκυστικῷ, de hiatus et de crasi.

N ἐφέλκυστικόν, quo Attici hiatus vitandi causa uti solent, alicui videtur ab Herodoto, cui utendi eo causa nulla fuit, quum dialecti Ionicæ mollities vocales hiantes minime defugiat. Nam quæ in veteribus editionibus non pauca reperiuntur additæ hujus literæ exempla, pleraque omnia bonorum codicum auctoritate removere licuit recentioribus editoribus.

Difficilius est de elisione vocalium iudicium facere: in quo genere etsi librarii ut in aliis scriptoribus quibusvis, ita in Herodoto quoque parum diligentes se præbuerint, tamen si quis omnem exemplorum copiam pervestiget, non obscura quædam rectæ rationis vestigia relicta esse animadvertet. Ac primo quidem illud certum haberi posse videtur, Herodotum elisionem constanter adhibuisse præpositionibus, quæ elisa syllaba altera accentum amittunt, ἀνά ἀντί ἀπό διά κατά μετά παρά ὑπό. Eadem ἄλλα particulæ ratio esse videtur, excepto, quod

sponte intelligitur, ubi sequitur pronomen reflexivum οἱ, ut p. 426, 29. Præter ἄλλα nulla alia particula frequentius elisionem patitur quam δέ; quamquam non elisæ non minor exemplorum copia est, ita ut ad liquidum in tanta librorum fluctuatione perducere non possit ubi elisionem vel admiserit vel non admiserit Herodotus. Porro οὐδέ οὔτε, μηδέ μήτε et τε passim eliduntur: rarius γε, ut p. 355, 28; 368, 20. Ceterarum elisionum exempla sunt in editione nostra εἴτ' p. 131, 17; 210, 53; εἴτ' 284, 37; 373, 4; ἡδ' 96, 6; τόδ' 324, 47; τῶνδ' 130, 6; 336, 2; τοῦτ' 146, 5; 200, 53; 413, 40; ταῦτ' 99, 54; τοιαῦτ' 323, 7; ἄμ' ἡμέρῃ 162, 22, et 440, 52 (quo altero loco libri nonnulli ἔμα); ἄμ' αὐτῷ 211, 3; ἀρ' 441, 47; ἀρ' 435, 1; ἐστ' ἀν 239, 3; 356, 31; 386, 32; 400, 13; 424, 32, 46; 425, 21; ὦστ' 167, 8; (non παραυτίκ', quod Bekkerus intulerat p. 361, 43); ἐχ' ἥσυχος 401, 18; ἐχοιμ' ἀν 261, 9; βούλοιτ' 223, 16; γίνοιτ' 77, 24; δεξαίετ' 145, 32; ἀπηλαύνετ' 149, 20; μέφοιτ' 334, 27; ὀρθοίτ' 346, 13; γυνοίετ' 346, 23, γένοιτ' 411, 40; in quibus haud dubie plures sunt quæ non Herodoto, sed librariis debentur.

Conjuncta cum hac quæstione crasis est, cujus ipsius quoque usus finibus apud Herodotum circumscriptus est aliquanto quam apud scriptores Atticos arctioribus. Nam paucis tantum quibusdam vocabulis cum articulo vel particula καί coalescentibus crasin Herodotus, etsi non constanter, adhibuit. Est autem crasis articuli forma duplex, altera quæ communis ei est cum Atticis, cujus exempla sunt τᾶλλα et ταῦτά, quibus sæpissime utitur, τᾶγάλατα, τάνθρωπον, τᾶληθός: altera Ionica, ὁνὴρ ὁνδρας ὁνθρωπος ὁνθρωποι ὥλλοι ὠτός ὠτοί τωτό τώγαλμα τώληθές τώρχαιον τώπό (p. 67, 5; 146, 21); τώποδαῖνον (p. 97, 22); οὔτερος (p. 46, 28, 29; 159, 18); τούταρον (p. 10, 36); quæ omnia per α longum et αυ efferre solent Attici, ὁνὴρ ἄνθρωπος; et reliqua dicentes, αὐτός αὐτοί ταυτό et ἄτερος θάτερος. Dixit de hac crasi Gregorius Cor. p. 415 seqq., recte ille notans ineptum quorundam commentum, qui quum ὁνθρωπος nominativo casu dictum viderent, accusativum finxerunt ὁνθρωπον, cujus erroris particeps est Joannes Grammaticus p. 372, et qui ὁκινάκης ab Herodoto pro ἁκινάκης dictum esse commentus est grammaticus, de quo infra dicitur s. v. Ἀκινάκης. De ὥλλοι Etym. M. p. 821, 39: ὥλλοι (cum spiritu leni: nam sic hæc in codicibus, etiam apud Herodotum, non raro scribuntur, de quo dixit Buttmann. Gramm. vol. I, p. 120), ἀντὶ τοῦ οἱ ὥλλοι· αἱ τοιαῦται δὲ συναλοῦνται τῆς

δεύτερας εἰσὶν Ἰάδος, ἥ Ὁμηρος οὐκ ἐγρήσατο. Quæ notatio referenda fortasse ad Apoll. Rh. 1, 1081: ὧλλοι μὲν βᾶ πάρος δεδμημένοι εὐνάζοντο· ubi hæc συναλοιφὴν τῆς νεωτέρας Ἰάδος esse annotavit scholiasta, reprehendens Zenodotum, qui ὧλλοι pro ἄλλοι Homero intulerit, de quo vid. schol. Hom. Il. B, 1, et K, 1. Quod qui improbarunt, articulum ab Zenodoto additum reprehendere debebant, non crasin, quam non plane alienam etiam ab veterimis epicis fuisse, Homericum ὠτός (Il. E, 396) docet et quod octies in Iliade, semel in Odyssea legitur ὠριστος ex ὁ ἄριστος contractum.

Præter hæc crasis exempla aliud olim satis frequens apud Herodotum ferebatur, τοῦνομα ex τὸ ὄνομα more Attico formatum. Verum quum Herodotum non ὄνομα, sed οὔνομα dixisse constet, quod crasin cum articulo non fert, et ingens locorum numerus sit in quo τὸ οὔνομα libri optimi præbeant, nemo tam superstitiosus erit qui τὸ οὔνομα constanter ab me restitutum improbet et τοῦνομα revocari velit, quod librarii posuerunt Atticæ dialecto assueti.

Crasis cum particula καὶ perpauca apud Herodotum exempla reperiuntur, quorum duo (p. 9, 41; 119, 33) ad usitatum illud καλὸς ἀγαθὸς pertinent, quod vix quisquam Græcorum καλὸς καὶ ἀγαθὸς dixit; tria alia, χίκεϊθι p. 112, 1, χάκεινον p. 138, 31, et χάμοι p. 160, 31, in medio relinquimus utrum Herodoti an librario- rum sint, qui καὶ ἄν, in quo omnes consentiunt p. 216, 26, alio in loco (p. 352, 54) in duobus codicibus in χᾶν mutarunt. Illud vero extra dubitationem positum esse puto, Herodotum, qui centies dixit καὶ ἔπειτα (vel ἔπειτεν), non uno in loco (p. 97, 51) χάπειτα scripsisse. Hoc igitur correxi.

§ 9.

De declinatione prima.

a) DE NUMERO SINGULARI.

Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἔθρη ἔθρης ἔδρη ἔδρην, ἰσχυρὴ ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρῇ, ubi brevis, non mutatur nisi in genitivo et dativo. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείη ἀλήθειαν, εὔνοια εὔνοίης εὔνοίη εὔνοιαν, μία μῆτις μιτῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείη ἀληθείην, εὔνοίη εὔνοίην, μοίρη μοίρην, μήτη μήν et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπειτέην 5, 20; εὐτελειέην 2, 92; ἱρεΐην 5, 72; 8, 104; Ἰστιαίην 8, 23, 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτιδαίαν ib. 129); πολυτελειέην 2, 87; πρεσβυγε-

νείην 6, 51; ὑγειέην 2, 77. Quæ vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. Εἷς, Μηδείας, Μοῖρα et Πρόνοια, et convelluntur multo maiore rectæ formæ exemplorum numero, velut ἄδεια ἄμιλλα ἀπόπειρα ἄρουρα βασιλεια γέφυρα δίατα διάπειρα ἐμμέλεια ἐπιβάλεια εὐμένεια μεγαλοπρέπεια περιφάνεια, Αἰγύλεια Αἰγίνα Αἰνεα Ἀμφίκαια Ἀνόπαια Δάικα Ἐλάτεια Ἐρύθεια Εὐδοια Ἡράκλεια Θέσπεια Ἰφίγένεια Κώμβρεια Λάκκινα Λεβάδεια Μαρώνεια Πλάταια Προμένεια Σήπεια Φώκεια Ψυτάλεια. Itaque πρῶρην quoque, quod in libris omnibus legitur 1, 194, in duobus 7, 180, in πρῶραν mutandum esse censeo, nisi altero loco aliorum codicum lectio præferenda ἐπὶ τῆς πρῶρης. Nam quod Apoll. Rh. 1, 372, metri causa πρῶρην dicere ausus est (sic enim vulgatum πρῶραν recte correxit Lohrsius), nihil ad Herodotum facit, cui ab communi usu discedendi causa nulla fuit. Sic Νύση metri causa dictum in Hymno Homérico in Bacch. v. 8, Herodotus vero legitima usus forma Νύσαν dixit 2, 146: unde correxi Νύσσην, quod legebatur 3, 97, uno in codice νῆσσαν scriptum. Eadem de causa suspecta habeo Σμύρνην et Σμύρνην pro Σμύρνα et Σμύρναν dicta 1, 14, 16, 94, 149, 150; 2, 106; quod non defenditur exemplo Homérico Epigr. 4, 6: Αἰολίδα Σμύρνην ἀλιγέιτονα. Recta scriptura Σμύρνα et Σμύρναν servata in Ps.—Herodoti vita Hom. c. 2, 8 et 38.

Nominum in ας et ης exeuntium declinatio Ionica est ης, εω, η, ην. Sic

Ἀρισταγόρης, βορέης, νενήης, δεσπότης.

Ἀρισταγόρην, βορέην, νενήην, δεσπότην.

Ἀρισταγόρη, βορέη, νενήη, δεσπότη.

Ἀρισταγόρην, βορέην, νενήην, δεσπότην.

Servatum α in nomine Θήρας 4, 147, 148, et genitivo Θήρα ib. 148, 150; et nomine Θανύρα 3, 15, de quibus dubites. Illud vero non dubium quin Ἀριστέας vulgo lectum 7, 137, in Ἀριστέης fuerit mutandum, ut 4, 13 seqq. scribitur.

Nominum in ες exeuntium genitivum libri non raro extrito altero α scriptum exhibent, ut βορέω Ἀνδρέω Πυθέω. Quas formas fuerunt qui Homericis quibusdam defendi posse putarent genitivi βορέω trisyllabi exemplis, quibus mihi nihil effici videtur. Nam si poetæ litteram ejicere quam synizesin duabus ultimis syllabis adhibere maluerunt, rationem secuti sunt idoneam. Quæ quum nulla sit in oratione prosa, ego plenam formam έω ubique vel ex codicibus vel ex conjectura restitui, quum præsertim librarios viderem etiam aliis in formis pluribus, de quibus infra suis locis dicetur, alterum de duobus iuxta se positos α non raro neglexisse.

Genitivi formæ communis in ου tria apud Herodotum exstant exempla. Primo Κυνέου 6, 101, quod necessario Κυνέω scribendum, nisi nominativum Κύνεος esse voluit Herodotus, quod parum probabile propter nomen simillimum Κινέας sive Ionice Κινέης apud Herodotum 5, 63, aliosque : quod fortasse illi quoque loco restituendum, licet in scriptura per υ consentiant libri Pausaniæ 7, 10, 2. Eadem de nomine Δασκύλου dubitatio est, quod ego Δασκύλειω scripsi 1, 8, qua forma usus est Alexander Anth. Pal. 7, 709, αἱ με τυράννων | ὅτῃσαν καὶ Γύγεια μείλιονα Δασκύλειω. Denique Αἰσχρέου quoque nomen, quod adhuc legebatur 8, 11, in Αἰσχρέω mutandum foret, nisi probabilior esset quam ex optimis codicibus restitui scriptura Αἰσχραίου. Cujus nominis exemplum est in inscriptione Attica ab Welckero edita in Museo Rhenano (a. 1842) vol. 2, p. 318, 13 : ἐπὶ Αἰσχραίου ἀργοντος. Similiter Φιλίου nomen in Φιλείω corruptum in libris pluribus 6, 35.

Accusativus nominum in ας et ης ab Ionibus non solum in γν, sed etiam in εα terminatur ad tertiam declinationem aberrantibus, quemadmodum vicissim Attici accusativum et singularem et pluralem ac nominativum pluralem nominum priorum in ης tertiæ declinationis interdum primæ accommodarunt, Ἀριστοφάνην Ἀριστοφάναι et Ἀριστοφάνας pro Ἀριστοφάνη et Ἀριστοφάνεις dicentes. Prioris vero generis exempla apud Herodotum sunt nominum Ἀλυάττας Ἀμύντεια Ἀράξεια Ἀρισταγόρεια Ἀρτεμίδάρεια Γηρυόnea Γύγεια Δηϊόχεια Ἐπιτάλτεια Εὐαλκίδεια Εὐρυβιάδεια Ἰπποκλείδεια Καμβύσηα Λευτιχίδεια Λεωνίδεια Λυκίδια Λυσσαγόρεια Μιλτιάδεια Μιτροβάττεια Μουρυχίδια Ξέρξεια Ὀρέστεια Ὀροίτεια Ὀτάνεια Πηξιάδεια Στῆσαγόρεια Ὑδάρνεια Ψερνούχεια Χοάσπεια. Non constant tamen sibi libri in hac forma : nam pleraque illorum nominum modo sic modo per ην scripta sunt, quæ terminatio constanter servatur in aliis, ut Ἀριστήν ceterisque in εης, Ἀρταύκτην Ἀρταύκτην Ἀσπαθίνην Βάδρην Γύνδην Γωδρόν Δαυρίσσην Εὐρυβάτην Ἠγίην Ἰππίνην Ἰσαγόρην Κλεάδην Κλυτιάδην Κρηνάσπην Κώην Μαρσύην Μασίστην Μασκάμην Μισσάγην Μεγαβάτη Μεγιστήν Μίδην Μιτραδάτην Ὀθρυάδην Οκταμασάδην Πακτύην Πανίτην Παντικαππὴν Παντίτην Πασαργάδην Πασσανίτην Σισάμην Σκύλην Τελλίην Τηλίην Τιμυγενίδη Τύρην Φειδιππίδην. Itaque amplius de libertate illa terminationis quærendum erit : de qua quidquid statuatur, hoc mihi certum videtur, locum eam non habere nisi in nominibus propriis, et vitiosum esse habendum quod locis pluribus apud Herodotum (ut 1, 11 ; 3, 1 ; 4, 23 ;

7, 88), semel apud Lucianum (De dea Syr. c. 25 legitur δεσπότεια pro δεσπότῃν, in quo alibi (ut 3, 134 ; 4, 136) consentiunt libri, et duobus locis (8, 118) κυβερνήτεια pro κυβερνήτῃν, quæ notæ sunt nibilo melioris quam ἐξηγητέας et δεσπότηας olim lecta 1, 78, 111, nunc optimorum librorum auctoritate correctæ. Nec nomen gentile Πέρσην, quod aliquoties (8, 3, 108, 109) Πέρσεια scriptum legebatur libris ne consentientibus quidem, hanc admittere formam censeo. Quamobrem Πέρσην prætuli magna aliorum exemplorum copia munitum. Σκούδεια apud Lucianum De dea Syr. c. 12, in Σισύδεια a Buttmanno mutatum etiam aliis de caussis vitiosum est habendum.

Vocativi formæ ἑτεροκλίτου exempla sunt Ἀρτέμδαρες 1, 116 (ubi præcedit genitivus declinationis primæ Ἀρτεμδάρεω c. 114, 115) et Πηξίασπες 3, 34, 35, 62, 63, comparanda cum Aristophaneo Στεψιάδες pro Στεψιάδῃ. Minus certa res est de genitivo et dativo. Sic Ἀστυάγεις libri 1, 130, et Ἀστυάγῃ 1, 74, 129, quibus quum multa obstant genitivi Ἀστυάγεω exempla (velut 1, 73, 76, 112, 122 etc.), non solum Ἀστυάγεος illic in Ἀστυάγεω mutandum cum Bekkero, sed etiam Ἀστυάγῃ corrigendum, quod 1, 129 in libro Sancerotiano servatum. Porro Κυαζάραι scriptum 1, 73, 44 (ut Κυαζάρει in codicibus quibusdam Xenophontis), sed Κυαζάρῃ 1, 16, et Πηξιάσπεις 3, 62, 63, sed Πηξιάσπειω 3, 74, 75, 78. De nomine ἀκινάκης dicetur in indice alphabetico § 21.

b) DE NUMERO PLURALI.

Declinatio Ionica pluralis ab Attica non differt nisi genitivi terminatione ὧν in omni nominum genere in εὖν soluta, ut γλωσσέων ἡμερέων λιθοτομίων παλλακέων γενέων, et dativi terminatione αἰς in ησι producta, non αἰσι, quod passim scripserunt librarii poetarum Atticorum lectione imbuti. De utroque casu dixit Greg. Cor. p. 379-382. Genitivi nominum quorum paralexis est, ut γενέων 7, 171, alterum et plerumque neglexerunt librarii. Sic αἰγέων et συκέων pro αἰγέων et συκεέων in libris omnibus 4, 189; 1, 193 legitur, et ἀδελφεῶν scriptum erat 3, 31, et 5, 80, qui genitivus est masculini ἀδελφεός, non feminini ἀδελφεή. Quamobrem ἀδελφεῶν scripsi. Nec γέων 4, 198, et Μαλειῶν 1, 82, recte habere puto, sed γεέων et Μαλειέων scribendum. Aliud ejusdem generis exemplum latebat 2, 15, ubi genitivus nominis loci Ἀgyptiaci in libris ταρχιεῶν ταρχίων ταρχιγῶν scriptus est et accusativus ταρχιέας in omnibus ibid. c. 113, quæ patienter tulerunt editores neglecto Stephani

Byz. testimonio, ex quo manifestum est di-
phthongum ab librariis esse illatam: Ταρχεαί,
πόλεις πολλαί, αὶ μὲν Μενδόσαι, αὶ δὲ Σαγνικαί,
αὶ δὲ Κνωσικαί. — Καὶ ὥφειλε διὰ διφθόγγου.
Ἔστι καὶ Ταρχεαὶ καὶ ἑνικῶς καὶ πληθυντικῶς λε-
γομένη πόλις τῆς Ἰουδαίας, ὡς Ἰώσηπος. Τὸ ἔθνικόν
Ταρχεαίτης καὶ ταρχεαί τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸ ταρι-
χεῖω. Ex quo sequitur apud Herodotum Ταρι-
χεῖων et Ταρχεας corrigendum esse, quæ ego
restitui.

De genitivo ἐτησιῶν vel ἐτησιῶν infra dicitur
§ 12.

c) DE DECLINATIONE CONTRACTA.

Nominum in ἐή, quod Attici in ἦ contrahere
solent, Iones formas servant solutas. Ex quo
genere apud Herodotum hæc sunt exempla,
partim librariorum obscurata præposteris cor-
rectionibus. Ἀλωπεκέας 7, 75. Ἀνθρωπέη 5, 25,
ubi libri ἀπίδαιρα πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότην, Eusta-
thius p. 374, 35, ἀνθρωπείην, Pollux vero, 2,
5, ἀνθρώπων, quod proxime abest ab vera quam
ego restitui scriptura ἀνθρωπείην. Κυνέην et κυνέας
2, 151; 7, 77, 89, male vero vulgo κυνή 4, 180.
Λιοντῆν vulgo 4, 8: sed λιοντέας et παρδαλέας 7,
69. Rursus male γαλιῖ 4, 192, pro γαλιαί, et μυ-
γαλάς vel μυγαλάς 2, 67. Quod μυγαλέας scriben-
dum fuisse jam Schweighæuserus intellexit in
Lexico s. h. v., in hoc uno errans quod etiam
μυγαλάς oxytonum ferri posse putavit. Denique
συκέην legitur 1, 193, et 4, 23, et genit. pluralis
αἰγέων et συκέων, quem αἰγέων et συκέων scri-
bendum esse supra significabamus, 1, 193; 4,
189.

Forma Attica μνᾶ ab Herodoto in μνέα solvi-
tur. Sic μνέαι pro μναί 2, 168, 180 (in μνέας
corruptum in codicibus Luciani De dea Syr.
c. 48); μνέων pro μνῶν est 3, 131; μνέας pro
μνᾶς 1, 151; 2, 180.

Nominis Ἑρμῆς quinque apud Herodotum
exempla exstant, genitivi Ἑρμέω et accusativi
Ἑρμῆν, 2, 51, 67, 138, 145; 5, 6, et Ἑρμέω
apud Lucian. De dea Syr. c. 38, De astrol. c. 20.
Quibus formis jam veteres Epici usi sunt.

§ 10.

De declinatione secunda.

Declinatio Ionica secunda omni ex parte en-
dem est quæ Attica, excepto dativo plurali in
οις, qui apud Iones in οισι prodneitur.

Genitivi singularis formam epicam in οιο,
quæ in uno alteroque codice illata est 3, 97;
4, 192, plane alienam ab Herodoto esse liquet

et ne apud Lucianum quidem recte habere vi-
detur De dea Syr. c. 22, ubi libri ἔρωτο; ἀπρή-
χτοιο. Non magis ferenda genitivi terminatio εω
est, quam editores pluribus in locis Herodoti
tulerunt, Βάττω 2, 181 (ubi cum Ἀρκείδω
conjunctum est); 4, 159, 160; Ἐρξάνδρῳ 5,
37; Κλεομβρότῳ 5, 32; Κροίσῳ 8, 122; Πεισι-
στράτῳ 6, 102; Μεμβλιάρῳ 4, 147. Quorum
pleraque quum ipse codicum dissensus suspecta
reddat, omnia corrigere non dubitavi, ne po-
stremo quidem excepto, in quo solo libri omnes
consentire videntur veteris culpa librarii, qui
quum Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλου scriptum videret,
prius nomen alteri sive consulto sive calami
lapsu assimilavit, cujusmodi errorum exempla
aliquot infra videbimus. Eodem referendum
erit Ξάνθῳ 2, 135, nisi hoc ab nominativo
Ξάνθος est, quod non puto Persici nominis Ξάν-
θην exemplo apud Æschyl. Pers. 995 compro-
bari posse. Omisi vero Ἰορδέω 1, 14, 35, 45;
8, 138, et apud Tzet. Hist. 1, 103, quod non
dubitandum quin a ab nominativo sit Ἰορδής,
non Ἰορδῖος, qua forma uti placuit Arriano Anab.
2, 3, 1 seqq. Denique quod in epistolis com-
mentitiis Hippocratis p. 1273, 44; 1275, 18,
legitur Δημοκρίτῳ, id ipsum quoque non scri-
ptori, sed librariis imputandum videtur. Recta
forma Δημοκρίτου p. 1274. 7.

Genitivi pluralis forma ἑτεροκλήτῳ νησέων et
ψηφάων pro νήσων et ψήφων, qua Callimachus
usus est præeunte Hesiodo, qui βλεφάρων ἀπὸ
κυανέων metri caussa dixit pro κυανῶν, et μο-
τάων pro μοτῶν apud Quint. Sm. 4, 412, for-
tasse quis utatur ut δασέων pro δασῶν dictum
defendat, quod Phœnici Colophonio apud Athen.
11, p. 495, D, restituit Casaubonus, Θελῆς γὰρ
δοτις δασέων (vulgo δαστέρων) δνίϊστος —, et θυ-
μέων pro θύμων apud Zonam Sardinum Anth.
Pal. 9, 226, nisi, quod probabilius, ἡ θύμων scri-
bendum cum Brunkio. Non videntur tamen
hæc exempla, quæ metri necessitas extorsit
poetis, sufficere ad similes formas vindicandas,
quas Herodoto in codicibus quibusdam paucis
in locis intulerunt librarii, quarum patrocinium
suscepit Wesseling. ad 2, 36, πεσσέων 1, 94, πυ-
ρέων 2, 36 (ubi χρύθεων, quocum conjunctum
est, fraudi fuisse librario animadvertit Matthiæ
Gramm. vol. 1, p. 150. Recte πυρέων libri omnes
4, 33, ter; 7, 187), Θεσσαλείων 5, 64, Σουσέων 5, 35
(recte vero Σούσων 5, 53; 6, 1, 119), quibus addi
potest ἀλφιτέων uno in codice scriptum pro ἀλφι-
των 5, 57; ἐρπετέων in fragmento Democriti
apud Stobæum Flor. 44, 18; et βρυτέων apud
Aretæum p. 8, A, quod vicino χρύθεων, ut πυ-

ρέων apud Herodotum, originem suam debere videtur. Ejusdem generis est γυναικῶν σιτοποιείων καὶ παλλακείων, quod intactum reliquerunt editores 7, 187, licet veram scripturam præberet codex Schellershemianus σιτοποιῶν, neque animadverterunt vulgatæ scripturæ ob stare δλκᾶδων σιταγωγῶν 7, 191, quod σιταγωγέων scribendum foret, si recte illic legeretur σιτοποιείων. Denique non raro in libris scriptum αὔτειν et τούτειν pro αὐτῶν et τούτων: de quo infra dicetur ubi de pronomini bus agemus.

Nominum contractorum in ους et ουν, ut νοῦς εὔνου, πλοῦς περίπλους, ῥοῦς, ὁστούν, διπλοῦς, ἀργυροῦς, χρυσοῦς et quæ sunt reliqua, formis Iones utuntur solutis νόος εὔνοος, πλόος περίπλοος, ῥόος, ὁστέον, διπλόος, ἀργύρεος, χρύσεος. Male igitur νῆ in libro 1, 27, pro νόφ, et ἔσπλου 6, 33, quod ἔσπλόου scribendum, ut διακρόου scribitur in omnibus 7, 129.

§ 11.

De declinatione tertii.

Genitivus in ῶν, quoniam formæ contractæ speciem offerebat librariis, in codicibus interdum in ἑών esse corruptus. Sic ἀνδρέων 7, 187, γηνέων 2, 45, χλιαδέων 7, 28, vulgo lecta, quæ ex aliquot codicibus correxi. Nec μυριαδέων 8, 71: ἄτε δὲ ἱουσεῶν μυριαδέων πολλέων, ubi manifesta erroris origo est, in μυριάδων mutare dubitavi. Nam quod genitivos substantivorum numeralium in ᾶς, velut χλιαδῶν μυριαδῶν, ab Atticis circumflecti annotarunt grammatici (Arcad. p. 136, 4, Chæroh. p. 458, 27 ed. Gaisf.), non satis argumenti esse videtur, ut Iones χλιαδέων et μυριαδέων dixisse putemus, quum præsertim ne veteribus quidem Atticis, sed τοῖς μεταγενεστέροις accentum illum tribuant technici ab Chærobosco memorati. Nonnihil dubitationis habet genitivus εἰλωτέων, qui consentientibus, ut videtur, libris legitur 6, 58, 75, 80; 9, 28 et duobus tantum codicibus εἰλώτων præbentibus 9, 80. Nam quum non solum εἰλωτας, sed etiam εἰλώται dicti servi illi sint, de quo diserto constat testimonio Stephani Byzantini, neutra genitivi forma per se spectata vitiosa haberi potest. Quum tamen apud Herodotum non solum accusativus pluralis εἰλωτας, qui facile in εἰλώτας mutari posset, legatur 6, 81; 9, 80, sed etiam accusativus singularis εἰλωτα 7, 229, et εἰλωτας 9, 81, nec verisimile sit inter utramque formam Herodotum fluctuasse, genitivum ubique εἰλώτων scribendum esse censeo, nisi quis servato εἰλωτέων reliquorum locorum corrigere scriptu-

ram malit, εἰλώτην εἰλώται εἰλώτας, quæ non improbabili conjectura foret, quum rarior nominis forma ab librariis facile aliquoties in vulgarem mutata esse possit.

Non majoris momenti sunt quæ apud Hippocratem aliosque reperiuntur genitivi in ἑών exempla, velut σαρκέων apud Hippocr. vol. 3, p. 242, χειρέων vol. 2, p. 74, vol. 3, p. 462, 474 ed. Littr., quorum non pauca ex codicibus corrigere licet. Μηνέων pro μηνῶν ex duobus libris male illatum Luciano De astrol. c. 5.

Dativi pluralis forma in εσσι exiens, velut δαιτυμόνεσσι πάντεσσι παιδεσσι χοράκεσσι, qua epici et lyrici poetæ sæpissime, tragici raro usi sunt, interdum omissio propter metri necessitatem altero σ profertur, ut ἀνάκτεσι ἴνεσι χείρεσι apud Homerum, πόλεσι apud Pindarum, χέρεσι et πόδεσι in fragmento Sophoclis apud gramm. in Crameri Anecd. Paris. vol. 4, p. 183. Priore forma etiam Dorienses usos esse constat in poesi pariter ac prosa oratione, de quo dixit Ahrens. De dial. Dor. p. 229, 230: alteri nunquam extra poesin locus fuisse videtur. Nam quod Herodoto 7, 224 ab recentioribus editoribus duorum codicum auctoritate tributum est πλεόνεσι pro πλέοσι satis convellitur aliis locis (2, 53; 8, 69; 9, 122), in quibus libri omnes in recta consentiunt scriptura πλέοσι. Non minus leviter μήνεσι pro μηνῶσι unius tantum codicis auctoritate receptum est 4, 43 et 8, 51. Hæc igitur quum ego rursus expulerim, consequens erat ut δαιτυμόνεσι quoque, quod 6, 57 librarii posuerant Homericis fortasse memores δαιτυμόνεσσι, corrigere legitima forma restituenda δαιτυμόσι. Nec σπλήνεσι pro σπληνῶσι, quod passim legitur apud Hippocratem (velut vol. 3, p. 328, 450, 452; vol. 4, p. 120, 148, 156, 161, 218, 220 ed. Littr.) recte habere puto. Librarii quam proclives fuerint ad hujusmodi formas inferendas, Archippi versus docere potest ap. Athen. 3, p. 86, C et 90, F:

Λεπάσιν ἔχινους ἐσχάρας βελόναις τε τοῖς κτένεσιν τε,

cui κτεσίν jam ab Elmslejo est restitutum. Plane enim incredibile est poetam anapæstum ante catalexin iambici tetrametri admittere quam legitima uti maluisse vocabuli forma. Idem vitium apud Pollucem 7, 52 corrigendum, qui παντέκτανα quid significet explicans non πάντε κτένεσιν ἑνυφασμένοι scripserat, sed κτεσίν.

Nominum in ις, σος (vel ιως) desinentium declinatio Ionica quomodo ab Attica differat schemate infra posito declaramus.

Singularis.

ATTICÆ.

IONICÆ.

N. πόλις	πόλις
G. πόλεος et πόλεως	πόλιος
D. πόλει	πόλι
A. πόλιν	πόλιν
V. πόλι	πόλι.

Dualis.

N. A. πόλει vel πόλῃ	πόλι et πόλις
G. D. πόλεοιν	πόλιοιν.

Pluralis.

N. V. πόλεις	πόλις et πόλις
G. πόλεων	πόλιων
D. πόλεσι	πόλισι
A. πόλεις	πόλις et πόλις.

Formas omnium huiusmodi nominum Ionicas etsi librarii sæpissime in vulgares mutarunt, tot tamen in codicibus relicta sunt Ionicarum exempla, ut non dubitandum sit quin recte fecerit Bekkerus, qui Ionicas per totum Herodoti opus constanter restituit, nisi quod ποιήσει reliquit 2, 82. Dativus singularis in ι longum terminatur. Nam quod Buttmannus (Gramm. vol. 1, p. 189, 211) vulgatarum editionum vitiiis et, quod plane alienum ab hac quæstione est, Homericis δατ̄ deceptus sibi persuaserat Κλέοβι 1, 31 et ἀπολι 8, 61, ι brevi dicta esse, vana est opinio. Recte Κλέοβι Bekkerus et ἀπολι ex pluribus codicibus jam Schweighæuserus correxerunt, ut συμφορῇ ἀχάρι 1, 41, quod ipsum quoque in pluribus codicibus ἀχαρι scriptum, in aliis ἀχάρτι. Nominativi pluralis formam in ις in omnibus huiusmodi nominibus fere constanter exhibent codices Herodoti, qui tamen non dubito quin contracta potius usus sit πόλις, cuius testes habemus Apollonium De pronom. p. 380, B, a quo αἱ παρ' Ἰωσι γραφαὶ πόλις φύσις memorantur, et Greg. Cor. p. 475, de nomine ὄφις (quod ὄφις scribitur apud Herodotum) et pauca quædam exempla relicta in codicibus sunt, velut πόλις 2, 177; 7, 22 et 234. Eadem accusativi ratio est, qui etsi ipse quoque non raro in ις terminatus est in libris (ut πόλις quater duabus in paginis 48, 20, 28; 49, 25, 39), tamen contractam formam, quam ubique restitui oportet, non paucis in locis servarunt codices, præsertim in nomine Σάρδεις, velut p. 51, 9, 26, 39, 52; p. 52, 3, 23, 30, in πόλις p. 103, 24; 111, 46; 131, 11; 161, 95, 49; καλασίρις 97, 17; καλλήσις 96, 31; ὄφις 95, 48, 50; 96, 6; σαγάρις 71, 39, et aliis alibi. Quibus an-

numerare licet exempla terminationis in ις, quod ex ι potius corruptum est quam ex ις. Sic codices ἀρδεῖς καὶ σαγάρις p. 71, 39; καταβάσεις et καταβάσις p. 61, 46. Nominativi et accusativi dualis πόλις vel πόλι nulla mihi in promptu sunt exempla. Ceterum in his quoque formis, πόλις et πόλι, ι longum est. Nam quod Parmenio Anth. Pal. 9, 113, οἱ κόρις et τοὺς κόρις correpto ι dixit, metri necessitate adactus regulam violavit. Dativi pluralis in ισι, non ισι, terminati exempla apud Herodotum plura sunt. Sic πόλισι 1, 151; πίσισι 4, 172; Σάρδισι 5, 102.

Eandem declinationem sequuntur nomina in ι, εος, ut σίνηπι et πέπερι, σινήπιος πεπέριος, σινήπι πεπέρι, nec pauca barytonorum in ις quæ in dialecto vulgari in genitivo et dativo literam δ adsciscunt, ut Θέμις Θέτις Πάρις Ἰσις Πάπρημις, quorum formæ Ionicæ sunt Θέμιος Θέτιος Πάριος Ἰσιος Παπρήμιος, Θέμι Θέτι Πάρι Ἰσι Παπρήμι, pro Θέτιδος Θέτιδι etc.

Substantiva barytona in ης et ος quorum casus obliqui in dialecto vulgari contrahuntur, apud Iones formas servant solutas. Sic τριήρης τριήρεος τριήρει τριήρεα, μέρος μέρεος μέρει, pariterque in duali et plurali terminationes Atticæ η, οιν, εις, et ων, εις in εε, εα, εοιν, εεζ, εων, εας solvantur. Eædem solutiones aliorum quoque substantivorum quorumvis casibus iis adhibentur qui apud Atticos in ει, εις vel η terminantur. Sic πῆχῃ πῆχει πῆχεις πῆχας, ἀστὶ ἀστει ἀστια Iones dixerunt pro πῆχει πῆχεις, ἀστει ἀστη. Genitivo in εος iidem non solum pro ους, sed etiam pro Attico εως constanter usi sunt, πῆχεος et ἀστειος dicentes, non πῆχεως et ἀστειως. Contractio genitivi in εος, qua poetæ epici et lyrici usi sunt, γένεος θάμενεος θάρσεος σάκεος et alia huiusmodi dicentes, aliena videtur esse ab oratione prosa Ionum. Male igitur Ἐρχράτεος in libris quibusdam 5, 92, p. 267, 18. Accusativi nominum propriorum in ης in recentiori dialecto Atticorum non raro declinationis primæ formam adsciscunt in ην, ut Σωκράτην et Ἀριστοφάνην pro Σωκράτη et Ἀριστοφάνη. Nullum huiusmodi formarum vestigium apud Iones deprehenditur, qui veteri forma usi hos accusativos in εα terminarunt constanter.

Substantivorum cum κλέος compositorum Attici in oratione prosa formis uti solent contractis, Ἡρακλῆς Θεμιστοκλῆς Περικλῆς etc., in poesi modo contractis modo solutis Ἡρακλήες, Θεμιστοκλήες, Περικλήες, quas solas admittit dialectus Ionica: nam quod apud Herodotum 2, 145 bis legebatur Ἡρακλῆς in Ἡρακλήες et Προκλῆς 3, 50, 51, in Προκλήες mutandum fuit. Casuum

obliquorum declinatio Attica est Ἡρακλέους Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα, accusativo interdum contracto Ἡρακλῆ: epica Ἡρακλῆος Ἡρακλῆι Ἡρακλῆα, quam adscivit prosa Ionum, servato tamen ε brevi Atticorum, Ἡρακλέος Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα. Vocativus Θεμιστόκλες 8, 59, ubi cod. Sancerostianus Θεμιστόκλεις, fortasse pro Θεμιστόκλες.

Nominum in εὐς declinatio Ionica est βασιλεύς βασιλέος βασιλεῖ βασιλέα βασιλεῦ, βασιλέε βασιλείων, βασιλέες βασιλέων βασιλεύσει βασιλέας: ab qua legitima forma locis plurimis aberrarunt librarii, rarius ad Atticam (βασιλέως βασιλεῖ), sæpissime ad epicam (βασιλῆος βασιλῆι βασιλῆα etc.): de quo primus accurate præcepit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine secundo, diligenter collectis omnium hujus generis nominum apud Herodotum exemplis. Struvium secutus est Bekkerus correctis ubique formis illis ab usu Herodoti alienis. Genitivi in εῖος, ut Ἀχιλλεῖος βασιλέος Περσείος, quem Chæroboscus vol. 1, p. 60, 13 ed. Gaisf. τοῖς νεωτέροις ἰωσι, scholiasta Nicandri Ther. 764 Ἄεολensibus tribuit, nullum apud Herodotum vestigiumprehenditur.

De declinatione substantivi νῆς dicitur in indice alphabetico.

Nominum in ας, ατος, declinationis Ionicæ, quæ ipsa quoque nonnihil differt ab Attica, exempla nonnulla apud Herodotum exstant de nominum κέρας γέρας τέρας casibus præter nominativum quattuor κέρεος: τέρεος, κέρει, κέρα γέρα τέρα, κερῶν. Quæ formæ probabiliores sunt quam τέρατος et τέρατα 2, 82. Substantivi γῆρας dativus γήραι est 6, 24, ut apud Epicos, et genitivus γήραος 3, 14 (in formula ἐπὶ γήραος οὐδῶ) et apud Arætaum p. 3 extr., p. 31, A. Substantivi κρέας genitivus pluralis κρεῶν apud Herodotum 1, 73, 119; 2, 47, 168; 3, 18, qui apud Hippocratem sæpius κρεῶν scribitur.

Nominum in ω et ως Iones in casibus obliquis terminationes servant contractas, quemadmodum poetæ quoque epici fecerunt. Sic ἦος apud Herodotum 2, 8; 7, 167; Ἰούς 1, 2; Βουτοῖ 2, 156; ἀπαστοῖ 9, 85; εὐεστοῖ 1, 85; συνεστοῖ 6, 128. Accusativus vero non ut in dialecto et epica et Attica in ω terminatur, sed in οῦν, de quo Greg. Cor. p. 427: τὰ εἰς ω λήγοντα θηλυκὰ ἐπὶ τῆς αἰτιατικῆς εἰς οὖν περικοῦσι, Ἀητὼ Ἀητοῦν, Σαπφὼ Σαπφοῦν, ἦω ἦοῦν, αἰδῶ αἰδοῦν. Et sic Ἰοῦν apud Herodotum 1, 1, 2; 2, 41; Βουοῦν 2, 59, 63, 75; Ἀητοῦν 2, 156; Τιμοῦν 6, 134, 135: sed contra dialecti normam αἰδῶ 1, 8, et ἦω vel (quod rarius) ἔω 1, 142, 201, 204; 2, 8, 17, 32, 99,

138, 158; 4, 40; 7, 58 et alibi non raro (adde Σαρδῶ 1, 170; 5, 106, 124), quæ librariis deberi veterem scripturam interpolantibus jam Koenius animadverit in annotatione ad Greg. p. 428. Scribendum igitur αἰδοῦν et ἦοῦν, quorum alteri pepercerunt librarii in versu Hedyli apud Athen. 11, p. 473, A: ἔξ ἡῶς εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτῶν πάλι Σοικλῆς | εἰς ἦοῦν πίνει. Ἀειστοῦν et κακεστοῦν annotavit Hesychius, εὐεστοῦν Democrito apud Clem. Al. Strom. 2, p. 498 restituit Valcken. ad Herodot. 1, 85. His exemplis fretus Koenius l. c. etiam εἰώ, quod apud Herodotum legitur 7, 69, in εἰχοῦν mutandum esse conjecit, aliorum locorum (2, 143, 172) immemor ubi εἰχόνα legitur. Et recte fortasse Koenius: quanquam conjectura non tam certa mihi visa est ut recipiendam ducerem. Nam etsi Atticos genitivum et accusativos εἰχόνος εἰχόνα εἰχόνας in εἰχῶ εἰχῶς contraxisse constat, nominativi tamen εἰώ, cui apta foret terminatio accusativi Ionica in οῦν, testis nullus est, nisi quis Hesychii glossæ aliquid tribuendum esse censeat Εἰώ, εἰχὼν, χαρακτήρ, ὄψις, in qua literarum certe seriem suadere ut εἰώ ex ditto-graphia ortum esse putemus L. Dindorfius monuit in Thesaurο vol 3, p. 235. Itaque apud Herodotum, nisi εἰχοῦν scripsit, utrobique aut εἰώ aut, quod probabilius, εἰχόνα scribendum erit, ut εἰχόνας legitur 2, 172; εἰχόνες 2, 144.

Accusativum nominum Ἀπόλλων et Ποσειδῶν, cujus plena forma Ἀπόλλωνα et Ποσειδῶνα est, Attici non raro ejecto ν in ω contraxerunt Ἀπόλλω et Ποσειδῶ dicentes. Iones vero plenam formam prætulisse videntur, ut Ἀπόλλωνα apud Herodotum 1, 87; 2, 156; 4, 59, et sola ea usi sunt in nomine Neptuni, cujus forma Ionica soluta Ποσειδέων est, testata ab Herodiano Περὶ μονήρου; λέξ. p. 11, 5: unde Ποσειδέονα apud Herodotum 7, 129; 8, 55. Eandem illam contractionem Attici comparativorum in ων accusativo singulari et nominativo et accusativo plurali non raro adhibuerunt, ut ἀμείνω pro (τὸν et τὰ) ἀμείνονα et ἀμείνους pro ἀμείνονες et ἀμείνονα. Quorum formarum priore Herodotus quoque sæpissime usus est. Sic, ut intra libros duo primos subsistam, Ἰθάσσω p. 29, 37; 40, 23; 65, 14; 105, 39; 110, 14; 115, 39; 120, 6; καλλίω 46, 46; μέζω 47, 14; 83, 23; 117, 23; 120, 44; (μέζονα 94, 11; 121, 11;) πλέω 46, 6; 47, 13; 58, 39, 43; 73, 38; 83, 22, 24; 92, 3; 93, 29; 97, 30; 118, 14 (πλέονα 119, 51). Alterius formæ exempla aliquot reperiuntur adjectivi πλείους (nisi hoc pro πλείνας et πλείνας ab librariis positum), aliorum vix ulla, velut ἀμεί-

vous in libris omnibus p. 262, 45, et in uno cod. Schellersh. p. 267, 11, ubi alii omnes ἀμείνονας.

Nomina in αων, αωνος ab Ionibus in εων terminantur. Sic Ἀμυθάνος nomen apud Herodotum 2, 49 Ἀμυθίωνος scriptum, et substantivum ὀπάων, quo sæpe usi sunt Tragici, ὀπείωνες 9, 50, 51; unde ὀπείων pro ὀπάων restitui 5, 111. Tertium huiusmodi nomen est Φιλάονα 8, 11, quod ipsum quoque Φυλιώνα scribendum, ni fallor.

§ 12.

De adjectivis et adverbis.

Declinatio adjectivorum quum iisdem regatur legibus quas de substantivis supra exposuimus, hic non dicendum nobis est nisi de formis quibusdam quæ adjectivorum propriæ sunt.

Adjectiva nonnulla in εως desinentia ab Ionibus in ες terminantur. Qualia sunt apud Herodotum præter τίλος, quo Attici quoque sæpe usi sunt, αἴγος βόσος ὠκεόςος οἰόςος ἐπιτήδεος et ἀνεπιτήδεος (cum adverbio ἐπιτηδέως), Ἀριμάσπει; (Ἀριμάσπεα ἔπαα 4, 14, quod apud Origenem Ἀριμάσπεια, apud Tzetzam Ἀριμάσπια scriptum), Ἡράκλειος (in nomine Ἡρακλέων στηλέων, quod legitur 2, 33; 4, 8, 42, 185, et accus. Ἡρακλέες στηλάς 4, 43, 181), et quod substantivum factum est ὑπόρεα, oblitterata quidem illa plerumque in libris vulgatis illata diphthongo, vel ηῖ in Ἡρακληῖων et Ἡρακλητάς, sed pluribus in locis recte scripta in melioris notæ codicibus. His addendum ἡμίονος, quod pro ἡμίονεος duo de præstantioribus codicibus præbent 1, 188, et suspicari licet alia huiusmodi alibi esse restituenda ubi codices omnes in α vel ι consentiunt, velut 1, 119; μηλείων χρῶν, ubi probabilius est μηλέων, ut αἴγος βόσος et οἰόςος, et 5, 53, 54; 7, 151, ubi libri Μεμνόνεος vel Μεμνόνιος, Herodotus vero Μεμνόνεος, ut opinor, scripserat, quod cum epico Ἀγαμειμόνεος comparandum.

Adjectivorum in υς formis femininis in εια ipsis quoque litera ι, et constanter quidem, ab Ionibus eximitur, servato tamen vulgaris formæ et accentu et mensura. Sic θήεα (de quo Greg. Cor. p. 440) et ἡμίεα pro θήεα et ἡμίεα, et βαθέα βραχέα δασία ἡδέα ἰθία δξέα παχέα πλατέα ταχέα τρηχέα pro βαθέα βραχέα etc., et numero plurali θήεαι ἡμίεαι βαθεαί βραχεαί et sic porro. Genitivi et dativus singularis quum ex communi declinationis primæ regula a longum in η mutatum habeat apud Iones, ut υηλέες ἡμισέες βαθέες βραχέες, θηλέη ἡμισή βαθή βραχέη, et librarii, quemadmodum in substantivis in α breve exeuntibus fecerunt, his quoque in formis

literam η etiam nominativo et accusativo iutulerunt, rarius apud Herodotum, sæpiissime apud Hippocratem aliosque, θηλέη θηλέην, δξέη δξέην, εὔρέη εὔρέην et reliqua scribentes, quæ non dubitandum quin omnia ad rectam rationem sint revocanda, quod de Herodoto præcepit Buttmannus Gramm. vol. I, p. 253.

Reliquum est ut de genitivi pluralis adjectivorum et, quorum ratio eadem est, participiorum passivi forma quadam dubia generis feminini declinationis primæ dicatur.

Genitivi declinationis primæ terminationem περισπωμένην ὦν ab Ionibus in eas solvi syllabas, ex quibus contracta est, id est ἔων, supra ostendi ubi de declinatione substantivorum agebam. Ex quo sequitur genitivum περισπώμενον adjectivorum eandem admittere solutionem, velut λοιπέων πασέων πολλέων θερνέων ὀπείων (πλίν-θων) ὑψηλέων διασθραυσέων λεγθεισέων, quam etsi apud Herodotum satis diligenter servarunt librarii, tamen uno alteroque loco neglexerunt, ut 2, 27, ubi θερμέων χωρέων correxi pro vulgato θερμῶν, et 2, 15; ubi vulgo Ταριχέων τῶν Πηλουσιτῶν, quod Πηλουσιακῶν scripsi, ut Μηδικέων νεῶν legitur 3, 136, et Ἀττικέων γυναικῶν 6, 138. Alia vero eorum adjectivorum lex est quorum genus femininum ex regula ab Arcadio p. 135, Joanne Alex. Τον. παραγγ. p. 17, aliisque grammaticis exposita accentum servat generis masculini, ut οἱ φίλοι τῶν φίλων, αἱ φίλαι τῶν φίλων, οἱ τυπτόμενοι τῶν τυπτομένων, αἱ τυπτόμεναι τῶν τυπτομένων. Nihilominus his quoque forinis terminatio in ἔων non raro tribuitur in codicibus Herodoti, quamvis nec consentientibus ubique inter se nec sibi constantibus. Sic ἀλλέων 4, 182 bis, 184 bis; ἀλληλέων 4, 113, 6, 12, et (ubi plerique omnes ἀλλήλων) 111; ἐκείνέων 4, 111; ἑσχατέων 8, 47; μεγάλέων in uno tantum codice 6, 46; δοκασέων 5, 50; Αἰγυπτέων 2, 55; 4, 181; ἀντιέων 7, 10; δημοσιέων 6, 57; ἐπιχωριέων 5, 88; κουριδιέων in tribus codicibus 6, 138; διηκοσιέων in duobus 7, 184; χιλιέων ibid. (quod fortasse defendas accentu feminini Attico χιλῶν, quanquam grammatici de hoc ita loquuntur ut proprius videri possit formulæ χιλῶν δραχμῶν). Ἐξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων in uno codice Mediceo 1, 32, licet in præcedenti διηκοσιῶν cum ceteris libris consentiat. Τετρακοσιέων 7, 190; ἄλισκομένέων quattuor codices 5, 124; ἀνατριβομένέων in duobus 3, 113; ἀρπαζομένέων in multis 1, 4; μαχομένέων 2, 76 (ubi μαχομένων ex tribus optimæ notæ libris edidi); πειθομένέων præter unum omnes 5, 18; προχειμένέων in tribus 7, 16;

HERODOTUS.

b

ταρασσομένων 8, 16; φυλασσομένων τῶν δδῶν 5, 35; licet in φυλασσομένων τῶν δδῶν omnes consentiant 1, 23. Hæ igitur formæ etsi epicis ἀλλὰων ἐρχομένων similibusque, quas in ἄν contraxerunt Dorienses ἀλλᾶν ἐρχομεᾶν et alia omnia huiusmodi dicentes, quodammodo defendi possunt, tamen, nisi pluribus certioribusque exemplis grammaticorumve testimoniis munitæ fuerint, nimio potius Ionismi studio librariorum, ut alia multa, deberi videbuntur: qui tanto facilius errare potuerunt, quod adjectiva illa et participia non raro cum nominibus primæ declinationis in ἑών sunt conjuncta, ut Θηδέων Αἰγυπτέων, ἐσχατέων χωρέων, δοκοῶν ἡμερέων, μελαινέων ἰουσέων, προκειμένων γνωμέων, ἀντιέων γνωμέων. Facilius defendi posset ἐτῆσιέων ἀνέμων 6, 140 et 7, 168, quod si scripsit Herodotus, ignotum ei fuit præceptum grammaticorum (de quo v. Thes. Steph. vol. 3, p. 2152 ed. Par.) genitivum non ἐτῆσιών (cui respondet forma soluta ἐτῆσιέων), sed ἐτῆσιών scribentium. Verum quum loco altero duo de libris optimis cum Eustathio ἐτῆσιών præbeant, probabilius videtur ἐτῆσιών utrobique esse restituendum.

Gradus adjectivorum secundæ declinationis comparativum et superlativum ab Ionibus non solum in ὀτερος ὑτερος et ὀτατος ὑτατος, ut in dialecto communi, sed etiam in ἐστερος ἐστατος, ut tertiæ declinationis adjectivorum in ἥς, formari annotarunt grammatici: vid. Etym. M. p. 31, 7; 394, 5; 420, 48; Eustath. p. 1441. Non sunt tamen hæ formæ Ionum propriæ: nam Attici quoque et Dorienses iis usi sunt, quamquam fortasse minus frequenter quam Iones. Quorum Herodotus hanc formam adjectivis adhibuit ἀμορφέστατος ἐρρομενέστερος εὐνοθέστερος σπουδαίεστερος, etsi non constanter. Ἐπιτηδείστατος, quod ex Democrito annotavit Eustathius, nusquam dixit, sed ubique ἐπιτηδεύτερος et ἐπιτηδεύτατος. Ceterum Democritus dubitari potest utrum ἐπιτηδείστατος an ἐπιτηδείεστατος dixerit. Diphthongus certe non defendi potest positivi ἐπιτήδειος exemplis in fragmentis Democriti apud Stob. Flor. 46, 46; 76, 16, quorum fides nulla est.

Adverbia ab adjectivis in ἥς derivata in dialecto communi in ὡς desinunt perispomenon, quod in ἑώς solvitur ab Ionibus. Horum exempla apud Herodotum sunt ἀληθείως ἀσφαλῆως ἀτρεκέως ἀπειδέως ἀψευδέως δυσπατέως ἐμφανέως ἐναργέως ἐπιεικέως ἐπιστρεφέως ἑτεραλκέως εὐπετέως εὐπρεπέως εὐτυχέως παντελέως προσφυέως σαφέως σαφηνέως συνεχέως. Male igitur ἀκριβῶς legitur 7, 32; ἀκλεῶς 5, 77; ἀδεῶς 1, 216; 3, 65 et 67; 9, 109. Scribendum ἀκριβέως ἀκλεῶς (quod ἀκλειῶς dixe-

runt Epicici) et ἀδεῶς, in quibus duplex e non magis offensioni esse potest quam in adjectivo περιδείας 5, 44; triplex e in ἐπιδείας 4, 130 (ubi male nonnulli codices ἐπιδεύεις) et 7, 29. Nam formæ contractæ fortuito debentur errori librariorum, ut παντελῶς apud Hippocratem vol. 2, p. 390 ed. Littr., ἀλλεπῶς apud Aretæum p. 116, ἀπειδῶς p. 108, quod ἀφειδέως scriptum p. 115. Similiter in adjectivis interdum peccatum: sic δημοτελῆ apud Herodotum 6, 57, pro δημοτελέα legebatur. Nec, si ἐπιδείας περιδείας et ὑγία scripsit Herodotus, intelligi potest cur ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ, quæ 1, 1; 2, 108, et 121, 2, leguntur, dicere maluerit quam ἀκλεῖα ἐνδεῖα et καταδεῖα. Inter adverbia vero omisi ἀνακῶς 1, 24; 8, 109; quod non constat utrum ab ἀνακός an ἀνακῆς sit derivandum.

§ 13.

De pronomibus.

a) DE ARTICULO.

Articuli declinatio apud Iones non differt a dialecto communi, nisi quod dativus τοῖς et ταῖς secundum legem supra memoratam τοῖσι et τῇσι est, pariterque in composito τοῖσιδε et τῇσιδε. Nam quod nominativi pluralis οἱ αἱ formæ Doricæ τοί ταί paucis quibusdam in locis in uno alteroque libro posita sunt, vix opus moneri librariorum factum esse errore.

b) DE PRONOMINE RELATIVO δὲ EJUSQUE COMPOSITIS ὅσπερ ET ὅστις.

De hujus pronominis formarum usu Herodoteo investigando egregie meruit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine primo, cujus disputationis nos satis habemus summam exposuisse, omisis quæ Struvius collecta apposuit exemplis librariorumque contra rectam normam peccatis, quæ ab Struvio ita sunt confutata, ut eorum patrocinium nemo in posterum sit suscepturus nisi qui codicum auctoritati serviliter sit addictus.

Pronominis igitur δὲ et compositi ὅσπερ una tantum in casibus rectis Herodotus usus est forma δὲ ἢ τό, ὅσπερ ἤπερ τόπερ, et in numero plurali οἱ αἱ τά, οἵπερ αἵπερ τάπερ. Casuum vero obliquorum formas non admisit nisi eas quæ literam τ præfixam habent, nisi ubi præpositionem sequantur, quo μέχρι et ἄχρι quoque pertinent: quorum locorum magna ex parte ratio alia est. Nam ubicunque pronomen relativum præpositionem sequitur, quæ apostrophum pati potest, præpositio ultimam vocalem amittit et relativum

τ prefixum aspernatur. Apostrophum vero patiuntur praepositiones ἀντί ἀπό διά ἐπὶ κατά μετά παρά ὑπό, quibus ἐμφί et ἀνά addendae forent, nisi casu factum esset ut harum praepositionum ante pronomem relativum positarum nulla apud Herodotum exempla reperiantur. Contra ubi in anastrophe pronomem praepositionem antecedit, rursus formae a consonante incipientes requiruntur. Sic Herodotus 5, 106, τῷ παρά dixit, licet nusquam παρά τῷ, sed ubique παρ' ᾧ dixerit.

Præpositiones quæ apostrophum non recipiunt octo sunt hæc, ἐν ἐξ ἐς περί πρό πρὸς σύν ὑπέρ, ex quibus πρό et ὑπέρ cum relativo simplici conjunctæ apud Herodotum non reperiuntur, περί autem ubi cum pronominis relativo conjunctum est, non aliter ponitur quam cum anastrophe, ut 2, 135, αὐτῇ, τῆς περί λέγεται ὁδὸς ὁ λόγος, et interdum alio vocabulo interjecto, ut 4, 16, τῶν ἡμεῖς περί λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν, pariterque περίε, ut 2, 29, τὴν περίε νομάδες Αἰθίοπες νέονται. Reliquarum praepositionum (ne πάρεξ quidem excepto, quod sic, non παρά, etiam ante consonantes scribitur, ut 8, 73, πάρεξ τῶν κατέλαζα) primaria est lex ut sequens relativum a consonante incipiat, velut 1, 106, τεσσαράκοντα ἔτια, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, et 4, 134, εἴπε ἄρα πρὸς τοῖσπερ ἰώθει καὶ τὰ ἄλλα λέγειν, unde 4, 200, τὰ μὲν δὲ ἄλλα ἔσχε κωρὸς πρὸς δὲ προσίσχε, πρὸς τὰ scribendum esse recte monuit Struvius. Ad praepositiones vero ἐν ἐξ et ἐξ quod attinet, singularis apud Herodotum usus obtinet, quo relativum, quod eas sequitur, spiritum retinet in formulis ἐν ᾧ, hoc tempore, ἐς δὲ sive ἐς οὗ, usque ad id tempus, donec, et ἐξ οὗ, ex quo tempore, ita ut plerumque relativum ad nullum certum nomen, quod vel præcedat vel sequatur, referri possit. Eodem modo μέχρι et ἄχρι οὗ dicitur, nusquam μέχρι et ἄχρι τοῦ. Ubi vero temporis notio abest, praepositiones ἐν ἐξ et ἐξ formas pronominis flagitant eas quæ a τ incipiunt. Cui regulæ quæ repugnant exempla recte judicavit Struvius librariorum deberi erroribus, exceptis fortasse tribus de ἐς δ exemplis, 4, 156: κατὰ τοῦτο τῆς γῶρης, ἐς δὲ γινώσκεται ὁ Βορυσθένης, 4, 71: ταρὰ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέροισι εἰσι, ἐς δὲ ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός, 7, 50: ὁρᾷ τὰ Περαίων πρήγματα, ἐς δὲ δυνάμιος προπρώρησε, in quibus fieri posse ut ἐς δ, nisi forte ἐς ὅσον scribendum sit, non ad certum aliquod nomen relatum, sed sic adverbialiter positum, vulgari temporis notione ad spatium translata dixerit Herodotus. Cujusmodi excusatio quum non parata sit novem aliis locis, in quibus ἐξ οὗ ἐξ ἧς ἐξ ὧν libris consentientibus legitur (5, 17;

6, 118; 3, 52; 4, 78; 1, 125; 2, 44, 92, 154; 3, 82), non dubitandum quin ἐκ τοῦ ἐκ τῆς ἐκ τῶν cum Struvio sit corrigendum. Nulla enim excogitari caussa potest cur Herodoto, qui quater (6, 41, 71; 8, 136; 9, 111) γυνὴ ἐκ τῆς τέκνα ἐγένετο vel ἐστὶ dixit, semel (4, 78) ἐξ ἧς dicere placuerit, aut (5, 17) μέταλλον ἐξ οὗ τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα scribere, quum 3, 115, scripserit νήσους ἐκ τῶν ὁ κασσάτερος ἡμῖν φοιτᾷ.

De pronomine relativo ὅστις duo esse observanda docuit Struvius, primo nunquam hoc pronomem a consonante τ incipere (male enim τὴν τινα 1, 90 in omnibus codicibus et τὸν τινα in uno 1, 98 scribi); deinde in genitivis et dativis unice regnare breviorē illam formam quam epicam dicere solemus (δτεν δτεω δτεων δτέοισι, pro Atticis δτου δτω δτων δτοιαι), nunquam vero reperiri οὔτινος ὥτινι ὄντινων ὄστισι. (Vitiosum igitur est μέχρι δτου πληθῶρης ἀγορῆς 2, 173; quod etsi facile in δτεω mutari potest, tamen etiam ex δσου corruptum habere licet, quod legitur 8, 3, μέχρι δσου κάρτα ἰδέοντο αὐτῶν, quamquam quum hic alii iique optimi libri μέχρις vel μέχρι οὗ præbeant, probabilius esse puto Herodotum utrobique μέχρι οὗ scripsisse, ut aliis in locis pluribus). Neque nominativus pluralis generis neutrius ἄτινα est, sed ἄσσα (1, 47, 138, 197) pro Attico ἄττα: quod 1, 138, in libris pluribus in ὁκόσα est mutatum. Similiter ἔσσα vel ἔσα scriptum in fragmentis Democriti apud Stobæum Flor. 43, 46; 103, 25, cui ἄσσα ex optimo cod. Paris. restituere debebat Gaisfordus.

c) DE PRONOMINIBUS PERSONALIBUS.

Genitivi ἐμοῦ σοῦ οὗ Iones formis usi sunt et solutis et contractis, solutis ἐμέο σέο ἑο, contractis ἐμεῦ σεῦ οὗ. Apollon. Dysc. de pronom. p. 342: ἐμεῦ κοινῇ Ἰώνων καὶ Δωριέων. Ἐμεῦ δ' ἔλετο μέγαν ὄρκον (Hom. Od. Δ, 746), ... καὶ Φερεκύδης ἐν τῇ θεολογίᾳ καὶ ἐπὶ Δημόκριτος ἐν τοῖς περὶ ἀστρονομίας καὶ ἐν τοῖς ὑπολειπομένοις συντάγμασι συνεχέστερον χρῶνται τῇ ἐμεῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἐμέο. Utriusque formæ apud Herodotum quoque frequentia sunt exempla: sed formæ encliticae constanter contractionem patiuntur, μεν seu εἰ.

Dativi σοί forma enclitica est τοι.

Accusativi pronominis tertiæ personæ forma quædam enclitica est μιν (quod νιν dixerunt Dorienses et poetæ Attici), quæ modo pro αὐτόν vel αὐτήν, modo pro ἑαυτόν vel ἑαυτήν dicitur addito intellectove αὐτόν vel αὐτήν.

δ.

Numeri horum pronominum dualis nulla apud Herodotum exempla exstant.

Nominativi pluralis eadem apud Iones atque Atticos forma est *ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς*; nam quod in codicibus Herodoti non raro formæ reperiuntur solutæ *ἡμέες ὑμέες σφέες*, quas ego ubique removi, manifeste est documento qua temeritate librarii falsa analogiæ specie decepti formas vocabulorum fluxerint quæ ipsis viderentur Ioniceas. Nam quum genitivum et accusativum constanter solvi ab Ionibus, *ἡμέων ὑμέων σφέων*, *ἡμέας ὑμέας σφέας* dicentibus, vidissent librarii, eandem solutionem nominativis adhibuerunt, in quibus ne a veteribus Epicis quidem est admissa, nedum a prosæ orationis scriptoribus, de quibus disertum habemus Apollonii Dyscoli testimonium in libro De pronomine p. 378: αἱ πληθυντικαὶ καὶ κοινολεκτοῦνται κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ Ἰωνῶν καὶ Ἀττικῶν ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς. Ἔστι πιστώσασθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας παρ' Ἰωσιν ἐκ τῶν περὶ Δημόκριτον, Φερεικὸν, Ἑκαταῖον. Τὸ γὰρ ἐν Εἰδωλοφάνει « ὑμέες Αἰόλιον περιγεύετε » παρὰ Παρθενίῳ ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παραληφθὲν οὐ καταψεύσεται διαλέκτου πιστουμένης ἔλλογίμοις συγγραφεῦσιν· iterumque p. 380. Quæ nemo erit qui Gregorii Cor. p. 479, Favorini s. v. Ἐγὼν similiumque grammaticorum auctoritate elevare conetur, qui *ἡμέες* et *σφέες* schematis sui explendi causa posuerunt. Parthenium quid moverit ut *ὑμέες* scriberet nescimus, nisi forte carmen illud ex versibus heroicis puris compositum esse voluit, ut Joannes Tzetzæ versus a Cramero editos *Anecd. Oxon. vol. 3, p. 333*, inter quos hic est,

Ἵμέες αὐτὲ ἕκαστος ἐν οὐασι ταῦτα βαλόντες.

Dativum primæ et secundæ personæ *ἡμῖν ὑμῖν* in enclisi *ἡμιν ὑμιν* retracto accentu correptoque i scribendum esse præcipiunt grammatici, quorum opinioni in Herodoto non magis quam in aliis scriptoribus se accommodarunt librarii. Ionibus scripturam illam tribuit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383: ἡμῖν Ἰωνες, ἥ καὶ Ἀττικοί. Τὸ ἐγκλινόμενον παρ' Ἰωσι συστέλλει τὸ ι. Σημειῶδες, καθὼ αἱ ἐγκλινόμεναι τὸν αὐτὸν χρόνον φυλάττουσι ταῖς ὀρθοτονουμέναις· et p. 384· ὑμῖν πάλιν παρ' Ἰωσι προπερισπᾶται ἐγκλινομένη, καθὼ συστέλλει τὸ ι. Similiter Etym. M. p. 84, 16.

Dativi tertiæ personæ duplex est forma, altera ὀρθοτονουμένη *σφίσι*, altera enclitica *σφι*: nam quod 7, 149, legitur *σφι μὲν εἶναι δύο βασιλέας*, Ἀργείοισι δὲ ἓνα, *σφισι* scribendum est ex codice Sanroftiano. De utriusque autem formæ usu recte judicavit Matthiæ, cujus hæc est annotatio ad 1, 57:

« Pronomen σφίσι et σφι ab Herodoto ita usurpari, ut hoc pronomen sit tertiæ personæ pro αὐτοῖς, *iis, illis*, illud vero semper reciprocum, *sibi, sibi ipsis*, ἐωυτοῖσι, sequentibus argumentis satis confirmari videtur. 1° Locī complures sunt, ubi σφι et σφίσι hoc significationis discrimine posita proxime sequuntur. Sic 6, 49, ποιήσαςι δέ σφι (nbi solus codex Florentinus σφίσι exhibet) ταῦτα ἰθέως Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἔμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύωνται. Conf. 1, 86: ὥς δέ σφι ἄσκημα ἔφαρξε, et μοχ τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖς δοκέοντας. 2° Utrumque, σφι et σφίσι, centies hac sensus proprietate observata legimus, illud in quacunque fere pagina. Quod ad hoc attinet, conf. ex libro primo c. 27, 57: σφίσι δὲ δούγλωσσοι, ubi σφίσι ad Κρησιωνήτας et Πλακηνούς referendum est, c. 93, 94, v. 6 et 8, c. 97: ἐδίδουσαν σφίσι λόγον (huc conf. 6, 138; 7, 145; 8, 9; 3, 76; 5, 68; quibus locis lectio codicis Sanroftiani σφίσι pro vulgari σφι 3, 45, egregie confirmatur), c. 98, 146. 3° In iisdem loquendi formulis σφίσι et ἐωυτοῖσι et σφίσι αὐτοῖσι commutantur; 1, 97: σφίσι λόγον ἐδίδουσαν· 6, 138: ἐωυτοῖσι λόγους ἐδίδουσαν· 8, 9: λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδουσαν. 4° Vocī σφίσι sæpius appositum est αὐτοῖσι sive αὐτῇσι, ut 1, 86, 146; 6, 47, 126. 5° Plerumque unus saltem codex veram lectionem præbet, ut pauci tantum loci vel codicibus abnudentibus ex hac regula corrigendi remaneant. »

Præter has formas Herodotus accusativo σφέ usage est, qui trium generum est et singularis et pluralis, pro αὐτὸν αὐτῇ αὐτό et αὐτοὺς αὐτάς αὐτά, et neutro plurali σφέα pro αὐτά.

d) DE PRONOMINIBUS αὐτός ET οὗτος.

Pronominum αὐτός et οὗτος declinatio Ionice eadem est quæ dialecti vulgaris, exceptis dativis τούτοις αὐτοῖσι αὐτῇσι pro τούτοις αὐτοῖς αὐταῖς, et genitivo feminino αὐτέων pro αὐτῶν, quem annotavit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383: ὃν τρόπον τὸ νυμφέων διαιρεῖται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ αὐτῶν, ὅποτε θηλυκὸν σημαίνει, καὶ ἔτι (apud Epicos) αὐτάων. Qua forma in errorem inducti librarii non solum masculinum αὐτῶν interdum in αὐτέων (velut 1, 108; 7, 233, 234), et τούτω, cujus hæc communis trium generum ut apud Atticos ita apud Iones quoque forma est, in τούτέων mutarunt, sed etiam literam ε aliis a quibus aliena est horum pronominum casibus in syllabam longam exeuntibus inseuerunt, rarius apud Herodotum, centenis in locis apud Hippocratem, Arctæum aliosque recentiores dialecti Ionicæ scriptores, quorum in

libris non solum αὐτέου αὐτέης τουτέου ταυτέης τουτέω αὐτέω αὐτέη τουτέοισι αὐτέησι etc., sed etiam cognatæ non melioris notæ formæ reperiuntur, ἐωυτέου ἐωυτέης τοιουτέου τοιουτέω ἐωυτέων τοιουτέων τοσουτέων ἐωυτέοισι τοιουτέοισι. Qualia vitia an reliquenda sint recentioribus hujus dialecti scriptoribus nunc non quæram: Herodoto ea omnia eximenda fuisse, quod ego feci, neino dubitabit qui diligenter collectis rectæ prævæque scripturæ exemplis rationem subducere volet. Non magis ferendum ἐκείνῶν 4, 111, quod ἐκείνων scribendum, ut paullo post (c. 113) ἀλλήλων pro ἀλληλέων ex codice Sanctoſtiano restituendum: quæ ut interpolarent librarii formis in vicinia positis αὐτέων et μουκωθεισέων permoti sunt.

De pronominiibus reflexivis cum αὐτός compositis ἐμωυτοῦ σεωυτοῦ ἐωυτοῦ pro ἐμαυτοῦ σεαυτοῦ ἐξυτοῦ supra diximus § 5. De pronomine ἐκείνος vel καίνος vide indicem alphabeticum.

e) DE PRONOMINE τίς.

Pronominis interrogativi τίς genitivi et dativi singularis et pluralis formæ Ionicæ sunt τέο vel τεῦ, τέω, τέων, τέοισι, pro vulgaribus τίνος τίνι τίνων τίσι, quas interdum illis substituerunt librarii, velut 3, 38, ubi libri omnes ἐπὶ τίνι χρήματι, quod τέω scripserat Herodotus. Eadem pronominis indefiniti τίς declinatio est, cujus genitivus τεο vel τεω accentum rejicit. Formula πολλῶν τεω, qua utitur Herodotus 1, 181; 2, 48, 67, 124; 4, 47, restituenda Luciano De dea Syr. c. 2, ubi in πολλοστῶ corrupta est.

De composito ὅστις supra diximus sub b.

§ 14.

De numeralibus.

Ἐξ. Femininum μία et μίαν in codicibus non raro μή et μήν scriptum esse errore libroriorum quibus genitivi et dativi μιᾶς μιᾷ formæ Ionicæ μιῆς μιῇ fraudem fecissent, supra notavimus § 10.

De numeris δύο et δώδεκα v. indicem alphabeticum s. v. Δύο.

Reliquorum numerorum formæ, quatenus a dialecto communi discrepant, hæ sunt, τέσσερες τέσσερα et τεσσαρεσκαίδεκα, τρήκοντα, τεσσεράκοντα (non τεσσαρῆκοντα, quod librarii interdum posuerunt), ὀγδώκοντα, διηκόσιοι τριηκόσιοι εἰνακόσιοι, et cardinalia εἴνατος cum adverbio εἰνάκις et compositis velut εἰνακισχίλιοι, τριηκοστός, τεσσαράκοστός, διηκοσιοστός etc. Vitiosum πεντηκόσιοι notavimus § 4. De adjectivis διπλήσιος τριπλήσιος etc. diximus s. v. Διπλήσιος.

DE CONJUGATIONE.

§ 15.

De augmento.

Augmentum syllabicum ab Herodoto nunquam esse omissum (excepto, in quo Attici quoque non raro omiserunt, plusquamperfecto) tam manifestum est ut mireris νόες 1, 155 et ἐξαναχῶρες ib. 208, quorum alterum Schæferus, alterum ego demum ex codicibus correximus, non esse pridem ab editoribus emendata. Nec ceterorum scriptorum Ionicorum quisquam hanc libertatem, quæ propria est poesis epicæ et lyricæ, sibi sumpsisse videtur, nisi quis Homericæ λίσσεται et φθέγγεται ab Luciano posita esse sibi persuadeat, De dea Syr. c. 19, 22 et 25, quod mihi tanto minus verisimile videtur, quum c. 18 recta in libris forma sit servata ἄλίσσεται, quod c. 19 præbet codex Marcianus. Neque ἀνακίεται ferendum c. 45, sed corrigendum ἀνακίεται.

In verbis cum πρό compositis augmentum syllabicum apud Atticos plerumque cum præpositione in unam syllabam contrahitur προϋ. Iones vero in his ut in aliis vocabulis formam solutam prætulerunt. Sic apud Herodotum προέβαινε 1, 134; προέδωκε 6, 23; προεθυμέτο 5, 78 (ubi male libri nonnulli προθύμέτο et deterius etiam alii προθυμέτο); 9, 38; προεκαλέτο 4, 201; προεκομίζοντο 4, 121; προεκόπτετο 3, 56; προέφερε 5, 28, et alia: quemadmodum composita a προ—incipientia ipsa quoque contractionem Atticam respuunt, velut προεπτέον 1, 20; πρόποτος 9, 17; προφειλεσθαι 5, 82.

Aliquanto difficilior de augmento temporali quæstio est, in quo vel addendo vel omittendo etsi summa est in plerisque verbis inconstantia codicum, tamen ut in aliorum vocabulorum formis, ita in his quoque veri quædam vestigia relicta sunt, ex quibus quam normam secutus sit Herodotus probabiliter conjici posse videatur; quanquam multum abest ut has regulas certas putem nullisque dubitationibus obnoxias.

1° Augmento constanter carent quinque verba linguæ Ionicæ propria, ἀγινέω et composita, ἀναισιμῶ, ἀρρωδέω et composita, ἀρτέομαι (cum infinitivo ἀρτέεσθαι, non ἀρτᾶσθαι), ἑσώω. Eidem legi fortasse subjectæ fuerunt trium aliorum verborum formæ Ionicæ, οὐνομάζω, ejus tempora præterita modo ab ων modo ab ω incipiunt in codicibus, de quo dixi in indice alphabeticæ s. h. v.; οὐρίζω (pro ὀρίζω), cujus aoristus in paucis ubi legitur locis οὐρίσει scriptus est, non ὤρισε; ἔργω (pro εἴργω, ut ἐρκτή pro εἰρκτή), quod etsi interdum cum augmento scribitur, ut

ἐξίργον in omnibus codicibus 5, 22, κατείρξαν in duobus legitur 5, 63, longe major tamen exemplorum numerus augmenti commendat omissionem.

2° Augmentum recte abesse videtur a verbis quibusdam ab usu vulgari remotioribus et sermoni poetico fere propriis, qualia sunt ἀέθλεον 1, 67; 7, 212; ἀλύκταρον 9, 70; ἄνωγε 3, 81; ἐλί-
νυον 8, 71; ἔρδον 9, 103; ἔρξαν 5, 65; 7, 8; quibus hand dubie verba ἀγαίεσθαι et ἀέξειν accederent, si temporum præteritorum exempla apud Herodotum exstarent.

3° Augmenti verborum ἐργάζομαι et ἰάω omissi tot sunt apud Herodotum exempla, ut ab his quoque verbis communis dialecti formas ἐργάζομην εἰργασάμην εἰργασμαι εἶων alienas habuisse et ἐργάζομην (nisi forte ἡργαζόμην scribendum) — ἔων dicere maluisse videri possit Herodotus, quemadmodum ἔωθα dixit, non εἰωθα: quo pacto etiam ἐνεμμένως defendi posset 4, 190, nisi hæc scriptura quattuor codicum, inter quos duo sunt de antiquissimis, auctoritate labefactaretur, in quibus ἐνεμμένως scriptum est.

4° Augmentum temporale abjectum videri potest in formis præteriti passivi pluralis Ionicis in αται, quales sunt δρμέαται cum plusquamperfecto δρμέατο, cujus exempla multa sunt, in libris modo sic modo per ω scripta, ἀγωνί-
νυαται 9, 26, memoratum ab Eustathio p. 234, 20, et ἀρτέαται 1, 125, cujus scripturæ testis est antiquissimus Stephanus Byzant. (s. v. Ἀρταία, Ἀρτεῖται et Μάσπιοι), qui male intellectis Herodoti verbis nomen finxit gentis Ἀρτεῖται, qui error communis ei est, ut videtur, cum librar-
iis qui ἀρτεῖται scripserunt, quod in pluribus codicibus legitur. De quo si recte iudicamus, sequitur errasse editores qui 9, 68 codicum quorundam auctoritate πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἡρτηντο ἐκ Περσέων ediderint, quod ἀρτέατο scribendum foret, nisi manifestum esset veram esse ceterorum librorum scripturam ἡρτητο.

His igitur verbis a communis dialecti regula exemptis, si modo omnia sunt eximenda, hæc apud Herodotum relinquuntur verba eorumque composita.

1° A vocali incipientia, ἀγάλλεσθαι ἀγγέλλειν ἀγειν ἀγίρειν ἀγοράζειν ἀγορεύειν ἐξαγριῶν ἀγωνί-
ζεσθαι ἀδικεῖν ἀείρειν ἐπατεῖν ἀίσσειν ἀίστοῦν ἀκμά-
ζειν ἀκούειν ἀκρωτηριάζειν ἀλγεῖν ἀλείφειν ἀλλεῖν ἀλίσκεσθαι ἀλλάσσειν ἀμαρτάνειν ἀμαυροῦν ἀμείβειν ἀμειλεῖν ἀμύνειν ἀναγκάζειν ἀνδάνειν ἀνδραποδίζειν ἀνδρούσθαι ἀνθίζειν ἀνοίγειν ἀντῶν ἀντιάζειν ἀντιού-
σθαι ἀνεν ἀνύειν ἀξιοῦν ἀπατῶν ἀπειλεῖν ἀπιστεῖν ἀπο-

ρεῖν ἀπτεῖν ἀρᾶσθαι ἀράσσειν ἀργυροῦν ἀρδειν ἀρέσκειν ἀριθμεῖν ἀριστεύειν ἀρκεῖν ἀρμόζειν ἀρτάζειν ἀρτᾶσθαι καταρτίζειν ἀρτύνει ἀρχειν ἀσεβείν ἀσκεῖν ἀσπά-
σθαι ἀσπαίρειν ἀσφαλλεῖν ἀτιμοῦν ἀτρεμῖν ἀφανίζειν ἀφάσσειν ἀφίειν (in aoristo ἀπείθησαν, non ἀπέ-
θησαν) ἀχθεσθαι, ἐγείρειν ἐθέλειν ἐθελοκακεῖν εἶναι (in imperfecto ἦσαν vel ἔσαν) ἐλαύνειν ἐλέγχειν ἐλευθεροῦν ἐλκειν ἐλπίζειν ἐμείν ἐξεμπολᾶν ἐνείκει ἐπείγειν περιέπειν ἐπείσθαι ἐπίστασθαι ἐρᾶν κατερεί-
κειν ἐρείπειν ἐρημοῦν ἐρχεσθαι (cujus aoristus ἦλθον ne a poetis quidem sine augmento profertur) ἐσθεῖν ἐσθεῖν ἐτεριοῦν προετοιμάζειν ἔχειν ἔψειν, ἴσχειν (cujus imperfectum in libris ἴσγον et πρόσισγον scriptum ἴσγον potius et πρόσισγον scribendum), ὀγκῶν ὀδοπορεῖν ὀδύρεσθαι ὀκέλλειν ὀλλύναι ὀμνίζειν ὀμνύναι ὀμολογεῖν ὀνειδίζειν ὀνινάειν κατόνεσθαι ὀπλάζειν ὀπτᾶν ὑποπτεύειν ὀρᾶν ὀρέγεται ἐπιорκεῖν ἐξορκοῦν ὀρμᾶν ὀρμῖν ὀρμίζειν ὀρτάζειν ὀρύσσειν ὀρχεῖσθαι ἐξοστρακίζειν ὀσφραίνεσθαι ὀφεί-
λειν ὀφλεῖν ὀρειν ὀρλεῖν. (Omittimus ἴσθαι ἰστάναι in imperfecto, ἰστιά, quæ augmentum omnino non recipiunt.)

2° A diphthongo incipientia προαιδεῖσθαι αἰνεῖν αἰρεῖν αἶρειν αἰσθάνεσθαι αἰτεῖν διαίτᾶσθαι αὐαίνειν αὐδάζεσθαι αὐδᾶν ἐναύειν αὐζάνειν αὖζειν αὐτομολεῖν, εἶδον εὔδειν εὐδοκίμειν εὐθενεῖσθαι εὐνομεῖσθαι εὐο-
δοῦσθαι εὐρίσκειν (quod apud Herodotum constanter sine augmento scribitur ut apud alios cujusvis dialecti scriptores plerosque: de quo v. quæ dixi ad Aristoph. Nub. 137) εὐτυχεῖν εὐχεσθαι εὐωχεῖν ἀνολγειν ὀλεσθαι οἰκεῖν οἰκίζειν οἰ-
κοδομεῖν οἰκοφθορεῖν οἰκτερεῖν οἰκτιζεσθαι οἰνοῦν ὀλ-
χεσθαι (de quo genere verborum v. ibid.).

Quodsi omissis verbis his, quæ propter exemplorum paucitatem vix quidquam alterutram in partem ponderis habent, ea tantum spectamus quorum frequentior usus est, omnemque lectionis diversitatem, quatenus ex codicibus enotata est, pervestigamus, in multis par fere utramque in partem momentum esse intelligitur, codicibus augmentum temporale aliis in verbis sæpius in aliis rarius vel addentibus vel omittentibus nec raro uno eodemque in loco in contrarias partes abeuntibus, ita ut facile appareat librariorum certæ rationis plane ignaros temere modo hoc modo illud arripuisse, prout quisque vel Ionicæ, qualem animo informasset, vel communis dialecti studiosior esset. Cujusmodi inconstantia et hæsitatio quom non videatur cadere in Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut augmentum temporale in plerisque omnibus istius modi verbis, qualia supra collecta apposui, ab eo vel omissum vel, quæ mihi probabilior sententia videtur, additum esse existimemus, excepto for-

tasse uno alteroque verborum ab diphthongis incipientium, non excepto vero imperfecto ἀμείβετο, quo nullum aliud frequentius sine augmento in codicibus scribitur, librariorum, ut opinor, arbitrio, qui quum Homerum et ἀμείβετο et ἡμείβετο, prout metro commodum est, dixisse scirent, formam augmento carentem ut magis Ionicam prætulerunt; quanquam ἀμείβετο interdum etiam ex ἀμείβεται corruptum esse potest, quo passim usus est Herodotus etiam in narratione rei præteritæ. In universum autem Herodotum augmentum temporale addere quam omittere maluisse, non solum constans augmenti syllabici usus arguere videtur, sed etiam eo probabile fit, quod ne poetæ quidem epici augmentum temporale omisisse videntur, nisi ubi metri lex postulet. Nam quod apud Homerum II. Γ, 447, in libris omnibus ἀρχε scriptum est pro eo in quo alibi centies consentiunt omnes, ἤρχε, et si qua sunt similia, magna est superstitio si qui recondito nescio cui consilio poetæ quam fortuito veteris alicujus librarii errori imputare malunt. Ceterum de trium verborum augmento jam Henricum Apetzius et A. Matthiæ recte judicasse video. Eorum primum est εἶδον, de quo Apetzius ad 5, 59, hæc scripsit: « εἶδον sæpius apud Herodotum sine diversitate legitur, ἴδον nunquam nisi cum var. lect. εἶδον. Itaque εἶδον Herodoteum videtur, ἴδον grammaticorum, Ionismi Herodoto ipso amantiorum. » Secundum est ἦλασα, de quo idem ad 7, 20: « Vulgo ἔλασαν. Sed huic verbo Herodotus ubique augmentum addit, v. c. 1, 50, 59, 77, 146, 153, 154, 157, 164, 176. Sic 8, 113, scribendum ἐξῆλθον ex Ald. Sanctof. » Tertium denique est ἦσαν, de quo Matthiæ ad 1, 31: « Hoc primo loco in nonnullis codicibus est ἔσαν, ante in ἦσαν omnes conspirabant. In sequentibus etiam sæpius est ἦσαν sine diversitate, ut 1, 34, 57, 63, 65, 74, 80, 93, 100; 5, 138; 3, 45. Ἔσαν ubi legitur, semper altera scriptura ἦσαν e codicibus notata est. Itaque hic etiam ἦσαν scriptum oportuit, ut est in Sanctofstiano et Vindobonensi et al. » Contraria Wesselingii fuerat sententia in annotatione ad 1, 63; quam secutus Bekkerus ubique ἔσαν scripsit, unde in editionem Didotianam transiit, servavit vero ἦσαν in compositis (ut ἀπῆσαν 1, 4; 9, 70; ἐνῆσαν 5, 101; 9, 32; ἐπῆσαν 1, 180; 2, 142; 7, 76, 78, 96, 176; παρῆσαν 1, 45, 48, 82, 115, 119, 126; 3, 86; 5, 13, 99, 108; 6, 8; 7, 53, 202, 218; 8, 67; 9, 30, 31; περιῆσαν 7, 188; συνῆσαν 9, 115; ὑπῆσαν 7, 86), excepto περῆσαν 9, 31, in quo libri, ut videtur, consentiunt præter codicem Sanctofstia-

num, qui formam manifeste vitiosam præbet περῆσαν.

§ 16.

De litera ε verbis barytonis male inserta.

Literam ε ut aliis vocabulis pluribus, de quibus supra est expositum, ab librariis Ionicas quæ ipsis viderentur formas fingentibus interdum insertam esse vidimus, ita eadem verborum quorundam barytonorum terminationibus est illata, unde formæ prodierunt ab hoc verborum genere plane alienæ, quæ propriæ sunt verbis contractis, quorum Iones formis uti solent solutis. Sic συμβαλλόμενος legebatur 1, 68; 3, 68; 7, 24, 184, 189, et ἐπιερόμενος 3, 64, quæ nunc meliorum librorum auctoritate in συμβαλλόμενος et ἐπιερόμενος sunt mutata, ὑπερβαλλέσθαι vel ὑπερβαλέσθαι est in libris pluribus 3, 76, ubi recte alii ὑπερβαλέσθαι, in quo consentit Eustathius p. 1441, 61. Porro quum 3, 14 in codicibus antiquioribus quibusdam ἡγεόμενον ἐπὶ θάνατον scriptum esset, alii autem librarii verbum ἀγεσθαι requiri intellexissent, servata terminatione verbi ἡγεόμενον, ἀγεόμενον scripserunt, quod in aliquot codicibus legitur et in editione Aldina. Recta vero quam ego restitui scriptura est ἀγόμενον, quod probabilius esse puto quam quod Schæferus olim posuit ἀγινεόμενον: præcedit enim ἡγοντο (vel ἀγοντο) ποιήν τίσοντες. Non minus vitiosa sunt μεμνώμεθα, quod ex aliquot codicibus intulerunt editores nuperi 7, 47, quum recte vulgo legeretur μεμνώμεθα consentiente Eustathio p. 767, 36, et imperfecta ἔβγε ἐνείχγε et aoristus ὤφλε pro ἦψε ἐνείχε ὤφλε, de quibus v. § 21, s. v. Ἐψέν. Suspecta etiam μαχόμενος 7, 104; 9, 75 et, ubi μαχόμενος scriptum in cod. Flor., 7, 225; συμμαχέται, quod 7, 239 Schweighæuserus intulit ex Suida (s. v. εἰσός), cui συμμαχέται ex cod. Leidensi restituit Bernhardus; et verbi σίνεσθαι formæ diductæ, in quibus codices modo consentiunt modo dissentiunt, σινέσθαι 4, 123; 9, 120; σινεόμενος 9, 73, 87; εἰσινέτο 9, 13; εἰσινόντο 5, 89; 9, 49. Nam μαχόμενος non multum præsidii habet a formis μαχέιτο μαχέιόμενος μαχεούμενος, quibus pro μάχοιτο et μαχόμενος metri causa, raro tamen, usi sunt poetæ epici, σινέσθαι autem nihil plane habet quo commendetur, et utrique formæ multo plura rectæ scripturæ exempla obstant. Eadem fere verbi πιέζειν ratio est. Nam etsi duplex hujus verbi forma exstitit, altera barytona πιέζω, altera contracta πιέζω, hac tamen recentiores potius scriptores usi sunt, velut Plutarchus, ex quo eam memoravit Eustathius p. 171d, 34: veteres an nunquam

usi sint dubitatur. Nihil enim tribuendum exemplis duobus Homericis Od. M. 174, 196, ubi *πιέζων* in fine versus legitur, aliis libris *πιέζον* præbentibus, quam formam solam agnoscere videntur Herodianus *Περὶ μὲν. λέξ. p. 44, 3*, et grammaticus in Cramerī Anecd. Oxon. vol. 1, p. 367, *πιέζω* Atticis et Ionibus tribuentes. Quamobrem non dubitari Herodoto quoque 3, 146; 6, 108; 8, 142, pro vulgato *πιεζόμενος* ex aliis libris *πιεζόμενος* restituere, qua forma verbi alibi constanter utitur. Reliqua sunt verba *ἐπιστέωνται* (pro *ἐπίστωνται*) in quo libri consentiunt 3, 134, et *δυνεύμεθα* *δυνώνται* in libris pluribus 4, 97; 7, 163, quibus sine ulla vitii suspicione usus est Buttmanus Gramm. vol. 2, p. 155 ed. Lob. Manifestum vero est ab librariis fictas formas illas esse, deceptis fortasse præsentis et imperfecti formis Ionicis *ἐπιστέαται* *ἡπιστέατο* *δυνέαται* *ἐδυνέατο*. Denique contra dialectum Ionicam peccat quod 7, 226 adhuc legebatur *ἀπιέωσι*, in duobus codicibus *ἀφίωσι* scriptum: unde *ἀπιώσι* correxi. Coniunctivi enim verbi *ἰέναι* forma Iones utuntur non contracta ut Attici *ἰέω* *ἰῶ*, sed barytona *ἰω*, de qua dixi in indice alphabetico s. v. *ἰέναι*, et sic *ἀπῆ* legitur in libris omnibus 4, 190, quod *ἀπιέη* scribendum foret, si isto in loco recte legeretur *ἀπιέωσι*. Omisimus in his singularia unius alteriusque codicis peccata, quæ ipsa quoque ostendunt quam proclives fuerint librarii ad litteram et temere inferendam, velut *εὐρέης*, quod pro *εὐρης* scriptum est in codice Sarcroftiano 4, 163.

§ 17.

De conjugatione verborum barytonorum activa.

a) DE IMPERFECTI ET AORISTORUM FORMA FREQUENTATIVA.

Imperfecti et aoristorum formam frequentativam activam in *σκον*, passivam medianique in *σκόμην*, cujus de significatione recte præcepit Buttmanus Gramm. vol. 1, p. 393, Ionicæ dialecto tribuunt grammatici: vid. Etym. M. p. 381, 36. Ejus exempla plurima reperiuntur apud Homerum ceterosque Epicos, nec pauca apud Herodotum, velut *ἀγεσκον* 1, 148; *ἰσάγεσκον* 1, 196; *ἄρδεσκε* 2, 13; 3, 117; *μετεκθαίνεσκε* 7, 41; *ἐβέλεσκον* 6, 12; *ἀπελαύνεσκον* 7, 119; *ἔχεσκε* 6, 12; *ἔχεσκον* 7, 119; *κλαίεσκε* 3, 119; *μένεσκον* 4, 42; *πέμπεσκε* 7, 106; *σπείρεσκον* 4, 42; *λάβεσκε* 4, 78, et sæpissime *ἔσκον* *ἔσκε*; de quo dixi in indice alphabetico s. v. *Εἶναι*; *ὀδύρεσκετο* 3, 119; *χρητίζοντο* 3, 117. Eadem forma verbis adhibetur contractis quibusvis: exempla

tamen Herodotea ad solam pertinent formam in *έω*, ut *ποιέεσκον*, 1, 36; *ποιέεσκε* 4, 79; *ποιέεσκετο* 7, 5, 119; *πωλλέεσκε* 1, 196; *ἡχέεσκε* 4, 200, qualia in codicibus plerumque omisso altero *ε* scribuntur. Quod etsi poetarum exemplis defendi potest, qui *πωλλέεσκετο* *καλέεσκετο* *κράτεσκεν* dixerunt propter metri necessitatem, apud Herodotum tamen ut in aliis vocabulis, in quibus formæ solutæ duplex *ε* præbent, plenæ formæ præferendæ videntur. Ceterum legitima in his formis est augmenti et syllabici et temporalis omissio, de qua dictum in Etym. M. p. 625 in., nisi quod poetæ hanc quoque legem interdum migrarunt ubi metrum postularet, ut Hom. Od. γ, 7, *ἦσαν*, αἱ μνηστῆρην *ἐμισγέσκοντο* *πάρος* *περ*. Idem an augmentum etiam præter metri necessitatem addiderint, ut *ἀνεμορμύρασκε* *παρέβασκε* *παρεκέεσκετο* apud Homerum leguntur, nunc non quæram, quum Herodotea hujus generis exempla nullius plane momenti sint. Sic *κατελίπεσκε*, quod 4, 78 legebatur, nunc ex duobus codicibus est correctum restituto *καταλίπεσκε*. *Λάβεσκον* 4, 130 pro *ἐλάβεσκον* reposuit Schæferus, ut *λάβεσκε* in libris omnibus legitur 4, 78. Neque *ἐτεπέμπεσκον* 1, 100, scribere in mentem venire potuit Herodoto, quum ibidem *ἐκπέμπεσκε* dixerit. Recte igitur Bekkerus *ἐσπέμπεσκον*.

b) DE PLUSQUAMPERFECTO.

Plusquamperfecti formæ quæ in dialecto videri in *ειν* *εις* *ει* ... *εισαν* exeunt, ab Ionibus in *εα* (quod respondet formæ Atticæ veteri in *η*) *εας* *εε* et, qua forma Attici quoque uti solent, in *ετην* terminantur. V. Etym. M. p. 386, 14; 419, 10. Sic apud Herodotum *ἰώθεα* *ἰώθεε* *ἰώθεσαν*, *ἔγεγόνεε* *ἔγεγόνεσαν*, *κατεστήκεε*, *λελαβήκεε*, *πεπόνθεε*, *συνῆδέατε*, et alia plura. Personam tertiam singularis librarii, ut solent de duobus et alterum omittere, non raro in tertiam personam perfecti corruerunt. Sic *παρὰβέβηκε* *ἐληλύθε* *προαχέχοε* olim legebantur 7, 40; 8, 50 et 79, pro *παρὰβέβηκεε* *ἐληλύθεε* *προαχέχοεε*.

c) DE OPTATIVO AORISTI PRIMI.

Optativi ut apud Atticos ita apud Iones quoque duplex in verbis et barytonis et contractis usitata forma est, altera *αιμι*, *αις*, *αι*, altera *αιμι*, *ειας*, *ειε*, quam et Attici veteres et Herodotus priori prætulerunt. Sic *ἀκούσειαν* p. 219, 42; *ἀποστείλειας* 383, 44; 501, 30; *ἄψειαν* 397, 45; *ἐνείκειε* 294, 11; *ἐντρέψειαν* 377, 42; *ἐπιστείλειε* 278, 29; *κατυπνώσειας* 325, 13; *λυπήσειε* 270, 54; *νοστήσειας* 331, 52; *ὀπλίσειε* 280, 45; *ὀρμήσειαν* 387, 9; *παλήσειε* 390, 29; *πελάσειε* 449,

30; πέμψαι 386, 46; ποιήσαι 334, 53; συμβουλεύσαι 387, 44; τελευτήσαι 334, 13; φήσαι 296, 47; φιλήσαι 85, 39; ψάσαι 142, 22; 154, 10. Contra ἀποδείξαι p. 394, 7; ῥίψαι 102, 52; συμβουλεύσαι 183, 6; συνενέεικαι 360, 24; διαφυλάττειν 305, 48.

d) DE INFINITIVO AORISTI SECUNDI.

Infinitivum aoristi in εἶν exeuntem in εἶν solvere solent Iones. Etym. M. p. 465, 49: ἰδεῖν ἀρίστος δεύτερος καὶ μέλλων. Ὁ κανὼν· οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῶν εἰς εἶν ἀπαρεμφάτων πλεονάζοντες τὸ εἶν διὰ τοῦ εἶν προφέρουσι, θανεῖν θανέειν. Hujusmodi infinitivorum exempla apud Herodotum de his exstant verbis eorumque compositis, βαλεῖν δραμεῖν εἰλεῖν εὐρεῖν θανεῖν ἰδεῖν λαβεῖν μαθεῖν παθεῖν πεπεῖν πιεῖν ταμεῖν τεκεῖν φυγεῖν et ἀναβλαστεῖν ὑπακθορεῖν: quorum alia frequentius, alia, ut εὐρεῖν, rarius in codicibus soluta reperiuntur. Ego formam solutam verbis illis ubique restitui, contracta vero servavi ἀγαγεῖν ἔλθειν λιπεῖν τυχεῖν eorumque composita, in quibus libri in formis consentire solent contractis apud Herodotum pariter ac ceteros scriptores Ionicos. Nec monosyllaba σπεῖν (cujus composito περισπεῖν utitur Herodotus 1, 115; 2, 64) et σχεῖν ejusque composita ἐπισχεῖν μετασχεῖν παρασχεῖν attentanda esse puto, licet ἐπισχεῖν vulgo legatur 1, 32, ubi tamen ex aliis libris ἐπισχεῖν corrigere licet, in quo omnes consentire videntur 1, 108; 5, 51, 89; 7, 10, 11; 7, 19; 8, 5, 100. Facilius credam ἀδεῖν et ἀπαδεῖν (de quibus vid. indicem alphabeticum s. v. Ἀνδάω) et ἐξαμαρτεῖν 1, 108; παρτεῖν 6, 107, in εἶν esse solvenda. Omisi vero εἰπεῖν, quod ex usu Herodoti εἴπαι scribendum fuit, de quo dixi in indice s. v. εἰπεῖν. Quodsi tamen aoristo etiam secundo usi sunt Iones, εἰπεῖν in εἰπέειν non magis a quoquam solutum esse puto quam ἐλθεῖν in ἐλθέειν. Exemptos autem a communi regula nonnullos hujusmodi infinitivos esse non magis mirandum est quam quod Iones constanter δεῖ (oportet) et δεῖν dixerunt, nunquam δέει et δέειν, licet alia omnia hujusmodi verba, inter quæ verbum quoque δέειν (vincire) est, solveere soleant.

e) DE FUTURI FORMA CONTRACTA.

Futura contracta, quorum forma activa apud Atticos in ῶ εἶν, media in ῶμαι εἶσθαι exit, ab Ionibus constanter in ῶ εἶν, ῶμαι εἶσθαι terminantur, nisi quod vocales eo interdum in eu, ut in aliis multis verborum formis, coalescunt. Sic apud Herodotum ἐρέω 6, 43; οὐνομυχνέω 4, 47; σημανέω 6, 39; κερδανέει 1, 35; ἀποβλέπει 1, 34;

μενέομαι 4, 119; 7, 141; ὑπομενέουσι 4, 3; ἀμυνέωσι 9, 6; ἀμυνέειν 7, 168; ἐρέων 7, 49; ἀμυνέοντες 9, 60; ἐναγωνιεύμαι 3, 83; χομίζεται 7, 49; ἀνανεμέεται 1, 173; ἀποθανέεται 4, 190; πισέεται 8, 130; ἀμυνέμεθα 8, 143; χομειύμεθα 8, 62; φανέονται 3, 35; ἀποθανέονται 4, 95; ἐξανδραποδισύνται 6, 9; ἀποθανέσθαι 3, 143; ἀποκρινέσθαι 5, 49; φανέσθαι 1, 60; ἀπολέσθαι 3, 71; 6, 29; ἀπολέομενοι 7, 218, et alia plurima. Formarum contractarum quæ apud Herodotum exempla vulgo reperiuntur, manifestum est ad unum omnia librariorum imputanda esse negligentiae, quam corrigere non dubitavi. Sic ἐρεῖς legebatur 8, 100; κατακοντιῖ 9, 17; κομιεῖ 2, 121 (p. 110, 39); γομιούμεν 2, 17; ἀτρεμειν 8, 68; καταγειν 1, 86; καταπλουτιν 6, 132; μακαριεν 9, 93; μενειν 4, 147; ἀμνουόντων 3, 155; χαριῖ vel χαριεῖ 1, 90 (quod χαρίζαι scribendum erat, ut κομίζεται, quod intactum reliquerunt librarii 7, 49); ἀνδραποδιεῖται 6, 17; μανείται 1, 109; χαριεῖσθαι 4, 98; ἀνασκολοπιεῖσθαι 3, 132; 4, 43; ἀποκρινεῖσθαι 8, 101; ἐπιστινείσθαι 7, 176; χαριεῖσθαι 1, 158; 3, 39. Futuri personæ secundæ singularis forma legitima in εσσι exit, librarii vero hic quoque morem suum tenentes alterum ε non raro neglexerunt. Sic libri inter ἀποθανέσαι et ἀποθανέαι fluctuant 4, 163, inter εὐφρανέσαι et εὐφρανέαι vel εὐφράνεαι 4, 9; in ἀπολαμπρύνεσαι consentiunt 1, 41 (nisi quod nonnulli ἀπολαμπρύνεται præbent), quæ secunda præsentis persona foret, non futuri: quod quum propter sententiam requiri intellexissent editores, mutato solum accentu ἀπολαμπρύνεσαι scripserunt. Debebant vero ἀπολαμπρύνεσαι, quemadmodum illa quoque χομίζεται et χαριεῖται, de quibus paullo ante dicebam, χομίζεται potius et χαριεῖται scribenda sunt, nisi quis in his propter plurium vocalium concursum alterum ε extritum esse sibi persua-deat euphoniæ causa, cui non multum tribuendum est in hac dialecto.

Contrariam rationem Herodotus in futuris quibusdam in ᾶω tenuit, quarum formam contractam, qua Attici quoque utuntur, plenæ prætulit. Sic διασχεδᾶς dixit 8, 68; ἔλᾶς et ἔλῶσι 1, 207; ἀπᾶλᾶς 8, 102; ἔλῶν 2, 162; 4, 148; ἔλελῶντες 3, 59; ἀποδιῶξιν 1, 97; δοκιμᾶ 1, 199.

§ 18.

De conjugatione verborum barytonorum passiva et media.

a) DE PRÆSENTI ET FUTURO.

Præsentis et futuri personæ secundæ, quæ in dialecto Attica veteri in ει, in recentiore in η

terminatur, Iones una constanter utuntur forma soluta in εαι, velut βούλει βουλευέαι διακελεύεαι φαίνεαι ἀλώσσει εἰσαι ἐπιθήσσει προσκτήσσει τιύξειαι et alia non pauca apud Herodotum. V. Etym. M. p. 237, 15; 381, 21. Eadem solutio præsentis et futuri formis contractis adhibetur, velut διαίρεσαι 7, 47, 50; ἐπαινέσαι 3, 34; προθυμέσαι 1, 206; φοβέσαι 1, 39; 7, 52, et de quibus § 17 diximus χομίεσαι χαριέσαι, quibus in exemplis omnibus aliisque alterum ε plerumque omiserunt librarii. Alio modo erratum 8, 143, ubi vulgo δέει vel δέη, quod δέειαι scribendum erat, ut 7, 161, ubi duo tantum libri δέη, ceteri omnes δέειαι.

Præsentis indicativi personam secundam quum in εαι solverent Iones, rationi consentaneum erat ut conjunctivi præsentis et aoristi secundi personam secundam non in η, sed in ηαι terminarent, quemadmodum δύναι ἴδναι νέαι et alia hujusmodi dixerunt Epici. V. Etym. M. p. 466, 7; 599, 28. Nihilominus Herodotus, nisi codicum auctoritas fraudem nobis facit, vulgarem conjunctivi formam prætulisse videtur, velut βούλη δέη παῖθη ἔλναι πύθη παραδάλη et alia præter ἴδναι, in quo libri consentiunt 4, 9, et συνέχαι 5, 23, nisi quod duo συνέχαι: quæ exempla propter ipsam paucitatem sunt suspecta.

Personæ secundæ singularis imperativi præsentis et imperfecti aoristique secundi quum indicativi tum imperativi terminatio Attica est ου, Ionica ω vel, si monosyllaba est, ευ. Sic apud Herodotum ἀπαλλάσσει 5, 50; ἔπει 5, 18; ἐπιλέγει 7, 50; προσδέξω 3, 62; ἀνέχει 1, 206; 5, 19; βούλει 1, 85; 7, 10, 4; πείθει 7, 10, 4; τέρευν 2, 78 etc.; ἐνετέλλω 1, 117; ἐγένεο 1, 35; ἀπικνυ 1, 124; ἔθω 3, 155; 7, 209; εἰλεν 3, 52, 119; ἐτράπευ 7, 39; βαλεῖ 8, 68 extr.; πυθεῖ 3, 68: nam sic corrigendus est vitiosus librorum accentus πύθει, quod significaret *putresce*. Eodem modo imperativus solvitur verborum contractorum in έω, qui in dialecto vulgari in ου terminatur, quod quum ex έου ortum sit, formam legitimam Ionicam έω esse sequitur. Ejusmodi verborum exempla apud Herodotum sunt αἰτέω ἀκέω ἀναιρέω ἀπικνέω ἐξηγγέω λυπέω ποιέω φοβέω, quæ librarii plerumque omisso altero ε scripserunt. Quod quum non videatur defendi posse poetarum exemplis quibusdam, velut Homericis ἀποαιρέω Iliad. A, 275, et imperfectis ἐκλέω ἐπωλέω Il. Ω, 202, Od. Δ, 811, pro ἀποαιρέω ἐκλέω ἐπωλέω, Herodoto ubique aut duplex ε restituendum erit aut forma Ionice in εῦ contracta, quæ passim servata in codicibus est, ut ποιεῖ 8, 100; φοβεῖ 1, 9. Im-

perfecti persona secunda ἔδew est in libris omnibus 7, 161, quod ipsum quoque ἔδew vel ἔδέew scribendum erat.

b) DE OPTATIVI TERMINATIONE οἶατο ET αἶατο.

Optativi vocis passivæ et mediæ in dialecto vulgari in οἶντο et αἶντο exeuntes ab Ionibus in οἶατο et αἶατο terminantur, quibus formis Attici quoque poetæ non raro usi sunt. Exempla Herodotea (ἀγοἶατο ἀπικοἶατο βουλοἶατο γενοἶατο νομιζοἶατο φαινοἶατο φεροἶατο δειοἶατο λυπεοἶατο γευσαιοἶατο τισαιοἶατο συναπισταἶατο etc.) intacta reliquerunt librarii, nisi quod ἔγρασαιντο pro ἔγρασαιατο 8, 108, et δύναιντο scripserunt 6, 44, quod in δυναἶατο est mutandum, ut legitur 7, 103.

c) DE PERFECTI ET PLUSQUAMPERFECTI PASSIVI PERSONA TERTIA PLURALIS.

Perfecti et plusquamperfecti passivi tertiæ personæ pluralis in verbis et barytonis et contractis in literas νται et ντο in dialecto communi exeunt, exceptis verbis iis quibus propter consonantium concursum terminatio illa adhiberi nequit, quorum personæ tertiæ per participium perfecti cum verbo εἰσίν vel ἦσαν conjunctum exprimi solent. In dialecto vero Ionica ut optativi in οἶντο et αἶντο exeuntes in οἶατο et αἶατο terminantur, sic in tertia persona perfecti et plusquamperfecti communis omni fere verborum generi terminatio est αται et ατο, qua Attici quoque interdum usi sunt. De ea sic præcipit Gregorius Cor. p. 483: οἱ Ἴωνες τὰ τρίτα πρόσωπα τῶν πληθυντικῶν παθητικῶν παρακειμένων οὕτω ποιοῦσιν. Ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ἐνικῶν, τοῖς ἔχουσι πρὸ τοῦ τ ψιλόν, τρέπουσι τὸ ψιλόν εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν δασὺ καὶ ποιοῦσι προσθήκην τοῦ α, νένικται νενίκαται, λέλεκται λελέγκται, γέγκται γεγράφαται. Πᾶν γὰρ τρίτον ἐνικῶν, ἔχον πρὸ τοῦ τ ψιλόν, τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς δασὺ καὶ προσθέσει τοῦ α ποιοῦσιν οἱ Ἴωνες τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν. Εἰ δέ τοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ στ βαρύτονου, τότε καὶ τὸ Ἴωνικὸν ἔχει πρὸ τοῦ αται τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, πέφρασαι πεφράδαται, ὅτι πέφραδξ, ἤλευσαι ἡλεύθαι, ὅτι ἤλευθα. Εἰ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων φύσει μακρὰ παραληγόμενον, ταύτην συστέλλουσι πρὸ τοῦ αται εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολήν, πεποίηται πεποιάται, βεβόηται βεβοέαται. Quibus cum comparandæ Eustathii notationes p. 234, 10; 1568, 31; 1895, 44, et grammaticorum in Etym. M., ubi de Homericis exemplis agunt, velut βεβόληατο δειδέαται δεδαῖαται δεδομηατο ἔρράδαται εἰρύαται. Herodotea hæc fere sunt, ἀγωνίδαται ἀναραιρέατο ἀρτέαται ἀποδεδέαται ἔδε-

δέατο ελίγατο κατελίγατο είρεάται ήγάται τιθά-
φται ιδρύατο ενιδρύαται άπίκαται άπίκατο (pro quo
άπιγμένοι ήσαν p. 462, 26) καλέαται (i. e. κέ-
κληνται) άποικελέαται vel άποικεκληήαται κεκοσμέ-
ται έεκοσμέατο εκτέαται εκτέατο οικέαται οικέατο
κατοικέαται κατοικέατο οικοδομέαται όρμέαται όρ-
μέατο έπεπειρέατο άναπιπτέαται ενεπορπέατο έε-
σάγατο έσκευάδαται έσκευάδατο (pro quo έσκευ-
ασημένοι ήσαν dixit p. 339, 1, 21; 344, 8; ut
εσταλμένοι ήσαν p. 338, 52) παρεσκευάδατο εστά-
λατο κατεστράφατο έτεστάγατο έτετιμέατο τετρίφαται
βινέαται διεσθάρατο κατακεχύαται κεχωριδάται. Ho-
rum pleraque recte scripta sunt in codicibus, etsi
non constanter: neque enim mirandum in his
quoque formis ad dialectum vulgarem aberrasse
librarios. Sic ήγνται est in libris 2, 40, 69, 72,
licet in ήγάται consentiant 1, 136; ιδρυται 2,
42, sed ενιδρύαται et ιδρύατο ib. c. 156, 182;
εκτηνται 2, 42; 3, 97; εκτηντο 5, 90; οικηνται
vel κατοικηνται 1, 142; 3, 57; 4, 51; 53; 5, 49;
7, 122; quæ corrigere non magis dubitavi quam
διοιγηνται 4, 136, in διοίγεται mutare. Incertum
est περιεβελήατο 6, 24, de quo paullo post di-
cetur. Si tamen plusquamperfecto illo usus est
Herodotus, περιεβεβλήατο potius scribendum erit
ex regula ab Gregorio Cor. recte exposita, quæ
non convellitur Homericó πεποδήατο et si qua
sunt similia quæ metro coacti dixerunt poetæ.
Alia dubitatio de verbis est επέπαντο (1, 83;
7, 52) et εκδεδωρίενται 8, 73, quorum prius
Schweighæusero in επεπαύατο mutandum vide-
batur, alterum εκδεδωρίδαται cum Valckenario
scribendum erit, si quid librorum quorundam
tribuendum lectionibus εκδεδωρίαται εκδεδωριζται
εκδεδωρίαται. Ego utrumque intactum reliqui nec
δέζονται (7, 134) et κατέστρωντο (8, 53) fore
puto qui in δεδάται et κατεστρώατο, formas in-
auditas, mutari velit. Idem de perfectis παρατί-
ναιαται apud Hippocr. vol. 4, p. 190, et σεσήμην-
ται apud Lucian. De dea Syr. c. 48, aliisque non-
nullis dicendum.

d) DE PRÆSENTIS ET IMPERFECTI PERSONA TERTIA
PLURALIS IN ΙΑΤΑΙ-ΙΑΤΟ ΕΙ ΥΑΤΑΙ-ΥΑΤΟ.

Quam perfecti in omni prope genere verbo-
rum propriam esse supra ostendimus termina-
tionem in ιαται, eadem ab Ionibus præsentii
verborum quorundam est adhibita, quorum
persona tertia in ανται ενται εινται ηνται exiens
externam quandam cum perfecto similitudinem
habet. Ex quo genere apud Herodotum sunt
formæ magno exemplorum numero comprobatae
δυνάται επιστέαται cum imperfectis ιδυνέατο
ήπιστέατο pro δύνανται επίστανται ιδύναντο ήπι-

σταντο, et ιστέαται ιστέατο λαται λατο κέαται εκέατο
τιθέαται τιθέατο ευorumque composita, pro
ιστανται ισταντο ηνται ηντο κέινται εκειντο τίθενται
ετίθεντο: in quibus exprimendis raro tantum a
recta norma aberrarunt librarii, ut προτιθενται
in codicibus omnibus scriptum 2, 40, et codice
uno excepto 4, 26. Recte vero παρετιθέατο et
προτιθέαται in omnibus 1, 119, 133. Sed 7, 119,
ubi nunc τιθέαται cum neutro plurali constru-
ctum legitur, præferenda videtur aliorum codi-
cum scriptura τίθεται, ut ήρητο τὰ πράγματα 9,
68, e libris quibusdam supra correximus pro
vulgato ήρηντο. De verbis in υαι unum tantum,
ni fallor, in libris Herodoti servatum est formæ
Ionicæ exemplum, ιδεικνύατο 9, 58. Quod si
recte scriptum est, et videtur recte scriptum
esse, manifestum est verbis επεδείκνυντο 7, 223,
απεδείκνυντο 9, 40, et si qua reperiuntur similia,
velut πήγνυνται 4, 53, άπώλλυντο 2, 120, Ionicas
restituendas esse terminationes υαται et υατο.
Άπώλλυνται apud Lucian. De dea Syr. c. 47.

Reliquum est ut de præsentii et imperfecto
in ονται οντο et aoristis formæ mediæ in αντο
dicatur, quibus ipsis quoque Ionicæ illa termi-
natio in ιαται ιατο interdum tributa est in codi-
cibus. Est tamen horum exemplorum numerus,
si cum ceterorum multitudine comparatur, tam
exiguus, ut non videatur dubitari posse quin illa
omnia librariorum debeantur interpolationibus,
qui etsi frequentius peccant formas Ionicas in
vulgares mutando, tamen etiam in contrariam
partem aberrasse deprehendunt formas quæ
nunquam exstiterunt Ionicas fingendo, quales
aliquoties supra notandæ nobis fuerunt. Sunt
autem exempla illa hæc, εκδιδάται άγέαται άπα-
γέαται pro εκδίδονται άγονται άπάγονται in uno
codice Schellershemiano 2, 47 et 67; qui pari-
ter κηδέαται pro κήδονται præbet 1, 209; quod
κηδέανται scriptum in codice Passionei, si vera
rettulit Wesselingius. Έβουλέατο 1, 4; 3, 143;
quod vel ex έβεουλέατο corruptum vel ex
έβούλοντο, quod priore loco legitur apud Plut.
Mor. p. 856, F, Herodoti verba afferentem;
εγινέατο 1, 67, ubi libri optimi εγίνοντο; εγε-
νέατο 2, 166; περιεγενέατο 1, 214, ubi tres, inter
quos Sancroftianus, περιεγένοντο; άπεγραφέατο
5, 29; έναπενίζεατο 2, 172; ύποδεικνέατο tres codd.
pro ύπιδέκοντο 4, 167; επυθέατο plerique 7, 172,
ubi duo επύθοντο, in quo paullo post c. 173 et
175 consentiunt omnes. Περιεβαλέατο San-
croftianus alique nonnulli 6, 24, ubi aliū πε-
ριεβεβλήατο: ut dubitari possit utrum περιεβέ-
λοντο an περιεβεβλήατο scripserit Herodotus.
Έσινέατο 7, 147, quod έσίναντο recte scriptum

in omnibus 8, 31. Denique, quæ paullo frequentiora sunt in codicibus, ἀπικέεται pro ἀπικάται et ἀπικέατο modo pro ἀπικάτο modo pro ἀπικοντο scripta.

Verbis contractis terminatio illa tribus tantum locis temere illata est, primo 1, 76, ubi quum ab Aldo ἐπειράατο editum esset vitiose, ex aliquot codicibus ἐπειρώατο ab aliis editoribus est correctum. Verum quum libri quidam optimi ἐπειῶντο præbeant, non difficile est rectam revocare verbi formam ἐπειρέοντο. Alter locus est 5, 63, ubi quum librorum scripturam ἐμνηγανέατο merito in dubitationem vocasset Matthiæ, duas proposuit conjecturas, ἐμεμνηγανέατο et, quam vitioso isto ἐπειρώατο defendit, ἐμνηγανώατο, posthabita quam ipse memorat ex 8, 7 et 52, vera forma verbi ἐμνηγανέοντο, quam huic quoque loco reddi oportebat. Alia tertii loci conditio est 1, 68, ὅπως ἐπειρώατο ἀλλήλων, ubi nulla e libris annotata est lectionis diversitas præter ἐπειράατο ex cod. Paris. uno, quod in ἐπειρέοντο mutandum foret, nisi huic loco aliquanto aptior esset optativus πειρώατο, quem restituendum esse bene vidit Schweighæuserus.

e) DE CONJUNCTIVO AORISTI PRIMI PASSIVI.

Aoristi hujus pariterque aoristorum βῶ εἰδῶ ὦν ὦμαι et ὦν ὦ in dialecto communi perisponmenon in ῶν solvunt Iones in verbis et barytonis et contractis. Ex quo genere apud Herodotum sunt ἀπαιρεθῶ p. 154, 11 (unde ἀποδεχθῶ p. 43, 26, et ἐπιμνησθῶ p. 73, 21, in ἀποδεχθῶ et ἐπιμνησθῶ sunt mutanda), ἔσσωθῶμεν p. 211, 18; αἰρεθῶσι p. 299, 1; ἀνδρωθῶσι p. 359, 24; ἐπιφανέωσι p. 248, 15; ἔσσωθῶσι p. 276, 29; εὔρεθῶσι p. 94, 2; νικηθῶσι p. 397, 16; δρμηθῶσι p. 14, 38; ὀφθῶσι p. 387, 14; συλλεχθῶσι p. 92, 6; 293, 24; συμμιχθῶσι p. 352, 43; φανέωσι p. 13, 8; ἐπιβῶμεν p. 335, 21; εἰδέω p. 178, 7 male vulgo εἰδῶ p. 107, 6; εἰδέωσι in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 29, 88); προσθῶ p. 37, 12; περιθῶμεν p. 160, 42; θῶσι p. 203, 34; ὑπερθῶμαι p. 246, 25; 320, 37; διαθῶνται p. 65, 18; ἐπιθῶνται p. 372, 31; ὑπεκθῶνται p. 386, 33 (cum optativo προσθῆοιτο p. 16, 23; ὑποθῆοιτο p. 384, 41); ἐξαναστήοιμεν p. 215, 40. Similem solutionem aoristorum illorum personis iis quæ η perisponmenon habent ab Ionibus adhiberi, velut εὔρεθῆς pro εὔρεθῆς, Buttmanni (Gramm. vol. 1, p. 336) aliorumque grammaticorum opinio est, quod ad Herodotum attinet de nihilo ficta, nisi quis δεηθῆη probet quod Bekkerus 4, 154, pro vulgato ἔτι ἂν δεηθῆη intulit, Suidæ (s. v. Βάττος) inductus

scriptura δεηθείη, quæ ex δεηθῆ est depravata, quemadmodum 4, 196, πρὶν ἂν σφι ἀπισωθείη olim legebatur, ubi nunc ἀπισωθῆ e libris optimis est correctum. Recte igitur δεηθῆ legitur, ut p. 165, 7; 175, 57. Eademque forma in aliis omnibus hujusmodi aoristis servatur, ut ἐπαρθῆς p. 70, 49; ἐπειθῆς p. 402, 26; 31; κατονόσθῆς p. 116, 54; μνησθῆς p. 363, 5; νικηθῆς p. 23, 20; φοβηθῆς p. 275, 3; ἀναγνωσθῆ p. 384, 11; ἀνενοιθῆ p. 391, 4; 401, 16; ἀποκληῖσθῆ p. 54, 40; ἀποπειρηθῆ p. 95, 27; ἀπορραγῆ p. 80, 51; δηλωθῆ p. 53, 4; διαβληθῆ p. 391, 5; ἐκπολεμωθῆ p. 155, 4; ἐλχυσθῆ p. 47, 45; 94, 51; ἐξενειχθῆ p. 99, 1; ἐπειρεθῆ p. 460, 11; ἐψηθῆ p. 200, 39; καρῆ p. 219, 4; κατατρωθῆ p. 137, 41; κατακαυσθῆ p. 202, 46; κατακλυσθῆ p. 243, 49; κατακοιμηθῆ p. 186, 10; κομισθῆ p. 98, 4; κριθῆ p. 241, 14; μιχθῆ p. 66, 31, 51; 131, 29; 231, 46; ὀρθωθῆ p. 69, 145; παρευρεθῆ p. 142, 40; προσδιαλεχθῆ p. 149, 26; προσενεχθῆ p. 274, 44; σαπῆ p. 85, 47; σφαλῆ p. 365, 31; τιμηθῆ p. 241, 14; φανῆ p. 99, 29; 123, 13; 141, 33; 177, 38; ἀναδῆ p. 76, 10; ἐκβῆ p. 94, 24; 377, 16; ἀντισθῆ p. 336, 10; ἀποστῆ p. 420, 15; ὑποθῆται p. 315, 27; 416, 9.

f) DE AORISTI MEDII PERSONA SECUNDA SINGULARIS ET DE IMPERATIVO VERBI ἐπίσταμαι.

Aoristi primi medii personæ secundæ singularis terminatio Attica in ω ab Ionibus constanter in αο solvitur. V. Etym. M. p. 324, 11. Sic apud Herodotum ἀπεφῆναο p. 335, 41; ἀνωρχήσαο p. 314, 19; 3; διεπρήξαο p. 152, 53; ἐβούλευσαο p. 324, 28; ἐδέξαο p. 244, 25; ἐκτῆσαο p. 329, 33; ἐμιμήσαο p. 143, 19; ἐργάσαο p. 14, 8; 102, 24; 273, 36; 333, 42; ἐφθέξαο p. 273, 25; 346, 4; κατεχρήσαο p. 40, 27; προσεκτῆσαο p. 171, 45; ὑπεθήκαο p. 325, 3: ex quibus satis, ut opinor, manifestum est ἐποιήω, quod p. 412, 11 legebatur, in ἐποιήω mutandum fuisse.

Similis imperativi verbi ἐπίσταμαι forma est, qui apud Atticos ἐπίστασο vel ἐπίστω est, apud Iones ἐπίσταο, quod servarunt tres libri optimi apud Herodotum 7, 209, pro vulgato ἐπίστασο: unde ἐπίστασο ib. c. 29, in ἐπίσταο mutandum cum L. Dindorfio Thes. vol. 3, p. 1793, A, et ἐξεπίστασο 7, 39, in ἐξεπίσταο.

§ 19.

De conjugatione verborum contractorum.

Formas Ionicas verba contracta alias sibi proprias alias cum barytonis communes habent. De his quum supra sit expositum, ubi de con-

jugatione barytona explicabamus, de illis tantum dicendum nobis restat.

a) DE VERBIS IN *έω*.

Verborum in *έω*, quæ Attici in *ω* contrahunt, Iones (uno de quo infra dicam verbo excepto) formis utuntur solutis, quarum de una Heraclides apud Eustath. p. 1892, 38: τὸ παρ' ἡμῖν ἐπλεῖ καὶ ἔρρει παρὰ τοῖς Ἰωσιν ἐπλεεν ἔρρεεν, ὡς τῆς εἰ διζήθ' ἡ γὰρ τεμνομένης παρ' αὐτοῖς εἰς ἄμφω ταῦτα, et de præsentī et imperfecto Greg. Cor. p. 395 sq. Earum paradigma quum ex vulgaribus grammaticorum libris peti possit, apponere superse-demus, satis habentes peccata quædam notasse librariorum, qui interdum formas iuvexerunt contractas, licet millenis in locis servaverint Ionicas solutas. Sic ἀγνοεῖν scribebatur pro ἀγνο-εῖν 2, 162; ἀποστερεῖ 6, 65; ἀρχεῖτε 7, 103; βοήθει 7, 157 (sed ib. c. 159, βοήθεε), δηλήται pro δηλέται 4, 187; δυσθύμει 8, 100; ἐξηγῆται 6, 74; ἐξήρκει 7, 161; ἐπιμετρούμενου 3, 91; εὐνοεῖν 9, 79; κινεῖ 3, 80; μαρτυρεῖ 8, 94; μυσεῖται 8, 65; ξυρούντες 2, 65, et περιξυρούντες 3, 8 (sed ξυρόνται 2, 66, et ξυρεῖνται 2, 36 et 37); περιποιῶσι 8, 76; ποθῇ 3, 36, ποιῇ 3, 69; ποιοῖ 2, 169, ποιοῖεν 5, 75 (sed ποῖοιεν 8, 25; 9, 104); ποιῆται 9, 45; ποιοῖτο 7, 48 (sed ποῖοιτο 8, 67); πολεμεῖν 5, 120; τηρεῖν 9, 104; χώρει 5, 72; ὤθει 3, 78. Aliis in locis utraque in libris forma est, velut 8, 26, ubi vulgatum θεωροῖεν ex duobus codicibus est correctum. Exemptum vero ab hac regula est verbum δαῖ (*oportet* vel *opus est*) ejusque infinitivus δαῖν una cum compositis ἐνδαῖ ἐνδεῖν κα-ταδαῖ κατὰ δαῖν, etc. quæ non solum apud Herodotum, sed etiam apud Hippocratem ceterosque scriptores Ionicos tam constanter forma contracta scribuntur ut vix unum alterumque soluta exemplum in libris reperiatur, velut δαῖν apud Herodotum 3, 127; 8, 68; δαῖν 8, 62: quæ correxi. Imperfectum vero ἔδει est, non ἔδει, quod legebatur 2, 15; 3, 80; 7, 168. Nec δέεσθαι, quod legitur 5, 79, 80, in δέεσθαι contraxisse videntur Iones, multoque minus δέειν *vinciendi* significatione dictum in δαῖν contrahi poterat, quod uno in loco Herodoti (1, 11) fecerunt librarii ἐνδεῖν scribentes et sæpius, quauquam non constanter, apud Hippocratem.

Optativi forma Attica in *αιην*, cujus exempla plura sunt apud Hippocratem (velut αἰμορραγοῖη vol. 4, p. 112; ἀπωθοῖη ib. p. 226, et cum var. lect. ἀπωθόη p. 304; ξυνωφελοῖη p. 132; ποιοῖη p. 82), Herodotus in verbis contractis non magis usus est quam in barytonis. Nam quod 6, 36 legebatur ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιοῖη

(duo codices optimi ποιοῖ, alius ποιεῖν) τάπερ ... προσεδέοντο, ego ποιεῖν scripsi cum Dobræo ex usu Herodoti, cujus ignarus librarius aliquis ποιοῖη interpolavit.

Syllabis *εο* et *εου*, ut in substantivorum et adjectivorum forinis, de quibus supra diximus, ita in verbis quoque Iones et solutis et in *εω* contractis usi sunt, velut καλέουσι ποιεῖουσι ἐκά-λεον ἐποίηον ἐκαλέομην ἐποίηομην et καλεῖται ποιεῖται ἐκάλεον ἐποίηον ἐκαλεύομην ἐποιέομην, in quibus formis exhibendis tanta est fluctuatio codicum ut certam qua earum usus regeretur normam indagare mihi non magis quam aliis contigerit. Hoc tamen non improbabiler conjici posse mihi videtur, Iones, ut fert vivæ vocis natura ad contrahendas syllabas quam ad distinguendas proclivioris, in communi sermone formas illas contractas potius quam solutas pronunciassent: scribentes vero alii fortasse solutas, alii contractas prætulērunt, alii denique utrisque promiscue usi sunt. Inter quos si fuit Herodotus, facile intelligitur nunquam ad liquidum perductum iri qua quoque in loco et quoque in verbo forma usus sit. Nam codicum in tali re fides plane nulla est.

b) DE VERBIS IN *αω*.

Verba in *αω* pleraque omnia literam *ω* ex *αω* vel *αου* contracta in formas verbis in *εω* proprias *εω* *εο* vel *εου* mutatam habent in dialecto Ionica, velut δρέω δρέοντες ὄρεον δρέουσι et conjunctivus δρέωσι pro δρῶ δρῶντες ὄρων δρῶσι. Aliena tamen hæc diversarum conjugationum permutatio habita est ab verbo ἰω, cujus exempla plurima (*ἰῶσι ἰῶν ἰῶντες ἰῶν* etc.) sunt apud Herodotum, et a monosyllabis velut κλῶ (κατέκλων 9, 62), κνῶ (cujus infinitivi tantum κνᾶν et aoristi ἐξέκνησε exempla apud Herodotum sunt), σῶ (σῶσι, i. e. σήθουσι, 1, 200), ψῶ (καταψῶσαν 6, 61), quæ nemo erit qui in ἰέουσι ἰέων ἰέοντος ἰέον κατέκλειον σέουσι καταψέουσιν, formas inauditas, mutari velit. Eadem haud dubie ratio verbi σμῶ est, cujus imperfectum ἐξέσμων legitur 3, 148, consentientibus libris et Hesychio, si ejus glossa ἐξέσμων ad hunc locum est referenda. Ἐξέσμων autem si scripsit Herodotus, non est verisimile eundem διασμέοντες scripsisse, quod nunc legitur 2, 37, ex aliquot codicibus partim hoc partim διασμέωντες præbentibus, sed διασμῶντες dicere debuit, quod in tribus aliis iisque optimis libris legitur. Ex quo sequitur Valckenarium quum 7, 209 corrigeret τὰς κεφαλὰς σμέονται (libri κοσμέονται), collato 4, 73, σημειάμενοι τὰς κεφαλὰς: et 9, 109, τότε καὶ τὴν μῆσται κεφαλῇν,

etsi de verbo restituendo recte haud dubie iudicavit, tamen in forma errasse, quæ σμῶνται potius esse debebat, quod ipsum quoque facile in κομῶνται corrumpi potuit. Inter verba polysyllaba in ὧν præter ἔω unum tantum est quod non sine veri specie quadam ab conjugatione Ionica exemptum esse credi possit, νικῶ, quo licet sæpissime usus sit Herodotus, tamen nulum usquam formæ νικέω vestigium deprehenditur: quanquam fieri potest ut librariorum nos ludificetur in genuina verbi forma interpolanda constantia. Nam si νικέουσι recte legitur in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 43, 34, nulla probabilis ratio excogitari potest, cur eadem forma uti non potuerit Herodotus. Accedunt ad hoc alia quædam verba (velut ἀπαντῶ γαλῶ ἐγγυῶ ἐρευνῶ λυσσῶ νυμῶ ὀρθαλμῶ πεινῶ σιγῶ πυρῶ), quæ ipsa quoque in codicibus Herodoti constanter contracta reperiuntur: quibus tamen propter exemplorum paucitatem nihil est tribuendum. Quamobrem omissis his ego exempla formarum Ionicarum ab iis potissimum verbis petam, quorum major est exemplorum copia. Nam quum libri in his quoque verbis modo Ionicas modo vulgaris dialecti formas præbeant, non multum effici patet verbis quorum alterutram formam paucis tantum exemplis testatam habemus, sed majore opus esse numero, ex quo si vera hujus conjugationis forma cognita fuerit, etiam de rarioribus verbis et facilius et probabilius judicari poterit. Est autem omnium frequentissimum verbum ὀρν. Hujus præsentis persona prima singularis et indicativi et conjunctivi est ὀρέω, servata in libris 1, 111; 7, 236; et ἰνορέω 8, 140, 2 (ubi codex Schellersh. ἰνορῶ), τολμέω 8, 77; sed oblitterata 1, 207, ubi omnes τὸ ἀν ὀρῶ, quod ego ὀρέω scripsi.

Persona prima pluralis indicativi ὀρέομεν legitur 5, 40, et 9, 58, paucis tantum in libris in ὀρέομεν vel ὀρῶμεν corrupta. Conjunctivi exempla ex Herodoto nulla mihi in promptu sunt. Eum tamen non alium esse posse quam ὀρέομεν et per se manifestum est et tertia persona docet 9, 66: ὅπως ἀν αὐτὸν ὀρέωσι, ubi ex uno codice Sanctoſtiano ὀρῶσι annotavit Gaisfordus. Rursus indicativi persona tertia ὀρέουσι est, quæ terminatio apud Herodotum ubique fere in ὧσι vel in vulgarem formam ὧσι ab librariis est depravata. Sic ἐπορέωσι vel ἐπορῶσι 1, 124, ubi ἐπορέουσι restituit Schæferus. Τιμέωσι 2, 50; τιμῶσι 1, 134 bis; φοιτῶσι 2, 22; φοιτέουσι vel φοιτῶσι 3, 69. Utrobique φοιτέωσι unus codex Schellersh., quemadmodum idem 2, 60 συμφοι-

τέωσι cum aliis, pro quo quattuor libri συμφοιτῶσι: sed φοιτέουσι omnes 2, 66. Alio modo peccatum 4, 191, ubi librarii formam epicam κομῶσι intulerunt, quod in duobus libris optimis κομῶσι scriptum ego in κομῶσαι mutavi (quod in libris excepto uno, qui κομῶσι, omnibus est, 1, 36 et in plerisque 4, 180, uno tantum κομῶσι unoque κομῶσι præbente), pariterque participii κομῶσαι 4, 168 rectam restitui formam κομῶσαι. Neque enim vereor ne quis κομῶσαι imperfecti formam ἡγοράωντο 6, 11 defendi posse opinetur (quod verbum epicæ linguæ proprium ab Homero Il. Δ, 1 sumpsit Herodotus, ut alia nonnulla de quibus v. indicem alphabeticum s. v. Αἶ.) aut Arrianeis κομῶντας κομῶντας βυπῶντας (Hist. Ind. p. 350, 351) et si qua reperiuntur similia in scriptis Ionicis recentioribus, quæ nunc non queram utrum scriptoribus an librariis sint imputanda.

Participii formæ Ionicæ sunt ὀρέων ὀρέουσα ὀρέον et numero plurali ὀρέοντες ὀρέουσαι ὀρέοντα, in libris modo recte scriptæ modo cum vulgariibus commutatæ. Neque in eo non peccarunt librarii quod passim εἰω pro εἰω scripserunt, ut ὀρέωσι pro ὀρέουσι 1, 99; φοιτέωσι pro φοιτέουσαι 3, 119, in cod. Schellersh. ex conjectura librarii, qui plurima temere novavit, aut pro εἰω, ut φοιτέοντες in eodem codice 4, 172; ὀρέοντες pro ὀρέοντες 3, 159; 5, 75, et alibi non raro, τιμέοντες 5, 67. Literis εἰω in εἰω contractis, quod rarum est in hoc genere verborum, εἰωτέοντες legitur 3, 62, ubi codex Sanctoſtianus εἰωτέοντες, unde εἰωτέοντες conjici posset, nisi vulgata scriptura imperfecti εἰωτέων exemplis satis firmata esset.

Imperfecti persona prima singularis et tertia pluralis est ὀρεον, prima pluralis ὀρέομεν: quæ formæ toties servatæ sunt in libris, ut non videatur operæ pretium librariorum aliis in locis peccata perstringere. Terminatio in εἰω apud Herodotum interdum in εἰω contracta reperitur in verbo εἰωτέων ejusque compositis, velut 1, 158; 3, 140; 9, 89 et 93, ut aliis in locis, ubi librarii ἐπειρώτων formam ex Ionica et Attica dialecto mixtam posuerunt, dubitari possit utrum ἐπειρώτεον an ἐπειρώτεων sit scribendum.

Optativi forma, quantum ex paucis modi hujus exemplis colligi potest, eadem est quæ apud Atticos. Sic ἰνορῶ 1, 89; νικῶ 9, 69, 100.

Passivi præsentis et medii formæ Ionicæ sunt indicativi ὀρέομαι ὀρεῶμεθα ὀρέονται, conjunctivi ὀρέωμαι ὀρεῶμεθα ὀρέονται, imperfecti ὀρεῶμεθα ὀρέοντο, quæ ipsæ quoque non raro librariorum obscuratæ sunt erroribus, modo vulgaris dialecti formas inferentium modo lite-

ras α et ω permutantium. Sic κοιμῶνται et κοιμῶνται est in libris 2, 95; 4, 172, codicis vero Schellershemiani librarius, ut solet in hoc formarum genere ubique ω inferre, utrobique κοιμῶνται, quemadmodum ἀρώμαι scripsit 3, 65 extr., ubi alii omnes ἀρόμαι. Coniunctivus διατρώμεθα et πειρώμεθα in libris omnibus 4, 114 et 8, 100, pro διατρώμεθα et πειρώμεθα. Imperfectum ἐμχανῶντο ἐμχανέοντο ἐμχανίοντο est in libris 7, 172 et alibi non raro, ὀρμέοντο pro ὀρμέντο 7, 88; ἤρῶντο in omnibus 8, 94, quod ἤρόντο scribendum erat, ut καταρῶνται editum 2, 39, ubi καταρῶνται codex Sanctroft., καταρῶνται Schellersh., quod idem præbet 4, 184, ubi ceteri καταρῶνται. Formæ ex ω contractæ exemplum est ἀνιῦνται 7, 236, ut διατεῖνται apud Hippocratem vol. 2, p. 68 et 72 ed. Littre.

Participii præsentis triplex in codicibus Herodoti terminatio reperitur, ὤμενος ὠμένος et, quæ multo rarior est, εῶμενος. Earum primam, quæ est dialecti communis, alienam esse patet ab usu Herodoti, exceptis de quibus supra diximus verbis iis quibus formationem Ionicam omnino non adhibuit; quibus fortasse addenda βῶμενος et ὠμενος, si quid codicum et Herodoti et aliorum scriptorum Ionicorum in forma vulgari consensui constanti tribuendum. Quæritur igitur an ceterorum verborum participia (velut αἰτῶμενος ἐπαιτῶμενος κατατιτῶμενος ἀλῶμενος ἀμύλλῶμενος διατῶμενος εἰρωτῶμενος κοιμῶμενος συκοιμῶμενος κτώμενος λωβῶμενος μηχανῶμενος μύμενος ὀρμῶμενος ἐξορμῶμενος πειρώμενος ἀποπειρώμενος πλάτῶμενος σταθμῶμενος τιμῶμενος φυσῶμενος) in ὠμενος an in εῶμενος sint terminanda. De quo ego ita sentio ut, licet vocalis longa, quam utcumque defendit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 500, multo quam brevis maiorem a codicibus commendationem habeat, tamen brevem reliquarum hujus conjugationis formarum, de quibus supra est expositum, analogiæ solam convenire putem. De quo omnis dubitatio sublata foret, si certum haberi posset Herodotum 8, 130, scripsisse quod in libris omnibus legitur σταθμῶμενοι idque ab σταθῆσθαι derivari voluisse. Hoc enim quum non possit ex σταθμῶμενοι contractum haberi, manifestum genuinæ participii terminationis ὠμενος documentum præberet. Verum quum alio in loco (2, 150) in libris plerisque σταθμῶμενοι, in aliis σταθμῶμενοι scriptum sit, et σταθμῶμενοι pro σταθμῶμενοι dictum esse possit, de qua forma verbi v. § 21 s. v. Σταθμοῦσθαι, nihil illi σταθμῶμενοι tribuendum esse patet.

Imperativi præsentis ut activi, ita passivi conjugatio Ionica eadem est quæ Attica, ex-

cepto χρέω vel χρίω, de quo dicitur in indice alphabetico s. v. Χρῆσθαι. In aliis omnibus vulgari forma usus est Herodotus, qui non solum ἴω et βῶ dixit 3, 53; 9, 111, sed etiam μηχανῶ 3, 85; πειρῶ 8, 57, 143. Neque imperfecti personam secundam in σου solvit, sed contractam servavit formam, velut ἐμχανῶ 8, 106.

Optativi persona tertia pluralis forma Attica est ὦντο. Iones vero ut in verbis barytonis terminationem οντο et αιντο in ολατο et αλατο mutarunt, ita contractorum ex αω optativum in φάτο terminarunt. Sic παρῶατο apud Herodotum 4, 139; 6, 138, et ex emendatione Schweighæuseri 1, 68, ubi libri ἱπαρῶατο, et ἀνιῶατο 4, 130. Ex quo manifestum est vitiose μηχανοῖατο in libris scriptum esse 6, 46, quod in μηχανώατο mutandum. Nam forma soluta si usus esset Herodotus, quum μηχανοῖατο dici non potuerit, saltem μηχανοῖατο scribere debuisset, quemadmodum λυποῖατο dixit. Illud vero quod nunc legitur μηχανοῖατο optativus foret non verbi contracti μηχανῶμαι, sed barytoni μηχανοῖμαι, quod nullum unquam fuit. Attica autem diphthongo φ usum esse Herodotum etiam singularis personæ tertia docet, cujus exempla plura sunt, velut κοιμῶτο 3, 68; ὀπῶτο 8, 137; πειρῶτο 8, 108; ἐκπειρῶτο 3, 135; σιγῶτο 3, 82. Male ἐξαπατέοτο apud Lucian. De dea Syr. c. 27.

Aoristorum α longum in η constanter mutant Iones, βηθῆναι βηθήσθαι αἰτήσασθαι παρῆσαι παρήσασθαι παρῆσαι παρήσασθαι et alia omnia huiusmodi dicentes pro Atticis βιαθῆναι βιάσασθαι αἰτιάσασθαι etc. Eodem modo α longum præsentis et imperfecti et infinitivi præsentis in η mutatur ab Doriensibus ὀρῆς ὀρῆ ὀρῆτε ὀρῆν ὀρῆσθαι dicentibus (v. Ahrens De dial. Dor. p. 195 seqq.): quam rationem in formis verborum ζῆν κῆν σμῆν ψῆν διψῆν πεινῆν μαλκίῆν χορῆσθαι adsciverunt Attici, de quo post alios dixit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 504. Iones vero dubitatur an longius progressi vocalium illarum permutationem in omnibus hujus conjugationis verbis admiserint. Ex quo genere sunt ἀνιῆσθαι ἀριστῆν βοῆν αὐδῆν διαιτῆν ὀρῆν ἐρωτῆν θυμῆν ἱῆσθαι ὀρῆν ὀρῆσθαι πειρῆν πειρῆσθαι περῆν περῆσθαι πυρῆν πυρῆσθαι φοιτῆν φουσῆν, alia, quorum exempla non pauca apud Hippocratem, Aretæum aliosque leguntur, libris tamen sæpissime vulgares formas præbentibus: de quo amplius quærere a proposito meo alienum est, quum Herodotum nihil huiusmodi dixisse, sed in formis illis omnibus constanter litera α usum esse extra dubitationem positum videatur. Nam quod 4, 75 legitur θυμῆται, ex quo Buttmannus l. c. p.

503 regulam finxit, α in η mutari post vocalem ι, id θυμιάται scribendum erat ex duobus optimis codicibus, ut βιάται ἱράται κοιμάται ἡρύαται ἐπιτεγνᾶται σμάται διαιτᾶτο διεπειρᾶτο περιᾶσθαι μηχανᾶσθαι ὄρασθαι et alia plura apud Herodotum scribuntur. Non minus vitiosus est ἐκπηδέειν, quod pro ἐκπηδᾶν scriptum est in duobus optimis codicibus 8, 118, et ἐνδιατᾶσθαι pro ἐνδιατᾶσθαι in iisdem ib. c. 41, quæ cum φοιτέεις comparari possunt, quod in epistola Thaleti supposita legitur apud Diog. L. 1, 43, ὁρέει apud Lucianum De dea Syr. c. 29, ὁρέεσθαι De astrolog. c. 21 (ubi libri plerique ὁράσασθαι), ἐσορέης De dea Syr. c. 32 (sed ὁρή ib. c. 31, 32, 48), καθορέης apud Aretæum p. 12, C, προσεδόκει (pro προσεδόκα) p. 78, A (quod comparandum cum ἡρώτες apud scriptorem Vitæ Hom. c. 23, ubi duo codd. ἡρώτα, recte, nisi quod εἰρώτα potius scribendum); μηχανᾶσθαι p. 7¹, A, quod μηχανάσθαι, qua forma Epicuri utuntur, scriptum apud Hippocr. vol. 4, p. 252 ubi μηχανᾶσθαι ex pluribus codicibus restitui debebat, licet ἀμφιζώνοντα ἀμφιζώσῃ ἐξεφάνθη et alia huiusmodi Homeri exemplo dixerint Aretæus alique scriptores recentiores.

c) DE VERBIS IN ΩΩ.

Verborum in ωω Herodotus formis non usus est nisi contractis, ita ut conjugatio Ionica nihil plane differat ab Attica, nisi quod diphthongus ου præsentis et imperfecti quorundam verborum interdum cum ευ, quæ contractio propria est verborum in ωω, permutata reperitur. Sic apud Herodotum δικάειν 1, 133; 2, 47; 3, 8; 4, 186 (et apud Lucian. De dea Syr. c. 54); δικάειντος 9, 42; ἰδικαίον 3, 79; 6, 15, 73, 138; 9, 19 et 26; ἰδικαίου 1, 100; 3, 52; (sed ἰδικαίου omnes 3, 19); δικάειν pro δικάειν in libris deterioribus 6, 82; (sed δικάειν omnes ib. c. 86); ἰδῆεν pro ἰδῆουν in duobus bonæ notæ codicibus 5, 89; ἀνδρευμένω 1, 123; ἀντιεύμεθα 9, 26; ἀντιεύμενοι 7, 139; (sed aliis in locis non paucis constanter per ου); ἐναντιευμένου 7, 49; ἀξιεύμι 5, 126; ἀξιεύμεθα 9, 26; ἀξιεύμενος 1, 199; 7, 16; 9, 111; ἀποσιεύμενος 4, 154 et 203; σταθμεύμενοι 8, 30 (de quo supra dicebamus sub b); ἐδικαίοντο 3, 29; μισθεύνται 3, 131 (sed ἐμισθεύοντο omnes 9, 34); οἰκητεύνται 3, 2; οἰκητεύμενος 4, 148; ἑξομοιεύντες 3, 24; ὁμοιεύμενος 7, 50 (sed ὁμοιούμενος; omnes 1, 123); παρσιεύμενος pro παρσιόμενος in libris nonnullis 4, 166 et 8, 140; στεφανεύνται 8, 59. Quibus locis tot obstant legitimæ formæ exempla, ut magnopere dubitari possit an diphthongus ευ in illis ver-

bis omnibus non sit ab Herodoto profecta, sed pravæ debeat sedulitati librariorum, cui illud quoque imputandum quod μαστιγέων in libris omnibus nunc legitur 1, 114, forma vitiosa pro μαστιγῶν. Non minus incerta et suspecta sunt quæ apud alios huius dialecti scriptores reperiuntur verborum in ωω in conjugationem in ωω transeuntium exempla, velut δικάιουσιν vulgo lectum apud Hippocratem vol. 3, p. 524 et 526, cui δικάιουσιν ex decem codicibus restituit Littréus, qui nollem servasset ἀποπληρέουσιν vol. 4, p. 192, ubi ἀποπληροῦσιν corrigendum, quod in duobus codicibus est adscriptum.

§ 20.

De verbis in μι.

De verbis εἰμι εἶμι τίθημι ἵσθημι et δίδωμι quum in indice alphabetico dicturi simus, sola hoc loco attingenda nobis sunt verba in μι, quorum Iones ut Attici duplici forma utuntur, altera in ωω, cujus exempla non pauca apud Herodotum reperiuntur (velut ὁλλύεις δαικνύει δαικνύοντες ἰδαικνυε εἰεύγυνε ἐπεεύγυνον), altera in μι (quam Attici veteres priori prætulerunt), velut ἀποδείκνυμι 2, 16 et 18; ἀποδείκνυμαι 1, 125; ἐπόμνυμι 5, 106. In tertia persona pluralis codices Herodoti inter triplicem fluctuant terminationem, ὦσι ὦουσι ὦασι, velut δαικνῶσι δαικνύουσι δαικνύασι, quarum etsi nulla per se reprehendenda est, contracta tamen forma in ὦσι, qua Atticos quoque veteres usos esse scimus, ceteris duabus præstare et, si quid exemplorum numero est tribuendum, Herodoto ubique restituenda videtur. De formis passivis in νται et ντο, quas Iones in νται ντο solvise videntur, v. § 18 d.

§ 21.

FORMARUM IONICARUM

INDEX ALPHABETICUS.

Ἀδελφός et ἀδελφῆ inserto ε dicuntur ἀδελφεός et ἀδελφεῆ pariterque in derivatis, ut ἀδελφεοκτόνος 3, 65. Feminini ἀδελφεῆ genitivus pluralis ἀδελφεῶν est, male in libris ἀδελφεῶν scriptus, quod notavi § 9.

Ἀεθλείν, ἀεθλεύειν, ἀεθλον, ἀεθλος, πεντάεθλος, ἀεθλοφόρος, ἀέκων : quæ omnia Attici ac in α Ionum contracto dicunt. Male ἀκοντας in libris Herodoti 4, 120.

Ἀεῖδεν, non ᾄδεν, et ἐπαεῖδεν, καταεῖδεν, pariterque ἐπαοιδῆ 1, 132, non ἐπωδῆ. Contra κισθαρωδός legitur 1, 23, et συνωδόν 5, 92, p. 267, 36, ut ξυνωδόν apud Aretæum p. 115. Quamquam hic ξυνᾶδοι quocumque dixit p. 114 et ᾠδῆ p. 75. Ἀεῖδεν etiam Lucianus De dea Syr. c. 50:

sed ibidem ῥήματα, quod fortasse αἰσματα scribendum, ut apud Herodotum 2, 79. Similiter Herodotus αἰρεῖν potius dixisse videtur quam αἰρεῖν in praesenti certe et imperfecto. Aoristus vero ἤραx et ἄπῃραν est 9, 59; 6, 99.

Αἰ pro εἰ optantis semel dixit Herodotus 1, 27: αἰ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσεται ἐπὶ νόον νησιώτῃσι, locos imitatus Homericos, qualis est Od. Y, 236: αἰ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τελέσειε Κρονίων. Eadem particulæ xε ratio est, qua ipsa quoque uno tantum in loco usus est Herodotus 7, 159: ἡ xε μέγ' οἰμώζειεν δὲ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, Homeri ante oculos habens versum Il. H, 125: ἡ xε μέγ' οἰμώζειε γέρων Ἰππύλατος Πηλεΐδης. quocum locum Herodoti jam Eustathius comparavit p. 670, 57. Similiter Aretæus versus Homericæ particulam orationi suæ inseruit p. 27: ἔνθα δὲ ἀρετὴ διαείδεται ἀνδρὸς ἱεροῦ, et versum integrum p. 102 et 110.

Αἰσ non est dubium quin constanter dixerit Herodotus, etsi librarii non raro ad Atticam formam αἰσ aberrarunt: quemadmodum καίεν et χλαίεν, non καίεν et χλάειν dixit. Exemptum vero ab lege illa αἰσῶς adiectivum est (1, 93 et 1, 145), quod quum ne Epici quidem per diphthongum dixerint, nemo erit qui αἰσῶς scribi velit apud Herodotum, cui αἰσῶς potius, quod loco altero duo præbent libri optimi, utrobique est restituendum, pariterque Aretæo p. 54, ubi αἰσῶν. Rectius fortasse diphthongus Ἀειμνήστου nomini adhiberetur, quod apud Herodotum 9, 64 et 72 vulgo legitur, nisi hoc ex aliis libris Ἀρίμνηστος potius scribendum esset, de quo videnda Wesselingii annotatio.

Αἰρεῖν ejusque composita. Præteritum hujus verbi, quod ἤρηκα et ἤρημαι apud Atticos est, apud Herodotum ex more Ionum est ἀραίρηκα et ἀραίρημαι, in quo exprimendo passim peccarunt librarii, velut 4, 66, ubi libri ἀναρηκότες excepto uno, qui ἀραιρηκότες, unde recte correctum ἀναρηκότες, et 3, 65, 126, ubi ὑπαρηρημένος et ἀπαρηρημένος in παρηρημένος corrupta sunt in pluribus codicibus.

Ἀίσσω, non ἄσσω. Sic προεαἰσσοντες 9, 62. Male vero διῆξε 4, 134, quod διῆξε scribendum erat.

Ἀκινάκης. Hujus vocabuli Ionicam formam ἀκινάκης commentus est grammaticus in Etym. M. p. 48, 31: ἀκινάκης. — Ἡρόδοτος δὲ διὰ τοῦ ω ὠκινάκης φησὶ· εἰκὸς ἔστι κατὰ τροπὴν τοῦ α εἰς ω, ὡς ἀκὴ ἀκὺς καὶ ὠκὺς· ἡ παρὰ τὸ ὠκὺς καὶ τὴν ἀκὴν γίνεται ὠκινάκης. Similiter Suidas: Ὤκινάκης οὐδ' ἄλλως Ἀττικόν, ἀλλὰ Ἡρόδοτος οὕτω λέγει τὸν ὠκινάκην. Contra quos Wesselingius ad 7, 54 recte monuit α non posse in ω mutari nisi cra-

sis accedat cum articulo δ ἀκινάκης ὠκινάκης, cui quum locus non sit p. 200, 52, quo uno loco nominativus legitur apud Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut scriptura codicis alicujus vitiosa deceptus sit grammaticus. Nam quod Wesselingius conjecit p. 201, 1, ubi nunc τῷ ἀκινάκῃ legitur, τῷκινάκῃ scriptum fuisse, nihilo probabilius esse puto quam si quis ibidem paullo post τοῦ ἀκινάκους in τῷκινάκους mutaret, quod τῷκινάκους potius dicturus erat Herodotus, quemadmodum τάνθρωπου et τῶληθέος dixit. Illud vero, quod ipsum quoque Wesselingius proposuit, ut p. 336, 23, Περικλὸν ξίφος, τὸ (rectius alii libri τὸν) ἀκινάκεια καλεῖσθαι, τῷκινάκην scriberetur, fieri plane non potest. Neque enim τό, quod illic pronomen est relativum, crasin pati potest, quæ propria est articuli τό. Ad declinationem quod attinet, duplex exstitit forma, altera primæ declinationis ἀκινάκης ἀκινάκου ἀκινάκη ἀκινάκην, qua Plato, Xenophon aliique usi sunt, altera tertiæ declinationis, quæ constanter restituenda Herodoto, ἀκινάκους p. 201, 9; ἀκινάκῃ p. 201, 1; 417, 37; ἀκινάκεια p. 170, 51; 203, 2; 336, 23; 459, 23; ἀκινάκεις p. 174, 27; 339, 11; 451, 20: quibus in locis libri partim primæ declinationis formas præbent ἀκινάκη ἀκινάκην ἀκινάκας, consentiunt vero omnes in genitivo ἀκινάκους.

Ἀμφισβασίη, Ἀμφισβασίω. V. Διπλήσιος.

Ἀνά. Præpositionem ἀνά ante literas β et π in ἀμ more poetarum mutat in compositis ἀμπάυεσθαι ἀμπαυστήριος ἀμβῶσαι et, qua forma vulgaris quoque dialecti scriptores uti solent, ἀμπαυτίς, servat vero in aliis, ut ἀναβάλλειν ἀνάβασις ἀναβιδάζειν ἀναβλαστάνειν ἀναπείρειν ἀναπιμπλάειν etc. Quanquam suspicio est plura in his esse in quibus formam præpositionis monosyllabam oblitterarint librarii.

Ἀνδάειν. Aoristus hujus verbi constanter est ἔαδον, imperfectam vero duobus in locis (7, 172; 8, 29) ἤνδανε, duobus aliis (9, 5 et 19) ἐάνδανε scriptum, quæ librariorum, non Herodoti inconstantia est, qui ubique aut ἤνδανε scripsit, quod Buttmannus Grammi. vol. 2, p. 114 ed. Lob. probabat propter similitudinem quæ ipsi videbatur imperfecti Ionici ὤρων, aut, quod mihi verisimilius videtur, ἐάνδανε.

Ἀρρωδεῖν, καταρρωδεῖν et ἀρρωδίη, pro ὀρρωδεῖν, καταρρωδεῖν et ὀρρωδία constans est apud Herodotum. Apud Hippocratem, Aretæum et Lucianum hæc per ο scribuntur.

Αὔτις et Αὐτιγενής dixit Herodotus, non αὔθις et αὐθιγενής forma Attica, ad quam sæpius aberrarunt librarii.

Αὐτῶδης pro αὐθάδης dixisse Iones testatur Apollonius Dysc. De pronom. p. 354, C. Apud Herodotum 6, 92, αὐθαδέστερον.

Βορέης. Trium hujus nominis casuum exempla Herodotea Βορέης Βορέω Βορέην ab librariis non raro in Βορῆς Βορέω Βορῆν sunt mutata contra dialecti normam, quam ego constanter sum secutus. De genitivo dictum § 9.

Βυσσός quod Ionibus tribuit scholiasta Aristoph. Ran. 138, dixit Herodotus 2, 96; 3, 23, nusquam βυθός.

Βωθέειν. Vide § 4.

Γίνομαι et Γινώσκω, quibus formis veteres quoque Epici usi sunt, constanter dixisse Herodotum extra dubitationem positum videtur, quanquam librarii Atticas formas γίγνομαι et γινώσκω passim intulerunt. Explicatius hanc quæstionem tractavi in Thesauro vol. 2, p. 621. Compositi ἀναγινώσκειν, ubi persuadendi significationem ex usu Ionico habet, aoristus Atticis non usitatus ἀνέγνωσα est, quo sæpius usus est Herodotus, velut 1, 68; 1, 87; 3, 61.

Γόνυ in casibus trisyllabis per diphthongum scribitur, velut γούνατος 2, 80; γούνατα 2, 80; γουνάτων 9, 76; γούναι 4, 152. Eadem haud dubie nominis δόρυ δούρατος declinatio est, velut δούρατα 1, 79, licet in codicibus plerumque per o scriptum sit, ut p. 242, 4; 332, 47; 343, 8; 354, 28; 377, 37; 381, 3; 446, 12. Compositum δοριάλωτος legitur 8, 74; 9, 4.

Γόν. V. Ων.

Δειχνύμαι. Aoristum, futurum et præteritum exempto 1 ab Ionibus dici annotavit Greg. Cor. p. 432. Cujus formæ tot sunt apud Herodotum exempla quum de verbo simplici δέξει et δείξιν tum de compositis (ἀναδέξει ἀναδεχθῆναι ἀποδέξει ἀπεδίδεκτο ἀπεδέχθη διαδέξει ἐπιδέξει καταδέξει προδέξει ὑποδέξει) et substantivis ab aoristo derivatis (ἀπόδεξις ἐπίδειξις), ut vix dignum memoratu sit codices uno alteroque in loco in scripturam per diphthongum consentire (velut 4, 79; 6, 61; 8, 137; 9, 82), manifesto errore librariorum, quem pridem notavit Koenius in annot. ad Gregorium.

Δέχεσθαι pro δέχασθαι in verbo simplici et compositis constanter scriptum apud Herodotum. Nulla hujus formæ exempla exstare videntur in codicibus Hippocratis, nec frequentia in aliorum scriptis reperiuntur, velut δέχεσθαι apud Arrian. Hist. Ind. p. 34a extr. ed. Gron. et ὑποδέχομαι p. 335, et constanter in Luciani libellis Ionicis.

Δένδρον. De tribus hujus nominis formis, δένδρον δένδρεον δένδρος, primā, quæ usitata Atticis est, nusquam usus esse videtur Herodotus, qui Homeri sequi exemplum maluit ubique δένδρεον dicentis. Tertiæ formæ unum est exemplum idque ne satis certum quidem 6, 76, ubi nunc ex duobus codicibus legitur ἀναδάς ἐπὶ δένδρος, pro quo plerique δένδρου, unus δένδρον unde δένδρεον scribendum, quemadmodum in eadem locutione 4, 22 legitur sine ullo librorum dissensu. Alia dativi δένδρεσι ratio est 2, 138, qua forma Attici quoque scriptores utuntur, licet nominativo δένδρος abstineant: v. L. Dindorf. in Thesauro vol. 2, p. 991.

Διός et Τριός ab Ionibus pro δισός et τρισός dicitur. Utriusque adjectivi plura apud Herodotum exempla sunt. Nulla mihi ex aliis scriptoribus in promptu sunt harum formarum exempla. Vitiosum est δισάοισι apud Aretæum p. 7, quod δισσοῖσι scribendum.

Διπλήσιος et reliqua hujusmodi adjectiva numeralia (ut πενταπλήσιος 6, 13; ἑξαπλήσιος 4, 81) et πολλαπλήσιος per η ab Ionibus proferuntur, quod de διπλήσιος annotavit Apollon. Dysc. in Bekkeri Anecd. p. 545, licet formæ Atticæ διπλάσιος et πολλαπλάσιος α breve habeant. Ionica mensura Eratosthenes quoque usus est in epigrammate apud Archimed. p. 22 ed. Basil.: εἰ κύβον ἐξ ὀλίγου διπλήσιον, ὦ γὰρ θεέ, ταύχην | φράζειαι. Nam sic editionis Basil. scriptura διπλάσιον ex cod. Flor. est correcta. In libris Hippocratis et Aretæi Attica forma regnat librariorum, ut opinor, arbitrio. Contraria ratione in aliis quibusdam vocabulis α breve ab Ionibus positum est pro η Atticorum. V. Greg. Cor. p. 444 seqq. Nam ληλαμμαι pro ληλημμαι, λαζομαι et λάζεις (non λᾶζει, ut apud Greg. Cor. p. 534) pro λήζομαι et λῆζεις, μισαμβρίη et urbis nomen Μεσαμβρίη (ap. Herodot. 4, 93; 6, 33; 7, 108) pro μεσημβρία dixerunt, ἀμφισθητέω in ἀμφισθατέω mutarunt, quod annotavit Suidas et ex libris optimis Herodoto est restitutum 9, 74 et ex Origene (C. Cels. 3, p. 463) 4, 14. Substantivum ἀμφισθασίη, quod ipsum quoque librarii in codicibus pleisque in ἀμφισθησίη corruerunt, legitur 4, 14; 8, 81.

Διπλός. Masculina hujus adjectivi forma legitur 6, 104, διπλόν θάνατον unde neutrum plurale διπλά, quod legebatur 2, 148; 8, 87, in διπλόα mutavi. Femininum διπλή in διπλήν solvisse videntur Iones, fortasse ut ab substantivo διπλόη discerneret. Nam χάρις διπλήν consentientibus libris omnibus legitur 3, 42. Quo indicio διπλήν scripsi 5, 90 et διπλάς 3, 28, ubi libri διπλήν et

διπλᾶς librariorum arbitrio, qui manifestum temeritatis suæ indicium ipsi quamvis inscii reliquerunt 6, 72, ubi quum Herodotus χειρὶδι πλέη ἐργυρίου scripsisset, quod felici conjectura restituit Wesselingius, illi autem syllabis male divisus hoc pro χειρὶ διπλή accepissent, hic quoque formam contractam invexerunt, χειρὶ διπλῇ, quæ per codices omnes est propagata.

Δόρυ. V. Γόνυ.

Δύνασθαι. Aoristus, qui apud Atticos veteres ἡδυνήθην est, apud Herodotum, ut apud Homerum, ἐδυνάσθην est, qua forma Xenophon quoque et vulgaris dialecti scriptores interdum usi sunt.

Δύο, non δύο, cum Atticis dixit Herodotus, si quid librorum auctoritati est tribuendum, quæ in hac quæstione exigua est, quum veteres o breve et longum scriptura non distinxerint: contra δυώδεκα dixit, ut veteres Epici non raro, et δυώδεκα πόλις 7, 95, non δώδεκα cum Atticis, neque, ut opinor, δυοκαίδεκα p. 164, 2; 417, 62. Genitivus δυῶν est cum nomine duali, ut δυῶν ὁδοῖν παρεουσίων 1, 11: cum plurali δυῶν (quam formam Ionibus tribuit Eustath. p. 802, 28, etsi non ab his solis usurpatam esse Tabularum Heracleensium exempla docent) locis pluribus, in quibus librarii partim δυῶν (cum iota subscripto) δυῶν δυεῖν scripserunt. Dativus cum nomine plurali est δυοῖσι 1, 32; 7, 104, cuius formæ exemplum aliud est apud Aretæum p. 10, 1. Nisi hoc ex doiois corruptum. Nam doioi χιτώνες dixit Aretæus p. 61, 17 et δοῖαι ὄσχις 64, 57. Alia ejusdem corruptelæ exempla memoravi in Thesaurο vol. 2, p. 1717. Denique notandum δύο indeclinabile apud Herodotum cum genitivo plurali 8, 82, cum dativo 7, 149.

Compositum σύνδυο legitur apud Herodotum 4, 66.

Ἐείκοσι et Ἐέργω, formæ epicæ, paucis quibusdā in locis olim lectæ, nunc codicum auctoritate sunt remotæ, qui εἴκοσι et ἐργω præbuerunt.

Ἐθέλειν centenīs locis scriptum servarunt codices: non infrequens tamen etiam θέλειν, quæ forma priori posthabenda apud Herodotum.

Εἶπα. Εἶπαρος pro ἔαρος dixit Lucianus De dea Syr. c. 49. Apud Herodotum vero 7, 162, ἔαρ scribitur, recte an secus non liquet.

Εἶναι. Hujus verbi conjugatio ab Atticorum consuetudine his formis differt. 1° Εἶμέν pro ἐσμέν; 2° ἔα ἔας ἔατε pro ἦν (eram) ἦσθα ἦστε. 3° Imperfecti forma frequentativa ἔσxon. 4° Con-

junctivo ἔω (ut παρέω 4, 98), cuius persona tertia pluralis ἔωσι interdum in ὦσι mutata in codicibus, et optativo ἔοι (ἐνίοι 7, 6 et 125), cuius tamen non constans usus est, quum multo frequentius εἴη reperiatur. Tertia persona pluralis modo εἴησαν est, ut p. 74, 13; 376, 33; 389, 9; 390, 2; 430, 1, modo εἴεν, ut p. 56, 22; 288, 43; 434, 47. 5° Participio ἔών ἐόντα ἐόν pro ὄν ὄσα ὄν, et adverbio ἐόντως pro ὄντως. Imperfecti formas ἦε vel ἦεν et ἦην, quæ paucis olim in locis legebantur, ex Epicis temere ab librariis Herodoto esse illatas jam Struvius notavit Quæstion. 1, p. 20. Nec Lucianus ἦην dixit, sed ἦν: v. § 22 ad p. 737, 46. Eadem alius formæ ratio, ἔασι, quæ recte legitur in oraculo 1, 66, et frequens est apud Aretæum, male vero in codice uno pro εἰσι illata est Herodoto 1, 125. Neque epico ἔμμεναι usus est Herodotus, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 4, 14, 17, 33, 35, et frequentatum ab Aretæo est, qui adeo ἀπελθέμεναι pro ἀπελθεῖν dixit p. 4 extr., θέμεναι pro θεῖναι p. 104 extr. et 130. Non minus alienum ab usu Herodoti est ἔσεται, quod apud Lucian. legitur De dea Syr. c. 19, 20, 25. De augmento imperfecti ἦσαν vel ἔσαν supra diximus § 15.

Ἐνεκα præpositionis duæ tantum in codicibus Herodoti formæ reperiuntur, εἴνεκα et εἴνεκεν, cæque ante consonantes pariter atque vocales. Ego ubique εἴνεκεν scripsi, formarum Ionicarum εἴτεν et ἐπειτεν analogia commendatum. Apud Lucianum τοῦνεκα pro τοῦ ἐνεκα, de quo v. § 22 ad p. 742, 54.

Εἴνυσθαι pro ἐννυσθαι dictum ex composito cognitum est ἐπέινυσθαι 4, 64. Nam verbi simplicis nulla apud Herodotum exempla sunt.

Εἶπα quum simplex tum in verbis compositis, infinitivus εἶπαι et participium εἶπας toties apud Herodotum leguntur, ut aoristi secundi quæ ferebantur exempla, εἶπον εἶπεν εἶπόν, vel invitis libris corrigere non dubitaverim. De participio recte præcipit Greg. Cor. p. 481: τῇ εἰπόν οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τῇ εἶπας μετοχῇ ἀόριστου πρώτου, προφέροντες ὡς τύπας. Intactum vero reliqui imperativum εἶπέ 3, 35; 5, 111; 7, 47, 103, 234; 8, 68, 1, et ἀπειπε et πρόπειπε 1, 155, quum forma εἶπόν vel ut alii scribunt εἶπον, cuius omnino rarissimus usus fuit, consulto abstinuisse videatur Herodotus. Aoristi primi formæ mediæ plura apud eum exempla reperiuntur de verbo composito ἀπαίπασθαι. Aoristi passivi, qui apud Atticos ἐρρήθην est, forma Ionica εἰρέθην est 4, 77, 156; 7, 184; 8, 119, libris inter hanc scripturam et εἰρήθην et ἐρρήθην fluctantibus.

ἔρσεσθαι, cuius verbi aoristo tantum secundo utuntur Attici ἡρόμην et ἔρέσθαι, frequens apud Herodotum et simplex et compositum ἐπείρεσθαι, et ἐπανειρόμενος 1, 91. V. Buttmann. Gramm. vol. 2, p. 179 ed. Lobeck. Bene tamen tenendum nulla usquam apud Herodotum inveniri exempla formarum quæ præsentis propriæ sunt, εἶρομαι (quod Homerus dixit Il. A, 553) εἶρεται εἶρονται, sed omnia ita esse comparata ut significationem habere possint aoristi. Futurum εἰρήσσομαι est, non ἐρήσσομαι, pluribus testatum exemplis compositi ἐπειρησόμενος 1, 67, 158; 4, 161; 6, 35, 52, 135; 7, 148. Male igitur ἐπερησόμενους scribitur 1, 174. Nihili est ἐπειρόμενος quod olim lectum 3, 64 non debebat defendi a Buttmanno. Recte nunc ex aliquot codicibus ἐπειρόμενος legitur.

Ἐκείνος. Hujus pronominis formam Ionicam κείνος esse testatur præter alios Apollonius Dysc. De pronom. p. 333. Utraque forma, prout metrum postulat, utuntur poetæ epici, lyrici et tragici. Apud Herodotum vero tot sunt formæ trissyllabæ exempla ut hoc vocabulum in iis esse censeam quorum formam Atticam Ionicæ prætulit Herodotus. Itaque ubique ἐκείνος scripsi pariterque ἐκείνους, non κείνους, et ἐκείθεν edidi pro κείθεν 1, 122, et κακείθι pro καὶ κείθι 2, 122, quemadmodum ἐκείσε, non κείσε dixit Herodotus. Et ἐκείνος constanter apud Lucianum. V. § 22 ad p. 736, 43.

Ἐνεῖκα. V. Φέρω.

Ἐπείν constanter apud Herodotum, nusquam ἐπὶν, cuius exempla multa sunt apud alios huius dialecti scriptores. Male ἐπὶν libri nonnulli 4, 134. Contra ἦν dixit Herodotus, nusquam ἐάν.

Ἐπείτε pro ἐπεὶ usitatissimum Herodoto annotavit Gregor. Cor. p. 412: Τὸ τε πλεονάζει παρ' αὐτοῖς καὶ παρέλκει. Ἡρόδοτος « ἐπεὶ τε ἐγένοντο ταῦτα » ἀντὶ τοῦ ἐπεὶ ἐγένοντο.

Ἐπειτεν pro ἐπειτα ab Herodoto dictum esse gravissimum testem habemus Ælium Dionysium apud Eustath. p. 1158, 38: Ἀττικὰ μὲν τὸ εἶτα καὶ ἔπειτα· τὰ δὲ εἶτεν καὶ ἔπειτεν Ἰαχά· διὸ καὶ παρ' Ἡροδότῳ κείνται. Particulæ simplicis εἶτεν nulla apud Herodotum exempla reperiuntur: compositæ ἔπειτεν rara quidem, sed certissima in codicibus vestigia supersunt, ut non dubitaverim Herodoto suam ubique reddere formam, expulso Attico ἐπειτα. Eodem modo μετέπειτεν scripsi 1, 25; 7, 7 et 197.

Ἐπίσσιος. V. Ἰστιάω.

Ἐπιτήδεος una cum compositis suis et derivatis exempto i dicitur pro ἐπιτήδεος. Quod an-

notavit Gregor. Cor. p. 473. Apud Hippocratem constanter ἐπιτήδεος.

Ἐργειν et composita (ἀτέργειν ἐξέργειν ἐσεργύναι κατέργειν) pro Attico εἰργειν, et ἐρκτή pro εἰρκτή. Male vulgo κατεργύνει 4, 69, et διεργειν libri præter unum omnes 1, 179; ἀπείργουσα 9, 68. De augmento omissio v. § 15.

Ἐρμῆς. V. § 9.

Ἐρσην Iones dixerunt pro ἄρσην.

Ἐ; non εἰς, quum in præpositione simplici tum in vocabulis cum ea compositis ab Herodoto dictum esse certum haberi potest, licet librarii interdum εἰς intulerint. Eadem adverbii ἔσω ratio est, quod aliquot in locis male εἰσω scriptum erat.

Ἐσσω in codicibus Herodoti fere constanter scribitur pariterque ἔσσω, qua verbi forma Iones pro Attico ἤττω usi sunt. Recte igitur Schæferus adverbium ἥσσω, quod olim quibusdam in locis legebatur, in ἔσσω mutavit. Apud Hippocratem et Arctæum ἥσσω et ἥσσω.

Ἐψειν. Vitiosa imperfecti forma ἔψεε legebatur 1, 48, ubi veram restitui ἤψε. Ejusdem generis vitia ab L. Dindorfio notata in Thesaurο vol. 3, p. 2603, 2635, sunt ἐνείχεε et ὠπλεε, quæ legebantur 1, 118; 8, 26, et ἤχθεε in versu Hermesianactis apud Athen. 13, p. 598, A, quod ἤχθεν scribendum.

Ἐωθα et plusquamperfectum εῶθεα pro Atticis εἰωθα et εἰώθειν dixit Herodotus.

Ἐωυτοῦ et reliqui casus pro ἑαυτοῦ pariterque ἐμεωυτοῦ et σεωυτοῦ pro ἐμαυτοῦ et σεαυτοῦ. Originem hujus formæ notum est ab genitivo esse repetendam εὖ αὐτοῦ, ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, in quo crasi Ionica literæ οα in ω contrahuntur. Conf. Apollon. Dysc. De pronom. p. 354, ubi ἐμωυτοῦ scriptum.

Ζόη. Legitima hæc est substantivi forma, qua Attici quoque veteres usi sunt, ab librariis non raro in ζωή mutata, de quo dixi in Thesaurο vol. 4, p. 55.

Ζώειν tot apud Herodotum exemplis est munitum ut non dubitari possit quin hac forma sola uti ei placuerit, quod non attendentes librarii uno alteroque loco ad communis dialecti formam aberrarunt ζῶσι et ζῶντες scribentes, velut 2, 69; 4, 23 et 103, vel ζῆν 5, 6: τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου, quod ζώειν scripserat Herodotus, ut ἀπὸ θήρης ζῶντες dixit 4, 22 et alia similia. Compositum διέζωων est 3, 25; ἐπέζωσε 1, 120. Similis verbi forma ἰδρώειν est, qua Lucianus utitur De dea Syr. c. 10, 17.

Ἡέλιος in libris quibusdam 4, 40, male scri-

ptum pro ἥλιος, qua forma sola utitur Herodotus. Lucianus vero ἡλιος prætulit: de quo dixi § 22 ad p. 741, 52.

Ἡός, gen. ἡός, accus. ἡόν (quem tamen ἡόν potius scribendum esse ostendimus § 11) dixit Herodotus, non ἕως. Recte igitur 4, 40, ubi libri omnes τὸ πρὸς τὴν ἕω, ἡόν restituendum esse Schweighæuserus quamvis dubitanter coniecit. Adjectivum ab hoc nomine derivatum ἡός scribitur 4, 100 et 160, quod tertio quoque loco 7, 157 restituendum fuit, ubi ἡός in libris scriptum.

Θεῖσθαι. Hujus verbi Herodotus quattuor usus est temporibus, præsentii, imperfecto, aoristo et futuro, quarum formas adscivit Homericas. Nam præsentis participium apud eum est θεύμενος (a forma θεῖσθαι, quæ cum Dorica θεύομαι comparanda est), imperfectum ἐθεῖτο ἐθηῖντο, aoristus ἐθησάμην ἐθησάμενος, futurum ἐθήσεαι: librarii vero his quoque formis plus uno in loco vulgares substituerunt, θεώμενος pro θεύμενος; θεήσασθαι pro ἐθήσασθαι, ἐθήσεαι pro ἐθήσεαι scribentes. Imperfectum ἐθεῖτο, quod in codicibus (1, 10; 4, 85; 7, 50) partim ἐθηῖτο scriptum est, dubitari potest an ἐθήετο potius sit scribendum, quod jam Schæferus restitui voluit.

Vocalem brevem Herodotus servasse creditur in substantivis θεῖτρον (6, 21) et θεῖται (3, 139), nisi hoc ἐθηῖται scribendum: quam formam, satis jam munitam Homericis ἐθηῖται, annotavit Hesychius, qui ἐθηῖται per θεωρός est interpretatus. Et θεῖτος legitur apud Aræum p. 122 extr. Facilius credam Herodotum, qui θεῖς ἄλιος dixit 1, 25; 9, 25, adjectivum ἀλιόθεῖτος, cujus multa apud eum exempla reperiuntur, sic maluisse pronunciare quam ἀλιόθεῖτος.

Θρασυδής. V. Μήων.

Θῶμα, Θωμάζω (et Ἀποθωμάζω), Θωμάσιος, Θωμαστός pro θαῦμα, θαυμάζω etc., utrum dixerit Herodotus an diphthongo Ionica usus θωῦμα vel θῶμα scripserit a multis est dubitatum. Nam codices etsi hoc nomen ejusque derivata plerumque per ω scripta exhibent, tamen etiam alterius scripturæ satis frequentia sunt exempla. Mihi antiquam Ionicæ dialecti formam θῶμα esse videri in Thesaurο significavi vol. 4, p. 258, eamque præter Hesychium annotarunt grammatici in append. ad Gregor. Cor. p. 654, 668, 998. Alteram formam, servatis adeo punctis diæreticis, θῶμα, defendere studuit Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine tertio, gravissimam vocans Gregorii Coriuthii

(p. 419) et Eustathii (p. 482, 39; 563, 21) auctoritatem, quam levissimam esse multorum primum cognitum est et pudendorum, quos novitii isti magistri commiserunt, errorum exemplis. Itaque his auctoribus nihil aliud efficitur, quam scripturæ per ω exempla in codicibus illorum temporum exstitisse. Idem tamen Struvius τῶμα probat, rejicit τῶμα, cujus non minus frequentia quam de θῶμα ejusque derivatis exempla nos esse habituros credibile est, si æque frequens illius usus esset.

Ἰδμεν pro Attico ἴσμεν constanter ab Herodoto dictum, et sæpissime quidem in formula τῶν ἡμεῖς ἴδμεν: raro in uno alteroque libro in ἴσμεν mutatum, ut 2, 12: τὴν δὲ Αἰθίαν ἴδμεν ἐρυθροτέρην γῆν, ubi duo codd. ἴσμεν. Suspectum est οἶδαμεν, quod legitur 2, 17; 7, 214, et συνοῖδαμεν 9, 60. Numeri singularis persona secunda οἶδας est 3, 72, et tertia pluralis οἶδασι 2, 43. Quæ Attici οἶθα et ἴσασι potius dicere solent.

Ἰέντι. Hujus verbi conjugatio ab Attica non differt nisi eo quod Herodotus ἦτα ἦτε ἦσαν (et in compositis ἀπῆσαν προῆσαν) dixit pro Atticis ἦα ἦε ἦσαν.

Ἰέναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu discrepantes hæ sunt: 1° ἴει pro ἴησι, ut ex compositorum exemplis cognoscitur ἀνῖει 2, 113; 3, 109; 4, 28, 125 (ubi vulgatum ἀνῖει ex duobus codicibus correctum), 152; ἀπῖει 4, 157; 5, 107; 6, 62 (ubi var. lect. ἀπῆσι); ἐξῖει 1, 6, 180; 2, 17; 6, 20; 7, 124; κατῖει 5, 16. Huic formæ accurate respondet conjunctivi forma ἀπῆν, in qua libri omnes consentient videntur 4, 190. Ex quo sequi videtur tertiam personam pluralis ἀπῖεωσι vulgo scriptam 7, 226, in ἀπῖωσι esse mutandam duorum optimorum codicum auctoritate, in quibus ἀπῖωσι scriptum; 2° ἴεισι pro Attico ἴαισι. Sic ἀνῖεισι 2, 36; ἀπῖεισι 1, 194 (ubi var. lect. ἀπῖαισι) et 4, 69: unde correxi ἀπῖαισι, quod legebatur 2, 41; ἐξῖεισι 2, 87; ἴεισι 7, 109. (Vulgaris forma ἐνῖαισι et ἀπῖαισι apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 58, 60.) 3° μετετιμένος (i. e. μεθειμένος) 5, 108; 6, 1; 7, 229. Sed ἀνῖεμένος 2, 167; 7, 103; 4° ἀνέωνται (i. q. ἀνείνται) ex codice uno restitutum 2, 165, ubi vulgo ἀνέονται. Id Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 541, cum præteriti forma activa ἀφῶσα comparavit, memorata a grammatico in Bekk. Anecd. p. 470, unde passivum ἀφῶνται, quod Suidas ex Evang. Matthæi 9, 2, attulit, sed ab antiquioribus scriptoribus usurpatum esse excerpta ex Herodiano in Etym. M. p. 176, 50, proposita arguunt. — Participii ἀπῖεμένος forma vitiosa ἀπῖεμένος ex

aliquot codicibus male a quibusdam illata 3, 109. In recta scriptura libri consentiunt, 7, 122.

³Ιούς pro communi εἰδός dixit eademque forma in derivatis et compositis, ut ἰθύνειν et ἰθυμυχή, usus est. Male igitur codices optimi εἰδός Βιωτῶν 8, 38, ubi recte vulgo ἰθός.

⁴Ἰκελος, quod adjectivum ex poesi epica in prosam Ionum transiit, et προσίκελος in codicibus aliis sic, aliis εἰκελος et προσείκελος scribuntur. Poetæ epici utraque forma usi sunt, εἰκελος scribentes ubi syllaba longa, Ἰκελος ubi brevi opus esset. Ego apud Herodotum Ἰκελος et προσίκελος prætuli. Vide 3, 81; 8, 8; 2, 12; 3, 110; 4, 61, 177.

⁵Ἰρός cum derivatis et compositis omnibus ut ἱρᾶσθαι ἱρεῖα ἱρήϊον ἱρήξ ἱρουργίη ἱροφάντης ἱρωσύνη καλλιρέειν) extrita quam communis forma ἱερός habet litera ε et ι producto ab Ionibus dicitur: v. Gregor. Cor. p. 475. Et rectam scripturam plerumque servarunt librarii, excepto verbo καλλιρέειν, quod fere constanter καλλιέρειν scripserunt, velut 6, 76; 7, 113, 134; 9, 38, 96. Ceterum formæ Ionicæ ἱρός aliquis etiam apud poetas scenicos Atticorum usus fuit, cuius exempla pleraque librariorum oblitteravit imperitia: de quo dixi in Thesaurο vol. 4, p. 544.

⁶Ἰσάναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu his modis discrepant. 1° Præsentis indicativi et imperfecti personam tertiam singularis ab forma ἰσάω sumpsit Herodotus: nam ἰσᾶξ dixit 4, 103, et imperfectum ἰστα 2, 106; 6, 61; κατίστα 6, 43. Ex quo sequitur ὑπίσται et ἐνίσται, quæ in libris leguntur 2, 102, et 5, 16, in ὑπιστᾶ et ἐνίστα mutanda fuisse, quemadmodum ἐνεπίμπρη, cuius verbi ratio est eadem, 1, 17, in ἐνεπίμπρα mutandum. Alias præsentis formas ab ἰστημι duxit, ἰσᾶσι ἀπιστᾶσι ἐπιστᾶσι, ἰσάναι κατιστάναι, ἀπιστάς, et imperfectum ἰστασαν ἰσαντο. Infinitivi forma epica ἀπιστάμεναι libris pluribus illata 1, 76, pro ἀπιστάναι apud Herodotum non magis ferenda quam ἰσάμεναι in codicibus plerisque 1, 17, ubi ἰσάναι recte codex Medicus et Suidas s. v. Γύγης.

2° Perfecti pluralis personæ secundæ forma vitiosa προσέστατα vulgo lecta 5, 49, et frustra defensa a Buttmanno Gramm. vol. 2, p. 29, veræ cessit codicum optimorum scripturæ προέστατα. Recte vero habet persona tertia κατεστᾶσαι 1, 176, 200; 2, 70, 84. Male igitur ἰσᾶσι scribitur 1, 4; 8, 122; ἀπιστᾶσι 1, 155; διστᾶσι 8, 98; et ἐνεστᾶσι 1, 179. Contrario vitio ἀνιστᾶσι pro ἀνιστᾶν 5, 71.

Participium est ἰστεώς multis comprobatum exemplis verbi simplicis et compositorum ἀπε-

στεώς ἐνεστεώς ἐπεστεώς κατεστεώς συνεστεώς et συνεστεώσης 1, 74, ita ut nemo facile sibi persuasurus sit Herodotum uno loco (8, 79) συνεστηκότων, uno (7, 142) συνεστηκυῖαι scripsisse: quæ in συνεστεώτων et συνεστεώσαι sunt mutanda, pariterque corrigenda κατεστηκότων 6, 140; ἐπτηκυῖαν 2, 126; ἀνεστηκυῖη 5, 29.

⁷Ἰστιάων pro ἰστιάων, ἰστίη pro ἰστία, ἰστυπόριον pro ἰστιατόριον, ἐπίστιος pro ἐφίστιος dixit Herodotus: in quibus formis exprimendis paucis tantum in locis lapsi sunt librarii, velut 2, 100; 5, 20; 6, 86; 4, 7, 135. Ionicam formam, quæ communis huic dialecto cum Dorica est, testantur Etym. M. p. 382, 41, et Eust. p. 280, 17.

Καλλιρέειν. V. Ἰρός.

⁸Κέεσθαι. Diphthongum ει verbi κείσθαι et compositorum in εε solvit Herodotus quattuor in formis, κέεται ἐκέτο κέεσθω κείσθαι, quibus diphthongum sæpissime intulerunt librarii. Καῖνται in κέεται solvitur, ἐκείντο in ἐκέατο. Formis solutis etiam ceteri scriptores Ionici usi sunt, quanquam in horum quoque codicibus magna fuit librariorum inconstantia. Κέεται quod pro κέεται aliquoties apud Lucianum legitur et Aræteum p. 107, scribarum est peccatum, quod non debebat scriptoribus ipsis imputari a Buttmanno Gramm. vol. 1, p. 566. Non minus vitiosæ sunt formæ συγκείνται apud Aræteum p. 20, συγκέινται p. 55, et quod plane absurdum est ἐπικέινται p. 85. Neque ἐγκέόμενος non suspectum est, quod legitur p. 91 extr. et 124 bis. Nam apud Herodotum certe aliosque diphthongus in participio servatur non mutata. Mira secundæ personæ forma est πρόσκειαι (pro πρόσκεισαι) in epistola Thaletis apud Diog. L. 1, 44, quæ comparari potest cum κατάκειαι in hymno Hom. in Merc. 254.

⁹Κεινός pro κενός, non κενεός, quod male in libris quibusdam scriptum 8, 28; unde κεκεινωμένα correxi 4, 123, pro vulgato κεκενωμένα.

Κείνος. V. Ἐκεῖνος.

¹⁰Κῆ, κοῖ, κοῦ, κῶς, κοῖος, κόσος et reliqua huius stirpis v. § 1.

¹¹Κληδών, formam Homericam, librarii Herodoto intulerunt 5, 72, ubi scribendum fuit κληδόνι, in qua forma libri consentiunt 9, 91 et 101.

¹²Κληῖν forma Ionica soluta pro κλείειν vel quod Attici veteres dixerunt κλῆειν frequens apud Herodotum in compositis ἀποκληῖν ἐγκληῖν ἐκκληῖν παρακληῖν περικληῖν συγκατακληῖν συγκληῖν (συγκκληῖμένην 7, 129, ubi libri multi συγκκληῖμένην male, quemadmodum ἐκκληῖζόμενοι scriptum erat in veteribus

editionibus 1, 31, ubi nunc ἐκκλητῶμενοι e libris orthianis legitur). Plusquamperfectum passivi ἀπεκλείετο (alii ἀποκλείετο) legitur 9, 50, quod ἀπεκλείετο scribendum. Nam κελιάτο non huius verbi, sed verbi καλείειν plusquamperfectum est. Sic κελιάται pro κέκληνται 2, 164. Substantivi κληίς pro κλείς vel κλής unum apud Herodotum exemplum est 5, 108, ubi Κληίδες τῆς Κύπρου promontorii nomen memoratur.

Κρέσσων et Μέζων Iones pro κρείσσων et μείζων dixerunt.

Λαγγάνειν. Futurum huius verbi apud Atticos λήξομαι est, apud Iones λάξομαι, α brevis. Id apud Herodotum semel legitur 7, 144. Idem substantivo λάξις, quod λήξις Attici dicunt, bis usus est 4, 21. Pravo accentu λαξίν apud Gregor. Cor. p. 534.

Λαμβάνειν. Quattuor sunt huius verbi tempora, quorum formæ ab Atticis differunt. Nam perfectum activi non εἴληπα est, sed λαβέθηκα (cum plusquamperfecto λαβέθηκα), qua forma Eupoliū quoque alienbi usum esse annotavit grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 268; perfectum passivi λάβημαι (α brevis), quod Attici plerumque εἴλημμαι, rarius λέλημμαι dixerunt. Sic præter alios Sophocles memoratus a grammatico Crameri l. c., qui addit τὸ τρίτον λέληπται, τὸ πληθυντικὸν Ἰακίως λελήφαται. ex quibus verbis non potest colligi λελήφαται apud scriptores Ionicos lectum esse. Aoristus primus passivi est ἐλάμβην et futurum medium λάμψομαι. Adjectivum verbale, quod Atticis ληπτέος est, Iones λαμπτέος formarunt. Sic καταλαμπτέος 3, 127. Et φοιδάλαμπτος pro φοιδόληπτος 4, 13.

Ληός. Tres huius nominis formæ in codicibus Herodoti reperiuntur, λαός, λειός, ληός: vid. var. lect. ad 1, 22; 2, 124, 129; 4, 148; 5, 42; 8, 136. Quarum una vera habenda est ληός, comparanda cum νηός pro ναός ab Ionibus dicto, quam libri optimi servarunt 5, 42; et ipsum illud λειός commendat, quod aliis in locis posuerunt librarii male interpretati veterum scripturam codicum ΛΕΟΣ. Accedunt ad hæc grammaticorum non contemnenda testimonia, Herodiani in Epitome Arcadii p. 36, 24, λαός καὶ ληός ponentis, Hesychii Ληὸν per ἔθνη καὶ ὄχλον interpretantis, et grammatici in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 267, 7: τὸ λαός ἀτραπὸν ἔμεινε παρ' Ὁμήρου, καίτοι τῇ μεταγενεστέρᾳ Ἰάδι (id est scriptoribus Ionicis post Homerum) τραπὴν « Ληὸν ἀθρήσας » Ἰππῶναξ. Diversas in nominibus propriis cum

λαός compositis rationes secutus est Herodotus. Nam Λαοδάμαντος et Λαοδίκης nominum formas Epicorum usu sanctitas et Λαοπρέπιος Simonidis carminibus celebrati servavit non mutatas, nec Λαφάνους nomen (6, 127), cuius aliud exemplum est in inscr. Acarnaniæ apud Bœckh. vol. 2, n. 1794, a, b, alia forma induere voluit. Contra Λαβώταν, nomen Spartanum, quod mutata tantum terminatione Λαβώτην dixit Xenophon Hell. 1, 2, 18, in Λαωδότην mutavit, de quo diserte monuit Pausan. 3, 2, 3, non Ληωδότην, qua forma utitur auctor inscriptionis apud Bœckh. vol. 2, n. 2268, eodemque modo Λαωκίδης scripsit 6, 127; Λαωφόρος 1, 187; Λαωσφέτερος 9, 33. Λαωτυχίδην vero, Spartanorum regem, Λευτυχίεα dixit, mira nominis forma, quæ non ex Λαωτυχίεα, sed ex Λαωτυχίεα contracta esse potest. Nominum in λαός exeuntium forma Attica usus est in λειός. Sic Μενέλειος 2, 113, 116, 119 (cum adjectivo Μενελαίος λιμήν 4, 169), Ἀρκεσίλειος 4, 159-165 (plural. Ἀρκεσίλειος τέσσαρας 163), Ἀρχέλειος 7, 204 (sed Ἀρχέλλοι tribus Sicyonii nomen 5, 68), Ἠγησίλειος 7, 204, Χαρίλειος 3, 145.

Λούειν. In huius verbi formatione cum Atticis consentire videtur Herodotus. Nam λούνται legitur 1, 198 (ubi et duo optimæ notæ libri λούονται); 4, 75; λούσθαι 3, 124; λούτο 3, 125; ex quo sequitur λούμενοι, quod legitur in libris 3, 23, in λούμενοι esse mutandum.

Μαζός an μαστός dixerit Herodotus dubitatur. Prioris formæ tria reperiuntur exempla (285; 4, 202; 9, 112), quorum in duobus posterioribus libri plures alteram præbent formam μαστός, in qua omnes consentiunt 3, 133; 5, 18. Hæc igitur constanter restituenda videtur, non μαζός, quod librarii ex Homero ut alia multa invexerunt Ionici usus ignari, cuius testem habemus grammaticum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 443, 18: σεσημαίνωται τὸ μαζός, ὅτι μονογενὲς ὃν δύνεται· μήποτε οὖν ἀναλογώτεροι οἱ Ἴωνες μαστὸν λέγοντες.

Μέγαθος pro μέγεθος et ὑπερμεγέθης pro ὑπερμεγέθης dixit. Librarii etsi in his quoque vocabulis interdum ad communis dialecti formas aberrarunt, de quo dixerunt Wessel. ad 1, 51, et Koen. ad Greg. Cor. p. 468, in universum tamen Ionicas satis diligenter servarunt.

Μέζων, μεζόνως. V. Κρέσσων.

Μαίς pro μήν, forma ab Homero usurpata, quam dialecto Æolica tribuit Eustath. p. 1174, 19, legitur apud Herodotum 2, 82, et Hippocr. p. 256, 1: ἐν τοῖς ἔνδεκα μηνσὶ μαίς ἐστι. De dativo μηνσί in μήνεσι corrupto diximus § 11.

Μεμετιμένος. V. Ἴναι.

Μένειν et composita dixit Herodotus, non μένιν, quod sæpissime, etsi non constanter, apud Aretæum legitur et apud Lucian. De dea Syr. c. 23. Utraque forma poetæ epici usi sunt.

Μεσαμβρίη. V. Διπλήσιος.

Μετέπειτεν. V. Ἐπειτεν.

Μήων pro Μαίων est 1, 7; et Μητόνες (vel Μητόνες: nam de accentu dissentiunt grammatici) 7, 74 et 77, ubi præferenda videtur aliorum librorum scriptura Μηόνες, quæ exemplis Homericis commendatur. Similis diphthongi mutatio in nomine Θρασυδαῖος est, quod Θρασυδήιος scriptum 9, 58.

Μιμνήσκειν. Imperativus præteriti passivi, qui apud Atticos μέμνησο est, μέμνεο est apud Herodotum 5, 105, nisi libri fallunt: quam formam ex Orphei Lith. 603 et epigrammate Anth. Pal. Append. 855 memoravit Lobeckius ad Buttmanni Gramm. vol. 2, p. 244. Plusquamperfecti ἐμέμνηντο forma soluta ἐμμενέατο apud Herodot. 2, 104.

Μνέα forma soluta pro μνᾶ. Vide § 9.

Μῶνος pro μόνος dixerunt Iones omnes pariterque in derivatis et compositis, quorum exempla apud Herodotum sunt μωνοῦν, μοναρχεῖν, μοναρχίη, μούναρχος, μουνγενής, μουνόκωλος, μουνόλιθος, μουνομαχεῖν, μουνομαχίη, μουνόφθαλμος, μουνοφυής.

Νηνίης et νηνίσκος pro νεανίας et νεανίσκος.

Νεοάλωτος in libris plerisque legitur 9, 120, ubi præferendum νεάλωτοι, quod in aliis est et apud Eustath. p. 1728, 35. Alia ratio adjectivi πεντάτης, quod Herodotus 1, 136 Homeri exemplo prætulit Attico πεντέτης, et φερέοικος 4, 46, qua forma jam Hesiodus usus est.

Νέειν (Accumulare) præsentis nulla apud Atticos exempla sunt, duo apud Herodotum, qui ἐπινέουσι dixit 4, 62, et περινέειν 6, 80. Aoristi vero νῆσαι forma Homerica νῆσαι legitur 1, 50, et περινηῆσαι 2, 107 bis, contra περινήσας 4, 164; συνένησε 1, 34; συννήσας 1, 86; 7, 107: unde illis quoque in locis νῆσαι et περινῆσαι, quod libri nonnulli præbent, præferendum judico. Perfectum συνενέεσθαι (pro συνένηνται) legitur 4, 62.

Νηός pro ναός dixit Herodotus, ut ληός pro λαός, eodemque modo προνήϊον 1, 51, et προνηϊή Ἀθηναίη 1, 92; 8, 37, 39: quam eandem esse quæ vulgo προναία dicatur observavit Harpocratio s. h. v., qua forma, olim a multis addubitata, hodie inscriptionum veterum auctoritate extra dubitationem posita (v. Curtium ad Inscr. Delph. p. 78), præter alios usi sunt Æschines in ora-

tionem contra Ctesiphontem p. 69, ab Harpocratio citatus, et Æschylus Eum. 21, quemadmodum περίναϊος et σύνναϊος pro περίναος et σύνναος dicitur: quæ comparavit Franckius in annot. ad Inscr. Richter p. 150.

Νηῦς. Hujus nominis declinatio Ionica hæc est, νῆς νεός νηϊ νέα, plur. νέας νεῶν νηυσί νέας. Frequentia in his formis peccata librorum, qui nominativi et dativi forma decepti νῆος νῆα νῆας et νῆας scripserunt: de quo dixit Schweigh. in Lexico vol. 2, p. 125. Accusativi pluralis formam Ionicam annotavit Gregór. Cor. p. 400: τὰς νῆας νέας λέγουσι συστέλλοντες τὸ η εἰς ε.

Νοεῖν. Aoristus νοῆσαι et perfectum νενόημαι ab Ionibus in νόσαι et νένομαι contrahuntur: de quo diximus § 4.

Νοσσεύειν. Νεωσσευμένα forma ab Atticorum usu, de quo videndum Phrynichus p. 206 edit. Lobeck., aliena legitur 1, 159, quæ nihil causæ esset cur in dubitationem vocaretur apud Herodotum, nisi νεοσιᾶς et νεοσιῶν legeretur 3, 111, ubi nulla e libris annotata scripturæ discrepantia est præter νεοσιῶν ex editione Aldina. Parum enim verisimile est alia verbi alia substantivi forma uti placuisse Herodoto. Quamobrem recte judicasse Portum puto, qui νεωσσευμένα restituit.

Νούσος Herodotus ceterique scriptores Ionici præeuntibus poetis epicis constanter dixerunt pro νόσος, pariterque adjectivum ἄνουςος scriptum apud Herodotum 1, 32: verbi vero νοσέω vocalis simplex tanta constantia, ut videtur, in libris est servata, ut vix ulla relicta sint vestigia diphthongi, velut νοσέων apud Aretæum p. 81, B, cujus discriminis rationem probabilem excogitare ego non possum. Quamobrem diphthongum ubique restituendam censeo et verbo νοσέω et ceteris derivatis, velut ἄνωσης ἐπινόσως, νούσημα et νουσηρός (quæ apud Hippocratem et Aretæum modo sic modo per vocalem simplicem scribuntur), quemadmodum μοῦνος et οὔνομα diphthongum communem habent cum derivatis et compositis suis omnibus.

Ξείνος pro ξένος ejusque derivata et composita omnia per diphthongum ab Ionibus dicuntur, velut ξεινίζειν ξεινικό; ξένιος ξεινοκτονέειν et πρόξεινος, quod πρόξενος scriptum olim 8, 136, consentientibus, ut videtur, codicibus, qui alibi non raro hoc quoque in nomine servarunt diphthongum; quæ ne a nominibus propriis quidem aliena est habita, velut Τιμόξεινος 8, 128.

Ξυός, qua forma veteres Epici constanter et de Tragicis Æschylus et Sophocles aliquoties usi

sunt, apud Herodotum quoque aliquot in locis legitur, longe frequentius tamen κοινός et composita ἐπικοινός et ἀνακοινούσθαι. Poetae lyriici utraque forma usi sunt, prout metro commodum esset.

Ὅγδοιχοντα. V. § 4.

Ὀδμή ab Ionibus pro δαμή dici testatur præter alios Phrynichus p. 89 ed. Lob. : δαμή γρὴ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὀδμή Ἰώνων. Παρρησιόγῳ Ἰωνοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὀδμή λέγων. Apud Herodotum præter ὀδμή legitur etiam adjectivum δύσοδος 3, 112.

Οἰδοῖον pro αἰδοῖον dictum Ionibus tribuere videtur Orion in Etym. M. p. 31, 2. Apud Herodotum constanter αἰδοῖον, ut 2, 48, 51, 102, 104, 106; 3, 103, 149.

Οἰκάναι pro οἰκάνειν. Οἷα οἰκασί οἰκῶς οἰκός satis diligenter servata sunt in codicibus Herodoti : de quo dixit Schweighæuserus in Lexico vol. 1, p. 186. Recte igitur οἰκῶς quoque pro vulgato olim οἰκῶς 2, 25, ex aliquot optimæ notæ libris jam ab Wesselingio restitutum.

Ὀπίων, ὠνος, forma Ionica pro ὀπίων, ὠνος, servata in libris 9, 50, 51; unde eandem restitui 5, 111, ubi libri in ὀπίων consentiunt. V. § 11.

Ὀρτή et ὀρτάζειν pro ἑορτή et ἑορτάζειν frequens apud Herodotum aliosque hujus dialecti scriptores. Formæ Ionicæ unum in poesi Attica exemplum superest Ionis tragici apud Athen. 6, p. 258 F: ἐνιαυσίαν γὰρ δεῖ με τὴν ὀρτὴν ἄγειν· nam sic codicis scripturam ἑορτὴν emendavi. De qua correctione immerito, ut opinor, dubitavit Meinekius in Exercit. in Athen. I, p. 22, qui quod unicum hoc esset Ionicæ formæ apud Tragicos exemplum, transpositis vocabulis numerisque minus elegantibus scribere maluit, ἐνιαυσίαν γὰρ τὴν ἑορτὴν δεῖ μ' ἄγειν. Cui conjecturæ, quæ mihi quoque in promptu erat, alteram consulto prætuleram. Nam si Euripidi Electr. 625, forma Ἑολικᾶ ἑροτῆς semel uti licuit, quidni Ionica semel uti licuerit Ioni? Adjectivum ἀνέορταστος legitur in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 16, 21. Quod ἀνέορταστος scribendum videtur.

Ὀὺ particulæ formis præter hanc ipsam usus est Herodotus duabus οὐκ et οὐκί pro Attico οὐγί : nam tertiæ οὐγί locus non fuit, quum literas tennes ante spiritum asperum in asperas non mutet.

Ὀύων. V. § 19.

Ὀλύμπος montis nomen in libris plerisque per diphthongum scribitur (1, 36, 43, 56; 7,

74, 129, 173) uno excepto loco 7, 128, eodemque modo Ὀλύμπινοι 7, 74. Quo indicio suspicari licet reliqua quoque hujus stirpis nomina, Ὀλυμπιάς Ὀλυμπίη Ὀλυμπικός Ὀλύμπιος Ὀλυμπιονίκης et Ὀλυμπιοῦρου nomen (9, 21), omnia per diphthongum esse scribenda.

Ὀνόμα ejusque derivata (ὀνομάζειν ὀνομαίνειν ὀνομαστός) ab Ionibus per diphthongum scribuntur, quæ nominibus propriis quoque Ὀνομάχιτος 7, 6, et Ὀνομαστός 6, 127, restituenda videtur. Nam quum in nominibus cum ξένος compositis forma Ionica ξείνος adsciscatur, nulla excogitari ratio potest, cur non idem factum sit in nominibus cum ὄνομα compositis. Ὀνόμα cum articulo conjunctum sæpissime in libris recte scriptum τὸ ὄνομα, aliis tamen in locis non paucis librarii crasin Atticam intulerunt τοῦνομα, quæ locum non habet in forma vocabuli Ionica. Quamobrem ubique τὸ ὄνομα scripsi. Difficilior de augmento verbi ὀνομάζειν et compositorum (ἐπονομάζειν μετονομάζειν προσονομάζειν) quæstio est. Nam codices Herodoti inter triplicem fluctuant temporum præteritorum scripturam, modo ὀνόμασα ὀνόμασαι etc., modo eadem per ω vel ου scripta exhibentes. Ac prima quidem scribendi ratio manifesto falsa est : nam augmentum si omittere placuit Herodoto, necessario ὀνόμαζον ὀνόμαχα ὀνόμασα ὀνόμασαι dicere debuit. Itaque hoc solum quærendum relinquitur, utrum augmentum an diphthongus Ionica potior visa sit Herodoto. Ego augmentum prætuli, quod majorem a libris auctoritatem habere videbatur : quanquam non diffiteor alteram quoque scripturam habere quo commendetur. Nam quum Herodotus verbis Ionicæ linguæ propriis, qualia sunt ἀγνέειν ἀναισιμῶν ἀρρωδέειν ἀρτέεσθαι ἔσσουν, augmentum nusquam videatur adhibuisse, idem ei placere potuit in verbo ὀνομάζειν et, cujus ratio eadem, οὐρίζειν. Hujus enim verbi aoristus οὐρισε et οὐρισαν, non ὤρισε ὤρισαν, scriptus in libris omnibus 3, 142; 6, 108.

Ὀῖρος, ὀ, pro ὄρος, ὀ, mutato propter diphthongum spiritu dixerunt Iones, pariterque in derivatis οὐρίζειν οὐρισμα ὄμιρος πρόσουρος προσόμιρος (nisi hoc ex ὄμιρος vel πρόσουρος corruptum est 4, 173) et reliquis omnibus. Non minus certum est ὦρος, τὸ, pro ὄρος, τὸ, constanter dictum esse, ut vix operæ pretium sit notare codices Herodoti tribus quattuorve in locis in ὄρος consentire.

Ὄττω non solum ante consonantes, sed etiam ante vocales dixit Herodotus. Quæ lex quum satis diligenter servata in codicibus sit, pauca

formæ οὕτως ante vocalem positæ exempla, quæ vulgo ferebantur, correxi.

Πιέζειν. Participium *πιεζόμενος* in codicibus nonnullis *πιεζύμενος* scriptum 3, 146; 6, 108; 8, 142. Nihil tribuendum paucis his locis, quibus major obstat alterius formæ exemplorum numerus. De quo dixi § 16.

Πιμπλάναι. Vitiosa huius verbi forma *ἐμπιπλέει* legitur 7, 39, ubi duo codices *ἐμπιπλεῖ* (ut vulgo apud Hippocr. p. 464, 27) vel *ἐπιπλεῖ*, recte alius *ἐμπιπλῃ*, quam scripturam confirmat Stobæus Flor. 20, 46, ubi vulgo quidem *ἐμπιπλη*, sed codex optimus *ἐμπίπλα*, quod *ἐμπιπλῃ* est, ut *ιστῃ* pro *ιστησι* dixit Herodotus. Non magis ferri potest *ἐπιμπλέατο* vel *ἐπιπλέατο*, quod vulgo lectum 3, 88, in *ἐπιμπλάτο* mutavi, ut 3, 108, e libris correctum pro vulgato *ἐπιμπλέατο*. Accedunt ad hæc exempla formarum in libris omnibus recte scriptarum *ἀναπιμπλάμεν* 6, 12; *ἐμπιπλῃσι* 4, 72; *πίμπλασθαι* 3, 84; *ἐμπιπλάμενος* 1, 112; 8, 117, et conjunctivus *πίμπληται* 7, 37. Ex quibus manifestum est conjugationem huius verbi apud Herodotum eandem esse quam verbi *ιστάναι*. Apud Hesiodum quod legitur *πιμπλέουσαι* (Theogon. 880) ex *πιμπλέουσαι* contractum est, quod pro *πιμπλῶσαι* dictum, ut *δρένυσαι* pro *δρένῶσαι*, si recte habet scriptura illa, de quo magnopere dubito. Nam quum Homerus *πιμπλῃσι* dixerit, multo probabilius est Hesiodum quoque *πιμπλῶσαι* scripsisse, quod ipsum H. Stephanus in Thesaurο posuit, præcunte Lexico septemvirali, sumptum, ut opinor, ex editione Iuntina, in qua *πιμπλῃσαι* scriptum ut in aliquot codicibus, quod ex *πιμπλῶσαι* corruptum esse iudicavit emendationis illius auctor.

Πλέος, πλέη, πλέον pro Attico *πλέως, πλέα, πλέων*. Sic *βίχους οἶνου πλέους* 1, 194; *τάφος πλέη ὕδατος* 1, 178; *χειρὶδι πλέη ἀργυρίου* 6, 72. Formam contractam *πλῃ* ex Diogene Apolloniata annotavit Herodianus *Περὶ μόν. λέξ.* p. 7, 7, ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις dicens.

Πλώειν et reliqua huius verbi compositorumque tempora per *ω* scripta apud Herodotum tanto confirmata sunt exemplorum numero, ut locis reliquis, quamvis ipsis quoque numerosis, in quibus vulgares formæ *πλέειν πλεῦσαι πλεύσεσθαι* etc. legebantur, Ionicas restituere non dubitaverim.

Πολιτῆς forma Ionica pro *πολίτης* in codicibus Herodoti satis accurate servata, ita ut uni tantum loco 1, 96 sine librorum auctoritate *πολιτῆων* pro *πολιτέων* restituendum fuerit ab editoribus. Sed præterea adiectivum gentile

Ἡλιοπολίται sive sic sive divisim *Ἡλίου πολῖται* scriptum legitur 2, 3, et *Καλλιπολίτας* 7, 154, quos non dubitandum quin *Ἡλιοπολιήτας* et *Καλλιπολιήτας* dixerit Herodotus. Sic *Ἰεραπολιήτης* in epigrammate apud Plut. Mor. p. 14, B: *Εὐρυδίκη Ἰεραπολιήτης τόνδ' ἀνέθηκε*.

Πολλάχι formam epicam vulgo lectam 1, 36; 2, 2, in πολλάχις mutavi ex aliquot codicibus: nam hac tantum forma utitur Herodotus. V. 2, 134; 3, 74, 160; 4, 3, 79; 7, 46.

Πολλαπλῆσιος. V. *Διπλῆσιος*.

Πολλός. Poetæ epici tribus usi sunt huius adjectivi formis, *πολὺς πολὺς πολλός*, Herodotus una *πολλός κολλή πολλόν*, cuius tanta apud eum est exemplorum copia ut non difficile intelletu sit paucos quosdam locos, in quibus libri *πολὺς* vel *πολύ* præbent (velut 3, 57; 6, 72, 125; 7, 46, 160), ad ceterorum exemplum esse refingendos. Aliquanto major apud Hippocratem et Aretæum codicum fluctuatio est inter tres quas supra dicebam formas, quibus apud Hippocratem quarta interdum accessit *πουλλός*, ab librariis excogitata, veterum Græcorum auribus non audita. Composita cum hoc adjectivo, velut *πολυέργυρος πολυαρκής πολύγονος πολύκαρπος*, a *πολὺς* formantur ab Herodoto, non a *πολύς*, quod male illatum erat 1, 56, ubi vulgatum *πολυπλάνης* ex codice suo (et Stephano Byz. s. v. *Δόριον*) correxit Schweighæuserus. Simili errore *πολύ* olim legebatur 3, 38.

Πῶμα, forma a Polluce 6, 15 aliisque grammaticis agnita, ter apud Herodotum legitur 3, 22 et 23, et frequens est apud Hippocratem et Aretæum. Eandem quum librarii non raro scriptis Atticorum intulerint, quos *πῶμα* dixisse extra dubitationem positum est, facile apparet ne Ionicorum quidem scriptorum exempla satis certa haberi posse.

Προσίκελος. V. *Ἰκελος*.

Πτώσσειν pro *πτήσσειν* legitur apud Herodotum 9, 48. Hanc formam, qua etiam poetæ epici usi sunt, Ionice dialecto tribuit Eustath. p. 484, 3. Eadem bis legitur apud Euripidem (Bacch. 223, Hec. 1064), qui alibi non raro *πτήσσειν* dixit ut Æschylus et Sophocles.

Ῥέθρον forma soluta pro *ρεῖθρον*: cuius exempla plurima sunt apud Herodotum.

Σίνεσθαι. Recta hæc est verbi forma, jam ab Homero usurpata, qua non dubitandum est quin Herodotus quoque sola usus sit. Nam quæ in codicibus modo pluribus modo paucioribus passim reperiuntur formæ *σινέεσθαι σινέόμενοι*

et, in qua semel (5, 81) libri omnes consentiunt, *ισιόντο*, librariorum videntur esse peccata, quibus fortasse verbi *στρέσθαι* similitudo fraudi fuit. V. var. lect. ad 4, 123; 9, 13, 49, 73, 87, 120.

Σμικρός dixit Herodotus, non *μικρός*, quod paucis quibusdam in locis ab librariis positum correxi. Nimia Matthiæ fuit diligentia, qui post vocabula in literam *σ* exeuntia *μικρός* scribendum esse censuit in annotatione ad 1, 5.

Σός ab librariis interdum in *σώς* mutatum: v. var. lect. ad 2, 181; 5, 96; 6, 86; 8, 39. In *σῶαι* consentiunt libri omnes 1, 66, ubi *σῶαι* jam ab Schæfero restitutum, in *σῶων* et *σῶα* 2, 121 (p. 110, 12); 4, 124. Suspectum etiam *σῶς* 1, 24; 4, 76.

Σταθμοῦσθαι pro *σταθμῶσθαι* dixerunt Iones quemadmodum *ἤπτεν* in *ἔσπεν* mutarunt. Sic apud Herodotum *σταθμώσασθαι* 3, 15; 4, 58; 7, 10, 11, 214: quorum ad locorum exemplum non dubito quin corrigendi sint alii quibus vulgarem formam intulerunt librarii, *σταθμωσάμενος* pro *σταθμωσάμενος* scripto 2, 2; 9, 37, et *σταθμώμενος* *σταθμωσόμενος* vel *σταθμωόμενος* 2, 150; 7, 237, pro *σταθμούμενος* vel *σταθμωόμενος*, quod 8, 130 legitur: de qua forma dixi § 19 b et c.

Στεινός Iones dixerunt pro *στενός*, ut *καινός* pro *κενός*. Apud Herodotum *στεινός* et comparativus *στεινότερος* et compositum *στεινόπορος* leguntur.

Σύν. Qua Attici veteres sæpissime inter eosque Thucydides constanter usi sunt præpositionis *σύν* forma durior *ζύν*, ei Herodotus molliorem *σύν* ita prætulit ut ab altera prorsus abstinuisse videatur: de quo recte iudicavit Schweighæuserus in Lexico s. v. *Σύν*, ubi unum tantum codicem Schellershemianum inde a libro sexto frequentius *ζύν* inferre annotavit, et s. v. *Συμμάχος*, ubi pauca quædam ex uno alteroque codice exempla commemoravit de vocabulis *ζύμμαχος*; *ζυμμίχας* *ζυνήνειχε* *ζυμφορή* *ζύμπαντες*, quæ nullius plane momenti sunt si cum aliorum comparentur multitudine, in quibus libri in *σύν* consentiunt. Quamobrem non dubitandum esse puto quin *ζυμμάχους* 3, 37 in *συμμάχους* et *ἄξυνετώτερον*, quod in libris omnibus legitur 3, 81, in *ἀσυνετώτερον* sit mutandum, quemadmodum *συνετή* nullo turbatum librorum dissensu legitur 2, 57.

Major de ceteris scriptoribus Ionicis dubitatio est. Nam in libris Hippocraticis centena sunt utriusque formæ exempla, codicibus modo in alterutra consentientibus, modo inter utramque

fluctuantibus, ita tamen ut *ζύν* aliquanto plus præsidii a codicibus habere videatur; eademque fere in aliis scriptoribus inconstantia animadvertitur, velut in fragmentis Democriti apud Stobæum, in quibus *ζύν* legitur Floril. 94, 24; *ζυγχορέειν* 108, 64; *ζύμπας* 40, 7; *ζυμφορή* 7, 32, 112, 10; *ζυνίῃσι* 112, 10; *ζυνουσίη* 6, 57: contra *συγγινώσκεσθαι* 43, 44; *συμφέρον* 20, 62; *συμφορή* 105, 68; *συναγωγή* 10, 65; *συνειδήσει* 120, 20; *συνεχίς* 92, 14; *συντέτανται* 37, 26.

Τάμνειν pro *τέμνειν*, ex Herodoto et Hippocrate annotatum ab Gregorio Cor. p. 476, pariterque *ἔταμνον* Epicorum exemplo dixerunt Iones: cuius exempla plurima sunt apud Herodotum et verbi simplicis et compositorum *ἀποτάμνειν* *διατάμνειν* *περιτάμνειν* *συντάμνειν*. Aoristus *ἔταμον* est, qua forma Attici quoque veteres interdum pro *ἔταμον* usi sunt. Forma media *ταμέσθαι* est apud Herodotum 5, 82.

Ταξιάρχης et similia nomina, quæ in *αρχος* potius terminare solent antiquiores scriptores Attici, primæ declinationi attribuere maluit Herodotus, ut videtur. Nam *ταξιαρχέων*, non *ταξιάρχων*, in libris plerisque scriptum 7, 99; 9, 53; *στρατάρης* in omnibus 3, 157; *στρατάρχει* 8, 45, et *χιλιάρχας* *μυριάρχας* *ἐκατοντάρχας* 7, 81. Fortasse igitur *τοὺς ταξιάρχους* 9, 42, in *τοὺς ταξιάρχας* mutandum. Contra in *ναύαρχος* et *ναύαρχοι* libri consentiunt 7, 59, 100, et 8, 42.

Τέσσαρες, *τέσσαρα*, pro *τέσσαρες* *τέσσαρα* dixerunt Iones, eandemque vocalis mutationem numeralibus hinc derivatis adhibuerunt, *τεσσαρεσκαίδεκα* *τεσσεράκοντα*. Librarii vero interdum formas communes posuerunt, velut 1, 51, ubi libri omnes *τέσσαρας*, quod correxit Schæferus, et 6, 41, ubi plerique *τέσσαραι*.

Τέως pro *ἕως* dixisse Herodotum editores sibi persuaserunt uno adducti exemplo 4, 165, ubi *ἕως* restitui. Contrario modo peccatum 8, 74, ubi *ἕως μὲν* — *τέλος* in libris omnibus legitur, quod *τέως* scripsisse Herodotum aliorum locorum non paucorum comparatio docet, in quibus *τέως μὲν* respondentes habet formulas *ἔπειτεν ἔξ*, *μετὰ δέ*, *τέλος δέ*.

Τήρης, *δ*, forma Ionica pro *τιάρα*, *δ*, servata in libris 8, 120: *τήρη χρυσοπάστῳ*. Forma partim Attica partim Ionica *τὸν τιάραν* 1, 132; *πείλους τιάρας* 3, 12; *τιάρας καλυμένους* 7, 61; quæ *τήρη* et *τήρας* scribenda esse jam ab aliis est intellectum. Apud Lucianum De dea Syr. c. 42, *τιάρη χρυσή*, quod ipsum quoque *τήρη* scribendum.

Τιθέντι. Hujus verbi conjugatio Ionica ab

Attica formis quibusdam differt a conjugatione in *έω* sumptis, quemadmodum *ίστημι* et *δίδωμι* formas quasdam mutuuntur conjugationi in *άω* et *όω* proprias: quas omnes non raro interpolantur librarii ad Atticæ conjugationis formulas aberrantes. Ac primo quidem pro *τίθης* et *τίθησι* Iones *τιθείς* et *τιθεῖ* dixerunt, ut *ίστῃς* *ίστῃ* *δίδωῖς* *δίδωῖ* pro *ίστης* *ίστησι* *δίδως* *δίδωσι*. Sic *ἐπιτιθείς* apud Herodotum 5, 95; *προτιθείς* 1, 133; *τιθεῖ* 1, 113; *ἐπιτιθεῖ* 5, 95; 7, 35; *παρτιθεῖ* 4, 73; *προτιθεῖ* 1, 133. Tertiæ personæ pluralis *τιθείσι* compositorumque exempla, partim in *τιθέασι* ab librariis mutata, sunt 3, 53; 4, 23, 34, 67; 5, 8; 7, 197. Imperfectum est *ἐτίθια* pro *ἐτίθην* et *ἐτίθεις* *ἐτίθει* pro *ἐτίθης* *ἐτίθη*, ut *ίστα* et *ἐδίδου* pro *ίστη* et *ἐδίδω*. Sic *ὑπερτίθια* 3, 155; *περιτίθει* 6, 69; unde *προετίθεις* 8, 49 in *προετίθει* mutandum. De aoristo *θῶ* et *θῶμαι* in *θέω* et *θεύμαι* soluto dixi § 18 c, de formis passivis *τιθέαται* *ἐτιθέατο* pro *τίθενται* *ἐτίθεντο* ibidem d.

Τράπειν. Communis dialecti formis *τρέπω* *ἐτρέπον* *τρέπομαι* *ἐτρέπομην* *ἐτρέφην* respondent Ionicæ *τράπω*—*ἐτράφην*. Servatur vero litera *ε* in aoristo et futuro *ἐτρέψα* *τρέψω*, quibus ipsis quoque *α* interdum illatum a librariis. V. exempla ab Schweighæusero memorata in Lexico s. v. *Ἐπιτρέπω*.

Τρώμα et derivata *τρωματῆς* *τρωματίζειν* etc. Iones constanter dixerunt pro *τρωμα*. Id librarii passim *τρωῦμα* vel *τρώμα* scripserunt, quemadmodum *θῶμα* in *θωῦμα* vel *θώμα* mutarunt, de quo supra diximus.

Ὑπέρροχος pro *ὑπέρροχος* libri multi et boni præbent 5, 92, 7, p. 268, 52, et recte fortasse: quanquam librarii formam Homericam fere ubique vulgari substituerunt, etiam ubi locus ei non est, velut *Æsch. Prom.* 429, *Soph. Trach.* 1096.

Ὑπερμεγάρης. V. *Μέγαθος*.

Ἦς potius quam *σῦς* dixit Herodotus, si quid exemplorum numero codicumque auctoritati est tribuendum: vide 1, 36, 43; 2, 14, 47, 68, 70; 4, 192, 186, cum var. lect. Prætulit vero Homericum *συνώτης* (2, 47, 48) Attico *ὁδοσῶκος*. Contra *Lucianus* *σῦς*, *De dea Syr.* c. 6, 12, 54.

Φέρειν. Aoristis Atticis *ἤνερχα* et *ἤνερχον* non utuntur Iones, qui *ἤνευχα* *ἤνευκάμην*, *ἐνεῖχαι* *ἐνεῖκασθαι*, dixerunt.

Χεῖρ. Magna est codicum Herodoti inconstantia in exhibendis formis *χειρός* *χειρί* *χείρα* *χείρες* *χειρῶν* *χείρας* et *χερός* *χερί* *χέρα* *χέρες* *χερῶν* *χέρας*. Videtur tamen præferenda esse diphthongus,

cujus non dubius apud Herodotum usus est in adjectivis cum *χείρ* compositis, velut *χειροπόθης* et *χειροποίητος*.

Χράσθαι *χρᾶται* *ἐχρᾶτο* *χράσθω* *χράσθων* eorumque composita Iones dixerunt pro Atticis *χρήσθαι* *χρήται* *ἐχρήτο*, *χρήσθω* *χρήσθων*, quæ illis passim substituerunt librarii. Iisdem, ut opinor, acceptas referimus apud Herodotum (nam et aliis scriptoribus nunc non quæram) formas locis pluribus obvias *χρίεσθαι* *χρίεται* *ἐχρίετο*, quæ ex formis fidæ videntur *ω* in *εο* vel *εω* solutum habentibus, quarum ratio alia est, ut *χρέονται* et conjunctivo *χρέονται* pro *χρῶνται*, *ἐχρέοντο* pro *ἐχρῶντο*, *χρέομενος* (vel potius *χρεόμενος*: v. § 19 b) pro *χρώμενος*. Imperativus *χρέω* 1, 155, rectius *χρέο* scribi videtur, quod restitutum ab Schæfero et frequens est apud Hippocratem, quamquam apud hunc quoque libri non raro *χρέω* præbent vel formam vulgarem *χρῶ*, quæ eximenda est fragmento Democriti apud Stobæum *Flor.* 62, 45. Eadem formarum activarum ratio, *χρᾶν* *χρᾶς* *χρᾶ* *ἐχρα* cum compositis *ἀποχρᾶν* *ἀποχρᾶ* *ἀπέχρα* (male *ἀπέχρη* scripto in libris plerisque 1, 66) *καταχρᾶ* *κατέχρα*. Participium *χρῶσα* in *χρέουσα* solutum 7, 111 (ubi libri optimi *χρέωσα*, ut alibi *δρέωντες* pro *δρέοντες*): ex quo sequitur *ἀποχρῶσι* vulgo lectum 5, 31 in *ἀποχρέουσι* mutandum fuisse.

Ὡν forma Ionica pro *οῦν*, annotata ab *Apollonio Dysc.* De adverb. p. 495, 8, et in compositis *γῶν* pro *γούν*, *οὔκων* et *οὔκων* pro *οὔκοῦν* et *οὔκουν*, *τοιγαρῶν* pro *τοιγαρῶν*.

§ 22.

De dialecto Ionica Luciani.

De scriptoribus qui vel ante vel post Herodotum Ionice scripserunt etsi dicere alienum est a proposito meo, duas tamen scriptiunculas Ionicas, quæ inter *Luciani* opera leguntur, paullo accuratius pertractandas mihi sumam, quoniam exceptis paucorum quorundam vocabulorum formis totæ sunt ad imitationem Herodoti compositæ. Sequar autem paginarum versuumque numeros editionis *Didotianæ*, correctionesque quæ minus certæ videantur addito interrogandi signo ab ceteris distinguam.

I.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΗΣ ΘΕΟΥ.

P. 733, 15. ἐννοῖην λαβεῖν] ἐννοῖεν λαβεῖν. — 18. πολλοστῶ] πολλῶ τεφ corrigendum esse supra

diximus § 13.—22. ἦσαν] ἦσαν, quod legitur p. 376, 50. — πολλὸν] πολλόν: quæ forma servata in libris est infra p. 733, 26; 734, 24; 735, 26, 52; 736, 39; 738, 16, 47; 741, 8, 21; 742, 39; 744, 39, 46, et περὶ τῆς ἀστρολογίης p. 373, 48; 374, 2, 26; 375, 28, 53; 376, 2; 377, 22. — 31. βασιλῆος] βασιλέος. — 34. εἰς] ἐς. — 37. ἐφεζομένην] ἐπεζομένην.

734, 15. τρέπεται] τράπεται. — 17, 20. θώμα] θώμα? — 18. γίγνεται] γίνεται: quod legitur p. 747, 8. — 19. ἐθεησάμην] ἐθησάμην. — 46. πόλει] πόλι: quod in editione Didotiana pro vulgato πόλει restitui p. 737, 54; 738, 49; 739, 25; 746, 39; 747, 8. — 48. θώματα] θώματα? — 52. κλεισθέντος] κληισθέντος.

735, 3. ἀποκέεται] ἀποκείται: nam vulgata scriptura etsi eo defendi potest quod κεχοσμέεται c. 39 cum neutro plurali conjunctum legitur (nisi hoc ipsum quoque corruptum est), tamen quum in aliis huius libelli locis codices inter ακέει et κέεται fluctuent, probabilius videtur ἀποκέεται. — 14. ἐπὶ τοῦ] similiter ἐπὶ τῶν p. 736, 48, 52; ἐπὶ τοῖσι p. 740, 49; ἐπὶ τῆς p. 742, 1; ἀπὸ τῶν p. 741, 37; quæ in ἐπ' οὐ ἐπ' ὦν ἐπ' οἶσι ἐπ' ἧς ἀπ' ὦν ex usu Herodoti mutanda erunt, si Lucianus ἀντ' ὦν scripsit p. 735, 23. 'Επὶ τοῖσι p. 375, 30, quod Herodotus ἐπ' οἶσι dicit. Contra ἐν οἷς p. 374, 19, pro Herodoteo ἐν τοῖσι, quod legitur p. 376, 36, ubi tamen ἐν δὲ τοῖσι scribendum videtur. — 23. σφίσιν] σφίσι. — 28. εἰπέτο] εἰλείπετο. — 29. εἴνεκα] εἴνεκεν? — 36. ἐπλευσαν] ἐπλωσαν. — 39. πόλει] πόλι. — θωμάσαι] θωμάσαι? — 44, 45. μικρὸν] σμικρόν.

736, 7. ἐθεησάμην, θέμα ξένον· ἡμισέη] ἐθησάμην, θέμα ξέινον· ἡμίσεα. — 9. πόλει] πόλι. — 14. εἴνεκα] εἴνεκεν? — 21. ἱερὸς error typothetæ pro ἱρὸς. — 25. Σαμόθρακες] Σαμοθρίκες. — 26. ἔταμε] ἔταμε. — 27. θηλέην] θήλεαν. — 37. τέμνονται] τάμνονται. — 43. κείνην] ἐκείνην: quæ forma legitur p. 737, 7, 10; 741, 1, 35; 741, 19, 26, 40; 744, 5, 9; 746, 21, et ex codicibus restituenda est p. 747, 4. Conf. ad p. 372, 13. — 47. ἐστῆσι] ἐστέασι? — 48, 52. ἐπὶ τῶν] ἐπ' ὦν. — 53. μικροῦς] σμικροῦς.

737, 7. βασιλῆος] βασιλέος. — 11. ἐπινόη] ἐπινόα. — 12. κατέλαβεν] κατέλαβε. — 13. ἔχειτο] ἔχετο. — 14. ἐτρέπετο] ἐτράπετο. — 20. ἔχε] εἶχε. — 24. ἀρξατο... ἔχετο] ἤρξατο... εἶχετο. — 25. γιγνόμενα] γινόμενα. — 27. ὀρρωδόντα] ὀρρωδέοντα. — 29. φρενοδλαβείη] φρενοδλάβεια. — 34, et 740, 48. ἔσχετο] εἶχετο vel ἔσχητο. — 36. προξενείν] προξενείν. — 37. ἀμείβετο] ἡμείβετο vel ἀμείβεται. — 46. ἔην] ἦν, ut p. 739, 2, nisi, quod non credo, illud contra usum Herodoti dixit ut ἔμ-

μναι; ἔην iterum p. 744, 43, ubi cod. Gorlic. ἦν, in quo omnes consentiunt p. 376, 23. — 47. τουτέοισι] τούτοις. — 53. ἐθέησατο] ἐθηήσατο. — 55. ἀπείλεε] ἠπειλεε.

738, 1. οὐδεμῖν] οὐδεμίαν. — 6. εἴνεκα] εἴνεκεν? — 15. λίσσετο] ἐλίσσετο. — 17. ὀρρωδέε] ἄρρωδέε. — 29. εἰπὼν] εἶπας? — 30. μικρὸν] σμικρόν. — 31. ἔπειτα] ἔπειτεν? — 33. βασιλῆα] βασιλέα. — οἰκητοῖσι] οἰκίοισι. — 40. σῶον] σόν. — 46. ὀρρωδέε] ἄρρωδέε. — 47. συνόντα] συνεόντα. — ἀρχετο] ἤρχετο. — 49. τουτέων] τούτων.

739, 5. αἰδέετο] ἠδέετο. — 8. ἀγνοῖν] ἀγνοίαν. — 10. οἰκήα] οἰκία. — 11. αὐλίζετο] ἠύλιζετο. — λίσσετο... ἔπειτετο] ἐλίσσετο... ἤπειτετο. — 13. ἀναίνετο] ἠναίνετο. — 14. Ἀπειλούσης] Ἀπειλούσης. — 18. ἔπειτο] ἤπειτο. — 20. ἀπρήκτοιο] ἀπρήκτου. Ἔστιν] ἔστι. — 21. γίγνεται] γίνεται, pariterque 27. — 31. πείρην] πείραν. — 33. ταῦτι] ταῦτά. — 34. Σθενεβοῖν] Σθενέβοιν. — 41. ἔχε] εἶχε. — 44. ἀρχετο] ἤρχετο. — προῦφερε] προέφερε. — 46. τρισσὰ] τριῖα? — 51. ἐργασμένον] ἐργασμένον ex codd., ut εἰργάσατο p. 740, 12, διεργάσατο p. 740, 39. Conf. ad p. 376, 21. — 53. φθέγγατο] ἐφθέγγατο. — 54. εἴνεκα] εἴνεκεν?

740, 4. ἐπέδειξε] ἐπέδειξε. — 6. ὀρρωδέων] ἄρρωδέων. — 8. δεσπότηα] δεσπότην. — 17. αὐτέων] αὐτῶν. — 29. εἴνεκα] εἴνεκεν? — 31. Ἑρμοκλέου] Ἑρμοκλέος, ut Ἑρακλέος p. 733, 24, 25. — 34. ἔτεμον] ἔταμον. — 38. ἀνανδρήν] ἀνανδρήν. — 45. τουτέων] τούτων. — 46. συνενείθη] συνηνείχθη. — 47. τε ὄντα] τ' ὄντα. — 48. ἔσχετο] V. ad p. 737, 34. — 49. Ἐπὶ τοῖσι] Ἐπ' οἷσι. — 52. ἐξαπατέοιο] ἐξαπατέωτο.

741, 1. αὐτέων] αὐτῶν. — 2, 18, 25. εἴνεκα] εἴνεκεν? — 3. εἰπεῖν] εἶπαι? — 6. κέεται] κέεται. — 7. περιέεται] περικείται. — 11. ἐστῆσι] ἐστέασι? — 13. τουτέων] τούτων. — 19. συμφορῆς] συμφορῆς, ut p. 744, 4. — 21. ὀρρωδέοντες] ἄρρωδέοντες. — 23. τουτέοισι] τούτοις. — 25. κατίζουσιν] κατίζουσι. — 30. προσφυῶν] προσφύων. — 32. ὅπωπεν] ὅπωπε. — 35. ἀφείς] ἀπείς. — 37. ἀπὸ τῶν] ἀπ' ὦν. — 38. εἶπον] εἶπα? — 40. ἀφέντες] ἀπέντες. — 42. τούνομα] τὸ οὔνομα. — 47. ἐπικέεται] ἐπικέεται. — 48. ἐστὶν] ἐστί. — 49. οὐκ ἔχω ἐρέειν] Constructio vitiosa pro οὐκ ἔχω εἶπαι, ut loquitur Herodotus 3, 116. Non minus vitiose dictum est ἐπαρέεται p. 743, 35, pro Herodoteo ἐπειρωτῆ. — 50. ὀρρωδίη] ἄρρωδίη. — 51. ὀρέει] ὀρῆ. — 52. ἡέλιον] Ἡέλιος ter infra c. 34, et frequenter in libello Περί τῆς ἀστρολογίης. Apud Herodotum constanter ἥλιος. — 53. ἐστὶν] ἐστί.

742, 1. ἐπὶ τῆς] ἐπ' ἧς. — 3. θώμα] θώμα? — 7. σοι] τοι. — 21. ἐφέζεται] ἐπέζεται. — 22. ὀρῆ] ὀρῆ. — 24. In libris recte tui scriptum, σοι ab

Solano illatum, credo propter cor v. 7, quod ipsum in toi mutandum erat. — 25 ξύμπαντα] σύμπαντα. — 42. θωυμαστόν] θωμαστόν? — 43. έσορήεις... όρῃ... έσορήη] έσορήεις... όρῃ... έσορήη scribere debuit nisi ab Herodoti exemplo descivit. — 54. έφέστηχε] έπέστηχε. — Τούνεχα] Idem infra legitur c. 39, 54. Hoc nusquam dixit Herodotus, sed του είνεκεν.

743, 2. εἶπον] εἶπα? — 6. εἶνεχα] εἶνεκεν? — 8. πάντεσι] Hoc quoque contra usum Herodoti, qui πᾶσι auct. dicit. — 14. ἤγνηται] ἡγέται. — 18. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 23. εἰπεῖν] εἶπαι — 24. θωυμάζειν] θωμάζειν? — 27. έστιν] έστι. — 35. έπαρέεται] Vid. ad p. 741, 49. — 41. έρονται pro έσσονται editores posuerunt ex conjectura, quæ si vera est, aut hic έρόνται aut paullo ante έπέρεται scribendum erit. — 42. εἶπον] εἶπα? — 45. έλιπεν] έλιπε. — 46. έστιν] έστι. — 48. κεκοσμέεται] κεκόσμηται? — 52. νεώ] νηοῦ.

744, 7. τρέπεσθαι] τράπεσθαι. — 11. Πάριδος] Πάριος? — 12. Νιρέως] Νιρέος. — 18. άρετοι] άπειτοι? — 25. πλείονες] πλέονες. — 26. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 28. έπιγίγνεται] έπιγίνεται. — τιάρη] τήρη. — 38. εἰπεῖν έδύναντο] εἶπαι έδυνάτο? — 41. Γίγνονται] Γίνονται. — αὐτέων] αὐτῶν ex cod. Gorl. — 43. έην] ἦν ex cod. Gorl. Vid. ad p. 737, 46. — 44. αὐτέω] αὐτῶ, in quo libri consentiunt v. 16. lb. άνακέετο ex cod. Vaticano editum: alii άνακέατο vel άνακέαται. Scribendum άνακέετο, de quo dixi § 15. — 45. έθεησάμην] έθηησάμην. — 51. ύπεστειός] ύπεστειός.

745, 1. Γίγνονται] Γίνονται. — 4. εἶνεχα] εἶνεκεν? — 9. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 10. τουτέων] τούτων. — 11. εἰπεῖν] εἶπαι? — 17. όρῃ] Hoc όρῃ scribendum erat ex usu Herodoti: quem si deserere voluit Lucianus, όρή scribere debuit, ut έσορή et έσορήεις legitur p. 742, 43, 45. — 18. τουτέου] τούτου. — 25. έστᾶσι] έστάσι? — 30. ενῖσσι] ενίεσι? — 41. γίγνεται] γίνεται ex cod. Gorl. — 43. γίγνονται] γίνονται. — 47. άποκέεται] άποκέεται. — 51. έταμεν] έταμε. — 52. θηλέην] θήλειαν.

746, 2. έάν] Paullo post (v. 7) ἦν, qua forma sola utitur Herodotus. Sed hic fortasse έπεάν præstat. — 6. οὕτως] οὕτω. — 7. τουτέων ἦν έσέλθωσιν] τούτων ἦν έσέλθωσι. — 9. χρέωνται τουτέοισιν] χρέονται τούτοις. — 10. αὐτέων] αὐτῶν. — 12. αὐτέων Solanus intulit. Recte libri αὐτῶν. — 16. άρσενας] έρσενας — θήλεας] θηλέας. — 19, 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 22. οἰκῆια] οἰκία. — 34. Άρας] άείρας? — 35. χρωόμενος] χρώμενος codex Gorl. — εἶνεχα] εἶνεκεν? — 46. οἰκῆια] οἰκία. — 49. άπῖσσι] άπεισι? — 52. αὐτέοισι] αὐτοῖσι.

747, 4. καίνοι] Scribendum εκείνοι ex codicibus: v. ad p. 736, 43. — 6. σπιν... εἶναι] Lectio ex conjectura interpolata. Libri μιν... εἶναι. Neu-

trum ferri potest. Et σπιν quidem propterea est rejiciendum, quia constans in hoc libello usus est formæ disyllabæ σφίσι: vid. p. 733, 5, 49; 734, 9, 50; 735, 23, 35; 736, 13; 738, 45; 739, 23; 745, 39; 746, 15, 42, pariterque in libello Περί τῆς άστρολογίης p. 373, 27; 374, 4, 37; 375, 42; 376, 42; 377, 11, 23. — 10. άπῖσσι] άπεισι? — 11. καθαθέντες error typothetæ pro καταθέντες. In cod. Gorlic. κατθέντες, quod ex κατέντας corruptum videri posset, nisi ές άγγήιον κατέθετο legeretur p. 738, 30.

II.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΗΣ.

Libello de dea Syria omni ex parte, quod ad dialectum attinet, similis est ignoti scriptoris commentatio περί τῆς άστρολογίης, inter Luciani opera recepta vol. 2, p. 360-373 (p. 372-377 ed. Didotianæ), quæ ab librariis editoribusque dialecti ignaris multis modis interpolata sic fere est corrigenda:

P. 372, 2. αὐτέων... αὐτέου... άληθίης] ab Solano et Jensio positum est. Recte libri αὐτῶν... αὐτοῦ... άληθείης. — 3. τουτέων] τούτων. — 4. οὐχ] οὐκ. — 7. πᾶσι] πᾶσι Solanus recte. — 8. τιμέουσιν] τιμέουσι. — 11. έστιν] έστι. — 13. κείνοισι] εκείνοισι, ut p. 373, 46; 374, 8, 13, 20, 21; 377, 3, 9. — άνδράσιν] άνδράσι. — 16. νομίζουσιν] νομίζουσι.

373, 1. αἰδρήν] Sic codex unus: alii αἰδρείη, quod αἰδρητή scribendum. V. § 6. — 5. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. οἰκέουσιν] οἰκέουσι. — 11. γιγνομένην] γινομένην. — 12. τρεπομένην] τραπομένην. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 13. θωύματος] θώματος? — 14. τουτέων] τούτων. — 18. δυναστέην] δυναστητήν. — 20. αὐτέοισιν] αὐτοῖσι. — 23. γείτοσιν] γείτοσι. — 26. κινήσεως] κινήσιος: quod ex cod. uno restitutum p. 375, 16, ubi vulgo κινήσιος vel κινήσιως, et ex conjectura p. 377, 11. — 27. μηνέων καὶ] μηνῶν καὶ. — μηνέων μὲν e libris duobus editum. Recte ceteri μηνῶν μὲν. V. § 11. — 30. πολλῶ] Codex unus πολλὸν non male. — τουτέων] τούτων. — 34. οἰκεία] οἰκῆια. — 37. Nihil est ἀπὸ τέω, quod hic ex tribus libris pro vulgato olim ἀπὸ τέων positum est et infra p. 374, 38 in omnibus legitur. Scribendum ἀπ' θευ, ut Herodotus loqui solet. — 45. αὐτέοις] αὐτοῖς. — (ρώτατον] Libri præter unum έρώτατον. Scribendum έρώτατον. — 53. τουτέων] τούτων.

374, 2. τουτέους] τούτους. — 4. σφίσιν] σφίσι. — 7. γοητέην] γοητήην. — διανοίη] διάνοια. Similia vitia μοίρην 374, 14, διανοίην 375, 46, άπορροήν et οὐδεμένη άπορροήν 377, 16, 18. — 14. αὐτέῃ] αὐτῇ. — 18. εν οἷς] εν οἷσι vel, si Herodoti regulam secutus est, εν τοῖσι. Vid. ad p. 735, 14. — 20. του-

τέων] τούτων. — 24. τουτέων] τούτων. — 27. εἰπεῖν] εἶπαι? Conf. ad p. 374, 44. — 28, 31. ἄρρενες... ἄρρενα] ἔρσενες... ἔρσena. — 38. ὑπέδειξεν] ὑπέδεξε. — ἀπὸ τέω] Vid. ad p. 373, 37. — 40, 45. αὐτέου] αὐτοῦ libri recte. — 44. εἰπόντα] εἶπαντα? — 49. οὐχὶ] οὐκί.

375, 4. νόη] νόη. — 5. ἀληθείης] ἀληθείης. — 10. αὐτέης] αὐτῆς. — 11. εἰς] ἐς. — 14. ἐπεινήσαντο] ἐπινώσαντο. — 16. αὐτέων] αὐτῶν. — 23. αὐτέω] αὐτῷ. — 29. ἀπαιωρούμενος] ἀπαιωρεύμενος vel ἀπαιωρεόμενος. — 30. Ἐπὶ τοῖσι] Vid. ad p. 735, 14. — 31. βαλεῖν] βαλλεῖν. — 34. αὐτέω] αὐτῷ. — σταλάουσι si recte legitur, imperitiam prodit scriptoris, qui σταλάζουσι vel σταλάσσουσι dicere debebat. — Οὐχ] Οὐκ. — 36. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 41. αὐτέων] αὐτῶν. — 45. χρόνη] χροῖην Solanus recte: vid. p. 374, 16. — 46. διανοίην] Vid. ad p. 374, 7. — 47. βουλήσει] βουλῇσι. — 54. δρέσθαι] Alii libri δράσθαι. Recta forma δρᾶσθαι est.

376, 9. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 10. μοιχείην] μοιχήην. — 13. αὐτέων] Hic quoque libri nonnulli recte αὐτῶν. — 14. εἰπὼν] εἶπας? — 18. Ἄπερ] Τάπερ. — 19. αὐτέην] Recte libri αὐτήν. — 21. ἐργάζοντο] Probabilius εἰργάζοντο. Vid. ad p. 739, 51. — 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 24. προφητείην] προφητήην. — 28. ὀνομάζεται] οὐνομάζεται. — 29. αὐτέοισι] Recte libri αὐτοῖσι. — 33. εἰς] ἐς. — 36. ἐν τοῖσι] ἐν δὲ τοῖσι? — 37. πειν] πείειν. — 38, 46. αὐτέη] Recte libri αὐτῇ. — 39. εἰπεῖν] εἶπαι? — 40. διψῶσαν] διψέουσιν? — 45. δυναστείην] δυναστείην. — 49. σεληναίης error typographæ pro σεληναίης. — 51. αὐτέων] αὐτῶν.

377, 2. ἐνεκα] εἵνεκεν? — 3, 18. οὐδεμίην] οὐδεμίαν. — 4. ἔστιν] ἔστι. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. κείνη] error typographæ pro ἐκείνη. — εἰπεῖν] εἶπαι? — 12. ἐπιγίγνεται] ἐπιγίνεται. — 15. γίγνεσθαι] γίνεσθαι. — 16, 18, ἀπορροίη—ἀπορροίην] Vid. ad p. 374, 7. — 18. δεγόμεθα] δεκόμεθα. — 20. ἔστιν] ἔστι. — 23. δέχονται] δέκονται. — 25. ἐγὼν] ἐγώ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

(ΚΛΕΙΩ.)

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

I. Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. Τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλευμένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινόντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ ἐσαπικνεύεσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος· (2) τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἀπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλευμένη χώρῃ ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. (3) Πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπῆκατο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναικας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ ὄνομα εἶναι κατὰ τὸν αὐτὸ καὶ Ἑλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. (4) Ταῦτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νῆος ὤνεσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους δρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. Τὰς μὲν δὲ πλεῖνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. Ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἰχέσθαι ἀποπλώνοντας ἐπ' Αἰγύπτου.

II. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἑλληνες, καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἀρεῖαι πρῶτον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινὰς (οὗ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἶησαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες. (2) Ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνας αἰτίους τῆς δευτέρης ἀδικίης γενέσθαι. Καταπλῶσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τὰλλα τῶν εἵνεκεν ἀπῆκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Μήδειαν. (3) Πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτεῖν τὴν θυγατέρα. Τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργεῖης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

III. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξαν-

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER PRIMUS.

(CLIO.) (Pag. 1—3 Wess.)

Herodotus Halicarnasseus, quæ quum cæteris de rebus, tum de caussa bellorum Græcos inter Barbarosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his libris consignata in publicum edit; ne, quæ ab hominibus gesta sunt, progressu temporis oblivione deleantur, neve præclara mirabiliaque facta, quæ vel a Græcis edita sunt vel a Barbaris, sua laude fraudentur.

I. Jam Persarum quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores Phœnices fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, crepissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Ægyptiis Assyriisque quum alias Græciæ partes, tum vero et Argos adiisse. (2) Argos enim illis temporibus inter alia ejus regionis oppida, quæ Græcia nunc nominatur, rebus omnibus obinebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent Phœnices, ibique merces suas venum exposuissent, (3) quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persæ adpellant atque Græci, Io Inachi. (4) Quæ dum ad puppim navis stantes mercarentur merces quæ illarum maxime animos advertissent, Phœnices interim mutuo sese cohortatos impetum in illas fecisse: et majorem quidem mulierum numerum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: quibus in navem impositis, soluta navi Phœnices Ægyptum versus vela fecisse.

II. Hac quidem ratione in Ægyptum pervenisse Io aiunt Persæ, secus atque Græci, idque primum fuisse injuriarum initium. Deinde vero Græcos nonnullos, quorum nomina non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses,) Tyrum in Phœnice aiunt adpulisse, filiamque regis rapuisse Europam; (2) ac sic quidem par pari fuisse ab his repensum. Post hæc autem Græcos secundæ injuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Æam, Colchidis oppidum, et ad Phasin flumen profectos, perfectis cæteris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse inde regis filiam Medeam; (3) quumque ad pœnas raptus hujus repetendas et ad reposcendam filiam caduceatorem in Græciam misisset Colchus, respondisse Græcos, quemadmodum illi de raptu Argivæ Ius sibi non dedissent pœnas, sic ne se quidem illis daturus.

III. Tum deinde, proxima ætate, Alexandrum Priami

1

δρον τὸν Πριάμου ἀκηκοῦσα ταῦτα θέλησαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὐδὲ γὰρ ἐκείνους διδόναι. (2) Οὕτω δὲ ἄρπασαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλήσι δόξαι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτέειν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. (3) Τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προσφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βουλοιάτο σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

10 IV. Μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἑλλήνας δὲ μεγάλας αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἀρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι, 15 τὸ δὲ ἀρπασθεῖσων σπουδῇ ποιήσασθαι τιμωρεῖν ἀνοήτων, τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθεῖσων σωφρόνων· ὅτλα γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. (3) Σφέας μὲν δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν γυναικῶν 20 λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἑλλήνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στολὸν μέγαν συναγεῖραι καὶ ἔπειτεν ἔλθοντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελέειν. (4) Ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον· τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη 25 βάρβαρα οἰκιστῶν οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήσασθαι κεχωρίσθαι.

V. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἑλλήνας. (2) Περὶ δὲ τῆς Ἰούς 30 οὐκ ὁμολογέουσι Πέρσαι· οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῇ Ἀργεὶ ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νεὸς, ἐπεὶ δὲ ἐμαθε ἔγκυος εἶναι, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ θέλοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιζι συνεκ- 35 πλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατὰδῶλος γένηται. (3) Ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτω ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλήνας, τοῦτον σημῆνας προδήσομαι ἐς 40 τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεζίων. (4) Τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. Τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τούτῳ μένουσαν, 45 ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

VI. Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 50 τεω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλφειου ποταμοῦ, δὲ βέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξύ Σύρων καὶ Παφλαγῶν ἐξίει πρὸς βορρὴν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεούμενον πόντον. (2) Οὗτος δὲ Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποιήσατο· κατεστρέψατο μὲν Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολεὶς καὶ Δωριεὶς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους.

filium, quum ista audivisset, cupidinem incessisse uxoris sibi e Græcia per rapinam comparandæ; existimantem utique se non daturum pœnas, quoniam nec illi dedissent. (2) Ita quum is rapuisset Helenam, visum esse Græcis primum missis nunciis Helenam repetere et pœnas de raptu poscere: (3) illos vero hisce, postulata sua exponentibus, raptum exprobrasse Medæe, ut qui, quum ipsi nec pœnas dedissent, nec illam reposcentibus reddidissent, vellent ab aliis pœnas sibi dari.

IV. Hucusque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab illo vero tempore Græcos utique graviorum injuriarum exstitisse auctores; hos enim priores Asiæ cepisse bellum inferre, quam Persæ intulissent Europæ. (2) Et mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi ipsæ voluissent, non futurum fuisse ut raperentur. (3) Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persæ, raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Græcos autem mulieris Laconicæ caussa ingentem contraxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami regnum evertisse: (4) ab eo tempore se constanter Græciæ populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam et barbaras gentes eam incolentes ad se pertinere autumant Persæ; Europam vero et Græcos nihil secum commune habere.

V. Hunc in modum Persæ quidem gestas res esse memorant, et ab Illi excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Græcos initium. (2) De Io vero cum Persis non consentiunt Phœnices rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Ægyptum abduxisse: sed Argis eam cum naulero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phœnicibus enavigasse, ne comperta foret. (3) Hæc sunt igitur quæ partim a Persis, partim a Phœnicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo hæc gesta sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi primum fuisse injuriarum Græcis illatarum auctorem, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecutus. (4) Etenim quæ olim fuerant magnæ, earum plurimæ parvæ factæ sunt: et quæ nostra memoria magnæ fuere, eædem prius exiguæ fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

VI. Cræsus, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. (2) Hic Cræsus e barbaris, quos novimus, primus alios Græcorum imperio suo subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios sibi socios et amicos adjunxit. Subegit Ionas et Æoles et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi

(α) Πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἔσαν ἐλευθεροὶ· τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον οὐ καταστροφή ἐγένετο τῶν πολιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀπαγῆ.

VII. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὕτω περιῆλθε, ἰούσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλευμένους δὲ Μερμνάδας. (α) Ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον οὐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. (β) Ἀγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου υἱάτος. Οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἔσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος, ἀπ' οὗ δὲ οὗτος Ἀλκίος ἐκλήθη δ' οὗτος, πρότερον Μήϊον καλεούμενος. (γ) Παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραπθέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γενομένης καὶ Ἡρακλέος, ἀρξάντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτα πέντε τε καὶ πενταχόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου.

VIII. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Κανδαύλης ἡράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. Ὅστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰγμοφόρων Γύγης ὁ Δασκυλεὺς ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερειαίνων. (α) Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος (χρὴν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς) εἶλεγε πρὸς τὸν Γύγεα τοιάδε· « Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικὸς (ἅτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν), ποιεε δίκως ἐκέλην θήσεται γυμνῇ. » (β) Ὁ δὲ μέγα ἀμώσας εἶπε, « δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θήσασθαι γυμνῇ; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. » (γ) Πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ· ἐν τοῖσι ἐν τὴν ἐστὶ, σκοπεῖν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. Ἐγὼ δὲ πείθεμαι ἐκέλην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σοε δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. »

IX. Ὁ μὲν δὲ λέγων τοιαῦτα ἀπεμάχετο, ἀρρωδεὼν μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν· ὁ δὲ ἀμείβετο τοιαῦτα, « θάρσσε, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῖ μὴτε ἐμὲ, ὥς σοε πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μὴτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος· ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω ὥστε μηδὲ μαλίστι μιν ὀφθῆσαν ὑπὸ σεῦ. » (α) Ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκῳ ἐν τῷ κοιμώμεθα ὅπως τῆς ἀνοικομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέστηαι καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. Κέεται δὲ ἀγγεῖον τῆς ἐσθλῶς θρόνος· ἐπὶ τούτων τῶν ἱματίων κατ' ἐν ἑκαστον ἐκδύνουσα θήσεται, καὶ κατ' ἑσυχὴν πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. (β) Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στεῖχῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν κατὰ νύκτου

conclaviat Lacedaemonios. (3) Ante Cræsi vero imperium Græci omnes liberi fuerunt : nam Cimmericorum expeditio adversus Ioniam, ante Cræsi ætatem suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potestatem, sed rapina ex incurisione.

VII. Cæterum regnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad Cræsi genus, qui Mermnadæ nominabantur, tali modo pervenerat. (2) Candaules, quem Græci Myrsilum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcæo oriundus, Herculis filio. (3) Nam Agron, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat Sardium ; Candaules vero, Myrsi filius, postremus. Qui vero ante Agronem in eadem regione regnaverant, a Lydo Atys filio erant oriundi, a quo universus populus Lydorum nomen invenit, quum prius Mæones fuissent nominati. (4) Ab his priscis regibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto obtinuerunt Heraclidæ, Iardani ancilla et Hercule prognati ; regnantes, per duas et viginti virorum generationes, annos quinque et quingentos, continua serie filius patri succedens usque ad Candaulen Myrsi filium.

VIII. Hic igitur Candaules uxoris suæ amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur esse sibi uxorem mulierum omnium formosissimam. Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Dascyli filium, unum e corporis custodibus, quem maxime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissimis cum eo communicabat, ita formæ laudem uxoris supra modum extulit. (2) Nec multo post (erat enim in fati ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen est adlocutus : « Gyge, videris tu mihi de forma uxoris meæ verba facienti fidem non adhibere ; auribus enim minus fidere amant homines quam oculis : fac igitur ut nudam illam spectes. » (3) At ille, vehementer exclamans, « Domine, inquit, quemnam sermonem haudquaquam sanum profers, jubens me heram meam nudam spectare ! Mulier enim tunicam exuens, simul etiam verecundiam exiit. (4) Jam olim vero honestatis præcepta inventa sunt ab hominibus, a quibus discere oportet : quorum unum hoc est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero persuasum habeo esse illam mulierum omnium pulcerrimam ; teque oro, ne postules illicita. »

IX. His usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, « Confide, inquit, Gyge ; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim eam rationem equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. (2) Te enim post apertam januam cubiculi, in quo cubamus, collocabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum : posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet : ibi tunc licuerit tibi multo cum otio eam spectare. (3) Deinde, quum e sella in lectum conscenderit et tu a

τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὀψεται ἰόντα διὰ θυρέων. »

X. Ὁ μὲν δὴ ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοιμὸς ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἰκημα, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. (2) Ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα ἐθηκετο ὁ Γύγης. Ὡς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. Καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾷ μιν ἐξίοντα. (3) Μαθοῦσα δὲ τὸ πονηρὸν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα οὔτε ἐδοξε μαθεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα· παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀρθῆναι γυμνὸν ἐς αἰσχρὴν μεγάλην φέροι.

XI. Τότε μὲν δὴ οὕτως οὐδὲν δηλώσασα ἡ συχὴν εἶγε· ὡς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετῶν τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἐόντας ἐνωτῇ, ἐτοιμοὺς ποιησάμεν ἑκάλεε τὸν Γύγεα. (2) Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι ἤλθε καλεούμενος· ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾶν. (3) Ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, εἶλεγε ἡ γυνὴ τάδε, « νῦν τοι δυεῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, δικαίῃ τῃ βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνεις ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδοῖν, ἡ αὐτὸν σε αὐτίκα οὕτω ἀπονήσκειν δεῖ, ὡς ἂν μὴ πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ σε δεῖ. Ἄλλ' ἤτοι ἐκεῖνον γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπολλυσθαι, ἡ σὲ τὸν ἐμέ γυμνὴν θηησάμενον καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα. » (4) Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευε μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. Οὐκ ὦν δὴ ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθῆς προκειμένην ἡ τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι· αἱρέεται αὐτὸς περιεῖναι. (5) Ἐπειρώτα δὲ λέγων τάδε, « ἐπεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσωμεν αὐτῷ. » Ἢ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη, « ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται· θεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμέ ἐπεδέξατο γυμνὴν, ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται. »

XII. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης (οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμία, ἀλλ' ἔδεε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἡ Κανδαύλεα) εἶπετο ἐς τὸν θαλάμῳ τῇ γυναικί. Καὶ μιν ἐκείνη, ἐγγειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. (2) Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυομένου Κανδαύλεω ὑπεσδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔρχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλῆην Γύγη· τοῦ καὶ Ἀρχιλόχου δὲ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπειμνήσθη.

XIII. Ἐσχέ δὲ τὴν βασιλῆην καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. Ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὅλοις ἔσαν, συνέβησαν ἐς τὸ αὐτὸ οἱ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοὶ, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλῃ μιν βασι-

tergo ejus eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.

X. Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit : quem Candaules, postquam cubandi tempus visum est adesse, in cubiculum introduxit ; pauloque post uxor etiam adfuit. (2) Ingressam et vestimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se subdixit : at egredientem conspicata est mulier. (3) Quæ ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit, pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit, in animo habens ultionem capere de Candaule. Apud Lydos enim, ac fere apud cæteros quoque barbaros, etiam viro magnum in probrium vertitur nudum conspici.

XI. Itaque tunc quidem nihil aperiens, silentium tenuit illa : simulac vero illuxit, præsto esse jussis famulis quos maxime fidos sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. (2) Et ille, nihil eam nosse ratus eorum quæ gesta essent, arcessitus venit ; quippe et antea solitus, quoties regina vocaret, eam convenire. (3) Ut venit, his verbis eum allocuta est mulier : Gyge, « nunc duarum viarum tibi aperta optionem concedo utram ingredi volueris : aut enim, interfecto Candaule, et me et regnum Lydorum habeto ; aut te ipsum protinus sic mori oportet, ne posthac, Candaule in omnibus obsequens, spectes quæ te spectare nefas est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, interire oportet, aut te, qui nudam me es conspicias et illicita fecisti. » (4) Ad hæc verba Gyges primum stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati illigaret dijudicandæ talis optionis. Nec vero ei persuasit ; sed vidit necessitatem utique sibi propositam aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit itaque ut ipse superesset : (5) et illam percontans, « Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus? » Et illa excipiens, « Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit : in sopitum somno impetus fiet. »

XII. Ita quum de faciendis insidiis inter se constituisent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum ; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem januam occulta vit. (2) Deinde quiescente Candaule leniter accessit ; illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges : cujus etiam Archilochus Parius, qui eadem vixit ætate, in iambis trimetris meminit.

XIII. Obtinuit autem regnum in eoque confirmatus est ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydicum Candaule, essentque in armis, convenit inter Gyge factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset ora-

λέα εἶναι Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὅπως ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. (α) Ἀνεῖλε τε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. Τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. Τούτου τοῦ ἔπειτα Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθη.

XIV. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι τοὺς Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι, Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἐστὶ οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι, ἀρεῖς δὲ τοῦ ἀργύρου χρυσὸν ἀπλετον ἀνέθηκε, ἄλλον τε καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, χρητῆρες οἱ ἀριθμὸν ἑξ ἡρόδοτος ἀνακέαται. (α) Ἐστᾷσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθείη δὲ λόγῳ χρεωμένῳ οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου ἐστὶ ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. (α) Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμέας ἰδίαν ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα μετὰ Μίδα τὸν Γορδίου Φρυγίης βασιλέα. Ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλεῖον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ὅντα ἀξιοθέτον· κείται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περὶ τοῦ Γύγεω χρητῆρες. (α) Ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς τὸν δὲ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἔπωνυμίῃ. (β) Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος, ἐπεὶ ἤρξε, ἐς τὴν Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος οὗτον δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες.

XV. Ἀρδύος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγεα βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. Οὗτος δὲ Πριηνεὺς τε εἶλε ἐς Μίλητον τε ἐσέβαλε, ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων Κιμμέριοι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Σκυθῶν τῶν νομάδων ἐξαναστάντες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

XVI. Ἀρδύος δὲ βασιλεύσαντος ἐνός δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάτης ὁ Ἀρδύος, καὶ ἐβασίλευσε ἔτεα δώδεκα, Σαδυάτῃ δὲ Ἀλυάτῃ. Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Διόχοι ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομένας τε ἐσέβαλε. Ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὥς ἤθελε ἀπῆλλαξεν, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως· ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγυτάτα τάδε.

XVII. Ἐπολέμησε Μιλησίοις, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. Ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκει τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε. (α) Ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, τῆνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιὴν ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυναικείου τε καὶ ἀνδρῆι· ὥς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπικόιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν

culum hunc esse regem Lydorum, ipsae regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. (2) Edito igitur secundum eum oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ab posteris Gyge: quod quidem vaticinium nec Lydi nec eorum reges ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

XIV. Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem donaria ejus maximo numero Delphis exstant: praeter argentum vero, auri etiam immensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres aurei numero sex ab eodem dedicati exstant, (2) pondere triginta talentorum [aureorum, quae hodie fuerint 2, 106, 000 librae. LARCH.], repositi in Corinthiorum thesauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseli, Eetionis filii. (3) Est autem hic Gyges barbarorum quos novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post Midam Gordiae filium, Phrygiae regem. Dedicaverat enim Midas quoque regiam sellam, in qua praesidens jus dicere consueverat, spectatu dignam; positaeque est haec sella ibidem ubi Gyge crateres. (4) Aurum vero istud et argentum, quod a Gyge dedicatum est, Gygadas [id est Gygaeum] vocatur a Delphensibus de illius nomine qui dedicavit. (5) Hic quoque, postquam regno est potitus, arma intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonis urbem cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus.

XV. Ardyis vero, Gygae filii, qui post illum regnavit, mentionem injiciam. Hic Prienses expugnavit, et Mileto invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythiis nomadibus pulsus in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

XVI. Ardyis postquam undequinquaginta annos regnavit, successorem habuit filium Sadyatten, qui annos regnavit duodecim. Sadyattae successit Alyattes; qui cum Cyaxare, Deioce nepote, et cum Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eiecit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit; et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non ita ut voluerat discessit, sed cladem haud mediocrem passus. Verum et alias res, dum regnum tenuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.

XVII. Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum. Oppugnabat igitur incursione facta Miletum tali modo: (2) quando terrae fruges adultae erant, tunc exercitum in regionem immittebat, expeditionem faciens ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam muliebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum pervenerat, aedificia in agris nec

ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε οὔτε ἐνεπίμπρη οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἐὰ δὲ κατὰ χώρην ἐστάναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅκως διαφθείρει, ἀπαλλάσσετο ὅπισω. Τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. (3) Τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκεν, ὅκως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν δρυεώμενοι τὴν γῆν σπείρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ ἐκείνων ἐργαζομένων ἔχοι τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων.

10 XVIII. Ταῦτα ποίῳ ἐπολέμει ἔτεα ἑνδεκα, ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμεντῇ χώρῃ τῆς σφετέρης μαχεσασμένων καὶ ἐν Μαιανδρῷ πεδίῳ. (2) Τὰ μὲν νυν ἐξ ἔτεα τῶν ἐνδεκα Σαδουάττης ὁ Ἀρδύος ἐτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβαλὼν 15 τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν (οὗτος γὰρ καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας)· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδουάττειο ἐπολέμει, ὃς παραδείξμενος, ὡς καὶ πρότερόν μοι δοδῆλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον προσεῖχε 20 ἐντεταμένως. (3) Τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον ὅτι μὴ Χίται μῶνοι. Οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρουν· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοις τὸν πρὸς Ἐρυθραίου πόλεμον συνδιή- 25 νεικάν.

XIX. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει λήϊον ἐμπιπραμένον ὑπὸ τῆς στρατιῆς συνηρείχθη τι τοῖνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὡς ἄφθι τάχιστα τὸ λήϊον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄψατο νηοῦ Ἀθηναίης ἐπὶ κλήσιν Ἀσσησίης, ἄφθεις δὲ ὁ νηὸς 30 κατεκαύθη. Καὶ τὸ παρατύχαι μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. (2) Μακροτέρως δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἶτε δὴ συμβουλευσάντος τευ, εἶτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα 35 τὸν θεὸν ἐπείρσθαι περὶ τῆς νούσου. Τοῖσι δὲ ἡ Πυθίῃ ἀπικομένοις ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρῆσιν πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χώρης τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησῷ.

XX. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι· Μι- 40 λῆσιοι δὲ τάδε προστιθεῖσι τούτοις, Περὶανδρὸν τὸν Κυβέλου ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτῳ τυραννεύοντι ξείνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γεγόμενον, πέμψαντα ἄγγελον κατεῖπαι, ὅκως ἂν τι προεῖδὸς πρὸς τὸ παρεὸν βουλευ- 45 ται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.

XXI. Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλω, αὐτίκα ἔπεμπε κήρυκα ἐς Μίλητον βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομή. (2) Ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς 50 τὴν Μίλητον ἦε, Θρασύβουλος δὲ σαφῶς προπετυσμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλον ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. (3) Ὅσος ἦν ἐν τῷ ἁστέϊ σῖτος καὶ ἐσωτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκαταξὲς ἐς τὴν ἀγορὴν προεῖπε Μιλησίοις, ἔπειαν

diruebat nec incendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta stare omnia sinebat; verum arbores et terræ fruges ut corruperat, domum se recipiebat: quum enim mare obtinerent Milesii, nil attinebat circumsedere urbem cum exercitu. (3) Ædificia autem non diruebat Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Milesii terram serere colereque, ipse vero, quum illi terram colerent, haberet quoo incursione facta popularetur.

XVIII. Hoc ille modo bellum gerebat, per undecim annos; intra quos duo ingentia vulnera Milesii accipere, unum prælio ad Limeneum in ipsorum finibus commisso, alterum in Mæandri campo. (2) Horum undecim annorum sex adhuc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnaverat, qui ætate illa cum exercitu fines Milesiorum incuravit; Sadyattes enim hic conflaverat id bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes, Sadyattæ filius, bellum gerebat, qui illud, a patre (ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente persecutus est. (3) Quo in bello nulli ex Ionibus sublevarunt Milesios, præterquam Chii soli: hi autem, opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Milesii antea Chiiis, in bello cum Erythræis, sociam præstiterant operam.

XIX. Sed anno duodecimo, dum succendebantur ab exercitu segetes, hoc rei accidit. Simulatque incensæ segetes erant, valido coorto vento Minervæ templum cognomine Assesiæ corripuit flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quæ res principio nullius momenti est habita, deinde vero, simul Sardes redierat exercitus, in morbum Alyattes incidit. (2) Diuturnior quum esset morbus, Delphos misit qui deum de valitudine consularent, sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo. Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervæ templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent.

XX. Hæc ita acta esse equidem ex Delphensibus auditu cognovi: sed Milesii istis hoc adjiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audivisset oraculum Alyattæ redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi inprimis conjunctum, misso nuncio fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant.

XXI. Alyattes vero, nunciato Pythiæ responso, præconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum ædificaret. (2) Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur Alyattes, hæc machinatur. (3) Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comporta- ri jussit, prædixitque Milesiis, ut ubi signum ipse dedisset,

αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ χρεῖσθαι ἐς ἀλλήλους.

XXII. Ταῦτα δὲ ἐποίησε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας ἀγγεῖλη Ἀλυάττῃ. (2) Τὰ δὲ καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ καὶ εἶπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Αὐδοῦ ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἰγένετο ἢ διαλλαγή. (3) Ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείαν τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν ληόν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. (4) Μετὰ δὲ ἥ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους, καὶ οὐο τε ἀντ' ἐνὸς νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῷ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. Κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττη ὥδε ἔσχε.

XXIII. Περιάνδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. Ἐτυράνευε δὲ ὁ Περιάνδρος Κορίνθου· τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογεῖν δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον παραστήναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξενηχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμέας ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ἀνομασάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.

XXIV. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα ἐβελήσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. Ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμῶσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. (2) Τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. Τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν προιέντα σφι, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. (3) Οὐκ ὦν δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοις, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. (4) Ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφιοῦτω δοκέοι, περιιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ σπάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις αἵσαι· αἵσας δὲ ὑπεδέκετο ἐωυτὸν κατεργάσεσθαι. (5) Καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων ἀοιδῷ, ἀναγυρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέα. Τὸν δὲ ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, σπάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον, τελευτώντος δὲ τοῦ νόμου ῥιψαί μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἐωυτὸν, ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. (6) Καὶ τοὺς μὲν ἀποπλῶειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖσαι ἐπὶ Ταίναρον. Ἀποδόντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς Κόριν-

tunc complotationes comessionesque mutuas cuncti instituerunt.

XXII. Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattes rem renunciaret. (2) Quod et factum : nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. (3) Quum enim existimasset Alyattes vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum et fere contritum, audivit ex caduceatore Mileto domum redeunte contraria eorum quae erat opinatus. (4) Inde paullo post pax inter illos conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent sociique : et pro uno Minervae templo ad Assesum duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaleuit. Hac igitur ratio exitusque belli fuit, quod Alyattes cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

XXIII. Periander vero Cypseli filius erat, is qui Thrasybulum de edito oraculo certiore fecit, et Corinthi tyrannus : cui maximum in vita oblatum fuisse miraculum narrant Corinthii, hisque Lesbii adsentiantur; scilicet Arionem Methymnaeum delphino insidentem ad Tarnaron fuisse delatum. Citharædus is erat, nulli suae ætatis secundus; primusque hominum, quos novimus, dithyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.

XXIV. Hunc Arionem aiunt, postquam plurimum temporis apud Perandrum esset versatus, in Italiam Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecunia ibi comparata, voluisse Corinthum reverti. Igitur quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxisse hominum Corinthiorum : (2) at hos, ubi altum tenuere, consilium agitasse de illo in mare projiciendo, quo pecunia potirentur. Tum illum, quid ageretur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecunia omni nautis oblata, vitam esse deprecatum : (3) nautas vero, precibus viri nil commotos, jussisse ut aut sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nancisceretur, aut ut illico in mare se projiceret. (4) Has in angustias et consilii inopiam redactum Arionem orasse, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sinerent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis foro stantem, canticum canere; quo facto pollicebatur sibi se manus illaturum. (5) Tunc nautas, cupidine captos audiendi præstantissimi omnium cantoris, e puppi 'mediam in navem concessisse; et illum, omni ornatu indutum', capta cithara, in summo navis foro stantem, carmen quod orthion vocatur peregissee; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni ornatu in mare se conjecisse. (6) Tum illos, continuato cursu, Corinthum navigasse : hunc vero, aiunt, a delphino exceptum dorso, Tarnaron fuisse delatum; ubi quum in terram esset egressus,

θον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι πᾶν τὸ γεγονός. (7) Περιάνδρον δὲ ὑπ' ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετείοντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθιμῶν ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας ἰσο-
 5 ρέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. (8) Φαμένων δὲ ἐκείνων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλὴν καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. (9) Ταῦτα μὲν
 10 νυν Κορίνθιοι τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἄνθρωπος.

XXV. Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πολέμον διενείκας μετέπειτεν τελευταῖα, βασιλεύσας
 15 ἔτεα ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα. Ἀνέθηκε δὲ ἐκφυγῶν τὴν νοῦσον δεύτερος οἶτος τῆς οἰκῆς ταύτης ἐς Δελφούς χρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητόν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, Ἰλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς
 20 μῦθος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κολλησιν ἐξεῦρε.

XXVI. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιλητὴν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα, ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἰφραιοῖσι. (2) Ἐνθα δὴ οἱ Ἐφραιοὶ πολιορκεῖ-
 25 μενοι ὑπ' αὐτοῦ ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος· ἐστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς πόλεως, ἡ τότε ἐπολιορκέτο, καὶ τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. (3) Πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος, μετὰ δὲ ἐν μέρεϊ ἐκάστοις
 30 Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μάζονας παρευρίσκειν, μάζονα ἐπατιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φλαῦρα ἐπιφέρειν.

XXVII. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε
 35 νέας ποιησάμενος ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώταισι. (2) Ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτταχὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰρομένον Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπαντα
 40 τάδε καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην, « ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνωνέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νόῳ στρατεύεσθαι. » (3) Κροῖσον δὲ ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον ἀληθέα, εἶπαι « αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον νησιώταισι, ἐλθεῖν ἐπὶ
 45 Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι. » (4) Τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι, « ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνει εὖεσθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβέειν ἐν ἡπείρῳ, οἰκῶτα ἐλπίων. » (5) Νησιώτας δὲ τί δοκέας εὖχεσθαι ἄλλο ἢ ἐπαίτε τάχιστα ἐπύθοντό σε μελλόντα ἐπὶ σφίσι ναυπη-
 50 γέεσθαι νέας, λαβέειν αἰωρευμένους Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; » (6) Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ, καὶ οἱ προσφυνέας γὰρ δόξαι λέγειν, πειθόμενον παύσασθαι τῆς ναυπη-

Corinthum inde eodem habitu ferrexisse, ibique quid accidisset enarrasse. (7) Perian drum vero, quum fidem non haberet, tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cæterum curam intendisse in nautas. Nautæ ut Corinthum advenerunt, accitos ad se percontatum esse Perian drum, ecquid de Arione memorarent : (8) quibus dicentibus saluum illum in Italia esse, et fortunatum Tarenti a se relictum, adparuisse Arionem eodem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perterritos convictosque, non potuisse amplius ire infitias. (9) Hæc quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et exstat Tænari donarium Arionis æneum, non magnam illud quidem, homo insidens delphino.

XXV. Alyattes Lydus, confecto cum Milesiis bello, deinde, quum septem et quinquaginta annos regnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus ex hac familia, postquam e morbo convalescerat, Delphis craterem argenteum ingentem, et basin crateris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quæ sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui unus hominum omnium fermentationem ferri invenit.

XXVI. Mortuo Alyattæ successit in regnum Cræsus, Alyattæ filius, annos natus quinque et triginta : qui Græcorum primos Ephesios armis invasit. (2) Ibi tunc Epliesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianæ dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato : est autem inter veterem urbem, quæ tunc obsidebatur, et Dianæ templum septem stadiorum intervallum. (3) Hos igitur primos adgressus est Cræsus; deinde vero, per vices, singulos quoque Ionie et Æolie populos, aliis alias causas inferens, graviores causas adversus hos in quibus graves reperire causas poterat, nonnullis etiam eorum levia admodum exprobrans.

XXVII. Deinde, postquam Asiam incolentes Græci ad pendendum tributum erant subacti, constituit ædificatis navibus insulanos adgredi. (2) Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mytilenæum, interrogatum a Cræso ecquid maxime novi gereretur apud Græcos, ea respondisse quæ illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim : « Insulani, o rex, decem milia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes. » (3) Cræsum autem, ratum vera eum dicere, respondisse : « Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint ! » (4) Tum illum excipientem dixisse : « Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud absurda spe; (5) insulanos vero quid putas, ex quo primum ædificare te contra se classem audiverunt, exoptare aliud, nisi ut, in altum evectos deprehendant Lydos in mari, teque pro Græcis continentem incolentibus, quos tu in servitute contineres, ulciscantur? (6) Cujus conclusione orationis admodum delectatum Cræsum, parnisse illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a

γίης. Καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
Ξεινίην συνεθήκατο.

XXVIII. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστραμ-
μένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσος ποταμοῦ οἰκη-
μένων (πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους
πάντας ὑπ' ἐσωτῶν εἶχε καταστρεφάμενος ὁ Κροῖσος·
εἰσὶ δὲ οἷδε, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδυνοὶ, Χάλυδες,
Παφλαγόνες, Θρηῖκες οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κῶ-
ρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι),

XXIX. κατεστραμμένων δὲ τούτων καὶ προσεπι-
κτωμένων Κροῖσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις
ἀκμαζούσας πλοῦτιν ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἰόντες,
ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοντο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, δὲ Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασαι ποιήσας
ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόρασιν ἐκπλώ-
σας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν
ἔστω· (2) αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοι τὴν ἑσάν αὐτὸ ποιήσαι
Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατεῖχοντο δέκα
ἔτεα χρῆσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι Σόλων θῆται.

XXX. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδη-
μήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρ'
Ἀμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐξεινίετο ἐν τοῖσι βασιλείοις ὑπὸ τοῦ
Κροῖσου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαν-
τος Κροῖσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ
τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἰόντα μεγάλα
τε καὶ ὀλβία. (3) Θησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ
σκεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος
τάδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος
ἀπῆκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλά-
νης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπε-
λήλυθας· νῦν ὧν ἡμερος ἐπείρεσθαι μοι ἐπῆλθε εἴ τινα
ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον. » (4) Ὁ μὲν ἐλπίζων
εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων
δὲ οὐδὲν ὑποθυπεύσας, ἀλλὰ τῷ ὄντι χρησάμενος λέ-
γει, « ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον. » (5) Ἀπο-
θυμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφόμενος,
« κοῖτ' ὅτ' ἰκρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; » ὁ δὲ εἶπε,
« Τέλλω τοῦτο μὲν τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης παῖδες ἔσαν
καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἅπανι τέκνα ἐκγε-
μένα καὶ πάντα παραμείναντα, τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ
ἡκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτῃ
ἐπεγένετο· (6) γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς
τοὺς Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βωθήσας καὶ τροπὴν
ποιήσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε κάλλιπτα, καὶ μιν
Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τὴν εὐψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε καὶ
ἐτίμησαν μεγάλως. »

XXXI. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρήφατο ὁ
Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβία, ἐπει-
ρώτα τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγῃ
δευτερεῖν γῶν οἶσεσθαι. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « Κλέοβιν τε
καὶ Βίτωνα. Τούτοις γὰρ ἰοῦσι γένος Ἀργείοισι
βίος τε ἀρκέων ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ βώμη σώματος

fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus insulas
incolentibus hospitium contraxit.

XXVIII. Insequente tempore, subactis fere omnibus po-
pulis intra Halyn fluvium incolentibus : (nam, exceptis Ci-
licibus ac Lyciis, cæteros omnes suæ potestati subjectos
Cræsus tenebat; sunt autem populi hi, Phryges, Mysi,
Mariandyni, Chalybes, Paphlagonες, Thraces quum Thyni,
tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Æolenses, Pam-
phyli :)

XXIX. hos igitur postquam sub potestatem suam Cræ-
sus redegerat, eaque accessione regnum Lydorum auxerat,
adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii
omnes e Græcia viri per illud tempus sapientiæ laude clari,
ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam
Solon, Atheniensis : qui postquam Atheniensibus jussu ipso-
rum scripserat leges, navi profectus, causam interserens
velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est;
ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare coge-
retur. (2) Nam ipsi Atheniensibus per se id facere nefas
erat, quippe qui gravissimo jurejurando sese obstrinxer-
ant, per decem annos eis legibus, quas cumque ipsis Solon
tulisset, esse usuros.

XXX. Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam
spectandi gratia, peregre profectus Solon in Ægyptum se
contulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Cræsum. (2)
Quo ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Cræso.
Tum tertio aut quarto post die, jussu Cræsi, ministri re-
gis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et quidquid
ibi magni et opulenti inerat, ostentantes. (3) Quæ
quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commodum fuerat,
esset contemplatus, tali modo eum percunctatus est Cræ-
sus : « Hospes Atheniensis, inquit, multa ad nos de te fama
manavit, quum sapientiæ tuæ causa, tum peregrinationis,
ut qui sapientiæ studio incumbens multas terras spectandi
causâ obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex te sci-
scitandi, æquem tu adhuc videris omnium hominum bea-
tissimum. » (4) Nempe, quod se ipsum hominum beatissi-
mum esse putaret, idcirco hanc illi quæstionem proposuit.
At Solon, nulla usus adsentatione, sed ut res erat respon-
dens, « Ego vero, inquit, beatissimum vidi Tellum Athe-
niensem. » (5) Quod dictum miratus Cræsus, concitate
querit : « Qua tandem ratione Tellum beatissimum judicas? »
Cui ille : « Tellus, inquit, florente civitate, filios habuerat
bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat
liberos, eosque omnes superstites : idemque, quum re fa-
miliari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitæ finem ha-
buit splendidissimum; (6) nam in prælio, quod Athenien-
ses adversus finitimos ad Eleusinem commiserunt, postquam
fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestis-
sima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit,
publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice hono-
ratus. »

XXXI. Hisce quum Solon, quæ de Tello ejusque felici-
tate copiose exposuit, admonuisset Cræsum, interrogare
hic institit, quemnam secundum ab illo vidisset beatissi-
mum; existimans utique secundas certe partes sese laturum.
(2) At ille, « Cleobin, inquit, et Bitonem. His enim,
genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur

τοιγῆδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι μοίους ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. (3) Ἐούσης δρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι ἔδωκε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζευγεῖ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληθόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαὶ ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλῃν εἴλκον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὤχετο ἡ μήτηρ, σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. (4) Ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὡς ἀμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. (5) Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριον τῶν νεηνίων τὴν βίωμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, ὧν τέκνον ἐκύρῃσε· ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς εὔουσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, σῶσα ἀντίον τοῦ ἀγῶνατος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐσωτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. (6) Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐαχῆθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνίαὶ οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τελείῃ τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφῶν εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοῦς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων. »

XXXII. Σόλων μὲν δὲ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἐνεμε τούτοις, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε, « ὦ ἔξινη Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρα εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας; » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενός με τὸ θεῖον πᾶν ἐὼν φθονερὸν τε καὶ ταραχῶδες ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπότητων πρηγμάτων πέρι. Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστί ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. Ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀνθρώπῳ προτιθῆμι. (3) Οὗτοι ὄντες ἑνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας δικησῖας καὶ πενταχισιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου· εἰ δὲ δὴ ἐθέλῃσι τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνουσιν παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολιμοὶ γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλια πεντήκοντα. (4) Τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ δικησῖων καὶ ἐξαχισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἐτέρη αὐτέων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοίον προσάγει πρῆγμα. (5) Οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνειαι καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἰρὸς με, οὐ κῶ σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. (6) Οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλοῦσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλδιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων ἀνολθιοὶ εἰσι, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχέες. (7) Ὁ μὲν δὲ μέγα πλοῦσιος, ἀνολθιος δὲ οὖσις πρέξει τοῦ εὐτυχέος μούνισι, οὗτος

corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum præmia abstulerit, et de eisdem hæc etiam narretur historia. (3) Quum festus dies ageretur Junonis Argivæ, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc juvenes, urgente hora, jugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. (4) Quo facto quum oculos universi cætus in se convertissent, optimus eisdem oblitigit vitæ exitus; ostenditque in his numen, melius esse hominibus mori, quam vivere. (5) Nam quum circumstantes Argivi laudarent juvenum robur, Argivæ vero felicem prædicarent matrem quod tales haberet filios; mater, et facto vehementer gavisæ et omine, stans ante simulacrum precata est deam, ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magnifice honorassent, id daret quod optimum esset contingere homini. (6) Post hanc precationem, peracto sacrificio, laute epulati juvenes, quum in ipso templo somno se dedissent, non amplius resurrexerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eorundem dein imagines, ut qui homines fuissent præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphisque dedicarunt.

XXXII. Istis igitur secundum felicitatis locum Solou tribuebat. Tum vero subiratus Cræsus: « Hospes Atheniensis, ait, nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum projicitur, ut ne privatis quidem hominibus æquiparandos nos existimes? » (2) Cui ille: « Cræse, inquit, gnarum me numen omne esse invidum et summa imis mutare, interrogas de rebus humanis. In diuturno tempore multa videre est quæ quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos. (3) Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito: sin velis alternos ex illis annis interjecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines justo tempore redeant, menses intercalares per annos septuaginta conficiuntur triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille et quinquaginta. (4) Horum autem dierum omnium, qui in septuaginta annis sunt numero ducenti et quinquaginta supra viginti sex millia, nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio adducta est, adducat. (5) Itaque, Cræse, homo quantus est, fortunæ casibus est obnoxius. Jam te quidem ego et apulentum video, et multorum hominum regem; istud vero, quod ex me quærebas, de te nondum prædicabo priusquam te vita bene defunctum audiero. (6) Neque enim beator est magnis opibus præditus, quam is cui in diem victus suppetit, nisi eidem omnibus bonis prædito fortuna concesserit vita bene defungi. Etenim multi homines perquam opulenti, non idcirco beati sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. (7) Jam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem;

δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου πολλοῖσι. Ὁ μὲν ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι καὶ ἄτην μεγάλην προσπεισούσαν ἐνεῖκαι δυνατότερος, ὁ δὲ τοιοῦδε προέχει ἐκείνῳ ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπερύκει, ἄπληρος δὲ ἐστὶ, ἀνούσος, ἀπαυτὴς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. (8) Εἰ δὲ πρὸς τοῖσι ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκείνος, τὸν αὐτῆς τέεις, δλθιος κεκλησθαι ἀξίός ἐστι· πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μὴδὲ καλέειν κω δλθιον, ἀλλ' εὐτυχέα. (9) Τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβέειν ἀνθρωπον ἔοντα ἀδύνατον ἐστὶ, ὥσπερ γῶρη οὐδεμία καταρκεῖ πάντα ἐωυτῇ παρέχουσα, ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἐτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλείστα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. (10) Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι· ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλείστα ἔχων διατελέῃ καὶ ἐπειτεν τελευτήσῃ εὐχάριστος τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὐνομα τοῦτο, ὧ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. Σχοπέειν δὲ χρῆ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, καὶ ἀποδοῖσθαι· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας δλθον ὁ θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψε. »

XXXIII. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ κως ἐχαρίζετο, ὁ δὲ λόγῳ μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα δοῦσας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρῶντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν τελευτήν παντὸς χρήματος ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIV. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροίσον, ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων δλθιώτατον. Αὐτίκα δὲ οἱ εὐδόντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀλήθειαν ἐφαίνει τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. (2) Ἔσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὗτερος μὲν διέφθαρτο, τῆν γὰρ δὴ κωρὸς, ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικῶν μακρῶν τὰ πάντα πρώτος· οὐνομα δὲ οἱ τῆν Ἄτυς. Τούτων δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρῇ βληθέντα. (3) Ὁ δ' ἐπέειπε ἐξεγέρθη καὶ ἐωυτῷ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον ἀγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα, ἐωυτῶν δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἀνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τί οἱ κρεμάμενον τῷ παιδὶ ἐμπέσῃ.

XXXV. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐγόμενος καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας, ἐὼν Φρυγῆ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιληίου. (2) Παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίον ἐδέετο κυρῆσαι, Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε· ἐστὶ δὲ παραπλησίη ἡ καθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. (3) Ἐπέειπε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, « ὦνθρωπε, τίς τε ἐὼν καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, Γορδῖεῦ μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος, φονεύσας δὲ ἀδελφεόν

hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates et ad tolerandum magnum aliquid incidens damnum, validior est : hic vero illum superat hinc rebus ; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed hæc incommoda ab illo abigit felicitas ; est vero membris integris, prospera fruens validudine, malorum exors, lætus liberis, formosus. (8) Quodsi præterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quæris, dignus qui beatus prædicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est, necdum beatus hic nominandus, sed felix. (9) Jam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest ; quemadmodum nulla est terra quæ cuncta sibi suppeditet, sed aliud habet, alio indiget ; quæ vero plurima habet, ea optima est. (10) Nempe eodem modo etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia cumulare adsint, sed alia habet, aliorum autem indiget : qui vero eorum plurima ad vitæ usque exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic, o rex, me iudice, nomine isto prædicari dignus est. Denique in omni re respiciendus finis est, in quem sit res exitura : multos enim deus, postquam felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit. »

XXXIII. Hæc dicens minime gratum se præbebat Cræso, sed is nullam ejus rationem habens a se dimisit, incitum admodum esse hominem ratus, qui præsentia bona omitens, finem cuiusque rei juberet respicere.

XXXIV. Post Solonis discessum gravis divinitus vindicta Cræsum excepit ; hac causa, ut conjicere licet, quod se ipsum hominum beatissimum judicaret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei somnium est, veritatem indicans malorum quæ filio ejus essent eventura. (2) Erant enim Cræso filii duo ; alter corporis vitio laborabat, erat enim mutus ; alter inter æquales rebus omnibus longe primus : nomen ei erat Atys. Hunc Atyn, Cræso significat somnium, fore ut amittat ferrea cuspidē ictum. (3) Expergefactus ille, re secum versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem ; eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydorum, nusquam porro ad tale munus emitit : jacula vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad bellum utuntur homines, ex virorum habitatione in interiora conclavia congeri jubet, ne quid suspensum in filium suum incidat.

XXXV. Interim dum filius ejus nuptias ageret, advenit Sardes vir calamitate obstrictus, cui manus non erant pura, natione Phryx, regio de genere. (2) Qui quum ad ædes Cræsi venisset, orassetque ut ritu patrio expiari sibi cōtingeret, expiavit eum Cræsus : est autem modus explandi apud Lydos similis ei quo Græci utuntur. (3) Peractis legitimis, percontatur Cræsus hominem, unde veniret, quisve esset, his usus verbis : « Quis tu es, homo, et quonam Phrygiæ loco veniens, ad meos lares supplex te recepisti ? et quem virum, quamve foeminam occidisti ? » (4) Cui ille respondit : « O rex, Gordiæ sum filius, Midæ nepos ; est autem nomen mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitatus,

ἔμενοντο ἄεχων πάρειμι ἐξεληλαμένους τε ὑπὸ τοῦ πατρός καὶ ἑσπερημένους πάντων. » (5) Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο τοισίδε, « ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἔων καὶ ἑληλυθας ἐς φίλους, ἔνθα ἀμχανήσεις χρήματα οὐδενός μένων ἐν ἡμετέρου. Συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων κερδανέεις πλείστον. » Ὁ μὲν δὲ δαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

XXXVI. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ ὅς χρημα γίνεται μέγα· ὀρμεύμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὐρεος τοῦτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε, πολλὰκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξεληθόντες ποίεσκον μὲν οὐδὲν κακόν, ἐπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. (2) Τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροίσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ὅς χρημα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. Τοῦτον προθυμύμενοι ἔλεειν οὐ δυνάμεθα. Νῦν ὦν προσδεόμεθα σεὺ τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. » (3) Οἱ μὲν δὲ τούτων ἐδέοντο, Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὄνειρου τὰ ἔπεα
20 ἔλεγε σφι τάδε, « παῖδός μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. (4) Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι εἶναι ὡς προθυμοτάτοις συνεξελέειν
26 ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. »

XXXVII. Ταῦτα ἀμείψατο, ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυσῶν ἐπασέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς ἀκηκῶς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. (2) Οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν
30 ὁ νεηνίας τάδε, « ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν τοτε καὶ γενναϊότατα ἡμῖν ἦν ἐς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγρας φοιτέοντας εὐδοκιμεῖν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληίσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλὴν μοι παριδὼν οὔτε ἀθυμῆν. (3) Νῦν τε τέοισι με χρεὶ δμασαι ἐς τε ἀγο-
36 ρὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις τοῖσι πολιήτῃσι δόξω εἶναι, κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοῖος δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; Ἐμὲ ὥν σὺ ἡ μέτες ἵεναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἣ λόγῳ ἀνάπεισον ὅκως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτως ποιούμενα. »

40 XXXVIII. Ἀμείβεται Κροῖσος τοισίδε, « ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδὼν τοι ποιεῶ ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὀψις ὄνειρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσσεσθαι· ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέσσεσθαι. Πρὸς ὧν τὴν ὀψιν ταύτην τόν τε γάμον
46 τοι τοῦτον ἔσπευσα καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμψω, φυλακὴν ἔχων, εἰ κως δυνάμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. Εἷς γάρ μοι μόνος τυγχάνεις ἔων παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον [διεφθαρμένον τὴν ἀκοήν] οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι. »

50 XXXIX. Ἀμείβεται ὁ νεηνίας τοισίδε, « συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λελήθε σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ τοι δικάϊον ἐστὶ φράζειν. (2) Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπ' αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς

unde ejectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus. »

(5) Tum Cræsus : « Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. » Ita ille in Cræsi aedibus vitam agebat.

XXXVI. Per idem tempus in Olympe Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum sæpe egressi essent Mysi, nihil ei mali influxerant, sed male ab illo fuerant accepti. (2) Ad extremum venere ad Cræsum Mysorum legati, hæc dicentes : « Adparuit, o rex, in regione nostra immansi magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cujus ut potiamur studiosi operam dantes, nihil proficimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et selectos juvenes canesque nobiscum emittas, quo belluam e terra nostra tollamus. » (3) Hæc illis precantibus Cræsus, recordatus eorum quæ per somnum ipsi prædicta erant, ita respondit : « Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem : nec enim illum emittere vobiscum possum, est enim novus nuptus, et hæc res ei nunc curæ est. (4) Lydorum autem selectam manum et venaticum omne ministerium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam promptissime vobiscum belluam a terra submoveant.

XXXVII. Hæc Cræsus respondit; quibus quum contenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quæ Mysi precarentur. (2) Pernegante vero Cræso se filium cum illis missurum, hæc inquit ad eum adolescens : « At antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et nobilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare : nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nulla in me cognita ignavia aut animi dejectione. (3) Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novæ nuptæ? cui illa viro putabit se connubio esse junctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. »

XXXVIII. Cui respondens Cræsus, « Non quod ignaviam, inquit, o fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somni species per quietem oblata dixit brevis ævi te futurum, quippe ferrea periturum cuspid. Cujus visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quæ nunc suscipiuntur te emitto, vigilans si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. »

XXXIX. Ibi rursus adolescens : « Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas; sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. (2) Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspid me periturum : at

δὲ κοῖται μὲν εἰσι χιτῶνες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρὴν τὴν οὐ
σοβέει· εἰμὲν γὰρ ὑπ' ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσῃ με,
ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τοῦτω οἶκε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ
ποιέεις· νῦν δὲ ὑπ' αἰχμῆς. Ἐπεῖτε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας
6 ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέτεες με. »

XL. Ἀμείβεται Κροῖσος, « ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς
γνώμην ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. Ὡς ὦν νενικη-
μένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετῆμι τέ σε ἰέναι ἐπὶ
τὴν ἀγρην. »

10 XLI. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν
Φρύγα Ἀδρηστον, ἀπικόμενον δὲ οἱ λέγει τάδε, « Ἀδρη-
στε, ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀγάρ, τὴν τοι οὐκ
ὀνειδίζω, ἐκάθηρα καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
ρέχων πᾶσαν δαπάνην. (2) Νῦν ὦν (ὀφείλεις γὰρ ἐμεῦ)
15 προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ χρηστοῖσι με ἀμείβεσθαι
φύλακα παιδὸς σε τοῦ ἐμοῦ χρηζῶν γενέσθαι ἐς ἀγρην
δρμευμένου, μή τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κακοῦργοι ἐπὶ
ὁλῇσι φανέωσι ὑμῖν. Πρὸς δὲ τοῦτω καὶ σέ τοι χρεῶν
ἔστι ἰέναι· ἐνθα ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι ἔργοισι πατρώϊον
20 τε γὰρ τοῖ ἐστί καὶ προσέτι βῶμῃ ὑπάρχει. »

XLII. Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος, « ὦ βασιλεῦ, ἄλ-
λων μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦτα ἐς ἀέθλον τοιόνδε· οὔτε γὰρ
συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένος οἶκός ἐστι ἐς δηλίκας εὐ-
πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα, πολλὰ γὰρ
25 τε ἂν ἴσχων ἐμμενυτόν. (2) Νῦν δὲ, ἐπεῖτε σὺ σπεύδεις
καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρη-
στοῖσι), ποιέειν εἰμὶ ἐτόμος ταῦτα, παιδὰ τέ σὸν, τὸν
διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἴνε-
κεν προσδοκᾷ τοι ἀπονοστήσειν. »

30 XLIII. Τοιούτοισι ἐπεῖτε ὁδὸς ἀμείψατο Κροῖσος,
ἤϊσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνῆσι καὶ
κυσί. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος ἐξή-
τεον τὸ θηρίον, εὐρόντες δὲ καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ
ἐστηκόντιζον. (2) Ἐνθα δὲ ὁ ξείνος, οὗτος δὲ ὁ καθαρ-
35 θεις τὸν φόνον, καλούμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντιζὼν
τὸν ὄν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου
παιδός. (3) Ὁ μὲν δὲ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ
ὄνειρου τὴν φήμην, ἔθεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ
τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τὴν τε μάχην
40 καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσήμνηε οἱ.

XLIV. Ὁ δὲ Κροῖσος τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συν-
τετραγμένος μᾶλλον τι εἰδενολογέετο ὅτι μιν ἀπέ-
κτεινε τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. Περιημεκτέον δὲ τῇ
συμφορῇ δεινῶς ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρό-
45 μένος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου σπεπονθῶς εἶη, ἐκάλεε δὲ ἐπί-
στιόν τε καὶ ἐταιρήσιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐνομαζῶν
θεόν, τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι ὑποδε-
ξάμενος τὸν ξείνον φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων,
τὸν δὲ ἐταιρήσιον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν εὐρύχοι
50 πολεμώτατον.

XLV. Παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες
τὸν νεκρὸν, ὅπισθε δὲ εἰπετό οἱ ὁ φονεύς. Στάς δὲ οὗ-
τος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἐνωτὸν Κροίσῳ, προτεί-
νων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ,

apro quænam sunt manus, quæve ferrea cuspis, quam tu
timeas? Quodsi enim a dente me peritulum dixisset, aut
ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret;
nunc vero a cuspe dixit. Quare, quum non sit nobis
cum viris proposita pugna, abire me patere. »

XL. Tum Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sen-
tentiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus,
sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi. »

XLI. Quibus dictis, Adrastum Phrygem jubet vocari;
eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: « Adraste, ego te fu-
nesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro,
expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omni-
um rerum sumtum tibi suppedito. (2) Nunc ergo (debes
enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene me-
reri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui
in itinere cooriantur vobis malefici grassatores in perniciem.
Ad hæc, tua etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex
rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et
præterea robur inest. »

XLII. Cui Adrastus: « Alioquin, inquit, rex, in istud
certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum
calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque
id ego cupio; atque etiam alias sæpe me continui. (2) Nunc
vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo
(nam rependenda mihi sunt beneficia tua), paratus sum
exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me
jubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes
custodem fuerit, exspecta. »

XLIII. Hæc postquam Cræso ille responderat, profici-
scuntur deinde selectis juvenibus stipati canibusque. Ubi
ad Olympum montem pervenerunt, indagant belluam, et
inventam circumfusi jaculis incessunt. (2) Ibi tum hospes,
idem ille qui a cade fuerat purgatus, cui Adrasto nomen,
vibrato in aprum jaculo, ab illo quidem aberrat, sed Cræsi
filium ferit. (3) Atque ita ille, cuspe ictus, somnii effatum
explevit. Quod factum nunciaturus aliquis Cræso cucurrit,
veniensque Sardes et pugnam ei et fatum filii indicavit.

XLIV. Cræsus, morte filii consternatus, tanto gravius
eam tulit, quod is eum occidisset quem ipse expiaverat a
cade. Et calamitatem eam gravissime lamentans, Jovem
Expiatorem invocavit, testificans quæ ab hospite esset pas-
sus; et Larem quoque et Sodalitium invocavit, eundem
deum adpellans. Nempe Larem (sive Focorum præsidem)
vocavit, quod, quem hospitem domi suæ receperat, eun-
dem imprudens interfectorem filii sui aluisset: Sodalitium
vero, quod, quem custodem adjunctisset filio suo, eundem
inimicissimum deprehendisset.

XLV. Post hæc Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
pone sequebatur interfectior. Et hic quidem, ubi adfuit,
stans ante cadaver tradidit sese Cræso, manus protendens,
oransque ut se super cadavere mactaret; non esse sibi vi-

λέγων τήν τε προτέραν ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκὼς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. (2) Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἔων ἐν κακῇ οἰκίῳ τοσούτω, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, « ἔγω, ὧ εἶνε, παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. Εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ δσον ἄεκων ἐξεργάσαιο, ἀλλὰ θεῶν κού τις, δς μοι καὶ πάλαι προσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. » (3) Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν, τὸν ἑωυτοῦ παῖδα· Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς ἦδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ.

XLVI. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἑσπεριζόμενος. Μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειω τοῦ Κυζάρειω ἡγεμονίᾳ καταιρεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξάνόμενα πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἰ καὶ δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβείναι αὐτὸν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. (2) Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπειρεῖστο τῶν μαντηῶν τῶν τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Αἰθιῳ, διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἀβας τὰς Φωκίαν, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ τε Ἀμφιάρεω καὶ παρὰ Τροφώνιον, οἱ δὲ τῆς Μιλησῆς ἐς Βραγχίδας. (3) Ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήϊα ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευόμενος Κροῖσος· Αἰθιῳ δὲ παρ' Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησόμενους. (4) Διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντηῶν ὅ τι φρονέοιεν, οἷς εἰ φρονέοντα τὴν ἀλήθειαν εὐρεθείη, ἐπειρήται σφεα δεύτερα πέμψων εἰ ἐπιχειρή ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι.

XLVII. Ἐντεῖλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρέεσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅ τι ποιεῖν τυγχάνοι ὁ Λυδοῦν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττειω ἄσασα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενος ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. (2) Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσθλὸν τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρῆσόμενοι τῷ θεῷ καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε,

Οἶδα δ' ἐγὼ φάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κυφοῦ συνίημι καὶ οὐ φωνεῖντος ἀκούω.
50 Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
ἐβομήτης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοισι κρέεσιν,
ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

XLVIII. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἰχόντο ἀπίοντες ἐς τὰς Σάρδεις. Ὡς

vendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. (2) Quibus auditis Cræsus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi : « Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi hujus mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi jam pridem hoc futurum ante significavit. » (3) Cræsus igitur filium, prout justum erat, sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiæ filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse hominum quos ipse novisset calamitosissimum, super busto se ipse jugulavit.

XLVI. Cræsus vero, filio orbatus, duos annos ingenti in luctu desedit. Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum crescentes, luctui Cræsi finem fecerunt, curamque iniecerunt ei et cogitationem, si qua ratione posset crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium invalesceret, coercere. (2) Ab hac igitur cogitatione statim tentare oracula cœpit, tum quæ apud Græcos erant, tum id quod in Libya; aliosque alio dimisit, quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas ditionis Milesiæ. (3) Hæc Græca sunt oracula, ad quæ Cræsus misit consulenda : in Libyam vero ad Ammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. (4) Misit autem tentaturus oracula quid scirent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quærent, an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.

XLVII. Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quærent, quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Cræsus, Alyattæ filius; et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. (2) Jam, quid fuerit quod cætera responderint oracula, a nemine memoriæ proditum est : Delphis autem, simul atque Lydi deum consulti penetrare templi intrarant, et quod ipsis mandatum erat interrogaverant, Pythia hexametro tenore hæc respondit :

Æquoris est spatium et numerus mihi notus arenæ,
mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos sensus nidior testudini' duræ,
quæ simul agnina coquitur cum carne lebetæ,
ære infra strato, et stratum cui desuper æs est.

XLVIII. Hoc Pythiæ responsum quum scripto mandasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cæteri quo

δὲ καὶ ὧλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρήσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα δὲ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων. (2) Τῶν μὲν δὲ οὐδὲν προσέτιό μιν· ὁ δὲ ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσ-
 5 εὔχεται τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, οἱ οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. (3) Ἐπεῖτε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπινώσας τὰ ἦν ἀμύχανον ἐξευρέειν τε
 10 καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας ὁμοῦ ἔψε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκῷ, χάλκεον ἐπιθήμα ἐπιθείς.

XLIX. Τὰ μὲν δὲ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροῖσῳ ἐχρήσθη κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρειο τοῦ μαντήιου ὑπο-
 15 κρίσει, οὐκ ἔγω εἶπαι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσθη ποιή-
 σαι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα· οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε ἢ ὅτι καὶ τοῦτον ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτίσθαι.

L. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίησι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο· κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα
 20 τρισχίλια ἔθυσε, κλίνας τε ἐπιγύρους καὶ ἐπαργύρους καὶ ψιάλας χρυσέας καὶ εἴματα πορφύρεα καὶ κιθάραι, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσι τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχοι ἕκα-
 25 στος. (2) Ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἄπλετον ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε, ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιεῶν ἐξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα τριπάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιαταῖα, ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν, καὶ τούτων ἀπέψθου χρυ-
 30 σὺ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα, τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. (3) Ἐποιεέτο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέψθου, ἔλκουσιν σταθμὸν τάλαντα δέκα. Οὗτος ὁ λέων, ἐπεῖτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νῆος, κατέ-
 35 πεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο), καὶ νῦν κέεται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑξάδομον ἡμιτάλαντον· ἀπετάχῃ γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

LI. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμψε ἐς Δελ-
 40 φούς, καὶ τότε ἄλλα ἅμα τοῖσι, χρητῆρας δύο μεγάλῃσι μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον, τῶν δὲ μὲν χρύσεος ἔχέ-
 το ἐπὶ δεξιᾷ εἰσόντι ἐς τὸν νῆον, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀρι-
 στερά. (2) Μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νῆον κα-
 τακένετα, καὶ δὲ μὲν χρύσεος κέεται ἐν τῷ Κλαζομενίων
 45 θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑνατον ἡμιτάλαντον καὶ ἑπὶ δυώδεκα μνέας, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἐξακοσίους· ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν θεοφανοῖσι. (3) Φασι δὲ μιν Δελφοὶ Θεο-
 50 δόρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι, καὶ ἐγὼ δοκέω· οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. Καὶ πῖθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ Κορινθίων θη-
 σαυρῷ ἑστᾶσι, καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρυ-
 σεόν τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσῷ ἐπιγέγραπται Λακεδαιμονίων φαιμένον εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὁρθῶς

que, quos circummiserat Crœsus, rediere vaticinia feren-
 tes, singula scripta evolvens Crœsus inspexit. (2) Ac ho-
 rum quidem nullum advertebat ejus animum, præter id
 quod Delphis erat adlatum : quod simul atque cognovit,
 adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud
 Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset.
 (3) Postquam enim emiserat homines qui oracula consu-
 lerent, statutum diem observans, tale quidpiam machina-
 tus erat, ea commentus quæ nemo cognoscere aut hario-
 lari posset : testudinem et agnum in frustra concidit, et una
 coxit ipse æneo in lebetē, æneo imposito operculo.

XLIX. Hoc igitur Delphis responsum accepit Crœsus : quid
 sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit respon-
 sum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent
 perfuncti, non habeo dicere : nec enim de hoc aliud quid-
 quam memoratur, nisi quod hunc etiam Crœsus oraculum
 verax habere existimaverit.

L. Post hæc autem ingentibus sacrificiis Delphicum
 deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victi-
 mas ter millenas de quoque genere immolavit; præterea
 lectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et pur-
 pureas vestes tunicasque, ingenti pyra exstructa, concre-
 mavit, hisce sperans deum magis sibi se conciliaturum;
 Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque ha-
 beret, eidem deo sacrificaret. (2) Tum peractis sacrificiis,
 conflata immensa vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi
 jussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et se-
 ptemdecim. Horum quattuor ex purissimo auro erant, sin-
 guli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semi-
 lateres ex albidio auro, pondo binorum talentorum. (3)
 Fecit etiam leonis effigiem ex auro purissimo, cujus pondus
 decem talentorum erat. Hic leo, quo tempore deflagavit
 Delphicum templum, de semilateribus decedit (super illis
 enim erat collocatus), et nunc in Corinthiorum thesauro est
 repositus, pondusque ejus sex talentorum est cum dimidio;
 periere enim liquefacta talenta tria cum dimidio.

LI. Hæc Cræsus postquam confecta habuit, Delphos mi-
 sit, cum eisque simul hæcæ : crateres duos ingenti magni-
 tudine, alterum aureum, argenteum alterum; quorum au-
 reus ad dextram positus erat intrantibus templum, argen-
 teus ad sinistram. (2) Sed et hi, quo tempore conflagavit
 templum, loco moti sunt : et aureus quidem, cujus pondus
 octo talenta cum dimidio colligit duodecimque insuper li-
 bras, in Clazomeniorum thesauro positus est; argenteus
 vero in atrii angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur
 enim in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum
 die. (3) Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Sa-
 mii; quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Præterea quattuor dolia misit argentea,
 quæ in Corinthiorum thesauro reposita sunt. Duas item
 urnas lustrales dedicavit, auream alteram, alteram argen-
 team : quarum illa, quæ ex auro est, titulum præfert LA-
 CEDÆMONIORUM, dicuntque Lacedæmonii suum esse dona-

λέγοντες (4) ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου, ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν Λακεδαιμονίοις βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα οὐκ ἐπιμνήσομαι. Ἄλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ, οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. (6) Ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδωλον χρύσειον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. Πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας.

LII. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε, τῷ δὲ Ἀμφιάρῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πατρὶν, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύσειον τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβέων ἐν τῇ νηῇ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπολλώνος.

LIII. Τοῖσι δὲ ἀγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέοντο τοῖσι χρηστηρίοις λέγοντες, « Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὅμιν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμεῖς ἐπειρωτᾶ εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον. » (3) Οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον, τῶν δὲ μαντηῶν ἀμφοτέρων ἐς τῷ αὐτῷ αἰγνώμει συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσαι τοὺς δ' Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντας φίλους προσθέσθαι.

LIV. Ἐπεῖτε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις, πάγῃ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλητὴν, πέμψας αὖτις ἐς Πυθὸν Δελφούς δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον χρυσοῦ. (2) Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντήτην καὶ ἀτέλειαν καὶ προσδρίην, καὶ ἐξείναι τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον.

LV. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος ἐ χρηστηρίζετο τὸ τρίτον· ἐπεῖτε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντηῖου ἀλήθειαν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. Ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηρίζομενος, εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχίη. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε,

60 Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοις γένηται, δὴ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμόν φεύγειν μὴδ' ἐμείναι, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

LVI. Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεισε ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα πάντων ἤσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ

rium, falso; (4) nam et hoc Cræsi est, titulum autem inscripsit Delphensium non nemo, Lacedæmonis gratificaturus; cujus nomen, bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem, cujus per manum effluit aqua, Lacedæmoniorum donarium est, at urnarum neutra. (5) Alia denique multa donaria minus insignia simul cum istis misit Cræsus: in his guttos argenteos orbiculata forma; et præsertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pisticris Cræsi. Ad hæc uxoris etiam suse monilia dedicavit, ejusdemque cingula.

LII. Ista igitur dona Delphos Cræsus misit. Amphiaræo vero, cujus et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, cujus hastile pariter aureum atque spiculum: quæ donaria ad meam usque ætatem Thebis reposita sunt, et Thebarum quidem in templo Ismenii Apollinis.

LIII. Hæc dona ad theorum templa delaturis Lydis iunxit Cræsus, ut interrogarent oracula, An adversus Persas expeditionem susciperet Cræsus, et an posset sociorum aliquas copias sibi adjungere? (2) Qui ut eo quo missi erant pervenere, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: « Cræsus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans hæc sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quærit, an adversus Persas auscipiat expeditionem, tum ecquum exercitum socium armorum possit sibi adjungere? » (3) Quæ quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; quippe prædicebant Cræso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Græcorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adjungeret.

LIV. Ea oracula postquam ad se relata Cræsus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritim duobus stateribus auri donavit. (2) Vicissimque Delphenses Cræso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in concessibus locam, denique jus civitatis cuique qui numero Delphensium vellet adscribi.

LV. Cæterum donis istis Delphenses prosecutus Cræsus, tertio oraculum consulit; quippe veracitatem ejus expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum hæc proponens, an diuturnum sibi futurum esset imperium? (2) Cui Pythia hæc respondit:

Regis apud Medos mulo jam sede potito,
Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
neve mane, ignavus posito sis, Lyde, pudore!

LVI. Quibus verbis ad Cræsum perlatis, longe omnium maxime gavisus est, ratus nunquam in Medos multum

ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων, οὐδ' ὃν αὐτοὺς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφρόντιζε ἱστορέων τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόντας προσκτῆσαιτο φίλους, ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. (3) Ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ καὶ ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. (4) Ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλέος οἶκε γῆν τὴν Φθιώτην, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν Οὐλύμπον χώραν, καλουμένην δὲ Ἰστιάτην. (5) Ἐκ δὲ τῆς Ἰστιάτης οὗς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων, οἶκε ἐν Πίνδῳ Μακεδόνων καλούμενον. Ἐνθεῦ-
 10 τεν δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν ἐκλήθη.

LVII. Ἦντινα δὲ γλῶσσαν ἔσαν οἱ Πελασγοὶ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι· εἰ δὲ χρεῶν ἔστι τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρση-
 20 ῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκόντων, οἱ δμουροὶ κοτε ἔσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλουμένοις, οἵκων δὲ τνηκαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῇτιν καλουμένην, καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλ-
 25 λησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι, καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἐόντα πολιῖσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε, εἰ τοῦτοισι τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἔσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. (2) Εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. (3) Καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐ-
 30 δαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσι δμογλωσσοὶ οὔτε οἱ Πλακινοὶ, σφίσι δὲ δμογλωσσοὶ· δηλοῦσι τε ὅτι τὸν ἡνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

LVIII. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεῖτε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρέεται, ὥς ἐμοὶ κατα-
 φαίνεται εἶναι· ἀποσιγισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ τέο τὴν ἀρχὴν δρμεύμενον
 40 αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνῶν πολλὸν μάλιστα, προσ-
 κευρωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνῶν βαρβάρων συ-
 γνῶν. Πρὸς δὲ ὧν ἔμοιγε δοκέει οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὼν βάρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξήσῃται.

LIX. Τοῦτον δὲ ὧν τῶν ἐθνῶν τὸ μὲν Ἀττικὸν
 45 κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖ-
 σος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰπποκράτους τοῦτον τὸν
 χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. (2) Ἰπποκράτει γὰρ
 ἐόντι ἰδιώτῃ καὶ θεωρούμην τὰ Οὐλύμπια τέρας ἐγένετο
 μέγα· θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ οἱ λέβητες ἐπεστεῦ-
 50 τες καὶ χρεῶν τε ἐόντες ἐμπλεοὶ καὶ ὕδατος ἄνευ πυ-
 ρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπερέβαλον. (3) Χίλων δὲ ὁ Λακεδαι-
 μόνιος παρατυχὼν καὶ θηησάμενος τὸ τέρας συνειδού-
 λευε Ἰπποκράτει πρῶτα μὲν γυναικὰ τεκνοποιὸν μὴ
 ἀγεσθαι ἐς τὰ οἰκία, εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν

pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos
 posteros, umquam privatum iri imperio. (2) Deinde cu-
 ram suam eo convertit, ut inquireret quinam essent Græ-
 corum potentissimi, quos socios sibi adjungeret. Scisci-
 tatus igitur repperit, Lacedæmonios et Athenienses præter
 cæteros eminere, illos quidem Dorico in genere, hos vero
 in Ionico. (3) Hi enim duo populi præcipui habebantur,
 alter Pelasgicus, quum antiquitus præcipui Hellenicis : et
 alter quidem numquam solo suo excesserat, alter vero
 valde multumque erat vagatus. (4) Nam sub Deucalione
 rege Phthiotin terram habitaverat ; sub Doro vero, Hellenis
 filio, regionem Ossæ et Olympo subjectam occupavit, qua
 Histiaotis vocatur ; (5) tum ex Histiaotide ejectus a Cad-
 meis, Pindum incoluit, et Macednus populus est nomina-
 tus ; inde rursus in Dryopidem transiit ; ex Dryopide de-
 nique sic in Peloponnesum venit, et Doricus est adpella-
 tus.

LVII. Jam Pelasgi quamam lingua usi sint, pro certo
 adfirmare non possum. Sed si fas est conjecturam capere
 ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyr-
 rheuos Crestonem oppidum incolunt, qui eam regionem
 olim, quæ nunc Thessaliotis vocatur, habitaverant, finitimi-
 que per id tempus fuerant eorum qui Dorienses hodie nomi-
 nantur ; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in
 Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus una habi-
 taverant ; sive quæ sunt alia oppida Pelasgica, quæ nomen
 mutarunt : ex his si conjecturam capere fas est, barbara lingua
 usi sunt Pelasgi. (2) Quodsi igitur eadem ratio fuit universi
 Pelasgici generis, statuendum fuerit Atticum populum,
 quum sit Pelasgici generis, ex quo in Hellenum nomen transi-
 it, simul linguam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua
 permutasse. (3) Etenim neque Crestoniatum lingua cum
 ullis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
 Placianorum ; inter ipsos autem convenit : et satis adparet,
 servasse utrosque eandem sermonis formam, quam secum
 attulerant quum in has, quas nunc incolunt, regiones im-
 migrarunt.

LVIII. Hellenicum vero genus, ex quo ortum cepit, lin-
 gua quidem semper utitur eadem, ut mihi quidem prorsus
 videtur : sed discretum a Pelasgico genere, quum esset
 infirmum et ab exiguis profectum initis, in hanc tamen
 populorum multitudinem maximam adcrevit, compluribus
 etiam aliis populis barbaris sese illi adjungentibus. Quo
 nimirum, ut mihi etiam videtur, factum est ut Pelasgicum
 genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit
 profectus.

LIX. Horum igitur populorum Atticum quidem rescivit
 Cræsus teneri et in partes divulgum esse a Pisistrato, Hip-
 pocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Athenien-
 sium. (2) Hippocrati enim, quum esset privatus specta-
 retque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra
 quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et
 aqua repleti, absque igne fervere cœperant et exundare.
 (3) Itaque Chilon Lacedæmonius, qui forte aderat prodigi-
 umque erat conspicuus, suasis Hippocrati, primum qui-
 dem, ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrea-
 ret : sin jam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem ;

γυναῖκα ἐκπέμπειν, καὶ εἰ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπέπεισθαι. (4) Οὐκ ὦν ταῦτα παραίνεσάντος Χίλωνος πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισιστράτον τοῦτον, δὲ στασιαζόντων τῶν παρ' αὐτῶν καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προστεῦκτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκίμενος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου τοῦ Ἀριστολαΐδου, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν, συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προ-
 10 στὰς μηχανᾶται τοιαύδε. (5) Τρωματίσας ἐωυτὸν τε καὶ ἡμιόνους ἤλασσε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος ὡς ἐκπεφυγὸς τοὺς ἐχθροὺς οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινὸς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Με-
 15 γαρῆας γενομένην στρατηγίῃ, Νίσαια τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. (6) Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἰδὼς οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας, τούτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πει-
 20 σιστράτου, κορυνηφόροι δὲ· ξύλων γὰρ κορύνας ἔχον-
 25 τες εἶποντό οἱ ὀπισθε. Συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. (7) Ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἤρχε Ἀθηναίων, οὕτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας οὕτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἐνεμε τὴν πόλιν κοσμέων καλῶς τε καὶ
 26 εὖ.

LX. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῷ αὐτῷ φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλῆος στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαύνουσί μιν. Οὕτω μὲν Πεισιστράτος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκὰ κάρτα ἐρρι-
 30 ζωμένην ἔχων ἀπέβαλε. (2) Οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πει-
 σιστράτον αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. Περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυ-
 35 χεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. (3) Ἐνδεξαμένου δὲ τὸν
 40 λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθιέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῷ, ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαι-
 45 τέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνους τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν καὶ δε-
 50 ξιώτερον καὶ εὐθηθὲς ἡλιθίου ἀπῆλλαγμένον μάλλον,
 εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις τοῖσι πρώτοις λεγο-
 μένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφίῃν μηχανῶνται τοιαύδε. (4) Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανίῳ ἦν γυνὴ τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηγῶν ἀπολείπουσα τρεῖς
 45 σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἅρμα ἐσθιδάσαντες καὶ
 50 προδεδάντες σχῆμα οἷον τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φα-
 νέσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυ-
 κας προπέμψαντες, οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ
 ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε, «ὦ Ἀθηναῖοι, δέ-
 55 κεςθε ἀγαθῷ νόμῳ Πεισιστράτον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναῖα
 τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς
 ἀκρόπολιν.» (6) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφροιτόντες ἔλεγον
 αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθη-
 ναίῃ Πεισιστράτον κατάγει, καὶ ἐν τῷ ἄστει πειθόμε-

filiumque, si forte ei jam natus esset, abdicaret. (4) Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus posthac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeonis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praeerat, Aristolaidæ filius, tertiam concitavit factionem, tyrannidem in mente habens. Contractis enim seditionis [qui secum facerent, per causam tutandi montanos, hujusmodi rem machinatus est. (5) Se ipsum ac mulos quum vulnerasset, agitavit jumenta in forum, quasi elapsus esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus proficiscentem interimere nimirum voluissent; precatusque est populum, ut aliquid custodiæ ab illo obtineret: jam enim prius in existimatione apud populum fuerat, quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu gesto, cepisset Nisæam, et alia præclare facta edidisset. (6) Sic deceptus populus Atheniensium adjunxit ei delectos ex urbe viros, qui ut satellites non quidem hastis eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas gestantes, a tergo eum sequebantur. Idem vero simul cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. (7) Inde igitur imperio Atheniensium potitus Pisistratus, nullis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed priore statu integro, administrabat civitatem, ac bene recteque moderabatur.

LX. Sed haud multo post Megacles factio et factio Lycurgi, facta consensione, eum ejecerunt. Ita Pisistratus, postquam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem nondum satis firmatam rursus amisit. (2) Sed, qui eum ejecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt. Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisistratum caduceatore, sciscitatus est velletne filiam suam ducere uxorem, tyrannidis præmio. (3) Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim jam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Græcum fuit, utpote dexterius et a stolidâ fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Græcos feruntur sapientia principes. (4) Erat in pago Pæaniensi mulier, nomine Phya, quattuor cubitorum statura minus tribus digitis, et alioqui formosa. (5) Hanc mulierem quum universa instruxissent armatura, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, præmissis qui præcurrerent præconibus, qui ubi in urbem venissent, hæc mandata edicerent: «Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa præcipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!» (6) Illi igitur passim circumeuntes hæc prædicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui

νοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων καὶ ἐδέκοντο Πεισίστρατον.

LXI. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέος τὴν θυγατέρα. Οἷα δὲ παῖδων τε οἱ ὑπαρχόντων νενηϊεύων καὶ λεγομένων ἐναγίων εἶναι τῶν Ἀλκμαeonιδῶν, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα ἐμίσητο οἱ οὐ κατὰ νόμον. (2) Τὰ μὲν νυν πρῶτα ἐκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή, μετὰ δὲ εἶτε ἱστορεύσῃ εἶτε καὶ οὐ φράζει τῇ ἐωυτῇ μητρὶ, ἥ δὲ τῷ ἀνδρί. Τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισίστρατον ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἐχθρὴν τοῖσι στασιώταισι. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐωυτῷ ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν, ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἑρέτριαν ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος ἀνακτᾶσθαι ὁπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δωτινας ἐκ τῶν πολλῶν αἰτινὲς σφι προηδέατό κού τι. (4) Πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεδᾶλοντο τῇ δόσι τῶν χρημάτων. Μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἶπαι, γρόνος διέφυ καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτοδον· καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπύκναιτο ἐκ Πελοποννήσου, καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπικόμενος ἐβελον-
της, τῷ οὐνομα ἦν Λύγαμις, προθυμίην πλείστην παρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας.

LXII. Ἐξ Ἑρετρίας δὲ ὁρμηθέντες δι' ἐνδεκάτου ἔτους ἀπύκναιτο ὅπισω. Καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. (2) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοι οἱ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιώται ἀπύκναιτο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων προσέρρεον, τοῖσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον. (3) Οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο, Ἀθηναῖον δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ μεταῦ-
τις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα ἔχον, ἐπέιτε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βωθέουσι ἐπ' αὐτόν. (4) Καὶ οὗτοί τε πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας, καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ
τὸ ἄστυ, ἐς τὸ αὐτὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἐθεντο τὰ θπλα. (5) Ἐνθαῦτα θεῖη πομπῇ χρωόμενος χρίσταιται Πεισίστρατῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνὰν χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρᾶ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῃ ταδε λέγων,

Ἑρμπαῖ δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
θύνησι δ' αἰμήσουσι σελήνηας διὰ νυκτός.

LXIII. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνδεάζων χρᾶ τάδε, Πεισίστρατος δὲ συλλαβὼν τὸ χρηστήριον καὶ φᾶς δέχεσθαι
τὸ χρηστὴν ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἔσαν δὴ τηνικαῦτα, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν οἱ μὲν πρὸς κύβους, οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες τοὺς Ἀθηναίους τράπουσι. Φευγόντων

in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Miner-
vam, adorant eam, Pisistratumque receperunt.

LXI. Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent et adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo conjugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum uxore. (2) Atque id quidem primum celavit mulier : deinde vero, sive interrogata a matre, sive non, matri suae adperuit, atque illa cum marito rem communicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam rediit. (3) Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur rescivit, prorsus e terra Attica discessit : et Eretriam profectus est, ubi cum filiis de rebus suis deliberavit. Ubi perferente Hippia suam sententiam, tyrannidem postliminio occupandam esse, munera colligebant ex eis civitatibus, quae illos superiori tempore observantia quadam erant prosecuti. (4) Quarum quum multae magnas conferrent pecunias, Thebani praeteris liberalitate eminere. Post haec, ut brevi sermone absolvam, interjecto tempore, omnia ad reditum eis parata fuere : nam Argivi mercenarii advenerant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis nomen, ultro eos convenerat, et quum collatis pecuniis, tum adductis militibus, propensam inprimis animi voluntatem probaverat.

LXII. Itaque Eretria profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et primum in Attica terra Marathonem occuparunt. (2) Quo loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e pagis alii confluebant, quibus regnum libertate erat optabilius. (3) Atque ita hi quidem congregabantur. Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecuniam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem teneret, nullam ejus rationem habuerant : sed ubi resciverunt, Marathonem eum urbem versus movere, tum vero ei occurrendum statuerunt. (4) Hi igitur cum omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt : simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Marathonem profecti contra urbem ivere, illis occurrentes ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique castra ex adverso posuerunt. (5) Ibi tum divinitus missus adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan [Acharnensis?], vir vaticinia edere doctus, qui illum adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis :

Jactum est verriculum nunc, est tibi rete repansum :
nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

LXIII. Sic ille divino adflatu concitatus cecinit : Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem urbani per id tempus ad prandium se converterant, et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad somnum. (2) Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum

δὲ τούτων βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως μῆτε ἀλίσθεϊεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι διεσχεδασμένοι τε εἶεν· ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπ' ἵππους προέπειπε, οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισίστρατου, θαρσέειν τε κελεύοντες καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ.

LXIV. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν Ἀθήνας ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνδοῖσι, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων, ἡμέρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην δὲ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμῳ), πρὸς τε ἔτι τούτοις τὴν νῆσον Ἀἴλλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων, καθήρας δὲ ὤδε· (2) ἐπ' ὅσον ἔποψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μεταφέρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. Καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων, Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετ' Ἀλκμεωνιδέων ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

LXV. Τούς μὲν νῦν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο δὲ Κροῖσος κατέχοντα, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότες καὶ ἑόντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατέων. (2) Ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεάτας μόνους προσέπαιον. Τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομώτατοι ἔσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων κατὰ τε σφέας αὐτοὺς καὶ ξείνους ἀπρόσμιχτοι. Μετέβαλον δὲ ὤδε ἐς εὐνομίην. (3) Λυκούργου τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφούς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, ἴθυς ἡ Πυθίη λέγει τάδε,

35 Ἦκεις, ὦ Λυκόργε, ἔμὸν ποτὶ πῖνα νῆον
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσιν.
Δίξω ἥ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἀνθρώπων.
Ἄλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν εἰπομαι, ὦ Λυκόργε.

(4) Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῇ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι· ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπέυσαντα Λεωδῶτew, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. (5) Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. Μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκούργος.

LXVI. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν, τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι σέβοντα μεγάλως. Οἳ δὲ ἐν τε γῶρῃ ἀγαθῇ καὶ πληθεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνὰ τε ἑδραμον αὐτίκα καὶ εὐθενήθησαν. (2) Καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυγίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι ἐχρη-

profugiant, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quominus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos præmisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis bono animo esse juberent, et ad sua quemque abire.

LXIV. Ita, dicto parentibus Atheniensibus, Pisistratus tertio politus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliariis multis, tum pecuniarum redditibus, quæ partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui resisterant neque e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam Naxum Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam. Ad hæc Delum insulam ex oraculi responso expiaverat. Expiavit autem hoc modo: (2) quo usque prospectus templi pertinebat, ex tota ea regione effodienda cadavera curavit, et in alium insulæ locum transferenda. Ita Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem alii in prælio ceciderant, alii cum Alcæonidis e patria terra profugerunt.

LXV. Talem igitur rerum statum per id tempus apud Athenienses obtinere audiverat Cræsus. Lacedæmonios vero rescivit, magnis malis defunctos, bello jam superiores esse Tegeatis. (2) Quippe, regnantibus Spartæ Leone et Hegesicle, quum cæteris in bellis feliciter rem gessissent Lacedæmonii, a Tegeatis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem temporibus et inter se invicem legibus usi erant pessimis fere omnium Græcorum, et cum alijs populis nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in melius mutatae sunt hoc modo. (3) Lycurgo, viro inter Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto, simulatque penetrale ingressus est, protinus Pythia hæcce profatur:

Ad mea venisti præpingula templa, Lycurge,
grate Jovi et cunctis qui tecta luentur Olympi.
Ambigo, te-ne deum jam nunc, hominemve, salutem:
sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

(4) Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam eidem leges etiam et instituta ea tradidisse, quæ nunc apud Spartanos obtinent. At Lacedæmonii ipsi narrant, Lycurgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotæ, Spartanorum regis, e Creta hæc attulisse. (5) Simulatque enim tutor factus est, omnia jura immutavit, operamque dedit ne quis ea quæ ab ipso constituta essent transgrederetur. Deinde quæ ad bellum pertinent ordinavit, enomotias, triacadas [quasi dicas cohortes moræ et phratrias triginta] et syssitia; ad hæc ephoros et senatores instituit Lycurgus.

LXVI. Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi sunt Lacedæmonii: vita autem functo Lycurgo templum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est ut brevi incrementum caperent, opibusque augerentur. (2) Jamque quietem agere non contenti, quum Arcadibus præstantio-

στηριάζοντο ἐν Δελφοῖς ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
Ἡ δὲ Πυθίη σφι γρᾶ τάδε,

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς· μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανθόγονοι ἄνδρες ἔσιν,
οἱ σ' ἀποκωλύουσιν. Ἐγὼ δὲ τοι οὐτι μεγαίρω.
Δώσω τοι Τεγῆν ποσσέπικρον δρχήσασθαι
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

(3) Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι,
Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο, οἱ δὲ πέδας φε-
ρόμενοι ἐπὶ Τεγεῆτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶν κιδοήλων
πίσυνοι, ὅς δὴ ἐξανδραποδιέμενοι τοὺς Τεγεῆτας.
(4) Ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτῶν ἐζωγρήθησαν,
πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων ἐργάζοντο. Αἱ δὲ
πέδαί αὗται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔσαν
σόασι ἐν Τεγῇ, περὶ τὸν νῆδον τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης
κρεμάμεναι.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πολέμον συνε-
γῶς αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεῆτας, κατὰ δὲ
τὸν κατὰ Κροίσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδριδεὴν τε καὶ
Ἀρίστωνος βασιλίην ἐν Λακεδαίμονι ἦδ' οἱ Σπαρτιτῆ-
ται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγένονεσαν, τρόπῳ τοιῷδε
γενόμενοι. (2) Ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσόντο ὑπὸ
Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς ἐπειρώ-
τεον τίνα ἂν θεῶν ἱασάμενοι κατύπερθε τῷ πολέμῳ
Τεγεητέων γενοίαιτο. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔρχοιτο τὰ
Ὁρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὁστέα ἐπαγαγομένους. (3)
Ὁς δὲ ἀνευρέειν οὐκ οἶοι τε θένοντο τὴν θήκην τοῦ
Ὁρέστεω, ἔπειτα οὐ αὐτὴ ἐς θεὸν ἐπειρησομένους τὸν
χωρὸν ἐν τῷ κείνῳ δ' Ὁρέστης. Εἰρωτεύουσι δὲ ταῦτα
τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε,

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγῆ λευρὴ ἐν χώρῳ,
ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κείται.
Ἐνθ' Ἀγαμέμνονιδην κατέχει φυσίχος αἶα,
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγῆς ἐπιτάρροδος ἔσση.

(4) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον
τῆς ἐξευρέσεως οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ
δὴ Λίχης τῶν ἀγαθοεργῶν καλυμμένων Σπαρτιτητέων
ἀνεῦρε. (5) Οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξιώντες
ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἕτερος ἐκάστου
τῶν δὲ τοῦτον τὸν ἑνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν
ἱππέων, Σπαρτιτητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους μὴ ἐλι-
νύειν ἄλλους ἄλλῃ.

LXVIII. Τούτων οὖν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν
Τεγῇ καὶ συντυχὴν χρησάμενος καὶ σοφίῃ. Ἐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειλίαν πρὸς τοὺς Τεγεῆτας
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον ἐθηῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενος, καὶ
ἐν θώματι ἦν ὁρᾶν τὸ ποιούμενον. (2) Μαθὼν δὲ μιν ὁ
χάλκεος ἀποθωμάζοντα εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου, « ἦ
κου ἂν, ὦ ἔξαιρε Λάκων, εἰ περ εἶδες τό περ ἐγώ, κάρτα
ἂν ἐθώμαζες, δοκοῦν ὡν οὕτω τυγχάνεις θῶμα ποιούμενος
τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. (3) Ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε ἐθέ-
λων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὁρύσσων ἐπέτυχον

res esse arbitrantur, de universa Arcadum regione ora-
culum Delphis consulere. Quibus Pythia hæc respondit :

Me petis Arcadiam? Magnum petis : haud tibi tradam.
Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,
qui te rejicient. Nec vero invidero prorsus :
saltandam Tegeam planta plaudente daturus,
utque queas campum metiri fune seracem.

(3) Quod responsum ubi accepere Lacedæmonii, a cæteris
quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero bellum in-
tulerunt, compedes secum ferentes; videlicet captioso ora-
culo freti, lamquam redacturi Tegeatas in servitutem. (4)
Verum prælio victi, quicumque eorum vivi sunt capti, hi
eisdem compedibus vincti, quas ipsi secum attulerant, cam-
pumque Tegeatarum fune metientes, opus facere sunt
coacti. Compedes autem illæ, quibus hi vincti erant, ad
meam usque ætatem Tegæ servatæ sunt, circa Minervæ
Alææ templum suspensæ.

LXVII. Ita quidem priore bello infelicitèr semper pugna-
verant cum Tegeatis : sed Cræsi ætate, regnum Lacedæ-
mone tenentibus Anaxandrida et Aristone, superiores jam
bello fuerant Spartani, idque tali ratione erant consecuti.
(2) Quum in bello numquam non superarentur a Tegeatis,
missis Delphos consultoribus sciscitanti sunt oraculum,
quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis
essent futuri. His Pythia respondit, tum futuros, quum
ossa Orestis, filii Agamemnonis, ad se attulissent. (3)
At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto potue-
runt, rursus ad deum mittunt sciscitatuos, quonam loco
situs Orestes esset. Id interrogantibus consultoribus hæc
respondit Pythia :

Est quædam Arcadiæ Tegæ in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati;
repulsus pulsus, noxæ superindita noxa.
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegæ sperabere victor.

(4) Ubi hæc quoque audierunt Lacedæmonii, nihilo magis
reperire potuerunt, omnia licet disquirentes : donec tan-
dem Lichas, unus ex iis Spartanis qui (*benemeriti*) Aga-
thoergi vocantur, invenit. (5) Sunt autem Benemeriti
illi, cives e militia equestri egressi, ætate semper maximi,
quinque quotannis : qui eo anno, quo ex equitibus exeunt,
non debent otium agere, sed reipublicæ causâ Spartanor-
um alius alio dimittuntur.

LXVIII. Ex horum igitur hominum numero Lichas id
quod quærebatur invenit Tegæ, quum fortuna usus, tum
solertia. Nam quum eo tempore jus commercii esset La-
cedæmonii cum Tegeatis, intrans ille Tegæ in ferrariam
officinam, spectabat ibi procudendi ferri rationem, mira-
baturque id quod fieri videbat. (2) Cujus admirationem ani-
madvertens faber, cessans ab opere ait : « Profecto magis
quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod
ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita ad-
miraris. (3) Hac ipsa enim in aula puteum quum facere
vuluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum.

σορῶ ἑπταπῆχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μη-
 δαμὰ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνοίξα αὐτὴν καὶ
 εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ· μετρήσας
 δὲ συνέχισα ὀπίσω. » (4) Ὁ μὲν δὲ οἱ εἶλεγε τὰ περ
 ὅπως, ὃ δὲ ἐννώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν
 Ὀρέσταν κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
 βαλλόμενος· τοῦ χαλκῆος δύο ὁρέων φύσας τοὺς ἀνέμους
 εὑρίσκει ἔοντας, τὸν δὲ ἀκμονα καὶ τὴν σφῦραν τὸν τε
 τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον
 10 τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ τοῖόνδε τι εἰκάζων,
 ὡς ἐπὶ κακῇ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. (5) Συμ-
 βαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην ἔφραξε
 Λακεδαιμόνιοις πᾶν τὸ πρῆγμα. Οἱ δὲ ἐκ λόγου πλα-
 στοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτὴν ἐδίωξαν. (6) Ὁ δὲ ἀπικό-
 15 μενος ἐς Τεγέην καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν
 πρὸς τὸν χαλκέα ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν
 αὐλήν. Χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσας, ἐνοικήσθη, ἀνορύξας
 ἐς τὸν τάφον καὶ τὰ δστία συλλέξας οἶχετο φέρων
 ἐς Σπάρτην. (7) Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως
 20 περὶ αὐτὰ ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ
 ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς
 Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

LXIX. Ταῦτα δὲ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροΐ-
 σος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους ὧρὰ τε φέροντας καὶ
 25 δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν
 χρῆν. Οἱ δὲ ἔλθόντες ἔλεγον, « ἔπεμψε ἡμέας Κροΐσος ὁ
 Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε, ὦ
 Λακεδαιμόνιοι, χρῆσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἑλληνα φίλον
 προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προσεσθάναι τῆς
 30 Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλεῦμαι
 φίλος τε ἐθέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἀνευ τε δόλου
 καὶ ἀπάτης. » (2) Κροΐσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων
 ἐπεκλήρουετο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηκοῦσας καὶ αὐτοὶ
 τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροΐω γενόμενον ἤσθησάν τε τῇ
 35 ἀπὸ τῶν Λυδῶν καὶ ἐποιήσαντο ὅρκια ξεινίης περὶ καὶ
 ξυμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ
 Κροΐσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. (3) Πέμπαντες γὰρ
 οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἀγαλμα
 βουλόμενοι χρήσασθαι τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν
 40 Θόρνακι ἱδρυται Ἀπόλλωνος· Κροΐσος δὲ σφι ὠνεομέ-
 νοις ἔδωκε δωτήνην.

LXX. Τούτων τε ὦν ἐννεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν
 συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ οἱ ἐκ πάντων σφέας προκρί-
 νας Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. (2) Καὶ τοῦτο μὲν αὐ-
 45 τοὶ ἔσαν ἐτοιμοὶ ἐπαγγεῖλαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι
 χρητῆρα χάλκεον ζωδίον τε ἐξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ
 χεῖλος καὶ μεγάλῃ τριηκοσίου ἀμφορέας χωρόντα ἄγον,
 δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροΐω. Οὗτος δὲ χρητῆρ οὐκ
 ἀπῆκετο ἐς Σάρδεις δι' αἰτίας διαφασίας λεγομένας τάσδε. (3)
 50 Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ἀγόμενος ἐς τὰς
 Σάρδεις ὁ χρητῆρ ἐγένετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι
 Σάμιοι ἀπελοῖατο αὐτὸν νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες·
 αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ὑστέρησαν οἱ ἄγον-
 τες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν χρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ

Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuisssem,
 fuisse umquam majores quam nunc sunt homines, aperui
 loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine :
 ejus postquam mensuram cepi, rursus terra obrui. » (4)
 Hæc illo quæ viderat referente, Lichas narrata animo vol-
 vens, conjectabat esse hunc Orestem, quem oraculum
 dixisset. Conjectabat autem hac ratione : duos videns fa-
 bri ferrarii folles, hos esse ventos illos reperiebat ; incudem
 vero et malleum, pulsum illum et repulsum ; procusum porro
 ferrum, noxam superinditam noxæ ; quod quidem ex ea
 conjectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset
 ferrum. (5) Quæ quum ita ille conjectasset, Spartam abiit,
 totamque rem Lacedæmoniiis exposuit. Tum illi ex compo-
 sito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mul-
 cant. (6) Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit
 fabro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret. Cui diu
 quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, ibi
 habitavit ; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartam-
 que remigrans transportavit. (7) Quo ex tempore, quoties
 vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello
 excessere Lacedæmonii : eisdemque jam major etiam pars
 Peloponnesi erat subjecta.

LXIX. Hæc igitur cuncta quum Cræsus comperisset, le-
 galos Spartam misit dona ferentes, societatem petitem,
 quibus quæ dicere oporteret mandavit. Qui ubi advenere,
 his usi sunt verbis : « Misit nos Cræsus, Lydorum rex alio-
 rumque populorum, hæc dicens : O Lacedæmonii, quo-
 niam deus me per oraculum monuit, ut Græcum mihi
 adsciscerem socium, vos autem audio principatum tenere
 Græciæ, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus
 esse cupiens et socius absque dolo et fraude. » (2) Hæc
 Cræsus per legalos nunciavit. Quorum adventu gavisi La-
 cedæmonii, qui et ipsi oraculum Cræso editum cognove-
 rant : hospitium et societatem pacto fœdere cum eo con-
 traxerunt ; nam et antea jam beneficiis nonnullis a Cræso
 fuerant adfecti. (3) Sardes enim quum misissent Lace-
 dæmonii ad emendum aurum, quo usuri erant in statuam
 hanc quæ Apollini posita nunc est in Thornace Laconia, Cræsus illud emturis dono dederat.

LXX. Quum hanc igitur ob causam, tum quod ipsos
 reliquis omnibus præferens Græcis selegisset amicos, socie-
 tatem belli admiserunt Lacedæmonii. (2) Ad quam non
 modo parati erant denunciandi, verum etiam craterem
 æneum fabricandum curarunt, multis inagunculis circa
 exterius labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas ca-
 peret amphoras, quem ad Cræsum miserunt, dono hoc il-
 lum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non pervenit,
 cujus rei causa dupliciter narratur. (3) Lacedæmonii
 quidem aiunt, quum Sardes veheretur crater ille et prope
 Samum esset, Samios, re cognita, navibus longis advectos,
 eum interceptisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedæmonios
 craterem advehentes, quum sero venissent et Sardes ex-

Σάρδεις τε καὶ Κροῖσον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν χρη-
τῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι
μιν ἐς τὸ Ἑραῖον· τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμνοι λέγοιεν
ἀπικόμνοι ἐς Σπάρτην ὡς ἀπαιρηθείσαν ὑπὸ Σαμίων.

LXXI. Κατὰ μὲν νυν τὸν χρητῆρα οὕτω ἔσχε,
Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐποιεῖτο στρατηγὴν
ἐς Καππαδοκίην, ἑλπίσας καταρῆσθαι Κύρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. (2) Παρασκευαζομένου δὲ
Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν νο-
μίζόμενος καὶ πρόσθε εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς
γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνε-
βούλευσε Κροῖσῳ τάδε· οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις· (3) « ὦ
βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευά-
ζεαι, οἱ σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτῖνην δὲ τὴν ἀλ-
λῃν ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι,
ἀλλ' ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέαν· πρὸς δὲ οὐκ
οἶνω διαχρέονται, ἀλλ' ὑδροποτέουσι, οὐ οὔκα δὲ ἔχουσι
τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. (4) Τοῦτο μὲν δὴ,
εἰ νικήσεις, τί σφραγ ἀπαιρήσειςαι, τοῖσι γε μὴ ἔστι μη-
δέν; τοῦτο δὲ, ἢν νικήθῃς, μάθε δσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις·
γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέζονται οὐδὲ
ἀπωστοί ἐσονται. Ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ
ἐπὶ νόον ποιῶσι Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοὺς. »
(5) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον· Πέρσῃσι γὰρ,
πρὶν Λυδοὺς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἀδρὸν οὔτε ἀγα-
θὸν οὐδέν.

LXXII. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὅπ' Ἑλλήνων Σύριοι
οὐνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι τὸ μὲν πρότερον
ἢ Πέρσας ἄρξαι Μήδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. Ὁ
γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ
Ἄλυσ ποταμός, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλι-
κίων, μετὰ δὲ Ματινῶν μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ
τοῦ ἐτέρου Φρύγας παραμειβόμενος δὲ τούτους καὶ
ῥέων ἄνω πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν ἐνθὲν μὲν Συρλοὺς Καπ-
παδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. (2)
Οὗτω δ' Ἄλυσ ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς
Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν
Εὐξείνιον πόντον. Ἔστι δὲ αὐτῇν οὗτος τῆς χώρας ταύ-
της ἀπάσης μήκος ὁδοῦ εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι
ἀνασιμῶνται.

LXXIII. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καπ-
παδοκίην τῶνδε εἵνεκεν, καὶ γῆς ἡμέρῳ προσκτήσασθαι
πρὸς τὴν ἐωυτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῷ
χρησθηρίῳ πίσυνος ἐὼν καὶ τίσασθαι ἐθέλων ὑπὲρ Ἀ-
στυάγεω Κύρον. (2) Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρειω,
ἐόντα Κροῖσου μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλέα, Κύρος
ὁ Καμβύσῳ καταστρεφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμ-
βρὸν Κροῖσῳ ᾧδε. (3) Σκυθῶν τῶν νομάδων εἰλη ἄν-
δρῶν στασιάσασα ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυ-
ράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μήδων Κυαξάρης ὁ Φρα-
όρτω τοῦ Δηϊόκειω, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶ-
τον περιεῖπε εὖ ὥς ἐόντας ἱκέτας, ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ
ποιεῦμενος αὐτοὺς, παιδᾶς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσαν
τε ἐκμαθεῖν καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. (4) Χρόνου

pugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in
Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere em-
tum in Junonis templo consecrasset : fortasse autem hos,
qui eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse ipsas
illum a Samiis vi ablatum.

LXXI. Ac de cratere quidem ita res se habuit. Cræsus
vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Cappadociam
bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se
sperans. (2) Dum vero bellum adversus Persas Cræsus pa-
rabat, Lydorum aliquis, qui et jam ante habebatur sa-
piens, et ab hac, quam tunc dixit, sententia vel maxime
etiam nomen est inter Lydos adeptus (Sandanis vocabatur)
his verbis Cræsum admonuit : (3) « O rex, inquit, tales adver-
sus homines tu bellum paras, qui coriaceas braccas et ex
corio reliquam vestem gestant : qui comedunt non quantum
volunt, sed quantum habent, aspero solo utentes : ad hæc
non vino utuntur, sed aquam bibunt : non ficos habent quas
comedant, nec aliud bonum ullum. (4) Hos igitur sive
viceris, quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fueris,
vide quot quantaque bona sis amissurus. Nostra enim bona
postquam degustaverint, nolent ea e manibus dimittere,
neque se abigi patientur. Equidem igitur diis habeo gra-
tias, quod Persis non in animum inducunt bello invadere
Lydos. » (5) Hæc ille dicens, Cræso non persuasit. Etenim
Persis, priusquam Lydos subegissent, nihil delicati, nihil
boni fuerat.

LXXII. Cappadoces illi a Græcis Syrii nominantur. Fue-
rant autem hi Syrii, priusquam Persæ obtinuisent imperium
Medorum potestati subjecti : tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici Halys fluvius erat ; qui
ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra
Matienos habet, a sinistra Phrygas ; quos præterlapsus versus
boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a
læva vero Paphlagonas disjungit. (2) Ita Halys fluvius
omnem fere inferiorem disternit Asiam, a mari quod
Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum ; estque
hæc cervix totius hujus regionis : longitudinem quod attinet
itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

LXXIII. Bellum autem Cræsus Cappadociæ intulit his
decaussis : partim quidem potiundæ regionis illius deside-
rio, quam suæ adjicere ditioni cupiebat ; maxime vero, quod
oraculo confisus ultionem capere de Cyro vellet Astyagis
caussa. (2) Astyagem enim, Cyaxaris filium, Cræsi adfi-
nem, Mediæ regem, Cyrus Cambysis filius bello victum
captumque tenebat. Adfinis autem Cræsi factus erat Astya-
ges hac ratione. (3) Scythiarum nomadum turma per sedi-
tionem in terram Medicam secesserat, quo tempore Medis
imperabat Cyaxares, Phraortæ filius, Dejocis nepos, qui
Scythas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat.
Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem tradidit, qui
et linguam eorum et sagittandi artem addiscerent. (4) Inter-

δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνεικε ἑλπίειν σφέας μὴδὲν νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῆσι χερσὶ ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως
 6 κάρτα περιέσπε ἀεικίη. (5) Οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παύοντες, ὥστε ἀνάξια σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐδουλεύσαντο τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παιδῶν ἕνα κατακόψαι, σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαξάρει δοῦναι φέροντες ὡς ἄγρην
 10 δῆθεν, δόντες δὲ τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρ' Ἀλυάττεα τὸν Σαδουάττεω ἐς Σάρδις. (6) Ταῦτα καὶ ἐγένετο· καὶ γὰρ Κυαξάρης καὶ οἱ παρόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο, καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττεω ἰκέται ἐγένοντο.

15 LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεοῖδου τοὺς Σκύθας ἐξαίτεοντι Κυαξάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγεγόνες ἐπ' ἔτεα πέντε, ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μῆδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομα-
 20 χίην τινὰ ἐποίησαντο. (2) Διαφέρουσι δὲ σφι ἐπ' ἴσης τὸν πόλεμον τῷ ἔκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήνεικε ὥστε τῆς μάχης συνιστάσεως τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. (3) Τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἰωσι προηγόρευσε
 25 ἔσεσθαι, οὖρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τούτου ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἢ μεταβολῇ. (4) Οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεῖτε εἶδον νύκτα ἀντ' ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι ἐιρήνην ἐνωτοῖσι γενέσθαι. Οἱ δὲ συμβιβά-
 30 σαντες αὐτοὺς ἔσαν οἷδε, Συένεσις τε ὁ Κίλις καὶ Λαθύνητος ὁ Βαβυλώνιος. (5) Οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἐγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυάγῃ τῷ Κυαξάρει παιδί· ἀνευ γὰρ ἀναγ-
 35 καίης ἰσχυρῆς συμβάσεως ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. (6) Ὅρκια δὲ ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἑλλήνες, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ τὸν βραχίονα ἐπιτάμυνται ἐς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

40 LXXV. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος ἐόντα ἐνωτοῦ μητροπάτορα καταστρεφάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέην· τὰ Κροῖσος ἐπιμειφόμενος τῷ Κύρῳ ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρη-
 45 σμοῦ κιβδῆλου, ἐλπίσας πρὸς ἐνωτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖραν. (2) Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν, ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ
 50 Μιλήσιος διεβίβασε. (3) Ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου δυνάμει οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ τούτου τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρῶντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ

jeclo tempore, quum venatum semper exirent Scythæ, et nunquam non aliquid adferrent, accidit aliquando ut nihil caperent : quos vacuis manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad iram præceps, asperè admodum et contumeliose accepit. (5) Tum illi, indigne secum actum ægerime ferentes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris, qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra concidere ; et eodem modo paratum quo ferinam parare consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattæ filium, Sardes sese recipere. (6) Atque ita etiam, ut illi decreverant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo erant convivæ, carnes istas gustarunt ; et Scythæ, perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.

LXXIV. Post hæc, quum Alyattes repenti Cyaxari Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos gestum est per quinque continuos annos : quo in bello Medi sæpe de Lydia, sæpe vero etiam de Medis Lydi victoriam retulerunt ; semel etiam nocturno quodam prælio dimicarunt. (2) Scilicet pari utrumque fortuna bellum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam signa contulissent, jamque ferretur pugna, subito dies in noctem converteretur : (3) quam diei mutationem Thales Milesius Ionibus prædixerat, hunc ipsum annum præfiniens, quo facta est illa immutatio. (4) Lydi vero et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam magis utrique componendæ paci cœperunt studere. Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix, et Labynetis Babylonius ; (5) quibus rem urgentibus factum est ut et fœdus inter partes pangeretur, et mutua jungerentur connubia : decreverunt quippe, ut Alyattes filiam suam Aryenim Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. (6) Fœdus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Græci, nisi quod præterea brachia incidunt summa in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

LXXV. Hunc igitur Astyagem, avum suum maternum, Cyrus regno dejectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Cræsus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret ; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. (2) Ubi vero ad Halyn fluvium pervenit Cræsus, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, cupias traduxit ; ut vero vulgo Græci narrant, Thales eas Cræso traduxit Milesius. (3) Dubitante enim rege quo pacto flumen transmitterent copię suæ (necdum enim eo tempore pontes hos exstitisse), Thaletem aiunt, quum in casuris adesset, effecisse ut flumen, quod a levia exercitus fluebat, a

καὶ ἐκ δεξιῆς βέειν, ποιῆσαι δὲ ὧδε· (4) ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον διώρυγα βαθέαν δρύσσειν, ἔγοντα μνηοειδέα, ὥπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυγα ἐκτραπό-
 5 μένος ἐκ τῶν ἀρχαίων βεέθρων, καὶ αὐτὶς παραμειδόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι, ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάγιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. (5) Οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον βεέθρον ἀποξηρανθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ
 10 προσέειμαι· κῶς γὰρ ὁπίσω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν;

LXXVI. Κροῖσος δὲ ἐπεῖτε διαβὰς σὺν τῇ στρατῷ ἀπῆκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλυμμένην (ἥ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον,
 15 κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστα καὶ κειμένη), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. (2) Καὶ εἴλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἡνδραποδίσατο, εἴλε δὲ τὰς περιουκίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε οὐδὲν ἔοντας αἰτίους ἀναστάν-
 20 τος ἐποίησε. (3) Κύρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας ἡντιούτω Κροίσῳ. Πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας ἐπειράτῳ σφας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. (4) Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 25 θοντο, Κύρος δὲ ὡς ἀπῆκετο καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. Μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. Καὶ τὰ μὲν
 30 στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτω ἡγωνίσατο.

LXXVII. Κροῖσος δὲ μεμψθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στρατεύμα (ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμψθεὶς, ὡς τῇ
 35 ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτῳ ἐπιῶν ὁ Κύρος, ἀπῆλυνε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον (ἐποίησάτο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἥπερ πρὸς Λακεδαιμονίους), μεταπειψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τοῦτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη, ἐτυ-
 40 ράννυνε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαθύνητος), ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητὸν, ἁλίσας τε δὴ τοῦτους καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιὴν ἐνένωντο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα
 45 τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ ὁ μὲν ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπῆκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τὸν δὲ παρεόντα καὶ μα-
 50 χεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείε διεσκέδασε, οὐδαμὰ ἑλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἡγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσῃ ἐπὶ Σάρδεις.

LXXVIII. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προά-
 στειον πᾶν ὁφίων ἐνεπλήσθη· φανέντων δὲ αὐτῶν οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομάς νέμεσθαι, φοιτούντες κατῆ-

dextra etiam fluere. Effecisse autem aiunt hunc in modum :
 (4) exorsum ab ea fluvii parte, quæ supra castra erat, al-
 tam effodisse fossam, et lunata specie ita duxisse, ut, post-
 quam castra ad fluvium locata circuisset a tergo, flumen
 illac ex pristino alveo per fossam aversum, et castra rursus
 præterlapsus, in pristinum alveum influeret. Ita, simulat-
 que divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse. (5) Nonnulli vero etiam aiunt, pristinum al-
 veum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non persua-
 dent; quo enim modo, quum reversi sunt, flumen transie-
 runt?

LXXVI. Cræsus igitur, superato cum copiis fluvio, in
 eam Cappadociæ partem pervenit, quæ Pteria nominatur,
 estque totius hujus regionis pars validissima, ex adverso fere
 Sinopes urbis ad Pontum Euxinum sita. Ibi castris positus,
 prædia devastavit Syriorum, (2) et oppidum Pteriorum
 cepit in servitutemque redegit : cunctaque etiam finitima
 cepit oppida, Syriosque nihil commeritis funditus evertit.
 (3) Tum Cyrus, coactu exercitu, adsumtisque omnibus qui
 in medio incolebant, obviam Cræso ivit. Priusquam autem
 educere aggrediretur copias, caduceatores ad Iones misit so-
 licitandos ut a Cræso deficerent. (4) Et Iones quidem
 non paruerunt : Cyrus vero ut advenit, castra Cræso op-
 posuit; et ibidem in terra Pteria valido impetu vires invi-
 cem tentarunt. Acri prælio commisso, multis utrumque oc-
 cisis, ad extremum, quum nox ingrueret, neutram in par-
 tem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in
 modum uterque exercitus pugnaverat.

LXXVII. Cræsus vero, quem copiarum suarum pauci-
 tatis pœnitebat : nam militum ejus, qui conflixerant, multo
 minor, quam Cyri, numerus fuerat : ea de causa, quum
 postridie ejus diei Cyrus adgredi illum non conaretur, Sar-
 des reversus est, habens in animo et Ægyptios evocare ex
 fœdere (quorum cum rege Amasi, prius quam cum Lacedæ-
 moniis, fœdus inerat), et Babylonios arcessere (nam et
 cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id
 tempus Babyloniorum Labynetus erat), et Lacedæmoniis
 denunciare, ut ad definitum tempus adsint : denique hisce
 conjunctis, suisque ipsius copiis contractis, constituerat,
 simulatque præterisset hiems, primo vere expeditionem in
 Persas suscipere. (2) Hæc ille animo agens, ut Sardes ve-
 nit, nuncios misit ad socios, qui illis edicerent, ut ad quin-
 tum mensem Sardes convenirent. Præsentem vero exerci-
 tum, qui cum Persis pugnaverat, qui ibi aderat mercede
 conductus, omnem dimisit dispersitque; nequaquam ratus
 fore ut Cyrus, qui pari adeo Marte pugnasset, adversus
 Sardes copias suas duceret.

LXXVIII. Hæc dum secum reputat Cræsus, suburbana
 omnia serpentibus impleta sunt : quos equi, ut adparuerunt,
 omissis pascuis consuetis, accedentes deglutiebant. Id Cræso

σθιον. Ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε
 τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ ἔπειπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξη-
 γητὰς Τελμησέων. (2) Ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρό-
 ποιαι καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησέων τὸ ἐθέλει σημαίνειν
 τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι· πρὶν γὰρ
 ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις ἦλω ὁ Κροί-
 σος. (3) Τελμησέες μέντοι τὰδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλ-
 λόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικ-
 ομένον δὲ τοῦτον καταστρέψεται τοὺς ἐπιχωρίους,
 λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ
 ἐπὶ ἡλυδα. (4) Τελμησέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο
 Κροίσῳ ἥδη ἡλωκότε, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ
 Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον.

LXXIX. Κύρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου
 μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερῇ, μαθὼν
 ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασχεδᾶν τὸν στρατὸν,
 βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμα οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύ-
 νατον τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον
 ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. (2) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα
 ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν
 ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. (3)
 Ἐνταῦθα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ
 παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε,
 δμῳς τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. (4) Ἦν δὲ τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρωϊώτερον
 οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδοῦ. Ἦ δὲ μάχῃ σφέων ἦν
 ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν
 ἱππεύεσθαι ἀγαθοί.

LXXX. Ἐς τὸ πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ
 τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ Σαρδινηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν
 (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ βέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος
 συρρηγνῦσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεούμενον δὲ Ἑρμῶν, ὃς
 ἐξ οὐρέος ἱεροῦ μητρος Δινδυμήνης βέων ἐκδιδοὶ ἐς θά-
 λασσαν κατὰ Φωκίαν πόλιν), ἐνταῦθα ὁ Κύρος ὡς εἶδε
 τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρωδῆσας
 τὴν ἵππον ἐποίησε Ἀρπάγου ὑποδεμένου ἀνδρὸς Μήδου
 τοιόνδε. (2) Ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἐνωτοῦ εἰποντο σι-
 τοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλί-
 σας καὶ ἀπελὼν τὰ ἄγθεα ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε
 ἵππαδα πολλὴν ἐσταλμένους, σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσ-
 ἔταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προΐεναι πρὸς τὴν Κροίσου
 ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἐπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέ-
 λευε, ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον.
 (3) Ὡς δὲ οἱ πάντες διετετάχато, παραίνεσε τῶν μὲν
 ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους κτείνειν πάντα τὸν ἐμ-
 ποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδ'
 ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. (4) Ταῦτα μὲν πα-
 ραίνεσε, τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε
 εἶνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε
 τὴν ἰδέην αὐτῆς ὁρῶν οὔτε τὴν ὁσμὴν ὀσφραϊνόμενος.
 Αὐτοῦ δὲ ὢν τοῦτου· εἶνεκεν ἐσσεόφιστο, ἵνα τῷ
 Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἱππικόν, τῷ δὲ ἦτι καὶ ἐπείχε
 ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. (5) Ὡς δὲ καὶ συνήϊσαν ἐς τὴν
 μάχην, ἐνταῦθα ὡς ὀσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ

cernenti visum est, ut erat, esse portentum : itaque e ve-
 stigio misit qui haruspices consularent Telmessenses. (2) Sed
 consultoribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
 prodigium edoctis, non contigit, ut Cræso renunciare res-
 ponsum possent ; nam priusquam Sardes renavigassent,
 captus Cræsus erat. (3) Atqui Telmessenses ita censuerant,
 exercitum peregrinum ingressurum esse terram Cræsi, et
 incolas oppressurum : serpentes enim, aiebant, esse terræ
 filios ; equos autem, hostes et advenas. (4) Et hæc quidem
 responderunt Telmessenses Cræso jam capto, sed nescii
 adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Cræso acci-
 disset.

LXXIX. At Cyrus certior factus Cræsum, quum conti-
 nuo post pugnam in Pteria pugnatum copias suas domum
 reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio
 inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adver-
 sus Sardes ducere, priusquam Lydorum copię rursus col-
 lectæ essent. (2) Atque, ut ei visum erat, ita protinus fecit.
 Nam exercitum in Lydiam ducens, ipse nuncius Cræso
 advenit. (3) Ibi tum Cræsus in magnam consilii inopiam
 adductus, quum longe secus atque exspectaverat res ceci-
 disset, tamen Lydos in prælium eduxit. (4) Erat autem ea
 ætate nullus Asiæ populus fortior, nec magis strenuus, quam
 Lydius. Pugnandi genus erat ex equis ; hastasque gestabant
 prælongas, et equitandi inprimis erant periti.

LXXX. Quum in campo esset concursus, ante urbem
 Sardianam sito, magno et nudo, quem perfluentes cum
 alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in eum qui
 maximus est, cui nomen Hernus ; qui, e monte Matri Din-
 dymenæ sacro ortus, in mare se exonerat juxta Phocæam
 urbem : hic ubi Lydos ad pugnandum instructos vidit Cy-
 rus, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi tale
 iniit consilium. (2) Coactis omnibus quæ exercitum ipsius
 sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus,
 sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos :
 quibus ita instructis præcepit, ut cæteras copias præirent
 adversus Cræsi equitatum ; peditatum vero jussit camelo-
 rum aciem subsequi ; denique post pedestrem aciem equi-
 tatum omnem locavit. (3) His omnibus ita ordinatis, edi-
 xit ne cui parcerent Lydorum cæterorum, sed occiderent
 cunctos qui resisterent, Cræsum vero ipsum non oc-
 ciderent, ne si captus quidem repugnaret. (4) Hoc impe-
 rium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit
 hac de causa : camelum equus reformidat, sdeo qui-
 dem ut nec speciem ejus intueri, nec odorem percipere
 sustineat. Ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut
 Cræso inutiles essent equestres copię, quibus vel maxime
 se prævaliturum Lydus cogitaverat. (5) Atque etiam, post-
 quam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque

ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὅπισω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἑλίπς. (5) Οὐ μόνον οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐκθεῦναι δεῖλοι ἔσαν, ἀλλ' ὥς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων περὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλον. Χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν ἐτράποντο οἱ Λυδοί, κατελιθθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορχεῦντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

LXXXI. Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκει πολιορκίῃ, Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἕσσεσθαι τὴν πολιορκίῃν ἐπέμπε ἐκ τοῦ τείχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμάχιας· οἱ μὲν γὰρ πρότερον δισπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις, τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέσσεσθαι βωθέειν ὡς πολιορχεμένου Κροίσου.

LXXXII. Ἐς τε δὴ ὧν τὰς ἄλλας ἐπέμπε συμμάχιας καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. Τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπέτωκε ἑρὶς ἐούσα πρὸς Ἀργείους περὶ χώρου καλεμένου Θυρέας· τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας ἐούσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἦν δὲ καὶ ἡ μέγρι Μαλειὸν ἢ πρὸς ἑσπέρην Ἀργείων, ἣ τε ἐν τῇ ἡπειρῷ χώρῃ καὶ ἡ Κυθρήν νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. (3) Βωθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνταῦθα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες ὥστε τριηχοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι, ὁκότεροι δ' ἂν περιγέγωνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν ἑωυτοῦ μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρόντων τῶν στρατοπέδων ὁρέοντες οἱ ἕτεροι ἰσχυρομένους τοὺς σφετέρους ἐπαμύνοιν. (4) Συνθέμενοι ταῦτα ἀπαλλάσσοντο, λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. Μαχόμενων δὲ σφρων καὶ γινομένων ἰσχυρῶν ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλκίνορ τε καὶ Χρομῖος, Λακεδαιμονίων δὲ Ὀθρυάδης· ὑπελείθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. (5) Οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων ὡς νενικηκότες ἔθεον ἐς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον ἐν τῇ τάξιν εἶχε ἑωυτόν. Ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυθνανόμενοι ἀμφοτέροι. (6) Τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν ὡς ἑωυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασιν, οἱ δὲ τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμεινάντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς· τέλος δὲ ἐκ τῆς ἑρῖδος συμπεσόντες ἐμάχοντο, πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν ἐνίκων Λακεδαιμονίων. (7) Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατακυριεύονται τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομέοντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφί χρυσοφορῆσαι, πρὶν ἂν Θυρέας ἀναώσωσιν· Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομέοντες πρὸ τοῦ ἀπὸ τούτου κομῆειν. (8) Τὸν δὲ ἐντὶ λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηχοσίων,

olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Croeso spes erat. (6) Nec vero idcirco Lydi continuo abjicere animos; sed, re cognita, ab equis dealientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque cæsis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

LXXXI. Duni vero obsidionem parant Persæ, Croesus in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coenndum Sardes quintum mensem edixerant: nunc hos emisit oratum, ut quam celerrime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsesso.

LXXXII. Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedæmonios. Per idem vero illud tempus ipsis etiam Spartanis acciderat ut contentionem haberent cum Argivis, de loco cui nomen Thyrea. Hasce quippe Thyreas, quum essent Argolicæ ditionis, Lacedæmonii Argivis ademptas tenebant. (2) Etenim Argivorum etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula Cytheria, reliquæque insulæ. (3) Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi convenerunt cum Lacedæmoniis, pactique sunt ut trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquis autem exercitus utrorumque domum discederet, neque præsto esset dum illi pugnarent; ea scilicet caussa, ne, si adessent exercitus, parti quam succumbentem alterutri viderent, auxilium sui ferrent. (4) His conventis disgressi sunt; selecti vero ex utrisque relict, certamen inierunt: qui quum æquo Marte pugnassent, ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis Alcenor et Chromius, ex Lacedæmoniis Othryades. Hi autem interveniente nocte supererant. (5) Duo igitur Argivi, ut qui vicissent, cursu Argos repelierunt; Lacedæmonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cadaveribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: (6) ac statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Argivi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedæmonii vero, illos profugisse demonstrantes, suum vero perstitisse, et cadavera spoliassæ Argivorum. Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes, pugnam capessunt; et, multis utrimque cæsis, Lacedæmonii victores discedunt. (7) Quo ex tempore Argivi, tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent, legem condiderunt, sese devoventes, ne prius comam aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario Lacedæmonii, quum antehac non comarentur, legem tulerunt, ut ab hoc tempore alerent comam. (8) Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othryadem, aiunt pudore retentum ne

Ἰθρυάδεα, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην τῶν οἱ συλλογιζέμενοι διεφθαρμένω, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρήσι καταγρήσασθαι ἐαυτόν.

LXXXIII. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐνεστέωτων πρηγμάτων ἦκε δ Σαρδινὸς κῆρυξ δεόμενος Κροίσῳ βοθέειν πολιορκευμένῳ. Οἱ δὲ ὁμῶς, ἐπεῖτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὥρμεάτο βοθέειν. Καί σφι ἤδη παρεσκευασμένοι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοιμῶν, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ὡργηθεὶς. Οὕτω δὲ οὗτοι μὲν συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην ἐπέπαυτο.

LXXXIV. Σάρδιες δὲ ἦλυσαν ὧδε. Ἐπειδὴ τεσσερεσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκευμένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἐαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε τῷ πρώτῳ ἐπιθάνει τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο πεηρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προσχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ Μάρδος ἐπειρᾶτο προσβαίνειν, τῷ οὐνόμα ἦν Ἰγροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ γὰρ ἦν δεῖνόν κατὰ τοῦτο μὴ ἄλλῳ κοτέ. (3) Ἀπότομός τε γὰρ ἐστὶ ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης δὲ πρότερον βασιλεὺς Σαρδίων μούνη οὐ περιήνευκε τὸν λέοντα τόν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησεῖον δικασάντων ὡς περιενειγθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος ἔσσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. (4) Ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τοῦτο ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦ Τιμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. (5) Ὁ ὢν δὲ Ἰγροιάδης οὗτος δὲ Μάρδος ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν τινὰ Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. Τότε δὲ δὴ αὐτὸς τε ἀναβείβηκε καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. Προσβάντων δὲ συγχνῶν, οὕτω δὲ Σάρδιες τε ἡλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

LXXXV. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. Ἦν οἱ παῖς, τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφρωνος δέ. Ἐν τῇ ὦν παρελθούσῃ εὖστοι δὲ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοῦς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφει χρησομένου. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε, μὴ βούλει πολυεύκτοιν ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν παιδὸς φβεγγομένου. Τὸ δέ σοι πολὺ λῶϊον ἀμφοῖς ἔμμεναι· αὐδῶσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλεω.

Ἀλίσκομένῳ δὲ τοῦ τεύχεος, ἦτε γὰρ τῶν Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν δρέων ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκει, οὐδὲ τί οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· (3) δὲ παῖς οὗτος δὲ ἄφρωνος ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ, « ὦν θρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. » Οὗτος μὲν δὲ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς.

occisis commilitonibus Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi conscivisse.

LXXXIII. Hæc dum apud Spartanos aguntur, adventit Sardinianus legatus, orans ut obsesso Cræso suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum jam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Cræsumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedæmonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

LXXXIV. Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptæ erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat coplis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. (2) Mox periculo a militibus facto, postquam conatus non respondit successus, ibi tum, quiescentibus cæteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrcæades, adscendere conatus est ea parte arcis, qua nulli locati custodes erant; quia non verendum visum erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. (3) Est enim ibi abrupta arx et inexpugnabilis: qua una etiam parte Meles, rex antiquus Sardium, non circumtulera leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum responsum edidissent Telmessenses, si leo ille circa murum circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. (4) Meles igitur circa reliquum murum circumferens, qua expugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spreverat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea Tmolus opposita pars urbis. (5) Hyrcæades igitur hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam quæ superne devoluta erat, eandemque reportantem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc igitur et ipse adscendit, et ejus vestigia legentes plures Persarum adscendebant. Quum igitur frequenti numero adscendissent, ita Sardes captae sunt, atque urbs omnis direpta.

LXXXV. Ad ipsum autem Cræsum quod spectat, gesta sunt hæcce. Erat ei filius, cujus etiam supra mentionem feci, cætera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Cræsus hujus pueri causa, cum aliis initis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consulerent. (2) Responderat autem ei Pythia hæc:

Lyde genus, rex multorum, valde inscie Cræse, ne cura gnati exoptatam audisse loquentis intra ædes vocem, sine qua melius tibi longe: ille die quoniam primum infelice loquetur.

Nunc capta arce quum Persarum aliquis, cui ignotus Cræsus erat, illum peteret occisurus; Cræsus quidem, invadentem se conspiciens, ob præsentem casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset percussus oppetere mortem: (3) at puer hic mutus, ubi Persam vidit irrudentem, præ metu doloreque rupit vocem, dixitque: « Homo, ne occide Cræsum! » Sic igitur hic tum primum vocem edidit: et post hæc jam per omne vitæ tempus loquela usus est.

LXXXVI. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσαρεσκαίδεκα καὶ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κύρον. (2) Ὁ δὲ συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνέβιδασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδῳσι δεδεμένον καὶ δις ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας, ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγιέειν θεῶν δτεωδῇ, εἶτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων, εἶτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνέβιδασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἰδέναι εἰ τίς μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. (3) Τὸν μὲν δὲ ποιεῖν ταῦτα τῷ δὲ Κροῖσῳ ἐστῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελθεῖν, καίπερ ἐν κακῷ ἐόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, οὗ οἱ εἶη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μὴδὲν εἶναι τῶν ζῶντων δλδιον. (4) Ὡς δὲ ἄρα μιν προσετῆναι τοῦτο, ἀνενηκόμενον τε καὶ ἀνασθενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐς τρίς οὐνομάσαι Σόλωνα. Καὶ τὸν Κύρον ἀκούσαντα χελεύσαι τοὺς ἐρμηνέας ἐπείρῃσαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλεῖτο, καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειρωτᾶν. (5) Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτωμένον, μετὰ δὲ, ὡς ἠναγκάζετο, εἶπαι, « τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοις προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἔλθειν. » Ὡς δὲ σπὶ ἄσσημα ἔτραψε, πάλιν ἐπειρωτέον τὰ λεγόμενα. (6) Λιπαρέοντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων ἔλεγε δὴ ὡς ἤλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θηησάμενος πάντα τὸν ἐωυτοῦ ὄλθον ἀποφλαυρίσαι οἰαδῇ εἴπας, ὡς τε αὐτῷ πάντα ἀποβε-
 30 δῆχοι τῇ περ ἐκείνος εἶπε, οὐδέν τι μᾶλλον ἐς ἐωυτὸν λέγων ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκούντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγγέσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἡδὴ ἀμμένης καίεσθαι τὰ περιέσχατα. (7) Καὶ τὸν Κύρον ἀκού-
 35 σαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνθρώπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἐωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσου, ζῶντα πυρὶ διδοίη, πρὸς τε τούτοις δέισαντα τὴν τί-
 40 σιν καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδὲν εἶη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλῶς ἔχον, κελεύειν σθενύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ καὶ καταβιδάξαι Κροῖσον τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. Καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι εἶτε τοῦ πυρὸς ἐπιφατῆσαι.

LXXXVII. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον
 41 μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὅρα πάντα μὲν ἄνδρα σθενύνοντα τὸ πῦρ, δυναμένοντα δὲ οὐκέτι κατα-
 λαβεῖν, ἐπιβῶσασθαι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἰ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι καὶ ῥύσασθαι μιν ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. (2) Τὸν
 46 μὲν δακρύοντα ἐπικαλεῖσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηγεμῆς συνδραμέειν ἑξαπίνης νέφεα καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατα-
 σβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. (3) Οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κύρον ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγα-

LXXXVI. Persæ vero et Sardibus potiti erant, et Cræsum vivum ceperant, postquam regnaverat quattuordecim annos, totidemque dies erat obsessus; qui adeo ex oraculi responso finem imposuit magno suo imperio. Captum vero Persæ ad Cyrum duxerunt: (2) qui ingenti rogo, ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Cræsum jussit imponi, et circa eum his septem Lydorum filios; sive primitias has deo alicui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive etiam religiosum esse Cræsum compererat, et rogo imposuit cupidus sciendi, an deus aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur. (3) Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Cræso vero super pyram stanti in mentem venisse, quamquam cum tanta calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, Neminem viventem esse beatum. (4) Hoc ergo dictum ubi animum ejus subierit, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse Solonem. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, jussisse interpretes e Cræso quærere, quis ille esset quem invocaret; illosque accedentes quærisse. (5) Sed Cræsum initio nihil iis respondisse; ad extremum vero, quum urgeretur, dixisse: « Is est qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiæ prætulissem. » Cujus responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quærebant quid esset quod diceret. (6) Instantibus et operose urgentibus dixit demum quod res erat, quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, et ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati. Hæc dum Cræsus referebat, jam incenso rogo arsisse aiunt extrema circumcirca: (7) Cyrum vero, ubi ex interpretibus cognovit quæ Cræsus dixisset, pœnitentia ductum, cogitantemque quid esset quod, quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, ad hæc veritum deorum vindictam, reputantemque quam nihil esset in rebus humanis stabile, ocysu restingui jussisse accensum ignem, Cræsumque et qui cum eo erant deduci; verum eos, quibus id mandatum esset, vim flammæ non amplius potuisse superare.

LXXXVII. Ibi tum Cræsum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione sententiæ, quum cerneret omnes homines restinguendo igni dare operam, nec coercere illum posse, exclamantem invocasse Apollinem, si quod a se donum ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset et ex præsentī malo se liberaret. (2) Ita inter lacrimas deum invocantē Cræso, repente nubes, quum serenū et tranquillū adhuc fuisset cælum, esse contractas; coortaque tempestate, et vehementissimo effuso imbre, ignem esse extinctum. (3) Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et be-

θός, καταβιάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἶρεσθαι τάδε, « Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι ; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμευοῦτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ. Αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῇ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί μου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι. »

LXXXVIII. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κατίσε τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε, ἀπεθώμαζε τε δρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ 15 ἐκείνων ἐόντες πάντες. (2) Ὁ δὲ συννοή ἐχόμενος ἥσυχος ἦν. Μετὰ δὲ ἐπιστραφεῖς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστυ κεραϊζοντας εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω σιγᾶν ἐν τῇ παρεόντι χρῆ ; » Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε λέγειν ὅ τι βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα λέγων, « οὗτος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργάζεται ; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει καὶ χρήματα τὰ σὰ διαπορεύει. » Κροῖσος δὲ ἀμείβετο, « οὐτε πόλιν τὴν ἐμὴν οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἐτι τούτων μέτα· ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ 25 ἄγουσι τὰ σά. »

LXXXIX. Κύρω δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστησάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορήνῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. Ὁ δὲ εἶπε, « ἐπέετε 30 με θεοὶ ἔδωκαν δοῦλόν σοι, δικαίῳ, εἰ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. » (2) Πέρσαι φύσιν ἐόντες ὕβρισται εἰσὶ ἀχρήματοι. Ἦν ὧν σὺ τούτους περιόδῃς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι· ὅς ἂν αὐτῶν πλεῖστα κατὰ σῃ, 35 τούτων προσδέξασθαι τοι ἐπαναστησόμενον. (3) Νῦν ὧν ποίησον ὧδε, εἰ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. Κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρούμενοι ὥς σφεα ἀναγκάτως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Δίι. 40 Καὶ σὺ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσῃσι βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα, καὶ ἐκείνοι συγγόντες ποιεῖν σε δίκαια ἐκόντες προήσουσι. »

XC. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος ὑπερήδετο, ὥς οἱ ἔδοκε εὖ ὑποτίθεσθαι· αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλάμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελεῖν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, « Κροῖσε, ἀναρτημένου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέως χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν, αἰτέειρ δόσιν ἦντινα βούλει τοι γενέσθαι παραυτίκα. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, ἔσας με χαριεῖα μάλιστα 45 τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα θεῶν μάλιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ ἔξαπατᾷν τοὺς εὖ ποιεύντας νόμος ἐστὶ οἱ. » (3) Κῦρος δὲ εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπαγορευόμενοι παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ ἐπαλλολόγησε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ διάνοιαν καὶ

num virum esse Crœsum, a rogo ad se jussisse eum deduci, atque in hunc modum interrogasse : « quis tibi hominum, Crœse, persuasit, ut irruptione meam in ditionem facta hostis mihi quam amicus esse malueris ? » (4) Cui ille respondit : « hæc ego, o rex, feci tuo prospero, meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Græcorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum præferat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, hæc ut ita fierent, diis puto placuerat. »

LXXXVIII. Hæc postquam Crœsus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se jussit adsidere, et plurima eum observantia prosequeretur, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tum omnes qui cum eo erant. (2) At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus, ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, « Utrum eloqui tibi, inquit, o rex, quod nunc sentio, an tacere hoc in tempore debeo ? » Quem ubi Cyrus fidenter quæ vellet dicere jussit, interrogans ille eum, ait : « Ingens hæc hominum turba quid tandem tanto studio facere properat ? » (3) Tum rex, « Urbem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat. » At Crœsus respondit : « Neque meam urbem, nec meas opes diripit ; nihil enim horum amplius ad me pertinet : sed tua agunt feruntque. »

LXXXIX. Advertit hoc Cræsi dictum animum Cyri : itaque remotis cæteris interrogavit Crœsum, quid animadvertet utile ipsi in his, quæ fierent ? Tum ille : « Quoniam dii, inquit, me tibi servum tradiderunt, æquum censeo ut, si quid melius in rebus video, id tibi indicem. (2) Persæ natura protervi sunt, iidemque inopes. Quodsi igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniæ vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum : ut quisque istorum plurimis opibus fuerit potius, ita maxime exspectare debebis hunc adversus te insurrecturum. (3) Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes, necesse esse ut earum decimæ Jovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo ; et illi, justa te facere intelligentes, facient non inviti. »

XC. Hæc audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur. Igitur valde laudato Crœso, jussisque satellitibus exsequi quæ ille monuerat, his verbis eum est adlocutus : « Crœse, quoniam hoc tibi institutum est, ut viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quidquid muneris a me volueris in præsentia tibi dari. » (2) Et ille : « Domine, inquit, maxime gratum mihi feceris, si siveris me deum Græcorum, quem maxime omnium veneratus eram, missis hisce compedibus interrogare, Numquid illi fas sit bene de ipso meritis decipere ? » (3) Quærenti dein Cyro, quid rei esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam peteret ; altius repetens Crœsus, consilia

τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσεις καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα, καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντικῷ ἀγτρατεύσαστο ἐπὶ Πέρσας. Λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος ἐπειναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. (4) Κύρος δὲ γελάσας εἶπε, « καὶ τούτου τεύξαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ. » Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφούς ἐνετέλλετο τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν ὠδὸν εἰρωτᾶν εἰ οὐ τίς ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήιοις ὅτι ἐπαίρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας ὡς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύντας τὰς πέδας ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἕλληνοῖσι θεοῖσι.

15 XCI. Ἀπικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἶπαι τάδε, « τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῶ. Κροῖσος δὲ πέμπτον γονεὸς ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐὼν δορυφόρος Ἡρακλείδων, δόλῳ γυναικῶ ἐπιστόμενος ἐφόνευσεν τὸν δεσπότηα καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδὲν οἱ προσήκουσαν. (2) Προθυμομένου δὲ Λοξίῳ δοῦκος ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ ὅπως τὸ γένετο παραγαγεῖν μοῖρας. Ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἤνυσέ τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἄλυσιν, καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος ὡς ὑπερὸν τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλὺς τῆς πεπρωμένης. (3) Δεύτερα δὲ τούτων καιομένων αὐτῷ ἐπῆρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήιον τὸ γε-
30 μνον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμψεται. Προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. Τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι ἐπείρεσθαι πέμψαντα κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. Οὐ συλλαβὼν δὲ
35 τὸ ρηθὲν οὐδ' ἐπανειρόμενος ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαίνετω. (4) Τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Κύρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεσέ-
40 ρου· ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγεω θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βασιλέως, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι καὶ ἔνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοίκει. » (5) Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδεις καὶ
45 ἀπήγγειλαν Κροῖσῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσου τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὕτω.

XCII. Κροῖσῳ δὲ ἐστὶ καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ
50 Ἑλλάδι πολλὰ καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μῶνα. Ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέῳ αἶ τε βόες αἶ χρύσειαι καὶ τῶν κίωνων αἶ πολλαί, ἐν δὲ Προνηίῃς τῆς ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. (2) Ταῦτα

sua omnia exposuit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso bellum adversus Persas suscepisset. Hæc commemorans eo devenit ut preces suas repeteret, nimirum ut sibi liceret ista exprobrare deo. (4) Cui adridens Cyrus, « Et hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud idemtidem a me rogaveris. » His auditis Cræsus Lydorum nonnullos Delphos misit, jussos positos ad templi limen compedibus sciscitari, annon puderet deum, quod oraculi responsis excitasset Cræsum ad bellum Persis inferendum, injecta spe eversurum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi primitiæ evenissent? nempe compedes ei ostenderent. Hoc igitur sciscitari jussi sunt, et, num fas sit diis Græcorum, esse ingratum.

XCI. Lydis illuc profectis ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita respondisse : « Sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest. Cræsus autem quinti genitoris peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heraclidarum, mulieris dolo obsecutus, interemit dominum, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. (2) Quamvis autem studuerit Apollo, ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Cræsi ætate, non vivente ipso Cræso, mutare tamen fata non potuit : sed, quantum illa permiserunt, tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus annis distulit Sardium expugnationem : et hoc sciat Cræsus, tribus post annis, quam fata destinarant, captum se esse. (3) Secundo loco quum in eo esset ut igne cremaretur, opem ei tulit. Jam quod ad oraculum spectat, immerito Cræsus deum accusat. Prædixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret, fore ut ingens everteret imperium. Cræsus autem ad hæc, si recte sibi consulere voluisset, debuerat denuo mittere sciscitatum, summæ, an Cyri imperium dixerit deus? Igitur quum non intellexerit responsum, nec denuo quæsierit, sibi ipsi tribuat culpam. (2) Eidem vere etiam postremum consulenti respondit Apollo ea quæ de mulo respondit : at ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cyrus erat : quippe ex duabus diversis gentibus ortus, matre melioris conditionis, patre vero inferioris. Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia, regis Medorum : hic vero Persa fuit, illorum subjectus imperio, et, quum inferior esset rebus omnibus, dominam suam in matrimonium duxit. » (5) Hæc Lydis Pythia respondit; quæ illi Sardes retulerunt, Cræsoque nuntiaverunt. Quibus auditis, ille suam ipsius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad Cræsi imperium spectat, et ad primam Ionie sub alienum imperium redactionem, eo modo quo exposuimus res gestæ sunt.

XCII. Donaria autem Cræsi non ea solum, quæ commemoravimus, sed et alia multa exstant in Græcia. Etenim Thebis Bæotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio : Ephesi vero, boves aureæ, et columnarum plæræque : tum in Pronæa æde Delphis, clypeus aureus ingens. (2) Et hæc quidem ad meam usque ætatem superfuerunt;

μὲν καὶ ἐτι ἐς ἐμὲ ἦν περιόντα, τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημάτων. Τὰ δ' ἐν Βραγχιδῇσι τοῖσι Μιλησίων ἀναθήματα Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν ὁμοῖα τοῖσι καὶ ἐν Δελφοῖσι. (3) Τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε οἰκηΐά τε ἔοντα καὶ τῶν πατρῴων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὃς οἱ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. (4) Ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος· Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη, Πανταλέων δὲ ἐξ Ἰάδος. (5) Ἐπεῖτε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε, τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπον τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἰρηται. Καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαυτὰ εἰρήσθω.

XCIII. Θώματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγαφὴν οὐ μάλᾳ ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τιμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. (2) Ἔστι αὐτοῖσι Ἀλυάττει τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστι λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα χῶμα γῆς. Ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι καὶ οἱ χειρῶνακτες καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. (3) Οὗροι δὲ πέντε ἔόντες ἐτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω, καὶ σφί γράμματα ἐνεκεκολλητο τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο, καὶ ἐφαίνετο μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἐδὼν μέγιστον. (4) Τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δῆμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἐς δ' ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιεῦσαι· ἐκδιδοῦσι δὲ αὐταὶ ἐνωτάς. (5) Ἡ μὲν δὲ περίοδος τοῦ σήματος εἰσι στάδιοι ἐξ καὶ δύο πλέθρα, τὸ δὲ εὖρος ἐστι πλέθρα τριακαίδεκα. (6) Ἀμύνῃ δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀένχον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

XCIV. Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέονται καὶ Ἕλληνες, χωρὶς ἥ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι, πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοφάμενοι ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστῶσας ἐνωτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. Ἄμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσινῆν ἀποικίαν, ὥδε περὶ αὐτῶν λέγοντες, ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως σιτόδειαν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς Λυδοὺς τῶς μὲν διάγειν λιπαρόντας, μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύσασθαι, ἄκα ἐδίξασθαι, ἄλλων δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. (3) Ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἄλλων πασῶν παιγνίων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσῶν· τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκχιεῦνται Λυδοί. (4) Ποιεῖν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν

alia vero interciderunt donaria. Ea autem, quæ apud Branchidas Milesiorum consecraverat, æqualia erant pondere, ut audio, et similia eis quæ sunt Delphis. (3) Et quæ quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant et patrum opum primitiæ : reliqua vero donaria e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Cresso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum regnum. (4) Erat autem Pantaleon Alyattæ quidem filius, Cresi frater, at non ex eadem matre : nam Cresus ex Carica uxore natus erat Alyattæ, Pantaleon vero ex Ionica. (5) Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Cræsus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit ; et bona ejus, jam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et hæc quidem de donariis hactenus dicta sunt.

XCIII. Res admirandas, quæ scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliæ regiones ; præter auri ramenta, quæ e Tmololo deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Ægyptiorum utique et Babyloniorum opera. (2) Est ibi Alyattæ sepulchrum, patris Cresi ; cujus basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum monumentum terræ tumulus est, manibus hominum aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifices, et puellæ corpore quæstum facientes. (3) Fuerunt autem ad meam usque ætatem in summo tumulo quinque termini, in quibus incisa scriptura indicabat quid a singulis confectum fuisset : adparebatque ex mensura, puellarum partem operis fuisse maximam. (4) Nam filiæ populi Lydorum meretricantur omnes, dotem sibi colligentes hoc quæstu, quem faciunt donec nupturæ sunt : se autem ipsæ in matrimonium elocant. (5) Circuitus monumenti sex stadiorum est et duorum plethrorum : latitudo, plethrorum tredecim. Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem ; vocatur autem Gygaeus. Atque hæc quidem ita se habent.

XCIV. Legibus autem utuntur Lydi similibus atque Græci, præterquam quod filias suas vitæ tradant meretriciæ. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos procuderunt numos eisque usi sunt : primique etiam fuerunt mercium insitiores. (2) Narrant porro ipsi Lydi, lusum etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Græcos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum : per idem autem tempus, quo lusum isti apud se sint inventi, Tyrrenian colonis a Lydis esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. Regnante Atye, Manis filio, gravem annonæ caritatem per totam fuisse Lydiam : et Lydos quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum ; deinde vero, quum non cessaret, quæsisse remedium, et alium aliud exogitasse. (3) Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilæ cæterorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis : horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi. (4) Inventis autem istis adversus famem

ἔξευρόντας, τὴν μὲν ἐτέρην τῶν ἡμερῶν παίζειν πασαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἐτέρην σιτέσθαι πανομένους τῶν παιγνίων. Τοιοῦτον τρόπον διάγειν ἐπ' ἕτεα δύοιν δέοντα εἰκοσι. (6) Ἐπεῖτα δὲ οὐκ ἀνέει τὸν παχὺν, ἀλλ' ἐπὶ μάλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὲ τὸν βασιλέα αὐτῶν δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων κληρῶσαι τὴν μὲν ἐπὶ μὲν, τὴν δὲ ἐπ' ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας, καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγαρούση τῶν μοιρῶν ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένη τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. (6) Λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας καταθῆναι ἐς Σμύρνην καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιέμενους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστά ἐπίπλοια, ἀποπλέειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν, ἐς δ' ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικοὺς, ἵνα σφέας ἐνδρῶσασθαι πόλιας καὶ οἰκέειν τὸ μέγρι τοῦδε. (7) Ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετουνομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὃς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενους οὐνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὲ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωτο.

XCV. Ἐπιδίδχεται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε Κύρον, ὅστις ἔων τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε, καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. (2) Ὡς ἴν Περσῶν μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κύρον, ἀλλὰ τὸν ἔδοντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω, ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων δόδους φῆναι. (3) Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἀνω Ἀσίης ἐπ' ἕτεα εἰκοσι καὶ πενταχόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι, καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ, καὶ ἀπωσάμενοι τὴν δουλοσύνην ἡλευθερώθησαν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίησε τούτῳ τοῖσι Μῆδοισι.

XCVI. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτῆς ἐς τυραννίδας περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μῆδοισι ἐγένετο σοφός, τῷ οὖνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. Οὗτος δὲ Δηϊόκης ἐρασθεὶς τυραννίδος ἐποίησε τοιαῦτα. (2) Κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἔων καὶ πρότερον δόκιμος καὶ μάλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι ἐούσης ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικὴν ἐποίησε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδικον πολέμιον ἐστι. (3) Οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι ὁρέοντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους δικαστήν μιν ἑωυτῶν αἰρέοντο. Ὁ δὲ δὴ, ὅλα μνεώμενος ἀρχὴν, ἰθὺς τε καὶ δίκαιος ἦν. Ποιῶν τε ταῦτα ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμησι ὡς Δηϊόκης εἴη ἀνὴρ μόνος κατὰ τὸ ὁρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτοντες ἀδίκῃσι γνώμῃσι, τότε, ἐπεῖτα ἤκουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι, τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο.

XCVII. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέον-

HERODOTUS.

hunc in modum usos se esse narrant : duorum quorumque dierum alterum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum requirerent : altero vero, intermissis lusiis, cibum cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse vitam. (5) Quum vero non remitteret malum, sed magis atque magis ingravesceret ; tum quidem regem Lydos, bifariam divisos, in sortem misisse ; quorum altera pars maneret, altera e patria terra exiret : et se ipsum quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura esset manendi, filium autem suum, cui nomen Tyrrheno, ei parti quæ domo esset egressura. (6) Sortitione facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo excedendi, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, impositisque supellectilibus quæcumque ad usum commoda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes quærentes ; donec multos prætervecti populos, in Umbriam pervenissent : ibi oppida condidisse, atque ad hunc usque diem habitare. (7) Mutato vero Lydorum nomine, adscita denominatione a regis filio, qui coloniam deduxerat, Tyrrhenos ab ea se ipsos vocasse. Lydi igitur, ut diximus, a Persis in servitutem sunt redacti.

XCV. Hinc jam anquirit narratio nostra, Cyrus ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et Persæ qua ratione imperio Asiæ sint potiti. (2) Igitur, quemadmodum quidam memorant Persarum, qui non extollere res Cyri, sed prout illæ se habent referre student, ita ego scribam ; quum possim triplices etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. (3) Postquam Assyrii per annos quingentos et viginti superioris Asiæ tenuerant imperium, primi deficere ab illis Medi cœperunt ; qui pro libertate pugnantes cum Assyriis, strenue se gesserunt, excusæque servitutis iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquæ gentes idem fecere quod Medi.

XCVI. Cæterum quum jam omnes per continentem populi propriis viverent legibus, tali modo rursus tyrannidi subjecti sunt. Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat Dejoces, filius Phraortæ ; qui quum ad tyrannidem adspiraret, ita se gessit. (2) Quum per vicos habitarent Medi, Dejoces jam ante apud suos probatus, tum magis etiam studiosiusque æquitatem data opera exercebat ; idque, quum multa iniquitas per universam Mediam obtineret, tamen faciebat, quamvis sciret injustos inimicos esse justis. (3) Cujus mores ubi perspexerunt cives eundem vicum incolentes, judicem illum sibi constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret, rectum se æquumque præbuit, eaque re laudem apud populares obtinuit haud exiguam ; ita quidem ut reliquorum vicorum incolæ, intelligentes Dejocem unum esse virum qui ex æquo jus diceret, quum antea iniquis sententiis sæpe succubuissent, tunc, postquam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Dejocem adirent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii causarum suarum iudicium permitterent.

XCVII. Crescente vero in dies numero adcurrentium,

τοξ ὅα πυθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἔον, γνοὺς δ' Δηϊόχης ἐς ἐνωτὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκασε, οὔτ' ἔφη δικάειν ἔτι· οὐ γὰρ οἱ λυσιτελεῖν τῶν

ἐνωτοῦ ἐξημεληκότα τοῖσι πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. (2) 'Εούσης ὡν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίης ἔτι πολλῶν μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ καὶ ἐδίδosan σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. (3) 'Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόχου φίλοι, « οὐ γὰρ δὴ τρώπῳ τῷ παρεόντι χρεώμενοι δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τὴν χώραν, φέρε στήσωμεν ἕνα ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεφόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάστατοι ἐσόμεθα. » Ταῦτα κη λέγοντες πεί-
θουσι ἐνωτοὺς βασιλευσθαι.

XCVIII. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων ὄντινα στήσονται βασιλέα, δ' Δηϊόχης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος, ἐς δ' τοῦτον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. 'Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκίαι 30 ἐνωτῶν ἀξία τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. (2) Ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ Μῆδοι· οἰκοδομοῦσιν τε γὰρ αὐτῶν οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. (3) 'Ὁ δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἠγάχασε ἐν πό-
λιν αὐτοῦ ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας τῶν ἄλ-
λων ἔσπον ἐπιμέλεσθαι. Πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων οἰκοδομῇ τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἕτερον ἐτέρῳ κύ-
κλον ἐνεστεῶτα. (4) Μεμηχάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε δ' ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμα-
χεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. Τὸ μὲν κού τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ κολωνὸς ἔον ὥστε τοιοῦτο εἶναι, τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἐόντων τῶν
35 συναπάντων ἑπτὰ· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆα ἐνεστι καὶ οἱ θησαυροί. (5) Τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνῶν κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγα-
θος. Τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοι-
40 νίκεοι, τετάρτου δὲ κυᾶναιοι, πέμπτου δὲ σανδράκινοι. (6) Οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἠνθι-
σμένοι εἰσι φαρμάκοις. Δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι δ' μὲν καταργυρωμένους, δ' δὲ καταχερυσσωμένους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

XCIX. Ταῦτα μὲν δὴ δ' Δηϊόχης ἐνωτῶν τε ἐτείχεε καὶ περὶ τὰ ἐνωτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. (2) Οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων κόσμον τότε Δηϊόχης πρῶτος ἐστὶ δ' καταστη-
σάμενος, μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα μηδὲνα, δι' ἀγ-
50 γέλων δὲ πάντα χρεῖσθαι, δρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός, πρὸς τε τούτοις ἔτι γελᾶν τε καὶ πύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν τοῦτο γε εἶναι αἰσχρὸν. (3) Ταῦτα δὲ περὶ ἐνωτῶν ἐσέμνυνε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ δρέοντες οἱ διμηλικεῖς ἐόντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ καὶ

utpote qui intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens Dejoces omnia in se esse sita, jam non amplius pro tribunali sedere, ubi antea jus dicere consueverat, voluit, negavitque se porro lites judicaturum; nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere. (2) Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. (3) Ut autem ego existimo, amici maxime Dejocis verba fecerunt hujusmodi : « Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus : sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad negotia nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur. » Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent.

XCVIII. Tum continuo in deliberationem adducitur, quemnam sibi regem constituent; et frequens ab unoquoque proponitur laudaturque Dejoces, ad extremum communi consensu Rex creatur. Tum ille jussit eos aedes sibi aedificare dignas regno, et satellitibus ipsum munire : (2) quod et fecerunt Medi, aedesque ei aedificaverunt amplas munitasque in ea regionis parte quam ipse definivit, et satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt. (3) Ille vero, postquam obtinuit imperium, coegit Medos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc quæ nunc Ecbatana vocatur, ita ut alius mœnium orbis alio esset circumdatus : (4) et sic instituta erat hæc arx, ut alius mœnium orbis alio nonnisi propugnaculis esset excelsior. Quod ut fieret, adjuvabat partim quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis : sed magis etiam data opera institutum est opus, quum orbis universi sint septem, quorum in postremo regia est et thesauri. (5) Qui autem murus maximum conficit orbem, is Athenarum fere ambitum mœnium amplitudine æquat. Jam primi orbis propugnacula alba sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti cærulea, quinti sandaracina : (6) ita cunctorum orbium propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero postremorum orbium alter argentata propugnacula habet, alter inaurata.

XCIX. Hæc igitur munimenta Dejoces sibi exstruxit et circa aedes suas : tum vero reliquum populum jussit circumcirca arcem habitare. (2) Constructis autem istis omnibus, ordinem primus Dejoces instituit hunc, ut nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quoquam : ad hæc, ut ridere aut expuere coram illo, utique omnibus factu turpe haberetur. (3) Adfectabat autem gravitatem istam hoc consilio, ne cer-
nentes eum æquales et una cum eo educati, domoque orti

οίκης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθὴν λειπόμηναι, λυπεόιατο καὶ ἐπιβουλεύειεν, ἀλλ' ἑτεροῖς σφι δοκεῖοι εἶναι μὴ δρέουσι.

C. Ἐπεὶ τε δὲ ταῦτα διεκόσμησε καὶ ἐκράτυνε
 5 ἐαυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσειν χαλεπός·
 καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες ἔσω παρ' ἐκείνων ἐπέμπε-
 σκον, καὶ ἐκείνος διακρίνων τὰς ἐσπερομένους ἐπέμ-
 πεσκε. (2) Ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε, τὰ δὲ
 10 δὴ ἄλλα ἐκεχοσμέατο οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα,
 τοῦτων ὅκως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδική-
 ματος ἐδικαίει, καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήχοι
 ἔσαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν τῆς ἧρξε.

CI. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε
 μούνον, καὶ τούτου ἦρξε. Ἔστι δὲ Μῆδων τισάδε
 15 γένηα, Βούσαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ,
 Βούδαιοι, Μάγοι. Γένηα μὲν δὴ Μῆδων ἐστὶ τισάδε.

CII. Δηϊόκειω δὲ παῖς γίνεταί Φραόρτης, δς τελευ-
 τήσαντος Δηϊόκειω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα
 20 ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχήν, παραδεξάμενος δὲ οὐκ
 ἀπεχρήτο μούνων ἄρχειν τῶν Μῆδων, ἀλλὰ στρατευ-
 σάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρώτοισι τε τούτοις ἐπεβή-
 κατο καὶ πρώτους Μῆδων ὑπάρχους ἐποίησε. (2) Μετὰ
 25 δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατε-
 στρέφετο τὴν Ἀσίην ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος, ἐς δ
 στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων
 τούτους οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἦρχον πρότερον πάντων,
 τότε δὲ ἔσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμαχίῳν ἄτε ἀπε-
 στεώτων, ἄλλως μέντοι ἐαυτῶν εὖ ἤκοντες, ἐπὶ τούτους
 30 δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτὸς τε διεθάρη,
 ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ
 πολλός.

CIII. Φραόρτει δὲ τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Κυα-
 ζάρης ὁ Φραόρτει τοῦ Δηϊόκειω παῖς. Οὗτος λέγεται
 35 πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων, καὶ
 πρώτος τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ
 πρώτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμο-
 φόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἵππέας· πρὸ τοῦ
 40 δὲ ἀναμῆξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. (2) Οὗτος
 ὁ τοῖσι Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ
 ἐγένετό σφι μαχομένοις, καὶ ὁ τὴν Ἄλλος ποταμοῦ
 ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἐαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς
 45 ὑπ' ἐαυτῷ ἀρχομένους πάντας ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν
 Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην
 15 θέλων ἐξελεῖν. (3) Καὶ οἱ, ὥς συμβαλὼν ἐνίκησε
 τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένῳ τὴν Νίνον ἐπῆλθε Σκυ-
 θέων στρατὸς μέγας, ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων
 Μαζύης Πρωτοθύειω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν
 50 Ἀσίην Κιμμερίου ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τού-
 τοις δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν
 χώραν ἀπίκοντο.

CIV. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ
 Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κολχούς τριήκοντα ἡμερῶν
 εὐζώνῳ ὁδὸς, ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι

non villiori, nec virtute inferiores, dolerent elque insidiaren-
 tur; sed ut diversæ naturæ homo illis videretur, ipsum non
 intuentibus.

C. His ita ordinatis, quum firmasset sibi imperium, im-
 exercenda justitia valde severum se præbuit. Litigantes
 causas suas scripto consignatas ad eum per internuncios
 intro mittebant; quas ille judicatas remittebat. (2) Hunc
 morem in judicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta pro
 delicti modo pœna multabat: eaque causa exploratores
 auscultatoresque per universam, cui imperabat, regionem
 habebat.

CI. Dejoces igitur solam Medicam nationem in unam
 contraxit, eique imperavit. Cujus nationis tot numero
 gentes [*id est, tribus*] sunt: Busæ, Paretaceni, Struchates,
 Arizanti, Budei, Magi. Hæ sunt tot Medorum gentes.

CII. Fuit autem Dejocis filius Phraortes, qui, mortuo
 Dejoce postquam tres et quinquaginta annos regnasset,
 suscepit imperium. Hic non contentus solis imperare Me-
 dis, expeditionem in Persas suscepit, hosque primos ad-
 gressus est, primosque imperio Medorum subjecit. (2)
 Deinde vero, quum esset horum duorum populorum domi-
 nus, validi utriusque, Asiam subegit, ab alio populo ad
 alium transiens. Postremo adversus Assyrios arma con-
 vertens, nempe Assyriorum illos qui Ninum tenebant,
 quique, quum antea omnibus imperassent, tunc sociis,
 quippe qui ab illis defecerant, erant nudati, cæterum felici
 rerum suarum statu utebantur; adversus hos postquam
 arma convertit Phraortes, perijt et ipse, secundo et vicesi-
 mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars copia-
 rum ipsius.

CIII. Mortuo Phraorti successit Cyaxares, Phraortis
 filius, Dejocis nepos. Hic dicitur multo majoribus suis
 fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit milites et per
 cohortes distribuit, primusque ordinavit ut seorsum in acie
 staret unumquodque militum genus, hastati, sagittarii,
 equites; quum prius omnia promiscue pariter fuissent con-
 fusa. (2) Idem hic est qui cum Lydis bellum gessit, quo
 tempore in ipsa pugna dies in noctem est conversus; qui-
 que totam supra Halyn fluvium Asiam sibi subjectam tenuit.
 Tum undique contractis copiis, quasumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, patrem ultu-
 rus, et urbem hanc excindere cupiens. (3) At, superatis
 prælio Assyriis, dum Ninum circumsegit, ingruit adversus
 eum ingens Scytharum exercitus, duce rege Scytharum
 Madye, Protothyæ filio: qui in Asiam irrupuerant, quum
 Cimmericos ex Europa ejecissent; quos dum fugientes per-
 sequebantur, ita in Medicam terram pervenerunt.

CIV. Est autem a Mæotide palude ad Phasin flumen
 atque Colchos expedito viatori iter triginta dierum; e Col-
 chis vero non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,

ἐς τὴν Μηδικήν, ἀλλ' ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες, τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. (2) Οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον ἀλλὰ τὴν κατύπερθε δὸν πολλῶ μακροτέρην ἐκτραπό-
 5 μνοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον οὖρος. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθῃσι καὶ ἐσσω-
 θέντες τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν, οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον.

CV. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεῖτε
 10 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχός σφεας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντίστας δῶροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτραπεί τοι προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. Οἱ δὲ ἐπεῖτε ἀναχωρέοντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλωνι πόλει, τῶν πλεόντων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσινέων
 15 ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς οὐρα-
 νίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. (2) Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἀρχαιοτάτων ἱρῶν, ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρόν ἐνθεῦτεν γέγνετο, ὅς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι, καὶ τὸ ἐν
 20 Κυθήροις Φοινικῆς εἶσι οἱ ἱδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίας ἰόντες. (3) Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασσι τὸ ἱρόν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσιν οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυτοῖσι
 25 τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώρην ὡς διακέα-
 ται, τοὺς καλεῖσι ἐναρέας οἱ Σκύθαι.

CVI. Ἐπὶ μὲν νυν ὁκτώ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν· χωρὶς μὲν γὰρ φόνων ἔπρη-
 30 σον παρ' ἑκάστων τὸ ἑκάστωσι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὃ τι ἔχοιεν ἑκάστοι. (2) Καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῖνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφό-
 νευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ
 35 ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, (3) καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὡς δὲ εἶλον, ἐν ἑτέροις λόγοις δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. Μετὰ δὲ ταῦτα Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαις ἦρξαν, τελευτᾷ.

CVII. Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης ὁ Κυαξάρει παῖς τὴν βασιλείην. Καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὐνομα
 40 ἔθετο Μανδάνην, τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἐωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. Ὑπερθέμε-
 45 νος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὀνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἑκαστα μαθῶν. (2) Μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην ἐοῦσαν ἦδη ἀνδρὸς ὡραίην Μήδων μὲν τῶν ἐωυτοῦ ἀγίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικὼς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ τῷ οὐνομα ἦν Καμ-
 50 βύσης, τὸν εὕρισκε οἰκίης μὲν ἰόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῶ ἐνεργεῖ ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου.

CVIII. Συναικεοῦσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδά-
 νης ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν· ἐδό-

sed unus duntaxat interjectus est populus, Saspireas; quos ubi transieris, continuo Media occurrit. (2) Scythæ tamen hac non irruerunt, sed per deflexum alia via superiore et multo longiore, Caucasum montem a dextra habentes. Ibi tum Medi cum Scythis congressi, prælioque superati, Asiæ imperium amiserunt; Scythæ vero universa Asia sunt potiti.

CV. Inde Ægyptum versus intendebant viam: sed Syriam Palæstinam ingressis occurrens Ægypti rex Psammitichus, muneribus precibusque effecit, ut ulterius non progredierentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriæ oppidum; maxima Scytharum parte sine maleficio prætergressa, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris Cœlestis templum despoliarunt. (2) Est autem illud, quantum sciscitans intelligo, ex omnibus hujus deæ templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est templum, hinc prodiit, ut ipsi etiam Cyprii narrant: et, quod Cytheris est, id Phœnices condiderunt, ex hac Syria oriundi. (3) His autem Scythis, qui templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper posteris, infixit dea muliebrem morbum; ita quidem ut etiam Scythæ dicant, ob hanc causam morbo hoc laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam terram conspici quo pacto adfecti sint, quos Enareas (sive androgynos) Scythæ adpellant.

CVI. Igitur per octo et viginti annos Asiæ imperium obtinuerunt Scythæ; per eorumque proterviam et contemptum omnia susque deque versa sunt. Nam, præter cædes, tributum exigebant quod a singulis imposuerant, et præter tributum obequitantes rapiebant quod quique haberent. (2) Sed horum quidem majorem numerum Cyaxares et Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. (3) Tum vero et Ninum ceperunt (quam quo pacto ceperint, in aliis historiarum libris exponam), et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem suam redegerunt. Post hæc Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnaverat, fato functus est.

CVII. Cyaxari in regnum successit filius Astyages. Huic nata erat filia, cui Mandanæ imposuerat nomen: quæ ei per somnum visa est tantum urinæ fundere, ut et urbs ejus impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum communicasset cum illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, contritus est, singula quæque ab iis edoctus. (2) Tum deinde Mandanen, viro jam maturam, Medorum nulli, qui ipsius familia dignus fuisset, in matrimonium dedit, visum istud reformidans; verum Persæ cuidam junxit, cui nomen Cambyses, quem repererat quidem bona familia ortum, et tranquillo hominem ingenio, cæterum quem inferioris esse conditionis, quam mediocrem Medum, judicaverat.

CVIII. Postquam domum duxit Cambyses Mandanen, prime anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei ex

κεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἀμπελον, τὴν δὲ ἀμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. (3) Ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι δνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς θύρας οἱ τῶν μάγων δνειροπολοὶ ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντ' ἐκείνου. (3) Ταῦτα δὴ ὢν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κύρος, καλέσας Ἀρπαγον ἄνδρα οἰκίῳ καὶ πιστότατον τε Μήδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἐλεγέ οἱ τοιάδε, « Ἀρπαγε, πῆγμα τὸ ἀν τοι προσθέν, μηδαμὰ παραγρήσῃ, μηδὲ ἐμέ τε παραδόλῃ καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑστέρης σεωντῶ περιπέσῃς. Λάβε τὸν Μανδάνην ἔτεκε παῖδα, φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ θάψον τρόπῳ θτεω αὐτὸς βούλειαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμειβεταί, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἀλλοτέ κω παρείδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σε καὶ ἐς τὸν μετέπειτεν χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτέειν. Ἄλλ' εἰ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τό γε ἐμὸν ὑπηρετέσθαι ἐπιτηδέως. »

CIX. Τούτοις ἀμειψάμενος ὁ Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ᾗτε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. Παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγειω βρῆθέντα λόγον. (2) Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει, « νῦν ὦν τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν; » Ὁ δὲ ἀμειβεταί, « οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονήσῃ τε καὶ μανέται κάκιον ἢ νῦν μαινέται, οὐ οἱ ἐγώ γε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. (3) Πολλῶν δὲ εἵνεκεν οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἅπαις ἔρσηνος γόνου· εἰ δ' ἐβελήσει τούτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ τυραννέειν, τῆς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δὲ ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλὲς εἵνεκεν ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινὰ Ἀστυάγειω αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν. »

CX. Ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγειω τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντα καὶ οὔρεα θηριωδέστατα, τῷ οὐνομα ἦν Μιτραδάτης. (2) Συνοίκεε δὲ ἑωυτοῦ συνδούλῃ, οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ συνοίκεε, Κυνώ· κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακί· τὴν γὰρ κύνα καλεῖσι σπάκια Μηδοί. (3) Αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσι τῶν οὐρέων, ἐνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέεω τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτη μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπερίων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδῆσι συνηρεφής, ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἀπεδος. (4) Ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεούμενος ἤπικετο, ἔλεγε ὁ Ἀρπαγος ταδε, « κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο

naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis universam obtinere Asiam. (2) Quo de viso sibi oblato quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam advenit, in custodia habuit, interimere cogitans prolem ex ea nascituram: nam ex viso illo significaverant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae huius, loco ipsius, loco esse potiturum. (3) Haec igitur cavens Astyages, simul atque natus erat Cyrus, vocatum ad se Harpagum, virum sibi cognatum, et Medorum fidiissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis: « Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectum tractes, neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus delinc capiaris. Cape quem Mandane peperit puerum, et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris, sepelito. » (4) Respondit ille: « Nec alias, o rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est hoc ita fieri, oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. »

CIX. Hoc dato responso Harpagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut in mortem, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. (2) Cui illa, « Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas? » Et ille: « Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel pejus, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati ejus obsequar, nec huius caedis minister ero. (3) Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quodsi igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cujus nunc puerum per me vult occidere, nonne mihi supererit ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumtamen meae ipsius salutis caussa necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector ejus sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris »

CX. His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates; (2) uxorem autem habebat conservam suam, cui nomen, graeca lingua, erat Cyno; Medorum vero idiomate Spaco: canem enim spaca dicunt Medi. (3) Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem versus Saspires incolunt, montiosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqui, vero Media plana est omnis. (4) Vocatus igitur bubulcus postquam nulla interposita mora advenit, haec ei dixit Harpagus: « Jubet te Astyages hunc puerulum sumere, et loco

λαβόντα θείναι ἐς τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείη. Καὶ τότε τοι ἐκέλευσε εἶπαι, ἣν μὴ ἀποκτείνῃς αὐτό, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ καχίστῳ σε διαχρήσασθαι. Ἐπορᾶν δὲ ἐκκειμένον τέταγμαί ἐγώ. »

CXI. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. Τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἐπίτειξέ ἑοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. (2) Ἔσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περί, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδεύων, ἡ δὲ γυνὴ ὅτι οὐκ ἐνώθως ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. Ἐπεῖτε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο πρὸ τέρῃ δὲ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο. (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γυναῖκα, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μήτε ἰδέειν ὦφελον μήτε κοτὴ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. Οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεῖς ἦτα ἔσω. Ὡς δὲ τάχιστα ἐσθλήθον, δρέω παιδίον προκειμένον ἀσπαίρον τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῇ ποικίλῃ. (4) Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδέν με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἐνθα θηριωδέστατον εἶη τῶν οὐρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πολλὰ ἀπειλήσας, εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. Καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέειν τῶν τινὸς οἰκετεύων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτὴ κατέδοξα ἔνθεν γε ἦν. (5) Ἐθάμβεον δὲ δρέων χρυσῷ τε καὶ εἰμασί κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστειῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. Καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὅς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἶη παῖς τῆς Ἀστυάγῃ θυγατρὸς καὶ Καμβύσεως τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτείνειν. Νῦν τε ὁδε ἐστί. »

CXII. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. Ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδὲς ἐόν, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. (2) Ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃ γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποφόμενους, ἀπολέεσθαι τε χάριστα ἦν μὴ σφεα ποιήσῃ. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τότε, « ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσα γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκειμένον. Τέτοχα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοχα δὲ τεθνεῶς. (4) Τοῦτο μὲν φέρων πρόθεος, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγῃ θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἐόντα τρέφωμεν. Καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσειαι ἀδικέων τοὺς δεσπότης, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὅς τε γὰρ τεθνεὼς βασιλῆγος ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολείει τὴν ψυχὴν. »

CXIII. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. Τὸν

maxime deserto montium deponere, ut quam citissime pereat. Et hoc præterea me iussit tibi dicere, nisi illum occideris, sed quocumque modo superstitem esse curaveris, pessimo exitio te ab ipso perituro. Mihi autem injunctum est, ut expositum inspiciam. »

CXI. His auditis bubulcus, accepto puerulo, fediit eadem via, et ad stabula pervenit. Forte autem fortuna accidit ut pastoris etiam hujus uxor, quum per totum diem parturisset, tunc peperit, quum pastor in urbem esset profectus. (2) Erant autem anxii uterque alterius causa, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ipsius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor, tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum ad se vocasset Harpagus. (3) Tum ille, « O mulier, inquit, urbem ingressus vidi audivique quæ numquam videre me fas erat, nec umquam cadere debebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut primum intravi, vidi puerulum in medio positum, palpitantem clamitantemque, auro et variegata veste ornatum. (4) Harpagus ut me conspexit, iussit acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris maxime obnoxio montium deponere; Astyagem esse dicens, qui hoc mihi injungeret, multas adjiciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens puerum asportavi, ratus esse alienus e domesticis; nunquam enim exputare potuissem unde esset. (5) Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad hæc vero planctum manifestum in Harpago ædibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerum Mandana natum, Astyagis filia, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum jubere. Et ecce hic ille est! »

CXII. Hæc dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrimans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere perituro, nisi imperata fecisset. (2) Mulier, ut viro non persuasit, iterum hæc ei verba fecit: « Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. (3) Hunc tu asporta et expone; puerum vero filię Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. »

CXII. Optime ad rem præsentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum

μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδίδοι τῇ
 ἐωυτοῦ γυναίκί, τὸν δὲ ἐωυτοῦ ἐόντα νεκρὸν λαβὼν
 ἔθηκε ἐς τὸ ἄγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον κοσμήσας δὲ
 τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρη-
 1 μότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. (2) Ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ
 παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν δὲ βουκόλος,
 τῶν τινὰ προδοσκῶν φύλακον αὐτοῦ καταλιπὼν, ἐλθὼν
 δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδοικνύναι ἔφη ἐτοίμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. (3) Πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν
 10 ἐωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τού-
 των καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. Καὶ τὸ μὲν
 ἐτέθαπτο, τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον οὐνομασθέντα
 παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο
 κού τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

15 CXIV. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαετής ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς
 αὐτὸν τοιόνδε γινόμενον ἐξέρηνέ μιν. Ἐπαίξε ἐν τῇ
 κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἑσάν καὶ αἱ βουκολίαι αὐταί, ἔπαιξε
 δὲ μετ' ἄλλων ἡλικίων ἐν ὁδοῖ. (2) Καὶ οἱ παῖδες παί-
 20 ζοντες εἶλοντο ἐωυτῶν βασιλέας εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ
 βουκόλου ἐπικλήσιν παῖδα. Ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς
 μὲν οἰκίας οἰκοδομέειν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν
 δὲ κού τινα αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινι
 τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον
 προστάσων. (3) Εἷς δὴ τούτων τῶν παίδων συμπαί-
 25 ζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρῳ παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι,
 οὗ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθῆν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέ-
 λευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαδῆειν, πειθόμενον
 δὲ τῶν παίδων ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα πε-
 30 ρίεσκε μαστιγέων. (4) Ὁ δὲ ἐπεῖτε μετεῖθι τάχιστα,
 ὡς γε δὴ ἀνάξια ἐωυτοῦ παθὼν, μᾶλλον τι περιημέ-
 κτεε, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο
 τῶν ὑπὸ Κύρου ἡγησσε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γάρ κω
 ἦν τοῦτο τὸ οὐνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεω παιδός. (5) Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς
 35 εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν
 παῖδα, ἀνάρσια πρῆγματα ἔφη πεπονθῆναι, λέγων, « ὦ
 βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς
 ὥδε περιουδρίσμεθα, » δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

CXV. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, ἐθέλων
 40 τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρῳ εἵνεκεν,
 μετεπέμπετο τὸν τὸν βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. Ἐπεῖτε
 δὲ παρῆσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ
 Ἀστυάγης ἔφη, « σὺ δὴ ἐὼν τοῦδε τοιοῦτο ἐόντος παῖς
 ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ
 45 αἰκίῃ τοιῷδε περισπεῖν; » (2) Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε, « ὦ
 δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. Οἱ
 γάρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζον-
 τες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλεῖα· ἐδόκεον γάρ σφι
 εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. (3) Οἱ μὲν νυν ἄλλοι
 50 παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκού-
 στεέ τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς δ' ἔλαβε τὴν δίκην.
 Εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκεν ἀξίως τευ κακοῦ εἰμὶ, ὅδε τοι
 πάρεμι. »

CXVI. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγεα

mortui traditurus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero,
 qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum attulerat,
 imposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in desertis-
 simam regionem montium deportatum exposuit. (2) Post-
 quam in tertium diem expositus infans fuit, in urbem pro-
 ficiscitur pastor, subbulcorum aliquo custode illius re-
 licto; et ad Harpagum ingressus, paratum se esse, ait, ca-
 daver pueruli ostendere. (3) Harpagus, missis satellitum
 suorum fidissimis, per hos inspexit, sepelivitque pastoris
 puerum. Quo sepulto, illum qui postmodum Cyrus ad-
 pellatus est sumsit enutrivitque pastoris uxor, aliud ei no-
 men, non Cyri, imponens.

CXIV. Is quum decem annorum esset puer, res quædam
 accidit hujusmodi, quæ eum cognitum fecit. Ludebat in
 eo vico, in quo erant boum greges quos diximus, ludebat
 autem in via publica: (2) et pueri cum eo colludentes re-
 gem suum elegerant hunc quem pastoris filium vulgo no-
 minabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat ædi-
 ficandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum
 ut esset regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nun-
 cios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. (3)
 Quum autem unus horum puerorum colludens cum reli-
 quis, qui erat Artembari filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non paruiisset; jussit Cyrus ceteros pueros me-
 dium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessis-
 sent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. (4) Ille
 vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut
 qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud pa-
 trem de his, quæ ei a Cyro accidissent, acriter est conque-
 stus; non a Cyro dicens nec enim jam tum erat ei hoc no-
 men, sed a filio bubulci Astyagis. (5) Et Artembares ira
 excandescens regem e vestigio adiit, filium secum ducens,
 et indigna se passum esse aiebat, dicens: « O rex, a tuo
 servo, qui bubulci est filius, in hunc modum (hic humeros
 filii ostendebat) contumelia sumus adfecti. »

CXV. Hæc audiens conspiciensque Astyages, quum vel-
 let honoris Artembari gratia ulcisci filium, accessivit bu-
 bulcum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum in-
 titulus Astyages ait: « Tu vero, quum sis hujus talis homi-
 nis gnatus, ausus es filium hujus viri, qui apud me principe
 loco est, ita contumeliose tractare! » (2) Cui Cyrus ita re-
 spondit: « At equidem, o domine, cum eosis egi jure merito-
 que. Nam colludentes ex vico nostro pueri, quorum in nu-
 mero hic fuit, regem me constituerant: visus enim illis
 eram ad hoc maxime idoneus. (3) Igitur reliqui pueri im-
 perata faciebant; at hic dicto non erat audiens, et mandata
 nihili faciebat, donec tandem poena ei est inflicta. Quodsi
 ergo hujus rei causa malum aliquod commerui, en tibi
 præsto sum! »

CXVI. Hæc dum puer loquebatur, subiit Astyagem ut il-

ἐστὶ ἀνάγνωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ δ' ἐτε ἡ ἀνὰ τὴν τοῦ προσώπου προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἐωυτὸν καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθεριωτέρῃ εἶναι, ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσεως τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. (2) Ἐκπλαγείς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. Μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενευχθείς εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμίδα-
 5 ρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μεῖνον λαβὼν βασανίσῃ, « Ἀρτέμδαρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μὴδὲν ἐπιμέμψασθαι. » (3) Τὸν μὲν δὲ Ἀρτεμ-
 10 δάρεα πέμπει, τὸν δὲ Κύρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες καλεῦσαντος τοῦ Ἀστυάγεω. Ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μόνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυά-
 15 γης, κόθεν λάβειν τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. (4) Ὁ δὲ ἐξ ἐωυτοῦ τὴν ἐφηγεμένην καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐ-
 20 τὸν εἶναι παρ' ἐωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βου-
 λεύεσθαι ἐφη ἐπιθυμούντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέ-
 εσθαι. Ἄμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λημ-
 25 βάνειν αὐτόν. (5) Ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἔοντα λόγον. Ἀρχόμενος δὲ ἀπ' ἀρχῆς διεξήτει τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος, καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς τε καὶ συγγνώμην ἐωυτῷ καλεῦν αὐτόν.

CXVII. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀλ-
 25 θειαν ἐκφάναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίητο, Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος καλεῖν αὐτόν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. Ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπα-
 γος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης, « Ἀρπαγε, τέω δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσαο τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς
 30 γεγονότα τῆς ἐμῆς; » (2) Ὁ δὲ Ἀρπαγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ τράπηται ἐπὶ ψευδέα δδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε, « ὦ βα-
 35 σιλεῦ, ἐπεὶτε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκο-
 πῶν ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ μήτε αὐτῷ σοὶ εἶην αὐθέντης. (3) Ποίω δὲ ὧδε. Καλέσας τὸν
 40 βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σέ τε εἶ-
 ναι τὸν καλεῦντα ἀποκτείνει αὐτό. Καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. (4)
 Παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος
 45 θεῖναι μιν ἐς ἐρῆμον οὖρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ
 50 τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. (5) Ἐπεὶτε δὲ ποιήσαντος τούτου τὰ καλεούμενα ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ ἔθαψά μιν. Οὕτω ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ
 55 πρῆγματος τούτου, καὶ τοιοῦτω μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς. » Ἀρπαγος μὲν δὲ τὸν ἴθην ἔφαινε λόγον.

CXVIII. Ἀστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονὸς, πρῶτα μὲν, κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρῆγμα, πάλιν ἀπηγέτο τῷ
 60 Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέ-
 γων ὡς περίεστι τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονὸς ἔχει καλῶς· « τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ » ἐφη λέγων « ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβε-
 65 βλημένος οὐκ ἐν ἑλαφρῷ ἐποιεῖμην. (2) Ὡς ὢν τῆς

lum agnosceret; quum et faciei species convenire cum sua videretur, et responsum esse liberalius, et tempus expositionis cum ætate pueri videretur congruere. (2) Quibus rebus percussus, aliquantum temporis continuit vocem. Ægre tandem se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo pastorem solum secum relictum posset percurrere: « Artembares, inquit, hæc equidem ita confecturus sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo conquarmini. » (3) Dimisso Artembare, Cyrum in interiora ædium introducunt famuli jussu Astyagis. Jamque solum relictum pastorem interrogavit Astyages, puerum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi tradidisset: (4) et ille ex se progenitum, ait, matremque pueri adhuc domi suæ vivere. Astyages vero, non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit tormentis ad confitendum adigi: dumque hæc loquitur, signum dat satellitibus ut corripiant hominem. (5) Tum ille, tormentis expromtis, ita demum rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus, omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; denique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex daret, oravit.

CXVII. Astyages, postquam verum pastor erat confesus, jam minorem rationem culpæ ejus habuit; sed Harpago vehementer indignatus, jussit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quæsit ex eo Astyages: Harpage, quonam genere mortis interfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea natum? (2) Harpagus, quum pastorem videret intus esse, non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus caperetur; sed in hunc modum locutus est: « O rex, postquam puerum accepi, deliberavi mecum, anqui-
 30 rens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem, et, dum apud te culpa vacarem, nec filiæ tuæ, nec ipsi tibi, esserm mea manu carnifex. (3) Igitur ita statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tradidi puerum, dicens te esse qui illum occidi juberis: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim ita jusseras. (4) Tradidi autem ei hoc modo, ut mandaverim, exponeret illum in deserto monte, et maneret observaretque donec vitam finiisset; multa huic comminatus nisi hæc effecta dedisset. (5) Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta est hæc res, talique fato functus est puer. » Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.

CXVIII. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum et rursus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat; tum, postquam ei hoc repetierat, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quæ facta sint, bene habere. « Etenim (sic perrexerat dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in filiæ meæ offensionem incurrissem, haud leviter ferebam. (2) Nunc ergo feliciter

τύχης εὖ μετεστρώσης, τοῦτο μὲν τὸν σιωτοῦ παῖδα ἀποπέμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δὲ (σῶ-
στρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν, τοῖσι θεῶν τιμῇ
αὕτη προσκίεται) πάρισθί μοι ἐπὶ δείπνον. »

5 CXIX. Ἄρπαγος μὲν ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνή-
σας καὶ μεγάλα ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐξ
δέον ἐγεγόνει καὶ ὅτι ἐπὶ τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δείπνον
ἐκέκλητο, ἦτε ἐς τὰ οἰκία. Ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχ(στην,
ἣν γὰρ οἱ παῖς εἷς μόνος, ἕτεα τρία καὶ δέκα κου μά-
10 λιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἵέναι τε κελεύων ἐς
Ἄστυάγει καὶ ποιέειν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. Αὐτὸς
δὲ περιπαρὸς ἑὸν φράζει τῇ γυναίκί τὰ συγκυρήσαντα.
(2) Ἄστυάγῃ δὲ, ὡς οἱ ἀπῆκετο ὁ Ἄρπαγος παῖς, σφά-
15 ξας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλας διελὼν τὰ μὲν ὥπτῃσε, τὰ
δὲ ῥῆψε τῶν κρεῶν, εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶχε
ἐσθλα. (3) Ἐπεῖτε δὲ τῆς ὄρης γινομένης τοῦ δει-
πνου παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος,
τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγῃ παρετίθεάτο τρά-
πεζαι ἐπίπλευαι μελαινῶν κρεῶν, Ἄρπαγῳ δὲ τοῦ παι-
20 δὸς τοῦ ἐνωτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε
καὶ ποδῶν, τὰλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἐκέστο ἐπὶ
κανέῳ κατακεκαλυμμένα. (4) Ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἰδό-
κεε ὅτις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγῃς εἰρτό μιν εἰ
ἡσθήη τι τῇ θοίνῃ. Φαμένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα
25 ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσέκετο, τὴν κεφαλὴν
τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
πόδας, Ἄρπαγον δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύ-
πτειν τε καὶ λαβέειν τὸ βούλεται αὐτῶν. (5) Πειθόμε-
νος δὲ ὁ Ἄρπαγος καὶ ἀποκαλύπτων ὁρᾷ τοῦ παιδὸς
30 τὰ λείμματα. Ἰδὼν δὲ οὕτε ἐξεπλάγῃ, ἐντός τε ἐνω-
τοῦ γίνεται. (6) Εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγῃς εἰ γι-
νώσκει ὅτευ θηρίου κρέα βεδρώκοι. Ὁ δὲ καὶ γινώ-
σκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρ-
δῃ. Τοῦτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ
35 τῶν κρεῶν, ἦτε ἐς τὰ οἰκία. Ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς
ἔγω δοκέω, ἀλίσις θάψειν τὰ πάντα.

CXX. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγῃς δίκην ταύτην ἐπέ-
θηκε, Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν
μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. Ἀπικομένους
40 δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγῃς τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν ὅψιν. Οἱ δὲ
κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν
παῖδα, εἰ ἐπέζησε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. (2) Ὁ
δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοιοῦτε, « ἔστι τε ὁ παῖς καὶ πε-
ρίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ δαιτυόμενον οἱ ἐκ τῆς κύμης
45 παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. Ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ
ἀληθεῖ λόγῳ βασιλεὺς, ἐτέλεσε ποιήσας· καὶ γὰρ δο-
ρυφόρος καὶ θυρωρὸς καὶ ἀγγελιοφόρος καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα διατάξας ἤρχε. Καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαί-
νεται φέρειν; » (3) Εἶπαν οἱ μάγοι, « εἰ μὲν περίεστί
50 τε καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός, θάρσέ
τε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ
δεύτερον ἄρξει. Παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων
ἡμῖν ἓν αὖτε κεχώρηκε, καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων ἐχόμενα
τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. » (4) Ἀμείβεται Ἀστυάγῃς

conversa fortuna, tu tuum filium mitte ad hunc puerum
recens advenam, et ipse quoque mihi ad cœnam adesto;
nam pro servato puero sacra diis, ad quos hic honos perti-
net, sum facturus. »

CXIX. His auditis Harpagus adoravit regem, et admo-
dum gratulatus sibi, quod et delictum commode ipsi ces-
sisset, et quod felicibus auspiciis ad cœnam esset vocatus,
domum rediit. Quam ubi ingressus est, protinus filium,
quem habuit unicum, tredecim fere annos natum, emittit,
adire iubens Astyagis ædes, et facere quidquid ille jussisset.
Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quæ
evenissent. (2) At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
filius, jugulavit eum, et membratim concidens corpus, par-
tim assavit carnes, partim elixavit; easque postquam recte
paratæ fuerunt, in promptu habuit. (3) Tum, ubi cœnæ
adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivæ et Har-
pagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensæ
carnibus agnitiis refertæ; Harpago vero partes omnes cor-
poris filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedi-
busque: hæc enim seorsum in canistro reposita erant con-
fecta. (4) Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat
Harpagus, quæsit ex eo Astyages, numquid delectatus es-
set epulo: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse de-
lectatum, attulerunt, quibus id mandatum erat, caput
pueri obtectum et manus pedesque; et adstantes juss-
erunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid li-
buisset. (5) Harpagus obtemperans, ubi detexit, consp-
icit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non conster-
natus est, sed sui compos mansit. (6) Quæsit autem ex
eo Astyages, cognosceretne cujus feræ carnes comedisset?
Cui ille, et noscere se, respondit, et placere sibi quidquid
rex faceret. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis
carnibus, domum abiit. Inde collectas, ut puto, reliquias
cunctas erat humaturus.

CXX. Hac ultione de Harpago capta, de Cyro delibe-
rans Astyages eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in
istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt,
quæsit ex iis, quam in partem interpretati essent insom-
nium. Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fa-
tis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante
tempus decessisset. (2) Excepit Astyages: « Atqui vivit
puer, et superest: et ruri agentem pueri ejusdem pagi re-
gem elegerunt: atque ille, quæcumque faciant vere nomi-
nati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et janitores,
et internuncios, et qui reliquis præessent muneribus, ha-
buit constitutos. Et nunc, quorsum vobis hæc valere vi-
dentur? » (3) Responderunt magi: « Si superest puer, et
regnabit non præmeditato, confide hactenus, et homo esto
animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quid-
dam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quæ de
genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile
quidpiam subinde desinunt. » (4) Ad hæc Astyages, « Et

τοισδε, «καὶ αὐτοὺς, ὧ μάγοι, ταύτη πλείστος γνώμην εἰμὶ, βασιλεὺς οὐνομασθέντος τοῦ παιδὸς ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἔτι. Ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσάτέ μοι, εὖ περι-
 5 σκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν. » (5) Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι, «ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. Ἐκεῖνός μὲν γὰρ ἀλλοτριούται ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιουῶσα ἐόντα Πέρσῃν, καὶ ἡμεῖς
 10 ἐόντες Μῆδοι δουλούμεθα τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεῖνοι· σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλεὺς, ἐόντος πολιτέω, καὶ ἀρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. (6) Οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτεόν ἐστί.
 15 Καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ὠρέομεν, πᾶν ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαύρον αὐτοῖ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελεύομεθα. Τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους. »

20 CXXI. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας τὸν Κύρον ἔλεγε οἱ τάδε, «ὦ παῖ, σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὅσιν ὄνειρον οὐ τελέτην ἠδίκηον, τῇ σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περιεῖς· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας, πομποῦς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ πατέρα τε καὶ
 25 μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτεα τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. »

CXXII. Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κύρον νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινόμενοι, καὶ δεξάμενοι ὡς ἐπύθοντο, 30 μεγάλας ἡσπάζοντο ὅλα δὲ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτῆσαι, ἰστόρόεν τε ὅτῳ τρόπῳ περιγίνοιτο. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλ' ἡμαρτηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου
 35 τοῦ Ἀστυάγεω εἴη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. (3) Τραπῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναίκος, ἥτις τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. Οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο,
 40 ἵνα θεοιτέρως δοκέη τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κύρον κῶν ἐξέθρεψε. Ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη κεχώρηκε.

CXXIII. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἐόντι τῶν ἡλίκων ἀνδρῆσιωτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ προσεχέτο ὁ 45 Ἀρπαγὸς δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμούν· ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ ἐόντος ἰδιώτῳ οὐκ ἐνώρα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα, Κύρον δὲ δρέων ἐπιτρεφόμενον ἐποίετο σύμμαχον, τὰς πάσας τὰς Κύρου τῆσι ἑωυτοῦ δμοιούμενος. (2) Πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε οἱ κατέργα-
 50 στο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεω πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμμάχων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἀρπαγὸς τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κύρον προστῆσαι μόνους Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλῆτης. (3) Κατεργασμένου δὲ οἱ τούτου καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὲ τῷ Κύρῳ διαιωμένῳ

ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insonnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspectantes, consulite mihi, quid futurum sit tutissimum et domui meae et vobis. »

(5) Tum magi, «Nostra etiam, inquiunt, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur illud, si in hunc puerum transit, qui est Persa; et hos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existimatione erimus apud Persas, utpote extranei: te vero manente rege, qui popularis es noster, et regnamus ex nostra parte, et magnos a te honores obtinemus. (6) Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum jam in rem exilem exierit insonnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes. »

CXXI. His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: «O puer, ego propter insonnii visum vanum injuria te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur securus abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non ejus sortis cujus sunt Mithradates bubulcus illisque uxor. »

CXXII. Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a parti vitam finisse sibi persuasissent: percunctatique sunt, quonam pacto superfuert. (2) Et ille ipsis rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia, quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse. (3) Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci uxore; et hanc laudabat continenter, eratque ei sermonum argumentum omne Cyno. Quod nomen adripietes parentes ejus, quo magis divinitus superesse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum. Inde haec fama in vulgus manavit.

CXXIII. Jam virilem aetatem ingressum Cyrum, quum et fortissimus esset suorum aequalium et omnibus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem non posse existere: sed Cyrum videns subcrementem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum sua conferens calamitate. (2) Sed jam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno Astyagis. (3) His ita praeparatis, sic demum Cyro in Per-

ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος δηλώσας τὴν ἐνω-
τοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἅτε τῶν ὀδῶν φυ-
λασσομένων, ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. (4) Λαγὸν μη-
χανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τοῦτου τὴν γαστέρα καὶ
οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτως ἐσέθηκε βιβλίον, γρά-
ψας τὰ οἱ ἐδόκει· ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γα-
στέρα, καὶ δίκτυα δοὺς ἅτε θηρευτῇ τῶν οἰκετῶν τῶ
πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός
οἱ ἀπὸ γλώσσης εἰδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπεῖπαι αὐτο-
10 χειρὶ μιν διελέειν καὶ μηδὲνα οἱ ταῦτα ποιεῦναι πα-
ρεῖναι.

CXXIV. Ταῦτα τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἰγίετο, καὶ ὁ
Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. Εὐρὼν δὲ ἐν
αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνὲν λαβῶν ἐπελέγετο. (2) Τὰ δὲ
15 γράμματα ἔλεγε τάδε, « ὦ καὶ Καμβύσῳ, σὲ γὰρ
θεοὶ ἐπορεύουσιν· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπί-
κων· σύ νυν Ἀστυάγεα τὸν σεωυτοῦ φονέα τίσαι. Κατὰ
μὲν γὰρ τὴν τοῦτου προθυμίῃν τέθηκας, τὸ δὲ κατὰ
θεοῦς τε καὶ ἐμὲ περίεις. (3) Τὰ σε καὶ πάλαι δο-
20 κίω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ πέρι, ὡς
ἐπρήχθη, καὶ ὅλα ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω πέπονθα, ὅτι σε
οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλ' ἐδῶκα τῷ βουκόλῳ. Σύ νυν, ἢν
βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆς περ' Ἀστυάγης ἄρχει χῶ-
ρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. (4) Πέρσας γὰρ ἀναπεί-
25 σας ἀπίστασθαι στρατηλάτας ἐπὶ Μῆδους· καὶ ἦν τε
ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντία σεῦ,
ἔσται τοι τὰ σὺ βούλει, ἦν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος
Μῆδων· πρῶτον γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου καὶ
γενόμενοι πρὸς σέο Ἀστυάγεα καταίρειν πειρήσονται.
30 Ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἰόντος, ποίει ταῦτα, καὶ
ποίη κατὰ τάχος. »

CXXV. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐφρόντιζε δτεψ
τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι, φρον-
τίζων δὲ εὐρίσκει τε ταῦτα καιριώτατα εἶναι, καὶ ἐποίη
35 δὴ ταῦτα. Γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἄλλην τῶν
Περσῶν ἐποιήσατο, μετὰ δὲ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ
ἐπιλεγόμενος ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσῶν
ἀποδεικνύναι. « Νῦν, » ἔφη τε λέγων, « ὦ Πέρσαι,
προαγορεύω ὑμῖν παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. »
40 (2) Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε· ἔστι δὲ Περσῶν
συχνὰ γένεα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κῦρος συνήλισε καὶ
ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μῆδων. (3) Ἔστι δὲ τάδε,
ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι, Πασαργάδαι,
Μαράφιοι, Μάσπιοι. Τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί,
45 ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαμενίδαι εἰσὶ φηρήτη, ἐνδὲν οἱ βασιλεῖς
οἱ Περσεῖδαι γέγονασιν. (4) Ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἷδε,
Πανθιαλαῖοι, Δηρουσαῖοι, Γερμανῖοι. Οὗτοι μὲν πάν-
τες ἀροτῆρές εἰσι, οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες· Δάοι, Μάρδοι,
Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι.

50 CXXVI. Ὡς δὲ παρήσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προ-
ειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος, ἦν γὰρ τις χώρος τῆς
Περσικῆς ἀκανθώδης δσον τε ἐπὶ ὀκτωκαιδεκα σταδίων
ἦ ἔλασι πάντῃ, τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημε-
ρῶσαι ἐν ἡμέρῃ. (2) Ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσῶν

sis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus,
quum aliter id efficere, custoditis itineribus, non posset,
tali usus est commento. (4) Leporem callide instruxit;
cujus ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout
erat, indidit libellum, in quo quæ voluerat scripta erant :
tum, consuto rursus ventre, leporem atque retia, veluti
venatori, tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas
misit, ore tenus hoc adjiciens mandatum, ut Cyro leporem
tradens simul diceret, necesse esse ut ille sua manu eum
exenteret, neque quisquam hoc facienti adai.

CXXIV. His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem
aperit, et libellum in eo repertum perlegit, (2) in quo erant
perscripta hæc : « O fili Cambysis! quod te dii respiciunt ;
hoc enim absque esset, numquam tam mira usus esses for-
tuna : tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape pœnas.
Etenim ex hujus consilio tu perieras; deorum autem bene-
ficio et meo superes. (3) Quæ te omnia pridem puto co-
gnovisse, quum quæ tecum acta sunt, tum quæ ego ab
Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori
tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus
terrīs imperat Astyages, earum omnium rex eris. (4) Per-
suade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in
Mediam : et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero no-
minatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis
quæ voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum
facientes, tollere Astyagum studebunt. Quare persuasus
parata tibi hic quidem esse omnia, fac quæ dixi, et fac
celeriter ! »

CXXV. Mis intellectis Cyrus secum deliberavit quo cal-
lidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re delibe-
rata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo ni-
mirum etiam usus est. Conscripsit in libello quæ voluit,
concionem convocavit Persarum : tum aperiens libellum le-
gensque, ait, Astyagem sese ducem constituere Persarum.
« Nunc igitur, » perrexit dicere, « edico vobis, Persæ, præsto
sitis singuli cum falcibus. » (2) Hæc Cyrus pro concione
dixit. Sunt autem Persarum plura genera ; quorum nonnulla
in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis so-
licitavit. (3) Sunt autem ea hæc, e quibus alii omnes
Persæ pendent : Pasargadæ, Maraphii, Maspiæ. Ex his nobi-
lissimi sunt Pasargadæ, in quibus est Achæmenidarum fa-
milia, ex qua reges Persidæ sunt prognati. (4) Alii vero
Persæ hi sunt : Panthialæi, Derusæi, Germani, qui omnes
agrorum culturam exercent ; reliqui sunt nomades, Dai,
Mardi, Dropici, Sagartii.

CXXVI. Ut convenerunt omnes cum prædicto instru-
mento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicæ regionis
spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti
stadia, hunc tractum jussit illos eadem die eruncare. (2)
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persæ, iterum

τὸν προκείμενον ἀέθλον, δευτέρᾳ σφι προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. Ἐν δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κύρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τούτῳ ἔθυε καὶ παρε-
 5 σκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν, πρὸς δὲ οἶνω τε καὶ σιτίοις ὡς ἐπιτηδεωτάτοις. (3) Ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχῃ. Ἐπεῖτε δὲ ἀπὸ δειπνοῦ ἔσαν, εἰρετό σφας ὁ Κύρος κότερα τὰ τῇ προτεραιῇ εἶχον ἢ τὰ
 10 παρεόντα σφι εἰη αἰρετώτερα. (4) Οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παροῦσαν πάντα ἀγαθὰ. (5) Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κύρος παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων, « ἀνδρες Πέρ-
 15 σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. Βουλομένοισι μὲν ἔμεο πείθεσθαι ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἔμεο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χιτῶνι παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. (6) Νῦν ὦν ἔμεο πειθόμενοι γίνεσθε ἐλεύθεροι. Αὐτὸς τε
 20 γὰρ δοκῶ θεῇ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖρας ἀγεσθαι, καὶ ὑμέας ἡγῆμαι ἀνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φλαυροτέρους οὔτε τᾶλλα οὔτε τὰ πολέμια. Ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγῳ τὴν ταχίστην. »

CXXVII. Πέρσαι μὲν νυν προστάτῳ ἐπιλαβόμενοι ἄσμενοι ἤλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μῆδων ἀρχεσθαι· Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κύρον πρήσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευε αὐτόν. (2) Ὁ δὲ Κύρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρό-
 25 τερον ἦτοι παρ' ἐκείνου ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μῆδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβῆς ἐὼν ἀπέδεξε Ἀρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. (3) Ὡς δ' οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συν-
 30 ἔμισγον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλοισιν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι ἠθελόκακόν τε καὶ ἔφρουγον.

CXXVIII. Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπει-
 35 λέων τῷ Κύρῳ, « ἀλλ' οὐδ' ὥς Κύρος γε χαίρησιν. » (2) Τοσαῦτα εἶπας πρῶτον μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε, μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μῆδων ἐν τῷ ἄστεϊ, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἀνδρας. (3) Ἐξαγαγὼν δὲ τούτους καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι
 40 ἐσώθη, καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μῆδων ἀπέβαλε.

CXXIX. Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει προσ-
 45 στὰς ὁ Ἀρπαγος κατέχειρέ τε καὶ κατεκερτόμει, καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἰρετό μιν πρὸς τὸ ἐσωτοῦ δειπνον, τό μιν ἐκείνους σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόισιν, ὅτι εἴη ἢ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιλείης. (2) Ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντεῖρετο εἰ ἐσωτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἀρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα δὴ ἐσωτοῦ δικαίως εἶναι. (3)

eisdem prædixit, ut in posterum diem adessent loti. Intérim vero Cyrus caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum bisce excepturus, et vino farinaceisque cibis commodissimis; (3) utque postridie convenerunt Persæ, recumbere in prato jussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a cæna surrexerunt, quæsit ex his Cyrus, utra optabiliora ipsis viderentur: quæ pridie habuerint, an præsentia? (4) Et illi, multum interesse, dixerunt: pridie enim omnia se mala habuisse, præsentem vero die bona omnia. (5) Id verbum adripiens Cyrus, rem omnem, quam eis propositurus erat, aperuit dicens: « Viri Persæ! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis hæc et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. (6) Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut hæc bona in manus nostras congeram; et vos judico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quæ quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage! »

CXXVII. Igitur Persæ, quum jam pridem ægre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri hæc Cyrum, misso nuncio, eum ad se vocavit. (2) Cui renunciare nuncium jussit Cyrus, prius se adventurum, quam gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, præfecit Harpagum, oblitus quæ adversus illum patraverat. (3) Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capescebant.

CXXVIII. Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: « At ne sic quidem gaudebit Cyrus. » (2) His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, juvenes provecioresque ætate viros. (3) Quibus eductis, prælio cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amissis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit potestatem.

CXXIX. Tum captivo Astyagi adstans Harpagus, lætitia ob illius casum gestiens, insultavit; et quum alia in eum acerba dicta conjecit, tum respiciens ad cœnam eam, qua filii carnes comedendas illi Astyages proposuerat, ex eo quæsit, equid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset? (2) Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, an suum faceret Cyri factum? Et Harpagus, suum merito cen-
 46 seri, ait, factum; se enim ipsum de eo auscipiendo ad Cy-

Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικιώτατον ἐόντα πάντων ἀνθρώπων, σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλεῖα γενέσθαι, εἰ δὲ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρόντα, ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος, ἀδικιώτατον δὲ, ὅτι τοῦ δειπνοῦ εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε· εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι ἄλλω τῷ τῇν βασιλῆϊ καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλέειν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων· νῦν δὲ Μήδους μὲν ἀναιτίους τούτου ἐόντας δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγενῆσθαι, Πέρσας δὲ δούλους ἐόντας τὸ πρὶν Μήδων νῦν γεγενῆσθαι δεσπότες.

CXXX. Ἀστυάγης μὲν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα οὕτω τῆς βασιλείης κατεπαύθη, Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἅνῃ Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυὼν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον. (2) Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ μετεμειλῆσέ τί σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ ὅπισω κατεστράφησαν μάχῃ νικηθέντες. Τότε δὲ ἐπ' Ἀστυάγῃ οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κύρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κύρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας εἶχε παρ' ἑωυτοῦ, ἔς θ' ἐτελεύτησε. (3) Οὕτω δὲ Κύρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς καὶ ἐβασίλευσε, καὶ Κροίσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρότερον. Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἤρξε.

CXXXI. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοις τοιοῖσινδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιεῦμένους ἰδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπογενεῖς ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατὰ περ οἱ Ἕλληνες εἶναι. (2) Οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κυκλὸν πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλεῦντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. (3) Τούτοις μὲν δὲ μόνουσι θύουσι ἀργῆθεν· ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανῇ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. Καλεῦσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀρροδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλιττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν.

CXXXII. Θυσίᾳ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστηκε. Οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέονται, οὐκ αὐλῶ, οὐ πέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. (2) Τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει, ἐς χώρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος καλεῖ τὸν θεόν, ἐστεφανωμένον τὸν τιήρην μυρσίνῃ μάλιστα. Ἐωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεῦχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῷ βασιλεῖ· ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον ἐψήση τὰ κρέα, ὑποκάσας πόλιν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάντα τὰ κρέα. (3) Διαθέντος δὲ αὐτοῦ μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαείδει θεογο-

rum scripseisse. (3) Tum Astyages, longiorem exorsus sermonem, declaravit ineptissimum illum esse hominum omnium, simulque iniquissimum : ineptissimum quidem, qui, quum ipse potuisset rex evadere, si quoniam hæc res per ipsum gestæ sint, ad alium detulerit imperium : iniquissimum vero, quod propter cœnam istam Medos in servitutem conjecisset. Quodsi enim oportuisset in alium quempiam transferre imperium, seseque destituere; æquius fuisse Medorum alicui tribuere hoc bonum, quam cuiquam ex Persia. Nunc vero Medos, culpa vacantes, servos factos esse pro dominis; Persas autem, quum Medorum pridem fuissent servi, dominos eorum evasisse.

CXXX. Igitur Astyages, postquam quinque et triginta annos regnaverat, ita regno exutus est : Medi vero, propter huius acerbiteriam, Persis succubuerunt; postquam imperium superioris trans Halyn fluvium Asiæ per annos trecentos et duodeviginti tenuerant, demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat imperium. (2) Postero quidem tempore pœnituit eos huius facti, desciveruntque a Dario : sed post defectionem denuo subacti sunt, prælio superati. Tunc Persæ cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellarant, Asiæ regnum ab eo tempore obtinuerunt. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adiciens, apud se tenuit donec vitam finivit. (3) Hoc igitur modo et natus et educatus Cyrus regnum obtinuit, et post hæc Crœsum, qui ipsum adgredi cœperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est : quo superato, universæ Asiæ imperavit.

CXXXI. Persas vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant : scilicet, ut mihi videtur, quod non humanæ similem naturam aut formam habere deos arbitrantur, sicuti Græci. (2) Illis igitur mos est, Jovi in summis montium jugis facere sacra, universum cœli orbem Jovem nominantibus. Faciunt autem et Soli sacra, et Lunæ, et Terræ, et Igni, et Aquæ, et Ventis. (3) Et his quidem solis numinibus a priscis inde temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam Uraniæ sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto ritu. Venerem autem Assyrii Mylitta nominant, Arabes vero Alitta; Persæ Mitran.

CXXXII. Sacrificiorum autem, quæ hisce diis peraguntur a Persis, talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accendunt sacra factori : libatione non utuntur, non tibia, non libis, non mola. (2) Ut cuique deo sacra quispiam vult facere, in locum mundum adducit victimam, deumque invocant, tiaram myrto maxime cinctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli bona precetur sacrificans : sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes imponit. (3) Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse tu-

νὴν, ὅτην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπασιδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Ἐπι-
σχῶν δὲ ὀλίγον χρόνον ἀποφέρεται δὲ θύσας τὰ κρέα,
καὶ χρεῖται δὲ τι μὴν ὁ λόγος αἰρέει·

5 CXXXIII. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκεῖνην
τιμᾶν νομίζουσι τῇ ἑκαστος ἐγένετο. Ἐν ταύτῃ δὲ πλέω
δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθεσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαί-
μονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππων καὶ κάμηλον καὶ ὄνον
προτιθέαται ὅλους ὅπου ἐν καμίνουσι, οἱ δὲ πένητες
10 αὐτῶν τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται. (2) Σί-
τοισι δὲ ὀλίγοισι χρέονται, ἐπιφορῆμασι δὲ πολλοῖσι
καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι τοὺς Ἑλλη-
νας σιτορμένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφί ἀπὸ δει-
πνου παραφορέσεται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δὲ τι παραφέ-
15 ροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. (3) Οἶνω δὲ χάρτα
προσκέαται, καὶ σφί οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκὶ οὐρῆσαι
ἀντίον ἄλλου. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται, με-
θυσκόμενοι δὲ ἐώθασιν βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα
τῶν πρηγμάτων. (4) Τὸ δ' ἂν ἄδη σφί βουλευομένοισι,
20 τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ δὲ στέγαρχος, ἐν
τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύονται· καὶ ἢ μὲν ἄδη καὶ νήφου-
σι, χρέονται αὐτῷ, ἢ δὲ μὴ ἄδη, μετῴσι. Τὰ δ' ἂν
νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώ-
σκουσι.

25 CXXXIV. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
δοδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυ-
χάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι
τοῖσι σόμασι. ἢν δὲ ἢ οὐτερος ὑποδέεστερος ὀλίγῳ, τὰς
παρεῖδαι φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ἢ οὐτερος ἀγενέστερος,
30 προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. (2) Τιμέουσι δὲ
ἐκ πάντων τοὺς ἀγχιιστα ἐνωτῶν οἰκόντας μετὰ γε
ἐνωτῶν, δεύτερα δὲ τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ κατὰ λό-
γον προβαίνοντες τιμέουσι· ἡχιστα δὲ τοὺς ἐνωτῶν
ἐκαστάτω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἐνω-
35 τοὺς εἶναι ἀνθρωπῶν μακρῶν τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς
δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέ-
χεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστάτω οἰκόντας ἀπ' ἐνωτῶν κα-
κίστους εἶναι. (3) Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων καὶ ἤρχε
τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν
40 ἀγχιιστα οἰκόντων σφίσι, οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμοῦρων, οἱ
δὲ μᾶλα τῶν ἐχομένων. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ
οἱ Πέρσαι τιμέουσι· προσέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἀρχον
τε καὶ ἐπιτροπεῦον.

CXXXV. Ξεινικά δὲ νόμια Πέρσαι προσίενται ἀν-
45 ὄρων μάλιστα. Καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νο-
μίσαντες τῆς ἐνωτῶν εἶναι καλλίῳ φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς
πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας καὶ εὐπαθείας τε
παντοδαπὰς πυθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ δὴ καὶ
ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντας πικροὶ μίσγονται. (2) Γαμέουσι
60 δ' ἑκάστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κορυδαίας γυναῖκας, πολλῶν
δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτέονται.

CXXXVI. Ἀνδραγαθίῃ δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ
τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖ-
δας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι δῶρα ἐκπέμ-

cantationem dicunt : nam absque mago non fas est illis
sacra facere. Interjecto brevi tempore, qui sacra fecit,
carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet.

CXXXIII. Dierum omnium eum maxime celebrare mo-
ris est Persis, quo quisque natus est. Eo die æquum cen-
sent copiosius epulum quam alias adponere : et fortuna-
tiores quidem eo die bovem, equum, camelum aut asinum
adponunt integrum, in camino assatum ; pauperiores vero
minores adponunt pecudes. (2) Farinaceis cibariis paucis
utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis, eisque
non simul sed paulatim, inlatis. Quapropter Persæ dicunt,
Græcos, quum cibum capiunt, desinere esurire ; quoniam
post cœnam nihil amplius, quod alicujus momenti sit, eis
adponitur : si quid enim porro adponeretur, a comedendo
non esse cessaturos. (3) Vino largiter admodum indulgent :
nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio præ-
sente ; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consue-
runt : (4) quod vero deliberantibus placuit, id ædium he-
rus, apud quem habita est deliberatio, postridie ejus diel
jejunis proponit. Quodsi jejunis idem placet, hoc utuntur ;
sin minus, omittunt. Contra, quæ jejuni sobriique ante
deliberaverunt, ea vino madidi recognoscunt.

CXXXIV. Si qui in via sibi mutuo obviam veniunt, hac
re cognoscere aliquis potest utrum eadem conditione sint
qui sibi occurrunt : nempe hi, salutationis loco, ora invi-
cem osculantur. Quodsi alteruter paulo est inferior, oscu-
lantur genas ; si multo inferior, prostratus adorat alterum.
(2) In honore autem habent, post sese mutuo, illos qui a
se proxime habitant ; post hos, qui his finitimi ; et sic deinde
in honore habendo pro ratione progrediuntur : minimeque
omnium in honore habent hos, qui ab ipsis longissime re-
moti vivunt. Scilicet se ipsos hominum omnium arbitrantur
esse longe præstantissimos ; alios vero pro prædicta ratione
virtutem colere ; denique, qui ab ipsis longissime habitent,
esse ignavissimos. (3) Quoad vero penes Medos fuerat imperium,
etiam populi alter alteri imperabant : cunctis qui-
dem Medi, et præsertim his qui proxime eis habitabant ;
hi vero, suis finitimis ; et illi rursus his qui eos proxime at-
tingebant. Et pari quoque ratione Persæ in honore habent
alios populos : nam similiter progrediendo alius populus alii
præest, et in illum imperii partem aliquam sibi commissam
exercet.

CXXXV. Peregrina autem instituta admittunt Persæ
omnium hominum maxime. Etenim Medicam vestem, sua
esse honestiorem existimantes, gestant ; et ad bella Ægy-
ptiacos adoplantur thoraces. Atque etiam voluptuaria varia
genera, ex aliis cognita, sectantur ; et quidem pueris etiam
ad venerem utuntur, a Græcis edocti. (2) Ducunt autem
eorum quisque legitimas uxores multas, multo vero etiam
plures habent pellices.

CXXXVI. Strennitas et boni viri officium apud eos, post
bellicam virtutem, aestimatur, si quis multos progeniuit
filios : et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mit-

πει βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. Τὸ πολλὸν δ' ἡγάταται ἰσχυρὸν εἶναι. (2) Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα, ἱππεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. Πρὶν δὲ ἢ 6 πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῆσι γυναιξὶ διαίταν ἔχει. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τοῦτο οὕτω ποιεῖται, ἵνα ἂν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσπιν τῷ πατρὶ προσβάλλῃ.

CXXXVII. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον, αἰνέω 10 δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μιῆς αἰτίας εἵνεκεν μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἐσωτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μιῇ αἰτίᾳ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκει πλέω τε καὶ 15 μέζω τὰ ἀδικήματα ὄντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται. (2) Ἀποκτείνεται δὲ οὐδένα κιο λέγουσι τὸν ἐσωτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλ' ὅκῳσθα ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητεόμενα ταῦτα ἂν εὐρεθῆναι ἥτοι ὑποδογματῖα ὄντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ 20 δὴ φασὶ οἰκὸς εἶναι τὸν γε ἀληθῆος τοκέα ὑπὸ τοῦ ἐσω- τοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν.

CXXXVIII. Ἄσπα δὲ σφι ποιεῖν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. Ἀσχιστοὶ δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι 5 νενόμισται, δεύτερα δὲ τὸ ὀφείλειν χρῆος, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκεν, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι 25 τὸν ὀφειλόντα καὶ τι ψεύδος λέγειν. (2) Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀσπῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέ- ρχεται οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοις Πέρσῃσι· φασὶ δὲ μὲν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτύνοντα τι ταῦτα ἔχειν. (3) Ξεῖνον δὲ πάντα τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων πολλοὶ ἐξελα- 30 νοῦσι ἐκ τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκάς περιστερὰς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνου- ρέουσι οὔτε ἐμπύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορεύουσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μά- λιστα.

CXXXIX. Καὶ τότε ἄλλο σφι ὧδε συμπεπτόκει γί- 5 νεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς εἰληθε, ἡμέας μέντοι οὐ· τὰ οὐνόματά σφι ὄντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν σὰν καλεῖσιν, Ἴωνες δὲ σίγμα. Ἐς τοῦτο 10 διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνό- ματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

CXL. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς 5 εἶπαι· τάδε μέντοι ὥς κρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὥς οὐ πρότερον θάπτεται 15 ἀνδρὸς Πέρσῃσι ὁ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλ- κυσθῇ. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιεῦν- τας ἐμπανέως γὰρ δὴ ποιεῖσι. (2) Κατακρήσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι γῇ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κε- 20 χωρίζονται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱρέων. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἀγνέουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι· οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτο- χειρὶν πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου κτείνουσι, καὶ 25 ἀγνώσιμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρ- μηκας τε καὶ ὄφεις καὶ τὰλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. Καὶ

tuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse.

(2) Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola hæc tria refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit : (3) id ea fit caussa, ne, si dum ita educatur obit, dolorem adferat patri.

CXXXVII. Laudo equidem istud institutum : sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quis- 5 quam unius culpæ caussa in aliquem suorum atrocius quid- dam et irreparabile committit : sed, subductis rationibus, postquam plura et majora esse delicta reperit quam præstita officia, sic demum iræ indulget. (2) Ut autem patrem ali- quis aut matrem occiderit, id vero numquam aiunt acci- disse : sed quæcumque talia adhuc facta sint, utique ne- 10 cesse esse aiunt, ut caussa curatius cognita reperiantur commissæ ea esse aut a supposititiis aut adulterino sanguine natis ; nec enim veri simile esse, ut, qui vere pater fuerit, a proprio filio occidatur.

CXXXVIII. Quæcumque vero illis facere non licet, ea nec dicere licitum est. Turpissimum autem apud eos ha- 5 betur, mendacium dicere ; alterum post hoc, æs alienum habere ; et hoc quidem quum aliis de caussis, tum quod necesse esse aiunt, ut, qui æs alienum habet, etiam subinde mendacium dicat. (2) Si quis e civibus lepra aut vitilagine 10 est correptus, in urbem hic non intrat, nec cum aliis Per- sis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id acci- disse, quod in Solem quidpiam deliquerit. (3) Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, frequentes terra 15 ejiciunt : etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque expuunt, nec manus in eo abluunt, nec alium hæc facere patiuntur : sed fluvios præcipue colunt.

CXXXIX. Porro hoc aliud habent Persæ, quod ipsos quidem latet, at nos non præterit. Scilicet nomina eorum, 5 quæ corporibus vel magnificentiæ cuiusque ipsorum re- spondent, desinunt omnia in eandem literam, quam Dorea San, Iones Sigma vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum 10 et alterum, sed pariter omnia.

CXL. Hæc habui quæ de Persis citra dubitationem bene 5 gnarus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec sat- is aperte, quod ad vita functos spectat ; scilicet, non prius sepeliri hominis Persæ cadaver, quam ab ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse hoc institutum, 10 certo scio : faciunt enim aperte. (2) Cæterum cera obductum cadaver terra condunt Persæ. Magi vero multum, quum ab aliis hominibus differunt, tum a sacerdotibus Ægyptio- rum. (3) Hi enim nefas existimant, quidquam vivum ne- care, præter ea quæ diis immolant : Magi vero omnia manu 15 sua occidunt, excepto cane atque homine ; et in hoc studium etiam magnum ponunt, necantes perinde et formicas et an- gues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque se

ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἔχτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομήσθη, ἀνείμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

CXLI. Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἐπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρδις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἔσαν κατήκοι. (2) Ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν τὰ προίσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον, ἄνδρα φὰς αὐλητὴν ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ αὐλεῖν, δοκέοντά σφας ἐξελεύσεσθαι ἐς γῆν· ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβείναι ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλέειν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξεύρισαι, ἰδόντα δὲ παλλομένους εἶπαι ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς, « παύσεσθέ μοι ὀργεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκδαίνειν ὀργεόμενοι. » (3) Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδ' εἰνεκεν ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου οὐκ ἐπέβηοντο, τότε δὲ κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων ἔσαν ἐτοίμοι πελθεσθαι Κύρῳ. (4) Ὁ μὲν δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἔλεγέ σφι ταῦτα, Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων ἐς τὰς πόλεις, τεῖχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλήσιων· πρὸς μούνους γὰρ τούτους ὄρκιον Κῦρος ἐποίησατο ἐπ' οἷσι περ ὁ Λυδός. Τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῷ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησόμενους Ἴωσι τιμωρέειν.

CXLII. Οἱ δὲ Ἴωνες ὅδοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον ἔστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγγανον ἰδρυσάμενοι πόλιος πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· οὔτε γὰρ τὰ ἀνω αὐτῆς χωρία τούτῳ ποιεῖ τῇ Ἰωνίῃ οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἐσπέριν, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδους. (2) Γλώσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὕτοι νονομίχασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέονται κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι· αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἐφεσσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκεια. (3) Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. (4) Ἐτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἥ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἱδρύται, Ἐρυθραί. (4) Χίῳ μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τούτῳ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μόνον. Οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται.

CXLIII. Τούτων δὴ τῶν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι, τοῖσι δὲ αὐτῶν νησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἔσαν καὶ Περσῶν κατήκοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται. (2) Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλληνικοῦ γένους, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων τὸ Ἴωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. (3) Οἱ μὲν

habeat instituti istius genuina ratio, hæc hactenus : redeo ad superiorem narrationem.

CXLI. Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones Æolesque legatos Sardes miserunt ad Cyrum, volentes eisdem conditionibus imperio ejus esse subjecti, quibus Cyrus paruerant. (2) At ille, auditis eorum postulatis, faulam eis narravit hujusmodi : Fuit olim tibicen, inquit, qui, piscibus conspectis in mari, tibia cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis : « Desinite nunc saltare, quum, me tibia canente, egredi saltareque nolueritis. » (3) Hanc fabulam Ionibus Æolibusque hac causa Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Cræso desciscerent, non paruerant ; et tunc demum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant parati. (4) Ille igitur, ira commotus, ista eis respondit. Quo responso ad Ionum civitates relato, muris singuli oppida sua cingebant, et ad Panionium congregabantur reliqui omnes præter Milesios ; cum his enim solis Cyrus fœdus fecerat eisdem conditionibus quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit communi consilio Spartam legatos mittere, qui rogarent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

CXLII. Iones hi autem, quorum est etiam Panionium illud, præ omnibus quos novimus hominibus oppida condita tenebant in terræ tractu temperie cæli aerisque longe præstantissimo. Etenim neque locorum superius sitorum eadem ratio est atque Ionie, neque inferius sitorum ; nec eorum quæ orientem spectant, nec quæ occidentem : quorum alia frigore aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate. (2) Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor modis deflexionum [*dialectis*]. Prima civitatum Miletus versus meridiem sita est ; dein Myus et Priene : et hæc quidem in Caria sitæ sunt, et dialecto utuntur eadem. Istæ vero in Lydia : Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa. (3) Atque hæc civitates, ad sermonis characterem quod attinet, cum illis, quas ante nominavi, nihil commune habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionicæ civitates, quarum duæ insulas incolunt, Samum atque Chium : tertia in continente sita est, Erythræ. (4) Ex his Chii et Erythræi eadem utuntur dialecto ; Samii vero sua, ab aliis diversa. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

CXLIII. Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu erant, utpote fœdus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insulas incolabant, ne illi quidem quidquam metuebant : necdum enim eo tempore Phœnices Persarum imperio erant subjecti, nec Persæ ipsi mare exercebant. (2) Separaverant se autem hi Iones (*Milesii*) a ceteris Ionibus, non aliam ob causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum omnium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ionicus : nam, præter Athenas, nulla alia erat eorum civitas notabilis. (3) Quare et alii Iones et

νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κακλῆσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι· αἱ δὲ δωῶδεκα πόλεις αὐταὶ τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφῶν αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον, ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶσι ἄλλοις Ἴωνων (οὐδ' ἰδεήθησαν δὲ οὐδαμῶι μετασχεῖν ὅτι μὴ Σμυρναῖοι).

CXLIV. κατὰ περ οἱ ἐκ τῆς πενταπόλιος νῦν χώ-
 10 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ ἐξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλυμένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμῶς ἐσδέξασθαι τῶν προσοικίων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν, ἀλλὰ καὶ σφῶν αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς. (2) Ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀ-
 15 πόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶσι, καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. Ἀνὴρ ὧν Ἀλικαρνησεὺς, τῷ οὐνόματι ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας τὸν νόμον κατηλόγησε, φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐσωτοῦ οἰκία προσ-
 20 ἐπασσάλευσε τὸν τρίποδα. (3) Διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Λίνδος καὶ Ἰήλυσός τε καὶ Κάμειρος καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησόν. Τούτοις μὲν νῦν ταύτην τὴν ζῆμιν οὗτοι ἐπέθηκαν.

CXLV. Δοκέουσι δέ μοι δωῶδεκα πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι τοῦδε εἴ-
 25 νεκεν, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἶκον, δωῶδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα, κατὰ περ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας δωῶδεκά ἐστι μέρεα, (2) Πελλήνη μὲν γὰρ πρώτη πρὸς Σικυῶνος, μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κρᾶ-
 30 θος ποταμὸς ἀέναιός ἐστι, ἀπ' ὅθεν ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε, καὶ Βούρα καὶ Ἐλίκη, ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὅπ' Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσωθέντες, καὶ Αἰγίον καὶ Ῥύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ Ὠλένος, ἐν
 35 τῷ Πείρῳ ποταμῷ μέγας ἐστὶ, καὶ Δύμη καὶ Τριταῖ-
 40 ἔες, οἱ μῶνοι τούτων μεσόγαιοι οἰκεῖται.

CXLVI. Ταῦτα δωῶδεκα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ καὶ τότε γὰρ Ἴωνων ἦν. Τούτων δὲ εἵνεκεν καὶ οἱ Ἴωνες
 45 δωῶδεκα πόλεις ἐποίησαντο, ἐπεὶ ὥς γὰρ τι μᾶλλον οὗ-
 50 τοι Ἴωνες εἰσι τῶν ἄλλων Ἴωνων ἢ κάλλιον τι γεγόν-
 55 νασι, μωρίῃ πολλῇ λέγειν τῶν Ἀθαντες μὲν ἐξ Εὐ-
 60 βοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μετὰ οὐδὲ τῷ οὐνόματος οὐδέν, Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμει-
 65 γχεται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Φωκῆες ἀπο-
 70 δάσμενοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρχάδες Πελασγοὶ καὶ Δω-
 75 ριεῖς Ἐπιδαυριοί, ἅλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμειγχεται
 (2) οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανήτου τοῦ Ἀθηναίων δρυη-
 80 θέντες καὶ νομίζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἴωνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καί-
 85 ρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. (3) Διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὐταὶ νόμον θέμεναι σφίσι αὐ-
 90 τῇσι ὅρκους ἐπέλασαν καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτὲ δημοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μηδὲ οὐνόματι βῶ-
 95 σαι τὸν ἐσωτῆς ἄνδρα, τοῦδε εἵνεκεν ὅτι ἐφόνευσαν σφῶν

HERODOTUS.

ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec Iones vole-
 bant adpellari : immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illæ civitates gaudebant hoc
 nomine, et separatim ab aliis templum sibi statuerunt, cui
 Panionio imposuere nomen; decreveruntque nullos alios
 Ionas participes illius facere : nec vero etiam alii, ut in
 consortium reciperentur, petivere, præter Smyrnæos.

CXLIV. Simili ratione Dorienses, Pentapolin quæ nunc
 vocatur incolentes, quæ olim eadem Hexapolis nominata
 erat, cavent ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admiserant,
 communione excluderunt. (2) Nam quum in ludis Triopii
 Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes donarentur victo-
 ribus; quos tripodas qui acceperant, his non licebat eos
 extra templum exportare, sed ibidem deo dedicare oportebat;
 civis quidam Halicarnassensis, cui nomen erat Agasicles,
 victoriam quum reportasset, sprete lege domum suam
 detulit tripodem et clavis ibi adfixit. (3) Hanc ob culpam
 quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos et Cnidus,
 sextam civitatem Halicarnassum communione excluderunt.
 Talem illi his poenam infligere.

CXLV. Quod autem duodecim civitates confecerunt Iones,
 nec plures voluerunt recipere, id ea causa fecisse mihi
 videntur, quod etiam, quo tempore in Peloponneso habita-
 verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc
 Achæorum, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones
 sunt : (2) prima Pellene, haud procul Sicione; dein Ægira,
 et Ægæ, in qua est Crathis amnis perennis, a quo et ille in
 Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confu-
 gerant Iones ab Achæis prælio superati; et Ægium, et Rhypes,
 et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus
 est amnis ingens; et Dyme et Tritæenses, qui soli ex istis
 omnibus mediterranea habitant.

CXLVI. Hæ sunt nunc duodecim Achæorum regiones,
 quæ olim ibi Ionum fuerant: qua nimirum de causa etiam
 in Asia duodecim civitates confecerunt : nam, esse hos
 magis Ionas quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam
 stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt
 enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Eubœa,
 quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est :
 admixti porro eis sunt Minyæ Orchomenii, et Cadmei, et
 Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se sejuncte-
 runt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii;
 denique multæ aliæ gentes illis immixtæ sunt. (2) Qui
 vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissi-
 mique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in
 coloniam non adduxerant, sed Caricas habebant uxores,
 quarum parentes occiderant. (3) Quam ob cædem mulie-
 res hæ legem sibi, juramento firmatam, imposuerunt, filia-
 busque suis tradiderunt, ne unquam cum maritis caperent
 cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc

τοὺς πατέρας καὶ ἀνδράς καὶ παῖδας καὶ ἔπειτεν ταῦτα ποιήσαντες αὐτῇσι συνοίκεον. Ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ.

CXLVII. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Ἀυ-
 5 χίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ
 Καύκωνας Πυλίου ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου, οἱ δὲ
 καὶ συναμφοτέρους. Ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόμα-
 τος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων, ἕστωσαν δὲ καὶ οἱ
 10 ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνασι καὶ Ἀπατούρια ἀγοῦσι ὁρτῇν.
 (2) Ἀγοῦσι δὲ πάντες πλὴν Ἑφεσίων καὶ Κολοφωνίων·
 οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἀγοῦσι Ἀπατούρια, καὶ
 οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν.

CXLVIII. Τὸ δὲ Πανινίων ἐστὶ τῆς Μυκάλης γῆρος
 15 ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαίρητός
 ὑπ' Ἴωνων Ποσειδέωνι Ἑλικωνίῳ. (2) Ἡ δὲ Μυκάλη
 ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα
 Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἴωνες ἄγε-
 σκον ὁρτῇν τῇ ἔθνετο οὐνομα Πανινίον. (3) Πεπόνθασι
 20 δὲ οὗτοι μόνον αἱ Ἴωνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλ-
 λήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸν γράμμα τελευ-
 τῶσι, κατὰ περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα.

CXLIX. Αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις εἰσι· αἶδε δὲ
 αἱ Αἰολίδες, Κύμη ἡ Φρικωνίς καλευμένη, Λήρισαι, Νέον
 25 τεῖχος, Τῆμος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιόρσσσα, Πιτάνη,
 Αἰγαῖαι, Μύρινα, Ἰρύνεια. (2) Αὗται ἔνδεκα Αἰολέων πό-
 λεις αἱ ἀρχαῖαι· μία γὰρ σφῶν παρελύθη ὑπ' Ἴωνων,
 Σμύρνη· ἔσαν γὰρ καὶ αὗται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ.
 Οὗτοι δὲ οἱ Αἰολεὲς χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμεί-
 30 νω Ἴωνων, οἳ μὲν δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως.

CL. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον Αἰολεὲς. Κολοφω-
 νίους ἀνδράς στάσι ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς
 πατρίδος ὑπεδέξαντο. Μετὰ δὲ οἱ φυγάδες τῶν Κολο-
 φωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτῇν ἔξω τεῖχος
 35 ποιεῦμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας ἀποκληίσαντες ἔσχον
 τὴν πόλιν. (2) Βωθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμο-
 λογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἴωνων ἐκ-
 λιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. Ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρ-
 ναίων ἐπιδιδιλοντό σρεας αἱ ἔνδεκα πόλεις καὶ ἐποιή-
 40 σαντο σφέων αὐτέων πολιτᾶς.

CLI. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κειρωρίδαται γὰρ αὗται.
 Αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον
 νέμονται (τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκιομένην Ἀρί-
 45 στεν ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ζόντας ὁμαίμους), ἐν
 Τενέδῳ δὲ μία οἰκέταται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατόν νή-
 σοισι καλευμένῃσι ἄλλη μία. (2) Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἴωνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδε κοινῇ
 50 ἴωσι ἐπισθαί τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται.

CLII. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἴωνων
 καὶ Αἰολέων οἱ ἀγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρῆσσομένα), εἰλόντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,
 τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. Ὁ δὲ πορφύρεόν τε εἶμα πε-

ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos
 illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent
 uxores. Haec autem Mileti facta erant.

CXLVII. Reges vero sibi constituerant, alii Lycios, a
 Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a
 Codro Melanthi filio; alii ex utroque genere. Enimvero no-
 men hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint
 vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen Iones
 omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia ce-
 lebrant: (2) celebrant autem hoc festum omnes, exceptis
 Ephesiis et Colophonis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia
 non celebrant, idque ob caedis quandam quam asserunt
 caussam.

CXLVIII. Est autem Panionium sacer locus Mycae,
 septentrionem spectans, communi Ionum consilio Neptuno
 Heliconio dedicatus. (2) Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum. Huc
 convenientes et civitatibus omnibus Iones festum celebra-
 rant, quod Panionia nominabant. (3) Habent hoc autem
 non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum omnium: ut
 eorum nomina in eandem desinant literam, quemadmodum
 etiam Persarum nomina.

CXLIX. Hæ igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates.
 Æolides vero civitates hæ sunt: Cyme, Phriconis cognom-
 inata, Larissæ, Neotichos, Temnus, Cilla, Notium,
 Ægiroessa, Pitane, Ægææ, Myrina, Grynea. (2) Hæ
 sunt undecim Æolensium civitates antiquæ: una enim eis
 adempta est ab Ionibus, Smyrna. Fuerant enim et hæ civita-
 tes duodecim, in continente omnes sitæ. Colebant autem hi
 Æolenses regionem, cui solum præstantius quam Ionum,
 carterum cæli temperie Ionum regioni erat inferior.

CL. Smyrnam vero tali modo amisierant Æolenses. Cives
 Colophonios, qui in popularium seditione inferiores disces-
 serant, patriaque fuerant pulsati, intra urbem suam recepe-
 runt. Post hæc iidem exsules Colophonii, observato die quo
 Smyrnæi Baccho extra muros sacra faciebant, oclusis
 portis urbem tenuere. (2) Dein succurrentibus Æolensibus
 cunctis, fit pactum hac conditione, ut Iones omnia quæ mo-
 veri possent Æolensibus redderent, Æolenses Smyrnam re-
 linquerent. Quo facto, reliquæ undecim civitates Smyrnæos
 inter se dispertitæ, in civium numerum receperunt.

CLI. Hæ sunt igitur Æolensium civitates in continente
 sitæ, præter eas quæ Idam incolunt; hæ enim ab illis se-
 junctæ sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum quinque ci-
 vitates Lesbos incolunt: nam sextam, quam in Lesbo con-
 diderant, Arisbam, Methymnæi in servitutem redegerunt,
 quum essent consanguinei. In Tenedo vero una habitatur
 civitas; et in Centum-insulis quæ vocantur, itidem una. (2)
 Lesbii igitur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas inco-
 lentes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus communi
 consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi ducerent.

CLII. Spartam ut venerunt Ionum Æolensiumque legati,
 (celeriter enim hæc conficiebantur), oratorem qui nomine
 omnium verba faceret delegerunt civem Phocæensem, cui
 nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo

ριβαλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπορτιητέων, καὶ καταστάς ἔλεγε πολλὰ τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρηρίζων. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. Οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπωσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους ὁμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὅς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. (3) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν ἔπεμπον ἐς Σάρδεις σφῶν αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὐνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων βῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σινημωρέειν ὡς αὐτῶν οὐ περιοριζόμενων.

CLIII. Ταῦτα εἰπαντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπιείρεσθαι τοὺς παρόντας οἱ Ἑλλήνων τίνες ἔόντες ἀνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσιοι πλῆθος ταῦτα ἑωυτῷ προαγορεύουσι. (2) Πυνθανόμενον δὲ μιν εἶπαι πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην, « οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιοῦτους, τοῖσι ἐστὶ χώρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεγμένους ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἀλλήλους ὁμνύντες ἑξαπατῶσι. Τοῖσι, ἢ ἐγὼ ἡγίαινω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσσα, ἀλλὰ τὰ οἰκίη. » (3) Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλλήνας ἀπέριψε ὁ Κύρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγοράς κτησάμενοι ὠνῇ τε καὶ πρῆσι χρέονται· αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῆσι οὐδὲν ἐώθασιν χρεῖσθαι, οὐδὲ σφι ἐστὶ τὸ παράπαν ἀγορῆ. (4) Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τὸν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτύῃ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπῆλανε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροίσον τε ἅμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην ἔλπει. (5) Ἢ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμποδῖος καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπείχε τε στρατηλατεῖν αὐτὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

CLIV. Ὡς δὲ ἀπῆλασε ὁ Κύρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τὸς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτύς ἀπὸ τοῦ Ταβάλου καὶ Κύρου, καταβάς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικιούρους τε ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἐπέειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι. Ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις ἐπολιόρχεε Ταβάλον ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

CLV. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κύρος εἶπε πρὸς Κροίσον τάδε, « Κροῖσε, τί ἐστὶ τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὡς οἴκασιν, πρήγματα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω μὴ ἀριστον ἢ ἑξανδραποδίσασθαι σφας. (2) Ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεπονημένος ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιο. Ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλέον τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα, καὶ ἔπειτεν ὁμομάζω εἰ μοι ἀπεστέασι. » (3) Ὁ μὲν δὲ τὰ περ' ἐνόεε ἔλεγε, ὁ δ' ἄμειβετο τοισίδε, δέισας μὴ ἀναστάτους ποιῆσαι τὰς Σάρδεις, « ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκίᾳ ἐίρηκα, σὺ μὲν τὴν μὴ πάντα θυμῷ χρεώ, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης ἀναμάρτητον ἐοῦσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν

major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. (2) At Lacedæmonii neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: Lacedæmonii vero, rejectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ionique ut mihi quidem videtur, exploraturos. (3) Qui quum Phocæam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui Lacedæmoniorum verbis ediceret Cyro, ne ulli civitati terræ Græciæ damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.

CLIII. Hæc quum dixisset legatus, fertur Cyrus ex præsentibus Græcis quæsisse, quinam homines essent Lacedæmonii, quantaque illorum multitudo, qui hæc ei edicerent. (2) Quæ postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ respondit: « Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito juramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidet ut non de his quæ Ionibus, sed quæ sibi impendent, sint confabulaturi. » (3) Hæc Cyrus in universos coniecit Græcos, eo quod fora publica habent, in quibus emitioni et venditioni dant operam: Persæ autem foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. (4) Post hæc vero, Sardium custodia Tabalo tradita, homini Persæ, et auri transferendi cura, quod Cræsi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyæ commissa, Lydo homini, ipse Echatana proficiscitur, Cræsum secum ducens, Ionum autem, in præsentia certe, rationem nullam habens. (5) Obstat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacæ atque Ægyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.

CLIV. Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit: et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardibus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit, maritimisque hominibus ut secum militarent persuasit. Tum exercitum adversus Sardes ducto, Tabalum oppugnavit, in arce conclusum.

CLV. Ea re in itinere cognita, Cyrus his verbis Cræsum compellavit: « Cræse, quis mihi erit harum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur, et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere. Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. (2) Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsi Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! » (3) Sic ille quæ sentiebat dixit. Cui Cræsus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. « Æqua sunt, inquit, o rex, quæ dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas iræ, nec penitus evertas antiquam urbem, quæ et ante actorum insons est,

ἰσσεύων. (4) Τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τὴν ἐπὶ Σάρδεσιν καὶ ἐγὼ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω· τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικῶν, τῷ δὲ ἐπὶ Σάρδεσιν Σάρδεις, οὗτος δὲ τοῖς δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνωμὴν ἔχον τάδε αὐτοῖσι ἐπιτάξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι μήτε δεινοὶ τοῖς ἔωσι. (5) Ἄπειπε μὲν σφι πέμψας ὅπως ἀρχὴ μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρρους ὑποδέσθαι, πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν τοὺς παῖδας. 10 Καὶ ταχέως σφείας, ὃ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοῖς ἔσονται μὴ ἀποστέωσι. »

CLVI. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτ' αἰρετῶν τερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι ἢ ἀνδραποδισθέντας πρὸς 15 ὅθηναι σφείας, ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιώχρων πρόφασις προτείνῃ, οὐκ ἀναπαίσει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρρωδέων δὲ μὴ καὶ ὑστερόν κοτε οἱ Λυδοί, ἦν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπώλονται. (2) Κύρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ καὶ ὑπεὶς τῆς 20 ὁργῆς ἔφη οἱ πείθεσθαι. Καλέσας δὲ Μαζάρην ἀνδρὰ Μῆδον, ταῦτ' αἰνεῖται προεῖπει Λυδοῖσι τὰ ὅ Κροῖσος ὑπετίθετο, καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεσιν ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύνην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' 25 ἑωυτόν.

CLVII. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντελεύμενος ἀπῆλκεν εἰς θῆκα τὰ Περσέων· Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχού εἶναι στρατὸν ἐπ' ἑωυτόν ἰόντα, δέσας ὄχρεο πειγῶν εἰς Κύμην. (2) Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας 30 ἐπὶ τὰς Σάρδεας τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν δσηνδύχοτε ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἐτι ἰόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύνην ἐν Σάρδεσιν, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἡνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς ἐπιτελεῖν, ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαυταν τῆς ζῆς μετέβαλον. (3) Μαζάρης 35 δὲ μετὰ τούτῳ ἔπειπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδοῦναι κελύων Πακτύνην. Οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνωσαν συμβουλῆς πέρι ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι· ἦν γὰρ αὐτοῖσι μαντήιον ἐκ παλαιῶν ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάντες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρεέσθαι. Ὁ δὲ Χῳρος 40 οὗτός ἐστι τῆς Μιλησίου ὑπὲρ Πανόρου λιμένος.

CLVIII. Πέμψαντες ὧν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους εἰρώτευον περὶ Πακτύνην ἁκοῖν τι ποίοντες θεοῖσι μέλλοιεν χαρίεσθαι. Ἐπειρωτέουσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο ἐκδιδοῦναι Πακτύνην Πέρσῃσι. 45 Ταῦτα δὲ ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδοῦναι. (2) Ὁρμειμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδῃ ἀνὴρ τῶν ἀσίων ἔων δόκιμος ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαῖους, ἀπιστῶν τε τῷ χρησμῷ καὶ δοκῶν τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν 50 ἄληθως, ἐς δὲ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύνῃ ἐπειρησόμενοι ἤσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

CLIX. Ἀπικομένον δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρηστηρίεζτο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε, « ὦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδός, φεύγων

et eorum quæ nunc aguntur. (4) Nam, quæ ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo : quæ vero nunc aguntur, eorum reus Pactyas est, cujus tu fidei Sardes commisiisti ; hic igitur tibi det pœnas. Lydis vero dans veniam, hæc illis impone, ne posthac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. (5) Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica ; et tunicas jube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere : denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere : et mox videbis eos, o rex, feminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. »

CLVI. Hæc Cyro Cræsus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi : pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem, non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium ; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si præsens periculum evasisset, desciscerent a Persis seseque perditum irent. (2) Cyrus admonitione Cræsi gavisus, et de ira remittens, se ei paritulum ait : et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quæ ipsi Cræsus suaserat, illis imperaret ; ceterum ceteros omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyam utique vivum ad se adduceret.

CLVII. His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. (2) Mazares, Medus, cum aliqua parte copiarum Cyri adversus Sardes ducens, ubi Pactyam non amplius Sardibus invenit, primum Lydos coegit Cyri mandata exsequi : cujus mandati consequens erat, ut omnem vitæ rationem Lydi mutarent. (3) Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam jubens. Cymæi vero statuerunt de consilio in hac re capiendi ad deum referre qui in Branchidis oracula edit. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Æolenses uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum dititione, supra Panormum portum.

CLVIII. Missis igitur ad Branchidas legatis Cymæi quæsiverunt de Pactya, quidnam facientes gratum maxime diis essent facturi. Et interrogantibus respondit oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod responsum ubi ad se relatum audire Cymæi, tradere illum pararunt. (2) Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodicus Heraclidæ filius, probatus vir inter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhibens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactya iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat.

CLIX. Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit, interrogavitque his verbis : « O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem effu-

θάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτεόνται, προεῖναι κελεύοντες Κυμαίους. Ἡμεῖς δὲ δαιμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἰκέτην ἐς τὸδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σαῦ ἡμῖν δηλωθῇ
 5 ἀτρεκέως ὁκότερα ποιεῖμεν. » (2) Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτὸν σφι χρῆσμον ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύν Πέρσησι. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας ἐποίησε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ ἐξαίρει τοὺς στρουθούς καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενοσ-
 10 σευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. (3) Ποιεῦντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ αἰδοῦτος γενέσθαι· φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε, « ἄνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραῖζεις; » (4) Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτησι βοῦθείς, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι; » Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοισίδε,
 15 « ναὶ κελεύω, ἵνα περ ἀσεδήσαντες θάσσον ἀπόλῃσθε, ὥς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρῆσθήριον. »

CLX. Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι οὔτε παρ' ἑωυτοῖσι ἔχοντες πολιορκεῖσθαι ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. (2) Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐπιπέμποντος τοῦ
 20 Μαζάρους ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύν παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ δασιῇ· οὐ γὰρ ἔχω τοῦτο γε εἶπαι ἀτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη Κυμαῖοι γὰρ ὥς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον ἐκκομίζουσι Πακτύν ἐς Χίον. (3)
 25 Ἐνθεῦτεν δὲ ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης πολιοῦρου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη. Ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χίοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεῖ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρνέος τούτου ἐστὶ χώρος τῆς Μυσης, Λέσβου ἀντικῶς. (4) Πακτύν μὲν νυν παραδεδέμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐθέλοντες Κύρῳ
 30 ἀποδεῖξαι· ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γεγόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιεῖτο θεῶν οὐδενὶ οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας ταύτης γινόμενα.

CLXI. Χίοι μὲν νυν Πακτύν ἐξέδοσαν, Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον, καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο, τοῦτο δὲ Μαιάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε λήτην ποιεύμενος τῷ στρατῷ, Μαγνησίην δὲ ὠσαύτως. Μετὰ
 40 δὲ ταῦτα αὐτίκα νούσῳ τελευτᾷ.

CLXII. Ἀποθανόντος δὲ τούτου Ἀρπαγὸς κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίας, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ
 45 ἔβαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιλῆτην συγκατεργασάμενος. (2) Οὗτος ὢν ἡνὴρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς ὥς ἀπύκτο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· διὰ γὰρ τειγῆρας ποιήσεις, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τεῖχη ἀπόρροε. Πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

giens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaros illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. » (2) Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere : circa templum circummeans, passeris disturbavit allaque avium genera, quæ in templo nidificaverant. (3) Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiiisse vocem, ad Aristodicum conversam, hæc dicentem : « Scelestissime mortalium, quid est quod hic facere audes? Supplices meos ex meo templo evertis! » (4) Et Aristodicus, nil dubitans, respondisse ad hæc fertur : « O rex, tu tuos supplices ipse ita tueris : Cymæos vero jubes tradere supplicem! » Cui rursus deus regressit : « Alo et jubeo, quo vos impii ocyus pereatis; ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oraculum. »

CLX. Hæc relata ubi audierunt Cymæi, quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire, nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum emisunt. (2) Mytilenæi vero, quum missis nunciis Mazares Pactyam repetiisset, parati erant eum tradere, pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspicue traditum est; nec res effectum habuit : nam Cymæi, ut intellexerunt id agere Mytilenæos, navi Lesbium missa, in Chium Pactyam transportarunt. (3) Inde vero, ex Minervæ templo urbis Præsidis vi extractus a Chiis, Persis traditus est : tradiderunt eum autem Chiis, mercedem pacti Atarneum; est autem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi. (4) Pactyam igitur sibi deditum Persæ in custodia habuerunt, Cyri in conspectum volentes eum producere. Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo Chiorum mola ex hordeo Atarnensis illius agri deorum ulli litavit, aut ex frumento illinc allato libum coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus sacrificiis procul habitum est.

CLXI. Postquam Pactyam Chiis tradiderant, bello adgressus est Mazares eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prienenses quidem devictos sub corona vendidit; Mæandri vero campum universum incursans, itemque Magnesiam, exercitum præda ditavit. His autem rebus gestis, paulo post morbo vitam finiit.

CLXII. Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore Asia successor Hargagus, natione litidem Medus; is qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat acceptus, quique Cyro in comparando regno sociam præstiterat operam. (2) Hic vir tunc a Cyro dux copiarum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus jactis capere instituit : scilicet oppidanos intra muros statim compulsi, deinde adgestis ad muros aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ionie oppidum, quod adgressus est, Phocæa fuit.

CLXIII. Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι
 πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ
 τὴν Τυρσηνὴν καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησὸν
 οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες· ἐναυτιλλόντο δὲ οὐ στρογ-
 γύλῃσιν ηἰσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς
 τὸν Ταρτησὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν
 Ταρτησίων, τῷ οὐνόμα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος, ἐτυράν-
 νευσε δὲ Ταρτησοῦ ὀγδῶκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ τὰ πάντα
 εἴκοσι καὶ ἑκατόν. (3) Τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες
 οἱ Φωκαῖες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο ὥς τὰ μὲν πρῶτά
 σφας ἐκλιπόντας Ἰωνὴν ἐκέλευε τῆς ἐσωτοῦ χώρας
 οἰκῆσαι ἄκου βούλονται, μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ
 ἐπειθε τοὺς Φωκαῖας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ'
 αὐτῶν ὡς αὔριτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβα-
 λῆσθαι τὴν πόλιν. Ἐδίδου δὲ ἀφειδέως καὶ γὰρ καὶ
 ἡ περίοδος τοῦ τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι, τοῦτο δὲ
 πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων.

CLXIV. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαῖεσσι τρόπον
 τοῖσδε ἐξεποιήθη· ὁ δὲ Ἀρπαγὸς ὡς ἐπύλασε τὴν στρα-
 τὴν, ἐπολιόρχεε αὐτοὺς, προϊσχύμενος ἔπεια ὥς οἱ κα-
 ταχρᾶ εἰ βούλονται Φωκαῖες προμαχεῖναι ἓνα μόνον
 τοῦ τεύχεος ἐρεῖφαι καὶ οἶκμα ἐν κατιρῶσαι. (2) Οἱ δὲ
 Φωκαῖες περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ ἔφασαν θελεῖν
 βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν καὶ ἔπειτεν ὑποκρινέεσθαι·
 ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέ-
 λευον τὴν στρατὴν ἀπὸ τοῦ τεύχεος. (3) Ὁ δ' Ἀρ-
 παγὸς ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν,
 ὅμως δὲ σφι παρίεναι βουλευσασθαι. Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἀρ-
 παγὸς ἀπὸ τοῦ τεύχεος ἀπῆγαγε τὴν στρατὴν, οἱ Φω-
 καῖες ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρους,
 ἐσθόμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλά πάντα, πρὸς
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀνα-
 θήματα, χωρὶς ὁ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες καὶ αὐτοὶ ἐσθάντες ἐπλῶν
 ἐπὶ Χίου. Τὴν δὲ Φωκαίαν ἐρημωθείσαν ἀνδρῶν
 ἔσχον οἱ Πέρσαι.

CLXV. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεῖτε σφι Χῖοι τὰς νή-
 σους τὰς Οἰνούσας καλυμμένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευ-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες, μὴ αἱ μὲν ἐμπορίον
 γένωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληῖσθῃ τούτου εἵνε-
 κεν, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον·
 ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεο-
 προπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνόμα ἦν Ἀλαλίη.
 (2) Ἀργανθώνιος δὲ τηλικαῦτα ἤδη τετελευτήκεε.
 Στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλῶσαν-
 τες ἐς τὴν Φωκαίαν κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν
 φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρ' Ἀρπάγου
 τὴν πόλιν. (3) Μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό σφι ἐξέργαστο,
 ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἐσω-
 τῶν τοῦ στολοῦ. Πρὸς δὲ ταύτησι καὶ μύδρον σιδήρεον
 κατεπόντωσαν, καὶ ὤμωσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίαν ἔξειν
 πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι. (4) Στελλομένων
 δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεως τῶν ἀστῶν
 ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθῶν

CLXIII. Phocæenses li longinquis navigationibus primi
 Græcorum usi erant : et Adriaticum mare et Tyrrheniam
 et Iberiam et Tartessum Græcis ostenderunt. Vehebant
 autem non rotundis navibus, sed penteconteris [*quæ quin-
 quaginta remis uno ordine instructæ*]. (2) Ac Tar-
 tessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tar-
 tessiorum, cui erat nomen Arganthonius, qui octoginta
 annos Tartessiorum regno præfuit, vixit autem in univer-
 sum annos centum et viginti. (3) Huic viro ita cari fue-
 runt Phocæenses, ut primum quidem eos hortaretur, Ioni-
 am relinquere, et qua parte suæ ditionis vellent, ha-
 bitafum concederent; dein, ut hoc eis non persuasit, ex
 eisdem verò cognovit de ingruente Medorum potentia,
 pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumda-
 rent; et largiter quidem dedit : nam circuitus muri
 haud pauca sunt stadia, et totus hic murus ex magnis
 lapidibus, eisque bene coaptatis, est extructus.

CLXIV. Tali igitur modo perfectus erat Phocæensium
 murus. Harpagus vero admoto exercitu urbem obsidens,
 conditionem proposuit, satis sibi fore, dicens, si unum
 modo propugnaculum muri dejicere Phocæenses vellent,
 et unam habitationem dedicare (*regi, in obedientiæ ipsi
 argumentum*). (2) Phocæenses verò, ægerrime fereutes
 servitutem, unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde
 responsuros : interim verum dum deliberarent, postulabant
 ut exercitum a muro abduceret. (3) Quibus Harpagus,
 probe quidem se nosse, ait, quid essent facturi; verumta-
 men tempus illis ad deliberandum concedere. Igitur dum
 a muro exercitum abducit Harpagus, Phocæenses interim
 deductis quas habebant penteconteris navibus, liberos, et
 uxores, et quæ moveri poterant omnia, eis imponunt; ad
 hæc signis deorum templis, aliisque donatiis, præterquam
 quidquid æs aut lapis aut pictura esset, reliquis omnibus
 in naves impositis, ipsi eas conscendunt, et Chium versus
 navigant. Phocæam autem hominibus vacuum Persæ
 tenuerunt.

CLXV. Constituerant Phocæenses a Chiiis dato pretio
 Cænussas quæ vocantur insulas emere. Sed quum vendere
 eas nollent Chii, metuentes ne emporium fierent hæ insu-
 læ, eaque re ipsorum insulæ mercatu excluderentur, super
 hæc in Corsicam (Cyrnum Græci vocant) Phocæenses sunt
 profecti. In Corsica enim vicesimo ante anno, oraculi
 monitu, oppidum condiderant, cui nomen Alalia. (2)
 Arganthonius verò illo tempore e vita jam discesserat.
 In Corsicam verò profecturi, prius ad Phocæam adpulsis
 navibus, Persarum præsidium, cui ab Harpago custodia
 urbis mandata erat, interficiunt; (3) dein, hoc patrato,
 atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desere-
 ret. Ad hæc ingentem ferri massam mari demergunt, ju-
 rantes non prius Phocæam se redituros, quam massa illa e
 mari emerisset. (4) Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia
 urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi,

τῆς χώρας, ψευδόρριοι δὲ γενομένοι ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Φώκαιαν. Οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρριον ἐρύλασαν, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσῶν ἔπλων.

CLXVI. Ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἴκων 5 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἕτα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. Καὶ ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιόικους ἀπαντας· στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρῆσάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἑκάτεροι ἐξήκοντα. (2) Οἱ δὲ Φωκαῖες πλη- 10 ρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἐόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεῖμενον πέλαγος. (3) Συμμισηγόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαῖεσσι ἐγένετο· αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφισι νέες διεφάρησαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεῦσαι ἴσαν 15 ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. (4) Καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίνην ἀνέλαβον τὰ τέχνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσην οἱ αἱ τε ἐγένοντο αἱ νέες σφί ἄγιν, καὶ ἔπειτεν ἀπέντες τὴν Κύρνον ἔπλων ἐς Ῥήγιον.

CLXVII. Τῶν δὲ διαφθαρείσων νεῶν τοὺς ἀνδρας 20 οἷ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ * * * λαχόν τε αὐτῶν πολλῶ πλεῦνας, καὶ τοὺτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. (2) Μετὰ δὲ Ἀγυλλαιοὶσι πάντα τὰ παριόντα τὸν γῶρον ἐν τῷ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἑκάτο 25 ἐγένετο διάστροφα καὶ ἐμπρη καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβητα καὶ ὑποζύγια καὶ ἀνθρώποι. (3) Οἱ δὲ Ἀγυλλαιοὶ ἐς Δελφοὺς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαιοὶ ἐτι ἐπιτελοῦσι· καὶ γὰρ ἐν- 30 γίζουσι σφί μεγάλως καὶ ἄγωνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. (4) Καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιοῦτην μὲν διεχρήσαντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες ἐνθεῦτεν ὁρμυόμενοι ἔκτισαν πόλιν γῆς τῆς Οἰνω- τρίης ταύτην ἦτις νῦν Ὑλὴ καλεῖται. (5) Ἐκτισαν 35 δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιῆτew μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφί ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαῖς μὲν νῦν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε.

CLXVIII. Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Τήϊοι 40 ἐποίησαν· ἐπεὶ γὰρ σφρων εἶλε χώματι τὸ τεῖχος Ἄρπαγος, ἐσθάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἴχοντο πλώοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀδδῆρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμή- σιος κτίσας οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηίκων ἐξελαθεῖς 45 τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀδδῆροισι ὡς ἥρως ἔχει.

CLXIX. Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μοῦνοι τὴν δουλοσύ- 50 νην οὐκ ἀνεγόμενοι ἐξέλιπον τὰς πατρίδας· οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπίκοντο Ἀρπάγῳ κατὰ περὶ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ περὶ τῆς ἐνωτοῦ ἑκαστος μαχόμενοι, ἐσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμενον κατὰ γῶρην ἑκαστοι καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετελεον. (2) Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ 55 πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρριον ποιησάμενοι

violato juramento, retro navigant Phocæam. Cæteri vero, jusjurandum servantes, sublati ancoris ex CEnussis insulis sunt profecti.

CLXVI. Hi postquam in Corsicam pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Cæterum quum vicinos omnes incursionibus prædationibusque molestant, bellum eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. (2) Quibus Phocæenses, imple- 10 tis suis navigiis, quæ erant numero sexaginta, obviani- 11 vere in Sardonium quod vocatur mare. (3) Tum commisso prælio navali, Cadmea quædam victoria obtigit Phocæensi- 12 bus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt ; viginti autem reliquæ, detortis rostris, inutiles sunt factæ. (4) In- 13 de Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quid- 14 quid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relicta Corsica, Rhegium navigarunt.

CLXVII. Homines vero, qui navibus depressis vecti erant, Carthaginienses et Tyrreni, *** sortitique sunt eorum partem longe maximam : quos, in terram eductos, lapilibus obruere. (2) Deinde Agyllæis (sive Cærilibus), quidquid præter eum locum, in quo lapidati Phocæenses 10 jacebant, præteribat, id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, jumenta, homines. (3) Itaque Delphos Agyllæi mittebant quæsituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere 15 jussit, quod etiam nunc Agyllæi faciunt : nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. (4) Igitur hi quidem ex Phocæensium numero 20 fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii illinc profecti oppidum in terra CEnotria condiderunt hoc quod nunc Hyela (sive Velta) nominatur. (5) Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniatæ edocti jus- 25 sos se esse Pythiæ oraculo Cynum heroem colere, non- 30 insulam. Et hæc quidem hactenus de rebus Phocæensium, Ionicæ civitatis.

CLXVIII. Similiter vero, atque hi, Teli etiam fecerunt. Nam postquam murum illorum, aggere jacto, cepit Harpa- 35 gus, cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque navigarunt, et ibi Abderam condiderunt coloniam : quam quum ante eos Clazomenius Timesius condidisset, operæ fructum non perceperat, sed a Thracibus erat ejectus : 40 cui nunc honorem, ut heroi, habent Teli Abderam habi- 45 tantes.

CLXIX. Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servitutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cæteri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago dimicarunt, quem- 50 admodum hi qui terra excessere, fortesque viri fuerunt quique pro sua patria pugnantes ; sed victi expugnatique, in sua quique patria manentes imperata fecerunt. (2) Milesii vero, qui, ut prædictum est, cum ipso Cyro sædus

ἡσυχὴν ἦγον. Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. Ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες καταρρωδίσαντες ταῦτα σφᾶς αὐτοὺς ἔδωσαν Κύρῳ.

6 CLXX. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἔσπον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώμῃ Βιάντα ἀνδρᾶ Πριηγέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπειθοντο, παρεῖχε ἄν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα. (2) δς ἐκέλευε κοινῶς στόλῳ Ἰωνας ἀερθέντας πλώειν ἐς Σαρδὸν καὶ ἔπειτεν πόλιν μίαν κτίζειν πάντων Ἰώνων, καὶ οὕτω ἀπαλλαγέντας σφᾶς δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν· νήσων τε ἀπασῶν μεγίστην νεμομένους καὶ ἀρχοντας ἄλλων· μένουσι δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔρη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην. (3) Αὕτη μὲν Βιάντος τοῦ Πριηγέως γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοις Ἰωσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνὴν Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἔοντος Φοίνικος, δς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἰωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ (Τέων 20 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκεομένας μηδὲν ἔσπον νομίζεσθαι κατὰ περ εἰ δῆμοι εἴεν. Οὗτοι μὲν δὴ σφι γνώμας τοιαύτας ἀπεδέξαντο.

CLXXI. Ἀρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἰωνὴν 25 ἐποίητο στρατηγὴν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. (2) Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπείρον ἐκ τῶν νήσων. Τὸ γὰρ παλαιὸν ἔοντες Μίνω τε κατήκοοι καὶ καλεῦμενοι Ἀλέγες εἶχον τὰς νήσους, φόρην μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνωις δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. (3) Ἄτε δὲ δὴ Μίνω κατεστραμμένοι γῆν πολλὴν καὶ εὐτυχεύοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνῶν ἀπάντων 35 κατὰ τοῦτον ἄμα τὸν χρόνον μακρῶ μάλιστα. (4) Καὶ σφι τριεὶς ἐξευρήματα ἐγένετο τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνη λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιεῖσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· πρῶτοι· τέως δὲ ἀνευ ὀράνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἱ περ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρεῖσθαι, τελαμῶσι σχυτίνοις οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὥμοισι περικείμενοι. (5) Μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριεῖς τε καὶ 45 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπείρον ἀπίκοντο. (6) Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι· οὐ μέντοι αὐτοὶ γε δημολογέουσι τούτοις οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἐωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι 50 τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷ περ νῦν. (7) Ἀποδεικνύσι δὲ ἐν Μυλάσιοι Διὸς Καρίου ἱρὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῦσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι ὥς κασιγνήτοις· ἐοῦσι τοῖσι Καροῖ· τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφούς· τούτοις μὲν δὴ

pepigerant, quietem habuerunt. Atque ita quidem Ionia iterum in servitutem redacta est. Postquam vero Ionas continentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones, horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.

CLXX. His malis addicti Iones quum nihilo minus ad Panionium convenirent, Biantem civem Priensem audio saluberrimam illis aperuisse sententiam : quam si essent secuti, potuerant Græcorum omnium esse opulentissimi. (2) Hortabatur ille, ut sociata classe Iones vela darent ventis, et in Sardiniam navigarent, ibique unam Ionum omnium conderent civitatem : ita servitute liberatos, opulentos fore, insulam omnium maximam obtineutes, aliisque imperantes : qui si in Ionia manerent, non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam sint recuperaturi. (3) Hæc fuit Biantis sententia, quum jam perditæ essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phœnicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quæ esset Tei : Teum enim meditullium esse Ionix : reliquæ autem civitates, ab Ionibus habitatæ nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

CLXXI. Ionia subacta Harpagus bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Æolenses secum ducens. (2) Cares, quos dixi, ex insulis in continentem advenerant. Olim enim Minois imperio subjecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant : et tributum quidem, quoad ego auditu, ultima tempora repetens, potui cognoscere, nullum pependerant ; sed, quoties Minos eorum opera indigebat, naves ejus compleverant. (3) Quandoquidem igitur multos terræ tractus Minos sibi subjecerat, et felicitate utebatur in bello, Carica gens omnium gentium per id tempus longe fuerat clarissima. (4) Ac tria illis inventa debentur, quibus Græci usi sunt : nam et galeis cristas imponere primi Cares docuere, et signa clypeis insculpere ; denique, qui clypeis ansas adjungerent, hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis gestassent quicumque clypeis consueverant uti, coriaceis loris illos regentes, quo cervicibus et dexteris humeris circumligata habebant. (5) Deinde, multo tempore interjecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex insulis sunt ejecti, atque ita in continentem pervenerunt. (6) Hæc quidem de Caribus Cretenses memorant ; at Cares ipsi his non adsentiuntur ; sed a prima gentis origine continentem se autmant incoluisse, eodemque nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utuntur. (7) Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen, priscum Jovis Carii templum, quod quidem cum Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consanguinei sint Carum ; Lydum enim et Mysum fratres Caris aiunt fuisse Cum his igitur templum illud commune habent ; sed quicumque ex alia

μέτασι, ὅσοι δὲ ἰόντες ἄλλων ἔθνους ὁμόγλωσσοι τοῖσι
Καρσὶ ἐγένοντο, τοῦτοισι δὲ οὐ μέτα.

CLXXII. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκέειν ἐμοί
εἶσι, αὐτοὶ μὲντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. Προσχω-
6 ρήκασι δὲ γλώσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἢ οἱ
Κἄρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχου ἀτρεκέως
διακρίναι), νόμοισι δὲ χρέονται κεχωρισμένοι πολλὴν
τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. (2) Τοῖσι γὰρ
καλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν
10 συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι καὶ παι-
σὶ. Ἰδρυθέντων δὲ σφί ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτεν, ὥς
σφι ἀπέδοξε, ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοσι μόνων γρᾶσθαι
θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ ὄπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβηδόν,
15 τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὖρων τῶν Καλυ-
νδικῶν εἵποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς
θεούς. Καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιοῦτοισι χρέονται.

CLXXIII. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρ γαῖον γεγόνασι
(τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βράβαροι) δι-
ενεγθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρύ-
20 πης παίδων Σαρπηδόος τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε
τῇ στάσι Μίνως, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ
τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς
Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέ-
μονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυὰς, οἱ δὲ Μιλυαὶ
25 τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν
Σαρπηδὼν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλεῦντο τὸ πέρ τε ἠνεῖκοντο
ὄνομα καὶ νῦν ἐτι καλεῦνται ὑπὸ τῶν περὶοικῶν οἱ
Λύκιοι, Τερμίλαι· ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Παν-
δίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος,
30 ἀπίκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὗτω δὴ
κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον
ἐκλήθησαν. (3) Νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ
Καρικοῖσι χρέονται. Ἐν δὲ τῷδε ἴδιον νομομαχίαι καὶ
οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλεῖσθαι
35 ἀπὸ τῶν μητέρων ἐνωτῶν καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων,
εἰρομένους δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει
ἐνωτὸν μητρώθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μη-
τέρας. (4) Καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοική-
σῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀσθὺς,
40 καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ,
ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεταί.

CLXXIV. Οἱ μὲν νυν Κἄρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον
ἀποδεξάμενοι ἐδουλώθησαν ὑπ' Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ
οἱ Κἄρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύ-
46 τῃν τὴν γῶρην οἰκοῦσι. (2) Οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι
καὶ Λακεδαιμονίων ἄπιοι Κνίδιοι, οἱ τῆς χώρας τῆς
σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον κα-
λεῖται, ἀργμῆνης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασ-
σῆς, εἰούσης τε πάσης τῆς Κνίδης πλὴν ὀλίγης περι-
50 ρού (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορρῆν ἀνεμὸν ὁ Κερά-
μειος κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἢ κατὰ Σύμην
τε καὶ Ῥόδον θάλασσα), τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐόν
δσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι ἐν δσω

gente sunt, quamvis eadem cum Caribus lingua utentes, ad
hos communio illa nihil pertinet.

CLXXII. Caunii vero ex eadem, quam incolunt, terra ori-
undi mihi videntur; quamquam ipsi se Cretenses esse affir-
mant. Linguam vero aut ipsi ad Caricum populum adcom-
modarunt, aut Cares ad Caunium; nec enim hoc dijudicare li-
quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis
populis et a Caribus discrepantibus; (2) habetur enim apud
illos honestissimum, ut secundum ætatem atque amicitiam
catervatim ad computationes convenient viri et mulieres et
pueri. Idem, quum prius templa constituta habuissent
peregrinorum deorum, deinde mutata sententia, postquam
eis placuit nonnisi patriis uti diis, arma capessiverunt
cuncti puberes, et hastis aerem ferientes usque ad Calyn-
dicos fines progressi sunt, dicentes se peregrinos ejicere
deos. Talibus institutis Caunii utuntur.

CLXXIII. Lycii vero antiquitus ex Creta erant oriundi.
Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero
de regno in Creta dissiderent Europæ filii, Sarpedon et
Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sarpedo-
nem ejusque assecclas ejecit. Tum hi, insula expulsi, in
Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam re-
gionem nunc Lycii incolunt, hæc olim Milyas erat: Milyæ
vero Solymi tum nominabantur. (2) Aliquantum igitur
temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero no-
minabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo
etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, Termilæ. Ut vero
Athenis Lycus, Pandionis filius, et ipse a fratre ex-
pulsus Ægeus, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde
demum, a Lyci nomine, successu temporis, Lycii sunt
adpellati. (3) Institutis autem utuntur partim Creticis,
partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec
cum ullis aliis hominum commune: sese ipsi a matribus
nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit,
quaerit; respondebit illi hic, esse se hujus vel illius matris
filium, et matris suæ matres a superioribus temporibus re-
petet. (4) Porro, si mulier, quæ civis sit, servo nupse-
rit, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque
etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.

CLXXIV. Jam Cares quidem, nullo claro edito facinore,
subjugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi memorabile
quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Græci
illam regionem incolunt. (2) Incolunt autem quum alii,
tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum ager mari
est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidio-
rum ditio a Bybassia peninsula, et est tota, exiguo excepto
spatio, mari circumflua: nam quæ pars ejus ad septemtri-
onem spectat, eam Ceramius sinus includit; quæ vero ad
meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud
igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est,
perfodere instituerunt Cnidii per id tempus quo Ioniam Har-

Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίνην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν ποιῆσαι. (3) Ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγίνετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἡπείρον τελευτᾷ, ταύτῃ δ' ἰσθμός ἐστι τὸν ὥρυσσον. Καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μᾶλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκός· τὰ τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς θραυομένης τῆς πέτρης, ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπεραιομένους τὸ ἀντίξουν. (4) Ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ ἔν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε,

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ' ὀρύσσετε·
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε ψῆσον, εἰ γ' ἐβούλετο.

Κνιδιοὶ μὲν ταῦτα τῆς Πυθίης χρησαμένης τοῦ τε ὀρυγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἄρπαγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν.

CLXXV. Ἦσαν δὲ Πηδασεὺς οἰκόντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγειαν, τοῖσι δίκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκοις, ἡ Ἱρεία τῆς Ἀθηναίης πύγωνα μέγαν ἴσχει. Τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. (2) Οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μοῦνοί τε ἀντέσχον χρόνον Ἄρπαγῳ καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, οὐρὸς τειγίσαντες τῷ οὐνομά ἐστι Λίδῃ.

CLXXVI. Πηδασεὺς μὲν νῦν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν· Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε δ' Ἄρπαγος τὸν στρατὸν, ἐπεξιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο, ἐσωθέντες δὲ καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἐπειτεν ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ἐπεξεληθέντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. Τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαιμένων Ξανθίων εἶναι οἱ πολλοί, πλὴν ὀγδώκοντα ἱστιάων, εἰσὶ ἐπῆλυδες αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἱστίαι αὗται ἔτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγέγοντο. (3) Τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτω ἔσχε δ' Ἄρπαγος· παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε· καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

CLXXVII. Τὰ μὲν νῦν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα ἐποίησε, τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ οὐδὲν παρισίς. Τὰ μὲν νῦν αὐτῶν πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλεῖστον καὶ ἀξιαπηγῆτότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

CLXXVIII. Κῦρος ἐπεῖτε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησατο, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ μὲν κοῦ καὶ ἄλλα πόλίσματα μεγάλα πολλὰ, τὸ δὲ οὐνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι τῆς Νίνου ἀναστάτου γενομένης τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἦν Βαβυλὼν, εὐοῖσα τοιαύτῃ δὴ τις πόλις. (2) Κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐοῖσα μέτῳπον ἑκαστον εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων εὐοῖσης τετραγώνου·

pagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. (3) Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quom magis quam consentaneum erat laborarent et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringeabant, ita ut adpareret non sine deorum numine id fieri; miserunt Delphos qui consulerent oraculum quidnam esset quod ipsis adversaretur. (4) Quibus Pythia, ut ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore hæcce respondit:

Nec aggrate vos nec isthmum fodite:
nam, si placuisset, insulam dederat deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitere; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nulla inita pugna, dederunt.

CLXXV. Fuere autem Pedasenses, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, tam ipsis quam accolis, sacerdos femina Minervæ ingentem emittit barbam; quæ res illis ter accidit. (2) Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent.

CLXXVI. Et Pedasenses quidem haud multo post sunt expugnati. Lycii vero, ut in Xanthium campum Harpago promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed prælio superati, et in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoribus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subjecerunt arci, ut tota concremaretur. (2) His factis, diris juramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum autem Lyciorum, qui nostra ætate Xanthios se esse prædicant, advenæ sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quæ familiæ octoginta tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. (3) Xantho igitur tali modo potitus Harpago est. Simili vero ratione etiam Cauno est potitus; nam et Caunii majori ex parte Lycios sunt imitati.

CLXXVII. Inferiorem igitur Asiam subegit Harpago, superiora autem Asiæ Cyrus ipse, singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque prætermittens. Quorum pleraque silentio nos præteribimus: quæ vero plurimo cum labore gessit et quæ præ cæteris maxime sunt memorabilia, eorum faciam mentionem.

CLXXVIII. Universo continente inferioris Asiæ potestati suæ subiecto, Assyrios Cyrus adgressus est. Sunt autem Assyriæ quum aliæ urbes insignes multæ, tum clarissima omnium et munitissima, quæ post Ninum eversam regia sedes erat, Babylon; cujus hæc erat conditio. (2) Sita in ampla planitie, formam habet quadratam, cuius quodque latus centum et viginti stadia metitur: ita totius

οἷοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὁδῶν καὶ τετραχόσιοι. Τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ ἀστέος τοῦ Βαβυλωνίου, ἐκεκόμετο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πολίσμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. (3) Τάφρος μὲν πρῶτά μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήθ' ὕδατος περιέει, μετὰ δὲ τείχος πεντήκοντα μὲν πηγῶν βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηχοσίων πηγῶν· ὁ δὲ βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι.

10 CLXXIX. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοις ἐτι φράσαι ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθη καὶ τὸ τείχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο. Ὅρυσσοντες ἅμα τὴν τάφρον ἐπλίνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην, ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοις· μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθους ταρσοὺς καλὰ μὲν διαστοιθεύοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλα, δεῦτερα δὲ αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. (3) Ἐπάνω δὲ τοῦ τείχους παρὰ τὰ ἔσχατα οἰκήματα 20 μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἀλλήλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον θεορίπτῳ περιέλασιν. Πύλαι δὲ ἐνεστέεσι περίε τοῦ τείχους ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι, καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. (3) Ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὅκτῳ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἰς οὖνομα αὐτῆς. Ἐνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τὸ βέεθρον. Οὗτος ὢν ὁ Ἰς ποταμὸς ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδίδοι πολλοὺς, ἐνθεν ἡ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος 30 χοεῖται.

CLXXX. Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπον τοιῷδε, ἐστὶ δὲ δύο φάρσες τῆς πόλιος. Τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ οὖνομά ἐστι Εὐφράτης· βέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. (3) Τὸ ὢν δὲ τείχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐληλαται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ αἱμασίῃ πλίνθων ὀπτέων παρατείνονται. (3) Τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ ἐὼν πλήρες οἰκίῳν τρωρόφων 40 τε καὶ τετρωρόφων κατατέμνεται τὰς δύο δόδους ἰθείας, τὰς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. (4) Κατὰ δὲ ὢν ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἱμασίῃ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν· ἔσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, 45 φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς αὐτὸν τὸν ποταμὸν.

CLXXXI. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τείχος θύρηξ ἐστὶ, ἕτερον δὲ ἔσθινεν τείχος, οὐ πολλῷ τέφρῳ ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχους, στενότερον δέ. Ἐν δὲ φάρσει ἑκατέρῳ τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ μὲν τὰ βασιλῆα περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ Διὸς Βῆλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἡμέτερο τοῦτο 50 ἐτι ἐὼν, δύο σταδίων πάντῃ ἐὼν τετράγωνον. (2) Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ

urbis circuitus conficitur quadringentorum octoginta stadiorum. Hæc amplitudo est urbis Babylonie. Exornata vero instructaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia pervenit. (3) Staura fossa eam circumdat alta lataque, et aqua numquam non repleta: dein murus, cuius latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, altitudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus regius major vulgari tribus digitis.

CLXXIX. Oportet vero ad hæc me declarare, quem in usum insumta sit terra e fossa egesta, et murus ille quo pacto fuerit confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e fossa egestam formabant in lateres: utque laterum probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus coquebant. Tum loco calcis asphalto calida utentes, et tricesimo cuique laterum ordini arundinum texta interstipantes, primum labia construxerunt fossæ, deinde ipsum murum eodem modo. (2) Super muro vero in utriusque lateris ora ædificaverunt unius conclavis domunculas, sibi invicem obversas, medium autem spatium tantum reliquerunt, ut circumagi in eo quadrigæ possent. In muro circumcirca centum sunt portæ, æneæ omnes; et postes etiam, et superiora limina, itidem ex ære. (3) Est autem aliud oppidum, octo dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is. Ibi fluvijs est, non magnus, cui et ipsi Is nomen, qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur Is fluvijs simul cum unda sua multos edit grumos asphalti: unde ad ædificandum murum Babylonis asphaltus devecta est.

CLXXX. Tali igitur modo munita Babylon est. Sunt autem duæ urbis regiones: mediam enim perfluit et in duas partes dividit flumen, cui nomen Euphrates. Is ex Armenia fluit amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in Erythræum mare. (2) Murus igitur utrimque brachia ad flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit utrimque maceria ex coctili latere, quæ utrique fluminis labio prætenditur. (3) Urbs ipsa domibus repleta est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque ductæ sunt viæ ad lineam directæ, quum ceteræ, tum eæ quæ e transverso ad flumen pertinent. (4) Ad harum viarum quamque apertæ sunt in maceria juxta flumen decurrente portæ minores, totidem numero quot viæ sunt: atque etiam hæ portæ ex ære sunt, per quas ad ipsum flumen transitur.

CLXXXI. Murus quem dixi, robur præcipuum muniti est: circumductus est autem interius alius murus, haud multo infirmior altero, sed angustior. In medio autem utriusque regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat, in altera quidem regia aula, vasto circuitu validoque; in altera, Jovis Beli templum æneis portis instructum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaquaversum metiens, forma quadrata. (2) Hujus in templi medio turris solida exstructa est, unum stadium tam in longitudinem quam i

ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρι οὗ ὀκτὼ πύργων. (3) Ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποίηται. Μεσσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεώς ἐστι κατα-
 5 γωγὴ τε καὶ ὄϊκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. (4) Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεται μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεναι χρυσῇ. (5) Ἀγάλμα δὲ οὐκ ἐνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμέ-
 10 νον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔλθῃ ἐκ πασέων, ὥς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ἐόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

CLXXXII. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ περ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμάται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θεθαίου γυνή, ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀν-
 20 δρῶν οὐδαμῶν ἐς διελίην φοιτᾶν. (2) καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ ἂν γένηται· οὐ γὰρ ὧν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ ἂν γένηται, τότε ὧν συγκατακλήζεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ.

CLXXXIII. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς, ἐνθα ἀγάλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνι κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακείμεναι χρυσῇ, καὶ τὸ βᾶθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ ὥς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυ-
 30 σίου πεποίηται ταῦτα. (2) Ἐξὺ δὲ τοῦ νηοῦ βωμὸς ἐστὶ χρυσεός. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνᾶ μοῦνα. (3) Ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιθανωτοῦ
 35 χιλία τάλαντα ἕτερος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι τότε ἐπεὶ τὴν ὁρτὴν ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. (4) Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριάς διώδεκα πηχέων χρυσεὸς στερεός· ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. (5) Τούτῳ τῷ
 40 ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν, Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερεῖα ἀπέκτεινε ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. Τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλὰ.

CLXXXIV. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν
 45 κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά, ἐν δὲ καὶ γυναῖκες δύο. (2) Ἦ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε
 50 πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις, αὕτη μὲν ἀπέδεδετο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἔωθε δὲ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν.

CLXXXV. Ἦ δὲ καὶ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεῖα, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρις, αὕτη δὲ συνετωτέρῃ γε-

latitudinem patens : et super hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia, ad octo turres numero. (3) Hæc turres con-
 5 scenduntur extrinsecus, via circum omnes sursum ducente : in medio vero adscensu diversorium est, et sellæ in quibus residentes requiescere possint qui adscendunt. (4) Extr-
 10 mæ turri templum superstructum est amplum : quo in tem-
 plo stratus lectus magnus, juxtaque eum adposita mensa aurea. (5) Imago autem aut statua nulla inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium, præter unam mulierem ex indigenis, quamcumque ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt hujus dei sacerdotes.

CLXXXII. Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare ipsum deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Ægyptiis fit eodem modo, ut Ægyptii narrant; nam et ibi in Jovis Thebani templo decumbit mulier : utramque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem : (2) similiterque Pataris in Lycia fatidica dei sacerdos, suo quidem tempore ; nec enim constanter ibi est oraculum : quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur.

CLXXXIII. Est autem in Babylonico templo alia etiam ædes inferne : ubi magnum est simulacrum Jovis sedentis, aureum, cui mensa magna adposita aurea, et scabellum et sella ex auro : omnia hæc, ut narraverunt Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. (2) Extra templum vero altare est aureum. Esque præterea alia ara ingens, ubi justæ ætatis mactantur victimæ ; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. (3) In majore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. (4) Erat autem illa adhuc ætate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum : quam ego quidem non vidi, refero autem quæ a Chaldeis narrantur. (5) Huic statuæ insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre : Xerxes vero Darii filius abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat : exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

CLXXXIV. Babylonis hujus quum multi alii fuerant reges, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in Assyriarum rerum historia faciam mentionem : tum in his etiam duæ mulieres. (2) Harum illa, quæ prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, eque nomen fuit Semiramis ; quæ aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare.

CLXXXV. Altera, quæ post hanc regnavit, nomine Nitocris, quæ priore regina fuit intelligentior, partim monumenta

νομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλί-
 πατο τὰ ἐγὼ ἀπηγγέσμαι, τοῦτο δὲ τὴν Μῆδων δρέουσα
 ἀρχὴν μεγάλῃν τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε
 ἀκριρῆμένα ἄστεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον,
 6 προκευλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. (2) Πρῶτα μὲν τὸν
 Εὐφρῆτην ποταμὸν ῥέοντα πρότερον ἰδὼν, ὃς σφί διὰ τῆς
 πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα,
 οὕτω δὴ τι ἐποίησε σχολιὸν ὥστε δὴ τρίς ἐς τῶν τινὰ
 χωμῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ ἀπικνέεται ῥέων. (3) Τῇ
 10 δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρῆτης,
 Ἀρδερικκα. Καὶ νῦν οἱ ἂν κομίζονται ἀπὸ τῆςδε τῆς
 θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλύνοντες ἐς τὸν Εὐφρῆ-
 τιν ποταμὸν τρίς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παρα-
 γίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. (4) Τοῦτο μὲν δὴ
 15 τοιοῦτο ἐποίησε, χώμα δὲ παρέχων παρ' ἑκάτερον τοῦ
 ποταμοῦ τὸ χεῖλος ἄνω θώματος, μέγας καὶ ὕψος
 ὅσον τι ἐστί. (5) Κατ' ὕπερθε δὲ πολλῶν Βαβυλωνίων
 ὥρυσσε ἐλυτρον λίμνην, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρυσσούσα, εὖρος
 20 δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῖσα εἰκοσί τε καὶ τετρακο-
 σίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χοῦν ἐκ τούτου τοῦ
 ῥύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ
 παραχέουσα. (6) Ἐπεὶτε δέ οἱ ὀρύρρυκτο, λίθους ἀγα-
 γομένην κρηπίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίησε δὲ
 25 ὑπὸ τέρατα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σχολιὸν καὶ τὸ ὄρυ-
 γμα πᾶν ἔλος, ὥς ὅτε ποταμὸς βραδύτερος εἴη περὶ
 καμπὰς πολλὰς ἀγνόμενος, καὶ οἱ πλόοι ἕως σχολιοὶ ἐς
 τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλῶν ἐκδέχεται περίοδος
 τῆς λίμνης μακρῆ. (7) Κατὰ τοῦτο δὲ ἐργάζετο τῆς
 30 χώρας τῇ αἰ' τε ἐσθλοαὶ ἔσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ
 Μῆδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμαν-
 θάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα.

CLXXXVI. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο,
 τοιγὰν δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποίησατο. Τῆς πό-
 35 λιος ἐούσης δύο φάρσεως, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχον-
 τας, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλείων, ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ
 ἐτέρου φάρσεως ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖον δια-
 βίνειν, καὶ ἦν, ὥς ἐγὼ δοκέω, ὀγληρὸν τοῦτο. (2)
 Αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδεν· ἐπεὶτε γὰρ ὥρυσσε τὸ ἐλυ-
 40 τρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τότε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
 ἔργου ἐλίπετο. Ἐτάμνετο λίθους περιμήκειας, ὥς δέ οἱ
 ἔσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι καὶ τὸ χωρίον ὀρύρρυκτο, ἐκτρέψασα
 τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέθρον πᾶν ἐς τὸ ὥρυσσε χωρίον, ἐν ᾧ
 ἐπὶ πλάτο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου
 45 ῥέθρου, τοῦτο μὲν τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν
 πόλιν καὶ τὰς καταβάσεις τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν
 ποταμὸν φερούσας ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτήσι κατὰ
 τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τείχεϊ, τοῦτο δὲ κατὰ μέσσην κοῦ
 50 μέε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολί-
 βδῳ. (3) Ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη
 γένοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιοῦντο
 οἱ Βαβυλωνιοί· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρε-
 σκον τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ διαφοιτούντες τὰς νύκτας

reliquit, quæ commemorabo; partim, quum Medorum
 imperium amplum videret nec agens quietem, quod et alia
 multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, præmu-
 nit se adversus illos quam maxime potuit. (2) Primum
 quidem Euphratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum
 antea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne ductis,
 ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad quempiam
 Assyriæ vicum perveniat. (3) Ardericca vici nomen est,
 ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc, qui ab hoc no-
 stro mari Babylonem proficiscuntur, quum Euphrate fluvio
 versus illam descendunt, ter ad eundem vicum accedunt,
 et quidem tribus deinceps diebus. (4) Illoc tale ab illa
 effectum est. Præterea aggerem ad utramque fluvii ripam
 adgessit miratu dignum, quum latitudinis caussa, tum alti-
 tudinis. (5) Longe vero supra Babylonem alveum effodit
 recipiendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in altitu-
 dinem quidem ubique fodit usque dum aqua scaturiret, in
 amplitudinem vero circuitum alvei fecit quadringentorum
 et viginti stadiorum: terram autem ex fossa egestam in-
 sumpsit in aggeres juxta ripam fluvii jaciendos. (6) Tum,
 absoluto effodiendi labore, advectis lapidibus, totum al-
 veum circumcirca crepidine munivit. Duo autem ista
 opera fecit, flumen tortuosum, et ex effosso alveo lacunam,
 hoc consilio, ut lentius fluere flumen, multis flexibus frac-
 to illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio Babylonem,
 et post navigationem exciperet accedentes longus circa la-
 cunam anfractus. (7) Ab ea autem parte terre Babylonis
 fecit hæc Nitocris, qua erat ex Media introitus et iter
 brevissimum; ne Medi sese ingerentes, res ipsius specula-
 rentur.

CLXXXVI. Has igitur munitiones illa ex profundo sibi
 circumdedit: quibus tale quoddam corollarium, alteri in-
 stituto veluti medium interponens, adjecit. Quum in duas
 regiones divisa urbs esset, quarum medium fluvius obtine-
 bat; superiorum regum ætate, quoties ex una regione in
 alteram vellet aliquis transire, navigio erat transeundum.
 Quod quum, ut equidem existimo, esset molestum, (2) illa
 huic quoque rei providit. Ut enim alveum stagno recipiendo
 effodit, simul aliud hoc monumentum ejusdem operæ reli-
 quit. Lapidibus cædendis curavit permagnos: qui postquam
 fuere parati, effossusque locus fuit quem dixi, in hunc
 ipsum effossum locum cursum omnem fluminis averlit;
 qui locus ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsicca-
 batur. Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus portis ad
 flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo, quo murus
 structus erat, exædificavit: partim, in media fere urbe,
 ex lapidibus, quos excindi jusserat, pontem ædificavit,
 ferro et plumbo lapides vinciens. (3) Eo super ponte
 interdiu quotidie tigna quadrata intendebantur, quibus
 transirent Babylonii; noctu vero tollebantur hæc tigna, ea
 caussa, ne per noctem ex altera urbis regione in alteram

κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. (4) Ὡς δὲ τὸ τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρότην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα βέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε, καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν ἔλος γενόμενον ἐς δέον ἐδόκει γεγενῆσθαι καὶ τοῖσι πολήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη.

CLXXXVII. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτὴ βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιγόνδε τινὰ ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἀστεος τάφον ἐνωτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων, ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε, « τῶν τις ἐμεῦ ὕστερον γινομένων Βαβυλῶνος βασιλέων ἦν σπανίστη χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον λαβέτω ὅσος βούλεται χρήματα. Μὴ μέντοι γε μὴ σπανίσας γε ἄλλως ἀνοίξῃ. οὐ γὰρ ἀμεινόν. » (2) Οὗτος δὲ τάφος ἦν ἀκίνητος μέγχι οὐ ἐς Δαρεῖον περιῆλθε ἡ βασιλιή. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκει εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι, καὶ χρημάτων χειμέων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλυμμένων, μὴ οὐ λαβέειν αὐτά. Τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἐχρᾶτο τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο δ νεκρὸς διεξελαύνοντι. (3) Ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὔρεε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα τάδε, « εἰ μὴ ἀπληστός τε ἔας χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἀνέωγες. » Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεὺς τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ Κύρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἐνωτοῦ τὸ οὐνομα Λαβυνέτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοις εὖ ἔσκευασμένος ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι, καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἄμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα βρόντος, τοῦ μούνου πίει βασιλεὺς καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. (2) Τοῦτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλὰ κάρτα ἄμαζαι τετράκυκλοι ἡμιόνοι κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοις ἀγγείοις ἔπονται, ὅκῃ ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε.

CLXXXIX. Ἐπειτέ δὲ ὁ Κύρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγίνετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς ἔτερον ποταμὸν Τίγριν, ὁ δὲ παρ' Ὀπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοί, τοῦτον δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κύρος ὄντα νηυσιέρητον, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἱππῶν τῶν λευκῶν ὑπ' ὕβριος ἐσθὰς ἐς τὸν ποταμὸν διαβαίνειν ἐπειρᾶτο, ὁ δὲ μιν συμψήσας ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρον. (2) Κάρτα τε δὴ ἐγαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κύρος τοῦτο ὕβρισαντι, καὶ οἱ ἐπηπειλήσε οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσας ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναϊκάς μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαθήσεσθαι. (3) Μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν μετείς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύουσιν διαίρει τὴν στρατιὴν δίχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοτενάς ὑποδύξας διώρυγας ὀδῶνόντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Γύνδεω τετραμμέ-

transeuntēs furta exercerent. (4) Postquam fossa lacus fuerat factus aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum ex lacu iterum est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus fieret, commode hoc recteque factum visum est, et civibus pons erat exstructus.

CLXXXVII. Eadem regina dolum etiam quempiam machinata est hujusmodi. Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi jussit sublime, in summo ipsius portæ. Ei sepulcro inscriptionem incidere curavit in hanc sententiam: Si quis eorum, qui post me reges erunt BABYLONIS, PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIE. AT, NISI ADMODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC ENIM ID ILLI PROFERIT. (2) Hoc sepulcrum intactum stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero indigna res esse videbatur, hac porta non uti, et pecuniam quæ ibi deposita esset, atque etiam ipsa invitaret, non auferre. Porta hac autem non utebatur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti immineret. (3) Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam quidem repperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptionem his fere verbis conceptam: Nisi insatiabilis esses et turpi lucro inhians, defunctorum loculos non aperuisses. Hæc sunt quæ de regione hac memorantur.

CLXXXVIII. Ejusdem hujus reginæ filium, Assyriæ regem, cui nomen erat Labynetus, idem quod patri, bello petiit Cyrus. Proficiscitur autem in bellum rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecunibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibit neque ex ullo alio fluvio. (2) Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimi currus quattuor rotarum mulis juncti constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur.

CLXXXIX. Cyrus igitur adversus Babylonem proficiscens ubi ad Gynden amnem pervenit; qui fontes in Matianis montibus habens, postquam per Dardanenses perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui Opin oppidum præterfluens in Erythræum mare infunditur; hunc Gynden fluvium, qui navibus poterat trajici, quum transire Cyrus conaretur; ibi tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at fluminis impetus, illum contorquens, demersum abripuit. (2) Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effecturum, ut post hac mulieres etiam, ne genu quidem madeficientes, possint transire. (3) Hæc minatus, ommissa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifariam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit ab utraque Gyndæ ripa centum et octoginta fossas, quaquaversum ducendas; distributur-

νας πάντα τρόπον, διατάξας δὲ τὸν στρατὸν δρύσσειν ἐκέλευε. (4) Οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου ἦντο μὲν τὸ ἔργον, ὁμῶς μέντοι τὴν θέρειαν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι.

6 CXC. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦρος ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὲ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. (2) Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐστρατευσάμενοι ἔμενον αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἐσωθέντες τῇ μάχῃ κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. Οἷα δὲ ἐξαπιατάμενοι ἐπὶ πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνεϊ ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προεσάξαντο στίγα ἐτέων κάρτα πολλῶν. (3) Ἐνθαῦτα 15 οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδὲνα, Κῦρος δὲ ἀπορήσει ἐνείχετο ἅτε χρόνου τε ἀγγινομένου συρροῦ ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων.

CXCI. Εἶτε δὲ ὦν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. 20 Τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμὸς, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ βέθερον ἴδωνται γενόμενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. (2) Οὕτω τε δὲ τάξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περὶ ἧ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ 25 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦρος ἕτερα τοιαῦτα. (3) τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον βέθερον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. Γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι οἱ περὶ ἐτετάχτο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ βέθερον τοῦ Εὐφράτεω ποταμοῦ ὑπονοστοπήκτος ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μῆρὸν 30 μάλιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσήϊσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. (4) Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο οἱ Βαβυλώνιοι ἢ ἔμαθον τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν περιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν διέφθειραν χάσιστα· κατακλητίσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας 40 ἐχοῦσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασιὰς ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ γεῖλα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. (5) Νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτος σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα 45 τῆς πόλιος ἐαλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκόντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ τυχεῖν γὰρ σφι ἐοῦσαν ὁρτὴν, χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς δὲ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. Καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραί- 50 ρητο.

CXCII. Τὴν δὲ δυνάμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τις ἐστὶ, ἐν δὲ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαραίρηται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῇ πᾶσα δος

que exercitum has fossas fodere iussit. (4) Igitur, magna hominum multitudine opus faciente, effectum quidem est opus; verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus facientes consumsere.

CXC. Postquam Gyndæ fluvio hanc pœnam inflixit Cyrus, ut in trecentos sexaginta canales esset diductus, altero demum adpetente vere adversus Babylonem exercitum duxit. (2) Et Babylonii; copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt. Ubi propius urbem accessit, prælio cum eo conflixerunt Babylonii, quo prælio superati, in urbem sunt compulsi. Jam pridem vero, bene gnari non quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pariter populos adgredi, per multorum annorum com meatum in urbem comportaverant. (3) Quare hi quidem non admodum graviter ferebant obelidionem: at Cyrus magnis difficultatibus premebatur, quandoquidem multo jam tempore circumacto nihil admodum promotæ res ejus erant.

CXCI. Igitur, sive quis alius ei dubitanti consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu circa flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egreditur, prædixit militibus, ut, quum viderint vado transiri flumen posse, tunc ea via urbem ingrediantur. (2) Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem fecerat, idem nunc ipse Cyrus fecit. (3) Fluvio per fossam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato, pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente aqua. Quo facto Persæ, qui ad hoc ipsum ibi dispositi erant, per alveum Euphratis fluvii, cujus aqua in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur hominis attingeret, per hunc alveum Babylonem sunt ingressi. (4) Quodsi igitur aut ante cognovissent aut animadvertissent Babylonii quæ Cyrus instituebat, sane non passi essent Persas urbem intrare, sed misere perdidissent. Quippe si portulas omnes, quæ ad flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscendissent secundum utramque fluminis ripam ductas, veluti in nassa capturi illos fuerant. (5) Nunc ex inopinato adstiterunt eis Persæ. Propter amplitudinem vero urbis, ut aiunt ejus incolæ, postquam capte jam erant extremæ urbis partes, qui mediam Babylonem incolebant, non animadvertentes captos se esse; sed quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indolgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

CXCII. Opes autem quantæ sint Babyloniorum, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno regi, præter tributa quæ ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum ejus, in certas partes est

ἄρχει. (2) Δωδέκα ὃν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν τοὺς τέσσαρας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα, τοὺς δὲ ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. Οὕτω τριτημορίῃ ἡ Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας. (3) Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην καλεῦσι, ἐστὶ ἀπαεῖναι τῶν ἀρχόντων πολλόν τι κρατίστη, ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀртаβάζου ἐκ βασιλέος ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον ἀργυρίου μὲν προσήϊε ἐκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή (ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ἐὼν Περσικὸν χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῦν χοίνιξι τρισὶ Ἀττικῇσι), ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἔσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας ὀκτακόσιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἐξακισχίλια καὶ μυρία· ἀνέβαινε γὰρ ἑκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἰκοσι ἵππους. (4) Κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο ὥστε τέσσαρες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων εἶναι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετέταχτο σιτία παρέχειν. Τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶνος ὑπῆρχε ἑόντα.

30 CXCIII. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων βεταί μὲν ὀλίγη, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν βίξαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λῆϊον καὶ παραγίνεται δ σῖτος, οὐ κατὰ περ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσὶ

35 τε καὶ κληωνητοῖσι ἀρδόμενος. (2) Ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατὰ περ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνεται ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσίπεριτος, πρὸς ἥλιον τετραμένη τὸν χειμερινὸν, ἔσχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτη, ἐς τὸν Τίγριν,

30 παρ' ὃν Νίνος πόλις οἰκετο. (3) Ἔστι δὲ χωρῶν αὕτη ἀπασῶν μακρῷ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν· τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειρᾶται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν οὔτε ἄμπελον οὔτε ἐλαῖην. Τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν

35 ἐστὶ ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοδοί, ἑπὲν δὲ ἀρίστα αὐτῇ ἐσωτῆς ἐνεῖκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. (4) Τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ πλάτος γίνεται τεσσάρων εὐπετέως δακτύλων. Ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σισάμου ὅσον τι δένδρεον

40 μέγας γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἔχόμενα ἐς ἀπιστήν πολλὴν ἀπύκται. Χρῶνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σισάμων ποιεῦνται. (5) Εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πε-

45 φυκοτές ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλεῦνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται· τοὺς συκέων τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλεῦσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροις τῶν φοινίκων,

50 ἵνα πεπαίνῃ τε σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων καὶ μὴ ἀπορρῆθῃ ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος· ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες κατὰ περ οἱ δυνθοί.

CXCIV. Τὸ δὲ ἀπάντων θῆμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτῃ μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσω.

distributa. (2) Jam quum in anno duodecim sint menses, per quattuor menses alit eum Babylonia terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria hæc terra tertiam partem possidet opum totius Asiæ: (3) et præfectura hujus regionis (Satrapias Persæ vocant) omnium præfecturarum longe est præstantissima; quandoquidem Tritantæchmæ, Artabazi filio, cui hic districtus a rege commissus erat, quotidie redibat artaba pecunia repleta: est autem artaba mensura Persica, capiens medimnum Atticum cum tribus chœnicibus Atticis. Equos autem ibidem rex suum in usum alehat, exceptis his qui ad belli usum erant destinati, admissarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi admittebantur, decies sexies mille; nam singuli mares vicenis feminis admittebantur. (4) Canum autem Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quattuor essent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum immunes, quibus hoc injunctum erat, ut canes illos alerent. Has opes possidebat is, qui Babyloni imperabat.

CXCIII. In agro Assyriaco pluit quidem aliquantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges augetur, et maturascit triticum, non quod fluvius ipse, sicut in Ægypto, arvum inundet, sed manibus hominum et tollenonibus hæc irrigantur. (2) Est enim tota Babylonia terra fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus trajicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium, Tigrin, ad quem Ninus urbs ædificata erat. (3) Est autem hæc regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. (4) Folia autem tritici atque hordei quattuor admodum digitorum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantæ magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum habens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniæ terram non adierunt, ne his quidem, quæ de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem ullam adhibitueros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. (5) Palmas vero arbores habent, per totam planitiem plantatas; quarum pleræque frugiferæ sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficum more, quum aliis rebus, tum quod muscularum quas Græci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet colex sese insinuans, nec decidat fructus palmæ. Nam culices in suo fructu generant masculæ palmæ, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

CXCIV. Quod vero eorum quæ sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum

Τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστί τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα ἐόντα κυκλοτερέα πάντα σκυτινα. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοις τοῖσι κατὰ περθε Ἀσσυρίων οἰκημένοις νομέας ἰτέρας ταμόμενοι ποιήσονται, περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν ἐδάφους τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντας οὔτε πρῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες καὶ καλάμην πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπείσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρονται, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικῆς κατὰ γουσι οἶνου πλέουσ. (3) Ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλῆκτρων καὶ δύο ἀνδρῶν ὁρθῶν ἐστευῶν, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλῆκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. Ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσων· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίον ταλάντων γόμον ἔχει. (4) Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοῖῳ ὄνος ζωὸς ἐνεσσι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλευνες. Ἐπεὶ ὧν ἀπίκωνται πλώοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαθέονται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' οὗ ἐκέρυξαν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπιστάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμένιους. (5) Ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ ὅα τέ ἐστι πλῶειν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάγους τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. (6) Ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμένιους, ἀλλὰ τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. Τὰ μὲν δὲ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστί τοιαῦτα.

CXCV. Ἐσθῆτι δὲ τοῖςδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκί λινῷ· καὶ ἐπὶ τούτων ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ἐποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτῆσι ἐμβάσι. Κοιόμενοι δὲ τὰς κεφαλὰς μέτρῃσι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. (2) Σφρηγῖδα δ' ἕκαστος ἔχει καὶ σκήπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκήπτρῳ ἔπεισι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ ῥόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι· ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφιν νόμος ἐστὶ ἔχειν σκήπτρον. Αὐτῇ μὲν δὴ σφιν ἀρτίσις περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

CXCVI. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστάσι· ὁ μὲν σφώτατος ὁδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν ἔνετος πυθάνομαι χρεσθαί. Κατὰ κύμας ἐκάστας ἀπαξ τοῦ ἔτους ἐκάστου ἐποιέτο τάδε. (2) Ὡς ἂν αἱ παρθένοι γινοῖατο γάμων ὥραιαι, ταύτας ὡς συναγάγοιεν πάσας, ἐς ἐν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας, πέριξ δὲ αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν, ἀνίστας δὲ κατὰ μίαν ἐκάστην κῆρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασῶν· μετὰ δὲ, ὡς αὐτὴ εὐροῦσα πολλὸν χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἀνεκέρυσσε ἢ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη. Ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. (3) Ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευσάσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἰσὸς μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρηματὰ τε καὶ αἰσχρονας παρόντους ἐλάμβανον. (4) Ὡς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας

est, exponere adgredior. Navigia, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. (2) Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias prætendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus impositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. (3) Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus. Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. (4) In quoque navigio asinus inest vitus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. (5) Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pellibus, conficiunt navigia. (6) Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.

CXCV. Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa linea, cui aliam superinduunt tunikam laneam, tum candidam pænulam superne circumjiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Bæotiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput redimunt: toto corpore unguntur. (2) Annulum signatorum unusquisque gestat, et baculum arte factum: in quoque baculo superne vel malum est fabrefactum, vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam: nec enim illis mos est baculum absque insigni gestare. Talis igitur illis est corporis cultus.

CXCVI. Institutis vero utuntur huiusmodi. Uno quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo; quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando accepi. In singulis vicis, semel quotannis, hæc faciebant. (2) Virgines, quotquot viro maturæ essent, congregatas simul omnes, in unum locum deducebant: ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc præco singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio statuens venum exponebat; incipiens ab ea quæ omnium pulcherrima esset: deinde, hac magno auri pretio venum data, aliam proclamabat, quæ huic venustate formæ proxima erat. Vendebantur autem hac conditione, ut matrimonio jungerentur. (3) Igitur ex Babylonis nuptiarum cupidis quicumque erant locupletes, hi licitando quisque alterum superantes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe erant, hi formæ speciem nihil curantes, pecuniam accipiebant et virgines deformiores. (4) Nam præco, postquam speciosissimarum virgi-

τῶν παρθένων, ἀνίστα ἂν τὴν ἀμορφεστάτην ἢ εἰ τις αὐτέων ἔμπηρος ᾖ, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν συνοικεῖν αὐτῇ, ἐς δὲ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκίετο. Τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων, καὶ οὕτω αἱ εὐμορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. (5) Ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτῳ βούλοιτο ἕκαστος οὐκ ἔζη, οὐδὲ ἀνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα. (6) ἢ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι. Εἰ δὲ μὴ συμφερόιατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. Ἐξὴν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. (7) Ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὗτός σφι ᾖ, οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἔων, ἄλλοι δὲ τι ἐξευρήσασιν νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικεῖεν αὐτὰς μηδ' ἐς ἐτέραν πόλιν ἀγῶνται· ἐπειτέ γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφρορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέχνα.

XCXVII. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὁδε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε. Τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέονται ἡγηροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευούσι περὶ τῆς νόσου, εἰ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε ὁκοῖον ἔχει ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα· ταῦτα προσιόντες συμβουλευούσι καὶ παραίνουσι, ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. Σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἥτινα νοῦσον ἔχει.

XCXVIII. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι, θρῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅσακις δ' ἂν μιχθῇ γυναῖκι τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυμὸν κατὰ γινόμενον ῥεῖ, ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τῷ αὐτῷ τοῦτο ποιεῖ. Ὅρθρου δὲ γενομένου λούνται καὶ ἀμφοτέρωι ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν λούσωνται. Ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῖσι.

XCXIX. Ὅδὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι ὁδε. Δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἀπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. (2) Πολλὰ καὶ οὐκ ἀξιούμενα ἀναμίσεσθαι τῇσι ἄλλῃσι οἷα πλοῦτων ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐκ καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι, θεραπετῇ δὲ σφι ὅπσιθε ἔπεται πολλή. (3) Αἱ δὲ πλεῖν ποιεῖσι ὥδε. Ἐν τεμνείῃ Ἀφροδίτης κατέαται στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος πολλὰι γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀρπέρχονται· σχοινοτενέες δὲ διεξοδοὶ πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. (4) Ἐνθα ἔπειαν ῥηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία ἢ τις οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα μιχθῇ ἔσω τοῦ ἱροῦ. (5) Ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἶπαι τοσόνδε, «ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα·» Μύλιττα δὲ καλεῖται τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. Τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός ἐστι ὅσον ὦν· οὐ γὰρ

num peregerat venditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimonium ducere; et, qui minimo se contentum fore declarasset, ei hæc tradebatur. Aurum autem conficiebatur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores elocabant deformes et mancas. (5) Nemini autem licitum erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium dare: neque emptori absque fidejussore domum ducere virginem licebat; sed dato præde spondere quisque tenebatur, in matrimonium se eam utique accepturum, et sic demum abducere secum licebat: si sibi mutuo non convenissent, lege tantum erat ut pecuniam acceptam sponsus repræsentaret. Licitum vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset, aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere. (6) Hoc igitur pulcherrimum institutum apud eos olim valebat. At nunc quidem non amplius est in usu: sed recens aliud quiddam invenerunt, ne injuria adficerentur filiae aut in aliam civitatem abducerentur: ubi capta urbe malis premi cœperunt, resque eorum perditæ sunt, quilibet homo de plebe, inopia victus laborans, filias suas ad quæstum corpore faciendum adigit.

XCXVII. Alio, post istud, prudenti instituto utuntur hocce. Ægrotos in forum publicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi accedunt ad ægrotum, eique de curando morbo consulunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim laboravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur consulunt huic ea suadentque, quibus quisque remediis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vidit evasisse. Silentio vero præterire ægrotum nemini licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.

XCXVIII. Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Ægyptiis similes. Quoties cum uxore sua concubuit vir Babylonius, incenso thuri adsidet, et ex alia parte idem facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nullum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem institutum Arabes sequuntur.

XCXIX. Est autem institutorum, quibus Babylonii utuntur, turpissimum hocce. Quamlibet indigenam mulierem oportet, in Veneris templo sedentem, semel in vita cum peregrino viro consuetudinem habere. (2) Multæ igitur, dedignant ceteris se immiscere mulieribus, quippe divitiis superbientes, plaustris vectæ in camaris stant ad templum, et ingens illas famularum numerus sequitur. (3) Pleræque autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato sedent corona funiculi modo torta caput redimitæ mulieres numero multæ; aliæ enim adveniunt, aliæ abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. (4) Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecunia in sinum conjecta, cum ea extra fanum concubuit. (5) Qui pecuniam ei projicit, is compellere eam his verbis debet: «Mylitta deam, ut tibi adsit, preor.» Mylitta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacunque

μη ἀπώσεται· οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστί· γίνεται γάρ ἱρόν τοῦτο τὸ ἀργύριον. (6) Τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἐπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμῇ οὐδένα. Ἐπεὶ δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, καὶ τὸ πρὸς τοῦτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὥς μιν λάμψαι. (7) Ὅσαι μὲν νυν εἰδεός τε ἐπαμμέναι εἰσι καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται, ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσι, χρόνον πολλὸν προσμένουσι οὐ ἐυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα μετεξέτετα χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος.

CC. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι, εἰσι δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτεύονται εἰ μὴ ἰχθύς μόνον, τοὺς ἐπεῖτε ἂν θηρεύσαντες αὐτῇνοισι πρὸς ἥλιον, ποιῶσι τάδε· ἐσβάλλουσι ἐς ἑλμυον, καὶ λήναντες ὑπέροισι σῶσι διὰ σινδόνης, καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται αὐτῶν, ἅτε μᾶζαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὀπτίῃσας.

CCI. Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρχαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐνιυτῷ ποιήσασθαι. Τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἀλιμιον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς, πέρην τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσηδόνων ἀνδρῶν. Εἰσι δὲ οἵτινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.

CCII. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἑλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ. Νήσους δ' ἐν αὐτῷ Ἀέσθω μεγάθεα παραπλησίας συχνὰς φασὶ εἶναι, ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους οἱ σιτεύονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ ἀπὸ δένδρων ἐξευρημένους σπὶ ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. (2) Ἄλλα δὲ σπὶ ἐξευρησθαι δένδρεα καρποὺς τοιούτους τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεῖτε ἂν ἐς τούτῳ συνελθωσι κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνακχύσωνται κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ὁσφραϊνομένους δὲ καταγιζόμενον τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς δ' ἐς ὀργῇσιν τε ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοιδὴν ἀπικνεσθαι. (3) Τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιγῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κύρος, στόμασι δὲ ἐξερύγεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἐνὸς ἐς ἑλεά τε καὶ τεναγέα ἐκδιδοί, ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθύς ὠμούς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκίῳν δέρμασι. (4) Τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξου ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσά ἐστι ἐπ' ἐνιυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσῃ. Τὴν μὲν γὰρ Ἑλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στήλειον θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλυμένη καὶ ἡ Ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα.

CCIII. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐτέρη ἐπ' ἐνιυτῆς, ἐοῦσα

fuerit, mulier eam non rejecerit : nam nefas hoc ei est ; fit enim sacra pecunia. (6) Sequitur igitur eum qui primus pecuniam projecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit et religioni deæ satisfecit, domum abit : ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, non poteris rem cum ea habere. (7) Quæ igitur speciosa sunt forma præditæ et statura, eæ cito redeunt : quæ vero deformes, multum manent temporis, priusquam legi possint satisfacere ; manent enim nonnullæ ad tres et quattuor annos. Obtinet autem alicubi etiam in Cypro simile institutum.

CC. Sed de institutis Babyloniorum hæc hactenus. Sunt autem inter illos tres familiæ sive tribus, quæ nulla re alia nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepunt, siccant ad solem, deinde tali modo parant : in mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sindonem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti panem.

CCI. Jam Cyrum, hoc etiam subacto populo, incessit cupido Massagetæ sub potestatem suam redigendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus, habitans versus orientem solem trans Araxen fluvium, ex adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse Scythicum hunc populum.

CCII. Araxes autem ab aliis major, ab aliis minor esse perhibetur Istro : esse autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere magnitudine. In his habitare homines, qui æstate radicibus vescantur ejusque generis, quas e terra effodiant ; fruges autem arborum, quas reperiunt, in cibum seponant maturas, eisque vescantur per hiemem. (2) Repertas autem ab his etiam esse alias arbores, hujusmodi fructus ferentes, quos catervatim congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem conijciant, tum olfacentes fructum in igne ardentem, odore inehrientur, perinde atque Græci vino : majore vero copia injecto fructu, magis inebriari ; denique ad saltandum surgere, et ad canendum progredi.

(3) Talem his esse vitæ rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quæ omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt, quibus in paludibus habitare aiunt homines crudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. (4) Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem Caspium mare seorsum per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Græci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythræum, hæc omnia unum sunt mare et continuum.

CCIII. Caspium vero aliud est, ab illo disjunctum,

5.

μήκος μὲν πλὸς εἰρεσίῃ χρωμένῳ πεντεκαίδεκα ἡμε-
ρέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐνωτῆς, ὁκτὼ
ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην φέροντα τῆς
θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, ἐὼν οὐρέων
καὶ πληθεῖ μέγιστον καὶ μεγάλῃ ὑψηλότατον. (2)
Ἐθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐνωτῷ ἔχει
ὁ Καύκασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζώντα·
ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε ἰδέης παρεχόμενα
εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ παραμίσγοντας
ὕδωρ ζῶα ἐνωτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν τὰ δὲ
ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκαταγρᾶσκειν τῷ
ἄλλῳ εἰρίῳ κατὰ περ ἐνυφανθέντα ἀρχήν. Μῖζιν δὲ
τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα κατὰ περ τοῖσι
προβάτοισι.

CCIV. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης
ταύτης τῆς Κασπίης καλευμένης ὁ Καύκασος ἀπέργει,
τὰ δὲ πρὸς ἡῷ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα πεδῖον ἐκδέ-
κεται πληθὺς ἀπειρον ἐς ἀποψιν. Τοῦ ὧν δὴ πεδίου
τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν μετέχουσι οἱ Μασ-
σαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κύρος ἔσχε προθυμίην στρατεύσα-
σθαι. (2) Πολλὰ τε γάρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαί-
ροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν, πρῶτον μὲν ἡ γένεσις, τὸ
δοκεῖν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου, δεύτερα δὲ ἡ εὐτυχία
ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅχη γὰρ ἰθύσειε στρα-
τεύεσθαι Κύρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγεῖν.

CCV. Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν
Μασσαγέτων βασιλεῖα· Τόμυρις οἱ ἦν οὖνομα. Ταύ-
την πέμπων ὁ Κύρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα
ἦν ἔχειν. Ἡ δὲ Τόμυρις συνείσα οὐκ αὐτὴν μιν
μνῶμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγέτων βασιλῆϊν, ἀπεί-
πατο τὴν πρόσδοτον. (2) Κύρος δὲ μετὰ τοῦτο, ἃς οἱ
δόλῳ οὐ προσέχωρε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξιν ἐποίητο
ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατηγὴν, γε-
φύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διάβασιν τῷ
στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοῖων τῶν διαπορθευόντων
τὸν ποταμὸν οἰκοδομεύοντας.

CCVI. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον πέμψασα ἡ
Τόμυρις κήρυκα ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦ-
σαι σπεύδων τὰ σπεύδει· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς
καίρῳ ἔσται ταῦτα τελεύμενα· παυσάμενος δὲ βασιλεὺς
τῶν σεουτοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχου ὁρέων ἀρχοντας τῶν
περ ἀρχομεν. (2) Οὐκ ὧν ἐθαλήσεις ὑποθήκησι τησίδε
χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίας εἶναι.
Σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέει Μασσαγέτων πειρηθῇ-
ναι, φέρε, μόχθῳ μὲν τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν
ἄπες, σὺ δὲ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
τριῶν ἡμερέων ὁδὸν διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέραν. Εἰ
δ' ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ἡμετέραν,
σὺ τῷτ' οἶσθαι. » (3) Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κύρος
συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους, συναγείρας δὲ
τούτους ἐς μέσον σφι προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβου-
λευόμενος ὁκότερα ποίει. (4) Τῶν δὲ κατὰ τῷτ' αἰ
γῶμαι συνεξέπιπτον, κελεύοντων ἐσδέξασθαι Τόμυριν
τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν.

longitudinem habens navigationis dierum quindecim, navi
remis agitata; latitudinem, ubi latissime patet, octo die-
rum. Et ei quidem parti hujus maris quæ ad occidentem
spectat, Caucasus mons prætenditur, montium omnium et
amplissimus et altissimus. (2) Populos autem multos et
multiplicis generis in se comprehendit Caucasus; quorum
plerique fructibus silvestrium arborum arbustorumque vi-
tam sustentant. In his aiunt esse arbores, folia hujus-
modi ferentes, quibus contritis, admixta aqua, varias in
vestimentis figuras pingant; easque figuras non elui, sed
cum reliqua lana senescere, ac si initio intextæ fuissent.
Concubitus autem horum hominum in propatulo fieri
aiunt, veluti pecudum.

CCIV. Occidentalem igitur plagam hujus maris, quod
Caspium vocatur, Caucasus mons includit: versus auroram
vero et orientem solem excipit planities, immensæ ampli-
tudinis prospectu: cujus amplæ planitiei haud minimam
partem tenebant hi Massagetæ, quos Cyrus bello adgreßi
studiose parabat. (2) Fuerunt autem multæ res na-
gnæque, quæ ad hoc bellum illum excitaverant atque
stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus, quo fiebat
ut aliquid amplius quam hominem se esse existimaret: tum
vero felicitas, qua in bellis usus erat; nam quocumque
arma sua Cyrus direxisset, nullo pacto fieri poterat ut ea
gens vim illius effugeret.

CCV. Erat ea tempestate Massagetarum regnum penes
feminam, quam mortuus rex viduam reliquerat: Tomyris
reginæ nomen fuit. Hanc Cyrus, missis legatis, voluit
sibi, ut aiebat, despondere, cupiens in matrimonio habere.
At Tomyris intelligens, non se, sed regnum ambiri Massa-
getarum, aditu illi interdixit. (2) Post hæc Cyrus, ut dolo
res ei non successit, exercitu ad Araxen ducto, aperto bello
Massagetas adortus est, fluvium pontibus jungens, quibus
traduceret copias, et turres in navigiis ædificans, quibus
pars copiarum transveheretur.

CCVI. Qui dum his rebus occupatur, mittit ad eum
Tomyris caduceatorem, qui reginæ verbis hæc Cyro dice-
ret: « O rex Medorum, desine urgere quæ tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut hæc perficiantur.
His vero omissis, regna in tuis, et patere ut nos videas
regnare apud hos quibus imperamus. (2) Noles autem
meis monitis uti; immo quidlibet potius, quam quietem
agere, voles. Quodsi ergo vehementer cupis pugnam disci-
men cum Massagetiis experiri; age, omissis labore quem
jungendo flumini impendis, ingredere nostram terram: nos
interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malue-
ris nos in vestram recipere, tu similiter fac. » (3) His audi-
tis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium
proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam facere debeat.
(4) Quorum cunctorum sententiæ in hoc consentiebant, ut
illum juberent Tomyrin ejusque exercitum in suam regio-
nem recipere.

CCVII. Παρεὼν δὲ καὶ μεαφόμενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντὶν τῇ προκειμένη γνώμῃ, λέγων τάδε, « ὦ βασιλεῦ, εἶπα μὲν καὶ πρότερόν τοι ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκε τοι, τὸ ἂν ὀρέω σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέφειν τὰ δέ μοι παθήματα ὄντα ἀγάρτητα μαθήματα γέγονε. (2) Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρήγμα γνώμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἀνθρώπος καὶ σὺ εἰς καὶ ἑτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγματίων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἔξ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. (3) Ἦδη ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἐμπαλιν ἢ οὗτοι. Εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι. (4) Ἐσσωθείς μὲν προσπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· ὅγλα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὀπίσω φεύγονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι· νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσούτον ὅσον εἰ διαβῇς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι· τούτῳ γὰρ ἀντιθίσω ἐκείνῳ, ὅτι νικῆσας τοὺς ἀντιουμένους ἑλῆς ἰθὺς τῆς ἀρχῆς τῆς Τομυρίου. (5) Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγεμένου αἰσχροῦ οὐκ ἀνασχετὸν Κύρῳ γε τὸν Καμβύσει γυναικὶ εἰζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαδάντας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκείνοι διεξιῶσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. (6) Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἀπειροὶ καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθείας· τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα, πρὸς δὲ καὶ χρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παντοῖα· ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. (7) Ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, ἐκείνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδειξις ἔργων μεγάλων. »

CCVIII. Γινώμει μὲν αὐταὶ συνέστασαν, Κύρος δὲ μετεῖς τὴν προτέρην γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγόρευε Τομύρι· ἐξαναχωρεῖν ὥς αὐτοῦ διαθησόμενος ἐπ' ἐκείνην. (2) Ἡ μὲν δὴ ἐξαναχωρεῖ κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα· Κύρος δὲ Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθεὶς τῷ ἐωυτοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλητὴν ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν, ἣν ἡ διάδοσις ἢ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμόν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

CCIX. Ἐπειτέ δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξα, νυκτὸς ἐπελθούσης εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετῶν τῇ χώρῃ, τριήνδε. Ἐδόκει δὲ Κύρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισχιάζειν. (2) Ὑστάσπεϊ δὲ

CCVII. At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis : « O rex, jam alias tibi professus sum, quoniam me Juppiter tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuæ impendere, pro viribus me illum aversurum. Quæ mihi acciderant tristia, documenta mihi fuere. (2) Quodsi immortalis existimas esse, et exercitui imperare immortalī, nil opus fuerit me meam tibi sententiam declarare : sin te et hominem esse intelligis, et hominibus imperare ; illud primum cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum, qui dum convertitur, non sinit eosdem semper esse felices. (3) Jam igitur ego de re proposita contra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re periculum inest : (4) si inferior discesseris, simul universum regnum perdes ; manifestum est enim, victores Massagetas non retro fugituros, sed in tua regna irrupturos : sin viceris, non tanta erit victoria, quanta si trajecto flumine viceris Massagetas, et fugientes insequaris ; nam hoc idem priori oppono, victorem te hostium continuo in medium regnum Tomyrios ducturum exercitum. (5) Sed, præter hæc quæ exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambyasis filius, feminæ cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, trajecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali inita ratione. (6) Scilicet quum Massagetæ, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitæ commodorum expertes ; hisce hominibus, cæsa parataque magna pecudum copia, ad hæc vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in castris ; ac deinde, relicta vilissima copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. (7) Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum apparatu, in has se conjicient, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio. »

CCVIII. Hæc quum inter se oppositæ essent sententiæ, Cyrus, repudiata priore, Croesi sententiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro cederet ; se enim, trajecto flumine, illi oecusurum. (2) Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradiderat, multisque verbis filio mandarat, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset ; hisce datis mandatis, illos remisit in Persidem, ipse vero cum exercitu flumen traiecit.

CCIX. Trajecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terra quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspici filiorum Hystaspis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum altera Asiam obumbrantem, altera Europam. (2) Erat autem Hystaspi

τῷ Ἀρσάμεος, ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρείου πρεσβύτατος, ὢν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσίου μάλιστα ἔτεα, καὶ οὗτος καταλείπετο ἐν Πέρσῃ· οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. (3) Ἐπεὶ ὦν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κύρος, ἐδίδου λόγον ἐσωτῶν περὶ τῆς θύσης. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ θύσις, καλέσας Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαβὼν μόνον εἶπε, « Ὑστάσπεε, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοὶ τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε. Ὡς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. (4) Ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα. Ἦδη ὦν ἐν τῇ παροίχομένῃ νυκτὶ εὐδῶν εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (5) Οὐκ ὦν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς θύσης ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. Σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας, καὶ ποῖεε ὅκως, ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον. »

CCX. Κύρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσῃεν αὐτοῦ ταῦτα μέλλοι, ἡ δὲ βασιλιῆς αὐτοῦ περιχωρέοι ἐς Δαρεῖον. (2) Ἀμειβεταὶ ὦν δὴ ὁ Ὑστάσπες τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγυνώς ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει, εἰ δ' ἐστὶ, ἀπολοῖτο ὡς τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ τὸν ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἀρχεῖν ἀπάντων. (3) Εἰ δὲ τίς τοι ὅλης ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδομαι χρέεσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει. » Ὑστάσπες μὲν τούτοις ἀμειψάμενος καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεα ἦε ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

CCXI. Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης δδὸν ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. Μετὰ δὲ ταῦτα Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαρῷ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχηίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετῶν τριτημορις τοῦ στρατοῦ τοὺς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς χειρῶσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὐδον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφρων ἐφόνευσαν, πολλῶν δ' ἔτι πλεῖνας ἐζώγρησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα στρατηγέοντα Μασσαγετῶν, τῷ οὐνομα ἦν Σπαργαπίσης.

CCXII. Ἡ δὲ πυθομένη τά τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγνότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κύρῳ ἔλεγε τάδε, « ἀπληστε αἵματος Κύρε, μὴδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοῦ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω ὥστε κατ' ὀνόματος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλῶναι ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτ' ἑκαστὸν δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. (2) Νῦν ὦν μεν εὐ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον. Ἀπο-

Arsamis filio, ex Achæmenidarum familia, filius natus maximus Darius, juvenis tunc temporis viginti maxime annorum : isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens ætatem. (3) Et somno expectatus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat. Quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspem ad se vocat, remotique arbitris ei dicit : « Hystaspes ! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari : id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. (4) Mei curam gerunt dii, mihiq̃ue ante significant omnia quæ imminet. Nunc igitur proxima nocte per quietem vidi filiorum tuorum natus maximum alas in humeris habentem, earum altera Asiam obumbantem, altera Europam. (5) Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut ejus causam cognoscam. »

CCX. Hæc Cyrus dixit, ratus sibi Darium insidias struere : at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, perituro, regnumque ipsius ad Darium transitorium. (2) Hystaspes illi his verbis respondit : « O rex, ne sit is homo Persa natus, si quis tibi insidias est structurus ! Sin fuerit, pereat quam primum ! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servitute in libertatem vindicasti ; et, quum aliis fuisset subjecti, fecisti ut imperent omnibus ! (3) Quodsi vero visum aliquod tibi significat, filium meum res novas adversus te moliri, ego illum tibi tradam, ut de eo facias quodcumque placuerit. » Hæc postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Persas profectus est, Cyro filium suum Darium custoditurus.

CCXI. Cyrus ab Araxe unius diei itinere progressus, fecit quod Cræsus illum monuerat. Deinde postquam ipse, inutili copiarum parte in castris relicta, cum flore exercitus Persarum, ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens tertia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt ; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt ; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. (2) Inter hæc supervenientes Persæ magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginæ Tomyrius filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises.

CCXII. Tum illa, cognitis quæ et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato hæc ei edixit : « Inexplicabilis sanguine Cyre ! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum superasti, non justo prælio et bellica virtute vicisti. (2) Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex

δούς μοι τὸν παῖδα ἀπὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγετῶν τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυδρίσας· εἰ δὲ μὴ, ἥλιον ἐπόμνυμι τοι τὸν Μασσαγετῶν δεσπότηα, ἢ μὲν σε ἐγὼ καὶ ἀπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω. »

CCXIII. Κύρος μὲν τῶν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνε-
νιχθέντων ἐποιέετο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύ-
ριος παῖς Σπαργαπίτης, ὃς μιν ὁ τε ὀνός ἀνῆκε καὶ
ἐμαθε ἵνα ᾗ κακοῦ, δεηθείς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυ-
θῆναι ἐτύχε, ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν
ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν. Καὶ δὴ οὗτος μὲν
τῶν τοιούτων τελευτᾷ.

CCXIV. Τόμυρις δὲ, ὃς οἱ Κύρος οὐκ ἐσήκουσε,
συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ.
Ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι
ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυν-
θάνομαι οὕτω τοῦτο γεγένηται. (1) Πρῶτα μὲν γὰρ
λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν, μετὰ
δὲ, ὃς σφι τὰ βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι
αἰγμῆσιν τε καὶ τοῖσι ἐγχειρίδιοισι συνέχεσθαι. (2)
Χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους καὶ
οὐδετέρους ἐθέλουν φεύγειν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγῆται
περιεγίνοντο. (3) Ἡ τε δὴ πολλὰ τῆς Περσικῆς στρα-
τῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος
τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνός δέοντα τριήκοντα
ἔτη. (4) Ἀσχὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπίνου Τό-
μυρις ἐδίχθη ἐν τοῖσι τεχνούσι τῶν Περσῶν τὸν Κύ-
ρου νέκυν, ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς
τὸν ἀσχόν. (5) Λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε
τάδε, « σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ
ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δολῶ· σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ
περ ἡπειλήσα, αἵματος κορέσω. » Τὰ μὲν δὴ κατὰ
τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομέ-
νων ὁδὲ μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

CCXV. Μασσαγῆται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυ-
θικῇ φορέουσι καὶ διαίταν ἔχουσι, ἵπποταί δὲ εἰσι καὶ
ἀνιπποὶ (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι) καὶ τοξοταί τε καὶ
αἰγμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. (2) Χρυσῷ δὲ
καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰγμάς
καὶ ἄρδεις καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται, ὅσα
δὲ περὶ κεφαλὴν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας,
χρυσῷ κοσμεύονται. (3) Ὡς δ' αὖτως τῶν ἵππων τὰ
μὲν περὶ τὰ στέρνα χαλκίους θώρηκας περιβάλλουσι,
τὰ δὲ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ στόμια καὶ φάλαρα χρυ-
σῷ. Σιδήρεω δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέονται οὐδέν· οὐδὲ γάρ
σφι ἔστι ἐν τῇ χώρῃ, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκὸς ἀπλε-
τας.

CCXVI. Νόμοισι δὲ χρέονται τοιοῖσινδε. Γυναῖκα
μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπικοῖνα χρέονται· τὸ
γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνας ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἰσι οἱ
ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγῆται· τῆς γὰρ ἐπιθυμῆσαι γυ-
ναϊκὸς Μασσαγῆτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῖωνα ἀποκρεμά-
σας πρὸ τῆς ἀμάξης μίσγεται ἀδελφῷ. (2) Οὖρος δὲ
ἡλικίης σφι προκείται· ἄλλος μὲν οὐδέις· ἐπεὶ δὲ γέ-
ρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες οἱ πάντες συνελ-

hac terra, impune ferens quod tertiam exercitus Massage-
tarum partem hac contumelia adfecisti. Quodsi hæc non
feceris, Solem iuro, dominum Massagarum, certe me te,
quamvis inexplebilem, sanguine satiaturam. »

CCXIII. Horum verborum ad se relatorum nullam Cyrus
habuit rationem. Reginae autem Tomyrios filius Spargapi-
ses, postquam remissa vi vini didicit quonam in malo es-
set, oravit Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex in-
dulsit. At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
tens, se ipse interemit. Et hoc vitæ exitu ille usus est.

CCXIV. Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit Cyrus,
contractis omnibus copiis, prælio cum illo confligit. Hoc
prælium, quotquot a barbaris hominibus prælia commissæ
sunt, equidem existimo omnium fuisse acerrimum; rem
enim tali modo gestam esse accepi. (2) Primum ex aliquo
spatio distantes, tela invicem coniecisse; dein, absumentis
telis, concurrisse, et hastis conflixisse gladiisque; (3)
atque diutius ita consertis manibus pugnasse, neutris fu-
gam capessere volentibus. Ad extremum vero superiores
Massagetae discesserunt. (4) Igitur maxima pars Persici
exercitus eodem in loco est interenita, et ipse Cyrus obiit,
postquam annos regnaverat undetriginta. (5) Tum Tomy-
ris, sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
œsorum Persarum stragem iussit perquiri: ubi repperit,
caput ejus in saccum demisit, (6) mortuo his verbis insultans:
« Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui
filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum,
sanguine satiabo. » Quod igitur ad vitæ finem Cyri spectat,
multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi
maxime verisimilis visa erat narratio.

CCXV. Utuntur Massagetae et vestimento et vitæ ratione
simili Scytharum. Ex equis pugnant, et pedites: nam utro-
que genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque
gestare consueverunt. (2) Ad omnia auro utuntur aut ære.
Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi
ære utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum
lumbos et circa axillas, auro. (3) Similiter equis circa pec-
tus æneus circumponunt thoraces: habenarum autem or-
natum et frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero
et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terra metalla hæc
reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.

CCXVI. Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem ducit
unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod
Græci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythæ faciunt, sed
Massagetae: nempe cujuscumque mulieris cupido incessit
Massagetam, cum ea, pharetra pro plastro suspensa, im-
pune concumbit. (2) Terminum quidem ætatis nullum
statutum habent: sed quando quis admodum ætate prove-

θόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῷ, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατευωχέονται. Ταῦτα μὲν τὰ δαβιώτατά σφι νενόμισται, τὸν δὲ νόσῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι. (3) Σπεύρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ ἄφθονοι σφι ἐκ τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσι. (4) Θεῶν δὲ μόνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. Νόμος δὲ οὗτος τῆς οὐσίας· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ctus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et hæc eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obijt, eum non comedunt, sed terra condunt; miserum reputantes quod eo non pervenerit ut immolaretur. (3) Sementem nullam faciunt; sed pecoribus victitant, et piscibus, quos ingenti copia Araxes fluvius illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. (4) Deorum unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem et ratio hujus sacrificij hæc est: deorum perniciosissimo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

(ΕΥΤΕΡΙΗ.)

10 I. Τελευτήσαντος δὲ Κύρου παρέλαβε τὴν βασιλεῖαν Καμβύσης, Κύρου ἑὸν παῖς καὶ Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπew θυγατρὸς, τῆς προαποθανούσης Κύρος αὐτός τε μέγα πένθος ἐποίησατο καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι, τῶν ἡρχε, πένθος ποιέεσθαι. (2) Ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἑὸν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας ἐνόμιζε, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποίετο στρατηλαστὴν, ἄλλους τε παραλβὼν τῶν ἡρχε καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐπεκράτεε.

II. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων βασιλεύσαι, ἐνόμιζον ἑωυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι ὅτινες γενοίατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑωυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυνθασθόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοίατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. (2) Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων δίδοι ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποίμνια τροφὴν τινα τοιήνδε, ἐντειλᾷμενος μηδὲνα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας, πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος τὰλλα διαπρήσσεσθαι. (3) Ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐντέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαχθέντων τῶν ἀσήμεων κνυζημάτων, ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι πρῶτην. (4) Τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ διετὴς χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ εἰσόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρω προσπίπτοντα βεχὸς ἐφύνεον, ὁρέγοντα τὰς χεῖρας. (5) Τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας ἤσυχος ἦν ὁ ποιμήν· ὡς δὲ πολλάκις φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότη, ἡγάγε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SECUNDUS.

(EUTERPE.)

I. Vita functo Cyro, regnum suscepit Cambyses, Cyri filius et Cassandane, Pharnaspis filia, quæ quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi præceperat. (2) Hujus igitur mulieris et Cyri filius Cambyses, quum Ionas et Æolenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Ægyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Græcos qui ipsius potestati erant subjecti.

II. Ægyptii, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quinam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione instituta nullum exitum hujus quæstionis, quinam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. (2) Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret: præcepit ut nemo coram illis vocem ullam ederet, sed jacerent in solitaria casa seorsim, et justis temporibus capræ ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. (3) Hæc fecit præcepitque Psammitichus, cupiens cognoscere, quamaam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. (4) Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti januam intrantique adlabentes ambo pueruli becos clamabant, manusque porrigebant. (5) Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti puerosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, ejusque jussu pueros in conspectum ejus pro-

τὰ παιδία καλεύσαντος ἐς ὄφιν τὴν ἐκείνου. (6) Ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμίτιχος ἐπυνθάνετο ὅτινες ἀνθρώπων βεκὸς τι καλεῖσι, πυνθάνομενος δὲ εὗρισκε Φρύγας καλεῦντας τὸν ἄρτον. Οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐωυτῶν. (7) Ὡδε μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡραίου ἐν Μέμφι ἤκουον· Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμίτιχος ἐκταμῶν τὴν δαίταν οὕτω ἐποίησατο τῶν παιδίων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί.

III. Κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παιδίων τοσαῦτα ἔλεγον, ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἔλθων ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ Ἡραίου. Καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλίου πόλιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι· οἱ γὰρ Ἡλιοπολιῆται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογώτατοι. (2) Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηρηγμάτων, ὅσα ἤκουον, οὐκ εἰμι πρόθυμος ἐξηγήσασθαι, ἕξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μοῦνον, νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναγκάζομενος ἐπιμνησθήσομαι.

IV. Ὅσα δὲ ἀνθρωπῆα πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι, πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δυώδεκα μέρη ασαμένους τῶν ὥρων ἐς αὐτόν. (2) Ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρων ἔλεγον. Ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅσω Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτος ἐμβολίμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρων εἵνεκεν, Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ σφι ὁ κύκλος τῶν ὥρων ἐς τούτῳ περιὼν παραγίνεται. (3) Δυώδεκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβέειν, βομῶς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι. (4) Καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῖον ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενόμενα, βασιλευσας δὲ πρώτων Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. Ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαίκοι νομοῦ, πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος, καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνερθε λίμνης τῆς Μοίριος ἰόντων, ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἐπτά ἡμέρας ἔστι ἀνὰ τὸν ποταμόν.

V. Καὶ εὖ μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώρας· δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἕλληνες ναυτιλοῦνται, ἐστὶ Αἰγυπτίοις ἐπικτήτος τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ κατ' ὑπερβολὴν ἐστὶ τῆς λίμνης ταύτης μέγρι τριῶν ἡμερῶν πλόου, τῆς περὶ ἐκείνου οὐδὲν ἔτι τοῖόνδε ἔλεγον, ἐστὶ δ' ἕτερον τοιοῦτο. (2) Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιῆδε. Πρῶτα μὲν προσπλῶων ἐστὶ καὶ ἡμέρης ὁρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς καταπειρητήρην πηλὸν τε ἀνοίσεις καὶ ἐν ἔνδεκα ὁρμητίζει

duxit. (6) Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum rem aliquam *becos* vocarent : et sciscitando comperit, Phrygas eo vocabulo pa-nem significare. Ita Ægyptii, ex eo quidem ducto argumento, Phrygibus concessere, esse illos se antiquiores. (7) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdotibus Memphi audiui. Græci vero et alia narrant vana multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psammitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse nutriendos.

III. De puerorum igitur illorum nutritione mihi ista narrata sunt. Sed et alia (ad Ægyptiorum antiquitatem pertinentia) Memphi audiui, cum Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earundem rerum causa Thebas etiam et Heliopolim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes conveniant cum his quæ Memphi narrantur. Heliopolitæ enim dicuntur ex omnibus Ægyptiis peritissimi antiquitatis. (2) Quæ igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes (in Ægypto) homines idem de his nosse : quæcumque vero de illis rebus præterea commemoravero, eorum nonnisi a narrationis serie coactus faciam mentionem.

IV. Quod ad res humanas spectat, hæc illi secum consentientes dixerunt : primos hominum omnium Ægyptios annum invenisse, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. (2) Hæc autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Ægyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Græci ; quod Græci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causa, intercalarem mensem coguntur adjicere ; Ægyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis quinque dies extra numerum adjiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. (3) Ad hæc duodecim deorum nomina Ægyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Græcos accepisse : aras item et imagines et templa diis primos eosque tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. (4) Et horum pleraque re ipsa demonstrant ita se habere. Regnasse autem in Ægypto, ex hominum numero, primum dixere Menem. Hoc regnante totam Ægyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse ; et tunc temporis nihil ex aqua emi-nuisse eorum, quæ nunc sunt infra Meridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum.

V. Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram aspexerit, si modo non prorsus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, Ægyptum hanc, quam Græci navibus adeunt, adquisitam Ægyptiis terram esse, et fluminis donum ; atque etiam eorum, quæ supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem ; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt. (2) Est enim natura hujus regionis, quæ Ægyptus vocatur, hujusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfuerit a terra, si bolidem demiseris,

ἔσεια. Τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσούτῳ δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἑοῦσαν.

VI. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμεῖς διαίρομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σαρδωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον οὖρος τείνει· ταύτης ὦν ἀπο οἱ ἐξήκοντα σχοῖνοι εἰσὶ. (1) Ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυῖσαι μεμετρήκασιν τὴν χώραν, ὅσοι δὲ ἔσσαν γεωπεῖναι, σταδίοισι, οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι, οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος ἑκάστος, μέτρον ἔδν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. Οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχilioi τὸ παρὰ θάλασσαν.

VII. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος ἐς τὴν μεσόγειάν ἐστι εὐρέα Αἴγυπτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἑνδορος καὶ εἰλῦς. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνῶν ὁδῷ τῇ ἀπὸ τῶν δωδέκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἐς τε Πῖσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Οὐλυμπίου. (2) Σμικρὸν τι τὸ διάφορον εὑροί τις ἂν λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τούτων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων· ἡ μὲν γὰρ ἐς Πῖσαν ἐξ Ἀθηνῶν καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων, ἡ δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροὶ ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων.

VIII. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω ἰόντι στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος. Τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὖρος παρατίθεται, φέρον ἀπ' ἀρκτοῦ πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην θάλασσαν· ἐν τῇ αἱ λιθοτομίαι ἐνεῖσι αἱ ἐς τὰς πυραμίδας καταμυθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφει. (3) Ταῦτη μὲν λῆγον ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἰρηται τὸ οὖρος· τῇ δὲ αὐτὸ ἐσωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην, δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπ' ἧους πρὸς ἑσπέρην, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ λιθανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. (4) Τοῦτο μὲν νυν τὸ οὖρος τοιοῦτο ἐστὶ, τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὖρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῇ αἱ πυραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμος κατελυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. (5) Τὸ ὦν δὴ ἀπ' Ἡλίου πόλιος οὐκέτι πολλὸν χωρίον ὥς εἶναι Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅσον τε ἡμερῶν τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα. Τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ πεδιάς μὲν γῆ, στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενότητὸν ἐστὶ, διηκοσίων οὐ πλευνες ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐρέος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. Τὸ δ' ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἰγυπτὸς ἐστὶ.

IX. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω, ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἐς Θήβας ἐστὶ ἀνάπλος ἐννέα ἡμερῶν, στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχilioi, σχοῖνων ἑνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. Οὗτοι συντιθέμενοι στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδῆλωται ὅτι ἑξακοσίων

limum extrahes, et in undecim orgyis [66 pedibus] eris : quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem.

VI. Ipsius autem Ægypti longitudo secundum mare est sexaginta schoenorum, quatenus quidem nos Ægyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Serbonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur : ab hoc igitur lacu sunt sexaginta illi schoeni. (2) Nam qui haud multum terræ possident homines, hi eam orgyis metiuntur ; qui paulo plus, stadiis ; qui multum possident, parasangis ; qui valde amplam regionem, hi schoenus eam metiuntur. Valet autem parasanga triginta stadia ; schoenus vero unusquisque (quæ Ægyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita Ægypti longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum.

VII. Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Ægyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viæ ei, quæ Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olympii Jovis templum. (2) Exiguum quiddam interesse reperiet, si quis computaverit, quominus æqualis sit longitudo utriusque itineris ; haud amplius quam quindecim stadia : nam via Athenis Pisam eget quindecim stadiis ad explendum mille quingenta ; a mari autem Heliopolin plenus hic numerus est.

VIII. Ab Heliopoli superiora petenti angusta Ægyptus est : nam ab altera parte mons Arabiæ prætenditur, a septentrione versus meridiem et austrum excurrrens, semper in altius tendens ad Erythræum quod vocatur mare ; quo in monte lapicidinæ sunt, unde Memphin ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. (2) Hoc loco desinens mons fleclitur in eam quam dixi partem. Qua vero est maxima ejus longitudo, duorum mensium itineris esse accepi ab oriente versus occidentem ; et extrema quidem illius, orientem spectantia, thuris esse feracia. (3) Hæc igitur hujus montis ratio est. Ab altera Ægypti parte, Libyam versus, alius mons prætenditur saxeus, in quo pyramides exstructæ sunt, arena obvolutus, pari modo porrectus atque ea pars Arabici montis quæ ad meridiem tendit. (4) Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem patet regio quæ Ægyptus esse censetur, sed ad quattuor dierum adverso flumine navigationem angusta Ægyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi montes interjecta, campestris ; cujus latitudo, ubi minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Liby cum : exinde vero rursus fit latior Ægyptus.

IX. Hæc igitur est hujus regionis natura. Est vero Heliopoli Thebas naviganti adverso flumine iter novem dierum : stadia sunt autem quater mille octingenta et sexaginta ; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Hæc stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam jam supra dixerim esse trium millium sex

τί ἐστι σταδίων καὶ τρεσχίλων, ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσούταιην μέχρι Θηβῶν ἐστὶ, σημανέων στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὼν καὶ ἑξαπενήκοντα. Τὸ δὲ ἀπὸ Θηβῶν ἐς Ἐλεφαντίνην καλουμένην πόλιν ἐστὶ 5 διοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι.

X. Ταύτης ὧν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατὰ περ οἱ ἱερεῖς εἰλεγον, ἐδόκει καὶ αὐτῇ μοι εἶναι ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. Τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαί- 10 νετό μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἴλιον καὶ Τευθρανίην καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαϊάνδρου πεδίον, ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοις συμβαλέειν τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν ἐνὶ τῶν στοματίων τοῦ Νείλου, ἐόντος πεντα- 15 στόμου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἔξιος συμβληθῆναι ἐστί. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοί, οὗ κατὰ τὸν Νεῖλον ἔοντες μεγάλα, οἵτινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα καὶ ἄλλων καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀγελώου, ὃς βρῆν δι' Ἀκαρνανίης καὶ 20 ἔξιεῖς ἐς θάλασσαν τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισείας ἥδη ἤπειρον πεποίηκε.

XI. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλουμένης θαλάσσης, μακρὸς οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς ὥς 25 ἔρχομαι φράσω. (2) Μῆκος μὲν πλόου, ἀρξαμένη ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέαν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμῶνται τεσσαράκοντα εἰρεσίῃ χρωμένων εὐρος δέ, τῇ εὐρύτατος ἐστὶ ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. Ῥηχὴν δ' ἐν αὐτῇ καὶ ἄμπωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν γί- 30 νεται. (3) Ἔτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτον δοκέω γενέσθαι καὶ, τὸν μὲν ἐκ τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπ' Αἰθιοπίας, τὸν δὲ Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξω, ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίας, σπεῖδον μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, 35 ὁλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. (4) Εἰ ὧν θελήσει ἐκτρέψαι τὸν βέθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει βρόντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντός χωσθῆναι ἂν κοῦ γε δὴ ἐν τῷ προαναίσι- 40 μωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι οὐκ ἂν χωσθεῖν κόλπος καὶ πολλῶν μένων ἐτι τούτου ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτω ἐργατικῷ;

XII. Τὰ περὶ Αἰγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθονται, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε 45 τὴν Αἰγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς κογχυλία τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὐρεσι καὶ ἄλμην ἐπανθέουσαν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας ὀφλέσθαι, καὶ φάμιον μῶνον Αἰγύπτου οὖρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον. (2) Πρὸς δὲ τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ προσούρω 50 ἐούση τὴν Αἰγυπτον προσιέλην οὔτε τῇ Λιβύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται), ἀλλὰ μελαγγαῖόν τε καὶ κατερριγμένην ὥστε ἐούσαν ἰδὼν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. (3) τὴν δὲ

centurum stadiorum, quænam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo : est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem easque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

X. Hæc igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narravit sacerdotes, et mihi ipse visum erat, adquisita Ægyptiis terra est. Etenim, quod inter prædictos montes supra Memphin sitos interjectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quæ circa Ilium sunt et Teuthraniam, et quæ circa Ephesum et Mæandri campum, si licet parva conferre cum magnis : nam neuter eorum fluviorum, quorum ex proluvie hæc loca enata sunt, ne cum uno quidem ex Nili ostiis, quæ numero quinque sunt, magnitudinem si species, meretur comparari. (2) Sunt vero etiam alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam conferendi, qui tamen res maximas efficiunt : quorum ego nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime Acheloi ; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare se exonerans, Echinadum jam dimidiam partem ex insulis fecit continentem.

XI. Est autem in Arabia, laud procul ab Ægypto, maris sinus, ex Rubro quod vocatur mari in terram pertinens, ita longus et angustus, uti dicturus sum. (2) Longitudo navigationis, si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est ut dies in ea consumantur quadraginta : latitudo autem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei navigatio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et refluxus. (3) Alium igitur similem fere huic sinum olim Ægyptum fuisse existimo, e septentrionali mari versus Æthiopiam influentem, sicut Arabius ille, de quo dicturus sum, ex australi mari Syriam versus tendit ; ambo propemodum sibi invicem recessus suos perforantes, exiguo terræ spatio interjecto. (4) Quodsi igitur Nilus in hunc Arabium sinum voluerit alveum suum avertere, quid impedit quominus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto limo compleatur ? Ego quidem arbitror, etiam intra decem millia annorum posse compleri. Cur igitur intra temporis spatium, quod ante meam ætatem effluxit, sinus multo etiam major quam hic non potuerit compleri a fluvio tam ingento tamque valido ?

XII. Itaque hæc, quæ de Ægypto retuli, et his qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere existimo ; quum et prominere videam Ægyptum ultra terram continentem, et conchylia videam reperiri in montibus, et salsuginem ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides corrodantur, et eum solummodo montem Ægypti, qui supra Memphin est, arena oblectum : (2) ad hæc nec finitimæ regioni Arabiæ similem Ægyptum videmus, nec Libycæ, nec vero etiam Syriacæ ; (nam Arabiæ partem secundum mare porrectam Syrii tenent) ; sed nigram terram atque contractam, utpole limum et proluvie n ex Æthiopia a fluvio delatam : (3) contra, Libyæ solum scimus rubicun-

Λιθύνη ἴδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποφαιμωτέρην, τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέραν τε καὶ ὑπόπετρον εὐόσαν.

XIII. Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας ταύτης οἱ ἱεεὶς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλέος, ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπ' ὀκτὼ πῆχειας τὸ ἐλάχιστον, ἀρδεσκα Αἴγυπτον τὴν ἐνερθε Μέμφιος· καὶ Μοίρι οὐκ ᾔδειται εἰναχόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα ἐγὼ ᾔκουον. (2) Νῦν δὲ, ἣν μὲν ἐπ' ἑκατάδεκα ἢ πεν-
 10 τεκαδέδεκα πῆχειας ἀναβῆναι τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. (3) Δοκέουσι τέ μοι Αἴγυπτίων οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκούντες τὰ τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλυμμένον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδίδωμι ἐς ὕψος καὶ τὸ ὁμοῖον ἀπο-
 15 διδῶμι ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νεῖλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπιλοιπον Αἴγυπτιοι τὸ κοτε αὐτοὶ Ἑλληνῶς ἔφασαν πείσεσθαι. (4) Πυθό-
 μένοι γὰρ ὡς ἕταται πᾶσα ἡ χώρα τὸν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἀρδεταὶ κατὰ περ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
 20 Ἑλληνες ψευθεύοντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης κακῶς πεινήσειν. Τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν ὡς, εἰ μὴ ἐθέλῃσιν σφι βεῖν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶσθαι, λιμῶ οἱ Ἑλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφι ἐστὶ ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστrophῇ ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.

XIV. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλλήνας Αἴγυπτιοῖσι ὁρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Αἴγυπτιοῖσι ὡς ἔχει φράσω. Εἰ σφι ἐθέλοι, ὡς καὶ πρότερον εἶπα, ἡ χώρα ἣ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανόμενη) κατὰ λόγον τοῦ παροιχομένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνε-
 30 σθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες Αἴγυπτίων πεινήσουσι, εἰ μήτε γε ὑσταὶ σφι ἡ χώρα μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἐσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν; (2) Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητάτα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ τῶν λοιπῶν Αἴ-
 35 γυπτίων· οἱ οὐτε ἀρότρῳ ἀναρρηγνύντες αὐλακὰς ἔχουσι πόνους οὔτε σκάλλοντες οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ὅλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον πονέουσι, ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἀρσῇ τὰς ἀρούρας, ἀρσας δὲ ἀπολίπη ὅπισω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν
 40 ἐνωτοῦ ἀρουραν ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς, ἐπεὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὕσι τὸ σπέρμα, ἄμῃτον τὸ ἀπὸ τούτου μένει, ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὕσι τὸν σῖτον οὕτω κομίζε-
 ται.

XV. Εἰ ὧν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶ-
 45 σθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον, οἱ φασὶ τὸ Δέλτα μῶνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Πελοπόλεως καλευμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θαλάσσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχεῶν τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὴ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι, τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν μέ-
 50 χρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος ἐς τε Πηλούσιον βέων καὶ ἐς Κάνωβον, τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἴγυπτου τὰ μὲν Λιβύης τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι, ἀποδεικνύομεν ἂν τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι Αἴγυπτιοῖσι οὐκ εὐόσαν πρότερον χώραν. (2) Ἡδὴ γάρ

dum esse et arenosius, Arabiæ vero et Syriæ magis argil-
 losum petrosumque.

XIII. Magnum vero etiam hoc mihi documentum me-
 morarunt sacerdotes, ex quo de huius terræ natura possit
 judicari : scilicet regnante Mœride, quando fluvius ad octo
 minimum cubitos auctus erat, irrigabat Ægyptum quæ infra
 Memphin est : a Mœridis autem obitu usque ad id tempus,
 quo ego hoc e sacerdotibus audiui, nondum effluxerant anni
 uongenti. (2) Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quinde-
 cim minimum, cubitos augeatur fluvius, in terram non
 exundat. (3) Videnturque mihi ex Ægyptiis hi qui infra
 Mœridem lacum quum alia loca, tum Delta quod vocatur,
 incolunt, si pro eadem portione paulatim exallabitur ea
 terra, et magis proinde magisque augebitur; videntur, in-
 quam, mihi Ægyptii, quum terram eorum non amplius
 inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum ævum
 idem passuri esse, quod ipsi aiebant Græcos aliquando
 passuros. (4) Nam quum audissent, universam Græcorum
 terram pluvia irrigari, non fluvii, quemadmodum Ægyptus;
 dixerunt, fore ut Græci aliquando, magna spe frustrati,
 misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis
 deus noluerit pluere, sed siccitatem immittere, fame pres-
 sum iri Græcos; nec enim aliud illis esse refugium unde
 aquam petant, nisi a solo Jove.

XIV. Et hoc quidem, ad Græcos spectans, recte dixere
 Ægyptii. Age vero, ipsorum etiam Ægyptiorum quænam
 conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo ante dixi, ut
 regio infra Memphin sita (hæc est enim quæ augetur) eadem
 ratione, qua præterito tempore, in altitudinem augeatur,
 quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Ægyptii regio-
 nem illam incolentes, quandoquidem nec pluvia irrigabitur
 illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare? (2) Nam
 profecto nunc quidem hi, præ aliis hominibus cunctis, et
 præ reliquis Ægyptiis, minimo labore fructum e terra per-
 ciunt : qui neque aratro sulcos findendo, nec terram so-
 diendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum,
 quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore
 occupantur : sed, postquam fluvius sponte accedens arva
 inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque in
 arvum suum spargit, tum sues in illud immittit; deinde,
 conculcato a snibus semine, messis tempus exspectat : de-
 nique, postquam per sues [ni potius, per boves] frumentum
 extrivit, ita illud domum comportat.

XV. Quodsi igitur Ionum de Ægypto sequi vellemus
 sententiam, qui Delta solum aiunt esse Ægyptum, quam
 secundum mare a Persei quæ vocatur specula usque ad Pe-
 lusiacas Taricheas porrigi dicunt, qua sunt quadraginta
 schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Ægy-
 ptum aiunt usque ad Cercasorum oppidum, ad quod scindi-
 tur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum;
 reliquos autem omnes Ægypti tractus, alios Libyæ esse
 aiunt, alios Arabiæ : hac, inquam, ratione utendo demon-
 strare possemus, nullam olim terram habuisse Ægyptios; (2)
 quandoquidem Delta hoc, ut ipsi adfirmant Ægyptii, utque

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι καὶ ἔμοι δοκεῖ, ἐστὶ κατάρρυτον τε καὶ νεωστὶ ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναπερηνός. Εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκούντες πρῶτοι ἀνθρώπων γερονέ-
 5 ναι; οὐδὲ ἔδεδε σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων εἶναι, τίνα γλῶσσαν πρῶτην ἀπήσουςι. (3) Ἄλλ' οὔτε Αἰγυ-
 πτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλεμένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο, προέουσης δὲ τῆς χώρας πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομέ-
 10 νους αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνον-
 τας. Τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰγυπτos ἐκαλέετο, τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι.

XVI. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκωμεν,
 15 Ἰωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου· εἰ δὲ ὀρθῇ ἐστὶ ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλλήνας τε καὶ αὐτοὺς Ἰωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι, ὅφρασι τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λι-
 20 βύην· τέταρτον γάρ σφας δεῖ προσλογίζεσθαι Αἰγύ-
 πτου τὸ Δέλτα, εἰ μήτε γέ ἐστι τῆς Ἀσίας μήτε τῆς Λιβύης. (2) Οὐ γάρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι κατὰ τούτων τὸν λόγον ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ἐξῆς περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνονται ἄν.

XVII. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίεμεν, ἡμεῖς δὲ ὧδε κη περὶ τούτων λέγωμεν, Αἰγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκομένην κατὰ περ
 25 Κιλικίην τὴν ὑπὸ Κιλικίων καὶ Ἀσσυρίην τὴν ὑπ' Ἀσ-
 συρίων, οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐόν
 30 ὀρθῶν λόγῳ εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρους. (2) Εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρῆσόμεθα, νομιόμεν Αἰγυπτον πᾶσαν ἀρξαιμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος δίχα διαιρέεσθαι καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔξεσθαι· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς
 35 Λιβύης, τὰ δὲ τῆς Ἀσίας. (3) Ὁ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος ἀρ-
 ξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων ῥέει μέσον Αἰγυπτων σχί-
 ζων ἐς θάλασσαν. Μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος, τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος σχί-
 40 ζεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶν τράπε-
 45 ζαι, τὸ καλέεται Πηλούσιον στόμα, ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέλεται. Ἡ δὲ δὴ ἰθὺς τῶν ὁδῶν τῷ Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε·
 50 ἀνωθεν φερόμενος ἐς τὸ ἐξῆς τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἐξίει,
 55 οὔτε ἐλαχίστην μοῖραν τοῦ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ οὔτε ἥμιστον οὐνομαστήν· τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. (5) Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφασία στόματα ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν τοῖσι οὐνόματά κέεται τάδε, τῷ μὲν Σαΐτικον αὐτῶν,
 60 τῷ δὲ Μενδήσιον. Τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά.

XVIII. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἰγυπτos ὅσην τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμευ-

milhi videtur, adluta terra est, et, verbo ut dicam, nuper enata. Quodsi igitur nulla olim fuit Ægyptiorum terra, quas tandem nugas egerunt, primos se hominum fuisse existi-
 3) Ego vero existimo, Ægyptios non simul cum Delta, quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus; postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra, multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse, alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim igitur Thebæ (Thebais) Ægyptus nominabatur; cuius est circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.

XVI. Quodsi igitur nos recte de his statuimus, Iones non recte de Ægypto sentiunt: Sin vera est Ionum sen-
 tentia, demonstrabo equidem, Græcos et ipsos Ionas ne- scire computare numeros. Nam quum tres esse dicant uni-
 2) Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternat: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interjectum.

XVII. Sed Ionum omittamus opinionem; nos vero de his ita statuimus: Ægyptum dicimus esse universam hanc regionem ab Ægyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quæ a Cilicibus, et Assyriam quæ ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libya disternat, rectam si sequamur rationem, nullum alium novimus nisi Ægyptiorum fines.
 2) Sin ea ratione utamur, quam Græci sequuntur, statue-
 3) Nilus enim postquam ad Catadupa Ægyptum primum intravit, medium illam dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido tres in vias scinditur, (4) quarum una orientem versus tendit, quod Pelusium ostium vocatur; altera via occidentem versus tendens, Canobicum nominatur ostium. Quæ autem Nili via recta progreditur, hæc est: postquam e superiore regione delatus ad apicem illius Delta pervenit, inde medium Delta scindens in mare undas suas exonerat, nec minimam aqua-
 5) Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta et per se in mare exeuntia: quorum alterum Saiticum, alterum nominatur Mendesium. Bolbitinum vero ostium et Bucolicum, non nativa sunt ostia, sed manu effossa.

XVIII. Confirmatur autem mea sententia, tantam esse Ægyptum quantam ego ratione demonstravi, effato etiam quod Ammonis oraculum edidit; quod effatum ego tum

τοῦ γνῶμης ὕστερον περὶ Αἴγυπτον ἐπιθυμῶν. (2) Οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πόλιος καὶ Ἀπιδος οἰκόντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύῃ, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀγρόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ ὁρμηκῇ, βουλόμενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν ἐς Ἀμμωνα φάμενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοις κοινὸν εἶναι· οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι, βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γέεσθαι. (3) Ὁ δὲ θεὸς σφας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, 10 φὰς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει, καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους οἱ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκόντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. Οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη.

XIX. Ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὶ πλῆθῦ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου 15 χόριου εἶναι καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαγῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἑκατέρωθι δδὼν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου καὶ ἔλασσον. (2) Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περὶ οὔτε τι τῶν ἱρέων οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβέειν ἐδυνάσθη. Πρόθυμος δὲ ἔα τὰδε παρ' αὐτῶν πυθέσθαι, ὃ τι κατέρχεται 20 μὲν ὁ Νεῖλος πλῆθύνων ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξάμενος ἐπ' ἑκατὸν ἡμέρας, πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν ἡμερέων ὅπως ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸν ῥέεθρον, ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ 25 ἐὼν μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. (3) Τούτων ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβέειν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἐμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. Ταῦτα τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι 30 ἱστόρεον, καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεύσας μούνος πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται.

XX. Ἄλλ' Ἑλλήνων μὲν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφὴν ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς, τῶν τὰς μὲν δύο τῶν δδῶν οὐδ' ἀξίῳ μνησθῆναι εἰ μὴ ὅσον σημήναι βουλόμενος μούνον. (2) Τῶν 35 ἡ ἐτέρῃ μὲν λέγει τοὺς ἐτησίαις ἀνέμους εἶναι αἰτίους πλῆθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. Πολλὰς δὲ ἐτησίαις μὲν οὐκ ὧν ἐπνευσαν, ὃ δὲ Νεῖλος τούτῳ ἐργάζεται. Πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαις αἰτίοι 40 ἔσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμούς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ, καὶ μᾶλλον ἔτι τοσούτῳ ὅσω ἐλάσσονες ἐόντες ἀσθενέστερα τὰ ρεύματα παρέχονται. (3) Εἰσι δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λι- 45 βύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος.

XXI. Ἡ δ' ἐτέρῃ ἀνεπιστημονεστέρῃ μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἴπειτα θωμασιωτέρῃ· ἥ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν.

XXII. Ἡ δὲ τρίτῃ τῶν δδῶν πολλὸν ἐπιεικιστάτῃ ἐοῖσα μάλιστα ἐφευσται. Αἰεὶ γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαιμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηχομένης χιόνος, ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδοῖτο δὲ ἐς Αἴγυπτον. (1) Κῶς ὧν δὴτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ

demum cognovi, postquam meam de Aegypto sententiam mecum jam constitutam habueram. (2) Scilicet Maree opipidi et Apidis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum aggre ferret caerimonias sacrarum quae in Aegypto observantur, cuperentque non prohiberi esu bouum feminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, [sive, nec eadem, qua illos, lingua uti], postulareque ut sibi liceat omni genere carniarum vesci. (3) Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Aegyptum esse hanc terram quam Nilus affluens irriget; et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen urbem habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est.

XIX. Inundat autem Nilus, ubi justum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libya dicuntur esse, vel Arabia, et quidem alicubi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus. (2) De natura autem huius fluvii nec a sacerdotibus, nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupidus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus descendat augmentum capiens inde a solstitio aestivo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero dierum, retro cedat, diminuta paulatim aquae copia ita ut constanter per totam hiemem brevis sit, donec redeat aestivum solstitium. (3) De his igitur nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus, quod natura contraria esset atque reliqui fluvii. Haec igitur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum, tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas efflantes auras praeberet.

XX. Graecorum vero nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine, triplices vias explicandae fluvii huius naturae iniierunt: quarum viarum duas ne commemorare quidem operae pretium duco, nisi quod nude significare eas volo. (2) Nempe earum altera [quae Thaletem auctorem habet] ait, ventos etesias efficere ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quominus in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad haec, si etesiae in causa essent, oporteret ut aliis etiam fluviiis, qui adversus etesias fluunt, idem quod Nilo et eodem modo accideret; atque eo etiam magis, quo minores sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. (3) Sunt autem in Syria multi fluvii, sunt item in Libya, quibus nihil tale accidit quale Nilo.

XXI. Altera via [Hecataei] inscitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam) mirabilior: ait enim, eo id facere Nilum, quod ab Oceano fluat; Oceanum autem totam circumfluere terram.

XXII. Jam tertia illarum viarum, [Anaxagorae] quum maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aberrat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, e liquefacta nive fluere Nilum; qui quidem ex Libya per mediam fluit Aethiopiam, ac tum demum Aegyptum intrat. (2) Quo igitur pacto e nive

τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα· τῶν τὰ πολλὰ ἐστὶ ἀνδρὶ γε λογιζέσθαι τοιούτων πέρι ὧν τε ἴσθαι, ὥς οὐδὲ οἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. (3) Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνεμοὶ παρέχονται πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων θερμοί· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομβρός ἡ χώρα καὶ ἀχύρσταλλος διατελεῖ ἐούσα, ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦσα πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρησι, ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. (4) Τρίτα δὲ οἱ ἀνθρώποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἴόντες· ἰκτινὶοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἑταροὺς ἐόντες οὐκ ἀπολείπουσι, γέρανοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον φοιτοῦσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους. (5) Εἰ τούτων ἐχιόνιζε καὶ ὁσούντων ταύτην τὴν χώραν δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει.

XXIII. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὀκεανοῦ λέξις ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενεῖκας οὐκ ἔχει ἐλεγχον· οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν Ὀκεανὸν ἔοντα, Ὅμηρον δὲ ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δοκέω τὸ οὐνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποιήσιν ἐσσενεῖσθαι.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μεμφάμενον γνώμας τὰς προκειμένας αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω δῶτι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρος. Τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίας διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. (2) Ὡς μὲν νῦν ἐν ἐλαχίστῃ δηλώσαι, πᾶν εἰρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῃ ἡ χώρας οὗτος ὁ θεὸς καὶ κατ' ἥτινα, ταύτην οἰκὸς διψῇ τε ὑδάτων μάλιστα καὶ τὰ ἐγγώρια ρεύματα μαραινέσθαι τῶν ποταμῶν.

XXV. Ὡς δὲ ἐν πλεονί λόγωσθαι, ὧδα ἔχει. Διεξὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος τάδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε ἐόντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ ἀλαεινῆς τῆς χώρας ἐούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέμων ψυχρῶν, διεξὼν ποιεῖ οἶόν περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιεῖν ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. (3) Ἐλαίει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ, ἐλκύσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία, ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνεμοὶ καὶ διασχιδνάντες τήκουσι· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέοντες, ὅ τε νότος καὶ ὁ λιψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. (4) Δοκεῖ δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτεον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νεῖλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐωυτόν. Περὶ ἡννομένου δὲ τοῦ χειμῶνος ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω, καὶ τὸ ἐνθαῦτεν ἡδὴ ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλαει τῶν ποταμῶν. (5) Τέως δὲ οἱ μὲν ὁμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὁυμένης τε τῆς χώρας καὶ κεχραδωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρος τῶν τε ὁμβρῶν ἐπιλείποντων αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλαύμενοι ἀσθενέες εἰσὶ. (6) Ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρός, ἐλαύμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τούτων τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἐωυτοῦ ῥέει πολλῶν ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρος· τότε μὲν γὰρ μετὰ

fluat, qui e calidissimis locis fluit in frigidiora? Quorum rerum pleraque sunt ejusmodi, ut homini, qui quidem judicare de talibus rebus valet, nullo modo probabile videatur Nilum fluere ex nive. (3) Primum quidem et maximum documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio absque imbris et absque glacie est: postquam autem nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies pluat; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret etiam. (4) Tertium documentum sunt homines, ab aestu nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae fugientes, in hac loca tamquam in hiberna confugiunt. (5) Quodsi ergo ningeret, vel quantulumcumque, in hac regione per quam fluit et ubi initium capit Nilus, nihil horum esset futurum, quemadmodum necessitas arguit.

XXIII. Qui vero de Oceano dixit, is quæ rem, de qua quaeritur, in obscurum rejecerit, refutari non meretur. Ego enim fluvium Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in poesin introduxisse.

XXIV. Jam si, improbabilis sententiis quæ ab aliis sunt propositæ, nunc meam de rebus tam occultis debeo declarare, dicam qua de causa fieri mihi videatur, ut æstate Nilus augeatur. Hiberno tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus, per superiora Libyæ transiit. (2) Ita brevissimis verbis res tota declarata est: cui enim regioni proximus est hic deus, et supra quam ille transit, eam consentaneum est maxime siliire et aquæ inopiam pati, adeoque maxime exsiccari fluviorum scaturigines quæ sunt in ea regione.

XXV. Ut vero pluribus verbis rem declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyæ transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter serenus sit aer, quumque calida sit ipsa regio, nec venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod æstate facere consuevit, quando per medium cælum transit. (2) Scilicet attrahit ad se aquam, attrahitque in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur ut venti ex illa regione flantes, Notus et Africus, omnium ventorum maxime sint pluvii. (3) Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium cælum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. (4) Ante id tempus igitur, quum multa de cælo aqua fluvii misceatur, quippe imbris perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: æstate vero, quum imbres eos deficiunt et sol aquam fluviorum attrahit, fluunt tenues. (5) Quare consentaneum est ut Nilus, quum imbris non augeatur, aqua vero ejus a sole attrahatur, solus fluviorum per hiemem multo tenuior fluat quam æstate: æstate enim

πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα μόνος πιέζεται. Οὕτω τὸν ἥλιον νερόμικα τούτων αἴτιον εἶναι.

XXVI. Αἴτιος δὲ αὐτὸς οὗτος κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν καὶ τὸν ἥερα ξηρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίῳ τὴν διεξοδὸν αὐτοῦ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. (2) Εἰ δὲ ἡ στάσις ἡλλακτο τῶν ὁρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστῆσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν ἐστῆκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης, εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελευνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέου ἦιεν ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης κατὰ περ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται, διεξιόντα δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν

15 Ἴστρον τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον.

XXVII. Τῆς αὔρης δὲ πέρι, ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὥς κάρτα· ἀπὸ θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν, αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινὸς φιλεῖ πνέειν.

20 XXVIII. Ταῦτα μὲν νῦν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγένετο· τοῦ δὲ Νεῖλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων οὔτε Λιβύων οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης.

25 (2) Οὗτος δ' ἔμοιγε παίζειν ἐδόκεε φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. Ἐλεγε δὲ ὧδε, εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος καὶ Ἐλεφαντίνης, οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι τῇ μὲν Κρόφι, τῇ δὲ Μῶφι. (3) τὰς ὧν

30 δὴ πηγὰς τοῦ Νεῖλου εἰσὶν ἀβύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων βέειν, καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου βέειν καὶ πρὸς βορρὴν ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ ἐπ' Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. (4) Ὡς δὲ ἀβύσσοι εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον

35 Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι· πολλῶν γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυῖων πλεξάμενον κάλον κατεῖναι ταύτη καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. (5) Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστὴς, εἰ ἄρα ταῦτα γινόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὥς ἐμὲ κατανοεῖν, δίνας τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυρὰς καὶ πα-

40 λίρροιαν, οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὐρεσι, μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν ἵεναι.

XXIX. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι, ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέ-

45 χρι μὲν Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἔλθων, τὸ δ' ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ᾗδ' ἱστορέων. (2) Ἀπ' Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι ἀναντές ἐστι χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν κατὰ περ βοῶν πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀπορραγῇ, τὸ πλοῖον ὀλγεται φερόμενον ὑπ' ἰσχύος τοῦ βόου. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐστὶ ἐπ' ἡμέρας τέσσαρας πλός, σκολιὸς δὲ ταύτῃ κατὰ περ ὁ Μαϊανδρός ἐστὶ ὁ Νεῖλος· σχοῖνοι δὲ δωῶδεκά εἰσι οὗτοι τοὺς δεῖ τούτῳ τῇ τρόπῳ διεκπλῶσαι. (3) Καὶ ἔπει-

pariter atque aliae omnes aquae attrahitur, hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi persuasi, solem esse huius rei causam.

XXVI. Est autem, ut mea fert opinio, idem sol etiam causa, quae ut aer ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exurens : unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu preman- tur. (2) Quodsi permutaretur statio plagarum ; si in ea cœli parte, qua nunc stat Boreas et hieus, foret Notus et mer- dies ; contra, ubi nunc Notus, ibi Boreas staret : hæc si ita haberent, sol ab hieme et Borea e medio cœlo depulsus, transiret superiora Europæ, quemadmodum nunc transit superiora Libyæ. Quodsi ergo per Europam omnem transiret, existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod nunc Nilo facit.

XXVII. De aura vero, quod ex Nilo non perflat, hæc est mea sententia : nullo modo esse consentaneum ut e calidis locis aura perflat : aura enim e frigido aliquo spirat.

XXVIII. Sed sint hæc uti sunt, utque a principio fue- runt. Fontes vero Nili nemo neque Ægyptiorum, nec Li- byum, nec Græcorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Ægypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quæ Minervæ consecratæ sunt. (2) At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo : esse duos montes, cacuminibus in acu- tum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos ; quorum alter Crophî, alter Mophî nomi- netur. (3) E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes ; et dimidium quidem aquarum versus Ægyptum et septemtrionem fluere, alterum dimi- dium versus Æthiopiam et meridiem. (4) Quod autem fundo careant hi fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psammitichum Ægypti regem ; etenim funem eo loci demi- sisse, multa millia orgyiarum continentem, neque ad fun- dum pervenisse. (5) Ita scriba ille, si modo vera sunt quæ dixit, declaravit, ut equidem intelligo, propter validos quosdam gurgites et aquarum repercussionem, quippe quæ montibus illidantur, descendere in fundum non potuisse de- missam bolidem.

XXIX. Ex alio vero nemine nihil quidquam potui com- perire. Sed hæc certe alia, quæ ad superiorem Ægyptum spectant, quoad longissimè potui, exquirendo cognovi ; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse spectator accesserim, ulteriora vero auditu acceperim. (2) Ab Elephantine oppi- do superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loco navi utrimque, veluti bove, alligata oportet iter facere : quod- si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus quattuor dierum navigatio ; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Mæander : schœ- ni autem sunt duoderim, per quos isto modo navigare

5 τεν ἀπίζεαι ἐς πεδὶον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει δὲ
 Νεῖλος· Ταχομπῶ οὖνομα αὐτῇ ἐστί. Οἰκέουσι δὲ τὰ
 ἀπ' Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ
 10 ἥμισυ, τὸ δὲ ἥμισυ Αἰγύπτιοι. (4) Ἔχεται δὲ τῆς νή-
 σου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμουν-
 ται· τὴν διεκπλώσας ἐκ τοῦ Νεῖλου τὸ βέεθρον ἤξεις,
 τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδόει. Καὶ ἔπειτεν ἀποβάς
 15 παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιήσας ἡμερῶν τεσ-
 σεράκοντα· σκόπελοι τε γὰρ ἐν τῷ Νεῖλῳ ὀξέες ἀνέχουσι
 20 καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλώειν.
 (5) Διεξελεύων δὲ ἐν τῇσι τεσσεράκοντα ἡμέρησι τοῦτο
 τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς δωδεκά ἡμέ-
 ρας πλώσας, καὶ ἔπειτεν ἤξεις ἐς πόλιν μεγάλην τῇ
 25 οὖνομά ἐστι Μερὸν· λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μη-
 τρώπολις τῶν ἄλλων Αἰθίοπων. (6) Οἱ δ' ἐν ταύτῃ
 Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται, τοὺτους τε
 μεγάλως τιμέουσι, καὶ σφι μαντήϊον Διὸς κατέστηκε.
 Στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ
 30 θεοπισμάτων, καὶ τῇ ἂν κελεύῃ, ἔκεισε.
 XXX. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως πλώων ἐν ἰσῷ
 χρόνῳ ἄλλω ἤξεις ἐς τοὺς αὐτομόλους ἐν ὧν περ ἐξ
 Ἐλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθίοπων.
 Τοῖσι δὲ αὐτομόλοισι τοῖσι οὖνομά ἐστι Ἀσμάχ, ὀν-
 35 νεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οἱ
 ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. (2) Ἀπέ-
 στησαν δὲ αὗται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων
 τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους δι' αἰτίην τοιήν-
 40 δε. Ἐπὶ Ψαμμιτίχῳ βασιλέος φυλακαὶ κατέστασαν
 ἐν τε Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων καὶ ἐν Δάφνησι
 45 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλῃ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ
 ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλῃ. (3) Ἐτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι ὥς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχῳ ἔσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 50 φρουροῦσι καὶ ἐν Δάφνησι. Τούς ὧν δὴ Αἰγυπτίους
 45 τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ
 δὲ βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρυσάμενοι πάντες
 ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστάντες ἦσαν ἐς Αἰθιοπίνην.
 (4) Ψαμμιτίχος δὲ πυθόμενος ἐδόικε· ὥς δὲ κατέλαβε,
 55 ἐδέετο πολλὰ λέγων, καὶ σφας θεοὺς πατρώτους ἀπολι-
 40 πύν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. Τῶν δὲ τινα λέ-
 γεται δεῖξαντα τὸ αἰδοῖον εἶπαι, ἐνθα ἂν τοῦτο ᾗ,
 50 ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. (6)
 Οὗτοι ἐπεῖτε ἐς Αἰθιοπίνην ἀπικόντο, διδοῦσι σφέας αὐ-
 45 τὸς τῷ Αἰθίοπιν βασιλεῖ. Ὁ δὲ σφας τῷδε ἀντιδω-
 55 ρέεται· ἔσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθίοπων·
 τοὺτους ἐκέλευε ἐξελόντας τὴν ἐκεῖνων γῆν οἰκεῖν. Τού-
 των δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας ἡμερώτεροι γε-
 γόνασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

oportet. (3) Inde in planum pervenis campum, in quo in-
 sulam Nilus circumfluit, cui nomen est Tachompsos. Jam
 regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi,
 dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae par-
 tem Aegyptii. (4) Insulae contiguus est lacus ingens, circum
 quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi perna-
 vigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc la-
 cum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen iter facies
 quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti,
 frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. (5)
 Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud
 navigium conscendes, et post diem duodecim navigationem
 ad magnum pervenies oppidum, cui nomen Meroe;
 quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethio-
 pum. (6) In hoc ex diis omnibus unum Jovem colunt et
 Bacchum; hos vero magnis honoribus venerantur: estque
 ibi Jovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt,
 quando hic deus illos per oraculum jussit; et quo ille jubet,
 eo bellum inferunt.

XXX. Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis
 spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethio-
 pum, ad Automolos [id est, Transfugas] pervenies. Auto-
 molis his nomen est Asmach; quod vocabulum nostro ser-
 mone significat Regi a sinistra manu stantes. (2) Erant
 autem hi Aegyptii, ex bellatorum ordine, numero ducenta
 quadraginta millia, qui ad Aethiopes defecerant hac de causa.
 Regnante Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptio-
 rum, adversus Aethiops, in Elephantine oppido; adversus
 Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis Pelusiatis;
 rursusque aliud Mareae, adversus Libyam. (3) Et mea etiam
 aetate adhuc eodem modo se habent Persarum praesidia at-
 que olim sub Psammiticho erant: nam et Elephantinae in
 praesidio sunt Persae, et Daphnis. Jam Aegyptiis, qui tunc
 Elephantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant, ne-
 mo adventit qui eis in praesidium succederet: itaque hi, re
 deliberata, communi consilio omnes a Psammiticho descen-
 dentes, ad Aethiops transierunt. (4) Qua re cognita,
 Psammitichus illos persecutus est: adsecutusque multis
 verbis oravit dehortatusque est, patrios ne desererent deos,
 et liberos atque uxores. Cui unum ex his, pudenda osten-
 dentem, respondisse ferunt, ubi haec essent, ibi non
 defore ipsis liberos, nec uxores. (5) Hi postquam in Aethio-
 piam pervenire, tradiderunt se regi Aethiopiae; qui illos ita
 remuneratus est: erat illi cum nonnullis Aethiopum conten-
 tio; jussit igitur hos sedibus suis expellere et eorum ter-
 ram habitare. Ita, Aegyptiis intra Aethiopum fines re-
 ceptis, mitiores facti sunt Aethiopes, mores Aegyptiacos
 edocti.

XXXI. Ad quattuor igitur mensium navigationem viam-
 que cognitus est Nilus, ultra eum cursum quem per Aegy-
 ptum conficit. Etenim dierum summam colligendo, reperies
 tot insumentos esse menses, si quis ab Elephantine ad
 hos Automolos voluerit proficisci. Fluit autem Nilus a

λίου δυσμείων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.

XXXII. Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων φαμένων ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνίως χρηστήριον καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ, καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς, καὶ τὸν Ἐτεάρχον φάναι ἐλθεῖν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας· (2) τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας καὶ εἰρωτεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὕβριστάς, τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ καὶ δὴ καὶ ἀποκληρώσαι πέντε ἐκωτῶν ὀφιομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. (3) (Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολοόντος ἄκρης, ἡ τελευτᾷ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Αἴβυα καὶ Αἰβύων θῆνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἑλλήνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι· τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατ' ὑπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατ' ὑπερθε τῆς θηριώδους ψάμμος τέ ἐστι καὶ ἀνὺδρος δεινῶς καὶ ἐρῆμος πάντων.) (4) Ἐκείνους ὦν τοὺς νηνίνας ἀποπειπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκευμένης, ταύτην δὲ διεξελθόντας ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι, ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρῆμον διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιούμενους πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν, διεξελθόντας δὲ γῶρον πολλὸν ψαμμόδεα καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρῃσι ἰδέειν δὴ κοτὲ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα, καὶ σφρας προσελθόντας ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ, ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν ἀνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφράς· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμῶνων. (5) Ἀγεῖν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν ἐν τῇ πάντας εἶναι τοῖσι ἀγούσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανα. Παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν, ῥέειν δὲ ἀπ' ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἡλίον ἀνατέλλοντα, φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ χροκοδείλους.

XXXIII. Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω, πλὴν ὅτι ἀπονοστήσαι τε ἐφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόητας εἶναι πάντας· τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παρρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι Νεῖλον, καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὗτος αἰρέει. (2) Ῥέει γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην· καὶ ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος, τῷ Ἰστροῖ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων δρᾶται. Ἰστρος τε γὰρ

vespera et solis occasu. Quæ vero ultra sunt, nemo novit : est enim deserta terra ob solis fervorem.

XXXII. Verumtamen hæcce audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenæis, qui se dicebant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermones miscuisse cum Etearcho, rege Ammoniorum. Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant, in confabulationem de Nilo, cujus fontes nemini sint cogniti : et dixisse Etearchum, venisse ad se olim homines Nasamonas : (2) est autem hic Libycus populus, Syrtin incolens et terræ tractum a Syrti orientem versus laud ita magnum ; hos Nasamonas, ubi ex eis quæsisset an aliquid amplius haberent quæ de desertis dicerent Libyæ, narrasse : fuisse apud se dynastarum quorumdam filios petulantes ; qui, postquam virilem attigissent ætatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africæ lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (3) (Nam Libyæ totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Ægypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Libyca, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, præter eas partes quas Græci atque Phœnices obtinent. Quæ vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent ; superiora ista Libyæ a feris habitantur : supra vero tractum feris refertum, arena est, arida prorsus et aqua carens terra, denique omnino deserta.) (4) Juvenes igitur illos, ab æqualibus suis emissos, aqua et cibariis bene instructos, primum terram peragrasse habitatam : eaque trajecta, pervenisse in eam quæ feris est referta ; tum ex hac transisse in desertam, iter Zephyrum ventum versus per eam facientes. Postquam multum terræ arenosæ permeassent, post multos dies conspexisse tandem aliquando arbores, quæ in planitie creverant ; accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modica statura, qui eos prehensos abduxissent : sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. (5) Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, easque prætergressos pervenisse in oppidum, in quo cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, statura æquales, nigros autem colore. Ad oppidum illud fluere flumen ingens : fluere autem ab occidente versus orientem solem, in eoque reperiri crocodilos.

XXXIII. Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi narratio : hoc unum adjiciam, dixisse eum, rediisse hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenæi ; et homines illos, ad quos pervenissent, præstigiatores esse omnes. Jam vero fluvium illum præterfluentem et Etearchus conjectabat esse Nilum, atque etiam ratio ita suadet. (2) Fluit enim ex Libya Nilus, mediam illam secans ; et, ut ego conjicio, ex manifestis de his quæ minus cognita sunt conjecturam capiens, similium Istro cursus rationem habet. Nam

ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πολὺος ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. (3) Οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλέων στηλῶν, δημιουργοῦσι δὲ Κυνησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. Τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποικοῖ.

XXXIV. Ὁ μὲν δὲ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκουμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται, περὶ δὲ τῶν τοῦ Νεῖλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰσχύνεται γὰρ ἔστι καὶ ἔρως ἡ Λιβύῃ δι' ἧς ῥέει. Περὶ δὲ τοῦ βρέματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, ἐρηται· ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦ-
15 τεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πάντες ἡμετέροις ἰδέα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστροῦ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. Οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισυῖσθαι τῷ Ἰστροῦ. Νεῖλου μὲν νυν πέρι τοσαῦτα εἰ-
20 ρήσθω.

XXXV. Ἐρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανένων τὸν λόγον, ὅτι πλέω θωμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα καὶ ἔργα λόγου μέγῳ παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἴνεκεν πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. (2) Αἰγύπτιοι ἅμα
25 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφῆας ἔοντι ἐτερολῶ καὶ τῷ ποταμῷ τῶν ἀλλοίων παρεχόμενοι ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἐμπάλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστῆ-
σαντο ἥθεα τε καὶ νόμοι· ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγο-
ράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἔοντες
30 ὑφαίνουσι. (3) Ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κράτην ὠθεόντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. Τὰ ἄγχα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. (4) Οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὀρθαί, οἱ δὲ ἄνδρες κατήμενοι. Εὐμαρὴν χρέονται ἐν τοῖσι οἰκοῖσι,
35 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι, ἐπιλέγοντες ὥς τὰ μὲν αἰσχροῦ ἀναγκαῖα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιέειν χρεῶν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῦ ἀναφανδόν. (5) Ἰρᾷται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσηνος θεοῦ οὔτε θηλέης, ἄνδρες δὲ πάντων τε καὶ πασέων. Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παῖσι οὐδεμία
40 ἀνάγκη μὴ βουλομένησι, τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι.

XXXVI. Οἱ ἱέρεις τῶν θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῦνται. Τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος ἅμα κηδεῖ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα
45 ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνείσι τὰς τρίχας αὔξασθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῳ, τῶς ἐξυρμένους. (2) Τοῖσι μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις χωρὶς θηρίων ἡ διαίτα ἀποκέρταται, Αἰγυπτίοις δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἡ διαίτα ἔστι. Ἀπὸ πυρῶν καὶ κριθῶν
50 ὥλλοι ζώουσι, Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν ὀνειδος μέγιστόν ἐστι, ἀλλ' ἀπ' ὀλυρῶν ποιεῖν-
ται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι καλεῖται. (3) Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναίρουνται. Τὰ αἰδοῖα ὥλλοι μὲν ἔωσι

Ister fluvius, a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. (3) Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynæsiorum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum.

XXXIV. Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De ejus cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Ægyptum. (2) Sita est autem Ægyptus ex adverso maxime montanæ Ciliciæ, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via recta est expedito homini quinque dierum : Sinope autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, æqualem censeo Istro. Sed de Nilo hæc dicta sufficiant.

XXXV. Progredior nunc, longiorem de Ægypto narrationem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, quam alia quælibet regio, et narrationem omnem superantia opera exhibet præ quavis alia : qua de causa copiosius de ea exponam. (2) Ægyptii, quemadmodum apud eos cælum diversum est, et fluvii natura longe differt ceterorum natura fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta ceteris hominibus contraria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur ; viri autem, domi sedentes, telam texunt. (3) Texunt autem alii homines tramam sursum adigentes, Ægyptii deorsum. Onera viri in capitibus ferunt ; feminæ in humeris. (4) Mingunt feminæ, rectæ stantes ; viri, se deprimentes. Alvum exonerant intra domos ; cibum vero capiunt extra, in viis publicis : dicentes, quæ turpia quidem sint, sed necessaria, ea in occulto facienda ; quæ vero non turpia, in aperto. (5) Femina nulla sacerdotio fungitur, nec dei ullius, nec deæ : viri sacerdotes sunt tam dearum omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenentur filii, nisi ultro id faciant ; filiæ vero, etiam si nollint, lege tenentur.

XXXVI. Deorum sacerdotes aliis in terris comam alunt ; in Ægypto tondentur. Apud alios homines institutum est, ut in propinquorum funeribus tondeant caput : Ægyptii, mortuo aliquo suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea tonsi. (2) Alii homines seorsum ab animalibus vitam agunt : Ægyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur : apud Ægyptios, qui hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est ; ex olyra vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli zeam vocant. (3) Farinam Ægyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus ; manibus item stercus tollunt. Pudenda alii homines si-

ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον, Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. (4) Εἴματα τῶν μὲν ἀνδρῶν ἑκαστος ἔχει δύο, τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἑκάστη. Τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ τοὺς κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἔξωθεν προσδέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ ἔσωθεν. (5) Γράμματα γράφουσι καὶ λογίζονται ψήφοις Ἑλληνες μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες ταῦτα αὐτοὶ μὲν φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, Ἑλλήνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. Διφασίοι δὲ γράμματα χρέονται, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱρὰ, τὰ δὲ δημοτικὰ καλέσται.

XXXVII. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων νόμοις τοιοῖσιδε χρέονται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέοντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. (2) Εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. Τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκεν, προτιμέοντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. (3) Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρας, ἵνα μήτε φθίρῃ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγινηταὶ σπὶ θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. (4) Ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σπὶ ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβείναι, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. Λούονται δὲ δις τῆς ἡμέρας ἑκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἑκάστης νυκτός. Ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας ὥς εἶπαι λόγῳ. (5) Πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα· οὐτε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι οὐτε δαπανέονται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεισόμενα, καὶ κρεῶν βοῶν καὶ χηνέων πλῆθος τι ἑκάστῳ γίνεται πολλὸν ἑκάστης ἡμέρας, δίδοται δὲ σφὶ καὶ οἶνον ἀμπέλινος. (6) Ἰχθύων δὲ οὐ σφὶ ἔξεστι πάσασθαι. Κυάμους δὲ οὐτε τι μάλα σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὐτε τρώγουσι οὐτε ἔβροντες πατέονται. Οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ δρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσπριον. (7) Ἰρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἑκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως ἐπεὶν δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσται.

XXXVIII. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. Τρίχας ἦν καὶ μίαν ἰδῆται ἐπεοῦσαν μελαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. (2) Δίχεται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήneos καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρούσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημητῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρεω. Κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. (3) Ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλην περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων, καὶ ἐπειτεν γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. Ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζῆμὴν ἐπικέεται. Δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοῦῳδε.

XXXIX. Θυσίῃ δὲ σφὶ ἥδε κατέστηκε. Ἀγαγόντες τὸ σεσημασμένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν

nunt uti natura sunt, nisi qui ab his didicere, Ægyptii ea circumcidunt. (4) Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Ægyptii intrinsecus. (5) Literarum elementa scribunt et calculis computant Græci a sinistra parte ad dextram promovere manum: Ægyptii a dextra ad sinistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere dicunt, Græcos autem ad sinistram. Utuntur autem duplici genere scripturæ, quorum alterum sacrum vocatur, alterum populare.

XXXVII. Religiosi quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, ritibus utuntur huiusmodi. Ex æneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. (2) Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei causa; maluntque mundi esse, quam decori. (3) Sacerdotes tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia præstant. (4) Vestem sacerdotes nunnisi lineam gestant, et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigida, et bis unaquaque nocte. Denique alias observant caerimonias, verbo ut dicam, infinitas. (5) Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel consumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinæ et anserinæ copia quædam haud exigua: etiam vinum viteum eisdem præbetur. (6) Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Ægyptii, et, si quæ nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes vero ne adipicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. (7) Non est autem cuique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

XXXVIII. Boves mares Epapho sacros esse æstimant; et hac de causa in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspiciat is qui explorat, hunc non censet esse mundum. (2) Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et lingua ejus exserta, inquirat an mundus sit respectu præscriptorum signorum, quæ ego alibi exponam. Inspecitque ille etiam caudæ pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. (3) Quodsi bis omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlita terra signatoria annulum imprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis pœna dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima.

XXXIX. Sacrificium autem tali modo instituitur. Postquam justa nota signatus bos ad aram adductus est, ad

θύωσι, πυρὴν καίουσι, ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηίου ἐπισπείσαντες καὶ ἐπιχαλέσαντες τὸν θεὸν σφάζουσι, σφάζαντες δὲ ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. (2) Σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι, κεφαλὴ δὲ ἐκείνη πολλὰ καταρησάμενοι φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ καὶ Ἑλληνες σφι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ μὲν φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν ἀπ' ὧν ἔδοντο, τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἑλληνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. (3) Καταρέονται δὲ τάδε λέγοντες τῇσι κεφαλῇσι, εἴ τι μέλλοι ἡ σφίσι τοῖσι θύουσι ἡ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνῶν καὶ τὴν ἐπίσπαισιν τοῦ οἶνου πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρὰ, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφαλῆς γύσσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς.

XL. Ἡ δὲ δὴ ἐξαιρέσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις ἄλλῃ περὶ ἄλλο ἱρὸν σφι κατέστηκε. Τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγέεται εἶναι καὶ μεγίστην εἰ δῆρτην ἀνάγουσι, ταύτην ἔρχομαι ἐρέων. (2) Ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὸν βούν, κατευξάμενοι κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγγνα δὲ αὐτοῦ λείπουσι ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν, σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι καὶ τὴν ὀσφὺν ἀκρην καὶ τοὺς ὠμούς τε καὶ τὸν τράχηλον. (3) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βόδου πιμπλάσκει ἄρτων καθαρῶν καὶ μελιτος καὶ ἀσταφίδος καὶ σύκων καὶ λιθανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυομάτων, πλήσαντες δὲ τούτων καταγίξουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταγέοντες. Προηστέυσαντες δὲ θύουσι, καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν τύπτονται πάντες. Ἐπεὶ δὲ ἀποτύφονται, δαῖτα προτίθενται τὰ ἔλπιοντο τῶν ἱρῶν.

XLI. Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βόους τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι, τὰς δὲ θηλέας οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλ' ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσιος· τὸ γὰρ τῆς Ἰσιος ἄγαλμα ἐν γυναικίῳ βούκερὸν ἐστὶ, κατὰ περ Ἑλλήνας τὴν Ἰσὺν γράφουσι, καὶ τὰς βοῦς τῆς θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέδονται προδάτων πάντων μάλιστα καὶ μακρῶ. (2) Τῶν εἵνεκεν οὗτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος οὔτε γυνὴ ἄνδρα Ἑλλήνα φιλήσει ἐν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἄνδρὸς Ἑλλήνος χρήσεται οὐδ' ὀβελοῖσι οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ χρέως καθαροῦ βόδου διατετηγμένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γύσσεται. (3) Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς τρόπον τόνδε. Τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιδῶσι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρως τὸ ἔτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα σημητὸν εἵνεκεν· ἐπεὶ δὲ σαπῇ καὶ προσῇ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἐκάστην πόλιν βῆρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. Ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτῃ, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. (4) Ἐν ταύτῃ ὧν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἐνεῖσι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συγκαί, ἐκ τῆς δὲ αἱ βάρεις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὅστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχης, ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἱδρύται. (5)

quam peragere volunt sacrificium, pyram accendunt. Deinde super ara vinum adversus victimam libant, invocatoque deo illam mactant, mactateque caput abscindunt. (2) Tum corpus quidem pecudis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur, eoque facto, qui forum venale habent, et quorum in oppido Græci mercatores cum ipsis habitant, hi caput illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non adsunt Græci, hi illud in fluvium abijciunt. (3) Imprecantur autem capitibus, hæc verba pronunciantes: Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut universæ imminet Ægypto, illud in hoc caput vertito! Quod igitur ad capita mactatarum victimarum attinet, et ad vinum super eas effusum, Ægyptii omnes, omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utuntur: atque inde sit ut nullius etiam alius animantis capite quisquam Ægyptius vescatur.

XL. Exenteratio autem victimæ et crematio, pro diversis sacris, diversa est. Quam igitur maximam deam censent esse, cui item maximum agunt festum, huic quo ritu fiat exenteratio et crematio dicam. (2) Postquam excoriaverunt bovem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exenterant, viscera vero et adipem in corpore relinquunt: pedes autem amputant, et extremam coxam, armosque, et cervicem. (3) His factis, reliquum bovis corpus implent panibus mundis, melle, uva passa, ficis, thure, myrrha, aliisque aromatibus: tum ita repletum incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam autem id sacrum faciant, jejuniunt agunt. Dum ardet victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

XLI. Mundos igitur boves inares et vitulos immolant Ægyptii omnes. feminas vero immolare nefas est, sed sacræ illæ sunt Isidi. Est enim Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmodum Io pingitur a Græcis: et boves feminas cuncti perinde colunt Ægyptii pecudum omnium longe maxime. (2) Quapropter nec vir Ægyptius, neque mulier, Græcum virum osculabitur, aut cultro hominis Græci aut veru aut olla utetur; et ne mundi quidem bovis carnem, quæ græco cultro dissecta fuerit, gustabit. (3) Mortuos vero boves hoc modo sepeliunt. Feminas quidem in fluvium conjiciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terra signi causa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quæ vocatur insula, quæ in Delta est, novem echēnos in circuitu habens. (4) In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturæ, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. (5) Ex hoc igitur oppido multi homines, alii

Ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις, ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὅστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἕνα χώρον πάντες. Κατὰ ταῦτα δὲ τοῖσι βουσί καὶ τὰλλα κτήνηα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα.

XLII. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίος ἰδρύαται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσι, οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι αἰγας θύουσι· (θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἀπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται πλὴν Ἰσιδός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὲ Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἀπαντες σέβονται)· ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτέαται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσι, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι οἷς θύουσι. (2) Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι, Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, τέλος δὲ, ἐπειτέ λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι κριὸν ἐκδείραντα προέχουσαν τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος οὕτω οἱ ἐκωτὸν ἐπιδέξαι. (3) Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τῷγαλμα τοῦ Διὸς ποιῶσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἀμμωνίους, ἐόντες Αἰγυπτίους τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοὶ καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. (4) Δοκέειν δ' ἐμοὶ καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμωνίου ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπωνυμίην ἐποίησαντο· Ἀμμουὶν γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῦσι τὸν Δία. Τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. (5) Μιῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες κατὰ τούτῳ ἐνδύνουσι τῷγαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἐπειτεν ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τύπονται οἱ περὶ τὸ ἱρὸν ἀπαντες τὸν κριόν, καὶ ἐπειτεν ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

XLIII. Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δωδέκα θεῶν. Τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν Ἕλληνας οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλ' Ἕλληνας μᾶλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, (2) ἃ δὲ καὶ τότε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρωθεν ἔσαν Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη γεγονότες τὸ ἀνέκασθαι ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδέωνος οὔτε Διοσκουρέων τὰ οὐνόματά φασι εἶδέναι, οὐδὲ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι ἀποδέχονται. (3) Καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνόμα τινος δαίμονος, τούτων οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελλον μνήμην εἶναι, εἰ περ καὶ τότε ναυτιλῆσι ἐχρέοντο, καὶ ἔσαν Ἕλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὧς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμῃ αἰρέει· ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξηπιστάτω Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. (4) Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι

in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita lege cautum; nam ne haec quidem mactant.

XLII. Jam quicumque templum habent Jovi Thebano sacrum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam, hi omnes ovibus abstinent, capras vero immolant. (Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos colunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum aiunt: hos enim pariter colunt omnes.) Qui vero templum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesia sunt praefectura, hi capris abstinent, oves vero immolant. (2) Thebani igitur, et quicumque alii, horum sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de causa legem illam sibi constitutam dicunt: cupivisse Herculem utique conspici Jovem, hunc autem ab illo conspici noluisse; ad extremum, quum assidue rogaret Hercules, hoc invento usum esse Jovem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis caput sibi praetendentem, et vellere ejus iudutem, ita se ei ostendisse. (3) Inde Jovis imaginem faciunt Aegyptii arietina facie; et ab Aegyptiis hoc accipere Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. (4) Videturque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indidem originem cepisse; nam Jovem Aegyptii Ammoun vocant. Thebani igitur arietes non mactant: sed sacros eos istam ob causam habent. (5) Verumtamen uno die quotannis, in Jovis festo unum arietem caedunt; cujus detracto vellere similiter induunt Jovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Herculis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in loculo eum sepeliunt.

XLIII. Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, (2) tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmene, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. (3) Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum laud minime, immo vel maxime, memoriam erant conservaturi (quandoquidem jam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant), ut existimo equidem, et non temere persuasum habeo: quare horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam erant perventura. (4) At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Her-

θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλῆς· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἔτεά ἐστι ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεῖτε ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἓνα νομίζουσι εἶναι.

XLIV. Θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν ὅσον τε ἦν, ἐπλωσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυθανόμενος αὐτοῖσι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος ἁγίον. (2) Καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἔσαν στῆλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθου, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου λάμποντος τὰς νύκτας μέγας. Ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφί τοι ἱρὸν ἱδρυται. (3) Εὐρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμφορομένους· ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκίζομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἱδρυθῆναι, εἶναι δὲ ἔτεα ἀπ' οὗ Τύρον οἰκέουσι τριηκόσια καὶ διαχίλια. (4) Εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλέος ἐπωνυμίῃ ἔχοντος Θάσιου εἶναι. (5) Ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὐρον ἱρὸν Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες Θάσον ἐκτίσαν· καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. (6) Τὰ μὲν νυν ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν Ἡρακλέα ὄντα· καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήων ποιεῖν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἱδρυσάμενοι ἐκτέταται, καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ, Οὐλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίῃν θύουσι, τῷ δ' ἐτέρῳ ὡς ἡρώϊ ἐναγίζουσι.

XLV. Λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπιστάτους οἱ Ἕλληνες· εὐθὺς δὲ αὐτῶν καὶ δεῖ ὁ μῦθος ἐστὶ τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι, ὡς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξήγον ὡς θύσαντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχίῃν ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βοιωτῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφέας καταφρονεῖσαι. (2) Ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσεως καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπειρώς εἶναι οἱ Ἕλληνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα δόξη θύειν ἐστὶ χωρὶς δίων καὶ ἑρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἦωσι, καὶ γηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; (3) Ἔτι δὲ ἓνα ὄντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἀνθρωπῶν, ὡς δὴ φασι, κῶς φέσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῖσαι; Καὶ περὶ μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἶπαι καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένειαι εἴη.

XLVI. Τὰς δὲ δὴ αἰγὰς καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκεν οὐ θύουσι Αἰγυπτίῳ οὐ εἰρημέον. Τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογιζόμενοι εἶναι οἱ Μενδόσιοι, τοὺς δὲ ὀκτὼ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. (2) Γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα κατὰ περ Ἑλλήνες, αἰγιοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὗτοι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· δτεν δὲ εἵνεκεν τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν ἐστι λέγειν. (3) Σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγὰς οἱ Μενδόσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσένους τῶν θη-

les : nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt.

XLIV. Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, Tyrum etiam navigavi in Phœnice, quum audissem esse ibi Herculis templum præcipua religione cultum : (2) conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duæ in eo columnæ erant, altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide, quæ noctu eximie splendebat. Sermones autem miscens cum illis dei sacerdotibus, quæsi ex eis quantum temporis esset ex quo id templum esset statutum. (3) Reperi autem, ne his quidem convenire cum Græcis : dixerunt enim, simul cum Tyro condita templum etiam illud esse constitutum ; esse autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille et trecentos. (4) Vidi vero Tyri aliud etiam Herculis templum, cognomine Thasii. (5) Adii autem etiam Thasum, ibique templum reperi a Phœnicibus illis exstructum, qui, quum ad quærendam Europam navibus essent profecti, Thasum condiderunt : quod quidem quinque hominum generationibus prius accidit, quam in Græcia natus est Hercules, Amphitryonis filius. (6) Ex hactenus igitur narratis clare patet, antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mihi videntur illi ex Græcis facere, qui bina Herculis templa constituta habent ; et alteri Herculi ut immortalis, cognomine Olympio, sacra faciunt ; alterum heroicis honoribus prosequuntur.

XLV. Narrant autem Græci quum alia multa inconsiderate, tum et hæc fatua eorum fabula est, quam de Hercule memorant ; dicentes, quum in Ægyptum venisset, coronatum ab Ægyptiis veluti victimam fuisse, et cum pompa eductum, ut Jovi immolaretur : illumque initio quidem quietem egisse, deinde vero quum ad altare auspicarentur sacrificium, exserto robore cunctos interfecisse. (2) Mihi vero hæc dicentes Græci prorsus ignari videntur esse naturæ Ægyptiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus enim nefas est vel pecudes mactare, exceptis ovibus et bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anseribus ; hi quo pacto hominem mactarent ? (3) Præterea, quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo, ut ipsi aiunt ; quo pacto fieri potuit ut multas hominum myriades occideret ? Sed hæc a me hactenus hisce de rebus dicta dii et heroes, quæso, in bonam partem accipiant !

XLVI. Capras autem et hircos hac de causa non mactant ii ex Ægyptiis, quos supra dixi. Pan in octo deorum numero habetur apud Mendesios : quos octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. (2) Pingunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simulacrum Panis prorsus ut Græci, facie caprina, et pedibus hirci : non quod eum talem esse arbitrentur ; sed similem illum ceteris diis existimant. Cur autem ita pingant eum, non mihi lubet exponere. (2) Religiose autem colunt Mendesii caprarum omne genus, sed magis etiam mares quam feminas ; et horum eos majore i-

λέων, καὶ τούτων οἱ κόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἷς μάλιστα, ὅστις ἐπεὰν ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νόμῳ τίθεται. (4) Καλέεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πᾶν Αἰγυπτιστὴ Μένδης. Ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναῖκί τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. Τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.

XLVII. Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγέεται θηρίον εἶναι· καὶ τοῦτο μὲν, ἣν τις ψάσῃ αὐτῶν παριῶν ὕδρ, αὐτοῖσι ἱματίοις ἀπ' ὧν ἔβαψε ἐκινῶν βᾶς ἐπὶ τὸν ποταμὸν, τοῦτο δὲ οἱ συβῶται ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενεές ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μόνον πάντων, οὐδὲ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶται καὶ ἀγονταὶ ἐξ ἀλλήλων. (2) Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαίεσσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διοῦσῳ μόνον τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. (3) Διότι δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρτῇσι ἀπεστινγίχασαι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὕπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. (4) Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὕων τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ ἀν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη, καὶ ἐπειτεν καταγίγει πυρὶ· τὰ δὲ ἄλλα κρέα τιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσωσι, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίαιτο. Οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὕπ' ἀσθενείας βίου σταιτίνας πλάσαντες ὅς καὶ ὀπτήσαντες ταύτας θύουσι.

XLVIII. Τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. (2) Τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν χορῶν κατὰ ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι· ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφι ἔστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κόμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῶν τέως ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. (3) Προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ ἔπονται αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. Διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον καὶ κινεῖ μόνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος.

XLIX. Ἦδῃ ὧν δοκεῖ μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς, ἀλλ' ἐμπείρος· Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τὸ τε οὐνομα καὶ τὴν θυσίην καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. (2) Ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφη, ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζῶνως ἐξέφηναν· τὸν δ' ὧν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγησάμενος, καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῖσι τὰ ποιεῖσι Ἕλληνες. (3) Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφὸν μαντικῇ τε ἐκωτῇ συστήσαι καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσασθαι Ἕλλησι καὶ τὰ

honore habent qui cornua non emittunt. Ex his autem unus est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia praefectura ingenti in luctu versatur. (4) Nominatur vero et hircus et Pan sermone Aegyptiorum Mendes. Accidit autem in hac praefectura mea aetate hoc prodigium : hircus cum muliere colit propalam : eaque res ad omnium hominum notitiam pervenit.

XLVII. Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii ; ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et immergens sese abluit. Itaque etiam subulci, quamvis sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis nullum templum ingrediuntur : neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem : sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia ineunt. (2) Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii : Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. (3) Cur autem ceteris in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam lusus rei adferunt Aegyptii ; quam licet noverim, non valde me decet referre. (4) Sacrificantur autem sues Lunae in hunc modum : qui sacrum facit, is mactata suae extremam ejus caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adoleat. Deinde reliqua carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra fecerunt : alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctis sacrificium peragunt.

XLVIII. Baccho vero, vespera quae festum antecedit, unusquisque suam ante januam aedium suarum mactat ; mactatam vero eidem subulco, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. (2) Reliquum vero festum Baccho, choros si excipias, Aegyptii eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur ; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, laud multo minori quam reliquum totum corpus. (3) Praecedat tibia, sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes. Cur autem veretrum sit majus, et hoc unum in corpore moveatur, ejus rei sacra quaedam redditur ratio.

XLIX. Jam igitur hujus sacri videtur mihi Melampus, Amythaonis filius, non fuisse ignarus, sed cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et nomen et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is Melampus est. (2) Sed non totam rem recte perceptam aperuit : alii autem post eum docti viri amplius illam patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompa circumfertur, Melampus instituit, et ab illo edocti faciunt Graeci quae faciunt. (3) Ego itaque adfirmo, Melampodem, quum esset vir doctrina et ingenio praestans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae ad Bac-

περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. (4) Οὐ γὰρ δὴ συμπεσεῖν γε φήσω τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῶ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ᾖ τῶ τοῖσι Ἑλλήσι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. Οὐ μὲν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτῳ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο κού τι νόμαον. (5) Πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ· μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλευμένην χώραν.

10 L. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. Διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἦκει, πυθνανόμενος οὕτω εὗρισκω ἐόν. Δοκέω δ' ὡς μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. (2) Ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκουρίων, ὥς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἰρηται, καὶ Ἥρης καὶ Ἰστῆς καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. (3) Τῶν δὲ οὐ φασὶ θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δὲ μοι δοκεῖν οὐκ ὑπὸ Πελασγῶν οὐνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος· τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο· οὐδαμοὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτέταται εἰ μὴ Λίβυες, καὶ τιμέουσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. Νομίζουσι δ' ὡς Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωςιν οὐδέν.

25 LI. Ταῦτα μὲν νῦν καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, τὰ ἐγὼ φράσω, Ἑλλήνες ἀπ' Αἰγυπτίων νουομίχασιν· τοῦ δὲ Ἑρμῆος τὰ ἀγάλματα ὁρᾷ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεταθήχασιν, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὅλλοι. (2) Ἀθηναίοισι γὰρ ᾗδῃ τηναῦτα ἐς Ἑλλάδας τελέουσι Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ, θέν περ καὶ Ἑλλήνες ἤρξαντο νομισθῆναι. Ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρίτικα ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὡνὴρ οἶδε τὸ λέγω. (3) τὴν γὰρ Σαμοθρίτικην οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι οἱ περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρίτικα τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. Ὅρθῃ ὡς ἔχειν τὰ αἰδοῖα τγάλματα τοῦ Ἑρμῆος Ἀθηναῖοι πρῶτοι 60 Ἑλλήνων μαθόντες παρὰ Πελασγῶν ἐποίησαντο· οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρίτικῃ μυστηρίοις δεδῆλωται.

LII. Ἐθῦον δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὥς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας, ἐπωνυμῶν 45 μὲν δ' οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδὲν αὐτῶν· οὐ γὰρ ἀπὸ κοεσάν κω. (2) Θεοὺς δὲ προσωνομάσαν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. (3) Ἐπειτεν δὲ χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ 60 γμείνα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. Καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηρίζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήσιον τοῦτο νουομίσται ἀρχαιοτάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ᾗν τὸν χρόνον τοῦτον μῶνον.

chum spectant, Græcos docuisse, pauca ex illis immutantem. (4) Nec enim dicam equidem, fortuito congruere ea quæ in Ægypto peraguntur huic deo, et quæ apud Græcos : forent enim reliquis Græcorum moribus institutisque conformia, nec recens introducta : nec vero rursus dicam, a Græcis accepisse Ægyptios sive hoc, sive aliud ullum institutum. (5) Accepisse autem Melampus hæc quæ ad Bacchi cultum spectant, maxime a Cadmo Tyrio mihi videtur et ab his qui cum eo ex Phœnice in hanc terram, quæ nunc Boeotia vocatur, advenerant.

L. Enimvero omnia propemodum deorum nomina ex Ægypto in Græciam pervenerunt. Nam, a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo : puto autem, ex Ægypto maxime fuisse adlata. (2) Etenim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut jam ante dixi, tum Junonem, Vestam, Themidem, Charitas et Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Ægypto exstiterunt. Dico autem quæ dicunt ipsi Ægyptii. (3) Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno : hujus autem dei notitia ex Libya ad Græcos pervenit : nullus enim populus, præter Libyes, Neptuni olim nomen habuit : Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec heroes ullo cultu prosequeuntur Ægyptii.

LI. Ista igitur, quæ dixi, et præterea alia, de quibus dicturus sum, ab Ægyptiis receperunt Græci. Quod vero Mercurii imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Ægyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Græcorum omnium Athenienses, ac deinde ab his ceteri. (2) Nam cum Atheniensibus, qui jam tum Hellenibus accensebantur, simul in eadem regione habitabant Pelasgi; unde etiam ipsi cæperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis Cabirom initatus est, quæ Samothracæ celebrant, is novit quid sit quod dico. (3) Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt : et ab his Samothracæ mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Græcorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero ejus rei sacram quamdam rationem adferebant, quæ in Samothracicis mysteriis explicatur.

LII. Sacrificia autem omnia olim peragebant Pelasgi deos precantes, ut ego Dodonæ mihi adfirmatum cognovi : sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; necdum enim audiverant. (2) Simpliciter deos, θεούς, adpellabant, eo quod illi omnes res ordine posuissent, θέντες (a θεῖναι, ponere), et distributionem earum omnem in manu haberent. (3) Deinde vero, multo interjecto tempore, didicerunt ex Ægypto adlata deorum nomina ceterorum præter Bacchum, cujus nomen multo post cognoverunt Aliquanto post, Dodonam miserunt, horum nominum causa oraculum consulentes : est enim antiquissimum Græcis oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum aliud

(1) Ἐπει ὧν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἤκοντα, ἀνείλε τὸ μαντήϊον χρῆσθαι. Ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. Παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλλήνες ἐξεδέξαντο ὑστερον.

LIII. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν θεῶν, εἴτε δ' αἰεὶ ἔσαν πάντες, ὁκοῖοι τέ τινες τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστάτω μέχρι οὗ πρῶν τε καὶ χθές ὥς ἔπαι λόγῳ.
10 (2) Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλείους· οὗτοι δὲ εἰσὶ οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμάς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῆναιτες. (3) Οἱ δὲ
15 πρότερον ποιητὰι λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι ὕστερον, ἔμοιγε δοκέειν, ἐγένοντο. Τούτων τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες Ἱρειαὶ λέγουσι, τὰ δὲ ὕστερα τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα ἐγὼ λέγω.

LIV. Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι καὶ
20 τοῦ ἐν Λιβύῃ τόνδε Αἰγυπτίοι λόγον λέγουσι. Ἐφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεβαίου Διὸς δύο γυναῖκας Ἱρέας ἐκ Θεβῶν ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων, καὶ τὴν μὲν αὐτῶν πυθέσθαι ἐς Λιβύην πρῆβεισαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας, ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσσάμενας τὰ
25 μαντήϊα πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοις ἔθνεσι. (2) Εἰρομένου δὲ μευ ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφῶν γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων, καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφείας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
30 αὐτέων τὰ περ δὴ ἔλεγον.

LV. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἤκουον· τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες, δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θεβῶν τῶν Αἰγυπτίων ἀναπατμένας τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφείας ἀπικέσθαι,
35 ἱζομένην δὲ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάσασθαι φωνῇ ἀνθρωπῆτι ὥς χρεῶν εἴη μαντήϊον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβείναι θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφείας ἐκ τούτου ποιῆσαι. (2) Τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς Λίβυας ποιεῖν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός.
40 (3) Δωδωναίων δὲ αἱ Ἱρειαί, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμηνεία, τῇ δὲ μετὰ ταύτῃ Τιμαρέτι, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα συνωμολόγουν δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ
45 ἱρόν.

LVI. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε. Εἰ ἀληθῶς οἱ Φοινίκες ἐξήγαγον τὰς ἱρὰς γυναῖκας καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει μοι ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος,
50 πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆβῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς, ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι ἰδρυσσάσθαι ὑπὸ φηγῷ περικυκίῃ Διὸς ἱρόν, ὥσπερ ἦν οἰκὸς ἀμφοτελεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱρόν Διός, ἐνθα ἀπῆκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. (2) Ἐκ δὲ

præter hoc erat. (4) Consulentibus igitur Dodonæ oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum a barbaris adlata, datum est responsum, Uterentur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis usi sunt Pelasgi nominibus deorum : a Pelasgis vero postmodum acceperunt ea Hellenes.

LIII. Unde autem exstiterit unusquisque deorum, an vero semper fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt Græci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. (2) Hesiodum enim et Homerum quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui deorum generationem Græcis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. (3) Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poetæ, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Jam quæ prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli: quæ vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

LIV. De oraculis autem, quom de illo quod apud Græcos (Dodonæ) est, tum eo quod in Libya, hancce historiam narrant Ægyptii. Dixerunt mihi Jovis Thebani sacerdotes duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phœnicibus; compertumque esse, alteram earum venditam fuisse in Libyam, alteram in Græciam: hasque esse mulieres, quæ oracula illa apud prædictos populos primum instituisent. (2) Quom vero ex illis quæsissem, unde hæc, quæ adfirment, tam adcurate nossent, responderunt ad hæc: magnam curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres, sed reperiri eas non potuisse: deinde vero compertum ipsis esse id quod dixissent.

LV. Ista igitur ex Thebanis audivi sacerdotibus; Dodonæorum vero prophetissæ hæc narrant: duas nigras columbas Thebis Ægyptiis avolasce, earum alteram in Libyam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in fago residentem, humana lingua locutam dixisse, instituendum ibi esse Jovis oraculum. Dodonæos igitur existimasse, divinitus id sibi præcipi, et continuo mandata fecisse. (2) Illam autem columbam quæ in Libyam abierat, dicunt, jussisse Libyas, ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem et hoc, Jovis oraculum. (3) Hæc mihi dixerunt mulieres quæ apud Dodonæos sacerdotio funguntur; quarum natu maximæ nomen est Promenæ; alteri, Timaretæ; natu minimæ, Nicandræ. Atque his consentiebant ceteri Dodonæi, qui circa id templum ministrant.

LVI. Quibus de rebus hæc est mea sententia. Quodsi revera Phœnices sacras mulieres abduxerunt, earumque alteram in Libyam vendiderunt, alteram in Græciam; videtur mihi hæc altera in hujus terræ, quæ nunc Græcia, olim vero Pelasgia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam Thesproti incolunt; deinde vero, quom ibi serviret, sub fago arbore ædem Jovi statuisset: quemadmodum consentaneum est, eam quæ Thebis in Jovis templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata esset, memoriam illius servasse. (2) Deinde, postquam Græcum ad-

τούτου χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεῖτε συνελαβε τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν. Φάναι δέ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πε-
κῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ὑπ' ὧν καὶ αὕτη ἐκρήθη.

LVII. Πελειάδες δέ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τούτῳ αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἔσαν, ἐδόκεον δέ σφι ὁμοίως ὄρνεσι φθέγγεσθαι. (2) Μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπότηι φωνῇ αὐδά-
ξασθαι λέγουσι, ἐπεῖτε τὰ συνετὰ σφι ἤυδα ἡ γυνή·
ἕως δὲ ἐβαρβάριζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι φθέγγε-
σθαι, ἐπεὶ τῷ τρόπῳ ἂν πελειὰς γε ἀνθρωπότηι φωνῇ
φθέγγαιτο; Μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα
σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν.

LVIII. Ἡ δὲ μαντική ἥ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰ-
γυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ παραλήσεται ἀλλήλῃσι τυ-
γᾶν οὐσαι. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη. (2) Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ
κομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρώτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι
εἰσι οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμα-
θῆκασι. Τεκμήριον δέ μοι τούτου τὸδε· αἱ μὲν γὰρ
φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεῦμεναι, αἱ δὲ
Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

LIX. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαρ τοῦ
ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συγνὰς, μάλιστα μὲν καὶ προθυοῦ-
τατα ἐς Βούδαςτιν πόλιν τῇ Ἀρτεμίδι, δευτέρα ἐς Βού-
σριν πόλιν τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἔστι μέγι-
στον Ἴσιος ἱδρὺν, ἱδρύται δὲ ἡ πόλις αὕτης τῆς Αἰγύπτου
ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα, Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
γλώσσαν Δημήτηρ. Τρίτη δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ
Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι, τέταρτα δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν
τῷ Ἡλίῳ, πέμπτα δὲ ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Αἰγύπτῳ,
ἕκτα δὲ ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ.

LX. Ἐς μὲν νυν Βούδαςτιν πόλιν ἐπεὶ ἀνὰ κοινὴν
τοιαῦτα ποιεῦσι τοιαύδε. Πλώουσι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες
γυναῖξί, καὶ πολλὸν τι πλῆθος ἑκατέρων ἐν ἑκάστῃ
βάρῃ· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχουσαι κρο-
ταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλῶον, αἱ
δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες αἰδούσαι καὶ τὰς χεῖρας
κροτεύουσι. (2) Ἐπεὶ δὲ πλῶντες κατὰ τινὰ πόλιν
ἄλλην γένονται, ἐγγρίμψαντες τὴν βάρῃν τῇ γῇ ποιεῦσι
τοιαύδε· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῦσι τὰ περ εἰ-
ρηκα, αἱ δὲ τωβάουσι βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
γυναῖκας, αἱ δ' ὀρχέονται, αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστά-
μεναι. (3) Ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν
ποιεῦσι. Ἐπεὶ δὲ ἀπικνῶνται ἐς τὴν Βούδαςτιν,
ὀρτάζουσι μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας, καὶ οἶνος ἀμπέ-
λινος ἀναισιμούται πλῶον ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ
ἄπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοίπῳ. (4) Συμποίητοι δὲ,
ὅ τι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἔστι πλὴν παιδίων, καὶ ἐξ ἑβδομή-
κοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. Ταῦτα
μὲν δὲ ταύτη ποιεῖται.

LXI. Ἐν δὲ Βουσίρῃ πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν
ὁρτὴν, εἰρηται πρότερόν μοι. Τύπτονται μὲν γὰρ δὴ
μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα

didicit sermonem, oraculum ibidem instituit. Probabile
est etiam, dixisse eam, sororem suam in Libyam esse ven-
ditam ab eisdem Phœnicibus, a quibus et ipsa vendita fuis-
set.

LVII. Quod autem columbæ nominatæ sint a Dodonæis
istæ mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barbaræ
fuisent : eo enim visæ illis erant vocem edere similem avi-
bus. (2) Post aliquod tempus autem humana voce aiunt
locutam esse columbam ; scilicet postquam eo sermone,
quem ipsi intelligebant, loqui cœpit : quoad vero barbæ
loquebatur, avium more sonum edere illis visa erat. Nam
quo pacto columba humana lingua loqueretur ? Quod vero
nigram fuisse dicunt columbam, significant Ægyptiam fu-
isse mulierem.

LVIII. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Ægyptiacis atque Dodonæ. Est vero etiam divina-
tio in templis ab Ægyptiis profecta. (2) Jam panegyres
(sacros conventus) et pompas et adductiones victimarum
ad aras primi utique Ægyptii instituerunt ; et ab his Græci
acceperunt. Cujus rei documentum mihi hoc est, quod
apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus ;
apud Græcos autem nuper introducti.

LIX. Celebrant autem panegyres Ægyptii non semel
quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et præcipuo
cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianæ
honorem : deinde Busirin, Isidi ; est enim in hoc oppido
maximum Isidis templum. Situm est autem id oppi-
dum in medio Delta Ægyptiaco ; Isis vero Græco sermone
Demeter (Ceres) est. Tertiam panegyryn in Sain oppidum
agunt Minervæ : quartam, Heliopolin, Soli : quintam, in
oppidum cui Buto nomen, Latonæ : sextam, Papremin
oppidum, Marti.

LX. Quæ Bubastin agitur panegyris, tali modo instituitur.
Navigant una viri et mulieres, et quidem magna utro-
rumque multitudo in quaque navi. Per totum navigatio-
nis cursum, mulierum aliæ crotala pulsant, viri vero tibiis
canunt : reliquæ mulieres virique canunt et manibus plau-
dunt. (2) Quoties inter navigandum prope aliud oppidum
accedunt, navi ad terram adpulsæ, talia agunt : ex mulie-
ribus aliæ pergunt ea facere quæ dixi ; aliæ clamantes dicte-
riis incessunt oppidi illius mulieres ; aliæ tripudiant ; aliæ
stantes attractæ veste corpora nudant. (3) Hæc ad
quodlibet oppidum juxta fluvium situm faciunt. Ubi
vero Bubastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
offerentes : et vini vitei in festo illo plus absumitur, quam
reliquo toto anno. (4) Conveniunt autem, viri et mu-
lieres, non comprehensis in eo numero pueris puellisque,
ad septingenta utique millia, ut aiunt indigenæ. Hæc
igitur ita peragunt.

LXI. In Busiride vero oppido qua ratione Isidi festum
agant, supra dixi. Plangunt ibi, post peractum sacrificium,
viri omnes mulieresque, multæ admodum myriades he-

πολλοὶ ἀνθρώπων· τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι δοκίον ἐστὶ λέγειν. (α) Ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι πλέω ποιῶσι τούτων θῶα καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρῃσι, καὶ τούτῳ εἰσὶ
5 δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι.

LXII. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὶ ἀν συλλεχθῶσι τῆσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καλοῦσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. Τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα ἀλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἐπεστὶ
10 αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον· καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον, καὶ τῇ ὁρτῇ οὐνομα κέεται λυχνοκαΐη. (α) Οἱ δ' ἂν μὴ ἴδωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης καλοῦσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα, καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίεται,
15 ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. Ὅτε δὲ εἵνεκεν φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὐτῇ, ἔστι ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος.

LXIII. Ἐς δὲ Ἱλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελοῦσι φοιτῶντες. Ἐν δὲ Παπρήμι θυ-
20 σίας μὲν καὶ ἱρὰ κατὰ περ καὶ τῇ ἄλλῃ ποιῶσι· εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς δ' ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τὸ γαλαμα πετονεύονται, ὁ δὲ πολλοὶ αὐτῶν ἐκ ξύλων κορύνας ἔχοντες ἐστᾶσι τοῦ ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχολὰς ἐπιτελοῦντες, πλεῖνες χιλιῶν ἀνδρῶν,
25 ἑκαστοὶ ἔχοντες ξύλα καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἑτερα ἄλλες ἐστᾶσι. (α) Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐὼν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ καταχερυσωμένῳ προεκκομίζουσι τῇ προτερατῇ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. Οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ τὸ γαλαμα λελειμμένοι ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν ἄγουσαν τὸν
30 νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεδόν ἄγαλμα, οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες ἐσιέναι, οἱ δὲ εὐχολομαῖοι τιμωρόντες τῷ θεῷ παῖουσι αὐτοὺς ἀλεξομένους. (β) Ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοις καρτερῇ γίνεται, κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ
35 καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.

LXIV. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ ἐπιγώριοι, οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα, καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον ἑλ-
40 θεῖν ἐξανδρωμένον ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖσαι, καὶ τοὺς προπύλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὅπως αὐτὸν πρότερον, οὐ περιττὸν παρίεναι, ἀλλ' ἀπερύκειν, τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους τοὺς τε προπύλους τρηχέως περισπεῖν καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μη-
45 τέρα. Ἀπὸ τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νεομικεῖναι φασί. (α) Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι μὴδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι ὀρθασεύσαντες. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἀνθρώποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ
60 Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱεροῖσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι ἀλoutοὶ ἐσερχόμενοι ἐς ἱρόν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ ἄλλα κτήνη· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνη δρᾶν καὶ ὀρνίθων γένηα ὀχεύμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσιν· εἰ δὲ εἶναι τῷ

minum : quis sit vero quem plangunt, nefas mihi est declarare. (2) Qui vero Cares natione in Ægypto habitant, hi tanto etiam amplius faciunt quam ceteri, ut frontes quoque cultris concidant; et ea re produnt se peregrinos esse, non Ægyptios.

LXII. Quum in Sain oppidum solennis sacrificii causa conveniunt, certa quadam nocte lucernas accendunt omnes sub dio circum domos suas. Sunt autem hæ lucernæ vascula sale repleta et oleo; superne est ellychnium, quod per totam noctem ardet; adpellantque festum illud, Accensionem lucernarum. (2) Alii autem Ægyptii, qui conventul non intersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et ipsi accendunt omnes: ita fit ut non solum in Sai oppido, sed per totam Ægyptum lucernæ ardeant. Qua vero de causa nox hæc lumine ita honoretur, ea de re sacra quædam ratio adfertur.

LXIII. Heliopolin et in Buto oppidum quum conveniunt, nommi sacrificia peragunt: Papremi vero et sacrificia et alios sacros ritus celebrant, sicut ceteris in locis. Ibi vero, quando sol occasui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus circa dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum, ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii vero, susceptum votum exsequentes, plures quam mille homines, ex adverso stant, fuste quisque instructus. (2) Simulacrum autem dei, quod in parva adicula inest lignea deaurata, pridie ejusdiei in aliam sacram ædem transportant. Jam pauci illi, qui apud simulacrum relictii sunt, trahunt plaustrum quattuor rotarum, cui imposita est ædícula et quod ei inest simulacrum: isti vero, qui in propylæo stant, hos non sinunt intrare. Atque hi, qui vota susceperunt, deo opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus cædunt: (3) sitque ibi acre prælium, multisque contunduntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, moriuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant Ægyptii neminem interire.

LXIV. Hanc autem panegyryn hac causa institutam esse aiunt indigenæ: habitasse in illo templo matrem Martis: Martem autem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit ætatem, voluisse matri in commercium venire: ministros autem matris, ut qui illum numquam ante vidissent, non siviisse eum accedere, sed prohibuisse: tum illum, ad ductis secum ex alio oppido hominibus, male mulcasse ministros et ad matrem introivisse. In ejus rei memoriam verberationem hanc in festo Marti sacro a se aiunt esse institutam. (2) Etiam hanc religionem primi coluerunt Ægyptii, ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a concubitu intrare in templa illotum. Ceteri enim fere omnes homines, exceptis Ægyptiis et Græcis, coeunt in locis sacris, et ab uxoribus surgentes, templum intrant illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecudes differre. Videre se enim alias pecudes et avium varia genera coire in ipsis deorum arlibus et in locis deo alicui con-

θεῶ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποίειν. Οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες ποιεῦσι ἔμοιγε οὐκ ἀρεστά.

LXV. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱρὰ καὶ δὴ καὶ τάδε. Ἐοῦσα ἡ Αἴγυπτος δημοῦρος τῇ Λιδύῃ οὐ μάλα θηριώδης ἐστὶ· τὰ δὲ ἕντα πρὶ ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται, καὶ τὰ μὲν σύντροφα αὐτοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ οὐ. (2) Τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνέι-
ται τὰ ἱρὰ εἰ λέγοιμι, καταβαίνειν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ
θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι·
τὰ δὲ καὶ εἰρηκα αὐτῶν ἐπιψάσας, ἀναγκαίη κατα-
λαβανόμενος εἶπα. (3) Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θη-
ρίων ὧδε ἔχων. Μελεδωνοὶ ἀποδέδεχται τῆς τροφῆς
χωρὶς ἐκίστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυ-
πίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός ἐκδέχεται τὴν τιμὴν. (4)
Οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτε-
λέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ ἂν ᾤ τὸ θηρίον, ξυρεῦν-
τες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ
τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἱσθᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύ-
ριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ
τῶν θηρίων διδοῖ, ἢ δ' ἀντ' αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθὺς παρέ-
χει βορρὴν τῇσι θηρίοισι. (5) Τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι
τοιαύτη ἀποδέδεχται· τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων
ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἡ ζημίη, ἣν δὲ ἀέ-
κων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱρέες τᾶζονται.
Ὅς δ' ἂν ἴδῃ ἢ ἱρηκα ἀποκτείνῃ, ἣν τε ἐκὼν ἣν τε
ἀέκων, θεοθάνατι ἀνάγκη.

LXVI. Πολλῶν δὲ ἕντων τῶν δημοτρόφων τοῖσι
ἀνθρώποισι θηρίων πολλῶν ἂν ἔτι πλεῶν ἐγίνετο, εἰ μὴ
κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιαῦδε. Ἐπεὶ ἂν τέκωνσι
αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτεύουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ
διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι οὐκ ἔχουσι. Πρὸς ὧν
ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάγοντες ἀπὸ τῶν θηλέων
καὶ ὑπαίρεόμενοι τὰ τέκνα κτείνουσι, κτείναντες μέντοι
οὐ κατέονται. Αἱ δὲ στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλ-
λων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς
ἔρσενας· φιλότεκνον γὰρ τὸ θηρίον. (2) Πυρκαϊῆς δὲ
γενομένης θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦ-
ρους· οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι
τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σθενύναι τὸ καιόμενον,
οἱ δὲ αἰελοῦροι διαδύοντες καὶ υπερθρῶσκοντες τοὺς
ἀνθρώπους ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. (3) Ταῦτα δὲ γινώ-
μενα πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
Ἐν δέ τοις δ' ἂν οἰκίοις αἰελοῦρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρεῦνται τὰς ὀφρῦς
μούνας, παρ' ὁτέοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ
τὴν κεφαλὴν.

LXVII. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἰελοῦροι ἀποθανόντες ἐς
ἱρὰς στέγας, ἐνθα θάπτονται ταριχευθέντες, ἐν Βου-
βάστι πολὶ· τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐσωτῶν ἕκαστοι πολὶ
θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) Ὡς δ' αὐτοὺς τῇσι κυσὶ
οἱ ἰχθυεὶ καὶ θάπτονται. Τὰς δὲ μυγαλάς καὶ τοὺς ἱρη-
κας ἀπάγουσι ἐς Βουτῶν πόλιν, τὰς δὲ ἰβίς ἐς Ἑρμέω
πόλιν. (3) Τὰς δὲ ἄρκτους εἰσάσας σπανίας καὶ τοὺς λύ-

secratis : id si ingratum esset deo, pecudes non esse factu-
ras. Talia illi prætexentes faciunt ista, mihi quidem mi-
nime probata.

LXV. Sed Ægyptii, quum aliis in rebus, tum nimirum
et hac in parte, curiose colunt templorum religionem.
Ægyptus, quamvis sit Libyæ confinis, non est tamen be-
stius frequens. Quæ vero in ea reperiuntur, sacræ habentur
omnes : et illarum quidem aliæ cum ipsis hominibus
aluntur; aliæ non item. (2) Quodsi vero declarare vellem,
cur deorum cuique consecrata: sint hæc quæ sacræ habentur,
descenderem ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas
exponere equidem imprimis devito : quarum si quas ego
in narratione mea tetigi, necessitate adductus de eis sum
locutus. (3) Obtinet autem, quod ad hasce bestias spectat,
institutum huiusmodi. Constituti sunt, quibus earum
alendarum, et quidem cujusque generis sigillatim, cura
commissa est, viri Ægyptii mulieresque; quæ in munere
patri filius succedit. (4) Præterea singuli oppidorum incolæ
vota illis exsolvunt hæc, quæ deo ei fecerunt cui sacra
est bestia : scilicet liberorum suorum sive totum caput,
sive dimidium, aut tertiam radunt partem; deinde capil-
los in trutina argentum contra pendunt, et, quantum fuerit
capillorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici be-
stiarum : illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
præbet; (5) hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit, si
sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus, mul-
tclam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes. Qui vero
ibin aut accipitrem necavit, sive volens, sive invitus, eum
mori necesse est.

LXVI. Quamvis autem multæ sint bestię quæ cum
hominibus aluntur vitamque agunt, multo etiam plures
sunt, nisi felibus accideret hocce. Postquam pepererunt
feminae, non amplius accedunt ad mares : at hi, coire cum
illis concupiscentes, quum non possint, tali utantur in-
vento : rapiunt illarum fetus, raptosque interficiunt; nec
tamen comedunt occisos. Tum illæ, fetu privatae, et
alium desiderantes, sic demum iterum ad mares accedunt :
est enim amans prolis bestia. (2) Quodsi vero incidit in-
cendium, divinitus quasi furore quodam corripiuntur fe-
les. Nam Ægyptii quidem, per intervalla dispositi, custo-
diam felium agunt, incendium interim nihil curantes; at
feles, aut sese insinuant per hominum intervalla, aut
superne transilientes, in ignem insiliunt : (3) quod ubi
fit, ingens luctus capit Ægyptios. Quodsi ultro in domo
quadam moritur fells, omnes ædium illarum incolæ super-
cilia sola radunt; apud quos vero canis mortuus fuerit, hi
totum radunt corpus et caput.

LXVII. Abducuntur autem mortuæ feles in sacra sepul-
cra, quæ in Bubasti sunt oppido, ubi conditæ sepeliuntur.
Canes autem mortuos in suo quisque oppido sacris in con-
ditoriis sepeliunt : (2) et similiter, atque canes, sepeliuntur
ichneumones. Mures autem araneos et accipitres in Buto
oppidum deducunt : ibes vero, *Mercurio sacras*, Hermopo-
lin. (3) Ursos autem, raros illos quidem in Ægypto, et lu-

κους οὐ πολλῶ τέω ἐόντας ἀλωπέκων μέζονας αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι καίμενοι.

LXVIII. Τῶν δὲ κροκοδείλων ἡ φύσις ἐστὶ τοιήδε.

Τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τάσσερας ἐσθίει οὐδὲν, ἐὼν δὲ τετράπουον χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρῖβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς ὁρόσου. (2) Πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται· τὰ μὲν γὰρ ὡς ἡ γυνήν οὐ πολλῶ μέζονα τίκτει, καὶ δὲ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὧσθι γίνεται, αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς ἐπτακαίδεκα πῆγας, καὶ μέζων ἐστὶ. (3) Ἐχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὕος, ὁδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιδόντας κατὰ λόγον τοῦ σώματος. Γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε. Οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. (4) Ἐχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ νώτου. Τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίᾳ ὀξυδερκέστατον. Ἄτε δὲ ὧν ἐν ὕδατι δαίταν ποιεῖμενον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδέλλων. (5) Τὰ μὲν δὲ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, δὲ τροχίλος εἰρηναῖον ὅς ἐστι ἄτε ὠφελευμένῳ πρὸς αὐτοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῆ ἐκ τοῦ ὕδατος δὲ κροκοδείλος καὶ ἔπειτεν χάνῃ (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα δὲ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἔδεται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.

LXIX. Τοῖσι μὲν δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ κροκοδαίλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι. Οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκούντες καὶ κάρτα ἡγάται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. (2) Ἐκ πάντων δὲ ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκοδείλον, δεδιδωγμένον εἶναι χειροῦθεα, ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς τὰ ὦτα ἐνθέντες καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζώοντας· ἀποθανόντας δὲ ταριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (3) Οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκούντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεύμενοι ἱρούς εἶναι. Καλεῦνται δὲ οὐ κροκοδαίλοι, ἀλλὰ χάμψαι· κροκοδαίλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδαίλοις τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασιζήσι.

LXX. Ἀγρὰι δὲ σφειων πολλὰι κατεστέασι καὶ παντοῖαι· ἡ δ' ὧν ἔμοιγε δοκεῖ ἀζωιωτάτῃ ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. Ἐπεὶ νῦτον ὕς δελεάσῃ περὶ ἀγκίστρον, μετῆι ἐς μέσον τὸν ποταμὸν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ ἔρων δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. (2) Ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς δὲ κροκοδείλος ἵεται κατὰ τὴν φωνήν, ἐντυχὼν δὲ τῷ νώτῳ καταπίνει· οἱ δὲ ἔλκουσι. Ἐπεὶ δὲ ἐξελκυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων δὲ θηρευτῆς πηλῶ κατ' ὧν ἐπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Τοῦτο δὲ ποιήσας κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται, μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ.

pos, qui vulpibus haud multo sunt majores, ibi sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

LXVIII. Crocodilorum autem haec natura est. Per quatuor menses maxime hiernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est; terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terra, et majorem diei partem in siccis versatur, noctem vero totam in fluvio agit: est enim aqua tum magis calida quam aer et ros. (2) Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Nam ova parit haud multo majora anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione est: at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. (3) Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturam non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet, maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem maxillam admoveat inferiori. (4) Habet autem ungues robustos, et cutem squamatam, quae in tergo perrumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aere vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. (5) Jam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hianti recubat (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit), tum trochilus in os ejus sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac opera sibi praestita gaudens, neutiquam laedit trochilum.

LXIX. Sunt autem crocodili aliis Aegyptiis sacri; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeridis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos ducunt: (2) et horum utrique unum crocodilum eximium alunt, manu tractari edoctum; cujus auribus inaures ex fuscis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pedes ornant armillis; demensoque cibo, quum farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curantes ut quam lautissime vivat; denique mortuum condiunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. (3) Qui vero circa Elephantinen habitant, hi non modo non sacros habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur. Vocantur autem ab Aegyptiis, non crocodili, sed *champsæ*. Crocodilos enim Iones illos nominarunt, formam illorum conferentes cum crocodiliis (*id est lacertis*) qui apud illos in maceris versantur.

LXX. Venatio crocodilorum multis atque variis modis instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi memorato dignus videtur, exponam. Suis tergus, pro esca hamo insertum, in medium flumen demittit venator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum, quem ferit. (2) Crocodilus, audita voce, ad ejus sonum adcurrit; in tergus vero suis incidens, illud deglutit; deinde eum in terram attrahunt. Postquam in terram extractus est, primum omnia oculos ejus luto oblitit venator: eo facto, facile admodum reliqua administrat; si facere non potuit, difficulter.

LXXI. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶν μὲν τῷ Πα-
κρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ
ἱροί. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπουν
ἐστὶ, διχελὸν, ὄπλαί βοός, σιμόν, λογιὴν ἔχον ἵππου,
χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνὴν, μέγας
6 ὅσον τε βοῦς δ' μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δὴ τι
παχύ ἐστὶ ὥστε αὐοῦ γενομένου ξυστὰ ποιέσθαι ἀκόντια
ἐξ αὐτοῦ.

LXXII. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῶν,
τὰς ἱρὰς ἡγάται εἶναι. Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων
10 τὸν καλεούμενον λεπιδότῃ ἱρὸν εἶναι καὶ τὴν ἐγγεῖλον·
ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νεῖλου φασὶ εἶναι, καὶ τῶν ὀρνί-
θων τοὺς χηναλώπεκας.

LXXIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα
ροῖνι. Ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον εἰ μὴ ὅσον γραφῇ·
15 καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων, ὥς
Ἥλιοπολιτῇται λέγουσι, πεντακοσίων· φοιτᾷν δὲ τότε
φασὶ ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. (2) Ἔστι δὲ, εἰ τῇ
γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοῖόςδε· τὰ μὲν αὐτοῦ
χρυσόχομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα
20 αἰετῶ περιήγησιν ὁμοιότατος καὶ τὸ μέγας. (3) Τοῦ-
τον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
λέγοντες, ἐξ Ἀραβίης ὁρμυόμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἥλιου
κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θά-
πτειν ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱρῷ. (4) Κομίζειν δὲ οὕτω·
25 πρῶτον τῆς σμύρνης ψὸν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι
φέρειν, μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα, ἐπεὶ δὲ
ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήσαντα τὸ ψὸν τὸν πατέρα
ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι, σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο
κατ' ὅ τι τοῦ ψοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα, ἐγ-
30 κειμένου δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τὸ αὐτὸ βάρος, ἐμπλά-
σσαντα δὲ κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου
τὸ ἱρὸν. Ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

LXXIV. Εἰσὶ δὲ περὶ Θηβῶν ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων
οὐδαμῶς δηλήμονες, οἱ μεγάθεϊόντες σμικροὶ δύο κέρα
35 φορέουσι πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς ἀποθα-
νόντας θάπτουσι ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφας
τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς.

LXXV. Ἔστι δὲ ὁ γῶρος τῆς Ἀραβίης κατὰ Βουτοῦν
πόλεν μάλιστα κη κείμενος, καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἡλ-
40 θον πυθνανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀφίων. Ἀπικό-
μενος δὲ εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάνθας πλῆθει μὲν
ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι, σωροὶ δὲ ἔσαν ἀκανθένων καὶ
μεγάλοι καὶ ὑποδέεστεροι καὶ ἐλάσσονες ἔτι τούτων,
πολλοὶ δὲ ἔσαν οὗτοι. (2) Ἔστι δὲ ὁ γῶρος οὗτος, ἐν
15 τῷ αἰ ἀκανθαὶ καταχευάται, τοῖόςδε τις, ἐσβολὴ ἐξ
οὐρέων στείνων ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συν-
άπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. Λόγος δὲ ἐστὶ ἅμα τῷ
ἐπερὶ πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰ-
γύπτου, τὰς δ' Ἰβίς τὰς ὀρνίθας ἀπαντῶσας ἐς τὴν ἐσβο-
20 λὴν ταύτης τῆς χώρας οὐ παρίναι τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κα-
τακτείνειν. (3) Καὶ τὴν Ἰβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τι-
μῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων·

LXXI. Hippopotami in Papremite praefectura sacri ha-
bentur; reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
natura atque species talis est: quadrupes animal, bisul-
cum, ungulis bovinis, simo naso, juba equina, dentibus
prominentibus in conspicuo, cauda et voce equina; magni-
tudine maximi tauri; corio eum in modum crasso, ut ex
arefacto conficiantur hastae.

LXXII. Gignuntur in fluvio etiam lutrae, quas sacras du-
cunt Aegyptii. Ex piscium autem genere sacrum reputant
esse eum qui vocatur lepidotus (quasi squamatum dicas),
et anguillam: quos pisces Nilo sacros esse aiunt; itemque
ex avium genere vulpauseres.

LXXIII. Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phœnix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum; perraro
quippe Aegyptum visitat, nonnisi ex quingentorum, ut He-
liopolitae aiunt, annorum intervallo: advenire autem dicunt
tunc, quum pater ejus obiit. (2) Est autem, si modo
pictura recte ejus formam refert, tantus atque talis: pen-
narum color, aliarum aureus, aliarum ruber; caeterum tota
avis, habitu et magnitudine, aquilae maxime simillima. (3)
Phœnicem hunc aiunt, mihi quidem parum credibilia nar-
rantes, haecce machinari: ex Arabia proficiscentem, in
Solis templum portare patrem suum, myrrha circumli-
tum, et in templo Solis sepelire. (4) Portare autem eum
hoc modo: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo illud
experiri; factoque experimento, excavare ovum, et patrem
intus ponere, et qua parte ovi excavati patrem inseruerit,
eam alia myrrha oblinere: ita pondus impositi patris idem
esse atque fuerat ovi pondus: hoc denique modo circumli-
tum patrem gestare eum in Solis templum. Hanc facere avem
illam narrant.

LXXIV. Sunt autem circa Thebas sacri serpentes, nihil
hominibus noxii, haud sane magni, duobus cornibus in-
structi e summo capite enatis. Hos, postquam mortui sunt,
in Jovis templo sepeliunt: huic enim deo sacros esse eos
dicunt.

LXXV. Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto
maxime situs; quem locum ipse adii, quum audirem quae
de serpentibus volucribus narrantur. Eo ut perveni, vidi
ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant
enim spinarum acervi, majores alii, alii minores, atque
rursus minores, ingenti numero. (2) Est autem locus, ubi
effusae hae spinæ jacent, hujusmodi: ex angustis montibus
introitus est in magnam planitiem; ea planities contigua
est planitiei Aegypti. Narrant igitur, ineunte vere ex Arabia
Aegyptum versus advolare volucres serpentes; ibes autem
aves, occurrentes illis in faucibus hujus regionis, aditu
prohibere serpentes, illosque necare. (3) Et hoc quia fa-
cere solita sit, magno in honore ab Aegyptiis haberi ibin,

δμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς δρνῖδας ταύτας.

LXXVI. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τόδε· μελαινα δεινὴς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορεῖ γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον κρέξ. (2) Τῶν μὲν δὴ μελαινῶν τῶν μαγομένων πρὸς τοὺς ὄφεις ἡδ' ἰδέη, τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν, λευκὴ πτεροῖσι πλήν κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου (ταῦτα δὲ τὰ εἶπα πάντα μελαινά ἐστι δεινῶς), σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον ἐμφορῆς τῇ ἐτέρῃ. (3) Τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή οἷα περ τῶν ὕδρων. Πτίλα δὲ οὐ πτερωτά φορεῖ, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστα κη ἐμφορεστάτα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἱρῶν εἰρήσθω.

LXXVII. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκόντες μάλιστα λογιώτατοι εἰσι μακρῶν τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην. (2) Τρόπῳ δὲ ζῆς τοῖσι διαχρέονται. Συρμαῖζουσιν τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μὴνὸς ἐκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγίειαν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοσοῦσας τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. (3) Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὥρων ἐμοὶ δοκέειν εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὥραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τῶν ἀνθρώπων αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ὥρων μάλιστα. (4) Ἄρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήσας οὐνομάζουσι. Οἶνον δ' ἐκ κριθῶν πεποιημένην διαχρέονται· οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. Ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον αὐθιγαντες ὥπως σιτέονται, τοὺς δ' ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. (5) Ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρνυγας καὶ τὰς νήσας καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων ὡμὰ σιτέονται προταριχεύσαντες· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ἁκόσοι σφί ἱροὶ ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὁπτοὺς καὶ ἐφθοὺς σιτέονται.

LXXVIII. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῶ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον ἢ δίπτυχον, δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων λέγει· « ἐς τοῦτον ὀρέων πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. » Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμποσία ποιεῖσι.

LXXIX. Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι ἄλλον οὐδὲν ἐπικτείνονται· τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα καὶ δὴ καὶ αἴσιμα ἐν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰοιδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλῃ, κατὰ μέντοι ἔθνεα οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ ὡς εἶναι τὸν οἱ Ἕλληνας Λίνον οὐνομάζοντες αἰδοῦσι, ὥστε πολλὰ μὲν

aiunt Arabes; et profitentur etiam Ægyptii, ea causa se habere aves in honore habere.

LXXVI. Species autem ibidis talis est: colore admodum nigro avis est per totum corpus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco, magnitudine quanta crex. (2) Nigrum scilicet, quæ cum serpentibus pugnant, hæc species est: sed, quæ ante pedes hominum magis versantur (duo enim sunt ibium genera), hæc capite et gula tota glabræ sunt; pennæ quidem corporis albæ, sed caput et cervix et extremæ alæ extremaque cauda, omnia hæc, quæ dixi, nigra admodum: crura et rostrum simile alteri generi. (3) Porro serpentum illorum forma similis est hydrorum: alas autem habent non pennatas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et hæc quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunto.

LXXVII. Ad Ægyptios ipsos quod attinet, hi qui eam Ægypti partem incolunt, quæ seminari solet, omnium hominum maxime memoriæ rerum gestarum dant operam; suntque longe omnium, cum quibus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. (2) Vitæ autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos sumunt homines, oriri morborum omne genus. (3) Sunt enim cæteroquin Ægyptii, post Libyas, præ cæteris omnibus populis robustissima valetudine, ob cæli puto temperiem, tempestatemque nullis mutationibus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum aliarum rerum, tum præsertim ex tempestatum vicissitudinibus, maxime oriuntur morbi hominibus. (4) Vescuntur autem panibus ex zea coctis, quos *cyllestes* nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto, quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt crudos, ad solem siccatos; alios sale conditos. (5) Ex avibus coturnices et anates et minores aviculas crudas edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem apud ipsos vel avium genera vel piscium, exceptis his quæ sacra habentur, ea partim assata comedunt, partim elixa.

LXXVIII. In conviviis opulentiorum, postquam crenare desierunt, circumfert aliquis in loculo mortui hominis simulacrum ex ligno factum, pictura et opere maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum ostendens ille unicuique convivarum, ait: « In hunc intuens bibe et delectare; post mortem enim talis eris. » Hoc in conviviis faciunt.

LXXIX. Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena quædam, Linus, qui et in Phœnice et in Cypro cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen habet diversum, congruit vero atque adeo idem est quem Græci cantant, Linum no-

καὶ ἄλλα ἀποθαμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον. Φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον αἰδόντες. (2) Ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος καλούμενος Μαγέρως. Ἐφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Αἰγύπτου παῖδα μουνογενέα γενέσθαι, ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἀναιρον θρήνοισι ἐπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρώτην καὶ μόνην σφίσι γενέσθαι.

LXXX. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε ἄλλο Αἰγύπτιοι ἑλλήνων μόνουσι Λακεδαιμονίοισι· οἱ νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροις συντυγχάνοντες εἰκους τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται καὶ ἐπιούσι ἐξ ἔδρης ὑπανιστάται. Τὸδε μέντοι ἄλλο ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἐντὶ τοῦ ποσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι δδοῖσι προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα.

LXXXI. Ἐνδεύουσαι δὲ κιθῶνας λινέους περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοὺς, τοὺς καλῶσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβλήδων φορέουσι. Οὐ μέντοι ἐξ γε τὰ ἱρὰ ἐσφύρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὄσιον. (2) Ὁμολογοῦσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεούμενοις καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὄσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοις εἴμασι θαρσύναι. Ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

LXXXII. Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα, μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν δευ ἐστὶ, καὶ τῇ ἐκαστος ἡμέρη γενόμενος δέοις ἐγκυρήσει καὶ δεῦς τελευτήσει καὶ ὁκοῖός τις εἶσται. Καὶ τούτοις τῶν ἑλλήνων οἱ ἐν ποιῇσι γενόμενοι ἐχρήσαντο. (2) Τέρατά τε πλέω σφι ἀνέυρται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώποις· γενομένου γὰρ τέρατος φυλάσσουσι γραφόμενοι τῶποδαῖνον, καὶ ἦν κοτε ὑστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὸ αὐτὸ νομίζουσι ἀποδῆσσεσθαι.

LXXXIII. Μαντική δὲ αὐτοῖσι ἴδδε διακέεται. Ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξέτερόισι· καὶ γὰρ Ἡρακλῆος μαντήσιον αὐτοῦ ἐστὶ καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀθηναίης καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἄρεος καὶ Διὸς, καὶ τό γε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Ἀθητὸς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. Οὐ μέντοι αὖ γε μαντήϊαι σφι κατὰ τὸ αὐτὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροι εἰσι.

LXXXIV. Ἡ δὲ ἱερικὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται· μῆενους ἕκαστος ἱερὸς ἐστὶ καὶ οὐ πλεόνων. Πάντα δ' ἱερῶν ἐστὶ πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἱερὰ κατέσσεσται, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νοῦσων.

LXXXV. Θρήνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν εἰσι αἶδε. Τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἀνθρώπος τοῦ τις καὶ λόγος ἦ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πληρὴν καὶ τὸ πρόσωπον, κάπειται ἐν τοῖσι οἰκίοις λιπούσαι τὸν νεκρὸν αὐτὰ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφόμεναι τύπονται ἐπεζωσμέναι καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς, σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι· ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπονται, ἐπεζωσμένοι

minantes. Quare, ut multa alia eorum quæ in Ægypto sunt, sic et hoc mirabar, Linum unde acceperint satis vero compertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis cani solitum. (2) Nominatur autem Linus Ægyptiorum lingua Maneros. Dicunt vero Ægyptii, fuisse illum primi regis, qui in Ægypto regnarit, filium unicum : hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prosequi Ægyptios : et esse hanc apud se primam et unicam cantilenam.

LXXX. Etiam alterum hoc commune habent Ægyptii cum solis quidem Græcorum Lacedæmonii : juniores apud illos ubi obviam veniunt senioribus, cedunt his via, ac deflectunt ; et advenientibus e sedili adsurgunt. Sed est aliud apud eos quod a Græcorum omnium moribus abhorret : in via publica, loco salutationis, adorant alter alterum, manum usque ad genua demittentes.

LXXXI. Vestes induuntur lineas, circa crura simbriatas, quas calasires vocant : super his candida gestant amacula lanea superinjecta. Nec vero templa ingrediuntur cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : nefas est enim. (2) Qui mos congruit cum Orphicis quæ vocantur et Bacchicis institutis, quæ sunt eadem Ægyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrarum est participes, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri : cujus rei sacra quædam redditur ratio.

LXXXII. Sunt porro alia ab Ægyptiis inventa, hæcce : mensium et dierum unusquisque cuinam ex diis sit consecratus ; et, quo quisque die natus est, quænam sint hujus hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam ejus futurum sit ingenium et natura : quibus rebus etiam Græcorum nonnulli, qui poesin tractarunt, usi sunt. (2) Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quæ deinde eveniunt : et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura.

LXXXIII. Quod ad divinationem spectat, ejus apud illos hæc ratio est. Hominum nulli ars divinandis inesse putatur, sed deorum quibusdam. Nam et Herculis in Ægypto oraculum est, et Apollinis, et Minervæ, et Dianæ, et Martis, et Jovis ; denique id, quod maxime omnium in honore habent, Latonæ oraculum in Buto oppido. Modus vero quo eduntur oracula, non idem illis constitutus ubique est, sed diversus.

LXXXIV. Ars medica apud eos in hunc modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint medici, nec plura morborum genera unus idemque curret. Suntque apud illos medicorum plena omnia : nam alii oculorum sunt medici, capitis alii, alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

LXXXV. Lamenta et sepulturae in hunc modum apud eos instituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo, cujus aliqua ratio habetur, feminæ ex ea domo omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem, ac dein, relicto domi cadavere, ipsæ per urbem discurrentes plangunt, succinctæ, mammaeque exserentes, et cum his propinquæ omnes.

καὶ οὗτοι. Ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταρίχευσιν κομίζουσι.

LXXXVI. Εἰς δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. Οὗτοι, ἐπεὰν σφι κομισθῇ νεκρὸς, δεικνῶσι τοῖσι κομίσας παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα, καὶ τὴν μὲν σπουδαῖ-εστᾶτην αὐτέων φασὶ εἶναι τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῖναι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιοῦτῳ πρήγματι οὐνομάζειν· τὴν δὲ δευτέρην δεικνῶσι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέ-
10 ρην, τὴν δὲ τρίτην εὐτελεστέστην· φράσαντες δὲ πυνθάνονται παρ' αὐτῶν κατ' ἥντινα βούλονται σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρὸν. (2) Οἱ μὲν δὲ ἐκποδὸν μισθῷ ὁμολογήσαντες ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκῇμασι ὧδε τὰ σπουδαῖεστάτα ταρίχευουσι. (3) Πρῶτα
15 μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγχεόντες φάρμακα· μετὰ δὲ λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξεῖ παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶσαν, ἔκκαθ' ἡράντες δὲ αὐτὴν καὶ διηθήσαντες οἶνῳ φοι-
20 νικητῇ αὐτίς διηθέουσι θυμῇμασι τετριμμένοις· ἔπει-τε τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης καὶ κασίης καὶ τῶν ἄλλων θωμάτων, πλὴν λιθανωτοῦ, πλήσαντες συρράπτουσι ὀπίσω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ταρίχευουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα·
25 πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔξεστι ταρίχευειν. Ἐπεὰν δὲ παρελθῶσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν κατελάσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοις, ὑποχρίνοντες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέονται Αἰγύπτιοι. (5) Ἐν-
30 θεῦτεν δὲ παραδεξάμενοι μιν οἱ προσήκοντες ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρώπου οἰδεᾶ, ποιησάμενοι δὲ ἑσπεργῶσι τὸν νεκρὸν, καὶ κατακληίσαντες οὕτω θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. Οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς.

35 LXXXVII. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολυτέλειαν φεύγοντας σκευάζουσι ὧδε. Ἐπεὰν τοὺς κλυστῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινωμένου, ἐν ὧν ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ
40 τὴν ἑδρὴν ἐσηθῆσαντες καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω δόδῳ ταρίχευουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας, τῇ δὲ τελευταίῃ ἐξιείσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην τὴν ἐσθῆκαν πρότερον. (2) Ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν ὥστε ἅμα ἐωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηχότα ἐξά-
45 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει, καὶ δὴ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον καὶ τὰ ὀστέα. Ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες.

LXXXVIII. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις ἐστὶ ἥδε, ἣ
50 τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει· συρματῇ διηθήσαντες τὴν κοιλίην ταρίχευουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτεν ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφύεσθαι.

LXXXIX. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὰν τελευτήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταρίχευειν,

ex parte viri plangunt, et ipsi succincti. Hæc postquam fecerunt, ita demum corpus ad condiendum efferunt.

LXXXVI. Sunt autem qui hoc ipso occupantur et artem hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis adlatum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt exemplaria lignea cadaverum, pictura verum imitantia. Et præstantissimam quidem condiendi rationem dicunt ejus esse, cujus nomen in tali re effari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius, quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique tertiam, vilissimam. Quibus expositis, querunt ex illis, quonam genere parari velint cadaver. (2) Tum hi, postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis in ædibus manentes, si præstantissima ratione condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. (3) Primum incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum; et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero infusis medicamentis. Deinde acuto lapide Æthiopico circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exenterant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterumque tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima myrrha et casia aliisque odoribus, thure excepto, alvum complent, atque completam rursus consuunt. (4) His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per dies septuaginta; nec enim licet plures condiendo insumere. Elapsis septuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus sectis ex sindone byssina fasciis involvunt, gummi illo subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Ægyptii. (5) Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam conficiendam curant hominis figura, cui includunt cadaver, atque inclusum reponunt in conditorio sepulchrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc est ratio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime condita volunt.

LXXXVII. Qui vero mediam rationem cupiunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera ita instruunt. Clysteribus adhibitis implent cadaveris ventrem oleo cedrino, non incidentes cadaver, nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes: tum cohibentes illud lavacrum ne eadem via retro exeat, nitro condiunt cadaver, per statutum dierum numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius ingestam, e ventre emittunt: (2) cujus tanta vis est, ut secum et intestina et viscera prorsus commacerata educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita reliquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita peractis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius negotii suscipientes.

LXXXVIII. Tertia condiendi ratio hæc est, qua adparantur eorum cadavera, quibus tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore purgalorio eluunt ventrem, tum per septuaginta dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propinquis reddunt auferendum.

LXXXIX. Uxores vero illustrium virorum, postquam decesserunt, non statim condiendas tradunt; nec si quæ for-

οὐδὲ θσαι ἂν ἔωσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῖνος γυναικες· ἀλλ' ἐπεὶν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γέγονται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. (2) Τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῆσι γυναιξί· λαμβῶνται γάρ τινα φασὶ μισγόμενον νεκρῷ προσφάτω γυναικὸς, κατεῖπαι δὲ τὸν θυότεχρον.

XC. Ὃς δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξείνων ὁμοίως ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ραίνηται τεθνεώς, κατ' ἥν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν καὶ περιστέλλοντας ὡς κάλλιστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) οὐδὲ ψαῦσαι ἐξεστί αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα οὔτε τῶν προσηκόντων οὔτε τῶν φίλων, ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νεῖλου, ἅτε πλεόν τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

XCI. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶπαι, μηδ' ἄλλων μηδαμὴ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι· ἐστὶ δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ ἐγγὺς Νέης πόλιος· ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ Περσεός τοῦ Δανάης ἱδὼν τετράγωνον, περίεξ δὲ αὐτοῦ ροίνικες περύκται. (2) Τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθιναι μεγάλοι. Ἐν δὲ τῇ περιβεβλημένῳ τούτῳ νῆος τε ἐστὶ καὶ ἀγάλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσεός. (3) Οὗτοι οἱ Χεμμίται λέγουσι τὸν Περσέα πολλὰ χίμαιρὰν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλὰ χίμαιρὰν δὲ ἔσω τοῦ ἱεροῦ, στανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεσθαι, ἐὼν τὸ μέγεθος οἰπύχου, τὸ ἐπὶ ἀνὰ φανῇ, εὐθενέειν ἄπασαν Αἰγυπτον. (4) Ταῦτα μὲν λέγουσι, ποιέουσι δὲ τάδε Ἑλληνικὰ τῷ Περσέϊ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, παρέχοντες ἀέθλα κτήνεα καὶ χλαίνας καὶ δέρματα. (5) Εἰρομένου δὲ μευ δ' ἐστὶ σφί μόνουσι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιραίνεσθαι καὶ ὅτι κεχωρῖσται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν τὸν Περσέα εἰ τῆς ἐνοῦτων πόλιος γεγενῆσθαι τὸν γὰρ Δανῆον καὶ τὸν Λυγκέα ἐόντας Χεμμίτας ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. (6) Ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλλήνες λέγουσι, οἰσόντα ἐκ Λιβύης τὴν Ἰοργούς κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφίρας καὶ ἀναγῶνας τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν αὐτοῦ κελεύσαντος ἐπιτελέειν.

XCH. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἑλέων οἰκόντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι· οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέονται τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τὰλλα καὶ γυναικὶ μιῇ ἕκαστος αὐτῶν συνοικεῖ κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Ἄταρ πρὸς εὐτελείαν τῶν σιτίων τάδε σφί ἄλλα ἐξεύρηται. Ἐπεὶν πλήρης γένηται ὁ ποταμὸς καὶ τὰ πεδία πελαγίσση, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι κλέψαι λωτόν. (3) Ταῦτ' ἐπεὶν δρέψουσι, αὐάνουσι

mosæ admodum et in æstimatione fuerunt : sed post tres, demum aut quattuor dies unctoribus hæ traduntur. (2) Id faciunt ea causa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem cum cadavere recens defunctæ mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio.

XC. Quodsi quis vero reperitur, sive Ægyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus perit ; apud quodcumque oppidum cadaver ejus in terram fuerit ejectum, ejus oppidi incolæ necessario tenentur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire : (2) neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver ; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

XCI. Græcorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Ægyptii ita observant. Est autem Chemmis, oppidum magnum Thebaidis præfecturæ, prope Neapolin ; in quo templum inest Persei, Danaæ filii, quadratum, palmato circumdatum : (2) propylæa templi lapidea, ingentia admodum ; super quibus ducæ collocatæ sunt statuæ lapideæ ingenti mole. Intra hoc septum ædes est, in qua est Persei simulacrum : (3) narrantque hi Chemmitæ, sæpius in ea regioe adparere ipsis Perseum, frequenter vero intra ædem, reperiri que subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali ; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Ægyptum. (4) Hoc illi narrant : sacra autem faciunt Perseo, Græcanicis similia, hujusmodi : ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes ; præmiaque proponunt pecudes, et lœnas, et pelles. (5) Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc præ aliis omnibus Ægyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum : Danaum enim et Lynceum, qui in Græciam navigassent, Chemmitas fuisse : et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. (6) Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam, quam eandem Græci memorant, Ægyptum adiiisset ; ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse ; adiiisse autem Ægyptum cognito Chemmii nomine, quod ei mater indicasset. Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius jussu.

XCH. Istis quæ exposui institutis utuntur ii Ægyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero paludes incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui quoque Ægyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Græci. (2) Cœterum ad victus facilitatem alia hæc ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aqua lilia multa, quæ ab Ægyptiis lotus vocantur. (3) Hæc ubi demessuerunt, siccant ad solem : deinde

πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτεν τὸ ἐκ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μή-
κωνι ἐν ἡμέρῃς, πίσαντες ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτούς πυρρί. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου
ἐδωδίμη καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐν στρογγύλῳ, μέ-
γας κατὰ μήλον. (4) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥό-
δοις ἡμέτερά, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα, ἐξ
ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης
γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον ἐν τούτῳ τρω-
κτῇ, ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης, ἐγγίνεται συχνὰ, τρώγεται
10 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. (5) Τὴν δὲ βύβλον τὴν
ἐπέτεον γινομένην ἐπεὰν ἀνασπάσῃ ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ
μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες ἐς ἄλλο τι τράπουσι, τὸ
δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν τρώγουσι καὶ
πωλῶσι. (6) Οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
15 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιδάνῳ διαφανεί πνιξαντες οὕτω
τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶουσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων
μούνων, τοὺς ἐπεὰν λάβωσι καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον καὶ ἔπειτεν αὐοὺς ἐόντας σιτέον-
ται.

20 XCIII. Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελῶιοι ἐν μὲν τοῖσι ποτα-
μοῖσι οὐ μάλα γίνονται, τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι
τοιάδε ποιεῦσι. Ἐπεὰν σφῆας ἐσθίη ὀστρεὸς κυίσκα-
σθαι, ἀγελῶδον ἐκπλῶουσι ἐς θάλασσαν· ἡγέονται δὲ οἱ
ἔρσενες ἀπορραίνοντες τοῦ βοροῦ, αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνα-
25 κάπτουσι καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. Ἐπεὰν δὲ πλήρεις
γίνονται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλῶουσι ὅπισω ἐς ἥθει
τὰ ἐνωτῶν ἑκαστοι. (2) Ἠγέονται μὲντοι γε οὐκέτι οἱ
αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. Ἠγεύμεναι
δὲ ἀγελῶδον ποιεῦσι ὅῃν περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ
30 ὧν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ δὲ ἔρσε-
νες καταπίνουσι ἐπόμενοι. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι
ἰχθύες. Ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων
κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. Οἱ δ' ἂν αὐτῶν
ἀλῶσι ἐκπλῶντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι
35 τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν, οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλῶν-
τες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφαται. (4) Πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ
τόδε· ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλῶουσι ἐς
θάλασσαν, καὶ ἀναπλῶντες ὀπίσω τῆς αὐτῆς ἀντέχον-
ται, ἐγγριμπτώμενοι καὶ ψαύοντες ὥς μάλιστα, ἵνα δὴ
40 μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. (5) Ἐπεὰν δὲ
πληθύνεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς καὶ
τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἄρχεται πίμ-
πλασθαι διηθέντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ
αὐτίκα τε πλεὰ γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων
45 σμικρῶν πίμπλαται πάντα. (6) Κόθεν δὲ οἶκος αὐτοὺς
γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. Τοῦ προ-
τέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες οἱ ἐντε-
κόντες ὧς ἐς τὴν ἰλὺν ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσ-
σονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ
50 τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὧν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ
ἰχθύες. Καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθῦς οὕτω ἔχει.

XCIV. Ἀλεῖφατι δὲ χρέονται Αἰγυπτίῳ οἱ περὶ τὰ
ἐλεα οἰκούντες ἀπὸ τῶν συλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ
καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίχι, ποιεῦσι δὲ ὧδε. (2) Παρὰ

quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, pa-
nesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix hujus loti escu-
lenta, sapore satis dulci, rotunda, magnitudine mali. (4)
Sunt et alia lilia, rosis similia, quæ et ipsa in flumine na-
scuntur : quorum fructus in alio calice inest, ex radice ad-
nato, specie favo vesparum simillima; in quo insunt (baccæ
sive grana) esculenta permulta, magnitudine nuclei olivæ,
quæ vel tenera comeduntur, vel siccata. (5) Porro byblum
(sive papyrus), quæ quotannis in paludibus nascitur,
postquam extraxerunt, superiora abscindunt in aliosque
usus convertunt; quod vero inferius relinquitur ad cubiti
longitudinem, id partim manducant, partim vendunt. (6)
Qui vero delicata admodum byblo volunt uti, hi eam in ar-
dente furno torrefactam manducant. Nonnulli vero nonnisi
piscibus vitam sustentant : hi postquam captos exentera-
runt, ad solem eos siccant, et ita siccatos comedunt.

XCIII. Gregales pisces in fluminibus non fere gignuntur;
sed, postquam in stagnis enutriti sunt, faciunt hæc quæ
dicam. Ubi incessit eos gignendi libido, gregatim enantant
in mare. Gregem ducunt mares, genituram spargentes :
sequuntur feminae, quæ illam deglutiant, atque inde concipiunt.
Postquam gravidæ factæ sunt in mari, retro na-
tant in suos quodque genus sedes. (2) Tum vero non jam
mares præeunt, sed feminae ducunt gregem : quæ dum
præeunt, similiter faciunt atque antea mares fecerant; spar-
gunt paulatim ovorum grana, sequunturque mares illa de-
glutientes. (3) Sunt autem grana ista, pisces : et ex reli-
quis granis, quæ non sunt deglutita, existunt pisces qui
deinde enutrientur. Qui ex gregibus illis, quum in mare
enantant, capiuntur pisces, horum capita a lævo latere at-
trita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum
latus attritum habent. (4) Accidit hoc autem illis hac de
caussa. Quum in mare enantant, presse legunt terram a
parte sinistra : ubi retro nantant, rursus ad eandem sese ad-
plicant, illamque attingunt quam proxime possunt, ne a
via aberrant propter fluminis cursum. (5) Quando vero
augeri incipit Nilus, tum cava terræ loca et lacunæ fluvio
vicinæ primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flu-
mine : et prout illa loca implentur, continuo minutis pisci-
culis plena sunt omnia. (6) Hi pisciculi si unde oriantur
quæris, videor mihi equidem verisimillimam hanc causam
intellexisse. Superiore anno, postquam deficere cœpit Ni-
lus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum postrema
aqua abierunt : nunc, quando tempore circumactio redit
aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi nascuntur. Et circa
pisces quidem ita res habet.

XCIV. Oleo utuntur hi ex Ægyptiis qui circa paludes
habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *kiki* vocant Ægy-
ptii, parantque in hunc modum. (2) Ad fluminem et stagno

τα χεῖλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπεῖ-
 ρουσι τὰ σιλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτό-
 ματα ἄγρια φύεται· ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα
 καρπὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ· τοῦτον ἐπεὶ
 5 συλλέξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι, οἱ δὲ καὶ
 φρύξαντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ
 συγκομίζονται. (3) Ἔστι δὲ πῖον καὶ οὐδὲν ἕσσον
 τοῦ ἐλαίου τῷ λύγῳ προσηνές, ὁδμὴν δὲ βαρέαν πα-
 ρέχεται.

XCV. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφθόνους ἐόντας τάδε
 στί ἐστι μεμηχανημένα. Τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων
 οἰκόντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς τοὺς ἀναβαίνοντες
 κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἰοί-
 15 τέ εἶσι ὑψοῦ πέτεσθαι. (2) Τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰ-
 κέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχανηται· πᾶς
 ἄνθρωπος αὐτῶν ἀμφίβληστρον ἐκτιταί, τῷ τῆς μὲν ἡμέρας
 ἰχθὺς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα τὰδε αὐτῷ χρᾶται· ἐν τῇ
 ἀναπαύεται κοίτῃ, περὶ ταύτην ἴσθισι τὸ ἀμφίβληστρον,
 καὶ ἔπειτεν ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. (3) Οἱ δὲ κώ-
 20 νωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιάμενος εὖδῃ ἢ σινδόνι,
 διὰ τούτων δάκνουνσι, διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται
 ἀρχήν.

XCVI. Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἐστὶ
 ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιεύμενα, τῆς ἣ μορφή μὲν ἐστὶ ὁμοιο-
 25 τάτης τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί.
 Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε δι-
 πῆγχα πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον
 τοιόνδε· (2) περὶ γόμφοις πυκνοῦς καὶ μακροῦς περιέ-
 ρουσι τὰ διπῆγχα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυ-
 30 πηγήσονται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν. Νομεῦσι
 δὲ οὐδὲν χρέονται· ἔσθωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπά-
 κτωσαν τῇ βύβλῳ. Πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ
 τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται. Ἰστίῳ δὲ ἄκανθίνῳ
 χρέονται, ἱστίοισι δὲ βυβλίνοισι. (3) Ταῦτα τὰ πλοῖα
 35 ἑνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλῶειν, ἣν μὴ λαμπρὸς
 ἄνεμος ἐπέλῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. (4) Κατὰ ῥόον
 δὲ κομίζεται ὧδε· ἐστὶ ἐκ μυρικής πεποιημένη θύρη,
 κατερραμμένη ῥίπτει καλῶν, καὶ λίθος τετρημένος
 διτάλαντος μάλιστα καὶ σταθμὸν· τούτων τὴν μὲν
 40 θύρην δεδεμένην κάλῳ ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείε ἐπι-
 φέρεσθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὅπισθε. (5) Ἡ μὲν
 δὲ θύρη τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος χωρεῖ ταχέως καὶ ἔλκει
 τὴν βάρην (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τού-
 τοις), ὁ δὲ λίθος ὅπισθε ἐπελκόμενος καὶ ἑὼν ἐν βυσσῷ
 45 κατιθύνει τὸν πλόον. Ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα
 πλήθει πολλὰ, καὶ ἄγε ἐνία πολλὰς χιλιάδας ταλάν-
 των.

XCVII. Ἐπεὶ δ' ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ
 πόλεις μοῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα καὶ ἐμ-
 50 φερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι· τὰ μὲν γὰρ
 ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πελαγὸς γίνεται, αἱ δὲ πόλεις μοῦ-
 ναι ὑπερέχουσι. (2) Πορομεύονται ὧν, ἐπεὶ τούτο
 γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ
 διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυ-

rum ripas serunt haec sillicypria, quæ apud Græcos sponte
 nascuntur. Hæc in Ægypto sata, fructum ferunt magna
 copia, sed graveolentem. Hunc illi quum collegerunt, alii
 contusum expriment; alii etiam tostum excoquant, et
 quod ex eo defluit, in usum suum reponunt. (3) Est au-
 tem pingue, et lucernæ non minus commodum quam
 nostrum oleum; sed gravem spargit odorem.

XCV. Adversus culices, quorum magna vis est, hoc u-
 tuntur invento. Qui regiones paludibus superiores incolunt,
 hos juvant turres, in quas dormituri adscendunt; nam a
 ventis prohibentur culices altius volare. (2) Qui vero circa
 paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniant:
 quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur,
 noctu autem ad hunc illud usum convertit: in quo quiescit
 cubili, ei circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dor-
 mit. (3) Culices enim, si quis pallio aut sindone involutus
 cubitum ivit, per hæc vestimenta eum mordent; per rete
 vero ne conantur quidem omnino.

XCVI. Naves illorum onerariæ ex spina arbore confectæ
 sunt, cujus species simillima loto Cyrenaico, lacrima autem
 gummi est. Ex hac igitur spina cædunt ligna fere bicubi-
 talia, quæ laterum in morem componunt, ex eisque naves
 fabricantur tali modo: (2) bicubitalia illa ligna circum fre-
 quentes prælongosque clavos ligneos inserunt et innectunt,
 illisque ita in ratis formam compactis transtra superne
 intendunt. Costis vero non utuntur, commissuras autem
 intus hyblo obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc
 per carinam trajiciunt. Malo utuntur ex spina arbore, velis
 ex papyro. (3) Hæc navigia adverso flumine, nisi secun-
 dus ventus, isque satis validus, obtineat, navigare non
 possunt, sed ex terra juxta ripam trahuntur. (4) Secundo
 vero flumine deferuntur hoc modo: tabula sive crates
 oblonga est januæ forma, ex myrica frutice (sive tamarice)
 confecta, et vimine ex arundinibus consuta; tum lapis per-
 foratus, duorum fere talentorum pondere. Januam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante navem
 secundo flumine deferatur; lapidem vero ex alio fune a
 postica parte demittit. (5) Itaque janua, incidente aquæ
 impetu, celeriter progreditur, et trahit barin; hoc enim his
 navigiis nomen est; lapis vero, dum a tergo trahitur, et in
 fundo est, dirigit cursum. Habent Ægyptii navigiorum ho-
 rum ingentem multitudinem, vebunisque illarum nonnulla
 multa millia talentorum.

XCVII. Postquam vero terram Nilus inundavit, sola op-
 pida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Ægæi maris
 admodum similia: reliqua enim omnis Ægyptus tunc pe-
 lagus est, solaque oppida eminent. (2) Hoc ubi fit, non
 jam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos.
 Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is præter ipsas

κράτιος ἀναπλώνοντι παρ' αὐτάς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα καὶ παρὰ Κερκάσωρον πόλιν· ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώδου διὰ πεδίου πλώων ἤξεις κατ' Ἀν-
 5 θυλλάν τε πόλιν καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην.

XCVIII. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα ἐοῦσα λογίμη πόλις ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί (τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρσῃσι ἔστι Αἰγύπτος)· ἡ δ' ἑτέρα πόλις δοκεῖ
 10 μοι τὸ οὐνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. Εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος, οὐ μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

XCIX. Μέχρι μὲν τούτου ὅψις τε ἐμῇ καὶ γνώμη
 15 καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι· τὰ δὲ ἀπὸ τούδε Αἰγυπτίους ἔρχονται λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον· προσέεται δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. (2) Τὸν Μῆνα τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τοῦτο μὲν ἀπογεφυρωσάι τὴν Μέμφιν. Τὸν γὰρ ποταμὸν
 20 πάντα ῥέειν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ψάμμινον πρὸς Αἰδύης, τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίου ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι, τὸν δὲ ποταμὸν ὀγετεῦσαι τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. (3) Ἐτι δὲ καὶ
 25 νῦν ὑπὸ Περσέων δ' ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νεῖλου, ὃς ἀπεργμένος ῥεῖ, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔγεται, φρασσομένους ἀνὰ πᾶν ἔτος· εἰ γὰρ ἐθελήσει ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναι ἐστί. (4) Ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεῖ
 30 χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην ἧτις νῦν Μέμφις καλεῖται (ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωφὶ τῆς Αἰγύπτου), ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιοριζάει λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην (τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖ-
 35 λος ἀπέργει), τοῦτο δὲ τοῦ Ἡρακλείτου τὸ ἱρὸν ἰδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγτότατον.

C. Μετὰ δὲ τούτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βίβλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα. Ἐν τῷ ταύτῃσι δὲ γενεῇσι ἀνθρώπων ὀκτωκαίδεκα μὲν
 40 Αἰθίοπες ἔσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρὴν, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες Αἰγύπτιοι. (2) Τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν, ἧτις ἔθασί-
 λευσε, τό περ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις· τὴν ἔλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιοι βασιλεύοντα σφῶν ἀπέκτειναν, ἀποκτείναντες δὲ οὕτω ἐκείνη ἀπέδωσαν
 45 τὴν βασιλιάν, τούτῳ τιμωρέουσαν πολλοὺς Αἰγυπτίων διερπίζειν δόλῳ. (3) Ποιησαμένην γὰρ μιν οἰκῆμα περίμχες ὑπόγειον καινοῦν τῷ λόγῳ, νόμῳ δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι· καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ φόνου ἤδεε, πολλοὺς ἱστιάειν, δαιτυμένους
 50 οἱ δὲ ἐπείναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλοῖνος κρυπτοῦ μεγάλου. (4) Ταύτης μὲν περὶ τῷ ταύτῃσι ἔλεγον, πλὴν ὅτι αὐτῇ μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥίψαι ἐς οἰκῆμα σποδοῦ πλέον, ὅκως ἐπιμώρητος γένηται.

CI. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν

pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed præter apicem regionis Delta et juxta Cercasorum oppidum : et Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas, juxtaque Anthyllam et Archandropolin præterverheris.

XCVIII. Anthylla, quam modo nominavi, nobile oppidum, singulariter attributa semper est uxori satrapæ qui in Ægypto regnat, ex cujus reductibus illa sibi comparat calceamenta : idque ita obtinet ex quo sub Persarum imperio Ægyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archandro Phthio (vel Phthii filio) nomen accepisse, Achæi filio (vel nepote), Danaï genero; quare etiam Archandri oppidum nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander : et Ægyptium certe nomen non est.

XCIX. Hactenus ea dixi, quæ partim ipse vidi, partim quæ equidem sentio, partim quæ sciscitando cognovi. Accedo nunc ad exponendas Ægyptiorum historias, resque gestas, quemadmodum narratas audivi; quibus tamen nonnulla etiam, quæ ipse meis oculis vidi, adjiciam. (2) Memem illum, qui primus in Ægypto regnavit, quum alia fecisse aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin jactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim fluvium universum juxta ipsum montem arena obsitum Libyam versus fluxisse; Memem vero superne, centum fere stadiis a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse; atque ita, exsiccatō prisco alveo, fluvium duxisse, ut inter montes medius interflueret. (3) Atque etiam nunc Persæ brachium illud, quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant, et quotannis eum eo loco, ubi a velere alveo deflexit, adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perumpens fluvius exundare pararet, timendum foret ne universa Memphis fluctibus operiretur. (4) Deinde vero eundem Memem, primum Ægypti regem, aiunt, postquam regionem circa Memphin obstructo fluvio in sicco posuisset, in eadem regione urbem hanc, quæ nunc Memphis vocatur, condidisse : (est enim Memphis etiam in angusta Ægypti parte :) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio versus septentrionem et versus occidentem, nam versus orientem ipse Nilus eam terminat. Porro eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod magnum ibi et eximie memorabile est, statuisse.

C. Post hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus hominum octodecim Æthiopes erat, et una mulier indigena, cæteri vero viri Ægyptii. (2) Mulieri huic, quæ in Ægypto regnavit, idem nomen fuit atque Babylonis, Nitocris. Eam memorant ultimam esse fratrem, quem Ægyptii, quum apud eos regnasset, occiderant, post ejusque cædem regnum ipsi tradiderant : hujus ulciscendi causa multos Ægyptios dolo interfecisse. (3) Postquam enim conclave prælongum subterraneum, curaverit faciendum, verbo quidem ut inauguraret, revera autem alia meditatam, Ægyptiorum magnum numerum, quos cædis maxime auctores fuisse noverat, ad cenam vocatos, epulo ibidem excepisse; inter cenandum vero fluvium in conclave immisisse per occultum ingentem canalem. (4) De hac igitur hæc memorarunt, istud adjicientes, post id factum reginam se ipsam in conclave cineribus repletam conjecisse, quo vindictam effugeret.

CI. Reliquorum regum nullum vel opus memorabile re-

ἔργων ἀπόδεξι, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἐσγᾶτου αὐτῶν Μοίριος. (2) Τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λίμνην τε ὀρύζει, τῆς ἡ περιόδος ὧσιν ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω, πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομήσαι, τῶν τοῦ μεγάρους περὶ ἑαυτοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσκει. Τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέξασθαι, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲνα οὐδέν.

CII. Παραμειψάμενος ὦν τούτους τοῦ ἐπὶ τούτοις 10 γενομένου βασιλέως, τοῦ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι· τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοισι μακροῖσι ὁρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφειν, ἐς δὲ πλυνόντά μιν πρόσω ἀπικέσθαι ἐς 15 θάλασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὅπισω ἀπῆκετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱρέων τὴν φάτιν στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἦλανε διὰ τῆς ἡπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὶον καταστρεφόμενος. (3) Ὅτεοισι μὲν νυν αὐτῶν ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε καὶ δεινῶς γλι- 20 χοιμένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστα ἐς τὰς χώρας διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑωυτοῦ οὐνόμα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ καταστρέφάτο σφεας· ὅτεων δὲ ἀμαγῆτι καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν 25 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδράσι τοῖς ἐν τῇσι ἐνέων γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ- ἐνέγραφε, ὅτληα βουλόμενος ποιεῖν ὡς εἶψαν ἀνάλκι- δας.

CIII. Ταῦτα δὲ ποιῶν διεξῆκε τὴν ἡπειρον, ἐς δὲ 30 ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς τοὺς τε Σκύθας καταστρέφάτο καὶ τοὺς Θρήικας. (2) Ἐς τούτους δὲ μοι δοκεῖ καὶ προστάτα ἀπικέσθαι δὲ Αἰγύπτου στρα- τὸς ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στήλαι, τὸ δὲ προσωτέρω τούτων οὐκέτι. (3) Ἐνθεῦ- 35 τεν δὲ ἐπιστρέψας ὅπισω ἦκε, καὶ ἐπεί τε ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπαι εἶτε αὐτὸς δὲ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρατιῆς μόριον ὁσονδὲ αὐτῷ κατέλιπε τῆς χώρας οὐκ ἡτορᾶς, εἶτε τῶν τινέων στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ 40 αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν.

CIV. Φαίνονται μὲν γὰρ ἔοντες οἱ Κόλχοι Αἰγύ- 45 πτιοι· νώσας δὲ πρότερον αὐτὸς ἡ ἀκούσας ἄλλων λέγω. Ὡς δὲ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους, καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμεινέοντο τῶν Αἰγυπτίων ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων· νομίζειν δ' ἔφασαν οἱ Αἰγύ- 50 πτιοι τῆς Σέσωστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους. (2) Αὐτὸς δὲ εἰκάσα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροός εἰσι καὶ οὐ- λότριγες. Καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι· ἀλλὰ τοιοῖδε καὶ μᾶλλον, ὅτι 60 μῶνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. (3) Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖσιν παρ' Αἰγυπτίων μαμαθηκῆναι, Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν καὶ Μα-

liquisse dixerunt, vel re ulla insignem fuisse, præter pos-
tremum eorum, Merin. (2) Hunc memorabilia edidisse
opera, propylæa ad Vulcani templum, septentrionem spec-
tantia; lacumque effodisse, cujus quantus sit circuitus,
posterius exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam mentio-
nem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquorum autem
nullum quidquam.

CII. Igitur hos omittens, eum memorabo, qui post
illos regnavit, cui nomen Sesostris fuit. Hunc dixere
sacerdotes primum navibus longis ex Arabico sinu profe-
ctum, accolæ Erythræi maris subegisse; donec, quum
ulterius navigaret, in mare pervenisset quod propter bre-
via non amplius potuerit navigari. (2) Inde in Ægyptum
reversus, ut narrant sacerdotes, ingentem contractum
exercitum per continentem duxit, omnesque quos adiit
populos armis subegit. (3) Ibi tum quos offendisset for-
tes populos et libertatis vehementer studiosos, in ho-
rum terris columnas erigebat, quarum inscriptio declarabat
quum suum nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso esse
subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et facile ce-
pisset, in horum columnis eadem quidem, quæ in fortium
populorum columnis, inscribebat; insuper vero pudenda
insculpi jussit muliebria, molles eos esse atque ignavos
significans.

CIII. Hæc igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia
in Europam transgressus, Scythias subegit et Thraces. (2)
Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos pervenerit
Ægyptius exercitus: nam in horum terra conspiciuntur
columnæ ab illo erectæ, non vero ulterius. (3) Inde con-
verso itinere domum repetiit: sed ubi ad Phasin fluvium
fuit, haud satis certo affirmare possum, ipsene rex Ses-
ostris segregatam aliquam quantamcumque partem sui exer-
citus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores
pertæsi, circa Phasin flumen remanserint.

CIV. Manifestum est enim Colchos esse Ægyptios: idque
dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex
aliis audiui. Quum vero curæ mihi hæc res esset, quæsi-
vi ex utrisque: et magis Colchi recordabantur Ægyptiorum,
quam Ægyptii Colchorum. Ægyptii autem existimare se
dixerunt Colchos esse ex Sesostris exercitu. (2) Ego vero
conjectaveram partim ex hoc, quod nigro (*fusco*) colore
et crispis capillis sint Colchi: quamquam hoc solo nihil
efficitur, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius
argumento id collegeram, quod soli omnium hominum
Colchi, præter Ægyptios et Æthiopes, ab antiquissimis
temporibus circumcidant pudenda. (3) Nam Phœnices,
et Syri Palæstinam incolentes (*Judæi*), profitentur ipsi, ab
Ægyptiis se hoc accepisse. Syri vero qui circa Thermo-
dontem et Parthenium fluvium habitant (*Cappadoces*), et

κρωνες οἱ τοῦτοισι ἀστυγείτονες ἑόντες ἀπὸ Κόλγων φασι νεωστὶ μεμαθηκέναι. (4) Οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι, καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταῦτά. (5) Αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιῶπων οὐκ ἔχω εἶπαι ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται ἑόν. Ὡς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τότε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων δόσοσι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα.

CV. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλγων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσι. Λίνον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ ταῦτά, καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμπερής ἐστι ἀλλήλοισι. Λίνον δὲ τὸ μὲν Κολχικὸν ὑπ' Ἑλλήνων Σαρδικὸν κέκληται, τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλέεται Αἰγύπτιον.

CVI. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστα κατὰ τὰς χώρας δ' Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλευνες οὐκέτι φαίνονται περιεῖσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὤρεον ἐοῦσας καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι τοῦτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίου ἐς Φώκαιαν ἔρχονται καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. Ἐκατέρωθι δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγαθος πέμπτης σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιτῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὧμου ἐς τὸν ἑτερον ὧμον διὰ τῶν στηθῶν γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα, λέγοντα τάδε, « ἐγὼ τήνδε τὴν χώραν ὧμοισι τοῖσι ἐμοῖσι ἐκτησάμην. » (3) Ὅστις δὲ καὶ ὁκθὲν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. Τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θησαυμένων Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσι μιν εἶναι, πολλὴ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

CVII. Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρῶντα καὶ ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεῖτε ἐγένετο ἀνακομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῆσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελφεὸν ἐνωτοῦ, τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἰγύπτον, τοῦτον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς παῖδας, περὶνῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίαν ὕλην, περὶνῆσαντα δὲ ὑποπρῆσαι. (2) Τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι· τὴν δὲ οἱ συμβουλεύσαι τῶν παίδων ἑόντων ἐξ τούτων δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἔκτειναντα γεφυρώσαι τὸ καίομενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιδαίνοντας ἐκαστὸς εἶναι. (3) Ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν, καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τῷ τρόπῳ τοιούτῳ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί.

CVIII. Νοστήσας δὲ δ Σέσωστρις ἐς τὴν Αἰγύπτον καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν τῷ μὲν δμίῳ τὸν ἐπηγάγετο τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, τοῦτῳ μὲν τάδε

Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. (4) Hi enim soli ex omnibus hominibus circumciduntur; et hi manifeste Ægyptios in hac re imitantur. (5) Ægyptii vero utrum ab Æthiopicis, an hi at illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Ægyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phœnices, qui inter Græcos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Ægyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia.

CV. Age vero, etiam aliud de Colchis commemorabo, in quo Ægyptiis similes sunt. Linum soli hi et Ægyptii fabricantur eodem modo: atque etiam tota vitæ ratio et sermo utrorumque similis est. Linum quidem Colchicum a Græcis Sardicum vocatur; illud vero quod ex Ægypto adfertur, Ægyptium nominatur.

CVI. Columnarum quas variis in regionibus posuit Ægyptius rex Sesostris, pleræque non amplius supersunt: in Syria vero Palestina ipse superstites vidi, in quibus erat prædicta inscriptio, et pudenda muliebria. (2) Sunt etiam in Ionia duæ imagines hujus viri saxis insculptæ, altera in via qua Epheso Phocæam itur, altera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exsculptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum una spithama, dextra manu hastam tenens, sinistra sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Ægyptiacum cultum, partim Æthiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio sacris literis Ægyptiorum exarata, in hanc sententiam: « Ego hanc regionem meis humeris (lacertis) mihi adquisivi. » (3) Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat; alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis conjiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

CVII. Hunc Ægyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnas Pelusiacas pervenisset, a fratre, cujus fidei Ægyptum commiserat, una cum filiis hospitio esse exceptum: at illum circa domum, in qua rex et filii erant, materiam congeri, congestamque jussisse incendi. (2) Qua re animadversa, statim deliberasse regem cum uxore, quippe illam quoque comitem secum habuisse. Hanc ei suasisse, quom sex essent filii, duobus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente materia faceret, quem ipsi superantes effluerent. (3) Id fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse absumptos, reliquos vero una cum patre fuga servatos.

CVIII. Postquam in Ægyptum advenit, pœnasque de fratre sumpsit, tum vero multitudine hominum, quos e terris subactis adduxerat, ea in hunc modum usus est: (2)

ἐχρήσατο· (3) τοὺς τέ οἱ λίθους τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡραίου το ἱρὸν, ὄντας μεγάλῃ περιμέλει, οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλύσαντες, καὶ τὰς διώρυγας τὰς νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκάζοντο ὥρυσσον, ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἰγύπτον, τὸ πρὶν ἐοῦσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεῆ τούτων. (3) Ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἰγύπτου ἐοῦσα πεδιάς πᾶσα ἀνιππος καὶ ἀναμάζευτος γέγονε· αἷται δὲ τούτων αἱ διώρυγες γεγόνασι ἐοῦσαι πολλὰ καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. (4) Κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκείατο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι, ὅπως τε ἀπὶ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὕδατων πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ ῥεάτων ἀρροόμενοι. Τούτων μὲν δὴ εἵνεκεν κατετεμήθη ἡ Αἰγύπτου.

CIX. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίῳσι ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετραγώνῳ διδόντα, καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους ποιεῖσθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. (2) Εἰ δὲ τις τοῦ κλήρου ὁ ποταμός τι παρέλοιτο, ἔλθων ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσήμεναι τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἐπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ ἀναμετρήσοντας ὅσω ἑλάσσον ὁ ἕως γέγονε, ὅπως τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελέοι. (3) Δοκεῖ δὲ μοι ἐνθεῦτε γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν· πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες.

CX. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰγύπτῳσι Αἰθιοπίας ἤρξε· μνημόσυνα δὲ ἔλιπετο πρὸ τοῦ Ἡραίου ἀνδριάντας λιθίνους, δύο μὲν τριήκοντα πηγῶν, ἑωυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα, τοὺς δὲ παῖδας ὄντας τέσσαρας εἴκοσι πηγῶν ἕκαστον. (2) Τῶν δὴ ὁ ἱεὺς τοῦ Ἡραίου χρόνῳ μετέπειτε πολλῶν Δαρείων τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθε ἀνδριάντα, ὅς οὐ οἱ πεποιθῆσαι ἔργα οἷα περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ· Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου καὶ δὴ καὶ Σχύθας, Δαρεῖον δὲ οὐ δύνασθῆναι Σχύθας ἑλέειν· οὐκ ὦν δίκαιον εἶναι ἑστάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων μὴ οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοις. Δαρεῖον μὲν νῦν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

CXI. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιλὴν τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερόν, τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμίαν στρατηγὴν, συνενερχομένην δὲ οἱ τυφλὸν γενέσθαι διὰ τοῖνδε πρῆγμα. (2) Τοῦ ποταμοῦ καταλθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήγας, ὥς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος κυματὶς ὁ ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλεὺς λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλῇ χρησάμενον, λαβόντα αἰγυλὴν βάλειν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ, μετὰ δὲ αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλωθῆναι. (3) Δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλὸν, ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέ-

lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani templum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt qui traxerunt : iidemque canales cunctos, qui nunc in Aegypto sunt, coacti foderunt ; atque ita inviti quidem fecerunt, ut Aegyptus, quæ ante id tempus tota equis et plaustris opportuna fuerat, hoc commodo careret. (3) Nam ab illo tempore Aegyptus, tota licet plana et campestris, equis et plaustris inhabilis facta est : cuius rei causa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. (4) Regionem autem ita fossis discidit rex ille hac causa : quicumque ex Aegyptiis oppida habitant quæ non sunt ad fluvium sita, sed in media regione, hi, postquam recessit Nilus, aquæ inopia laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Hujus rei causa discissa est Aegyptus.

CIX. Porro hunc regem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes Aegyptios, singulisque sortem æqualem dedisse quadratam ; et ab hac sorte redditus sibi constituisse, imperato tributo quotannis pendendo. (2) Quod si de cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem adiens indicabat factum ; et rex, missis qui rem præsentem inspicerent, dimittenturque quanto minor factus fuerit ager, in posterum tributum partem pro portione remittebat. (3) Videturque mihi ex hoc negotio inventa esse geometria apud Aegyptios, indeque ad Græcos transiisse. Nam polum quidem (*instrumentum horologicum*) et gnomonem et duodecim diei partes a Babyloniis Græci acceperunt.

CX. Idem rex Sesostrius unus ex Aegypti regibus Aethiopiæ etiam regnum obtinuit. Monumenta autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani templum positas : quarum duæ, triginta cubitorum quæque, ipsius et uxoris referebant imagines ; tum quattuor, viginti cubitorum quæque, totidem numero filiorum. (2) Ante has statuas quum multo post tempore Darius Persa sibi vellet statuum ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Aegypto : Sesostri enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos Darius subigere non potuisset. Quare non esse æquum, ut ante illius monumenta statuum ponat is qui illius facta non superarit. Aiuntque Darium sacerdoti hæc dicenti ignovisse.

CXI. Sesostri vita functo, aiebant, regnum suscepisse filium ejus Pheron : eumque nullum militare facinus præclarum edidisse ; accidisse autem ei ut cæcus fieret, et quidem ob factum hujusmodi. (2) Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim pedum altitudinem, camposque inundasset, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen cepit. Ibi tunc regem hunc, improba vesania correptum, sumsisse spiculum et in medios fluminis gurgites conjecisse : dein protinus oculis cæpisse laborare, prorsusque usum oculorum amisisse. (3) Postquam decem annis cæcus fuisset, advenisse ei, undecimo anno,

σθαι οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας καὶ ἀναβλέψει γυναῖκός οὐρῶ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἐσωτῆς ἄνδρα μόνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἀπειρος. (4)

Ἔπειτα δὲ τὸν πρῶτος τῆς ἐσωτοῦ γυναῖκός πειρᾶσθαι, μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι ἀναβλέψαντα δὲ συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὐρῶ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίαν πόλιν, ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. Τῆς δὲ νιψάμενος τῷ οὐρῶ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. (5) Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγῶν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μαλίστα ἀξίον ἐστὶ εἶχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὁδολοῦς δύο λιθίνους, ἐξ ἑνὸς ἐόντα ἐκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἐκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

CXII. Τοῦτου δὲ ἐκέζεσθαι τὴν βασιλὴν ἔλεγον ἄνδρα Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνομα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἥφαιστειοῦ πρὸς νότον ἀνεμον κείμενον. Περιουχέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι, καλεῖται δὲ ὁ γῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον. (2) Ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πρωτέος ἱρὸν τὸ καλεῖται ξεινῆς Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρει, καὶ τὸν λόγον ἀκηκοῦς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί, καὶ διὰ ὅτι ξεινῆς Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρὰ ἐστί, οὐδαμῶς ξεινῆς ἐπικαλεῖται.

CXIII. Ἔλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ Ἑλένης γενέσθαι ὧδε· Ἀλεξάνδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλῶειν ἐς τὴν ἐσωτοῦ· καὶ μιν, ὡς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος, ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνεῖται ἐς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλεούμενον στόμα τοῦ Νείλου καὶ ἐς Ταριχέας. (2) Ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, τὸ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρακλῆος ἱρὸν, ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτε οὐκ ἄνθρωπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱρὰ, ἐσωτὸν δίδουσι τῷ θεῷ, οὐκ ἐξέστι τούτου ἀψασθαι. Ὁ νόμος οὗτος διατελεῖ ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. (3) Τοῦ ὧν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον, ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ κατηγοροῦν τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι, ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενελεων ἀδικίην. Κατηγοροῦν δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ οὐνομα ἦν Θῶνις.

CXIV. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην λέγουσαν τάδε, « ἥκει ξείνος γένος μὲν Τευκρῶς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἐσωτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε ταύτην ἄγων ἤκει καὶ

ex Buto oppido oraculi responsum, exactum esse pœne tempus; oculorum usum recepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mulieris, quæ non nisi cum suo marito coisset et cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. (4) Illum igitur ante omnia uxoris suæ urinam esse expertum; deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad extremum, postquam visum recepisset, mulieres cunctas, quarum experimentum fecerat, excepta una illa cujus urina lotus visum recepit, in unum oppidum congregasse, cui nomen nunc est Erythrobolus (*quasi Rubrum solum dices*) atque ita congregatas, subjecto igne, simul cum oppido concremasse: illam vero, cujus urina lotus visum receperat, in matrimonium duxisse. (5) Donaria autem, postquam oculorum calamitate est liberatus, quum alia in notabilioribus quibusque templis consecravit, tum, quod maxime memorari præ cæteris meretur, in Solis templo opera posuit spectatu digna, duo saxeos obeliscos, utrumque ex uno saxo, longitudine utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubitorum.

CXII. Huic in regnum successisse aiebant virum Memphiten, eum qui Græcorum sermone Proteus nominetur: cujus nunc delubrum est Memphi pulcrum admodum et eximie instructum, a Vulcani templo austrum versus situm. Circa delubrum illud Phœnices Tyrii habitant; vocaturque totus ille locus, Tyriorum astra. (2) Intra Protei delubrum ædes est, quæ vocatur Veneris Hospitæ: quam ego ædem Helenæ Tyndari filiz sacratam fuisse conjicio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam apud Proteum, tum vero etiam ob hoc ipsum cognomen Hospitæ Veneris: quotquot enim alia sunt Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen habeat.

CXIII. Dixerunt autem mihi sacerdotes, sciscitanti quæ ad Helenam spectant, gestam rem esse hunc in modum: Alexandrum, postquam Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed ubi in Ægæum pervenit, violenti ex adverso venti in Ægyptium mare eum compulerunt: inde, quum non remitteret vis ventorum, in Ægyptum pervenit, in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc vocatur, et ad Taricheas. (2) Erat autem in litore Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod si quis cujuscumque hominis servus profugerit, et deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit, hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quæ olim fuit, ad meam usque ætatem manet. (3) Ab Alexandro igitur famuli nonnulli, cognita lege quæ in hoc templo obtinet, deciscunt: sedentesque deo supplices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; omnemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Menelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt hæc autem quum sacerdotibus templi, tum præfecto hujus ostii, cui Thonis nomen erat.

CXIV. Quibus cognitis Thonis celeriter Memphin ad Proteum nuncios misit, qui hæc ei dicerent: Advenit huc peregrinus homo, natione Trojanus, qui in Græcia improbum facinus commisit: quippe hospitii sui uxorem decepit, eamque et ipsam et magnam simul rerum pretiosarum co-

πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπ' ἀνέμων ἐς γῆν ταύτην ἀπεινεῖς. Κότερα δὴτα τοῦτον ἐώμεν ἀσινέα ἐκπλώειν, ἢ ἀπελώμεθα τὰ ἔχων ἦλθε; » (2) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα τάδε, « ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασμένος ξεῖνον τὸν ἐωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ' ἐμέ, ἵνα εἰδῶσθι κοτὲ καὶ λῆξει. »

CXV. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει, μετὰ δὲ αὐτὸν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἱκέτας. (2) Ἀναχομισθέντων δὲ πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς τίς εἴη καὶ ὁκόθεν πλώωι. Ὁ δέ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὐνομα, καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγήσατο, ὁκόθεν πλώωι. (3) Μετὰ δὲ ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀλήθειαν, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἱκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. (4) Τέλος δὲ ὅτ' ἔσσι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι « ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσάμην, ὅς, ὡ καχίστε ἀνδρῶν, ξεινίων τυχὼν ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιτο· παρὰ τοῦ σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλ' ἀναπερώσας αὐτὴν οἶγαι ἔχων ἐκκλέψας· καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κερατῆσας ἤκεις. (5) Νῦν ὦν ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἡγῆμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοὶ προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλ' αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς δ' ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκείνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐτὸν δὲ σε καὶ τοὺς σούς συμπλόους τριῶν ἡμερῶν προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ἅτε πολεμίους περιέψεσθαι. »

CXVI. Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπείξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱερεῖς γενέσθαι· δοκέει δὲ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποίησιν εὐπρεπὲς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο, μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. (2) Δῆλον δὲ, κατὰ παρεποίησιν ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ ἀνεπόδισε ἐωυτόν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνέιχθη ἄγων Ἑλένην τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπείκετο. (3) Ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστηρίῳ· λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω·

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποῖκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδωνίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἤγαγε Σιδωνίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρὰ πόντον,
τὴν ὁδὸν ἦν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπᾶτέρειαν.

(4) Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ἐν τοισίδε τοῖσι ἔπει·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόοντα,
ἰσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην Θῶνος παράκοιτις

pīam secum vehens huc adpulit, ventorum vi hanc in terram compulsus. Huncce ergo sinemus illesum abire, an, quæ secum advexit, ei eripiemus? » (2) Ad hæc Proteus remittit nuncium, qui diceret : « Hunc hominem, quisquis est, qui hospitem suum tam nefaria injuria adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat. »

CXV. His auditis Thonis prehendit Alexandrum, navesque ejus retinet : dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. (2) Cuncti ubi advenerunt, quæsit ex Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit, patriæ dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenerit, exposuit. (3) Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione nec vera loquentem Alexandrum coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem aperuerunt. (4) Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit : « Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi ablatum meam terram accessisset, a te pro Græco illo penas sumpturus eram, qui, o hominum scelestissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbiissimum admisisti. Ad tui hospitis uxorem intrasti; et hoc flagitium non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti. Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui hospitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti. (5) Nunc, quoniam semper maximi duxi hospitem nullum occidere, mulierem quidem hanc atque opes non te sinam hinc abducere, sed hæc ego Græco illi servabo, donec ipse veniens recipere voluerit : tibi vero et navigationis sociis edico, ut intra triduum mea e terra in aliam navigetis : sin minus, pro hostibus vos habebō. »

CXVI. Hunc fuisse Helenæ apud Proteum adventum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi Homerus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam non similiter, atque altera narratio, qua est usus, accommodata esset epico carmini, idcirco eam omisisse, ita tamen ut significaret notam sibi eam fuisse. (2) Adparet hoc enim ex itinere ratione Alexandri, quam in Iliade ut episodivum posuit, (nec vero usquam alibi retractavit), ubi ait, quum per alia loca eum abreptum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phœnice adpulisse. (3) Meminit autem hujus rei in Diomedis fortibus factis, ubi hos posuit versus :

Picturata inerant ibi pallia, facta puellis
Sidonilis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

(4) Meminit in Odyssea quoque, his versibus :

Hæc Jove nata venena habuit multa arte parata,
fortia, quæ Polydamna sibi donaverat uxor

Αἰγυπτίῃ, τῇ πλείστα φέρει ζειδωρος ἀρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Καὶ τότε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει,

Αἰγύπτω μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἑκατόμβας.

(6) Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπειτα δηλοῖ ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἰγύπτου Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρῃ γὰρ ἡ Συρία Αἰγύπτω, οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδὼν, ἐν τῇ Συρίῃ οἰκεῖν.

10 CXVII. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα καὶ τότε τὸ χω-
ρίον οὐκ ἤχιστα, ἀλλὰ μάλιστα ὁῦλον ὅτι οὐκ Ὀμή-
ρου τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. Ἐν μὲν
γὰρ τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται ὡς τρίτος ἐκ Σπάρτης
Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην,
15 εὐαεῖ τε πνεύματι χρυσάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν
νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαίρει.

CXVIII. Εἰρομένου δὲ μεν τοὺς ἱρέας εἰ μάταιον
λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἰλίου γενέσθαι ἢ οὐ,
20 ἔφασαν πρὸς ταῦτα τάδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι
παρ' αὐτοῦ Μενέλεω· ἔλθειν μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης
ἀρπαγὴν ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ-
λὴν βοιωῦσα Μενέλεω, ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυ-
θεῖσαν τὴν στρατιὴν πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους,
25 σὺν δὲ σφί ἱέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· (2) τοὺς δ' ἐπέειτε
ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ
χρήματα τὰ οἱ οἶχτο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι-
κημάτων δίκας αἰτεῖν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν
λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτεν, καὶ ὁμνύοντας καὶ
30 ἀνωμοτῇ, μὴ μὲν εἶναι Ἑλένην μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ οὐκ
ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχυν τῶν Πρωτῆος δ' Αἰγύ-
πτιος βασιλεὺς ἔχει. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελασθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν οὕτω δὴ ἐπολιόρκεον, ἐς δ' ἐξέειλον·
35 ἔλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος οὐκ ἐφάνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ
πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν
Μενέλεω ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα.

CXIX. Ἀπικόμενος δὲ δ Μενέλεως ἐς τὴν Αἰγύπτου
40 καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀλήθειαν τῶν
πρηγμάτων, καὶ ξενίων ἤντησε μεγάλων καὶ Ἑλένην
ἀπαθεία κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐωυτοῦ χρή-
ματα πάντα. (2) Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέ-
λεως ἀνὴρ ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους· ἀποπλῶειν γὰρ ὥρ-
45 μημένον αὐτὸν ἴσχον ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ
πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λα-
βὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἔντομά σφρα
ἐποίησε. (3) Μετὰ δὲ ὡς ἐπάσιτος ἐγένετο τοῦτο ἐρ-
γασμέως, μισθθεὶς τε καὶ διωκόμενος οἶχτο φεύγων
50 τῆσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. Τὸ ἐνθεῦτα δὲ ὅκου ἐτρέ-
πετο, οὐκέτι εἶχον εἶπαι Αἰγύπτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν
ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπιστάσθαι, τὰ δὲ παρ' ἐωυτοῖσι γε-
νόμενα ἀτρέκως ἐπιστάμενοι λέγειν.

Thonis in Ægypto, cujus fert plurima mixtim
multa solum proba, multa etiam damno venepa.

Tum etiam hæc, eodem spectantia, Telemachos dicit Mene-
laus :

Hic etiam Ægypto di me tenuere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

(5) Quibus versibus declarat poeta, cognitum sibi fuisse
Alexandri, per maria errantis, adventum in Ægyptum :
confinis enim est Syria Ægypto : Phœnices autem, quorum
est Sidon, in Syria habitant.

CXVII. Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime
loco, ex Iliade appposito, clarum est, non esse Homerum
Cypriorum carminum auctorem, sed alium quempiam. Nam
in Cypriis Alexander memoratur tertio die Sparta Ilium cum
Helenæ pervenisse secundo vento usus, et mari tranquillo :
in Iliade vero ait poeta, errasse illum quum Helenam do-
mum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria
carmina.

CXVIII. Interroganti vero mihi, utrum vanum fictum-
que sit, an non, quod Græci de bello ad Ilium gesto nar-
rant, responderunt mihi hæc, quæ ex ipsius Menelai nar-
ratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post
Helenæ raptum exercitum ingentem Græcorum in terram
Trojanam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, ex-
scensione facta, positisque castris, missos esse Ilium legi-
tos, et in his ipsum Menelaum : (2) qui postquam murus
ingressi, repetiissent Helenam et opes ab Alexandro sub-
reptas, et satisfactionem injuriarum postulassent ; respon-
disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirma-
verint jurati et non jurati, non habere se Helenam nec opes
quæ repeterentur, sed esse ista omnia in Ægypto ; neque
æquum esse, se earum rerum causa satisfactionem dare,
quæ essent in Protei manibus, regis Ægyptii. (3) At
Græci, ab his se rideri existimantes, ea causa obsedis-
se urbem, donec cepissent. Capta urbe, quum nusquam
Helenam reperiretur, et eandem rem, quam antea, audiverant,
experirentur Græci ; sic deinde fidem priori sermoni ad-
hibentes, Menelaum ipsum ad Proteum miserunt.

CXIX. Menelaus ubi in Ægyptum pervenit, adverso
fluvio Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate,
insignibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam illa-
sam recepit, insuperque opes suas omnes. (2) Verumtamen
Menelaus, quamquam hæc omnia consecutus, inique cum
Ægyptiis egit. Nam quum proficisci vellet, nec per ventos
posset, longiore interposita mora, extremum rem adgressus
est impiam et nefariam : duos pueros sumsit hominum
indigenarum, eosque placandis ventis immolavit. (3)
Deinde postquam evulgatum est facinus, invisus Ægyptiis,
et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Libyam
versus iter intendens. Inde vero quoniam pervenerit, non
amplius dicere potuerunt Ægyptii : ista vero, quæ dixi,
partim sciscitando se cognovisse aiebant, partim apud se
gesta accurate cognita habere.

CXX. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῇ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 5 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος, εἴ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι ἦτο ἐκόντος γε ἢ ἐκόντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλα-
 10 βης ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι οἱ προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένην συνοικήῃ. (2) Εἰ δὲ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις
 15 ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι δτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἐτι πλεόνες τῶν παιδῶν μάχης γινομένης ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι ἐποιοῖσι χρεώμενον λέγειν, τούτων δὲ τοιού-
 20 των συμβαινόντων ἐγὼ μὲν ἔπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγέσθαι. (3) Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλῆτῃ ἐς Ἀλέξανδρον πε-
 25 ριχθεῖ, ὥστε γέροντος Πριάμου ἐόντος ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρῆγματα εἶναι, ἀλλ' Ἐκτωρ καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἔων ἐμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀπο-
 30 θανόντος παραλάμψεσθαι, τὸν οὐ προσήκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων ἰδίῃ τε αὐτῷ καὶ τοῖσι ἄλλοις
 35 πᾶσι Τρωσί. (4) Ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες, ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαι-
 40 μονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρίᾳ ἀπολόμηναι καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσῃσι, ὥς τῶν
 45 μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλα εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρα τῶν θεῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκεῖ εἰρηται.

CXXI. Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆτῃν Ῥαμφίνιτον ἔλεγον, ὃς μνημόσυνα ἔλιπετο τὰ προπύ-
 5 λαια τὰ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ὁφιαστείου, ἡντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἔοντας τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἰκοσι πηγέων, τῶν Αἰ-
 10 γύπτιοι τὸν μὲν πρὸς βορέεω ἐστειῶτα καλεῦσι θέρος, τὸν δὲ πρὸς νότον χειμῶνα· (2) καὶ τὸν μὲν καλεῦσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσι τε καὶ εὐ ποιεῦσι, τὸν δὲ χει-
 15 μῶνα καλεῦμενον τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. (1.) Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνα-
 20 σθαι ὑπερβαλέσθαι οὐδ' ἐγγὺς ἔλθειν. (3) Βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν οἰκοδο-
 25 μέσθαι οἰκημα λίθινον, τοῦ τῶν τοίχων ἓνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας ἔχειν. Τὸν δὲ ἐργαζόμενον ἐπιβου-
 30 λεύοντα τὰδε μηχανᾶσθαι, τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἑξαίρετον εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός. (4) Ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ
 35 οἰκεμα, τὸν μὲν βασιλέα θησαυρίζειν τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ, χρόνον δὲ περιόντος τὸν οἰκοδόμον περὶ τελευ-
 40 τῇ τοῦ βίου ἐόντα ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο), τούτοις δὲ ἀπηγῆσθαι ὥς ἐκείνων προσέων, ὅπως βίον ἀφθονον ἔχωσι, τεχνάσαιτο οἰκο-

CXX. Hæc mihi Ægyptiorum dixerunt sacerdotes : nar-
 rationi autem, quam de Helena fecerunt, ego etiam ipse
 5 adsentior, hæcce mecum reputans : si in Ilío fuisset He-
 lena, reddituros eam Græcia fuisse Trojanos, sive volente
 Alexandro, sive nolente. Nam profecto non ita mente caplus
 erat Priamus, neque cæteri illius propinqui, ut suis ipso-
 10 rum capitibus et liberis et universa urbe voluissent pericli-
 tari, quo Alexander Helenam haberet uxorem. (2) Quod
 si etiam initio ita secum statuissent, tamen deinde, post-
 quam et aliorum Trojanorum complures, quoties cum Græ-
 cis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quo-
 15 libet in proelio (si quidem epicorum poetarum narrationi
 fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt,
 his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus He-
 lenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Græcis hac
 conditione, ut præsentibus malis liberaretur. (3) Porro ne
 regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut quum
 senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit :
 20 sed Hector, et ætate major et longe illo vir fortior, in
 regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est
 consentaneum indulgere voluisse fratri injuste agenti,
 quum præsertim illius causa gravissima mala et privatim
 ipsum, et publice Trojanos omnes premerent. (4) Sed
 enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicenti-
 25 bus fidem non adhibuerant Græci : idque (ut dicam quod
 sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi,
 internecione pereuntes, testatum facerent hominibus, gra-
 ves injurias gravibus etiam penis vindicari a diis. Sed
 hæc quidem pro mea dixi opinione.

CXXI. Proteo in regno successisse memorarunt Rhampsini-
 tum : qui monumenta sui reliquit propylæa templi Vul-
 5 cani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylæo-
 rum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum
 magnitudine : quarum illam, quæ stat a septentrione, Æ-
 statem adpellant Ægyptii; alteram, quæ ad meridiem con-
 versa, Hiemem (2) et illam quidem, quam Æstatem vo-
 cant, adorant et donis placant; adversus illam, quæ Hiems
 nominatur, contrarium faciunt. (1.) Hunc regem, dixerunt,
 10 tantas opes possedisse tantamque vim argenti, ut postero-
 rum regum nullus, non dico superare eum opibus potuerit,
 sed ne prope quidem accedere. (3) Igitur in tuto reponere
 suas pecunias cupientem, conclave ædificandum curasse la-
 pideum. Cujus ædificii quum unus paries extrorsum spe-
 15 ctaret, eum cui mandatum opus erat, pecuniæ insidiantem,
 hocce esse machinatum : ex lapidibus unum ita parasse, ut e
 muro facile eximi posset a duobus aut etiam ab uno homine.
 (4) Absoluto ædificio, regem in illo divitias suas deposuisse.
 Interjecto autem tempore, quum is, qui conclave illud ædifi-
 20 caverat, prope vitæ finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in ædificando regis
 thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opu-

δομένω τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως· (6) σαφέως δ' αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες ταμίαι τῶν βασιλέως χρημάτων ἔσονται.

(7) Καὶ τὸν μὲν τελευτήσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχουσιν, ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. (II.) Ὡς δὲ τυγχεῖν τὸν βασι-

10 λέα ἀνοίξαντα τὸ οἶκον, θωμάσαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγεῖα, οὐκ ἔχειν δὲ ὄντινα ἐπαίτιται τῶν τε σημαντῶν ὄντων σώων καὶ τοῦ οἰκῆματος κεκλημένους. (7) Ὡς δὲ αὐτῶν καὶ δις καὶ τρίς ἀνοίξαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ

15 κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραίζοντας), ποιῆσαι μιν τάδε, πάγας προσταῖαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀγγεῖα ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν στήσαι. (8) Τῶν δὲ φωρῶν ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνου ἐλθόντων καὶ ἐσδύντος τοῦ τέτροτος αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγος προσῆλ-

20 θε, ἰθέως τὴν πύλιν ἐνέχεσθαι. (9) Ὡς δὲ γινώσκει αὐτὸν ἐν οἷον κακῶ ἦν, ἰθέως καλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσδύντα ἀποταμῆναι αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθῇ καὶ γνωρισθῇς ὅς εἴη προσταπολείει καὶ ἐκείνου. (10) Τῷ

25 δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα, καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον ἀπέναι ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ. (III.) Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἶκον ἐκπεπληγχοὶ ὄροντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πύλιν ἀνευ τῆς κεφαλῆς

30 ὄν, τὸ δὲ οἶκον ἀσινὲς καὶ οὔτε ἐσδόν οὔτε ἐκδύν οὐδεμίαν ἔχον. (11) Ἀπορεῖν δὲ μιν τάδε ποιῆσαι τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείχεος καταχερμάσαι, φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα ἐντεῖλαισθαι σφι, τὸν ἂν ἰδόντα ἀποκλαύσαντα ἢ κατοικισσάμενον, συλλα-

35 θόντας ἄγειν πρὸς ἐσωτῶν. (12) Ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν, λόγους δὲ πρὸς τὸν περιεόντα παῖδα ποιουμένην προσταῖσαι αὐτῷ, ὅτι τῷ τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ καταλύσας κοιμῆει· εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, δια-

40 πειλέειν αὐτὴν ὡς ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα μνηύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. (IV.) Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιεόντος παιδὸς καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν, ὅπως κατασκευασάμενον καὶ ἀσχοῦς πλῆσαντα οἴνου

45 ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἔπειτεν ἐλαύνειν αὐτοῦς· (13) ὡς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ἦν τὸν κρεμαμένον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσχῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους· ὡς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βρῶντα ὡς οὐκ ἔχοντα

50 πρὸς ὁμοίον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. (14) Τοὺς δὲ φυλάκους ὡς ἰδέειν πολὺν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγεῖα ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκχευόμενον οἶνον συγκομίζειν ἐν κέρδει ποιουμένους· τὸν δὲ διαλοιδορεῖσθαι πᾶσι ὁργὴν προσποιούμενον, παραμυθεύμενον

lentam haberent rem familiarem. (5) Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. (6) Hoc igitur vita functo, filios haud multo post operi admovisse manus : noctu ad regiam accedentes, lapidem in edificio a se inventum facili opera tractasse, multumque pecuniæ extulisse. (II) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque diminutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla januæ salva fuissent, et edificium clausum. (7) Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias (nec enim spoliare desiisse fures), hocce eum fecisse : laqueos confici jussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant pecuniæ, collocari. (8) Ventitasse dein, ut antea, fures : quorum quum irrepisset alter, et ad vas accessisset, continuo hunc laqueo esse captum. (9) Eundem vero, videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri significasse quid accidisset, jussisseque eum ut continuo ipse irreperet, sibi caput abscinderet; ne, sese conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset periturus. (10) Et illum, probato hujus consilio, fecisse ut jusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum abiisse, caput fratris asportantem. (III.) Ut illuxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, conspecto corpore furis laqueo constricti et capite carentis, quum præsertim illæsum ædificium, nullumque vel introitum vel exitum videret. (11) Itaque hærentem animo, hocce fecisse : cadaver furis ex muro suspendisse, adpositisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad se adducerent. (12) Interim suspensio furis cadavere vehementer dolentem matrem, collatis cum superstite filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et sibi adferre conaretur; adjecisseque minas, eam rem si ille neglexisset, regem se aditurum, ipsumque, ut qui illius pecunias habeat, delaturum. (IV.) Ita asperse a matre acceptum filium superstitem, postquam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum excogitasse hujusmodi : instructis asinis utres imposuisse vino plenos, eosque per viam publicam agitasse; (13) quumque prope locum fuisset ubi erant cadaveris suspensi custodes, attractos duos aut tres utrum pendulos petiolas solvisse; tum, effluente vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi incertum, ad quemnam ex asinis primum se converteret. (14) Custodes, multum fluere vini videntes, in viam concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem, vehementer iratum simulantem, maledictis eos lacerasse. Custodibus

δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων ἄρῳ πρὶν εἶναι προσποιέσθαι καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς, τέλος δὲ ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ κατασκευάζειν. (15) Ὡς δὲ λόγους τε πλεῖνας ἐγγίνεσθαι καὶ τινα καὶ σκῶψαι μιν καὶ ἐς γέλωτα παραγαγέσθαι, ἐπιδούναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν καὶ κελεύειν μετ' ἐσωτῶν μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ καὶ καταμῖναι. (16) Ὡς δὲ μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδούναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν· δαψιλῆ δὲ τῷ ποτῷ χρῆσθαι τοὺς φυλάκους ὑπερμεθυσθῆναι καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ ἐνθά περ ἔπινον κατακλιθεῖναι. (17) Τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσαι καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηϊόας, ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελεύειν ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. (V.) Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλθῃ τοῦ φωρὸς ὁ νέκυσ ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· (18) πάντας δὲ βουλόμενον εὐρεθῆναι, ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν θυγατέρα τὴν ἐσωτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντεϊλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέχεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ· (19) Ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκεν ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπή τοῦ βασιλέως περιγενέσθαι ποιεῖν τάδε· νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὄμῳ τὴν χεῖρα ἵνα αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ, ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτεύμενον τὰ περ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγγέσθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασμένην ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τὸν βασιλέως ὑπὸ πάγης ἀλόνοτος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν, σοφώτατον δὲ ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. (20) Τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ· τὸν δὲ φῶρα ἐν τῇ σκότει προτεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ ἐπιλαβομένην ἔχειν, νομίζουσαν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ οἴχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα. (VI.) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀνηγεῖσθαι, ἐκπεπληγῆναι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τάνθρωπου, τέλος δὲ διαπύμπτοντα ἐς πάσας τὰς πόλεις ἐπαγγέλλεσθαι ἀδεαῖαν τε διδόντα καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἐσωτοῦ. (21) Τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα ἔλθειν πρὸς αὐτὸν, Ῥαμψίνιτον δὲ μεγάλως θαμνάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσαι ὡς πλείστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπῳ· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ Αἰγυπτίων.

CXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλέα ζῶντα καταθῆναι κάτω ἐς τὸν οἶον Ἕλληνες αἰδῶν

vero eum consolantibus, paulatim mitigari simulantem, ab ira remisisse, denique a media via exegisse asinos, eosque rursus instruxisse. (15) Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuisset, dono eum illis dedisse unum ex utribus : et illos e vestigio discumbentes compotationi animum adplicuisse, ipsumque adsumsisse et hortatos esse, ut secum maneret compolaretque : et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. (16) Qui quum inter potandum comiter amplecterentur hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse : et copioso potu utentes custodes ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. (17) Tum vero, nocte jam multum progressa, hunc fratris corpus solvisse, et custodem dextras genas contumeliæ causa rasisse, denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (V.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, ægerrime tulisse; (18) cupientemque quoquo modo reperire quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse aiunt, mihi non credibile : filiam suam jussisse in lupanari sedere, cunctosque homines pariter admittere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque quid sit quod et callidissimum et improbissimum in vita patriverit : quodsi quis narrasset ea quæ circa furem accidissent, hunc prehenderet, neque egredi pateretur. (19) Jussis patris quum morem gereret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius rei causa hæc fierent, cuperetque regem superare versutia, hæc fecisse : recens mortui hominis amputasse in humero manum, eaque sub pallio abscondita ad regis filiam intrasse; tum ab ea interrogatum sicuti alii quoque, respondisse, improbissimum se facinus patrasse, quum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver suspensum fratris solvisset. (20) Tum illam, his auditis, prehendisse hominem : at furem illi in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum puella prehenderet, manum illius ipsam se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per januam egressum profugisse. (VI.) Postquam igitur et hæc regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutia et audacia hominis. Ad extremum, circummissis per opida præconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adjecturum homini, si in conspectum suum venisset. (21) Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse : Rhampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo : Ægyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Ægyptiis.

CXXII. Post hæc eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Græci inferos putant esse, descendisse,

νομίζουσι εἶναι, καὶ κεῖθι συγχυθεύειν τῇ Δήμητρί, καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ μιν πάλιν ἄνω ἀπικέσθαι δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμφινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἐφραξαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελείοντας αὐτούς· οὐ μέντοι εἶτε δι' ἄλλο τι εἶτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι ἔγω λέγειν. (3) Φᾶρος δὲ αὐτῇμερὸν ἐξυφνήσαντες οἱ ἱρέες κατ' ὧν ἐδῆσαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσιν ἐς ἱρὸν Δήμητρος αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὅπισω. (4) τὸν δὲ ἱερεῖα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου, καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον.

CXXIII. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοις χρᾶσθαι δεῖν τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑποκίεταί ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκάστων ἀκοῇ γράφω. Ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. (2) Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπαντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνειν, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι. (3) Τοῦτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἕλληνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐσωτῶν ἐόντι· τῶν 30 ἐγὼ εἰδώς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

CXXIV. Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλεὺς εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν ἔλεγον καὶ εὐθενεῖν Αἰγυπτῶν μεγάλως, μετὰ δὲ τούτων βασιλεύσαντά σφεν Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι· κατακληψάντα γάρ μιν πάντα τὰ ἱρα πρῶτα μὲν σφεῶς θυσιῶν ἀπέρχαι, μετὰ δὲ ἐργάζεσθαι ἐσωτῷ κελεύειν πάντας Αἰγυπτίους. (2) Τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι ἐκ τῶν λιθοτομείων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λίθους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν 10 ποταμὸν πλοίοις τοὺς λίθους ἐτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι καὶ πρὸς τὸ Λιθυκὸν καλούμενον οὖρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. Ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. (3) Χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ ληρῷ δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὑδοῦ 15 κατ' ἡν ἔλκον τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέμῳ ἔλασσον τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖν (τῆς γὰρ μήκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι, εὖρος δὲ δέκα ὀργυαί, ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῆς, ὀκτὼ ὀργυαί, λίθου τε ἕστοῦ καὶ ζώων ἐγγεγλυμμένων 20 νυν), ταῦτα τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἐστάσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο οἰκίας ἐσωτῷ ἐν νήσῳ, διωρυχα τοῦ Νείλου ἔσπαργων. (4) Τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευσμένη, τῆς ἐστὶ

ibique cum Cerere alea luisse, et partim victorem, partim etiam ab illa victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. (2) Ab hoc Rhampsinito descensu ad inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi mea etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causa celebretur, an alia, adfirmare non possum. (3) Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitra obligant oculos, eumque in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. (4) Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere.

CXXIII. Jam utatur his, quæ Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc historiam propositum est, ut ea scribam quæ a quibusque memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. (2) Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hanc doctrinam traderent: esse animam hominis immortalem; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absolvi tribus annorum millibus. (3) Hoc placito usi sunt deinde nonnulli e Græcorum philosophis, alii prius, alii posterius, tamquam suum esset inventum: quorum ego nomina, mihi quidem cognita, literis non mando.

CXXIV. Usque ad Rhampsinitum igitur valuisse, dixerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud eos tenentem Cheopem omni nequitia esse grassatum. Clausis enim templis omnibus, primum sacrificiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos jussisse sibi opus facere: (2) aliis adsignatum fuisse, ut ex lapacidinis quæ sunt in Arabio monte, ex his lapides traherent usque ad Nilum; aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos lapides illos exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant pervices, quolibet trimestri, centena hominum millia. (3) Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, per quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsa pyramide: (est enim longitudo viæ quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur munienti viæ insumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insula, fossa ex Nilo introacta. (4) In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumtos. Quadrata illius forma

πανταχῇ μέτωπον ἕκαστον ὁκτὼ πλέθρα εὐρύσεως τετραγώνου καὶ ὕψος ἴσον, λίθου δὲ ἕσπετος τε καὶ ἀρμυμένου τε μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἰσάσων.

5 CXXV. Ἐποικήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς, ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροις κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι. (2) Τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπέειτε ἐποίησαν αὐτὴν, ἥειρον τοὺς ἐπιλοιπούς λίθους μηχανῶσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι, χαμᾶθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν ἀείροντες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, ἐς ἐτέρην μηχανὴν ἐτίθετο ἐστῆσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου, ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἰλκετο στοῖχον ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. (3) ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τσαυταὶ καὶ μηχαναὶ ἦσαν, εἴτε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν εὐῶσαν μίαν τε καὶ εὐβάστακτον μετεφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' αἰσώτερα, κατὰ πρῶτα λέγεται. (4) Ἐξεποικήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα, μετὰ δὲ τὰ ἐχόμενα τούτων 30 ἐξεποίησαν, τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. (5) Σοσμήνται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι ὅσα ἐς τε συρμαίνην καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀνασιμῶνται τοῖσι ἐργαζομένοις· καὶ ὥς ἐμὲ εὖ μεμνησθαι τὰ δ' ἐρμηνεύς μοι ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα ἔφη, ἐξακόσια καὶ χίλια 35 ἐπιλεγόμενα ἀργυρίου τετελεσθαι. (6) Εἰ δ' ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κῶσα οἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἐς τε σίδηρον τῶν ἐργάζοντο, καὶ σιτήν καὶ ἐσθῆτα τοῖσι ἐργαζομένοις; ὁκότε χρόνον μὲν οἰκοδόμουν τὰ ἔργα τὸν εἰρημένον, ἄλλον δὲ, ὥς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἔταμνον καὶ ἦγον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον.

CXXVI. Ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν Χέοπα κακότητος ὥστε χρημάτων δεόμενον τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ 36 κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος προστάξει πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκοσονδή τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο γε ἔλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοσθῆναι μνημῆιον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἕκαστον δέεσθαι ὅπως ἂν αὐτῇ 40 ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἐργοῖσι δωρέοιτο. (2) Ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἐμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος, τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον ὄλου καὶ ἡμίσεως πλέθρου.

46 CXXVII. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔετα, τελευτήσαντος δὲ τούτου ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆγην τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρήνα· καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ τὰ τε ἄλλα καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν 50 τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν· (2) οὔτε γὰρ ὑπεσιτο οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νεῖλου διώρυξ ἦκει ἐς αὐτὴν ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέρην βρούσα· δι' οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι

HERODOTUS.

est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensura: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus.

CXXV. Est autem sic constructa hæc pyramis: statim in modum graduum quibus scalæ adscenduntur, quos gradus alii pinnas, alii arulas vocant. (2) Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinæ imponebatur, quæ in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem super alia machina; (3) nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinæ erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex uno ordine in alterum promovebant, quoties lapidem in altum tollere vellent: nam in utramque partem, quemadmodum traditur, dictum a nobis esto. (4) Perfici autem cœptum est opus a summo; dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extremum imam partem et terræ proximam perforerunt. (5) Scripto autem in pyramide consignatum est literis Ægyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fecerunt: et recte memini quæ mihi dixit interpres, quum scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcentorum talentorum argenti. (6) Quodsi ita est, quanta putabimus impensa fuisse alia, in ferrum, quo usi sint ad opus faciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operariorum? quandoquidem tantum temporis, quantum dixi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum temporis, ut ego arbitror, cædendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossæ subterraneæ conficiendæ.

CXXVI. Eo autem flagitii processisse Cheopem dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari jussisset considerare, et pecuniæ summam quantamcumque posset conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: (2) ex illisque lapidibus, dixerunt, extructam esse pyramidem quæ in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cujus quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta.

CXXVII. Cheopem hunc dixere Ægyptii regnasse annos quinquaginta; eique defuncto successisse in regnum fratrem ejus Chephrenem. Hunc quum in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fratrem, tum etiam pyramidem extruxisse. Et hæc quidem pyramis mensuram prioris illius non exæquat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) (2) neque enim cameras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata in hanc inferne iuffuit, sicut in illam, in qua Nilus per canalem murario opere constructum insulam cir-

κείσθαι Χέοπα. (3) Ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσερράκοντα πόδας ὑπόδας τῆς ἐτέρης τῷτὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδομήσε. Ἔστῃσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρω 5 τεραί, μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὕψηλα. Βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χερφῶνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα.

CXXVIII. Ταῦτα ἔξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοίχθῃναι. 10 Τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ χάριτα ἐθέλουσι Αἰγύπτιοι οὐνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλεῦσι ποιμένος Φιλίτιος, δις τοῦτον τὸν χρόνον ἐνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

CXXIX. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι Αἰγύπτου 16 Μυκερίνον ἔλεγον Χέοπος παῖδα, τῇ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν, τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοίξαι καὶ τὸν λῆον τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας, δίκας δὲ σφὶ πάντων βασιλέων δικαιοτάτας κρίνειν. (2) Κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον 20 ἀπάντων ὅσοι ἦδ' βασιλεῖς ἐγένοντο Αἰγυπτίων αἰνεοῦσι μάλιστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. (3) Ἔόντι δὲ ἡπίω τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιήτας καὶ 26 ταῦτα ἐπιτηδεύοντι πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγτέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὸ μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. (4) Τὸν δὲ ὑπεραλγῆσαντὰ τε τῷ περιεπεπώκει προήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιῆσθαι βούν ξυλίνην 30 κοίλην, καὶ ἔπειτεν καταχρυσώσαντά μιν αὐτὴν ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι αὐτὴν δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγτέρα.

CXXX. Αὕτη ὣν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐξέμελλεν φανερῇ, ἐν Σαῖ μὲν πόλει ἐῴυσα, κειμένη 35 δὲ ἐν τοῖσι βασιληίοισι ἐν οἰκίματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. (2) Ἀγχοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκίματι εἰκόνες τῶν παλλακῶν τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὥς 40 ἔλεγον οἱ ἐν Σαῖ πόλει ἱρέες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινον κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα καὶ γυμναὶ ἐργασμέναι· αἵτινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἶπαι πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα.

CXXXI. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης 45 καὶ τῶν κολοσσῶν τόνδε τὸν λόγον, ὡς Μυκερίνος ἡράσθη τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς καὶ ἔπειτεν ἐμίγη οἱ ἀκούση· μετὰ δὲ λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγατο ὑπ' ἄγχεος, ὃ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ, ἢ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγτέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας, καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι 50 πεποθυίας τὰ περ αἱ ζωαὶ ἔπαθον. (2) Ταῦτα δὲ λέγουσι φλυαρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω· τὰ τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ὠρόμεν, διὲν ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβε-

cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. (3) Extruxit autem hanc, magnæ pyramidi proximam, quadraginta pedibus illa minore : primus lapidum ordo Æthiopico lapide variegato substructus. Ambæ super eodem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos sex et quinquaginta.

CXXVIII. Hos centum et sex annos numerant Ægyptii, quibus per Ægyptum omne genus malorum invaluerit, clausaque templa per tantum temporis spatium non fuerint aperta. Istorumque regum odio nomen etiam eorum nolunt fere memorare; sed pyramides etiam illas vocant pastoris Philitis, qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

CXXIX. Post hunc regnasse in Ægypto dicebant Mycerinum Cleopis filium. Huic patris displicuisse facta : itaque et templa eum aperuisse, et populo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quisque negotiis et sacris operam daret : jusque etiam illis æquissimæ regum omnium dixisse. (2) Hac etiam ex parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot Ægypti reges umquam fuere, extollunt : nam et alioquin ex æquo judicasse causas, et si quis de sententia ab illo lata esset conquestus, ei de suo ultro donare solitum, quo iram illius mitigaret. (3) Ita quum mitis adversus cives esset Mycerinus, talibusque uteretur institutis; primam ei calamitatem accidissem mortem filiæ, quam unicam domi sobolem habebat. (4) Ea calamitate in quam inciderat vehementer adflctum, quum vellet excellentiori quadam ratione sepelire filiam, concientiendam curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepelivisse.

CXXX. Bos ista non sub terra est condita, sed mea adhuc ætate in propatulo erat, in Sai oppido in regia posita, eleganti in conclavi : et quotidie apud illam sufficientia cujusque generis adolentur, et singulis noctibus pernox ardet lucerna. (2) Prope bovem illam, in alio conclavi, stant imagines pellicum Mycerini, ut dicebant qui in Sai oppido sunt sacerdotes : stant certe ibi lignæ colossi, forma muliebri, numero fere viginti, nudis corporibus : quænam autem illæ sint, dicere non possum, nisi quæ narrantur.

CXXXI. Sunt autem qui de bove illa et de colossis istis hæc narrant : Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intulisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse; matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidissent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum idem accidissem quod ipsæ vivæ passæ essent. (2) Hæc vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera, tum hoc de manibus colossorum : hoc enim nos etiam vidimus, vetustate temporis

βλήχασαι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτῶν ἐφαίνοντο εἶναι ἔτι καὶ ἐς ἐμέ.

CXXXII. Ἡ δὲ βοὺς τὰ μὲν ἄλλα κατακέρυπται φοινικῶν εἴματι, τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσωμένα παγρεῖ κάρτα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κερῶν δὲ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεισι χρύσεος. Ἔστι δὲ ἡ βοὺς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη, μέγας δὲ ὅση περ μεγάλη βοὺς ζωή. (2) Ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα, ἑπεὶ ἂν τύ-
πῳ πῶνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ οὐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιοῦτῳ πρήγματι. Τότε οὖν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς· φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποδηήσασθαι ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἀπαξ μιν τὸν ἥλιον κατιδέειν.

CXXXIII. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος δεύτερα τοῦτῳ τῷ βασιλεῖ τὰδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς μέλλοι ἐξ ἔτεα μῶνον βιοῦς τῷ ἐδόμοι τελευτήσιν. Τὸν δὲ δεινὸν ποιησάμενον πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδισμα, ἀντιμεψόμενον
ὅτι ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτερως ἀποκληῖσαντες τὰ ἱρὰ καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἔων μέλλοι ταχέως οὕτω τελευτήσιν. (2) Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν λέγοντα τούτων
εἶνεκεν καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον· οὐ γὰρ ποιήσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἰγυπτὸν κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας μαθέειν τοῦτῳ, ἐκείνων δὲ οὐ. (3) Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερίνον,
ὡς κατακεκριμένον ἦδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλαα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι ἐνηθητήρια ἐπιτηδεύματα. (4) Ταῦτα δὲ ἐμνη-
σαντο θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυώδεκα ἔτεα ἀντ' ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιέμεναι.

CXXXIV. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος κατελίπετο, πολλὸν ἐλάττω τοῦ πατρὸς, εἰκοσι ποδῶν καταδέουσιν κώ-
λον ἕκαστον τριῶν πλέθρων εὐρύσεως τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί φασι Ἑλλήνων Ῥοδῶπιος ἑταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. (2) Οὐδὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν αὐτοὶ ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέ-
θεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδας ἀναριθμητοὶ ὡς λόγῳ εἶπαι ἀνασιμῶνται· πρὸς δὲ ὅτι κατ' Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμαζούσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐ κατὰ τοῦτον· (3) ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὑστερον τούτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας
λοιπομένων ἦν Ῥοδῶπις, γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηίκης, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡρακλειτοπόλιος ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσιώπου τοῦ λογοποιοῦ. (4) Καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῆδε οὐκ ἥμισυ· ἔπειτα γὰρ πολλὰκις κηρυσσάντων Δελφῶν ἐκ θεοπρο-

decidisse illis manus, quæ etiam nunc ad pedes imaginum jacentes conspiciuntur.

CXXXII. Bos autem quum reliquum corpus tectum habeat purpureo pallio, collum et caput ostendit denso adinodum auro inauratum : inter cornua eminet circulus solis aurea imagine figuratus. Non stat recta bos, sed genubus incumbens : magnitudo quanta magnæ bovis vivæ. (2) Quotannis semel extra conclave effertur : quando plangunt Ægyptii deum illum, cujus nomen in tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lucem proferunt : dicunt enim, morientem filiam orasse patrem Mycerinum, ut semel in anno solem adspicere sibi liceat.

CXXXIII. Post filiæ mortem accidisse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem hanc : oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adlatum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum, septimo vitam finiturum. Tum illum, ægerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque etiam homines perdidissent, tamen longum in tempus produxissent vitam ; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. (2) Super hac alterum ei responsum ab oraculo esse editum : hac ipsa caussa propere finiturum vitam, quod ea, quæ in fatis fuissent, non fecisset ; debuisse enim Ægyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta : et duos reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. (3) His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se jam pronunciatam cognovisset, multas parari jussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse, voluptatibusque, nec die nec nocte ulla intermissa, indulsisse, per amœna inferioris Ægypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. (4) Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

CXXXIV. Idem Mycerinus pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem ea quam pater extruxerat, unoquoque quattuor laterum ducentos octoginta pedes metiente : usque ad dimidiam altitudinem Æthiopicus lapis est. Hanc pyramidem Græcorum nonnulli dicunt esse Rhodopidis meretricis ; non recte memorantes. (2) Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quænam mulier fuerit Rhodopis : alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quæ innumeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat : ignorareque eosdem adparet, regnante Amasi floruisse Rhodopin, non hujus regis ætate. (3) Per multis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit Rhodopis ; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samit, Hephæstopolios filii, conserva Æsopi ejus qui fabulas fecit. (4) Nam et Æsopum Iadmoni servisse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex oraculi effato sapius proclama-

πίου δς βούλοιο ποινήν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀναλίσθαι, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς ἄλλος Ἰάδμων ἀνείλετο. Οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.

- 6 CXXXV. Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπίκετο Ξάνθω τοῦ Σαμίου κομισάντος, ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπ' ἀνδρὸς Μυτιληναίου Χαράξου τοῦ Σκαμανδρωνῶντος παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφῶς τῆς μουσοποιού. (2) Οὕτω δὲ ἡ Ῥοδῶπις 10 ἡλευθερώθη, καὶ κατέμεινε τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάρτα ἐπαφροδίτος γενομένη μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιος, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. (3) Τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἔστι ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, 15 οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. Ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆτιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πόνημα ποιησαμένη τοῦτο τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλω ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐωυτῆς. (4) Τῆς ὡν δεκάτης 20 τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀφελοῦς βουπύρους πολλοὺς σιθῆρους, ὅσων ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς οἱ καὶ νῦν ἐτι συννεύονται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίοι ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. (5) Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυκρατί ἐπαφροδίτοι γίνε 25 σθαι αἱ ἑταῖραι· τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅς ἐ δὲ λόγος, οὕτω δὲ τι κλεινὴ ἐγένετο ὥς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὐνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν Ἀρχιδίκη, αἰδῖμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἔσπον δὲ τῆς ἐτέρας περιεσχέ 30 νευτος. Χάραξος δὲ ὥς λυσάμενος Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε ἐς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδῶπιος μὲν νυν περὶ πέπαυμαι.

- CXXXVI. Μετὰ δὲ Μυκερίνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱέρεις Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον 35 ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἕοντα πολλῶν τε κάλλιστα καὶ πολλῶν μέγιστα· ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους καὶ ἄλλην ὅσιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ μακροῦ μάλιστα. (2) Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἔλεγον 40 ἀμιζίης ἐούσης πολλῆς χρημάτων γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος· (3) προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νόμῳ τὸνδε, τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης, τῷ δὲ ὑποτι 45 θέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον τήνδε ἐπεῖναι ζημίην μὴ βουλομένην ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μήτ' αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῷῳ τάφῳ μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενί, μήτ' ἄλλον μηδέναν τῶν ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. (4) Ὑπερβαλέσθαι δὲ 50 βουλόμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύπτου μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι ἐκ πλίνθων ποιήσαντα, ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα ἐστὶ τὰδε λέγοντα, « μὴ με κατονοσθῆς πρὸς τὰς λιθῖνας πυραμίδας· πρόχῳ γὰρ αὐτέων

sent, si quis vellet pœnam repetere cædis Æsopi, nemo alius, qui illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Æsopus fuerat.

CXXXV. Rhodopis vero in Ægyptum venit, adducta a Xantho Samio : adducta vero ut quæstum corpore faceret, magno pretio redempta est a cive Mytilenæo Charaxo, Scamandronymi filio, fratre Sapphus poetrix. (2) Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Ægypto : quumque venusta admodum esset, opes sibi comparavit magnas, ut quæ Rhodopidis essent, nec vero ut quæ ad pyramidem extruendam talem sufficerent. (3) Nam, cujus opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cui-cumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Græcia relinquere, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. (4) Ex decima opum igitur suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam ei licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea, eaque Delphos misit : quæ etiam nunc in unum coacervata conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius ædis sacræ. (5) Solent autem Naucrati versari venustæ meretrices : nam et hæc, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Græcis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen : et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Græciam est nobilitata ; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mytilenen reversum, multis conviciis Sappho in carminibus insectata est. Sed hæc de Rhodopide hactenus.

CXXXVI. Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ægypti regem fuisse Asychin, a quo constructa ad Vulcani templum propylæa orientem solem spectantia ; longe ea pulcherrima et longe maxima. Habent enim omnia quidem propylæa et figuras insculptas, et infinitam ædificiorum varietatem ; hæc autem, omnium maxime. (2) Hoc, aiebant, regnante, quum magna in commerciis esset inopia pecuniæ, legem latam esse Ægyptiis, uti, qui patris cadaver pignori daret, ei æs alienum crederetur : (3) adjectamque ei legem esse hanc, ut, qui dedisset æs alienum, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus esset illius qui accepisset : si quis vero, qui illud pignus dedisset, debitum solvere nollet, ei hanc irrogatam esse pœnam, ut nec ipse, quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in alio ullo sepeliatur, nec ei licitum quemquam suorum, qui defunctus esset, sepelire. (4) Superare autem cupientem hunc regem eos qui ante ipsum in Ægypto regnassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi insculpta, in hanc sententiam : « Ne me conferens cum lapideis pyramidibus contemnas : tanto enim illas antecello,

τοσούτον ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν ἄλλων θεῶν· κοντῷ γὰρ ὑπο-
 τύπτοντες ἐς λίμνην, ὅ τι πρόσχοιτο τοῦ πηλοῦ τῷ
 κοντῷ, τοῦτο συλλέγοντες πλίνθους εἵρυσαν καὶ με-
 τρώπῃ τοιοῦτῃ ἐξεποίησαν. ὁ τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀπο-
 8 δέξασθαι.

CXXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι ἄνδρα
 τυφλὸν ἐξ Ἀνυσίου πόλιος, τῷ οὖνομα Ἄνυσιν εἶναι.
 Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἰάσασαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ
 πολλῇ Αἰθιοπίας τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα.
 10 (2) Τὸν μὲν δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ
 ἔλα, τὸν δὲ Αἰθιοπία βασιλεύειν Αἴγυπτου ἐπ' ἔτεα
 πενήτηκοντα, ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι· ὅκως τῶν
 Αἴγυπτιῶν ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα
 ἐθέλειν, τὸν δὲ κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ
 16 δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἐσωτῶν
 πόλει, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. (3) Καὶ οὗτοι
 εἰ αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον
 ἐγώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων ἐπὶ Σισώ-
 20 στριος βασιλέως, δεύτερα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθιοπὸς καὶ
 κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. (4) Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων
 τασομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολλῶν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ,
 μάλιστα ἡ ἐν Βουβάστι πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν
 ἐστὶ Βουβάστιος ἀξιαπηγνέτατον· μέζω μὲν γὰρ ἄλλα
 καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρά, ἡ δὲ ὅν δ' ἰδέσθαι οὐδὲν
 26 τούτου μᾶλλον. Ἡ δὲ Βουβάστις κατ' Ἑλλάδα γλῶσ-
 σάν ἐστι Ἀρτεμῖς.

CXXXVIII. Τὸ δ' ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. Πλὴν τῆς
 ἐσοδοῦ τὸ ἄλλο νηὸς ἐστὶ· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες
 ἐσέχουσι οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἀχρι τῆς ἐσό-
 30 δου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρη ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ
 δὲ τῇ, εὐρὸς ἑοῦσα ἑκατέρη ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κα-
 τάκτιος. (2) Τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπῆχεσι ἐσκευάσθαι ἀξίοισι λόγου.
 Ἐὐὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρὸν κατορᾶται πάντοθεν
 36 περιμένον· ὅτε γὰρ τῆς πόλεως μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκινημένου ὥς ἀρχῇθεν ἐποίηθη, ἔσποντον
 ἐστὶ. (3) Περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασιτὴ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποις, ἐστὶ δ' ἐσωθεν ἄλσος δενδρόνων μεγίστων πεφυ-
 τευμένων περὶ νῆον μέγαν, ἐν τῷ δὴ τὸ γαλμα ἐνὶ εὐρὸς
 40 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ πάντῃ σταδίου ἐστὶ. (4) Κατὰ
 μὲν δὴ τὴν ἐσοδὸν ἐστρωμένη ἐστὶ δδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου
 τρεῖς μάλιστα κῆ, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡμῶν, εὐρὸς δὲ ὥς τεσσάρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμῆω
 46 ἱρὸν. Τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω ἔχει.

CXXXIX. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθιοπὸς
 ὧδε ἔλεγον γενέσθαι, ὅπῃ ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγόνδε ἰδόντα
 αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα
 συμβουλευεῖν τοὺς ἱέρας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα
 50 πάντας μέσους διαταμέειν. (2) Ἰδόντα δὲ τὴν ὄψιν
 ταύτην λέγειν αὐτὸν ὥς πρόφασιν οἱ δοκεῖοι ταύτην τοὺς
 θεοὺς προδεικνύειν, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρά κακὸν τι
 πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσιν
 ταῦτα, ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον δόσων

quanto reliquos deos Juppiter. Nam conto in paludis fun-
 dum subacto, quidquid luti conto adhesit colligentes, inde
 lateres duxerunt : atque hoc modo me perfecerunt. » Hæc
 ab illo gesta.

CXXXVII. Post hunc vero regnasse virum cæcum ex A-
 nysii oppido, cui nomen Anysis. Hoc regnante, ingenti ho-
 minum manu Ægyptum invasisse Æthiopes et Sabacon,
 regem Æthiopum. (2) Cæcum igitur hunc fuga se in palu-
 des recepit, Æthiopemque in Ægypto regnasse annos
 quinquaginta; intra quos annos gesta ab eo esse hæcce :
 quoties aliquis Ægyptiorum quidpiam deliquisset, nullum
 eorum voluisse capite plectere; sed pro ratione delicti sen-
 tentiam pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. (3) Atque ita
 sublimiora etiam facta sunt oppida : etenim primo adgesta
 fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas effoderant;
 dein iterum sub Æthiope admodum quidem sunt exaltata.
 (4) Præ cæteris autem oppidis Ægypti, quorum omnium
 exaltatum est solum, maxime, ut mihi videtur, adgesta terra
 est ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia quidem
 templa ampliora et sumtuosiora; sed ad aspectum nullum hoc
 jucundius. Est autem Bubastis, Græcorum sermone,
 Diana.

CXXXVIII. Cujus templum ita comparatum est. Præ-
 ter introitum, reliquum totum insula est : fossæ enim ex
 Nilo adductæ non miscuntur altera alteri, sed utraque
 usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere,
 altera ab altero circumfluens; utraque centum pedes patens
 in latitudinem, arboribus inumbrata. (2) Propylæa ad qua-
 draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubita-
 libus memoratu dignis ornata. Quam sit templum in me-
 dia urbe, undique conspicitur ex toto circuitu : nam quum
 oppidi solum aggere aggesto sit exaltatum, templum autem,
 ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique
 conspectui patet. (3) Circumductus est templo murus,
 figuris insculptis : est autem intus altissimarum arborum
 lucus, circa ædem magnam plantatus, in quo inest deæ
 simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex parte
 stadium metitur. (4) Ad introitum strata lapide via est
 trium fere stadiorum longitudine, per forum ferens orien-
 tem versus : ferme quadringentos pedes patens in latitudi-
 nem, utrimque arboribus consita ad cælum porrectis; fert
 autem ad Mercurii templum. Hæc est templi hujus ratio.

CXXXIX. Ad extremum vero Ægypto excessisse aiebant
 Æthiopem hoc evento : viso eum nocturno territum, fuga se
 recepit : visus quippe sibi erat adstantem videre homi-
 nem, qui ei suaderet, ut sacerdotes omnes, qui in Ægypto
 essent, congregaret, et medios discinderet. (2) Hac con-
 specta visione dixisse eum, videri sibi deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio, aut
 a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mulcetur; se
 vero hoc facinus non admissurum : sed exisse tempus, quo
 exacto, postquam interim in Ægypto regnasset, disceden-

κεκρῆσθαι ἀρξάντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσειν. (3) Ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίᾳ ὄντι αὐτῷ τὰ μαντήια, τοῖσι χρέον-
ται Αἰθίοπες, ἀνέιλε ὡς αὐτὸν αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦ-
σαι ἔτεα πεντήκοντα. Ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήϊε
καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλ-
λάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαθακῶς.

CXL. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύ-
πτου, αὐτὶς τὸν τυφλὸν ἀρχειν ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμε-
νον, ἐνθα πεντήκοντα ἔτεα νῆσον γώσας σποδῶ τε καὶ
10 γῇ οἴκεε· ὅκως γάρ οἱ φοιτᾶν σῖτον ἀγοντας Αἰγυπτίων
ὥς ἐκάστοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν
ὄψεσιν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. (2) Ταύ-
την τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου
ἐξευρέειν, ἀλλ' ἔτεα ἐπὶ πλέω ἡ ἑπταχόσια οὐκ οἶοί τε
15 ἔσαν αὐτὴν ἀνευρέειν οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλεῖς
Ἀμυρταίου. Οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβῶ, μέ-
γαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

CXLI. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι τὸν ἱέρα τοῦ
Ἡραίουτον, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθῶν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι
20 ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων ὡς
οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν, ἀλλὰ τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα
ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ
τῶν προτέρων βασιλείων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστω
δυώδεκα ἀρούρας. (2) Μετὰ δὲ ἐπ' Αἰγύπτου ἐλαύνειν
25 στρατὸν μέγαν Σαναχάριθον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ
Ἀσσυρίων· οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰ-
γυπτίων βοθέειν. (3) Τὸν δὲ ἱέρα ἐς ἀπορίην ἀπει-
λημένον ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον πρὸς τῷγαλμα ἀπο-
δύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν· ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα
30 μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δοῦναι ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα
τὸν θεὸν θαρσύνειν ὡς οὐδὲν πείσεται ἀχαρὶ ἀντιάζων
τὸν Ἀραβίων στρατὸν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς.
(4) Τούτοις δὴ μιν πείσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλα-
βόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἐπεσθαι, στρα-
35 τοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ (ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσόβο-
λοι)· ἐπεσθαι δὲ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν,
καπῆλους δὲ καὶ χειρώνακτας καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους.
(5) Ἐνθαῦτα ἀπικόμενοι, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπι-
χυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους κατὰ μὲν φαγέειν τοὺς
40 φαρετρεῖνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τόξα, πρὸς δὲ τῶν
ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ φευγόντων σφέων
γυμνῶν ὅπλων πεσέειν πολλοὺς. (6) Καὶ νῦν οὗτος ὁ
βασιλεὺς ἔστικε ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡραίουτου λίθινος, ἔχων
ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε, « ἐς
45 ἐμὲ τις ὁρέων εὐσεβεῖς ἔστω. »

CXLII. Ἐς μὲν τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτισι τε
καὶ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βα-
σιλέως ἐς τοῦ Ἡραίουτου τὸν ἱέρα τοῦτον τὸν τελευταῖον
βασιλεῦσαντα μίαν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηχοσίας
50 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιῆρας
καὶ βασιλεῖς ἐκατέρους τοσοῦτους γενομένους. (2)
Καίτοις τριηχοσίοι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέεται μύρια
ἔτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεα ἐστὶ μίης
δὲ καὶ τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ

dum sibi esset. (3) Etenim, quum in Æthiopia etiam tum
fuisset, oracula, quibus utuntur Æthiopes, edixerant, re-
gnare eum in Ægypto debere quinquaginta annos. Itaque
finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
ex Ægypto discessit Sabacos.

CXL. Post cujus discessum regnasse iterum dixerunt
cæcum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta
annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra
adgesto circumdederat. Quoties enim advenisset Ægy-
ptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Æthiophe
frumentum ei adherentes, jussisse eum hos ut cum reliquo
dono etiam cinerem sibi adferrent. (2) Hanc insulam nemo
ante Amyrtæum potuit invenire : sed per septingentos an-
nos et amplius anquisiverant eam superiores Amyrtæo re-
ges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae
Elbo : magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

CXLI. Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui
nomen Sethon. Hunc neglexisse nec ullo loco habuisse
bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret : et quum
aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis ju-
gera, quæ sub prioribus regibus eximia cuique duodecim
fuerant attributa. (2) Deinde vero, quum adversus Ægy-
ptum ingentem exercitum duceret Sanacharibus, Arabum
et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores
Ægyptiorum. (3) Et sacerdotem, ad consilii inopiam re-
ductum, eadem dei ingressum, apud simulacrum esse la-
mentatum, quantæ calamitatis periculum adiret. Lamen-
tanti obrepssisse somnum, et per quietem visum ei esse,
adstantem deum jussisse eum confidere, quippe nihil in-
commodi passurum, si Arabico exercitui obviam isset :
ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum. (4) Hoc
insomnio fretum, adsumtis quicunque ex Ægyptiis sequi
eum voluissent, castra Pelusii posuisset, ubi est in Ægyptum
introitus : ex bellatorum vero ordine neminem signa ejus
esse secutum ; nonnisi institores et operarios et ex foro ho-
mines secum habuisse. (5) Eo postquam venisset, noctu
sola hostium castra invasisset effusam murium agrestium
multitudinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
ansas corrosissent ; unde factum, ut postridie, quum ar-
mis nudati profugerent hostes, magna eorum multitudo
concideretur. (6) Atque etiam nunc Vulcani in templo
stat regis hujus statua lapidea, murem manu tenentis,
cum inscriptione in hanc sententiam : « Me intuens, deos
colere discite ! »

CXLII. Adhuc ea exposui, quæ ab Ægyptiis et præser-
tim a sacerdotibus eorum narrantur ; qui a primo rege usque
ad hunc postremo regnantem Vulcani sacerdotem adfir-
mant generationes hominum fuisse trecentas quadraginta
et unam, intraque eas totidem sacerdotes totidemque re-
ges fuisse. (2) Atqui trecentæ hominum generationes ef-
ficiunt decem annorum millia, quandoquidem tres homi-
num ætates centum annos conficiunt. Una autem et qua-

ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἐστὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ χίλια ἔτεα. (3) Οὕτω ἐν μυριοῖσι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι καὶ πρὸς τριηκοσίῃσι τε καὶ τεσσαράκοντα ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου βασιλεῦσι γενομένοις ἔλεγον τοιοῦτο οὐδέν. (4) Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἠθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπανατεῖλαι, καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατελλεῖ, ἐνθαῦτα δις καταδύναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σπρι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους.

CXLIII. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ ἐν Θήβῃσι γενεηλογῆσαντί τε ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ὁῖόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογῆσαντι ἑμεωυτόν· ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω ἐὼν μέγα ἐξηρίθμεον δεικνύντες κολοσσὸς φυλλοὺς τοσοῦτους ὅσους περ εἶπαν· ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζῳῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. (2) ἀριθμούντες ὧν καὶ δεικνύντες οἱ ἱερεῖς ἔμοι ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἑκάστον ἑόντα, ἐκ τοῦ ἀγχίστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόντες διὰ πασῶν, ἐς δ' ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς. (3) Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογῆσαντι ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἀντεγενεολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμῇσι, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἀνθρωπον· (4) ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον τῶν κολοσσῶν πῖρῳμιν ἐκ πῖρῳμιοῦ γεγονέναι, ἐς δ' τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν κολοσσοὺς πῖρῳμιν ἐκ πῖρῳμιοῦ γινόμενον, καὶ οὔτε ἐς θεὸν οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδεξαν αὐτούς. Πῖρῳμις δὲ ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς ἀγαθός.

CXLIV. Ἦδη ὧν τῶν αἰ εἰκόνας ἔσαν, τοιοῦτους ἀπεδείκνυσάν σφας πάντας ἑόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμένους. Τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὅσιριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλληνες οὐνομάζουσι· τούτον καταπαύσαντα Τυφῶνα βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. Ὅσιρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν.

CXLV. Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν, παρ' Αἰγυπτίοις δὲ Πάν μὲν ἀρχαιότατος καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν, Ἡρακλῆς δὲ τῶν δευτέρων τῶν δωδέκα λεγομένων εἶναι, Διόνυσος δὲ τῶν τρίτων, οἱ ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. (2) Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγυπτίῳ φασὶ εἶναι ἔτεα 50 ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδῆλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἐπὶ τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων, καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. (3) Καὶ ταῦτα Αἰγυπτίῳ ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι καὶ

draginta reliquæ ætates, quæ supra trecentas erant, colligunt annos mille trecentos et quadraginta. (3) Itaque intra undecies mille trecentos et quadraginta annos dixerunt deum nullum sub hominis forma exstitisse : atque etiam nec antea, nec postea, in reliquis Ægypti regibus, tale quidquam fuisse. (4) Intra vero illud temporis spatium, dixerunt, solem quater extra suam sedem ortum esse ; et, ubi nunc occidit, inde bis esse ortum ; unde nunc oritur, ibi bis occidisse : et inter hæc tamen nihil eorum, quæ in Ægypto esse consueverunt, fuisse mutatum, neque quod ad terræ proventus attinet, nec quod ad ea quæ fluvius ipsis largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortalitatem.

CXLIII. Atque ante me Hecataeo, historiarum scriptori, Thebis originem generis sui recensenti, illamque ad deum tamquam decimum sextum progenitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Jovis, quod mihi, genus meum non recensenti. In ædem amplam me introducentes, monstrabant numerabantque colossos ligneos tot quot dixerant illi : namque quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam ibi ponit. (2) Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat, sacerdotes confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius, patrique successisse ; atque ita omnes recensuere imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. (3) Hecataeo vero genus suum recensenti, originemque suam a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum genealogiam, postquam omnes enumeraverant, opposuere ; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo generari hominem : (4) opposuerunt autem ita, ut dicerent, unumquemque horum esse piromin, ex piromi natum, neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illorum repetentes. Piromis autem Græco sermone significat virum honestum et generosum.

CXLIV. Igitur hos, quorum illæ sunt imagines, omnes fuisse tales adseverarunt, multum vero a diis diversos. Ante homines autem istos, dixere, deos fuisse qui in Ægypto regnassent, simulque cum hominibus illam habitassent ; et ex his semper unum fuisse, qui summum imperium teneret. Postremum horum in Ægypto regnasse Orum, Osiridis filium, quem Apollinem Græci nominant : hunc finem fecisse Typhonis potentiae, postremumque ex deorum numero regem fuisse Ægypti. Osiris autem, Græcorum sermone, Dionysos (sive Bacchus) est.

CXLV. Jam apud Græcos quidem novissimi deorum censentur esse Hercules et Bacchus et Pan : apud Ægyptios vero Pan antiquissimus, et ex octo primorum, qui dicuntur, deorum numero ; Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui secundi nominantur ; Bacchus denique ex tertiorum numero, qui a duodecim diis generati sunt. (2) Quot annos effluxisse dicant Ægyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi : a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni ; a Baccho autem minimis annorum numerus : atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum millia. (3) Et hæc se accurate nosse contendunt Ægyptii, quippe constanter nume-

αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διόνυσον μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῃ γενέσθαι κατὰ ἐξήκοντα ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ, Ἑρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης κατὰ εἰνακῶσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆος λέγεται γενέσθαι ὑπ' Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ.

CXLVI. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι μᾶλλον· ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδεκται. (2) Εἰ μὲν γὰρ φανεροί τε ἐγένοντο καὶ κατεγύρασαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἑρακλέους ὁ ἐξ Ἀμφιτρώωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις καὶ τούτους ἄλλους γενομένους ἄνδρας ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. (3) νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἑλληνες ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μῆρον ἐνερράψατο Ζεὺς καὶ ἤνεικε ἐς Νῦσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἑούσαν ἐν τῇ Αἰθιοπῇ, καὶ Πανὸς γε περί οὐκ ἔχουσι εἶπαι ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. (4) Δῆλα ὧν μοι γέγονε οἱ ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἑλληνες τούτων τὰ οὐνόματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Ἄπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεολογοῦσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.

CXLVII. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι· ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις κατὰ ταύτην τὴν χώρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω· προσέεται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀφίος. (2) Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα (οὐδένα γὰρ χρόνον οἱοί τε ἔσαν ἀνευ βασιλέος διατεῖσθαι) ἐστήσαντο δωδέκα βασιλείας, δωδέκα μοίρας δασάμενοι Αἰγύπτον πᾶσαν. (3) Οὗτοι ἐπιγαμίαις ποιησάμενοι ἐβασίλευον νόμοισι τοιοῖδε χρεώμενοι, μήτε καταίρειν ἀλλήλους μήτε πλεόν τι διζήσθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναι τε φίλους τὰ μάλιστα. (4) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περὶ στελλόντες· ἐκέχρησθό σοι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνισταμένοις ἐς τὰς τυραννίδας τὸν χαλκῆν φιάλην σπείσαντα αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης βασιλευσέειν Αἰγύπτου· ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο.

CXLVIII. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· ὁρῶν δέ σφι ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος κατὰ Κροκοδείλων καλυμένην πόλιν μάλιστα κηκείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη εἶδον λόγου μέζω. (2) Εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεα τε καὶ ἔργων ἀπόδεξις συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἔόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. Καίτοι ἀξιολόγος γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὶς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. (3) Ἐσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. (4) Τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ κατάσταισι, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι, ἐξ μὲν πρὸς βορέην, ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι, συνεχέες· τοῖχος δὲ ἔξωθεν

rum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Bacco, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filia, ad meam aetatem, circiter mille et sexaginta admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelope filio (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis), minor etiam annorum numerus quam a bello Trojano, anni circiter octingenti admodum, ad meam usque aetatem.

CXLVI. Ex duobus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque ea, quae probabilius quam altera ipsi visa fuerit: equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi. (2) Quod si enim et isti olim in Graecia conspiciui fuissent, ibique consensuissent, quemadmodum Hercules Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius, et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam posset, hosce alios *posteriores et illorum cognomines*, quum homines fuissent, nomina gessisse priscorum istorum deorum. (3) Nunc vero, quod ad Bacchum attinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab Jove insutum esse femori, et Nysam deportatum, quae supra Aegyptum est in Aethiopia; de Pane vero, quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod dicant. (4) Ex quo mihi manifestum factum est, Graecos deorum horum nomina posterius, quam reliquorum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore, quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nativitatem repetiisse.

CXLVII. Atque ista quidem dicunt soli Aegyptii. Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii ipsi, illis consentientes, memorant gesta in hac regione esse, ea exponere jam adgredior: inerunt autem his etiam nonnulla quae ego ipse vidi. (2) Post sacerdotis Vulcani regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tempore sine regibus vivere possent, duodecim reges constituerunt, universa Aegypto in duodecim partes distributa. (3) Hi, contractis inter se adfinitatibus, hisque constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere, essentque arctissima amicitia inter se juncti. (4) Leges autem istas et initio constituerant et magno studio tuebantur hac causa, quod in ipso statim initio, quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum: qui ex illorum numero aenea phiala libaverit in Vulcani templo, eum totius Aegypti regno potiturum. Namque in omnibus templis conveniebant.

CXLVIII. Monumentum etiam commune relinquere decreverunt; ex eorumque decreto aedificatus est Labyrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego vidi fama etiam majorem. (2) Si quis enim aedificia omnia atque opera a Graecis perfecta animo comprehenderit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora hoc labyrintho; quamvis memorabile utique sit Ephesi templum, itemque illud quod Sami est. (3) Eterant quidem etiam pyramides opera famam superantia, et earum quaelibet multis eisque magnis Graecorum operibus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. (4) Habet enim duodecim aulas tectis instructas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se

ὁ αὐτός σφεας περιέργει. (5) Οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλόα, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. (6) Τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὠρέομεν διεξιόντες καὶ αὐτοὶ θηησάμενοι λέγομεν, τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα· οἱ γὰρ ἐπεστεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φάμενοι θήκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν λαβύρινθον τούτων οἰκοδομησασμένων βασιλέων καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. (7) Οὕτω τῶν μὲν κάτω περί οἰκημάτων ἀσπὴ παραλαβόντες λέγομεν, τὰ δὲ ἄνω μέζονα ἀνθρωπῶν ἔργων αὐτοὶ ὠρέομεν· αἶτε γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγάνων καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἑόντες ποικιλιώτατοι θῶμα μυρίον παρέρχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα διεξιούσι καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων καὶ ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. (8) Ὅροφῇ δὲ πάντων τούτων λιθίνῃ κατὰ περ οἱ τοῖχοι, οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμένων πλείοι, αὐτὴ δὲ ἑκάστη περίστυλος λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. Τῆς δὲ γωνίης τελευτώντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρακοντόργυρος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

CXLIX. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἑόντος τοιούτου, θῶμα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλευμένη λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδομῆται· τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰσι στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων ἐξήκοντα ἑόντων, ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θάλασσαν. (2) Κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῆν τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑνωτῆς, πεντηκοντόργυρος. Ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐτὴ δὲ ἡλοῖ· ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστῶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀργυῖας ἑκάτερη, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδομῆται ἔτερον τοσούτου, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπασσι κολοσσὸς λίθινος κατήμενος ἐν θρόνῳ. (3) Οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσι ἑκατὸν ὀργυῖων, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυῖαι δίκαιαι εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυῖης μετρεομένης καὶ τετραπῆχεος, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαισίων ἑόντων, τοῦ δὲ πῆχεος ἑξαπαλαισίου. (4) Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐτιγενὲς μὲν οὐκ ἐστὶ (ἀνυδρὸς γὰρ δὴ δεινῶς ἐστὶ ταύτῃ), ἐκ τοῦ Νεῖλου δὲ κατὰ διώρυγα ἐσῆχται, καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. Καὶ ἐπεὶ μὲν ἐκρέη ἔξω, ἡ δὲ τότε τοὺς ἑξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆιον καταβάλλει ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων, ἐπεὶ δὲ ἐσῆν τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνᾶς.

CL. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Αἰθύῃ ἐκδιδὸι ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ αὖρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. (2) Ἐπεὶ δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἑόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκόντας τῆς λίμνης

contiguas : unus autem murus cunctas extrinsecus includit. (5) Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cujusque generis mille et quingenta. (6) Quæ supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transimus, et oculis contemplati de his loquimur : quæ vero sub terra sunt, auditu cognovimus : nam Ægyptii his præpositi nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum ædificaverunt, et sacrorum crocodilorum. (7) Igitur de his subterraneis conclavibus non nisi audita referimus : superiora vero ipsi vidimus, humanis operibus majora. Nam transitus per ædificia, et anfractus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis admirationem exprimebant, ex una aula in conclavia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursusque in alia ædificia ex atris, et in alias aulas e conclavibus. (8) Lacunar conclavium omnium lapideum, perinde ac parietes : parietes vero insculptis figuris pleni. Aula quælibet peristylis circumdata, lapide albo arctissime juncto. Proxime angulum, in quo desinit labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta pedum, cui grandes insculptæ sunt figuræ : introitus in illam sub terra constructus est.

CXLIX. Talis quum sit hic labyrinthus, majore etiam in admiratione esse debet Mæridis lacus qui vocatur, juxta quem constructus est hic labyrinthus. Circuitus hujus lacus ter mille sexcenta stadia metitur : sunt enim sexaginta schoeni : mensura æqualis ei quam colligit universa Ægypti ora secundum mare porrecta. (2) Lacus a parte boreali et australi oblongo situ est : altitudo, ubi maxime, quinquaginta ulnarum, quas *orgyas* Græci vocant. Esse autem manu factum effossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duæ pyramides, quinquaginta orgyas utraque eminens ex aqua, et tantundem sub aqua constructum est : super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. (3) Ita sunt pyramides hæc orgyiarum centum : centum autem orgyiarum adcurate efficiunt stadium, sex plethris (sive jugeris) constans ; quum orgyia metiatur sex pedes, sive quattuor cubitos ; pes autem quattuor constet palmis, cubitus sex palmis. (4) Aqua autem hujus lacus nativa non est : est enim prorsus arida illa regio : sed e Nilo per canalem eo derivata est aqua ; et per sex quidem menses influit in lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum. Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie talentum argenti ex piscibus reddit in regis ærarium ; quum vero influit aqua in lacum, viginti minæ.

CL. Dicunt horum locorum incolæ, exitum sub terra in Syrtin, quæ in Libya est, habere hunc lacum, qua parte versus occidentem in mediterranea Libyæ spectat juxta montem qui supra Memphin est. (2) Quum vero terram ab ampla hac effossione egestam, curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim ; quæsi ex his qui proxime lacum adco-

ἵκου εἴη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. (3) Οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορῇθῃ, καὶ εὐπετέως ῥέπειθον· ᾗδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γινόμενον ἕτερον τοιοῦτο. Τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλεὺς χρήματα ἔοντα μεγάλα καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίῳσι ἐπένωσαν κλωπες ἐκφορῆσαι. (4) Ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλωπες ὑπὸ γῆς σταθμώμενοι ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὥρυσσον, τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφορέομενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὥπως γίνοιτο νοῦς, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν παραρρέοντα τὴν Νίνον ἐξεφόρεον, ἐς δὲ κατεργάσαντο ὅτι ἐβούλοντο. (5) Τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν, ὃ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχεῖν. Ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

CLI. Τῶν δὲ δώδεκα βασιλέων δικαιοσύνη χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὀρτῆς μελλόντων κατασπείσειν ὁ ἀρχιερεὺς ἐξήνικε σφι φιάλας χρυσείας, τῆσι περ ἐώθεσαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἔνδεκα δώδεκα ἐοῦσι. (2) Ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἐσχατος ἐστὼς αὐτῶν Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνὴν ἐοῦσαν γαλκὴν ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. Κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλεῖς καὶ ἐτύγγανον τότε ἔχοντες. (3) Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόμῳ χρεώμενος ὑπέσχε τὴν κυνὴν· οἱ δὲ ἐν φρενὶ λαβόντες τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου καὶ τὸ χρηστήριον ὃ τι ἐκέχρησθό σφι, τὸν γαλκὴ σπείσαντα αὐτῶν φιάλη τοῦτον βασιλεῖα ἔσεσθαι μόνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ κτεῖναι μὲν οὐκ ἔδικαίωσαν Ψαμμίτιχον, ὡς ἀνέυρισκον βασιλεύοντες ἐξ οὐδεμιᾶς προνοίας αὐτὸν ποιήσαντα τὰ ἐποίησε, ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἐδοξε σφι δῶξαι ψιλώσαντας τὰ πλείστα τῆς δυνάμειος, ἐκ δὲ τῶν ἐλέων ὀρμώμενον μὴ ἐπιμίσεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.

CLII. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαδακῶν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλάχθη ἐκ τῆς ὀφίος τοῦ δνεῖρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτew εἰσί. (2) Μετὰ δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἔνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνὴν φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. (3) Ἐπιστάμενος ὧν ὡς περιωρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. Πέμπαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἐνθα δὴ Αἰγυπτίοισι ἐστι μαντήιον ἀμυνδέστατον, ἦλθε χρησμὸς ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης γαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. (3) Καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστῇ μεγάλῃ ὑπεκέρχυτο γαλκῶν οἱ ἀνδρας ἦξιν ἐπικούρους· χρόνον δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνᾶς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας κατὰ λήπην ἐκπλώσαντας ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον, ἐκδάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας γαλ-

lunt, ubi esset humus effossa. (3) Et illi inibi dixerunt quod delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriæ urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriæ regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituerent nonnulli; (4) ex suis ædibus fodiendi initio facto, sub terra progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum præterfluit, egresserunt, donec perfecissent quod instituerant. (5) Idem prorsus in fodienda hoc in Ægypto lacu factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed interdum sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Ægyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrant.

CLI. Duodecim quos dixi reges dum regnant justitiam colentes, accidit temporis decursu, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peregissent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. (2) Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam (ea autem erat ænea) porrexit, ex eaque libavit. Galeas vero etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. (3) Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat: sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex ænea phiala libasset, eum solum regem futurum totius Ægypti; hujus oraculi memores, quum instituta perquisitione reperissent non deliberato id a Psammiticho esse factum, æquum quidem non censabant ut morte plecteretur; sed placuit eum in paludes relegari, majori potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus excedere et reliquis Ægypti rebus sese immiscere.

CLII. Idem Psammitichus ante id tempus, Sabacon Æthiopem metuens, qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Æthiops nocturno viso territus Ægypto excesserat, ab Ægyptiis Saiten præfecturam incolentibus in patriam erat reductus. (2) Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exilium missus est in paludes propter galeam. Ratus autem injuste secum esse ab illis actum, vindictam capere de persecutoribus cogitavit: quumque ea causa in Buto oppidum ad Latonæ oraculum mississet, quod veracissimum Ægyptii habent, adlatum est ei responsum, venturam vindictam a mari, quando ænei viri sint adparituri. (3) Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos æneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interjecto tempore, ut Iones Caresque homines, prædatum navibus profecti, ad Ægyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum ære armati in terram exscendissent,

κῶ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλαια ἀπικόμενος τῷ Ψαμμίτῳ, ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῶ ἄνδρα ὀπλισθέντα, ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπικόμενοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. (4) Ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελούμενον φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσὶ ποιεῖται, καὶ σφραγίσματα μεγάλα ὑπισχνόμενος πείθει μετ' ἐωυτοῦ γενέσθαι. Ὡς δὲ ἐπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἐωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι καὶ τοῖσι ἐπικούροισι καταιρέει τοὺς βασιλεῖς.

10 CLIII. Κρατῆσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος ἐποίησε τῇ Ἠφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα, αὐλήν τε τῇ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὶ φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εἴουσιν καὶ τύπων 15 πλέην· ἀντὶ δὲ κίωνων ὑπεστέασι κολοσσοὶ δωδεκαπῆγες τῇ αὐλῇ. Ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι Ἐπαφος.

CLIV. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι Καρσὶ τοῖσι συγκαταγασσάμενοι αὐτῷ ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους 20 ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. (2) Τούτους τε δὴ σφί τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τὰλλα τὰ ἐπέσχετο πάντα ἀπέδοκε. Καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι· ἀπὸ δὲ 25 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἐρμηνεῖς ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. (3) Οἱ δὲ Ἰωνεῖς τε καὶ οἱ Κἄρες τούτους τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσι δὲ οὗτοι οἱ χώροι πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ 30 Νείλου. (4) Τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας ἐνέθουεν κατοίκισαι ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων· τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις τὰ περὶ Αἰγύπτου γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλέως ἀρχάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως· πρῶτοι γάρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικήσθησαν. (5) Ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ 35 ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἔσαν. Ψαμμίτιχος μὲν νῦν οὕτω ἔσχε Αἰγύπτου.

CLV. Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθη ἤδη, καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἰόντος ποιήσομαι. Τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶ μὲν Αἰθιοῦς Ἰρόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλῃ ἰδρυμένον κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλεῖται στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλῶντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. (2) Οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου τὸ χρηστήριον ἐστὶ Βουτὸν, ὡς καὶ 40 πρότερον ὠνόμασται μοι. Ἰρόν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτὶ ταύτῃ Ἀπολλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. Καὶ ὅ γε νῆος τῆς Αἰθιοῦς, ἐν τῇ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἰὼν μέγας καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυίων. (3) Τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν ἦν ὄμμα μέγιστον παρεγόμενον φράσω. Ἔστι ἐν τῷ τεμένει τούτῳ Αἰθιοῦς νῆος ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος καὶ

Ægyptiorum aliquibus, ut qui nunquam antea viros ære armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, æneos viros advenisse a mari, qui prædam ex terra agerent. (4) Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id persuasit, simul cum Ægyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges oppressit.

CLIII. Ita totius Ægypti regno politus Psammitichus, construxit Memphi propylæa Vulcani ad meridiem spectantia : et aulam ædificavit Apidi, in qua aleretur Apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylæorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata : pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. Apis autem, Græcorum sermone, Epaphus est.

CLIV. Ionibus vero et Caribus, quorum opera usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo : qui agri Castra (Ionum Carumque,) nominabantur. (2) Postquam has sedes eis concessit, reliquæque promissa exsolvit ; pueros eisdem Ægyptios tradidit, qui ab illis Græcum edicerent sermonem : et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc interpretes sunt in Ægypto. (3) Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. (4) Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Ægyptios. Jam ex quo hi Ægyptum habitare cœperunt, nos Græci, cum his commercia habentes, res in Ægypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quæ deinde gestæ sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi alia lingua loquentes Ægyptum incoluerunt. (5) In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et ædificiorum rudera ad meam adhuc ætatem superfuerunt. Isto igitur modo Psammitichus Ægypto politus est.

CLV. Oraculi, quod in Ægypto est, jain sæpius feci mentionem ; et de eodem, quippe memoratu digno, copiosius etiam exponam. Est autem hoc oraculum Ægyptiacum Latonæ templum, in magno oppido situm, ad Sebeniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flumine ex mari navigantibus. (2) Nomen oppidi hujus, ubi oraculum, est Buto, quod nomen jam ante posui. Est autem in eadem urbe etiam Apollinis templum, et templum Dianæ. Latonæ vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum magnum est, tum propylæa habet quadraginta cubitorum altitudine. (3) Quod vero ex his, quæ ibi conspiciuntur, maxima me admiratione adfecit, hoc dicam. Est in eodem loco sacro ædes Latonæ ex uno lapide confecta, quum in

ἐς μῆκος, καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοις ἴσος τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστος ἐστί. Τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς ἄλλος ἐπικέεται λίθος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν.

CLVI. Οὕτω μὲν νυν ὁ νῆος τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐστὶ θυμαστότατον, τῶν δὲ δευτέρων νῆος ἡ Χέμμις καλυμένη. Ἔστι μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ χειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρὸν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίω ἐῖναι αὕτη ἡ νῆος πλωτή. (2) Αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλώουσιν οὔτε κινήθεισιν εἶδον, τέθηπα δὲ ἀκούων εἰ νῆος ἀληθὺς ἐστὶ πλωτή. Ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νῆος τε Ἀπόλλωνος μέγας ἐνὶ καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύονται, ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ φοινίκες τε συχοὶ καὶ ἄλλα δένδρεα καὶ καρποφόρα καὶ ἄφροα πολλά. (3) Λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτὴν, ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ ἐούσης πρότερον πλωτῇ Λητῶ εὔουσα τῶν ὀκτὼ θέων τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρηστήριον τοῦτο ἐστί, Ἀπόλλωνα παρ' Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένη νήσῳ, ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπὶ ἔλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (4) Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας, Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σῶτῆραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν Ὡρος, Δημήτηρ δὲ Ἴσις, Ἀρτεμις δὲ Βούδαστις. (5) Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσαι, μόνος δὴ ποιητῶν τῶν προγενομένων· ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δήμητρος. Τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. Ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

CLVII. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ πεντήκοντα ἔτεα, τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα Ἀζωτον τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν προσκατήμενος ἐπολιόρχεε, ἐς ὃ ἐξείλε. Αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασι πολλῶν ἐπὶ πλεῖστον πολιορκευμένη ἀντέσχε τῶν ἡμεῖς ἴδμεν.

CLVIII. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκῶς παῖς ἐγένετο καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου, ὃς τῇ διώρυχῃ ἐπεχείρησε πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρείος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλὺς ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθῃ ὥστε τριήρεας δύο πλώειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. (2) Ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, ἥκται δὲ κατ' ὅλην Βουβάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν. Ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. Ὁρώρεται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην ἔχοντα, ἔγεται δὲ κατ' ὅλην τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λίθοτομαίαι ἐνεῖσι. (3) Τοῦ ὧν δὴ οὗρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρειαν ἥκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶν, καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὗρος πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἀνεμὸν ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀραβίων.

altitudinem, tum in longitudinem; quilibet paries aequali est longitudine et altitudine, et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius impositus est lapis, coronam quæ dicitur habens in altitudinem quattuor cubitorum.

CLVI. Eorum igitur qui circa hoc templum conspiciuntur, maximæ mihi admirationi fuit ædes illa: secundo autem loco, insula quæ Chemmis nominatur. Sita hæc est in lacu alto amploque juxta templum quod in Buto est: dicuntque Egyptii, esse eam natantem. (2) Et ego quidem eam nec nantem vidi, nec motam: sed sedis audiens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In hac vero insula est Apollinis templum amplum, in quo tres aræ erectæ: nascuntur in eadem palmæ magno numero, aliæque arbores multæ, tam frugifera, quam steriles. (3) Egyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adjiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstitissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud habet, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insula, quæ olim non fuisset natans, nunc autem natare dicitur, abscondisse et saluum conservasse, tum quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (4) Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysio et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Egyptiaco autem sermone Apollo, Orus vocatur; Ceres, Isis; Diana, Bubastis. (5) (Et ex hac Egyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poetis Æschylus, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod Dianam dixerit Cereris filiam.) Ea igitur caussa insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

CLVII. Psammitichus in Ægypto regnavit annos quattuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriæ oppidum, donec tandem vi cepit. Atque hæc Azotus omnium, quæ novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus.

CLVIII. Psammiticho vero in Ægypti regnum successit filius Necos. Hic primus fossam adgressus est ducere in Erythræum mare ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cujus longitudo est quattuor dierum navigatio; latitudo autem tanta, ut duæ naves remis agitatæ simul navigare possint. (2) Aqua ex Nilo in eam derivata; derivata autem paulo supra Bubastin urbem, juxta Patamon oppidum Arabiæ. Influit autem fossa in Erythræum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitie Ægyptiacæ, quæ ad Arabiam pertinet, ubi planitie superne contigua est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinæ insunt. (3) Ad pedem igitur hujus montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. (4) Qua est

(4) Τῇ δὲ Ὀλίχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς βο-
ρηῆς θαλάσσης υπερβῆναι ἐς τὴν νοτὴν καὶ Ἐρυθρὴν
τὴν αὐτὴν ταύτην καλυμένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὐρεος
τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου
εἰς ἑκατὸν ἑκατὸν χίλιον ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. (5)
Τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον, ἡ δὲ διωρυξὶ πολλῇ μα-
κροτέρῃ, ὅσῳ σχολωτέρῃ ἐστί· τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλέος
δρύσσοντες Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες.
(6) Νεκῶς μὲν νυν μεταξὺ δρύσσων ἐπαύσατο μαντήιου
ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προ-
εργάζεσθαι· βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλεῦσι
τούς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους.

CLIX. Πασσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκὺς ἐπά-
πετο πρὸς στρατηγίας, καὶ τριήρεις αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βο-
ρηῇ θαλάσσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ
ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, τῶν ἑτὶ οἱ ὅλκοι ἐπίδηλοι.
(2) Καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι, καὶ Συριοῖσι
περὶ ὁ Νεκὺς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε, μετὰ
δὲ τὴν μάχην Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσάγειν μεγά-
λην εἴλε. Ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργασά-
μενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι πέμψας ἐς Βραγχίδας
τοὺς Μιλησίων. Μετὰ δὲ, ἑκατὸν ἑτα τὰ πάντα
ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

CX. Ἐπὶ τούτων δὴ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντα Αἰ-
γύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες
δικαιοῦσιν καὶ καλλίστα τίθεναι τὸν ἐν Οὐλύμπῳ ἄγωνα
πάντων ἀνθρώπων, καὶ δοκούντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν
τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευ-
ρέειν. Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλείοι
ἔλεγον τῶν εἵνεκεν ἀπίκοντο, ἐθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος
συγκαλέσκει Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτά-
τους. (2) Συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν
Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατὰ σφᾶς ποιεῖν
περὶ τὸν ἄγωνα· ἀπηγγασμένοι δὲ τὰ πάντα ἔφασαν
ἵκναι ἐπιμαθησόμενοι εἰ τί ἐχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων
δικαιότερον ἐπεξευρέειν. Οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώ-
τεον τοὺς Ἡλείους εἰ σφίσι οἱ πολιῖται ἐναγωνίζονται.
(3) Οἱ δὲ ἔφασαν καὶ σφῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. Οἱ δὲ Αἰ-
γύπτιοι ἔφασαν σφᾶς οὕτω τιθέντας παντὸς τοῦ δι-
καίου ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανὴν ὅπως
οὐ τῷ ἀσπῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικούντες τὸν
ξεῖνον. (4) Ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι καὶ
τούτου εἵνεκεν ἀπικόατο ἐς Αἴγυπτον, ξεῖνοισι ἀγωνι-
στῆσι ἐκέλευον τὸν ἄγωνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδὲν
εἶναι ἀγωνίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι
ἐπατήσαντο.

CLXI. Ψάμμῳ δὲ ἔξ ἑτα μόνον βασιλεύσαντος
Αἰγύπτου καὶ στρατεύσαντος ἐς Αἰθιοπίαν καὶ μετα-
ταῦτα τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμῳ, ὃς
μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-
δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἑτα πέντε
καὶ εἴκοσι ἄρξας, ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλασε
καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. (2) Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς

autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari
in australe et Rubrum (nam utroque nomine idem hoc
vocatur) transitus, a Casio monte, qui Ægyptum a Syria
determinat, ab hoc igitur ad Arabicum sinum, sunt exacte
mille stadia. (5) Hæc est brevissima via : sed fossa multo
est longior, quanto majores habet anfractus : in qua sub
Neco fodienda perierunt Ægyptiorum centum et viginti
millia. (6) In medio vero labore substitit Necos, pergere
prohibitus oraculi effato tali, illud opus eum pro barbaro
facere. Vocant autem Ægyptii barbaros, omnes qui non
ipsorum lingua utuntur.

CLIX. A fodienda fossa postquam destitit Necos, ad mi-
litares expeditiones suscipiendas se convertit : triremesque
ædificari jussit, alias in boreali mari, alias in Arabico sinu
ad Rubrum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. (2) Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat :
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collata acie vicit ad
Magdolum; post illamque pugnam Cadytin cepit, magnam
Syriæ urbem. Qua veste indutus has res gessit, eam deinde
Apollini dedicavit, missam ad Branchidas Milesiorum. His
rebus gestis Necos, postquam sedecim omnino annos re-
gnavit, vita functus est, et filio Psammi regnum reliquit.

CLX. Hoc regnante Psammi, venerunt in Ægyptum
legati Eleorum, jactantes æquissime et præclarissime
omnium hominum a se Olympiæ publica certamina admini-
strari; existimantesque ne Ægyptios quidem, hominum
sapientissimos, aliquid quod supra illam rationem esset,
præterea posse reperire. Postquam igitur significarunt
Elei, quo consilio in Ægyptum venissent; convocavit rex
hic eos ex Ægyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi.
(2) Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes
quæ ipsorum officii essent in administrando certamine; qui-
bus expositis, dicebant se venisse asciscituros, an Ægyptii
aliquid, quod his æquius esset, possent præterea reperire.
Tum illi, collato inter se consilio, quæsiverunt ex Eleis, an
cives ipsorum ad certamen admittantur. (3) Et Elei, tam
suorum, aiebant, quam aliorum Græcorum quicumque
vellet, ei licitum esse in certamen prodire. Responderunt
Ægyptii, si ita rem administrarent, multum eos ab æqui-
tate aberrare : fieri enim nullo modo posse, quin certanti
civi faveant, injuriamque faciant peregrino. (4) Quodsi
ergo cum æquitate vellet certamina administrare, et hujus
rei causa in Ægyptum venissent; peregrinis tantum cer-
tatoribus ponerent certamen, Eleorum autem neminem
admitterent. Hæc Ægyptii Eleos monuerunt.

CLXI. Psammis postquam sex tantum annos regnarat,
expeditionemque susceperat in Æthiopiam, continuo deinde
vitam finivit; cui in regnum filius successit Apries. Hic
post Psammitichum, proavum suum, felicissimus superio-
rum omnium regum fuit per quinque et viginti quos regna-
vit annos; quibus et adversus Sidonem duxit exer-
citus, et navali pugna cum Tyri rege conflavit. (2) Ubi

γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν τῷ παρόντι· ἀποπέμψας γὰρ στρατεύματα δ' Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλυστὶ προσέπειτασε, Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέον-
 6 τες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς φαι-
 νόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχῃ· ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰθῆς.

10 **CLXII.** Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἀμασιν καταπαύσασθαι λόγοισι. Ὁ δὲ ἐπέιτε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποίειεν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὅπισθε στάς περιέθχε' οἱ κυνέην, καὶ περιτιθείς ἐφη ἐπὶ βασιλῆϊ περιτιθέναι. (2) Καὶ τῷ οὗτως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε· ἐπεῖτε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἔλθω ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα δ' Ἀπρίης ἐπέμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἐωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντει-
 15 λάμενος αὐτῷ ζῶοντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἐωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἀπικόμενος δ' Πατάρβημις τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε, ὁ Ἀμασις (ἐτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπε-
 20 ματάσσε, καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην ἀπάγειν. Ὁμοῦς δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν βασιλέος μεταπεμπο-
 25 μένου ἵνα πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνασθαι ὥς ταῦτα πάλαι παρασκευάζεται ποίειν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμ-
 30 ψεσθαι Ἀπρίην· παρέσσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους ἀξείν. (5) Τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνώσειν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον δρέοντα σπουδῇ ἀπιέναι, βουλούμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. Ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτόν πρὸς τὸν Ἀπρίην οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον ἐωυτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα περιταμέειν
 35 προστάζει αὐτοῦ τὰ τε ὦτα καὶ τὴν ῥίνα. (6) Ἰδομέ-
 40 νοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρό-
 νεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐωυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες ἀπι-
 στέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς
 45 Ἀμάσι.

CLXIII. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα δ' Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους καὶ ἥλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· εἶχε δὲ περὶ ἐωυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἰωνας ἄνδρας ἐπικούρους τριφυρίους, ἦν δέ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σαῖ πόλι, μεγάλη
 45 ὄντα καὶ ἀξιοθέητα. Καὶ οἱ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. Ἐν τε δὴ Μωιμέμφι πόλι ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

CLXIV. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἐπτά γένεα, καὶ τού-
 50 των οἱ μὲν ἱρέες, οἱ δὲ μάχιμοι κεκλέαται, οἱ δὲ βου-
 κολοι, οἱ δὲ συμβῶται, οἱ δὲ κάπηλοι, οἱ δὲ ἐρμηνέες, οἱ δὲ κυβερνήται. Γένεα μὲν Αἰγυπτίων τσαῦτα ἐστὶ, οὐ-
 νόματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. (2) Οἱ δὲ μα-

vero adfuit tempus, quo in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas ex occasione quam ego quidem fusius in Libycarum rerum historia exponam, paucis in præsenti contentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso, ingentem cladem Apries acceperat. Quam calamitatem ipsi imputantes Ægyptii, ab eo defecerunt; quum existimarent, deliberato consilio Aprien hos in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi periissent, ipse reliquis Ægyptiis tutius imperaret. Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redierunt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio desciverunt.

CLXII. Qua re cognita, Apries ad eos verbis coercendos Amasin misit. Et hic, ubi ad Ægyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut cæpto desisterent: sed, dum loquitur, Ægyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti ejus imponit, simul dicens, regni caussa se ei illam imponere. (2) Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam Ægyptii hi, qui defecerant, regem illum sibi posuerant, ducere eos adversus Aprien paravit. (3) Quo cognito Apries spectatum inter Ægyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. (4) Patarbemis ut advenit, Amasinoque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum jussit Apriæ reportare. Nihilominus ab eo postulasce, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum accerseret, abiret. Cui respondisse Amasin, jam pridem hoc ipsum se parare, nec de se ea caussa conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. (5) Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Ubi autem advenerit, Aprien, quum Amasin ille non adduxisset, ira accensum, nulla secum ratione inita, aures naresque præcidi ei jussisse. (6) Quod ubi viderunt reliqui Ægyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

CLXIII. Quo cognito Apries armavit auxiliares, et adversus Ægyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxiliarium triginta millia: regia autem ipsius erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum ædificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Ægyptios; et Amasis cum Ægyptiis adversus peregrinos regis milites: quumque ambo circa Momemphin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

CLXIV. Sunt in Ægypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Ægyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. (2)

μήχοι αὐτῶν καλεῦνται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμοτύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσι· κατὰ γὰρ δὴ νομούς Αἴγυπτος ἅπασα διαρραίρηται.

CLXV. Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδε εἰσι νομοὶ, Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμιμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεωμένη, Ναθῶ τὸ ἥμισυ. Ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσι, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστοις γενοίατο, ἑκατάδεκα μυριάδες. Καὶ τούτων βαυσιῆς οὐδεὶς δεδῶκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνέωνται ἐς τὸ μάχιμον.

CLXVI. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι νομοὶ εἰσι, Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανίτης, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριδίτης, Φαρβαιθίτης, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνυσίος, Μυεφορίτης· οὗτος δὲ νομὸς ἐν ἡσῶ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. Οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσι, γενομένοι, ὅτε ἐπὶ πλείστοις ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. Οὐδὲ τούτοις ἐξεστὶ τέχνην ἐπασκέσθαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκεύουσι μῦνα, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος.

CLXVII. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασιν οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι, ὁρέων καὶ Θρηίκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους ἀποτιμωτέρους τῶν ἄλλων ἡγούμενους πολιτητέον τοὺς τὰς τέχνας μαθησάμεντας καὶ τοὺς ἐχόνους τούτων, τοὺς δ' ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξίων γενναίους νομίζοντας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. Μεμαθήκασιν δ' ὦν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι. Ἦκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειροτέχνας.

CLXVIII. Γέρεα δὲ σπρὶν τάδε ἐξαριρημένα μόνουσι Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱρέων, ἀρουραὶ ἐξαίρετοι δωδέκα ἐκάστῳ ἀτελέες. Ἡ δὲ ἀρουρα ἐκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντῃ, ὃ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ὢν τῷ Σαμίῳ. (1) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξαριρημένα, τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο καὶ οὐδὲμὰ ὧντοί· Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἑρμοτυβίων ἑδορυφόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις ὦν τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστῃ, ὅπου σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστῳ, κρεῶν δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστήρες. Ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορεύουσι ἐδίδото.

CLXIX. Ἐπεῖτε δὲ συνιόντες ὃ τε Ἀπρίης ἀγων τοὺς ἐπικούρους καὶ ὃ Ἀμασις πάντας Αἰγυπτίους ἀπίκοντο ἐς Μώμεφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῶν ἐλάσσονες ἐόντες κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. (2) Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι ἦδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλῶς ἐνωτῶ ἰδρῶσθαι ἐδόκεε. Καὶ ὅτ' τότε συμβαλὼν ἐσώθη, καὶ ζωοηθείς ἀπήχθη ἐς Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἐωυτοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεὺς. (3) Ἐνταῦθα δὲ τέως μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ πε-

Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies. Qui ex hisce sunt præfecturis (nam in præfecturas [nomas Græcis] tota distributa Ægyptus est :)

CLXV. Hermotybium nomi hi sunt, Busirites, Saïtes, Chemmites, Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Nauto ex dimidia parte. Hisce ex præfecturis sunt Hermotybies; numero, quando maximus eorum numerus, centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem ullam sellariam aut opificium didicit: rei militari unice vacant.

CLXVI. Calasirium alii nomi sunt, hi: Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mendesius, Sebennytes, Athribites, Pharbæthites, Thmuites, Onophtes, Anyaius, Myecphorites, qui nomus in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt nomi Calasirium; quorum numerus, quando maximus est, ducentorum quinquaginta millium est virorum. Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus.

CLXVII. An igitur etiam hoc ab Ægyptiis Græci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thraces et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac præsertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Græcos etiam omnes, sed maxime apud Lacedæmonios. Minime vero Corinthii eos contemunt qui manibus artes exercent.

CLXVIII. Præmium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, juxta cum sacerdotibus, præ cæteris omnibus Ægyptiis: duodecim cuicque arva præcipua, vectigalis immunia. Habet autem arvom centum cubitos Ægyptios quaquaversum: estque Ægyptius cubitus Samio æqualis. (2) Ista igitur omnes atque singuli præcipua habebant: præterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis: milleni Calasirii, totidemque Hermotybies, quotannis corporis custodes erant regis; his igitur, præter arva illa, in singulos dies hæcce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque libræ cuicque; carnis bubulæ libræ duæ, vini cyathi quattuor. Hæc tribuebantur corporis custodibus qui quoque tempore in hoc munere erant.

CLXIX. Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, Apries auxiliares copias ducens, Amasis vero Ægyptios omnes, ad Momephin oppidum pervenere, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. (2) Dicunt autem, Apriæ hanc stetisse sententiam, ne deum quidem ullum regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabilitum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus est: et, quum vivus in hostium venisset potestatem, Sain abductus est in pristinam suam domum, quæ nunc Amasidis regia erat. (3) Ibi aliquandiu in regia nu-

ρῆμπε· τέλος δὲ μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποίει
 δίκαία τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑωυτῶ ἔχθιστον, οὗτος
 δὴ παραδοῖσι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. (4) Οἱ
 δὲ μιν ἀπέπνιξαν καὶ ἔπειτεν ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρῴῃσι
 6 ταφῇσι· αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτάτω
 τοῦ μεγάρου, εἰσὶντι ἀριστερῆς χειρός. Ἐθαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασι-
 λέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. (5) Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα
 10 ἐκαστέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου καὶ
 τῶν τούτου προπατόρων, ἐστὶ μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ
 αὐλῇ τοῦ ἱροῦ, παστὰς λιθίνῃ καὶ ἡσκημένη
 στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοι καὶ τῇ
 15 ἄλλῃ διαπάνῃ. Ἐσω δὲ ἐν τῇ πασταδί διζὰ θυρώματα
 ἔστηκε, ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστὶ.
 16 CLXX. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὄσιον ποιῆ-
 μαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸ οὐνομα, ἐν
 Σαῖ, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παν-
 τος τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναί τοίχου. Καὶ ἐν τῷ
 τεμένει ὁδεοὶ ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι, λίμνη τέ ἐστὶ
 20 ἐχόμενη λιθίνῃ κρητῖδι κεκοσμημένη καὶ ἐργασμένη εὖ
 κύκλῳ, καὶ μέγας, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν
 Δήλῳ ἢ τρογοειδὴς καλευμένη.

CLXXI. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκνῃα τῶν
 παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιῆσαι, τὰ καλεῖται μυστήρια
 25 Αἰγυπτίοι. Περὶ μὲν νυν τούτων εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
 ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὐστομα κεέσθω. Καὶ τῆς Δή-
 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφῶρια κα-
 λεῖται, καὶ ταύτης μοι πέρι εὐστομα κεέσθω, πλὴν ὅσον
 αὐτῆς ὁστί ἐστὶ λέγειν. (1) Αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἔσαν
 30 αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγεῖσαι καὶ
 διδάσασαι τὰς Πελασγίτιδας γυναῖκας· μετὰ δὲ ἐξα-
 ναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων ἐξαπώλετο
 ἡ τελετὴ, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ
 ἐξαναστάντες Ἀρκάδες διέσωζον αὐτὴν μῶνοι.

35 CLXXII. Ἀπρίου δὲ ὅδε καταραϊρμένου ἐβασί-
 λευσε Ἀμασις, νομοῦ μὲν Σαίταις ἑὼν, ἐκ τῆς δὲ ἦν
 πόλις, οὐνομα ὃ ἐστὶ Σιούφ. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα κα-
 τῶννοντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι καὶ ἐν οὐδεμῇ μοίρῃ
 40 οὐκ ἐπιφανέας· μετὰ δὲ σοφίῃ αὐτοῦς ὁ Ἀμασις, οὐκ
 ἀγνωμοσύνην προσηγάγετο. (2) Ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ
 μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρος χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ
 Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκά-
 45 στοτε ἐναπενίζετο. Τοῦτον κατ' ὦν κόψας ἀγαλμα δαί-
 μονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἱδρυσεν τῆς πόλις ὅκου
 ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτούντες πρὸς τῷ
 γαλμα ἐσέβοντο μεγάλως. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ
 50 ἐκ τῶν ἀστων ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους ἐξέ-
 φηκε φᾶς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷγαλμα γεγονέναι, ἐς
 τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμέειν τε καὶ ἐνου-
 ρεῖν καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως ἐσέβ-
 εσθαι. (4) Ἦδη ὦν ἔφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδα-
 νιπτῇ περηγέειν· εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης,
 ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτῶν βασιλεύς· καὶ τιμᾶν

tritus est; et bene eum habuit Amasis: ad extremum vero,
 quum exprobrarent Ægyptii non recte eum facere quod alii
 virum et ipsi et sibi inimicissimum, tradidit Aprien Ægy-
 ptiis; (4) qui eum strangularunt, ac deinde in patrio se-
 pulcro sepeliverunt. Sepulcrum illud in Minervæ templo est,
 proxime ædem sacram, intrantibus a læva manu. Saitæ
 enim cunctos ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc
 sepeliunt. (5) Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-
 to quidem longius ab æde sacra abest quam Apriæ et ejus
 progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thala-
 mus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imi-
 tantibus alioque sumtu. In thalamo, repositorium est
 binis foribus clausum, atque intra has fores est regis sepul-
 crum.

CLXX. Sunt vero etiam sepulcra ejus, cujus nomen tali
 occasione edere mihi nefas, in eodem Minervæ templo Sai-
 tano, post ædem sacram, toti postico parieti ædis Minervæ
 contigua. Et in area templi stant obelisci ingentes lapi-
 doi: juxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et
 circumcirca pulvere elaboratus, eadem, ut mihi videbatur,
 magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur.

CLXXI. In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginem-
 que casuum, qui illi acciderunt, quæ mysteria vocant
 Ægyptii: de quibus mihi quidem, quamquam satis singula
 quo pacto se habeant norim, silentium agitor. Etiam
 de Cereris sacris, quæ Thesmophoria Græci vocant, silen-
 tium mihi agendum; nisi quatenus de his verba facere fas
 est. (2) Danai filiae sacra hæc ex Ægypto attulerant, et
 Pelasgiscas mulieres ea docuerant. Deinde, postquam tota
 Peloponnesus a Doribus eversa est et sedibus suis excita,
 perierunt hæc sacra; solique Arcades, qui in Peloponneso
 manserunt, neque inde migrare coacti sunt, illa conser-
 varunt.

CLXXII. Aprie ita sublato, Amasis in Ægypto regnavit,
 ex Saitana præfectura oriundus, et quidem ex oppido
 cui nomen Siuph. Et primo quidem spreverunt Ægyptii
 Amasin, nec ullo magnopere loco habuere, ut qui de
 plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde
 vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium
 eos redegit. (2) Erant ei quum aliae res pretiosæ permultæ,
 tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivæ
 omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confrin-
 gi, ex eoque confici dei simulacrum jussit, quod in loco ur-
 bis opportunissimo erexit. Et Ægyptii frequentes ad simu-
 lacrum conveniebant, illudque magna religione colebant. (3)
 Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Ægyptiis,
 quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum
 illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomissent Ægy-
 ptii et imminissent, et pedes in eo abluisent, qui nunc
 illud magna religione colant. (4) Jam igitur (sic loqui per-
 gebat) suam sortem simillimam huic pelluvio esse: et
 enim prius fuisset plebeius, at in præsentia esse illorum re-
 gem, itaque illorum esse officium, sese honorare suisque

τε καὶ προμηθεύειν ἐαυτοῦ ἐκέλευε. Τοιοῦτω μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν.

CLXXIII. Ἐρχοτο δὲ καταστάσι πρηγμάτων τοιγὰρ δὲ τὸ μὲν ὄρθριον μέχρι δτευ πληθώρας ἀγορῆς προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦτου ἐπινέει καὶ κατέσκωπτε τοὺς συμπότας καὶ τὴν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. Ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις αἱ φίλοι αὐτοῦ ἐνουθέτηον αὐτόν, τοιάδε λέγοντες, « ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ πρόσθετας, ἐς τὸ ἀγαν φαῦλον προάγων σεωυτόν· σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶν σεμνὸν θαυμάζοντα δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα, καὶ οὕτω Αἰγυπτίῳ τ' ἂν ἡπιστάμετο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεταλάττοντος ἀρχόντος, καὶ ἀμείνονος σὺ ἂν ἤκουες· νῦν δὲ ποιεῖς οὐδαμῶς βασιλικά. » (2) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτούς· « τὰ τοῦα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὶ μὲν δύνανται χρᾶσθαι, ἐντανύουσι, ἐπεὶ δὲ χρῆσονται, ἐκλύουσι· εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐπραγείη ἂν, ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. (3) Οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσκοπῶσθαι αἰεὶ μηδὲ ἐς παιγνίην, κλέπτεσκε ἂν περιούσι. (2) Οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχουν τὰ σφέτερα χρήματα ἀρνεύμενον ἀγασκὼν ἐπὶ μαντήϊον, οὐκ ἐκάστοισι εἴη. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἡλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφύγεσκε. (3) Ἐπειτε δὲ καὶ ἐδασίλευσε, ἐποίησε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὐτε ἐπεμέλετο οὐτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδοι οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθνε ὡς οὐδενὸς τοῦαι ἀξίῳσι ψευδέα τὰ μαντήϊα κεκτημένοιαι· ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθῆς θεῶν ὄντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

CLXXIV. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε τὴν ἰδιώτης, ὡς φιλοπότης τὴν καὶ φιλοσκώμων καὶ οὐδαμῶς κατεσκοπῶσθαι ἀνὴρ· οὐκ ὡς δὲ μιν ἐπιλείπει πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτεσκε ἂν περιούσι. (2) Οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχουν τὰ σφέτερα χρήματα ἀρνεύμενον ἀγασκὼν ἐπὶ μαντήϊον, οὐκ ἐκάστοισι εἴη. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἡλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφύγεσκε. (3) Ἐπειτε δὲ καὶ ἐδασίλευσε, ἐποίησε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὐτε ἐπεμέλετο οὐτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδοι οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθνε ὡς οὐδενὸς τοῦαι ἀξίῳσι ψευδέα τὰ μαντήϊα κεκτημένοιαι· ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθῆς θεῶν ὄντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

CLXXV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προκύλαιοι θαυμασίαι οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας υπερβαλόμενος τῶν τε ὑφεί καὶ τῶν μεγάλων, ὅσων τε τὸ μέγαθος λίθων ἐστὶ καὶ δοκῶν τέων· τοῦτο δὲ κολοσσὸς μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν υπερφύεας τὸ μέγαθος ἐκόμισε. (2) Ἠγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν ἐκ τῶν κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομίων, τοὺς δὲ ὑπερμεγάρθους ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλεως πλόον καὶ εἰκοσι ἡμερέων ἀπεχούσης ἀπὸ Σαίος. Τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτῶν, ἀλλὰ μάλιστα θαυμάζω, ἐστὶ τὸδε· οἰκῆμα μουνολίθον ἐκόμισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλεως, καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν ἐπ' ἑτα τρία, δισχιλιοὶ δὲ οἱ προσετέταχτο ἄνδρες ἀγωγεῖς, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἔσαν κυβερνήται. (3) Τῆς δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μήκος ἑξωθεν ἐστὶ εἰς τε καὶ

HERODOTUS.

respectum habere. Tali modo Ægyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent.

CLXXIII. Idem in rebus agendis hoc usus est institutio : primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiosse peragebat negotia quæcumque obferebantur : ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, jocosque petulantioribus et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes : « Non e dignitate tua, rex, te ipse moderaris; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Ægyptii, a magno viro se regi, tuque melius audires. Nunc quæ tu agis, minime decent regem. » (2) Quibus ille his verbis respondit : « Qui arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, nervo intendunt : postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo intentus esset, rumpetur; ut illo, ubi opus foret, non amplius possent uti. (3) Eadem nempe est hominis conditio. Quodsi quis semper vellet seriis rebus esse intentus, nec vicissim ad jocum se remittere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique rei suam partem tribuo. » Hoc ille amicis responsum dedit.

CLXXIV. Aiunt autem eundem Amasin, quum privatus fuisset, etiam tunc computationes cavillationesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse intentum; et, quando potantem voluptatibusque indulgentem defecissent necessaria, circumvisse nonnunquam et furto abstulisse aliena. (2) Jam qui affirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur : et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. (3) Postquam autem regno potitus est, hoc fecit : quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa et negligebat, neque ad reficienda illa quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula; qui vero furti eum arguerant, horum præcipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhiberent.

CLXXV. Et primo quidem in Sai urbe ad Minervæ templum propylæa deæ exstruxit mirabilia, superiores omnes, qui talia exstruxerant, altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudine tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis magnitudinis ad reficienda ædificia adgerendos curavit. (2) Horum alii ex lapidina, quæ adversus Memphin est, adgerebantur : ii vero qui immani erant magnitudine, ex Elephantine urbe, quæ dierum non minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex his non minime miror sed maxime omnium, ædes est ex uno lapide, quam ex Elephantine urbe transportandam curavit : qua in transportanda per tres annos occupati erant duo millia hominum, cui ea cura commissa erat, hique omnes erant navium gubernatores. (3) Hujus ædis longitudo extrinsecus

εἴκοσι πήχεις, εὖρος δε τεσσερεσκαίδεκα, ὕψος δὲ ὀκτώ. Ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μονολίθου ἐπὶ· ἅτῃρ ἔσωθεν τὸ μῆκος ὀκτωκαίδεκα πηγέων καὶ πυγόνος, τὸ δὲ εὖρος δυώδεκα πηγέων, τὸ δὲ ὕψος πέντε πηγέων ἐστί. (4) Αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται παρά τὴν ἔσοδον. Ἐσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱρὸν φασι τῶνδ' εἵνεκεν οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς ἐλκομένης τῆς στέγης ἀναστενάξαι οἷά τε χρόνου ἐγγεγονότος πολλοῦ καὶ ἀχθόμενον τῷ ἔργῳ, τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθυμιστὸν ποιήσαντες οὐκ ἔτι προσωτέρω ἐλκύσαι. (5) Ἦδὴ δὲ τινες λέγουσι ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι.

CLXXVI. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν ταῖσι ἄλλοις ἱεροῖσι ὁ Ἀμασί πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιόθῃτα, ἐν δὲ καὶ ἐν Μέμφι τὸν ὑπτιον κείμενον κολοσσὸν τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ ἑβδόμηκοντά εἰσι τὸ μῆκος. Ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστᾶσι Αἰθιοπικοὶ ἰόντες λίθου δύο κολοσσοί, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὸν ἕκαστος, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἐκθεν τοῦ μεγάρου. (2) Ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. Τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδομήσας, ἑὸν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

CLXXVII. Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλεὺς λέγεται Αἰγύπτου μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισμυρίας τὰς οἰκόμενας. (3) Νόμον τε Αἰγυπτίοις τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας, ἀποδεικνύωναι ἕτερος ἕκαστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων ὄντων βιοῦνται· μὴ δὲ ποιῶντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίαν ζῆσιν, ἰθύουσθα θανάτῳ. Σῶλιν δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τούτων τὸν νόμον Ἀθηναίοις ἔθετο· τῷ ἔκειντο ἐς αἰεὶ χρέονται, ὅντι ἀμώμῳ νόμῳ.

CLXXVIII. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασίς ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετεξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοις ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοις αὐτῶν οἰκεῖν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοις ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα θεοῖσι. (2) Τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτῶν τέμενος καὶ οὐνομαστότατον ἑὸν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πόλις εἰσι αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν Χίος καὶ Τέως καὶ Φωκαῖα καὶ Κλαζομεναί, Δωριέων δὲ Ῥόδος καὶ Κνίδος καὶ Ἀλικαρνησσοὺς καὶ Φάσηλις, Αἰολέων δὲ ἡ Μυτιληναίων μούνη. (3) Τούτων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὐταὶ αἱ πόλις εἰσι αἱ παρέχουσαι· ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεπὶν μεταποιεῦνται. Χωρὶς δὲ Αἰγινῆται ἐπ' ἑωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διὸς, καὶ ἄλλο Σάμιοι Ἡρῆς, καὶ Μιλήσιοι Ἀπόλλωνος.

CLXXIX. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπορίον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. Εἰ δὲ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νεῖλου ἀπικόιτο, χρῆν δμῶσαι

est unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quattuordecim; altitudo, octo cubitorum. Hæ sunt mensuræ ædis hujus monolithæ extrinsecus. Intrinsecus longitudo est octo decim cubitorum et viginti digitorum; latitudo, duodecim, altitudo, quinque cubitorum. (4) Posita hæc est ad introitum templi. Nam intra templum aiunt hac causâ non fuisse pertractam: architectum, quum ægre promoveretur ædes, multumque temporis esset insumtum, vehementer dolentem operis molestiam, ingemuisse; idque animadvertentem et religioni habentem Amasin non permisisse ut ulterius promoveretur ædes. (5) Præterea nonnulli narrant, quemdam ex his qui vectibus promovere ædem conabantur, esse ab illa oppressum, et ea causâ non intus esse promotam.

CLXXVI. Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis dedicavit Amasis opera ob magnitudinem spectatu digna: in his Memphi colossus illum resupinum ante Vulcani templum, cujus longitudo septuaginta quinque pedum est: et super eadem basi duo alii stant colossi, uterque vicentium pedum magnitudine, alter ab una ædis sacræ [nisi potius, magni colossi] parte, alter ab altera: uterque ex Æthiopico lapide est perfectus. (2) Est autem etiam in Sai urbe similis colossus lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphis est, Amasi extruxit, magnum et spectatu dignissimum.

CLXXVII. Regnante Amasi dicunt Ægyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad comoda spectat quæ fluvius regioni largitur, tum ad ea quæ e terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse, si cuncta numeres; vicies mille. (2) Amasis etiam hic est qui legem illam Ægyptiis constituit, ut Ægyptiorum quisque quotannis apud nomi sui præfectum profiteretur, unde vitam sustentet: qui hoc non faceret et legitimum victum non declararet, is morte plecteretur. Quam legem Atheniensis Solon, ab Ægyptiis acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo ea utuntur, ut pote laudabili lege.

CLXXVIII. Græcorum amicus quum esset Amasis, et alia in Græcorum nonnullos beneficia contulit, et eis, qui in Ægyptum venirent, Naucratin urbem habitandam concessit: qui vero sedes in Ægypto figere nollent, et mercandi tantum causâ in eam navigarent, his areas assignavit ubi aras et templa diis erigerent. (2) Maximum igitur illorum templum et celeberrimum, maximeque frequentatum, quod Hellenium nominatur, communi consilio sumtuque statuerunt hæc civitates: ex Ionibus, Chius, Teos Phocæa, et Clazomenæ; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus et Phaselis; ex Æolensibus, sola Mytilenæorum civitas. (3) Horum est igitur hoc templum, hæque civitates constituunt præsidēs emporii. Quodsi quæ aliax partem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad se pertinentem. Præter istud vero templum, seorsum Æginetæ statuerunt Jovis fanum; et Samii aliud Junonis, tum Milesii, Apollinis.

CLXXIX. Fuitque olim solum in Ægypto emporium Naucratis, nec aliud ullum. Quodsi quis in aliorum Nili ostiorum aliquod intrasset, jurare eum oportebat, invitum eu

μή μὲν ἔχοντα ἐλθεῖν, ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηϊ αὐτῇ πλώειν ἐς τὸ Κανωδικόν· ἢ εἰ μή γε οἶα τε εἴη πρὸς ἀνέμου ἀντίους πλώειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκαιτο ἐς Ναύκρατιν. Οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετήμητο.

CLXXX. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νῆον τριηκοσίων ταλάντων ξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἔων αὐτόθι αὐτομάτως κατεκάη, τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. Πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πολλὰς ἐδωτίνιαζον, ποιεῦντες δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνείκοντο· Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰέοντες Ἑλληνας εἴκοσι μνέας.

CLXXXI. Κυρηναῖοις δὲ Ἀμασις φιλότμητα τε καὶ συμμαχίην συνεθήκατο. Ἐδωκαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτε ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότμητος Κυρηναῖον εἵνεκεν. Γαμέει δ' ὢν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττου, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ Κριτοδοῦλου ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, τῇ οὐνομα ἦν Λαδίκη. (1) Τῇ ἐπεῖτε συγχαίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναιξὶ ἐχράτο. Ἐπεῖτε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε δ' Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεωμένην, « ὦ γυναῖκα, κατὰ με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μηχανὴ μὴ οὐκ ἀπολῶναι κακίστα γυναικῶν πασῶν. » (2) Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεῖτε οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆύτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὅτ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος, ἀγαλμά οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. (3) Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις. Καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἦδη, δόκοτε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσητο, καὶ κάρτα μιν ἔστειρε μετὰ τοῦτο. Ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ· ποιησαμένη γὰρ ἀγαλμα μὲν ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὴ ἦν σόν, ἔξω ἰδρυμένον τοῦ Κυρηναίου ἀστεος. (4) Ταύτην τὴν Λαδίκην, ὥς ἐπεκράτησε Καμδύσης Αἰγύπτου καὶ ἐπίθετο αὐτῇς ἧτις εἶη, ἀπέπεμψε ἀσινεῖα ἐς Κυρήνην.

CLXXXII. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο μὲν ἐς Κυρήνην ἀγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην, τοῦτο δὲ τῇ ἐν Αἰνῶν Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον, τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑωυτοῦ διαρσίας θυλινάς, αἱ ἐν τῷ νηϊ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυρέων. (1) Ἐς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτους τοῦ Αἰακίως, ἐς δὲ Αἰνῶν ξεινίας μὲν οὐδεμιῇς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Αἰνῶν τῇς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἰδρύσασθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπειδίδρυσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. Ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις· εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν.

se venisse; tum, hoc praestito iurejurando, cum navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare, aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset, oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta circumvehere, donec Naucratis pervenisset. Ita Naucratis in honore erat.

CLXXX. Quum Amphictyones, postquam superius templum Delphicum fortuito casu conflagraverat, illud quod punc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cujus summæ quartam partem Delphi pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, dona corrogabant: quod dum faciebant, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero in Aegypto habitantes, viginti libras.

CLXXXI. Idem Amasis cum Cyrenæis mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Græcam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae causa, quam cum Cyrenæis colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri, quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt, filiam, nomine Ladiceu. (2) Cum qua quoties concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladiceu Amasis: « Veneficiis, o mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quominus pessime pereas mulierum omnium. » (3) Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis (id enim unum esse calamitatis effugium), statuam se ei Cyrenen missuram. (4) Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum inaccessit, coihat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa votum solvit deæ: faciendam curavit imaginem Cyrenenque misit; quæ adhuc mea ætate superfuit, extra Cyrenæorum urbem constituta. (5) Eandem Ladiceu Cambyses, Aegypto potitus, postquam ex ea, quænam esset, cognosset, illasam Cyrenen remisit.

CLXXXII. Dedicavit Amasis donaria etiam in Græciam: et primum quidem Cyrenen Minervæ statuam misit inauratam, et sui imaginem pictura adsimulatam: tum Minervæ quæ Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Junoni Samiæ duas sui imagines ex ligno sculptas, quæ in magno templo ad meam usque ætatem steterunt post fores. (2) Et Samum quidem dona hæc miserat hospitii causa, quod ei cum Polycrate Aecis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii causa, sed quoniam Minervæ templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quæ ad illam oram adpulsissent, quum fugerent Aegypti filios. Hæc sunt donaria quæ Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

(ΘΑΛΕΙΑ.)

I. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καμβύσης ὁ Κῦρου ἐστρατεύετο, ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἤρχε, καὶ Ἑλλήνων Ἰωνάς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιγύδε. (2) Πέμψας Καμβύσης εἰς Αἴγυπτον κήρυκα αἴτεε Ἀμασιν θυγατέρα, αἴτεε δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἀμασιν ἐπρήξε ταῦτα ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικὸς τε καὶ τέκνων ἐκδοτὸν ἐποίησε εἰς Πέρσας, ὅτε Κύρος πέμψας παρ' Ἀμασιν αἴτεε ἱερὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἴη ἀριστὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ταῦτα δὲ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος ἐνήγε τῇ συμβουλῇ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν θυγατέρα, ἵνα ἡ δοῦς ἀνιῶτο ἢ μὴ δοῦς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. (3) Ὁ δὲ Ἀμασις τῇ θυγατρὶ τῶν Περσέων ἀγχόμενος καὶ ἀρρωδῶν οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνῆσθαι· εὖ γὰρ ᾔσιστατο ὅτι οὐκ ὥς γυναικὰ μιν ἐμελλε Καμβύσῃς ἐξεῖν, ἀλλ' ὥς παλλήνην. Ταῦτα δὲ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. (4) Ἦν Ἀπρίεω τοῦ προτέρου βασιλέως θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μούνη τοῦ οἴκου λελειμμένη, οὐνομα δέ οἱ ἦν Νίτητις. Ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσοῦ ἀποπέμπει εἰς Πέρσας ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα. (5) Μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἰσπάζετο πατρόθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ καὶς, « ὦ βασιλεῦ, διαβεβλημένος ὑπ' Ἀμασίου οὐ μνησθῆναι, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα διδοὺς ἐοῦσαν τῇ ἀληθείῃ Ἀπρίεω, τὸν ἐκεῖνος ἐόντα ἐωυτοῦ δεσπότηα μετ' Αἰγυπτίων ἐφόνευσε. » Τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτία ἐγγενομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κῦρου μεγάλως θυμωθὲντα ἐπ' Αἴγυπτον. Οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι.

II. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηῖνται Καμβύσεα, φάμενοι μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίεω θυγατρὸς γενέσθαι· Κύρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρ' Ἀμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. (2) Λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. Οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτοὺς (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων νόμιμα ἐπιστάται καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὐ σφί νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι γνησίου παρεόντος, αὐτὶς δὲ ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. Ἀλλὰ παρατράπουσι τὸν λόγον προσποιούμενοι τῇ Κύρου οἰκίῃ συγγενεὲς εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἔχει.

III. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός, ὡς τῶν Περσίδων γυναικῶν ἐσελθούσά τις παρὰ τὰς Κύρου γυναικας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρε-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER TERTIUS.

(THALIA.)

(103, 191.)

1. Adversus hunc igitur Amasin Cambyses, Cyri filius, quum alios quibus imperavit, tum e Græcis Ionas et Eolenses ducens, bellum movit hac de causa. (2) Misso in Ægyptum legato Cambyses filiam Amasidis petierat uxorem : petierat autem ex Ægyptii cujusdam consilio, qui id ei suaserat infensus Amasidi, quod se ex cunctis, qui in Ægypto erant, medicis selegisset quem ab uxore et liberis abstractum amandaret in Persas, quum Cyrus ab Amasi oculorum medicum petiisset qui esset in Ægypto optimus. Eo igitur infensus Ægyptius consilio suo instigaverat Cambysen ut filiam Amasidis peteret ; quo ille aut morore adficeretur data filia, aut non data odium incurreret Cambysis. (3) Amasis, Persarum potentiam graviter ferens timensque, et dare illam et negare perinde dubitaverat ; quippe bene gnarus, non legitimæ uxoris, sed pellicis loco, habiturum eam Cambysen. Hæc secum reputans, hancce inierat rationem. (4) Erat Aprixæ filia, superioris regis, admodum et grandis et formosa, sola ex regia domo superstes ; cui erat nomen Nitetis. Hanc igitur puellam Amasis, veste et auro exornatam, in Persas miserat tamquam suam filiam. (5) Interjecto tempore quum eam complectens Cambyses filiam Amasidis salutasset, dixerat ei puella : « Nescis, rex, deceptionem te esse ab Amasi, qui me idoneo cultu ornatam ad te misit, tibi que tamquam filiam dedit suam ; quum revera sim Aprixæ gnata, quem ille, dominum suum, inita cum Ægyptiis societate, interfecit ». Hoc verbum et hæc incidens causa Cambysen, Cyri filium, impulit ut vehementi ira incensus adversus Ægyptum duceret. Ita quidem Persæ rem narrant.

II. Ægyptii vero sibi vindicant Cambysen, dicentes esse eum ex hac Aprixæ filia natum : Cyrum enim fuisse, non Cambysen, qui ad Amasin misisset ejusque filiam petisset. (2) At hoc quidem non ex rei veritate dicunt. Immo vero ne ipsos quidem latet (nam Persarum instituta, si qui alii, bene norunt Ægyptii), primum, ex illorum legibus filium ex pellice natum non succedere in regnum, si adfuerit legitimus ; deinde, ex Cassandana, Pharnaspis filia, de Achæmenidum stirpe, natum esse Cambysen, non ex illa Ægyptia. Sed invertunt historiam, intercedere sibi adfectantes cum Cyri familia cognationem. Et hæc quidem ita se habent.

III. Narratur etiam alia fabula, mihi non credibilis, hujusmodi. Persicarum mulierum quampiam, ad Cyri mulieres ingressam, quum Cassandanz adstantes vidisset li-

στῶτα τέκνα εὐεῖδ' αὖτε καὶ μεγάλα, πολλῶν ἔχρατο τῷ
ἐπαίνῳ ὑπερθωμάζουσα· ἥ δὲ Κασσανδρῆ ἐοῦσα τοῦ
Κύρου γυνὴ εἶπε ταῦτα, « τοῦνδε μέντοι ἐμὲ παῖδων
μητέρα ἐοῦσαν Κύρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἴ-
γυπτου ἐπίκτητον ἐν τιμῇ τίθεται. » (2) Τὴν μὲν ἀχθο-
μένην τῇ Νιτήτι εἶπαι ταῦτα, τῶν δὲ οἱ παῖδων τὸν
πρεσβύτερον εἶπαι Καμβύσεια, « τοιγάρ τοι, ὦ μητὴρ,
ἐπεὶ ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω κάτω
θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω. » (3) Ταῦτα εἶπαι αὐτὸν
ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θώ-
ματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ,
εἶπετε ἀνδρῶν καὶ ἔσχε τὴν βασιλείην, ποιήσασθαι
τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατήην.

IV. Συνήνεια δὲ καὶ ἄλλο τι τοῖόνδε πρῆγμα γε-
νίσθαι ἐς τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. Ἦν τῶν ἐπι-
κούρων τῶν Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἀλικαρνησεύς,
ὄνομα δὲ οἱ ἦν Φάνης, καὶ γνῶμην ἱκανὸς καὶ τὰ πο-
λέμια θαλῆμος. Οὗτος ὁ Φάνης μεμρόμενός κού τι
Ἀμάσι ἐκδιδρῆσκει πλοῖον ἐξ Αἰγύπτου, βουλόμενος
Καμβύσει ἐλθεῖν ἐς λόγους. Οἷα δὲ ὄντα αὐτὸν ἐν
τοῖσι ἐπικούροις λόγους οὐ σμικροῦ ἐπιστάμενόν τε τὰ
περὶ Αἰγύπτου ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει ὁ Ἀμασις
σπουδὴν ποιούμενος ἐλθεῖν, μεταδιώκει δὲ τῶν εὐνού-
χων τὸν πιστότατον ἀποστεύειας τριήρεϊ κατ' αὐτὸν, ὃς
αἰρεῖται μιν ἐν Λυκίῃ, ἐλὼν δὲ οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον·
σορήν γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης· καταμεθύσας γάρ
τοὺς φυλάκους ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. (3) Ὀρμη-
μένον δὲ Καμβύσει στρατεύεσθαι ἐπ' Αἴγυπτον καὶ
ἀπορέοντι τὴν ἑλᾶσιν, ὅπως τὴν ἀνυδρον διεκπερᾶ, ἐπελ-
θὼν φράζει μὲν καὶ ἄλλα τὰ Ἀμάσιος πρῆγματα,
ἐξηγέται δὲ καὶ τὴν ἑλᾶσιν, ὥδε παραινέων, πέμψαντα
παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δεῖσθαι τὴν διεξοδὸν οἱ
ἀσφαλῆα παρασχεῖν.

V. Μοῦνη δὲ ταύτῃ εἰσι φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυ-
πτον. Ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὐρανὸν τὸν Καδύτιος
πόλις γῆ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινίων καλευμένων·
ἀπὸ δὲ Καδύτιος ἐοῦσης πόλις, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
Σαρδίων οὐ πολλῶν ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπορία
τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνούσου πόλιός ἐστι τοῦ Ἀρα-
βίου, ἀπὸ δὲ Ἰηνούσου αὖτις Σύρων μέχρι Σερβωνίδος
λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον οὖρος τεῖναι ἐς θάλασσαν·
ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν
Τυφῶ κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἰγύπτου. (2) Τὸ
δὲ μετὰ Ἰηνούσου πόλις καὶ Κάσιον τε οὖρος καὶ
τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τούτῳ οὐκ ὀλίγον χωρίον,
ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδόν, ἀνυδρὸν ἐστὶ δει-
νός.

VI. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων
ἐννεώκας, τοῦτο ἔρχομαι φράσω. Ἐς Αἴγυπτον ἐκ
τῆς Ἑλλάδος πάσης καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκης κέραμος
ἐστέγεται πλήρης οἴνου δις τοῦ ἔτους ἐκάστου, καὶ ἐν
κεράμιον οἰνηρὸν ἀριθμῶ κεινὸν οὐκ ἐστὶ δις λόγῳ εἴ-
παι ἰδέσθαι. Κοῦ δῆτα, εἶπαι τις ἂν, ταῦτα ἀναισι-
μοῦται; ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. (2) Δεῖ τὸν μὲν δὴ-

beros forma et statura praestantes, admiratam illos multis
laudibus extulisse. Tum ei Cassandram, Cyri uxorem,
haec dixisse: « Atqui me, quom talium mater sim puerorum,
Cyrus tamen aspernatur; illam vero ex Aegypto compara-
tam in honore habet ». (2) Haec postquam ingemiscens ob
Nitetin esset locuta, filiorum natu maximum Cambysen
dixisse: « Itaque, mater, quum ego vir evasero, Aegypti
summa ima ponam, et ima summa. » (3) Hoc Cambysen
dixisse decem circiter annos natum, mulieresque admira-
tione fuisse percultas: et illum, postquam ad virilem per-
venisset aetatem regnumque esset adeptus, dicti memo-
rem, suscepisse in Aegyptum expeditionem.

IV. Acciderat vero etiam aliud quidpiam huiusmodi,
quod ad expeditionem illam momentum contulit. Erat in
numero auxiliarium Amasidis vir genere Halicarnassensis,
cui Phanes nomen, homo et consilio praestans et bellica
virtute. Phanes hic, nescio qua re infensus Amasidi,
navi ex Aegypto profugit, cupiens in colloquium venire
Cambysis. (2) At illum, ut qui inter auxiliares haud exiguo
loco fuisset, et quae ad Aegyptum spectabant accuratissime
cognita habuisset, persecutus est Amasis, studiose dans
operam ut eum caperet. Persecutus est autem misso,
qua iter ille direxerat, eunuchorum fidelissimo cum tri-
remi. Et cepit quidem hominem eunuchus in Lycia, sed
captum non reduxit in Aegyptum: nam astutia eum Pha-
nes circumvenit; inebriatis enim custodibus ad Persas eva-
sit. (3) Ibi tunc Cambysen adiit, exercitum adversus
Aegyptum ducere parantem, sed de itinere dubitantem
quo pacto regionem aqua carentem transmitteret; eique
quum alia ad res Amasidis spectantia, tum itineris faciendi
rationem exposuit, sic monens, missis legatis rogaret Ara-
bum regem, ut tutum ille transitum sibi praestaret.

V. Patet autem hac una via ingressus in Aegyptum.
Nam a Phoenice usque ad fines Cadytis urbis, Syrorum
terra est, qui Palaestini vocantur: a Cadyti (quae est urbs
haud multo minor, ut mihi videtur, Sardibus) emporia ad
mare sita, usque ad Ienysum oppidum, sunt ditionis Ara-
bici regis: ab Ienysso rursus Syrorum ditio pertinet ad Ser-
bonidem usque lacum, juxta quem Casius mons ad mare
porrigitur: a Serbonide lacu, in quo occultatum Typhonem
aiunt, ab illo jam Aegyptus est. (2) Jam, qui inter Ienys-
sum oppidum et Casium montem Serbonidemque lacum
interiectus tractus est, haud ille exiguus, sed tridui fere
itinere in longitudinem patens, is prorsus aquarum est
inops.

VI. Quod vero a paucis eorum, qui in Aegyptum navi-
gare consueverunt, animadversum est, id ego sum exposi-
turus. In Aegyptum ex universa Graecia, et praeterea ex
Phoenice, his quotannis invehuntur figlinae dolia vino re-
pleta: verumtamen ne unum quidem, ut sic dicam,
vinarium dolium inane ibi possis videre. Ubinam ergo,
quaeat quispiam, haec consumuntur? Hoc quoque equi-

μαρχον ἕκαστον ἐκ τῆς ἐωυτοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἄγειν ἐς Μέμφιν, τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἄνδρα τῆς Συρίας κομίζειν πλήσαντας ὕδατος. Οὕτω ὁ ἐπιφοιτῶν κέραμος καὶ ἐξαίρετός ἐστιν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην.

VII. Οὕτω μὲν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐπ' Αἴγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεῖτε τάχιστα παρέλαβον Αἴγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἐόντος κω ὕδατος ἐτοίμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἀλικαρνησέος ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράβιον ἀγγέλους καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης ἔτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

VIII. Σίβονται δὲ Ἀράβιοι πίστις ἀνθρώπων ὅμοια τοῖσι μάλιστα. Ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπον τοῦδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέσθαι ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἐστὼς λίθῳ ὀξεί τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιουμένων τὰς πίστις, καὶ ἔπειτεν λαβὼν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκίδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένους λίθους ἑπτὰ, τοῦτο δὲ ποιέων ἐπικαλεῖται τὸν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. (2) Ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοις παρεγγυᾷ τὸν ξείνον, ἢ καὶ τὸν ἀστὸν, ἣν πρὸς ἀστὸν ποιήσεται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιεῦσι σέβεσθαι. (3) Διόνυσον δὲ θεὸν μῶνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι, καὶ τῶν τριῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασὶ κατὰ περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κελάρθαι· κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιζυρεῦντες τοὺς κροτάφους. Οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτάλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ.

IX. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι παρὰ Καμβύσει ἀπιγμένοις ἐποιήσαντο ὁ Ἀράβιος, ἐμνηχάμενος τοιαύτην ἀσκήσαν καμῆλων πλήσας ὕδατος ἐπέσας ἐπὶ τὰς ζώας τῶν καμῆλων πάσας, τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἄνδρον καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσει στρατόν. (2) Οὗτος μὲν δὲ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἔσσαν πιθανόν, ἐπεὶ γὰρ δὴ λέγεται, βηθῆναι. Ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ Ἀραβίᾳ τῷ οὐνόμα Κόρυς, ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεούμενην θάλασσαν. (3) Ἀπὸ τούτου δὲ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, βαψάμενον τῶν ὠμοβοῶν καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μήκει ἐξικνέμενον ἐς τὴν ἄνδρον, ἀγαγεῖν διὰ δὴ τούτου τὸ ὕδωρ, ἐν δὲ τῇ ἀνδρὶ μεγάλως δεξάμενός ὀρύξασθαι, ἵνα δεκόμενα τὸ ὕδωρ σώζωσι. Ὁδὸς δ' ἐστὶ δυώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἄνδρον· ἄγειν δὲ μιν δι' ὀχετῶν τριῶν ἐς τριῖζα χωρία.

X. Ἐν δὲ τῷ Πηλοσίῳ καλεούμενῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήντιος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσεια. Ἀμασίην γὰρ οὐ κατέλαβε ζῶοντα Καμβύσης ἑλάσας ἐπ' Αἴγυπτον, ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἀμασίς τέσσερα καὶ τεσσαράκοντα ἔτεα ἀπέ-

dem dicam. (2) Quilibet praefectus populi tenetur sua ex urbe dolia omnia colligere, Memphinque mittere : porro Memphitis, ea aqua repleta in aridum illum Syriae tractum deportare. Ita dolia quotannis in Aegyptum invecta, ibique venum exposita, deinde ad priora in (?) Syriam transportantur.

VII. Ita scilicet Persae, simulatque Aegypto potiti sunt, introitum illum in hanc regionem adpararunt, et ea qua dixi ratione aquis instruxerunt. At tunc temporis, quum nondum parata esset aqua, Cambyzes ab Halicarnassensi hospite edoctus, missis ad Arabem nunciis, tutum transitum ab illo postulavit, et obtinuit fide data et ab illo accepta.

VIII. Colunt autem fidem Arabes, ut qui hominum maxime : dantque eam et accipiunt tali modo. Si qui volunt inter se foedus pactumve inire, vir alius, in medio stans paciscentium, acuto lapide interiorem manum utriusque illorum prope pollicem incidit : tunc sumto ex utriusque veste flocco, inungit sanguine septem lapides in medio positos ; dumque id facit, Bacchum invocat et Uraniam. (2) Hoc facto, is qui foedus pepigit, commendat suis amicis hospitem illum, sive civem, si cum cive pepigit : et amici etiam ipsi aequum censent colere fidem. (3) Bacchum autem solum, et Uraniam, deos habent ; aiuntque se crines suos eodem modo tondere, quo Bacchus ipse fuerit tonsus : tondentur autem in orbem, circum tempora capillos radentes. Bacchum vero, Orotal nominant ; Uraniam, Alihat.

IX. Postquam igitur nunciis, qui a Cambyse venerant, fidem dederat Arabs, haec est machinatus. Utres ex camelorum pellibus, aqua repletos, vivis omnibus camelis imposuit ; eisque in tractum aqua carentem actis, expectavit ibi Cambysem. (2) Haec quidem maxime probabilis fama est : oportet vero etiam minus credibilem, quia et ipsa fertur, memorare. Fluvius est in Arabia magnus, cui Corys nomen, in Rubrum quod vocatur mare se exonerans. (3) Ab hoc igitur fluvio Arabum regem, consulis bubulis aliisque coriis, canalem duxisse aiunt ea longitudine, ut ad aridum illum tractum pertineret, et per hunc canalem derivasse aquam ; in eodem autem illo tractu ingentes fodisse cisternas, quae reciperent aquam servarentque. Est autem via ab illo fluvio in hunc aridum tractum duodecim dierum : derivasseque illum, aiunt, aquam per tres canales tria diversa in loca.

X. Sed ad Pelusium quod vocatur ostium Nili castra habebat Psammenitus, Amasidis filius, Cambysem expectans. Nec enim in vivis amplius fuit Amasis quo tempore Aegyptum cum exercitu Cambyzes invasit : sed vix functus erat, postquam quattuor et quadraginta annos

θανε, ἐν τοῖσι οὐδὲν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συν-
 νείχθη. Ἀποθανῶν δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇ
 ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. (2)
 Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμασίας βασιλεύοντος Αἴ-
 γυπτου φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθη-
 σαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτιαι, οὔτε πρότερον οὐδὰμὰ
 ὑσθεῖσαι οὔτε ὕστερον τὸ μέγχι ἐμεῦ, ὥς λέγουσι
 αὐτοὶ Θηβαῖοι. Οὐ γὰρ δὴ ὕεται τὰ ἄνω τῆς Αἰγύ-
 πτου τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι
 10 ψακάδι.

XI. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπείτε διεξέλασαντες τὴν ἀν-
 ὄρον ῥοντο πέλας τῶν Αἰγυπτίων ὥς συμβαλόντες,
 ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ἰόντες ἀν-
 ὄρες Ἑλλήνες τε καὶ Κἄρες, μεμφόμενοι τῷ Φάνῃ
 15 ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἴγυπτον ἀλλόθροον, μη-
 γανέονται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοῖόνδε. (2) Ἔσαν τῷ
 Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι, τοὺς ἀγα-
 γόντες ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς ὄψιν τοῦ πατρὸς κρη-
 τῆρα ἐν μέσῳ ἔστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων,
 20 μετὰ δὲ ἀγινόντες κατ' ἓνα ἕκαστον τῶν παίδων ἐσφα-
 ρον ἐς τὸν κρητῆρα. (3) Διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες
 τῶν παίδων οἶνον τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτὸν, ἐμ-
 πνόντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι οὕτω δὴ
 συνέβαλον. Μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς καὶ πε-
 25 σόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθει πολλῶν
 ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι.

XII. Ὡμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν
 ἐπιχωρίων· τῶν γὰρ ὅστων περιεχυμένων χωρὶς
 30 ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν
 γὰρ τῶν Περσέων ἔχετο τὰ ὀστέα, ὥς, ἐχωρίσθη κατ'
 ἀρχάς, ἐτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περ-
 σέων κεφαλαὶ εἰσι ἀσθενέες οὕτω ὥστε, εἰ ἐθέλεις ψήφῳ
 μούνη βαλέειν, διατετρανείεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων
 οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, ὅς μογίς ἂν λίθῳ παύσας διαρά-
 35 ξαιας. (2) Αἴτιον δὲ τοῦτο τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμὲ γ'
 εὐπατέως ἐπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων
 ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς καὶ πρὸς τὸν ἥλιον
 παχύνεται τὸ ὀστέον. Τούτο δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φα-
 λακροῦσθαι αἰτιὸν ἐστὶ· Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις
 40 ἔλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. (3)
 Τούτοις μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἰτιὸν ἰσχυρὰς φορέειν τὰς
 κεφαλὰς, τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φοροῦσι τὰς
 κεφαλὰς, αἰτιὸν τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πῖλους
 τήρας φορέοντες. (4) Ταῦτα μὲν νυν τοιαῦτα ἔοντα
 45 εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοις ἐν Παπρήμῃ
 τῶν ἄμα Ἀχαιμένει τῷ Δαρείου διαφθαρέντων ὑπ'
 Ἰνάρῳ τοῦ Αἰδύος.

XIII. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο,
 ἐρευρον οὐδὲν κόσμῳ. Κατελιθέντων δὲ ἐς Μέμφιν,
 50 ἔπειπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναῖν κή-
 ρυκα ἀγούσιν ἀνδρὰ Πέρσῃν, ἐς ὁμολογίην προκα-
 λεύμενος Αἰγυπτίους· οἱ δὲ ἐπείτε τὴν νέα εἶδον ἐσελ-
 θούσας ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἄλλες ἐκ τοῦ τείχεος
 τὴν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἀνδρας κρεουργήδον

regnarat, intra quos nullum ei magnum aut grave in-
 commodum acciderat. Mortuus conditusque, sepultus
 erat in sepulcris quæ in templo ipse construenda curave-
 rat. (2) Regnante vero in Ægypto Psammenito, maxi-
 mum sane prodigium accidit Ægyptiis : pluerat Thebis
 Ægyptiis, quod numquam nec ante nec post id tempus
 ad meam usque ætatem accidit, ut ipsi dicunt Thebani.
 Nam in superioribus Ægypti omnino non cadit pluvia : at
 tunc ipsis Thebis pluit stillatim.

XI. Persæ, transmissa regione aquis carente, quum
 castra castris Ægyptiorum opposuissent, ad congregien-
 dum parati; ibi tunc auxiliares regis Ægypti, Græci ho-
 mines et Cares, indignati quod Phanes externum exerci-
 tum in Ægyptum duxisset, tale adversus eum facinus
 machinantur. (2) Filios habebat Phanes in Ægypto re-
 lictos : his in castra et in conspectum patris perductis,
 craterem in medio posuere utrorumque castrorum, et pro-
 ductos singulos deinceps pueros super cratere macclarunt :
 (3) tunc, jugulatis cunctis, vinum et aquam in craterem
 ingessere, sanguinemque illorum potarunt auxiliares omnes,
 atque ita ad pugnandum progressi sunt. Acri deinde com-
 misso prælio, postquam de utroque exercitu magna ceci-
 derat multitudo, ad extremum in fugam vertuntur Ægyptii.

XII. Miram vero admodum rem equidem hic vidi, mo-
 nitus ab indigenis. Quum ossa utrorumque, qui in eo
 prælio ceciderunt, separatim congesta sint (seorsum enim
 jacebant Persarum ossa, sicuti initio distincta erant; et
 alibi, ossa Ægyptiorum), Persarum crania ita sunt debilia,
 ut, si unum minutum calculum in ea volueris conjicere,
 perfores; Ægyptiorum vero ita sunt valida, ut lapide per-
 cutiens ægre diffingas. (2) Cujus rei causam dixerunt
 esse, mihi que facile persuaserunt, quod Ægyptii a pueris
 statim capita radunt, unde ossa in sole fiunt compacta :
 qua de eadem causa fit etiâ ut non calvescant; nullus
 enim est populus, apud quem tam raro caput videas cal-
 vum, quam apud Ægyptios. (3) His igitur hæc causa
 est, cur valida sint eorum crania : Persis autem cur sint
 debilia, causa hæc est, quod pueros in umbra educant, et
 pileos gestant, quos tiaras vocant. (4) Hæc igitur talia,
 qualia dixi, equidem vidi : vidi vero etiam his similia Pa-
 premi, in illis qui cum Achæmene, Darii filio, ab Inaro
 Afro occisi sunt.

XIII. Ægyptii ex prælio, ut terga vertere coacti sunt,
 effusa fuga se proripuerunt. Qui quum Memphin essent con-
 pulsus, ibique conclusi, misit ad eos per adversum flumen
 Cambys navem Mytilenæam, in qua erat caduceator genere
 Persa, qui ad deditionem faciendam hortaretur Ægyptios.
 At illi, ubi navem vident Memphin intrantem, de castelli
 muro universi effusi decurrunt, navem perdunt, homi-

διασπασάντες ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος. (2) Καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκούμενοι χρόνῳ παρέστησαν, οἱ δὲ προσεχέες Λίβυες δέισαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα παρέδοσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητὶ, καὶ φόρον τε ἑτάξαντο καὶ δῶρα ἐπεμπον. (3) Ὡς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δέισαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμθύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο, τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθείς, ὡς ἐμοὶ δοκέει, ὅτι ἦν ὀλίγα (ἐπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκσσίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι), ταύτας δρασσομένους αὐτοχειρὶ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.

XIV. Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμθύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλεῖα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἑξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοις Αἰγυπτίοις διεπειράτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ποιεῖν τοιάδε. (2) Στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλίῃ ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὕδρῃον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέως. (3) Ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήϊσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεβῶν τε καὶ ἀνέκλαιον ὁρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προῖδων καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. (4) Παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δευτέρᾳ οἱ τὸν παῖδα ἐπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων διαγχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχόντων, τοὺς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. Ἦγοντο δὲ ποιήν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίδασκαν οἱ βασιλῆται διασταῖ, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταποδύσθαι. (5) Ὁ δὲ ἰδὼν παρεξίοντας καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένον αὐτὸν κλαίωντων καὶ δεῖνὰ ποιούντων, τὸ αὐτὸ ἐποίησε τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεκε ὥστε τῶν συμποτέων οἱ ἄνδρα ἀπληκίστερον, ἐκπεπνοχότα ἐκ τῶν ἐόντων ἔχοντά τε οὐδὲν εἰ μὴ ὅσα πτωχός, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιῇ, παρίεναι Ψαμμήνιτον τε τὸν Ἀμάσιος καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. (6) Ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα καὶ καλέσας οὐνομαστὴ τὸν ἑταῖρον ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. Ἔσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἱ τὸ ποιεῖν πᾶν ἐξ ἐκείνου ἐπ' ἐκάστη ἐξόδῳ Καμθύση ἐσθῆμαιον. (7) Θωμάσας δὲ ὁ Καμθύσης τὰ ποιεύμενα, πέμψας ἀγγελὸν εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε, « δεσπότης σε Καμθύσης, Ψαμμήνιτε, εἰρωτᾷ διότι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα ὁρέων κεκακωμένην καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείλοντα οὐτε ἀνέβωσας οὐτε ἀνέκλαισας, τὸν δὲ πτωχὸν οὐδὲν σοι προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας. » (8) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκῆ' ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος ἄξιον ἦν

nesque in frusta discerptos in castellum deportant. (2) Et Aegyptii quidem, posthac obsessi oppugnatique, ad extremum in deditionem venerunt; finitimi autem Libyes, Aegypti sortem veriti, non tentato armorum periculo sese tradiderunt, tributum solvere spondentes, et dona militantes. (3) Similiter etiam Cyrenaei et Barcae fecerunt, eadem timentes atque Libyes. Sed Cambyzes Libyem quidem dona benigne accepit : at quae a Cyrenaeis erant missa aspernatus, puto, quod exigua essent (nam quingentas argenti libras miserant Cyrenaei); has igitur, sua manu prehensas, militibus distribuendas projecit.

XIV. Decimo die, ex quo in deditionem venerat castellum quod Memphi est, regem Aegyptiorum Psammenitum, qui sex menses regnaverat, Cambyzes contumeliae causa cum aliis Aegyptiis residere iussit in suburbio; et animum illius tentaturus, hocce facere iustituit. (2) Filiam illius, servili vestitu indutam, hydriamque gestantem, aequalum emisit, simulque cum ea alias virgines, ex principum virorum filiabus delectas, eodem cultu vestitas quo regis filia. (3) Quae ubi ingenti cum clamore et ejulatu praeteribant locum ubi considebant patres, reliqui patres, conspectis filiabus ita misere adfectis, invicem clamorem ejulatumque sustulere; Psammenitus vero, ubi respiciens cognovit, in terram defixit oculos. (4) Postquam praeterierant puellae aequalum missae, secundo loco filium regis cum aliis bis mille ejusdem aetatis Aegyptiis praeter regis oculos duci iussit, fune circum cervicem vinctos et ora frenis coercitos. Ducebantur autem hi ita, poenas luituri Mytilenaeis illis, qui Memphi cum navi perierant : hanc enim sententiam pronuntiaverant regii iudices, ut pro unoquoque viro decem Aegyptii ex principum numero invicem perirent. (5) Et ille, etiam hos praetereuntes videns, quum ad mortem duci filium suum intelligeret, reliquis Aegyptiis, qui circum illum sedebant, flentibus et lamentantibus, idem fecit quod in filia fecerat. Denique quum et hi praeterissent, accidit ut homo natu grandior, qui compotor regis olim fuerat, nunc vero bonis omnibus exciderat, nec aliud quidquam, nisi quantum mendicus, habebat, atque adeo stipem a militibus rogabat, praeteriret praeter Psammenitum, Amasisis filium, Aegyptiosque qui in suburbio sedebant. (6) Hunc ubi Psammenitus conspexit, ingentem in fletum erupit, et nomine compellans sodalem, caput sibi planxit. Erant autem illi custodes adpositi, qui, quid quaque praetereunte pompa faceret, observarent, et renunciarent Cambysi. (7) Miratus igitur Cambyzes quae ille fecerat, misso nuncio, interrogavit eum his verbis : « Dominus Cambyzes ex te quaerit, Psammenite, quid sit quod conspecta filia tua male adfecta, itemque conspecto filio ad supplicium prodeunte, nec clamorem nec fletum edidisti; mendicum vero illum, nihil ad te pertinentem, ut quidem ex aliis cognovit, honore hoc es prosecutus. » (8) Cui ita interroganti haec ille respondit : « O fili Cyri, domestica mala majora erant quam quae fletum exprimerent : at sodalis hujus calamitas lacrimas meretur, quum

δακρύων, ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμονῶν ἐκπεσὼν ἐς πωχρίην ἀπίκται ἐπὶ γήραος οὐδῶ. » Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι. (9) Ὡς δὲ λέγεται ὑπὲρ Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχεε γὰρ καὶ ὁδὸς ἐπισπόμενος Καμβύση ἐπ' Αἴγυπτον), δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρόντας· αὐτῷ τε Καμβύση ἐσελθεῖν οἰκτὸν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν τὸν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σώζειν καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας ἄγειν παρ' ἐωυτόν.

XV. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περιέοντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσει· ἐνθα τοῦ λοιποῦ διαίτῳ ἔχων οὐδὲν βίαιον. (2) Εἰ δὲ καὶ ἡπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς, ἔπει τιμὰν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας· τῶν, ἣν καὶ σφεων ἀποστέωσι, ὁμῶς τοῖσι γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδούσι τὴν ἀρχήν. (3) Πολλοὶ μὲν νυν καὶ ἄλλοισι ἐστὶ σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίσκασιν ποιεῖν, ἐν δὲ καὶ τῷδε τῷ Αἰθίους Ἰνάρῳ παιδί Θαννύρῳ, ὃς ἀπέλαβε τὴν οἱ δὲ πατὴρ εἶχε ἀρχήν, καὶ τῷ Ἀμυρταίου Πασίρῳ· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν· καί τοι Ἰνάρῳ τε καὶ Ἀμυρταίῳ οὐδαμοὶ κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. (4) Νῦν δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμήνιος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλω, ἐπεῖτε δὲ ἐπαῖστος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσει, αἶμα ταύρου πῶν ἀπέθανε παραγρήμα. Οὕτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε.

XVI. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπῆκετο ἐς Σάιν πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ ἐσῆλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταχῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω· ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτέλεια ἐγένετο, κατατιγνὼν ἐκέλευε καὶ τὰς τρίκας ἀποτιλλεῖν καὶ κεντροῦν τε καὶ τὰλλα πάντα λυμαίνεσθαι. Ἐπεῖτε δὲ καὶ ταῦτα ἔχαμον ποιεῦντες (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς ἄτε τεταρχειυμένος ἀντείγεται καὶ οὐδὲν διεχέετο), ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. (2) Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροις ἐστὶ, Πέρσῃσι μὲν οἱ ὅπερ εἴρηται, θεῶν οὐ δίκαιον εἶναι λέγουσι νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τὰ περ ἂν λάβῃ, πλησθέν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. (3) Οὐκ ὦν θηρίοισι νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστὶ τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα παριχέουσι, ἵνα μὴ καίμενος ὑπ' εὐλέων καταβρωθῇ. Οὕτω δὴ οὐδετέροις νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιεῖν ὁ Καμβύσης. (4) Ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ Ἀμασις ἦν ὁ ταῦτα παθὼν, ἀλλ' ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι, τῷ λυμαινόμενῳ Πέρσαι ἐδόκεον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. (5) Λέγουσι γὰρ ὡς πυθόμενος ἐκ μαντήϊου ὁ Ἀμασις τὰ περὶ ἐωυτὸν ἀποθιζόντα μέλλοι γίνεσθαι, οὕτω δὴ ἀχρόμενος

ingentibus opibus excidit, et in senectutis limine ad mendicitatem est redactus. » Hæc quum ab eodem nuncio ad Cambysen essent relata, commodè dicta ei visa esse. (9) Narrant autem Ægyptii, etiam Cræsum (nam hunc quoque secum in Ægyptum Cambyses adduxerat) et Persas, qui aderant, lacrimasse; ipsumque Cambysen misericordia quadam fuisse tactum, protinusque jussisse, ut filius ejus ex horum numero qui perire deberent eximeretur, et ipse e suburbio excitus ad se duceretur.

XV. Jam filium quidem, qui ad eum servandum missus erat, non amplius superstitem invenerunt, ut qui primo loco fuerat cæsus: sed Psammenitum ipsum, e suburbio excitum, ad Cambysen duxerunt; apud quem ille deinde vitam egit, nullam vim passus. (2) Qui si non creditus fuisset res novas moliri, recepturus erat Ægyptum, ita ut tamquam præfectus eam esset administraturus. Nam honorare consueverunt Persæ regum filios; quibus, licet patres ab illis defecerint, reddunt regnum. (3) Id enim ita institutum eos habere, quum ex aliis multis colligi potest, tum hoc, quod Thannyræ, Inari Afri filio, paternum regnum restitutum est, pariterque Pausiridi, Amyrtæi filio, qui et ipse paternum recepit imperium; quamvis nemo plus mali Persis fecerit, quam Inarus et Amyrtæus. (4) Nunc Psammenitus, prava molitus, mercedem accepit: nam ad defectionem sollicitasse Ægyptios deprehensus est; quod quum esset compertum Cambysi, tauri sanguinem bibere coactus e vestigio mortuus est. Talem igitur ille vitæ exitum habuit.

XVI. Cambyses vero Memphi Sain urbem profectus est, ea factururus quæ etiam peregit. Nam Amasidis ædes ingressus, protinus e sepulcro proferri cadaver Amasidis jussit: eoque facto, flagellis illud cardî jussit, et capillos evelli, et stimulis pungi, et aliis modis ei insultari. Quæ quum multo cum labore fecissent ministri (nam resistebat cadaver, quippe conditum, ac nullo modo diffluebat), comburi illud Cambyses jussit, nefarium jubens facinus. (5) Etenim Persæ deum habent ignem: itaque igne comburere mortuos, utrisque nefas est: Persis quidem, eam ipsam ob causam quam memoravi, dicunt enim nefas esse, cadaver hominis offerre deo. Ægyptii vero censent vivam belluam esse ignem, quæ devoret quidquid nacta sit, tum pabulo satiata simul cum eo quod devoravit moriatur. (3) Atqui nefas illis est, bestiis tradere cadaver; ob eamque causam illud condiunt, ne in terra jacens consumatur a vermibus. Itaque, quod utrisque nefas erat, id faciendum præcepit Cambyses. (4) Quamquam, ut quidem Ægyptii aiunt, non Amasidis fuit cui hoc accidit, sed alius quidam Ægyptius, ejusdem cum Amasi staturæ, quem ea contumelia adficientes Persæ, Amasidi insultare putarunt. (5) Amasin enim aiunt, quum ex oraculo cognosset quid sibi post mortem esset patiendum,

τὰ ἐπιφερόμενα τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν μαστιγω-
θέντα ἀποθανόντα εὗραψε ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς
ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐντεταλατο τῷ παιδί ἐν μυχρῷ
τῆς θήκης ὡς μάλιστα θείναι. (6) Αἱ μὲν νυν ἐκ τοῦ
Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὗται αἱ ἐς τὴν ταφήν τε καὶ τὸν
ἄνθρωπον ἔχουσαι οὐ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι,
ἀλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

XVII. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο
τριφασίας στρατηγίας, ἐπὶ τε Καρχηδονίους καὶ ἐπ'
Ἀμμωνίους καὶ ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, οὐκ ἐμ-
βλυσθῆναι δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ. (2) Βουλευομένῳ
δὲ οἱ ἔδοξε ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν ἀποστελλεῖν, ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους τοῦ πεζοῦ ἀποκρί-
ναντα, ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας κατόπτας πρῶτον, ὁφρομέ-
νους τε τὴν ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοφι λεγομένην εἶναι
ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθὲς, καὶ πρὸς ταύτῃ τὰ
ἄλλα κατοφομένους, δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῇ βα-
σιλείᾳ αὐτῶν.

XVIII. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιγὰρ τις λέγεται
εἶναι. Λειμών ἐστι ἐν τῇ προαστείῳ ἐπίπλεος κρεῶν
ἐφ' ὧν πάντων τῶν τετραπόδων, ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας
ἐπιτηδεύοντας τιθέναι τὰ κρέα τοὺς ἐν τελεῖ ἐκάστους
έόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιώντα
τὸν βουλούμενον φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα τὴν
γῆν αὐτὴν ἀναδιδόναι ἐκάστοτε. Ἡ μὲν δὴ τράπεζα
τοῦ ἡλίου καλεωμένη λέγεται εἶναι τοιγὰρ.

XIX. Καμβύση δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασκό-
πους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος τῶν
Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα
γλῶσσαν. (3) Ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήσαν, ἐν τούτῳ
ἔκλειψε ἐπὶ τὴν Καρχηδὸνα πλῶειν τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσιν ταῦτα ὀρκίοισι
τε γὰρ μεγάλοις ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποίειν ὅσα
ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατευόμενοι. (3) Φοι-
νίκων δὲ οὐ βουλομένων οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγί-
νοντο. Καρχηδόνιοι μὲν νυν οὕτω δουλосύνῃ διέ-
φυγον πρὸς Περσέων. Καμβύσης γὰρ βίην οὐκ ἰδικαίου
προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφείας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν
Πέρσῃσι καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἥρτητο ὁ ναυτικὸς στρα-
τός. Δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφείας αὐτοὺς Πέρσῃσι
ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἰγύπτον.

XX. Ἐπεῖτε δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης
ἀπῆκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἔπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίο-
πας ἐντεταλμένος τε τὰ λέγειν χρῆν, καὶ δῶρα φέρον-
τας πορφύρεόν τε εἶμα καὶ χρύσειον στρεπτόν περιαι-
χρίον καὶ ψέλια καὶ μύρου ἀλάσαστρον καὶ φοινικητῶ
οἶνον κάδον. (2) Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι, ἐς τοὺς ἀπέ-
πειμα δὲ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλ-
λιστοι ἀνθρώπων πάντων· νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοισι χρᾶ-
σθαι αὐτοὺς φασὶ κεχωρισμένοις τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιλεῖαν τοιγὰρ τὸν ἂν
τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι καὶ κατὰ τὸ μέ-
γαθος ἔχειν τὴν ἰσχύν, τοῦτον ἀξιοῦσι βασιλεύειν.

XXI. Ἐς τούτους δὴ ὦν τοὺς ἀνδρας ὡς ἀπῆκοντο

quo evaderet imminentem sortem, hominem hunc, qui nunc
flagellis cæsus est, tunc temporis mortuum, suo in sepulcro
prope januam sepeliisse, mandasse autem filio, ut ipsum
in imo sepulcri recessu deponeret. (6) At mihi quidem
videtur, mandatum tale, ad suam sepulturam et ad homi-
nem istum pertinens, nullum omnino dedisse Amasin, sed
falso hæc jactari ab Ægyptiis.

XVII. Post hæc Cambyses triplicem meditatus est expe-
ditionem; unam adversus Carthaginienses, alteram adver-
sus Ammonios, tertiam adversus Macrobios (*id est*, Longæ-
vos) Æthiopes, ad australe Libyæ mare habitantes. (2) In-
stituta deliberatione placuit ei, adversus Carthaginienses na-
valem exercitum mittere; adversus Ammonios terrestrium
copiarum partem; ad Æthiops vero primum speculatores,
qui et Solis mensam, quæ in horum Æthiopum terra esse
dicebatur, viderent an revera esset, et reliqua quoque præ-
ter hanc explorarent; in speciem autem dona ferrent regi
eorum.

XVIII. Illa Solis mensa fertur esse hujusmodi. Pratum
est in suburbio, coctis carnibus quadrupedum omnisi generis
repletum: eas carnes, aiunt, noctu ex instituto ibi deponi
ab omnibus qui in dignitate essent civibus, interdum autem
accedere quemque qui vellet, eisque vesci; dicere autem
indigenas, ipsam terram illas quaque nocte progignere.
Talis igitur esse fertur illa Solis quæ vocatur mensa.

XIX. Ut vero speculatores mittere Cambyses constituit,
statim ex Elephantine urbe homines arcessivit de Ichthyophagorum
genere, qui Æthiopiam linguam callerent. (2) Interim vero, dum hi
arceaserentur, navalem exercitum adversus Carthaginem jussit
navigare. At Phœnices id se facturos negarunt: magnis quippe juramentis sese teneri,
et nefas esse facturos, si contra suam sobolem militarent.
(3) Nolentibus autem Phœnicibus, reliqui pares non erant
viribus: atque ita Carthaginienses servitutem, quæ il-
lis a Persis imminerebat, effugerunt. Etenim vim adferre
Phœnicibus æquum non censuit Cambyses, ut qui se nullo
Persis tradidissent, et e quibus penderent universæ ipsius
copiæ navales. Præter Phœnices, Cyprii quoque Persis
sese tradiderant, et expeditionis in Ægyptum susceptæ
erant socii.

XX. Postquam ad Cambysen ex Elephantine advenērunt
Ichthyophagi, misit eos ad Æthiops, edoctos quid dice-
rent, et dona ferentes, purpureum amiculum, et aureum
torquem armillasque, et unguenti alabastrum, et palmæ
vini cadum. (2) Dicuntur autem Æthiopes hi, ad quos
misit Cambyses, et statura maximi et pulcherrimi esse ho-
minum omnium; et quum aliis institutis uti diversis ab cete-
rorum hominum institutis, tum hoc ad regiam dignitatem
spectante: quemcumque civium stabura maximum judicant
et corporis viribus pro ratione præstantem, hunc regem
esse æquum censent.

XXI. Ad hos igitur homines ubi advenērunt Ichthyo-

οἱ Ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ αὐτῶν
 Διέγον τάδε, « βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλό-
 μενος φίλος τοι καὶ ξείνος γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμψε
 ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι δίδοι
 5 τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἡδεται χρεώμενος. » (2) Ὁ
 δὲ Αἰθίοψ μαθὼν ὅτι κατόπται ἤκουεν, λέγει πρὸς αὐ-
 τοὺς τοιαῦτα, « οὔτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας
 ἐπέμψε φέροντας προτιμέων πολλοῦ ἔμοι ξείνος γενέ-
 σθαι, οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθῆα (ἤχετε γὰρ κατόπται
 10 τῆς ἐμῆς ἀρχῆς), οὔτε ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐστὶ δίκαιος· εἰ γὰρ
 ἦν δίκαιος, οὔτ' ἂν ἐπεθύμῃσε χώρης ἄλλης ἢ τῆς
 ἑωυτοῦ, οὔτ' ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ἦγε ὑπ' ὧν
 μηδὲν ἡδέκῃται. (3) Νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόντες
 τάδε ἔπεα λέγετε, Βασιλεὺς ὁ Αἰθιοπίων συμβουλεύει
 15 τῷ Περσέων βασιλεῖ, ἑπεὶ οὕτω εὐπετέως ἐλκωσι τὰ
 τόξα Πέρσαι ὄντα μεγάθυα τοσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθιο-
 πας τοὺς μακροβίους πλήθει ὑπερβαλλόμενον στρατεύε-
 σθαι· μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ
 νόον τράπουσι Αἰθιοπίων παισὶ γῆν ἄλλην προσκτᾶσθαι
 20 τῇ ἑωυτῶν. »

XXII. Ταῦτα δὲ εἰπας καὶ ἀνέλς τὸ τόξον παρέδωκε
 τοῖσι ἤκουσι. Λαβὼν δὲ τὸ εἶμα τὸ πορφύρεον εἰρώτα
 5 εἰ τι εἴη καὶ ὅκως πεποιημένον. Εἰπάντων δὲ τῶν
 Ἰχθυοφάγων τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς πορφύρης καὶ τῆς
 βαφῆς, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἐφη εἶναι, δολ-
 ἐρὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἴματα. (2) Δεύτερα δὲ τὸν χρύ-
 σεον εἰρώτα στρεπτόν τὸν περιουχένιον καὶ τὰ ψέλια·
 ἐξηγεομένον δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτῶν,
 γελᾶσας ὁ βασιλεὺς καὶ νομίσας εἶναι σφεα πέδας εἶπε
 10 ὡς παρ' ἑωυτοῖσι εἰσι βρυχαλιώτεραι τούτων πέδαί.
 Τρίτα δὲ εἰρώτα τὸ μύρον· εἰπάντων δὲ τῆς ποιή-
 σιος πέρι καὶ ἀλείψιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ
 τοῦ εἵματος εἶπε. (3) Ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπῖκετο καὶ
 ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν πότησιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι
 15 ἔκτιστο· οἱ δὲ τε σιτέται· ὁ βασιλεὺς καὶ χροὸν
 διαίτησιν μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζῶει. (4) Οἱ δὲ σι-
 τέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν
 τὴν φύσιν, ὀδῶνόντα δ' ἔτεα ζῆς πλήρωμα ἀνδρὶ
 μακρότατον προκείεσθαι. (5) Πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ
 20 ἐφη οὐδὲν θωμάζειν εἰ σιτέμενοι κόπρον ἔτεα ὀλίγα
 ζῶουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζῶειν σφέας, εἰ
 μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοις
 τὸν οἶνον· τοῦτο γὰρ ἑωυτοῦς ὑπὸ Περσέων ἐσσοῦσθαι.

XXIII. Ἀντειρομένον δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυο-
 15 φάγων τῆς ζῆς καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἰκοσι
 καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν ἀπικνέεσθαι, ὑπερβάλ-
 λειν δὲ τινὰς καὶ ταῦτα, σίτησιν δὲ εἶναι κρέα ἐφθᾶ
 καὶ πόμα γάλα. Θῶμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων
 περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρήνην σφι ἡγήσασθαι, ἀπ' ἧς
 20 λούμενοι λιπαρώτεροι γίνοντο, κατὰ περ εἰ ἐλαίου
 εἶν' ὅκειν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡς εἰ ὕδωρ. (2) Ἀσθενὲς δὲ τὸ
 ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δὴ τι ἔλεγον εἶναι οἱ κα-
 τὰσκοποι ὥστε μηδὲν οἶόν τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλῶειν,
 μήτε ξύλον μήτε τῶν θαλάσσιων ἐλαφρότερα, ἀλλὰ

phagi, dona porrigentes regi eorum, hæc verba fecerunt :
 « Rex Persarum Cambyses, cupiens amicitiam tecum ho-
 spitiumque jungere, misit nos, jubens ut in colloquium
 tuum veniremus; et dona tibi dat hæc, quarum rerum usu
 et ipse maxime delectatur. » (2) Quibus Æthiops, intelli-
 gens venire eos ut speculatores, in hunc modum respondit :
 « Neque Persarum rex eo vos misit dona ferentes, quod
 multum ei intersit ut mecum hospitium jungat; nec vos
 vera dicitis (venistis enim ut regni mei speculatores); nec
 ille vir justus est : nam si justus esset, non concupivisset
 aliam terram præter suam, nec in servitutem redegisset
 homines, qui nulla illum injuria adfecerant. (3) Nunc illi
 arcum hunc tradite, hæc verba dicentes : Rex Æthiopum
 suadet regi Persarum, ut quando ita facile arcus tendere
 hujus molis Persæ potuerint, tunc adversus Macrobios
 Æthiops copiis multitudine nos superantibus moveat bel-
 lum : usque eo autem diis habeat gratiam, quod Æthiopum
 filiis non induxerint in animum, ut præter suam terram
 acquirere cupiant aliam. »

XXII. His dictis laxavit arcum, et his qui venerant tra-
 didit. Tunc sumto purpureo amiculo quæsiuit, quid es-
 set, et quonam modo factum. Cui quum Ichthyophagi
 vera dixissent de purpura et de illius tinctura, dolosos esse
 hos homines, inquit, et dolosa illorum amacula. (2) Deinde
 de aureo torque collari et de armillis quæsiuit; quumque de
 hoc ornatu exposuissent Ichthyophagi, ridens rex, quum
 compedes esse putasset, ait, apud ipsos validiores hisce
 compedes esse. Tertio, de unguento interrogavit; et,
 quum illi de confectione unguenti ac de ungendi ratione
 disseruissent, idem illis, quod de amiculo, respondit. (3)
 Ubi ad vinum venit, et de hujus confectione ex illis quæ-
 siuit, valde delectatus potu, deinde interrogavit, quonam
 cibo ulatur rex, et quodnam sit homini Persæ longissimum
 vitæ spatium. (4) Et illi pane vesci aiebant, naturamque
 tritici exponebant : octoginta vero annos terminum dice-
 bant esse longissimum vitæ hominis propositum. (5)
 Tum Æthiops respondit Ichthyophagis : nihil proinde
 mirum esse, quum stercus comedant, tam exiguum eos
 vivere annorum numerum; qui ne tot quidem annos vi-
 vere possent, nisi hocce potu sese recrearent : nempe vi-
 num dicens : hoc enim uno a Persis se superari.

XXIII. Vicissim interrogantibus regem Ichthyophagis de
 vitæ spatio et de alimentorum genere; ad centum et viginti
 annos, ait, pervenire ipsorum plerosque, nonnullos vero
 etiam hunc terminum transcendere : cibum vero esse carnes
 coccias; potum, lac. Quumque mirarentur speculatores
 quod de annorum numero dixisset, ad fontem ab illo ductos
 se esse referebant, e quo loti nitidiores facti essent, quasi
 olei fons esset; odorem autem tamquam violarum spirare
 illum fontem. (2) Ita levem autem, dicebant speculatores,
 esse fontis hujus aquam, ut nihil supernatante possit, ne-
 que lignum, neque quæcumque ligno sunt leviora; sed in

πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. (3) Τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἴ σφί ἐστι ἀληθές οἷόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἴεν, τούτῳ τὰ πάντα χρεώμενοι, μακρόβιοι. Ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμω-
 5 τήριον ἀνδρῶν, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέησι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοφι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθήσαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λε-
 γομένην τράπεζαν.

10 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθήσαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕαλου τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσγνήνῳσι, εἶτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτῳ εἶτε ἄλλως κως, γυψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμεῖουσιν, ἐξομοιεῦντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυ-
 15 νατόν, ἐπειτεν δὲ οἱ περιστάσι στήλην ἐξ ὕαλου πεποιημένην κοίλῃν· ἡ δὲ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς δρύσσειται· (2) ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνέων διαφαίνεται ὁ νέκυς, οὔτε ὁδμήν οὐδεμίαν ἄχαριν παρεχόμενος οὔτε ἄλλο ἀεικὲς οὐδέν· καὶ ἔχει πάντα φανερά δημοίως αὐτῷ
 20 τῷ νέκυϊ. (3) Ἐνισταὺν μὲν δὲ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν τοῖσι οἰκίοις οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων τε ἀπαρχόμενοι καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες· μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες ἱστᾶσι περὶ τὴν πόλιν.

XXV. Θηησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατασχοποὶ
 25 ἀπαλλάσσοντο ὅπισω. Ἀπαγγελλάντων δὲ ταῦτα τούτων, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὄργην ποιησάμενος ἔστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε παρασκευὴν σίτου οὐδεμίαν παραγγείλας, οὔτε λόγον ἐνωτῶ δούς ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα γῆς ἐμελλε στρατεύεσθαι· (2) οἷα δὲ ἐμμανὲς
 30 τε ἔων καὶ οὐ φρενήρης, ὥς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἔστρατεύετο, Ἕλληνας μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τάξας ὑπομένειν, τὸν δὲ περὶ πάντα ἅμα ἀγόμενος. Ἐπειτεν δὲ στρατευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας, καὶ τούτοις μὲν ἐνε-
 35 τέλλετο Ἀμμωνίου ἐξανδραποδισαμένου τοῦ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι, αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν ἦτε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. (3) Πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιήν, αὐτίκα
 40 πάντα αὐτοὺς δὲ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπεε, μετὰ δὲ τὰ σιτία καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσθιόμενα. (4) Εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐ-
 45 γνωσιμάχῃ καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν στρατὸν, ἐπὶ τῇ ἀρχῇθεν γενομένη ἁμαρτάδι ἦν ἂν ἀνὴρ σοφός· νῦν δὲ οὐδένα λόγον ποιεύμενος ἦτε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. (5) Οἱ
 50 δὲ στρατιῶται ἕως μὲν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιηφάγοντες διέζωνον, ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτῶν τινὲς ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ ἓνα σφέων αὐτῶν ἀποκληρώσαντες κατέφαγον. (6) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δέισας τὴν ἀλλήλο-
 φαγίην, ἀπῆλθε τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον ὀπίσω ἐπορεύετο, καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρα-
 τοῦ. Ἐκ Θηβῶν δὲ καταβάς ἐς Μέμφιν τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλῶειν. Ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω ἐπῆρξε.

fundum abire omnia. (3) Cujus aquæ si revera ea natura est, quæ perhibetur, fuerint illi hanc ob causam longævi, quod plurimum hac aqua utuntur. A fonte discedentes, ductos se esse narrabant in locum quo victi homines custodiebantur, ibique cunctos aureis vinctos compedibus vidisse. Est enim apud hos Æthiopes æs metallorum omnium rarissimum et pretiosissimum. Inspecito carcere, etiam Solis mensam, quæ vocatur, spectaverunt.

XXIV. Post hanc ad extremum spectarunt sepulcra eorum, quæ e vitro perhibentur esse parata, hoc modo. Postquam arefecerunt cadaver, sive eadem ratione atque Ægyptii, sive quo alio modo, totum gypso oblinunt, et pictura ita exornant, ut speciem quam maxime similem vivo referat; deinde cavam columnam ei circumdant ex vitro (*alabastrite lapide*?) confectam, quod apud illos magna copia et manu tractabile effoditur. (2) Ita in media columna stans cadaver per eam conspicitur, nec odorem ullum spirans injucundum, nec aliud quidquam incommodi præbens: estque columna circumcirca conspicua, ut ipsum etiam cadaver omni ex parte conspicuum est. (3) Hanc columnam per anni spatium suis in ædibus servant qui cognatione proximi sunt, rerum omnium primitias illi offerentes, aliaque sacra facientes: deinde ædibus elatas columnas circa urbem collocant.

XXV. Speculatores, postquam ista omnia spectarant, reversi sunt. Qui ubi hæc renunciarunt, protinus Cambyes, ira incensus, bellum inferre Æthiopibus instituit, nullo de procuranda re frumentaria mandato dato, nec secum cogitans in ultima terrarum suscipi hanc expeditionem: (2) sed, ut furiosus, nec mentis compos, simulatque Ichthyophagos audierat, ad bellum faciendum profectus est; Græcos, qui cum eo erant, in Ægypto manere jubens, peditatum vero universum secum ducens. Postquam agmine Thebas pervenit, ablegavit de exercitu circa quinquaginta hominum millia, quos jussit in servitutem redigere Ammonios, et oraculum Jovis incendere: ipse, reliquum dicens exercitum, adversus Æthiopas perrexit. (3) Sed, priusquam quintam confecisset itineris partem, primum, quicquid cibariorum de frumenti genere habuerant, eos defecerat; deinde, post frumentum, etiam jumenta quæ comedi possent defecere. (4) Quæ si Cambyes intelligens mutasset sententiam, exercitumque reduxisset; erat, vel post prius admissum peccatum, vir prudens futurus: nunc, nihil secum reputans, ulterius semper progressus est. (5) At milites quam diu e terræ solo nancisci aliquid poterant, herbas radicesque comedentes vitam sustentarunt: ubi vero in arenosa pervenere, dirum facinus nonnulli eorum instituerunt; sortiti ex se ipsis, decimum quemque comederunt. (6) Qua re cognita Cambyes, veritus mutuum militum comesturam, ommissa adversus Æthiopas expeditione, retrogressus est; multique de exercitu amissis, Thebas iterum pervenit. Quumque Thebis Memphin descendisset, Græcos cum navibus domum dimisit. Talis igitur exitus fuit expeditionis adversus Æthiopas susceptæ.

XXVI. Οἱ δ' αὐτῶν ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύεσθαι, ἐπεὶ τε δρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωγούς, ἀπικόμενοι μὲν φανεροὶ εἰσι ἐς Ὅασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Αἰσχρινώ-
 5 νίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι, ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου, οὐνομάζεται δὲ ὁ γῶρος οὗτος κατ' Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων νή-
 10 σας. (2) Ἐς μὲν δὴ τούτων τὸν γῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμ-
 15 μώνιοι καὶ οἱ τοῦτων ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἶπαι περὶ αὐτῶν· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπικόντο οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. (3) Λέγεται δὲ τάδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης
 20 ἰέναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφίας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μετὰ τοῦ μάλιστα αὐτῶν τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἀριστον δὲ αἰρεομένοις αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ
 25 ἐξαισίον, φορέοντα δὲ θίνας τῆς ψάμμου καταχῶσαι σφας, καὶ τρόπον τοιοῦτον ἀφανισθῆναι. Ἀμμωνιοὶ μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς
 30 ταύτης.

XXVII. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἄπις, τὸν Ἑλλήνες Ἐπαφὸν καλεῖσι. ἔπιφανέος δὲ τούτου γενομένου αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι
 35 εἴματα τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα καὶ ἔσαν ἐν θαλίῃσι. (2) Ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμ-
 40 βύσης, πάγχυ σφέας καταδοξας ἑωυτοῦ κακῶς πρήξαν-
 45 τος χαρμόσυνα ταῦτα ποιεῖν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος, ἀπικόμενους δὲ ἐς ὅσιν εἴρετο ὃ τι πρό-
 50 τερον μὲν ἐνότος αὐτοῦ ἐν Μέμφι ἐποίουν τοιοῦτον οὐ-
 55 δὲν Αἰγύπτιοι, τότε δὲ ἐπεὶ αὐτὸς παρείη τῆς στρατιῆς πλῆθος τι ἀποβαλόν. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὥς σφι θεὸς εἴη φανεῖς διὰ χρόνους πολλοὺς ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὥς ἐπεὶ φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχα-
 60 ρηκότες δρᾶσθαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἔφη ψευδεσθαι σφας, καὶ ὥς ψευδομένους θανάτῳ ἔζημιου.

XXVIII. Ἀποκτείνας δὲ τούτους δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὅσιν. Λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν εἰ θεὸς τις χειροῦθης ἀπιγμένος
 65 εἴη Αἰγυπτίοισι. (2) Τοσαῦτα δὲ εἶπας ἐπάγειν ἐκέ-
 70 λευε τὸν Ἄπιν τοὺς ἱρέας. Οἱ μὲν δὴ μετήϊσαν ἀξόντες. Ὁ δὲ Ἄπις οὗτος ὁ Ἐπαφὸς γίνεται μόσχος ἐκ βοῦς ἥτις οὐκέτι οἶη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βαλέ-
 75 σθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καὶ μιν ἐκ τούτου τίττειν τὸν Ἄπιν. (3) Ἐχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ Ἄπις κα-
 80 λούμενος σημήϊα τοιάδε, ἐὼν μέλας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμέ-
 85 νον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλέας, ὑπὸ δὲ τῇ γλώσ-
 90 σι κύνθαρον.

XXIX. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἄπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἐγγει-
 95 ρίδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος παίει τὸν μηρόν· γελάσας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας, « ὦ κακαὶ κε-

XXVI. Qui vero ad bellum Ammonis inferendum erant missi, hos profectos Thebis cum ducibus itineris, comper-
 100 tum est Oasin oppidum pervenisse, quod Samii incolunt, qui de Æschrionia tribu esse dicuntur, absuntque a Thebis septem dierum itinere per arenosa faciendo : nominatur autem ille locus Græco sermone Beatorum insula. (2) Hunc igitur in locum pervenisse dicitur ille exercitus : inde vero quid his acciderit, nisi quod Ammonii narrant et qui ex his audive-
 105 runt, nemo alius quidquam quod dicat habet; neque enim ad Ammonios pervenerunt, neque domum reversi sunt. (3) Narrant autem soli Ammonii hæc : ab hac Oasi per are-
 110 nosa adversus ipsos iter facientibus, quum jam fere in medio inter ipsos et Oasin essent, incidisse illis, dum prandium capiebant, vehementem et immanem ventum Notum, sabuli acervos secum rapientem; quibus illi obruti, tali modo internecione periissent. Ammonii quidem hoc narrant exercitui illi accidisse.

XXVII. Quo tempore vero Memphin Cambyses pervenit, adparuerat Ægyptiis Apis, quem Epaphum Græci vocant. Qui ubi repertus est, continuo Ægyptii, vestimentis in-
 115 duti pulcerrimis, in lautitiis erant. (2) Quos hæc agentes conspicatus Cambyses, prorsus existimans, quod ipse male rem gessisset, eo lætos illos festa hæc celebrare, præfectos ad se vocat urbis; ex eisque, ubi in conspectum ipsius vene-
 120 nere, quærit, cur, se prius Memphi versante, nihil tale fecissent Ægyptii; at nunc, quum adisset magna exercitus parte amissa? (3) Cui illi respondent, deum sibi adpa-
 125 ruisse, qui ex multo temporis intervallo adparere identi-
 130 dem consuesset; et, quando adpareat, tum universos Ægyptios læta festa celebrare. Hæc audiens Cambyses, mentiri eos, ait; atque, ut mendaces, ultimo supplicio adfecit.

XXVIII. His occisis, dein sacerdotes in conspectum vocavit. Qui quum eadem dixissent; intellectum sese, ait, an deus aliquis manu tractabilis advenit Ægyptiis. (2) Quæ ubi dixit, adducere ad se Apin jussit sacerdotes : et illi abierunt adducturi. Est vero Apis hic, sive Epaphus, juvenex ex vacca natus quæ nullum alium dehinc concipere partum potest : dicuntque Ægyptii, fulgorem de cælo in vaccam istam incumbere, ex quo illa Apin conceptum pariat. (3) Habet autem hic juvenex, quem Apin vocant, notas hujusmodi : niger colore est; sed in fronte habet quadratum album; in tergo, figuram aquilæ; in cauda, pilos duplices; in lingua, scarabæum.

XXIX. Apin ubi adduxerunt sacerdotes, Cambyses, haud satis mentis compos homo, stricto gladio, quum ven-
 135 trem Apidis vellet ferire, femur feriit; rideasque sacerdo-
 140 tes adloquens, « O prava capita! » inquit : « tales ergo sunt

φαλαί, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται, ἔναιμοί τε καὶ σαρκώ-
 δεες καὶ ἐπαίνοντες σιδηρίων; ἄξιος μὲν Αἰγυπτίων οὗτός
 γε ὁ θεός· ἀτάρ τοι ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμὲ
 5 πρήσσοις τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβωσι δρᾶζοντα κτείνειν. (3) Ἡ
 ὁρτὴ μὲν δὴ διελέλυτο Αἰγυπτίοισι, οἱ δὲ ἱρέες ἐδι-
 καιεῦντο, ὁ δὲ Ἄπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν ἐφθινε
 ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. Καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα
 10 ἐκ τοῦ τρώματος ἐθαψαν οἱ ἱρέες λάβρῃ Καμβύσειω.

XXX. Καμβύσης δὲ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα
 διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρε-
 νήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ξεργάσατο τὸν
 ἀδελφεὸν Σμέρδιν ἐόντα πατρός καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς,
 15 τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ
 τόξον μόνος Περσῶν ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴ-
 ρυσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἡνεικαν οἱ Ἰχθυοφαγοί·
 τὸν δὲ ἄλλων Περσῶν οὐδεὶς οἷός τε ἐγένετο. (2)
 Ἀποικομένῳ ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος θῖψιν εἶδε ὁ
 20 Καμβύσης ἐν τῷ ὑπνῷ τοιγύνη· ἔδοξε οἱ ἄγγελον ἐλ-
 θόντα ἐκ Περσῶν ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασι-
 λῆϊ ἱζόμενος Σμέρδης τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψάυσειε.
 (3) Πρὸς ὦν ταῦτα δεισας περὶ ἐωυτοῦ μή μιν ἀποκτεί-
 νας ὁ ἀδελφεὸς ἄρξῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας,
 25 ὅς οἱ ᾗ ἀνὴρ Περσῶν πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν.
 Ὅ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν· οἱ μὲν λέ-
 γουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θά-
 λασσαν προσαγαγόντα καταποντοῦσαι.

XXXI. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύση τῶν κα-
 30 κῶν ἄρχει τοῦτο, δεῦτερα δὲ ξεργάσατο τὴν ἀδελφὴν
 ἐπιπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε καὶ ᾗ
 οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεῇ. (2) Ἐγχεῖ δὲ αὐτὴν ὥδε·
 οὐδαμῶς γὰρ ἐώθησαν πρότερον τῆσι ἀδελφεῇσι συνοι-
 κέειν Πέρσαι. Ἠράσθη μίης τῶν ἀδελφῶν Καμβύ-
 35 σης, καὶ ἐπειτεν βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐω-
 θότα ἐπενόες ποιήσεις, εἰρετο καλέσας τοὺς βασιλῆεις
 δικαστὰς εἰ τις ἔστι κεύων νόμος τὸν βουλόμενον
 ἀδελφεῇ συνοικέειν. (3) Οἱ δὲ βασιλῆες δικασταὶ κε-
 κριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσῶν, ἐς οὓς ἀποθάνωσι ἢ
 40 σπρι παρευρεθῇ τι ἀδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι
 Πέρσῃσι δίκας διαζέουσιν καὶ ἐξηγῆται τῶν πατρῶν
 θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακίεται. (4)
 Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι
 καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρί-
 45 σκειν ὃς κεύει ἀδελφεῇ συνοικέειν ἀδελφὸν, ἄλλον
 μέντοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσῶν
 ἐξεῖναι ποιεῖν τὸ ἂν βούληται. (5) Οὕτω οὔτε τὸν
 νόμον ἔλυσαν, δείσαντες Καμβύσεα· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ
 ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξέυρον ἄλ-
 50 λον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς.
 Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἐγχεῖ τὴν ἐρωμένην, μετὰ
 μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἀλλήν ἀδελφεήν. Του-
 τῶν δῆτα τὴν νεωτέρην ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον
 κτείνει.

dii, sanguine carneque instructi, et ferri ictum sentientes!
 Dignus profecto Ægyptiis hicce deus! Cæterum vos non
 juvabit, ludibrio me habuisse. (2) His dictis, jussit hos
 quibus id negotii mandatum est, flagellis cedere sacerdo-
 tes; reliquorum vero Ægyptiorum quemcumque nati
 fuissent festum celebrantem, occidere. (3) Ita festi dies
 finem habuere apud Ægyptios, et sacerdotes multati sunt.
 Apis vero, percussus femur, contabuit in templo jacens:
 quem, mortuum ex vulnere, sacerdotes clam rege sepeli-
 verunt.

XXX. Cambyzes vero, ut aiunt Ægyptii, e vestigio pro-
 pter iniquum illud facinus furore est correptus, quum ne
 ante id tempus quidem satis compos fuisset mentis. Et
 primum quidem, post illud, flagitium in fratrem commisit
 Smerdin, qui eodem patre eademque matre erat natus.
 Hunc ex Ægypto in Persas dimisit per invidiam, quod ar-
 cum, quem ab Æthiope datum Ichthyophagi attulerant,
 ille unus ex Persis ad duos saltem fere digitos attraxisset,
 quum reliquorum Persarum nullus id præstare potuisset.
 (2) Dein, quum in Persas reversus Smerdis esset, visum
 Cambyzes per somnum vidit hujusmodi: visus illi est
 nuncius ex Perside veniens nunciare, Smerdin in sella
 regia sedentem capite cælum tetigisse. (3) Quam ob
 causam sibi timens, ne se occiso regnum occupet frater,
 Prexaspem in Persas mittit, qui vir Persarum ei maxime
 fidus erat, dato mandato ut illum occidat. Et Prexaspes
 Susa profectus occidit Smerdin, sive venatum eductum,
 ut alii aiunt; sive, ut alii, ad Rubrum deductum mare et
 in eo demersum.

XXXI. Ab hoc facinore initium factum esse flagitiorum a
 Cambyse narrant. Alterum in sororem patravit, quæ illum in
 Ægyptum erat secuta, quamque habuit uxorem, quum tam
 a patre, quam a matre, soror ejus esset. (2) In matrimonium
 autem eam tali modo duxerat, quum antea neuliquam moris
 fuisset apud Persas, sorores in matrimonium ducere. Unius
 ex sororibus suis captus erat amore: quam quum cuperet
 matrimonio sibi jungere, nossetque contra morem fore
 Persarum si id faceret, vocatos ad se regios judices inter-
 rogavit, sitne lex aliqua, jubens ut, qui vellet, in matri-
 monium duceret suam sororem? (3) Sunt autem regii
 judices probati inter Persas viri; qui eo munere funguntur
 quoad vivunt, ut usque dum injusti quidpiam in illis re-
 periat. Hi Persis jus dicunt, et interpretes sunt patriar-
 um legum, et ad eos omnia referuntur. (4) Ad quæstio-
 nem igitur a Cambyse propositam responderunt hi ea quæ
 et vera et tuta essent; dicentes, nullam se legem repe-
 rire, quæ jubeat ut frater in matrimonium ducat sororem;
 aliam vero se reperisse legem, quæ statuatur, licitum esse regi
 facere quidquid velit. (5) Itaque neque legem, metu Cam-
 bysis, abrogarunt; et, ne ipsi, tuentes legem, perirent,
 aliam legem invenerunt, quæ illi, sorores in matrimonium
 ducere cupienti, patrocinabatur. Igitur tunc Cambyzes,
 quam amabat, duxit uxorem: nec vero multo post, aliam
 etiam sororem sibi matrimonio junxit. Et hanc natu mi-
 norem, quæ eum in Ægyptum secuta erat, interfecit.

XXXII. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διδῶς, ὥσπερ περὶ Σμέρδιος, λέγεται λόγος. Ἕλληνες μὲν γὰρ λέγουσι Καμβύσεα συμβαλέειν σκύμονι λόντος σκύλακι κυνὸς, θεωρεῖν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφεὸν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα ἀπορρίζαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ, δύο δὲ γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμου· καὶ τὸν μὲν Καμβύσεα ἤδεσθαι θηγόμενον, τὴν δὲ παρημένην δακρύειν. (2) Καμβύσεα δὲ μαθόντα τοῦτο ἐπείρῃσθαι διότι δακρύοι, τὴν δὲ εἶπαι ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα δακρύσειε, μνησθεῖσά τε Σμέρδιος καὶ μαθοῦσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ εἴη ὁ τιμωρήσων. (3) Ἕλληνες μὲν δὲ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολῆσθαι ὑπὸ Καμβύσει, Αἰγύπτιοι δὲ ὡς τραπέζῃ περικατημένον λαβοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περιτῖλαι καὶ ἐπανεῖρῃσθαι τὸν ἄνδρα κότερον περιτετιλμένη ἢ δασέα ἢ θρίδαξ ἐοῦσα εἴη καλλίων, καὶ τὸν φάναι δασέα, τὴν δ' εἶπαι, « ταύτην μόντοι κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμνήσασο, τὸν Κύρου οἶκον ἀποφύλῳσας. » Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καὶ μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανέειν.

XXXIII. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκητίους ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὴ διὰ τὸν Ἄπιν εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἔωθε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν· καὶ γὰρ τινα ἐκ γενεῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομάζουσι τινές. Οὐ νῦν τοι αἰεὶς οὐδὲν ἦν τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν.

XXXIV. Τὰς δ' ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσας ἐξεμάνη· λέγεται γὰρ εἶπαι αὐτὸν πρὸς Πηξάσπεια, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καὶ οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος, τούτου τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσει, τιμὴ δὲ καὶ αὐτῇ οὐ σμικρὴ· εἶπαι δὲ λέγεται τὰς, « Πηξάσπεις, κοῖδόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται; » (2) Τὸν δὲ εἶπαι, « ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλως ἐπαινέειαι, τῇ δὲ φιλοινίᾳ σέ φασι πλεόνως προσκίεσθαι. » Τὸν μὲν δὲ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων, τὸν δὲ θυμωθέντα τοιάδε ἀμείβεσθαι, « νῦν ἄρα μέ φασι Πέρσαι οἶνον προσκείμενον παρρυνέειν καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα· οὐδ' ἄρα σφέων οἱ πρότεροι λόγοι ἴσαν ἀληθείας. » (3) Πρότερον γὰρ δὴ ἄρα Περσέων οἱ συνέδρων ἐόντων καὶ Κροίσου εἴρετο Καμβύσης κοῖός τις δοκέει ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κῦρον, οἱ δὲ ἀμείβοντο ὡς εἴη ἀμείνων τοῦ πατρός· τὰ τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν καὶ προσεκτῆσθαι Αἰγυπτὸν τε καὶ τὴν θάλασσαν. (4) Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, Κροῖσος δὲ παρεὼν τε καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσει εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεα τὰς, « ἐμοὶ μὲν νυν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκέεις ὁμοῖος εἶναι τῷ πατρί· οὐ γὰρ κῶ τοι ἔστι υἱὸς οἷον σὲ ἐκείνος κατελίπετο. » Ἦσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαινέει τὴν Κροίσου κρίσιν.

XXXV. Τούτων δὲ ὧν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν Πηξάσπεια, « σὺ νυν μάθε εἰ λέγουσι Πέρσαι

XXXII. De cuius morte duplex, perinde atque de Smerdi, fama fertur. Græci quippe narrant, commississe Cambysen, spectante uxore illa, catulum leonis cum canis catulo; qui quum a leonis catulo vinceretur, alium catulum caninum, qui fuisset huius frater, rupta catena, illi opem tulisse; atque ita canes, quum duo essent, leonem superasse. Hæc spectantem Cambysen delectatum esse; illam vero, adsidentem, fudisse lacrimas. (2) Id animadvertentem Cambysen quæsisse ex ea, cur fleret; et illam respondisse, flere se, quod catulum videns opem ferentem fratri, meminisset Smerdis, cogitassetque neminem esse qui illi esset opem laturus. (3) Hoc igitur ob dictum interfectam illam a Cambyse esse aiunt Græci. Ægyptii vero narrant, quum mensæ ambo adsiderent, mulierem sumta lactuca folia circumcirca decerpisse, tum ex marito quæsisse, sitne integra lactuca; an cui folia decerpta sint, pulcrior? Quumque is, integram, dixisset; reposuisset illam, « Atqui tu hanc imitatus es lactucam, Cyri domum circumcidens. » Et illum, ira incensum, calce pedis ei, prægnans quum esset, insultasse; et illam abortu facto mortuam esse.

XXXIII. Ita in suos sæviit Cambyses, in furorem actus sive propter Apium nimirum, sive alio casu, quales multæ calamitates accidere hominibus solent: nam etiam a pueris gravi morbo dicitur Cambyses adfectus fuisse, quem sacrum morbum nonnulli vocant. Itaque non erat dissensaneum, ut, corpus quum gravi morbo laboraret, ne mens quidem sana esset.

XXXIV. In reliquos vero Persas hæc alia furoris edidit exempla. Prexaspem, quem maximo in honore habebat, qui nunciorum ad regem perferendorum munereungebatur, cuius etiam filius pincerna regis erat, qui et ipse haud exiguis honor est; illum igitur sic adlocutus fertur: « Dic mihi, Prexaspes; qualem me virum esse existimant Persæ? et quos de me habent sermones? » (2) Tum illum respondisse: « Domine, cætera omnia magnifice laudaris: sed vino aiunt te nimium indulgere. » Quæ quum ille de Persis dixisset, ira incensum regem hæc reposuisse: « Ergo nunc me Persæ dicunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem! igitur priores illorum sermones mendaces fuerunt. » (3) Superiore quippe tempore, quum adsiderent ei Persæ atque etiam Cræsus, quæsierat ex his Cambyses, qualis vir ipse videretur esse, cum patre Cyro collatus! et illi responderant, esse patre superiore: quippe non modo possidere quæcumque Cyrus obtinisset, sed et insuper Ægyptum et mare tenere. (4) Hæc Persæ dixerant; Cræsus vero quum adesset, nec ei placeret ista comparatio, his verbis Cambysen erat adlocutus: « Mihi quidem, o Cyro nate, non videris similis esse patri, quum filium nondum habeas qualem te ille reliquit. » Quibus auditis delectatus Cambyses erat, Cræsi quoque laudaverat iudicium.

XXXV. Horum igitur tunc recordatum illum, iratum dixisse Prexaspi: « Tu nunc cognosce ipse, verumne dicant

ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι· εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἐστῶτος ἐν τοῖσι προθύροις βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίας, Πέρσαι φανεῖνται λέγοντες οὐδέν· ἦν δ' ἁμάρτω, φάναι

6 Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα καὶ ἐμὲ μὴ σωφρονέειν. »

(2) Ταῦτα δὲ εἰπαντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα, πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλῆμα· ὥς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὐρεθῆναι ξενόντα τὸν διστόν, εἶπαι πρὸς τὸν πατέρα

10 τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον, « Πρῆξασπες, ὡς μὲν ἐγὼ τε οὐ μαίνομαι Πέρσαι τε παραφρονέουσι, ὁγλᾶ τοι γέγονε· νῦν δέ μοι εἰπέ, τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτω ἐπίτκωπα τοξεύοντα; » (3) Πρῆξασπες δὲ ὁρόντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ

15 περὶ ἑωυτῷ δειμαίνοντα, εἶπαι, « δέσποτα, οὐδ' ἂν αὐτὸν ἔγωγε δοκῶ τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. » Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσαστο, ἐτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοῖα τοῖσι πρώτοις δώδεκα ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξίόχρεω ἑλὼν ζώνοντας ἐπὶ κεφαλὴν κατώρυξε.

20 XXXVI. Ταῦτα δὲ μὴν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νοθεύειν τοισίδε τοῖσι ἐπεσι, « ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπιτραπε, ἀλλ' ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν· ἀγαθόν τι πρόνοον εἶναι, σοφὸν δὲ ἢ προμηθίῃ. (2) Σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ

25 πολιήτας ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξίόχρεω ἑλὼν, κτείνεις δὲ παῖδας. Ἦν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιήης, ὅρα ὅπως μὴ σευ ἀποστήσονται Πέρσαι. Ἐμοὶ δὲ πατὴρ ὁ σὸς Κύρος ἐνετέλλετο πολλὰ κελεύων σε νοθεύειν καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ τι ἂν εὕρισκω ἀγαθόν. » (3) Ὁ μὲν δὲ εὐνοίαν

30 φαίνων συνεβούλευε οἱ ταῦτα· ὁ δ' ἁμείβετο τοισίδε, « σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλεύειν, ὃς χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτὸν πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, κελεύων αὐτὸν Ἀράξεια ποταμὸν διαβάντα ἰέναι ἐπὶ Μασσαγέτας βουλομένων ἐκείνων

35 διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέραν, καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὥλεσας τῆς σεωυτοῦ πατρίδος κακῶς προστάς, ἀπὸ δὲ ὥλεσας Κύρον πειθόμενόν σοι. Ἀλλ' οὐτὶ χαίρων, ἐπεὶ τοι καὶ παλὰ ἐς σὲ προφασίς τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. » (4) Ταῦτα δὲ εἶπας ἐλάμβανε τὸ τόξον ὥς

40 κατατοξεύων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ ἐπέειπε τοξεύσαι οὐκ εἶχε, ἐνετείλατο τοῖσι θεράποισι λαβόντας μιν ἀποκτείνειν. (5) Οἱ δὲ θεράποντες ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον, ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ ὥστε, εἰ μὲν μεταμε-

45 ῖῃσιν τῷ Καμβύσῃ καὶ ἐπιζητήσῃ τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφάναντες αὐτὸν ὄωρα λάμβονται ζωάγια Κροῖσου, ἦν δὲ μὴ μεταμελῆται μηδὲ ποθέῃ μιν, τότε καταχρῆσθαι. (6) Ἐποθέσει τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτεν χρόνῳ ὕστερον, καὶ οἱ θεράποντες

50 μαθόντες τοῦτο ἀπήγγελλον αὐτῷ ὥς περιεῖθι. (7) Καμβύσης δὲ Κροῖσῳ μὲν συνήδεσθαι ἔφη περιεόντι, ἀκείνους μὲν τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐζεσθαι, ἀλλ' ἀποκτενεῖν· καὶ ἐποίησε ταῦτα.

XXXVII. Ὁ μὲν δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε

Persæ, an istud dicentes desipiant ipsi : quodam enim filii tui in atrio stantis, conjecta sagitta, medium feriero cor, constabit nugas dicere Persas ; sin aberravero, dic vera loqui Persas, meque haud sana esse mente. » (2) His dictis, tetendisse arcum ; sagittaque ferisset puerum : qui ut cecidit, secari corpus jussit, inspicique vulnus ; et quum in cor intrasse sagittam esset repertum, ridens et supra modum gavisus, patri pueri hoc dixit : « Manifestum jam cognovisti, Prexaspes, non me insanire, sed desipere Persas. Nunc vero dic mihi, quemnam tu nosti hominum omnium, qui ita ad destinatum adigat sagittam? » (3) Prexaspes, furere hominem videns, sibi que timens ipsi, respondit : « Domine, equidem ne deum quidem ipsum ita dextre ferire existimo. » Tum igitur hoc fecit Cambyses : alibi vero deinde, Persarum primoribus pares duodecim, nulla idonea caussa damnatos, vivos inverso capite terra jussit defodi.

XXXVI. Quæ quum ille patraret, æquum censuit Cræsus Lydus hisce illum verbis monere : « O rex, ne omnia juventuti iræque indulgeas : sed contine atque cohibe te ipse. Bona res est providentia : et sapientis est, rectum consilium in tempore capere. (2) At tu viros occidis, cives tuos, nulla idonea caussa damnatos ; idemque pueros occidis. Quodsi plura talia admiseris, vide ne a te deficiant Persæ. Mihi vero pater tuus Cyrus injunxit, sæpe multumque hortatus, ut te monerem, tibi que consilium darem, quodcunque ex tuo commodo esse reperissem. » (3) Hoc ille, benevolentiam significans, consilium Cambysi dedit ; cui his verbis rex respondit : « tu etiam mihi consilia dare audes ! qui tam præclare tuam administrasti patriam, præclareque patri meo consuluisti, suadens illi, ut trajecto Araxe adversus Massagetas duceret, quum illi in nostram terram vellent trajicere. Igitur et te ipsum perdidisti, patriæ rebus male administratis ; et Cyrum perdidisti, qui tuum secutus est consilium. Sed male tibi hoc cesserit ; jam pridem enim occasionem aliquam adversus te nancisci cupiebam. » (4) His dictis, arcumprehendit, sagittam in illum emissurus. At Cræsus conversus foras se proripuit. et Cambyses, quum ferire illum non potuisset, famulis imperavit ut prehensum occiderent. (5) At famuli, qui ingenium illius nossent, occultant Cræsum, hæc secum reputantes, si dati mandati præniteret Cambysem, et desiderium Cræsi eum caperet, se producto illo præmia servati illius accepturos ; sin in sententia rex persisteret, neque illum desideraret, tunc illum esse interfecturos. (6) Neque multo post (sicut illi fere existimaverant) desideravit Cambyses Cræsum ; quo cognito famuli, superesse illum, regi nunciarunt. (7) Tum vero, gaudere se quidem, ait Cambyses, quod Cræsus supersit ; at illos, qui eum servassent, non impune laturos, sed capite luituros. Quod et faciendum mandavit.

XXXVII. Talia igitur Cambyses multa, dum Memphi

καὶ τοὺς συμμάχους ἐξεμάνετο, μένων ἐν Μέμφι καὶ θήκας τε παλαιὰς ἀνοίγων καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς· ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡραίου τοῦ ἱδρὸν ἦλθε καὶ πολλὰ τῷ γάλματι κατεγέλασε· ἔστι γὰρ τοῦ Ἡραίου τῷ γάλματι τοῖσι Φοινικῆ τοῖσι Παταίοις ἐμπερέστατον, τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρώρησι τῶν τριηρέων περιάγουσι. Ὅς δὲ τούτους μὴ ὀπωπε, ἐγὼ δὲ οἱ σημανέω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησις ἔστι. (2) Ἐσῆλθε δὲ καὶ ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱδρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτὸν ἔστι εἰσελθεῖν ἄλλον γε ἢ τὸν ἱέρα· ταῦτα δὲ τὰ γάλματα καὶ ἐνέπρησε πολλὰ κατασκώψας. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὁμοῖα τοῖσι τοῦ Ἡραίου· τούτου δὲ σφραγὶς παῖδας λέγουσι εἶναι.

XXXVIII. Πανταχῇ ὧν μοι δηλὰ ἔστι ὅτι ἐμάνη μέγας δὲ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσι τε καὶ νομαίοισι ἐπεχείρησε καταγελάειν. Εἰ γάρ τις προθεῖη πᾶσι ἀνθρώποισι ἐκλέεσθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν ἐλοῖατο ἕκαστοι τοὺς ἐσωτῶν· οὕτω νομίζουσι πολλὸν τι καλλίστους τοὺς ἐσωτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. (2) Οὐκ ὧν οἴκος ἔστι ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἀνδρὰ γέλῳτα τὰ τοιαῦτα τίεσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νομομαίει τὰ περὶ τοὺς νόμους πάντες ἀνθρώποι, πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. (3) Δαρεῖος ἐπὶ τῆς ἐσωτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρεόντας εἵρετο ἐπὶ κόσμῳ ἂν χρήματι βουλοῖατο τοὺς πατέρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. (4) Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεωμένους Καλατίας, οἱ τοὺς γονέας κατεσθίουσι, εἵρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' ἐρμηνέος μανθάνοντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τῷ χρήματι δεχάται· ἂν τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατακαίειν πυρὶ· οἱ δὲ ἀμύδωναντες μέγα εὐφρήμεν μιν ἐκέλευον. (5) Οὕτω μὲν νυν ταῦτα νενομίσταται, καὶ ὁρθῶς μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι.

XXXIX. Καμβύσῳ δὲ ἐπ' Αἰγύπτῳ στρατευόμενον ἐποίησαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηγὴν ἐπὶ Σάμον τε καὶ Πολυκράτεα τὸν Αἰάκεος, δὲ ἔσχε Σάμον ἐπαναστάς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν πόλιν τοῖσι ἀδελφοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι ἐνείμει, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας ἔσχε πᾶσαν Σάμον, σκῶν δὲ ξεινὴν Ἀμάσι τῇ Αἰγύπτῳ βασιλεῖ συνεθήκατο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεχόμενος ἄλλα παρ' ἐκείνου. (2) Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτους τὰ πρήγματα αὖξεν καὶ ἦν βεβωμένα ἀνά τε τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· δοκοῦ γὰρ ἰθὺς εἰσεστρατεύεσθαι, πάντα οἱ ἐγώρῃς εὐτυχέως. Ἐκτῇ δὲ πεντηκοντέρῳ τε ἑκατὸν καὶ χιλίους τοξότας. (3) Ἐπερὲ δὲ καὶ ἦγε πάντας, διακρίνων οὐδένα τῶν γὰρ φίλων ἔφη χαριέεσθαι μᾶλλον ἀποδιδούς τὰ ἑαβε ἢ ἀρχὴν μὴ δὲ λαβών. Συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων ἀραιρήκε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄστυα· ἐν δὲ δὴ καὶ

morabatur, et adversus Persas et adversus socios furiosa palavit; præterea vetusta sepulcra aperuit, et cadavera inspexit; atque etiam templum Vulcani ingressus, simulacrum dei multis modis ludibrio habuit. Vulcani illud simulacrum simillimum est Phoeniciis Patæcis, quos Phœnices in proris triremium circumferunt. Quos qui non vidit, ei ego significabo: est imitatio viri pygmæi. (2) Ingressus vero etiam est Cabirorum templum, quod neminem fas est ingredi, nisi sacerdotem: atque horum simulacra igne etiam cremavit, multis ludificatus. Sunt autem hæc quoque similia Vulcani, cujus filios alunt esse Cabiros.

XXXVIII. Quibus ex omnibus fit mihi manifestum, furorē magnopere actum fuisse Cambysen: alioqui templis sacrisque populi ritibus non erat illusurus. Nam si quis hominibus omnibus optionem proponeret sibi eligendi ex omnibus institutis ea quæ optima viderentur, quilibet eorum, re deliberata, domestica esset prælaturus: adeo quisque populus suas leges longe esse optimas judicat. (2) Itaque verisimile non est, alium hominem, nisi furiosum, talia ludibrio habere. Statuere autem ita de suis legibus et institutis homines omnes, quum aliis multis intelligi documentis potest, tum hocce. (3) Darius, postquam imperio est politus, convocatos Græcos qui ei aderant, interrogavit, quam pecuniæ proposita summa vellent mortuos parentes comedere. Et illi, nulla conditione se id facturos, responderunt. (4) Idem deinde ex Indis hos qui Calatiæ nominantur, qui parentes comedunt, ad se vocatos, præsentibus Græcis, et per interpretes quid ageretur intelligentibus, interrogavit, qua mercede in se reciperent, igne cremare mortuos parentes. Et illi, alta voce exclamantes, meliora eum ominari jusserunt. (5) Ita igitur hæc constituta sunt; recteque mihi Pindarus videtur cecinisse, Morem majorum dicens regem esse omnium.

XXXIX. Quo tempore Cambyses Ægyptum bello adgressus est, per idem tempus Lacedæmonii adversus Samum, et Polycratem, Æacis filium, expeditionem susceperunt. Is quum insurrectione facta Samum occupasset, primum trifariam distributam civitatem simul cum fratribus, Pantagnoto et Sylosonte, administraverat: dein, altero occiso, et natu minore Sylosonte insula ejecto, universam Samum imperio tenebat. Quo in imperio cum Amasi, Ægypti rege, hospitium contraxit, dona ei mittens, et vicissim ab illo accipiens. (2) Brevisque tempore ita auctæ res erant Polycratis, ut per universam Ioniam reliquaque Græciam celebrarentur. Etenim quocumque cum exercitu proficisceretur, omnia ei feliciter cedebant. Habebat autem centum acturias naves quinquaginta remorum, et mille sagittarios (satellites). (3) Cunctos circumcirca, nullo discrimine facto, invadens, agebat ferebatque omnia. Nam amico, aiebat, magis se gratificaturum, si ea, quæ eripisset, eidem restitueret, quam si initio nihil eripisset. Multas igitur insulas ceperat, multa item continentis oppida: in his Les-

Λεσβίους πανστρατιῇ βωθέντας Μιλησίοις ναυμαχίῃ κρατήσας εἶλε, οἱ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι ὠρυξαν.

XL. Καί πως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως δὲ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελές· πολλῶι δὲ ἐτι πλεονός οἱ εὐτυχίης γινομένης γράψας ἐς βιβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς Σάμον· (2) « Ἀμασιν Πολυκράτει ὧδε λέγει. Ἡδὺ μὲν πυθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξεινὸν εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι 10 εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὡς φθονερὸν· καὶ πως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἂν χήδωμαι τὸ μὲν τι εὐτυχέειν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπατεῖν, καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλάξ πρήσσω, ἢ εὐτυχέειν τὰ πάντα. (3) Οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα 15 ἀκούσας ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος, εὐτυχέων τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποιήσον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας τὸ ἂν εὖρης ἐόν τοι πλείστου ἄξιον, καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀποβάλε· οὕτω ὅπως 20 μηκέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. (4) Ἦν τε μὴ ἐναλλάξ ἤδη τῷπὸ τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι τῇσι πάθῃσι προσπίπτωσι, τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἄκρο. »

XLI. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος δὲ Πολυκράτης, καὶ νῶα λαβὼν ὡς· οἱ εὖ υποτίθοντο Ἀμασιν, ἐδίζητο ἐπ' ᾧ 25 ἂν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσθηθεῖ ἀπολομένῳ τῶν χειμηλίων, διζήμενος δ' εὗρισκε τὸδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρῃ χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου εὐόσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. (2) Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλεῖν, ἐποίησε τοιάδε· πεντη- 30 κόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέθη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἐκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων δρεόντων τῶν συμπλόνων ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. Τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλωε, ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐχρήτο. 35 XLII. Πέμπτη δὲ ἡ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήνεκε γενέσθαι. Ἀνὴρ ἀλιεὺς λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν ἤξιον μιν Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι· φέρων δὲ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτει ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς 40 ὄψιν, χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου ἔλεγε διδοὺς τὸν ἰχθύν, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἐλὼν οὐκ ἰδουκάωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ γε ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλὰ μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. Σοὶ δὲ μοι φέρων δίδωμι. » (2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεισι ἀμείβεται τοιάδε, « κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις δι- 45 πλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον καλεῦμεν. » Ὁ μὲν δὲ ἀλιεὺς μέγα ποιεύμενος ταῦτα ἤϊε ἐς τὰ οἰκία, τὸν δὲ ἰχθύν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὗρισκous ἐν τῇ νηδίᾳ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκρά- 50 εος σφρηγίδα. (3) Ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα, ἔφερον κεχαρηκότας παρὰ τὸν Πολυκράτην, δίδόντες δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον ὅπως τρόπῳ εὗρέθη. Τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα τὰ ποιήσαντά μιν ὅσα καταλαβῆκε, γράψας δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε.

bios, quum omnibus viribus Milesiis auxilio essent protecti, navali pugna superatos cepit; qui deinde universam fossam, murum Sami ambientem, vincti foderunt.

XL. Amasin non latebat, ingenti felicitate uti Polycratem; sed ea res illi curae erat. Quum vero etiam multo magis augeretur prospera illius fortuna, misso libello hæc ad eum perscripsit: (2) « Amasis Polycrati hæc dicit. Jucundum utique est intelligere, virum amicum et hospitem bene agere. At mihi non placeat tuæ res nimium secundæ, ut qui norim, invidium esse numen: ac fere cupio, ut et ego et hi qui mihi curæ sunt, partim quidem prospero utamur rerum successu, partim vero etiam nonnihil offendamus; atque ita potius vitam transigamus, variante fortuna, quam usquequaque simus felices. (3) Neminem enim novi aut fando audivi, quin, postquam usquequaque prospera usus est fortuna, postremo pessimum funditus finem habuerit. Tu ergo, meum secutus consilium, adversus illam tuam nimiam felicitatem fac hocce: cogita quid sit quod haberes quod maximi tibi sit pretii, et quo amisso summa animi ægritudine adfectum te iri existimes; atque ita illud abjice, ut inter homines non amplius compareat. (4) Quodsi posthac tibi res secundæ jam non per vices cum ipsis infortuniis eventuræ sunt, fac ut rebus tuis hac ratione, quam tibi proposui, medearis. »

XLI. His perlectis Polycrates, intelligens bene se monere Amasin, quæsit quidnam esset ex suis cimeliis, cujus jactura maximam animo suo ægritudinem esset adlatura; et, rerum suarum inita ratione, hoc reperit: erat ei annulus signatorius, quem gestabat, auro vinctus, e smaragdo lapide, Theodori opus Samii, Teleclis filii. (2) Hunc annulum abjicere secum constituens, fecit hæcce: actuariam navem quinquaginta remorum hominibus complevit; quam postquam et ipse conscendit, jussit illos in altum enavigare: quumque procul ab insula abessent, detractum de manu annulum, conspicientibus cunctis qui in navi erant, in mare projecit. Hoc facto, retro navigavit: et postquam domum rediit, in mœrore versatus est.

XLII. At quinto aut sexto exinde die res ei accidit hujusmodi. Homo piscatoriam exercens, quum ingentem pulcrumque cepisset piscem, Polycrati eum voluit dono dare: itaque ad fores regis illum ferens, ait velle se Polycrati in conspectum venire. Quod ubi illi contigit, offerens piscem dixit: « Hunc, rex, postquam ego cepi, non judicavi in forum rerum venalium esse ferendum, quamvis siin homo manu mea victum quærens; sed visus est mihi te tuoque imperio dignus: tibi igitur illum adfero donoque. » (2) His verbis delectatus Polycrates, in hunc modum homini respondit: « Recte utique fecisti, ac duplicem tibi habeo gratiam, et orationis tuæ, et doni causa: teque ad cœnam vocamus. » Piscator, magni hæc faciens, domum abiit: famuli vero, dum piscem dissecant, reperiunt in ejus ventre annulum Polycratis. (3) Quem ut viderunt, protinus correptum, gaudio perfusi, ad Polycratem deferunt, dant nunciantque quo pacto repertus sit annulus. Tum Polycrates, quum subiret mentem ejus cogitatio rem esse divinam, conscripsit in libello omnia, quæ et ipse fecisset, et quæ sibi inde accidissent: libellumque illum in Ægyptum dedit perferendum.

XLIII. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἄμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτους ἤκον, ἔμαθε ὅτι ἐκκομίσαι τε ἀδύνατον εἴη ἀνθρώπῳ ἀνθρώπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσιν μέλλοι
 5 Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα, ὃς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὐρίσκει. (2) Πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. Τούδῃ δὲ εἵνεκεν ταῦτα ἐποίησε, ἵνα μὴ συντυχίῃς δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτα καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὡς περὶ ξείνου
 10 ἀνδρός.

XLIV. Ἐπὶ τούτων δὴ ὧν τὸν Πολυκράτα εὐτυχέοντα τὰ πάντα ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. (2) Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ
 15 Καμβύση τὸν Κύρου, συλλέγοντα στρατὸν ἐπ' Αἴγυπτον, ἐδεσθήθῃς ὅπως ἂν καὶ παρ' ἐωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. (3) Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως ἔπεμπε ἐς Σάμον, δεόμενος Πολυκράτους στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἐωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. Ὅ
 20 δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀσπῶν τοὺς ὑπόπτευσ μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσεράκοντα τριήρεις, ἐντεταλμένους Καμβύσῃ ὅπως τούτους μὴ ἀποπέμψειν.

XLV. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον,
 25 ἀλλ' ἐπειτέ ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλώοντες, δοῦναι σφίσι λόγον, καὶ σφι ἀδεῖν τὸ προσσιτέρω μῆκετι πλωεῖν· οἱ δὲ λέγουσι ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦτεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. (2) Καταπλώουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντίστας ἐς μάχην
 30 κατέσσι· νυχήσαντες δὲ οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον, πεζομαχήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐσώθησαν, καὶ αὐτῷ δὴ ἐπλώον ἐς Λακεδαίμονα. (3) Εἰσι δὲ οἱ λέγουσι τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικήσαι Πολυκράτα, λέγοντες ἑμοὶ δοκέειν οὐκ ὀρθῶς· οὐδὲν γὰρ ἔδεε σφας Λακεδαιμόνιους ἐπικαλεῖσθαι, εἰ περ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἔσαν Πολυκράτα παραστήσασθαι. (4) Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ λόγος αἰρεῖν, τῷ ἐπικούρῳ τε μισθωτοὶ καὶ τοξῆται οἰκῆται ἔσαν πλήθει πολλοί, τούτων ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων ἐόντων ὀλίγων ἐσώθηναι. (5) Τῶν δ' ἐπ' ἐωυτῷ ἐόντων
 60 πολιτῶν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλίσας εἶχε ἐτόιμους, ᾗν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι νεωσοίκους.

XLVI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας εἶπον πολλὰ οἷα χάρτα δεόμενοι. Οἱ δὲ σφι τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο τὰ μὲν πρώτα λεγόμενα ἐπιλαλῆναι, τὰ δὲ ὑστερα οὐ συνίεναι. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα δεύτερα καταστάντες ἄλλο μὲν εἶπαν
 65 οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν τὸν θύλακον ἀλφίτων δέεσθαι. Οἱ δὲ σφι ὑπεκρίναντο τῷ θύλακῳ περιεργάζεσθαι· βωθέειν δ' ὧν ἔδοξε αὐτοῖσι.

XLVII. Καὶ ἔπειτεν παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον, ὡς μὲν Σάμιοι λέ-

XLIII. Amasis, lecto libello quem ad illum Polycrates miserat, intellexit, fieri non posse ut homo hominem e casu futuro eripiat, et male vitam finitum esse Polycratem, cui feliciter omnia cedant, quique etiam, quæ abjecit, rursus inveniat. (2) Itaque misso Samum ptecone, dissolvere se dixit hospitium. Id autem ea causa fecit, ne, si ingens et gravis calamitas Polycrati accidisset, ipse mœrore adiceretur hospitii causa.

XLIV. Adversus hunc igitur Polycratem, rebus omnibus felicem, bellum moverunt Lacedæmonii, auxilio vocati a Samiis illis, qui deinde Cydoniam in Creta insula coloniam condiderunt. (2) Scilicet, quo tempore Cambyzes, Cyri filius, copias adversus Ægyptum comparavit, miserat Polycrates ad Cambysem, rogans ut etiam ad se Samum mitteret, a seque copias peteret. (3) Quo audito, libenter Cambyzes Samum miserat, petens a Polycrate ut navales copias secum mitteret adversus Ægyptum. Et ille e civibus selectos hos, quos novandarum domi rerum maxime suspectos habebat, miserat cum quadraginta triremibus; mandans Cambysi, ne hos remitteret.

XLV. Jam dicunt alii, Samios hos a Polycrate missos, in Ægyptum non pervenisse; sed quum ad Carpathum navibus venissent, re deliberata statuisset non ulterius navigare: alii aiunt, venisse eos in Ægyptum, ibique fuisse observatos, sed fuga inde evasiasse. (2) Qui ubi Samum renavigarunt, Polycrates cum navibus obviam profectus, prælium cum eis commisit: qua ex pugna quum superiores discessissent hi reduces, in insulam excenderunt; at tunc, pedestri commisso prælio, victi fugatique sunt, atque ita Lacedæmonem navigarunt. (3) Ac sunt quidem qui dicant, hos ex Ægypto redeuntibus devicisse Polycratem: quod, mea quidem sententia, falsum est. Nihil enim opus fuisset Lacedæmonios auxilio vocare, si satis virium ipsi habuissent, quibus Polycratem ad editionem compellerent. (4) Ad hæc minime est consentaneum rationi, ut, cui et auxilium mercenariorum et propriorum satellitum magna multitudo præsto erat, hic a redeuntibus Samiis, paucis numero, esset devictus. (5) Præterea civium sibi subjectorum uxores et liberos, navalibus inclusos, in promptu habuerat Polycrates, si illi cum redeuntibus de proditione egissent, simul cum navalibus igne crematuros.

XLVI. Samii, a Polycrate ejeti, ut Spartam venerunt, deducti ad magistratus, multa fecerunt verba, ut qui solliciti admodum orarent. At illi, primo hoc eis dato concilio, responderunt: quæ prima dixissent, ea se esse oblitos; quæ deinde, ea non intelligere. (2) Post hæc, iterum admissi, saccum ferentes, nihil aliud dixerunt, nisi hæc verba, Saccus farina indiget. Quibus Spartani responderunt, vocabulo Saccus supersedere eos potuisse: opem vero ferre decreverunt.

XLVII. Deinde Lacedæmonii, rebus omnibus paratis, exercitum Samum miserunt: idque, ut quidem Samii di-

γουςι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντες, ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐδωθήσαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὥς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοισι ἐστρατεύοντο ὥς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ κρητῆρος τῆς ἀρπαγῆς τὸν ἦγον Κροίσω, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπέμψε δῶρον. (α) Καὶ γὰρ θώρηκα ἐλήϊσαντο τῷ προτέρῳ ἔτει ἢ τὸν κρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἔοντα μὲν λίνεον καὶ ζῶων ἐνυφασμένων συγχῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι ἀπὸ ζύλου· τῶν δὲ εἵνεκεν θωμάσαι ἄξιον, ἀρπεδόνῃ ἐκάστη τοῦ θώρηκος ποιεῖ· ἐοῦσα γὰρ λεπτή ἔχει ἀρπεδόνας ἐν ἐσωτῇ τριχοσίας καὶ ἐξήκοντα, πάσας φανεράς. Τοιοῦτος ἑτερός ἐστὶ καὶ τὸν ἐν Αἰνῶ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἄμασις.

XLVIII. Συνεπελάβοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι καὶ Κορίνθιοι προθύμως· ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γενομένον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος τῇ ἀρπαγῇ γεγονός. (2) Κερκυραίων γὰρ παῖδας τριχοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περίανδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδεις ἀπέπεμψε παρ' Ἀλυάττεα ἐπ' ἔκτομῃ· προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον ἐπ' ὅσι ἀγοίαιο ἐς Σάρδεις, πρῶτα μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἄψασθαι Ἀρτέμιδος, μετὰ δὲ οὐ περιορύνοντες ἀπέλκειν τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι ὁρτὴν, τῇ καὶ νῦν ἐτι χρέονται κατὰ ταῦτά· (3) νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἱκέτεον οἱ παῖδες, ἴστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἡθίων, ἰσάντες δὲ τοὺς χοροὺς τραχὺὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος ἐποιήσαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἀρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. (4) Ἐς τοῦτο δὲ τόδε ἐγένετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλαχοι οἴχοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι.

XLIX. Εἰ μὲν νυν Περίανδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοισι φιλία ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάβοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης εἵνεκεν τῆς αἰτίας. Νῦν δὲ αἰεὶ ἐπεῖτε ἔκτισαν τὴν νῆσον, εἰσὶ ἀλλήλοισι διάφοροι ἔόντες ἐωυτοῖσι. (2) Τούτων ὦν εἵνεκεν ἀπεμνησικάκειον τοῖσι Σαμίοισι οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδεις ἐπ' ἔκτομῃ Περίανδρος τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας τιμωρέμενος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἤρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες.

L. Ἐπεῖτε γὰρ τὴν ἐωυτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν Περίανδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιγνδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγυνυῖν γενέσθαι. Ἔσαν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο παῖδες, ἡλικίην ὁ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὁ δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. (2) Τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλῆς, ὢν Ἐπιδάουρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ' ἐωυτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὥς οἶκος ἦν θυγατρὸς ἔοντας τῆς ἐωυτοῦ παίδας. Ἐπεῖτε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμψων

cunt, fecerunt remuneraturi beneficium, quandoquidem ipsis superiore tempore Samii navibus opem tulissent adversus Messenios : ut vero Lacedæmonii aiunt, non tam Samiis precantibus opem laturi expeditionem hanc susceperunt, quam punire illos cupientes, quod craterem rapissent, ad Cræsum a se missum, itemque thoracem, quem Lacedæmonii dono miserat Amasis, rex Egypti. (2) Nam et thoracem illum, superiore anno quam craterem, Samii rapuerant. Lineus is thorax erat, multis intextis figuris ornatus ex auro et lana xylyna (sive gossypio) : quod vero miratu dignum est, filum thoracis quodlibet, quam tenue ipsum sit, in se continet fila trecenta et sexaginta, conspicua cuncta. Alius huic similimus est, quem Lindi idem Amasis Minervæ dedicavit.

XLVIII. Operam autem suam ad hanc contra Samum expeditionem, ut susciperetur, studiose etiam contulerunt Corinthii. Etenim adversus hos quoque contumeliam admiserant Samii proxima ante hanc expeditionem ætate, per idem tempus quo crater raptus est. (2) Periander, Cypseli filius, trecentos pueros principum ex Corcyreis virorum Sardes ad Alyatten miserat castrandos. Quos pueros qui ducebant Corinthii quum ad Samum adpulissent, cognita causa Samii cur Sardes illi ducerentur, primum moverunt pueros, ut templum tangerent Dianæ : deinde, quum a templo abstrahi supplices hos non paterentur, Corinthii autem eisdem alimenta negarent, festos dies instituerunt Samiis, quos etiam nunc eodem modo celebrant : (3) ingruente nocte, quam diu aderant supplices pueri, choros agebant virginum juvenumque, constituta lege, ut, illis qui choris interessent, bellaria secum ferrent ex sesamo et melle confecta, ut ea pueri Corcyreis rapta comederent. (4) Idque tam diu ita fecerunt, donec custodes puerorum Corinthii, illis relictis, abierunt : tunc vero pueros Corcyram Samii reduxerunt.

XLIX. Jam, si mortuo Periandro amicitiam Corinthii cum Corcyreis coluissent, non illi hanc ob causam socii erant futuri expeditionis contra Samum susceptæ. Nunc, ex quo coloniam in insulam illam deduxerant, perpetuo mutue inter utrosque durant dissensiones. (2) Itaque illam ob causam Samiis Corinthii succensebant. Miserat autem Sardes Periander castrandos pueros ex principum Corcyræorum familiis lectos, pœnam ab illis sumpturus : nam priores Corcyræi nefarium facinus in ipsum admiserant.

L. Scilicet postquam uxorem suam Melissam Periander occidit, ad priorem hanc calamitatem alia ei supervenit huiusmodi. Erant ei ex Melissa duo filii, alter septemdecim annos natus, alter octodecim. (2) Hos avus maternus Procles, Epidauri tyrannus, ad se vocatos, benigne excepit, uti par erat ex ipsius filia natos. Quos ubi a se dimisit; dum illos deducit, ait : « Nostis ne, filii, quis ma-

αὐτοὺς, « ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, θε ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε; » (3) Τοῦτο τὸ ἔπος δ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποίησατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὐνομα ἦν Λυκοφρῶν, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω ὥστε ἀπὶ κόμηνος ἐς τὴν Κόρινθον ἄτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσέειπε, διαλεγόμενός τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστοροῦντί τε λόγον οὐδένα εἰδίδου. Τέλος δέ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμενος ὁ Περσὶανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων.

LI. Ἐξελάσας δὲ τοῦτον, ἱστορεῖ τὸν πρεσβύτερον τὰ σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. Ὁ δὲ οἱ ἀπηγγέστο ὡς σφας φιλορρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπος τό σφι ὁ Προκλῆς ἀποστελλων εἶπε, ἄτε οὐ νόμ λαβὼν, οὐκ ἐμμένητο. (2) Περσὶανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφι ἐκείνου ὑποδῆσθαι τι, ἐλπιπάρει τε ἱστορῶν· ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. (3) Περσὶανδρος δὲ νόμ λαβὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδοῖναι βουλόμενος οὐδὲν, τῇ δὲ ἐξελαθείς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δαιταν ἐποιέετο, ἐς τοῦτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγγόρευε μὴ μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. (4) Ὁ δὲ ὅκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἐς ἄλλην οἰκίαν, ἀπηλαύνει· ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπειλέοντός τε τοῦ Περσὶανδρου τοῖσι δεξαμένοισι καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. Ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦι ἐπ' ἐτέρῃ τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἄτε Περσὶανδρου ἰόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες, ὁμῶς ἐδέκοντο.

LII. Τέλος δὲ ὁ Περσὶανδρος κήρυγμα ἐποίησατο, θε ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδῆχται μιν ἡ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίαν τοῦτον τῷ Ἀπολλωνί ὀφείλιν, ὁσηνδῇ εἶπας. Πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκείνος ἐδικαίει πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακαρτέρει ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδῆετο. (2) Τετάρτῃ δ' ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περσὶανδρος ἀλυσίησι τε καὶ ἀσιτήῃσι συμπεπωκότα οἰκτερεῖ· ὑπείκει δὲ τῆς ὀργῆς ἦι ἄσσαν καὶ εἰπε, « ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἔγω ἔχω, ταῦτα ἰόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παραλαμβάνειν; » (3) θε ἔων ἐμός τε παῖς καὶ Κόρινθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἶλε, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἥμιστα χρόν. Εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνεε, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοὶ τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῖν μέτοχος εἰμι, ὅσω αὐτὸς σφε ἐξεργασάμην. (4) Σὺ δὲ μαθὼν ὅσω φθονέεσθαι χρέσσον ἐστὶ ἡ οἰκτερεσθαι, ἅμα τε δικαίον τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρέσσοντας τευθμῶσθαι, ἀπιθὶ ἐς τὰ οἰκία. » Περσὶανδρος μὲν τούτοις αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβετα τὸν πατέρα, ἔφη δὲ μιν ἱρὴν ζημίαν ὀφείλιν τῷ θεῷ ἐωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. (5) Μαθὼν δὲ ὁ Περσὶανδρος ὡς ἀπορόν τι τὸ κακὸν εἶη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίχκτον, ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται στελας πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτει γὰρ καὶ ταύτης. (6) Ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περσὶανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προκλέα ὡς τῶν παρεόντων οἱ πρηγμάτων ἰόντα αἰτιώτα-

trem vestram occiderit? (3) » Hujus verbi frater natu major nullam habuit rationem : minor vero, cui nomen erat Lycophron, hoc audito, tanto est mœrore adfectus, ut, quum Corinthum rediisset, patrem, ut qui matrem suam occidisset, nec saluaret, nec compellantem vicissim adloqueretur, nec interroganti responderet quidquam. Ad extremum, ira incensus Periander domo eum eiecit.

LI. Hoc ejecto, quæsit ex majore natu, quid cum ipsis avus disseuisset. Et ille exposuit, quam benigne ipsos excepisset; verbi autem illius, quod Procles eis, quum dimitteret, dixerat, nullam fecit mentionem, ut qui illud in animum non admodum admisisset. (2) At pater, fieri prorsus non posse, ait, quin aliquid ipsis avus suggesserit; et percontari institit. Tum recordatus juvenis, id quoque dixit. (3) Quod quum advertisset Periandri animum, nulla porro indulgentia uti decrevit; et ubicumque vitam agebat puer a se ejectus, ad eos misit nuncium, qui ipsius verbis illis diceret, ne ædibus puerum recipere. (4) Itaque inde ejectus quoties in aliam se domum recepisset, ex hac pariter expellebatur, quum recipientibus Periander minaretur imperaretque ut domo illum prohiberent. Pulsus igitur ex alia, ad aliam sodalium domum confugiebat : hique eum, ut qui Periandri filius esset, quamvis timentes, tamen receperunt.

LII. Ad extremum publico præconio Periander edixit, quisquis eum domo recepisset, aut sermones cum eo miscuisset, eum sacram multam (quam eodem edicto designabat) Apollini debitum. Ex hoc igitur edicto nemo amplius vel colloqui cum eo vel in domum recipere voluit : atque etiam ipse ne tentare quidem dignatus est rem vetitam; sed manens in proposito, volutabatur in porticibus. (2) Quarto dein die conspicatus illum Periander illuvie et inedia male adfectum, miseratus est puerum, et propius accedens, remissa ira, his verbis est adlocutus : « Utrum, o fili, optabilius est tibi, hic status quo nunc es, an ut regnum et reliqua bona, quibus ego fruor, accipias, ea conditione ut te patri animo adcommodas? » (3) Quum sis filius meus et opulentæ Corinthi rex, vitam elegisti errabundi mendici, obsistens et irascens ei cui minime fas erat. Quodsi in domo nostra accidit calamitas, ex qua suspicionem adversus me concepisti; mihi illa accidit, et in me cadit maxima ejus pars, quandoquidem ipse illam interfeci. (4) Tu vero, cogitans quanto præstet invidiam movere quam misericordiam, simulque quale sit succensere parentibus et superioribus, domum abi. » His verbis eum inhibere conanti patri nihil aliud puer respondit, nisi debere illum sacram multam deo, ut qui ipsum sit adlocutus. (5) Tum intelligens Periander, insanabile et invictum esse pueri malum, instructa navi e conspectu suo illum Corcyram misit, quas et ipsa imperio ejus erat subjecta. (6) Dimisso vero puero, Procleum socerum bello petit, ut qui præcipuus præsentium

τον, καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδαυρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐξώγηρε.

LIII. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντας δὲ τὴν Περσίδαυρον παρηγόησε καὶ συνεγίνωσκετο ἐσωτῶ οὐκέτι εἶναι δυνατόν τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεσε τὸν Λυκόφωνα ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνόησα, ἀλλὰ οἱ κατεφαίνετο εἶναι κωδέστερος. (2) Ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ὑποκρίσιος ἤξιωσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περσίδαυρος δὲ περιεχόμενος τοῦ νεηνίω δευτέρα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφὴν, ἐιωτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν μάλιστα ταύτῃ ἀνὰ πείθεσθαι. (3) Ἀπικόμενης δὲ ταύτης καὶ λεγούσης, « ὦ παῖ, βούλει αὖτὴν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσεῖν καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφορηθέντα μᾶλλον ἢ αὐτὸς σφεα ἀπελθὼν ἔχειν; Ἄπιθι ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. (4) Φιλοτιμίῃ κτήμα σκαῖον· μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἴω. Πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθέασιν, πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρῴα διζήμενοι τὰ πατρῴα ἀπέβαλον. (5) Τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταὶ εἰσι, ὁ δὲ γέρονας τε ἤδη καὶ παρηγηκώς· μὴ δῶς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοις. » (6) Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐλεγε πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδὰμὰ ἤξειν ἐς Κόρινθον, ἐστ' ἂν πυθάνηται περιέοντα τὸν πατέρα. (7) Ἀπαγγελλάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον Περσίδαυρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἔχειν, ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον διάδοχον γενέσθαι τῆς τυραννίδος. (8) Καταίνεσσαντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ παιδὸς, ὁ μὲν Περσίδαυρος ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μὴ σφὶ Περσίδαυρος ἐς τὴν γῶρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. Ἀντὶ τούτων μὲν Περσίδαυρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

LIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὡς ἀπίκοντο, ἐπολιόρχουν Σάμῳ· προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσης ἐστειώτος πύργου κατὰ τὸ πρόσκειον τῆς πόλεως ἐπέβησαν, μετὰ δὲ αὐτοῦ βωθήσαντος Πολυκράτους χειρὶ πολλῇ ἀπηλάθησαν. (2) Κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς βράχιοις τοῦ οὐρεὸς ἐπεόντα ἐπεξήλθον οἱ τε ἐπικούροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συχνοί, δεξιάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφρουον ὀπίσω· οἱ δὲ ἐπιστόμενοι ἔκτεινον.

LV. Εἰ μὲν νυν οἱ παρόντες Λακεδαιμονίων ὁμοῖοι ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίῃ τε καὶ Λυκόπῃ, αἰρήθη ἂν Σάμος· Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκόπῃς μῶνοι συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοις, καὶ ἀποκλησθέντες τῆς ὀπίσω δόδου, ἀπέθανον ἐν τῇ πόλει τῇ Σαμίων. (2) τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίῃ τοῦτου γεγονότι ἄλλῳ Ἀρχίῃ τῇ Σαμίου τοῦ Ἀρχίῃ αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμενῃ (δήμου γὰρ τούτου ἦν), ὃς ξείνων πάντων μάλιστα εἶμα τε Σαμίους, καὶ οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τὸ οὐνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης

rerum auctor fuisset : cepitque Epidaurum, et ipsam Proclum, eumque vivum in custodia tenuit.

LIII. Procedente tempore, postquam consensuit Perianther, animadvertitque non posse se amplius res publicas inspicere et administrare, Corcyram misit, et Lycophronem ad suscipiendum regnum vocavit; nam majori natu filiorum videbat non inesse ejus rei facultatem, sed manifesto hebetius in eo ingenium agnoscebat. (2) At Lycophron hominem, qui ei hunc nuncium adferebat, ne responsione quidem ulla dignatus est. Tum Perianther, magna cura juvenem amplectens, iterum ad eum misit sororem, filiam suam, ratus huic illum maxime obsecuturum. (3) Quæ quum advenisset, dixissetque : « Visne, juvenis, aliorum in manus venire regnum, et dissolvi domum patris tui potius, quam ut ipse abeas, atque hæc teneas? Abi domum, et desine te ipsum punire. (4) Sinistra res est obstinatio : ne malum malo sanare coneris. Multi præponunt justioribus æquiora lenioraque : multi jam item, materna quærentes, paterna perdiderunt. (5) Lubrica res regnum est; multos tamen habet amatores, et ille jam senex est et vigorem ætatis prætergressus : ne tua bona tradas aliis. » (6) Sic illa, a patre edocta, verbis ad persuadendum maxime idoneis fratrem est adlocuta. At ille, nequaquam, ait, Corinthum se esse venturum, quam diu patrem superesse cognovisset. (7) Quæ postquam illa renunciavit, tertio Perianther præconem misit, qui diceret, ipsum in Corcyram venturum, illum autem Corinthum abire juberet ad regnum capessendum. (8) Quam in conditionem quum consensisset adolescens, Perianther parabat Corcyram navibus proficisci, et filius Corinthum. At Corcyraei, his rebus omnibus cognitis, ne in terram ipsorum Perianther veniret, interfecerunt juvenem. Hanc igitur ob causam de Corcyraeis ultionem Perianther cepit.

LIV. Jam Lacedæmonii, magna cum classe Samum profecti, urbem oppugnarunt. Et murum adgressi, turrim in suburbio mari imminentem jam transcenderant, quum, succurrente ipso Polycrate magna cum manu, repulsi sunt. (2) Simul vero a superiore turri, quæ in dorso montis erat, egressi sunt auxiliares, et ipsorum Samiorum ingens numerus : qui postquam per exiguum tempus sustinissent Lacedæmonios, fuga se recipiunt; et illi insecuti, magnam cædem fecerunt.

LV. Quodsi, qui tunc adfuerunt Lacedæmonii, cuncti similes eo die fuissent Archiæ et Lycopæ, capta fuisset Samus. Archias enim et Lycopas, quum soli cum fugientibus Samiis intra mœnia irrupissent, intercluso reditu, in urbe a Samiis interfecti sunt. (2) Equidem cum tertio ab hoc Archia, cui et ipsi Archiæ nomen erat, Samii filio, Archiæ nepoti, congressus sum Pitane, quo de populo erat : qui omnium hospitum maxime Samios colebat, mihi quæ dixit, patri suo nomen Samii hac causa fuisse impositum, quod illius pater Archias Sami fortissime pugnans occubuit.

ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε. Τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔρη, διότι ταφῆναι οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίων.

LVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἔγεγονον ἡμέραι πολιορκεῖσσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. (2) Ὡς δὲ ὁ ματαίωτος λόγος ὤρμηται, λέγεται Πολυκράτεα ἐπιχώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολύβδου καταχρυσώσαντα δοῦναι σφι, τοὺς δὲ δεξιμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατηγὴν ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριεὺς ἐποίησαντο.

LVII. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεα στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλυνον ἐς Σίφνον. Χρημάτων γὰρ ἐδέοντο, τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτῶν μάλιστα ἐπλούτεον ἀτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετάλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτοῖσιν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακείται ὁμοῖα τοῖσι πλουσιωτάτοισι· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῶ ἐνιαυτῷ ἐκάστῳ χρήματα διενέμοντο. (2) Ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐγρέοντο τῷ χρηστηρίῳ εἰ αὐτοῖσι τὰ παρεόντα ἀγαθὰ οἷά τε ἐστὶ πολλὸν χρόνον παρμένειν· ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησά σφι τάδε,

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφῳ πρυτανίᾳ λευκὰ γένηται
λεῦκορρος τ' ἀγορῇ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς
φράσσεσθαι ἑλινὸν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι ἦν τότε ἡ ἀγορὴ καὶ τὸ πρυτανεῖον παρίῳ λίθῳ ἡσχημένα.

LVIII. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἷοί τε ἔσαν γινώσκειν, οὔτε τότε ἰθὺς οὔτε τῶν Σαμίων ἀπιγμένους. Ἐπεὶ γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσέσχον οἱ Σάμιοι, ἐπεμπον τῶν νεῶν μίαν πρέσβεας ἀγούσαν ἐς τὴν πόλιν. (2) Τὸ δὲ παλαιὸν ἄπασαι αἱ νέες ἔσαν μιλητικαί· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι, φυλάσσεσθαι τὸν ἑλινὸν λόχον κελεύουσα καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. (3) Ἀπικόμενοι δ' ὦν οἱ ἀγγελοὶ ἐδέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι· οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπώρθεον. (4) Πυθόμενοι δ' ἰθὺς ἔκον οἱ Σίφνιοι βωθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι ἐσώθησαν, καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκληίσθησαν τοῦ ἀστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων· καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἐπληξαν.

LIX. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νήσων ἀντὶ χρημάτων παρέλαβον, Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Τροαὶνηνοὶ παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ ἐκτίσαν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλώοντες, ἀλλὰ Ζακύνθου θίους ἐξελῶντες ἐκ τῆς νήσου. (2) Ἐμείναν δ' ἐν ταύτῃ καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἔτεα πέντε, ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίᾳ ἑόντα νῦν οὗτοί εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. (3) Ἐκτῷ δὲ ἔτει Αἰγινῆται αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἀνδραποδίσαντο μετὰ

set : colere se autem Samios, aiebat, quoniam avus ipsius publice a Samiis fuisset sepultus.

LVI. Sed Lacedæmonii, quum per quadraginta dies oppugnassent Samum, neque quidquam profecissent, in Peloponnesum sunt reversi. (2) Fertur autem fama, temere quidem sparsa, quæ ait, Polycratem magnum numerum patriæ monetæ ex plumbo cussæ, sed deauratæ, illis dedisse; quo accepto eos discessisse. Hæc prima est expeditio, quam in Asiam Lacedæmonii, Doricæ stirpis populus, susceperunt.

LVII. Hi autem ex Samiis qui Polycratem bello erant aggressi, quum in eo essent Lacedæmonii ut illos desererent, ipsi quoque abierunt et Siphnum navigarunt. Pecunia enim indigebant : et florentes per id tempus erant res Siphniorum, ut qui præ cæteris insularis divitiis maxime valebant; quippe in eorum insula metalla erant auri argentique, ita quidem ut ex decima pecuniæ illius, quæ ibi conficitur, thesaurus Delphis sit dedicatus, qui nihil cedit opulentissimis : ipsi vero, quæ quotannis ex metallis redibant, ea inter se distribuebant. (2) Idem, quo tempore thesaurum illum struendum curarunt, quæsierunt ex oraculo, an præsentia bona per longum temporis spatium ipsis sint duratura. Quibus Pythia hæc respondit :

At quando in Siphno fuerint prytaneia cana,
cana fori facies; tunc vir vafer adsit opopset,
e ligno insidias caveatque rubrum præconem.

Erat autem tunc [quum advenere Samii] et forum et prytaneum Siphniorum Pario lapide excultum.

LVIII. Hoc oraculum Siphnii, nec tunc statim quum datum est, quo pertineret intellexerant, nec deinde, quum Samii advennerunt. Nam simul atque ad Siphnum Samii adpulerunt, navium unam in urbem cum legatis miserunt. (2) Erant autem olim naves omnes minio tinctæ : idque fuit quod Siphniis Pythia edixerat, quum cavere illos jussisset ligneas insidias et rubrum præconem. (3) Advenientes igitur Samiorum legati postularunt a Siphniis, ut decem talenta ipsis mutuo darent. Quod quum se facturos Siphnii negassent, agros eorum depopulati sunt Samii. (4) Ea re cognita, protinus Siphnii egressi sunt, rebus suis opem laturi : sed commisso prælio inferiores discesserunt, multique eorum urbe a Samiis sunt interclusi : quo facto, centum talenta ab illis Samii exegerunt.

LIX. Ab Hermionensibus vero, data pecunia, Hydream acceperunt insulam, Peloponneso obversam, eamque Troezeniis in depositum dederunt; ipsi vero Cydoniam in Creta condiderunt coloniam, quum non hoc consilio navigassent, sed Zacynthios insula ejecturi. (2) Mansere autem ibi et opibus florere per quinquennium; ita quidem, ut, quæ nunc templa sunt Cydoniæ, ab his exstructa sint, atque etiam Dictynnes fanum. (3) Sexto autem anno Æginetæ eosdem, Cretensibus juncti, prælio navali superatos, in

Κρητῶν, καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἐχουσῶν τὰς πρῶρας ἠκρωτηρίασαν καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. (4) Ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἔγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινήται· πρότεροι γὰρ Σάμιοι ἐπ' Ἀμφικράτεος βασιλεύοντος ἐν Σάμῳ στρατευσάμενοι ἐπ' Αἰγιναν μεγάλα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας καὶ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνων.

LX. Ἡ μὲν αἰτία αὕτη· ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίων μάλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἀπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα, οὐρεὸς τε ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυίαις, τοῦτου ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμφίστομον. (2) Τὸ μὲν μήκος τοῦ ὀρύγματος ἐπτά στάδιοι εἰσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὀκτὼ ἑκάτερον πόδες. Διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὀχετεύμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. Ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὀρύγματος τοῦτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλίνος Ναυστρόφου. (3) Τοῦτο μὲν δὴ ἐν τῶν τριῶν ἐστὶ, δεύτερον δὲ περὶ λιμένα γῶμα ἐν θαλάσῃ, βάθος κατὰ εἰκοσι ὀργυιῶν· μήκος δὲ τοῦ γώματος μέζον δύο σταδίων. (4) Τρίτην δὲ σφι ἐξέργασται νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ῥοῖκος Φίλεω ἐπιχώριος. Τούτων εἵνεκεν μάλλον τι περὶ Σαμίων ἐμήκυνα.

LXI. Καμβύση δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἴγυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστάεσθαι ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφοί, τῶν τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν ὁ Καμβύσης. (2) Οὗτος δὴ ὢν οἱ ἐπανεστῆ μαθῶν τε τὸν Σμέρδιος θάνατον ὡς κρύπτοιο γενόμενος, καὶ ὡς ὀλίγοι ἔσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιμόντα μιν εἰδείσαν. Πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιλῆυσιν. (3) Ἦν οἱ ἀδελφοὶ, τὸν εἰπὰ οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκῶς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν δὲ Καμβύσης ἐόντα ἑαυτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε. Ἦν τε δὲ ὁμοῖος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὐνομα τὸ αὐτὸ εἶχε Σμέρδιν. (4) Τοῦτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζέιθος ὡς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἶσε ἄγων ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον. Ποιήσας δὲ τοῦτο κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπέμπε καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον προερέοντα τῷ στρατῷ ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἶη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσεω.

LXII. Οἳ τε δὴ ὢν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὁ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς, εὗρισκε γὰρ Καμβύσεα καὶ τὸν στρατὸν δόντα τῆς Συρίας ἐν Ἀγυστάνοις, προηγόρευε στάς ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. (2) Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθῆα αὐτὸς τε προδεδόσθαι ἐκ Πηρξάσπεος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτενέοντα Σμέρδιν οὐ ποιῆσαι ταῦτα), βλέψας ἐς τὸν Πηρξάσπεα εἶπε, « Πηρξάσπεες, οὕτω μοι διεπρήξαι τό τοι προσέθηκα πρῆγμα; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθῆα, ὅπως κοτὲ σοι

servitutum redegerunt, resectasque navium proras, quibus apri pro insignibus erant, Æginæ in Minervæ templo dedicarunt. (4) Id fecerunt Æginetæ, quia infensi Samiis erant: hi enim priores, regnante Sami Amphicrate, bello Æginæ illato multis malis Æginetas adfecerant, sed et ipsi multa erant passi.

LX. Caussa quidem illius odii hæc est: verum ego longiorem de Samiis sermonem feci, quoniam ab his tria maxima opera, præ reliquis omnibus Græcis, effecta sunt. Primum, in monte ad centum et quinquaginta orgyias edito, in hoc fossa ab imo monte incipiens, et per totum ita acta, ut in oppositum montis latus pateat alterum fossæ orificium. (2) Longitudo fossæ septem stadiorum est: altitudo ac latitudo, octo pedum utraque. Per totam autem illius longitudinem excavata est alia fossa, viginti ulnas alta, tres pedes lata, per quam aqua, ex ingenti fonte derivata, per tubos in urbem deducitur. Architectus hujus fossæ Eupalinus fuit Megarensis, Naustrophii filius. (3) Hoc unum ex tribus illis. Alterum est opus, agger in mari ductus circa portum, in altitudinem viginti orgyiarum; longitudo autem aggeris, major duobus stadiis. (4) Tertio, templum habent exstructum maximum omnium, quæ nos novimus, templorum: cujus primus architectus fuit Rhæcus, Philæ filius, Samius. Horum caussa sermonem de Samiis paulo longiorem institui.

LXI. Jam adversus Cambysen, diutius in Ægypto morantem insanientemque, insurrexerunt duo fratres Magi, quorum alterum Cambyses procuratorem domus suæ reliquerat. (2) Hic igitur adversus illum insurrexit, quum intelligeret, occultari Smerdis cædem, paucosque esse Persarum ad quos notitia illius pervenisset, plerosque vero illum credere superesse: hæc ille reputans, regiam occupare hoc modo instituit. (3) Erat ei frater, quem simul cum eo insurrexisse dixi, corporis specie similis admodum Smerdi, Cyri filio, quem Cambyses, quum ipsius frater esset, interfecerat. Erat igitur hic et facie Smerdi similis, et ipsi nomen quoque idem Smerdis erat. (4) Hunc hominem Patizithes Magus, postquam ei persuaserat ut sibi omnia conficeret, regio in solio collocavit. Quo facto, præcones dimisit quum alias in partes, tum et in Ægyptum misit qui ediceret exercitui, Smerdi dehinc esse parendum, Cyri filio, non Cambysi.

LXII. Itaque quum cæteri præcones hoc edixerunt, tum qui in Ægyptum erat missus, ubi Cambysen cum exercitu Ecbatanis Syriæ invenerat, stans in medio proclamavit ea quæ a Mago mandata habebat. (2) Quæ ut a præcone edicta Cambyses cognovit, quum vera esse ea et proditum se a Prexaspæ existimaret (hunc enim, ad interficiendum Smerdin missum, non exsecutum esse mandatum), respiciens Prexaspem, ait: « Prexaspes, ita igitur mandatum mihi es exsecutus quod tibi injunxeram! » (3) Tum ille: « Non est hoc verum, domine, ut Smerdis frater tuus

Σμερδὶς ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανάστηκε, οὐδὲ δίκως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκος τοι ἔσται ἢ μέγα ἢ σμικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σύ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμευοῦτοῦ. (4) Εἰ μὲν νυν οἱ θεοβρώτες ἀνεστέασι, προσδέξέοι τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μὴ τί τοι ἐκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. Νῦν ὦν μοι δοκέει μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐτάζειν εἰρω- τεύντας παρ' οὗτου ἦχων προαγορεύει ἡμῖν Σμερδὶος βασιλέως ἀκούειν. »

LXIII. Ταῦτα εἰπαντος Πηξιάσπεος (ἤρεσε γὰρ Καμβύση) αὐτίκα μεταδιωκτὸς γενόμενος ὁ κήρυξ ἦκε· ἀπιγμένον δέ μιν εἶρετο ὁ Πηξιάσπης τάδε, « ὦνθρωπε, φῶς γὰρ ἦκειν παρὰ Σμερδὶος τοῦ Κύρου ἀγγελός· νῦν ὦν εἶπας τὴν ἀλήθειαν ἀπὶ τοῦ χαίρων, κότερα αὐτὸς τοι Σμερδὶς φαινόμενος ἐς ὅσιν ἐνετέλ- λετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετῶν. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ Σμερδὶν μὲν τὸν Κύρου, ἐξ οὗ βασι- λεὺς Καμβύσης ἦλθε ἐς Αἴγυπτον, οὐκ ὅπως· ὁ δὲ μοι μάγος τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέ- δεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετέλλετο, φῶς Σμερδὶν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιβήμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας. » (3) Ὁ μὲν δὴ σπῖ ἐλεγε οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος, Καμβύσης δὲ εἶπε, « Πηξιάσπης, σύ μὲν, ὅς ἀνὴρ ἀγαθός, ποιήσας τὸ κελευόμενον αἰτίνην ἐκπέφευγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη Περσέων ὁ ἐπανεστῶς ἐπιβατεύων τοῦ Σμερ- δὶος οὐνόματος; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ μοι δοκέω συν- ιέναι τὸ γεγονός τοῦτο, ὦ βασιλεῦ· οἱ μάγοι εἰσὶ τοι οἱ ἐπανεστῶτες, τὸν τε ἔλιπες μελεδωνόν τῶν οἰκίων, »

ΠΑΤΙΖΕΙΘΗΣ, καὶ ὁ τοῦτο ἀδελφεὸς Σμερδὶος. »

LXIV. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεια τὸ Σμερ- δὶος οὐνομα ἔτυψε ἡ ἀλήθεια τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου· ὅς ἐδόκεε ἐν τῷ ὑπνῷ ἀπαγγεῖλαι τινὰ οἱ ὡς Σμερδὶς ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ψεύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (2) Μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπο- λωλεκὸς εἶη τὸν ἀδελφεόν, ἀπέκλειε Σμερδὶν. Ἀπο- κλαύσας δὲ καὶ περιημεκτῆσας τῇ ἀπάσῃ συμφορῇ ἀναθρόσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόρῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. (3) Καὶ οἱ ἀναθρόσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει, γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παίει τὸν μύκρον. (4) Τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἄπιν ἐπληξε, ὥς οἱ καιρὴν ἔδοξε τετυφθαι, εἶρετο ὁ Καμβύσης ὅ τι τῇ πολλοῖ οὐνομα εἶη. Οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἀγδατάνα. (5) Τῷ δὲ ἐτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτοῦς πόλιος ἐν Ἀγδατάνοισι τελευτήσεν τὸν βίον. Ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἀγδατάνοισι ἐδόκεε τελευτήσεν γη- ραῖος, ἐν τοῖσι οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα· τὸ δὲ χρη- στήριον τοῖσι ἐν Συρίᾳ Ἀγδατάνοισι ἔλεγε ἄρα. (6) Καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὐνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένους καὶ τοῦ τρώματος ἐσωφρόνησε, συλλαβὴν δὲ τὸ θεο-

adversus te insurrexerit, aut ut ulla tibi a viro illo conten- tio, sive magna, sive parva, existere possit. Nam ego ipse tuum mandatum exsecutus, mea manu eum sepelivi. (4) Itaque, si resurgunt mortui, exspecta ut etiam Astya- ges Medus adversus te sit insurrecturus : sin erit ut olim, nihil quidquam novarum rerum ab illo tibi nascetur. Quare mihi videtur, insequi nos debere praconem, et ex eo per- quirere interrogando, a quonam missus edixerit, Smerdi regi esse parendum. »

LXIII. Haec a Praxaspe dicta quum placuissent Cambysi, protinus missi sunt qui praconem insequerentur reduce- rentque. Qui ut rediit, his verbis eum interrogavit Prexa- spes : « Tu, homo, quum dicas a Smerdi Cyri filio te nuncium venire, nunc, si mihi verum dixeris, salvus abito. Ipsum- ne Smerdin oculis tuis vidisti, qui tibi hoc mandatum de- derit; an ab aliquo ex ejus ministris illud accepisti? » (2) Tum ille, « Ego, inquit, Smerdin Cyri filium, ex quo rex Cambyses cum exercitu in Aegyptum est profectus, nondum vidi : sed Magus, quem domus suae procuratorem Camby- ses constituit, hic mihi mandata haec dedit, dicens Smer- din esse, Cyri filium, qui, ut ea ad vos perferrem, impe- rasset. » (3) Haec illis homo iste dixit, a veritate nihil dis- cedens. Tum Cambyses : « Tu quidem, Prexaspes, ait, ut vir bonus mandata mea exsecutus, culpam effugisti : at quis tandem ille fuerit Persarum, qui Smerdis nomen inva- dens, adversus me insurrexit? » (4) Cui ille, « Equidem, rex, mihi videor, inquit, intelligere quid hoc rei sit. Magi sunt qui tibi insurrexerunt, tum is quem tu procuratorem do- mus tuae reliquisti, Patizithes, tum hujus frater Smer- dis. »

LXIV. Ibi tunc, audito Smerdis nomine, veritas quum dictorum tum insomnii animum percutit Cambysis, cui per somnum visum erat nunciare aliquem sibi, Smerdin, regio in solio sedentem, capite caelum tetigisse. (2) Itaque intelligens, frustra se perdidisse fratrem, deploravit Smer- din : et postquam universam suam calamitatem deplorarat lamentatusque erat, in equum insiliit; in animo habens quam celerrime posset, Susa adversus Magum ducere exercitum. (3) At, dum in equum insilit, de vagina gla- dii fungus (*extremæ vaginæ claustrum*) decidit; et nu- datus gladius femur feriit. (4) Vulneratus igitur Cambyses eadem parte, qua ipse antea deum Aegyptiorum Apin per- cusserat, quum letale vulnus accepisse sibi videretur, quaesivit quodnam nomen esset oppido. Et illi Echata- na dixerunt. (5) Erat ei autem superiori tempore oraculi responsum ex Buto urbe adlatum, Ecbatanis illum moritu- rum : unde sibi persuaserat, Ecbatanis Mediae, ubi ei re- rum omnium summa erat, senem sese vita functurum; at nimirum Ecbatana Syriae dixerat oraculum. (6) Itaque, postquam tunc percunctatus oppidi nomen cognovit, con- sternatus calamitate quæ et ex Mago ei imminabat, et ex

πρόπιον εἶπε, « ἐνθαῦτα Καμβύσεια τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν. »

LXV. Τότε μὲν τοσαῦτα, ἡμέρησι δὲ ὕστερον ὡς εἰκοσι μεταπειψάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογιμωτάτους ἐλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, καταλελά-
 5 θηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἔκρυπτον πρηγμάτων, τοῦτο ἐς ὑμᾶς ἐκφῆναι. (1) Ἐγὼ γὰρ ἔων ἐν Αἰγύπτῳ εἶδον ὅσιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμὰ ὥφελον ἰδέειν· ἐδόκεον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν ὡς
 10 Σμέρδης ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον φαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (2) Δείσας δὲ μὴ ἀπαιρηθῆω τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπότηϊ φύσει οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτράπειν, ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος
 15 Πρῆξάσπεια ἀποπέμπω ἐς Σούσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. (4) Ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου ἀδεῶς διακτώμην, οὐδαμὰ ἐπιλεζάμενος μή κοτὲ τίς μοι Σμέρδης ὑπακριρημένον ἄλλος ἐπανασταίῃ ἀνθρώπων. Παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ἁμαρτῶν ἀδελφεο-
 20 κτόνος τε οὐδὲν δέον γέγονα καὶ τῆς βασιλῆϊας οὐδὲν ἔσσαν ἐστέρημαι· Σμέρδης γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος τὸν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαναστήσεσθαι. (5) Τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξέργασται μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἔοντα λογιζέσθε· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρα-
 25 τέουσι τῶν βασιλῆϊων, τὸν τε ἔλιπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεός Σμέρδης. (6) Τὸν μὲν νυν μάλιστα χρῆν ἐμεῦ αἰσχρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος τιμω-
 30 ρέειν ἐμοί, οὗτος μὲν ἀνοσίῳ μὲν τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἐσωτοῦ οἰκῆσι τούτου δὲ μηκέτι ἔοντος, δευτέρα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὦ Πέρσαι, γίνεται μοι ἀναγ-
 35 καϊότατον ἐντέλλεσθαι τὰ θέλω μοι γενέσθαι τελευτῶν τὸν βίον· (7) καὶ δὴ ὑμῖν ἐάδε ἐπισκήπτω θεοὺς τοὺς βασιλῆϊους ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεῦσι, μὴ περιδέειν τὴν ἡγε-
 40 μονίην αὐτίς ἐς Μήδους περιελθοῦσαν, ἀλλ' εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δολῶ ἀπαιρηθῆναι ὑπ' ὑμῶν, εἴτε καὶ σθένει τῷ κατεργασάμενοι, σθένει κατὰ τὸ καρτερὸν ἀνασώσασθαι. (8) Καὶ ταῦτα μὲν ποιεῖσι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέρει καὶ γυναῖ-
 45 κές τε καὶ ποιῆναι τίχτοιεν, εἶδον ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέρουσι· μὴ ἀνασώσασθαι δὲ τὴν ἀρχὴν μὴδ' ἐπιχειρήσασι ἀνασώζειν τὰ ἐναντία τούτοις ἀρέομαι ὑμῖν γενέσθαι, καὶ πρὸς ἔτι τούτοις τὸ τέλος Περσέων ἐκάστω ἐπιγενέσθαι ὅσον ἐμοὶ ἐπιγέγονε. »
 50 Ἄμα τε εἰπας ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἐσωτοῦ πρῆξιν.

LXVI. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύ-
 55 σαντα, πάντες τὰ τε ἐσθλὸς ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατηρεῖχοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρόντο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισε τε τὸ ὀστέον καὶ ὁ
 60 μῆρὸς τάχιιστα ἐσάπη, ἀπήνεκε Καμβύσεια τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, αἵ παιδὰ δὲ τὸ παράπαν ἔοντα ἔρσηνος καὶ θήλεος

vulnere, resipuit; intelligensque oraculi responsum, ait : « Hic loci fatale est vitam finire Cambysem, Cyri filium. »

LXV. Neque tunc plura; sed deinde, interjectis fere viginti diebus, convocatis ad se spectatissimis qui aderant Persarum, hæc ad eos verba fecit : Eo redactus sum, o Persæ, ut rem vobis eam, quam omnium maxime occultavi, debeam aperire. (2) Quum in Ægypto essem, vidi nocturnam visionem; quam utinam numquam vidissem! Visum erat mihi, venientem domo nuncium renunciare, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cœlum tetigisse. (3) Itaque veritus, ne imperium mihi a fratre raperetur, properantiora feci quam prudentiora : nec enim naturæ hominis datum est, avertere id quod sit eventurum : ego vero satius Prexaspem Susa mitto, qui Smerdi interficiat. (4) Quo tanto admissio facinore, securus vitam egi, nullo pacto cogitans fore, ut, sublato Smerdi, alius quisquam hominum mihi insurgat. Sed ab ejus quod futurum erat notione prorsus aberrans, præter jus et fas fratrem occidi, et nihilo minus regno sum privatus. Smerdis enim Magus fuit, quem contra me insurrecturum esse deus insomni viso mihi significaverat. (5) Patratum igitur a me facinus est; vosque sic existimate, non amplius in vivis esse Smerdin, Cyri filium : sed Magi vobis regiam occuparunt, is quem ego procuratorem domus meæ reliqui, et frater ejus Smerdis. (6) Jam, quem maxime oportuerat vicem meam, qui hæc indigna a Magis patior, ulcisci; is nefaria cæde, a proximis suis patrata, vitam finivit. Qui quum amplius non sit, secundo loco, id quod reliquum est, ut vos, Persæ, quæ nunc, quum vitam finio, mihi a vobis fieri volo, moneam summa me necessitas urget. (7) Nempe hoc vobis, deos regios obtestatus, injungo, quum in universum cunctis, tum maxime his qui ex Achæmenidum stirpe adestis, ne principatum ad Medos iterum redire patiamini; sed, sive illi dolo eum obtinuerunt, dolo eis eripiat; sin vi quadam illum sibi pararunt, vi et armis recuperetis. (8) Atque, hoc quidem si feceritis, et terra vobis fructum ferat, et uxores et greges uberem edant prolem, et libertate in omne futurum tempus fruamini! Sin non recuperaveritis principatum nec conati fueritis recuperare, contraria horum vobis ut fiant precor, et hoc amplius, ut Persarum unicuique finis vitæ, qualis mihi, eveniat. » Simul hæc locutus Cambyzes universam suam sortem depioravit.

LXVI. Tum Persæ, regem videntes edere ploratum, universi quicquid vestium habebant discerpere, immensumque edere ejulatum cœperunt. (2) Et haud multo post, carie corroso osse, et in putredinem abeunte femore, e vivis ereptus est Cambyses, Cyri filius, postquam annos omnino septem et quinque menses regnaverat, nec ullam prolem, neque masculam, neque femineam, reliquerat.

γόνου. (3) Περσέων δὲ τοῖσι παρεούσι ἀπιστίη πολλή ὑπεκέρχτο τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα, ἀλλ' ἠπιστάτο ἐπὶ διαβολῇ εἶπαι Καμβύσεα τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. (4) Οὗτοι μὲν νυν ἠπιστάτο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἐνεστεῶτα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πηρξάσπης ξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτείνειαι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς Καμβύσεω τετελευτηκότος φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλέκεναι αὐτοχειρίῃ.

LXVII. Ὁ δὲ δὴ μάγος τελευτήσαντος Καμβύσεω ἀδελῶς ἐβασίλευσε, ἐπιδατεύων τοῦ θμινύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου, μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους Καμβύση ἐς τὰ ὀκτῶ ἔτεα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπάρχους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀποθανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, κίρξζ αὐτῶν Περσέων. Διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν ἤρχε, προεῖπε ἀτελείαν εἶναι στρατηγίης καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τρία. Προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐτὰ ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν.

LXVIII. Ὁ γδὴ δὲ μὴν ἐγένετο κατὰ ὁδὸς τρόπῳ τοῦτῳ. Ὁτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένει δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. Οὗτος δ' Ὁτάνης πρῶτος ὑπώπτευσεν τὸν μάγον ὥς οὐκ εἶη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος, ὅτι τε οὐκ ἐξεφοῖτα ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλει ἐς ὅσιν ἐωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. (2) Ὑποπτεύσας δὲ μιν ἐποίησε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὐνομα ἦν Φαιδύμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην ἔλχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτη τε συνούκει καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσεω γυναῖξί. (3) Πέμπων δὴ ὦν ὁ Ὁτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο παρ' ὅτῳ ἀνθρώπων κοιμῶτο, εἶτε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου εἶτε μετ' ἄλλου τευ. Ἡ δὲ οἱ ἀντίπεμπε φαμένη οὐ γινώσκειν· οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ιδέσθαι οὐδαμᾶ, οὔτε ὅστις εἴη, ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. (4) Ἐπεμπε δεύτερα δ' Ὁτάνης λέγων, « εἰ μὴ αὐτῇ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρ' Ἀτόσσης πυθεῦ ὅτῳ τούτῳ συνοικεῖ αὐτῇ τε κείνῃ καὶ σὺ· πάντως γὰρ δὴ οὐκ ὦν γέ ἐωυτῆς ἀδελφὸν γινώσκει. » (5) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ, « οὔτε Ἀτόσση δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν οὔτε ἄλλῃν οὐδεμίαν ιδέσθαι τῶν συγκατημένων γυναικῶν· ἐπεὶ γὰρ τάχιστα οὗτος ὄνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασιλίην, διό· σπειρε ἡμέας ἄλλῃν ἄλλῃ τάξας. »

LXIX. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὁτάνῃ μᾶλλον κατεφαίνετο τὸ πρήγμα. Τρίτῃ δὲ ἀγγελίῃ ἐσπέμπει παρ' αὐτῇ λέγουσαν ταῦτα, « ὦ θυγάτηρ, δεῖσε γενομένη εὖ κίνδυνον ἀναλαβέσθαι τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύειν κελεύῃ. Εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐστὶ ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ τὸν καταδοκέω ἐγὼ, οὗτοι μιν σοὶ τε συγχοιμώμενον καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα δεῖ χαιρόντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. » (2) Νῦν ὦν ποίησον τάδε· ἐπεὶ σοὶ συνεῦδῃ καὶ μάθης αὐτὸν κατυπνωμέ-

(3) At qui aderant Persæ persuadere sibi nullo pacto potuerunt, Magos rerum esse potitos; sed Cambysen existimantur calumniæ caussa hæc dixisse quæ de morte Smerdis dixerat, quo Persicum omne genus ad bellum adversus illum concitaretur. (4) Ili igitur existimabant, Smerdin Cyri filium regnum occupasse: nam præfracte etiam negabat Prexaspes, a se interfectum esse Smerdin; nec enim tutum ei erat, mortuo Cambyse fateri, Cyri filium ipsius manu periisse.

LXVII. Magus igitur, mortuo Cambyse, secure regnavit, usurpans cognominis Cyri filii nomen Smerdis, per septem menses, qui Cambysi ad complendum octavum annum defuerunt: intra quod tempus cunctos imperio Persarum subiectos ingentibus adfecit beneficiis, ita ut eundem mortuum desiderarent omnes Asiæ populi, ipsis Persis exceptis. Dimissis enim per omnes, quibus imperavit, populos præconibus Magus edixerat, per triennium immunes fore omnes, quum a militia, tum a tributo. Atque hoc edictum protinus promulgaverat, simulatque insurrectione facta inivit regnum.

LXVIII. At octavo mense, quisnam esset, tali modo compertum est. Fuit Otanes, Pharnaspis filius, genere et opibus par ei qui primus esset inter Persas. Hic Otanes primus suspectum habuit Magum; non esse Smerdin Cyri filium, sed eum qui erat, inde coniciens, quod numquam ex arce egrederetur, nec ullum ex nobilibus Persis in conspectum suum vocaret. (2) Ea suspicione ductus, hocce instituit facere. Filiam ejus, cui Phasydyma nomen erat, in uxoribus habuerat Cambyse: eandemque perinde tunc Magus habebat, cum eaque pariter atque cum aliis Cambysis uxoribus consuetudinem habebat. (3) Ad hanc igitur filiam suam misit Otanes, quærens ex ea, quisnam homo esset cum quo concumberet: utrum Smerdis Cyri filius, an alius quispiam? Cui illa responsum remisit, nescire se; neque enim Cyri filium Smerdin umquam vidisse, nec scire quis sit cum quo concubat. (4) Tum iterum ad eandem mittens Otanes, ait: « Si Smerdin Cyri filium non nosti, at tu ab Atossa percunctare, quonam cum viro et illa concubat et tu! nam illa utique fratrem novit suum. » (5) Respondit ad hæc filia: « Neque Atossæ ego possum in colloquium venire, neque alii ulli mulieri ex his quæ mecum hic una habitant: nam simulatque hic homo, quisquis est, occupavit regnum, disseminavit nos, alii aliam sedem adsignans. »

LXIX. Hæc audienti Otani magis etiam manifesta facta res est. Itaque tertio ad illam nuncium mittit, his verbis: « Oportet te, filia, quum bene nata sis, periculum suscipere quodcumque pater te jubet. Quodsi enim hic non est Cyri filius Smerdis, sed is quem ego esse existimo; non debet ille, quod tecum concubat et Persarum teneat imperium, impune ferre, sed meritam luere pœnam. » (2) Nunc igitur fac hocce: quando tecum cubuerit, tuque eum somno sopitum intellexeris, palpa ejus aures. Quodsi compertus

νον, ἄφασον αὐτοῦ τὰ ὅσα· καὶ ἦν μὲν φαίνεσθαι ἔχων ὅσα, νόμιζε σεσωτην Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικεῖν, ἦν δὲ μὴ ἔχων, οὐδὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι. » (3) Ἀντιπέμπτει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδύμη φαιμένη κινδυνεύειν με-
 15 γάλως, ἣν ποιήσῃ ταῦτα· εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγγάνει τὰ ὅσα ἔχων, ἐπιλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται, εὐ εἰδέναι ὡς ἱστώσει μιν· ὅμως μέντοι ποιήσῃ ταῦτα. (4) Ἡ μὲν δὲ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ κατεργάσασθαι, τοῦ δὲ μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κύρος ὁ Καμβύσεω
 10 ἄρχων τὰ ὅσα ἀπέταμε ἐπ' αἰτίῃ δὴ τινι οὐ σμικρῇ. (5) Ἡ ὢν δὲ Φαιδύμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ, πάντα ἐπιτελέουσα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεῖτε αὐτῆς μέρος ἐγένετο τῆς ἀπίξιος παρὰ τὸν μάγον (ἐν περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτοῦσι τοῖσι Πέρ-
 15 σσι), ἐλθοῦσα παρ' αὐτὸν εὐδε, ὑπνωμένου δὲ καρτε-
 ρῶς τοῦ μάγου ἤφασε τὰ ὅσα. (6) Μαθοῦσα δὲ οὐ χαλεπῶς, ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὅσα, ὡς ἡμέρῃ τάχιστα ἐγγέγονε, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ πατρὶ τὰ γενόμενα.

20 LXX. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίνην καὶ Γωδρῆν Περσέων τε πρώτους ἐόντας καὶ ἐνωτῷ ἐπι-
 τηδεωτάτους ἐς πίστιν, ἀπηγγέσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπώπτευον οὕτω τοῦτο εἶναι, ἀνελεύ-
 25 καντος δὲ τοῦ Ὀτάνεω τοὺς λόγους ἐδέξαντο. (2) Καὶ ἔδοξε σφί ἐκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι τοῦτον τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὀτάνης μὲν νυν ἐσά-
 γεται Ἰνταφέρνεα, Γωδρῆς δὲ Μεγάβαζον, Ἀσπαθίνης δὲ Ὑδάρνεα. Γεγονότων δὲ τούτων ἐξ παραγίνεται
 30 εἰς τὰ Σούσα Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπεος ἐκ Περσέων ἦκων·
 τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ πατὴρ ὕπαρχος. Ἐπεὶ ὢν οὗτος ἀπῆκετο, τοῖσι ἐξ τῶν Περσέων ἔδοξε καὶ Δαρεῖον προσεταιρίσασθαι.

LXXI. Συνελθόντες δὲ οὗτοι ἐόντες ἐπτά ἐδίδοσαν σφίσι λόγους καὶ πίστις. Ἐπεῖτε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπί-
 35 κητο γνώμην ἀποφαίνεσθαι, ἐλεγέ σφί τάδε, « ἐγὼ ταῦτα ἐδόχεον μὲν αὐτοὺς μόνους ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ μάγος εἴη ὁ βασιλεύων καὶ Σμέρδιος ὁ Κύρου τετελεύ-
 τηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἴνεκεν ἦκω σπουδῇ ὡς συστή-
 40 σων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον. Ἐπεῖτε δὲ συνήνεκε ὥστε καὶ ὑμέας εἰδέναι καὶ μὴ μόνον ἐμὲ, ποίειν αὐτίκα μοι δοκέει καὶ μὴ υπερβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἄμει-
 νον. » (2) Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ὀτάνης, « ὦ παῖ Ὑστά-
 σπεος, εἰς τε πατρός ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνειν οἴκας σεωυτὸν ἐόντα τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἔσσω· τὴν μέντοι
 45 ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχῃν ἀβούλως, ἀλλ' ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβαναι· δεῖ γὰρ πλεῖνας γενομένους οὕτω ἐπιχειρεῖν. » (3) Λέγει πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, « ἄνδρες οἱ παρόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ
 50 ἐξ Ὀτάνεω εἰ γρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κά-
 χιστα· ἐξοίσει γὰρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιθαλ-
 λόμενος ἐνωτῷ κέρδεα. (4) Μάλιστα μὲν νυν ὠφεί-
 λετε ἐπ' ὑμέων αὐτῶν βαλλόμενοι ποίειν ταῦτα· ἐπεῖτε δὲ ὑμῖν ἀναρρέειν ἐς πλεῖνας ἐδόκεε καὶ ἐμοὶ ὑπερέ-
 θεσθε, ἢ ποιούμεν σήμερον, ἢ ἴσπε ὑμῖν ὅτι ἦν ὑπερ-

fuert aures habere, puta te cum Cyri Smerdi concumbere :
 sin aures eum non habere deprehendes, magus Smerdis
 est quicum concumbis. » (3) Ad hæc renunciari Phædyma
 jubet, ingens se adire periculum, si id faciat. Si forte
 enim aures ille non habeat, ipsa autem deprehendatur
 palps, satis se scire, fore ut ab illo trucidetur : attamen
 imperata facturam. (4) Sic illa, hoc se effecturam, patri
 recepit. Mago autem huic Smerdi Cyrus, Cambysis fi-
 lius, tum regnans, graviorem quamdam ob culpam præ-
 cidi aures jusserat. (5) Hæc igitur Phædyma, Otanis filia,
 cuncta exsequens quæ patri receperat, quum ad illam re-
 diisset ordo intrandi ad Magum (per vices enim apud
 Persas uxores ad maritum intrant), cubiculum ingressa
 cum eo concubuit : et postquam gravi somno Magus sopi-
 tus erat, aures ejus palpavit. (6) Utque haud ægre, sed
 facillime, cognovit auribus carere hominem, simulque
 dies adfuit, ad patrem misit, remque ei significavit.

LXX. Tum Otanes, adsumpto Aspathine et Gobrya, pri-
 marilis inter Persas viris, maximeque idoneis quibus fidem
 haberet, totam rem his enarravit : atque hi etiam ipsi
 suspicati erant, ita se rem habere. Quibus quum deinde
 rationes suas exposuisset, adsentati sunt ambo. (2) Con-
 stitueruntque hi tres, ut ipsorum quisque unum virum
 Persam, cui maxime fidem haberet, sibi legeret socium.
 Adsciscit igitur Otanes pro sua parte Intaphernem ; Go-
 bryas, Megabazum ; Aspathines, Hydarnen. Ita quum sex
 essent, advenit Susa Darius, Hystaspis filius, ex Perside
 veniens, cui regioni pater ipsius erat præfectus. Qui ubi
 advenit, placuit reliquis sex Persis Darium etiam socium
 sibi adsciscere.

LXXI. Hi septem igitur congressi, fidem sibi dant invi-
 cem, et sermones conferunt. Ubi ad Darium venit ordo
 sententiæ dicendæ, ait ille : « Ego hoc solus cognitum ha-
 bere putabam, regnare Magum, et vita excessisse Smerdin,
 Cyri filium : atque ad hoc ipsum dedita opera huc me con-
 tuli, ut mortem Mago pararem. Quandoquidem vero ac-
 cidit, ut et vos rem compertam habeatis, non ego solus ;
 videtur mihi res e vestigio peragenda, neque differenda :
 nec enim hoc melius fuerit. » (2) Ad hæc Otanes : « O filii
 Hystaspis, ait, forti viro patre genitus es ; et videris osten-
 dere, te nihil esse patre inferiorem. Verumtamen hanc
 rem noli ita præpropere et inconsulto adgredi ; sed consi-
 deratius illam capesse. Plures simus oportet, et sic
 demum rem adgredi. » (3) Tum Darius : « Viri qui hic
 adestis, inquit, si ea ratione utemini quæ ab Otane est
 proposita, scitote pessime vos esse perituros. Deferet
 enim aliquis rem ad Magum, privatim sibi lucrum qua-
 rens. (4) Debeatis quidem maxime vos soli, re inter
 vos deliberata, hæc conficere : quoniam vero ad alios
 plures eam referre placuit vobis et mecum quoque
 communicastis, aut hoc ipso die rem exsequamur, aut
 scitote, si hunc unum diem siveritis elabi, non alium

πέση ἡ νῦν ἡμέρη, ὥς οὐκ ἄλλος φθάς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφεα αὐτὸς ἐγὼ κατερῶ πρὸς τὸν μάγον. »

LXXII. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὦρα σπερχόμενον Δαρεῖον, « ἐπεῖτε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἔξας, ἴθι ἐξηγέσῃς αὐτὸς ὅτῳ τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλῆα καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. Φυλακὰς γὰρ δὴ διεστεώσας οἶδ' αὖ καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ἀκούσας τὰς τῷ τρόπῳ περῆσμεν; » (α) Ἀμείβεται Δαρεῖος τοισίδε, « Ὀτάνη, ἥ πολλά ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἶα τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἅλλα δ' ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οἶα τε, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρῶν γίνεται. (3) Ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστεώσας εἰσάσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἡμέων ἐόντων τοιῶνδε οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μὲν κοῦ καταιδέμενος ἡμέας, τὰ δὲ κοῦ καὶ δειμαίνων· τοῦτο δὲ ἔγω αὐτὸς σῆψιν εὐπρεπεστάτην τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἔχειν ἐκ Περσέων καὶ βούλεσθαι τὴν ἐπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημῆναι τῷ βασιλεῖ. (4) Ἐνθα γὰρ τι δεῖ ψεύδος λέγεσθαι, λεγέσθω. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ ψυγόμεθα οἱ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ διαχρώμενοι· οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε ἐπεὶ τὴν μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσασθαι, οἱ δ' ἀληθίζονται ἵνα τι τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπᾶσονται κέρδος καὶ τι μᾶλλον σφι ἐπιτράπηται. (5) Οὕτω οὐ ταῦτ' ἀσκέοντες τῷ τοῦ περιεχόμεθα. Εἰ δὲ μηδὲν κερδήσασθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὅ τε ἀληθίζόμενος ψευδῆς εἴη καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. (6) Ὅς ἂν μὲν νῦν τῶν πολυρῶν ἐκὼν παρίη, αὐτῷ οἱ ἀμεινον ἐς χρόνον ἔσται· ὅς δ' ἂν ἀντιβαίνειν περᾶται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος, καὶ ἐπειτεν ὥσάμενοι ἔσω ἔργου ἐχόμεθα. »

LXXIII. Λέγει Γωβρύης μετὰ ταῦτα, « ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κότε κάλλιον παρῆξε ἀνασώσασθαι τὴν ἀρχήν, ἢ, εἰ γε μὴ οἷοι τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβεῖν, ἀποθανεῖν; ὅτε γε ἀρχόμεθα μὲν ἐόντες Πέρσαι ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγον, καὶ τούτου ὧτα οὐκ ἔχοντος. (2) Ὅσοι τε ὑμέων Καμβύση νοσέοντι παρεγένοντο, πάντως κοῦ μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι τελευτῶν τὸν βίον μὴ πειρωμένοισι ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνδεχόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκίμεον εἶπαι Καμβύσεα. (3) Νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρεῖον καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθὺς. » Ταῦτα εἶπε Γωβρύης, καὶ πάντες ταῦτα αἶνον.

LXXIV. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, ἐγίνετο κατὰ συντυγῆν τάδε. Τοῖσι μάγοις ἐδόξε βουλευόμενοι Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθεε πρὸς Καμβύσεω ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας ἀποκωλύεε, καὶ οἷοι μόνους ἡπίστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρίῃ μιν ἀπολέσας, πρὸς δ' ἐτι ἐόντα ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. (2) Τούτων δὴ μιν εἵνεκεν καλέσαντες φίλον προσεκέοντο πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἥ μὲν

accusatorem me praeveniturum esse, sed me ipsum nomina vestra ad Magum esse delaturum. »

LXXII. Ita ardentem Darium videns Otanes : « Quoniam igitur, inquit, adeo propere rem nos exsequi cogis, nec differre pateris; age dic nobis ipse, quonam pacto intrabimus regiam, illosque adgrediemur? Custodias enim esse dispositas tu etiam ipse (puto) nosti, si non visu, auditu certe : quas quo pacto superabimus? » (2) Cui Darius respondit : « Multa sunt, Otanes, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa atque opere : sunt rursus alia, verbis quidem expeditu facilia, sed unde factum nullum præclarum existit. (3) Nostis autem vos, per dispositas illas custodias non ulla posse difficultate transiri. Quum enim simus hac dignitate viri, nemo non transire nos patietur, partim reverentia nostriductus, partim forte etiam timore. Præterea vero ego ipse prætextum maxime speciosum habeo, quo intremus; dicens ex Perside me adesse, velleque quidpiam, quod a patre mihi mandatum sit, regi significare. (4) Etenim, ubi mendacium aliquod dicendum est, dicatur. Eodem enim tendimus, et mendaces, et veraces : hi falsum dicunt, quando falsa persuadendo commodum aliquod sunt percepturi; illi vera loquuntur, ut per veritatem lucrum quoddam faciant, utique majus aliquid illis dehinc committatur. (5) Ita, diversas vias sequentibus, idem nobis finis propositus est. Si nihil commodi exspectaretur; eadem ratione alter (*homo mendax*) qui verum loquitur (*lucri causa*), mentiretur; alter (*verax*) qui mentitur (*commodi causa*), verum dicturus erat. (6) Quisquis ergo ex portarum custodibus ultro nos admiserit, is posthac fructum facti percipiet; qui vero se nobis opponere conabitur, is eo ipso hostis declaratus esto, nosque deinde vi penetrabimus intus, et opus adgrediemur. »

LXXIII. Post hæc Gobryas, « Umquamne, inquit, viri amici, honestius possemus recuperare imperium, aut, si recipere illud non licuerit nobis, honestius mori, quam nunc, ubi nobis, viris Persis, Medus homo Magus imperat, isque mutilatus auribus? (2) Et quicumque vestrum ægrotanti adfuisistis Cambysi, utique meministis, puto, quæ ille, quum finiret vitam, injunxit Persis imprecatusque est non connitentibus recuperare imperium : quæ nos tunc quidem non admittebamus, sed per calumniam dici a Cambyse putabamus. (3) Nunc igitur censeo, Dario esse obtemperandum, neque ex hoc cætu aliorum discedendum, nisi recta adversus Magum. » Hæc dicenti Gobryæ omnes sunt adsensi.

LXXIV. Dum hi ita deliberant, per idem tempus accidit forte hocce. Placuerat deliberantibus Magis, amicum sibi conciliare Prexaspem, tum quoniam indigna ille erat passus a Cambyse, qui filium ejus sagitta transfixum interfecerat; tum quod unus idem mortem noverat Smerdis, Cyri filii, quippe qui sua manu eum occidisset; præterea quod summo in honore erat apud Persas. (2) His igitur rationibus inducti, vocatum ad se Prexaspem, operam dederunt ut amicum sibi adjungerent, fide data et juramentis

ἔξεν παρ' ἐωυτῷ μηδ' ἐξοίσειν μηδενὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γεγонуῖαν, ὑπισχνέμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν· (3) Ὑποδεχομένου δὲ τοῦ Πρῆξάσπεω ποιήσιν ταῦτα, ὥς ἀνέπεισάν μιν
 6 οἱ μάγοι, δεύτερα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλῆϊον τεῖχος, ἐκείνων δ' ἐκέλευον ἀναθάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεύσαι ὥς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἄρχονται καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. (4) Ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο ὥς πιστοτάτου
 10 δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεξαμένου γνώμην ὥς περιεῖθι ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρησμένου τὸν φόνον αὐτοῦ.

LXXV. Ποιμένου δὲ καὶ ταῦτα ἐτοίμου εἶναι ποίειν τοῦ Πρῆξάσπεω, συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ μάγοι
 15 ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. (2) Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκείνῳ προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἑκὼν ἐπελήθετο, ἀρξάμενος δὲ ἀπ' Ἀχαιμέ- νεος ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρου, μετὰ δὲ ὥς ἐς τοῦτον κατέβη, τελευταίον ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κύρος
 20 Πέρσας πεποιθήκοι, (3) διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀλήθειαν, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν (οὐ γὰρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γενόμενα), ἐν δὲ τῷ πα- ρέοντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν· καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὥς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύ-
 25 σῶ ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βα- σιλεύειν. (4) Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος εἰ μὴ ἀνακτησαίετο ὅπῃσιν τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς μάγους τι- σαίετο, ἀπῆκε ἐωυτὸν ἐπὶ κεφαλῇ φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πρῆξάσπης μὲν νυν ἔων τὸν πάντα χρό-
 30 νον ἀνὴρ δόκιμος οὕτω ἐτελεύτησε.

LXXVI. Οἱ δὲ δὴ ἐπὶ τῶν Περσέων ὥς ἐβουλεύ- σαντο αὐτίκα ἐπιχειρεῖν τοῖσι μάγοισι καὶ μὴ ὑπερ- βάλλεσθαι, ἦσαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ
 35 Πρῆξάσπεω πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. Ἐν τε δὴ τῇ ὁδῷ μῆσιν στείνοντες ἐγίνοντο καὶ τὰ περὶ Πρῆξά- σπεω γεγονότα ἐπυνθάνοντο. (2) Ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ εἰδίδουσιν αὐτοῖς σφίσι λόγους, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνεα πάγχυ κελεύοντες ὑπερβάλλεσθαι μηδὲ οἰδεόν-
 40 τῶν τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον αὐτίκα τε ἵεναι καὶ τὰ δεδογμένα ποιεῖν μηδ' ὑπερ- βάλλεσθαι. (3) Ὀθιζόμενων δ' αὐτῶν ἐφάνη ἱρῶων ἐπτά ζεύγεα δύο αἰγυπῶν ζεύγεα διώκοντα καὶ τίλ- λοντά τε καὶ ἀμύσσοντα. Ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐπτά τῇν τε Δαρείου πάντες αἰνεον γνώμην, καὶ ἔπειτεν
 45 ἦσαν ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα τεθαρσηκότες τοῖσι ὄρνισι.

LXXVII. Ἐπιστάσι δὲ ἐπὶ τὰς πύλας ἐγίνετο οἶόν τι Δαρεῖω ἡ γνώμη ἔφερε· καταιδόμενοι γὰρ οἱ φύ- λακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρῶτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρέσαν θεῇ πομπῇ
 50 χρεωμένους, οὐδ' ἐπειρώτα οὐδεῖς. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοισι, οἱ σφας ἱστορέον ὅ τι θέλοντες ἤκοιεν· καὶ ἅμα ἱστορόντες τούτους τοῖσι πλουροῖσι ἠπειλεον ὅτι σφέας παρῆκαν, ἴσχον τε βουλομένους

eum obstringentes, apud se habiturum nec ulli homini aperturum malam fraudem qua illi adversus Persas ute- rentur; pollicentes ei, infinitis modis cumulate se eum remuneraturos. (3) Id quum se facturum Prexaspes rece- pisset, sicut ei persuadere conati erant Magi, secundo loco aliud ei proposuerunt: convocatos se, aiebant, univer- sos Persas sub regiae muris, illumque jusserunt conscensa turri concionari, regi illos a Smerdi, Cyri filio, nec ab alio. (4) Hoc ei mandabant, ut qui summa fide esset apud Persas, quique saepe professus esset vivere Smerdin, Cyri filium, caedemque illius pernegasset.

LXXV. Postquam et hoc se facturum Prexaspes dixit, Magi, convocatis Persis, jusserunt eum conscendere tur- rim, et concionari. (2) At ille quidem, quae ab his roga- tus erat, eorum ultro oblitus, exordio sumpto ab Achae- mene, genus recensuit Cyri; et postquam ad hunc de- scendit oratio, ad extremum beneficia omnia a Cyro in Per- sas collata commemoravit. (3) Quibus expositis, aperuit veritatem, quam adhuc a se occultatam esse, ait, quum non tutum sibi fuisset, id quod factum sit edicere; in praesentia autem necessitate se cogi, ut verum declaret. Dixit igitur, se ipsum, coactum a Cambyse, Smerdin Cyri filium necasse, et Magos esse qui nunc regnum teneant. (4) Denique multa imprecatus Persis, ni regnum recuperarent, poenasque a Magis sumerent, de turri se praecipitem deje- cit. Hunc finem Prexaspes habuit, quum per totam vitam spectata fide vir fuisset.

LXXVI. Septem quos dixi Persae, postquam decreverunt protinus adgredi Magos, neque rem differre, perrexerunt deos precati, prorsus ignari eorum quae circa Prexaspen acta erant. Sed dimidium viae progressi, rem illam com- periunt. (2) Itaque de via declinantes, quid faciendum sit iterum inter se deliberant: et Otanes quidem cum sociis, omnino differendum inceptum censuit, neque in hac rerum perturbatione adgrediendum: Darius vero cum suis, protinus eundem esse et exsequendum decretum sine dilatione ulla. (3) Qui dum inter se altercantur, adparent septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, velli- cantiumque ea et fodicantium. Quibus conspectis, sep- tem viri cuncti collaudant Darii sententiam et ad regiam pergunt, hoc augurio freti.

LXXVII. Qui ubi ad portas venerunt, accidit id quod Darius pro sententia dixerat: custodes reveriti primarios ex Persis viros, ac nihil ejusmodi ab eis factum iri suspicati, transire eos passi sunt, veluti divinitus missos; neque quis- quam eos interrogavit. (2) Postquam vero in aulam progressi sunt, incidunt in eunuchos quorum munus est nuncios ad regem deferre: hique ex eis, quid velint, cujus rei causa veniant, quaerunt; simulque portae custodibus, quod eos admiserint, minas intentant, denique progredi volentes

τοὺς ἐπτά ἐς τὸ πρόσω παρίναι. (3) Οἱ δὲ διακελευσάμενοι, καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, τοὺς μὲν τοὺς ἰσχυοτάτους αὐτοῦ ταύτῃ συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἤϊσαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα.

5 LXXVIII. Οἱ δὲ μάγοι ἐτυχον ἀμφοτέροι τῇ νικαυτᾷ ἔόντες τε ἔσω καὶ τὰ ἀπὸ Πρηξάσπει γενόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. Ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφοτέροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιούμενον, πρὸς ἀλλήν ἐτρά-
10 νοντο. (2) Ὁ μὲν δὴ αὐτῶν φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. Ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. Τῷ μὲν δὴ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτῶν, ἔόντων τε ἀγγυῶ τῶν πολέμιων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν· ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἡμύνητο,
15 καὶ τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παῖει ἐς τὸν μηρὸν, τοῦτο δὲ Ἰνταφέρνηα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἐστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανε γε. (3) Τῶν μὲν δὴ μάγων οὐτερος τρωματίζει τοὺς τοὺς· ὁ δὲ ἕτερος, ἑπείτε οἱ τὰ τόξα οὐδέν
20 χρηστὰ ἐγένετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα, ἐς τοῦτον καταφεύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας καὶ οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἐπτά δύο, Δαρειὸς τε καὶ Γωδρύης. Συμπλακέντος δὲ Γωδρύου τῷ μάγῳ ὁ Δαρειὸς ἐπεστεῶς ἡσέει οἷα ἐν
25 σκοτεινῇ, προμηθεόμενος μὴ πληῆξῃ τὸν Γωδρύην. (4) Ὁρέων δὲ μιν ἄργον ἐπεστεῶτα ὁ Γωδρύης εἶρετο ὅ τι οὐ γράται τῇ χειρὶ· ὁ δὲ εἶπε, « προμηθεόμενος σέο, μὴ πληῆξω. » Γωδρύης δὲ ἀμείβετο, « ὥσθες καὶ δι' ἀμφοτέρων τὸ ξίφος. » Δαρειὸς δὲ πειθόμενος ὥσθες τε τὸ
30 ἐγχειρίδιον καὶ ἐτυχέ κως τοῦ μάγου.

LXXIX. Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους καὶ ἀποταμόντες αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, τοὺς μὲν τρωματίας ἐσωτῶν αὐτοῦ λείπουσι καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλεως, οἱ δὲ πέντε αὐτῶν ἔχοντες τῶν
35 μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθεν ἔξω, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκαλεῦντο, ἐξηγεόμενοι τε τὸ πρῆγμα καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν μάγων τὸν ἐν ποτὶ γινόμενον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τό τε γεγονός
40 ἐκ τῶν ἐπτά καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίουν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιεῖν, σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον ὅκω τινὰ μάγον εὐρίσκον· εἰ δὲ μὴ νύξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. (3) Ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα
45 τῶν ἡμερῶν, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἣ κέλῃται ὑπὸ Περσέων μαγοφόνια· ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' οἴκους ἐσω-
50 τοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην.

LXXX. Ἐπείτε δὲ κατέστη ὁ θόρυβος καὶ ἐντὸς
55 πέντε ἡμερῶν ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάτες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων, καὶ ἐλέχθησαν λόγοι ἀπιστοὶ μὲν ἐνίοισι Ἑλλήνων, ἐλέχθησαν δ' ὦν. (2) Ὅτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσας καταβῆναι τὰ πρήγματα, λέγων τάδε, « ἐμοὶ δοκεῖ ἐνα

septemviro prohibent. (3) At illi, sese invicem cohortati, strictis gladiis, hos qui illo ipsos loco prohibere conantur, e vestigio transigunt, et cursu in virorum conclave contendunt.

LXXVIII. Erant forte tunc intus Magi ambo; et de his quæ a Prexaspe acta erant consultabant. Qui ubi eunuchos viderunt consternatos clamantesque, vicissim et ipsi exsiluerunt ambo; et, postquam cognoverunt quid rei esset, ad vim et impetum se convertère. (2) Alter raptim arcum capit, hastam alter prehendit: committiturque ibi pugna. Et is quidem, qui arcum sumpserat, cominus instantibus hostibus, nihil in eo praesidii invenit: alter vero, hasta se defendens, primum Aspathinen percussit in femur, tum Intaphernem in oculum; et oculum quidem ex vulnere amisit Intaphernes, nec tamen mortuus est. (3) Dum alter ex Magis hos vulnerat, interim alter, quum ei arcus nihil prodesset, esset autem cubiculum conclavi contiguum, in hoc confugit, januam clausurus. Sed duo ex septemviris, Darius et Gobryas, simul irrumpunt, et Magum Gobryas medium corripit: quo facto colluctantibus adstans Darius, ferire cunctatur, quippe in tenebris res gerebatur, cavens ne Gobryam feriat. (4) Quem ille ita otiosum videns adstantem, « Quidni manu, inquit, uteris? » cui Darius, « Tibi, ait, consulens, ne te feriam. » Et Gobryas, « Etiam per ambo adige, inquit, ferrum! » Cui parens Darius ferrum adegit, et forte fortuna Magum transfixit.

LXXIX. Interfectis Magis, abscissisque eorum capitibus, duo vulnerati ex septemviris ibi relinquuntur, quum infirmitatis causa, tum arcis custodiendæ: reliqui quinque, capita Magorum gestantes, foras currunt, ingentem clamorem strepitumque cientes; convocatisque Persis, quid gestum sit, exponunt, capitique ostendunt; simul, quicumque eis obvius fit de Magorum genere, hunc interficiunt. (2) Tum Persæ, cognita Magorum fraude et re a septemviris gesta, æquum et ipsi censuere paria facere; strictisque gladiis, ubicumque Magum quemdam offenderent, hunc trucidabant: ac, nisi superveniens nox eos inhibuisset, nullum Magum reliquum erant facturum. (3) Hunc diem publice colunt Persæ inaxime dierum omnium, eoque die ingens celebrant festum, quod Magophonia (quasi dicas Magicidium) a Persis vocatur; quo die nulli Mago licet in publicum prodire, sed intra domos suas Magi cuncti se continent illo die.

LXXX. Sedato tumultu, quum nondum quinque dies essent præterlapæ, hi qui Magos per seditionem invaserant, de summa rerum deliberarunt: habitique sunt sermones, incredibiles quidem Græcis nonnullis, habiti tamen utique. (2) Et Otanes quidem, imperium summum Persis in medio deponendum censens, hæc verba fecit: « Mihi videtur, inquit, non amplius debere unum

μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ οὔτε ἀγαθόν. (3) Εἶδετε μὲν γὰρ τὴν Καμβύσειω ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐξήλθε, μετεσχέκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατηρτισμένον μούναρχῳ χλῆ, τῇ ἔξῃσι ἀνευθύνῳ ποίειν τὰ βούλεται· καὶ γὰρ ἂν τὸν ἀρίστον ἀνδρῶν πάντων σπάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσειε. (4) Ἐγίνεταί μὲν γὰρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῇθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. Δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλά καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ. (5) Καίτοι ἄνδρα γε τύραννον ἄφθονον ἔδεε εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθὰ. Τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε· φθονεῖ γὰρ τοῖσι ἀρίστοις περιεοῦσί τε καὶ ζῶουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοις τῶν ἀσπῶν, διαβολὰς δὲ ἀρίστος ἐνδέκεσθαι. (6) Ἀναρμοστότατον δὲ πάντων ἦν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωμάζης, ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται, ἦν τε θεραπεύη τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπὶ. Τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἐρχομαὶ ἐρέων· νόμοι δὲ κινεῖ πάτρια καὶ βιῶντα γυναῖκας κτείνει τε ἀκρίτους. (7) Πλῆθος δὲ ἄρχον πρῶτα μὲν οὐνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην, δεύτερα δὲ τούτων τῶν ὁ μούναρχος ποιεῖ οὐδὲν· πάλῳ μὲν ἀρχὰς ἀρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλευμάτα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. (8) Τίθεμαι ὦν γνώμην μετέντας ἡμέας μούναρχῳ τὸ πλῆθος ἐξείν· ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἐνὶ τὰ πάντα. » Ὅτάνης μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXI. Μεγάβαζος δὲ ὀλιγαρχίῃ ἐκέλευε ἐπιτρέψαι πειν, λέγων τάδε, « τὰ μὲν Ὅτάνης εἶπε τυραννίδα παύων, λελέχθω καὶ μοι ταῦτα, τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκα· ὁμίλου γὰρ ἀρχῆου οὐδὲν ἐστὶ ἀξυνετώτερον οὐδὲ ὕβρις-στότερον. (2) Καίτοι τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἀνδρας ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν πεσέειν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. Ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιεῖ, γινώσκων ποιεῖ, τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν ἐνὶ· κῶς γὰρ ἂν γινώσκει ὅς οὐτ' ἐδιδάχθη οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκῆτιον, ὥθεει τε ἐμπεσιῶν τὰ πρήγματα ἀνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ ὅτελος; (3) Δήμῳ μὲν νυν, οἱ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι, οὗτοι χάρασθον, ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλεξάντες ὁμίλῃν, τούτοις περιθέσωμεν τὸ κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοις καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα, ἀρίστων τε ἀνδρῶν οἶκος ἀρίστα βουλευμάτα γίνεσθαι. » Μεγάβαζος μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXII. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώμην, λέγων, « ἔμοι δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβαζος ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα δοκεῖ ὀρθῶς λέγειν, τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίην οὐκ ὀρθῶς. (2) Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων, δήμου τε ἀρίστου καὶ ὀλιγαρχίης καὶ μούναρχου, πολλῷ τοῦτο πρόεχειν λέγω. Ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἀμεινὸν ἂν φανείη· γνώμη γὰρ τοιαύτη χρεώμενος ἐπιτροπεύει ἂν ἀμωμήτως τοῦ πλῆθους, σιγῇ δὲ τὰ βουλευμάτα ἐπὶ δυσμενέας ἀν-

e nobis summa imperii potiri : nec enim iucundum hoc fuerit, nec bonum. (3) Videtis enim, Cambysis contumelia quousque progressa sit, et Magi insolentiam estis experti. Et quo pacto bene composita res fuerit unius imperium? cui licet, nulli rationi reddendae obnoxio, facere quidquid libuerit. Tale quidem imperium, si viro etiam omnium optimo committatur, extra consuetos animi sensus facile eum abripiet. (4) Nam praesentes opes insolentiam ei ingenerant; invidia autem principio innata est homini. Et haec duo habens, omnem habet pravitatem : alia enim scelesti multa, insolentia repletus, faciet; alia, invidia. (5) Quamquam virum in regia dignitate constitutum oportebat utique invidia vacare, quippe bonis rebus omnibus abundantem. At contrarium huius ei accidere adversus cives solet : invidet enim optimis quibusque, quod supersint vivantque; et gaudet pessimis, horumque adversus illos calumnias facillime admittit. (6) Quod vero maxime omnium incongruum est : si modice eum admiraris, aegre fert quod non summopere colatur; si quis eum summopere colit, offenditur, adulatorem esse existimans. Denique, ut dicam quae sunt maxima : instituta mutat patria, vim adfert mulieribus, occidit iudicatos. (7) At populi imperium, primum, nomen habet omnium honestissimum, juris aequalitatem; deinde, eorum quae patrat is qui unus imperat, nihil facit. Sorte gerit imperia et magistratus; potestatem habet rationi reddendae obnoxiam; consilia omnia ad commune civium refert. (8) Quare sic ego censeo, misso facto unius imperio, multitudini imperium potestatemque esse permitendam : nam in multitudine insunt omnia. » Hanc Otanes sententiam dixit.

LXXXI. Tum Megabazus, censens paucorum imperio res esse permittendas, in hunc modum est locutus : « Quae Otanes de abolenda regia potestate dixit, eadem mihi quoque dicta sunt : quod vero ad multitudinem deferri jussit imperium, ab optima sententia aberravit. Nam inutili turba nihil est insipientius, nihilque insolentius. (2) Atqui hoc neutiquam ferendum, ut, qui regis contumeliam effugere cupimus, iidem in plebis indonitae incidamus contumeliam. Nam ille, si quid facit, intelligit tamen quid sit quod facit : at plebi ne hoc quidem inest, ut intelligat. Quo enim pacto intelligat, quum nec didicerit nec noverit honestum aut conveniens quidquam, et deproperet negotia, cum impetu sine mente irruens, torrenti flumini similis? (3) Populari igitur statu hi utantur, qui Persis male cupiunt : nos vero optimorum virorum seligamus societatem, et his imperium deferamus; quorum nempe in numero nos quoque erimus ipsi. Optimorum autem virorum consensum est optima etiam esse consilia. » Haec est sententia a Megabazo in medium proposita.

LXXXII. Tertio loco Darius dixit sententiam, his usus verbis : « Mihi vero, quae Megabazus dixit ad multitudinem spectantia, ea recte dixisse videtur; quae vero ad oligarchiam spectant, non recte. (2) Nam si tria proposita sint, et quodque eorum, quae dico, in suo genere optimum, optimus status popularis, optima oligarchia, et monarcha optimus; horum trium hoc postremum reliquis longe praefendum esse autumo. Etenim unus viri imperio qui sit optimus nihil profecto melius queat reperiri : optimo quippe consilio utens, inculpatus administrabit res multitudinis, et ea ratione consilia adversus male animatos capta,

δρας οὕτω μάλιστα. (3) Ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκάνουσιν ἐς τὸ κοινὸν ἔχθρα ἴδια ἰσχυρὰ φιλάει ἐγγίνεσθαι· αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμῃσι τε νικᾶν ἐς ἔχθρα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσεις ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασιῶν φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπειθία ἐς μουναρχίην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. (4) Δήμου τε αὖ ἀρχόντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι· κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ ἔχθρα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλαίαι δὲ ἰσχυραί· οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συγχύσαντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι. (5) Τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται ἐς δ' ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιούτους παύσῃ. Ἐκ δὲ αὐτῶν θωμάζεται ὁὗτος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου, θωμαζόμενος δὲ ἂν ὧν ἐφάνη μουνάρχος εἶναι καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μουναρχία κράτιστον. (6) Ἐνὶ δὲ ἐπεί πάντα συλλαβόντα εἶπαι, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερία ἐγένετο καὶ τεῦ δόντος; κότερα παρὰ δήμου ἢ ὀλιγαρχίης ἢ μουνάρχου; Ἐγὼ τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας δι' ἓνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστελλεῖν, χωρὶς τε τούτου πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ· οὐ γὰρ ἄμεινον. »

LXXXIII. Γνωμαὶ μὲν δὴ τρεῖς αὗται προσέχοντο, οἱ δὲ τέσσερες τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν προσέθεντο ταύτην. Ὡς δὲ ἐσώθη τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης Πέρσης ἰσονομίην σπεύδων ποιῆσαι, ἐλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι ταδε, « ἄνδρες στασιῶται, ὅπλα γὰρ δὴ δεῖ ἓνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἥτοι κλήρω γε λαχόντα, ἢ ἐπιτρεψάντων τῶν Περσέων πληθύνει τὸν ἂν ἐκείνο ἐλθῇ, ἢ ἄλλῃ τινὶ μηχανῇ. (2) ἐγὼ μὲν νυνὶ ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεύμαι· οὔτε γὰρ ἄρχειν οὔτε ἀρχεσθαι ἐθέλω ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ᾧ τε ὑπ' οὐδενός ὑμέων ἀρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι. » (3) Τοῦτου εἰπαντος ταῦτα ὡς συνεχώρεον οἱ ἐξ ἐπὶ τούτοις, οὗτος μὲν δὴ σφί οὐκ ἐνηγωνίζετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ μίσθου κατήρτητο, καὶ νῦν αὐτῇ ἡ οἰκίῃ διατελεῖ μόνῃ ἐλευθερία εἰσα Περσέων, καὶ ἀρχεται τσαυτὰ ὅσα αὐτῇ ἐθέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων.

LXXXIV. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἑπτὰ ἐβουλεύοντο ὡς βασιλέα δικαιοτάτα στήσονται· καὶ σφί ἐδοξε Ὀτάνην μὲν καὶ τοῖσι ἀπ' Ὀτάνῃ αἰεὶ γινόμενοι, ἣν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἑπτὰ ἐλθῇ ἢ βασιλῆν, ἐξαίρετα οἰδοσθαι ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἑκάστου καὶ τὴν πᾶσαν δουρεὴν ἢ γίνεται ἐν Πέρσῃ τιμιωτάτη. (2) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐβουλεύσαντο οἱ οἰδοσθαι ταῦτα, δτι ἐβούλευσέ τε πρῶτος τὸ πρῆγμα καὶ συνέστησε αὐτοῦς. Ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνην ἐξαίρετα, τάς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβούλευσαν, παριέναι ἐς τὰ βασιλῆα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἑπτὰ ἄνευ ἐσαγγελίας, ἣν μὴ τυγχάνῃ εὐδυν μετὰ γυναικὸς βασιλεὺς, γαμέειν δὲ μὴ ἐξείναι ἄλλοθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. (3) Περὶ δὲ τῆς βασιλῆης ἐβουλεύσαντο τοιόνδε· δευ αὖ δ' ἵππος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγγεται ἐν τῷ προαστεῖω αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλῆην.

HERODOTUS.

tacita maxime habebuntur. (3) In oligarchia vero, quum plures sint virtutem in commune exercentes, validæ privatum inimicitiae existere amant : etenim, dum quisque cupit esse princeps, vultque ut sua sententia vincat, in magnas incidunt inimicitias : tum ex inimiciis existunt seditiones, ex seditionibus cædes, et ex cædibus ad unius imperium res redit : atque ita adparet, quanto sit hic status melior. (4) Rursus, imperante plebe, fieri non potest quin pravitas se insinuet : pravitate vero in republica gliscente, inimicitiae quidem inter pravos non existunt, sed validæ amicitiae : nam, qui reipublicæ male faciunt, conspirantes agunt quod agunt : (5) atque hoc ita succedit, usque dum existat aliquis populi patronus, qui hisce finem imponat. Eo fit igitur, ut hunc talem miretur populus ; et mox eidem, quem populus miratur, summa imperii deferatur : atque ita rursus hic idem ostendit, unius imperium esse optimum. (6) Ut autem uno verbo omnia complectar, unde nobis libertas exstitit? quis nobis eam dedit? populusne, an oligarchia, an unus imperans? Est igitur mea hæc sententia, quum per unum virum in libertatem simus vindicati, ut hanc imperii formam tueamur, adhæc patria ne aboleamus instituta bene habentia; nec enim hoc utile nobis fuerit. »

LXXXIII. Tres igitur istæ sententiæ fuerunt propositæ; et reliqui quattuor ex septemviris huic postremæ adhæserunt. Ut vero succumbere suam sententiam vidit Olanes, qui juris æquitatem inter Persas studuerat stabilire, ita in collegarum medio locutus est : « Viri socii, adparet igitur necesse esse, ut unus aliquis e nobis rex creetur, sive is sorte lectus, sive Persarum populo permittamus arbitrium eligendi quem voluerit, sive qua alia ratione. (2) At equidem vobiscum in contentionem non descendam, nec enim imperare volo, nec parere imperio. Itaque hac conditione ego vobis cedo imperio, ut nullius vestrum imperio sim subjectus, nec ego ipse, nec ex meis posteris quisquam. » (3) Quæ quum ille dixisset, reliqui sex postulatis ejus sunt adsensit; et ille cum his in contentionem non descendit, sed ex eorum medio secessit. Atque ad hunc diem familia hæc, una ex cunctis Persis, nisi juris esse perseverat, neque paret imperio nisi quatenus vult ipsa, cæterum leges non transgrediens Persarum.

LXXXIV. Inde reliqui ex septemviris consultantes de rege æquissima conditione constituendo, decreverunt, ut Olanes, ejusque in omne futurum tempus posteris, si alii cuipiam ex septemviris regia obtingeret dignitas, eminent præ cæteris Medica veste quotannis, omnibusque muneribus quæ apud Persas honorificentissima habentur, donaretur. (2) Hæc Olani extra ordinem conferenda decreverunt eo, quod is primus rem proposuerat, et ad deliberandum illos convocaverat. In commune vero hæc placuere : cuique ex septemviris, qui vellet, licitum fore intrare regiam sine internuncio, nisi forte cum uxore rex concumberet : præterea, non licere regi aliunde uxorem ducere nisi ex conjuratorum familia. (3) De ratione vero constituendi regis hoc decreverunt, ut, cujus equus oriente sole primus hinnitum edidisset in suburbio, ipsis insidentibus, is regnum obtineret.

11

LXXXV. Δαρείῳ δὲ ἦν ἵπποκόμος ἀνὴρ σφοδρὸς, τοῦ οὐνόμα ἦν Οἰδάρης. Πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐπεῖτε διελύθησαν, ἔλεξε Δαρεῖος τάδε· « Οἰδάρης, ἡμῖν δέδω-
 5 κται περὶ τῆς βασιλείης ποιεῖν κατὰ τάδε· ὅτε ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φερέγηται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλείην. Νῦν ὦν εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶ ὥς ἂν ἡμεῖς σχωμεν τοῦτο τὸ γέρας καὶ μὴ ἄλλος τις. » (2) Ἀμείβεται Οἰδάρης τοισίδε, « εἰ μὲν δὴ, ὦ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοί
 10 ἐστί ἡ βασιλεία εἶναι ἢ μὴ, θάρσσε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὥς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. » (3) Λέγει Δαρεῖος, « εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόζισμα, ὥρῃ μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὥς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν
 15 ἡμῖν ἐστί. » (1) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰδάρης ποιεῖ τοιόνδε. Ὡς ἐγένετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίαν, τὴν ὁ Δαρεῖος ἵππος ἔστειρε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέδησε καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρεῖου ἵππον, καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ,
 20 ἐγγρίμπτων τῇ θηλέῃ, τέλος δὲ ἐπῆχε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον.

LXXXVI. Ἀμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούση οἱ ἐξ, κατὰ συνθήκην, παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων· διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὥς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγί-
 25 νοντο ἵνα τῆς παροισμένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θήλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρεῖος ἵππος προσδραμὼν ἐχρεμέτισε· ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστροπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. (2) Ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ ἐτελέωσέ μιν ὥσπερ ἐκ συνθέτου ταυ γενόμενα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύνησαν
 30 τὸν Δαρεῖον.

LXXXVII. Οἱ μὲν δὴ φασὶ τὸν Οἰδάρη ταῦτα μηχανήσασθαι, οἱ δὲ τοιάδε (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα λέγεται ὑπὸ Περσέων), ὥς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἄρ-
 35 θρων ἐπιφάσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίαι· ὥς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους τὸν Οἰδάρη τοῦτον ἐξεΐραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρεῖου ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσε-
 40 νείκῃ, τὸν δὲ αἰσθόμενον φοιμάζεσθαι τε καὶ χρεμε-
 40 τίσαι.

LXXXVIII. Δαρεῖός τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπεδέδεκτο, καὶ οἱ ἔσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοι πλην Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεφάμενου καὶ Ὑστε-
 45 ρον αὐτὸς Καμβύσεω. (2) Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατή-
 45 κουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγένοντο παρέντες Καμβύσεα ἐπ' Αἴγυπτον· ἀεχόντων γὰρ Ἀραβίων οὐκ ἂν ἐσθάλοιν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. (3) Γάμου τε τοὺς πρῶτους ἐγάμει Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος, Κύρου μὲν δύο θυγατέρας Ἀτοσσάν τε καὶ Ἀρτυστώνην,
 50 τὴν μὲν Ἀτοσσαν προσυνοικήσασαν Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὐτὴς τῷ μάγῳ, τὴν δὲ Ἀρτυστώνην παρ-
 50 θένον. (4) Ἐτέρην δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου θυγατέρα ἔγχε, τῇ οὐνόμα ἦν Πάρμυς· ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὑτάνω θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατάδῳλον ἐποίησε.

LXXXV. Erat Dario equorum custos, callidus homo, cui nomen OEbares. Huic homini, postquam e concilio discesserunt, dixit Darius : « OEbares, quod ad regnum spectat, hoc facere decrevimus : cujus equus inter solis ortum, nobis insidentibus, primus hinnitum ediderit, illum regem fore. Tu igitur si quod nosti artificium, machinare ut nobis obtingat hæc dignitas, non alii cuiquam. » (2) Cui OEbares respondit : « Si in hoc situm est, here, ut tu rex sis aut non sis, confide hujus rei caussa, et bono animo eslo : nec enim alius præ te rex erit ; talia habeo medicamenta. » (3) Reponit Darius : « Quodsi ergo tale quoddam habes com-
 25 mentum, adest tempus quo illud pares, nec differas ; in crastinum enim certamen nobis est propositum. » (4) Qui-
 bus auditis, hæc facit OEbares. Ut ingruit nox, ex equabus unam, quam præ cæteris amabat Darii equus, in suburbium ductam adligat ; dein adductum Darii equum aliquamdiu circa illam circumducit, paulatim adpropin-
 30 quans equæ ; ad extremum, ut illam ineat, admittit.

LXXXV. Simul atque dies illuxit, aderant sex viri equis insidentes, sicut inter eos convenerat. Qui dum per sub-
 35 urbium veluntur, ubi ad eum locum venerunt quo proxima nocte adligata fuerat equa, ibi adcurrrens Darii equus hinnitum edidit : et eodem temporis momento fulgur atque tonitru sereno de cælo exstitit. (2) Atque hæc, Dario velint ex composito quodam supervenientia, auspiciis consummarunt : et reliqui quinque, ex equis desilentes, ut regem Darium adoraverunt.

LXXXVII. De OEbare duplex apud Persas fama fertur ; aliis id eum, quod dixi, fecisse narrantibus ; aliis hocce : genitalia equæ illius sua eum manu attraxisset, manumque in braccis occultasset ; deinde, quum oriente sole in eo
 40 essent equi ut procederent, OEbare hunc exsertam manum naribus equi Darii admovisset ; moxque hunc, ad odoris sensum, infremuisse hinnitumque edidisse.

LXXXVIII. Darius igitur, Hystaspis filius, rex renun-
 45 ciatus est : omnesque Asiæ populi, Arabibus exceptis, imperio ejus paruerunt, a Cyro primo subacti, ac dein rusus a Cambyse. (2) Arabes vero nunquam a Persis in ser-
 45 vilitatem sunt redacti, sed hospites erant et amici, qui Cambysi transitum in Ægyptum præstiterunt ; nam invitis Arabibus numquam in Ægyptum penetrare Persæ potius sent. (3) Matrimonioque Darius iniiit nobilissima inter Persas, cum duabus Cyri filiabus, Atossa et Artystone ;
 50 quarum illa quidem ante Cambysis uxor fuerat, fratris sui, deinde rursus Magi ; Artystone vero virgo erat : (4) præterea Smerdis filiam, Cyri filii, uxorem duxit, cui nomen erat Parmys : habuitque etiam Otanis filiam, quæ
 50 Magum prodiderat. Quinque jam omni ex parte stabi-

Δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο. Πρῶτον μὲν νυν
τύπον ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῶν δὲ οἱ ἐνὶ
ἀνὴρ ἱππεύς, ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα τάδε,
« Δαρείος ὁ Ὑστάσπεος σὺν τε τοῦ ἵππου τῇ ἀρετῇ
(τὸ οὐνομα λέγων) καὶ Οἰθάρους τοῦ ἱπποκόμου ἐκτί-
στο τὴν Περσέων βασιλείην. »

LXXXIX. Ποίησας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι ἀρχὰς
κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλεῖσι σατραπείας·
καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας
10 ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατ' ἔθνεα τε καὶ πρὸς
τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσων, καὶ ὑπερ-
βαίων τούς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρω ἄλλοισι ἄλλα
ἔθνεα νέμων. (1) Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσδοον τὴν
ἐπέτεον κατὰ τάδε διεῖλε· τοῖσι μὲν αὐτῶν ἀργύριον
15 ἀπαγινέουσι εἰρητο Βαβυλωνίων σταθμὸν τάλαντον ἀπα-
γινέειν, τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι Εὐβοϊκόν· τὸ δὲ
Βαβυλωνίων τάλαντον δύναται Εὐβοϊδὰς ἐβδομήκοντα
μνέας. (2) Ἐπὶ γὰρ Κύρου ἀρχόντος καὶ αὐτὶς Καμ-
βύσεως ἦν κατεστηκός οὐδὲν φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα
20 ἀγίνεον· διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐπίταξιν τοῦ φόρου καὶ πα-
ραπλήσια ταύτῃ ἄλλα λέγουσι Πέρσαι ὡς Δαρείος μὲν
ἦν κάπῃλος, Καμβύσης δὲ δεσπότης, Κύρος δὲ πατήρ,
ὁ μὲν ὅτι ἐκαπλήρευε πάντα τὰ πρήγματα, ὁ δὲ ὅτι χα-
λεπός τε ἦν καὶ ὀλιγώρος, ὁ δὲ ὅτι ἡπίος τε καὶ ἀγαθός
25 σπὶ πάντα ἐμψύχῃσάτο.

XC. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνητῶν τῶν ἐν τῇ
Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ
Μιλιέων καὶ Παμφύλων (εἰς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένους
φόρος οὗτος) προσήιε τετρακχόσια τάλαντα ἀργυρίου.
30 Ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτός οἱ νομὸς κατεστήκει. (2) Ἀπὸ
δὲ Μυσῶν καὶ Λυδῶν καὶ Λασονίων καὶ Καβαλίων καὶ
Ἰγνενέων πεντακχόσια τάλαντα· νομὸς δεῦτερος οὗτος.
(3) Ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντιῶν τῶν ἐπὶ δεξιᾷ ἐσπλώοντι
καὶ Φρυγῶν καὶ Θρηάκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Παρλα-
35 γῶν καὶ Μαρινδυνῶν καὶ Συρίων ἐξήκοντα καὶ
τριηκχόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. (4)
Ἀπὸ δὲ Κιλικίων ἵπποι τε λευκοὶ ἐξήκοντα καὶ τριηκ-
χοιοι, ἑκάστης ἡμέρης εἰς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀρ-
γυρίου πεντακχόσια· τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν καὶ
40 ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσιν ἵππον τὴν Κιλικίην χώραν
ἀντισιμουῦτο, τὰ δὲ τριηκχόσια καὶ ἐξήκοντα Δαρείω
ἐποίτα· νομὸς τέταρτος οὗτος.

XCI. Ἀπὸ δὲ Ποσειδηίου πόλιος, τὴν Ἀμφίλογος
ὁ Ἀμφιάρεω οἰκίσει ἐπ' οὐροισι τοῖσι Κιλικίων τε καὶ
45 Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν
μέρους τῆς Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα), πεντήκοντα
καὶ τριηκχόσια τάλαντα φόρος ἦν· ἐστὶ δὲ ἐν τῷ νομῷ
τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα καὶ Συρία ἡ Παλαιστίνη κα-
λεωμένη καὶ Κύπρος· νομὸς πέμπτος οὗτος. (2) Ἀπ'
50 Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ καὶ
Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτῳ νομὸν
αὐταὶ ἐκεκοσμέατο) ἐπτακχόσια προσήιε τάλαντα, πάρεξ
τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινόμενου ἀργυρίου, τὸ ἐνί-
νετο ἐκ τῶν ἰχθύων· τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου

lita esset ejus potentia, primum monumentum statuit lapi-
deum, cui figura hæc insculpta erat, vir equo insidens,
cum inscriptione hujusmodi : DARIUS HYSTASPIS FILIUS EQUI
VIRTUTE (nomen equi hic erat adscriptum) et OEBARIS EQUO-
RUM CUSTODIS REGNUM PERSARUM OBTINUIT.

LXXXIX. His peractis, Persicum imperium in præfecturas
distribuit, viginti numero, quas satrapias illi vocant. Qui-
bus constitutis præfecturis, nominatisque singularum præ-
fectis, tributa ordinavit, quæ ei singulis e populis redirent ;
ita quidem ut aliis populis finitimos populos adjungeret,
nonnunquam finitimos hos prætermittens aliis rursus
populis alios remotiores attribueret. (2) Præfecturas
autem et annua tributa hoc modo constituit : quibus im-
peratum erat argentum adferre, his prædictum erat, ut Ba-
bylonico pondere talentum adferrent ; quibus aurum impera-
tum, hi Euboicum adferrent talentum : valet autem Baby-
lonium talentum Euboicas libras septuaginta. (3) Nam
Cyro imperante, atque etiam dein Cambyse, de tributo
pendendo nihil erat constitutum, sed dona adferebant.
Itaque propter hanc tributorum impositionem, et alia huic
similia instituta, aiunt Persæ, institorem fuisse Darium ;
Cambysem vero, dominum ; Cyrum, patrem fuisse. Da-
rium enim, ut institorem administrasse regnum ; Cambysem
durum fuisse et superbum ; Cyrum vero mitem et qui omne
bonorum genus ipsi parasset.

XC. Ab Ionibus igitur, et Magnetibus Asiam incolenti-
bus, et Æolensibus, et Caribus, et Lyciis, et Milyensibus,
et Pamphylis (quibus in commune unum erat tributum
impositum), quadringenta redibant argenti talenta : hæc
prima erat præfectura. (2) A Mysis vero, et Lydis, et Laso-
niis, et Cabaliis, et Hygeniensibus, quingenta talenta :
altera hæc præfectura. (3) Ab Hellespontiiis ad dextram
intro naviganti sitis, et Phrygiis, et Thracibus Asiam
incolentibus, et Paphlagonibus, et Mariandynis, et Syriis,
trecenta et sexaginta talenta tributis nomine redibant : tertia
hæc præfectura. (4) A Cilicibus trecenti et sexaginta equi
candidi, unus in diem, et quingenta argenti talenta ; quorum
talentorum centum et quadraginta in equitatum insume-
bantur, qui Ciliciam provinciam custodiebat, reliqua tre-
centa et sexaginta ad Darium mittebantur : quarta hæc
præfectura.

XCI. A Posideo urbe, quam Amphilocho condidit, Am-
phiarai filius, in Cilicum et Syrorum confinibus, ab hac in-
cipiendo usque ad Ægyptum (excepta Arabum ditione,
quæ tributis erat immunis), tributum impositum erat tre-
centorum et quinquaginta talentorum. Est autem in hac
præfectura Phœnice omnis, et Palæstina quæ vocatur Sy-
ria, et Cyprus : quinta hæc præfectura. (2) Ex Ægypto
vero, et Afris Ægypti finitimis, et ex Cyrene et Barce
(nam et hæ Ægyptiacæ præfecturæ erant attributæ), septin-
genta redibant talenta, præter pecuniam quæ ex Mæridis
lacu redibat ; siebat autem ea ex piscibus, præter hanc,

καὶ τοῦ ἐπιμετρεμένου σίτου προσήιε ἑπταχόσια τάλαντα· σίτου γὰρ δυοκαίδεκα μυριάδας Περσέων τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχῃ τῶν ἐν Μέμφι κατοικημένοις καταμετρεῖν καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι νομὸς ἔκτος οὗτος. (3) Σατταγύδαι δὲ καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι τε καὶ Ἀπαρύται ἐς τὸ αὐτὸ τεταγμένοι ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς οὗτος ἑβδόμος. (4) Ἀπὸ Σούσιων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρας τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος.

10 XCII. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίας χιλιά οἱ προσήιε τάλαντα ἀργυρίου καὶ παῖδες ἑκτομῆαι πενταχόσιοι· νομὸς εἴνατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς καὶ Παρικανίων καὶ Ὀρθοκορυβαντίων πενήτηκοντά τε καὶ τετραχόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. (3) Κάσπιοι δὲ καὶ Παισίοι καὶ Παντίμαθοι τε καὶ Δαρεῖται ἐς τὸ αὐτὸ συμφέροντες διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἐνδέκατος οὗτος. (4) Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· νομὸς δυωδέκατος οὗτος.

20 XCIII. Ἀπὸ Πακτυκῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου τετραχόσια τάλαντα· νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοις οἰκούντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλεωμένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἐξαχόσια τάλαντα ἐγένετο φόρος· νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πενήτηκοντα καὶ διηκόσια ἀγίνεον τάλαντα· νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἀριοι τριηκόσια τάλαντα· νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος.

30 XCIV. Παρικανίοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τετραχόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑβδόμος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ματινηοῖσι δὲ καὶ Σάσπειροι καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπιτέτακτο τάλαντα· νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι καὶ Μάκρωσι καὶ Μοσυνοῖκοις καὶ Μαροῖσι τριηκόσια τάλαντα προερίητο· νομὸς εἴνατος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Ἰνδῶν δὲ πλεῖστος τε καὶ πολλὸν ἐστὶ πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος· νομὸς εἰκοστὸς οὗτος.

40 50 XCV. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ Εὐβοϊκὸν συμβαλλόμενον τάλαντον γίνεται τεσσαράκοντα καὶ πενταχόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα, τὸ δὲ χρυσίον τρισκαίδεκάστασιον λογιζόμενον, τὸ ψήγμα εὐρίσκεται ἐν Εὐβοϊκῶν τάλαντων ὀγδώκοντα καὶ ἐξαχόσιον καὶ τετρακισχίλιον. (2) Τούτων ὅν πάντων συντιθεμένων τὸ πλῆθος, Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτεον φόρον Δαρεῖω μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πενταχόσια καὶ ἐξήκοντα· τὸ δ' ἔτι τούτων ἔλασσον ἀπείεις οὐ λέγω.

inquam, pecuniam, ac præter demensum frumentum, septingenta inde redibant talenta; nam frumenti duodecim myriadas *medimnorum* admetiuntur Ægyptii Persarumque iis qui in Alba arce Memphi habitant, horumque auxiliariis: sexta hæc præfectura. (3) Sattagyde, Gandarii, Dadice et Aparyte, in unam præfecturam, quæ septima est, contributi, centum et septuaginta conferebant talenta. (4) Ex Susis et reliqua Cissiorum regione, trecenta talenta redibant: octava hæc præfectura.

XCII. Ex Babylone reliquaque Assyria mille argenti talenta redibant Dario, et castrati pueri quingenti: nona hæc præfectura. (2) Ex Ecbatanis et reliqua Medica provincia, et Paricanis et Orthocorybantiis, quadringenta et quinquaginta talenta: decima hæc præfectura. (3) Caspii et Pausi, tum Pantimathi et Daritæ, in unum conferentes, talenta contributebant ducenta; undecima hæc præfectura. (4) A Bactrianis ad Æglos usque tributum pendebatur trecentorum et sexaginta talentorum: duodecima hæc præfectura.

XCIII. Ex Pactyica et ex Armeniis horumque finitimis usque ad Euxinum Pontum, quadringenta talenta: decima tertia hæc præfectura. (2) A Sagartiis, et Sarangis, et Thamnæis, et Utiis, et Mycis, et ex Rubri maris insularum incolis, in quas eos, qui abstracti sive relegati vocantur, rex habitatum mittit, ex his omnibus sexcenta talenta tributum nomine cogeantur: decima quarta hæc præfectura. (3) Sacæ et Caspii ducenta et quinquaginta conferebant talenta: præfectura hæc decima quinta. (4) Parthii vero et Chorasmi, et Sogdi et Arii, trecenta talenta: decima sexta præfectura.

XCV. Paricanii et Æthiopes Asiam incolentes, quadringenta conferebant talenta: præfectura hæc decima septima. (2) Matienis, Saspiribus et Alarodiis ducenta imposita talenta erant: præfectura hæc decima octava. (3) Moschis, et Tibarenis, et Macronibus, et Mosynæcis et Maribus trecenta imperata erant talenta: præfectura hæc decima nona. (4) Indorum populus longe frequentissimus omnium quos novimus hominum est, et tributum hi pendebant præ reliquis omnibus trecenta et sexaginta talenta ramentorum auri: vicesima hæc præfectura.

XCV. Jam Babylonicum argentum si cum Euboico conferatur, fuerint talenta novies mille quingenta et quadraginta. Aurum vero si tredecuplum aestimetur, reperitur ramentum illud valere talenta Euboica quater mille sexcentis et octoginta. (2) Quibus cunctis in unam summam collectis, tributum nomine colligebantur Dario quotannis Euboicorum talentorum quattuordecim millia cum quingentis et sexaginta; ut minorem numerum mittam, qui hanc summam excedit.

XCVI. Οὗτος Δαρείω προσήϊε φόρος ἀπὸ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιθύης ὀλιγαχόθεν. Προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ νήσων προσήϊε ἄλλος φόρος καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίας οἰκημένων. (2) Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει βασιλεὺς τρώπῃ τοιῷδε· ἐς πίθους κεραμίνοὺς τήξας καταχέει, πλήσας δὲ τὸ ἀγγος περιαιρέει τὸν κέραμον· ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσοῦτο ὅσου ἂν ἐκάστοτε δέηται.

XCVII. Αὗται μὲν νυν ἀρχαί τε ἔσαν καὶ φόρων ἐπιτάξεις, ἡ Περσίς δὲ χώρα μούνη μοι οὐκ εἰρηται δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώρην. (2) Οἷδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας κατεστρέφατο· οἱ περὶ τὴν Νῦσαν τὴν Ἰρὴν κατοικεῖσθαι καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. (3) Οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοις σπέρματι μὲν χρέονται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατῖαι Ἰνδοί, οἰκήματα δὲ ἐκτέαται κατάγαια. (4) Οὗτοι συναμφοτέροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγίνουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, δύο χοίνας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. (5) Κόλῳι δ' ἐτάξαντο ἐς τὴν ὠρεὴν, καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὐρέος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἀργεται, τὰ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. (6) οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἐκατὸν παῖδας καὶ ἐκατὸν παρθένους. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιθανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλεῖ ἐκόμιζον.

XCVIII. Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν πολλὸν οἱ Ἰνδοί, ἀπ' οὗ τὸ ψήγμα τῷ βασιλεῖ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρώπῃ τοιῷδε κτέονται. (2) Ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρας τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος· τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ περὶ ἀτρεκέες τι λέγεται, πρώτοι πρὸς ἡῶν καὶ ἥλιου ἀνατολὰς οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἰνδοί· Ἰνδῶν γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἡῶν ἐρημὴ ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. (3) Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνεα Ἰνδῶν καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν νομάδες εἰσι, οἱ δὲ οὗ, οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἔλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰχθὺς σιτέονται ὠμούς, τοὺς αἰρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων δρυμώμενοι· καλάμου δὲ ἐν γόνυ πλοῖον ἕκαστον ποιεῖται. (4) Οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέουσι ἐσθῆτα φλοῖνην· ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμύσωνται καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμῷ τρόπον καταπλέξαντες ὡς θώρηκα ἐνδύνουσι.

XCIX. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν πρὸς ἡῶν οἰκόντες τοῦτων νομάδες εἰσι, κρεῶν ἐδεσται ὠμῶν· καλεῦνται δὲ Παδαῖοι. Νομαίοισι δὲ τοιοισίδε λέγονται χρᾶσθαι· ἐς ἂν κάμη τῶν αὐτῶν, ἣν τε ἀνήρ ἣν τε γυνή, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστα οἱ ὁμιλέοντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νόσῳ τὰ κρέα σφίσι διχζοίρεσθαι· ὁ δὲ ἀπαρνός ἐστι μὴ μὲν νοσέειν· οἱ δὲ οὐ

XCVI. Hoc tributum Dario ex Asia redibat, et ex exigua Africae parte. Sed procedente tempore etiam aliud ei tributum ex insulis rediit, et ab his qui Europam incolunt usque ad Thessaliam. (2) Hoc tributum tali modo rex in thesauris recondit: liquefactum metallum in dolia fictilia infundit, et repleto vase frangit testam. Dein, quando pecunia indiget, tantumdem cudendum curat, quantum usus postulat.

XCVII. Hæc igitur sunt præfecturæ, et taxationes tributorum. Persidem vero regionem solam in tributiarum numero non nominavi; hanc enim a tributis immunem incolunt Persæ. (2) Porro impositum quidem tributum non pendebant, sed dona ferebant hi: Æthiopes Ægypto contermini, quos Cambyses, quum adversus Macrobios Æthiopas arma ferret, subegit; qui circa sacram Nysam habitant, et Baccho dies festos celebrant. (3) Hi Æthiopes, et horum finitimi, semine utuntur eodem quo Calatiæ Indi (multo?), domos autem habent subterraneas. (4) Hi simul ambo tertio quoque anno adferebant, adferuntque etiam ad meam usque ætatem, duo chænicæ auri ignem non experti, et ducentos truncos ebeni, et quinque pueros Æthiopes, et viginti magnos dentes elephantorum. (5) Colchi vero pacti sunt de dono ferendo, et horum finitimi usque ad Caucasum montem: nam usque ad hunc montem pertinet Persarum imperium; qui vero ad septemtrionem sunt Caucasii, hi nil amplius curant Persas. (6) Hi igitur dona, de quibus pacti sunt, ad meam usque memoriam quinto quoque anno adferebant, centenos pueros, virginesque centenas. Arabes vero quotannis mille adferebant thuris talenta. Hæc igitur, præter tributum, dona hi regi ferebant.

XCVIII. Auri autem copiam illam, ex qua regi ramenta, quæ dixi, adferunt Indi, tali modo nanciscuntur: (2) quæ terra inde ab India versus orientem solem porrigitur, ea prorsus sabulosa est. Nam eorum, quos nos novimus, populorum, de quibus certi quidpiam traditur, primi versus orientem solem Indi sunt: post Indos enim orientem versus deserta terra est propter sabulum. (3) Sunt autem multi Indorum populi, diversis linguis utentes. Et eorum alii nomades sunt; alii non sunt. Nonnulli etiam in paludibus habitant fluminis, vescuunturque crudis piscibus; quos capiunt, navigiis ex arundine confectis insectantes: quodlibet navigium ex uno genu sive internodio arundinis conficitur. (4) Hi Indi vestem gestant ex scirpo; quam, postquam scirpum e flumine demessuerunt tuderuntque, plectunt deinde in storeæ modum, et tamquam thoracem induunt.

XCIX. Alii ex Indis, his ab oriente habitantes, nomades sunt; cruda carne vescentes, qui Padari vocantur. Instituti hi utuntur huiusmodi: quando quis morbo laborat civium, sive mulier, sive vir, tunc virum viri maxime familiares occidunt, dicentes, si morbo consumeretur, carnem ipsis corruptum iri. At ille negat se ægrotare; lū,

συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες κατευχέονται. (2) Ἦν δὲ γυνὴ κάμη, ὡσαύτως αἱ ἐπιχρεώμεναι μά-
λιστα γυναικίαις ταῦτά τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι· τὸν γὰρ
δὴ ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευχέονται. Ἐς
δὲ τούτου λόγον οὐ πολλοὶ τινες αὐτῶν ἀπικνέονται·
πρὸ γὰρ τούτου τὸν ἐς νοῦσον πίπτοντα πάντα κτεί-
νουσι.

C. Ἐτέρων δὲ ἐστὶ Ἰνδῶν δὲ ἄλλος τρόπος· οὔτε
κτείνουσι οὐδὲν ἐμψυχον, οὔτε τι σπεύρουσι, οὔτε οἰκίας
νομίζουσι ἐκτῆσθαι, ποιηθραγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσι
ἐστὶ ὅσον κέγγρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ
τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ κάλυκι εἵλουσιν
τε καὶ σιτέονται. Ὅς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλ-
θὼν ἐς τὴν ἐρῆμον κέεται· φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὗ· ἀπο-
θανόντος οὔτε κάμνοντος.

CI. Μίξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα
πάντων ἐμφανής ἐστι κατὰ περ τῶν προβάτων, καὶ τὸ
χρῶμα φορεοῦσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰ-
θίοψι. (2) Ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπένται ἐς τὰς γυ-
ναϊκας, οὐ κατὰ περ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκὴ,
ἀλλὰ μέλαινα κατὰ περ τὸ χρῶμα· τοιαύτην δὲ καὶ
Αἰθίοπες ἀπένται θορῇ. (3) Οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἐκα-
στέρω τῶν Περσέων οἰκέουσι καὶ πρὸς νότου ἀνέμου,
καὶ Δαρείου βασιλέως οὐδαμὰ ὑπήκουσαν.

CII. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρω τε πόλι καὶ
τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσι πρόσουροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ
βορέου ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἱ
Βακτρίοισι παραπλησίην ἔχουσι δαίταν· οὗτοι καὶ
μαχμώτατοι εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελ-
λόμενοι εἰσι οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστι ἐρημίη διὰ τὴν
ψάμμον. (2) Ἐν δὴ ὧν τῇ ἐρημίῃ ταύτῃ καὶ τῇ
ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν
ἐλάσσονα, ἀλωπέκων δὲ μέζονα· εἰσι γὰρ αὐτῶν καὶ
παρὰ βασιλεῖ τῷ Περσέων, ἐνθεύτην θηρευθέντες. (3)
Οὗτοι ὧν οἱ μύρμηκες ποιούμενοι οἰκῆσιν ὑπὸ γῆν
ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον κατὰ περ οἱ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι
μύρμηκες καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰσι δὲ καὶ τὸ εἶδος
ὁμοίωτατοι· ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσί-
τις. (4) Ἐπὶ δὴ ταύτην τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς
τὴν ἐρῆμον οἱ Ἰνδοὶ, ζευξάμενος ἕκαστος καμήλους
τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἐκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν,
θήλειαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτῃ δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει,
ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπά-
σας ζεύξει. Αἱ γάρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἔσσονες
ἐς ταχυτήτα εἰσι, χωρὶς δὲ ἄλθρα δυνατώτεραι πολλὸν
φέρειν.

CIII. Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος
ἐπισταμένοιισι τοῖσι Ἑλλήσι οὐ συγγράζω· τὸ δὲ μὴ
ἐπιστάται αὐτῇ, τοῦτο φράσω. Κάμηλος ἐν τοῖσι
ὀπισθίοις σκέλεσι ἔχει τέσσαρας μηρούς καὶ γούνατα
τέσσαρα, τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων σκελέων πρὸς
τὴν οὐρὴν τετραμμένα.

CIV. Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύ-
ζονται γινόμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογι-

viro non adsistentes, interficiunt eum epalanturque.

(2) Quando mulier ægrotat, similiter mulieres maxime ne-
cessariæ idem faciunt quod viris viri. Nam etiam qui ad se-
nectutem pervenit, eum mactant, carneque ejus vescuntur:
haud multi autem illorum ad eum numerum annorum per-
veniunt; nam antea quemcumque morbo quodam correptum
interficiunt.

C. Aliorum Indorum alius mos est hujusmodi: nec oc-
cidunt animatum quidquam, nec sementem faciunt, nec
domos solent possidere: herbis vescuntur; estque eis se-
men quoddam, milii fere magnitudine, folliculo inclusum,
sponte e terra nascens, quod colligunt, et cum folliculo
elixum comedunt. Si quis ex eis in morbum incidit, ab it
in desertum, ibique jacet; neque quisquam aut mortuum
curat, aut ægrotum.

CI. Omnes hi, quos commemoravi, Indi feminis mi-
scentur palam, veluti pecudes; et colorem habent similem
maxime Æthiopibus. (2) Semen autem ipsorum genitale
non, quemadmodum cæterorum hominum, album est, sed
nigrum, sicut corporis color: tale vero etiam semen genitale
Æthiopes edunt. (3) Ili Indi longius a Persis habitant,
meridiem versus; neque umquam Darii paruerunt im-
perio.

CII. Alii vero Indi Caspatyro urbi et Pactycæ regioni
sunt finitimi, a septemtrione reliquorum Indorum habi-
tantes, qui vitæ ratione utuntur Bactrianis simili. Hi sunt
Indorum bellicosissimi, iidemque qui ad conquirendum
aurum proficiscuntur: est enim ibi deserta regio propter
sabulum. (2) In hoc nimirum deserto atque sabulo sunt
formicæ, magnitudine non quidem tanta quanta canum,
sed tamen majores vulpibus: quarum nonnullæ aluntur
apud regem Persarum, in illa regione a venatoribus cap-
tæ. (3) Hæ igitur formicæ, sub terra habitacula sibi pa-
rantes, egerunt sabulum eodem modo sicut in Græcia
formicæ; quibus etiam specie corporis simillimæ sunt.
Sabulum autem, quod ab illis egeritur, auriferum est. (4)
Ad hoc igitur colligendum sabulum profecturi Indi
jungunt quisque tres camelos, funalem utrimque marem,
qui a latere trahant; in medio feminam, dans operam ut a
pullis quam recentissime natis abstractam jungat: hanc
ipse conscendit. Sunt enim cameli equis velocitate non
inferiores, insuper vero ad onera ferenda multo validiores.

CIII. Jam, species quidem qualis sit cameli, Græcis scilicet
gnaris non describo: quod vero de eo ignoratur vulgo, hoc
dicam. Camelus in posterioribus cruribus quattuor habet
femora (ossa inter articulos vel genua) et quattuor genua;
veretrum vero inter posteriora crura caudam versus spe-
ctans.

CIV. Hoc igitur modo, talique utens vectura, ad col-
ligendum aurum proficiscuntur Indi, temporis rationem

σμένους ὁκως καυμάτων τῶν θερμωτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἀρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. (2) Θερμώτατος δέ ἐστι ὁ ἥλιος τοῦτοις τοῖσι ἀνθρώποις τὸ ἐωθινόν, οὐ κατὰ περ τοῖσι ἄλλοις μεσαμβρίας, ἀλλ' ὑπερτείλας μέχρι οὗ ἀγορῆς διαλύσις. Τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῶι μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτω ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτοῦς ἐστι βρέχεσθαι τηνικαῦτα. (3) Μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρῃ σχεδὸν παραπλησίως καίει τοὺς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. Ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίας γίνεται σφι ὁ ἥλιος κατὰ περ τοῖσι ἄλλοις ὁ ἐωθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἀπῶν ἐπὶ μᾶλλον ψύχει, ἐς δ' ἐπὶ δυσμῇσι ἐὼν καὶ τὸ κάρτα ψύχει.

CV. Ἐπεὶ δὲ ἔλθοις ἐς τὸν γῶρον οἱ Ἰνδοὶ ἔχοντες θυλάκια, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμμου τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω· αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὀδυμῇ, ὥς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι. (2) εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἐτέρῳ ὁμοῖον, οὕτω ὥστε, εἰ μὴ προλαμβάνειν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ὁδοῦ ἐν ᾗ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφειν ἀποσύζεσθαι. (3) τοὺς μὲν νυν ἔρρενας τῶν καμήλων, εἶναι γὰρ ἔσσανας θέειν τῶν θηλέων, παραλύσθαι ἐπελχομένους ὁμοῦ ἀμροτέρους· τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκομένας τῶν ἐλίκων τέκνων ἐνδιδοῖναι μαλαχὸν οὐδέν. (4) τὸν μὲν δὴ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτέονται, ὥς Πέρσαι φασί· ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

CVI. Αἱ δ' ἐσχατιαὶ κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλιστα εἶλαρον, κατὰ περ ἡ Ἑλλὰς τὰς ὥρας πολλὸν τι κάλλιστα κεκραμένας εἶλαρε. Τοῦτο μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ ἐσχάτη τῶν οἰκουμένων ἡ Ἰνδικὴ ἐστι, ὥσπερ ὀλίγω πρότερον εἴρηκα. (2) ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν τὰ ἐμύχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετεινά πολλῶι μέζω ἢ ἐν τοῖσι ἄλλοις χωρίοις ἐστι, πάρεξ τῶν ἱππῶν (οὗτοι δὲ ἐσσοῦνται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλυμένων ἱππῶν), τοῦτο δὲ χρυσὸς ἀπλετος αὐτόθι ἐστὶ, ὁ μὲν ὀρυσσόμενος, ὁ δὲ καταπορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὁ δὲ ὥσπερ ἐσήμενα ἀρπαζόμενος. (3) τὰ δὲ δένδρεα τὰ ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἴρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἶων· καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέονται.

CVII. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίας ἐσχάτη Ἀραβίη τῶν οἰκουμένων χωρῆν ἐστὶ, ἐν δὲ ταύτῃ λιθανωτός τε ἐστὶ μόνῃ χωρῆν πασέων φυόμενος καὶ σμύρνης καὶ κασίη καὶ κιννάμωνος καὶ λήδανος. Ταῦτα πάντα πλὴν τῆς σμύρνης δυσπετέως κτέονται οἱ Ἀράβιοι. (2) τὸν μὲν γε λιθανωτὸν συλλέγουσι τὴν σύραχα θυμίσοντες, τὴν ἐς Ἑλλήνας Φοίνικας ἐξάγουσι· ταύτην οὐ μόνοντες λαμβάνουσι· τὰ γὰρ δένδρεα τὰ λιθανωτοφόρα ὄμιες ὑπόπτεροι, μικροὶ τὰ μεγάλα, ποικίλοι τὰ εἶδεα, φυλάσσουσι πλῆθει πολλοὶ περὶ δένδρεον ἕκαστον, οὗτοι ὅπερ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται. Οὐδενὶ

ita ineuntes, ut ea diei hora, qua ferventissimi sunt aestus, illud rapiant : fervente enim aestu sub terra conduntur formicae. (2) Ardentissimus autem his hominibus sol est tempore matutino, non, ut caeteris hominibus, medio die; sed ab eo tempore quo ad aliquam altitudinem in caelo pervenit, usque dum tempus est a foro discedendi [*quod fiebat medio fere die*]. Per id tempus multo magis ibi ardet sol, quam in Graecia medio ipso die; ita ut dicantur illi tunc aqua se aspergere. (3) Medio vero die similiter fere sol ardet caeteros homines atque Indos. Postquam de medio caelo declinavit sol, talem ibi vim habet, qualem apud caeteros matutinus. Reliquum caeli spatium percurrens, magis magisque friget, donec, ubi ad occasum pervenit, admodum etiam friget.

CV. Postquam ad locum Indi pervenerunt, culeos, quos secum attulere, sabulo complent, et quam primum sese recipiunt. Protinus enim formicae, odore, ut aiunt Persae, illos sentientes, persequuntur. (2) Velocitate autem hanc bestiam alias omnes ita aiunt superare, ut nisi, dum congregantur formicae, viam interim Indi praeciperent, nullus eorum salvus esset evasurus. (3) Jam mares quidem camelos, quum sint ad currendum feminis inferiores, viribus aiunt deficere et segnius sequi ultrumque; feminas vero, recordantes pullorum domi relictorum, nihil molliter de cursu remittere. (4) Majorem igitur auri partem hac ratione, ut quidem Persae narrant, nanciscuntur Indi : aliud rarius est aurum, quod ex metallis effoditur.

CVI. Extremæ terrarum partes, nescio quo pacto, res præstantissimæ sunt sortitæ, quemadmodum Graecia caeli temperiem longe præstantissimam sortita est. Est enim ab una parte, orientem versus, extrema regionum habitatarum Indica, ut paulo ante dixi. (2) In hac igitur, partim, animantes quadrupedes atque volucres insunt longe quam in reliquis regionibus grandiores, equis exceptis; nam magnitudine superantur Indorum equi a Medicis, qui Nisæi vocantur. Partim vero, auri immensa ibi copia est; aliud effossum terra, aliud per flumina devertum, aliud ita ut memoravi subreptum. (3) Ibidem porro arbores agrestes pro fructu lanam edunt, pulcritudine et reliqua virtute ovinam lanam superantem : et vestimentis Indi ex his arboribus utuntur.

CVII. Rursus, meridiem versus, extrema habitatarum regionum Arabia est. In hac vero una regionum omnium thus nascitur, et myrrha, et casia, et cinnamomum, et ladanum. Haec quidem omnia, myrrham si excipias, non sine labore nanciscuntur Arabes. (2) Thus quidem colligunt, styracem adolentes, quæ in Græciam a Phœnicibus importatur. Styrace, inquam, incensa thus nanciscuntur : arbores enim thuriferas custodiunt alati serpentes, exiguo corpore, variegata specie, ingenti numero arborem quamque circumscidentes; tamen qui Ægyptum veluti

δὲ ἄλλω ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων ἢ τῆς στύρας· καὶ τῷ καπνῷ.

CVIII. Λέγουσι δὲ καὶ τὸδε Ἀράβιοι, ὡς πᾶσα ἂν γῆ ἐπέμπλατο τῶν ὀρίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς οἷον τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἡπιστάμενη γίνεσθαι. Καί πως τοῦ θεοῦ ἡ πρόνοια, ὥσπερ καὶ οἰκός ἐστι, ἐοῦσα σοφῇ, ὅσα μὲν ψυχὴν τε δειλά καὶ ἐδώδιμα, ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκε, ἵνα μὴ ἐπιλίπη κατεσθιόμενα, ὅσα δὲ σχέτλια καὶ ἀνιερὰ, ὀλιγόγονα.

10 (2) Τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου καὶ ὀρνίθου καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δὲ τι πολυγόνον ἐστὶ· ἐπικυύσκειται μῦθον πάντων θηρίων, καὶ τὸ μὲν δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ ψιλόν, τὸ δὲ ἄρτι ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ ἀναιρέεται. (3)

15 Τοῦτο μὲν δὲ τοιοῦτό ἐστι, ἡ δὲ δὴ λέαινα ἐν ἰσχυρότατον καὶ θρασυτάτον ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίττει ἕν· τίκτουσα γὰρ συνεχῶς τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Τὸ δὲ αἷτιον τούτου τὸδε ἐστὶ· ἐπεὶ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ ἐὼν ἀρχεται διακινεῖσθαι, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων

20 πολλὸν πάντων ὀξυτάτους ἀμύσσει τὰς μήτρας· ἀυξανόμενος τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικνέεται καταγράφων· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ ἕν.

CIX. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἐχίδναι τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίῳσι ὑπόπτεροι ὄφεις εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρχει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι· νῦν δ' ἐπεὶ ὀρνύωνται κατὰ ζεύγεα καὶ ἐν αὐτῇ ἢ ὀέρσῃ τῇ ἐκποῆσιν, ἀυξανόμενος αὐτοῦ τὴν γονὴν ἢ θήλεα ἀπικνέεται καταγράφων· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ ἕν.

30 δὴ ἔρσῃ ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἡ δὲ θήλεα τίσιν τοιγύνη ἀποτίνει τῷ ἔρσῃ· τῷ γονεῖ τιμωρόντα ἐστὶ ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μητέρα, διαφρχόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἐκδυσιν ποιεῖται. (3) Οἱ δὲ ἄλλοι ὄφεις ἐόντες ἀνθρώπων οὐ δηλῆμονες τίκτουσι τε ὥς καὶ ἐκλέπουσι πολλόν τι

35 δηλῆμονος τῶν τέκνων. Αἱ μὲν δὴ νῦν ἐχίδναι κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν εἰσὶ, οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες ἀθρόοι εἰσὶ ἐν τῇ Ἀραβίῃ καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι πολλοὶ εἶναι.

40 CX. Τὸν μὲν δὴ λιθωντὸν τοῦτον οὕτω κτενοῦται Ἀράβιοι, τὴν δὲ κασίην ὧδε· ἐπεὶ καταδήσονται βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοις πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν κασίην· ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέη, περὶ δὲ αὐτὴν

45 καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεταί κου θηρία πετρωτὰ, τῇσι νυκτερίσι προσίκελα μάλιστα, καὶ τέττιγες δεινόν, καὶ ἐς ἄλλην ἀλκιμα· τὰ δὲ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν οὕτω δρέπειν τὴν κασίην.

CXI. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἐστὶ τούτων θυμαστότερον συλλέγουσι. Ὅκου μὲν γὰρ γίνεται καὶ ἡτις μιν γῆ ἢ τρέφουσα ἐστὶ, οὐκ ἔχουσι εἶπαι, πλὴν ὅτι λόγῳ οἰκίῳ χρεώμενοι ἐν τοιαῖς χωρίοις φασὶ τινες αὐτὸ φύεσθαι ἐν τοιαῖς ὁ Διόνυσος ἐτράφη· (3) ὀρνίθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορεῖν ταῦτα τὰ κάρφρα τὰ ἡμεῖς

hostile agmen invadunt. Nulla vero alia re, nisi styracis fumo, hi ab arboribus illis abiguntur.

CVIII. Aiunt vero etiam Arabes, universam terram his serpentibus oppletum iri, nisi illis accideret id quod comperit habeo viperis accidere. Et recte puto dixerim: numinis providentia, ut est consentaneum, quom sit sapiens, quaecumque et timidæ indolis sunt animalia, et quæ esculenta, ea omnia fecunda admodum fecit, ne adsiduo esu genus eorum intreat; quæ vero prava et malefica, parum fecunda. (2) Sic, ut hoc utar, lepus, quem venatur fera omnis et avis et homo, ita fecundus est, ut leporis femina una sit ex omnibus animantibus quæ superfuert, et alium fetum jam pilis vestitum in utero gerat, alium nudum, alium eodem tempore in matrice format, et alium concipiat. (3) Et hæc quidem hujus natura est. E contrario leæna, quom sit animalium validissimum, idemque ferocissimum, non nisi semel parit in vita: nam, dum partum edit, simul uterum ejicit. Cujus rei hæc causa est: quando catulus in utero sese incipit movere, tum vero, quoniam ungues habet longe omnium acutissimos, fodiat matricem, augescensque multo etiam magis penetrat lacerando; ad extremum, quando partus instat, nihil amplius sani in utero superest.

CIX. Similiter vero etiam viperæ et alati in Arabia serpentes, si tanta copia nascerentur quanta per suam naturam possent, non possent vivere homines. Nunc, quando per paria ad coitum libidine concitantur, dum in eo mas est ut genitale semen emittat, collum ejus prehendit femina, et innixa non prius dimittit quam perroserit. (2) Atque ita quidem mas moritur; femina autem talem mari dat ponam: patrem parvuli ulciscens, dum adhuc in utero sunt, matricem corrodunt, atque etiam ipsum ventrem corrodescentes, ita in lucem prodeunt. (3) At cæteri serpentes, qui hominibus non sunt noxii, ova pariunt, et magnam fetuum copiam excludunt. Jam viperæ quidem ubi vis terrarum reperiuntur: alati vero serpentes universi in Arabia sunt, nec usquam alibi; ea ratione frequentes esse videntur.

CX. Thus igitur, de quo dixi, ista ratione Arabes nanciscuntur; casiam vero hoc modo: toto corpore atque facie, solis oculis exceptis, bubulis aliisve coriis tecti, ad colligendam casiam exeunt. Nascitur hæc autem in palude non admodum alta, circa quam et in qua stabulantur bestie alate, vespertilionibus maxime similes, diro modo stridentes, et viribus prævalentes. Has ab oculis abigere oportet, atque ita casiam metere.

CXI. Cinnamomum vero mirabilius etiam quam illa modo colligunt. Etenim, quo loco illud nascatur, quæve terra illud alat, ignorant; nisi quod, probabilem sequentes rationem, in eis regionibus nasci illud aiunt, in quibus Bacchus educatus est. (2) Narrant autem, ingentes aves adferre hos bacillos, quos nos a Phœnicibus

ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλεῦμεν, φορέειν δὲ τὰς ὀρνίθας ἐς νεοσσιὰς προσπεπλάσμενάς ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὖρεσι, ἐνθα πρόσθασιν ἀνθρώπῳ οὐδεμίαν εἶναι. (3) Πρὸς ὧν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σφριζεσθαι τὰδε, βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινόμενων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ σφεα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσσιῶν ἀπαλλάσσεσθαι ἐκὰς αὐτέων· (4) τὰς δὲ ὀρνίθας καταπετομένας αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσιὰς· τὰς δὲ οὐ δύνα-
 10 μένας ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν· τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν οὕτω τὸ κιννάμωμον, συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας.

CXII. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλεῦσι λάδανον, ἐτι τούτου θωμασιώταρον γίνεται· ἐν γὰρ δυσσο-
 15 ἁμοτάτῳ γινόμενον εὐωδέστατόν ἐστι· τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγῳσι εὐρίσκειται ἐγγινόμενον οἶον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. Χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ, θυμίουσι τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι.

CXIII. Τοσαῦτα μὲν θωμάτων περὶ εἰρήσθω, ἀπόζει δὲ τῆς χώρας τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. (2) Δύο δὲ γένεα οἶων σφί ἐστι θώματος ἄζια, τὰ οὐδαμῶθι ἐτέρωθι ἐστὶ· τὸ μὲν αὐτέων ἕτερον ἔχει τὰς οὐράς μα-
 25 κράς, τριῶν πηγέων οὐκ ἐλάσσονας, τὰς εἰ τις ἐπείη σφί ἐπέλκειν, ἑλκεα ἂν ἔχοιεν ἀνατριβομένων πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων· νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπί-
 30 σταται ξυλουργεῖν ἐς τοσοῦτο· ἀμαξίδαας γὰρ ποιῶν-
 35 τες ὑποδέουσι αὐτάς τῃσι οὐρήσι, ἐνὸς ἐκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπ' ἀμαξίδα ἐκάστην καταδέοντες. (3) Τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἶων τὰς οὐράς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πᾶσιν πλατός.

CXIV. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίας παρῆκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπία χώρα ἐσχάτη τῶν οἰκε-
 40 ομένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλόν καὶ ἐλέφαντας ἀμφυλαφέας καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια καὶ ἔβενον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτά-
 45 τούς.

CXV. Αὐται μὲν νυν ἐν τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχαιαὶ εἰσι καὶ ἐν τῇ Αἰθιῳῃ· περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς
 50 ἐσπέρην ἐσχατιῶν ἔγω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέχομαι· Ἡριδανὸν καλέεσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἔνεμον, ἀπ' οὗ δὲ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾷ λόγος ἐστὶ, οὔτε νήσους οἷδα Κασσιτερίδας εἰσάσας, ἐκ τῶν δὲ Κασσίτε-
 45 ρος ἡμῖν φοιτᾷ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ δὲ Ἡριδανὸς αὐτὸ κατηγορεύει τὸ οὐνομα ὡς ἐστὶ Ἑλληνικὸν καὶ οὐ βάρβαρον, ὑπὸ ποιητέῳ δὲ τινος ποιηθέν, τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου δύναμαι ἀκοῦσαι τοῦτο μελετέον· ὅπως θάλασσά ἐστι τὰ ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. Ἐξ
 50 ἐσχατίας δ' ὧν δὲ κασσιτερος ἡμῖν φοιτᾷ καὶ τὸ ἤλεκτρον.

CXVI. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῶν τι πλείστους χρυσὸς φαίνεται ἐὼν· ὅπως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔγω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι, λέγεται δὲ ὑπὲκ

edocti cinnamomum vocamus : inferri eos autem ab illis avibus in nidos, e luto adstructos ad montium præcipitia, ad quæ nullus homini accessus pateat. (3) Adversus hæc igitur tali artificio uti Arabes : mortuorum boum et asinorum aliorumque jumentorum cadavera, in frusta quam maximæ molis dissecta, congerere eos in hæc loca; eisque in vicinia nidorum depositis, procul inde recedere : (4) tum volucres illæ descendentes, jumentorum istorum membra tollere et in nidos suos comportare; hos autem, quum sustinere onus non possint, rumpi et in terram decidere : tunc adcurrentes homines, cinnamomum colligere; quod, ab his ita collectum, dein in alias regiones transportetur.

CXII. Ledanum vero quod ladanum Arabes nominant, mirabiliore etiam, quam cinnamomum, modo comparatur. Reperitur in loco teterrime olente, ipsum suavissime olens : in hircorum enim barbis reperitur, veluti viscum adhærens e frondibus. Est autem utile ad multa unguentorum genera; et ad suffitum hoc maxime utuntur Arabes.

CXIII. Hæc quidem de aromatibus et suffimentis dicta sunt : spirat autem terra Arabia suavissimum et divinum quemdam odorem. (2) Duo sunt ibidem ovium genera miratu digna, quæ nulla in alia regione reperiuntur. Alterum genus caudas habet prælongas, tribus non breviores cubitis : quas si illæ sinerentur post se trahere, ulcera haberent, caudis ad terram attritis. Nunc pastorum quisque artem fabrillem in tantum callet, ut exiguum plastrum fabricetur, quod caudæ subligatur : cujusque pecudis caudæ suum subligatur plaustellum. (3) Alterum genus ovium caudas gerit latas, usque ad cubiti latitudinem.

CXIV. Ubi meridiana cœli plaga versus occidentem solem inclinatur, ibi protenditur Æthiopia, ab hac parte regio extrema terrarum. Hæc aurum fert frequens, et vastos elephantos, et arborum agrestium omne genus, et ebenum, et homines statura maximos et pulcherrimos et maxime longævus.

CXV. Hæc sunt igitur in Asia et in Libya extremae terrarum regiones. Jam de Europæ quidem versus occidentem extremis, quod pro adcurate comperto dicam, non habeo. Neque enim adsentior, Eridanum aliquem fluvium nominari a barbaris, qui in mare boreale influat, a quo ad nos electrum venire fama est; neque insulæ mihi cognitæ sunt Cassiterides nomine, unde stannum ad nos venit. (2) Partim enim ipsum hoc nomen Eridanus se prodit græcum esse ac neutiquam barbaricum, nempe a poeta aliquo fictum : partim, quamvis studiose id egerim, tamen a nemine, qui ipse suis oculis vidisset, comperire potui, ultra Europam septemtrionem versus esse mare. Ab extrema quidem certe Europa et stannum nobis venit et electrum.

CXVI. In septemtrionalibus vero Europæ partibus maximam quandam reperiri auri copiam, satis compertum est : at, id quo pacto adquiratur, ne hoc quidem certo di-

τῶν γρυπῶν ἀρπάζειν Ἀριμασποὺς ἀνδράς μονοφθαλ-
μοι· πείθομαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ὅπως μονοφθαλμοὶ ἄνδρες
φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἀλλήν μοιοῖν τοῖσι ἀλ-
λοισι ἀνθρώποισι. (2) Αἱ δὲ ὦν ἐσχατιαὶ οἴκασι πε-
ρικλιθεῖσαι τὴν ἀλλήν γῶρην καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι τὰ
καλλίστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν
αὐτά.

CXVII. Ἔστι δὲ πεδίον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκλημένον
οὐρεὶ πάντοθεν, διασπράγες δὲ τοῦ οὐρέος εἰσι πέντε·
τοῦτο τὸ πεδίον ἦν μὲν κοτε Χορασμίων, ἐν οὐροισι ἔδον
τῶν Χορασμίων τε αὐτῶν καὶ Ὑρκανίων καὶ Πάρθων
καὶ Σαραγγίων καὶ Θαμαναίων, ἐπεῖτε δὲ Πέρσαι
ἔχουσι τὸ κράτος, ἐστὶ τοῦ βασιλέως. Ἐκ δὲ ὦν τοῦ
περικλιθέντος οὐρέος τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας, οὗ-
νομα δὲ οἷ ἐστι Ἀκης. (2) Οὗτος πρότερον μὲν ἀρδε-
σκε διαλελαμμένος πενταχοῦ τῶν εἰρημένων τούτων
τὰς γώρας, διὰ διασπράγος ἀγόμενος ἐκάστης ἐκάστοι-
σι, ἐπεῖτε δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσὶ, πεπόνθησι τοῖονδε·
τὰς διασπράγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς πύλας
ἐπ' ἐκάστη διασπράγι ἔστησε, ἀποκεκλημένου δὲ τοῦ
ὑδατος τῆς διεξόδου τὸ πεδίον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων
πέλαγος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος
δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. (3) Οὗτοι ὦν οἱ περ ἐμπροσθε
ἐώθησαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι
συμφορῇ μεγάλη διαχρέονται· τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα
ὑεὶ σφι δὲ θεὸς ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι,
τοῦ δὲ θέρεος σπεύροντες μελίην καὶ σῆσαμον χρῆ-
σκοντο τῷ ὕδατι. (4) Ἐπεὶ δὲ ὦν μηδὲν σφι παραδιδῶ-
ται τοῦ ὑδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοὶ τε καὶ
γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως βοῶσι
ὠρυόμενοι, ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοις αὐτῶν μά-
λιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φε-
ρούσας. (5) Ἐπεὶ δὲ διάκωρος ἡ γῆ σφῶν γέννη-
ται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὐταὶ μὲν αἱ πύλαι ἀποκλιθόν-
ται, ἄλλας δ' ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοις τοῖσι δεομέ-
νοισι μάλιστα τῶν λοιπῶν. Ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας,
χρήματα μεγάλα πρησόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ
φόρου. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχει οὕτω.

CXVIII. Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ
ἀνδρῶν, ἓνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίσαντα
τάδε ἀποθανέιν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. (2)
Ἦθελε ἐς τὰ βασιλῆα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ
βασιλεῖ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε, τοῖσι
ἐπαναστάσι τῷ μάγῳ ἔσδοδον εἶναι παρὰ βασιλέα
ἀνευ ἀγγέλου, ἢν μὴ γυναῖκί τυγχάνῃ μισγόμενος
βασιλεὺς. (3) Οὐκ ὦν δὴ Ἰνταφέρνης εὐκαίειν
οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἑπτὰ, ἐσιέναι
ἤθελε. Ὁ δὲ πολὺρὸς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώ-
ρεον, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναῖκί μισγεσθαι. (4) Ὁ δὲ
Ἰνταφέρνης δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν ποιεῖ τοιάδε·
σπασάμενος τὸν ἀκινάκεια ἀποτάμνει αὐτῶν τὰ τε ὦτα
καὶ τὰς ρίνας, καὶ ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου
περὶ τὰς αὐχένας σφῶν ἔδησε, καὶ ἀπῆκε.

CXIX. Οἱ δὲ τῷ βασιλεῖ δεικνύσι ἐκιντοὺς, καὶ

cere valeo : fama est autem, gryphibus illud subripere
Arimaspos, homines unoculos. At mihi ne hoc quidem
persuadetur, esse homines natura unoculos, reliquam natu-
ram ceteris hominibus similem habentes. (2) Sed, quod initio
dixi, videntur utique extremitates terræ, quæ reliquam
omnem terram circumdant et intus intercludunt, eas res
possidere, quæ et præstantissimæ esse vulgo putantur,
et rarissimæ.

CXVII. Est in Asia campus, monte undique clausus;
montis autem ejus quinque sunt divortia. Hic campus olim
Chorasmiurum erat, estque in confiniis ipsorum
Chorasmiurum et Hyrcaniorum et Parthorum et Saranga-
rum et Thamanæorum : ex quo vero Persæ obtinere im-
perium, rex eum possidet. Ex eo monte campum claudente
profluit ingens fluvius, cui nomen Aces. (2) Is fluvius
prius in quinque alveos divisus populorum quos dixi irri-
gabat agros, ad singulos populos per singulas montis fauces
derivatus : ex quo vero sub Persa est hæc regio, calamitas
illis accidit hujusmodi; montium fauces obstruxit rex, et
ad singulas fauces portam construxit : ita, exitu aquæ
intercluso, ex campo intra montes patente factum est pe-
lagus, influente quidem fluvio, sed exitum nusquam
habente. (3) Hi igitur populi, antea aquis illius fluvii
soliti uti, nunc ubi non amplius illis uti possunt, ingenti
premuntur incommodo. Nam hieme quidem pluit ibi,
sicut in aliorum populorum regionibus : at æstate, post-
quam panicum et sesamum severunt, aqua illa indigebant.
(4) Igitur, quandoquidem eis nunc hæc intercluditur, ve-
niunt ad Persas, viri et mulieres, stantesque ad regis
portas, ingenti clamore ululant. Et rex eis, qui aqua
maxime indigent, jubet aperiri portam ad hos ducentem.
(5) Quorum postquam satis aquarum terra bibit, claudi
eam portam jubet, et aliam aperiri his qui e reliquorum
numero maxime aqua indigent. Ut vero auditu equidem
cognovi, nonnisi ingenti pecunia, præter tributum exacta,
aperiri jubet. Et hæc quidem ita se habent.

CXVIII. Uni e septemviris, qui adversus Magum con-
spiraverant, Intapherni, accidit ut periret brevi post oppres-
sos Magos, tali patrato facinore insolentia pleno. (2)
Voluit hic regiam ingredi, cum rege collocuturus : quippe,
ut dixi, ita convenerat inter conjuratos, ut ad regem ingredi
eis liceret absque internuncio, nisi forte cum uxore rex
concumberet. (3) Itaque æquum censuerat Intaphernes,
ut absque internuncio intraret, utpote qui e septem vi-
rorum numero esset. Sed janitor atque internuncius pru-
hibuerunt, dicentes, cum uxore concumbere regem. (4)
Tum Intaphernes, falso id ab his dici ratus, hæcce patravit :
stricto acinace, aures utrique et nares præcidit, easque circa
frenum equi adnexas cervicibus eorum adligavit, atque
ita homines dimisit.

CXIX. At illi se regi ostendunt, caussamque cur hoc

τὴν αἰτίην εἶπαν δι' ἣν πεπονθότες εἴσαν. Δαρεῖος δὲ ἀρρωδῆσας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἐξ πεπονηχότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἓνα ἕκαστον ἀπεπειρᾶτο γνώμης, εἰ συνέναινοι εἰσι τῷ πεπονηχῶ. (2) Ἐπειτέ δὲ ἐξέμαθε ὡς οὐ σὺν ἐκείνοις εἴη ταῦτα πεπονηχῶς, ἔλαβε αὐτὸν τε τὸν Ἰνταφέρνεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκτιροῦντας πάντας, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν, συλλαβῶν δὲ σφραγὶς ἔδοξε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. (3) Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος φοιτούσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως κλιέσκετο ἄν καὶ δοῦρεσκετο· ποιεῖσα δὲ αἰεὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ τὸν Δαρεῖον ἐπέειπε οἰκτεῖραι μιν, πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε, « ὦ γυναῖ, βασιλεὺς τοῦ Δαρεῖος διδοὶ ἓνα τῶν δεδεμένων οἰκτιρῶν ῥύσασθαι, τὸν βούλεται ἐκ πάντων. » (4) Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε, « εἰ μὲν δὴ μοι διδοὶ βασιλεὺς ἑνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. » Πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα καὶ θαμνάσας τὸν λόγον, πέμψας ἡγόρευε, « ὦ γυναῖ, εἰρωτᾷ σε βασιλεὺς, τίνα ἔχουσα γνῶμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἔγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἰλεῦ περιεῖναι τοι, ὅς καὶ ἄλλοτριώτερός τοι τῶν παίδων καὶ ἔσσαν χειρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι. » (5) Ἡ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μὲν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ οὐκέτι μευ ζώντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. Ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα. » (6) Εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρεῖῳ εἶπαι ἡ γυνὴ, καὶ οἱ ἄπῃχε τούτων τε τὸν παραιτέτο καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. Τῶν μὲν δὴ ἑπτὰ εἰς αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

CXX. Κατὰ δὲ κου μάλιστα τὴν Καμβύσειω νοῦσον ἐγένετο τάδε. Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων ὑπαρχος Ὀροίτης ἀνὴρ Πέρσης. Οὗτος ἐπεθύμησε πρῆγμα τὸ οὐκ οἰσὶν οὔτε γὰρ τι παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμησε λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι, ὡς μὲν οἱ πλεῖντες λέγουσι, διὰ τοιγύνη τινα αἰτίην· (2) ἐπὶ τῶν βασιλέως θυρῶν κατήμενον τὸν τε Ὀροίτηα καὶ ἄλλον Πέρσην τῷ οὐνόμα εἶναι Μιτροβάτεια, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τοὺτους ἐκ λόγων ἐς νεῖκεα συμπεσέειν, κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς εἶπαι τὸν Μιτροβάτεια τῷ Ὀροίτῃ προζέροντα, « σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ, ὅς βασιλεῖ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σὺν νομῷ προσκειμένην οὐ προσεκτίσας, ὧδε δὴ τι εἶδον εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα δπλίτησι ἐπαναστάς ἔσγῃ, καὶ νῦν αὐτῇ τυραννεύει. » (3) Οἱ μὲν δὴ μὴ φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγίζαντα τῷ ὀνειδέει ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἰπῶντα ταῦτα τίσασθαι ὡς Πολυκράτεια πάντως ἀπολέσαι, δι' ὅτινα κακῶς ἤκουσε.

CXXI. Οἱ δὲ ἐλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροίτηα ἐς Σάμον κήρυκα δευτὴρ χρέματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτο γε λέγεται), καὶ τὸν Πολυκράτεια τυχεῖν

essent passi exposuerunt. Tum Darius, veritus ne communi consilio sex viri hoc fecissent, singulos ad se vocavit, sententiamque eorum, probarentne id factum, exploravit. (2) Ubi cognovit, non communicato cum illis consilio rem factam esse, ipsum Intaphernem ejusque filios et familiares omnes prehendit; non fere dubitans, illum cum suis propinquis rebellionem esse moliturum: prehensos in vincula conjecit, extremoque supplicio destinavit. (3) Tunc uxor Intaphernis, ad fores regis identidem accedens, plorabat lamentabaturque; idque continenter faciens, ad misericordiam commovit Darium; qui misso ad eam nuncio hæc ei nunciari jussit: « Mulier, rex Darius unum ex vinctis propinquis tibi concedit eximendum, quem tu ex omnibus selegeris. » (4) Et illa, re deliberata, hæc respondit: « Quoniam mihi rex unius vitam concedit, seligo ex omnibus meum fratrem. » Quo cognito responso, miratus Darius eam optionem remisit ad eam qui diceret: « Mulier, quaerit ex te rex quidnam tibi consilii sit, quod omisso marito filiiæque fratrem elegeris, cujus tibi vita donaretur; quum tibi ille sit minus propinquus quam filii, et minus jucundus quam maritus. » (5) Respondit illa: « Rex, maritus mihi alius esse poterit, si deus voluerit, filiiæque alii, quando hos amiserit. At, quum pater meus materque non amplius sint in vivis, frater mihi alius nullo pacto esse poterit. Hac usa sententia, istud dixi. » (6) Quæ quum regi visa essent commode ab illa dicta, delectatus condonavit ei fratrem quem deprecata erat, insuperque filiorum natu maximum; reliquos vero universos interfecit. Unus igitur e septem-viris mox eo, quo dixi, modo perijt.

CXX. Quo tempore Cambyzes morbo laboravit, eodem fere tempore accidit hocce. Orates Persa, Sardium præses constitutus a Cyro, facinus animo agitavit nefarium: etenim Polycratem Samium, a quo nec facto ullo, nec dicto quopiam injurioso fuerat læsus, quemque nec viderat unquam antea, hunc capiendi interficiendique cupido eum incesserat; idque, ut plerique tradunt, talem ob causam. (2) ad regis portas quum sedisset hic Orates, et alius Persa, cui Mitrobates nomen, præses præfecturæ cujus caput Dascyleum oppidum est; hi ambo ex familiaribus sermonibus in contentionem dicuntur incidisse. Et Mitrobatem quidem, quum de virtute inter se disceptarent, Oratæ cum exprobratione dixisse: « Tu vero in virorum numero habere, qui Samum insulam, tuæ præfecturæ proximam, in regis potestatem non redelegisti, quum sit subactu ita facilis, ut indigenarum aliquis, cum quindecim armatis insurgens, ea potitus sit, atque etiam nunc in ea dominetur! » (3) Dicunt igitur hunc, his auditis, ægre ferentem exprobrationem, cupivisse non tam vindictam capere de eo qui hæc illi dixisset, quam omnino Polycratem perdere, propter quem male audisset.

CXXI. Sunt pauciores nonnulli qui tradant, misisse Oratæm præconem Samum, nescio quid petiturum (nec enim hoc memoriae proditur); Polycratem autem tunc in

κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρῆναι δέ οἱ καὶ Ἄνακρέοντα τὸν Τήϊον· (2) καὶ κως εἴτ' ἐκ προνοίης αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχῇ τις τοιαύτη ἐπεγένετο· τὸν τε γὰρ κήρυκα τῶν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεια (τυχεῖν γὰρ ἀπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι οὔτε ὑποκρίνασθαι.

CXXII. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσιαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτους γενέσθαι, πάρεστι δὲ πείθεσθαι ὁκοτέρῃ τις βούλεται αὐτέων. (2) Ὁ δὲ ὦν Ὀροίτης ἱζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκημένην ἔπειπε Μύρσον τὸν Γύγεω ἄνδρα Λυδὸν ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτους τὸν νόον. (3) Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων δὲ θαλασσοκρατεῖν ἐπενώθη, πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κνωσίου καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος πρότερος τούτου ἦρξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπίνης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος, ἐκπιδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἀρτίων. (4) Μαθὼν ὦν ταῦτα μιν διανοούμενον ὁ Ὀροίτης πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε, « Ὀροίτης Πολυκράτει ὦδε λέγει. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοις καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. Σὺ νυν ὦδε ποιήσας ὁρθώσεις μὲν σεωυτὸν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ· ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καὶ μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. (5) Σὺ νυν ἐμὲ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμὲ ἔα ἔχειν· εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Εἰ δέ μοι ἀπιστείεις τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἑὼν, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω. »

CXXIII. Ταῦτα ἀκούσας Πολυκράτης ἤσθη τε καὶ ἐβούλετο· καὶ κως ἡμίερετο γὰρ χρημάτων μεγάλως, ἀποπέμπει πρῶτα κατοφόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου ἄνδρα τῶν ἀσπῶν, δὲ οἱ ἦν γραμματιστής· δὲ χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτους ἔοντα ἀξιοθέητον ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἑραῖον. (2) Ὁ δὲ Ὀροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἔοντα προσδόκιμον ἐποίησε τοιάδε· λάρνακας ὅκτω πληρώσας λίθων πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χεῖλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει.

CXXIV. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορεύοντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων ἐστελλετο αὐτὸς ἀπιέναι, πρὸς δὲ καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὅψιν ἐνυπνίου τοιγύδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἡέρι μετέωρον ἔοντα λουῖσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. (2) Ταύτην ἰδοῦσα τὴν ὅψιν παντοίῃ ἐγίνετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεια παρὰ τὸν Ὀροίτεια, καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον ἔπειγμίζετο. (3) Ὁ δὲ οἱ ἠπειλήσε, ἣν οὖς ἀπονοστήσῃ, πολλὸν μιν χρόνον παρβενεύεσθαι. Ἡ δὲ ἡρήσατο

exhedra forte decubulasse, adfuisseque ei Anacreontem Teium : (2) atque, sive consulto res Orætæ aspernatus sit, sive casu ita acciderit, tum quum accedens Orætæ præco verba fecisset, Polycratem versus murum forte conversum, nec sese versus illum paulisper convertisse, nec responsum homini dedisse.

CXXII. Sic caussa mortis Polycratæ duplici modo traditur : licetque cuilibet eam, quam voluerit, probare. (2) Orætæ igitur, Magnesiae residens ad Mæandrum fluvium sitæ, Myrsum Gygæ filium, Lydum hominem, Samum misit, nuncium ferentem, quo animum Polycratæ exploraret. (3) Etenim Polycrates primus fuit, quem novimus, ex Græcis, qui maris obtinere imperium molitus sit; Minoem si excipias Cnossium, et si quis alius ante hunc mari dominatus est. Ex hominum quidem, quæ vocatur, ætate primus Polycrates est, qui magnam spem habuerit fore ut Ionie et insularum obtineat imperium. (4) Hoc eum animo agitare intelligens Orætæ, misso nuncio, hæc ei dixit : « Orætæ Polycrati hæc dicit. Intellexi te magnas res moliri, nec vero pro talibus consiliis satis instructum esse pecunia. Nunc tu, si hocce feceris, et tuas res augebis, et me quoque servabis. Mortem mihi meditatur Cambyses, et hoc satis pro certo mihi renunciatur. (5) Tu ergo et me ipsum fac ex hac terra educas, et pecunias meas exportes; et harum quidem partem tu tene, partem me patere habere : harum pecuniarum ope universæ Græciæ obtinebis imperium. Quodsi pecuniarum caussa fidem mihi non habueris, mitte qui tibi erit fidissimus, cui ego monstrabo. »

CXXIII. His auditis gavisus Polycrates accepit conditionem; quumque pecuniarum admodum esset cupidus, misit primum speculandi caussa Mæandrium, Mæandrii filium, ex civium numero, qui scriba ejus erat; eundem qui haud multo post ornamenta omnia exhedræ Polycratæ, spectatu utique digna, in Junonis templo dedicavit. (2) Orætæ postquam cognovit expectari speculatorem, hoc egit : cistas octo lapidibus complevit, valde brevi spatio excepto circa oras, super lapides vero aurum conjecit : tum obligatas cistas in parato habuit. Et Mæandrius ubi advenit spectavitque, renunciavit Polycrati.

CXXIV. Tum ille, quantumvis dehortantibus valibus, atque etiam amicis, ipse eo proficisci paravit. Adhæc filia ejus per quietem tale viderat insomnium : visus ei erat pater in aere sublimis esse, et lavari a Jove, innungi vero a sole. (2) Hoc quum ei oblatum esset visum, quovis modo contendebat, ne ad Orætæ patrem proficisceretur : atque etiam, dum ille actuariam navem conscendebat, ominosis illum verbis est prosecuta. (3) Tum ille ei minatus est, quando salvus rediisset, bene multos annos illam virginem mansuram : et illa præcata est, ut rata hæc fiant;

ἐπιτελέα ταῦτα γενέσθαι· βούλεσθαι γάρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερηθῆναι.

CXXV. Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογήσας ἐπῆλθε παρὰ τὸν Ὀροίτεια, ἀμὰ ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἑταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκλῆα τὸν Καλλιφῶντος Κροτωνιήτην ἄνδρα, ἱητρὸν τε ἔοντα καὶ τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἄριστα τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίαν ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς, οὔτε ἐωυτοῦ ἀζίως οὔτε τῶν ἐωυτοῦ φρονημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενομένοι τύραννοι, οὐδὲ εἷς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἀξίος ἐστὶ Πολυκράτῃ μεγαλοπρέπειαν συμβληθῆναι. (3) Ἀποκτείνας δὲ μιν οὐκ ἀζίως ἀπηγγήσιος Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε· τῶν δὲ οἱ ἐπομένους ὅσοι μὲν ἔσαν Σάμιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἐωυτῷ χάριν εἰδέναι ἔοντας ἐλευθέρους, ὅσοι δὲ ἔσαν ξεινοὶ τε καὶ δοῦλοι τῶν ἐπομένων, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ποιούμενος εἶχε. (4) Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν θῆν τῆς θυγατρὸς ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὥς ὅπως οἱ, ἐγρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνίει αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἱμάδα. (5) Πολυκράτης μὲν δὴ αἱ πολυλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

CXXVI. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεια Πολυκράτης τίσις μετῆλθεν. Μετὰ γὰρ τὸν Καμβύσειον θάνατον καὶ τῶν μάγων τὴν βασιλῆην μένων ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης ὥφειλε μὲν οὐδὲν Πέρσας ὑπὸ Μηδῶν ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχὴν· (2) ὁ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ταραχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεια τὸν ἐκ Δασκυλείου ὑπαρχον, ὃς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεια ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτειω τὸν παῖδα Κρανάστεια, ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους, ἄλλα τε ἐξῆδρισε παντοῖα, καὶ τινα ἀγγραῖον Δαρείου ἐλθόντα παρ' αὐτόν, ὃς οὐ πρὸς ἡδονὴν οἱ ἦν τὰ ἀγγελλόμενα, κτείνει μιν ὅπως κομίζεμενον, ἄνδρας οἱ ὑπέισας κατ' ὁδόν, ἀποκτείνας δὲ μιν ἠφάνισε αὐτῷ ἱππῳ.

CXXVII. Δαρείος δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, ἐπεθύμει τὸν Ὀροίτεια τίσασθαι πάντων τε τῶν ἀδικημάτων εἵνεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτειω καὶ τοῦ παιδός. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθῆς στρατὸν ἐπ' αὐτόν οὐκ ἐδόκει πέμπειν ἅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν Ὀροίτεια μεγάλῃν τὴν ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν, τὸν χίλιοι μὲν Περσέων ἐδορυφόρον, εἶχε δὲ νομὸν τὸν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον καὶ Ἰωνικόν. (3) Πρὸς ταῦτα δὴ ὢν ὁ Δαρείος τάδε ἐμνησάνετο. Συγκαλέσας Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, τίς ἄν μοι τοῦτο ὑμῶν ὑποστάς ἐπιτελέσειε σοφίῃ καὶ μὴ βίῃ τε καὶ δυνάμει; ἔθθα γὰρ σοφίης ἰδεῖ, βίης ἔργον οὐδέν. (4) Ὑμῶν δὴ ὢν τίς ἄν μοι Ὀροίτεια ἢ ζῶντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνει; ὃς ὥφελσε μὲν καὶ Πέρσας οὐδέν, κατὰ δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν οὗο ὑμῶν ἡίστωσε, Μιτροβάτεια τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνακαλεῦντας αὐτόν καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ κτείνει,

malle se enim perdiu virginitatem servare, quam patre privari.

CXXV. Polycrates itaque, spreto omni consilio, ad Oræten navigavit, quum alios multos amicorum comites secum ducens, tum in his Democedem, Calliphontis filium, Croniatam, professione medicum, qui artem dexterrime præcæteris per eam ætatem exercebat. (2) Postquam vero Magnesiam Polycrates pervenit, misere periit, supplicio et persona ipsius indigno, et ingenio: nam, exceptis Syracusiorum tyrannis, ne unius quidem ex aliis Græci generis tyrannis magnificentia cum Polycrate conferri meretur. (3) Fædo modo et narratu indigno occisum, cruci Orætes adfixit: quicumque vero ex comitibus illius Samii erant, hos dimisit, gratiam sibi habere iubens, quod libertatem servarent: quotquot vero peregrini aut servi in comitatu ejus fuerant, hos mancipiorum loco habuit. (4) Sic Polycrates ex cruce suspensus universam filię visionem explevit: lavabatur enim ab Jove, quando pluebat; et inungebatur a sole, humorem ipse e corpore emittens. (5) Igitur cumulatæ Polycratis felicitates hunc habuere finem, quemadmodum ei Amasis Ægypti rex ominatus erat.

CXXVI. Haud vero multo post etiam Oræten diræ Polycratis ultrices sunt persecutæ. Nam mortuo Cambyse, regnantibus Magis, Sardibus manens Orætes, nihil juverat rem Persarum, quum eis imperium esset a Medis ademptum: (2) sed in illa rerum perturbatione Mitrobatem interfecit, Dascylei præfectum, qui ei istud de Polycrate exprobraverat; Mitrobatæ item filium Cranaspem occidit, ambo spectatos inter Persas viros; tum et alia multa insolentius gessit, et Darii quendam equitem nuncium, quum parum grata ipsi essent quæ ille nunciaverat, redeuntem collocatis in via insidiatoribus occidit, et cadaver cum ipso equo ex hominum conspectu removit.

CXXVII. Darius vero, postquam imperium obtinuit, penas cupiebat ab Oræte sumere, quum reliquorum omnium flagitiorum caussa, tum maxime propter Mitrobatæ ejusque filii cædem. (2) Ex aperto vero copias contra eum mittere parum consultum ei videbatur, quippe rebus nondum satis tranquillis, et imperio recens inito; tum quod magnum Oræte esse potentiam cognoverat, ut cui mille præsto essent Persici generis satellites, quique Phrygiam, Lydiam atque Ioniam provincias obtineret. (3) Quæ reputans Darius, hancce inquit rationem. Convocatis Persarum spectatissimis, his verbis eos est adlocutus: « Quis mihi e vobis, Persæ, recipiet astu se hoc effecturum, non vi et armatorum manu? Nam ubi prudentia opus est, ibi vim adhibere nil attinet. (4) Vestram igitur quis mihi Orætem aut vivum adduxerit, aut interfecerit? qui de Persis adhuc nihil bene meruit, sed magnis eos malis adfecit; qui et duos e nobis, Mitrobatem ejusque filium, trucidavit, et nuncios a me ad illum evocandum missos interimit, de-

ἕβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. Πρὶν τι ὦν μέζον ἐξεργάσασθαι μιν Πέρσας κακὸν, καταλαμπέτος ἐστὶ ἡμῖν θανάτω. »

CXXVIII. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιεῖν ταῦτα. Ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε κελεύων πάλλεσθαι· παλλομένων δὲ λαγχάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. Λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιεῖ τοιάδε· (2) βιβλία γραψάμενος πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων σφρηγιδά σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρεῖου, μετὰ δὲ ἤϊε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδεις. Ἀπικόμενος δὲ καὶ Ὅροϊτεω ἐς ὅψιν ἔλθων, τῶν βιβλίων ἐν ἕκαστον περιαιρούμενος ἐοίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιλῆϊ ἐπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιλῆϊ οἱ πάντες ὑπαρχοὶ ἔχουσι. (3) Ἀποπειρώμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐοίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος, εἰ οἱ ἐνδεζάϊτο ἀπόστασιν ἀπ' Ὅροϊτεω. Ὅρεϊν δὲ σφρας τὰ τε βιβλία σεβομένους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἐτι μεζόνως, διδοῖ ἄλλο ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τοιάδε, 20 « ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορεῖν Ὅροϊτα. » (4) Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετήκην οἱ τὰς αἰχμάς. Ἰδὼν δὲ τοῦτο σφρας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσύνσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων εἰδοὶ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ 25 ἐγγράπτο, « βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσησι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὅροϊτα. » (5) Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας κτείνουσι παραυτίκα μιν. Οὕτω δὴ Ὅροϊτα τὸν Πέρσῃν Πολυκράτεος τοῦ Σαμίῳ τίσις μετήλθον.

30 CXXIX. Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀνακομισθέντων τῶν Ὅροϊτεω χρημάτων ἐς τὰ Σούσα, συνῆνικε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον βασιλεία Δαρεῖον ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρῶσκοντα ἀπ' ἵππου στραφῆναι τὸν πόδα. Καὶ πως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γὰρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε 35 ἐκ τῶν ἄρθρων. (2) Νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἐωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίῳ τοὺς δοκούντας εἶναι πρῶτους τὴν ἱητρικὴν, τοῦτοισι ἐγράτο. Οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. (3) Ἐπ' ἐπτά μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἐπτά νύκτας ὑπὸ τοῦ 40 παρῆντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίησι εἴχετο, τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαυρὺς παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκλῆδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρεῖ· ὁ δὲ ἀγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἐωυτὸν ἐκέλευσε. (4) Τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν 45 τοῖσι Ὅροϊτεω ἀνδραπόδοις δκουδὴ ἀπημελημένον, παρῆγον ἐς μέσον πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθιμένον.

CXXX. Σταθέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος τὴν τέχνην εἰ ἐπίστατο· ὁ δ' οὐκ ὑπεδέκετο, ἀρωδέων μὴ 50 ἐωυτὸν ἐκφῆνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος· ἢ ἀπαστερημένος. Κατεφάνη δὲ τῷ Δαρεῖ τυχναίνειν ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μαστιγὰς τε καὶ κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. (2) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν ἐκφάνει, φὰς ἀτρεχεῖς μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, δ-

nique insolentiam nullo modo ferendam ostentat. Quare, priusquam majus aliquod malum Persis infligat, cæde nobis occupandus est. »

CXXVIII. Hoc quum Darius ab illis quæsisset, triginta viri se offerebant, quorum unusquisque recipiebat, velle se solum rem effectam dare. Quos inter se contententes cohibuit Darius, sortiri jubens : quod ubi illi fecere, sors præ omnibus Bagæum designat, Artontæ filium. Is igitur sorte ad rem suscipiendam designatus, hanc rationem iniit : (2) libellos plures conscripsit, variis de rebus agentes, quibus sigillum imposuit Darii : dein cum his libellis Sardes proficiscitur. Quo postquam advenit, in conspectum Orætæ progressus, singulos deinceps libellos, detractū sigillo, scribæ regio tradidit prælegendos : omnibus quippe provinciarum præfectis adsunt regii scribæ. (3) Libellos istos Bagæus tradebat explorandæ sententiæ causa satellitum, an ad deficiendum ab Oræta parati essent futuri. Quos ubi vidit magna veneratione prosequi libellos, majorique etiam veneratione prosequi ea quæ e libellis prælegebantur, alium tradidit libellum, in quo hæc erant scripta : « Persæ, rex Darius vobis edicit, ne amplius apud Orætæ satellitum fungamini officio. » (4) Et illi, his auditis, lanceas coram eo deposuerunt. Tum vero Bagæus, videns illos in hac re obtemperantes libello, fidenter postremum libellorum scribæ tradidit, in quo scriptum erat : « Rex Darius Persas, qui Sardibus sunt, jubet occidere Orætæ. » (5) Quo audito, protinus satellites strinxerunt acinaces, illumque interfecerunt. Tali igitur modo Orætæ persecutæ sunt diræ Polycratis Samii ultrices.

CXXIX. Postquam Orætæ res familiaris Susa esset transportata, ibique jam aderat, accidit haud multo post, ut Dario regi, inter venandum ex equo desilienti, pes distorteretur. Et graviore quodam modo distortus est; nam astragalus ex articulis exierat. (2) Itaque, quum etiam antea existimasset adesse sibi medicorum Ægyptiorum eos qui primarii essent in arte medicandi, hisce usus est. At illi torquentes pedem vimque magnam adherentes, malum auxerunt. (3) Postquam igitur totos septem dies septemque noctes per morbum quo conflictabatur insomnes egisset Darius, octavo die graviter admodum laboranti nunciat quispiam, se olim Sardibus Crotoliatæ Democedis artem forte audivisse laudari : rexque illum quam primum ad se adduci jussit. (4) Qui ut inter Orætæ mancipia repertus est nescio ubi neglectus, producit in medium, compedes trahens, et laceros pannos indutus.

CXXX. In medio stantem interrogat Darius, an artem calleret : at ille negavit, veritus ne, si cognosceretur, nulla ipsi spes reliqua foret in Græciam umquam redeundi. Darius vero satis intelligens dissimulare hominem, et gnarum esse artis; qui adduxerant eum, flagella et stimulos jussit in medium proferre. (2) Tum ille professus ait, accurate quidem se artem non callere, sed aliquantulum ejus noti-

μιλήσας δὲ ἱερτῷ φλαυρός ἔειπεν τὴν τέχνην. Μετὰ δὲ, ὅς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἱήμασι χρεώμενος καὶ ἤπια μετὰ τὰ ἰσχυρά προσάγων ἵππου τέ μιν λαγχανεῖν ἐποίει καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγίειά μιν ὄντα ἀπέδεξε, ὡδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσσεσθαι. (3) Δωρεῖται δὴ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδῶν χρυσέων δύο ζεύγῃ· ὁ δὲ μιν ἐπέειρετο εἰ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγίειά ἐποίησε. Ἦσθεις δὲ τῷ ἔπει· ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἐσωτοῦ γυναικάς. (4) Παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναικάς ὡς βασιλεῖ οὗτος εἴη ὃς τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. Ὑποτύπουσα δὲ αὐτῶν ἐκάστη φιάλῃ ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἔδωκετο τὸν Δημοκῆδεα, οὗτω δὴ τι θαυμάλιον ὡρεῖ ὡς τοὺς ἀποκρίπτοντας ἀπὸ τῶν φιάλων στατήρας ἐπόμεινος ὁ οἰκέτης, τῷ οὐνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καὶ οἱ χρῆμα πολλὸν τι χρυσοῦ συνελέγη.

CXXXI. Ὁ δὲ Δημοκῆδης οὗτος ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος Πολυκράτει ὠμίλησε· πατρὶ συνέχετο ἐν Κρότωνι ὀργὴν χαλεπῇ· τούτων ἐπεῖτε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν οἶχτο ἐς Αἴγιναν. (2) Καταστάς δὲ ἐς ταύτην τῷ πρώτῳ ἔτει ὑπερεβάλετο τοὺς ἄλλους ἱητροὺς, ἀσκευῆς περ ἐὼν καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆα· καὶ μιν δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Αἰγινήται δημοσίῃ μισθεύονται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνῶν, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης δυῶν ταλάντων. (3) Οὕτω μὲν ἀπῆκετο ἐς τὴν Σάμον, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἥκιστα Κροτωνιῆται ἱητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὦν τούτῳ διὰ πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἱητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ Κυρηναῖοι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλάνων πρῶτοι.

CXXXII. Τότε δὲ ὁ Δημοκῆδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐπισηάμενος Δαρεῖον οἶκόν τε μέγιστον εἶχε καὶ δημοτράπεζος βασιλεῖ ἐγεγόνει, πλήν τε ἐνός τοῦ ἐς Ἑλλάδας ἀπέναι πάντα τάλλα οἱ παρῆν. (2) Καὶ τοῦτο μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἱητροὺς, οἱ βασιλεῖα πρότερον ἴδοντο, μέλλοντας ἀνασκοιοπέεσθαι διότι ὑπὸ Ἑλλήνων ἱητροῦ ἐσώθησαν, τούτους βασιλεῖα παραιτησάμενος ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ μάντιν Ἥλειον Πολυκράτει ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοις ἐρρύσατο. Ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκῆδης παρὰ βασιλεῖ.

CXXXIII. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα τάδε ἄλλα συνήνεκε γενέσθαι. Ἀπόσση τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρεῖου δὲ γυναικὶ ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφυ φῦμα, μετὰ δὲ ἐκραγὲν ἐνέμετο πρόσω. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον ἦν ἔλασσον, ἢ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἔφραζε οὐδενί· ἐπεῖτε δὲ ἐν κακῇ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκῆδεα καὶ οἱ ἐπέδεξε. (2) Ὁ δὲ φὰς ὑγίειά ποιῆσειν, ἐξορκοὶ μιν ἢ μὲν οἱ ἀντυπουργῆσειν ἐκείνην τοῦτο τὸ ἀν αὐτῆς δεηθῆ· δεῆσθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσγύνην ἐστὶ φέροντα.

CXXXIV. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγίειά ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὴ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκῆ-

tiam habere ex consuetudine quam cum medico quodam habuisset. Deinde, quum rex se illi permisisset, Græcancis adhibitis medicamentis, et lenibus post vehementiora adnotis, effecit ut et somnum caperet rex, et brevi tempore sanum incolumemque præstitit, quum numquam ille rectum pedis usum se recepturum sperasset. (3) Inde duobus paribus aurearum compedum donatus a Dario Democedes, quærit ex rege, an consulto duplex malum ipsi reddat propterea, quod sanum illum præstitisset. Quo verbo delectatus Darius, ad uxores suas eum ablegavit. (4) Quibus eunuchi, eum producentes, dicebant, esse hunc qui vitam regi reddidisset. Et earum unaquæque, phialam in auri cistam vi demittens et hauriens, Democeden donavit, adeo quidem largo munere, ut famulus, qui eum sequebatur, cui nomen erat Sciton, ex subleclis stateribus (*aureis viginti drachmarum*) qui de phialis in terram deciderant, ingentem auri vim sibi collegerit.

CXXXI. Democedes hic tali ratione, relicta Crotone, in Polycratis pervenerat familiaritatem: Crotone premebatur a patre difficili et iracundo; quem quum ferre non posset, relicto eo Æginam abiit. (2) Ibi quum sedem suam fixisset, primo anno alios omnes superavit medicos, imparatus licet, et instrumentis omnibus carens quibus ad eam artem exercendam vulgo utuntur. Itaque secundo anno Æginetæ publice eum talento conduxerunt; tertio anno Athenienses, centum minis; quarto vero anno Polycrates duobus talentis. (3) Hoc modo Samum venerat. Et inde ab hoc viro maxime inclauerunt Crotoniæ medici. Fuit enim tempus quum primarii in Græcia medici dicerentur esse Crotoniæ; tum secundi ordinis, Cyrenæi. Per idem tempus Argivi primarii inter Græcos musici ferebantur.

CXXXII. Tunc vero Democedes, postquam Darium persanavit, maximam Susis domum habuit, et regis fuit commensalis: denique, præterquam quod in Græciam redire non licuit, omnium rerum copia adfluebat. (2) Idem Ægyptios medicos, qui regem prius curaverant, et nunc in eo erant ut regis jussu palis transfigerentur, quoniam a Græco medico fuissent superati, hos a rege deprecatus conservavit: item Eleum valem, qui, Polycratem secutus, nunc inter mancipia neglectus latebat, servitute liberavit. Plurimum enim apud regem Democedes valebat.

CXXXIII. Haud vero ita multo post, aliud quidpiam forte fortuna accidit hujusmodi. Atossæ, Cyri filię, uxori Darī, ortus erat in mamma tumor; qui postquam erupit, latius serpebat. Quam diu minor erat tumor, occultabat eum Atossæ, præ pudore nemini indicans: ubi vero jam male erat affecta, accersito Democedi tumorem monstravit. (2) Et ille, sanitati se eam restitutum professus, persuadet reginæ, ut interposito jurejurando ipsi promitteret, vicissim ipsam illi in eo quod oraturus esset (nihil autem se petiturum affirmat quod dedecus adferre possit), operam suam esse collaturam.

CXXXIV. Deinde, quum adhibitis remediis sanam Democedes præstitisset, tum ab illo edocta Atossæ his verbis

δεος ἡ Ἀτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρεῖω λόγον τοιόνδε, « ὦ βασιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτῃσαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. (2) Οἶκος δέ ἐστι ἄνδρα καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων 6 θεσπότερα φαίνεσθαι τι ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἄρχονται. Ἐπ' ἀμφοτέρω δέ τοι φέρεται ταῦτα ποιεῖν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστύνονται ἄνδρα εἶναι τὸν προεστέωτα, καὶ ἵνα τριβῶνται πολέμῳ μηδὲ σχολῇν ἄγοντες ἐπιβουλεύσῃ τοι. (3) Νῦν 10 γὰρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἴς ἡλικίην· αὐξανόμενῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. » (4) Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδασχῆς ἔλεγε, ὁ δ' ἀμείβεται τοισίδε, « ὦ γύναι, πάντα ὅσα 15 περ αὐτὸς ἐπινοῶ ποιήσῃ ἐιρηκας· ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι, ζευξας γέφυραν, ἐκ τῆσδε τῆς ἡπείρου ἐς τὴν ἐτέρην ἡπείρου ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι· καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελεύμενα. » (5) Λέγει Ἀτοσσα τάδε, « ὅρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτην ἰέναι ἔασον· 20 οὗτοι γὰρ, ἔπειδ' ἂν βούλῃ, ἔσονται τοι· σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι. Ἐπιθυμῶ γὰρ, λόγῳ πυθθανομένη, Λακκαίνας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. (6) Ἐγχει δὲ ἄνδρα ἐπιτηδεύατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα 25 τῆς Ἑλλάδος καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον δὲ σευ τὸν πόδα ἐξήλαστο. » (7) Ἀμείβεται Δαρεῖος, « ὦ γύναι, ἔπει τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασκόπους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἄμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ τῷ σὺ λέγεις πέμψαι ἐς αὐτοὺς, οἱ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελεύουσι 30 ἡμῖν· καὶ ἔπειτεν ἐξέπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέψομαι. »

CXXXV. Ταῦτα εἶπε καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἄνδρας δοκίμους πεντεκαίδεκα ἐντελέλτο 35 σφι ἐπομένους Δημοκῆδεϊ διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τε μὴ διαδρῆσται σφας ὁ Δημοκῆδης, ἀλλὰ μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσι. (2) Ἐντειλάμενος δὲ τούτοις ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκῆδεα ἐδέετο αὐτοῦ ὅπως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπι- 40 δέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἤξει· δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφεοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἐπιπλα λαβόντα ἄγειν, φᾶς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα δικάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι πλήσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλώ- 45 σεσθαι. (3) Δαρεῖος μὲν δὴ, δοκέειν ἔμοι, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπηγγέλλετο οἱ ταῦτα· Δημοκῆδης δὲ δέσας μὴ εὐ ἐκπειρῶτο Δαρεῖος, οὔτι ἐπιδραμὼν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέετο, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνωτοῦ κατὰ χεῖρην ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι, τὴν 50 μὲντοι δικάδα, τὴν οἱ Δαρεῖος ἐπηγγέλλετο ἐς τὴν διωρεὴν τοῖσι ἀδελφεοῖσι, δέκεσθαι ἔφη. Ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν.

CXXXVI. Καταβάντες δ' οὗτοι ἐς Φοινίκην καὶ

Darium, dum cubitum eunt, adlocuta est : « Tantis, o rex, quum sis viribus instructus, otiosus sedes; nec populum ullum aut potentiam adquisis Persis. (2) Æquum est tamen, ut vir et ætate florens, et magnarum opum dominus, aliquid factum a se gestum ostendat, quo Persæ etiam intelligant, a viro se regi. Duobus autem modis tibi hoc facere conducet, ut et Persæ sciant virum esse qui illis præsit, et ut ipsi bellis occupentur, ne, dum otium agunt, tibi insidentur. (3) Nunc enim præclarum aliquid edere facinus licet, dum viget tibi ætas; nam augescente corpore augentur et animi vires; senescente autem corpore, etiam ingenium senescit, et ad res omnes hebetatur. » (4) Quæ quum illa, ut erat edocta, dixisset, in hunc modum Darius respondit : « Quæ ego ipse facere destinaveram, ea tu omnia, uxor, dixisti. Constitutum enim habeo, duabus continentibus ponte junctis, ex nostra continente in alteram transgredi, et Scythias bellum inferre : atque hæc brevi effecta dabo. » (5) Tum Atossa, « Ecce nunc! ait, adversus Scythas primum proficisci omitte : hi enim, quandocumque volueris, in tua erunt potestate : at tu mihi in Græciam suscipe expeditionem : cupio enim, de quibus fando audivi, Lacænas et Argivas et Atticas atque Corinthias habere famulas. (6) Est autem tibi præsto vir omnium maxime idoneus, qui cuncta tibi in Græcia demonstret et viæ dux sit; is qui tuum pedem sanavit. » (7) Respondit Darius : « Quoniam igitur tibi placet, mulier, ut Græciam statim experiamur, consultius mihi videtur ex Persis exploratores primum, una cum hoc quem tu dicis, eo mittere; qui, postquam res Græcorum cunctas cognoverint spectaverintque, nobis sint renunciaturi. Ac deinde, rebus omnibus recte cognitis, arma contra illos convertam. »

CXXXV. Hæc ille dixit : et dictum factum. Simul ac enim dies illuxit, quindecim probatos ex Persis viros vocat, eisque dat mandatum, ut Democedem comitantes maritima Græciæ loca lustrent, nec vero committant ut ab ipsis profugiat Democedes, sed omnino illum reducant. (2) Hæc postquam his mandata dedit, dein ipsum vocat Democedem, illumque orat, ut, postquam itineris dux in Græciam Persis illis fuisset, totamque eis demonstrasset, ad se revertatur; jubetque eum, ut sua omnia quæ moveri possent secum sumat, et dono adferat patri fratribusque; quorum loco se illi alia multis partibus copiosiora in vicem daturum confirmat; præterea ad dona illa onerariam navem se ei adjecturum, ait, omnigenis bonis refertam, quæ simul cum eo sit navigatura. (3) Darius igitur, ut mihi videtur, nullo doloso consilio hæc ei est pollicitus. Democedes vero, veritus ne se rex tentaret, haudquaquam cupide oblata omnia arripuit; sed, res suas, ait, Susis se relicturum, ut post reditum eas haberet; onerariam autem navem, quam ei promitteret Darius ad dona fratribus perferenda, accipere se, ait. Huic igitur postquam eadem mandata quæ Persis dederat Darius, ad mare eos dimisit.

CXXXVI. Itaque hi quum in Phœnicen et Phœnices ut-

Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν παντόλῳ ἀγαθὸν παρεσκευασμένοι δὲ πάντα ἔπλων ἐς τὴν Ἑλλάδα, προϊσχύοντες δὲ αὐτῆς τὰ παραθαλάσσια ἐθηύντο καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς δὲ τὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ οὐνομαστὰ ἰθυσάμενοι ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίας ἐς Τάραντα. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥησιώτης τῆς Δημοκῆδους Ἀριστοφιλίδης τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσεν τῶν Μηδικῶν νεῶν, τοῦτο δὲ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε ὡς κατασκόπους δῆθεν ἑόντας. (3) Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἔπαυον, ὁ Δημοκῆδης ἐς τὴν Κρότων ἀπικνέσται. Ἀπιγμένοι δὲ ἤδη τούτου ἐς τὴν ἐσωτοῦ ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσεν τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν ἀπέδοικέ σφι.

15 CXXXVII. Πλῶντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι καὶ διώκοντες Δημοκῆδεα ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότων, εὐρόντες δὲ μὴ ἀγοράζοντα ἀπτοντο αὐτοῦ. (2) Τῶν δὲ Κροτωνιητῶν οἱ μὲν καταρρωδόντες τὰ Περσικὰ πρήγματα προΐεναι ἐτόιμοι ἔσαν, οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἔπαγον τοὺς Πέρσας προϊσχυμένους ἔπεα τάδε, « ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποιεῖτε. Ἄνδρα βασιλεὺς δρηπῆτην γενόμενον ἐξαιρέσθε· κῶς ταῦτα βασιλεῖ Δαρείῳ ἐκχρήσει περιυδρίσθαι; κῶς δὲ ἡμῖν τὰ ποιεύμενα ἔξει καλῶς, ἣν 20 ἀπέλυσθε ἡμέας; ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρατευσόμεθα πόλιν; τίνα δὲ προτέρην ἀνδραποδίζεσθαι πειρισσόμεθα; » (3) Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιῆτας οὐκ ὦν ἔπειθον, ἀλλ' ἐξαιρεθέντες τε τὸν Δημοκῆδεα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἤγοντο ἀπαيرهθέντες, 25 ἀπέπλων ὅπῳ ἐς τὴν Αἴθην, οὗδ' ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν, ἔσπερῃ μὲν τοῦ ἡγεμόνος. Τοσόνδε μὲντοι ἐνετεिलाτό σφι Δημοκῆδης ἀναγομένοισι, κελαιῶν ἔπειτα σφῆας Δαρείῳ βῆ ἔρμους τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκῆδης γυναικα. (4) Τοῦ γὰρ δὴ παλαιστῆος Μίλωνος ἦν οὐνομα πολλὸν παρὰ βασιλεῖ· κατὰ δὲ τοῦτο μοι δοκεῖ σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκῆδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἑὸν καὶ ἐν τῇ ἐσωτοῦ δόκιμος.

40 CXXXVIII. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπίπτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην, καὶ σφῆας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γῆλλος ἀνὴρ Ταραντίνος φυγὰς βυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρείον. (2) Ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοῖμος ἦν διδόναι τούτῳ ὃ τι βούλοιτο αὐτός. Γῆλλος δὲ αἰρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι, προαπηγησάμενος τὴν συμφορὴν· ἵνα δὲ μὴ συντάρῃ τὴν Ἑλλάδα, ἣν δι' αὐτὸν στολὸς μέγας πλῶν ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μούρους ἀποχρᾶν οἱ 45 ἔρη, τοὺς κατάγοντας γίνεσθαι, δοκεῖν ἀπὸ τούτων ἑόντων τοῖσι Ταραντίνοις φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν οἱ ἴσεσθαι. (3) Δαρείος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπέτελε· πέμψας γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατάγειν σφῆας ἐκέλευε Γῆλλον ἐς Τάραντα. Πειθόμενοι δὲ Δαρείῳ Κνιδιοὶ Ταραντίνους οὐκ ὦν ἔπειθον, βίην δὲ ἀδύνατοι ἔσαν

HERODOTUS.

hem Sidonem descendissent, protinus duas triremes in struxerunt, simulque cum his ingentem gaulum (*onerariam navem*) omni bonorum genere impleverunt; rebusque cunctis præparatis, in Græciam navigarunt. Quo ubi adpulerunt, oras omnes contemplati sunt descripseruntque; donec, pleraque ejus et maxime notabilia speculati, Tarentum in Italiam pervenerunt. (2) Ibi vero Democedi indulgens Aristophilides, rex Tarentinorum, et gubernacula navium Medicarum solvi jussit, et ipsos Persas detinuit, tamquam speculatores : (3) interimque, dum illis hoc accidit, Democedes Crotonem abiit. Qui postquam domum ad suos pervenit, Persas Aristophilides custodia emisit, et, quæ de navibus eorum demerat, illis restituit.

CXXXVII. Inde Persæ navibus profecti, Democedem persequentes, Crotonem pervenerunt : ubi quum eum in foro versantem invenissent, manus ei iniecerunt. (2) Ibi tum Crotoniatarum alii, Persarum opes veriti, tradere illum parati erant ; alii vero Persis vicissim manus injicientes, fustibus eos percutiebant. Quibus illi hæc verba proferebant : « Viri Crotoniata, videte quid faciatis ! hominem, qui regis servus fugitivus est, eripitis. Quomodo rex Darius patienter feret tali contumelia adfici ? et quo pacto vobis impune abibit facinus, si nobis illum eripueritis ? Cui prius, quam huic civitati, bellum inferemus ? quam priorem sub jugum mittere conabimur ? » (3) Hæc illi dicentes non moverunt Crotoniatas : sed, erepto sibi Democede, atque etiam gaulo spoliati, quem adduxerant, in Asiam sunt reversi ; neque porro Græciam adire aliasque Græciæ partes cognoscere cupivere, duce privati. Hoc tamen eis abemntibus mandatum Democedes dedit, nunciarent Dario, Democedem filiam Milonis sibi despondisse uxorem. (4) Erat enim apud regem celebre Milonis nomen luctatoris : atque hac nimirum de causa videtur mihi Democedes, magna vi pecuniæ erogata, properasse hoc matrimonium, ut adpareret Dario, esse ipsum etiam in patria spectatum virum.

CXXXVIII. Crotone profecti Persæ, cum navibus in Iapygiam ejecti sunt : ubi quum in servitutem essent redacti, Gillus eos liberavit, exsul Tarentinus, et ad regem Darium reduxit. (2) Pro quo beneficio quum ei, quicquid postulasset, dare paratus rex esset ; Gillus, exposita sua calamitate, petiit ut in patriam Tarentum ex exsilio restitueretur. Ne autem Græciam conturbaret, si propter ipsum magna classis in Italian navigaret, Cnidios solos, ait, ad se reducendum sufficere ; ratus, ab his maxime, quippe Tarentinorum amicis, reditum sibi procuratum iri. (3) Id Darius recepit ei, et promisso stetit : misso enim ad Cnidios nuncio, imperavit his ut Tarentum reducerent Gillum. Sed Cnidii, Dario obsequentes, Tarentinis ut eum reciperent non persuaserunt ; ad vim vero

12

προσφέρειν. (4) Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐπρήχθη, οὔτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὔτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατὰσκοποι ἐγένοντο.

6 CXXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος χιρέει, πολλῶν πασῶν πρώτῃν Ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσειω· τοῦ Κύρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον ἄλλοι τε συχνοὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μὲν, ὡς οἴκός, 10 κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατεύομενοι, οἱ δὲ τινες καὶ αὐτῆς τῆς χώρας θεῖται· τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰάκεος, Πολυκράτεος τε ἐὼν ἀδελφεός καὶ φεύγων ἐκ Σάμου. (2) Τοῦτον τὸν Συλοσῶνα κατέλαβε εὐτυχίῃ τις τοιήδε· λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλλόμενος πυρρὴν 15 ἡγόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δορυφόρος τε ἐὼν Καμβύσειω καὶ λόγου οὐδενός κωμύγαλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος καὶ αὐτὴν προσελθὼν ὠνέετο. (3) Ὁ δὲ Συλοσῶν δρέων τὸν Δαρεῖον μεγάλως ἐπιθυμούντα τῆς χλανίδος, θεῖῃ τύχῃ χρεώμενος 20 λέγει, « ἐγὼ ταύτην πωλῶ μὲν οὐδενός χρημάτος, δίδωμι δὲ ἄλλως, εἰ περ οὕτω δεῖ γενέσθαι. » Πάντως τοι αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος παραλαμβάνει τὸ εἶμα.

CXL. Ὁ μὲν δὴ Συλοσῶν ἥπιστάτο οἱ τοῦτο ἀπο- 25 λωλέναι δι' εὐηθίην· ὡς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντας Καμβύσης τε ἀπέθανε καὶ τῷ μάγῳ ἐπανεστήσαν οἱ ἑπτὰ καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ Δαρεῖος τὴν βασιλίην ἔσχε, πυνθάνεται ὁ Συλοσῶν ὡς ἡ βασιλίη περιελήλυθοι ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα τῷ κοτὲ αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ 30 δεηθέντι τὸ εἶμα. (2) Ἀναβάς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ῥέτο ἐς τὰ πρόθυρα τῶν βασιλέος οἰκίων καὶ ἔφη Δαρεῖου εὐεργέτης εἶναι. Ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πολυρὸς τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ θαμάσας λέγει πρὸς αὐτὸν, « καὶ τίς ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδεύμαι νεωστὶ 35 μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων; ἀναβέβηκε δ' ἡ τις ἡ οὐδεὶς κω παρ' ἡμέας αὐτῶν, ἔχω δὲ χρέος εἶπαι οὐδὲν ἄνδρὸς Ἑλλήνος. Ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδῶν τί θέλων λέγει ταῦτα. » (3) Παρήγε ὁ πολυρὸς τὸν Συλοσῶνα, στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτευν οἱ ἐρμηνέες 40 τίς τε εἶη καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασιλέος. Εἶπε ὢν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλανίδα γενόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἶη ἐκεῖνος ὁ δούς. (4) Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, « ὦ γενναῖοτάτε ἀνδρῶν, σὺ ἐκεῖνος εἶ δὲ ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔχοντί κω δύναμιν ἔδω- 45 κας, εἰ καὶ σμικρὰ, ἀλλ' ὢν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς εἰ νῦν κοθὲν τι μέγα λάβοιμι. Ἄντ' ὢν τοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀπλετον δίδωμι, ὡς μὴ κοτὲ τοι μεταμελήσῃ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος εὖ ποιήσαντι. » (5) Λέγει πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν, « ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ, 50 μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι τὴν πατρίδα Σάμον, τὴν νῦν ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος ἀποθανόντος ὑπ' Ὀροίτεω ἔχει δοῦλος ἡμέτερος, ταύτην μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίσιο. »

CXLI. Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστειλε στρατιῶν

adhibendam parum validi erant. (4) Ita igitur hæc res gestæ sunt : hique primi fuere Persæ, qui ex Asia in Græciam venere, et talem ob causam speculatum erant missi.

CXXXIX. Post hæc Samum cepit rex Darius : estque hæc prima ex urbibus vel Græcorum vel barbarorum, quæ sub illius imperio vi capta est. Capta est autem tali ex causa. Quo tempore Cambyzes expeditionem in Ægyptum suscepit, frequentes Græci in Ægyptum venerant; alii, ut consentaneum est, negotiandi causa, alii militandi, alii solummodo spectandæ gratia regionis. Horum in numero Syloson erat, Æacis filius, frater Polycratis, Samo exsulans. (2) Hunc Sylosonti, talis quadam oblata fortuna est : sumpto rutilo pallio, hoc circumdatus obambula- bat Memphi in foro : quem ubi conspexit Darius, qui satelles tunc erat Cambysis, nec ullodum nomine clarus; cupidine pallii captus, adit Sylosonem, illud mercaturus. (3) Syloson, vehementer cupidum amicali videns Darium, divino quodam instinctu ait : « Equidem hoc pallium nullo vendo pretio : do tibi vero gratis, si omnino ita tuum illud fieri cupis. » Quo laudato responso, accipit pallium Darius.

CXL. Jamque existimabat Syloson, se propter nimiam animi bonitatem amiculum hoc perdidisse. Interjecto vero tempore, postquam mortuo Cambyse adversus Magum conjuraverant septemviri, et ex septemvirorum numero Darius regnum obtinuerat; rescivit Syloson, in manus ejusdem viri transiisse regnum, cui olim ipse in Ægypto amiculum, quod ille petiisset, dedisset dono. (2) Itaque Susa adscendit, sedensque in vestibulo ædium regiarum, ait, se de Dario bene meruisse. Id ubi audivit portæ custos, renunciavit regi; et ille miratus, ait ad eum : « Quis tandem Græcus est, qui bene de me meruerit, cui ego gratiam debeam, qui nuper modo regnum obtinui? Vix nus aut nullus adhuc ex illa gente ad me adscendit : neque quidquam dicere possum quod Græco cuiquam homini debeam. Verumtamen producite eum intro, ut sciam quid sibi velit homo, quod istud dicat. » (3) Introducit janitor Sylosonem; stantemque in medio interrogant interpretes, quis sit, et quo facto bene se de Rege meruisse dicat. Exponit igitur ille rem omnem ad amiculum spectantem; adfirmatque se illum esse qui ei illud dono dederit. (4) Tum rex, « O liberalissime hominum, ait, tu ergo ille es, qui mihi nullandum potestatem habenti donum dedisti! quod etsi exiguum, tamen prorsus æquale est beneficium, ac si nunc magnum quidpiam alicunde accipiam. Pro quo tibi ego ingens auri argentique pondus reddo, ne umquam te poeniteat, Dario Hystaspis filio beneficium contulisse. » (2) Ad hæc Syloson : « Nec auro me, rex, nec argento dona : sed patriam meam Samum serva, mihique redde; quam nunc, postquam frater meus Polycrates ab Orate interfec- tus est, tenet servus noster. Hanc mihi da, a cædibus et servitute liberatam. »

CXLI. His auditis, Darius exercitum misit ducemque

τα καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα ἀνδρῶν τῶν ἐπτά γενόμενον, ἐντελαίμενος, ὅσων ἐδεῖθῃ ὁ Συλοσῶν, ταῦτά οἱ ποιεῖν ἐπιτελεῖα. Καταβάς δ' ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτάνης ἔσταλλε τὴν στρατὴν.

6 CXLII. Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπαίην παρὰ Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξηγγέλθη ὁ Πολυκράτεος θάνατος, ἔποιε τοιαῦτα. (1) Πρῶτα μὲν 10 Διὸς ἐλευθερίου βωμὸν ἰδρύσατο, καὶ τέμνος περὶ αὐτὸν οὖρισε τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ προαστείῳ ἐστί· μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπεποιήτο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀσάων ἔλεξε τάδε, «ἐμοί, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καὶ 15 μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἀρχήν. (2) Ἐγὼ δὲ τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω· οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσπόζων ἀνδρῶν ὁμοίων ἑωυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποιεῖ. Πολυκράτης μὲν νυν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ, ἐγὼ δὲ 20 ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθείς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω. (3) Τοσαῦτα μέντοι δικαῖα γέρεα ἐμεωυτῷ γενέσθαι, ἐκ μὲν γε τῶν Πολυκράτεος χρημάτων ἐξαίρετα ἐξ τάλαντά μοι γενέσθαι, ἱερουσύνῃ δὲ πρὸς τοῦτοις ἀιρεῦμαι αὐτῷ τέ μοι καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμῷ αἰεὶ γινομένοις τοῦ Διὸς τοῦ 25 ἐλευθερίου, τῷ αὐτὸς τε ἱρὸν ἰδρύσασθαι καὶ τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθηναι.» (4) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα τοῖσι Σαμίοις ἐπηγγέλλετο τῶν δὲ τις ἐξαναστάς εἶπε, «ἄλλ' οὐδ' ἄξιός ἐστις σύ γε ἡμέων ἀρχεῖν, γεγονός τε κακῶς καὶ ἐὼν ὀλεθρός· ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως λόγον δώσεις τῶν 30 μετεγείριστας χρημάτων.»

CXLIII. Ταῦτα εἶπε ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὐνόμα ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόμ λαβὼν ὡς εἰ μετήσει τὴν ἀρχήν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐδ' ἔτι ἐν νόμ εἶχε μετέναι αὐτήν, 35 ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἓνα ἑκάστον ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσων, συνέλαβέ σφεας καὶ κατέδησε. (1) Οἱ μὲν δὴ ἐδεδάτο, Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νοῦσος. Ἐλπίζων δὲ μὲν ἀποθανέσθαι ὁ ἀδελφεός, τῷ οὐνόμα ἦν Λυκά- 40 ρητος, ἵνα εὐπιτεστέρως κατὰσχῃ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πράγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας· οὐ γὰρ δὴ, ὡς οἶκας, ἐβούλετο εἶναι ἐλεύθερος.

CXLIV. Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσῶντα, οὔτε τίς σφι χεῖρας ἀνταίρεται, ὑπόσπονδοι δὲ ἔρασαν εἶναι ἑτοίμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται καὶ αὐτὸς Μαιάνδριος ἐχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. Καταίνεσαντος δ' ἐπὶ τούτοις Ὀτάνῃ καὶ σπεισασμένου, τῶν Περσέων οἱ πλείστου ἄξιον θρόνους θέμενοι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλεως ἑκάτατο. 45

CXLV. Μαιανδρίῳ δὲ τῷ τυράνῳ ἦν ἀδελφεός ὑπομαργότερος, τῷ οὐνόμα ἦν Χαρίλεως. Οὗτος διτιδὴ ἑξαμαρτῶν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πρησόμενα καὶ διακύνφας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ

Otanes, unum e numero septemvirorum, cui mandat ut omnia effecta det quæ Syloson petisset. Itaque ad mare descendit Otanes, exercitumque contraxit.

CXLII. Sami tunc imperium tenebat Mæandrius, Mæandrii filius, cui cura regni a Polycrate fuerat commissa. Hic, quum voluisset vir esse omnium iustissimus, perficere propositum non potuerat. Postquam enim nunciatus ei interitus erat Polycratis, hæce fecit. (1) Primum, Jovis Liberatoris aram constituit, et templum circa illam designavit, hoc ipsum quod etiam nunc est in suburbio. Dein, hoc perfecto, concione convocata civium omnium, hæc apud eos verba fecit : « Mihi, ut etiam nostis ipsi, sceptrum Polycratis atque potestas omnis commissa est : nihilque nunc prohibet, quominus regnum in vos capessam. (2) At, quod in aliis ego reprehendo, id quantum in me est, non faciam ipse : nec enim mihi Polycrates placuit, in viros sibi pares dominium exercens ; nec alius quisquam, qui hoc facit. Polycrates igitur nunc fatum suum explevit : ego vero, regnum in medio deponens, juris æquabilitatem vobis pronuncio. (3) Æquum tamen censeo, ut hæce mihi præmia honoresque tribuantur : ex pecuniis Polycratis præcipua sex talenta : tum sacerdotium mihi meisque in omne tempus posteris postulo Jovis Liberatoris, cui et templum ego dedicavi, et cuius nomine libertatem vobis trado. » (4) Hæc quum a Samiis Mæandrius postulasset, surgens aliquis ait : « At non tu dignus es qui nobis imperes, pravus qui fuisti et pestifer homo ; quin potius pecuniarum, quas administrasti, facito reddas rationem. »

CXLIII. Hæc dixit homo spectatus inter cives, cui erat nomen Telesarchus. Tum vero Mæandrius, secum reputans, si dominatum ipse deponeret, fore ut alius quispiam in ipsius locum tyrannus constituitur, non jam amplius deponere potestatem decrevit : sed, postquam in arcem est reversus, singulos deinceps ad se vocavit, quasi rationem redditurus administratæ pecuniæ ; eosque comprehensos in vincula conjecit. (2) Qui dum ita in custodia servantur, posthæc Mæandrius in morbum incidit. Tunc frater ejus, cui nomen erat Lycaretus, morituum illum ratus, quo facilius ipse rerum Sami potiretur, victos cunctos interfecit. Nec enim, ut videtur, voluerant illi ea conditione quam eis Lycaretus proposuit liberari.

CXLIV. Jam postquam Persæ Samum venerunt, Sylosontem in regnum restitutori, nemo manus contra eos sustulit : sed, qui Mæandrio favebant, atque ipse etiam Mæandrius, professi sunt, paratos se esse data fide excedere insula. Quam conditionem quum probasset Otanes, fidemque dedisset et accepisset ; Persarum nobilissimi, positis sellis, ex adverso arcis residebant.

CXLV. Erat Mæandrio tyranno frater haud satis compos mentis, nomine Charilaus ; qui, quod nescio quid deliquerat, in subterraneo carcere victus erat. Hic tunc, postquam quæ gerebantur audivit, et per carceris fenestram prospectans Persas vidit tranquille sedentes, clamavit, dicens

ἔφη λέγων Μαϊανδρίῳ θέλειν ἔλθειν ἐς λόγους. (2) Ἐπακούσας δὲ ὁ Μαϊάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἐωυτόν. Ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδορόεντα καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιάδε, « ἐμὲ μὲν, ὦ κακίστε ἀνδρῶν, ἔοντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ δῆσας γοργύρης ἤξιώσας. » (3) ὁρέων δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τε σε καὶ ἀνοικοιν ποιεῦντας οὐ τολμᾷς τίσασθαι, οὕτω δὴ τι ἔόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; ἀλλ' 10 εἴ τι σύ σφεας καταρρώδηκας, ἐμοὶ δὲ τοὺς ἐπικούρους, καὶ σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίστios· αὐτὸν δὲ σε ἐκπέμψαι ἐκ τῆς νήσου ἐτοίμους εἰμί. »

CXLVI. Ταῦτα ἔλεξε ὁ Χαρίλεως· Μαϊάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο 15 ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὡς δόξαι τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλείας, ἀλλὰ φρονήσας μᾶλλον Συλοσῶντι, εἰ ἀπονητὶ ἐμελλε ἀπολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. (2) Ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ἤθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα καὶ οὕτω 20 παραδιδόναι, εὖ ἐξεπιστάμενος ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς προσεμπικρανέεσθαι ἐμελλον τοῖσι Σαμίοισι, εἰδὼς τε ἐωυτῷ ἀσφαλέα ἐκδυσιν ἐοῦσαν ἐκ τῆς νήσου τότε ἔπειαν αὐτὸς βούληται· ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτῇ διώρυγῃ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. (3) 25 Αὐτὸς μὲν δὴ ὁ Μαϊάνδριος ἐκπλῶει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὀπλίσας ὁ Χαρίλεως, καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας, ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας οὔτε προσδεχομένους τοιοῦτο οὐδὲν δοκούντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι. (4) Ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπικουροὶ τῶν 30 Περσέων τοὺς διφρορευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἔντας ἔκτεινον. Καὶ οὕτω μὲν ταῦτα ἐποίουν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἡ Περσικὴ ἐπεθώβη· πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπικουροὶ ὀπίσω κατελήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

CXLVII. Ὀτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς ἰδὼν πάθος μέγα 35 Πέρσας πεπονθότας, ἐντολάς τε τὰς Δαρείους οἱ ἀποστέλλων ἐνέτελλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆσον Συλοσῶντι, τούτων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένους ἐπελανθάνετο, ὁ δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν 40 ἂν λάβωσι, καὶ ἄνδρα καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. (2) Ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπολιόρκεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, ὁμοίως ἔν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱρῷ.

CXLVIII. Μαϊάνδριος δ' ἀποδράς ἐκ τῆς Σάμου 45 ἐκπλῶει ἐς Λακεδαίμονα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτὴν, καὶ ἀνενεικάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίησε τοιάδε. Ὅπως ποτήρια ἀργυρεὰ τε καὶ χρύσεια προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτὰ, ὁ δ' ἂν τὸν χρόνον τοῦτον τῷ Κλεομένει τῷ Ἀναξανδρίδῃ ἐν λόγοις 50 ἔων, βασιλεύοντι Σπάρτης, προῆγέ μιν ἐς τὰ οἰκία· δίκως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθώμαζε τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφέρεισθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιο. (2) Τοῦτο καὶ δις καὶ τρίς εἴπαντος Μαϊανδρίου ὁ Κλεομένης δικαιοτάτος ἀνδρῶν γίνε-

velle se in colloquium venire Mæandrio. (2) Quo audio, Mæandrius vinculis eum solvi jussit, ad seque adduci. Et ille, simulatque adductus est, increpans fratrem et ignavum adpellans, persuadere ei conatus est, ut in Persas impetum faceret, his usus verbis : « me vero, inquit, o hominum pessime, tuum fratrem, qui nihil deliqui quod vinculis dignum esset, ad vincula et subterraneum carcerem condemnasti : (3) Persas vero quum videas te ejicientes et in exsilium agentes, non audes poenam ab illis repetere, licet ita facile opprimi possint ! Quodsi tu illos perhorrescis, at mihi da auxiliares, et ego ab illis ob terræ nostræ invasionem poenas sumam : teque ipsum paratus sum ex insula deducere. »

CXLVI. Hæc a Charilao dicta probavit Mæandrius ; ut mihi quidem videtur, non quod eo stultitiæ venisset, ut existimaret suas copias superiores futuras copiis regis ; sed potius invidens Sylosonti, si civitatem salvam et integram nullo labore obtinisset. (2) Itaque, irritando Persas, voluit res Samiorum quammaxime infirmas reddere, atque ita urbem tradere : bene quippe guarus, si male acciperentur Persæ, tanto magis eos exasperatum iri adversus Samios ; et notum sibi exitum habens, per quem tuto ex insula evadere, simulatque voluisset, posset . effodiendum enim sibi curaverat occultum cuniculum, ex arce ad mare ducentem. (3) Ipse igitur Mæandrius Samo navi egreditur : Charilaus vero auxiliares cunctos armis instructos, apertis portis, adversus Persas educit, nihil tale exspectantes, omniaque convenisse existimantes. (4) Et auxiliares, impetu facto, Persarum eos qui sellis gestabantur et nobilissimi erant, interficiebant. Dum vero hi id faciunt, suppetias interim adcurrunt reliquæ Persarum copię : a quibus repulsi auxiliares, in arce sunt conclusi.

CXLVII. Otanes vero dux, ingentem videns calamitatem, quam passi erant Persæ, neque mandata ignorans, quæ illi Darius, quum eum Samum mitteret, dederat, ne Samiorum quemquam vel occideret vel in servitutem redigeret, sed immunem malorum insulam traderet Sylosonti ; mandata ista lubens volens oblitus est, edixitque exercitui, quemcumque nacti essent, sive virum, sive puerum, eum perinde interficerent. (2) Ibi tum militum alii oppugnabant arcem, alii vero obvium quemque interfecerunt, nullo discrimine sive sacro in loco, sive in profano.

CXLVIII. Mæandrius, Samo ubi profugerat, Lacedæmonem navigavit. Quo postquam pervenit, resque, quas secum advexerat, in hospitium transferendas curavit, hocce instituit facere. Pocula subinde exponebat argentea et aurea, eaque extergebant famuli : et ille per idem tempus cum Cleomene, Anaxandridæ filio, rege Spartanorum, sermones miscens, secum in hospitium illum ducebat ; ubi quum pocula videns Cleomenes admiratione stuperet, ille cum julebat ex his secum auferre quæcumque voluisset. (2) Id quum bis aut ter Mæandrius dixisset, justissimus vir

ται, δε λαβέειν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίειν, μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀσπῶν εὐρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους ἀμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ τὸν ζεῖνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπέσῃ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτηγέων κακὸν γενέσθαι. Οἱ δ' ὑπακούσαντες ἐξεκέρυζαν Μαϊάνδριον.

CXLIX. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδωκαν Συλοσῶντι ἐρῆμον εὐσαν ἀνδρῶν. Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης ἐκ τε θῆριος ὀνείρου καὶ νούσου ἣ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα.

CL. Ἐπὶ δὲ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰχομένου Βαβυλώνιοι ἀπίστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι· ἐν δ' αὖ γὰρ ὅτε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἐπανέστησαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν κολιορκίην παρεσκευάσθαι. Καὶ κως ταῦτα ποιῦντες ἐλάνθανον. (2) Ἐπειτα δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπίστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες, γυναῖκα ἕκαστος μίαν προσεφαιρέτο τὴν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἐσωτοῦ οἰκίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν τὴν δὲ μίαν ἕκαστος σιτοποιὸν ἔλαιρέτο. Ἀπέπνιξαν δὲ αὐτὰς, ἵνα μὴ σφῶιν τὸν σῖτον ἀναισιμώσωσι.

CLII. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας πᾶσαν τὴν ἐσωτοῦ δύναμιν, ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτοὺς, ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρχεε φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίας ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχέωνας τοῦ τεύχεος οἱ Βαβυλώνιοι κατωρχέοντο καὶ κατέσκαπτον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ, καὶ τις αὐτῶν εἶπε τούτῳ τὸ ἔπος, « τί κάτῃσθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἰρήσετε ἡμέας, ἐπεὶ ἡμίονοι τέκωσι. » Τούτῳ εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκείν.

CLII. Ἐπὶ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότος ἤδη ὁ Δαρεῖος τε ἡσυχάλε καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα οὐ δυνατὴ εὐσῆα ἔλειν τοὺς Βαβυλωνίους. (2) Καίτοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκει ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος· ἀλλ' οὐδ' ὥς ἐδύνατο ἔλειν σφέας, ἄλλοις τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἰλέσθαι, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. Ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἔσαν ἐν φυλακῇ οἱ Βαβυλώνιοι, οὐδὲ σφέας οἷός τε ἦν ἔλειν.

CLIII. Ἐνθαῦτα εἰκοστῇ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβάζου τούτου δε τῶν ἐπὶ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβάζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τὸδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμίονων μία ἔτεκε. (2) Ὡς δὲ οἱ ἐξηγγέλθη καὶ ὑπ' ἀπιστίας αὐτὸς ὁ Ζωπυρος εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοις μηδὲν ὑπὲρ τὸ γεγονός ἐβουλεύετο. (3) Καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, δε κατ' ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεὶ περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρῳ ἐδόκει εἶναι ἀλώσιμος ἡ Βαβυλὼν· σὺν γὰρ θεῷ ἐκαίνον τε εἶπαι καὶ ἐσωτῶ τεκείν τὴν ἡμίονον.

fuit Cleomenes, qui accipere oblata dedignatus, quum animadverteret, si aliis civium eadem offerret, auxilia eum inventurum, ephoros adiit, dixitque, ex usu esse Spartæ, ut Samius hospes Peloponneso egrediat; ne aut se aut alium ex Spartanis corrumpat. Qua re audita, ephori per præconem abire Mæandrium jusserunt.

CXLIX. Persæ vero Samum, veluti verriculo captam, hominibusque nudatam, Sylosonti tradiderunt. Insequente vero tempore dux Otanes eandem incolis rursus frequentavit, viso nocturno monitus, et morbo laborans, quo pudenda ejus erant adfecta.

CL. Postquam navalis exercitus Samum erat profectus, Babylonii a Persis defecerunt, rebus omnibus bene admodum preparatis. Nam quo tempore Magus regnavit, et adversus eum septem viri insurrexerunt, per omne id tempus, per illamque rerum perturbationem, ad tolerandam obsidionem sese præparaverant. Et initio quidem occulte quodammodo id fecerant. (2) Ex quo autem de professo descivere, hæc fecerunt: matribus exoptis, et una ex uxoribus quam quisque sua e domo exemptam voluerat, reliquas omnes mulieres congregatas suffocarunt; unam autem, quam dixi, eximebat quisque quæ panem conficeret. Suffocarunt autem illas, ne frumentum ipsorum consumerent.

CLII. His rebus cognitis Darius, contractis universis suis copiis, adversus eos profectus est; admotoque exercitu, obsedit urbem. At obsidionem pro nihilo habebant Babylonii; nam in propugnacula muri adscendentes tripudiando insultabant irridebantque Darium et ejus exercitum; unusque eorum hoc verbum emisit: « Quid hic sedetis, Persæ? quidni abitis? tunc enim nos capietis, quando mulæ pepererint. » Hoc dixit Babyloniorum aliquis, existimans numquam mulam parituram.

CLII. Integer annus jam et septem menses erant elapsi, lædioque adfectus erat Darius ejusque exercitus, quod expugnare Babylonem non valeret. (2) Nam omnibus licet artificiiis omnibusque machinamentis adversus eos adhibitis, non tamen poterat Darius eos expugnare, id quod tentaverat et aliis artificiorum generibus, et illo etiam quo Cyrus urbem ceperat: sed ita diligenter custodias agebant Babylonii, ut capi nullo pacto potuerint.

CLIII. Ibi tum, quum vicesimus ageretur mensis, Zopyro Megabazi filio hujus, qui e septem virorum numero fuit a quibus Magus interemptus est, huic, inquam, Megabazi filio Zopyro tale obigit prodigium: una ex ipsius mulis frumentum vehentibus peperit. (2) Quod quum Zopyro esset renunciatum, et ille, ut qui fidem nuncio non adhiberet, pullum ipse spectasset, imperavit servis ut nemini edicerent factum, secumque deliberavit. (3) Recordatus igitur Babylonii illius verbum, qui initio dixerat, tunc Babylonem captum iri, quum mulæ pepererint, ex hujus verbis omen colligebat Zopyrus, capi nunc Babylonem posse: nec enim illum sine dei numine id dixisse, et sibi nunc mulam peperisse.

CLIV. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βαβυλῶνι ἀλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρεῖω ἀπεπυνθάνετο εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιεῖται τὴν Βαβυλῶνα ἱλαίνειν. Πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμῆτο, ἄλλο ἐβούλεύετο, ⁵ ὅκως αὐτὸς τε ἔσται ὁ ἐλὼν αὐτὴν καὶ ἐσωτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάλεος τιμούνται. (2) Ἄλλω μὲν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναι μιν ὑποχειρίτην ποιῆσαι, εἰ δ' ἐσωτὸν λωθησάμενος αὐτομολήσῃ ἐς αὐτοῦς. ¹⁰ Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἐσωτὸν λωβᾶται λῶ-βην ἀνῆκεστον· ἀποταμὼν γὰρ ἐσωτοῦ τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρείων.

CLV. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ἤνικε ἰδὼν ἄνδρα ¹⁵ δοκιμώτατον λελωθημένον· ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπη-δήσας ἀνέβησέ τε καὶ εἰρετό μιν ὅστις εἴη ὁ λωθησά-μενος καὶ ὃ τι ποιήσαντα. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « οὐκ ἔστι οὗτος ὡν ἦρ ὅτι μὴ σὺ, τῷ ἐστὶ δύναμις τοσαύτη ἐμέ δὴ ὧδε διαθεῖναι· οὐδὲ τις ἀλλοτριῶν, ὃ βασιλεῦ, τάδε ²⁰ ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμειωτὸν, δεινόν τι ποιού-μενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγαλᾶν. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὃ σχετλίωτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ οὖνομα τὸ κάλλιστον ἔθευ, φὰς διὰ τοὺς πολιορκευμέ-νους σεωυτὸν ἀνηκέστως διαθεῖναι. Τί δ', ὃ μάταιε, ²⁵ λελωθημένου σεῦ θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν σεωυτὸν διαφθείρας; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « εἰ μὲν τοι ὑπερετίθεα τὰ ἐμελλον ποιῆ-σιν, οὐκ ἂν με περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμειωτοῦ βαλόμε-νος ἐπρηξα. Ἦδὼν ὦν ἢ μὴ τῶν σὼν δέησι, αἰρέομενος ³⁰ Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἔχω αὐτομολήσω ἐς τὸ τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτοὺς ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε πέ-πονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφείας ταῦτα ἔχειν οὕτω, τεύξεσθαι στρατιῆς. (5) Σὺ δὲ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ ἐσελθὼ ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς ³⁵ σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμία ἔσται ὥρῃ ἀπολλυμέ-νης, ταύτης χιλίους τάξιν κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλευ-μένας πύλας μετὰ δὲ αὐτῆς ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἐβδό-μην ἄλλους μοι τάξιν δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων κα-λευμένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης διαλιπὼν εἴκοσι ⁴⁰ ἡμέρας, καὶ ἔπειτεν ἄλλους κάτισσον ἀγαθῶν κατὰ τὰς Χαλδαίων καλευμένας πύλας, τετραχιλίους. (6) Ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνόντων μήτε οὗτοι, πλὴν ἐγγειριδίων· τοῦτο δὲ ἔαν ἔχειν. Μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν ⁴⁵ καλεῦειν πέρῃ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δέ μοι τάξιν κατὰ τὰς Βηλίδας καλευμένας πύλας καὶ Κισσίας· ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδε-ξαμένου· τὰ τε ἄλλα ἐπιτρέφονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι καὶ ⁵⁰ δὴ καὶ τῶν πυλῶν τὰς βαλανάγρας· τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοὶ ⁵¹ τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει τὰ δεῖ ποιεῖν. »

CLVI. Ταῦτα ἐντειλάμενος ἦε ἐπὶ τὰς πύλας, ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ ἀληθέως αὐτόμολος. Ὅρέοντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρε-γον κάτω, καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην

CLIV. Quam igitur in fatis esse illi videretur, ut nunc Babylon caperetur, Darium adiens quæsit ex eo, an uti- que maximi faceret capi Babylonem. Accepto responso, maximi id facere regem; secundo loco secum deliberavit, quo pacto ipse esset qui illam caperet, Ipsiusque hoc facinus esset futurum: nam apud Persas præcipue res præclare gestæ maximis honoribus rependuntur. (2) Nulla vero alia ratione fieri posse, ut illam in potestatem redigeret, judicavit, nisi si se ipse mutilasset, atque ita ad illos trans- fugisset. Ibi tum, parvi hoc pendens, insanabili mutila- tione se ipse adficit: quippe abscissis naribus auribusque, coma male tonsa, flagellis item laceratus, Darium adit.

CLV. Darius, ubi virum nobilissimum ita vidit mutilatum, gravissime adfectus, e solio subsiliens exclamat, ex eoque quærit, quis eum ita mutilaverit, quæve de causa. (2) Cui Zopyrus respondit: « Non est is alius nisi tu, qui tantam habes potestatem, ut ego hoc modo sim adfectus. Nec vero alienus quispiam, o rex, me ita adfecit, sed ego ipse me, indignatus Assyriis Persas deridentibus. » (3) Tum Darius, « O miserrime hominum, ait, fœdissimo facto pulcherrimum nomen imposuisti, quam te profitearis propter hos, quos obsidemus, te ipsum tam insanabili modo adfēcisse. Quo vero pacto, stulte, quod tu ita mutilatus sis, eo citius in potestatem redigentur hostes? Anne mente es alienatus, qui te ita perdidisti? » (4) Respondit ille: « Atqui, si tecum communicassem quæ facturus eram, tu me prohibuisses: nunc privato id feci consilio. Jam ergo, nisi tu iis quæ tui muneris sunt defueris, capiemus Babylonem. Nam ego, ita ut sum adfectus, ad murum pro transfuga me conferam, dicens illis, a te me hæc esse passum: et puto, quum rem ita se habere iis persuasero, exercitum mihi commissum iri. (5) Tu vero, a quo die ego murum ero ingressus, de- cimo inde die de illa copiarum tuarum parte, cujus jacturam minime ægre laturus sis, mille homines contra portam colloca quæ Semiramidis vocatur. Deinde rursus septimo die ab illo decimo, alios bis mille contra Niniam, quæ vocatur, colloca portam. Ab hoc vero septimo die intermitte dies viginti, deinde alios contra Chaldæam, quam vocant, due portam, ibique locum capere jube quater mille numero. (6) Nec vero priores, neque hi, aliud quo se tueantur ha- beant præter gladios: his tamen armatos esse sinito. Post illum vero vicesimum diem continuo reliquum exercitum jube murum circumcirca adgredi: Persas autem mihi ad Belidem, quam vocant, et ad Cissiam colloca portam. Nam, ut equidem puto, postquam præclara edidero facta, et reliqua meæ fidei committent Babylonii, et portarum obices. Exinde meum erit et Persarum, curare ut quæ ex usu sint faciamus. »

CLVI. Hæc postquam mandavit, ad portam perrexit; sub- inde retro se convertens, tamquam vere transfuga. Quem ubi conspexerunt qui in turribus speculandi causa statio- nem habebant, raptim descendunt, et paululum reclinata

πύλῃν εἰρώτεον τίς τε εἴη καὶ ὅτε δεόμενος ἦχοι. (2) Ὁ δὲ σφι ἡγόρευε ὡς εἴη τε Ζώπυρος καὶ αὐτομολοίει ἐς ἐκείνους. Ἦγον δὴ μιν οἱ πολυouroi, ταῦτα ὡς ἤκουσαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων· καταστάς δὲ ἐπ' αὐτὰ κατοικτιζέτο, ῥὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονθέναι τὰ πεπόνθῃς ὑπ' ἐωυτοῦ, παθέειν δὲ ταῦτα, διότι συμβουλεύσαι οἱ ἀπανίσταται τὴν στρατιήν, ἐπεὶ οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλώσεως. (3) « Νῦν τε », ἔφη λέγων, « ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἦκα μέγιστον ἀγαθόν, Δαρεῖον δὲ καὶ τῇ στρατῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν· οὐ γὰρ δὴ ἐμέ γε ὥδε λωθησάμενος καταπρόϊζεται· ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. »

CLVII. Τοιαῦτα εἰλεγε. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι δρόντες ἀνδρα τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινός τε καὶ ὧτων ἐστέρημένον μάστιγι τε καὶ αἵματι ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθῆ καὶ σφι ἦκειν σύμμαχον, ἐπιτρέπεσθαι ἐτοίμοι ἔσαν τῶν ἰδέετο σφῶν· ἰδέετο δὲ στρατιῆς. (2) Ὁ δὲ ἐπεὶ αὐτῶν τοῦτο παρελαβε, ἐποίηε τὰ περ τῇ Δαρείῳ συνεθήκατο· ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιήν τῶν Βαβυλωνίων καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλιούς τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρεῖον τάξει, τοὺτους κατεφόνευσε. (3) Μάθοντες δὲ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἐπεσι τὰ ἔργα παρεγόμενον ὁμοῖα, πάγχυ περιχαρές ἐόντες πᾶν δὴ ἐτοίμοι ἔσαν ὑπηρετεῖν. Ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγχειμένας, αὐτὰς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείῳ στρατιωτῶν τοὺς διςχιλίους. (4) Ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι αἰνέοντες. Ὁ δὲ αὐτὶς διαλιπὼν τὰς συγχειμένας ἡμέρας ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. (5) Ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης τε οὗτός σφι καὶ τευχυφύλαξ ἀπεδέδεκτο.

CLVIII. Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγχειμένα ποιουμένου περίξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέφαινε. Οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἡμύοντο τὴν Δαρείου στρατιήν· προσβάλλουσαν, ὁ δὲ Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλυμένας πύλας ἀναπετάσας ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. (2) Τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἔφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱρόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἐωυτοῦ τάξει ἑκάστος, ἐς δὲ ὅτ' αὐτοὶ ἐμαθον προδοδόμενοι.

CLIX. Βαβυλὼν μὲν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρέθη· Δαρείος δὲ ἐπεὶ ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν σφῶν τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε (τὸ γὰρ πρότερον ἐλὼν Κύρος τὴν Βαβυλῶνα ἐποίησε τούτων οὐδέτερον), τοῦτο δὲ ὁ Δαρείος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκόλοπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκέειν. (2) Ὡς δ' ἐξῆυσι γυναῖκες οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γενεὴ ὑπογίνηται, τὰδε Δαρείος προ-

altera portamala interrogant, quis sit, et qua causa advenit. (2) Et ille, Zopyrum se esse, dixit, et ut transfugam ad eos venire. Quo audito, portæ custodes in curiam Babyloniorum eum duxerunt: ubi coram senatu constitutus, sortem suam deplorans, ait, a Dario se hæc (quæ sibi ipse infligerat) esse passum, eo quod illi suasisset abducere exercitum, quandoquidem nulla via capiendæ urbis ostenderetur. (3) « Et nunc ego (sic dicere perrexit) ad vos, Babylonii, veni, maximo vobis commodo futurus, Dario autem ejusque exercitui et Persis maximo detrimento. Nec enim nimirum impune ille feret, qui hoc me modo mutilaverit: exploratas autem habeo omnes consiliorum ipsius vias. »

CLVII. Quæ ubi ille locutus est, videntes Babylonii virum inter Persas nobilissimum naribus auribusque mutilatum, et cruore ex flagellis inquinatum, prorsus existimaverunt vera eum dicere, et ut socium sibi advenisse. Itaque parati erant ei indulgere quæ ab ipsis postulasset; postulabat autem armatorum manum. (2) Tum vero ille, postquam copias ab iis impetravit, ea facere instituit de quibus illi cum Dario convenerat. Decimo die, educto Babyloniorum exercitu, mille illos, quos primos certo loco locare mandaverat Dario, circumdatos interfecit. (3) Jamque intelligentes Babylonii, factis eum verba æquare, maximo gaudio perfusi, in omnibus ei parere erant parati. Tum ille, interjecto dierum numero de quo convenerat, iterum selectos Babyloniorum eduxit, et bis mille illos, quos supra dixi, Darii milites interfecit. (4) Igitur hoc etiam factum ubi viderunt Babylonii, omnium ore Zopyrus celebrabatur laudibus. At ille rursus, intermisso definito dierum numero, in locum constitutum copias eduxit, et circumdatos quater mille interfecit. (5) Qua denuo re gesta, jam omnia Zopyrus apud Babylonios erat, et imperii summa et muri custodia eidem permissa est.

CLVIII. Deinde vero, ut ex composito Darius murum circumcirca oppugnare est adgressus, ibi tum Zopyrus dolum universum nudavit. Nam, dum Babylonii consensu muro repellere oppugnantem Darii exercitum conantur, Zopyrus interim aperta Cissia et Belide porta Persas intra murum recepit. (2) Quod factum qui viderunt Babylonii, hi in Jovis Belii templum confugerunt: qui vero non viderunt, in suo quisque manserunt ordine, donec et hi proditos se esse intellexerunt.

CLIX. Igitur hoc modo capta iterum Babylon est. Darius vero, urbe potitus, et murum ejus diruit, et portas omnes detraxit; quorum neutrum Cyrus fecerat, postquam primum Babylonem cepit. Adhæc ex primariis civibus ter mille admodum e palis suspendi Darius jussit, reliquis vero Babylonii urbem reddidit habitandam. (2) Quo vero mulieres haberent Babylonii, et soboles eis subnascetur (quando-

δὸν ἐποίησε (τὰς γὰρ ἐωυτῶν, ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δε-
δῆλωται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλωνῖοι τοῦ αἵτου προο-
ρέοντες)· ἐπέταξε τοῖσι περιόικοις ἔθνεσι γυναῖκας ἐς
Βαβυλῶνα κατιστάναι, ὅσασδ' ἑκάστοις ἐπιτάσσων,
6 ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυκαϊκῶν
συνῆλθε. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυ-
λώνιοι γεγόνασιν.

CLX. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων
ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον
10 γενομένων οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κύρος μῶνος·
τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἠξιώσε κω ἐωυτὸν συμβα-
λέειν. (2) Πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γινώμην τήνδε
ἀποδεξασθαι, ὡς βούλοιο ἂν Ζωπυρον εἶναι ἀπαθέα
τῆς ἀεικίης μᾶλλον ἢ Βαβυλωνάας οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ
15 ἐούσῃ, προσγενέσθαι. Ἐτίμησε δὲ μιν μεγάλοις· καὶ
γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα τὰ Πέρσῃ
ἔστι τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνά οἱ ἔδωκε ἀτελέα
νέμεσθαι μέγρι τῆς ἐκείνου ζῆς, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέ-
δωκε. (2) Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγάβυζος, ὃς
20 ἐν Αἰγύπτῳ ἐντὶ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρα-
τήγησε· Μεγάβυζου δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς
Ἀθήνας αὐτομόδῃσιν ἐκ Περσέων.

quidem, ut initio expositum est, suas suffocaverant Baby-
lonii, rei frumentariae consulentes), tali rabone inita Darius
providit : circum habitantibus populis imperavit, ut mulie-
res Babylonem, certum cuique populo numerum definiens,
mitterent. Ita mulierum summa, quae convenerunt, fuit
quinquaginta millium ; quibus e mulieribus prognati sunt
qui nunc sunt Babylonii.

CLX. Dario vero iudice, nemo Persarum, nec eorum
qui ante, nec qui post fuerunt, melius de Persis meritis
est quam Zopyrus, uno Cyro excepto : nam cum hoc
se conferre nemo adhuc Persarum ausus est. (2) Fertur
autem saepius hanc sententiam declarasse Darius, malle
se, Zopyrum indigna illa mutilatione non esse adfectum,
quam viginti Babylonies sibi ad eam quae nunc est accedere.
Magnifice autem illum honoravit : nam et munera illi quot-
annis tribuit ea, quae honorificentissima sunt apud Persas,
et Babylonem eidem, quoad victurus esset, administran-
dam concessit, ita ut nullum tributum regi penderet ; et
alia multa insuper munera ei contulit. (3) Zopyri huius
filius fuit Megabyzus ille, qui in Aegypto dux exercitus fuit
adversus Athenienses atque socios : huiusque Megabyzi
filius fuit Zopyrusis, qui ad Athenienses transfugit a Persis.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

25

(ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.)

I. Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ
Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἑλᾶσις. Ἀνθεύσης γὰρ τῆς
Ἀσίης ἀνδράσι καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων,
ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκείνοι πρό-
30 τεροι ἐσθαιλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ
τοὺς ἀντιοιμῆνους ὑπῆρξαν ἀδικίης. (2) Τῆς γὰρ
ἡμετέρας ἡμετέρας, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύ-
θοι ἔτεα δυὼν δέοντα τριήκοντα· Κιμμερίους γὰρ ἐπι-
διώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς
35 ἀρχῆς Μήδους· οὗτοι γὰρ πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι
ἤρπον τῆς Ἀσίης. (3) Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαν-
τας ὁκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα καὶ διὰ χρόνου τοσούτου κα-
τιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος
τοῦ Μηδικοῦ· εὖρον γὰρ ἀντιοιμῆνῃ σφι στρατιῇ οὐκ
40 ὀλίγῃ· αἱ γὰρ τῶν Σκυθῶν γυναῖκες, ὡς σφι οἱ ἄν-
δρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δού-
λους.

II. Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ
γάλακτος εἵνεκεν τοῦ πίνουσι ποιεῦντες ὧδε· ἐπεὶ ἂν
45 φυσήτῃρας λάβωσι ὀστείνους, αὐλοῖσι προσεμπερεστά-
τους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUARTUS.

(MELPOMENE.)

I. Capta Babylone, jam adversus Scythas expeditionem
Darius suscepit. Quum enim viris floreret Asia, et magnæ
redirent pecuniæ, cupido incessit Darium pœnas sumendi
ab Scythiis, quod Illi, incursione facta in Medicam terram,
et prælio victis adversariis, priores initium fecissent inju-
riarum. (2) Etenim, ut supra dixi, per duodetiginta
annos Scythiæ superioris Asiæ tenuerant imperium : quippe
persequentes Cimmericos, irruptione in Asiam facta, Me-
dos imperio exuerant, qui ante Scytharum adventum im-
peraverant Asiæ. (3) Scythias autem, postquam octo et
viginti annos domo abfuerant, et tam longo interjecto tem-
pore in patriam erant reversuri, excepit non minor, quam
Medicus fuerat, labor : offenderunt enim occurrentem sibi
exercitum hand exiguum. Scilicet uxores Scytharum,
dum per longum temporis spatium domo aberant viri,
cum servis habuerunt consuetudinem.

II. Servos autem cunctos excæcant Scythiæ, lactis causæ
sa, cujus potu utuntur. Emulgent vero lac hoc modo :
fistulas sumunt osseas, tibiis simillimas ; quibus in equa-

φυσέουσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσόντων ἀμύλουσι. Φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκεν τοῦτο ποιεῖν· τὰς φλέδας τε πίμπλασθαι φυσωμένας τῆς ἵππου καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. (2) Ἐπεὶν δὲ ἀμύλωσι τὸ γάλα, ἐσ-
6 χάντες ἐς ξύλινα ἀγγεῖα κοῖλα καὶ περιστίζαντες κατὰ τὰ ἀγγεῖα τοὺς τυφλοὺς αὐτοῖσι τὸ γάλα, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγεῦνται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δ' ἐπιστάμενον ἐσὼν τοῦ ἑτέρου. (3) Τούτων μὲν εἵνεκεν ἅπαντα τὸν ἂν λάβωσι οἱ Σκύθαι ἐκ-
10 τυρλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες.

III. Ἐκ τούτων δὲ ὧν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης, οἱ ἐπεῖτε ἔμαθον τὴν σφετέρῃν γένεσιν, ἠντιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώραν ἀπετάμοντο, τάφρον
15 ὀρυζάμενοι εὐρέαν, κατατείνουσιν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην, ἥπερ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ περιεωμένοισι ἐσβάλλειν τοῖσι Σκύθαι ἀντι-
κατιζόμενοι ἐμάχοντο. (2) Γινομένης δὲ μάχης πολ-
20 θύν τῇ μάχῃ, εἰς αὐτῶν ἔλεξε τάδε, « οἷα ποιούμεν, ἄνδρες Σκύθαι· δούλοισι τοῖσι ἡμέτεροισι μαχόμενοι αὐτοὶ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτείνοντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρξομεν. (3) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ
25 ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα ἰέναι ἄσπον αὐτῶν. Μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνόμιζον ὁμοῖοι τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὶν δὲ ἴδωνται μάστιγας ἀντὶ ὅπλων ἔχοντας, μαθόντες ὡς εἰσι ἡμέτεροι δούλοι, καὶ συγγινόντες τούτο, οὐκ ἵπο-
30 μένουσι. »

IV. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι ἐποίησαν ἐπιτελέα· οἱ δ' ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ τῆς μάχης τε ἐπελά-
θοντο καὶ ἔφρευγον. Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἤρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὐτῆς ὑπὸ Μήδων κατῆλθον
25 τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέρῃν. Τῶν δὲ εἵνεκεν ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στρατεύμα.

V. Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἀπάντων ἐθνέων εἶναι τὸ σφέτερον, τοῦτο δὲ γενέσθαι ὥδε. Ἄν-
30 ὅρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὐούση ἐρήμῳ τῷ οὐνομα εἶναι Ταργίταον· τοῦ δὲ Ταργίταου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὧν Δία τε καὶ Βορυσθένης τοῦ ποταμοῦ θυ-
γάτέρα. Γένος μὲν τοιούτου δὴ τινος γενέσθαι τὸν
45 Ταργίταον, τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λιπόξαιν καὶ Ἀρπόξαιν καὶ νεώτατον Κολάξαιν. (2) Ἐπὶ τούτων ἀρχόντων ἐκ τοῦ οὐρανῷ φερόμενα χρύσεια ποιήματα, ἄροτρον τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσέειν ἐς τὴν Σκυθικὴν· καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν
50 πρεσβύτατον ἄσπον ἰέναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν, τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι. (3) Ἀπαλλαχθέν-
τα δὲ τούτου προσίεναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὐτῆς ταῦτα ποιεῖν. Τούς μὲν δὲ καίόμενον τὸν χρυσὸν ἀπόσασθαι, τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπειθόντι κατασβῆ-

rum genitalia insertis, sufflant ore; et dum alter sufflat, alter mulget. Id ea caussa se facere aiunt, quod venæ equarum ita inflatæ repleantur, et deprimantur ubera. (2) Postquam emulsere lac, in cava vasa lignea infundunt, illudque cæcorum operâ, continua serie circum vasa collocatorum, agitant : tum, quod supernatat, id desuper exhauriunt, exquisitius æstimantes; quod subsidit, minoris æstimant altero. (3) Hujus operæ caussa, quemcumque bello capiunt Scythæ, eum excæcant : nec enim aratores sunt, sed pastores.

III. Ex his igitur servis et ex Scytharum uxoribus prognata erat juvenus : qui, cognita sua origine, illis ex Media redeuntibus esse opposuerunt. Ac primum quidem regionem interceperunt lata ducta fossa, quæ a Tauricis montibus ad Mæotin paludem, vastissimam illam, pertinebat. Deinde conantibus irrumperè Scythiis, oppositis castris, repugnarunt. (2) Frequentibus commissis præliis, quum nihil Scythæ pugnando proficerent, unus ex eis hæc verba fecit : « Quidnam rei facimus, Scythæ ! cum servis nostris pugnantes interficimus ipsi minuiumurque ; et, illos si interficimus, paucioribus deinde imperabimus. (3) Videtur igitur mihi, omissis hastis et sagittis, unumquemque nostrum debere flagellum sumere equi sui, atque ita adversus istos pergere. Quam diu enim nos illi viderunt arma gestantes, similes esse nostrum et ex similibus se genitos putarunt : qui si nos viderint armorum loco flagellis instructos, intelligent servos se esse nostros ; et conditionis suæ conscii, nos non sustinebunt. »

IV. Hæc ubi audiverunt Scythæ, effecta dederunt : et illi, perculsi facto, omissa pugna, fugam arripere. Ita Scythæ, Asiæ imperio potiti, rursusque a Medis ejecti, suam in terram isto modo rediere : eaque caussa pœnas ab illis sumere cupiens Darius exercitum adversus eos contraxit.

V. Scythæ, ut ipsi aiunt, gens sunt novissima omnium, originemque gentis hanc fuisse narrant. Primum hominem in illa terra, quæ deserta tunc fuisset, natum esse, cui nomen fuerit Targitaus. Hujus Targitai parentes fuisse aiunt, parum mihi credibilia narrantes, aiunt vero utique, Jovem et Borysthenis fluvii filiam. Tali igitur genere ortum esse Targitaum : huic autem filios fuisse tres, Lipoxain, et Arpoxain, minimumque natu Colaxain. (2) His regnantibus, de cælo delapsa aurea instrumenta, aratrum et jugum et bipennem et phialam, decidisse in Scythicam terram. Et illorum natu maximum, qui primus conspexisset, propius accedentem capere ista voluisse ; sed, eo accedente, aurum arsisse. (3) Quo digresso, accessisse alterum, et itidem arsisse aurum. Hos igitur ardens aurum repudiasse ; accedente vero natu minimo fuisse

ναι, καὶ μιν ἔκεινον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγνόντας τὴν βασιλὴν πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ.

VI. Ἀπὸ μὲν δὴ Λιποξάτιος γεγονέναι τοὺτους τῶν Σκυθῶν οἱ Αὐχάται γένος καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου Ἀρποξάτιος οἱ Κατιάροι τε καὶ Τράσπιδες καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν τοὺς βασιλέας, οἱ καλεῦνται Παραλάται· σύμπας δὲ εἶναι οὕνομα Σκολότους, τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίην. Σκυθὰς δὲ Ἕλληνες ὠνόμασαν.

VII. Γεγονέναι μὲν νῦν σφέας ὧδε λέγουσι οἱ Σκυθαί, ἔτα δὲ σφι, ἐπεὶ τε γεγόναισι, τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διαβάσιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τοσαῦτα.

(2) Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλεῖς ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσιῇσι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος. (3) Ὃς δ' ἂν ἔχῃν τὸν χρυσὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗτος λέγεται ὑπὸ Σκυθῶν οὐ διεναιτιῆσαι· δίδοσθαι δὲ οἱ διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἵππῳ ἐν ἡμέρῃ μὴ περιελάσῃ αὐτός. (4) Τῆς δὲ χώρας ἐούσης μεγάλης τριφασίας τὰς βασιληίας τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαιν, καὶ τοῦτοι μίαν μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυλάσσειν. (5) Τὰ δὲ κατὰ πέρθε πρὸς βορέην λέγουσι ἀνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρας οὐκ οἶά τε εἶναι ἔτι προσωτέρω οὔτε ὁρᾶν οὔτε διεξιέναι ὑπὸ πτερῶν κεχυμένον· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥερα εἶναι πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκλιόντα τὴν ὄψιν.

VIII. Σκυθαί μὲν ὧδε ὑπὲρ σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῆς χώρας τῆς κατὰ πέρθε λέγουσι, Ἕλληνας δὲ οἱ τὸν Πόντον οἰκόντες ὧδε· Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνας βοῦς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην ἐοῦσαν ἐρήμην, ἦντινα νῦν Σκυθαὶ νέμονται. Γηρυόνα δὲ οἰκείν ἐξω τοῦ Πόντου, κατοικημένον τὴν Ἑλληνες λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδεῖροις τοῖσι ἐξω Ἡρακλέων σπηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. (2) Τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνῦσι. Ἐνθεῦτεν τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθικὴν χώραν καλεωμένην. (3) Καταλαβέειν γὰρ αὐτὸν χειμῶνά τε καὶ χρυμόν· ἐπειροσάμενον δὲ τὴν λεοντήν κατυπνῶσαι, τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρματος νεμομένας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι θεῇ τύχῃ.

IX. Ὃς δ' ἐγερθῆναι τὸν Ἡρακλέα, διζῆσθαι, πάντα δὲ τὰ τῆς χώρας ἐπεξελθόντα τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ὑλαίην καλεωμένην γῆν· ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὐρέειν ἐν ἀντρω μισοπάρθενόν τινα ἔχιδναν διφυέα, τῆς τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτέων εἶναι γυναικός, τὰ δὲ ἑνερθε ὄφιως. (2) Ἰδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα ἐπείρεσθαι μιν εἶπε καὶ ἰδοὶ ἵππους πλανεωμένας· τὴν δὲ φάναϊ ἐωυτὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκεῖνῳ πρὶν ἢ οἱ μισθῆναι. τὸν δὲ Ἡρακλέα μισθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. (3) Ἐκείνην τε δὴ ὑπερβάλλεσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων, βουλομένην ὥς πλείστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ

extinctum, huncque illud domum suam contulisse : quare intellecta, majores fratres ultro universum regnum minimo natu tradidisse.

VI. Jam a Lipoxai progenitum esse aiunt illum Scythicum populum, qui Auchatae vocantur : a medio vero fratrum Arpoxai hos, qui Catiari et Traspies : a nato minimo vero Reges [sive Regios], qui Paralatae nominantur : universis vero commune nomen esse Scolotos, de regis nomine. Scythas vero Graeci nominarunt.

VII. Hac igitur origine se ortos aiunt Scythae : annos autem, ex quo ortum cepissent, a primo rege Targitao usque ad Darii in Scythiam transitum, in universum elapsos aiunt mille admodum, non amplius, sed hunc ipsum annorum numerum. (2) Sacrum autem illud aurum custodiunt Reges summa cura ; et quotannis ibi conveniunt ubi asservatur, majoribus sacrificiis placantes. (3) Dicuntque Scythae, quicumque festis illis diebus aurum hoc sacrum tenens obdormiverit sub dio, hunc non transigere illum annum ; ob eamque causam dono ei dari tantum, quantum ille uno die equo vectus circumire potuisset. (4) Quum sit autem ampla terra, tria regna aiunt Colaxain filiis suis constituisse ; ex eisque unum regnum fecisse maximum, in quo aurum illud servetur. (5) Quae vero loca versus septentrionem sita sunt supra eos qui superiores Scythiae partes incolunt, ea ulterius spectari aut peragari non posse aiunt, propter diffusas plumas : plumis enim et terram et aerem esse oppletum, hisque intercludi prospectum.

VIII. Ista quidem Scythae de se ipsis, et de regione quae supra ipsorum ditione sita est, narrant : Graeci vero ad Pontum Euxinum habitantes haecce. Herculem, aiunt, Geryonis boves agentem, in haec terram venisse, tunc desertam, quam nunc Scythae habitant ; Geryonem autem extra Pontum habitasse insulam illam, quam Erytheam Graeci vocant, prope Gadira [sive Gades] extra Herculis columnas in Oceano. (2) Oceanum autem, ab ortu solis initium capientem, universam circumfluere terram, verbis quidem adfirmant, re autem ipsa non demonstrant. Inde igitur Herculem in eam regionem, quae Scythia nunc vocatur pervenisse. (3) Nempe, ingruente tempestate geluque, quum adducta super se pelle leonina obdormivisset, equas de curru ipsius, interim pascentes, divina quadam sorte evanuisse.

IX. Tum Herculem, ubi expergefactus esset, quæsisse equas ; et, peragrata universa regione, postremo in Hylasam [Silvasam] quae vocatur terram pervenisse, ibique in antro semivirginem quamdam Echidnam [viperam] invenisse mixtae naturae : superiora quippe, inde a natibus, feminae fuisse, inferiora vero serpentis. (2) Hanc quam conspexisset miratusque esset, quæsisse ab ea, an equas alicubi vidisset oberrantes. Cui illam, se ipsam eas habere, respondisse ; nec vero illi reddituram, nisi secum concubivisset. Et Herculem hac mercede cum illa coisse : (3) at illam distulisse equarum redditionem, quum cuperet quam diu

τὸν κομισάμενον ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι· τέλος δὲ ἀποδοῦσαν αὐτὴν εἶπαι, « ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε ἰσυσά τοι ἐγὼ, σῶστέρα δὲ σὺ παρέσχεαι· ἔχω γὰρ ἐκ σέο παῖδας τρεῖς. (4) Τούτους, ἐπεὶ γένωνται τρώ-
 5 ζιες, ὃ τι χρὴ ποίειν, ἐξηγήεισθαι, εἴτε αὐτοῦ κατοικίω (χώρας γὰρ τῆσδε ἔχω τὸ κράτος αὐτή) εἴτε ἀποπέμψω παρὰ σέ. » Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν, τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ἐπεὶ ἀνδρωθέντας ἶσθαι τοὺς παῖδας, τὰδε ποιεῖσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. » (6) τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς
 10 αὐτῶν τότε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον καὶ τῷ ζωστήρι τῶδε κατὰ τὰδε ζωννύμενον, τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χώρας οἰκήτορα ποιεῖν· ὃς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων τὸν ἐντέλλομαι λείπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρας. Καὶ ταῦτα ποιεῖσα αὐτὴ τε εὐφρανέαι καὶ τὰ ἐντεταλμένα
 15 ποιήσεις. »

X. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (ὅσο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἡρακλέα) καὶ τὸν ζωστήρα προ-
 20 δέξαντα, παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστήρα ἔχοντα ἐπ' ἄρκης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσεήν, δόντα δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. (2) Τὴν δ', ἐπεὶ οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μὲν σφι οὐνόματα θέ-
 25 σθαι, τῷ μὲν Ἀγάθυρσον αὐτῶν, τῷ δ' ἐπομένῳ Γελωνῶν, Σκύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ, τοῦτο δὲ τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. (3) Καὶ δὴ δύο μὲν οἱ τῶν παίδων, τὸν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γε-
 30 λωνῶν, οὐκ οἶους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προ-
 κείμενον ἀέθλον, οἴχεσθαι ἐκ τῆς χώρας ἐκβληθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης, τὸν δὲ νεώτατον αὐτῶν Σκύθην ἐπιτελέσαντα καταμεινῆαι ἐν τῇ χώρῃ. (4) Καὶ ἀπὸ
 35 μὲν Σκύθειω τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλέας γινομένους Σκυθίων, ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἐτι καὶ ἐς τότε φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας· τὸ δὲ μῦθον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθη. Ταῦτα δὲ Ἕλλη-
 40 νων οἱ τὸν Πόντον οἰκόντες λέγουσι.

XI. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι, Σκύθας τοὺς νομάδας οἰ-
 45 κόντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσα-
 γετῶν, οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξει ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην (τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι, αὕτη
 50 λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων), (2) τοὺς δὲ Κιμ-
 μερίους ἐπιόντων Σκυθίων βουλευέσθαι ὡς στρατοῦ ἐ-
 πόντος μεγάλου, καὶ δὴ τὰς γνώμας σφῶν κειρω-
 55 σιμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνους δὲ τὴν τῶν βασιλέων· τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην ὡς
 60 ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη μὴδὲ πρὸς πολλοὺς δεοί-
 μένοντας κινδυνεύειν, τὴν δὲ τῶν βασιλέων διαμάχεσθαι
 περὶ τῆς χώρας τοῖσι ἐπιούσι. (3) Οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν
 πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον οὔτε τῷ δήμῳ
 τοὺς βασιλέας. Τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσεσθαι βουλευ-
 65 εσθαι ἁμαχῆτι, τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιούσι
 τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δοῦναι ἐν τῇ ἐσωτῶν κέεσθαι ἀποθα-
 νόντας, μὴδὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ, λογιζαμένους ὅσα
 τε ἀγαθὰ πεπόνθασιν καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος
 κακὰ ἐπιδόξα καταλαμβάνειν. (4) Ὡς δὲ δοῦναι σφι

tissime consuetudinem cum Hercule habere; hunc vero re-
 ceptis equabus voluisse abire. Ad extremum redditus illis dixit
 se Echidnam : « Jam has equas, quum huc venissent, ego tibi
 servavi; tuque servatarum solvisti pretium; concepisti enim
 ex te tres filios : (4) qui quando adoleverint, quid iis faciam,
 tu doce; hacne in terra, cujus ego sola teneo imperium, se-
 des illis tribnam; an ad te dimittam. » Cui hæc interroganti
 illum in hunc modum aiunt respondisse : « Postquam eos
 videris ætatem ingressos, recte feceris si hæcce institueris :
 (5) quem tu illorum videris arcum hunc hoc modo tenden-
 tem, et hoc cingulo sese ita cingentem, ei hanc terram tri-
 bue habitandam; qui vero opes hæc, quæ præcæubi, facere
 non potuerit, eum ex hac terra mitte. Hoc ubi feceris,
 et ipsa lætaberis, et mandata mea peregeris. »

X. Herculem igitur alterum ex arcubus (duos enim ad id
 tempus gestasse) adduxisse, et aptandi cinguli rationem
 præmonstrasse : traditoque dein et arcu et cingulo, quod
 in extrema commissura auream habuisset phialam, abiisse.
 (2) Tum illam, postquam filii ex ea nati ad virilem perve-
 nissent ætatem, nomina primum eis imposuisse; uni, A-
 gathyrsu; alteri, Gelono; novissimo, Scythæ : deinde dati
 mandati memorem, exsecutam esse mandata. (3) Et duos
 quidem ex filiis, Agathyrsu et Gelonu, quum proposito
 certamini impares inventi fuissent, terra excessisse, a matre
 expulsos. Natu vero minimum eorum, Scytham, qui rem
 perfecisset, in terra illa mansisse : (4) ab illoque Scythia,
 Herculis filio, genus ducere quicumque dein reges fuerint
 Scytharum; et ab illa phiala Scythas ad hanc usque ætatem
 phialas gestare ex cingulo suspensas. Hoc igitur solum-
 modo matrem hinc Scythæ parasse. Et hæc quidem Græci
 narrant Pontum adcolentes.

XI. Est vero etiam alia narratio, ita habens; cui potissi-
 mum equidem adsentior. Scilicet, Scythas Nomades (*pas-
 stores*) Asiam incolentes, bello pressos a Massagetis, trajecto
 Araxe fluvio in terram abiisse Cimmeriorum : quam enim
 nunc terram Scythæ tenent, ea olim Cimmeriorum fuisse
 traditur. (2) Cimmerios autem, invadentibus terram ipso-
 rum Scythas, quum deliberarent, utpote ingente irruente
 exercitu, diversas abiisse in sententias; fortiter quidem
 propugnatam utramque, fortiolem vero eam pro qua reges
 stabant. Populi enim fuisse sententiam, excedendum
 esse terra, neque manendum, et adversus plures adeun-
 dum periculum : regum vero, pro terra utique dimi-
 candum cum invadentibus. (3) Atqui nec regibus po-
 pulum voluisse parere, nec reges populo. Itaque his
 fuisse constitutum, non tentata pugna abire, et inva-
 dentibus permittere terram : regibus vero placuisse, suā
 potius in patria occumbentes sepeliri, quam cum plebe au-
 fugere; reputantes quantis bonis essent frui, et quantis
 malis se pressum iri consentaneum esset, si ex patria pro-
 fugissent. (4) Talis quum fuisset utrorumque sententia,

ταῦτα, διαστάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐωυτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην (καὶ σφειὼν ἐστὶ δῆλός ἐστι ὁ τάφος), θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς χώρας ποιέεσθαι, Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβέειν ἐρήμην τὴν χώραν.

XII. Καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τεῖχεα, ἐστὶ δὲ πορθμῆμα Κιμμέρια, ἐστὶ δὲ καὶ χώρα οὐνομα Κιμμερίη, ἐστὶ δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλεούμενος. (2) Φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίαν τοὺς Σκύθας καὶ τὴν γερόνησον κτίσαντες ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλιν Ἑλλάς οἰκίσται. (3) Φανεροὶ δὲ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς καὶ ἐσθλαόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικήν, ἀμαρτόντες τῆς ὁδοῦ· οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἔφευγον, οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον, ἐς δὲ ἐσθλαὸν ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν, ἐς μεσόγαιαν τῆς ὁδοῦ τραφέντες. Οὕτως δὲ ἄλλος ζυγὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται.

XIII. Ἐφη δὲ Ἀριστεύς ὁ Καῦστροβίου ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἐπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας φοιβλαμπτος γενόμενος, Ἰσσηδόνων δ' ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς ἀνδράς μουνοφθαλμούς, ὑπὲρ δὲ τούτων τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας, τούτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. (2) Τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πηλοισχόροις ἐπιτίθεσθαι, καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξωθίεσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἰσσηδόνας, ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας, Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθέων πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρας ταύτης Σκύθῃσι.

XIV. Καὶ ὅθεν μὲν ἦν Ἀριστεύς ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον λόγον ἐν Προκοννήσῳ καὶ Κυζίκῳ λέξω. Ἀριστεὺν γὰρ λέγουσι, ἔοντα τῶν ἀσπῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήιον ἐν Προκοννήσῳ ἀποθανέειν, καὶ τὸν κναφέα κατακλιθεῖν τὰ ἐργαστήριον οἰχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. (2) Ἐσκεδασμένον δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνῶς εἶη ὁ Ἀριστεύς, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικέσθαι ἀνδρὰ Κυζικηνὸν ἤκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος, φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. (3) Καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένους ἀμφισθατέειν, τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήιον παρῆναι ἔχοντας τὰ πρόσφορα ὡς ἀναιρησομένους· ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος οὔτε τεθνῶτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστεὺν. (4) Μετὰ δὲ ἐβδόμῃ ἔτει φανέντα αὐτὸν ἐς Προκοννήσῳ ποιῆσαι τὰ ἐπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμασπεία καλεῖται, ποιήσαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. Ταῦτα μὲν αἱ πόλεις αὗται λέγουσι.

XV. Τάδε δὲ οἶδα Μεταποντίνιοις τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγχυρῆσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέρην Ἀριστεύῳ ἔτεσι τεσσαράκοντα καὶ τριηχοσίοις, ὡς ἐγὼ συμ-

divisis agminibus, numero utrimque paribus, inter se mutuo pugnam civisse; et hos quidem, qui a regum partibus stetissent, a popularibus suis interfectos esse cunctos, sepultosque a plebe Cimmericorum ad Tyram fluvium, ubi ad hunc diem conspicitur illorum sepulcrum; quibus sepultis, plebem terra excessisse; supervenientes vero Scythas desertam terram occupasse.

XII. Est autem ad hunc diem in Scythica terra Cimmericum castellum; sunt et Porthmea Cimmeria (*in ostio Mæotidis paludis*); est item regio cui Cimmeria nomen; est Bosporus, Cimmericus cognominatus. (2) Satis vero etiam constat, Cimmericos, quum a Scythis expulsi in Asiam se reciperent, peninsulam illam colonis frequentasse, in qua nunc Sinope, Græca civitas, condita est; (3) constatque etiam, Scythas, quum illos persequerentur, et Medicam terram invaderent, a via aberrasse: Cimmerici enim fugientes, semper secundum mare progressi sunt; Scythæ vero Caucasō ad dextram relicto eos sunt persecuti, itinere in mediterranea converso. Hæc est altera narratio, in qua referenda Græcis convenit cum barbaris.

XIII. Sed Aristæas, Caystrobii filius, Proconnesius, in epico carmine ait, Phœbi instinctu se ad Issedonas pervenisse; super Issedonibus vero habitare Arimaspos, homines unoculos; super his auri custodes Grypas; ulterius Hyperboreos, ad mare pertinentes. (2) Hos igitur cunctos, exceptis Hyperboreis, initio facto ab Arimaspiis, bellum constanter inferre finitimis: et ab Arimaspiis quidem sedibus suis pelli Issedonas, ab Issedonibus vero Scythas; Cimmericos vero, ad australe mare habitantes, pressos a Scythis, terram suam deseruisse. Ita ne huic quidem de hac regione convenit cum Scythis.

XIV. Quæ patria fuerit hujus Aristææ, qui ista versibus descripsit, dictum est: commemorabo vero etiam id, quod de eodem in Proconneso et Cyzico narratum audiui. Aristæam, narrant, nulli civium nobilitate generis secundum, quum fullonis ingressus esset officinam in Proconneso, ibidem mortuum esse; et fullonem, occlusa officina, ad propinquos mortui perrexisse, rem nunciaturum. (2) Quumque jam rumor pervulgatus esset per urbem, mortuum esse Aristæam; controversiam his qui id dicebant movisse civem Cyzicenum, ex Artaca oppido venientem, adfirmantemque obviam se illi venisse Cyzicum versus eunti, cum eoque sermones miscuisse. (3) Dum hic ita cum contentione disceptat, interim propinquos mortui ad fullonis adfuisse officinam, secum adferentes quæ usui essent ad tollendum mortuum: sed aperto conclavi, nec mortuum Aristæam, nec vivum, comparuisse. (4) Septimo vero post anno rursus Proconnesum venisse, et carmen illud composuisse, quod a Græcis nunc Arimaspea nominatur: id autem postquam composuerit, iterum e conspectu hominum evanuisse. Ista quidem narrant illæ civitates.

XV. Hoc vero scio Metapontinis in Italia accidisse, anno postquam iterum evanuerat Aristæas trecentesimo quadragesimo, quemadmodum conferendo quæ et Proconnesi et

βαλλόμενος ἐν Προκοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὗρισ-
 σον. (2) Μεταποντιῖνοι φασὶ αὐτὸν Ἀριστεῖν φανέν-
 τα σφί ἐς τὴν χώραν κελύσαι βωμὸν Ἀπόλλωνι ἰδρύ-
 σασθαι καὶ Ἀριστεῖ τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην
 5 ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν στήσαι· φάναι γάρ
 σφί τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτῶν μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι
 ἐς τὴν χώραν, καὶ αὐτοὺς οἱ ἔπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστεῖς·
 τότε δὲ, ὅτε εἶπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ. (3) Καὶ τὸν
 μὲν εἰπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι, σφέας δὲ Μεταποντι-
 10 νοὶ λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν
 ὅ τι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη. Τὴν δὲ Πυθίην σφέας
 κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι, πειθομένοισι δὲ ἄμει-
 νον συνοίσεσθαι. Καὶ σφέας δεξαμένους ταῦτα ποι-
 ῆσαι ἐπιτελέα. (4) Καὶ νῦν ἔστηκε ἀνδριάς ἐπωνυμίην
 15 ἔχων Ἀριστεῖ τοῦ πατρὸς τῷ γάλακτι τοῦ Ἀπόλλωνος,
 περὶ δὲ αὐτὸν ὄρναι ἐστάσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀ-
 γορῇ ἱδρύεται. Ἀριστεῖ μὲν νῦν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

XVI. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ δδὲ ὁ λόγος ὤρηται λέ-
 γεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅ τι τὸ κατύπερθε ἐστί·
 20 οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένους δύναμαι πυ-
 θέσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστεῖς, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότε-
 ρον τούτων μνήμην ἐποιεῦμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω
 Ἰσσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεισι ποίειν ἔφησε ἀπι-
 κέσθαι, ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσσηδό-
 25 νας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς
 ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἶοί τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξι-
 κέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

XVII. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενείτῳ ἐμπορίου (τοῦτο γάρ
 τῶν παραθαλασίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυ-
 30 θικῆς), ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπιδᾶι νέμονται ἐόν-
 τες Ἑλλήνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος οἱ
 Ἀλαζῶνες καλεῦνται. (2) Οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιπιδᾶι
 αὖτὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταῦτα Σκύθησι ἐπασκέουσι, σί-
 τον δὲ καὶ σπεῖρουσι καὶ σιτέονται, καὶ κρίμμου καὶ
 35 σκόροδα καὶ φακούς καὶ κέγγρους. (3) Ὑπὲρ δὲ Ἀ-
 λαζῶνων οἰκεῖουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἱ οὐκ ἐπὶ σιτήσι
 σπεῖρουσι τὸν σίτον, ἀλλ' ἐπὶ πρίσι. (4) Τούτων δὲ
 κατύπερθε οἰκεῖουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην
 ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα
 40 μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ἐστὶ ἔθνεα πρὸς ἐσπέ-
 ρης τοῦ Βορυσθένης.

XVIII. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένα ἀπὸ θα-
 λάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνθρω-
 ποι οἰκεῖουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἑλλήνες οἱ οἰκείον-
 45 τες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλεῖσι Βορυσθενείτας,
 σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλσιοπολίτας. (2) Οὗτοι ὦν οἱ
 γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ ἐπὶ
 τρεῖς ἡμέρας δόου, κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὐνομα
 κέεται Παντικᾶπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλόνον
 50 ἀνὰ τὸν Βορυσθένα ἡμερῶν ἑνδεκα. (3) Ἡδὲ δὲ κα-
 τύπερθε τούτων ἐρῆμός ἐστι ἐπὶ πολλόν. Μετὰ δὲ
 τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκεῖουσι, ἔθνος ἐὼν ἴδιον καὶ
 οὐδαμῶς Σκυθικόν. Τὸ δὲ τούτων κατύπερθε ἐρῆμος

Metapontii narrentur reperi. (2) Aiunt Metapontini, Ari-
 steam sibi sua in terra adparuisse, jussisseque ipsos aram sta-
 tuere Apollini, et statuam juxta illam aram ponere, quæ
 nominaretur Aristææ Proconnesii. Dixisse enim, in solam
 ipsorum, ex omnibus Italiotis, regionem venisse Apollinem;
 et se, qui nunc Aristæas sit, illum esse comita tum; fuisse
 autem tunc, quum illum sequeretur, corvum. (3) His
 dictis, illum evanuisse. Aiunt autem Metapontini, se Del-
 phos misisse qui consulerent oraculum, quodnam illud esset
 hominis spectrum; respondisseque Pythiam, ipsis parendum
 esse spectri mandatis; id si fecissent, bene eis cessurum.
 Se igitur, accepto hoc responso, exsecutos esse mandata. (4)
 Atque nunc stat Metapontii in foro statua, quam Aristææ
 statuam vocant, juxta ipsam Apollinis statuam collocata,
 et lauri arbores illam circumstant. Sed hæc de Aristæa
 hactenus dicta sunt.

XVI. Regione ea, de qua hunc sermonem facere institui,
 quid sit superne ulterius, nemo adcurate novit. Neminem
 quippe, qui suis id oculis conspexisse adfirmaret, potui
 reperire: etenim ne Aristæas quidem, cujus modo mentio-
 nem feci, ne hic quidem ultra Issedonas pervenit, ut in
 carmine suo ipse prolitetur; sed, quæ de eis narrat qui su-
 pra hos habitant, ea fando accepta narravit, dicens Issedo-
 nas esse qui id tradant. Sed nos quidem, quoad longissi-
 me auditu cognoscere adcurate potuimus, omnia referemus.

XVII. A Borysthenitarum emporio, quod in medio na-
 xime universæ oræ maritimæ Scythiæ situm est; ab hoc,
 inquam, primi Callippidæ habitant, qui sunt Græci Scythæ:
 tum super his alius populus, qui vocantur Alazônes. (2)
 Hi atque Callippidæ in cæteris quidem Scytharum instituta
 sequuntur, frumentum vero et serunt et comedunt, itemque
 cepas et allium et lentem et milium. (3) Supra Alazones
 habitant Scythæ Aratores; qui frumentum serunt, non in
 cibi usum, sed vendendi causa. (4) Super his Neuri ha-
 bitant. A Neuris vero septemtrionem versus deserta homini-
 bus terra est, quoad nos novimus. Hi sunt populi juxta
 Hypanin fluvium, ab occidente Borysthenis.

XVIII. Trans Borysthenem, prima a mari regio Hylra
 est. Ab hac proximi habitant Scythiæ Agricolæ, quos
 Græci Hypanin fluvium adcolentes Borysthenitas nomi-
 nant, ipsi autem se Olbiopolitas. (2) Hi igitur Scythæ
 Agricolæ ad orientem Borysthenis habitant ad trium iter
 dierum, pertinentque usque ad fluvium cui nomen Pantica-
 pes; versus septemtrionem vero, undecim dierum iter
 adverso flumine navigantibus. (3) Jam supra hos longe
 lateque deserta regio est. Post desertum vero Androphagi
 habitant, proprius populus, neuti quæ Scythicus. Supra

ἤδη ἀληθέως καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδέν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XIX. Τὸ δὲ πρὸς ἡῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαδάντι τὸν Παντικαπὴν ποταμὸν, νομάδες ἤδη Σκυ-
5 θαι νέμονται, οὐτ' ἐτι σπεύροντες οὐδὲν οὔτε ἀροῦντες·
φιλὴ δὲ δενδρέων ἡ πᾶσα αὕτη γῆ πλην τῆς Ὑλάης.
Οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἡῶν ἡμερέων τεσσέρων
καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώραν κατατείνουσιν ἐπὶ πο-
ταμὸν Γέρρον.

XX. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλούμενα
βασιλῆϊά ἐστι καὶ Σκυθαὶ οἱ ἀριστοὶ τε καὶ πλείστοι
καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκυθὰς δούλους σφετέρους
εἶναι· (2) κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην
ἐς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἡῶν ἐπὶ τε τὰ φρον τὴν δὴ
15 οἱ ἐκ τῶν τυρλῶν γενομένοι ὠρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λί-
μνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον τὸ καλεῖται Κρηνοί·
τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. (3) Τὰ
δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἀνεμον τῶν βασιλῆϊων
Σκυθέων οἰκέουσι Μεγάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ
20 Σκυθικόν. Μεγάγχλαινων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι
καὶ ἐρῆμος ἐστὶ ἀνθρώπων, κατ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XXI. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαδάντι οὐκέτι Σκυθικῇ,
ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαζίων Σαυροματέων ἐστὶ, οἱ
ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμον-
25 ται τὸ πρὸς βορέην ἀνεμον, ἡμερέων πεντεκαίδεκα
ὁδόν, πᾶσαν ἔουσιν φιλήν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δεν-
δρέων· ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχον-
τες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλη παν-
τοίη.

XXII. Βουδῖνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστὶ
πρῶτῃ μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδόν, μετὰ δὲ
τὴν ἐρῆμον ἀποκλίνοντι μάλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἀνε-
30 μον νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον·
ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρης. (2) Συνεγέες δὲ τούτοις ἐν
τοῖσι αὐτοῖσι τόποις κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὐνομα
κέεται Ἵυρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ
τοιῷδε· (3) λοχῶν ἐπὶ δένδρεον ἀναβάς, τὰ δὲ ἐστὶ
πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν· ἵππος δὲ ἐκάστω δеди-
δαγμένος ἐπὶ γαστέρα κέεσθαι ταπεινότητος εἵνεκεν
40 ἐτοιμός ἐστι καὶ κύων· ἐπεὶ δὲ ἀπίδῃ τὸ θηρίον ἀπὸ
τοῦ δενδρέου, τοξεύσας καὶ ἐπιβάς ἐπὶ τὸν ἵππον διώ-
κει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. (4) Ἰπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς
τὴν ἡῶν ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκυθαὶ ἄλλοι, ἀπὸ τῶν
βασιλῆϊων Σκυθέων ἀποστάντες καὶ οὗτοι ἀπαιόμενοι
45 ἐς τοῦτον τὸν χώρον.

XXIII. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων
χώρας ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πεδιάς τε γῆ καὶ
βαθύγαιος, τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρη-
χέα. (2) Διεξιελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέως χώρον πολ-
50 λὸν οἰκέουσι ὑπώρειαν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμε-
νοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ
ἔρπενες καὶ θήλειαι δημοῖς, καὶ σιμοὶ καὶ γένεια ἔχον-
τες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἰέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμε-

hos vero jam verum desertum, nec ullus hominum popu-
lus, quoad novimus.

XIX. Ab oriente vero Agricolarum istorum Scytharum,
trans Panticapen fluvium, Nomades Scythiae degunt, qui
neque serunt quidquam, nec arant : estque arboribus nuda
universa haec regio, excepta Hylaea. Nomades autem hi,
orientem versus, terram tenent per quattuordecim dierum
iter patentem ad Gerrhum usque fluvium.

XX. Trans Gerrhum haec est quae Regia terra vocatur,
quam Scythae nobilissimi tenent et numerosissimi, qui reli-
quos Scythas servos suos esse reputant. (2) Pertinentque
hi, meridiem versus, ad Tauricam, versus orientem vero,
ad fossam illam quam caecorum filii duxerunt, et ad empo-
rium Maotidis paludis quod Cremni vocatur; partim eorum
etiam ad Tanain flumen. (3) Quae supra Regios Scythas ad
septemtrionem vergunt, ea Melanchlaeni tenent, diversae
stirpis populus, non Scythicus. Supra Melanchlaeos vero,
paludes sunt, et terra hominibus vacua, quantum nos qui-
dem novimus.

XXI. Trans Tanain fluvium non amplius Scythica terra,
sed partium in quas illa regio divisa, prima est Sauroma-
tarum; qui ab intimo Maotidis paludis recessu initium
cipientes, tenent, septemtrionem versus, terram in quin-
decim dierum iter patentem, arboribus omnibus, tam cultis,
quam agrestibus, nudam. Tum supra hos insequentem par-
tem habitant Budini, terram tenentes arborum omni genere
usquequaque frequentem.

XXII. Supra Budinos, versus septemtrionem, primo
desertum est, per quinque dierum iter : post desertum
vero, magis orientem versus, Thyssagetae habitant, nume-
rosa gens et propria, venatione vicitans. (2) His contigui
eodem in tractu habitant qui Iyrcae vocantur, et ipsi vena-
tione vicitantes tali modo : (3) arborem conscendit vena-
tor, ibique in insidiis latet; frequentes autem per totam il-
lam regionem arbores sunt : sub arbore praesto cuique
venatori est equus in ventrem procumbere eductus, quo
quam minime e terra emineat, et juxta equum canis. Ub
ex arbore feram homo conspexit, arcu ferit, innoxque illam
consenso equo persequitur, et canis inhaeret vestigiis. (4)
Supra hos rursus, si orientem versus, declines, habitant
alii Scythae, qui ab Regiis Scythis defecerunt, et ea caussa
haec in loca migrarunt.

XXIII. Ad horum igitur usque Scytharum regionem
universa quam descripsimus terra plana est et humilis : ab
inde vero petrosa et aspera. (2) Peragrato autem hujus
asperae terrae longo tractu, radices altorum montium habitant
homines, qui narrantur inde a nativitate calvi esse omnes,
mares pariter atque feminae, et simo naso mentoque magno.
Peculiari lingua utuntur, vestem autem gestant Scythicam,

νοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. (3) Ποντικὸν μὲν οὖνομα τῷ δενδρέῳ ἀπ' οὗ ζῶουσι, μέγας δὲ κατὰ συκὴν μάλιστα κη· καρπὸν δὲ φορεῖ κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. Τοῦτο ἐπεὶ γίνηται πέπον, σακχέουσι ἱματίοισι, ἀπορρέει δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν· οὖνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντι ἐστὶ ἀσχυ· (4) τοῦτο καὶ λείχουσι καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουνσι, καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντιθέασι, καὶ ταύτας σιτέονται. Πρόβατα γάρ σφι οὐ πολλὰ ἐστὶ· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτοῖσι εἰσὶ. (5) Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοικῆται, τὸν μὲν χειμῶνα ἐπεὶ τὸ δένδρον περικαλύψῃ πλῶν στεγνῶ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἀνευ πλίου. Τούτους οὐδεὶς ἀδικεῖ ἀνθρώπων· ἱοὶ γὰρ λέγονται εἶναι· οὐδὲ τι ἀρῆιον ὄπλον ἐκτέσται. (6) Καὶ τοῦτο μὲν τοῖσι περιουκέουσιν οὗτοι εἰσὶ οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες, τοῦτο δὲ, ὅς ἂν φεύγων καταφύγῃ ἐς τούτους, ὑπ' οὐδενὸς ἀδικεῖται. Οὖνομα δὲ σφί ἐστι Ὀργιεμπαῖοι.

XXIV. Μέχρι μὲν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ καὶ τῶν ἐμπροσθε ἐθνέων· καὶ γὰρ Σκυθίων τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτοὺς, τῶν οὐ γαλεπόν ἐστι πυθέσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένης τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθίων δὲ οἱ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι' ἑπτὰ ἔρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται.

XXV. Τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατ' ἑπέρθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρεὰ τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβαστα καὶ οὐδεὶς σφεα ὑπερβαίνει. (2) Οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκίσιν τὰ οὐρεα αἰγίποδας ἄνδρας, ὑπερβάντι δὲ τούτους ἄλλους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμηνον καθεύδουσι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδόκομαι ἀρχήν. (3) Ἄλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἡῶν τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπ' Ἰσσηδόνων, οἰκεῶμενον, τὸ μόνον κατ' ἑπέρθε πρὸς βορρῆν ἀνεμὸν οὐ γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων.

XXVI. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες τοιοσίδε λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὶ ἄνδρὶ ἀποθάνῃ πατὴρ, οἱ προσήκοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα, καὶ ἔπειτα ταῦτα θύσαντες καὶ καταταμόντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεκομένου τεθνεῶτα γονέα, ἀναμίζαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέαται. (2) Τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ φιλώσαντες καὶ ἐκκαθίραντες καταχρυσοῦσι καὶ ἔπειτα ἀγαλματι χρέονται, θυσίας μεγάλας ἐπετεοῦς ἐπιτελέοντες. Παις δὲ πατρὶ τοῦτο ποιεῖ, κατὰ περ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. Ἄλλιος δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι, ἰσοκρατέες δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. Γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

XXVII. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατ' ἑπέρθε Ἰσσηδόνες εἰσὶ οἱ λέγοντες τοὺς μονοφθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας εἶναι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι, παρὰ δὲ Σκυθίων ἡμεῖς

cæterum arborum fructu vitam sustentant. (3) Ponticum nomen arboris est, qua victitant, sici admodum magnitudine : fructum fert autem fabæ similem, nucleum intus habentem. Hunc fructum, postquam maturuit, pannis excolant ; et, quod ab eo defluit crassum et nigrum, quod *aschy* adpellant, (4) id et lingunt, et lacte mixtum potant : ex sæcum vero ejus crassitudine massas conficiunt, quibus item vescuntur. Pecorum enim non magna illis copia est, quippe pascua ibi parum sunt eximia. (5) Quilibet paterfamilias sub arbore habitat ; hieme quidem, arborem tegens tegmine ex lana coactili ; æstate vero, absque tegmine. His hominibus nemo mortalium injuriam infert ; sacri enim habentur ; nec arma ulla bellica habent. (6) Idem et finitimorum dirimunt controversias ; et, si quis patria profugiens ad hos confugit, a nemine læditur. Nomen his est Orgiempæi.

XXIV. Jam usque ad calvos hos satis cognita hæc terra est ; et, qui ante hos habitant populi, satis noti. Nam et Scytharum nonnulli ad illos commeant, e quibus haud ægre licet cognoscere, et Græcorum nonnulli ex Borysthenis emporio et ex aliis Ponticis emporiis. Scythæ vero, qui ad illos commeant, per septem interpretes septemque linguas negotia sua peragunt. Ad hos igitur usque cognita terra est.

XXV. Ultra calvos illos quinam habitent, liquido adfirmare nemo potest : nam præalti præruptique montes, quos nemo transcendit, præcludunt iter. (2) Narrant autem calvi, quod mihi quidem non persuadetur, habitari illos montes ab hominibus capripedibus : tum ultra hos degere alios homines, qui per sex menses dormiant ; quod equidem nullo pacto admitto. (3) Quæ calvis ab oriente sita regio, eam quidem ab Issedonibus habitatam esse certis testimoniis cognovimus ; quæ vero supra hanc ad septemtrionem vergit, cognita non est, nec calvis istis, nec Issedonibus, nisi quatenus hi ipsi narrant.

XXVI. Issedones autem hujusmodi uti institutis perhibentur. Quando cuiquam pater mortuus est, propinqui cuncti adducunt pecudes ad eum conveniunt : quibus macatis et in frusta concisis, patrem etiam mortuum hospitibus in frusta concidunt, mixtisque cunctis carnibus epulum exhibent. (2) Caput vero depilatum expurgatumque inaurant, eoque pro sacro utuntur, donario annua magna sacrificia peragentes. Hoc apud illos filius patri præstat, quem admodum Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt. Cæterum hi quoque homines justis esse dicuntur : mulieres autem apud eos æquam cum viris potestatem habent. Igitur hi etiam noti sunt.

XXVII. Quod vero ad regionem spectat supra hos sitam, Issedones sunt qui narrant, habitare ibi homines quos dixi unoculos, et Grypas auri custodes : et fabulam ab Issedonibus traditam repetunt Scythæ, nosque alii a Scythis ac-

οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς· ἄριμα γὰρ ἐν καλεῦσι Σχύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

XXVIII. Δυσχείμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρα οὕτω δὴ τί ἐστι, ἐνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἀφόρητος οἶος γίνεται κρυμὸς, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις, πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν· (2) Ἡ δὲ θάλασσα πηγνυται καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος, καὶ ἐπὶ τοῦ κρηστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σχύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἀμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδοὺς. Οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὀκτὼ μῆνας διατελεῖ χειμῶν ἑὼν, τοὺς δ' ἐπιλοιπούς τέσσερας ψύχρα αὐτόθι ἐστί. (3) Κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμῶν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλῃσι χώρῃσι γινομένοισι χειμῶσι, ἐν τῇ τὴν μὲν ὥραιὴν οὐκ ἔχει λόγου ἄξιον οὐδὲν, τὸ δὲ θέρος ὅσον οὐκ ἀνίει· βρονταὶ τε ἥμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρεος δὲ ἀμφιλαφεές· ἦν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὥς τέρας θωμάζεται. (4) καὶ ἦν σεισμός γένηται ἦν τε θέρεος ἦν τε χειμῶνος ἐν τῇ Σκυθικῇ, τέρας νενομίσται. (5) Ἴπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τούτον, ἥμινοι δὲ οὐδὲ ὄνοι ἀνέχονται ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ Ἴπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἐστεῶτες ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἥμινοι ἀνέχονται.

XXIX. Δοκέει δέ μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύειν κέρα αὐτόθι. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ καὶ Ὅμηρος ἔπος ἐν Ὀδυσσεΐῃ ἔχον ὅδε,

30 καὶ Λιβύην θδὶ τ' ἄρνες ἄπαρ κεραοὶ τελέθουσι,

ὀρθῶς εἰρημένον, ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέρα· ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχῃσι ἢ οὐ φύει κέρα τα κτήνεα ἀρχήν, ἢ φύοντα φύει μόγις.

XXX. Ἐνθαῦτα μὲν νυνδιὰ τὰ ψύχρα γίνεται ταῦτα· θωμάζω δὲ (προσθήκας γὰρ δὴ μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίςθη) ὅτι ἐν τῇ Ἡλείῃ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνάται γίνεσθαι ἥμινοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἡλείοι ἐκ κατάρῃς τευ οὐ γίνεσθαι σφῖσι ἥμιόνους. Ἀλλ' ἐπεὶ ἀνὰ προσίῃ ἡ ὥρη κυρίως σφῖσι τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιοχώρους αὐτάς, καὶ ἐπειτέν σφι ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπιεῖσι τοὺς ὄνους, ἐς οὗ ἂν σχῶσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρὶ· ἐπειτέν δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι.

XXXI. Περὶ δὲ τῶν περῶν τῶν Σχύθαι λέγουσι ἀνάπλεον εἶναι τὸν ἥερα, καὶ τούτων εἵνεκεν οὐκ οἶά τε εἶναι οὔτε ἰδέειν τὸ πρόσω τῆς ἡπείρου οὔτε διεξιέναι, τῆνδε ἔχω περὶ αὐτῶν γνώμην· (2) ἀ κατ' ὑπερθε ταύτης τῆς χώρας αἰεὶ νίφεται, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέρεος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἰκός· ἡδὴ ὦν ὅστις ἀγγόθεν χιὼνα ἀδρὴν πίπτουσαν εἶδε οἶδε τὸ λέγων οἶκε γὰρ ἢ χιὼν περοῖσιν· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τούτον ἐόντα τοιοῦτον ἀνοίχῃτα τὰ πρὸς βορέην ἐστὶ τῆς ἡπείρου ταύτης. (3) Τὰ ὦν πετὰ εἰκάζοντας τὴν χιὼνα τοὺς Σχύ-

cepimus, et nominamus scythico vocabulo Arimaspos; arima enim Scythæ unum nominant, spu autem oculum.

XXVIII. Universa autem hæc terra, quam descripsimus, adeo rigida premitur hieme, ut octo menses duret intolerabile gelu; in quo si aquam in terram effundas, non facias lutum; sed, ignem si accenderis, lutum facias. (2) Atque etiam mare constringitur glacie et totus Cimmerius Bosphorus: et super ea glacie militant Scythæ illi qui intra fossam habitant [vid. c. 3], et plaustris in ulteriora ad Sindos vehuntur. Ita solidos octo menses hiems durat, reliquosque quattuor ibidem frigus obtinet. (3) Est autem hujus hiemis indoles longe diversa ab eis quæ in cæteris regionibus omnibus obtinent: nam verno tempore nihil ibi pluit quo sit ullius momenti, æstate autem pluiere non desinit: et, quando alibi tonitrua incidunt, ibi nulla sunt, æstate autem valde magna; sin hieme cælum tonat, pro miraculo solet haberi. Item terræ motus si existit in Scythica terra, sive æstate, sive hieme hoc eveniat, prodigii loco est. (4) Porro hiemem illam ferunt et tolerant equi; asini vero et muli nequitquam tolerant: alibi contra equi in gelu stantes tabesciunt; asini vero et muli tolerant gelu.

XXIX. Videtur autem mihi eadem de causa ibidem boum generi mutilo cornua non enasci: adstipulatusque sententiæ meæ illud etiam Homeri verbum in Odyssea, ubi ait:

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Quod recte dictum est: in calidis locis cito enasci cornua: contra ubi valida obtinent frigora, ibi aut prorsus non nascuntur pecoribus cornua; aut, si nascuntur, pusilla sunt.

XXX. Ibi igitur propter frigiditatem res ita se habet. Atque hoc loco subit mirari (nam digressiones ab initio amavit mea narratio) quid sit quod in universo Eleo agro non possint muli nasci; quum nec frigida sit illa regio, neque alia ulla adpareat causa. (2) Aiunt quidem ipsi Elei, ex imprecatione quadam non nasci apud se mulos. Verum, quum adest tempus quo gravidæ fiunt equæ, ad finitimos eas agunt, et in alieno agro asinos ad eas admittunt, usque dum illæ conceperint; deinde autem retro eas agunt.

XXXI. Quod vero ad plumas attinet, quibus plenum esse aerem Scythiæ dicunt, ob eamque causam in ulteriora nec prospectum nec transitum patere, de his ego ita sentio: (2) in locis quæ sunt supra hanc (quam commemoravi) terram constanter nix cadit; minus quidem frequens æstate, ut consentaneum est, quam hieme. Jam, qui copiosam cadentem nivem cominus vidit, is quid dicam novit. Similis est enim nix plumis: et propter hanc hiemem, quum sit talis qualem dixi, habitari non possunt loca hujus continentis ad septemtrionem pertinentia. (3) Itaque plumas quas dicunt, propter similitudinem, nivem dici a

θας τε καὶ τοὺς περιοίκους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μὲν νυν τὰ λέγεται μακρότατα, εἰρηται.

XXXII. Ὑπερβορέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὕτε τι Σκυῖται λέγουσι οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτῃ οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνες. Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὗτοι λέγουσι οὐδέν· ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκυῖται, ὥς περὶ τῶν μουνοφθαλμων λέγουσι. (1) Ἄλλ' Ἡσιόδω μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρῳ ἐν Ἐπιγόνουσι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἔπει ἐποίησε.

XXXIII. Πολλῶν δὲ τι πλείστα περὶ αὐτῶν Δῆλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλᾷ πυρὶν ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα ἀπικνέσθαι ἐν Σκυῖθας, ἀπὸ δὲ Σκυῖθων ἥδη δεκόμενους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐκαστοὺς κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἐσπέρας ἐκαστάτῳ ἐπὶ τὸν Ἀδρίην, ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προπεμπόμενα πρῶτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὐβοίαν, πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν μέγχι Κάρυστον, τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἐκλείπειν Ἀνδρόν. Κερυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον, Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. (2) Ἀπικνέσθαι μὲν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον, πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς οὐνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίχην. ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἄνδρας πέντε πομπῶν, τούτους οἱ νυν περφερέες καλεῦνται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δῆλῳ ἔχοντες. (3) Ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοις τοὺς ἀποπεμφθέντας ὀπίσω οὐκ ἀπονοστήειν, δεῖνὰ ποιευμένους εἰς σφας αἰεὶ καταλάμπεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέχεσθαι, οὕτω δὴ φέροντας ἐς τοὺς οὖρους τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρὶν καλᾷ τῷ πλησιοχώροις ἐπισκῆπτειν, κελεύοντας προπέμπειν σφέα ἀπ' ἐσωτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος. (4) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον· οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοις τοῖσι ἱροῖσι τὸδε ποιούμενον προσφερές, τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὶ ἀνὴρ θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιλῆϊ, οὐκ ἄνευ πυρὶν καλᾶς ἐρδούσας τὰ ἱρὰ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιούσας.

XXXIV. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δῆλῳ κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι καὶ περὶ ἄτρακτον εἰλιξασαὶ ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμῖσιον ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρὸς, ἐπιπέφυκε δὲ οἱ ἐλαΐη), (2) οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ γλόνην τινὰ εἰλιξαντες τῶν τριχῶν τιθεῖσι καὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. Αὗται μὲν δὴ ταύτην τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δῆλου οἰκητόρων.

XXXV. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὀπιν εἶναι εἰσας παρθέων ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας, ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον ἐτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίχης. (2) Ταύτας μὲν νυν τῇ Εἰλειθυίᾳ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ

HERODOTUS.

Scythis eorumque finitinis arbitror. Atque hæc quidem, quæ de remotissimis terris narrantur, hactenus e nobis commemorata sunt.

XXXII. De Hyperboreis vero hominibus nec Scythiæ loquuntur, nec alii ulli, qui istas regiones incolunt, nisi forsitan Issedones. At ne hi quidem, ut mihi videtur, de illis quidquam memorant : alioqui enim Scythæ quoque de eisdem narrant, quemadmodum de unoculis. (2) Sed Hesiodus de Hyperboreis locutus est, atque etiam Homerus in Epigonis, si modo vere auctor huius carminis Homerus est.

XXXIII. Longe vero plurima de his Delii narrant, dicentes, sacra stramini triticeo illigata, ex Hyperboreis delata, venire ad Scythias ; a Scythis vero accipere ea et deferre populum quemque deinceps habitantem versus occidentem, usque ad Adriaticum sinum : inde meridiem versus mitti, et primos ex Græcis Dodonæos ea accipere ; ab his descendere ad sinum Meliensem, et in Eubæam transire, ibique de civitate ad civitatem mitti usque Carystum ; inde denique, prætermissa Andro insula, ab ipsis Carystiiis in Tenum insulam, a Teniis tandem in Delum deferri. (2) Eo modo in Delum pervenire sacra ista dicunt. Primo autem Hyperboreos aiunt duas misisse virgines sacra hæc ferentes, quarum nomen Delii aiunt fuisse Hyperochen et Laodicen ; simulque cum his tutelæ causæ comites misisse quinque viros de civibus suis deductores, hos qui nunc Perpherees vocantur : qui summos Deli honores obtinent. (3) Quum vero hi ab illis missi non reverterentur ad suos, graviter ferentes Hyperboreos, si forte semper futurum sit ipsis ut non recipiant quos miserint ; ea causâ sacra illa triticeo stramini illigata non nisi ad fines suos pertulisse, finitimisque mandasse, ut sua e terra ad alium populum ea deferrent : (4) atque ita hæc gradatim missa, aiunt, Delum pervenire. Novi autem equidem simile quoddam hisce sacris sacrum peragi a Thracicis Præonicisque mulieribus : hæc enim, quando Dianæ Reginæ sacrificium celebrant, non sine triticeo stramine sacra faciunt. Hoc illarum novi equidem institutum.

XXXIV. In honorem autem harum virginum Hyperborearum, quæ Deli mortuæ dicuntur, caput tondent et puellæ et pueri Deliorum ; et illæ quidem ante nuptias præcisum sibi cincinnum, et fuso circumvolutum, in earum sepulcro deponunt : (est autem sepulcrum illud in Dianæ templo, intranti ad sinistram ; in eoque nata est oliva arbor :) (2) pueri vero Deliorum herbis quibusdam capillos circumvolvunt, et hos pariter super sepulcro illo deponunt. Hunc honorem illæ a Deli incolis consequuntur.

XXXV. Narrant autem iidem, Argen quoque atque Opin, virgines ex Hyperboreis, itinera per eosdem populos facto, in Delum venisse prius etiam quam Hyperochen et Laodicen : (2) et has quidem venisse tributî ferendi causâ, quod Lucinæ

ὠκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι, τὴν δὲ Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὀπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι λέγουσι καὶ σφι τιμὰς ἄλλας δεδῶσθαι πρὸς σφέων· (3) καὶ γὰρ ἀγείρειν σφι τὰς γυναῖκας, ἐπουνομαζούσας τὰ οὐνόματα ἐν τῷ ὕμνῳ τὸν σφι Ὡλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε, παρὰ δὲ σφέων μαθόντας νησιώτας τε καὶ Ἰωνας ὑμνεῖν Ὡπὶν τε καὶ Ἀργὴν οὐνομαζόντας τε καὶ ἀγείροντας (οὗτος δὲ ὁ Ὡλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιούς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἔλθων τοὺς ἀειδομένους ἐν Δήλῳ), καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ βωμῷ τὴν σποδὸν ταύτην ἐπὶ τὴν θήκην τῆς Ὀπίας τε καὶ Ἀργῆς ἀνασιμῶσθαι ἐπιβαλλομένην. Ἡ δὲ θήκη αὐτῶν ἐστὶ ὀπισθε τοῦ Ἀρτεμείσιου, πρὸς ἧῳ τετραμμένη, ἀγχοτάτω τοῦ Κηλίων ἱστιητορίου.

XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων περὶ εἰρήσθω· τὸν γὰρ περὶ Ἀβάρειος λόγον τοῦ λεγομένου εἶναι Ὑπερβορέου οὐ λέγω, λέγων ὡς τὸν διστὸν περιέφερε κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, οὐδὲν σιτείμενος. Εἰ δὲ εἰσὶ τινες ὑπερβόρειοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. (2) Γελῶι δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη, καὶ οὐδένα νόον ἔχοντως ἐξηγησάμενον· οἱ Ὀκεανὸν τε ῥέοντα γράφουσι περὶ τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλωτέρα ὡς ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιούντων ἴσῃν. Ἐν ὀλίγοις γὰρ ἐγὼ δηλώσω μέγαθός τε ἐκάστης αὐτέων, καὶ ὅλη τις ἐστὶ ἐξ γραφῆν ἐκάστη.

XXXVII. Πέρσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν νοτικὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὴν καλευμένην· τούτων δ' ὑπεροικέουσι πρὸς βορέω ἀνέμου Μῆδοι, Μῆδων δὲ Σάσπειρες, Σασπείρων δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἐς τὴν Φάσις ποταμὸς ἐκδιδοῖ. Ταῦτα τέσσαρα ἔθνεα οἰκεῖ ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν.

XXXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀκταὶ διφάσαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ ἀπηγήσομαι. (2) Ἐνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ ἐτέρη τὰ πρὸς βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη παρατέταται ἐς θάλασσαν παρὰ τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλησπόντον μέχρι Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ· τὰ δὲ πρὸς νότον ἡ αὐτὴ αὕτη ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκην κειμένου τείνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης. (3) Οἰκεῖ δ' ἐν τῇ ἀκτὴ ταύτῃ ἔθνεα ἀνθρώπων τριήκοντα. Αὕτη μὲν νυν ἡ ἐτέρη τῶν ἀκτέων.

XXXIX. Ἡ δὲ δὴ ἐτέρη ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἥ τε Περσικὴ καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεχομένη Ἀσσυρίη καὶ ἀπὸ Ἀσσυρίης ἡ Ἀραβίη· λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρείος ἐκ τοῦ Νεῖλου διώρυχα ἐσήγαγε. (2) Μέχρι μὲν νυν Φοινίκης ἀπὸ Περσέων χώρος πλανὺς καὶ πολλός ἐστι· τὸ δ' ἀπὸ Φοινίκης παρῆκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη παρὰ τὴν Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευταίαν ἐν τῇ ἔθνεα ἐστὶ τρία μῶνα. Ταῦτα μὲν ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἐσπέρης τῆς Ἀσίας ἔχοντά ἐστι.

XL. Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων καὶ Μῆδων καὶ Σασπείρων καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἧῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

pro maturato partu pactae fuissent; Argen vero et Opin simul cum ipsis diis aiunt advenisse, hisque alios honores a se esse tributos; (3) his enim stipem corrogare mulieres nomina earum invocantes in hymno eo, quem ipsis Olen, vir Lycius, composuit; et a se edoctos insulanos etiam et Ionas Opin et Argen carmine celebrare, nomen illarum invocantes, stipemque eisdem corrogantes: (idem vero Olen, qui e Lycia venit, alia etiam prisca carmina confecit, quae Deli canuntur:) et cineres ex femoribus in ara crematis omnes sepulcro Opis et Arges injici. Est autem illarum sepulcrum post Dianae templum, orientem versus, proxime coenaculum Ceorum.

XXXVI. Atque haec quidem de Hyperboreis dicta sunt. Nam de Abaride fabulam, qui Hyperboreus fuisse perhibetur, taceo; nec memoro quo pacto sagittam ille per universam terram circumtulit, nihil cibi capiens. Quodsi vero sunt Hyperborei quidam homines, fuerint etiam alii Hypernotii. (2) Rideo autem quum multos jam video descriptores terrae circuitus, neque quemquam ullum qui sana mente rem explicet: nam Oceanum illi describunt, quasi terram undique circumfluat, quam orbiculatam fingunt velut ex torno; et Asiam aequalem faciunt Europae. Brevibus verbis igitur et magnitudinem utriusque harum terrarum declarabo, et qualis fere sit utriusque figura.

XXXVII. Persae suam regionem incolunt ad australe mare pertinentes, quod Rubrum vocatur. Supra hos, septentrionem versus, Medi habitant; supra Medos Saspes; supra Saspes Colchi, ad boreale mare pertinentes, in quod Phasis fluvius influit. Hi quattuor populi ab altero mari habitant ad alterum.

XXXVIII. Inde ex eadem Asia, versus occidentem, duae orae porriguntur in mare, quas ego describam. (2) Altera ora, in boreali parte a Phasi incipiens, in mare excurrit secundum Pontum et Hellespontum, usque ad Troicum Sigeum: in parte meridionali, eadem ora initium capit a Myriandrico sinu, ad Phoenicem sito, et in mare porrigitur usque ad Triopium promontorium. (3) Hanc oram triginta incolunt hominum populi: et haec quidem altera est eorum quas dixi orarum.

XXXIX. Altera vero ora, a Perside incipiens, in Rubrum mare porrigitur; estque Persica, tum hanc excipiens Assyriaca, et post Assyriacam Arabica ora. Desinit autem haec ora (non quidem vere desinens, sed solummodo ex usu loquendi) in sinum Arabum, in quem Darius fossam ex Nilo duxit. (2) Jam a Perside usque ad Phoenicem lata et ampla regio est: a Phoenice vero haec ora per mare nostrum (mediterraneum) secundum Syriam Palaestinam ad Aegyptum porrigitur, ubi desinit: hancque oram nonnisi tres incolunt populi. Hae sunt Asiae regiones Persis ab occidente sitae.

XL. Quae vero ultra Persas et Medos Saspesque Colchos versus orientem solem spectant, secundum ea.

τέλλοντα, ἔθνη μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα, πρὸς βορέεω δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα καὶ ὁ Ἀράξης ποταμός, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. (2) Μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκείται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἔρῃμος ἦδη τὸ πρὸς τὴν ἡῶν, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι οἷον ὃ ἔστι. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

XLII. Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἐτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἦδη ἐκδέκεται. Κατὰ μὲν νῦν Αἰγυπτὸν ἡ ἀκτὴ αὕτη στεινὴ ἐστὶ· ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰς ὀργυιέων, αὗται δ' ἂν εἴεν χίλιοι στάδιοι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στεινοῦ τούτου κάρτα πλατέα τυγχάνει ἐούσα ἡ ἀκτὴ ἥτις Λιβύη λέχληται.

XLII. Θωμάζων τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτίων ἐστὶ· μήκει μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρως παρήκει ἡ Εὐρώπη, εὐρεος δὲ πέρι οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεται μοι εἶναι. (2) Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἐσωτὴν ἐούσα περίρρυτος, πλὴν ὅσον αὐτῇ πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεχὸς τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν καταδέξαντος, ὃς ἐπειτέ τὴν διώρυγα ἐπαύσατο ὀρύσσωσιν τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράδιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἀνδράς πλοίοισι, ἐντελαμένους ἐς τὸ ὀπίσω δι' Ἡρακλέων στηλῶν διεκπλῶειν ἕως ἐς τὴν βορήνην θάλασσαν καὶ οὕτω ἐς Αἶγυπτον ἀπικνεύεσθαι. (3) Ὁρμηθέντες ὦν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπλώον τὴν νοτίην θάλασσαν· δίκως δὲ γίνοντο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπείρεσκον τὴν γῆν, ἵνα ἐκάστοτε τῆς Λιβύης πλώοντες γινώκτο, καὶ μένεσκον τὸν ἄμητον· θείσαντες δ' ἂν τὸν σίτον ἐπλώον, ὥστε δύο ἐτέων διεξελθόντων τρίτῳ ἔτει κάμψαντες Ἡρακλέας στηλὰς ἀπίκοντο ἐς Αἶγυπτον. (4) Καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλω δὲ δὴ τεῶν, ὡς περιπλῶντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔδωκεν ἐς τὰ δεξιὰ. Οὕτω μὲν αὕτη ἐγνωσθὴ τὸ πρῶτον.

XLIII. Μετὰ δὲ Καρχηδόνια εἰσι οἱ λέγοντες, ἐπεὶ Σατάσπης γὰρ ὁ Τεάσπιος ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης οὐ περιέπλωσε Λιβύην, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθεὶς, ἀλλὰ δέισας τὸ τε μῆκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ' ἐπέτελεσε τὸν ἐπέταξέ οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. (2) Θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαθύου παρθένον ἐβίησαν· ἐπειτεν μελλόντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιέσθαι ὑπὸ Ξέρξῳ βασιλέως, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπειος ἐούσα Δαρείου ἀδελφῇ παραιτήσατο, φῶσά οἱ αὕτη μέζω ζημίην ἐπιθήσειν ἥπερ ἐκείνων· Λιβύην γὰρ οἱ ἀνάγκην εἶσεσθαι περιπλῶειν, ἐς ὃ ἂν ἀπίκηται περιπλῶων αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράδιον κόλπον. (3) Συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξῳ ἐπὶ τούτοις, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἶγυπτον καὶ λαβὼν νέα τε καὶ αὐτάς παρὰ τούτων ἐπλώε ἐπὶ Ἡρακλέας στηλὰς· διεκπλώσας δὲ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης τῷ οὐνόμα Σολόεις ἐστὶ, ἐπλώε πρὸς μεσαμβρίην· περὶ σπας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μησί, ἐπειτέ τοῦ πλεῦρος αἰεὶ ἔδεε,

ab altera parte (*a meridie*) Rubrum mare porrigitur, a septentrione vero Caspium mare et Araxes fluvius, qui contra solem orientem fluit. (2) Usque ad Indiam vero, non ultra, habitatur Asia: quæ inde versus orientem spectant, deserta regio est; quæ qualis sit, nemo dicere potest. Talis igitur ac tanta Asia est.

XLII. Libya in altera earum, quas dixi, orarum est: est enim Libya Ægypto contigua. Jam ad Ægyptum quidem angusta hæc ora est: nam ab nostro mari ad mare Rubrum sunt centum millia orgyiarum, quæ mille admodum stadia conficiunt. Inde ab his vero angustiis valde spatiosa fit hæc ora, quæ Libya vocatur.

XLII. Miror autem hos, qui universam terram in tres partes dividunt atque distinguunt, Libyam, Asiam, et Europam: nec enim exigua inter has est differentia. Nam longitudine quidem secundum utramque (Asiam et Africam) porrigitur Europa: quod vero ad latitudinem ejus attinet, ne potest quidem, quod mihi manifestum est recte, cum illis conferri. (2) Nam Africa quidem ipsa se declarat esse circumfluan, præter eam partem quæ Asiæ est contigua; ex quo primus, quem novimus, Neco rex Ægyptiorum rem demonstravit. Hic enim, postquam desiit fossam fodere, quæ ex Nilo in sinum Arabium dirigebatur, viros Phœnices navibus emisit, dato mandato, ut per Herculeas columnas renavigarent in mare quod Libyæ a septentrione est, atque ita in Ægyptum reverterentur. (3) Igitur Phœnices, ex Rubro mari profecti, per australe mare navigarunt: et, quando adveniebat autumnus, adpulsi ad terram navibus, quamcumque ad Libyæ regionem tunc pervenissent, in ea sementem faciebant, messesque expectabant: deinde, messo frumento, navibus ulterius pergebant. Ita, duobus elapsis annis, tertio anno, itinere per Herculeas columnas flexo, in Ægyptum pervenerunt. (4) Dixeruntque, quod mihi quidem non persuadetur, sed fortasse alii cuipiam, quum Libyam circumnavigarent, habuisse se solem a dextra. Hoc modo primum cognita Libya est.

XLIII. Post hos, Carthaginienses idem adfirmant: nam Sataspes quidem, Teaspis filius, de Achæmenidarum stirpe, non circumnavigavit Libyam, quamquam ob id ipsi emissus: sed, quum longitudine itineris, tum solitudinis territus, retrogressus est, neque labore implevit a matre sibi injunctum. (2) Is filiæ Zopyri virginis vim intulerat, nepti Megabyzi: quam ob culpam quum in eo esset ut a Xerxe rege e palo suspenderetur, mater Sataspis, quæ soror erat Darii, deprecata est supplicium, ipsam se dicens graviolem ipso poenam illi inflicturam; imposituram quippe ei necessitatem circumnavigandi Libyam, donec ea circumnavigata in Arabium sinum pervenisset. (3) Quam in conditionem postquam Xerxes consensit, Sataspes in Ægyptum profectus, accepta ab Ægyptiis navi nautisque, ad Herculeas navigavit columnas: hisque transmissis, circumvectus Africae promontorium, cui Solols nomen est, meridiem versus navigavit: et permultum maris pluribus mensibus emensus, quum major semper itineris pars conficienda superesset

ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλωε ἐς Αἴγυπτον. (4) Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα ἔλεγε φᾶς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλῶνιν, ἐσθῆτι φοινικῆν διαχρεωμένους, οἱ δὲ καὶ σφεῖς καταγοῖατο τῇ νηὶ φεύγεσκον πρὸς τὰ οὐρεα λείποντες τὰς πόλεις· αὐτοὶ δὲ ἀδικεῖν οὐδὲν ἐσιόντες, πρόβατα δὲ μούνα ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν. (5) Τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελέως αἴτιον τὸδε ἔλεγε, τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ δυνατόν ἐστι εἶναι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχυσθαι. Ξέρξης δὲ οὐ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθῆα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκειμένον ἀθλον ἀνεσκόλοπισε, τὴν ἀρχαίην νικῆν ἐπιτιμῶν. (6) Τοῦτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρην ἐς Σάμιον, ἐπεὶ ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότηα τετελευτηκότα, ἔρων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα ἐκὼν ἐπιλήθουμαι.

XLIV. Τῆς δὲ Ἀσίας τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη, δὲ βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, δὲ κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἶδέναι τῇ ἐξ θαλάσσης ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν ἔρεῖν, καὶ δὴ καὶ Σκύλαχα ἀνδρὰ Καρυανδέα. (2) Οἱ δὲ ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς ἐπλωον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἥω τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν, διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἐσπέρην πλώοντες τριηκοστῷ μηνὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ὅθεν δ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον ἔπλα, ἀπέστειλε περιπλῶνιν Λιβύην. (3) Μετὰ δὲ τούτους περιπλῶσαντας Ἰνδοὺς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος καὶ τῇ θαλάσῃ ταύτῃ ἐρχάτο. Οὕτω καὶ τῆς Ἀσίας, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ.

XLV. Ἡ δὲ Εὐρώπῃ πρὸς οὐδαμῶν φανερὴ ἐστὶ γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα οὔτε τὰ πρὸς βορέην, εἰ περιρρυτός ἐστι· μήκει δὲ γινώσκειται παρ' ἀμφοτέρω παρήκουσα. (2) Οὐδ' ἔγω συμβαλέσθαι ἐπ' ὅτε μὴ εὐσχη γῆ οὐνόματα τριφάσια κέεται ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλος τε δ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη καὶ Φάσις δ Κόλχος (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαιήτην καὶ πορθμήϊα τὰ Κιμέρια λέγουσι), οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἐθεντο τὰς ἐπωνυμίας. (3) Ἦδη γὰρ Λιβύῃ μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὐνομα, γυναικὸς αὐτόχθονος, ἢ δὲ Ἀσίῃ ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. Καὶ τοῦτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοὶ, φάμενοι ἐπ' Ἀσίῃ τοῦ Κότους τοῦ Μάνεω κεκληθῆσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθέος Ἀσίας· ἀπ' ὅτε καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκληθῆσθαι Ἀσιάδα. (4) Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπῃ οὔτε εἰ περιρρυτός ἐστι γινώσκειται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε δοθέν τὸ οὐνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν δ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίας φήσομεν Εὐρώπης λαβῆεν τὸ οὐνομα τὴν χώραν· πρότερον δὲ ἦν ἀρα ἀνώνυμος ὥσπερ αἰ

retro navigavit, in Ægyptumque est reversus. (4) Ex qua quum ad Xerxem regem rediisset, narravit, in remotissimis locis præter homines se navigasse statura minutos, veste e palmæ foliis utentes; qui, quando ipsi navem ad terram adpulissent, relictis oppidis in montes profugissent: se vero cum suis, oppida illorum ingressum, nulla injuria incolis inlata, pecora solummodo eorum abegisse. (5) Quod autem Libyam non penitus circumnavigasset, causam hanc esse aiebat: navem non potuisse ulterius progredi, sed fuisse inhibitam. Xerxes autem, persuasum sibi habens verum non dicere, quod impositum labore non esset executus, pristinam prænam irrogavit et e palo suspendit. (6) Hujus Sataspis eunuchus, audita domini morte, prope Samum confugit, ingentes secum ferens pecunias, quas intervertit civis quidam Samius; cujus nomen, cognitum mihi quidem, volens obliviscor.

XLIV. Asiæ vero plurima pars (ante incognita) a Dario pervestigata est. Is quum cognoscere voluisset, ubinam Indus fluvius, unus post Nilum fluviorum omnium qui crocodilos alat, in mare se evolvat; cum navibus quum alios misit, quos verum esse relatores judicabat, tum Scylacem inprimis, civem Caryandensem. (2) Hi igitur ex Caspatyro oppido et Pactyca regione profecti, secundo fluvio orientem solem versus in mare navigarunt: tum per mare occidentem versus navigantes, trigesimo mense eum in locum pervenerunt, unde rex Ægyptiorum Phœnices illos, de quibus supra dixi, emisit Libyam circumnavigaturos. (3) Confecta horum navigatione, Indos subegit Darius, et mari illo usus est. Atque ita Asiæ, præter eam partem quæ Indis ab oriente est, reliqua cognita sunt; comperitque est, Asiam similia exhibere atque Africam.

XLV. Europa autem a nemine plane cognita est; neque comperit habemus an aut ab oriente aut a septentrione circumflua sit: illud novimus, longitudine secundum Libyam Asiamque esse illam porrectam. (2) Nec vero conjectura adsequi possum, cur, quum una sit terra, tribus illa nominibus distinguatur, a mulierum nominibus desumptis, terminique eidem ponantur, Nilus fluvius Ægyptius, et Phasis Colchicus; pro quo quidem alii Tanaim fluvium Mæoticum ponunt, et Cimmericia Porthmea: neque nomina potui comperire eorum qui hanc distributionem instituerunt, nec cur ista nomina his regionibus imposuerint. (3) Nam Libyam quidem plerique Græci aiunt a Libya, muliere indigena, nomen invenisse; Asiam vero a cognomine uxoris Promethei. Ac nomen hoc sibi vindicant Lydi; perhibentes, a Cotyis filio, Manis nepote, cui Asia nomen fuit, nominatam Asiam fuisse, non a Promethei uxore Asia: ab eodemque etiam Sardibus tribum Asiadem ducere nomen. (4) Sed Europa, quemadmodum, an circumflua sit, nulli hominum comperitum est; sic nec, unde hoc nomen acceperit, aut quis ei illud imposuerit, adparet; nisi dicamus, a Tyria Europa nomen invenisse hanc regionem: tum vero antea carebat no-

ἐτεραι. (b) Ἄλλ' αὕτη γε ἐκ τῆς Ἀσίας τε φαίνεται εἶδον καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἦτις νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Εὐρώπῃ καλεῖται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίαν. Ταῦτα μὲν νῦν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρῆσάμεθα.

XLVI. Ὁ δὲ Πόντος δ' Εὐξείνιος, ἐπ' ὃν ἀστρατεύτο Δαρεῖος, χωρῶν πασῶν παρέχεται ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεα ἀμαθέστατα· οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης περί, οὔτε ἀνδρά λόγιον οἶδαμεν γενόμενον πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος καὶ Ἀναχάρσιος. (2) Τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει ἐν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπείων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρεται τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγαμαι. (3) Τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρηται ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδὲνα ἐπελθόντα ἐπὶ σφείας, μὴ βουλομένους τε ἐξευρεθῆναι καταλαβείναι μὴ οἶόν τε εἶναι· τοῖσι γὰρ μήτε ἀσπετα μήτε τείχεα ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἰόντες πάντες ἔσω ἵπποτοξόται, ζῶντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκῆματά τε σφι ἢ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴησαν οὗτοι ἀμαχοί τε καὶ ἀποροι προσμίσγειν;

XLVII. Ἐξεύρεται δὲ σφι ταῦτα τῆς τε γῆς εἰσῆς ἐπιτηδές καὶ τῶν ποταμῶν ἰόντων σφι συμμάχων· ἡ τε γὰρ γῆ εἰσῆς πεδιάς αὕτη ποιῶδης τε καὶ εὐυδρός ἐστι, ποταμοὶ τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῷ τέψ ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. (2) Ὅσοι δὲ οὐνομαστοὶ τὸ εἶσι αὐτῶν καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἴστρος μὲν πεντάστομος, μετὰ δὲ Τύρης τε καὶ Ὑπανίς καὶ Βορυσθένης καὶ Παντικαπῆς καὶ Ὑπάκυρις καὶ Γέρρος καὶ Τάναϊς· ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

XLVIII. Ἴστρος μὲν ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἐκινῶν ῥέει καὶ θέρος καὶ χειμῶνος, πρῶτος δὲ τὸ ἀπ' ἐσπέρης τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοιοῦδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων. (2) Εἰσι δὲ οἷδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες, διὰ μὲν γε τῆς Σκυθικῆς χώρας πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τὸν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῖσι, Ἕλληνας δὲ Πυρετὸν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς καὶ Ἀραρὸς τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. (3) Ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας καὶ πρὸς ἡδὴ ῥέων ἀνακινῶνται τῷ Ἴστροι τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἐσπέρης τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων, ὁ δὲ δὴ Ἀραρὸς τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσός διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. (4) Οὗτοι μὲν αὐτιγενεές ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύνουσι αὐτόν· ἐκ δὲ Ἀγαθύρων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστροι.

XLIX. Ἐκ δὲ τοῦ Αἴμου τῶν κορυφῶν τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορρῇ ἀνεμον ἐσβάλλουσι ἐς αὐτόν, Ἀτλας καὶ Αὔρας καὶ Τίβισις. Διὰ δὲ Θρηκτικῆς καὶ Θρηκικῶν τῶν Κροβύζων ῥέοντες Ἀθρὺς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιονίων

mine, quemadmodum duæ reliquæ. (3) At hanc quidem ex Asia fuisse constat, neque in hanc terram, quam Europam Græci vocant, pervenisse: nec enim ultra Cretam ex Phœnice pervenit, ex Creta vero in Lyciam. Atque hæc hactenus dicta sunt: cæterum nos eisdem nominibus utemur, quæ sunt usu recepta.

XLVI. Pontus Euxinus, in quem Darius expeditionem suscepit, præ regionibus omnibus populos habet incultissimos, si Scythicam gentem excipias. Neque enim populum ullum ex his, qui citra Pontum habitant, possumus sapientiæ caussa memorare, nec virum novimus qui eruditionis nomine claruerit, nisi Scythicum populum, et in hoc Anacharsin. (2) Scythica autem gens unum, quod maximum est in rebus humanis, præ cæteris omnibus, quos novimus, hominibus sapientissime invenit: cætera tamen ejusdem non laudo. (3) Maximum illud, quod dico, ita ab his inventum est, ut et nemo qui illos bello invaserit, effugere possit; et ut ipsi, si nolint reperiri, a nemine possint deprehendi. Nam, qui nec oppida nec castella exstructa habent, sed, domos suas secum ferentes, sagittarii equites sunt cuncti, non aratro vicitantes, sed pecoribus, domos suas plaustris circumvehentes; quo pacto hi non essent invicti, atque etiam aditu perquam difficiles?

XLVII. Est autem hoc ab illis inventum quum opportunitate terræ, tum fluviorum adjumento: est enim terra hæc plana, herbida, et irrigua; fluviique illam perfluunt non multo pauciores numero, quam canales sunt in Ægypto. (2) Quorum fluviorum, qui et notabiliores sunt, et a mari adnavigari possunt, eos recensebo. Sunt autem Ister, quinque ostiis patens, dein Tyras, et Hypanis, et Borysthenes, et Panticapes, et Hypacyris, et Gerrhus, et Tanais. Est autem horum cursus hujusmodi.

XLVIII. Ister, fluviorum omnium, quos novimus, maximus, semper sibi ipse æqualis sinit et æstate et hieme. Ab occasu venit, primusque est qui Scythicam adluit terram: ob id omnium maximus, quod alii multi in eum influunt. (2) Qui illum augent, hi sunt: primum quinque, qui Scythicam terram perfluunt: is quem Scythiæ Porata, Græci vero Pyreton vocant; tum deinde Tiarantus; porro Ararus, et Naparis, et Ordessus. (3) Quem primo loco nominavi horum fluviorum, is magnus est, et ad orientem fluens aquam suam cum Istro miscet: secundo loco memoratus, Tiarantus, magis ab occidente, estque minor. Ararus vero et Naparis et Ordessus, medium inter hos cursum tenentes in Istrum influunt. (4) Hi sunt fluvii in ipsa Scythia orinondi, qui Istrum augent. Ex Agathyræis autem decurrens Maris fluvius itidem cum Istro aquam suam miscet.

XLIX. Tum ex Hæmi montis verticibus tres alii magni fluvii, septemtrionem versus decurrentes, in eundem influunt, Atlas, Auras, et Tibisis: per Thraciam vero et Crohyzos Thracas fluentes Athrys et Noes et Artanes Istro

καὶ οὐρεὸς Ῥοδόπης Σκίος ποταμὸς μέσον σελίων τὸν Αἴμον ἐκδιδόει ἐς αὐτόν. (2) Ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορέην άνέμον Ἀγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, ὃ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἰστρον· οὕτω ἀμφοτέρους ἔοντας μεγάλους ὁ Ἰστρος δέχεται. (3) Ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρας Ὀμβρίκων Κάρπις ποταμὸς καὶ ἄλλος Ἀλπις πρὸς βορέην άνέμον καὶ οὗτοι ῥέοντες ἐκδιδούσι ἐς αὐτόν. (4) Ῥέει γάρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἰστρος, ἀρξάμενος ἐκ Κελ-
 10 τῶν, οἱ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰ-
 κέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ῥέων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐ-
 ρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθικῆς ἐσβάλλει.

Λ. Τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων καὶ ἄλλων πολ-
 λῶν συμβαλλομένων τὸ σφῆτερον ὕδωρ γίνεταί ὁ Ἰστρος
 15 ποταμῶν μέγιστος, ἐπεὶ ὕδωρ γε ἐν πρὸς ἐν συμβάλλειν
 ὁ Νεῖλος πλήθει ἀποκρατεῖ· ἐς γὰρ δὴ τούτον οὔτε
 ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδούσα ἐς πληθός οἱ
 συμβάλλεται. (2) Ἰσος δὲ τίλει ῥέει ἐν τε θέρει καὶ χει-
 μῶνι ὁ Ἰστρος κατὰ τοιόνδε τι, ὥς ἐμοὶ δοκέει. Τοῦ μὲν
 20 χειμῶνός ἐστι ὅσος περ ἐστὶ, ὀλίγωρ τε μέζων τῆς ἐνω-
 τοῦ φύσιος γίνεταί· ὕεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος
 πάμπαν ὀλίγωρ, νιφετῶ δὲ πάντα χρέεται. (3) Τοῦ δὲ
 θέρεος ἡ χιών ἢ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα, ἐοῦσα ἀμφι-
 λαφῆς, τηχομένη πάντοθεν ἐσδιδόει ἐς τὸν Ἰστρον· αὕτη
 25 τε δὴ ἡ χιών ἐσδιδούσα ἐς αὐτὸν συμπληθύνει, καὶ ὁμ-
 βροὶ πολλοὶ τε καὶ λάβροὶ σὺν αὐτῇ· ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος.
 (4) Ὅσῳ δὲ πλέον ἐπ' ἐνωτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται
 ἐν τῷ θέρει ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσούτῳ τὰ συμμισγόμενα
 τῷ Ἰστρῷ πολλαπλήσια ἐστὶ τοῦ θέρεος ἢ περ τοῦ χει-
 30 μῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα ἀντιστήκωσις γίνεταί,
 ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἔοντα.

ΛΙ. Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σχύθσι ἐστὶ ὁ
 Ἰστρος, μετὰ δὲ τούτων Τύρας, ὃς ἀπὸ βορέως μὲν
 άνέμου ὀρμαῖται, ἀρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης ἡ
 35 οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. Ἐπὶ
 δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοικεῖται Ἕλληνες, οἱ Τυρίται
 καλεῦνται.

ΛΙΙ. Τρίτος δὲ Ὑπανίς ποταμὸς ὀρμαῖται μὲν ἐκ
 τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης τὴν περίξ νέ-
 40 μονται ἱπποὶ ἀγριοὶ λευκοί· καλέεται δ' ἡ λίμνη αὕτη
 ὀρθῶς μήτηρ Ὑπάνιος. (2) Ἐκ ταύτης ὧν ἀνατέλλων
 ὁ Ὑπανίς ποταμὸς ῥέει ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον
 βραχὺς καὶ γλυκὺς ἐστὶ, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης
 τεσσάρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδόει γάρ
 45 ἐς αὐτὸν κρήνη πικρὴ, οὕτω δὴ τι ἐοῦσα πικρὴ, ἡ
 μεγάλη σμικρὴ ἐοῦσα κινεῖ τὸν Ὑπανιν ἔοντα ποτα-
 μὸν ἐν ὀλίγοις μέγαν. (3) Ἐστὶ δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν
 οὐροισι χώρας τῆς τε ἀροτήρων Σκυθῶν καὶ Ἀλαζώ-
 νων· οὖνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ ὅθεν ῥέει τῷ χώρῳ,
 50 Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπατος, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσ-
 σαν Ἰραὶ ὁδοί. (4) Συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὁ τε Τύρας
 καὶ ὁ Ὑπανίς κατ' Ἀλαζώνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀπο-
 στρέψας ἑκάτερος ῥέει εὐρύων τὸ μέσον.

ΛΙΙΙ. Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμὸς, ὃς ἐστὶ

miscentur : porro ex Pannonia et monte Rhodope decurrens
 Scius fluvius, mediumque scindens Haemum, in eundem
 Istrum influit. (2) Tum ex Illyriis versus septemtrionem
 fluens Augrus fluvius in campum labitur Triballicum, atque
 inde in Brongum fluvium, Brongus vero in Istrum : ita am-
 bos, jam satis magnos, excipit Ister. (3) Ex regione vero
 super Umbris sita oriens Carpis fluvius, et alius Alpīs flu-
 vius, versus septemtrionem fluentes, in eundem se exone-
 rant. (4) Universam enim Europam Ister perfluit, initium
 sumens ex Celtis, qui populorum omnium Europae extremi
 versus occidentem habitant post [praeter?] Cynetas : totam-
 que Europam emensus, Scythiam a latere adluit.

Λ. His igitur, quos recensui, fluvii, aliisque praeterea
 multis, aquam suam miscentibus, fluviorum maximus sit
 Ister. Nam si solius per se aquam cum Nilī aqua conferas,
 copia illum superat Nilus : in hunc enim nullus alius
 fluvius, immo ne fontis quidem rivulus influit, qui eum
 augeat. (2) Quod vero constanter sibi ipse aequalis fluat Ister
 tam aestate quam hieme, id tali quadam ex causa, ut
 mihi videtur, efficitur. Hieme tantus est fere, quantus
 est sua natura et paulo quidem major : nam parum admo-
 dum hieme pluit in hac regione ; nix maxime omnia obtinet.
 (3) Aestate vero liquefacta ingens nivis copia, quae per
 hiemem cecidit, undique in Istrum dilabitur : et haec proin-
 de nix, simulque frequentes vehementesque imbres, in
 illum confluentes, augent fluvium : nam aestate ibidem
 pluit. (4) Quanto maiorem itaque aquae copiam sol aestate
 in se attrahit, quam hieme ; tanto copiosiores per aestatem,
 quam per hiemem, sunt aquae quae cum Istro miscentur.
 Quibus invicem oppositis, existit aequilibrium ; unde sem-
 per sibi par deprehenditur hic fluvius.

ΛΙ. Primus igitur Scytharum fluvius est Ister : post hunc
 vero Tyras est. Is a septemtrione progrediens, fluere incipit
 ex magno lacu, quae in confinibus est Scythicae et Neuridis
 terrae. Ad ejus ostium autem habitant Graeci, qui Ty-
 ritae vocantur.

ΛΙΙ. Tertius fluvius, Hypanis, in ipsa Scythia oritur ;
 effluitque e lacu, circa quem feri equi pascuntur albi : no-
 men lacui merito inditum, Mater Hypanios. (2) Ex hoc
 igitur ortum capiens Hypanis, per quinque dierum naviga-
 tionem brevis fluit, et dulcis adhuc : inde vero, ad quattuor
 dierum a mari navigationem, amarus admodum : in-
 fluit enim in eum fons amarus, ita quidem amarus, ut,
 quamquam est exiguus, inficiat tamen sapore suo Hypa-
 nis, fluvium inter paucos [al. minores] magnium. (3) Est
 hic fons in confinibus terrae Scytharum Agricolarum et Ala-
 zonum : nomen fonti, et ipsi loco unde fluit, Scythica lingua
 Exampæus, Graecorum vero sermone Sacrae viæ. (4) Mo-
 dico autem a se invicem intervallo fluunt Tyras et Hypanis
 in Alazonum regione : deinde vero cursum uterque inflectit,
 latius intervallum in medio relinquens.

ΛΙΙΙ. Quartus fluvius Borysthenes est, maximus horum

μέγιστος τε μετ' Ἰστρον τούτων καὶ πολυαρχέστατος
κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας οὐτὶ μόνον τῶν Σκυθικῶν
ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πλὴν Νεῖλου
τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ ὀά τέ ἐστι συμβαλεῖν
5 ἄλλων ποταμῶν· (3) τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ
πολυαρχέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδε-
στάτας κτήνεσι παρέχεται ἰχθῦς τε ἀρίστους διακριδὼν
καὶ πλείστους, πίνεσθαι τε ἥδιστός ἐστι, ῥέει τε καθα-
ρὸς παρὰ θολεροῖσι, σφόδρα τε παρ' αὐτὸν ἀριστος γίνε-
10 ται, ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρα, βαθυτάτη. (3)
Ἄλλες τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πηγύννται
ἀπλετοί· κίττα δὲ μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαλοῦς
καλεῦσι, παρέχεται ἐς τὰρχευσιν, ἄλλα τε πολλὰ θω-
μάσαι ἄξια. (4) Μέχρι μὲν νυν Ἰέρρου χώρου, ἐς τὸν
15 τεσσαράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκεται ῥέων
ἀπὸ βορέως ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώ-
πων οὐδεὶς ἔχει φράσαι, φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς
τῶν γεωργῶν Σκυθῶν τὴν χώραν· οὗτοι γὰρ οἱ Σκύ-
θαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. (5)
20 Μόνου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νεῖλου οὐκ ἔγω
φράσαι τὰς πηγὰς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων.
Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται,
καὶ οἱ συμμίσγεται ὁ Ὑπανὶς ἐς τούτῳ ἔλος ἐκιδίδου.
(6) Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ἐὼν ἔμβολον
25 τῆς χώρας Ἰππολέω ἀκρὴ καλεῖται, ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν
Δημήτρος ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι
Βορυσθενεῖται κατοικεῖται.

LIV. Ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν
μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος τῷ ὀνόμα
30 Παντικᾶπης· ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέως τε καὶ ἐκ
λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθένης
νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, ἐκιδίδει δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην,
παραμειψάμενος δὲ ταύτην τῷ Βορυσθένει συμμίσγεται.

LV. Ἑκτος δὲ Ὑπάκυρις ποταμός, ὃς ὁρμᾶται μὲν
35 ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθῶν ῥέων
ἐκιδίδει κατὰ Καρχινίτην πόλιν, ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν
τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλῆιον καλεούμενον δρόμον.

LVI. Ἑβδομος δὲ Γέρρος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν
ἀπὸ τοῦ Βορυσθένης κατὰ τοῦτο τῆς χώρας ἐς ὃ γινώ-
40 σκεται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μὲν νυν ἐκ τούτου τοῦ
χώρου, ὄνομα δὲ ἔχει τό περ ὃ χώρος αὐτός, Ἰέρρος,
ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τὴν τε τῶν νομάδων χώραν
καὶ τὴν τῶν βασιλείων Σκυθῶν, ἐκιδίδει δὲ ἐς τὸν
Ὑπάκυριν.

LVII. Ὀγδοὺς δὲ δὴ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει τὰ
ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμώμενος, ἐκιδίδει δὲ ἐς
μέγαν ἐπὶ λίμνην καλεούμενην Μαιήτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας
τε τοὺς βασιλείους καὶ Σαυρομάτας. Ἐς δὲ Τάναϊν
τούτων ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει τῷ ὀνόματι ἐστὶ Ὑρ-
45 γις.

LVIII. Τοῖσι μὲν δὴ ὀνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω
δὴ τι οἱ Σκύθαι ἐσκευάδεται, τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ ποίη
ἀναφυσμένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἐστὶ ἐπιχλωιάτῃ πασέων

post Istrum, idemque commoda præbens plurima, secundum
meam sententiam, non modo Scythicarum fluminum, sed
et aliorum omnium, Nilo Ægyptio excepto : cum hoc enim
conferri nullus fluvijs potest ; (2) reliquorum vero omnium
plurima commoda suppeditat Borysthenes. Præbet enim
pascua pecoribus pulcherrima et optime curata : præbet
piscēs præ cæteris eximios et copiosissimos ; estque potatu
dulcissimus ; sinit limpidus in vicinia turbidorum ; seges
juxta eum sit optima ; et, ubi non seritur terra, ibi herba
nascitur altissima ; (3) ad ostium ejus sal concrevit sponte,
idque maxima copia ; et ceteri ibi præbet fluvijs ingentia,
eque spinis carentia, quos antacæos vocant, ad con-
diendum sale ; denique alia multa miratu digna. (4)
Usque ad locum, cui Gerrhus nomen, ad quem navigatio
est quadraginta dierum, compertum est a septemtrione
fluere hunc amnem : ulterius vero per quos homines fluat,
dicere nemo potest. Constat autem, per desertum fluere
in Scytharum Agricolarum regionem : hi enim juxta illum
ad decem dierum navigationem habitant. (5) Hujus unius
fluvii atque Nili indicare fontes non possum : puto autem,
nec ullum posse Græcorum. Ubi laud procul a mari fluit
Borysthenes, ibi ei miscetur Hypanis, et in eundem lacum
se exonerat. (6) Quod ibi inter utrumque fluvium interja-
cet veluti rostrum terræ, Hippolai promontorium vocatur,
in quo Cereris templum extructum : ultra id templum vero
ad Hypanin Borysthenitæ habitant.

LIV. Hæc sunt quæ de his fluvijs memoranda habui.
Post hos quintus est fluvijs, cui nomen Panticapes. Etiam
hic a septemtrione fluit, et ex lacu ortum capit ; interjectam-
que inter hunc et Borysthenem regionem incolunt Scythæ
Agricolæ : deinde in Hylæam permeat, qua transmissa Bo-
rystheni miscetur.

LV. Sextus fluvijs, Hypacyris, postquam e lacu exiit,
et per medios Scythas Nomades fluxit, ostium habet prope
Carcinitin oppidum, a dextra parte terminans Hylæam et
Achilleum quod vocatur Curriculum.

LVI. Septimus fluvijs, Gerrhus, a Borysthene sepa-
ratur circa illam regionis partem, usque ad quam cognitus
Borysthenes est ; ab hoc igitur inde loco distinctus, nomen
habet idem quod loci nomen est, qui locus ipse Gerrhus
nominatur. Versus mare fluens, disternit Nomadum re-
gionem a Regiorum Scytharum terra : influit autem in Hy-
pacyrin.

LVII. Octavus fluvijs Tanais, in superioribus regioni-
bus ex magno lacu ortus, influit in majorem lacum qui
Mæotis vocatur et qui Regios Scythas a Sauromatis dividit.
In hunc Tanain vero incidit alius fluvijs cui nomen est
Hygis.

LVIII. Ita igitur nobilissimis fluvijs instructi Scythæ
sunt. Herbæ autem, quæ in Scythica nascuntur terra,
omnium quæ nobis innotuerunt maxime hanc vim habent,

ποιέων τῶν ἡμεῖς ἴδμε· ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἐστὶ σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω ἔχει.

LIX. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι διακέεται. Θεοὺς μὲν μόνους τούσδε ἰάσκονται, Ἰστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους Ἀπόλλωνά τε καὶ οὐρανὴν Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα. (2) Τούτους μὲν πάντες οἱ Σκυθαὶ νενομίκασι, οἱ δὲ καλούμενοι βασι-
 10 λῆιοι Σχύθαι καὶ τῷ Ποσειδῶνι θύουσι. Οὐνομάζε-
 ται δὲ Σχυθιστὶ Ἰστίη μὲν Ταβίτι, Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλούμενος Παπαῖος, Γῇ δὲ Ἀπία, Ἀπόλλων δὲ Οἰτόσυρος, οὐρανὴν δὲ Ἀφροδίτῃ Ἀρτιμπασα, Ποσειδῶν δὲ Θαμιμασάδας. (3) Ἀγάλμα-
 15 τα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιεῖν πλὴν Ἀρεῖ· τούτῳ δὲ νομίζουσι.

LX. Θυσίῃ δὲ ἡ αὐτὴ πᾶσι κατέστηκε περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως, ἐρδομένη ὧδε· τὸ μὲν ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔσθηκε· ὁ δὲ
 20 θύων ὅπισθε τοῦ κτήνεος ἐστέως σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν, πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρήϊου ἐπικαλέει τὸν θεὸν τῷ ἂν ᾗ, καὶ ἔπειτεν βρόχῳ περὶ ὧν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει καὶ ἀποπνίγει, οὔτε πῦρ ἀνακαύσας οὔτε καταρξάμενος
 25 οὗτ' ἐπιπείσας· ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἔψην.

LXI. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σχυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐού-
 30 σης ὧδε σφι ἐς τὴν ἔψην τῶν κρεῶν ἐξέურται· (2) ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὰ ἱρήϊα, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν κρεῶν, ἔπειτεν ἐσβάλλουσι, ἣν μὲν τύχωσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίους, μάλιστα Λεσβίοισι χρητῆρσι προσικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῶν μέλους· ἐς τούτους ἐσ-
 βάλλοντες ἔψουσι ὑποκαίνοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρήϊων. (3) Ἦν δὲ μή σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν
 35 ἱρήϊων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα καὶ παραμύξαντες ὕδωρ ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα· τὰ δὲ αἰθεταὶ κάλλιστα, αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐψιλωμένα τῶν ὀστέων· καὶ οὕτω βοῦς τε ἐωυτὸν ἐξέψει καὶ πᾶλλα ἱρήϊα ἐωυτὸ ἔκαστον. (4) Ἐπεὶ δὲ ἐψήθη τὰ κρέα,
 40 ὁ θύσας τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχνων ἀπαρξάμενος ῥίπτει ἐς τὸ ἐμπροσθε. Θύουσι δὲ καὶ πᾶλλα πρόβατα καὶ ἵππους μάλιστα.

LXII. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι καὶ ταῦτα τῶν κτηνῶν, τῷ δὲ Ἀρεῖ ὧδε. Κατὰ νο-
 40 μὸς ἐκάστοισι τῶν ἀρχῆων ἐσίδρυται σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· (2) φρυγάνων φάελοι συννεάται θσον τ' ἐπὶ σταδίων τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἑλассον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἅπедον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἐν ἐπι-
 45 ωατόν. (3) Ἐτεος δὲ ἐκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονιστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμῶνων. Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης αἰδήρεος ἱδρυται ἀρχαῖος ἐκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ

ut bitem pecoribus augeant· quod ita esse, ex apertis pecoribus colligere licet.

LIX. Istis igitur maximis commodis quum abundant Scythæ, cæterum institutis utuntur huiusmodi. Deos solos placant hosce: Vestam quidem maxime; insuper vero Jovem et Terram, existimantes Terram Jovis esse uxorem: post hos vero, Apollinem, et cælestem Venerem, et Herculem, et Martem. (2) Hos igitur universi colunt Scythæ: Regii vero qui vocantur Scythæ Neptuno etiam sacra faciunt. Nominatur autem Scythico sermone Vestam quidem Tabiti; Jupiter vero rectissime, mea quidem sententia, Papæus (*quasi Pater*) vocatur; Terra vero, Apia; Apollo, Etosyrus; cælestis Venus, Artimpasa; Neptunus, Tiamimasadas. (3) Statuas vero et aras et templa erigere non habent in usu, nisi Marti: huic uni erigunt.

LX. Sacrorum faciendorum in omnibus sacrificiis eadem est ratio Scythiis omnibus; quæ est huiusmodi: stat victima, anteriores pedes constrictos habens; tum is qui sacra facit, pone stans, attrahit principium funis, atque ita prosternit pecus. Idem, dum cadit victima, deum illum invocatur cui sacra facit: tum laqueum cervici circumjicit, et insertum laqueo fustem circumagens, strangulat victimam, non igne incenso, non auspicatus, nulla libatione facta: sed postquam strangulavit victimam, excoriatque, ad coquendum se confert.

LXI. Quum autem ligno admodum careat Scythica terra, coquendarum carniū huiusmodi ratio ab illis inventa est: (2) Postquam excoriarunt victimas, ossa carniū nudant, tum, si forte ad manus sunt lebetes, quales in illa terra conficiuntur, Leablis crateribus fere similes, nisi quod multo majores; in hos injiciunt carnes, easque succensias inferne pecorum ossibus elixant: (3) quodsi non adest illis lebes, tum vero carnes omnes in alvum victimæ injiciunt, aquamque admiscent, atque ita ossa infra succendunt. Optime autem ardent ossa; et alvus victimæ facile capit carnes ossibus nudatas. Atque ita bos, aut aliud quodlibet pecus, se ipsum elixat. (4) Postquam elixæ sunt carnes, tunc is qui sacrum facit, carniū et viscerum prosicias deo oblatas ante se projicit. Immolant autem et cætera armenta ac pecora, sed maxime equos.

LXII. Cæteris igitur diis Scythæ ita, ut dixi, sacrificant, et hæc pecora immolant. Marti vero sacra in hunc modum instituunt. In singulis præfecturis, quo loco convenire solent magistratus, ibi Martis templum ipsius erectum est huiusmodi: (2) congeruntur sarmentorum fascies, ex quibus fit cumulus in longitudinem latitudinemque trium fere stadiorum; altitudo quidem minor. Super hoc cumulo fit planities quadrata, cujus tria latera abrupta sunt, ab uno quarto latere patet ascensus. (3) Quotannis centum et quinquaginta plaustra sarmentorum adcumulant: illa enim per vim tempestatum subsidunt. Super quoque horum tumulorum erigitur vetustus acinaces ferreus, estque hoc

Ἄρεος τὸ ἀγαλμα. (4) Τοῦτῳ δὲ τῷ ἀκινάκει θυσίας ἐπέτεους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· δσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν 5 ἀνδρα ἕνα θύουσι, τρώπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. (5) Ἐπεὶν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλῶν, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγχος καὶ ἔπειτεν ἀνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. Ἄνω μὲν 10 δὴ φορέουσι τοῦτο, κάτω δὲ παρὰ τὸ ἶρὸν ποιεῦσι τάδε· (6) τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιούς ὤμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἥερα ἱεῖσι, καὶ ἔπειτεν καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρχαντες ἱρῆϊα ἀπαλλάσσονται. Χεῖρ δὲ τῇ ἂν πέσῃ κέεται, καὶ χωρὶς δ 15 νεκρός.

LXIII. Θυσίαι μὲν νυν αὗται σφι κατεστάσι, ὥς δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν ἐν τῇ χώρῃ τὸ παρὰ πᾶν θέλουσι.

LXIV. Τὰ δ' ἐς πολεμον ἔχοντα ὧδὲ σφι διακέεται· 20 ἔπειν τὸν πρῶτον ἀνδρα καταβάλλῃ ἀνὴρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. Ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τοῦτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλεῖ· ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς ληΐης μεταλαμβάνει τὴν ἀνέλθουσι, μὴ ἐνείκας δὲ οὐ. (2) Ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρώπῳ 25 τοῦτῳδε· περιταμών κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἐκσεῖει, μετὰ δὲ σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῇσι χερσὶ, ὀργήσας δὲ αὐτὸ ἄτε χειρόμακτρον ἔκτεται, ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν αὐτὸς ἑλύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει καὶ ἀγάλλεται· θς γὰρ ἂν 30 πλείστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἀριστος οὗτος κέκριται. (3) Πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χαλίνας ἐπεινύσθαι ποιεῦσι, συρράπτοντες κατὰ περ βαίτας. Πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνυξ καλῶ- 35 πκρας τῶν φαρετρέων ποιεῦνται· (4) δέρμα δὲ ἀνθρώπου καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα, σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότῃ· πολλοὶ δὲ καὶ ὄλους ἀνδρας ἐκδείραντες καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενομί- 40 σται.

LXV. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς, οὗτι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῦσι τάδε. Ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἐνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει· καὶ ἦν μὲν ἡ πένης, δ δ' ἐξωθεν ὠμοβοήν μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται, 45 ἦν δὲ ἡ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοήν περιτείνει, ἐσωθεν δὲ καταχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. (2) Ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκήϊων, ἦν σφι διάφοροι γένονται καὶ ἦν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ξείων δὲ οἱ ἐλθόντων τῶν ἂν λόγον ποιῆται, τὰς 50 κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει ὥς οἱ ἐόντες οἰκήϊοι πόλεμον προσεθήκοντο καὶ σφῶν αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες.

LXVI. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἐνωτοῦ νομῷ κινρᾷ κρητῆρα οἶνου, ἀπ'

Martis simulacrum; (4) eidemque acinaci quotannis offerunt victimas pecorum et equorum : atque his ipsis (acinacibus) plures victimas immolant, quam reliquis diis. Quos captivos faciunt ex hostibus, ex eorum numero centesimum quemque virum mactant; non eodem modo quo pecora, sed diverso. (5) Postquam vinum super capita hominum profuderunt, jugulant eos super vase : deinde sanguinem sursum in sarmentorum tumulum portant, et super acinace effundunt. Dum superne hunc sanguinem gestant, infra juxta templum hæc faciunt : (6) jugulatorum hominum dextros lacertos omnes, cum manibus præcisos, in aerem projiciunt : et deinde, quum reliquarum victimarum sacrificium peregere, abeunt. Quocumque cecidit manus, ibi jacet; et seorsum cadaver.

LXIII. Hæc est apud eos sacrificiorum ratio. Suibus autem nullo modo utuntur, omninoque eas alere sua in terra nolunt.

LXIV. Institutis ad bellum spectantibus utuntur hujusmodi : quem primum ex hostibus prostravit vir Scythæ, ejus potat sanguinem. Quotquot in prælio interfecit, horum capita ad regem perfert : adlato enim capite, fit prædæ particeps quam fecerunt; non adlato vero, partem nullam capit. (2) Caput autem pelle nudat hoc modo : in orbem circumcidit cutim circa aures; dein prehensam excutit de capite : tum, postquam carnem costa bovilla detersit, subigit pellem manibus; atque ita mollita utitur tamquam mantili, et ex freno equi, quo vehitur, suspendit gloriaturque. Nam qui plurima mantilia ex hostium pellibus habet, is fortissimus vir censetur. (3) Multi eorum etiam ex detractis hisce pellibus lænas, quas induant, conficiunt, consarcinantes illas in modum coriaceæ vestis pastoritiæ. Multi item dextas manus occisorum hostium cum ipsis ungui- bus excoriant, et ex hujusmodi pellibus opercula conficiunt pharetrarum. (4) Est autem pellis humana et spissa et candida, ita quidem, ut, candoris splendore omnia prope- modum coria alla superet. Multi etiam totos homines excoriant, et super lignis extentos in equis circumvehunt. Hæc ita apud illos usu recepta sunt.

LXV. Ipsi autem capitibus, non utique omnium, sed inimicissimorum, hocce faciunt : quod infra supercilia est, id totum serra abscindunt; et expurgato cranio, si pauper homo est, nonnisi extrinsecus corium superinducit bovinum, et sic utitur pro poculo : si dives est, bovinum quidem pariter superinducit corium, intus vero cranium deaurat, atque ita pro poculo utitur. (2) Faciunt idem etiam familiaribus, quando inter ipsos orta discordia est, atque regis judicio alter alteri in potestatem est traditus. Quodsi cui deinde advenit hospes, cujus rationem quam- piam habet, huic ille hæc capita profert, memorans fuisse hos olim sibi familiares, deinde bellum sibi intulisse; se vero eis discessisse superiorem. Hæc tamquam fortia facta narrant.

LXVI. Semel quotannis quisque præfectus in sua præfectura vini craterem niscet, de quo bibunt Scythæ omnes

οὗ πίνουσι τῶν Σκυθῶν τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀνα-
ραιρημένοι ἕως· τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένοι ἢ τοῦτο,
οὐ γίνονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἡτιμωμένοι ἀπο-
κατέχεται· οὐκ οἶδος δέ σφι ἐστὶ μέγιστον τοῦτο. Ὅσοι
δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀναιρηχότες
ἕωσι, οὗτοι δὲ σύνδου κύλικας ἔχοντες πίνουσι ἑμοῦ.

LXVII. Μάντιες δὲ Σκυθῶν ἐνίστι πολλοί, οἱ μαντεύον-
ται βάρδοισι ἰτείνησι πολλῇσι ᾧδε· ἐπεὰν φακέλους βάρ-
δων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ διεξιέσσουσι
αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μίαν ἐκάστην βάρδον τιθέντες θεσπί-
ζουσι, αἷμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς βάρδους
ὀπίσω καὶ αὐτὴν κατὰ μίαν συντιθεῖσι. (2) Αὕτη μὲν
σφι ἡ μαντικὴ πατριῇ ἐστὶ, οἱ δὲ Ἐνάρεις οἱ ἀν-
δρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτῃ σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι·
φιλύρης ὧν φλοιῷ μαντεύονται. Ἐπεὰν τὴν φιλύρην
τρίχῃ σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοις τοῖσι ἑω-
τοῦ καὶ διαλύων γράῃ.

LXVIII. Ἐπεὰν δὲ βασιλεὺς ὁ Σκυθῶν κάμῃ, με-
ταπέμπεται τῶν μαντιῶν ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοχι-
μέοντας μάλιστα, οἱ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται
καὶ λέγουσι οὗτοι ὥς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὥς τὰς
βασιλείας ἰστίας ἐπιώρχηκε δς καὶ δς, λέγοντες τῶν
ἀσπῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. (2) Τὰς δὲ βασιλείας ἰστίας
νόμος Σκύθῃσι τὰ μάλιστα ἐστὶ ὁμνῦναι τότε ἐπεὰν τὸν
μέγιστον ὄρκον ἐθέλωσι ὁμνῦναι. (3) Αὐτίκα δὲ δια-
λελαμμένοι ἀγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιόρχησαι,
ἀπυγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες ὥς ἐπιόρχησας φαί-
νεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιλείας ἰστίας καὶ διὰ ταῦτα
ἀλγείει ὁ βασιλεὺς· ὁ δὲ ἀρνέσεται, οὐ φάμενος ἐπιόρχη-
σαι, καὶ δεινολογέεται. (1) Ἀρνεομένου δὲ τούτου ὁ
βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας·
καὶ ἢν μὲν καὶ οὗτοι ἐσπρόντες ἐς τὴν μαντικὴν κατα-
δήσωσι ἐπιόρχησαι, τοῦ δὲ ἰθὺς τὴν κεφαλὴν ἀποτά-
μνουσι, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι
τῶν μαντιῶν, ἢν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι,
ἄλλοι πάρεισι μάντιες καὶ μάλα ἄλλοι. Ἦν δ' ὧν οἱ
πλεῖνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρῶ-
τοις τῶν μαντιῶν αὐτοῖσι ἀπολλύσθαι.

LXIX. Ἀπολλῦσι δὴτα αὐτοὺς τρόπῳ τοῖωδε· ἐπεὰν
ἄμαξαν φρυγάνων πλησῶσι καὶ ὑποζεύξωσι βοῦς, ἐμ-
ποδίσαντες τοὺς μάντιας καὶ χέρας ὀπίσω δήσαντες καὶ
στομῶσαντες κατεργνῶσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα, ὑπο-
πρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπειεῖσι φοβήσαντες τοὺς βοῦς. (2)
Πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες,
πολλοὶ δὲ περικεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτῶν ὁ
βρυγμὸς κατακαυθῇ. Κατακαίουσι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρη-
μένῳ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας
καλεῦντες. (3) Τοὺς δ' ἂν ἀποκτείνῃ βασιλεὺς, τούτων
οὐδὲ τὸς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσενα κτείνει,
ὅτι δὲ θήλεα οὐκ ἀδικεῖ.

LXX. Ὅρκια δὲ ποιεῦνται Σκύθαι ᾧδε πρὸς τοὺς
ἂν ποιεῶνται· ἐς κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον
ἐγγέαντες αἷμα συμμισγούσι τῶν τὰ ὄρκια ταυνομένων,
τύφαντες ὅπῃτι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ

quotquot sunt qui hostes interfecerunt : qui nihil tale
ediderunt, hi vinum hoc non gustant, sed seorsum sine
honore sedent : idque apud illos maxima ignominia habe-
tur. Qui vero magnum quemdam hominum occiderunt
numerum, hi bina singuli pocula habentes, ex utroque bi-
bunt.

LXVII. Vatum apud Scythas ingens numerus est ; qui
salignis virgis divinant hoc modo : magnos secum ferunt
baculorum fascces ; hos humi positos dissolvunt, et singulis
baculis separatim positos divinant : dumque divinationem
edunt, rursus convolvunt baculos, iterumque singulos
componunt. (2) Haec divinandi ratio illis a majoribus
tradita est. Enarees vero, semiviri illi, Venerem sibi de-
disse aiunt divinandi artem. Hi interiore tiliæ cortice va-
ticinantur. Tiliam trifariam scissam digitis suis implicat
vates, rursusque solvens vaticinatur.

LXVIII. Quando morbo laborat rex Scytharum, vocat
ad se e vatibus tres viros præ cæteris probatos, qui præ-
dicto modo divinant : et dicunt hi plerumque, hunc aut
illum civem, quem nominatim designant, regios Lares pe-
jerasse. (2) Moris est autem apud Scythas, quando maxi-
mum interponere iusjurandum volunt, ut per regios La-
res jurent. (3) Protinus igitur ille homo, quem hi peje-
rasse dicunt, corripitur adduciturque : et in medio stantem
arguunt vates, per divinationem compertum esse, pejerasse
illum regios Lares, eaque caussa agrotare regem. Tum ille
negat factum, contenditque se non pejerasse, et lamenta-
tur. (4) Quo infitiente, duplum numerum aliorum vatum
rex arcessit : qui si et ipsi, sortibus inspectis, eundem
perjurii arguunt, e vestigio priores vates caput hominis
præcidunt, bonaque ejus inter se dividunt. Quod si hi,
qui supervenerunt, vates illum absolvunt, alii adsunt, iterum-
que alii : quorum si major numerus absolvit hominem, tum
decretum est, ut primi illi ex vatibus ipsi morte plectantur.

LXIX. Supplicium autem de illis sumunt hoc modo :
plaustrum replent sarmentis, bovesque jungunt ; tum com-
pedibus vinctos vates, manibus in tergum religatis, oreque
obstructo, in media sarmenta infulciunt ; et igne sarmentis
subjecto territant agitantque boves. (2) Et multi quidem
boves simul cum vatibus igne absumuntur ; multi vero am-
busii, cremato temone, aufugiant. Eodem modo etiam
alias ob culpas comburant vates, falsos vates adpellantes.
(3) Quos vero interficit rex, eorum ne liberis quidem parciat,
sed mares omnes occidit ; solæ feminae illæ abeunt.

LXX. Foedus quando ferunt cum aliis Scythæ, hoc ritu
utuntur : postquam grande in poculum fictile infuderunt vi-
num, subula percutiunt aut cultello incidunt corporis aliquam
partem eorum qui foedus faciunt, eorumque sanguinem

σώματος καὶ ἔπειτεν ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκινάκας καὶ διστοὺς καὶ σάγαριν καὶ ἀκόντιον· ἑπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, κατεύχονται πολλὰ καὶ ἔπειτεν ἀποπνύουσι αὐτοὶ τε οἱ τὸ ὄρκιον ποιούμενοι καὶ τῶν ἐπομένων οἱ πλείεστος ἀξιοί.

LXXI. Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέρροισι εἰσὶ, ἐξ ὧν ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός· ἐνθαῦτα, ἑπεὰν σφι ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι περὶ τῶν νεκρῶν, κατακεκρωμένον μὲν τὸ σῶμα, τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν καὶ καθαρθείσαν, πλέην κυπέρου κεκοιμημένου καὶ θυμὴματος καὶ σελίνου σπέρματος καὶ ἀννήσου, συνερραμμένην ὀπίσω, καὶ κομίζουσι ἐν ἀμαξίᾳ ἐς ἄλλο ἔθνος. (2) Οἱ δ' ἂν παραδέχονται κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ποιέουσι τὰ περ οἱ βασιλεῖς Σκύθαι· τοῦ ὧτος ἀποτάμνονται, τρίχας περικείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥίνα καταμύσσουνται, διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς διστοὺς διαβύνονται. (3) Ἐνθεύτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἀμαξίᾳ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέως ἐς ἄλλο ἔθνος τῶν ἄρχουσιν· οἱ δὲ σφι ἔπονται ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. Ἐπεὰν δὲ πάντας περιέλθωσι τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέρροισι ἔσχατα κατοικημένοι εἰσι τῶν ἐθνῶν τῶν ἄρχουσιν καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. (4) Καὶ ἔπειτεν, ἑπεὰν θέωσι τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκησι ἐπὶ στιβάδος, παραπήξαντες αἰχμὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ νεκροῦ ξύλα ὑπερτείνουσι καὶ ἔπειτεν ῥιψὶ καταστεγάζουσιν, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ εὐρυχωρίᾳ τῆς θήκης τῶν παλλακῶν τε μίαν ἀποπνίζαντες θάπτουσι καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ μάγειρον καὶ ἵπποκόμον καὶ διήκονον καὶ ἀγγελιηφόρον καὶ ἵππους καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαρχὰς καὶ φιάλας χρυσείας· ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέονται. (5) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες χροῦσι πάντες γῶμα μέγα, ἀμιλλεώμενοι καὶ προθυμεόμενοι ὥς μέγιστον ποιῆσαι.

LXXII. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου αὐτῆς ποιέουσι τοιόνδε λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους (οἱ δὲ εἰσι Σκύθαι ἐγγενεῖς· οὗτοι γὰρ δὴ θεραπεύουσι τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς καλεῖται, ἀργυρώνηται δὲ οὐκ εἰσὶ σφι θεράποντες), τούτων ὧν τῶν διττόνων ἑπεὰν ἀποπνίξωσι πεντήκοντα, καὶ ἵππους τοὺς καλλιστείνοντας πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτῶν τὴν κοιλίην καὶ καθήραντες ἐμπιπλάσι ἀχύρων καὶ συρράπτουσι. (2) Ἀψίδος δὲ ἡμισυ ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες ὑπτίον, καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ἀψίδος ἐπ' ἕτερα δύο, καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ πολλὰ ταῦτα, ἔπειτεν τῶν ἵππων κατὰ τὰ μήκεια ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχιῶν ἀναδιβάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἀψίδας. (3) Τῶν δὲ αἰ μὲν πρότεροι ἀψίδες ὑπέχουσι τοὺς ὤμους τῶν ἵππων, αἱ δὲ ὀπίσθαι παρὰ τοὺς μηρούς τὰς γαστέρας ὑπολαμβάνουσι· σκέλια δὲ ἀμφοτέρω κατακρέμαται μετέωρα. (4) Χαλινούς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθε αὐτῶν, καὶ ἔπειτεν ἐκ πασσάλων δέουσι. (5) Τῶν δὲ δὴ νενησίων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἐνα

cum vino miscent : deinde in calicem intingunt acinacem, sagittas, sagarin, et jaculum. His peractis, multa adprecantur ; ac deinde calicem ebibunt et hi ipsi, qui foedus faciunt, et ex comitibus hi qui prae aliis dignitate eminent.

LXXVI. Sepulcra regum in Gerrhis sunt, eo loco quousque adverso Borysthene navigari potest. Ibi, quando rex Scytharum e vivis decessit, ingentem fossam fodiunt quadratam. Qua perfecta, corpore incerato, alvo primum incisa et expurgata, dein cypereo odorato minutim conciso et suffimento et apii semine et anetho repleta, rursusque consuta, sumunt cadaver, et plastro ad alium populum devehunt. (2) Tum hi, ad quos ita devectum pervenit cadaver, idem faciunt quod Regii Scythae : partem auris sibi amputant, capillos tondent, brachia circumcirca incidunt, frontem nasumque fodiant, et per sinistram manum sagittas transfigunt. (3) Tum ex hac regione ad alium populum, cui imperant, cadaver regis plastro devehunt ; et hi, ad quos illud primum pervenit, sequuntur. Postquam per omnes Scythiae populos pervenerunt cadaver, jam in Gerrhis sunt, qui extremi habitant eorum quibus imperant populorum, ubi est sepulturae locus. (4) Ibi tum cadaver, loro impositum, in sepulcro deponunt ; et hastis utrimque circa cadaver defixis, superne ligna intendunt, ac deinde cratibus contegunt. In reliquo vero sepulcri spatio unam ex pellicibus strangulatam sepeliunt, et pincernam, et coquum, et equisonem, et ministrum, et internuncium, et equos, et aliorum omnium primitias, et phialas aureas : argento enim et aere non utuntur. (5) His rebus peractis, humum certatim adgerunt, magnumque studium adhibent ut tumulum erigant quam maximum.

LXXII. Circumacto anno, hocce agunt : ex reliquis regis famulis (sunt autem hi Scythae indigenae : nam famulantur regi quouscumque ille jussit ; nec habent servos aere emptos), ex reliquis igitur hisce famulis quinquaginta maxime idoneos, et totidem numero equos praestantissimos, strangulant ; quos, exemptis intestinis, expurgataque alvo, paleis implent et sutura claudunt : (2) tum dimidiatum rotae circulum super duobus lignis supinum statuunt, et alterum rotae dimidium super aliis duobus lignis ; eodemque modo multa defigunt ; deinde equos, quorum per corpora secundum longitudinem usque ad colla trajecta sunt ligna spissa, super istis dimidiatis circulis collocant ita, (3) ut anteriores semicirculi humeros equorum, posteriores ventrem prope femora sustineant, crura vero utrimque suspensa haereant. (4) Denique frena et habenas equis injiciunt, habenasque antrorsum tensas palis adligant. (5) Postremo quinquaginta strangulatorum juvenum quemque equo imponunt ; idque faciunt ligno recto

ἕκαστον ἀναβιδάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον, ὧδε ἀναβιδάζοντες· ἐπεὰν νεκροῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἀκανθὰν ξύλον ὀρθὸν διελάσῃσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου τὸ ἐς τὸρμον πηγνῦσι τοῦ ἐτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. (6) Ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιοῦτους ἀπελαύνουσι.

LXXIII. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλέας θάπτουσι· τοὺς δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὰν ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἀμάξεισι 10 κειμένους, τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐωχέει τοὺς ἐπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ πάντων παρατιθεὶ τῶν καὶ τοῖσι ἄλλοις. (2) Ἡμέρας δὲ τεσσαράκοντα οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρώπῳ τοῦ ὧδε· (3) σμη- 15 σάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιεῦσι περὶ τὸ σῶμα τάδε· ἐπεὰν ξύλα στήσῃσι τρία ἐς ἄλλα κεκλιμένα, περὶ ταῦτα πύλους εἰρηνέους περιτείνουσι, συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσβάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε 20 καὶ τῶν πύλων.

LXXIV. Ἔστι δὲ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ πλὴν παχύτητος καὶ μεγέθους τῷ λίνῳ ἐμπερεστάτῃ· ταύτῃ δὲ πολλὰ ὑπερφέρει ἢ κάνναβις. (2) 25 Αὕτη καὶ αὐτομάτῃ καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἴματα ποιεῦνται τοῖσι λινέοις ὁμοιότατα· οὐδ' ἂν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίη λίνου ἢ καννάβιος ἐστὶ· ὅς δὲ μὴ εἰδὲ κω τὴν καννάβιδα, λίνεον δοκῇσιν εἶναι τὸ εἶμα.

LXXV. Ταύτης ὣν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὰν λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πύλους, καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρὶ· τὸ δὲ θυμίζεται ἐπιβαλλόμενον, καὶ 30 ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία ἂν μιν πυρὶ ἀποκρατήσῃ. (2) Οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρὶ ὥρουνται. Τοῦτό σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστὶ· οὐ γὰρ δὴ λούνται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. (3) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ὕδωρ παραχέουσαι κατασώχουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου καὶ κέδρου καὶ λιβάνου ξύλου, καὶ ἔπειτα τὸ κατασχωόμενον 40 τοῦτο παχὺ ἐὼν καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἅμα μὲν εὐωδίῃ σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστὺν γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί.

LXXVI. Ξεινοκοῖσι δὲ νομαίοις καὶ οὗτοι αἰνῶς 45 χρᾶσθαι φεύγουσι, μὴ τί γε ὦν ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ ἥμισυ, ὥς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα αὐτίς Σκύτῃ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀναχάρσις ἐπεῖτε γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἥθεα τὰ Σκυθῶν, πλώων 50 δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίχει ἐς Κύζικον, καὶ εὗρε γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνούς ὀρτὴν κάρτα μεγαλοπρεπέως, εὗξάτο τῇ μητρὶ ὁ Ἀναχάρσις, ἣν σῶς καὶ ὑγιὲς ἀπονοστήσῃ ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταῦτα κατ' ἄωρα τοὺς Κυζικηνούς ποιεῦν-

per corpus secundum spinam dorsī usque ad cervicem transfixo, cujus ligni pars inferior eminens inseritur foramini, quod est in altero ligno per equi corpus transjecto. (6) Hujusmodi equites postquam circa monumentum in orbem constituerunt, discedunt.

LXXIII. Tali igitur ratione reges sepeliunt. Reliquos autem Scythas, quum decesserunt, circumvehunt cognatione proximi, plaustris impositos, ad amicos. Et horum quisque lauto epulo excipit comitantes, mortuoque eadem omnia adponit quæ cæteris. (2) Per quadraginta dies ita circumvehuntur privati, deinde sepeliuntur. Postquam mortuum sepeliverunt Scythæ, hoc modo lustrantur : (3) postquam caput smegmate terserunt, et gnaviger lavarunt, corpori faciunt hocce : tria ligna statuunt versus se invicem inclinata ; circum hæc læcos pileos prætendunt ; quos ubi quam arctissime inter se junxerunt, in suppositum in medio lignorum pileorumque alveolum lapides conjiciunt igne candentes.

LXXIV. Nascitur autem in hac terra cannabis, lino simillima, si crassitiem et magnitudinem excipias, quibus quippe cannabis longe superat linum. (2) Et sponte hæc nascitur, et sata : ex eaque Thraces vestimenta etiam conficiunt, lineis simillima ; quæ, nisi quis admodum sit usuperitus, non dignoscatur ex linone sint, an ex cannabi : qui vero cannabinum numquam vidit, lineum esse vestimentum putabit.

LXXV. Hujus igitur cannabis semen sumunt Scythæ, et, postquam sub pileis subierunt, semen hoc lapidibus igne candentibus injiciunt : quod dum ita adest, vaporem diffundit tantum, ut Græcanica nulla assa desudatio eum superet : (2) et Scythæ, delectati hac desudatione, ululatum tollunt : estque hoc illis balnei loco ; nam aqua omnino non lavant corpus. (3) Mulieres vero eorum in aspero lapide, adfusa aqua, conterunt ligni frusta cypressi, cedri, et thuriferæ arboris : deinde isto detrimento, quod crassum est, oblinunt totum corpus atque faciem. Id eis simul suavem conciliat odorem ; simulque, postquam postredie abstulerunt hoc cataplasma, mundæ sunt et nitidæ.

LXXVI. Peregrinorum institutorum usum etiam hi vehementer aversantur, et, ne dicam aliorum populorum institutis, Græcanicis adeo minime omnium utuntur ; id quod in Anacharside, et deinde iterum in Scyla, ostendunt. (2) Primum enim Anacharsis, postquam multas spectaverat terras, et multa ibi sapientiæ ediderat specimina, Scytharum ad sedes reversurus, per Hellepontum navigans, ad Cyzicum adpulit. Ibi quum Cyzicenos offendisset Matri deorum festum celebrantes sane quam magnificum, Matri votum fecit Anacharsis, si salvus sospesque domum redisset, se eodem modo, quo a Cyzice-

τας καὶ παννυχίδα στήσειν. (3) Ὡς δὲ ἀπύκετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδύς ἐς τὴν καλυμμένην Ὑλάην (ἥ δ' ἐστὶ μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλεῖον δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δεινῶν παντοίων πλῆθ), ἐς ταύτην δὴ καταδύς ὁ Ἀναχάρσις τὴν ὁρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων καὶ ἐκδοσάμενος ἀγέλατα. (4) Καὶ τῶν τις Σκυθῶν καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπυόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀναχάρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. (5) Καὶ νῦν ἡν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὐ φασι μιν Σχῦθαι γινώσκειν, διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι ἔθεισι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνεω τοῦ Ἀριαπεύθους ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρου τοῦ Σκυθῶν βασιλέως πάτρων, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου τοῦ Λύκου τοῦ Σπαργαπεύθους. (6) Εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκῆς ὁ Ἀναχάρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανόν· Ἰδανθύρος γὰρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀπακτείνας Ἀναχάρσιν.

LXXVII. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθῶν βασιλέως Ἀναχάρσιος ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὅπως τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα Ἑλληνας πάντας ἀσχολοῦς εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην πλὴν Λακεδαιμονίων, τοῦτοισι δὲ εἶναι μόνουσι σωφρονέας δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον. (2) Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' ὦν ἀνὴρ ὥσπερ πρότερον εἰρήθῃ διεφθάρη. Οὗτος μὲν νῦν οὕτω δὴ τι ἐπρήξε διὰ ξεινικά τε νόμια καὶ Ἑλληνικάς ὁμιλίας.

LXXVIII. Ὁλλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὑστερον Σκύλης ὁ Ἀριαπεύθους ἔπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπεύθει γὰρ τῷ Σκυθῶν βασιλεῖ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης· ἐξ Ἰστρινῆς δὲ γυναῖκος οὗτος γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐγγυρῆς· τὸν ἡ μήτηρ αὐτῇ γλώσσῃ καὶ Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδασκε. (2) Μετὰ δὲ χρόνῳ ὑστερον Ἀριαπεύθους μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπεύθους τοῦ Ἀγαθύρων βασιλέως, Σκύλης δὲ τὴν τε βασιληίην παρέλαβε καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς, τῇ οὐνομα ἦν Ὀποιή· ἦν δὲ αὕτη ἡ Ὀποιή ἀστὴρ, ἐξ ἧς ἦν Ὀριχος Ἀριαπεύθει παῖς. (3) Βασιλεύων δὲ Σκυθῶν ὁ Σκύλης διαίτη οὐδαμῶς ἤρεσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικά μαῖλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπεπαίδευτο, ἐποίεε τε τοιοῦτο· (4) εὖτε ἀγᾶγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθῶν ἐς τὸ Βορυσθενεῖταιν ἄστν (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), ἐς τούτους ὅκως εἶλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως εἶλθοι ἐς τὸ τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκλιθεῖς, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα, ἔχων δ' ἂν ταύτην ἡγόραζε οὔτε δορυφόρων ἐπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός (τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μὴ τίς μιν Σκυθῶν ἰδοὶ ἔχοντα ταύτην τὴν στολήν), καὶ τὰλλα

nis fieri vidisset, sacra ei facturum, pervigiliumque institutum. (3) Tum postquam in Scythicam terram pervenit, in Hylæ se abdens, quæ est regio prope Achillis Curriculum, estque tota arboribus varii generis referta; in hac igitur se abdens Anacharsis, omnem festi cærimoniam deæ absolvit, tympano etiam utens, et imagines gestans de pectore suspensas. (4) Quæ agentem animadvertens quidam Scythæ regi Saulio rem indicavit: et ille, adveniens ipse, Anacharsin hæc agentem videns, excussa sagitta interfecit. (5) Et nunc, si quis quærit de Anacharside, aiunt Scythæ, se illum non nosse, propterea quod in Græciam peregrinatus et peregrinis usus est institutis. Ut vero equidem ex Timna audiui, præfecto Ariapithis, fuit Anacharsis patruus Idanthyræ, regis Scytharum, filius autem Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. (6) Quodsi ex hac familia erat Anacharsis, sciat a fratre se esse interfectum: Idanthyræ enim filius fuit Saulii, Saulius autem interfecit Anacharsin.

LXXVII. Quamquam alium etiam sermonem audiui, quem Peloponnesii narrant, dicentes, a rege Scytharum missum Anacharsin, Græciæ discipulum fuisse: eumque, postquam domum esset reversus, dixisse ei qui illum miserat, Græcos universos in omni genere scientiarum artiumque occupari, exceptis Lacedæmoniis: hos vero solos hoc habere, ut prudenter et edant et accipiant sermonem. (2) At hæc fabula temere ab ipsis Græcis per ludum narratur. Hic igitur vir eo, quo dixi, modo periit: idque ei accidit propter externos ritus et Græcicas consuetudines.

LXXVIII. Multis autem admodum interjectis annis Scyles, Ariapithis filius, simili atque Anacharsis usus est fato. Ariapithes, Scytharum rex, quum alios habuerat filios, tum Scylam, natum ex muliere non indigena, sed Istriana, quæ eum ipsa Græco sermone Græcisque literis erudit. (2) Tempore interjecto, Ariapithes per dolum occiditur a Spargapithe, Agathyrsorum rege, et Scyles in regnum successit; et uxorem patris, cui Opæa nomen erat, matrimonio sibi junxit. Fuit autem hæc Opæa civis Scythica, ex eaque natus Ariapithi erat filius Oricus. (3) Regnum igitur Scytharum adeptus Scyles vitæ ratione Scythica nequitquam delectabatur, sed ad instituta magis inclinabat Græcorum, propter disciplinam qua erat institutus. Itaque tali usus est ratione: (4) quando Scytharum exercitum ad Borysthenitarum urbem ducebat (Borysthenitæ hi autem sese dicebant esse Milesios), ad hos igitur quoties veniebat Scyles, exercitu in suburbio relicto, ipse urbem ingressus, clausis portis, deposito Scythico cultu, Græcicum induebat vestimentum. Hoc indutus in foro versabatur, nullo satellite nulloque alio comitatu stipatus: portæ autem interim custodiebantur, ne quis Scythæ eum conspiceret hoc cultu utentem: tum vero

ἐχρᾶτο διαίτη Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. (5) Ὅτε δὲ διατρίψει μῆνα ἢ πλεόν τουτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. Ταῦτα ποίεσκε πολλάκις, καὶ οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθενεὶ καὶ γυναῖκα ἔγχευε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρήν.

LXXIX. Ἐπεῖτε δὲ ἐδεέ οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τοιῆσδε. Ἐπεθύμησε Διονύσιον Βαρχεῖω τελεσθῆναι, μέλλοντι δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἀγεσθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. (2) Ἦν οἱ ἐν Βορυσθενείτων τῇ πολλῇ οἰκίᾳ μεγάλῃς καὶ πολυτελέος περιβολῇ, τῆς καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, τὴν περὶ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἕστασαν. (3) ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλως. (4) Καὶ ἡ μὲν κατεκάη πᾶσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκεν ἕσπον ἐπέτελεσε τὴν τελετὴν. (5) Σκύθαι δὲ τοῦ βαρχεῖου περὶ Ἑλλήσι ὀνειδίζουσι· οὐ γάρ φασι οἴκος εἶναι θεὸν ἔξευράσκειν τούτων δοτις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. (6) Ἐπεῖτε δὲ ἐτελέσθη τῷ Βαρχεῖω ὁ Σκύλης, διεδρηπτεύσε τῶν τις Βορυσθενείτων πρὸς τοὺς Σκύθας, λέγων, « ἡμῖν γὰρ καταγελάτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βαρχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάβεκε, καὶ βαρχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. Εἰ δέ μοι ἀπιστέετε, ἔπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. » (7) Εἰπόντων τῶν Σκυθῶν οἱ προεστέωτες, καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενείτης λάβῃ ἐπὶ πύργον κατίσε. Ἐπεῖτε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης καὶ εἰδὼν μιν βαρχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποίησαντο, ἐξελθόντες δὲ ἐσήμαινον πᾶσιν τῇ στρατιῇ τὰ ἰδοίεν.

LXXX. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλανε ὁ Σκύλης ἐς ἤθεα τὰ ἐσωτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρῃς θυγατρὸς, ἐπανιστάτο τῷ Σκύλῃ. Ὁ δὲ μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ' ἐσωτῷ καὶ τὴν αἰτίην δι' ἣν ἐποιέετο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. (2) Πυθόμενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην. Ἐπεῖτε δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστροῦ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρηῖκες, μέλλοντων δὲ αὐτῶν συνάψειν ἐπεμφε Σιτάλῃς παρὰ τὸν Ὀκταμασάδην λέγων τοιαῦτα, « τί δέι ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἰς μὲν μευ τῆς ἀδελφῆς παῖς, ἔχεις δὲ μευ ἀδελφεόν. Σὺ τ' ἐμοὶ ἀπόδος τούτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὺν Σκύλῃν παραδίδωμι· στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης μήτ' ἐγώ. » (3) Ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλῃς ἐπεκρηκυέτο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλῃω περφυγὼς τούτον. (4) Ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινείει ταῦτα, ἐκδοὺς δὲ τὸν ἐσωτοῦ μήτρωα Σιτάλῃν ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλῃν, καὶ Σιτάλῃς μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο, Σκύλῃω δὲ Ὀκταμασάδης αὐτοῦ ταύτην ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν. (5) Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόματα Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτωμένοισι ξεινικούς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.

LXXXI. Πλήθος δὲ τὸ Σκυθῶν οὐκ οἷός τε ἐγενό-

et reliquam sequebatur vitæ rationem Græcanicam, et diis more Græcorum sacra faciebat. (5) Sic ibi per mensem aut etiam amplius moratus, Scythica iterum sumpta veste discedebat. Atque hoc sæpius faciebat, et ades sibi etiam in Borysthene urbe curaverat exstruendas, et uxorem indigenam duxit, quæ ades illas habitabat.

LXXIX. Quum autem esset in fatis ut male ei res cederet, accidit hoc tali ex occasione. Dionysii Bacchii sacris cupiverat initiari : quumque jam in eo esset ut initia traderentur, maximum incidit prodigium. (2) Erant ei in urbe Borysthenitarum magnificæ et vasto circuitu ædes, quarum etiam paulo ante feci mentionem; circa quas circumcirca sphinges et grypes stabant ex candido marmore : (3) in has ædes deus telum jaculatus est, et totæ igne consumptæ sunt : Scyles vero nihilo minus propterea initiationem absolvit. (4) Probro autem Græcis vertunt Scythæ bacchandi ritum; aiuntque, non esse rationi consentaneum, talem reperiri deum, qui homines in furorem agat. Quum absoluta esset initiatio Scyles in sacra Bacchii, Borysthenitarum aliquis ad Scythas transfugit, dicens : « Vos nobis irridetis, Scythæ, quod Bacchanalia agamus, quodque deus nos corripiat : nunc hic deus regnum quoque corripuit vestrum; isque bacchatur, a deo in furorem actus. Quodsi mihi fidem non habetis, sequimini; et ego vobis ostendam. » (6) Secuti sunt Scytharum procures, quos Borysthenita clam in turrim deduxit, ibique residere jussit. Quumque præteriret Scyles cum bacchantium choro, bacchabundum videntes Scythæ, ingentis calamitatis loco habuerunt; egressique, universo exercitui, quæ viderant, indicarunt.

LXXX. Deinde, postquam ad lares suos Scyles reversus est, ducem sibi constituentes Scythæ fratrem ejus Octamasaden, Terei filia natum, a Scyla defecerunt. *Elle, ubi, quid adversus se gereretur, et qua de causa, cognovit, in Thraciam profugit.* (2) Quo cognito, Octamasades arma adversus Thraciam movit; et quum ad Istrum pervenisset, obviam ei Thracæ venerunt. Jamque in eo erant ut ad manus venirent, quum ad Octamasaden nuncium Sitalces misit, qui ei diceret : « Quid opus est, ut armorum fortunam invicem experiamur? Tu meæ sororis es filius : habes autem apud te meum fratrem. Trade mihi hunc, et ego tibi tuum fratrem Scylam tradam. Armorum vero discrimen nec tu adeas, nec ego. » (3) Hæc per caduceatorem ei dicenda curavit : erat enim apud Octamasaden frater Sitalcæ profugus. (4) Et Octamasades, probata hac conditione, Sitalcæ avunculum suum tradidit, et ab illo fratrem suum Scylam recepit. Inde Sitalces acceptum fratrem secum abduxit : Scylæ vero Octamasades ibidem illico caput præcidit. (5) Ita sua instituta tæntur Scythæ, et hanc mercedem solvunt his qui externos ritus addiscunt.

LXXXI. Multitudo quanta sit Scytharum, pro certo non

μην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαζόρους λόγους περ τοῦ ἀριθμοῦ ἔχουσιν· καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναι σφεας καὶ ὀλίγους ὡς Σκύθας εἶναι. (3) Τσοῦνδε μέντοι ἀπφανόν μοι ἐς ὄψιν. Ἔστι μεταξὺ Βορυσθένης τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χώρος, οὐνομα δὲ οἱ ἐστὶ Ἐξαμπίος· τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῇ κρήνῃ ὕδατος πικροῦ εἶναι ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἀπότον ποιεῖν. (3) Ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκήϊον, μεγάθει καὶ ἑξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ στόματι τοῦ Πόντου χρητῆρος, τὸν Πausanias δὲ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. Ὅς δὲ μὴ εἶδε καὶ τοῦτον, ὥδε δηλώσω· ἑξακοσίους ἀμφορέας εὐπετέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκύθῃσι χαλκήϊον, πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήϊον ἐστὶ δακτύλων ἑξ. (4) Τοῦτο ὦν ὤλεον οἱ ἐπιχώριοι ἀπ' ἀρδίων γενέσθαι. Βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὐνομα εἶναι Ἀριαντάν, [τοῦτον] εἰδέναι τὸ πλῆθος τὸ Σκυθέων κελύειν μιν πάντας Σκύθας ἀρδὶν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ οἴστοῦ κομίσαι· δὲ δ' ἂν μὴ κομίση, θάνατον ἡπείλεε. (5) Κομισθῆναι τε δὲ χρεῖμα πολλὸν ἀρδίων, καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτῶν μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τούτων δὴ μιν τὸ χαλκήϊον ποιῆσαι τοῦτο καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπίον τούτων. Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλῆθους τοῦ Σκυθέων ἔχουσιν.

LXXXII. Θωμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλοὺς μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. (2) Τὸ δὲ ἀποθωμάσαι ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάλους τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται· ἔχοντος Ἡρακλῆος φαίνουσι ἐν πέτρῃ ἐνείον, τὸ οἷα μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἐστὶ δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτό ἐστι, ἀναθεῖσθαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἥϊα λέξων λόγον.

LXXXIII. Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς Σκύθας, καὶ ἐπιτέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάσσοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγνύειν τὸν Θρηϊκὸν Βόσπορον, Ἀртаβανος δὲ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἑὼν Δαρείου, ἐχρητίζετο μηδαμῶς αὐτὸν στρατηγὴν ἐπὶ Σκύθας ποιεῖσθαι, καταλέγων τῶν Σκυθέων τὴν ἀπορίην. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε συμβουλευόν οἱ χρηστά, ὁ μὲν ἐπέπαυτο, ὁ δὲ ἐπειδὴ οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούτων.

LXXXIV. Ἐνθαῦτα τῶν Περσῶν Οἰόβαζος ἐδεξέθη Δαρείου τριῶν ἐόντων οἱ παῖδων καὶ πάντων στρατευομένων ἓνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. Ὁ δὲ οἱ ἔφη ὡς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίῳ δεομένῳ πάντας τοὺς παῖδας καταλείπειν. (2) Ὁ μὲν δὲ Οἰόβαζος περιχαρὴς ἦν, ἑλπίων τοὺς υἱέας στρατηγὴς ἀπολελύσθαι· ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπιστεῖν ἀποκτείναι πάντας τοὺς Οἰόβαζου παῖδας. Καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτῃ ἐλείποντο.

LXXXV. Δαρεῖος δὲ ἐπεῖτε πορευόμενος ἐκ Σούτων ἀπῆκε τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἐξευ-

potui comperire; sed dissentientes de eorum numero audi vi sermones: aliis numerosam admodum esse gentem dicentibus, aliis exiguam, non per se, sed pro Scytharum nomine. (2) Verumtamen hoc mihi oculis subjecerunt. Est inter Borysthenem fluvium et Hypanin locus, cui nomen Exampeus, cujus etiam paulo ante feci mentionem, quum dicerem esse ibi amaræ aquæ fontem, ex quo aqua in Hypanin influens impotabilem hunc fluvium reddat (3). Ibi loci positum est ahenum, amplitudine sexcuplum crateris illius, quem in ostio Ponti Pausanias, Cleombroti filius, dedicavit. Qui hunc non vidit, ei rem hoc modo declarabo: sextentas facile amphoras capit illud in Scythia ahenum: crassitudo autem ejusdem sex est digitorum. (4) Hoc igitur ahenum narrant indigenæ ex sagittarum acuminibus esse confectum. Regem quippe ipsorum, nomine Ariantan, quum vellet numerum nosse Scytharum, universos Scythas jussisse quemque unum teli spiculum conferre: si quis non contulisset, ei comminatum esse mortem. (5) Comportata igitur ingente spiculorum copia, visum eiesse ex his monumentum, quod relinqueret, curare conficiendum. Itaque ex illis spiculis ahenum hoc conficiendum illum curasse, idque in hoc Exampeo dedicasse. Hæc de Scytharum numero relata audiui.

LXXXII. Cæterum mirabilia nulla habet hæc regio, nisi quod fluvios possidet longe maximos, et numero plurimos. (2) Unam tamen rem, quam illa præter fluvios et præter planities amplitudinem præbet miratu dignam, commemorabo. Monstrant Scythæ Herculis vestigium petrae impressum juxta Tyram fluvium, quod pedi quidem viri est simile, sed longitudine bicubitali. Et hæc quidem ita se habent: redeo autem ad eam narrationem, quam initio adgressus eram exponere.

LXXXIII. Bellum quum Darius adversus Scythas pararet, nunciosque dimitteret, qui aliis comparandum pedestrem exercitum, aliis suppeditandas naves, aliis ponte jungendum Bosporem Thracicum imperarent; Artabanus interim, Hystaspis filius, frater Darii, oravit eum, ut expeditionem adversus Scythas nequaquam susciperet, narrans inopiam Scytharum. (2) Qui quidem, ubi nihil profecit utilia illi suadendo, ad extremum destitit: Darius vero, postquam omnia parata habuit, Sisis exercitum eduxit.

LXXXIV. Ibi tunc Persarum aliquis, Ceobazus, quum tres haberet filios, in bellum proticiscentes omnes, petiit a rege, unus eorum apud se relinqueretur. Cui ille respondit, ut homini amico, et modica petenti, omnes se ei relictum. (5) Quo responso vehementer gavisus Ceobazus speravit militiæ missionem habere filios: at rex imperatum adstantibus, ut omnes interficiant Ceobazi filios; atque ita illi interfecti, ibidem relinquebantur.

LXXXV. Sisis profectus Darius, postquam in Calchedoniam ditionem ad Bosporem pervenit, ubi pons junctus

κτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσθὰς ἐς νέα ἐπλωε ἐπὶ τὰς Κυανεὰς καλευμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἑλληνέας φασὶ εἶναι, ἐξόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ ἐθηεῖτο τὸν Πόντον ἔοντα ἀξιοθέητον. (2) Πελαγέων γὰρ ἀπάντων πέφυκε θωμαιοτάτος· τοῦ τὸ μὲν μήκος εἰσι σταδίων ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι, τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἐσωτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι· μήκος δὲ τοῦ στόματος, ὃ αὐχὴν, τὸ δὲ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὲ ἔξευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίου εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐστί. Τείνει δ' ἐς τὴν Προποντιδὰ δὲ Βόσπορος. (4) Ἡ δὲ Προποντις ἐοῦσα εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων, μήκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων, καταδιδόει ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἔοντα στενιότητά μὲν ἐπτά σταδίου, μήκος δὲ τετρακοσίου. Ἐκδιδοὶ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος τὸ δὲ Αἰγαῖον καλεῖται.

LXXXVI. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. Νηὺς ἐπίπαν μάλιστα κη κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυῖας ἑπτακίμυριας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας. Ἡδὲ ὧν ἐς μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος (τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἑννέα πλόος ἐστί καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται ἑνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται, ἐκ δὲ τῶν ὀργυιέων τούτων στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι εἰσι. (2) Ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιέων γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Ὁ μὲν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορος τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τῷ μοι μεμετρεῖται καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασι· παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὃ Πόντος ἐκδιδοῦσαν ἐς ἐσωτὸν οὐ πολλῷ τέφω ἐλάσσω ἐσωτοῦ, ἡ Μαίτητις τε καλεῖται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

LXXXVII. Ὁ δὲ Δαρεῖος ὡς ἐθήησατο τὸν Πόντον, ἐπλωε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλῆης Σάμιος· ὠησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα ἐς μὲν τὴν Ἀσσυρία, ἐς δὲ τὴν Ἑλλάδα νικᾷ, ἔθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε. Ἦγε δὲ πάντα τῶν ἔργων· τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἐβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι, νέες δὲ ἑξακόσθαι συνελέθησαν. (2) Τῇσι μὲν νυν στήλῃσι ταύτησι Βυζάντιοι, κομισαντες ἐς τὴν πόλιν, ὕστερον τούτων ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἐνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νῆον ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. (3) Τοῦ δὲ Βοσπόρου δὲ χῦρος τὸν ἔξευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ.

LXXXVIII. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα, ἡσθεὶς τῇ σχεδῇ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὲ Μανδροκλῆς ἀπαρχὴν, ζῶα γραφάμενος πᾶσαν τὴν ζεύξιν τοῦ Βοσπόρου

erat, inde conscensa navi ad Cyaneas quæ vocantur insulas navigavit, quas olim errabundas fuisse Græci perhibent. Tum ad templum ejus regionis residens spectavit Pontum, spectatu sane dignum. (2) Est enim pelagorum omnium maxime mirabile. Longitudo ejus undecim millium et centum stadiorum est : latitudo, ubi maxima, stadiorum ter mille et trecentorum. (3) Ostium hujus pelagi quattuor stadia patet in latitudinem : longitudo ostii, collum illud, quod Bosporus vocatur, in quo ipso junctus pons erat, centum et viginti stadiorum est : pertinetque Bosporus ad Propontidem. (4) Propontis vero, quingenta stadia patens in latitudinem, et mille quadringenta in longitudinem, in Hellespontum defluit ; cujus latitudo septem stadia metitur ; longitudine vero quadringenta stadia. Influit autem Hellespontus in mare apertius hoc, quod Ægæum vocatur.

LXXXVI. Dimensa autem ista sunt hoc modo. Navis longiori die navigans conficit plerumque orgyias fere septuagies mille, noctu vero sexagies. Est autem a Ponti orificio usque ad Phasin (quæ maxima longitudo hujus maris) novem dierum octoque noctium navigatio : unde conflunt centum et undecim myriades orgyiarum ; quo ex numero orgyiarum colliguntur stadia undecies mille et centum. (2) Ad Themiscyram vero, quæ est ad Thermodontem fluvium, a Sindica regione (qua est maxima Ponti latitudo) trium dierum et duarum noctium navigatio est : unde conficiuntur triginta tres myriades orgyiarum, stadia vero ter mille et trecenta. (3) Pontus igitur hic et Bosporus et Hellespontus ita a me dimensi sunt ; et ea, quam dixi, eorum ratio est. Offert vero idem Pontus etiam lacum qui in eum influit, haud multo minorem ipso. Marotis palus vocatur is lacus, et Mater Ponti.

LXXXVII. Postquam Pontum contemplatus est Darius, retro navigavit ad pontem ; cujus architectus fuit Mandrocles Samius. Deinde postquam Bosporum etiam spectavit, duas in ipsa ora ejus columnas posuit candido ex lapide, quibus incisa erant, alteri Assyrii literis, alteri Græcis, populorum omnium nomina quos ducebat : ducebat autem omnes, qui imperio ipsius erant subjecti. Numerus autem hominum erat, exceptis classiariis, septingenta millia una cum equitibus : naves autem collectæ erant sexcentæ. (2) Columnas istas post id tempus Byzantii in urbem suam transporterunt, eisque usi sunt ad aram Dianæ Orthosiae, uno lapide excepto, qui juxta Bacchi templum prope Byzantium relictus est, Assyrii literis oppletus. (3) Locus autem Bospori, quem ponte junxit Darius, ut mihi quidem conjectanti videtur, medius est inter Byzantium et templum quod est ad ostium.

LXXXVIII. Deinde gavisus ponte Darius, architectum illius Mandroclum Samium donavit denis rebus omnibus : quibus de muneribus Mandrocles, primitiarum nomine, in Junonis templo picturam dedicavit, in qua totus ille pons

καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἱεραῖον, ἐπιγράψας τάδε,

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδρόκλῆς Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίου·
αὐτῷ μὲν στέφανον περιβίς, Σαμίσι δὲ κύδος,
Δαρεῖου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

Ταῦτα μὲν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο.

LXXXIX. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδρόκλῆα διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλεῖν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ, ἵπταν δὲ ἀπικύωνται ἐς τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγνύντας τὸν ποταμόν· τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον Ἴωνες τε καὶ Αἰολεὶ καὶ Ἑλλησπόντιοι. (2) Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας ἔπλωε ἰθὺ τοῦ Ἰστρου, ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυὼν ἡμερέων πλὸν ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἰστρου, ἐξού-
γυνε. (3) Δαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σμεδῖν, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηκίας, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύσατο ἡμέρας τρεῖς.

XC. Ὁ δὲ Τεάρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶ-
ναι ποταμῶν ἀριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἅεσιν φέροντα, καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψύρην ἀέσασθαι. (2) Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυὼν δέουσαι τεσσαρὴν κόντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς βέουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαί. Ὅδῳ δ' ἐπ' αὐτὰς ἐστὶ ἴση ἐξ Ἱεραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περὶνθῳ καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυὼν ἡμερέων ἑκατέρῃ. (3) Ἐκδοιοὶ δὲ ὁ Τεάρος οὗτος ἐς τὸν Κοντάδεστον ποταμόν, ὃ δὲ Κοντάδεστος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὃ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἑβρον, ὃ δὲ ἐς Θάλασσαν τὴν παρ' Αἰνῷ πόλιν.

XCI. Ἐπὶ τοῦτον ὦν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα, γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε, « Τεάρου ποταμοῦ κεφαλὰ ὕδωρ ἀριστόν τε καὶ κάλλιστον παρέχονται πάντων ποταμῶν· καὶ ἐπ' αὐτὰς ἀπύκετο, ἐλαύνων ἐπὶ Σκύθας στρατὸν, ἀνὴρ ἀριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπερος, Περσέων τε καὶ πάσης τῆς ἡπείρου βασιλεύς. » Ταῦτα δὴ ἐνθαῦτα ἐγράφη.

XCII. Δαρεῖος δὲ ἐνθαῦτεν δρυμθελὶς ἀπύκετο ἐπ' ἄλλον ποταμὸν τῷ οὐνομα Ἀρτισκός ἐστι, ὃς διὰ Ὀδρυσῶν βέει. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιόνδε· ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἓνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδε-
δεγμένον τοῦτο χωρίον. (2) Ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ ἐπέτελεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπήλαυσε τὴν στρατιήν.

XCIII. Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἰστρον, πρώτους αἶρείει Ἰέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ δὴ

HERODOTUS.

Bospori et Darius rex in solio præsiciens, et universus exercitus ejus pontem transiens, omnia hæc descripta erant, adlita inscriptione hujusmodi :

Piscum Bosporum qui junxit Mandrocles
Junoni dedicavit pontis monumentum ;
coronam sibi, Samiis gloriam comparans
opere ex Daril regis mente perfecto.

Hoc fuit monumentum hujus viri, qui pontem illum junxerat.

LXXXIX. Donato Mandrocle, Darius in Europam transiit, mandato dato Ionibus ut in Pontum navigarent usque ad Istrum fluvium ; ad eum autem quum pervenissent, ut ipsum ibi expectarent et ponte jungerent fluvium : classem enim ducebant Iones et Æoles et Hellespontii. (2) Navalis igitur exercitus, Cyaneas insulas prætervectus, recta versus Istrum navigavit : et adverso flumine bidui iter a mari emensus, collum fluvii, ubi in diversa ostia sciunditur Ister, ponte junxit. (3) Darius vero, trajecto per pontem Bosporo, per Thraciam iter fecit : quumque ad Teari fluvii fontes pervenisset, triduo ibi stativa habuit.

XC. Tearus hic fluvius ab adcolis perhibetur fluviorum esse optimus, quum ad alios sanandos morbos, tum ad scabiem curandam et hominum et equorum. (2) Fontes ejus sunt duodequadraginta, ex eadem rupe fluentes : quorum alii frigidi sunt, alii calidi. Iter ad illos fontes aequale est ex Heræo oppido, quod ad Perinthum est, et ex Apollonia quæ est ad Pontum Euxinum, utrinque bidui iter. (3) Inluit autem Tearus in Contadestum fluvium, Contadestus vero in Agrianen, Agrianes in Hebrum, Hebrus vero in mare se exonerat prope Ænum oppidum.

XCI. Ad hunc igitur fluvium postquam pervenit Darius et castra metatus est, delectatus fluvio, cippum etiam ibi posuit, cum inscriptione in hanc sententiam : « Teari fluvii fontes aquam fundunt fluviorum omnium præstantissimam et pulcerrimam : et ad hos fontes venit, exercitum adversus Scythias ducens, vir omnium hominum præstantissimus et pulcerrimus, Darius Hystaspis filius, Persarum rex et universæ continentis. » Hæc ibi inscripta erant.

XCII. Inde profectus Darius ad alium fluvium pervenit cui nomen Artiscus, qui per Odrysas fluit. Ad hunc fluvium postquam pervenit, hocce instituit facere : designans locum quemdam, jussit ut quilibet vir de exercitu, dum eum locum præteriret, unum lapidem ibidem deponeret. (2) Quod quum ab exercitu esset factum, ingentibus lapidum tumulis ibi relictis, exercitum ulterius promovit.

XCIII. Prinsquam vero ad Istrum pervenisset, primos Getas vi subegit, illos qui se immortales prædicant. Nam,

11

τὸν Σαλμυδησὸν ἔχοντες Θρηϊκὲς καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεῖμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρείῳ· οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηϊκῶν ἐόντες ἀνδρῶν ἰσχυρώτατοι καὶ δικαιοτάτοι.

XCIV. Ἀθανατίζουσι δὲ τὸνδε τὸν τρόπον· οὕτε ἀποθνήσκειν ἐπιούτους νομίζουσι, ἵνα τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελείζιν. (2) Διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ σφένον αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἀν' ἐκαστοτὲ δέωνται. (3) Πέμπουσι δὲ οὗδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥιπτεῦσι ἐς τὰς λόγχας. (4) Ἦν μὲν δὴ ἀποθάνη ἀναπαρεῖς, τοῖσι δὲ Ἰλωος ὁ θεὸς δοκέει εἶναι· ἢν δὲ μὴ ἀποθάνη, αἰτιέονται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοι μιν ἀνδρα καχὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶοντι. (5) Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρηϊκὲς καὶ πρὸς βροντὴν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον.

XCv. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐόντα ἀνθρωπῶν δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχῳ· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γνόμενον ἐλευθερὸν χρήματα κτήσασθαι συχνά, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἑωυτοῦ. (2) Ἄτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηϊκῶν καὶ ὑπαρρονεστέρων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον οἰαίταν τε Ἰάδα καὶ ἤθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρηϊκὰς, οἷα Ἑλλήσι τε διμήλυσαντα καὶ Ἑλλήνων οὗ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρώτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἔχουσι ἐς ζωὴν τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιέοντες ἔξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. (3) Ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγειον οἶκημα ἐποίησετο. Ὡς δὲ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἶκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηϊκῶν ἡρανίσθη, καταβάς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγειον οἶκημα διαιτᾶτο ἐπ' ἑτεκα τρία· οἱ δὲ μιν ἐπόθεον τε καὶ ἐπένθεον ὥς τεθνεῶτα· τετάρτῳ δὲ ἑτεῖ ἐφάνη τοῖσι Θρηϊξί, καὶ οὕτω πιδανὰ σφί ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξιν. Ταῦτα φασὶ μιν ποιῆσαι.

XCvi. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ καταγαίου οἰκήματος, οὕτε ἀπιστέω οὕτε ὄν πιστεύω τι λῆν, δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω. Εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξιν ἀνθρώπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαιρέτω. Οὗτοι μὲν δὴ τρόπον τοιούτῳ

qui Salmydessum incolunt Thracæ, et qui super Apollonia et Mesembria oppido sedes habent, qui Scyrmiadæ et Nipsæi nominantur, sive pugna se Dario tradiderant. Getæ vero, obstinate resistentes, mox in servitutem sunt redacti, quum quidem essent Thracum et nobilissimi et iustissimi.

XCIV. Immortales autem hi sese prædicant hoc modo : non mori sese putant, sed hac ex vita decedentes ad Zalmoxin deum ire; quem eundem nonnulli Gebeleizin invocant. (2) Quinto vero quoque anno unum e suorum numero, sorte lectum, nuncium mittunt ad Zalmoxin, mandata ei dantes de his rebus quas tunc-maxime desiderant. (3) Mittunt autem hoc modo : ordine stant alii, tria jacula tenentes : alii pedibus manibusque prehensum hunc, qui ad Zalmoxin amandatur, vibrantes sursum conjiciunt, ut in hastas incidat. (4) Qui si transfixus moritur, tum illis propitius videtur esse Zalmoxis : sin non moritur, in culpa ponunt ipsum nuncium, dicentes pravum esse hominem; loco hujus vero quem caussantur, alium mittunt, cui tum adhuc vivo dant mandata. (5) Idem Thracæ, quum tonat fulguratque, sagittas sursum adversus cælum contorquent, minitantes deo : nec enim alium deum censent nisi suum.

XCv. Ut vero a Græcis accepti ad Hellespontum et Pontum habitantibus, homo fuit hic Zalmoxis, servitutem serviens Sami; servus autem fuit Pythagoræ, Mnesarchi filii. Deinde vero manumissum, aiunt, magnas sibi comparasse pecunias, hisque instructum, domum rediisse. (2) Quum vero et misere viverent Thracæ, et parum cultis essent ingeniis; Zalmoxin hunc, vitæ rationem Ionicam edoctum, et moribus institutum cultioribus quam qui apud Thracas obtinerent, ut qui cum Græcis habuisset consuetudinem, et cum Pythagora, viro inter Græcos ingenii cultura emimente, extruendam sibi curasse exhedram, in qua primarios quosque popularium excipere consuesset, et inter epulandum illos docuisset, neque se, neque convivas suos, nec horum posteros, morituros; sed venturos in locum talem, ubi perpetuo viventes omnibus bonis sint fruturi. (3) In eadem vero exhedra, ubi hæc faciebat dicebatque, construendam sibi interim parasse, aiunt, cameram subterraneam; quæ postquam perfecta esset, evanuisse eum e Thracum conspectu : scilicet in subterraneam istam cameram descendisse, ibique per triennium esse moratum; et Thracas illum, ut mortuum, desiderasse luctuque esse prosecutos; quarto vero anno Thracibus eum rursus adparuisse : atque ita persuasos hos fuisse, vera esse quæ Zalmoxis dixisset. Hæc ab eo facta esse perhibent.

XCvi. Ego vero, quod de subterranea camera aiunt, neque negare velim, neque fidem admodum his adhibeo : puto vero multis ante Pythagoram annis hunc Zalmoxin vixisse. Sive autem homo quispiam fuerit hic Zalmoxis, sive indigena Getarum deus, valeat ille. Getæ igitur, qui

χρεώμενοι, ὡς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἶποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ·

XCVII. Δαρείος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς ἄμ' αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα διαβάτωντων πάντων Δαρείος ἐκέλευσε τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδὴν λύσαντας ἐπεσθαὶ κατ' ἡπειρον ἐσωτῶ καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. (2) Μελλόντων δὲ τῶν Ἴωνων λύειν καὶ ποιεῖν τὰ κελεύσματα, Κῶης δ' Ἐρξάνδρου στρατηγὸς ἔων Μυτιληναίων ἐλεξε Δαρείῳ τάδε, πυθόμενος πρῶτον εἰ οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι· « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι τῆς οὔτε ἀρηρομένον φανήσεται οὐδὲν οὔτε πόλις οἰκούμενη· σύ νυν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώρην ἰστανάει, φυλάκους αὐτῆς λιπὼν τούτους ὅσπερ μιν ἐξευξαν. (3) Καὶ ἦν τε κατὰ νόον πρῆξωμεν εὐρόντες Σκύθας, ἔσται ἀποδοὸς ἡμῖν, ἣν τε καὶ μὴ σφεας εὐρέειν δυνώμεθα, ἣ γὲ ἀποδοὸς ἡμῖν ἀσφαλῆς· οὐ γὰρ ἐδεῖσά κω μὴ ἐσωθώμεν ὑπὸ Σκυθίων μάχῃ, ἀλλὰ μάλλον μὴ οὐ δυνάμενοι σφεας εὐρέειν πάθωμεν τι ἀλώμενοι. (4) Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἂν με ἐμενωτοῦ εἵνεκεν, ὡς καταμένει· ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν τὴν εὐρισχον ἀρίστην σοί, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω, ζυτῶς μέντοι ἔβομαι τοι καὶ οὐκ ἂν λειφθῆην. » (5) Κάρτα τε ἤσθη τῇ γνώμῃ Δαρείος, καὶ μιν ἡμείψατο τοιαῖδε, « ἔειπε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιπράνθῃ μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. »

XCVIII. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀπάψας ἁμματα ἐξήκοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἴωνων τυράννους ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρῶτον γνώμῃ ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετεῖθω μοι, ἔροντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε ποιεῖτε τάδε· (2) ἐπεὰν με ἴδῃτε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκύθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου λύετε ἅμματα ἐν ἑκάστῃ ἡμέρῃ· ἦν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἁμμάτων, ἀποπλώετε ἐς τὴν ὑμετέρεν αὐτῶν. (3) Μέχρι δὲ τούτου, ἐπεὶ οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδὴν, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε καὶ φυλάκῃς παρεγόμενοι. Ταῦτα δὲ ποιεῦντες ἐμοὶ μεγάλας χαρίεσθε. » Δαρείος μὲν ταῦτα εἶπας ἐς τὸ πρόσω ἡλείγετο.

XCIX. Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηκικὴ τὸ ἐς θάλασσαν προκείμεται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθικὴ τε ἐκδέκεται καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδιδότ' ἐς αὐτὴν, πρὸς εὐρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. (2) Τὸ δὲ ἀπὸ Ἰστροῦ ἔρχομαι σημανένον τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρας ἐς μέτρησιν. Ἀπὸ Ἰστροῦ αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθικὴ ἐστὶ, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλυμένης Καρκινίτιδος. (3) Τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, ἐοῦσαν δρεινήν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι χειρσονήσου τῆς τρηχέας καλυμένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον κατέκει. (4)

eo quo dixi instituto utuntur, postquam a Persis subacti erant, reliquum exercitum suum secuti.

XCVII. Ubi ad Istrum Darius cum pedestri exercitu pervenit, ibi tunc, postquam fluvium omnes trajecissent, Ionas rex solvere pontem jussit, seque et navales copias pedestri itinere sequi. (2) Jamque in eo Iones erant, ut exsequerentur mandatum, pontemque solverent; quum Coes, Erxandri filius, dux Mytilenæorum, percunctatus prius a Dario, an benigne accepturus esset consilium, si quis ei dare vellet, hæc ad eum verba fecit: « In terram, rex, expeditionem suscipis, in qua nec aratum quidpiam, nec oppidum adparebit habitatum. Tu igitur sine hunc pontem suo loco stare, et custodes ejus relinque hos, qui eum junxerunt. (3) Ita, sive nobis, Scythas nactis, res ex sententia cesserit, paratus reditus erit; sive reperire eos non potuerimus, vel sic tutus certe reditus est. Nam illud quidem numquam veritus sum, ne prælio a Scythis vincamur; sed hoc potius, ne, reperire illos haud usquam valentes, per oberrationem incommodi quidpiam patiamur. (4) Ac fortasse dixerit aliquis, mei causa me hæc dicere, quo hic maneam. At equidem tibi rex, quæ optima mihi videtur sententia, eam in medium propono: cæterum ipso te sequar, neque hic velim relinquere. » (5) Cujus viri consilio valde delectatus Darius his verbis ei respondit: « Hospes Lesbie, postquam salvus domum meam ero reversus, fac omnino mihi præsto sis, ut te pro bono consilio bene factis remunerer. »

XCVIII. His dictis, sexaginta nodos in loro nexuit; eoque facto, ad colloquium convocatos Ionum tyrannos in hunc modum est adlocutus: « Viri Iones, sententiam prius dictam, quod ad pontem attinet, missam facio. Ecce vobis hoc lorum; quo sumpto, facite quæ jam edico: (2) ex quo me videritis hinc adversus Scythas profectum, ab illo tempore incipientes, quotidie unum nodum hujus lori solvite. Sin intra hoc tempus non adfuero, sed elapsi erunt tot dies quot sunt nodi, tum quidem vestram in patriam navigate. (3) Usque ad id tempus vero, quoniam in hanc partem mutavi sententiam, custodite pontem, omne studium in illo conservando custodiendoque ponentes. Hoc facientes, gratissimum mihi feceritis. » Hæc locutus Darius, nulla interposita mora, in ulteriora perrexit.

XCIX. Ante Scythicam terram sita Thracia est, ad mare pertinens. Inde, in sinum ducta hac regione, incipit Scythia, per quam Ister in mare influit, orificio orientem versus tendente. (2) Jam Scythiæ inde ab Istro eam partem, quæ secundum mare porrigitur, ad mensuram declarare adgredior. Protinus ab Istro hæc est vetus Scythia, versus meridiem sita, usque ad oppidum cui Carcinitis nomen. (3) Tum contiguam hinc regionem, ad idem mare pertinentem, quæ montana est et in Pontum promineus, incolit Taurica gens, ad Chersonesum usque Asperam quæ vocatur. Hæc vero ad illud mare pertinet quod est orientem versus. (4) Scythiæ enim fines duabus a partibus ad mare

Ἦστί γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρη τῶν οὐρῶν ἐς
 θάλασσαν φέροντα, τὴν τε πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν
 πρὸς ἡῶν, κατὰ περ τῆς Ἀττικῆς χώρας· καὶ παραπλή-
 σια ταύτη καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὡς
 6 εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοῖατο
 τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν
 ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναφλύστου
 ὁμήμου. Λέγω δὲ ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοις συμ-
 βαλεῖν. (5) Τοιοῦτον ἡ Ταυρικὴ ἐστὶ. Ὅς δὲ τῆς
 10 Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δη-
 λώσω· ὡς εἰ τῆς Ἱηπυγίης ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἱήπυγες
 ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος ἀποταμοῖατο μέχρι
 Τάραντος καὶ νεμοῖατο τὴν ἄκρην. Δύο δὲ λέγων
 ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια, τοῖσι ἄλλοις οἴκε ἡ
 15 Ταυρικὴ.

C. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κα-
 τύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἡοίης
 νέμονται (τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἐσπέ-
 ρης καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος) μέχρι Τανάϊδος
 20 ποταμοῦ, ὃς ἐκδιδοῖ ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. (2)
 Ἦδη ὧν ἀπὸ μὲν Ἰστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσό-
 γαιαν φέροντα ἀποκληῖται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων
 Ἀγαθύρων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔπειτεν δὲ Ἀνδροφάγων,
 τελευταῖον δὲ Μελαγχλαίων.

25 CI. Ἦστί ὧν τῆς Σκυθικῆς ὡς εἰρήνης τετραγών-
 νου, τῶν δύο μερῶν κατηχόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ
 ἴσον τὸ τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν
 θάλασσαν. (2) Ἀπὸ γὰρ Ἰστρου ἐπὶ Βορυσθένα δέκα
 ἡμερῶν ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένης τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν
 30 Μαίητιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσό-
 γαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίονους τοὺς κατύπερθε Σκυθῶν
 οἰκημένους εἴκοσι ἡμερῶν ὁδός. Ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμε-
 ρησίῃ ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληται μοι. (3)
 Οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχι-
 35 λίων σταδίων καὶ τὰ ὀρθία τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέ-
 ροντα ἑτέρων τοσούτων σταδίων. Ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη
 ἐστὶ μέγας τοσαύτη.

CH. Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὡς οὐκ
 οἱοῖ τὲ εἶσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι
 40 μῶνοι, ἐπεμπον ἐς τοὺς πλησιοχώρους ἀγγέλους· τῶν
 δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλεῖς συνελθόντες ἐβουλεύοντο ὡς στρα-
 τοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. (2) Ἦσαν δὲ οἱ συνελ-
 θόντες βασιλεῖς Ταύρων καὶ Ἀγαθύρων καὶ Νευρῶν
 καὶ Ἀνδροφάγων καὶ Μελαγχλαίων καὶ Γελωνῶν καὶ
 45 Βουδίνων καὶ Σαυροματίων.

CIII. Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοις τοιοσίδε
 χρεόνται. Θύουσι μὲν τῇ παρθένῃ τοὺς τε ναυηγούς
 καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρόπῳ
 τοιῷδε· καταρξάμενοι βοπάλῳ παίουσι τὴν κεφαλὴν.
 50 (2) Οἱ μὲν δὲ λέγουσι ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημοῦ
 ὠθέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημοῦ ἵδρυται τὸ ἱρόν), τὴν
 δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν
 ὁμολογέουσι, τὸ μέντοι σῶμα οὐκ ὠθέσθαι ἀπὸ τοῦ
 κρημοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῆ κρύπτεσθαι. (3) Τὴν δὲ

pertinent, tam a meridie, quam ab oriente, quemadmo-
 dum Atticæ regionis fines. Et similiter hanc Scythiæ partem
 Tauri incolunt, ac si Atticæ angulum Suniacum, promon-
 torium illud magis in mare excurrans a Thorico usque ad
 Anaphlystum pagum, alius incoletet populus, non Athe-
 nienses. Dico autem hoc, prout parva hæc cum magnis
 conferri possunt. (5) Talis igitur Taurica est. Quodsi quis
 hanc Atticæ partem non præternavigavit, huic ego alia
 ratione rem declarabo : perinde est ac si Iapygiæ promon-
 torium non Iapyges habitarent, sed alius populus, a Brun-
 dusio portu incipiens, et usque ad Tarentum ab illis præ-
 cisus. Atque hæc duo quum dico, multa alia similia dico,
 quibuscum conferri Taurica potest.

C. Jam inde a Taurica terra, quæ sunt supra Tauros,
 et quæ ad mare quod ad orientem est pertinent, ea rursus
 Scythiæ incolunt, quæ ab occidente Bospori Cimmerii et
 Paludis Mæotidis sunt usque ad Tanaim fluvium, qui in
 intimum Mæotidis hujus recessum se exonerat. (2) Jam
 igitur inde ab Istro [usque ad Tanain] superne mediterræ-
 nea versus determinatur Scythia primum ab Agathyrsis,
 deinde a Neuris, post hos ab Androphagis, postremo a
 Melanchlænis.

CI. Scythiæ igitur, formam fere quadratam habentis,
 duæ sunt partes ad mare pertinentes; quarum utraque
 alteri quaquaversum æqualis est, tum qua in mediterranea
 porrigitur, tum secundum mare. (2) Etenim ab Istro ad
 Borysthenem iter est decem dierum, rursusque a Bory-
 sthene ad Mæotin paludem aliorum decem dierum iter : a
 mari vero versus mediterranea ad Melanchlænos, qui supra
 Scythias incolunt, iter est viginti dierum. Iter autem diur-
 num mihi æquiparatur duceis stadiis. (3) Ita Scythica
 terra, in transversum, patebit quater mille stadia, in re-
 ctum vero, mediterranea versus, totidem alia stadia. Hæc
 igitur hujus terræ amplitudo est.

CH. Scythiæ secum reputantes, solos se impares esso
 Darii copiis justo prælio repellendis, nuncios miserunt ad
 finitimos : quorum reges etiam convenere deliberaturi, ut-
 pote ingenti invadente exercitu. (2) Erant autem reges,
 qui convenere, Taurorum, et Agathyrsum, et Neurorum,
 et Androphagorum, et Melanchlænorum, et Gelonorum, et
 Budinorum, et Sauromatarum.

CIII. Ex his Tauri institutis utuntur hujusmodi. Nau-
 fragos, et quoscumque ceperunt Græcos illuc delatos, im-
 molant Virgini hoc modo : postquam sacra auspicali sunt,
 clava feriunt hominis caput : (2) et corpus quidem, ut alii
 dicunt, de præcipitio dejiciunt (in prærupta enim rupē
 exstructum templum est), caput vero in cruce erigunt :
 rursus alii de capite quidem consentiunt, corpus autem non
 de præcipitio dejici aiunt, sed terra condi. (3) Deam au-

δαίμονα ταύτην τῇ θύοις λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. Πολεμίοις δὲ ἄνδρας τοὺς ἂν χειρώσονται ποιεῦσι τὰδε· (4) ἀποταμῶν ἕκαστος κεφαλὴν ἀποφέρειται ἐς τὰ οἰκία, ἔπειτεν ἐπὶ ὅζου μεγάλου ἀναπέρας ἰσθ᾽ ὑπὲρ τῆς οἰκῆς ὑπερέχουσιν πολλὸν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόχης. Φασὶ δὲ τοὺτους φυλάκους τῆς οἰκῆς πάσης ὑπερβαίνειν. Ζῶουσι δὲ ἀπὸ λήτης τε καὶ πολέμου.

CIV. Ἀγάθυρσοι δὲ ἄβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπείκουσι δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι καὶ οἰκήτοιο ἑόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔρθεϊ χρεώνεται ἐς ἀλλήλους. Τὰ δ' ἄλλα νόμια Ἑρμίῃ προσεχωρήκασιν.

CV. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι, γενεῇ δὲ μὴ πρότερόν σφας τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαθε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν πᾶσαν ὑπ' ὀρίων· ὅφρις γὰρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρα ἀνέβαινε, αἱ δὲ πλεῖνες ἀνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς οὓς πιεζόμενοι οἰκήσαν μετὰ Βουδίνων τὴν ἐσωτῶν ἐκλιπόντες. (2) Κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόητες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθίων καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων ὥς ἔτερος ἑκάστου ἀπαξ τῶν Νευρῶν ἕκαστος λύκος γίνεται ἡμέρας ὀλίγας καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐς τὸ αὐτὸ κατίστανται. Ἐμὲ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι, λέγουσι δὲ οὐδὲν ἔσσαν, καὶ ὁμῶς δὲ λέγοντες.

CVI. Ἀνδροπάγοι δὲ ἀγρώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἄρεα, οὕτε δίκην νομίζοντες οὕτε νόμον οὐδὲν χρεώμενοι. Νομάδες δὲ εἰσι, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίαν, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι, ἀνθρωποπαγέουσι δὲ μῶνοι τούτων.

CVII. Μελάγχλαινοι δὲ εἴματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπινομίας ἔχουσι, νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται.

CVIII. Βουδίνοι δὲ ἔθνος ἐὼν μέγα καὶ πολλὸν γλαυκὸν τε πᾶν ἰσχυρὸς ἐστὶ καὶ πυρρόν. Πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὐνομα δὲ τῇ πόλει ἐστὶ Γελωνός· τοῦ δὲ τείχεος μέγας κῶλον ἕκαστον τριήκοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ καὶ πᾶν ξυλινόν, καὶ οἰκίαι αὐτῶν ξυλιναι καὶ τὰ ἱρά. (2) Ἔστι γὰρ δὴ αὐτοῖσι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρά Ἑλληνικῶς κατασκευασμένα ἀγάλμασι τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοις, καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βαρχεύουσι. (3) Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλλήνες, ἐκ δὲ τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἰκήσαν ἐν τοῖσι Βουδίνοις· καὶ γλώσση τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ χρέονται.

CIX. Βουδίνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέονται καὶ Γελωνοί. Ἄλλ' οὐδὲ δίαίτα ἡ αὐτὴ ἐστὶ Γελωνοῖσι καὶ Βουδίνοις· οἱ μὲν γὰρ Βουδίνοι ἑόντες αὐτόχθονες νομάδες τέ εἰσι καὶ φειροτραγέουσι μῶνοι τῶν ταύτης, Γελωνοὶ δὲ γῆς τε ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ χήπους ἐκτρέφοντες, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα.

tem, cui has victimas immolant, ipsi Tauri aiunt Iphigeniam esse, Agamemnonis filiam. Hostibus, quos bello ceperunt, hoc faciunt : (4) qui captivum fecit, is ei caput praecidit, domumque suam relatum, praesto infixum palo, erigit ita ut multo supra domum, atque adeo supra fumarium, emineat; dicuntque, hos tamquam custodes totarum ardiū ita sublimē eminere. Vivunt autem ex praeda et bello.

CIV. Agathyrsi lautissimi et mollissimi homines sunt, maximamque partem aurum gestant. Cum mulieribus in commune consuetudinem habent, quo sint inter se fratres et consanguinei, eoque nec invidiam nec inimicitias invicem exercent. Quod ad alia attinet instituta, ad Thraces accedunt.

CV. Neuri Scythicis utuntur institutis. Proxima autem ante Darii expeditionem generatione accidit his, ut terram suam desererent totam propter serpentes. Ingentem enim ipsis serpentum multitudinem ediderat haec regio, quorum quidem major pars ex superioribus regionibus, quae deserte sunt, invaserant. Ad extremum, malis pressi, relicta sua terra, cum Budinis habitatum concesserunt. (2) Videntur autem praestigiatōres esse hi homines : narrat certe Scythiae et Graeci Scythiam incolentes, semel quotannis Neurorum quemque per aliquot dies in lupum mutari, deinde vero rursus formae suae reddi. Mihi quidem haec narrantes non persuadent; narrat vero nihilo minus, atque etiam interposito iurejurando adfirmant.

CVI. Androphagi ferocissimos omnium hominum mores habent; neque jus coleutes ullum, neque lege ulla utentes. Nomades sunt : vestem gestant Scythicae similem, lingua vero utuntur propria. Soli autem ex illis populis humana carne vescuntur.

CVII. Melanchlaeni vestimenta nigra gestant; a quibus etiam nomen est eis impositum : institutis autem utuntur Scythicis.

CVIII. Budini, magnus populus et numerosus, glauci admodum sunt omnes, et rubicundi. Urbem hi in sua ditione conditam habent ligneam : Gelonus oppido nomen est : cujus muri latus quodque triginta stadia in longitudinem patet, altus vero murus, totusque ligneus : aedes item et templa lignea sunt. (2) Sunt enim ibi Graecanicorum deorum templa, Graeco more instructa imaginibus et aris et delubris ligneis. Idem Baccho triennialia festa agunt, et bacchanalia celebrant. (3) Sunt enim Geloni origine Graeci : qui ex emporiis suis pulsi, in Budinos habitatum concesserunt : linguaque utuntur partim Scythica, partim vero Graeca.

CIX. Budini vero non eadem lingua, atque Geloni, utuntur : nec eadem utrisque vitae ratio est. Budini enim, indigena gens, nomades (pastores) sunt, solique hi ex omnibus istarum regionum incolis pediculos comedunt : Geloni vero terram colunt, panem comedunt, hortos habent; nihil istis nec forma similes, nec colore. Verumtamen

Ἰπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλεῦνται καὶ οἱ Βουδινοὶ Γελωνοὶ, οὐκ ὁρθῶς καλεούμενοι. (2) Ἡ δὲ χώρα σφέων πᾶσα ἐστὶ δασέα ἰσθμὶ παντοίῃσι· ἐν δὲ τῇ ἰσθμῷ πλείστη ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή καὶ ἑλος· καὶ κάλαμος περὶ αὐτὴν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἀλίσκονται καὶ κάστορες καὶ ἄλλα θηρία τετραγυνοπρόσωπα, τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται, καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσι εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἀκесιν.

10 CX. Σαυροματέων δὲ περὶ ἴσθμῳ λέγεται. Ὅτε Ἑλληνες Ἀμαζόνι ἐμάχεσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλεῦσι Σκύθαι Οἰόρπατα, δύναται δὲ τὸ οὐνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλώσσαν ἀνδροκτόνοι· οἰὸρ γὰρ καλεῖται ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ κτείνειν), τότε λόγος τοῦς Ἑλληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμῶδοντι μάχῃ ἀποπλῶναι ἄγοντας τρισὶ πλοίοις τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνάετο ζωγρῆσαι, τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένας ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. (2) Πλοῖα δὲ οὐ γινώσκουσιν αὐτάς, οὐδὲ πηδαλίοις χρᾶσθαι οὐδὲ ἰστιόισι οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ' 15 ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κύμα καὶ ἀνεμῶν· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Κρημνούς. Οἱ δὲ Κρημνοὶ εἰσι γῆς τῆς Σκυθῆων τῶν ἐλευθέρων. (3) Ἐνθαῦτα ἀποβῆσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὠδοπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην. Ἐνταῦθα 25 γούσαι δὲ πρώτῃ ἵπποφοβίῳ τοῦτο διήρπασαν, καὶ ἐπὶ τούτων ἵππαζόμεναι ἐληίζοντο τὰ τῶν Σκυθῆων.

CXI. Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα· οὔτε γὰρ φωνὴν οὔτε ἐσθῆτα οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θώματι ἑσάν διόθεν ἔλθοιεν, ἐδόχεον δ' 30 αὐτάς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας, μάχην τε δὴ πρὸς αὐτάς ἐποιοεύντο. (2) Ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἐγνώσαν ἑούσας γυναῖκας. Βουλευομένοισι ὧν αὐτοῖσι ἔδοξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτάς, ἐσωτῶν δὲ τοὺς 36 νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτάς, πλῆθος εἰκάταντας ὅσαι περ ἐκεῖναι ἔσαν· (3) τούτους δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκεῖνων καὶ ποιεῖν τὰ περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποίωσι· ἢν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δὲ· ἐπεὶ δὲ παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς 40 πλησίον στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι βουλόμενοι ἐξ αὐτῶν παῖδας ἐγγενέσεσθαι.

CXII. Ἀποπεμπθέντες δὲ οἱ νεηνίσχοι ἐποίουν τὰ ἐντεταλμένα. Ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιῇ δηλήσει ἀπικμένους, ἔων χαίρειν· προσεχώ- 46 ρεον δὲ πλησιαίτερω τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη. (2) Ἐἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσχοι, ὥσπερ οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζῶων τὴν αὐτὴν ἐκείνησι, θηρεύον- 50 τές τε καὶ ληϊζόμενοι.

60 CXIII. Ἐποίουν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιούδε· ἐγίνοντο σποράδες κατὰ μίαν τε καὶ δύο, πρόσω δὴ ἀπ' ἀλλήλων ἐς εὐμαρίην ἀποσκιδνάμεναι. Μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἐποίουν τὸ αὐτὸ τοῦτο· καὶ τις μουνωθεῖσών τινι αὐτῶν ἐνεχρίμπετο καὶ ἡ Ἀμα-

a Græcis Budini etiam Geloni nominantur; parum recte id quidem. (2) Est autem universa illorum terra silvis frequens, omni genere arborum refertis. In vastissima silva lacus est magnus et amplus, et circumcirca palus arundine frequens. In eo lacu lutræ capiuntur, et castores, et alie quadrato fronte feræ, quarum pelles penulis prætexuntur, testiculi vero ad uterorum curationem sunt utiles.

CX. De Sauromatis hæc fama est. Postquam Græci cum Amazonibus pugnarunt, (Amazonas autem Scythæ Oiropata nominant, quod vocabulum Græco sermone viricidas significat: *oiros* enim virum dicunt; *pata* vero, occidere:) tunc igitur Græci perhibentur, victoria apud Thermodontem relata, tribus navibus domum repetiisse; tot Amazonas, quot vivas capere potuerant, secum vehentes. At illas in medio mari invasisse viros, cunctosque interfecisse. (2) Easdem vero, quum navigandi essent imperitæ, et nec gubernaculorum usum nosset, nec velorum, nec remorum, occisis viris, delatas quo fluctus ventique pellerent, Cremonas ad Maotidem paludem pervenisse: sunt autem Cremni locus, in Liberatorum Scytharum regione. (3) Ibi postquam e navibus exscenderunt Amazones, pedibus in habitata loca profectæ, quod primum offenderunt equorum armentum, hoc direpto obequitantes, res Scythiarum prædabantur.

CXI. Scythæ vero, quum nec linguam earum, nec vestimentum, neque gentem nosset, conjectare non poterant quid hoc rei esset, demirabanturque unde adessent. Quum vero viros esse ejusdem staturæ ætatisque existimarent, prælium cum illis commiserunt: (2) ex pugna autem potiti mortuis, cognoverunt feminas esse. Deliberrantibus igitur visum est, neutiquam illas dehinc occidere, sed e suis qui maxime juvenes essent adversus eas mittere, numero, quantum conjicere poterant, pares illarum numero. (3) Hos jusserunt in earumdem vicinia habere castra, facereque eadem quæ illas viderent facientes: sin illæ ipsos persequerentur, non pugnam cum eis inire, sed sese recipere; quando vero persequi desinerent illæ, tum rursus adpropinquare eisdem et castra propius ponere. (4) Hoc consilium Scythæ ceperunt, cupientes ex illis liberos sibi progigni.

CXII. Missi juvenes mandata sunt executi. Quos ubi viderunt Amazones non lædendi consilio advenisse, valere sinebant: et quotidie propius castra castris admovebantur. (2) Nihil autem aliud habebant hi juvenes, quemadmodum etiam Amazones, nisi arma et equos: vitam autem sustentabant perinde atque illæ, venando et prædam agendo.

CXIII. Sub meridiem hoc agere Amazones consueverant: sparsim singulæ aut binæ, seorsum ab invicem, levandi ventris causa vagabantur. Qua re animadversa, Scythæ perinde fecerunt: et eorum unus ad aliquam ex illis, quæ longius a cæteris sola versabatur, propius accessit: nec

ζῶν οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεῖδε χρήσασθαι. (2) Καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε (οὐ γὰρ συνέσαν ἀλλήλων), τῇ δὲ χειρὶ ἔφραξε ἐς τὴν ὑπεραινὴν ἐλθεῖν ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον καὶ ἕτερον ἀγεῖν, συμαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὐτὴ ἐτέρην ἀζειν. (3) Ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἐλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς· τῇ δὲ ὑπεραιῇ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέραν αὐτὴν ὑπομένουσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὥς ἐπύθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο
10 τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων.

CXIV. Μετὰ δὲ συμμίζαντες τὰ στρατόπεδα οἴκων ἑμῶν, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. Τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἐδυνάετο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνέλαβον. (2) Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἐλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες, « ἡμῖν εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσιες. Νῦν ὦν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζῶν τεινὸνδε ἔχωμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλῆθος διαιτώμεθα. Γυναίκα δὲ ἔξομεν ὑμέας καὶ οὐδαμὰς ἄλλας. » (3) Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἐλεξαν τάδε, « ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμαα ἡμῖν τε καὶ ἐκείνησι ἐστί. (4) Ἡμεῖς μὲν τοξεύομεν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἱππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικῆα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμέτεραι γυναῖκες τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιῆσαι, ἔργα δὲ γυναικῆα ἐργάζονται καὶ μένουσι ἐν τῇσι ἀμάχησι, οὐτ' ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι οὔτε ἄλλῃ οὐδαμῇ. Οὐκ ἂν ὦν δυναίμεθα ἐκείνησι συμφέρεσθαι. (5) Ἄλλ' εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμεῖς καὶ δοκέειν εἶναι δικαιοτάτοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάγετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος, καὶ ἐπειτεν ἐλθόντες οἰκώμεν ἐπ' ἡμέων αὐτέων. »

CXV. Ἐπειθόντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. Ἐπειτε δὲ ἀπολαγόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον ἦλθον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἐλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε, « ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅπως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ τοῦτο μὲν ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ τὴν γῆν τὴν ὑμετέραν δηλησάμενας πολλά. (2) Ἄλλ' ἐπειτε ἀξιοῦτε ἡμέας
40 γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιέετε ἅμα ἡμῖν· φέρετε ἐξαναστέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περήσαντες Τανάιν ποταμὸν οἰκώμεν. »

CXVI. Ἐπειθόντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι, διαβάντες δὲ τὸν Τανάιν ὠδοπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα
45 τριῶν μὲν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Τανάϊδος ὁδόν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαϊήτιδος πρὸς βορέην ἄνεμον. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν γῶρον ἐν τῷ νῦν κατοικεῖται, οἰκῆσαν οὕτως. (2) Καὶ διαίτη ἀπὸ τοῦτου χρόνου τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ
50 θήρην ἐπ' ἱππῶν ἐκφοιτεῖσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτεῖσαι, καὶ στήλην τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι.

CXVII. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ

illa cum repudiavit, sed sese frui passa est. (2) Et colloqui quidem cum illo non potuit (nec enim sermonem suum invicem intelligebant), sed signo manu dato invitavit eum, ut postridie eundem in locum adducto comite veniret; significans, duas adfuturas; se nempe adducturam aliam. (3) Juvenis, ad suos reversus, sociis hanc nuntiavit: et insequente die rediit et ipse in constitutum locum, et alterum secum adduxit; reperitque Amazonem, cum socia sese expectantem. Id ubi compererunt reliqui juvenes, etiam ipsi reliquas Amazonas cicuravunt.

CXIV. Posthac junctis castris una habitavunt: et quique eam habuit uxorem, cum qua primum consuetudinem habuerat. Et linguam quidem mulierum addiscere viri non potuerunt, sed virorum sermonem didicerunt mulieres. (2) Ubi se invicem intelligebant, Amazonas his verbis compellarunt viri: « Sunt nobis parentes, sunt etiam possessiones. Nunc igitur non amplius talem vivamus vitam; sed ad nostros redeamus, cum illisque vitam agamus. Et vos habebimus uxores, nec ullas alias. » (3) At illæ ad hæc responderunt: « Nos vero non poterimus cum vestris vivere mulieribus: nec enim eadem nobis atque illis instituta sunt. (4) Nos arcu utimur, et sagittis, et equis; muliebria vero non didicimus opera. Vestrae autem mulieres nihil horum, quæ diximus, agunt; opera vero faciunt muliebria, in plaustris desidentes, nec venatum exeuntes, neque alio usquam. Itaque cum illis non poterimus consuescere. (5) Sed si nos habere vultis uxores, et videri vultis æquissime agere; abite ad parentes vestros, et facultatum partem ab eis sortiti, ad nos redite; ac deinde seorsum ab illis habitemus. »

CXV. Paruerunt juvenes, et, quod illæ postulaverant, fecerunt. Postquam vero facultatum ratam partem acceperunt, et ad Amazonas sunt reversi, hæc eis dixere uxores: « Timor nos atque metus tenet, quo pacto hoc in loco habitare possimus; quum et patribus vos privaverimus, et terram vexaverimus vestram. (2) Sed, si cupitis porro nos habere uxores, hæcce facite nobiscum: agite, hæc ex terra excedamus; et trajecto Tanai fluvio, ibi habitemus. »

CXVI. In hanc quoque conditionem consensere juvenes. Trajecto Tanai, tridui viam a Tanai versus orientem progressi sunt, et tridui item viam a Mæotide palude versus septemtrionem; et postquam in eum locum venerunt, ubi etiam nunc habitat, ibi sedes ceperunt. (2) Atque ab illo tempore vetustam vitæ rationem mulieres Sauromatarum conservavunt venatum exeuntes, vectæ equis una cum maritis aut sine maritis, et in bellum proficiscentes, eandemque cum viris vestem gestantes.

CXVII. Sermone Sauromatæ utuntur Scythico, solæce quidem illo utentes inde ab antiquis temporibus, quoniam

χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. (2) Τὰ περὶ γάμων δὲ ὅδε σφι διακέεται· οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμία πρὶν ἂν τῶν πολέμιων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. Αἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ τελευτέουσι γηραιαὶ πρὶν γήμ-
 5 σθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλήσσαι.

CXVIII. Ἐπὶ τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασιλέας ἡλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθέων οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὡς δὲ Πέρσης, ἐπειδὴ οἱ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ τῇ ἐτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυ-
 10 ραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐγένι τοῦ Βοσπόρου διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἡπειρον, διαβάς δὲ καὶ καταστρεψάμενος Θρηίκας γεφυροὶ ποταμὸν Ἰστρον, βουλόμενος καὶ τὰδε πάντα ὑπ' ἐσωτῶν ποιήσασθαι. « ἤμεις ὧν μηδὲν τρό-
 15 πῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περιόητε ἡμέας διαφθα-
 16 ρέντας, ἀλλὰ τούτῳ νούσαντες ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. (2) Οὐκ ὧν ποιήσετε ταῦτα; ἡμεῖς μὲν πιεζόμενοι ἢ ἐκ-
 17 λείψομεν τὴν χώραν ἢ μένοντες δομολογίῃ χρησόμεθα·
 18 τί γὰρ πάθωμεν μὴ βουλομένων ὑμέων τιμωρέειν; ὑ-
 19 μῖν δὲ ὠδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον· ἥκει γὰρ δὲ
 20 Πέρσης οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπ' ὑμέας,
 21 οὐδὲ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψάμενῳ ὑμέων ἀπέχεσθαι. (3) Μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον
 22 ἐρέομεν· εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μόνους ἐστρατηλάτῃ δὲ Πέρ-
 23 σης τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν
 24 αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀπεχόμενον οὕτω ἰέναι ἐπὶ
 25 τὴν ἡμετέραν, καὶ ἂν ἐδῆλου πᾶσι ὡς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύ-
 26 νει καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. (4) Νῦν δὲ ἐπειτέ τάχιστα
 27 διέβη τήνδε τὴν ἡπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδὼν γινομένους
 28 ἡμεροῦται πάντας· τοὺς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἐσωτῶ
 29 Θρηίκας, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιχώρους
 30 Γέτας. »

CXIX. Ταῦτα Σκυθέων ἐπαγγελλομένων ἐβουλεύοντο οἱ βασιλεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἦκοντες, καὶ σφῶν ἐσγι-
 35 σθῶσαν αἱ γνώμαι· δὲ μὲν γὰρ Γελωνὸς καὶ δὲ Βουδι-
 36 νος καὶ δὲ Σαυρομάτης κατὰ τούτῳ γενόμενοι ὑπεδέκοντο
 37 Σκύθῃσι τιμωρήσειν. (2) δὲ δὲ Ἀγάθυρσος καὶ Νευ-
 38 ρὸς καὶ Ἀνδροφάγος καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίων καὶ
 39 Ταύρων τὰδε Σκύθῃσι ὑπεκρίναντο, « εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς
 40 ἔατε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας καὶ ἄρξαντες πο-
 41 λέμου, τοῦτων δεσόμενοι τῶν νῦν δέεσθε λέγειν τε ἂν
 42 ἐφαινεσθε ἡμῖν ὀρθά, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες τούτῳ
 43 ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. (3) Νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκεί-
 44 νων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμέων ἐπεκρατέετε Περσέων,
 45 ὅσον χρόνον ὑμῖν δὲ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκείνοι, ἐπεὶ
 46 σπρας ὡτὸς θεὸς ἐγείρει, τὴν μοῖρην ὑμῖν ἀποδιδούσι.
 47 Ἦμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἡδίκησαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους
 48 οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικεῖν. (4)
 49 Ἦν μέντοι ἐπὶ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν τε ἀδικέον,
 50 καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα. Μέγρι δὲ τούτῳ ἴδωμεν, με-
 51 νέομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι· ἥκει γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ'
 52 ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενο-
 53 μένους. »

CXX. Ταῦτα ὡς ἀπενειγθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκύ-
 54 θαι, ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίαν ποιέεσθαι ἐκ

eum non recte didicerant Amazones. (2) Quod ad nuptias spectat, hoc apud illos institutum obtinet : nulla virgo viro nubit, quin prius ex hostibus virum quempiam occiderit : suntque apud eos quæ vetulæ moriantur priusquam nupserint, quoniam satisfacere legi non potuerunt.

CXVIII. Ad horum igitur, quos commemoravi, populo-
 55 rum congregatos reges ubi venere Scythiarum legati, edo-
 56 cuerunt eos, Persarum regem, postquam in altera conti-
 57 nente omnia armis suis subiecisset, ponte in collo Bospori
 58 posito in hanc trajecisse continentem; et, subactis Thraci-
 59 bus, Istrum fluvium ponte jungere, hoc consilio ut et hæc
 60 omnia suam sub potestatem redigat. « Vos igitur nequa-
 61 quam, res vestras a nostris rebus separantes, disperdi nos
 62 sinite; sed communi consilio obviam eamus invadenti! (2)
 63 Id nisi feceritis; nos, ab illis pressi, aut regione excedemus;
 64 aut, manentes, deditionem faciemus. Quid enim aliud fa-
 65 cere possimus, si vos opem nobis ferre nolueritis? At non
 66 idcirco melius vobiscum agetur: venit enim Persa non magis
 67 contra nos, quam contra vos; nec nobis subactis contentus,
 68 a vobis abstinebit. (3) Magnum vero hujus rei testimonium
 69 proferimus: nam, si adversus nos solos arma movisset
 70 Persa, ulciscendæ superioris servitutis causa, oportebat
 71 illum ita nostram invadere terram, ut ab aliis populis omni-
 72 bus abstineret; cunctisque declaraturus erat, adversus Scy-
 73 thas se ducere exercitum, non adversus alios. (4) Nunc
 74 vero, ex quo in hanc continentem trajecit, continuo,
 75 quoscumque obviam habet, perdomat omnes. Sane qui-
 76 dem quum reliquos suæ potestati subjecit Thracas, tum
 77 nostros quoque finitimos Getas. »

CXIX. Hæc quum Scythæ exposuissent, deliberarunt
 78 reges qui ex predictis populis convenerant. Divisæ au-
 79 tem fuerunt eorum sententiæ: nam Gelonus quidem, et
 80 Budinus, et Sauromata, idem sentientes, opem ferendam
 81 Scythiis receperunt; (2) Agathyrsus vero, et Neurus, et An-
 82 drophagus, et Melanchlænorum Taurorumque reges, hæc-
 83 ce Scythiis responderunt: « Nisi vos priores injuria adfecissetis
 84 Persas, bellique fecissetis initium, recte utique videremini
 85 nobis precari quæ precamini, dicereque quæ dixistis; et
 86 nos precibus vestris morem gerentes, eadem (quæ hi vo-
 87 bis recipiunt) præstituri vobis eramus. (3) Nunc vero
 88 vos, absque nobis, illorum terram invasistis, et imperium
 89 in Persas, quamdiu deus vobis permisit, obtinistis: et illi
 90 nunc, ab eodem deo excitati, paria vobis reddunt. At nos
 91 neque tunc injuria ulla adfecimus hos viros, neque nunc
 92 priores injuria illos lacessere conabimur. (4) Quodsi ta-
 93 men nostram etiam terram invadere hostis voluerit, et inju-
 94 riarum fecerit initium, nos quoque ipsi non tolerabimus:
 95 donec autem hoc viderimus, domi manebimus; nec enim
 96 contra nos venisse Persas existimamus, sed contra eos qui
 97 injuriarum fuerunt auctores. »

CXX. Hæc ubi ad se relata Scythæ audire, decreverunt
 98 justam quidem ex aperto pugnam nullam conserere, quo-

τοῦ ἐμπανέος, οἱ δὲ σφί οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσ-
γέγοντο, δεξιόντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα,
τὰ παρῆζιοιεν αὐτοί, καὶ τὰς κρήνας συγχϋόν, τὴν ποίην
τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διγϋοῦ σφέας διελόντες. (2)
Καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλευε
Σχώπασις, προσχωρεῖν Σαυρομάτας· τοὺτους μὲν δὲ
ὑπάγειν, ἣν ἐπὶ τοῦτο τράπηται ὁ Πέρσης, ἰδὺ Ταναΐ-
δος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαίητιν λίμνην ὑπορεύοντας,
ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω ἐπιόντας διώκειν. (3)
Αὕτη μὲν σφί μία ἦν μοῖρα τῆς βασιλῆγης, τεταγμένη
ταύτην τὴν ὁδὸν ἤπερ εἴρηται· τὰς δὲ δύο τῶν βασι-
λῆων, τὴν τε μεγάλην τῆς ἥρχε Ἰδάνθυρος καὶ τὴν τρί-
την τῆς ἐβασίλευε Τάξαις, συνελθούσας ἐς τούτο καὶ
Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ
15 τούτους ὁδῶν προέχοντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ὑπὶόν-
τας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. (4) Πρῶτα μὲν
νυν ὑπάγειν σφέας ἰδὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειταμένων
τὴν σφετέρην συμμάχῃν, ἵνα καὶ τοὺτους ἐκπολεμώ-
σῃ· εἰ δὲ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν
20 πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι μετὰ δὲ
τοῦτο ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην καὶ ἐπιχειρεῖν, ἣν
δὲ βουλευομένοισι δοκέη.

CXXI. Ταῦτα οἱ Σχυθαὶ βουλευσάμενοι ὑπηγά-
ζον τὴν Δαρπίου στρατιήν, προδρόμους ἀποστείλαντες
25 τῶν ἵππεων τοὺς ἀρίστους. Τὰς δὲ ἀμάξας ἐν τῇσὶ
σφί διαιτᾶτο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ
τὰ πρόβατα πάντα πλὴν ὅσα σφί ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν,
τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἀμάξῃσι προέ-
πειψαν, ἐντελιάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐλαύνειν.
30 Ταῦτα μὲν δὲ προεκομίζετο.

CXXII. Τῶν δὲ Σχυθῶν οἱ πρόδρομοι ὡς εὔρον
τοὺς Πέρσας ὅσον τε τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας
ἀπὸ τοῦ Ἰστρου, οὗτοι μὲν τοὺτους εὔροντες, ἡμέρης
ὁδῶν προέχοντες, ἐστρατοπεδεύοντο τὰ ἐκ τῆς γῆς φυό-
25 μενα λεαίνοντες. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανέ-
σαν τῶν Σχυθῶν τὴν ἵππον, ἐπήλσαν κατὰ στίβον
αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἔπειτεν (πρὸς γὰρ τὴν μίαν τῶν
μοιρέων ἰθυσαν) οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἧώ τε καὶ τοῦ
Ταναΐδος. (3) Διαβάντων δὲ τούτων τὸν Ταναῖν πο-
30 ταμὸν οἱ Πέρσαι ἐπιδιαβάντες ἐδίωκον, ἐς ὃ τῶν Σαυ-
ροματέων τὴν χώραν διεξελθόντες ἀπύκοντο ἐς τὴν τῶν
Βουδίνων.

CXXIII. Ὅσον μὲν δὲ χρόνον οἱ Πέρσαι ἤϊσαν διὰ
τῆς Σχυθικῆς καὶ τῆς Σαυρομάτιδος χώρας, οἱ δὲ εἶχον
45 οὐδὲν σίνεσθαι ἅτε τῆς χώρας εἰσῆς ἔχρουν· ἐπεῖτε δὲ
ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώραν ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὲ ἐντυ-
χόντες τῷ ξυλίνῳ τείχεϊ, ἐκλελοιπόντων τῶν Βουδίνων
καὶ κεκρινωμένου τοῦ τείχεος πάντων, ἐνέπρησαν αὐτό.
(2) Τοῦτο δὲ ποιήσαντες εἶποντο αἰεὶ τὸ πρόσω κατὰ
50 στίβον, ἐς ὃ διεξελθόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρήμον ἀπύ-
κοντο. Ἡ δὲ ἐρήμος αὕτη ὑπ' οὐδαμῶν νέμεται ἀν-
θρώπων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας εἰδῶσα πλῆθος
ἐπὶ τὰς ἡμερέων ὁδοῦ. (3) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσα-
γέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι

niam hi sibi armorum socii non accederent; sed, recedentes
et armenta retro agentes, puteos qua praeterirent et fontes
obstruere, herbamque e terra natam alterare, bifariam
sese partientes. (2) Et alteram quidem harum partium,
quam duceret rex Scopasis, junctis Sauromatis, recta versus
Tanain fluvium secundum Maotin paludem, si huc se con-
verteret Persa, debere regredi; et, quando retro duceret
rex, illum persequi atque invadere. (3) Haec igitur una pars
Regni [id est, Regiorum Scytharum] hac via, qua dixi,
collocata erat. Duae autem reliquas Scytharum Regiorum
partes, majorem, cui Idanthysus imperabat, tertiamque
cui praerat rex Taxactis, collectas inter se et junctas cum
Gelonis atque Budinis, similiter, unius diei itinere inter se
et Persas sectantes interjecto, debere regredi, et ea fa-
cere quae decreta essent. (4) Hos igitur primum recta versus
eorum ditionem recipere sese debere, qui societatem ipsis
negassent, quo hos etiam bello implicarent; (ut, qui no-
luissent sponte fortunam belli Persici subire, inviti tamen
bella recogenterentur:) deinde vero in suam ditionem sese con-
vertere, et adgredi hostem, si deliberantibus ita videretur.

CXXI. His ita deliberatis, Scythae exercitui Darii obviam
sunt progressi, praecursoribus praemissis equitibus praes-
tantissimis. Plaustra vero, in quibus vitam agebant liberi
eorum uxoresque omnes, et pecora omnia, praeterquam
quot ad victum sufficebant, tot relictis, caetera simul cum
plaustris dimiserunt, dato mandato, ut versus septemtrio-
nem continuo agerent. Haec igitur ita in tuto colloca-
bant.

CXXII. Antecursores Scythiarum postquam Persas repe-
rerunt tridui itinere ab Istro progressos, unius diei itinere
ab illis distantes castra posuerunt; et, quidquid progignit
terra, id omne contriverunt. (2) Persae vero, ut Scythia-
rum equitatum viderunt sibi comparentem, vestigia eorum
legentes progressi sunt, quum quidem illi continuo retro
cederent. Erant autem hi, contra quos iter suum Persae
dirigebant, una illa Scytharum pars, quam supra comme-
moravi; itaque eosdem deinde orientem versus, et versus
Tanain, sunt persecuti. (3) Et postquam Tanain fluvium
hi trajecerunt, Persae item trajecto fluvio eos sunt persecu-
ti; donec, peragrata Sauromatarum ditione, in Budinorum
regionem pervenerunt.

CXXIII. Quamdiu igitur per Scythicam et Sauromatidem
terram iter Persae faciebant; nihil quod vastare possent
repererunt, quippe in arida et inculta terra. Postquam vero
Budinorum ingressi sunt regionem, ligneam ibi urbem of-
fendentes, a Budinis desertam, et omnibus rebus vacuam,
incenderunt. (2) Dum hoc agebant, continuo per tritam
viam ulterius progrediebantur, donec in terram prorsus
desertam pervenerunt. Situm est autem hoc desertum, a
nullis prorsus hominibus habitatum, supra Budinorum
regionem, patetque in septem dierum iter. (3) Super eo
deserto habitant Thyssagetae: quorum ex terra quattuor
exeunt magna flumina, quae postquam per Maotas fluxere,

ρέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν κα-
λευμένην Μαιήτιν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τὰδε, Λύκος,
Ὅαρος, Ὑγρίς, Ὑργις.

CXXIV. Ἐπεὶ ὦν δ' Ἀρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρῆμον,
5 παυσάμενος τοῦ δρόμου ἴδρυσεν τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ
Ὅάρῳ. Τοῦτο δὲ ποιήσας ὁκτὼ τεῖχεα ἐτείχεε μεγάλα,
ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίους ὡς ἐξήκοντα μᾶ-
λιστά κη' τῶν ἐτι ἐς ἐμὲ τὰ εἰρήπια σῶα ἦν. (2) Ἐν ᾧ δὲ
10 οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύθαι πε-
ριελθόντες τὰ κατ' ἑπέρθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικήν.
(3) Ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς οὐκέτι
ἐπαντάζοντο σφι, οὗτοι δὲ δ' Ἀρεῖος τεῖχεα μὲν ἐκείνα
ἡμίεργα μετήκε, αὐτὸς δὲ ὑποστρέψας ἦτε πρὸς ἐσπέ-
ρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκύθας εἶναι καὶ
15 πρὸς ἐσπέρην σφῆας φεύγειν.

CXXV. Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν
ὡς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀπίκητο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι
μοίρῃσι τῶν Σκυθῶν, ἐντυχὼν δὲ ἐδίωκε ὑπεκφέροντας
ἡμέρης ὀδῶ. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἀνίει ἐπιὼν δ' Ἀρεῖος,
20 οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφυγον ἐς τῶν
ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρῶτην δὲ ἐς
τῶν Μελαγχλαίων τὴν γῆν. (3) Ὡς δὲ ἐσβαλόντες
τούτους ἐτάραξαν οἱ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατη-
γέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους.
25 Ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα.
Ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων ἦσαν ὑποφεύγοντες οἱ
Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. (4) Ἀγαθύρσοι δὲ δρέον-
τες καὶ τοὺς ὁμούρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθῶν καὶ τε-
ταραγμένους, πρὶν ἢ σφι ἐμβαλεῖν τοὺς Σκύθας
30 πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκύθησι μὴ ἐπιβαίνειν
τῶν σφετέρων οὐρῶν, προλέγοντες ὡς εἰ πειρήσονται
ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχέσονται. (5) Ἀγά-
θυρσοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐβώθεν ἐπὶ τοὺς οὐρούς,
ἐρύκειν ἐν νῷ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας· Μελαγχλαῖνοι δὲ
35 καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ ἐσβαλόντων τῶν Πέρσων
ἅμα Σκύθησι οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμε-
νοί τε τῆς ἀπειλῆς ἔφυγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέειν ἐς τὴν
ἐρῆμον τετραπαγμένοι. (6) Οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς
Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπέπαντας ἀπικνέοντο· οἱ δὲ ἐκ τῆς
40 Νευρίδος χώρας ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι
Πέρσῃσι.

CXXVI. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο καὶ οὐκ ἐπαύε-
το, πέμψας Ἀρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθῶν βασιλέα
Ἰδάνθυρσον ἔλεγε τὰδε, « δαιμόνιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις
45 αἰεὶ, ἐξόν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιο-
χρεὸς δοκέεις εἶναι σεωυτῷ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι
ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης
μάχεσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκειαι εἶναι ἔσων, σὺ δὲ καὶ
οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότη τῷ σῷ δῶρα
60 φέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ ἔλθῃ ἐς λόγους. »

CXXVII. Πρὸς ταῦτα δ' Σκυθῶν βασιλεὺς Ἰδάν-
θυρσος ἔλεγε τὰδε, « οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα.
Ἐγὼ οὐδένα καὶ ἀνθρώπων δέσας ἔφυγον οὔτε πρότερον
οὔτε νῦν σὲ φεύγω· οὐδὲ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν

in Maotin paludem, quæ vocatur, sese exonerant : nomina
hīs fluminibus imposita sunt Lycus, Oarus, Tanais, Hyrgis.

CXXIV. Darius, postquam in desertum pervenit, omi-
so cursu, ad flumen Oarum stativa habuit : ac per id tem-
pus octo magna castella munivit, paribus intervallis a se
invicem distantia, sexaginta circiter stadia ; quorum mea
etiam nunc ætate superfuere ruinæ. (2) Dum ille in his
erat occupatus, interim Scythæ, quos erat persecutus, cir-
cumitis locis superioribus, in Scythiam sunt reversi. (3)
Qui quum prorsus ex conspectu essent remoti, nec usquam
amplius comparerent, ita Darius, castellis illis imperfectis
relictis, retrogressus est, itinere ad occidentem converso.
Putabat enim, hos esse universos Scythas, et occidentem
versus profugere.

CXXV. Magnis itineribus cum exercitu profectus Darius,
ut in Scythicam terram pervenit, incidit in junctas duas
alteras Scythiarum partes : quas ibi nactus, persecutus est ita,
ut illi, sese recipientes, semper unius diei itinere ipsum ante-
cederent. (2) Quumque instare eis Darius non intermitte-
ret, Scythæ, ut initio decreverant, in illorum regum diti-
onem se receperunt, qui armorum societatem illis negave-
rant ; et primum quidem in Melanchlænorum terram. (2)
Quos quum tumultu replerent et Scythæ et Persæ, terram
illorum ingressi ; mox in Androphagorum regionem Scythæ
illis præverunt : et horum quoque rebus perturbatis, in
Neuridem terram se receperunt : denique, his etiam con-
cussis, Agathyrsos Scythæ subterfugientes petivere. (4)
Agathyrsi, finitimos fugere videntes et exagitatos a Scy-
this, præcone misso, priusquam suam ditionem Scythæ
invaderent, edixerunt illis, intra fines suos ne pedem po-
nerent : prædixeruntque, si invadere conarentur, secum
prius fore armis decertandum. (5) His per præconem præ-
dictis, Agathyrsi ad fines suæ ditionis præsto fuerunt,
constitutum habentes prohibere invadentes. Melanchlæni
vero et Androphagi et Neuri, Persis simul cum Scythiis
irrupentibus, ne fortuna quidem armorum tentata, obli-
minarum, continuo ulterius septemtrionem versus in de-
sertum territi turbatique profugerant. (6) Scythæ vero,
ab Agathyrsis prohibiti, horum ditionem jam non sunt in-
gressi, sed ex Neuride terra in suam Persis præverunt.

CXXVI. Ita quum tempus extraheretur, neque finis ullus
adpareret, Darius, misso ad Idanthyrsum Scytharum regem
equite, hæc ei dixit : « Male feriate homo, cur fugis sem-
per, quum tibi liceat duorum utrum libuerit facere ? quod-
si enim satis virium tibi videris habere ad resistendum meis
rebus, siste gradum, et desinens vagari pugnam committe :
sin tibi conscius es esse inferior, etiam sic vagari desine ;
et domino tuo dona ferens terram et aquam, in colloquium
veni. »

CXXVII. Ad hæc Scytharum rex Idanthyrsum hæc re-
spondit : « Ita mihi res habet, Persa : equidem nul-
lum umquam hominem metuens fugi, neque ante hoc tem-
pus, nec nunc te fugio. Neque nunc novum quidpiam

ἡ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐώθεα ποιεῖν. (2) Ὅτι δὲ οὐκ αὐτίκα μάχουμαι τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημαίνω· ἡμῖν οὐτε ἀσπεα οὐτε γῆ πεφυτευμένη ἐστὶ, τῶν πέρι δέισαντες μὴ ἄλλῳ ἢ καρῇ ταχύτερον συμμίσσοιμεν ἂν ἐς μάχην ὑμῖν. Εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπικνεῖσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἔοντες τάφοι πατρῷοι. (3) Φέρετε, τούτους ἀνευρόντες συγγείν πειρᾶσθε αὐτούς, καὶ γνῶσεσθε τότε εἴτε ὑμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν τάρων εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα. Πρῶτερον δὲ, ἢν μὴ ἡμέας λόγος αἰρή, οὐ συμμίζοιμεν τοι. (4) Ἀμφὶ μὲν μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσθω, δεσπότης δὲ ἐμούς ἐγὼ Δία τε νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον καὶ Ἰστίην τὴν Σκυθῶν βασιλειαν μόνους εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα οἷά σοι πρέπει· ἔλθιν, ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἐφρσας εἶναι ἐμὸς, κλαίειν λέγω. » Τοῦτό ἐστι ἡ ἀπὸ Σκυθῶν βῆσις. Ὅ μὲν δὲ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ.

CXXVIII. Οἱ δὲ Σκυθῶν βασιλεῖς ἀκούσαντες τῆς δουλότητος τὸ οὐνομα ὀργῆς ἐπλήσθησαν. Τὴν μὲν δὴ μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἤρχε Σκώπασις, πέμπουσι Ἰωσις κελεύοντες ἐς λόγους ἀπικνεῖσθαι, τούτοις οἱ τὸν Ἰστρον ἐξευγμένον ἐφρούρεον· αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοις ἐδόξε πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἐκάστοτε ἀναίρεομένοις ἐπιτίθεσθαι. (2) Νωμέοντες ὦν σῖτα ἀναίρεομένους τοὺς Δαρείου ἐποίουν τὰ βεβουλευμένα. Ἡ μὲν δὲ ἵππος τῶν ἵππων αἰεὶ τράπεσκε ἡ τῶν Σκυθῶν, οἱ δὲ τῶν Περσῶν ἵπποταί φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν, ὃ δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρε· (3) οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαράζαντες τὴν ἵππον ὑπέστρεφον, τὸν πεζὸν φοβούμενοι. Ἐποιεῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίως προσβολὰς οἱ Σκύθαι.

CXXIX. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι τε ἦν σύμμαχον καὶ τοῖσι Σκύθῃσι ἀντίζον ἐπιτιθεμένοις τῷ Δαρείῳ στρατοπέδῳ, θῶμα μέγιστον ἐρέω, τῶν τε ὄνων ἡ φωνὴ καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. (2) Οὐτε γὰρ ὄνον οὐτε ἡμιόνον γῆ ἡ Σκυθικὴ φέρει, ὡς καὶ πρότερόν μοι δηλώται· οὐδὲ ἐστὶ ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ γῶρῃ τὸ παράπαν οὐτε ὄνος οὐτε ἡμιόνος διὰ τὰ ψύχρα. (3) Ὑβρίζοντες ὦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθῶν. Πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ δίκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θόματι ἔσκον, ὀρθὰ ἰσάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὐτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης οὐτε ἰδόντες τὸ εἶδος. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ σμικρόν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

CXXX. Οἱ δὲ Σκύθαι δίκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν τεθορυβημένους, ἵνα παραμένοντες ἐπὶ πλέω χρόνον ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παραμένοντες ἀνιῶντο τῶν πάντων ἐπιειέες ἔοντες, ἐποίουν τοιάδε. (2) Ὅπως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιν μετὰ τῶν νομέων, αὐτοὶ ἂν υπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χώρον· οἱ δὲ ἂν Πέρσαι ἐπελθόντες λάβουσιν τὰ πρόβατα, καὶ λαβόντες ἐπύρροντο ἂν τῷ πεπονημένῳ.

facto, aut aliud, quam quod in pace facere adsuevi. (2) Quid sit vero quod non continuo pugnam tecum committam, id quoque tibi declarabo. Neque oppida sunt nobis, nec culta arva, quibus metuentes ne capiantur aut vastentur, properemus pugnam vobiscum conserere. Sin cupis quamprimum eo venire: sunt nobis patria sepulcra: (3) agite, hæc indagate, et reperta disturbare tentate; tunc cognoscetis, utrum pro sepulcris pugnatu simus vobiscum, an non pugnatu. Prius vero, quam nobis ratio suaserit, pugnam tecum non conseremus. (4) Et hæc quidem de pugna dicta sunt. Dominos autem meos solos duco esse Jovem, meum progenitorem, et Vestam, Scythiarum reginam. Tibi autem, loco terræ et aquæ quæ tu dona postulas, ea dona mittam quæ ad te mitti decet: pro eo vero, quod dominum te meum esse dixisti, in malam rem te jubeo abire. » (Hoc est, quod vulgo dicunt, Scythicum dictum.) Istud igitur responsum præco ad Darium retulit.

CXXVIII. Reges vero Scythiarum, audito servitutis nomine, iram non tenuere. Igitur illud suorum agmen, cui juncti Sauromatæ erant, quod sub Scopasis erat imperio, ad Istrum mittunt, dato mandato ut Ionibus in colloquium veniant, illis qui pontem in Istro positum custodiebant. Eis vero qui relinquebantur placuit, non amplius circumducere Persas; sed, quoties cibum caperent, de improvviso in eos impetum facere. (2) Observantes igitur illos cibum capientes, quæ decreverant, exsequebantur. Et equitatum quidem constanter in fugam vertebat Scythiarum equitatus; et Persarum equites fuga in pedites incidebant. Tum vero suppetias veniebat peditatus: (3) et Scythæ, postquam equites hostium in pedites rejecerant, recedebant, peditatum metuentes. Similes vero impressiones noctu etiam Scythæ faciebant.

CXXIX. Erat tunc Persis utilis, Scythiis vero inimica, Darii castra adgradientibus, res dictu mira admodum; nimirum vox asinorum, et mulorum species. (2) Etenim nec asinum nec mulum fert Scythica terra, quemadmodum supra etiam demonstratum a me est: neque est omnino in universa Scythica regione aut asinus aut mulus, propter frigora. (3) Igitur lascivientes asini territabant equitatum Scythiarum: sæpeque, dum in Persas impetum faciebant Scythæ, equi audientes interim vocem asinorum, consternati avertabantur, et mirabundi erigebant aures, ut qui numquam antea vel vocem talem audivissent, vel speciem vidissent. Atque hoc, leve quidem, sed aliquid tamen ad belli successum Persæ adepti sunt.

CXXX. Scythæ quum subinde magnos motus fieri in castris Persarum [veluti reditum parantium] observarent; quo illi diutius in Scythia manerent, ibique manentes penuria rerum omnium premerentur, hocce fecerunt. (2) De pecoribus suis identidem nonnulla cum pastoribus relinquebant, et ipsi se retro in alium locum paulisper recipiebant. Tum Persæ, impetu facto, capiebant pecora, et præda facta exsultabant.

CXXXI. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου, τέλος Δαρεΐος τε ἐν ἀπορίῃσι εἶχετο, καὶ οἱ Σκυθῶν βασιλεῖς μαθόντες τοῦτο ἔπειμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα ὀρνίθια τε καὶ μῦν καὶ βάθρακον καὶ οἰστούς πέντε. (2) Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν δεδομένων· ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοὶ εἴσι, γνῶναι τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι ἐβουλεύοντο.

10 CXXXII. Δαρεῖου μὲν νυν ἡ γνώμη ἦν Σκυθὰς ἐσωτῆρ διδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ, εἰκάζων τῆδε, ὡς μῦς μὲν ἐν γῇ γίνεται καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτεύμενος, βάθρακος δὲ ἐν ὕδατι, ὅρνις δὲ μάλιστα οἴκε ἵππῳ, τοὺς δὲ οἰστούς ὡς τὴν ἐσωτῆρ
15 ἄλλην παραδιδούσι. (2) Αὐτῇ μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἡ Γωβρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τὰ ἐνὸς τῶν τὸν μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν· ἡ μὲν ὀρνίθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανόν, ὡς Πέρσαι, ἡ μῦς γενομέ-
20 νοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἡ βάθρακοι γενόμενοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. »

CXXXIII. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἰκάζον· ἡ δὲ Σκυθῶν μία μοῖρα ἡ ταχθεῖσα πρότερον μὲν παρὰ
25 τὴν Μαιῆτιν λίμνην φρουρεῖν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρον Ἰῶσι ἐς λόγους ἔλθειν, ὡς ἀπῖκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, εἶπε τὰδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἤχομεν φέροντες, ἣν πέρ γε ἐθέλητε ἐσκαύειν. (2) Πυρρὸν ἀνέμεθα γὰρ Δαρεῖον ἐντείλασθαι ὑμῖν ἐξήκοντα ἡμέρας
30 μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγενομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρην. (3) Νῦν ὧν ὑμεῖς τὰδε ποιεῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσσεσθε πρὸς ἐκεῖνον αἰτίης, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμεῶν τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμειναντες τὸ ἀπὸ τοῦτου ἀπα-
35 λάσσεσθε. » Οὗτοι μὲν νυν ὑποδεξαμένων Ἰόνων ποιή- σαι ταῦτα ὀπίσω τὴν ταχίστην ἡπείγοντο.

CXXXIV. Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ ἀντετάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκυθαὶ πε-
ζῶ καὶ ἵπποισι ὡς συμβαλέοντες. Τεταγμένοιισι δὲ
40 τοῖσι Σκυθῇσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διηΐξε. τῶν δὲ ὡς ἑκα- στοὶ ὥρεον τὸν λαγὸν ἐδίωκον. (2) Ταρχθέντων δὲ τῶν Σκυθῶν καὶ βοῇ γρηωμένων, εἶρετο ὁ Δαρεΐος τῶν ἀντιπολέμων τὸν θόρυβον· πυθόμενος δὲ σφραγίσαντος τὸν λα- γὸν διώκοντας, εἶπε ἄρα πρὸς τοὺς περ ἐώηε καὶ τὰ
45 ἄλλα λέγειν, « οὗτοι ἄνδρες ἡμεῶν πολλὸν καταφρο- νέουσι, καὶ μοι νῦν φαίνεται Γωβρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς. (3) Ὡς ὧν οὕτω ἔδοξε δοκέον- των καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅπως ἀσφα- λῶς ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω. » Πρὸς ταῦτα
100 Γωβρύης εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἡπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην, ἐλθὼν δὲ μᾶλλον ἐξέμαχον, δρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. (4) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ, ἐπεὶ τὰ χεῖρα νῦν ἐπέλθῃ, ἐκκαύ- σοντας τὰ πυρὰ ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιεῖν, τῶν

CXXXI. Id quum sapius fieret, ad extremum Darius, quid consilii caperet, incertus hærebat. Quod ubi animad- verterunt Scytharum reges, præconem ad eum miserunt dona ferentem, avem et murem et ranam et quinque sagit- tas. (2) Hæc adferentem dona interrogarunt Persæ, que- nam esset mens datorum; et ille respondit, nihil aliud sibi mandatum fuisse, nisi ut his datis quamprimum abi- ret: ipsos autem Persas, si sapientes essent, cognoscere jussit, quidnam ista dona significarent. Quo audito re- sponso, consultabant inter se Persæ.

CXXXII. Et Darii quidem sententia erat, Scythas sese et terram et aquam ipsi tradere: id quod inde colligebat, quod mus in terra viveret, eodem fructu atque homo ves- cens, rana vero in aqua viveret, avis autem similis ad- modum esset equo; denique tela illos tradere, tanquam suam fortitudinem. (2) Hanc Darius sententiam dixerat. Cui opposita erat Gobryæ sententia, unius e septem viris qui Magum oppresserant. Is conjectabat, dona illa hæc significare: « Nisi aves facti, o Persæ, in cælum evolaveritis, aut in mures conversi subeat is terram, aut ut ranæ in pa- ludes insilieritis, salvi hinc non revertemini, hisce sagittis confixi. »

CXXXIII. In hunc igitur modum dona illa Persæ inter- pretabantur. Interim una illa Scytharum pars, cui antea mandatum fuerat, ut ad Mæotidem paludem custodiam agerent, tum vero, ut Ionibus ad Istrum in colloquium venirent, ubi ad pontem pervenere, hæc ad eos verba fecerunt: « Viri Iones, venimus libertatem vobis adferentes, si quidem audire nos voveritis. (2) Cognovimus enim, mandasse vobis Darium, nonnisi sexaginta dies custodire pontem, hisque elapsis, si intra id tempus ille non adfue- rit, in patriam vestram abire. (3) Nunc igitur, si hoc quod vobis edicimus feceritis, extra culpam et apud illum eritis, et apud nos: ad constitutum diem manete, eoque elapso discedite. » Hæc quum se facturos Iones essent pol- liciti, ocyus illi retro se proripuerunt.

CXXXIV. Reliqui Scythæ, postquam dona, quæ dixi- mus, ad Darium miserant, instructis peditibus equitibusque in aciem sunt progressi, tamquam prælium commissuri. Quibus jam in acie stantibus, quum forte lepus in medium prosilisset, ut quisque leporem conspexit, ita eum perse- qui cepit. (2) Turbatis itaque illorum ordinibus, et orto clamore, causam Darius quæsitit hujus tumultus, qui apud hostes orlus esset. Quos ubi comperit leporem per- sequi, dixit ad hos cum quibus et alias communicare ser- mones consueverat: « Nimium nos hi viri contemunt: ac mihi nunc plane videtur, de Scythicis donis recte Gobryas judicasse. (3) Quoniam igitur me quoque iudice hæc ita se habent, bono consilio opus est, quo tutus nobis hinc sit receptus. » Ad hæc Gobryas: « Rex, inquit, mihi quidem sa- tis etiam auditu cognita erat horum hominum paupertas: nunc vero, postquam in eorum terram adveni, magis etiam cognovi, videns quo pacto nos ludibrio habeant. (4) Ita- que mihi sic faciendum videtur: quamprimum nox aderit,

στρατιωτέων τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς ταλαιπωρίας
ἐξαπατήσαντας καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας
ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἰθῦσαι
Σκύθας λύσοντας τὴν γέφυραν, ἢ καὶ τὴν ἰωσι δόξαι τὸ
5 ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι. » Γωδρύης μὲν ταῦτα
συνεβούλευε.

CXXXV. Μετὰ δὲ νύξ τε ἐγένετο καὶ Δαρεῖος ἐ-
χρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ· τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀν-
δρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ
10 τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας κατέλιπε αὐτοὺς ταύτῃ ἐν
τῷ στρατοπέδῳ. (2) Κατέλιπε δὲ τοὺς τε ὄνους καὶ
τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν
ὄνοι βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενεῖς μὲν
εἵνεκεν κατελείποντο, προράσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, ὥς
15 αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιύχσεσθαι
μέλλοι· οἷσι Σκύθησι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον
τῶν χρόνων βρυσίαι. (3) Ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι
ὑποβέβηκεν ὁ Δαρεῖος καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην
ἡπείγετο ἐπὶ τὸν Ἰστρον. Οἱ δὲ ὄνοι ἐρημωθέντες τοῦ
20 ἡμίλου οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῶν ἔσταν τῆς φωνῆς·
ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων πάγῃ κατὰ χώραν
ῥαπίζον τοὺς Πέρσας εἶναι.

CXXXVI. Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπο-
λειφθέντες ὥς προδοζόμενοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χειράς
25 τε προεικόντο τοῖσι Σκύθησι καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα·
οἱ δὲ ὥς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες,
αἱ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθῶν καὶ ἡ μετὰ Σαυρομα-
τίων καὶ Βουδινοὶ καὶ Γελωνοὶ, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας
ἰθὺ τοῦ Ἰστροῦ. (2) Ἄτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ
30 πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς δόδους οὐκ ἐπι-
σταμένου ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυ-
θικοῦ ἱππότεως καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένου,
ἀμαρτόντες ἀλλήλων, ἐφθησαν πολλῶν οἱ Σκύθαι τοὺς
Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. (3) Μαθόντες δὲ
35 τοὺς Πέρσας οὕτω ἀπιγμένους ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἴωνας
έοντας ἐν τῇσι νηυσὶ, « ἀνδρες Ἴωνες, αἱ τε ἡμέραι
ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοιχέονται, καὶ οὐ ποιεῖτε δίκαια ἔτι
παραμένοντες. (4) Ἄλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες
ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον τὴν ταχίστην ἀπιτε
40 γαίροντες ἐλευθεροὶ, θεοῖσι τε καὶ Σκύθησι εἰδότες χά-
ριν. Τὸν δὲ πρότερον ἔοντα ὑμέων δεσπότην ἡμεῖς
παραστησόμεθα οὕτω ὥστε ἐπὶ μηδαμῶς ἔτι ἀνθρώπους
αὐτὸν στρατεύεσθαι. »

CXXXVII. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο.
45 Μιλτιάδῳ μὲν τοῦ Ἀθηναίου, στρατηγόντος καὶ τυ-
ραννεύοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἦν
γνώμη πείθεσθαι Σκύθησι καὶ ἐλευθεροῦν Ἴωνίνην, Ἰ-
στιαίου δὲ τοῦ Μηλσιῶν ἐναντίῃ ταύτῃ, λέγοντος ὥς
νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἐκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος,
50 τῆς Δαρείου δὲ δυνάμειος κατατρεθείσης οὔτε αὐτὸς Μι-
λησιῶν οἷός τε ἔσσεσθαι ἄρχειν οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδα-
μῶν βουλήσεσθαι γὰρ ἐκάστην τῶν παλίων δημοκρα-
τεῖσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. (2) Ἰστιαίου δὲ
γνώμην ταύτην ἀποδείκνυμένου αὐτίκα πάντες ἔσαν

incensis ignibus sicut alias facere consuevimus, deceptis
eis ex militibus qui ad tolerandos labores nimis infirmi
sunt, et adligatis asinis omnibus, hinc abeundum, prius-
quam aut Scythæ ad Istrum pergant pontem rescissuri,
aut Iones etiam consilium aliquod, quod nos perdat, ca-
pient. » Hæc Gobryas suasit.

CXXXV. Deinde, ut nox adfuit, eo consilio Darius usus
est. Morbosos ex militibus, et quorum jacturam minimi
faciebat, asinos item omnes religatos, in castris quo loco
erant reliquit. (2) Reliquit autem et asinos et infir-
mos milites hac causa, ut asini clamorem tollerent : ho-
mines autem, infirmitatis quidem causa relinquebantur ;
sed species nempe prætendebatur, regem cum flore exerci-
tus de improvviso adgressurum esse Scythas, et hos interim
debere castra tueri. (3) Hoc postquam iis qui relinque-
bantur significaverat Darius, incensis ignibus, quamprimum
ad Istrum redire properavit. Tum vero asini, procul a
cætu cui adsueverant relictī, multo tumultuosiores etiam
ruditionem edebant ; asinos autem audientes Scythæ prorsus
existimarunt, suo loco mansisse Persas.

CXXXVI. Orta luce, qui relictī erant, proditos se esse
intelligentes a Dario, manus ad Scythas tendebant, ea quæ
par erat dicentes. Quibus illi auditis, prope collectis co-
piis omnibus, et duo illa quæ diximus juncta Scytharum
agmina, et unum tertium cum Sauromatis, et Budini et
Geloni, simul omnes persecuti sunt Persas, recta versus
Istrum directo itinere. (2) At, quum major pars Persici
exercitus pedestris esset, nec iterum esset peritus, utpote
viis non tritis, Scythicus autem exercitus esset equestris,
et compendiorum itineris gnarus ; accidit, ut a se invicem
aberrarent, et multo prius Scythæ, quam Persæ, ad pon-
tem pervenirent. (3) Qui ubi cognoverunt, nondum adve-
nisse Persas, Ionibus, qui in navibus erant, hæcce dixere :
« Viri Iones, dierum numerus vobis præterit : itaque male
facitis, quod adhuc manetis. (4) At, quoniam huc usque
metu mansistis, nunc quidem solvite pontem, et ocyus
abite, recuperata libertate gaudentes, et diis atque Scythis
habentes gratiam. Cum illo autem, qui adhuc vester fuit
dominus, ita nos agemus, ut adversus nullum populum
posthac arma sit moturus. »

CXXXVII. Super his itaque deliberarunt Iones. Et
Miltiadis quidem Atheniensis, qui dux et tyrannus erat
Chersonesitarum ad Hellespontum, hæc erat sententia, pa-
rerent Scythiis, et Ioniam liberarent. Cui opposita erat
Histiaei sententia Milesii, dicentis, nunc quidem unum-
quemque ipsorum in sua civitate regnare ; Darii vero eversa
potentia, nec se Mileti, neque alium quemquam ullius ci-
vilitatis imperium porro posse obtinere : fore enim ut quæ-
que civitas populari uti imperio malit, quam uni parere.
(2) Ilanc sententiam postquam Histiaeus dixit, protinus

τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδῳ αἰρούμενοι.

CXXXVIII. Ἔσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλέας, Ἑλλησποντιῶν δὲ μὲν τύραννοι Δάφνης τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἴπποκλος Λαμψακηνὸς καὶ Ἡρόφαντος Παριηνὸς καὶ Μητροδόωρος Προκοννήσιος καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· (2) οὗτοι μὲν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου, ἀπ' Ἰωνίης δὲ Στράτις τε Χίος καὶ Αἰάκης Σάμιος καὶ 10 Ἀσπιδάμας Φωκαεὺς καὶ Ἰστιαῖος Μιλήσιος, τοῦ ἦν γνώμη ἡ προκειμένη ἐναντίῃ τῇ Μιλτιάδῳ. Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μῦθος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

CXXXIX. Οὗτοι οὖν ἐπέειπε τὴν Ἰστιαίου αἰρόντο γνώμην, ἐδοξέ σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπειτα 15 προσθεῖναι, τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἐόντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέσεται, ἵνα καὶ ποιέειν τι δοκέωσι ποιεῦντες μηδὲν καὶ οἱ Σκύθαι μὴ περὶ τὸν βίωμενοι καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γέφυραν, εἴπαι τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς 20 τὴν Σκυθικὴν ἔχον ὡς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκυθηαῖά ἐστι ἐν ἡδονῇ. (2) Ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ· μετὰ δὲ ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἰστιαῖος τάδε λέγων, « ἄνδρες Σκύθαι, χρηστά ἤχετε φέροντες καὶ ἐς καιρὸν ἐπέιγεσθε· καὶ τὰ τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς δοῦναι καὶ τὰ ἀπ' ἡμέων ἐς ὑμᾶς ἐπιτηδεύς ὑπηρετεῖται. 25 (3) Ὡς γὰρ δρᾷτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον καὶ προθυμίην πᾶσαν ἔχομεν θέλοντες εἶναι ἐλεύθεροι. Ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς τάδε λύομεν, ὑμᾶς καιρὸς ἐστὶ διζήσθαι ἐκείνους, εὐρόντας δὲ ὑπὲρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν ἔσασθαι οὕτω ὥς ἐκείνους πρέπει. »

CXL. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον ἴωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθῆς ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. Αἴτιοι δὲ 35 τοῦτο αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομὰς τῶν ἵππων τὰς ταύτῃ διαφθείραντες καὶ τὰ ὕδατα συγχύσαντες. (2) Εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρῆγε ἄν σφι, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τὰ σφι ἐδόκεε ἄριστα βεβουλευθῆναι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλισαν. (3) Σκύθαι μὲν νυν τῆς σφετέρης χώρας τῇ χιλὸς τε 40 τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολέμους, δοκέοντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρῃσιν ποιέεσθαι· οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἐωυτῶν γενόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ἤϊσαν, καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. (4) Οἷα δὲ νυκτὸς τε ἀπικόμενοι καὶ λευμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπύκατο μὴ σφῆας οἱ Ἴωνες 45 ἔωσι ἀπολελοιπότες.

CXLI. Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον τὸν ἀνδρα καταστάντα ἐπὶ 50 τοῦ χεῖλους τοῦ Ἰστροῦ ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἰστιαῖον Μιλήσιον. Ὁ μὲν δὴ ἐποίησε ταῦτα, Ἰστιαῖος δὲ ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύματι τὰς τε νέας ἀπάσας παρῆχε διαπορθεύειν τὴν στρατιὴν καὶ τὴν γέφυραν ἔζεξε.

omnes huic sunt adsensi, quum prius Miltiadis probassent consilium.

CXXXVIII. Fuere autem hi, qui in illa deliberatione suffragia ferebant, et gratia valebant apud regem : Hellespontiorum quidem tyranni, Daphnis, Abydenus; Hippocles, Lampsacenus; Herophantus, Parienus; Metrodorus, Proconnesius; Aristagoras, Cyzicenus; et Ariston, Byzantius : (2) hi ex Hellesponto adfuere. Ex Ionia vero : Strattis, Chius; Æaces, Samius; Laodamas, Phocaensis; et Histiaeus, Milesius, cujus erat in medium proposita sententia, Miltiadi contraria. Ex Æolensibus unus aderat vir nobilis, Aristagoras Cymæus.

CXXXIX. Hi igitur postquam Histiaei probaverant sententiam, hæc præterea et facienda et dicenda decreverunt : pontis quidem partem solvendam, quæ Scytharum ripam spectaret, solvendam autem ad teli jactum; quo et facere aliquid viderentur, nihil licet facientes, et ne Scythæ tentarent vim adferre et Istrum ponte transire : dicendumque, dum pontis partem ad Scythas spectantem solverent, se omnia facturos quæ Scythis grata essent futura. (2) Has conditiones Histiaei sententiæ adjecerunt. Deinde nomine omnium Histiaeus Scythis hæc respondit : « Viri Scythæ, utilia et benigna attulistis, et opportune properastis. Ut autem, quæ a vobis profisciscuntur, benigne fiant in nostrum commodum; sic et nos vobis studiose morem gerimus. (3) Ut enim videtis, solvimus pontem; et omne studium adhibebimus, quo libertatem recuperemus. Dum vero nos in hoc solvendo occupamur, interim commodum fuerit, ut vos istos quæretis; et, postquam repereritis, eam ab illis, quam par est, pœnam et vestro et nostro nomine sumatis. »

CXL. Tum Scythæ, fidem iterum adhibentes Ionibus, vera eos dicere sibi persuadentes, reversi sunt, Persas inquisituri; sed iterum tota via, qua illi transiere, aberrarunt. Cujus erroris ipsi Scythæ caussa fuere, eo quod pascua omnia in illa regione corruperant, aquasque obstruxerant. (2) Id enim ni fecissent; facile, si voluissent, Persas inventuri erant : nunc per id ipsum consilium, quod optime a se initum putabant, decepti sunt. (3) Scythæ igitur per ea terræ suæ loca profisciscentes quærebant Persas; ubi et pabulum erat equis et aqua, rati per eadem loca Persas quoque se recipere : at illi eandem viam tenentes retrogressi sunt, qua prius erat profecti; atque ita ægre tandem locum trajetibus repererunt. (4) Quum vero noctu advenirent, solutumque offenderent pontem; gravis eos metus incessit, ne lones sese deseruissent.

CXLI. Erat tunc apud Darium vir Ægyptius, omnium hominum vocalissimus. Hunc Darius jussit, in ripa Istri stantem, vocare Histiaicum Milesium. Quod ubi ille fecit, exaudita prima compellatione Histiaeus naves omnes ad trajiciendum exercitum expedit, pontemque junxit.

CXLII. Πέρσαι μὲν οὖν οὕτω ἐκφεύγουσι, Σχύθαι δὲ διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἡμαρτον τῶν Περσέων, καὶ τοῦτο μὲν, ὡς ἐόντας Ἴωνας ἐλευθέρους, καχίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι πάντων ἀνθρώπων, τοῦτο δὲ, ὡς δούλων Ἴώνων τὸν λόγον ποιούμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασί εἶναι καὶ ἄδρηστα μάλιστα. Ταῦτα μὲν δὴ Σχύθῃσι ἐς Ἴωνας ἀπέρριπται.

CXLIII. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηάκης πορεύμενος ἀπῆατο ἐς Σηστόν τῆς Χερσονήσου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον ἀνδρα Πέρσῃν, τῷ Δαρεῖος κοτε ἔδωκε γέρας, τοιόνδε εἶπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. (2) Ὁρα, μὲν οὖν Δαρεῖου βροῖας τρώγειν, ὡς ἀνοῖξε τά-
15 γιστα τὴν πρώτην τῶν βροῖων, εἶρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβαζος ὅτι βρούλοι· ἂν οἱ τοσούτο πλῆθος γενέσθαι ὅσοι ἐν τῇ βροτῇ κόκκοι· Δαρεῖος δὲ εἶπε Μεγαβάζου ἀν οἱ τοσούτους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπήκοον. (3) Ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν
20 εἶπας ἐτίμα, τότε δὲ αὐτὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἐκείνου ὀκτὼ μυριάδας.

CXLIV. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος εἶπας τὸδε τὸ ἔπος ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων· γε-
25 μένος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἐπτακαίδεκα ἔτεσι πρό-
τερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν Βυζαντίων, πηλόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυ-
γάνειν ἐόντας τυφλοῦς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλιῶνος παρεόν-
τος κτίσειεν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἔσαν τυφλοί. (2) Οὗτος δὲ ὢν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατη-
30 γὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδί-
ζοντας κατεστρέφετο.

CXLV. Οὗτος μὲν νυν ταῦτα ἐπρησσε, τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγένετο ἐπὶ Λιβύῃν ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος, διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγήσομαι προ-
35 διγγησάμενος πρότερον τάδε. (2) Τῶν ἐκ τῆς Ἀργεῖος ἐπιβατέων παίδων παῖδες ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρωνίως ληισαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Λήμνου οἴχοντο πλώοντες ἐς Λακεδαίμονα, ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ πῦρ ἀνέ-
40 καιον. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἄγγελον ἔπεμπον, πεισόμενοι τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσί· οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον ὡς εἶψαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργεῖ πλωόντων ἡρώων, προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Ἀἴμνον φυτεῦσαι σφέας. (4) Οἱ δὲ Λακε-
45 δαιμόνιοι ἀκηκόες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρώτεον τί ἐθέλοντες ἥκιοιεν τε ἐς τὴν χώραν καὶ πῦρ αἰθοῖεν. (5) Οἱ δὲ ἔρπασαν ὑπὸ Πελασγῶν ἐκδηθέντες ἥκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαιο-
50 ταν γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαι τε οἰκεῖν ἅμα τοῖσι μοῖραν τε τιμῶν μετέχοντες καὶ τῆς γῆς ἀπολαγόντες. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι ἐθέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνθάδε σφεας ὥστε ποιεῖν ταῦτα τῶν Τυνδαρίδων ἢ ναυτιλίῃ ἐν τῇ Ἀργεῖ. Δεξιόμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε

CXLII. Atque ita Persæ effugerunt : Scythæ vero, illos inquirentes, iterum ab eis aberrarunt. Et exinde Scythæ Ionas, quatenus liberi sunt, mollissimos et effeminatissimos omnium hominum esse judicant; quatenus vero de eisdem ut servis verba faciunt, mancipia aiunt esse dominis quam maxime dedita et fidelissima. Hæc dicteria in Ionas jactant Scythæ.

CXLIII. Darius, per Thraciam profectus, Sestum in Chersonneso pervenit : unde ipse quidem navibus in Asiam trajecit, ducem vero exercitus in Europa reliquit Megabazum, virum Persam : cui Darius olim singularem habuerat honorem, hoc in eum verbo coram Persis dicto. (2) Mala Punica comedere cupiverat Darius : qui postquam primum aperuit malum, quarsivit ex eo frater Artabanus, quidnam esset, cujus tantum sibi numerum esse cuperet, quantus numerus granorum in Punico malo? Cui Darius respondit : malle se tot numero Megabazos habere, quam Græciam suæ potestati subjectam. (3) Hæc in Persis dicens, illum honoraverat : tunc vero eundem imperatorem reliquit cum octo myriadibus de suo exercitu.

CXLIV. Idem Megabazus hoc dicto, quod jam relaturus sum, immortalem sui memoriam apud Hellespontios reliquit : nam quum Byzantii agens audiret, Calchedonios septemdecim annis ante Byzantios urbem suam in ea regione, ubi sita est, condidisse; hoc igitur audito de Calchedoniis dixit, eos carcos illo tempore fuisse : etenim, quum pulcrior fuisset locus condendæ urbi, turpiorem non fuisse electuros, ni cæci fuissent. (2) Ille igitur Megabazus, imperator tunc relictus in Hellespontiorum regione, armis subegit civitates, quæ cum Medis non sentiebant.

CXLV. Dum hæc ille agebat, per idem tempus alia ingens expeditio militaris in Libyam suscepta est; cujus causam ego exponam, postquam hæcce prius commemoravero. (2) Argonautarum nepotes, a Pelasgis eis, qui Atheniensium mulieres Braurone rapuerant, Lemno ejecti, navigarant Lacedæmonem; et sedibus in Taygeto captis, ignem incenderant. (3) Id conspicati Lacedæmonii, misso nuncio sciscitabantur, quinam essent, et unde. Nuncio hi respondent, Minyas se esse, heroum illorum filios, qui in Argo navi navigassent : ab illis, postquam Lemnum adpulissent, esse se procreatos. (4) Lacedæmonii, audita hac narratione de genere Minyarum, iterum miserunt qui ex illis quærerent, quo consilio in ipsorum venissent terram, et ignem accenderent. (5) Dixerunt, a Pelasgis ejectos se ad parentes venire : æquissimum enim esse ita fieri : cupe-
reque cum illis habitare, honorum participes, et terræ portionem sortitos. (6) Placuit tunc Lacedæmoniis, Minyas recipere eis conditionibus, quas ipsi proposuerant : maxime vero, ut hoc facerent, movit eos hoc, quod Tyndaridæ participes fuerant expeditionis Argonautarum. Itaque receptis Minyis et terræ portionem assignarunt, et per tribus

μετέδωσαν καὶ ἐς φυλάς διεδάσαντο. Οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγχεον, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἡγοῦντο ἐξέδωσαν ἄλλοισι.

CXLVI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος αὐτίκα οἱ Μινυαὶ ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιλικῆς μεταιτέοντες καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ ὅσια. (1) Τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι ἐδόξε αὐτοὺς ἀποκτείνειν, συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἐρκτήν. Κτείνουσι δὲ τοὺς ἄν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτός, μετ' ἡμέραν δὲ οὐδένα. (3) Ἐπεὶ ὦν ἐμελλόν σφεας καταγρῆσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, ἐδοῦσαι ἄσται τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἐρκτήν καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἐκάστη τῷ ἐνωτῆς ἀνδρὶ. Οἱ δὲ σφεας παρήκαν, οὐδένα ὅλον δοκούντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι. (4) Αἱ δὲ ἐπειτέ ἐσθλὸν, ποιεῦσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθλὰ παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐλαβον. Οἱ δὲ Μινυαὶ ἐνδύντες τὴν γυναικῆν ἐσθλὰ, ἅτε γυναῖκες, ἐξήσαν ἐξω, ἐκφυγόντες δὲ τρώπῳ τοιούτῳ ἔζοντο αὖτις ἐς τὸ Τηύγετον.

CXLVII. Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας δ' Αὐτεσίωνος τοῦ Τιγάμενου τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεος ἔστειλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαιμόνος. Ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος, γένος ὦν Καδμεῖος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι Ἀριστοδήμῳ πατρὶ Εὐρυσθένει καὶ Προκλείῃ ἐόντων· ὃ ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων ἐπιτροπαίην εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλικήν. (2) Αὐτῇ γένεσιν δὲ τῶν ἀδελφιδέων καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν οὕτω δὴ ὁ Θήρας δεινὸν ποιούμενος ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἐπεῖτε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μενέειν ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ, ἀλλ' ἀποπλώσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. (3) Ἐσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλυμένη νῆσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλειο ἀνδρὸς Φοίνικος. (4) Κάδμος γὰρ ὁ Ἀγχιόρορος Εὐρώπῃν διζήμενος προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλυμένην· προσσχόντι δὲ εἶπε δὴ οἱ ἡ χώρα ἤρεσε, εἶπε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νῆσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἐνωτοῦ συγγενέων Μεμβλίαν. (5) Οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλυμένην ἐπὶ γενεάς. πρὶν ἢ Θήραν ἐλθεῖν ἐκ Λακεδαιμόνος, ὁκτὼ ἀνδρῶν.

CXLVIII. Ἐπὶ τούτους δὴ ὦν ὁ Θήρας ληθὼν ἔχον ἀπὸ τῶν φυλέων ἔστειλε, συνοικῆσιν τοῦτοις καὶ οὐδαμῶς ἐξελθὼν αὐτοὺς, ἀλλὰ κάρτα οἰκητέεμενος. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ οἱ Μινυαὶ ἐκδράντες ἐκ τῆς ἐρκτῆς ἔζοντο ἐς τὸ Τηύγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευομένων σφείας ἀπολλύναι παραιτέται ὁ Θήρας, ὅπως μὴ τε φόνος γένηται, αὐτὸς τε ὑποδέκετό σφεας ἐξάξιν ἐκ τῆς χώρας. (3) Συγγωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ τριηκοντέροισι ἐς τοὺς Μεμβλίαν τοῦ ἀποτόνου ἐπλώσε, οὔτι πάντας ἄγων τοὺς Μινυάς, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. (4) Οἱ γὰρ πλεῖνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεήτας καὶ Καύκωνας, τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρας σφείας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διείλον, καὶ ἔπειτεν ἔκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέ-

eosdem distribuerunt. Et illi statim matrimonia contraxerunt; uxoresque suas, quas Lemni duxerant, aliis collocarunt.

CXLVI. Haud multo vero interjecto tempore jam inslescere Minyæ cœperunt, regni participes fieri postulantes, et alia patrantes nefaria. (2) Itaque interimere eos decrevere Lacedæmonii; et preliensos in custodiam misere. Supplicio autem addiciunt Lacedæmonii, quoscumque morte plectunt, nocturno tempore, interdum vero neminem. (3) Quum igitur in eo essent ut supplicio eos adficerent, uxores Minyarum, quæ cives erant, et primariorum Spartanorum filiarum, precatæ sunt ut ipsis liceret in carcerem intrare, et cum suo cujusque marito colloqui. Et hi illas introire passi sunt, nullum inde dolum suspicati. (4) At illæ, carcerem ingressæ, hoc instituunt facere: quidquid habebant vestium, id maritis dabant; ipsæ maritorum vestes induiebant. Ita Minyæ, muliebri vestitu induti, quasi mulieres, egrediebantur: eoque modo postquam evasere, iterum in Taygeto sedes ceperunt.

CXLVII. Per idem vero tempus Theras, filius Aulesionis, Tisameni nepos, Thersandri pronepos, Polynicis abnepos, colonos duxit Lacedæmone. Erat hic Theras, genere Cadmeus, avunculus filiorum Aristodemi, Eurysthenis et Proclis: qui quoad minores fuerant ætate, Theras tutor illorum nomine regnum Spartæ administraverat. (2) Postquam autem adoleverunt sororis filii, regnumque capessiverunt, graviter ferens Theras ab aliis regi, qui regnum ipse gustasset; negavit Lacedæmone se mansurum, sed ad cognatos suos ait navigaturum. (3) Erant autem in insula, quæ Thera nunc vocatur, cui olim Calliste nomen fuerat, Membliari posteri, Porcilis filii, natione Phœniciis. (4) Cadmus enim, Agenoris filius, Europam quaerens, ad Theram quæ nunc vocatur adpulerat; ibi quum adpulisset, tum, sive quod ei placeret illa regio, sive alia quapiam causa permotus, reliquit in ea insula quum alios Phœnices, tum ex cognatis suis Membliarum: (5) atque hi Callistam quæ tunc vocabatur habitabant per octo hominum generationes, priusquam Theras Lacedæmone eo advenisset.

CXLVIII. Ad hos igitur Theras cum multitudine quadam e Spartanorum tribubus profectus est, una cum illis habiturus, et neutiquam insula eos ejecturus, sed admodum sibi eorum animos concilians. (2) Jam, quum Minyæ ex carcere profugi in Taygeto consedisent, et de eis interficiendis deliberarent Lacedæmonii, deprecatus est Theras ne fieret carceris, pollicitus se illos ex ipsis omnibus educturum. (3) Cui sententiæ quum cessissent Lacedæmonii, tribus navibus triginta remorum Theras ad Membliari posteros navigavit; non utique omnes secum Minyas ducens, sed exiguum eorum numerum. (4) Nam major pars in Paroreatarum et Cauconum fines se contulit: hisque terra sua ejectis, in sex partes sese partiti sunt, et deinde in eadem regione hæc oppida condiderunt, Le-

πρεον, Μάκιστον, Φριξός, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον·
τούτων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἑμέο Ἥλαιοι ἐπόρθησαν. Τῇ
δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ οἰκιστέω Θήρα ἡ ἑπωνυμία ἐγένετο.

CXLIX. Ὁ δὲ καὶς οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλώσεσθαι,
ἡλικαίων ἔφη αὐτὸν καταλείψειν δὴν ἐν λύκοις· ἐπὶ τοῦ
ἔπεος τούτου οὖνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένετο,
καὶ κως τὸ οὖνομα τοῦτο ἐπεκράτησε. (2) Οἰό-
λυκου δὲ γίνεται Αἰγεὺς, ἀπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται,
φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. Τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ
ἄνδράσι οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἕκ
θεοπροπίου Ἐρινύων τῶν Λαῖου τε καὶ Οἰδιπόδεω
ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τούτῳ τοῦτο καὶ ἐν Ἠρῇ
τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γενοῖσι.

CL. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμό-
νιοι Θηραίοις κατὰ ταῦτα λέγουσι, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
μῦθοι Θηραῖοι ὧδε γενέσθαι λέγουσι. (2) Γρίνος ὁ
Αἰσανίου ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος καὶ βασιλεύων Θή-
ρης τῆς νήσου ἀπῆκετο ἐς Δελφούς, ἄγων ἀπὸ τῆς πό-
λιος ἑκατόμβην· εἶποντο δέ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιτητέων
καὶ δὴ καὶ Βάττος ὁ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐφη-
μίδης τῶν Μινυέων. (3) Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ
βασιλεῖ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρᾶς ἡ Πυθίη κτίζειν
ἐν Λιβύῃ πόλιν. Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἐγὼ μὲν,
ὦνυξ, πρεσβύτερός τε ἡδὴ εἰμὶ καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ
δὲ τίνα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιεῖν. »
Ἄμα τε ἔλεγε ταῦτα καὶ ἔδεικνε ἐς τὸν Βάττον. (4)
Τότε μὲν τσαυτά, μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον
τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἶη,
οὔτε τολμέοντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποι-
κίην.

CLI. Ἐπτά δὲ ἔτεων μετὰ ταῦτα οὐκ ἔε την Θήρην,
ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφί τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν
ἐνὸς ἐξανάθη. Χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοις προέ-
φερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. (2) Ἐπεῖτε
δὲ κακοὺ οὐδὲν ἦν σφί μαῖχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην
ἀγγέλους διζήμενους εἰ τις Κρητὴν ἢ μετοίκων ἀπι-
γμένους εἶη ἐς Λιβύην. (3) Περιπλανώμενοι δὲ αὐτὴν
οὔτοι ἀπῆκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, ἐν ταύτῃ δὲ συμ-
μίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρεῖ τῷ οὖνομα ἦν Κορώβιος, ὃς
ἔφη ὑπ' ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην καὶ
Λιβύης ἐς Πλατέαν νῆσον. (4) Μισθῷ δὲ τοῦτον πεί-
σαντες ἦγον ἐς Θήρην, ἐκ δὲ Θήρης ἐπλωον κατὰ σκοποὶ
ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί· κατηγνησμένου δὲ τοῦ
Κορωβίου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλατέαν, τὸν μὲν
Κορώβιον λείπουσι, σιτία καταλιπόντες ὁσωνδὴ μνηῶν,
αὐτοὶ δὲ ἐπλωον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοις
περὶ τῆς νήσου.

CLII. Ἀποδημεόντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ
συγκειμένου τὸν Κορώβιον ἐπέλιπε τὰ πάντα. (2) Μετὰ
δὲ νῆς Σαμίη, τῆς ναυκληρος ἦν Κωλαῖος, πλώουσα
ἐπ' Αἰγύπτου ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην· πυ-
θόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορωβίου τὸν πάντα
λόγον, σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι. (3) Αὐτοὶ δὲ
ἀνελθόντες ἐκ τῆς νήσου καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου

preum, Macistum, Phrixas, Pyrgum, Epium, Nudium;
quorum quidem pleraque ab Eleis mea ætate eversa sunt.
Insula autem, quam dixi, a conditoris nomine Thera est
adpellata.

CXLIX. Filius autem Theræ enavigare cum patre nolue-
rat : itaque dixerat pater, se eum relinquere tamquam ovem
inter lupos : (*græce δὴν ἐν λύκοις*) : a quo dicto nomen huic
adolescenti Œolycus (Ovilupus) inditum est, idque nomen
dein invaluit. (2) Hujus Œolyci filius fuit Œgeus; a quo
Ægidæ nomen habent, magna tribus Spartæ. Qua ex tribu
viris quum in vita non manerent liberi, ex oraculi edicto
statuerunt templum Furis Laii et Œdipodis dedicatum :
et ex eo tempore mansere illis liberi, itemque in Thera in-
sula eis qui ex his viris progeniti sunt.

CL. Hactenus Lacedæmoniorum narratio et Theræorum
consentit : quæ his subjungam, ea soli Theræi memorant
ita accidisse. (2) Grinus, Œsanii filius, unus ex posteris
hujus Theræ, quum rex Theræorum esset, Delphos venit,
hecatomben offerens nomine civitatis : sequebanturque
eum et alii ex civibus, atque etiam Battus, Polymnesti
filius, de Euphemi genere, unius ex Minyis. (3) Grino
vero, regi Theræorum, quum de aliis rebus consuleret ora-
culum, edixit Pythia, civitatem debere eum in Libya con-
dere. Tum ille respondit : « At equidem, o Rex, ætate jam
sum provector, et gravis ad majus quidpiam molendum.
Quin tu aliquem ex junioribus hisce id facere jube. » Ista
dicens, Battum digito monstravit. (4) Et hæc quidem
tunc. Deinde vero, postquam abierant, neglexerunt ora-
culi effatum ; quum nec Libya ubi esset nossent, nec aude-
rent coloniam mittere obscuram in rem.

CLI. Post hæc vero per septem annos non pluit Theræ;
arboresque ipsis in insula omnes, una excepta, exarue-
rant. Consulenti bus igitur oraculum Theræis, obijcit Py-
thia coloniam in Libyam deducendam. (2) Itaque, quum
nullum aliud ipsis esset mali remedium, in Cretam nuncios
mittunt, qui quærent, an Cretensium aliquis, aut inquil-
linorum, in Libyam nunquam pervenisset. (3) Nuncii per
Cretam oberrantes, quum in alia oppida, tum Itanum ve-
nerunt ; ubi cum purpurario quodam, cui nomen erat Co-
robios, sermones miscent, qui eis ait, ventis se in Libyam
fuisse delatum, et quidem in Plateam insulam Libyæ ve-
nisse. (4) Hunc igitur hominem, proposita mercede, The-
ram ducunt. Et ex Thera mittuntur primum exploratores,
haud multi numero : quibus quum viam in Plateam hanc
insulam Corobios monstrasset, relinquunt ibi Corobium
cum nescio quot mensium cibariis, et ipsi ocyus domum
navigarunt, nuncium Theræis de illa insula relaturi.

CLII. Quibus ultra constitutum tempus redire differen-
tibus, Corobium omnia defecerunt. (2) Deinde vero Sa-
mia navis, Ægyptum petens, cujus naucerus Colæus erat,
ad Plateam hanc delata est : et Samii, postquam a Corobio
rem omnem cognoverunt, unius anni cibaria ei reliquerunt.
(3) Tum hi, ex insula profecti, quum Ægyptum petentes

ἔπλωον, ἀποφερόμενοι ἀπηλιώτη ἀνέμων· καὶ οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ταρτησσὸν, θεῖη πομπὴ χρεώμενοι. (4) Ἦτο δὲ ἐμπορίον τοῦτο ἦν ἀκρήατον τοῦτον τὸν χρόνον, ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἀτρέκειαν ἴδμεν ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετὰ γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶα τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. (5) Οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν ἐπικερδίων ἐξελόντες ἐξ τάλαντα ἐποίησαντο χαλκῆϊον κρητήρος Ἀργολικοῦ τρόπον· περίξ δὲ αὐτὸ γρυπῶν κεφαλὰι πρόχροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκίους κολοσσούς ἐπταπῆγας, τοῖσι γούνασι ἐρηρησμένους. (6) Κυρηναίοισι δὲ καὶ Θηραίοισι ἐς Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίαι μεγάλαι συνεκρήθησαν.

CLIII. Οἱ δὲ Θηραῖοι ἐπεῖτε τὸν Κορώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελλον ὅς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Λιβύῃ ἐκτισμένη. (2) Θηραίοισι δὲ ἕαδε ἀδελφεὺν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πῆμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἀπάντων ἐπτα ἰόντων ἀνδρας, εἶναι δὲ σφεν καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. Οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατείαν.

CLIV. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι, τὰ δ' ἐπιλοιπα τοῦ λόγου συμπερόνται ἤδη Θηραῖοι Κυρηναίοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς δμολογοῦσι Θηραίοισι. Λέγουσι γὰρ οὕτω. (2) Ἔστι τῆς Κρήτης Ἀξὸς πόλις, ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτεάρχος βασιλεὺς, δς ἐπὶ θυγατρὶ ἀμύτορι τῇ οὐνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἔγχευε ἄλλην γυναικα. Ἡ δὲ ἐπεσελθοῦσα ἐδικαίει εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρὶ τῇ Φρονίμῃ, παρέχουσα τε κακὰ καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανευμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασα οἱ πεῖθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν οὕτω. (3) Ὁ δὲ ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔργον οὐκ ὅσιον ἐμχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Ἦν γὰρ δὴ Θεμισίων ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος ἐν τῇ Ἀξῷ· τοῦτον ὁ Ἐτεάρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνια ἐξορκοῖ ἥ μὲν οἱ διηκονήσῃν ὅ τι ἂν δεηθῇ. (4) Ἐπεῖτε δὲ ἐξώρκωσε, ἀγαγὼν οἱ παραδίδοι τὴν ἐσωτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγόντα. Ὁ δὲ Θεμισίων περιημεκτῆσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄρκου καὶ διαλυσάμενος τὴν ξεινὴν ἐποίησε τοιάδε· (5) παραλαβὼν τὴν παιδα ἀπέπλωε, ὥς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγει, ἀποσιεύμενος τὴν ἐξώρκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, ἀνασπᾶσας δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Θήρην.

CLV. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, ἐὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος, ἐπαλλάκετο. Χρόνου δὲ περιόντος ἐξεγένετο οἱ παῖς ἰσχύφωρος καὶ τραυλὸς, τῷ οὐνομα ἐτέθη Βάττος, ὥς Θηραῖοί τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι, ὥς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι Βάττος δὲ μετωνομάσθη, ἐπεῖτε ἐς Λιβύην ἀπίκετο, ἀπὸ τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐ-

navigarent, subsolano vento sunt abrepti, et, non intermittente vi venti, per Herculis columnas transvecti, Tartessum pervenerunt, divino quodam numine eos deducante. (4) Erat ea tempestate integrum hoc emporium : itaque iidem inde redeuntes, maximum Græcorum omnium, quorum certior quædam ad nos notitia pervenit, ex mercibus lucrum fecerunt, post Sostratum utique, Laodamantis filium, Æginetam : cum hoc enim nemo alius contendere potest. (5) Samii vero decimam lucri partem eximentes, sex talenta, alienum faciendum curarunt, ad crateris Argolici modum, circa quod sunt grypum capita prominentia : atque in Junonis templo hoc alienum dedicarunt, impositum tribus æneis colossis septenorum cubitorum, qui genubus innituntur. (6) Ab hoc autem facto primum ingens amicitia Cyrenæis Theræisque cum Samiis contracta est.

CLIII. Theræi vero, postquam, relicto in insula Corobio, Theram redierant, renunciarunt, esse a se insulam in Libyæ ora conditam. (2) Placuit igitur Theræis, ut e singulis ditionis suæ locis, quæ numero septem erant, viri mitterentur, ita quidem ut frater cum fratre sorte contenderet uter in coloniam abiret : ducemque eorum atque regem Battum designarunt. Ita igitur duas naves quinquaginta remorum in Plateam miserunt.

CLIV. Hæc Theræi memorant : in reliqua narratione Theræis cum Cyrenæis convenit. Nam quod ad Battum spectat, neutiquam cum Theræis Cyrenæi consentiunt. Rem enim hi ita narrant. (2) Est Cretæ urbs Axus, cujus rex fuit Etearchus. Is quum filiam haberet matre orbam, nomine Phronimam, aliam duxit uxorem. Hæc post illius matrem domum ducta, voluit etiam re ipsa noverca esse Phronimæ, multis eam malis adficiendo, et quidlibet adversus eam moliendo : ad extremum, impudicitia crimen ei inferens, persuasit marito rem ita esse. (3) Et ille, persuasus ab uxore, nefarium in filiam facinus machinatur. Aderat tunc Axi Themison, civis Theræus, mercaturam faciens. Hunc, hospitio exceptum, jurejurando adstringit ad operam sibi in ea re, quam ab illo petiturus esset, navandam. (4) Qui quum interposito juramento fidem suam dedisset, adductam ei tradidit filiam suam, juvens ut abductam in alto mari demergeret. Themison, fraudem jurisjurandi indigne ferens, soluto hospitio, hæc fecit : (5) accepta puella, navi profectus est : ubi vero in alto fuit, quo se exsolveret jurisjurandi religione ab Etearcho sibi oblata, funibus religatam puellam in mare demisit, rursusque extractam secum Theram duxit.

CLV. Inde Phronimam domum suam sumpsit Polymnestus, spectatus vir apud Theræos, eaque pro pellice usus est. Circumacto tempore natus est huic ex illa filius, hæsitante voce et halbutiente ; cui nomen impositum est Battus, ut quidem Theræi et Cyrenæi aiunt : ut vero mihi videtur, aliud statim impositum ei nomen erat ; Battus vero deinde demum, postquam in Libyam pervenit, nominatus est, nomine sumpto ab oraculo quod ei Delphis editum

τῷ καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενος· (2) Λίβυες γὰρ βασιλέα βάττον καλεῦσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκέω θεσπίζουσαν τὴν Πυθίην καλέσαι μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. Ἐπειτέ γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφούς περὶ τῆς φωνῆς· (3) ἐπειρωτέοντι δέ οἱ χρᾶ ἡ Πυθίη τάδε,

Βάττ', ἐπὶ φωνῇ ἦλθες· ἀναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα,

ὥσπερ εἰ εἶπαι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη, « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνῇ ἦλθες. » (5) Ὁ δ' ἀμείβετο τοιοῦτε· ὦναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σέ χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς, σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾶς, κελεύων Λιβύην ἀποικίζειν τέω δυνάμει, κοίῃ χειρί; » (6) Ταῦτα λέγων οὐκί ἐπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν· ὡς δὲ κατὰ ταῦτα ἐθέσπιζε
15 οἱ καὶ πρότερον, οἶχτο μεταξὺ ἀπολιπῶν δὲ Βάττος ἐς τὴν Θήρην.

CLVI. Μετὰ δὲ αὐτῷ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοισι Θηραίοις συνεφέρετο παλιγκότους· ἀγνοεῦντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Θηραῖοι ἐπεμπον ἐς Δελφούς περὶ τῶν πα-
20 ρέοντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφὶ ἔρχοιτο συγκτίζουσι Βάττῳ Κυρήνην τῆς Λιβύης ἀμεινον πρῆξειν. (2) Ἀπέστελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Θηραῖοι δύο πεντηκοντέροισι. Πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, οὐ γὰρ εἶχον δὲ τι ποιῶσι ἄλλο, ὅπισω ἀπαλλάσσοντο
25 ἐς τὴν Θήρην. (3) Οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλλον καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὅπισω πλώειν ἐκέλευον. Οἱ δὲ ἀναγκάζομενοι ὅπισω ἀπέπλων, καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ καιμένην, τῇ οὖνομα, ὡς καὶ πρότερον εἰρήθη, ἐστὶ Πλατέα. Λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ
30 νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι.

CLVII. Ταύτην οἰκόντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γὰρ σφι χρῆστον συνεφέρετο, ἕνα αὐτῶν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλων ἐς Δελφούς· ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ
35 χρῆστέριον ἐχρέοντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην καὶ οὐδὲν ἀμεινον πρῆσσειν οἰκεῦντες. (2) Ἡ δὲ Πυθίη σφὶ πρὸς ταῦτα χρᾶ τάδε,

Αἱ τὺ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἀμεινον,
μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἀγαμαὶ σοφίην σευ.

Ἀκούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλων
40 ὅπισω· οὐ γὰρ δὴ σφας ἀπείδῃ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπύκωνται ἐς αὐτὴν Λιβύην· (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἐλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς Λιβύης γῶρον ἄντιον τῆς νήσου τῷ οὖνομα ἦν Ἀζιρίς, τὸν νάπαι τε κάλλιστα ἐπ' ἀμφοτέρω συγκληθῆναι καὶ
45 ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει.

CLVIII. Τούτον οἶκεον τὸν γῶρον ἐξ ἔτεα· ἐβδόμῳ δὲ σφας ἔτει παραιτησάμενοι Λίβυες ὡς ἐς ἀμείνονα γῶρον ἄζουσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. (2) Ἦγον δὲ σφας ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες ἀναστῆσαντες πρὸς ἐσπέρην· καὶ
50 τὸν κάλλιστον τῶν γῶρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδωιν, συμμαετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης νυχτὸς παρῆγον. Ἔστι δὲ τῷ γῶρῳ τούτῳ οὖνομα Ἰρασα. (3) Ἀγαγόντες δὲ σφας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι

erat, et a dignitate quam inter suos habuit : (2) regem enim Libyes Battum vocant ; eaque de caussa puto Pythiam, oraculum edentem, Libyca illum lingua adpellasse, quum sciret regem eum fore in Libya. Nam postquam ille ad virilem pervenit aetatem, Delphos profectus est, de voce sua consulturus ; (3) consulenti autem haec respondit Pythia :

Batte, vocis caussa venisti : at te rex Phœbus Apollo in Libyam mittit ovibus divitem, coloniae conditorem :

quasi dixisset Græco sermone utens, « Rex, vocis caussa venisti. » (5) Tum vero ille respondit : « O Rex, equidem veni, vocis meæ caussa te consulturus ; tu vero mihi alia respondes impossibilia, iubens me coloniam in Libya condere : quanam tandem vi ? qua hominum manu ? » (6) Quæ ille dicens, non persuasit Pythiæ ut aliud sibi responsum daret. Quum igitur eadem, quæ antea, ei responderet ; interim Battus, illa relicta, Theram rediit.

CLVI. Post hæc et in hunc ipsum et in reliquos Theræos denuo ira dei incubuit. Et Theræi caussam ignorantes calamitatum, Delphos misere qui de præsentibus malis consularent. Quibus Pythia respondit, si cum Batto Cyrenen in Libya coloniam conderent, melius cum ipsis actum iri. (2) Miserunt posthæc Theræi Battum cum duobus navibus quinquaginta remorum : sed hi, postquam in Libyam navigarunt, quoniam cæteroquin quod agerent non habebant, Theram sunt reversi. (3) At redeuntes telis repulerunt Theræi, nec adpellere ad terram passi sunt, sed retro navigare jusserunt. Illi igitur, necessitate coacti, navibus retro abierunt : et insulam condiderunt ad oram Libyæ sitam, cui nomen (ut supra dictum) Platea. Dicitur autem hæc insula pari esse magnitudine, atque nunc est urbs Cyrenæorum.

CLVII. Hanc insulam postquam per biennium habitabant, quum nihil illis prospere cederet, uno suorum ibi relicto, reliqui omnes Delphos navigarunt : oraculumque adeuntes, responsum petiere, dicentes, Libyam se habitare, nec idcirco melius secum agi. (2) Ad hæc illis tale responsum Pythia dedit :

Si tu Libyam ovium nutricem mellus nosti, [plentiam. qui non adisti, quam ego qui adii ; valde miror tuam sa-

Quæ Battus cum suis ubi audivit, retro navigavit : nec enim illos condenda colonia, quasi mandato satisfecissent, prius absolvit deus, quam in ipsam Libyam pervenissent. (3) Igitur postquam in insulam pervenerunt, recepto eo quem ibi reliquerant, in ipsa Libya e regione insulæ locum eum condiderunt cui nomen Aziris ; quem amœnissimi colles cum nemoribus et vallibus utrimque includunt, et ab altero latere amnis præterfluit.

CLVIII. Hunc locum quum per sex annos incoluissent, septimo anno, precantibus indigenis, et meliorem in locum sese illos perducturos esse pollicentibus, persuasi sunt hunc relinquere. (2) Duxeruntque eos Libyes inde moventes occidentem versus : per pulcherrimam autem regionem, ne eam transeuntes Græci viderent noctu eos transduxerunt, diei horam ita commensi : nomen huic regioni Irasa est. (3) Deinde eos ad fontem duxerunt, qui Apollini sacer per-

Ἀπολλωνος εἶπαν, « ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτέδρον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται. »

CLIX. Ἐπὶ μὲν νυν Βάττου τε τοῦ οἰκιστέω τῆς ζόης, ἄρξαντος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλειω ἄρξαντος ἑκατάδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι ἐόντες τοσοῦτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, Βάττου τοῦ εὐδαίμονος καλευμένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρῆσασα ἡ Πυθίη πλώειν συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην· ἐπεὶ 10 καλεῦντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῶ. (2) Ἐχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα,

Ὅς δὲ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕστερον ἔλθῃ γὰς ἀναδαιομένης, μετὰ οἱ ποκά φαμι μελήσειν.

15 Συλλεγθέντος δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην περιταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν τῷ οὐνόμα ἦν Ἀδικράν, οἷα τῆς τε χώρας στερισκόμενοι καὶ περιυβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων, πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδωσαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ 20 Αἰγύπτου βασιλεῖ. (3) Ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἰγυπτίων πολλὸν ἐπέμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι ἐκστρατεύσαντες ἐς Ἰρσαα χώραν καὶ ἐπὶ κρήνην Θέστιν συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. (4) ἔτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι 25 πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων καὶ παραχρεώμενοι διεφάρησαν οὕτω ὥστε ὁλίγοι τινὲς αὐτῶν ἀπενόστησαν ἐς Αἴγυπτον. Ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτὰ ἐπιμεμφομένοι Ἀπρίῃ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

CLX. Τούτου δὲ τοῦ Βάττου γίνεταί παῖς Ἀρκεσί- 30 λεως, ὃς βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἐσωτοῦ ἀδελφοῖσι ἐστασίασε, ἐς δ' αὖ οὗτοι ἀπολιπόντες οἰχοντο ἐς ἄλλον χώραν τῆς Λιβύης καὶ ἐπ' ἐσωτῶν βαλόμενοι ἔκτισαν πόλιν αὐτὴν ἥ τότε καὶ νῦν Βάρκη καλεῖται· κτίζοντες δ' ἄμα αὐτὴν ἀπιστάει ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λί- 35 βυας. (2) Μετὰ δὲ Ἀρκεσίλειω ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους τε τῶν Λιβύων καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους ἐκστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δέισαντες αὐτὸν οἰχοντο φεύγοντες πρὸς τοὺς ἡρίους τῶν Λιβύων. (3) Ὁ δὲ Ἀρκεσίλειω εἶπετο φεύγουσι, ἐς δ' ἐν Λευκονί τε τῆς 40 Λιβύης ἐγένετο ἐπιδιώκων καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπιθέσθαι οἱ. Συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους τοσοῦτο ὥστε ἑπτακισχίλιους δπλίτας Κυρηναίων ἐνθαῦτα πεσέειν. (4) Μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο Ἀρκεσί- 45 λεων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα ὁ ἀδελφὸς Λέαρχος ἀποπνίγει, Λέαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκεσίλειω δολῶ κτείνει, τῇ οὐνόμα ἦν Ἐρυξώ.

CLXI. Διεδέξετο δὲ τὴν βασιλείην τοῦ Ἀρκεσίλειω δ' παῖς Βάττος, γῶλός ἐών καὶ οὐκ ἀρτίπους. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν ἐπεμπον ἐς 50 Δελφοὺς ἐπειρησόμενοι· ὄντινα τρόπον καταστησάμενοι κάλλιστα ἂν οἰκέοιν. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ Μαντινῆς τῆς Ἀρχαίων καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. Αἶ- τεον ὧν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινέες ἔδωσαν ἄνδρα τῶν ἀστῶν δοκιμώτατον, τῷ οὐνόμα ἦν Δημόναξ. Οὗτος

hibetur, dixeruntque : « Viri Græci, hic vobis commodum est habitare : hic enim perforatum est cælum. »

CLIX. Jam, quousque et Battus vixit, coloniae conditor, qui annos regnavit quadraginta, et hujus filius Arcesilaus, qui sedecim annos regnavit, habitaverunt hanc regionem Cyrenæi tot numero, quot initio in coloniam fuerant missi. Tertio vero regnante, Battus cognomine Felice, Græcos omnes Pythia edito oraculo induxit, ut in Africam navigarent, cum Cyrenæis eam frequentaturi : invitaverant enim illos Cyrenæi, agrorum partitionem polliciti. (2) Oraculum Pythiæ tale erat :

Senior in Libyen quisquis pervenerit aliam post discretum agrum, mox hunc, affirmo, pigebit.

Postquam igitur magna hominum multitudo Cyrenen confluxit, finitimi Libyes, magna regionis parte exclusi, rexque eorum, cui nomen erat Adicran, quippe agris exuti et contumeliose habitati a Cyrenæis, missis in Ægyptum legatis, Apriæ regi Ægypti sese tradiderunt. (3) Et ille ingentem Ægyptiorum contractum exercitum contra Cyrenen misit. Cui Cyrenæi cum suis copiis in regionem cui Irasa nomen et ad fontem Thestin obviam progressi, prælio cum Ægyptiis commisso victoriam reportarunt. (4) Ægyptii enim, Græcorum arma prius non experti, illosque aspernati, ita cæsi sunt, ut eorum pauci quidam in Ægyptum redierint. Cujus cladis culpam ipsi Apriæ tribuentes Ægyptii protinus ab eo defecerunt.

CLX. Battus hujus filius fuit Arcesilaus ; qui postquam regnum suscepit, primum cum fratribus suis discordias exercuit ; donec hi, illo relicto, in alium Libyæ locum concesserunt, inter seque inito consilio urbem hanc condiderunt, cui nomen inditum, quod etiam nunc obtinet, Barca ; simulque Afris, ut a Cyrenæis deficerent, persuaserunt. (2) Post hæc Arcesilaus adversus hos Afros, qui fratres suos receperant, et ab ipso defecerant, arma movit. Afri vero, illum metuentes, ad Libyes versus orientem incolentes confugerunt : (3) et Arcesilaus, fugientes secutus, et Leuconem usque, Libyæ oppidum, persecutus est : ibi adgredi eum Libyes statuerunt. Qui prælio commisso tam insignem victoriam reportarunt de Cyrenæis, ut ex iis septem millia armorum in illo loco ceciderint. (4) Post eam cladem ægrolans Arcesilaus, quom medicamentum sumpsisset, a fratre Learcho strangulatus est. Learchum vero uxor Arcesilæ, cui nomen erat Eryxo, per dolum occidit.

CLXI. Arcesilao in regnum successit filius Battus, pede claudus neque integer. Cyrenæi vero ob tristem rerum suarum statum Delphos miserunt qui deum consularent, qua in ita ratione optime res suas administrarent. (2) Quos Pythia jussit ex Mantinea Arcadiæ moderatorem arcessere. Petierunt igitur Cyrenæi a Mantinensibus : hique illis dederunt virum inter cives probatissimum, cui nomen erat De-

ὧν ὁντὲρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην καὶ μαθὼν ἕκαστα
τοῦτο μὲν τριφύλους ἐποίησέ σφεας, τῆδε διαθείς· (3)
Θηραιῶν μὲν γὰρ καὶ τῶν περιόικων μίαν μοῖραν
ἐποίησε, ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν, τρίτην
δὲ νησιωτῶν πάντων· τοῦτο δὲ τῷ βασιλεῖ Βάττῳ τε-
μένεα ἐξελὼν καὶ ἱρυσύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρό-
τερον εἶχον οἱ βασιλεῖς ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

CLXII. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτου τοῦ Βάττου οὕτω διε-
τέλλε ἐόντα, ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλειω πολλή
10 παραχλὴ περὶ τῶν τιμῶν ἐγένετο. Ἀρκεσίλειος γὰρ ὁ
Βάττου τε τοῦ γωλοῦ καὶ Φερετίμης οὐκ ἔφη ἀνέζεσθαι
κατὰ ὁ Μαντινεὺς Δημῶναξ ἔταξε, ἀλλ' ἀπαίτεε τὰ
τῶν προγόνων γέρεα. (2) Ἐνθεῦτεν στασιάζων ἐσσύθη
καὶ ἔφυγε ἐς Σάμῳ, ἥ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμίνα τῆς
15 Κύπρου ἔφυγε. (3) Τῆς δὲ Σαλαμῖνος τοῦτον τὸν χρό-
νον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμὴτήριον
ἐὼν ἀξιοθέτητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ
κέεται. (4) Ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη
ἰδέετο στρατιῆς ἡ καταῖε σφέας ἐς τὴν Κυρήνην. Ὅ
20 δὲ γε Εὐέλθων πᾶν μάλλον ἡ στρατιήν οἱ εἰδίδου· ἡ δὲ
λαμβάνουσα τὸ διδόμενον καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶ-
ναι, κάλλιον δὲ ἐκείνο, τὸ δοῦναί οἱ δεομένην στρατιήν·
τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. (5) Τελευ-
ταῖόν οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἀτρακτον χρύσειον
25 καὶ ἡλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἰριον· εἰπάσσης δὲ αὐτῇ
τῆς Φερετίμης τοῦτο ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη τοιούτοις
γυναῖκας δωρεῖσθαι, ἀλλ' οὐ στρατιῇ.

CLXIII. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλειος τοῦτον τὸν χρόνον ἔων
ἐν Σάμῳ συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ.
30 Συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοῦ ἐστάλη ἐς Δελφοὺς
Ἀρκεσίλειος χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου.
(2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τὰδε, « ἐπὶ μὲν τέσσερας Βάτ-
τους καὶ Ἀρκεσίλειος τέσσερας, ὀκτὼ ἀνδρῶν γενεὰς,
δοδοὶ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης· πλέον μέντοι
35 τοῦτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παραινέει. (3) Σὺ μέντοι ἥσυχος
εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σεωτού. Ἦν δὲ τὴν κά-
μινον εὐρύς πλέην ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτῆσης τοὺς ἀμ-
φορέας, ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον. Εἰ δὲ ἐξοπτῆσεις
τὴν κάμινον, μὴ ἐσέλθης ἐς τὴν ἀμφόρρυν· εἰ δὲ μὴ,
40 ἀποθανέαι καὶ αὐτὸς καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεῦν. »

CLXIV. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλειῳ χρᾶ. Ὁ
δὲ παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Σάμου κατῆλθε ἐς τὴν Κυ-
ρήνην, καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων τοῦ μαντιῆος
οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἶτεε
45 τῆς ἐσωτοῦ φυγῆς. (2) Τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ παράπαν ἐκ
τῆς χώρας ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δὲ τινὰς χειρωσάμενος
ὁ Ἀρκεσίλειος ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ διαθορῇ.
Τούτους μὲν νυν Κνίδιοι ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν σφετέρ-
ρην ἐρρύσαντο καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. Ἐτέρους δὲ
50 τινὰς τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου
καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλειος
ἐνέπρησε. (3) Μαθὼν δὲ ἐπ' ἐξεργασμένοις τὸ μαν-
τήριον ἐὼν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὐρόντα ἐν
τῇ καμίνῳ τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἐκὼν τῆς

monax. Hic vir igitur postquam Cyrenen pervenit, cognitis
rebus singulis, primum in tres tribus distribuit Cyrenæus,
partitione in hunc modum instituta: (3) Theræorum et
eorum qui in vicinia habitabant [sive pericæorum], unam
partem constituit; alteram partem Lacedæmoniorum et
Cretensium; tertiam reliquorum insularium. Deinde, regi
Batto eximios tribuens agros et sacerdotia, reliqua omnia,
quæ antea regum fuerant, populo in medium posuit.

CLXII. Jam, regnante quidem hoc Batto, iste rerum
status duravit. Sub hujus autem filio Arcesilao multæ tur-
bæ de honoribus sunt exortæ. Arcesilaus enim, Batti claudi
filius et Pheretimæ, negavit se toleraturum rerum statum
a Mantinensi Demonacte ordinatum, verum honores et pri-
vilegia repetiit suorum majorum. (2) Inde excitata seditione
victus, Samum profugit: mater vero Pheretima, et
ipsa fugiens, Salaminem Cypri se recepit. (3) Salaminem
per id tempus tenuit Euellthon, is qui thuribulum illud spe-
ctatu dignum Delphis dedicavit, quod est in Corinthiorum
thesauro repositum. (4) Hunc adiens Pheretima, exercitum
ab eo petiit, qui se et filium Cyrenen reduceret. At ei Euell-
thon quidlibet magis, quam exercitum, dedit. Et illa
accipiens dona, bonum quidem, ait, et hoc esse; melius
vero illud fore, si petenti sibi daret exercitum. His verbis,
quoties donum aliquod accepit, usa est. (5) Postremo
Euellthon dono ei misit fusum aureum et colum, cui lana
etiam circumdata. Quumque idem dictum Pheretima re-
peteret, respondit Euellthon, talia munera dari mulieribus,
non exercitum.

CLXIII. Per idem tempus Arcesilaus, Sami moratus,
numquamque exclabatur spe dividendorum agrorum pro-
posita. Quumque jam magnam manum contraxisset, Del-
phos est profectus, de reditu consulturus oraculum; (2)
cui Pythia hoc dedit responsum: « Quattuor Battis et quat-
tuor Arcesilais, per octo hominum generationes, dat Lo-
xias regnum obtinere Cyrenæ: ulterius vero ut ne cone-
mini quidem hortatur. (3) Tu tamen, quum domum re-
dieris, quietus esto: et quando fornacem repereris plenum
amphoris, ne excoque amphoras, sed ad auram illas emitte.
Sin excoxeris fornacem, ne in circumfluum intres: alioqui
peribis tu et pulcerrimus taurus. »

CLXIV. Hoc a Pythia accepto responso Arcesilaus, sum-
ptis secum Samiis, Cyrenen rediit. Et ibi rerum potitus,
editi oraculi non erat memor, sed pœnas repetivit exsilii
sui ab adversariis. (2) Horum autem alii regione prorsus
excesserunt: alios vero, in potestatem suam redactos, Ar-
cesilaus Cyprum misit, ibi interficiendos. At hos quidem
Cnidii, suam ad oram delatos, servarunt, et Theram mise-
runt. Alios vero Cyrenæorum nonnullos, qui in privatam
Aglomachi magnam turrim confugerant, circumdata mate-
ria Arcesilaus cremavit. (3) Quo patrato facinore animad-
vertens hanc esse oraculi sententiam, quod noluiisset Pythia
ut repertas in fornace amphoras excoqueret, Cyrenæorum

τῶν Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν κεχρησμένον θάνατον καὶ δοκέων ἀμφίρρυντον τὴν Κυρήνην εἶναι. (4) Ἔῃχε δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τῶν Βαρκαίων τοῦ βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Ἀλαζίρ. 6 Παρὰ τοῦτον ἀπικνέσεται, καὶ μιν Βαρκαῖοι τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάδων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι, πρὸς δὲ καὶ τὸν πενυθερὸν αὐτοῦ Ἀλαζίρα. Ἀρκεσίλειος μὲν νυν εἶτε ἐκὼν εἶτε ἀέκων ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ.

10 CLXV. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, ἕως μὲν δ' Ἀρκεσίλειος ἐν τῇ Βάρκῃ δικτατῶ ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἡ δὲ εἶχε αὐτῇ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ ἄλλα νεμομένη καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεῖτε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύγουσα οἰχώσκει ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἔσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλειου εὐεργεταὶ ἐς Καμβύσεια τὸν Κύρου πεποιημένοι· οὗτος γάρ ἦν δ' Ἀρκεσίλειος ὃς Κυρήνην Καμβύσῃ ἔδωκε καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυάνδῳ ἰκέτις ἔζετο, τιμωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προίσχολομένη πρόφασιν ὡς διὰ τὸν μηδισμόν δ' παῖς οἱ τέθνηκε.

CLXVI. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὑπαρχος ὑπὸ Καμβύσεια κατεστεινός, ὃς ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων παρυσεύμενος Δαρείῳ διεφθάρη· πυθόμενος γάρ 26 καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμούντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο τὸ μὴ ἄλλῳ εἰη βασιλεῖ κατεργασμένον, ἐμίμετο τοῦτον, ἐς δ' ἔλαβε τὸν μισθόν. (2) Δαρείος μὲν γὰρ χρυσίον καθαρῶτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατότατον νόμισμα ἐκόψατο, Ἀρυάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύπτου ἀργύριον τούτου τοῦτο ἐποίησε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον καθαρῶτατον τὸ Ἀρυανδικόν. Μαθὼν δὲ Δαρείος μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπενείκας, ὡς οἱ ἐπανάσταται, ἀπέκτεινε.

CLXVII. Τότε δὲ οὗτος δ' Ἀρυάνδης κατοικτεῖρας 21 Φερετίμην διδοὶ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἀμασιν ἀπέδεξε ἄνδρα Μαράφιον, τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην ἰόντα Πασαργάδην γένος. (2) Πρὶν δὲ ἡ ἀποστείλῃ τὴν στρατιὴν, δ' Ἀρυάνδης πέμψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα ἐπυνθάνετο τίς εἴη δ' Ἀρκεσίλειον ἀποκτείνας. Οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑπεδέχοντο πάντες· πολλὰ τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα δ' Ἀρυάνδης οὕτω δὴ τὴν στρατιὴν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μὲν 46 νυν αἰτίη πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγένετο, ἐπέμπετο δὲ ἡ στρατιή, ὡς ἔμοι δοκεῖν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ· Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖα ἐστὶ, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλείας ἦν ὑπὸ χροα, τὰ δὲ πλεῶν ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδέν.

60 CLXVIII. Οἰκέουσι δὲ κατὰ τὰδε Λίβυες, ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι· πρώτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοικέεται, οἱ νόμοισι μὲν τὰ πλεῶν Αἰγυπτίοισι χρέονται, ἐσθλὴτα δὲ φορέουσι οἷον περ οἱ ἄλλοι Λίβυες. (2) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ψέλιον περὶ ἑκατέρῃ

urbe ultro abstinuit, mortem timens oraculo significatam, et circumfluam illam existimans esse Cyrenen. (4) Habuit uxorem, cognatam sui, filiam regis Barcaeorum, cui nomen erat Alazir : ad hunc se recepit. At ibi conspicati eum cives Barcae et Cyrenaeorum exsulum nonnulli in foro versantem interfecerunt, simulque cum illo socerum Alazirem. Ita Arcesilaus, oraculi responso sive volens sive praeter suam voluntatem non obsecutus, fatum suum implevit.

CLXV. Dum Arcesilaus, mali sui sibi auctor, Barcae versabatur, interim mater ejus Pheretima honoribus filii Cyrenae fungebatur, quum caetera administrans, tum in senatu adsidens : postquam vero filium cognovit Barcae perisse, relicta Cyrene in Aegyptum profugit. (2) Exstabant enim merita ab Arcesilao in Cambysen Cyri filium collata : erat quippe hic Arcesilaus, qui Cyrenem Cambysi tradiderat, et tributum ei pactus erat pendendum. In Aegyptum ubi pervenit Pheretima, supplex adiit Aryanden, supplicas sibi ferre rogans; causam interserens, periisse filium suum eo quod Medorum favisset partibus.

CLXVI. Erat hic Aryandes praefectus Aegypti, a Cambyse constitutus; idem qui postea, quum se parem gereret Dario, interfectus est. Postquam enim cognovit viditque Darium cupere monumentum relinquere sui, quale nemo ante illum rex effecisset, aemulatus est eum, donec tandem mercedem retulit. (5) Etenim Darius aurum ita excoquendum curaverat, ut, quoad maxime fieri posset, esset purgatissimum; quo ex auro monetam procudit. Aryandes vero, Aegypti praefectus, idem ipsum argento fecit : atque etiam nunc purgatissimum argentum est Aryandicum. Id ubi eum facere cognovit Darius, alia in eum culpa collata, quasi adversus ipsum rebellasset, interficiendum curavit.

CLXVII. Tunc vero Aryandes hic, miseratus Pheretimam, pollicetur et universum qui in Aegypto erat exercitum, pedestrem et classiarium; duce nominato pedestrium copiarum Amasi, de Maraphiorum genere; navalium vero Badra, de genere Pasargadarum. (2) Priusquam autem mitteret exercitum, praekonem in urbem Barcam misit, quaesiturum quis esset qui Arcesilaum interfecisset. Barcae vero universi in se culpam receperunt, multa ab illo mala passos se esse dicentes. (3) Qua re cognita, tum demum exercitum cum Pheretima misit. Et haec quidem causa verbo tenuis praetendebatur : missus autem, ut mihi quidem videtur, est exercitus hoc consilio, ut Libyes sub Persarum redigerentur potestatem. Sunt enim Libyum (sive Afrorum) multi atque vari populi : quorum pauci nonnulli regis imperio parebant, plerique autem nullam Darii habebant rationem.

CLXVIII. Habitant autem Libyes hoc modo, incipiendo ab Aegypto, primi Afrorum sedes habent Adymachidae, qui institutis quidem maximam partem utuntur Aegyptiis, vestem vero gestant, qualem caeteri fere Libyes. (5) Mu-

τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κομῶνται, τοὺς φθείρας ἐπεὶν λάβωσι τοὺς ἐσωτῆς ἐκάστη ἀντιδάνει καὶ οὕτω ῥίπτει. (3) Οὗτοι δὲ μῦνοι Λιδύων τοῦτο ἐργάζονται, καὶ τῷ βασιλεῖ μῦνοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικεῖν ἐπιδεικνύσιν· ἢ δὲ ἂν τῷ βασιλεῖ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου διαπαρθενεύεται. (4) Παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρμαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέγρι λιμένος τῷ οὐνομα Πλυνός ἐστι.

10 CLXIX. Τούτων δὲ ἔχονται Γιλγιάμμαι, νεμόμενοι τὴν πρὸς ἐσπέρην χώραν μέχρι Ἀφροδισιάδος νήσου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου χώρῳ ἦ τε Πλατέα νῆσος ἐπικεῖται τὴν ἑκτίσαν Κυρηναῖοι, καὶ ἐν τῇ ἡπειρῷ Μενελαῖος λιμὴν ἐστὶ καὶ Ἀζιρίς, τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἰκεῖν. (2) καὶ τὸ σιλφίον ἀρχεται ἀπὸ τούτου· παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ σιλφίον. Νόμοισι δὲ χρέονται οὗτοι παραπλησίοις τοῖσι ἑτέροις.

CLXX. Γιλγιάμμένων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέ-
20 ρης Ἀσύσται· οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκεῖν. Ἐπὶ θάλασσαν δὲ οὐ κατέκουσι Ἀσύσται· τὸ γὰρ παρὰ τὴν θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. (2) Τεθριποδάται δὲ οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιδύων εἰσὶ, νόμους δὲ τοὺς πλεῖνας μιμέσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρη-
25 ναίων.

CLXXI. Ἀσυστέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Αὐσχίσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκεῖν, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐεσπερίδας. (2) Αὐσχισίων δὲ κατὰ μέσον τῆς χώρας οἰκεῖν Βάκαλες, ὀλίγον ἔθνος,
30 κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς Βαρκαίης νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται τοῖσι καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρήνης.

CLXXII. Αὐσχισίων δὲ τούτων τὸ πρὸς ἐσπέρης ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἰὼν πολλὸν, οὗ τὸ θέρος καταλείποντες ἐπὶ τῇ θαλάσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνουσι ἐς Αὐγίλα χώρον ὁπωριεύντες τοὺς φοίνικας· οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφεῖς πεφύκασιν, πάντες ἰόντες καρποφόροι. (2) Τοὺς δὲ ἀττελέβους ἐπεὶν θηρεύωσι, αὐτὴν αὖτε πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι καὶ ἔπειτεν ἐπὶ
40 γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουσι. Γυναῖκας δὲ νομίζοντες πολλὰς ἔχειν ἑκάστος ἐπὶ κοῖνον αὐτέων τὴν μίξιν ποιεῖνται, τρόπῳ παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται· ἐπεὶν σκίπωνα προστήσονται, μίσγονται. (3) Πρῶτον δὲ γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην
4: νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμόνων μισγομένην· τῶν δὲ ὡς ἑκάστος οἱ μιχθῇ, διδοῖ ἔωρον τὸ ἂν ἔχη φερόμενος ἐξ οἴκου. (4) Ὅρκιοι δὲ καὶ μαντικῇ χρέονται τοιγδὲ ὁμῦσι μὲν τοὺς παρὰ τρεῖς ἀνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους
51 γενέσθαι, τοὺς τῶν τύμβων ἀπτόμενοι· μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτῶντες τὰ σήματα, καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμούνται· τὸ δ' ἂν ἰδῇ ἐν τῇ ὥρῃ ἐνύπνιον, τοῦτ' ἔχεται. (5) Πίστισι δὲ τοιγσίδε χρέονται· ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πίειν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς

lieres eorum in utraque tibia armillam gestant æneam : comam alunt; et pediculos, quos quæque capit, vicissim mordet, atque ita abjicit. (3) Hi soli ex cunctis Afiris hoc faciunt : iidemque soli virgines, quum in eo sunt ut nubant, regi ostendunt; quarum quæcumque illi placet, eam rex devirginat. (4) Pertinent hi Adyrmachidæ ab Ægypto usque ad portum cui nomen est Plynus.

CLXIX. His contigui sunt Giligammæ, terram incolentes occidentem versus, usque ad Aphrodisiadem insulam. In huius regionis medio ad oram sita est Platea insula, in quam Cyrenæi duxerant coloniam; in continente vero est Menelæus portus, et Aziris oppidum, quod incolebant Cyrenæi; (2) unde incipit silphium; pertinet autem silphium a Platea insula usque ad ostium Syrtis. Instituti hi utuntur iisdem fere atque ii de quibus ante dictum.

CLXX. Giligammarum, occidentem versus, finitimi sunt Asbystæ. Hi supra Cyrenen habitant : nec ad mare pertinent; oram enim maritimam Cyrenæi incolunt. (2) In regendis quadrigis non postremi sunt, sed vel maxime inter Afros omnes eminent. Instituta autem pleraque æmulantur Cyrenæorum.

CLXXI. Asbystis ab occidente contermini sunt Auschisæ. Hi super Barcam habitant, pertinentque ad mare circa Euesperidas. (2) In media Auschisarum ditione habitant Bacales, exiguus populus, ad mare pertineutes prope Tauchira, oppidum ditionis Barcææ. Iisdem institutis hi utuntur atque illi qui supra Cyrenen habitant.

CLXXII. Auschisarum horum, versus occidentem, finitimi sunt Nasamones, numerosus populus; qui æstate, relictis ad mare pectoribus, ad locum cui Augila nomen, adscendunt, palmulas collecturi : nascuntur enim ibi frequentes palmæ arbores, insigni magnitudine, et frugiferæ omnes. (2) Iidem locustas venantur, quas ad solem siccitas molunt, et deinde lacti inspersas una cum lacte bibunt. Uxores quidem quisque complures solet habere, sed promiscue cum quibuslibet coeunt : simili modo, atque Massagetæ, scipione prius in terram defixo concumbunt. (3) Quando primum uxorem ducit vir Nasamon, moris est ut prima nocte sponsa cum singulis deinceps convivis concubat : et quilibet, postquam coit, donum dat quod domo secum attulit. (4) Jurisjurandi et divinationis apud eos hi ritus sunt : jurant per viros qui inter ipsos justissimi et fortissimi dicuntur fuisse; per hos jurant, sepulcra eorum tangentes. Divinaturi, ad sepulcra accedunt majorum, et peractis precibus ibidem indormiunt : quodcumque dein visum quisque per somnum vidit, eo utitur. (5) Fidem sibi mutuo dant hoc modo : alter alteri ex sua manu præbet bibendum, vicissim

τοῦ ἐτέρου πίνει· ἦν δὲ μὴ ἔχουσι ὑγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμᾶθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι.

CLXXIII. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι· οὗτοι εξαπολώλασι τρόπῳ τοιῷδε· ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἑλντρη τῶν ὑδάτων ἐξηύηνη, ἥ δὲ χώρα σφι πᾶσα ἐντὸς ἐούσα τῆς Σύρτιος ἦν ἀνυδρὸς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα τὰ λέγουσι Αἰθύες), καὶ ἐπέιτε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχρυσέ σφας. 10 Ἐξαπολομένων δὲ τούτων ἔχουσι τὴν χώραν οἱ Νασαμῶνες.

CLXXIV. Τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκεῖουσι Γαράμαντες, οἱ πάντα ἀνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ἡμιλίην, καὶ οὕτε δπλον 15 ἐκτέαται ἀρῆιον οὐδὲν οὕτε ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται.

CLXXV. Οὗτοι μὲν δὴ κατύπερθε οἰκεῖουσι Νασαμῶνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Μάκαι, οἱ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὖξεσθαι, τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείροντες ἐν χοῖ, ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίῳν 20 δορὰς φορέουσι προβλήματα. (2) Διὰ δὲ αὐτῶν Κῆνυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλυμένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί. Ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἰδοῖς ἐστι, ἐούσης τῆς ἀλλης τῆς προκαταλε- 25 γθείσης Λιθύης ψιλῆς· ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοι εἰσι.

CLXXVI. Μακίων δὲ τούτων ἐγόμενοι Γινδάνες εἰσι, τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἐκάσθη φορέει κατὰ τοιονδε τι, ὥς λέγεται· κατ' ἀν- 20 ὅρα ἕκαστον μιγθέντα περισφύριον περιδέεται· ἥ δ' ἂν πλεῖστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι ὥς ὑπὸ πλεῖστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα.

CLXXVII. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν πόντον τούτων τῶν Γινδάνων νέμονται Λωτοφάγοι, οἱ τὸν 35 καρπὸν μῶνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζῶουσι. (2) Ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς ἐστι μέγαθος ὅσον τε τῆς σχίνου, γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος· τῷ καρπῷ προσείκελος. Ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοφάγοι καὶ οἶνον.

40 CLXXVIII. Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, τῷ λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἔσπον γε τῶν πρότερον λεγθέντων. (2) Κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν τῷ οὐνομα Τρίτων ἐστὶ· ἐκδιδοί δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν δὲ 45 αὐτῇ νῆσος ἐνὶ τῇ οὐνομα Φλά. Ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λαχεδαίμονιαίαι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσται.

CLXXIX. Ἔστι δὲ καὶ ὁδε λόγος λεγόμενος, Ἰή- 50 σονα, ἐπέιτε οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἢ Ἀργῷ, ἐσθιέμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἐκατόμβην καὶ δὴ καὶ 60 τριποδα γάλκεον περιπλώειν Πελοπόννησον, βουλόμενον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι καὶ μιν, ὥς πλώοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβεῖν ἄνεμον βορέην καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιθύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. (2)

que ex alterius bibit manu : quodsi liquoris nihil adest, pulverem humo sublatam lingunt.

CLXXIII. Nasamonibus contermini sunt Psylli. Hi tali modo interierunt : Notus ventus exsiccaverat receptacula, quæ habuerant, aquarum : est enim regio intra Syrtin omnis aquarum inops. Tum illi, re deliberata, communi consilio adversus Notum expeditionem susceperunt : (refero autem hæc, quæ Libyes narrant :) et, postquam in arenas pervenerunt, coortus Notus eos obruit. Quibus extinctis, regionem eorum Nasamones occuparunt.

CLXXIV. Supra hos, meridiem versus, in regione feris frequente, habitant Garamantes ; qui quemcumque hominem fugiunt ; et cujuscumque commercium : nec arma ulla ad belli usum hi habent, nec pugnare norunt.

CLXXV. Hi igitur supra Nasamones habitant : juxta mare vero, et ab occidente, finitimi eorumdem Macæ sunt. Hi in medio capillos crescere sinentes, hinc vero atque illinc in cute tondentes, per hanc tonsuram cristas gerunt. In bellum proficiscentes, struthionum terrestrium pelles pro scutis gestant. (2) Per eorumdem ditionem Cinyps fluvius, ex colle profluens cui nomen Charitôn, (id est, Gratiarum collis) in mare provolvitur. Hic collis Charitôn nemoribus frequens est, quum reliqua Libya, quam adhuc commemoravi, arboribus nuda sit. A mari ad illum stadia sunt ducenta.

CLXXVI. Macis his proximi sunt Gindanes : quorum mulieres fascias ex pellibus ad pedum malleolos gestant unaquæque multas ; idque hac de causa fieri aiunt : ut cum quoque viro concubuit mulier, ista fasciam circumligat ; et, quæ plurimas gestat, ea præstantissima esse judicatur, quippe a plurimis viris amata.

CLXXVII. Oram horum Gindanum, quæ in mare prominet, Lotophagi habitant ; qui nullo alio cibo, nisi loti fructu, vitam sustentant. (2) Est autem loti fructus magnitudine bacce lentisci, dulcedine vero similis fructui palmæ arboris. Parant vero Lotophagi etiam vinum ex eodem fructu.

CLXXVIII. Lotophagos, secundum mare, excipiunt Machlyes ; qui et ipsi quidem loto utuntur, verumtamen minus quam prædicti. (2) Pertinent hi ad flumen magnum, cui nomen Triton : infunditurque is fluvius in magnum lacum Tritonidem, in quo est insula cui nomen Phla. Hanc insulam, aiunt, Lacedæmonios ex oraculi effato colonis debuisse frequentare.

CLXXIX. Narratur vero etiam hæc historia : Iasonem, postquam sub Pelio navem Argo construxisset, quum alia hecatombe, tunc et tripode æneo in navem imposito, Peloponnesum easse circumvectum, Delphos profecturum, sed quum circa Maleam navigaret, vento borea abreptum et ad Libyam fuisse adpulsum ; priusquam autem terram conspexisset, hæsisse in brevibus Tritonidis lacus.

Καὶ οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγήν λόγος ἐστὶ φανῆναι
Τρίτωνα, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἐωυτῇ δοῦναι τὸν
τρίποδα, φάμενον σφι καὶ τὸν πόρον δέξιν καὶ ἀπήμο-
νας ἀποστελέειν. (3) Πειθόμενου δὲ τοῦ Ἰήσονος,
οὗτω δὲ τὸν τε διέκπλουν τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν
Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἐωυτοῦ
ἱρῷ ἐπιθεσπίσαντά τε τῷ τρίποδι καὶ τοῖσι σὺν Ἰή-
σονι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὥς ἐπεὰν τὸν τρί-
ποδα κομίσῃται τῶν τις ἐχγόνων τῶν ἐν τῇ Ἀργεῖ συμ-
πλώνοντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τρι-
τωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκη.
Ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων κρύ-
ψαι τὸν τρίποδα.

CLXXX. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μάχλυν Αὐ-
σίες· οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες περὶ τὴν Τριτωνίδα
λίμνην οἰκέουσι, τὸ μέσον δὲ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων.
Καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσι τῆς κεφαλῆς,
οἱ δὲ Αὐσίες τὰ ἔμπροσθα. (2) Ὅρτῃ δὲ ἐνιαυσίῃ
Ἀθηναίης αἱ παρθένοι αὐτῶν διγα διαστᾶσαι μάχονται
πρὸς ἀλλήλας λίθοισι τε καὶ ξύλοις, τῷ αὐτιγενεῖ
θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελεῖν, τὴν Ἀθηναίην κα-
λεῦμεν. Τὰς δὲ ἀπονησκούσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν
τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλεῖσι. (3) Πρὶν δ' ἀνέι-
ναι αὐτὰς μάχεσθαι, τάδε ποιεῖσι· κοινῇ παρθένον
τὴν καλλιστεύουσαν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνέη τε
Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ καὶ ἐπ' ἄρμα ἀνα-
βιδάσαντες περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ. (4) Ὅτε-
οἱσι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους πρὶν ἢ σφι
Ἑλλήνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἶπαι, δοκέω δ' ὅτι
Αἰγυπτίοισι ὅπλοισι κοσμεῖσθαι αὐτάς· ἀπὸ γὰρ Αἰ-
γύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φησὶ ἀπέχθαι ἐς
τοὺς Ἑλλήνας. (5) Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσει-
δέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης, καὶ
μιν μεμφοθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἐωυτὴν τῷ Διὶ,
τὸν δὲ Δία ἐωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. (6)
Ταῦτα μὲν λέγουσι, μίξιν δὲ ἐπείκουσιν τῶν γυναικῶν
ποιέονται, οὔτε συνοικέοντες κτηνηδόν τε μισγόμενοι.
Ἐπεὰν δὲ γυναῖκα τὸ παιδίον ἄδρὸν γένηται, συμφοι-
τέουσι ἐς τὸ αὐτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνός, καὶ τῷ ἂν
οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

CLXXXI. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν νο-
μάδων Λιβύων εἰρέεται, ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγειαν
ἢ Θηριώδης ἐστὶ Λιβύη, ὑπὲρ δὲ τῆς Θηριώδεος ὄφρυς
ψάμμου κατῆκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰ-
γυπτίων ἐπ' Ἡρακλέας στήλας. (2) Ἐν δὲ τῇ ὄφρῳ
ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλος ἐστὶ τρυ-
φεα κατὰ γόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι, καὶ ἐν κορυ-
φῇσι ἑκάστου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ
ἁλὸς ὕδωρ ψυχρὸν καὶ γλυκὺ, περὶ δὲ αὐτὸ ἄνθρωποι
οἰκέουσι ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου καὶ ὑπὲρ τῆς Θηριώ-
δεος, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ
Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίου Διός·
καὶ γὰρ τὸ ἐν Θίβει, ὥς καὶ πρότερον εἰρηκαί μοι,
κροισόσωπον τοῦ Διὸς τῶγαλμά ἐστι. (3) Τυχρά-

(2) Ibi tunc inopi consilii, nescientique quo pacto educa-
ret navem, adparuisse aiunt Tritonem, jussisseque Iaso-
nem, ut sibi daret tripodem illum; dicentem, se illis mon-
straturum exitum, et incolumes emissurum. (3) Cui post-
quam morem gessisset Iason, tum Tritonem illis tutum
per brevia exitum monstrasse, et tripodem in suo templo
deposuisse; ex eodem vero tripode oraculo edito rem om-
nem Iasoni ejusque sociis prædixisse; nempe, si quis ex
Argonautarum posteris tripodem illum abstulisset, tunc ine-
vitabili necessitate centum urbes Græcas circa Tritonidem
lacum esse condendas. Quæ ubi cognovissent Libyes hanc
regionem incolentes, tripodem illos occultasse.

CLXXX. Machlyum horum finitimi sunt Ausenses; qui
pariter atque illi Tritonidem lacum adcolunt, sed inter-
fluente Tritone ab illis dirimuntur. Et Machlyes quidem
in postica capitis parte comam alunt; Ausenses vero in an-
teriore. (2) Amuo Minervæ festo virgines horum duabus
a partibus stantes pugnant invicem lapidibus atque susti-
bus, dicentes, indigenæ deo (quam Minervam nos voca-
mus) se patrio ritu officium præstare. Si quæ virgines ex
vulneribus moriuntur, has falso nominatas virgines di-
cunt. (3) Priusquam vero illas ad pugnaudum commit-
tant, hoc faciunt: pulcerrimam virginum publice exor-
nant galea Corinthia reliquaue armatura Græcanica, et
currui impositam circa lacum circumvehunt. (4) Quo-
nam vero cultu virgines ornaverint priusquam Græci in
eorum vicinia habitarunt, non habeo dicere: videntur
mihi autem Ægyptiis armis eas instruxisse. Nam ab Ægy-
pto et scutum et galeam autumo ad Græcos pervenisse.
(5) Minervam autem perhibent esse Neptuni filiam et Tri-
tonidis paludis; dedisse autem se ipsam Jovi, quum nescio
quid haberet quod de patre conquereretur: Jovemque eam
pro filia adoptasse. (6) Hæc quidem ita narrant. Cæte-
rum promiscue cum mulieribus pecudum more coeunt, non
una habitantes. Tertio quoque mense conveniunt viri:
quo in conventu, postquam adultus est puer quem mulier
peperit, cui viro similis reperitur puer, is ejus pater esse
censetur.

CLXXXI. Quos adhuc recensui, hi sunt Nomades Li-
byes, mare adcolentes. Supra hos vero, mediterranea
versus, feris frequens Libya est. Tum supra hanc Feri-
nam Libyam supercilium porrigitur arenosum, a Thebis
Ægyptiis usque versus Herculeas pertinens columnas. (2)
In eo supercilio per decem fere dierum iter sunt in collibus
frusta salis, ingentibus grumis; et in cujuslibet collis vertice
e medio sale exsilit aqua frigida ac dulcis: circaque illas
aquas habitant extremi homines versus Desertam Libyam
et ultra Ferinam. Et primi quidem, a Thebis decem die-
rum itinere distantes, habitant Ammonii, qui templum Jo-
vis habent, a Thebæi Jovis templo derivatum: nam etiam
Thebis, ut ante dictum est, arietina facie est Jovis simu-

νει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἔδν, τὸ τὸν μὲν ὄρ-
 θρον γίνεται χλιαρὸν, ἀγορῆς δὲ πληθυσίωσης ψυχρότε-
 ρον· μεσαμβρία τέ ἐστι καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν·
 5 τῇ νυκτὶ δὲ ἀρδουσι τοὺς κήπους· (4) ἀποκλινόμε-
 νης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπείται τοῦ ψυχροῦ, ἐς δὲ δύεται τε
 ὁ ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρὸν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον
 ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τῇ νυκτὶ
 δὲ ζεεὶ ἀμβολάδην· παρέρχονται τε μέσαι νύκτες καὶ
 ψύχεται μέχρι ἐς ἡῶ. Ἐπίκλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη
 10 καλεῖται ἡλίου.

CLXXXII. Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης
 τῆς ψάμμου δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, κολωνὸς τε
 ἄλός ἐστι ὁμοῖος τῇ Ἀμμωνίῳ καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι
 15 περὶ αὐτὸν οἰκεῖν· τῇ δὲ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Αὐγίλα
 ἐστίν. Ἐς τοῦτον τὸν χῶρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεύ-
 ντες τοὺς φοίνικας φοιτοῦσι.

CLXXXIII. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων διὰ δέκα ἡμερέων ἄλ-
 λων ὁδοῦ ἕτερος ἄλός κολωνὸς καὶ ὕδωρ καὶ φοίνικες
 καρποφόροι πολλοὶ, κατὰ περ καὶ ἐν τοῖσι ἐτέροισι· καὶ
 20 ἄνθρωποι οἰκεῖν ἐν αὐτῇ τοῖσι οὖνομα Γαράμαντές
 ἐστί, ἔθνος μέγα ἰσχυρὸς, οἱ ἐπὶ τὸν ἄλα γῆν ἐπιπο-
 ρεύοντες οὕτω σπείρουσι. (2) Συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς
 τοὺς Λαιτοράγους, ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτοὺς
 ὁδὸς ἐστίν. Ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται.
 25 Ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τόδε εἰσὶ· τὰ κέρεα ἔχουσι κεκυ-
 φότα ἐς τὸ ἔμπροσθε· (3) διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναγω-
 ρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθε οὐκ οἷοί τε εἰσι
 προσβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερῶν. Ἄλλα δὲ
 οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ
 30 δέρμα ἐς παχύτητα τε καὶ τρίψιν. (4) Οἱ Γαράμαν-
 τες δὲ οὗτοι τοὺς τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι
 τεθρίπποισι· οἱ γὰρ τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τά-
 χιστοι ἀνθρώπων πάντων εἰσὶ τῶν ἡμεῖς περὶ λόγους
 ἀποφερομένους ἀκούομεν. (5) Σιτέονται δὲ οἱ τρωγλο-
 35 δύται ὄφεις καὶ σαύρους καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρπετῶν·
 γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίῳ νενομῖκασιν, ἀλλὰ
 τετρίγασιν κατὰ περ αἱ νυκτερίδες.

CLXXXIV. Ἀπὸ δὲ Γαραμάντων δι' ἄλλων δέκα
 ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος ἄλός τε κολωνὸς καὶ ὕδωρ, καὶ ἄν-
 40 ὄρωποι περὶ αὐτὸν οἰκεῖν τοῖσι οὖνομά ἐστι Ἀτάραν-
 τες, οἱ ἀνώνυμοί εἰσι μόνον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν·
 ἄλλοι μὲν γὰρ σφί ἐστι Ἀτάραντες οὖνομα, ἐνὶ δὲ ἐκά-
 στῳ αὐτῶν οὖνομα οὐδὲν κέεται. (2) Οὗτοι τῷ ἡλίῳ
 ὑπερβάλλοντι καταρέονται καὶ πρὸς τοῦτοις πάντα τὰ
 45 αἰσχροῖα λοιδοροῦνται, ὅτι σφέας καίον ἐπιτρίβει, αὐ-
 τοὺς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν γῶρην αὐτῶν. (3)
 Μετὰ δὲ δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος κολωνὸς
 ἄλός καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκεῖν·
 ἔχεται δὲ τοῦ ἄλός τούτου ὄψλος τῷ οὖνομά ἐστι
 50 Ἀτλας· (4) ἐστὶ δὲ στενὸν καὶ κυκλοτερές πάντη,
 ὑψηλὸν δὲ οὕτω δῆ τι λέγεται ὥς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ
 οἷά τε εἶναι ἰδεῖσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν
 νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. Τούτου χίονα τοῦ
 οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. (5) Ἐπὶ τούτου

lacrum. (3) Est autem ibi alia etiam aqua fontana : qua
 mane tepida est, versus meridiem autem frigidior, ipso vero
 medio die admodum fit frigida, quo tempore hortos illi irri-
 gant : (4) tum inclinante die minuit paulatim frigus
 usque ad solem occidentem, ubi rursus tepida fit aqua :
 dein paulatim calescit magis, donec media nox adest; tunc
 vero fervens exæstuat : post mediam noctem rursus refri-
 gescit usque ad auroram. Nomen fontis est Solis fons.

CLXXXII. Post Ammonios in eodem arenoso supercilio,
 post decem iterum dierum iter, tumulus salis est, similis
 Ammonio, item aqua; ibique rursus homines habitant :
 nomen ejus loci Augila est. Hic est locus, quo proficisci
 consueverunt Nasamones, palmulas collecturi.

CLXXXIII. Ab Augilis, rursus post decem dierum iter,
 alius est salis tumulus, et aqua, et frequentes palmæ ar-
 bores frugiferæ, quemadmodum et in cæteris tumulis. Ibi
 inhabitant homines, quibus nomen Garamantes, magnus
 admodum populus : qui humum in salem ingerunt, atque
 ita sementem faciunt. (2) Brevissima ab his via ad Loto-
 phagos, a quibus iter est triginta dierum ad illos. In ho-
 rum terra nascuntur etiam boves qui opisthonomi (*retro*
pascentes) vocantur. Sunt autem opisthonomi hanc ob
 causam, quod cornua habent antrosum curvata; (3)
 qua de causa retro gradientes pascuntur : nam antrosum
 progredientes pasci non possunt, quoniam, priusquam pro-
 gredi possint, cornua in terram impinguntur. Cæterum ab
 aliis bobus nil differunt, nisi hoc ipso, et corii crassitie du-
 ritieque. (4) Iidem Garamantes quadrigis venantur Tro-
 glodytas Æthiopus. Sunt enim hi Troglodytæ Æthiopes
 pedibus perniciosissimi omnium hominum, de quibus fando
 relatum audivimus. (5) Vescuntur autem Troglodytæ ser-
 pentibus atque lacertis, et id genus reptilibus : sermone
 vero utuntur nulli alii simili; sed strident veluti noctuæ.

CLXXXIV. Post Garamantes, interjecto iterum dierum
 decem itinere, alius est salis tumulus, et aqua : quo loco
 homines habitant, qui Atarantes vocatur. Hi soli omnium,
 quos novimus, hominum innominati sunt : nam cuncti qui-
 dem in universum Atarantes nominantur, unicuique autem
 per se nullum nomen impositum est. (2) Iidem solem
 capitibus ipsorum imminuentem exsecrantur et fœdis qui-
 busque conviciis incessunt, eo quod et ipsos homines et
 ipsorum terram urendo vexet et consumat. (3) Deinde,
 post aliorum decem dierum iter, est alius salis tumulus, et
 aqua, et circum habitantes homines : cui salis tumulo pro-
 ximus est mons, cui nomen Atlas; (4) angustus est, et
 circumcirca rotundus; idem ea esse altitudine perhibetur,
 ut vertices ejus conspici non possint; numquam enim nubi-
 bus vacare, nec astate, nec hieme. Hunc montem cœli
 fulcrum esse aiunt indigenæ. (5) Ab hoc monte homines

τοῦ οὐρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο· κα-
λεῖνται γὰρ Ἀτλαντες. Λέγονται δὲ οὕτε ἐμψυχον
οὐδὲν σιτέεσθαι οὐτε ἐνύπνια ὄρᾶν.

CLXXXV. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων
ἔγωγε τὰ οὐνόματα τῶν ἐν τῇ ὁρρῇ κατοικημένων κα-
ταλέξαι, τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι. Διήκει δ' ὧν ἡ
ὁρρὴ μέχρι Ἡρακλέων στηλέων καὶ τὸ ἔξω τούτων.
(2) Ἔστι δὲ ἄλος τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμε-
ρέων ὁδοῦ καὶ ἄνθρωποι οἰκέοντες. Τὰ δὲ οἰκία τού-
τοις πᾶσι ἐκ τῶν ἀλίων χόνδρων οἰκοδομεῖται.
Ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἀνομβρά ἐστι· οὐ γὰρ ἂν
ἐδυνάτο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἄλινος, εἰ ἔε. (3) Ὁ
δὲ ἄλος αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὁρύσ-
σεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὁρρῆς ταύτης, τὸ πρὸς νότον
καὶ μεσογίαιαν τῆς Λιβύης, ἐρῆμος καὶ ἀνδρος καὶ
ἄθροος καὶ ἀνομβρος καὶ ἀξυλὸς ἐστὶ ἡ χώρα, καὶ
ικμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδὲν.

CLXXXVI. Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λί-
μνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσι κρεοφάγοι τε καὶ γαλα-
κτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὗτοι γενομένοι,
διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὅς οὐ τρέφοντες. (2)
Βοῶν μὲν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δι-
καιεῦσι πατέεσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἴσιν, ἀλλὰ καὶ
νηστείας αὐτῇ καὶ ὁρτάς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρ-
καίων γυναῖκες οὐδὲ ὕδιν πρὸς τῇσι βουαῖ γεύονται.
Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει.

CLXXXVII. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τῆς Τριτωνίδος
λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσι Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι
αὐτοῖσι γρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιεῦντες οἷον
τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασιν ποιεῖν. (2) Οἱ γὰρ δὴ τῶν
Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο
εἶπαι, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συγχοὶ τοιάδε· τῶν παιδίων
τῶν σφετέρων, ἐπεὶ τετραέτεα γέννηται, οἰσην προβά-
των καίουσιν τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι
δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάροις, τοῦδε εἵνεκεν ὥς μή
σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς
κεφαλῆς δηλέται. Καὶ διὰ τοῦτο σφεας λέγουσι εἶναι
ὕγιηροτάτους. (3) Εἰσὶ γὰρ ὥς ἀληθῶς Λίβυες
ἀνθρώπων πάντων ὕγιηροτάτοι τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ
μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔγωγε ἀτρεκέως εἶπαι, ὕγιηροτάτοι
δ' ὦν εἰσὶ. (4) Ἦν δὲ καίουσιν τὰ παιδία σπασμὸς
ἐπιγίνεται, ἐξεύρηται σφι ἄχος· τράγου οὔρον σπεί-
σαντες βύονταί σφεας. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ
Λίβυες.

CLXXXVIII. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσὶ αἰδῆ-
ἐπεὶ τοῦ ὠτὸς ἀπάρευνται τοῦ κτήνεος, βιπτέουσι
ὑπὲρ τὸν ὦμον, τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀπαστρέφουσι τὸν
αὐχένα αὐτοῦ. Θύουσι δὲ ἥλιον καὶ σελήνην μούνισιν.
(3) Τούτοις μὲν νυν πάντες Λίβυες θύουσι, ἀτὰρ οἱ
περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μά-
λιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτωνι καὶ τῷ Ποσειδέωνι.

CLXXXIX. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας
τῶν ἀγαλαμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐ-
ποιήσαντο οἱ Ἕλληνες· πλὴν γὰρ ἢ δτι σκυτίνη ἡ ἐσθῆς

isti nomen invenere : Atlantes enim vocantur. Dicuntur
autem hi nec animatum quidquam comedere, nec insomnia
videre.

CLXXXV. Ad hos igitur usque Atlantes nomina edere
possum populorum, supercilium illud habitantium ; ul-
terius vero non possum. Porrigitur autem idem super-
cilium usque ad Herculeas columnas, atque etiam extra
eas. (2) Suntque in illo ex denorum dierum itineris inter-
vallo salis fodinæ, et homines ibi habitantes, quorum
omnium domus ex salis grumis sunt exstructæ : nam iste
jam Libyæ tractus pluvia caret ; nec vero durare muri
ædium illi possent, si plueret. (3) Effoditur autem ibi sal
et albus colore, et purpureus. Ultra istud vero super-
cilium, versus meridiem et mediterranea Libyæ, deserta est
terra, et aquis, feris, pluvia, lignis vacua, omnique hu-
more prorsus destituta.

CLXXXVI. Itaque inde ab Ægypto usque ad Tritonidem
quidem lacum sunt Nomades Libyes, carniū esu et lactis
potu viventes. Vaccarum vero carnem hi non gustant,
eamdem ob causam propter quam nec Ægyptii : neque
vero porcos alunt. (2) Vaccarum carne vesci Cyrenæorum
etiam mulieres nefas ducunt propter Ægyptiam Isin, cujus
in honorem etiam jejunia agunt et festos dies celebrant :
Barcæorum vero mulieres non modo vaccas, sed ne por-
cos quidem gustant. Et hæc quidem ita se habent.

CLXXXVII. Qui vero ab occidente Tritonidis lacus ha-
bitant Libyes, hi non jam nomades sunt, neque eisdem
utuntur institutis, nec pueris faciunt simile quiddam quod
Nomades facere consueverunt. (2) Nomades enim Libyæ,
haud satis scio an omnes, multi certe eorum hoc faciunt :
quando pueri eorum quartum annum compleverunt, tunc
illis venas in vertice capitis lana ovium succida urunt,
nonnulli etiam venas temporum ; idque hac causa faciunt,
ne insequente tempore umquam ex pituita laborent e capite
defluente : et hanc ob causam aiunt optima se frui valetu-
dine. (3) Revera enim Libyes præ omnibus hominibus,
quos novimus, firmissima utuntur valetudine ; an hac ipsa
de causa, equidem pro certo haud dixerim : sunt autem
utique firmissima valetudine. (4) Quodsi pueros, dum
inuruntur, convulsio corripit, inventa est ab eis medicina :
inspersa hirci urina eis medentur. Refero autem quæ ab
ipsis Afris narrantur.

CLXXXVIII. Sacrificiorum ritus apud Nomades hi sunt :
ab aure pecudis auspicantur, quam præcisam super hume-
rum projiciunt : hoc facto, cervicem victimæ retro ver-
tunt. Non autem immolant nisi Soli et Lunæ. (2) His
Libyes cuncti sacra faciunt : sed, qui circa Tritonidem lacum
sedes habent, hi Minervæ maxime, et post hanc Tri-
toni et Neptuno sacrificant.

CLXXXIX. Vestem vero et agides, quibus instruuntur
Miuervæ imagines, a Libyssis adoptarunt Græci : præter-

δμοιόταται. Τοσαῦτα μὲν νυν θηρία ἢ τῶν νομαδῶν Λιβύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστοροέοντες ἐπὶ μακρότατον οἷοί τε ἐγεγόνμεθα ἐξικέσθαι.

CXCIII. Μαζύων δὲ Λιβύων Ζαυήκης ἔχονται, τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχεῦσι τὰ ἄρματα ἐς τὸν πόλεμον.

CXCIV. Τούτων δὲ Γύζαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι πολλὸν μὲν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῶ δ' ἐπὶ πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἄνδρας ποιεῖν. Μιλοῦνται δ' ὧν πάντες οὔτοι καὶ πιθηκοπαγεῖουσι οἱ δὲ σπὶ ἀφθονοὶ ὅσοι ἐν τοῖσι οὖρεσι γίνονται.

CXCV. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὐνομα εἶναι Κύραυνιν, μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στεινὴν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἡπείρου, Ελαιῶν τε μεστήν καὶ ἀμπέλων. (2) Λίμνην δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἰ παρθένοι τῶν ἐπιχωρίων πετροῖσι ὀρνίθων χειριμένοισι πίσις ἐκ τῆς ἱλύος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. Ταῦτα εἰ μὲν ἐστὶ ἀληθὲς οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω· εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσαν ἀναφερομένην αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον. (3) Εἰσὶ μὲν καὶ πλεῖνες αἱ λίμναι αὐτῇ, ἡ δ' ὧν μεγίστη αὐτῶν ἐβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κατεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδῆσαντες, καὶ ἔπειτεν ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνῃ πίσαν, ὁδμὴν μὲν ἔχουσαν ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερικῆς πίσεως ἀμείνω· (4) ἐσχεύουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγγυῶ τῆς λίμνης· ἐπεὶ δὲ ἀθροίσουσι συκὴν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. Ὅτι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὸν ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ· ἡ δὲ ἀπέχει ὡς τέσσαρα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. Οὕτω ὧν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης οἰκότα ἐστὶ ἀληθεῖη.

CXCVI. Λέγουσι δὲ καὶ τὰδε Καρχηδόνιοι, εἶναι τῆς Λιβύης χώρον τε καὶ ἀνθρώπους ἑξω Ἑρακλείων στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὶ ἀπείκωνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπειτὴς παρὰ τὴν κυματωγὴν, ἐσθάντες ἐς τὰ πλοῖα τύρειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἰέναι ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἔπειτεν ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι καὶ ἐξαναχωρεῖν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. (2) Τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκθάντας σκέπτεσθαι, καὶ ἦν μὲν φαίνεται σφι ἄξιός ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται, ἦν δὲ μὴ ἄξιός, ἐσθάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέετα, οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς οὖν ἐθηκαν χρυσόν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. (3) Ἀδίκηειν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἀπτεσθαι πρὶν ἂν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτε· ἐκείνους τῶν φορτίων ἀπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσὸν λάβωσι.

CXCVII. Οὗτοι μὲν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων οὐνομάσαι· καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλεῖος τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι ἔχω εἶπαι περὶ τῆς χώρας ταύτης, ὅτι τέσσαρα ἔθνη νέμεται αὐτὴν καὶ οὐ πλεον τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν,

mustelæ, quæ in silphio nascuntur, Tartessii simillimæ. Tot bestiarum genera habet hæc Nomadum Libycorum regio, quoad nos longissime percunctando comperire potuimus.

CXCIII. Maxyum Afrorum finitimi Zauces sunt; quibus mulieres plaustra aurigantur, in bellum proficiscentibus.

CXCIV. His contigui sunt Gyzantes : apud quos plurimum mellis parant apes : multo vero major copia paratur hominum artificio. Hi omnes minio pinguntur; vescunturque similibus, quarum incredibilis copia in eorum montibus nascitur.

CXCV. Prope horum regionem, aiunt Carthaginienses, insulam esse, cui nomen Cyraunis, ducentorum stadiorum longitudine, latitudine arctam, in quam transiri e continenti possit : esse autem eam oleis et vitibus refertam. (2) Esse in eadem lacum, e quo virgines indigenæ pennis volucrum pice illitis ramenta auri ex limo referant. Hoc quidem an vere ita habeat nescio : scribo autem quæ narratur. Fuerit autem omnino verum; quandoquidem etiam Zacynthi e lacu et ex aqua colligi picem ipse vidi. (3) Sunt ibi lacus quidem plures, quorum maximus est septuaginta pedum quatuordecim pedum altitudine : in hunc demittunt contum, cujus in extremo myrtus alligata est; hac myrto educunt picem, quæ odorem habet asphalti, cæterum Piceicæ præstat pici. (4) Hanc infundunt in scrobem prope lacum effossam : et postquam probabilem picis copiam collegerunt, ex fovea illam in amphoras infundunt. Quidquid in lacum incidit, id terram subit, et in mari rursus compareret; abest autem mare a lacu fere quattuor stadia. Ita igitur etiam, quæ de insula illa narrantur ad Africam sita, non dissimilia vero sunt.

CXCVI. Narrant iidem Carthaginienses hæcce : esse locum Libyæ extra Herculeas columnas, hominesque ibi habitantes, quos quando ipsi mercandi causa adeant, expositas e navi merces in ipso litoris crupidine a se ordine disponi : tunc se, conscensis rursus navibus, excitare fumum. Indigenas, conspecto fumo, accedere ad mare, et deposito pro mercibus auro, rursus procul a mercibus discedere. (2) Tum Carthaginienses, navibus egressos, rem inspicere : et, si æquivalentem mercibus auri copiam reppererint, ablato auro abire; sin minus, redire itidem in naves, ibique residere. Tum denuo accedentes illos aliud aurum ad prius adicere, donec ipsis ut satis habeant persuaserint. (3) Nec vero alteros alteris facere injuriam : nam nec sese aurum tangere priusquam sibi pretium æquivalens mercibus fuerit visum; nec illos mercibus prius imponere manus quam ipsi accepissent aurum.

CXCVII. Hi sunt Africæ populi, quos potui commemorare : et horum quidem plerique Medorum regem neque nunc curant, neque tunc ullam ejus habuerunt rationem. Hoc vero solum adhuc de hac terra dicendum habeo, quatuor nationes illam incolere, nec plures, quoad nos novimus :

καὶ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα τῶν ἔθνων, τὰ δὲ δύο οὐ, Αἰθίοες μὲν καὶ Αἰθίοες αὐτόχθονες, οἱ μὲν τὰ πρὸς βορείῳ, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότῳ τῆς Λιβύης οἰκόντες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἑλληνας ἐπήλυδες.

6 CXCVIII. Δοκέει δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναι τις ἢ Λιβύῃ σπουδαίῃ ὥστε ἢ Ἀσίῃ ἢ Εὐρώπῃ παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὐνομα ἢ γῇ τῷ ποταμῷ ἔχει. (2) Αὕτη δὲ ὁμοίῃ τῇ ἀρίστῃ γεῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ
10 ἄλλῃ Λιβύῃ. Μεγάγγαιός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐπιδόρος πίδαξι, καὶ οὐτε αὐχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν οὔτε ὁμβρὸν πλέω πιούσα δεδήληται· ὕεται γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. (3) Τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταῦτά μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίστανται. Ἄγαθὸν δὲ γῇ καὶ τῇ
15 Εὐεσπερίται νῆμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὰν αὐτὴ ἐωυτῆς ἀρίστα ἐνεῖχη, ἐκφέρει, ἢ δὲ ἐν τῇ Κίνυπῃ ἐπὶ τριηκόσια.

CIC. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρα, εἴωσα ὕψηλοτάτῃ ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς
20 ὥρας ἐν ἐωυτῇ ἀξίας θώματος. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὄργα ἀμᾶσθαι τε καὶ τρυγᾶσθαι· τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὄργα συγκομίζεσθαι, τὰ βουνοὺς καλεῦσι· συγκεκομίσται τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς
25 καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεται τε καὶ ὄργα, ὥστε ἐκπέποταί τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς καὶ ὁ τελευταῖος συμπαράγινεται. Οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὁπώρα ἐπέχει. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

30 CC. Οἱ δὲ Φερετιμαῖοι τιμωροὶ Πέρσαι ἐπεῖτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρυάνδω ἀπύκτο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρκειον τὴν πόλιν ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρχεσίλω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους.
35 (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρκειον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννεά, ὀρύσσοντές τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιούμενοι. Τὰ μὲν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιγάλῳ ἀσπίδι, ὧδε ἐπιφρασθεῖς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τείχεος
40 προσέσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος· (3) τὰ μὲν δὲ ἄλλα ἔσκε κωρὰ πρὸς τὰ προσέσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἤχεσε καλὸς τῆς ἀσπίδος. Ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταῦτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἔκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυμένους. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη, τὰς δὲ προσ-
45 βολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι.

CCI. Χρόνον δὲ δὴ πολλὸν τριβομένων καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἔσσαν τῶν Περσέων, Ἄμασις ὁ στρατηγὸς τοῦ πεῖσους μηχανᾶται τοιάδε. (2) Μαθὼν τοὺς Βαρκαίους ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ
50 αἰρετοὶ εἶεν, δολῶν δὲ αἰρετοὶ, ποιεῖ τοιάδε· νυκτὸς τάρρον ὀρύξας εὐρέαν ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς, κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπέφορσε, ποιέων τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. Ἄμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς

quarum nationum duæ indigenæ sunt; duæ vero non sunt: Libyes et Æthiopes, indigenæ; illi ad septemtrionem, hi ad meridiem Libyæ habitantes: Phœnices vero et Græci, advenæ sunt.

CXCVIII. Videtur mihi autem bonitate soli neutiquam præstare Lihya, ut cum Asia aut cum Europa possit conferri; excepta sola Cinype; nam idem regioni nomen est atque fluvio. (2) Hæc vero regio fructuum cerealium proventu par est optimæ terrarum omnium; et reliquæ Libyæ prorsus dissimilis. Habet enim nigrum solum; frequentibus rigatur fontibus: et nec siccitatem timet, nec a nimis imbribus inundata læditur; pluit enim in hac Libyæ parte. (3) Proventuum frumenti eadem ratio et mensura est, atque in Babylonica terra. Est vero etiam bona terra quam Euesperitæ colunt; nam, quando ubertate præstat messis, fert terra horum centuplum; sed Cinyps trecentuplum.

CXCIX. Cyrenaica regio, quæ altissima est hujus tractus Libyæ, quem Nomades tenent, tres in se tempestates continet, miratu dignas. (2) Primum maritimus tractus fructibus turget et ad messem vindemiamque maturus est. His collectis fructibus, medius tractus, supra mariinum porrectus, quem colles vocant, ad messem maturescit: Denique comportatis ex hoc medio tractu fructibus, turgescunt etiam et ad maturitatem pervenerunt illi, qui in altissimo terræ tractu nascuntur. Ita quando epotus comestasque est primus fructus, tunc opportune adest extremus: adeoque per octo menses collectio fructuum Cyrenæos occupat. Sed hæc quidem hactenus dicta sunt.

CC. Persæ ab Aryande ex Ægypto auxilio missi Pheretima, postquam Barcam venere, obsidione cinxerunt urbem, postulantes ut traderentur cædis Arcesilai auctores. Sed conditionem non accepere oppidani, quippe quorum universa multitudo particeps erat culpæ. (2) Itaque oppugnarunt Barcam Persæ novem continuos menses, et cuniculos agentes quibus in urbem intrarent, et validas in murum impressiones facientes. Sed cuniculos indagavit reperitque faber ærarius æneo scuto. Re enim secum perpensa, circumtulit scutum intra murum, et pavimento urbis admovit. (3) Jam alia loca, ubi illud admovebat, surda erant; qua parte vero erant cuniculi, ibi sonum edebat æs scuti. Itaque ibidem ex adverso cuniculum agentes Barcæi interficiebant Persas terram fodientes. Ita indagati cuniculi sunt: impressiones vero in murum factas valide repellebant Barcæi.

CCI. His rebus quum in multum temporis duceretur, multique ex utrisque caderent, ac minime pauciores ex Persarum numero, dux pedestrium copiarum Amasis hoc consilium capit. (2) Intelligens vi capi Barcæos non posse, dolo vero posse, hæc facere instituit: noctu latam fodit fossam, eni ligna parum valida instravit, superque ligna humum ingessit, ita ut superficies reliquæ terræ esset æqualis. Ut illuxit, Barcæos ad colloquium invitavit; cui lubentes illi morem gesserunt: et ad extremum

ὑπάρχουσαν, ἐς δ' σφι ἑαδε δολογίῃ χρῆσασθαι. (1) Τὴν δὲ δολογίην ἐποιούντο τοιήνδε τινά, ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμνοντες ὅρκια, ἐστ' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὅρκιον κατὰ χώραν, καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν φάναι αἰξίν βασιλεῖ καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νοσημοῦν κατὰ Βαρκαίους. (4) Μετὰ δὲ τὸ ὅρκιον Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοις αὐτοῖ τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν πολεμίων ἔων παριέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλούμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες· οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος. (5) Κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορχέοιεν, ταμόντες τοῖσι Βαρκαίοις χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὅρκιον ὅσον ἂν ἡ γῆ μένη κατὰ τότε εἶχε· καταρρήξαι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὅρκιον κατὰ χώραν.

CCII. Τούς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἔπειτε οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρδόθησαν, ἀνεσκαλόπισε κύκλῳ τοῦ τεύχεος, τῶν δὲ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμούσα περιέστιξε καὶ τούτοις τὸ τεῖχος· (2) τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων λήϊν ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Βατιάδαι τε καὶ τοῦ φόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοις δὲ τὴν πόλιν ἐπέτρεψε ἡ Φερετίμη.

CCIII. Τούς ὧν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήϊσαν ὀπίσω· καὶ ἔπειτε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλει ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσειυμένοι διεζῆχαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. (2) Διεξούσης δὲ τῆς στρατιῆς Βάρης μὲν δ' τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἰρέειν τὴν πόλιν, Ἀμασις δὲ δ' τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα· ἐπὶ Βάρῃν γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν· ἐς δ' διεέλευσεν καὶ ἰζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον μετεμέλῃσέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην. Καὶ ἐπειρόντο τὸ δεύτερον παριέναι ἐς αὐτήν· οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρουν. (3) Τοῖσι δὲ Πέρσας οὐδενὸς μαχόμενος φόβος ἐνέπεσε, ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἐξήκοντα στάδια ἴζοντο. Ἰδρυέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρ' Ἀρυάνδῳ ἀγγελος ἀποκαλέων αὐτούς. Οἱ δὲ Πέρσαι Κυρηναίων δευθέντες ἐπόδια σφι δοῦναι ἔτυχον, λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. (4) Παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Αἰθιοπίας τῆς τε ἐσθλῆτος εἵνεκεν καὶ τῆς σκευῆς τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελαχόμενους ἐρόνουον, ἐς δ' ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο.

CCIV. Οὗτος δ' Περσέων στρατὸς τῆς Λιβύης ἐκαστάτω ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. Τούς δὲ ἡνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀνασπάστους ἐποίησαν παρὰ βασιλέα, βασιλεὺς δὲ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρίας χώρας κώμην ἐγκατοικῆσαι. Οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οὐνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκουμένη ἐν γῇ τῇ Βακτρίῃ.

CCV. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζῆν κατέπλεξε. Ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς ζῶουσα γὰρ εὐλέων ἐξέχεσε, ὥς ἄρα ἀνθρώποισι

placuit compositionem invicem inire. (3) Compositionem autem fecerunt, super occulta fossa sacrificantes, in hac conditiones : quousque hac terra ita maneret, firmum manere jusjurandum : et Barcæos promittere multam se regi soluturos ; Persas vero, nihil porro se contra Barcæos novaturos. (4) Peracto fœdere, Barcæi his fidem adhibentes, et ipsi egrediebantur urbe, et hostium quisquis vellet intra muros ingredi patiebantur, omnibus apertis portis. At Persæ, disrupto occulto ponte, in urbem irruerant. (5) Pontem autem, quem fecerant, hac caussa ruperunt, ut starent juramento, quo pacti erant cum Barcæis, tamdiu ratum fore fœdus, quamdiu terra hac in eo statu, quo tunc esset, maneret. Rupto autem ponte, non amplius firmum manebat fœdus.

CCII. Jam igitur Pheretima Barcæorum eos, qui cædis faciendæ maxime fuerant auctores, deditos sibi a Persis, circa murum crucibus suffixit, et uxorum eorundem præsectas mammas pariter circa murum in seriem suspendit. (2) Reliquos vero Barcæos Persis prædæ loco permisit, exceptis Battiadis et eis qui cædis non fuissent participes : his vero urbem Pheretima tradidit.

CCIII. Reliquos igitur Barcæos captivos abducentes Persæ redierunt : qui quum ad Cyrenæorum urbem accesserunt, Cyrenæi, oraculi cujusdam religione se soluturi, per ipse urbem illos passi sunt transire. (2) Per quam dum transivit exercitus, Bares, navalibus copiis præfectus, capi urbem jussit : at Amasis, pedestris dux exercitus, ne id fieret prohibuit ; contra solam Barcam, dicens, nec contra aliam Græcam urbem se esse missum. Deinde vero, postquam transierant et in colle resederant Jovis Lycæi, prænitiuit eos Cyrenen non tenuisse ; iterumque ingredi urbem tentarunt : sed Cyrenæi non admisserunt. (3) Tum Persas, nemine licet repugnantem, metus incessit : et cursu se inde ad sexaginta fere stadia receperunt, ibique resederunt. Ubi dum stativa habuit exercitus, advenit ab Aryande nuncius, qui illos revocaret. Et Persæ, commeatum sibi præberi precati a Cyrenæis, accepto ab eisdem commeatu in Ægyptum abierunt. (4) At inde excipientes illos Libyes, ut quisque tardabat morabaturque, ita eum interficiebant, quo vestitu ejus reliquoque adparatu potirentur : donec reliqui in Ægyptum pervenerunt.

CCIV. Hic Persarum exercitus longissime in Africa usque ad Euesperidas pervenerat. Quos vero ex Barcæis captivos abduxerant, hos ex Ægypto procul a patria amandatos ad regem miserunt : rexque Darius vicum illis Bactrianæ regionis habitandum concessit. Et illi vico huic nomen imposuere Barcam, quæ Barca ad meam usque ætatem in Bactriana habitata erat.

CCV. Nec vero Pheretima bono vitæ fine usa est. Etenim simul atque, capta de Barcæis ultione, ex Libya in Ægyptum redierat, misere obiit : vivens quippe vermibus scatuuit e cute enatis. Ita nempe hominibus vindictæ nimis

αὶ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. Ἡ μὲν δὲ Φερετιμὴς τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίῃ ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

atroces invidiosae sunt apud deos. Talis igitur et tanta vindicta fuit, quam de Barcaeis cepit Pheretima, Batti filia [sive uxor].

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

(ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.)

5 I. Οἱ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν δὲ Μεγάβαζος ἤρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποντίων οὐ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παϊόνων τρηγέσις. (2) Οἱ γὰρ ὧν ἀπὸ Στρυ-
10 μόνος Παίονες χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσων-
ταί σφεας οἱ Περινθιοὶ οὐνομασί βρώσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρεῖν, ἦν δὲ μὴ ἐπιδύσωνται, μὴ ἐπιχειρεῖν, ἐποίουν οἱ Παίονες ταῦτα. (3) Ἀντικατιζομένων δὲ
15 τῶν Περινθίων ἐν τῷ προαστείῳ, ἐνθαῦτα μουνομα-
χίῃ τριφασίῃ ἐκ προκλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄν-
δρα ἄνδρῃ καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλον καὶ κύνα κυνί.
(4) Νικόντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὡς ἐπαιώνισον
κεχαρηκότες, συνέβαλοντο οἱ Παίονες τὸ χρηστῆριον
20 αὐτὸ τοῦτο εἶναι καὶ εἰπὼν κου παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
« νῦν ἂν εἴη ὁ χρησμὸς ἐπιτελεόμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέ-
τερον τὸ ἔργον. » Οὕτω τοῖσι Περινθίοισι πειωνίσασι
ἐπιχειροῦσι οἱ Παίονες, καὶ πολλὸν τε ἐκράτησαν καὶ
ἐλιπόν σφῶν ὀλίγους.

25 II. Τὰ μὲν δὲ ἀπὸ Παϊόνων πρότερον γεγόμενα
ᾧδε ἐγένετο· τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας γινομένων τῶν Περινθίων οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Με-
γάβαζος ἐπεκράτησαν πλήθει. (2) Ὡς δὲ ἐχειρώθη ἡ
Πέρηνθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς
30 Θρηίκης, πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων ἡμερούμενος βασιλεί· ταῦτα γὰρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ
Δαρείου, Θρηίκην καταστρέφειν.

III. Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστον ἐστὶ μετὰ γε Ἰν-
δοῦς πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἀρχοῖτο ἢ φο-
35 νέοι κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀμαχόν τ' ἂν εἴη καὶ πολλῷ κράτι-
στον πάντων ἐθνῶν κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. Ἀλλὰ
γὰρ τοῦτο ἀπορὸν σφι καὶ ἀμήχανον μὴ κοτε ἐγγένη-
ται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενεές. (2) Οὐνόματα δὲ
πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι, νόμοισι δὲ οὗτοι
40 παραπλησίοισι πάντες χρέονται κατὰ πάντα, πλὴν Γε-
τείων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατύπερθε Κρησιωναίων
οἰκεόντων.

IV. Τούτων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες ποι-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUINTUS.

(ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.)

I. Persæ, quos in Europa Darius reliquerat, quibus præ-
erat Megabazus, primos ex Hellespontiiis Perinthios, parere
nolentes regis imperio, subegerunt. Idem Perinthii supe-
riori tempore a Pæonibus quoque male fuerant mulctati.
(2) Pæones, Strymonem adcolentes, oraculi responso mo-
niti erant ut arma adversus Perinthios moverent, et, si
quidem Perinthii oppositis castris ipsos invocassent, nomi-
natim compellantes, tum hos invaderent; sin non incla-
massent, non invaderent. Idque fecerunt Pæones. (3)
Quibus quum castra Perinthii opposuissent in suburbio,
ex provocatione triplex instituebatur certamen singulare;
etenim virum cum viro, et equum cum equo committe-
bant, et canem cum cane: (4) et duobus certaminibus
vicerunt Perinthii. Qui quum præ gaudio pæanem cane-
rent, tum conjectantes Pæones hoc esse quod significasset
oraculum, dixerunt inter se: « Nunc impletum nobis ora-
culum fuerit, nunc nostrum opus est. » Et cantantes Pe-
rinthios adgressi Pæones, ingentem reportarunt victoriam
paucosque ex illis reliquos fecerunt.

II. Hæc olim a Pæonibus in hunc modum gesta erant.
At tunc fortiter pro libertate pugnantes Perinthii, jam mul-
titudine victi sunt a Persis et Megabazo. (2) Subacta Pe-
rintho, per Thraciam exercitum circumducens Megabazus,
cuncta oppida, cunctosque populos ibi habitantes, sub
regis imperium redegit: hoc enim illi mandatum erat, a
Dario, subigere Thraciam.

III. Thracum natio, post Indos utique, maxima est na-
tionum omnium: qui si sub unius essent imperio, aut con-
cordes inter se essent, invicti forent, et longe populorum
omnium, ut mihi quidem videtur, potentissimi. At hoc
ipsum difficile est illis, atque impossibile, ut fiat umquam:
eam ob causam infirmi sunt. (2) Habent autem, pro regio-
num diversitate, multa ac varia nomina: sed eisdem mo-
ribus institutisque utuntur omnes, exceptis Getis, et Trau-
sis, et qui ultra Crestoneos habitant.

IV. Et Getarum quidem instituta, qui immortales se esse

εὔσι, εἰρηταί μοι. Τρῦσοι δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτά τοις ἄλλοις Θρηίκῃ ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε· (2) τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ ἐπεῖτε ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀπηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπῆια πάντα πάθεα· τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντες τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς ἔστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ.

10 V. Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστυναίων ποιεῦσι τοιάδε. Ἐχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὶ ὧν τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτῶν ἐφιλέτο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἢ δ' ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, 15 ἰγκλημασθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκῆσιωτάτου ἐκωτῆς, σφαχθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρὶ. Αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν μεγάλην ποιεῦνται· ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται.

20 VI. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Θρηίκων ἐστὶ δεῖ δ νόμος· πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῇ. Τὰς δὲ παρθένους οὐ φυλάσσουσι, ἀλλ' ἐῷσι τοῖσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσεσθαι· τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ ὠνέονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων 25 μεγάλων. (3) Καὶ τὸ μὲν ἐστὶ χθαεὶ εὐγενὲς κέκριται, τὸ δ' ἀστικτὸν ἀγενές. Ἀργὸν εἶναι κάλλιστον, γῆς δὲ ἐργάτην ἀτιμώτατον. Τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ λιστύους κάλλιστον. Οὗτοι μὲν σφειν οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσὶ.

30 VII. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τοῦσδε, Ἄρεα καὶ Διόνυσον καὶ Ἀρτεμιν. Οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν, παρέξ τῶν ἄλλων πολιτῶν, σέβονται Ἑρμῆν μάλιστα θεῶν, καὶ ὁμνῶσι μῶνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπὸ Ἑρμῆος ἐκωτούς.

35 VIII. Ταπαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἶδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασιν τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάζαντες ἱρήϊα εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον· ἐπειτα δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες, γῶμα δὲ χέαντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν 40 τῷ τὰ μέγιστα ἀεθλα τίθεται κατὰ λόγον μονομαχίας. Ταπαὶ μὲν δὴ Θρηίκων εἰσὶ αὗται.

IX. Τὸ δὲ πρὸς βορέω ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης, οὐδεὶς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεκέλις οἰκινές· εἰσι ἀνθρώπων οἱ οἰκέοντες αὐτὴν, ἀλλὰ τὰ πέρην ἡδὴ τοῦ Ἰστρου ἐρῆμος 45 χώρα φαίνεται ἐοῦσα καὶ ἀπειρός. Μόνους δὲ εἶναι πυθέσθαι οἰκέοντας πέρην τοῦ Ἰστρου ἀνθρώπους τοῖσι οὐνομα εἶναι Σιγύννας, ἐσθῆτι χρεωμένους Μηδικῇ. (2) Τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασίους ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν, 50 μικροὺς δὲ καὶ σιμῶς καὶ ἀδυνάτους ἄνδρας φέρειν· ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι δευτάτους, ἄρματι λαττεῖν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. (3) Κατῆκειν ἐξ αὐτῶν τοὺς οὐρούς ἀγχοῦ Ἐνετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. Εἶναι δὲ Μήδων σφέας ἀποίκους λέγουσι· ὅκως δὲ οὐ-

HERODOTUS.

prædicant, supra exposui. Træsi vero, aliis quidem in rebus ab reliquis Thracibus nihil differunt; sed recens apud eos natis ac denatis hoc faciunt: (2) natum circumcidunt cognati, et miserantur, quot quantaque mala oporteat eum, ex quo natus sit, implere, omnia quæ homines manent mala commemorantes. Denatum vero jocantes lætantesque terra condunt, commemorantes quot quantisque malis sit liberatus, quamque omni parte beatus.

V. Apud eos qui supra Crestonæos habitant, hic mos obtinet: uxores quilibet vir plures habet: jam, quando vir moritur, magna fit inter uxores disceptatio et acris amicorum contentio super hac quæstione, quænam ex uxorebus carissima fuerit marito. Dein, quæ talis judicata est, et cui hic honos habetur, illa, a viris atque mulieribus colaudata, jugulatur super tumulum ab his qui eam proximæ cognatione attingunt, et jugulata una cum marito sepelitur: reliquæ vero magnæ sibi calamitati id ducunt; namque maximum hoc eis probrum censetur.

VI. Reliqui Thracæ hisce utuntur institutis. Vendunt liberos suos, in alias terras abducendos. Virgines non custodiunt, sed congregi cum quibusque voluerint viris patiuntur: uxores vero severe custodiunt; emunt autem uxores a parentibus ingenti pretio. (2) Punctam notis habere cutem, nobile judicatur: impressa non habere stigmata, ignobile. Otiosum esse, honestissimum habetur, terram colere, quam maxime inhonestum. Ex bello et præda vivere, laudatissimum. Hi sunt præcipui illorum mores.

VII. Deos autem solos colunt hosce: Martem, et Bacchum, et Dianam. Reges vero eorum, præter privatos cives, Mercurium maxime colunt deorum, et per hunc solum jurant; dicuntque a Mercurio se esse prognatos.

VIII. Sepulturæ apud divites hæc ratio est: per triduum exponunt mortuum, prius illum deplorantes, sed mox victimarum omne genus mactantes, lautæque celebrantes convivia. Deinde sepeliunt combustum, aut etiam non combustum terra condunt. Postquam tumulum adgesse-runt, certaminum varia proponunt genera, in quibus maxima pretia ponuntur, ut consuetaneum est, his qui singulari certamine vincunt. Hæc est sepulturæ apud Thracas ratio.

IX. A septemtrione hujus regionis quinam habitent homines, pro certo dicere nemo potest. Illud quidem adparet, esse trans Istrum desertam terram et infinitam. Solos tantum resciscere potui trans Istrum habitantes homines, quibus nomen perhibetur esse Sigynnæ, Medica veste utentes: (2) quorum equos aiunt esse toto corpore hirsutos, pilis ad quinque (latos) digitos longis; exiguos illos, et simos, et parum validos ad viros vehendos; plaustris autem junctos, esse velocissimos; et eam ob causam plaustris vehi indigenas. (3) Pertinere autem horum fines fere usque ad Enetos, qui ad Adriam habitant. A Medis autem esse ortos dicunt. Quoniam vero pacto Medorum hi fuerint coloni,

τοι Μήδων ἀποικοι γεγόνασι, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι, γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλεῖται Λίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλῆς οἰκόντες τοὺς κατήλους, Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα.

5 X. Ὡς δὲ Θρήικες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέρην τοῦ Ἰστρου, καὶ ὑπὸ τούτων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. Ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκέουσι λέγειν οὐκ οἰκόντα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα· ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἀρκτον δοίκεται
10 δοκέει εἶναι διὰ τὰ φύχεα. (3) Ταῦτα μὲν νυν τῆς χώρας ταύτης περί λέγεται· τὰ παραθαλάσσια δ' ὧν αὐτῆς Μεγάβαζος Περσέων κατήκοα ἐποίησε.

XI. Δαρεῖος δὲ ὡς διαβάς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἀπῆκετο ἐς Σάρδεις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἰστιαίου τοῦ
15 τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίας καὶ τῆς παρανέσιος τοῦ Μυτιληναίου Κώεω, μεταπεμφάμενος δὲ σφας ἐς Σάρδεις ἐδίδου αὐτοῖσι αἵρεσιν. (2) Ὁ μὲν δὲ Ἰστιαῖος, ἅτε τυραννύων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιᾶς προσεχρήζε, αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἥδωνίδα βουλό-
20 μενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτίσαι. (3) Οὗτος μὲν δὲ ταύτην αἰρέεται, ὁ δὲ Κώης, οἷά τε οὐ τύραννος δημότης τε ἔων, αἰτέει Μυτιλήνης τυραννεῦσαι. Τελευθέντων δὲ ἀμφοτέροισι οὗτοι μὲν κατὰ εἴλοντο ἐτράποντο.

XII. Δαρεῖον δὲ συνήεικε πρῆγμα τοῖόνδε ἰδόμενον
25 ἐπιθυμῆσαι ἐντεῖλαισθαι Μεγάδῳ Παιόνας ἐλόντα ἀνασπάστους ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίην. Ἦν Πίγρης καὶ Μαντύης ἄνδρες Παίονες, οἱ ἐπέειτε Δαρεῖος διέβη ἐς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παϊόνων τυραννεῖν ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις, ἅμα ἀγόμενοι
30 ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ εὐεῖδα. (2) Φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον ἐς τὸ προάστειον τὸ τῶν Λυδῶν ἐποίησαν τοῖόνδε· σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα, ἐπ' ὕδωρ ἐπιμπον ἄγρος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καὶ
35 κλώθουσαν λίνον. (3) Ὡς δὲ παρεζήτε ἡ γυνή, ἐπιμελὲς τῷ Δαρεῖῳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιούμενα ἐκ τῆς γυναικός, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίδος οὐδαμῶν. Ἐπιμελὲς δ' ὥς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει κελεύων φυλάξαι ὃ τι
40 χρῆσται τῷ ἵππῳ ἡ γυνή. (4) Οἱ μὲν δὲ ὀπισθε εἴποντο· ἡ δὲ ἐπέειτε ἀπῆκετο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἤρσε τὸν ἵππον, ἄρσασα δὲ καὶ τὸ ἄγρος τοῦ ὕδατος ἐμπλησά-
μένη τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεζήτε, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον
45 καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον.

XIII. Θωμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τὰ τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκόπων καὶ τὰ αὐτὸς ὥρα, ἄγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἐωυτῷ ἐς ὅμιν. Ὡς δὲ ἄχθη, παρήσαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς οὐ καὶ πρόσω σκοπιῇ ἔχοντες τούτων. (2)
50 Εἰρωτέοντες δὲ τοῦ Δαρεῖου ὁδοπατὴ εἶη, ἔρασαν οἱ νεηνισκοὶ εἶναι Παίονες καὶ ἐκείνην εἶναι σφῶν ἀδελφεήν. Ὁ δ' ἀμείβετο, τίνες δὲ οἱ Παίονες ἀνθρωποὶ εἰσι καὶ κοῦ γῆς οἰκήμενοι, καὶ τί ἐκείνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν ἐς Σάρδεις. (3) Οἱ δὲ οἱ ἐφραζον ὡς ἔλθοιεν μὲν

exputare equidem non queo : sed longo temporis tractu fieri utique omnia possunt. Cæterum Signynæ apud Ligures super Massiliam habitantes, inistitores vocantur; apud Cyprios vero, hastæ.

X. Narrant quidem Thraces, apes occupare terras trans Istrum, eaque caussa non posse homines ulterius progredi. Quæ mihi parum probabiliter ab his dici videntur. Quoniam constat frigoris impatientes esse istas bestiolas : sed propter frigus inhabitatæ mihi videntur esse regiones sub septemtrionibus sitæ. (2) Hæc sunt igitur quæ de hac regione memorantur. Cæterum maritimum illius tractum, ut supra dixi, Megabazus sub Persarum redegit potestatem.

XI. Darius simulatque tracto Hellesponto Milesio pervenit, recordatus est beneficii ab Histiaeo Milesio in se collati, et consilii a Mytilenæo Coe dati. Itaque his Sardes arcessitis optionem dedit. (2) Et Histiaeus quidem, utpote Mileti tyrannus, nullam sibi insuper tyrannidem postulavit : petiit vero Myrcinum Edonidem, cupiens in ea urbem condere. (3) Hanc igitur hic optavit. Coes vero, ut qui non tyrannus, sed privatus esset, petiit Mytilenæ tyrannidem. Impetrato uterque quod optaverat, eo se contulit.

XII. Posthæc oblata Dario est res talis, qua conspecta incessit eum cupido mandandi Megabazo, ut Pæonas subigeret, et ex Europa in Asiam abstractos mitteret. Res ea hujusmodi fuit. Erant Pigres et Mantyas, viri Pæones : qui, postquam Darius in Asiam trajecerat, cupientes ipsi tyrannidem occupare Pæoniæ, Sardes venerunt, secum ducentes sororem, magnam statura, et forma præstantem. (2) Hi observato tempore quum Darius in Lydorum suburbio in publico sederet, hocce instituerunt : sororem, quam poterant optime instructam, aquandum miserunt, vas in capite gestantem, ex brachio post se ducentem equum, simulque linum nentem. (3) Ut præteribat mulier, advertit Darii animum : etenim nec ex Persarum more, nec ex Lydorum hoc erat, quod illa faciebat, nec ullius Asiatici populi moribus conveniens. Igitur quum ea res animum regis advertisset, misit satellitum nonnullos, jussos observare quid equo faceret hæc mulier. (4) Itaque hi pone sequebantur : illa vero, ubi ad fluvium pervenit, aquavit equum ; quo aquato, vas suum aqua replevit et eadem via præterit, aquam super capite gestans, equum ex brachio post se trahens, et manu fusum torquens.

XIII. Miratus Darius quæ partim ex speculatoribus audivit, partim ipse vidit, jussit coram se adduci mulierem. Ea ut adducebatur, aderant simul fratres ejus, qui haud procul alicubi, quid ageretur, speculati erant. (2) Interrogante Dario, cujas illa esset, responderunt juvenes, esse se Pæones, illamque suam esse sororem. Denuo interrogat rex : quoniam vero homines Pæones sint, et ubi terrarum habitent ; denique quid illi sibi vellent quod Sardes venissent. (3) Responderunt illi, venisse ut traderent se regi ;

ἐκείνῳ δόσοντας σφέας αὐτοὺς, εἴη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη, ὃ δὲ Στρυμών οὐ πρόσσι τοῦ Ἑλλησπόντου, εἶψαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἄποικοι. (4) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔκαστα ἔλεγον, 5 ὃ δὲ εἰρώτα εἰ καὶ πᾶσαι εἶψαν αὐτοῖσι αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἐργατίδες. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔφασαν προθύμως οὕτω ἔχειν· αὐτοῦ γὰρ ὧν τούτου εἵνεκεν καὶ ἐποιέετο.

XIV. Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράφει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον, τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγὸν, ἐντελ- 10 λόμενος ἐξαναστῆσαι ἐξ ἡθίων Παίονας καὶ παρ' ἑωυ- τὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτῶν. (2) Αὐτίκα δὲ ἱππεὺς ἔθεε φέρων τὴν ἀγγε- λίαν ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον, περαιωθεὶς δὲ διδοῖ τὸ βι- βλίον τῷ Μεγάβαζῳ. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος καὶ λαδὼν 15 ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιο- νίην.

XV. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παῖονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας ἵναί, ἐλισθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσ- 20 σης, δοκέοντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐμβά- λοντας. (2) Οἱ μὲν δὴ Παῖονες ἔσαν ἐτοίμοι τὸν Με- γαβάζον στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν· οἱ δὲ Πέρσαι πυθό- μενοι συνηλίσθαι τοὺς Παῖονας καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας τὴν ἄνω ὁδὸν 25 τράπονται, λαθόντες δὲ τοὺς Παῖονας ἐσπίπτουσι ἐς τὰς πόλεις αὐτῶν εἰσάσας ἀνδρῶν ἐρήμους· οἷα δὲ κει- νῇσι ἐπιπεσόντες εὐπετέως κατέσχον. (3) Οἱ δὲ Παί- ονες ὥς ἐπύθοντο ἡχομένας τὰς πόλεις, αὐτίκα διασκε- 30 δασθέντες κατ' ἑωυτοὺς ἔκαστοι ἐτράποντο καὶ παρε- δίδωσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. Οὕτω δὴ Παιό- νων Σιροπαῖονες τε καὶ Παιόπλαι καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐξ ἡθίων ἐξαναστάντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVI. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καὶ Δόδθρας καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Ὀδομάντους καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην 35 τὴν Πρασιάδα οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβά- ζου. (2) Ἐπειρήθη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικη- μένους ἐξαιρέειν ὧδε. Ἰκρία ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἔξευγμένα ἐν μέσῃ ἔστηκε τῇ λίμνῃ, ἐσοδὸν ἐκ τῆς ἡπείρου στενὴν ἔχοντα μίτῃ γεφύρῃ. (3) Τοὺς δὲ 40 σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἰκρίοισι τὸ μὲν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται, μετὰ δὲ νόμῳ χρεώμενοι ἱστᾶσι τοιῷδε· κομίζοντες ἐξ οὖρεος τῷ οὐνομά ἐστι Ὅρθηλος, κατὰ γυναῖκα ἐκάστην ὃ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπείσθησι· ἀγεται δὲ ἕκαστος 45 συχνὰς γυναῖκας. (4) Οἰκεῦσι δὲ τοιοῦτον τρόπον, κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἰκρίων καλύβης τε ἐν τῇ διαίτῃ καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἰκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. Τὰ δὲ νῆπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτω, μὴ κατακυλισθῇ δειμαίνοντες. 50 (5) Τοῖσι δὲ ἱπποῖσι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοις παρέχουσι χόρτον ἰχθύς· τῶν δὲ πληθὺς ἐστι τοσούτων ὥστε θῆαν τὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ, κατεῖ σχοίνῳ σφυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλὸν τινα χρό- νον ἐπισχῶν ἀνασπᾷ πληρεὲς ἰχθύων. Τῶν δὲ ἰχθύων

esse autem Pæoniam regionem ad Strymonem fluvium; Strymonem vero haud procul abesse ab Hellesponto; esse autem Pæones Teucrorum ex Troia colonos. (4) Quæ quum illi singula ex rei veritate dixissent, rogavit rex, an etiam omnes ibi mulieres ita essent laboriosæ. Cui illi, rem ita habere, prompte responderunt: nam ea ipsa causa hæc ita instituerant.

XIV. Ibi tum ad Megabazum, quem in Thracia copia- rum ducem reliquerat, literas scripsit Darius, iubens eum Pæonas e sedibus suis abstrahere, ad seque abducere, et ipsos et liberos eorum et uxores. (2) Protinusque eques, nuncium delaturus, cucurrit ad Hellespontum; eoque tra- jecto, literas Megabazo reddidit. Quibus ille perfectis, viæ ducibus ex Thracia sumptis, bellum intulit Pæonibus.

XV. Qui ubi resciverunt adversus se proficisci Persas, junctis copiis obviam illis progressi sunt versus mare, ex- stimantes ab hac parte conaturos esse Persas terram suam invadere. (2) Sic igitur exercitum Megabazi, adversus se proficiscentem, prolibere parati Pæones erant. At Persæ, certiores facti conjunctis copiis Pæones aditum terræ suæ a parte maris custodire, secuti viæ duces, per superiora loca iter fecerunt: itaque, insulis Pæonibus, oppida illo- rum invadunt, viris vacua; illaque facile, utpote defensoribus nudata, ceperunt. (3) Deinde Pæones, postquam resciverunt capta sua esse oppida, continuo dispersi, ad suos quique lares sese contulerunt, Persisque se dederunt. Atque ita Pæonum hi qui Siropæones vocantur, et qui Pro- plæ, et qui usque ad Prasiadem lacum habitabant, e sedi- bus suis abstracti, in Asiam sunt abducti.

XVI. Sed qui circa Pangæum montem habitant, et Do- beres, et Agrianes, et Odomanti, item qui ipsum lacum Prasiadem incolunt, hi nullatenus subacti sunt a Megabazo; (2) quamquam et hos, qui hunc lacum incolunt, conatus erat sub potestatem redigere Persarum. Lacum autem hi incolunt tali modo. Stant in medio lacu tabulata, altis pa- lis instrata, quæ angustum habent ex continente aditum uno ponte. (3) Palos, super quibus strata sunt tabulata, olim cives universi publico nomine statuerant. Deinde vero invaluit usus, ut iidem hoc modo statuantur: ut qui- que uxorem ducit, quas quidem permultas unusquisque ducit, ita pro quaque uxore tres palos statuit, ex monte adductos, cui nomen Orbélus. (4) Habitant hic autem tali modo: unusquisque super tabulatis illis tugurium ha- bet, in quo vitam agit, et januam demissilem, quæ per ta- bulatum deorsum fert ad paludem. Parvulos autem pue- ros puellasque sparto ex pede adligant, metuentes ne im- prudentes decendant. (5) Equis et jumentis pro pabulo pi- sces præbent. Est autem horum tanta copia, ut, quando quis demissilem januam reclinavit, et vacuum corbem ex fune in aquam demisit, brevi interposita mora plenam pi- scibus extrahat. Sunt autem piscium illorum duo genera, 16.

ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλεῦσι πάπρακας τε καὶ τίλωνα. Παίωνων μὲν δὴ οἱ χειρωθέντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVII. Μεγάβαζος δὲ ὡς ἐχειρώσατο τοὺς Παίονας, πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην ἄνδρας ἑπτὰ Πέρσας, οἱ μετ' αὐτὸν ἐκείνων ἔσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντεα αἰτήσονται γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. (2) Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἑκάστης ἐφοίτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσσωρον καλούμενον οὖρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ.

XVIII. Οἱ ὧν Πέρσαι οἱ πεμφθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντεα ὡς ἀπίκοντο, αἰτεον ἐλθόντες ἐς ὄψιν τὴν Ἀμύντεω Δαρείῳ βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδίδου καὶ σφεας ἐπὶ ξείνια καλεῖ, παρασκευασάμενος δὲ δείπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέκετο τοὺς Πέρσας φιλοφρόνως. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, διαπίνοντες εἶπαν οἱ Πέρσαι τάδε, « ξεῖνε Μακεδών, ἡμῖν νόμος ἐστὶ τοῖσι Πέρσῃσι, ἐπεὰν δείπνον προτιθώμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρέδρους. Σὺ νυν, ἐπεὶ περ προθύμως μὲν ἐδέξαιο, μεγάλως δὲ ξεινίζεις, διδοῖς τε βασιλεῖ Δαρείῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἔπειθ' νόμον τῷ ἡμετέρῳ. » (3) Εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης, « ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρῖσθαι ἄνδρας γυναικῶν· ἐπεῖτε δὲ ὑμεῖς ἰόντες δεσπότηαι προσχρηζέτε τούτων, παρέσται ὑμῖν καὶ ταῦτα. » (4) Εἶπας τοσαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμψατο τὰς γυναῖκας· αἱ δ' ἐπεῖτε καλούμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἔζοντο τοῖσι Πέρσῃσι. (5) Ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναῖκας εὐμόρφους ἔλεγον πρὸς Ἀμύντεα φάμενοι τὸ ποιηθὲν τούτο οὐδὲν εἶναι σοφόν· χρέσσον γὰρ εἶναι ἀρχῆθεν μὴ ἐλθεῖν τὰς γυναῖκας ἢ ἐλθούσας καὶ μὴ περιζομένας ἀντίαι ἔζεσθαι ἀληθδόνας σφι ὀφθαλμῶν. (6) Ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρῆζειν· πειθόμενων δὲ τῶν γυναικῶν αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε ἄπτοντο οἷα πλέυνως οἰνωμένοι, καὶ κοῦ τις καὶ φιλέειν ἐπειρᾶτο.

XIX. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα ὁρῶν ἀτρέμας εἶχε, καίπερ δυσφορέων, οἷα υπερδειμαίνων τοὺς Πέρσας· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω παρῶν τε καὶ ὁρῶν ταῦτα, ἅτε νέος τε ἐὼν καὶ κακῶν ἀπαθής, οὐδαμῶς ἔτι κατέχειν οἷός τ' ἦν, ὥστε δὲ βαρέως φέρων, εἶπε πρὸς Ἀμύντεα τάδε, « σὺ μὲν, ὦ πάτερ, εἶχε τῇ ἡλικίῃ, ἀπίων τε ἀναπαύεο, μηδὲ λιπάρεε τῇ πόσι· ἐγὼ δὲ προσμένων αὐτοῦ τῇδε πάντα τὰ ἐπιτήδεια παρέξω τοῖσι ξείνοισι. » (2) Πρὸς ταῦτα συνείδῃ ὁ Ἀμύντης ὅτι νεώτερα κρήγματα κρήξειν μέλλοι Ἀλέξανδρος, λέγει, « ὦ παῖ, σγεδὼν γάρ σευ ἀνακαιομένου συνήμι τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιεῖν τι νεώτερον· ἐγὼ ὧν σευ χρηζῶ μηδὲν νεοχμῶσαι κατ' ἄνδρας τούτους, ἵνα μὴ

quos papraces et tilones adpellant. Ex Pæonibus igitur ii qui subacti erant, in Asiam sunt abducti.

XVII. Megabazus, subactis Pæonibus, legatos misit in Macedoniam, septem viros Persas, qui post illum spectatissimi erant in exercitu. Missi hi sunt ad Amyntam, terram et aquam ab illo postulaturi nomine Darii regis. (2) Est autem a Prasiade palude via brevis admodum in Macedoniam. Primum enim, proxima ab hac palude est metallifodina, ex qua postero tempore talentum argenti quotidie redibat Alexandro : post hoc metallum si montem superaveris cui Dysorus nomen, in Macedonia eris.

XVIII. Persæ igitur hi legati, ubi ad Amyntam pervenire, intromissi petierunt ab eo regi Dario terram et aquam : et ille hæc dedit, et ad hospitium illos vocavit, magnificeque instructa cœna peramice Persas accepit. (2) Post cœnam, bibendo certantes, hæc dixere Persæ : « Hospes Macedo, nobis Persis mos est, quando lautam celebramus cœnam, tunc etiam pellices et legitimas uxores adducere, et sedes illis inter nos tribuere. Tu igitur, quoniam benevole nos excepisti, et magnificam adposuisti cœnam, tradisque regi Dario terram et aquam, nostrum sequere morem. » (3) Ad hæc Amyntas : « Persæ, inquit, nobis quidem neutiquam hic mos est ; sed separantur viri a mulieribus. Sed quoniam vos, qui estis domini, hoc insuper postulatis, etiam hoc vobis aderit. » (4) His dictis, mulieres arcessivit Amyntas. Quæ ubi vocatæ advenerant, ordine consederunt ex adverso Persarum. (5) Tum vero Persæ, formosas conspicientes mulieres, Amyntæ dixere, parum prudentes hoc esse factum : satius enim fuisset futurum, prorsus non advenire mulieres, quam, postquam venissent, non adsidere, sed ex adverso sedere, oculorum ipsis dolorem. (6) Coactus igitur Amyntas, adsidere eas jussit. Quod ubi fecerunt mulieres, Persæ protinus mammas illarum contrectare, quippe gnaviter adpoti, non nemo etiam osculari conabatur.

XIX. Et Amyntas quidam hæc videns, quamvis iniquo ferens animo, nihil movebat, supra modum metuens Persas. At Alexander, Amyntæ filius, præsens vidensque hæc, utpote juvenis et malorum inexpertus, continere se nequaquam amplius potuit. Igitur indigne rem ferens, dixit ad patrem : « Tu quidem, pater, concede ætati, abi hinc, et da te quieti, nec ulterius adsidere computationi : ego vero hic manebo, omniaque necessaria hospitibus præbebo. » (2) Ad hæc Amyntas, intelligens novi quiddam audacius moliri Alexandrum : « Intelligo fere, fili, inquit, sermonem tuum hominis esse excandescitis ; et velle te, me dimisso, novum quidpiam moliri. Atqui oro te, nihil novi adversus hos viros moliaris, ne nos disperdas : sed

ἐξεργάσῃ ἡμέας, ἀλλ' ἀνέχου δρέων τὰ ποιούμενα· ἀμφὶ δὲ ἀποδῶ τῇ ἐμῇ πείσομαι τοι. »

XX. Ὡς δὲ δ' Ἀμύντης χρηστὰς τούτων οἰχόμην, λέγει δ' Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας, « γυναικῶν τούτων, ὧς εἶναι, πολλὴ ἐστὶ ὑμῖν εὐπείθεια, καὶ εἰ πάσῃσι βούλεσθε μίσγεσθαι καὶ ὁκοσησιῶν αὐτέων. (2) Τούτου μὲν περὶ αὐτοὶ ἀποσημανέετε· νῦν δὲ, σχεδὸν γὰρ ἤδη τῆς κοίτης ὥρῃ προσέρχεται ὑμῖν καὶ καλῶς ἔχοντας ὑμέας δρέω μέθης, γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν φίλον ἐστὶ, ἀπετε λούσασθαι, λουσαμένας δὲ ὀπίσω προσδέκεσθε. » (3) Εἴπας ταῦτα, συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι, γυναῖκας μὲν ἐξελθούσας ἀπέπειπε ἐς τὴν γυναικῆτην, αὐτὸς δὲ δ' Ἀλέξανδρος ἴσους τῆσι γυναιξὶ ἀριθμὸν ἀνδρας λειογενεῖους τῇ τῶν γυναικῶν ἰσότητι σκευάσας καὶ ἐγγχειρίδια δούς παρήγε ἴσω, παρὰ τῶν δὲ τούτους ἔλεγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε, « ὦ Πέρσαι, οἴκατε πανδαίσῃ τελὲ ἰσότησθαι· τὰ τε γὰρ ἄλλα ὅσα εἶχομεν, καὶ πρὸς τὰ οἷά τε ἦν ἐξευρόντας παρέχεν, πάντα ὑμῖν παρέστι, καὶ δὴ καὶ τόδε τὸ πάντων μέγιστον, τὰς τε ἐσωτῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπιδαψιλεύσμεθα ὑμῖν, ὥς παντελέως μάθῃτε τιμώμενοι πρὸς ἡμέων τῶν περ ἔστε ἄτιοι, πρὸς δὲ καὶ βασιλεῖ τῷ πέμψαντι ἀπαγγέλιητε ὥς ἀνὴρ Ἕλληνα Μακεδόνων ὑπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ. » (4) Ταῦτα εἰπας Ἀλέξανδρος παρίει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἀνδρα Μακεδόνα ὡς γυναῖκα τῷ λόγῳ· οἱ δὲ, ἐπεὶ τε σφῶν οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρέοντο, διεργάζοντο αὐτούς.

XXI. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μόρῳ διεφθάρησαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπῆν αὐτῶν εἰπὼν γὰρ δὴ σφι καὶ ὄγκματα καὶ θεράποντες καὶ ἡ πᾶσα πολλὴ παρασκευῇ πάντα δὴ ταῦτα ἅμα πᾶσι ἐκείνοισι ἠφάνιστο. (2) Μετὰ δὲ, χρόνῳ οὐ πολλῷ ὑστερον, ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τούτων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο, καὶ σφας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ, χρήματά τε δούς πολλὰ καὶ τὴν ἐσωτῆ ἀδελφεὴν τῇ οὐνομα ἦν Γυγαίῃ· δούς δὲ ταῦτα κατέλαβε δ' Ἀλέξανδρος Βουδάρῃ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τῶν διζιμένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατηγῷ. Ὁ μὲν νυν τῶν Περσέων τούτων θάνατος οὕτω καταλαμφθεὶς ἐσιγήθη.

XXII. Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι τοὺς ἀπὸ Περδίκκω γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπίσθε λόγοις ἀποδέξω ὥς εἰσι Ἕλληνας, πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν Οὐλυμπίῃ διεπόντες ἀγῶνα Ἕλλήνων οὕτω ἔγνωσαν εἶναι. (2) Ἀλεξάνδρου γὰρ δεβλεῦεν ἐλομένου καὶ καταβάλλοντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἕλλήνων ἐξεργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστῶν εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' Ἕλλήνων· Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα, καὶ ἀγωνιζόμενος στάδιον συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω καὶ ἐγένετο.

XXIII. Μεγάβαζος δὲ ἀγῶνα τοὺς Παίονας ἀπείκετο ἐπὶ τὸν Ἕλλησποντον, ἐνθεῦτεν δὲ διαπεραιωθεὶς ἀπείκετο ἐς Σάρδις. (2) Ἀτε δὲ τευχέοντος ἤδη Ἰστιάου

patere fieri, quæ hic agi vides. Quod autem me, ut hinc abeam, mones, tibi obsequar. »

XX. Postquam Amyntas, hæc precatus, abiit; tum vero Persas Alexander his verbis est adlocutus : « Harum mulierum, hospites, facilis vobis usus patet; sive cum omnibus velitis concumbere, sive quibuscum ex illis volueritis : (2) de hoc vos ipsi, quid vobis videatur, significate. Nunc vero, quum fere adpropinquet tempus cubitum eundi, et pulcre vos videam adpotos, mulieres has, si placet vobis, sinite lavari; et expectate lotas redituras. » (3) Hæc dicta quum collaudassent Persæ, mulieres abeuntes dimisit in gynæceum : ipse vero Alexander viros lævi mento, tot numero quot erant feminæ, muliebri cultu ornatos, pugionibusque instructos, introduxit. Quos producens, sic Persas adloquitur : « Videmini, Persæ, convivio a nobis omni munificentia instructo fuisse excepti : nam et alia quæcumque in promptu habuimus, et quæ insuper vobis præhenda potuimus reperire, ea vobis omnia adposita sunt : et nunc ecce hoc etiam, quod omnium maximum est, et matres nostras et sorores, larga liberalitate vobis exhibemus; quo cognoscatis, nos omni honorum genere, quibus digni estis, vos esse prosecutos; utque etiam regi, qui vos misit, renuncietis, virum Græcum, Macedoniæ sub regis auspiciis præfectum, laute vos et mensa et lecto excepisse. » (4) Hæc locutus Alexander, juxta quemque Persam virum Macedonem, quasi mulierem nempe, adsidere jussit : qui mox Persas, contractare illos conantes, interfecerunt.

XXI. Hac igitur morte hi perierunt, et ipsi, et illorum famulitium : nam et plaustra, et famuli, et multa adparatum genera illos secuta erant; quæ omnia simul cum ipsis evanuerunt. (2) Haud multo post vero acris inquisitio horum virorum oausa a Persis instituta est : sed inquirentes Alexander inhibuit continuitque astu, et multa pecunia, et sorore sua, cui nomen erat Gygæa, in matrimonium data Bubaræ quidem, viro Persæ, duci eorum quibus inquisitio horum qui perierant mandata erat. Ita Persarum istorum cædes silentio compressa est.

XXII. Fuisse hos a Perdicca oriundos (Amyntam et Alexandrum) origine, ut ipsi aiunt, Græcos, et ego verum esse scio, et in sequentibus historiis demonstrabo Græcos fuisse. Agnoverunt vero etiam hi, qui Olympiæ certamina Græcorum administrant, ita se rem habere. (2) Etenim quum Alexander solennibus ludis cuperet certare, et ob id ipsum Olympiam esset profectus, Græci, quibuscum concursurus erat, excludere eum voluerunt; dicentes, barbarorum non esse hoc certamen, sed Græcorum. At Alexander, postquam se origine esse Argivum demonstravit, Græcus esse judicatus est; et, quum stadio esset certaturus, sors ei cum primo excidit. Et hæc quidem ita gesta sunt.

XXIII. Megabazus, Pæonas ducens, ad Hellespontum pervenerat; indeque, eo trajecto, Sardes pervenit. (2) Quumque per id tempus Histieus Milesius jam muro mu-

τοῦ Μιλησίου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν δωρεὴν φυλακῆς τῆς σχεδῆς, ἐόντος δὲ τοῦ χώρου τούτου παρὰ Στρυμόνα ποταμὸν τῷ οὐνομά ἐστι Μύρκινος, μαθὼν δὲ Μεγάβαζος τὸ ποιούμενον ἐκ τοῦ Ἰστιάου, ὡς ἤλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε Δαρείῳ τάδε, (β) «ὦ βασιλεῦ, κοῖνι τι χρῆμα ἐποίησας, ἀνδρὶ Ἑλληνὶ δεινῷ τε καὶ σοφῷ δοὺς ἐγκτήσασθαι πόλιν ἐν Θρηίκῃ, ἵνα ἴδῃ τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἀφθονος καὶ πολλοὶ κωπέες καὶ μέταλλα ἀργύρεα, θμιλός τε πολλός μὲν Ἑλλήν περιοικεῖ, πολλοὺς δὲ βάρβαρος, οἱ προστατέω ἐπιλαβόμενοι ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν ἐκείνος ἐξηγήται καὶ ἡμέρης καὶ νυκτός. (γ) Σὺ νυν τοῦτον τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιεῦντα, ἵνα μὴ οἰκῇ πολέμῳ συνέλχει. Τρόπῳ δὲ ἥπιον μεταπεμφάμενός 15 παῦσον· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὁκῶς μηκέτι ἐκείνος ἐς Ἑλλάδας ἀπίξεται.»

XXIV. Ταῦτα λέγων ὁ Μεγάβαζος εὐπετέως ἐπειθε Δαρεῖον ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι. Μετὰ δὲ ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον ἔλεγε 20 τάδε, «Ἰστιαίε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· ἐγὼ φροντίζων εὐρίσκω ἔμοι τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον· τοῦτο δὲ οὐ λόγοισι, ἀλλ' ἐργοῖσι οἶδα μαθὼν. (α) Νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέο μοι πάντως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι.» Τούτοις τοῖσι ἔπεισιν 25 πιστεύσας ὁ Ἰστιαῖος, καὶ ἅμα μέγα ποιούμενος βασιλεὺς σύμβουλος γενέσθαι, ἀπικέτο ἐς τὰς Σάρδεις. (β) Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε, «Ἰστιαίε, ἐγὼ σε μετεπεμφάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπεὶ τάχιστα ἐνόστησα 30 ἀπὸ Σκυθῶν καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδὲν καὶ ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχείᾳ ἐπεζήτησα ὡς σὲ ἰδεῖν τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωνκώς ὅτι κτημάτων πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἄνθρωπος φίλος συνετός τε καὶ εὖνοος, τὰ τοι ἐγὼ καὶ ἀμφοτέρω συνειδὼς ἔχω μαρτυ- 35 ρεῖν ἐς πρήγματα τὰ ἐμά. (γ) Νῦν ὦν, εὐ γὰρ ἐποίησας ἀπικόμενος, τάδε τοι ἐγὼ προτείνωμαι· Μιλητον μὲν ἔα καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηίκῃ πόλιν, σὺ δέ μοι ἐπόμενος ἐς Σοῦσα ἔχε τὰ περ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἐμός τε σύσσιτος ὢν καὶ σύμβουλος.»

40 XXV. Ταῦτα Δαρεῖος εἶπας, καὶ καταστήσας Ἄρταφέρνηα ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ ὁμοπάτριον ὑπαρχον εἶναι Σαρδίῳν, ἀπῆλauen ἐς Σοῦσα ἅμα ἀγόμενος Ἰστιαῖον, Ὀτάνα δὲ ἀποδείξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασ- 45 σίων ἀνδρῶν· (α) τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην βασιλεὺς Καμβύσης γενόμενον τῶν βασιλείων δικαστέων, ὅτι ἐπὶ χρήμασι δίκην ἀδίκον ἔδίκασε, σφάξας ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπείην, σπαθίδας δὲ αὐτοῦ τὸ δέρμα ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταμε καὶ ἐνέτεινε τὸν θρόνον ἐς τὸν Ἰζὼν ἔδίκασε· ἐντανύσας δὲ ὁ Καμβύσης ἀπέδειξε 50 δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀποκτείνας ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλάμενός οἱ μεμνησθαι ἐν τῷ κατεῖων θρόνῳ δικάζει.

XXVI. Οὗτος ὦν ὁ Ὀτάνης, ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς τοῦτον τὸν θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβάζῳ

niret locum eum, quem dono optanti dederat Darius, mercedem custoditi pontis; qui locus ad Strymonem fluvium est, et Myrcinus vocatur; Megabazus, cognito quod agebat Histæus, simulatque cum Pæonibus, quos regi adducebat, Sardes pervenit, hæc ad Darium verba fecit: (3) «O rex, quamnam tu rem fecisti? homini Græco, acri et callido, urbem possidendam dedisti in Thracia, ubi copiosa ad construendas naves est materia, et multi sunt remiges, et argenti metalla; et frequentes circum habitant Græci, frequentesque barbari, qui hunc ducem nacti, facient quidquid ille jusserit sive die sive nocte. (4) Tu igitur hunc virum ista agentem inhihe; ne domestico preparis bello: leni vero modo inhihe ad te accessitum. Postquam autem in potestate eum habueris, danda opera ne amplius ille ad Græcos perveniat.»

XXIV. Hæc locutus Megabazus facile Dario persuasit, intelligenti recte illum futura prospicere. Deinde ad Histæum Myrcini versantem nuncium misit Darius, qui hæc ei diceret: «Histæe, rex Darius hæc ait: Ego, studiose querens, neminem reperio, qui mihi meisque rebus magis, quam tu, faveat: idque non verbis, sed factis, habeo compertum. (2) Nunc igitur, quum magnas res gerendas animo volvam, fac omnino me convenias, ut eas tecum communicem.» His verbis fidem habens Histæus, magnique faciens regis esse consiliarius, Sardes pervenit. (3) Qui ubi in regis venit conspectum, his verbis eum Darius est adlocutus: «Histæe, ego te hac causa arcessivi. Simul atque e Scythia redii, tuque mihi fuisti ex oculis, protinus nullius alius rei tantum me desiderium cepit, quam tui videnti, et tecum sermones miscendi; quippe gnarus, omnium bonorum pretiosissimum esse virum amicum, qui tam intelligens sit, quam benevolus: quæ duo ego in te adversus res meas cognovi, inesseque tibi possum testari. (4) Quare bene fecisti quod ad me advenieris, tibi que ego hæc propono: missam fac Miletum, et recens conditam in Thracia urbem: me vero sequere Susa euntem, et habe quæ ego habeo, meusque esto commensalis et consiliarius.»

XXV. His dictis Darius, postquam Artaphernem, fratrem suum eodem patre natum, præfectum nominaverat Sardium, Susa est profectus, Histæum secum ducens. Coplis vero maritimæ oræ præsidentibus ducem nominavit Otanem; (2) cujus patrem Sisamnen, unum ex iudicibus regis, Cambyses rex, quod accepta pecunia injustam pronunciasset sententiam, interfecerat, interfectoque totam detraxerat pellem, et scissis ex detracta pelle loris intendens sellam, in qua ille sedens jus dixerat: quo facto rex filium ejusdem Sisamnæ, quem interfectum excoxiaverat, in patris locum nominaverat iudicem, monitum ut recordaretur quam in sella jus dicens sederet.

XXVI. Hic igitur Otanes, qui in illa sedere sella jussus erat, nunc successor imperii datus Megabazo, Byzantius

τῆς στρατηγῆς Βυζαντίους τε εἶλε καὶ Καλχηδόνιους, εἶλε δὲ Ἀντανδρόν τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῆ, εἶλε δὲ Λαμπώνιον, λαβὼν δὲ παρὰ Λεσβίων νέας εἶλε Ἀθημόν τε καὶ Ἴμβρον, ἀμφοτέρως ἐτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰκομένους.

XXVII. (Οἱ μὲν δὲ Ἀθημιοὶ καὶ ἐμαχέσαντο εὖ καὶ ἀμυνόμενοι ἀνὰ χρόνον ἐκακώθησαν. Τοῖσι δὲ περιούσι αὐτῶν οἱ Πέρσαι ὑπαρχον ἐπιστάσι Λυκάρῃον τὸν Μαιανδρίου τοῦ βασιλεύσαντος Σάμου ἀδελφόν· οὗτος ὁ Λυκάρῃος ἀρχὼν ἐν Ἀθήνῃς τελευτᾷ.) (2) Αἰτίη δὲ τούτου ἦδε· πάντας ἄνδρα ποδίζετο καὶ κατεστρέφετο, τοὺς μὲν λιποστρατίτης ἐπὶ Σκύθας αἰτιώμενος, τοὺς δὲ σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν τὸν ἀπὸ Σκυθῶν ὀπίσω ἀποκομιζόμενον. Οὗτος μὲν νυν τοσαῦτα ἐξεργάσατο στρατηγῆσας.

XXVIII. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ἀνέσις κακῶν ἦν, καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου Ἴωσι γίνεσθαι κακά. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Νάξος εὐδαίμωνι τῶν νήσων προέφερε, τοῦτο δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτῇ τε ἐωυτῆς μάλιστα δὴ τότε ἀκμάσασα, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρόσχημα, κατῴπερθε δὲ τούτων ἐπὶ δύο γενεάς ἀνδρῶν νοστήσασα ἐς τὰ μάλιστα στάσι, μέχρι οὗ μιν Πάριοι καθήρτισαν· τούτους γὰρ καταρτιστήρας πάντων Ἑλλήνων εἰδόντο οἱ Μιλήσιοι.

XXIX. Κατήλλαξαν δὲ σφας ὧδε οἱ Πάριοι. Ὡς ἀπίκοντο αὐτῶν ἄνδρες οἱ ἀριστοὶ ἐς τὴν Μίλητον, ὥρεον γὰρ δὴ σφας δεινῶς οἰκοφθορῆμενους, ἔφασαν αὐτῶν βούλεσθαι διελεθεῖν τὴν χώραν. (2) Ποιεῦντες δὲ ταῦτα καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν Μιλήσιν, ὅπως τινὰ ἴδοιεν ἐν ἀνεστηκυίᾳ τῇ χώρῃ ἀγρὸν εὖ ἐξεργασμένον, ἀπεγραφέατο τὸ οὐνομα τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ. (2) Διεξιέλασσαντες δὲ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ σπανίους εὐρόντες τούτους, ὡς τὰ ῥίστα κατέβησαν ἐς τὸ ἄστυ, ἀλίην ποιήσαντες ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πόλιν νέμειν τῶν εὐρον τοὺς ἀγροὺς εὖ ἐξεργασμένους (δοκεῖν γὰρ ἔφασαν καὶ τῶν δημοσίων οὕτω δὴ σφας ἐπιμελήσεσθαι ὥσπερ τῶν σφετέρων), τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους τοὺς πρὶν στασιάζοντας τούτων ἔταξαν πείθεσθαι. Πάριοι μὲν νυν οὕτω Μιλησίους καθήρτισαν.

XXX. Τότε δὲ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν ὧδε ἤρχετο κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίᾳ. Ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου, φυγόντες δὲ ἀπίκοντο ἐς Μίλητον. (2) Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος εἶναι Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε εἶναι καὶ ἀνεψιὸς Ἰστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν δὲ Δαρείος ἐν Σούσοις κατέχευε. Ὁ γὰρ Ἰστιαῖος τύραννος ἦν Μιλήτου, καὶ ἐτύγχανε τούτων τὸν χρόνον εἶναι ἐν Σούσοις, ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἰόντες τῷ Ἰστιαίῳ. (2) Ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον ἐδέοντο τοῦ Ἀρισταγόρεω, εἰ κως αὐτοῖσι παράσχοι δύναμιν τινα καὶ κατέλθοιεν ἐς τὴν ἐωυτῶν. Ὁ δὲ ἐπιτεζάμενος ὡς ἦν δι' ἐωυτοῦ κατέλθωσι ἐς τὴν πόλιν ἀρξεί τῆς Νάξου, σκῆψιν δὲ ποιούμενος τὴν ξεινίην τὴν Ἰστιαίου,

cepit et Calchedonios : Antandrum item expugnavit in Troade terra, et Lamponium : deinde, acceptis a Lesbiiis navibus, Lemnum cepit et Imbrum, utramque per id tempus adhuc a Pelasgis habitatam.

XXVII. (Lemni igitur, fortiter quidem pugnantes resistentesque per aliquod tempus, deinde male sunt adfecti. Qui ex his reliqui fuere, iis Lycaretus, Mæandrii frater, regis Sami, a Persis est præfectus. Is Lycaretus Lemno imperans mortuus est.) (2) Causa autem hæc erat : omnes istos in servitutem redegit everlitque Otanes, in alios culpam conferens quod desertores fuissent Scythicæ expeditionis ; in alios, quod exercitum vexassent Darii e Scythia revertentem. Has ille res gessit, dum hoc ducatu functus est.

XXVIII. Brevis deinde malorum fuit intermissio ; sed mox ex Naxo et Mileto exorta rursus mala sunt Ionibus. (2) Naxus per id tempus omnes insulas opulentia superabat. Eademque tempestate Miletus quum per se ipsa magis, quam umquam, florebat, tum universæ Ionie princeps habebatur. Superioribus vero temporibus eadem civitas per duas hominum generationes seditionibus quammaxime fuerat afflicta, donec res ejus composuerunt Parii : hos enim ex omnibus Græcis conciliatores elegerant Milesii.

XXIX. Conciliarunt eos autem Parii hoc modo. Postquam cives ex his nobilissimi Miletum pervenerunt, quum pessime apud illos administratam viderent rem domesticam, dixerunt peragrarè se velle illorum regionem. (2) Quod ubi fecerunt, totamque peragrarunt Milesiorum ditionem ; ubicumque in desolata regione viderunt agrum bene cultum, nomen ejus qui erat agri dominus scripto consignabant. (3) Percursa universa regione, in qua quidem raros hos invenerant ; simulatque in urbem descenderunt, concione convocata, hos ipsos designarunt qui civitatem administrarent, quorum agros bene cultos repererant : videri enim, aiebant, eosdem rem etiam publicam eadem diligentia administraturos, qua privatam rem suam administrassent. Reliquos vero Milesios, qui prius dissensionibus inter se concertaverant, hisce parere jusserunt. In hunc modum Parii res composuerunt Milesiorum.

XXX. Tunc vero ex his, quas dixi, civitatibus mala cœperunt Ionie oriri hoc modo. E Naxo cives nonnulli opulenti in exsilium acti erant a populo, qui patria palse Miletum venerunt. (2) Administrabat tunc Miletum Aristagoras Molpagoræ filius, gener et consobrinus Histieæ, Lysagoræ filii, quem per id tempus Susis Darius detinebat. Fuit enim Histieus Mileti tyrannus, eratque tunc Susis quum Naxii advenerunt, qui prius hospites fuerant Histieæ. (3) Hi ubi Miletum venerunt, rogarunt Aristagoram, ut militum aliquam manum sibi præberet quæ adjuti in patriam redirent. Et ille, secum reputans, si ipsius opera in patriam hi rediissent, dominum se fore Naxi ; prætendens Histieæ hospitium, his verbis cum eis egit : Ego quidem,

τόνδε σφι τὸν λόγον προσέφερε, « αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ φερέγγυός εἰμι δύναμιν τοσαύτην παρασχέιν ὥστε κατὰ γαῖαν ἀεχόντων τῶν τὴν πόλιν ἐρόντων Ναξίων· πυνθάνομαι γὰρ ὀκτακισχιλίην ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι καὶ πλοῖα μακρὰ· ὁλλὰ μὴχανήσομαι δὲ πᾶσαν σπουδὴν ποιεύμενος. (4) Ἐπινοῶ δὲ τῆδε. Ἀρταφέρνης μοι τυγχάνει ἐὼν φίλος, ὁ δὲ Ἀρταφέρνης Ὑστάσπew μὲν ἐστὶ παῖς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφεὸς, τῶν δ' ἐπιθαλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἄρχει πάντων, ἔχων στρατιὴν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νῆας. Τοῦτον ὦν δοκέω τὸν ἄνδρα ποιήσειν τῶν ἂν χρηζόμεν. » (5) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ναξιοὶ προσέθεσαν τῷ Ἀρισταγόρῃ πρήσσειν τῇ δυνάμει ἀριστα, καὶ ὑπάρχειν δῶρα ἐκέλευον καὶ δαπάνην τῇ στρατιῇ ὡς αὐτοὶ διαλύσοντες, ἐλπίδας πολλὰς ἔχοντες, ὅταν ἐπιφανέωσι ἐς τὴν Νάξον, πάντα ποιήσειν τοὺς Ναξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύωσι, ὥς δὲ καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας· τῶν γὰρ νήσων τούτων τῶν Κυκλάδων οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

XXXI. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρδις λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα ὡς Νάξος εἴη νῆσος μεγάθι μὲν οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ καὶ ἀγχοῦ Ἰωνίης, χρήματα δ' ἐνὶ πολλὰ καὶ ἀνδράποδα. « Σὺ ὦν ἐπὶ ταύτῃ τὴν χώραν στρατηλάτεις, κατὰ γὰρ ἐκ αὐτῆς τὸν φόγδαδς ἐξ αὐτῆς. (2) Καὶ τοὶ ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μὲν ἐστὶ ἐτοῖμα παρ' ἐμοὶ χρήματα μεγάλα πάρεξ τῶν ἀναίσιμωνμάτων τῇ στρατιῇ (ταῦτα μὲν γὰρ δίκαιον ἡμῶς τοὺς ἀγοντας παρέχειν), τοῦτο δὲ νήσους βασιλεῖ προσκτήσασθαι αὐτὴν τε Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἡρτημένας, Πάρον καὶ Ἄνδρον καὶ ἄλλας τὰς Κυκλάδας καλευμένας. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμειόμενος εὐπετέως ἐπιθῆσθαι Εὐβοίῃ, νήσω μεγάλῃ τε καὶ εὐδαίμονι, οὐκ ἐλάσσονι Κύπρῳ καὶ κάρτα εὐπετέι αἰρεθῆναι. Ἀποχρέουσι δὲ ἑκατὸν νέες ταύτας πᾶσας χειροσάσθαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο αὐτὸν τοιοῦτε, « σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέως ἐξηγητὴς γίνεαι πρηγμάτων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις πάντα, πλην τῶν νεῶν τοῦ ἀριθμοῦ· ἀντὶ δὲ ἑκατὸν νεῶν διηκόσαι τοὶ ἐτοῖμοι ἔσονται ἅμα τῷ ἔαρι. Δεῖ δὲ τοῦτοισι καὶ αὐτὸν βασιλεῖ συνέπαινον γίνεσθαι. »

XXXII. Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα ἤκουσε, περιχαρὴς ἐὼν ἀπῆγε ἐς Μίλητον· ὁ δὲ Ἀρταφέρνης, ὥς οἱ πέμψαντι ἐς Σοῦσα καὶ ὑπερθέντι τὰ ἐκ τοῦ Ἀρισταγόρῳ λεγόμενα συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρείος ἐγένετο, παρεσκευάσατο μὲν διηκοσίας τριήρας, πολλὸν δὲ κάρτα δμῖον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, (2) στρατηγὸν δὲ τούτων ἀπέδεδε Μεγαβάτην ἄνδρα Πέρσην τῶν Ἀχαιμενιδέων, ἐκωτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν, τοῦ Πausanίης ὁ Κλεομερότου Λακεδαιμόνιος, εἰ δὴ ἀληθὴς γέ ἐστι ὁ λόγος, ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων ἡρμόσατο θυγατέρα, ἔρωτα σχὼν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέσθαι. Ἀποδέξας δὲ Μεγαβάτην στρατηγὸν Ἀρταφέρνης ἀπέστειλε τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

XXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς Μίλητου τὸν τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν

inquit, non tantam hominum manum polliceri vobis possum, quæ sufficiat ad vos, invitatis his qui Naxum urbem nunc tenent, in patriam reducidos : audio enim octo millia cetratorum esse Naxiis, et longarum navium magnum numerum. Operam vero dabo omni adhibito studio. (4) In hunc autem modum rem perficere cogito. Est mihi amicus Artaphernes, Hystaspis filius, Darii regis frater, qui universæ præest oræ Asiæ, et numerosum habet exercitum, navesque multas : hunc virum puto, quod cupimus, esse effecturum. » (5) His auditis, Naxii mandatum dant Aristagoræ, ut quam posset optime hanc rem perficiat, et dona polliceatur Artapherni, et stipendium militibus ab ipsis persolvendum : magnas quippe spes habebant, quando Naxi adparuissent, omnia facturos Naxios quæ ipsi jussissent, pariterque insulanos omnes : nulladum enim ex Cycladibus his insulis per id tempus in Darii erat potestate.

XXXI. Aristagoras ubi Sardes pervenit, cum Artapherne egit, memorans, esse Naxum insulam, non ita quidem amplam, aliqui vero pulcræ bonamque, et Ionie vicinam : esseque in ea et opes magnas et multa mancipia. « Tu igitur, inquit, in hanc regionem mitte exercitum, qui exsules in eam reducat. (2) Id si feceris, partim, magnæ tibi a me præsto sunt pecunie, præter sumptus belli, quos æquum est ut nos, qui exercitum petimus, persolvamus : partim vero, insulas acquies regi, et ipsam Naxum, et ex illa pendentes Parum et Andrum, aliasque quæ Cyclades vocantur. (3) Inde vero impetu facto facile adgredieris Eubœam, amplam et opulentam insulam, Cypro haud minorem, et subactu admodum facilem. Sufficiunt autem naves centum ad has omnes in regis redigendas potestatem. » (4) Respondet Artaphernes his verbis : « Tu vero, quæ ex utilitate sunt regis domus proponis, et recte hæc omnia mones, præterquam quod ad numerum spectat navium. Nam loco centum navium, paratæ tibi erunt primo vere ducentæ. Oportet vero hisce rebus etiam regis auctoritatem accedere. »

XXXII. His auditis, Aristagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes vero, misso Susa nuncio, postulatisque Aristagoræ cum rege communicatis, postquam probavit rem ipse quoque Darius, ducentas instruxit triremes, magnamque admodum multitudinem et Persarum et sociorum contraxit, (2) dumque horum constituit Megabaten, virum Persam de genere Achemenidarum, suum et Darii consobrinum ; eundem cujus filiam Pausanias Lacedæmonius, Cleombroti filius, si vera fama est, postero tempore in matrimonium sibi desponsavit, cupiens tyrannus fieri Græciæ. Megabate duce constituto, exercitum istum ad Aristagoram misit Artaphernes.

XXXIII. Megabates, adsumtis ex Miletu Aristagora, et Ionico exercitu, et exsilibus Naxiis, navibus pro-

καὶ τοὺς Ναξίους ἐπλοῖε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεῦτεν βορέη, ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἔδρε τούτῳ τῷ στολῷ Ναξίους ἀπολέσθαι, πρῆγμα τοιοῦνδε συνηείχθαι γενέσθαι. Περιούτος Μεγαβάτω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς, ἐπὶ νεὸς Μυνδίας ἔτυχε οὐδὲς φυλάσσω· ὁ δὲ δεινὸν τι ποιησάμενος ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἐξευρόντας τὸν ἀρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὐνόμα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον ὄψαι διὰ θαλάμης διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω μὲν κεφαλὴν ποιεύντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. (3) Δεδέντος δὲ τοῦ Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ οἱ τὸν ξεινὸν οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δῆσας λυμαίνονται. Ὁ δ' ἑλθὼν παραιτέτο τὸν Πέρσῃν, τυγχάνων δὲ οὐδενὸς τῶν ἐδέετο, αὐτὸς ἑλθὼν ἔλυσε. (4) Πυθόμενος δὲ κάρτα δεινὸν ἐποίησατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ. Ὁ δὲ εἶπε, « σοὶ δὲ καὶ τούτοις ταῖσι πρήγμασι τί ἐστι; οὐ σε ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἱμέο πείθεσθαι καὶ πλῶϊν τῇ ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολλὰ λὰ πρήσσεις; » (5) Ταῦτα εἶπε Ἀρισταγόρῃς. Ὁ δὲ θυμωθεὶς τούτοις, ὡς νύξ ἐγένετο, ἔπειπε ἐς Νάξον κλοῖω ἄνδρας φράσσοντας τοῖσι Ναξίοις πάντα τὰ παρὲντα σφὶ πρήγματα.

XXXIV. Οἱ γὰρ ὧν Νάξιοι οὐδὲν πάντως προσεδέχοντο ἐπὶ σφάας τὸν στολὸν τοῦτον ὁρμήσεσθαι. Ἐπεὶ μέντοι ἐπύθοντο, αὐτίκα μὲν ἐσθνεύοντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ ὡς πολιορκησόμενοι καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἐσάξαντο. (2) Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάδατο ὡς παρесоμένου σφὶ πολέμου, οἱ δ' ἐπεὶ διεβάλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον, πρὸς πεφραγμένους προσεφέροντο καὶ ἐπολιόρχεον μῆνας τέσσαρας. (3) Ὡς δὲ τὰ τε ἔχοντες ἦλθον χρήματα οἱ Πέρσαι, ταῦτα καταδεδαπάνητό σφὶ, καὶ αὐτῶν τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναισίμωτο πολλὰ, τοὺς πλεονός τε ἐδέετο ἡ πολιορκίῃ, ἐνθαῦτα τείχεα τοῖσι φυγάσι τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν ἡπειρον, κακῶς πρήσσοντες.

XXXV. Ἀρισταγόρῃς δὲ οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνηϊ ἐκπληρῶσαι· ἅμα δὲ ἐπέλεξεν ἡ δαπάνη τῆς στρατιῆς ἀπαιτεμένη, ἀρρώδεε τε τοῦ στρατοῦ πρήξαντος κακῶς καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἰδοῦσε τε τὴν βασιλῆην τῆς Μιλήτου ἀπαιρεθῆσεσθαι. (2) Ἀρρωδέων δὲ τούτων ἕκαστα ἐβουλεύετο ἀπόστασιν συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῆχθαι ἐκ Σούσων παρ' Ἰστιαίου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρῃ ἀπὸ βασιλέως. (3) Ὁ γὰρ Ἰστιαῖος βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστῆναι ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλῆως σημῆναι ὥστε φυλάσσωμένων τῶν ὁδῶν, ὁ δὲ τῶν ὁδῶν τὸν πιστότατον ἀποφύρῃσας τὴν κεφαλὴν ἐστίζε καὶ ἀνέμεινε ἀναφύων τὰς τρίχας, ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντειλάμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἐπεὶ δὲ ἀπῆχται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρῃ ζυρήσαντά μιν τὰς τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλὴν· τὰ δὲ στίγματα

fectus est quasi in Hellespontum navigaturus. Ubi vero prope Chium fuit, ad Caucasa continuit naves, inde vento borea in Naxum trajecturus. (2) Ibi, quum non esset in fatis ut hac classe Naxii perderentur, res accidit huiusmodi. Dum custodias navium obit Megabates, forte in nave Myndia nemo erat qui custodiam ageret. Qua re ille indignatus, jussit satellites querere hujus navis praefectum, cui nomen erat Scylax, repertumque ita vincere, ut per thalamiam (per foramen per quod infirmi remi exstant) navis suae trajiceretur, capite extrorsum eminente, corpore versus interiora porrecto. (3) In hunc modum vincto Scylace, renunciat aliquis Aristagorae, hospitem Myndium a Megabate ita vinctum contumelioseque habitum esse. Et abijt ille ad Persam, veniam pro illo precans : a quo quum nihil impetrasset, ipse Myndiam navem adijt, illumque solvit. (4) Quo cognito indignatus Megabates, cum Aristagora expostulavit. Cui hic dixit : « Ad te vero quid haec res pertinent? nonne te Artaphernes misit qui mihi pareas, navigesque quo ego jussero? rebus alienis quid te immisceas? » (5) Haec postquam dixit Aristagoras, iratus Megabates, ut nox advenit, navigio Naxum misit nonnullos, qui Naxiis omnia quae ipsis imminerent significarent.

XXXIV. Neutiquam enim exspectaverant Naxii, adversus se illam dirigi expeditionem. Postquam vero intellexerunt, continuo ad tolerandam obsidionem sese comparant, rebus suis ex agris intra muros comportatis, urbeque et cibariis et potulentis, muro autem munimentis instructo. (2) Qui postquam ad sustinendum bellum erant instructi, hostes, ex Chio Naxum trajicientes, bene munitos sunt adgressi, et per quattuor menses obsederunt. (3) Sed absumptis pecuniis omnibus quas secum Persae attulerant, multisque etiam insuper ab Aristagora insumptis, quum ad continuandam obsidionem pluribus adhuc esset opus, jam exsulibus Naxiis castella exstruxerunt, et male adfecti in continentem se receperunt.

XXXV. Jam vero Aristagoras, quum promissa implere Artapherni non posset, simulque premeretur stipendio persolvendo, quod exercitus repetebat, timensque quod et exercitus male esset adfectus, et ipse odium incurrisset Megabatae; denique existimans Mileti tyrannidem sibi iri eruptum : (2) haec singula timens, defectionem cepit meditari. Acciderat enim forte per idem tempus, ut servus, cui caput punctis erat notatum, Susis ab Histiaeο adveniret, monens Aristagoram ut a rege deficeret. (3) Histiaeus enim, quum monere Aristagoram vellet ut defectionem moliretur, nec vero aliam ullam, qua ei rem tuto significaret, haberet rationem, quum viæ omnes essent interceptae; servi caput, quem habuit fidelissimum, totondit, punctisque notavit; deinde exspectavit donec succrevissent capilli. Hunc, simulatque capilli succreverant, Miletum misit, nihil aliud monitum, nisi ut, quum primum Miletum venisset, juberet Aristagoram capillos ipsius tondere, caput

ἐσήμεναι, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρηται, ἀπόστασιν. (4) Ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐποίησε συμφορὰν ποιούμενος μεγάλην τὴν ἐσωτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι· ἀποστάσιος ὢν γινομένης πολλὰς εἶχε ἐλπίδας μετήσεσθαι ἐπὶ θάλασσαν, μὴ δὲ νεώτερόν τι ποιήσας τῆς Μιλήτου οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἤξει ἐτι ἐλογίζετο.

XXXVI. Ἰστιαῖος μὲν νυν ταῦτα διανοούμενος ἀπέπεμπε τὸν ἄγγελον, Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα· ἐβουλεύετο ὢν μετὰ τῶν στασιωτέων, ἐκφύνας τὴν τε ἐσωτοῦ γνώμην καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἀπιγμένα. (2) Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τούτῳ ἐξεφέροντο, κελεύοντες ἀπίστασθαι· Ἐκαταῖος δ' ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔα πόλεμον βασιλεῖ τῶν Περσέων ἀναίρεσθαι, κατὰ τὰ ἐξουσία πάντα τῶν ἤρχε Δαρεῖος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐπειτε δὲ οὐκ ἐπειθε, δεύτερα συνεβούλευε ποιεῖν ὅπως ναυκρατέες τῆς θαλάσσης ἐσονται. (3) Ἄλλως μὲν νυν οὐδαμῶς ἐφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο (ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τὴν Μιλησίαν ἐῶσαν ἀσθενέει), εἰ δὲ τὰ χρήματα καταπείθει τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγγίδῃσι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσῃ τῆς θαλάσσης, καὶ οὕτω αὐτοὺς τε ἐξὲν χρήμασι χρᾶσθαι καὶ τοὺς πολεμικοὺς οὐ συλῆσιν αὐτὰ· τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα, ὥς δὲ δὴλωται μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. (4) Αὕτη μὲν δὲ οὐκ ἐνίκη ἡ γνώμη, ἐδόκει δὲ ὅμως ἀπίστασθαι, ἔνα τε αὐτῶν πλώσαντα ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθόν, ἐν ἐνθαῦτα, συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλύνοντας στρατηγούς.

XXXVII. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἱηταγόρῳ κατ' αὐτὸ τοῦτο καὶ συλλαβόντος δόλῳ Ὀλίαντον Ἰβανώλιος Μυλασέα καὶ Ἰστιαῖον Τύμνεον Τερμερέα καὶ Κώνην Ἐρξάνδρου, τῷ Δαρεῖος Μυτιλήνην ἐδώρησατο, καὶ Ἀρισταγόρῃ Ἡρακλείδῳ Κυμαῖον καὶ ἄλλους συγχνοὺς, οὕτω δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ὁ Ἀρισταγόρης ἀπεστήκει, πᾶν ἐπὶ Δαρεῖω μηχανεύμενος. (2) Καὶ πρῶτα μὲν λόγῳ μετείς τὴν τυραννίδα ἰσονομίην ἐποίησε τῇ Μιλήτῳ, ὥς ἂν ἐκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταίετο, μετὰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τούτῳ τοῦτο ἐποίησε, τοὺς μὲν ἐξελώντων τῶν τυράννων, τοὺς δ' ἔλαβε τυράννους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλωσασέων ἐπὶ Νάξον, τούτους δὲ φίλα βουλόμενος ποιεῖσθαι τῇσι πόλισι ἐξεδίδου, ἄλλον ἐς ἄλλην πόλιν παραδίδους, ὅθεν εἴη ἑαστος.

XXXVIII. Κώνην μὲν νυν Μυτιληναῖοι ἐπέτετε τάχιστα παρέλαβον, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν, Κυμαῖοι δὲ τὸν σφέτερον αὐτῶν ἀπῆκαν· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῖντες ἀπίσαν. (2) Τυραννίαν μὲν νυν καταπαύσεις ἐγένετο ἀνὰ τὰς πόλεις, Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὥς τοὺς τυράννους κατέπαυσε, στρατηγούς ἐν ἐκάστῃ τῶν πόλεων κελύσας ἐκάστους καταστήσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαιμόνα τριήρεϊ ἀπόστολος ἐγένετο· ἔδωκε γὰρ δὴ συμμαχίαν τινὸς οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι.

XXXIX. Τῆς δὲ Σπάρτης Ἀναξανδρίδης μὲν ὁ

que inspicere. Significabant autem notæ, quemadmodum ante a me dictum est, defectionem esse molendam. (4) Id Histiaeus fecit, ægerrime ferens Susis sese detineri: nam, defectio si exstitisset, magnam spem habebat, ad mare se demissum iri; nihil autem novi moliente Mileto, nunquam se in illam redituum existimaverat.

XXXVI. Hoc igitur machinatus Histiaeus quum servum illum misisset, eodem tempore hæc omnia, eodem tendentia, Aristagoræ acciderunt. Deliberavit itaque cum suorum partium hominibus, hisque et sententiam suam, et quæ ei ab Histiaeo adveniant, exposuit. (2) Ac cæteri quidem omnes in eandem ivere sententiam, defectionem probantes. Hecataeus vero, historicarum scriptor, statim quidem negavit bellum cum rege Persarum esse suscipiendum; et populos omnes commemorans quibus imperaret Darius, et potentiam regis. Deinde vero, ubi hoc eis non persuasit, secundo loco hortatus illos est, operam darent ut navibus maris tenerent Imperium. (3) Quum autem intellegat (sic verba facere perrexit) quam sint tenues Milesiorum vires, nullam se aliam perspicere viam qua eo possint pervenire, nisi si pecuniæ auferantur e templo quod est in Branchidis, quas Croesus Lydus ibi deposuisset: id si fecissent, magnam se spem habere, posse ipsos maris obtinere imperium; atque ita et ipsos pecunias habituros, quibus utantur, et hostes illas non direpturos. Ingentes autem illæ pecuniæ erant, quemadmodum in primo harum Historiarum libro monstravimus. (4) At hæc quidem non vicit sententia, nihilo minus vero placuit deficere; simulque decreverunt, unum e suorum numero navi Myntem mittere ad exercitum, qui, ex quo Naxum reliquerat, eo loci versabatur: ibi legatus ille operam daret, ut duces eorum qui in navibus essent prehenderet.

XXXVII. Missus est ad hoc ipsum perficiendum Iatragoras: isque dolo comprehendit Oliatum Ibanolis filium, Mylasensem, et Histiaicum Tymnæ filium Termerensem, et Coen Erxandri, cui Darius Mytilæum dono dederat, et Aristagoram Heraclidæ filium Cymæum, multosque item alios. Atque ita ex professo defecit Aristagoras, quidlibet moliens adversus Darium. (2) Ac statim quidem, verbo certe, abdicavit tyrannidem, et juris æqualitatem proposuit Mileti civibus, quo libentius Milesii cum ipso deficerent. Deinde in reliqua Ionia idem fecit, tyrannos civitatibus expellens quos vero ex navibus prehenderat quæ expeditionis sociæ fuerant in Naxum susceptæ, hos, gratum facturus civitatibus, suæ cuiusque civitatis civibus tradidit.

XXXVIII. Et Coen quidem Mytilenæi, simul atque illius compotes sunt facti, ex urbe eductum lapidibus obruerunt. Cymæi vero suum dimiserunt incolumem: pariterque alii etiam plerique suos dimiserunt. (2) Atque ita tyrannis liberatæ sunt Ionie civitates. Quibus submotis, Aristagoras Milesius in unaquaque civitate jussit prætorem constitui; deinde vero ipse Lacedæmonem suscepit legationem, triremi profectus: opus enim ei erat magnam aliquam comparare armorum societatem.

XXXIX. Spartæ per id tempus non amplius in vivis erat

Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐβασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκει, Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδῃ εἶχε τὴν βασιληίην, οὐ κατ' ἀνδραγαθίην σκῶν, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρίδῃ γὰρ ἔχοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, καὶ ἰούσης ταύτης οἱ καταθυμίης, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. (2) Τούτου δὲ τοιοῦτου ἐόντος οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπικαλεσάμενοι αὐτὸν, « εἴ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορῆς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι οὐ περιόπτειν, γένος τὸ Εὐρυσθένης γενέσθαι ἐξίτηλον. Σύ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπει-
 10 τε τοι οὐ τίκεται, ἔξεο, ἀλλῃν δὲ γῆμον· καὶ ποιεῖν ταῦτα Σπαρτιήτῃσι ἀδύσεις. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο φὰς τούτων οὐδέτερα ποιήσεις, ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλευεῖν παραινέοντας, τὴν ἔχει γυναῖκα ἐούσαν ἀναμάρτητον ἐωυτῷ, ταύτην ἀπάντα ἀλλῃν ἐσαγαγέσθαι·
 15 οὐδὲ σφι πείσεσθαι.

XL. Πρὸς ταῦτα οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες βουλευσάμενοι προσέφερον Ἀναξανδρίδῃ τάδε, « ἐπεὶ τοῖνον περιερόμενόν σε ὁρόμεν τῆς ἔχεις γυναίκος, σὺ δὲ ταῦτα ποιεῖς, καὶ μὴ ἀντίβαινε τούτοις, ἵνα μὴ τι ἀλ-
 20 ναῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιήται βουλεύσονται. (2) Γυναῖκός μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμενά σου τῆς ἐξέσιας· σὺ δὲ ταύτῃ τε πάντα ὅσα νῦν παρέχεις πάρεχε, καὶ ἀλλῃν πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνοποιόν. » Ταῦτά κη λεγόντων συνεχώρησε ὁ Ἀναξανδρίδης, μετὰ δὲ γυναικάς ἔχων δύο διζῆς ἱστίας οἶκε, ποιεῖν οὐδαμὰ Σπαρτιητικά.

XLI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἡ ἐσύστερον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίκεται τὸν δὴ Κλεομένηα τοῦτον. Καὶ αὕτη τε ἐπεδρον βασιλέα Σπαρτιήτῃσι ἀπέβαινε,
 30 καὶ ἡ προτέρη γυνὴ τὸν πρότερον χρόνον ἀτοκος ἐούσα τότε κοῦς ἐκύησε, συντυχίῃ ταύτῃ χρησαμένη. (2) Ἐχουσαν δὲ αὐτὴν ἀληθείᾳ λόγῳ οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναικὸς οἰκίῃσι πυθόμενοι ὥχλειον, φάμενοι αὐτὴν κομπεῖν ἄλλως βουλομένην ὑποδαλέσθαι. (3) Δεινὰ δὲ ποιεῖντων αὐτῶν, τοῦ χρόνου συντάμνοντος, ὅπ' ἀπισ-
 35 τίσιντες οἱ ἔφοροι τίκτουσαν τὴν γυναικα περιζόμενοι ἐφύλαξαν. Ἦ δὲ ὡς ἔτεκε Δωριέα, ἰθὺς ἰσχεῖ Λεωνίδα, καὶ μετὰ τοῦτον ἰθὺς ἰσχεῖ Κλεόμβροτον· οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι Κλεόμβροτον τε καὶ Λεωνίδα γενέ-
 40 σθαι. (4) Ἦ δὲ Κλεομένηα τεκοῦσα καὶ τὸ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνὴ, ἐούσα θυγάτηρ Πρινητάδεω τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἔτικτε τὸ δεύτερον.

XLII. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρενήρης ἀκρομανής τε, ὁ δὲ Δωριεὺς ἦν τῶν ἡλίκων
 45 πάντων πρῶτος, εὖ τε ἡπίστατο κατ' ἀνδραγαθίην αὐτὸς σχήσων τὴν βασιληίην. (2) Ὡστε ὦν οὕτω φρονέων, ἐπειδὴ ὁ τε Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι χρεώμενοι τῷ νόμῳ ἐστήσαντο βασιλέα τὸν πρεσβύτατον Κλεομένηα, ὁ Δωριεὺς δεῖνόν τε ποιούμενος
 50 καὶ οὐκ ἀξίῳ ὑπὸ Κλεομένηος βασιλεύεσθαι, αἰτήσας ληθὼν Σπαρτιήτας ἦγε ἐς ἀποικίην, οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίῳ χρησάμενος ἐς ἤντινα γῆν κτίσων ἦν, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νομιζομένων. (3) Οἷα δὲ βαρέως φέρων, ἀπῆκε ἐς τὴν Λιβύην τὰ πλοῖα· καταγέροντο δὲ

rex Anaxandrides, Leontis filius : sed, hoc mortuo, Cleomenes, Anaxandridæ filius, regnum tenebat; non virtutis aliquo specimine, sed nativitatē sorte illud consecutus. Habuerat Anaxandrides in matrimonio fratris sui filiam, quæ cara ei erat, sed liberos nullos pepererat. (2) Quod quum ita esset, ephori ei ad se vocato dixerunt : « Quandoquidem tu tibi ipse non prospicis, nostri est officii, genus Eurysthenis non pati interire. Tu igitur hanc quam habes uxorem, quoniam tibi liberos non parit, dimitte, et duc aliam : id si feceris, Spartiatibus gratum feceris. » (3) At ille respondens ait, neutrum se facturum : nec enim recte illos consulere, sese hortantes ut dimissa, quam habeat, uxore innoxia, aliam ducat; itaque se illis non paritutum.

XL. Ad hæc ephori et seniores, re deliberata, hæc Anaxandridæ proposuerunt : « Quoniam igitur, inquiunt, videmus te amore uxoris tuæ captum, at tu hoc fac, nec huic te oppone conditioni, ne secius quidpiam de te decernant Spartani. (2) Non amplius postulamus, ut uxorem, quam habes, dimittas : præsta vero huic porro quæ adhuc ei præstitisti; sed aliam, præter hanc, domum duc uxorem, quæ liberos tibi pariat. » His fere ab illis dictis adsensus est Anaxandrides; et aliquanto post, alia insuper ducta uxore, duas habitavit domos, nequaquam ex more Spartanorum.

XLI. Haud multo interjecto tempore, uxor postmodum ducta peperit huncce Cleomenem. At, dum hæc futurum regni successorem Spartanis in lucem edit, forte fortuna contigit, ut prior uxor, quæ adhuc sterilis fuerat, gravida esset. (2) Huic, quum revera prægnans esset, re cognita, turbas ciebant cognati posterioris uxoris, dicentes frustra illam gloriari, velleque supponere sobolem. (3) Itaque his indigne rem ferentibus, instante partus tempore, increduli ephori parientem mulierem circumsedentes observabant. At illa peperit Dorieum; moxque iterum Leonidam; moxque rursus Cleombrotum : dicunt etiam nonnulli, gemellos fuisse Cleombrotum et Leonidam. (4) At posterius ducta uxor, mater Cleomenis, quæ Prinetae filia erat, Demarmeni neptis, post Cleomenem nullos alios liberos peperit.

XLII. Et Cleomenes quidem, ut narrant, mentis haud satis erat compos, ac fere furiosus. Dorieus vero inter æquales primus erat; satisque speraverat, pro sua virtute regnum se adepturum. (2) Hanc spem alens, quum mortuo Anaxandride Spartani ex lege regem constituissent majorem natu Cleomenem, indigne rem ferens Dorieus, et sub Cleomenis vivere nolens imperio, postulata a Spartanis multitudine quadam ex plebe, colonos hos eduxit, non consulto Delphis oraculo quamnam in terram iret conditurus coloniam, neque aliud quidquam ex civitatis instituto ante executus. (3) Sed, indignatus ut erat, ad Africam dirigit naves, ducibus usus civibus nonnullis Theræis. Ubi ad

οἱ ἄνδρες Θηραῖοι. Ἀπικόμενος δ' ἐς Κίνυπα, οἴκισε
χωρὸν κάλλιστον τῶν Λιβύων παρὰ ποταμόν. Ἐξελα-
θείς δὲ ἐνθεύτεν τρίτῳ ἔτει ὑπὸ Μακέων τε Λιβύων καὶ
Καρρχηδονίων ἀπίκετο ἐς Πελοπόννησον.

5 XLIII. Ἐνθαῦτα δὲ οἱ Ἀντιχάρης ἀνὴρ Ἑλεώνιος
συνεβούλευσε ἐκ τῶν Λαίου χρησμῶν Ἡράκλειαν τὴν
ἐν Σικελίᾳ κτίειν, φὰς τὴν Ἑρικός χώρην πᾶσαν εἶναι
Ἡρακλειδέων αὐτοῦ Ἡρακλέος κτησαμένου. (2) Ὁ
δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐς Δελφοὺς οἶχeto χρῆσόμενος τῷ
10 χρηστηρίῳ, εἰ αἰρέει ἐπ' ἣν στέλλεται χώραν· ἡ δὲ
Πυθίη οἱ χρᾶ' αἰρήσειν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Δωριεὺς τὸν
στόλον τὸν καὶ ἐς Λιβύην ἦγε, ἐκομίζετο παρὰ τὴν Ἰ-
ταλίην.

XLIV. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς λέγουσι Συβα-
15 ρῖται, σφέας τε αὐτοὺς καὶ Τῆλυν τὸν ἐσωτῶν βασιλέα
ἐπὶ Κρότωνα μέλλειν στρατεύεσθαι, τοὺς δὲ Κροτωνιή-
τας περιδεῖας γενομένους δεηθῆναι Δωριέος σφίσι τι-
μωρῆσαι καὶ τυχεῖν δεηθέντας· συστρατεύεσθαι τε δὴ
ἐπὶ Σύβαριν Δωριέα καὶ συνελέειν τὴν Σύβαριν. (2)
20 Ταῦτα μὲν νυν Συβαρίται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε
καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ
ξεῖνον προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πολέμου
εἰ μὴ Καλλίην τὴν Ἰαμιδέων μάντιν Ἥλειον μῶνον,
καὶ τοῦτον τρόπῳ τοιῷδε· παρὰ Τήλυος τοῦ Συβαρι-
25 τέων τυράννου ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέας, ἐπεῖτε
οἱ τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρει χρηστὰ θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα.

XLV. Ταῦτα δ' αὖ οὗτοι λέγουσι. Μαρτύρια δὲ
τούτων ἑκάτεροι ἀποδεικνύσι τάδε, Συβαρίται μὲν τέ-
μενός τε καὶ νηὸν ἔοντα παρὰ τὸν ξηρὸν Κραθῖν, τὸν
31 ἰδρύσασθαι συνελόντα τὴν πόλιν Δωριέα λέγουσι Ἀθη-
ναίᾳ ἐπωνύμῳ Κραθίῃ· τοῦτο δὲ αὐτοῦ Δωριέος τὸν
θάνατον μαρτύριον μέγιστον ποιεῦνται, ὅτι παρὰ τὰ
μεμαντευμένα ποιῶν διεφθάρη· εἰ γὰρ δὴ μὴ παρ-
εῖρη μὴδὲν, ἐπ' ὃ δὲ ἔστωλες ἐποίησε, εἴλε ἂν τὴν Ἑρ-
36 κινήν χώρην καὶ ἑλὼν κατέσχε, οὐδ' ἂν αὐτὸς τε καὶ
ἡ στρατιὴ διεφθάρη. (2) Οἱ δ' αὖ Κροτωνιῆται ἀπο-
δεικνύσι Καλλίην μὲν τῷ Ἥλειῳ ἑξαίρετα ἐν γῇ τῇ
Κροτωνιήτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἐνέ-
μοντο οἱ Καλλίει ἀπόγονοι, Δωριεῖ δὲ καὶ τοῖσι Δω-
40 ριέος ἀπογόνοισι οὐδέν· καίτοι εἰ συνεπελάβετό γε
τοῦ Συβαριτικοῦ πολέμου Δωριεὺς, δοθῆναι ἂν οἱ
πολλαπλήσια ἢ Καλλίῃ. Ταῦτα μὲν νυν ἑκάτεροι αὐ-
τῶν μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι, ὁκοτέροισι
τις πείθεται αὐτῶν, τούτοις προσχωρεῖν.

45 XLVI. Συνέπλων δὲ Δωριεῖ καὶ ἄλλοι συγκατίσαι
Σπαρτιητέων, Θεσσαλὸς καὶ Παραβάτης καὶ Κελέης
καὶ Εὐρυλέων, οἱ ἐπεῖτε ἀπίκοντο παντὶ στόλῳ ἐς τὴν
Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἑσσωθέντες ὑπὸ τε Φοινίκων
καὶ Ἑγσταίων· μόνος δὲ γε Εὐρυλέων τῶν συγκατι-
50 στέων περιεγένετο τούτου τοῦ πάθους. (2) Συλλαβὼν
δὲ οὗτος τῆς στρατιῆς τοὺς περιγενομένους ἔσχε Μι-
νώην τὴν Σελινουσίων ἀποικίην, καὶ συνηλευθέρου Σε-
λινουσίου τοῦ μουνάρχου Πειθαγόρου. (3) Μετὰ δὲ,
ὡς τοῦτον κατεῖλε, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελι-

Cinypem pervenit, condidit locum Libyæ pulcerrimum juxta
flumen. Inde vero ejectus tertio anno a Macis Libybus et
Carthaginiensibus, in Peloponnesum rediit.

XLIII. Ibi Antichares, civis Eleonius, ex Laii oraculis
consilium ei dedit, ut Heracleam in Sicilia conderet; dicens
universam Erycis regionem Heraclidarum esse, quippe ab
ipso Hercule adquisitam. (2) Quo audito, Delphos profe-
ctus Dorieus, quaerit ex oraculo, an potiturus sit terra quam
adire cogitaret; et Pythia, potiturum ea, respondit. Sumpta
itaque classe et multitudine, quam eandem in Africam du-
xerat, Italiam est prætervectus.

XLIV. Per id tempus, ut memorant Sybaritæ, ipsi et rex
ipsorum Telys in eo erant ut adversus Crotonem arma mo-
verent: et Crotoniatæ, metu perculsi, rogarunt Dorieum ut
opem sibi ferret, idque ab illo impetrarunt. Sic cum illis ad-
versus Sybarin profectus est Dorieus, et una cum illis Syba-
rin cepit. (2) Hoc igitur a Dorio, et his qui cum eo erant,
gestum esse aiunt Sybaritæ: Crotoniatæ vero adfirmant,
neminem peregrinum belli contra Sybaritas suscepti socium
sibi fuisse, nisi unum Calliam, vatem Eleum, ex Iamida-
rum familia; eumque hac ratione, quod a Tely, Sybarita-
rum tyranno, ad se profugisset, quum sacrificanti adversus
Crotonem sacra parum prospera evenissent.

XLV. Hoc quidem Crotoniatæ dicunt. Testimonia autem
dictorum hæc adferunt utrique: Sybaritæ quidem, partim
testantur agrum sacrum atque templum prope siccum Cra-
thin; quæ Minervæ, cognomine Crathia, dedicata esse aiunt
a Dorio, postquam consociatis armis cum Crotoniatis Sy-
barin cepisset; partim ipsius Doriei mortem ut maximum
adferunt argumentum, quippe quem periisse aiunt eo quod
contra vaticinia fecisset: qui si nihil deliquisset, sed id
fecisset ad quod missus erat, cepisset Erycinam terram, et
captam obtinuisset, neque ipse cum suo exercitu fuisset
interemptus. (2) Contra Crotoniatæ multa monstrant in
Crotoniensi agro eximie donata Calliæ Eleo, quæ ad meam
usque ætatem posterius Calliæ possederunt: Dorio vero
ejusque posteris nihil esse donatum; cui tamen, si socius
fuisset Sybaritici belli, multo plura quam Calliæ fuissent
donata. Hæc utrique proferunt testimonia; quorum utris
fidem quisque habuerit, his accedat licet.

XLVI. Navigarunt autem cum Dorio alii quoque Spar-
tani, condendæ coloniæ socii, Thessalus, et Parabates, et
Celeas et Euryleon. Qui postquam cum universo adparatu
in Siciliam pervenerunt, periire prælio superati a Poxis
et Egestanis. Unus sociorum illorum huic cladi superstes
fuit Euryleon. (2) Is, collectis copiarum reliquiis, Minoam
tenuit, Selinnsiorum coloniam, et Selinusii operam suam
contulit, ut Pithagora monarcho liberarentur. (3) Postea
vero, hoc sublato, tyrannidem Selinuntis ipse invasit, eam

νῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον· οἱ γὰρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάτες ἀπέκτειναν καταφυγόντα ἐπὶ Διὸς ἀγοραίου βωμόν.

XLVII. Συνέσπετο δὲ Δωριεῖ καὶ συναπέθανε Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω Κροτωνιήτης ἀνὴρ, δὲ ἀρμοσάμενος Τήλως τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα ἔφυγε ἐκ Κρότωνος, ψευθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἶχετο πλώων ἐς Κυρήνην, ἐκ ταύτης δὲ ὁρμεύμενος συνέσπετο οἰκῆτῃ τε τριήρει καὶ οἰκῆτῃ ἀνδρῶν δαπάνη, ἑὼν τε Ὀλυμπιονίκης καὶ κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Διὰ δὲ τὸ ἐωυτοῦ κάλλος ἠνείκατο παρ' Ἑγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος· ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώων ἰδρυσάμενοι θυσίῃσι αὐτὸν ἱλάσκονται.

XLVIII. Δωριεὺς μὲν νυν τρόπῳ τοιοῦτῳ ἐτελεύτησε· εἰ δὲ ἠνέσχετο βασιλεύμενος ὑπὸ Κλεομένεος καὶ κατέμεινε ἐν Σπάρτῃ, ἐβασίλευε ἀν Λακεδαιμόνος· ὡ γὰρ τινα πολλὸν χρόνον ἦρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἐπέθανε ἄπαις, θυγατέρα μούνην λιπών, τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ.

XLIX. Ἀπικνέεται δ' ὧν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην Κλεομένεος ἔγοντος τὴν ἀρχήν· τῷ δὲ ἐς λόγους ἦτε, ὡς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων χάλκεον πῖνακα ἐν τῇ γῆς ἀπάσης περιόδῳ ἐνετέμνητο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. (2) Ἀπικνεύμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ταῦτα, « Κλεόμενες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσης τῆς ἐνθαῦτα ἀπίξις· τὰ γὰρ κατήκοντά ἐστι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ' ἐλευθέρων ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὅσω προσέτατε τῆς Ἑλλάδος. (3) Νῦν ὧν πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων ῥύσασθε Ἰωνας ἐκ δουλοσύνης, ἀνδρας δαιμόνας. Εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα οἶα τε χωρέειν ἐστί· οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἀλκιμοὶ εἰσι, ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνίκατε ἀρετῆς πέρι. (4) Ὡς τε μάχη αὐτῶν ἐστὶ τοιήδε, τοῖα καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας καὶ κυρβασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι· οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναι εἰσὶ. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἡπειρον ἐκείνην νεομενοῖσι ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπασι ἄλλοισι, ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξάμενοισι, ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς ποικίλη καὶ ὑποζύγια τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ ἀν ἔχετε. (5) Κατοικέεται δὲ ἀλλήλων ἐχόμενοι ὡς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἶδε Λυδοὶ, οἰκέοντές τε χώρην ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἐόντες. » Δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περίδον, τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πῖνακι ἐνετεμμένην. « Λυδοὶ δὲ ἔφη λέγων ὁ Ἀρισταγόρης « οἶδε ἔχοντα Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἡῶ, πολυπροβατώτατοι τε ἐόντες ἀπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυκαρπώτατοι. (6) Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι, τοὺς ἡμεῖς Συριοὺς καλεῖμεν. Τούτοις δὲ πρόσσυροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε, ἐν τῇ ἥδε Κύπρος νῆσος κέεται· οἱ πενταχόσια τάλαντα βασιλεῖ τὸν ἐπέτεον φόρον ἐπιτελεῦσι. (7) Κι-

que per breve tempus obtinuit : nam insurrectione facta interfecerunt eum Selinusii, tametsi ad Forensis Jovis aram profugerat.

XLVII. Secutus Dorieum erat et cum eo periiit etiam Philippus, Butacidae filius, civis Crotoniata. Is quum sibi desponsasset Telyis filiam, Sybaritarum regis, Crotone profugerat : frustratus autem nuptiis, relicta Italia Cyrenem navigaverat. Inde profectus, secutus erat Dorieum propria triremi, suo sumptu militibus instructa : vir qui in Olympicis certaminibus victoriam reportaverat, et formosissimus omnium suae ætatis Græcorum. (2) Hic ob formæ præstantiam ab Egestanis consecutus est, quod nemo alius : hi enim super ejus sepulcro Heroum erexerunt, et sacrificiis eum placent.

XLVIII. Hunc finem habuit Dorieus : qui si sustinisset sub Cleomenis vivere imperio et Spartæ manere, ipse rex evasisset Lacedæmonis. Neque enim diu admodum regnavit Cleomenes, sed mortuus est nulla prole relicta, nisi una filia, cui nomen erat Gorgo.

XLIX. Hoc igitur regnante Cleomene Spartam venit Aristagoras, Mileti tyrannus. Is regem conveniens, secum adferebat, ut narrant Lacedæmonii, æneam tabulam, in qua totius terræ circuitus erat incisus, et mare universum, fluvique omnes. (2) Ubi in colloquium venit regis, hæc ad eum verba fecit : « Cleomenes, ne meum studium te conveniendi mireris ; talia enim sunt tempora. Servos esse Ionum filios, qui liberi esse debebant, probrum et dolor maxime quidem est nobis ipsis, verum etiam, præter cæteros Græcos, tanto magis vobis, quoniam principes estis Græciæ. (3) Nunc igitur, per deos te oro Græciæ præsidēs, e servitute vindicate Ionas, consanguineos vestros. Facile est autem vobis hoc exsequi. Nec enim fortes viri sunt barbari ; vos vero bellicæ virtutis ad summum fastigium pervenistis. (4) Pugnæ genus autem illorum hoc est, arcus et breve spiculum. Braccis induti [non scutis tecti] in prælium eunt et tiaras [pro galeis] in capite gestant : ita superatu sunt faciles. Sunt autem continentem illam habitantibus bona, quanta non sunt aliis omnibus hominibus simul sumptis : aurum statim, tum argentum, et æs, et vestis variegata, et jumenta, et mancipia : quibus vos, si modo libuerit, potiimini. (5) Habitant autem, alius populus alterum attingens sic, quemadmodum ego dicam. Juxta Ionas hosce habitant hi Lydi, terram tenentes bonam et argento abundantem. » Hæc dicens, digito monstravit regionem in illo terræ circuitu, quem æri incisum secum attulerat. « Lydis vero (sic dicere perrexit) contigui sunt versus orientem Phryges hi, et armentis et terræ frugibus opulentissimi omnium, quos equidem novi, populorum. (6) Phrygibus proximi sunt Cappadoces, quos Syrios nos vocamus : hisque finitimi Cilices, ad mare hocce pertinentes, in quo Cyprus hæc insula est ; qui quingenta talenta annum tributum pendunt regi. (7) Cilices at-

λίαν δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἶδε, καὶ οὗτοι δόντες πολυπρόβατοι, Ἀρμενίων δὲ Ματιηνοὶ γῶρην τήνδε ἔχοντες. Ἐγχεταὶ δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπεα κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα ταῦτα, ἐνθα βασιλεύς τε μέγας δαίταρ ποιεῖται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά εἰσι· ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θαρσύνοντες ἤδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. (8) Ἀλλὰ περὶ μὲν γῶρης ἄρα οὐ πολλῆς οὐδὲ οὕτω χρηστῆς καὶ οὕρων σμικρῶν χρεῶν ἐστι ὑρέας μάχας ἀναβάλλεσθαι πρὸς τε Μεσσηνίους δόντας ἰσοπαλέας καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργείους, τοῖσι οὕτε χρυσοῦ ἐχόμενόν ἐστι οὐδὲν οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καὶ τινα ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποθνήσκειν· παρέχον δὲ τῆς Ἀσίης πάσης ἀρχεῖν εὐπετέως, ἄλλο τι αἰρήσεσθε; » Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε, Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ὑποκρινέσθαι. »

L. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν· ἐπεῖτε δὲ ἡ κυρίη ἡμέρῃ ἐγένετο τῆς ὑποκρίσεως καὶ ἦλθον ἐς τὸ συγκαίμενον, εἶρατο δὲ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρεα δόξων ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰωνῶν ὁδῷ εἴη παρὰ βασιλεία. (2) Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης τάλλα ἑὸν σοφὸς καὶ διαβάλλων ἐκείνων εὖ ἐν τούτῳ ἐσφαλῆ· χρεῶν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐόν, βουλούμενόν γε Σπαρτιήτας ἐξαγαγεῖν ἐς τὴν Ἀσίην, λέγειν δ' ὅν τριῶν μηνῶν φάς εἶναι τὴν ἀνοδόν. (3) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοιοπον λόγον τὸν δὲ Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύντος ἡλίου· οὐδένα γὰρ λόγον εὐπέα λέγεις Λακεδαιμόνιοις, ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν. » Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης ταῦτα εἶπας ἦξε ἐς τὰ οἰκία.

LI. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην ἦξε ἐς τοῦ Κλεομένεος, ἐσελθὼν δὲ ἔσω αἶτε ἱκετεύων ἐπακοῦσαι ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα, ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστῆκε γὰρ δὴ τῷ Κλεομένει ἡ θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δὲ οἱ καὶ μόνον τέκνον ἐτύγχανε ἐὼν ἐτείων ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἡλικίην. (2) Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, μὴδὲ ἐπισχεῖν τοῦ παιδίου εἵνεκεν. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἤρχετο ἐκ δέκα ταλάντων ὑπισχνόμενος, ἦν οἱ ἐπιτελέσῃ τῶν ἐδέετο. (3) Ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος προσέβαινε τοῖσι χρήμασι υπερβάλλων ὁ Ἀρισταγόρης, ἐς δὲ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπεδέδεκτο καὶ τὸ παιδίον ὑδάξατο, « πάτερ, διαφθερέει σε ὁ ξείνος, ἦν μὴ ἀποστάς ἦξ. » (4) Ὁ τε δὴ Κλεομένης ἡσθεὶς τοῦ παιδίου τῇ παρανέει ἦξε ἐς ἔτερον οἶκον, καὶ ὁ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπὶ πλεόν ἐτι σημῆναι περὶ τῆς ἀνοδοῦ τῆς παρὰ βασιλεία.

LII. Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὧδε. Σταθμοὶ τε πανταχῇ εἰσι βασιλῆιοι καὶ καταλύσεις κάλλιστα, δι' οἰκωμένης τε ἡ ὁδὸς ἀπασα καὶ ἀσφαλὲς. Διὰ μὲν γε Λυδίας καὶ Φρυγίας σταθμοὶ τείνοντες εἰκοσὶ

tingunt hi Armenii, et ipsi *armenii* opulenti. Armeniis finitimi Matieni hancce possident *regionem*. Horum regionem attingit Cissia hæc, in qua juxta *fluvium* huncce Choaspen sita hic sunt Susa, ubi rex magnus *vitam* agit, suntque pecuniarum illius thesauri. Hanc urbem *quom* ceperitis, tum fidenter cum Jove de divitiis contendetis. (8) At nunc de exiguo terræ tractu, neque illo ita bono, et de arctis finibus opus est vobis pugnare cum Messeniis, qui vobis pares sunt armis, et cum Arcadibus et Argivis, qui nihil possident quod sit auri aut argenti simile, cujus studio aliquis ad pugnandum cum vitæ periculo commoveatur. Quare quom facile sit vobis universæ Asiæ potiri imperio, aliudne quidpiam præoptabitis? » Hæc Aristagoras dixit; cui Cleomenes respondit his verbis: « Hæspes Milesie, in tertium diem differo tibi respondere. »

L. Tunc quidem in tantum progressi sunt: ubi vero adfuit constitutus responsioni dies, et ad locum ventum est de quo convenerat, ex Aristagora Cleomenes quesivit, quot dierum iter esset a mari Ioniam adluente usque ad regem. (2) Et Aristagoras, alioquin callidus homo, in pulcre illum circumveniens, in hoc quidem offendit. Nam quom non id quod res est dicere debuisset, ut qui Spartanos in Asiam cuperet evocare, ex veritate respondit, dicens trium mensium esse adscensum. (3) Tum vero Cleomenes, præcicens reliquum sermonem quem de itinere illo facturus erat Aristagoras, ait: « Hæspes Milesie, excede Sparta ante solis occasum: nec enim sermonem dicis audiendum Lacedæmonii, qui eos cupis trium mensium viam abducere a mari. » His dictis, Cleomenes domum abiit.

LI. Tum vero Aristagoras sumpto oleæ ramo domum adiit Cleomenis, et introgressus supplicis modo illum precatus est, ut, dimissa filiola, sese audiret: adstabat enim forte Cleomeni filia, cui nomen erat Gorgo, unica illius proles, annorum octo aut novem puella. (2) Jussit illum Cleomenes dicere quæ vellet, hæc cessare puellæ eaussa. Ibi Aristagoras a decem incepit talentis quæ illi pollicebatur, si ea, quæ petiisset, effecta sibi dedisset: (3) abnunteque Cleomene, progressus est Aristagoras augendo subinde pecuniæ summam; donec postremo, quom quinquaginta ei talenta reciperet, exclamavit puella: « Pater, corrumpet te hic hæspes, ni ocyus hinc abscesseris. » (4) Et delectatus Cleomenes puellæ monito, in aliud conclave abiit, et Aristagoras Sparta omnino excessit neque ei licuerat de itinere ad regem plura his commemorare.

LII. Est autem illius itineris ratio hujusmodi. Stationes (sive mansiones) ubique sunt regis, et deversoria pulcherrima: totumque iter per culta ac tuta instituitur loca. Per Lydiam et Phrygiam viginti sunt mansiones, *parasange*

εἰσι, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἡμισυ.
 (2) Ἐκδέχεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίας ὁ Ἄλυσ ποταμός, ἐπ' ὧ πύλαι τε ἐκείσι, τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμὸν, καὶ φυλακτήριον μέγα ἐπ' αὐτῷ. Διαβάντι δὲ ἐς τὴν Καππαδοκίην καὶ ταύτην πορευομένῳ μέχρι οὖρων τῶν Κιλικίων σταθμοὶ δύο ἰσὺς εἰσι τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. (3) Ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὖροι διζᾶς τε πύλας διεξελθῆς καὶ διζᾶ φυλακτήρια παραμείψεται· ταῦτα δὲ διεξελάσσαντι καὶ διὰ τῆς Κιλικίας δὸν ποιευμένῳ τρεῖς εἰσὶ σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἡμισυ. (4) Οὖρος δὲ Κιλικίας καὶ τῆς Ἀρμενίας ἐστὶ ποταμός νηυσιπέρητος, τῷ οὐνόμα Εὐφράτης. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίᾳ σταθμοὶ μὲν εἰσι καταγωγέων πεντεκαίδεκα, παρασάγγαι δὲ ἑξ καὶ πεντήκοντα καὶ ἡμισυ, καὶ φυλακτήριον ἐν αὐτοῖσι. (5) Ποταμοὶ δὲ νηυσιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθεῖναι ἐστὶ, πρῶτος μὲν Τίγρις, μετὰ δὲ δευτέρως τε καὶ τρίτος αὐτὸς οὐνομαζόμενος, οὗ αὐτὸς ὄνομα τῶν ποταμῶν οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων· ὁ μὲν γὰρ πρότερον αὐτῶν καταλεχθεὶς ἐξ Ἀρμενίων ῥέει, ὁ δὲ ὕστερον ἐκ Ματινῶν· ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν οὐνόμα ἔχει Γύνδης, τὸν Κύρος διελάβε' ὅτε ἐξ διωρυχᾶς ἐξήκοντα καὶ τριηκοσίας. (6) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμενίας ἐσβαλλόντι ἐς τὴν Ματινήν γῆν σταθμοὶ εἰσι τέσσερες. . . . Ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώραν μεταβαίνοντι ἑνδεκα σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἡμισύ ἐστι ἐπὶ ποταμὸν Χοάσπεα, ὄντα καὶ τοῦτον νηυσιπέρητον· ἐπ' ᾧ Σοῦσα πόλις πεπολίσται. Οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσι ἑνδεκα καὶ ἑκατόν. Καταγωγὰ μὲν νυν σταθμῶν τοσαῦται εἰσι ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι.

LIII. Εἰ δὲ ὁρθῶς μεμέτρηται ἡ ὁδὸς ἢ βασιλῆτῃ τοῖσι παρασάγγησι καὶ ὁ παρασάγγης δύναται τριήκοντα στάδια, ὥστερ οὕτως γε δύναται ταῦτα, ἐκ Σαρδίων στάδια ἐστὶ ἐς τὰ βασιλῆα τὰ Μεμνόνια καλούμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ὄντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίῳ. (2) Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατόν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστῃ διεξιούσι ἀναίσιμῶνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνενήκοντα.

LIV. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἶπαντι πρὸς Κλεομένηα τὸν Λακεδαιμόνιον εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἀνοδὸν τὴν παρὰ βασιλέα ὁρθῶς εἶρητο. Εἰ δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἐτι δίζηται, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέν· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις δὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταύτη. (2) Καὶ δὴ λέγω σταδίου εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἄστρ καλέεται) τεσσαράκοντα καὶ τετρακισχίλιους καὶ μυρίους· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις εἰσὶ τεσσαράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι, καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρησι μηχανύεται ἡ τρίμηνος ὁδός.

LV. Ἀπελαυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης ἦιε ἐς τὰς Ἀθήνας γενομένης τυράννων ὧδε

vero nonaginta quattuor cum dimidia. (2) Phrygiam excipit Halys fluvius, ad quem est porta, per quam omnino transire oportet priusquam fluvium trajicias: estque ibidem magna custodia. Transgresso in Cappadociam, atque per eam pergenti usque ad Ciliciæ fines, mansiones sunt duodetriginta, parasangæ vero centum et quattuor: (3) in his confinibus autem duæ sunt portæ transeundæ, et prætereundæ duæ custodiæ. Has postquam præterieris, per Ciliciam iter facienti tres sunt mansiones, parasangæ vero quindecim cum dimidia. (4) Terminus Ciliciæ et Armeniæ flumen est navibus transmittendum, cui nomen Euphrates. In Armenia vero mansiones sunt deversoriorum quindecim, et parasangæ quinquaginta sex cum dimidia: estque in his etiam custodiæ statio. (5) Perfluunt autem Armeniam quattuor fluvii, quos navibus necessario oportet trajicere. Primus est Tigris: deinde secundus et tertius idem nomen habent, quamvis non idem sit fluvius, nec eodem ex loco fluens; prior enim eorum, quem recensui, ex Armeniis fluit, posterior vero ex Matienis. Quarto fluvio nomen est Gyndes, is quem Cyrus olim in trecentos et sexaginta alveos diduxit. (6) Ex hac Armenia ubi in Matienem regionem transieris, stationes sunt quattuor.... Tum ex hac in Cissiam regionem transgredienti, stationes undecim, parasangæ vero quadraginta duæ cum dimidia, usque ad Choaspen fluvium, navibus itidem trajiciendum; ad quem Susa urbs condita est. Harum omnium mansionum summa est centum et undecim: totque sunt stationes atque deversoria Sardibus Susa iter facienti

LIII. Quodsi vero recte parasangis dimensa est regia via, et parasanga si valet triginta stadia, uti revera valet erunt Sardibus usque ad regiam, quæ Memnonia vocatur, stadiorum tredecim millia et quingenta, quum sint parasangæ quadringentæ et quinquaginta. (2) Jam singulis diebus centena et quinquagena stadia conficiendo, consumuntur accurate dies nonaginta.

LIV. Itaque Milesius Aristagoras, quando Cleomeni Lacedæmonio dixit, trium mensium iter esse quo ad regem adscenditur, recte ille dixit. Si quis vero curatius etiam de his quærat, ei ego hoc etiam declarabo; namque adjici debet iter Epheso Sardes faciendum. (2) Dico igitur, a Græco mari usque Susa, nam hæc Memnonia urbs vocatur, stadiorum omnium summam esse quattuordecim millia et quadraginta. Nam ab Epheso ad Sardes sunt stadia quingenta et quadraginta: itaque tribus diebus longius fit trimestre istud iter.

LV. Sparta pulsus Aristagoras Athenas inde se contulit: quæ haud multo ante tyrannis liberatæ erant, idque hoc

ἐλευθέρως. Ἐπεὶ Ἰππαρχὸν τὸν Πεισιστράτου, Ἰππείῳ δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφῶν, ἰδόντα ὄφιν ἐνυπνίου τῷ ἑαυτοῦ πάθει ἐναργεστάτην κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἀρμόδιος γένος ἑόντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι, ⁸ μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἔτεα τέσσαρα οὐδὲν ἔσσαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ πρὸ τοῦ.

LVI. Ἡ μὲν νυν ὄψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἥδε· ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε δ' Ἰππαρχὸς ἄνδρα οἱ εὐειδέα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσ-
10 σασθαι τάδε τὰ ἔπεα·

Τλῆθι λέων ἀτλήτα παθὼν τετλήσθαι θυμῷ·
οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τισὶν οὐκ ἀποτίσει.

(2) Ταῦτα δὲ, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φανερός ἦν ¹⁵ ὑπερτιθέμενος ὀνειροπόλοισι· μετὰ δὲ ἀπειπάμενος τὴν ὄφιν ἐπέμπε τὴν πομπήν, ἐν τῇ δὴ τελευτᾷ.

LVII. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι, τῶν ἔσαν οἱ φόνες οἱ Ἰππάρχου, ὡς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν ἐξ Ἐρετρίης τὴν ἀρχήν, ὡς δὲ ἐγὼ ἀναπυνθανόμενος ²⁰ εὐρίσκω, ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτὴν καλυμένην, οἴκεον δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναγρικὴν μοῖραν. (2) Ἐνεῦθεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξανα-
στάντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ Γεφυραῖοι οὗτοι δεῦτερα ὑπὸ ²⁵ Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηναίους. Ἀθηναῖοι δὲ σφας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο σφέων αὐτῶν εἶναι πολιτῆας πολλῶν τέων καὶ οὐκ ἀξιαπηγήτων ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι.

LVIII. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικό-
³⁰ μενοι, τῶν ἔσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκή-
σαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσθ' ἡγῶν διδασκάλια ἐς
τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἑόντα πρὶν
Ἕλλησι ὡς ἐμοὶ δοκεῖν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἀπαν-
τες χρέονται Φοίνικες· μετὰ δὲ, χρόνου προβαίνοντος,
³⁵ ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμά-
των. (3) Περιοίκεον δὲ σφας τὰ πολλὰ τῶν χώρων
τοῦτον τὸν χρόνον Ἕλληνας Ἰωνες, οἱ παραλαβόντες
διδασχὴν παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυ-
θμισαντές σφειν ὀλίγα ἐχρέοντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτι-
⁴⁰ σαν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινί-
κων ἐς τὴν Ἑλλάδα Φοινικίᾳ κεκλησθαι. (6) Καὶ
τὰς βίβλους διφθέρας καλεῖσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἰω-
νες, οἱ κατὰ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέοντο διφθέρῃσι αἰ-
γέσι τε καὶ οἰήσιν· ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν
⁴⁵ βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι.

LIX. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ
ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι
Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσι τρισὶ ἐγκεκολλημένα, τὰ πολλὰ
ὁμοῖα ἑόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Ὁ μὲν δὲ εἰς τῶν τρι-
⁵⁰ πόδων ἐπιγράμμα ἔχει

Ἀμφιτρῶν μ' ἀνέθηκεν ἰὼν ἀπὸ Τηλεβοῶν.

Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λαῖον τὸν Λαβδάκου τοῦ
Πολυδώρου τοῦ Κάδμου.

modo. Postquam Hipparchum, Pisistrati filium, Hippiae tyranni fratrem, cui per somnum visum erat oblatum imminente calamitate perspicue significans, interfecerunt Aristogiton et Harmodius, generis origine Gephyraei; post haec Athenae per quattuor etiam nunc annos nihilo minus, immo magis etiam quam antea, tyrannide premebantur.

LVI. Insomnium Hipparcho oblatum huiusmodi erat: nocte quae praecedebat Panathenaeorum solennia, visum erat Hipparcho adstare ipsi virum grandem formosumque, enigmaticis his verbis ipsum adloquentem:

Intoleranda, leo, patiens, animo forti tolerato!
nemo hominum injustus non solvet tempore poenam.

(2) Hanc visionem ille, simulatque illuxit, palam ad seniorum conjectores retulit: deinde vero, sacris averruncandi caussa factis, pompam illam duxit, in qua interfectus est.

LVII. Gephyraei, quorum de genere erant Hipparchi percussores, principio, ut ipsi aiunt, ex Eretria fuerunt oriundi; ut vero ego rem percontatus reperio, Phoenices fuerunt ex illorum numero Phoenicum, qui cum Cadmo in hanc regionem, quae nunc Boeotia vocatur, venerunt; et Tanagricum ejusdem regionis tractum, sorte acceptum, habitaverunt. (2) Inde postquam Cadmei prius ab Argivis erant expulsi, deinde Gephyraei hi a Boeotiae ejecti, Athenas se converterunt. Et illos receperunt Athenienses hac conditione, ut cives essent Athenienses, at compluribus tamen, nec vero dignis quae hic commemorentur, juri-
bus essent exclusi.

LVIII. Phoenices autem hi, qui cum Cadmo adveniant, quorum de numero fuerunt Gephyraei, regionem hanc incolentes, quum alias res multas ad doctrinam spectantes attulerunt Hellenibus, tum literas; quarum usus nullus antea, ut mihi videtur, apud Hellenas fuerat. Ac primum quidem tales attulerant, qualibus omnes utuntur Phoenices: procedente vero tempore, simul cum sermone, litterarum etiam ductus immutarunt. (2) Pleraque per id tempus loca circum illos habitabant Hellenes Iones: qui literas edocti a Phoenicibus, usi sunt eis forma paululum mutata; a quorum usu divulgatum est, ut, quemadmodum aequitas etiam postulabat, quoniam a Phoenicibus in Graeciam introductae sunt, Phoeniciae literae nominarentur. (3) Atque byblos etiam (*id est*, libros papyraceos) antiquitus diphtheras (pelles rasas sive membranas) Iones vocant, quoniam in papyri inopia pellibus caprinis et ovillis utebantur. Atque etiam nunc mea aetate multi barbarorum talibus in pellibus scribunt.

LIX. Vidi vero etiam ipse literas Cadmeas in templo Apollinis Ismenii Thebis Boeotiae, tripodibus tribus insculptas, maximam partem similes Ionicis literis. Unus ex illis tripodibus hanc habet inscriptionem:

Dedicavit me Amphitryon, rediens ex Telebois.

Haec igitur scripta fuerint Laii aetate, filii Labdaci, nepotis Polydori, filii Cadmi.

LX. Ἄλλος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει

Σκαῖος πυγμαχίῳ με ἐκθόλῳ Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τὴν περικαλλῆς ἀγάλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἱπποκόωντος, εἰ δὲ οὗτος γ' ἐστὶ
ὁ ἀναθεὶς καὶ μὴ ἄλλος τούτῳ οὐνομα ἔχων τῷ Ἱππο-
κόωντος, ἡλικίῃν κατ' Οἰδίπουν τὸν Λαίον.

LXI. Τρίτους δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέ-
τρῳ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς ἐυσκόπῳ Ἀπόλλωνι
μοναρχέων ἀνέθηκε τὴν περικαλλῆς ἀγάλμα.

10 Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἑτεοκλέος μου-
ναρχέοντος ἐξανιστάται Καδμεῖοι ὑπ' Ἀργείων καὶ
τραπονταὶ ἐς τοὺς Ἑγγέλεας. (2) Οἱ δὲ Γεφυραῖοι
ὑπολειφθέντες ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν ἀναχωρεῖσιν ἐς
Ἀθήνας καὶ σφι ἱρὰ ἐστὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἱδρυμένα, τῶν
15 οὐδὲν μετὰ τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἀλλὰ τε κεχω-
ρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν καὶ δὴ καὶ Ἀχαΐης Δήμητρος
ἱρὸν τε καὶ ὄργια.

LXII. Ἡ μὲν δὲ ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου, καὶ
οἱ Γεφυραῖοι ὅθεν ἐγεγόνεσαν, τῶν ἑσάν οἱ Ἱππάρχου
20 φονέες, ἀπήγγεταί μοι· δεῖ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι ἀναλα-
βεῖν τὸν κατ' ἀρχὰς ἦτα λέξων λόγον, ὥς τυράννων
ἡλευθερώθησαν Ἀθηναῖοι. (2) Ἱππίῳ τυραννεύοντος
καὶ ἐμπικραινομένου Ἀθηναίοισι διὰ τὸν Ἱππάρχου
θάνατον, Ἀλκμεωνίδαί γένος ἑόντες Ἀθηναῖοι καὶ φεύ-
25 γοντες Πεισιστρατίδας, ἐπεῖτε σφι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι
Ἀθηναίων φυγὰς πειρωμένοι κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ
προεχώρει κατόδος, ἀλλὰ προσέπταιον μεγάλως πει-
ρώμενοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας Λει-
ψύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τεύχισαντες, ἐθαύτα οἱ
30 Ἀλκμεωνίδαί πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχαν-
εώμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν
ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἑόντα, τότε δὲ οὐκω, τοῦτον ἐξοι-
κοδομῆσαι. (3) Οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἤκοντες καὶ ἑόν-
τες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἐτι, τὸν τε νηὸν ξεργά-
35 σαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τὰ τε ἄλλα καὶ
συγκειμένον σφι πωρίνου λίθου ποιεῖν τὸν νηὸν, Πα-
ρίου τὰ ἐμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν.

LXIII. Ὡς ὣν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ
ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην
40 χρήμασι, ὅπως ἔλθοιεν Σπαρτιητέων ἄνδρες εἴτε ἰδίῳ
πόλῳ εἴτε δημοσίῳ χρησάμενοι, προφαίνειν σφι τὰς
Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι
αἰεὶ τούτῳ πρόφαντον ἐγένετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον
τὸν Ἀστέρος, ἑόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν
45 στρατῷ ἐξελεῖν Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως
καὶ ξενίους σφι ἑόντας τὰ μάλιστα τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ
πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν· πέμπουσι δὲ
τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. (3) Ὁ μὲν δὴ
προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε, οἱ δὲ
50 Πεισιστρατίδαι προσπυθνομένοι ταῦτα ἐπεκαλεῦντο
ἐκ Θεσσαλίας ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γάρ σφι συμμα-
χίη πρὸς αὐτούς. (4) Θεσσαλοὶ δὲ σφι δεομένοισι
ἀπέπεμψαν, κοινῇ γνώμῃ χρεώμενοι, χιλίην τε ἵππων

HERODOTUS.

LX. Alius tripus hexametro modulo hæc dixit :

Scæus, in adueto pugilum certamine victor,
me tibi sacravit, speciosum munus, Apollo.

Scæus autem ille fuerit Hippocoontis filius : si modo hic
fuit qui munus illud dedicavit, nec alius idem nomen ge-
rens cum Hippocoontis filio : vixit hic autem Cædipi ætate,
Laii filii.

LXI. Tertius tripus, hexametro pariter modulo, hæc
inscripta habet :

Laodamas tripodem hunc divo, sua in urbe monarchus,
dignum spectatu sacrat decus arcitenenti.

Hic est ille Laodamas, Eteoclis filius, quo regnante
Cadmei, ab Argivis sedibus suis ejecti, ad Encheleas se re-
ceperunt. (2) Gephyraei vero, tunc relicti, postea a Bæo-
tis coacti sunt Athenas concedere. Et habent hi templa
Athenis exstructa, quæ ad reliquos Athenienses nihil perti-
nent, quum alia, quibus nihil commune cum cæteris tem-
plis est, tum Achaicæ Cereris templum et sacra.

LXII. Quale fuerit visum Hipparcho oblatum, et unde
oriundi Gephyraei, quorum de genere fuere Hipparchi per-
cussores, est a me expositum. Superest ut post hæc re-
deam ad narrationem quam initio instituturus eram, dicam-
que qua ratione tyrannis liberati sint Athenienses. (2) Quo
tempore Hippias tyrannidem obtinuit, et Athenienses ob
Hipparchi cædem acerbius vexabat; per id tempus Alcme-
onidæ, genere Athenienses, ob Pisistratidas vero patria
profugi, postquam cum aliis Atheniensium exsulis per
vim reditum sibi parare conantes nihil profecissent, sed
ad Lipsydrium supra Præoniam, quem locum tentandi
reditus causa et liberandæ civitatis consilio muniverant,
ingentem accepissent cladem; deinde, omnia adversus Pi-
sistratidas molientes, ab Amphictyonibus templum Del-
phicum hoc, quod nunc est, et tunc nondum erat, ædi-
ficandum conduxerunt. (3) Quumque divitiis abundarent,
et inde a maioribus spectati essent viri, exædificarunt
templum quum alias pulcrius quam ferebat exemplar, tum
frontem ejus ex Pario marmore effecerunt, quamquam con-
ventum esset ut totum templum ex porino lapide construe-
retur.

LXIII. Hi igitur Alcmeonidæ, ut Athenienses narrant,
dum Delphis morabantur, pecunia persuaserunt Pythiæ,
ut, quoties Spartani cives Delphos venirent, sive privato
nomine sive publico oraculum consulturi, constanter illos
moneret, ut liberarent Athenas. (2) Proinde Lacedæmonii
quum idem ipsis semper effatum ederetur, mittunt Anchi-
molium, Asteris filium, cum exercitu, spectatum inter ci-
ves virum, qui Pisistratidas Athenis pelleret, quamquam
hospitii jure cum ipsis inprimis conjunctos : nam, quæ
diis debentur, antiquiora duxerunt quam quæ hominibus.
Hunc exercitum, mari navibus mittunt. (3) Anchimolius
igitur, portum tenens Phalerum, ibi in terra deposuit. Qua
re ante cognita, Pisistratidæ, quum esset eis fœdus cum
Thessalis, auxilia e Thessalia acciverant. (4) Et precan-
tibus Thessali, publico decreto, mille equites miserant, et

καὶ τὸν βασιλέα τὸν σφέτερον Κινέην ἄνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπεῖτε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμχανέοντο τοιάδε· (b) κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδίον καὶ ἱππάσιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χώρον
 5 ἐπήκταν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον· ἐμπεσοῦσα δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτῶν ἐς τὰς νέας κατέρβαν. (c) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος στολὸς ἐκ Λακεδαίμονος οὕτω ἀπήλλαξε, καὶ Ἀγχιμο-
 10 λίου εἰσὶ ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγγχοῦ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Κυνοςάργει.

LXIV. Μετὰ δὲ Λακεδαιμόνιοι μεζῶ στολὸν στεῖλαντες ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασιλέα Κλεομένηα τὸν Ἀναξαν-
 15 δρίδew, οὐκέτι κατὰ θάλασσαν στεῖλαντες, ἀλλὰ κατ' ἡπείρου· (2) τοῖσι ἐσθαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἡ τῶν Θεσσαλῶν ἵπποις πρώτη προσέμιξε καὶ οὐ μετὰ πολὺ ἐτράπετο, καὶ σφῶν ἔπεσον ὑπὲρ τεσσεράκοντα ἄνδρας· οἱ δὲ περιγενομένοι ἀπαλλάσσοντο, ὥς εἶχον,
 20 ἰθὺς ἐπὶ Θεσσαλίας. (3) Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἄστυ θμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροις ἐπολιόρκει τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῇ Πελασγικῇ τεύχει.

LXV. Καὶ οὐδὲν τι πάντως ἂν ἐξεῖλον τοὺς Πεισι-
 25 στρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι· οὔτε γὰρ ἐπέδρην ἐπενοέον ποιήσασθαι, οἷ τε Πεισιστρατίδαι σίτοις καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε ἂν ἡμέρας ὀλίγας ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. (2) Νῦν δὲ συντυχίῃ τοῖσι μὲν κακῇ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὐτῇ
 30 αὕτῃ σύμμαχος· ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρας οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδῶν ἦλωσαν. (3) Τοῦτο δὲ ὥς ἐγένετο, πάντα αὐτῶν τὰ πρήγματα συνετετάρακτο, παρέστησαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοις, ἐπ' οἷσι ἐδοῦλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχω-
 35 ρῆσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. (4) Μετὰ δὲ ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἔτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλοις τε καὶ Νηλεΐδαι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες καὶ οἱ ἀμφὶ Κόδρον τε καὶ Μέλανθον, οἱ πρότερον
 40 ἐπὶ λυδῆς ἐόντες ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλεῖς. (5) Ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τῷ οὐνομα ἀπεμνημόνευσε Ἰπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι τὸν Πεισίστρατον, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιεύμενος τὴν ἐπωνυμίην. (6) Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν· ὅσα
 45 δὲ ἐλευθερωθέντες ἔρξαν ἢ ἔπαθον ἀξιοχρεα ἀπηγησίος πρὶν ἢ Ἰωνίην τε ἀποστῆναι ἀπὸ Δαρείου καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρῆσαι σφῶν βοθέειν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

LXVI. Ἀθῆναι δοῦσαι καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε
 51 ἀπαλλάχθεισαι τυράννων ἐγίνοντο μέζονες· ἐν δὲ αὐτῇ δύο ἄνδρες ἐδυνάστευσον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμεωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου οἰκίης μὲν ἐὼν δοκί-
 μου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχων πράξαι· θύουσι δὲ οἱ

regem suum Cineam Coniæum. Quos auxiliares nacti Pisistratidæ, hocce instituerunt facere : (5) de lonia planitie Phalæorum, et loco hoc equitibus habili reddito, equitum adversus hostium castra mittunt : qui in hos incidens, quum alios multos interfecit Lacedæmoniorum, tum et duce Anchimolium, reliquos vero in naves compulerunt. (6) Hic finis fuit primæ expeditionis Lacedæmoniorum : estque sepulcrum Anchimolii in Attico pago, cui Alopecæ nomen, prope Herculis templum quod in Cynosarge.

LXIV. Post hæc majores copias adversus Athenas miserunt Lacedæmonii, duce exercitus Cleomene rege, Anaxandridæ filio : has vero non jam mari miserunt, sed per continentem. (2) Cum his, ut in Atticam regionem invaserunt, primum congressi Thessali equites, brevi tempore in fugam sunt versi, cecideruntque ex eisdem amplius quadraginta ; reliqui vero e vestigio recta versus Thessaliam abierunt. (3) Cleomenes autem, ut ad urbem pervenit, una cum his ex Atheniensibus, qui liberi vivere cupiebant, tyrannos obsedit, muro Pelasgico inclusos.

LXV. Nequaquam vero expugnaturi Pisistratidas erant Lacedæmonii : nec enim justam obsidionem instituere cogitaverant, et cibariis ac potulentis bene instructi Pisistratidæ erant : post paucorumque dierum obsidionem Spartam erant illi abituri. (2) Nunc vero supervenit casus, istis infaustus, his vero idem peropportunos : capti enim sunt Pisistratidarum liberi, quum in eo essent, ut extra Atticam in tuto collocarentur. (3) Quæ res postquam accidit, turbatæ sunt omnes eorumdem rationes. Itaque deditionem fecerunt eis conditionibus, quæ Atheniensibus placuerunt, ut, receptis liberis suis, intra quinque dies Attica excederent. (4) Atque ita relicta Attica Pisistratidæ Sigeum ad Scamandrum migrarunt, postquam Athenis sex et triginta annos regnaverant. Fuerunt autem hi origine Pylii et Nelidæ, eisdem majoribus prognati atque Codrus et Melanthus, qui et ipsi olim, quum advenæ essent, reges fuerunt Atheniensium. (5) Cujus in originis memoriam Hippocrates filio suo nomen Pisistrati imposuerat, de Pisistrato, Nestoris filio, ductum. (6) Hoc modo tyrannis suis liberati sunt Athenienses : quas vero res post receptam libertatem memoratu dignas vel gesserint vel passi sint, priusquam Ionia a Dario defecit, et Aristagoras Milesius Athenas venit opem illorum implorans, eas primum exponam.

LXVI. Athenæ, quum jam ante magnæ fuissent, nunc, postquam tyrannis liberatæ erant, majores evaserunt. Dominabantur autem in illis duo viri, Clisthenes, de familia Alcmeonidarum, is quem fama fert corrupisse Pythiam, et Isagoras, Tisandri filius, spectata quidem familia natus ; cæterum, quibus majoribus antiquitus fuerit oriundus, dicere nequeo, nisi quod cognati ejus Jovi Cario

συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. (2) Οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίαςαν περὶ δυνάμιος, ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν ὄχμον προσεταιρίζεται. Μετὰ δὲ τετραφύλους ἐόντας Ἀθηναίους δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος παίδων Γελέοντος καὶ Αἰγικόροος καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὀπλητος ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας, ἐπιχωρίων δ' ἐτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἐξευρών, πάρεξ Αἴαντος· τοῦτον δὲ, ἅτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον, ξεῖνον ἐόντα προσέθετο.

LXVII. Ταῦτα δὲ, δοκέειν μοι, ἐμιμέετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἐσωτοῦ μητροπάτορα Κλεισθένα τὸν Σικυῶνος τύραννον. (2) Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμήσας τοῦτο μὲν βασιφῶδους ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἴνεκεν, ὅτι Ἀργεῖοι τε καὶ Ἄργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέονται· τοῦτο δὲ, ἡρώων γὰρ ἦν καὶ ἐστὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυωνίων Ἀδρηστοῦ τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον πεθεύησε ὁ Κλεισθένης ἐόντα Ἀργεῖον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας. (3) Ἐλθὼν δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρηστηρίαζετο εἰ ἐκβάλοι τὸν Ἀδρηστον· ἡ δὲ γε Πυθίη οἱ χρῆ· πᾶσα Ἀδρηστον μὲν εἶναι Σικυωνίων βασιλέα, ἐκείνον δὲ λευστήρα. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτο γε οὐ παρείδου, ἀπελθὼν ὁπίσω ἐφρόντιζε μηχανὴν τῇ αὐτὸς ὁ Ἀδρηστος ἀπαλλάξεσθαι. (4) Ὡς δὲ οἱ ἐξευρῆσθαι ἐδόκεε, πέμψας ἐς Θηβας τὰς Βουωτίας ἐξηθέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀσταχοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐδωσαν. Ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον, τέμενός οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανίῳ καὶ μιν ἰδρυσεν ἐνθαῦτα ἐν τῇ ἰσχυροτάτῳ. (5) Ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ Κλεισθένης (καὶ γάρ τοῦτο δεῖ ἀπηγήσασθαι) ὥς ἐχρίστον ἐόντα Ἀδρήστῳ, ὅς τὸν τε ἀδελφεόν οἱ Μηκιστέα ἀπεκτόνεε καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. (6) Ἐπεῖτε δὲ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὀρτὰς Ἀδρήστῳ ἀπελόμενος ἔδωκε τῷ Μελάνιππῳ. Οἱ δὲ Σικυῶνιοι ἐώθεσαν μεγαλῶς τιμᾶν τὸν Ἀδρηστον· ἡ γὰρ χώρα ἦν αὐτῇ Πολύβου, ὁ δὲ Ἀδρηστος ἦν Πολύβου θυγατρίδεος, ἅπαις δὲ Πολύβος τελευτέων διδοῖ Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. (7) Τὰ τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυῶνιοι ἐτίμεον τὸν Ἀδρηστον, καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμέοντες, τὸν δὲ Ἀδρηστον. (8) Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε, τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελάνιππῳ. Ταῦτα μὲν ἐς Ἀδρηστον οἱ πεποήκτο.

LXVIII. Φυλὰς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ αὐταὶ ἕως τοῖσι Σικυωνίοισι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα ονόματα. Ἐνθα καὶ πλείστον κατεγέλασε τῶν Σικυωνίων· ἐπὶ γὰρ ὅς τε καὶ δνοὺ τὰς ἐπωνυμίας μετατιθεῖς αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε, πλὴν τῆς ἐσωτοῦ φυλῆς· ταύτῃ δὲ τὸ οὔνομα ἀπὸ τῆς ἐσωτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. Οὗτοι μὲν δὴ Ἀρχελαοὶ ἐκαλεῦντο, ἕτεροι δὲ Ὑᾶται, ἄλλοι δὲ Ὀνεᾶται, ἕτεροι δὲ Χοιρεᾶται. (2) Τούτοις τοῖσι ονόμασι τῶν φυλῶν ἐφρέοντο οἱ Σικυῶνιοι καὶ ἐπὶ Κλεισθένης ἀρχοντος καὶ ἐκείνου τεθνεῶτος ἔτι ἐπ' ἕτεα ἐξήχοντα· μετέ-

sacra faciunt. (2) Hi viri inter se de principatu contendebant. Qui superabatur ab æmulo Clisthenes plebis favorem sibi conciliabat : et deinde, quum in quattuor tribus distributi fuissent Athenienses, decem tribus constituit; multisque nominibus, quæ ab Ionis filiis, Geleonte et Ægicore et Argada et Hoplete, erant desumpta, ab indigenis heroibus eas denominavit, uno Ajace excepto; quem, ut vicinum et socium, quamquam peregrinum, adjecit.

LXVII. Qua in re, ut mihi videtur, Clisthenes hic avum suum maternum imitatus est, Clisthenem Sicyonis tyrannum. (2) Ille enim, quum bellum gereret cum Argivis, primum rhapsodos vetuit Sicyone inter se decertare, propter Homerica carmina, quoniam in illis ubique fere nonnisi Argivi et Argos celebrantur : deinde, quum esset in foro Sicyoniorum (et est hodieque) aedes Adrasto, Talai filio, tamquam heroi, consecrata, hunc Clisthenes, quippe Argivum, sede sua ejectum cupiebat. (3) Itaque Delphos profectus, consuluit oraculum, an ejiceret Adrastum. Cui Pythia respondit, Adrastum regem esse Sicyoniorum, ipsum vero lapidatorem. Postquam Deus ei hanc potestatem non fecit, domum reversus excogitavit rationem qua Adrastus ipse demigraret. (4) Quam rationem ului reperisse visus est, Thebas Bœotias misit, dicens velle se Melanippum, Astaci filium, deducere Sicyonem : et permiserunt Thebani. Tum Clisthenes Melanippo Sicyonem deducto templum dedicavit in ipso prytaneo, Ipsumque ibi in loco munitissimo statuit. (5) Melanippum autem arcessiverat Clisthenes (nam et hoc me declarare oportet), ut qui inimicissimus fuisset Adrasto, quippe cujus fratrem interfecisset Mecisteum, et Tydeum generum. (6) Huic postquam templum dedicavit, sacrificia et solennia Adrasto adempta eidem Melanippo attribuit. Consueverant autem Sicyonii magnifice admodum honorare Adrastum. Fuerat enim hæc regio Polybi, Adrastus autem Polybi ex filia nepos fuit : qui quum sine liberis decederet, tradidit Adrasto regnum. (7) Adrastum autem quum aliis honoribus colebant Sicyonii, tum calamitates ejus tragicis choris celebrabant, non Bacchum, sed Adrastum colentes. (8) Clisthenes vero choros Baccho tribuit, reliquam vero solennitatem Melanippo. Hoc modo cum Adrasto egit Clisthenes.

LXVIII. Idem vero tribuum Dorienarium nomina mutavit, ne scilicet eædem Sicyoniiis atque Argivis tribus essent. Atque id agens, maxime derisui habuit Sicyonios : quippe nova nomina a sue et asino desumens, terminationem solam pristinarum tribuum adjecit, sua tribu excepta, cui de suo imperio nomen imposuit : hos enim Archelaos nominavit; reliquorum autem alios Hyatas, alios Onatas, alios Chæreatas. (2) Quibus nominibus tribuum usi sunt Sicyonii non solum quoad regnavit Clisthenes, verum etiam post illius obitum sexaginta adhuc annis : deinde tamen,

πειτεν μέντοι λόγον σφίσι δόντες μετέβαλον ἐς τοὺς Ἰγλέας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας, τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέος τὴν ἐπωνυμίην ποιεύμενοι κεκληθῆναι Αἰγιαλέας.

LXIX. Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπιποιήκει· ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης ἔων τοῦ Σικυωνίου τούτου θυγατριδέος καὶ τὸ οὖνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκέειν ἐμοὶ καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνα, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἔωσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν δμῶνυμον
110 Κλεισθέnea ἐμιμήσατο. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναῖον ὁῖμον πρότερον ἀπαισμένον τότε πάντα πρὸς τὴν ἐσωτοῦ μοῖραν προσεθήκατο, τὰς φυλάς μετωνόμασε καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἑλασσόνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, δέκα δὲ καὶ τοὺς δῆμους κατέ-
115 νεμε ἐς τὰς φυλάς· ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος πολλῷ κατῦπερβε τῶν ἀντιστασιωτέων.

LXX. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσομένους ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνῶνται τάδε· ἐπικαλέεται Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον γενόμενον ἐνωτῷ ξεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατι-
211 δέων πολιορκίης. (2) Τὸν δὲ Κλεομένεα εἶχε αἰτὴν φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρου τὴν γυναῖκα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα ἐξέβαλλε Κλεισθέnea καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων, τοὺς ἐναγέας ἐπιλέγων. (3) Ταῦτα δὲ
215 πέμπων εἶλεγε ἐκ διδασχῆς τοῦ Ἰσαγόρου· οἱ μὲν γὰρ Ἀλκμεωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτῶν εἶχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου, αὐτὸς δὲ οὐ μετείγε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ.

LXXI. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ὧδε ὠνομάσθησαν· ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος
30 ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, προσποιησάμενος δὲ ἐταιρήτην τῶν ἡλικιωτέων καταλαβέντων τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη, οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι ἰκέτης ἔζετο πρὸς τῷγαλμα. (3) Τούτους ἀνιστέασι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκράρων, ὅπερ ἐνεμον τότε τὰς Ἀθήνας,
35 ὑπεγγύους πλὴν θανάτου· φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτὴν ἔχει Ἀλκμεωνίδας. Ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

LXXII. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλλε Κλεισθέnea καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπεξ-
40 ἔσχε· μετὰ δὲ οὐδὲν ἔσσαν παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρὶ, ἀπικόμενος δὲ ἀγῆλα τέει ἐπτακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τὰ οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσας δεύτερα τὴν βουλήν καταλύειν ἐπειρᾶτο, τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσα-
45 γόρου στασιώτῃσι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε. Ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι ὁ τε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. (3) Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες ἐπολιόρχεον αὐτοὺς ἡμέ-
50 ρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρας ὅσοι ἔσαν αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι. (4) Ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένει ἡ φήμη· ὡς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν μελλῶν δὴ αὐτὴν κατασχεῖν, ἥτε ἐς τὸ αὐτόν τῆς θεοῦ ὡς προσερέων· ἡ δὲ ἱερεὶα ἐξαναστῆσα ἐκ τοῦ

re deliberata, mutarunt ea, et alios Hyllacos, alios Pamphylos, alios Dymnatas nominarunt : quartæ vero tribus nomen ab Ægialeo desumpserunt, Adrastii filio, tribulesque Ægialeas adpellarunt.

LXIX. Hæc Sicyonius Clisthenes fecerat. Atheniensis autem Clisthenes, Sicyonii ex filia nepos, qui nomen etiam ab illo erat nactus, hic itidem per contemptum (ut mihi videtur) Ionum, ne eadem Atheniensibus atque Ionibus tribuum nomina essent, cognominem Clisthenem esse imitatus. (2) Postquam enim plebem omnem Atheniensium, prius a se alienatam, tum suas ad partes traduxerat, tribuum mutavit nomina, et numerum illarum auxit : decem etiam, quum quattuor fuissent, constituit phylarchas, et per decem tribus distribuit demos (sive curias) omnes Atheniensium. Eratque, plebe suis partibus adjecta, longè potentior quam adversarii.

LXX. Vicissim igitur ab illo superatus Isagoras hæc contra molitur : Cleomenem advocat Lacedæmonium, qui hospes ipsi factus erat inde ab obsidione Pisistratidarum : (2) quem quidem fama ferebat consuetudinem tunc habuisse cum uxore Isagoræ. Primum igitur Cleomenes, præcone Athenas misso, Clisthenem urbe eiecit, multosque cum eo alios Athenienses, hos dicens qui essent enagees (id est, piaculo contaminati). (3) Hæc autem per nuncium edixit, ab Isagora edoctus : habebant enim quidem Alcmeonidæ, et hi qui eorumdem erant partium, culpam commissæ cædis ; at ipse Clisthenes ejusque amici non fuerant cædis participes.

LXXI. Enagees autem dicti sunt nonnulli ex Atheniensibus hac de causa : fuit Cylon, civis Atheniensis, olympicorum certaminum victor : is cristas tollens, consilium inierat occupandæ tyrannidis ; comparatisque sibi sociis ex æqualium numero, arcem occupare conatus est : quam quum obtinere non posset, supplex ad dææ imaginem con-sedit. (2) Hos homines igitur surgere inde jusserunt prytanes Naucratorum, qui tunc civitatem administrabant, fide data punitum eos iri citra mortem ; attamen occisi hi sunt culpa Alcmeonidarum. Sed hæc gesta sunt ante Pisistrati ætatem.

LXXII. Postquam Cleomenes, misso præcone, ejiciens urbe Clisthenem et piaculo contaminatos edixit, unus Clisthenes ultro excessit. Deinde vero nihilo minus Athenas venit Cleomenes, non quidem cum magna manu : quo ubi pervenit, septingentas familias urbe eiecit, quas ei Isagoras indicaverat. (2) Quo facto, deinde senatum conatus est dissolvere, et trecentis civibus de Isagoræ factione tradidit magistratus. Quum vero resisteret senatus et imperio nollet parere, Cleomenes et Isagoras cum suarum partium civibus arcem occupant. (3) Et cæteri Athenienses, cum senatu sentientes, per biduum illos obsederunt : tertio vero die, deditione facta, Attica excessere quotquot eorum Lacedæmonii erant. (4) Atque ita implebatur Cleomeni ominosum quod acceperat dictum : nam quum in arcem, occupaturus illam, ascendisset, ad penetrare dææ accesserat, consulturus eam : at sacerdos de sella surgens,

ἵκνουν, πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμειψαί, εἶπε, « ὦ
 ζεῖνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρεε μῆδ' εἶσιθι ἐς τὸ
 ἱερόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παρῆναι ἐνθαῦτα. » (5)
 Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεὺς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός. »
 Ὁ μὲν δὴ τῇ κληδόνι οὐδὲν χρεώμενος ἐπεχείρησέ τε
 καὶ τότε πάλιν ἐξέπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων·
 τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ,
 ἐν δὲ αὐτοῖσι καὶ Τιμησίθεον τὸν Δελφόν, τοῦ ἔργα
 χειρῶν τε καὶ λήματος ἔχοιμ' ἂν μέγιστα καταλέξει.
 10 Οὗτοι μὲν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν.

LXXIII. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθέnea καὶ
 τὰ ἐπαχόσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένηος
 βεταπεμφάμενοι πέμπουσιν ἀγγέλους ἐς Σάρδεις, συμ-
 15 μαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἡπι-
 στάτο γάρ σφι Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένηea ἐκ-
 πεπολεμῶσθαι. (2) Ἀπικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς
 τὰς Σάρδεις καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρ-
 νης δ' Ὑστάπεος Σαρδίων ὑπαρχος ἐπειρώτα τίνες
 20 ἄνθρωποι καὶ κῆ γῆς οἰκημένοι δεοῖατο Περ-
 σῶν σύμμαχοι γενέσθαι, πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγ-
 γέλων ἀπεκορύφου σφι τάδε· (3) εἰ μὲν διδοῦσι βα-
 σιλεῖ Δαρεῖν Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὁ δὲ συμμα-
 χίην σφι συνετίθετο, εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσε-
 25 σθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἄγγελοι ἐπὶ σφένον αὐτῶν
 βολόμενοι διδόναι ἔφασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην
 ποιήσασθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἐνω-
 τὴν αἰτίας μεγάλας ἔχον.

LXXIV. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιουρίσθαι
 30 ἔπειτα καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων συνέλεγε ἐκ πάσης Πε-
 λοποννήσου στρατὸν, οὐ φράζων ἐς τὸ συλλέγει, τίσα-
 σθαί τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἰσαγό-
 ρea βουλόμενος τύραννον καταστήσαι· συνεζήλαε γάρ οἱ
 οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. (2) Κλεομένης τε δὴ στόλῳ
 35 μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς Ἐλευσίνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ
 συνθήματος Οἰνὸν αἰρέουσι καὶ Ὑσιὰς, δῆμους τοὺς
 ἐγχάτους τῆς Ἀττικῆς, Χαλκιδέας τε ἐπὶ τὰ ἔτερα
 εἰσίνοντο ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. (3) Ἀθηναῖοι
 δὲ, καίπερ ἀμφιβολίῃ ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ
 40 Χαλκιδέων ἐσώτερον ἐμείλλον μνήμην ποιήσεσθαι,
 Πελοποννησίοισι δὲ εὐοῦσι ἐν Ἐλευσίνι ἀντία ἔθεντο τὰ
 ὅπλα.

LXXV. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς
 μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτοι σφίσι αὐτοῖσι δόντες λόγον
 45 ὥς οὐ ποίειον τὰ δίκαια μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσ-
 σοντο, μετὰ δὲ Δημάργητος δ' Ἀρίστωνος, ἑὸν καὶ οὗτος
 βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγόντων τὴν στρατιὴν
 ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ οὐκ ἑὸν διάφορος ἐν τῷ πρόσθε
 χρόνῳ Κλεομένει. (2) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστα-
 50 σίος ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ μὴ ἱεῖναι ἔπεισθαι ἀμφο-
 τέρους τοὺς βασιλεῖας ἐξίουσης τῆς στρατιᾶς· τῶς γὰρ
 ἀμφοτέροι ἐῖποντο· παραλυομένου δὲ τούτων τοῦ ἐτέρου
 καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδῶν τὸν ἕτερον πρὸ
 τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφοτέροι ἐπικλητοὶ σφι ἰόντες
 εἶποντο. (3) Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσίνι δρόντες οἱ λοι-

priusquam ille per januam intrasset, dixit : « Retrogradere,
 hospes Lacedæmonie, nec in hoc templum pedem pone :
 nefas est enim Doriensibus huc intrare. » (5) Cui ille re-
 spondit : « At non Doriensis sum, o mulier, sed Achaus. »
 Igitur, quum spreto omine exsequi consilium esset adgres-
 sus, tunc rursus excidit cum Lacedæmoniis. Reliquos
 vero in vincula conjecerunt Athenienses, morti destinatos ;
 et in his Timesitheum Delphensem, cujus viri opera ma-
 nuum (*victorias Pythicas et Olympicas*) fortisque animi
 maxima possem commemorare. Et hi quidem in vinculis
 mortui sunt.

LXXIII. Post hæc Athenienses, revocato Clithene et
 septingentis illis familiis, quæ a Cleomene patria erant pul-
 sæ, Sardes legatos miserunt, cupientes cum Persis contra-
 here societatem : intellexerant enim, bellum sibi imminere
 cum Lacedæmoniis et Cleomene. (2) Postquam Sardes
 advenere legati, et mandata exposuere, quævisit Artapher-
 nes, Hystaspis filius, præfectus Sardium, quinam homi-
 nes essent, et ubi terrarum habitarent, qui Persarum pe-
 terent societatem. Quod ubi ex legatis cognovit, brevibus
 verbis eos ita expedit : (3) si regi Dario Athenienses terram
 traderent et aquam, societatem illis pollicitus est : si non
 traderent, abire illos jussit. Tum legati, re privatim in-
 ter se deliberata, tradere se, dixerunt ; scilicet cupientes
 contrahi societatem. At hi, quum domum rediissent, gra-
 vem culpam sustinuerunt.

LXXIV. Cleomenes, quum se et verbis et factis con-
 tumeliose ab Atheniensibus acceptum existimaret, ex uni-
 versa Peloponneso contraxit exercitum, quo consilio con-
 trahat non dicens ; sed poenas sumere de populo Athenien-
 sium cupiens, et Isagoram constituere tyrannum : hic
 enim cum illo ex arce Athenarum erat egressus. (2) Dum
 igitur ingenti cum exercitu Cleomenes Eleusinem invadit,
 per idem tempus Bæoti ex composito capiunt CEnoen et
 Hysias, extremos Atticæ pagos ; et Chalcidenes ab alia parte
 Atticam ingressi regionem vastabant. (3) Tum Athenienses,
 quamquam ancipite pressi periculo, Bæotorum et Chalci-
 densium ultione in aliud tempus dilata, Peloponnesis,
 quippe qui jam Eleusine erant, arma opposuerunt.

LXXV. Quum vero jam in eo essent utrimque exercitus
 ut ad manus venirent, ibi primum Corinthii, reputantes
 secum injuste se facere, retro conversi abcesserunt : dein-
 de idem fecit Demaratus, Aristonias filius, qui et ipse rex
 erat Lacedæmoniorum, et una cum Cleomene exercitum
 eduxerat Lacedæmone, neque superiore tempore cum illo
 discordaverat. (2) Ab hoc vero dissidio facta lex est Spar-
 tæ, ne ambo reges, exeunte exercitu, castra sequerentur :
 adhuc enim ambo sequi consueverant : altero autem va-
 cante a militia, alterum etiam Tyndaridarum domi relin-
 qui ; nam ante id tempus hi ambo, tamquam auxiliares,
 secuti erant. (3) Tunc igitur reliqui socii, qui Eleusine

ποὶ τῶν συμμάχων τοὺς τε βασιλεῖας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογέοντας καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τᾶξιν, οἴγοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι.

LXXVI. Τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριεῖς, δις τε ἐπὶ πολέμῳ ἐσβαλόντες καὶ δις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλήθους τοῦ Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν ὅτε καὶ Μέγαρα κατοίκισαν (οὗτος ὁ στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων ὁρθῶς ἂν καλεῖτο), δεύτερον δὲ καὶ τρίτον ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν ἐξέλασιν ὁρμηθέντες ἐκ Σπάρτης ἀπίκοντο, τέταρτον δὲ τότε ὅτε ἐς Ἐλευσίνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίους ἐσέβαλε· οὗτοι τέταρτον τότε Δωριεῖς ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας.

LXXVII. Διαλυθέντος ὧν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίνισθαι βουλόμενοι πρῶτα στρατὴν ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδᾶς. Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βοθέουσι ἐπὶ τὸν Εὐρίπον. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ἰδοῦσι τοὺς βοηθούς ἐδοξε πρότερον τοῖσι Βοιωτοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρεῖν. Συμβάλλουσι τε δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλῶ ἐκράτησαν, κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες ἐπτακοσίους αὐτῶν ἐζώγησαν. (3) Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐβοίαν συμβάλλουσι καὶ τοῖσι Χαλκιδεῦσι, νικήσαντες δὲ καὶ τούτους τετρακισχιλίους κληρούχους ἐπὶ τῶν ἵπποδοτέων τῇ χώρῃ λείπουσιν· οἱ δ' ἵπποδοταὶ ἐκαλεῦντο οἱ παγέες τῶν Χαλκιδέων. (4) Ὅσους δὲ καὶ τούτων ἐζώγησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν ἐζωγημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐν πέδαις δῆσαντες· χρόνῳ δὲ ἑλισσάν σφεας διμνέως ἀποτιμησάμενοι. Τὰς δὲ πέδας αὐτῶν, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν· αἵ περ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔσαν περιεοῦσαι, κρεμάμεναι ἐκ τειχέων περιπεφλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ Μήδου, ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένον. (5) Καὶ τῶν λῦτρων τὴν δεκάτην ἀνέθηκαν, ποιησάμενοι τέθριππον χαλκεον· τὸ δὲ ἀριστερῆς χερὸς ἔστηκε πρῶτον εἰσόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἐπιγέγραπται δὲ οἱ τᾶδε,

Ἐθένα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἔργμασιν ἐν πολέμῳ,
δεσμῶ ἐν ἀχλυνέντι σιδηρέφ' ἔσθεσαν ὕβριν·
τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσθ' ἔθεσαν.

LXXVIII. Ἀθηναῖοι μὲν νυν ἡῤῥηντο· δηλοῖ δὲ οὐ κατ' ἐν μῶνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἡ ἰσηγορίη ὥς ἐστὶ ῥῆμα σπουδαῖον, εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννεύμενοι μὲν οὐδαμῶν τῶν σφέας περιοικόντων ἔσαν τὰ πολέμια ἁμείνους, ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. (2) Δηλοῖ ὧν ταῦτα ὅτι κατεχόμενοι μὲν ἠθελόκακον δὲ δεσπότην ἐργαζόμενοι, ἐλευθερωθέντων δὲ αὐτὸς ἕκαστος ἑωυτῷ προεθμύετο κατεργάζεσθαι.

LXXIX. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἐπρήσσον, Θηβαῖοι δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπεμπον, βουλόμενοι τίσασθαι Ἀθηναίους. Ἡ δὲ Πυθίη ἀπὸ σφέων μὲν αὐτῶν οὐκ ἔφη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς πολὺν χρόνον δὲ ἐξενείκοντας ἐκέλευε τῶν ἀγχιιστα δέεσθαι. (2) Ἀπελθόντων δὲ ὧν τῶν θεοπρόπων ἐξέφερον τὸ χρηστήριον ἀλήην ποιησά-

erant, reges dissidere videntes, et Corinthios relinquere stationem, etiam ipsi converso agmine discessere.

LXXVI. Quarta hæc est expeditio, quam in Atticam susceperē Dorienses : bis enim hostiliter eam sunt ingressi, bis vero commodi causa populi Atheniensis. Primo quidem loco, quum Megara colonis frequentarunt (nam hæc expeditio, Codro regnante Athenis suscepta, prima merito nominabitur) : iterum vero, atque tertio, quando ad ejiciendos Pisistratidas ex Sparta advenerunt : quarto tunc, quum Peloponnesios ducens Cleomenes, Eleusinem invasit. Ita tunc quarta vice Dorienses Athenas invaserunt.

LXXVII. Postquam inglorium hunc exitum habuit ista expeditio, tunc Athenienses, pœnas de Chalcidensibus sumturi, primum adversus hos arma moverunt : Chalcidensibus vero Bæroti opem laturi ad Euripum properarunt. (2) Quos ubi conspicati sunt Athenienses, Bæotos prius quam Chalcidenses adgredi placuit. Pugna cum Bæotis commissa, insignem victoriam Athenienses reportarunt, plurimis eorum occisis, et septingentis captis. (3) Deinde eodem die in Eubœam transgressi Athenienses cum Chalcidensibus etiam pugnam committunt : quibus et ipsis prælio victis, quater mille colonos in hippobotarum prædiis relinquunt : hippobotæ autem (*id est*, qui equos alunt) vocantur apud Chalcidenses homines locupletes. (4) Quotquot ex Chalcidensibus vivos ceperant Athenienses, perinde atque Bæotos, in custodia habuerunt, compedibus vinctos. Interjecto vero tempore eosdem manumiserunt, hinc minis æstimatos : compedes autem, quibus isti vincti fuerant, suspenderunt in acropoli : quæ ad meam usque ætatem ibi superfuerunt, e muro pendentes a Medis ambusto, qui est ex adverso ædis occidentem spectantis. (5) Pretii autem redemptionis decimam consecrarunt, ex illaque quadrigam conficiendam curarunt æneam, quæ a sinistra stat primum ingredienti in propylæa quæ sunt in acropoli. Est autem in illa inscriptio hæc :

Attica perdomitis acri sub Marte Juventus
Bæotis populis Chalcidicaque manu,
damna rependerunt vinculis et carcere cæco,
quorum hæc de decima stant tibi, Pallas, equæ.

LXXVIII. Auctæ igitur erant Athenarum opes. Adparet autem, non hoc uno exemplo, sed ubique, quam practica res sit juris æqualitas. Nam et Athenienses, quandiu sub tyrannis erant, nullis ex finitimis populis bello fuerunt superiores : tyrannis autem liberati, longe primi evaserunt. (2) Quæ res declarat, quoad tyrannide erant pressi, ultro illos minus fortiter rem gessisse, quippe pro domino laborantes : postquam vero in libertatem sunt restituti, unusquisque pro se ipse studiose dabat operam ut recte rem gereret.

LXXIX. In hoc igitur statu res Atheniensium erat. Thebani vero, ultionem sumpturi de Atheniensibus, Delphos miserunt qui deum consulerent. Quibus Pythia respondit, per se non posse illos ultionem capere : sed rem ad clamorū (*populum*) referre jussit, et proximos rogare. (2) Legati domum reversi, convocata populi concione, re-

μενοι ὥς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτῶν τῶν ἀγχιστα δέεσθαι, εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἀκούσαντες τούτων, « οὐκ ὦν ἀγχιστα ἡμέων οἰκίουςι Ταναγραῖοι τε καὶ Κορωναῖοι καὶ Θεσπιέες, καὶ οὗτοί γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχόμενοι » προθύμως συνδιαφέρουσι τὸν πόλεμον· τί δὲ τούτων γε δέεσθαι; ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ τοῦτο ᾗ τὸ χρηστήριον. »

LXXX. Τοιαῦτα ἐπιλεγομένων εἶπε δὴ κοτε μαθὼν τις, « ἐγὼ μοι δοκῶ συνίναί τι τὸ θέλει λέγειν ἡμῖν τὸ μαντήριον. Ἀσωποὺ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες Θήβῃ τε καὶ Αἴγινα· τούτων ἀδελφῶν ἐουσέων, δοκῶ ἡμῖν Αἰγινήτων δέεσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητῆρων γενέσθαι. » (2) Καὶ οὐ γὰρ τις ταύτης ἀμείνων γνώμη ἔδοκε φρίνεσθαι, αὐτίκα πέμψαντες ἔδοντο Αἰγινήτων, ἐπικαλούμενοι κατὰ τὸ χρηστήριον σφι βοθέειν, ὥς ἐόντων ἀγχιστέων. Οἱ δὲ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπέμπειν ἔρασαν.

LXXXI. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμπυλίνην τῶν Αἰακιδῶν καὶ τρηχέως περιεφθέντων ὑπὸ Ἀθηναίων, αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδωσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἔδοντο. (2) Αἰγινῆται δὲ εὐδαιμονίῃ τε μεγάλη ἐπαρθέντες καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀναμνησθέντες ἐχούσης ἐς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεηθέντων πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναῖοισι ἐπέφερον· ἐπικειμένων γὰρ αὐτῶν Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῆσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν κατὰ μὲν ἑσπραν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλήης πολλοὺς δῆμους, ποιεῦντες δὲ ταῦτα μεγάλως Ἀθηναίους ἐσίνοντο.

LXXXII. Ἡ δὲ ἔχθρη ἡ προσηλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινήτων ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυριοῖσι ἡ γῆ καρπὸν οὐδένα ἀνέδιδου. Περὶ ταύτης ὦν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐχρέοντο ἐν Δελφοῖσι· ἡ δὲ Πυθίη σφῆας ἐκέλευε Δαμίης τε καὶ Αὐξυσίας ἀγάλματα ἰδρύσασθαι καὶ σφι ἰδρυσαμένοις ἀμεινον συνοίσεσθαι. (2) Ἐπειρώτεον ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ κόττερα χαλκοῦ ποιεῖνται τὰ ἀγάλματα ἢ λίθου· ἡ δὲ Πυθίη οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδόντο ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱροτάτας δὲ ἐκείνας νομίζοντες εἶναι· λέγεται δὲ καὶ ὥς ἐλαίαι ἔσαν ἀλλοθι γῆς οὐδαμῶς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἢ ἐν Ἀθῆνῃσι. (3) Οἱ δὲ ἐπὶ τοισίδε δώσειν ἔρασαν ἐπ' ᾧ ἀπάξουσιν ἔτεος ἐκάστου τῇ Ἀθηναίῃ τε τῇ πολιადὶ ἱρὰ καὶ τῷ Ἐρεχθεῖ. Καταίνεσαντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ τῶν τε ἔδοντο ἔτιυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαίων τούτων ποιησάμενοι ἰδρύσαντο· καὶ ἦ τε γῆ σφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναῖοις ἐπετέλεον τὰ συνέθεντο.

LXXXIII. Τούτων δ' ἔτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τὰ τε ἄλλα καὶ δίκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπίδαυρον ἐδίδωσαν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νέας τε πηξάμενοι καὶ ἀγνομισσύνῃ χρησάμενοι ἀπέστησαν ἐκ τῶν Ἐπιδαυρίων. (2) Ὅτε δὲ ὄντες διάφοροι,

nunciant oraculi responsum. Tum Thebani, ubi ex his audiverunt proximos debere rogari, dixere : « Nimirum proximi a nobis habitant Tanagraei, et Coronæi, et Thespenses : atque hi constanter nobiscum pugnant, strenueque arma nobiscum usque sociant. Quid opus est hos rogare? Immo videndum ne hæc non fuerit oraculi sententia. »

LXXX. Ita dum hi inter se disceptant, postremo aliquis, re audita, ait : « Ego mihi videor intelligere quid velit oraculum. Asopi dicuntur filæ fuisse Thebe et Ægina : hæc quum sint sorores, puto jubere nos deum ab Æginetis auxilia petere. » (2) Et Thebani, quum nulla ex sententiis, quæ dicebantur, hac potior esse videretur, protinus ad Æginetas miserunt, ex oraculi mandato auxilia ab illis petentes, ut qui sibi essent proximi. Petentibus Æginetæ tradentes Æacidarum imagines, responderunt, se eis Æacidas auxilio mittere.

LXXXI. Thebani vero, Æacidarum auxilio freti, quum bello lacessissent Athenienses, aspere ab illis sunt accepti. Itaque iterum ad Æginetas miserunt, Æacidas illis reddentes, et virorum petentes auxilia. (2) Tum Æginetæ, opum magnitudine elati, et veteris memores inimicitiae, quæ cum Atheniensibus obtinebat, precibus Thebanorum adnuentes, bellum Atheniensibus non ante denuntiatum intulerunt. Nam dum hi Bœotis instabant, interim Æginetæ longis navibus in Atticam profecti, Phalerum diripiebant, multosque reliquæ regionis maritimæ pagos; et ingens Atheniensibus damnum inferebant.

LXXXII. Vetustum, quod dixi, Æginetarum adversus Athenienses odium hanc habuit originem. Epidauriorum terra fructum nullum ediderat. Quam ob calamitatem quum oraculum Delphicum consulere Epidaurii, jussit eos Pythia Damiae et Auxesiae imagines statuere : id si fecissent, melius cum illis actum iri. (2) Sciscitabantur igitur Epidaurii, utrum æneas faciendas curarent statuas, an ligneas. Responditque Pythia, Neutrum horum; sed ex sativæ oleæ ligno. Igitur Epidaurii ab Atheniensibus veniam petunt oleam arborem cædendi, quod sanctissimas existimassent Atticas oleas : sunt etiam qui dicant, per id tempus nullibi terrarum oleas exstitisse, nisi Athenis. (3) Athenienses se illis potestatem facere dixerunt ea conditione, ut illi quotannis Minervæ Urbis Præsidi et Erechtheo victimas adferrent. In hanc conditionem consentientes Epidaurii, nacti sunt quod petierant, et statuas ex his oleis confectas posuerunt. Ac dehinc illis terra fructum ferebat, et ipsi Atheniensibus id, de quo inter eos convenerat, persolvebant.

LXXXIII. Erant per illud adhuc tempus, sicuti etiam antea, Æginetæ Epidauriorum imperio subjecti, quum aliis in rebus, tum lites suas coram iudice disceptaturi Epidaurum trajicere tenebantur. Deinde vero, constructis navibus, virum fiducia ferocientes, ab Epidauriis defecerunt. (2) Jamque ut hostes, et qui mari essent potentes, vexabant illos :

ἐδηλέοντο αὐτοὺς ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες ἔόντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίας καὶ τῆς Αὐξesiaς ὑπαιρέοντο αὐτῶν, καὶ σφεα ἐκόμισαν τε καὶ ἰδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρης ἐς τὴν μεσόγειαν, τῇ
 5 Οἷη μὲν ἐστὶ οὐνομα, στάδια δὲ μόλισά κη ἀπὸ τῆς πόλιος ὡς εἴκοσι ἀπέχει. (3) Ἰδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ θυσίῃσι τέ σφεα καὶ χοροῖσι γυναικῆσιν κερτόμοισι ἱλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν· κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ
 10 χοροὶ ἀνδρά μεν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναῖκας. Ἔσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυριοῖσι αἱ τοιαῦται ἱουργαί· εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱουργαί.

LXXXIV. Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων οἱ Ἐπιδαυριοὶ τοῖσι Ἀθηναίοις τὰ συνέθεντο οὐκ
 15 ἐπέτελεον. (2) Πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυριοῖσι· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὡς οὐκ ἀδικέειν· ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπέτελέειν τὰ συνέθεντο, ἔπει δὲ ἔστερῃσθαι αὐτῶν, οὐ δίκαιοι εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχον-
 20 τας αὐτὰ Αἰγινήτας πρῆσσεσθαι ἐκέλευον. (3) Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι ἐς Αἰγίναν πέμψαντες ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔφασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοις εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

LXXXV. Ἀθηναῖοι μὲν νυν λέγουσι μετὰ τὴν
 25 ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μῆτι τῶν ἀστών τουτους οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἰγίναν τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὡς σφετέρων ζύλων ἔοντα ἐπειρέοντο ἐκ τῶν βάρων ξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀναχομίσωνται. (2) Οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρό-
 30 πῳ αὐτῶν κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα, καὶ σφι ἔλκουσι βροντῇν τε καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας ὑπὸ τούτων ἀλλοφρονῆσαι, παθόντας δὲ τοῦτο κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολεμίους, ἐς δ' ἐκ πάντων ἕνα
 35 λειφθέντα ἀναχομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον.

LXXXVI. Ἀθηναῖοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέ-
 40 σθαι· Αἰγινῆται δὲ οὐ μῆτι νηὶ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους (μίαν μὲν γὰρ καὶ ὀλίγη πλεῦνας μῆς, καὶ εἴ σφι μὴ ἔτυχον ἐοῦσαι νέες, ἀπαμύνασθαι ἂν εὐπετέως), ἀλλὰ
 45 πολλῶσι νηυσὶ ἐπιπλέωιν σφι ἐπὶ τὴν χώρην, αὐτοὶ δὲ σφι εἶξαι καὶ οὐ διαναυμαχῆσαι. (2) Οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἔσσανες συγγινωσκόμενοι εἶναι τῇ ναυμαχίῃ κατὰ τοῦτο εἶξαν, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἷόν τι καὶ ἐποίησαν. (3) Ἀθη-
 50 ναίους μὲν νυν, ἐπεὶ σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποβάντας ἀπὸ τῶν νηῶν τράπασθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα, οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπᾶσαι ἐκ τῶν βάρων αὐτὰ οὕτω ὅη περιβαλομένους σχοινία ἔλκειν, ἐς δ' ἐλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφοτέρω τῶντο ποιῆσαι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
 60 λέγοντες, ἄλλω δὲ τε· ἐς γούνατα γὰρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελέειν οὕτω ἔχοντα. (4) Ἀθηναίους μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν· σφέας δὲ Αἰγινῆται λέγουσι πυθομένους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι, ἐτοίμους Ἀργεῖους

atque etiam statuas hasce Damiae et Auxesia illis subriperunt, easque ablatas in mediterraneo suae insulae loco collocarunt, cui est Oea nomen et qui viginti fere ab urbe stadiis abest. (3) Hoc in loco erectas sacrificiis et cavillatoris mulierum choris placabant, constitutis utrique dearum denis viris qui essent choragi. Dicteriis autem chori illi neminem virum lacescebant, sed mulieres indigenas. Eadem carminiae apud Epidaurios obtinuerant : qui arcanis etiam sacris et ritibus utuntur.

LXXXIV. Epidaurii, ex quo eis subreptae hae statuae sunt, jam Atheniensibus ea, de quibus inter ipsos convenerat, non solvebant. (2) Qua de re per legatos secum expostulantibus Atheniensibus demonstrarunt Epidaurii, nullam se injuriam facere : quoad enim in sua terra habuissent illas statuas, quod pacti erant exsolvisse ; quibus sibi subreptis jam non aequum esse ut porro solvant, sed ab Aeginetis, qui illas habeant, esse hoc exigendum. (3) Hoc accepto responso, Athenienses, Aeginam missis legatis, statuas ab Aeginetis repetiverunt : quibus illi responderunt, nihil sibi cum Atheniensibus esse negotii.

LXXXV. Jam porro aiunt Athenienses, postquam frustra repetitae fuissent statuae, profectos esse Athenis una triremi cives illos, qui publico nomine missi, quum Aeginam pervenissent, statuas has, ut quae ex ipsorum ligno fuissent confectae, de basibus suis conati sunt abstrahere, Athenas transferendas. (2) Hos vero, quum isto modo compotes illarum fieri non potuissent, circumjectis funibus statuas traxisse. Sed dum trahebant, tonitru et cum tonitru exstitisse terrae motum : eaque re terribis vectores illos qui trahebant, mente fuisse alienatos ; in furemque actos, mutuo sese invicem, veluti hostes, interfecisse ; donec ex omnibus, qui triremi illa adveniant, unus superfuisset, solusque Phalerum rediisset.

LXXXVI. Athenienses igitur, rem ita gestam esse, aiunt. Aeginetae vero contendunt, non una navi advenisse Athenienses : unam enim navem, atque etiam paulo plures una, etiamsi sibi nullae naves fuissent, facile a se repelli potuisse : sed multis navibus terram suam adgressos esse Athenienses ; Aeginetas vero his ultro cessisse, nec pugnae navalis adiisse discrimen. (2) Illud vero liquido definire non possunt, utrum ea causa cesserint, quod se impares esse committendo praelio navali intellexissent, an quod in animo habuissent facere id ipsum quod fecerunt. (3) Aiunt igitur, Athenienses, quum nemo ad pugnam paratus se illis opponeret, e navibus exscendisse, atque iter versus statuas esse ingressos : quas ubi e basibus suis non potuissent avellere, ita circumjectis funibus illas traxisse, donec utraque statua, dum ita trahebatur, eandem rem fecerit ; rem narrantes mihi quidem non credibilem, sed fortasse alii cuiquam : dicunt enim, in genna illas coram trahentibus procubuisse, atque ex illo tempore in hoc statu mansisse. (4) Haec igitur ab Atheniensibus gesta esse aiunt Aeginetae ; se vero, postquam de expeditione, quam Athenienses adversus Aeginam erant suscepturi, certiores fuissent facti, Argivos

ποιέσθαι. (b) Τούς τε δὴ Ἀθηναίους ἀποδεχάμενοι ἐς τὴν Αἰγινάην, καὶ παρεῖναι βωθέοντάς σφι τοὺς Ἀργείους, καὶ λαθῆναι τε ἐξ Ἐπιδαύρου διαδάντας ἐς τὴν νῆσον καὶ οὐ προακηχοῦσι τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπιπεσεῖν ὑποταγμένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν, ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμόν αὐτοῖσι.

LXXXVII. Λέγεται μὲν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινήτων τάδε, ὁμολογέεται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἓνα μῦθον τὸν ἀποσωθέντα αὐτῶν ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι· πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι αὐτῶν τὸ Ἀττικὸν στρατοπέδον διαφθειράντων τὸν ἓνα τοῦτον περιγενέσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ δαιμονίου· περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἓνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. (2) Κομισθεῖς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπήγγειλε τὸ πάθος· πυθομένας δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἑπ' Αἰγίναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινὸν τι ποιησαμένας ἔκεινον μῦθον ἐξ ἀπάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἀνθρώπον τοῦτον λαβούσας καὶ κεντεύσας τῇσι περόνησι τῶν ἱματίων εἰρωτᾶν ἐκάστην αὐτέων ὅκη εἴη ὁ ἐσωτῆς ἀνὴρ. (3) Καὶ τοῦτον μὲν οὕτω διαφθαρήναι, Ἀθηναῖοισι δὲ ἔτι τοῦ πάθους δεινότερόν τι δοῦναι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. Ἄλλω μὲν δὴ οὐκ ἔχειν δευρὸς ζημιώσῃσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰσθμὸν· ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἰ τῶν Ἀθηναίων γυναικῆς ἐσθῆτα Δωρίδα, τῇ Κορινθίῃ παραπλησιωτάτην μετέβαλον ὧν ἐς τὸν λίνον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνησι μὴ χρέωνται.

LXXXVIII. Ἔστι δὲ ἀληθεῖ λόγῳ χρεωμένοισι οὐκ ἴσας αὐτῇ τῇ ἐσθῇ τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα, ἐπεὶ ἥ γε Ἑλληνικὴ ἐσθῆς πᾶσα ἡ ἀρχαία τῶν γυναικῶν ἡ αὐτὴ ἦν τῇ νῦν Δωρίδα καλεῖται. (2) Τοῖσι δὲ Ἀργείοισι καὶ τοῖσι Αἰγινήταισι καὶ πρὸς ταῦτα ἔτι τόδε ποιῆσαι νόμον εἶναι παρὰ σφίσι ἐκατέροισι τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέσθαι τοῦ τότε κατεστεῶτος μέτρου, καὶ ἐς τὸ ἴρὸν τῶν θεῶν τούτων περόνας μάλιστα ἀνατιθέναι τὰς γυναῖκας, Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἴρὸν μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτρίδων ἐπιχωρίων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτοῖσι εἶναι πίνειν. (3) Ἀργείων μὲν νυν καὶ Αἰγινήτων αἱ γυναῖκες ἐκ τε τόσου κατ' ἔριν τὴν Ἀθηναίων περόνας ἔτι καὶ ἐμὲ ἐφόρεον μέζοντας ἢ πρὸ τοῦ.

LXXXIX. τῆς δὲ ἔχθρης τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοισι γενομένης ἀρχὴ κατὰ εἰρήναι ἐγένετο. Τότε δὴ Θηβαίων ἐπικαλειμένων, προθύμως τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα γενομένων ἀναμνησκόμενοι οἱ Αἰγινήται ἐβώθεον τοῖσι Βωωτοῖσι. (2) Αἰγινήται τε δὴ ἐδόχουν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια, καὶ Ἀθηναίοισι ὀρυμνωμένοι ἐπ' Αἰγινήτας στρατεύεσθαι ἤλθε μανθίσον ἐκ Δελφῶν, ἐπισχόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινήτων ἀδελφίου τριήκοντα ἔτα, τῷ ἐνὶ καὶ τριηκοστῷ Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας ἀρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινήτας πολέμου καὶ σφι χωρήσειν τὰ βούλονται· ἦν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύονται, πολλὰ μὲν σφας ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ χρόνου πείσασθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσιν, τέλος

ut sibi praeesto essent rogasse : (5) hosque, quo tempore Athenienses in Aeginam exscendissent, eodem tempore suppetias sibi ferentes adfuisse; et, quum clam ex Epidaurō in insulam trajecissent, in inscios Athenienses, itinere a navibus intercluso, fecisse impetum : eodemque simul tempore tonitru et terrae motum illis exstitisse.

LXXXVII. Haec Argivi atque Aeginetae memorant. Caeterum Athenienses etiam fatentur, unum solummodo e suis saluum in Atticam rediisse; nisi quod Argivi aiunt, e clade, quam ipsi intulissent Attico exercitui, unum illum superstitem fuisse; Athenienses vero aiunt, e clade quam deus ipsis immisisset. Verumtamen ne hunc quidem, aiunt, calamitati supervivisse; sed periisse tali modo. (2) Athenas ut rediit, nuntiavit calamitatem : quo divulgato nuncio, uxores virorum qui expeditionis in Aeginam susceptae fuerant socii, indigne ferentes solum hunc ex omnibus saluum rediisse, circa hominem circumfusas, fibulis vestium suarum fodicasse hominem, quasisseque ex eo unamquamque, ubinam suus esset maritus. (3) Atque ita illum perliisse : Atheniensibus autem hoc mulierum factum ipsa clade tristius fuisse visum; in quas quum alia ratione animadvertere non possent, vestem illarum in Ionicam mutarunt. Prius enim Doricam vestem gestaverant Atticae mulieres, Corinthiacae vesti simillimam : hanc igitur linea tunica permularunt, quo ne fibulis utantur.

LXXXVIII. Est autem, verum si quaerimus, non Ionicum hoc vestimentum, sed Caricum : nam ornium mulierum Graecarum vestimentum olim idem fuerat quod nunc Doricum nominamus. (2) Aiunt autem, apud Argivos et Aeginetas ex occasione illius facti invaluisse morem, qui etiam nunc apud utrosque obtinet, ut fibulas faciant dimidio quam ad id tempus maiores, utque in templo harum dearum fibulas maxime dedicent mulieres; tum lege apud illos cautum fuisse, ut nec aliud quidquam quod ex Attica profectum sit, in templum inferatur, nec fictile Atticum, sed ex indigenis ollulis posthac ibi bibatur. (3) Certe Argivorum et Aeginetarum mulieres ab illo inde tempore ex contentione cum Atheniensibus, ad meam usque aetatem, majores quam antea fibulas gestabant.

LXXXIX. Inimicitiae Atheniensium adversus Aeginetas isto, quod exposui, principio ortum ceperant. Nunc igitur Aeginetae a Thebanis auxilio vocati, memores rerum circa statuas gestarum, libenter suppetias venerē Thebanis. (2) Itaque maritima Atticae ora ab Aeginetis diripiebatur. Atheniensibus vero, expeditionem in Aeginetas parantibus, adlatum est Delphis oraculum, jubens, ut triginta annos, ex quo injuriae initium fecissent Aeginetae, abstinerent bello; primo autem et trigesimo anno belli adversus Aeginetas initium facerent, postquam Aeaco templum statuissent. Id si fecissent, rem eis ex voluntate cessuram. Sin protinus susciperent bellum, multa medio tempore passuros, multa vero etiam facturos; verumtamen ad extremum subactu-

μέντοι καταστρέφεται. (3) Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπέδεξαν τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἱδρυται, τριήκοντα δὲ ἔττα οὐκ ἀνέσχοντο ἀκούσαντες ὅπως χρεὼν εἴη ἐπὶ 5 σκεῖν πεπονθότας πρὸς Αἰγινήτων ἀνάρσια.

XC. Ἐς τιμωρίην δὲ παρασκευαζομένοισι αὐτοῖσι ἐκ Λακεδαιμονίων πρῆγμα ἐγειρόμενον ἐμπόδιον ἐγένετο. (2) Πυθόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκιμε- 10 νιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμηχανημένα καὶ τὰ ἐκ τῆς Πυθίης ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας συμφο- ρὴν ἐποιεῦντο διπλέην, ὅτι τε ἄνδρας ξείνους σφι ἐόντας ἐξεληγάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσασι 15 χάρις οὐδεμία ἐφαίνετο πρὸς Ἀθηναίων. (3) Ἐτι τε πρὸς τούτοις ἐνήγόν σφας οἱ χρησμοὶ λέγοντες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ἔσσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρό- 20 τερον μὲν ἔσαν ἀδαέες, τότε δὲ Κλεομένεος κομισαντος ἐς Σπάρτην ἐξέμαθον. (4) Ἐκτίσαστο δὲ ὁ Κλεομένης ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλιος τοὺς χρησμοὺς, τοὺς ἐκ- κτέατο μὲν πρότερον οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι 25 δὲ εἶπον ἐν τῷ ἱρῷ καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης ἀνέλαβε.

XCI. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαθον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς χρησμοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥρεον αὐξομένους καὶ 30 οὐδαμῶς ἐτοιμούς ἐόντας πείθεσθαι σφι, νόῳ λαβόντες ὡς ἐλεύθερον μὲν ἔον τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ 35 ἐωυτῶν ἂν γίνοιτο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος ἀσθενὲς καὶ πειθαργέεσθαι ἐτόιμον· μαθόντες δὲ τούτων ἕκαστα μετεπέμνοντο Ἰππίνην τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς τὸ καταφεύγουσι οἱ 40 Πεισιστρατίδαι. (2) Ἐπεῖτε δὲ σφι Ἰππίνης καλέμε- νος ἦκε, μεταπεμψόμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀγγέλους ἐλαγόν σφι Σπαρτιτῆται τάδε, « ἄνδρες σύμμα- χοι, συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσασι ὀρθῶς· 45 ἐπαρθέντες γὰρ κιθόδηλοις μαντήιοις ἄνδρας ξείνους ὄντας ἡμῖν τὰ μάλιστα καὶ ἀναδεχομένους ὑποχειρίας παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλά- 50 σαμεν, καὶ ἔπειτεν ποιήσαντες ταῦτα δῆμῳ ἀχαρίστω παρεδῶκαμεν τὴν πόλιν, ὃς ἔπειτε δι' ἡμέας ἐλευθερω- θείς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλέα ἡμέων περὶ 40 βρίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται, ὥστε ἐκμε- μαθήκασι μάλιστα μὲν οἱ περὶ οἰκοὶ αὐτῶν Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδῆες, τάχα δὲ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἀμαρ- 55 τῶν. (3) Ἐπεῖτε δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες ἡμάρτομεν, νῦν πειρησόμεθ' ἀσφας ἅμα ὑμῖν ἀπικόμενοι τίσασθαι· αὐτοῦ γὰρ τούτου εἵνεκεν τόνδε τε Ἰππίνην μετεπεμ- 60 ψάμεθα καὶ ἡμέας ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἵνα κοινῶ τε λόγῳ καὶ κοινῶ στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποδῶμεν τὰ καὶ ἀπειλόμεθα ».

XCII. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον, τῶν δὲ συμμάχων τὸ 60 πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἡσυχὴν ἦγον, Κορίνθιος δὲ Σωσικλῆς ἔλεξε τάδε, (I.) « ἦ δὲ ὅτε οὐρανὸς ἔσται ἐνερθε τῆς γῆς καὶ ἡ γῆ με- τέωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν 65 ὕδασι ζήσουσι καὶ οἱ ἰχθύες τὸν πρότερον ἄνθρωποι,

ros Æginam. (3) Hæc renunciata ubi audivere Athenienses, Æaco templum statuerunt, quod etiam nunc in foro ex- structum conspicitur : triginta vero annos non sustinuerunt bello abstinere, quamquam audiverant ita præcipi oraculo, quippe qui tam indigna ab Æginetis essent passi.

XC. Sed dum ad ultionem capiendam sese comparant, obijcitur illis impedimentum a Lacedæmoniis suscitatum. (2) Quum enim dolum cognovissent Lacedæmonii, quem Alcmeonidæ cum Pythia adversus se et adversus Pisistratidas erant machinati, duplici dolore affecti sunt; quod et viros, qui hospites ipsorum fuerant, patria pepulissent, et quod nullam sibi ob id factum gratiam ab Atheniensibus haberi viderent. (3) Præter hæc moverunt eos oracula, quæ multa sibi indigna ab Atheniensibus imminere prædicebant : quæ oracula, quum antea ignorassent, per id tempus illis innouere, a Cleomene Spartam delata. (4) Nactus enim Cleomenes erat ex arce Athenarum oracula illa, quæ olim Pisistratidæ habuerant, eaque, quum Athenis pelle- rentur, in templo reliquerant. Hæc ibi relicta Cleomenes acceperat.

XCI. Tum igitur Lacedæmonii, acceptis his oraculis, quum Athenienses viderent augeri opibus, et nequitiam paratos Lacedæmoniis parere, reputarunt secum, populum Atheniensem, si libertate uteretur, sibi viribus fore parem; sin tyrannide premeretur, infirmum fore et ad parendum pa- ratum. Hæc singula perpendentes Hippia Πισιστρατίδου filium a Sigeo ad Hellespontum, quo confugerant Pisistratidæ, arcessiverunt. (2) Qui postquam vocatus advenit, convoca- tis etiam cæterorum sociorum legatis, hæc ad eos verba Spartani fecerunt : « Viri socii, agnovimus fatemurque non recte nos fecisse. Ementitis enim oraculis inducti, viros hospitii jure inprimis nobiscum conjunctos, quique Athe- nas nobis obnoxias reddere receperant, patria ejecimus, et post hoc peractum ingrato populo urbem et rempublicam restituimus : qui postquam per nos liberatus vires recepit, nos et regem nostrum contumeliose urbe eiecit, et magnos spiritus sumens crescit : quod experti sunt maxime fini- timi illorum Bæoti et Chalcidenses, brevi vero etiam alii experientur, qui recta non inierint consilia. (3) Quoniam igitur nos, ista faciendo, peccavimus, nunc operam dabi- mus, ut una vobiscum illos adgressi puniamus. Hanc enim ipsam ob causam et Hippia hunc arcessivimus, et vos e civitatibus convocavimus, ut communi consilio et consociatis armis illum Athenas reducamus, eique quæ ademimus restituamus. »

XCII. Hæc Spartani dixerunt. Quæ quum plerisque sociorum displicuissent, alii quidem silentium tenere, sed Corinthius Sosicles in hunc modum est locutus : (I.) « Profecto nimirum cælum sub terram subibit, et terra supra cælum erit sublimis, hominesque habitabunt in mari, et pisces domicilium occupabunt hominum, quando vos qui-

ὅτε γε ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰσοκρατίας καταλύοντες τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις κατάγειν παρασκευάζεσθε, τοῦ οὔτε ἀδικώτερον οὐδὲν ἐστὶ κατ' ἀνθρώπους οὔτε μαιφυνώτερον. (2) Εἰ γὰρ δὴ τοῦτο γε δοκέει ὑμῖν εἶναι χρηστὸν ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις, αὐτοὶ πρῶτοι τυραννον καταστησάμενοι παρὰ σφίσι αὐτοῖσι οὕτω καὶ τοῖσι ἄλλοις δίζησθε κατιστάναι· νῦν δὲ αὐτοὶ ἀπειροὶ ἔοντες τυράννων, καὶ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν τῇ Σπάρτῃ μὴ γενέσθαι, παραχρᾶσθε ἐς τοὺς συμμάχους. (3) Εἰ δὲ αὐτοὶ ἐμπειροὶ ἔατε κατὰ περ ἡμεῖς, εἴχετε ἂν περὶ αὐτοῦ γνόμῃς ἀμείνονας συμβαλέσθαι ἥπερ νῦν. (II.) Κορινθίοις γὰρ ἦν πόλις κατὰστασις τοιᾷδε· ἦν ὀλιγαρχία, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεῖσθαι ἐνεμον τὴν πόλιν, ἐβίδσαν δὲ καὶ ἤγοντο ἐξ ἀλλήλων. (4) Ἀμφίων δὲ ἔοντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνεσθαι θυγάτηρ χαλὴ· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. Ταύτην Βακχιάδων γὰρ οὐδεὶς ἤθελε γῆμαι, ἴσχει Ἡτιῶν δ' Ἐχεκράτεος, ὁμήμου μὲν ἐκ Πέτρης ὄντος, ἀτὰρ τὰ ἀνεκαθεν Λαπίθης τε καὶ Καινείδης. Ἐκ δὲ οἱ ταύτης τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐξ ἄλλης παῖδες ἐγίνοντο. (5) Ἐστὰς ἡν ἐκ Δελφῶν περὶ γόνου. Ἐσιόντα δὲ αὐτὸν ἰθέως ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοισίδε τοῖσι ἔπεισι,

Ἡτιῶν, οὗτις σε τίει πολὺτιτον ἔοντα.
Λάβδα κύει, τέττει δ' ὀλοοίτροχον· ἐν δὲ πεσέσται
ἀνδράσι μονάρχοισι, δικαίως δὲ Κόρινθον.

(6) Ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡτιῶνι ἐξαγγέλλεται κως τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γεγόμενον χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσημον, φέρον τε ἐς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τοῦ Ἡτιῶνος, καὶ λέγον ὧδε,

Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέττει δὲ λέοντα
καρτερὸν ὠμηστήν· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
Ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε, Κορινθιοί, οἱ περὶ καλὴν
Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὄφρυοντα Κόρινθον.

(III.) Τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γεγόμενον ἦν ἀτέκμαρτον· τότε δὲ τὸ Ἡτιῶνι γεγόμενον ὡς ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν ἐὼν συνωδὸν τῷ Ἡτιῶνι. (7) Συνέντες δὲ καὶ τοῦτο εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἡτιῶνι γενέσθαι γόνον διαφθεῖραι. Ὡς δὲ ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσιν σφέν αὐτῶν δέκα ἐς τὸν δῆμον ἐν τῷ κατοικήτῳ Ἡτιῶνι, ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. (8) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τὴν Ἡτιῶνος αἴτεον τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖα τε οὐδὲν τῶν εἵνεκεν ἐκείνοι ἀπικοίατο, καὶ δοκέουσα σφας φιλορροσύνης τοῦ πατρὸς εἵνεκεν αἰτέειν, φέρουσα ἐνεχειρίσει αὐτῶν ἐνὶ. Τοιοῖ δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδὸν τὸ πρῶτον αὐτῶν λαβόντα τὸ παιδίον προσουδίσαι. (9) Ἐπεῖτε ὦν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θεῇ τύχῃ προσεγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν φρασθέντα τοῦτο οἶκός τις ἴσχει ἀποκτείνειν, κατοικτείας δὲ παραδιδῶν τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ τῷ τρίτῳ. Οὕτω δὲ διεβλήθη διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον, οὐδὲν βουλομένον διεργάσασθαι. (10) Ἀποδόντες ὦν ὁπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξελθόντες ἐξω,

dem, Lacedæmonii, juris æquabilitate sublata, tyrannides in civitate reducere paratis : quo nihil est inter homines iniquius, nihil sceleratius. (2) Etenim, si vobis bonum hoc videtur, ut a tyrannis regantur civitates, ipsi primum apud vos ipsos tyrannum constituite, atque sic deinde apud alios constituere tentate! Nunc, qui tyrannos numquam estis experti ipsi, diligentissimeque cavetis ne quis Spartæ exoriat, indigne cum sociis agitis. (3) Quodsi vos experti tyrannos essetis, quemadmodum nos, meliores de hac re, quam nunc, sententias in consilium adferre possetis. (II.) Apud Corinthios olim status civitatis hujusmodi fuit : erat oligarchia; et hi qui Bacchiadæ nominabantur administrabant civitatem, nec nisi inter se matrimonia inibant mutua. (4) Ex eorum numero virorum Amphioni erat filia pede clauda, cui nomen Labda : quam quum nemo Bacchiadarum ducere vellet uxorem, duxit eam Eetion (sive Aetion), Echecratis filius, homo ex pago Petra, cæterum generis origine Lapitha et Cænides. Cui quum nec ex hac, nec ex alia uxore, liberi essent nati, (5) proficiscitur ille Delphos, de sobole consulturus. Et intrantem protinus Pythia his est verbis adlocuta :

Aetion, nemo te honorat, quum sis valde honoratus. [det Gravidam est Labda, saxumque volubile pariet, quod incit in viros monarchos, et castigabit Corinthum.

(6) Responsum hoc Aetioni datum renunciatur forte Bacchiadis, quibus obscurum fuerat responsum aliud Corinthum spectans, quod prius editum erat eandem in sententiam cum hoc quod nunc Aetioni datum est. Istud oraculum hujusmodi fuerat :

Aquila in petris gravis est, parietque leonem validum, carnivorum, qui multorum genua solvet.
Hoc bene in inimis versate, Corinthii, qui circa pulcrum Pirenen habitatis et superciliosam Corinthum (Acrocorinthum).

(III.) Hoc igitur responsum, prius redditum, obscurum fuerat Bacchiadis : nunc vero, ubi cognoverunt istud quod Aetioni datum est, statim etiam prius illud, quod congruebat Aetionis responso, intellexerunt. (7) Hoc igitur quum intelligerent, presserunt silentio, prolemque Aetioni nascituram interficere decreverunt. Ac postquam peperit mulier, mittunt protinus decem de suis in pagum quem habitabat Aetion, qui interimerent puerum. (8) Hi ubi Petram venerunt, aulamque intrarunt Aetionis, puerum postulant : et mater, ignara quo consilio advenissent, existimansque benevolentiae causa in patrem cupere illos infantem videre, adfert illum, et uni horum in manus tradit. In itinere autem hi inter se constituerunt, ut, qui puerulum primus in manus accepisset, is eum humo adlideret. (9) Jam vero divina quadam fortuna accidit, ut infans, dum tradebat eum mater, arrideret ei qui sumpserat : et hunc, ubi id animadvertit, misericordia retinuit ne occideret. Miseratus igitur puerum tradit alteri; et ille tradidit tertio : atque ita per cunctos decem transit, ab altero alteri traditus; nemine interimere eum volente. (10) Postquam igitur matri puerum reddiderant, et domo erant egressi, stantes pro

έστεῶτες ἐπὶ τῶν θυρέων ἀλλήλων ἄπτοντο καταιτιώμενοι, καὶ μάλιστα τὸν πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα, ἐς δὲ δὴ σφι χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτίς παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν.

b (IV.) Ἐδεδε δὲ ἐκ τοῦ Ἡελίωνος γόνου Κορίνθω κακὰ ἀναβλαστέειν. Ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἑστειῶσα πρὸς αὐτῆσι τῆσι θυρήσιν· δείσασα δὲ μὴ σφι μεταδόξῃ καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα κατακρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότάτον οἱ

10 ἐφαίνετο εἶναι, ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὡς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίατο πάντα ἐρευνήσιν μέλλοιεν· τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. (11) Ἐλθοῦσι δὲ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὡς οὐκ ἐφαίνετο, ἔδοξε ἀπαλλάσσεσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας ὡς πάντα ποιήσειαν τὰ

15 ἐκεῖνοι ἐνετείλαντο. Οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα. (V.) Ἡελίωνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ἠῴζανετο, καὶ οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπωνυμίην Κύψελος οὐνομα ἐτέθη. (12) Ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρη-

20 στήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κόρινθον. Ὁ δὲ χρησμός οὗτος ἦν,

ἽΟθιος οὗτος ἀνὴρ ὃς ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει, Κύψελος Ἡελίδης, βασιλεὺς κλειστόν Κορίνθου, αὐτὸς καὶ παῖδες, παῖδων γε μὲν οὐκ εἰ παῖδες.

25 (13) Τὸ μὲν δὲ χρηστήριον τοῦτο ἦν, τυραννέουσας δὲ ὁ Κύψελος τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορινθίων ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῶν δ' ἐτι πλείους τῆς ψυχῆς. (VI.) Ἀρξάντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα καὶ διαπλεξάντος τὸν βίον

30 εὖ, διάδοχος οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς Περιάνδρος γίνεται. (14) Ὁ τοῖνον Περιάνδρος κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρὸς, ἐπειτε δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτῳ τυράννῳ, πολλῶν ἐτι ἐγένετο Κυψέλου μισοφιρόντερος. Πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύ-

35 βουλὸν κήρυκα ἐπυνθάνετο ὄντινα ἂν τρόπον ἀσφαλῆστατον καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπέοι. (15) Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἀστεος, ἐσβὰς δὲ ἐς ἄρουραν ἐσπαρμένην ἄμα τε διεξήγε τὸ λήϊον ἐπει-

40 ρωτέων τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἀπιζίν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅπως τινὰ ἴδοι τῶν ἀσταχῶν ὑπερέχοντα, κολούων δὲ ἔρριπτε, ἐς δὲ τοῦ λήϊου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιοῦτῳ· διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον καὶ ὑποθέμενος ἔπος

45 οὐδὲν ἀποπέμπει τὸν κήρυκα. (16) Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κόρινθον ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑπόθεσιν ὁ Περιάνδρος. Ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι, θωμάζειν τε αὐτοῦ παρ' οἷον μιν ἄνδρα ἀποπέμψει, ὡς παραπλήγῃ τε καὶ τῶν ἐωυτοῦ

50 σινάμωρον, ἀπηγεύμενος τὰ περ πρὸς Θρασυβούλου ὁπίωπε. (VII.) Περιάνδρος δὲ συνελὺς τὸ ποιηθὲν καὶ νόμῳ σχὼν ὡς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπερόχους τῶν ἀστῶν φονεῖν, ἐνθαῦτα δὲ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολίτας. Ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε

foribus, conviciabantur alter alterum accusabantque, et eum maxime qui primus acceperat infantem, quod non fecisset quemadmodum inter ipsos constitutum fuisset. Ad extremum, interjecto tempore, placuit iterum intrare, et cunctos participare caedem. (IV.) Sed voluere fata, ut ex Aetionis prole malum existeret Corintho. Labda, stans ad ipsas fores, omnia ista exaudiverat. Itaque verita, ne mutato consilio puerum iterum acceptum interimerent, asportatum occultavit in loco, de quo minime cogitatos illos existimavit, in arca : noverat enim si reversi denuo requirerent puerum, omnia illos pervestigaturos. Idque illi fecerunt. (11) Sed postquam redeuntibus quaerentibusque nusquam comparuit infans, placuit abire, renunciareque his qui ipsos miserant, omnia a se peracta esse quae mandata fuissent. Illi igitur abierunt, idque renunciarunt. (V.) Posthaec crevit Aetionis filius : et, quoniam periculum hoc effugerat, ab arca illa (*arcam Graeci cypselen dicunt*) impositum ei nomen est Cypselus. (12) Qui postquam virilem aetatem est ingressus, oraculumque Delphis consuluit, ambiguum accepit responsum, quo fretus adgressus est lenitque Corinthum. Responsum hoc erat :

Felix vir nostras hic qui descendit ad aedes,
Cypselus Aetides, clarus rex ille Corinthi,
ipse, et eo nati, sed nulli deinde nepotes.

(13) Hoc accepto responso postquam tyrannide politus est Cypselus, vir fuit huiusmodi : multos Corinthiorum in exsilium eiecit, multis bona eripuit, sed longe plurimis vitam. (VI.) Huic, quum triginta regnasset annos, et prospera in fortuna vitam finisset, successor tyrannidis fuit filius Periander. (14) Et Periander quidem initio mitior erat quam pater : sed, ex quo per nuncios commercium habuit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, multo etiam sanguinolentior evasit Cypselo. Misso enim ad Thrasybulum praecone quasivit ex illo, quo pacto, rebus omnibus firmissime constitutis, optime praesesset civitati. (15) Thrasybulus, homine qui a Periandro missus erat extra urbem educto, ingressus est arvom quoddam satum, cum illoque per segetem ambulans, sciscitansque ex eo et repetere jubens causam cur ad se Corintho missus esset, detruncabat interim ut quamque vidit spicam super alias eminentem, praecisamque abiciebat, donec pulcerrimam et pinguissem segetis partem tali modo corrupt : denique, postquam agrum ita pervagatus est, dimisit legatum, nullum verbum ei praeciptions. (16) Ubi Corinthum rediit legatus, cupidus erat Periander cognoscendi Thrasybuli praecepta. At ille, nihil, ait, sibi mandasse Thrasybulum. mirari se vero qualem ad hominem a Periandro missus esset, vesanum quippe, et qui sua ipse destrueret. His dictis renunciavit, quid agentem Thrasybulum vidisset. (VII.) At Periander, intelligens factum, reputansque moneri se a Thrasybulo ut eminentiores quosque cives interimeret, tum vero omnem adversus cives nequitiam cepit exercere. Nam quidquid Cypselus occidendo et in exsilium mittendo

κτείνων τε καὶ διώκων, Περιανδρός σφεα ἀπετέλεσε, μὴ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδουσε πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας διὰ τὴν ἐωυτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν. (17) Πέμψαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρωτοῦς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυομαντήριον παρακαταθήκης περὶ ξεινικῆς οὔτε σημανέειν ἐφη ἡ Μελίσσα ἐπιτρανεῖσα οὔτε κατερεῖν ἐν τῷ κέεται χώρῳ ἡ παρακαταθήκη· ῥίγοῦν τε γὰρ καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γὰρ οἱ συγκατέθεψε εἰμάτων δόλος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων· μαρτύριον δὲ οἱ εἶναι ὥς ἀληθέα ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἱπὸν Περιανδρός τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. (18) Ταῦτα δὲ ὥς ὁπίσω ἀπηγγέλθη τῷ Περιανδρῷ, (πιστὸν γὰρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, ὃς νεκρῷ εἴουση Μελίσσῃ ἐμίγη), ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην κήρυγμα ἐποίησας ἐς τὸ Ἡραῖον ἐξέναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. (19) Αἱ μὲν δὲ ὥς ἐς ὁρτὴν ἤϊσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ γρεώμεναι, ὃ δ' ὕποστήσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδουσε σφας πάσας ἑμῶας, τὰς τ' ἐλευθέρας καὶ τὰς ἀμυπηλούς, συμφορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα Μελίσσῃ ἐπυγόμενος κατέκαie. (20) Ταῦτα δὲ οἱ ποιήσαντι καὶ τὸ δεύτερον πέμψαντι ἔρρασε τὸ εἶδωλον τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χώρον τῷ ξείνου τὴν παρακαταθήκην. Τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννὶς, ὧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. (21) Ἡμέας δὲ τοὺς Κορινθίους τό τε αὐτίκα δόμα μέγα εἶχε ὅτε ὑμέας εἰδομεν μεταπεμπομένους Ἰππίην, νῦν τε δὴ καὶ μεζόνως θωμάζομεν λέγοντας ταῦτα, ἐπιμαρτυρομεθὰ τε ἐπικαλούμενοι ὑμῖν θεοὺς τοὺς Ἑλληνίους μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις. Οὐκ ὦν παύσεσθε, ἀλλὰ πειρήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον κατὰγοντες Ἰππίην; ἴστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινέοντας. *

XCIII. Σωσικλῆς μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεύων ἐλεξε τάδε, Ἰππίης δὲ αὐτὸν ἀμειβετο τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλέσας θεοὺς ἐκεῖνῳ, ἧ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστρατίδας, ὅταν σπῇ ἡκωσι ἡμέραι αἱ κύρια ἀνίστασθαι ὑπ' Ἀθηναίων. (2) Ἰππίης μὲν τούτοις ἀμείψατο οἷά τε τοὺς χρησμούς ἀτρεκέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν ἔχον ἐν ἡσυχίᾳ σφᾶς αὐτοὺς, ἐπεῖτε δὲ Σωσικλῆος ἔλθουσαν εἰπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτῶν φωνὴν ῥήξας αἰρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην, Λακεδαιμόνιοις τε ἐπεμαρτυρόντο μὴ ποιεῖν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα.

XCIV. Οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύθη· Ἰππίη δὲ ἐνθεῦ-
 15 τεν ἀπελαυνομένην ἐίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθιμοῦντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλὸν Ἰωλκόν. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον αἰρέετο, ἀνεγέρει δὲ ὅπως ἐς Σίγειον, τὸ εἶλε Πεισιστράτος αἰχμὴ παρὰ Μυτιληναίων, κρατήσας δὲ αὐτοῦ κατέστησε τύραννον εἶναι
 20 παῖδα τὸν ἐωυτοῦ νόθον Ἠγησιστράτον, γεγονότα ἐξ Ἀργεῖης γυναῖκος, ὃς οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστράτου. (2) ἐπολέμεον γὰρ ἔκ τε Ἀχιλλεῖος πόλιος ὀρμεύμενοι καὶ Σιγείου χρόνον ἐπὶ συγχὼν Μυτιληναῖοι τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτούντες

reliquum fecerat, id Periander consummavit. Atque etiam uno die universas mulieres Corinthias vestibus exuit, uxoris suae gratia Melissa. (17) Etenim quum in Thesprotiam ad Acherontem fluvium legatos misisset, qui oraculum, quod ibi per mortuorum evocationem responsa dat, consulenter de hospitis alicujus deposito, evocata Melissa respondit « se nec significaturam, nec edicturam quo loco esset illud « depositum : algere enim se, et esse nudam; nam quae se « pulsa secum fuissent vestimenta, nihil sibi prodesse, « quum non fuerint combusta. Argumentum autem, quo « cognoscere Periander possit vere haec a se dici, hoc esse, « quod ille in frigidum furnum panes ingessisset. » (18) Haec postquam Periandro sunt renunciata, quum satis certum ipsi esset illud veritatis argumentum, quippe qui cum mortua coiisset Melissa; statim post acceptum nuncium praenonio edixit, ut omnes Corinthiorum mulieres in Junonis templum convenirent. (19) Et illae, tamquam ad solennitatem, pulcerrimo ornatu instructae convenerunt. Ille vero constitutis ad hoc satellitibus, vestimentis cunctas exuit, liberas perinde mulieres, et illarum famulas : collatasque in fossam vestes, invocatis Melissae manibus, cremavit. (20) Quo facto, ubi iterum ad necromantium misit, demonstravit ei Melissae idolum, quo in loco depositum hospitis collocasset. Hujusmodi vobis est tyrannis, o Lacedaemonii, et talia sunt illius facta! (21) Nos vero Corinthii tunc statim mirabamur, quum a vobis Hippiam accersiri cognovimus; nunc vero etiam magis miramur haec a vobis verba fieri; vosque obtestamur, deos invocantes Graeciae praesides, ne tyrannides in civitatibus constitutis. Non igitur ab eo incepto abstinebitis, sed conaturi estis praeter id quod justum est reducere Hippiam? Scitote Corinthios quidem non probaturos esse factum vestrum. »

XCIII. Haec quum locutus esset Sosicles, Corinthiorum legatus; respondit Hippias, eosdem quos ille deos testes invocans, certe Corinthios maxime desideraturos esse Pisistratidas, quando adfuerint illis statuti dies, quibus illos vexaturi sint Athenienses. (2) Haec illi Hippias respondit, ut qui omnium accuratissime cognita haberet oraculorum effata. Reliqui ex sociis silentium adhuc tenuerant : postquam vero Sosiclem audiverunt libere verba facientem, pro se quisque vocem rumpens, accedebant sententiae Corinthii, obtestabanturque Lacedaemonios, ne quid adversus Graecam civitatem novi molirentur.

XCIV. Atque ita haec res finem habuit. Hippiae vero Lacedaemone profecto Amyntas Macedo Anthemunta oppidum obtulit, Thessali vero Iolcon. At ille, neutrum accipiens, Sigeum rediit; quod oppidum armis Pisistratus Mytilenaeis eripuerat, et tyrannum ibi constituerat filium suum nothum Hegesistratum, ex Argiva muliere natum. Nec vero citra belli discrimen tenuerat ille regionem a Pisistrato acceptam. (2) Diu enim inter se Mytilenaei et Athenienses armis decertarunt, illi ex Achilleo oppido erumpentes, hi e Sigeo;

τὴν χώραν, Ἀθηναῖοι δὲ οὐτε συγγινωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Αἰολεῦσι μετεὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι ἄλλοις, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενέλαον τὰς Ἑλένης ἀρπα-

5 γάς.
XCV. Πολεμούντων δὲ σφρων παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν τῇσι μάχησι, ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητῆς συμβολῆς γενομένης καὶ νικούντων Ἀθηναίων αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ὅπλα ἴσχουσι Ἀθηναῖοι, καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθήναιον τὸ ἐν Σίγειῳ. (2) Ταῦτα δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλει ποιήσας ἐπιτιθεὶ ἐς Μυτιλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἐσωτοῦ πάθος Μελανίππῳ ἀνδρὶ ἐταίρῳ. Μυτιληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περὶάνδρος ὁ Κυψέλου· τούτῳ 10 γὰρ διαιτητῇ ἐπετρόποντο· κατήλλαξε δὲ ὧδε, νέμεσσαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μὲν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοις.

XCVI. Ἰππίης δὲ ἐπειτέ ἀπῖκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεε διαβάλλων τοὺς 20 τε Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιέων ἅπαντα ὅπως αἱ Ἀθῆναι γενοίαιτο ὑπ' ἐσωτῶν τε καὶ Δαρειῶν. (2) Ἰππίης τε δὴ ταῦτα ἐπρήσσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα πέμπουσι ἐς Σάρδεις ἀγγέλους, οὐκ ἔδυντες τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων 25 τοῖσι φυγάσι. (3) Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφας, εἰ βουλοίαιτο σοοὶ εἶναι, καταδέκεσθαι ὀπίσω Ἰππίην. Οὐκ ὦν δὴ ἐνεδέκοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεκομένοις δὲ σφι ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι.

30 XCVII. Νομίζουσι δὴ ταῦτα καὶ διαβεβλημένοι· ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελαθείς ἐκ τῆς Σπάρτης ἀπῖκετο ἐς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπῶν ἐδυνάστευε μέγιστον. (2) Ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτα ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὥς οὐτε ἀσπίδα οὐτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. (3) Ταῦτά τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὥς οἱ Μιλήσιοι 40 τῶν Ἀθηναίων εἰσι ἀποικοί, καὶ οἰκός σφας εἴη ρύεσθαι δυναμένους μέγα· καὶ οὐδὲν δ τι οὐκ ὑπίσχετο οἷα κάρτα δεόμενος, ἐς δ' ἀνέπεισέ σφας. (4) Πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἕνα, εἰ Κλεομένηα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μῶνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο 45 διαβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. (5) Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἰκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθοὺς Ἰωσι, στρατηγὸν ἀποδεξάντες αὐτῶν εἶναι Μελάνθιον ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἔοντα τὰ πάντα δόκιμον· αὗται δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο 50 Ἕλλησι τε καὶ βαρβάροις.

XCVIII. Ἀρισταγόρης δὲ προπλῶσας καὶ ἀπικόμενος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βούλευμα ἀπ' οὗ Ἰωσι μὲν οὐδεμία ἐμελλε ὠφελίη εἶσεσθαι, οὐδ' ὦν οὐδὲ τούτου εἵνεκεν ἐποίησε, ἀλλ' ὅπως βασιλέα Δαρεῖον λυτή-

et illi quidem suam repetentes ditionem, Athenienses vero negantes illorum esse, et rationibus arguentes, nihilo magis ad Æolenses pertinere Iliadem ditionem, quam ad se et ad reliquos Hellenes, qui cum Menelao ulii essent Helenæ raptum.

XCV. Dum hi inter se bellum gerebant, quum alia multa atque varia in præliis gesta erant, tum Alcæus poeta, prælio facto, in quo victores erant Athenienses, fuga quidem ipse evaserat, sed armorum ipsius Athenienses erant potiti, qui ea in Minervæ templo Sigei suspenderunt. (2) Quam rem Alcæus, lyricò carmine descriptam, Mytilenæ nunciavit, certiore faciens de calamitate sua Melanippum, unum de suis amicis. Mytilenæos vero et Athenienses reconciliavit deinde Periander, Cypseli filius, quem suarum contentionum arbitrum utrique constituerant: conciliavit autem hac ratione, ut utrique eam tenerent regionem, quam possiderent. Ita Sigeum sub Atheniensium venerat potestatem.

XCVI. Hippias vero, ut Lacedæmone in Asiam pervenit, omnia movebat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, omniaque moliebatur quibus efficeret, ut Athenæ in suam et Darii venirent potestatem. (2) Dum hæc Hippias agebat, re cognita, Athenienses Sardes misere legatos, qui Persas hortarentur, ne morem gererent exsulis Atheniensium. (3) At eos Artaphernes, si salvi esse vellent, jussit Hippium recipere. Quam conditionem ad se relatum quum neutiquam admitterent Athenienses, decreverunt ex professo hostes esse Persarum.

XCVII. Per idem tempus, quo id decreverant Athenienses, et odium incurrerant Persarum, Milesius Aristagoras, a Cleomene Lacedæmonio Sparta pulsus, venit Athenas: hæc enim civitas inter cæteras potentia maxime eminebat. (2) In concionem igitur populi progressus Aristagoras eadem quæ Spartæ verba fecit, de Asiæ bonis, et de bello cum Persis, quam faciles hi essent superatu, ut qui nec scuto nec hasta uterentur. (3) Præter hæc commemorabat, Atheniensium colonos esse Milesios, et æquum esse ut ab illis servarentur qui potentia præstarent. Denique nihil non pollicebatur, impense rogans; donec eis persuasit. (4) Videtur enim facilius esse decipere multitudinem, quam unum hominem: nam unum quidem Cleomenem Lacedæmonium non potuerat decipere, sed triginta Atheniensium millia facile potuit. (5) Athenienses igitur, oratione illius persuasi, decreverunt viginti naves auxilio mittere Ionibus, quarum ducem nominarunt Melanthium, civem quovis nomine probatum. Hæc naves et Græcis et barbaris principium fuere malorum.

XCVIII. Aristagoras ante illarum egressum comum re-
vectus, postquam Miletum pervenit, consilium cepit, ex quo nihil quidem utilitatis redditurum ad Ionas erat; neque etiam hac caussa id fecit, sed quo regi Dario crearet

σειε, ἔπειμψε ἐς τὴν Φρυγίην ἄνδρα ἐπὶ τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους γενομένους ὑπὸ Μεγαβάζου, οἰκόντας δὲ τῆς Φρυγίης γῶρὸν τε καὶ κώμην ἐπ' ἐωυτῶν, ὃς ἐπεῖτε ἀπῖκετο ἐς τοὺς Παίονας, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Παίονες, ἔπειμψέ με Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος σωτηρίην ὑμῖν ὑποθήσόμενον, ἣν περ βούλησθε πείθεσθαι. (2) Νῦν γὰρ Ἰωνίῃ πᾶσα ἀπέστηκε ἀπὸ βασιλέως, καὶ ὑμῖν παρέχει σῶζεσθαι ἐπὶ τὴν ὑμετέραν αὐτῶν, μέχρι μὲν θαλάσσης αὐτοῖσι ὑμῖν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἡμῖν ἤδη μελήσει. » Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Παίονες κάρτα τε ἀσπαστὸν ἰποῖσαντο, καὶ ἀναλαβόντες παιδάς τε καὶ γυναῖκας ἀπεδιδόρῃσκον ἐπὶ θάλασσαν· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ κατέμειναν ἀρρωδήσαντες αὐτοῦ. (3) Ἐπεῖτε δὲ οἱ Παίονες ἀπῖκοντο ἐπὶ θάλασσαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέδρῃσαν. Ἐόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ, κατὰ πόδας ἐληλύθεε Περσέων ἵππος πολλὴ διώκουσα τοὺς Παίονας. Ὡς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπηγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον τοῖσι Παίοισι ὅπως ἂν ὁπίσω ἀπέλθοιεν. (4) Οἱ δὲ Παίονες τοῖς λόγους οὐκ ἐνεδέκοντο, ἀλλ' ἐκ Χίου μὲν Χίοι σφας ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν· ἐνθεῦτεν δὲ πεζῇ κομιζόμενοι ἀπῖκοντο ἐς Παιονίην.

XCIX. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπεὶ δὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπῖκοντο εἴκοσι νηυσὶ, ἅμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε τριήρεις, οἱ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδῆας πόλεμον συνδιήνεικαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντίᾳ Ἐρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐβύωθεν), οὗτοι ὦν ἐπεῖτε σφι ἀπῖκοντο καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποιεῖτο στρατηγὴν ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδεις. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμμενε ἐν Μιλήτῳ, στρατηγοὺς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἐωυτοῦ τε ἀδελφεὸν Χαροπῖνον καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν Ἑρμόφαντον.

C. Ἀπικόμενοι δὲ τῇ στολῇ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἐφεσον πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορησσῇ τῆς Ἐφεσίης, αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι Ἐφεσίους ἡγεμόνας. (2) Πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καύστριον, ἐνθεῦτεν ἐπεῖτε υπερβάντες τὸν Τμῳλον ἀπῖκοντο, αἰρέουσι Σάρδεις οὐδενὸς σφι ἀντιωθέντος, αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλεως τὰλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην.

CI. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν ἔσχε τόδε· ἔσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλεῖνες καλάμιναι, ὅσαι δ' αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν, καλάμου εἶχον τὰς ὀροφάς. Τούτων δὴ μίαν τῶν τις στρατιωτικῶν ὡς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἰὸν τὸ πῦρ ἐπενέμετο τὸ ἄστὸ πᾶν. (2) Καιομένου δὲ τοῦ ἄσπερος οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλει, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν ὥστε τὰ περιέσχατα νεομένου τοῦ πυρὸς, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄσπερος, συνέρρεον ἐς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτω-

molestiam : hominem misit in Phrygiam ad Pæones illos, qui a Strymone fluvio captivi abducti a Megabazo, regione vicumque Phrygiæ seorsum habitabant. Ad quos ubi pervenit legatus, his verbis cum eis egit : « Pæones, inquit, misit me Aristagoras Mileti tyrannus, ut salutis viam, si obtemperare volueritis, vobis ostendam. (2) Etenim Ionia nunc universa descivit a rege, licetque vobis salvis in patriam redire vestram. Ad mare quidem ut perveniatis, vos ipsi curabitis : reliqua jam nobis curæ erunt. » His auditis, lætati admodum Pæones, cum liberis et uxoribus ad mare se fuga receperunt : nonnulli tamen ex eisdem, metu repellenti, loco se non moverunt. (3) Postquam ad mare pervenere Pæones, Chium inde trajecere. Quumque jam in Chio essent, e vestigio venit Persarum equitum magna manus, illos prosequentium : qui ubi Pæones non sunt consecuti, Chium miserunt præconem, ab illisque ut rediret postularent. (4) Sed Pæones, propositam aspernati conditionem, Chio a Chiiis Lesbium sunt transducti, Lesbiique eos Doriscum trajecerunt : inde vero pedibus redeuntes, in Pæoniā pervenerunt.

XCIX. Interim Athenienses cum viginti navibus Mileti advenere, quas sequebantur quinque triremes Eretriensium. Et Eretrienses quidem non Atheniensium gratia huic se adjunxerant expeditioni, sed ipsis Milesiis gratum facturi, beneficiumque ab illis acceptum rependentes. Namque Milesii prius sociam Eretriensibus operam in bello cum Chalcidensibus præstiterant, quo tempore Samii Chalcidensibus adversus Eretrienses et Milesios miserant auxilia. Athenienses igitur postquam advenere cum Eretriensibus, quum et reliqui adessent socii, expeditionem adversus Sardes suscepit Aristagoras : (2) ita quidem ut in bellum ipse non proficisceretur, sed Mileti maneret, constitutis aliis Milesiorum ducibus, fratre suo Charopino, et ex reliquorum numero civium Hermophanto.

C. Hac classe quum Ephesum pervenissent Iones, relictis navibus Coressi in finibus Ephesiorum, ipsi magna manu ascenderunt, viæ ducibus utentes Ephesiis. (2) Progressi autem secundum Caystrium flumen, inde superato Tmolo, Sardes pervenere; et urbem capiunt, nemine contra prodeunte : nempe reliqua omnia occuparunt præter arcem; arcem vero ipse Artaphernes cum haud exigua vi militum tutabatur.

CI. Quominus vero captam diripere possent urbem, hæc res fuit impedimento : erant Sardibus pleræque domus ex arundine constructæ; quæcumque vero etiam ex lateribus, earum tecta arundinea erant. Harum unam quum incendisset quidam ex militibus, continuo de domo in domum grassatus ignis universam urbem depascebat. (2) Ardente urbe, Lydi et quicumque Persæ in urbe erant, undique interclusi, utpote extrema absumente incendio, neque exitum ullum habentes ex urbe, in forum confluerunt ad Pactolum fluvium : qui fluvius auri ramenta illis ex Tmolo

λὸν ποταμὸν, ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ
Τμώλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει καὶ ἔπειτεν ἐς τὸν
Ἑρμον ποταμὸν ἐκδοῖ, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν ἐπὶ τοῦτον
δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροίζονται οἱ
6 τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἡναγχάζοντο ἀμύνεσθαι. (3)
Οἱ δὲ Ἴωνες δρέοντες τοὺς μὲν ἀμυνομένους τῶν πο-
λεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλῆθει πολλῷ προσφερομένους, ἐξ-
ανεχώρησαν δείσαντες πρὸς τὸ οὖρος τὸ Τμῶλον κα-
λεούμενον, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς
10 νέας.

CII. Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι
καὶ ἱρὸν ἐπιχωρίης θεοῦ Κυβέλης, τὸ σκηπτόμενοι
Πέρσαι ὕστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἑλλήσι ἱρά.
Τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἄλυος ποταμοῦ νομοὺς ἐ-
15 χοντες, προτυνάνομενοι ταῦτα, συνηλίζοντο καὶ ἐβώ-
θεον τοῖσι Λυδοῖσι. (2) Καὶ ὡς ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι
έόντας τοὺς Ἴωνας εὐρίσκουσι, ἐπόμενοι δὲ κατὰ στί-
βον αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἑφέσῳ. Καὶ ἀντετάχθησαν μὲν
οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν ἐσώθησαν. (3) Καὶ
20 πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ἄλλους τε οὐνο-
μαστοὺς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδα στρατηγέοντα Ἑρε-
τρίων, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναρριηκότα καὶ
ὑπὸ Σιμωνίδῳ τοῦ Κητοῦ πολλὰ αἰνεθέντα. Οἱ δὲ
αὐτῶν ἀπέφυγον τὴν μάχην, ἐσχεδάσθησαν ἀνὰ τὰς
25 πόλιας.

CIII. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο· μετὰ δὲ Ἀθη-
ναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας ἐπικα-
λευμένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρῳ οὐκ
ἔρασαν τιμωρήσειν σφίσι. Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων
30 συμμαχίας στερηθέντες (οὗτω γάρ σφι ὑπῆρχε πεποι-
μένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν δὴ ἔσσαν τὸν πρὸς βασιλέα πό-
λεμον ἐσχευάζοντο. (2) Πλώσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσ-
ποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπάσας τὰς
ταύτῃ ὑπ' ἐωυτοῖσι ἐποίησαντο, ἐκπλώσαντές τε ἔξω τὸν
35 Ἑλλήσποντον Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτίσαντο σφίσι
σύμμαχον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βου-
λομένην συμμαχεῖν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδεις, τότε
σφι καὶ αὕτη προσεγένετο.

CIV. Κύπριοι δὲ ἐβελονταὶ σφι πάντες προσεγένοντο
40 πλὴν Ἀμαθουσίων· ἀπέστησαν γάρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ
Μήδων. Ἦν Ὀνήσιλος Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων
βασιλεὺς ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου
τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. (2) Οὗτος ὡνὴρ πολλάκις μὲν
καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορεῖτο ἀπίστασθαι ἀπὸ
45 βασιλέως· τότε δ' ὡς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστά-
ναι, πάγχυ ἐπικείμενος ἐνήγῃ. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν
Γόργον, ἐνθαῦτά μιν φυλάξας ἐξελθόντα τὸ ἀστὺ τὸ Σα-
λαμινίων ὃ Ὀνήσιλος ἅμα τοῖσι ἐωυτοῦ στασιώτῃσι
ἀπεκλήϊσε τῶν πυλέων. (3) Γόργος μὲν δὴ στερηθεὶς
50 τῆς πόλεως ἔφευγε ἐς Μήδους, Ὀνήσιλος δὲ ἤρχε Σαλα-
μίνους καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι.
Τοὺς μὲν δὴ ἄλλους ἀνέπεισε, Ἀμαθουσίου δὲ οὐ βου-
λομένου οἱ πείθεσθαι ἐπολιόρχεε προσκατήμενος.

CV. Ὀνήσιλος μὲν νυν ἐπολιόρχεε Ἀμαθούντα· βα-

deferens, per medium forum labitur, et deinde Hermo
fluvio miscetur, qui in mare influit. Ad hunc igitur Pa-
ctolum et in forum congregati Lydi atque Persæ defen-
dere sese coacti sunt. (3) At Iones, ubi viderunt alios
ex hostibus fortiter pugnantes, alios vero magno numero
ingruentes, trepidi cedentes ad Tmolum, qui vocatur,
montem se receperunt : atque inde sub noctem versus na-
ves suas abierunt.

CII. Ita incendio consumptæ sunt Sardes, in eisq̃ue indi-
genæ deæ Cybeles templum : quam causam postea præte-
xentes Persæ templa vicissim in Græcia cremarunt. Tunc
vero Persæ qui intra Halyn fluvium pagos tenebant, certio-
res facti quid ageretur, junctis viribus auxilio Lydis vene-
runt. (2) Qui quum Iones non amplius Sardibus essent
nacti, e vestigio subsecuti, Ephesi illos deprehenderunt.
Et Iones quidem in aciem adversus eos progressi sunt, sed
prælio commisso ingenti clade sunt adfecti : (3) magnumque
eorum numerum Persæ interfecerunt, quum alios spectatos
viros, tum Eualcidem, Eretrienſium ducem, virum qui in
ludorum solennibus coronas reportaverat, multumque a
Simonide Ceo erat laudatus. Qui vero ex pugna evaserunt
per civitates sunt dissipati.

CIII. Tali igitur modo tunc pugnatum est. Posthæc
vero Athenienses prorsus deseruerunt Ionas ; et sæpe mul-
tumque ab Aristagora per nuncios sollicitati, constanter
negarunt se auxilio illis futuros. Sed Iones, Atheniensium
auxilio privati, nihilo minus ad bellum adversus Darium,
quod post ea quæ adversus regem patraverant evitari non
posse intelligebant, sese comparabant. (2) In Hellespontum
navibus profecti, Byzantium et alias omnes eo loci civitates
suum sub obsequium redegerunt. Dein extra Hellespontum
evecti, majorem Cariae partem societati suæ adjecerant :
nam et Caunus, quæ prius, quando Sardes cremarunt, so-
cietatem illorum recusaverat, nunc eis ipsa quoque accessit.

CIV. Cyprii vero universi, Amathusiis exceptis, ultro se
illis adjunxerunt. Nam et hi a Medis desciverant tali occa-
sione. Onesilus erat, Gorgi Salaminiorum regis frater natu
minor, Chersidis filius, Siromi nepos, pronepos Eueltiontis.
(2) Hic vir, postquam sæpius antea Gorgum, ut a rege defi-
ceret, esset hortatus ; tunc, ubi Ionas etiam cognovit descivi-
sse, vehementius illum instigare conatus est. Cui quum
morem non gereret Gorgus, tempus observans Onesilus,
quo extra urbem Salaminiorum ille erat egressus, una cum
sectatoribus suis fratrem portis exclusit. (3) Itaque Gor-
gus, urbe spoliatus, ad Medos profugit : Onesilus vero Sa-
laminis tenuit imperium ; omnibusque Cypriis, ut secum
desciscerent, persuasit. Cæteris quidem persuasit cunctis ;
Amathusios vero, morem ei gerere nolentes, obsidione
cinxit.

CV. Dum Amathunta Onesilus obsidet, interim Dario

οὐδὲ Δαρείω ὡς ἐξηγγέλητο Σάρδις ἀλούσας ἐμπε-
 πρῆσθαι ὑπὸ τῷ Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα
 γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνφανθῆναι, τὸν
 Μιλήσιον Ἀρισταγόρεα, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὡς
 ἐπίθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὖ
 εἰδότα ὡς οὗτοι γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάντες, εἴ-
 ρεσθαι οἵτινες εἰεν οἱ Ἀθηναῖοι, (3) μετὰ δὲ πυθόμενον
 αἰτῆσαι τὸ τόξον, λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα διστὸν ἄνω
 ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπειναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἥερα βαλόντα
 εἶπαι, « ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι, »
 εἰπαντα δὲ ταῦτα προστάζει ἐνὶ τῶν θεραπόντων δαί-
 κνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τρεῖς ἑκάστοτε εἶπαι, « δέ-
 σποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων. »

CVI. Προστάξας δὲ ταῦτα εἶπε, καλέσας ἐς ὅβιν
 Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν δὲ Δαρείος κατέειχε χρόνον
 ἤδη πολλὸν, « πυνθάνομαι, Ἰστιαῖε, ἐπίτροπον τὸν σὸν,
 τῷ σὺ Μιλήτων ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποικηκέναι
 πρῆγματα· ἄνδρας γὰρ μοι ἐκ τῆς ἐτέρης ἡπείρου ἐπα-
 γαγόν, καὶ Ἰωνας σὺν αὐτοῖσι τοὺς δώσοντας ἔμοι
 δίκην τῶν ἐποίησαν, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι
 φέσθαι Σαρδίῳ μὲ ἀπεστέρηκε. (2) Νῦν ὧν κῶς τοι
 φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δ' ἄνευ τῶν σὼν βου-
 λευμάτων τοιοῦτό τι ἐπρήχθη; ὅρα μὴ ἐξ ὑστέρης σεωυ-
 τὸν ἐν αἰτίῃ σῆς. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος,
 « βασιλεῦ, κοῖον ἐφθέγγξω ἔπος, ἐμὲ βουλευσαί πρῆγμα
 ἐκ τοῦ σοί τι ἡ μέγα ἢ σμικρὸν ἐμῆλλε λυπηρὸν ἀνα-
 σχήσειν; (3) τί δ' ἂν ἐπιδικῆμενος ποιέοιμι ταῦτα, τεῦ
 δὲ ἐνδεῆς εἶναι; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάν-
 των δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιεῦμαι.
 (4) Ἄλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον οἶόν σου εἴρηκας πρήσσει ὁ ἐμός
 ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἐωυτοῦ βαλόμενον πεπρηχέ-
 ναι. (5) Ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέχομαι τὸν λόγον,
 ὅπως τι Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐμός ἐπίτροπος νεώτερον πρῆσ-
 σουσι περὶ πρῆγματα τὰ σά. Εἰ δ' ἄρα τι τοιοῦτο
 ποιέῃσι καὶ σὺ τὸ ἐὸν ἀκήκοας, ὦ βασιλεῦ, μάθε οἷον
 πρῆγμα ἐργάσαο ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνδραπαστον ποιή-
 σας. (6) Ἰωνες γὰρ οἰκασί ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σφι γε-
 νομένου ποιῆσαι τῶν πάλαι ἱμερον εἶχον· ἐμέο δ' ἂν
 ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμία πόλις ὑπεκίνησε. Νῦν ὧν ὡς
 τάχος με ἄπες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι ἐκείνὰ τε
 πάντα καταρτίσω ἐς τούτο, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτρο-
 πον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγγειρίθεται πα-
 ραδῶ. (7) Ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς
 ἐπόμενοι τοὺς βασιλῆους μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι
 τὸν ἔγῳν κιθῶνα καταδύσομαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἂν τοι
 Σαρδῶν νῆσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω. »

CVII. Ἰστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα διέβαλλε, Δαρείος
 δὲ ἐπίθετο καὶ μιν ἅπει, ἐντεταλμένος, ἵπταν τὰ ὑπέ-
 σχετο οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαι οἱ ὀπίσω ἐς τὰ
 Σοῦσα.

CVIII. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀγγελίη τε περὶ τῶν Σαρδίων
 παρὰ βασιλέα ἀνῆκε καὶ Δαρείος τὰ περὶ τὸ τόξον ποι-
 ήσας Ἰστιαῖρ ἐκ λόγους ἦλθε καὶ Ἰστιαῖος μεμετιμένος
 ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν, ἐν τούτῳ παντὶ

HERODOTUS.

regi nunciatur, Sardes captas esse incensasque ab Atheniensibus et Ionibus, illiusque tumultus auctorem, cuius consilio haec suscepta sint, Aristagoram esse Milesium. Quo accepto nuncio, dicitur rex, nulla ratione habita Ionum, quippe quos bene noverat non impune laturos quod defecissent, quæsisse quinam essent Athenienses; (2) deinde, postquam audivit, poposcisse arcum, et sagittam arcui impositam emisisse in caelum, atque illa in aerem evolavit, exclamasse, « Prohi Juppiter, contingat mihi iuxtas sumere ab Atheniensibus! » hisque dictis, mandasse uni e ministris, ut, quoties cæna ipsi adponeretur, ter ipsi diceret, « Domine, memento Atheniensium! »

CVI. Hoc dato mandato, vocato in conspectum suum Histiae Milesio, quem jam multo abhinc tempore apud se Darius retinuerat: « Histiae, inquit, tuum procuratorem, cuius fidei Miletum commisisti, audio res novas adversus me esse molitum. Homines enim ex altera continente adversus me duxit, et Ionas cum illis, factorum poenas mihi daturus: his persuasit ut illos sequerentur, et Sardes mihi eripuit. (2) Nunc igitur, quo pacto tibi hoc bene habere videtur? quove pacto tale quidpiam absque tuo consilio factum est? Vide ne deinde tu ipse hac culpa teneris. » Ad haec Histiaeus respondit: « Quale verbum, rex, pronuncias? mene agitare consilium, ex quo tibi ulla molestia, sive magna, sive exigua, existat? (3) Quid querens equidem, tale quidpiam facerem? cuius rei indigeo? cui eadem i quæ tibi, praesto sunt; quicum tu omnia tua communicare consilia dignaris. Immo, si quid tale, quale tu ais, meus agitat procurator, scito id eum suo fecisse arbitratu. (4) At mihi statim ne persuaderi quidem potest, Milesios et meum procuratorem novas res adversus te moliri. Sin utique tale quid agunt, tibi quæ si vera relata sunt, vide, rex, quid sit quod tu feceris, dum me a mari abstraxisti. (5) Videtur enim Iones, ex quo ego ex illorum conspectu remotus sum, agitare id cuius olim desiderium habuerunt. Sin ego in Ionia adessem, nulla civitas se vel pauxillum motura erat. Nunc igitur quamprimum dimitte me, ut in Ioniam profisciscar, tibi quæ omnia ibi in integrum restituum, et procuratorem hunc Mileti, qui haec machinatus est, vinctum tradam. (6) Haec quum ex animi tui sententia perfecero, deos juro regio, non prius tunicam exuturum qua indutus Ioniam intraveram, quam tibi Sardiniam, maximam insulam, tributariam reddidero. »

CVII. His Histiaei verbis deceptus Darius morem ei gessit, dimisitque eum adjecto mandato, ut, postquam quæ pollicitus esset effecta dedisset, ad se Susa rediret.

CVIII. Per idem tempus, quo nuncius de incensis Sardiibus ad regem missus est, et Darius sagitta in caelum missa cum Histiae sermonem contulit, Histiaeusque a rege dimissus ad mare est profectus; per totum hoc tempus

τῷ χρόνῳ ἐγένετο τάδε. (2) Πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνήσιλῳ Ἀμαθουσίους ἐξαγγέλλεται νηυσὶ στρατὴν πολλὴν ἀγοντα Περσικὴν Ἀρτύδιον ἄνδρα Πέρσῃν προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα
 5 δ' Ὀνήσιλος κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐπικαλεούμενός σφας. (3) Ἵωνες δὲ οὐκ ἐς μακρὴν βουλευσάμενοι ἤκον πολλῷ στόλῳ. Ἵωνές τε δὴ παρῆσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἤσαν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα πεζῇ· τῇσι δὲ νηυσὶ
 10 οἱ Φοίνικες περιέπλων τὴν ἄκρην αἱ καλεῦνται Κληίδες τῆς Κύπρου.

CIX. Τοῦτου δὲ τοιοῦτου γινομένου ἔλεξαν οἱ τύραννοι τῆς Κύπρου, συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγούς, « ἄνδρες, αἵρεσθ' ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς
 15 οἱ Κύπριοι ὁκότεροισι βούλεσθε προσφέρεισθαι, ἢ Πέρσῃσι ἢ Φοίνιξι. (2) Εἰ μὲν γὰρ πεζῇ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρῃ ἂν εἴη ὑμῖν ἐκθάσας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι πεζῇ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοίνιξι ἀνταγωνιευμένους· εἰ
 20 δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιεῖν χρεῶν ἔστι ὑμέας, ὁκότερα ἂν δὴ τούτων ἔλθῃ, ὅπως τὸ κατ' ὑμέας ἔσται ἢ τε Ἰωνίῃ καὶ ἡ Κύπρος ἐλευθέρῃ. » (3) Εἶπαν Ἵωνες πρὸς ταῦτα, « ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων φυλάζοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ'
 25 οὐκ ἵνα Κυπρίοισι τὰς νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσῃσι πεζῇ προσφερώμεθα. (4) Ἡμεῖς μὲν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτῃ πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμέας δὲ χρεῶν ἔστι ἀναμνησθέντας οἷα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθοῦς. » Ἵωνες μὲν
 30 τούτοις ἀμείψαντο.

CX. Μετὰ δὲ ἰκόντων ἐς τὸ πεδῖον τὸ Σαλαμινίῳ τῶν Περσέων διέτασσον οἱ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώ-
 35 ξαντας τὸ ἄριστον ἀντέτασσον Πέρσῃσι. Ἀρτύδιος δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐβελοντὴς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος.

CXI. Ἦλαυνε δὲ ἵππον ὁ Ἀρτύδιος δεδιδαγμένον πρὸς ὁπλίτην ἵστασθαι ὀρθόν. Πυθόμενος ὦν ταῦτα ὁ
 40 Ὀνήσιλος, ἦν γὰρ οἱ ὑκασπιστὴς γένος μὲν Κάρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τούτον, « πυνθάνομαι τὸν Ἀρτύδιον ἵππον ἱστάμενον ὀρθόν καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσερχοῖ. (2) Σὺ ὦν βουλευσάμενος αὐτίκα
 45 εἰπέ ὁκότερον βούλει φυλάξας πληῆξαι, εἴτε τὸν ἵππον εἴτε αὐτὸν Ἀρτύδιον. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ ὁπλὴν αὐτοῦ, « ὦ βασιλεῦ, ἐτοιμός μὲν ἐγὼ εἰμι ποιεῖν καὶ ἀμφοτέρω καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσῃς σύ· ὥς μέντοι ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι τοῖσι σοῖσι
 50 πρήγμασι προσφερέστερον, φράσω. (3) Βασιλεῦ μὲν καὶ στρατηγὸν χρεῶν εἶναι φημί βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεισθαι· ἦν τε γὰρ κατέλῃς ἄνδρα στρατηγόν, μέγα τοι γίνεται, καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκείνος, τὸ μὴ γένοιτο, ὑπ' ἀξιώχρεω καὶ ἀποθάνειν ἡμίσεα συμ-

hæcæ gesta sunt. (2) Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nunciatur, Artybium Persam cum classe et ingenti Persarum exercitu adfuturum esse in Cyprum. Quo cognito Onesilus præcones dimisit per Ioniam, auxilio Ionas advocans : (3) nec diu re deliberata, adfuerunt Iones cum magna classe. Eodemque tempore quo Iones in Cyprum advenerunt, Persæ etiam quum navibus e Cilicia trajecissent, pedestri itinere Salaminem contenderunt : navibus autem Phœnices circumnavigarunt promontorium illud, quæ Claves Cypri vocantur.

CIX. Quæ quum ita essent, Cyprii tyranni convocatis Ionum ducibus dixere : « Vobis, Iones, nos Cyprii damus optionem cum utris velitis configere, cum Persis, an cum Phœnicibus. (2) Quod si pedestri pugna cum Persis vultis congredi, nulla interposita mora oportet vos, navibus egres- sos, pedestrem instruere aciem ; nos vero, consensu navibus vestris, Phœnicibus nos opponere. Sin cum Phœnicibus tentare fortunam mavultis ; utrumlibet horum elegeritis, operam dare necesse est, ut, quoad est situm in vobis, liberæ sint et Ionia et Cyprus. » (3) Ad hæc Iones responderunt : « Nos commune Ionum misit, ut mare custodiremus ; non ut naves nostras tradentes Cyprii, ipsi cum Persis pedestri acie configamus. (4) Nos igitur, qua parte locati sumus, in ea utilem præstare operam conabimur : vos autem, memores qualia Persis servientes passi ab illis sitis, fortes viros esse oportet. » Hoc illis responsum Iones dederunt.

CX. Post hæc, quum Persæ in Salaminiorum advenissent campum, aciem instruxerunt reges Cypriorum ; ita quidem, ut cæteros Cyprios cæteris hostium militibus opponerent, Persis autem fortissimos e Salaminis et Solis selectos. Contra Artybium vero, ducem Persarum, volens lubens stetit Onesilus.

CXI. Velhebatur Artybius equo, qui erectus stare adversus armatum militem erat edoctus. Qua re cognita Onesilus, quum esset ei armiger genere Car, arte bellica probatus, et animi plenus, dixit huic : « Artybii equum audio erectum stare, et pedibus atque ore pugnare contra adversarium. (2) Tu igitur ocyus delibera tecum, mihi que ede, utrum observare ferireque velis, equum, an ipsum Artybium. » Ad hæc famulus respondit : « Paratus equidem sum, rex, et utrumque facere, et alterutrum, et omnino quidquid tu jusseris : dicam tamen id quod tuis rebus conducibilis esse mihi videtur. (3) Regem ducemque aio oportere cum rege duceque congredi : nam, sive tu virum ducem interfeceris, magnum hoc tibi erit : sive, quod dii prohibeant, te ille, ab digno etiam occidi, dimidiata calamitas est. (4) Nos vero

φορή· (4) ἡμέας δὲ τοὺς ὑπὲρτάς ἐτέροισι τε ὑπὲρ-
ρέτῃσι προσφέρεσθαι καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μη-
χανὰς μηδὲν φοβήθῃς· ἐγὼ γάρ τοι ὑποδέχομαι μὴ μιν
ἄνδρὸς ἔτι γε μηδενὸς στήσασθαι ἐναντίον. »

CXII. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ
στρατόπεδα πεζῇ καὶ νηυσί. Νηυσὶ μὲν νυν Ἴωνες
ἄρροι γονόμενοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλλοντο τοὺς
Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἡρίστευσαν· πεζῇ δὲ, ὡς
10 συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο, κατὰ
δὲ τοὺς στρατηγούς ἀμφοτέρους τάδε ἐγένετο· (2) ὡς
προσεφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ
ἵππου κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος κατὰ συνεθήκατο τῇ
15 ἵπασπισσῇ παῖει προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον·
ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνήσι-
λου ἄσπινδα, ἐνθαῦτα ὁ ὀπίων δρεπάνῳ πλήξας ἀπα-
ρῶσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὴ ὁ
στρατηγὸς τῶν Περσέων ἑμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ
ταύτη.

20 CXIII. Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων Στησήνωρ
τύραννος ἐὼν Κουρίου προδοῖς ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν
περὶ ἐωυτὸν οὐ σμικρὴν· οἱ δὲ Κουριεῖς οὗτοι λέγονται
εἶναι Ἀργείων ἀποικοί. Προδόντων δὲ τῶν Κουριέων
αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἄρματα τούτου
25 τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίηεν. (2) Γινόμενων δὲ τούτων κα-
τυπέρτεροι ἔσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. Τετραμμένοι
δὲ τοῦ στρατοπέδου ἄλλοι τε ἔπασον πολλοὶ καὶ δὴ καὶ
Ὀνήσιλός τε ὁ Χέρσιος, ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν
ἐπῆρξε, καὶ ὁ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος ὁ Φιλο-
30 κύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος
ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἔπεσι αἶνεσε τυράννων μά-
λιστα.

CXIV. Ὀνήσιλου μὲν νυν Ἀμαθούσιοι, ὅτι σφέας
ἐπολιορχήσε, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς
35 Ἀμαθύντα καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλῶν.
Κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐούσης ἦδη κοίτης,
ἐσμός μελισσέων ἐσδὺς ἐς αὐτὴν κηρίων μιν ἐνέπλησε.
(2) Τούτου δὲ γενομένου τοιούτου (ἐγρέοντο γὰρ περὶ
αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι) ἐμαντεύθη σφι τὴν μὲν κεφαλὴν
40 καταλόντας θάψαι, Ὀνήσιλῳ δὲ θύειν ὡς ἡρώϊ ἀνά
πᾶν ἔτος, καὶ σφι ποιῆσαι ταῦτα ἀμεινον συνοίσε-
σθαι. Ἀμαθούσιοι μὲν νυν ἐποίησαν ταῦτα καὶ τὸ μέγρι
ἐμειν.

CXV. Ἴωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχῆσαντες ἐπεῖτα
45 ἐμαθον τὰ πρήγματα τὰ Ὀνησιλοῦ διεφθαρμένα καὶ
τὰς πόλεις τῶν Κυπρίων πολιορκευμένας τὰς ἄλλας πλὴν
Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεῖ τοὺς
Σαλαμινίους παραδόντας, αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες
ταῦτα ἀπέπλωον ἐς τὴν Ἰωνίην. (2) Τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ
50 πολίων ἀνέτεσχε χρόνον ἐπὶ πλείστον πολιορκευμένη
Σόλοι, τὴν περίεξ ὑπορύσσοντες τὸ τεῖχος πέμπτῳ μηνί
εἰλον οἱ Πέρσαι.

CXVI. Κύπριοι μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐλεύθεροι γενόμενοι
αὐτίς ἐκ νέης κατεδεδούλυντο· Δαυρίσης δὲ ἔχων Δα-
ρείου θυγατέρα καὶ Ὑμέης τε καὶ Ὀτάνης καὶ ἄλλοι

familos aio oportere cum famulis congregari, et cum equo;
cujus tu artes noli timere: ego enim tibi recipio, adversus
nullum porro hominem illum se erecturum. »

CXII. Hæc postquam ille dixit, mox deinde commissæ
pugna est, et terra, et mari. Et navibus quidem Iones,
acriter illo die pugnantes, superaverunt Phœnices: et inter
Ionas Samiorum præ cæteris virtus eminuit. Pedestres vero
ubi congressæ sunt copiæ, magno impetu invicem irruentes
pugnarunt. Circa imperatores autem utrimque hæc gesta
sunt: (2) ubi Artybius, equo quem dixi vectus, adversus
Onesilum impetum fecit, Onesilus, quemadmodum ei cum
armigero convenerat, ferit ipsum irruentem Artybium:
quumque equus acuto Onesili pedes injiceret, famulus falce
feriens pedes præcidit equi. Ita Artybius dux Persarum,
una cum equo, ibidem cecidit.

CXIII. Dum vero cæteri etiam acie pugnant, deserit Cy-
prius Stesenor, Curii tyrannus, cum non exigua militum
manu, quos secum habebat: dicuntur autem Curienses hi
Argivorum esse coloni. Postquam Curienses deseruere so-
cios, protinus Salaminiorum quoque currus bellici idem
fecerunt. (2) Quo facto, superiores Persæ fuerunt Cyprii.
Quorum exercitu in fugam verso, ceciderunt et alii multi,
et Onesilus Chersidis filius, qui Cyprii auctor fuerat defe-
ctionis, et Solensium rex Aristocyprus, Philocyprii filius;
Philocyprii illius, quem Solon Atheniensis postquam Cy-
prum venit, præ omnibus tyrannis carmine celebravit.

CXIV. Onesili caput Amathusii, quod ipsos ille obsede-
rat, abscissum Amathunta deportarunt, et super oppidi por-
tam suspenderunt. Postquam suspensum ita caput sensim
excavatum est, apium examen in illud sese insinians, fo-
vis replevit. (2) Quod quum tale accidisset, oraculum
consulentibus Amathusiis, quid capite facerent, datur
responsum, auferrent caput humarentque; Onesilo vero,
ut heroi, annua sacra facerent: id si fecissent, melius cum
ipsis actum iri. Idque fecerunt Amathusii et faciunt ad
meam usque ætalem.

CXV. Iones qui ad Cyprum prælium fecerant navale, ut
intellexere perditas res esse Onesili, et Cypriorum oppida
omnia obsideri, excepta Salamine, quam priori regi Gorgo
reddiderant Salaminii; his rebus Iones cognitis, nulla in-
terposita mora in Ioniam renavigarunt. (2) Præter cæte-
ras Cypri civitates diutissime obsidionem sustinuerunt Soli;
sed et hanc, suffosso circumcirca muro, quinto mense
Persæ ceperunt.

CXVI. Ita igitur Cyprii, postquam unum annum liberi
fuerant, denuo in servitutem sunt redacti. Interim Dauri-
ses, gener Darii, et Hymeas, et Otanes, aliique duces Per-

Πέρσαι στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέρας, ἐπιδιώξαντες τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἴωνων καὶ ἐσπράξαντές σφεας ἐς τὰς νέας, τῇ μάχῃ ὡς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς πόλεις ἐπόρθεον.

CXVII. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ πόλεις εἶλε μὲν Δάρδανον, εἶλε δὲ Ἄβυδόν τε καὶ Περκώτην καὶ Λάμψακον καὶ Παισόν. (2) Ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρης ἐκάστης αἶρεε, ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντι οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν ἦλθε ἀγγελίη τοὺς Κἄρας τούτῳ ἴωσι φρονήσαντας ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων. Ἀποστρέψας ὢν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Καρίην.

CXVIII. Καὶ καὶ ταῦτα τοῖσι Καροὶ ἐξηγγέλθη πρότερον ἢ τὸν Δαυρίσην ἀπικέσθαι. Πυθόμενοι δὲ οἱ Κἄρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκάς τε στήλας καλυμμένας καὶ ποταμὸν Μαρσύην, δς βέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρας ἐς τὸν Μαϊάνδρον ἐκδιδοῖ. (2) Συλλεγθέντων δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα ἐγίνοντο βουλαὶ ἄλλαι τε πολλαὶ καὶ ἀρίστη γε δοκέουσα εἶναι ἐμοὶ Πιζωδάρου τοῦ Μαυσώλου ἀνδρὸς Κυϊνδέος, δς τοῦ Κιλικίων βασιλέος Συσννέσιος εἶχε θυγατέρα. (3) Τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε διαβάντας τὸν Μαϊάνδρον τοὺς Κἄρας, καὶ κατὰ νότου ἔχοντας τὸν ποταμὸν, οὕτω συμβάλλειν, ἵνα μὴ ἔχοντες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κἄρες αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζόμενοι γενοίαιτο ἔτι ἀμεινόνες τῆς φύσιος. (4) Αὕτη μὲν νυν οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσῃσι κατὰ νότου γίνεσθαι τὸν Μαϊάνδρον μᾶλλον ἢ σπῖσι, δηλαδὴ ἦν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται καὶ ἐσσωθήσεται τῇ συμβολῇ, ὡς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσπίπτοντες.

CXIX. Μετὰ δὲ παρεόντων καὶ διαβάντων τὸν Μαϊάνδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσῷ ποταμῷ συνέβαλόν τε τοῖσι Πέρσῃσι οἱ Κἄρες καὶ μάχην ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν, τέλος δὲ ἐσώθησαν διὰ πλῆθος. (2) Περσέων μὲν δὴ ἔπeson ἄνδρες ἐς δισχιλίους, Καρῶν δὲ ἐς μυρίους. Ἐνθεῦτεν δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατεilhθησαν ἐς Λάβρανδα, ἐς Διὸς στρατίου ἱρὸν, μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλατανίστων· μόνον δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Κἄρες εἰσι οἱ Διὶ στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. (3) Κατεilhθέντες δὲ ὢν οὗτοι ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίας, δκότερα ἢ παραδόντες σφέας αὐτοῦς Πέρσῃσι ἢ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν τὴν Ἀσίην ἀμεινον πρήξουσι.

CXX. Βουλευομένοιαι δὲ σφι ταῦτα παραγίνονται βωθόντες Μιλήσιοι τε καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι. Ἐνθαῦτα δὲ τὰ μὲν πρότερον οἱ Κἄρες ἐβουλεύοντο μετήκαν, οἱ δὲ αὖτις πολεμέειν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο. (2) Καὶ ἐπιούσι τε τοῖσι Πέρσῃσι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμενοι ἐπὶ πλεῖον ἢ πρότερον ἐσώθησαν· πεσόντων δὲ τῶν πάντων πολλῶν Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγησαν.

CXXI. Μετὰ δὲ τούτῳ τὸ τρῶμα ἀνέλαβόν τε καὶ ἀνιμαχέσαντο οἱ Κἄρες· πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι ὠρμάται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλεις σφῶν, ἐλόχη-

sæ, qui et ipsi filias Darii in matrimonio habebant, postquam Ionas, expeditionis adversus Sardes socios, erant persecuti, eosdemque prælio victos in naves compulerant, deinde divisim inter se vicibus civitates diripiebant.

CXVII. Et Daurises quidem, contra civitates ad Hellespontum conversus, Dardanum cepit, et Abydum, et Perconten, et Lampsacum, et Pæsum : (2) quarum singulas singulis cepit diebus. A Pæso vero adversus Parium urbem ducenti adfertur nuncius, Cares communicato cum Ionibus consilio defectisse a Persis : itaque ab Hellesponto remotum adversus Cariam duxit exercitum.

CXVIII. Ea res forte repuncta Caribus erat priusquam Daurises advenisset. Cujus cognito consilio, Cares ad Albas Columnas, quæ vocantur, amnemque Marsyam congregabantur, qui ex Idriade regione fluens, Mæandro miscetur. (2) Eo postquam convenere Cares, quum alia multa dicte sunt sententiæ, tum illa, optima quæ mihi videtur, Pixodari, Mausoli filii, civitate Cyindensis, qui Syennesis filiam, Cilicum regis, in matrimonio habebat. (3) Hujus viri sententia hæc erat, Mæandrum transmittere debere Cares, atque ita prælium committere ut fluvium a tergo haberent; ne scilicet retro fugere possent Cares, sed ibi manere coacti, fortiores sese quam pro sua natura præstarent. (4) At hæc non vicit sententia : sed Persis maluerunt a tergo esse Mæandrum, quam sibi; scilicet, ut illi, si prælio superati in fugam verterentur, receptum non haberent, sed in fluvium inciderent.

CXIX. Deinde, ubi adfuerunt Persæ, Mæandrumque trajecerunt, ibi tunc ad Marsyam fluvium cum illis congressi sunt Cares : et acri commisso prælio, postquam diu fortiter pugnarunt, ad extremum hostium multitudine sunt superati. (2) Persarum ad bis mille ceciderunt, Carum vero ad decies mille. Qui ex illorum numero cladem effugerunt, hi ad Labranda in amplum sanctumque platanetum Jovi Stratio (quasi dicas Militari) sacrum sunt compulsi. Soli autem hominum, quos novimus, Cares sunt, qui Jovi Stratio sacra faciant. (3) Ibi igitur conglobati, de salute deliberarunt, utrum Persis sese dedere, an Asiam prorsus relinquare satius sibi esset.

CXX. Dum hæc deliberant, auxilio eis adveniunt Milesiorumque socii. Tum vero, missa priori deliberatione, Cares ad redintegrandum denuo bellum sese compararunt. (2) Atque invadentibus Persis in aciem occurrunt : sed, prælio commisso, majorem etiam quam antea cladem acceperunt. Cecidere plurimi ex omnibus; sed Milesiorum præceteris maxima strages facta est.

CXXI. Postea vero vulnus hoc repararunt sanaveruntque Cares. Postquam enim cognoverunt progredi Persas, oppida sua invasuros, in via ad Pedasum collocarunt insi-

σαν τὴν ἐν Πηδᾶσσι δὸν, ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι
νυκτὸς διεφάρησαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν,
Δαυρίσης καὶ Ἀμύργης καὶ Σισιμάχης· σὺν δὲ σπι
ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. (2) Τοῦ δὲ λόγου τού-
του ἡγεμὼν ἦν Ἡρακλείδης Ἰβανώλιος ἀνὴρ Μυλα-
σεύς. Οὗτοι μὲν νυν τῶν Περσῶν οὕτω διεφάρησαν.

CXXII. Ὑμέης δὲ καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν ἐπιδιωξάν-
των τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσάμενους Ἰώνων, τραπό-
μενος ἐς τὴν Προποντίδα εἴλε Κίον τὴν Μυσίην. Ταύ-
την δὲ ἐξελὼν, ὡς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλελοι-
πῆναι Δαυρίσην καὶ στρατεῦσθαι ἐπὶ Καρίης, κατα-
λιπὼν τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἦγε τὸν
στρατὸν, (2) καὶ εἴλε μὲν Αἰολίας πάντα, ὅσοι τὴν
Παῖδα νέμονται, εἴλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας
τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτὸς τε Ὑμέης αἰρέων ταῦτα
τὰ ἔθνεα νούσῳ τελευτᾷ ἐν τῇ Τρωάδι.

CXXIII. Οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε. Ἀρτα-
φέρνης δὲ ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος
στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα
Αἰολίδα στρατεῦσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν Κλαζομενάς
αἰρέουσι, Αἰολέων δὲ Κύμην.

CXXIV. Ἀλισκομένων δὲ τῶν πολλῶν, ἦν γὰρ, ὡς
διέδεξε, Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, δε
τερᾶς τὴν Ἰωνίην καὶ ἐγκερασάμενος κρήματα
μεγάλα δρησιῶν ἐβούλευε ὀρέων ταῦτα· πρὸς δὲ οἱ
καὶ ἀδύνατα ἐφάνη βασιλεῖα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι. (2)
Πρὸς ταῦτα δὴ ὧν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας ἐβου-
λεύετο, λέγων ὡς ἀμεινὸν σφι εἴη κρησφύγετόν τι ὑπάρ-
χον εἶναι, ἦν ἄρα ἐξωθένται ἐκ τῆς Μιλήτου, εἴτε
δὴ ὧν ἐς Σαρδὼν ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποικί-
ην, εἴτε ἐς Μύρκιον τὴν Ἠδωνῶν, τὴν Ἰστιαίος
ἐτείχεε παρὰ Δαρείου δωρεὴν λαβὼν. Ταῦτα ἐπειρώτα
ὁ Ἀρισταγόρης.

CXXV. Ἐκαταίου μὲν νυν τοῦ Ἠγησάνδρου, ἀν-
δρὸς λογοποιού, τούτων μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν
ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδο-
μησάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἦν ἐκπέση ἐκ τῆς Μιλήτου·
ἔπειτεν δὲ ἐκ ταύτης ὁρμεύμενον κατελεύσεσθαι ἐς
τὴν Μιλήτον. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐκαταῖος συνεβούλευε.

CXXVI. Αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ κλείστη γνώμη
ἦν ἐς τὴν Μύρκιον ἀπάγειν. Τὴν μὲν δὴ Μίλητον
ἐπιτρέπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοξίμῳ, αὐτὸς
δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἐπλωε ἐς τὴν
Θρηάκην, καὶ ἔσχε τὴν χώραν ἐπ' ἣν ἐστάλη. (2) Ἐκ
δὲ ταύτης ὁρμεύμενος ἀπολλυταὶ ὑπὸ Θρηάκων, αὐτὸς
τε ὁ Ἀρισταγόρης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περικα-
τήμενος καὶ βουλομένων τῶν Θρηάκων ὑποσπόνδων
ἐξίεναι.

dias; in quas noctu incidentes Persæ interfecti sunt et ipsi
et eorum duces, Daurises, et Amorges, et Sisimaces: cum
iisdemque periit etiam Myrsus, Gygis filius. (2) Insidiarum
illarum dux fuerat Heraclides, Ibanolidis filius, Myla-
sensis. Ita igitur Persæ illi perierunt.

CXXII. Hymeas vero, alter ex his qui Ionas eos perse-
cuti sunt qui contra Sardes militaverant, ad Propontidem
conversus, Cion Mysiam cepit. Qua expugnata, ubi cogno-
vit Daurisen relicto Hellesponto versus Cariam arma pro-
movere, ipse Propontide relicta in Hellespontum duxit exer-
citus: (2) et Æolenses subegit omnes, quotquot Iliadem
habitant terram, et Gergithas subegit, priscorum Teucro-
rum reliquias. At ipse Hymeas, dum hos populos subegit,
morbo correptus moritur in Troade.

CXXIII. Et hic quidem illi finis fuit: Artapherni vero,
Sardium præfecto, et Otani, tertio duci Persarum, mada-
tum erat bellum Ionæ et finitimæ Æolidi a continente infe-
rendum. Atque hi Clazomenas Ionæ ceperunt, et Cymen
Æolidis.

CXXIV. Ita dum capiuntur oppida, Aristagoras Milesius
hæc videns, homo parum acri, ut factis ipse ostendit, in-
genio, qui Ioniam concitaverat magnasque miscuerat tur-
bas, fugam agitabat, satis ille intelligens superari Dariū
regem prorsus non posse. (2) Hoc consilio, convocatis
suarum partium hominibus, deliberationem proposuit, di-
cens, commodum ipsis fore, certum habere refugium, si
Miletō pellerentur, sive in Sardiniam ipsos ex hoc ducat in
coloniam, sive in Myrcinum Edonorum, Histiaeo a Dario
dono datam, et in oppidum ibi ab Histiaeo munitum. Hæc
igitur, nimirum utrum vellent, ex ipsis quærebat Aristago-
ras.

CXXV. Jam Hecataeus quidem, Hegesandri filius, hi-
storiarum scriptor, in neutrum horum locorum abeundum
censuit; sed in Lero insula debere castellum munire Arista-
goram, ibique, si Miletō excideret, quietum se tenere, do-
nec impetu inde facto Miletum repetere posset. Hoc Heca-
tæi fuit consilium.

CXXVI. Ipse vero Aristagoras eo maxime inclinabat, ut
Myrcinum abiret. Itaque Miletō Pythagoræ fidei commissa,
probat inter cives viri, ipse, secum sumpto quicumque vo-
luisset, in Thraciam navigavit, regionemque quam petierat
tenuit. (2) Inde vero progressus, interfectus est a Thraci-
bus et ipse et exercitus ejus, quum oppidum aliquod ob-
sideret, rejectis conditionibus, quibus Thraces excedere
oppido voluerant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΤΗ.

(ΕΡΑΤΩ.)

I. Ἀρισταγόρης μὲν νυν Ἰωνὴν ἀποστήσας οὕτω τελευτᾷ, Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδεις. Ἀπικμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσαν εἰρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος 5 κατὰ καὶόν τι δοκεῖ Ἰωνας ἀπεστάναι. (2) Ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονός ὥς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ὁρῶν αὐτὸν τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρέκειαν τῆς ἀποστάσιος, « οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει 10 κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης. »

II. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε, Ἰστιαῖος δὲ δέισας ὥς συνιέντα Ἀρταφέρνηα ὑπὸ τὴν πρώτῃν ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν, 15 βασιλέα Δαρείον ἐξηπατηκώς· δς Σαρδὼν νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσεσθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. (2) Διαβὰς δὲ ἐς Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτῶν νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἑωυτοὺς ἐκ Δα- 20 ρείου. Μαθόντες μέντοι οἱ Χιοὶ τὸν πάντα λόγον, ὥς πολέμιος εἴη βασιλεὺς, ἔλυσαν αὐτῶν.

III. Ἐνθαῦτα δὲ εἰρωτευόμενος ὑπὸ τῶν Ἰώνων ὁ Ἰστιαῖος κατ' ὅτι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρι- 25 σταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος καὶ κακὸν τοσοῦτον εἶη Ἰωνας ἔξεργασμένος, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφαινε, (3) ὁ δὲ ἐλεγέ σφι ὥς βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοινίκας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ Ἰωνῇ κατοικίσαι, Ἰωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίῃ, καὶ 30 τούτων εἵνεκεν ἐπιστελεῖ. Οὐδὲν τι πάντως ταῦτα 30 βασιλέος βουλευσαμένου ἐδειμμάτου τοὺς Ἰωνας.

IV. Μετὰ δὲ ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύμενος Ἑρ- 35 μίππου ἀνδρὸς Ἀταρνείτῳ τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐοῦσι Περσέων ἐπεμπε βιβλία ὥς προλελεσχηνευμένων αὐ- τῷ ἀποστάσιος πέρι. Ὁ δὲ Ἑρμιππος, πρὸς τοὺς μὲν 35 ἀπεπέμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βιβλία Ἀρταφέρνηϊ. (2) Ὁ δὲ μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέλευε τὸν Ἑρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἰστιαίου δοῦναι φέροντα τοῖσι περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ 40 παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἰστιαίῳ ἑωυτῷ 40 δοῦναι. Τούτων δὲ γενομένων φανερῶν ἀπέκτεινε ἐν- θαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης.

V. Περὶ Σάρδεις μὲν δὴ ἐγένετο ταραχὴ, Ἰστιαῖον δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χίοι κατήγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. Οἱ δὲ Μιλήσιοι 45 ἀσμενοὶ ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρει, οὐδ' αὖτις

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEXTUS.

(ERATO.)

(439, 440.)

I. Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. Histiaeus vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis per- venit, interrogavit eum Artaphernes, Sardium praefectus, qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse. (2) Id quum ille se ignorare diceret, mirareturque factum, quasi nihil de rebus praesentibus compertum haberet, artificii utentem videns Artaphernes ait: « Ita tibi, Histiae, haec res habet: calceum hunc tu suisti, et induit eum Aristagoras. »

II. Hoc quum Artaphernes, ad defectionem quod attu- net, dixisset; metuens eum Histiaeus, utpote intelligentem quid rei esset, protinus prima nocte ad mare profugit: qui, quum Dario pollicitus esset Sardiniam maximam insulam imperio se illius esse subjecturum, decepto rege, clam auc- tor Ionibus fuerat belli adversus illum suscipiendi. (2) Sed Chium transgressus, in vincula a Chiis conjectus est, sus- pectum eum habentibus quasi res novas adversus ipsos Darii nomine molientem. Mox tamen, cognita rei veri- tate, hostem esse regi, vinculis eum Chii solverunt.

III. Ibi vero interrogatus Histiaeus a Ionibus, cur ita studiose Aristagorae, ut a rege deficeret, mandasset, et in tantas calamitates Ionas conjecisset, veram illis causam nequaquam exprompsit; (2) sed, regem Darium, ait, con- stituisse Phoenices sedibus suis excitos in Ioniam transferre, Ionas autem in Phoenicem: ea causa se istud mandasse. Ita Ionas terruit, quum nihil umquam tale rex animo agi- tassset.

IV. Post haec internuncio Hermippo usus Histiaeus, ho- mine Atarnita, ad Persas nonnullos, qui Sardibus erant, epistolas misit, ut qui secum antea de defectione sermones miscuissent. At Hermippus eis, ad quos missus erat, non reddidit epistolas, sed Artapherni tradidit. (2) Ille vero, re omni cognita, jussit Hermippum eis epistolas red- dere ad quos datae erant ab Histiae: sibi vero tradere illas, quas Persae vicissim ad Histiaeum perferendas ipsi dedissent. Quo facto postquam illi comperti fuerunt, de multis Per- sarum supplicium sumpsit Artaphernes.

V. Atque ita tumultus Sardibus exstitit. Illa autem spe frustratum Histiaeum Chii, rogante ipso, Miletum deduxere. At Milesiis, lubenter Aristagora etiam liberatis, neutiquam

πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώραν οἷά τε ἐλευθερίας γευσάμενοι. (2) Καὶ δὴ, νυκτὸς γὰρ ἐούσης βίη ἐπειράτο κατιὼν ὁ Ἰστιαῖος ἐς τὴν Μίλητον, τιτρώσκειται τὸν μηρὸν ὑπὸ τοῦ τῶν Μιλησίων. 5 Ὁ μὲν δὴ ὡς ἀποστὰς τῆς ἐσωτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται ὀπίσω ἐς τὴν Χίον· ἐνθαῦτεν δέ, οὐ γὰρ ἐπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἐσωτῇ δοῦναι νέας, διέβη ἐς Μυτιλήνην καὶ ἐπεισε Λεσβίους δοῦναι οἱ νέας. (3) Οἱ δὲ πληρώσαντες ὀκτιὼ τριήρεας ἔπλων ἅμα Ἰστιαίῳ ἐς Βυζάντιον, ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλωσοῦσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἢ ὅσοι αὐτῶν Ἰστιαίῳ ἔφρασαν ἐτόιμοι εἶναι πειθεσθαι.

VI. Ἰστιαῖος μὲν νυν καὶ Μυτιληναῖοι ἐποίουν ταῦτα, ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ 15 πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος· συστραφέντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων καὶ ἐν ποιήσαντες στρατόπεδον ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Μίλητον, τὰλλα πολίσματα περὶ ἐλάσοσας ποιησάμενοι. (2) Τοῦ δὲ ναυτικοῦ Φοίνικες μὲν ἔσαν προθυμότατοι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύπριοι νεωστὶ κατεστραμμένοι καὶ Κίλικες τε καὶ Αἰγύπτιοι.

VII. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην ἐστράτευσαν, Ἴωνες δὲ πυνθανόμενοι ταῦτα ἐπεμπον προβούλους σφῶν αὐτῶν ἐς Πανιώνιον. (2) 25 Ἀπικομένοις δὲ τούτοις ἐς τούτον τὸν χώρον καὶ βουλευομένοις ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν ἀντίξουν Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ τέλεια ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους, τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολειπομένους μηδεμίαν τῶν νεῶν, πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν 31 ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμαχῆσαντας Μιλήτου. Ἡ δὲ Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ τῇ πόλει τῇ Μιλησίων κειμένη.

VIII. Μετὰ δὲ ταῦτα πεπληρωμένησι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἴωνες, σὺν δὲ σφι καὶ Αἰολῶν οἱ Λέσβων 36 νέμονται. Ἐτάσσοντο δὲ ὧδε. (2) Τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας παρεχόμενοι ὀγδώκοντα· εἶχοντο δὲ τούτων Πριηνεὲς δυώδεκα νηυσὶ καὶ Μουσίοι τρεῖς νηυσὶ, Μουσίων δὲ ἑξήκοντα εἶχοντο ἑπτακξίδεκα νηυσὶ, Τηίων δὲ εἶχοντο Χῖοι ἑκατὸν 40 νηυσὶ. (3) Πρὸς δὲ τούτοις Ἐρυθραῖοι τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαεῖς, Ἐρυθραῖοι μὲν ὀκτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαεῖς δὲ τρεῖς· Φωκαῶν δὲ εἶχοντο Λέσβιοι νηυσὶ ἐβδομήκοντα· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς ἐσπέρην κέρας Σάμιοι ἐξήκοντα νηυσὶ. Πασέων δὲ 45 τούτων ὁ σύμπαρ ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι τριήρεις.

IX. Αὐταὶ μὲν Ἰώνων ἦσαν· τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν ἐξήκονται. Ὡς δὲ καὶ αὗται ἀπὶ κατὰ πρὸς τὴν Μιλησίην καὶ ὁ πεζὸς σφι ἅτας 50 παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γίνωνται ὑπερβαλέσθαι, καὶ οὕτω οὕτε τὴν Μίλητον οἷοι τε ἔωσι ἐξελεῖν μὴ οὐκ ἐόντες ναυκράτορες, πρὸς τε Δαρείῳ κινδυνεύσῃσι κακὸν τι λαβεῖν. (2) Ταῦτα

volupe erat alium tyrannum in terram suam recipere, quippe qui libertatem gustassent. (2) Itaque, quum noctu per vim intrare Miletum conatus esset Histiarus, repulsus est, atque etiam ab aliquo ex Milesiis in femore vulneratus. Rejectus igitur a patria Chium rediit : inde vero, quum Chiiis ut sibi naves darent persuadere non potuisset, Mytilenen trajecit ; et Lesbiis, ut naves sibi darent, persuasit. (3) Hi igitur, instructis octo triremibus, cum Histiazo Byzantium navigarunt : ibique in insidiis stantes, naves ex Ponto navigantes vi ceperunt, exceptis eorum navigiis qui se paratos esse Histiazo parere profiterentur.

VI. Dum hæc Histiaeus et Mytilenæi agebant, interim ad ipsam Miletum ingens et navalis et pedestris expectabatur exercitus. Nam Persarum duces, junctis viribus et in unum exercitum collatis, adversus Miletum, insuper habitis minoribus oppidis, proficiscebantur : (2) et navalium copiarum promptissimi erant Phenices : una autem militabant et Cyprii, nuper subacti, et Cilices, atque Ægyptii.

VII. Quos ubi Iones intellexerunt adversus Miletum reliquamque Ioniam proficisci, miserunt de suis ad Panionium, qui de rebus ad se pertinentibus deliberarent. (2) Quibus prædicto loco congregatis, habito consilio, placuit, ut pedestris exercitus, qui opponeretur Persis, nullus cogeretur, sed muros defenderent ipsi per se Milesii ; classis autem, nulla excepta navi, rebus omnibus instrueretur, atque ita instructa quamprimum ad Ladem occurreret, et pro Mileto pugna navali decerneret. Est autem Lade parva insula, urbi Milesiorum obversa.

VIII. Post hæc, ubi instructis navibus adfuere Iones, cum eisque Æolenses Lesbium incolentes, aciem in hunc modum ordinarunt. (2) Cornu ad orientem spectans ipsi tenebant Milesii, naves præbentes octoginta : his contigui erant Prienses cum duodecim navibus, et Myusii navibus tribus : Myusiis proximi stabant Teii, septemdecim navibus : Teiis proximi Chii, navibus centum. (3) Juxta hos locati Erythræi et Phocæenses, quorum illi octo contulerant naves, hi vero tres. Phocæensibus contigui erant Lesbii, navibus septuaginta. Postremi locati Samii, cornu tenentes occidenti obversum, navibus sexaginta. Univerus harum omnium numerus fuit, triremes trecentæ quinquaginta tres.

IX. Et hæc quidem Ionum erant. At barbari quas habebant naves, multitudine erant sexcentæ. Quæ ubi et ipsæ ad Milesiorum fines pervenere, simulque pedestres universæ aderant copiæ, ibi tum duces Persarum, cognita Ionicarum navium multitudine, veriti sunt ne superare has non possent, adeoque nec Miletum possent capere, mari non potentes, atque ita periculum incurrerent pœnas dandi Dario.

ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἱ ὑπ' Ἀρισταγόρῳ μὲν τοῦ Μιλησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἐφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγχανον δὲ τότε συστρατεύομενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τούτων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες ἔλεγόν σφι τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις ὑμῶν εὖ ποιήσας φανήτω τὸν βασιλέος οἶκον· τοὺς γὰρ ἑωυτοῦ ἕκαστος ὑμῶν πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ.

(3) Προσχόμενοι δὲ ἐπαγγείλασθε τάδε, ὥς πείσονται 10 *τε* ἄχαρι οὐδὲν διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδέ σφι οὔτε τὰ ἱρὰ οὔτε τὰ ἴδια ἐμπεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἐξουσι οὐδὲν ἢ πρότερον εἶχον. (4) Εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήουσιν, οἱ δὲ πάντως διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες τὰ πέρ σφας κατέξει, ὥς ἐσσωθέντες 15 *τῇ* μάχῃ ξανδραποδιεῦνται, καὶ ὥς σφῶν τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάσους ἐς Βάκτρα, καὶ ὥς τὴν χώραν ἄλλοισι παραδώσομεν. »

X. Οἱ μὲν δὲ ἔλεγον ταῦτα, τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι διέπεμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἑωυτοῦ ἐξαγ- 20 *γο* γελλόμενος. (2) Οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπίκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνη τε διεχρέοντο καὶ οὐ προσέιντο τὴν προδοσίην, ἑωυτοῖσι τε ἕκαστοι ἐδόκειν μόνουσι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν ἰθὺς ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Περ- 25 *σέων* ἐγένετο.

XI. Μετὰ δὲ τῶν Ἰώνων συλληθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγένοντο ἀγοραὶ, καὶ δὴ κού σφι καὶ ἄλλοι ἡγο- 30 *ρώ* ρωντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε, « ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, καὶ τούτοις ὥς ὀρηπέτῃσι. (2) νῦν ὦν ὑμεῖς, ἢ μὲν βούλησθε τάλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παρα- 35 *χρῆ* μα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοι τε δὲ ἐσεσθε ὑπερβαλόμενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλευθεροί· εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμῶν ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δώσειν ὑμᾶς δίκην βασιλεῖ τῆς ἀποστάσιος. (3) Ἄλλ' ἐμοὶ τε πείθεσθε καὶ ἐμοὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπι- 40 *τρέ* ψατε· καὶ ὑμῖν ἐγὼ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέχομαι ἢ οὐ συμμίξωιν τοὺς πολεμίους ἢ συμμίσγοντας πολλὸν ἐλασώσεσθαι. »

XII. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτρέπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. Ὁ δὲ ἀνάγων ἑκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅπως τοῖσι ἐρέτῃσι χρῆσαιτο διέκ- 45 *π* λουν ποιεῦμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἀλληλέων καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὀπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυράων, παρῆχέ τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρης. (2) Μέχρι μὲν νυν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπέειθόντ' αὐτοὶ καὶ ἐποίουν τὸ κελεύομενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθείες ἔοντες πόνων τοιούτων τετρυμένοι τε τα- 50 *λαι* πωρήσῃ τε καὶ ἡλίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε, « τίνα δαιμόνων παραβάντες τάδε ἀνατίπλαμεν; (3) Ὅστινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρεχόμενῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμᾶς αὐτοὺς ἔχομεν· ὁ δὲ παραλαβὼν

(2) Hæc secum reputantes, convocarunt Ionum tyrannos, qui ab Aristagora Milesio imperiis dejecti ad Medos profugerant, jamque cum illis adversus Miletum militabant. Ex horum igitur numero convocatos, quotquot præsentibus erant, in hunc modum sunt adlocuti : « Nunc, viri Iones, quisque vestrum palam faciat, de regis domo se bene velle mereri. Unusquisque nempe vestrum det operam, ut populares suos a reliquorum abstrahat societate. (3) Proponite igitur illis, enunciateque, nihil triste illos ob defectionem passuros, nec ædes eorum vel sacras vel privatas iri incensum, nec duriori conditione, quam ante, futuros. (4) Sin a societate non recesserint, sed utique pugnae periculo rem commiserint, hæc minitantes illis prædicite, quæ ipsis sint eventura : nos prælio victos in servitutem rapturos, pueros eorum castraturos, virgines Bactra abducturos, et terram aliis esse tradituros. »

X. Quæ quum illi dixissent, Ionum tyranni noctu ad populares suos unusquisque dimisit qui hæc eis renuntiarent. (2) At Iones, ad quos hi nuntii pervenere, tenaciter in proposito suo perstiterunt, nec admiserunt proditorem : et quique sibi solis hæc a Persis edici existimabant. Et hæc quidem protinus, ex quo ad Miletum Persæ pervenerant, peracta sunt.

XI. Deinde vero, ubi in Lade insula Iones convenere, conciones sunt habitæ; et quum alii apud eos verba fecere, tum Phocæensium dux Dionysius sic est locutus : « Nunc, quum in novaculæ acie sint res nostræ, ut vel liberi simus, vel servi, et ii quidem velut fugitivi; (2) si quidem volueritis, viri Iones, labores suscipere, erit id quidem in præsentia vobis molestum, sed poteritis superatis hostibus esse liberi; sin disciplina militari insuper habita, mollietati vos dederitis; nullam equidem spem habeo, poenam defectionis regi dandam effigere vos posse. (3) Sed me audite, mihi que vos permittite; et vobis ego, si modo dii æqua dederint, recipio, aut pugnae aleam non subituros esse hostes, aut, si nos adgressuri sunt, magnam cladem accepturos. »

XII. His auditis, Dionysio se permiserunt Iones. Tum ille quotidie, navibus longo ordine eductis, postquam remiges in discurrendo singulis navibus per binas alias exercuisset, et classiarios jussisset armatos in ponte stare, reliquam diei partem in ancoris naves tenebat; atque ita toto die laborem Ionibus exhibebat. (2) Et illi quidem ad septimum usque diem ei parebant, mandataque exsequantur; insequente vero die, quum impatientes essent tantum laborum, molestiis et solis ardore vexati, hosce inter se sermones miscere : « Quo tandem numine læso hos exaurimus labores? (3) qui desipientes et de statu mentis dejecti, homini Phocæensi, vano jactatori, qui tres naves in commune contulit, nos totos permisimus. Et ille nos,

ἡμέας λυμάνεται λύμησι ἀνηγέστοις, καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπιδόξοι τῷτὸ τοῦτο πείσονται. (4) Πρὸ τε τούτων τῶν κακῶν ἡμεῖ γε χρέσσον καὶ διτῶν ἄλλο παθεῖν ἐστὶ, καὶ τὴν μέλλουσαν δουλητὴν ὑπομεῖναι, ἥτις ἐστὶ, μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. Φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ. » (5) Ταῦτα εἰλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἤθελε, ἀλλ' οἱ αὖ στρατὸν, σκηνας τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ ἐσκιητροφόντο, καὶ ἐσθιάνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας οὐδ' ἀναπειρᾶσθαι.

XIII. Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἰώνων ἡ στρατηγὸς τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰάκειος τῷ Συλοσῶντος ἐκείνους τοὺς πρότερον ἐξεμπε λόγους Αἰάκης καλεόντων τῶν Περσέων, δρομένός σφρων ἐλπίειν τὴν Ἰώνων συμμαχίην. (2) οἱ Σάμιοι ὦν ὄροντες ἅμα μὲν εἴσαν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἰώνων ἰδομένοιο τοὺς λόγους, ἅμα δὲ κατεφάνετό σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλεὺς πράγματα ὑπερβαλέσθαι, εὖ τε ἐπιστάμενοι ὥς εἰ καὶ τὸ παρεὶν ναυτικὸν ὑπερβαλοῖατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον. (3) Προφάσις ὦν ἐπιλαβόμενοι, ἐπίειτε τάχιστα εἶδον τοὺς Ἰωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστούς, ἐν κέρδει ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τὰ τε ἱρά τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. (4) Ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτε τοὺς λόγους ἐδέχοντο, καὶ μὲν τὴν Συλοσῶντος τοῦ Αἰάκειος, τύραννος δὲ τῶν Σάμιου ὑπὸ τοῦ Μιλήσιου Ἀρισταγόρου ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν κατὰ περ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

XIV. Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλων οἱ Φοίνικες, οἱ Ἰωνες ἀντανήγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. Ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἐγίνοντο καὶ συνέμισγον ἄλλήλοισι, τὸ ἐνθεύτεον οὐκ ἔχω ἀτρεκέως συγγράψαι οἵτινες τῶν Ἰώνων ἐγένοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ. ἄλλήλους γὰρ κατατιθέονται. (2) Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγείμενα πρὸς τὸν Αἰάκα, αἰεράμενοι τὰ ἱστία ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξης ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νεῶν. (3) Τούτων δὲ οἱ τριτάρχοι παρέμενον καὶ ἐναυμάχον ἀνηκουστήσαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τὸ Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν ὥς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοις, καὶ ἐστὶ αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. (4) Ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχίας φεύγοντας τῷτὸ ἐποιεῦν τοῖσι Σαμίοισι· ὥς δὲ καὶ οἱ πλεῖνες τῶν Ἰώνων ἐποιεῦν τὰ αὐτὰ ταῦτα.

XV. Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ περὶ ἔλθον τρηχύτατα Χιοὶ ὥς ἀποδευκνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκαχέοντες. Παρέλθοντο μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρέθη, νέας ἑκατὸν, καὶ ἐπ' ἑκάστης αὐτῶν ἄνδρας τεσσεράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατύνοντας. (2) ὄροντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας οὐκ ἔδωκεν γενέσθαι τοῖσι καχοῖσι αὐτῶν ὁμοίοι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων συμμάχων μεμυνόμενοι διεκπλώνοντες ἐναυμάχον, ἐς δὲ τῶν

sibi traditos, miseriis intolerabilibus vexat; ita ut nostrum multi in morbos inciderint, et multis item aliis eadem sors imminere videatur! (4) Quanto nobis praestat, quidvis aliud, quam haec mala, pati, et futuram servitutem potius tolerare, qualiscumque illa fuerit, quam hanc praesentem, qua constricti sumus! Agite, ne porro huic homini pareamus! » (5) Haec dixerant, et exemplo nemo amplius mandata facere voluit; sed, tamquam pedestris exercitus, tentoriis in insula fixis degebant in umbra, naves conscendere exercerique nolentes.

XIII. Quae ubi a Ionibus fieri viderunt Samiorum duces; tum vero, quos sermones jubentibus Persis ad eos deferendos prius curaverat Aecae, Sylosontis filius, deserere eos jubens Ionum societatem, (2) hos tunc sermones animis admittebant Samii, spretam ab Ionibus militarem omnem videntes disciplinam, simulque intelligentes superari non posse regis potentiam; satis quippe gnari, etiamsi praesentes navales copias superarent Darii, alias quintuplices contra se adfuturas. (3) Adripietes igitur occasionem, simulatque Ionas viderunt negantes in officio se futuros, lucro sibi duxerunt servare res suas et sacras et privatas. (4) Erat autem Aecae ille, cui morem Samii gesserunt, filius Sylosontis, Aecae nepos: qui, quum tyrannus fuisset Sami, ab Aristagora Milesio exutus fuerat imperio, quemadmodum reliqui Ioniae tyranni.

XIV. Tunc igitur, ubi Phoenices cum classe contra progressi sunt, Iones etiam naves suas longo ordine eduxerunt. Ut vero prope invicem fuerunt, commiseruntque praedium, exinde quinam ex Ionibus aut ignavi in hac navali pugna aut fortes viri fuerint, adcurate scribere non possum: nam alii alios invicem culpant. (2) Dicuntur autem tunc Samii, ut convenerat cum Aecae, sublati velis, deserta acie, Samum navigasse, undecim navibus exceptis. (3) Harum enim praefecti manserunt, pugnarentque spreto ducum suorum imperio: hisque commune Samiorum, ob hoc factum, eum honorem habuit, ut nomina ipsorum cum paternis nominibus columnae inscriberentur, ut qui probi fortesque viri fuissent; et est haec columna in foro. (4) Lesbii vero, proximos profugere videntes, idem fecerunt quod Samii; eorumque exemplum major pars Ionum secuta est.

XV. Ex his vero qui in praelio substituerunt, pessime accepti sunt Chii, praclaris quidem factis nobilitati, et nequitiam, ut alii, de industria cessantes. Contulerant enim, quemadmodum ante etiam dictum est, naves centum, et in earum unaquaque erant quadraginta selecti ex civibus propugnatores. (2) Qui ubi plerosque socios prodere rem communem viderunt, noluerunt pravorum esse similes; sed cum paucis e sociis soli relictis, pugnarunt discurrentes per hostium naves, easque perrumpentes; donec,

πολεμίων ἐλδόντες νέας συχὰς ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χίοι μὲν δὲ τῇσι λοιπῇσι τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἐωυτῶν.

XVI. Ὅσοισι δὲ τῶν Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ ὡς ἐδιώκοντο καταφυγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. Νέας μὲν δὲ αὐτοῦ ταύτη ἐποκειλάντες κατέλιπον, οἱ δὲ περὶ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἡπείρου. (2) Ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χίοι, νυκτός τε ἀπικέατο ἐς αὐτὴν καὶ ἐόντων τῇσι γυναίξιν αὐτόθι θεσμοφορίων. Ἐνθαῦτα δὲ οἱ Ἐφέσιοι, οὔτε προκακησάτες ὡς εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβεβλήκοντα, πάγχυ σφέας καταδόξαντες εἶναι κλῶπας καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβώθεον πανδημίαι καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. Οὗτοι μὲν νυν τοιαύτησι περιέπιπτον τύχῃσι.

XVII. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς ἐπεῖτε ἔμαθε τῶν Ἰωνῶν τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἐλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων ἀπέπλωε ἐς μὲν Φωκαίαν οὐκέτι, εὐ εἰδὼς τὴν ἀνδραποδίεσθαι σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ· ὁ δὲ ἰθὺς ὡς εἶχε ἐπλῶε ἐς Φοινίκην, γαυλοὺς δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ ἐπλῶε ἐς Σικελίην, ὁρμεώμενος δὲ ἐνθεῦτεν ληϊστὴς κατεστῆκε Ἑλλήνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν.

XVIII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεῖτε τῇ ναυμαγίῃ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τεῖχη καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες αἰρέουσι κατ' ἀκρῆς ἔκτω ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρου· καὶ ἡνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσέειν τὸ πάθος τῷ χρηστῇ στήριψι τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ.

XIX. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίας τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον, τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς Ἀργείους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκην ἔχρησε ἐς Μιλησίους. (2) Τὸ μὲν νυν ἐς τοὺς Ἀργείους ἔχον, ἐπέαν κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρεοῦσι ἔχρησε, ἔχει ὧδε,

Καὶ τότε δὴ, Μίλητε κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
πολλοῖσιν δείπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσῃ,
σαι δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις,
νηοῦ δ' ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

(3) Τότε δὲ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῖνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο, ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηὸς τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνεπίμπρατο. Τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλάκις μνήμην ἐτέρωθι τοῦ λόγου ἐποιησάμην.

XX. Ἐνθεῦτεν ὁ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἦγοντο ἐς Σοῦσα. Βασιλεὺς δὲ σφεας Δαρεῖος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας κατοκίσει ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλευμένῃ θαλάσσῃ, ἐν Ἀμπε πόλι, παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρέων ἐς θάλασσαν ἐξίει. (2) Τῆς δὲ Μιλη-

postquam plures naves ceperant, ipsi suarum maiorem partem amiserunt. Chii igitur cum reliquis e suis navibus domum profugerunt.

XVI. Quibus vero ex Chiorum numero invalidæ naves erant ob accepta vulnera, hi, quum hostis eos persequeretur, ad Mycalen profugerunt; et relictis ibi navibus in brevibus ejectis, pedibus per continentem redire instituerunt. (2) Ut vero Ephesiorum fines ingressi sunt redeuntes Chii, noctuque ad eum locum pervenerunt ubi tunc mulieres Thesmophoria celebrabant; ibi tunc Ephesii, quum quo pacto res Chiorum se haberent ante non audivissent, viderentque militum multitudinem fines suos invadentem, prorsus persuasi fures hos esse, qui mulieribus suis insidiantur, universi ad vim arcendam procurrerunt, et Chios interfecerunt. Ac Chii quidem tali utrimque fortuna usi sunt.

XVII. Dionysius vero Phocæensis, perditas res esse intelligens Ionum, captis tribus hostium navibus, abiit non jam Phocæam navigans, satis gnarus eam cum reliqua Ionia in servitum iri redactum; sed e vestigio recta in Phœnicen contendit. Ibi quum onerarias multas naves demersisset, multaque pecunia et aliis rebus pretiosis esset potitus, in Siciliam inde vela fecit: ex qua coortus, prædatoriam exercuit; Græcænicæ quidem nulli navi insidiatus, sed Carthaginensibus ac Tyrrenis.

XVIII. Persæ, victis pugna navali Ionibus, terra marique Miletum oppugnarunt, et, suffossis muris, admotisque ejusque generis machinis, penitus vi ceperunt, sexto a defectione Aristagoræ anno; captamque in servitum redegerunt. Ita ea ipsa calamitate defuncta Miletus est, quæ in illam ab oraculo prædicta erat.

XIX. Nam quum Argivi Delphis oraculum de suæ urbis salute consulissent, editum est promiscuum effatum, unum quidem ad Argivos spectans, sed huic immixtum aliud ad Milesios pertinens. (2) Et illud quidem, quod Argivos spectabat, deinde referam, quum ad illum narrationis locum pervenero; quæ vero Milesiis, tunc non præsentibus, prædixit deus, ita habent:

Tunc quoque, commentrix operum Milete malorum,
permultis carna et præstantia munera fies,
crinitisque pedes tua pluribus abluet uxor;
templi alii nostri in Didymis sua cura manebit.

(3) Tunc igitur hæc Milesiis acciderunt, quando virorum major pars interfecta est a Persis longos capillos alentibus, et mulieres et liberi mancipiorum loco sunt habiti, et templum Didymis, ædes et oraculum, exspoliatum deflagavit. Cæterum pecuniæ rerumque pretiosarum, quæ in hoc templo depositæ erant, sæpe alibi in hac narratione feci mentionem.

XX. Inde, quotquot Milesii viri capti erant, Susa sunt ducti: quibus rex Darius, nullo alio malo adfectis, ædes adsignavit ad Rubrum quod vocatur mare, in Ampe oppido, juxta quam præterfluens Tigris fluvius in mare evolvitur. (2) Agri vero Milesii eam partem, quæ prope ur-

σίης χώρας αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδσαν Καρσί Πη-
δασεῦσι ἐκτῆσθαι.

XXI. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων
οἷα ἀπέδσαν τὴν ὁμοίην Συβαρίται, οἱ Λάον τε καὶ
Σκιδρόν οἰκον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι· Συβάριος
γὰρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες
ἤδηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς καὶ πένθος μέγα προσ-
εθήκαντο· πόλιες γὰρ αὗται μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν ἀλλήλησι ἐξεινώθησαν. (2) Οὐδὲν ὁμοίως καὶ
Ἀθηναῖοι· Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπερα-
χθεσθέντες τῇ Μιλήτῳ ἀλώσει τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ,
καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἀλω-
σιν καὶ διδάξαντι ἐς δάκρυα τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ
ἔζημιώσαν μιν ὡς ἀναμνήσαντα οἰκίῃ κακᾷ χιλίσσι
δραχμῇσι, καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδὲνα χρᾶσθαι
τούτῳ τῷ δράματι.

XXII. Μιλήτος μὲν νυν Μιλησίων ἡγήμωτο, Σα-
μίων δὲ τοῖσι τι ἔχουσι τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν
στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθέν οὐδαμῶς ἤρεσκε,
ἰδόκει δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι,
πρὶν ἢ σφί ἐς τὴν χώραν ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰά-
κεια, ἐς ἀποικίην ἐκπλῶειν μηδὲ μένοντας Μήδοισι τε
καὶ Αἰάκει δουλεύειν. (2) Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σι-
καλῆς τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰω-
νίην ἀγγέλουσ ἐπεκαλεῦντο τοὺς Ἴωνας ἐς Καλὴν
ἄκτῃν, βουλόμενοι αὐτόθι πόλιν κτίσαι Ἴωνων· ἡ δὲ
Καλὴ αὕτη ἄκτῃ καλευμένη ἐστὶ μὲν Σικελῶν, πρὸς
δὲ Τυρσηνὴν τετραμμένη τῆς Σικελίης. (3) Τούτων
ὧν ἐπικαλειμένων οἱ Σάμιοι μούνοι Ἰώνων ἐστάλη-
σαν, σὺν δὲ σφί Μιλησίων οἱ ἐκπερευγότες.

XXIII. Ἐν ᾧ τοιόνδε δὴ τι συνήνεκε γενέσθαι.
Σάμιοι τε γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην ἐγίνοντο
ἐν Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι
αὐτοὶ τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνόμα ἦν Σκύθης,
περικατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελεῖν βουλό-
μενοι. (2) Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ῥηγίου τύραννος
Ἀναξίλειος, ὥστε ἐὼν διάφορος τοῖσι Ζαγκλαῖοισι,
συμῆξας τοῖσι Σαμίοισι ἀναπέθει ὡς χρεῶν εἶη Κα-
λὴν μὲν ἄκτῃν, ἐπ' ἣν ἐπλῶον, ἔαν χαίρειν, τὴν δὲ
Ζάγκλην σchein εἶδωσαν ἐρῆμον ἀνδρῶν. (3) Πειθο-
μένων δὲ τῶν Σαμίων καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐν-
θαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι, ὡς ἐπύθοντο ἐχομένην τὴν πόλιν
ἰουτῶν, ἐδώκεον αὐτῇ καὶ ἐπεκαλεῦντο Ἱπποκράτεια
τὸν Γέλῃς τύραννον· ἦν γὰρ δὴ σφί οὗτος σύμμαχος.
(4) Ἐπεῖτε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρα-
τῇ ἦκε βοθῶν, Σκύθη μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγ-
κλαίων ἀποβαλόντα τὴν πόλιν δὲ Ἱπποκράτης πεδήσας,
καὶ τὸν ἀξελπεῖν αὐτοῦ Πυθογένεια, ἐς Ἴνυκον πόλιν
ἀπέπεμψε, τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους κοινολογῶσα-
μενος τοῖσι Σαμίοισι καὶ ὄρκους δοὺς καὶ δεξάμενος
προέβηκε. (5) Μισθὸς δὲ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ
τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ
ἥμισυ λαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν

bet et in planitie sita est, Persæ tenuerunt ipsi; colles et
montana Caribus Pedasensibus possidenda dedere.

XXI. Milesiis, hac calamitate adflictis a Persis, parem
gratiam non retulerunt Sybaritæ, qui patria urbe exuli
Laum et Scidrum incolebant. Nam Sybari a Crotoniatibus
capta Milesii universi, nulla excepta ætate, capita raso-
rant, et ingentem præ se tulerant luctum: hæ enim
civitates maxime omnium, quas novimus, hospitii inter se
jura coluerant. (2) Diverso modo fecere Athenienses. Hi
enim et aliis multis modis testatum fecerunt, quam acer-
bè ex Mileti expugnatione luctum perceperint; et, quum
Phrynichus drama scripsisset docuissetque, Mileti expu-
gnationem, in lacrimas eruperunt spectatores omnes, et
mille drachmis multatus est poeta, quod domesticarum
calamitatum memoriam refrixisset; legeque cautum est, ne
quis amplius hoc dramate uteretur.

XXII. Ita Miletus viduata est Milesiis. Samiorum vero
his, qui aliquid in bonis habebant, minime placuit id quod
ab ipsorum ducibus in gratiam Medorum erat factum.
Itaque statim a navali pugna deliberantes decreverunt,
prius quam in ipsorum terram advenisset Æaces tyrannus,
navibus in coloniam emigrare, nec manere dum Medis et
Æaci servire cogerentur. (2) Etenim per idem tempus
Zancleæ ex Sicilia nuncios miserant in Ioniam, qui Ionas
ad Calactiam invitarent, ubi Ionicam condi urbem Zancleæ
cupiebant. Est autem hæc Cale Acte (*Pulcrum littus*)
quæ vocatur, Sicilia tractus, Tyrreniæ obversus. (3) His
igitur invitantibus, soli ex Ionibus Samii in coloniam abie-
runt, cumisque Milesii, qui patriæ calamitatem effugerant.

XXIII. Interim res accidit hujusmodi. Samii, dum Sici-
liam petunt, in Locris erant Epizephyriis, et Zancleæ cum
rege ipsorum, cui nomen erat Scythes, urbem aliquam
Siciliæ obsidebant, quam expugnare cupidi erant. (2)
Ea re cognita, Anaxilaus Rhegii tyrannus, infensus tunc
Zancleis, cum Samiis egit, monens eos omittendam esse,
quam peterent, Calactiam, occupandamque Zaucliam, viris
tunc vacuam. (3) Et Samii, dicto audientes, Zanciam
tenuere. Zancleæ, ut occupatam suam urbem audire, ad
opem ferendam adcurrunt, advocato etiam Hippocrate,
Gelæ tyranno, cui cum illis societas erat. (4) At Hippocra-
tes, postquam cum exercitu tamquam opem illis laturus ad-
venit, ipse Scytham Zancleæorum monarcham, qui urbem
amiserat, fratremque ejus Pythogenem, compeditibus vinctos
in oppidum Inycum misit; reliquos autem Zancleæos, fœdere
cum Samiis inito, et fide data acceptaque, prodidit. (5) Mer-
ces ei a Samiis hæc erat stipulata, ut omnium quæ moveri
possent mancipiorumque, quæ in urbe essent, dimidiam
partem Hippocrates acciperet; quæ vero in agris essent,

πάντα Ἱπποκράτεια λαγχάνειν. (ε) Τοὺς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δῆσας, τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτῶν τριηκοσίους ἔδωκε τοῖσι Σαμίοις κατασφάζειν· οὐ μὲντοι οἱ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα.

XXIV. Σκυθῆς δὲ ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρῆσκει ἐς Ἱμέρην, ἐκ δὲ ταύτης παρῇν ἐς τὴν Ἀσίην καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλέα Δαρείον. (2) Καὶ μιν ἐνόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαιοτάτον εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἐωυτὸν ἀνέβησαν· καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλέα ἐς Σικελίην ἀπῆκετο καὶ αὐτὶς ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλέα, ἐς 8 γῆραι μέγα δόδιος ἔων ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλλαχθέντες Μήδων ἀπονητὶ πόλιν 15 καλλίστην Ζάγκλην περιεβελήατο.

XXV. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην Φοίνικες κελυσάντων Περσέων κατήγον ἐς Σάμον Αἰάκεια τὸν Συλοσῶντος ὡς πολλοῦ τε ἀξίον γε- 20 νόμενον σφίσι καὶ μεγάλα κατεργασάμενον· (2) καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποσαντῶν ἀπὸ Δαρείου διὰ τὴν ἔκλειψιν τῶν νεῶν τὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ οὔτε ἡ πόλις οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἀλούσης αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι, τὰς μὲν ἐθελοντὴν τῶν πόλιν ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο.

XXVI. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγένετο, Ἰστιαῖοι δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων δολκάδας ἐκπλωσούσας ἐκ τοῦ Πόντου 25 ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γεγόμενα. (2) Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑλλάσποντον ἔχοντα κρήγματα ἐπιτρά- 30 πει Βισάλτῃ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀβυδηνῷ, αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἐπλωε, καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσ- 35 ιμμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλουμένοις τῆς Χίης χώρας. (3) Τούτων τε δὴ ἐφρόνευσε συχνοὺς, καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἷα δὴ κεκακωμένων ἐκ τῆς ναυ- 36 μαχίης, ὁ Ἰστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων ὁρμώμενος.

XXVII. Φιλέει δὲ κως προσημαίνειν, εὖτ' ἀν 40 μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλις ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι· καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μεγάλα ἐγένετο. Τοῦτο 45 μὲν σφὶ πέμψασιν ἐς Δελφοὺς χορὸν νεηνίων ἑκατὸν δύο μούνοι τούτων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὁκτώ τε καὶ ἐνενηήκοντα αὐτῶν λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπῆνεϊκε· (2) τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλει τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγῳ 46 πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοις 45 ἐπέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἰς μούνος ἀπέφυγε. (3) Ταῦτα μὲν σφὶ σημήϊα ὁ θεὸς προέδεξε, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ἐπεγένετο Ἰστιαῖος Λεσβίους ἀγων· κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων, 50 καταστροφὴν εὐπετέως αὐτῶν ἐποίησατο.

XXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ 55 Θάσον, ἀγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνοὺς. Περικα- 50 τημένῳ δὲ οἱ Θάσον ἦλθε ἀγγελίη ὡς οἱ Φοίνικες ἀνα- 55 πλώουσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. (2)

ea cuncta sortiretur. (ε) Igitur Zanclaeorum plerosque ipse mancipiorum loco in vinculis habuit, eminentiores autem illorum trecentos Samiis tradidit interficiendos : at ab hac quidem culpa Samii abstinuere.

XXIV. Scythes vero, Zanclaeorum monarcha, ex Inyco Himeram profugit; indeque in Asiam profectus, ad regem Darium adscendit. (2) Et hunc Darius justissimum judicavit virorum omnium, qui ex Græcia ad ipsum adscenderant : nam venia a rege impetrata in Siciliam redierat, rursusque ex Sicilia ad regem erat reversus. Denique senex et beatus apud Persas e vita discessit. Ita igitur Samii, procul a Medis profecti, nullo labore pulcerrima urbe Zancla sunt potiti.

XXV. Post peractam pro Mileto navalem pugnam, Phœnices ex Persarum mandato Æacem, Sylosontis filium, Samum reduxerunt, utpote qui utilissimam illis egregiamque operam præstitisset. (2) Et solis, ex omnibus qui a Dario defecerant, Samiis neque urbs neque templa incensa sunt, propterea quod naves eorum in pugna navali socios deseruerant. Capta vero Mileto, protinus Caria in potestatem venit Persarum, aliis oppidis ultro sese dederunt, aliis vi ad obsequium redactis.

XXVI. Atque ita hæc res gestæ sunt. Histieo autem Milesio circa Byzantium versanti et Ionum onerarias naves e Ponto venientes interceptanti, adfertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. (2) Itaque, rebus ad Hellespontum Bisaltæ Abydeno permisis, Apollophanis filio, ipse secum sumptis Lesbii Chium navigavit. Ubi quum non reciperet eum Chiorum præsidium, acie cum his congressus est in Cælis (id est Cavis) quæ vocantur Chie terre; (3) et eorum multos interfecit : mox reliquos etiam Chios, quippe navali pugna misere adflictos, sub potestatem suam Histieus, Lesbii adjutus, redegit, ex Polichna Chiorum oppido impetu facto.

XXVII. Solet autem deus ante significare, quando magna mala civitati aut populo culpam imminet; atque etiam Chii ante has calamitates ingentia signa acciderant. Primum enim, quum centum juvenum chorum Delphos misissent, non nisi duo ex his redierant, cæteris octo et nonaginta peste absumptis : (2) tum per idem tempus, haud multo ante navalem pugnam, super puerorum capitibus literas discentium tectum corruerat, ut de centum et viginti pueris unus solus evaserit. (3) His signis a deo ante ostensis, deinde secuta pugna navalis in genu projecit civitatem; post pugnam vero navalem supervenit Histieus cum Lesbii, et Chios jam ante adtritros facile prorsus depressit.

XXVIII. Inde Thaso arma Histieus intulit, magnam Ionum et Æolensium manum secum ducens. Dum vero Thasum circumsidet, adfertur ei nuncius, Phœnices Mileto profectos reliquam Ioniam navibus petere. (2) Quo

Πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρθητον λέγει, αὐτὰ δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἡπείγετο ἄγων πᾶσαν τὴν στρατὴν. Ἐκ Λέσβου δὲ λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς πύρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρνεός ὡς ἀμύμων τὸν σῖρον, τὸν τε ἐνθεύτην καὶ τὸν ἐκ Καΐκου πεδίου, τὸν τὴν Μυσῶν. (3) Ἐν δὲ τούτοις τοῖσι χωροῖσι ἐτύγχανε ἰὼν Ἀρπαγος ἀνὴρ Πέρσης, στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ οἰκίης, ὃς οἱ ἀποδάντι συμβαλὼν αὐτὸν τε Ἰστιαῖον ζωγρῆν ἔλαβε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλῆω διέφθειρε.

XXIX. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἰστιαῖος ὄδε. Ὡς ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες τοῖσι Πέρσησι ἐν τῇ Μαλῇ τῆς Ἀταρνεΐτιδος χώρας, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὕστερον ὁρμηθεῖσα ἐπιτίπτει τοῖσι Ἕλλησι. Τό τε δὲ ἔργον τῆς ἵππου τούτου ἐγένετο, (2) καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰστιαῖος ἐλπίζων οὐκ ἀπολέσθαι ὑπὸ βασιλείᾳ διὰ τὴν παρεούσαν ἀμαρτάντα φιλοφυλῆν τοιγύνη τινα ἀναίρεται· ὡς φεύγων τε καταλαμδάνετο ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσεω καὶ ὡς καταίρεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἐμελλε συγκεκτηθήσεσθαι, Περσίδα γλῶσσαν μετεῖς καταμηνύει ἑωυτὸν ὡς εἶη Ἰστιαῖος ὁ Μιλήσιος.

XXX. Εἰ μὲν νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἀνάχθη ἀγόμενος παρὰ βασιλέα Δαρεῖον, ὃς οὐτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν ὡς ἐμὸι, ἀπῆκε τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην· νῦν δὲ μιν αὐτῶν τε τούτων ἐνέκεν, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὐτὸς μέγας παρὰ βασιλεῖ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ ὁ λαβὼν Ἀρπαγος, ὡς ἀπῆκετο ἀγόμενος ἐς Σάρδις, τὸ μὲν αὐτοῦ σώμα αὐτοῦ ταύτη ἀνεσταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήντικαν παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. (2) Δαρεῖος δὲ πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαίτησάμενος τοὺς ταῦτα ποιήσαντας ὅτι μιν οὐ ζῶντα ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ, τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστείλαντας εὖ ἐνετείλατο θάψαι ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτῃ. Τὰ μὲν περὶ Ἰστιαίου οὕτω ἔσχε.

XXXI. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμερίσας περὶ Μιλήτων, τῷ δευτέρῳ ἔτει ὡς ἀνέπλωσέ, αἶρέει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἡπείρῳ κειμένας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. (2) Ὅπως δὲ λάβοι τινα τῶν νήσων, ὡς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάρεβροι ἐσαγήνευσαν τοὺς ἀνθρώπους. Σαγήνεοι δὲ τόνδε τὸν τρόπον ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀψάμενος τῆς χειρὸς ἐκ θαλάσσης τῆς βορηῆς ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἔπειτα διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀνθρώπους. (3) Αἶρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλιας τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτὰ, πλὴν οὐκ ἐσαγήνευσαν τοὺς ἀνθρώπους· οὐ γὰρ ὅλα τ' ἦν.

XXXII. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐψεύσαντο τὰς ἀπειλάς τὰς ἐπηπειλῆσαν τοῖσι Ἰωσι στρατοπεδουμένοις ἐναντία σφίσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ ἐπεκράτησαν τῶν πόλιων, παιδᾶς τε τοὺς εὐειδιστάτους ἐλεγόμενοι ἐξέταμον καὶ ἐποίουν ἀντὶ τοῦ εἶναι

cognito, Thasum inexpugnatam relinquens, Lesbum contendit, universis copiis secum ductis. Lesbo vero, quum fame laboraret exercitus, in continentem trajecit, frumentum demetere et ex Atarneo cogitans, et ex Caico campo Mysorum ditionis. (3) At fuit forte in ea regione Harpagus Persa, haud exigui dux exercitus : qui, cum illo in terram egresso commissa pugna, et ipsum Histiaeum vivum cepit, et majorem copiarum illius partem interfecit.

XXIX. Captus est autem Histaeus hoc modo. Commisso Græcos inter et Persas prælio in Malena agri Atarnensis, per satis longum tempus æquo Marte pugnatum est ; ad extremum vero immissus est Græcis equitatus, qui pugnam hanc confecit : (2) et in fugam versis Græcis, Histaeus, sperans se ob admissam culpam non supplicio adfectum iri a rege, talem quemdam vitæ amorem concepit : quum fugientem adsecutus esset homo Persa, qui jam in eo erat ut deprehensum confoderet, Persico ille sermone hominem adloquens, esse se Histaeum Milesium indicavit.

XXX. Qui si in vita fuisset servatus, et ad Darium regem adductus, puto equidem nihil mali fuisse enim passurum, remissurumque ei culpam fuisse regem. Nunc hanc ipsam ob causam, ne salvus evaderet iterumque minus fieret apud regem, Artaphernes Sardium præfectus, et qui illum captivum fecerat Harpagus, ut Sardes adductus esset Histaeus, corpus illius suspenderunt e cruce, caput autem, sale conditum, Susa ad Darium regem miserunt. (2) Quibus rebus cognitis Darius, vituperatis his qui hoc fecerant, quod non vivum illum in suum conspectum adduxissent, caput Histiaei lotum et bene curatum jussit sepeliri, ut viri de se et de Persis præclare meriti. Hoc igitur fato functus Histaeus est.

XXXI. Jam navalis Persarum exercitus, postquam circa Miletum hiemaverat, sequenti anno inde profectus, insulas facile cepit haud procul a continente sitas, Chium et Lesbum et Tenedum. (2) Quarum insularum ut quaque potiti erant barbari, incolas omnes indagine cinctos capiebant. Indagine autem cingunt hoc modo : vir virum manu prehensens, a mari septemtrionali ad australe pertinentes, totam pervadunt insulam, atque ita homines venantur. (3) Pariter vero etiam Ionicas in continente ceperunt civitates, nisi quod ibi homines non indagine cinctos venati sunt ; neque enim fieri id poterat.

XXXII. Tunc vero Persarum duces vera præstiterunt ea, quæ minati Ionibus erant, quum illi ex adverso castra haberent. (2) Postquam enim urbibus potiti sunt, selectos puerorum formosissimos castrabant, ex viris eunuchos facientes ; et virgines forma præcellentes abducebant

ἐνόρχιας εὐνούχους, καὶ παρθένους τὰς καλλιστευούσας ἀνασπάτους παρὰ βασιλέα· ταῦτά τε δὴ ἐποίουν, καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι ἱροῖσι. (3) Οὕτω δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ

Λυδῶν, δις δὲ ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Περσέων.

XXXIII. Ἀπὸ δὲ Ἰωνῆς ἀπαλλασσόμενος ὁ ναυτικός στρατὸς τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλύνοντι τοῦ Ἑλλησπόντου αἶρες πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι Πέρσῃσι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἤπειρον. (2) Εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἶδες τοῦ Ἑλλησπόντου, Χερσονήσος τε, ἐν τῇ πόλιος συχναὶ ἐνεῖσι, καὶ Πέρινθος καὶ τὰ τεύχεα τὰ ἐπὶ Θρηίκης καὶ Σηλυβρίας τε καὶ Βυζάντιον. (3) Βυζάντιοι μὲν νυν καὶ οἱ Πέρηθε Καλχηδόνιοι οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλύνοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἶχοντο ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην ἔσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον, καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἰκισαν· οἱ δὲ Φοίνικες κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλχεθείσας τράπονται ἐπὶ τε Προκόννησον καὶ Ἀρτάκην, πυρὶ δὲ καὶ ταύτας νεύμαντες ἐπλυνον αὐτὶς ἐς τὴν Χερσονήσον, ἐξαιρήσαντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πόλιν, ὅσας πρότερον προσσχόντες οὐ κατέσθραν. (4) Ἐπὶ δὲ Κύζικον οὐδὲ ἐπλυσαν ἀρχήν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτει πρότερον τοῦ Φοινίκων ἐσπλου ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασιλείῃ, Οἰδάρει τῷ Μεγαβάζου ὁμολογήσαντες, τῷ ἐν Δασκυλείῃ ὑπάρχῳ. Τῆς δὲ Χερσονήσου, πλὴν Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ Φοίνικες.

XXXIV. Ἐτυράνευε δὲ αὐτῶν μέχρι τότε Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στῆσαγόρεω, κτησαμένου τὴν ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιλτιάδεω τοῦ Κυβέλου τρόπῳ τοιῷδε. Εἶχον Δολόγχοι Θρηίκης τὴν Χερσονήσον ταύτην. (2) Οὗτοι ὧν οἱ Δολόγχοι πεισθέντες πολέμῳ ὑπ' Ἀφινθίων ἐς Δελφοὺς ἐπεμφαν τοὺς βασιλέας περὶ τοῦ πολέμου χρησιμώτους. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἀνείλε οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν χώραν τοῦτον δεσφείας ἀπώντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ. (3) Τόντες δὲ οἱ Δολόγχοι τὴν ἱρὴν δδὸν διὰ Φοικέων τε καὶ Βοιωτῶν ἦσαν καὶ σφείας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτράπονται ἐπ' Ἀθηνῶν.

XXXV. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθῆνῃσι τῆνικαῦτα εἶχε μὲν τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ Μιλτιάδης ὁ Κυβέλου ἐὼν οἰκίης τευριπποτρόφου, τὰ μὲν ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς, τὰ δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἰάντος παιδὸς γενομένου πρῶτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. (2) Οὗτος ὁ Μιλτιάδης κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροις τοῖσι ἐνωτοῦ, δρέων τοὺς Δολόγχους παριόντας ἐσθῆτα οὐκ ἐγγχωρίην ἔχοντας καὶ αἰχμὰς προσεβώσατο καὶ σφι προσελθοῦσι ἐπηγγεῖλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. (3) Οἱ δὲ δεξιόμενοι καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέραινον πᾶν οἷον τὸ μαντήιον, ἐκφύγαντες δὲ ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιλτιάδεα δὲ ἀκούσαντα παραυτίκα ἔπεισε ὁ λόγος ὅα ἀχθόμενον τε τῇ Πεισιστράτου ἀρχῇ καὶ βουλούμενον ἐκποδὼν εἶναι. (4) Αὐτίκα δὲ

ad regem : et hæc igitur faciebant et urbes cum ipsis templis incendio cremabant. (3) Atque sic tertio in servitutum Iones redacti sunt : primum a Lydis, et his deinceps tunc a Persis.

XXXIII. Post hæc, relicta Ionia, navalis exercitus omnia Hellesponti loca, quæ ad sinistram sunt intranti, subegit : nam, quæ a dextra sunt, ea Persæ jam ipsi per se, terra adgressi, suam in potestatem redegerant. (2) Sunt autem ad Hellespontum in Europa loca hæc : Chersonesus, in qua complura insunt oppida, tum Perinthus, et castella Thracia, et Selybria, et Byzantium. (3) Jam Byzantii quidem, et his ex adverso oppositi Calchedonii, ne expectarent quidem Phœnicie classis adventum ; sed, relictis suis sedibus, introrsus in Pontum Euxinum se receperunt, ibique urbem condiderunt Mesembriam. Phœnices vero, incensis his quæ nominavi locis, contra Proconnesum et Artacam se converterunt : quibus et ipsis igni datis, iterum in Chersonesum navigarunt, reliquas urbes expugnaturi, quas superiori adpulsu non everterant. (4) Adversus Cyzicum vero cursum omnino non direxerunt : nam Cyziceni ipsi jam ante Phœnicum adventum in obsequio erant regis Persarum, deditionem cum Cebare pacti, Megabazi filio, Dascylei præfecto. Chersonesi vero, una Cardia excepta, reliquis omnibus urbibus potiti sunt Phœnices.

XXXIV. Tyrannus tunc Chersonesi Miltiades erat, Cimonis filius, Slesagoræ nepos : quod regnum primus olim susceperat Miltiades, Cypseli filius, hoc modo. Tenebant hanc Chersonesum Dolonci Thracæ. (2) Hi, bello pressi ab Apsinthiis, reges suos miserant Delphos, qui de hoc bello oraculum consulerent ; quibus Pythia respondit, colonie conditorem in hanc regionem secum adducerent eum, qui ipsos, postquam templo egressi essent, primus ad hospitium vocasset. (3) Rediere Dolonci sacra via, per Phœnces et Bœotos : ubi quum nemo eos vocasset, Athenas deflectunt.

XXXV. Erat tunc Athenis summa potestas penes Pisistratum : cæterum dominabatur etiam Miltiades Cypseli filius, e familia quadrigas alente ; originem quidem generis ab Æaco ex Ægina repelens, sed recentiori memoria civis Atheniensis ; Philæus enim, Ajacis filius, primus ex hac familia in civium Atheniensium numerum erat receptus. (2) Hic Miltiades, in vestibulo ædium suarum sedens, quum prætereuntes conspiceret Doloncos, vestem gestantes extraneam et lanceas, inclamavit illos ; accedentibusque deversorium et hospitalia officia obtulit. (3) Tum illi, accepta conditione, hospitio ab eo recepti, totum hospiti effatum oraculi aperuerunt, rogantque eundem ut deo obsequeretur. Quorum audito sermone, prolinus persuasus Miltiades est, quippe ægre ferens Pisistrati imperium, et procul ipse abesse cupiens. (4) Itaque extemplo Del-

ἰστάλη ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποίη τά περ αὐτοῦ οἱ Δόλογοι προσεδέοντο.

XXXVI. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὕτω δὴ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, Ὀλύμπια ἀναραιρηκῶς πρότερον τούτων τεθρίππων, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλόμενον μετέχειν τοῦ στολοῦ ἔπλωε ἅμα τοῖσι Δολόγοις, καὶ ἔσχε τὴν χώραν καὶ μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. (2) Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείχισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ἐκ Καρδίας πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔχοιεν σφῆας οἱ Ἀψινθιοὶ δηλέεσθαι ἐσθάλλοντες ἐς τὴν χώραν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι στάδιοι ἑξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσονήσος ἔσω πᾶσά ἐστι σταδίων εἰκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος.

XXXVII. Ἀποτείχισας ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου δὲ Μιλτιάδης, καὶ τὸν Ἀψινθίου τὸν τρόπον ὡσάμενος, τῶν λοιπῶν πρότοις ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖς καὶ μιν οἱ Λαμψακηνοὶ λοχίσαντες αἰρέουσι Ζωγρίην. (2) Ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροίσῳ τῷ Ἀνδρῷ ἐν γνῶμῃ γεγονώς· πυθόμενος ὦν δὲ Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μὴ, σφῆας πίτυος τρόπον ἡπείλασε ἐκτρίψειν. (3) Πανευμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοις τί ἐθέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἡπείλησεν ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων εἶπε τὸ ἔον, ὅτι πίτυς μούνη δεινδρέων πάντων ἐκκοπεῖσα βλαστὸν οὐδένα μετίζει, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπολλυταί. Δεῖσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον, λύσαντες μετήκαν Μιλτιάδεα.

XXXVIII. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφύγει, μετὰ δὲ τελευτᾷ ἅπαις, τὴν ἀρχὴν τε καὶ τὰ χρήματα παραδούς Στῆσαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ δημοτηρίου. Καὶ οἱ τελευτήσαντι Χερσονησῖται θύουσι ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἀγῶνα ἵππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστάσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. (2) Πολέμου δὲ ἐόντος πρὸς Λαμψακηνούς καὶ Στῆσαγόρεα κατέλαβε ἀποθανέιναι ἅπαιδα, πληγόντα τὴν κεφαλὴν πελέκει ἐν τῷ πρυτανίῳ πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμότερου τῷ ἔργῳ.

XXXIX. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στῆσαγόρου τὸν τρόπον τοιοῦδε, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στῆσαγόρου δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφὸν, καταλαμφόμενον τὰ πρήγματα ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριηρεῖς οἱ Πεισιστρατιδαί, οἳ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐποίησαν εὖ ὡς αὐ συνέιδότες ὄντων τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. (2) Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσονήσον εἶχε κατ' οἴκους, τὸν ἀδελφὸν Στῆσαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμίων. Οἱ δὲ Χερσονησῖται πυνθανόμενοι ταῦτα συνελθόντες ἀπὸ πασῶν τῶν πολιῶν οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν, κοινῷ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπηθησόμενοι ἐξέθησαν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσονήσον, πεντακοσίους βόσκειν ἐπικούρους, καὶ

phos profectus, consuluit oraculum, an faceret quod eum Dolonci rogassent.

XXXVI. Quod ubi etiam Pythia facere jussit, ita Miltiades Cypseli filius, qui ante id tempus quadrigæ curriculo victoriam Olympiæ reportaverat, tunc, adsumptis quicunque ex Atheniensibus profectionis esse socii voluerant, una cum Doloneis navigavit: et, postquam terram illam tenuit, ab his ipsis qui eum adduxerant tyrannus est constitutus. (2) Is igitur primo isthmum Chersonesi muro intercept, ex Cardia urbe usque Pactyam; ne possent Apsinthii incursionibus vastare regionem. Est autem latitudo isthmi illius stadia sex et triginta; longitudo vero Chersonesi ab hoc isthmo introrsum est quadringentorum et viginti stadiorum.

XXXVII. Faucibus Chersonesi muro interceptis, eaque ratione expulsis Apsinthiis, primis cæterorum Lampsacenis arma Miltiades intulit: quo bello a Lampsacenis, structis insidiis, vivus captus est. (2) Erat autem Miltiades Cræso Lydo familiaris. Itaque re cognita, Cræsus præcone misso edixit Lampsacenis, salvum dimitterent Miltiadem: id ni fecissent, minatus est, pinus arboris in modum se illos excisurum. (3) Incertis Lampsacenis, disceptantibusque inter se quid sibi vellet hoc verbum, quod ipsis minatus Cræsus esset, pinus in modum se illos excisurum, postremo tandem seniorum quispiam verum docuit, scilicet pinum solam ex cunctis arboribus, postquam excisa sit, nullum amplius germen edere, sed funditus perire. Igitur Cræsum metuens Lampsaceni Miltiadem solutis vinculis liberum dimiserunt.

XXXVIII. Hic igitur, postquam opera Cræsi salvus evasit, deinde sine liberis obiit, regno et rebus suis omnibus Stesagoræ relictis, Cimonis filio, fratris sui eadem matre nati. Et ei vita functo sacra faciunt Chersonitæ, ut mos est conditori facere; et equestre gymnicumque in illius honorem certamen celebrant, in quo nulli Lampsacenorū certare fas est. (2) Dum vero bellum geritur cum Lampsacenis, accidit ut Stesagoras quoque sine liberis vita discederet, securi caput percussus in prytæano ab homine, qui in speciem transfuga, revera autem hostis erat isque ferventior.

XXXIX. Ita mortuo etiam Stesagora, deinde Miltiadem, Cimonis filium, mortui Stesagoræ fratrem, ad suscipiendum imperium cum triremi in Chersonesum miserunt Pisistratidæ; qui Athenis etiam eundem beneficiis promeruerant, quasi non conscii fuissent cædis patris illius Cimonis; quæ quo pacto patrata fuerit, in alia narrationis parte exponam. (2) Miltiades postquam in Chersonesum pervenit, domi se tenuit, tamquam mortui fratris Stesagoræ memoriam honorans. Quod ubi rescivere Chersonesitæ, congressi principes ex omnibus undique civitatibus, quum communi consilio simul omnes ad eum condolendi causa convenissent, in vincula ab illo conjecti sunt. (3) Atque ita Miltiades Chersonesum tenuit, quingentos alens satellites

γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηίκων βασιλέος θυγατέρα Ἥγη-
σπύλῃν.

XL. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν
ἐληλύθει εἰς τὴν Χερσονήσον, καταλάμβανε δὲ μιν
ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτε-
ρα. Τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτει τούτων Σκύθας ἐκφεύγει·
Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέος
Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσο-
νήσου ταύτης. (2) Τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ
Μιλτιάδης ἐφευγε ἀπὸ Χερσονήσου, εἰς δ' οἱ τε Σκύθαι
ἀπαλλάχθησαν καὶ μιν οἱ Δόλογοι κατήγαγον ὅπισω.
Ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτει πρότερον ἐγεγόνες τῶν τότε
μιν κατεχόντων.

XLI. Τότε δὲ πυνθανόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν
Τενέῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν
παρόντων ἀπέπλωε εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὥσπερ
ὠρμήθη ἐκ Καρδίας πόλιος, ἐπλωε διὰ τοῦ Μέλανος
κόλπου παραμείβετο τὴν Χερσονήσον, καὶ οἱ Φοί-
νικες οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ
Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερσι τῶν νεῶν καταφεύγει εἰς
Ἰμβρον, τὴν δὲ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκον-
τες οἱ Φοίνικες. (3) Τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν
Μιλτιάδεω παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος,
οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρηίκος ἐὼν θυγατὶς, ἀλλ' ἐξ
ἄλλης· καὶ τοῦτον ἄμα τῇ νηὶ εἶλον οἱ Φοίνικες, καὶ
μιν πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδεω παῖς ἀνήγαγον παρὰ
βασιλέα, δοκόντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι,
ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἰωσι
πεῖθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προ-
σέθεντο λύσαντας τὴν σχεδὴν ἀποπλῶειν εἰς τὴν ἑνω-
τῶν. (4) Δαρείος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν
Μιλτιάδεω ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητί-
οχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτήσιν ἔδωκε
καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο τὰ εἰς
Πέρσας κεκοσμέσθαι.

XLII. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἰμβρου ἀπικνέσεται εἰς τὰς
Ἀθήνας. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων
οὐδὲν ἐτι πλέον ἐγένετο τούτων εἰς νεῖκος φέρον Ἰωσι,
ἀλλὰ τάδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἰωσι ἐγένετο
οὗτου τοῦ ἔτους. (2) Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος
μεταπεμψάμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πολλῶν συνθήκας
στίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἰωνας ἠνάγκασε ποιεῖσθαι, ἵνα
δωσίδικοι εἶεν καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιν τε καὶ ἀγοιεν.
(3) Ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιεῖν, καὶ τὰς χώρας σφείων
μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλεῖσθαι οἱ Πέρσαι
τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὲ τούτους μετρήσας φό-
ρους ἔταξε ἑκάστοις, οἱ κατὰ χώραν διατελέουσι
ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἐτι καὶ εἰς ἐμὲ ὡς
ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνηος ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ
αὐτὰ τὰ κατὰ πρότερον εἶχον.

XLIII. Καὶ σσι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. Ἄμα
δὲ τῷ ἔαρι, τῶν ἄλλων καταλειμμένων στρατηγῶν ἐκ
βασιλέος, Μαρδόνιος ὁ Γωδρύεω κατέβαινε ἐπὶ θάλασ-
σαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἄμα ἀγόμενος,

et uxorem duxit filiam Olori Thracum regis Hegesipy-
lam.

XL. Hic igitur Cimonis filius Miltiades recentiori memo-
ria in Chersonesum venerat : cui, ex quo advenit, alia
acciderunt praesentibus graviora. Tertio enim ab his re-
bus superiori anno Scythas fugiens in exsilium abiit. Nempe
Scythae Nomades, a Dario rege irritati, junctis viribus us-
que in hanc Chersonesum invaserunt : (2) quorum adven-
tum exspectare non ausus Miltiades e Chersoneso pro-
fugit ; donec, regressis Scythis, Dolonci eum reduxerunt.
Haec igitur tertio anno ante ea quae nunc ei acciderunt,
acta sunt.

XLI. Nunc vero, ubi Phoenices in Tenedo esse cognovit,
quinque triremibus ex his, quae ad manns erant, pecunia et
aliis rebus pretiosis impletis Athenas navigavit. Dum vero,
ex Cardia urbe profectus, per Melanem sinum navigans,
praeterehitur Chersonesum, occurrunt navibus ejus Pho-
nices. (2) Et ipse quidem Miltiades cum quattuor navibus
Imbrum effugit ; quintam vero persequentes Phoenices cepe-
runt, (3) cui navi praefectus tum erat Miltiadis filius natu
maximus Metiochus, non ex Olori Thracis filia natus,
sed ex alia uxore : atque hunc simul cum navi ceperunt
Phoenices. Qui, ut resciverunt Miltiadis esse filium, ad
regem eum abduxerunt, ingentem existimantes gratiam se
inituros propter sententiam quam in Ionum concilio dixe-
rat Miltiades, quum illos hortaretur obtemperare Scythis
rogantibus, ut pontem solverent Iones domumque naviga-
rent. (4) At Darius, postquam ad eum Phoenices Metiochum
Miltiadis filium adduxerunt, nihil Metiocho mali fecit, sed
multa in eum beneficia contulit : nam et domum et posses-
siones ei dedit, et Persicam uxorem, ex qua ei nati sunt
filii, qui Persarum ordini sunt adscripti.

XLII. Miltiades vero ex Imbro Athenas pervenit. Atque
eo anno nihil amplius hostile adversus Ionas a Persis sus-
ceptum est ; immo vero haec valde utilia Ionibus hoc anno
contigere. (2) Artaphernes, Sardinum praefectus, accessitis
legatis ex civitatibus, coegit Ionas, ut pactiones mutuas
facerent de litibus ex juris formula dirimendis, nec porro
vi et armis inter se agerent. (3) Et hoc eos facere coegit,
et terras eorundem dimensus per parasangas (sic Persae
mensuram vocant triginta stadiorum), tributa quibusque
imposuit, quae ab illo inde tempore constanter ad eam
usque aetatem eadem manent, sicut ab Artapherne constitu-
ta sunt : constituta autem ab illo sunt fere eadem condi-
tione atque prius fuerant.

XLIII. Et haec quidem pacata illis contigerunt. Primo
autem vere, reliquis imperatoribus domum dimissis a rege,
Mardonius Gobryae filius ad mare descendit, ingentem et
pedestrem exercitum ducens, et navalem. Aetate juve-

πολλὸν δὲ ναυτικὸν, ἡλικίην τε νέος εἶναι καὶ νεωστὶ γεγαμηκῶς βασιλεὺς Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστην. (2) Ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος ἐπεῖτε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίᾳ, αὐτὸς μὲν ἐπιβάς ἐπὶ νεὸς ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσὶ, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. (3) Ὡς δὲ παραπλῶων τὴν Ἀσίην ἀπῆκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον θῶμα ἐρέω τοῖσι μὴ ἀποδεχομένοις Ἑλλήνων Περσῶν τοῖσι ἑπτὰ Ὀτάνα γινώμην ἀποδέξασθαι ὡς χρεὼν εἶη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰωνῶν καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλεις. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας ἡπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ πεζὸς στρατὸς πολλός, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης, ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τὴν Ἑρέτριαν καὶ Ἀθήνας.

XLIV. Αὗται μὲν ὧν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου· ἀτὰρ ἐν ᾧ ἔχοντες ὅσας ἂν πλείστας δύναιντο καταστρέφεσθαι τῶν Ἑλληνίδων πόλιν, τοῦτο μὲν δὲ τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους καταστρέφοντο, τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτέσαντο· τὰ γὰρ ἐντὸς Μακεδόνων εἴθε πάντα σφι ἦδη ᾗ ὑποχείριον γεγονότα. (2) Ἐκ μὲν δὲ Θάσου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἡπειρόν ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου, ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμώμενοι τὸν Ἄθων περιέβαλλον. Ἐπιπλεόντων δὲ σφι περιπλῶνται βορέης ἀνεμος μέγας τε καὶ ἄπορος κάρτα τρηχέως περιέσπε πλῆθει πολλὰς τῶν νεῶν ἐκβάλλων πρὸς τὸν Ἄθων. (3) Λέγεται γὰρ κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ θηριωδεστάτης ἐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων, οἳ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθέρωντο ἀρπαζόμενοι, οἳ δὲ πρὸς τὰς πέτρας ἀρπασόμενοι· οἳ δὲ αὐτὸν νέειν οὐκ ἠπιστάτο καὶ κατὰ τοῦτο διεφθέρωντο, οἳ δὲ ῥίγει. Ὁ μὲν δὲ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἐπρησσε.

XLV. Μαρδόνιῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίᾳ νυκτὸς Βρύγοι Ὀρήϊκες ἐπεχείρησαν· καὶ σφῶν πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τραυματίζουσι. Οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλосύνην διέφυγον πρὸς Περσῶν· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπηνέστη ἐκ τῶν χωρέων τούτων Μαρδόνιος πρὶν ἢ σφῶν ὑποχειρίου ἐποιήσατο. (2) Τούτους μέντοι καταστρεφόμενος ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ τὸν Ἄθων. Οὗτος μὲν νυν ὁ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισάμενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

XLVI. Δευτέρῳ δὲ ἐτεί τοῦτων ὁ Δαρεῖος πρῶτα μὲν Θασίους διαβλήθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγιτόνων ὡς ἀπόστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευε σφῶν τὸ τεῖχος περιαιρέειν καὶ τὰς νέας ἐς Ἀβδηρα κομίζειν. (2) Οἳ γὰρ δὴ Θασιοί, οἳ ὑπὸ Ἰστιαίου τε τοῦ Μιλησίου πολιορκηθέντες καὶ προσδῶν ἐουσέων μεγάλων,

uis is erat, et nuper regis Darii filiam Artozostram duxerat uxorem. (2) Huic igitur exercitui praefectus Mardonius, postquam in Ciliciam pervenit, navem ipse conscendit, et cum reliquis navibus est profectus; pedestrem vero exercitum alii duces ad Hellespontum duxerunt. (3) Quum vero Asiam praeternavigans Mardonius ad Ioniam pervenisset, rem hic ego dicam maxime miram eis Graecis, qui sibi persuaderi non patiuntur, Otanen unum e septem illis Persis pro sententia dixisse, populare imperium apud Persas debere institui. Namque Mardonius, abrogato tyrannorum omnium inter Ionas imperio, popularem statum in civitatibus instituit. (4) Eo facto in Hellespontum properavit. Ut vero coacta est magna vis navium, et collectus ingens pedestris exercitus, navibus superato Hellesponto, per Europam iter fecerunt: proficiscebantur autem adversus Eretriam et Athenas.

XLIV. Nempe, contra has dirigi expeditionem, verbis praese ferebant. Caeterum, quum constitutum apud se haberent quam plurimas possent ex Graecis civitatibus subigere, primum Thasios classe adgressi, qui ne manus quidem contra illos sustulerant, sibi subjecerunt; tum pedestri exercitu Macedonas, post illos qui jam Persis serviebant, sub jugum miserunt: nam qui cis Macedoniam habitant populi, jam cuncti illis subjecti erant. (2) Dein navibus a Thaso continenter versus transvecti, secundum oram perrexerunt navigare usque Acanthum: tum Acantho profecti, Athon montem circumveli instituerunt. Sed dum circumvehuntur, ingruens ventus boreas ingens, et contra quem eluctari nulla arte poterant, maximum navium numerum ad montem impulsas misere adflixit. (3) Aiunt enim ad trecentas ex navibus perlisae, et hominum amplius viginti millia. Etenim quum belluis frequens admodum sit hoc circa Athon mare, alii a belluis rapti perire; alii vero ad petras adlisi; alii, quum natare non didicissent, hoc ipso perire; alii gelu. Haec clades classem adflixit.

XLV. Mardonium vero et pedestrem exercitum, quum in Macedonia castra haberet, noctu adgressi Brygi Thraces, magnum militum numerum occiderunt, ipsumque vulnerarunt Mardonium. At ne hi quidem servitutem a Persis imminenter effugere: etenim non prius ex his regionibus discessit Mardonius, quam in potestatem illos redeget. (2) Verumtamen, subactis his, retro duxit exercitum, quippe et terra clade a Brygis accepta, et mari maximam calamitatem ad Athon passus. Ita haec copiae, turpiter re gesta, in Asiam redierunt.

XLVI. Altero vero ab his rebus anno primum Thasios, a vicinis insimulatos quasi defectionem molirentur, misso nuncio jussit Darius diruere murum, et naves suas Abdera devehere. (2) Thasii enim, ex quo ab Histio Milesio uerant obsessi, quum magni illis essent reditus publici,

ἐγρέοντο τοῖσι χρήμασι νέας τε ναυπηγεύμενοι μακράς·
καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. Ἡ δὲ πρόσ-
δος σφι ἐγίνετο ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλ-
λων. (3) Ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἐκ Σκαπτῆς Ἰλῆς τῶν
6 χρυσέων μετάλλων τὸ ἐπίπαν ὀγδύκοντα τάλαντα προσ-
ήϊε, ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ ἐλάσσῳ μὲν τούτων,
συχνὰ δὲ οὕτω ὥστε τὸ ἐπίπαν Θασίοις ἐοῦσι καρπῶν
ἀτελέσι προσήϊε ἀπὸ τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων
ἔτεος ἐκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον
10 προσήλθε, τριηκόσια.

XLVII. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα,
καὶ μακρῶν ἦν αὐτῶν θωμισιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦ-
ρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις
νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου τοῦ Φοίνικος τὸ οὐνομα
15 ἔσχε. (2) Τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικῶν ταῦτα ἐστὶ
τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλυμένου καὶ
Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρηΐκης, οὗρος μέγα ἀνε-
στραμμένον ἐν τῇ ζητῇσι.

XLVIII. Τοῦτο μὲν ἔστι τοιοῦτο· οἱ δὲ Θασιοὶ
20 τῷ βασιλεῖ κελύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κα-
τεῖλον καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἀβδῆρα.
(2) Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεπειρᾶτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλή-
νων ὅ τι ἐν νῶν ἔχοιεν, ὅσπερ πολεμῶν ἐκινῶν ἢ πα-
ραδιδόναι σφέας αὐτούς. Διέπειπε τῶν κήρυκας ἄλ-
25 λους ἄλλῃ τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελύων αἰτέειν
βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (3) Τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν
Ἑλλάδα ἐπειπε, ἄλλους δὲ κήρυκας διέπειπε ἐς τὰς
ἐκωτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους,
κελύων νέας τε μακράς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποίει-
30 σθαι.

XLIX. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα, καὶ
τοῖσι ἤκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι πολλοὶ μὲν ἡπει-
ρωτέων ἔδοσαν τὰ προῖσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες
δὲ νησιώται ἐς τοὺς ἀπικοῖατο αἰτήσαντες. Οἱ τε δὴ
35 ἄλλοι νησιώται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ δὴ
καὶ Αἰγινήται. (2) Ποιήσασι δὲ σφι ταῦτα ἰθὺς
Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔγοντας τοὺς
Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας
στρατεύονται. Καὶ ἄσμενοι προσπάσιος ἐπελάβοντο,
40 φοιτούντες ἐς τὴν Σπάρτην κατηγοροῦν τῶν Αἰγινή-
τέων τὰ πεποιήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα.

L. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κατηγορίαν Κλεομένης ὁ
Ἀναξανδρίδῃ βασιλεὺς ἐὼν Σπαρτιτέων διέβη ἐς
Αἰγίνα, βουλόμενος συλλαβεῖν Αἰγινήτεων τοὺς αἰ-
45 τιωτάτους. Ὡς δὲ ἐπειρᾶτο συλλαμβάνων, ἄλλοι τε
δὴ αὐτῷ ἐγίνοντο ἀντίζοι τῶν Αἰγινήτεων, ἐν δὲ δὴ
καὶ Κρίος ὁ Πολυχρίτου μάλιστα, ὃς οὐκ ἔφη αὐτὸν
οὐδένα ἀξεῖν χαίροντα Αἰγινήτεων· (2) ἀνευ γάρ μιν
Σπαρτιτέων τοῦ κοινού ποίειν ταῦτα, ὅπ' Ἀθηναίων
60 ἀναγνοσθέντα χρήμασι· ἅμα γὰρ ἂν μιν τῷ ἐτέρῳ βα-
σιλεῖ ἐλθόντα συλλαμβάνειν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπι-
στολῆς τῆς Δημαρῆτου. (3) Κλεομένης δὲ ἀπελαυνό-
μενος ἐκ τῆς Αἰγίνης εἶρετο τὸν Κρίον ὅ τι οἱ εἴη τὸ
οὔνομα· ὁ δὲ οἱ τὸν ἐὼν ἔφρασε. Ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς

pecuniis suis utebantur ad construendas naves longas,
et ad validiorem murum urbi suae circumducendum.
Erant autem illis reditus et ex continente et ex metallis. (3)
Certe ex his quae in Scapte-Hyle metalla sunt, quae sunt
auri fodinae, omnino octoginta redibant talenta; ex his
vero quae in ipsa Thaso, aliquanto quidem minus, sed ta-
men tantum, ut, quum Thasii essent vectigalium immunes
fructuum nomine pendendorum, ex continente et ex me-
tallis redirent iis omnino quotannis ducenta talenta, et,
quando plurimum redibat, trecenta.

XLVII. Vidi etiam ipse haec metalla: quorum maxime
admirationi militi visa sunt ea, quae a Phoenicibus fuerant
inventa, qui cum Thaso insulam hanc condiderunt, quae
nunc ab hoc Thaso Phoenice nomen traxit. (2) Sunt au-
tem Phoenicia haec metalla inter duo Thasi loca, quorum
alteri Aenya nomen est, alteri Cenyra, adversus Samo-
thraciam: ingens mons est, quaerendis metalli venis susque
deque versus.

XLVIII. Et haec quidem huiusmodi sunt. Caeterum Tha-
sii, regis imperio parentes, et murum suum diruerunt, et
naves cunctas devexerunt Abdera. (2) Post hac tentare
Graecorum animos Darius instituit, cogniturus utrum se-
cum bellum gesturi, an se ipsi tradituri essent. Igitur praeco-
nes per Graeciam, alios alio, dimisit, qui regis nomine
terram et aquam a Graeciae populis poscerent. (3) Dum
vero hos in Graeciam mittit, simul alios praeco-
nes per mari-
timas civitates sibi tributarias dimisit, qui eas juberent
naves longas aliasque transvehendis equis comparare.

XLIX. Haec igitur comparabant imperatas naves: qui vero
in Graeciam venerunt legati, his multi quidem in continente
populi ea, quae ipsis rex proposuerat postulaveratque, de-
dere; insulani vero omnes, ad quoscumque legati cum
eisdem postulatis pervenerunt. Igitur quum caeteri insu-
lani terram et aquam Dario dederunt, tum vero etiam Aegi-
netae. (2) Qui quum hoc fecissent, protinus eis imminabant
Athenienses, rati adversus se tendere illud Aeginetarum
factum, ut simul cum rege Persarum bellum sibi inferrent.
Itaque cupide arripientes hanc occasionem, Spartam miseret
legatos, qui accusarent Aeginetas hujus facti caussa, quod
ad proditorem pertineret Graeciae.

L. Qua audita accusatione, Cleomenes Anaxandridae fi-
lius, rex Spartanorum, Aeginam trajecit, comprehensurus
hos ex Aeginetis qui ejus rei maxime fuissent auctores. Ut
vero comprehendere eos est adgressus, quum alii Aegineta-
rum ei restiterunt, tum in his maxime Crius, Polykriti
filius; qui, non impune, ait, illum quemquam ex Aeginetis
esse abducturum: (2) non enim publico Spartanorum
consilio eum hoc facere, sed pecunia corruptum ab Athe-
niensibus; alioqui simul cum altero rege venturum fuisse
ad hos comprehendendos. Dixit autem haec ex Demarati
mandato. (3) Cleomenes igitur, Aegina abire coactus,
ex Crio quaesivit, quodnam ei nomen esset. Qui quum re-
spondisset, dixit ei Cleomenes: « Nunc igitur, Aries

αὐτὸν ἔφη, « ἦδη νῦν καταχάλοῦ, ὦ κριεῖ, τὰ κέρει, ὅς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ. »

LI. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τούτον τὸν χρόνον ὑπομένων Δημάρχτος ὁ Ἀρίστωνος διέβαλλε τὸν Κλεομένεα, εἶναι βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητῶν, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρας, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρας (ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγονάσι), κατὰ πρεσβυγένειαν δὲ κως τετίμηται μᾶλλον ἢ Εὐρυσθένας.

LII. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ λέγουσι αὐτὸν Ἀριστοδήμον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφῆας ἐς ταύτην τὴν χώραν τὴν νῦν ἐκτέταται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. (2) Μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν Ἀριστοδήμῳ τεκέειν τὴν γυναῖκα, τῇ οὐνομα εἶναι Ἀργεῖην· θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεος· ταύτην δὲ τεκέειν διδύμα, ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστοδήμον τὰ τέκνα νοῦσῃ τελευτᾶν. (3) Λακεδαιμονίους δὲ τοὺς τότε ἔόντας βουλεῦσαι κατὰ νόμον βασιλέα τῶν παίδων τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. Οὐκ ὦν δὴ σφῆας ἔχειν ὁκότερον ἔλυνται, ὥστε καὶ ὁμοῖον καὶ ἴσων ἔόντων· οὐ δυναμένους δὲ γῶναι, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρώτῃν τὴν τεκοῦσαν. (4) Τὴν δὲ οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν, εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βουλομένην δὲ εἰ κως ἀμφότεροι γενοῖατο βασιλεῖς. Τούς ὦν δὴ Λακεδαιμονίους ἀπορέειν, ἀπορόντας δὲ πέμπειν ἐς Δελφοὺς ἐπειρησόμενους ὃ τι χρῆσονται τῷ πρήγματι. (5) Τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφῆας ἀμφότερα τὰ παῖδια ἡγήσασθαι βασιλέας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. Τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτα σφί ἀνέλεειν, τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι ἀπορόεσσι οὐδὲν ἔσσαν ὅκως ἐξεύρωσι αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσηνίου τῷ οὐνομα εἶναι Πανίτην· ὑποθέσθαι δὲ τούτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, φιλάζῃ τὴν γενομένην ὁκότερον τῶν παίδων πρότερον λούει καὶ σιτίζει· καὶ ἣν μὲν κατὰ ταῦτα φαίνεται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἔχειν ὅσον τι καὶ διζήνται καὶ ἐθέλουσι ἐξευρέειν, ἣν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη ἐνχλόλῃ ποιεῦσα, ἐγγλά σφί ἔσεσθαι ὥς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν ὀδε, ἐπ' ἄλλῃν τέ σφῆας τράπεσθαι ὁδόν. (6) Ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιήτας κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑπὸρθήκας φιλάζαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων λαβέειν κατὰ ταῦτα τιμέουσιν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἰνεκεν ἐφυλάσσετο. (7) Λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γενομένης ὥς ἔδον πρότερον τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ· καὶ οἱ οὐνομα τεθῆναι Εὐρυσθένα, τῷ δὲ νεωτέρῳ Προκλέα. Τούτους ἀνδρουθέντας αὐτούς τε ἀδελφεοὺς ἔόντας λέγουσι διαφοροὺς εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελεῖν.

LIII. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μῶνοι Ἑλλήνων, τάδε δὲ κατὰ ταῦτα λεγόμενα ὑπ' Ἑλλήνων ἐγὼ γράφω· τούτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλεῖας

(*id significat Græcum nomen Krios*), cornua tua acrumuni, quippe magnum in malum incursurus. »

LI. Cleomenem vero per id tempus Spartæ calumniabatur Demaratus, Aristonis filius, qui domi manserat, rex et ipse Spartanorum, sed ex familia inferiore; non quidem ob aliam causam inferiore (nam ab eodem progenitore oriundi erant), nisi quod propter primogenituram magis in honore erat Eurysthenis prosapia.

LII. Etenim Lacedæmonii, contra quam a poetis omnibus memoratur, aiunt, non Aristodemi filios, sed ipsum Aristodemum, Aristomachi filium, Cleodai nepotem, Hylli pronepotem, quum rex esset Lacedæmoniorum, duxisse illos in hanc regionem quam nunc ipsi obtinent. (2) Haud multo vero interjecto tempore uxorem Aristodemi, cui nomen fuisse Argiam; fuisse autem eandem aiunt filiam Autesionis, neptin Tisameni, proneptin Thersandri, abneptin Polynicis; hanc, inquam, peperisse gemellos: et Aristodemum, postquam vidisset pueros, morbo decessisse. (3) Lacedæmonios autem, qui tunc fuissent, decrevisse regem ex legis præscripto nominandum ex pueris eum qui major esset natu. Quum vero nescirent, utrum ex illis eligerent, ut qui similes inter se et æquales essent; quumque nec nunc, nec ante cognovissent uter prior esset, interrogasse matrem. (4) At illam dixisse, ne se quidem ipsam internoscere: et scientem quidem egregie quæ res sit hoc dixisse, sed cupientem, ut uterque, si fieri forte posset, rex nominetur. Lacedæmonios itaque, incerti quum essent, Delphos misisse, quid facto opus esset consulentes: (5) Pythiamque eos jussisse, ut puerum utrumque regem haberent, sed magis honorarent natu majorem. Quo accepto responso, quum nihilo minus incerti fuissent Lacedæmonii, quo pacto reperirent, uter eorum major natu esset, consilium eis dedisse hominem Messenium, cui nomen fuisse Panitæ. Suasisse igitur Lacedæmoniis hunc Paniten, ut observarent matrem, viderentque utrum puerorum lavaret priorem, priorique cibum præberet. Quodsi illa deprehenderetur in hoc constanter eundem servare tenorem, habituros illos totam rem quam quaerant et reperire cupiant: sin fluctuet illa, et modo hunc, modo illum priorem curet, satis illos intelligere posse, ne ipsam quidem matrem exploratam rem habere; et tunc quidem aliam incundam fore rationem. (6) Jam illos, juxta Messenii monitum observantes matrem filiorum Aristodemi, ignorantem ipsam cujus rei causa observaretur, deprehendisse constanter eam et in cibo præbendo et in lavando præferentem puerorum priorem. (7) Sumpsisse igitur Lacedæmonios hunc a matre alteri prælatum, ut natu majorem, eumque in domo publica aluisse; nomenque ei impositum fuisse Eurysthenis, minori vero Proclis. Et hos ipsos fratres, postquam adolevisset, per omne vitæ tempus discordes inter se fuisse aiunt, et pari modo constanter animatos esse illorum posteror.

LIII. Hæc quidem soli ex Græcis Lacedæmonii narrant. Jam vero, quæ communi consensu a Græcis memorantur, hæc dicam: scilicet Doriensium hos reges usque ad Per-

μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγομένους ὁρθῶς ὑπ' Ἑλλήνων καὶ ἀποδεικνυμένους ὥς εἶσι Ἕλληνες· ἥδη γὰρ τῆνικαῦτα ἐς Ἑλληνας οὗτοι ἐτέλεον. (2) Ἐλεξα δὲ μέχρι Περσέος τοῦδε εἵνεκεν, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἔτι ἐλαβόν, ὅτι οὐκ ἔπεστι ἐπωνυμίῃ Περσεί οὐδεμία πατρὸς θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλεί Ἀμφιτρύων. Ἦδη ὦν ὁρθῶ λόγῳ χρεωμένῳ μέχρι τοῦ Περσέος ὁρθῶς εἰρηταί μοι. (3) ἀπὸ δὲ Δανάης τῆς Ἀχραιοῦ καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτῶν φαινοίετο ἂν ἕοντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτῳ ἰθαγενέες. Ταῦτα μὲν νυν κατὰ Ἕλληνας λέγουσι γεγενηλόγηται.

LIV. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς δὲ Περσεὺς ἐὼν Ἀσσύριος ἐγένετο Ἕλλην, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι τοὺς δὲ Ἀχραιοῦ γε πατέρας ὁμολογούντας κατ' οἰκησότητα Περσεί οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατὰ περ Ἕλληνας λέγουσι, Αἰγυπτίους.

LV. Καὶ ταῦτα μὲν νυν περὶ τούτων εἰρήσθω· ὅ τι δὲ ἕοντες Αἰγύπτῳ, καὶ ὅ τι ἀποδείξασθαι ἐλαβόν τὰς Δωριέων βασιλείας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἰρηται, εἰσόμεν αὐτά· τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τούτων μνήμην ποιήσονται.

LVI. Γερέα τε δὴ τάδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιτῆται δεδώκασι, ἱρυσύνας δύο, Διὸς τε Λακεδαιμόνος καὶ Διὸς οὐρανίου, καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώρην, τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιτῆτων διακωλύτην, εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐν τῷ ἀγεί ἐνέχεσθαι στρατευομένων δὲ πρώτους εἶναι τοὺς βασιλείας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι. (2) ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς· προβάτοισι δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι ὁκόσοισι ἂν ἐθέλωσι, τῶν δὲ θυομένων ἀπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῦτα λαμβάνειν σφέας. Ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια.

LVII. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηναῖα κατὰ τάδε σφι δέδοται. Ἦν θυσίην τις δημοτελέα ποιεῖται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλείας καὶ ἀπὸ τούτων πρώτον ἀρχεσθαι, διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τούτων, καὶ τῶν τυθέντων τὰ δέρματα. (2) Νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας καὶ ἐβδομάς ἱσταμένου τοῦ μηνὸς δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος καὶ μέδιμνον ἀλφίτων καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικὴν, καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαίρετους. (3) Καὶ προξένους ἀποδεικνύναι τούτοις προσκίεσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστών, καὶ Πυθίους αἰρέσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πυθιοὶ εἰσι θεοπρόποι ἐς Δελφούς, σιτεόμενοι μετὰ τῶν βασιλέων τὰ δημόσια. (4) Μὴ ἔλθοῦσι δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀποτέμπεσθαι σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοῖνικας ἑκατέρῳ καὶ οἴνου χοτύλην, παρεοῦσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι· τούτῳ δὲ τούτῳ καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. (5) Τὰς δὲ μαντηίας τὰς γινόμενας τούτους φυλάσσειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Διχάζειν δὲ μούρους τοὺς βασιλείας τοσάδε μούνα, πατροῦχου τε

seum, Danaæ filium, prætermisso dei nomine, recte recenseri a Græcis, et esse illos Hellenas (sive Græcos) probari : jam tunc enim Hellenibus hi accensebantur. (2) Dixi autem usque ad Perseum, neque altius repetii eorum genus, hac caussa, quoniam Persei pater mortalis nullus nominatur, quemadmodum Herculis Amphitryo. Itaque recte et idonea de caussa dixi, usque ad Perseum. (3) Sin a Danae, Acrisii filia, per patres adscendendo repetere genus velimus, reperiemus Doriensium duces origine Ægyptios fuisse. Hæc igitur, ex Græcorum ratione, illorum genealogia est.

LIV. Ut vero Persarum fert traditio, ipse Perseus, Assyrius quum esset, Græcus est factus, non vero Persei majores : Acrisii vero progenitores generis propinquitate ad Perseum nihil pertinere, sed esse, quemadmodum Græci dicunt, Ægyptios.

LV. Et hæc quidem de his dicta sufficiant. Cur vero, et quibus rebus gestis, Ægyptii quum essent, Doriensium reges evaserint, omitto memorare, quum ab aliis hæc exposita sint. Quæ vero alii non occuparunt, eorum mentionem faciam.

LVI. Jam honores et privilegia, regibus Spartanis tributa, hæc sunt : sacerdotia duo, Jovis Lacedæmonii, et Jovis Cælestis : tum belli inferendi potestas in quamcumque velint terram ; cui potestati intercedere nemo Spartanus potest, quin piaculari se crimine obliget. Quum in bellum proficiscuntur, primi incedunt reges, postremi redeunt : (2) et centum delecti viri in exercitu eos custodiunt. Victimis utuntur in expeditionibus, quocumque volunt ; et omnium immolatarum pecudum et pelles et terga ipsi accipiunt. Hæc sunt quæ ad bellum pertinent.

LVII. In pace hi eisdem honores et præmia sunt concessa. Si quis publicum facit sacrificium, primi in cæna sedent reges, et ab his fit distribuendorum ciborum initium, ita quidem ut utrique regi de rebus omnibus duplex portio tribuatur, quam cæteris convivis : libamina etiam hi auspicantur, iidemque mactatarum pecudum pelles accipiunt. (2) Ad hæc, singulis noviluniis, et septimo cujusque mensis die, utrique regum ex publico datur perfecta victima in Apollinis templo mactanda, et farinæ medimnus, et vini quartarius Laconicus. In omnibus ludis publicis sedes primarias et præcipuas habent. (3) Proxenos civitatibus lidem nominant e civibus quoscumque voluerint ; et uterque duos nominat Pythios : sunt autem Pythii, cives qui Delphos mittuntur ad consulendum oraculum, hique publice cum regibus aluntur. (4) Quando ad cœnam non veniunt reges, utrique domum mittuntur duo choenices farinæ, et vini cotyla : præsentibus vero tribuitur de omnibus rebus duplex portio ; idemque illis honos habetur, quoties a privato homine ad cœnam vocantur. (5) Edita vaticinia hi custodiunt, sed ita ut eorundem conscii sint Pythii. Judicant soli reges de hisce solum rebus : de vir-

παρθένου περί, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἣν μὴ περ δ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ, καὶ δῶν δημοσιέων περί. (6) Καὶ ἣν τις θετὸν παῖδα ποιέεσθαι ἐθέλῃ, βασιλέων ἐναντίον ποιέεσθαι. Καὶ παρίζειν βουλευούσι τοῖσι γέροισι, ἐοῦσι δὲ οὖν ἐξέουσι τριήκοντα· ἣν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστα σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλέων γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ τὴν ἑωυτῶν.

LVIII. Ταῦτα μὲν ζώουσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται
 10 ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων, ἀποθανούσι δὲ τάδε.
 Ἰππέες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονός κατὰ πᾶσαν τὴν Λακωνικὴν, κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιουῶσαι λέβητα κροτέουσι. Ἐπεὶ ὧν τοῦτο γένηται τοιοῦτο, ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἐκάστης ἐλευθέρους δύο καταμιαίνε-
 15 σθαι, ἀνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσαι δὲ τοῦτο ζημίαι μεγάλαί ἐπικέχθαι. (2) Νόμος δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι κατὰ τῶν βασιλέων τοὺς θανάτους ἐστὶ ὥς τοις καὶ τοῖσι βαρβάροισι τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ ὧν βαρβάρων οἱ πλεῖνες τῶντῷ νόμῳ χρέονται κατὰ
 20 τοὺς θανάτους τῶν βασιλέων. Ἐπεὶ γὰρ ἀποθάνῃ βασιλεὺς Λακεδαιμόνιος, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαιμόνος, χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῶ τῶν περιούκων ἀναγκαστοὺς ἐς τὸ κῆδος ἵεναι. (3) Τούτων ὧν καὶ τῶν εἰλωτέων καὶ αὐτῶν Σπαρτιητέων ἐπεὶ συλλεγθῶσι ἐς
 25 τούτῳ πολλὰί χιλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναῖξιν κόπτονται τε προθύμως καὶ οἰμῶγῃ διαχρέονται ἀπλῆτω, φάμενοι τὸν ἑστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλέων, τούτων δὴ γενέσθαι ἄριστον. (4) Ὃς δ' ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλέων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἰδωλὸν σκευάσαν-
 30 τες ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένη ἐκρέουσι. Ἐπεὶ δὲ θάψωσι, ἀγορῇ δέκα ἡμερέων οὐκ ἵσταται σφι οὐδ' ἀρχαιρεσίῃ συνίξει, ἀλλὰ πενθέουσι ταῦτα τὰς ἡμέρας.

LIX. Συμφέρονται δὲ ἄλλο τὸδε τοῖσι Πέρσῃσι.
 35 Ἐπεὶ ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ἄλλος ἐνίστηται βασιλεὺς, οὗτος δ' ἐσὼν ἐλευθεροῖ ὅστις τις Σπαρτιητέων τῷ βασιλεῖ ἢ τῷ δημοσίῳ ὥφειλε· ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι ὁ κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προοριζόμενον φόρον μετίζει τῇσι πόλισι πάσῃσι.

LX. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοισι Λακε-
 40 δαιμόνιοι· οἱ κήρυκες αὐτῶν καὶ αὐλῆται καὶ μάγειροι ἐκδέχονται τὰς πατρώϊας τέχνας, καὶ αὐλητῆς τε αὐλητέω γίνεται καὶ μάγειρος μαγειρίου καὶ κῆρυξ κήρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνήν ἐπιτιθέμενοι ἄλλοι σφῆας παρακλητοῦσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτε-
 45 λέουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

LXI. Τότε δὲ τὸν Κλεομένηα ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ καὶ κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προεργαζόμενον ὁ Δημάρχτος διέβαλε, οὐκ Αἰγινήτεων οὕτω κηδόμενος ὡς φόβῳ καὶ ἄγῃ χρεώμενος. (2) Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης
 50 ἐδούλευε τὸν Δημάρχον παῦσαι τῆς βασιλείης, διὰ πρῆγμα τοῖονδε ἐπίβαν ἐς αὐτὸν ποιούμενος. (3) Ἀρίστωνι βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο παῖδες οὐκ ἐγένοντο. Καὶ οὐ γὰρ συνεγίνωσκετο αὐτὸς τούτῳ εἶναι αἷτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα. (4) Ὡς δὲ

gine paternorum omnium honorum hærede, cui illa nubere debeat, nisi jam a patre fuerit desponsata; et de viis publicis. (6) Tum, si quis adoptare voluerit filium, is coram regibus id facere tenetur. Adsident reges deliberantibus senatoribus, qui sunt numero duodetriginta: quodsi in senatum non veniunt, hi ex senatoribus qui proxime illas cognatione attingunt, regum habent honores, et duo suffragia conferunt, prætereaque tertium, suum ipsorum.

LVIII. Ista igitur viventibus regibus Spartanis publice tribuuntur: mortuis vero, hæc. Nunciant equites obitum regis per universam Laconicam; in urbe vero circum-euntes mulieres lebetem pulsant. Quo facto, necesse est ut ex quaque domo duo liberi homines, mas et femina, luctu squalcant; id ni faciunt, gravem mulctam incurrunt. (2) Est autem mos Lacedæmoniorum in regum obitu idem qui barbarorum in Asia: plerique enim barbari in obitu regum suorum eodem utuntur instituto. Mortuo enim rege Lacedæmoniorum, non Spartani solum, sed et ex tota Laconica circum habitantium certus quidam numerus ad prosequendum funus convenire tenetur. (3) Hi igitur, et Helotæ, et Spartani ipsi, postquam multa millia numero in unum convenere, promiscue cum mulieribus frontes gnave plangunt, immensaque edunt lamenta, postremum semper ex regibus, eum qui diem obiit, optimum fuisse dicentes. (4) Quodsi in bello mortuus rex est, ejus simulacrum effingunt, et pulcre strato lectulo impositum efferrunt. Sepulto rege, per decem dies nec populi concio instituitur, nec magistratum consessus, sed per hos dies continuos lugent.

LIX. Etiam in hoc Lacedæmonis convenit cum Persis, quod defuncti regis successor in regni sui auspiciis aere alieno liberat quemlibet Spartanum, qui vel regi vel publico aliquid debuit. Similiter enim apud Persas recens constitutus rex civitatibus omnibus tributum, quod nondum persolverunt, remittit.

LX. Cum Ægyptiis vero hoc commune Lacedæmonii habent, quod apud illos præcones et tibicines et coqui in patrias artes succedunt; et tibicen filius est tibicinis, coquus coqui, præco præconis: neque præconis filium alius, ob vocis claritatem munus hoc ambiens, excludit; sed quilibet negotium suum patrio more exsequitur. Atque hæc quidem ita se habent.

LXI. Cleomenem igitur, Æginæ tunc versantem, et comuni Græciæ bono navantem operam, quum accusasset Demaratus, non Æginetis ille studens, sed invidia et odio ductus; (2) tum vero Cleomenes, ex Ægina reversus, regiam dignitatem abrogandi Demarato consilium cepit; cuius exsequendi consilii hæc res ei ausam occasionemque præbuit. (3) Aristoni, Spartæ regi, quum duas deinceps uxores duxisset, liberi ex his nulli prognati erant. Cujus rei non suam esse culpam existimans, tertiam duxit uxorem. (4) Duxit autem hoc modo: erat illi amicus civis

γαμέει· ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιητέων ἀνὴρ, τῷ προσε-
 κέετο τῶν αὐτῶν μάλιστα δ' Ἀρίστων. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ
 ἐτύγγανε ἐοῦσα γυνὴ καλλίστη μακρῶ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 γυναικῶν, καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γε-
 νομένη. (6) Ἐοῦσαν γὰρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην ἢ τρο-
 φὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε ὀλβίων θυγατέρα καὶ δυσ-
 ειδέα ἐοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ δρέουσα τοὺς γονέας συμφο-
 ρὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιευμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα
 ἐπιφράζεται τοιάδε· (6) ἐφόρει αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέ-
 ρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἐστὶ ἐν τῇ Θεράπνῃ
 καλυμένη, ὑπερθε τοῦ Φοιβηίου ἱεροῦ· ὅπως δὲ ἐνεῖκει
 ἡ τροφὸς, πρὸς τε τῷ γαλακτῇ καὶ ἐλίσσετο τὴν θεὸν
 ἀπαλλάττει τῆς δυσμορίας τὸ παιδίον. (7) Καὶ δὴ κοτε
 ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῇ τροφῇ γυναῖκα λέγεται ἐπιφρα-
 νῆναι, ἐπιφανεῖσαν δὲ ἐπειρεσθαί μιν ὅ τι φέροι ἐν τῇ
 ἀγκάλῃ, καὶ τὴν φράσαι ὡς παιδίον φορεῖ, τὴν δὲ
 κελυῖσαι οἱ δέξαι, τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειρῆσθαι γὰρ οἱ
 ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύναι· τὴν δὲ πάν-
 τος ἑωυτῇ κελυῖναι ἐπιδέξαι. (8) Ὁρέουσαν δὲ τὴν
 γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν
 τροφὴν δέξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παι-
 δίου τὴν κεφαλὴν εἶπαι ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν
 ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. (9) Ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς
 ἡμέρης μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δὴ μιν ἐς
 γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἀγητος δ' Ἀλκείδω, οὗτος δὴ
 ὁ τῷ Ἀρίστωνος φίλος.

LXII. Τὸν δὲ Ἀρίστων αἰκνίζει ἄρα τῆς γυναικὸς
 ταύτης ὁ ἔρω· μηχανᾶται δὴ τοιάδε. Αὐτὸς τε τῷ
 ἐταίρῳ, τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὐτῇ, ὑποδέχεται δωτίνην δώ-
 σιν τῶν ἑωυτοῦ πάντων ἐν, τὸ ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλῃται,
 καὶ τὸν ἐταῖρον ἑωυτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην δι-
 δόναι. Ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφὶ τῇ γυναικί, δρέων
 εἶπαι καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα, κατανείει ταῦτα· ἐπὶ
 τοῦτοισι δὲ ὀρκους ἐπῆλασαν. (2) Μετὰ δὲ αὐτὸς τε
 ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἶλετο τῶν
 κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἀγητος, καὶ αὐτὸς τὴν
 ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου, ἐνθαῦτα δὴ τοῦ
 ἐταίρου τὴν γυναῖκα ἐπειρᾶτο ἀπάγεσθαι. (3) Ὁ δὲ
 πλὴν τούτου μόνου ἀλλὰ ἔφη καταινέσαι· ἀναγκαζό-
 μενος μέντοι τῷ τε ὀρκῷ καὶ τῇ ἀπάτῃ τῇ παραγωγῇ
 ἀπὶ αἰσθάνεται.

LXIII. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα
 ὁ Ἀρίστων, τὴν δευτέραν ἀποπεμφάμενος. Ἐν δὲ οἱ
 χρόνῳ ἐλάσσονι καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ
 γυνὴ αὐτῇ τίττει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον. (2) Καί
 τίς οἱ τῶν οἰκετῶν ἐν οὐκῷ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφό-
 ρων ἐξαγγέλλει ὥς οἱ παῖς γέγονε. Ὁ δὲ ἐπιστάμενός
 τε τὸν χρόνον τῷ ἡγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ ὀκτώ-
 λων συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας οὐκ ἂν
 ἐμὸς εἴη. (3) Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἐφόροι, πρῆγμα
 μέντοι οὐδὲν ἐποίησαν τὸ παραιτεῖν. Ὁ δὲ παῖς
 αὖτε, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε· παῖδα
 γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μέγιστα οἱ ἐνόμισε εἶναι. (4)
 Δημάρητον δὲ αὐτῷ ὄνομα ἔθετο διὰ τὸδε· πρότερον

Spartanus, quo civium omnium familiarissime Ariston ute-
 batur. Hic vir uxorem habuit longe formosissimam omnium
 quæ Spartæ erant mulierum : et ea quidem formosis-
 sima ex deformissima evaserat. (5) Etenim quum turpis
 fuisset adspectu, nutrix illius, puellam ita deformem vi-
 dens esse hominum opulentorum filiam, vidensque paren-
 tes illius in magna calamitate ponere turpem filiolarum for-
 mam, hæc animadvertens nutrix, tale inivit consilium : (6)
 quotidie gestabat eam in Helenæ templum, quod est in loco
 qui Therapna vocatur, supra Phœbeum templum. Quoties
 autem puellam eo gestasset, statuebat illam ante deæ ai-
 mulacrum, supplexque rogabat deam, ut deformitate libe-
 rare puellam vellet. (7) Jam die quodam, quum templo
 egrederetur nutrix, adparuisse ei dicitur mulier, quarens
 ex ea quid esset quod in ulna gestaret. Cui quum illa re-
 spondisset, puellam se gestare, rogasse mulierem, ut sibi
 monstraret puellam. Neganti nutrici, dicentique velitum
 sibi a parentibus esse ne cuiquam eam monstraret, etiam
 atque etiam hanc instilisse, ut sibi ostenderet. (8) Tum nu-
 tricem, ut vidit plurimum interesse mulieris videre puellam,
 ita denique illi ostendisse; et hanc, tacto puellæ capite,
 dixisse, formæ præstantia superaturam eam Spartanæ
 omnes mulieres. (9) Atque inde ab illo ipso die mutatam
 esse ejus formam. Hanc igitur, ubi nubilis facta est,
 in matrimonium duxit Agetus, Alcideæ filius, hic ipse quem
 dixi Aristonis amicus.

LXII. Cujus mulieris amore urens Ariston talem iniiit ra-
 tionem. Amico, cujus hæc uxor erat, recipit ipse, dono
 se daturum quamcumque rerum suarum omnium ille sele-
 gisset, jubetque amicum, ut parem sibi referat gratiam.
 Et ille, nihil de uxore sua veritus, quum videret esse etiam
 Aristoni uxorem, in conditionem consensit; atque in hoc
 ipsum mutui se juramentis ambo obligarunt. (2) Deinde
 Ariston dedit illi pretiosissimum nescio quod cimeliorum
 suorum, quod selegerat Agetus : et ipse, par ab illo sibi
 referri postulans, ibi tunc uxorem amici conatus est secum
 abducere. (3) At ille, in omnia alia, hoc uno excepto,
 se consensisse, ait : verumtamen quum juramento esset
 obstrictus, doloque circumventus, abduci eam passus est.

LXIII. Ita igitur tertiam uxorem, repudiata secunda,
 Ariston duxit. Eique hæc eadem mulier intra tempus justo
 brevius, decimo nondum expleto mense, peperit hunc, de
 quo hic agitur, Demaratum : (2) et Aristoni tunc in con-
 sessu ephorum sedenti unus e famulis nunciavit, natum
 ei esse filium. At ille, memor temporis quo duxerat uxo-
 rem, et digitis numerum iniens mensium, interposito jure-
 jurando ait, « Hic meus esse non potest. » (3) Idque audi-
 verant ephori : nec tamen statim curæ admodum illis fuerat
 id verbum. Postquam vero adolevit puer, dicti pernituit
 Aristonem; etenim quam maxime suum esse filium Dema-
 ratum existimabat : (4) et nomen Demaratum (id est, Vo-
 tis populi expetitum) hac causa ei imposuit, quod antea

τούτων πανδημεί Σπαρτιῆται Ἀρίστωνι, ὡς ἀνδρὶ εὐδοκίμοιεν διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι. Διὰ τοῦτο μὲν οἱ τὸ οὐνομα Δημάρητος ἐτέθη.

LXIV. Χρόνου δὲ προϊόντος, Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. Ἔδεε δὲ, ὡς οἴκε, ἀνάπυστα γεγόμενα ταῦτα καταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληΐας, δι' ἧς Κλεομένει διεβλήθη μεγάλως πρότερόν τε ὁ Δημάρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἐλευσίνος, καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινητέων τοὺς μηδίσαντας διαβάντας Κλεομένεος.

LXV. Ὁρμηθεὶς οὖν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης συντίθεται Λευτυχίδῃ τῷ Μενάρει τοῦ Ἁγίου, ἐόντι οἰκίῃς τῆς αὐτῆς Δημαρήτου, ἐπ' ᾧ τε, ἢν αὐτὸν καταστήσῃ βασιλεῖα ἀντὶ Δημαρήτου, ἔψεται οἱ ἐπ' Αἰγινήτας. (2) Ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρῆτῳ μάλιστα γεγονώς διὰ πρῆγμα τοιοῦτον· ἄρμολογούμενου Λευτυχίδου Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστερεῖ Λευτυχίδα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἀρπάσας καὶ σκῶν γυναῖκα. (3) Κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἐχθρὴ ἦε τὸν Δημάρητον ἐγγόνει, τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένεος προθυμίας ὁ Λευτυχίδης κατόμνωται Δημαρήτου, φάς αὐτὸν οὐκ ἰκνευμένως βασιλεύειν Σπαρτιητέων οὐκ ὄντα παῖδα Ἀρίστωνος. (4) Μετὰ δὲ τὴν κατωσίην ἐδίδωκε ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε ὅτε οἱ ἐξήγγειλε δὲ οἰκίῃς παῖδα γεγενέαι, ὁ δὲ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας ἀνώμωσε, φάς οὐκ ἔωυτο μὲν εἶναι. (5) Τοῦτο δὲ ἐπιβατεύων τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης ἀπέφαινε τὸν Δημάρητον οὔτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγονότα οὔτε ἰκνευμένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεχόμενος ἐκείνους οἱ τότε ἔτυχον ἀνδρῶν τε ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος.

LXVI. Τέλος δὲ ἐόντων περὶ αὐτῶν νεκέων, ἔδοξε Σπαρτιήτῃσι ἐπειρεσθαι τὸ χρηστῆριον τὸ ἐν Δελφοῖσι εἰ Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρητος. (2) Ἀνωίστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίας τῆς Κλεομένεος ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιεῖται Κλεομένης Κόβωνα τὸν Ἀριστοφάντου, ἄνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον, ὁ δὲ Κόβων Περιάλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπέθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι, λέγειν. (3) Οὕτω δὴ ἡ Πυθίη ἐπειρωτέοντων τῶν Θεοπρόπων ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστέρω μὲν τοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν καὶ Περιάλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύθη τῆς τιμῆς.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Δημαρήτου καταπάσιν τῆς βασιληΐας οὕτω ἐγένετο, ἔφυγε δὲ Δημάρητος ἐκ Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιοῦδε οὐνείδεος. Μετὰ τῆς βασιληΐας τὴν καταπάσιν ὁ Δημάρητος ἤρχε αἰρεθείς ἄρχῃν. (2) Ἔσαν μὲν δὴ γυμνοπαίδαι, θηευμένοι δὲ τοῦ Δημαρήτου ὁ Λευτυχίδης γεγονώς ᾗδ' αὐτὸς βασιλεὺς ἀντ' ἐκείνου, πέμψας τὸν Ἰεράποντα, ἐπὶ γέλωτι

Spartani publice susceptis pro Aristone votis, ut viro omnium ante id tempus regum Spartanorum probatissimo, deos erant precati, ut filius ei nasceretur. Ob hoc igitur nomen ei est impositum Demaratus.

LXIV. Succedente tempore e vita discessit Ariston, et Demaratus regnum suscepit. Fuisse autem videtur in fatis, ut ista res, quum comperta fuisset, regno exueret Demaratum, eo quod magnum in odium incurrerat Cleomenis, primum, exercitu Eleusi abducto, deinde (ut dixi) tunc, quum Cleomenes in Aeginam trajecerat adversus hos qui cum Medis sentiebant.

LXV. Itaque ulcisci eum cupiens Cleomenes paciscitur cum Leotychide, Menaris filio, Agidis nepoti, ex eadem domo, qua erat Demaratus, oriundo, in hanc conditionem, ut ille, sua opera rex creatus in locum Demarati, ipsum sequeretur adversus Aeginetas. (2) Fuerat autem Leotychides inimicissimus Demarato, ejusmodi de causa; quod, quum Percalum, Chilonis filiam, neptin Demarati, sibi desponsasset, Demaratus per insidias nuptiis illis frustratus erat Leotychidem, præreptamque illi Percalum ipse duxerat uxorem. (3) Hac quum fuisset inimicitiarum Leotychidis adversus Demaratum origo, tunc a Cleomene sollicitatus Leotychides jurat contra Demaratum, dicens, non legitime illum regem esse Spartanorum, nec enim filium esse Aristonis. (4) Deinde, post interpositum hoc jumentum, judicio eum est persecutus, in memoriam revocans verbum istud, quod Aristoni tunc exciderat, quum ei famulus recens natum renunciasset filium; ubi numero inito mensium jurans dixerat, non esse illum filium suum. (5) Huic verbo insistens Leotychides declaravit Demaratum nec Aristone genitum, nec legitime regnantem Spartæ; testes advocans eosdem ephoros, qui tum cum illo sederant in consilio, et verbum istud ex ore Aristonis audierant.

LXVI. Postremo, quum ea de re exstissent rixæ, placuit Spartanis ex Delphico oraculo quærere, an Aristonis filius esset Demaratus. (2) Quod quum de industria ita decernendum curasset Cleomenes, ut de ea re ad Pythiam referretur; tum vero idem Cleomenes Cobonem sibi conciliavit, Aristophanti filium, virum maxima apud Delphenses auctoritate; qui Periallæ prophetissæ persuasit, ut ea diceret, quæ Cleomenes dici volebat. (3) Ita igitur interrogantibus his, qui ad consulendum oraculum missi erant, respondit Pythia, non esse Aristonis filium Demaratum. Attamen postero tempore comperta ea fraus est, et Cobon Delphis profugit, prophetissæ vero Periallæ abrogatum est munus.

LXVII. Hoc igitur modo abrogata Demarato regia dignitas est. Deinde vero, relicta Sparta, ad Medos profugit Demaratus, ob contumeliam hujusmodi. Postquam regno fuit exutus, ad gerendum magistratum erat electus. (2) Quumque esset solenne ludicrum, quod Gymnopædias vocant, Leotychides, rex jam creatus in Demarati locum, risus et contumeliæ causa misso famulo ad Demaratum, qui et

τε καὶ λάσθη εἰρώτα τὸν Δημάρτηον δοκῶν τι εἶη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν. (3) Ὁ δὲ ἀλγήσας τῷ ἐπειρωτῆματι εἶπε φάς αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ᾗδ πεπειρηθῆσαι, ἐκείνων δὲ οὐ, τὴν μόνον ἐπειρώτησιν ταύτην ἄρξειν Λακεδαιμονίοισι ἡ μυρίης κακότητος ἡ μυρίης εὐδαιμονίης. (4) Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ κατακαλυψάμενος ᾗτε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἐσωτοῦ οἰκία, αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος ἔθυσεν τῷ Διὶ βοῦν, θύσας δὲ τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

10 **LXVIII.** Ἀπικομένη δὲ τῇ μητρὶ ἐσθλὴς ἐς τὰς χεῖρας οἱ τῶν σπλάγγνων κατικέτευε, λέγων τοιαῦτα, « ὦ μητὲρ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἵκετεύω καὶ τοῦ ἐρχείου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀλήθειαν, τίς μεῦ ἐστι πατὴρ ὁρθῶ λόγῳ. (2) Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νείκεσι λέγων κυεύουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς οὕτω ἔλθειν παρ' Ἀρίστων· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες φασὶ σε ἔλθειν παρὰ τῶν οἰκετῶν τὸν νομορβόν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκείνου παῖδα. (3) Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν εἶπαι τῶν ληθῆς· οὔτε γὰρ, εἰ περ πεποίηκάς τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποίηκας, μετὰ πολλῶν δέ· ὃ τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ ὥς Ἀρίστωνι σπέρμα παιδοποιῶν οὐκ ἐντὴν τεκίειν γὰρ ἂν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας. » Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε.

25 **LXIX.** Ἡ δὲ ἀμείβετο τοιοῦτε, « ὦ παῖ, ἐπεῖτε με λητῆσι μετέρχεαι εἶπαι τὴν ἀλήθειαν, πᾶν ἐς σὲ κατειρήσεται τῶν ληθῆς. » Ὡς με ἡγάγετο Ἀρίστων ἐς ἐσωτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλθε μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι, συνευνηθὲν δὲ τοὺς στεφάνους τοὺς εἶχε

30 ἐμοὶ περιεθῆει. (2) Καὶ τὸ μὲν οἰγώκεε, ᾗτε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. Ὡς δὲ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώτα τίς εἶη ὃ μοι δούς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκείνου· ὃ δὲ οὐκ ὑπεδέκετο. Ἐγὼ δὲ κατωμνύμην, φαμένη αὐτὸν οὐ καλῶς ποιεῖν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγῳ γὰρ τι πρότερον

35 ἔλθοντα καὶ συνευνηθέντα δοῦναί μοι τοὺς στεφάνους. (3) Ὅρέων δὲ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων ἔμαθε ὥς θεῖον εἶη τὸ πρῆγμα. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ στέφανοι ἐφάνησαν ἄντες ἐκ τοῦ ἡρώτου τοῦ παρὰ τῆσι θύρῃσι τῆσι αὐλείῃσι ἰδρυμένου, τὸ καλεῦσι Ἀστραβάχου· τοῦτο δὲ οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἦρα ἀναίρεον εἶναι.

40 (4) Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν, ὅσον τι καὶ βούλει πυθέσθαι. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου γέγονας, καὶ τοι πατὴρ ἐστι Ἀστράβαχος ὁ ἥρωκ, ἡ Ἀρίστων· ἐν γὰρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναίρεομαι. (5) Τῇ δὲ σευ μάλιστα κατάπτονται οἱ ἔχθροι, λέγοντάς ὡς αὐτὸς ὁ Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἡγγέλῃς γεγεννημένος, πολλῶν ἀκούοντων οὐ φήσαιε σε ἐσωτοῦ εἶναι (τὸν χρόνον γὰρ, τοὺς δέκα μῆνας, οὐδέκω ἐξῆκειν), αἰδερήτῃ τῶν τοιούτων ἐκείνος τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος. (6) Τίττουςι γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνα καὶ ἐπτάμηνα, καὶ οὐ

50 πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σὲ, ὦ παῖ, ἐπτάμηνον ἔτεκον. Ἐγὼν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον ὥς ἀγνοῖη τὸ ἔπος ἐκβαλοῖ τοῦτο. (7) Λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσεως τῆς σεωυτοῦ μὴ

ipse spectator aderat, quæsit ex eo, qualem illi videretur, hunc gerere magistratum post regiam dignitatem? (3) Cui illi, indignatus interrogatione, respondit, se quidem utrumque esse expertum, nec vero illum: cæterum interrogationem hanc Lacedæmonis aut infinitæ calamitatis, aut infinitæ felicitatis fore initium. (4) His dictis, velata facie theatro egressus, domum suam abiit: ibique protinus, præparatis rebus necessariis, Jovi bovem immolavit, et eo mactato vocavit matrem.

LXVIII. Quæ postquam advenit, data in manus illius extorum parte victimæ, supplex eam Demaratus adlocutus est his verbis: « Mater, et alios omnes deos testatus, et hunc Herceum (*id est*, domus nostræ præsidem) Jovem, oro te atque obsecro, ut verum mihi dicas, quis ex rei veritate pater sit meus. (2) Leotychides enim in litis contentione dixit, gravidam te ex priori viro congressam esse cum Aristone: qui vero contumeliosiore rumorem sequuntur, aiunt cum servo asinario te esse congressam, et illius me esse filium. (3) Quare te ego per deos obsecro, verum mihi dicas. Nam et, si quid tale, quale dicunt, fecisti, non sola tu fecisti, sed multis cum aliis mulieribus: et pervulgata quoque Spartæ fama est, prolificum semen non fuisse Aristoni; alioqui priores etiam uxores ejus parituras fuisse. » Talia igitur ille dixit.

LXIX. Cui mater his verbis respondit: « Fili, quoniam me supplex oras ut verum dicam, omnem tibi rem ex vero aperiam. Postquam me Ariston domum suam duxit, tertia nocte a prima venit ad me simulacrum simile Aristoni: quod quum mecum concubuisset, coronas mihi, quas habebat, imposuit. (2) Illud postquam abiit, venit deinde Ariston; qui me videns coronis ornatam, interrogavit quis illas mihi dedisset: et ego dixi, ipsum. Quod ubi abuult ille, jurata equidem respondi, non recte eum facere qui rem perneget; paulo enim ante venisse ipsum, mecumque concubuisse, ac deinde has mihi coronas dedisse. (3) Tum me videns Ariston jurejurando rem confirmare, intellexit divinitus hæc accidisse. Nam et coronas illas adparebat esse ex herois ædícula quæ est ad januam aulæ nostræ; Astrabaci ædem vocant: et, esse hunc ipsum heroem, pronunciarunt vates. (4) Ita igitur, fili, rem totam habes, quam scire cupis. Nam, aut ex hoc heroe genitus es, et pater tuus Astrabacus heros est, aut Ariston: ea ipsa enim nocte te concepisti. (5) Cæterum, quo argumento te maxime adgrediuntur inimici, dicentes, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nunciaretur, audientibus multis negasse suum te esse filium, quoniam justum tempus decem mensium nondum esset completum; id verbum illi inscitia talium rerum exciderat. (6) Pariunt enim mulieres etiam novem mensium fectus, atque etiam septem mensium, neque cunctæ decimum complent mensem: et ego te, fili, septimo mense peperisti. Agnovitque etiam paulo post ipse Ariston, per inscitiam sibi verbum illud excidisse. (7) Alios autem de nativitate tua rumores procul habe: nam veris

δέκεο· τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήχοας. Ἐκ δὲ ὁμορροβῶν αὐτῷ τε Λευτυχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέγουσι τίκτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας. » Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε.

LXX. Ὁ δὲ πυθόμενός τε τὰ ἐβούλετο καὶ ἐπόδια λαβὼν ἐπορεύετο εἰς Ἥλιν, τῷ λόγῳ φὰς ὡς ἐς Δελφοὺς χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑποποθηθέντες Δημάρητον ὀρησμοῖ ἐπιχειρεῖν ἐδίωκον. (2) Καί κως ἐφθῆ ἐς Ζάκυνθον διαβὰς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἡλίδος ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτῷ τε ἄπτοντο καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαίρουντο. Μετὰ δὲ, οὐ γὰρ ἐξεδίδοσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθεῦτεν διαβαίνει ἐς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλέα Δαρειόν. Ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγαλωστί καὶ γῆν τε καὶ πόλιν ἔδωκε. (3) Οὕτω ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἀσίην Δημάρητος καὶ τοιαύτῃ χρῆσάμενος τύχῃ, ἀλλὰ τε Λακεδαιμονίῳσι συχνὰ ἔργοισι τε καὶ γνώμῃσι ἀπολαμπρυνθεὶς, ἐν δὲ δὴ καὶ Ὀλυμπιάδα σφι ἀνελόμενος τεθρίπῳ προσέβαλε, μόνος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλέων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

LXXI. Λευτυχίδης δὲ ὁ Μενάρεος Δημάρητου καταπυθέντος διεδέξατο τὴν βασιλίην, καὶ οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιτῶν ἐκάλευν. Οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐδασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτυχίδου γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἄρχιδῆμον. (2) Λευτυχίδης δὲ στερτηθεὶς Ζευξίδῆμου γαμέει δευτέρην γυναῖκα Εὐρυδάμην, δοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφεῖν, Διακτορίδου δὲ θυγατέρα, ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτῶ, τὴν Ἄρχιδῆμος ὁ Ζευξίδῆμου γαμέει δόντος αὐτῷ Λευτυχίδου.

LXXII. Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατετήρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημάρητῳ ἐξέτισε. Ἐστρατήγησε Λακεδαιμονίῳσι ἐς Θεσσαλίην, παρὸν δὲ οἱ ἀποχρεία πάντα ποιήσασθαι ἐδωροδόκησε ἀργύρου πολλόν. (2) Ἐπ' αὐτοῦ γὰρ δὲ ἀλούς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπικατῆμενος χειρὶδι πλὴν ἀργυρίου, ἔρυσσε ἐκ Σπάρτης ὑπὸ δικαστήριον ὑπαγχεῖς, καὶ τὰ οἶκα οἱ κατεσκάφη· ἔφυγε δὲ ἐς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. Ταῦτα μὲν δὴ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

LXXIII. Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένει εὐωδῶθη τὸ ἐς τὸν Δημάρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυχίδα ἦε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινὸν τινὰ σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμόν ἔχων. (2) Οὕτω δὴ οὐτε οἱ Αἰγινήται, ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδικαίουν ἐτι ἀντιβαίνειν, ἐκείνοι τε ἐπιτεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινήτων τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλοῦτῳ καὶ γένει ᾗγον, καὶ ἄλλους καὶ δὴ καὶ Κρίων τε τὸν Πολυκρίτου καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτεος, οἱ περ ἔσπον μέγιστον κράτος ἀγαγόντες δὲ σφας ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν παραθήκην παρατίθενται ἐς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήταις Ἀθηναίους.

LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένηα ἐπαΐστον γένονμενον κακοτεχνήσαντα ἐς Δημάρητον δεῖμα ἔλαβε Σπαρτιτῶν, καὶ ὑπεξέσχε ἐς Θεσσαλίην. Ἐνθεῦτεν

sima omnia audivisti. Ex asinariis vero Leotychidi ipsi et aliis, qui hoc narrant, liberos pariant uxores. » Hac mater locuta est.

LXX. Demaratus vero, postquam quæ voluerat cognovit, sumpto viatico, Elidem profectus est; speciem præ se ferens tamquam Delphos petens, ubi consuleret oraculum. Lacedæmonii vero, suspicati fugam capessere Demaratum, persecuti sunt eum. (2) Sed, priusquam hi Elidem pervenerunt, Zacynthum ille trajecerat. Quo quum etiam Lacedæmonii trajecissent, et ipsi Demarato injecerunt manus, et famulos ei abstraxerunt. At ille, quum non dedidissent eum Zacynthii, in Asiam deinde ad regem Darium transgressus est: et rex eum munifice excepit, et terra et oppidis donavit. (3) Ista igitur ratione, et tali fortuna usus, in Asiam pervenit Demaratus, postquam et aliis multis factis pariter atque consiliis inter Lacedæmonios claruerat, et Olympica victoria, quam quadrigarum curriculo reportavit, civitatem ornaverat, unus ex omnibus Spartæ regibus cui id contigerit.

LXXI. Leotychides vero, Menaris filius, in regnum Demarato ea dignitate ejecto successit. Cujus filius erat Zeuxidemus, quem Spartanorum nonnulli Cyniscum nominabant. Hic regnum Spartæ non est adeptus: obierat enim ante Leotychidem, relicto filio Archidamo. (2) Mortuo autem Zeuxidemo, alteram uxorem duxit Leotychides Eurydamen, Menii sororem, Diactoridæ filiam: ex qua quidem nulla ei mascula proles nata est, sed filia, nomine Lampito; quam duxit Archidamus, Zeuxidemi filius, a Leotychide sibi elocatum.

LXXII. Nec vero Spartæ senectutem traduxit Leotychides, sed talem quamdam pœnam dedit Demarato. Quum dux esset copiarum Laconicarum in Thessalia, potuissetque omnia armis subigere, ingentibus pecuniis corrupti se passus est. (2) Cujus criminis compertus, quum in ipsis castris insidens manicæ pecunia plenæ esset deprehensus, in judicium delatus exsilio multatus est, et ædes ejus in urbe dirutæ: itaque Tegeæ exsulavit, ibique vitam finivit. Sed hæc quidem postero tempore acta sunt.

LXXIII. Tunc vero, postquam Cleomeni ex sententia successerat res in Demaratum suscepta, protinus ille, adsumpto Leotychide, adversus Æginetas ire contendit, propter illatam sibi contumeliam vehementer illis iratus. (2) Jam igitur Æginetæ, quum ambo simul reges adversus illos venissent, non amplius repugnandum sibi esse existimarunt: et illi selectos ex Æginetis decem viros, divitiis et genere præ cæteris eminentes, abduxerunt, in his Crium Polycriti filium, et Casambum Aristocratis, qui plurimum potestate valebant. Hos igitur, in Atticam terram abductos, veluti depositum tradiderunt Atheniensibus, acerrimis hostibus Æginetarum.

LXXIV. Sed post hæc Cleomenes, quum compertæ interiri fuissent malæ artes, quibus adversus Demaratum usus erat, metu Spartanorum in Thessaliam secessit. Inde

δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκαδίην νεώτερα ἐπρήσσε πρή-
γματα, συνιστάς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἄλ-
λους τε ὄρκους προσάγων σφί ἧ μὲν ἔψεσθαι σφεας
αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγέται, καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν
5 πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστυγίας ἀγινέων
ἐξορκούν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. (2) Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει
λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ
καὶ ἔστι τοιόνδε τι ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης
στάζει ἐς ἄγκος, τὸ δὲ ἄγκος αἵμασις τις περιυεῖει κύ-
10 κλος. Ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει
εὐῶσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς Φενεῶν.

LXXV. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένηα
ταῦτα πρήσσοντα, κατήγον αὐτὸν δέισαντες ἐπὶ τοῖσι
αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἤρχε. (2) Κα-
15 τελθόντα δὲ αὐτὸν αὐτίκα ὑπέλαβε μανίῃ νοῦσος, ἐόντα
καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· ὅκως γάρ τειν ἐντύχοι
Σπαρτιήτην, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρῶτον τὸ σκήπτρον.
(3) Ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα καὶ παραφρονήσαντα
ἔδωσαν οἱ προσήκοντες ἐν ζύλῳ· ὁ δὲ δεθείς τὸν φύλακον
20 μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων αἴτεε μάχαιραν· οὐ βου-
λομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φυλάκου δίδοναι ἠπείλειε τὰ
μιν λυθείς ποιήσει, ἐς δὲ δέισας τὰς ἀπειλὰς ὁ φύλακος
(ἦν γὰρ τῶν τις εἰλωτέων) δίδοι οἱ μάχαιραν. (4)
Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον ἤρχετο ἐκ τῶν
25 κνημέων ἐνωτὸν λυθώμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆ-
κος τὰς σάρκας προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μη-
ρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τε τὰ ἰσχία καὶ τὰς λαπάρας,
ἐς δὲ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταχορδεύων
ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ, (5) ὥς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι
30 Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάργhton
γενόμενα λέγειν, ὥς δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι, διότι ἐς Ἑλε-
υσίνα ἐσβαλὼν ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν, ὥς δὲ Ἀρ-
γεῖοι, ὅτι ἐξ ἱεροῦ αὐτῶν τοῦ Ἀργίου Ἀργείων τοὺς κα-
ταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων κατέκοπτε καὶ
35 αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

LXXVI. Κλεομένει γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι
ἐχρήσθη Ἄργος αἰρήσειν. Ἐπεῖτε δὲ Σπαρτιήτας
ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον, ὃς λέγεται βρεῖν
ἐκ τῆς Στυμφηλίδος λίμνης (τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην
40 ἐς γάσμα ἀφανὲς ἐκδιδούσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἀργεῖ,
τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖ-
νον καλέεσθαι), ἀπικόμενος δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν
ποταμὸν τοῦτον ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· (2) καὶ οὐ γὰρ οὐδα-
μῶς ἐκαλλίρει διαβαίνειν μιν, ἀγασθαι μὲν ἔφη τοῦ
45 Ἐρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολιτάς, Ἀργεῖους
μέντοι οὐδ' ὥς χαίρειν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξανα-
χωρήσας τὴν στρατιὴν κατήγαγε ἐς Θυρέην, σφαγια-
σάμενος δὲ τῇ θαλάσῃ ταῦρον πλοιοῖσι σφεας ἤγαγε
ἐς τε τὴν Τίρυνθιν γῶρην καὶ Ναυπλίην.

50 LXXVII. Ἀργεῖοι δ' ἐβόωσαν πυνθανόμενοι ταῦτα
ἐπὶ θαλάσσαν· ὥς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος,
χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ χέεται Σήπεια οὖνομα, μεταίχμιον
οὐ μέγα ἀπολιπόντες ἵκοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι.
(2) Ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ

vero in Arcadiam reversus, novas res moliens, Arcadas ad-
versus Spartanos sollicitavit, quum aliis juramentis illos
adstringens, ut se, quocumque duceret, sequerentur; tum
etiam in animo habens procures Arcadum, in Nonacrin op-
pidum ductos, jurejurando per Stygis aquam adigere. (2)
Nam in hoc ipso oppido perhibent Arcades esse Stygis
aquam. Est autem illa hujusmodi: exigua adparet aqua,
ex petra stillans in locum concavum, quem maceria un-
dique cingit. Nonacris autem, in qua hic fons conspicitur,
Arcadiæ oppidum est prope Pheneum.

LXXV. Lacedæmonii vero, ubi cognoverunt quid moli-
retur Cleomenes, veriti rei exitum, Spartam eum revoca-
runt, et in pristinam restituerunt dignitatem. (2) At post
reditum brevi interjecto tempore, quum jam antea haud
sana admodum mente fuisset, furor morbus eum invasit;
nam quoties Spartanus quispiam obviam ei veniret, huic
sceptrum in faciem infligebat. (3) Quæ quum ille faceret,
et alienata esset mente, vinserunt illum propinqui, et li-
gno illigaverunt. At ille, ita vinctus, ubi vidit unum cu-
stodem, digressis aliis, solum relictum, cultrum sibi dari
postulavit: quem quum ei statim dare nollet custos, mina-
tus est homini quæ deinde illi facturus esset, quando foret
solutus; donec territis ille minis (erat enim unus ex Hælo-
tis) cultrum ei porrexit. (4) Tum vero, sumpto ferro, Cleo-
menes, initio a cruribus facto, misere se ipse laceravit:
carnem enim secundum longitudinem incidens, a cruribus
ad femora perrexit, et a femoribus ad ilia et lumbos: pos-
tremo, ubi ad ventrem pervenit, hunc etiam minutim dissecuit,
donec animam efflavit. (5) Atque tali modo ille
mortuus est, ut quidem plerique ex Græcis dicunt, quoniam
Pythiæ persuaserat ista dicere quæ ad Demaratum specta-
bant; ut vero aiunt Athenienses, quoniam, quo tempore
Eleusinem invasit, lucum excidit deabus sacrum; ut vero
Argivi, quoniam Argivos, qui e pugna in lucum Argo sa-
crum confugerant, inde abductos trucidavit, ipsumque lu-
cum sprete religione incendit.

LXXVI. Scilicet Cleomeni, Delphicum oraculum con-
sulent, redditum erat responsum, capturum illum Argos.
Postquam vero cum Spartanorum exercitu ad fluvium per-
venit Erasinum, quem aiunt ex Stymphalio lacu effluere:
dicunt enim, hunc lacum, postquam in cæcam voragi-
nem se infudit, rursus adparere in Argolide, et exinde
Erasinum hanc aquam ab Argivis nominari: ad hunc igitur
fluvium postquam Cleomenes pervenit, hostias flumini
immolavit: (2) quumque minime bene ei cessurum transi-
tum portenderent exta, laudare se, ait, Erasinum, quod
cives non proderet suos; sed ne sic quidem salvos evasuros
Argivos. (3) Post hæc retrogressus, Thyream duxit exer-
citus; et, tauro mari immolato, navibus eundem duxit
in Tirynthium et Nauplium agrum.

LXXVII. Ea re cognita, ad mare properant Argivi,
opem suis laturi. Ut vero prope Tirynthem fuerunt, eo in
loco cui nomen est Sepea, castra castris Lacedæmoniorum,
haud magno spatio in medio relicto, opposuerunt. (2)
Ibi nimirum pugnam ex aperto non verebantur Argivi,

μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἰρεθέωσι· καὶ γὰρ δὴ σφί ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον τὸ ἐπικρίνα ἔχρησε ἡ Πυθίη τοῦτοισί τε καὶ Μιλησίοισι, λέγων ὥδε·

ἅλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενά νικήσασα ἐξέλῃσιν καὶ κύδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται, πολλὰς Ἀργείων ἀμειδιφυέας τότε θήσει. Ὡς ποτὲ τις ἔρει καὶ ἐπεσομένων ἀνθρώπων « δεινὸς ὅστις τριβλικτὸς ἀπώλετο δοῦρι θαμνασθεῖς. »

Ἐὰν δὴ πάντα συνελθόντα τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρεῖχε. (3) Καὶ δὴ σφί πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι, δοξαν δὲ σφί ἐποίουν τοιόνδε· ὅπως δὲ Σπαρτιήτης κήρυξ προσημαίνει τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐποίουν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τοῦτο τοῦτο.

LXXVIII. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους δοκοῖν τι δὲ σφέτερος κήρυξ σημήνει, παραγγέλλει σφί, ὅταν σημήνῃ ὁ κήρυξ ποιεῖσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα χωρεῖν ἐς τοὺς Ἀργείους. (2) Ταῦτα καὶ ἐγένετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων· ἄριστον γὰρ ποιευμένοι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ κηρύγματος ἐπεκράτεον, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτῶν, πολλοὺς δ' ἐτι πλείονας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἀργίου καταφυγόντας περιζόμενοι ἐφύλασσον.

LXXIX. Ἐνθαῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίει τοιόνδε· ἔχων αὐτομολοὺς ἄνδρας καὶ πυκνόμενος τούτων ἐξεκάλει, πέμπων κήρυκα, οὐνομαστὴ λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους, ἐξεκάλει δὲ φάσ' αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄποινα· ἄποινα δὲ ἐστὶ Πελοποννησίοισι δύο μνᾶς τεταγμέναι κατ' ἄνδρα αἰχμαλώτων ἐκτίναι. (2) Κατὰ πεντήκοντα δὴ ὦν τῶν Ἀργείων ὡς ἐκάστους ἐκκαλεόμενος ὁ Κλεομένης ἐκτείνει. Ταῦτα δὲ κοινὰ γινόμενα ἐλελήθει τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένει· ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἔοντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὥρεον οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς δὲ τι ἐπρήσσον, πρὶν γε δὴ αὐτῶν τις ἀναβᾶς ἐπὶ δένδρος κατεῖδε τὸ ποιεύμενον. Οὐκ ὦν δὴ ἐτι καλεούμενοι ἐξήσαν.

LXXX. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ τῶν εἰλωτῶν περινεῖν ὕλην τὸ ἄλσος, τῶν δὲ πειθόμενων ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. Καιομένου δὲ ἤδη ἐπείρετο τῶν τινὰ αὐτομολῶν τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἐξῆ Ἀργεῖοι εἶναι. (2) Ὁ δὲ ὡς ἤκουσε, ἀνασπενδίζας μέγα εἶπε, « ὦ Ἀπολλὼν χρηστήριε, ἧ μεγάλως με ἠπάτηκας φάμενος Ἀργεῖος αἰρήσειν· συμβῶλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. »

LXXXI. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλείω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπείναν ἐς Σπάρτην, χιλιούς δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστέας ἦε ἐς τὸ Ἡραῖον ὕσων. Βουλόμενος δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὁ ἱεὺς ἀπηγόρευε, φάσ' οὐκ εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. (2) Ὁ δὲ Κλεομένης τὸν ἱεῖα ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπαγαγόντας μαστιγίσσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσεν· ποιήσας δὲ ταῦτα ἀπῆγε ἐς τὴν Σπάρτην.

LXXXII. Νοστήσαντα δὲ μιν ὑπῆγον οἱ ἐθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν δωροδοκῆσαντα οὐκ ἐλεῖν

sed ne dolo caperentur. Etenim ad hanc rem spectabat oraculum illud, quod promiscue et his et Milesiis Pythia ediderat his verbis :

Verum, quando marem prævertet femina victrix,
Inter et Argivos referet prælustris honorem ;
tunc Argivarum reddet plerasque gementes,
ut venturorum alat quis quandoque virorum :
« telo sævus obit sinuoso corpore serpens. »

Quæ quum tunc omnia concurrissent, metum Argivis incusserunt. (3) Proinde consilium ceperunt utendi hostium præcone : idque ita exsecuti sunt, ut, quoties Spartanus præco signum aliquod dedisset Lacedæmonius, Argivi etiam id ipsum facerent.

LXXVIII. Quos ubi Cleomenes cognovit idem exsequi, quodcumque ipsius præco significasset ; imperat suis, ut, quando prandii signum edidisset præco, tunc arma caperent, et Argivos adorirentur. (2) Et exsecuti sunt hoc Lacedæmonii. Nam, dum Argivi ex præconis imperio prandium capiebant, subito illos adorti, multos eorum interfecerunt, multo plures vero, qui in Argi lucum confugerant, circum sedentes ibi custodiverunt.

LXXIX. Deinde hoc fecit Cleomenes : quum ex hominibus quibusdam, qui ad ipsum transfugerant, cognosset, quoniam essent ex Argivis qui in sacro luco essent inclusi, misso præcone nominatim evocavit singulos ; dicens, se pretium redemptionis illorum accepisse. Statutum autem apud Peloponnesios est pretium redemptionis, duo minæ pro singulis captivis pendendæ. (2) Igitur quinquaginta fere ex Argivis, ut quemque evocaverat, interfecit Cleomenes ; et reliquos, qui in luco erant, latebat factum : quum enim densus esset lucus, qui intus erant, non videbant quid facerent hi qui extra essent. Postremo vero unus illorum conscensa arbore vidit quid gereretur : atque exinde non amplius egrediebantur vocati.

LXXX. Tum vero Cleomenes Helotas omnes jussit materiam circa lucum congerere : et, postquam hi imperata fecerunt, lucum incendit. Jamque ardebat lucus, quum ille ex transfugarum quoriam quæsivit, cui deo sacer lucus esset. Qui respondit, Argi lucum esse. (2) Hoc audito Cleomenes, ingentem edens genitum, ait : « O fatidice Apollo, sane magnopere me decepisti, quum Argos me capturum diceres. Suspicio enim, exisse mihi id vaticinium. »

LXXXI. Post hæc, majore exercitus parte Spartam dimissa, ipse cum mille fortissimis ad Junonis templum se contulit, sacra factururus. Quum autem in eo esset ut super ara sacrificaret, vetuit eum sacerdos, nefas esse dicens peregrino sacra ibi facere. (2) At Cleomenes, jussis Helotis abductum ab ara sacerdotem flagris cadere, ipse sacra fecit ; eoque facto Spartam abiit.

LXXXII. Quo ubi rediit, inimici eum apud ephoros reum egerunt ; dicentes, pecunia corruptum Argos non

τὸ Ἄργος, παρὲν εὐπετέως μιν ἔλεειν. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος οὔτε εἰ ἀληθέα λέγων, ἔχω σαφηνέως εἶπαι, ἔλεξε δ' ὧν φάμενος, ἐπείτε δὴ τὸ τοῦ Ἄργου ἱρὸν εἶλε, δοκέειν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν
 5 τοῦ θεοῦ· πρὸς ὧν ταῦτα οὐ δικαιοῦν πειρᾶν τῆς πόλιος, παρὶν γε δὴ ἱροῖσι χρήσται καὶ μάθη εἶτε οἱ ὁ θεὸς παρὰδοῖ εἶτε οἱ ἐμποδῶν ἔστηκε· (3) καλλιρευμένῳ δὲ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθέων φλόγα πυρὸς ἐκλάμψαι, μαθέειν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρέχειαν,
 10 ὅτι οὐκ αἰρέει τὸ Ἄργος· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἰρέειν ἂν κατ' ἄρκης τὴν πόλιν, ἐκ τῶν στηθέων δὲ λάμπαντος πᾶν οἱ πεποιθῆσθαι δοῶν ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ λέγων πιστά τε καὶ οἰκία ἐδόκεε Σπαρτιτῆσι λέγειν, καὶ
 15 ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας.

LXXXIII. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐξηρώθη οὕτω ὥστε οἱ δοῦλοι αὐτῶν ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα ἄρχοντές τε καὶ διέποντες, ἐς δὲ ἐπήθησαν οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες. Ἐπειτέν σφας οὗτοι ἀνακτεώμενοι ὁπίσω ἐς
 20 ἐαυτούς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. (2) Τέως μὲν δὴ σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους, ἐπείτεν δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ μάντις Κλέανδρος, γένος ἑὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρκαδίας· οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι.
 25 Ἐκ τούτου δὲ πόλεμος σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συγχόν, ἐς δὲ δὴ μόγις οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

LXXXIV. Ἀργεῖοι μὲν ὅν δια ταῦτα Κλεομένηα φασὶ μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς· αὐτοὶ δὲ Σπαρτιτῆται φασὶ ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένηα,
 30 Σκυθήσι δὲ ὁμιλήσαντά μιν ἀκρητοπότην γενέσθαι καὶ ἐκ τούτου μανῆναι. (2) Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας, ἐπείτε σφι Δαρεῖον ἐσβαλέειν ἐς τὴν χώραν, μετὰ ταῦτα μεμονόνα μιν τίσασθαι, πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρτην συμμαχίῃν τε ποιεῖσθαι, καὶ συντίθεσθαι ὡς χρεῶν
 35 εἶη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φᾶσιν ποταμὸν περρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλέειν, σφᾶς δὲ τοὺς Σπαρτιτῆτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὀρμευμένους ἀναβαίνειν καὶ ἐπείτεν ἐς τὸ αὐτὸ ἀπαντᾶν. (3) Κλεομένηα δὲ λέγουσι ἡκόντων τῶν Σκυθῶν ἐπὶ ταῦτα ὁμιλέειν σφι
 40 μεζώνως, ὁμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἰκνευμένου μαθέειν τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτῶν· ἐκ τούτου δὲ μανῆναί μιν νομίζουσι Σπαρτιτῆται. (4) Ἐκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπεὶ ζωρότερον βούλονται πείειν, «ἐπισχύθισον» λέγουσι. Οὕτω δὲ Σπαρτιτῆται τὰ περὶ Κλεο-
 45 μένεα λέγουσι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῖσιν ταύτην ὁ Κλεομένης Δημαρτήῳ ἐκτίσαι.

LXXXV. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένηος, ὡς ἐπύθοντο Αἰγινῆται, ἔπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους καταβωσομένους Λευτυχίδεω περὶ τὸν ἐν Ἀθῆνῃσι ὁμήρων
 50 ἔχόμενον. Ἀκαδεμαμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόντες ἔγνωσαν περιυβρίσθαι Αἰγινῆτας ὑπὸ Λευτυχίδεω, καὶ μιν κατέκριναν ἔκδοτον ἄγεσθαι ἐς Αἴγιναν ἀντὶ τῶν ἐν Ἀθῆνῃσι ἔχόμενων ἀνδρῶν. (2) Μελλόντων δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινῆτεων τὸν Λευτυχίδεα, εἰπέ σφι

cepisse, quum capere facile potuisset. (2) At ille respondit; verumne dicens, an mentiens, definire nequeo; respondit certe, postquam lucum Argo sacrum cepisset, visum sibi esse exisse effatum dei: quare non tentandam sibi existimasse urbem, quin prius sacris factis cognovisset, utrum traditurus sibi eam deus esset, an impedimento futurus. (3) Litanti autem sibi in Junonis templo, ex simulacri pectore effulsisse ignis flammam: unde liquido se intellexisse, non capturum se esse Argos: nam, si ex capite simulacri effulsisset flamma, capturum se urbem cum arce fuisset; quum vero e pectore effulserit, perfecta a se esse omnia quae fieri deus voluit. (4) Haec dicens, credibilia et consentanea dicere visus est Spartanis, et longe maiore parte suffragiorum est absolutus.

LXXXIII. Urbs vero Argos ita viris viduata est, ut res illorum omnes penes servos essent, omnia gubernantes administrantesque, donec eorum filii, qui perierant, ad virilem pervenerunt aetatem. Tunc hi, Argos sibi rursus vindicantes, illos eiecerunt: et servi, urbe pulsi, praelio facto Tirynthem tenuere. (2) Deinde aliquamdiu pacatae inter utrosque res fuere: sed postea venit ad servos vir fatidicus, nomine Cleander, genere Phigalensis Arcas; qui illis, ut denuo arma inferrent dominis, persuasit. Inde bellum illis exortum est, quod diu duravit, donec tandem aere servos debellarunt Argivi.

LXXXIV. Argivi igitur ista de causa aiunt in furorem actum Cleomenem misere periisse. At ipsi Spartani contendunt, non a deo quopiam in furorem actum fuisse Cleomenem, sed ex consuetudine cum Scythiis contraxisse merum bibendi morem, eaque de causa in furorem incidisse. (2) Scythas enim Nomades, postquam terram ipsorum Darius bello invasisset, consilium deinde cepisse pœnas ab illo repetendi: itaque missis legatis societatem voluisse cum Spartanis contrahere, hac conditione, ut ipsi Scythae juxta Phasin fluvium conarentur in Medicam terram irrupere; Spartani vero, Epheso profecti, in superiorem Asiam contenderent, ac deinde utrique eodem in loco convenirent. (3) Cleomenem igitur, aiunt, quum Scythae haec ob causam Spartam venissent, familiaris, quam par erat, cum illis conversantem, merum bibere ab eisdem didicisse; atque inde eum in furorem incidisse existimant Spartani. (4) Et ab illo tempore, aiunt, si quis meracius bibere cupit, dicere hunc famulo, «Scythico more infunde!» Haec apud Spartanos de Cleomene fama est. Mihi vero Cleomenes videtur hanc pœnam Demarato dedisse.

LXXXV. Cognita Cleomenis morte, Aeginetae Spartam legatos miserunt, qui Leotychidem propter obsides Athenis retentos accusarent. Et Lacedaemonii, constituto iudicio, pronunciarunt injuriose cum Aeginetis Leotychidem egisse; eumque condemnarunt, ut illis dederetur, Aeginam abducendus loco virorum Athenis detentorum. (2) Quum vero in eo essent Aeginetae ut abducerent Leotychidem, dixit

Θεασίδης ὁ Λαοπρέπεις, ὢν ἐν τῇ Σπάρτῃ δόκιμος ἀνὴρ, « τί βούλεσθε ποιεῖν, ἄνδρες Αἰγινῆται; τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιτῶν ἐκδοτὸν γεγόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀγεῖν; εἰ νῦν ὀργῇ χρεώμενοι ἐγνώσαν οὕτω Σπαρτιτῆται, ὅπως ἐξ ὑστέρης μὴ τι ὑμῖν, ἣν ταῦτα πρῆσατε, παυώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβάλωσι » (3) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινῆται ἔσχοντο τῆς ἀγωγῆς, ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιγάρ, ἐπισπόμενον Λευτυχίδα ἐς Ἀθήνας ἀποδοῦναι Αἰγινῆται τοὺς ἀνδρας.

LXXXVI. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσις εἶλον οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἐόντας βασιλέας παραθέσθαι καὶ οὐ δικαιοῦν τῷ ἐτέρῳ ἄνευ τοῦ ἐτέρου ἀποδιδόναι. (2) Οὐ φαμέων δὲ ἀποδοῦσιν τῶν Ἀθηναίων ἐλεξέσθαι Λευτυχίδης τὰς, « ὦ Ἀθηναῖοι, ποιεῖτε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐτοὶ καὶ γὰρ ἀποδιδόντες ποιεῖτε δσα, καὶ μὴ ἀποδιδόντες τὰ ἐναντία τούτων ὁκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ Σπάρτῃ συνηνέχθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. (3) Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιτῆται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικυδέος παῖδα. Τούτον τὸν ἄνδρα φαμέν τὰ τε ἅλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα, καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης περὶ πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τούτον τὸν χρόνον οἴκον. (4) Συνενεχθῆναι δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἰκνευμένῳ τὰδε λέγομεν, ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ εἰλεῖν ἐς λόγους, προϊσχύμενον τοιάδε, 'Εἰμὶ μὲν Μιλήσιος, ἦκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, δικαιοσύνης βουλόμενος ἀπολαῦσαι. (5) Ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἁλλήν 'Ελλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίῃν τῆς σῆς δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλὸς, ἐμεωυτῷ λόγους εἰδίδουν καὶ οἱ ἐπικίνδυνος ἐστὶ αἰεὶ κοτὴ ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλὲς ἰδρυμένη, καὶ διότι χρήματα ὠδαμὰ τοὺς αὐτοὺς ἐστὶ ὄρᾳ ἔχοντας. (6) Ταῦτά τε ὦν ἐπιλεγόμενῳ καὶ βουλευομένῳ ἔδοξε μοι τὰ ἡμίσεα πάσης τῆς οὐσίης ἐξαργυρώσαντα θέσθαι παρὰ σέ, εἰ ἔξεπισταμένῳ ὥς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σάα. Σὺ δὲ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι καὶ τὰδε τὰ σύμβολα σάω λαβών· ὅς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαίτην, τούτῳ ἀποδοῦναι.' (II.) Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἦκων ζείνους τοσαῦτα ἔλεξε, Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. (7) Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες, ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα ἀπαίτεον τὰ χρήματα. Ὁ δὲ διωθέτο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε, 'οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν ἐδέναι τούτων τῶν ὑμεῖς λέγετε, βούλομαι τε ἀναμνησθεῖς ποιεῖν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι, καὶ εἰ γε ἀρχὴν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρῆσθαι ἐς ὑμέας. (8) Ταῦτα ὦν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τούδε.' (III.)

eis Theasides, Laoprepis filius, vir Spartæ spectatus : « Quid facturi estis, viri Æginetæ? regem Spartanorum, vobis a civibus suis traditum, vultis abducere? Quodsi nunc iracunde cum illo agere decreverunt Spartani, videte ne iidem posthac, si hoc feceritis, exitiosum malum vestram in terram inferant. » (3) His auditis, abducere illum omiserunt Æginetæ, pactique cum eo sunt in hanc conditionem, ut una cum ipsis Athenas se conferret Leotychides, et Æginetis viros illos restitueret.

LXXXVI. Athenas postquam Leotychides pervenit, repetitque depositum; tum vero tergiversari Athenienses, reddere nolentes; dicereque, a duobus regibus viros illos apud se depositos fuisse, nec sibi æquum videri, alteri eos reddere absque altero. (2) Ita quum se reddituros illos negarent Athenienses, hæc apud eos verba Leotychides fecit : « Facite, Athenienses, utrum volueritis ipsi : nam, si reddideritis, pie sancteque feceritis; si non reddideritis, contra. Verumtamen commemorare vobis volo, quale quid circa depositum acciderit Spartæ. (3) Dicimus nos Spartanum, fuisse Lacedæmonem, tertia ante me generatione, Glaucum Epicydis filium. Huic viro dicimus et omnia alia contigisse præcipua, et singulari justitiæ fama eumdem fuisse celebratum præ omnibus qui per id tempus Lacedæmonem habitabant. (4) Huic suo tempore hæc dicimus accidisse : virum Milesium venisse Spartam, illum convenire cupientem, et hacce ei exponentem : Sum ego, inquit, civis Milesius, ad teque veni, Glauce, tua frui justitia cupiens. (5) Quandoquidem enim, ut per reliquam Græciam universam, ita et per Ioniam, eximia est fama tuæ justitiæ; reputavi mecum, in periculo semper versari Ioniam, Peloponnesum contra in tuto locatam, et numquam apud nos pecunias diu in ejusdem hominis possessione permanere. (6) Hæc apud me reputanti deliberantique visum est mihi, bonorum meorum dimidium, in pecuniam redactum, apud te deponere, bene gnaro apud te mihi saluum illud collocatum iri. Accipe igitur has pecunias meas, et has accipe servaque tesseras; quas qui secum ferens repetet pecunias, ei illas reddes. (II.) Hæc quum hospes dixisset Milesius, accepit Glaucum depositum prædicta conditione. (7) Multo vero interjecto tempore Spartam venire filii hujus hominis, qui illas deposuerat pecunias; qui quum convenissent Glaucum, exhibitis tesseriis pecunias ab illo repetierunt. At ille recusans, hæc respondit : Non memini equidem hanc rem quam narratis, nec animum meum subit ulla ejus cogitatio. Volo autem, si quidem in memoriam revocavero, facere quod justum est : nam, si accepi, recte vobis restituam; si omnino non accepi, ex Græcorum legibus vobiscum agam. (8) Igitur in quartum ab hoc mensem vos rejicio, quo tempore hæc effecta vo-

Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιούμενοι ἀπαλλάσσοντο ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων, Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφούς· χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. (9) Ἐπειρωτέοντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ δρῶν τὰ 6 χρήματα ληίσθεται, ἡ Πυθίη μετέρχεται τοιαῖδε τοῖσι ἔπει·

Γλαῦκ' Ἐπικυδεῖδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτως, δρῶν νικῆσαι καὶ χρήματα ληίσσασθαι.

Ὅμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὐρὸν μὲναι ἄνδρα.

- 10 Ἄλλ' Ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρας οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσέκε πᾶσαν συμμάρψας ὀλέση γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα. Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραι- 15 τέτο αὐτῷ σchein τῶν ῥηθέντων. (10) Ἡ δὲ Πυθίη ἔφη τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι. (IV.) Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλησίους ξεινούς ἀποδοῖσφι τὰ χρήματα· τοῦ δὲ εἵνεκεν ὁ λό- γος ὅδε, ὧ Ἀθηναῖοι, ὠρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρή- 20 σεται. (11) Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀπόγονόν ἐστι οὐδὲν οὐτ' ἰστίη οὐδεμία νομιζομένη εἶναι Γλαύκου, ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω ἀγαθὸν μὴδὲ δια- νοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε ἢ ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι. » Λευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὥς οἱ οὐδὲ 25 οὕτω ἐσχύονον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

LXXXVII. Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦναι δίκας, τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν Θηβαίοισι χαριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. (2) Μεμ- 30 φόμενοι τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ ἀξιούντες ἀδικέεσθαι, ὡς τιμωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο. Καὶ ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντηρίς ἐπὶ Σουνίῳ, λο- χήσαντες ὧν τὴν θεωρίδα νέα εἶλον πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων, λαβόντες δὲ τοὺς ἀνδράς ἐδη- 35 σαν.

LXXXVIII. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰ- γινητέων οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανή- 40 σασθαι ἐπ' Αἰγινήτησι. Καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνοί- θου καλούμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ, ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος μεμψόμενος μὲν τοῖσι Αἰγινήτησι προτέρην ἐσωτοῦ ἐξέ- 45 λασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀ- θηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἡκεῖν δεήσει βωλεύον- 45 τας. Μετὰ ταῦτα καταλαμβάνει μὲν κατὰ συνειθή- 45 κατο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὰν καλυμένην πόλιν.

LXXXIX. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον· οὐ γὰρ ἔτυχον εἶναι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινη- 60 τέων συμβαλέειν· ἐν ᾧ ὧν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαι σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. (2) Οἱ δὲ Κορινθιοί, ἔσαν γὰρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα, Ἀθηναίοισι διδοῦσι δεομένοισι εἰκοσι νέας, διδοῦσι δὲ πενταδράχμους ἀποδόμενοι· δωτήνην γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἐξῆν δοῦναι. (3) Ταύτας τε δὴ λαβόντες

bis dabo. (III.) Lamentantes discedunt Milesii, tamquam defraudati pecuniis. Glaucus vero, Delphos profectus, consulit oraculum, (9) quaeritque ex illo, an interposito jurejurando pecuniam praedaretur. Quem his verbis Pythia adgreditur :

Glauc' Epicydide! sane expedit ad breve tempus Jurando vicisse, intervertisseque nummos.

Jura : Jurandi memorem quoque mors quia tollit.

At Juramento quaedam est sine nomine proles, trunca manus, et trunca pedes; tamen impete magno advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.

Sancti vero hominis florebit sera propago.

His auditis, deum oravit Glaucus, ut veniam sibi eorum quæ dixisset daret. (10) At Pythia respondit, periunde esse, tentare deum, atque rem ipsam peragere. (IV.) Tunc igitur Glaucus quidem hospites accessivit Milesios, et pecunias illis reddidit. Cujus vero rei causa hunc ad vos, Athenien- ses, sermonem facere adgressus sim, dicam. (11) Glau- ci hujus nulla hodie propago superest, nec domus ulla quæ Glau- ci fuisse existimetur : a stirpe enim excisus e Sparta est. Adeo expedit, de deposito nihil aliud ne cogitare qui- dem, nisi ut repetentibus reddas. » His dictis Leoty- chides, quum ne sic quidem morem ei gererent Athenienses, dis- cessit.

LXXXVII. Æginetæ, priusquam superiorum injuriarum, quas Thebanorum in gratiam intulerant Atheniensibus, pœnas darent, hoc etiam admiserant (2) Succensentes Atheniensibus, a quibus injuria se adfectos arbitrabantur, ad ulciscendos eos se compararunt : et quum Athenienses sacra quinquennialia ad Sunium celebrarent, navi qua theori vehebantur insidiati sunt, et repletam viris primariis Athe- niensium ceperunt, captosque in vincula conjecerunt.

LXXXVIII. Hæc ab Æginetis passi Athenienses non ultra differendum putarunt, quin adversos illos, quicquid possent, machinarentur. Erat tunc in Ægina vir spectatus, Nicodromus nomine, Cnæthi filius, infensus Æginetis quod ab illis olim insula pulsus fuisset : hic ubi intellexit Athe- nienses ad male faciendum Æginetis sese accingere, proditi- onem Æginæ cum illis paciscitur, certum diem consti- tuens, quo et ipse rem adgressurus sit, et illos oporteat præsidio sibi adesse. His ita constitutis, Nicodromus, ut cum Atheniensibus convenerat, veterem quam vocant urbem occupat.

LXXXIX. Sed Athenienses ad constitutum diem non ad- fuerunt. Etenim navium numerus tunc maxime non ad ma- nus illis fuerat idoneus ad pugnam cum Æginetis ineundam : et, dum a Corinthiis naves sibi commodandas petunt, in- terim perditæ res est. (2) Corinthii, quum per id tempus quammaxime amici essent Atheniensium, rogantibus illis triginta dedere naves, dederunt autem quinque drachmis eas commodantes; nam gratis dare per legem non erat licitum.

οὐ Ἀθηναῖοι καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἑβδομήκοντα νέας τὰς ἀπάσας, ἐπλωον ἐπὶ τὴν Αἰγίναν καὶ ὑσέρησαν ἡμέρῃ μιᾷ τῆς συγκαμμένης.

XC. Νικόδρομος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσθὰς ἐκδιδρῆσκει ἐκ τῆς Αἰγίνης· σὺν δὲ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινιέων ἔσποντο, τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδωκαν. Ἐνθεῦτεν δὲ οὗτοι ὁρμεύμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Αἰγινήτας. Ταῦτα μὲν δὴ ὑστερον ἐγίνετο.

XCI. Αἰγινιέων δὲ οἱ παχέες ἐπαναστάντος τοῦ δήμου σφι ἅμα Νικόδρομῳ ἐπεκράτησαν, καὶ ἐπειτέν σφας χειρωσάμενοι ἐξῆγον ἀπολέοντες. Ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἴοι τε ἐγίνοντο ἐπιμηχανεῖν, ἀλλ' ἐφθησαν ἐκπεσόντες πρότερων ἐκ τῆς νήσου ἥ σφι Πλεων γενέσθαι τὴν θεόν. (2) Ἐπτακοσίους γὰρ δὴ τοῦ δήμου ζωγρήσαντες ἐξῆγον ὡς ἀπολέοντες, εἰς δὲ τις τούτων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Δῆμητρος θεομοφόρου, ἐπιλαβόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων εἴχετο, οἱ δὲ ἐπειτε κοῖν ἀποσπάσαι οὐκ οἴοι τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀποκίψαντες αὐτοὺς τὰς χεῖρας ἦγον οὕτω, χεῖρες δὲ ἐκείναι ἐμπεφυκυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστήσιν.

XCH. Ταῦτα μὲν νυν σρέας αὐτοὺς οἱ Αἰγινῆται ἐργάσαντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἤκουσι ἐναυμάχησαν νηυσὶ ἑβδομήκοντα, ἐσσωθέντες δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεκαλεῖντο τοὺς αὐτοὺς καὶ πρότερον, Ἀργεῖους. Καὶ δὴ σφι οὗτοι μὲν οὐκέτι βωθέουσι, μεμφόμενοι ὅτι Αἰγινᾶται νέας ἀνάγκη λαμβθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένους ἔσχον τε ἐς τὴν Ἀργολίδα χώραν καὶ συναπέβησαν Λακεδαιμονίοι. (3) Συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων νεῶν ἄνδρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. Καὶ σφι ὑπ' Ἀργείων ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεντακόσια ἑκατέρους. (4) Σικυώνιοι μὲν νυν συγγόντες ἀδικῆσαι, ὠμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζημίοι εἶναι, Αἰγινῆται δὲ οὗτε συνεγινώσκοντο ἔσαν τε αὐθαδέστεροι. Διὰ δὴ ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ δημοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἐτι ἐβώθεε, ἐθελονταὶ δὲ ἐς χιλίους ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς Εὐρυβάτης, πεντάεθλον ἐπασχέσας. (5) Τούτων οἱ πλεῖνες οὐκ ἀπενόστησαν ὅπισω, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ· αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης μουνομαχίην ἐπασχέων τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ τοιούτῳ κτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ τετάρτου Σωφάνεος τοῦ Δεκελῆος ἀποθνήσκει.

XCHH. Αἰγινῆται δὲ ἐοῦσι ἀτάκτοις Ἀθηναίοις συμβαλόντες τῇσι νηυσὶ ἐνίκησαν, καὶ σφειν νέας τέσσαρας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ πόλεμος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας.

XCIV. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἐωυτοῦ ἐποίεε ὥστε ἀναμιμνήσκοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος μεμνησθᾶν μιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδῆν προσκατημένους καὶ διαβαλλόντων Ἀθηναίους, ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος ταύτης ἐγρόμενος τῆς προφάσιος καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (2) Μαρδόνιον μὲν δὴ φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ παρα-

(3) His igitur acceptis navibus, adjectisque suis, septuaginta omnino navibus instructis, adversus Aeginam navigarunt : sed postridie ejus diei, qui constitutus erat, advenērunt.

XC. Nicodromus, ut ad diem non adfuerunt Athenienses, conscensa navi ex Aegina profugit, eumque alii etiam ex Aeginetis sunt secuti; quibus Athenienses Sunium habitandum dedere : unde illi impetum facientes, res Aeginetarum, qui in insula erant, agebant ferebantque. Sed hoc quidem postero tempore factum.

XCI. Tunc vero, qui opibus inter Aeginetas valebant, superata plebe quæ cum Nicodromo insurrexerat, hos qui in ipsorum venerant potestatem, ad sumendum de eis supplicium eduxerunt. Quo tempore etiam piaculum admisere, quod nulla ratione nullisque sacrificiis potuerunt expliare, sed prius insula exciderunt, quam propitia illis reddita dea est. (2) Nam, quum captos septingentos ex plebe ad supplicium educerent, unus eorum, e vinculis elapsus, ad vestibulum confugit Cereris Legiferæ, et prehensus annulos, quibus attrahitur porta, firmiter tenuit. Tum vero illi, quum abstrahere hominem non valerent, manus ei præciderunt, atque ita eduxerunt : et manus illæ annulis firmiter inhærebant.

XCH. Hæc in se invicem Aeginetæ patrabant. Superati vero pugna navali ab Atheniensibus, qui cum septuaginta advenerant navibus, auxilium petierunt ab eisdem quos olim invocaverant, Argivis. At hi quidem jam auxilio non venerunt, quippe offensi eo quod naves Aeginenses, vi quidem coactæ a Cleomene, ad Argolidem adpulerant terram, et Aeginetæ una cum Lacedæmonii exscensionem fecerant. (2) In eadem autem incurione simul etiam Sicyonii suis e navibus exscenderant. Quare ambobus Argivi multam irrogarunt, mille talenta, utrique populo quingenta. (3) Et Sicyonii quidem, agnoscentes injuste se fecisse, pacti sunt cum Argivis, ut, solutis centum talentis, reliqua summa ipsis remitteretur : Aeginetæ vero culpam non agnoscentes, pertinaciter detrectaverunt multam. Quam ob causam nunc illis, auxilia rogantibus, publico nomine nulla ab Argivis missa sunt, sed voluntarii eis suppetias venere mille admodum; quibus dux præfuit vir strenuus, nomine Eurybates, qui quinquertium exercuerat. (4) Eorum autem plerique non redierunt, sed ab Atheniensibus in Aegina sunt interfecti : in his dux Eurybates, postquam singulari certamine tres occidisset adversarios, ipse a quarto, Sophane Decelensi, interfectus est.

XCHH. Aeginetæ vero, suis navibus Athenienses incompósitos adorti, superarunt illos, et quattuor naves eorum cum ipsis viris ceperunt. Ita factum est ut bellum gereretur Athenienses inter et Aeginetas.

XCIV. Interim Persa suum persecutus est institutum. Nam et famulus cum semper admonebat, ut reminisceretur Atheniensium, et Pisistratidæ instabant et calumniabantur Athenienses : simul vero ipse Darius cupiebat, arrepta hac occasione, illos e Græcis subigere, qui terram et aquam ipsi non dedissent. (2) Itaque, Mardonio ab imperio remoto, qui cum classe male rem gesserat, alios nominavit im-

λύει τῆς στρατηγίης, ἄλλους δὲ στρατηγούς ἀποδέξας ἀπέστειλε ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶν τε ἰόντα Μῆδον γένος καὶ Ἀρταφέρνηα τὸν Ἀρταφέρνηος παῖδα, ἀδελφιδέον ἑωυτοῦ· ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἐξαυδρά-
5 ποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν ἀγαγεῖν ἑωυτῷ ἐς ὄψιν τὰ ἀνδράποδα.

XCIV. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ βασιλέος ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε
10 καὶ εὖ ἔσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευόμενοι ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικός πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχθεὶς ἐκά-
στοις, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἵππαυγολοί νέες, τὰς τῷ
πρωτέρῳ ἔτει προεῖπε τοῖσι ἑωυτοῦ διασμοφόροις Δα-
15 ρείους ἐτοιμάζειν. (2) Ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς
ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσθιβάσαντες ἐς τὰς
νέας, ἔπλωον ἐξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. Ἐν-
θεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἡπειρον εἶχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ
τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηίκης, ἀλλ' ἐκ Σάμου ὁρ-
μεύμενοι παρὰ τὴν Ἰκάριον καὶ διὰ νήσων τὸν πλόον
20 ἐποιοῦντο, (3) ὥς μὲν ἔμοι δοκεῖν, δεισαντες μάλιστα
τὸν περίπλοον τοῦ Ἄθου, ὅτι τῷ πρωτέρῳ ἔτει ποιεύμε-
νοι ταύτην τὴν κομιδὴν μεγάλως προσέπτασαν· πρὸς δὲ
καὶ ἡ Νάξος σφᾶς ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἀλοῦσα.

XCVI. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαρίου πελάγεος προσφε-
25 ρόμενοι προσεμίξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτῃ γὰρ δὴ πρῶ-
την ἐπέειρον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι), μεμνημένοι τῶν
πρότερον οἱ Νάξις πρὸς τὰ οὖρα οἴχοντο φεύγοντες
οὐδὲ ὑπέμειναν. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι
30 τοὺς κατέλαβον αὐτῶν, ἐνέπρῃσαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν
πόλιν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνή-
γοντο.

XCVII. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποιοῦν, οἱ Δῆλιοι
ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Ἀῆλον οἴχοντο φεύγοντες ἐς
Τήνον. Τῆς δὲ στρατιῆς καταπλουούσης ὁ Δᾶτις προπλώ-
35 σας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι,
ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Ῥηνέῃ· (2) αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἦνα
ἔσαν οἱ Δῆλιοι, πέμψων κήρυκα ἡγόρευέ σφι τάδε,
« ἄνδρες ἱοῖ, τί φεύγοντες οἴχεσθε, οὐκ ἐπιτήδεα κα-
ταγνόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό
40 γε φρονέω καὶ μοι ἐκ βασιλέος ὧδε ἐπέσταλται, ἐν τῇ
χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι,
μήτε αὐτὴν τὴν χώραν μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. (3)
Νῦν ὦν καὶ ἅπτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν καὶ τὴν νῆ-
σον νέμεσθε. » Ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Δη-
45 λίοις, μετὰ δὲ λιθανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανή-
σας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίησε.

XCVIII. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας ἔπλωε ἅμα
τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος
καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. μετὰ δὲ τοῦτον ἐνθεῦτεν ἐξα-
60 νυχθέντα Δῆλος ἐκινήθη, ὥς ἔλεγον Δῆλιοι, καὶ πρῶτα
καὶ ὕστατα μέγρι ἐμεῦ σεισθεῖσα· (2) Καὶ τοῦτο μὲν
κου τέρας ἀνθρώποις τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν
ἔφηνε ὁ θεός. Ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος καὶ
Ξέρξεω τοῦ Δαρείου καὶ Ἀρτοξέρξεω τοῦ Ξέρξεω, τριῶν

peratores, qui adversus Eretriam et Athenas proficisceren-
tur, Datin, Medum genere, et Artaphernem, Artaphernis
fratris sui filium : quos misit date mandato, ut Athenas
Eretriamque sibi subjicerent, et capta inde mancipia in
suum adducerent conspectum.

XCIV. Hi nominati imperatores, quum a rege digressi in
Aleium pervenissent campum Ciliciae, exercitum pedestrem
secum ducentes numerosum et bene instructum; ibi quum
castra posuissent, accesserunt eis universae copiae navales,
ut cuique populo imperatae erant : accesseruntque etiam na-
ves equis transvehendis, quas superiori anno Darius suis
tributariis edixerat parandas. (2) Equis in hippagines im-
positis, et omni pedestri exercitu naves conscendere jussu,
sexcentis triremibus in Ioniam navigarunt. Inde vero non
littus legentes recta versus Hellespontum et Thraciam di-
rexerunt classem; sed Samo profecti, per Icarium mare et
secundum insulas cursum tenere; (3) metuentes maxime,
ut mihi videtur, montis Atho circuitum, in quo circumnavigando
superiori anno ingentem passi erant calamitatem : in-
super vero etiam, ut hac irent, Naxus insulam eos cogebat,
quae superiori tempore non erat subacta.

XCVI. Ubi per mare Icarium transvecti contra Naxum
venere (hanc enim primam omnium adoriri in animo ha-
bebant Persae), memores eorum quae prius acciderant, Naxii
non sustinentes hostem, procul abeuntes in montes con-
fugerunt. (2) Persae vero, in servitutum redactis quotquot
illorum comprehendissent, et templa et urbem incenderunt.
Quo facto, adversus reliquas insulas navigare pergebant.

XCVII. Qui dum id faciant, Delii etiam, relicta insula,
profugiant Tenum. Datis autem, ubi in viciniam Deli cum
exercitu pervenit, ipse navi sua praegressus, non passus est
classem ad insulam adpellere, sed ad Rheneam ex adverso
sitam : (2) et postquam cognovit quo se Delii recepissent,
misso caduceatore, haec eis edixit : « Quid fuga abitis, viri
sancti, male de me, nec pro meo merito, judicantes? Ego
enim et ipse in tantum certe sapio, et a rege hoc mihi man-
datum est, ut, qua in terra hi duo dii nati sunt, eam nec
ipsam laedam, nec ejus incolae. (3) Quare redite vestras
ad sedes, et insulam habitate! » Haec postquam per caducea-
torem edixit, trecenta thuris talenta super aram congesta
adolevit.

XCVIII. His rebus gestis, Datis cum exercitu primum
adversus Eretriam navigavit, simul et Ionas et Aiolenses
secum ducens. Post illius autem ex hac regione digres-
sum commota tremuit Delus; quod nec ante id tempus, ut
aiunt Delii, nec post, ad meam usque aetatem, factum est.
(2) Et hoc quidem prodigium edidit deus, quo imminenti
hominibus mala significaret. Nam regnante Dario Hys-
taspis filio, et Xerxe Darii, et Artaxerxe Xerxis, per tres

τούτων ἐπεξῆς γενεῶν, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἴκοσι ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γινόμενα, τὰ δὲ ἀπ' αὐτῶν τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμούντων. (3) Οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινήσθαι Δῆλον τὸ πρὶν εἶδον ἀκίνητον· καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε,

Κινήσῃ καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ εἶδον.

¹⁰ Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόμα-
τα, Δαρείος ἐρέτης, Ξέρξης ἀρχίος, Ἀρτοξέρξης μέγας
ἀρχίος. Τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλεῖς ὦδα ἂν ὁρθῶς
κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἑλληνικὴν καλεῖσθαι.

XCIX. Οἱ δὲ βάρβαροι ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου,
¹⁵ προσίσχον πρὸς τὰς νήσους, ἐνθαῦτεν δὲ στρατιὴν τε πα-
ρελάμβανον καὶ δμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμ-
βανον. (2) Ὡς δὲ περιπλύνοντες τὰς νήσους προσέσχον
καὶ ἐς Κάρυστον (οὐ γὰρ δὴ σφί οἱ Καρύστιοι οὔτε
δμήρους εἰδίδον οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀστυγέτοναι
²⁰ στρατεύεσθαι, λέγοντες Ἑρετρίαν τε καὶ Ἀθήνας), ἐν-
θαῦτα τούτους ἐπολιόρχεον τε καὶ τὴν γῆν σφῶν ἐκεί-
ρον, ἐς δὲ καὶ οἱ Καρύστιοι παρστήσαν ἐς τῶν Περσέων
τὴν γνῶμην.

C. Ἑρετρίεις δὲ πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν
²⁵ Περσικὴν ἐπὶ σφέας ἐπιπλῶνυσαν Ἀθηναίων εἰδείσθαι
σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπέειπαντο
τὴν ἔπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχίλους κληρουχέον-
τας τῶν ἵπποδοτέων Χαλκιδέων τὴν χώραν, τούτους
σφί διδοῦσι τιμωρούς. (2) Τῶν δὲ Ἑρετριέων ἦν ἀρα
³⁰ οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἱ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους,
ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἰδέσθαι· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐβου-
λεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίης,
ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἰσὶα κέρδεα προσδεχόμενοι παρὰ τοῦ
Πέρσεω ὀφείσθαι προδοσίην ἐσκευάζοντο. (3) Μαθὼν
³⁵ δὲ τούτων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν
τῶν Ἑρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι τῶν
Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφί πρήγματα, προσε-
δέετό τε ἀπαλλάσσεσθαι σφείας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ
προσαπολῶνται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμ-
⁴⁰ βουλεύσαντι παῖθονται. Καὶ οὕτοι μὲν διαδάντες ἐς
Ἄρωπὸν ἐσώζον σφέας αὐτούς.

CI. Οἱ δὲ Πέρσαι πλύνοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς
Ἑρετρικῆς χώρας κατὰ Ταμύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰ-
γίλια, κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ἵππους
⁴⁵ τε ἐξεβάλλοντο καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι
τοῖσι ἐχθροῖσι. (2) Οἱ δὲ Ἑρετρίεις ἐπεξεληθὲν μὲν
καὶ μαχέσασθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλὴν, εἰ πως δὲ δια-
φυλάξαιεν τὰ τεῖχη, τούτου σφί ἔμελε περὶ, ἐπειτέ
ἐνέκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. (3) Προσβολῆς δὲ γίνο-
⁵⁰ μένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος ἐπιπτον ἐπὶ ἕξ ἡμέρας
πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὐφορβός τε ὁ
Ἀλκιμάχου καὶ Φιλαργός ὁ Κυνίου, ἄνδρες τῶν ἀστῶν
δόκιμοι, προδιδούσι τοῖσι Πέρσῃσι. (4) Οἱ δὲ ἐσελ-
θόντες ἐς τὴν πόλιν τοῦτο μὲν τὰ ἱρὰ συλήσαντες ἐνέ-

has continuas generationes plura mala affixerunt Græ-
ciam, quam per viginti alias generationes quæ ante Darium
exstiterunt; alia quidem, a Persis illi illata; alia vero, ab
ipsorum Græcorum coryphæis de principatu inter se bellum
gerentibus. (3) Itaque non præter caussam commota est
Delus, quum ad illum diem immota fuisset. Et in vatici-
nio de illa ita scriptum est :

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Valent autem secundum Græcum sermonem nomina ista
hocce : Darius, coercitor; Xerxes, bellator : Artaxerxes,
magnus bellator. Hos igitur reges Græci sua lingua recte
ita, ut dixi, nominaverint.

XCIX. Barbari, Delo profecti, navibus ad insulas adpel-
lebant, et exercitum inde adsumebant, et insulanorum
filios secum obsides abducebant. (2) Postquam vero, præ-
ternavigatis insulis, Carysto quoque appulerunt; quum nec
obsides dedissent Carystii, et contra vicinas urbes (Eretriam
et Athenas dicebant) se militaturos negassent : ibi tunc hos
oppugnarunt, agrumque illorum evastarunt, donec etiam
Carystii in deditionem venere Persarum.

C. Eretrienses autem, ubi cognoverunt sese peti a Per-
sarum classe, Athenienses rogarunt ut auxilia sibi mitte-
rent. Nec negarunt Athenienses opem, sed quater mille
colonos illos, qui in opulentorum Chalcidensium prædia
successerant, opem eis ferre jusserunt. (2) At in Eretri-
ensibus sanum nullum erat consilium; qui Athenienses qui-
dem auxilio vocaverant, ipsi vero in duas divisi erant sen-
tentias : nam aliis animus erat, relicta urbe in superiora
Eubœæ loca se recipere; alii vero, privatum quæstum a
Persis reportare sperantes, prodicionem parabant. (3) Quo-
rum utrorumque consilia cognita habens Æschines, No-
thonis filius, primarius vir Eretriensium, advenientibus
Atheniensibus præsentem rerum statum aperuit; eosque ut
retrogrederentur rogavit, ne simul cum Eretriensibus peri-
rent. Et Athenienses, Æschinis sequentes consilium, Oro-
pum transvecti, periculum evaserunt.

CI. Persæ, navibus ad Tamynas et Chœreas et Ægilia
ditionis Eretriensium adpulsis, locis hisce potiti, protinus
equis e navibus expositis, ad adgrediendum hostem sese
compararunt. (2) Eretrienses vero de egrediendo et com-
mittenda pugna non cogitabant; sed muros, si possent, de-
fendere, hoc unum illis curæ erat, quandoquidem vicerat
sententia non relinquendam esse urbem. (3) Quum autem
acriter oppugnaretur murus, intra sex dies multi ab utraque
parte perierunt : septimo vero die Euphorbus Alcimachi filius
et Philargus Cynææ, spectati inter cives viri, Persis Eretriam
prodiderunt. (4) Et hi, urbem ingressi, templa spoliarunt

πρῆσαν, ἀποτινόμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἡνδραποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

CII. Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἐρετρίαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἐπλυνον ἐς τὴν Ἀττικὴν κατέργοντες τε πολλὸν καὶ δοκέοντες ταῦτά τοὺς Ἀθηναίους ποιήσιν τὰ καὶ τοὺς Ἐρετριέας ἐποίησαν. (2) Καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθῶν ἐπιτηδεύατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιπυῖσσι καὶ ἀγχοτάτῳ τῆς Ἐρετρίης, ἐς τοῦτο σφι κατήγετο Ἰππῆης ὁ Πεισιστράτους.

CIII. Ἀθηναῖοι δὲ ὥς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐδώκεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. Ἦγον δὲ σφας στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα τὸν Στῆσαγόρεω κατέλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηνῶν Πεισιστράτον τὸν Ἰπποκράτους. (2) Καὶ αὐτῷ φεύγοντι Ὀλυμπιάδα ἀνέλεσθαι τεθρίππῳ συνέβη, καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενον μιν τῷτὸ ἐξενείκασθαι τῷ ἡμομητρῷ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. Μετὰ δὲ τῇ ὑστέρῃ Ὀλυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι νικῶν παραδίδοι Πεισιστράτῳ ἀνακρυχθῆναι, καὶ τὴν νίκην παρεῖς τούτῳ κατήλθε ἐπὶ τὰ ἐσωτοῦ ὑπόσπονδος. (3) Καὶ μιν ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην Ὀλυμπιάδα κατέλαβε ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιόντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανεῖον νυκτὸς ὑπέισαντες ἄνδρας. (4) Τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς διὰ Κοιλῆς καλευμένης ὁδοῦ· καταντίν δ' αὐτοῦ αἱ ἵπποι τεθάφται αὐταὶ αἱ τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τῷτὸ τοῦτο Εὐαγόρεω Λάκωνος, πλεῖον δὲ τούτων οὐδαμῆ. (5) Ὁ μὲν δὲ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στῆσαγόρης ἦν τῆνικαῦτα παρὰ τῷ πατρὶ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθηναίῃσι, τὸ οὐνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέως τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδῳ Μιλτιάδης.

CIV. Οὗτος δὲ ὢν τότε ὁ Μιλτιάδης ἦκων ἐκ τῆς Χερσονήσου καὶ ἐκπεφυγὼς διπλὸν θάνατον ἐστρατήγεε Ἀθηναίων. Ἄμα μὲν γὰρ οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἰμβρου περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλέα. (2) Ἄμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἐσωτοῦ δοκέοντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ ἤδη, τὸ ἐνθεῦτέν μιν οἱ ἐλθροὶ ὑποδεξάμενοι καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες ἐδίδωσαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. Ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπέδεχθη, αἰρεθείς ὑπὸ τοῦ δήμου.

CV. Καὶ πρῶτα μὲν ὄντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετέοντα· τῷ δὲ, ὥς αὐτὸς τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πάν περιπίπτει. (2) Βῶσαντα δὲ τὸ οὐνομα τοῦ Φειδιππίδου τὸν Πᾶνα Ἀθηναίοισι καλεῖσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἐσωτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν

incenderuntque, poenam hanc repetentes ob templa Sardibus cremata; homines autem, ut jusserat Darius, in servitutem abstraxerunt.

CII. Subacta Eretria, Persæ, paucorum dierum interposita mora, in Atticam navigarunt, magnas in angustias adducentes Athenienses, cogitantesque eodem modo cum illis agere atque cum Eretriensibus egissent. (2) Quumque Marathon esset totius Atticæ maxime opportunus equitibus locus, et proximus ab Eretria, in hunc campum illos deduxit Hippias, Pisistrati filius.

CIII. Qua re cognita, Athenienses etiam ipsi Marathoniam obviam hostibus egressi sunt. Duxerunt autem illos decem imperatores; quorum decimus Miltiades erat, is cujus patri Cimoni, Stesagoræ filio, acciderat, ut a Pisistrato, Hippocratis filio, Athenis in exsilium pelleretur. (2) Eademque contigerat, ut exsul victoriam Olympiæ reportaret quadrigarum curriculo; quem eundem honorem jam ante eum frater ipsius uterinus Miltiades erat consecutus. Deinde vero, sequenti Olympiade, quum eisdem equabus idem Cimon vicisset, Pisistrato concessit, ut is victor renunciaretur; et ob victoriam huic concessam, ex pactione cum illo inita, in patriam est restitutus. (3) Postremo idem, quum eisdem equabus aliam rursus victoriam reportasset Olympicam, obiit interfectus a filiis Pisistrati, ipso Pisistrato non amplius in vivis agente: interfecerunt illum enim hi prope prytaneum, noctu hominibus quibusdam ad hoc subornatis. (4) Sepultus est autem Cimon ante urbem, ultra viam quæ Per Cavum vocatur, et ex adverso sepultæ sunt equæ illæ ejusdem, quæ tres Olympicas retulerunt victorias. Præstiterunt quidem idem hoc aliæ etiam equæ, Euagoræ Lacedæmonis; sed, præter has, nullæ. (5) Filiorum igitur Cimonis natu major, Stesagoras, per id tempus apud patrum Miltiadem in Chersoneso educabatur; natu minor autem apud Cimonem Athenis erat, cui nomen fuit Miltiades, de patris Miltiadis nomine, conditoris Chersonesi.

CIV. Hic igitur tunc Miltiades, quum nuper e Chersoneso advenisset, duplicemque effugisset mortem, imperator fuit Atheniensium. Simul enim et Phœnices, usque ad Imbrum illum persecuti, studiosè operam dederant, ut caperent eum et ad regem abducerent: (2) et, postquam hos effugit, domumque rediit, et jam securum se esse posse existimavit, protinus eundem exceperant adversarii, et in judicium vocatum, reum egerant tyrannidis in Chersoneso exercitæ. Ab hoc quoque liberatus periculo, ita demum imperator creatus est Atheniensium, populi suffragiis electus.

CV. Ac primum quidem, quum adhuc in urbe essent imperatores, Spartam miserunt præconem Phidippidem, civem quidem Atheniensem, cæterum hemerodromum (cursorem ingens uno die spatium emellentem), et hoc negotium exercentem. Cui, ut quidem ipse deinde narravit Phidippides, Atheniensibusque renunciavit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, deus Pan obviam est factus; (2) compellatque nominatim Phidippide, jussit eum renunciare Atheniensibus, nullam illos

ποιεῦνται ἐόντος εὐνού Ἀθηναίοισι καὶ πολλὰ χῆ γενόμενον ἤδη σφι χρῆσιμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. (3) Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἤδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπέτεχσι καὶ λαμπάδι ἰάσκονταί.

CVI. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστέος ἦν ἐν Σπάρτῃ, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε, (2) « ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμῶν δέονται σφίσι βοηῆσαι καὶ μὴ περιδέειν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἕλλησι δολοσύνη περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ νῦν Ἐρετριά τε ἡνδραπόδισται καὶ πόλι λογίμω ἡ Ἑλλάς γέγονε ἀσθενεστέρα. » (3) Ὁ μὲν δὲ σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγειλε, τοῖσι δὲ ἑαδε μὲν βοῶειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μήνης εἰνάτη, εἰνάτη δὲ οὐκ ἐξελεύσασθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρους ἐόντος τοῦ κύκλου. Οὗτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

CVII. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέστο Ἰππίης ὁ Παισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὄφιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγόνδε· ἐδόκεε δ' Ἰππίης τῇ μητρὶ τῇ ἐωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ ὄνειρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσειν ἐν τῇ ἐωυτοῦ γηραιός. (2) Ἐκ μὲν δὲ τῆς ὄφιος συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγεόμενος τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεωμένην δὲ Αἰγίλειαν, τοῦτο δὲ κάταγομένης ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὥρμιζε οὗτος, ἐκβάνας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. (3) Καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε πταρεῖν τε καὶ βῆξαι μελόνως ἢ ὡς ἔωθε· οἳ δὲ οἱ προσδυτέρω ἐόντι, τῶν ὀδόντων οἱ πλεῖνες ἐσείοντο. (4) Τούτων ὦν ἕνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας· ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ ἐποίηστο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρεῖν. Ὡς δὲ οὐκ ἐφάνετο οἱ ὁ ὀδὼν, ἀναστενάζας εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας, « ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· δόξον δέ τι μοι μέρος μετῆν, ὁ ὀδὼν μετέχει. » Ἰππίης μὲν δὲ ταύτην τὴν ὄφιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

CVIII. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένει Ἡρακλέος ἐπῆλθον βοῠθόντες Πλαταιεὶς πανδημί· καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεισαν σφῆας αὐτοῖς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιεὶς, καὶ πόρους ὑπὲρ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναραιρέατο. (2) Ἐδοσαν δὲ ὧδε· πιεζόμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιεὶς ἐβίδοσαν πρῶτα παρανοχοῦσι Κλεομένητι τῷ Ἀναξανδρίδῳ καὶ Λακεδαιμόνιοισι σφῆας αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ δεκόμενοι ἔλεγον σφι τάδε, « ἡμεῖς μὲν ἐκαστέρῳ τε οἰκόμεν, καὶ ὑμῖν τοιγδε τις γένοιτ' ἂν ἐπικουρίη ψυχρῇ· φθαίητε γὰρ ἂν πολυλάκις ἐξανδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμεῖν. » (3)

sui curam gerere, quum tamen bene cupiat Atheniensibus, ac jam saepe de illis bene meritis fuerit, et posthac etiam bene sit meriturus. (3) Haec Athenienses vere ita accidisse persuasi, deinde, quum jam res eorum recte fuissent compositae, templum Pani infra arrem statuerunt, eumque inde ab illo nuncio annuis sacrificiis et lampade (*cursor facies accensas gestantium*) placant.

CVI. Tunc vero missus ab imperatoribus Phidippides hic, quo tempore is Panem sibi adparuisse narravit, postridie ejus diei quo Athenis erat profectus, Spartam pervenit; ubi adiens magistratus, haec apud eos verba fecit: (2) Lacedaemonit, petunt a vobis Athenienses, ut auxilio illis veniatis; neque patiamini ut antiquissima inter Græcos civitas in servitutem abripiatur a barbaris. Nam et Eretria nunc sub jugum est missa, et insigni civitate imminuta est Græcia. (3) Haec ubi illis ex mandato dixit, placuit quidem Spartanis auxilia mittere Atheniensibus; sed id confestim facere non potuerunt, quum nolent contra legem agere. Erat enim nonus dies mensis: nono autem die, quando non plena esset luna, se non egressuros, aiebant. Plenilunium igitur hi expectabant.

CVII. Hippias autem, Pisiestrati filius, barbaris viam in campum Marathona praeivit. Cui superiori nocte per somnum tale visum erat oblatum: visus sibi erat sua cum matre concumbere. quo ex insomnio collegerat, Athenas se esse rediturum, et in patria recepto regno senem vita excessurum. (2) In hunc modum Hippias somnium suum erat interpretatus. Tunc vero, ducis officio fungens, partim Eretriensia mancipia in Styreorum insula, cui Aegilea nomen, deposuit; partim naves, quæ ad Marathona adpulerant, in statione locavit, et barbaros in terram egressos ordinavit. (3) Quæ dum administrat, accidit ei ut vehementius, quam solitus erat, et sternularet et tussiret. Quumque eidem, quippe ætate jam provectori, plures labarent dentes, (4) horum dentium unum, dum tussit, propter violentiam ejecit. Qui quum in arenam cecidisset, magnum adhibuit studium ut eum reperiret: postquam vero nusquam dens comparuit, edito gemitu ait adstantibus: « Terra hæc non est nostra, neque eam poterimus in nostram redigere potestatem: nam, quidquid ejus ad me pertinebat, id dens meus obtinet. » Nempe in hoc Hippias exiisse visionem suam existimavit.

CVIII. Atheniensibus, quum in campo Herculi sacro locum cepissent, presidio advenere Plataenses frequenti manu ex universo populo collecta. Tradiderant enim sese Atheniensibus Plataenses, et frequentes pro illis Athenienses jam ante labores sustinuerant. (2) Tradiderant se autem hoc modo: bello a Thebanis pressi Plataenses primum Cleomeni, Anaxandridæ filio, et Lacedæmoniis se tradiderant, qui forte in illis locis aderant; at illi, non recipientes eos, dixere: « Nos nimis procul a vobis habitamus, et frigidum vobis tale auxilium foret: plus semel enim fieri posset, ut in servitutem prius abstraheremini, quam nostrum quisquam fando audiret. » (3) Quare suademus vobis, ut Athe-

Συμβουλευόμεν δὲ ὁμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναί-
σι, πλησιωχώροισι τε ἀνδράσι καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ
κακοῖσι. » Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ
κατ' εὐνοίαν οὕτω τῶν Πλαταιέων ὡς βουλόμενοι τοὺς
5 Ἀθηναίους ἔχειν πόνους συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. (4)
Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον,
οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιεύντων τοῖσι
δώδεκα θεοῖσι ἱκέται ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδωσαν
σφέα αὐτοῦς. (5) Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἐστρα-
10 τευοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιάς, Ἀθηναῖοι δὲ σφι ἐδῶ-
κειον. Μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην Κορίνθιοι οὐ
περιείδον, παρατυχόντες δὲ καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρε-
ψάντων ἀμφοτέρων οὖρισαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσδε, ἔαν
Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς
15 τελέειν. (6) Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσ-
σοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοῖ, ἐ-
πιθέμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. Ὑπερβάντες δὲ οἱ
Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθνησαν Πλαταιεῦσι εἶναι
οὐρύους, τούτους ὑπερβάντες τὸν Ἀσσιπὸν αὐτὸν ἐποιή-
20 σαντο οὖρον Θηβαίοις πρὸς Πλαταιάς εἶναι καὶ Ὑσιάς.
(7) Ἐδωσαν μὲν δὲ οἱ Πλαταιεὺς σφέας αὐτοῦς Ἀθηναίοις
τροπῇ τῇ εἰρημένῳ, ἦγον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βυθέοντες.
CIX. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δῖχα
αἱ γνώμαι, τῶν μὲν οὐκ ἐόντων συμβαλέειν (ὀλίγους
25 γὰρ εἶναι στρατιτὴ τῇ Μήδων συμβαλέειν), τῶν δὲ καὶ
Μιλτιάδῃ κελυόντων. (2) Ὡς δὲ δῖχα τε ἐγίνοντο
καὶ ἐνῖκα ἡ χεῖρων τῶν γνωμῶν, ἐνθαῦτα, ἦν γὰρ ἐν-
δέκατος ψηφιδόφορος δ' τῷ κυάμῳ λαγὼν Ἀθηναίων πο-
λεμαρχεῖν τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν
30 πολέμαρχον ἐποιούντο τοῖσι στρατηγοῖσι, ἦν τε τότε
πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος· (3) πρὸς τοῦτον
ἐλθὼν Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε, « ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε,
ἐστὶ ἡ καταδουλωσάαι Ἀθήνας, ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα
μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον ὅα
35 οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. (4) Νῦν
γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι
μέγιστον, καὶ ἦν μὲν γε ὑποκύψουσι τοῖσι Μήδοις, δέ-
δοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππῖ· ἦν δὲ πε-
ριγένηται αὕτη ἡ πόλις, ὅτῃ τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλ-
40 ληνίδων πόλιων γενέσθαι. (5) Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἶά τέ
ἐστὶ γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τούτων ἀνήκει τῶν
πρηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσω. Ἡ-
μέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα δῖχα γίνονται αἱ
γνώμαι, τῶν μὲν κελυόντων, τῶν δὲ οὐ, συμβαλέειν.
45 (6) Ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλλωμεν, ἐλπομαι τίνα στάσιν
μεγάλην ἐμπεσοῦσαν διασεῖσειν τὰ Ἀθηναίων φρονή-
ματα ὥστε μηδίσαι· ἦν δὲ συμβάλλωμεν πρὶν τι καὶ σα-
θρὸν Ἀθηναίων μετεξέτεροις ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα
νεμόντων οἷοι τέ εἰμεν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. (7)
50 Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἀρτῆται·
ἦν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἐστὶ τοι πατρίς τε
ἐλευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἦν δὲ τὴν
τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολὴν ἔλη, ὑπάρξει τοι
τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθὸν τὰ ἐναντία. »

niensibus vos tradatis, qui et finitimi vobis sunt, et ad tutan-
dum non invalidi. » Hæc Platænsibus suaserunt Lacedæ-
monii, non tam quod illis bene vellent, quam quod cuperent
laboribus fatigari Athenienses, bellis cum Bæotis gerendis.
(4) Consilium autem Lacedæmoniorum sequentes Platæen-
ses, quo tempore duodecim diis sacra faciebant Athenien-
ses; supplices ad aram consederunt, seque illis tradiderunt.
(5) Quo cognito, Thebani arma intulerunt Platæensibus;
et Athenienses auxilio illis venire. Sed quum in eo essent
ut consererent pugnam, id fieri non passi sunt Corinthii:
hi enim, quum forte adessent, arbitrio eorum rem permit-
tentibus utrisque, pacem conciliarunt, fines regionis ita
constituentes, ut Thebani eos ex Bæotis, qui Bæotolum
communi nollent attribui, nihil impedirent. (6) Hoc con-
stituto, Corinthii abierunt. Athenienses vero: domum re-
deuntes, ex improvviso adgressi sunt Bæoti: sed commissa
pugna superati sunt. Quo facto Athenienses, fines Pla-
tæensibus a Corinthiis constitutos transgredientes, ipsum
Asopum et Hysias fines inter Thebanos et Platæenses sta-
tuerunt. (7) Platæenses igitur, postquam prædicto modo
Atheniensibus sese tradidissent, nunc eis ad Marathonem
auxilio venerunt.

CIX. Imperatorum autem Atheniensium bifariam divise
erant sententiæ; nolentibus aliis, ut prælio confingeretur;
nimis enim exiguum esse ipsorum numerum, quam ut cum
Medorum exercitu congredierentur; aliis vero, et in his Mil-
tiade, conflegendum consentibus. (2) Ita quum dissentirent,
quumque in eo esset ut pejor vinceret sententia; tunc un-
decimus supererat qui suffragium ferret, is qui faba pole-
marchus electus erat Atheniensium: antiquitus enim pole-
marcho æquale cum imperatoribus jus suffragii ferendi
tribuerant Athenienses. Erat autem tunc polemarchus
Callimachus Aphidnæus; (3) quem conveniens Miltiades
his verbis est allocutus: « In te nunc situm est, Callimache,
utrum in servitutem redigere velis Athenas, an, liberata
patria, memoriam tui in omne ævum relinquere, qualem
ne Harmodius quidem et Aristogiton reliquerunt. (4) Num-
quam enim, ex quo exstiterunt Athenienses, in tantum ad-
ducti sunt periculum, in quanto nunc versantur. In quo
si Medis succumbunt, decretum est quid eis sit patiendum,
Hippiæ deditis; sin superior discesserit hæc civitas, proba-
bile est primam eam futuram esse Græcarum civitatum.
(5) Quo pacto igitur fieri hoc possit, et quo pacto a te pen-
deat harum rerum summa, nunc tibi dicam. Sententiæ
imperatorum, qui decem sumus numero, in duas divise
sunt partes; aliis conflegendum consentibus, aliis non con-
fligendum. (6) Jam, si prælium non commiserimus, per-
suasum fere habeo magna exstitura dissidia, quæ animos
disturbent Atheniensium, eosque ad Medorum trahant par-
tes. Sin prælium commiserimus priusquam putre consi-
lium animos subeat nonnullorum Atheniensium, probabile
fit mihi, ut, diis æqua tribuentibus, superiores discedamus.
(7) Hæc igitur omnia ad te nunc spectant et ex te pendent.
Etenim si tu meæ accesseris sententiæ, habebis liberam
patriam et civitatem primam universæ Græciæ; sin his
suffragatus fueris, qui dissuadent prælium, erit tibi con-
trarium eorum, quæ memoravi, commodorum. »

CX. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτάται τὸν Καλλίμαχον. Προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης ἐκκυρώτω συμβάλλειν. Μετὰ δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανίῃ τῆς ἡμέρας, Μιλτιάδῃ παραδίδωσαν· ὁ δὲ δεκόμενος οὕτω καὶ συμβόλῃν ἐποιέετο, πρὶν γὰρ δὴ αὐτοῦ πρυτανίῃ ἐγένετο.

CXI. Ὡς δὲ ἐς ἐκείνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. Τοῦ μὲν δεξιῷ κέρας ἦγέτο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε, οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. Ἦγεομένου δὲ τούτου ἐξεδέχοντο ὡς ἡριθμέοντο αἱ φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλλήλων. (2) Τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιεῖς· ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριος τὰς ἐν τῇσι πεντητηρίσι γινομένης, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. (3) Τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι ἐγένετο τοῖόνδε τι· τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγένετο ἐπὶ τάξις ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρρωτο πληθεῖ.

CXII. Ὡς δὲ σφι διετάχτο καὶ τὰ σφάγια ἐγένετο καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵκντο ἐς τοὺς βαρβάρους. Ἔσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταχίμιον αὐτῶν ἡ ὁκτώ. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι δρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι, μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον καὶ πάγχυ ὀλεσθρίην, δρέοντες αὐτοὺς ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπείγουμένους οὕτω ἵππου ὑπαρχούσης σφι οὕτε τοξευμάτων. Ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι κατεῖχον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπαίτε ἀθρόοι προσέμειξαν τοῖσι βαρβάροις, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. (3) Πρῶτοι μὲν γὰρ Ἕλληνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν δρόμῳ ἐς πολέμιους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν δρέοντες καὶ τοὺς ἀνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἕλλησι καὶ τὸ οὐνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκούσαι.

CXIII. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι χρόνος ἐγένετο πολλός. Καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχτο· κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοι τε καὶ Πλαταιεῖς. (2) Νικῶντες δὲ τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔβαν, τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξαι αὐτῶν συναγαγόντες τὰ κέραια ἀμφοτέρω ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. Φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἰποντο κόπτοντες, ἐς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν.

CXIV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός, ἀπὸ δ' ἐθανε τῶν στρατηγῶν Στῆσιλευς ὁ Θρασυλεύς· τοῦτο δὲ Κυνέγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα

CX. His dictis Miltiades in suam sententiam Callimachum traxit : et accedente polemarchii suffragio decretum est, ut praelio confingeretur. Post hæc, qui ex imperatoribus conflegendum censuerant, hi, ut cuiusque dies aderat, quo penes eum summa esset imperii, ita vicem suam Miltiadi tradiderunt. At ille quamvis acciperet, non tamen prius commisit praelium quam legitimus ipsius dies adesset.

CXI. Quo die igitur Miltiades vices erant administrandæ imperii summæ, in aciem educti sunt Athenienses, tali modo instructi. Dextro cornu præerat polemarchus Callimachus : obtinebat tunc enim lex apud Athenienses, ut polemarchus dextrum cornu teneret. Ab hoc igitur principio deinde collocatæ erant continuo tenore singulæ tribus Atheniensium, pro cuiusque numero : (2) postremi vero, in lævo cornu, Plataenses stabant. Inde enim ab hac pugna usu receptum est, ut, quando solennia sacra peragunt Athenienses, quæ quinto quoque anno celebrantur, præco Atheniensis solennes preces ita præeat, ut fausta omnia precetur Atheniensibus simul et Plataensibus. (3) Tunc vero, quum acies Atheniensium ad Marathonem sic esset instructa ut frons fronti exercitus Medici exaquaretur, accidit, ut in medio ordines haud sane frequentes starent, et ea parte debilior esset acies ; sed ut utrumque cornu densioribus ordinibus esset firmatum.

CXII. Acie ita ordinata, quum cæsæ hostiæ prospera omnia nunciassent, ibi tunc Athenienses, ut signum datum est pugnae, cursu in hostes contenderunt. Erat autem inter duas acies interjectum intervallum haud minus quam octo stadiorum. (2) Tum vero Persæ, ubi cursu adversus se irruentes hostes viderunt, ad excipiendos illos se compararunt ; furere dicentes Athenienses, et in propriam ruere perniciem ; qui ita cursu contenderent, quum numero essent pauci, neque vel equitatum vel sagittarios haberent. De his igitur ita iudicabant Persæ. At Athenienses, postquam confertis ordinibus ad manus venissent hostium, pugnam ediderunt memoratu dignam. (3) Quippe primi omnium Græcorum, quos novimus, cursu in hostes impetum fecerunt : et primi sustinuerunt, Medicam vestem et ea indutos adspicere viros ; quum ante illum diem vel nomen Medorum Græcis, ubi audirent, terrorem incussisset.

CXIII. Satis autem longi temporis hæc ad Marathonem pugna fuit. Et in medio quidem aciei vicerunt barbari, ubi Persæ ipsi et Sacæ locati erant ; qui hac parte victores, perrupta acie, versus mediterranea persecuti sunt fugientes. At in utroque cornu penes Athenienses et Plataenses victoria stetit. (2) Et hi quidem, postquam vicerunt, omissis hisce ex barbaris quos in fugam verterant, utrumque cornu contrahentes, illos sunt adgressi qui mediam perruperant aciem : et de his quoque victoriam Athenienses reportarunt. Tunc vero in fugam effusos Persas cædentes persecuti sunt ; donec ad mare delati, ignem poposcerunt, ipsasque naves sunt adorti.

CXIV. In hoc discrimine et alii multi perierunt nobilissæ Athenienses ; et Callimachus polemarchus, postquam fortiter pugnat, interfertus est ; unus item ex imperatoribus,

ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νεὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεῖς πελέκει πίπτει, τοῦτο δὲ ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ σύνομαστοί.

CXV. Ἐπεὶ δὲ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρὸς τοιοῦτῳ Ἀθηναῖοι τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξανакρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου ἐν τῇ ἑλιπον τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλων Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. (2) Αἰτίη δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοις ἐξ Ἀλκμεωνι-
10 δέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινωθῆναι· τοὺτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδεῖξαι ἀσπίδα ἐοῦσι ἤδη ἐν τῇσι νηυσί.

CXVI. Οὗτοι μὲν δὲ περιέπλων Σούνιον, Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐδῶθεν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ
15 ἐφθασάν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἤκειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι ἐξ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Κυνοσάργεϊ. (2) Οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων), ὑπὲρ τούτου
20 ἀνακωχεύσαντες τὰς νέας ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην.

CXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατ' ἐξακισχίλιους καὶ τετρακοσίους ἀνδρας, Ἀθηναίων δὲ ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ δύο. (2)
25 Ἐπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσούτοι, συνήνευκε δὲ αὐτοῖσι θῶμα γενέσθαι τοιόνδε· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσι μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα γινόμενον ἀγαθὸν τῶν ὁμμάτων στερηθῆναι οὔτε πληγέντα οὔδεν τοῦ σώματος οὔτε βληθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς
30 ζῆς διατελεῖν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἕοντα τυφλόν. (3) Λέγειν δὲ αὐτὸν ἤκουσα περὶ τοῦ πάθος τοιόνδε τινὰ λόγον· ἄνδρα οἱ δοκεῖν ὁπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν· τὸ δὲ φᾶσμα τοῦτο ἐωυτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἐωυτοῦ παρα-
35 στάτην ἀποκτείνει. Ταῦτα μὲν δὲ Ἐπίζηλον ἐπυθόμην λέγειν.

CXVIII. Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίην, ἐπεῖτε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε ὅψιν ἐν τῷ ὕπνῳ. Καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ ὄψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὡς
40 ἡμέρῃ τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησαν ἐποιέετο τῶν νεῶν, εὐρών δὲ ἐν Φοινίσῃ νηὶ ἄγαλμα Ἀπολλωνος κεχρυσωμένον ἐπυνθάνετο δρόθεν σεσυλημένον εἶη, πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱροῦ, ἐπλωε τῇ ἐωυτοῦ νηὶ ἐς Δῆλον· (2) καὶ ἀπῆκατο γὰρ τινικαῦτα οἱ Δῆλιοι ὀπίσω ἐς
45 τὴν νῆσον, κατατίθεται τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐντελλεται τοῖσι Δηλίοις ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δῆλιον τὸ Θηβαῖον τὸ δ' ἐστὶ ἐπὶ θαλάσῃ Χαλκίδος καταντίον. (3) Δᾶτις μὲν δὲ ταῦτα ἐντειλάμενος ἀπέ-
50 πλωε, τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δῆλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλὰ μιν δι' ἐτέων εἴκοσι Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλιον.

CXIX. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἡνδραποδισμένους Δᾶτις τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίην πλώοντες, ἀνήγαγον ἐς Σοῦσα. (2) Βασιλεὺς δὲ Δα-

Stesilaus Thrasyllai filius. Ibidemque Cynegirus, Euphorionis filius, quum aplustria navis barbarorum manu tenuisset, securi amputata manu cecidit.

CXV. Cæterum septem navibus ista ratione potiti sunt Athenienses. Reliquis autem navibus barbari, valde polsatis remis in altum revecti, adsumptis ex insula mancipiis Eretriensibus, in qua relicta erant; Sunium circumnavigarunt, ad urbem prius pervenire studentes quam rediissent Athenienses. (2) Et pervulgata est apud Athenienses fama, cepisse illos hoc consilium ex Alcmeonidarum artificio; hos enim ex composito clypeum Persis, quum jam in navibus essent, sustulisse.

CXVI. At, dum Sunium Persæ circumnavigant, Athenienses, quantum pedibus valere, in urbem retro currentes, prius adfuere quam Persæ venirent: et, quemadmodum ad Marathonem in agro Herculi sacro castra habuerant, sic et nunc in alio Heracleo, quod in Cynosarge est, locum castris ceperunt. (2) Barbari vero, postquam naves ante Phalerum, qui portus tunc erat Atheniensium, in alto aliquamdiu tenuissent, retro in Asiam navigarunt.

CXVII. Ex Persis ceciderunt in hac Marathonis pugna circiter sex millia et quadringenti; Atheniensium vero centum nonaginta duo. (2) Hic fuit occisorum utrimque numerus. Acciderat autem ibi res mira hujusmodi: Epizelus, civis Atheniensis, Cuphagoræ filius, stans in acie, fortiterque pugnans, oculorum usu privatus est, nulla corporis parte nec cominus percussus, nec eminens ictus: et ab hoc tempore per reliquam vitam cæcus permansit. (3) Memorant autem, ipsum de hac calamitate hæc narrasse: visum esse ei virum armatum magnum contra ipsum stare, cujus barbam totum texisse clypeum; illud autem spectrum præterisse ipsum, et virum sibi proximum stantem interfecisse. Hæc Epizelum solitum esse narrare audivi.

CXVIII. Datis, cum exercitu in Asiam profectus, postquam Myconum pervenit, per somnum vidit visionem; quæ quidem qualis fuerit non memoratur: sed ille, simul atque illuxit, perquisitionem instituit navium. Et quum in Phœnicia navi simulacrum invenisset Apollinis inauratum, percontatus est unde raptum esset: utque audivit quonam ex templo esset, ipse sua navi Delum est profectus, (2) et ibi (jam enim in insulam reversi erant Delii) simulacrum in templo deposuit, Delisque imperavit ut in Delium Thebanorum, quod est ad mare adversus Chalcidem, illud transportarent. (3) Datis quidem, dato hoc mandato, retro navigavit: at statuum Delii non transmiserunt; sed post viginti demum annos ipsi Thebani, oraculi jussu, Delium illam deportarunt.

CXIX. Eretrienses vero in servitutem abreptos Datis et Artaphernes, postquam in Asiam adpulerant, Snsa abduxerunt. (2) Rex autem Darius, quum Eretriensibus, pri-

ρείος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἑρετρίας, ἐνείγῃ σφι δεινὸν κολόν οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἑρετρίων· ἐπεὶ δὲ εἶδε σφας ἀπαχθέντας παρ' ἐωυτὸν καὶ ὑποχειρίους ἐωυτῷ ἔοντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφας τῆς Κισσίας χώρας κατοίκησε ἐν σταθμῷ ἐωυτοῦ τῷ οὐνομάῃ ἐστι Ἀρδερικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίου ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος τὸ παρέχεται τριφασίης ἰδέας· καὶ γὰρ ἀσφαλτον καὶ ἄλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε· (3) ἀντλέεται μὲν κληωνήτω, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ ἡμῖς ἀσκοῦ οἱ προσδέεται· ὑποτύφας δὲ τούτῳ ἀντλείει καὶ ἐπιτεν ἐγχείει ἐς δεξαμενὴν· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχόμενον τράπεται τριφασίης οὐδός. (4) Καὶ ἡ μὲν ἀσφαλτος καὶ οἱ ἄλλες πηγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγείοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλεῖσι ραδινάκην· ἐστὶ δὲ μῦαν καὶ δόμην παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἑρετρίας κατοίκησε βασιλεὺς Δαρείος, οἱ καὶ μέχρι ἐμὸ ἐΐχον τὴν χώραν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑρετρίας ἔσχε οὕτω.

CXX. Λακεδαιμονίων δὲ ἦχον ἐς τὰς Ἀθήνας διαχύλιοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβεῖν, οὕτω ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ὑστεροὶ δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἡμίονον θυμῶς θηήσασθαι τοὺς Μήδους ἰλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα ἰθὺς ἦσαντο. Μετὰ δὲ αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπαλλάσσοντο ὅπως.

CXXI. Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέχομαι τὸν λόγον, Ἀλκμεωνίδας ἂν κοτε ἀναδέξαι Πέρσῃσι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάρῳσι τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπ' Ἰππῆ· οἵτινες μᾶλλον ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππῳ, Ἰππονίκῳ δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ἔόντες. (2) Καλλίης τε γὰρ μόνος Ἀθηναίων ἀπάντων ἐτόλμα, ὥς Πεισίστρατος ἐκπέσει ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τὰλλα τὰ ἔχθιστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμνηστῶτο.

CXXII. [Καλλίῳ δὲ τούτου ἄξιον πολλοῦ μνήμην ἐστὶ πάντα τινὰ ἔχειν. Τούτῳ μὲν γὰρ τὰ προλελεγμένα, ὡς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τούτῳ δὲ τὰ ἐν Ὀλυμπίῃ ἐποίησε, Ἰππῳ νικήσας, τεθρίπῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερῶς ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστησι δαπάνῃσι· τούτῳ δὲ κατὰ τὰς ἐωυτοῦ θυγατέρας ἐούσας τρεῖς οἷός τις ἀνὴρ ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὥραιαι, ἔδωκε σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἐκείνησι τε ἑχαρίστατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐκάστη ἐβόλοι ἀνδρὰ ἐωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρὶ.]

CXXIII. Καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἔσσαν τούτου ἔσαν μισοτύραννοι. Θῶμα ὦν μοι, καὶ οὐ προσίεται τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξαι ἀσπίδα, οἵτινες ἔφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους,

usquam capti essent, vehementer fuisset iratus, quippe qui primi auctores fuerant injuriarum; nunc eosdem, ubi ad se abductos et sua in potestate vidit, nullo alio malo adfecit, sed sedes illis in terra Cissia assignavit, in una suarum mansionum quæ Ardericca vocatur. Abest illa decem et ducenta stadia a Susis, quadraginta vero stadia a puteo, qui tres diversas rerum exhibet species. Nam et asphaltus et sal et oleum ex illo hauritur, hoc modo: (3) hauriunt ope tollenonis, cui pro situla adligatus est dimidiatus uter: hunc succutiens haurit homo id quod intus est, idque in cisternam infundit; ex qua rursus in aliud receptaculum derivatur hæc materia; atque ita triplicem in formam convertitur. (4) Et asphaltus quidem et sal protinus concrescunt; oleum vero, quod rhadinacen Persæ vocant, in vasa colligunt: est autem illud nigrum, et gravem spirans odorem. Illum igitur locum Eretriensibus habitandum rex tribuit: habitantque eandem regionem ad meam usque ætatem, pristinam linguam servantes. Hæc sunt igitur quæ ad Eretrienses spectant.

CXX. Lacedæmoniorum vero duo millia Athenas venerunt post plenilunium: et hi quidem, rem adhuc integram deprehensuri, tanta usi sunt celeritate, ut tertio die, quam Sparta discesserant, in Attica fuerint. Sed, quum peracto jam prælio advenissent, cupidi tamen erant Medos videndi. Itaque, Marathonem profecti, spectarunt: deinde, collaudatis Atheniensibus et re ab his præclare gesta, domum redierunt.

CXXI. Quod vero de Alcmeonidis narrant, id miror equidem; nec mihi persuaderi patior, umquam illos Persis ex composito clypeum subluros fuisse, quasi voluissent ut sub barbaris et sub Hippiæ essent Athenienses. Quippe satis constat, fuisse illos magis aut certe pariter inimicos tyrannorum atque Callias fuerat, Phænippi filius, Hippo-nici pater. (2) Callias enim, quoties Pisisstratus Athenis pulsus est, unus omnium Atheniensium ausus erat bona ejus per publicum præconem venumdata emere, omniaque alia in illum inimicissima machinatus erat.

CXXII. [Dignus est autem hic Callias, cujus crebro a quibuslibet honorifica mentio fiat; quum ob hoc ipsum, quod dixi, tamquam vir acerrime libertati studens patriæ; tum ob id quod Olympiæ fecit, ubi equorum cursu victor, quadrigarum autem curriculo secundas ferens, reportata etiam prius Pythica victoria, conspicuus fuit apud omnes Græcos per sumptus maximos; denique ob singularem indulgentiam qua adversus tres filias suas usus est: quibus, postquam nobiles fuerunt, non modo dolem dedit magnificentissimam; sed et hoc eisdem gratificatus est, ut unicuique ex illis potestatem daret, maritum sibi, quem ipsa vellet, ex omnibus Atheniensibus eligendi.]

CXXIII. Atque eodem modo, certe haud minus, tyrannos oderunt Alcmeonidæ. Quare miror, nec admitto calumniam, hos tales viros clypeum sustulisse; qui constanter fugerant tyrannos, et quorum consilio et opera tyran-

ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. (3) Καὶ οὕτω τὰς Ἀθῆνας οὕτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῶν μᾶλλον ἤπερ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων, ὡς ἐγὼ κρίνω· οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς λοιποὺς Πεισιστρατιδῶν Ἱππαρχὸν ἀποκτείναντες, οὐδέ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας, Ἀλκμεωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἡλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὕτοι γε ἀληθῶς ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπείσαντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθῆνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται.

CXXIV. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τι ἐπιμετρόμενοι Ἀθηναίων τῷ δήμῳ προεδίδονσαν τὴν πατρίδα. Οὐ μὲν ὦν ἔσαν σφέων ἄλλοι δοκιμώτεροι ἐν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμᾶτο. (2) Οὕτω οὐδὲ λόγος αἰρέει ἀναδεχθῆναι ἐκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἶπαι· ἐγένετο γάρ θς μέντοι ἦν δ' ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἶπαι τούτων.

CXXV. Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι, ἀπὸ δὲ Ἀλκμεῖνος καὶ αὐτὶς Μεγακλῆος ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀλκμεῖν ὁ Μεγακλῆος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνευμένοις ἐπὶ τὸ χρηστῆριον τὸ ἐν Δελφοῖσι συμπρήκτωρ τε ἐγένετο καὶ συνελάμβανε προθύμως, καὶ μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων ἐωυτὸν εἶποιεν μεταπίμπεται ἐς Σάρδις, ἀπικόμενον δὲ δωρέεται χρυσῷ τὸν ἂν δύνηται τῷ ἐωυτοῦ σώματι ἐξενέικασθαι ἐσάπαξ. (2) Ὁ δὲ Ἀλκμεῖν πρὸς τὴν δωρεὴν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιάδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε. Ἐνδὺς κιθάρᾳ μέγαν καὶ κόλπον βαθὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθάρου, κοθόρνονς τοὺς εὗρισκε εὐρυτάτους ἐόντας ὑποδησάμενος ἤτε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τὸν οἱ κατηγέοντο. (3) Ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος πρῶτα μὲν παρέσας παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρειν οἱ κόθορνοι, μετὰ δὲ τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαθὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξήτε ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἔλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνονς, παντὶ δὲ τῷ οἰκῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ τοῦτό τε στόμα ἐβέβυστο καὶ πάντα ἐξώγκωτο. (4) Ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσθλῆ, καὶ οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοὶ καὶ πρὸς ἕτερα δωρέεται οὐκ ἑλάσσων ἐκείνων. Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίῃ αὕτη μεγάλως, καὶ ὁ Ἀλκμεῖν οὕτως οὕτω θετριπτορροφήσας Ὀλυμπία ἀναίρεται.

CXXVI. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευτέρῃ ὕστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῶν οὐνομαστοτέρην γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἑλλήσι ἢ πρότερον ἦν. (2) Κλεισθένει γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος τοῦ Ἀνδρέω γίνεται θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἦν Ἀγαρίστη. Ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρὼν τὸν ἀριστον, τοῦτω γυναῖκα προσεῖναι. (3) Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι θερίπῳ ὁ Κλεισθένης

nide exuli erant Pisistratidae. (2) Fuereque adeo hi, me iudice, multo magis liberatores Athenarum, quam Harmodius et Aristogiton: illi enim occiso Hipparcho exacerbarunt reliquos ex Pisistratidis, neque finem fecerunt illorum tyrannidi; Alcmeonidae vero manifesto liberarunt Athenas, si quidem vere hi fuerunt qui Pythiae persuasere, ut Lacedaemonios juberet liberare Athenas, quemadmodum a me supra expositum est.

CXXIV. At fortasse, quod succenserent quadam de causa populo Atheniensium, eo prodiderint patriam? Atqui nulli erant viri Athenis magis spectati, magisque honorati, quam hi ipsi. (2) Itaque nulla ratione probabile est, sublatum esse ab his quidem viris clypeum tali de causa. Cæterum sublatum utique clypeus est: id quidem negari non potest; factum est enim: quis vero sit quoniam illum sustulerit, non valeo ulterius, quam dixi, declarare.

CXXV. Fuit autem Athenis jam antiquitus illustris Alcmeonidarum familia: nam inde ab Alcmeone ipso, et dein a Megacle, exstiteret in hac domo nobilissimi viri. Stalim, Alcmeon, Megacelis filius, adiutor fuerat Lydorum qui a Croeso Sardibus ad consulendum oraculum Delphicum missi sunt, studioseque illis operam navaverat suam. Cujus in se merita postquam Croesus ex Lydis Delphos missis cognoverat, Sardes eum ad se invitavit; et, postquam advenit, tanto auri pondere eundem donavit, quantum suo corpore asportare semel posset. (2) Tunc Alcmeon ad accipiendum hoc tale donum in hunc modum comparatus accessit. Grandi inductus tunica, in qua amplius erat sinus relictus, et colthurnis quos repererat amplissimis calceatus, in thesaurum intravit, in quem ducebatur. (3) Ibi quum in acervum ramentorum auri incidisset, primum circa crura, quantum auri capiebant colthurni, inferisit, deinde repleto totu sinu, et coma ramentis conspersa, denique aliis in os sumptis, thesauro egressus est, ægre trahens colthurnos, et cuivis alii quam homini similior; ejus et obturatum os, et omnia turgida erant. (4) Quem ita conspiciens Croesus, risum non tenuit; donavit autem non his modo, sed alia etiam adjecit, his non inferiora. Ita magnis divitiis aucta hæc domus est: idemque Alcmeon, equos alens quadrigis jungendos, Olympicam relulit victoriam.

CXXVI. Deinde vero, proxime sequente ætate, eandem familiam Clisthenes, Sicyonis tyrannus, ita exulxit, ut multo etiam splendidior inter Græcos evaderet, quam antea fuerat. (2) Clisthenes ille, Aristonymi filius, Myronis nepos, Andrææ pronepos, quum esset ei filia, nomine Agariste, in matrimonium hanc dare decreverat juveni quem reperisset Græcorum omnium præstantissimum. (3) Quumque essent ludi Olympici, in quibus curriculo qua-

κήρυγμα ἐποιήσατο, ὅστις Ἑλλήνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένης γαμβρὸν γενέσθαι, ἤκειν ἐς ἐξηκοστὴν ἡμέρην ἢ καὶ πρότερον ἐς Σικυῶνα ὡς κυρώσωντος Κλεισθένης τὸν γάμον ἐν ἑνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης. (4) Ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἔσαν καὶ πατρὶ ἐξωγαυόμενοι, ἐφοίτησαν μνηστῆρες τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαιστήρην ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε.

CXXVII. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλίας ἦλθε Σμινδυρίδης ὁ Ἰπποκράτης Συβαρίτης, δε ἐπὶ πλείστον δὴ χλιδῆς εἰς ἀνὴρ ἀπύκτο (ἢ δὲ Σύβαρις ἤμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα), καὶ Σιρίτης Ἀμάσος Ἀμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. (2) Οὗτοι μὲν ἀπ' Ἰταλίας ἦλθον, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου Ἀμφίμνηστος Ἐπιστροφῶς Ἐπιδάμιος οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. (3) Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε Τιτόμου τοῦ ὑπερφύοντος τε Ἑλλήνας ἰσχυρὸν καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατίας τῆς Αἰτωλίδος χώρας, τούτου τοῦ Τιτόμου ἀδελφεὸς Μάλης. (4) Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φειδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκῆδης, Φειδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, δε ἐξαναστήσας τοὺς Ἡλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπῇ ἀγῶνα ἔθηκε· (5) τούτου τε δὴ παῖς, καὶ Ἀμιάντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζῆν ἐκ Παίου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὥς λόγος ἐν Ἀρκαδίᾳ λέγεται, τοὺς Διοσκούρους οἰκίῃσι καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους, καὶ Ἡλείος Ὀνομαστός Ἀγαίου. (6) Οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον, ἐκ δὲ Ἀθηνῶν ἀπύκοντο Μεγακλῆς τε ὁ Ἀλκμέωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροίσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἰπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἰδὲ προφέρων Ἀθηναίων. (7) Ἀπὸ δὲ Ἐρετρίας ἀνεύστας τοῦτον τὸν χρόνον Λυσάνης οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίας μῦνος. Ἐκ δὲ Θεσσαλίας ἦλθε τῶν Σκοπαδίων Διακτορίδης Κρανώνιος, ἐκ δὲ Μολοσσῶν Ἄλκων. Τοσούτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες.

CXXVIII. Ἀπικομένους δὲ τούτων ἐς τὴν προεῖρημένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο καὶ γένος ἑκάστου, μετὰ δὲ κατέχων ἑνιαυτὸν διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίας καὶ τῆς ὀργῆς καὶ παιδείας τε καὶ τρόπου, καὶ ἐν ἑκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασιν· (2) καὶ ἐς γυμνασίαν τε ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτῶν νεώτεροι, καὶ τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστοῖ διεπειρᾶτο· ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοὺς, τοῦτον πάντα ἐποίεε καὶ ἅμα ἐξεῖνιζε μεγαλοπρεπείας. (3) Καὶ δὴ κου μάλιστα τῶν μνηστῆρων ἡρέσκοντο οἱ οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν ἀπικόμενοι, καὶ τούτων μάλιστα Ἰπποκλείδης ὁ Τισάνδρου καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ οἱ τὰ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

CXXIX. Ὡς δὲ ἡ κυρὴ ἐγένετο τῶν ἡμερῶν τῆς τε κατακλίσεως τοῦ γάμου καὶ ἐκφάνσεως αὐτοῦ Κλει-

drigarum vicit Clisthenes, nunciari per praconem jussit, ut quisquis Graecorum dignum sese judicaret qui gener fieret Clisthenis, is ad sexagesimum diem, aut etiam ante id tempus, Sicyone adesset: exacto enim anno, inde ab illo sexagesimo die, ratas filiae nuptias habiturum Clisthenem. (4) Tunc igitur convenere proci, quotquot e Graecis et sua ipsorum et patriae praestantia superbiebant: hisque Clisthenes et curriculum et palaestram, quibus inter se certarent, parata habebat.

CXXVII. Ex Italia advenit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita, homo unus omnium luxuriosissimus: (florebat autem tunc maxime Sybaris:) item Damasus Sirites, Amyridis illius filius, qui Sapiens nominabatur. (2) Hi ex Italia advenierunt. Ex sinu vero Ionio Amphimnestus, Epistrophii filius, Epidamnus. Hic igitur ex sinu Ionio. (3) Sed ex Aetolia advenit Males, frater Titormi illius, qui, quum corporis robore Gracos omnes superaret, hominum fugiens commercium in extrema Aetolicae terrae se recepit. (4) Ex Peloponneso Leocedes, Phidonis filius, Argivorum tyranni, Phidonis illius, qui measuras Peloponnesis constituit, et longe Graecorum omnium insolentissimus, sedibus suis pepulit agonothetas Eleorum, ipseque arbitri munus in Olympico certamine sibi adrogavit. (5) Praeter hujus igitur filium, adfuerunt item ex Peloponneso Amiantus, Lycurgi filius, Arcas ex Trapezunte, Laphanes ex Paeo, Azaniae (in Arcadia) oppido, filius Euphorionis illius, qui, ut in Arcadia fama est, Dioscuros hospitio exceperat, et ab illo tempore cunctis peregre venientibus hospitium praebuit: denique Eleus Onomastus, Agaei filius. (6) Isti igitur ex Peloponneso adfuere. Athenis vero venerunt, Megacles, Alcmeonis hujus filius, qui apud Cræsum fuerat, et alius, Hippoclidus, Tisandri filius, divitiis et corporis forma excellens inter Athenienses. (7) Ex Eretria, quae per id tempus florebat, Lysanias; hic unus ex Euboea. E Thessalia adfuit Diaclorides Crannonius, de Scopadarum familia; e Molossia vero, Alcon. Tot numero proci fuere.

CXXVIII. Qui postquam ad praedictum diem Sicyone convenerant, Clisthenes primum patrias eorum sciscitatus est, et genus cujusque: deinde, per anni spatium eos retinens, pertentavit eorumdem fortitudinem, et animi indolem, et culturam ingenii, et mores; modo cum singulis congregiens, modo cum universalis; (2) et, qui ex illis juniores erant, hos in gymnasia ducens: maxime vero inter epulas eos pertentabat. Per totum enim tempus, quo illos apud se detinuit, ista omnia faciebat, simulque magnificis epulis eos excipiebat. (3) Placuisse ei autem fere praeter ceteris lii qui Athenis advenierant; et ex his magis ei probabatur Hippoclidus, Tisandri filius, quum ob fortitudinem, tum quod generis propinquitate Cypselidas Corinthios attingebat.

CXXIX. Ubi statutus adfuit dies, quo celebrarentur nuptiae, declararetque Clisthenes quem praeter ceteris probaret;

σθένης τὸν κρίνει ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν δὲ Κλεισθένης εὐώχῃ αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἔριν εἶχον ἀμφὶ τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγόμενῳ ἐς τὸ μέσον. Προϊούσης δὲ τῆς πόσιος κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους δὲ Ἱπποκλείδης ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι οἱ ἐμμέλειαν, πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητῆος ὠρχήσατο. (3) Καὶ κως ἐωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὠρχέετο, δὲ Κλεισθένης δρέων ὄλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτει. Μετὰ δὲ ἐπισῶν δὲ Ἱπποκλείδης χρόνον ἐκέλευσέ οἱ 10 τινα τράπεζαν ἐσενεῖκαι, ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὠρχήσατο Λακωνικὰ σχήματα, μετὰ δὲ ἄλλα Ἀττικὰ, τὸ τρίτον δὲ τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονομῆσε. (4) Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρεομέ- 15 νου, ἀποστύγων γαμβρόν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἱπποκλείδεα διὰ τὴν τε ὀρχῆσιν καὶ τὴν ἀναίδειαν, κατεῖχε ἐωυτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκρατῆσαι ἐς αὐτόν· ὥς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος εἶπε, « ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσασθε μὴν τὸν γά- 20 μον. » (5) Ὁ δὲ Ἱπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, « οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. » Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὐνομά- ζεται.

CXXX. Κλεισθένης δὲ σιγῇ ποιησάμενος ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, « ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ 25 καὶ πάντας ὑμᾶς ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἶόν τε εἴη, χαρίζομαι ἂν, μήτ' ἓνα ὑμῶν ἐξαίρετον ἀποκρίων μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ οἶά τέ ἐστι μῖθς περί παρθένου βουλευόντα πᾶσι κατὰ νόον ποιεῖν, τοῖσι μὲν ὑμῶν ἀπελαυνόμε- 30 νοισι τοῦδε τοῦ γάμου τάλαντον ἀργυρίου ἐκάστω δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσιας εἵνεκεν τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίας, τῷ δὲ Ἀλκμέωνος Μεγακλείῃ ἐγγυῶ παιδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. » Φαμένον δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος ἐκεκύρωτο 35 δὲ γάμος Κλεισθένει.

CXXXI. Ἀμφὶ μὲν κρίσιος τῶν μνηστῆρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμεωνίδαι ἐδώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τούτων δὲ συνοικησάντων γίνεται Κλεισθέ- νης τε ὁ τὰς φυλάς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι 40 καταστήσας, ἔχων τὸ οὐνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου. (2) οὗτος τε δὴ γίνεται Μεγακλείῃ καὶ Ἱπποκράτῃ, ἐκ δὲ Ἱπποκράτους Μεγακλῆς τε ἄλλος καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένης Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὐνομα, ἣ συνοικησάσα τε Ξανθίππῳ τῷ 45 Ἀρίφρονος καὶ ἔχουσα ἐοῦσα εἶδε ὄφιν ἐν τῷ ὑπῳ· ἐδόξε δὲ λέοντα τεκέειν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίχτει Περικλέα Ξανθίππῳ.

CXXXII. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρώμα γενόμενον Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκίμεον παρ' Ἀθη- 50 ναίοισι, τότε μᾶλλον αὖξετο. Αἰτήσας δὲ νέας ἐδο- μήκοντα καὶ στρατὴν τε καὶ χρήματα Ἀθηναίους, οὐ φράσας οἱ ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώραν, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτῆειν ἢ οἱ ἔπωνται· ἐπὶ γὰρ χώραν

tum ille, mactatis centum bobus, et ipsos procos et cunctos Sicyonios lautis excepit epulis. (2) Peracta cena, proci et cauendo et sermonibus in medio propositis inter se contendebant. Procedente vero computatione, Hippoclesides, destinens maxime caeteros, tibicinem jussit cantum canere ad saltationem adcommodatam; eoque obsequente saltare instituit. (3) Et saltabat quidem placens sibi: sed spectanti Clistheni tota res displicebat. Deinde, brevi interposita mora, mensam sibi inferri Hippoclesides jussit: quae ubi illata est, conscensa mensa primum Laconicos saltavit modulos; deinde alios Atticos; postremo, caput in mensam innixus, cruribus gesticulabatur. (4) Et Clis- thenes, quum ad primam et secundam saltationem, abomi- natus quidem generum sibi adsciscere Hippoclidem ob saltationem et protervam intemperantiam, tamen continisset sese nec erumpere in eum voluisset; nunc, ubi cruribus gesticulantem vidit, se ultra continere non sustinens, ait: « O fili Tisandri, saltando nuptias tu quidem perdidisti. » (5) At ille respondens, « Nil curat, inquit, Hippoclesides. » Et hinc ortum cepit hoc proverbium.

CXXX. Tum vero Clisthenes, imperato silentio, haec in medio omnium verba fecit: « Viri, filiae proci meae, ego cunctos vos laudo; et omnibus, si fieri posset, gratificarem; neque e vobis unum praeter caeteris seligerem, neque posthaberem reliquos. (2) At, quoniam fieri non potest, ut, quum de avi virginis deliberem, omnium votis simul satisfaciam; eis e vestro numero, qui his nuptiis excidunt, talentum argenti dono do unicuique, quod et dignati estis filiam meam in matrimonium petere, et domibus vestris peregre abfuistis: Megacii vero, Alcmeonis filio, meam filiam Agaristen despondeo ex Atheniensium legibus. » Quumque Megacles dixisset, accipere se conditionem, ratum ma- trimonium Clisthenes habuit.

CXXXI. Ita, quod ad iudicium procorum spectat, gesta res est; atque ita factum est, ut Alcmeonidae per univer- sam Graeciam celebrarentur. Ex isto autem matrimonio natus Megacii est Clisthenes ille, qui decem tribus et de- mocratiam Atheniensibus constituit; cui nomen impositum erat de avi materni nomine Sicyonii: (2) praeterque hunc ex eodem matrimonio procreatus est Hippocrates. Hippo- crati vero natus est alius Megacles et alia Agariste, quae a Clisthenis Agariste nomen invenit. Haec est Agariste, quae, postquam Xanthippo nupsit, Ariphronis filio, et gra- vida facta est, per somnum sibi visa erat leonem pepe- risse, ac paucis interjectis diebus Periclem Xanthippo peperit.

CXXXII. Post cladem Persis ad Marathonem illatam Miltiades, quum jam ante magna in existimatione fuisset apud Athenienses, maiore etiam fuit auctoritate. Itaque, quum petisset ab illis septuaginta naves et exercitum atque pecuniam, celans quidem terram contra quam ducturus es- set, sed, dilaturum se eos, dicens, si ipsum sequeretur;

τοιαύτην δὴ τινα ἄξειν ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἀφρονον
οἴονται· λέγων τοιαῦτα αἶψα τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ
τούτοις ἐπαρθέντες παρέδσαν.

CXXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρα-
5 τὴν ἐπλωε ἐπὶ Πάρον, πρόσασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι
ὑπῆρξαν πρότεροι στρατεύόμενοι τριήρει ἐς Μαρα-
θῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. (2) Τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα
λόγου ἦν, ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖς Παρίοις
διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίω, ἰόντα γένους Πάριον, δια-
10 βαλόντα μιν πρὸς Ἰθάρνεα τὸν Πέρσῃν. Ἀπικόμενος δὲ
ἐς τὴν ἐπλωε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ ἐπολιόρχεε Πα-
ρίους κατελιγμένους ἐντὸς τεύχεος, καὶ ἐσπέμπων κή-
ρυκα αἶψα ἑκατὸν τάλαντα, φᾶς, ἢν μὴ οἱ δῶσι, οὐκ
ἀπαναστήσιν τὴν στρατιὴν πρὶν ἢ ἐξέλθῃ σφέας. (3)
15 Οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μὲν τὸ δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου
οὐδὲ διανοεῦντο, οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσιν τὴν πόλιν,
τοῦτο ἐμυχανέοντο, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ
μάλιστα ἔσχε ἐκαστοτὲ ἐπίμαχον τοῦ τεύχεος, τοῦτο
ἅμα νυκτὶ ἐξήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου.

20 CXXXIV. Ἐς μὲν δὴ τοσούτο τοῦ λόγου οἱ πάντες
Ἕλληες λέγουσι, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέ-
σθαι ὧδε λέγουσι· Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἔλθειν ἐς λό-
γους αἰγυμάλωτον γυναικα, εἰσῶσαν μὲν Παρίην γένους,
οὔνομα δὲ οἱ εἶναι Τιμοῦν, εἶναι δὲ ὑποζάχορον τῶν
25 χονίων θεῶν. (2) Ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὄψιν Μιλτιά-
δεω συμβουλευσαὶ οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον
ἔλθειν, τὰ ἂν αὕτῃ ὑποθῇται, ταῦτα ποιεῖν. Μετὰ δὲ
τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν
τὸν πρὸ τῆς πόλεως ἰόντα τὸ ἔρκος θεσμοφόρου Δήμη-
30 τρος ὑπερβορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοίξειν,
ἐπερβορόντα δὲ ἵνα ἐπὶ τὸ μέγαρον ὅτιδῃ ποιήσονται
ἐντὸς, εἴτε κινήσονται τῶν ἀκινήτων εἴτε ὅτιδῃποτε
πρήξονται· (3) πρὸς τῇσι θύρῃσι τε γενέσθαι, καὶ πρό-
κατε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης ὀπίσω τὴν αὐτὴν δόδον
35 ἵεσθαι, καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἵμασιν τὸν μηρὸν
σπασθῆναι· οἱ δὲ αὐτὸν τὸ γόνυ προσπατῆσαι λέγουσι.

CXXXV. Μιλτιάδης μὲν νυν φλαύρους ἔχων ἀπέ-
πλωε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοις ἀγων οὔτε
Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἐξ καὶ
40 εἰκοσι ἡμέρας καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. (2) Πάριοι δὲ
πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάχορος τῶν θεῶν Τιμὸς Μιλτιάδῃ
κατηγγαστο, βουλομένοισι μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσα-
σθαι θεοπρόπους πέμπουσιν ἐς Δελφοὺς, ὡς σφέας ἡσυ-
γίῃ τῆς πολιορκίας ἔσχε. (3) Ἐπεμπον δὲ ἐπειρη-
45 σομένους εἰ καταγγέλλονται τὴν ὑποζάχορον τῶν θεῶν
ὡς ἐξηγησαμένην τοῖς ἐχθροῖς τῆς πατρίδος θλωσιν
καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἀρρητα ἱρὰ ἐκφύνασαν Μιλ-
τιάδῃ. (4) Ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα οὐ Τιμοῦν εἶναι
τὴν αἰτίαν τούτων, ἀλλὰ δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν
50 μὴ εὖ, φανῆναι οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίοις
μὲν δὲ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔγρησε.

CXXXVI. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπο-
νοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἳ τε ἄλλοι καὶ μάλιστα
Ξάνθιππος δ' Ἀρίφρωνος, δὲ θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ

in ejusmodi enim terram se eos ducturum, unde affatim
auri deportaturi essent; hæc quum ille dicens naves pe-
tiisset, Athenienses spe erecti instructas ei naves dederunt.

CXXXIII. Et Miltiades, accepto exercitu, Parum navi-
gavit, caussam prætexens quod Pari Persam ad Maratho-
nem navi triremi essent secuti, adeoque priores arma in-
tulissent Atheniensibus. (2) Hoc quidem colore utebatur
orationis: cæterum infensus etiam Paris erat propter Lysa-
goram Tisicæ filium, genere Parium, qui eum apud Hydarnem
Persam accusaverat. Postquam ad insulam, quam petie-
rat, cum exercitu pervenit Miltiades, oppugnavit Parios,
intra murum compulsos: missoque in urbem præcone cen-
tum postulavit talenta, dicens, nisi ea sibi darent, non se
abducturum exercitum, quin vi cepisset urbem. (3) At
Parii, de danda Miltiadi pecunia minime cogitantes, omni-
bus modis operam dabant ut urbem defenderent: quem in
finem quum alia excogitabant, tum, ut quæque pars muri
expugnata facilius videbatur, ita eam ingruente nocte duplo
altiores, quam prius erat, excitabant.

CXXXIV. Hactenus quidem Græci omnes in commemo-
randa hac re consentiunt; deinde vero sic peractam rem
esse Parii narrant: Miltiadi, de incepti exitu dubitanti, in
colloquium venisse mulierem captivam, genere Pariam,
cui Timo nomen fuisse: fuisse vero ministram templi In-
ferarum Dearum. (2) Hanc, postquam in conspectum ve-
nisset Miltiadis, consilium ei dedisse, ut, si utique magni
faceret capere Parum, exsequeretur quæ ipsa illi esset indi-
catura. Deinde, auditis mulieris hujus præceptis, Miltia-
dem in tumultum, qui ante urbem est, se contulisse, et
maceriam transiliisse templo Cereris Legiferæ circumduc-
tam, quum fores aperire non potuisset: tum, transensa
hac macerie, ad ipsam aedem dere accessisse, nescio quid
intus facturum, sive quod movere aliquid voluisset quod
movere nefas esset, sive aliud quidpiam facturum, quid-
quid tandem id fuerit. (3) Quum vero jam ad fores esset,
subito horrore correptum, per eandem viam, qua venis-
set, rediisse; et desilientem de macerie luxasse femur,
sive, ut alii aiunt, genu impegisse.

CXXXV. Itaque male se habens Miltiades retro naviga-
vit, neque opes adferens Atheniensibus, nec subacta Paro;
sed nulla alia re gesta, nisi quod per sex et viginti dies
urbem oppugnasset, insulamque devastasset. (2) Parii,
obsidione liberati, intelligentes Dearum ministram Timo
Miltiadi quid faciendum esset indicasse, quum pernam
ab illa hujus rei causa sumere vellent, legatos miserunt
Delphos, (3) qui oraculum consularent, an ultimo sup-
plicio adficerent Dearum ministram, quæ hostibus viam
capiendæ patriæ indicasset, et sacra, quæ ad virilem ævum
efferrî nefas esset, Miltiadi aperuisset. (4) At negavit Py-
thia, dicens, non Timo ipsam hujus rei esse causam;
sed, quum in fatis esset ut vitam male finiret Miltiades,
hanc ei a diis missam esse duem malorum. Hæc quidem
Pythia Paris respondit.

CXXXVI. Miltiadem autem, Paro reversum, quum alii
omnes Athenienses in ore habebant, tum præ cæteris Xan-
thippus, Ariphronis filius; qui eum capitis reum egit apud

τὸν δῆμον Μιλτιάδεα ἔδωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἶνεκεν. (2) Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρὼν οὐκ ἀπελογέτο (ἦν γὰρ ἀδύνατος ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ), προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλινῇ ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμνησμένοι, καὶ τὴν Ἀθήνου αἵρεσιν, ὡς ἑλὼν Ἀἴμωνν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς παρέδωκε Ἀθηναίοισι. (3) Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῇ κατὰ τὴν ἀπολυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα τάλαντοις, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος τελευτήσῃ, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων.

CXXXVII. Ἀἴμωνν δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ἴδδε ἔσχε. Πελασγοὶ ἐπέιτε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπ' Ἀθηναίων ἐξεβλήθησαν, εἶτε ὧν δὴ δικαίως εἴτε ἀδίκως· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἐκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων ἀδίκως· (2) ἐπεῖτε γὰρ ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους τὴν γῶρην τὴν σφίσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν εἶδον ἔδον οἰκῆσαι μισθὸν τοῦ τεύχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐληλαμένου, ταύτην ὡς ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εὔ, τὴν πρότερον εἶναι κακὴν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβέειν φθόνον τε καὶ ἡμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προῖσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. (3) Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι· κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὁρμευμένους ἀδικεῖν τάδε· (4) φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον (οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι καὶ οὐδὲ τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι οἰκέτας), ὅκως δὲ ἑλθοῖεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς ὑπ' ὕδριός τε καὶ ὀλιγοῦρης βιάσθαι σφέας· (5) καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιεῖν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλευόντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆναι. Ἐκωτοὺς δὲ γενέσθαι τοσοῦτω ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσῳ παρὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεὶ σφεας ἔλαβον ἐπιβουλευόντας, οὐκ ἐθέλῃσαι, ἀλλὰ σφί προεῖπαι ἐκ τῆς γῆς ἐξίεναι. Τούς δὲ οὕτω δὴ ἐκωρήσαντας ἄλλα τε σχεῖν χωρία καὶ δὴ καὶ Ἀἴμωνν. Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἐκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι.

CXXXVIII. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι Ἀἴμωνν τότε νεμόμενοι καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εὔ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτάς, πεντηκοντέρους κτησάμενοι ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρωνίῳ ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας, ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπάσαντες τούτων πολλὰς οἶχοντο ἀποπλώνοντες, καὶ σφεας ἐς Ἀἴμωνν ἀγαγόντες παλλὰς καὶ εἶχον. (2) Ὡς δὲ τέκνων αὐταὶ αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλώσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τοὺς Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. Οἱ δὲ οὕτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ἤθελον, εἰ τε τύποιτό τις αὐτῶν ὑπ' ἐκείνων τινός,

populum, ut qui Athenienses dolo malo circumvenisset. (2) Quam ad accusationem Miltiades ipse, praesens licet, non respondit: nec enim poterat, femore jam in putredinem abeunte. Sed, dum ille lectulo impositus in medio jacebat, causam pro eo dixere amici, pugnae Marathoniae multam mentionem facientes, et Lemni ab illo captae, penaeque de Pelasgis sumptae, et insulae Atheniensibus traditae. (3) Favente autem illi populo hactenus, ut capitis crimine eum absolveret, sed tamen propter damnum civitati illatum quinquaginta multaret talentis, Miltiades quidem laud multo post, carie exeso putrefactoque femore, vitam finivit; quinquaginta autem illa talenta filius ejus Cimon persolvit.

CXXXVII. Lemno autem Miltiades, Cimonis filius, hoc modo potitus erat. Postquam Pelasgi ex Attica ab Atheniensibus erant ejecti, sive jure, sive injuria; — nam de hoc quidem nihil aliud dicere possum, nisi quae ab aliis memorantur: scilicet, quod Hecataeus Hegesandri filius, hac de re in Historiis suis loquens, dicat, injuria id esse factum: (2) postquam enim Athenienses regionem illam, quam sub Hymetto sitam Pelasgis, pro mercede muri olim arcu Athenarum circumducti, dederant habitandam, hanc regionem, ait, postquam bene cultam vidissent Athenienses, quum antea misera fuisset et nullius pretii, invidia fuisse captos et desiderio hujus terrae; atque ita Athenienses, nullam aliam juris speciem praeseferentes, illos ejecisse. (3) Ipsi autem Athenienses contendunt, jure a se ejectos Pelasgos esse: postquam enim adsignatae illis sub Hymetto sedes fuissent: inde eosdem facto impetu injuriam ipsis hanc solitos esse inferre: (4) quum filiae Atheniensium aquae lauriendae causa ad fontem, cui Enneacruos nomen, egredi consuessent; quandoquidem per id tempus nec Atheniensibus nec aliis Graecis servi fuissent; Pelasgos, quoties Atticae puellae ad fontem venissent, per contumeliam contemptumque vim eis intulisse; (5) et ne hoc quidem habuisse satis, sed postremo etiam ipso facto deprehensos fuisse de invadendis Athenis consilia agitantes. Sese autem tanto meliores homines, quam illos, fuisse; quod, quum interficere Pelasgos fas sibi fuisset, quippe quos insidiantes sibi deprehendissent, nolissent id facere; tantum edixissent eis, ut terra egrederentur. Atque illos, Attica ita egressos, quum alia loca, tum vero et Lemnum occupasse. Ista igitur Hecataeus scripsit, haec vero Athenienses memorant.

CXXXVIII. Hi igitur Pelasgi, quum Lemnum incolerent, cupientes ulcisci Athenienses, et bene cognita habentes festa Atheniensium, comparatis quinquaginta remorum navibus, insidias struxere mulieribus Atticis, Braurone festum Dianae celebrantibus: earumque complures, vi raptas, Lemnum duxere, et pellicum loco habuere. (2) Quae postquam liberos pepererant, Atticum sermonem moresque Atticos docuere pueros. Hi vero deinde nec consuescere cum pueris ex Pelasgicis mulieribus natis voluerunt, et, quoties eorum aliquis ab istis pulsabatur, omnes huic suppetias veniebant, et sibi mutuo

ἰδῶθέν τε πάντες καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ
 *καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίουν καὶ πολ-
 λὸν ἱπικράτεον. (3) Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ
 ἰωνοῖσι λόγους ἐδίδον· καὶ σφίσι βουλευομένοισι
 δεινὸν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαγινώσκουσιν σφίσι τε βωθέειν
 οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδίων γυναικῶν τοὺς παῖδας
 καὶ τούτων αὐτίκα ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέν-
 τες δῆθεν ποιήσουσι. (4) Ἐνθαῦτα ἔδοξε σφί κτείνειν
 τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικῶν γυναικῶν. Ποιεῦσι
 δὴ ταῦτα, προσπολλῦσι δὲ σφῶν καὶ τὰς μητέρας.
 10 Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ
 ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες τοὺς ἅμα θοάντι ἄνδρας σφε-
 τήρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ
 σέλινα ἔργα πάντα Λήμνια καλέσθαι.

CXXXIX. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς
 15 σφετέρους παῖδας τε καὶ γυναῖκας οὔτε γῇ καρπὸν ἔφε-
 ρε οὔτε γυναῖκές τε καὶ ποῖμναι ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ
 τοῦ. (2) Πιεζόμενοι δὲ λιμῶ τε καὶ ἀπαιδίῃ ἐς Δελ-
 φούς ἐπεμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόν-
 των κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφείας ἐκέλευε Ἀθηναίους
 20 ὅκας δίδοναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι.
 (3) Ἠλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοὶ, καὶ δι-
 κας ἐπηγγέλλοντο βουλόμενοι δίδοναι παντὸς τοῦ ἀδι-
 κήματος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανεῖῳ κλίνην
 στρώσαντες ὥς εἶχον κάλλιπαι, καὶ τράπεζαν ἐπι-
 25 κλήν ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πε-
 λασγούς τὴν χώραν σφίσι παραδίδοναι οὕτω ἔχουσαν.
 (5) Οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, « ἐπεὶ ἂν βορέῃ
 ἀνέμῳ αὐτημερὸν νῆς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς
 τὴν ἡμετέραν, τότε παραδώσομεν. » Τοῦτο εἶπαν ἐπι-
 30 στάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ
 πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου.

CXL. Τότε μὲν τσαῦτα· ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι
 ὕστερον τούτων, ὥς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ
 ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης δὲ Κίμωνος ἐτη-
 35 σίων ἀνέμων κατεστηκότων νηὶ κατανύσας ἐξ Ἑ-
 λαιῶντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον προηγόρευε
 ἐξίεναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων
 σφείας τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἤλπισαν σφίσι οἱ
 Πελασγοὶ ἐπιτελέσθαι. (2) Ἡφαίστιες μὲν νυν
 40 ἐπέιθοντο, Μυρινᾶοι δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν
 Χερσόνησον Ἀττικὴν ἐπολιορκέοντο, ἐς θ' καὶ αὐτοὶ
 παρέστησαν. Οὕτω δὴ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοι τε
 καὶ Μιλτιάδης.

ferebant opem : atque etiam dominari in illos hi pueri in
 animum induxerant, multoque alteris praevalebant. (3)
 Quod ubi Pelasgi intellexere, non negligendam eam rem
 putarunt ; deliberantesque incessit metus, quidnam facturi
 hi pueri essent quando adulti forent, qui jam nunc consti-
 tutum habeant sibi invicem praesto esse contra legitimarum
 uxorum pueros, atque his velint dominari. (4) Itaque in-
 terficere decreverunt pueros ex Atticis mulieribus natos :
 idque etiam fecere, simulque cum his matres eorumdem
 occiderunt. Atque ab hoc facinore, et ab eo quod olim
 mulieres Lemniae patrauerant, Thoantis tempore maritos
 suos occidentes, usu receptum per universam Graeciam
 est, ut nefaria facinora Lemnia adpellentur.

CXXXIX. Postquam pueros uxoresque Pelasgi interfe-
 cerant, nec terra illis fructum edebat, neque uxores et
 greges pepererunt ut antea. (2) Itaque et fame pressi et
 orbitate, Delphos miserunt, levamen aliquod precantes ma-
 lorum quae ipsos premebant. Tum Pythia iussit eos satis-
 factionem dare Atheniensibus quamcumque illi postulas-
 sent : (3) et Athenas Pelasgi venerunt, nunciantes se satis-
 facturos esse pro omni injuria. (4) Athenienses vero, strato
 lecto in prytaneo, quam pulcerrime potuerant, et adposita
 mensa bonis rebus omnibus repleta, Pelasgos jusserunt
 terram suam ipsis tradere ita comparatam. (5) Quibus Pe-
 lasgi responderunt : « Tunc vobis eam trademus, quum
 vento borea navis e vestra terra eodem die in nostram per-
 venerit. » Hoc dixere, putantes nulla ratione fieri id posse.
 Attica enim terra procul a Lemno meridiem versus sita est.

CXL. Et tunc quidem haec hactenus acta erant. Bene
 multis vero post annis, quum Chersonesus ad Hellespon-
 tum in ditione esset Atheniensium, Miltiades Cimonis
 filius flantibus etesiis ventis navi ex Eleunte Chersonesi
 Lemnum profectus, Pelasgis edixit, ut insula excederent ;
 in memoriam eis revocans oraculum, quod numquam im-
 pletum iri sibi persuaserant. (2) Et Hephæstienes quidem
 paruerunt imperio : Myrinæi vero, Chersonesum negantes
 esse Atticam, oppugnabantur, donec et ipsi in deditionem
 venerunt. Atque ita Lemnum tenuere Athenienses et
 Miltiades.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ.

(ΠΟΛΥΜΝΙΑ.)

I. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρείον τὸν Ὑστάσπεος καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδεις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν τε δεινότερα ἐποίησε καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγελλετο πέμπων ἀγγελούς κατὰ πόλιν ἐτοιμάζειν στρατιὴν, πολλῶν πλέων ἐπιτάσεων ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρείχον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους καὶ σῖτον. (3) Τούτων δὲ περιαγγελλομένων ἡ Ἀσίη ἰδονέετο ἐπὶ τρία ἔτια, καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευομένων καὶ παρασκευαζομένων. (4) Τετάρτῳ δὲ ἔτει Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμψύσει δουλωθέντες ἀπίστησαν ἀπὸ Περσέων. Ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι.

II. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον οὕτω στρατεύεσθαι. (2) Ἦσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλεῦσαι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς, Γωδρύειω θυγατρὸς, καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἑτεροὶ τέσσαρες. Τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγενομένων Ξέρξης. (3) Ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον, ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης κατ' ὅτι πρεσβυτάτος τε εἴη πάντος τοῦ γόνου καὶ ὅτι νομιζόμενα εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, Ξέρξης δὲ ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγατρὸς καὶ ὅτι Κῦρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίαν.

III. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, ἐτύγχανε κατὰ τούτῳ τούτοις καὶ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος ἀναβεδνηκὺς ἐς Σούσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιλείης καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτοῦ ἐκ Λακεδαιμόνος. (2) Οὗτος ὁνὴρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἐπεσι, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἢ δὲ βασιλεύοντι καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ ἔτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρείῳ οὐκ ὦν οὐτ' οἶκος εἴη οὔτε δίκαιον ἄλλον τινα τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ, ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ ἔφη ὁ Δημάρητος ὑποτιθέμενος οὕτω νομίζεσθαι, ἣν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγίνεται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἐκδεξιν τῆς βασιλείης γίνεσθαι. (3)

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEPTIMUS.

(POLYMNIA.)

(506, 506.)

I. Postquam pugnae nuncius ad Marathonem pugnatæ ad Darium Hystaspis est perlatus, quum jam antea Atheniensibus propter incursionem adversus Sardes vehementer iratus rex fuisset, nunc id, quod acciderat, multo etiam gravius tulit, multoque magis ad bellum Græciæ inferendum incensus est. (2) Ac statim quidem, missis per singulas civitates legatis, edixit ut exercitum compararent, (multo majorem numerum cuique civitati, atque antea contulerant, imperans,) et naves et equos et frumentum et minora navigia. (3) Quibus circummissis nunciis, commota per tres annos Asia est; dum, ut ad bellum adversus Græciam gerendum, conscribuntur fortissimi quique, e ad id bellum se comparant. (4) Quarto vero anno Ægyptii, a Cambyse subacti, defecerunt a Persis: quo facto etiam magis ad arma utrisque inferenda concitatus est.

II. Dum vero ad expeditionem adversus Ægyptum et Athenas se Darius comparabat, ortum est inter filios ipsius ingens de principatu contentio. Etenim ex lege Persarum debet rex, priusquam in bellum profisciscatur, successorem nominare regni. (2) Erant autem Dario, priusquam ad regnum promoveretur, tres filii nati ex priore uxore, Gobryæ filia; et, ex quo rex factus est, alii quattuor ex Atossæ, Cyri filia. Priorum natu maximus erat Artabazanes; posteriorum Xerxes. (3) Hi igitur, non eadem matre nati, de principatu inter se contendebant: Artabazanes dictitans, se maximum natu esse omnium; et apud omnes populos receptum esse, ut filius natu maximus in regnum succedat patri: Xerxes vero, esse se filium Atossæ, Cyri filie: Cyrum autem adquisivisse Persis libertatem.

III. Sententiam suam Darius nondum aperuerat, quum forte per idem tempus Suas advenit Demaratus, Aristonis filius, qui postquam regno Spartanorum privatus est, voluntarium sibi ipse exsilium imposuerat. (2) Hic vir, cognito filiorum Darii dissidio, conveniens (ut quidem fama de eo fert) Xerxem, suavit ei, ut cæteris, quæ ille pro sua causa dicebat, hæc adderet: natum se esse Dario jam regnanti et Persarum tenenti imperium; Artabazanem vero, privato etiam tum patri: itaque nec conveniens nec justum esse, ut alius præ ipso istam accipiat dignitatem. Nam et Spartæ (et hoc illi Demaratus suggessit) hanc legem obtinere, si alii nati sint priusquam rex fuisset pater, alius autem post hos quidem, sed regnante patre, natus sit, ut hic post natus in regnum succedat. (3) Quo Demarati monito

Χρησαμένου δὲ Ξέρξῳ τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνούς ὁ Δαρείος ὡς λέγει δίκαια βασιλεύει μιν ἀπέδεξε. Δοκίειν δ' ἐμοί, καὶ ἀνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης ἔδασθαι αὐτὸν ἂν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἄτосса εἶχε τὸ πᾶν κράτος.

IV. Ἀποδείξας δὲ βασιλέα Πέρσῃσι Δαρείος Ξέρξῃ αὐτοῦ στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστέρω ἔτει παρασκευαζόμενον συνήνεκε αὐτὸν Δαρείον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἔτα ἔξ τε καὶ τριήκοντα, ἀποθανέειν, οὐδὲ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεισεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου ἡ βασιληΐη ἀνεγώρῃσεν ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξῃα.

V. Ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἰγύπτου ἐποιέετο τὴν στρατιῆς ἀγερσιν. (2) Παρεὼν δὲ καὶ ἀνήμενος παρ' αὐτῷ μέγιστον Περσῶν Μαρδόνιος ὁ Γωδρύει, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιός, Δαρείου δὲ ἀδελφεῖς παῖς, τοιοῦτου λόγου εἶχετο, λέγων, «δέσποτα, οὐκ οἰκός ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ᾗδη κακὰ Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τὰ περ ἐν χερσὶ ἔχεις· ἡμερῶσας δὲ Αἰγύπτου τὴν ἐξυδρίσαντα στρατηλάτας ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχη πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθός καὶ τις ὑστερον φυλάσσηται ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι.» (4) Οὗτος μὲν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρὸς, τούτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήκη ποιέσχετο τήνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρα, καὶ δένδρα παντοία φέρει τὰ ἡμέρα, ἀρετὴν τε ἀκρῇ, βασιλεῖ τε μούνη θνητῶν ἀξίη ἐκτεῖσθαι.

VI. Ταῦτα δὲ ἔλεγε οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητῆς ἔων καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἶναι. Χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξῃα ὥστε ποιέειν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμματα γινόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξῃα. (2) Τοῦτο μὲν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλέα πᾶσαν προθυμὴν παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα (οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἔσαν Θεσσαλίας βασιλεῖς), τοῦτο δὲ Πεισιστρατιδῶν οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτῶν λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι, καὶ δὴ τι πρὸς τούτοις ἔτι πλέον προσωρέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον ἄνδρα Ἀθηναίων χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. (3) Ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἐχθρὴν προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάθη γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑλὼς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως ἐς τὰ Μουσαίου. (4) Ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἐχθρὴν προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάθη γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑλὼς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως ἐς τὰ Μουσαίου. (5) Ἰππάρχος, πρῶτος χρησόμενος τὰ μάστιγα. Τότε δὲ συναναβὰς δίκως ἀπίκειτο ἐς ὄψιν τὴν βασιλέως, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδῶν περὶ αὐτοῦ σεμνοῦς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μὲν τι ἐνόοι σφάλμα φέρον τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα

quum Xerxes uteretur, agnoscens Darius aequa illum dicere, regem illum nominavit. Videtur autem mihi Xerxes etiam absque hoc monito regnum fuisse adepturus; nam omnia apud Darium poterat Atossa.

IV. Darius, postquam regem Persarum nominaverat Xerxem, jam in eo erat ut belli faceret initium. At enim, proximo ab his rebus et ab Aegypti defectione anno accidit, ut idem Darius in medio belli adparatu e vita discederet, postquam annos omnino regnasset sex et triginta: neque ei contigit aut de rebellantibus Aegyptiis aut de Atheniensibus sumere poenam. Mortuo igitur Dario, regnum rediit ad Xerxem, Darii filium.

V. Xerxes ad bellum quidem Graeciae inferendum initio nequitiam inclinabat; sed contra Aegyptum copias contraxit. (2) Quem conveniens Mardonius Gobryas filius, consobrinus Xerxis, Darii ex sorore nepos, qui apud ipsum plurimum omnium Persarum valebat auctoritate, talem exorsus est sermonem: «Domine, aequum non est, ut Athenienses, qui multis jam malis Persas adfecerunt, non dent poenas factorum. (3) At nunc quidem tu peragas haec, quae in manibus habes: domita vero Aegypti insolentia, adversus Athenas duc exercitum; quo et bonam famam adquiras apud homines, et posthac caveat quisque tuae terrae arma inferre.» (4) Et haec quidem oratio ad exigendam poenam pertinebat; sed medio sermoni alium interserebat huiusmodi: Europam terram esse pulcherrimam, arborum omnis generis frugiferarum feracem, summæ bonitatis, et dignam quae praeter mortalibus omnibus a solo Rege possideatur.

VI. Haec ille dicebat, quod novarum rerum cupidus esset, et Graeciae vellet ipse esse praefectus. Procedente vero tempore id quod voluerat confecit, et Xerxi, ut rem adgrederetur, persuasit: accesserant enim alia quoque adiumenta, quae ad permovendum Xerxem valebant. (2) Partim enim e Thessalia advenierant ab Aleuadis legati, invitantes regem ut adversus Graeciam duceret, et promptissimam ei operam pollicentes. Erant autem hi Aleuadæ, Thessaliae reges. Partim vero Pisistratidæ, Susa profecti, non modo eisdem utebantur sermonibus quibus Aleuadæ, sed praeterea aliquanto magis instabant regi eo, quod Onomacritum secum haberent Atheniensem, fatidicum virum, qui etiam Musæi vaticinia digessit. (3) Adscenderant hi autem, in gratiam cum illo reversi: nam Athenis pulsus Onomacritus fuerat ab Hipparcho, Pisistrati filio, eo quod deprehensus a Laeo Hermioniensi erat, quum Musæi vaticiniis hoc insereret, extinctum iri insulas Lemnum versus sitas, mari hauriendas. (4) Hanc ob causam in exilium eum miserat Hipparchus, quum eodem antea familiarissime usus fuisset. Nunc ille simul Susa profectus, quoties in regis venit conspectum, multa de eo honorifice praedicantibus Pisistratidis, recitabat regi partem vaticiniorum; ita quidem, ut si quod inesset quod cladem praediceret barbaro, illud silentio praeteriret; ea vero sola

ἐλεγόμενος ἔλεγε τὸν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆναι
 χρεὼν εἶη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃ, τὴν τε ἑλασιν ἐξηγεό-
 μενος. (6) Οὗτος δὲ δὴ χρησιμώδην προσεφέρετο, καὶ
 οἱ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γυνώμας ἀποδεί-
 5 κνύμενοι.

VII. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ
 τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἑταί μετὰ τὸν θά-
 νατον τὸν Δαρείου πρῶτα στρατηγὴν ποιεῖται ἐπὶ τοὺς
 ἀπεστεῶτας. (2) Τούτους μὲν νυν καταστρεψάμενος,
 10 καὶ Αἰγυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ
 Δαρείου ἦν, ἐπιτράπει Ἀχαιμένει ἀδελφεῷ μὲν ἐωυτοῦ,
 Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μὲν νυν ἐπιτροπεύοντα
 Αἰγύπτου χρόνῳ μετέπειται ἐρόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμ-
 μιτίχου ἀνὴρ Λίβυς.

VIII. Ξέρξης δὲ μετ' Αἰγύπτου ἄλυσιν ὡς ἐμελλε
 εἰς χεῖρας ἀξέσθαι τὸ στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας,
 σύλλογον ἐπὶ κλητον Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο,
 ἵνα γυνώμας τε πύθεται σφέων καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ
 τὰ ἐθέλει. (1) Ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε,
 20 « ἄνδρες Πέρσαι, οὐτ' αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε
 ἐν ὑμῖν τιθεῖς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρῆσομαι. (2)
 Ὡς γὰρ ἐγὼ πυθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμὰ
 κω ἡτρεμήσαμεν, ἐπεῖτε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην
 τήνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα·
 25 ἀλλὰ θεὸς τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέ-
 πουσι συμφέρειται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. (3) Τὰ μὲν νυν
 Κῦρός τε καὶ Καμβύσης πατὴρ τε ὁ ἐμὸς Δαρεῖος κα-
 τεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι
 εὐ οὐκ ἂν τις λέγοι. (4) Ἐγὼ δὲ ἐπεῖτε παρέλαβον
 30 τὸν θρόνον, τοῦτο ἐφροντίζον ὅπως μὴ λείψομαι τῶν
 πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε μηδὲ ἐλάσσω προσ-
 ῆτομαι δύναμι Πέρσῃσι· φροντίζων δὲ εὗρίσκω
 ἅμα μὲν κῶδος ἡμῖν προσγινόμενον χώρην τε τῆς νῦν
 ἐκτῆμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορο-
 35 τέρην δὲ, ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. (5)
 Διὸ ὑμέας νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοεῖα πρῆσαι
 ὑπερθέωμαι ὑμῖν. (II.) Μέλλω ζεύξας τὸν Ἑλλήσπον-
 τον ἑλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσομαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρ-
 40 σας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. (6) Ὡρᾶτε μὲν νυν καὶ
 Δαρεῖον ἰθὺντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους.
 Ἄλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετό οἱ τιμω-
 ρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περ-
 σέων οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρῶσω
 45 τὰς Ἀθήνας, οἳ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὠπῆρξαν
 ἄδικα ποιεῦντες. (7) Πρῶτα μὲν ἐς Σάρδεις ἐλθόντες
 ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δοῦλῳ δὲ ἡμετέρῳ,
 ἀπικυόμενοι ἐνέπρησαν τὰ τε ἄλιστα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα
 δὲ ἡμέας οἱ ἄρξαντες ἐς τὴν σφετέρην ἀποδόντας, ὅτε
 50 Δαῖτις τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγειον, τὰ ἐπίστασθαι
 οὐ πάντες. (III.) Τούτων μέντοι εἵνεκεν ἀνάρτηται
 ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι, ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε
 ἀνευρίσκω λογιζόμενος· εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοις
 πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἱ Πέλοπος τοῦ Φρυ-

seligeret, quæ res faustissimas nunciarent; in his illa ma-
 xime enarrans, de Hellesponto per virum Persam jungendo,
 et de expeditione in Græciam suscipienda. (5) Sic igitur
 ille vaticiniis agebat cum rege; Pisistratidæ vero et Aleu-
 dæ sententias suas exponendo.

VII. Postquam persuasus est Xerxes arma Græciæ in-
 ferre, tum vero, altero ab obitu Darii anno, primum ad-
 versus rebelles duxit exercitum. (2) Quibus domitis, Æ-
 gyptum, graviozem in servitutem redactam, quam in qua
 sub Dario fuerat, Achæmeni tradidit administrandam, fra-
 tri suo, Darii filio. Eumdem vero Achæmenem, Ægypti
 præfectum, interjecto tempore interfecit Inaros, vir Afer,
 Psammitichii filius.

VIII. Pacata Ægypto, Xerxes, quom in eo esset ut exer-
 citum moderaretur adversus Athenas ducendum, conven-
 tum convocavit primariorum Persarum, sententias illorum
 sciscitaturus, et in medio omnium ipse, quæ vellet, expo-
 siturus. (I.) Qui ut convenire, hæc apud eos verba rex
 fecit: « Viri Persæ, non ego primus hunc apud vos morem
 introduco, sed utar a majoribus accepto. (2) Ut enim a
 majoribus natu audio, nunquam adhuc otiosi sedimus, ex
 quo hoc imperium a Medis in nos translatum est, post-
 quam Astyagem Cyrus devicit; sed deus ita nos ducit, et
 nobis, ductum ejus sequentibus, multa prospere cedunt.
 (3) Jam Cyri quidem et Cambysis et patris mei Darii res
 gestas, et quos illi populos Persis adquisiverint, quid opus
 est ut apud bene gnaros commemorem? (4) Ego vero, ex
 quo hanc sedem accepi, in hoc meam curam intendo, ne his,
 qui ante me in hac dignitate fuere, sim inferior, neque mi-
 norem Persis potentiam adquiram. Atque hoc ipsum dum
 curo, reperio viam et gloria nos augendi, et terra non mi-
 nore nec deteriore quam hæc, quam possidemus, imo fera-
 cior, simul vero etiam ultionem et pœnas sumendi de his
 qui eas commeruerunt. (5) Itaque vos hodie convocari,
 ut, quæ agere constitui, vobiscum communicem. (II.)
 Ponte juncturus sum Hellespontum, et exercitum per Eu-
 ropam ducturus in Græciam, quo ab Atheniensibus pœnas
 repetam malorum omnium, quibus Persas et patrem
 treum adfecerunt. (6) Vidistis jam Darium quoque ex-
 peditionem parare adversus hos homines. At ille e vita
 excessit, neque ei contigit capere pœnas: ego vero, illius
 causa reliquorumque Persarum, non prius sum quie-
 turus, quam Athenas subactas igne cremavero; hos homi-
 nes, qui priores me patremque meum injuriis lacessive-
 runt; (7) primum quidem, incursione Sardes facta cum
 Aristagora Milesio, servo nostro, et sacris lucis templisque
 crematis: deinde vero, qualia sunt, quibus nos accepe-
 runt, quom Dati et Artapherne ducibus terram illorum sa-
 mus ingressi! quæ satis nostis omnes. (III.) Igitur his
 quidem de causis bellum illis inferre constitui. Simul
 vero, rem recte mecum reputans, maxima in hoc ipso
 commoda reperio hæc: si et hosce et eorum vicinos, qui
 Pelopis Phrygiæ terram incolunt, subegerimus; terram

γὸς νέμονται χώραν, ᾗν τὴν Περσίδα ἀποδέξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι δμουρέουσιν. (8) Οὐ γὰρ δὴ χώραν γε οὐδεμίαν κατόψεται ὁ ἥλιος δμουρέουσιν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλὰ σφεας, πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώραν θήσω, διὰ πάσης διεληθὼν τῆς Εὐρώπης. (9) Πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν, οὔτε τινα πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίαν οὔτε οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἷον τε ἔσται εἶθ' ἐν μάχῃ, τούτων τῶν κατέλεξα ὑπεξαριρημένων. Οὕτω οἱ τε ἡμῖν αἵτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν οἱ τε ἀναίτιοι. (IV.) Ὑμεῖς δ' ἂν μοι τάδε ποιεῦντες χαρίζοσθε. (10) Ἐπεὶ ὑμῖν σημήνω τὸν χρόνον ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινα ὑμέων χρῆσαι παρῆναι. ὅς ἂν δὲ ἔχων ἤκη παρεσκευασμένον στρατὸν καλλίστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμωτάτα νομίζεται εἴ-
 15 ναι ἐν ἡμετέρῳ. (11) Ποιητέα μὲν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω· ἴνα δὲ μὴ ἰδιοβουλέειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλό-
 μενον ἀποφαίνεσθαι. » Ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

IX. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε, « ὦ δέσποτα, οὐ μόνον εἰς τῶν γενομένων Περσέων ἀριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱσομένων, ὅς τὰ τε ἄλλα λέγων ἐπῆκεο ἀριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἰωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικη-
 20 μένους οὐκ ἑάσεις καταγέλασαι ἡμῖν ἔοντας ἀναξίους. (2) Καὶ γὰρ δεῖνόν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθιοπὰς τε καὶ Ἀσσυρίους, ἀλλὰ τε ἔθνηα πολλὰ καὶ μεγάλα ἀδικήσαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύ-
 ναμιν προσκτᾶσθαι βουλόμενοι, καταστρεφάμενοι δού-
 λους ἔχομεν, Ἑλληνας δὲ ὑπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμω-
 ρησόμεθα, (3) τί δεισαντες; κοῖνῃ πλῆθους συστρο-
 30 φῇν; κοῖνῃ δὲ χρημάτων δύναμιν; (I.) τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν εὐῶσαν ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτῶν παῖδας καταστρεφάμενοι, τούτους οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἰωνεὺς τε καὶ Αἰολεὺς καὶ Δωριεὺς καλεῦνται. (4) Ἐπειρήθη δὲ καὶ αὐτὸς ἤδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἀνδράς τούτους ὑπὸ πα-
 28 τρός τοῦ σοῦ κελευσθεῖς, καὶ μοι μέχρι Μακεδονίης ἐλάσσαντι καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτάς Ἀθήνας ἀπι-
 κέσθαι οὐδεὶς ἠντιώθη ἐς μάχην. (II.) Καίτοι γε ἐῷθας Ἑλληνες, ὥς πυνθάνομαι, ἀβουλότατα πολέ-
 40 μους ἵστασθαι ὑπὸ τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιότητος. (5) Ἐπεὶ γὰρ ἀλλήλοισι πολέμον προεῖπονσι, ἐξευρόντες τὸ καλλίστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται, ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλ-
 λάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἑσωμένων οὐδὲ λέγω ἀρχῇν,
 45 ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. (6) Τοὺς χρῆν, ἔοντας βιο-
 γλώσσους, χρήζῃ τε διαχρεωμένους καὶ ἀγγέλοισι κα-
 ταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς καὶ παντὶ μάλλον ἢ μάχῃσι·
 εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμῆναι πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν
 50 χρῆν τῇ ἐκάτεροί εἰσι δυσχειρωτότατοί, καὶ ταύτη πει-
 ρᾶν. (7) Τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἑλληνες διαχρεώ-
 μενοι, ἐμέο ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης οὐκ ἤλθον ἐς
 τούτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. (III.) Σοὶ δὲ δὴ μέλλει
 τις, ὦ βασιλεῦ, ἀντιώσεσθαι πόλεμον προσφέρων,
 ἄγοντι καὶ πλῆθος τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ νέας τὰς ἀπὸ

HERODOTUS.

Persicam ætheri Jovis faciemus conterminam: (8) ne-
 que enim ullam terram sol aspiciet, quæ nostræ sit
 finitima; sed ego vobiscum, universa peragrata Europa,
 ex omnibus terris unam faciam. (9) Quippe ita se rem
 habere audio, nullam inter homines civitatem, nullum
 populum inter mortales reliquum esse, qui adversus nos
 in aciem progredi valeat, quando hos quos dixi subegeri-
 mus. Ita et his, qui male de nobis meruerunt, et insonti-
 bus pariter, servile jugum impositum fuerit. (IV.) Vos
 vero, hoc si feceritis, gratum mihi feceritis: (10) quum
 tempus vobis indicavero, quo convenire oporteat, prompte
 unumquemque vestrū adesse oportebit: quisquis vero
 cum exercitu advenierit optime instructo, eum ego mune-
 ribus donabo, quæ apud nos honorificentissima habentur.
 (11) Hæc igitur ita facienda sunt. Ne vero vobis videar
 meum unius sequi velle consilium, in medium vobis hanc
 rem propono; jubeoque ut, quisquis vestrū voluerit,
 suam promat sententiam. His dictis Xerxes finem fecit
 loquendi.

IX. Post illum Mardonius taleni sermonem est exorsus :
 « Domine, tu Persarum omnium præstantissimus, non so-
 lum eorum qui fuerunt, sed futurorum etiam omnium es :
 qui quum cetera præclare verissimeque exposueris, tum
 Ionas Europam habitantes non passurus sis irridere nobis,
 homines ea re indignos. (2) Etenim mira atque misera res
 esset, si Sacas et Indos et Æthiopas et Assyrios, et alios
 multos magnosque populos, non quod injuriis Persis in-
 tulissent, sed quod nos nostram augere volumus poten-
 tiam, subegerimus servosque habeamus; Græcos, autem,
 qui injuriis nos laceraverunt, impune abire pateremur : (3)
 quid tandem metuentes? quemnam multitudinis concur-
 sum? quam pecuniarum vim? (I.) Novimus sane illorum
 pugnae genus; novimus etiam quam imbecilles eorum sint
 vires: filiosque eorum subactos habemus, hos qui in nostra
 terra sedes habent, et Iones et Æolenses et Dorienses no-
 minantur. (4) Atque etiam ipse ego periculum horum ho-
 minum feci, adversus illos a patre tuo in expeditionem mis-
 sus: ubi, quum usque in Macedoniam duxissem exercitum,
 et propemodum ad ipsas pervenissem Athenas, nemo mihi
 in aciem occurrit. (II.) Quamquam cæteroquin quidem
 consuerunt, ut audio, Græci inconsultissime bella sua ad-
 ministrare, stolidi pervicacia et sinistra mente. (5) Post-
 quam enim sibi invicem bellum indixerunt, pulcerrimam
 et apertissimam quaerunt planitiem, in quam descendant
 manus conserturi: quo fit ut etiam victores magno cum
 detrimento discedant; de victis autem ne verbum quidem
 dico, nam internecone delentur. (6) Quos oportebat,
 quum sint homines eadem lingua utentes, per præcones et
 nuncios, et alia quavis ratione potius, quam prælio, lites
 suas componere: sin omnino prælio sibi decernendum pu-
 tant, oportebat locum pugnae capere, in quo utrique supe-
 ratu essent difficillimi, et ibi belli fortunam tentare. (7)
 Quamvis igitur tam perniciosa ratione belli gerendi utantur
 Græci, tamen, quum ego usque in Macedoniam duxissem
 exercitum, ideo non magis induxerunt in animum ut in
 aciem contra me descenderent. (III) At tibi, o rex, ausu-
 rus est quisquam in aciem occurrere, multitudinem naves-

21

σας; (8) Ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσεος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγὼ τε ψευθεῖν γνῶμη καὶ ἐκείνοι ἐπαρθέντες ἀδουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὥς εἰμεν ἀνθρώπων ἀριστοὶ τὰ πολεμικά. (9) Ἔστω δ' ὦν μηδὲν ἀπείρητον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι. » Μαρδόνην μὲν τοσαῦτα ἐπιλέχνας τὴν Ξέρξεω γνῶμην ἐπέπαυτο.

X. Σιωπῶντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων καὶ οὐ τολμώντων γνῶμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένῃ, Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος πάτριος ἑὼν Ξέρξῃ, τῷ δὲ καὶ πίσυνος ἑὼν ἔλεγε τάδε, (I.) « ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεῖσέων μὲν γνωμέων ἀντίων ἀλλήλησι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι, λεχθεῖσέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἐωυτοῦ οὐ διαγινώσκουμεν, ἐπεὶ δὲ παρὰ τριβόμενον ἄλλῃ χρυσῷ, διαγινώσκουμεν τὸν ἀμείνω. (2) Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ ἡγήρουεν μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἀνδρας οὐδαμῶθι γῆς ἀστυ νέμοντας· ὁ δὲ ἐλπίζων Σκύθας τοὺς νομάδας καταστρέβεσθαι ἐμοί τε οὐκ ἐπίεθτο, στρατευσάμενός τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλεις ἐπ' ἀνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνονας ἢ Σκύθας, οἱ κατὰ θάλασσαν τε ἀριστοὶ καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. Τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. (II.) Ζευξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἔλῃν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. (4) Καὶ δὴ συνήνικε ἤτοι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἐσωθῆναι, ἢ καὶ κατ' ἀμφοτέρω· οἱ γὰρ ἄνδρες λέγονται εἶναι ἀλκιμοὶ, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ στρατιήν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἀρταφέρνηι ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν μῦνοι Ἀθηναῖοι διέφθειραν. (6) Οὐκ ὦν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ' ἦν τῇσι νηυσὶ ἐμβάλλωσι καὶ νικῆσαντες ναυμαχίῃ πλώωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπειτα νῆας τὴν γέφυραν, τοῦτο δὲ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν. (III.) Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκητῇ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι, ἀλλ' οἷόν μοι καὶ ἡμέας ὀλίγου ἐδέεσε καταλαβείν πάθος, ὅτε πατήρ ὁ σὸς Ζευξας Βόσπορον τὸν Θρηϊκίον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἴστρον διέβη ἐπὶ Σκύθας. (8) Τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἴστρου· καὶ τότε γε Ἰστιαῖος ὁ Μιλήτου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ γνῶμῃ μηδὲ λήντιώθῃ, διέρχαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. (7) Καίτοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλείος πρήγματα γεγενῆσθαι. (IV.) Σὺ ὦν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης, ἀλλ' ἐμοὶ πειθεῖν. (8) Νῦν μὲν τὸν σύλλογον τὸνδε διάλυσον· αὐτίς δὲ, ὅταν τοι δοκέη, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ προαγόρευε τὰ τοι δοκέει εἶναι ἀρίστα. (9) Τὸ γὰρ εὖ βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσκω ἐόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναι τί θέλει, βεβού-

que cunctas ex universa Asia coactas ducenti? (8) Equidem ita sentio, eo audaciæ non progressuram esse rem Græcorum: sin me fefellerit mea opinio, si illi vecordia elati in aciem adversus nos sint descensuri, didicerint esse nos viros bello fortissimos. (9) Quare intentatum nihil relinquamus: nam sua sponte nihil fit, sed omnia hominibus conando contingunt. » In hunc modum postquam Xerxis sententiam Mardonius mollivit, dicendi finem fecit.

X. Silentium tenentibus cæteris Persis, nec audentibus sententiam promere contrariam ei quæ proposita erat, Artabanus Hystaspis filius, patruus Xerxis, eoque fidentior, hæc fecit verba: (I.) « Rex, nisi sententiæ dictæ sunt invicem oppositæ, fieri non potest ut eligatur optima; sed oportet ea, quæ sit prolata, uti: verum illud, contraria si dictæ fuerint, tunc demum fieri potest; quemadmodum sincerum aurum non per se ipsum dignoscimus, sed, dum illud (*Lydio lapidi*) juxta aliud aurum atterimus, ita id quod melius est discernimus. (2) Ego vero etiam patri tuo Dario, meo fratri, suaseram ne bellum Scythis inferret, hominibus nusquam incolentibus: at ille, sperans se nomades istos Scythias subacturum, mihi non paruit; sed, expeditione suscepta, amissis exercitus sui multis fortibus viris rediit. (3) Tu vero, rex, bellum illaturus es viris multo quum Scythæ præstantioribus, qui et terra et mari fortissimi esse dicuntur. Quo in consilio quoddam insit periculum, æquum est ut ego tibi exponam. (II.) Juncto, ais, Hellesponto, ducturum te esse per Europam exercitum in Græciam. (4) Atqui acciderit etiam, ut vel terra vel mari vincamur, aut etiam utrimque. Dicuntur enim fortes hi esse viri: ac potest id etiam hinc æstimari, quod tantas copias, quantæ cum Dati et Artapherne Atticam invaserunt, soli Athenienses perdidit. (5) Quodsi non utrimque res illis successerit; at hoc sane, rex, verendum est, ne cōscensis navibus, pugna navali superiores, navigent in Hellespontum et pontem illum dissolvant. (III.) Ego vero non mea quadam propria prudentia hæc ita conjicio: sed qualis tandem fuit illa calamitas, quæ parum absuit ut nos adligeret, quum pater tuus, juncto Bosporo Thracico, et ponte super Istrum posito, Scytharum in terram transiit! (6) Omnibus modis tunc Scythæ Ionas illos, quibus commissa erat custodia pontium Istro impositorum, sollicitarunt, ut pontem rescinderent. Ubi si Histiaeus, Mileti tyrannus, reliquorum tyrannorum secutus esset sententiam, neque se illi opposuisset, omnino perditæ erant res Persarum. (7) Terribile vero est vel fando audire, in unius hominis potestate sitam fuisse universam regis et Persarum salutem. (IV.) Tu igitur noli in tantum te periculum, nulla urgente necessitate, conjicere: sed me audi. (8) Nunc quidem hoc dimitte concilium: et, re diligenter tecum deliberala, deinde rursus, si tibi videtur, propone quæ optima tibi videbuntur. (9) Etenim recte consulare reperio maximum esse lucrum. Nam etiam si contra il

λευται μὲν οὐδὲν ἔσπον εὔ, ἔσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης
τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχροῦς, εἰ οἱ ἡ
τύχη ἐπισποιτο, εὐρημα εὐρηκε, ἔσπον τε οὐδὲν οἱ κα-
κῶς βεβούλευται. (V.) Ὅρξας τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς
κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἔφ' φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ
οὐδὲν μιν κινεῖ· ὁρξας δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα
αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλεα· φι-
λέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦσιν. (10)
Οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπ' ὀλίγου διαρθεύεται
κατὰ τοιοῦνδε· ἐπεὶ ἂν σπῇ ὁ θεὸς φθονήσας φόβον ἐμβάλλῃ
ἢ βροντὴν, δι' ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐωυτῶν. (11)
Οὐ γὰρ ἔφ' φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐωυτόν. (VI.)
Ἐπιχθῆναι μὲν νυν πᾶν πρῆγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ
τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσιν γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπι-
σπῇ ἐνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκούντα εἶναι,
ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. (VII.) Σοὶ μὲν δὴ
ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω· σὺ δὲ, ὦ παῖ Γω-
βρύω Μαρδόνιε, παῦσαι λέγων λόγους βασιλέως περὶ
Ἑλλήνων οὐκ ἐόντων ἀξίον φλαυρώς ἀκούειν. (12)
Ἑλλήνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλέα στρα-
τεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου ἐνεκεν δοκέεις μοι πᾶσαν
προθυμίην ἐκτείνειν. Μὴ νυν οὕτω γένηται. Διαβολὴ
γὰρ ἐστὶ δεινότατον· ἐν τῇ δύο μὲν εἰσι οἱ ἀδικούντες,
εἰς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. (13) Ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδι-
κεί οὐ παρεόντως κατηγορεῖν, ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθό-
μενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθῃ· ὁ δὲ δὴ ἀπεὼν τοῦ λόγου
τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικεῖται, διαβληθεὶς τε ὑπὸ τοῦ ἐτέ-
ρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἐτέρου κακὸς εἶναι. (VIII.)
Ἄλλ' εἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἡθείᾳ τοῖσι
Περσέων μενέτω, ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομέ-
νων τὰ τέκνα, στρατηγᾶτεες αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε
ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις καὶ λαβὼν στρατιὴν ὁκόστην τινα
βούλει. (14) Καὶ ἢν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίῃ βα-
σιλεὶ τὰ πρῆγματα, κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς
δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγώ· ἢν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα
πασχόντων, σὺν δὲ σφι καὶ σὺ, ἢν ἀπονοστήσης. (15)
Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθέλῃσεις, σὺ δὲ πάντως
στράτευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαι τινὰ
φῆμι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομένων Μαρδόνιον, μέγα
τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας, ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνί-
θων οἰκτορεύμενον ἢ κου ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων ἢ σέ γε
ἐν τῇ Λακεδαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ'
ἐδὼν, γνόντα ἐπ' οἴους ἄνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύ-
εσθαι βασιλέα. »

XI. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε· Ξέρξης δὲ θυμω-
θεὶς ἀμείβεται τοιοῦτε, « Ἀρτάβανε, πατὴρ ἐς τοῦ
ἐμοῦ ἀδελφεός· τοῦτό σε ῥύσεται μηδὲν ἄξιον μισθὸν
λαβεῖν ἐπέων ματαίων. (2) Καὶ τοι ταύτην τὴν ἀτι-
μίην προστίθῃμι ἐόντι κακῶ τε καὶ ἀδύμῳ, μήτε συ-
στρατεύεσθαι ἐμοίγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτοῦ τε μένειν
ἄμα τῇσι γυναίξιν· ἐγὼ δὲ καὶ ἄνευ σέο, ὅσα περ εἶπα,
ἐπιτελέα ποιήσω. (3) Μὴ γὰρ εἶην ἐκ Δαρείου τοῦ
Ἰστάσπεος τοῦ Ἀρσάμεος τοῦ Ἀριαράμνεω τοῦ Τεί-

quod volueris acciderit aliquid, nihilo minus recte consulta-
veris, fortuna vero superaverit consilium : qui vero turpe
consilium cepit, is, si fortuna ei adfuerit, lucrum quidem
inveniret, nihilo vero minus malum ceperit consilium. (V.)
Vides quo pacto eminentia præ cæteris animalia fulmine
percutiat deus, nec sinat ea se ostentare; minutis autem
non invidet. Vides etiam ut in maxima semper ædificia et
in altissimas arbores tela sua conjicit. Anas enim deus,
eripientia omnia truncare. (10) Itaque etiam ingens exer-
citus eadem ratione perditur ab exiguo : quando deus illis
metum aut fulmen incutit, indigno modo pereunt : (11) nec
enim sinit deus magnum sapere, præter se, alium quem-
quam. (VI.) Porro, deproperare rem quamcumque parit
errores, e quibus ingentia solent damna existere : in cun-
ctando autem insunt bona, quæ si non protinus adparent,
certe suo tempore aliquis reperiet. (VII.) Hæc igitur, rex,
tibi suadeo. Tu vero, Gobryæ filii Mardonie, desine injuriosâ
verba jactare in Græcos, qui non merentur male audire. (12)
Nam Græcos calumniando ipsum regem excitas ad bellum
suscipiendum : quem in finem tu mihi etiam videris studium
omne intendere. At ne ita fiat ! Calumnia enim gravissimum
malum est : in quo duo sunt qui injuriam inferunt, unus
vero qui patitur injuriam. (13) Injuriam enim infert calu-
mniator, dum accusat absentem : infert vero et ille injuriam,
qui sibi persuaderi patitur priusquam rem adcurate comper-
tam habeat. Qui vero abest quum malitiose accusatur, is
duplici addicitur injuria ; primum hoc ipso, quod injuste ac-
cusatur ab altero, deinde quod ab altero pravus esse existi-
matur. (VIII.) Sed, si omnino oportet bellum huic populo
inferre, age, rex ipse in sedibus maneat Persarum ; sed, in
medio depositis nostrum utriusque liberis, tu solus suscipe
expeditionem, sumptis tecum quoscumque duces selegeris,
et exercitu quantumcumque volueris. (14) Tum, si res ita
ut tu ais, regi successerit, interficiantur mei liberi, et ego
cum illis ! sin, ut ego prædico ; tuis liberis idem hoc fiat, et
tibi ipsi, si quidem redieris ! (15) Quodsi hanc inire condi-
tionem recusas, et nihilo minus exercitum duxeris adversus
Græciam, audituros esse autumo homines qui hic relict
erunt, Mardonium, ingentis calamitatis auctorem Persia,
alicubi in terra Atheniensium aut Lacedæmoniorum, nisi
forte prius etiam in itinere, a capibus volucrisque fuisse
laceratum, postquam cognovit quinam sint illi viri, contra
quos tu regi persuades ut expeditionem suscipiat.

XI. Hæc postquam Artabanus dixit, ira accensus Xerxes
his verbis respondit : « Artabane, tu es patris mei frater :
hoc te tuebitur, ne meritam injuriosis verbis mercedem ac-
cipias. (2) Verumtamen hanc tibi, quum sis ignavus et
imbellis, ignominiam infligo, ut mæx in Græciam expedi-
tionis non futurus sis comes, sed hic cum mulieribus ma-
neas. Ego vero absque te, quæcumque dixi, effecta dabo.
(3) Ne enim sim Dario, Hystaspis, Arsames, Ariaramne,

σπεος τοῦ Κύρου τοῦ Καμβύσεω τοῦ Τείσπεος τοῦ Ἀχαιμένεος γεγονός, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους, εὖ ἐπιστάμενος ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἀζομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, εἰ γὰρ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαρχμένοισι ἐξ ἐκείνων, οἱ Σάρδις τε ἐνέπρῃσαν καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Οὐκ ὦν ἐξαναχωρεῖν οὐδ' ἐτέρωσι δυνατὸς ἔχει, ἀλλὰ ποιεῖν ἢ παθεῖν προκίεταί ἄγων, ἵνα ἢ τὰδε πάντα ὑπ' Ἑλλήσιν ἢ ἐκείνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. (5) Καλὸν ὦν προτε-
 10 πονθότας ἡμέας τιμωρεῖν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινὸν τὸ πείσομαι τοῦτο μάθω, ἐλάσας ἐπ' ἄνδρας τούτους, τοὺς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρύξ, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δούλος, κατεστρέφωτο οὕτω ὥς καὶ ἐς τότε αὐτοὶ τε
 15 ὄνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεφάμενου καλεῦνται. »

XII. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσούτῳ ἐλέγετο· μετὰ δὲ εὐφρονή τε ἐγένετο καὶ Ξέρξης ἐκίνησε ἢ Ἀρταβάνου γνώμῃ· νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς πάγχυ εὕρισκέ οἱ οὐ
 20 πρῆγμα εἶναι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Δεδογμένω δὲ οἱ αὐτὶς τούτων κατύπνωσε, καὶ δὴ κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὅσιν τοιήνδε, ὡς λέγεται ὑπὸ Περσέων. (2) Ἐδόκει δὲ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάνα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἶπαι, « μετὰ δὴ βουλευεαι, ὦ Πέρσα,
 25 στρατεύμα μὴ ἀγῆναι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προεῖπας ἀλίζεῖν Πέρσῃσι στρατόν· Οὐτε ὦν μεταβουλεύόμενος ποιεῖς εὖ, οὔτε δὲ συγγνωσόμενος τοι πάρα· ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαιο ποιεῖν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν. » Τὸν μὲν ταῦτα εἰπαντα ἐδόκει δὲ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

XIII. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης ὀνείρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποίητο, δὲ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἐλεγέ σφι τὰδε, « ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε ὅτι ἀγχίστροφα βουλευόμεαι· φρεσὶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμειωτοῦ πρῶτα οὐκ ἂν ἤκω,
 35 καὶ οἱ παρηγορούμενοι ἐκείνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. (2) Ἀκούσαντι μὲν δὴ μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης παραυτίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπορρίψαι ἔπεα ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεῶν· νῦν μὲν τοι συγγνώμης χρῆσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ.
 40 (3) Ὡς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡσυχὸς ἔσσεαι. » Πέρσαι μὲν ὡς ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες προσεκύνηον.

XIV. Νυκτὸς δὲ γενομένης αὖτις τῷτῳ ὀνείρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἐπιστάν, « ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεται ἐν Πέρσῃσι τε ἀπειπάμενος τὴν
 46 στρατηλασίην καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιούμενος λόγῳ ὡς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. (2) Εὖ νυν τόδ' ἴσθι ἥνπερ μὴ αὐτίκα στρατηλατῆς, τὰδε τοι ἐξ αὐτῶν ἀνασχῆσαι· ὡς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ
 50 χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὅπισω κατὰ τάχος ἔσσει. »

XV. Ξέρξης μὲν περιδεὴς γενόμενος τῇ ὅσῃ ἀνά τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης καὶ πέμπει ἄγγελον ἐπὶ Ἀρτάβανον καλεῦντα. Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Ξέρξης τὰδε, « Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παραυτίκα μὲν οὐκ ἐφρό-

Teispe, Cyro, Cambyse, Teispe, Achæmene prognatus, nisi poenas ab Atheniensibus sumpsero! bene gnarus, si nos quieverimus, illos non quieturos, sed nostram utique terram bello esse invasuros, si judicandum est ex his, quæ ab illis cœpta sunt fieri, qui exercitu in Asiam trajecto Sardes incenderunt. (4) Quare neutris retrogradi licet; sed propositum est agendi aut patiendi discrimen, ut aut hæc omnia sub Græcorum cadant potestatem, aut ista omnia sub Persarum: nullum enim inter has inimicitias medium relinquitur. (5) Recte igitur factum fuerit, si jam nunc ultum eamus injurias quas priores passi sumus, ut ego periculum hoc experiar quod mihi imminet, adversus hos homines ducenti, quos quidem Pelops Phryx, servus patrum nostrorum, ita subegit, ut ad hunc usque diem et homines ipsi et eorum terra ab eodem, qui eos subegit, nomen invenierint. »

XII. Hi hucusque sermones sunt habiti. Deinde adpetente nocte momordit Xerxem Artabani sententia. Noctu vero secum ipse deliberans reperit, prorsus sibi necesse non esse adversus Græciam expeditionem suscipere: ret postquam ita mutavit sententiam, somno sopitus est. At eadem nocte talem, ut quidem Persæ narrant, visionem habuit. (2) Videbatur Xerxi, adstare ipsi virum magnum et formosum, his verbis ipsum adloquentem: Mutas tu igitur, Persa, tuum consilium, nec ducturus es exercitum in Græciam, postquam edixisti Persis ut copias contrahant? Atqui nec recte facis, quod mutas sententiam; nec, qui tibi adsentiat, quisquam est. Immo vero, quemadmodum hodie constitutum habebas facere, eadem perge via. » His ille dictis avolare visus est Xerxi.

XIII. Ut dies illuxit, rex, nulla hujus insomnii ratione habita, eosdem Persas, quos collexerat antea, convocavit, et in hunc modum eos est adlocutus: « Viri Persæ, date mihi veniam, contrarium superiori consilium capienti. Nam et ego ad id prudentiæ culmen, quo tendo, nondum perveni; et, qui ad istud faciendum me excitant, nullo tempore a me discedunt. (2) Atqui postquam Artabani audiivi sententiam, statim quidem in me ebullivit juvenus, ut insolentiora verba in virum natu grandiozem conjicerem, quod non oportebat: verumtamen nunc, agnito meo errore, utar illius sententia. (3) Scitote igitur abjecisse me belli Græciæ inferendi consilium, et quietem agite. » His auditis, Persæ læti regem adorarunt.

XIV. Insequente vero nocte idem insomnium dormienti Xerxi iterum adstans dixit: Tu ergo, Darii fili, palam coram Persis abjecisti belli consilium, nulla meorum verborum ratione habita, quasi a nemine audivisses! (2) Probe nunc scito, nisi protinus expeditionem hanc susceperis, hoc tibi inde eventurum: quemadmodum magnus ampliusque evasisi brevi tempore, ita humilis rursus cecliter evades. »

XV. Territus hoc viso Xerxes e lecto prosiliit, nunciumque ad Artabanum misit, qui illum advocaret. Qui ubi adfuit, hæc ei Xerxes dixit: Artabane, ego statim quidem pa-

νεον εἶπας ἐς σέ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκεν συμβου-
 λῆς· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγνων, ἔγνων
 δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ἔοντα τὰ σὺ ὑπεθήκαο. (2) Οὐκ
 ὦν δυνατός τοι εἰμι ταῦτα ποιεῖν βουλούμενος· τετραμ-
 6 μὲν γάρ ῥῃ καὶ μετεγνωνκότες ἐπιφοιτέων ὄνειρον φαν-
 τάζεται μοι οὐδαμῶς συνεπεινέον ποιεῖν με ταῦτα·
 νῦν δὲ καὶ διαπειλήσαν ὀχεται. (3) Εἰ ὦν θεός ἐστι ὃ
 ἐπιπέμπων καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστὶ γενέσθαι
 στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καὶ σοὶ
 10 τῶντὸ τοῦτο ὄνειρον, ὁμοίως ὥς καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον.
 (4) Εὐρίσχω δὲ ὧδ' ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν
 ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς μετὰ τοῦτο ἵξοιο ἐς τὸν
 ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτεν ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνω-
 σιας. »

15 XVI. Ξέρξης μὲν ταῦτά οἱ ἔλεγε· Ἀρτάβανος δὲ οὐ
 τῷ πρώτῳ οἱ κελεύματι πειθόμενος, οἷα οὐκ ἀξιεύμε-
 νος ἐς τὸν βασιλεῖον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος, ὥς ἡναγ-
 κάζετο, εἶπας τάδε ἐποίησε τὸ κελευόμενον· (I.) « Ἴσον
 ἐκείνῳ, ὃ βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ κέχριται, φρονέειν τε αὖ
 20 καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σέ καὶ
 ἀμφοτέρω περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλῖαι σφά-
 λουσι, κατὰ περ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώ-
 ποισι θάλασσαν πνεύματά φασὶ ἀνέμων ἐμπέποντα οὐ
 περιορᾶν φύσιν τῇ ἐσωτῆς χρῆσθαι. (2) Ἐμὲ δὲ ἀκού-
 25 σαντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἔδρακε λύπη, ὅσον
 γνωμῶν δύο προκειμένων Πέρσῃσι, τῆς μὲν ὕβριν
 αὐξάνουσας, τῆς δὲ καταπαουσας καὶ λεγούσης ὡς
 κακὸν εἶη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλεόν τι δίζησθαι αἰεὶ
 30 ἔχειν τοῦ παρεόντος, τοιοῦτων προκειμένων τῶν γνω-
 μῶν ὅτι τὴν σφαλερωτέραν σεσωτῶ τε καὶ Πέρσῃσι
 ἀνιρέω. (II.) Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνως,
 φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ' Ἑλλήνας στόλον ἐπιφοιτᾶν
 35 ὄνειρον θεοῦ τινὸς πομπῇ, οὐκ ἔδωτά σε καταλύειν τὸν
 στόλον. (3) Ἄλλ' οὐδὲ ταῦτά ἐστι, ὃ κατ', θεία. Ἐνύ-
 40 πνια γάρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτά ἐστι
 ὅα σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος
 εἰμὶ. (4) Πεπλανησθαι αὐτὰι μάλιστα ἐβόησιν αἱ ὄψεις
 τῶν ὀνειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς
 45 πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα
 εἴχομεν μετὰ χειρας. (III.) Εἰ δὲ ἀρα μή ἐστι τοῦτο
 τοιοῦτο ὅλον ἐγὼ διαίρω, ἀλλὰ τι τοῦ θεοῦ μετέχον, σὺ
 πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἰρηκας· φανήτω γάρ δὴ καὶ ἐμοί,
 50 ὥς καὶ σοί, διακελευόμενον. (5) Φανῆναι δὲ οὐδὲν
 μᾶλλον μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα ἢ οὐ καὶ
 55 τὴν ἐμὴν, οὐδὲ τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυόμενῳ
 ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ, εἰ περ γε καὶ ἄλλοις ἐθέλει φανῆ-
 ναι. (6) Οὐ γάρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐθεῖας ἀνήκει
 τοῦτο, ὅ τι δὴ κοτέ ἐστι, τὸ ἐπαινιζόμενόν τοι ἐν τῷ
 60 ἔκπῳ, ὥστε δοῖται ἐμὲ δρέων σέ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῇ τε-
 χμαίρομενον. (7) Εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιή-
 σεται οὐδὲ ἀξιώσει ἐπιφανῆναι, οὔτε ἦν τὴν ἐμὴν ἐσθῆ-
 τα ἔχω οὔτε ἦν τὴν σὴν, σὲ δὲ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἤδη
 μαθητέον ἐστί· εἰ γάρ δὴ ἐπιφοιτήσει γέ συνεχέως,
 φαίην ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. (8) Εἰ δέ τοι οὕτω δε-

rum prudenter me gesseram, contumeliosa in te verba con-
 jiciens boni consilii causa : brevi post vero mutavi senten-
 tiam, agnovique faciendum mihi id quod tu suastisti. (2)
 Verumtamen hoc ipsum facere, quamvis velim, non pos-
 sum : nam, postquam mutato consilio tuam probavi sen-
 tentiam, iterato adparet mihi nocturnum visum, nequa-
 quam probans ut hoc faciam ; et nunc etiam minas inten-
 tans abiit. (3) Si igitur deus est qui illud mihi mittit, et
 si prorsus ei cordi est ut auscipiatur hæc in Græciam
 expeditio, idem hoc insomnium tibi etiam advolabit, ea-
 demque quæ mihi præcipiet. (4) Reperio autem sic hoc
 futurum, si tu universum meum cultum sumpseris, eoque
 indutus in throno meo resederis, ac deinde meo in lecto
 cubneris.

XVI. Hæc postquam Xerxes locutus est, primum quidem
 dicto ejus non paruit Artabanus, quippe sibi non conve-
 nire judicans in throno residere regis : postremo vero, ut
 coactus est, imperata fecit, postquam hæc regi responde-
 rat : (I.) « Pari loco, rex, sunt meo judicio hæc duo, recte
 sapere, et bonum danti consilium obsequi velle : quorum
 quum utrumque tibi insit, pravorum hominum colloquia
 in errorem te inducunt ; quemadmodum mare, rem
 omnium utilissimam hominibus, aiunt ab irrudentibus ven-
 torum flatibus prohiberi ne naturam exserat suam. (2)
 Ego vero, quando malis me verbis accepisti, non tam hoc
 ipsum argre tuli, quam istud, quod, quum duæ propositæ
 essent Persis sententiæ, altera injuriosam augens insolentiam,
 altera eandem reprimens, dicoque perniciosam
 rem esse, adsuafacere animum ad plura semper, quam quæ
 habeas, concupiscenda ; quod, inquam, ex duabus hisce
 propositis sententiis eam suscepisti, quæ et tibi et Persis
 periculosior est. (II.) Nunc igitur, postquam ad meliorem
 te convertisti, et abiecasti expeditionis adversus Græcos
 consilium, ais tibi adparere insomnium divinitus mis-
 sum, quod te velit omittere hanc expeditionem. (3) At
 ne est quidem, mi fili, res hæc divina. Insomnia enim,
 quæ inter homines vagantur illisque accidunt, talia sunt,
 qualia ego te docebo, qui multis annis, quam tu, natu-
 sum major. (4) Qualia quis interdum curat ac meditatur,
 talia eum maxime circumvolitare solent visa per somnum :
 nos autem his proximis diebus occupatum quam maxime
 animum hac expeditione habuimus. (III.) Sin hoc non tale
 est quale ego judico, sed divinum quidquam si huic viso
 inest, tu recte rem omnem verbo complexus dixisti : adpa-
 reat enim illud et mihi, mihiq̃ue idem atque tibi præcipiat !
 (5) Debet autem mihi nihilo magis adparere tua veste in-
 duto, quam mea ; nec magis tuo in lecto cubanti, quam
 in meo ; si modo omnino adpariturum est etiam aliis. (6)
 Nec enim profecto adeo stultum erit hoc, quiddid est, quod
 tibi per somnum adparuit, ut, me si viderit, te esse opine-
 tur, ex veste tua judicium faciens. (7) Sin me autem nullo
 loco habuerit, neque adparere voluerit mihi, sive tua in-
 dutus sim veste, sive mea, verum tibi sit nihilominus ad-
 pariturum ; hoc jam nunc explorandum est : nam si constan-
 ter adparuerit, dixerim et ego, rem esse divinam. (8) Cæ-

δόκηται γίνεσθαι καὶ οὐκ ὅα τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἢ δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνώσαι, φέρε, τούτων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων φανήτω καὶ ἐμοί. Μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμῃ χρῆσθαι. »

6 XVIII. Τοσαῦτα εἰπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίησε τὸ κελεύόμενον. Ἐνθὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα καὶ ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποιέετο, ἥλθε οἱ κατυπνωμένῳ τῷ αὐτῷ δνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοῖτα,
10 (2) ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρτάβανου εἶπε τάδε, « σὺ δὲ ἐκείνος εἷς ὁ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατευσέσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειρον οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα νῦν καταπροΐξαι ἀποτράπτειν τὸ χρεὼν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνη-
15 κουστέοντα παθεῖν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδήλωται. »

XVIII. Ταῦτα·τε δὴ ἐδόκεε Ἀρτάβανος τὸ δνειρον ἀπειλείν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοις ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλαινας τοὺς ὀφθαλμούς. (2) Καὶ δὲ ἀμβώσας μέγα ἀναθρόσκει, καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ
20 ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, δευτέρᾳ οἱ λέγει τάδε, « ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, ὅσα ἀνθρώπος ἰδὼν ἤδη πολλὰ τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπ' ἐσσόνων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίᾳ εἰκῆιν, ἐπιστάμενος ὡς κακὸν εἴη τὸ πολλῶν ἐπιθυμῆειν, μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ
25 Μασσαγέτας Κύρου στολὸν ὡς ἐπῆρξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθιοπας τὸν Καμβύσῃ, συστρατευόμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. (3) Ἐπιστάμενος ὢν ταῦτα γνώμῃν εἶχον ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίῃ τις γίνε-
30 ται ὁρμῇ, καὶ Ἑλλήνας, ὡς οἶκε, φθορῇ τις καταλαμβάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι, (4) σὺ δὲ σήμερον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, γῆσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σεῦ πρώτοισι προειρημένοις ἐς τὴν παρασκευὴν, ποίεις
35 δὲ οὕτω δκως τοῦ θεοῦ παραδιδόντος τῶν σῶν ἐνδεήσει μὴ δέν. » (6) Τούτων δὲ λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὄψι, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσῃσι, καὶ Ἀρτάβανος, δὲ πρότερον ἀποσπεύδων μόνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανε-
40 ρὸς ἦν.

XIX. Ὀρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατείειν μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὄψι ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν δουλεύσειν
45 τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. (2) Ἡ δὲ ὄψις ἦν ἥδε· ἐδόκεε δὲ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίης θαλλῷ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν, μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ καίμενον τὸν στέφανον. (3) Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλλαχθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐσωτοῦ
50 ἀπελάσας εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐν τοῖσι εἰρημένοις, θέλον· αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβεῖν, καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποίεσται, ἧχρον πάντα ἐρευνῶν τῆς ἡπείρου.

XX. Ἀπὸ γὰρ Αἰγυπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσερα

terum si tibi, ut ita faciam, stat decretum, neque ego te ut illud revoces commovere possum, verum si omnino me oportet tuo in lecto somnum capere : age, hoc ubi fecero, adpareat mihi quoque visum ! Donec vero hoc contigerit, equidem in mea persistam sententia. »

XVII. His dictis, Artabanus, sperans se probaturum, nullius momenti esse quæ Xerxes dixerat, morem illi gessit. Postquam vero vestem Xerxis indutus in solio regis consedit, ac deinde cubitum ivit, venit ad eum, ut somno sopitus est, idem insomnium quod Xerxi adparuerat; (2) et capiti ejus adstans, hæc dixit : Tu igitur is es, qui Xerxem, veluti curam ejus gerens, hortaris, ne bellum inferat Græciæ? At nec posthac, neque nunc, impune feres, qui infecta reddere ea, quæ fieri oportet, conaris. Xerxem autem quæ pœna maneat, dicto non audientem, ipsi declaratum est. »

XVIII. His verbis visum est Artabano insomnium illud minas ipsi intentare, simulque candentibus ferris velle ipsi exurere oculos. (2) Itaque alta exclamans voce, de lecto prosiliit; adsidensque Xerxi, postquam insomni visum ei exposuit, hæc deinde verba adjecit : « Equidem, rex, utpote qui multas atque magnas res eversas vidi ab infirmioribus, retinere te volueram, ne omnibus in rebus juvenili indulgeres ætati. Itaque gnarus quam perniciosum sit nimia concupiscere, et memor Cyri in Massagetas expeditio quem exitum habuerit, memorque expeditionis Cambysis adversus Æthiopas, denique socius quum fuerim expeditionis Darii adversus Scythas; (3) hæc omnia cognita habens, in hac fide sententia, beatum te prædictum ab omnibus hominibus iri, si nihil moveres. At, quoniam divinitus immissus est hic impetus, et Græcis, ut videtur, ipso deo volente imminet exitium, ego etiam ipse muto sententiam, et in tuam transeo. (4) Tu igitur Persis significa quæ tibi divinitus missa sunt; imperaque illis, ut ea exsequantur, quæ tu ad parandum hoc bellum spectantia prius edixeras. Denique ita fac, ut, quoniam hæc tibi Deus peragenda commisit, nihil, quod a te proficisci queat, desideretur. » (5) His dictis, simul atque dies illuxit, viso nocturno commoti, Xerxes cum Persis hæc communicavit, et Artabanus, qui prius solus palam rem dissuaserat, nunc aperte eandem urgebat.

XIX. Postquam ita constitutum erat Xerxi, ut susciperet expeditionem, tertia ei visio per somnum oblata est; quam Magi, ad se relata, interpretati sunt ad universam spectare terram, significareque homines omnes servos illius futuros. (2) Fuit ea visio hujusmodi : visus est sibi Xerxes coronari oleæ fronde, ramosque oleæ ejus universam occupare terram, deinde vero evanescere coronam capiti impositam. (3) Hoc visum quum ita, ut dixi, interpretarentur Magi; protinus Persarum, qui ad concilium convenerant, unusquisque suam in præfecturam profectus, studium omne, ut jussa exsequerentur, adhibuere, cupiens quisque proposita dona præ cæteris obtinere : atque ita Xerxes copias contraxit, ut nullus esset continentis locus, qui non perquireretur.

XX. Etenim, ex quo recepta erat Ægyptus, quatuor so-

ἔτα πλήρη παραρτέτο στρατὴν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ
στρατιῇ, πέμπτω δὲ ἑταῖ ἀνομῶν ἰστροτηλάτες χειρὶ
μεγάλῃ πλήθεος. (1) Στόλων γὰρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν
πολλῶν δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο, ὥστε μήτε τὸν Δα-
ρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι,
μήτε τὸν Σκυθικὸν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες
ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ
ἄνω τῆς Ἀσίας καταστρεφάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εἵνεκεν
ὑστερον Δαρεῖος ἐτιμωρέτο, μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα
τὸν Ἀτρεϊδέων ἐς Ἴλιον, μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευ-
κρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἱ διαβάντες
ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήϊκας κατε-
στρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἴονιον πόντον κατέβη-
σαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίης
ἦλθσαν.

XXI. Αὗται αἱ πᾶσαι οὐδ' ἕτεροι πρὸς ταύτῃσι γε-
νόμεναι στρατηλασίαι μῆς τῆσδε οὐκ ἄξιαι. Τί γὰρ
οὐκ ἦγάγε ἐκ τῆς Ἀσίας ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρ-
ξης κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν
τῶν μεγάλων ποταμῶν; (1) Οἱ μὲν γὰρ νέας παρεί-
χοντο, οἱ δὲ ἐς πεδὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσε-
τέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαγωγὰ πλοῖα, ἅμα στρατευομέ-
νοι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχειν,
τοῖσι δὲ σῖτά τε καὶ νέας. (2) Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς προσ-
παισάντων τῶν πρώτων περιπλυνόντων περὶ τὸν Ἄθων,
προητοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων κου μάλιστα ἐς τὸν
Ἄθων. Ἐν γὰρ Ἑλαιούντι τῆς Χερσονήσου ὥρμεον
τριήρεις, ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεώμενοι ὥρυσσον ὑπὸ μασιγῶν
παντοδαποῦ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτων· ὥρυσ-
σον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι. Βουδάρης
δὲ ὁ Μεγαβάζου καὶ Ἀρταχαιῆς ὁ Ἀρταίου ἄνδρες
Πέρσαι ἐπιστάταιον τοῦ ἔργου.

XXII. Ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνο-
μαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπ' ἀνθρώ-
πων. Τῇ δὲ τελευτῇ ἐς τὴν ἡπειρον τὸ οὖρος, χερσον-
ησοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων· πεδῖον
δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀ-
κηνθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης. (2) Ἐν
δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτῇ ὁ Ἄθως, Σάνη πό-
λις Ἑλλὰς οἰκεται. Αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ
Ἄθω οἰκημένοι, τὰς τότε δὲ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ
ἡπειρωτίδων ὥρμητο ποιεῖν, εἰσὶ αἶδε, Δῖον, Ὀλόρυ-
ξος, Ἀκρόθων, Θύσσοις, Κλεωναί. Πόλιες μὲν αὗται
αἱ τὸν Ἄθων νέμονται, ὥρυσσον δὲ ὧδε.

XXIII. Δασάμενοι τὸν χώρον οἱ βάρβαροι κατὰ
ἔθνη, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενὲς ποιήσαντες,
ἐπειδὴ ἐγένετο βαθθα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν κατώτατα ἐστε-
ῶτες ὥρυσσον, ἕτεροι δὲ παρεδίδοσαν τὸν αἰεὶ ἐξορυσ-
σόμενον γοῦν ἄλλοις κατύπερθε ἐστῶσι ἐπὶ βάρθρον,
οἱ δ' αὖ ἐκδεκόμενοι ἐτέροις, ἕως ἀπικοντο ἐς τοὺς
ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεον τε καὶ ἐξέβαλλον. (2)
Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις πλὴν Φοινίκων καταρρηγνύμενοι
οἱ κρημνοὶ τοῦ ὀρύγματος πόνον διπλήσιον παρῆχον·
αἱ γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ

lidi anni in comparando exercitu et rebus exercitui necessa-
riis insumpti sunt; volente vero quinto anno expeditionem
Xerxes suscepit ingenti copiarum multitudine. (2) Fuit
enim hac omnium, quas novimus, expeditionum longe
maxima; adeo ut ad eam nihil fuerit aut illa quam adversus
Scythas Darius, aut quam ipsi olim Scythas susceperant,
quum Cimmericos persecuti, incursione in Medicam terram
facta, universam propemodum superiorem Asiam a se sub-
actam tenuerunt, quam ob causam deinde Darius ultio-
nem ab eis capere voluit: aut illa quam Atridae adversus
Ilium dicuntur suscepisse. aut quam ante Trojana tempora
Mysi atque Teucrici fecerant, qui per Bosporum in Europam
transgressi, Thraces omnes subegerunt, et usque ad Ionium
mare descenderunt, porro usque ad Peneum fluvium me-
ridiem versus penetrarunt.

XXI. Omnes hae expeditiones, et si quae sunt praeter has
aliae similes, non sunt dignae quae cum hac una conferan-
tur. Quis enim est Asiae populus, quem non adversus Grae-
ciam Xerxes eduxerit? quae aqua, quae non defecerit, ab
exercitu ejus epota, exceptis majoribus fluviis? (2) Alii
quippe populi naves praebuere, alii in peditatum erant dis-
tributi, aliis imperatus erat equitatus, aliis navigia trans-
vehendis equis, simulque homines militaturi; alii naves
longas pontibus faciendis praebere tenebantur, alii commea-
tum simul et naves. (3) Ac primum quidem, quoniam, qui
prioris circa Athon sunt circumvecti, calamitatem acceper-
ant, jam inde a tribus fere annis ea maxime praeparaverat
quae ad Athon spectabant. Nam ad Elaeuntem, Chersonesi
oppidum, in ancoris stabant triremes; unde proticisceban-
tur homines de exercitu ex omnibus nationibus, qui sub
flagellis terram perfoderent, quorum in locum alii subiade
succedebant; fodiebant autem etiam hi qui circa Athon in-
colebant: operique praefecti erant Bubares, Megabazis filius,
et Artachanes Artaei, uterque natione Persa.

XXII. Est enim Athos mons ingens ac nobilis, in mare
excurrans, et ab hominibus habitatus. Ubi mons in conti-
nentem desinit, peninsulae speciem refert, estque isthmus
duodecim fere stadiorum: est autem campestris hic locus,
tumulos habens non magnos, a Maricanthiorum ad illud
mare quod contra Toronen est. (2) In eodem hoc isthmo,
in quem desinit Athos, oppidum est Sane, a Graecis habi-
tatum: quae vero intra Sanen in ipso Atho incoluntur oppi-
dida, quae tunc Persa ex continentis oppidis insulana facere
adgressus est, haec sunt: Dium, Olophyxus, Acrothoon,
Thyssus, Cleonae: haec sunt oppida, quibus Athos frequen-
tatur. Fodiebant autem hoc modo.

XXIII. Totum tractum, linea recta juxta Sanen urbem
ducta, secundum nationes distribuerant barbari. Tum, ubi
jam profunda fuit fossa, alii in imo stantes fodiebant, alii
vero effossam terram continuo aliis tradebant, qui superne
scalas insistebant; et hi rursus aliis; donec ad summos per-
venissent, qui eam egerant ejiciebantque. (2) Jam cae-
teris quidem, praeterquam Phoenicibus, rupta fossae praeci-
pitia duplum laborem exhibuere: nam quum summa fossae

μέτρα ποιευμένων, ἐμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποθήσασθαι. Οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἐν τε τοῖσι ἄλλοις ἐργοῖσι ἀποδείκνυνται καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. (3) Ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὥρυσσον τὸ μὲν ἄνω
 5 στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον ἔδεε αὐτὴν τὴν διώρυκα γενέσθαι, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου συνήγον αἰεὶ· κάτω τε δὴ ἐγίνετο καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοις τὸ ἔργον. (4) Ἐνθαῦτα δὴ λειμῶν ἔστι, ἵνα σφι ἀγορῇ τε ἐγίνετο καὶ πρητήριον· σίτος δὲ σφισι
 10 πολλὸς ἐφοῖτα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀλησεσμένους.

XXIV. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλόμενον εὗρίσκειν, μεγαλοφροσύνης εἵνεκεν αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι· παρεὼν γὰρ μηδὲνα πόνον λαβόντας τὸν ἰσθμὸν
 15 τὰς νέας διειρύσαι, ὀρύσειν ἐκέλευε διώρυκα τῇ θαλάσῃ εὖρος ὥς δύο τριήρεας πλώειν ἑοῦ ἑλαστρευμένας. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοις τοῖσι περ καὶ τὸ ὄρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι.

XXV. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐποίεε, παρεσκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφυράς βύβλινά τε καὶ λευκολίον, ἐπιτάξας Φοινίξιν τε καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ σιτία τῇ στρατιῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμῆναι ἢ στρατιῇ μηδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἀνα-
 25 πυθόμενος δὲ τοὺς χώρους, καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεύατον εἶη, ἄλλον ἄλλη ἀγινέοντας δικάσι τε καὶ πορθμήτοισι ἐκ τῆς Ἀσίας πανταχόθεν. (3) Τὸν δὲ ὦν πλείστον ἐς Λευκὴν ἀκτὴν καλυμένην τῆς Θρηίκης ἀγίνον, οἱ δὲ ἐς Τυροδίξαν τὴν Περινθίαν, οἱ δὲ ἐς
 30 Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

XXVI. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ ὁ πεζὸς ἄπας συλλελεγμένος ἄμα Ξέρξης ἐπορεύετο ἐς Σάρδεις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τῶν
 35 ἐν Καππαδοκίῃ· ἐνθαῦτα γὰρ εἰρηνὸς συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἤπειρον μέλλοντα ἄμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατόν. (2) Ὁς μὲν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς
 40 κρίσιν τούτου περὶ ἔλθοντας οἶδα. (3) Οἱ δὲ ἐπειτέ διαβάντες τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὠμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι παρεγένοντο ἐς Κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδούσι Μαϊάνδρου ποταμοῦ καὶ ἐτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαϊάνδρου, τῷ οὐνομα τυγχάνει ἐὼν Καταρ-
 45 ράκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαϊάνδρον ἐκδίδοι· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσέω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπ' Ἀπολλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι.

XXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ὑποκατήμενος Πύθιος ὁ Ἄττος ἀνὴρ Λυδὸς ἐξείνισε τὴν βασιλέος στρατιὴν πᾶσαν ζεινίοισι μεγίστοις καὶ αὐτὸν Ξέρξεα, χρήματά τε ἐπηγγέλλετο βουλόμενος ἐς τὸν πόλεμον παρέχειν. (2) Ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἶρετο Ξέρ-
 5

labia pari amplitudine atque inferiora facerent, non potuit hoc non eis accidere. At Phœnices, ut in aliis operibus ingenium ostendunt, sic et in isto. (3) Nam portionem eam, quæ ipsis sorte obvenerat, ita fodiebant, ut superius os fossæ duplo majus facerent, quam fossam ipsam esse oportebat : progrediente vero opere, constanter arctiorem illam faciebant, ut, quum in fundo essent, parem cum aliis latitudinem fossa haberet. (4) Erat autem ibi pratum, ubi forum habebant rerum venalium : frumentique moliti copia ex Asia eis advehebatur.

XXIV. Jam, ut ego quidem hanc rem considerans reperio, magnificentiæ causa fodi hanc fossam Xerxes jussit, cupiens et potentiam suam ostentare, et monumentum relinquere sui. Nam, quum nullo labore per isthmum transduci naves potuissent, fossam quam mare perflueret fodi jussit ea latitudine, ut duæ simul triremes, remis suis agitatae, transire per illam possent. Eisdem illis, quibus duenda fossa fuerat mandata, imperatum erat etiam ut Strymonem fluvium ponte jungerent.

XXV. Hæc dum ita facienda curat, simul etiam parari armamenta jungendis in Hellesponto pontibus jussit, partim ex papyro, partim ex lino albo; quam curam Phœnicibus et Ægyptiis mandavit. Deinde ne fame laboraret aut exercitus aut jumenta in Græciam ducenda, deponi commeatus jussit; (2) et commoda sciscitalus loca, ut quemque locum maxime idoneum reperit, ibi jussit deponi, dato mandato ut undique ex Asia onerariis navibus et portoris alii alio deveherent. (3) Igitur plurimam quidem partem in Candidum Littus, quod vocatur (Lence Acte), devexerunt; alii vero Tyrodiziam Perinthiorum, alii Doriscum, alii Eionem, quæ super Strymonem est, alii in Macedoniam convehere commeatus jussi.

XXVI. Hi dum opus imperatum exsequuntur, interim coactus universus pedestris exercitus una cum Xerxe iter Sardes versus ingressus est, Critallis profectus, Cappadociæ oppido : eo enim edictum erat ut convenirent copiae omnes, quæ per continentem cum ipso Xerxe erant ituræ. (2) Jam, quis fuerit præfectorum qui optime instructum adduxerit exercitum, adeoque munera acceperit a rege proposita, edere non possum : nam ne liquet quidem mihi, an omnino in judicium ea res venerit. (3) Exercitus vero, postquam trajecto Haly fluvio Phrygiam intravit, per eam iter faciens Celenas pervenit; ubi fontes oriuntur Mæandri, et alius fluvii non minoris Mæandro, cui nomen est Catarhactes, qui ex ipso foro Celenarum exortus, in Mæandrum influit : quo in foro ejusdem urbis uter suspensus est Sileni Marsyæ, quem Phryges narrant ab Apolline excoriatum suspensumque fuisse.

XXVII. In hac urbe exspectans Xerxem consederal Pythius, Atyis filius, Lydus, ipsumque Xerxem et universum ejus exercitum magnificis epulis exceperit, pecuniasque pollicitus est quas in bellum esset collaturus. (2) Qui ubi pecunias obtulit, quæsivit Xerxes ex præsentibus Persis,

ἔξ Περσέων τοὺς παρεόντας τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος καὶ κόσα χρήματα κεκτημένος ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. (3) Οἱ δὲ εἶπαν, « ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι δὲ τοι τὸν πατέρα Δαρειὸν ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῃ τῇ χρυσῇ καὶ τῇ ἄμπελῃ » δὲ καὶ νῦν ἐστὶ πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ. »

XXVIII. Θωμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης αὐτὸς δεύτερα εἶρετο Πύθιον δόξα οἱ εἶη χρήματα. « Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω οὔτε σκῆψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμευτοῦ οὔσιν, ἀλλ' ἐπιστάμενός τοι ἀτρεχέως καταλέξω. (2) Ἐπεῖτε γάρ τάχιστα σε ἐπιυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλομένός τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα ἑξέμαθον, καὶ εὖρον λογιζόμενος ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας εἰσάσας μοι ταλάντων, χρυσίου δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. (3) Καὶ τοῦτοίς σε ἐγὼ δωρέομαι· αὐτῷ δ' ἐμοὶ ἀπ' ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρχέων ἐστὶ βίος. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶλεγε.

XXIX. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι εἶπε, « ἔξιεν Λυδὲ, ἐγὼ ἐπεῖτε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώραν, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε ὅστις ἠθέλησε ξείναια προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὅσιν τὴν ἐμὴν καταστάς αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔγωγε. (2) Σὺ δὲ καὶ ξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. Σοὶ ὦν ἐγὼ ἀν' αὐτῶν γέρεα τοιαῦτα δίδωμι· ξεινόν τέ σε ποιεύμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμευοῦ τῷ δούς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα μὴ τοι ἐπιδεέες ἔωσι αἱ τετρακοσῖαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ἥ τοι ἀπαρτιολογίῃ ὑπ' ἐμέο πεπληρωμένη. (3) Κέκτησό τε αὐτὸς τὰ περ αὐτὸς ἐκτήσαο, ἐπίσταός τε εἶναι αἰεὶ τοιούτους· οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιεύντι οὔτε ἐς τὸ παρεὸν οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει. »

XXX. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἐπιτελείῃ ποιήσας ἐπὶ-ρεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἀναυα δὲ καλευμένην Φρυγῶν πόλιν παραμειβόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλης γίνονται, ἀπίκετο ἐς Κολοσσάς πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανίζεται· ἐπεῖτεν δὲ σταδίων ὡς πέντε μάλιστα καὶ ἀναφανόμενος ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. (2) Ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὐρούς τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ἀπίκετο ἐς Κύδραρα πόλιν, ἐνθα στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου, καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὐρούς.

XXXI. Ὁ δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν ἐπὶ Κάρης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν ἐς Σάρδεις, τῇ καὶ πορευομένην διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται καὶ ἵεναι παρὰ Καλλάτῃον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεύσιν, ταύτην ἰὼν δὲ Ξέρξης τὴν ὁδὸν εὗρε πλατανίστον, τὴν κάλλεος εἵνεκεν δωρησάμενος κόσμῳ χρυσέῳ

quisnam hominum esset Pythius, et quantas possideret divitias, qui ista offerret. (3) Cui illi responderunt: « Idem hic est, rex, qui patri tuo Dario auream platanum aureamque vitem dono dedit: estque post te nunc hominum, quos novimus, omnium princeps divitiis. »

XXVIII. Miratus Xerxes posterius hoc verbum, ipse deinde Pythium interrogavit, quantas possideret pecunias. Et ille, « rex, inquit, non te celabo, neque excusatione utar, nescire me meas facultates; sed bene cognitas habens, accurate tibi dicam. (2) Nam simul atque certior sum factus ad mare Græcum te descendere, cupiens tibi ad bellum conferre pecunias, inquisivi; rationeque inita, reperi, esse mihi argenti talenta bis mille, auri vero quadringentas myriadas staterum Daricorum, minus septem millibus. (3) Atque has ego pecunias tibi do muneri: est enim mihi ex mancipiis atque agris victus sufficiens. » Hæc ille dixit.

XXIX. Hisque ab illo dictis Xerxes delectatus, respondit: « Hospes Lyde, ex quo ego Persica egressus sum terra, nulum adhuc, præter te, hominem reperi, qui vellet hospitalia officia exercitui meo exhibere; nec qui meum in conspectum veniens, sua sponte pecunias mihi ad bellum conferendas offerret. (2) Tu vero et magnifice exercitum meum excepisti, et pecunias ingentes polliceris. Tibi ergo vicissim ego dona hæcce tribuo: in meorum hospitum numero te repono, et quadringentas staterum myriades de meo tibi complebo, septem millia dono dans, ne tibi ad complendas quadringentas myriadas septem millia desint, sed solida atque integra ista tibi summa a me conficiatur. (3) Perge vero tu possidere quæ adquisivisti, ac scito semper talem te virum præstare: quod ubi feceris, neque nunc, nec in posterum te pænitebit. »

XXX. His dictis, Xerxes, præstito promisso, ulterius progredi perrexerit. Postquam Anaua, quod vocatur, Phrygiæ oppidum, præterit, et lacum ex quo sal conficitur, Colossas pervenit, magnam Phrygiæ urbem; in qua Lycus amnis in terræ voraginem incidens evanescit, ac deinde, postquam ex quinque ferme stadiorum intervallo iterum comparuit, in Mæandrum et ipse influit. (2) Colossis profectus exercitus, ad confinia Phrygiæ Lydiæque pervenit, ad Cydrara oppidum, ubi cippus in terram defixus, qui a Cræso positus est, inscriptis literis hos limites indicat.

XXXI. Ut ex Phrygia Lydiam intravit, ubi diverticulum est viarum, quarum altera, ad sinistram, versus Cariam fert, altera ad dextram Sardes; quam qui sequitur, eum omnino oportet Mæandrum fluvium trajicere, et Callatebium præterire oppidum, in quo pistores dulcarii ex myrica (*tamarice*) et tritico mel conficiunt: hac via iter faciens Xerxes platanum reperiit, quam ob speciei præstantiam aureo donavit ornatus, curamque ejus viro ex im-

καὶ μελεδωνῶ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπῆκετο εἰς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ.

XXXII. Ἀπικόμενος δὲ εἰς Σάρδεις πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ καὶ προερόντας δέιπνα βασιλεῖ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε εἰς Ἀθήνας οὔτε εἰς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἰτήσιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. (2) Τῷνδε δὲ εἵνεκεν τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδωσαν Δαρεῖω πέμψαντι, τούτους 10 πάγῃ ἐδόκεε τότε δέισαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβῶς ἔπεμπε.

XXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἔλθων εἰς Ἀβύδον. Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλήσποντον ἐξεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. (2) Ἔστι δὲ 15 τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα εἰς θάλασσαν κατήκουσα Ἀβύδῳ καταντίον· ἔνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίπου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταύκτην ἄνδρα Πέρσης 20 λαβόντες Σηστόν ὑπαρχόν ζώνοντα πρὸς σανίδα διεπασσάλευσαν, ὃς καὶ εἰς τοῦ Πρωτεσίλειω τὸ ἱρὸν τὸ εἰς Ἑλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἐρδεσκε.

XXXIV. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου ὀρμύμενοι ἐγεφύρουν τοῖσι προσεκέστο, τὴν μὲν λευκολίῳ Φοινίκας, τὴν δ' ἐτέρην τὴν βυβλίην Αἰγύπτιοι. (2) Ἔστι δὲ ἐπὶ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου εἰς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐξευγμένον τοῦ πόρου ἐπιγενομένου χειμῶν μέγας συνέκοψέ τε ἐκεῖνα πάντα καὶ 30 διελύσε.

XXXV. Ὡς δ' ἐπίβητο Ξέρξης, δεινὰ ποιούμενος τὸν Ἑλλήσποντον ἐκέλευσε τριηχοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατείνειν εἰς τὸ πέλαγος πεδῶν ζεύγος. Ἦδη δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγῆς ἅμα τούτοις ἀπέπεμπε 35 μὲ στίζοντας τὸν Ἑλλήσποντον. (2) Ἐνετέλλετο δὲ ὦν βραχίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, « ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἡδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἀδίκον παθόν. (3) Καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαθήσεται σε, ἣν τε σύ γε 40 βούλῃ ἦν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ἔόντι θολερῷ τε καὶ ἄλμυρῷ ποταμῷ. » Ἦν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοις ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεσεπτῶν τῇ ζεύξει τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμῆν τὰς κεφαλὰς.

XXXVI. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι προσεκέστο αὕτη ἡ ἀχαρὶς τιμὴ, τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξεύγνυσαν. Ἐξεύγνυσαν δὲ ὧδε· (2) πεντηκοντέρους καὶ τριήρεις συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐξήκοντά τε καὶ τριηχοσίας, ὑπὸ δὲ 50 τὴν ἐτέρην τεσσαρσάκιδεκα καὶ τριηχοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικρασίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, ἵνα ἀνακωχέη τὸν τόνον τῶν ὅπλων, συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατήκταν περιμήκεις, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἐτέρας τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἔσθων

mortalibus (*cohorte Persarum*) lecto mandavit : postero die in primariam Lydorum urbem pervenit.

XXXII. Sardes postquam Xerxes pervenit, praefones primum dimisit per Græciam, qui terram et aquam postularent, edicerentque ut cœnas pararent regi. Athenis atque Lacedæmone exceptis, in omnes alias Græciæ partes ad terram aquamque postulandam misit : (2) quod quidem hac de canssa iterum fecit, quoniam, qui prius postulanti Dario non dederant, eos nunc, metu adactos, utique duros existimabat : hoc vero ipsum certo cogniturus, iterum misit.

XXXIII. Deinde ad reliquum iter se comparavit, Abydum ducturus. Interim, quibus negotium datum erat ut Hellespontum ponte jungerent ex Asia in Europam pertinente, perfecrant opus. (2) Est autem Chersonesi ad Hellespontum ora in mare excurrans aspera inter Sestum urbem et Madytum, Abydo obversa : ubi deinde, haud ita multo post, Xanthippo Ariphronis filio prætoræ Atheniensium, captum Artaycten Persam, Sesti præfectum, vivum pa-xillis tabulæ adfixum suspenderunt : qui, præter alia, in templum etiam Protesilæ, quod prope Eleumten est, ductis mulieribus nefanda perpetrare consueverat.

XXXIV. Hanc igitur in oram ex Abydo tendentes, quibus imperatum id opus erat, duo pontes struxerunt, alterum Phœnices, rudentibus ex lino albo confectis ; alterum Ægyptii, ex papyro. (2) Sunt autem septem stadia ex Abydo ad oram oppositam. At juncto ponte jam incidit ingens tempestas, quæ rescidit illa omnia atque dissolvit.

XXXV. Quod ubi Xerxes rececit, gravissime ferens, trecenta verbera flagellis infligi jussit Hellesponto, et compedum par in pelagus injici : quin et memoratum audivi, simul eum misisse etiam homines, qui stigmata inurent Hellesponto. (2) Imperavit certe, ut flagellis cadentes barbara hæc et insana pronunciarent verba : « O amara aqua, dominus tibi hanc pœnam infligit, quod illum injuria adfecisti, nihil mali ab ipso passa. (3) Et trajicet te rex, sive volueris, sive nolueris. Merito autem nemo hominum tibi sacra facit, quippe turbido salsoque flumini. » Simul vero et mari has pœnas jussit infligi, simulque capita amputari eorum, qui jungendo Hellesponto fuerant præfecti.

XXXVI. Et hæc quidem jussa exsecuti sunt quorum triste hoc fuit munus. Pontes autem deinde junxerunt alii architecti, et hoc quidem modo junxerunt : (2) collegatas actuaras quinquaginta remorum naves et triremes statuerunt, sub eo ponte qui Pontum Euxinum spectabat, numero trecentas et sexaginta, sub altero vero quatuordecim et trecentas ; respectu Ponti quidem obliqua lineæ stantes, recta vero secundum Hellesponti cursum, ut ipse cursu intentionem sustineret rudentium. Ex navibus ita junctis prælongas demiserunt ancoras ; in eo quidem ponte, qui Pontum spectabat, ventorum causa ex inferiore mari

ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἐτέρης τῆς πρὸς ἐσπέρας τε καὶ τοῦ Αἰγαίου εὐρου τε καὶ νότου εἵνεκεν. (3) Διέκπλουν δὲ ὑπόφραυσιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ τριηρέων τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον ἔλῃ ὁ βουλούμενος πλῶνεν πλοίοισι λεπτοῖσι καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέβαινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλινόισι τὰ ὄπλα, οὐκέτι γωρὶς ἐκάτερα ταΐζαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἐκάτηρην, τέσσαρα δὲ τῶν βυδλίνων. Παχύτης μὲν ἦν ἡ αὐτὴ καὶ καλλονή, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντος ὁ πῆχυς εἶχε. (5) Ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμούς ξύλων καταπρίσαντες καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδῆς τῷ εὐρεὶ κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὀπλων τοῦ τόνου, θέντες δὲ ἐπέζης ἐνθαῦτα αὐτὶς ἐπεξεύγνου. (6) Ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρησαν, κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρησαν, καταναΐζαντες δὲ καὶ τὴν γῆν ὀραγμὸν παρείρυσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορέοντα καὶ οἱ ἥπιοι.

XXXVII. Ὡς δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατεσκευάστο καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἱ τε γυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἱ τῆς ῥηχίδος εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πύμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διώρυξ παντελῶς πεποιημένη ἡγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένους ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὠρμαῖο ἐλθὼν ἐς Ἀθῶν. (2) Ὁρμημένῳ δὲ οἱ ὁ ἥλιος ἐλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἑδρὴν ἀφανὴς ἦν οὐτ' ἐπινεφέλων ἰόντων αἰθρῆς τε τὰ μάλιστα, ἀντ' ἡμέρας τε νύξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἶρετο τοὺς μάγους τὸ ἐθέλοι προφάνειν τὸ φῶσμα. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὡς Ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολλίων, λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδόκτορα, σελήνην δὲ σφέων. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης περιχαρὴς ἐὼν ἐποιέετο τὴν ἔλασιν.

XXXVIII. Ὡς δ' ἐξήλαυσε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωδῆσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φῶσμα ἐπαρθεὶς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, « ὦ δέσποτα, χρήσας ἀν τευ βουλοίμην τυχεῖν, τὸ σοὶ μὲν εὐαφρόν τυγχάνει ἐὼν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον. » (2) Ξέρξης δὲ πᾶν μάλλον δοκέων μιν χρήσειν ἢ τὸ ἐδεῖσθαι, ἔφη τε ὑπουργῆσειν καὶ δὴ ἀγορεύειν ἐκέλευε ὅτε δέοιτο. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσύνσας τάδε, « ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ὄντες πέντε, καὶ σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τὸδε ἡλικίης ἤκοντα οἰκτεῖρας τῶν μοι παιδῶν ἕνα παράλυσον τῆς στρατηγῆς τὸν πρεσβυτάτον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ἧ μελεδωνός. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἄγε ἅμα σεωτωῶ, καὶ πρήξας τὰ νοεῖς νοστήσεις ὅπισω. »

XXXIX. Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβεται τοισίδε, « ὦ κακὲ ἀνθρώπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ

ἄντικτον; in altero vero, qui ad vesperam versus Ægæum mare erat, Euri atque Noti caussa. (3) Inter actuarías naves autem atque triremes tribus in locis fenestram transitumque reliquerunt; ut in Pontum, qui vellet, minoribus navigiis intrare posset, et ex Ponto in mare exterius navigare. (4) His factis, intenderunt rudentes, ligneis suculis ex continente eos torquentes: nec jam seorsum duo adhibuerunt rudentum genera, sed utrique ponti binos ex lino albo, quaternos vero ex papyro rudentes tribuerunt. Crassities quidem et species utriusque generis eadem erat; sed pro ratione multo firmiores erant linei rudentes, quorum cñbitus talentum pendebat. (5) Freto hac ratione juncto, sectos arborum stipites, æquali latitudine cum ponte, super intentos rudentes ordine disposuerunt: atque ita continua serie dispositos denuo arcte inter se constrinxerunt. (6) His deinde tignis ingesserunt samenta, et samentis ordine dispositis terram superne ingessere: denique, probe constipata terra, utrumque pontium latus septo munierunt, ne jumenta et equi conspecto desuper mari consternerentur.

XXXVII. Postquam et quæ ad pontes spectabant, et quæ ad Athon, parata fuerunt, renunciatumque est et ipsam fossam penitus perfectam esse, et aggeres juxta ostia fossæ ducendos, ne maris æstus ostia illa compleret; tum vero, exacta hieme, primo vere instructus exercitus Sardibus instituit Abydum proficisci. (2) Jamque in eo erat ut iter ingrederetur, quum sol sua in cælo sede relicta evanuit, nullis nubibus obducto cælo, sed quam maxime sereno; ei medio die nox exstitit. Quod ubi vidit animadvertitque Xerxes, curæ ei hæc res fuit; quæsititque ex Magis quid significaret id prodigium. (3) Responderunt Magi, Græcis significare deum extinctionem urbium: dicentes, soleni Græcis futura significare, Persis autem luam. Quibus auditis lætus admodum Xerxes educere copias cœpit.

XXXVIII. Jamque educebat, quum Pythius Lydus, metuens editum de cælo prodigium, et donis suis confusus, Xerxem adiens, hæc dixit: precibus meis abs te, Domine, mihi velim contingere; quod tibi leve est præstare, mihi vero permagnum fuerit? » (2) Et Xerxes, quidquid potius, quam quod ille in animo habuit, petiturum eum ratus, præstaturum se ei, dixit; libereque, quæ cuperet, promovere jussit. Quibus auditis ille confidens, « Domine, ait, sunt mihi quinque filii, quibus omnibus sors obtigit ut tecum in bellum adversus Græciam proficiscantur. (3) At tu, rex, mei tam longe ætate proveci miserere, unique meorum filiorum, natu maximo, remitte militiam; ut et mei et bonorum neorum curam gerat. Reliquos vero quattuor duc tecum: et confectis rebus quas destinasti, domum redeas! »

XXXIX. Cui vehementer iratus Xerxes his verbis respondit: « O homo nequam, quum ego ipse in bellum adver-

στρατευομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἐμούς καὶ ἀδελφεούς καὶ οἰκητοὺς καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σέο παιδός, ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, τὸν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναίκί συνέπεσθαι; (2) Εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίσταο, ὡς ἐν τοῖσι ὡσι τῶν ἀνθρώπων οἰκέει δ θυμὸς, δς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τούτοις ἀκούσας ἀνοιδέει. (3) Ὅτε μὲν νῦν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργεσίῃ βασιλέα οὐ καυχήσεται υπερβαλέσθαι· ἐπεῖτε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτρέπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμβναι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. Σὲ μὲν γάρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων βύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἐνός, τοῦ περιέχειαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεται. » (4) Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρῆσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευρόντας τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμέειν, διαταμόντας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι τὸ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἄριστερά, καὶ ταύτῃ διεξίεναι τὸν στρατόν.

XL. Ποιησάντων δὲ τούτων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξήει δὲ στρατός. Ἦγόντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ υποζύγια, μετὰ δὲ τούτους στρατός παντοίων ἐθνέων ἀναμίξ, οὐ διακεκριμένοι· τῇ δὲ ὑπερημίσεις ἔσαν, ἐθαῦτα διαλέλειπτο, καὶ οὐ συνέμισγον οὔτοι βασιλεί. (2) Προηγύντο μὲν δὲ ἵπποταί χίλιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ οὔτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ ἱροὶ Νισαῖοι καλεούμενοι ἵπποι δέκα, κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. (3) Νισαῖοι δὲ καλεῦνται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνομά ἐστι Νισαῖον· τοὺς ὧν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο. (4) Ὅπισθε δὲ τούτων τῶν δέκα ἵππων ἄρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἶλον λευκοὶ ὀκτώ, ὅπισθε δὲ τῶν ἵππων εἶπετο πεζῇ ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν χαλινῶν· οὐδεὶς γάρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. (5) Τούτου δὲ ὅπισθε αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἄρματος ἵππων Νισαίων· παραβεβήκε δὲ οἱ ἡνίοχος τῷ οὐνομα ἦν Πατιράμφης, Ὅτάνει παῖς ἀνδρὸς Πέρσων.

XLI. Ἐξήλασε μὲν οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, μετεκβαίνεσκε δὲ, ὅπως μιν λόγος αἰρεῖοι, ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς ἀρμάμαζαν. Αὐτοῦ δὲ ὅπισθε αἰχμοφόροι Περσέων οἱ ἀριστοὶ τε καὶ γενναῖοτατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες, μετὰ δὲ ἵππους ἄλλη χιλίη ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη, μετὰ δὲ τὴν ἵππον ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. (2) Οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δούρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων βροῖας εἶχον χρυσέας καὶ πέρειξ συνεκλήιον τοὺς ἄλλους, οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες ἀργυρέας βροῖας εἶχον. (3) Εἶχον δὲ χρυσέας βροῖας καὶ οἱ ἐς τὴν γῆν τράποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἀγχιιστα ἐπόμενοι Ξέρξη. Τοῖσι δὲ μυρίοις ἐπετέτακτο ἵππους Περσέων μοῖρη. Μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελέλειπτο καὶ

sus Græciam proficiscar, et filios meos et fratres et cognatos et amicos eodem ducam, tu tui filii ausus es facere mentionem, qui meus es servus, quem tota cum domo ipsaque uxore me sequi oportebat! (2) Probe nunc hoc scito, in auribus hominum habitare animum; qui si bona audit, voluptate implet corpus; si contraria his, indignatur. (3) Igitur quum bene fecisti et alia talia promisisti, non gloriaberis te regem beneficiis superasse: nunc vero, ubi ad impudentiam te convertisti, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. Te enim et quatuor ex tuis filiis servant hospitalia munera: unus vero, qui tibi præ cæteris cordi est, vita multaberis. » (4) Hoc dato responso, protinus his, quorum negotium erat talia exsequi, imperavit, ut perquisitum maximum natu Pythii filium discinderent medium, discissique corporis dimidium ad dextram viæ, dimidium ad sinistram dispoherent; utque illac transiret exercitus.

XL. His ita perfectis, transiit deinde agmen. Et præcedebant quidem iumenta cum impedimentis; sequebanturque copiae ex omnis generis nationibus contractæ, promiscue incedentes, non discretæ; quo autem loco dimidia pars copiarum jam superata erat, ibi relictum erat intervallum: nec enim hi cum rege miscebantur. (2) Regem vero præcedebant mille equites ex cunctis Persis selecti: dein mille hastati, ipsi quoque ex omnibus selecti, deorsum in terram versis lanceis incedentes: post hos sacri Nisæi (qui vocantur) equi decem, quam pulcherrime ornati. (3) Nisæi autem vocantur hi equi ab amplo Mediæ campo, cui nomen est Nisæus, in quo grandes illi equi gignuntur. (4) Post hos decem equos locus assignatus erat curru Jovis sacro, quem octo trahebant candidi equi; et pone pedibus incedebat auriga, frena tenens: hanc enim sedem nemo mortalium conscendit. (5) Post hunc ipse Xerxes vehabatur curru equis Nisæis juncto: et a latere incedebat auriga, cui nomen erat Patiramphes, Otanias filius, viri Persæ.

XLI. Hoc modo Sardibus egressus est Xerxes: de curru autem descendens, quoties commodum ei videretur, in carpentum transibat. Post illum erant hastati mille, nobilissimi fortissimique Persarum, erectas lanceas tenentes: deinde alii mille equites ex Persis selecti: et post equites, peditum decem millia et reliquis Persis selectorum; (2) quorum peditum mille in hastis, pro imis cuspidibus, aurea habebant mala punica, et reliquos circumcirca includebant; novies mille vero, qui intra hos erant, argentea mala punica habebant. (3) Aurea vero mala punica habebant etiam illi, qui lanceas in terram conversas tenebant; et postea aurea hi, qui Xerxem proxime sequebantur. Post decies mille pedites locati erant equitum Persarum decem millia. Tum post equitatum hunc intervallum erat duorum utique sta-

δύο σταδίους, καὶ ἔπειτα δ' λοιποὶς ὁμιλοῦς ἦτε ἀναμίξ.

XLII. Ἐποίετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας ὁ στρατός ἐπὶ τε ποταμὸν Καῖκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην, ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμώμενος, Κάνης οὖρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίην πόλιν. (1) Ἀπὸ δὲ ταύτης διὰ Θήβης πεδίου ἰσπορεύετο, Ἀτραμύττειόν τε πόλιν καὶ Ἀντανδρὸν τὴν Πελασγίδα παραμειδόμενος. Τὴν Ἰδὴν δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χεῖρα ἦτε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. (2) Καὶ πρῶτα μὲν οἱ ὑπὸ τῇ Ἰδῇ νύκτα ἀναμείναντι βρονταὶ τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι, καὶ τίνα αὐτοῦ ταύτη συχνὸν ὁμιλὸν διέφθειραν.

XLIII. Ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σκάμανδρον, ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἔπειτα ἐκ Σαρδίων ὁρμηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ βέβηρον οὐδ' ἐπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος, ἐπὶ τούτων δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπέκτετο Ξέρξης, ἐς τὸ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη ἱμερον ἔχων θηήσασθαι. (2) Θηησάμενος δὲ καὶ πυθόμενος ἐκείνων ἕκαστα τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσε βούς χιλίας, χοὰς δὲ οἱ μάγοι τοῖσι ἥρωσι ἔχραντο. Ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. (3) Ἀμα ἡμέρῃ δὲ ἰσπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον καὶ Δάρδανον, ἥπειρ δὴ Ἀβύδω ὁμοῦρος ἐστὶ, ἐν δεξιῇ δὲ Γέργιθας Τευκρούς.

XLIV. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο ἐν Ἀβύδω, ἠθέλησε Ξέρξης ἰδεῖν πάντα τὸν στρατὸν. Καὶ προεπιποιήτο γὰρ ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτοῦ ταύτη προεξέδρη λίθου λευκοῦ (ἐποίησαν δὲ Ἀβυθνοὶ ἐντειλαμένου πρότερον βασιλέος), (2) ἐνθαῦτα ὡς ἔστα, κατορέων ἐπὶ τῆς ἡϊόνης ἔθρετο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας, θηρούμενος δὲ ἱμερῶν τῶν νεῶν ἀμιλλαν γινομένην ἰδεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἀμιλλῇ καὶ τῇ στρατιῇ.

XLV. Ὡς δὲ ὦρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεχυμένον, πάσας δὲ τὰς ἀχτὰς καὶ τὰ Ἀβυθινῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ξέρξης ἐκωτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τούτῳ ἐδάκρυσε.

XLVI. Μαθὼν δὲ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτριος, ὃς τὸ πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλεύων Ξέρξῃ στράτευεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὤνῃρ φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα εἶρετο τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ὡς πολλὸν ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσασο νῦν τε καὶ ὀλίγω πρότερον μακαρίσας γὰρ σεωτὸν δακρύεις. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐσῆλθε γάρ με λογισάμενον κατοικεῖν ὡς βραχύς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τούτων γε ἰόντων τοσούτων οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἔτερα τούτου παρὰ τὴν ζῆν πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. Ἐν γὰρ οὕτω βραχὲ βίω οὐδεὶς οὕτω ἀνθρώπος ὢν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε τούτων οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολυλακίαι καὶ αὐκίαι ἀπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζῶειν. » (4) Αἶ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσιν καὶ αἱ νοῦσοι συνταρσάσονται καὶ βραχὺν ἔοντα μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιῆσαι τὸν βίον. Οὕτω δὲ μὲν θάνατος μοχθηρῆς ἐού-

diorum; ac deinde reliquæ copiae promiscue incedebant.

XLII. Iter autem ex Lydia dirigebat agmen ad Caicum fluvium in terram Mysiam: tum a Caico profectum, Canæ montem a sinistra habens, per Atarneum ad Carinam urbem. (2) Ab hac dein per Thebæ campum iter fecit, Atramyteum urbem et Antandrum Pelasgicam prætergrediens. Tum Idam a læva manu habens, Iliacam terram intravit. (3) Ibi primum ei, sub Ida noctem agentī, ingruentia tonitrua atque fulmina haud exiguum hominum numerum occiderunt.

XLIII. Postquam ad Scamandrum pervenit agmen, quem fluviorum primum, ex quo Sardibus profecti iter ingressi sunt, aqua destituit, nec ad bibendum exercitui jumentisque sufficit; ad hunc igitur fluvium postquam Xerxes pervenit, in Priami Pergamum adscendit, spectandi loci cupidus: (2) quem ubi contemplatus est, et singula percontatus, Minervæ Iliacæ mille mactavit boves, et heroibus Magi inferias obtulerunt. Quibus peractis, noctu terror castra invasit. (3) Prima dein luce inde profecti, a sinistra reliquerunt Rhæteum urbem et Ophryneum et Dardanum, quæ est Abydo contermina; a dextra vero Gergithas Teucros.

XLIV. Abydum postquam pervenerunt, voluit ibi Xerxes universum oculis lustrare exercitum. Et de industria ibi in tumulo præparata ei erat sedes sublimis ex candido marmore; quam Abydeni jussu regis prius exstruxerant. (2) Ibi igitur sedens, et deorsum secundum oram prospiciens, contemplatus est et pedestrem exercitum et naves: quas dum contemplatur, incessit eum cupido certamen navale spectandi. Quod ubi ei editum est spectaculum, in quo videre Phœnices Sidonii, lætatus est et certamine et exercitu.

XLV. Conspectiens autem universum Hellespontum navi bus suis coopertum, et oram omnem et campos Abydenorum hominibus repletos, beatum se Xerxes prædicavit: haud multo post vero lacrimas fudit.

XLVI. Quod ubi animadvertit Artabanus, avunculus ejus, qui prius libere dixerat sententiam, hortatusque eum erat ne expeditionem in Græciam susciperet; hic vir, lacrimantem intelligens Xerxem, his verbis eum est adlocutus: « Quam longe inter se diversa, Rex, fecisti nunc et paulo ante! modo beatum te prædicasti; nunc lacrimas fundis. » (2) Cui ille: « Subiit namque me humanam sortem miserari, reputantem quam brevis sit universa hominis vita; quandoquidem horum, tot numero hominum, nullus in centesimum annum superfuturus est. » (3) Reponens Artabanus ait: « Alia hoc etiam miserabiliora nobis in vitæ cursu accidunt. Etenim nemo hominum, nec ex horum numero, nec ex reliquorum, ita felix natus est, cui in tam brevi vita non usu venturum sit idemtidem, nedom semel, ut mori malit quam vivere. » (4) Incidentes enim calamitates, et morbi nos perturbantes, faciunt ut vita, quantumvis brevis sit, prælonga nobis videatur. Itaque mors, quando molesta est vita, opta-

σης τῆς ζῆς καταφυγὴ αἰρετωτάτῃ τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε· ὁ δὲ θεὸς γλυκύν γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἑών. »

XLVII. Ἐξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, « Ἀρτάβανε, βιοτῆς μὲν νυν ἀνθρωπότης πέρι, εὐούσης τοιαύτης οἴην περ σὺ διαιρέεαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ κακῶν μεμνώμεθα χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν χερσὶ φράσον δέ μοι τόδε· (2) εἰ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου μὴ ἐναργῆς οὕτω ἐφάνη, εἴχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἑῶν με στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἣ μετέστης ἄν; Φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανέισα τοῦ ὄνείρου, ὡς βουλόμεθα ἀμφότεροι, τελευτήσῃ· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δειμάτός εἰμι ὑπόπλεος οὐδ' ἐντὸς ἐμεωυτοῦ, ἄλλα 15 τὰ πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὁρέων τοι δύο τὰ μέγιστα πάντων ἐόντα πολεμιώτατα. »

XLVIII. Ἐξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοιοῖδε, « διαμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ περὶς μεμπτός κατὰ τὸ πληθός ἐστι, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολ- 20 λαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου, ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων, ἢ καὶ συναμφοτέρα ταῦτα; (2) εἰ γάρ τοι ταύτη ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν τα- 25 χίστην ἄγερσιν ποιόειτο. »

XLIX. Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσις ἔχοι, μέμφοιτ' ἂν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος. (I.) ἦν τε πλεῖνας συλλέξης, τὰ δύο τοι τὰ λέγω πολλῶν ἔτι πολεμιώτερα γίνεσθαι. Τὰ δὲ 30 δύο ταῦτα ἐστὶ γῆ τε καὶ θαλάσσα. Οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμῶθι, ὡς ἐγὼ εἰκάζω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἐσται διασῶσαι τὰς νέας. (2) Καίτοι οὐκ ἓνα κῆ αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ 35 πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ' ἣν δὴ κοιμέαι. Οὐκ ὦν δὴ ἐόντων τοι λιμένων ὑποδεξίμην, μάθε δτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκ ὠνθρωποι τῶν συμφορέων. (II.) Καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἐτέρου εἰρημένου τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. (3) Γῆ δὲ πολεμίῃ τῇδε τοι 40 κατίσταται· εἰ ἐθέλει τοι μηδὲν ἀντίζοον καταστή- ναι, τοσοῦτῳ τοι γίνεσθαι πολεμιωτέρῃ ὅσῳ ἂν προδαίνῃς ἑκαστέρῳ, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμίᾳ πληθῶρ. (4) Καὶ δὴ τοι, ὡς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χῶρην πλεῖνα 45 ἐν πλεῖνι χρόνῳ γινομένην λιμὸν τέξεσθαι. Ἄνῃρ δὲ οὕτω ἂν εἴῃ ἀριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴῃ. »

L. Ἀμείβεσθαι Ἐξέρξης τοιοῖδε, « Ἀρτάβανε, οἰκώτης 50 μὲν σὺ γε τούτων ἑκάστα διαιρέεαι· ἀτὰρ μήτε πάντα φοβεομένητε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεο. (I.) Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσεις ἂν οὐδαμὰ οὐδέν· κρέσσον δὲ πάντα ἡραρόντα ἥμισυ τῶν δεινῶν πάσχειν μάλλον ἢ

tissimum refugium fit homini : deus vero, postquam del- cem nobis gustandam dedit vitam, dum illa fruimur, invi- dus esse reperitur. »

XLVII. Respondit Xerxes : « Artabane, est vitæ humanæ conditio talis, qualem tu significas : sed omitteremus nunc de hac re disserere, neque malorum meminerimus, quum letas res præ manibus habeamus ! Die mihi vero hoc : (2) nisi nocturna illa visio tibi ita manifesta adparuisset, pristinamne teneres sententiam, hortarerisque me, ne Græciæ inferam bellum, an deseruisses istam sententiam ? Agedum, aperte hoc mihi dicit. » (3) Et ille : « Rex, inquit, visio illa, quæ nobis per insomnium adparuit, eum habeat exitum, quem uterque nostrum cupimus ! Ego vero usque adhuc timoris plenus sum, nec satis mei compos, quum alia multa reputans, tum duas res omnium maximas videas tibi maxime contrarias. »

XLVIII. Ad ea Xerxes his verbis utitur : « O vir mirifice, quænam hæc duo ais mihi maxime contraria ? Utrum pedestrium copiarum non satis tibi placet numerus, existimasque Græcum exercitum nostro longe fore copiosiorum ? an navales nostras copias copiis illorum fore inferiores ? an utrumque horum ? (2) nam, si hac parte parum sufficientes judicas nostros adparatus, celerrime aliæ contrahi copie poterunt. »

XLIX. Respondit Artabanus : « Rex, neque in exercitus hujus numero, neque in navium copia, quisquam sanæ mentis homo aliquid desideraverit. (I.) Quin etiam, si plures contraxeris copias, multo magis tibi duo illa, quæ dico, contraria erunt. Sunt autem hæc duo, terra et mare. Nec enim in mari usquam, ut ego conjicio, tam spatiosus portus est, qui, coorta tempestate, capere tuam classem et tutas præstare naves valeat. (2) Atqui non modo unum talem oportet esse portum ; sed in quaque continente, quam classis tua prætervehetur, esse talem oportet. Igitur quum idoneos non habeas portus, memento homines in potestate esse casuum fortunæ, non casus fortunæ in potestate hominum. (II.) Jam postquam unum ex duobus illis exposui tibi, nunc alterum dicam. (3) Terra nempe tibi hoc modo contraria est, ut, si nihil fuerit quod tibi obstet, tanto magis illa futura sit contraria tibi, quando longius progredieris, imprudens ulterius semper abreptus ; nam felicitatis nulla hominibus satietas est. (4) Igitur, hoc posito nihil tibi obstare, terram dico, procedente tempore quasi processuram et ipsam ulterius semper progredienti, famem tibi esse adlaturam. At vir ita demum optime rebus suis consuluerit, si in deliberando quidem, quidlibet sibi accidere posse reputans, extimescat, in re autem agenda fortis atque audax fuerit. »

L. Respondit Xerxes his verbis : « Artabane, recte tu quidem hæc singula disputas : at neque omnia extimesce, neque omnia pariter animo solve. (I.) Nam si in quaque re proposita omnia pariter animo volvere, quæ incidere possunt, volueris, nihil unquam efficies : melius est autem, cuncta fidenter adgrediendi, dimidium pati incommodorum,

πάν ῥῆμα προδιδυμῶντα μηδ' ἀμὰ μηδὲν παθεῖν. (2) Ἐὶ δὲ ἐρίων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ τὸ βέβαιον ἀποδείξει, σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπερνετρία τοῦτοισι λέξας. Τοῦτο μὲν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει· εἰδέναι δὲ ἄνθρωπον ἰόντα κῶς χρὴ τὸ βέβαιον· δακνῶ μὲν οὐδαμῶς. (3) Τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιεῖν ὥς τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα, τοῖσι δὲ ἐπιλεγόμενοις τε πάντα καὶ ὀκνεῦσι οὐ μάλα ἐθέλει. (II.) Ὅρῃς τὰ Περσέων πρήγματα ἐς δὲ δυνάμιος προ-
 10 κερῶν. (4) Εἰ τοίνυν ἐκείνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλεῖς γνώμησι ἐχρέοντο ὁμοίῃσι καὶ σὺ, ἥ μὴ χρεώ-
 15 μνοι γνώμησι τοιαύτησι ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιαύτους, οὐκ ἂν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρριπτόντες ἐς τοῦτο σφεα προηγά-
 20 γοντα. (5) Μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοις κινδύ-
 25 νοις ἐθέλει καταρῆσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν ὁμοιούμενοι ἐκείνοις ὥρην τε τοῦ ἔτους καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεφόμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην νοστήσομεν ὁπίσω, οὔτε λιμῶ ἐντυχόντες οὐδαμῶς οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες. (6) Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν γερόμενοι πορευόμεθα, τοῦτο δὲ, τῶν ἂν κου ἐπιβέωμεν γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σίτον ἔξομεν· ἐπ' ἀροτῆρας δὲ καὶ οὐ νομάδας στρατεύομεθα ἄνδρας. »

LI. Λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ,
 25 ἐπεὶ ἀρρωδέειν οὐδὲν ἔας πρῆγμα, σὺ δέ μευ συμβου-
 λίην ἐνδεξαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμά-
 των πλεῦνα λόγον ἔκτείναι. (2) Κύρος δὲ Καμβύσω Ἰω-
 νίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηνέων καταστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. Τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω
 30 τὴν μηδεμὴν μηχανὴν ἀγεῖν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἄνευ τούτων οἳ τὴν εἰμὲν τῶν ἐχθρῶν κατωπέρτεροι γί-
 νεσθαι. (3) Ἡ γὰρ σφεας, ἣν ἔπωνται, δεῖ ἀδικωτά-
 35 τους γίνεσθαι καταδουλομένους τὴν μητρόπολιν, ἣ δικαιοτάτους συνελθευθευόντας. Ἀδικωτάτοι μὲν νυν
 40 γινόμενοι οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι, δικαιοτάτοι δὲ γινόμενοι οἳ τε δηλῆσασθαι μεγάλως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. (4) Ἐς θυμὸν ὦν βαλεῦ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὥς εὔ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαινεσθαι. »

LII. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, « Ἀρτάβανε,
 τῶν ἀπερήναι γνώμων, σφάλλει κατὰ ταύτην δὴ
 5 μάιστα, ὅς Ἰωνας φοβέαι μὴ μεταβάλλωσι, τῶν ἔξο-
 μεν γνώμη μέγιστον, τῶν σὺ τε μάρτυς γίνεαι καὶ οἱ
 10 συστρατεύομενοι Δαρεῖω ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, οἳ ἐπὶ
 15 τοῖσις ἡ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι· οἳ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέ-
 δωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέν. (2) Πάρει δὲ τούτου, ἐν τῇ
 20 ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ χρή-
 25 ματα οὐδ' ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερόν τι ποιήσιν. Οὕτω
 30 μὲν τούτου φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν ὥς οἱ
 35 κόν τε τὸν ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμὴν· σοὶ γὰρ ἐγὼ
 40 μόνῳ ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτρέπω. »

LIII. Ταῦτα εἰπας καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς
 Σοῦσα δεύτερα μετεπέμφατο Ξέρξης Περσέων τοὺς

quam omnia prius timentem, nihil umquam pati. (2) Porro, si adversus omnia quæ dicuntur contendens, nihil tamen certi ipse promissis, labi in his pariter debes atque is qui contraria dixit. Hoc quidem igitur perinde est. [Certam autem veri cognitionem quomodo habere possit homo natus? equidem puto, nullo modo. (3) Itaque, qui agere volunt, hos plerumque sequi amat successus: qui vero omnia reputantes cunctantur, nihil proficiunt. (II.) Vides res Persarum quousque potentiae creverint. (4) Quodsi igitur reges illi, qui ante me fuerunt, in ea fuissent sententia qua tu es, aut si, quum aliter quidem ipsi sensissent, consiliarios habuissent homines tui similes, nequaquam videres res eorum in hoc fastidium evectas: nunc illi, periculorum aleam subeundo, huc eas evehere. (5) Magnæ enim res ejusmodi sunt ut non nisi magnis periculis possint confici. Nos igitur, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore iter sumus ingressi: et subacta universa Europa domum revertemur, nec famem usquam passi, nec aliud quidquam triste experti. (6) Nam et commeatu affatim instructi iter facimus, et quancumque in terram, quemcumque ad populum pervenimus, hujus re frumentaria utemur: nec enim nomadibus hominibus, sed aratoribus, facimus bellum. »

LI. Post hæc Artabanus dixit: « Rex, quoniam nullam rem nos sinis extimescere, tu tamen meum admittite consilium: nam, ubi de multis rebus agitur, necesse est etiam plura facere verba. (2) Cyrus, Cambysis filius, Ioniam omnem, exceptis Athenis, subegit, tributariamque Persia fecit. Hos igitur viros, tibi suadeo, nullo pacto adversus parentes ipsorum ducas: nam et absque his licuerit nobis superare hostes. (3) Oportet enim hos, si non sequantur, aut injustissimos esse, metropolin suam in servitutem redigentes; aut justissimos, libertatem illius adjuvantes. Atqui si injustissimi sunt, non magnum nobis lucrum adherent: si justissimi, maxima calamitate adficere tuum poterunt exercitum. (4) Denique reputa tecum, recte dici vetus illud verbum, Non simul cum principio exitum etiam omnem palere. »

LII. Ad hæc Xerxes respondit: « Artabane, omnium quas dixisti sententiarum hæc te maxime fallit, quod putas verendum esse ne Iones a nobis deficiant: quorum maximum habemus documentum, quibus tu ipse testis es, et quicumque alii cum Dario adversus Scythas militarunt, fuisse in illorum potestate aut perdere universum Persicum exercitum, aut servare; eosdem vero justitiam et fidem præstitisse, nihilque ingrati commisisse. (2) Præterea, quum nostra in terra reliquerint liberos suos et uxores et facultates, ne cogitari quidem debet, res novas eos molituros. Itaque ne hoc quidem reformida: sed bonum habens animum serva meam domum meumque imperium: nam tibi uni ex omnibus scepra mea committo. »

LIII. His dictis, Artabanum Xerxes Susa misit, deinde Persarum nobilissimos ad se convocavit. Qui ubi conve-

δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δὲ οἱ παρῆσαν, ἔλεγέ σφι τάδε,
 « ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμῶν χρητίζων συνέλεξα, ἄν-
 δρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ
 πρόσθε ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἵόντα μεγάλα τε καὶ πολ-
 5 λῶν ἀξία, ἀλλ' εἰς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προ-
 θυμίην ἔχωμεν· ξυὼν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδε-
 ται. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ
 πολέμου ἐντεταμένως· ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ'
 ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἢν κρατήσωμεν,
 10 οὐ μὴ τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτὲ ἀνθρώπων.
 Νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἱ Περ-
 σίδα γῆν λελόγῃσι. »

LIV. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς
 τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον εἰθέ-
 15 λοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμὴματά τε παντοῖα ἐπὶ
 τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυρσίνῃσι στορνύντες
 τὴν ὁδόν. (2) Ὡς δ' ἐπ' ἀνέτελλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ
 χρυσῆς φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν εὐχετο πρὸς
 τὸν ἥλιον μεθ' ἑαυτοῦ οἱ συντυχὴν τοιαύτην γενέσθαι,
 20 ἥ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον
 ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. (3) Εὐξάμενος
 δὲ ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ χρύ-
 σεον κρητῆρα καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάχεια καλεῖσι.
 Ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ
 25 ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ
 τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι καὶ ἀντὶ τούτων
 τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο.

LV. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιήτο, διέβαινον κατὰ
 μὲν τὴν ἐτέραν τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου δ
 30 πεζός τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰ-
 γαῖον τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπνῆ. (2) Ἠγέοντο δὲ
 πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες,
 μετὰ δὲ τούτους ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἔθνέων.
 Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὕτοι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ πρῶτοι
 35 μὲν οἱ τε ἱππῶται καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τράποντες·
 ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι. (3) μετὰ δὲ οἱ τε ἱπποὶ οἱ
 ἱροὶ καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱρόν, ἐπὶ δὲ αὐτός τε Ξέρξης καὶ
 οἱ αἰχμοφόροι καὶ οἱ ἱππῶται οἱ χίλιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις
 δ' ἄλλος στρατός. Καὶ αἱ νέες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν
 40 ἀπεναντίον. Ἦδη δὲ ἤκουσα καὶ ὑστατον διαβῆναι βα-
 σιλέα πάντων.

LVI. Ξέρξης δὲ ἐπεῖτε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην,
 ἐθιγέτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. Διέβη
 δὲ ὁ στρατός αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐ-
 45 φρόνῃσι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. (2) Ἐνθαῦτα λέγε-
 ται Ξέρξεω ἡδὴ διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον ἄνδρα
 εἶπαι Ἑλλήσποντίον, « ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος
 Πέρσῃ καὶ οὐνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος ἀνάστατον
 τὴν Ἑλλάδα θέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους;
 50 καὶ γὰρ ἄνευ τούτων ἐξῆν τοι ποιεῖν ταῦτα. »

LVII. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὠρμημένοισι
 τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιή-
 σατο καίπερ εὐσύμβλητον ἑόν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν.
 (2) Εὐσύμβλητον ὦν τῇδε τοῦτο ἐγένετο, ὅτι ἔμελλε μὲν

nere, hæc ad eos rex verba fecit : « Persæ, convocavi vos
 ego, hoc a vobis contendens, ut fortes viros vos præstetis,
 neque res antehac a Persis gestas, magnas illas et summi
 æstimandas, dedecoretis : sed, et unusquisque pro se, et
 simul universi, prompti alacresque simus ! commune enim
 hoc omnibus bonum quærimus. (2) Hac vero de causâ
 vos hortor, ut omni contentione in hoc bellum incumbatis,
 quoniam, ut audio, cum fortibus viris pugnandum nobis
 erit ; quos si vicerimus, nullus porro alius hominum exer-
 citus nobis resistet. Nunc vero trajiciamus, deos precati
 Persicæ terræ presides. »

LIV. Et illo quidem die parabant transitum : postridie
 vero solem exspectabant, cupientes orientem videre, et
 odorum omne genus in pontibus adolentes, et myrtis viam
 sternentes. (2) Oriente sole, ex aurea phiala libamina
 Xerxes fudit in mare, et ad Solem conversus precatus est,
 ut nullus sibi accideret casus ejusmodi, qui cogeret ipsum
 a subigenda Europa prius desistere, quam ad extremos illius
 terminos pervenisset. (3) Peractis precibus, phialam in
 Hellespontum projectit, simulque aureum craterem, et Per-
 sicum gladium, quem acinacen vocant. Illud autem certo
 definire non possum, utrum in Solis honorem ista in mare
 projecerit, an Mari munera ista obtulerit, penitentia ad-
 ductus quod Hellespontum flagellis cædi jussisset.

LV. His rebus peractis, Hellespontum copiæ trajecerunt :
 et per alterum quidem e pontibus, qui Pontum Euxinum
 spectabat, pedestris transibat exercitus et equitatus omnis ;
 per alterum vero, Ægæo mari obversum, jumenta cum im-
 pedimentis, et famulorum turba. (2) Agnien ducebant de-
 cies mille Persæ quos dixi, coronati omnes : quos sequeba-
 tur mixtus, quem item dixi, ex variis populis exercitus.
 Hi primodie. Postridie, primum equites, et illi qui lanceas
 ad terram conversas gestabant ; etiam hi coronati : (3)
 deinde equi sacri, et sacer currus : tum ipse Xerxes cum
 hastatis et cum mille, quos dixi, equitibus ; hos sequeba-
 tur reliquus exercitus : simulque naves etiam in oppositum
 litus solvebant. Memoratum vero etiam audiui, postremum
 omnium regem transiisse.

LVI. Postquam in Europam Xerxes trajecerat, spectavit
 exercitum sub flagellis transeuntem. Transivit autem exer-
 citus continuus septem diebus septemque noctibus, nulla
 interposita mora. (2) Ibi tunc, quum jam transiisset Hel-
 lespontum Xerxes, narrant virum Hellespontium dixisse :
 « O Jupiter, cur formam adsumens viri Persæ, et nomen
 Xerxis loco Jovis adsciscens, evertere vis Græciam, homi-
 nes omnes adversus eam ducens ? Atqui absque his facere
 hoc poteras. »

LVII. Transgressis omnibus, et iter ulterius ingredien-
 tibus, ingens oblatum est prodigium, cujus rationem nullam
 Xerxes habuit, quamvis facilis esset ejus interpretatio : equa
 enim leporem peperit. (2) Facile autem erat illud in hanc

Ἰὼν στρατιῇ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὅπισθεν δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἦξειν ἐς τὸν αὐτὸν χώρον. (3) Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδισι· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διὰ ἔχουσιν αἰδοῖα, τὰ μὲν ἔρρενος, τὰ δὲ θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρρενος.

LVIII. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδὲν ποιησάμενος τὸ πρόσω ἐπορεύετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός. Ὁ δὲ ναυτικός ἔβω τὸν Ἑλλήσποντον πλώων παρὰ γῆν ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσων τοῦ πεζοῦ. (2) Ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἐσπέρην ἐπλωε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἄκρης ποιεύμενος τὴν ἀπείρην, ἐς τὴν αὐτῷ προσιήτητο ἀπικομένην περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἡπειρον στρατός πρὸς ἡῶν τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποίετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἑλλῆς τάφον τῆς Ἀθιάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν, διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος τῇ οὐνομα τυγχάνει ἐδὸν Ἀγορή. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλαν καλεούμενον, καὶ Μέλανα ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ βέθερον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβάς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἥτις πρὸς ἐσπέρην, Αἰνὸν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεχόμενος, ἐς δὲ ἀπείκετο ἐς Δορίσκον.

LIX. Ὁ δὲ Δορίσκος ἐστὶ τῆς Θρηκίης αἰγιαλός τε καὶ πεδίων μέγα, διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας Ἑβρος· ἐν τῷ τεύχεος τε ἐδέδμητο βασιλῆιον. τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκει ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπειτα ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. (2) Ἐδοξε ὡν τῷ Ξέρξῃ ὁ χώρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατὸν, καὶ ἐποίησε ταῦτα. Τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον οἱ ναύαρχοι κελεύσαντες Ξέρξῃ ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῃ ἐκόμισαν, ἐν τῷ Σάλῃ τε Σχομορικήν πεπολίσται πόλιν καὶ Ζώνην, τελευταία δὲ αὐτοῦ Σέρρειον ἄκρην οὐνομαστή. Ὁ δὲ γῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικωνίων. (3) Ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. Ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῃ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποίεετο.

LX. Ὅσον μὲν νῦν ἕκαστος παρῆλθον πληθὸς ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔγω εἶπαί τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πληθὸς ἐφάνη ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. (2) Ἐξηριθμήσαν δὲ τὸνδε τὸν τρόπον συναγαγόντες ἐς ἓνα χώρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἑξωθεν κύκλον περιγράψαντες δὲ καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους αἰμασίην περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὅσος ἀνήκουσαν ἀνδρὶ ἐς τὸν ὁμφαλόν· (3) ταύτην δὲ ποιήσαντες ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸ περιοικοδομημένον, μέχρι οὗ πάντας τοῦτω τῷ τρόπῳ ἐξηριθμήσαν. Ἀριθμήσαντες δὲ κατὰ ἔθνη διετάσσον.

LXI. Οἱ δὲ στρατευόμενοι οἷδε ἔσαν· Πέρσαι μὲν
HERODOTUS.

partem interpretari, Xerxem ingenti quidem fastu et magnificentia exercitum suum ducturum esse in Græciam, sed eum propriæ vitæ periculo eundem in locum rediturum. (3) Aliud etiam eidem, quum Sardibus versaretur, prodigium obtigerat : mula enim mulum pepererat duplex genitale habentem, alterum maris, alterum feminae, et superius quidem fuerat masculinum.

LVIII. Neutrius horum prodigiorum ratione habita, ultorius ire Xerxes perrexit, et cum eo pedestris exercitus. Classis vero, ex Hellesponto enavigans, terram legebat, contrario pedestribus copiis cursu : (2) classis enim ad occidentem navigavit, versus Sarpædonium promontorium dirigens cursum; quo quum pervenisset, jussa erat expectare : terrestris autem exercitus orientem versus iter faciebat per Chersonesum, a dextra habens Hellæ sepulcrum, Athamantis filiae, a sinistra Cardiam urbem, et per medium oppidum cui nomen Agora (*id est Forum*), transitum faciens. (3) Hinc circum Melanem sinum qui vocatur flexit; trajectoquem Melane fluvio, cujus aqua non sufficit exercitui, sed defecit, hoc trajecto fluvio, a quo Melas ille sinus nomen invenit, ad occidentem direxit iter, Ænum, Æolicam urbem, et Stentoridem lacum præteriens, donec Doriscum pervenit.

LIX. Est autem Doriscus ora Thraciæ et ampla planities, quam magnus fluvius perfluit Hebrus. In eadem planitie castellum exstructum erat regium, quod ipsum Doriscus vocatur; in quo Persicum a Dario locatum erat præsidium ab eo inde tempore quo Scythiis ille bellum intulit. (2) Hic igitur locus idoneus Xerxi visus est, in quo ordinaret suum exercitum, et numerum illius iniret : idque fecit. Itaque naves cunctas, postquam Doriscum pervenire, præfecti navium jussu Xerxis ad littus Dorisco contiguum adplicuerunt; quo in littore sita est Sale, oppidum Samothracicum, et Zona; in ipsa vero extremitate est Serrheum, celebre promontorium : regio hæc autem olim sedes fuerat Ciconum. (3) Hoc ad littus adpulsas naves in terram subduxerunt, refeceruntque : et per idem tempus Xerxes in Dorisco numerum inivit suarum copiarum.

LX. Quemnam quidem militum numerum populus quisque contulerit, exacte definire non possum; nec enim ab ullo homine hoc memoratur : universi vero exercitus multitudo reperta est fuisse centum et septuaginta myriadum. (2) Numerus autem initus est hoc modo : in unum locum congregarunt decem hominum millia, hisque quam artisime fieri poterat constipatis circulum extrorsus circumduxerunt : deinde, dimissis his decem millibus, maceriem secundum circulum illum exstruxerunt ea altitudine, ut umbilicum attingeret hominis. (3) Quo facto, alios intra circumductum murum introire jusserunt, donec omnium numerum hoc modo iniissent. Inito numero, per populos exercitum discreverunt.

LXI. Erant autem populi militantes hi : Persæ, hoc

ὅδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι εἶχον τιάρας καλυμένους, πῖλους ἀπαγίας, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδας σιδηρέας ὅσιν ἰχθυοειδούς, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἀναξυρίδας, ἀντὶ δὲ ἀσπίδων γέρρα· ὑπὸ δὲ φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο αἰγμᾶς δὲ βραχέας εἶχον, τόξα δὲ μεγάλα, οἷστοὺς δὲ καλαμί-
 5 νους, πρὸς δὲ ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν παραιορέμενα ἐκ τῆς ζώνης. (2) Καὶ ἄρχοντα παρείχοντο Ὀτάνεα τὸν Ἀμῆστριος πατέρα τῆς Ξέρξεω
 10 γυναικός. Ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων Κηφῆνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτῶν καὶ τῶν περιόικων Ἀρταίοι. (3) Ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς ἀπίκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὐνομα
 15 ἔθετο Πέρσην, τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐτύγχανε γὰρ ἄπαις εἶναι ὁ Κηφεὺς ἔρσενος γόνου. Ἐπὶ τούτου δὲ τὴν ἐπωθυμίην ἔσχον.

LXII. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι ἐστρατεύοντο· Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευὴ ἐστὶ καὶ οὐ
 20 Περσικὴ. (2) Οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο Τιγράνην ἄνδρα Ἀχαιμενίδην, ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι, ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος ἐξ Ἀθηνῶν ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ οὗτοι τὸ οὐνομα. Αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ὧδε λέγουσι
 25 Μῆδοι. (3) Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Πέρσαι ἐσκευάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πῖλων μιτροφόροι ἔσαν. Κισαίων δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω. (4) Ὑρκάνιοι δὲ κατὰ περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Μεγάπανον τὸν Βαθυλῶνος ὕστερον τοῦ-
 30 των ἐπιτροπεύσαντα.

LXIII. Ἀσσύριοι δὲ στρατευόμενοι περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι εἶχον γάλκεα τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρό-
 35 πον τινὰ βάμβαρον οὐκ εὐαπήγητον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰγμᾶς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοις· εἶχον, πρὸς δὲ ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ καὶ λινέους θώρηκας. (2) Οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκα-
 40 λεῦντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλήθησαν. Τούτων δὲ μεταξὺ Χαλδαῖοι. Ἦρχε δὲ σφεων Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχάϊου.

LXIV. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι ἀγρό-
 45 τата τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ καλᾶμινα ἐπιχώρια καὶ αἰγμᾶς βραχέας. (2) Σάκαι δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι κυρθασίας ἐς ὀξύ ἀπηγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνδε-
 50 ζύκεσαν, τόξα δὲ ἐπιχώρια καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ αἰγίνας σαγάρεις εἶχον. Τούτους δὲ εἰόντας Σκύθας Ἀμυργίους Σάκας ἐκάλευν· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας τοὺς Σκύθας καλεῦσι Σάκας. (3) Βακτρίων δὲ καὶ Σακῶν ἦρχε Ὑστάσπης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου.

LXV. Ἴνδοι δὲ εἰμυατα μὲν ἐνδεδουκότες ἀπὸ ξύλων πεποιημένα, τόξα δὲ καλᾶμινα εἶχον καὶ οἷστοὺς κα-
 5 λαμίνοὺς ἐπὶ δὲ σιδήρῳ ἦν. Ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν οὕτω Ἴνδοι, προσετέταχατο δὲ συστρατευόμενοι Φαρ-
 ναζάθρη τῷ Ἀρταδάτῃ.

modo instructi : in capite pileos gestabant non compactos, quos tiaras vocant; circa corpus, tunicas manicatas varii coloris, et loricas ferreis e squamis in piscium similitudinem; circa crura, braccas; pro clypeis vero, crates vimineas; sub his, suspensas habebant pharetras : hastas autem habebant breves, arcus vero grandes, tela ex arundine, præterea ad dextrum femur e zona suspensos pugiones. (2) Dux eorum Otanes fuit, pater Amestridis, uxoris Xerxis. Hi olim a Græcis Cephenes nominabantur, a se ipsi vero et a finitimis Artæi. (3) Postquam vero Persens, Danaes et Jovis filius, ad Cepheum venit, Beli filium, illiusque filiam in matrimonio habuit Andromedam, natus ei filius est, quem Persen nominavit, et ibi reliquit, quum masculam prolem Cepheus non haberet : ab illoque dein nomen Persæ invenerunt.

LXII. Medi eodem modo instructi militabant : est enim Medicus hic cultus, non Persicus. (2) Habebant autem Medi ducem Tigranem, ex Achæmenidarum familia. Vocati hi erant olim ab omnibus Arii : ex quo vero Medea Colchica Athenis ad hos Arios venit, hi quoque nomen suum mutarunt : et hoc quidem ipsi Medi de sese memorant. (3) Porro Cissii militantes reliquo quidem cultu eodem, quo Persæ, utebantur : pro pileis vero mitras gestabant. Dux eorum Anaphes fuit, Otanis filius. (4) Hyrcaniorum cultus nihil a Persarum cultu differebat : præfuit autem his Megapanus, qui postero tempore Babylonie fuit præfectus.

LXIII. Assyrii militantes in capite gestabant galeas æneas, barbarico quodam modo nec ad describendum facili plexas; scuta autem et hastas et pugiones similes habebant Ægyptiis; præterea vero clavas ligneas ferreis nodis munitas, et lineas loricas. (2) Hi a Græcis Syrii vocabantur, a barbaris vero Assyrii. Mixti eisdem erant Chaldæi. Dux eorum Otaspes fuit, Artachæi filius.

LXIV. Bactrii capitis cultu utentes militabant simili maxime Medico; arcubus vero ex arundine indigena, hastis brevibus. (2) Sacæ autem, Scythica gens, in capite cyrbasias gestabant in acutum desinentes et finititer erectas; cæterum braccis erant induti : arcus autem habebant indigenas, et pugiones, adhæc securium genus, quæ sagææ vocantur. Hos, quum Scythæ essent Amyrgii, Sacas vocabant : Persæ enim Scythas omnes Sacas nominant. (3) Bactriorum autem et Sacarum dux fuit Hystaspes, Darii filius et Atossæ, Cyri filiz.

LXV. Indi vestibus erant induti ex gossypio paratis. arcus autem habebant ex arundine factos, et tela arundinea ferro præfixa. Hic cultus Indorum erat : quorum agmini collecto dux præfectus erat Pharnazathres, Artabasis filius.

LXVI. Ἄριοι δὲ τοῖσι μὲν ἐσκευασμένοι ἔσαν Μηδιοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Βάκτριον. Ἄριων δὲ ἦρχε Σισάμνης δ' Ὑδάρνης. (2) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριον ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ ἦρχον οἷδε, Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων Ἀρτάβαζος δ' Φαρνάκειω, Σόγδων δὲ Ἀζάνης δ' Ἀρταίου, Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικίων Ἀρτύπιος δ' Ἀρταδάνου.

LXVII. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδοεὺχοτές καὶ τόξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκας ἐστρατεύοντο. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο, ἡγεμόνα παρ-
 15 χόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυρίου ἀδελφεόν. (2) Σαραγγαὶ δὲ εἵματα μὲν βεβαμμένα ἔχοντες ἐνέπρεπον, πέδιλα δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικάς. Σαραγγέων δὲ ἦρχε Φερενδάτης δ' Μεγα-
 20 βάζου. (3) Πάκτυες δὲ σισυρνοφόροι τε ἔσαν καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγγεῖριδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀρτύνην τὸν Ἰθαμάτρου.

LXVIII. Οὗτοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικανίοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατὰ περ Πάκτους. Τούτων δὲ ἦρχον οἷδε, Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων Ἀρσαμένης δ' Δαρείου, Παρικανίων δὲ Σιρομίτρη δ' Οἰοβάζου.

LXIX. Ἀράβιοι δὲ ζειρὰς ὑπεκλωσμένοι ἔσαν, τόξα δὲ
 25 παλίντρονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. (2) Αἰθίοπες δὲ παρδάλεας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα, μακρὰ, τετραπληγέων οὐκ ἔλασσον, ἐπὶ δὲ καλαμίνους οἰστούς σμικρούς ἀντὶ δὲ σι-
 30 δήρου ἐπὶ λίθος ὄξυς πεποιημένους, τῷ καὶ τὰς σφρη-
 γίδας γλύφουσι· πρὸς δὲ αἰχμὰς εἶχον, ἐπὶ δὲ κέρας δορκάδος ἐπὶ ὄξυ πεποιημένον τρόπον λόγχης· εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. Τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν
 35 ἡμισυ ἐξηλείφοντο γύψῳ ἰόντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ μίλτην. (3) Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθίοπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης δ' Δαρείου καὶ Ἀρτυστῶνης τῆς Κύρου θυγατρὸς, τὴν μάλιστα στέρ-
 40 ξας τῶν γυναικῶν Δαρεῖος εἰκὼν χρυσέην σφυρήλατον ἐποίησατο. Τῶν μὲν δὲ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθίοπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης.

LXX. Οἱ δὲ ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες (οἷσι γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο) προσετέταχτο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέροις, φωνὴν δὲ καὶ τρίγωνα μῶνον· οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες
 45 ἰθύτριγες εἶσι, οἱ δὲ ἐκ τῆς Λιθύης οὐλότατον τρίγωνα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. (2) Οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς
 50 ἑκτῆς Αἰθιοπίας τὰ μὲν πλέω κατὰ περ Ἰνδοὶ ἐσεσά-
 χτο, προμετωπίδια δὲ ἔππων εἶχον ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι σὺν τε τοῖσι ὥσι ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λοφίῃ· καὶ ἀντὶ μὲν λόφου ἡ λοφίη κατέγρα, τὰ δὲ ὦτα τῶν ἔππων
 55 ὀρθὰ πεπληγότα εἶχον· προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς.

LXXI. Αἰθῖες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἥσαν ἔχον-
 60 τες, ἀκοντίαισι δὲ ἐπικαύτοισι γρηυμένοι. Ἀρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ὀαρίζου.

LXVI. Arii arcubus quidem instructi erant Medicis; reliqua similia Bactriis habebant. Dux autem Ariorum Sisamnes fuit, Hydarnis filius. (2) Parthi, et Chorasmi, et Sogdi, et Gandarii, et Dadicæ, eodem modo instructi militabant atque Bactrii. Horum hi erant duces: Parthis et Chorasmiis præfuit Artabazus, Pharnacis filius; Sogdis Azanes, Artæi filius; Gandariis et Dadicis Artyphius, filius Artabani.

LXVII. Caspii sisyrnas (*penulas villosas*) induti militabant, et arcus habebant pro populi more ex arundine factos, atque acinacas. Hi quidem ita instructi erant, duces habentes Ariomardum, Artyphii fratrem. (2) Sed Sarangæ pictis ornati vestibus erant, caligasque habebant genu usque pertinentes, arcus vero et hastas Medicas. Dux eorum Pherendates fuit, Megabazi filius. (3) Pactyes sisyrnis erant induti, arcusque indigenas et pugiones habebant. Præfuit his Artyntes, Ilhamatris filius.

LXVIII. Utii et Myci et Paricanii eodem modo, quo Pactyes, erant, instructi. Duces eorum hi erant: Utiorum et Mycorum, Arsamenes, Darii filius; Paricaniorum vero Siromitres filius Cebazi.

LXIX. Arabes, sagis, quas vocant zeiras, induti succinctis, dextro humero arcus prælongos gestabant, qui in utramque intendi partem poterant. (2) Æthiopes, pardorum leonumque pellibus amicti, arcus ex palmæ spatha (*ramis quibus folia insident*) habebant prælongos, quatuor non minus cubitorum; tela vero, his imponenda, brevia, quæ loco ferri lapide acuto erant præfixa, quo etiam sigilla inculpant. Hastas præterea habebant, cornu dorcadis acuminato præfixas in lanceæ modum: habuere vero etiam clavas nodosas. Corporis dimidium, in pugnam prodeuntes, creta dealbatum habebant, dimidium minio pictum. (3) Arabum et Æthiopum supra Ægyptum incolentium dux fuit Arsames, Darii et Artystonæ filius, Cyri filius; quam Darius uxorum maxime amaverat, effigiemque ejus auream faciendam curaverat malleo ductam. Arsames igitur Æthiopibus supra Ægyptum incolentibus et Arabibus præfuit.

LXX. Orientales vero Æthiopes (nam duplex Æthiopum genus militabat) cum Indis erant locati, forma quidem ab alteris non diversi, sed lingua solum et capillis. Orientales enim Æthiopes rectos habent capillos, Libyci vero crispas maxime omnium hominum. (2) Asiatici hi Æthiopes cæteroquin pari fere modo atque Indi erant instructi, caput autem tectum habebant pelle equina de capite equi detracta cum auribus et juha, ita ut ipsa juha pro crista esset, aures autem equi firmiter erectæ starent: pro scutis autem, gruum pellibus corpora tegebant.

LXXI. Afri pellibus induti incedebant, jaculis utentes adustis. Dux eorum Massages fuit, Oarizi filius.

LXXII. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ σμικράς, αἰχμὰς δὲ οὐ μεγάλας, πρὸς δὲ ἀκόντια καὶ ἐγγειρίδια, περὶ δὲ τοὺς πόδας πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσσην κνήμην ἀνατείνοντα. (2) Λίγυες δὲ καὶ Ματιηνοὶ καὶ Μαριανδύνοι τε καὶ Σύριοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παφλαγόςι ἐστρατεύοντο· οἱ δὲ Σύριοι οὗτοι ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλεῦνται. (3) Παφλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἦρχε, Μαριανδυνῶν δὲ καὶ Λίγυων καὶ Σύρων Γωδρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστῶν.

LXXIII. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες. Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπῇσι ἔόντες σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὖνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. (2) Ἀρμένιοι δὲ κατὰ περ Φρύγες ἐσσεάχτο, ἐόντες Φρυγῶν ἄποικοι. Τούτων συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόγμης Δαρείου ἔχων θυγατέρα.

LXXIV. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὅπλα. Οἱ δὲ Λυδοὶ Μητίονες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι, ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄττος ἔσχον τὴν ἑπωνυμίην, μεταβαλόντες τὸ οὖνομα. (2) Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ σμικράς, ἀκοντίοισι δὲ ἐχρέοντο ἐπικαυτοῖσι. Οὗτοι δὲ εἰσι Λυδῶν ἄποικοι, ἀπ' Οὐλύμπου δὲ οὖρεος καλεῦνται Οὐλυμπινοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνηος, ὃς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι.

LXXV. Θρήκες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἄλω- πεκίας ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας, ἐπὶ δὲ ζειράς περιβεβλημένοι ποικίλας, περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας πέδιλα νεβρῶν, πρὸς δὲ ἀκόντια τε καὶ πέλτας καὶ ἐγγειρίδια σμικρά. (2) Οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοὶ, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλεῦντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκόντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἐξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηκῶν δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάχης ὁ Ἀρταβάνου.

LXXVI. .... ἀσπίδας δὲ ὠμοδοίνας εἶχον σμικράς, καὶ προβόλους δύο λυκιοεργέας ἕκαστος εἶχε, ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι ὧτά τε καὶ κέρα προσῆν βοὸς χάλκεα, ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι· τὰς δὲ κνήμας βράκεσι φοινικέοισι κατελίγατο. Ἐν τούτοις τοῖσι ἀνδράσι Ἀρεὸς ἐστὶ χρηστήριον.

LXXVII. Καθηλέες δὲ οἱ Μητίονες, Λασόνιοι δὲ καλεῦμενοι, τὴν αὐτὴν Κίλιξιν εἶχον σκευὴν, τὴν ἐγὼ, ἐπεὶ ἀνὰ τὴν Κίλικον τάξιν διεξιὼν γένοιμαι, τότε σημανέν. (2) Μιλύαι δὲ αἰχμὰς τε βραχέας εἶχον καὶ εἵματα ἐνεπεπορπέατο· εἶχον δὲ αὐτῶν τόξα μετεξέτε- ροι Λύκια, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. Τούτων πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑσάνεος.

LXXVIII. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ζυλῖνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς σμικράς·

LXXII. Paphlagonες militabant in capite galeas gestantes plexas : scuta eisdem exigua erant, et hastæ non magnæ; adhæc jacula et pugiones; pedibus inductæ caligæ, ad mediam tibiam adscendentes. (2) Ligyes et Matieni et Mariandyni et Syri eodem modo, atque Paphlagonες, instructi militabant. Syri autem hi a Persis Cappadoces vocantur. (3) Et dux quidem Paphlagonum et Matienorum fuit Dotus, Megasidri filius; Mariandynorum vero et Ligyum et Syrorum, Gobryas, Darii filius et Artystonæ.

LXXIII. Phryges similiter atque Paphlagonες erant armati, exigua differentia. Hic populus, ut Macedones adfirmant, quamdiu in Europa cum Macedonibus habitavit, Briges nominabatur : qui postquam in Asiam transierunt, mutato una cum sede eorum nomine, Phryges sese adpellarunt. (2) Armenii, eodem modo quo Phryges, instructi erant, quum quidem sint Phrygum coloni. Ambo simul præerat Artochmes, Darii gener.

LXXIV. Lydorum armatura simillima Græcanicæ erat. Hi Lydi, quum olim Mæones fuissent nominati, deinde a Lydo, Atys filio, nomen invenerunt et prius mutarunt. (2) Mysi in capite galeas gestabant sui generis, clypeis utentes brevibus, jaculis autem adustis. Lydorum hi sunt coloni, et ab Olympo monte Olympieni vocantur. Lydis Mysisque præerat Artaphernes, Artaphernis, illius filius, qui cum Dati Marathonem invasit.

LXXV. Thraces militantes caput pelle vulpina tectum habebant, circa corpus tunicam et tunicæ superinductum sagum (zeiran) variegatum; circum pedes et crura caligas ex hinnulorum corio; adhæc jacula et peltas et breves pugiones. (2) Hi, postquam in Asiam transierunt, Bithyni nominati sunt; prius vero, ut ipsi aiunt, Strymonii vocabantur, quum ad Strymonem habitarent : sedibus suis autem pullos fuisse aiunt a Teucris et Mysis. Thracibus his Asiaticis præfuit Bassaces, Artabani filius.

LXXVI. [Chalybes?] parmas habebant exiguas ex bovino corio, et bina quisque venabula in Lycia confecta; et capitibus impositas galeas æneas, et super his aures et cornua bovis ex ære, itemque cristas; tibias pannis purpureis habebant involutas. Apud hunc populum est Martis oraculum.

LXXVII. Cabelenses Mæones, qui Lasonii vocantur, eodem quo Cilices cultu erant instructi; quem cultum tunc indicabo, quum in enarrationis hujus ordine ad Cilices pervenero. (2) Milyæ breviter habebant spicula, et vestes fibulis substrictas; nonnulli eorum arcus habebant Lycios; capita autem galeis tecta coriaceis. His omnibus præfuit Badres, Hystanis filius.

LXXVIII. Moschi capitibus impositas habebant galeas ligneas, parmas et hastas breves, sed ferrum hastarum

λόγχοι δὲ ἐπῆσαν μεγάλοι. Τιβερηνοὶ δὲ καὶ Μάκρωνες καὶ Μοσνοῖχοι κατὰ περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. (2) Τούτους δὲ συνέτασσον ἄρχοντες οἶδε, Μόσχους μὲν καὶ Τιβερηνοῦς Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδος τοῦ Κύρου, Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσνοῖχους Ἀρταύκτης ὁ Χεράσιμος, ὃς Σηστόν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε.

LXXIX. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτά εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σμι-
10 κρὰς καὶ ἀκόντια. (2) Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας δὲ ὠμοδοίνας σμικρὰς, αἰγμάς τε βραχέας, πρὸς δὲ καὶ μαχαίρας εἶχον. Μα-
ρων δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. (3) Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατὰ περ Κόλχοι ὥπλι-
15 σμένοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε.

LXXX. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνεα τὰ ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπόμενα, νῆσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλυμένους κατοικίξει βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μη-
20 δικῶν εἶχον ἐσθλὰ τε καὶ σπλά. (2) Τούτων δὲ τῶν νησιωτέων ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλη στρατηγέων δευτέρῳ ἔτει τούτων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

LXXXI. Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἡπειρον στρατευόμενά
25 τε ἔθνεα καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. Τούτου ὄν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἱ περ εἰρέεσσι, καὶ οἱ διατάξαν-
τες καὶ ἐξαριθμήσαντες οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδείξαντες, ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δε-
κάρχας οἱ μυριάρχαι. Τελών δὲ καὶ ἔθνεων ἔσαν
30 ἄλλοι σημάντορες. Ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι οἱ περ εἰρέεσσι ἄρχοντες.

LXXXII. Ἐστρατήγεον δὲ τούτων τε καὶ τοῦ σύμ-
παντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ Μαρδονίος τε ὁ Γωδρύεω καὶ
Τριτανταίγμης ὁ Ἀρταβάνου τοῦ γνῶμην θεμένου μὴ
35 στρατευσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Σμερδομένης ὁ Ὀτάνεω, Δαρείου ἀμφοτέροι οὗτοι ἀδελφῶν παῖδες, Ξέρξης δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοί, καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου
τε καὶ Ἀτόσσης παῖς καὶ Γέργης ὁ Ἀρίζου καὶ Μεγά-
βυζος ὁ Ζωπύρου.

40 LXXXIII. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος πεζοῦ χωρὶς τῶν μυρίων· τῶν δὲ μυρίων τούτων Περ-
σίων τῶν ἀπολεγεμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνεος, ἐκαλεῖντο δὲ ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ
τοῦδε· εἴ τις αὐτῶν ἐξέλιπε τὸν ἀριμὸν ἢ θανάτῳ βιη-
45 θείς ἢ νόσῳ, ἄλλος ἀντὶ ἀραίρητο, καὶ ἐγίνοντο οὐ-
δαμὰ οὔτε πλεῖνες μυρίων οὔτε ἐλάσσονες. (2) Κόσμον
δὲ πλεῖστον παρείχοντο οἱ πάντων Πέρσαι, καὶ αὗτοι
ἄριστοι ἔσαν. Σκευὴν μὲν τοιαύτην εἶχον ἥπερ εἰρη-
ται, χωρὶς δὲ χρυσόν τε πολλόν καὶ ἄφθονον ἔχοντες
50 ἐνέπρεπον. Ἀρμαμάξας τε αἶμα ἤγοντο, ἐν δὲ παλ-
λακῇ καὶ θεραπῆϊν πολλήν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην.
Σίτα δὲ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτέων, κάμηλοί
τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

LXXXIV. Ἴππευε δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα· πλὴν οὐ

erat prælongum. Tibareni et Macrones et Mosynœci mili-
tabant similiter atque Moschi armati. (2) Ordinabant hos
autem hi duces : Moschos et Tibarenos Ariomardus, Darii
filius et Parmyis, filia Smerdis, Cyri neptis : Macronas
vero et Mosynœcos Artayctes, filius Cherasmis, qui Sesto
ad Hellespontum præfectus erat.

LXXIX. Mares in capitibus galeas gestabant suo more
plexas, parmas breves coriaceas habebant, et jacula. (2)
Colchi ligneas galeas in capitibus habebant, parvas parmas
ex cruda bovis pelle, hastas breves; adhæc etiam gladios.
Marum et Colchorum dux fuit Pharandates, Teaspis filius.
(3) Alarodii et Saspies similiter Colchis armati militabant :
præfuitque his Masistius, Siromitræ filius.

LXXX. Insulani populi, qui castra sequebantur, ex illis
Maris Rubri insulis, in quibus rex sedes assignat his qui
Anaspasti (*transportati*) vocantur, veste atque armis ute-
bantur simillimis Medicis. (2) Insulanis his præfuit Mar-
dones Bagæi filius, qui altero post hæc anno dux apud
Mycalen in prælio cecidit.

LXXXI. Hi igitur sunt populi, qui in continente, et qui-
dem pedibus, militabant. Et pedestribus his copiis præ-
fuerunt viri quos dixi : qui et ordinarunt eos et eorum
numerum inierunt, et chiliarchas et myriarchas (*millium
et decem millium duces*) nominarunt : hecatontarchas vero
et decadarchas (*centuriones et decuriones*) nominarunt
myriarchæ. Jam singulorum agminum populorumque alii
quidem fuerant etiam duces minores; sed hi sub imperio
erant eorum quos commemoravi.

LXXXII. His ipsis vero, et universo pedestri exercitui,
præfecti erant Mardonius, Gobryæ filius, et Tritantæchmes,
Artabani illius, qui pro sententia dixerat non esse bellum
inferendum Græciæ, et Smerdomenes, Otanis filius; (duo
hi, Darii ex fratribus nepotes, Xerxis erant consobrini;) et
Masistes, Darii et Atossæ filius, et Gergis Arizi, et Mega-
byzus Zopyri.

LXXXIII. Hi universo pedestri exercitui præerant, ex-
ceptis decem millibus. His enim selectis decem millibus Per-
sarum Hydarnes præfuit, Hydarnis filius. Vocabantur autem
hi Persæ Immortales, hac de causa : quando ex illorum
numero aliquis defectit aut morte aut morbo coactus, alius in
ejus locum jam delectus erat vir, ut semper essent decies
mille, nec plures nec pauciores. (2) Præcipuo autem inter
omnes cultu eminebant Persæ, et fortissimi hi erant. Arma-
tura ea fuit quam dixi; præterea vero auro multo et co-
pioso fulgebant. Pellices etiam secum hi ducebant carpentis
vectas, et frequens famulitium pulcre ornatum : eisdemque,
seorsum a cæteris militibus, cameli et jumenta commeatus
vehabant.

LXXXIV. Equis quidem vehuntur omnes isti populi :

πάντα παρείγετο ἵππον, ἀλλὰ τσάδε μούνα· Πέρσαι μὲν τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτῶν· πλὴν ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτῶν καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα.

5 LXXXV. Εἰσι δὲ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρ-
τιοι καλούμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν
δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς
Πακτυϊκῆς οἱ παρείοντο μὲν ἵππον ὀκτακισχίλιον,
20 ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα οὔτε σιδήρεα
ἔξω ἐγγειριδίῳ, χρέονται δὲ σειρήσι πεπλεγμένῃσι ἐξ
ἱμάντων. (2) Ταύτῃσι πίσυνοι ἐργονται ἐς πόλεμον·
ἡ δὲ μάχη τούτων τῶν ἀνδρῶν ἦδε· ἐπεὰν συμμι-
σγῶσι τοῖσι πολέμοις, βάλλουσι τὰς σειράς ἐπ' ἄκρῳ
βρόχους ἐχούσας· ὅτε δ' ἂν τύγῃ, ἣν τε ἵππου ἦν τε
15 ἀνθρώπου, ἐπ' ἐωυτὸν ἔλκει· οἱ δὲ ἐν ἔρκεσι ἐμπαλασ-
σόμενοι διαφθεύονται. Τούτων μὲν αὕτη ἡ μάχη,
καὶ ἐπετετάχτο ἐς τοὺς Πέρσας.

LXXXVI. Μῆδοι δὲ τὴν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον
σκευὴν, καὶ Κίςσιοι ὡσαύτως. (2) Ἰνδοὶ δὲ σκευὴ μὲν
20 ἐσεσάχματο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἤλαυνον δὲ κέλῃ-
τας καὶ ἄρματα· ὑπὸ δὲ τοῖσι ἄρμασι ὑπῆσαν ἵπποι
καὶ ὄνοι ἄγριοι. (3) Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδματο ὡσαύτως
καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. (4) Λίθυες δὲ
καὶ αὐτοὶ κατὰ περ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ καὶ οὗτοι
25 πάντες ἄρματα. (5) Ὡς δ' αὐτως Κάσπιοι καὶ Πα-
ρικάνιοι ἐσεσάχματο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀρά-
βιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ πεζῷ,
ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους ταχυτῆτα οὐ λειπομένης
ἵππων.

30 LXXXVII. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μούνα ἵππευε, ἀριθμὸς
δὲ τῆς ἵππου ἐγένετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμή-
λων καὶ τῶν ἁρμάτων. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἵππεις ἐτε-
τάχματο κατὰ τέλεα, Ἀράβιοι δὲ ἔσχατοι ἐπετετάχματο·
ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὗτι ἀνεχομένων τὰς καμήλους,
35 ὕστεροι ἐτετάχματο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππικόν.

LXXXVIII. Ἱππαρχοὶ δὲ ἔσαν Ἀρμαμίθρης τε
καὶ Τίθαιος Δάτιος παῖδες. Ὁ δὲ τρίτος σφι συνίπ-
παρχος Φαρνούχης κατελείπειτο ἐν Σάρδισι νοσέων.
(2) Ὡς γὰρ ὠρμέοντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέ-
40 πεσε ἀνεβέλητον· ἐλαύνοντι γὰρ οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ
ἵππου ὑπέρβραμε κύων, καὶ ὁ ἵππος οὐ προῖδὼν ἐφοβήθη
τε καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείσατο τὸν Φαρνούχην, πεσὼν
δὲ αἵμα τε ἤμας καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. (3)
Τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἄρχας ἐποίησαν οἱ οἰκέται
45 ὥς ἐκέλευε· ἐς τὸν γῶρον ἐν τῷ περ κατέβηκε τὸν δε-
σπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ
σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμο-
νίας.

LXXXIX. Τῶν δὲ τριηρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο
50 ἐπτά καὶ διηκόσαιο καὶ χίλιοι, παρείοντο δὲ αὐτὰς
οἶδε, Φοίνικες μὲν σὺν Συριοῖσι τοῖσι ἐν τῇ Παλαι-
στίνῃ τριηχοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κε-
φαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεποιημένας τρόπον
τὸν Ἑλληνικόν, ἐνδορυκότες δὲ θυρήκας λινέους, ἀσπί-

at non omnes equitatum contulere, sed hi soli : Persæ, eodem modo armati atque pedites ipsorum, nisi quod horum nonnulli in capitibus partim ænea partim ferrea opera gestabant malleo ducta.

LXXXV. Sunt porro homines nomades Sagartii nomi-
nati, populus quidem Persicus, et lingua Persica utens,
cultu vero inter Persicum et Pactycium medio. Hi equitum
contulerant octo millia : arma autem illis non sunt in usu, nec
ænea, nec ferrea, præterquam pugiones. Utuntur vero funi-
bus e loris plexis : (2) quibus fidentes in bellum proficiscun-
tur. Est autem pugne genus horum hominum huiusmodi :
quando cum hostibus congregiuntur, projiciunt funes,
quorum in extremitate laquei sunt ; quidquid prehendi
funis, sive equus sit, sive homo, id ad se trahit eques ; et
ille laqueo implicatus interficitur. Talis horum pugna est ;
locati autem erant cum Persis.

LXXXVI. Medi equites eodem modo, quo pedites, in-
structi erant : itemque Cissii. (2) Indorum item cultus
et arma eadem atque peditum ; habebant autem et equos
sellarios et currus : juncti autem currus erant partim equis,
partim asinis silvestribus. (3) Bactriorum quoque cultus
equitum idem ac peditum : pariterque Caspiorum. (4) Li-
byes item, qui cum equis aderant, eodem cultu atque pe-
dites erant instructi ; sed hi quidem cuncti currus agebant.
(5) Caspiorum etiam et Paricaniorum et Arabum equitum
cultus et arma nihil a peditibus differebant : sed Ara-
bes omnes camelis vehebantur, qui celeritate non cedunt
equis.

LXXXVII. Hi ergo soli populi equitatum contulerant.
Numerus vero equitum octoginta millium fuit, exceptis ca-
melis et curribus. Et reliqui quidem equites turmatim or-
dinati erant ; Arabes vero postremi, erant locati, hac de
Causa postremi, ne equi consternarentur ; camelos enim
ægerime patiuntur equi.

LXXXVIII. Equitatu præfecti erant Harmamithres et
Tithæus, Datis filii. Collega horum Pharnuches, tertius
præfectus equitum, ob morbum Sardibus erat relictus : (2)
quum enim Sardibus egredieretur exercitus, tristis huic ca-
sus acciderat. Dum equo vehitur, sub pedes equi intercur-
rit canis : et equus, qui illum non prospexerat, consterna-
tus rectum sese erigit, et Pharnuchem excutit ; qui humum
prolapsus sanguinem evomit, et in phthisin morbus transiit.
(3) Equum autem statim initio ea præna adfecerunt
famuli, quam herus jussit : in enim locum deducto, ubi he-
rum excusserat, crura in genibus præciderunt. Ita Phar-
nuches præfectura equitum excidit.

LXXXIX. Triremes numero fuere mille ducentæ et se-
ptem : quas præbuerant hi populi : Phœnices, cum Syris
Palestinae, trecentas ; quorum armatura huiusmodi erat :
capita galeis tecta, similibus maxime Græcanicis galeis ;
circa corpus thoraces lintei ; tum clypeos habebant quorum

δας δὲ ἴτους οὐκ ἐχούσας εἶχον καὶ ἀκόντια. (2) Οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἶκεον, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐνθεύτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίας οἰκέουσι τὰ παρὰ θάλασσαν τῆς δὲ Συρίας τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν Παλαιστίνην καλεῖται. (3) Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηχοστάς. Οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χηλεῦτά, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτους μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρατά τε ναύμαχα καὶ τούκους μεγάλους. Τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο.

XC. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε· τὰς μὲν κεφαλὰς εἰλίχματο μίτρησι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Τούτων δὲ τσαδὲ θυνέα ἔστι, οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηναίων, οἱ δὲ ἀπ' Ἀρκαδίας, οἱ δὲ ἀπὸ Κύνου, οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης, οἱ δὲ ἀπ' Αἰθιοπίας, ὥς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.

XCΙ. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας. Οὗτοι δ' αὖ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαίσχια τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοβοῆς πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρηνέους ἐνδεδουκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἑκαστος καὶ ζῆφος εἶχον, ἀγχοτάτω τῇσι Αἰγυπτῇσι μαχαίρησι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπαχαιοὶ ἐκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγῆνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. (2) Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρείχοντο νέας Ἑλληνικοῖσι δπλοῖσι ἐσκευασμένοι· οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκευασθέντων ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι.

XCII. Λύκιοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα θωρηκοφόροι τε ἑόντες καὶ κνημιδοφόροι, εἶχον δὲ τόξα κρανείνα καὶ δίστους καλαμίνους ἀπτέρους καὶ ἀκόντια, ἐπὶ δὲ αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὤμους αἰωρούμενα, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι πύλους πετροῖσι περιεστεφανωμένους· ἐγγειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. (2) Λύκιοι δὲ Τερμίλαι ἐκαλεῦντο ἐκ Κρήτης γεγονότες, ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίωνος ἀνδρὸς Ἀθηναίου ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην.

XCIII. Δωριεῖς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τριήκοντα παρείχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνικὰ δπλα καὶ γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου. (2) Κἄρες δὲ ἑβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες ἑσταλμένοι, εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἐγγειρίδια. Οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλεῦντο, ἐν τοῖσι πρώτοις τῶν λόγων εἴρηται.

XCIV. Ἴωνες δὲ ἑκατὸν νέας παρείχοντο ἐσκευασμένοι ὥς Ἑλλήνες. Ἴωνες δὲ ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἰκεῖον τὴν νῦν καλουμένην Ἀχαιὴν, καὶ πρὶν ἢ Δαναὸν τε καὶ Εὐθὺν ἀπικεῖσθαι ἐς Πελοπόννησον, ὥς Ἑλλήνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Πελασγοὶ Αἰγιάλεες, ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Εὐθύου Ἴωνες.

XCV. Νησιῶται δὲ ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας ὠπλισμένοι ὥς Ἑλλήνες, καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ

orae ferro non erant munitae, et jacula. (2) Phoenices hi, ut aiunt ipsi, olim ad mare Rubrum habitaverant : illinc transgressi, nunc Syriae oram maritimam incolunt. Syriae autem hic tractus omnis, usque ad Aegyptum, Palestina vocatur. (3) Aegyptii naves praebuerant ducentas. Hi plexas sive nexiles gestabant galeas, scuta cava, quorum orae multo ferro erant munitae, hastas ad navalem pugnam comparatas, et ingentes bipennes. Multitudo eorum thoraces gestabant, magnosque gladios habebant. Talis horum armatura erat.

XC. Cyprii naves praebuerant centum et quinquaginta, hoc modo armati : reges eorum caput mitra obvolutum habebant : reliqui tunicas gestabant : caetera vero ut Graeci. (2) Sunt autem Cypriorum plures populi : alii Salamine et Athenis oriundi ; alii ex Arcadia ; alii ex Cythno ; alii e Phoenice ; alii ex Aethiopia, ut ipsi Cyprii affirmant.

XCΙ. Cilices centum contulerant naves. Hi capita galeis tecta habebant vernaculis, pro scutis parmulas gestabant ex crudo bovino corio confectas, tunicas induti laneas : bina quisque jacula habebat, et ense Aegyptiaco maxime gladio similem. Hi antiquitus Hypachaei nominati erant : dein a Cilice, Agenoris filio, viro Phoenice, nomen invenere. (2) Pamphyli triginta naves praebuerant, Graecanicis armis instructi. Sunt autem hi Pamphyli Trojanorum posteri illorum, qui cum Amphilocho et Calchante disiecti fuere.

XCII. Lycii quinquaginta praebuerant naves, thoracibus et ocreis instructi. Arcus habebant ex corno arbore, sagittas arundineas non alas, et jacula : ex humeris eorum pelles pendebant caprinae : capitibus impositi pilei pennis circumcirca coronati : praeterea pugionibus et falcibus armati erant. (2) Erant vero Lycii ex Creta oriundi, Termilae olim nominati, deinde a Lyco, Pandionis filio, viro Atheniensi, invenere nomen.

XCIII. Dorienses Asiatice triginta naves contulerant, Graecanico more armati, ex Peloponneso oriundi. (2) Cares septuaginta naves praebuerant, falcibus et pugionibus armati, caeteroquin vero Graecanico more instructi. His quodnam antiquitus fuerit nomen, in superiori harum Historiarum parte dictum est.

XCV. Iones centum contulerant naves, eodem modo instructi atque Graeci. Iones, quamdiu in Peloponneso eam regionem, quae nunc Achaia vocatur, incoluerant, priusquam Danaus et Xuthus in Peloponnesum advenissent, ut Graeci aiunt, Pelasgi Aegialees (id est, littorales) vocabantur : deinde ab Ione, Xuthi filio, nomen invenerunt.

XCV. Insulani septemdecim contulerant naves, eodem modo armati atque Graeci. Etiam hic Pelasgicus est populus, qui deinde Ionicus eadem ratione nominatus est atque

οἱ δωδεκαπόλεις Ἰωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. (2) Αἰολέες δὲ ἐξήκοντα νέας παρέχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἑλληνες καὶ τὸ πάλαι καλούμενοι Πελασγοί, ὡς Ἑλλήνων λόγος. (3) Ἑλλησπόντιοι δὲ πλὴν Ἀβυδηνῶν (Ἀβυδη-
 5 νοῖσι γὰρ προστέτακτο ἐκ βασιλέως κατὰ χώραν μένουσι φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων), οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατεύομενοι παρέχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἑλληνες· οὗτοι δὲ Ἰώνων καὶ Δωριέων ἄποικοι.

10 XCVI. Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Σάκαι. Τούτων δὲ ἀρίστα πλωύσας παρέχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων Σιδώνιοι. (2) Τούτοις πᾶσι καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοισι αὐτῶν ἐπῆσαν ἐκάστοις ἐπιχώριοι ἡγεμόνες, τῶν ἐγὼ,
 15 οὐ γὰρ ἀναγκαίη ἐξέργομαι ἐς ἱστορίας λόγον, οὐ παραμένονται οὔτε γὰρ ἔθνεος ἐκάστου ἐπάξιον ἔσαν οἱ ἡγεμόνες, ἐν τ' ἐθνῇ ἐκάστῳ δοσι περ πόλεις τοσούτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. (3) Εἵποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοί, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατεύομενοι δοῦλοι, ἐπεὶ στρα-
 20 τηγὼ οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος καὶ ἄρχοντες τῶν ἐθνέων ἐκάστων, δοσι αὐτῶν ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαταί μοι.

XCVII. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἶδε, Ἀριαβίγνης τε ὁ Δαρείου καὶ Πηρξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω καὶ
 25 Μεγάβαζος ὁ Μεγαβάτης καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου, τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ τῆς Γωδρόεω θυγατὴρ. (2) Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγεε Ἀχαιμένης Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφῶν, τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατή-
 30 γεον οἱ δύο. Τριηκόντεροι δὲ καὶ πεντηκόντεροι καὶ χέρουροι καὶ ἱππαγῶνὰ πλοῖα σμικρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισχίλια.

XCVIII. Τῶν δὲ ἐπιπλωόντων μετὰ γε τοὺς στρατηγούς οἶδε ἔσαν οἱ οὐνομαστότατοι, Σιδώνιος Τετρά-
 35 μνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννηςις Ὀρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα, καὶ Κύπριοι Γόργος τε Χέρσιος καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω, καὶ Καρῶν Ἰστιαῖος τε ὁ Τύμνεω καὶ Πίγρης
 40 ὁ Σελδῶμου καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω.

XCIX. Τῶν μὲν νυν ἄλλων οὐ παραμένονται ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος, Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θῶμα ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσα-
 45 μένης γυναικὸς, ἥτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ τε ἔγρουσα τὴν τυραννίδα καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεγνίει ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρητῆς ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς ἐούσης οἱ ἀναγκαῖης. (2) Οὐνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμειος, γένος δὲ ἐξ Ἀλικαρνησοῦ τὰ πρὸς πατρός, τὰ μητρόθεν δὲ Κρητῶν.
 50 Ἡγεμόνευε δὲ Ἀλικαρνησέων τε καὶ Κῶων καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδονίων, πέντε νέας παρεχομένη. (3) Καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετὰ γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρέχετο, πάντων δὲ τῶν συμμάχων γυνώμας ἀρίστας βασιλεῖ ἀπεδέξατο. (4) Τῶν δὲ κατῆ-

illi duodecim civitatum Iones Athenis oriundi. (2) Aëolenses sexaginta præbuerant naves, eodem modo atque Græci armati : et hi quoque olim Pelasgi nominati, ut Græci memorant. (3) Hellespontii, exceptis Abydenis : nam Abydenis imperaverat rex ut domi manerent, et pontes custodirent : cæteri igitur ex Ponto expeditionis hujus socii naves contulerant centum, eodem modo instructi ac Græci. Sunt autem hi Ionum et Doriensium coloni.

XCVI. In singulis istarum navium erant propugnatores Persæ et Medi et Sacæ. Quæ ex earumdem navium numero optime vehebantur, has præbuerant Phœnices, et in his præ cæteris Sidonii. (2) Singulorum autem populorum copiis navalibus, perinde atque terrestribus, præerant duces ex popularibus : quorum ego nomina edere, quum nihil necesse sit ad historiæ rationem, supersedeo. Nec enim cuique populo duces erant memoratu digni : et, quot in quoque populo civitates, tot etiam duces erant. (3) Sequebantur hi autem non ut duces vere nominati aut prætores, sed ut reliqui militantes servi. Cæterum imperatores penes quos summa fuit imperii, et singulorum populorum duces, quotquot eorum Persæ fuerunt, a me dicti sunt.

XCVII. Navalibus autem copiis cum imperio præfecti hi erant : Ariabignes, Darii filius, et Praxaspes Aspathinis, et Megabazus Megabatis, et Achæmenes Darii filius. Ionicis quidem et Caricis copiis Ariabignes præfuit, Darii filius ex filia Gobryæ ; (2) Ægyptiis autem Achæmenes, frater Xerxis eodem patre eademque matre natus ; reliquis nauticis copiis duo reliqui. Actuaria autem navigia partim triginta partim quinquaginta remorum, tum cercuros, et equis tranvehendis naves parvas convenisse constat ad tria millia numero.

XCVIII. Eorum qui in hac classe militarunt, secundum imperatores, illustrissimi erant hi : Tetramnestus, Anyis filius, Sidonius ; Mapen, Siromi filius, Tyrius ; Merbalus Agbali, Aradius ; Syennesis, Oromedontis, Cilix ; Cyberniscus, Sica filius, Lycius ; Gorgus, Chersis filius, et Timonax Timagoræ, uterque Cyprius ; tres Cares, Histiaus, Tymnis filius, Pigres Seldomi, et Damasithymus, Candaulis filius.

XCIX. Reliquos ordinum duces silentio prætereo ; nec enim necesse est mihi hos commemorare, excepta Artemisia muliere, quam fuisse hujus belli Græciæ illati sociam demiror. Hæc enim, mortuo marito, quum ipsa regnum teneret, filiumque haberet adolescentem, animi impetu roboreque elata, expeditioni huic sociam sese, nulla necessitate adacta, adjunxit. (2) Nomen igitur huic Artemisia fuit, pater Lygdamnis ; paternum genus ex Halicarnasso, maternum ex Creta. Imperavit illa Halicarnassensibus, Cois, Nisfriis et Calydniis ; præbueratque naves quinque, (3) quæ navium omnium universæ classis, post Sidonias, præstantissimæ erant. Eadem apud regem optimas præ sociis omnibus sententias dixit. (4) Quibus civitatibus imperasse

λεῖα πολλῶν ἡγεμονεύειν αὐτὴν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνει πᾶν
Ἴον Δωρικὸν, Ἀλικαρνησέας μὲν Τροϊζηνίους, τοὺς δὲ
ἄλλους Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε δ' ναυτικὸς
στρατὸς εἴρηται.

6 C. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡριθμῆθη τε καὶ διετάχθη ὁ
στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτὸς σφραῖς διεξαλάσας θηγήσασθαι.
Μετὰ δὲ ἐποίει ταῦτα, καὶ διεξαλάνων ἐπ' ἄρματος
παρ' ἔθνος ἐν ἑκάστον ἐπυνθάνετο, καὶ ἀπέγραφον οἱ
γραμματισταί, ἕως ἔξ ἑσχάτων ἐς ἑσχάτα ἀπῖκετο καὶ
10 τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. (2) Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιή-
το, τῶν νεῶν κατελκυθεισῶν ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα δ'
Ξέρξης μετεκθᾷς ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς νέα Σιδωνίην ἵζετο
ὑπὸ σκηνῇ χρυσῇ καὶ παρέπλωε παρὰ τὰς πρῶρας
τῶν νεῶν, ἐπειρωτέων τε ἑκάστας ὁμοίως καὶ τὸν πεζὸν
15 καὶ ἀπογραφόμενος. (3) Τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι
ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλῆθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ
ἀνέκωχεν, τὰς πρῶρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες με-
τωπηδόν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλε-
μον. Ὁ δ' ἐντὸς τῶν πρῶρων πλώων ἐθηεῖτο καὶ
20 τοῦ αἰγιαλοῦ.

CI. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς
νεῆς, μετεπέμψατο Δημάρτην τὸν Ἀρίστωνος συστρα-
τευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καλέσας δ' αὐτὸν
εἶρετο τάδε, « ὦ Δημάρτη, νῦν μοί σε ἡδὺ ἐστί ἐπει-
25 ρεσθαι τὰ ἐθέλω. (2) Σὺ εἰς Ἑλλήν τε, καὶ ὡς ἐγὼ
πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ
ἐξ λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ' ἐλαχίστης οὐτ'
ἀσθενεστάτης. (3) Νῦν ὧν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἑλλη-
νες ὑπομένεοσι χεῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι. Οὐ γάρ,
30 ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες Ἑλληνες καὶ οἱ λοιποὶ
οἱ πρὸς ἐσπέρης οἰκόντες ἄνθρωποι συλλεχθείησαν,
οὐκ ἀξιώμαχοί εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομῆναι, μή τί γε μὴ
έόντες ἀρθῆμι. (4) Ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ,
ἑοκίῳ τι λέγεις περὶ αὐτῶν, πυθέσθαι. » Ὁ μὲν ταῦτα
35 εἰρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη, « ὦ βασιλεῦ, κότερα
ἀληθείη χρήσωμαι πρὸς σὲ ἢ ἡδονῇ; » Ὁ δὲ μιν ἀλ-
θείη χρήσασθαι ἐκέλευε, φᾶς οὐδὲν οἱ ἀηδέστερον ἔσε-
σθαι ἢ πρότερον ἦν.

CII. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρτης, ἔλεγε τάδε,
40 « βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθείη χρήσασθαι πάντως με κε-
λεύεις ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον
ὑπὸ σεῦ ἀλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεὶ κοτε
σύντροφός ἐστι, ἀρετὴ δὲ ἑπακτός ἐστι, ἀπὸ τε σοφίης
κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ τῇ διαχρεωμένη ἢ
45 Ἑλλὰς τὴν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύ-
νην. (2) Αἰνέω μὲν νυν πάντας τοὺς Ἑλλήνας τοὺς
περὶ ἐκείνους τοὺς Δωρικοὺς γῶρους οἰκημένους, ἔρχο-
μαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ
περὶ Λακεδαιμονίων μόνων, πρῶτα μὲν οἷοι οὐκ ἐστί
50 ὅπως κοτὲ σοὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ
Ἑλλάδι, αὐτὶς δὲ ὡς ἀντιώσονται τοι ἐς μάχην καὶ
ἦν οἱ ἄλλοι Ἑλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. (3)
Ἀριθμῶ δὲ περί, μὴ πύθῃ ὅσοι τινὲς έόντες ταῦτα
ποιέειν οἷοί τέ εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχῃσι ἐξεστρατευμένοι

eam dixi, has omnes Doricæ gentis esse adfirmo : Halicar-
nassenses nempe, Trozenios : reliquos vero, Epidaurios.
Hactenus igitur navales recensui copias.

C. Postquam initus est copiarum numerus, et ordine
compositus universus exercitus, cupivit Xerxes eum
obeundo lustrare : idque fecit. Curru præter unumquem-
que populum prætervectus, singula percontabatur, et scri-
bæ scripto consignabant; donec ab una extremitate ad
alteram et equitum et peditum pervenit. (2) Deinde navi-
bus in mare deductis, relicto curru navem conscendit
Sidoniam, in eaque sub tabernaculo aureo residens præter
proras navium prætervectus est, sciscitans de singulis,
perinde atque in terrestri exercitu fecerat, et omnia scripto
consignari iubens. (3) Naves, ex quadringentorum admo-
dum pedum intervallo a littore abductas, in ancoris tene-
bant præfecti, proris omnibus continua fronte in terram
conversis, propugnatoribus in armis stantibus, velut ad
pugnam paratis : et rex spectabat, inter proras et littus
navigans.

CI. Ita lustrata classe, Xerxes navi egressus Demara-
tum vocari jussit, Aristonis filium, expeditionis adversus
Græciam socium; eumque, ubi adfuit, his verbis compel-
lavit : « Demarate, nunc me juvat, ex te quæ scire cupio
querere. (2) Tu Græcus es, et, ut ego non ex te solum,
sed et ex reliquis Græcis, qui mihi in colloquium veniunt,
audio, ex ea civitate es, quæ nec minima est nec infirmissi-
ma. (3) Nunc ergo hoc dic mihi, an Græci ausuri sint
manus contra me tollere. Nam, ut equidem existimo, ne
universi quidem Græci et reliqui ad occidentem habitantes
homines, si vires suas cuncti conjungerent, pares forent
ad resistendum mihi, præsertim quum non sint inter se
concordes. (4) At cupio tamen etiam ex te, quid sit quod
de hoc dicas, cognoscere. » Cui ille interroganti Demaratus
respondit : « Utrum, rex, ex veritate tibi dicam, an ad
gratiam? » Et ille jussit eum ex veritate dicere; nihilo enim
minus illum ob id sibi acceptum fore, quam antea fuisset.

CII. His auditis, Demaratus hæc dixit : « Rex, quoniam
ex rei veritate me loqui plane jubes, eaque dicere quæ non
mentitum me esse posthac quisquam deprehendat, hoc
dico : in Græcia ab omni quidem ætate paupertas habitavit :
accessit vero virtus, sapientiæ et legis validæ filia, qua
utens Græcia et paupertatem abigit et dominatum. (2) Et
laudo quidem Græcos omnes circa terras illas Doricas
habitantes : nec vero de cunctis nunc Græcis verba fa-
ciam, sed de solis Lacedæmoniiis : quos, primum, dico
nequaquam accepturos esse tuas condiciones, servitutem
Græciæ proponentes; deinde, obviam illos tibi ituros aio
in pugnam, etiamsi alii omnes Græci tecum sentirent. (3)
Ad numerum autem quod attinet, noli querere quot sint
numero, qui hoc facturi sint : nam sive mille fuerint qui in

χιλιοι, οἱ τοι μαχέσονται, ἢν τε ἐλάσσονες τούτων, ἢν τε καὶ πλευνες. »

CIII. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης γελάσας ἔφη, « Δημάρητε, οἷον ἐφθέγγαιο ἔπος, ἀνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῆδε μαχέσασθαι. (2) Ἄγε εἰπέ μοι, σὺ φῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι· σὺ ὧν ἐθελήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἀνδρας δέκα μάχεσθαι; καί τοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιούτων οἷον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν ἐκείνων βασιλεία πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιον ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. (3) Εἰ γὰρ ἐκείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιος ἐστὶ, σέ δέ γε δίζημαι εἰκοσι εἵναι ἀντάξιον. Καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος· εἰ δὲ τοιούτοις τε ἐόντες καὶ μεγάρθαια τοσοῦτοι ὅσοι σὺ τε καὶ οἱ παρ' ἐμὲ φοιτεύουσι Ἑλλήνων ἐς λόγους αὐχέετε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. (4) Ἐπεὶ φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκῷ· κῶς ἂν δυαίαιο χίλιοι ἢ καὶ μύριοι ἢ καὶ πενταχισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως καὶ μὴ ὑπ' ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῶδε ἀνιστῆναι; ἐπεὶ τοὶ πλευνες περὶ ἕνα ἕκαστον γινόμεθα ἢ χίλιοι, ἐόντων ἐκείνων πέντε χιλιάδων. (5) Ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίαντ' ἂν, δειμαίνοντες τοῦτον, καὶ παρὰ τὴν ἐσωτῶν φύσιν ἀμεινόμενοι, καὶ τοῖον ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλευνὰς ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνειμένους δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον οὐκ ἂν ποιοῖεν τούτων οὐδέτερα. (6) Δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πληθεῖ χαλεπῶς ἂν Ἑλλήνας Πέρσῃσι μούνοις μάχεσθαι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοῦτο ἐστὶ τὸ σὺ λέγεις, ἔστι γε μέντοι οὐ πολλὸν, ἀλλὰ σπάνιον· εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων οἱ ἐθελήσουσι Ἑλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι· τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος πολλὰ φλυηρέεις. »

CIV. Πρὸς ταῦτα Δημάρητος λέγει, « ὦ βασιλεῦ, ἀρχῆθεν ἠπιστάμην ὅτι ἀληθεῖ γρηψόμενος σὺ φίλα τοι ἐρέω· σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήχοντα Σπαρτιήτῃσι. (2) Καί τοι ὡς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε ἐστοργῶς ἐκείνους, αὐτοὺς μάλιστα ἐξεπίστευαι, οἳ με τιμὴν τε καὶ γέρας ἀπελόμενοι πατρίᾳ ἀπολίν τε καὶ φυγὰς πεποιθήκασιν, πατὴρ δὲ ὁ σὸς ὑποδεξάμενος, βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. Οὐκ ὧν οἶκος ἐστὶ ἀνδρα τὸν σώφρονα εὖνοιαν φαινομένην διωθέσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. (3) Ἐγὼ δὲ οὐτέ δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι μάχεσθαι οὔτε δυοῖσι, ἐκὼν τε εἶναι οὐδ' ἂν μουνομαχέοιμι. Εἰ δὲ ἀναγκαίη εἴη ἢ μέγας τις ὁ ἐμπορύνων ἀγὼν, μαχόμεν ἂν πάντων ἥριστος ἐνὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἑλλήνων ἕκαστος φησι τριῶν ἄξιος εἶναι. (4) Ὡς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἕνα μαχόμενοι οὐδαμῶν εἰσὶ κακίονες ἀνδρῶν, ἀλλὰ δὲ ἄριστοι ἀνδρῶν ἀπάντων. Ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες οὐ πάντες ἐλεύθεροί εἰσι· ἔπεισι γὰρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδεκνέουσιν πολλῶν ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ. Ποιεῖσι γοῶν τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγει· ἀνώγει δὲ τούτῳ αἰεὶ, οὐκ

aciem prodeant, hi tecum congregientur, sive his pauciores sive plures. »

CIII. Quibus auditis, ridens Xerxes ait : « Demarate, quodcum emisisti verbum, mille viros cum tam ingenti exercitu congressuros ! (2) Dic mihi, age : ais tu, regem te horum hominum fuisse : volesne igitur tu e vestigio contra decem pugnare viros ? Atqui, si vestri cives cuncti tales sunt, quales tu declaras, decet te regem eorum, ex vestris institutis, cum duplo numero congregi. (3) Nam si illorum quisque denis viris de meo exercitu par est, a te utique postulo ut viginti viris par sis : atque ita demum recte stabit ratio quam tu dicis. Sin, quum tales sitis talique statura, quali tu et alii Græci qui me convenire consueverunt, tantopere gloriamini, vide ne vana jactatio sit hoc quod dicitis. (4) Age enim, videamus quid probabili ulla ratione fieri possit : quonam tandem pacto mille homines, aut etiam decies, aut denique quinquagies mille, qui cuncti pariter liberi sint, nec unius subjecti imperio : quo pacto, inquam, hi resistere tanto exercitui poterunt ? Nam, si sunt illi quinquies mille, nos plures quam milleni sumus qui illorum unumquemque circumstabimus. (5) Quodsi quidem, ut apud nos, sic illi unius subjecti essent imperio, possent illius metu et contra suam naturam fieri meliores, et flagellis coacti pauciores numero adversus plures in praelium ire : sed liberi, et suo arbitrio permissi, neutrum horum facient. (6) Puto vero equidem, æquali etiam numero ægre Græcos solis Persis resistere posse. Sed apud nos hoc reperitur, quod tu ais ; quamquam non frequens, sed rarum : sunt enim inter Persas, in satellitum meorum numero, viri qui cum tribus simul Græcis pugnam inire non detrectabunt : quorum tu inexpectus, multa nugaris. »

CIV. Ad hæc Demaratus, « Rex, inquit, ab initio noveram, vera me dicentem non dicturum grata tibi : sed, quoniam me coegisti verissima eloqui, dixi quæ ad Spartanos attinent. (2) Quamquam, quo pacto ego nunc maxime adversus illos adfectus sim, tu optime nosti ; quum illi me, honore et muneribus paternis spoliatum, domo atque patria pepulerint : quem tuus pater benigne exceptum, victu ac domicilio donavit. Quare credibile non est, hominem sanæ mentis exploratam respuere benevolentiam, sed eam potius quam maxime complecti. (3) Ego vero neque cum decem simul viris posse me dimicare prædico, nec cum duobus : et, mei si res arbitrii sit, ne cum uno quidem congregiar. Quod si vero necessitas aut magnum aliquid discrimen urget, libenter admodum cum uno ex his viris congregerer, quorum unus quisque tribus se parem ait esse Græcis. (4) Ita etiam Lacedæmonii, singuli cum singulis pugnantes, nullis viris sunt inferiores ; conferti vero, omnium hominum fortissimi. Licet enim liberi sint, non sunt tamen omni ex parte liberi : præest enim eis domina, Lex ; quam illi dominam multo magis timent, quam te dominum tui. Faciunt certe quidem semper id quod lex imperat : imperat autem illa semper idem, vetans ex acie

ἔων φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ
λέγοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατέειν ἢ ἀπολλύσθαι. (b)
Σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυσηρεῖν, τὰλλα σι-
γᾶν ἐθέλω τὸ λοιπὸν νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἔλεξα. Γένοιτο
5 μέντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ. »

CV. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο, Ξέρξης δὲ ἐς
γέλωτά τε ἔτρεψε καὶ οὐκ ἐποίησατο ὄργην οὐδεμίαν,
ἀλλ' ἤπιώς αὐτὸν ἀπεπέμψατο. (2) Τοῦτω δὲ ἐς λό-
10 γους ἔλθων Ξέρξης, καὶ ὑπαρχὸν ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ
καταστῆσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστειον, τὸν δὲ ὑπὸ
Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν
διὰ τῆς Θρηίκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

CVI. Κατέλιπε δὲ ἀνδρὰ τοιόνδε Μασκάμην γενόμε-
νον, τῷ μόνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε ὡς ἀριστεύοντι
15 πάντων ὅσους κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρείος ὑπάρχους,
πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος· ὧς δὲ καὶ Ἀρτοξέρξης ὁ
Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμείοισι ἐκγόνοισι. (2) Κατέστασαν
γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς ἑλάσιος ὑπαρχοὶ ἐν τῇ
Θρηίκῃ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πανταχῇ. Οὗτοι οὖν
20 πάντες, οἳ τε ἐκ Θρηίκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν
τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπ' Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρα-
τηλασίης ἐξηρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην
οὐδαμῶς καὶ ἐδυνασθήσαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμέ-
νων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ
25 βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι.

CVII. Τῶν δὲ ἐξαίρεθέντων ὑπ' Ἑλλήνων οὐδένα
βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμιζε εἶναι ἀνδρὰ ἀγαθὸν εἰ μὴ
Βόγγην μόνον τὸν ἐξ Ἠϊώνος. (2) Τοῦτον δὲ αἰνέων
οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιέοντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι
30 παῖδας ἐτίμα μάλιστα, ἐπεὶ καὶ ἀξίος αἰνῶν μεγάλου
ἔγενετο Βόγγης, ὃς ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων
καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδεως, παρεὼν αὐτῷ ὑπόσπονδον
ἐξελεῖν καὶ νοστήσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ
δειλήθ' ὅδεως περιεῖναι βασιλῆϊ, ἀλλὰ διεχαρτέρες ἐς τὸ
35 ἐσχατον. (3) Ὡς δ' οὐδὲν ἔτι φορβῆς ἔνῃ ἐν τῷ
τείχεϊ, συνήσας πυρὴν μεγάλην ἐσφάζε τὰ τέκνα καὶ
τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ
ἐπειτεν ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν χρυσὸν
ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἀστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἐσπείρε ἀπὸ
40 τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα, ποιήσας δὲ ταῦτα ἐωυτὸν
ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. Οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται
ἔτι καὶ ἐς τὸδε ὑπὸ Περσέων.

CVIII. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδῶν συστρα-
45 τεύεσθαι ἠνάγκαζε· ἐδεδοῦλωτο γὰρ, ὡς καὶ πρότερόν
μοι δεδήλωται, ἡ μέχρι Θεσσαλίας πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ
βασιλεῖα δασμοφόρος, Μεγαβάου τε καταστρεφάμενου
καὶ ὕστερον Μαρδονίου. (2) Παραμειβέτο δὲ πορευό-
50 μενος ἐκ Δορίσκου πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηίκια τείχεα,
τῶν ἐσγᾶτη πεπολισται πρὸς ἐσπέρην πόλιν τῇ οὐνομά
ἐστὶ Μεσαμβρίη. Ἐγχετα δὲ ταύτης Θασίων πόλις
Στρώμη, διὰ δὲ σφῶν τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς
διαρρεῖ, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ
Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. Ἡ δὲ χώρα αὕτη

profugere quantacumque sit hostium multitudo, iubens
vero in ordine suo stantes aut vincere aut occumbere. (5)
At si nugari videor tibi hæc dicendo, desino reliqua persequi:
nunc, quæ dixi, coactus dixi. Cedant autem tibi omnia
ex tua, rex, sententia! »

CV. Hæc a Demarato dicta in risum vertit Xerxes neque
ulla concitatus est ira, sed comiter hominem dimisit : (2)
eoque absoluto colloquio, exercitum per Thraciam ad-
versus Græciam eduxit, postquam Dorisco huic, ubi adhuc
moratus erat, Mascamen præfecit, Megadostis filium,
amotum ab hac dignitate præfecto illo qui à Dario erat
constitutus.

CVI. Mascames autem hic, qui ibi relictus est, talem se
virum præstitit, ut ei uni deinde Xerxes quotannis munera
mittere consueverit, tamquam qui præter omnes, quotquot
aut ipse aut Darius præfectos constituerat, fortissime rem
gessisset : eodemque honore Artaxerxes etiam, Xerxis
filius, posteros Mascamis prosecutus est. (2) Constituti
enim jam ante hanc expeditionem erant regii præfecti in
Thracia et ubique in Hellesponto. Hi igitur omnes, tam
qui in Thracia erant, quam qui in Hellesponto, excepto
Dorisci præfecto, post hanc Xerxis expeditionem ejecti sunt
a Græcis : Mascamen vero, Dorisci præfectum, nulli um-
quam, quamquam multi conati sunt, ejicere potuerunt;
quam ob causam constanter ei dona mittuntur a rege
Persarum.

CVII. Ex illorum autem numero, qui a Græcis ejecti
sunt, nullum rex Xerxes fortem fuisse virum iudicavit,
præterquam unum Bogen, Eionis præfectum : (2) quem
laudare ille non desiit, et filios ejus in Persis relictos præ-
cipuo honore prosequabatur. Etenim insigni etiam laude
dignus Boges fuit : qui ab Atheniensibus et Cimone Miltia-
dis filio oppugnatus, quum potuisset fide data salvus egredi
et in Asiam redire, noluit, ne per ignaviam vitæ suæ
consuluisse videretur regi, sed ad extremum usque duravit.
(3) Postquam autem nihil alimenti in urbe fuit reliquum,
ingenti rogo exstructo, liberos et uxorem et pellices et fa-
mulos jugulavit, jugulatosque in ignem conjecit : deinde,
auro omni et argento, quod in urbe erat, per murum in
Strymonem disperso, se ipsum super illorum cadavera in
ignem præcipitavit. Itaque merito hic vir ad hunc usque
diem a Persis laudatur.

CVIII. Xerxes vero, ex Dorisco in Græciam ducens
exercitum, per quoscunque iter faciebat populos, cunctos
secum militare coegit. Erat enim, ut jam ante exposui,
omnis ille tractus usque ad Thessaliam in Persarum ditione
et regi tributaria, a Megabazo primum, ac dein a Mardo-
nio subacta. (2) Iter autem ex Dorisco faciens præteritii
primum Samothracica castella, quorum postremum ad oc-
cidentem situm est oppidum cui nomen Mesembria; cui
proximum est Thasiorum oppidum Stryme. Inter hæc
duo oppida medius interfuit Lissus fluvius; qui tunc non
sufficit aquæ præbendæ exercitui Xerxis, sed defecit.

πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μέντοι τῶ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικιώνων.

CIX. Διαβάς δὲ τοῦ Λίσσου ποταμοῦ τὸ βέεθρον ἀπεξηρασμένον πόλις Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβεται, 5 Μαρώνειαν, Δίκαιαν, Ἀβδηρα. Ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας λίμνας οὐνομαστάς τάσδε, Μαρωνεῖν μὲν μεταξὺ καὶ Στρυμῆς κειμένην Ἰσμαρίδα, κατὰ δὲ Δίκαιαν Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραυὸς τε καὶ Κόμφατος. (2) Κατὰ 10 δὲ Ἀβδηρα λίμνην μὲν οὐδεμίαν εἶδον οὐνομαστήν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον ῥέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἡπειρωτίδας πόλιν παρήϊε, τῶν ἐν μὲν λίμνῃ εἶσα τυγχάνει ὥσει τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ τὴν περίοδον, 15 ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἀλμυρὴ ταύτην τὰ ὑποζύγια μούνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. Τῇ δὲ πόλει ταύτῃ οὐνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλιν τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέργων παρεξήϊε.

CX. Ἐθνεα δὲ Θρηκίων δι' ὧν τῆς χώρας δὸν ἐποιέετο τσάδε, Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, 20 Δερσαῖοι, Ἰδωνοί, Σάτραι. Τούτων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἶποντο· οἱ δὲ αὐτῶν τὴν μεσόγειαν οἰκόντες καταλεχθέντες τε ὑπ' 25 ἑμεῦ, πλὴν Σατρώων οἱ ἄλλοι πάντες περὶ ἀναγκαζόμενοι εἶποντο.

CXI. Σάτραι δὲ οὐδενὸς καὶ ἀνθρώπων ὑπὸ χροὶ ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελεῦσι τὸ μέχρι 30 ἑμεῦ αἰεὶ ἔόντες ἐλευθεροὶ μούνοι Θρηκίων· οἰκεῖν οὖν τε γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἴσησί τε παντοίησι καὶ χιόνι συνηρεφέα, καὶ εἰσὶ τὰ πολέμια ἄχροι, οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήτιον εἰσι ἐκτμημένοι. (2) Τὸ δὲ μαντήτιον 35 τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρώων εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλωτέρων.

CXII. Παραμεψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην, 40 δεῦτερα τούτων παραμείβεται τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν καὶ ἐνὶ Φάργης ἐστὶ οὐνομα καὶ ἐτέρῳ Πέργαμος. Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν δὸν ἐποιέετο, 45 ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέργων, ἐν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ χρυσεῇ τε καὶ ἀργύρεα ἐνὶ μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρεις τε καὶ Ὀδομάντιοι καὶ μάλιστα Σάτραι.

CXIII. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέει ἀνέμου Παίονας Δόθηράς τε καὶ Πασιόπλας πα- 50 ρεξιῶν ἦτε πρὸς ἐσπέρην, ἐς δ' ἀπῖκετο ἐπὶ ποταμὸν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἰθίονα, τῆς ἐτι ζωὸς ἐὼν Ἰργεβόγης τοῦ περ ὀλίγω πρότερον τούτων λόγον ἐποιεύ- 55 μην. (2) Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καλεῖται Φυλλίς, κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέρην ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ μάγοι ἐκαλλιερόντο σφάζοντες ἵππους λευκοῦς.

Vocabatur autem olim hæc regio Gallaica, nunc vero Briantica : at est etiam hæc, verum si quæris, Ciconum.

CIX. Trajecto Lissi fluvii alveo exsiccatō, præter Græcas hasce civitates duxit, Maroneam, Dicæam, Abdera. Præter has, inquam, iter fecit, et præter claros lacus circa illas sitos hosce : Ismaridem lacum, qui est inter Maroneam et Strymen ; tum, prope Dicæam, Bistonidem lacum, in quem duo fluvii aquam infundunt, Trauus et Compsatus. (2) Circa Abdera præter lacum quidem notabilem nullum Xerxes præterit ; Nestum vero fluvium trajecit, qui ibi in mare influit. Post has regiones ulterius progrediens, præterit continentis oppida : quorum ad unum est lacus triginta fere stadium in circuitu, piscosus, et salsus admodum. Hunc lacum sola jumenta potando arefecerunt : nomen oppido illi est Pistyrus. Omnia vero ista oppida maritima et Græcanica a sinistra relinquens præterit.

CX. Populi autem Thracici, quorum per fines agmen Xerxes duxit, hi sunt : Pæti, Cicones, Bistones, Sapæi. Dersæi, Edoni, Satræ. Ex his qui ad mare habitant, navibus regem secuti sunt ; qui mediterranea incolunt, quos recensui, exceptis Satris, reliqui omnes pedibus sequi coacti sunt.

CXI. Satræ vero nullius umquam hominis imperio, quod equidem noverim, fuerunt subjecti : sed soli ex Thracibus ad meam usque ætatem liberi semper permanserunt. Incolunt enim præaltos montes, nemoribus omnis generis et nive oblectos, suntque bello inprimis strenui. Hi sunt, qui Bacchi oraculum possident. (2) Oraculum hoc in altissimis montibus situm est ; et Bessi sunt qui apud Satras in hoc templo oracula interpretantur ; oracula autem sacerdos mulier edit, sicuti Delphis, neque illa magis perplexa.

CXII. Regionem quam dixi emensus Xerxes, deinde præter Pierum castella transiit, quorum uni Phagres nomen est, alii Pergamus. Et hac quidem iter juxta ipsa castella fecit, a dextra Pangæum relinquens, vastum montem et præaltum ; in quo et auri et argenti insunt metalla, quæ partim a Pieribus, cuius paulo ante hæc feci mentionem, vero a Satris exercentur.

CXIII. Postquam per populos a septentrione Pangæi habitantes, per Pæones, Doberes et Pæoplas transiit, versus occidentem vertit, donec ad fluvium Strymonem pervenit, et ad Eionem urbem ; cui tunc adhuc vitus præfectus erat Boges, cuius paulo ante hæc feci mentionem. (2) Terra hæc circa Pangæum montem Phyllis vocatur ; quæ, occidentem versus, ad fluvium Angiten pertinet, qui in Strymonem influit ; versus meridiem vero ad ipsum Strymonem, cui sacra fecerunt Magi, niactatis in eum equis albis.

CXIV. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν Ἑννέα ὁδοῖσι τῇθι Ἡδωνῶν ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας, τὸν Στρυμόνα εὐρόντες ἔξευγμένον. (2) Ἑννέα δὲ ὁδοὺς πυνθανόμενοι τὸν γῶρον τοῦτον καλεῖσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδας τε καὶ παρθέλους ἀνδρῶν τῶν ἐπιγυρίων ζῶντας κατώρυσσον. (3) Περσικὸν δὲ τὸ ζῶντας κατορύσσειν, ἐπεὶ καὶ Ἀμυστριν τὴν Ξέρξῳ γυναικᾶ πυνθάνομαι γηράσασαν δις ἑπτὰ Περσέων παῖδας ἑόντων ἐπιφανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἑωυτῆς τῇ ὑπὸ γῆν λεγομένῃ εἶναι θεῶ ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσαν.

CXV. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατός, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίῳ δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς ἐν τῇ οἰκημένῃ Ἀργίῳ πόλιν Ἑλλάδα παρεξήκει· αὕτη δὲ καὶ ἡ κατώπερθε ταύτης καλεῖται Βισαλτίη. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ κολπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηίου ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων ἦτε διὰ Συλέος πεδίου καλυμμένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος, καὶ ἀπείκετο ἐς Ἀκανθὸν, ἅμα ἀγόμενος τούτων ἕκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος οἰκούντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα, τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους ἐν νηυσὶ στρατευσόμενους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης πεζῇ ἐπομένους. (3) Τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγγένοι οὐσι Θρηίκας οὐτ' ἐπισπείρουσι, σέβονται τε μεγάλας τὸ μέχρι ἐμεῦ.

CXVI. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἀκανθὸν ἀπείκετο, ξεινίην τε δ' Ξέρξης τοῖσι Ἀκανθίοις προεῖπε καὶ ἑδωρήσατο σφεας ἐσθῆτι Μηδικῇ ἐπαίνει τε, δρέων αὐτοὺς προθύμους ἑόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων.

CXVII. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἑόντος Ξέρξῳ συνήνεικε ὑπὸ νόσου ἀποθανέειν τὸν ἐπεστεῦτα τῆς διώρυγος Ἀρταχάην, δόκιμον ἑόντα παρὰ Ξέρξῃ καὶ γένος Ἀχαιμενίδην, μεγάλῃ τε μέγιστον ἑόντα Περσέων (ἀπὸ γὰρ πέντε πηγέων βασιλείων ἀπέλειπε τέσσαρας ὀακτύλους) φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων, (2) ὥστε Ξέρξης συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλῃν ἐξενεῖχαι τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ ὁάψαι ἐτυμβοχόῃς δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. Τούτῳ δὲ τῇ Ἀρταχάῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἤρωι, ἐπουνομάζοντες τὸ οὐνομα. Βασιλεὺς μὲν δὲ Ξέρξης ἀπολομένου Ἀρταχάειω ἐποιέετο συμφορὴν.

CXVIII. Οἱ δὲ ὑποδεκόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατὴν καὶ δειπνίζοντες Ξέρξῃ ἐς πᾶν κακοῦ ἀπικέατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο, δκον γε Θεσίοισι ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ πολλῶν τῶν σφετέρων δεξαμένοις τὴν Ξέρξῳ στρατιὴν καὶ δειπνίασαι Ἀντίπατρος ὁ Ὀργέος ἀραιρημένος, τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια ταλάντα ἀργυρίου τετελεσμένα.

CXIX. Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλιν οἱ ἐπεστεῦτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. Τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγένετο οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον. (2) Τοῦτο

CXIV. Hisce et multis aliis incantamentis in fluvium peractis, in Novem Viis Edonorum per pontes fecerunt iter, quibus junctum Strymonem invenerunt. (2) Quem locum ubi audierunt Novem vias vocari, totidem ibi pueros ac virgines virorum indigenarum vivos defoderunt. (3) Persicus hic mos est, vivos defodere. Nam et Amestrin, Xerxis uxorem, audio, ætate provectam, his septem Persarum illustrium liberos defodi jussisse, deum qui sub terra esse dicitur ea defossione pro sua salute remuneraturam.

CXV. Ut a Strymone profectus est exercitus, ibi verus occidentem est ora maris, in qua sitam urbem Græcam Argilon præterit. Regio hæc, et quæ supra est, Bisaltia vocatur. (2) Inde sinum, cui Neptuni templum imminet, a sinistra habens, postquam per Syleum qui vocatur campum transiit, et Stagirus præterit Græcam urbem, Acanthum pervenit; singulos horum populorum et eorum qui circa Pangæum incolunt, simul secum ducens, pariter atque illos quos supra commemoravi: quorum hi qui ad mare habitant, navibus ei militabant; qui vero supra mare, pedibus sequebantur. (3) Viam autem hanc, qua rex Xerxes exercitum duxit, nec confundunt Thracæ, nec conserunt, sed ad meam usque ætatem magnopere venerantur.

CXVI. Acanthum ut Xerxes pervenit, hospitium Acanthiis edixit, et Medica veste eos donavit laudavitque, promptos videns ad bellum, cognitoque eorum circa fossam studio.

CXVII. Dum Acanthi versatur Xerxes, morbo mortuus est Artachæes, qui fossæ fuerat præfectus, probatus regi vir, genere Achæmenides, statura inter Persas cunctos eminens, quippe non nisi quattuor digitis brevior quinque cubitis regis, idemque omnium hominum vocalissimus. (2) Itaque ingenti luctu adfectus Xerxes magnifice illum extulit humavitque, et universus exercitus tumulo humum adgessit. Huic Artachæi ex oraculi effalo sacra faciunt Acanthii, nomen ejus invocantes. Ita rex Xerxes obitum Artachæis luctu prosecutus est.

CXVIII. Græci vero ii, qui exercitum exceperunt, hospitiumque præbuere Xerxi, ad extremam redacti sunt miseriam, adeo ut suis etiam laribus fierent extorres. Quippe Thasiis quidem, quum nomine civitatum suarum, quæ in continente sunt, Xerxis exercitum hospitio et cæna exceperissent, Antipater Orgis filius ad id delectus, vir inter cives suos in primis probatus, demonstravit insumpta in cœna fuisse quadringenta argenti talenta.

CXIX. Similemque aliarum etiam civitatum principes rationem impensarum reddiderunt. Erat enim cæna, utpote multo ante indicta, et magna cura adparata, hujus modi. (2) Simul atque præconum vocem audiverunt per

μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιαγγελ-
λόντων, δασάμενοι σίτον ἐν τῇσι πόλεσι οἱ ἄστοι ἀλευρά
τε καὶ ἄλφιτα ἐποίησαν πάντες ἐπὶ μῆνας συγχούς· τοῦτο
δὲ κτήνεα σιτεύσασκεν ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα,
6 ἔτρεφον τὸ ὄρνιθας χειρσαίους καὶ λιμναίους ἐν τε οἰκή-
μασι καὶ λάκκοις, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ
χρυσέα τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ χρητῆρας
ἐποιοῦντο, καὶ τὰλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τίθεται
πάντα. (3) Ταῦτα μὲν αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖσι
10 δημοσίοις μετ' ἐκείνου ἐπεποιήτο, τῇ δὲ ἄλλῃ στρα-
τιῇ τὰ ἐς φορβὴν μούνα τασσόμενα. Ὅπως δὲ ἀπί-
κοιτο ἡ στρατιῇ, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἐτοιμὴ ἐς
τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποίεσκετο Ξέρξης, ἡ δὲ ἄλλη στρα-
τιῇ ἔσκε ὑπαίθριος. (4) Ὡς δὲ δείπνου γίνοντο ὥρη,
16 οἱ μὲν δεχόμενοι ἔρχοντο πόνον, οἱ δὲ ὅπως πλησθέντες
νύκτα αὐτοῦ ἀγάγουεν, τῇ ὑστεραίῃ τὴν τε σκηνὴν ἀνα-
σπάσαντες καὶ τὰ ἐπιπλά πάντα λαβόντες οὕτω ἀπε-
λάυσσκον, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φερόμενοι.

CXX. Ἐνθα δὲ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτῳ
20 ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρί-
τῃσι πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἐλθόντας ἐς
τὰ σφέτερα ἱρὰ ἵζεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν παραι-
τεομένους καὶ τὸ λοιπὸν σφι ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόν-
των κακῶν τὰ ἡμίση, τῶν τε παροισχυμένων ἔχειν σφι
26 μεγάλην χάριν, οἷον βασιλεὺς Ξέρξης οὐδὲς ἐκάστης
ἡμέρης ἐνόμισε σίτον αἰρέεσθαι παρέχειν γὰρ ἂν Ἀ-
βδηρίτῃσι, εἰ καὶ ἄριστον προεῖρητο δημοῖα τῷ δείπνῳ
παρασκευάζειν, ἥ μὴ ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα ἡ κατα-
μείναντας κακίστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι. Οἱ
30 μὲν δὴ πιεζόμενοι ὅμως τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλεον.

CXXI. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου, ἐντειλάμενος
τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν
ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἐωυτοῦ τὰς νέας πορεύεσθαι,
Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένη, ἀπ' ἧς
36 καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ
ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι. (2) Μέχρι μὲν γὰρ
Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν
ὁδὸν ἐποίετο· τρεῖς μοῖρας δὲ Ξέρξης δασάμενος πάντα
τὸν πεζόν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἵεναι
40 ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ· ταύτης μὲν δὲ ἐστρατήγεον Μαρδόνιος
τε καὶ Μασίστης· (3) ἐτέρῃ δὲ τεταγμένη ἦε τοῦ
στρατοῦ τριτημορίς τὴν μεσόγχιαν, τῆς ἐστρατήγεον
Τριτανταίχμης τε καὶ Γέργης· ἡ δὲ τρίτῃ τῶν μοι-
ρέων, μετ' ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς δὲ Ξέρξης, ἦε μὲν τὸ
45 μέσον αὐτέων, στρατηγὸς δὲ παρείχετο Σμερδομένεα
τε καὶ Μεγάθυζον.

CXXII. Ὁ μὲν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπειθὴ
ὑπὸ Ξέρξῳ καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ
Ἄθῳ γενομένην, διέχουσαν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἄσσῳ
50 τε πόλιν καὶ Πίλωρον καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἰκείται,
ἐνθεῦτεν, ὡς καὶ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν στρατιῶν πα-
ρέλαβε, ἐπλωε ἀπιέμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον,
(2) κάμπτων δὲ Ἀμπέλον τὴν Τορωναίην ἀκρὴν παρα-
μείβετο Ἑλληνίδας τὰςδε πόλιν, ἐκ τῶν νέας τε καὶ

civitates adventum exercitus adnunciantium, partiti inter
se oppidani frumentum quod in urbe erat, farinam triticeam
et hordeaceam multos per menses conficiebant omnes; si-
mulque pecora saginabant, pulcritudine et pretio exquisita,
avesque tam terrestres quam palustres et domibus et in vi-
variis alebant, quibus exciperent exercitum; denique aurea
et argentea pocula crateresque et reliqua omnia quae mensae
imponuntur, comparabant. (3) Et haec quidem soli utique
regi ejusque convivis comparabantur; reliquo vero exerci-
tui sola cibaria imperata. Quando adventit exercitus, ta-
bernaculum structum paratumque erat, quae mansio esset
ipsi Xerxi: reliquus exercitus sub dio agebat. (4) Ubi
cœnæ aderat hora, hi qui hospites recipiebant laboris abunde
habebant: illi vero, postquam bene pasti noctem ibi trans-
egerunt, postridie revulso tabernaculo, et ablatis quaecum-
que moveri poterant, discedebant, nihil relinquentes, sed
asportantes omnia.

CXX. Quam in partem commodè dictum memoratur
Megacreontis, civis Abderitæ, qui suavitè Abderitis, ut ci-
ves universi, mares atque feminae, templa adirent sua,
supplicesque precarentur a diis, ut posthac dimidium im-
minentium malorum velint amoliri, et præteritorum causasa
gratias eisdem diis agerent, quod rex Xerxes non his sin-
gulis diebus cibum capere consuesset. Quodsi enim im-
peratum Abderitis fuisset, prandium etiam similiter atque
cœnam parare, duorum alterutrum illis fuisse eligendum,
aut non manere adventientem Xerxem, aut, si mansissent,
omnium hominum pessime attritum iri. Isti igitur, quam-
quam gravissime adflicti, tamen exsecuti sunt manda-
tum.

CXXI. Acantho Xerxes classem a se dimisit, iter perse-
qui jussam, mandato dato præfectis, ut navales copiae ad
Thermam sese opprimerent: ad illam dico Thermam,
quæ Thermæo sinui imminet, qui ab illa etiam nomen inve-
nit: hac enim maxime compendiariam esse viam cogno-
verat. (2) Quippe a Dorisco, usque Acanthum, in hunc
modum ordinalus exercitus fecerat iter: terrestres omnes
copias in tria agmina aquis fere partibus Xerxes partitus
erat; quorum unum jussum erat secundum mare simul cum
classe iter facere; ei Mardonius et Masistes præerant; (3)
alterum ex tribus agmen, ducibus Tritantæchme et Gergi,
per mediterranea proficiscebatur; tertia pars, cum qua ipse
erat Xerxes, media incedebat inter reliquas via, ducesque
habebat Smerdomenem et Megabyzum.

CXXII. Navalis igitur exercitus, postquam a Xerxe di-
missus est, et per fossam navigavit, quæ per Athion mou-
tem in eum sinum perducta erat, supra quem situm est
Assa oppidum, et Pylorus, et Singus, et Sarta; inde, ad-
sumpta ex his quoque oppidis militum manu, in Thermæum
sinum navigare perrexit. (2) Deinde Ampelon circumvectus,
Toronæum promontorium, præter Græcas hasce civitates

στρατιὴν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαληψὸν, Σερμύλην, Μηκύθερναν, Ὀλυνθον. Ἡ μὲν νυν χώρα αὕτη Σιθωνίη καλεῖται.

CXXIII. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς δ' Ξέρξῳ συντάμνων ἀπ' Ἀμπέλου ἀρχῆς ἐπὶ Καναστραῖον ἀρχην, τὸ δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Πητιδαίης καὶ Ἀφύτιος καὶ Νέης πόλιος καὶ Αἰγῆς καὶ Θεράμβω καὶ Σκιώνης καὶ Μένδης καὶ Σάνης· αὗται γὰρ εἰσι αἱ τῇ νῦν Παλλήνῃ, πρότερον δὲ Φλέγρῃ καλουμένῃ νενόμεναι. (2) Παραπλήων δὲ καὶ ταύτην τὴν χώραν ἐπῴεσε ἐς τὸ προειρημένον, παραλαμβάνων στρατιὴν καὶ ἐκ τῶν προσεγῶν πολιῶν τῇ Παλλήνῃ, βουρεουσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ, τῇσι οὐνόματά ἐστι τὰδε, (3) Αἰπάξος, Κώμβερεα, Αἰσαι, Γίγωνος, Κάμψα, Σμίλα, Αἰνεία· ἡ δὲ τούτων χώρα Κροσσαίη ἐστὶ καὶ ἐς τὸδε καλεῖται. (4) Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐτελεύτου καταλέγων τὰς πόλεις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτὸν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλοὸς καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλώων δὲ ἀπῆκετο ἐς τε τὴν προειρημένην Θέρμην καὶ Σινδὸν τε πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν, ὃς οὐρίζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαίδα, τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεῖνον χωρίον πόλεις Ἰγναί τε καὶ Πέλλα.

CXXIV. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς αὐτοῦ περὶ Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ πόλιν Θέρμην καὶ τὰς μεταξὺ πόλεις τούτων περιμένων βασιλεία ἐστρατοπεδεύετο· Ξέρξης δὲ καὶ ὁ περὶ στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου τὴν μεσόγειον τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλόμενος ἐς τὴν Θέρμην ἀπικέσθαι. (2) Ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχιδωρον, ὃς ἐκ Κρηστωνιῶν ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρας καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξιῷ ποταμῷ.

CXXV. Πορευομένη δὲ ταύτῃ λέοντες οἱ ἐπεθήκαντο τῇσι σιτοφόροις καμήλοισι· καταφοιτούντες γὰρ οἱ λέοντες τὰς νύκτας καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἤθεα ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἄπτοντο οὔτε ὑποζυγίου οὔτε ἀνθρώπου, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεραΐζον μούνας. (2) Θιωμαζῶ δὲ τὸ αἶτιον, ὅτι κοτὴ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγκάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας τῇσι καμήλοισι ἐπιτίθεσθαι, τὸ μῆτε πρότερον ὠπώπεσαν θηρίον μῆτε πεπειρέατο αὐτοῦ.

CXXVI. Εἰσι δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λέοντες πολλοὶ καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ χέρρα ὑπερμεγέθει ἐστὶ τὰ ἐς Ἑλληνας φοιτούντα. (2) Οὐρὸς δὲ τοῖσι λέουσι ἐστὶ ὅτι δι' Ἀβδηρῶν ῥέων ποταμὸς Νέστος καὶ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος· οὔτε γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἡῶν τοῦ Νέστου οὐδ' ἀμυθὶ πάσης τῆς ἐμπροσθε Ἑυρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἐσπέρης τοῦ Ἀχελῷου ἐν τῇ ἐπιλοιπῇ ἡπείρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τούτων τῶν ποταμῶν γίνονται.

CXXVII. Ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπῆκετο ὁ Ξέρξης, ἵδρυσεν αὐτοῦ τὴν στρατιήν. Ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς

navigavit, Toronam, Galepsum, Sermylam, Mecerham, Olynthum; e quibus item naves et milites adsumpsit. Nomen hujus regionis Sithonia est.

CXXIII. Ab Ampelo dein promontorio idem nauticus Xerxis exercitus rectam viam ad Canastræum promontorium carpens, quod ex universa Pallene maxime prominet, naves inde et milites ex Potidæa et Aphyti et Neapoli et Æga et Therambo et Sciona et Menda et Sana adsumpsit: hæc enim sunt oppida in Pallene, quæ nunc vocatur, sita; cui regioni olim Phlegra fuerat nomen. (2) Hanc regionem prætervectus, in constitutum locum navigavit, obiter adsumptis etiam copiis ex oppidis Pallenæ finitimis, et Thermaeo sinui adjacentibus, quorum hæc sunt nomina: (3) Lipaxus, Combrea, Lisæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea. Regio, in qua insunt hæc oppida, etiam nunc Crossæa vocatur. (4) Ab Ænea, in qua finem enumerandorum oppidorum feci, jam in ipsum Thermæum sinum, et in terram Mydoniam navigavit classis, pervenitque ad prædictam urbem Thermam, et Sindum et Chalestram oppidum, ad Axium fluvium; qui Mygdoniam a Bottiæide disternit, cujus in regionis arcto ad mare spatio oppida sunt Ichnæ et Pella.

CXXIV. Classis igitur ibi circa Axium fluxium et Thermam urbem aliaque in medio sita oppida in statione mansit, regem exspectans. Xerxes vero et terrestris exercitus, ex Acantho profectus, per mediterranea carpsit viam, Thermam tendens. (2) Fecit autem iter par Pæonicam terram et per Crestonicam ad fluvium Echodorum, qui e Crestonæis initio sumpto per Mygdoniam fluit, et juxta paludem, quæ est supra Axium fluvium, in sinum illum aquas suas infundit.

CXXV. Hac dum iter fecit Xerxes, in camelos impedimenta portantes impetum fecere leones. Hi enim noctu e consuetis suis sedibus descendentes, nullo alio neque jumento tacto, neque homine, solas corripiebant camelos. (2) Atqui mirari sinit, quid causæ fuerit quod leones compelleret, ut, intactis reliquis omnibus, solis camelis insidiarentur, quum numquam vel vidissent hoc animal, vel periculum ejus fecissent.

CXXVI. Sunt autem in his regionibus frequentes leones, et boves item silvestres, quorum cornua immani sunt magnitudine; quæ in Græciam solent importari. (2) Terminum autem leonibus est Nestus fluvius per Abdera fluens, et Acarnaniam perfluens Achelous. Nam nec orientem versus ulla in parte anterioris Europæ ultra Nestum leonem aliquis videat, nec ab occidente Acheloi in reliqua continente; sed inter duos istos fluvios leones gignuntur.

CXXVII. Thermam ut Xerxes pervenit, substitit ibi cum exercitu. Obtinebant autem castra exercitus ejus totam

αὐτοῦ στρατοπεδεύόμενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώραν τοσύνδε, ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίου τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, οἱ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς τὸ αὐτὸ βρέθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖσι χωρίοις οἱ βάρβαροι, τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν ἐκ Κρηστωναίης ῥέων Ἐχείδωρος μῦθος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

- 10 CXXVIII. Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὐρεα τὰ Θεσσαλικά, τὸν τε Οὐλύμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, μεγάθει τε ὑπερμήκεα ἔοντα, διὰ μέσου τε αὐτῶν αὐλῶνα στεινὸν πυθνανόμενος εἶναι δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, ἀκούων τε εἶναι ταύτῃ ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν,
- 15 ἐπεθύμησε πλωσάς θηήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ὅτι τὴν ἄνω ὁδὸν ἐμελλε ἔλθαι διὰ Μακεδόνων τῶν κατὑπερθε οἰκημένων ἐς Περραιβοὺς παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυθάνετο εἶναι. (2) Ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίησε ταῦτα· ἐσθὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τὴν περ ἐσέδαινε αἰεὶ ὅκως τι ἐθέλοι τοιοῦτο ποιῆσαι, ἀνέδειξε σημήιον καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνάγεσθαι, καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο καὶ ἐθήησατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν θώματι μέγαλῳ ἐνέσχετο, καλέσας δὲ τοὺς κατηγε-
- 25 μόνους τῆς ὁδοῦ εἴρετο εἰ τὸν ποταμὸν ἔστι παρατρέψαντα ἐτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν.

- CXXIX. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην ὥστε γε συγκεκλημμένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι οὐρεσι. (2) Τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἡῶ ἔχοντα τό τε Πῆλιον οὐρος καὶ ἡ Ὀσσα ἀποκλήθει συμμίσγοντα τὰς ὑπεράεας ἄλλοις, τὰ δὲ πρὸς βορέῳ ἀέμοιο Οὐλύμπον, τὰ δὲ πρὸς ἐσπέρην Πίνδος, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἀνεμον νότον ἡ Ὀθρυς· τὸ μέσον δὲ τούτων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη
- 30 ἐστὶ ἐούσα κοίτη. (3) Ὡστε ὧν ποταμῶν ἐς αὐτὴν καὶ ἄλλων συγῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ καὶ Ἀπιδανοῦ καὶ Ὀνοχόνου καὶ Ἐνιπέος καὶ Παμίσου, οἱ μὲν νῦν ἐς τὸ πεδίον τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικλιόντων
- 40 τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι δι' ἐνὸς αὐλῶνος καὶ τούτου στεινοῦ ἔκρουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τὴν αὐτήν· ἐπεὶ δὲ συμμιχθεὶς τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι καταχρετέων ἀνώνιμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ εἶναι. (4)
- 45 Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἔοντος κω τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρούου τούτου, τοὺς ποταμούς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοις τὴν Βοιθηίδα λίμνην, οὔτε οὐνομαζέσθαι κατὰ περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσαν ἢ νῦν, ῥέοντας δὲ ποιεῖν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος.
- 50 (5) Αὐτοὶ μὲν νῦν Θεσσαλοὶ φασι Ποσειδέωνα ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, οἰκότα λέγοντες· ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν καὶ τὰ διεστέωτα ὑπὸ σεισμῷ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι· ἔστι γὰρ

oram maritimam, inde a Therma urbe et terra Mygdonia usque ad Lydium fluvium et Haliacmonem, qui Botticeam a Macedonia disterminant, in eundem alveum aquas suas confundentes. (2) Tantum terræ spatium occuparunt barbarorum castra. Fluviorum autem, quos commemoravi, solus Echedorus, e Crestonais fluens, ad potandum non sufficit exercitui, sed aqua illum destituit.

CXXVIII. Xerxes vero ex Therma prospectans Thessalicos montes, Olympum atque Ossam, altitudine mirum in modum eminentes, ut rescivit in medio illorum angustam esse convallem, quam perfluat Peneus amnis, auditque esse ibi viam quæ in Thessaliam ferat, cupidus fuit nave conscensa spectandi ostium Penei : quippe ducturus erat exercitum superiore via per Macedonas superne habitantes in Perrhaebos præter Gonnou urbem, quum tutissimum illac iter esse rescivisset. (2) Et sicut cupivit, ita fecit. Conscensa nave Sidonia, quam eandem semper conscendere consueverat, quoties tale quiddam susciperet, signum reliquis etiam navibus proposuit solvendi, relicto ibi pedestri exercitu. (3) Ubi ad ostium Penei Xerxes pervenit, illudque spectavit, ingenti captus est admiratione : advocatosque viæ duces interrogavit, fierine posset, ut averteretur fluvius et alia parte in mare derivaretur.

CXXIX. Thessaliam fama est lacum olim fuisse, utpote altissimis montibus undique circumclausam. (2) Etenim latus orienti obversum præcludunt Pelion et Ossa montes, quorum radices sese contingunt ; septentrionale latus Olympus præcludit, occidentale Pindus, meridiei et Noto obversum Othrys : et cava terra inter prædictos montes intercepta, Thessalia est. (3) Igitur quum in hanc terram et alii frequentes rivi et quinque præ cæteris clari influant hi, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, et Pamisus ; omnes hi modo nominati rivi, ex montibus Thessaliam cingentibus in hunc campum influentes, per unam convallem, eamque angustam, exitum habent in mare, postquam in unum alveum aquas suas cuncti ante infuderunt : quies quo conflueret, cæteri nomen omittunt suum, et unum Penei nomen manet. (4) Pristinis vero temporibus, quum convallis illa nondum existeret, quæ exitum aperit aquis, aiunt rivos illos, et præter rivos Bræbeidem lacum, nomina quidem ea quibus nunc adpellantur non habuisse, sed nihilo minus quam nunc fluxisse, atque adeo effecisse ut pelagus esset tota Thessalia. (5) Et ipsi quidem Thessali aiunt, Neptunum fecisse convallem illam, per quam tamquam canalem effluit Peneus : nec præter rationem hoc adfirmant. Qui enim Neptunum existimat movere terram, et, quæ terræ motu diducta sunt, opera huius dei esse ; is istud quoque videns dixerit, Neptunum id fecisse. Est enim

σεισμοῦ ἔργον, ὥς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἡ διάστασις τῶν οὐρέων.

CXXX. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἔστι ἄλλη ἐξοδὸς ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως εἶπαν, « βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ' ἤδε αὐτῇ οὔρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα Θεσσαλίη. » Ξέρξεια δὲ λέγεται εἶπαι πρὸς ταῦτα, « σοφοὶ ἄνδρες εἰσι Θεσσαλοί. (2) Ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο ῥωσιμαχέοντες καὶ τᾶλλα καὶ ὅτι χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετον τε καὶ ταχυάλογον· τὸν γὰρ ποταμὸν πρῆγματι ἂν ἦν μόνον ἐπείναι σφῶν ἐπὶ τὴν χώρην, γῶματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκδιθάσαντα καὶ παρατρέψαντα δι' ὃν νῦν ῥέει βέβρωτον, ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόδρουχα γενέσθαι. » (3) Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεῦω παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων ἔοντες Θεσσαλοὶ ἔδοσαν ἐνωτοὺς βασιλεῖ, δοκέων δ' Ἑρξῆς ἀπὸ παντός σφας τοῦ ἔθνους ἐπαγγέλλεσθαι φίλῃν. Εἶπας δὲ ταῦτα καίθησάμενος ἀπέπλωε ἐς τὴν θέρμην.

CXXXI. Ὁ μὲν δὴ περὶ Πιερὴν διέτριβε ἡμέρας συγχάς· τὸ γὰρ δὴ οὖρος τὸ Μακεδονικὸν ἔκειρε τῆς στρατιῆς τριτημορίας, ἵνα ταύτῃ διεξίη ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περραιβοὺς· οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἰτήσιν ἀπικέατο οἱ μὲν κεινολοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ.

CXXXII. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἶδε, Θεσσαλοὶ, Δολοπεῖς, Αἰνιῆνες, Περραιβοί, Λοκροί, Μάγνητες, Μηλῖες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῆται καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. (2) Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι· τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε, ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσαν σφας αὐτοῦ Ἕλληνες ἔοντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφὶ εὖ τῶν προηγημάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ. Τὸ μὲν δὴ ὄρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι.

CXXXIII. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε Ξέρξης ἐπὶ γῆς αἰτήσιν κήρυκας τῶνδε εἵνεκεν· πρότερον Δαρείου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δ' ἐς φρέαρ ἐσβαλόντες ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. (2) Τούτων μὲν εἵνεκεν οὐκ ἐπέμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας· ὅτι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοις ταῦτα ποιήσας τοὺς κήρυκας συνήνευκε ἀνεβλήτων γενέσθαι, οὐκ ἔγω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφέων ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἐδηλώθη. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι.

CXXXIV. Τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοις μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. Ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἔστι Ταλθυβίου ἱρὸν, εἰσι δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου Ταλθυβιάδαι καλεούμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκταὶ αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτιήτῃσι καλλιρῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐγένετο· τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συγχὸν ἦν σφί. (3)

HERODOTUS.

illa montium diductio, ut mihi plane adparebat, terre motu effecta.

CXXX. Viæ autem duces, quærenti Xerxi an alius foret Peneo exitus in mare, rem adcurate compertam habentes, responderunt : « Non est, rex, huic flumini alius exitus qui ad mare pertineat, nisi hic ipse : est enim tota Thessalia undique montibus cincta. » Ad hæc Xerxes dixisse memoratur : « Prudentes viri sunt Thessali : (2) itaque jam multo ante sibi præcaverunt, melius sibi consulentes, quum aliquin, tum quod terram incolunt capti et expugnati facilem. Nulla enim alia re fuerit opus, nisi ut hoc flumen in illorum terram immittatur aggere ex hac convulle repulsum, et ex iis per quos nunc fluit alveis aversum; quo universa Thessalia, præter montes, aquis mergeretur. » (3) Hæc dixit ad Aleuæ filios spectantia, quod illi, Thessali quum essent, primi Græcorum sese regi tradiderant, quos de communi gentis consilio societatem sibi pollicitos esse Xerxes arbitrabatur. His dictis, quæ voluerat contemplatus, Thermam renavigavit.

CXXXI. Ibi tum aliquammultos dies in Pieria est commoratus. Etenim montem Macedonicum tertia pars exercitus tondebat, ut illac universæ copiæ in Perrhæbos transirent. Interim præcones per Græciam ad postulandam terram dimissi redierunt; alii vacui, alii terram et aquam adherentes.

CXXXII. Qui hæc dederunt populi, hi fere fuere : Thessali, Dolopes, Ænians, Perrhæbi, Locri, Magnetes, Mallenses, Achæi Phthiotæ, Thebani et reliqui Broti, exceptis Thespiensibus et Plataënsibus. (2) Contra hos Græcii, qui bellum adversus barbarum susceperunt, sædus pepigerunt interposito juramento, cuius hæc erat formula : Quicumque populi Græci Persæ sese tradiderint, nulla necessitate coacti, rebus suis bene habentibus, hos Delphico deo decimam *proventuum* dare debere. Hæc formula fœderis fuit a Græcis contra hos initi.

CXXXIII. Athenas autem et Spartam præcones ad terram postulandam Xerxes non misit, hac de causa : superiori tempore, quum ad hoc ipsum Darius legatos misisset, hos, qui postulatum venerant, Athenienses in barathrum, Lacedæmonii vero in puteum præcipitaverant, jussos ex his terram et aquam capere regi adherendam. (2) Hanc ob causam ad hos Xerxes non misit qui postularent. Quod quidem ob facinus adversus præcones admissum quidnam Atheniensibus mali acciderit, dicere non possum, nisi quod terra eorum et urbs evastata est : at hoc quidem non illam ob culpam puto accidisse.

CXXXIV. In Lacedæmonios vero incubuit Talthybiy ira, præconis Agamemnonis. Est enim Spartæ Talthybiy famulus : et supersunt ibi posteri Talthybiy, Talthybiadæ nominati, quibus hoc privilegium datum est, ut omnia præconum munera apud Spartanos exerceant. (2) Ab illo vero tempore Spartanis sacra facientibus non contigit perlitare : idque longum per tempus apud eos obtinuit. (3) Quod

Ἀχθομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, ἁλῆς τε πολλᾶς συλλεγομένης καὶ κήρυγμα τοῖνδε ποιουμένων, εἰ τις βούλοιο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε ὁ Ἀνηρίστου καὶ Βούλις ὁ Νικόλεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται φύσι τε γεγονότες εὖ καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐβελονταὶ ἐπέδυσαν ποινὴν τίσειν Ξέρξης τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. Οὕτω Σπαρτιῆται τούτους ὡς ἀποθανευμένους ἐς Μήδους ἀπέπεμψαν.

CXXXV. Αὕτη τε ἡ τόλμα τούτων τῶν ἀνδρῶν ὁύματος ἀξίη, καὶ τάδε πρὸς τούτοις τὰ ἔπεια. Πορευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα ἀπικνεύονται παρ' Ὑδάρνεα. Ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ. (2) ὃς σφεας ξείνια προθέμενος ἰστίᾳ, ξεινίζων δὲ εἰρετο λέγων τάδε, « ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύγετε βασιλεῖ φίλοι γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποβλέποντες. (3) Οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας αὐτοῦ βασιλεῖ, δεδῶσθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες εἶναι ἀγαθοί, ἕκαστος ἂν ὑμῶν ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος δόντος βασιλέως. » Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, « Ὑδάρνες, οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλὴ ἢ ἐς ἡμέας τείνους. (4) Τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλεύεις, τοῦ δὲ ἄπειρος ἐών· τὸ μὲν γὰρ δοῦλος εἶναι ἐξεπίστεται, ἐλευθερίας δὲ οὐκ ἔπειρήθης, οὐτ' εἰ ἐστὶ γλυκὺ οὐτ' εἰ μῆ. Εἰ γὰρ αὐτῆς πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι συμβουλευοῖς ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πελέκεσι. » Ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμείψαντο.

CXXXVI. Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα καὶ βασιλεῖ ἐς θῆν ἦλθον, πρῶτα μὲν τῶν δορυφόρων κελευόντων καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσκυνεῖν βασιλέα προσπίπτοντας οὐκ ἔφασαν ὠθεσμένοι πρὸς αὐτῶν ἐπὶ κεφαλὴν ποιήσιν ταῦτα οὐδαμὰ· οὔτε γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἀνθρώπον προσκυνεῖν οὔτε κατὰ ταῦτα ἔχειν. (2) Ὡς δὲ ἀπειμαχέσαντο τοῦτο, δευτέρᾳ σφι λέγουσι τάδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἔχόμενα, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἐπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινὴν ἐκείνων τίσοντας. » (3) λέγουσι δὲ αὐτοῖς ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγαλοφροσύνης οὐκ ἔφη ὁμοίως ἔσεσθαι Λακεδαιμονίοισι· ἐκείνους μὲν γὰρ συγχέει τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα, ἀποκτείναντας κήρυκας, αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦτα οὐ ποιήσιν, οὐδ' ἀνταποκτείνας ἐκείνους ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίας.

CXXXVII. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καίπερ ἀπονοσησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθιέω τε καὶ Βούλιος. (2) Χρόνῳ δὲ μετέπειτεν πολλῶ ἐπηγέρθη κατὰ τὸν Πελοποννησίον καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. Τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φαίνεται γενέσθαι. (3) Ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ

quum dolerent Lacedaemonii, et in magna ponerent calamitate, concione populi saepius habita, et praeconio edito in hanc sententiam, si quis vellet Lacedaemoniorum pro Sparta mortem obire; tum vero Sperthias Aneristi filius, et Bulis Nicolai, cives Spartani, et nobili loco nati, et opibus adprime eminentes, ultro sese obtulerunt ad poenas Xerxi solvendas pro Darii praeconiis Spartaë occisis. Ita hos Spartani, tamquam subituros supplicium, in Medos miserunt.

CXXXV. Estque et audacia ista horum virorum admiratione digna, et eorumdem oratio, quæ fuit huiusmodi. Dum Susa proficiscuntur, veniunt ad Hydarnem. Is Hydarnes genere Persa erat, praefectus oræ maritimæ Asiæ: (2) qui eos ad hospitium vocatos, et liberaliter exceptos, his verbis interrogavit: « Viri Lacedaemonii, quid tandem respuitis amici esse Regis? Me et res meas respicientes, videtis quo pacto sciat rex viros bonos honorare. (3) Ita igitur vos quoque si regi vos traderetis (nam viri boni esse ab ipso estis iudicati), unusquisque vestrum parti cuidam Græciæ imperaturus esset regis beneficio. » Ad hæc illi responderunt: « Hydarnes, non ex aquo proficiscitur hoc quod in nobis das consilium. (4) Nam id, quod tu expertus es, nobis consulis: alterum autem non es expertus. Servire quidem nosti; libertatis vero nondum cepisti experientum, utrum dulcis sit, annon. Hanc enim si esses expertus, consuleres nobis, ut pro ea non hastis modo pugnaremus, verum etiam securibus. » Hæc illi responderunt Hydarni.

CXXXVI. Inde ubi Susa adscenderunt, et in conspectum venerunt regis, primum quidem, iubentibus satellitibus et vim illis adferentibus ut in terram prostrati adorarent regem, neutiquam se, etiam si in caput ab illis detruderentur, id facturos aiebant; nec enim sui moris esse adorare hominem, nec ea causa venisse. (2) Tum, postquam ne id facerent ita repugnarunt, deinde hæc et his similia dixerunt: « Rex Medorum, miserunt nos Lacedaemonii, ut pro praeconiis Spartaë occisis poenam solvamus. » (3) Quibus Xerxes, ut erat generoso animo, hæc respondit: Non se similem futurum Lacedaemoniis: illos enim, occidendo praecones, jura omnibus hominibus sancta violasse; se vero, quod in illis damnet facinus, id non admissurum; neque illos vicissim interficiendo culpa liberaturum Lacedaemonios.

CXXXVII. Ita, ratione ista a Lacedaemoniis inita, praesens tempus est Talthybiæ ira, licet Spartam redierint Sperthias et Bulis. (2) At multo post tempore recruduit illa, ut aiunt Lacedaemonii, in bello Peloponnesiorum et Atheniensium. Quæ res, si qua alia, utique divinitus accidisse mihi videtur. (3) Nam, ut in legatos ingrueret Talthybiæ ira, neque cessaret priusquam exitum

ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσεῖν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε τὸν Βούλιος καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθίεω, ὃς εἶλε Ἀλίας τοὺς ἐκ Τί-
 ρυνθος ὁλακάδι καταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν, ὅηλον ὦν μοι οἷοι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μήνιος. (4) Οἱ γὰρ πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω Θρηάκων βασιλέως καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πυθέω ἀνδρός
 10 Ἀδδηρίεω, ἤλωσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλάσποντον, καὶ ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπ' Ἀθηναίων, μετὰ δὲ αὐτῶν καὶ Ἀριστέης ὁ Ἀδεϊμάντου Κορίνθιος ἀνὴρ. Ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου.

15 CXXXVIII. Ἐπ' ἀνέμει δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηλασίη ἡ βασιλέως οὐνομα μὲν εἶχε ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, κατέτετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν δόντες
 20 γῆν τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον θάρσος ὡς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου· (3) οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δαίματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν ἐουσέων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιωμαχῶν δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε βουλομένων τῶν πολλῶν
 25 ἀντάπεσθαι τοῦ πολέμου, μηδὲζόντων δὲ προθύμους.

CXXXIX. Ἐν αὐτὰ ἀναγκαίῃ ἐξέργουσι γνώμην ἀποδείξασθαι ἐπιφθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμοις δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχίσω. (2) Εἰ Ἀθηναῖοι καταρρωδήσαντες τὸν
 30 ἐπιόντα κίνδυνον ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἡ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μέιναντες ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμοὶ ἂν ἐπειρέοντο ἀντιεύμενοι βασιλεῖ. (3) Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἰνσιούτο Ξέρξῃ, κατὰ γὰρ τὴν ἡπειρόν τοιάδε ἐγίνετο·
 35 εἰ καὶ πολλοὶ τειγῶν κιθῶνες ἔσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννησίοις, προδοθέντες ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἐκόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς, κατὰ πόλιν ἀλίσκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου ἐμουνώθησαν, μουνώντες δὲ ἂν
 40 καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα ἀπέθανον γενναίως. (4) Ἡ ταῦτα ἂν ἔπαθον, ἡ πρὸ τοῦ ὁρόντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας ὁμολογίῃ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξεα. Καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφοτέρω ἡ Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρσῃ. (6) Τὴν γὰρ ὠφέλιγν τὴν τῶν
 45 τειγῶν τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι, ἥτις ἂν ᾖ βασιλέως ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. (5) Νῦν δὲ Ἀθηναίους ἂν τις λέγων σωτήρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἁμαρτάνει τάληθός. Οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο,
 50 ταῦτα βέβηκεν ἐμelle· ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἐλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμῆδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἔσαν οἱ ἐπεγείραντες καὶ βασιλέα μετὰ γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. (7) Οὐδέ σφας χρηστήρια φροδερὰ ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν καὶ ἐς

esset nacta, id jus et fas ferebat : quod vero in filios ingruerit horum virorum qui pacandæ ejus causæ ad regem erant profecti, in Nicolaum Bulidis filium, et in Sperthiæ filium Aneristum, qui Halienses [alii piscatores] Tirynthios cepit, navi oneraria navigans viris repleta ; id igitur ex divini numinis memore ira accidisse plane mihi fit manifestum. (4) Ili enim, quum a Lacedæmoniiis legati missi essent in Asiam, proditi a Sitalce Terei filio, Thracum rege, et Nymphodoro Pythææ filio Abderita, intercepti sunt prope Bisanthen ad Hellespontum ; et in Atticam abducti, interfecti sunt ab Atheniensibus, cum eisque Aristæas Adimanti filius, Corinthius. Sed hoc quidem multis annis post hanc regis accidit expeditionem.

CXXXVIII. Sed ad superiorem revertor narrationem. Regis hæc expeditio titulum quidem habebat tamquam adversus Athenas tendens, sed contra universam dirigebatur Græciam. (2) Quæ re multo ante cognita, non eodem modo Græci omnes erant adfecti. Quippe eorum alii, quum terram et aquam Persæ dedissent, confidebant nihil mali a barbaro sibi illatum iri : (3) alii vero, qui non dederant, ingenti metu tenebantur ; quum nec navium idoneus numerus esset in Græciâ, quibus excipere invadentem hostem possent, et multitudo arma capere nollet, sed haud cunctanter faveret Medis.

CXXXIX. Atque hoc loco necessitas me cogit, ut sententiam dicam, invidiosam quidem illam apud plerosque homines : nec tamen me retinebo, quin id, quoniam manifeste verum mihi videtur, pronunciem. (2) Si Athenienses imminentis periculi metu terra sua excessissent, aut si manentes tradidissent se Xerxi, Græcorum nulli periculum facturi erant mari occurrendi regi. (3) Quodsi ergo mari nemo restitisset Xerxi, in continenti utique ita se res erat habitura : quantumvis multæ murorum lorice per Isthmum fuissent a Peloponnesiis erectæ, deserti Lacedæmonii a sociis (non illis quidem volentibus, sed necessitate coactis, quippe quorum civitates singulatim ab hostium classe fuissent expugnatae) soli fuissent relictæ : soli autem relictæ, fortibus editis facinoribus, genereose erant occubituri. (4) Aut hoc fato erant functuri : aut, priusquam illud forent experti, quum vidissent reliquos Græcos cum Medis sentire, ipsi quoque deditionem erant facturi : atque ita, utrumlibet accidisset, Græciâ in potestate erat futura Persarum. (5) Nam murorum illorum per Isthmum ductorum quænam futura fuisset utilitas, exputare equidem non possum, quando rex inanis tenuisset imperium. (6) Nunc si quis dicat, Athenienses hospitales fuisse Græciæ, non aberraverit a vero : etenim, utram rationem rerum gerendarum illi sequeretur, ea ratio præponderatura erat. Itaque, quum hoc sint secuti ut libera maneret Græciâ, hi soli sunt, qui, quidquid Græci nominis reliquum erat quod cum Medis non sentiret, id excitarunt, quique, secundum deos utique, regem repulerunt. (7) Neque eos oracula terribilia Delphis advenientia, ingentemque incutientia metum, movere potuerunt ut

δεῖμα βαλόντα ἐπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμεινάντες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν δέξασθαι.

CXL. Πέμπαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφούς θεο-
6 πρόπους χρηστηριαῖζεσθαι ἔσαν ἐτοῖμοι· καὶ σφι ποιή-
σας περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα, ὡς ἐς τὸ μέγαρον
ἐτελόντες ἔζοντο, χρᾶ ἡ Πυθίη, τῇ οὐνομα ἦν Ἀριστο-
νίκη, τάδε,

ἽΩ μέλαιοι, τί κάθησθε; λιπὼν φεῦγ' ἔσχατα γαίης
10 δώματα καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἐμπεδον οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νεάτοιοι οὐτ' ὧν χεῖρες, οὔτε τι μέσσης
λείπεται, ἀλλ' ἀβήλα πέλει· κατὰ γὰρ μιν ἐρείπει
πῦρ τε καὶ θεὸς Ἄρης, Συριηγενὲς ἄρμα διώκειν.
15 Πολλὰ δὲ κἀλλ' ἀπολεῖ πυρῶματα, κού τὸ σὸν οἶον·
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ δώσει,
οἱ που νῦν ἰδρῶτι βρούμενοι ἐσθήκασιν,
δεῖματι παλλόμενοι, κατὰ δ' ἀκροτάτοις ὀρόφοισι
αἶμα μέλαν κέχυνται, προῖδον κακόητος ἀνάγκας.
20 Ἄλλ' ἴτον ἐξ ἀδούτου, κακοῖς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

CXLI. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρό-
ποι συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέοντο. Προβάλλουσι δὲ
σφράς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρημένου Τίμων δ'
Ἀνδροβούλου, τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μά-
25 λιστα, συνεδούλευε σφι ἱκετηρίας λαβοῦσι δεύτερα αὔ-
τις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῇ χρηστηρίῳ ὡς ἱκέτας. (2)
Πειθόμενοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ λέγουσι,
« ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰ-
δεσθεῖς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τὰς τοι ἔχομεν φέροντες· ἢ
30 οὐ τοι ἄπιμεν ἐκ τοῦ ἀδούτου, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέομεν
ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν » ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρό-
μαντις χρᾶ δεύτερα τάδε,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δι' Ὀλύμπιον ἐξίλασθαι
λίσσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μῆτιδι πυκνῇ.
35 Σοὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρίω, ἀδάμαντι πελάσσας.
Τῶν ὧλων γὰρ ἀλίσκομένων ὅσα Κέκροπος οὔρος
ἐντός· ἔχει κευθμῶν τε Κίθαιρωνος ἱαθῆνοι,
τείχος Τριτογενεῖ ζῦλινον διδοῖ εὐρύσποα Ζεὺς
μοῦνον ἀπόρρητον τελέειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
40 Μηδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα
πολλὸν ἀπ' ἡπείρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
νῶτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοί ποτε κἀντίος ἔσση.
ἽΩ θεΐη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνουσίης.

CXLII. Ταῦτα σφι ἡπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ
ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραφάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς
τὰς Ἀθήνας. Ὡς δὲ ἀπελόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελ-
λον ἐς τὸν δῆμον, γυνῆμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο
διζημένον τὸ μαντήτιον, καὶ αἶδε συνεστηκυῖαι μάλιστα.
60 (2) Τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι δοκέειν σφι
τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι· ἢ γὰρ
ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηναίων ῥηγῶ ἐπέφρακτο. Οἱ
μὲν δὲ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ζῦλι-
νον τεῖχος εἶναι· (3) οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας ση-
65 μάειναι τὸν θεόν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκάλεινον τὰ
ἄλλα ἀπέντας. Τοὺς ὧν δὲ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ

Græciam deserent : sed permanentes sustinuerunt inva-
dentem fines suos hostem.

CXL. Missis enim Delphos legatis consulere oraculum
Athenienses voluerant. Qui legati postquam, peractis circa
templum legitimis caerimoniis, ædem erant ingressi conse-
dernaque, hoc eis Pythia, cui nomen erat Aristonica, ora-
culum ediderat :

O miser! quid sedetis? fugite ad extrema terrarum, relictis
ædibus et summis collibus in-orbem conditæ urbis.
Nec enim caput firmum manebit, nec corpus,
nec extremi pedes, neque manus, nec de media quidquam
supererit, sed perniciēs advenit. Disturbabit enim illam
et ignis, et acer Mavors, Syriacum agens currum.
Multaque etiam alia munita perdet loca, non modo tuum:
multaque immortalium templa rabido dabit igni,
quæ jam nunc passim stant sudore fluentia,
metuque tremantia : et de summis tectis
sanguis ater defluit, inevitabilium prænunciis malorum.
Sed excedite hoc penetrali, et animi robur opponite malis.

CXLI. His auditis, Atheniensium legati gravissimo luctu
erant affecti. Qui quum ob nuntiata calamitatem prorsus
abjecissent animum, Timon Androbuli filius, civis Delphen-
sis, spectatus in primis inter suos, consuluit eis, ut sumpto
oleæ ramo iterum intrarent, et supplicum habitu denuo pe-
terent oraculum. (2) Cui quum illi obsecuti essent, dixit
sentique : « O rex Apollo, melius nobis oraculum de patria
ede, hos supplicum ramos respiciens, quos tibi ferimus;
aut ex hoc penetrali non discedimus, sed hic manebimus
usque dum vita excedamus : » hæc ubi dixerunt, alterum
illis oraculum Pythia edidit hujusmodi :

Non potest Pallas Jovem Olympium flectere,
multis illum verbis precatâ prudentique consilio. [mitate.
Tibi vero hoc rursus verbum edico, adamantis simile fr-
Quando cætera omnia capientur, quæ intra Cecrops fines
et sacri Cithæronis latebras sunt comprehensa;
Tritoniæ hoc dat late-cernens Jupiter, ut ligneus murus
solus inexpugnabilis sit, qui te tuosque liberos servet.
Neque tu equitum mane peditumque invadentem [le,
a continente numerosum exercitum tranquillius; sed recipie
terga vertens. Erit tempus, quum tu etiam contra stabis.
O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

CXLII. Quæ quum mitiora ipsis essent esseque videren-
tur quam prius editum oraculum, scripto hæc consigna-
runt, et redierunt Athenas. Id ipsum vero responsum
postquam reversi legati ad populum retulere, et aliæ multæ
dicebantur sententiæ ab his qui in mentem oraculi inqui-
rebant, et hæc duæ maxime inter se conflictantes. (2) Di-
cebant seniorum nonnulli, videri sibi deum significare su-
perfuturam esse arcem. Erat enim olim arx Athenarum
septo munita : hi igitur, id septum cogitantes, hunc esse li-
gneum illum murum conjectabantur. (3) Alii contra, naves,
aiebant, a deo significari; hasque parandas esse atque in-
struendas, omissis aliis rebus omnibus, contendebant. Hi

ξύλινον τεῖχος ἑσπαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα βηθέντα
ὑπὸ τῆς Πυθίης,

Ὁ θεῖη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ σινούσης

(4) Κατὰ ταῦτα τὰ ἑπεῖα συνεχέοντο αἱ γνώμαι τῶν
ραμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι· οἱ γὰρ χρη-
σμολόγοι ταύτῃ ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμίνα
δεῖ σφάας ἐσσωθῆναι ναυμαχίην παρασκευασαμένους.

CXLIII. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρῶ-
10 τους νεωστὶ παριῶν, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλῆς,
παῖς δὲ Νεοκλῆος ἐκαλέετο. (2) Οὗτος ὡνὴρ οὐκ ἔφη
πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων
τοιαῖε, εἰ ἐς Ἀθηναίους ἔῃς τὸ ἔπος εἰρήμενον ἑόντος,
οὐκ ἂν οὕτω μιν δοκῇεν ἡπίως χρῆσθῆναι, ἀλλ' ὧδε,
15 «ὦ σχετλίη Σαλαμίς» ἀντί τοῦ, «ὦ θεῖη Σαλαμίς,»
«εἰ πέρ γε ἔμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσιν»
(3) ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ
χρηστήριον συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὀρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς
Ἀθηναίους. Παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμα-
20 χήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἑόντος τοῦ ξύλινου
τείγους. (4) Ταύτῃ Θεμιστοκλῆος ἀποφαινομένου Ἀ-
θηναῖοι ταῦτά σφι ἐγνωσαν αἰρετιώτερα εἶναι μᾶλλον ἢ
τὰ τῶν χρησμολόγων, οἱ οὐκ ἔουν ναυμαχίην ἀρτέε-
σθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι οὐδὲ χεῖρας ἀνταίρεσθαι, ἀλλ'
25 ἐκλιπόντας χωρὴν τὴν Ἀττικὴν ἄλλην τινὰ οἰκίζειν.

CXLIV. Ἐτέρῃ τε Θεμιστοκλεῖ γνώμῃ ἐμπροσθε
ταύτης ἐς καιρὸν ἤριστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων
χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων
σφι προσῆλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἔμελλον λάξεσθαι ὄρ-
30 γηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς. (2) Τότε Θεμιστοκλῆς
ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσεως ταύτης παυσάμε-
νους νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηχοσίας
ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων· οὗτος γὰρ
ὁ πόλεμος συστάς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγ-
35 χασκας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. (3) Αἱ δὲ
ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν, ἐς δέον δὲ
αὐτῷ τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὐταὶ τε δὴ αἱ νέες τοῖσι
Ἀθηναίοισι προπονηθεῖσαι ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἔδεε
προσναυπηγέεσθαι. (4) Ἐδοξέ τέ σφι μετὰ τὸ χρη-
40 στήριον βουλευομένοισι ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν
βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεί, τῷ θεῷ πει-
θόμενους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι. Τὰ μὲν
ὃς χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐγεγόνε.

CXLV. Συλλεγομένων δὲ ἐς τούτῳ τῶν περὶ τὴν
45 Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνως φρονούντων καὶ δι-
δόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἐδόκεε βουλευο-
μένοισι αὐτοῖσι πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλ-
λάσσεσθαι τὰς τε ἐχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἑόντας
πολέμους· ἔσαν δὲ πρὸς τινας καὶ ἄλλους ἐγκεχειρημένοι, ὁ
50 δὲ ὦν μέγιστος Ἀθηναίοις τε καὶ Αἰγινήταισι. (2)
Μετὰ δὲ πυνθανόμενοι Ξέρξης σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν
Σάρδισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν
Ἀσίην τῶν βασιλέως πρηγμάτων, ἐς Ἄργος τε ἀγγέλους

vero ipsi, qui naves esse dicebant ligneum murum, in duo-
bus postremis Pythiae versibus illis hæsitant :

O divina Salamis ! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

(4) Quæ ob verba conturbabantur animi eorum qui naves
interpretabantur ligneum murum. Nam interpretes oracu-
li in hanc sententiam verba hæc accipiebant, quasi ad Sala-
minem essent cladem accepturi, si ad navalem pugnam sese
comparassent.

CXLIII. Erat autem Athenis vir quidam, nuper inter pri-
marios cives locum consecutus, cui erat nomen Themisto-
cles, vulgo vero Neoclis filius adpellabatur. (2) Hic vir,
negans recte ista accipi ab oraculorum interpretibus, in
hanc sententiam disseruit : Si vere ad Athenienses spectaret
istud dictum, non adeo miti verbo usurum fuisse, ait, deum,
sed « O misera Salamis » dicturum fuisse, non « O divina
Salamis ; » si quidem circa eam perituri essent incolæ. (3)
Sed enim in hostes valere dei responsum, si quis illud recte
intelligat, non in Athenienses. Itaque suasit civibus, ut
ad navalem pugnam sese compararent ; hunc enim esse li-
gneum murum. (4) Hanc in partem quum sententiam The-
mistocles dixisset, consuerunt Athenienses potius esse
hanc rationem, quam illam quæ erat ab oraculorum inter-
pretibus proposita : qui, adparatum navalis pugnae dissua-
dentes, summam rei in eo verti contendebant, ut ne ma-
nus quidem contra invadentes hostes tollerent, sed, relicta
prorsus Attica, in alia terra novas sedes quærerent.

CXLIV. Alia vero etiam ante hanc ejusdem Themistoclis
sententia opportune vicerat. Quum ingentes fuissent in
Atheniensium arario pecuniæ, quæ ex metallis a Laureo
redierant, in eoque res esset, ut ea pecunia viritum civibus
divideretur, et unusquisque decem acciperet drachmas ; (2)
tunc Themistocles persuaserat civibus, ut, omissa illa dis-
tributione, naves ex hac pecunia duascentas ædificarent ad
bellum, bellum cum Æginetis intelligens. Hoc enim bellum,
tunc conflatum, Græciæ fuit saluti, eo quod Athenienses
mari dare operam coegit. (3) Sed naves hæ, ad quem
comparatæ fuerant usum, in eum quidem non sunt ad-
hibitæ : at ita tamen opportuno tempore in promptu fuere
Græciæ. Has igitur naves, ante comparatas, tunc habuere
Athenienses ; præterque eas aliae erant ædificandæ. (4) Et
post acceptum oraculi responsum habita deliberatione de-
creverunt, deo obsequentes cum omnibus copiis naves
conscendere, et mari, una cum eis ex Græcis qui ita vellent,
excipere barbarum Græciam invadentem. Ista igitur, quæ
dixi, oracula Atheniensibus evenerant.

CXLV. Postquam vero in unum locum convenere qui-
cumque ex Græcis Græciam incolentibus meliora sentiebant,
ibi tum collatis inter se sermonibus, fideque data, de com-
muni consilio placuit, primum rerum omnium componere
inimicitias et mutua bella, quæ inter ipsos obtinerent.
Erant autem et contra alios suscepta bella ; maximum vero
oblinebat inter Athenienses et Æginetas. (2) Deinde vero,
quum rescivissent Sardibus cum exercitu esse Xerxem,
placuit speculatores mittere in Asiam, qui res regis explo-
rarent ; tum et Argos mittere legatos, societatem adversus

δμαιχιμὴν συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσῃν, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένεος, ἐς τε Κέρκυραν, κελεύουσας βωθῆειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους, φρονήσαντες εἰ καὶ ἐν τε γένοιτο
 5 τὸ Ἑλληνικὸν καὶ εἰ συγκύψαντες τῷτὸ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινὸν ἐπιόντων ὁμοίως πᾶσι Ἑλλήσι. Τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγγοτο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω.

CXLVI. Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι
 10 τὰς ἐχθρας πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. (2) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι τε ἐς Σάρδεις καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλείας στρατιήν, ὡς ἐπ' αἰστοὶ γέγοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἀπήγοντο ὡς ἀπολεούμενοι. Καὶ τοῖσι
 15 μὲν κατακέκριτο θάνατος, (3) Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην πέμπει τῶν τινὰς δορυφόρων, ἐντειλάμενος, ἵνα καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶοντας, ἄγειν παρ' ἐωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἔτι περιόντας αὐτοὺς κατέλαθον καὶ ἦγον ἐς ὅσιν τὴν
 20 βασιλείας, τὸ ἐνθεῦτεν πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευσέ σφας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον, ἐπεὰν δὲ ταῦτα θεύμενοι ἔωσι πλήρεις, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώραν ἀσινέας.

CXLVII. Ἐπιλέγον δὲ τὸν λόγον τόνδε ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς εἰ μὲν ἀπώλοντο οἱ κατάσκοποι, οὐτ' ἂν τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες ὄντα λόγῳ μέζω, οὐτ' ἂν τι τοὺς πολέμους μέγα εἰσινέατο, ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες· (2) νοστήσαντων δὲ τούτων
 30 ἐς τὴν Ἑλλάδα δοκέειν ἐφη ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παραδῶσειν σφέας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν. (3) Οἷκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ γε ἄλλῃ. Ἐὼν γὰρ ἐν
 35 Ἀβύδῳ ὁ Ξέρξης εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγῶν διεκπύοντα τὸν Ἑλλησπόντον, ἐς τε Αἰγίνα καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. (4) Οἱ μὲν δὲ πάρεδροι αὐτοῦ ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἐτοίμοι ἔσαν αἰρεῖν αὐτὰ, ἐσβλέποντες ἐς τὸν βασιλέα δόκτε παραγ-
 40 γέλει. Ὁ δὲ Ξέρξης εἶρετο αὐτοὺς δοκίμους πλώειν· οἱ δὲ εἶπαν « ἐς τοὺς σὺς πολέμους, ὧ δέσποτα, σίτον ἄγοντες. » (5) Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἐφη, « οὐκῶν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλώομεν ἔνθα περ καὶ οὗτοι τοῖσι τε ἄλλοις ἐξηρ-
 45 παρακοιμίζοντες; » (6) Οἱ μὲν νυν κατάσκοποι οὕτω θησάμενοι τε καὶ ἀποπεμφθέντες ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

CXLVIII. Οἱ δὲ συνωμόται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ μετὰ τὴν ἀποπέμψιν τῶν κατασκόπων δεύτερα
 50 ἔπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἀργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ' ἐωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. (2) Πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ' ἀρχὰς τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὡς σφας οἱ Ἕλλη-
 55 νες περὶρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσῃν, πέμ-

Persas conciliaturos; item alios in Siciliam mittere ad Gelonem Dinomenis filium, et in Corcyram, qui auxilia Græcis mittenda postulerant; denique alios in Cretam: hoc consilio, ut, si fieri posset, in unum coalesceret Græcum omne genus, cunctique concordēs junctis agerent viribus; quippe cunctis pariter Græcis imminente periculo. Dicebantur autem permagnæ esse res Gelonis, multo ampliores quam ullius populi Græci.

CXLVI. His ita decretis, depositis inimiciis, primum speculatores mittunt in Asiam, tres viros. (2) Qui postquam Sardes venerunt, exercitumque explorarunt regis, deprehensi sunt, tortique a ducibus copiarum pedestrium, abducebantur supplicio adficiendi: capitis enim erant damnati. (3) Quod ubi Xerxes rescivit, improbata ducum sententia, satellitum nonnullos misit jussos ad se adducere speculatores, si vivos etiam nunc nacti essent. (4) Qui quum illos superstites invenissent, et in conspectum produxissent regis; tum vero rex, postquam ex eis quasivit qua causa venissent, imperavit satellitibus, ut circumdicerent homines, pedestremque omnem exercitum et equitum illis ostenderent, spectaculoque satiatos, in quancumque vellent ipsi regionem dimitterent incolumes.

CXLVII. Ista imperans rex, hanc rationem adjecit, ut diceret, si periissent speculatores, nec præsцитuros fuisse Græcos quanto regis copiae sint fama ampliores, nec ipsos magnum incommodum hostibus fuisse adlaturos tribus occisis viris: (2) verum hi si in Græciam redierint, videri Græcos, cognitis rebus ipsius, ante susceptam hanc expeditionem libertatem suam tradituros; atque ita ne opus quidem Persis fore, ut ducendi adversus illos exercitus molestiam sustineant. (3) Similis ista regis sententia fuit alteri huic. Quum Abydi Xerxes versaretur, conspicuus est naves frumentarias ex Ponto per Hellespontum navigantes, et Eginam atque Peloponnesum petentes. (4) Consiliiarii igitur qui adsidebant ei, ut cognoverunt hostiles esse naves, capere illas erant parati, respicientes nutum regis, quando ille imperium esset daturus. Xerxes vero ex illis quasivit, Quorsum navigarent. Qui ut dixere, « Ad tuos hostes, domine; frumentum eis advehentes: » (5) respondit ille: « Atque etiam nos eodem navigamus, quo hi, et aliis rebus et frumento instructi. Quid ergo mali hi faciunt, quod frumentum nobis adportent? » (6) Speculatores igitur, quos dixi, postquam omnia spectarunt et a Xerxe dimissi sunt, ita in Europam rediere.

CXLVIII. Græci contra Persam conjurati, postquam in Asiam speculatores mandarunt, porro Argos miserunt legatos. Aiunt autem Argivi, res tunc apud se in hunc modum esse gestas. (2) Statim ab initio cognitos ipsis fuisse adparatus quos adversus Græciam faceret Barbarus: quumque simul intellexissent operam daturus esse Græcos, ut sese in societatem contra Persas adsciscerent, legatos se misisse

ψαί θεοπρόπους ἐς Δελφούς, τὸν θεὸν ἐπειρησμένους ὥς σφι μέλλει ἀρίστον ποιεῦσαι γενέσθαι· (3) νεωστὶ γὰρ σφῶν τεθνάναι ἑξαχιλίους ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένηος τοῦ Ἀναξανδρίδου, τῶν δὴ ἐνεκεν πέμψειν. Τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτέουσι αὐτοῖσι ἀνελείν ταδε·

Ἐχθρὲ περικτιόνεσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
εἰσω τὸν προβόλαιον ἔχων πεφυλαγμένος ἥσο
καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σώσει.

10 (4) Ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον, μετὰ δὲ ὥς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. (5) Τούτῳ δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι ὥς ἐτοιμοὶ εἰσι Ἄργεῖοι ποιεῖν ταῦτα τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπείσασθαι 15 Λακεδαιμονίοισι καὶ ἡγεμόνοι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης τῆς συμμάχου· καίτοι κατὰ γὰρ τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν ἡγεμονίην ἑωυτῶν, ἀλλ' ὅμως σφι ἀπογοῶν κατὰ τὸ ἥμισυ ἡγεμόνοι.

30 **CXLIX.** Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνασθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιεῖσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην. (2) σπουδὴν δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντοετίδας, καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοι, ἵνα δὴ σφι οἱ παῖδες ἀνδρουθέντες ἐν τούτοις τοῖσι ἔτεσι μὴ δὲ σπονδέων 35 ἰουσίην ἐπιλέγεσθαι, ἣν ἄρα σφῶς καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ ἄλλο πταίσμα πρὸς τὴν Πέρσην, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπῆχοι. (3) Τῶν δὲ ἀγγέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ βηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμείψασθαι τοιοῦτε, περὶ μὲν σπονδῶν ἀνοίσειν 40 ἐς τοὺς πλεῦνας, περὶ δὲ ἡγεμονίας αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑποκρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφι μὲν εἶναι δύο βασιλεῖς, Ἄργεῖοι δὲ ἓνα· οὐκ ὦν δυνατόν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης οὐδέντερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίας, μετὰ δὲ δύο τῶν σφετέρων ὁμοφύητον τὸν Ἄργεῖον εἶναι κωλύειν οὐκ 45 ἐν. (4) Οὕτω δὲ οἱ Ἄργεῖοι φασὶ οὐκ ἀνασχέσθαι τῶν Σπαρτιητέων τὴν πλεονεξίην, ἀλλ' ἐλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀρχεσθαι ἢ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμονίοισι, προεῖπαί τε τοῖσι ἀγγέλοις πρὸ δύντος ἡλίου ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρας, εἰ δὲ μὴ, πεμ- 50 ρέψεσθαι ὡς πολεμίου.

CL. Αὐτοὶ μὲν Ἄργεῖοι τοσαῦτα τούτων περὶ λέγουσι· ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἐπειμψε κήρυκα ἐς Ἄργος πρότερον ἢ περ 55 βρυῆσαι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἐλθόντα δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι, « ἄνδρες Ἄργεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς νομίζομεν Πέρσῃν εἶναι, ἀπ' οὗ ἡμεῖς γηγοναμεν, παῖδα Περσέος τοῦ Δαναῆς, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφείας θυγατρὸς Ἀνδρομέδης. Οὕτω ἂν ὦν εἴημεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. (3) Οὕτε ὦν 60 ἡμεῖς οἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεύεσθαι, οὔτε ὑμεῖς ἄλλοις τιμωρέοντας ἡμῖν ἀντιξοὺς γενέσθαι, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κατῆσθαι. Ἦν γὰρ ἐμοὶ γέννηται κατὰ νόον, οὐδαμῶς μέζοντας ὑμῖν ἄξω. » (4) Ταῦτα ἀκούσαντας Ἄργεῖους

Delfos, qui ex deo quærerent, quidnam facientes optime consulturi essent rebus suis : (3) nuper enim sex millia de suis occisos esse a Lacedæmonii et a Cleomene, Anaxandridæ filio ; ea caussa legatos se misisse. Interrogantibus vero hoc responsum reddidisse Pythiam :

Finilimis invise, care immortalibus diis,
verutum intus tenens, cautus sede,
et capiti cave : caput enim corpus servabit.

(4) Hoc responsum sibi initio redditum a Pythia fuisse : deinde vero Argos venisse legatos ; et adeuntes senatum, exposuisse mandata. (5) Ad ea Argivos respondisse, paratos se esse ea facere, si, composita cum Lacedæmoniis in triginta annos pace, dimidium imperii in universos socios ipsi obtinuissent : et æquum quidem esse, ut penes ipsos summa sit totius imperii ; nihilominus autem contentos se dimidio fore.

CXLIX. Hæc aiunt senatum respondisse, tametsi Argivos oraculum vetuisset contrahere cum Græcis societatem : (2) et, metuentes licet oraculum, cupidos tamen fuisse fœdus in triginta annos cum Lacedæmoniis paciscendi, ut intra hos annos pueri ipsorum ad virilem pervenirent ætatem. Quodsi enim fœdus non conciliaretur, veritos esse, ne, si forte ad superius malum alia quardam calamitas in bello Persico accessisset, reliquum foret ut prorsus Lacedæmoniorum subjicerentur imperio. (3) Ad ista autem a senatu dicta eos ex legatis, qui Sparta erant missi, hæc respondisse : De fœdere quidem relaturos se ad multitudinem ; de belli imperio autem mandatum sibi esse ut respondeant, dicereque se, duos sibi esse reges, Argivos vero unum : non posse igitur fieri, ut alteri utri regi Spartanorum abrogetur imperium. At, quin cum suis duobus Argivos æquum jus suffragii habeat, nihil impedire. (4) Ita, aiunt Argivi, non ferendam sibi visam esse Spartanorum arrogantiam, maluisseque se sub barbarorum esse imperio, quam Lacedæmoniis parere : edixisseque senatum legatis, ut ante solis occasum finibus suis excederent ; id ni facerent, hostium loco habitum iri.

CL. Ista quidem his de rebus ipsi memorant Argivi. Est vero alia fama per Græciam vulgata ; misisse Xerxem, priusquam expeditionem in Græciam susciperet, Argos caduceatorem. (2) Qui ubi advenit, in hunc modum locutus esse fertur : « Viri Argivi, rex Persarum hæc vobis dicit. Nos Persen existimamus, a quo progeniti sumus, fuisse Persæ filium, Danaæ nepotem, natum ex Cephæi filia Andromeda : ita igitur a vobis fuerimus oriundi. (3) Proinde æquum non est, ut aut nos progenitoribus nostris bellum faciamus, aut ut vos, aliis opem ferentes, contra nos in acie stetis ; sed ut domi inanes, quietem agatis. Nam, si mihi ex sententia res successerint, nullos potiore loco, quam vos, habeo. » (4) Hæc audientes, Argivos magni fecisse : et statim

λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους μεταίτείν· ἐπεὶ δὲ σφεας παραλαβάνειν τοὺς Ἑλλήνας, οὕτω δὲ ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μεταίτείν, ἵνα

ἐπὶ προφάσις ἡσυχίην ἄγωσι.

CLL. Συμπέειν δὲ τούτοις καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγουσί τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενόμενον τούτων, τυχεῖν ἐν Σούσοις τοῖσι Μερμονίοις ἔοντας ἑτέρου πρῆγματος εἵνεκεν ἀγγέλους Ἀθηναίων, 10 Καλλίην τε τὸν Ἰππονίκου καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας, (2) Ἀργεῖους δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον πέμψαντας καὶ τοὺς ἐξ Σούσα ἀγγέλους εἰρωτᾶν Ἀρτοξέρξεα τὸν Ξέρξεω εἰ σφί ἐτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἢ νομιζοίτο πρὸς αὐτοῦ εἶναι 15 πολέμιοι· βασιλεῖα δὲ Ἀρτοξέρξεα μάλιστα ἐμμένει φάναι, καὶ οὐδεμίαν νομίζειν πολλὴν Ἀργεος φιλιωτέτην.

CLII. Εἰ μὲν νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἀργος καὶ Ἀργείων ἀγγελοὶ ἀναβάντες ἐς Σούσα ἐπειρώτεον Ἀρτοξέρξεα περὶ φιλίας, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, οὐδέ τινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφαίνομαι ἄλλην γε ἢ τὴν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι. (2) Ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκίῃ κακὰ ἐς μέσον συνενέκαιεν ἀλλάξασθαι βουλό- 25 μενοι τοῖσι πλησίοις, ἐκχύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίτο ὅπισω τὰ ἐσπνέικαντο. Οὕτω δὲ οὐκ Ἀργεῖοις αἰσχίστα πεποιήται. (3) Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πεθεσθαι γὰρ μὲν οὐ παντάπασι ὀφείλω, καὶ μοι τοῦτο 30 τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον· ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὥς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ σφί πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἐστήκει, πᾶν δὲ βουλόμενοί σφί εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύτης. Τὰ μὲν περὶ Ἀρ- 35 γείων εἴρηται.

CLIII. Ἐς δὲ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπὸ κατὰ ἀγγελοὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμίζοντες Γέλωνι, καὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. (2) Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκῆτωρ δὲ ἐν Γέλῃ, ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ 40 Τριοπίῳ κειμένης· ὅς κτιζομένης Γέλῃς ὑπὸ Αἰνιδίων τε τῶν ἐκ Ῥόδου καὶ Ἀντιφῆμου οὐκ ἐλάφθη. (3) Ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενόμενοι ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλειον ἔοντες, Τηλίνεω ἑνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. (4) Ἐς Μακτώ- 45 ριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλῃς οἰκημένην ἔφυγον ἄνδρες Γελῶν ἐσσωθέντες στάσι. Τούτους ὦν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλῃν, ἔχων οὐδεμίαν ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἱρὰ τούτων τῶν θεῶν. Ὅθεν δὲ αὐτὰ ἐλαβε ἢ αὐτὸς ἐκτίσαστο, τοῦτο οὐκ ἔχω εἶπαι. (5) Τούτοις δ' ὦν πρὸς 50 συνος ἔων κατήγαγε, ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱεροφάνται τῶν θεῶν ἕπονται. Θωμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι, κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον· τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἄπαντος ἀνδρὸς νενόμικα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς

quidem, nihil nec pollicitos esse Græcis, nec ab illis postulasse; sed, postquam eos ad societatem Græci invitarunt, tum vero, quum bene gnari essent Lacedæmonios secum non communicaturos esse imperium, dtmidium illius postulasse, ut hoc prætextu utentes otium egerent.

CLl. Cum his etiam congruere, aiunt Græcorum nonnulli, aliam rem, quæ quidem multis post annis incidisse memoratur. Adfuisse tunc forte Susis Memnoniis, alterius cuiuspiam rei caussa, legatos Atheniensium, Calliam Hipponici filium, ejusque collegas: (2) Argivos vero et ipsos, per idem illud tempus missis Susa legatis, ex Artaxerxe quæsisvisse, utrum sibi adhuc firma maneat amicitia quam cum Xerxe conciliassent, an hostes ab illo judicentur. His regem Artaxerxem respondisse, utique firmam manere, neque se ullam civitatem sibi magis amicam, quam Argos, existimare.

CLII. Jam vero, an revera Xerxes caduceatorem Argos miserit ista dicentem; et an Argivorum legati, Susa profecti, Artaxerxem de amicitia interrogaverint; id equidem pro certo confirmare non possum: nec de his aliam pronuncio sententiam, nisi quam ipsi dicunt Argivi. (2) Cæterum hoc satis scio, si omnes homines propria mala in commune conferrent, cum aliorum malis illa permutaturi, fore ut unusquisque, propius inspectis aliorum malis, lubens rursus ea reportaret, quæ ipse attulisset. Ita nimirum non turpissime Argivi egerunt. (3) Ego autem dicere debeo quæ memorantur; nec vero omnibus utique fidem debeo adhibere: atque hoc idem in universam hanc Historiam dictum intelligi velim. Nam et hoc traditur, Argivos advocasse Persam in Græciam, quum male illis cessisset adversus Lacedæmonios bellum, quumque quidvis potius sibi accidere mallent, quam in tristi eo statu, quo tunc erant, manere. Atque hæc de Argivis hactenus.

CLIII. In Siciliam et alii a sociis missi legati venerunt, cum Gelone acturi, et a Lacedæmoniis missus Syagrus. (2) Gelonis hujus progenitor, Gelæ incola, ex Telo insula erat, contra Triopium sita: qui, quum a Lindiis ex Rhodo, duce Antiphemo, Gela conderetur, coloniarum fuerat socius. (3) Hujus posterius, procedente tempore, hierophantæ fuerunt Inferarum Dearum, et constanter idem munus tenuerunt; ad quod Telines, unus ex illorum majoribus, tali modo fuerat promotus. (4) Cives nonnulli Geloi, in seditione victi ab adversariis, in Mactorium oppidum confugerant supra Gelam situm. Hos Telines Gelam reduxit, nulla hominum manu adjutus, sed solis sacris harum dearum. Unde vero hæc sumpserit, aut quomodo nactus sit, dicere non possum. (5) Sed his fretus reduxit illos hac conditione, ut posterius ipsius hierophantæ illarum dearum essent. Quod autem audio rem tantam a Teline esse perfectam, id eo magis etiam miror, quod, quum talia non a quolibet homine patrari posse existimaverim, sed ab animo forti et virili robore debere pro-

τε ἀγαθῆς καὶ ῥώμης ἀνδρείης· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τούτων πεφυκέναι θηλυδρείης τε καὶ μαλακώτερος ἀνὴρ. Οὕτω μὲν νυν ἐκτίσαστο τοῦτο τὸ γέρας.

CLIV. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρεος τελευτήσαντος τὸν βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Γέλης ἑπτὰ ἔτη, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαθύλλου ἀνδρὸς Γελώου, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μουναρχίην Ἱπποκράτης Κλεάνδρου ἑὼν ἀδελφεός. (2) Ἐχόντος δὲ Ἱπποκράτεος τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων ἑὼν Τηλίνεω τοῦ ἱροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνησιδήμου τοῦ Παταίου, ὃς ἦν δορυφόρος Ἱπποκράτεος .... (3) Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς Ἰππου εἶναι Ἱππαρχος· πολιορκήοντος γὰρ Ἱπποκράτεος Καλλιπολιτῆς τε καὶ Ναξίου καὶ Ζαγκλαίου τε καὶ Λεοντίνους καὶ πρὸς Συρηκοσίου τε καὶ τῶν βαρβάρων συγχοῦς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν τούτοις τοῖσι πολέμοις ἑὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. (4) Τῶν δὲ εἶπα πολιῶν, τούτων πλὴν Συρηκουσέων οὐδεμία πέφευγε δουλοσύνην πρὸς Ἱπποκράτεος· Συρηκοσίους δὲ Κορίνθιοι τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο μάχῃ ἰσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. Ἐρρύσαντο δὲ καὶ οὗτοι ἐπὶ τοῖσιδε καταλλάξαντες, ἐπ' ᾧτε Ἱπποκράτῃ Καμάριναν Συρηκοσίους παραδόναι· Συρηκοσίων δὲ ἦν Καμάρινα τὸ ἀρχαῖον.

CLV. Ὡς δὲ καὶ Ἱπποκράτῃ τυραννεύσαντα Ἰσα ἔτα τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθανέειν πρὸς πόλιν Ὑβλῇ στρατευσάμενον ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὲ ὁ Γέλων τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἱπποκράτεος παισὶ Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν κατηκόνει εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὥς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῶν, ἤρχε αὐτὸς ἀποστερήσας τοὺς Ἱπποκράτεος παῖδας. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ εὗρημα τοὺς γαμόρους καλεωμένους τῶν Συρηκοσίων ἐκπεσόντας ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεωμένων δὲ Κιλλικυρίων, ὁ Γέλων καταναγών τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας ἔσχε καὶ ταύτας· ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκοσίων ἐπινότι Γέλωνι παραδίδοι τὴν πόλιν καὶ ἐσωτόν.

CLVI. Ὁ δὲ ἐπειτε παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, ὁ Γέλων μὲν ἐπικρατέων λόγον ἑλάσσω ἐποίεετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἑωυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτυνε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρηκούσαι. Αἱ δὲ παρατίκτα ἀνά τ' ἔδραμον καὶ ἀνέδρασον. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Καμαριναίους ἄπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν πολιήτας ἐποίησε, Καμαρίνης δὲ τὸ ἄστυ κατέσκαψε, τοῦτο δὲ Γελῶν ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τὸντὸ τοῖσι Καμαριναίοις ἐποίησε. (3) Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὥς πολιορκούμενοι ἐς ἑμολογίην προσχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτῶν παχέας, ἀειραμένους τε πόλεμον αὐτῷ καὶ προσδοκόντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἀγαγὼν ἐς τὰς Συρηκούσας πολιήτας ἐποίησε· (4) τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου· οὐδὲ προσδεχόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας ἀπέδοτο

fiscisci, hic e contrario perhibetur a Sicilia incolis effeminatus et mollis admodum homo fuisse. At is quidem ita munus hoc obtinuerat.

CLIV. Mortuo Cleandro, Pantaris filio, qui, postquam septem annis Gelæ fuerat tyrannus, a Sabylo cive Gelo est interfectus; ibi tum Hippocrates, Cleandri frater, monarchiam suscepit. (2) Quo regnante Gelon, unus e posteris Telinis hierophantæ, cum aliis multis, et in his cum Ænesidemo Patæci filio, qui corporis custos fuit Hippocratis, ... (3) Nec vero multo post Gelon ob virtutem præfectus universi equitatus nominatus est. Nam quum Callipolitas et Naxios oppugnaret Hippocrates, et Zancleos et Leontinos, itemque Syracusios et barbarorum multos; in cunctis his bellis præclare Gelonis virtus emicuit. (4) Earum autem quas dixi civitatum nomina, præter Syracusas, effugit quin in servitutem ab Hippocrate redigeretur. Syracusios vero, prælio victos ad Elorum fluvium, liberaverunt Corinthii et Corcyraei, conciliata pace in hanc conditionem, ut Camarinam Hippocrati traderent Syracusii: nam antiquitus Syracusiorum Camarina fuerat.

CLV. Postquam vero Hippocrati etiam, quum totidem annos quot Cleander frater regnasset, accidit ut ad Hyblam urbem, bellum gerens cum Siculis, occumberet; tunc mirum hic Gelon, nomine quidem tenuis opem ferens filii Hippocratis Euclidi et Cleandro, quibus jam parere cives noluerant, re vera autem, prælio victis Gelois, solus ipse regnavit, Hippocratis filii imperio fraudatis. (2) Quæ res quum ei præter spem successisset, deinde gamoros quos vocant Syracusiorum (*id est* prædiorum possessores) urbe ejectos a populo et a propriis servis, qui Cillicyrii vocantur, ex Casmene oppido Syracusas reduxit, atque ita hac quoque urbe politus est: populus enim Syracusiorum adventanti Geloni et se et urbem tradidit.

CLVI. Syracusis politus Gelon jam non tanti fecit Gelæ imperare: itaque hanc urbem fratri suo Hieroni permisit, ipse vero Syracusas quolibet modo munivit et auxit: erantque ei Syracusæ loco omnium. Et brevi hæc urbs crevit floruitque. (2) Nam et Camarinæos cunctos, Syracusas transductos, cives fecit, diruta Camarina urbe: et majore parte Geloorum civium eodem modo, quo Camarinæis, usus est. (3) Megarenses quoque Siciliam incolentes, quum ab illo oppugnati in deditionem venissent; opulentiores eorum, qui bellum contra eum suscitaverant, et ob id se perditum iri putabant, pariter Syracusas transduxit, civesque fecit; (4) plebem autem Megarensium, quæ belli non fuerat auctor, et nihil ab illo mali se passuram exspectabat, hanc item Syracusas perductam vendidit ea conditione, ut e Sicilia

ἐπ' ἐξαγωγή ἐκ Συκελίας. (5) Τούτῳ δὲ τοῦτο καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Συκελίᾳ ἐποίησε διακρίνας. Ἐποίει δὲ ταῦτα τούτους ἀμφοτέρους νομίσας δῆμον εἶναι συνόκημα ἀχαριτώτατον. Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνει μέγας ὁ Γέλων.

CLVII. Τότε δ' ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπίκατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους ἔλεγον τάδε, « ἐπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τοῦτον σύμμαχοι παραλαμφομένους σε πρὸς τὸν βάρβαρον. (2) τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κου πυνθάνειαι, ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει, ζεύξας τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἥριον στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, στρατηλατήσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρόσχημα μὲν ποιούμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, ἐν νόῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἐσωτῶ ποιήσασθαι. (3) Σὺ δὲ δυνάμιός τε ἤκεις μεγάλης, καὶ μοῖρα τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μετὰ ἀρχοντί γε Συκελίας· βώθει τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελευθέρου. (4) Ἀλλῃ μὲν γὰρ γινομένη πᾶσα ἡ Ἑλλὰς χεὶρ μεγάλη συνάγεται καὶ ἀξιόμαχοι γινόμεθα τοῖσι ἐπιούσι· ἦν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδιδῶσι, οἱ δὲ μὴ ἐθέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαίνειν τῆς Ἑλλάδος ἤ ὀλίγον, τοῦτο ἤδη δεινὸν γίνεται μὴ πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. (5) Μὴ γὰρ ἐλπίσης, ἦν ἡμέας καταστρέψῃται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκ ἤξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. Βωθέων γὰρ ἡμῖν σεωυτῇ τιμωρέεις· τῷ δὲ εὖ βουλευέντῃ πρήγματι τελευτῇ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστῇ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

CLVIII. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνεκέετο λέγων τοιάδε, « ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην ἐτολήσατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλεῦντες ἔλθειν. (2) Αὐτοὶ δὲ ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καραχιδονίου νεῖκος συνῆπτο, ἐπισκήπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδου πρὸς Ἑγεσταίων φόνον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελευθεροῦν ἀπ' ὧν ὑμῖν μεγάλα ὠφελία τε καὶ ἐπαυρέσεις γεγόναι, οὕτε ἐμεῦ εἵνεκεν ἤλθετε βοθήσοντες οὐτε τὸν Δωριέος φόνον ἐκπρήξόμενοι, τό τε κατ' ἡμέας τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροις νέμεται. (3) Ἀλλ' εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ ἄμεινον κατέστη. Νῦν δὲ ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ ἀπικταὶ ἐς ἡμέας, οὗτω δὴ Γέλωνος μνήστις γέγονε. (4) Ἀτιμής δὲ πρὸς ὑμῶν κυρήσας οὐκ ὁμοιωσώμαι ὑμῖν, ἀλλ' ἐτοιμός εἰμι βοθέειν παρεχόμενος διηκοσίας τε τριήρεας καὶ δισμυρίους δολίτας καὶ δισχιλίην ἱππον καὶ δισχιλίους τοξότας καὶ δισχιλίους σφενδοθήτας καὶ δισχιλίους ἱπποδρόμους ψιλοῦς· σῖτόν τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔστ' ἂν διαπολεμήσωμεν, ὑποδέχομαι παρέξειν. (5) Ἐπὶ δὲ λόγῳ τοῦδε τάδε ὑπείσχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ἴσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ' ἄλλῳ δὲ λόγῳ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἔλθοιμι οὐτ' ἂν ἄλλους πέμψαμι. »

exportarentur. (5) Eodemque modo etiam Eubœensis usus est Siciliam incolentibus, discreta plebe a locupletibus. Egit autem ita cum utrisque hac causa, quod molestiæ et periculi plenum putaret, una cum plebe habitare. Tali modo potens tyrannus Gelon evaserat.

CLVII. Tunc vero, postquam Syracusas venere Græcorum legati, in conspectum Gelonis producti, hæc apud eum verba fecerunt : « Miserunt nos Lacedæmonii et Athenienses horumque socii, ad societatem adversus Barbarum te invitatos. (2) Haud dubie enim hunc nostri Græciam invadentem ; virum Persam, qui Hellesponto ponte juncto universas Orientis copias ex Asia transducurus est, et bellum illaturus Græciæ ; caussam quidem prætexens, contra Athenas se ducere exercitum, in animo autem habens totam sibi Græciam subjicere. (3) Tu vero magna præditus es potentia, et laud minima pars Græciæ apud te est, quippe qui imperas Siciliæ. Succurre igitur liberantibus Græciam, cum eisque eam libera ! (4) Etenim junctis Græciæ viribus omnibus magna contrahitur manus, et pares sumus invadenti hosti. Sin nostrum alii nos produnt, alii vindicare nolunt, et exigua pars Græciæ sana est ; tunc vero est verendum, ne Græcia pereat universa. (5) Noli enim existimare, si nos prælio victos Persa subegerit, non eundem ad te pariter venturum ; sed, priusquam istud accidat, tibi prospice. Nobis enim opem ferens, te ipsum tutum præstabis. Et rem bono consilio susceptam bonus plerumque sequi exitus solet. » Sic illi locuti sunt.

CLVIII. Gelon vero, vehementer illos increpans, in hunc modum respondit. « Viri Græci, arroganti utentes oratione ausi estis me hortari ut subsidio vobis veniam adversus Barbarum. (2) At iidem vos, quum prius ego vos rogavi, ut barbarorum exercitum mecum adgrederemini, quo tempore adversus Carthaginienses bellum mihi incumberebat, obtestatusque sum ut Doriei necem, Anaxandridæ filii, ab Egestæis commissam ulcisceremini, simulque adiutorem me vobis obtuli ad liberanda emporia, e quibus magna commoda fructusque ad vos redibant, nec mei causa venistis ad opem mihi ferendam, neque ad ulciscendam Doriei cædem ; et, per vos si stetisset, omnia hæc in barbarorum forent potestate. (3) At, postquam bene atque prospere mihi omnia cesserunt, nunc, ubi in vos versum est bellum, in vosque ingruit, ita demum memoria vos subit Gelonis. (4) Verumtamen, quamvis a vobis turpiter fuerim contemptus, non ego vestrum ero similis, sed paratus sum opem vobis ferre, ducentas præbiturus triremes, et vicies mille milites gravis armaturæ, bis mille equites, bis mille sagittarios, bis mille funditores, et bis mille cursorios equites leviter armatos : denique universo Græcorum exercitui frumentum me suppeditaturum, usque dum debellarimus, recipio. (5) At hæc conditione hæc polliceor, ut dux et imperator sim Græcorum adversus Barbarum : alia conditione neque ipse venturus sum, nec alios missurus. »

CLIX. Ταῦτα ἀκούσας οὔτε ἠνέσχετο δὲ Συάγρος εἰπέ τε τάδε, « ἦ κε μέγ' οἰμῶξει δὲ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνος τε καὶ Συρηχοσίων. (2) Ἀλλὰ τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῆς, δεῦρος τὴν ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. Ἀλλ' εἰ μὲν βούλεαι βοῦθῆέν τῃ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δίκαιοις ἀρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βῶθῃς. »

CLX. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπεστραμμένους τοὺς λόγους τοῦ Συάγρου, τὸν τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφηνε λόγον, « ὦ ξεῖνε Σπαρτιῆτα, ὄνειδεα κατιόντα ἀνθρώπων φιλεῖ ἐπαναγῆν τὸν θυμόν. Σὺ μάλιστα ἀποδεξάμενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ οὐ με πείσεις ἀσχήμονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. (2) Ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω περιέγεσθε τῆς ἡγεμονίας, οἰκὸς καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμῶν περιέγεσθαι, στρατιῶς τε ἰόντα πολλὰ πλησίον ἡγεμόνα καὶ νεῶν πολὺ πλεονύν. Ἀλλ' εἰπέτε ὑμῖν ὁ λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπεῖχομεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. (3) Εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ ὑμεῖς ἡγήσασθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγὼ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ ἐθέλω. Καὶ ἡ τοῖσι ὑμῶν χρεῶν ἐστὶ ἀρκέεσθαι, ἢ ἀπιέναι συμμαχῶν τῶνδ' ἐρήμους. » Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προετίθειτο.

CLXI. Φθάσας δὲ δ' Ἀθηναίων ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων ἀμείβετό μιν τοιοῦτε, « ὦ βασιλεῦ Συρηχοσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἀλλὰ στρατιῆς. Σὺ δὲ δεῦρος μὲν στρατιὴν πέμψῃς μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προφαίνεις, ὥς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίγῃ. (2) Ὅσον μὲν νυν παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδού ἡγέεσθαι, ἐξήρκεε ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοις ἡσυχίαν ἄγειν, ἐπισταμένοις ὥς ὁ Λάκων ἱκανὸς τοῖς ἐμῇ ἐσσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολογούμενος· ἐπεῖτε δὲ ἀπάσης ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχεῖν, οὕτω ἔχει τοι. (3) Οὐδ' ἦν ὁ Λάκων ἐπὶ τοι ἀρχεῖν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν· ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γῆ μὴ αὐτῶν βουλομένων Λακεδαιμονίων. Τούτοις μὲν ὦν ἡγέεσθαι βουλομένοις οὐκ ἀντιτίθειμεν, ἄλλω δὲ παρήσομεν οὐδὲν νῖναυαρχεῖν. (4) Μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλείστον εἴμεν ἐκτιήμενοι, εἰ Συρηχοσίοις ἔόντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίας, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μῦνον δὲ ἔόντες ὡ μετανάσσει Ἑλλήνων τῶν καὶ Ὀμηρος ὁ ἐποιοῦς ἄνδρα ἀριστον ἐφρησε ἐξ Ἰλίου ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διζκομῆσαι στρατόν. Οὕτω οὐκ ὄνειδος ἡμῖν ἐστὶ οὐδὲν λέγειν ταῦτα. »

CLXII. Ἀμείβετο Γέλων τοιοῦτε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς οἴκατε τοὺς μὲν ἀρχόντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξομένους οὐκ ἔχειν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπείντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαίρηται. » (2) Οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ βήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν· ὅτλα

CLIX. Hæc audiens non tulit Syagrus, et his verbis respondit : « Ingentia profecto lamenta tolleret Pelopides Agamemnon, si audiret Spartanis imperium ablatum a Gelone et Syracusiis. (2) Immo hujus conditionis ne porro mentionem facias, ut tibi tradamus imperium. Sed, si vis auxilio venire Græciæ, scito sub Lacedæmoniorum te fore imperio : id si tibi non placet, noli auxilio venire. »

CLX. Ad hæc Gelon, videns aversantem Syagri sermonem, postremam hanc illis proposuit conditionem : « Hospes Spartane, inquit, contumeliosa verba, in hominem projecta, iram solent excitare : at tu, quamvis contumelioso usus sermone, me tamen non induces ut in respondendo sim immodestus. (2) Quandoquidem vero vos tanto studio urgetis ut imperium teneatis, consentaneum est ut ego majori etiam studio, quam vos, mihi hoc postulem, quippe multo majorem exercitum multoque plures naves vobis adducturus. At quoniam adeo ardua vobis hæc conditio posita est, nos de eo quod prius postulavimus, nihil concedemus. (3) Si pedestribus copiis vos præsueritis, ego nauticis præero : sin vobis volupe est classi præesse, ego pedestribus præero copiis. Aut in alterutro horum adquiescere vos oportet, aut abire talibus sociis destitutos. » Hæc igitur Gelon proponebat.

CLXI. Verum antevortens Atheniensium legatus Lacedæmonium, his verbis illi respondit : « Rex Syracusiorum, non ducem petiuros nos ad te Græcia misit, sed exercitum. Tu vero negas exercitum te missurum, nisi Græciæ imperes ; nempe imperare illi cupis. (2) Quatenus igitur universi Græcorum exercitus ducatum tibi postulasti, satis nos Athenienses habuimus silentium tenere, bene quari idoneum fore Laconem ad rationem tibi protrisque reddendam : nunc vero, ubi de universi imperii summa concedens, classis postulas imperium, sic tibi habe. (3) Si vel Laco tibi concederet classis imperium, nos non concederemus : nostrum enim hoc munus est, nisi Lacedæmonii id velint. His ergo, si classis obtinere imperium voluerint, non repugnamus : alii vero id concedemus nemini. (4) Sic enim frustra nos maximas Græcorum omnium nauticas copias paratas haberemus, si Syracusiis nos Athenienses Imperio cederemus, qui populum exhibemus antiquissimum, solique sumus Græcorum qui numquam solum vertimus : quo de populo etiam Homerus poeta fortissimum virum ait ad Ilium venisse, et ordinasse instruxisseque exercitum. Quo minus reprehendendi sumus quod ista dicimus. »

CLXII. Tum vero Gelon, « Hospes Atheniensis, ait, vos videmini imperatores quidem habere, sed, quibus hi imperent, non habituros. Quoniam igitur nihil remittentes, omnia vultis tenere; ocyus hinc abire maturate, domumque reversi nunciate Græciæ, ver ei ex anno esse exemptum. » (2) Cujus dicti hæc sententia est, quam ille significare voluit : nempe satis constat, præstantissimam anni partem

γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον, τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς τὴν ἐσωτοῦ στρατιήν. Στερσκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐσωτοῦ συμμαχίης εἵκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραι-
 5 ρημένον εἴη.

CLXIII. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ Γέλωνι χρηματισάμενοι ἀπέπλυνον· Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα δέσας μὲν περὶ τοῖσι Ἑλλήσι μὴ οὐ δύνανται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχε-
 10 τὸν ποιησάμενος ἐλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἡμέλησε, ὁ δὲ ἄλλης εἶχετο. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο τὸν Πέρσῃ διαβεβηκότα τὸν Ἑλλήσποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν
 15 Σκύθεω ἄνδρα Κῶων ἐς Δελφούς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φιλίου λόγους, παραδοκῆσοντα τὴν μάχην τῇ πεσέεσθαι, καὶ ἦν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τὰ τε χρήματα αὐτῷ διδόναι καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων, ἦν δὲ οἱ Ἑλληνες, ὅπισω ἀπάγειν.

CLXIV. Ὁ δὲ Κάδμος οὕτως πρότερον τούτων παρδεξάμενος παρὰ πατρός τὴν τυραννίδα Κῶων εὖ βεβηκυῖαν, ἐκὼν τε εἶναι καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός, ἀλλ' ἀπὸ δικαιοσύνης ἐς μέσον Κῶοισι καταθείς τὴν
 20 ἀρχὴν οἶχετο ἐς Σικελίην, ἐθα μετὰ Σαμίῳν ἔσχε τε καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τὸ οὖνομα. (2) Τοῦτον δὲ ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιοῦτῃ τρόπῳ ἀπικόμενον διὰ δικαιοσύ-
 25 νην, τὴν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε εὐῶσαν, ἔπειπε· ὅς ἐπὶ τοῖσι ἄλλοισι δικαιοῖσι τοῖσι ἐξ ἐσωτοῦ ἐργασμένοιαι καὶ τὸδε οὐκ ἐλάχιστον τούτων ἔλιπετο. (3) Κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων τὸν οἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρὲν κατασχέσθαι οὐκ ἐθέλησε, ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Ἑλλη-
 30 νες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ καὶ Ξέρξης οἰχώκεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπῆκετο ἐς τὴν Σικελίην
 35 ἅπαντα τὰ χρήματα ἄγων.

CLXV. Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίᾳ οἰκημένων, ὡς ὅμως καὶ μέλλων ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακε-
 40 δαιμονίων ὁ Γέλων ἐβώθησε ἂν τοῖσι Ἑλλήσι, εἰ μὴ ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίνων μονάρχου ἐξελαθείς ἐξ Ἰμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου τύ-
 45 ραννος ἐὼν Ἰμέρης ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον Φοινίκων καὶ Λιθύων καὶ Ἰθέρων καὶ Λιγύων καὶ Ἐλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυ-
 50 ριάδας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Ἀμίλχαν τὸν Ἄννωνος, Καρχηδονίων ἐόντα βασιλέα, (2) κατὰ ξεινίην τε τὴν ἐσωτοῦ ὁ Τήριλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλειω τοῦ Κρητίνεω προθυμίην, ὃς Ῥηγίου ἐὼν
 55 τύραννος, τὰ ἐσωτοῦ τέχνα δοὺς ὁμήρους Ἀμίλχα, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην τιμωρέων τῷ πενθερῷ· Τηρίλλου γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλειως, τῇ οὖνομα ἦν Κυδίππη. Οὕτω δὲ οὐκ οἶόν τε γεγόμενον βοῦθέειν τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἑλλήσι ἀποπέμπειν ἐς Δελφούς τὰ
 60 χρήματα.

CLXVI. Πρὸς δὲ καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς

ver esse; suum autem exercitum præstantissimam partem dixit in Græcorum exercitu. Itaque Græciam, societate ipsius destitutam, comparavit cum anno, cui ver sit exemplum.

CLXIII. Legati igitur Græcorum, hisce cum Gelone actis, domum navigarunt. Atque ita tunc Gelon, timens quidem Græcis, veritusque ne superando Barbaro impares sint futuri, sed indignum et intolerabile existimans, ipsum, in Peloponnesum trajicientem, sub imperio esse Lacedæmoniorum, quum Siciliæ sit tyrannus; hanc quidem aspernatus est conditionem, sed aliam rationem est secutus. (2) Simul atque Persam intellexit transiisse Hellespontum, cum tribus navibus actuariis quinquaginta remorum Cadmum, Scythæ filium, genere Coum, Delphos misit, multis pecuniis et pacificis mandatis instructum, qui belli exitum exspectaret, et quidem, si vicisset Barbarus, pecunias ei et terram et aquam nomine Gelonis traderet; sin Græci vicissent, pecunias reportaret.

CLXIV. Cadmus hic antea, quum patri in regnum Coorum firmo rerum statu successisset, sua sponte, nullo imminente periculo, sola iustitia ductus, in medio Cois deposuerat regnum, et in Siciliam migraverat. Ibi cum Samiis Zanciam urbem tenuit habitavitque, eam cujus nomen in Messanam mutatum est. (2) Hunc igitur Cadmum, qui isto modo in Siciliam venerat, Gelon propter reliquam etiam viri iustitiam sibi perspectam, Delphos misit: isque præter alia iustitiæ documenta etiam hoc non minimum a se editum reliquit, (3) quod, quum magnas in manibus haberet pecunias a Gelone sibi creditas, intervertere eas, quamquam nihil prohibebat, noluerit; sed, postquam pugna navali vicerant Græci, et Xerxes cum exercitu abierat, ipse etiam in Siciliam reversus pecunias omnes Geloni reportaverit.

CLXV. Memorant etiam Siculi, quamvis sub imperio futurum Lacedæmoniorum, vel sic tamen Gelonem sube-
 65 dio venturum fuisse Græcis, nisi Terillus Crinippi filius, Himeræ tyrannus, a Therone Ænesidemii filio, Agrigent-
 70 norum monarcha, Himera ejectus, sub ipsum hoc tempus trecenta millia Pœnorum et Libyrum et Iberorum et Ligurum et Helisycorum et Sardorum et Corsicanorum, horumque
 75 ducem Amilcarem Annonis filium, regem Carthaginiensium, in Siciliam transduxisset. (2) Nempe Amilcarem ad istam suscipiendam expeditionem induxerat Terillus pro hospi-
 80 ti jure opem ejus implorans: maxime vero eum commo-
 85 verat Anaxilai studium, Cretinæ filii, qui, quum Rhegii esset tyrannus, traditis Amilcari filiis suis obsidibus, per-
 90 suaserat ei ut in Siciliam trajiceret ad openi socero suo fe-
 95 rendam: filiam enim Terilli, nomine Cydippen, in matri-
 100 monio Anaxilaus habuit. Ita igitur Gelonem, aiunt, quum Græcis auxilio venire non potuisset, pecunias illas Delphos misisse.

CLXVI. Præterea hac quoque memorant, eodem die in

αὐτῆς ἡμέρης ἐν τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θήρωνα
νικᾶν Ἀμιλκᾶν τὸν Καρχηδόνιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι
τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσῃν. (2) Τὸν δὲ Ἀμιλκᾶν Καρχη-
δόνιον ἰόντα πρὸς πατρός, μητρὸθεν δὲ Συραχόσιον,
βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων, ὡς ἡ
συμβολή τε ἐγένετο καὶ ὡς ἐσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανι-
σθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε γὰρ ζῶντα οὔτε ἀποθανόντα
ῥηγῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελεθεῖν διζήμε-
νον Γέλωνα.

10 CLXVII. Ἔστι δὲ ὑπ' αὐτῶν Καρχηδονίων δδε
ὁ λόγος λεγόμενος, οἰκῶτι χρεωμένον, ὡς οἱ μὲν βά-
ρβαροι τοῖσι Ἕλλησιν ἐν τῇ Σικελίῃ ἐμάχοντο ἐξ ἡϋς
ἀρχόμενοι μέχρι δεῖλης ὁφίης (ἐπὶ τοσούτῳ γὰρ λέγεται
ἐκῆσαι τὴν σύστασι), ὃ δὲ Ἀμιλκᾶς ἐν τούτῳ τῷ
15 χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐθύετο καὶ ἐκαλλιέετο
ἐπὶ πυρῆς μεγάλης σώματα ὅλα καταγίλων, ἰδὼν δὲ
τροπὴν τῶν ἐωυτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων
τοῖσι ἱροῖσι, ὥσε ἐωυτὸν ἐς τὸ πῦρ οὕτω δὴ κατακαυ-
θέντα ἀφανισθῆναι. (2) Ἀφανισθέντι δὲ Ἀμιλκᾶ τρο-
20 πῶ εἴτε τοιούτῳ, ὡς Φοίνικες λέγουσι, εἴτε ἐτέρῳ, ὡς
Συραχόσιοι, τοῦτο μὲν οἱ θύουσι, τοῦτο δὲ μνήματα
ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλεσι τῶν ἀποικίδων, ἐν αὐ-
τῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. Τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης το-
σαῦτα.

25 CLXVIII. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι
ἀγγέλῳσι τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τοὺτους παρελάμ-
βανον οἱ αὐτοὶ οἱ περ καὶ ἐς Σικελίην ἀπῆλκτο, λέγοντες
τῶς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. (2) Οἱ
δὲ παρατύχια μὲν ὑπῆρχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνεῖν,
30 ῥαῖζοντες ὡς οὐ σφι περιόπτῃ ἐστὶ ἡ Ἑλλάς ἀπολλυ-
μένη· ἦν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύουσιν
τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων· ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνα-
τώτατον. (3) Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα·
ἐπεὶ δὲ ἔδεε βωθεῖν, ἄλλα νοεῦντες ἐπληρώσαν νέας
35 ἐξήκοντα, μόγις δὲ ἀναχθέντες προσέμιξαν τῇ Πελο-
ποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταίναρον γῆς τῆς Λα-
κεδαιμονίων ἀνεχώρουν τὰς νέας, καταδοκόντες καὶ
οὗτοι τὸν πόλεμον τῇ πεσέσθαι, ἀελπτέοντες μὲν τοὺς
Ἕλληνας ὑπερβαλέσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσῃν
40 κατακρατῆσαντα πολλὸν ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος.
(1) Ἐποίουν ὦν ἐπίτῃδες, ἵνα ἔχωσι πρὸς τὸν Πέρσῃν
λέγειν τοιάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων
τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες
δύναμιν οὐκ ἑλαχίστην οὐδὲ νέας ἑλαχίστας παρα-
45 σῆντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετὰ γε Ἀθηναίους, οὐκ
ἠέλῃσάμεν τοι ἀντιοῦσθαι οὐδέ τι ἀποθύμιον ποιῆσαι. »
Τοιαῦτα λέγοντες ἤλπιζον πλεον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι·
τά περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει. (2) Πρὸς δὲ
τοὺς Ἕλληνας σφι σκῆψις ἐπεποιήτο, τῇ περ δὴ καὶ
50 ἐγρήσαντο· αἰτιεωμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ
ἐβώθεον, ἔφασαν πληρῶσαι μὲν ἐξήκοντα τριήρεις,
ὑπο δὲ ἐτῆσιέων ἀνέμων ὑπερβαλεῖν Μαλέην οὐκ οἶοι
τε γενέσθαι· οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐ-

Sicilia Gelonem et Thieronem Amilcarem Carthaginiensem
prælio superasse, quo die Græci ad Salaminem Persam
superarunt. (2) Amilcarem vero, qui a patre Carthaginiensis,
a matre vero Syracusius fuit, et ob virtutem ad regiam di-
gnitatem a Carthaginiensibus erat promotus; hunc, audio,
postquam collatis signis victus est prælio, disparuisse : ne-
que enim vivum, nec mortuum, usquam terrarum fuisse
reperit, quamquam Gelon omnia diligentissime perquisi-
verit.

CLXVII. Narrant vero Pœni, probabili ratione utentes,
barbaros cum Græcis in Sicilia ab solis ortu usque ad ve-
speram pugnasse; (eo enim usque extraxisse pugnam;) Amilcarem autem per id tempus in castris manentem sacra
fecisse et perlitasse, integra corpora super ingente pyra
cremantem; tum vero, quum, vinum forte infundens sa-
cris, suos vidisset in fugam versos, se ipsum in ignem
conjecisse, atque ita crematum nusquam comparuisse.
(2) Eidem vero Amilcari, sive hac ratione, quam Pœni
narrant, e conspectu hominum remoto, sive altera quam
Syracusii tradunt, Carthaginienses et sacra faciunt et in
omnibus civitatibus, quæ ipsorum sunt coloniar, monu-
menta erexerunt, maximum vero in ipsa Carthagine. Sed
hæc de Siculis rebus hactenus.

CLXVIII. Corcyraei vero aliud legis responderunt, aliud
fecerunt : nam et hos ad societatem invitarunt iidem qui
in Siciliam erant missi; eademque oratione apud hos usi
sunt qua apud Gelonem. (2) Et hi quidem statim pollici-
ti sunt auxilia se missuros, dicentes non negligendum
sibi esse salutem Græciæ; quæ si periret, nihil aliud sibi
fore reliquum, nisi ut proximo quoque die servitutem ser-
virent : itaque, quanta maxima vi possent, illi esse succur-
rendum. (3) Ita speciose responderant. At ubi adfuit auxi-
lia mittendi tempus, ibi tum, alia sentientes, naves qui-
dem compleverunt sexaginta : sed ægre in altum provecti
Peloponnesum adierunt, et circa Pylum et Tænarum La-
conicæ terræ, inhibitis velis naves in alto tenentes, ex-
spectarunt hi quoque exitum belli; minime quidem speran-
tes fore ut Græci superiores discedant, sed existimantes
Persam ingenti reportata victoria universæ Græciæ impe-
rio potiturum. (4) Itaque consulto id fecerunt, quo hæc
et talia Xerxi dicere possent : « Nos, rex, quum Græci ad
hujus belli societatem adsciscerent, qui copias non minimas
habemus, et navium laud minimum numerum præbere
poteramus, sed maximum post Athenienses, nolimus
contra te arma ferre, aut quidquam quod ingratum tibi
foret, facere. » Talia dicendo sperabant melius secum,
quam cum aliis, actum iri : quod etiam eventurum fuerat,
ut equidem opinor. (5) Adversus Græcos vero alia eis para-
ta excusatio erat, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim
illos Græcis quod auxilia non misissent, dixerunt : com-
plesse se quidem sexaginta triremes, sed ventis etesiis pro-
hibitos esse Maleam circumvelhi; ea causa ad Salaminem

δεμιῇ κακότητι λειψῆναι τῆς ναυμαχίας. Οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἑλλήνας.

CLXIX. Κρήτες δὲ, ἐπεὶ τε σφέας παρελάβανον οἱ ἐπὶ τούτοις ταχθέντας Ἑλλήνων, ἐποίησαν τοιόνδε.
 5 Πέμψαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφούς τὸν θεὸν ἐπειρώτεον εἰ σφὶ ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο, « ὦ νῆπιοι, ἐπιμέμεσθε ὅσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἐπεμψε μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνε-
 10 ἐπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γενομένον, ὑμεῖς δὲ ἐκείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἀρπαχθεῖσαν ὑπ' ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα. » Ταῦτα οἱ Κρήτες ὡς ἀπει-
 νειχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίας.

CLXX. Λέγεται γὰρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαιδά-
 15 λου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλε-
 μένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ· ἀνὰ δὲ χρόνον Κρή-
 τας θεοῦ σφέας ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνι-
 τέων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στολῶ μεγάλῳ ἐς
 20 Σικανίην πολιορκεῖν ἐπ' ἑταῖρα πέντε πόλιν Καμικὸν,
 τὴν κατ' ἡμᾶς Ἀκραγαντεῖον ἐνόμουντο· τέλος δὲ οὐ δύ-
 ναμένους οὔτε ἐλθεῖν οὔτε παραμένειν λιμῷ συνεστεῶ-
 τας, ἀπολιπόντας ὀλχεσθαι. (2) Ὡς δὲ κατ' Ἰηπυ-
 γίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα
 25 μέγαν ἐκβαλεῖν ἐς τὴν γῆν, συναρραχθέντων δὲ τῶν
 πλοίων (οὐδεμίαν γάρ σφὶ ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαί-
 νεσθαι), ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι τε
 καὶ μεταβαλόντας ἀντὶ μὲν Κρητῶν γενέσθαι Ἰήπυγας
 30 Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ τοῦ εἶναι νησιώτας ἡπειρώτας.
 (3) Ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὲ
 30 Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῶ ἐξανιστάντες προσ-
 ἔπαισαν μεγάλως, ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος
 οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε
 Ταραντίνων καὶ Ῥηγίων, οἱ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου
 ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστών καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ
 35 Ταραντῖνοισι ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω· αὐτῶν δὲ
 Ταραντίνων οὐκ ἐπὶν ἀριθμός. (4) Ὁ δὲ Μίκυθος
 οἰκέτης ἐὼν Ἀναξίλειω ἐπίτροπος Ῥηγίου κατελέλει-
 πτο, οὗτος ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ῥηγίου καὶ Τεγέην τὴν
 40 Ἀρκάδιον οἰκήσας ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς
 ἀνδριάντας.

CLXXI. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίους τε καὶ Τα-
 ραντίνους τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε· ἐς δὲ τὴν
 Κρήτην ἐρμηνοθεῖσαν, ὡς λέγουσι Πραῖσιοι, ἐσοικίζε-
 σθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους καὶ μάλιστα Ἑλλήνας,
 45 τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνων τελευτήσαντα γενέσθαι
 τὰ Τρωϊκά, ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἐόν-
 τας Κρήτας τιμωροὺς Μενέλεω. (2) Ἀντὶ τούτων δὲ
 σφὶ ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης λιμὸν τε καὶ λοιμὸν γενέ-
 σθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι, ἔστε τὸ δευτέ-
 50 ρον ἐρμηνοθεῖσης Κρήτης μετὰ τῶν ὑπολοίπων τρίτους
 αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρήτας. Ἡ μὲν δὲ Πυθίη ὑπο-
 μνήσασα ταῦτα ἔσχε βουλομένους τιμωρεῖν τοῖσι
 Ἑλλήσι.

CLXXII. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπ' ἀναγκῆς τὸ πρῶτον

non pervenisse, nec ullo pravo consilio factum esse, ut
 pugnae navali non interfuerint. Ita hi Græcos eluserunt.

CLXIX. Cretenses, postquam eos ad belli societatem in-
 vitarunt Græci quibus id mandatum erat, hanc iniere ra-
 tionem. Communi consilio Delphos missis legatis quæsi-
 verunt ex deo, an ex usu ipsorum esset futurum, si opem
 ferrent Græciæ. (2) Quibus Pythia respondit : « Stulti, con-
 querimini quantam vobis lacrimarum materiam propter
 auxilium Menelao latum immiserit Minos, iratus quod,
 quum Græci vobis ad ulciscendam ipsius in Camico patratam
 cadem operam suam non contulissent, vos illis ad vindi-
 candam mulierem a barbaro viro e Sparta raptam socios
 vos adjunxistis! » Id responsum ubi ad se relatum Cre-
 tenses audivere, opem Græcis ferre supersederunt.

CLXX. Minoem quippe fama est, quum Dædalum quæ-
 rens in Sicaniam venisset, quæ nunc Sicilia vocatur, vio-
 lenta morte ibi occubuisse : interjecto autem tempore Cre-
 tenses, hortante deo, universos præter Polichnitas et
 Præsios magna cum classe in Siciliam profectos, urbem
 Camicum, quam mea ætate Agrigentini incolabant, quin-
 que annis continnis oppugnasse; ad extremum vero, quum
 nec capere urbem, nec diutius manere fame pressi possent,
 re infecta discessisse. (2) Eisdem deinde, narrant, circa
 Iapygiam navigantes, ingenti oborta tempestate ad terram
 fuisse adpulsos, fractisque navibus, quum nulla in Cretam
 redeundi ratio adpareret, ibi mansisse, et condita Hyria
 urbe, ex Cretensibus mutato nomine Iapyges Messapios,
 et ex insulanis incolas continentis esse factos : (3) tum
 deinde ex Hyria reliquas ab eisdem ductas conditasque
 esse colonias, quas longo interjecto tempore evertere co-
 nantes Tarentini ingentem cladem passi sunt, ut cædes hæc
 hominum Græci generis maxima fuerit omnium quas no-
 vimus, tam ipsorum Tarentinorum, quam Rheginorum.
 Ex Rheginis enim civibus, qui, a Miccytho Chæri filio vi-
 coacti, auxilio Tarentinis venerant, ea occasione perierunt
 tria millia; ipsorum vero Tarentinorum, qui obiere, non
 constabat numerus. (4) Miccythus autem, qui minister fuit
 Anaxilai, Rhegii relictus erat ad administrandam urbem;
 idem qui deinde Rhegio pulsus, Tegeam Arcadiæ habitavit,
 et multas illas Olympiæ statuas dedicavit.

CLXXI. Sed hæc de Rheginis et Tarentinis in transcursu
 dicta sunt. In Cretam vero hominibus viduatam inimi-
 grasse, aiunt Præsii, alios homines, maximeque Græcos :
 tertia vero post Minois obitum generatione gestum esse
 bellum Trojanum, in quo non postremi ordinis adjuutores
 Menelai Cretenses fuisse satis aiunt constare. (2) Pro ista
 vero opera Græcis navata, postquam a Troja rediissent
 Cretenses, famem pestemque et ipsi et gregibus ipsorum
 esse obortam; denique, desolata iterum Creta, tertios
 nunc Cretenses una cum his, qui e superioribus reliqui
 fuissent, eam habitare. Hæc igitur in memoriam illis re-
 vocans Pythia prohibuit auxilia Græcis mittere volentes.

CLXXII. Thessali primum necessitate coacti Medorum

ἐμῆρισαν, ὡς διέδεξαν ὅτι οὐ σφι ἦνδανε τὰ οἱ Ἀλευά-
 δαι ἐμχανέοντο. Ἐπειτα γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα μέλ-
 λοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσῃν ἐς τὴν Εὐρώπην, πέμ-
 ψουσι ἐς τὸν Ἴσθμόν ἀγγέλους· ἐν δὲ τῷ Ἴσθμῷ ἔσαν
 5 ἡλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἀραιρημένοι ἀπὸ
 τῶν πολλῶν τῶν τὰ ἀμείνω φρονουσέων περὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν
 οἱ ἄγγελοι ἔλεγον, « ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι
 τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ τε καὶ ἡ
 10 σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. (3) Ἡμεῖς
 μὲν νυν ἐτοιμοὶ εἰμεν συμφυλάσσειν, πέμπειν δὲ χρὴ
 καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν, ὥς εἰ μὴ πέμψετε, ἐπί-
 σταθε ἡμέας δολογησείν τῷ Πέρσῃ· οὐ γάρ τοι προ-
 κατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μόνους
 15 πρὸ ὑμῶν δεῖ ἀπολέσθαι. (4) Βωθέειν δὲ οὐ βουλό-
 μενοι ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίαν οἶοι τέ ἐστε προσφέ-
 ρειν· οὐδαμὰ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη χρέσσων ἔφυ.
 Ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοὶ τινα σωτηρίην μηχανεύ-
 μενοι. » Ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοί.

20 CLXXIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύ-
 σαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν
 στρατὸν φυλάσσοντα τὴν ἐσβολὴν. Ὡς δὲ συνελέχθη
 ὁ στρατὸς, ἔπλωε δι' Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς
 Ἀγχιῆς ἐς Ἄλον, ἀποβάς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην,
 25 τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπὼν, καὶ ἀπῆκετο ἐς τὰ Τέμ-
 πεα ἐς τὴν ἐσβολὴν ἣ περ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς
 κατωῆς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν,
 μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὐρεὸς ἔοντα καὶ τῆς Ὀσσης.
 (2) Ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ
 30 μυρίους ὁπλῖται συλλεγόντες, καὶ σφι προσῆν ἡ Θεσ-
 σαλῶν ἵππος· ἐστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν
 Εὐκρίνετος ὁ Καρῆνου ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρη-
 μένος, γένεος μέντοι ἔδων οὐ τὸ βασιλῆγι, Ἀθηναίων
 δὲ Θემιστοκλέης ὁ Νεοκλέος. (3) Ἐμειναν δὲ ὀλί-
 35 γας ἡμέρας ἐνθαῦτα· ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρ'
 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντεω ἀνδρὸς Μακεδόνος συνεβού-
 λεύον σφι ἀπαλλάσσεσθαι μὴδὲ μένοντας ἐν τῇ
 ἐσβολῇ καταπατήσθαι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπιόντος,
 σμαινόντες τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. (4)
 40 Ὡς δὲ οὗτοι σφι ταῦτα συνεβούλευον (χρηστά γὰρ
 ἰδοῦσαν συμβουλεύειν, καί σφι εὐνοὸς ἐφάνετο ἔδων ὁ
 Μακεδών), ἐπέβησαν. Δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδίῃ ἦν τὸ
 πῆθον, ὥς ἐπύθοντο καὶ ἄλλῃν εἶδον ἐσβολὴν ἐς Θεσ-
 σαλούς κατὰ τὴν αὐτὴν Μακεδονίην διὰ Περραιῶν κατὰ
 45 Ἰόνον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ
 Ζέρξει. Καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας ὀπί-
 σσω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἴσθμόν.

CLXXIV. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατιῇ
 βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ
 50 τῆς Ἀσίης καὶ ἔντος ἤδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ
 ἐρημωθέντες συμμαχίῳ, οὕτω δὲ ἐμῆρισαν προθύμως
 οὐδ' ἔτι ἐνδοιαστίως, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο
 βασιλεῖ ἄνδρες ἔόντες χρησιμώτατοι.

CLXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε ἀπῆκατο ἐς τὸν

partes sequi coeperunt, postquam ostenderunt non sibi
 placere Aleuadarum artificia. Nam simulatque intellexe-
 runt Persam esse in Europam trajecturum, nuncios in
 Isthmum miserunt, ubi conveniant legati a civitatibus
 meliora sentientibus delecti, qui pro salute Græciæ de-
 liberarent. (2) Ad hos ubi venerant Thessalorum legati,
 hac oratione usi sunt : « Viri Græci, custodire oportet
 fauces Olympicas, quo Thessalia et universa Græcia a
 bello tuta præstetur. (3) Sumus quidem nos parati
 ad eas vobiscum custodiendas, sed et vos oportet
 validum mittere exercitum : etenim, nisi miseritis, scitote
 nos cum Persa fedus esse inituros. Nec enim profecto æ-
 quum est, ut nos, qui ante reliquam Græciam adeo si-
 mus expositi, soli pro vobis pereamus. (4) Quodsi vos
 opem ferre non vultis, nullam nobis necessitatem poteritis
 imponere ; ultra vires enim cogi nemo potest : sed ipsi da-
 bimus operam ut saluti nostræ aliqua ratione consulamus. »
 Hac Thessalorum fuit oratio.

CLXXIII. Qua audita oratione decreverunt Græci pede-
 stre exercitum mari in Thessaliam mittere, qui fauces
 illas custodiret. Qui ubi collectus est exercitus, per Euri-
 pum navigavit ; et postquam Alon Achaïæ *Phthiotidis* per-
 venit, in terram expositus, relictis ibi navibus, in Thessaliam
 ire perrexit : et in Tempe pervenit, ubi sunt fauces quæ ex
 inferiori Macedonia in Thessaliam ferunt secundum Peneum
 fluvium, qui inter Olympum montem et Ossam interfluit.
 (2) Ibi castra posuerunt collecta Græcorum circa decem
 millia gravis armaturæ : cum eisque Thessalorum erat
 equitatus. Imperator erat Lacedæmoniorum Eurenetus,
 Careni filius, ex polemarchis electus, non quidem ex regia
 familia natus ; Atheniensium vero, Themistocles Neoclis
 filius. (3) At nonnisi paucos dies hi ibi manserunt. Ad-
 venientes enim ab Alexandro Macedone, Amyntæ filio, le-
 gali suaserunt eis ut discederent, neu in his faucibus ma-
 nentes conculcarentur ab invadente exercitu ; quibus verbis
 illi multitudinem copiarum pedestrium nauticarumque si-
 gnificaverunt. (4) His igitur ita suadentibus, quum salutare
 videretur consilium, satisque constaret bene adversus
 ipsos animatum esse Macedonem, paruerunt Græci. Mihi
 vero videtur metus fuisse, qui illis ut discederent suaserit,
 quum intellexissent aliam præter hanc esse viam qua in
 Thessaliam transire hostis posset, per superiorem Macedo-
 niam et Perriæborum fines juxta Gonnon urbem ; qua
 etiam in Thessaliam transiit Xerxis exercitus. Græci igitur,
 naves suas repetentes, ad Isthmum retro sunt pro-
 fecti.

CLXXIV. Hæc in Thessaliam expeditio suscepta est,
 quum rex in eo fuit ut in Europam ex Asia trajiceret, jam-
 que Abydum pervenerat. Ita ergo Thessali, sociis desti-
 tuti, studiose neque amplius dubitanter Medorum partes
 sunt amplexi, adeo et in ipsis rebus gerendis utilissimos
 sese regi præstiterint.

CLXXV. Græci postquam ad Isthmum pervenere, repu-

Ἰσθμὸν, ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου
τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἷσι χώροισι. (2)
Ἡ νικῶσα δὲ γνῶμη ἐγένετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσδο-
λὴν φυλάξαι· στεινότερή γὰρ ἐφαινότο ἐοῦσα τῆς ἐς Θεσ-
σαλίην, καὶ ἄμα ἀγχοτέρη τῆς ἐοιυτῶν. Τὴν δὲ ἀτρα-
πὸν, δι' ἣν ἤλωσαν οἱ ἄλόντες Ἕλλησιν ἐν Θερμοπύ-
λῃσι, οὐδὲ ᾔδεσαν ἐοῦσαν πρότερον ἤπερ ἀπικόμενοι
ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρηχινίων. (3) Ταύτην ὧν
ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσδολὴν μὴ παριέναι
ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν
πλῶειν γῆς τῆς Ἰστιαιήτιδος ἐπ' Ἀρτεμίσιον. Ταῦτα
γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατ'
ἐκατέρους ἑόντα, οἳ τε χώροι οὕτω ἔχουσι.

CLXXVI. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐκ τοῦ πελά-
γους τοῦ Θρηϊκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν ἑόντα
τὸν πόρον τὸν μεταξὺ νήσου τε Σκιάθου καὶ ἡπείρου
Μαγνησίας· ἐκ δὲ τοῦ στεινοῦ τῆς Εὐβοίης ἤδη τὸ Ἀρ-
τεμίσιον δέκεται αἰγιαλὸς, ἐν δὲ Ἀρτεμίδος ἱρόν. (2)
Ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχίων ἐσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ, τῇ
στεινοτάτῃ, ἡμιπλεθρον. Οὐ μέντοι κατὰ τοῦτό γ'
ἐστὶ τὸ στεινότατον τῆς χώρας τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἐμπρο-
σθὲ τε Θερμοπυλῆων καὶ ὀπισθε, κατὰ τε Ἀλπηνοῦς
ὀπισθε ἑόντας ἐοῦσα ἀμαξίτος μούνη, καὶ ἐμπροσθε
κατὰ Φοίνικα ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀνθηλῆς πόλιος ἀμαξι-
τὸς ἄλλη μούνη. (3) Τῶν δὲ Θερμοπυλῆων τὸ μὲν
πρὸς ἐσπέρης οὐρος ἀεὶ ἄετόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὕψη-
λόν, ἀνατείνον ἐς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς
ὁδοῦ θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεια. Ἔστι δὲ ἐν
τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρος καλεῖται οἱ
ἐπιχώριοι, καὶ βωμὸς ἱδρυταὶ Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι.
(4) Ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολὰς, καὶ
τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. Ἐδειμαν δὲ Φωκέες τὸν
τεῖχος δέισαντες, ἐπεὶ Θεσσαλὸν ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν
ολιχόντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτάεται. (5)
Ἄτε δὴ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεσθαι
σφεας, τοῦτο προεφύλαξαν οἱ Φωκέες, καὶ τὸ ὕδωρ
τὸ θερμὸν τότε ἐπῆσαν ἐπὶ τὴν ἐσοδὸν, ὥς ἂν χαρ-
δρωθεῖν ὁ χώρος, πᾶν μηχανώμενοι ὅπως μὴ σφὶ ἐσβάλ-
λοιν οἱ Θεσσαλοὶ ἐς τὴν χώραν. (6) Τὸ μὲν νυν τεῖ-
χος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλεόν
αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἐκέετο· τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασιν
ἐδοξε ταύτῃ ἀπαμύναι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβα-
ρον. Κώμη δὲ ἐστὶ ἀγχοτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὖ-
νομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτιέσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἕλ-
ληνες.

CLXXVII. Οἱ μὲν νυν χώροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι
εἶναι ἐφαινότο ἐπιτήδεοι· ἅπαντα γὰρ προσκεψάμε-
νοι καὶ ἐπιλογισθέντες ὅτι οὔτε πλῆθει ἔξουσι χρᾶσθαι
οἱ βάρβαροι οὔτε ἱππῶν, ταύτῃ σφὶ ἐδοξε δέκεσθαι τὸν
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν
Πέρσῃ ἑόντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ
ἐστρατεύοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι
δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

CLXXVIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβώ-

tantes ea quæ ab Alexandro nunciata erant, deliberarunt
qua ratione bellum administrarent, et quibus in locis so-
des belli esset statuenda. (2) Vicit sententia, ut Thermopy-
larum fauces custodirentur: nam et angustiores has esse
constabat quam illas per quas ex Macedonia in Thessaliam
transit, simulque propiores hæ erant ipsorum terræ,
callem autem, per quem deinde factum est ut interciperen-
tur Græci ad Thermopylas, ne esse quidem noverant, prius-
quam Thermopylas ingressi resciverunt a Trachiniis. (3)
Decreverunt igitur, custoditis illis faucibus Barbarum in-
troitu in Græciam prohibere, classem vero ad Artemisium
terræ Histiaetidis mittere. Nam vicina inter se sunt ista
loca, ut quid utrobique geratur facile cognosci possit; et
locorum hæc ratio est.

CLXXVI. Artemisium ex aperto mari Thracico in angu-
stum fretum coarctatur, quod est inter Sciathum insulam
et continentem Magnesiae: inde angustias illas excipit Arte-
misium litus Eubææ, in quo est Artemidos (*Dianæ*) tem-
plum. (2) Fauces autem illæ, per quas ex Trachine in
Græciam est introitus, ubi angustissimæ sunt, non ultra
dimidiatum plethrum (*quinquaginta pedes*) patent. Nec
vero ibi angustissimus locus universi hujus tractus est, sed
ante et post Thermopylas: nam prope Alpenos, qui sunt
post illas, nonnisi uni agendo vehiculo via patet; rursusque
ante Thermopylas, ubi est Phœnix rivus, prope Anthelam
oppidum, non nisi uni vehiculo patet iter. (3) Ab occi-
dente vero Thermopylarum mons est præaltus, inaccessus
præruptusque, ad Cætum tendens: ab oriente vero viæ,
mare est et paludes. Sunt autem in his faucibus aquæ ca-
lidæ, quas Chytros (*id est Lebetes*) incolæ vocant; supra
quas ara erecta est Herculi. (4) In hisce faucibus constru-
ctus erat murus, in quo olim porta fuerat. Murum illum
Phocenses exstruxerant metu Thessalorum, qui ex The-
sprotia venerant, terram Æolidem habitaturi, quam nunc
possident. (5) Quum enim id agerent Thessali, ut vi subi-
gerent Phocenses, muro isto exstructo hi sibi præcaverunt;
atque etiam in viam, qua transitur, calidam aquam deriva-
runt, quo voraginosus fieret locus; quidlibet machinantes,
ne in terram suam irrumperent Thessali. (6) Murus igitur
ille antiquitus erat ædificatus, tunc vero majori ex parte
corruerat vetustate: Græci autem restituere eum decre-
verunt, et ibi Barbarum introitu Græciæ prohibere. Abest
autem proxime a via vicus, nomine Alpeni: ex quo rei
frumentariæ Græci prospicere statuerunt.

CLXXVII. Hæc itaque loca haud dubie opportuna illa
visa erant: atque adeo, provisus rebus omnibus, reputan-
tes nec multitudine hominum ibi uti posse Barbaros, nec
equitatu, excipere ibidem impetum invadentis Græciam
hostis decreverunt. (2) Quumque cognovissent in Pieria
esse Persam, ex Isthmo discesserunt et pedibus alii profecti
sunt ad Thermopylas, alii mari ad Artemisium.

CLXXVIII. Dum ita Græci, bifariam divisi, occurrere

θεον διαταχθέντες, Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρη-
στηρίζοντο τῷ θεῷ ὑπὲρ ἐωυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος
καταρρωδῆκότες, καὶ σφί ἐχρησθήσθ' ἀνέμοισι εὐχεσθαι·
μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους.
(2) Δελφοὶ δὲ δεξάμενοι τὸ μαντήιον πρῶτα μὲν Ἑλ-
λῶνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι ἐξηγγείλαν
τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι, καὶ σφί δεινῶς καταρρωδέουσι
τὸν βάρβαρον ἐξηγγείλαντες χάριν ἀθάνατον κατέθεντο·
(3) μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε
ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισοῦ θυγατρὸς
Θυίης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν
ἐπωνυμίην ἔχει, καὶ θυσιῇσι σπρας μετήϊσαν. Δελ-
φοὶ μὲν νυν κατὰ τὸ χρηστήριον ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέ-
μους ὁιάσκονται.

CLXXIX. Ὁ δὲ ναυτικὸς Ξέρξης στρατὸς ὁρμώ-
μενος ἐκ Θέρμης πόλιος παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἀρίστα
πλουούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιαθοῦ, ἐνθα ἔσαν προφυλάσ-
σουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροϊζινήν τε καὶ Αἰγι-
ναίην καὶ Ἀττικήν. Προϊδόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν
βαρβάρων ἐς φυγὴν ὤρμησαν.

CLXXX. Τὴν μὲν δὴ Τροϊζινήν, τῆς ἤρχε Πη-
ξίος, αὐτίκα αἰρέουσι ἐπιστόμενοι οἱ βάρβαροι. Καὶ
ἐπειτεν τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγα-
γόντες ἐπὶ τὴν πρῶτην τῆς νεὸς ἔσφαξαν, διαδέξιον
ποιεύμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλ-
λιστον. (2) Τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ οὐνομα ἦν
Λέων· τάχα δ' ἂν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύροιο.

CLXXXI. Ἡ δὲ Αἰγίνα, τῆς ἐτρηιράρχει Ἀσω-
νίδης, καὶ τινα σφί θύρουον παρέσχε Πυθέω τοῦ Ἰσχε-
νίου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου ταύτην
τὴν ἡμέρην, ὅς ἐπειδὴ ἡ νηὺς ἠλίσκετο ἐς τοῦτο ἀντεῖχε
μαχόμενος ἐς θ' κατεκρουρήθη ἅπας. (2) Ὡς δὲ πε-
σὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἔμπνοος, οἱ Πέρσαι, οἱ περ
ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου περι-
ποιήσαι μιν περὶ πλείστον ἐποίησαντο, σμῦρνησί τε
ῶμενοι τὰ ἔλκεα καὶ σινδόνας βυσσίνης τελαμῶσι κα-
τελίσσοντες. (3) Καὶ μιν, ὡς ὀπίσω ἀπίκοντο ἐς τὸ
ἐωυτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαγλῆστοι πάσῃ
τῇ στρατιῇ, περιέπροντες εὖ. Τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς
ἔλαβον ἐν τῇ νηὶ ταύτῃ, περιεῖπον ὡς ἀνδράποδα.

CLXXXII. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώ-
θησαν, ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐτρηιράρχει Φόρμος ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, φεύγουσα ἐξοκέλλει ἐς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πη-
νειοῦ, καὶ τοῦ μὲν σκάφους ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι,
τῶν δὲ ἀνδρῶν οὐ· ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν
νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθορόντες κατὰ Θεσσαλίην πο-
ρευόμενοι ἐκομισθήσαν ἐς Ἀθήνας. (2) Ταῦτα οἱ Ἑλ-
ληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύομενοι πυνθάνονται
παρὰ πυρσῶν ἐκ Σκιάθου. Πυθόμενοι δὲ καὶ κα-
ταρρωδῆσαντες ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μεταωρμίζοντο ἐς
Χαλαΐδα, φυλάζοντες μὲν τὸν Εὐριπον, λείποντες δὲ
ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὕψηλὰ τῆς Εὐβοίας.

CLXXXIII. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς
ἐπῆλασαν περὶ τὸ ἔρμα τὸ μεταξὺ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ

HERODOTUS.

hosti maturant; interim Delphenses, et sibi et Græciæ ti-
mentes, deum consuluerunt. Redditumque his est respon-
sum, precibus votisque placarent ventos; hos enim ma-
gnos Græciæ fore adjutores. (2) Id acceptum responsum
protinus Delphenses Græcis omnibus, qui libertatem lueri
cupiebant, renunciarent, eoque nuncio apud hos, quippe
ad Barbari adventum vehementer trepidantes, immortalem
inierunt gratiam. (3) Deinde iidem Delphenses ventis aram
dedicarunt in Thyia, ubi locus sacer est Thylæ, Cephissi
filiae, cujus de nomine locus iste nomen invenit, sacrificiis-
que illos placarunt. Atque etiam nunc ex oraculi jussu
ventos placant Delphenses.

CLXXIX. Nauticus Xerxis exercitus, Therma urbe pro-
fectus, navibus decem optime navigantibus (*quæ classem
antecedebant*) recta Scythum trajecit; ubi in statione erant
speculatoriæ tres naves Græcorum, Troezenia, Æginensis,
et Attica. Prospicientes autem hi naves barbarorum, fugæ
sese mandant.

CLXXX. Et Troezeniam quidem navem, cui præerat
Praxinus, protinus capiunt insequentes barbari. Quo facto,
ex classiariis eum qui forma cæteris præstabat, in proram
navis deductum, mactant, faustum omen sibi esse ducentes
pulcerrimum Græcorum, quem primum omnium cepissent.
(2) Erat autem mactato huic nomen Len; qui fortasse ali-
quatenus ex ipso etiam hoc nomine istum fructum percepit.

CLXXXI. Æginensis vero triremis, cui Asonides erat
præfectus, trepidationem etiam quamdam injecit hostibus.
Militabat enim in ea Pytheas, Ischenoi filius, qui fortissi-
mum virum illo die se præstitit; et, postquam capta est
navis, eo usque pugnans restitit, donec totus veluti in
frusta esset concisus. (2) Quem Persæ, qui in illis na-
vibus militabant, quum cadens non esset mortuus, sed
spiraret adhuc, propter ipsius virtutem in vita servare
maximi facientes, myrrhis vulnera viri curarunt, et fasciis
ex byssina sindone obligarunt: (3) eundemque, ut ad castra
sua redierunt, universo exercitui summa cum admiratione
ostenderunt, benigneque cum eo egerunt: reliquos autem,
quos in eadem navi ceperant, mancipiorum loco habuere.

CLXXXII. Ita igitur duæ ex illis navibus ab hostibus
captæ sunt: tertia vero triremis, cui Phormus præerat
Atheniensis, dum fuga se recepit, ad terram impacta est
in Penei ostiis: et navi quidem potiti sunt barbari, viris
autem non item. Hi enim, simulatque ad litus navem
ejecerant, exsilire et per Thessaliam iter facientes redie-
runt Athenas. (2) Hæc Græci ad Artemisium castra
habentes, per ignes ex Scytho editos cognoverunt; et co-
gnitis, territi ab Artemisio ad Chalcidem cum classe se
receperunt, Euripum custodituri, relictis quidem specula-
toribus in editis Eubœæ locis.

CLXXXIII. Ex decem, quas dixi, navibus hostium tres
ad scopulum accesserunt inter Scythum et Magnesiam in-

Μαγνησίης, καλούμενον δὲ Μύρμηκα. (2) Ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθηκαν κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, δρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφι τὸ ἐμποδῶν ἐγγέγονε καθαρὸν, ἐπέπλων πάσῃσι τῇσι νηυσὶ, 5 ἐνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλέος ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. (3) Τὸ δὲ ἔρμα σφι κατηγγήσατο ἐὼν ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σκύριος. Πανημερὸν δὲ πλώνοντες οἱ βάρβαροι ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρας ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθανάτης τε 10 πόλιος ἰόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

CLXXXIV. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλῶν ἀπαθῆς τε κακῶν ἦν ὁ στρατὸς, καὶ πληθὺς ἦν τῆνικαῦτα ἔτι, ὥς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, τόσον, τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης, εὐστέων 15 ἐπτὰ καὶ διηκοσιῶν καὶ χιλίων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἐκάστων τῶν ἐθνέων ἰόντα ὁμιλον τέσσερας καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πρὸς χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους, ὥς ἀνὰ διηκοσίους ἄνδρας λογιζομένοισι ἐν ἐκάστῃ νηϊ. (2) Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ τούτων τῶν νεῶν, χωρὶς ἐκά- 20 στων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακίων τριήκοντα ἄνδρες. Οὗτος ἄλλος ὁμιλος γίνεται τρισμῦριοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ πρὸς διηκοσίοι τε καὶ δέκα. (3) Προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων, ποιήσας 25 ὅ τι πλέον ἦν αὐτῶν ἢ ἔλασσον ἂν ὀγδώκοντα ἄνδρας ἐνεῖναι. Συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρήθη, τρισχίλια. Ἦδη ὦν ἄνδρες ἂν εἴεν ἐν αὐτοῖσι τέσσερες μυριάδες καὶ εἴκοσι. (4) Τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἐὼν πεν- 30 τήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδες τε ἔπεισι ἐπὶ ταύτης ἐπτὰ καὶ πρὸς ἑκατοντάδες ἐξ καὶ δεκάς. (5) Τοῦ δὲ πεζοῦ ἐβδόμηκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο, τῶν δὲ ἵππεων ὀκτὼ μυριάδες. Προσθήσω δ' ἔτι τούτοις τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους καὶ τοὺς 35 τὰ ἄρματα Λίβυας, πλήθος ποιήσας δισμυρίους ἄνδρας. (6) Καὶ δὴ τὸ ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλήθος συντιθέμενον γίνεται διηκοσίοι τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς χιλιάδες ἐπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἐξ καὶ δεκάς. (7) Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίης στρα- 40 τευμα ἐξαναχθὲν εἴρηται, ἄνευ τε τῆς θεραπητῆς τῆς ἐπομένης καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων καὶ ὅσοι ἐνέπλωνον τούτοις.

CLXXXV. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στρατευμα ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμη- 45 μένω· δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. Νέας μὲν νυν οἱ ἀπὸ Θρηίκης Ἕλληνες καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηίκῃ παρείγοντο εἴκοσι καὶ ἑκατόν· ἐκ μὲν νυν τούτων τῶν νεῶν ἄνδρες τετρακισχίλιοι καὶ δισμῦριοι γίνονται. (2) Πεζοῦ δὲ τὸν Θρηίκης παρείγοντο καὶ 50 Παίονες καὶ Ἑορδοὶ καὶ Βοττιαῖοι καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος καὶ Βρύγοι καὶ Πίερες καὶ Μακεδόνες καὶ Περραιβοὶ καὶ Αἰνιῆνες καὶ Δολοπες καὶ Μάγνητες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ ὅσοι τῆς Θρηίκης τὴν παραλίην νέμονται, τούτων τῶν ἐθνέων τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι.

terjertum, qui Myrmex (*id est* Formica) vocatur. (2) Super eo ubi barbari advectam lapideam columnam erexerunt, dein, ut jam nihil amplius navigationi obstat, praetermissis ab regis ex Therma profectione undecim diebus, omnibus navibus Therma profecti, cursum versus Graeciam continuarunt. (3) Scopulum autem illum, in medio fere freto situm, indicaverat eis Pammon Scyrius. Totum igitur diem navigantes barbari viam confecerunt usque ad Sepiadem terrae Magnesiae et ad litus inter Casthnaeam oppidum et Sepiadem oram interjectum.

CLXXXIV. Ad hunc usque locum, et usque Thermopylas, exsors malorum fuit Xerxis exercitus; et numerus quidem hominum, ut ego computando invenio, tunc adhuc hic fuit: quum naves ex Asia profectae numero fuerint ducentae et septem supra mille, veterem multitudinem ex singulis populis collectam reperio fuisse unum et ducenta quadraginta millia hominum cum quadringentis, ducentos in quaque navi viros supputando. (2) Erant autem in quaque illarum navium, praeter indigenas classiarios, triceni viri Persae, Medi, et Sacae: quae altera multitudo efficit homines tricies sexies mille, ducentos et decem. (3) Huic vero et superiori numero adjiciam etiam eos, qui in quinquaginta remorum navibus actuarii fuerunt; statuens in earum quaque, plus minus, fuisse octogenos. Collecta autem hujusmodi navigia fuerunt, ut jam ante demonstravi, ter mille: fuerint igitur in his ducenta quadraginta hominum millia. (4) Itaque navales hae copiae ex Asia transductae numero fuere quingenta septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (5) Jam peditatus fuit decies septies centenorum millium; equitatus vero millium octoginta. His adjiciam Arabes camelis vectos, et Afros agitantibus currus; quorum summam statuo fuisse viginti millium. (6) Ita conficitur nauticarum et pedestrium copiarum numerus, in unam summam collatus, vices ter centena et septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (7) Hic est igitur copiarum numerus, quas ex Asia educas diximus, non computato famulitio quod illas sequebatur, nec frumentariis navibus, et qui his vehebantur.

CLXXXV. Jam cum universo hoc, quem enumeravimus, exercitu simul computandus ille est, qui ex Europa est contractus: de cujus quidem numero non nisi ex mea opinione dicere possum. Ac naves quidem Graeci Thraciam et vicinas Thraciae insulas incolentes contulere centum et viginti: quibus ex navibus conficitur hominum numerus, viginti quattuor millia. (2) Pedestrium vero copiarum, quas contulere Thraeces et Paiones et Eordi et Bottiaei et Chalcidicum genus et Brygi et Pieres et Macedones et Perriabii et Aenianes et Dolopes et Magnetes et Achaei *Phthiolae* et quot Thraciae oram maritimam habitant: copiarum, inquam, ex his populis contractarum numerum fuisse aestimo, tre-

(α) Αὔται ὧν αἱ μυριάδες ἐκείνησι προστεθείσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίας γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσιαι καὶ ἐξήκοντα καὶ τέσσαρες, ἔπειτα δὲ ταύτῃσι ἑκατοντάδες ἑκαίδεκα καὶ δεκάς.

CLXXXVI. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἑνὸς ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπῆτην τὴν ἐπομένην τούτοις καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοις ἑόντας καὶ μάλᾳ ἐν τοῖσι ἄλλοις πλοίοις τοῖσι ἅμα πλώουσι τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, ἀλλὰ πλεῦνας. (2) Καὶ δὴ σφας ποιεῖν ἴσου ἐκείνοις εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας οὔτε ἐλάσσονας οὐδέν· ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνησι. (3) Οὕτως πεντηχοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ καὶ χιλιάδας τρεῖς καὶ ἑκατοντάδας δύο καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρεῖον μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῆων.

CLXXXVII. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συνάπαντος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμὸς. Γυναικῶν δὲ σιτοποιεῖν καὶ παλλακείων καὶ εὐνούχων οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀπρεκέα ἀριθμὸν· οὐδ' αὖ ὑποζυγίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν τῶν ἀγροφόρων καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἐπομένων, οὐδ' ἂν τούτων ὑπὸ πλήθους οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀριθμὸν. (2) Ὡστε οὐδὲν μοι θῆμα παρίσταται προδοῦναι τὰ βέεθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν, ἀλλὰ μάλλον δυνάμει τὰ σιτία ἀντέχερσε θῆμά μοι μυριάσι τοσαύτησι. (3) Εὐρίσκοι γὰρ συμβαλλόμενος, εἰ χόρινκα πυρῶν ἑκατος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε καὶ μηδὲν πλέον, ἑνδεκα μυριάδας μεδίμων τελομένης ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, καὶ πρὸς τριτηχοσίας τε ἄλλους μεδίμους καὶ τεσσαράκοντα. (4) γυναῖξί δὲ καὶ εὐνούχοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ κυσὶ οὐ λογιζομαι. Ἀνδρῶν δ' ἐουσεῶν τοσαυτῶν μυριάδων, καλλεὸς τε εἵνεκεν καὶ μεγάλους οὐδεὶς αὐτῶν ἀξιωνικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ ναυτικός στρατὸς ἐπέειπε δρυμνῆεις ἐπλωε καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησῆς χώρας ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἑόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὥρμεον πρὸς γῆν, ἄλλαι δ' ἐπ' ἐκείνησι ἐπ' ἀγκυρώων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἑνὸς οὐ μεγάλου, πρόκροσσαι ὥρμεοντο ἐς πόντον καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. (2) Ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω, ἅμα δὲ ὄρθρῳ ἐξ αἰθρίας τε καὶ νηνειμῆς τῆς θαλάσσης ἑσάσης ἐπέπεσέ σφι χειμῶν τε μέγας καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπληρώτης, τὸν δὴ Ἕλλησποντικὴν καλεῦσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. (3) Ὅσοι μὲν νυν αὐτῶν αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὄρμου, οἱ δ' ἔφθασαν τὸν χειμῶνα ἀνασπᾶσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοὶ τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτῶν· ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἰπνοῦς καλευμένους τοὺς ἐν Πηλῷ, τὰς δὲ ἐς τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον, αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσαντο. Ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀφόρητον.

centa hominum millia. (3) Quo numero cum illorum numero, qui ex Asia transducti sunt, in unam summam collato, conficitur universus numerus armorum, sexies et vicies centena et unum et quadraginta millia, sexcenti et decem.

CLXXXVI. Tantus quum fuerit armorum numerus, jam famulorum, qui hos sequebantur, eorumque qui in frumentariis erant navibus, et in reliquis utique navigiis exercitum comitantibus; horum, inquam, numerum non minorem, sed majorem etiam, puto fuisse quam numerum armorum: (2) attamen parem hunc pono illi, et nihilo majorem, nec vero etiam minorem. Exæquato igitur horum numero cum numero illorum, prodiit duplus numerus superioris. (3) Itaque quinquagies bis centena et octoginta tria millia ducentosque et viginti viros duxerat Xerxes Darii filius usque ad Sepiadem et ad Thermopylas.

CLXXXVII. Hic igitur universi exercitus Xerxis numerus fuit. Mulierum vero panificium curantium, et pellicum, et eunuchorum, nemo certum edere numerum possit, non magis quam equorum cæterorumque jumentorum impedimenta portantium, et canum Indicorum, quorum omnium immanis numerus castra secutus est. (2) Quare minime mirandum mihi videtur, fluminum nonnullorum aquam defecisse: sed illud potius miror, quo pacto ciharia suffecerint tot myriadibus. (3) Etenim inito calculo reperio, si unum tritici chernicem unusquisque in diem, nec amplius, accepit, singulis diebus consumpta esse centena et dena millia medimnorum, insuperque medimnos trecentos et quadraginta: (4) quo in calculo non computavi id, quod mulieribus et eunuchis et jumentis et canibus tribui debuit. Tot autem quum fuerint virorum myriades, formæ præstantia et magnitudine corporis nemo ex omni hoc numero, quam Xerxes ipse, dignior fuit qui tanto præset imperio.

CLXXXVIII. Jam classis, postquam solutis navibus, ut supra dixi, secundo cursu ad littus terræ Magnesiae pervenit, quod inter Casthanæam oppidum et oram Sepiadem interjectum est; priores quidem naves ad ipsam terram adpulerunt, reliquæ vero, quoniam non adeo late patebat littus, post illas in ancoris stationem ceperunt, mare spectantes, et octo deinceps ordinibus in quincuncem localæ. (2) Ita quidem eam noctem transgere. Sub lucem vero, quum serenum ad id tempus cælum tranquillisque fuisset aer, subito effervescente mari ingens coorta est tempestas vehemensque ventus subsolanus, quem Hellespontiam vocant hujus regionis incolæ. (3) Quotquot igitur ex his augescentem animadverterant ventum, et quibus per stationem rationem licuit, hi subductis in terram navibus a tempestate sibi caverunt, salvique et ipsi et eorum naves evaserunt. Quas vero naves nactus est ventus tenentes altum, harum alias ad Ipnos (*id est* Furnos) qui vocantur abrupit in Pelio monte, alias ad proximum littus adflixit: aliæ ad ipsam Sepiadem adliæ sunt, aliæ ad Melibœam oppidum, aliæ ad Casthanæam ejectæ; eratque ineluctabilis vis tempestatis.

CLXXXIX. Λέγεται δὲ λόγος ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορέην ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἀλλοῦ χρηστηρίου τὸν γαμβρὸν ἐπίκουρον καλέσασθαι. Βορέης δὲ κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὁρείθυιαν τὴν Ἐρεχθίδος. (2) Κατὰ δὲ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις ὄρηται, συμβαλλόμενοι σφι τὸν Βορέην γαμβρὸν εἶναι, ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἥ καὶ πρὸ τούτου, ἔθυσον τε καὶ ἐπεκαλεῦντο τὸν τε Βορέην καὶ τὴν Ὁρείθυιαν τιμωρῆσαι σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἀθων. (3) Εἰ μὲν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροισι ὁρμέουσι ὁ Βορέης ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοι σφι λέγουσι βιωθήσαντα τὸν Βορέην πρότερον καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι, καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέω ἰδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσόν.

CXC. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφραθῆναι, τετρακοσιέων οὐκ ἐλάσσονας, ἀνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆθος ἀφθονον, ὥστε Ἀμεινοκλῆϊ τῷ Κρητίνῳ ἀνδρὶ Μάγνητι γιοχέοντι περὶ Σηπιάδα μεγάλως ἡ ναυηγίη χρηστὴ ἐγένετο, ὅς πολλὰ μὲν χρύσεια ποτήρια ὑστέρω χρόνῳ ἐκθρασσόμενα ἀνείλετο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα, θησαυρούς τε τῶν Περσέων εὖρε, ἀλλὰ τε [χρύσεια] ἀφατα χρήματα περιεβάλετο. Ἀλλ' ὁ μὲν τάλια οὐκ εὐτυχῶν εὐρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον ἀχαρις συμφορὴ λυπεῦσα παιδοφόνος.

CXCI. Σιταγωγῶν δὲ δλκάδων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρομένων οὐκ ἐπὶν ἀριθμὸς, ὥστε δέισαντες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ μὴ σφι κεκακωμένοισι ἐπιθέωνται οἱ Θεσσαλοὶ, ἔρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλοντο. (2) Ἡμέρας γάρ δὲ ἐχρεῖμαζε τρεῖς· τέλος δὲ ἐντομὰ τε ποιέυντες καὶ καταεῖδοντες γοῇσι τῷ ἀνέμῳ οἱ μάγοι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῇ Θέτι καὶ τῇσι Νηρηΐσι θύοντες, ἔπαυσαν τετάρτῃ ἡμέρῃ, ἢ ἄλλως πως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. (3) Τῇ δὲ Θέτι ἔθυσον πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ γώρου τούτου ἀρπασθεῖη ὑπὸ Πηλέος, εἴη τε ἅπανα ἢ ἀκτὴ ἡ Σηπιάς ἐκεῖνης τε καὶ τῶν ἄλλων Νηρηίδων. Ὁ μὲν δὲ τετάρτῃ ἡμέρῃ ἐπέπαυτο.

CXCII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμῶν ὁ πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμαινον πάντα τὰ γεγόμενα περὶ τὴν ναυηγίην. (2) Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο, Ποσειδῶνι σωτῆρι εὐξάμενοι καὶ σπονδὰς προχέαντες, τὴν ταχίστην ὁπίσω ἠπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίζαντες δλίγας τινάς σφι ἀντιζήτους ἔσσεσθαι νέας. (3) Οἱ μὲν δὲ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐναυλόχουν, Ποσειδῶνος σωτῆρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου ὅτι καὶ ἐς τότε νομίζοντες.

CXCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἄνεμος καὶ τὸ κῆμα ἔστρωτο, κατασπᾶσαντες τὰς νέας ἐπλωον παρὰ τὴν ἡπειρον, κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίδος ἰδέαν ἐπλωον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων

CLXXXIX. Fertur autem fama, Athenienses ex oraculi responso Boream invocasse, quum aliud illis adlatum fuisset responsum, jubens eos generum advocare auxilio. Boreas enim, ut Græci narrant, uxorem habuit Atticam, Orithyiam, Erechthei filiam. (2) Pro hac igitur adfinitate Athenienses, ut fama est, conjectantes Boream suum esse generum, quum Chalcide cum navibus insidiantes augescerent sensissent tempestatem, aut jam antea, sacrificiis placarunt invocarentque Boream et Orithyiam, orantes ut auxilio sibi venirent, perderentque barbarorum naves, sicut antea ad Athon montem. (3) An igitur hanc ob causam in barbaros stationem agentes ingruerit Boreas, non definiam : sed Athenienses quidem aiunt, et antea et tunc Boream ipsos juvisse, atque hæc effecisse : et, postquam domum sunt reversi, sanum statuerunt Boreæ ad Ilissum fluvium.

CXC. Hac calamitate, qui minimum numerum tradunt, naves periisse aiunt non minus quadringentas, homines autem innumerabiles, et rerum pretiosarum infinitam multitudinem ; ita quidem, ut Aminocli Cretinæ filio, civi Magneti, qui circa Sepiadem prædia habuit, perquam utile fuerit hoc naufragium : is enim multa deinde aurea pocula, multaque argentea, in littus ejecta sustulit, arcasque etiam reperit cimeliis Persarum repletas, et infinita alia [aurea] pretiosa collegit. At idem vir, quamvis locuples repertis his rebus factus, felix tamen cæteroqui non fuit : quippe tristis etiam casus eum adflictabat, per filii necem.

CXCI. Onerariarum autem navium frumentum vehentium, reliquorumque minorum navigiorum, quæ interierunt, non constat numerus. Itaque duces classis, metuentes ne in tanta calamitate adfictos Thessali impetum facerent, alto vallo ex naufragiis parato castra circumdederunt. (2) Tres enim continuos dies tempestas duravit. Ad extremum vero Magi cæsis vento victimis, adhibitisque magicis incantationibus, ad hæc sacris Thetidi factis et Nereidibus, quarto die vim venti compescuerunt, sive is aliquin ipse sua sponte quievit. (3) Thetidi autem sacra fecerunt, quum ab Ionibus accepissent, ex hoc loco raptam illam fuisse a Peleo, et totam hanc oram Sepiadem eidem et reliquis Nereidibus sacram esse. Igitur ventus quidem quarto die quievit.

CXCII. Secundo vero die ab eo, quo primum coorta tempestas erat, speculatores ex Eubææ promontorii decurrentes Græcis de Persarum naufragio omnia significarunt. (2) Quibus rebus hi cognitis, Neptunum Servatorem precati, et votis libaminibusque factis, quanta celeritate poterant ad Artemisium redire maturarunt, sperantes nonnisi paucas naves sibi fore adversarias. (3) Hi igitur iterum ad Artemisium stationem ceperunt, hostem observantes : et Neptuni Servatoris cognomen ab illo tempore usque ad hunc diem apud Græcos in usu est.

CXCIII. Barbari, ut quievit ventus et compositi erant fluctus, deductis navibus, secundum continentem navigarunt : et Magnesiae promontorium circumvecti, recta in sinum qui ad Pagasas fert tetenderunt. (2) Est in hoc sinu

φέροντα. (2) Ἔστι δὲ χώρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίας, ἐνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονος τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργεῖος ἐπ' ὕψω πεμφθέντα, εὖτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἐπλώων ἐς Αἶαν τὴν Κολχίδα· ἐνθεῦτεν γὰρ ἐμελλόν ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀπήσειν, ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὖνομα γέγονε Ἀρεταί. Ἐν τούτῳ ὦν ὄρμον οἱ Ξέρξεω ἐποιεῦντο.

CXCIV. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νεῶν τούτων ἔτυχόν τε ὕσταται πολλὸν ἔξαναχθεῖσαι, καὶ κως κατεῖδον τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νέας. (2) Ἐδοξάν τε δὴ τὰς σφετέρας εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλώοντες ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἑσπρατῆγε δ' ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὑπαρχος Σανδούκης δ' Ὀθαμασίῳ, τὸν δὴ πρότερον τούτων βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπ' αἰτῇ τοιῇδε λαβὼν ἀνεσταύρωσε, ἐόντα τῶν βασιλικῶν δικαστέων· δ' Σανδούκης ἐπὶ χρήμασι δάκκων δίκην ἔδικασε. (3) Ἀναχρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος δ' Δαρεῖος εὖρε οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἀμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιλικόν· εὐρὼν δὲ τοῦτο δ' Δαρεῖος, καὶ γνοὺς ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. (4) Βασιλέα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγὼν μὴ ἀπολέσθαι περιτὴν, τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας καταπλώσας ἐμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἔσεσθαι· ὡς γὰρ σφας εἶδον προσπλώοντας οἱ Ἑλληνες, μαθόντες αὐτῶν τὴν γινόμενην ἀμαρτάδα, ἐπαναχθέντες εὐπετέως σφέας ἔλκον.

CXCV. Ἐν τούτων μιῇ Ἀρίδωλις πλώων ἦλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Κρήνῃ, ἐν ἑτέρῃ δὲ δ' Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος δ' Δημόνοῦ, δὲ ἦγε μὲν δώδεκα νέας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δὲ σφρων τὰς ἑνδεκα τῶν χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ τῇ περιγενομένῃ καταπλώων ἐπ' Ἀρτεμισίον ἦλω. (2) Τούτους οἱ Ἑλληνες ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πύθεσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξεω στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδεμένους ἐς τὸν Κορινθίων ἱσθμόν.

CXCVI. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς δ' τῶν βαρβάρων στρατὸς, παρέξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἶπα Σανδούκεια στρατηγείειν, ἀπῆκετο ἐς Ἀρεταί. (2) Ξέρξης δὲ καὶ δ' πεζὸς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀχαιῆς ἐσβεδληκὸς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μυλίας, ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἡμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἐωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλικῆς ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλάσιν· ἐνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλείποντο πολλόν. (3) Τῶν μὲν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν Ὀνόχωνος μῶνος οὐκ ἀπέγρησε τῇ στρατιῇ τὸ βέεθρον πνόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιῇ ποταμῶν βρόντων οὐδὲ ὅστις μέγιστος αὐτῶν ἐστὶ Ἠπιδανός, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε εἰ μὴ φλαύρως.

CXCVII. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀγαίτης ἀπικομένῳ Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγεσθαι ἑαγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἶρὸν τοῦ Λαφυστίου Διὸς, ὡς Ἀθάμας δ' Αἰόλου ἐμχανήσατο Φρίξῳ μόρον σὺν Ἰνοὶ βουλεύσας, μετέπειτεν δὲ ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογό-

locus terræ Magnesiae, ubi Herculem aiunt, postquam ex Argo navi aequatum missus fuisset, relictum esse ab Iasone ejusque sociis, quum Æam Colchicam ad auferendum aureum vellus navigarent. Illinc enim, aequati, soluturi erant in pelagus; qua de re nomen loco impositum est Aphetae (*id est locus unde solvitur*). Hoc igitur in loco stationem cepit Xerxis classis.

CXCIV. Forte autem accidit, ut quindecim naves, quæ postremae navigabant, longius in altum ejicerentur: quæ ut conspexerunt Græcorum naves ad Artemisium stantes, (2) suas esse naves rati barbari, cursu versus illas directo, medios in hostes inciderunt. Dux illarum navium fuit Sandoces Thamasii filius, Cymæ Æolicæ præfectus; quem superiore tempore rex Darius, quum judex fuisset regius, in culpa deprehensum, compertum nimirum quod accepta pecunia injustam sententiam pronunciasset, in crucem agi jusserat. (3) Et jam suspensus erat, quum Darius, rationem secum iniens rerum ab illo gestarum, reperit multo plura esse ejusdem merita in regiam domum, quam male facta: quod postquam Darius reperit, agnoscens properantius a se quam sapientius esse actum, solvi hominem jussit. (4) Ita ille supplicium a Dario sibi decretum effugit, superstesque fuit. At idem, nunc in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus: ut enim adnavigantes hos Græci viderunt, cognito illorum errore, contra evecti, facile cunctos ceperunt.

CXCV. In una harum navium navigans Aridolis captus est, Alabandorum Carie tyrannus: in alia Paphiorum prætor Penthylus, Demonoi filius; qui quum duodecim naves ex Papho eduxisset, amissis illarum undecim tempestate ad Sepiadem ingruente, nunc una reliqua ad Artemisium navigans captus est. (2) Hos Græci, interrogatos quæ de Xerxis exercitu cognoscere cupiebant, victos in Corinthiorum Isthmum miserunt.

CXCVI. Ita igitur barbarorum classis, exceptis quindecim navibus, quibus præfuisse Sandocen dixi, ad Aphetas pervenit. (2) Xerxes autem cum pedestribus copiis, itinere per Thessaliam et Achaïam *Phthiotidem* facto, tertio etiam ante diem in Maliensium fines erat ingressus. In Thessalla vero certamen instituerat inter suos equos et Thessalicum equitatum, cujus experiri virtutem voluit, quum rescivisset esse hunc præstantissimum totius Græciæ; et ex eo quidem certamine longe inferiores Græci equi discesserant. (3) Ex fluviis autem Thessaliæ unus Onochonus ad bibendum non satis aquæ præbuit exercitui: ex eis vero qui Achaïam perfluunt, etiam is qui illorum maximus est, Epidanus, non nisi ægre duravit.

CXCVII. Postquam Alum in Achaïa Xerxes pervenerat, viæ duces omnia enarrare cupientes, indigenam famam ei retulerunt ad Jovis Laphystii fanum spectantem: Athamantem Æoli filium, consiliis cum Ioo communicatis, Phrixo mortem esse machinatum, interjecto vero tempore Achaïos ex oraculi responso posteris ejusdem hosce imposuisse la-

νοισι ἀέθλους τοιούσδε· (2) δς ἂν ᾗ τοῦ γένους τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανήτου αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι (λήϊτον δὲ καλεῦσι τὸ πρυτανήιον οἱ Ἀχαιοί), ἣν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι δκως ἔξεισι
 6 πρὶν ἢ θύσασθαι μέλλῃ· ὥς τ' ἔτι πρὸς τούτοις πολλοὶ ἡδὴ τῶν μελλόντων τούτων θύσασθαι δείσαντες οἰχοντο ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώραν, χρόνου δὲ προϊόντος ὅπισω κατελθόντες ἦν ἀλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήιον, ὥς θύεταί τε ἐξηγέοντο στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς καὶ ὥς
 10 σὺν πομπῇ ἐξαχθεὶς. (3) Ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυτισσώρου τοῦ Φρίξου παιδὸς ἀπογόνοι, διότι καθαρινὸν τῆς χώρας ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου καὶ μελλόντων μιν θύειν ἀπικόμενος οὗτος ὁ Κυτίσσωρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος ἐρρύσατο,
 16 ποίησας δὲ τοῦτο τοῖσι ἐπιγενομένοις ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ θεοῦ ἐνέβαλε. (4) Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας ὥς κατὰ τὸ ἄλσος ἐγένετο, αὐτὸς τε ἔργετο αὐτοῦ καὶ τῇ στρατιῇ πάσῃ παρήγγειλε, τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν οἰκίην ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

20 CXCVIII. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ καὶ τὰ ἐν Ἀχαίῃ· ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χώρων ἦτε ἐς τὴν Μηλίδαν παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἁμνωτὶς τε καὶ βρῆχιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. (2) Περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτόν ἐστι γῶρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρὺς, τῇ δὲ καὶ κάρτα
 25 στενός· περὶ δὲ τὸν γῶρον οὖρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περικληθεὶ πᾶσαν τὴν Μηλίδαν γῆν, Τρηχινίαν πέτραι καλεῦμεναι. (3) Πρώτη μὲν νυν πόλις ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ ἰόντι ἀπ' Ἀχαιῆς Ἀντικύρη, παρ' ἣν ποταμὸς Σπερχεὶος βρῶν ἐξ Αἰνιῶνων ἐς θάλασσαν ἐκδίδοι. Ἀπὸ δὲ τούτου διὰ
 30 εἰκοσὶ χου σταδίων ἄλλος ποταμὸς τῷ ὀνόματι κέεται Δύρας, τὸν βωθένοντα τῷ Ἡρακλεῖ καιομένῳ λόγος ἐστὶ ἀναφανῆναι. Ἀπὸ δὲ τούτου δι' ἄλλων εἰκοσι σταδίων ἄλλος ποταμὸς ἐστὶ δς καλεῖται Μέλαις.

CXCIX. Τρηγὶς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου
 35 ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. Ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύτατόν ἐστι πάσης τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηγὶς πεπολίσται· δισχιδία τε γὰρ καὶ διαμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. (2) Τοῦ δὲ οὖρεος τὸ περικληθεὶ τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην ἐστὶ
 40 διασφᾶξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηγίνος, διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσιωπὸς ποταμὸς βρεῖ παρὰ τὴν ὑπώρεαν τοῦ οὖρεος.

CC. Ἔστι δὲ ἄλλος Φοινὶς ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ, δς ἐκ τῶν οὐρέων τούτων
 45 βρῶν ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδίδοι. Κατὰ δὲ τὸν Φοινίκα ποταμὸν στενιότατόν ἐστι· ἁμαξίτος γὰρ μία μόνῃ δέδμηται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Φοινίκος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδια ἐστὶ ἐς Θερμοπύλας. (2) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοινίκος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλῆων κώμῃ τέ ἐστι τῇ
 5 ὀνόματι Ἀνθῆλη κέεται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδίδοι, καὶ γῶρος περὶ αὐτὴν εὐρὺς ἐν τῷ Δήμητρος τε ἱερὸν Ἀμφικτυονίδος ἱδρυταὶ καὶ ἔδραι εἰσι Ἀμφικτύοσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἱερὸν.

bore: (2. quicumque hujus familiae natu maximus est, ei introitu in prytanem, quod *leitōn* Achai vocant, interdicunt; ipsique, ne ingrediatur, excubias agunt; qui si nihilo minus introivisset, nullo pacto exire ei prius licet quam ad aram ducatur ubi mactandus est. Ad haec narrarunt, multos ex his, qui ita mactandi fuissent, sibi timentes, in aliam terram tamquam exsulatum abiisse: quorum si quis interjecto tempore rediisset, deprehendaturque prytaneum ingressus, eum mactari, coronis et infulis oneratum, et cum pompa eductum. (3) Teneri autem hac lege posteros Cytissori, Phrixi filii, ea causa, quoniam, quum Achai ex oraculi responso lustrandae terrae suae causa Athamantem Aoli filium mactaturi essent, adveniens ex Aea Colchidis hic Cytissorus illum liberaverit: hoc enim facto Cytissorum iram dei in posteros suos contraxisse. (4) His auditis Xerxes, ut ad lucum pervenit, et ipse eo abstinuit, et universo exercitui ut abstinere edixit: et domum posterorum Athamantis pariter atque templum veneratus est.

CXCVIII. Haec quidem in Thessalia et in Achaia gesta. Ex hisce dein regionibus Maliensium fines Xerxes ingressus est, ad sinum maris, in quo quotidie aestus maris accidit et reciprocatio. (2) Juxta hunc sinum est locus campestris, partim latus, partim vero admodum angustus. Circa illum locum montes praalti et inaccessi, Trachiniae petrae dicti, universam Maliacam terram includunt. (3) Primum ad hunc sinum oppidum, ex Achaia venienti, Anticyra est; juxta quam Spercheus fluvius, ex Aenianibus profluens, in mare influit. Ab hoc, interjectis viginti stadiis, alius fluvius est, cui nomen Dyra; quem fama est emersisse ad fereudam Herculi, quum cremaretur, opem. Ab hoc, rursus viginti stadiis interjectis, alius fluvius est, nomine Melas.

CXCIX. Ab hoc Melane fluvio quinque stadia Trachis urbs abest. Eodemque loco, ubi Trachis sita est, latissime patet haec regio a montibus ad mare: est enim planities vicies bis mille plethrorum. (2) Est autem in monte, qui Trachinium agrum pracludit, divortium a meridie Trachinis, per quod divortium Asopus fluit juxta montis radicem.

CC. Est item alius fluvius a meridie Asopi, Phœnix, non magnus; qui postquam ex his montibus deflavit, Asopo miscetur. Prope hunc Phœnicem fluvium arctissimus est hujus tractus locus: quippe una sola via ibi munita est, qua nonnisi singulis plaustris transitus patet. A Phœnice vero fluvio quindecim sunt stadia ad Thermopylas: (2) tunc in intervallo, quod est inter Phœnicem fluvium et Thermopylas, vicus est nomine Anthela, praeter quem praeterfluens Asopus in mare evolvitur: et circa eundem vicum latus est spatium, in quo stat templum Cereris Amphictyonidis, et sedes sunt Amphictyonibus paratae, et ipsius Amphictyonis templum.

CC1. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηχινίῃ, οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες ἐν τῇ διόδῳ· καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεονῶν Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιόχων Πύλαι. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν νυν ἑκότεροι ἐν τούτοις τοῖσι χωρίοις, ἐπεκράτεε δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορρῇν ἄνεμον ἔχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος, οἱ δὲ τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἡπείρου.

CCII. Ἦσαν δὲ οἷδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσῃ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὀπλίται καὶ Τεγεγέτων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέρων, ἔξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίας εἰκοσι καὶ ἑκατὸν, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι. (2) τοῖς οὗτοι μὲν Ἀρκάδων, ἀπὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος διηκόσιοι καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. Οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρῆσαν, ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν Θεσπιέων τε ἑπτακόσιοι καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι.

CCIII. Πρὸς τούτοις ἐπὶ κλητοὶ ἐγένοντο Λοκροὶ τε οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ καὶ Φωκέων χίλιοι. Αὐτοὶ γὰρ σφας οἱ Ἕλληνες ἐπεκαλέσαντο, λέγοντες δι' ἀγέλων ὥς αὐτοὶ μὲν ἤκιοιεν πρόδρομοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσαν ἔϊεν ἡμέρην, ἢ θάλασσά τέ σφι εἴη ἐν φυλακῇ ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρομένη καὶ Αἰγινήτων καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντων, καὶ σφι εἴη δεινὸν οὐδέν. (2) οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνθρωπον, εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα οὐδὲ ἔσεσθαι τῷ κακῷ ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίχθῃ, τοῖσι δὲ μέγιστοι αὐτῶν μέγιστα· ὀρεῖλαι νῦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὥς ἐόντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσέειν ἄν. Οἱ δὲ ταῦτα πυνθανόμενοι ἐβώθεον ἐς τὴν Τρηγίνα.

CCIV. Τούτοις ἦσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πολιὰς ἐκάστων, ὁ δὲ θαυμαζόμενος μάλιστα καὶ πάντος τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδου τοῦ Λέοντος τοῦ Εὐρυκρατίδου τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους τοῦ Πολυδύρου τοῦ Ἀλκαμέτους τοῦ Τηλέκλου τοῦ Ἀρχέλου τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Δορύσσου τοῦ Λεωδότew τοῦ Ἐγχεστράτου τοῦ Ἡγίου τοῦ Εὐρυσθένης τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, κτησάμενος τὴν βασιλῆην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροδοκῆτου.

CCV. Διζῶν γὰρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεός τε καὶ Δωριέος, ἀπέληλατο τῆς φροντίδος περὶ τῆς βασιλῆης. Ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἄπαιδος ἔρσεως γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὲ ἐς Λεωνίδα ἀνέβαινε ἡ βασιλῆη, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρότου (οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδew παῖς) καὶ δὴ καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. (2) Ὃς τότε ἦε ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστῶτας τριηκόσιους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Παραλαβὼν δὲ ἀπῆκετο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀριθμὸν λογισάμενος εἴπα, τῶν ἐστρατῆγες Λεοντιάδης

CC1. Jam Xerxes in Trachinio campo terræ Maliacæ castra posuit : Græci vero in ipso transitu. Nominatur autem hic locus a plerisque quidem Græciæ Thermopylæ, incolæ vero et finitimi nude Pylas dicunt. (2) Itaque utriusque in his locis castra habebant : occupabat autem Xerxes totum spatium septemtrionem versus a Thermopylis usque Trachinem pertinens ; Græci vero ea quæ in hac continente versus Notum et meridiem sita sunt.

CCII. Græci vero hoc in loco Persam expectantes, hi fuere : Spartani trecenti graviter armati : tum Tegeatæ et Mantinienses mille, utrorumque quingenti : ex Orchomeno Arcadiæ centum et viginti, et ex reliqua Arcadia mille ; (2) tot Arcades fuere : Corinthii vero quadringenti : ex Philiunte ducenti ; ex Mycenis octoginta. Hi sunt qui ex Peloponneso adfuerunt. Ex Boeotis vero, Thespienses septingenti, et Thebani quadringenti.

CCIII. Præter hos vero evocati aderant Locri Opuntii omnibus copiis, et Phocenses mille. Ipsi enim Græci missis legatis hos advocaverant, dicentes, tamquam antecursores sese venisse ante alios, expectari vero reliquos socios in proximum quemque diem, et maris tutelam sibi curæ esse, custodiri quæ illud ab Atheniensibus et Æginetis reliquisque in classem designatis. Nihil autem illis esse gravius metuendum : (2) non enim deum esse, qui Græciam invadat, sed hominem : nullum autem nec esse nec futurum esse mortalem, cui, ex quo natus sit, malum nullum acciderit ; immo maximis accidere maxima. Debere itaque etiam illum, qui Græciam invadat, mortalis quum sit, gloria sua excidere. His auditis, illi Trachinem auxilio Græcis venerunt.

CCIV. His igitur et alii quidem ex quaque civitate duces præerant ; sed, quem maxime cuncti admirabantur, et penes quem summa erat totius imperii, Lacedæmonius fuit Leonidas, genus ab Hercule duccens hac majorum serie : pater Anaxandrides fuit, avus Leon : tum reliqui progenitores, Eurycratides, Anaxander, Eurycrates, Polydorus, Alcámenes, Telecles, Archelaus, Hegesilaus, Doryssus, Leobotes, Echestratus, Agis, Eurysthenes, Aristodemus, Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules. Is Leonidas regnum Sparte necopinans erat adeptus.

CCV. Quum enim duo illi fratres essent natu majores, Cleomenes et Dorieus, procul habuerat cogitationem regni adipiscendi. Sed Cleomene sine mascula prole defuncto, quum jam tum Dorieus etiam non amplius in vivis esset, quippe in Sicilia mortuus, ita ad Leonidam regnum pervenit, quoniam et major natu erat Cleombroto, Anaxandridæ filio natu minimo, et Cleomenis etiam filiam in matrimonio habebat. (2) Is igitur ad Thermopylas erat profectus cum delectis ab ipso trecentis illis, justæ ætatis viris, et quibus domi liberi erant. Adsumpserrat autem, priusquam advenisset, Thebanos quoque illos quorum numerum supra declaravi, quibus Leontiades præerat, Eury-

δ' Εὐρυμάχου. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τούτους σπουδῇ ἐποιήσατο Λεωνίδης μόνους Ἕλληνων παραλαβείναι, ὅτι σφέων μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν· παρεκάλεε ὧν ἐς τὸν πόλεμον ἐθέλων εἰδέναι εἴτε συμπέμψουσι εἴτε
 5 καὶ ἀπερέουσιν ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. Οἱ δὲ ἀλλοφρονέοντες ἔπειμον.

CCVI. Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους δρέοντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύωνται, μηδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἣν
 10 αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους· μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδῶν, ἔμελλον ὁρτάσαντες καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ κατὰ τάχος βωθήσειν πανδημεί. (2) Ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐννέωντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γάρ
 15 κατὰ τοῦτο Ὀλυμπιάς τούτοις τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὐκ ὧν δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἔπειμον τοὺς προδρόμους. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενέωντο ποιήσειν.

20 CCVII. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσβολῆς δ' Πέρσης, καταρρωδέοντες ἐδουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις Πελοποννησίοις ἐδόκεε ἐλθοῦσι ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· (2) Λεωνίδης δὲ Φωκέων καὶ
 25 Λοκρῶν περισπερχθέντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλεις κελεύοντάς σφι ἐπιβωθῆειν ὥς ἐόντων αὐτῶν ὀλίγων στρατὸν τὸν Μήδων ἀλέξασθαι.

CCVIII. Ταῦτα βουλευομένων σφῶν, ἔπειπε Ξέρ-
 30 ξης κατὰσκοπον ἱππέα ιδέσθαι ὁκσοί· τέ εἰσι καὶ ὃ τι ποιοίεν. Ἥκηχός δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσαλίῃ ὡς ἡλισμένη εἶη ταύτῃ στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὡς εἶησαν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Λεωνίδης ἐὼν γένος Ἱερακλειδῆος. (2) Ὡς δὲ προσήλασε ὁ ἱππεὺς πρὸς τὸ
 35 στρατόπεδον, ἔθηετό τε καὶ κατῶρα πᾶν μὲν οὐ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἶά τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε, τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὅπλα ἐκέετο. (3) Ἐτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον
 40 Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. Τοὺς μὲν δὴ ὦρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενίζομένους. Ταῦτα δὲ θηγόμενος ἐβόμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. Μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως ἀπήλανε ὀπίσω κατ' ἡσυχίαν· οὔτε γάρ τις εἰδῶκε, ἀλογίης τε
 45 ἐκύρησε πολλῆς· ἀπελθὼν δὲ ἔλεγε πρὸς Ξέρξea τὰ περ ὡπωπείε πάντα.

CCIX. Ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὼν, ὅτι παρασκευάζοντο ὥς ἀπολεύμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαί-
 50 νοντο ποιεῖν, μετεπέμψατο Δημάρτην τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. (2) Ἀπικόμενον δὲ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τούτων, ἐθέλων μαθεῖν τὸ ποιεύμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ εἶπε, « ἤκουσας μὲν μευ καὶ πρότερον, εὔτε ὠρμέομεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,

machi filius. (3) Quos solos ex Græcis adsumere ea causa properaverat Leonidas, quod accusabantur Thebani vehementer cum Medis sentire. Invitaverat igitur eos ad armorum societatem, cognoscere cupiens, utrum missuri essent secum socios, an ex aperto repudiaturi Græcorum societatem : et illi, aliud licet sentientes, miserant.

CCVI. Et Leonidam quidem cum his, qui cum eo erant, primos omnium miserant Spartani hoc consilio, ut et reliqui socii, his conspectis, adversus hostes proficiscerentur, neque ipsi pariter Medorum sequerentur partes, si cunctari Spartanos intellexissent. Deinde vero, quum Carne nunc obstarent, peractis festis diebus, custodia Sparta relicta, cum omnibus copiis occurrere decreverant hosti. (2) Similiter vero etiam reliqui socii facere constituerant : qui, quum in idem ipsum tempus, quo hæc gerebantur, Olympias incideret, rati non tam cito ad Thermopylas armis decretum iri, antecursores interim miserunt. Tale igitur horum fuit consilium.

CCVII. Jam, qui ad Thermopylas fuere Græci, ubi laud procul ab introitu fuit Persa, timore perculsi, de receptu consultare coperunt. Et reliquis quidem Peloponnesiis placuit, abire in Peloponnesum, et Isthmum custodire. (2) Leonidas vero, sententiam istam vehementer indignatus Phocensibus et Locris, de communi horum consilio manere ibi decrevit, legatosque per civitates dimittere qui ab illis auxilia arcesserent, quandoquidem nimis exiguus ipsorum numerus esset ad prohibendum Medorum exercitum.

CCVIII. Dum hi ita consultant, interim Xerxes equitem misit speculatorem, qui et numerum eorum, et quid facerent, exploraret. Audierat enim, quum adhuc in Thessalia esset, collectum hoc loco stare exiguum exercitum, cuius duces sint Lacedæmonii et Leonidas, ab Hercule genus ducens. (2) Ut ad castra accessit eques, contemplatus est, spectavitque non totum quidem exercitum ; nam, qui intra murum erant, quem a se instauratum Græci custodiebant, hos conspiciere non potuit : exteriores vero observavit, qui ante murum stationem habebant. (3) Erant autem tunc forte extra murum locati Lacedæmonii. Horum igitur alios vidit gymnasticis exercitationibus vacantes, alios comam pectentes. Miratus eques spectaculum, cognito hominum numero, omnibusque rebus adcurate perceptis, rediit per otium, nemine persequente, sed omnibus eum prorsus contemptui habentibus. Reversus, Xerxi cuncta quæ viderat renunciavit.

CCIX. Quibus auditis, conjectare Xerxes non potuit id quod res erat, comparare sese hos homines ad pereundum postquam perdidissent ipsi quam plurimos potuissent : sed, quum ridicula facere ei viderentur, Demaratum ad se vocavit, Aristonis filium, qui in castris aderat. (2) Is ubi advenerat, de singulis eum interrogavit Xerxes, cognoscere cupiens quid esset quod facerent Lacedæmonii. Et ille, « Audisti me, inquit, jam autē, quum adversus Græciam

περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἀχούσας δὲ γελῶντά με εἶθε
λέγοντα τῇ περ ὄρεον ἐκθυσόμενα πρήγματα ταῦτα·
ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ,
ἀγὼν μέγιστός ἐστι. (3) Ἄκουσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄν-
δρες οὗτοι ἀπίκαται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου,
καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. Νόμος γάρ σφι οὕτω ἔχων
ἐστὶ· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κε-
φαλὰς σμέονται. (4) Ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ
ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέφει, ἐστὶ οὐδὲν ἄλλο
ἔθνος ἀνθρώπων τό σε, βασιλεῦ, ὑπομένεε χεῖρας ἀν-
τειρόμενον· νῦν γὰρ πρὸς βασιλῆϊν τε καλλίστην τῶν
ἐν Ἑλλάσι προσφέρεαι καὶ ἀνδρας ἀρίστους. (5) Κάρτα
τε δὴ ἀπίστα Ξέρξης ἐφαίνεται τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ
δεύτερα ἐπειρώτα ὄντινα τρήπον τοσοῦτοι ἐόντες τῇ ἐσω-
τῷ στρατιῇ μαχεσονται. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ
χρᾶσθαι ὥς ἀνδρὶ ψεύστη, ἢν μὴ ταῦτά τοι ταῦτ' ἐκβῇ
τῇ ἐγὼ λέγω. »

CCX. Ταῦτα λέγων οὐκ ἐπειθε τὸν Ξέρξεα. Τέσ-
σερας μὲν δὴ παρεξήκε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεὶ σφεας
ἀποδρῆσεσθαι· πέμπτη δὲ, ὥς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλὰ
οἱ ἐφαίνοντο ἀναιδείῃ τε καὶ ἀβουλίῃ διαχρῶμενοι
μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίου
θυμωθεὶς, ἐντειλάμενός σφεας ζωγρησάντας ἄγειν ἐς
ὄψιν τὴν ἐσωτοῦ. (2) Ἄς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς
Ἕλληνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοὶ, ἄλλοι δ' ἐπεσ-
χίσαν, καὶ οὐκ ἀπήλυνον, καίπερ μεγάλως προσ-
παίοντες. Δῆλον δ' ἐποίησαν παντὶ τῶν, καὶ οὐκ
ἥμινα αὐτῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι
εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. Ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολή δι'
ἡμέρης.

CCXI. Ἐπεῖτα δὲ οἱ Μῆδοι τρηγίως περιεῖποντο,
ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεχάμενοι
ἐπήσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἤρχε
Γόδαρνης, ὥς δὴ οὗτοί γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. (2)
Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισιν τοῖσι Ἑλλήσι, οὐδὲν πλεόν
ἐβέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ,
ἅτε ἐν στεينوπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι καὶ δόρασι
βραχυτέροις χρεώμενοι ἤπερ οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐκ
ἔχοντες πλήθει χρήσασθαι. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμά-
χοντο ἀξίως λόγου, ἅλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ
ἐπισταμένοις μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅπως ἐν-
τρέφειαν τὰ νῦτα, ἄλεες φεύγεσκον ὄθθεν, οἱ δὲ βάρ-
βαροι ὀρέοντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῃ ἐπήσαν,
οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖ-
σι βαρβάροις, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει
ἀναριθμήτους τῶν Περσῶν· ἐπιπτον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν
Σπαρτιτῶν ἐνθαῦτα ὀλίγοι. (4) Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνάτο
παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεώμενοι καὶ
κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπήλυνον
ὅπισιν.

CCXII. Ἐν ταύτῃσι τῇσι προσόδοις τῆς μάχης
λέγεται βασιλέα θεούμενον τρις ἀναδραμέειν ἐκ τοῦ
θρόνου, δέισαντα περὶ τῇ στρατιῇ. (2) Τότε μὲν οὕτω
ἰγωνίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον

proficisceremur, de his viris disserentem; at risui me ha-
buisti quum audiebas dicentem tibi quemnam fore harum
rerum exitum praeviderem. Mili enim, rex, summa con-
tentio est, veritatem adversus te colere. (3) Audi igitur
etiam nunc. Adsunt hi viri, de introitu nobiscum pugna-
turi, et ad hoc se comparant. Hic enim apud illos mos
obtinet: quando vitae discrimen sunt adituri, tunc capita
curant. (4) Scito vero: si hosce, et eos qui Sparta: ma-
nent, subegeris; nullus alius hominum populus est, qui
adversus te, rex, manns tollere sustineat. Nunc enim
cum regno inter Græcos præclarissimo tibi res est, et cum
viris fortissimis. » (5) Quæ dicta, quum prorsus incredi-
bilia Xerxi viderentur, iterum quasivit, quo tandem pacto
tam exigua hominum manus suo exercitui esset repugna-
tura. Et ille, « Rex, inquit, age mecum ut cum homine
mendaci, nisi hæc ita eventura sunt ut ego dico. »

CCX. Hæc Demaratus dicens Xerxi non persuasit. Ita-
que quattuor rex intermisit dies, assidue illos sperans fuga se
recepturos. Quinto vero die, quum illi non recessissent, sed
per obstinatalam, ut Xerxi videbantur, impudentiam temeri-
tatemque manerent, iratus rex Medos et Cissios adversus
illos misit, dato mandato ut vivos caperent et in conspectum
suum adducerent. (2) Ut vero in Græcos cum impetu ir-
ruerunt Medi, multi ex eis cecidere: quibus successero
alii, nec se recepere, quamvis magna clade accepta: osten-
deruntque cuilibet, maxime vero regi ipsi, multos quidem
homines esse, sed paucos viros. Præliati sunt autem per
totum diem.

CCXI. Postquam ita male accepti sunt Medi, tum hi
quidem in castra se recepere: et Persæ eis succedentes,
quos Immortales rex adpellabat, quibus præerat Hydarnes,
in hostem iverunt; quasi hi utique facile confecturi rem
essent. (2) Ut vero hi quoque pugnam cum Græcis conservare,
nihil amplius, quam Medi, promoverunt, sed eandem ha-
buere sortem; quippe in angusto transitu pugnantes, ubi ex-
plicari multitudo non poterat, et hastis utentes brevioribus
quam Græci. (3) Lacedæmonii vero memorabilem ediderunt
pugnam, quum aliis rebus ostendentes peritos sese cum
imperitis congregi, tum quod subinde terga verterent, ve-
luti fugam capessentes universi, deinde vero, quando fu-
gentibus Persæ cum clamore strepitumque instabant, ipsique
jam in eo erant ut deprehenderentur, subito conversa acie
hosti sese opponerent, atque ita innumerabilem Persarum
prosternebant multitudinem. Ceciderunt autem ibi Sparta-
norum etiam nonnulli. (4) Postquam vero, quamvis magno
conatu, et turmatim et quovis modo impetum facientes,
nulla parte introitus potiri Persæ potuerunt, postremo hi
quoque retrogressi sunt.

CCXII. Dum ita conflictabantur, fertur Xerxes, quum
spectandi caussa haud procul abesset, ter de solio suo ex-
siliisse, metuens nempe suo exercitui. (2) Tunc igitur ita
pugnatum est. Postridie vero ejus diei nihilo felicius bar-

ἀέθλων. Ἄτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντες σφας κατατετρωματίσθαι τε καὶ οὐκ οἴους τε ἔσεσθαι ἐτι χεῖρας ἀνταείρασθαι συνέβαλλον. (3) Οἱ δὲ Ἑλλήνες κατὰ τάξιν τε καὶ κατὰ ἔθλα κεκοσμημένοι ἔσαν, καὶ ἐν μέρει ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκίων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν, φυλάζοντες τὴν ἀτραπὸν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὗρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτε-
ραίῃ ἐνώρεον, ἀπῆλυνον.

CCXIII. Ἀπορέοντας δὲ βασιλείος 8 τι χρῆσθαι
10 τῷ παρόντι πρήγματι, Ἐπιάτης ὁ Εὐρυδῆμου ἀνὴρ Μηλιεύς ἤλθε· οἱ ἐς λόγους ὡς μέγα τι παρὰ βασιλείος δοκέων οἴεσθαι, ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὐρεος φέρουσαν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτη ὑπομείναντας Ἑλλήνων. (2) Ὑστερον δὲ δέσας
15 Λακεδαιμονίους ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην, καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγῶρων, τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατήλθε γὰρ ἐς Ἀντικύριον, ἀπέθανε ὑπ' Ἀθηνάδω ἀνδρὸς Τρηγινίου. (3) Ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε
20 μὲν Ἐπιάτεια δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι δπισθε λόγοισι σημανέω, ἐτιμήθη μὲντοι ὑπὸ Λακεδαιμονίων οὐδὲν ἔσσαν. Ἐπιάτης μὲν οὕτω ὕστερον τούτων ἀπέθανε.

CCXIV. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὁ-
25 νήτης τε ὁ Φαναγόρεω ἀνὴρ Καρύστιος καὶ Κορυδαλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσι οἱ εἰπαντες πρὸς βασιλέα τούτους τοὺς λόγους καὶ περιγησάμενοι τὸ οὖρος τοῖσι Πέρσησι, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ τῷδε χρῆ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόροι ἐπε-
30 κήρυξαν οὐκ ἐπ' Ὀνήτη τε καὶ Κορυδαλῷ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπ' Ἐπιάτῃ τῷ Τρηγινίῳ, πάντως κου τὸ ἀτρεκέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ φεύγοντα τὸν Ἐπιάτεια ταύτην τὴν αἰτίην οἶδαμεν. (3) Εἰδείη μὲν γὰρ ἂν καὶ ἔων μὴ Μηλιεύς ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ
35 τῇ χώρῃ πολλὰ ὁμίληκώς εἴη· ἀλλ' Ἐπιάτης γάρ ἐστι ὁ περιγησάμενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τοῦτον αἴτιον γράφω.

CCXV. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ οἱ ἤρεσε τὰ ὑπέσχετο ὁ Ἐπιάτης κατεργάσεσθαι, αὐτίκα περιχαρὴς γενόμε-
40 νος ἔπεμπε Ὑδάρνεα καὶ τῶν ἑσρατῆγες Ὑδάρνης. ὠρμέατο δὲ περὶ λύχνων ἄφας ἐκ τοῦ στρατοπέδου. (2) Τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύτην ἐξεῦρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιεῖς, ἐξευρόντες δὲ Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκέας, τότε δτε οἱ Φωκέες φράζαντες τείχει τὴν
45 ἐσβολὴν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου· ἐκ τε τοσοῦδε κατεδέδεκτο ἐοῦσα οὐδὲν χρηστὴ Μηλιεῦσι.

CCXVI. Ἐχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος ῥέοντος, ὀνόμα δὲ τῷ οὐρεὶ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ
50 τούτῳ κέεται, Ἀνόπαια· τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κατὰ ῥάχιν τοῦ οὐρεος, λήγει δὲ κατὰ τὴν Ἀλπηνὸν πόλιν, πρῶτην ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς τῶν Μηλιέων, καὶ κατὰ Μελάμπυγον τε καλούμενον λίθον καὶ κατὰ Κερκύπων ἔδρας, τῇ καὶ τὸ στενιότατόν ἐστι.

bari pugnaverunt. Quum enim exiguus esset Græcorum numerus, rati barbari confectos esse illos vulneribus, neque vires amplius ad resistendum habituros, denuo eos adgressi sunt. (3) At Græci, per ordines perque populos digesti, in vicem cuncti pugnarunt, Phocensibus exceptis: hi enim in monte erant locati, semitam custodituri. Ubi vero nihilo melius, quam pridie, Persæ rem sibi viderunt succedere, abscesserunt.

CCXIII. Ibi tunc regem, quidnam consilii caperet incertum, convenit Ephialtes, Eurydemi filius, Maliensis, ingens ab illo præmium se relaturum sperans, indicavitque ei semitam per montes ad Thermopylas ferentem; atque ita Græcos perdidit, stationem ibi habentes. (2) Idem postea, metu Lacedæmoniorum, in Thessaliam profugit: exsulantisque caput proposita pecunia proscripsum est a Pylagoris, quum Amphictyones ad agendum Pylæum conventum essent congregati. Interjecto vero tempore, quum Anticyram rediisset, ab Athenade Trachinio occisus est. (3) Et interfecit quidem Ephialten Athenades aliam ob causam, quam in sequentibus historiis exponam: at nihilo minus tamen præmio honoratus est a Lacedæmoniis. Ita igitur Ephialtes postea periit.

CCXIV. Fertur autem etiam alia fama, Onetam Phanagoræ filium, Carystium, et Corydalum Anticyreensem cum rege sermones illos habuisse, et Persas circum montem illum circumduxisse; mihi neutiquam credibilis. (2) Nam falsam esse partim inde colligi oportet, quod Græcorum Pylagori, quos utique præ cæteris compertam habuisse rei veritatem consentaneum est, non Onetæ et Corydali caput proscripserunt, sed Ephialtæ Trachinii; tum, quod Ephialten novimus ob hanc culpam exsulasse. (3) Cæterum cognita quidem hæc semita Onetæ quoque, quamquam non Maliensi, esse potuit, si hanc regionem sæpius adierat: at enimvero Ephialtes est, qui hostes per semitam illam circa montem circumduxit: hunc hujus culpæ reum scribo.

CCXV. Xerxes, ea probans quæ se effecturum pollicitus Ephialtes erat, vehementer gavisus, sine mora Hydrannen et qui sub ejus ductu erant misit: et illi sub noctem, quo tempore accenduntur lucernæ, e castris profecti sunt. (2) Invenerant illam semitam indigenæ Malienses; eaque reperta Thessalis adversus Phocenses itineris duces fuerant, quo tempore Phocenses introitum in suam regionem opposito obstruxerant muro, atque ita tutos se a bello præstiterant: atque ex illo inde tempore adparuit illa usui nulli esse Maliensibus.

CCXVI. Est autem callis hujus per montem ferentis ratio hæc: incipit ab Asopo fluvio, ubi ille per montium divortium perfluit; est autem monti, per quem semita transit, semitæque ipsi idem nomen, Anopæa: fertque hæc Anopæa secundum dorsum montis, et desinit circa Alpenum, primum oppidorum Locrensiū versus Malienses, eo loco ubi Melampygos qui dicitur lapis est, suntque Cercopum sedes: ubi etiam angustissimus callis est.

CCXVII. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχουσιν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσωπὸν διαβάτες, ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὖρεα τὰ Οἰταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων. Ἡώς τε δὴ διέφαινε, καὶ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὐρεος. (2) Κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ οὐρεος ἐφύλασσον, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, Φωκῆων χίλιοι ὀπλῖται, βυόμενοι τε τὴν σπετέρην χώραν καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπὸν. (3) Ἡ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφύλασσετο ὑπ' ὧν εἴρηται. τὴν δὲ διὰ τοῦ οὐρεος ἀτραπὸν ἐθέλονται Φωκῆες ὑποδεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφύλασσον.

CCXVIII. Ἐμῶν δὲ σφας οἱ Φωκῆες ὧδε ἀναβεηκότες ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ οὖρος πᾶν ἐν δρυὼν ἐπίπλεον. ἦν μὲν δὴ νημείη, φόρου δὲ γινόμενου πολλοῦ, ὥς οἶκος ἦν φύλλων ὑποκεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκῆες καὶ ἐνέδυνον τὰ δπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρήσαν. (2) Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυσόμενους δπλα, ἐν θώματι ἐγένοντο. ἐλπόμενοι γὰρ οὐδὲν σφί φανήσεσθαι ἀντίζοον ἐνεκύρησαν στρατῷ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης καταρρωδῆσας μὴ οἱ Φωκῆες ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἶρετο τὸν Ἐπιάλτεια ὁδοπατὸς εἴη ὁ στρατὸς, πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς Πέρσας ὥς ἐς μάχην. (3) Οἱ δὲ Φωκῆες ὥς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσι τε καὶ πυκνοῖσι, οἴχοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὐρεος τὸν κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὥς ἐπὶ σφέας ὠρμήθησαν ἀρχὴν, καὶ παρεσκευάδατο ὥς ἀπολεσόμενοι. (4) Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνον, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτεια καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι Φωκῆων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὖρος κατὰ τάχος.

CCXIX. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἑοῦσι Ἕλληνων πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεισιτίης, εἰδὼν ἐς τὰ ἱρά, ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα ἧο σφί θάνατον, ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἔσαν οἱ ἐξαγγελιαντες τῶν Περσέων τὴν περίοδον. (2) Οὗτοι μὲν ἐτι νυκτὸς ἐσήμηναν, τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων ἦδη διαφαινούσης ἡμέρης. Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες, καὶ σφῶν ἐσχίζοντο αἱ γνώμαι· οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. (3) Μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο καὶ διασκεδασθέντες κατὰ πόλιν ἕκαστοι ἐτράποντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο.

CCXX. Λέγεται δὲ καὶ ὥς αὐτὸς σφας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπολῶνται κηδόμενος αὐτῷ δὲ καὶ Σπαρτιητέων τοῖσι παροῦσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἦλθον φυλάζοντας ἀρχήν. (2) Ταύτη καὶ μάλλον τῇ γνώμῃ πλείστος εἰμι, Λεωνίδα, ἐπεὶτε ἤσθετο τοὺς συμμάχους ἑόντας ἀπροθύμους καὶ οὐκ ἐθέλοντας συνδιαικινδυνεύειν, κελύσαι σφας ἀπαλάσσεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ καλῶς ἔχειν. (3) Μένοντι δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης εὐδαιμονίη οὐκ ἐξηλείφετο. Ἐκέρχρηστο γὰρ ὑπὸ τῆς Πυθίης τοῖσι Σπαρτιητέσι χρεωμένοιαι περὶ τοῦ πολέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου, ἡ Λακε-

CCXVII. Hac igitur semita, quam descripsi, Persæ trajecto Asopo totam noctem iter fecerunt, a dextra habentes Cēlaeum montes, a sinistra vero montes Trachiniorum: et illuxit aurora, quum ad summum montem pervenerunt. (2) Hoc igitur loco montem custodiebant, ut etiam ante demonstravi, Phocenses mille graviter armati, et suam regionem tutantes, et callem custodientes. (3) Inferior enim introitus ab eis, quos dixi, custodiebatur: semitam autem, quæ fert per montem, Phocenses custodiebant, qui Leonidæ: ultro hanc operam receperant.

CCXVIII. Adscendentes quidem latuerant Persæ, quum quercubus totus obsitus mons esset: postquam vero adscenderant, hoc modo adventantes illos cognovere Phocenses, quum tranquillum esset cœlum, propter folia sub pedibus strata multus, ut res fert, ortus strepitus excitavit eos ut ad arma concurrerent: et protinus barbari adfuerunt. (2) Qui ubi armatos conspexere viros, mirati sunt, quod, quum neminem sibi putassent occursurum, in exercitum incidissent. Ibi tum Hydarnes, veritus ne, qui Phocenses erant, Lacedæmonii essent, quæsit ex Ephialte, cuius populi is esset exercitus: et ubi quod res erat audivit, in aciem Persas instruxit. (3) At Phocenses, quum multis crebrisque telis fererentur, rati non nisi adversus se hos esse profectos, arrepta fuga in summum montis verticem se receperunt, ad occumbendam mortem parati. (4) Hi igitur ita erant animati: at Persæ, qui cum Ephialte et Hydarne erant, nullam Phocensium rationem habentes, descendere de monte properant.

CCXIX. Qui ad Thermopylas erant Græci, his primum Megistias vates, inspectis victimis, prædixerat mortem primo mane eis instantem: deinde advenere etiam transfugæ, circuitum hostium nunciantes: (2) hi, quum adhuc tunc nox esset, significaverunt: tertio autem speculatores diurni, de summitatibus montium decurrentes, illucescente jam die, idem indicium fecere. Ibi tum Græci, quid sibi faciendum esset deliberantes, in diversas abiire sententias, aliis contententibus non deserendam esse stationem, aliis contra nitentibus. (3) Hinc soluto concilio, discesserunt alii, et suam quisque in civitatem tendens dispersi sunt: alii vero parati erant cum Leonida manere.

CCXX. Dicunt autem, ipsum Leonidam illos dimisisse, ne perirent curantem; se autem et præsentem Spartanos non decere dicentem deserere stationem ad quam custodiendam principio missi essent. (2) Et ego quoque quam maxime in hac sum sententia, Leonidam, quum minime promptos esse socios vidisset, nec ad subeundum secum periculum ultro paratos, abiire illos jussisse; sibi autem, ut abiret, inhonestum judicasse. (3) Contra, si maneret, ingens eum gloria manebat, et Spartiæ felicitas non extinguebatur. Etenim Spartanis, jam in primo hujus belli initio oraculum consulentibus, responderat Pythia, aut

δαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλέα σφένον ἀπολέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ σφι ἐν ἔπεισι ἐξαμέτροισι χρᾶ ἔχοντα ᾤδε,

5 Ὑμῖν δ', ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυχόροιο,
ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδέες ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
πέρβεται, ἢ τὸ μὲν οὐκί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
πενθήσει βασιλῇ φθίμενον Λακεδαιμόνος οὔρος.
Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σήσει μένος οὐδὲ λεόντων
10 ἀντίβη· Ζηὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδὲ ἔφημι
σχῆσθαι, πρὶν τῶνδ' ἕτερον διὰ πάντα δάσσηται.

(5) Ταῦτα τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδα, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μᾶλλον ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἰχέσθαι τοὺς οἰχομένους.

15 CCXXI. Μαρτύριον δέ μοι καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τούτου πέρι γέγονε· οὐ γὰρ μούνων τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν δεῖπτο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστήν τὸν Ἀκαρνήνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον τὸν εἰπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλοντα σφι ἐκθαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληται σφι. Ὅ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐτὸν μὲν οὐκ ἀπελείπειτο, τὸν δὲ παῖδα συστρατεύμενον, ἔοντα οἱ μουνογενέα, ἀπέπεμψε.

CCXXII. Οἱ μὲν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι 25 οἰχόντο τε ἀπίνοντες καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ, Θεσπῖες δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μόνου παρὰ Λακεδαιμόνιοι. (2) Τούτων δὲ Θηβαῖοι μὲν ἀέκοντες ἔμεινον καὶ οὐ βουλόμενοι (κατεῖχε γὰρ σφεας Λεωνίδης ἐν δηήρων λόγῳ ποιούμενος), Θεσπῖες δὲ ἐκόντες μάλιν 30 στα, οἱ οὐκ ἔφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον. Ἐστρατήγης δὲ αὐτῶν Δημόφιλος Διαδρόμεος.

CCXXIII. Ξέρξης δὲ ἐπεὶ ἡλίου ἀνατελιαντος 35 σπονδὰς ἐποίησατο, ἐπισχὼν χρόνον ἐς ἀγορῆς κοῦ μάλιστα πληθύνειν πρόσδοτον ἐποίησε· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιπλάττει οὕτω· ἀπὸ γὰρ τοῦ οὐρεος ἡ κατάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος πολλὸν ἢ περὶ ἡμετέρας τε καὶ ἀνάβασις. (2) Οἱ τε 40 δὴ βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσήσαν, καὶ οἱ ἀμφὶ Λεωνίδα Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιούμενοι, ἦδη πολλῶν μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξήσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. (3) Τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τεύχεος ἐφυλάσσετο, οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέρας 45 ὑπεξιώντες ἐς τὰ στενὴ ποταμὸν ἐμάχοντο. Τότε δὲ συμμίσγοντες ἔξω τῶν στενῶν ἐπιπτον πληθεῖ πολλοὶ τῶν βαρβάρων· ὅπισθε γὰρ οἱ ἡγεμόνες τῶν τελέων ἔχοντες μάστιγας ἐρράτιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. (4) Πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον 50 αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν καὶ διεφθέροντο, πολλῶν δ' ἔτι πλευνες καταπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου. Ἄτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιούτων

eversum iri Lacedæmonem a barbaris; aut regem ipsorum peritum. (4) Hoc eis illa responsum versibus hexametris comprehensum dederat, his verbis:

Vobis, o spatiosæ Spartæ incolæ,
aut ingens urbs gloriosa a viris Persis
evertitur; aut, si non hoc, ab Hercule oriundam
flebunt mortuum regem Lacedæmonis fines.
Nec enim sustinebit eum taurorum robur leonumque
contra stantium; Jovis enim ille robur habet; eumque dico
non iri repressum prius, quam horum alterutrum fuerit
sortitus.

(5) Igitur Leonidam, hæc reputantem, cupientemque solis Spartanis sempiternam acquirere gloriam, dimisisse potius arbitror socios illos qui abiere, quam ipsos per se ab illo dissentientes, ita sprete omni militari disciplina abiisse.

CCXXI. Cujus rei mihi hoc etiam haud minimum documentum est, quod non modo reliqui dimissi sunt, sed quod satis constat, vati etiam exercitum sequenti, Megistiæ Acarnani, genus a Melampode derivanti, eidem qui e victi-mis eventura illis prædixerat, missionem dedisse Leonidam, veritatem ne cum ipsis periret. At ille, quamquam missionem nactus, non tamen discessit; sed filium, militiæ bujus socium, qui unicuique illi natus erat, dimisit.

CCXXII. Cæteri igitur socii dimissi abierunt, mandato Leonidæ obsequentes. Thespienses vero et Thebani soli apud Lacedæmonios manserunt. (2) Et Thebani quidem nolentes et invitati manserunt; retinuit eos autem Leonidas, obsidum loco habens: Thespienses vero summa sua voluntate; neutiquam enim Leonidam et qui cum illo erant se deserturos abscessurosque aiebant, sed apud illos mansuros mortemque cum eisdem occubituros. His præerat Demophilus, Diadromæ filius.

CCXXIII. Orto sole, Xerxes libamina fecit: deinde aliquamdiu moratus, quo tempore forum maxime frequentari hominibus solet impressionem in hostem facere instituit: ita enim significatum ei ab Ephialte erat. Nam descensus de monte brevior est, atque iter inde ad Thermopylas compendiosius, quam circuitus et ascensus montis. (2) Barbari igitur, qui cum Xerxe erant, in hostem perrexerunt: et Græci cum Leonida, utpote ad mortem ire parati, jam multo longius, quam ante, in spatiosorem faucium partem progressi sunt. (3) Nam muri quidem munimentum custodiebatur; superioribus vero diebus in ipsas etiam fauces progressi pugnauerant. Nunc igitur, quum extra angustias consererent pugnam, ingens hostium cecidit multitudo. Etenim manipulorum duces, flagellis a tergo instantes, et unumquemque cadentes, ad ulterioris progrediendum suos concitabant. (4) Itaque eorum multi in mare incidentes perierunt; multo vero plures, alii ab aliis, vivi conculcati sunt: aec ulla ratio habebatur periculi. Nam Lacedæmonii, quum imminere sibi mortem ab his qui montem circumiverant non ignorarent,

τὸ οὖρος, ἐπεδείκνυντο βρώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραχρεώμενοι τε καὶ ἀτέοντες.

CCXXIV. Δόρατα μὲν νυν τοῖσι πλείοσι αὐτῶν τη-
νικαῦτα ἐτύγγανε κατεηγότα ἤδη, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι
διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ Λεωνίδης τε ἐν
τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ
ἕτεροι μετ' αὐτοῦ οὐνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ
ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα,
ἐπυθόμην δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τριηκοσίων. (3) Καὶ
ὅῃ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ
οὐνομαστοί, ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες Ἀβροκό-
μης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνειυ θυγατρὸς
Φραταγούνης γεγονότες Δαρείῳ. (4) Ὁ δὲ Ἀρτάνης
Δαρείου μὲν τοῦ βασιλέως ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος
δὲ τοῦ Ἀρσάμευ παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα
Δαρείῳ τὸν οἶκον πάντα τὸν ἐνωτοῦ ἐπέδωκε ὡς μού-
νον οἱ εὐούσης ταύτης τέκνου.

CCXXV. Ξέρξῳ τε δὴ δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πί-
πτουσι μαχόμενοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδει,
Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὥσιμος ἐγένετο πολ-
λός, ἐς δὲ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν
καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Τοῦτο δὲ
συνεστῆκε μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἑπιάλτῃ παρεγένοντο. (2)
Ὡς δὲ τούτους ἤκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν
ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος· ἐς τε γὰρ τὸ στεῖνόν τῆς
ὁδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος
διθόντες ἔζοντο ἐπὶ τὸν κολωνόν πάντες ἅλεις οἱ ἄλλοι
πλὴν Θηβαίων. Ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ, ὅκου
νῦν δὲ λίθινος λείων ἔστικε ἐπὶ Λεωνίδῃ. (3) Ἐν τού-
τῳ σφῆας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι, τοῖσι αὐ-
τῶν ἐτύγγανον ἐπὶ περιεῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι
κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας
ἐπισπόμενοι καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τεύχους συγχώσαντες,
οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθε περισταδόν.

CCXXVI. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπείων τοιοῦ-
των γενομένων, ὅμοις λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γενέσθαι
Σπαρτιήτης Διηνέκης· τὸν τότε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος
πρὶν ἢ συμμῆξαι σφῆας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρὸς
τεῦ τῶν Τρηχινίων ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπίωσι τὰ
τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν διστῶν
ἀπακρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλήθος αὐτῶν εἶναι. (2)
τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοις εἶπαι, ἐν ἀλογίᾳ ποιεύ-
μενον τὸ τῶν Μήδων πλήθος, ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ δὲ
Τρηχίνιος ξείνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μή-
δων τὸν ἥλιον ὑπὸ σκίῃ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ
ὅς ἐν ἡλίῳ. Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιοῦτότροπα
ἐπεὰ φασὶ Διηνέκα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνη-
μόσυνα.

CCXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεύσαι λέγονται Λα-
κεδαιμόνιοι δύο ἀδελφοί, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων Ὀρ-
σιφάντου παῖδες. Θεσπείων δὲ εὐδοκίμειε μάλιστα τῷ
ὀνόματι ἦν Διθύραμβος Ἀρματίδευ.

CCXXVIII. Θαρβεῖσι δὲ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇ περ-
ῆσαν, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασιν ἢ ὑπὸ Λεωνί-

quanta maxima poterant fortitudinis specimina adversus
barbaros ediderunt, nullo modo parcentes sibi, ac furioso-
rum in morem pugnantes.

CCXXIV. Hastæ quidem jam tunc plerisque fractæ
erant, et gladiis illi Persas conficiebant. (2) In eo labore,
ab altera parte, Leonidas fortissime pugnavit, cum
eoque alii illustres Spartani; quorum ergo, ut dignorum
virovum, nomina sciscitatus sum cognovique: rescivi vero
etiam omnium nomina trecentorum. (3) Ab altera parte,
ex Persis ibidem et alii multi illustres ceciderunt viri, et in
his duo Darii filii, Abrocomes, et Hyperanthes, quos ex
Phrataguna Artanis filia Darius suscepit. (4) Artanes
autem frater fuerat Darii, Hystaspis filius, Arsamis nepos.
Is Dario filiam suam elocans, simul totam suam domum
ei donaverat, quum unica ipsius proles illa esset.

CCXXV. Igitur duo Xerxis fratres ibi ceciderunt pugnan-
tes super Leonidæ cadavere, de quo acre fuit inter Persas
et Lacedæmonios certamen: donec ad extremum sua virtute
Græci illud subtraxerunt, quater in fugam versis adversa-
riis. Ita pugnatum est, donec qui cum Ephialte erant ad-
venere. (2) Quos ubi accedere intellexerunt Græci, tum
vero mutatum certamen est. Tunc enim in angustias
viæ se receperunt, et murum etiam prætergressi, ubi ad
tumulum venerunt, qui in introitu angustiarum est; ubi
nunc lapideus leo stat in Leonidæ memoriam, ibi confer-
tim consederunt exceptis Thebanis cæteri omnes. (3) Eo-
demque loco gladiis sese defendentes, quibus gladii super-
erant, alii manibus dentibusque depugnantes, obruti
sunt barbarorum telis, partim subruta muri munitione ex
adverso ingruentium, partim ex circuitu undique circum-
stantium.

CCXXVI. Tales quum se præstiterint Lacedæmonii et
Thespienses omnes, fortissimus tamen ex his fuisse dicitur
Dieneces Spartanus: quem aiunt, priusquam cum Medis
congrederentur, verbum illud dixisse, quum Trachinium
quemdam audivisset dicentem, quando barbari tela emis-
sint, multitudine telorum solem iri obscuratum; tantam
enim esse hostium multitudinem. (2) Hunc igitur, nihil
perterritum, sed aspernantem Medorum multitudinem, re-
spondisse aiunt, fausta omnia Græcis nunciare hospitem
Trachinium; quandoquidem, sole telis Medorum obscurato,
in umbra sint pugnaturi, non in sole. Hæc et ejusdem ge-
neris alia dicta, aiunt, Dienecem Lacedæmonium fortis
animi monumenta reliquisse.

CCXXVII. Post hunc fortissimos se præstitisse memo-
rant Lacedæmonios duos fratres, Alpheum et Maronem,
Orsiphanti filios. Ex Thespiensibus vero præcipuam lau-
dem abstulit vir, cui Dithyrambus nomen fuit, Harmatidæ
filius.

CCXXVIII. Sepulti sunt omnes eodem loco quo cecido-
runt, et tam in horum honorem, quam in illorum qui ante

δew ἀποπεμφθέντας οἷχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε,

Μυριάσιν ποτὲ τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

6 (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται, τοῖσι δὲ Σπαρτιήτῃσι ἰδίῃ,

ᾧ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι τόδε,

10 Μνήμα τόδε κλειτοῦ Μεγιστῖα, ὃν ποτὲ Μῆδοι
Σπερχεῖον ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι,
μάντιος, ὃς τότε Κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἶδώς
οὐκ ἔτιλῃ Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

(3) Ἐπιγράμμασι μὲν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ
15 μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονες εἰσὶ σφρας οἱ ἐπικο-
σμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίῳ Σιμωνίδῃς ὁ
Λεωπρέπας ἐστὶ κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράφας.

CCXXIX. Δύο δὲ τούτων τῶν τριηκοσίων λέγεται
Εὐρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεὸν αὐτοῖσι ἀμφοτέ-
20 ροις κοινῇ λόγῳ χρησαμένοις ἢ ἀποσωθῆναι ἑαυτοῦ ἐκ
Σπάρτης, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου
ὑπὸ Λεωνίδου καὶ κατεκείτο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιό-
νες ἐς τὸ ἔσχατον, ἢ εἰ γε μὴ ἐβούλοντο νοστήσαι, ἀπο-
θνήσκειν ἅμα τοῖσι ἄλλοις, (2) παρεὸν σφι τούτων τὰ
25 ἕτερα ποιεῖν οὐκ ἐβέλῃσαι ἁποφρονεῖν, ἀλλὰ γνώμῃ
διενειχθέντας Εὐρυτόν μὲν πυθόμενον τὴν τῶν Περσέων
περίδοον, αἰτήσαντά τε τὰ ὅπλα καὶ ἐνδύντα, ἄγειν
αὐτὸν κελεύσαι τὸν εἰλωτα ἐς τοὺς μαχομένους, ὅπως δὲ
αὐτὸν ἦγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα οἷχεσθαι φεύγοντα, τὸν
30 δὲ ἐσπεύοντα ἐς τὸν ὁμίλον διαφραῆναι, Ἀριστόδημον
δὲ λειποψυγέοντα λειψθῆναι. (3) Εἰ μὲν νυν ἦν μοῦνον
Ἀριστόδημον ἀλγήσαντα ἀπονοστήσαι ἐς Σπάρτην, ἢ
καὶ ἑαυτοῦ σφέν ἀμφοτέρων τὴν κομιδὴν γενέσθαι, δο-
κῆειν ἑμοὶ οὐκ ἂν σφι Σπαρτιήτας μῆτιν οὐδεμίαν προσ-
35 θέσθαι· νυνὶ δὲ τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου, τοῦ δὲ τῆς
μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ ἐβέλῃσαντος δὲ ἀπο-
υνήσκειν, ἀναγκαιῶς σφι ἔχειν μνηῖσαι μεγάλως Ἀρι-
στοδήμῳ.

CCXXX. Οἱ μὲν νυν οὗτω σωθῆναι λέγουσι Ἀριστό-
40 δῆμον ἐς Σπάρτην καὶ διὰ πρόφασιν τοιγύνη, οἱ δὲ ἄγ-
γελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἔξεν αὐτῷ κατα-
λαθεῖν τὴν μάχην γινόμενῃ οὐκ ἐβέλῃσαι, ἀλλ' ὑπο-
μείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγενέσθαι, τὸν δὲ συνάγγελον
αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην ἀποθνήσκειν.

45 CCXXXI. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀρι-
στόδημος ὄνειδος τε εἶχε καὶ ἀτιμίην. Πάσχων δὲ
τοιᾶδε ἡτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδὲς ἔναυε Σπαρτι-
τέων οὔτε διελέγετο, ὄνειδος τε εἶχε δ' τρεσῆς Ἀρι-
στόδημος καλούμενος. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλα-
50 ταίῃσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενεχθεῖσάν οἱ αἰ-
τίην.

CCXXXII. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα

ceciderant quam dimissi a Leonida socii abierunt, hæ inscriptiones positæ sunt :

Cum trecentis olim myriadibus hic pugnarunt
ex Peloponneso quattuor millia virorum.

(2) Hæc in honorem omnium posita inscriptio est; in Spar-
tanorum vero memoriam privatim ista :

Hospes, nuncia Lacedæmonis, hoc loco nos
jacere, dictis illorum obsequentes.

In Lacedæmonios igitur hoc; in vatem vero istud :

Monumentum hoc illustris Megistæ, quem olim Medi
Spercheo fluvio occiderunt trajecto,
vatis, qui iustans tunc fatum probe cognitum habens,
deserere tamen Spartæ duces non sustinuit.

(3) Inscriptionibus istis et columnis, excepto vatis epi-
grammate, Amphictyones illos honorarunt : vatis vero Me-
gistæ epigramma Simonides posuit, Leoprepis filius, pro
hospitii familiaritate.

CCXXIX. Narrant, ex trecentis illis Spartanis duos vi-
ros, Eurytum et Aristodemum, quum, si commune voluis-
sent consilium sequi, potuissent ambo aut simul salvi
Spartam redire, ut qui a Leonida e castris dimissi decubue-
rant in Alpenis, vehementi oculorum dolore laborantes; aut,
si redire ad commilitones voluissent, mortem potuissent
obire cum reliquis : (2) hos igitur, narrant, quom alterutrum
horum licuisset eligere, noluisse commune sequi consilium;
sed, inter se dissidentes, Eurytum, cognito Persarum
per montem circuitu, arma postulasce, captisque armis
jussisse helotam suum ad pugnantem se ducere; et, post-
quam ad illos pervenit, helotam quidem fuga salutem pe-
tuisse, ipsum vero in hostium agmen irrudentem occubuisse:
Aristodemum autem, deficientem animo, remansisse. (3)
Quodsi igitur unus Aristodemus oculorum morbo laboras-
set, eaque caussa Spartam rediisset, aut si ambo simul re-
versi essent, Spartani (ut mihi videtur) nullam in eos iram
erant exercituri : nunc vero, quum alter periit, alter, qui
in eadem caussa fuerat, mori recusavit, necessario vehe-
menter irasci Aristodemo debuerunt.

CCXXX. Alii igitur, hoc modo hacque occasione Aristode-
mum, memorant, salvum Spartam evasisse : alii vero
aiunt, ad deferendum nuncium quemdam missum eum
fuisse e castris, et, quum pugnae deinde interesse potuis-
set, noluisse, sed in via moratum, superstitem fuisse; so-
cium autem, qui simul cum eo missus fuerat, ad pugnam
rediisse, in eaque occubuisse.

CCXXXI. Quidquid est, Lacedæmonem reversus Aristode-
mus probrum et ignominia notatus est, atque ita infamis
habitus, ut nemo Spartanorum lumen ei accenderet, nec
cum eo colloqueretur, utque per ignominiam trepidus Ari-
stodemus nominaretur. Sed idem vir in pugna ad Platæas
culpam, quæ eum premebat, dissolvit totam.

CCXXXII. Memorant etiam, alium ex trecentis, nomine

ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τούτων περιγε-
νέσθαι, τῷ οὐνομα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦ-
τον ἐς Σπάρτην, ὡς ἡτίμωτο, ἀπάγξασθαι.

CCXXXIII. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τῶν Ὀλεοντιάδης ἐστρα-
τήγεε, τῶς μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἔδυντες ἐμάχοντο,
ὡς ἀναγκαίης ἔχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλείας στρατιήν·
(2) ὡς δὲ εἶδον κατωπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ
πρήγματα, οὕτω δὲ, τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπει-
γόμενων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες τούτων χειράς
10 τε πρότεινον καὶ ἤσαν ἄσπον τῶν βαρβάρων, λέγον-
τες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς καὶ μηδίζουσι καὶ
γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοις ἔδωσαν βασιλεῖ, ὑπὸ δὲ
ἀναγκαίης ἔχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικόλοιο καὶ ἀναί-
τωι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλεῖ. (3) Ὡς
15 τε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσα-
λοὺς τῶν λόγων τούτων μάρτυρας. Οὐ μέντοι τά γε
πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι
ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας,
τοὺς δὲ πλεῖνους αὐτῶν κελεύσαντος Ξέρξεω ἐστίζον στί-
20 γματα βασιλῆα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγῷ Λεον-
τιάδῃ, τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτεν
ἐφόνευσαν Πλαταιέας στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων
τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

CCXXXIV. Οἱ μὲν δὲ περὶ Θερμοπύλας Ἑλλήνες
30 οὕτω ἡγωνίσαντο· Ξέρξης δὲ καλίσας Δημάρτητον εἰρώ-
τα ἀρξάμενος ἐνθόδε, « Δημάρτητε, ἀνὴρ εἰς ἀγαθός.
Τεκμύρομαι δὲ τῇ ἀληθείᾳ· ὅσα γὰρ εἴπας, ἅπαντα
τέπειθ οὕτω. (2) Νῦν δέ μοι εἰπὲ, κόσοι τινὲς εἰσι οἱ
λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τούτων ὅσοοι τοιοῦτοι τὰ
40 πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες. » Ὁ δ' εἶπε, « ὦ βασι-
λεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλόν
καὶ πόλιες πολλαί· τὸ δὲ ἐθέλεις ἐκμαθεῖν, εἰδῆσεις. (3)
Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη πόλις ἀνδρῶν ὀκτα-
κιςχίλων μάλιστα, καὶ οὗτοι πάντες εἰσι ὁμοῖοι τοῖσι
50 ἐνθάδε μαχεσάμενοι· οἳ γε μὲν ἅλλοι Λακεδαιμόνιοι
τούτοις μὲν οὐκ ὁμοῖοι, ἀγαθοὶ δέ. » (4) Εἶπε πρὸς
ταῦτα Ξέρξης, « Δημάρτητε, τέφω τρόπῳ ἀποννητότατα
τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπικρατήσομεν; ἴθι ἐξηγέο· σὺ γὰρ
ἔχεις αὐτῶν τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων οἷα βασι-
60 λεὺς γενόμενος. »

CCXXXV. Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ
συμβουλευέαι μοι προθύμως, δικάσιόν με σοὶ ἐστι φρά-
ζειν τὸ ἄριστον· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας τριη-
κοσίας ἀποστελεῖας ἐπὶ τὴν Λάκαιναν χώραν. (2) Ἔστι
15 δὲ ἐπ' αὐτῇ νήσῳ ἐπικειμένη τῇ οὐνομά ἐστι Κύθηρα,
τὴν Χίλων ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σφώτατος γενόμενος κέρδος
μέζον ἔφη εἶναι Σπαρτιήτῃσι κατὰ τῆς θαλάσσης κατα-
δεδυκέαι μαῖλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεὶ τι προσδοκέαι ἀπ'
αὐτῆς τοιοῦτο ἔσσεσθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι, οὗτι τὸν
20 σὸν στόλον προαιδώς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος
ἀνδρῶν στόλον. (3) Ἐκ ταύτης ὧν τῆς νήσου ὀρμεύ-
μενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. Παρόικου δὲ
πολέμου σφὶ ἐόντος οἰκῆψου οὐδὲν δεινὸν ἔσονται τοι μὴ
τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλίσκομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ βω-

Pantiten, quum ad deferendum nuncium in Thessaliam
fuisset missus, supersitum fuisse; eundem vero, quum
Spartam reversus ignominia esset notatus, voluntario sus-
pendio vitam finisse.

CCXXXIII. Thebani vero, quibus dux præerat Leontia-
des, hactenus quidem a Græcorum partibus stantes, neces-
sitate coacti, adversus regis exercitum dimicaverant. (2)
Ut vero superiorem esse viderunt rem Persarum, quo tem-
pore Græci qui cum Leonida fuerant ad tumulum se recl-
pere properabant, his desertis, passis manibus ad barbaros
accesserunt, dicentes id quod verissimum erat, cum Medis
sese sentire; et inter primos terram et aquam regi tradidisse;
necessitate autem coactos venisse ad Thermopylas, et a
cladis culpa regi illatæ esse immunes. (3) Illis dictis, salvi
evaserunt; habebant enim etiam Thessalos dictorum testes.
Nec tamen prorsus feliciter eis res cessit. Nam, ut acci-
dentes eos in potestate habuerunt barbari, nonnullos etiam,
ut accedebant, interfecerunt; plurimis vero Xerxis jussu
regia inusserunt stigmata, initio a duce Leontiadæ factis;
cujus viri filium Eurymachum, interjecto tempore, Pla-
tæenses interfecerunt, quum quadringentorum dux fuisset
Thebanorum, quorum ope Platæensium urbem occupa-
verat.

CCXXXIV. Hoc igitur modo ad Thermopylas Græci
pugnauerant. Tum vero Xerxes vocatum ad se Demaratum
interrogavit, hoc usus sermonis introitu: « Demarate, vir
probus es: ex vero ita judico: quæcumque enim dixisti, ea
ita evenerunt. (2) Nunc autem dic mihi, quofnam numero
sint reliqui Lacedæmonii; et ex his quot sint horum similes
in re bellica, an etiam tales sint omnes. » Et ille, « Rex, in-
quit, multitudo quidem omnium Lacedæmoniorum ingens
est, et civitates sunt multæ: quod vero tu scire cupis, id
dicam. (3) Est in Laconica Sparta, civitas virorum octies
mille admodum: et hi quidem omnes similes sunt his qui
hic pugnarunt. Cæteri vero Lacedæmonii his utique non
sunt similes, at fortes tamen viri sunt. » (4) Ad hæc Xer-
xes ait: « Quonam igitur pacto, Demarate, hos homines
minimo labore subigemus? Age, hoc mihi prome! Tu enim
vias consiliorum omnium, quibus illi utantur, compertas
habet, quippe qui rex eorum fuisti. »

CCXXXV. Respondit Demaratus: « Quandoquidem stu-
diose tu me, o rex, consulis, æquum est ut tibi id, quod
optimum fuerit, expromam: nempe, si trecentarum navium
classem in Laconicam miseris terram. (2) Est autem prope
illam sita insula, cui nomen Cythera; de qua Chilon, vir
olim apud nos sapientissimus, dicere consueverat, ingens
lucrum fore Spartanis, si ea insula mari mergeretur potius,
quam emeretur. Nempe ille, non utique tuam classem ex longo
tempore prospiciens, sed quamlibet quorumcumque homi-
num timens classem, semper veritus erat ne ex illa insula
tale quidpiam patriæ suæ immineret, quale tibi ego nunc
propono. (3) Ex hac igitur insula impetum faciens tua clas-
sis terreat Lacedæmonios: et illi, proprio finitimoque bello
pressi, nihil verendum est, ne reliquæ Græciæ, a pedestri-

θέωσι ταύτη. Καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀσθενὲς ἦν τὸ Λακωνικὸν μῦνον λείπεται. (4) Ἦν δὲ ταῦτα μὴ ποιήσῃς, τότε τοι προσδόξα ἔσσεσθαι. Ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στενός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ μάχας ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσσεσθαι τοι. Ἐκείνῳ δὲ ποιήσαντι ἀμαχητὶ ὃ τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλεις προσχωρήσουσι. »

CCXXXVI. Λέγει μετὰ τούτων Ἀχαιμένης ἀδελφός τε ἐὼν Ξέρξῳ καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός, παρατυχὼν τε τῷ λόγῳ καὶ δέσας μὴ ἀναγνωσθῇ Ξέρξης ποιέειν ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ὁρέω σε ἀνδρὸς ἐνδεχόμενον λόγους δε φρονέει τοι εὖ πρήσσοντι ἢ καὶ προδοῖ προήγματα τὰ σά. (2) Καὶ γὰρ δὴ καὶ τρόποισι τοιούτοις χρεώμενοι Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φρονέουσι καὶ τὸ χρέσσον στυγέουσι. (3) Εἰ δ' ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν νέες νευαυηγῆκας τετρακόσται, ἄλλας ἔκ τοῦ στρατοπέδου τριηκόστας ἀποπέμψεις περιπλόειν Πελοπόννησον, ἀξιώμαχοι τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἄλλης δὲ ἐὼν ὁ ναυτικὸς στρατὸς δυσμεταχειρίστος τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιώμαχοι τοι ἔσονται, καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρξέει καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος· εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσαι ἔκείνοις χρήσιμος οὔτε ἐνεῖνοι σοί. (4) Τὰ σεωυτοῦ δὲ τιθέμενος εὖ γνῶμην ἔχε τὰ τῶν ἀντιπόμενων μὴ ἐπιλέγεσθαι προήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τὰ τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πλῆθος εἰσὶ. Ἰκανοὶ γὰρ ἔκείνοι γε αὐτοὶ ἐωυτῶν περίφροντιζεν εἰσι, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὠσαύτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἦν ἰωσι ἀντὶ Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲν τὸ παρεὸν τρώμα ἀνιεύνται. »

CCXXXVII. Ἀμείβεται Ξέρξης τοισίδε, « Ἀχαιμένες, εὖ τέ μοι δοκέεις λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρχτος δὲ λέγει μὲν τὰ ἀρίστα ἐλπεται εἶναι ἐμοί, γνώμῃ μέντοι ἔσσονται ὑπὸ σεῦ. (2) Οὐ γὰρ δὴ ἐκείνῳ γε ἐνδέξομαι, ὅπως οὐκ εὐνοεῖ τοῖσι ἐμοῖσι προήγμασι, τοῖσι τε λεγομένοις πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἐόντι, ὅτι πολίτης μὲν πολίτῃ εὖ πρήσσοντι φρονέει καὶ ἔστι δυσμενὲς τῇ σιγῇ, οὐδ' ἂν συμβουλεύομένου τοῦ ἀστοῦ πολίτης ἀνὴρ τὰ ἀρίστα οἱ δοκέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνῆκοι· σπάνιοι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. (3) Ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντί ἔστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἀρίστα. Οὕτω ὢν κακολογίης περί τῆς ἐς Δημάρτην, ἐόντος ἐμοί ξείνου, ἔχασθαι τινα τοῦ λοιποῦ κελεύει. »

CCXXXVIII. Ταῦτα εἶπας Ξέρξης διεξήγε διὰ τῶν νεκρῶν, καὶ Λεωνίδῳ, ἀκηκούς ὅτι βασιλεὺς τε ἦν καὶ στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν κεφαλὴν ἀνασταυρώσαι. (2) Διὰ μὲν πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις, ἐν δὲ καὶ τῷδε οὐκ ἥκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν ἰθυμώθη ζῶντι Λεωνίδῳ· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμηνε, ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν

bus tuis copii oppugnatae, auxilio veniant. Domita autem reliqua Graecia, Laconicum genus per se relinquitur invalidum. (4) Istud autem ni feceris, hoc futurum exspecta. Est Peloponnesi isthmus angustus; quo loco a conjuratis adversus te omnibus Peloponnesiis scito certamina multo acriora tibi, quam quae adhuc facta sunt, imminere. Istud vero si feceris, isthmus ille et civitates omnes sine pugna in tuam cedent potestatem. »

CCXXXVI. Post haec Achæmenes, frater Xerxis, et classi praepositus, qui huic colloquio intererat, veritus ne ad faciendum quod Demaratus suaserat Xerxes induceretur, hunc sermonem est exorsus : « Rex, video te sermonem admittere viri, qui tuae invidet felicitati, aut etiam prodere res tuas conatur. (2) Nam hoc uti more amant Graeci : invident aliis ob felicitatem, oderuntque potentiores. (3) Quodsi tu in praesenti rerum statu, postquam quadringentae nostrarum navium naufragium fecerunt, alias trecentas de classe dimiseris quae Peloponnesum circumnavigent, erunt nobis hostes ad resistendum pares : sin conjuncta manet nostra classis, difficilis illis erit ad oppugnandum, omninoque resistere tibi neutiquam poterunt. Adhuc universae navales copiae terrestribus erunt praesidio, et terrestres copiae navalibus, una iter facientes : quos si diremeris, nec tu illis utilis esse poteris, nec illae tibi. (4) Quodsi tuae rationes recte erunt initae, sic induc animum, ut nihil cures res adversariorum, quo loco gesturi sint bellum, quidve agant, aut quanta sit illorum multitudo. Satis ipsi idonei sunt suas res curare, atque nos nostras. Lacedaemonii vero, si contra Persas in pugnam progredientur, ne unam quidem hanc praesentem cladem reparabunt. »

CCXXXVII. Cui Xerxes his verbis respondit : « Achæmenes, recte tu mihi dicere videris, atque ita faciam. Demaratus autem ea dicit, quae meis rebus ipse utilissima judicat : ejus tamen sententia a tua superatur. (2) Nam istud quidem non admitto, non bene velle cupere meis rebus : documento quippe mihi sunt quoniam superiores ejus sermones, tum res ipsa. Etenim civis quidem invidet felicitati civis, et facile ei infensus est; nec facile civis, a popularium aliquo consultus, ea illi quae ipsi optima videntur suaserit, nisi probabiles in virtute progressus fecerit : cujusmodi rari sunt homines : (3) hospes vero hospiti felici benevolentissimus est, et consultant lubens optima suaserit. Itaque maledicentia adversus Demaratum, qui meus hospes est, abstinere dehinc quemlibet jubeo. »

CCXXXVIII. Haec Xerxes postquam dixit, per caesorum cadavera transit; et Leonidae, ut audivit regem hunc et duces Lacedaemoniorum fuisse, abscindi caput et e palo erigi jussit. (2) Ac mihi quidem quoniam aliis documentis, tum vero maxime hoc ipso, sit manifestum, Xerxem vivo Leonidae omnium hominum maxime iratum fuisse : alloqui enim numquam in mortui corpus ita nefarie saeviturus erat, quandoquidem maxime omnium, quos novi, hominum per-

ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέ-
μια. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι ἐπετέτακτο ποιεῖν.

CCXXXIX. Ἄναιμι δὲ ἐκέισε τοῦ λόγου τῇ μοι τὸ
πρότερον ἐξέλιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι ὅτι βασι-
λεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πρῶτοι, καὶ οὕτω δὴ ἐς
τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφούς ἀπέπεμψαν, ἐνθα δὴ σφι
ἐγρήσθη τὰ ὀλίγω πρότερον εἶπα· ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ
θυμασίῳ. (2) Δημάρτος γάρ ὁ Ἀρίστωνος φυγὼν ἐς
Μήδους, ὥς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἶκος ἐμοὶ συμμά-
χεται, οὐκ ἦν εὖνοος Λακεδαιμόνιοις, πάρεστι δὲ
εἰκάζειν εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε εἴτε καὶ καταχαί-
ρων. (3) Ἐπεῖτα γὰρ Ξέρξης ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα, ἐὼν ἐν Σούσοις ὁ Δημάρτος καὶ πυθό-
μενος ταῦτα ἠθέλησε Λακεδαιμόνιοις ἐξαγγεῖλαι. Ἄλ-
λος μὲν δὲ οὐκ εἶχε σημῆναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ
λαμβθεῖν· ὁ δὲ μηχανάται τοιάδε· (4) δελτίον δι-
πτυχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἐπειτεν ἐν
τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέως γνώμην,
ποιήσας δὲ ταῦτα ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμ-
ματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μὴδὲν πρῆγμα
παρέγοι πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. (5) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπί-
κετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ
Λακεδαιμόνιοι, πρὶν γε δὴ σφι, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι,
Κλεομένεος μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδου δὲ γυνὴ Γοργῶ
ὑπέθετο ἐπιφρασθεῖσα αὐτῇ, τὸν κηρὸν κινῶν κελεύου-
σα, καὶ εὐρήσκειν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. (6) Πει-
θόμενοι δὲ εὗρον καὶ ἐπελέξαντο, ἐπειτεν δὲ τοῖσι ἄλ-
λοισι Ἑλλήσι ἐπέστελλαν. Ταῦτα μὲν δὲ οὕτω λέγε-
ται γενέσθαι.

sæ honorare fortes viros consueverunt. Illi igitur, quibus
id imperatum est, jussa exsecuti sunt.

CCXXXIX. Sed redeo ad eam narrationem, quam supe-
rius imperfectam reliqui. Parare regem expeditionem ad-
versus Græciam primi resciverant Lacedæmonii, idque
mira quadam ratione resciverant. Ideoque ad Delphicum
miserunt oraculum, ubi illud eis editum est responsum,
quod paulo ante commemoravi. (2) Demaratus enim,
Aristonis filius, exsulans apud Medos, ut equidem existi-
mo, et ratio mecum militat, non bene animatus fuit in La-
cedæmonios. Conjectare igitur licet, utrum benevolo hoc
fecerit animo an insultandi causa. (3) Postquam decrevit
Xerxes exercitum adversus Græciam ducere, Demaratus
tunc Susis præsens, ubi id rescivit, Lacedæmoniiis voluit
significare. Qui quum aliam rationem, qua id eis significa-
ret, non haberet, quum periculum esset ne deprehenderetur,
tali usus est commento: (4) sumpta duplicata tabella,
ceram ex ea erasit, et ligno tabellæ consilium Xerxis in-
scripsit: quo facto, scriptum istud infusa cera denuo ob-
dixit, ne nudam ferenti tabellam molestia exhiberetur a
viarum custodibus. (5) Postquam vero Lacedæmonem
perlata tabella est, conjectare Lacedæmonii, quid rei es-
set, prius non potuerunt, quam (ut equidem accepi) Cleome-
nis filia, Leonidæ uxor, Gorgo, eos docuisset. Hæc enim
re secum perpensa, eradi ceram jussit, atque ita in ligno
reperituros esse scripturam ait: (6) cui obsequentes illi
scripta intus repperunt legeruntque, ac deinde reliquis
Græciis legenda miserunt. Hæc igitur ita gesta esse memo-
rant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΟΓΔΩΗ.

(ΟΥΡΑΝΙΑ.)

I. Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέν-
τες ἴσαν οἷδε, Ἀθηναῖοι μὲν νέας παρεχόμενοι ἐπτὰ καὶ
εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιεὺς, ἄπειροι τῆς ναυτικῆς ἐόντες, συνεπλήρουν
τοῖσι Ἀθηναίοις τὰς νέας. (2) Κορίνθιοι δὲ τεσσαρά-
κοντα νέας παρέχοντο, Μεγαρεὲς δὲ εἴκοσι· καὶ Χαλ-
κιδεὲς ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναῖον σφι παρεχόντων τὰς
νέας, Αἰγινῆται δὲ ὀκτωκαίδεκα, Σικυωνιοὶ δὲ ὀσκαί-
δεκα, Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα, Ἐπιδαύριοι δὲ ὀκτὼ,
Ἐρετριεὲς δὲ ἐπτὰ, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Στυρεὲς δὲ
δύο καὶ Κεῖοι δύο τε νέας καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λο-
χροὶ δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθεον πεντηκοντέρους
ἑγρόντες ἐπτὰ.

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER OCTAVUS

(URANIA.)

I. Græci populi in classem descripti, hi fuere: Athenien-
ses naves præbuerant centum viginti septem; Platæenses
vero, quum rei nauticæ essent expertes, sua virtute studio-
que incensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propu-
gnatoribus compleverant. (2) Corinthii quadraginta præ-
buerant naves: Megarenses, viginti. Chalcidenses item
viginti compleverant; sed naves illis suppeditarunt Athe-
nienses. Æginetæ octodecim naves præbuerant: Sicyonii,
duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Ere-
trienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses, duas:
Cei, duas naves (triremes) et duas actuarias quinquaginta
remorum: Locri denique Opuntii septem actuariis quinquaginta
remorum auxilio venerant.

25

II. Ἐσαν μὲν οὖν οὗτοι οἱ στρατεύομενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον, εἰρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισῶν νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν, παρέξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ ἐβδομήκοντα καὶ διηκόσια. (2) Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδης τὸν Εὐρυκλείδου· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἐφισθαι ἡγεομένοις, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσσεσθαι στρατεύματα.

III. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεῖον εἴη ἐπιτρέπαι. Ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμάχων εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς ἀπολέσεται ἡ Ἑλλάς, ὀρθὰ νοεῦντες. (2) στάσις γὰρ ἑμφυλὸς πολέμου δημοφρονέοντος τοσούτω κακίον ἔστι ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι οὖν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον, μέχρι ὅσου κάρτα εἰδέοντο αὐτῶν, ὡς διέδεξαν. (3) ὡς γὰρ διωσάμενοι τὸν Πέρσην περὶ τῆς ἐκείνου ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Πausanίῃ ὕβριν προισχόμενοι ἀπειλοῦντο τὴν ἡγεμονίην τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

IV. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀρετὰς καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ ῥοῆαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκειον, καταρρωδήσαντες ὀρησμὸν ἐβουλεύοντο ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. (2) Γνόντες δὲ σφας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους ἐδέοντο Εὐρυβιάδου προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθῶνται. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθον, μεταδόντες τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα τάλαντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοῆς ποιήσονται τὴν ναυμαχίην.

V. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἑλληνας ἐπισχεῖν ὧδε ποιεῖ. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδιδοῖ πέντε τάλαντα ὡς παρ' ἐωυτοῦ δῆθεν διδούς. Ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνσπεύπειστο, (Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ὠκυτοῦ Κορινθίων στρατηγὸς τῶν λοιπῶν ἡσπαιρε μούνος, φάμενος ἀποπλώσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ οὐ παραμενέειν,) (2) πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομύσας, « οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μήδων πέμψει ἀπολιπόντι τοὺς συμμάχους. » Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδείμαντος τάλαντα ἀργυρίου τρία. (3) Οὗτοι τε δὴ πληγέντες δώροισι ἀναπεπεισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοεῦσι ἐκεχάριστο, αὐτοὺς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ἀλλ' ἠπιστάτο οἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν Ἀθηνέων εἰλεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρήματα.

II. Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt : di-
xique etiam, quem navium numerum singuli populi con-
tulerint. Fuit autem collectarum ad Artemisium navium
universus numerus, actuarii quinquaginta remorum excep-
tis, ducentæ septuaginta et una. (2) Imperatorem autem,
penes quem imperii summa erat, præbuerant Spartani, Eu-
rybiadem, Euryclidæ filium. Dixerant enim socii, nisi Laco
summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athe-
nienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissolu-
turos.

III. Etenim jam initio, priusquam in Siciliam petendæ
societatis caussa misissent, agitatus sermo erat, Athenien-
sibus permittendum esse classis imperium. Contradictibus
vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent ser-
vari Græciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese
contenderent, perituram esse Græciam : recte quidem illi
sentientes. (2) Nam civilis dissensio tanto pejor res est
hælo communi consensu gesto, quanto pejor res est bel-
lum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenien-
ses non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis ma-
gnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt : (3) nam,
postquam pulso Persa jam de ipsius terra contendere cœpe-
rant, causam præ se ferentes contumeliam Pausaniæ, La-
celæmonis imperium eripuerunt. Sed hæc quidem in se-
quente tempore gesta sunt.

IV. At tunc Græci qui ad Artemisium se contulerant, ut
viderunt navium multitudinem, quæ ad Aphetas conven-
rant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculti,
quod præter opinionem expectationemque suam res bar-
baris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Ar-
temisio versus interiora Græciæ deliberarunt. (2) Quod ab
illis agitari consilium ubi cognovere Eubæenses, orarunt
Eurybiadem, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi
liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. (3)
Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se conver-
tentes, Atheniensium duci persuaserunt Themistocli, pro-
posita talentorum triginta mercede, ea conditione ut ibi
manerent et ante Eubæam pugna navali decernerent.

V. Et Themistocles, ut ibi manerent Græci, tali ratione
effecit. Ex hac pecunia Eurybiadi quinque impertivit talenta,
quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e re-
liquis solus adhuc Adimantus obniteretur, Ocyti filius, Co-
rinthiorum dux, dicens ab Artemisio se discessurum, nec
diutius ibi moraturum : (2) hunc, interposito juramento,
Themistocles his verbis adlocutus est : « Non tu quidem nos
deseres : tibi enim ego majora munera dabo, quam missu-
rus tibi rex Medorum esset, si desereres socios. » His di-
ctis, in navem Adimanti tria misit talenta. (3) Itaque illi,
muneribus perculti, persuaderi sibi passi sunt, et Eubæen-
sibus gratum factum est; ipse autem Themistocles lucratus
est, reliqua sibi retineus : illi vero, quibus pecuniæ partem
impertiverat, putabant ab Atheniensibus sibi ista conditione
datam esse pecuniam.

VI. Οὗτοι δὲ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ καὶ ἐναυμάχῃσαν. Ἐγένετο δὲ ὥδε. Ἐπεῖτε δὲ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ δελήν πρόϊν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον νηυλοχέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρέειν, εἰ κως ἔλοιεν αὐτάς. (2) Ἐκ μὲν δὲ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐ κώ σφι ἐδόκεε τῶνδ' εἵνεκεν, μή κως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώνοντας ἐς ρυγὴν ὁρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ ἔμειλλον δὴθεν ἐκφεύγεσθαι, ἔδεε δὲ μὴδὲ πυρφόρον τῶ ἐκείνων λόγῳ ἐκφυγόντα περιγενέσθαι.

VII. Πρὸς ταῦτα ὧν τάδε ἐμχανέοντο. Τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὥς ἂν μὴ ὀρθῶσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλῶσαι Εὐβοίαν, κατὰ τε Καφηρέα καὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὐρίπον, ἵνα δὲ περιλάβοιεν οἱ μὲν ταύτῃ ἀπικόμενοι καὶ φράζαντες αὐτὴν τὴν ὁπίσω φέρουσαν ὁδὸν, σφεῖς δὲ ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. (2) Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν κώ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ συνήμᾳ σφι ἔμελλε φανήσεσθαι παρὰ τῶν περιπλώνωντων ὡς ἡκόντων. Ταύτας μὲν δὲ περιέπεμπον, τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφετῇσι ἐποיעῖντο ἀριθμῶν.

VIII. Ἐν δὲ τούτῳ τῶ χρόνῳ ἐν τῇ οὗτοι ἀριθμὸν ἐποיעῖντο τῶν νεῶν, (ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος δῦτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἀριστος, ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν γρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο,) οὗτος ὁ Σκυλλίης ἐν νόμῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε ὡς τότε. (2) Ὅτε μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἔτι ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔγω εἶπα ἀτρεκέως, θωμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα· λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀρετῶν δὺς ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους ἐς ὀγδώκοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθών. (3) Λέγεται μὲν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι ἱκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τὰ δὲ μετεξέτερα ἀληθέα· περὶ μὲντοι τούτου γνώμη μοι ἀποδεδέχθω πλοῦς μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. (4) Ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμνην τοῖσι στρατηγόισι τὴν τε ναυηγίην, ὡς γένοιντο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὐβοίαν.

IX. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδουσαν. Πολλῶν δὲ λεχθέντων ἐνίκα τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοὺ μείναντάς τε καὶ αὐλισθέντας, μετέπειτεν νύκτα μέσσην παρέντας πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νεῶν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δελὴν ὀφίην γινομένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες αὐτοὶ ἐπ' ἀνέπλωον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου.

X. Ὅροντες δὲ σφας ὅς τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ

VI. Itaque ad Eubœam manserunt Græci, et pugnam navalem commiserunt. Quæ res in hunc modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas pervenissent barbari, jamque antea cognovissent, quod nunc etiam ipsi videbant, Græcorum paucas naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes. (2) Jam ex adverso quidem protinus contra eas navigare non placuit, hac caussa, ne, si ipsos Græci viderent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque fugientes reciperet; atque erant nimirum fuga salutem consecuturi: debebat autem, ut Persæ quidem dictitabant, ne ignifer quidem in vita reliquus manere.

VII. Hac igitur de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex universa classe naves ducentas extra Scialthum, ne ab hostibus conspicerentur, circummiserrunt; quæ, præter Caphareum et Geræstum Eubœam circumvectæ, in Euripum navigarent; quo nimirum medios illos includerent, hi, ubi in Euripum pervenissent, reditum in Græciam intercipientes; ipsi vero, ex adverso eos adgredientes. (2) Hoc consilio dimissis navibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Græcos non habuere in animo, non prius illos adgressuri quam edito a circumnavigantibus signo, de quo convenerat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.

VIII. Per idem vero tempus, quo numerum hi inierunt navium, quum esset in hoc exercitu Scyllias Scionæus, omnium optimus illa ætate urinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pretiosas Persis servaverat, multasque item ipse adquisiverat sibi; Scyllias hinc jam pridem consilium quidem agitaverat ad Græcos transfugendi, necdum vero occasionem exsequendi consilii erat nactus qualem hoc tempore. (2) Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Græcos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror vero si vera sunt quæ narrantur. Narrant enim, hunc hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset, viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare emensum. (3) Memorantur quidem de eodem homine et alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. (4) Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Græcorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Eubœam naves indicavit.

IX. His rebus cognitis, deliberarunt Græci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Eubœam circumnavigantibus obviam ire. (2) Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves.

X. Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspi-

Ξέρξῳ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλύνοντας νηυσὶ ὀλίγησι, πᾶγγυ σφι μανὴν ἐπενείκοντες ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφας εὐπετέως αἰρήσειν, οἰκῶτα κάρτα ἐλπίσαντες· τὰς μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων δρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν πλήθει τε πολλαπλησίας καὶ ἄμεινον πλωούσας, καταρρόνησαντες ταῦτα ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. (2) Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέκοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην δρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐδείς αὐτῶν ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. (3) Ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἑλὼν δῶρα παρὰ βασιλέως λάμψεται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα.

XI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὥς ἐσήμηνε, πρῶτα μὲν ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροις γενόμενοι ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον, δεύτερα δὲ σημήναντος ἔργου εἰργοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμφθέντες καὶ κατὰ στόμα. (2) Ἐνθαῦτα τρήκοντα νέας αἰρέουσι τῶν βαρβάρων καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλαμίνιων βασιλέως ἀδελφεὸν Φιλάονα τὸν Χέρσιος, λόγιμον ἑόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. Πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἄνθρωπος Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχυραίου, καὶ τὸ ἀριστήριον ἔλαβε οὗτος. (3) Τοὺς δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἐτεραλκέως ἀγωνιζομένους νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. Οἱ μὲν δὲ Ἑλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀρετάς, πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. (4) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Ἀντιδωρος Λήμνιος μόνος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἑλλήνων ἑόντων αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἑλληνες, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἐδόσαν αὐτῷ γῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

XII. Ὡς δὲ εὐφρόνῃ ἐγεγόνεε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγένετο δὲ ὕδωρ τε ἄπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτὸς καὶ βρονταὶ σκληραὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀρετάς, καὶ περὶ τὰς πύργους τῶν νεῶν εἰλέοντο καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπῶν. (2) Οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πᾶγγυ ἀπολέεσθαι ἐς οἷα κακὰ ἤχον· πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφας ἐκ τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίᾳ κρατερῇ, ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης ὁμόςρος τε λάβρος καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμηγμένα βρονταὶ τε σκληραὶ. Καὶ τούτοις μὲν τοιαύτῃ νύξ ἐγένετο.

XIII. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτῶν περιπλῶειν Εὐβοίαν ἢ αὐτῇ περ εἶναι πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πελάγεϊ φερομένοις ἐπέπιπτε. (2) Καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο ἄχαρι· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐμέροντο ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. (3) Ἐποιεέτό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως ἂν ἐξισωθείη

cati milites ducesque Xerxis, prorsus existimantes male sanos eos esse, educunt et ipsi naves, facile se illos intercepturos sperantes : probabili utique spe, ut qui Græcorum naves adeo paucas viderent, suas vero et multis partibus numerosiores et melius navigantes. Hæc illi cogitantes, medios Græcos circumcluserunt. (2) Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cupiebant Græcis, et inviti militabant, hi in maxima calamitate ponebant quod illos undique cinctos viderent, nec eorum ullum evasurum existimarunt : ita desperatæ his visæ erant res Græcorum. (3) Quibus autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica, præmium a rege acciperet : nam Atheniensium potissima ratio apud utrumque hostium exercitum habebatur.

XI. Græci, quum adhuc fronte in longum directâ prorâs navium omnium hosti adversas habuissent, ut editum est signum, primum puppes in medium contraxerunt : deinde, altero edito signo, adgressi sunt opus ; et in exiguum licet spatium conclusi, jam a fronte impetum in hostes fecerunt. (2) Ibi tunc triginta ceperunt naves barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu virum. Primus ex Græciâ navem hostium cepit civis Atheniensis Lycomedes, Æschrai filius, et virtutis præmium princeps hic retulit. (3) Carorum accipite Marte pugnam hanc navalem pugnantem ingruens nox diremit : et Græci quidem ad Artemisium sunt reversi ; barbari vero Aphetas, multo graviore, quam expectaverant, certamine defuncti. (4) In hac navali pugna ex Græcis qui cum rege militabant, unus Antidorus Lemnius ad Græcorum transivit partes : cui dein ob hoc factum Atheniensis prædium in Salamine dono dederunt.

XII. Facta nocte, quum esset medium anni tempus æstivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de cœlo, et dira tonitrua exstiter de Pelio : moxque cadavera et naufragia ejiciebantur versus Aphetas, et circa navium prorâs volvebantur, palmulasque impediabant remorum. (2) Hæc audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis ; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem.

XIII. Verum illis, quibus mandatum erat Eubœam circumnavigare, eadem nox multo fuit atrocior ; tanto quidem magis, quod in medio pelago versantibus incidit. (2) Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis navigantibus, quum adversus Cœla (*id est* Cava) Eubœæ essent, tempestas atque imber incidit ; vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad petras impingebantur. (3) Adeo omnia effecit deus, quibus Persarum copiarum æquales

τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικὸν μῆδὲ πολλῶν πλέον εἶη. Οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοῆς διεσφείροντο.

XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀφετῇσι βάρβαροι, ὥς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπελαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι ἀπεγρέτο κακῶς πρήσσοις ἡσυχίην ἄγειν ἐν τῷ παρόντι. (2) Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ἐπεβύθον νέες τρεῖς καὶ πενήκοντα Ἀττικάι. Αὐταὶ τε δὴ σφας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλθοῦσα ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶησαν διεσφαιρόμενοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. (3) Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὁρὴν, πλῶντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλισσησι ταύτας δὲ διασφείραντες, ὥς εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἐπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

XV. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ δεῖνον τι ποιησάμενοι οἱ στρατοὶ τῶν βαρβάρων νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἐτι τοὺς Ἑλληνας μάχης ἄρξαι, ἀλλὰ παρακλειυσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. (2) Συνέπιπτε δὲ ὥστε ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. Ἦν δὲ πᾶς ὁ ἄγων τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδεα τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. (3) Οἱ μὲν δὲ παρακλειύοντο ὅπως μὴ παρήσσοις ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους, οἱ δ' ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα διασφείραντες τοῦ πόρου κρατήσοις.

XVI. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἑλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμίσίῳ. Οἱ δὲ βάρβαροι μηνιοῖδὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν ἐκυκλόντο, ὡς περιλάβοιεν αὐτούς. Ἐνδεύτεν οἱ Ἑλληνες ἐπαπλῶν τε καὶ συνέμισγον. (2) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγένοντο. Ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάρους τε καὶ πλῆθους αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου ἐπιπτε, ταρασσομένους τε τῶν νεῶν καὶ περιππουσέων περὶ ἀλλήλους· ὁμοῦ μέντοι ἀντεῖχε καὶ οὐκ εἶχε· δεῖνον γὰρ χρῆμα ἐποιοῦντο ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τράπεσθαι. (3) Πολλοὶ μὲν δὲ τῶν Ἑλλήνων νέες διεσφείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, πολλῶν δ' ἐτι πλεῖνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. Οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι δίστησαν χωρὶς ἑκάτεροι.

XVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτέων ἡρίστευσαν, οἱ ἄλλα τε ἔργα μεγάλα ἀπεδῆξαντο καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. (2) Τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινὴς ὁ Ἀλκιδιάδης, ὃς δαπάνῃ οἰκίην παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηχοῖσι καὶ οἰκητῇ νῆι.

XVIII. Ὡς δὲ δίστησαν ἄσμενοι ἑκάτεροι, ἐς ὄρμον ἡπειρόντο. Οἱ δὲ Ἑλληνες ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηχέως δὲ περιφερόντες, καὶ οὐκ ἤχιστα Ἀθηναῖοι τῶν αἰήμισαι τῶν νεῶν τετριμέναι ἔσαν, ὀρησμένων δὲ ἐβούλευντο ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα.

XIX. Νῶν δὲ λαθὼν ὁ Θεμιστοκλῆς ὡς εἰ ἀπορ-

fierent copiis Græcorum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa Coela Eubœæ perierunt.

XIV. Qui ad Aphetas erant barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillas tenere naves; bene secum agi existimantes, si, malis defuncti, quietem in præsentī agere possent. (2) At Græcis subsidio venere tres et quinquaginta Atticæ naves: quarum et adventus vires illorum animosque confirmavit, et adlatus simul nuncius, Barbaros Eubœam circumnavigantes coorta tempestate cunctos perisse. (3) Itaque eadem diei hora, qua pridie, navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fecerunt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Artemisium reversi sunt.

XV. Tertio vero die ægerrime ferentes barbarorum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi damna inferre, veritique Xerxis iram, non amplius exspectarunt dum Græci pugnae facerent initium; sed se invicem cohortati, circa medium diei navibus sunt evecti. (2) Accidit autem, ut eisdem diebus et navales hæ pugnae, et pedestres ad Thermopylas, pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Euripo; quemadmodum Leonidæ et his qui cum eo erant, de custodiendo transitu in Græciam. (3) Hi igitur sese cohortabantur, ne barbaros in Græciam transmitterent: illi vero, ut classem delerent Græcorum, et freto potirentur.

XVI. Jam, ubi instructa acie evecta est regia classis, quieti Græci ad Artemisium steterē. At postquam illi in lunæ speciem ordinare naves instituerunt, quo Græcos undique cinctos tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, præliumque commiserunt. (2) Et in hac quidem navali pugna pares fere utrumque fuere. Etenim Xerxis magna classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat, quum et turbarentur naves, et aliæ in alias mutuo inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes, a paucis navibus in fugam verti. (3) Igitur multæ quidem Græcorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrumque.

XVII. In hac pugna ex Xerxis militibus præcipuam virtutis laudem Ægyptii retinere, quum aliis editis præclaro factis, tum captis quinque Græcorum navibus simul cum vectoribus. (2) Inter Græcos virtus eminuit Atheniensium; et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria viri militabat, privato sumptu ducentis viris instructa.

XVIII. Dirempto prælio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Græci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum asperè fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium vulnerata erant, ad interiora Græciæ se recipere decreverunt.

XIX. Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum.

ραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τό τε Ἴωνικὸν φύλον καὶ τὸ Καρικὸν, οἳ τοι εἶσαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερθε γένεσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτη συλλέξας τοὺς στρατηγούς ἐλεγέ σφι ὡς δοκέοι ἔχειν τινὰ παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλέως συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. (2) Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου, ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα εἶναι σφι ἔλεγε, τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοϊκῶν ὅσα τις ἐθέλοι καταθῆναι (κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους), παραινέει τε προεῖπαι τοῖσι ἐκαστῶν ἐκάστους πῦρ ἀνακαίειν (3) κομιδῆς δὲ περὶ τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα ἤρσε σφι ποιεῖν, καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα.

XX. Οἱ γὰρ Εὐβοεὺς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκοίμisanτο οὐδὲν οὔτε προσεσάξαντο ὡς παρεσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποιήσαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. (2) Βάκιδι γὰρ ὥδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμὸς, Φράξο, βαρβαρόφωνος ὅταν ζυγὸν εἰς διαβάλλῃ βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἰγας.

Τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρησαμένοις ἐν τοῖσι τότε παρεούσι τε καὶ προσδοκίμοις παρῆν σφι συμφορῇ χρᾶσθαι πρὸς τὰ μέγιστα.

XXI. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπρησσαν, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηγίνος κατάσκοπος. Ἦν μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος Πολύας, γένος Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, καὶ εἶχε πλοῖον κατῆρες ἐτοῖμον, εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατός, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἑῷσι· ὃς δ' αὐτῶς ἦν Ἀθρώνιος ὁ Λυσικλῆος Ἀθηναῖος καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἑῷσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἣν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. (2) Οὗτος ὢν ὁ Ἀθρώνιος ἀπικόμενος σφι ἐσήκισσε τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν, Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

XXII. Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωούσας ἐπιλεξάμενος Θεμιστοκλῆς ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα τὰ Ἴωνες ἐπελούοντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον ἐπελέξαντο. (2) Τὰ δὲ γράμματα τάδε ἔλεγε, « ἄνδρες Ἴωνες, οὐ ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλοῦμενοι. (3) Ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἐτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξεσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν ποιεῖν. (4) Εἰ δὲ μὴ δέτερον τούτων οἷόν τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαιῆς μεζονος κατέχευθε ἢ ὥστε ἀπίστασθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὶ ἀνυμίσγωμεν, ἐβελοκχεῖτε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόναντε καὶ ὅτι ἀρχῇθεν ἢ ἐχθρῇ πρὸς τὸν βάρβαρον

genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiora evadere posse Græcos; quum Eubœenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Græcorum duces, dixitque, videri sibi ansam habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi ab rege posse. (2) Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit; ad res autem præsentis quod spectat, ita illis faciendum ait: de Eubœensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret; salius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes. Simul illos hortatus est, ut quisque præciperet suis ignes accendere. (3) De reditu vero, sibi, ait, curæ fore justum tempus quo salvi in Græciam essent peventuri. Atque hæc illis facere placuit: protinusque accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.

XX. Nempe Eubœenses, insuper habito Bacidis oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula exportaverant, nec in munita loca importaverant, quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res suas in magnum discrimen adduxerant. (2) Est autem Bacidis de his oraculum huiusmodi:

Cogita, barbara-lingua-loquens quando juga imposuerit mari byblina, ut procul Eubœa absint multum-mecantes capræ.

His versibus quum illi in malis tunc et præsentibus et imminitibus non essent usi, in promptu erat ut in maximas inciderent calamitates.

XXI. Dum hæc aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam et ad Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anticyrensis, cui mandatum erat (et ad hoc remis bene instructum navigium in parato habebat), ut, si gravior conflictaretur classis, id illis qui ad Thermopylas erant significaret: et similiter apud Leonidam Habronichus, Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui consensa actuaria navi his ad Artemisium renunciaret, si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. (2) Hic igitur Habronichus adventit, significavitque quæ circa Leonidam ejusque exercitum gesta erant. Quibus illi rebus cognitis, jam non amplius differendum sibi discessum judicantes, receperunt se eodem ordine quo in statione erant locati; primi Corinthii, postremi Athenienses.

XXII. Tum vero Themistocles, selectis velocissimis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scripta, quæ Iones postridie ejus diei ad Artemisium adpellentes legerunt. (2) Erat autem scriptorum sententia hæc: « Viri Iones, inique agitis, qui contra parentes militatis, et Græciam in servitutem conamini redigere. (3) Immo vero, quod maxime a vobis postulamus, nostris a partibus state! Id si facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos partibus adjungite, et vos ipsi, et Caribus, ut idem faciant, persuadete. (4) Sin horum neutrum fieri potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere ab hostibus possitis, estis adstricti; vos in ipso saltem opere, quando pugnam conseremus, consulto cessate, memores a nobis vos esse progenitos, atque etiam inimicitias has, quas cum Barbaro gerimus, primam a

ἀπ' ὑμέων ἡμῖν γέγονε. » (5) Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραψε, δοκέειν ἐμοί, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων, ἵνα ἢ λαθόντα τὰ γράμματα βασιλέα Ἰωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἢ ἐπειτε ἀνενεχθῇ καὶ διαβληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἰωνας καὶ τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσκη.

XXIII. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα ἐνέγραψε, τοῖσι δὲ βαρβάροις αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοῖον ἦλθε ἀνὴρ Ἰστιαεὺς ἀγγέλλον τὸν δρημόν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. (2) Οἱ δ' ὑπ' ἀπιστίας τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχέας ἀπέστειλαν προκατοφαιμένας. Ἀπαγγειλάντων δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλῶ σκιδναμένω πᾶσα ἡ στρατιτὴ ἔπλωε ἄλλης ἐπὶ τῷ Ἀρτεμισίον. (3) Ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ 16 μέγρι μέσου ἡμέρης, τὸ ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστίαν. Ἀπικόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων, καὶ τῆς Ἑλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαιῆτιδος τὰς παραπλασσίας κώμας πάσας ἐπέδραμον.

XXIV. Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἰόντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἐπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. Προετοιμάσατο δὲ τάδε· ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι (ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες) ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοιποὺς ἀφρους ὀρυζάμενος ἔθαψε, φυλλάδα τε 25 ἐπιβαλὼν καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. (2) Ὡς δὲ διεβη ἐς τὴν Ἰστίαν δ κῆρυξ, σὺλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοῦ εἶπε τάδε, « ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ βουλομένῳ ὑμέων παραδίδωσι ἐκλιπόντα τὴν 30 ἄρξιν καὶ ἐλθόντα θηήσασθαι ὅκως μάχεται πρὸς τοὺς ἀνόητους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπισαν τὴν βασιλείας δύναμιν ὑπερβαλέσθαι. »

XXV. Ταῦτα ἐπαγγελαμένου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω πολλοὶ ἤθελον θηήσασθαι. Διαπεραιωθέντες δὲ ἐθηῦντο διεξίοντες τοὺς νεκροὺς· πάντες δὲ ἠπιστάτο τοὺς κείμενους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας, δρόντες καὶ τοὺς εἰλωτας. (2) Οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ· 40 καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χιλίοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι, οἱ δὲ πάντες ἑκάτο ἄλλες συγκεκοιμημένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χιλιάδες. (3) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θῆν ἑτράποντο, τῇ δ' ὕστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστίαν ἐπὶ τὰς νέας, οἱ δὲ 45 ἀπὸ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὤρμετο.

XXVI. Ἦγον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκადίης ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. Ἀγοντες δὲ τούτους ἐς ὅσιν τὴν βασιλέος ἐπυθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖεν· 50 εἰς δὲ τις πρὸ πάντων ἦν δ ἐρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα. (2) Οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια ἄγοιεν καὶ θεωροῖεν ἄγωνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. Ὁ δὲ ἐκπεῖροτο ὅτι τὸ ἀέθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ δευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπαν τῆς ἐλαίης τὸν δίδόμενον στέφανον. (3) Ἐνθαῦτα

vobis originem traxisse. » (4) Hæc Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent Barbarum, Iones ad deficiendum a rege et ad Græcos transeundum permoverentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque caussa a pugnis navalibus procul haberentur.

XXIII. Ut hæc inscripsit Themistocles, continuo post Græcorum discessum civis Histiaensis, navigio profectus, barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. (2) At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quæ rem explorarent, præmiserunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. (3) Ibi usque ad meridiem morati, Histiam inde navigarunt. Quo ubi pervenere, Histiaeorum urbe potiti, maritimos omnes vicus Ellopii agri, qui ditionis Histiaotidis est, incursarunt.

XXIV. Hi dum ibi morantur, interim Xerxes, postquam quæ ad occisorum cadavera spectant præparaverat, nuncium misit ad classem. Præparaverat autem hæcce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant (erant autem ad vicies mille), ex his nonnisi mille admodum reliquit, cæteros depressis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. (2) Ut Histiam præco pervenit, convocata totius exercitus concione, hæc edixit: « Viri, armorum socii, rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque veniendi quo pacto illo cum male sanis his hominibus pugnet, qui se regis copias superaturos esse speraverant. »

XXV. Hæc postquam nuncius edixit, mox nihil rarius fuit quam naviga: ita multi cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas transvecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum Lacedæmonii mixtos Helotas viderent, hos omnes, qui ceciderant, Lacedæmonios et Thespienses esse arbitrabantur. (2) Nec vero latuit transvectos quid de suis, qui ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridiculum erat; quum Persarum nonnisi mille jacentia cadavera conspicerentur, Græcorum autem in unum locum congesta quattuor millia. (3) Hunc igitur diem spectando insumpsere: postridie vero classiarii, qui trajecerant, Histiam ad naves sunt reversi; Xerxes autem cum suis ad ulterius progrediendum se accinxit.

XXVI. Per idem tempus venere ad Persas transfugæ ex Arcadia, homines numero pauci, victum quærentes, et operam suam illis præstare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persæ de Græcis, quidnam illi facerent: et unus quidam præ cæteris erat, qui hoc ex illis quasivit. (2) Responderunt illi, Olympia Græcos agere, spectareque certamen gymnicum et curule. Tum rursus interrogati, quodnam esset propositum præmium, de quo contenderent; dixere, oleæ dari coronam. (3) Ibi tum Tri-

αἶψας γνώμῃν γενναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἄρτα-
 ζάνου δειλὴν ὤφλε πρὸς βασιλεῖος. (4) Πυνθανόμενος
 γὰρ τὸ ἀέθλον ἐνν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε
 ἡνέσχετο σιγῶν εἰπεῖ τε ἐς πάντας τάδε, « παπαὶ Μαρ-
 5 δόνιε, κοῖους ἐπ' ἄνδρας ἡγάγες μαχασμένους ἡμέας,
 οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ
 ἀρετῆς. » Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

XXVII. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπέειτε τὸ ἐν
 Θερμοπύλῃσι τρώμα ἐγεγόνες, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμ-
 10 πουςι κήρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χό-
 λον, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. (2)
 Ἐσβαλόντες γὰρ παντοκρατῆν αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ
 οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
 πρότερον ταύτης τῆς βασιλεῖος στρατηλασίης, ἐσώθη-
 15 σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων καὶ περιέφθισαν τρηχέως. (3)
 Ἐπεῖτε γὰρ κατεσλήθησαν ἐς τὸν Παρνησὸν οἱ Φωκέες
 ἔροντες μάντιν Τελλῆν τὸν Ἡλείον, ἐνθαῦτα ὁ Τελλῆς
 οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοίνυνδε· (4) γυνώσκας ἄνδρας
 ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε τού-
 20 τούς καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσ-
 σαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. (5) Τούτους ὦν αἶ τε φυλα-
 καὶ τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοδῆθησαν, δόξα-
 σαι ἄλλο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς φυλακάς αὐτῇ ἡ
 25 στρατιῇ οὕτω ὥστε τετρακισχιλίῳ κρατῆσαι νεκρῶν
 καὶ ἀσπίδων Φωκέας, τῶν τὰς μὲν ἡμισείας ἐς Ἄβας
 ἐνέθεσαν, τὰς δὲ ἐς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες
 οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστῶτες ἐμπροσθε τοῦ νηοῦ
 30 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβῇσι ἀνακέ-
 ται.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν
 Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἐωυτούς· ἐσβα-
 λούσαν δὲ ἐς τὴν χώραν τὴν ἵππον αὐτῶν ἐλυμήναντο
 35 ἀνηκέστως. (2) Ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἐστὶ κατ' Ἰάμ-
 πολιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλην ὀρύζαντες ἀμφορέας
 κεινοὺς ἐς αὐτὴν κατέθηκαν, χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες καὶ
 ὁμοίωσαντες τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς
 ἐσβαλλόντας. (3) Οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας,
 40 φερόμενοι ἐσέπεισον ἐς τοὺς ἀμφορέας. Ἐνθαῦτα οἱ ἵπ-
 ποι τὰ σκέλεα διεφθάρησαν.

XXIX. Τούτων δὲ σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔχοντον
 οἱ Θεσσαλοὶ πέμψαντες κήρυκα ἡγόρευον τάδε, « ὦ
 Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὁμοῖοι
 45 ἡμῖν. (2) Πρόσθε τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι, ὅσον χρό-
 νον ἔχεινα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε ὑμῶν ἐφερό-
 μεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτον δυνάμεθα ὥστε
 ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερεῖσθαι καὶ πρὸς ἡνδρα-
 ποδίσθαι ὑμέας. (3) Ἡμεῖς μάλιστα τὸ πᾶν ἔχοντες οὐ
 50 μνησικαχέομεν, ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἂντ' αὐτῶν πεντή-
 κοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ἡμῖν ὑποδεκόμεθα τὰ
 ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν. »

XXX. Ταῦτά σφι ἐπηγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοὶ. Οἱ
 γὰρ Φωκέες μούνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμήδι-

tantæclimes, Artabani filius, nobilissimam dicens sen-
 tiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. (4) Ut
 enim audivit, coronam esse certaminis præmium, non
 pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, « Papæ,
 inquit, Mardonie, quales contra viros tu nos pugnatos
 duxisti, qui non de pecuniis, sed de virtute, certamina
 instituunt! » Hoc ejus dictum erat.

XXVII. Interea temporis, post infelicem rerum ad Ther-
 mopylas exitum, protinus Thessali præconem miserunt ad
 Phocenses; quippe quibus semper fuerant infensi, maxime
 vero a clade novissime ab illis accepta. (2) Etenim paucis
 annis ante hanc expeditionem a Barbaro susceptam Thes-
 sali eorumque socii, quum omnibus copiis invasissent Pho-
 censes, victi ab illis erant aspereque accepti. (3) Quum enim
 apud Phocenses, ad Parnassum conclusos, vates esset Tellias
 Eliensis, callidum inventum hic Tellias illis commentus erat
 hujusmodi: (4) sexcentis viris Phocensium fortissimis, et
 ipsis et eorum armis, creta dealbatis, noctu de improvise
 impetum in Thessalos fecit, mandato dato suis, ut, quem-
 cumque non albicantem cerneant, hunc interficerent. (5)
 Igitur primæ Thessalorum custodiæ, his conspectis, aliud
 existimantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et post
 custodias ipse exercitus; ita ut quattuor millibus casorum
 et scutorum potirentur Phocenses, quorum scutorum dimi-
 dium apud Abas dedicarunt, reliquas Delphis; utque ex
 decima pecuniarum hoc prælio paratarum factæ sint ingentes
 illæ statuæ, quæ ante templum Delphicum circa tripodem
 positæ sunt, et aliæ similes Abis dedicatæ.

XXVIII. Hoc modo Phocenses peditatum acceperant
 Thessalorum, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, iusanabili clade
 adfecerant. (2) Nam in introitu, qui est ad Hyampolin,
 ducta ingenti fossa, in eaque vacuis depositis amphoris, et
 solo injecta humo rursus æquato, incurrentes expectave-
 rant Thessalos. (3) Et illi, tamquam facile eos oppresuri,
 magno impetu invecti, in amphoras inciderant, et equi
 fractis cruribus perierant.

XXIX. Cujus duplicis cladis causa infensi Phocensibus
 Thessali, misso præcone, hæcce eis edixere: « Meliora edu-
 cti, Phocenses, intelligite tandem, pares vos nobis non
 esse. (2) Nam et antehac inter Græcos, quoad nobis res
 eorum placuere, superiores semper fere eramus vobis, et
 nunc apud Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
 agro vos exui, et in servitutem abripi. (3) At, licet omnia
 possimus, tamen injuriarum non sumus memores: sed pro
 illis rependantur nobis quinquaginta argenti talenta; et re-
 cipimus vobis, aversuros nos mala terræ vestræ impen-
 dentia. »

XXX. Hæc Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex
 omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum

ζον, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, κατὰ δὲ τὸ ἔθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ἡῦζον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκῆες. (2) Ταῦτα ἐπαγγελιομένων Θεσσαλῶν οὔτε δώσειν ἔφασαν χρήματα, παρέχιν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως μηδίζειν, εἰ ἄλλως βουλοίτο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόντες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηνείχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, αὐτῷ δὴ οἱ Θεσσαλοὶ χειρωμένοι τοῖσι Φωκεῦσι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς δοῦ. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίτης ἐς τὴν Δωριίδα ἐσέβαλον· τῆς γὰρ Δωριίδος χώρης ποδῶν στείνος ταύτη κατατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστ' αἰ εὖρος, καίμενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρης, ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς. (5) ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. Ταύτην ὡν τὴν Δωριίδα γῆν οὐκ εἰσίναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆδιζόν τε γὰρ καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι.

XXXII. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωριίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκῆας οὐκ αἰρέουσι. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκῆων ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴ δέξασθαι ὁμίλον τοῦ Παρνησοῦ ἡ κορυφή, κατὰ Νέωνα πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς. Τίθορ' εἶ οὐνομα αὕτη. (2) ἐς τὴν δὴ ἀνηνείκοντο καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν· οἱ δὲ πλεῖνες αὐτῶν ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἀμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. (3) Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν γῆν πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ αὐτῷ ἦγον τὸν στρατόν· δόκσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά.

XXXIII. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφισὸν ποταμὸν ἐδήτουν πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρυμόν πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην καὶ Ἐρωγον καὶ Τεθρωνιον καὶ Ἀμφικεῖαν καὶ Νέωνα καὶ Πεδιέας καὶ Τριτέας καὶ Ἐλάτειαν καὶ Ἰάμπολιν καὶ Παραποταμίους καὶ Ἄβας, (2) ἐνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε καὶ νῦν ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν σὺλῃσαντες ἐνέπρησαν. (3) Καὶ τινὰς διώκοντες εἶλον τῶν Φωκῆων πρὸς τοῖσι οὖρεσι, καὶ γυναικῆς τινὰς διέφθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος.

XXXIV. Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπείκοντο ἐς Πανοπέας. Ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινόμενη ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχίζετο. Τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας ἐσέβαλε ἐς Βοιωτοὺς, ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίαν. (2) Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμῆδιζε, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἐσώζον, ὑπ' Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες· ἐσώζον δὲ τῆδε, βουλόμενοι ὅλων ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. Οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτῃ ἐτράποντο.

XXXV. Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες ὠρμέατο

partes non sequebantur, nulla quidem alia de causa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Græcorum partibus se adjunxissent, cum Medis facturi fuisse Phocenses mihi videntur. (2) Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo velint; sed nolle se ultro proditores esse Græciæ.

XXXI. Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viæ duces fuere Barbaro. (2) Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt ingressi. Etenim Doricæ terræ angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, hac porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interjecta; qui tractus olim Dryopis erat. (3) Est autem hæc regio metropolis Doriensium, eorum qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolæ, nec placuerat Thessalis ut injuria his inferretur.

XXXII. Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; (2) in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi ascenderant. Major vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Amphissam oppidum, supra Crisæum campum situm. (3) Barbari autem universam terram Phocidem incursarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa injicientes.

XXXIII. Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulabantur; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicæam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, (2) ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: hoc quoque templum, exspoliatum, igne cremarunt. (3) Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecti, captivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob multitudinem vim facientium, necem attulerunt.

XXXIV. Parapotamios prætergressi barbari in Panopesium agrum venerunt. Inde jam discretæ illorum copiæ, bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissima pars exercitus una cum ipso Xerxe, Athenas tendens, in Bæotiam intravit, in fines Orchomeniorum. (2) Bæotorum autem universa multitudo cum Medis sentiebat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones, ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem, hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Bæotos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

XXXV. At illorum alii, sumptis viarum ducibus, versus

ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέργοντες. Ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα εἰσινάμωρον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν καὶ Δαυλίω καὶ Αἰολιδέων. (2) Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως συλῆσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀποδέξαιεν τὰ χρήματα. (3) Πάντα δ' ἡπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοις ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττης ἀναθήματα.

XXXVI. Οἱ δὲ Δελφοὶ πυνθανόμενοι ταῦτα ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπύκατο, ἐν δέματι δὲ μεγάλῃ κατεστῶτες ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξωσι εἴτε ἐκκομίσωσι ἐς ἄλλην χώραν. (2) Ὁ δὲ θεὸς σφέας οὐκ ἔα κινέειν, φᾶς αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι ἐωυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες σφῶν αὐτῶν περὶ ἐφρόντιζον. (3) Τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιὴν διέπεμψαν, αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφὰς καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνθνήκοντο, οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξήλθον. Πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτου.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρὸν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀκηράτος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσθον ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνεγμένα ἱρὰ, τῶν οὐκ ὄσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. (2) Ὁ μὲν δὲ ἦτε Δελφῶν τοῖσι παροῦσι σημανένων τὸ τέρας, οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπείγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐπιγίγεται σφι τέρεα ἐτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. (3) Θῶμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήτια αὐτόματα φανῆναι ἐξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεῦτερα ἐπιγεγόμενα καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωμάσαι μάλιστα. (4) Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῃ ἐς αὐτοὺς καὶ κατέλαβον συγχύος σφῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνητῆς βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο.

XXXVIII. Συμμιγνύντων δὲ τούτων πάντων φόβος τοῖσι βαρβάροις ἐναπεπτώκει. Μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντάς σφῶας, ἐπικαταβάντες ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτῶν. Οἱ δὲ περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφρευγον. (2) Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστήσαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὥρεον θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας μέζοντας ἢ κατ' ἀνθρώπων φύσιν ἔχοντας ἐπεσθᾶι σφι κτείνοντας καὶ διώκοντας.

XXXIX. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ λέγουσι ἐπιχωρίως ἥρωας εἶναι, Φυλάχον τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱρὸν, Φυλάχου μὲν παρ' αὐτῇ

Delphicum templum intendebant iter, Parnassum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam hi Phocidis permearent regiones, has cunctas evaslarunt : nam et Panopensem oppidum incenderunt, et Dauliorum, et Æolidarum.

(2) Viam autem istam hi, sejuncti ab reliquo exercitu, ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico templo, opes illius Xerxi regi repræsentarent. (3) Noverat autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quæ in hoc templo erant melius quam quæ suis in ædibus reliquerat, quippe multis ea constanter memorantibus, ac præsertim Cresi donaria, Alyattis filii.

XXXVI. Ejus rei nuncius gravissimum Delphensibus timorem injectit : quo terrore perculsi, oraculum de sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt, utrum in terram eas defoderent, an in aliam regionem exportarent. (2) At vetuit deus loco illas movere, dicens, se ipsum ad tutanda sua sufficere. Quo audito responso, jam sibi ipsis Delphenses consuluerunt : (3) et liberos quidem et uxores transmare in Achaïam dimiserunt : ipsorum vero plerique in juga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt ; alii vero in Amphissam Locridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.

XXXVII. Ut vero adpropinquarunt invadentes barbari, jamque in conspectu habuere templum ; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrali prolata, quæ nulli hominum fas erat tangere. (2) Atque ille hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe aderant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes barbari prope ædem fuere Minervæ Pronææ, alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam prodigio majora. (3) Nam et hoc sane mirabile est, arma Martia sua sponte extra templum proposita adparuisse : sed quæ mox deinde evenerunt, ea præ omnibus ostentis maxima admiratione digna sunt. (4) Ubi enim subeuntes barbari prope Pronææ Minervæ ædem fuere, ibi tum et de cælo fulmina in eos deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina ingenti cum fragore in eosdem præcipitarunt, multosque oppresserunt, et ex Pronææ æde clamor et ululatus est exauditus.

XXXVIII. Quibus rebus simul incidentibus, terror barbaris est incussus : quos ubi fugam capessere Delphenses intellexerunt, descendentes de monte non exigiam illorum stragem edidere ; reliqui vero recta in Boeotiam profugerunt. (2) Memorarunt autem, ut ego accepi, hi ex barbaris qui redierunt, præter ista se alia etiam ostenta divinitus missa vidisse : namque duos armatos, majores quam pro humana natura, continenter sibi institisse, persequentes cædemque facientes.

XXXIX. Istos duos, aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroes, Phylacum et Autonoum, quorum fana sunt in templi vicinia ; Phylaci quidem, secundum ipsam vian, supra

τὴν δὸν κατ' ὅπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐδας, Αὐτονόου δὲ πάλαι τῆς Κασταλίδος ὑπὸ τῇ Ὑαμπεΐᾳ κορυφῇ. (2) Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρηγοῦ λίθοι ἔτι καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐδας Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

XL. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικός στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου Ἀθηναίων δευθέντων ἐς Σαλαμίνα κατίσχει τὰς νέας. Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προσεδέθησαν αὐτῶν σχεῖν πρὸς Σαλαμίνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ὑπεξαγάγῃνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ βουλευσώμεναι τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. (2) Ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἐμελλον ποιητέσθαι ὡς ἐψευσμένοι γνώμης· δοκόντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννησίους πανδοῦμαι ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημέτους τὸν Βάρβαρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔόν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τειχέοντας, τὴν Πελοπόννησον περὶ πλείστου τε ποιουμένους περιεῖναι καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπεινᾶν. Ταῦτα πυνθανόμενοι οὕτω δὴ προσεδέθησάν σφενον σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμίνα.

XLI. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμίνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἑωυτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀπείν κήρυγμα ἐποίησαντο, Ἀθηναῖων τῇ τις δύναται σώζειν τέχνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροιζήνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἰγίνα, οἱ δὲ ἐς Σαλαμίνα. Ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι τῷ χρηστήριῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκεν οὐκ ἤκιστα· (3) λέγουσι Ἀθηναῖοι ὄρεν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλεως ἐνδιατεῖσθαι ἐν τῷ ἱερῷ· λέγουσί τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια μελιτόεσσα ἔστι. Αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα ἐν τῷ πρόσθε αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη· (4) Σημηνάσας δὲ ταῦτα τῆς ἱεῖρας, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν ὡς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολεοιπύτης τὴν ἀκρόπολιν. Ὡς δὲ σφὶ πάντα ὑπεξεκέτο, ἐπλυνον ἐς τὸ στρατόπεδον.

XLII. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμίνα κατίσχον τὰς νέας, συνέρρει καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζήνος· ἐς γὰρ Πύργον τὸν Τροιζηνίων λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. Συνελέχθησάν τε δὴ πολλῶν πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον, καὶ ἀπὸ πολλῶν πλεόνων. (2) Ναυάρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐτοῖς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυκλείδης ὁ Εὐρυκλείδου ἀνὴρ Σπαρτιῆτης, οὐ μέντοι γένεος γε τοῦ βασιλῆου ἐών· νέας δὲ πολλῶν πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλωούσας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

XLIII. Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε, ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι ἑκατάδεκα νέας παρεχόμενοι, Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Σικυωνῖοι δὲ πεντεκαίδεκα παρείχοντο νέας, Ἐπιδάυριοι δὲ δέκα, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Ἐρ-

Pronææ ædem; Autonoi vero, prope Castaliam sub Hyampeo cacumine. (2) Saxa autem, quæ de Parnasso deciderant, ad nostram usque ætatem superfuerunt, in agro Minervæ Pronææ sacro jacentia; in quem, postquam per barbaros devoluta sunt, incubuerunt. Isto igitur modo hi homines a Delphico templo discesserunt.

XL. Jam classis Græcorum, ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem adpulit. Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro quid sibi faciendum esset deliberarent. (2) Nam pro præsentē rerum statu, quum opinione sua essent frustrati, consilium capturi erant. Etenim quum existimassent se Peloponnesios cum omnibus copiis reperturos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum excepturos, nihil horum repererant: sed certiores erant facti, Isthmum illos muro interciperē, et Peloponnesus ut salva sit maxime curare, haucque custodire, cætera omittentes. Hæc quum intellexissent Athenienses, idcirco socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.

XLI. Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt, Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, præconio edixerunt, quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret. (2) Ibi tunc plerique Truzena eos miserunt, alii vero in Æginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa: (3) dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo, nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Hæc placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. (4) Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.

XLII. Postquam vero isti ab Artemisio ad Salamina constituerant classem, accepto ejus rei nuncio reliquæ etiam nauticæ Græcorum copię eodem confluerunt, Træzene profectæ. Edictum enim illis fuerat, ut ad Pogonem, Træzeniorum portum, convenirent: et convenerant multo plures quam quæ ad Artemisium navali prælio erant defunctæ, et ex pluribus civitatibus. (2) Classi cum imperii summa præfectus erat idem qui ad Artemisium, Eurybiades, Euryclidæ filius, Spartanus, nec vero ex regio genere natus: sed plurimas naves, optimeque navigantes, præbuerant Athenienses.

XLIII. Qui autem hac in classe militabant, hi fuere: ex Peloponneso, Lacedæmonii, sedecim naves præbentes: tum Corinthii, totidem naves cum vectoribus præbentes: quot ad Artemisium: Skyonii vero quindecim præbuerunt naves; Epidaurii, decem; Træzenii, quinque; Hermionen-

μιονέες δὲ τρεῖς, ἐόντες οὗτοι πλὴν Ἑρμιονέων Δωρικόν τε καὶ Μακεδὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὁρμηθέντες. (2) Οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες, ὅπ' Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων
 5 ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλυμένης χώρας ἐξαναστάντες. Οὗτοι μὲν νυν Πελοποννησίων ἐστρατεύοντο.

XLIV. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξῆς ἡπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νέας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μῦνοι· ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνεναυμάχῃσαν
 10 Πλαταιέες Ἀθηναίοισι διὰ τοιόνδε τι πρῆγμα· ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποδόντες ἐς τὴν περαιὴν τῆς Βοιωτίας χώρας πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. (2) Οὗτοι μὲν νυν τοὺς αὐτοὺς σώζοντες
 15 ἐλείφθησαν· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλυμένην ἔσαν Πελασγοί, οὐνομαζόμενοι Κραναοί, ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλέος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι, ἐκδεξαμένου δὲ Ἑρεγθέος τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν, Ἴωνος δὲ τοῦ Ξούθου στρα-
 20 τάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες.

XLV. Μεγαρέες δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρείχοντο καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Ἀμπρακίηται δὲ ἐπτά νέας ἔχοντες ἐπεβώθησαν, Λευκάδιοι δὲ τρεῖς, ἔθνος ἐόντες οὗτοι
 25 Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου.

XLVI. Νησιωτῶν δὲ Αἰγινῆται τριήκοντα παρείχοντο. Ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες· ἄλλα δὲ τῆσι μὲν τὴν ἐσωτῶν ἐφύλασσον, τριήκοντα δὲ τῆσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμάχῃσαν.
 30 Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριέες ἀπ' Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνώνη. (2) Μετὰ δὲ Αἰγινήτας Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἰκοσι παρεχόμενοι καὶ Ἑρετριέες τὰς ἑπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. Μετὰ δὲ Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι, ἔθνος ἐὼν Ἴωνικὸν ἀπ' Ἀθηνῶν.
 35 (3) Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας, ἀποπεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μηδούς ὑπὸ τῶν πολιτηῶν κατὰ παρ' ὅλλοι νησιωτῶν, ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων ἀπίκτο ἐς τοὺς Ἑλλήνας Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν ἀσπῶν δοκίμου καὶ τότε τριηραρχέοντος· Νάξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνῶν γεγονότες. (4) Στυρέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νέας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Κύνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηκόντην, ἐόντες συναμφότεροι οὗτοι Δρύοπες. (5) Καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν
 45 μῦνοι νησιωτῶν τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ.

XLVII. Οὗτοι μὲν ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γάρ εἰσι οἱ ὁμοιόροντες Ἀμπρακίηται καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχάτων χωρῶν ἐστρατεύοντο. (2) Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνιῆται μῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ νηὶ μιᾷ, τῆς ἦρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίχης Φαῦλλος· Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσι Ἀχαιοί.

XLVIII. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι τριήρεις παρεχόμενοι

ses, tres. Sunt autem isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime profecti. (2) Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule et Maliensibus ex regione quæ Doris nunc vocatur ejecti. Hæ copiæ Peloponnesiorum erant.

XLIV. Ex populis vero continentem extra Peloponnesum incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui præ reliquis omnibus centum et octoginta naves contulerunt: et hi quidem nunc soli erant; nam in pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataenses præsto non fuere, hac de causa: quo tempore Græci, relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Plataenses in oppositam Bæotiae oram exscenderant, et ad familias suas in tuto locandas erant profecti: (2) ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt. Athenienses, quo tempore Pelasgi Græciam quæ nunc vocatur tenebant, Pelasgi fuerant, Cranai nominati; sub Cecrope vero rege, Cecropidæ sunt adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine, Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio, qui copiarum dux fuit Atheniensium, Iones sunt denominati.

XLV. Megarenses totidem naves cum vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampraciotæ cum septem navibus præsto erant: Leucadii cum tribus; Doricus hic quoque populus est, ex Corintho.

XLVI. Ex insulanis Æginetæ naves contulerant triginta: et instructas quidem etiam alias habebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem. Sunt autem Æginetæ Dorienes, ex Epidauro: nomen vero insulæ prius Cœnone fuerat. (2) Post Æginetas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum eisdem septem navibus: Ionica hæc gens est. Deinde Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem quibus ad Artemisium. (3) Naxii cum quattuor navibus aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemadmodum reliqui insulani: sed spreto mandato ad Græcos sese contulerant hortante Democrito, spectato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt autem Iones Naxii, Athenis oriundi. (4) Styrenses easdem, quas ad Artemisium, naves contulerunt; Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquaginta remorum: utrique hi Dryopes sunt. (5) Seriphii etiam, et Siphnii, et Melii cum Græcis militarunt: hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam non tradiderant.

XLVII. Quos adhuc memoravi pugnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thesprotiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex ultimis Græciæ regionibus adfuerunt. (2) Ex his vero qui ultra incolunt, soli Crotoniatæ fuere, qui periclitanti succurrerent Græciæ, et una quidem nave, cui præfuit vir ter Pythiorum certaminum victor, Phayllus: sunt autem Crotoniatæ origine Achæi.

XLVIII. Jam reliqui quidem, quos memoravi, triremes

ἐστρατεύοντο, Μήλιοι δὲ καὶ Σίφνιοι καὶ Σερίφιοι πεντηκόντερος. Μήλιοι μὲν γένος ἑόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος δύο παρείχοντο, Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι Ἴωνες ἑόντες ἀπ' Ἀθηναίων μίαν ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἑγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, ὅκτω καὶ ἑβδομήκοντα καὶ τριῆχοσαι.

XLIX. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμίνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολιῶν, ἐβουλεύοντο, προθέοντας Εὐρυβιάδῳ γνώμην ἀποφαίνεισθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκέοι ἐπιτηδεώτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοὶ χωρέων ἐγκρατέες εἶσι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀπείτο ἧδη, τῶν δὲ λοιπῶν πέρι προετίθεε. (2) Αἱ γνῶμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλεῖστα συνεξέπιπτον πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαντας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὡς ἦν νικηθῆναι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἑόντες πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρίῃ οὐδεμία ἐπιφανήσεται, πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἐς τοὺς ἑωυτῶν ἐξοίσονται.

L. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐληλύθεε ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἀγγέλλων ἔχειν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. (2) Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἄμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπείων τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκλελοιπότων ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιῶν οὐσαύτως, ἤχε τε ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ πάντα εἶναι ἐδούλου. Ἐνέπρησε δὲ Θεσπειάν τε καὶ Πλαταιαν πυθόμενος Θεβαίων ὅτι οὐκ ἐμήδιζον.

LI. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρέφοντες μῆνα ἐν τῷ διεβαίνον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μῆσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾷδῳ ἄρχοντος Ἀθηναίους. (2) Καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς οἰκίας εὐρύσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱρῷ ἑόντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πένθητας ἀνθρώπων, οἱ φραζόμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοις ἡμύοντο τοὺς ἐπιόντας, ἄμα μὲν ὑπ' ἀσθενείης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμίνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκίοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον τὸ ἡ Πυθίῃ σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον εἶσεσθαι, καὶ αὐτὸ ὅθι τοῦτο εἶναι τὸ χρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νέας.

LII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλεῦσι Ἀρήϊον πᾶγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυπεῖον περὶ τοὺς διστοὺς περιθέντες ἄψιαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. (2) Ἐνθαῦτα Ἀθηναῖων οἱ πολιορκηόμενοι δμῶς ἡμύοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι καὶ τοῦ φράγματος προδοτικότητος οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίας ἐνεδέχοντο, ἀμυνόμενοι δὲ ἄλλα τε ἀντεμχανέοντο καὶ δὴ καὶ προσωόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας ὀλοιστρούχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχὸν ἀπορίῃσι ἐνέεσθαι, οὐ δυνάμενον σφας ἐλέειν.

LIII. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπὸρων ἐφάνη δὴ τις ἔσοδος

in bellum praeberunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii penteconteros (*longas naves remis quinquaginta instructas*) et Melii quidem, genus a Lacedaemone derivantes, duas praebere; Siphnii vero et Seriphii, Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam. Fuit autem universus navium numerus, demptis penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

XLIX. Ut ad Salaminem convenit ex praedictis civitibus classis, deliberarunt duces, rogante Eurybiade ut sententiam diceret quisquis vellet, quo loco opportunissimum videretur pugna navali decernere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent potestate: jam enim Attica pro derelicta erat: itaque de reliquis locis rogavit. (2) Et pleraque eorum, qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae, ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponnesum navali pugna decernendum: cujus sententiae hanc rationem reddebant, quod, si inferiores ex pugna discessissent, et Salamine essent, obsiderentur in insula, ubi nullum ipsis adparere subsidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

L. Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, venit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. (2) Quippe exercitus una cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire.

LI. A transitu Hellesponti, unde iter facere caeperant barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, praetore Atheniensibus Calliade. (2) Deprehenderunt autem vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium in templo versantes, quaestores templi, et pauperes nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis ligneis praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus inopiam sese Salaminem non receperant, et quod se solos existimarent sententiam reperisse oraculi a Pythia editi, ligneum murum insuperabilem fore; nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod oraculo significatum esset, non naves.

LII. Persae vero, castris in tumulo positis ex adverso arcis sito, quem Areopagum (*Martium tumulum*) Athenienses vocant, hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis circumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus vallum jaculabantur. (2) Tunc oppugnati Athenienses, ad extremum licet malum redacti, fallente eos etiam vallo, tamen resistebant; nec condiciones de ditione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resistebant autem, quum alia contra machinantes, tum et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus in eos saxis devolutis; ut per diu Xerxes inops fuerit consilii, quum illos expugnare non posset.

LIII. Ad extremum vero, post illas difficultates, introi-

τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. (2) Ἐμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπισθε δὲ τῶν πυλῶν καὶ τῆς ἀνάδου, τῇ δὴ οὔτε τις ἐφίλασσε οὔτ' ἂν ἤλπιε μή ποτέ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι περ ἀποκρήμνου ἑόντος τοῦ χώρου. (3) Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτουσιν ἐκ τῶν 10 κατὰ τοῦ τείχεος κάτω καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. (4) Τῶν δὲ Περσῶν οἱ ἀναβηκότας πρώτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοίξαντες τοὺς ἱκέτας ἐφόνουν· ἐπεὶ δὲ σφί πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν 15 πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

LIV. Σχὼν δὲ παντελῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης ἀπέπεμψε ἐς Σούσα ἄγγελον ἱππέα Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφί εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων 20 τοὺς φυγάδας, ἐκωτῇ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν, εἴτε δὴ ὦν ὅψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθυμῖόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρὸν. Οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα.

LV. Τοῦ δὲ εἵνεκεν τούτων ἐπεμνήσθη, φράσω. Ἔστι ἐν τῇ ἀκρόπολι ταύτῃ Ἐρεχθεὸς τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηὶς, ἐν τῇ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσά ἐστι, τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδώνά τε καὶ Ἀθηνᾶν ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θέσθαι. (2) Ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαθε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ 30 τῆς ἐμπρήσιος Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέως κελευόμενοι ὥς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρὸν, ὥρεον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχους θσον τε πηχυσίον ἀναεδραμηκότα. Οὗτοι 35 μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

LVI. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφί ἐξηγγέλθη ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον ὀρόρυβον ἀπίκοντο ὥστε ἐνιοὶ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' 40 ἐς τε τὰς νέας ἐσέπικτον καὶ ἰστίᾳ ἀείροντο ὥς ἀποθευσόμενοι· τοῖσί τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχεῖν. Νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέβαινον ἐς τὰς νέας.

LVII. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλέα ἀπικόμενον ἐπὶ 45 τὴν νέα εἶρετο Μνησίφιλος ἀνὴρ Ἀθηναῖος ὃ τι σφί εἴη βεβουλευμένον. Πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν, εἶπε, (α) «οὐ τοι ἄρα, ἦν ἀπαίρουσι τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, οὐδὲ περὶ μιῆς 50 ἔτι πατρίδος ναυμαχῆσεις· κατὰ γὰρ πόλιν ἕκαστοι τρέφονται, καὶ οὔτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος ὥστε μὴ οὐ διασκεδασθῇναι τὴν στρατιήν, ἀπολέεται τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλήσι. (2) Ἄλλ' εἰ τις ἐστὶ μηχανή, ἴθι καὶ πειρῶ διαχέει τὰ

tus quidam in arcem barbaris adparuit : debuit enim, juxta oraculum, universa Atheniensium terra, quatenus in continente erat, in barbarorum venire potestatem. (2) Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta et adscens aversa, locus ubi nemo excubabat, et ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam adscensurum : eo loco, quamvis prærupio, adscenderunt nonnulli prope Aglauri fanum, Cecropis filiae. (3) Quos ut in arcem conscendisse videntur Athenienses, alii de muro sese præcipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi ædem confugerunt. (4) Persæ vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices ; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam acropolin incendierunt.

LIV. Tum Xerxes, Athenis penitus potitus, equitem Susa misit, qui Artabano rem ab ipsis feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis Atheniensium exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, eoque ritu ibi sacra facerent ; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quædam eam inaccesserat quod templum cremasset. Et Atheniensium exsules mandata fecerunt.

LV. Cur autem hujus rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli templum Erechthei illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo olea inest et mare, quæ Athenienses narrant ab Neptuno et Minerva, quum de terræ hujus possessione inter se certarent, posita fuisse monumenta. (2) Hæc igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata : altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere jussu a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

LVI. Græci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quæstione proposita fieret decretum, sed in naves sese conjicientes vela panderint tamquam abituri ; et reliqui, re deliberata, fecerunt decretum, ad Isthmum esse pugnandum. Jamque nox aderat ; et hi quoque, soluto consessu, naves sunt ingressi.

LVII. Ibi tunc Themistoclem, in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis Atheniensis, quidnam ab illis decretum foret. A quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isthmum deductis ante Peloponnesum dimicerent : (2) « Quodsi igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas quique civitates se recipient, et nec Eurybiades, nec quisquam hominum alius retinere eos poterit, quin dissolvatur exercitus : et per ducum imprudentiam peritura est Græcia. (3) At tu, si qua via aut ratio superest, perge, et, quam decreta

βεβουλευμένα, ἣν καὶ οὐκ ἀναγνώσκει Εὐρυδιάδεα μεταβουλεύσασθαι ὥστε αὐτοῦ μενεῖν. »

LVIII. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ ἤρσα ἡ ὑποθήκη, καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος ἦτε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυδιάδεω. Ἀπικόμενος δὲ ἔφη ἐθέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμβῆναι· ὃ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νῆα ἐκέλευε ἐσθάντα λέγειν, εἴ τι ἐθέλοι. (2) Ἐνθαῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει ἐκεῖνά τε πάντα τὰ ἥκουσε Μνησιφίλου, ἐωυτοῦ ποιεύμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προτιθεῖς, ἐς δ' ἀνέγνωσε χρητίζων ἐκ τε τῆς νεὸς ἐκδῆναι συλλεῖναι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον.

LIX. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυδιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον τῶν εἵνεκεν συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολλοὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοις οἷα κάρτα δεόμενος. (2) Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε, « ὦ Θεμιστοκλέες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξισταμένοι βαλίζονται. » Ὁ δὲ ἀπολύόμενος ἔφη, « οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανεύνται. »

LX. Τότε μὲν ἡπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυδιάδεα εἶλε ἐκείνων μὲν οὐκ εἶπεν οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς ἐπεὶ ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμίνος διαδρῆσονται. (3) παρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερέ οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορεῖν· ὃ δὲ ἄλλου λόγου εἶγετο, λέγων τάδε, (I.) « ἐν τοῖς νῦν ἐστὶ σωσάει τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιεῖσθαι, μηδὲ πειθόμενος τούτων τοῖσι λέγουσι ἀναζεῦξαι πρὸς τὸν Ἴσθμόν τὰς νῆας. Ἀντίθεος γὰρ ἐκάτερον ἀκούσας. (3) Πρὸς μὲν τῷ Ἴσθμῳ συμβάλλων ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυμαχίῃς, ἐς τὸ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι νῆας ἔξωσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας· τοῦτο δὲ ἀπολείας Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρά τε καὶ Αἴγινα, ἣν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχῆσωμεν. (4) Ἄμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτῶν εἴπεται καὶ ὁ περὶ στρατὸς, καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς εἴξει ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. (II.) Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσεις, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. Πρῶτα μὲν ἐν στενωπῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολλὰς, ἣν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνοι, πολλὸν κρατήσομεν· τὸ γὰρ ἐν στενωπῷ ναυμαχεῖν πρὸς ἡμέων ἐστὶ, ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. (6) Αὐτίς δὲ Σαλαμίς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπεκκίετα τέκνα τε καὶ γυναῖκες. Καὶ μὴν καὶ τότε ἐν αὐτοῖσι ἐνεσσι, τοῦ καὶ περιέχσθε μάλα· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχίῃς Πελοποννήσου καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ, οὐδὲ σφας, εἰ περ εὖ φρονεῖς, εἴσεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. (III.) Ἦν δὲ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται καὶ νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὐτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμόν παρέσονται οἱ βάρβαροι οὔτε προδῆσονται ἑκαστέρῳ τῆς Ἀττικῆς, ἀπῆσσι τε οὐδὲν κόσμῳ, Μεγάροις τε κερδανόμενοι περιεοῦσι καὶ Αἰγίῃ καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατ' ὑπερθε γενέσθαι. (6) Οἰκότες μὲν νυν βου-

sunt, operam da ut rescindas; si forte persuadere Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic maneat. »

LVIII. Themistocli admodum placuit monitum : qui, nullo ad hæc responso dato, ad Eurybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de communibus rebus, ait, se aliquid cum illo communicaturum : et ille, si quid secum vellet, navem suam conscendere eum jussit. (2) Ibi tum Eurybiadi adsidens Themistocles, et omnia ista quæ ex Mnesiphilo audiverat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adjecit, donec precibus eum expugnavit, ut nave egrediretur, et in concilium iterum convocaret duces.

LIX. Qui ubi convenerunt, priusquam rem, cujus causa convocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. (2) Quem loquentem Interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius : « Themistocles, inquit, in certaminum solemnibus, qui ante tempus surgunt, flagris cæduntur. » El ille, sui purgandi causa, ait : « At, qui pone manent, non coronantur. »

LX. Ita tunc quidem placide respondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus, nihil jam eorum dixit quæ ante exposuerat, dispersum iri socios, si Salamine solvisent : (2) etenim, præsentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos accusaret : sed aliam dicendi rationem tenens, ita locutus est : (I.) « Penes te nunc est servare Græciam, si meum consilium secutus, hic manens pugnam navalem commiseris, neque his morem gesseris qui naves ad Isthmum promovendas esse contendunt. Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone. (3) Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari pugnabis, ubi minime nobis conducit, graviore naves habentibus, et numero pauciores. Porro Salaminem perdes, et Megara, et Æginam, etiam si cæteroquin feliciter nobis res esset cessura. (4) Nam classem illorum secuturus est pedestris exercitus, adeoque tu ipse eos in Peloponnesum duxeris, periculumque fuerit ut universam perdas Græciam. (II.) Sin quæ ego dico feceris, hæc in illis commoda reperies. Primum quidem, in angusto mari confligentes paucis navibus adversus multas, si rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo erimus superiores. Nam in angusto prælium navale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro illis. (5) Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam illud in hac ratione continetur, quod inprimis vobis cordi est : nam, hic manens, pariter pro Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces. (III.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed incondita fuga se recipient, lucrabimurque servata Megara, et Æginam, et Salaminem, ad quam nos hostibus superiores esse futuros oraculo etiam prædictum est. (6) Jam consilia rationi consentanea ca-

λευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι·
μηδὲ οἰκῶτα βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς
προσχωρεῖν πρὸς τὰς ἀνθρωπότηας γνώμας. »

LXI. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος αὐτίς ὁ Κο-
ρίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ
μηδ' ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἔων ἐπιψηφίζειν
ἀπὸλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα παρεχόμε-
νον οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. Ταῦτα
δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατεῖχοντο αἱ
Ἀθηναίαι. (2) Τότε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκείνῳ τε καὶ
τοῖς Κορινθίοις πολλὰ τε καὶ κακὰ ἔλεγε, ἐωυτοῖσί τε
ἐδόξλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλιν καὶ γῆν μέζων ἤπερ ἐκεί-
νοισι, ἔστ' ἂν δικαιοῖται νέες σφι ἕωςι πεπληρωμέναι·
οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσε-
σθαι.

LXII. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς
Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα, « σὺ εἰ
μενέεις αὐτοῦ καὶ μένων ἔσαι ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μή,
ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα· τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέ-
μου φέρουσι αἱ νέες. (2) Ἄλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ δὲ
ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀναλαβόν-
τες τοὺς οἰκέτας κομιεύμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ,
ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέ-
γει ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμα-
χῶν τοῖωνδε μουνωθέντες μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λό-
γων. »

LXIII. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλέος λέγοντος ἀνεδιδά-
σκετο Εὐρυβιάδης. Δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας μάλιστα
τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφας ἀπολίπῃσι,
ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νέας· ἀπολιπόντων γὰρ
Ἀθηναίων οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιωμαχοὶ οἱ λοιποί. Ταύτην
δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διαναιμα-
χεῖν.

LXIV. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμίνα ἔπεισι ἀκροβο-
λιστάμενοι, ἐπέειτε Εὐρυβιάδης ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευά-
ζοντο ὡς ναυμαχῆσοντες. Ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ
ἄμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ
τῇ θαλάσῃ. Ἐδοξε δὲ σφι εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι καὶ
ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμαχούς. (2) Ὡς δὲ
σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίησαν ταῦτα· εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι
τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰαντὰ τε καὶ
Τελαμῶνα ἐπεκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους
Αἰακίδας νέα ἀπέστελλον ἐς Αἴγινα.

LXV. Ἐφ' ἧ δὲ Δικαῖος ὁ Θεοκύδης, ἀνὴρ Ἀθη-
ναῖος φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδοισι λόγιμος γενόμενος
τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπέειτε ἐκείρετο ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ
τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω εὐῶσα ἐρήμος Ἀθηναίων,
τυχεῖν τότε ἐὼν ἄμα Δημαρῆτῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν
τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, ἰδεῖν δὲ κονιορτὸν χωρέοντα ἀπ'
Ἐλευσίνος ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ τρισημύριον, ἀποθω-
μάζειν τέ σφας τὸν κονιορτὸν δτεῶν κοτε εἴη ἀνθρώ-
πων, καὶ πρόκατε φωνῆς ἀκούειν, καὶ οἱ φαίνεσθαι τὴν
φωνὴν εἶναι τὸν μυρτικὸν ἱαχχόν. (2) Εἶναι δ' ἄδοα-
μονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι γινομένων τὸν Δημά-

pientibus hominibus solent plerumque etiam consentanea
evenire : sin contra rationem consulunt, ne deus quidem
humanis sentiis accedere amat. »

LXI. Hæc ubi Themistocles dixit, iterum in eum in-
ventus est Corinthius Adimantus, tacere jubens virum cui
nulla sit patria, vetansque Eurybiadem suffragia rogare su-
per sententia ab homine exsule proposita ; quando enim pa-
triam ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei licitum fore sententias cum aliis conferre. Hæc in eum dicta
proiecit, quod captæ Athenæ in hostium essent potestate.
(2) Tum vero Themistocles et illum et Corinthios multis
insectatus maledictis, ratione eis demonstravit, et urbem
et terram Atheniensibus ampliolem, quam illis, esse,
quamdiu ducentas habuerint naves instructas ; nullum enim
Græcūm populum, quem adierint, ipsos esse reputurum.

LXII. Hæc postquam significavit, ad Eurybiadem con-
vertens sermonem, majore concitatione ait : « Tu si hic ma-
nes, hicque manens fortem te virum præstas, recte feceris ;
si non, Græciam evertes. Nam summa belli nobis in na-
vibus vertitur. (2) Tu vero mihi morem gere. Id ni fe-
ceris ; nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin pro-
ficiscemur, Italiæ urbem, jam antiquitus nostram, quam a
nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt : vos vero,
talibus sociis privati, eorum quæ dixi reminiscemini.

LXIII. His a Themistocle dictis meliora edoctus Eury-
biades est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam
mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret
classen, Athenienses desererent socios : qui si illos dese-
ruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri.
Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique
navali pugna decernerent.

LXIV. Hoc modo quum hi ad Salaminem verbis inter se
essent velitati, postquam ita placuit Eurybiadi, ad commit-
tendum ibidem navale prælium se compararunt. Et ut illu-
xit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit.
Itaque diis vota facere placuit, et Æacidas socios
invocare. (2) Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes
precati, protinus ex Salamine Ajacem et Telamonem advo-
carunt : et ad advehendum Æacum reliquosque Æacidas
navem in Æginam miserunt.

LXV. Fuit per id tempus Dicæus, Theocydis filius,
civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos,
qui narravit : quo tempore Attica, Atheniensibus nudata,
vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte
cum Demarato Lacedæmonio in Thriasio campo, vidisseque
ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta
admodum millibus hominum excitatum ; quumque miratus
esset quibusnam ab hominibus excitaretur ille pulvis, exau-
disse mox vocem, quæ vox ei visa esset mysticus esse
Iacchus. (2) Tum Demaratum, qui sacrorum Eleusinio-
rum esset ignarus, ex se quæsisse quid esset quod ita

ρῆτον, εἶρεσθαι τε αὐτὸν ὃ τι τὸ φεγγόμενον εἶη τοῦτο. Αὐτὸς δὲ εἶπαι, « Δημάρητε, οὐκ ἔστι δῆκος οὐ μέγα π σίνος ἔσται τῇ βασιλείᾳ στρατιῇ· τὰδε γὰρ ἀρίδηνλα ἰρήμου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φεγγόμενον, σπ' Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι συμμάχοισι. (3) Καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται, ἣν δὲ ἐπὶ τὰς νέας τράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βασιλεὺς ἀποβαλέειν. (4) Τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἀγούσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πέντε ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ αὐτῶν τε ὁ βουλούμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μύεσται καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἱαχάζουσι. » (5) Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον, « σίγα » (6) τε καὶ μηδὲν ἄλλω τὸν λόγον τοῦτον εἶπας· ἦν γὰρ τοι ἐ βασιλέα ἀνενεχθῆ τὰ ἔπαα ταῦτα, ἀποβαλεῖς τὴν κεφαλὴν, καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. Ἀλλ' ἐχ' ἥσυγος, περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει. » (6) Τὸν μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν, ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων· οὕτω δὲ αὐτὸς μαθέειν ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπολέσθαι μέλλοι. Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος ἔλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος.

LXVI. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχίνος θηησάμενοι τὸ τῶμα τὸ Λακωνικὸν διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιάαν, ἐπισχόντες ἡμέρας τρεῖς ἐπλῶον δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. (2) Ὡς μὲν ἔμοι δοκεῖν, οὐκ ἐλάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε ἡπείρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἣ ἐπὶ τε Σηκιὰδα ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. (3) ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπολομένοισι καὶ τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι τοῖσδε τοῖς τότε οὐκω ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε καὶ Δωριέας καὶ Λοκροῦς καὶ Βοιωτοῦς πανστρατιῇ ἐπομένους πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίου καὶ Τηνίου τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολλῶν τῶν ἐπεμνησθῆναι πρότερον τὰ οὐνόματα. (4) Ὅσῳ γὰρ δὴ προέβαινε ἐσωτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλεὺς ἔθνεά οἱ εἴπετο.

LXVII. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες οὗτοι πλὴν Παρίων (Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθνῳ ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον καὶ ἀποβήσεται), οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμίζειν τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλῶντων τὰς γνώμας. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀπικόμενος προΐετο, παρήσαν μετὰπεμπτοὶ οἱ τῶν ἰθύνων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν νείων, καὶ ῥοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστω τιμὴν ἐδεδύκεε, πρῶτος μὲν ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς, μετὰ δὲ ὁ Τύριος, ἐπὶ δὲ ὅλλοι. (3) Ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεζῆς ῥοντο,

HERODOTUS.

sonaret, seque ei respondisse: « Demarate, haud aberit quin magna clades exercitus regis adfligat. Quum enim deserta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem Atheniensibus eorumque sociis. (3) Quod quidem ostentum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem convertetur quæ Salamine est, navalibus regis copiis exitium portenderit. (4) Agunt autem quinto quoque anno hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpinæ: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Græcorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in ejusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. » (5) Ad hæc Demaratum dixisse: « Silentium tene, neu alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad regem deferentur hæc tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id diis curæ erit. » (6) Hoc sibi Demaratum ait præcepisse: tum vero ex pulvere illo et sonitu ortam esse nubem, quæ in sublime levata, versus Salaminem ad castra Græcorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri. Hæc Dicæus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

LXVI. Nauticus Xerxis exercitus, postquam ex Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiam rursus trajecerat, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus Phalerum pervenit. (2) Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. (3) Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navaliibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Bæotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataënsibus, eum sequebantur; ad hæc utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolas omnes, præter quinque illas civitates, quarum nomina supra commemoravi. (4) Nam quo magis intro in Græciam progrediebatur Persa, tanto plures eum populi sequebantur.

LXVII. Postquam igitur hi omnes Athenas pervenerant, Parisi exceptis: nam Parisi, pone manentes in Cythno, exitum belli exspectabant: reliqui vero ut in Phalerum pervenerunt, ibi tunc Xerxes ipse ad classem descendit, cum navium ducibus cupiens sermones conferre, sententiasque eorum explorare. (2) Eo igitur profectus quum concilio præsideret, aderant convocati populorum regi subjectorum tyranni, et ordinum in classe præfecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc Tyrius; tum reliqui. (3) Qui ut ordine deinceps consederant, Mardonium Xerxes misit, qui tenta-

πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον εἰρώτα, ἀποπειρώμενος ἐκαστου, εἰ ναυμαχίην ποιεῖτο.

LXVIII. Ἐπει δὲ περιῦν εἰρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατὰ τῶν τὸ γνῶμην ἐξεφέροντο, καλεῦντες ναυμαχίην ποιεῖσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τάδε ἔφη, (1) « Ἐπέ μοι πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τάδε λέγω. (2) Οὔτε κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν εὐσαν γνῶμην με δίκαιόν ἐστι ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. (3) Καί τοι τάδε λέγω, φείδω τῶν νεῶν μηδὲ ναυμαχίην ποιεῖο· οἱ γὰρ ἄνδρες τῶν σὺν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι κατὰ θάλασσαν ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. Τί δὲ πάντως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τὴν περ εἵνεκεν ὠρμήθης στρατεῦσαι, ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; (4) Ἐμποδὼν δέ τοι ἴσταται οὐδεὶς· οἱ δὲ τοι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαι οὕτω ὡς ἐκείνους ἔπρεπε. (II.) Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποδέσσεσθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. (5) Ἦν μὲν μὴ ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιεύμενος, ἀλλὰ τὰς νέας αὐτοῦ ἔχῃς πρὸς γῆ μένων ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέων ἐλήλυθας. (6) Οὐ γὰρ οἷός τε πολὺν χρόνον εἰσὶ τοι ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾶς, κατὰ πόλιν δὲ ἕκαστοι φεύγονται. Οὔτε γὰρ σίτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, οὔτε αὐτοὺς οἶκος, ἣν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμῖν τοὺς ἐκείθεν αὐτῶν ἦκοντας, οὐδὲ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. (III.) Ἦν δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικὸς στρατὸς κακωθεὶς τὸν πεζὸν προσδηλησθῇ. (7) Πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φιλοῦσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι χρηστοί. (8) Σοὶ δὲ ἐόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων κακοὶ δοῦλοι εἰσὶ, οἱ ἐν συμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι ἐόντες Αἰγύπτιοι τε καὶ Κύπριοι καὶ Κίλικες καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὄφελός ἐστι οὐδέν. »

LXIX. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο τοὺς λόγους ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλέως, ὅτι οὐκ ἔῃ ναυμαχίην ποιεῖσθαι, οἱ δὲ ἀγαιόμενοι τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τετιμημένης διὰ πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ ἀνακρίσει ὡς ἀπολειομένης αὐτῆς. (2) Ἐπει δὲ ἀννηεῖχθῃσαν αἱ γνῶμαι ἐς Ξέρξεα, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνῶμῃ τῆς Ἀρτεμισίης, καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι τότε πολλῶν μᾶλλον αἰνέει. Ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε, τάδε καταδόξας, πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐτελοκακῆειν ὡς οὐ παρεόντος αὐτοῦ, τότε δὲ αὐτὸς παρεσκευαστοτήσασθαι ναυμαχεύοντας.

LXX. Ἐπει δὲ παρήγγελον ἀναπλῶειν, ἀνῆγον τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διατα-

ret singulos interrogaretque, an faciendum esse navale praelium censerent.

LXVIII. Quos ubi Mardonius, initio facto ab Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, faciendum esse praelium navale; una Artemisia hæc verba fecit : (I.) « Dic tu regi, Mardonie, hæc dicere. (2) Equidem, quæ in pugnis ad Eubœam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quæ tuis rebus maxime conferre censeo. (3) Atqui hoc dico : parce navibus, neu praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris tanto sunt superiores, quanto mulieribus tuis. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? annon Athenas tenes, quarum causa hæc suscepisti expeditionem? annon reliquam quoque Græciam tenes? (4) neque quisquam tibi resistit : nam, qui adhuc restiterunt, hi ita abs te accepti sunt ut commercuere. (II.) Quem vero exitum habituras esse putem res adversariorum, dicam. (5) Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum causa hue venisti. (6) Neque enim diu tibi resistere poterunt Græci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim commeatu illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest : nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curæ erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (III.) Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. (7) Ad hæc, rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero bonos. (8) Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Egyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutilis prorsus homines. »

LXIX. Hæc ubi Artemisia Mardonio dixit, quicunque reginæ favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum retinisset navalem pugnam facere : qui vero invadebant ei maleque cupiebant, ut quæ præ reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei adlaturum. (2) At ut ad Xerxem relatæ sunt sententiæ, admodum gavisus est illius sententia : et, quum jam antea eximiam esse mulierem judicasset, nunc etiam magis eam laudavit. Attamen hac in re pluribus, ait, esse parendum; ratus ad Eubœam sponte suos rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset : nunc autem constituerat ipse spectare pugnantes.

LXX. Postquam enavigandi signum datum est, eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium explicuerunt

χθέντες κατ' ἡσυχίην· τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ
ἡμέρη ναυμαχίην ποιήσασθαι· νύξ γὰρ ἐπεγένετο· οἱ
ὁ παρεσκευάζοντο εἰς τὴν ὑστεραίην. (3) Τοὺς δὲ
Ἕλληνας εἶχε θεός τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ ἥμισυ δὲ
τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. Ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν
ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυ-
μαχείῃ μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν νήσῳ ἀπολαμβρόν-
τες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν ἐωυτῶν ἀφύλακτον.

LXXI. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρικοῦ-
σαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι τὰ
δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο δίκως κατ' ἡπειρον μὴ
ἐμβάλοιεν οἱ βάρβαροι. (3) Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα
Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλῃσι
τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολλῶν εἰς τὸν
Ἰσθμὸν ἔζοντο, καὶ σφι ἐπὶ στρατηγὸς Κλεομβρότους
ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφεός. (3) Ἰζόμενοι
δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ συγγώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδόν,
μετὰ τοῦτο ὅς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον
ὡς τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. Ἄτε δὲ ἐουσίων μυριάδων
πολλῶν καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο τὸ
ἔργον καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ φορμοὶ
ψάμμου πλήρεις ἐσεφορέοντο, καὶ ἔλινυσον οὐδένα χρό-
νον οἱ βωθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς οὔτε
ἡμέρης.

LXXII. Οἱ δὲ βοήθησαντες εἰς τὸν Ἰσθμὸν πανδημίαι
οἷε ἔσαν Ἕλληνων, Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες
πάντες καὶ Ἥλείοι καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνιοὶ καὶ
Ἐπιδαυριοὶ καὶ Φιλιάσιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Ἑρμι-
ονεῖς. (2) Οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοήθησαντες καὶ ὑπερπα-
ροῖόντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσιν· τοῖσι δὲ ἄλλοισι
Πελοποννήσιοις ἐμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρ-
νεια παροιγώκεε ἤδη.

LXXIII. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἐπτά·
τούτων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἔοντα κατὰ χώραν
ἔβρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε καὶ
Κυνοῦριοι· ἐν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαιῶν ἐκ μὲν Πελοποννή-
σου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μόνου τῆς ἐωυτῶν, οἰκέει δὲ
τὴν ἄλλοτρίην. (2) Τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἐπτά τέσ-
σερα ἐπηλυδὰ ἐστί, Δωριεῖς τε καὶ Αἰτωλοὶ καὶ Δρύο-
νες καὶ Ἀθήνιοι. (3) Δωριέων μὲν πολλὰ τε καὶ
ὀκίμοι πόλεις, Αἰτωλῶν δὲ Ἥλις μούνη, Δρυόπων δὲ
Ἑρμιόνη τε καὶ Ἀσίνη ἡ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακων-
ικῇ, Ἀθηνίων δὲ Παρωρεῖται πάντες. (4) Οἱ δὲ Κυ-
νοῦριοι αὐτόχθονες ἔόντες δοκέουσι μόνου εἶναι Ἴωνες,
ἐκδεωδωρίευνται δὲ ὑπὸ τῇ Ἀργείῳ ἀρχόμενοι καὶ τοῦ
χρόνου, ἔόντες Ὀρεῆται καὶ περιόικοι. (5) Τούτων
ὡν τῶν ἐπτά ἔθνων αἱ λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κα-
τελεῖα, ἐκ τοῦ μέσου ἑκατάετο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι
εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμῇδιζον.

LXXIV. Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοιοῦτω πόνῳ
συνέστασαν, ἅτε περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες
καὶ τῆσι νηυσὶ οὐκ ἐλλείποντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν
Σαλαμῖνι θυμῶς ταῦτα πυθνανόμενοι ἀρρώδεον, οὐκ οὔτω
περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες ὥς περὶ τῇ Πελοπον-

acem. At tunc quidem non sufficit dies, ut committeretur praelium: nox enim supervenit; et illi in posterum diem sese comparabant. (2) Græcos vero metus incessit et trepidatio, præsertim vero Peloponnesios:angebantur quippe, quod ad Salaminem residentes pro Atheniensium terra essent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula interclusi obsiderentur, sua terra sine presidio relicta.

LXXI. Sub eadem noctem pedestris barbarorum exercitus adversus Peloponnesum profectus est; quamquam quæcumque excogitari potuerunt effecta erant, ne a continente in Peloponnesum irrumpere harbari possent. (2) Simulatque enim cognoverant Peloponnesii obiisse Leonidam cum suis ad Thermopylas, concursu ex oppidis facto Isthmum occuparunt, et præerat eis ibi Cleombrotus, Anaxandridæ filius, frater Leonidæ. (3) Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem viam obstruxerunt, deinde de communi consilio murum per Isthmum instituerunt ducere. Quisque multa essent hominum myriades, quorum quisque manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam et lapides et lateres et ligna et corbes sabulo repletæ congeriebantur; et sociata opera opus facientes, nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu, cessabant.

LXXII. Qui vero ad muniendum Isthmum operam suam consociarunt Græci, hi fuere: Lacedæmonii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Sicyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Træzenii, et Hermionenses. (2) Hi sunt qui periclitanti Græciæ vehementer metuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli curæ ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum jam præterierant solemnia.

LXXIII. Peloponnesum septem incolunt populi. Æorum duo sunt indigenæ; eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitantes, Arcades, et Cynurii: unus populus, Achaicus, Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regionem cum alia mutavit. (2) Reliqui quattuor ex illis septem populis, advenæ sunt: Dorienses, Ætoli, Dryopes, et Lemnii. (3) Et Doriensium quidem multæ sunt et illustres civitates: Ætolorum vero sola Elis: Dryopum, Hermione et Asine prope Cardamylen Laconicam: Lemniorum vero, Paroreatæ omnes. (4) Cynurii, indigenæ quum sint, soli feruntur Iones esse; sed in Dorienses mutati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivorum, partim temporis progressu: sunt autem Orneatæ et horum finitimi. (5) Istorum septem populorum reliquæ civitates, præter eas quas nominavi, neutrarum erant partium: si autem libere loqui licet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

LXXIV. Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi labore conflictabantur, quippe de summa rerum jam periclitantes, nec sperantes mari præclare admodum gestum iri rem. Et illi ad Salaminem, quamquam quæ ad Isthmum agebantur cognoverunt, trepidabant, non tam sibi metuentes,

νήσω. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἔποιετο, θῆμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ ἐξεργάγη ἐς τὸ μέσον. (3) Σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγγοτο περὶ τῶν αὐτῶν, οἱ μὲν ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεῶν εἶη ἀποπλῶειν καὶ περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, μὴδὲ πρὸς χώρης δοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Αἰγινήται καὶ Μεγαρέες αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι.

LXXV. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς ὡς ἐσσοῦτο τῇ γνῶμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἐξελθὼν δὲ πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Μήδων ἀνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρεῶν, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέος παίδων· (2) τὸν δὲ ὕστερον τούτων τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπιέα τε ἐποίησε, ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπιεῖς πολιήτας, καὶ χρήμασι ὀλβιον. Ὅς τότε πλοῖω ἀπικόμενος ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τάδε, (3) « ἔπεμψέ με στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (τυγ-
20 χάνει γὰρ φρονέειν τὰ βασιλείος καὶ βουλόμενος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατ' ὑπέρθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα) φράσσοντα ὅτι οἱ Ἕλληνες δρησμὸν βουλεύονται καταρρωδηκότες, καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι, ἣν μὴ περιίδητε
25 διαδράντας αὐτούς. (4) Οὐτε γὰρ ἀλλήλοισι δημορρονεοῖσι οὐτ' ἔτι ἀντιστήσονται ὑμῖν, πρὸς ἑωυτούς τε σφίς ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονέοντας καὶ τοὺς μὴ. » Ὁ μὲν ταῦτα σφὶ σημήνας ἐκποδὼν ἀπηλλάσσετο.

30 LXXVI. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ ἐγίνετο τὰ ἀγγεληθέντα, τοῦτο μὲν ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβίβασαν, τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἐσπέρης κέρας κυκλοῦμενοι πρὸς
35 τὴν Σαλαμῖνα, ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατεῖχόν τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν τῆς νησι. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νέας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ φυγέειν ἐξῆ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τῖσιν
40 τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. (3) Ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλυμένην ἀπεβίβάζον τῶν Περσέων τῶνδε εἵνεκεν, ὡς ἐπεὰν γένηται ναυμαχίη, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμαχίης τῆς μελλούσης
45 ἔσεσθαι ἐκίετο ἡ νῆσος), ἵνα τοὺς μὲν περιποιέωσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. (4) Ἐποίουεν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὡς μὴ πυθθανοῖατο οἱ ἐναντίοι. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες παραρτέοντο.

LXXVII. Χρησιμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ ἀληθείας, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶσθαι καταβάλλειν, ἐς τοιαύδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν νηυσὶ γεφυρώσωσι καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν, ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

quam Peloponneso. (2) Et aliquantisper quidem vir viro adstans tacite inter se sermones conferebant, imprudens mirans Eurybiadis consilium : ad extremum vero in publicum res erupit ; (3) et coitit concilium, multaque verba eisdem de rebus jactabantur ; dicentibus aliis, necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnandum, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro illa dimicandum ; Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus contententibus, eo loci manendum et cum hoste confligendum.

LXXV. Ibi tunc Themistocles, quum vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum concilio egressus, hominem navigio in castra misit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen homini Sicinnus fuit : erat autem servus et filiorum pædagogus Themistoclis ; (2) quem post has res gestas Themistocles, quo tempore Thespienses novos cooptarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit. Is ubi navigio illuc pervenit, apud duces barbarorum hæc verba fecit : (3) « Misit me dux Atheniensium clam reliquis Græcis ; favet enim ille regis partibus, cupitque ut res vestrae rebus Græcorum sint superiores ; misit me autem qui vobis nunciarem, fugam meditari Græcos, metu percussos. Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere longe præclarissimam, si non commiseritis ut illi fuga dilabantur. (4) Nam nec inter se sunt concordēs, nec amplius vobis resistent ; sed adversus se invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sentiunt et eos qui contra. » Et hic quidem, his dictis, e vestigio discessit.

LXXVI. Illi vero, fidem nuncio adhibentes, primum in Psyttaleam, parvam insulam inter Salaminem et continentem sitam, magnum numerum Persarum exposuerunt : deinde, sub mediam noctem evecti sunt Salaminem versus ad intercludendum qui cornu occidentem spectans tenebant ; simulque, qui ad Ceon et Cynosuram erant locati, evecti sunt, et universum fretum usque ad Munychiam occuparunt. (2) Evecti autem his navibus sunt eo consilio, quo fuga elabi non possent Græci, sed ad Salaminem circumventi pernas darent præliorum ad Artemisium factorum. (3) In exiguum vero illam insulam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam prælio facto navali et homines et naufragia hac maxime delatum iri videbantur (sita enim insula erat in freto ubi pugna erat facienda), ibi suos servarent, hostes vero interficerent. (4) Silentio autem hæc omnia fecerunt, ne animadvertenter adversarii : et per totam noctem, nulla quiete sumpta, in hoc adparatu fuere occupati.

LXXVII. In has res tales equidem intuens, negare non possum vera esse oracula huc spectantia ; nec rejicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianæ litus aureo-enæ-instructæ navibus velut ponte straverint et mari-cinciam Cynosurina spe vastatis splendidis Athenis ;

[ram,

διὰ Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, Ἵδριος υἱόν,
δαινὸν μαυμένοντα, δοκεῖν' ἀνὰ πάντα πιθέσθαι.
Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
κόντον φοινίξει. Τότε Ἐλευθερον Ἑλλάδος ἤμαρ
ἐφύσκα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότνια Νίκη.

(2) Ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι
ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὐτε αὐτὸς λέγειν τολμέω
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

LXXVIII. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο
10 ὠθισμὸς λόγων πολλός. Ἦδσαν δὲ οὐκ ὅτι σφέας
περικυκλόντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι, ἀλλ' ὥσπερ
τῆς ἡμέρης ὦρεον αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ
χρῆσιν εἶναι.

LXXIX. Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν ἐξ Αἰ-
15 γίνης διέβη Ἀριστείδης δ' Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος
μὲν, ἐξωστραχισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενό-
μικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα
γενέσθαι ἐν Ἀθῆνῃσι καὶ δικαιοτάτον. (2) Οὗτος ὠνὴρ
στὰς ἐπὶ τὸ συνέδριον ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλέα, ἔοντα
20 μὲν ἐνὸς τοῦ φίλου, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ με-
γάθεος τῶν παρεόντων κακῶν λήθην ἐκεῖνων ποιούμε-
νος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. (3) Προακηκόες
δὲ οἱ σπεύδουσιν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας
πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ὡς δὲ ἐξῆλλόε οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔ-
25 λεγε Ἀριστείδης τάδε, « ἡμέας στασιάξουσιν χρεῶν ἐστὶ
ἐν τε τῷ ἄλλῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε περὶ τοῦ ὀκί-
τερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. (4)
Λέγω δὲ τοι ὅτι ἴσον ἐστὶ πολλά καὶ οὐκ ὀλίγα λέγειν
περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοις. Ἐγὼ
30 γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος ὅτι νῦν οὐδ' ἦν ἐθέ-
λωσι Κορινθιοὶ τε καὶ αὐτοὶ Ἐγρυπιάδης οἰοὶ τε ἔσονται
ἐπιπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ.
Ἄλλ' ἔσεσθαι σφι ταῦτα σήμνηον. »

LXXX. Ὁ δ' ἀμείβετο τοιαῦτα, « κάρτα τε χρηστὰ
35 διακελεύεαι καὶ εὖ ἡγγεῖλας· τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέ-
σθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἦκει. Ἴσθι γὰρ ἐξ
ἐμέο τὰ ποιούμενα ὑπὸ Μήδων· ἔδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐχόν-
τες ἤθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκον-
τας παραστήσασθαι. (2) Σὺ δὲ ἐπεὶ περ ἦκεις χρηστὰ
40 ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφι ἄγγελον. Ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ
λέγω, δοῶν πλάσας λέγειν καὶ οὐ πείσω ὥς οὐ ποιεύν-
των τῶν βαρβάρων ταῦτα. Ἀλλὰ σφι σήμνηον αὐτὸς
παρελθὼν ὥς ἔχει. Ἐπεὶ δὲ σήμνηες, ἦν μὲν πεί-
θονται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα, ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ
45 γίνηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται· οὐ γὰρ ἐτι διαδρῆσονται,
εἰ περ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὥς σὺ λέγεις. »

LXXXI. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φά-
μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λαθὼν
τοὺς ἐπορμειόοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον
50 τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω παρατέε-
σθαι δὲ συνεβούλευε ὥς ἀλεξήσομένους. Καὶ ὁ μὲν
ταῦτα εἶπας μετεστήκεε, τῶν δὲ αὖτις ἐγένετο λόγων
ἀμυρσασίη· οἱ γὰρ πλευνέες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπέ-
θοντο τὰ ἐξαγγελθέντα.

LXXXII. Ἀπιστεόντων δὲ τούτων ἦκε τριήρης ἀν-

tum diva Vindicta exstinguet minacem Salietalem, Con-
[tumeliae filium,
dire furentem, omnia conantem ad se trahere,
Es enim æri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Græciæ
reddet late-cerneus Saturnius et alma Victoria.

(2) Ad hæc talia, et adversus ita clare loquentem Bacidem,
nec ego contradicendi oraculis causæa quidquam dicere au-
deo, nec ab aliis dictum admitto.

LXXVIII. Jam inter duces ad Salaminem gravis exsiste-
bat sermonum contentio. Necdum vero illi noverant, un-
dique inclusos se esse a barbaris; sed, ut illos interdiu
locatos viderant, ita eodem in loco mansisse eos putabant.

LXXIX. Dum inter se altercantur duces; interim ex Æ-
gina trajecerat Aristides, Lysimachi filius, civis quidem
Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo, quem ego,
ut ejus mores accepi, optimum Athenis virum justissi-
mumque fuisse judico. (2) Hic vir, stans ad introitum con-
cillii, evocari ad se jussit Themistoclem, qui non ei amicus,
sed quam maxime inimicus erat; verum ob præsentium
gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari il-
lum jussit, colloqui cum eo cupiens: (3) antea audiverat
autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur
classis. Postquam egressus est Themistocles, his verbis
eum Aristides adloquitur: « Debemus nos et alias et nimirum
nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum
majora commoda patriæ sit adlaturus. (4) Dico vero tibi,
perinde esse, multa an pauca verba facias ad Peloponnesios
classem hinc abducere cupientes. Ego enim ocularis te-
stis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem
esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim
circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis
nuncia. »

LXXX. Sic ille; cui Themistocles respondit: « Et rectis
sime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam,
quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis ocula-
ris nuncias. Scito enim, a me monitis fecisse hoc Medos:
quandoquidem enim sponte noluerunt Græci prælio decer-
nere, necesse fuit ut inviti cogerentur. (2) At tu, quoniam
hinc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam
si ego hæc dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis per-
suadebo factum hoc esse a barbaris. Sed tu eos adi; et
ipse illis, ut res habet, indica. Quod ubi tu indicaveris,
si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin
dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim
non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus
ab hostibus. »

LXXXI. Igitur in concilium ingressus Aristides rem nun-
ciat, dicens, se ex Ægina venire, et per hostium naves in
statione locatas ægre pervasisse latentem; nam universam
Græcorum classem a Persarum navibus esse circumventam:
quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese
comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus
orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus
fidem nuncio non adhibuerunt.

LXXXII. Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis

δρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἤρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένης, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. (2) Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολήσασα ἐς Σαλαμίνα καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Ἀημνίῃ ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς τὰς ὁδῶνκοντα καὶ τριηκοσίας νέας· δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριμόν.

10 LXXXIII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσαντες. Ἡὼς τε δὴ διεφαίνε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλέης, τὰ δὲ ἔπεα ἦν πάντα κρέσσω
15 τοῖσι ἔσσοσι ἀντιτιθέμενα. (2) Ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ καταστάσι ἐγγίνεταί, παραινέσας δὴ τούτων τὰ κρέσσω αἰρέεσθαι, καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσθαίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νέας. (3) Καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἦκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης τριήρης, ἡ κατὰ τοὺς
20 Αἰακίδας ἀπεδήμησε. Ἐνθαῦτα ἀνήγον τὰς νέας ἀπάσας οἱ Ἑλληνες.

LXXXIV. Ἀναγομένοισι δὲ σφι αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Ἑλληνες [ἐπὶ] πρύμνην ἀνεκρούοντο καὶ ὤκελον τὰς νέας, Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐξαναγχεῖς νηὶ ἐμβάλλει. (2) Συμπλακείσης δὲ τῆς νεὸς καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βωθέοντες συνέμεισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίης τὴν ἀρχήν, Αἰγινῆται δὲ τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσαντες ἐς Αἰγίνα, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξάν. (3) Λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη, φανείσαν δὲ διακελεύεσθαι ὥστε καὶ ἅπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον, ὁνειδίσασαν πρότερον
30 τάδε, «ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;»

LXXXV. Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες (οὗτοι γὰρ εἶγον τὸ πρὸς Ἐλευσίνας τε καὶ ἐσπέρης κέρας), κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους Ἴωνες· οὗτοι δὲ εἶγον τὸ πρὸς τὴν ἡῶν τε καὶ τὸν Πειραιέα. Ἡθελόκακεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῖνες οὐ. (2) Ἐχὼ μὲν νυν συγχῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξει τῶν νέας Ἑλληνίδας ἐλόντων, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν πλὴν Θεομήτορος τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φυλάκου τοῦ
40 Ἰστιάου, Σαμίων ἀμφοτέρων. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήτωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε καταστησάντων τῶν Περσέων, Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλεὺς ἀνεγράφη καὶ γῶρ οἱ ἐδωρήθη πολλῇ. Οἱ δ' εὐεργέται βασιλεὺς ὁροσάγγαι καλεῦνται Περσιστί. Περὶ μὲν νυν τοούτους οὕτω εἴγε.

LXXXVI. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραίετο, αἱ μὲν ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ ὑπ' Αἰγινήτων. Ἀτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων

transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panætius, Sosimenis filius; quæ omnem veritatem attulit. Quod quidem ~~factum~~ factum Delphi in tripode nomen Teniorum inscriptum est in eorum populorum nominibus qui Barbarum debellarunt. (2) Hac igitur navi, quæ ad Salaminem ab hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quæ antea ad Artemisium transfugerat, completus est numerus navium, quibus usi sunt Græci, ut trecentæ et octoginta confierent; ad quem explendum numerum duæ naves prius defuerant.

LXXXIII. Postquam Teniorum verba fidem fecere Græcis, tum demum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce cætum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc præ cæteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cujus in eo vertebatur oratio, ut meliora quæque pejoribus opponeret, (2) hortareturque, ut, quæcumque in hominis naturam et conditionem cadere, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscendere naves suos jussit. (3) Qui dum conscendunt, adfuit ex Ægina triremis quæ ad deducendos Æacidæ missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt Græci.

LXXXIV. Quos in altum evectos tanto protinus impetu aggressi sunt barbari, ut cæteri Græci omnes in puppim remigarent, et terræ admoverent naves. Unus Aminias, Atheniensis civis, Pallenensis, longius evectus, navem hostilem rostro petiit. (2) Cujus navis quum alteri implicita hæreret, nec inde divelli posset; ita demum cæteri, auxilio venientes Aminias, prælium commiserunt. Id quidem fuisse navalis pugnae initium memorant Athenienses: Æginetæ vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quæ Æginam ad advehendos Æacidæ fuerat missa. (3) Narratur hoc etiam, adparuisse Græcis speciem mulieris, quæ illos, ita ut universus exaudiret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit, increpatos prius his verbis, «Miseri! quousque in puppim remigabitis.»

LXXXV. Contra Athenienses locati Phœnices erant; hi enim cornu obtinebant Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedæmonios vero Iones, qui in altero cornu versus orientem et Piræum erant. Et horum quidem pauci, ut monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt; major pars vero strenue pugnabat. (2) Possem sane multorum nomina trierarchorum edere, qui Græcas naves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theomestorem Androdamantis filium, et Phylacum Histiaei, Samium ultimumque. (3) Horum autem solumum ea causa facio mentionem, quod Theomestor ob hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est constitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tractus eidem donatus. Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti. Ac de his quidem illa res habet.

LXXXVI. Major vero numerus hostilium navium in hac ad Salaminem pugna perit; aliæ ab Atheniensibus corruptæ, aliæ ab Æginetis. Nam quum Græci ordine et iusta

ὄν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τῆσιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόμῳ ποιούντων οὐδέν, ἐμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι ὅλῳ περ ἀπέβη. (3) Καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῶς ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν ἡ πρὸς Εὐδοίῃ, πᾶς τις προθυμώμενος καὶ δειμαίνων Ξέρξῃ, ἰδοῦκέ τε ἑκάστος ἑωυτὸν θηήσεσθαι βασιλέα.

LXXXVII. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω μετῃτέρους εἶπαι ἀτρεκέως ὥς ἑκάστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλείῃ. (2) Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ὀρύδων πολλὸν ἀπικέτο τὰ βασιλείας πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἰδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς· καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, ἐμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νέες φιλιαί, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγγανε ἰούσα, ἰδοῦκέ οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνευκε ποιήσασθαι· διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλήνδρῳν τε Καλυνδῶν καὶ αὐτοῦ ἐπιπλώοντος τοῦ Καλυνδῆος βασιλέος Δαμασιθύμου. (3) Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεσεν ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, ὡς μὲν τοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίας αὐτὰ ἱποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδῶν κατὰ τύχην παραπσοῦσα νηὺς. Ὡς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, ἐντυχὶ χρησασμένη, διπλόα ἑωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. (4) Ὅ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριηραρχὸς ὥς εἶδ' ἐμὴν ἐμβαλλοῦσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι ἡ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

LXXXVIII. Τοῦτο μὲν τοιοῦτο αὐτῇ συνήνευκε γενέσθαι διαφυγέειν τε καὶ μὴ ἀπολίσθαι, τοῦτο δὲ συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασασμένην ἀπὸ τούτων αὐτῇ μάλιστα εὐδοκίμησάν παρὰ Ξέρξῃ. (2) Λέγεται γὰρ βασιλέα θεγύμενον μαθεῖν τὴν νέα ἐμβαλοῦσαν, καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν παρεόντων, « δέσποτα, ὅρῃς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζεται καὶ νέα τῶν πολεμίων κατέδυσε; » (3) καὶ τὸν ἐπεῖρεσθαι εἰ ἀληθῶς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον, καὶ τοὺς φάναι, σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νεὸς ἐπισταμένους· τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἡπιστάτο εἶναι πολεμίων. (4) Τὰ τε γὰρ ἄλλα, ὥς εἴρηται, αὐτῇ συνήνευκε ἐς ἐντυχὴν γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νεὸς μηδὲνα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. (5) Ξέρξῃ δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα, « οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. » Ταῦτα μὲν Ξέρξῃ φασὶ εἶπαι.

LXXXIX. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγγης ὁ Δαρείου, Ξέρξῃ δὲ ὦν ἀδελφός, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ οὐνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων· ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διέεινον. (2) Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ

acie pugnarent, barbari vero necdum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: (2) quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim se spectatum iri a rege existimabat.

LXXXVII. Jam, quod ad alios attinet, quo pacto singuli nonnulli barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi adprobata est. (2) Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem iniegit, qua Calyndensium viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasiuthymo. (3) Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu tunc maxime Calyndensium illa navis ei fuerit objecta. Ut vero in illam iniegit, eamque depressit, singulari felicitate usa, duplex inde commodum retulit. (4) Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in navem hominum barbarorum fecere impetum, ratus Artemisiae navem aut esse Graecanicam, aut a barbaris ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissa illa, alias barbarorum naves petiit.

LXXXVIII. Itaque hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum damno adfecisset Xerxem, ob id ipsum factum maxime ab eodem laudaretur. (2) Ait enim, quum pugnam rex spectaret, animadvertisse eum hanc navem in alteram impingentem: quumque adstantium aliquis ei dixisset, « Vides, domine, quam fortiter Artemisia pugnet, quae navem hostilem depressit! » (3) quaesisse illum, verone sit hoc Artemisiae factum? Cui illos respondisse, plane se nosse navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse navem, quam illa depressisset. (4) Nam et alia, ut dictum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Calyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accusare illam potuisset. (5) Itaque Xerxes ad ea, quae ei ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: « Viri mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. » Hoc a Xerxe dictum memoratur.

LXXXIX. In hoc autem praelio occubuit dux Ariabiges, Darii filius, frater Xerxis: occubere item alii multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum sociis: ex Graecis vero pauci quidam. Hi enim quum essent natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot non in manuum conflictu ceciderunt, ad Salaminem enatarunt: (2) at barbarorum plerique, natandi imperiti, in mari periere. Et

πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διεφθάρσαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείεσται διεφθέροντο· οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρεώμενοι ὡς ἀποδεχόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον.

XC. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῇ θορύβῳ τούτῳ. Τῶν τινὲς Φοινίκων, τῶν αἱ νέες διεφθάρατο, ἐλθόντες παρὰ βασιλέα διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι' ἐκείνους ἀπολοῖατο αἱ νέες, ὡς προδόντων. (2) Συνήνεικε ὦν οὕτω ὥστε Ἴώνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβέειν τοιόνδε μισθόν. Ἐτι τούτων ταῦτα λεγόντων ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκικὴ νηῦς. (3) Ἡ τε δὲ Ἀττικὴ νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκικῇ νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηκικῶν τὴν νέα. Ἀτε δὲ ἔόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρηκίκες τοὺς ἐπιθάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νεὸς βάλλοντες ἀπῆραξαν καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. (4) Ταῦτα γενόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρῦσατο ὡς γὰρ εἶδε σφας Ἑξέρης ἔργον μέγα ἐργασαμένων, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοινίκας οἷα ὑπερλυπεμένους τε καὶ πάντας αἰτιώμενος, καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμείν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. (5) Ὅπως γὰρ τινα ἴδοι Ἑξέρης τῶν ἐωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπυνθάνετο τὸν ποιήσαντα, καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραπον πατρόθεν τὸν τρήραρχον καὶ τὴν πόλιν. (6) Πρὸς δέ τι καὶ προσέβαλετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν τούτου τοῦ Φοινικητοῦ πάθεος. Οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς Φοινίκας ἐτράποντο.

XCI. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ ἐκπλωόντων πρὸς τὸ Φάληρον Αἰγινῆται ὑποστάντες ἐν τῇ πορθιῳ ἔργα ἀπεδέξαντο λόγῳ ἀξια. (2) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ θορύβῳ ἐκερατίζον τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλωούσας· ὅπως δέ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινῆτας.

XCII. Ἐνθαῦτα συνεχύρεον νέες ἥ τε Θेमιστοκλέος διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυκρίτου τοῦ Κρίου ἀνδρὸς Αἰγινῆτεω νηὶ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίη, ἥπερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιάθῳ τὴν Αἰγινάην, ἐπ' ἧς ἐπλωε Πυθέης ὁ Ἰσχενοῦ, τὸν οἱ Πέρσαι κατακοπέντα ἀρετῆς εἵνεκεν εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἤλω νηῦς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἰγιναν. (2) Ὡς δὲ εἰσίδε τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, ὡς ἐγνώ το σμῆλιν ἰδὼν τῆς στρατηγίδος, καὶ βύσας τὸν Θेमιστοκλέα ἐπεκερτόμηση ἐς τῶν Αἰγινητῶν τὸν μηδισμὸν ὀνειδιζων. Ταῦτα μὲν νυν νηὶ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θेमιστοκλέα.

XCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι τῶν αἱ νέες περιεγέ-

postquam primæ naves in fugam erant versæ, tum vero plurimæ corruptæ sunt : nam qui pone erant locati, hi quum navibus in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi præclarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum naves fugientium inciderunt.

XC. In eodem tumultu hoc etiam accidit. Phœnices quidam, quorum naves perierant, ad regem accedentes calumniati sunt Iones, tamquam per eorum proditionem periissent naves. (2) Forte fortuna autem ita cecidit res, ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phœnices calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium navibus irruit navis Samothracica : (3) et dum mergitur Attica navis, accurrens navis Æginensis deprimit Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut erant solertes jaculatores, de navi quæ ipsorum navem depresserat conjectis telis delurharunt propugnatores, navemque conscenderunt, eaque potiti sunt. (4) Id factum Iones servavit. Ut enim rem præclare ab his gestam Xerxes vidit, iram suam in Phœnices vertit, quippe valde æger animi et quoslibet accusans : illorumque capita jussit præcidi, ne, quum ignavi ipsi essent, fortiores viros calumniarentur. (5) Xerxes enim, e regione Salaminis sedens in montis radice, cui Ægaleos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum cerneret, sciscitabatur quis esset qui id fecisset : et scribæ notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. (6) Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phœnicum capita verteretur.

XCI. Ubi vero in fugam versi barbari ad Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc Æginetæ, in freto in subsidiis stantes memoratu digna facinora edidere. (2) Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Æginetæ vero eas quæ prælio excedebant : et, ut quæque periculum ab Atheniensibus effugerant, hæc dum recipiebant se, in Æginetas incidebant.

XCII. Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii, Æginetæ, qui in Sidoniam illam navem impetum fecerat, a qua prius ad Sciatium capta fuerat Æginensis navis speculatoria ; qua navi vehebatur Pytheas, Ischenoi filius, quem Persæ misere concisum in navi habebant, virtutem ejus admirantes. Hunc igitur Pytheam simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus Pytheas, et Æginam dein adductus. (2) Jam ubi Atticam navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, Ita, ait, Æginetæ Medis favent ! Hæc Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem projecit.

XCIII. Barbari vero, quorum superfuere naves, fuga al

νοντο, φεύγοντες ἀπείκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. (2) Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἕλληων ἀρίστα Αἰγινήται, ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτος τε ὁ Αἰγινήτης καὶ Ἀθηναῖοι Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς, δὲ καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε. (3) Εἰ μὲν νυν ἔμαθε δτι ἐν ταύτῃ πλώοι ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν ἢ καὶ αὐτὸς ἦλω. Τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρεκεκλεύετο, πρὸς δὲ καὶ ἄεθλον ἔκείτο μύριαι δραχμαί, δὲ ἂν μιν ζῶν ἔλῃ· δεινὸν γάρ τι ἐποיעῖντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. (4) Αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρότερον εἰρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νέες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φάληρῳ.

15 XCIV. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορινθίων στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι αὐτίκα κατ' ἀρχάς, ὡς συνέμισθον αἱ νέες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἱστία ἀειράμενον οἰχέσθαι φεύγοντα, ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν ὡσαύτως οἰχέσθαι. (2) Ὡς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιρδάδος, περιπίπτειν σφι κελῖτα θεῇ πομπῇ, τὸν οὕτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοις. (3) Τῇδε δὲ συμβάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν πῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ κελῖτος λέγειν τάδε, « Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς νέας ἐς φυγὴν ὥρμησαι καταπρόδους τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἥρῳτο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν. » (4) Ταῦτα λε-
20 γόντων ἀπιστεύειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτίς τάδε λέγειν, ὡς αὐτοὶ οἶοι τε εἶεν ἀγόμενοι ὁμηροὶ ἀποθνήσκειν, ἣν μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἕλληνες. Οὕτω δὲ ἀποστρέψαντα τὴν νέα αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἐξεργασμένοις ἐλθεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον. (5) Τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπ' Ἀθηναίων, οὐ μὲντοι αὐτοὶ γὰρ Κορινθίοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοις σφείας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς.

30 XCV. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τούτων ἐπεμνήσθη ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμίνα γενομένῳ τάδε ἐποίηε· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν οἱ παρετετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρας, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυτταλείαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας.

40 XCVI. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμίνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε εἶτι ὄντα, ἐτοῖμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι παρμεύουσι νηυσὶ εἶτι χρῆσεσθαι βασιλέα. (2) Τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἀνεμὸς ζέφυρος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλευμένην Κυλλιάδα, ὥστε ἀποπλῆσθαι τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης

Phalerum snb pedestris exercitus tutamen pervenerunt. (2) In hac navali pugna e Græcis præcipuam laudem consecuti sunt Æginetæ; et post hos, Athenienses: ex singulis vero viris Polycritus Ægineta, et duo Athenienses, Eumenes Anagyrasius, et Aminias Pallenensis, qui Artemisiam quoque persecutus est. (3) Qui si scivisset navi illa Artemisiam veli, non prius desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus fuisset: nam Atheniensium triremium præfectis hoc imperatum erat, prætereaque præmium erat propositum decem millia drachmarum, si quis eam vivam cepisset: magnopere quippe indignati erant mulierem contra Athenas militare. (4) At hæc quidem, ut supra dictum est, periculum effugit: sed et reliqui, quorum superfuere naves, in Phalerum se receperunt.

XCIV. Adimantum vero, Corinthiorum ducem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurrerunt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse vela et in fugam sese propripuisse; reliquosque Corinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pariter abiisse. (2) Qui quum in fuga ex adverso templi Minervæ Sciradis, quod in Salamine est, versarentur, incidiese in eos memorant celocem divinitus missam; quam qui misisset, repertum esse neminem; accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quæ apud exercitum gesta erant ignaros. (3) Fuisse autem divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce erant, quum ad naves adpropinquassent, hæc dixissent: « Adimante, tu abductis navibus in fugam te propripuisti prodens Græcos: at illi tantam de hostibus victoriam reportant, quantam ipsi precati erant. » (4) Quibus hæc dicentibus quum fidem non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse, paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad supplicium duci, ni Græci comperti fuissent victoriam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Græcorum venisse. (5) Hæc de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthii, seque inter primos navali huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimonium exhibet reliqua Græcia.

XCV. Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cujus etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu hanc navavit operam: adsumptis gravis armaturæ militibus multis eorum qui secundum littus terræ Salaminæ erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psytaleam insulam trajecit, et Persas omnes qui in insula hac erant interfecit.

XCVI. Dirempto navali prælio Græci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat in terram Salaminis pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus denuo usum regem. (2) Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticæ, cui Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt quum reliqua oracula omnia quæ de hac

εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐν χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς
5 Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρούρουσι.

Τοῦτο δὲ ἐμῆλλε ἀπελάσαντος βασιλέος ἴσασθαι.

XCVII. Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονός πάθος, δεῖσας μή τις τῶν Ἰώνων ὑποθῇται τοῖσι Ἕλλησι ἢ αὐτοὶ νώ-
10 σσοι πλώειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι κινδυνεύσῃ, δρησμὸν ἐβούλευε. (2) Ἐθέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος εἶναι μήτε τοῖσι Ἕλλησι μήτε τοῖσι ἑωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχῶν, γαυλοῦς τε Φοινικίους συν-
15 ἔδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδίδης ἑωσι καὶ τείχεος, ἀρτέετό τε ἐς πολέμον ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. (3) Ὅροντες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα κρήσσοντα εὐ ἠπιστάτο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκεύασται μένων πολεμήσειν· Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἔλάνθανε ὡς
20 μάλιστα ἐμπειρον ἰόντα τῆς ἐκείνου διανοίης. Ταῦτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἐπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεούσαν σφι συμφορὴν.

XCVIII. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων ἔστι οὐδὲν ὃ τι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἰόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι
25 ἐξεύρηται τοῦτο. (2) Αἰγούσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερέων ᾤ ἢ ἡ πᾶσα ὁδός, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄνδρες διεστᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε καὶ ἀνὴρ τεταγμένος τοὺς οὔτε νιφετὸς, οὐκ ὄμβρος, οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἔργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκείμενον ἑωυτῷ
30 ὁρόμον τὴν ταχίστην. (5) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος δραμὸν παραδίδωι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ δεύτερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθευτεν ἤδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἕλλησι ἢ λαμπαδοφορίῃ τὴν τῷ Ἡρασίτῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμημα
35 τῶν ἵππων καλεῖται Πέρσαι ἀγγραήϊον.

XCIX. Ἡ μὲν δὴ πρώτη ἐς Σοῦσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπολειφθέντας ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίησι
40 πᾶσας ἐστόρεσαν καὶ ἐθυμίων θυμῆματα καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσῇσι τε καὶ εὐπαθείῃσι· (2) ἢ δὲ δευτέρῃ σφι ἀγγελίῃ ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω ὥστε τοὺς κιθῶνας κατερρήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέοντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃσι τιθέντες. (3) Οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νεῶν ἀγρόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίεον
45 ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνοντες. Καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μεταξύ χρόνον γεγόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφας ἀπικόμενος ἐπαυσε.

C. Μαρδόνιος δὲ ὁρέων μὲν Ξέρξῃ συμφορὴν μεγάλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ
50 αὐτὸν δρησμὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν ὡς ὅσῃσι δίκην ἀναγνώσας βασιλείᾳ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ χρέσσον εἶη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς

navali pugna Bacis et Musæus dixerant, tum vero etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci ejiciendis Lysistratus ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Græcos omnes fefellerat :

Coliades mulieres remis frizuræ sunt.

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

XCVII. Xerxes vero, ut acceptam vidit cladem, veritus ne quis Ionum consuleret Græcis aut etiam ipsi per se consilium caperent in Hellespontum navigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa interclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur. (2) Celare autem de hoc consilio cupiens et Græcos et suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gaulosque Phœnicios colligavit, qui pro ponte et muro essent; simulque et ad prælium se comparavit, tamquam aliam pugnam navalem commissurus. (3) Et reliqui quidem omnes, ubi eum hæc facere viderunt, prorsus existimabant serio illum et ex animi sententia paratum esse manere et redintegrare bellum: sed Mardonium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum quid ille consilii agigaret. Hæc dum Xerxes agebat, simul nuncium in Persidem misit, qui recentem nuntiaret calamitatem.

XCVIII. Hisce nunciis Persicis nihil est inter mortales quod citius eo quo tenditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est. (2) Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot dispositos et equos et viros in quaque diurna statione paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus, nec nox impedit quominus suum quisque cursum quam velocissime conficiat. (3) Nempe, qui primus currit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos transeunt, quemadmodum apud Græcos lampas in lampadum festivitate, quæ in Vulcani honorem celebratur. Hunc equorum cursum Persæ *angareion* vocant.

XCIX. Jam superior nuncius ubi Susa pervenit, Athenas tenere Xerxem, tanta lætitia Persas, qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis atque epulis celebrandis dederint operam. (2) Posterior autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit, ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ejulatumque erumperent infinitum, Mardoniumque tamquam auctorem calamitatum accusarent. (3) Fecerunt autem hæc Persæ, non tam quod navibus dolerent perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti. Atque hæc apud Persas toto interjecto tempore duraverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo sedavit.

C. Jam Mardonius, Xerxem ex pugne navalis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspicatusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans secum ipse, per se daturum quod regi persuasisset Græciæ bellum inferre, meliusque sibi esse tentata iterum belli fortuna aut prorsus debellare Græciam, aut ipsum honestam obire mortem,

τελευτᾶσαι τὸν βίον ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον μέντοι ἔφ' ἑρὲ οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· (2) λογισάμενος ὧν ταῦτα προσέφερε τὸν λόγον τόνδε, «δέσποτα, μήτε λυπέομαι μήτε συμφορὴν μηδεμίαν με- γάλην ποιῶν τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκεν πρήγματος. Οὐ γὰρ ὕλων ἀγῶν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν τε καὶ ἱππων. (3) Σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν τὸ πᾶν σφί ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι ἀποδᾶς ἀπὸ τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου 10 τῆσδε· οἱ τε ἡμῖν ἡντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. (4) Εἰ μὲν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. Μηδὲ δυσθόμε· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλήσι οὐδεμίᾳ ἐκδύσαι μὴ οὐ δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον εἶναι 15 σὺς δούλους. (5) Μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποίει· εἰ δ' ἄρα τοι βεβούλευται αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν στρατιὴν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλὴν. Σὺ Πέρ- σας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γενέσθαι Ἑλ- λησι· οὐδὲν γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι δεδῆλγται τῶν πρη- 20 γμάτων, οὐδ' ἔρρεις ὅκον ἐγενόμεθα ἄνδρες κακοί. (6) Εἰ δὲ Φοινικῆς τε καὶ Αἰγύπτου καὶ Κύπριοι τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας τοῦτο προσ- ἔκει τὸ πάθος. Ἦδη ὧν ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι τοι αἰτιοί εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. Εἰ τοι δέδοκται μὴ παραμένειν, 25 σὺ μὲν ἐς ἤθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλανε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν, ἐμὲ δὲ σοι χρὴ τὴν Ἑλλάδα παρα- σκεῖν δεδουλωμένην, τρήκοντα μυριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.»

CI. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης ὡς ἐκ κακῶν ἐγάρη τε 30 καὶ ἡσθη, πρὸς Μαρδόνιον τε βουλευσάμενος ἔφη ἀπο- κρινέσθαι δρότερον ποιήσει τούτων. (2) Ὡς δὲ ἐβου- λετο ἄμα Περσέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρό- τερον ἐφαίνετο μούνη νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. (3) Ὡς 35 δὲ ἀπῆκετο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστραφάμενος τοὺς ἄλλους, τοῖς τε συμβούλους Περσέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔειπε Ξέρξης τάδε, «καλεῦε με Μαρδόνιος μένοντα αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου, λέγων ὥς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ περὶ στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πά- 40 θεός εἰσι, ἀλλὰ βουλομένοισι σφί γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. (4) Ἐμὲ ὧν ἡ ταῦτα καλεῦε ποιεῖν, ἡ αὐτὸς ἐθέλει τρήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρα- σκεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην, αὐτὸν δ' ἐμὲ καλεῦε ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς ἤθεα τὰ 45 ἐμά. (5) Σὺ ὧν ἐμοὶ, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἔωσα ποιέεσθαι, νῦν τε συμβούλευσον δρότερα ποιεῶν ἐπιτύχῃ εὖ βου- λευσάμενος.»

CII. Ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλεύετο, ἡ δὲ λέγει τάδε, 50 «βασιλεῦ, χαλεπὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἀρίστα εἴπασι, ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρή- γμασι δοκέει μοι αὐτὸν μὲν σε ἀπελαύνειν ὀπίσω, Μαρ- δόνιον δὲ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ καταλπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. (2) Τοῦτο μὲν γάρ,

postquam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in hanc partem maxime inclinans, ut Græciam subigeret: (2) hæc, inquam, secum reputans, tali oratione regem est adlocutus: «Domine, ne mœrori indulgeas, neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem! Non enim lignorum certamen ad belli exitum nobis maximum confert monen- tum, sed virorum equorumque. (3) Tibi vero nemo, neque ex his qui nunc omnia confecisse sibi videntur, excensione e navibus facta resistere conabitur, neque ex hac continente quisquam: et, qui contra nos steterunt, hi pœnas dedere. (4) Si igitur tibi videtur, protinus Pe- loponnesum adgrediamur: sin in præsentia omittere hoc placet, omittamus licet. Ne vero despondeas animum! nec enim ullo modo effugere Græci possunt, quin rationem nobis eorum, quæ et nunc et antea patrarunt, reddant, et servi fiant tui. (5) Igitur hoc quidem maxime agas. Quodsi vero hinc ipse abscedere et abducere exercitum decrevisti, aliud habeo post hæc quoque consilium. Tu, rex, ne committe ut Græcis ludibrio sint Persæ. In Persis enim tuis nihil detrimenti res tuæ acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis res male gesta sit. (6) Sin Phœnices et Ægyptii et Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad Persas hæc clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi constitutum est hic non manere, tu quidem tuas in sedes discede, maiorem exercitus partem tecum abducens: at me oportet tibi Græciam in servitutem redactam tradere, postquam de exercitu trecenta hominum millia delegero.»

CI. Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus dele- ctatusque est, Mardonioque ait, se ei, postquam delibera- verit, responsurum esse, utrum ex his, quæ ab illo proposita erant, facturum sit. (2) Ubi vero cum Persis in con- silium adhiberi solitis consultabat, placuit ei Artemisiam quoque in consilium vocare, quippe quæ etiam antea com- perta esset, sola quid faciendum perspexisse. (3) Quæ ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus, hæc ad eam Xerxes verba fecit: «Hortatur me Mardonius, ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Per- sas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quæ nobis accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. (4) Me igitur ille aut hoc facere hor- tatur, aut ipse velle se, ait, cum selectis de exercitu tre- centis millibus Græciam mihi tradere in servitutem reda- ctam; me ipsum autem jubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. (5) Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam esse suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum fa- ciendo rectius felicisque rebus meis consuluerō.»

CII. Hæc consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: «Difficile, rex, est ita me esse felicem ut tibi consultant optima dicam: verumtamen in præsentī rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mar- donium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relinquas. (2) Nam, sive ille ea, quæ

ἦν καταστρέφεται τὰ φησι ἐθέλειν καὶ οἱ προχωρήσῃ
τὰ νόων λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὧ δέσποτα, γίνεται· οἱ
γὰρ σοὶ δοῦλοι κατεργάσαντο· τοῦτο δὲ, ἦν τὰ ἐναντία
τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμία συμφορὴ με-
γάλη ἔσται σέο τε περιόντος καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
των περὶ οἶκον τόν σόν. (3) Ἦν γὰρ σύ τε περιτῆς
καὶ οἶκος ὁ σός, πολλοὺς πολλαχὺς ἀγῶνας δραμέονται
περὶ σφείων αὐτῶν οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἦν τι
πάθος, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδὲ τι νικῶντες οἱ Ἕλλη-
νες νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. Σὺ δὲ, τῶν
εἵνεκεν τὸν στόλον ἐποίησας, πυρῶσας τὰς Ἀθήνας
ἀπελῆς. »

CIII. Ἦσθη τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. Οὐδὲ γὰρ εἰ
πάντες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε
ἂν δοκέειν ἐμοί· οὕτω καταρρωδῆκεε. (2) Ἐπαινέσας
δὲ τὴν Ἀρτεμισίην ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἀγούσαν
αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδες
οἱ συνείποντο.

CIV. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμοτί-
μον, γένος μὲν ἔοντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ
δεύτερα τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεί. Οἱ δὲ Πηδασέες
οἰκέουσι ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. (2) Ἐν δὲ τοῖσι Πηδά-
σοιςι τούτοιςι τοῖονδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι· ἐπεὶ
τοῖσι ἀμφικτίσσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς
πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ
ῥεῖα αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πῶγονα μέγαν. Τοῦ-
το δὲ σφι δις ἤδη ἐγένετο.

CV. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρμοτίμος
ἦν, τῷ μεγίστῃ τίσις ἦδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων
τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολέμιων καὶ
πωλεόμενον ὠνέεται Πανιώνιος ἀνὴρ Χίος, ὃς τὴν ζόην
κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπῶτων. (2) Ὅπως γὰρ
κτῆσαιτο παῖδας εἰδὸς ἐπαμμένους, ἐκτάμνων ἀγινέων
ἐπώλεε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων μεγάλων·
παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροις τιμιώτεροί εἰσι οἱ εὐνούχοι
πίστιος εἵνεκεν τῆς πάσης τῶν ἐνορχίων. (3) Ἄλλους
τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλοὺς, ἅτε ποιεύμενος
ἐκ τούτου τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. Καὶ οὐ γὰρ
τὰ πάντα ἐδύστυχε ὁ Ἑρμοτίμος, ἀπικνέεται ἐκ τῶν
Σαρδίων παρὰ βασιλέα μετ' ἄλλων δώρων, χρόνου δὲ
προϊόντος πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμῆθη μάλιστα παρὰ
Ξέρξη.

CVI. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὄρμα βα-
σιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἔων ἐν Σάρδισι, ἐνθαῦτα καταβάς
κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμοτίμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην,
τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλεῖται, εὐρίσκει
τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. (2) Ἐπιγνούς δὲ ἔλεγε πρὸς
αὐτὸν πολλοὺς καὶ φιλοῦς λόγους, πρῶτα μὲν οἱ κα-
ταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκεῖνον ἔχοι ἀγαθὰ, δεύτερα δὲ
οἱ ὑπισχνέμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσῃ
ἦν κομίσας τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην, ὥστε ὑποδεξά-
μενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον κομίσαι τὰ
τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. (3) Ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ μιν

animo agit polliceturque, perfecit, eique res ex sententia
successerit, tuum, rex, hoc facinus erit; tui enim servi
id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res ceciderit,
non ingens fuerit calamitas, salvo et te et domus tuae statu.

(3) Tu enim si salvus fueris domusque tua, multa frequen-
tiaque pericula de salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero
si quid acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportaverint vi-
ctoriam servo tuo interempto. Tu vero cujus rei causa
expeditionem hanc suscepisti, incensis Athenis discessum
facies. »

CIII. Hoc consilio, ut consentaneum erat, delectatus
est Xerxes: opportune enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae
ille animo agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur,
etiamsi omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suas-
sent, non erat mansurus: adeo melu erat percussus. (2)
Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque dimisit,
filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim nonnulli nothi
eum erant secuti.

CIV. Cum istis pueris Xerxes custodem misit Hermo-
timum, genere Pedasensem, qui primum inter eunuchos
locum apud regem tenebat. Habitant autem Pedasenses
supra Halicarnassum. (2) In quo Pedasorum oppido hoc
rei fertur accidere: quando finitimis quibuscumque, qui
circa oppidum illud habitant, grave quidpiam intra certum
tempus imminet, tunc antistitæ templi Minervæ, quod ibi
est, grandis nascitur barba: atque id jam his apud illos
accidit.

CV. Ex his igitur Pedasensibus Hermotimus erat: cui
contigit gravissimam omnium, quos novimus, ultionem
obtinere in hominem a quo injuria fuerat adfectus. Ete-
nim bello captum et venundatum emit Panionius, civis
Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat. (2) Quo-
ties enim pueros nactus esset forma præstantes, hos ca-
strabat, et Sardes aut Ephesum abductos ingenti pretio
vendebat. Quippe apud barbaros eunuchi pretiosiores
sunt his qui non sunt castrati, et major illis in omnibus
rebus fides habetur. (3) Quum alios igitur multos castra-
verat hic Panionius, utpote hoc quæstu vitam alens, tum
vero etiam hunc ipsum. Nec vero usquequaque infelix Her-
motimus fuit: nam e Sardibus cum aliis muneribus ad re-
gem pervenit, et succedente tempore præ omnibus eunu-
chis maximo in honore apud Xerxem fuit.

CVI. Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc Hermotimus,
quum nescio cujus negotii causa in Mysiam terram quæ Chio-
rum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium
invenit. (2) Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est
adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem per
illum esset consecutus; deinde promittens, se rependendæ
gratiæ causa ingentibus beneficiis illum cumulaturum,
si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus
verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem,
cum liberis et uxore Sardes migravit. (3) Sed postquam

περιελαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε, « ὡ πάντων ἀνδρῶν ἡδὴ μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε, τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ ἢ τῶν σῶν τινά, οἷ με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; (4) Ἐδόκεές τε θεοὺς λήσιν οἷα ἐμπαῖναι τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. » (5) Ὡς δέ οἱ ταῦτα ὤνειδισε, ἀχθέντων τῶν παίδων ἐς ὄψιν ἠγαγάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἑαυτοῦ παίδων τεσσέρων ἐόντων τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν, ἀναγκάζομενος δὲ ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκάζομενοι ἀπέταμον. Πανιώνιον μὲν νυν οὕτω περὶ ἔλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος.

CVII. Ξέρξης δὲ ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον ἐκέλευσέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. (2) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγένετο, τῆς δὲ νυκτὸς κελεύσαντος βασιλέως τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆγον ὀπίσω ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκαστος, διαφυλαζούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀρχοῦ ἔσαν Ζωστήρος πλώντες οἱ βάρβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἐδοξάν τε νέας εἶναι καὶ ἔφρουγον ἐπὶ πολλόν. Χρόνῳ δὲ μαθόντες οἷτι οὐ νέας εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες ἐκομίζοντο.

CVIII. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρόντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζὸν ἡλπίζον καὶ τὰς νέας εἶναι περὶ Φάληρον, ἐδόκεόν τε ναυμαχῆσαι σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νέας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδόκεε ἐπιδιώκειν. Τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξει στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου, ἐς δὲ τὴν Ἀνδρὸν ἀπικόμενοι ἐβουλεύοντο. (2) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώμην ἀπεδείκνυτο διὰ νῆσων τραπομένους καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νέας πλώειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον λύσαντας τὰς γεφύρας· Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτῃ γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὡς εἰ λύσουσι τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργασάσθαι. (3) Εἰ γὰρ ἀναγκασθῇ ἀπολαμφθεὶς ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρώτο ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν, ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι προχωρεῖν οἷόν τε ἔσται τῶν πρηγμαίων οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἢ στρατιῇ διαφθαρείεται, ἐπιχειροῦντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἷα τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν τε καὶ κατ' ἔθνη, ἥτοι ἀλίσκομένων ἢ πρὸ τούτου ὁμολογοούντων· τροφὴν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπέτεον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπόν. (4) Ἀλλὰ δοκέει γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μενέειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσην· ἑατέον ὧν εἶναι φεύγειν, ἐς δ' ἔλθῃ φεύγων ἐς τὴν ἐσωτοῦ. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέσθαι ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο

eum cum tota domo in potestate Hermotimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus est : « O jam tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio quaestum faciens, quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam injuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? (4) Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora : at illi, justa lege utentes, te qui iniqua ista patrastis, meas in manus tradidere : quare de poena, quam a te repetam, non est quod conqueraris. » (5) His postquam conviciis eum accepit, filios ejus in conspectum jussit adduci, et Panionium coegit suis ipsius filiis, qui quattuor numero erant, virilia abscindere; quod ille necessitate coactus fecit : deinde vero, hoc perfecto, filii ejusdem coacti sunt ipsum evirare. Talis Panionium ultio ex Hermotimo assecuta est.

CVII. Xerxes postquam filios suos Artemisiae commiserat Ephesum ducendos, vocatum ad se Mardonium jussit, quos vellet, de exercitu seligere, operamque dare ut promissis facta aequaret. (2) Et haec quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte jussu regis duces classis naves ex Phalero abduxerunt, quanta velocitate quisque posset, ad Hellespontum revertentes, pontes custodituri ut regi ad transeundum essent parati. (3) Sed barbari hi, ut prope Zosterem pervenire, ubi tenuia quaedam promontoria in mare prominent, naves has esse putantes, procul aufugerunt. Interjecto vero tempore, postquam intellexere non naves esse, sed promontoria, rursus sese conjunxerunt, cursumque continuerunt.

CVIII. Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eodem in loco manentem conspicientes, existimabant naves etiam ad Phalerum adhuc stare : et navalem pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnandum sese comparabant. Postquam vero abiisse naves cognovere, tunc ocyus persequi illas decreverunt. At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum pervenire, deliberarunt. (2) Et Themistocles quidem pro sententia dixit, per insulas navigando classemque etiam nunc persequendo, recta ad Hellespontum dirigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At contrariam huic sententiam Eurybiades proposuit, dicens : si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam calamitatem Graecis inlaturos. (3) Nam, si interclusus Persa cogeretur in Europa manere, operam illum esse daturum ut nunquam quietem agat; quoniam, si quietem ageret, nihil suarum rerum promoveret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame periturus esset illius exercitus : molienti autem aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti, omnia Europae oppida omnesque populos accessuros videri, sive bello subactos, sive deditione in tempore facta; et alimento hostibus futuros esse annuos Graecorum fructus. (4) E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fuga pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum

τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

CIX. Ὡς δὲ ἔμαθε δτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶνιν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβὰς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγότες περιημέτεον, ὥρμιάτο τε ἐς τὸν Ἑλλησπόντον πλῶνιν καὶ ἐπὶ σφέων αὐτῶν βαλλόμενοι, εἰ ὧλλοι μὴ βουλοίατο) ἔλεγέ σφι τάδε, (2) « καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῶν πλέω ἀκήχοα τοιαῦτα γενέσθαι, ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας νενικημένους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέρην κακότητα. Ἡμεῖς δὲ (εὐρύημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων ἀνωσάμενοι) μὴ διώκωμεν ἄνδρας φεύγοντας. (3) Τάδε γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τοῦ Ἀσίης καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεύσαι ἐόντα ἀνσίον τε καὶ ἀτάσθαλον· δς τὰ ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα· δς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωνε πέδας τε κατῆκε. (4) Ἄλλ' εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεῖν ἡμῖν νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντας ἡμέων τε αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετῶν· καὶ τις οἰκίην τε ἀναπλάσασθαι καὶ σπόρου ἀνακῶς ἔχεν, παντελῶς ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἑαρί καταπλῶωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίνης. » (5) Ταῦτα ἔλεγε ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσῃν, ἵνα ᾗν ἄρα τί μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀποστροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο.

CX. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων διέβαλλε, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπειθοντο· ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς ἐφάνη ἐὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάντως ἐτόιμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. (2) Ὡς δὲ οὗτοι οἱ ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα 30 Θεμιστοκλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπίστευε σιγᾶν ἐς πᾶσαν βᾶσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος δ' οἰκέτης αὐτίς ἐγένετο. Οἱ ἐπεῖτε ἀπίκοντο πρὸς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ 40 ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, (3) « Ἐπεμψέ με Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων, ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτατος, φράσσοντά τοι δτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, σοὶ βουλόμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἑλληνας τὰς νέας 45 βουλομένους διώκειν καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λυεῖν. Καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομίζεο. » Οἱ μὲν ταῦτα σημήναντες ἀπέπλωον ὁπίσω.

CXI. Οἱ δὲ Ἑλληνες, ἐπεῖτε σφι ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδιώκειν ἐτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νέας μήτ' 50 πλῶνιν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν Ἀνδρὸν περιεκατάετο ἐξελεῖν ἐθέλοντες. (2) Πρῶτοι γὰρ Ἀνδριοὶ νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήματα οὐκ ἔδοσαν, ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λόγον τόνδε, ὡς ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἐνωτοὺς ἔχοντας

illo esse decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

CIX. Ibi tunc Themistocles, postquam intellexit se majori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mulato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros argerrime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare), hæc apud eos verba fecit : (2) « Equidem multis sæpe hujusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui : nempe viros ad necessitatem redactos, postquam victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipsos et Græciam, repulsa tanta hominum nube, lucrificimus, fugientes viros ne persequamur ! (3) Nec enim nos hæc perfecimus, sed dii atque heroes ; qui noluerunt unum virum simul Asiæ et Europæ imperare, impium illud et nefarium ; qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra deorum evertit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et compedes in illud dejecit. (4) At nunc, quum bene res nostræ habeant, maneamus in Græcia, et nostrum ipsorum familiarumque nostrarum curam geramus ; et ædes suas quisque reficiat, et seimenti faciendæ sedulo del operam, postquam Barbarum prorsus ejecerimus : ineunte autem vere in Hellespontum et in Ioniam navigemus ! » (5) Hæc ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam in futurum tempus iniret ; quo, si ab Atheniensibus adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet : quod quidem ei etiam usu venit.

CX. Hæc dicens Themistocles, decepit Athenienses : at illi morem ei gesserunt. Quoniam enim, quum jam antea sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus consilii erat repertus, facile dictis ejus parere. (2) Postquam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat, etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros mandata ad regem deferenda, quorum in numero iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad Atticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicinnus exscendit, et hæc apud Xerxem verba fecit : (3) « Misit me Themistocles, Neoclis filius, prætor Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Græcos, naves tuas persequi volentes et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet. » His nunciatis, retro hi navigarunt.

CXI. Græci, postquam displicuit consilium classem barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, Andrum circumsederunt, expugnare eam molientes. (2) Primi enim ex insolanis Andrii fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare recusarunt ; sed Themistocli, quum his verbis eos adortus esset, ut diceret, venire Athenienses, duos

δύο θεούς μεγάλους, Πειθὺ τε καὶ Ἀναγκάην, οὕτω
τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα, ὑπεκρίναντο πρὸς
ταῦτα λέγοντες ὡς κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆναι
μεγάλη τε καὶ εὐδαίμονες καὶ θεῶν χρηστῶν ἦκοιεν
6 ὅ, ἐπεὶ Ἀνδρίου γε εἶναι γεωπεινάς ἐς τὰ μέγιστα
ἀνέκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν
σφῶν τὴν νῆσον, ἀλλ' αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην τε καὶ
Ἀμηχανίην, καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπιβόλους ἔοντας Ἀν-
δρίου οὐ δώσειν χρήματα· οὐδέκοτε γὰρ τῆς ἐωυτῶν
7 δύναμειν τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω. Οὐ-
τοι μὲν δὴ ταῦτα υποκρινάμενοι καὶ οὐ δόντες χρήματα
ἐπολιορκέοντο.

CXII. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονε-
κτῶν, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους
10 λόγους αἰτεῖν χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεώ-
μενος λόγοις τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίου ἐχρήσατο, λέγων
ὡς εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεώμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν
τῶν Ἑλλήνων καὶ πολιορκέων ἐξαίρησι. (2) Λέγων
ὡν ταῦτα συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων
15 τε καὶ Παρίων, οἱ πυθνάνομενοι τὴν τε Ἄνδρον ὡς πο-
λιορκεῖτο διότι ἐμῆδισε, καὶ Θεμιστοκλέα ὡς εἴη ἐν
αἰνῇ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δέισαντες ταῦτα ἐπεμπον
χρήματα. (3) Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νη-
σιωτῶν, οὐκ ἔγω εἶπα· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦ-
20 ναι καὶ οὐ τούτους μούρους. Καίτοι Καρυστιοῖσι γε
οὐδὲν τούτου εἵνεκεν τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πά-
ριοι δὲ Θεμιστοκλέα χρήμασι λασάμενοι διέφυγον τὸ
στράτευμα. (4) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν ἐξ Ἄνδρου ὁρ-
μώμενος χρήματα παρὰ νησιωτῶν ἔκτετο λάθρῃ τῶν
25 ἄλλων στρατηγῶν.

CXIII. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέ-
ρας μετὰ τὴν ναυμαχίην ἐξήλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν
αὐτὴν ὁδόν. Ἔδοξε γὰρ Μαρδονίῳ ἅμα μὲν προπέμψαι
βασιλέα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτους πολεμείν·
30 χειμερῖσαι δὲ ἀμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτεν
ἅμα τῷ ἑαρι περᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. (2) Ὡς δὲ
ἀπῆκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέ-
γετο πρώτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς ἀθανάτους κα-
λεμμένους, πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ (οὗτος γὰρ
40 οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλέος), μετὰ δὲ τῶν ἄλλων Περ-
σῶν τοὺς θωρηκοφόρους καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν, καὶ
Μήδους τε καὶ Σάκας καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ
τὸν πεζὸν καὶ τὴν ἵππον. (3) Ταῦτα μὲν ἔθνεα δια-
είλετο, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγετο κατ' ὀλί-
45 γους, τοῖσι εἰδεά τε ὑπήρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι
χρηστὸν συνήδεε πεποιημένον. (4) Ἐν δὲ πλείστον
ἔθνος Πέρσας αἰρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ
ψελιοφόρους, ἐπὶ δὲ Μήδους· οὗτοι δὲ πᾶθους μὲν οὐκ
ἐλάσσονες ἔσαν τῶν Περσῶν, ῥώμῃ δὲ ἑσπονες.
50 Ὡστε σύμπαντας τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν
ἱππύσι.

CXIV. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ
τε τὴν στρατιὴν διέκρινε καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσα-
λίην, χρηστήριον ἐληλύθεε ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι,

magnos deos secum habentes, Persuasionem et Necessita-
tem, quare utique dare illos oportere pecunias; ad hæc illi
responderunt, merito magnas et opulentas fuisse Athenas,
et bonis usas esse diis; cæterum Andrios tenuem incolere
terram et admodum easse egenos; duosque inutiles deos non
relinquere ipsorum insulam, sed constanter eam habitare,
Paupertatem et Impotentiam; et quum hosce deos Andrii
possideant, non daturus ipsos pecuniam: numquam enim
potentiam Atheniensium superiorem fore ipsorum impoten-
tia. Hi igitur, quum hæc respondissent, nec dedissent
pecuniam, oppugnabantur.

CXII. Themistocles vero, numquam cessans corrudere
pecunias, in reliquis insulas eosdem, quos ad Andrios,
nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis
postulans, dicensque, nisi postulatis satisfacerent incolæ,
ducturum se adversus eos Græcorum exercitum, et obser-
sos perditurum. (2) Hæc dictitando, ingentes pecunias a
Carystiis et a Pariis coegit. Hi enim, quum Andrum co-
gnovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in
maxima præ cæteris ducibus existimatione Themistoclem
esse, hæc metuentes, pecunias miserunt. (3) An vero et
alii nonnulli ex insularis pecunias dederint, adfirmare non
possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At
Carystiis quidem ideo nihilo magis contigit evitare calami-
tatem: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursio-
nem exercitus effugerunt. (4) Ita igitur Themistocles, ab
Andro impetum faciens, pecunias ab insularis coegit clam
reliquis ducibus.

CXIII. Xerxes autem cum suis, paucos post navalem
pugnam dies moratus, eadem qua venerat via in Bæotiam
movit. Nam Mardonio visum erat et comitari regem, et,
quia opportunum non esset anni tempus ad bellum geren-
dum, satius esse in Thessalia hibernare, et deinde, redeunte
vere, Peloponnesum adgredi. (2) Ubi vero in Thessaliam
pervenere, ibi Mardonius primum Persas omnes, quos Im-
mortales vocant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic
enim se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricanos selegit, et millenarium equitatum; tum
vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam peditatum,
quam equitatum. (3) Et ex his quidem populis omnes,
qui aderant, sibi sumpsit: ex reliquis vero sociis non nisi
paucos passim selegit, eos legens qui aut forma essent præ-
stantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum nove-
rat. (4) In horum autem numero plerique genere Persarum
fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi.
Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore
his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mar-
donio selectus, simul cum equitibus, numerum trecento-
rum millium compleret.

CXIV. Per idem tempus, quo Mardonius delectum insti-
tuit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum
ex Delphis adlatum est Lacedæmoniis, jubens illos satie-

Ξέρξης αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδου φόνου καὶ τὸ διδο-
μενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. (2) Πέμπουσι δὴ κήρυκα
τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται, δς ἐπειδὴ κατέλαβε εὐσαν
ἐτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν ἐς ὅψιν
5 τὴν Ξέρξῃ εἶλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαι-
μόνιοι τέ σε καὶ Ἑρακλεῖδοι οἱ ἀπὸ Σπάρτης αἰτέουσι
φόνου δίκας, δτι σφένων τὸν βασιλέα ἀπέκτεινας ῥυό-
μενον τὴν Ἑλλάδα. » (3) Ὁ δὲ γελᾶσας τε καὶ κα-
τασχὼν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρεστώς
10 Μαρδόνιος, δεικνύς ἐς τοῦτον εἶπε, « τοιγάρ σφι Μαρδό-
νιος δδε δίκας δώσει τοιαύτας ὅας ἐκείνοισι πρέπει. »
Ὁ μὲν δὴ δεξάμενος τὸ ῥηθὲν ἀπαλλάσσετο.

XXV. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλι-
πὼν αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ἑλλησπόντον,
15 καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ
τεσσεράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν
μέρος ὡς εἶπαι. (2) Ὁκοῦ δὲ πορευόμενοι γινοῖατο
καὶ κατ' οὐστinas ἀνθρώπους, τὸν τούτων καρπὸν ἀρ-
πάζοντες ἐσιτέοντο· εἰ δὲ καρπὸν μηδὲνα εὔροien, οἱ δὲ
20 τὴν ποίην τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφυομένην καὶ τὼν δεν-
δρέων τὸν φλοιὸν περιλῖποντες καὶ τὰ φύλλα καταδρέ-
ποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀ-
γρίων, καὶ ἔλειπον οὐδὲν ταῦτα δ' ἐποίουν ὑπὸ λιμοῦ. (3)
Ἐπιλαβὼν δὲ λοιμὸς τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερήν
25 κατ' ὁδὸν διέφθειρε. Τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτῶν κα-
τέλειπε, ἐπιτάσσων τῇσι πόλισι, ἵνα ἐκίστοτε γίνοντο
ἐλαύνων, μελεδαίνων τε καὶ τρέφειν, ἐν Θεσσαλίῃ τέ
τινας καὶ ἐν Σίρῃ τῆς Παιονίης καὶ ἐν Μακεδονίῃ. (4)
Ἐνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἄρμα καταλιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ
30 τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν οὐκ ἀπέλαβε, ἀλλὰ δόντες
οἱ Παίονες τοῖσι Θρηῖξι ἀπαιτέοντος Ξέρξῃ εἶψαν
νεομμένας ἀρπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνω Θρηῖκων τῶν περὶ
τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων.

XXVI. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς
35 τε τῆς Κρητικῆς, Θρηῖξ, ἔργον ὑπερφυῖς ἐργάσατο·
δς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύειν,
ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὐρὸς τὴν Ῥοδόπην, τοῖσί τε
παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.
(2) Οἱ δὲ ἀλογίσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θηγ-
40 σασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ.
Ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες ἐξ ἐόντες, ἐξώ-
ρυξε αὐτῶν ὁ πατήρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην
ταύτην. Καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

XXVII. Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηῖκης πορευό-
45 μενοι ἀπίκοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι τὸν Ἑλλησ-
πόντον τῇσι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχε-
δίας οὐκ εὔρον ἐτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος
διαλελυμένας. (2) Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι σιτία τε
πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδὲνα τε κόσμον ἐμπι-
50 πλάμενοι καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες ἀπέθνησκον τοῦ
στρατοῦ τοῦ περιέοντος πολλοί. Οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα
Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις.

XXVIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος δδε λόγος λεγόμενος,
ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνέων ἀπῖκετο ἐπ'

factionem a Xerxe repelere pro corde Leonidæ; et, quid-
quid ille dedisset, accipere. (2) Itaque ocys præconem
miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus
est in Thessalia adhuc hærentem, in conspectum Xerxis
prodiens, hæc dixit: « Rex Medorum, Lacedæmonii et He-
raglidæ ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod re-
gem ipsorum interfecisti, qui Græciam erat servaturus. (3)
Ad hæc ridens rex, et diu nihil respondens, postremo,
quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans
ait: « Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis
eis digna est. » Et præco, accipiens dictum, reversus est.

XXV. Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse
ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto
die ad locum, ubi trajecerat fretum, pervenit, nullam (ut
ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. (2) Mili-
tes in itinere, ubicumque locorum erant et apud quoscum-
que homines, horum fructus rapientes comedebant: si-
cubi nihil fructuum invenissent, gramen e terra enatum,
et decerptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
quam silvestribus dstricta manducabant folia, nihilque
reliquerant, fame ita cogente. (3) Ad hæc pestis et dys-
enteria invadens exercitum, multos in itinere interemit.
Ægrotos vero etiam in itinere relinquebat rex, dato civita-
tibus, ut in quaque erant, mandato, ut curarent illos ale-
rentque: ita alios in Thessalia, alios in Siri Pæoniæ, alios
in Macedonia reliquerat. (4) Ibi etiam antea, quum in
Græciam tenderet, sacrum currum Jovis reliquerat: quem
nunc rediens non recepit. Nam Pæones, qui illum Thracibus
tradiderant, repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas
esse a superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-
tantibus.

XXVI. Ibidem rex Bisaltarum et terræ Crestonicæ, Thrax,
immane patravit facinus. Dixerat ille, nec se ultro servi-
turum Xerxi, sed in superiora loca in montem Rhodopen
se receperat, et filiis suis interdixerat ne adversus Græciam
militarent. (2) At illi, spreto patris imperio, sive quod
cupido illos incesserat belli spectandi, cum Persa milita-
runt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, redierunt,
oculos eis pater istam ob culpam effodit: et illi quidem
hanc mercedem abstulerunt.

XXVII. Persæ vero ut peragrata Thracia ad trajectum
pervenere, quanta maxima celeritate poterant Hellespontum
navibus trajicientes Abydum petierunt: etenim pontes non
amplius stratos invenerant, sed tempestate dissolutos. (2)
Ibi morantes, quum copiosiora quam in itinere alimenta
nacti supra modum seso implerent, et alias, quam adhuc,
biberent aquas, multi de exercitu qui supererat periere.
Reliqui vero una cum Xerxe Sardes pervenere.

XXVIII. Fertur quidem etiam alia fama, Xerxem, post-
quam Athenis profectus Eionem ad Strymonem fluvium per-

Ἥϊονα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοιπορήσει διεγρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ἰδάρνει ἐπιτρέψει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλάσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νεὸς Φοινίσσης ἐπιβάς ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. (2) Πλωύοντα δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβέειν μέγαν καὶ κυματίνην. Καὶ δὴ μᾶλλον γὰρ τὴν χειμαίνεσθαι γεμούσης τῆς νεὸς ὤρετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συγχῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δειμα πεσόντα τὸν βασιλέα εἰρεσθαι βώσαντα τὸν κυβερνήτηα· εἰ τις ἐστὶ σφι σωτηρίη, καὶ τὸν εἶπαι, « δέσποτα, οὐκ ἐστὶ οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγῇ τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων. » (3) Καὶ Ξέρξης λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι, « ἄνδρες Πέρσαι, νῦν τις διαζήστω ὑμέων βασιλέος κηρόμενος· ἐν μείν γὰρ οἴκε μοι εἶναι ἡ σωτηρίη. » Τὸν μὲν ταῦτα λέγειν, τοὺς δὲ προσκυνέοντας ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν νέα ἐπικουφισθεῖσαν οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξης, ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔωσσε βασιλέος τὴν ψυχὴν, δωρήσασθαι χρυσὴν σπεράνῃ τὸν κυβερνήτηα, ὅτι δὲ Περσέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμέειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

CXIX. Οὗτος δὲ ἄλλος λέγεται λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλως οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. (2) Εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθη ἐκ τοῦ κυβερνήτηα πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρίῃσι γνώμῃσι μίαν οὐκ ἔχω ἀντίξοον, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλέα τοιόνδε, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κοιλὴν νέα ἐόντας Πέρσας καὶ Περσέων τοὺς πρώτους, τῶν δ' ἑρετέων ἐόντων Φοινίκων ὅκως οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. (3) Ἀλλ' ὁ μὲν, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῷ χρωόμενος ἅμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

CXX. Μέγα δὲ καὶ τότε μαρτύριον φαίνεται γὰρ Ξέρξεος ἐν τῇ ὀπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀθήνηα καὶ ξεινίην τέ σφι συνθέμενος καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάχη τε χρυσῆν καὶ τιγῆν χρυσοπάστω. (2) Καὶ ὥς αὐτοὶ λέγουσι Ἀθηναῖται, λέγοντες ἔμοιγε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν ὀπίσω, ὥς ἐν ἀδείῃ ἔων. Τὰ δὲ Ἀθήνηα ἱδρύται πρὸς τοῦ Ἑλλάσποντου μᾶλλον ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἥϊονος, ὅθεν δὴ μὲν φασι ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νέα.

CXXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε οὐκ οἶοι τε ἐγένοντο ἐξελεῖν τὴν Ἀνδρόν, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον καὶ ἐκλιπόμενοι αὐτῶν τὴν χώρην ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλαμίνα. Πρῶτα μὲν νῦν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροθίνια ἑλκε τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας, τὴν μὲν ἐς Ἰσθμὸν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἐστὶ καὶ ἐς ἐμὲ ἦν, τὴν δὲ ἐπὶ Σούνιον, τὴν δὲ τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμίνα. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο διεδάσαντο τὴν λήϊν καὶ τὰ ἀκροθίνια ἀπέπεμψαν ἐς Δελφοὺς, ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς ἔχων ἐν τῇ χερὶ ἀκρωτήριον νεὸς, ἐὼν μέγας δυνάμει καὶ πηχέων· ἔσπεχε δὲ οὗτος τῇ περὶ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.

HERCOTUS.

venisset, inde non amplius terrestri usum esse itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse, qui eum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero consensa Phœnissa nave in Asiam trajecisse; (2) in tractu vero a vehemente impetuosoque vento Strymonia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis magisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis, quippe magno numero Persarum Xerxem comitantium in ponte navis stante, timore perculsum regem cum clamore quæsisse ex gubernatore, ecqua salutis spes esset; eique gubernatorem respondisse, « Domine, non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quædam amoveatur. » (3) Quæ audientem Xerxem, aiunt, dixisse: « Viri Persæ, nunc vestrum quisque ostendat curæ vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur. » Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. (4) Xerxem vero, simul atque in terram exscendisset, hæc fecisse: aurea corona donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei jussisse præcidi.

CXIX. Sed hæc altera de Xerxis reditu temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad cætera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. (2) Nam si ista Xerxi gubernator dixisset, ex decem millibus hominum, quos rogarem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin mihi sit adsensurus, non ejusmodi quidpiam facturum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes, qui in ponte fuerunt, jussurum fuisse in cavitate navis descendere, remigum vero, qui Phœnices erant, parem numerum, quot Persæ fuerunt, in mare ejecturum. (3) At ille, ut modo dixi, simul cum reliquo exercitu terrestre iter faciens in Asiam rediit.

CXX. Cujus rei etiam locuples est testimonium hoc, quod satis constat, Xerxem in reditu Abdera venisse, et hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo acinace atque tiara auro intexta donasse. (2) Et, ut soli quidem Abderitæ narrant, (quod mihi parum fit probabile,) primum apud illos, ex quo Athenis profugit, cingulum solvit, ut pote nunc in tuto se esse ratus. Sunt autem Abdera Hellesponto propiora, quam Strymoni et Eioni, ubi illum aiunt navem conscendisse.

CXXI. Græci, quum expugnare Andrum non potuissent, Carystum petierunt, et evastato Carystiorum agro, Salaminem redierunt. Ibi primum primitias prædæ exemerunt diis, quum alia, tum tres Phœnissas triremes; quarum una in Isthmo dedicaretur, quæ mea adhuc ætate superfluit; altera ad Sunium, tertia Ajaci in ipsa Salaminæ. (2) Deinde prædam inter se diviserunt, et Delphos miserunt primitias; e quibus facta est statua duodecim cubitorum magnitudine, rostrum navis manu tenens; quæ eodem loco posita est ubi aurea Alexandri Macedonis statua.

CXXII. Πέμπαντες δὲ ἀκροθίνια οἱ Ἑλλήνες ἐς Δελφοὺς ἐπεφύοντες τὸν θεὸν κοινῇ εἰ λελάζετο πλήρη καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια. Ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν, παρ' Αἰγινητέων δὲ οὐ, ἀλλ' ἀπαίτεε αὐτοὺς τὰ ἀριστήϊα τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. (2) Αἰγινῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσεούς, οἱ ἐπὶ Ἰσθμοῦ γαλακτέου ἐστάσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγροτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος.

CXXIII. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς λήϊης ἐπλουν οἱ Ἑλλήνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήϊα δώσαντες τῷ ἀξιώτατῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμεντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δευτέρου κρίνοντας ἐκ πάντων, ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτῶν ἐσω- τῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκέων ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα δὲ οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλέα κρίνοντας. (3) Οἱ μὲν δὲ ἐμουνούοντο, Θεμιστοκλέης δὲ δευτερεῖοις ὑπερεβάλλετο πολλόν.

CXXIV. Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φρόνῳ, ἀλλ' ἀποπλῶνόντων ἑκάστων ἐς τὴν ἐσω- τῶν ἀκρίτων, ὅμως Θεμιστοκλέης ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαίμονα ἀπῆκετο ἐθέλων τιμηθῆναι· καί μιν Λακεδαίμονιοι καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. (3) Ἀριστήϊα μὲν νυν ἔδωσαν Εὐρυδιάδῃ ἐλαίης στέφανον, σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλεῖ, καὶ τοῦτω στέφανον ἐλαίης. Ἐδωρήσαντο δὲ μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι. (4) Αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπὸντα τριηκόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὗτοι οἵπερ ἱππέες καλεῦνται, μέχρι οὖρων τῶν Τεγεατικῶν. Μοῦνον δὲ τοῦτον πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Σπαρτιτῆται προέπεμψαν.

CXXV. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῆκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος τῶν ἐχθρῶν μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, φρόνῳ καταμαργύνων ἐνεῖκε τὸν Θεμιστοκλέα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπῆλιν προφέρειν, ὡς διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαίμονιων, ἀλλ' οὐ δι' ἐωυτόν. (2) Ὁ δὲ, ἐπεῖτε οὐκ ἐπαύετο ταῦτα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε, « οὕτω ἔχει τοι· οὐτ' ἂν ἐγὼ ἐὼν Βελβιδίτης ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρτιητέων, οὐτ' ἂν σὺ, ὠνθρωπε, ἐὼν Ἀθηναῖος. » Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

CXXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι λόγιμος καὶ πρόσθε ἐὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιικῶν καὶ μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατοῦ τοῦ Μαρδονίου ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλέα μέχρι τοῦ πόρου. (2) Ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ ὅπως πορευόμενος κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο, αἶτε Μαρδονίου τε χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην καὶ οὐδὲν καὶ κατεπείγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον, οὐκ ἐδικαίεω ἐντυχὼν ἀπεστεῶσι Ποτιδαίητῃσι

CXXII. Postquam Delphos primitias miserunt Græci, communi omnium nomine interrogarunt deum, an sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus ille respondit, a cæteris quidem; nec vero ab Æginetis: sed ab his repetiit præmium quod illis ob rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. (2) Quo audito, Æginetæ dedarunt aureas stellas tres, quæ super æneo malo stant in angulo proxime Cræsi craterem.

CXXIII. Post prædæ distributionem in Isthmum navigarunt Græci, virtutis præmium tributuri ei e suorum numero, qui in hoc bello præ cæteris illud commeruisset. (2) Postquam vero eo pervenerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram distribuerunt, primum et secundum suo iudicio designaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum posuit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudicans: quod autem ad secundas partes pertinet, plerique calculi in Themistoclem consenserunt. (3) Itaque illi singula habuere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes.

CXXIV. Id iudicium duces quidem Græci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen Themistocles per universam Græciam ut Græcorum longe prudentissimus prædicatus celebratusque est. (2) Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugna ad Salaminem fuerant socii; protinus post hæc Lacedæmonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt Lacedæmonii, et eximio honore adfecerunt. (3) Nam Eurybiadi quidem primum decrevere præmium, oleagineam coronam: prudentiæ vero et dexteritatis præmium Themistocli tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Præterea curru eum donarunt, pulcerrimo qui Spartæ erat: (4) et egregie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti trecenti Spartanorum, hi qui Equites vocantur, usque ad Tegeatarum fines. Est autem Themistocles unus ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spartani ita publice sint prosecuti.

CXXV. Ut autem Lacedæmone Athenas venit, ibi tunc Timodemus, Aphidnensis, qui de numero inimicorum ejus erat, cæterum non ex illustribus viris homo, invidia insaniens, obrectavit Themistocli; exprobransque ei quod Lacedæmonem se contulisset, aiebat, Atheniensium gratia Lacedæmonios eum honore illo esse prosecutos, non ipsius gratia. (2) Quod ubi passim dictitare non desit Timodemus, Themistocles ei ait: « Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita essem, ita honoratus fuissém a Lacedæmoniiis; nec tu, homo, si esses genere Atheniensis. » Et hæc facta quidem hactenus.

CXXVI. Interim Artabazus, Pharnacis filius, jam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum milibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. (2) Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenem versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se conjungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidaëas in-

μη οὐκ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (3) Οἱ γὰρ Ποτι-
δαῖται, ὡς βασιλεὺς παρεξελθάσκες καὶ ὁ ναυτικὸς
τοῖσι Πέρσῃσι οἰζῶκεε φεύγων ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ἐκ
τοῦ φανεροῦ ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ
ἄλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες.

CXXVII. Ἐνθαῦτα δὴ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρχεε
τὴν Ποτίδαιαν. Ὑποπεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους
ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρχεε· εἶχον
δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξανα-
στάντες ὑπὸ Μακεδόνων. (2) Ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε
πολιορκέων, κατέσφαζε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην, τὴν δὲ
πάλιν παραδίδοι Κριτοβούλῳ Ὀρονναίῳ ἐπιτροπεύειν
καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει, καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
δαῖς ἔσθον.

CXXVIII. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος τῇ
Ποτίδῃ ἐντεταμένως προσεῖχε, προσέχοντι δὲ οἱ
προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμοδείνος ὁ τῶν Σκιων-
αίων στρατηγός, ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἐγωγε οὐκ
ἔγω εἶπαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται), τέλος μέντοι τοιάδε
ἔγινετο· (2) ὅπως βιβλίον γράψει ἡ Τιμοδείνος ἐθέλων
παρ' Ἀρτάβαζον πέμψαι ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμοδεί-
νον, τοξέυματος παρὰ τὰς γλυφίδας περιειλξάντες καὶ
περῶσαντες τὸ βιβλίον ἐτόξευον ἐς συγκεῖμενον χωρίον.
(3) Ἐπαίστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμοδείνος προδιδούς τὴν
Ποτίδαιαν· τοξέων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγκεῖμε-
νον, ἀμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου βάλλει ἀνδρὸς Ποτι-
δαίτην τὸν ὦμον, τὸν δὲ βληθέντα περιέδραμε θμίλος,
ὅς αὖτε φιλῆει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ, οἱ αὐτίκα τὸ τοξέυμα
λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βιβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς
στρατηγούς· παρῆν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων
συνμαχίῃ. (4) Τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι
τὸ βιβλίον καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίας ἔδοξε
μὴ καταπλῆξαι Τιμοδείνον προδοσίῃ τῆς Σκιωναίων
πόλεως εἵνεκεν, μὴ νομιζομένοισι εἶναι Σκιωναῖοι ἐς τὸν
μέτεπειτα χρόνον αἰεὶ προδοταί. Ὁ μὲν δὲ τοιοῦτον
τρόπον ἐπαίστος ἐγένετο.

CXXIX. Ἀρταβάζῳ δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόν-
εσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἀμπρωτὴς τῆς θαλάσσης με-
γάλη καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
τὸν ἄνεμος γενόμενον παρήϊσαν ἐς τὴν Παλλήνην. (2)
Ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοῖρας διωδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς
ὑπόλοιποι ἔσαν, τὰς διαλθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ
Παλλήνῃ, ἐπῆλθε πλημυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλη,
ὅση οὐδαμὰ καὶ, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλὰς
γενομένη. (3) Οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι
διεφθέρουντο, τοὺς δὲ ἐπισταμένους Ποτιδαῖται ἐπι-
πλώσαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. (4) Αἴτιον δὲ λέγουσι
Ποτιδαῖται τῆς τε ῥηγίης καὶ τῆς πλημυρίδος καὶ τοῦ
Περσικοῦ πάθος γενέσθαι τὸδε, ὅτι τοῦ Ποσειδῶνος
ἐς τὸν νῆον καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέθη-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων οἵπερ καὶ διεφθάρσαν ὑπὸ τῆς
θαλάσσης. Αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες εὐ λέγειν ἔμοιγε
δοκῶσι. (5) Τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτά-

cidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem
redigeret. (3) Etenim Potidæatæ, postquam rex fines eo-
rum erat prætergressus, et classis Persarum a Salamine
fuga se receperat, ex professo defecerant a barbaris, par-
terque reliqui Pallenem incolentes.

CXXVII. Potidæam igitur tunc Artabazus oppugnavit.
Suspensus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri,
Olynthum quoque simul oppugnavit. Tenebant eam tunc
Bottiri, qui e Thermæo sinu a Macedonibus fuerant ejeti.
(2) Quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos jugu-
lavit; urbem autem Chalcidicæ genti tradidit, eique Cri-
tobulum Toronæum præfecit. Atque ita Olynthum Chal-
cidenses habuere.

CXXVIII. Hac expugnata, curam omnem Artabazus in
Potidæam intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de
proditione egit Timoxenus, dux Scionæorum. Hic qua via
initio usus sit, dicere non possum; nec enim memoratur :
sed postremo res accidit huiusmodi : (2) quoties litteras mittere
aut Timoxenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad
Timoxenum, epistolam circum sagittæ crenas circumvolve-
bant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos
convenerat, mittebant. (3) Sed proditiōis Potidææ com-
pertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagitta versus
destinatum locum emissa, a scopo aberrans, humerum
feriit civis Potidæatæ. Et accurrens hominum turba, ut
fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittam
prehendentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad
duces deferunt : aderant vero etiam ex aliis Pallenensibus
socii. (4) Ubi autem legerint duces epistolam, auctorem
que cognoverunt proditiōis, visum est eis crimine pro-
ditiōis non affligere Timoxenum, civitatis Scionæorum
gratia, ne in posterum omne ævum proditores esse existi-
marentur Scionæi. Et ille quidem hoc modo compertus
est.

CXXIX. Inde postquam tres menses Artabazus in oppu-
gnanda Potidæa erat occupatus, accidit ingens maris reces-
sus, et is quidem in longum admodum tempus : et barbari,
locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire in-
stituerunt. (2) Ut vero duas viæ emensi erant partes, et
tres partes adhuc reliquæ erant, quas transire oportebat
priusquam in Pallenem pervenirent, supervenit accessus
maris tantus, quantus numquam antea, ut quidem indigenæ
dicunt, fuerat, licet sæpe magnus accideret. (3) Itaque
quicunque ex illis nandi erant imperiti, perierunt; qui
vero natare poterant, hos Potidæatæ navigiis persecuti in-
teremerunt. (4) Caussam autem huius æstus et exundatio-
nis calamitatisque Persarum hanc fuisse aiunt Potidæatæ,
quod hi iidem Persæ, qui mari perierunt, in Neptuni tem-
plum et simulacrum, quod in suburbio est, impia facinora
admiserant : quam caussam illi ex rei veritate adlegare
mihi videntur. (5) Superstitēs Artabazus in Thessaliam ad

βαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμψαντες βασιλέα οὕτω ἐπρήξαν.

CXXX. Ὁ δὲ ναυτικός δ' Ἑρόξεω περιγεγόμενος, ὡς προσέμιξε τῇ Ἀσίῃ φεύγων ἐκ Σαλαμίνος καὶ βασιλέα τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθημευσε ἐς Ἀβυδὸν, ἐχειμέρισε ἐν Κύμῃ. (2) Ἐαρος δὲ ἐπιλάμψαντος πρώτος συνελέγετο ἐς Σάμῳ αἱ δὲ τῶν νεῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπεβάτευον. Στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον Μαρδόντης
10 τε ὁ Βαγαίου καὶ Ἀρταύνης ὁ Ἀρταχάϊου· συνῆρχε δὲ τοῦτοισι καὶ ἀδελφιδέος αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομέ-
νου Ἰθαμίτης. (3) Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προΐσαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδὲ εἰς, ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι ἐρύλασσον τὴν
15 Ἰωνίην μὴ ἀποστῆ, νέας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριη-
κοσίας. (4) Οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἑλλήνας ἐλεύσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφι τὴν ἐσωτῶν φυλάσσειν, σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίω-
ξαν φεύγοντας ἐκ Σαλαμίνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσ-
20 σοντο. Κατὰ μὲν νῦν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ, περὶ δὲ ἐδόκειον πολλὸν κρατήσιν τὸν Μαρ-
δόνιον. (6) Ἔοντες δὲ ἐν Σάμῳ ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἰ τι δυναίαιτο κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούσκειον ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρή-
25 γματα.

CXXXI. Τοὺς δὲ Ἑλλήνας τότε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἰών. Ὁ μὲν δὴ περὶ οὐκω συνελέγετο, ὁ δὲ ναυτικός ἀπῆκετο ἐς Αἰγίναν, νέες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. (2) Στρατηγὸς δὲ καὶ
30 ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρκος τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Ἰπποκρατίδew τοῦ Λευτυχίδew τοῦ Ἀναξίλεω τοῦ Ἀρχιδάμου τοῦ Ἀναξανδρίδew τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πολυδέκτεος τοῦ Πρυτανίου τοῦ Εὐρυφώντος τοῦ Προκλέος τοῦ Ἀρι-
35 στοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, ἰὼν τῆς ἐτέρης οἰκίης τῶν βασιλέων. (3) Οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν δυνῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδew πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι βασιλέες ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος ὁ Ἀρί-
40 φρονος.

CXXXII. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγίναν πᾶσαι αἱ νέες, ἀπῆκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπε-
δον τῶν Ἑλλήνων, οἱ καὶ ἐς Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τούτων ἀπῆκόμενοι ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν
45 τὴν Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιληίδew ἦν. (2) Οἱ στασιώται σφίσι γενόμενοι ἐπεβούλευον θάνατον Σπάρτῃ τῷ Χίου τυράννῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἐπτά· ἐπι-
βουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ
60 ἐξ ἐόντες ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπῆκοντο καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἰγίναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶσαι ἐς τὴν Ἰωνίην. (3) Οἱ προῆγαγον αὐτοὺς μόνις μέχρι Δήλου· τὸ γὰρ προσω-
τέρῳ πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι οὔτε τῶν χώρων

Mardonium reduxit. Hæc igitur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

CXXX. Classis quæ supererat Xerxis, postquam fuga ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et exercitum e Chersoneso Abydum trajecit, Cunnæ hiemavit. (2) Adpetente autem vere ad Samum maturavit convenire, ubi etiam pars navium hiemaverat. Propugnatorum in iis major pars Persæ erant et Medi : duces autem eis advenere Mardontes Bagæi filius, et Artayntes Artachæi : quibus etiam collega adfuit Ithamitres, fratris filius Artayntæ, ab ipso adscitus. (3) Hi vero, quoniam magnam cladem erant passi, ulterius occidentem versus non moverunt, neque eos quisquam ad ulterius progrediendum coge-
bat : sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne deficeret : habebant autem naves, una cum Ionicis, trecentas. (4) Nec vero Græcos existimarunt in Ioniam moturos, sed satis habituros suam custodire terram : quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fugientes non essent persecuti, sed libenter discessissent. Igitur mari quidem fracti animis barbari erant : terra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium existimabant. (5) Itaque ad Samum hærentes, partim quidem consultabant si quid mali adferre possent hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant quis
futurus esset exitus rerum a Mardonio gerendarum.

CXXXI. Græcos vero et ver adpetens excitavit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Græcorum exercitus nondum erat coactus, classis vero Æginam se contulit, naves numero centum et decem. (2) Dux et imperator classis erat Leotychides, ex altera regum familia ; cui pater fuit Menares, avus Hegesilaus ; reliqui majores hoc ordine, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodemus, Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules : (3) qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartæ. Atheniensium vero dux erat Xanthippus, Ariphronis filius.

CXXXII. Ut naves omnes Æginæ adfuere, venerunt Græcorum in castra legati Ionum. Qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes Lacedæmonios ut Ioniam liberarent ; quorum in numero etiam Herodotus fuit, Basilidæ filius. (2) Hi inter se conjuraverant, omnino septem numero, de interficiendo Stratride, Chii tyranno, postquam vero patefacta conspiratio est, uno ex conjuratis consilium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se receperunt, et Spartam primum, tunc vero illo tempore etiam Æginam venerunt, orantes Græcos ut in Ioniam navigarent : (3) sed ægre ab his impetrarunt, ut Delum usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant Græci, quum et locorum

ἐὼς ἐμπεροῖσι, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἔδοκεε εἶναι·
τὴν δὲ Σάμον ἠπιστάτο δόξῃ καὶ Ἡρακλέας στήλας
ἴσον ἀπέχειν. (4) Συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο ὥστε τοὺς μὲν
βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν
καταπλῶσαι καταρρωδηκότας, τοὺς δὲ Ἕλληνας χρη-
ζόντων Χίων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατωτέρω Δήλου. Οὕτω
δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σπρων.

CXXXIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἐπλων ἐς τὴν
Δῆλον, Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐγείμαζε.
Ἐνθεῦτεν δὲ δρμεύμενος ἐπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια
ἄνδρα Εὐρωπέα γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς, ἐντειλάμε-
νος πανταγῇ μιν χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφι
ἀποπειρήσασθαι. (2) Ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν
πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔγωγε
ᾤραμαι· οὐ γάρ ὦν λέγεται· δοκέω δ' ἔγωγε περὶ τῶν
παρόντων καὶ οὐκ ἄλλων περί πέμψαι.

CXXXIV. Οὗτος δὲ Μῦς ἐς τε Λεβάδειαν φαίνεται
ἀπκόμενος καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα
καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον, καὶ ἐς Ἄβας τὰς Φωκείων
ἀπκόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. (2) Καὶ δὴ καὶ ἐς
Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο μὲν τῷ Ἰσμηνίῳ
Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο (ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ,
ἱρῶσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι), τοῦτο δὲ ξεινόν τινα
καὶ οὐ Θηβαίων χρήμασι πείσας κατεκόμισε ἐς Ἀμ-
φιάρην. (3) Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι
αὐτόθι διὰ τὸδε· ἐκέλευσε σφεας ὁ Ἀμφιάρεως διὰ χρη-
στηρίων ποιούμενος δόκτερα βούλονται ἐλθεῖν τούτων,
ἐωυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρέεσθαι ἢ ἄτε συμμαχῶν, τοῦ
ἐτέρου ἀπεγομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἰλοντο εἶναι.
Διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ αὐτόθι ἐγκα-
τακοιμηθῆναι.

CXXXV. Τότε δὲ θῶμά μοι μέγιστον γενέσθαι
λέγεται ὑπὸ Θηβαίων, ἔλθειν ἄρα τὸν Εὐρωπέα Μῦν,
περιστροφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια, καὶ ἐς τοῦ
Πτόου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. (2) Τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν
καλεῖται μὲν Πτόων, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ
τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεὶ ἀγγεστάτω Ἀκραίφῃς
πόλιος. Ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεῖτε παρελθεῖν τὸν καλέυ-
μενον τοῦτον Μῦν, ἐπεσθαι οἱ τῶν ἀστῶν αἰρετοὺς ἄν-
δρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς ἀπογραφόμενους τὰ θε-
σπίειν ἐμελλε, καὶ πρόκατε τὸν πρόμαντιν βαρβάρῳ
γλώσση γρᾶν. (3) Καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν Θη-
βαίων ἐν θάματι ἔχσθαι ἀκούοντας βαρβάρου γλώσσης
ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅτι χρήσονται τῷ παρόντι
πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπέα Μῦν ἐξαρτάσαντα παρ'
αὐτῶν τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προ-
φήτεω γράφειν ἐς αὐτὴν, φάναι δὲ Καρὴ μιν γλώσση
γρᾶν, συγγραψάμενον δὲ οἴχεσθαι ἀπὸντα ἐς Θεσσα-
λίην.

CXXXVI. Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅτι δὴ ἦν
λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἐπεμψε ἄγγελον ἐς
Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω ἄνδρα Μακεδόνα,
ἅμα μὲν ὅτι προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν (Ἀλέξανδρου
γὰρ ἀδελφεὴν Γυγᾶν, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβά-

essent imperiti, et hostilium copiarum omnia esse plena
existimarent. Samus autem eis æque longe atque Herculis
columnæ abesse videbatur. (4) Simul vero accidit, ut nec
barhari, metu perculsi, ultra Samum versus occidentem
navigare auderent; nec Græci, quamvis sollicitati a Chiis,
ultra Delum versus orientem. Ita quæ in medio utrorum-
que erant, ob illorum metum in tuto fuerunt.

CXXXIII. Dum Græci in Delum navigant, Mardonius
adhuc in Thessalia in hibernis fuit. Inde autem ad consu-
lenda oracula misit virum genere Europensem, cui nomen
erat Mys; dato homini mandato, ut quaquaversum iret,
et quorumcumque oraculorum explorare effata posset, ea
consuleret. (2) Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere
ex oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirmare
equidem non possum; nec enim memoratur: sed misisse
eum puto, de rebus præsentibus, non de aliis, consultu-
rum.

CXXXIV. Hunc Myn constat et Leheadem venisse, ibi-
que mercede corrupto viro indigena, ad Trophonium de-
scendisse; et Abas item pervenisse, quæ in Phocide sunt,
ad oraculum. (2) Idem quum prius Thebas venisset, non
modo Ismenium Apollinem consuluit; ubi, sicut Olympiæ,
ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine
externo, non Thebano, pecunia corrupto, in Amphiarai
templo pernoctavit. (3) Thebanorum enim nulli fas est
oraculum illud consulere, hanc ob causam: edito responso
jusserat eos Amphiarus, duorum utrum vellent eligere, ut
aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero
autem abstinerent; et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis
esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est
in illius templo pernoctare.

CXXXV. Istud vero, quod narrant Thebani, maxime
mihi mirum accidit: eundem quippe Europensem Myn
aiunt, postquam per omnia circumvagatus esset oracula,
etiam ad Ptoi Apollinis fanum venisse. (2) Vocatur qui-
dem id fanum Ptoium, est autem Thebanorum, situm supra
Copaïdem lacum ad montem, proxime Acraphiam oppi-
dum. Ad hoc templum quum venit hic Mys (latine
Mus) nominatus, comitatos eum esse aiunt tres viros
publice ad hoc delectos, scripto consignaturos responsum
quod redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, (3) ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco Græci audientes, nescirent-
que quid in præsentī facerent: Europensem autem Myn,
quam illi secum attulerant tabellam, eis eripuisse, in ea-
que hæc quæ propheta pronuntiaverat, conscripsisse; di-
xisse autem, Cario sermone usum illum esse; deinde, his
scripto consignatis, discessisse huic, et in Thessaliam
redisse.

CXXXVI. Mardonius, perlectis oraculorum responsis,
quæ qualia fuerint nescio, post hæc legatum Athenas mi-
sit Alexandrum, Amyntæ filium, Macedonem, partim quon-
iam adlinitate huic juncti erant Persæ; Alexandri enim
sororem Gygæam, Amyntæ filiam, Bubares Persa habuit in

ρῆς ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγονέε Ἀμύντης ὁ ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος, τῷ δὲ ἐκ βασιλέως τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάδανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι, ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος πυθόμενος ὅτι προξενός ἐστι εἷη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμπε. (2) Τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτῆσθαι, ληόν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἀλκιμον, τὰ τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἠπίστατο. Τούτων δὲ
 10 προσγενομένων κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατήσῃν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· πεζῇ τε ἐδόκεε πολλὸν εἶναι κρέσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατὑπερθέ οἱ τὰ πρήγματα ἐσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. (3) Τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστήρια ταῦτα οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμμαχον τὸν
 15 Ἀθηναῖον ποιεῖσθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος ἔπεμπε.

CXXXVII. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκκῃς ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοῦς τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκῃς, ἐκ δὲ Ἰλλυρίων ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευσον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκῃς τὰ λεπτά τῶν προβάτων. (3)
 25 Ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μῶνον δὲ δῆμος. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως αὐτῇ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. Ὅπως δὲ ὁπῶτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τὸ θητός, τοῦ Περδίκκῃς, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἐωυτοῦ. Ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τούτῳ
 30 ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν ἀνδρα τὸν ἐωυτῆς. (4) Τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. Καλέσας δὲ τοὺς θήτας προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐωυτοῦ. Οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔρασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτω ἐξίεναι. (5) Ἐνθαῦτα
 35 ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβὴς γενόμενος, « μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι, » δέξας τὸν ἥλιον. (6) Ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἔστασαν ἐκπεπληγμέ-
 40 νοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε, « δεχόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς, » περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τὸν ἥλιον, ἀπαλλάσσετο αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου.

45 CXXXVIII. Οἱ μὲν δὲ ἀπῆϊσαν, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρῶντων οἷον τι χρῆμα ποιήσῃς ὁ παῖς καὶ ὡς σὺν νόμῳ ἐκείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ δυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. (2) Ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ
 50 χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τοῦτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι σωτήρι. Οὗτος, ἐπειτε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἑρρύη ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἶους τε γενέσθαι διαβῆναι. (3) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἰκήσαν πέλας τῶν κήπων

matrimonio, ex qua natus est Asiaticus Amyntas, de avo materno nomen gerens, quem rex magna urbe Phrygiæ Alabandis donavit cum redditibus inde percipiendis : partim vero hac caussa Alexandrum Mardonius misit, quod audisset, hospitem Atheniensium eum esse et bene de illis meritum. (2) Hac enim maxime ratione se sibi adjungere posse Athenienses existimavit, quos audiverat non minus numerosum, quam sortem, esse populum ; et quas mari clades passi Persæ erant, harum auctores Athenienses potissimum fuisse noverat. His autem sibi adjunctis, facile maris imperio se potiturum speravit ; id quod etiam usu venturum fuerat ; terra autem longe sibi videbatur esse superior : atque ita res suas rebus Græcorum superiores fore secum reputavit. (3) Fortasse vero etiam oracula hoc ei prædixerint, monuerintque eum ut Athenienses sibi socios conciliaret ; hisque ille morem gerens Alexandrum misit.

CXXXVII. Alexandri hujus septimus progenitor Perdiccas ille fuit, qui Macedonum regno potitus erat tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes, Aeropus, et Perdiccas, Argis in Illyriorum fines profugerant : ex Illyriis vero in superiorem Macedoniam transgressi, Lebeam oppidum pervenerant. (2) Ibi apud regem mercede serviebant ; unus equos pascebat ; alter, boves ; natu minimus, Perdiccas, minores pecudes. (3) Fuerunt autem olim etiam reges pecuniæ inopes, non solum populus : itaque regis uxor ipsa panem illis coquebat. Quoties vero coquebatur panis pueri mercenarii Perdiccæ, duplo major fiebat quam consentaneum erat. Ubi autem constanter hoc ita accidit, marito rem illa indicavit. (4) Quo audito, statim subit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos mercenarios jussit finibus suis excedere. Cui illi responderunt, justum esse ut accepta mercede abeant. (5) Ibi tunc rex, mercedis mentionem audiens, quum forte per caminum solis lumen in conclave incidere, divinitus mente captus, ait : « mercedem vobis ego dignam hanc persolvo, » solem monstrans. (6) Et Gauanes quidem et Aeropus, natu majores, hoc ut audire, attoniti steterunt : at puer, « Accipimus, ait, rex, quæ nobis das ; » et cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavimento conclavis circumscripsit, eoque facto lex deinceps radius solis in sinum suum hausit, atque ita cum fratribus abiit.

CXXXVIII. Qui postquam abierant, unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu minimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his auditis, ira correptus, equites nonnullos misit, qui illos insequerentur et interficerent. (2) Est autem in hac regione fluvius, cui posteri horum Argivorum virorum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius, postquam eum trajecerant Temenidæ, ita auctus fluxit, ut transire equites non possent. (3) Illi vero in aliam Macedoniæ regionem secesserunt, habitantque prope hortos qui di-

τῶν λεγμένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστῳ ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁμῇ τε υπερφέροντα τῶν ἄλλων. (3) Ἐν τούτοις καὶ ὁ Σίληνός τοις κήποισι ἦλιν, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. Ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κείται Βέρμιον ὄνομα, ἀβατον ὑπὸ χειμῶνος. Ἐνθεύτεν δὲ ὀρμεύμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

CXXXIX. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκχεω Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγεγόνει· Ἀμύντω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκίεω, Ἀλκίεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φιλίππου, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκχης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. Ἐγεγόνει μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

CXL. Ὡς δὲ ἀπικέτο ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε, (I.) « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει, ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλέως λέγουσα οὕτω, (2) Ἀθηναῖοις τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐξ ἐκείνων ἐς ἐμὲ γενομένας πάσας μετίμηι· νῦν τε ὧδε, Μαρδόνιε, ποίει· τοῦτο μὲν τὴν γῆν σφί ἀπόδος, τοῦτο δὲ ἄλλην πρὸς ταύτην ἐλέσθων αὐτοὶ, ἥτινα ἂν ἐθέλωσι, ὥντες αὐτόνομοι· ἱρά τε πάντα σφί, ἦν δὴ βουλωνταί γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρησα. (3) Τούτων δὲ ἀπιγμένων ἀναγκαιῶς ἔχει μοι ποίειν ταῦτα, ἦν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται. Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε νῦν. Τί μαίνεσθε πόλεμον βασιλεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν υπερβάλοισθε, οὔτε οἷοί τέ εστε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. (4) Εἰδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἔργα, πυνοθά- νεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμοὶ εἰούσαν δύναμιν, ὥστε καὶ ἦν ἡμέας υπερβάλλησθε καὶ νικήσητε, τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμία ἐλπίς εἴ περ εὔφρονέετε, ἄλλη παρέσται πολυπλησίη. (5) Μὴ ὦν βούλεσθε παρισευμένοι βασιλεῖ στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν, ἀλλὰ καταλύσασθε. Παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι βασιλέως ταύτης ὥρμημένον. Ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν διαίχμησιν συνθέμενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. (II.) Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, ὧς Ἀθηναῖοι, ἐνείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίας τῆς πρὸς ὑμέας εἰρήνης ἐξ ἐμεῦ οὐδὲν λέξω (οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε), προσχρηζῶ δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. (6) Ἐνὸρῳ γὰρ ὑμῖν οὐκ αἰσίοί τε ἰσομένιοι τὸν πάντα χρόνον πολεμείην Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνώρεον τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ ἂν κοτε ἐς ὑμέας ἦλθον ἔργων λόγους τοῦσδε· καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἡ βασιλείος ἐστὶ καὶ χεὶρ υπερμήκης. (7) Ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οὐκ ἐκείνων τῶν συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων, ἐξαίρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν ἐκτμήμων. (8) Ἀλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ βασιλεὺς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπείεις ἐθέλει φίλος γενέσθαι. » Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα εἰλεξε.

cuntur Midæ, Gordiæ filii : quibus in hortis sponte nascuntur rosæ, quarum unaquæque sexaginta folia habet, et quæ odore præstant cæteris. (4) In eisdem hortis etiam Silenus captus erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aeris intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac regione potiti sunt, reliquias etiam Macedoniam sub potestatem suam redegerunt.

CXXXIX. Ab hoc igitur Perdicca Alexander ortus est hisce progenitoribus : Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit Alcetam ; Alcetæ pater fuit Aeropus ; Aeropi pater, Philippus ; Philippi, Argæus ; Argæi pater, Perdiccas is qui regno politus est. Hi fueri Alexandri, Amyntæ filii, progenitores.

CXL. Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione : (I.) « Viri Athenienses, Mardonius hæc dicit. Nuncius mihi a rege venit in hæc verba : (2) Atheniensibus injuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto ; quare tu hoc fac, Mardonie : et terram eorum illis redde, et ipsi præter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui juris sunt : et templa omnia, quæ ego crema vi, tu illis iustaura, si modo societatem mecum voluerint jungere. (2) Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario hæc exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis contra regem ? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. (4) Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas ; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum : ita quidem, ut etiam si nos superaretis et vince- retis, (quod quidem, si bene sapitis, neulquam speratis,) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. (5) Nolite igitur, regi vos arquant, terra privari vestra, et perpetuo in periculo de salute vestra versari : sed componite bellum. Potestis autem præclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contracta. (II.) Hæc, Athenienses, Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam : nec enim nunc primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. (6) Perspectum enim habeo fieri non posse, ut vos perpetuo bellum geratis cum Xerxe : namque hoc si fieri posse a vobis intelligerem, numquam ad vos hujusmodi cum sermone venissem. Est enim regis potentia plus quam humana, et manus supra quam dici potest longa. (7) Quare nisi propere furdus cum eo inieritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci cum eo volueritis, pollicetur ; timeo vobis, qui præ reliquis omnibus sociis maxime in via expositi estis, semperque soli perdimini, quippe terram incolentes quæ præ cæteris veluti inter duas acies media interjecta est. (8) At morem gerite ! etenim maximi vobis momenti res est, si rex magnus vobis solis ex omnibus Græcis peccata condonans, amicitiam vobiscum vult contrahere. » Hæc Alexandri fuit oratio.

CXLI. Λακεδαιμόνιοι δὲ πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας ἐς ὁμολογίην ἄζοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων ὡς σφας χρεῶν ἐστί ἀμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. (2) Καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφένον γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· ἐπανεμείναν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμὲλλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἤκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἀγγέλον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοι τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. Ἐπίτιδες ὢν ἐποίουν, ἐνδείκνυμενοι τοῖσι Λακεδαιμόνιοις τὴν ἐσωτῶν γνώμην.

CXLII. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ Σπάρτης ἀγγελοι, « ἡμέας δὲ ἐπέμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. (2) Οὐτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς οὔτε κόσμον φέρον οὐ τί γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς, ὑμῖν δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα πολλῶν εἵνεκεν. Ἡγεῖρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρεται καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (3) Ἄλλως τε τούτων ἀπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετὸν, οὔτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζόμενοι μὲντοῖ ὑμῖν συναγθόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερηθήτε διζῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκορθόρῃσθε χρόνον ἤδη πολλόν. (4) Ἀντὶ τούτων δὲ ὑμῖν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναϊκάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκετέων ἐχόμενα πάντα ἐπιβρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος ὁδε συνεστήκη. (5) Μηδὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ, λεήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. Τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστί· τύραννος γὰρ ἔων τυράνῳ συγκατεργάζεται· ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπιστάμενοι οἷς βαρβάροις ἐστί οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. » Ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἀγγελοι.

CXLIII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπέκριναντο τάδε, « καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλῆσιν ἐστί τῷ Μήδῳ δύναμις ἥπερ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέεαι τοῦτό γε δουεῖδίζειν. (2) Ἄλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ δυνώμεθα. Ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ ἀναπείθειν οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. (3) Νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδωνίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμάχοις πισυνοί μιν ἐπέτιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίαν ὅπιν ἔχων ἐνέπρησε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. (4) Σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφάνειο Ἀθηναίοις, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑποργεῖν ἀθέμιτα ἔρδειν παραινέει· οὐ γὰρ σε βουλό-

CXLI. Lacedæmonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut fœdus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quæ prædixerant in fati esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso ejiciantur, vehementer timerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. (2) Atque ita contigit, ut utrique simul in senatum introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedæmonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedæmoniis declararent.

CXLII. Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem excipientes Spartani legati, in hunc modum sunt locuti: « Miserunt nos Lacedæmonii petituros a vobis, ne quid novarum rerum in Græcia moveatis, neque condiciones admittatis a Barbaro vobis oblatas. (2) Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem etiam Græcis omnibus, sed vobis maxime omnium, indignum et indecorum; idque multis de causis. Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis: et initio de vestra solum terra certamen fuit, nunc vero ad universam etiam pertinet Græciam. (3) Horum igitur omnium auctores Græcis, præter ea etiam servitutis fieri Athenienses, nullo modo foret tolerabile: quippe qui semper et jam a priscis temporibus palam libertatis auctores multis hominibus fuerunt. Quod autem vos præ cæteris hoc bello premimini, et duorum jam annorum fructibus estis privati, et tamdiu jam domus et fortunæ vestræ eversæ jacent, condolemus vobiscum: (4) et propterea profitemur vobis recipiuntque Lacedæmonii et reliqui socii, altiores se uxores vestras et quidquid vestris in familiis ad bellum esse inutile, quoad bellum hoc duraturum est. (5) Ne vero Alexander Macedo levigato Mardonii sermone vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit; quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam præstat. At vos non facietis, si quidem recte sapitis; bene gnari, in barbaris nec fidem nec veritatem esse. » Hæc Spartani legati dixerunt.

CXLIII. Athenienses vero Alexandro in hunc modum responderunt: « Ne nos quidem ignoramus, multis partibus in majorem Modum, quam nobis, esse potentiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. (2) Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. (3) Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem via incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis oedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. (4) Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria facia-

μεθα οὐδὲν ἀχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἔοντα πρό-
ξινόν τε καὶ φίλον. »

CXLIV. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο,
πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε, « τὸ μὲν
δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ δημολογῆσωμεν τῷ βαρβάρῳ,
κάρτα ἀνθρωπῆιον ἦν. (1) Ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε
ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδῆσαι, ὅτι
οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμῶθι τοσούτος οὔτε χώρη
καλλεῖ καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξά-
μενοι ἐθέλοισιν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλ-
λάδα. (2) Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακω-
λύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα
μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκί-
ματα ἐμπερησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι
ἡμέας ἀναγκαιῶς ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον
ἢ περ ὁμολογῆειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὐτὶς δὲ τὸ
Ἑλληνικὸν ἔδν δμαιομένον τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν
ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεὰ τε δμότηροπα, τῶν
προδότης γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. (3) Ἐπί-
στασθὲ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυχάνετε ἐπιστάμε-
νοι, ἐστ' ἂν καὶ εἷς περιῇ Ἀθηναίων, μηδαμὰ ὁμολο-
γήσαντας ἡμέας Ξέρξῃ. Ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν
πρόνοιαν τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προσεῖдете ἡμέων
οἰκοφρονημένων οὕτω ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ἡμέων
τοὺς οἰκέτας. (4) Καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρω-
ται, ἡμεῖς μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω ὅπως ἂν ἔχωμεν,
οὐδὲν λυπρόντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὡς οὕτω ἐχόντων,
στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. (5) Ὡς γὰρ ἡμεῖς
εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ βάρβαρος ἐσθα-
λὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα πύθηται
τὴν ἀγγελίην ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκείνος ἡμέων
προσεδέετο. (6) Πρὶν ὧν παρεῖναι ἐκείνους ἐς τὴν Ἀτ-
τικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προβωθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίαν. »
Οἱ μὲν ταῦτα ὑπακριναμένων Ἀθηναίων ἀπαλλάσσοντο
ἐς Σπάρτην.

mus, nos horteri : nolumus enim tibi ingrati quidpiam
accidere ab Atheniensibus, quum sis publicus hospes no-
ster et amicus. »

CXLIV. Hæc quum Alexandro Athenienses respondi-
sent, ad Lacedæmonios sermonem converterunt his vërbis :
« Quod verentur Lacedæmonii ne cum Barbaro nos societa-
tem contrahamus, id vero admodum humanum est. (2) At
turpiter utique hoc videmini vereri; quum, quo pacto ani-
mati sint Athenienses, non ignoretis. Neque enim tanta auri
copia usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertilitate
ita præstans, ut ea accepta vellemus cum Medis facere, et
Græciam redigere in servitutem. (3) Etenim multa et
magna sunt, quæ nos, ne id faciamus, etiam si vellemus,
prohibeant. Primum quidem, et maxime, deorum simula-
cra et templa cremata et solo æquata : quorum facinorum
necessario, quibuscumque modis possumus, poenam repe-
tere potius debemus, quam societatem contrahere cum eo
qui hæc patravit. Deinde, quum Græcum omne genus con-
sanguineum sit, et linguam et deorum sedes et sacra com-
munia habeamus, et mores consimiles; nefaria res foret, si
horum proditores fierent Athenienses. (4) Denique scitote,
si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus supererit Athe-
niensium, numquam nos cum Xerxe societatem inituros.
Vestram autem providam erga nos laudamus voluntatem;
quod nobis, quorum fortunæ eversæ sunt, ita prospicitis,
ut nutrire familias nostras velit. (5) Atque ita vestrum
quidem expletum est beneficium : at nos tamen in hoc quo
sumus statu durabimus, nullam vobis molestiam exhibitori.
Nunc vero, hæc quum ita sint, maturate ocyus exercitum
mittere. (6) Nam, ut suspicamur, nulla interposita mora
aderit Barbarus et terram nostram invadet, simulatque ei
fuerit renunciatum, nihil nos eorum quæ a nobis petiit
facturos. (7) Itaque netesse est, ut, priusquam ille in At-
ticam venerit, nos ei in Boeotiam occurramus. » Hoc ab
Atheniensibus accepto responso, Spartam rediere legati.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ENNATH.

(ΚΑΛΛΙΟΠΗ.)

I. Μαρδόνιος δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρ' Ἀθηναίων ἐσήμνηε, ὕμνηθεις ἐκ Θεσσαλίας ἤγε τὴν στρατὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Ὅκου δὲ ἐκαστοτε γίνοντο, τούτους παρελάμβανε. (2) Τοῖσι δὲ Θεσσαλίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδὲν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν, 10 καὶ συμπρόεπεμφέ τε Θωρήξ ὁ Ληρισαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

II. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι καταλάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ 15 συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὥς οὐκ εἴη χώρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκεῖνου, οὐδὲ ἔων λέναι ἑκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἱζόμενον ποιεῖν ὅπως ἀμυχῇ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέφεται. (2) Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, ὅπερ καὶ 20 πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι. « εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν », ἔφασαν λέγοντες, « ἔξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ ἐκεῖνων βουλευμάτα. (3) Πέμπε χρήματα ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι, πέμπων δὲ τὴν 25 Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέοντας βριθίδως μετὰ τῶν στασιωτέων καταστρέψαι. »

III. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον, ὁ δὲ οὐκ ἐπιθέτο, ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἡμερος τὰς Ἀθήνας δευτέρα 30 ἔλkein, ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι εἶτι ἔχοι τὰς Ἀθήνας. (2) Ὅς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι ἐν τε τῇσι νηυσὶ, 35 αἰρέει τε ἔρῃμον τὸ ἄστυ. Ἡ δὲ βασιλείος αἵρεσις ἐς τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατῆτην δεκάμηνος ἐγένετο.

IV. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδα ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, 40 φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεσπόμευσε. (2) Ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελε προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλας γνώμας, ἐλπίσας δὲ σφεας ὑπῆσειν τῆς ἀγνωμοσύνης ὥς δοριαλώτου εὐσύνης πάσης τῆς Ἀττικῆς 45 χώρης καὶ εὐσύνης ἤδη ὑπ' ἐωυτῷ. Τούτων μὲν εἰνεκεν ἀπέπεμψε Μουρυχίδα ἐς Σαλαμῖνα.

V. Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν εἶλε τὰ παρὰ Μαρδονίου. Τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER NONUS.

(CALLIOPE.)

(691, 692.)

I. Mardonius, ut ei Alexander, Athenis reversus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere maturavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper adsumptis militibus exercitum auxit. (2) Et Thessalos eorum, quæ adhuc acta erant, nihil penituit, multoque etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitabant: et Thorax Larissæus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc palam Mardonium in Græciam transmisit.

II. Ubi vero progrediens exercitus in Bœotia fuit, ibi tunc Mardonium Thebani retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Græciam in potestatem redigeret. (2) Vi enim et armis subigere Græcos, si concordēs sint, sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile: « At tu, aiebant, si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. (3) Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: his donis in partes divides Græciam; et eorum ope, qui tuas partes sequentur, hos qui tecum non faciunt, facile evertes. »

III. Hæc illis suadentibus Mardonius non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam ferocia ductum, partim quod ignium ope per insulas accensorem cogitaret regi Sardibus versanti significare, tenere sese Athenas. (2) Ubi vero in Atticam pervenit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est, sed plerosque in Salamine et in navibus esse audivit: itaque vacuum cepit urbem. Hæc quidem altera occupatio Mardonii evenit decimo post mense quam a Xerxe prior erat facta.

IV. Athenis quum esset Mardonius, iu Salaminem legatum misit Murychiden, virum Hellespontium; qui easdem Atheniensibus condiciones proponeret, quas Alexander Macedo ad illos pertulerat. (2) Quamquam enim jam antea minime amicas Atheniensium acceperit sententias, iterum tamen nunc misit, sperans illos a stolidi superbia remissuros, quum bello capta esset universa Attica, et in ipsius jam esset potestate. Hac caussa Murychiden in Salaminem misit.

V. Qui quum ad senatum venisset, exposuissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus, Lycides, pro sen-

γνώμην ὥς οἱ ἔδοκεε ἄμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖται ἐς τὸν δῆμον. (2) Ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἶτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἶτε καὶ ταῦτά οἱ ἐάνδανε· Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἱ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἐξωθεν, ὥς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδια καταλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδια ἀπέπεμψαν ἀσινέα. (3) Γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδια, πυθάνονται τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικὶ καὶ παραβούσα ἐπὶ τὴν Λυκίδει οἰκίαν ᾗσαν αὐτοκελές, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα.

VI. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέδθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. Ὅπως μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ᾗξιν τιμωρήσονται σφι, οἱ δὲ ἔμεινον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερά τε καὶ σχολαιτέρα ἐποίουν, ὁ δὲ ἐπῶν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ἔλεγτο εἶναι, οὕτω δὲ ὑπεξεκομισαντό τε πάντα καὶ αὐτοὶ διέδθησαν ἐς Σαλαμῖνα, (2) ἐς Λακεδαίμονά τε ἐπέμψαν ἀγγέλους ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠντίασαν ἐς τὴν Βοιωτὴν, ἅμα δὲ ὑπομνήσαντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν, προεῖπαί τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῖσι Ἀθηναῖοις, ὥς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλωερῶν εὐρήσονται.

VII. Οἱ γάρ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὥρταζον τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἦν Ὑακινθία, περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι, τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ δὴ ἐπάλξις ἐλάμβανε. (2) Ὡς δὲ ἀπύκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἀγγελοὶ οἱ ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιῶν, ἔλεγον τὰδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, (I.) « ἐπέμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι λέγοντες ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μῆδων τοῦτο μὲν τὴν χώραν ἀποδοῖ, τοῦτο δὲ συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίᾳ ποιήσασθαι, ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης, ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν αὐτοὶ ἐλώμεθα. (3) Ἡμεῖς δὲ Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι οὐ κατανέσαμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικεῖσμεν ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμενοι τε ὅτι κερδαιώτερον ἐστὶ ὁμολογῆσαι τῷ Πέρσῃ μάλλον ἢ περ πολεμεῖν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. (4) Καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμέων οὕτω ἀκίδηλον ἐὼν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. (II.) Ὑμεῖς δὲ ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεὶ ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφῶς, ὅτι οὐδαμὰ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τεῖχος ἡμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει ἐστί, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεῖσθε, συνθέμενοι τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτὴν προδεδώκατε, περιειδέτε τε ἐμβαλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν

lentia dixit, recte factum sibi videri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis propositam, de eaque ad populum referrent. (2) Hanc ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardonio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circumstantes Lyciden lapidibus obruerunt, Hellespontium vero Murychiden dimiserunt incolumem. (3) Orto autem in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescivissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, cohortatae invicem, et alia aliam prehensens, ultro ades Lycidæ petierunt, et uxorem ejus et liberos lapidibus obruerunt.

VI. Athenienses vero hac ratione in Salaminem traiecerant. Quousque exspectabant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio venturum, in Attica manserunt: quum vero magis magisque in longum rem ducerent Lacedæmonii, et Mardonius, contra ipsos movens, jam in Bœotia esse diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ipsique in Salaminem transierunt. (2) Simul vero legatos Lacedæmonem miserunt, qui et de Lacedæmoniis, quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec secum in Bœotiam obviam ei occurrissent, conquererentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis Persæ, si ad illius partes transissent, pollicitus esset; denique prædicerent Lacedæmoniis, nisi auxilio venirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen aliquod inventuros esse malorum.

VII. Nempe festos dies tunc maxime agebant Lacedæmonii, Hyacinthia celebrantes, maximeque faciebant rem divinam curare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant, isque jam lorica erat instructus. (2) Ut vero Lacedæmonem legati Athenienses pervenerunt, secum etiam Megarensium et Plataensium ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc modum verba fecere: (I.) « Miserunt nos Athenienses, dicentes: Medorum rex non modo terram nostram nobis reddit, verum nos æqua conditione sibi socios vult adjungere, sine dolo et fraude: atque etiam, præter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerint. (3) At nos Hellenium reverentes Jovem, remque indignam censentes prodere Græciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus iconditionem, quamquam injuria adfecti a Græcis proditiq̃ue, et benignari longe nobis conducibilis esse societatem contrahere cum Persæ, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. (4) Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Græciæ. (II.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persæ pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Græciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isthmo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium; et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persæ in Bœotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam inva-

τὸν βάρβαρον. (b) Ἐς μὲν νυν τὸ παρὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίουσιν οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδεύς. Νῦν δὲ δει τὰχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκείλευσαν ὑμέας ἐκπέμ-
πειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ·
6 ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε ἡμετέ-
ρης ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμάχεσθαι τὸ Θριάσιον
πεδῖον. »

VIII. Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἐφοροι ταῦτα, ἀνεβάλ-
λοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ
10 ἐς τὴν ἐτέρην. Τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίουν,
ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. Ἐν δὲ τούτῳ
τῷ χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον σπουδῇ ἔχοντες πολ-
λὴν πάντες Πελοποννήσιοι, καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. (2)
Οὐδ' ἔγω εἶπαι τὸ αἴτιον διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλε-
15 ξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἐς Ἀθῆνας σπουδῇ μεγάλην
ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην
ἐποιήσαντο οὐδεμίαν, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμὸς σφι ἐτε-
τείχιστο καὶ ἐδόκειον Ἀθηναίων ἐτι δέεσθαι οὐδέν·
ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὐκω
20 ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως καταρρωδηκότες
τοὺς Πέρσας.

IX. Τέλος δὲ τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν
Σπαρτιητῶν ἐγένετο τρόπος τοιοῦτος. Τῇ προτεραίῃ
τῆς ὑστάτης καταστάσεως μελλούσης ἕσσεσθαι Χίλως
25 ἀνὴρ Τεγεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστον
ξείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ
Ἀθηναῖοι ἔλεγον. (2) Ἀκούσας δὲ ὁ Χίλως ἔλεγε ἄρα
σφι τάδε, « οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἐφοροι Ἀθηναίων ἡμῖν
εὐντων μὴ ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καίπερ
30 τείχεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
κλεισιάδες ἀναπεπτέαται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ
Πέρσῃ. Ἄλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι
δοῆσαι σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. » Ὁ μὲν σφι ταῦτα
συνεβούλευε.

35 X. Οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον αὐτίκα, φρά-
σαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπυγμένοις ἀπὸ
τῶν πολλῶν, νυκτὸς ἐτι ἐκπέμψουσι πενταχισχιλίους
Σπαρτιητῶν [καὶ ἐπὶ περὶ ἑκαστον τάξαντες τῶν
εἰλωτῶν], Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτρέψαντες
40 ἐξαγεῖν. (2) Ἐγίνετο μὲν νυν ἡ ἡγεμονία Πλειστάρ-
χου τοῦ Λεωνίδεω· ἄλλ' ὁ μὲν ἦν ἐτι παῖς, ὁ δὲ τούτου
ἐπίτροπος τε καὶ ἀνεψίος. Κλεομβροτος γὰρ ὁ Παυ-
σανίω μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδω δὲ παῖς οὐκέτι πε-
ριῇν, ἀλλ' ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν
45 τὴν τὸ τεῖχος δέμασαν μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον
τινὰ βίους ἀπέθανε. (3) Ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ
Κλεομβροτος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τοῦδε θυομένου οἱ ἐπὶ
τῷ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἡμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. (4) Προ-
σαίρεται δὲ ἐνωτῇ Πausanίῃς Εὐρυάνακτα τὸν Δω-
50 ρίος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὲ σὺν
Πausanίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης.

XI. Οἱ δὲ ἀγγελιοί, ὡς ἡμέρην ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰ-
δότες περὶ τῆς ἐξόδου ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν
νόῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἐνω-

dentem non prohibuistis. (5) Habent igitur in praesentia
Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fe-
cistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emitta-
tis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quo-
niam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est qui-
dem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum
locus, Thriasius campus. »

VIII. His auditis, ephori responsum in posterum diem
distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque
in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes.
Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-
mum munire pergebant, et opus jam proxime finem erat. (2)
Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Macedo Athenas
venisset, tanto studio impedire conati sint quominus Me-
dorum partes amplecterentur Athenienses, nunc vero id
prorsus non curarint, nullam aliam edere causam possum,
nisi quod nunc munitum habuerunt Isthmum, nec se am-
plius indigere Atheniensibus existimaverunt: quando vero in
Atticam venit Alexander, nondum exstructus erat murus,
sed opus etiam tunc faciebant, vehementer metuentes
Persas.

IX. Ad extremum vero, ut et responsum legati Lacedae-
monii, et milites Atheniensibus auxilio mitterent, hac ra-
tione effectum est. Pridie ejus diei quo ultimam apud
ephoros audientiam habituri legati erant, Chilaus, civis
Tegeates, qui in maxima praee aliis omnibus hospitibus au-
cloritate apud Lacedaemonios erat, ex ephoris sermonem
omnem, quem habuerant Athenienses, audivit. (2) Quo
audito, haec illis Chilaus dixit: « Ita se res habet, Ephori:
si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum Barbaro
contraxerint societatem; valido licet muro per Isthmum
ducto, magnae tamen portae apertae sunt Persae, quibus in-
trare in Peloponnesum possit. At morem Atheniensibus
gerite, priusquam aliud illi consilium capiant, quod exit-
ium ferat Graeciae. » Hoc ille Lacedaemoniis suasit.

X. Atque hi, re inter se deliberata, neque communicata
cum legatis qui a civitatibus advenierant, e vestigio, noctu
adhuc, quinque millia emisunt Spartanorum [attributis
cuique septem Helotis], mandato dato Pausaniae, Cleom-
broti filio, ut illos educeret. (2) Erat quidem tunc rex
Lacedaemoniorum Plistarchus, Leonidae filius; sed hic
adhuc puer erat, ille vero tutor hujus et frater patrueis.
Neque enim in vivis adhuc fuit Cleombrotus, Pausaniae
pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui
morum exstuebat, ab Isthmo abduxerat, brevi interjecto
tempore e vita discesserat. (3) Hac autem causa exerci-
tum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra
faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in caelo. (4)
Collegam autem sibi Pausanias adscivit Euryanactem,
Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum
Pausania Spartam sunt egressi.

XI. Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum
prorsus ignari, adierunt ephoros, ipsi constitutum
inter se habentes redire quisque suam in civitatem.

τῷ ἑκαστος. (2) Ἐπιλθόντες δὲ ἔλεγον τάδε, « ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῆδε μένοντες Ὑακίνθιά τε ἀγετε καὶ παῖζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἀδικούμενοι ὑπ' ὑμῶν, χῆτι τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω δκος ἂν δύνωνται. (3) Καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμμαχοι βασιλείος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα τῇ ἂν ἐκείνοι ἐξηγέωνται. Ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε, ὅκοῖον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίη. » (4) Ταῦτα λαγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὄρκου καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὁρεσείῳ στείγοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους· ξείνους γὰρ ἐκάλευν τοὺς βαρβάρους. (5) Οἱ δὲ, ὅς οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον, ἐπειρόμενοι δὲ ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, ὥστε ἐν θώματι γινόμενοι ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι τῶν περὶοίκων Λακεδαιμονίων λογάδες πενταχιχίλιοι ὁπλίται τῷτῷ τοῦτο ἐποίηυν.

XII. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἡπείγοντο, Ἀργεῖοι δὲ ἐπεῖτε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδόνιῳ ὑποδεξάμενοι σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξίεναι· (2) ὃς ἐπεῖτε ἀπίκτο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, « Μαρδόνιε, ἐπεμψάν με Ἀργεῖοι φράσσόνταί τοι ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξεληλύθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἰσχεῖν εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξίεναι. Πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμενος. » Ὁ μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

XIII. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἐτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὥς ἤκουσε ταῦτα. Πρὶν μὲν νυν ἡ πυθέσθαι, ἀνεχώγευε ἐθέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὅκοῖόν τι ποιήσουσι, καὶ οὔτε ἐπὶ ἡμῖν οὔτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν σφέας· (2) ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρεε ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰ κού τι ὀρθὸν ἦν τῶν τεχνῶν ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. (3) Ἐξήλαυε δὲ τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἱππασίμῃ ἢ γόρῃ ἦν ἡ Ἀττικὴ, εἰ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν ὅτι μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἰσχεῖν. Ἐβουλευέτο ὦν ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε φιλήν καὶ χώρην ἱππασίμω.

XIV. Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε, ᾗδ' ἐν τῇ δόξῃ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίῃ πρόδρομον ἄλλην στρατιὴν ἔχειν ἐς Μέγαρὰ, Λακεδαιμονίων χιλίων. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλευέτο, ἐθέλων, εἰ κως τούτους πρῶτον ἔλοι. (2) Ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρ'· ἡ δὲ ἵππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώρην τὴν Μεγαρίδα. Ἐς ταύτην δὴ ἑκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἢ Περσικῇ αὕτῃ στρατιῇ ἀπικέτο.

XV. Μετὰ δὲ ταῦτα Μαρδόνιῳ ἦλθε ἀγγελίῃ ὅς

(2) Hos, ubi advenerunt, ita sunt adlocuti : « Vos igitur, Lacedæmonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis et ludicra agitis, prodentes socios : Athenienses vero, a vobis injuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. (3) Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore : et cum Persis militabimus contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. » (4) Hæc quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito jurejurando, profectum esse exercitum, viderique jam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos : barbaros enim peregrinos (ξείνους) vocabant. (5) Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent ; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes : et cum ipsis profecti sunt etiam ex periercis Lacedæmoniorum (*circum Spartam habitantibus*) selecta quinque militum millia gravis armaturæ.

XII. Hi dum ad Isthmum ire properant, Argivi, quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt exercitum cum Pausania Sparta egressum esse, præconem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus (*Græce hemerodromia*) quem reperire potuerant. (2) Qui ubi Athenas pervenit, hæc dixit : « Mardonie, miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex Lacedæmone egressam esse juventutem, nec Argivos cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc quod spectat, tu recte rebus tuis consule. » His dictis, ille reversus est.

XIII. Mardonius, hoc audito nuncio, non consultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam enim hunc nuncium accepisset, continuat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent : et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, per omne hoc tempus sperans illos in conditiones propositas consensuros. (2) Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis ædibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo æquatis, priusquam Pausanias cum suis usque ad Isthmum esset progressus, Attica excessit. (3) Excessit autem hac caussa, quod neque equitatu opportuna Attica erat ; et, si ipse prælio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatu opportuna.

XIV. Ita igitur Mardonius Attica excessit : qui ut jam in itinere erat, advenit ei præcursor, nuncians alium exercitum Megara venisse, mille Lacedæmonios. Quo audito, hos primum capere cupiens, deliberabat quo pacto id efficeret. (2) Igitur conversum agmen versus Megara duxit : et præmissus equitatus jam Megaricam incurravat terram. Estque hæc Europæ regio longissime occidentem versus sita, in quam pervenerit Persicus hic exercitus.

XV. Post hæc vero nunciatur Mardonio, frèquentem

ἀλέες εἶσαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ. Οὕτω δὲ ὁπίσω ἐπορεύετο διὰ Δακελῆς· οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετέπειμάντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων, οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγήοντο ἐς Σπενδαλέας, ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Τανάγρην. (2) Ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑπεραιῇ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. Ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καίπερ μηδιζόντων ἔκειρε τοὺς χώρους, οὗτι κατ' ἔχθος αὐτῶν, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς μεγάλης ἐχόμενος, βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἦν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκθαίνῃ ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησφύγετον τοῦτο ἐποίεετο. (3) Παρήκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατοπέδον ἀρξάμενον ἀπ' Ἐρυθρέων παρ' Ὑσιᾶς, κατέτεινε δὲ ἐπὶ Παταίδῃ γῇ, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν τεταγμένον. Οὐ μέντοι τὸ γέ τεῖχος τοσοῦτο ἐποίεετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα καὶ μέτωπον ἕκαστον. (4) Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀτταγίνος ὁ Φρύνιονος ἀνὴρ Θηβαῖος παρασκευασάμενος μεγάλως ἔκαλε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσίων τοὺς λογιμωτάτους, κληθέντες δὲ οὗτοι εἶποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.

XVI. Τάδε δὲ ἤδη τὰ ἐπιλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχομενῷ. (2) Ἐφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπ' Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο, κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαίων ἀνδρας πεντήκοντα, καὶ σφειν οὐ χωρὶς ἑκατέρους κλίνει, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ ἑκάστη. (3) Ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνον ἔσαν, διαπινόντων τὸν Πέρσῃν τὸν ὑπόκλινον Ἑλλάδα γλῶσσαν ἵέντα εἰρεσθαι αὐτὸν ὁδοπαδὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὥς εἴη Ὀρχομενίος. (4) Τὸν δὲ εἶπαι, « ἐπεὶ νῦν ὁμοτράπεζός τέ μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι ἐθέλω, ἵνα καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. (5) Ὅρᾳς τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας καὶ τὸν στρατὸν τὸν ὀλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδεύομενον; τούτων πάντων ὅψαι ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους. » (6) Ταῦτά τε ἅμα τὸν Πέρσῃν λέγειν καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. Αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον εἶπαι πρὸς αὐτόν, « οὐκ οἶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεὼν ἐστὶ λέγειν καὶ τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐν αἴνῃ εἶσι Περσέων. » (7) Τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἶπαι, « ζεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμύχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπων· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. Ταῦτα δὲ Περσέων συγχοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα ἀναγκαῖα ἐνδεδεμένοι. Ἐχθίστη δὲ ὁδὸν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατεῖν. » (8) Ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον, καὶ τάδε πρὸς τούτοις, ὥς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Παταίῃσι τὴν μάχην.

XVII. Μαρδόνιου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδεύου-

Græcorum exercitum in Isthmo esse. Itaque retroducens per Deceleam iter fecit : Bæotarchi enim finitimos arcessiverant Asopiorum, qui ei viam monstrarunt Sphendaleas ferentem, atque inde Tanagram : (2) ubi quum pernociasset, postero die Scolon pergens, in finibus fuit Thebanorum. Ibi vero, licet partes ipsius sequerentur Thebani, nihilo minus agros eorum vastavit, non utique hostili in eos animo, sed ingente necessitate coactus : voluit enim munimentum exercitui exstruere, quod et sibi, si prælium committenti minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset. (3) Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris, præter Hysias, usque ad Plataensium fines, secundum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia quodque ejus latus. (4) Dum in hoc opere occupati erant barbari, Attaginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magnifico adparatu, et Mardonium ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad hospitale epulum vocavit. Et vocati accipere conditionem ; celebratumque est epulum in ipsa urbe Thebana.

XVI. Jam quæ hæc adjiciam, ea ex Thersandro audiui, cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud Orchomenios. (2) Dixit autem Thersander, se quoque ab Attagino ad hanc cœnam fuisse vocatum, vocatosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos ; nec vero seorsum utrisque sedes adsignasse hospitem, sed in quoque lectulo simul Persam et Thebanum collocasse. (3) Tum, finita cœna compotantibus convivis, Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat, Græca lingua loquentem, quæsisse ex ipso unde esset, seque respondisse, esse se Orchomenium. (4) Dein Persam hæc dixisse : « Quoniam igitur et mensæ et libationis mihi socius es, volo tibi monumentum relinquere meæ sententiæ ; quo etiam tu, re ante cognita, tuis prospicere commodis possis. (5) Vides hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in castris juxta fluvium reliquimus ! Horum omnium, brevi tempore interjecto, non nisi paucos quosdam videbis superasse. » (6) Hæc dicentem Persam largas profudisse lacrimas. Se vero, miratum illius sermonem, respondisse : « Igitur Mardonio hoc dicere oportet, et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent. » (7) Ad hæc illum reposuisse : « Hospes, quæ deus vult ut fiant, ea avertent in nullius hominis potestate est : nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet. Ac novimus quidem hoc multi ex Persis : sequimur vero decem, necessitate constricti. Est autem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor hic, bona multa commissa nosse, et tamen eorum nullum posse exsequi. » (8) Hæc equidem narrantem Orchomenium Thersandrum audiui, et præterea hoc adfirmantem, ipsum prolium hunc sermonem ad alios homines retulisse, priusquam ad Plataas commissum esset prælium.

XVII. Quo tempore Mardonius primum castra in Bæolis

μένου οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιῇν καὶ συνεσβάλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων, μόνου δὲ Φωκίας οὐ συνεσβάλον· ἐμῆδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἔχοντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης. (3) Ἡμέρῃσι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπειν τὴν ἐς Θήβας ὑστερον ἦλθον αὐτῶν ἐπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἀρμακούδης ἀνὴρ τῶν ἀσπῶν δοκιμώτατος. Ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόσιος ἱππέας ἐκέλευσέ σφας ἐπ' ἐσωτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη ὡς καχοκοντιέει σφας, διεξῆλθε δὲ δι' αὐτῶν Φωκίων τῶν τοῦτο. (4) Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμακούδης παραίνεε λέγων τοιαῦτα, (4) « ὦ Φωκίαι, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι οἱ ἀνθρώποι μέλλουσι προσώπῳ θανάτῳ δώσειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰκάω· νῦν ἀνδρα πάντα τινὰ ὑμῶν χρεὼν ἐστὶ γενέσθαι ἀγαθόν· κρείσσον γὰρ ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτήσαι τὸν αἰῶνα ἢ περ παρέχοντας διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. Ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτῶν ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔραψαν. »

XVIII. Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε, οἱ δὲ ἱππέαι ἐπειτε σφας ἐκυκλώσαντο, ἐπῆλθον ὡς ἀπολεύντες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλα ὡς ἀπῆσσοντες, καὶ κού τις καὶ ἀπῆκε. Καὶ οἱ ἀντίοι ἔστασαν, πάντῃ συστρέψαντες ἐσωτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. Ἐνθαῦτα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεπον καὶ ἀπῆλθον ὅπισω. (2) Οὐκ ἔγω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολεύντες τοὺς Φωκίας δεηθέντων Θεσσαλῶν, ἐπεὶ δὲ ὦρεον πρὸς ἀλέξειν τραπομένους, δεισαντες μὴ καὶ σφίσι γίνηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπῆλθον ὅπισω· ὡς γὰρ σφι ἐνετειλάτο Μαρδόσιος· οὐτ' εἰ αὐτῶν πειρηθῆναι ἠθέλησε εἰ τε ἀλκῆς μετέχουσι. (3) Ὡς δὲ ὅπισω ἀπῆλθον οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόσιος κήρυκα ἔλεγε τάδε, « θαρσέετε, ὦ Φωκίαι· ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοί, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. Καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργετήσι γὰρ οὐ νικήσετε οὐτ' ὦν ἐμὲ οὔτε βασιλέα. » Τὰ περὶ Φωκίων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

XIX. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἑστρατοπεδεύοντο. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι τοῖσι τὰ ἀμείνως ἐάνδανε, οἱ δὲ καὶ δρόντες ἐξιώντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδίκαλεν λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμόνιων. (2) Ἐκ δὴ ὧν τοῦ Ἴσθμοῦ καλλιρησάντων τῶν ἱρῶν ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσίνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφι ἐκαλλίρει, τὸ πρόσω ἐπορεύοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμειγνέτες δὲ ἐν Ἐλευσίνι. (3) Ὡς δὲ ἄρα ἀπικοντο τῆς Βουωτῆς ἐς Ἐρυθράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσσωπῷ στρατοπεδευομένους, φρα-

habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Græcis has regiones incolentibus Medorum partes amplexi erant, exercitum illi præbuerant, cum illoque in Atticam erant ingressi. Soli Phocenses castra illius non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum partes erant amplexi, nec vero volentes, sed necessitate coacti. (2) Sed haud multis diebus postquam Thebas Mardonius venit, advenere ex illorum numero mille, duce Harmocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi Thebas venerunt, Mardonius missis equitibus jussit illos seorsum in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: (3) Moxque per Græcanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percubuit. Ibi tunc eos dux Harmocycles his verbis est cohortatus: (4) « Phocenses, manifestum est, hosce homines certæ neci nos destinasse, accusatos, ut equidem suspicor, a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum præstare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos præbeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Græcis hominibus mortem sint machinati. »

XVIII. Dum hic suos sic hortatur, cingunt illos equites, innoxque adversus eos invehuntur tamquam perdituri, et jacula in illos torquent veluti jam emissuri, ac passim etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis undique ordinibus et quam maxime poterant conglobati resisterent, conversis equis equites redierunt. (2) Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera illi ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses venerint, et deinde, postquam eos ad sese defendendum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim Mardonius præceperat:) an ad illos tentandos numquid eis fortitudinis inesset. (3) Postquam vero discesserunt equites, præconem Mardonius misit, hæc dicentem: « Confidite, Phocenses! namque fortes vos esse viros demonstravistis, non quales mihi narratum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bellum: nam beneficiis neque me neque regem vincetis. » Et hæc quidem, ad Phocenses quod attinet, ita gesta sunt.

XIX. Lacedæmonii, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui Peloponnesii, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, æquum non censuerunt, ad bellum proficiscentibus Lacedæmoniis, domi manere. (2) Jam ex Isthmo, postquam læta nunciarunt victimæ, profecti omnes, Eleusina venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus læta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul Athenienses; hi enim, postquam e Salamine trajecerant, Eleusine sese cum illis junxerunt. (3) Qui ubi Erythras, Boætiæ oppidum, venerunt, resciveruntque barbaros ad

σθέντες τε τοῦτο ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κίτταιρωνος.

XX. Μαρδόνιος δέ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδίον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος εὐδοκίμεον παρὰ Πέρσῃσι, τὸν Ἕλληνας Μακίστιον καλεῖσι, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινον τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. (2) Ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλον κατὰ τέλεα, προσβαλόντες δὲ κακὰ
10 μεγάλα ἐργάζοντο καὶ γυναῖκάς σφας ἀπεκάλειν.

XXI. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες τῇ τε τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντὸς, καὶ ἡ πρόσδος μάλιστα ταύτῃ γίνετο τῇ ἵππῳ. (2) Προσβαλοῦσης ὧν τῆς ἵππου οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι
15 ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα, ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « Μεγαρέες λέγουσι, ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοὶ εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μῦνοι, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔσθλημεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τὸδε λιπαρήν
20 τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχονμεν καίπερ πιεζόμενοι· νῦν τε εἰ μὴ τινας ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξης, ἴστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τάξιν. » (4) Ὁ μὲν δὴ σφί ταῦτα ἀπήγγειλε, Πausanίης δὲ ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων εἴ τινας ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐβαλονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χώρον
25 τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. (5) Οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες τῶν ἐλοχῆγες Ὀλυμπιόδωρος δὲ Λάμπωνος.

XXII. Οὗτοι ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι καὶ οἱ πρὸ
30 τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελοόμενοι. Μαχομένων δὲ σφενὸν ἐπὶ χρόνον τέλος τοιόνδε γέγνετο τῆς μάχης. (2) Προσβαλοῦσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ
35 πλευρὰ, ἀλγίστας δὲ ἵσταται τε ὀρθὸς καὶ ἀποσιέεται τὸν Μασίστιον. (3) Πισόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι· ἐνεσκέαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε
40 χρύσειον λεπιδωτὸν, κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος κιθῶνα φοινίκιον ἐνδεδύκεε. (4) Τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα ἐποιοῦν οὐδὲν, πρὶν γε δὴ μαθῶν τις τὸ ποιούμενον παῖει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὴ ἔπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς ἄλλους ἱππέας·
45 οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου οὔτε ἀποδηήσκοντα, ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. (5) Ἐπειτέ δὲ ἔσθλησαν, αὐτίκα ἐπόθησαν, ὥς σφας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσων. Μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάν-
50 τες, ὡς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνελοίατο.

XXIII. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. Ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὀξέα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.

Asopum habere castra, re deliberata, ex adverso illorum in Cithæronis montis radicibus consedere.

XX. Inde quum in planitiem Græci non descenderent, Mardonius contra eos universum equitatum misit, cui præerat Masistius, quem Macistium Græci vocant, illustris vir apud Persas, Nisæum habens equum, aureo freno et aliis ornamentis nitentem. (2) Ibi, ut Græcis adpropinquarunt equites, turmatim in eos impetum faciebant; in eoque conflictu magna illis incommoda adferebant, mulieresque eos vocabant.

XXI. Acciderat forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus hosti erat, Megarenses essent locati, et in eum locum maxime impetum facerent equites. (2) Quum igitur ab invadente equitatu premerentur Megarenses, præconem miserunt ad duces Græcorum; qui ubi ad illos venit, hæc verba fecit: (3) « Dicunt Megarenses: Nos, o socii, non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos. » (4) Hæc quum ille ducibus nunciasset, Græcos tentavit Pausanias, æqui alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. (5) Quumque nollent cæteri, acceperunt conditionem Athenienses, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti præerat Olympiodorus, Lamponis filius.

XXII. Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et adsumptis secum sagittariis, ante alios omnes Græcos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hujusmodi fuit pugnae exitus. (2) Dum turmatim impetum faciunt equites, Masistii equus, præ aliis eminens, sagitta vulneratur in latere: et præ dolore in posteriores pedes erectus, excutit Masistium. (3) In collapsum protinus Athenienses impetum faciunt; et equum ejus capiunt, ipsumque repugnantem interficiunt. Et initio quidem interficere eum non poterant, quum sub punicea tunica, qua erat indutus, intus aurea lorica squamata esset armatus. (4) In thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum ejus ferrum adexit: ita deum cecidit mortuusque est. Hæc forte sic gerebantur nescientibus reliquis equitibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem, nec morientem; sed quum per id ipsum tempus converteretur turma et paululum retro verheretur, id quod agebatur non animadvertant. (5) Ubi vero restiterunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intelligentes, equos adegerrunt cuncti, quo cadaver saltem auferrent.

XXIII. Tunc vero Athenienses, ubi viderunt jam non amplius turmatim, sed simul omnes adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advocarunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, interim fit acris pugna circa

(2) Ἔως μὲν νυν μῶνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολλὸν καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὥς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπιβώθησε, οὕτω δὴ οὐκ ἐτι οἱ ἵπποταὶ ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. (3) Ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια ἐβουλεύοντο ὅ τι χρεὼν εἴη ποιεῖν· ἐδόκεε δέ σφι ἀναρχίης ἐούσης ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον.

XXIV. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς καίροντες καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρωόμενοι ἀπλέτῳ· ἄπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατέειχε ἡχώ ὥς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεῖ. Οἱ μὲν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμεον Μασίστιον.

XXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβαλοῦσαν καὶ δεξάμενοι ὤσαντο, ἐθάρσθησαν πολλῷ μᾶλλον. Καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξεις ἐκομίζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θένος ἀξίος μεγάλῃς εἵνεκεν καὶ κάλλεος. Τῶν δὲ εἵνεκεν καὶ ταῦτα ἐποίησαν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασίστιον. (2) Μετὰ δὲ ἐδοξέ σφι ἐπικαταστῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφάνετο πολλῷ ὢν ἐπιτηδεωτέρος σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιικὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα καὶ εὐδρότερος. (3) Ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην τὴν ἐν τῷ χώρῳ τοῦτῳ ἐοῦσαν ἐδοξέ σφι χρεὼν εἶναι ἀπικέσθαι καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὄπλα ἤσαν διὰ τῆς ὑπώρης τοῦ Κιθαιρώνος παρ' Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, ἀπικόμενοι δὲ ἐτάσσοντο κατ' ἐθένα πλῆθους τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, δι' ὃχθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου.

XXVI. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὥθισμός τε γεγενητῶν τε καὶ Ἀθηναίων· ἐδικαίεον γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἔτερον κέρας, καὶ καὶνὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. (2) Τοῦτο μὲν οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε, « ἡμεῖς αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξης ἐκ τῶν συμμάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοινὰ ἐγένοντο Πελοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νῦν, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεὶ τε Ἡρακλεῖδαι ἐπει- ρῶντο μετὰ τὸν Εὐρύσθειος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. (3) Τότε εὐρόμεθα τοῦτο διὰ πῆγγμα τοῖσδε· ἐπεὶ μετ' Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἔοντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐκβωθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι, τότε ὦν λόγος ὕλλον ἀγορεύεσθαι ὥς χρεὼν εἴη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα, ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου τὸν ἂν σφέων αὐτῶν κρίνωσι εἶναι ἀριστον, τοῦτόν οἱ μονομαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοις. (4) Ἐδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοις ταῦτα εἶναι

HERODOTUS.

mortui corpus. (2) Et quoad soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec auferre cadaver potuere: ut vero eis multitudo succurrit, jam rursus horum vim equites non sustinuerunt, neque eis contigit mortuum auferre, sed præter eum alios etiam de suis amisere. (3) Igitur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid faciendum esset deliberassent, decreverunt, quoniam essent sine imperio, redire ad Mardonium.

XXIV. Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et Mardonius et universus exercitus Masistium sunt prosecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem barbari suo more mortuum Masistium honorarunt.

XXV. Græci vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, curru i positum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proceritatem, tum ob formæ præstantiam: sed et hac caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo milites relictis ordinibus ad spectandum Masistium frequentes adcurrerant. (2) Deinde vero constituerunt ad Plateas descendere, quum intellexissent campum Plateensem et alias ob caussas et ob aquæ copiam multo ipsis ad castra ponenda opportuniorem esse quam Erythraeus campus. (3) In hunc igitur campum et ad fontem Gargaphiam, qui in illo erat, descendendum sibi, ibique rite dispositis castra locanda iudicarunt. (4) Igitur, sumptis armis, per Cithæronis montis radices præter Hysias in Plateensium agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope Gargaphiam fontem et Androcraus herois fanum, partim in tumulis haud ita editis, partim in planitie, per populos dispositi consederunt.

XXVI. Ibi tum, dum cuique populo suus assignatur locus, acris verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athenienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua facta in medium proferentibus. (2) Ab altera enim parte Tegeatæ hæc dixere: « Nobis semper hic locus, quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tributus est, in omnibus expeditionibus, quas junctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori memoria susceperunt; et id quidem ab eo inde tempore, quo Heracleidæ post Eurysthei obitum, in Peloponnesum conati sunt redire. (3) Tunc igitur honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi: quo tempore nos cum Achæis et cum Ionibus qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum egressi, castra opposita habuimus castris illorum qui redire conabantur, tunc Hyllus memoratur publice edixisse, non debere exercitum cum exercitu prælio commisso periclitari, sed deligendum nnum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso certis conditionibus singulari pugna decertaret. (4) Pla-

28

ποιητέα, καὶ ἔταμον ὄρκια ἐπὶ λόγῳ τοῦτῳ, ἢ μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίον ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδαν ἐπὶ τὰ πατρώϊα, ἢ δὲ νικήθῃ, τὰ ἔμπαινον Ἡρακλείδαν ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιὴν ἐκατὸν τε ἑτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον.

(5) Προεκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελόντης Ἐχεμος ὁ Ἡρόπου τοῦ Φηγέος στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλλον. (6) Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν Πελοποννησίῳ τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέσμεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρους τοῦ ἐτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν κοινῆς ἐξόδου γινομένης. (7) Ὑμῖν μὲν νυν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιέμεθα, ἀλλὰ διδόντες ἀρεσιν δοκότερόν βούλεσθε κέρους ἄρχειν παρίμεν· τοῦ δὲ ἐτέρου φαιμέν ἡμέας ἰκνέσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. (8) Χωρὶς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν· πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγωνες ἀγωνίζονται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. (9) Οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρως ἥπερ Ἀθηναίους· οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα, οὐτ' ὦν καινὰ οὔτε παλαιά. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

XXVII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, « ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκεν συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων· ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεστής προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέρωσι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατεργασταὶ χρηστὰ, ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλωσαὶ πρὸς ὑμέας ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν ἐστι εὐοῖσι χρῆστοις αἰεὶ πρώτοις εἶναι μάλλον ἢ Ἀρκάσι. (2) Ἡρακλείδαν, τῶν οὗτοί φασι ἀποκτείναν τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τούτους πρότερον ἐξελαινομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοῖατο φεύγοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μούνοι ὑποδείξαμενοι τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατεῖλον, σὺν ἐκείνοισι μάχην διήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον. (3) Τοῦτο δὲ Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα καὶ ἀτάφους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαιμεν καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρας ἐν Ἐλευσίνι. (4) Ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. Καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊκοῖσι πόνοις οὐδαμῶν ἐλείπομεθα. (5) Ἀλλ' οὐ γάρ τι προέχει τούτων ἐπιμενεῖσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρῆστοι τότε ἐόντες ὧτοί νῦν ἂν εἴεν φλαυρότεροι, καὶ τότε ἐόντες φλαυροὶ νῦν ἂν εἴεν ἀμείνους. (6) Παλαιῶν μὲν νυν ἔργων ἕλις ἔστω· ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδειγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλὰ τε καὶ εὖ ἔχοντα εἰ τέοισι καὶ ἄλλοις Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοι εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν καὶ ἄλλα πρὸς τοῦτῳ, ὅτινες μούνοι Ἑλλήνων δὴ μουνόμαχῶσαντες τῷ Πέρσῃ καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχειρήσαντες περιεγεγόμεθα καὶ ἐνίκησαμεν ἐθνα ἐξ τε καὶ

cuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusjurandum sibi mutuo utrique in hæc verba dederant : « Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, Heraclidas in paternas possessiones esse restituendos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas exercitumque abducturos, et intra centum annos non conatos in Peloponnesum redire. » (5) Delectus est autem ex omnibus sociis Echemus, Aeropi filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro sese obtulerat; isque inita singulari pugna, Hyllum interfecit. (6) Illo igitur facto a Peloponnesiis qui tunc fuere et alia honorifica præmia, quæ adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis auspicatur expeditio. (7) Cum vobis igitur, Lacedæmonii, non contendimus; sed optionem damus vobis utri cornu velitis præesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu prasimus. (8) Præter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quæ digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses: etenim multa præclara prælia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. (9) Quare æquum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestæ sunt quales a nobis. » Hæc Tegeatæ dixere.

XXVII. Ad quæ Athenienses in hunc modum responderunt : « Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi: at quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quæ ab utrisque nostrum ab omni inde memoria bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. (2) Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenæis imminentem, repulsique fuissent a Græcis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei injuriis finem fecimus, reportata cum illis victoria de his qui tunc Peloponnesum tenebant. (3) Deinde, quum Argivi cum Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti jacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablato esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. (4) Est etiam res a nobis præclare gesta contra Amazonidas, quæ olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Trojano etiam bello nullis fuimus secundi. (5) Sed enim nihil proficit, harum rerum fessis mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. (6) Itaque, de rebus olim gestis, hæc sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Græcis, bene præclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Græcis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessi-

τεσσεράκοντα. (7) Ἄρ' οὐ δίκαιοι εἰμεν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοῦδε τάξιος εἵνεκεν στασιάζειν πρέπει, ἀρτίοι εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεύω-
 5 ταντον ἡμέας εἶναι ἐσθάναι καὶ κατ' οὐσιντας· πάντη γὰρ τεταγμένοι πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. Ἐξηγήεσθε δὲ ὡς πεισομένων. »

XXVIII. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο, Λακεδαιμόνων δὲ ἀνέβουσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους ἀξιονικο-
 10 τέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρασ ἤπερ Ἀρκάδας. Οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὑπερεβάλλοντο τοὺς Τεγεάτας. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐτάσσοντο ὅδε οἱ ἐπιφοιτούντες τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. Τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισ-
 15 χίλους ἐόντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσον φίλοι τῶν εἰλω-
 16 τῶν πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκα-
 17 στον ἑπτὰ τεταγμένοι. (3) Προσεχέας δὲ σφί εἶλοντο ἐσθάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας καὶ τιμῆς εἵνε-
 20 κεν καὶ ἀρετῆς τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ
 21 πεντηκόσιοι. (4) Μετὰ δὲ τούτους ἴσαντο Κορινθίων
 22 πεντακισχίλιοι, παρὰ δὲ σφίσι εὗροντο παρὰ Πausa-
 23 νίῳ ἐσθάναι Ποτιδαίητων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς
 24 παρρόντας τριηκοσίους. (5) Τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴ-
 25 σταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Σι-
 26 κωνίων τρισχίλιοι. Τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων
 27 τετρακόσιοι. (6) Παρὰ δὲ τούτους Ἰροιζηνίων ἐτάσ-
 28 σοντο χίλιοι, Ἰροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι Λεπρεαίων διη-
 29 κόσιοι, τούτων δὲ Μυκηναίων καὶ Τυρυνθίων τετρα-
 30 κόσιοι, τούτων δὲ ἐχόμενοι Φιλιάσιοι χίλιοι. (7) Παρὰ
 31 δὲ τούτους ἔστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμι-
 32 ονίων δὲ ἐχόμενοι ἴσαντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων
 33 ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι, τούτων
 34 δὲ Ἀμπρακιητῶν πεντηκόσιοι. (8) Μετὰ δὲ τούτους
 35 Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστασαν, τού-
 36 των δὲ ἐχόμενοι Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλληνίης διηκόσιοι.
 37 Μετὰ δὲ τούτους Αἰγινήτων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν.
 38 Παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. (9)
 39 Εἶχοντο δὲ τούτων Πλαταιέες ἑξακόσιοι. Τελευταῖοι
 40 δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρασ ἔχοντες τὸ
 41 εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν Ἀρι-
 42 στείδης ὁ Λυσιμάχου.

XXIX. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τετα-
 43 γμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλίται, συνάπαντες ἐόντες
 44 ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑκα-
 45 τontάδες ἑπτὰ. (2) Ὀπλίται μὲν οἱ πάντες συλλεγέν-
 46 τες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἔσαν τοσοῦτοι, ψιλῶν δὲ πλῆθος
 47 ἦν τότε, τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξεως πεντακισχι-
 48 λιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες ὡς ἐόντων ἑπτὰ περὶ ἑκα-
 49 στον ἄνδρα, καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς ἐς πό-
 50 λεμον. (3) Οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 51 λήνων φίλοι, ὡς εἶς περὶ ἕκαστον ἑὼν ἄνδρα, πεντακό-
 52 σιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. Ψιλῶν
 53 μὲν δὲ τῶν ἀπάντων μαχιμῶν ἦν τὸ πλῆθος εἷς τε μυ-
 54 ριάδες καὶ ἐννέα χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες πέντε.

mus, et de sex et quadraginta populis victoriam reporta-
 vimus. (7) Nonne hac una re gesta commuerimus, ut hic
 nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis
 momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur
 altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedæmonii, et
 ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum
 vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locali,
 operam dabimus ut fortes nos viros præstemus. Imperate
 igitur, et nos obsequemur. »

XXVII. Hoc quum illi respondissent, universus Lacedæ-
 moniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores
 illos esse qui cornu præessent, quam Arcades. Atque ita
 Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt conse-
 cuti. (2) Post hæc, Græcorum acies, quum eorum eorum
 qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in
 hunc modum ordinata est. Dextrum cornu Lacedæmonii
 tenuere, numero decies mille; quorum quinque millia Spar-
 tani fuere, quos custodiebant Helotæ quinques et tricies
 mille, leviter armati septem Helotæ cuique viro attributi.
 (3) Proximum sibi locum Spartani Tegeatis tribuerunt, et
 honoris causa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti
 graviter armati. (4) Post hos locati erant Corinthiorum
 quinque millia: qui a Pausania impetrarunt, ut juxta ipsos
 starent Potidæatæ qui aderant ex Pallene, numero trecenti.
 (5) His proximi erant locati Arcades Orchomenii sexcenti;
 et his, Sicyonii ter mille; juxtaque hos stabant Epidaurii
 octingenti; (6) prope quos constituti erant Træzenii mille;
 tum juxta Træzenios Lepreatæ ducenti; prope hos Myce-
 naci et Tirynthii quadringenti; quibus proximi, Philiasii
 mille; (7) atque his propinqui erant Hermionenses trecenti.
 Proximi Hermionensibus locati erant Eretrienses et Styren-
 ses sexcenti: post quos Chalcidenses quadringenti, et post
 hos, Ampraciæ quingenti; (8) deinde Leucadii locati erant
 et Anactorii, numero octingenti: hisque proximi Palenses
 ex Cephallenia ducenti. Post hos Aeginetæ stabant quin-
 genti; et juxta illos Megarenses locati ter mille; (9) atque
 his proximi orant Plataenses sexcenti. Postremi vero et
 primi Athenienses stabant, lævum cornu tenentes, numero
 octies mille; quibus Aristides præerat, Lysimachi filius.

XXIX. Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartano
 rum attributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes,
 octies et tricies mille et septingenti. (2) Iste igitur fuit nu-
 merus graviter armatorum, qui ad pugnandum contra Bar-
 barum convenerant. Leviter vero armatorum numerus hic
 fuit: in Spartanorum ordinibus quinques et tricies mille
 viri, quippe septem circa quemque virum; eratque horum
 quisque ut solet ad bellum iustructus. (3) Reliquorum
 vero Lacedæmoniorum et Græcorum leviter armati, unus
 fere circa quemque virum, fuere quater et tricies mille et
 quingenti. Itaque leviter armatorum numerus universus
 fuit sexaginta novem millium et quingentorum.

XXX. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιάς σὺν τε ὀπλίτησι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μάχιμοις ἑνδεκα μυριάδες ἔσαν, μῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. (2) Σὺν δὲ Θεσπείων τοῖσι παρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες· παρῆσαν γὰρ καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον. Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

XXXI. Οἱ δ' ἄμφι Μαρδόνιον βάρβαροι ὡς ἀπεκήδευσαν Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη βρόντα. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδονίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας. Καὶ δὴ πολλὸν γὰρ περιῆσαν πλήθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο καὶ ἐπεῖχον τοὺς Τεγεάτας. (3) Ἐταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων, τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. Ταῦτα δ' ἐποίησε φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. (4) Περσῶν δὲ ἔχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας καὶ Ὀρχομένους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἔχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδaurίους τε καὶ Τροιζηνίους καὶ Λεπρεῖτας τε καὶ Τυρυνθίους καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. Μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἑρετριέας καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. (5) Ἰνδῶν δὲ ἔχομένους Σάκας ἔταξε, οἱ ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίους καὶ Λευκαδίους καὶ Παλάας καὶ Αἰγινήτας. Σακῶν δὲ ἔχομένους ἔταξε ἀντὶ Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Φωκίαν τοὺς χιλίους· (6) οὐ γὰρ ὧν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν, ἀλλὰ τινες αὐτῶν καὶ τὰ Ἑλλήνων ἡῦξον περὶ τὸν Πάρνησόν κατελιγμένοι, καὶ ἐνθεῦτεν ὁρμεώμενοι ἔφερον τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιήν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐόντας Ἕλληνας. Ἐταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

XXXII. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὠνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. (2) Ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμειγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων καὶ Μυσῶν τε καὶ Παϊόνων καὶ τῶν ἄλλων, ἐν δὲ καὶ Αἰθιοπῶν τε καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεούμενοι μαχαιοφόροι, οἵ περ εἰσὶ Αἰγυπτίων μούνοι μάχιμοι. (3) Τούτους δὲ ἐτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπεδιβάσατο ἐόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἄμα Ξέρξης ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. (4) Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμὸν (οὐ γὰρ ὧν ἡριθμήθη-

XXX. Itaque universus Græcarum copiarum, quæ ad pugnam aptæ essent, numerus ad Platæas, collectus, simul sumpta et gravi et levi armatura, fuit centum et decem millium, minus mille et octingentis. (2) Adjunctis vero Thespiensibus qui aderant, completus est numerus centum et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris quotquot supererant Thespiensium, ad mille octingentos numero : sed illi quidem nonnisi leviter armati. Græci igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

XXXI. Barbari cum Mardonio, postquam finem fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent Græcos ad Platæas esse, ipsi quoque ad Asopum, qui illac fluit, se contulerunt. (2) Quo ubi venere, Græcis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Contra Lacedæmonios locavit Persas; qui quidem, quum illos multitudine longe superarent, non solum plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi stabant. (3) Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut selectos suorum validissimos quosque opponeret Lacedæmoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret : idque fecit indicantibus et monentibus Thebanis. (4) Persis proximos Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant et Potidæatas et Orchomenios et Sicyonios. A latere Medorum Bactrios locavit, Epidauriis oppositos et Troezeniis, item Lepreatis, Tirynthiis, Mycenæis et Phliasiis. Post Bactrios locavit Indos, quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrienses et Styrenses et Chalcidenses. (5) Proxime Indis Sacas locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leucadiis et Palensibus et Æginetis. Proximos Sacis, ex adverso Atheniensium et Platæensium et Megarensium, Bæotos locavit et Locros et Malienses et Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. (6) Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Græcis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Græcos qui cum eo erant, vexabant prædamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliæ finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit.

XXXII. Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores erant cæteris majorisque momenti. (2) Mixti his autem fuisse ex aliis quoque populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Pæones, alique. Adfuerunt etiam ex Æthiopicis selecti, et Ægyptiorum Hermotybies et Calasiries qui vocantur, gladiis armati; qui soli sunt Ægyptiorum milites. (3) Hos autem Mardonius, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adsciverat quarum propugnatores erant : nec enim Ægyptii in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit. (4) Jam barbarorum quidem numerus qui cum Mardonio erant, ut jam supra dixi, trecenta millia fuisse : Græcorum vero numerum, qui ei socii aderant, nemo novit, nec enim initus illorum numerus est; sed, si

σαν), ὡς δὲ ἐπεικάσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάτω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν, ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτάκτο.

XXXIII. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάκτο κατὰ τὰ ἔθνηα καὶ κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμφοτέροι. (2) Ἐλλῆσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάντις τὸν ἔοντα Ἥλειον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου ἀνέειλε ἡ Πυθίη ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρησεσθαι πέντε. (3) Ὁ μὲν δὴ ἀμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου προσεῖχε γυμνασίῳσι ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας, ἀσκέων δὲ πεντάεθλον παρ' ἐν πάλασμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἱλθὼν ἐς ἔριν. (4) Λακεδαιμόνιοι δὲ μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρήτους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήϊον, μισθῷ ἐπειρόντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. (5) Ὁ δὲ δρέων περὶ πολλοῦ ποιουμένου Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦ ἀντιτίμα, σημαίνων σφί ὡς ἦν μιν πολιτήτην σφέτερον ποιήσονται τῶν πάντων μεταδιδόντες ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ δ' οὐ. (6) Σπαρτιήται δὲ πρῶτα μὲν ἀκούσαντες δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρημοσύνης τὸ παράπαν, τέλος δὲ δέματος μεγάλου ἐπικρεμζόμενου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος καταίνεον μετιόντες. (7) Ὁ δὲ γνούς τετραμμένους σρέας οὐδ' οὕτω ἔτι ἐφ' ἀρκέσθαι τούτοις μούνουσι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἐνωτοῦ Ἥγιην γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοις τοῖσι καὶ αὐτὸς γίνεται.

XXXIV. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέτο Μελάμπωδα, ὡς εἰκάσαι, βασιλῆην τε καὶ πολιτήην αἰτεόμενον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους τῶν ἐν Ἀργεῖ γυναικῶν μανεισέων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθύνοντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νόσου, μισθὸν προτείνετο τῆς βασιλῆης τὸ ἥμισυ. (2) Οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπίωντων, ὡς ἐμαίνοντο πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ δὲ Μελάμπους προτείνετο ἦσαν δώσοντές οἱ ταῦτα. (3) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγετα δρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φὰς, ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλῆης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλονται. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν κατάνεουσι καὶ ταῦτα.

XXXV. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιήται, ἐδέοντο γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντα συνεχώρεον οἱ. Συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω δὴ πέντε σφί μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταίρει. (2) Μούνου δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρτιήται πολιῆται. Οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες οἷδε ἐγένοντο, εἰς μὲν καὶ πρῶτος οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι, ἐπὶ δὲ ὁ ἐν

conjectura licet uti, ad quinquaginta millia coacta fuisse conjicio. Hic igitur peditatus fuit, in acie locatus: equitatus autem seorsum instructus stabat.

XXXIII. Cunctis ita per populos et per manipulos dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt. (2) Græcis Tisamenus, Antiochi filius, sacrificator erat: hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus is fuit, Clytiades (ex Clytii familia), de gente Iamidarum: quem Lacedæmonii civem adoptaverant. Scilicet quum Delphicum oraculum Tisamenus de prole consulisset, responderat ei Pythia, quinque maximis certaminibus victoriam illum reportaturum. (3) Is igitur, aberrans ab sententia oraculi, gymniciis certaminibus dabat operam, tamquam in his victoriam reportaturus: et quinquertium exercens, Olympiæ certamine inito cum Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria potiretur, sed uno luctæ certamine victus est. (4) Tunc Lacedæmonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare, eique persuadere ut una cum regibus de Heraclidarum genere dux ipsis esset bellorum. (5) At ille, ubi vidit multum interesse Spartanorum, amicum se illis et socium adjungi, auxit pretium, dixitque, si se in civium numerum vellent cooptare, omniumque jurium participem reddere, tunc se id facturum, alio autem pretio minime. (6) Quo audito, primum indignati Spartani: missam fecerunt illius artem divinandi: ad extremum vero, quum ingens eis metus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes in conditionem, arcessiverunt virum. (7) At ille, ubi mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem, ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse, fieri Spartanum.

XXXIV. Hæc ille dicens, postulatis suis, ut credi par est, imitabatur Melampodem, qui regiam dignitatem cum jure civitatis petebat. Melampus enim, quum Argis mulieres furore essent correptæ, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent arcessere, ut eo morbo liberaret mulieres ipsorum, mercedem postulaverat dimidium regni. (2) Qua repudiata conditione postquam digressi sunt Argivi, quum multo etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita demum in conditionem a Melampode propositam consentientes, adierunt eum, id quod ille postulaverat daturi. (3) At tunc ille, mutatam videns horum sententiam, aucta cupiditate, ait, nisi fratri quoque ipsius Bianti tertiam regni partem traderent, non esse se illis morem gesturum. Et Argivi, in angustias adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.

XXXV. Pari modo etiam Spartani, quum Tisamenum sibi adjungere vehementer cuperent, omnibus ejus postulatis concesserunt. Quæ postquam ei Spartani indulerunt, ad quinque maximas reportandas victorias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, operam suam illis arte sua divinandi contulit. (2) Sunt autem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spartani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, hæc sunt: primum hoc,

Τεγέη πρὸς Τεγεγῆτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος, μετὰ δὲ ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρχάδας πάντας πλὴν Μαντινέων, ἐπὶ δὲ ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰθώμῃ, ὑστατος δὲ ὁ ἐν Ταναγρῇ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γενόμενος· οὗτος δὲ ὑστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγώνων.

XXXVI. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἑλλήσι ὁ Τισαμενός, ἀγόντων τῶν Σπαρτιτῆων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιίδι. Τοῖσι μὲν νυν Ἑλλήσι καλὰ ἐγένετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι, διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀρχοῦσι οὐ.

XXXVII. Μαρδονίῳ δὲ προθυμομένῳ μάχης ἀρχεῖν οὐκ ἐπιτήδεα ἐγένετο τὰ ἱρὰ, ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλὰ. Καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων Ἠγησίστρατον ἄνδρα Ἡλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων ὄντα λογιμώτατον, τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιτῇται λαβόντες ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ ὡς πεπονηότες πολλὰ τε καὶ ἀνάρσια ὑπ' αὐτοῦ. (2) Ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐγόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς πρό τε τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλὰ τε καὶ λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. (3) Ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ἑὺλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενευχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε, αὐτίκα δὲ ἐμυχανᾶτο ἀνδρηιώτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμέας ἴδμεν· σταθμισάμενος γὰρ δικως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐσωτοῦ. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος, οὕτω ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημένων τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ, τοὺς δὲ ἐν θάλαττι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, δρόνους τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καὶ κεῖνον οὐ δυναμένους εὐρέειν. (5) Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγέην εὐῶσαν οὐκ ἀρμήνῃ Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον· ὕγιης δὲ γενόμενος καὶ προσποισάμενος ξύλινον πόδα κατεστήκεε ἐκ τῆς ἰδέης Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. (6) Οὐ μέντοι ἐς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημένον· ἦλθον γὰρ μαντεύμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπέθανε. (7) Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἠγησιστράτου ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταιικῶν, τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου ἐθύετό τε καὶ προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων καὶ κατὰ τὸ κέρδος.

XXXVIII. Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλίρει ὥστε μάχεσθαι οὐτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι οὐτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐσῶσι Ἑλλήνων (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐσωτῶν μάντιν Ἱππομάχον Λευκάδιον ἄνδρα), ἐπιρρεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ γινομένων πλεούνων Τιμηγενηδὸς ὁ Ἑρπυος ἀνὴρ Θηβαῖος συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κισθαίρωνος φυλάξαι, λέγων ὡς ἐπιρρεοῦσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνοῦς.

XXXIX. Ἡμέραι δὲ σφι ἀντικατημένοισι ᾗδ' ἐγγόνεσαν ὅκτι, ὅτε ταῦτα ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. Ὁ δὲ μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὐ ἔχουσαν, ὡς εὐ-

ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Ithomam; quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc autem postremum peractum est certamen ex illis quinque.

XXXVI. Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpret sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent et pugnae facerent initium.

XXXVII. Mardonius vero, quum cuperet initium facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia portendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis sacris; eratque illi vates Hegesistratus, civis Eleus, et Telliadarum nobilissimus. Eundem virum autea Spartani, a se captum, in vincula conjecerant, et supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab eo perpassi. (2) Ille vero, hac calamitate circumventus, ulpote cui non modo capitis imminere perna, sed ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus commisit dictu incredibile. (3) Quum enim ligno il-ligatus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instrumentum nactus, continuo faeinus molitis est omnium quae novimus fortissimum: postquam enim perpendit quo pacto reliquum pedem e compede educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. (4) Quo facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedaemoniis ubique eam quaerentibus, tertia nocte Tegeae fuit: et audacia hominis obstupefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimidium pedem viderent humi jacentem, hominem autem non possent reperire. (5) Postquam igitur hoc modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit, quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedaemoniorum. (6) Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedaemonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacynthio, et interceptus. (7) Sed hic interitus Hegesistrati post pugnam accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium, haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra faciebat, et promptam operam navabat, tam ob odium Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

XXXVIII. Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis erant Graeci (nam et hi seorsum suum aruspice habebant, Hippomachum Leucadium), victimarum iudicio prohiberentur committere praelium, continenter autem novae sociorum copiae in castra confluerent Graecorum, numerusque illorum in dies augeretur; tum vero Timagenides Herpyis filius, Thehanus, Mardonio suavit, ut exitum fancium Cithaeronis occuparet; dicens, continenter Graecos quotidie adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset intercepturus.

XXXIX. Et jam octo diebus castra castris opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mardonio dedit. Atque intelligens Persa bonum esse consilium, noctu equitatum ad fau-

φρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς
 Κιθαιρωνίδας αἱ ἐπὶ Πλαταιῶν φέρουσι, τὰς Βουωτοὶ
 μὲν Τρεῖς κεφαλὰς καλεῦσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς κεφα-
 λὰς. (2) Περμφθέντες δὲ οἱ ἱππῶται οὐ μᾶτῃν ἀπίκοντο
 5 ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδὶον λαμβάνουσι ὑποζυγιά τε
 πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρα-
 τώπεδον, καὶ ἀνθρώπους οἱ εἶκοντο τοῖσι ζεύγεσι. (3)
 Ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν ἀγρὴν οἱ Πέρσαι ἀφειδέως ἐφόν-
 10 νευσαν, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὔδενος οὔτε ἀν-
 θρώπου. Ὡς δὲ ἄδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐ-
 τῶν ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ
 ἐς τὸ στρατώπεδον.

XL. Μετὰ δὲ τούτῳ τὸ ἔργον ἐτέρας δύο ἡμέρας διέ-
 15 τριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι· μέχρι μὲν
 γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπῆλθαν οἱ βάρβαροι πειριώμενοι τῶν
 Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. (2) Ἡ μὲντοι ἵπ-
 πος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσεκέστο τε καὶ ἔλυπε τοὺς
 Ἑλλήνας· οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως,
 20 προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέ-
 χρι μάχης, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι
 τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

XLI. Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ
 25 πλεῦν ἐγένετο τούτων· ὥς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ
 ἀντικατημένοι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἑλλήνες
 πολλῶν πλεῦνες ἐγεγόνεσαν καὶ Μαρδόνιος περιμεύε-
 τῃ ἔδρῃ. (2) Ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε
 30 ὁ Γωδρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοις
 Περσέων ἦν ἀνὴρ δοκιμος παρά Ξέρῃ. (3) Βουλευο-
 μένων δὲ αἶδε ἔσαν αἱ γνώμαι, ἡ μὲν Ἀρταβάζου ὥς
 35 χρεῶν εἶη ἀναζητῶντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρα-
 τὸν ἵνα ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἐνθα σιτόν τε σφι
 ἐσσηνέιχθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοις, κατ'
 ἡσυχίην τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιούντας τάδε·
 40 (4) ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ
 καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἀργυρὸν τε καὶ ἐκπώματα
 τούτων φειδομένους μηδενὸς διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἑλλη-
 νας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστειώτας ἐν
 45 τῇσι πόλεσι, καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. (5) Τού-
 50 του μὲν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς προει-
 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου, Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ
 τε καὶ ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη·
 δοκίμειν τε γὰρ πολλῶν χρέσσινα εἶναι τὴν σφετέρην
 55 στρατιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην
 μὴδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἐτι πλεῦνας τῶν συλλε-
 λεγμένων, τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἔαν χαίρειν
 μὴδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους
 συμβάλλειν.

XLII. Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 60 ὥστε ἐκράτες τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τικῆς οὗτος ἐκ βασιλέος, ἀλλ' οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφόμενος ὧν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελῶν καὶ τῶν
 μετ' ἐκαστοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς εἰρώτα
 εἶ τι εἰδῆεν λόγιον περὶ Περσέων ὥς διαφθαρένται ἐν

cium Cithæronis exitum, versus Plateas ferentem, misit;
 quem locum Boeoti Tria capita vocant, Athenienses vero
 Quercus capita. (2) Nec frustra venerunt equites, eo loci
 missi: ceperunt enim ingredientia planitiem jumenta quin-
 genta, quæ ex Peloponneso cibaria in castra vehabant,
 cum hominibus jumenta sequentibus. (3) Qua præda capta
 Persæ immanem cædem ediderunt, nec jumento parcentes
 nec homini cuiquam: donec cæde satiat, reliqua circum-
 venta ad Mardonium in castra abegerunt.

XL. Post hoc factum, biduum adhuc morati sunt utri-
 que, quum neutri vellent initium facere pugnae. Et bar-
 bari quidem usque ad Asopum progrediebantur, lacescen-
 tes Græcos: sed neutri fluvium trajiciebant. (2) Attamen
 equitatus Mardonii continuo instabat Græcis, eosque in-
 festabat. Thebani enim, magnopere Medis faventes, stu-
 diose gerebant bellum, et continuo illis usque ad pugnae
 discrimen præbant; deinde vero in eorum locum succeden-
 tes Persæ et Medi, haud spernenda virtutis specimina ede-
 bant.

XLI. Usque ad decimum igitur diem nihil his amplius
 gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies quo castra ca-
 stris ad Plateas opposita habuere, numerusque Græcorum
 multum erat auctus, et moram ægerrime ferebat Mardo-
 nius; (2) tunc in colloquium convenere Mardonius Go-
 bryæ filius, et Artabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum
 Xerxi probatus. (3) Ibi consultantium duæ hæ erant sen-
 tentiæ: altera Artabazi, censentis quam primum movenda
 esse castra, et cum toto exercitu ad murum Thebanorum
 eundum, ubi et frumentum multum convectum haberent,
 et pabulum jumentis; ibi tranquille sedentes conficere bel-
 lum posse, hac inita ratione: (4) multum se habere aurum,
 quum signatum, tum factum, multumque argentum et po-
 cula; his ne parcerent, sed ad Græcos hæc dimitterent, et
 præsertim ad Græcarum civitatum præsides; ita hos haud
 cunctanter prodituros libertatem, neque iterum discrimen
 pugnae adituros. (5) Hujus igitur eadem fuit sententia
 atque Thebanorum: melius enim hic quoque, quam Mar-
 donius, quid futurum esset, prospexerat. At Mardonii
 fortior erat et pertinacior sententia, nec ullo modo cedens:
 existimare enim se, aiebat, suum exercitum Græcicis
 longe præstare; itaque quamprimum prælio esse decernen-
 dum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam
 jam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati
 sacra, neque pertinaciter in illa incumbendum; sed Persa-
 rum institutum sequendo arma ferenda in hostem.

XLII. Hæc quum facienda Mardonius censuisset, nemo
 contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa
 imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum con-
 vocatis ordinum ductoribus, atque etiam Græcorum socio-
 rum ducibus, quæsit an oraculum aliquod cognitum ha-
 berent de Persis, tamquam in Græcia perituris. (2) Ta-

τῇ Ἑλλάδι. (2) Σιγόντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιουμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε, (3) « ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν ἢ οὐ τοι-
μαῖτε λέγειν, ἀλλ' ἐγὼ ἔρω ὡς εὖ ἐπιστάμενος. Ἔστι λόγιον ὡς χρεῶν ἐστί Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλ-
λάδα διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολέσθαι πάντας. (4) Ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὕτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο οὕτε
10 ἐπιχειρήσομεν διαρπάξειν, ταύτης τε εἵνεκεν τῆς αἰτίας οὐκ ἀπολέομεθα. Ὡστε ὑμῶν ὅσοι τυγχάνουσι εὐ-
νοοὶ ἐόντες Πέρσῃσι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκεν ὡς περιεσο-
μένους ἡμέας Ἑλλήνων. » (5) Ταῦτά σφι εἶπας δεύτερα ἐσήμηνε παραρτέσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιεῖσθαι
15 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

XLIII. Τοῦτον δ' ἔγωγε τὸν χρησμὸν, τὸν Μαρδό-
νιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἴλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἑγ-
γαίῶν στρατὸν οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας.
(2) Ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδί ἐστι ἐς ταύτην τὴν μάχην πε-
20 ποιημένα,

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμῳδοντί καὶ Ἀσωπῷ λεχεποῖη
Ἑλλήνων σύνδοξον καὶ βαρβαρόφωνον ἰσθμὸν,
τῇ πολλοὶ πσεύονται ὑπὲρ Ἀχαισῶν τε μῶρον τε
τοξοφόρων Μήδων, δταν αἰσίμον ἤμαρ ἐπέλθῃ.

25 (3) Ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαίου ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. Ὁ δὲ Θερμῳδῶν ποταμὸς ῥέει μετὰ τὸν Τανάγρας τε καὶ Γλίσαντος.

XLIV. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου νύξ τε ἐγίνετο καὶ ἐς φυ-
30 λακὰς ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελή-
λατο καὶ ἡσυχίᾳ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσ-
ελάσας ἵππῳ πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέ-
ξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατηγός τε εἶναι καὶ βασιλεὺς
35 Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν.
(2) Τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔβρον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς, ἐλθόντες δὲ ἔλεγον ὡς ἄν-
θρωπος ἦχοι ἐπ' ἵππου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων,
ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοὶ ἔπος, στρατηγούς δὲ οὐ-
40 νομάζων ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.

XLV. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα εἶποντο ἐς τὰς φυλακὰς. Ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μηδὲνα λέγειν
45 ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanῆν, μή με καὶ διαφθείρητε. (2) οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκηδόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος· αὐτὸς τε γὰρ Ἑλλήν γένος εἰμὶ τῶρ-
χαῖον, καὶ ἂν' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι δρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ ὧν ὅτι Μαρδόνιῳ τε καὶ
50 τῇ στρατιῇ τὰ σφάλμα οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμάχεσθε. (3) Νῦν δὲ οἱ ἐδέοκται τὰ μὲν σφάλμα ἔαν χαίρειν, ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφασκούσῃ συμβολῆν ποιεῖσθαι· καταρρώσκει γὰρ μὴ πλεῖνες συλλεγῇτε, ὡς ἐγὼ εἰκάζω. Πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζε-

centibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi judicantibus ea proferre, ipse Mardonius ait: (3) Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere, dicam ego, bene gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persæ, postquam in Græciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. (4) Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeatis hoc nomine, confidatisque nos superaturos esse Græcos. » (5) His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponderent, quippe postmodum prima luce prælio futuro.

XLIII. Jam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Euchelessium exercitum, non in Persas. (2) Sed Bacidis exstat effatum hanc pugnam spectans, hujusmodi:

Gramineis ripls Asopi ac Thermodontis
barbaricæ Grails acies clamore colunt.
Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.

(3) Hoc igitur, et alia his similia Musæi, equidem novi in Persas valentia. Thermodon autem fluvius inter Tanagrum fluit et Glisantem.

XLIV. Postquam ita Mardonius de oraculis interrogavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et excubiæ sunt dispositæ. Quum autem jam multum nox processisset, videnturque omnia tranquilla esse in castris, maximeque homines somno sepulti; tunc Alexander Amyntæ filius, dux et rex Macedonum, equo ad Græcorum custodias advectus, se cum illorum ducibus velle colloqui dixit. (2) Et custodum quidem major pars in statione mansit, nonnulli vero ad duces cucurrerunt, nunciantes, venisse hominem equo vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud verbum promens, duces nominatim designasset, cum quibus colloqui se velle dixisset.

XLV. His auditis, duces protinus ad custodias illos secuti sunt. Quo ubi venere, hæc illis Alexander dixit: « Viri Athenienses, verba hæc ego in vestram fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec ulli alii, nisi Pausaniæ, edicatis; ne mihi extremam adferatis perniciem. (2) Nec enim dicturus hæc eram, nisi de universa Græcia vehementer essem sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Græcus genere, et nolim Græciam ex libertate in servitutem redactam videre. Dico igitur vobis, non potuisse Marlonio ejusque exercitui sacra ex sententia fieri: alioqui jam pridem prælio decertassetis. (3) Nunc vero ei decretum est, valere jussis sacrificiis, prima luce prælium committere: timet enim Mardonius, ut ego suspicor, ne major vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos comparate. Sin differt

σθε. Ἦν δὲ ἄρα υπερβάλῃται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιῆται, λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται σιτία. (4) Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὄσῃ κατὰ νόον τελευτήσῃ, μνησθῆναι τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ Ἐλευθερώσιος πέρι, ὃ Ἑλλήνων εἵνεκεν οὕτω ἔργον παρὰ βολὸν ἔργασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλώσαι τὴν διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσῃσι ὑμῖν οἱ βάρβαροι μὴ προσδεχομένοιςί καὶ. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας ἀπήλαυσε ὀπίσω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐνωτοῦ τάξιν.

XLVI. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλεξάνδρου. Ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρωδήσας τοὺς Πέρσας ἔλεγε τάδε, « ἐπεὶ τοῖνον ἐς ἧς ἡ συμβολὴ γίνεται, ὑμέας μὲν χρεὼν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν· (1) ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι μαχασάμενοι, ἡμεῖς δὲ ἀπειροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπειρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἐμπειροὶ εἰμεν. Ἀλλ' ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεὼν ἐστὶ λέναι ὑμέας μὲν ἐς τὸδε τὸ κέραν, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον. » (2) Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι τάδε, « καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρχῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδόμεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδέες γίνωνται οἱ λόγοι. Ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνησθήτε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνاسι καὶ ἐτοῖμοι εἰμεν ποιεῖν ταῦτα. »

XLVII. Ὡς δ' ἤρσεκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἥως τε εἰσφαίνε καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξεις. Γινόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιεῦμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. Ὁ δ' ἐπεῖτε ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναί καὶ αὐτὸς ἐπειράτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. (2) Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Πausanίης, γινούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέραν· ὥς δ' αὕτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας ἔλεγε τάδε, « ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀνδρες ἀριστοὶ ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλειόμενων ὥς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους ἢ αὐτοὶ ἀπολλυσθε. (2) Τῶν δ' ἀρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές· πρὶν γὰρ ἢ συμμῆζαι ἡμέας ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. (3) Ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα, ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐψεύσθημεν· προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος ὥς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι καὶ βουλόμενοι μούνοισι

ille pugnam, et nunc vos non adgreditur; durate porro, et manete: etenim non nisi paucorum adhuc dierum ci-baria exercitui supersunt. (4) Quodsi vero hujus belli exitus ex vestra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos memores esse, et de me liberando cogitare, qui Græcorum causa tam periculosum facinus pro meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vobis aperire Mardonii, ne barbari ex improvviso vos nondum expectantes adoriantur. Sum autem Alexander Macedo. » His dictis ille retro egit equum, et in castra suamque ad stationem se reversus.

XLVI. Moxque Atheniensium duces ad dextrum cornu se contulerunt, et Pausaniæ, quæ ex Alexandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille territus, Persasque metuens, hæc ait: « Quoniam igitur primo mane prælium committitur, oportet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos autem contra Bæotos et Græcos, qui adversus vos locati sunt; idque hac causa: (2) vos nostis Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Marathonem cum eis congressi estis: nos vero horum hominum nullam experientiam neque notitiam habemus; nemo enim Spartanorum cum Medis periculum fecit: sed Bæotos atque Thessalos usu cognitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos sumptis armis in hoc cornu transeat, nos autem in sinistrum cornu. » (3) Ad hæc Athenienses responderunt: « Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi contra vos vidimus locatos Persas, in animo habebamus hæc dicere, quæ nunc vos nobis proponere occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis esset ea oratio. Nunc quoniam vos ipsi hujus rationis fecistis mentionem, grata nobis hæc oratio est, et parati sumus morem vobis gerere. »

XLVII. Ut igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora stationes inter se permutarunt. Quod ubi animadverterunt Bæoti, renunciarunt Mardonio: et ille, hoc audito, protinus ipse quoque aciei suæ rationem cœpit immutare, Persasque adversus Lacedæmonios ducere. (2) Quod ubi Pausanias intellexit, suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos lævum in cornu reduxit.

XLVIII. Postquam utraque acies pristinum locum ceperrat, præconem Mardonius ad Spartanos misit, hæc illis ipsius nomine dicentem: « Vos igitur, Lacedæmonii, ut fortissimi viri prædicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magnopere vos admirantur, quod nunquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed duretis donec aut adversarios perdideritis aut perieritis ipsi. (2) Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congrederemur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. (3) Hæc ne utiquam sunt fortium virorum facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fefellit opinio. Nam quum propter virtutis vestræ famam existimassemus.

Πέρσῃσι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἐόντες ποιεῖν ταῦτα οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὐρομεν, ἀλλὰ πῶσσαντας μάλ-
 λον. (4) Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ
 λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. Τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν
 5 Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἔπειτε δεδοξωσθε εἶναι ἀριστοὶ, πρὸ
 δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀριθμὸν ἐμα-
 χεσάμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκέη καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι,
 οἱ δ' ὦν μετέπειτεν μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ καὶ μὴ
 δοκῶσι, ἀλλ' ἡμεῖς μόνους ἀποχρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμα-
 10 χεσόμεθα· δόκτοροι δ' ἂν ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῶ
 ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν. »

XLIX. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον,
 ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω,
 ἀπελθὼν δὲ ἐσήμεινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ
 15 δὲ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθείς φυγρῇ νίκη ἐπῆκε
 τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. (2) Ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ
 ἱππῶται, εἰσίνοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν
 ἐσακοντίζοντές τε καὶ ἐστοξεύοντες ὥστε ἱπποτοξόται τε
 ἐόντες καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν
 20 Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλ-
 ληνικόν, συνετάραξαν καὶ συνέχουσαν. (3) Ἔσαν μὲν
 ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι,
 τοῖσι δὲ ἄλλοις Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο,
 ὥς ἕκαστοι ἔνυχον τεταγμένοι, ὃ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ·
 25 ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρή-
 νην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ
 φερέσθαι ὑπὸ τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

L. Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου οἱ τῶν Ἑλλήνων
 στρατηγοί, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρα-
 30 τιῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου παρασσομένης, συνελέθησαν
 περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Παι-
 σανίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. (2) Ἄλλα γὰρ τούτων
 τοιοῦτων ἐόντων μᾶλλον σφεας ἐλύπεε· οὔτε γὰρ σιτία
 εἶχον ἔτι, οἳ τέ σφρων ὀπείωνες ἀποπεμφθέντες ἐς Πε-
 35 λοπόννησον ὥς ἐπισιτιούμενοι ἀπεκεκλήατο ὑπὸ τῆς
 ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον.

LI. Βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἦν
 υπερβᾶλονται ἐκείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολῆν
 μὴ ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἵναι· ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ
 40 Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἧς στρα-
 τοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίου ἀπέχουσα, πρὸ τῆς
 Πλαταιῶν πόλεως. (2) Νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν
 ἡπείρῳ· σχιζόμενος δὲ ποταμὸς ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαίρων
 νός ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ
 45 ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια, καὶ ἔπειτεν συμμίσγει ἐς
 τούτῳ. Οὐνομα δὲ οἱ Ὡερὸν· θυγατέρα δὲ ταύτην
 λέγουσι εἶναι Ἀσωπὸν οἱ ἐπιχώριοι. (3) Ἐς τοῦτον δὴ
 τὸν γῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα καὶ ὕδατι
 ἔχωσι· γρᾶσθαι ἀρθῶν καὶ οἱ ἱππῆες σφῆας μὴ σινοί-
 50 α-
 το, ὥσπερ κατιθῶ ἐόντων. Μετακινέσθαι τε ἔδοκεε
 τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἦ δευτέρῃ φυλακῇ, ὥς ἂν μὴ
 ἰδοίκατο οἱ Πέρσαι ἐξορμευμένους καὶ σφεας ἐτόμενοι
 ταράσσειεν οἱ ἱππῶται. (4) Ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 γῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὡερὸν περισχίζεται

vos nobis præconem, qui nos provocaret, missuros esse, et
 cum solis Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
 nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terroreque refu-
 gientes. (4) Nunc igitur, quoniam vos non priores hanc
 nobis proposuistis conditionem, nos eam vobis ultro propo-
 nimus. Quidni pro Græcis vos, qui fortissimi esse existi-
 mamini, pro barbaris autem nos, pari utrumque numero jam
 pugnemus? Et si quidem placuerit ut cæteri etiam pugnent,
 illi deinde post nos pugnanto: sin hoc non placet, sed satis
 esse judicabitur ut nos soli pugnemus, decernamus igitur!
 et, ultri nostrum vicerint, hi pro universo exercitu vicisse
 censeantur. »

XLIX. His dictis præco aliquantisper substitit: ut vero
 nemo ei respondit, reversus est, et Mardonio quid accide-
 rit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigida
 elatus victoria, equitatum adversus Græcos misit. (2) Et
 adcurrentes equites universum Græcorum exercitum incom-
 modabant, et jacula in eos torquentes, et sagittas ex arcu-
 bus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis
 cominus congredi poterant Græci. Iidem etiam fontem
 Gargaphiam, unde aquabatur universus Græcorum exerci-
 tus, turbabant et obstruebant. (3) Et erant quidem prope
 illum fontem soli Lacedæmonii locati; reliqui vero Græci,
 prout singuli locati erant, longius aberant a fonte, Asopum
 autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arce-
 bantur, ad eundem fontem aquatum iverant; ex fluvio
 enim aquari prohibebantur ab equitum missilibus.

L. In hoc rerum statu, quum aqua careret exercitus, et
 ab equitatu hostium incommodaretur, Græcorum duces
 convocavit Pausanias, ut ad se in dextrum cornu conven-
 rent, et de his ipsis rebus itemque de aliis deliberarent. (2)
 Nam præter hæc, aliis quoque incommodis magis etiam
 premebantur: cibaria enim illos defecerant; famulique
 eorum, ad subvehendum commeatum in Peloponnesum
 missi, interclusi erant ab equitatu, ut in castra pervenire
 non possent.

LI. Deliberantibus ducibus placuit, ut, si eum diem Per-
 sæ prætermisissent prælium non committentes, ipsi in in-
 sulam se conferrent. Abest hæc decem stadia a fonte Garga-
 phia, ad quem tunc castra habebant, estque ante urbem Pla-
 tæensium. (2) Ita insula fuerit in continente: nempe flu-
 vius a Cithærone monte in planitiem decurrit in duos alveos
 divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est Oeroe, filiamque hanc esse
 Asopi aiunt hujus regionis incolæ. (3) Hunc in locum
 transferre castra constituerunt, quo et aquæ haberent co-
 piam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant,
 infestarentur. Move re autem placuit castra sub se-
 cundam noctis vigiliam, ne Persæ viderent abeuntes, nec
 equites sequerentur eos et incommodarent. (4) Deinde
 constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem
 Asopi filia Oeroe e Cithærone decurrens circumfluit, eadem

ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
κεε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν
Κιθαιρῶνα, ὥς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπίωνας τοὺς ἐπὶ τὰ
σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
5 λαμμένοι.

LII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέρην
πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου εἶχον πόνον ἀτρυτον.
Ὡς δὲ ἦ τε ἡμέρῃ ἐληγε καὶ οἱ ἱππέες ἐπέπαυτο, νυ-
κτὸς δὴ γινομένης καὶ εὐσυχίας τῆς ὥρης ἐς τὴν συνεκείτο
10 σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερόντες οἱ πολλοὶ ἀπαλ-
λάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνεκείτο οὐκ ἐν
νόῳ ἔχοντες, οἱ δὲ ὡς ἐκινήθησαν ἔφρευγον ἄσμενοι τὴν
ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν, φεύγοντες δὲ ἀπι-
κνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον· τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλεως ἐστὶ τῆς
15 Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαρ-
γαφίης ἀπέχον. Ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ
ὄπλα.

LIII. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο,
Παυσανίης δὲ ὁρέων σφέας ἀπαλλασσομένους ἐκ τοῦ
20 στρατοπέδου παρηγγέλλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι
ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα ἵνα κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς
προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χῶρον ἵνα ἐς τὸν
συνεθήκαντο. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν
τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Παυσανίῃ, Ἀμομφάρετος
25 δὲ ὁ Πολιάδω λοχηγέων τοῦ Πιτανήτειο λόγου οὐκ
ἔφη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι οὐδὲ ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν
τὴν Σπάρτην, ἐθώμαξ τε ὁρέων τὸ ποιούμενον ἅτε οὐ
παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. (3) Ὁ δὲ Παυσα-
νίης τε καὶ Ἐϋρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποיעῖν τὸ μὴ πεί-
30 θεσθαι ἐκείνων σφίσι, δεινότερον δὲ εἶτι ἐκείνου ταῦτα
νενομίμενον ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ ἢ
ἀπολίπωσι ποιούντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοις Ἑλ-
λησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ
οἱ μετ' αὐτοῦ. (4) Ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον
35 τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικὸν, καὶ ἐπείροντο πείθοντές
μιν ὥς οὐ χρεῶν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

LIV. Καὶ οἱ μὲν παρηγορέοντο Ἀμομφάρετον μοῦ-
νον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατῶν λελειμμένον,
Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίουν τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐ-
40 τοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων
φρονήματα ὡς ἄλλα φρονούντων καὶ ἄλλα λεγόντων.
(2) Ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφῶν
ἱππέα ὀφόμενον τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρ-
τιῆται, εἴτε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῖνται ἀπαλ-
45 λάσσεσθαι, ἐπείρεσθαι τε Παυσανίην τὸ χρεῶν εἶη
ποιεῖν.

LV. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, ὥρα τέ σφεας κατὰ χώραν τεταγμένους καὶ ἐς
νεῖκεα ἀπιγμένους αὐτῶν τοὺς πρώτους. Ὡς γὰρ δὴ
50 παρηγορέοντο τὸν Ἀμομφάρετον ὅ τε Ἐϋρυάναξ καὶ ὁ
Παυσανίης μὴ κινδυνεύειν μένοντας μούους Λακεδαι-
μονίων, οὐκ ὡς ἐπείθον, ἐς δὲ ἐς νεῖκεα τε συμπεσόντες
ἀπῆκετο καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι
ἀπιγμένους. (2) Νεικέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει

nocte dimidiam copiarum partem ad Citharonem mittere,
ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi abie-
rant : erant enim in Citharone interclusi.

LII. Hæc quum ita decrevissent, toto illo die ab equitatu
pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut vero dies
defecit, destiteruntque equites, facta nocte et adpropin-
quante hora qua ut discederent erat constitutum, tum vero
plerique collectis vasis discesserunt; non illi locum, de quo
convenerat, petere in animo habentes; sed, simulac mo-
veri cœperunt, læti effugisse equitatum, versus Plataeën-
sium urbem fugientes, ad Heræum (*Junonis templum*)
pervenerunt, quod est ante Plataeënsium urbem, viginti
stadia a Gargaphia fonte distans; ibique ante templum con-
sederunt.

LIII. Hi igitur circa Heræum castra habuere. Pausanias
vero, postquam illos vidit egredientes, ratus eum
locum illos, de quo convenerat, petere, Lacedæmonios
etiam arma jussit capere, et eadem via, qua cæteri præces-
sissent, progredi. (2) Ibi tunc, quum alii omnes ordinum
ductores parati essent Pausaniæ obsequi, unus Amompha-
retus, Poliadæ filius, manipulum ducens Pitaneatarum,
ait se non fugitutum peregrinos, neque ultro ignominiani
adpersurum Spartanis; miratusque est, ubi quid ageretur
vidit: nec enim superiori colloquio interfuerat. (3)
Pausaniæ vero et Euryanacti indigna res visa est, imperio
non obtemperare illum, adhuc vero indignior, deserere
manipulum Pitaneatarum, quoniam ita dux illorum ani-
matus esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quæ
cum cæteris Græciis constituisent, desertus periret Amom-
pharetus cum suis. (4) Id secum reputantes, gradum si-
stere jusserunt Laconicas copias, et persuadere homini co-
nati sunt, non recte eum facere.

LIV. Dum illi Amompharetum adhortantur, æquum ex
omnibus Lacedæmoniis et Tegeatis pone manentem; interim
Athenienses hæc fecerant: quieti steterant in vestigio ubi
locati erant, bene gnari moris Lacedæmoniorum, alia
sæpe cogitantium, alia dicentium. (2) Ut autem mo-
vere se cœpit exercitus, equitem de suis miserunt, qui
spectaret utrum Lacedæmonii discedere adgrederentur, an
omnino de protectione non cogitarent; tum qui ex Pausa-
nia quæreret, quid ipsis esset faciendum.

LV. Ubi ad Lacedæmonios pervenit præco, vidit illos suo
loco instructos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent Eurya-
nax et Pausanias, ne solus Lacedæmoniorum ibi manens se
suosque in periculum adduceret, minime ei persuaserunt;
et ad extremum eo ventum est, ut ad mutua convicia de-
scenderent, quo tempore adveniens præco Atheniensis co-
ram eis stetit. (2) Et maledictis illos incessens Amompha-

πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausaniew ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους, ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. (3) Ὁ δὲ μαινόμενον καὶ οὐ φρονήρεα καλέων ἔκεινον, πρὸς τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτέοντα τὰ ἐντε-
 5 ταλμένα λέγειν δὲ Πausanίης ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρήζιζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρήσαι τε πρὸς ἑωυτοὺς καὶ ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς.

LVI. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους·
 10 τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινόμενους πρὸς ἑωυτοὺς ἡὼς κατε-
 λάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος δὲ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψασθαι τῶν ἄλλων Λα-
 κεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὲ καὶ ἐγένετο, σημή-
 15 νας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας·
 εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες
 ἤϊσαν τὰ ἐμπαιὶν ἢ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν γὰρ τῶν τε
 ὄχλων ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπαρέχης τοῦ Κιθαιρώνος,
 φοβούμενοι τὴν ἵππον, Ἀθηναῖοι δὲ κάτω τραφέντες
 ἐς τὸ πεδίον.

LVII. Ἀμομφάρετος δὲ ἀρχὴν τε οὐδαμὰ δοκέων
 Πausanίην τολμῆσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐ-
 τοῦ μένοντα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ
 τῶν σὺν Πausanίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰθέη τέγνη ἀπο-
 25 λιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ δπλα ἦγε βά-
 ὄην πρὸς τὸ ἄλλο στίφος. (2) Τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε
 δεῖα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφάρετου λόχον, περὶ
 ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυμένον Ἀργιόπιόν τε χώρον κα-
 λεύμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἦσται.
 Ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα ἦν μὴ ἀπολίπη τὸν χώ-
 30 ρον ἐν τῷ ἐτετάχτο δὲ Ἀμομφάρετός τε καὶ ὁ λόχος,
 ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βωθέοι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. (3)
 Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντό σφι,
 καὶ ἡ ἵππος ἢ τῶν βαρβάρων προσεκέετο πᾶσα. Οἱ
 γὰρ ἵπποταὶ ἐποίουεν οἶον καὶ εἴθεσαν ποιεῖν αἰεὶ, ἰδόν-
 35 τες δὲ τὸν χώρον κεινὸν ἐν τῷ ἐτετάχτο οἱ Ἕλληνας
 τῇσι προτέρῃσι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ
 πρόσω καὶ ἄμα καταλαβόντες προσεκέατό σφι.

LVIII. Μαρδόνιος δὲ ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας
 ἀποικομένους ὑπὸ νύκτα εἶδε τε τὸν χώρον ἐρῆμον,
 10 καλέσας τὸν Ἀθηναῖον Θωρήκα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς
 αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον ἔλεγε, α ὦ παῖδες
 Ἀλεύεω, ἐτι τί λέγετε τάδε δρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ
 οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ
 μάχης, ἀλλ' ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους, τοὺς
 15 πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε, νῦν τε
 ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες δρέομεν
 διαδράντας. (2) διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφας ἔδεε πρὸς
 τοὺς ἀψευδῶς ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 ὅτι οὐδένες ἄρα ἔοντες ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐνα-
 20 πεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπείροισι
 πολλῇ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τού-
 τος τοῖσι τι καὶ συνηδέατε. (3) Ἀρταβάζου δὲ θῶμα
 καὶ μᾶλλον ἐποικύμην τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαι-

retus, ambabus manibus sublato saxo, eoque ante pedes
 posito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego fero,
 non debere nos fugere peregrinos: nempe peregrinos bar-
 baros dicens. (3) Quem furiosum et male sanum adpellans
 Pausanias, mox ad praëonem Atheniensium conversus in-
 terrogantem quod ei mandatum erat, jussit hunc, illis quid
 hic ageretur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
 ut ad se venirent, et de discessu facerent quod ipsos vidis-
 sent facere.

LVI. Et hic quidem ad Athenienses rediit. Illos vero
 ut inter se disceptantes aurora deprehendit, Pausanias,
 quum adhuc ibidem mansisset, existimans Amomphare-
 tum, si reliqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum
 mansurum, (id quod etiam accidit,) dato imperio ceteros
 omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque sequebantur.
 (2) Athenienses vero, ordine instructi, contraria quam La-
 cedaemonii via incedebant: hi enim metu equitatus clivos
 sequebantur et radices Cithaeronis; Athenienses vero infra
 per planitiem progrediebantur.

LVII. Amompharetus autem, prorsus persuasus nequa-
 quam ausurum Pausaniam se suosque deserere, etiam nunc
 institit ut ibi manerent, nec desererent stationem: at, ubi
 jam longius progressum Pausaniam cum suis vidit, tunc
 ratus palam illos sese deseruisse, manipulum suum arma
 capere jussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen
 adduxit. (2) At illi, postquam decem fere stadia progressi
 erant, expectaverunt Amomphareti manipulum, circa flu-
 vium Moloentem resistentes et circa locum cui Argiopia no-
 men, ubi templum situm est Cereris Eleusinae. Manserunt
 autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat
 non relinqueret Amompharetus ejusque manipulus, sed
 ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. (3)
 Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum uni-
 versus barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equi-
 tes pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum
 vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus
 steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulat-
 que Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

LVIII. Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit,
 locumque vacuum vidit, Larissæum Thoracem vocavit
 ejusque fratres Eurypylum et Thrasydeium, eosque his
 verbis est adlocutus: «Nunc quid porro dicetis, filii Aleuz,
 loca hæc vacua videntes? nam vos, horum hominum flui-
 timi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed
 bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vi-
 distis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima
 nocte prorsus profugisse. (2) Nempe, ubi acie illis decer-
 nendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum,
 ostenderunt, aperte se nihili esse homines inter Graecos,
 qui nec ipsi ullius sunt frugis. Ac vobis quibus Persa-
 rum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudan-
 tibus hos homines, quorum res quaedam bene gestæ vobis
 innouerunt: (3) sed tanto magis Artabazum miratus
 sum, Lacedaemonios pertimescentem, et timore percussum

μονίους, καταρρωδήσαντά τε ἀποδέξασθαι γνώμην δα-
 λωτάτην, ὥς χρεῶν εἴη ἀναεὺςζαντας τὸ στρατόπεδον
 ἰέναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστει πολιορκησόμενους· τὴν ἔτι
 πρὸς ἑμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. (4) Καὶ τούτων μὲν
 5 ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιῆσαι οὐκ
 ἐπιτρεπέται ἔστί, ἀλλὰ διωκτέοι εἰσὶ ἐς δ καταλαμφθέν-
 τες δώσουσι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δι-
 κας. »

LIX. Ταῦτα εἶπας ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ δια-
 10 βάντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων ὥς δὴ
 ἀποδιδρυσκόντων, ἐπιῆχε τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε
 καὶ Τεγεάτας μόνους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους
 ἐς τὸ πεδίον ὑπὸ τῶν δρυῶν οὐ κατώρα. (2) Πέρσας
 δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἑλλήνας οἱ λοι-
 15 ποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελῶν ἄρχοντες αὐτίκα πάντες
 ἦσαν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὥς ποδῶν ἕκαστος εἶχον,
 οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες οὔτε τάξι. Καὶ οὐ-
 τοι μὲν βοῇ τε καὶ ὀμίλῳ ἐπῆϊσαν ὥς ἀναρπασόμε-
 νοι τοὺς Ἑλλήνας.

20 LX. Πausanias δὲ, ὥς προσέκετο ἡ ἵππος, πέμ-
 ψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππεὰ λέγε τάδε, « ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἴ-
 ναι ἡ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ
 τῶν συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ
 25 Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροικυμένην νύκτα διαδράντων.
 (2) Νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυ-
 νομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλή-
 λους. Εἰ μὲν νῦν ἐς ὑμέας ὠρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος,
 γρὴν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν Ἑλλάδα οὐ
 30 προδιδόντας Τεγεάτας βωθῆειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας
 γὰρ ἅπασα κενώρηκε, δίκαιοι ἐστέ ὑμεῖς πρὸς τὴν πιε-
 ζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυνέοντες ἰέναι. (3)
 Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε ἀδυνάτον τὴ βω-
 θῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν
 35 θέσθε. Συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε
 πόλεμον ἰούσι πολλὸν προθυμοτάτοισι, ὥστε καὶ ταῦτα
 ἔσακούειν. »

LXI. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὥς ἐπύθοντο, ὠρμέατο
 βωθῆειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. Καὶ σφι ἤδη στεί-
 40 χουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ
 βασιλέος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βωθῆσαι·
 τὸ γὰρ προσκειμένον σφας ἔλυπε. (2) Οὕτω δὴ μου-
 κθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἐόντες σὺν ψι-
 λοῖσι ἀριθμὸν οἱ μὲν πεντακισμῦριοι, Τεγεῆται δὲ τρις-
 45 χίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμὰ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαί-
 μονίων), ἐσφαγιάζοντο ὥς συμβαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ
 τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. Καὶ οὐ γὰρ σφι ἐγίνετο τὰ
 σράγια χρηστὰ, ἐπιπτόν τε αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
 πολλοὶ καὶ πολλῶν πλευνες ἐτρωματίζοντο. (3) Φράξαν-
 50 τες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων
 πολλὰ ἀπειδέως, οὕτω ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιη-
 τέων καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων ἀποδεδέψαντα τὸν
 Πausanias πρὸς τὸν Ἡραῖον τὸ Πλαταεῖον ἐπικαλέσα-

ignavissimam dicentem sententiam, movenda nobis esse
 castra, et in Thebanorum urbem secedendum, nempe ibi
 obsidendis: quam sententiam etiam rex ex me cognoscet.

(4) Sed de his quidem alias disserendi locus erit: nunc
 vero illis, ut nos effugiant, non est permittendum; sed
 persequi eos oportet, donec deprehensi poenas nobis dede-
 rint omnium quæ adversus Persas patrarunt. »

LIX. Hæc locutus Mardonius Persas, Asopo superato,
 cursim duxit, vestigia secutus Græcorum, tamquam fu-
 gientium: duxit autem adversus solos Lacedæmonios et
 Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem euntes, obstan-
 tibus clivis non conspexerat. (2) Et reliquarum barbarica-
 rum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos
 Græcos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis rap-
 tim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine,
 non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
 adcurrerunt, tamquam primo impetu Græcos oppressuri.

LX. Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad
 Athenienses misit, qui ipsius verbis hæc illis diceret: « Ci-
 ves Athenienses, quum maximum nobis propositum sit
 certamen, quo id agitur, liberane maneat Græcia, an servi-
 tutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedæmonii,
 quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fuga se
 proripuerunt. (2) Nunc igitur decretum est quid hinc sit no-
 bis faciendum: nempe pugnare oportet quam fortissime pos-
 sumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos
 irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum
 sunt neque Græciam prodiderunt, vobis succurrere: nunc
 vero quum in nos universus ingruit, æquum est vos ut la-
 borantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis.
 (3) Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non pos-
 sitis, hoc saltem nobis gratificamini, ut sagittarios vestros
 ad nos dimittatis. Quum conpertum sit nobis, quam sin-
 gulare studium in hoc bello adhibeatis, non dubitamus
 vos gratum hoc nobis facturos. »

LXI. His auditis, Athenienses parati erant illis succur-
 rere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque
 iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt
 Græci a barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fue-
 rant oppositi: quo facto, jam succurrere istis non potuere,
 ipsi ab adgredientibus infestati. (2) Itaque soli relictī La-
 cedæmonii et Tegeatæ, simul cum levi armatura, quin-
 quagies mille Lacedæmonii, et ter mille Tegeatæ (nam hi
 numquam ab illis discesserunt), sacra fecerunt, quippe
 cum Mardonio et exercitu qui cum eo erat conficturi.
 Quumque nihil læti portenderent victimæ, multi interim
 eorum ceciderunt, et multo plures vulnerabantur. (3)
 Etenim Persæ, vallo e cratibus facto, adeo immensam in
 illos vim sagittarum emiserunt, ut Pausanias, quum perli-
 tare non posset, et valde premerentur Lacedæmonii, Ju-

σθαι τὴν θεὸν, χρηζήοντα μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

LXII. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλυμένου προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους, καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Πausανίῳ ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά. (2) Ὡς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετάντες. Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. (3) Ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς δ' ἀπίκοντο ἐς ὠρισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλυν οἱ βάρβαροι. (3) Λήματι μὲν νυν καὶ βῶμῃ οὐκ ἔσσανες ἔσαν οἱ Πέρσαι, ἀνοπλοὶ δὲ ἐόντες καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίην. Προεξίσσοντας δὲ κατ' ἓνα καὶ δέκα, καὶ πλευνέες τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιήτας καὶ διεφθείροντο.

LXIII. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε περὶ ἐωυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλοὺς, ταύτῃ δὲ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. (2) Ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντείχον καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε καὶ τὸ περὶ ἐκείνον τεταγμένον ἐὼν ἰσχυρότατον ἔπεσε, οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. (3) Πλείστον γὰρ σφας ἐδηλέετο ἡ ἐσθὴς ἐρῆμος ἐοῦσα θπλυν· πρὸς γὰρ ὀπλίτας ἐόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο.

LXIV. Ἐνθαῦτα ἦ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδου κατὰ τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιήταισι ἐκ Μαρδονίου ἐπετελέετο, καὶ νίκην ἀναίρεται καλλίστην ἀπασάν των ἡμεῖς ἴδμεν Πausανίης ὁ Κλεομβρότου τὸ Ἀρακάνδριδου. Τῶν δὲ κατ' ὑπερθεῖ οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἰρηται ἐς Λεωνίδα· οὗτοί γὰρ σφι συγγάνουσι ἐόντες. (2) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπ' Ἀριμνήστου ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου, δς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔχων ἀνδρας τριηκοσίους συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἐόντος Μεσσηνίοισι πᾶσι, καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκοῖοι.

LXV. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὥς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφρευον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐωυτῶν καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι. (2) Θῶμα δὲ μοι ὥκως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ αἶσος μαχομένων οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθῶν ἐς τὸ τέμενος οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλείστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. (3) Δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμάτων δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτῇ σφας οὐκ ἐδέκετο ἐμπρήσαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάκτορον. Αὕτη μὲν νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσούτῳ ἐγένετο.

LXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἤρεσκετο κατ' ἀρχὰς λειπομένῳ Μαρδονίῳ ἀπὸ βα-

nonis templum respiciens, quod ad Plateas est, deam invocaret, orans ne spem ipsorum frustaretur.

LXII. Dum ille adhuc deam invocaret, priores surgunt Tegeatæ, et in barbaros tendunt. Mox vero etiam Lacedæmonii, post preces a Pausania peractas, lætæ fuerunt victimæ. (2) Qui ut tandem perlitant, ipsi quoque adversus Persas pergunt; et illis Persæ, relictis arcibus, obviam ire instituunt. Primum igitur fit prælium apud crates: quæ ubi corruerunt, atrox jam fit pugna apud ipsum Cereris templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut velut in turba vir virum premeret: nam hastas Græcorum prehēdentes barbari frangebant. (3) Et studio quidem ac robore non inferiores erant Persæ: sed præterquam quod leviter erant armati, ignari etiam fuere pugne Græcorum, et solertia cedebant adversariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo plures, modo pauciores, globo facto irruerant in Spartanos; et ab his interficiebantur.

LXIII. Qua parte quidem ipse Mardonius erat, ex candido equo pugnans, secumque selectos habens mille fortissimos Persarum, ibi vehementer hi premebant adversarios. (2) Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lacedæmonios: ut vero interfectus Mardonius est, et quod circa eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, cesseruntque Lacedæmonii. (3) Maxime enim illis nocelat vestitus, scuto et lorica carens: etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant.

LXIV. Ibi tunc pœnam cædis Leonidæ, secundum oraculi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissimam omnium, quas novimus, victoriam Pausanias retulit, Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Superiorum hujus viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem. (2) Interfectus est autem Mardonius ab Arimnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messeniaco trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum conflavit: et una cum centis suis occubuit.

LXV. Persæ apud Plateas a Lacedæmoniiis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt et in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. (2) Miror vero equidem, qui factum sit, quum ad Cereris lucum pugna sit hæc pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deæ sacrum aut intravit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. (3) Opinor autem, si modo fas est de rebus divinis opinari aliquid, deam illos non recepisse, ut qui ipsius templum, quod Eleusine fuit, cremassent. Hic igitur Plateænsis pugne exitus fuit.

LXVI. Artabazo, Pharnacis filio, initio statim non placuerat, Mardonium a rege in Græcia relinqui: idemque

σιλέος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ ἔων· ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαύδε ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοι. (2) Τῶν ἐστρατιῆς δ' Ἀρτάβαζος (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωυτόν), τούτους, ὅκως ἢ συμβολὴ ἐγίνετο, εὐ ἐξεπιστάμενος τὰ ἐμελλε ἀποδοῖσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἤτε κατηρτισμένοις, παραγγείλας κατὰ τὸ αὐτὸ ἵέναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγήται, ὅκως ἂν αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. (3) Ταῦτα παραγγείλας ὡς ἐς μάχην ἦγε δὴθεν τὸν στρατὸν· προτερῶν δὲ τῆς ὁδοῦ ὦρα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. Οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐπύργαζε φεύγων οὐτε ἐς τὸ ξύλινον τείχος οὐτε ἐς τὸ Θηβαίων τείχος, ἀλλ' ἐς Φωικέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον ἀπικέσθαι. Καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτη ἐτράποντο.

LXVII. Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλέος ἐθελοκαχεόντων Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο ἔχρονον ἐπὶ συκόν. Οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην μαχόμενοι· τε καὶ οὐκ ἐθελοκαχεόντες, οὕτω ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπесον ὑπ' Ἀθηναίων. (3) ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐ τῇ περ οἱ Πέρσαι. Καὶ τῶν ἄλλων συμμαχῶν δ' πᾶς δμῖλος οὐτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ οὐτε τι ἀποδεξάμενος ἔφευγον.

LXVIII. Δηλοὶ τε μοι ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι πρὶν ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι πολεμίοισι ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρεον. (2) Οὕτω τε πάντες ἔφευγον πλὴν τῆς ἵππου τῆς δ' ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτίης· αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλες τοὺς φεύγοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀρχιστα ἐοῦσα, ἀπέργουσά τε τοὺς φίλους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.

LXIX. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξει δωκοντὲς τε καὶ φονεύοντες· ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινόμενῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι τοῖσι τεταγμένοις περὶ τὸ Ἡραῖον καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης ὅτι μάχη τε γέγονε καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίει. (2) Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδὲνα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπὸ ῥέης καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. (3) Ἐπειτα δὲ ἀρχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρές καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφῆας οἱ τῶν Θηβαίων ἱπποῖται ἐπειγομένους οὐδὲνα κόσμον ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἱπποὺς τῶν ἱππάρχων Ἀσπαπόδωρος δ' Τιμάνδρου· ἐπαισύνοντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτῶν ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρῶνα. Οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

LXX. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος δμῖλος, ὡς κατέφευγον ἐς τὸ ξύλινον τείχος, ἐφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους

tunc, multum hortatus ne praelium ille committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote improbens Mardonius inierat rerum gerendarum modum, hac ipse ratione egit: (2) quum suo sub imperio manum haberet haud exignam, sed ad quadraginta hominum millia, his ordine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus est, dato imperio, ut, qua ipse praerit, sequerentur omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeeuntem. (3) Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in praelium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen, jamque fugientes conspexisset Persas; inde non amplius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec Thebanorum moenia, sed in Phocidem tendens, cupiensque quam primum ad Hellespontum pervenire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.

LXVII. Graecorum, qui cum rege erant, major pars de industria cessaverant: sed Boeoti per diu cum Atheniensibus dimicarunt. Nam Thebanorum, qui cum Medis faciebant, singulare studium adhibere, fortiter pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Atheniensibus sint interfecti. (2) Ut vero hi quoque terga vertere coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita ut Persae (*incondita fuga*). Atque reliqua turba sociorum, nulla re gesta, ac ne pugna quidem cum ullo ex hostibus conserta, in fugam se proripuerunt.

LXVIII. Atque hinc adparet, barbarorum res universas ex Persis pependisse; quandoquidem et hi tunc, priusquam cum hoste essent congressi, simulatque Persas videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. (2) Itaque omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hostibus obequitans, et suos fugientes a Graecis sejungens.

LXIX. Dum ita victores Graeci fugientes barbaros persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis, qui circa Junonis templum consederant, et praelio non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatum, vicisque Pausaniam cum suis. (2) Quo audito, nullo ordine Corinthii superiore via, quae per montis radices et per clivos fert, recta versus Cereris templum contenderunt; Megarenses vero et Phliasii per planitiem molliori via. (3) Ubi vero prope hostem Megarenses et Phliasii fuere, e longinquo eos conspicati equites Thebani, videntesque nullo ordine properantes, equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt; reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

LXX. Persae autem et reliqua turba, postquam intra ligneum murum pervenerunt, ascendere in turre ma-

ἀναβάντες πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ὡς ἐδυνάτο ἄριστα τὸ τεῖχος. Προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων κατεστήχεε σφι τειχομαχίῃ ἔρρωμενεστέρα. (2) Ὅως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύοντο καὶ πολλῶ πλέον εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὲ ἰσχυρὴ ἐγένετο τειχομαχίη καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. (3) Τέλος δὲ ἀρετῇ τε καὶ λιπαρῇ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τεί-
 10 χους καὶ ἤρειπον, τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληες. Πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων ἐοῦσαν χαλκήν πᾶσαν καὶ θέας ἀξίην. (4) Τὴν μὲν νυν φάτνην ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθισαν ἐς τὸν νῆον τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ αὐτὸ, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσθίνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. (5) Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο πεσόντος τοῦ τείχους, οὔτε τις αὐτῶν ἀλκῆς ἐμένετο, ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν
 20 ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλὰι μυριάδες κατελιγμέναι ἀνθρώπων. (6) Παρῆν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεῖν οὕτω ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδευσέων τεσσέρων τὰς ἔχων Ἀртаβάζος ἐφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. (7) Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐνενήκοντα, Τεγεγέων δὲ ἑκααίδεκα, Ἀθηναίων δὲ δύο καὶ πεντήκοντα.

LXXI. Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν ὁ Περσέων, ἵππος δὲ ἡ Σακίων, ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρ-
 30 δόνιος. Ἕλληων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεγέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἄλλω μὲν οὐδενὶ ἔχῳ ἀποσημῆνασθαι (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἐσωτοὺς ἐνίκων), ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσηνεύθησαν καὶ τοῦτον ἐκράτησαν.
 35 Καὶ ἄριστος ἐγένετο μακρῶ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, δὲ ἐκ Θερμοπυλείων μόνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς εἶχε οὐκιδος καὶ αἰμίνην. (3) Μετὰ δὲ τοῦτον ἠρίστευσαν Ποσειδωνίος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιτῆς. Καίτοι γενομένης
 40 λέσχης δὲ γένοιτο αὐτῶν ἄριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενομένοι Σπαρτιτέων Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίας, λυσέοντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα, Ποσειδωνίον δὲ οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν
 45 ἀνδρὰ γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. (4) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φρόνῳ ἂν εἴπαιεν· οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξε πάντες, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθνόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην
 50 αἰτίαν οὐκ ἐτιμήθη.

LXXII. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι οὐνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἔλθων ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἕλληων, οὐ μόνον αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ

!urarent, priusquam Lacedæmonii adessent : eisque consensis, quam optime poterant ad defendendum murum sese compararunt : et, ubi advenerunt Lacedæmonii, valide admodum propugnarunt. (2) Nam priusquam Athenienses accessissent, repulerunt Lacedæmonios, et multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenere, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna. (3) Sed ad extremum virtute et assiduitate laboris conscenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt : et ea parte Græci intra munitionem irruerunt. Primi qui ingressi sunt, Tegeatæ fuere : et hi sunt qui tentorium spoliarunt Mardonii, ex eoque quum alia asportarunt, tum præsepe equorum, quod totum æneum erat et spectatu dignum. (4) Ac præsepe hoc quidem Mardonii in templo Alææ Minervæ dedicarunt Tegeatæ ; reliquam vero prædam omnem in eundem locum cum communi Græcorum præda contulerunt. (5) Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum aniplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit ; sed consternati erant, utpote multæ hominum myriades in exiguum locum fuga compulsa et conclusæ. (6) Et Græcis ita facilis fuit cædes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quattuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. (7) Lacedæmoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in prælio ceciderant ; ex Tegeatis vero sedecim ; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

LXXI. Virtutis nomine in Plataensi pugna eminere, inter barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum : inter singulos viros eminuisse dicitur Mardonii virtus. Inter Græcos, quamquam et Tegeatæ et Athenienses fortiter pugnarunt, præ cæteris eminuit Lacedæmoniorum virtus : (2) quod quidem nullo alio iudicio confirmare possum (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant), nisi quod Lacedæmonii cum robustissima parte copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt. Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, præ cæteris longe fortissime pugnavit Aristodemus, is qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset, ignominia notatus erat. (3) Post hunc autem eminere Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amompharetus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illorum fortissimus fuerit, præsentibus Spartani statuerunt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter culpam qua tenebatur, eaque causa furiosus, et ordinem suum relinquente, præclara facta edidisse ; Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnasse, tantoque esse præstantiorem illo. (4) At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Cæterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo excepto : Aristodemus vero, eo quod ob prædictam culpam mori decrevisset, non est honoratus.

LXXII. Hi igitur ex Lacedæmoniis Plataensi pugna maxime nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcherrimus Græcorum qui in exercitu fuerunt, non modo Lacedæmoniorum, sed reliquorum etiam Græco-

καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· δς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξει ἐτρωματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. (2) Καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, δ δ' ἐξηνεγμένος ἐδυσθανάττει τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον ἄνδρα Πλαταιέα οὐ μέλειν οἷσι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ οἱ ἀποδεγεμένον ἔργον ἐνωτοῦ ἀξίον προθυμειμένου ἀποδέξασθαι.

LXXIII. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμησαὶ Σωφάνης δ' Εὐτυχίδεω, δήμου Δεκελεῖθιν, Δεκελεῶν δὲ τῶν κοτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατ' Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει καὶ ἀνίστασαν τοὺς δῆμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκετο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφὶ τὸ πᾶν πρὶ γῆρας κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας, τὰς δὴ Τिताκὸς ἐὼν αὐτόχθων καταπροδίδοι Τυνδαρίδῃσι. (3) Τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἀτέλειά τε καὶ προεδρίῃ διατελέει ἐς τὸδε αἶε ἐτι ἐδῶσα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πολέμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννησίοισι, σινομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελὴς ἀπέχεσθαι.

LXXIV. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν δ' Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοὺς λόγους λεγομένους ἔχει, τὸν μὲν ὡς ἐκ τοῦ ζωστήρος τοῦ θώρηκος ἐφόρει χαλκῇ ἀλυσὶ δεδεμένην ἀγκυραν σιδηρέην, τὴν δίκως πελάσσει ἀπικνεόμενος τοῖσι πολέμοισι βαλλέσκειτο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμοιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξεως μετακινήσῃσι μὴ δυναίαντο γινομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων ἐδόδοκτο τὴν ἀγκυραν ἀναλαβόντα οὕτω διώκειν. (2) Οὗτος μὲν οὕτω λέγεται, δ δ' ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεγθέντι ἀμφισβητῶν λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεύσης καὶ οὐδαμὰ ἀτρεμιζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἀγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρέην.

LXXV. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένον Ἀθηναίων Αἰγιναν Εὐρυδάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. (2) Αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε ἄνδρα γενόμενον ἀγαθόν, Ἀθηναίων στρατηγόντα ἄμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπ' Ἡδωνῶν ἐν Δάτρῳ περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσεῶν μαζόμενον.

LXXVI. Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστροφον οἱ βάρβαροι, ἐνθαῦτ' αὖ σφὶ ἐπὶ πῶς γυνὴ αὐτόμολος, ἣ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας καὶ νικῶντας τοὺς Ἑλληνας, ἐούσα παλλακὴ Φαρανδάτης τοῦ Τεσπίος ἀνδρὸς Πέρσεω, κομηθεμένη χρυσῇ πολλῇ καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρεουσέων, καταβῆσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης ἐχώρει ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτι ἐν τῇσι φονῇσι

rum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagitta vulneratus est in latere. (2) Ac tum quidem ceteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, ægerrime ferens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataensi, non se pœnitere quod pro Græcia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset.

LXXIII. Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cujus popularium Deceleensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne ævum eis utile. (2) Nam, quo tempore olim repetendæ Helenæ causa Tyndaridæ cum numero exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticæ sedibus suis expulerunt; tunc, ut vulgo aiunt, Deceleenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universæ metuens Atheniensium terræ, totam rem illis aperuit, viamque quæ fert Aphidnas monstravit: quas tum Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit. (3) Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et præcipuam in conventibus publicis et in festorum solennibus sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in eo bello, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedæmonii vastarent, Decelea abstinerint.

LXXIV. Ex hoc igitur Atticæ pago Sophanes fuit, qui tunc virtutis præcipuam inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream ancoram, e lorice cingulo aenea catena religatam; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione eum depellere possent; fuga autem facta hostium recipere consueasse ancoram, et ita persequi hostem. (2) Hæc de hoc viro fama fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in ejusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consueisset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse ancoram, nec gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam.

LXXV. Exstat ejusdem Sophanis aliud præclare factum; scilicet quum Athenienses Æginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. (2) Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

LXXVI. Postquam ita ad Plataas barbari prostrati sunt a Græcis, advenit ad hos mulier transfuga: quæ ut perditos vidit Persas, Græcosque victores, quum fuisset pellex Pharanadatis Persæ, Teaspis filii, multo ornata auro et ipsa et ejus famulæ, et veste pretiosissima quæ ad manus erat, descendit de carpento et ad Lacedæmonios accessit in cæ-

εοντας, (α) δρέουσα δὲ πάντα ἐκείνα διέποντα Πausανίην, πρότερόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausανίην καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων ἔλεγε τάδε, (α) « ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, ῥυσαί με τὴν ἱκέντι αἰχμαλώτου δουλοσύνης. Σὺ γάρ καὶ ἐς τὸδε ὄντας, τοῦσδε ἀπολέσας τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. Εἰμὶ δὲ γένος μὲν Κῶη, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδου τοῦ Ἀνταγόρου· βίη δέ με λαβὼν ἐν Κῶ εἶχε ὁ Πέρσης. » (4) 10 Ὁ δὲ ἀμείβεταί τοιςδε, « γύναι, θάρσσε καὶ ὡς ἱκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα καὶ εἰς θυγάτηρ Ἡγητορίδου τοῦ Κῶου, ὃς ἐμοὶ ξείνος μάλιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς χώρους οἰκημένων. » (5) Ταῦτα εἰπας τότε μὲν μιν ἐπέτρεψε 15 τῶν ἐφόρων τοῖσι παρεῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἰγίναν, ἐς τὴν αὐτὴ ᾗελε ἀπικέσθαι.

LXXVII. Μετὰ δὲ τὴν ἀπῆλιν τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπ' ἐξεργασμένοις. Μαθόντες δὲ ὅτι ὕστερον ἤκουσι τῆς συμβολῆς, συμ- 20 φορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἃξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. (2) Πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετ' Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. Οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἐσωτῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς 25 στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. (3) Μετὰ δὲ Μαντινέας ἤκον Ἡλείοι, καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλείοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. Τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

30 LXXVIII. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων ἦν Λάμπων ὁ Πυθέω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα, ὃς ἀνοσώτατον ἔχων λόγον ἔστο πρὸς Πausανίην, ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ ἔλεγε τάδε, (2) « ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἐργασταί τοι ὑπερφυῆς μέγαθός τε 35 καὶ κάλλος, καὶ τοι θεὸς παρέδωκε ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴμεν. Σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσῃς, ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων καὶ τις ὕστερον φυλάσσει τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτάσθαλα 40 ποιεῖν ἐς τοὺς Ἕλληνας. (3) Λεωνίδου γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι Μαρδόνιος τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. Τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδούς ἐπαινὸν ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτίς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. 45 Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκοποῦσας τετιμωρήσαιο ἐς πατρῶν τὸν σὸν Λεωνίδα. » Ὁ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε.

LXXIX. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοιςδε, « ὦ ξεῖνε Αἰγινητῆ, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν ἄγαμαί σε, 50 γνώμης μὲντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. Ἐξάρας γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρη καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μὴδὲν κατέβαλες παραίνεων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ ἦν ταῦτα ποιεῖν, φᾶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. (2) Τὰ πρέπει μάλλον βαρβάροις ποιεῖν ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ ἐκείνοις

571
dibus adhuc occupatos. (2) Quumque omnia ibi admini-
strantem videret Pausaniam, cujus et nomen et patriam jam
antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausaniam, et
genua ejus complectens, his verbis eum adlocuta est : (3)
« Rex Spartaë, libera me supplicem captivitatis servitute!
Nam et hactenus me juvisti, quod hos homines perdidisti,
qui nec heroum nec deorum curam habent. Sum autem
genere Coa, Hegetoridæ filia, Antagoræ filii : quam vi ex Co
raptam habuit Persa. » (4) Cui ille respondit : « Confide ,
mulier, non modo ut supplex, sed et insuper si verum est
quod ais, filiam te esse Hegetoridæ Coi, qui maxime
omnium ista loca habitantium hospitii jure mecum conjun-
ctus est. » (5) His dictis, tunc illam præsentibus ephoris
tradidit, deinde vero Æginam misit, quo ipsa venire cupi-
verat.

LXXVII. Post hujus mulieris adventum mox adfuere
Mantineses, re confecta. Qui ubi cognovere sero se venire
post peractam pugnam, vehementer indoluerunt, et mul-
ctam se commeruisse ultro fatebantur. (2) Ut vero audire
fugam corripuisse Medos qui cum Artabazo erant, hos illi,
dissuadentibus licet Lacedæmonis, persecuti sunt usque
in Thessaliam. Postquam vero domum sunt reversi,
duces suarum copiarum exsilio multarunt. (2) Post Manti-
nenses Elei venerunt : et hi pariter atque Mantineses gra-
vissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam
domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et
hæc quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

LXXVIII. Fuit autem in exercitu Æginetarum ad Pla-
tæas Ægineta Lampon, Pythææ filius, primarius vir inter
Æginetas : qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei
suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio hæc
verba fecit : « (2) Fili Cleombroti, exsecutus es facinus ita
magnum et præclarum, ut hominis superare naturam vi-
deatur : tibi que hoc dedit deus, ut liberata Græcia omnium
quos novimus Græcorum longe maximam gloriam sis con-
secutus. At tu nunc etiam quod superest perfice ; quo
famam consequaris majorem etiam, et barbarorum quisque
posthac caveat ne res nefarias adversus Græcos suscipiat.
(3) Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardo-
nius et Xerxes caput ejus præciderunt, et e palo erexerunt.
Hinc si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero
etiam Græci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si
e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. »
Hæc ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniæ.

LXXIX. Cui his verbis rex respondit : « Hospes Ægineta,
tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo : at a recto
animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et pa-
triam factumque meum in cælum usque extulisti, in nihili-
um me projecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et
me ais, id si fecero, melius audirum. (2) Barbaros hoc
facere decet, non Græcos : atque illos hoc nomine odimus.

δὲ ἐπιφρονέμεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκεν μήτε Αἰγινήτῃσι δδοίμι μήτε τοῖσι ταῦτ' ἀρέσκειται ἀποχρῆ δέ μοι Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον δσα μὲν ποιέειν, δσα δὲ καὶ λέγειν. (3) Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημί μεγάλως τετιμωρῆσθαι, ψυχῇσι τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. Σὺ μέντοι εἴτι ἔχων λόγον τοιόνδε μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε μήτε συμβουλευσῇς, χάριν τε ἴσθι ἔων ἀπαθής. » Ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσετο.

LXXX. Πausanias δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μηδένα ἀπεσθαι τῆς λήϊης, συγκομίζειν ἐκέλευσε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα. (2) Οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὗρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυσεούς καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα (3) σάκκους τε ἐπ' ἁμαξέων εὗρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαινοντο ἐνεόντες χρύσειοι τε καὶ ἀργύρειοι ἀπὸ τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσχύλευον ψεῖλιά τε καὶ στρεπτούς καὶ τοὺς ἀκινάκας ἐόντας χρυσεούς, ἐπεὶ ἐσοθῆτος γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς. (4) Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, δσα αὐτῶν οὐκ οἶα τε ἦν κρύπτειν ὥστε Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο, οἱ τὸν χρυσὸν ἄτε ἐόντα χαλκὸν ὄψιν παρὰ τῶν εἰλωτῶν ὠνέοντο.

LXXXI. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρύσεος ἀνετίθη ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνον ὄφιος τοῦ χαλκού ἐπεστεῶς ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ, καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπηχυν χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο, (2) ταῦτα ἐξελόντες τὰ λοιπὰ διαιρέοντο καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν, καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀργυρὸν καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. Ὅσα μὲν νυν ἐξαιρέτα τοῖσι ἀριστεύσασιν αὐτῶν ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausanias δὲ πάντα δέκα ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὥς δὲ αὐτως καὶ τὰλλα χρήματα.

LXXXII. Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι, ὥς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἑωυτοῦ Πausanias ὦν ὀρέοντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεύσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. (2) Ὅς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίουν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanias ὀδῶντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένas καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δεῖπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ κελεύσαι ἐπὶ γέλῳ τοὺς ἑωυτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. (3) Ὅς δὲ τῆς οἰνῆς

Ego quidem, quod ad hoc attinet, nec Aeginetis velim placere, nec quibuscumque talia placent : sufficite mihi, Lacedaemoniis placere, sancle agentem, sancteque loquentem. (3) Leonidae vero, quem tu me jubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum : nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubuerunt. Omnino vero, talia propositurus aut suasurus, noli porro meum in conspectum venire : et gratias habe, quod incolumis abeas ! » His auditis, ille discessit.

LXXX. Jam Pausanias, proposito per praenem edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, Helotas jussit pretiosa colligere. (2) Et illi, castra obeuntes, tentoria invenerunt auro argenteoque repleta, lectosque auro et argento obductos, et crateres aureos, et phialas, aliaque pocula : (3) plaustrisque impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant aurei et argentei : denique stratis cadaveribus armillas detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei erant : vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla habebatur. (4) Ibi tunc multa furto subtrahentes Helotae vendiderunt Aeginetis : multa vero etiam representabant, quaecumque abscondere non potuerant. Atque hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divitiae : quippe qui aurum, quasi aes esset, ab Helotis emerunt.

LXXXI. Pecuniis reliquisque rebus pretiosis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico deo ; ex qua aureus ille tripus dedicatus est, qui tricipiti serpenti aeneo insistit proxime aram ; item Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Jovis aenea statua decem cubitorum dedicata est ; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. (2) Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et jumenta : acceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero praecipua data sint eis quorum praeter ceteris virtus eminebat ad Plataeas, a nemine memoratum reperio : puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia etiam pretiosa.

LXXXII. Narrant etiam hoc accidisse : Xerxem, ex Graecia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse ; Pausaniam igitur, quum Mardonii tentorium vidisset auro et argento et variegatis auleis instructum, pistores et coquos jussisse coenam parare prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere. (2) Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et mensas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae adparatum, propositas admiratum lautitias, joci caussa suos famulos Laconicam parare coenam jussisse. (3) Quum

ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausanίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, συνελθόντων δὲ τούτων εἶπαι τὸν Πausanίην, δεικνύντα ἐς ἐκατέρην τοῦ δεῖπνου τὴν παρασκευὴν, (4) « ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε εἵνεκεν ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦ Μήδου τὴν ἀφροσύνην δέξαι, ὃς τοιήνδε δαίταν ἔχων ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω διζυρὴν ἔχοντας ἀπειρησόμενος. » Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων.

10 LXXXIII. Ὑστέρω μὲντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. Ἐρᾶν δὲ καὶ τότε ὕστερον ἐπὶ τούτων τῶν νεκρῶν περιφιλοθέτων τὰς σάρκας· (2) 15 συνεφόρεον γὰρ τὰ δότεια οἱ Πλαταιεὺς ἐς ἓνα γῶρον· εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα βράχην οὐδεμίαν, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς εὖσσα δόστεον· ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόντας μουνοφυέας, ἐξ ἐνὸς δόστεου πάντας, τοὺς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. Καὶ πενταπῆχρος ἀνδρὸς δότεια ἐφάνη.

20 LXXXIV. Ἐπεῖτε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνιστο, ὅτ' ὅτε μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι, πολλοὺς δὲ τινας ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἔχουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρ' Ἀρτόντew τοῦ Μαρδονίου παιδὸς 25 διὰ τοῦτο τὸ ἔργον· (3) ὅστις μὲντοι ἦν αὐτῶν ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. Ἔχει δὲ τινα φάτιν καὶ Διονυσιοφάνης ἀνὴρ Ἐφέσιος θάψαι Μαρδόνιον. Ἄλλ' ὁ μὲν τρόπον τοιούτῳ ἐτάφη.

30 LXXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὥς ἐν Πλαταιῇσι τὴν λήτην διελιγοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐκωτῶν χωρὶς ἑκαστοί. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας· ἐνθα μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδωνίου καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. 35 (2) Ἐν μὲν δὲ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ οἱ ἑλωτες. Οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον, Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας ἁλέας, καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐκωτῶν ὁμοῦ καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φλιασίοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διασφαρέντας. (3) Τούτων μὲν δὲ πάντων πλήρεις ἐγένοντο αἱ τάφοι· τῶν δὲ 40 ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, τούτους δὲ, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοί τῆς μάχης ἐκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ τῶν ἐπιγινόμενων εἵνεκεν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων 45 ἐστὶ αὐτοῖσι καλεῦμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα δεηθέντων Αἰγινητέων χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου ἀνδρα Πλαταιέα, προξενιν ἐόντα αὐτῶν.

LXXXVI. Ὡς δ' ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευμένοις σφι ἐδόκεε 60 στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἐξαίτειν αὐτῶν τοὺς μηδίσαντας, ἐν πρώτοις δὲ αὐτῶν Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον

que multum interesset inter utrumque epulum, ridentem Pausaniam vocasse Græcorum duces; eisque, ut conveniunt, utriusque cœnæ adparatum monstrantem, dixisse. (4) « Hoc consilio, Græci viri, vos convocavi, quo stultitiam vos ostenderem regis Medorum; qui, quum tali victus generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum nostrum epulum nobis rapturus. » Hæc Pausanias ducibus Græcorum fertur dixisse.

LXXXIII. Sed et insequente tempore post has res gestas multi Plateenses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post hæc tempore interjecto, postquam mortuorum cadavera carnis prorsus erant nudata, etiam hoc mirum adparuit: (2) quum ossa in unum locum Plateenses colligerent, repertum est cranium nullam prorsus suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cujus dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam molares, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt ossa viri quinque cubitorum.

LXXXIV. Deinde vero Mardonii cadaver, postridie quam commissæ pugna est, non est repertum. Quod quidem quoniam ab homine fuerit substractum, dicere pro certo non possum. Multos vero memoratos audivi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur sepelisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. (2) At quis sit ex his, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur etiam fama quædam, Dionysophanem Ephesium sepelisse Mardonium. Sed hæc Mardonii sepultura.

LXXXV. Græci vero, divisa præda, suos sepeliverunt, seorsum quique. Et Lacedæmonii quidem tria conditoria fecerunt: in uno tum adollescentes (*sive potius* ordinum duces: *græce* irenas) sepelierunt, quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates. (2) Sic in uno conditorio erant irenes: in altero reliqui Spartani; in tertio Helotæ. Hæc ratione Lacedæmonii usi sunt. Tegeatæ vero seorsum ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus occisi erant. (3) Horum itaque omnium plena erant sepulcra. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod attinet, quotquot apud Plateas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, inanes excitarunt tumulos, posterorum hominum gratia. Nam ibidem est etiam Æginetarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo pos: hæc anno, rogantibus Æginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Plateensi, qui publicus Æginetarum hospes fuit.

LXXXVI. Sepultis ad Plateas mortuis, deliberantibus Græcis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timageniden et Attagnum, qui præ caeteris principes huius factionis fuissent. quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab

ἢ ἐξέλωσι. (2) Ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐν-
δεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπο-
λιόρχεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄν-
δρας οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν
5 τε γῆν αὐτῶν ἑταίμον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

LXXXVII. Καὶ οὐ γὰρ ἑπαύοντο σινόμενοι, εἰ-
κοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε,
« ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι,
μὴ πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκέοντας ἢ ἐξέλωσι
10 Θήβας ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἴ-
νεκεν γῆ ἡ Βοιωτίη πλέω μὴ ἀναπλήσῃ, ἀλλ' εἰ μὲν
χρημάτων χρῆζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτεόνται,
χρήματα σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ
καὶ ἐμῇδίσμεν, οὐδὲ μόνον ἡμεῖς), εἰ δὲ ἡμέων ἀλη-
15 θῶς δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς
ἀντιλογίην παρέξομεν. » (2) Κάρτα τε ἔδοξε εὐ λέγειν
καὶ ἐς καιρὸν, αὐτίκα τε ἐπεκηρυκύνοντο πρὸς Πausa-
νίην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

LXXXVIII. Ὡς δὲ ὠμολόγησαν ἐπὶ τούτοις,
20 Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἀστεος, παῖδας δὲ
αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίας, φᾶς
τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταίτιους. (2) Τοὺς
δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἐ-
δόκεον ἀντιλογίης τε κυρῶσαι καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποι-
25 θεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ἔπο-
νόων τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμάχων ἅπασαν ἀπῆκε
καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφθιρε. Ταῦτα
μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβῃσι γεγόμενα.

LXXXIX. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκeos φεύγων ἐκ
30 Πλαταιῶν καὶ δὴ πρόσω ἐγένετο. Ἀπικόμενον δὲ μιν
οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας ἐπὶ τε ξενία ἐκάλεον καὶ
ἀνειρώτεον περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. (2) Ὁ δὲ Ἀρτά-
βαζος γινὼς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν τῶν
35 ἀγώνων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ
μετ' αὐτοῦ στρατὸς (ἐπιθήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινὰ
οἶετο πυνθανόμενον τὰ γεγονότα), ταῦτα ἐκλογιζόμενος
οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς
Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσ-
40 σαλοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαι τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐ-
λῶν ἐς Θρηίκην καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι
πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε· αὐτὸς δὲ ὑμῖν
Μαρδόνιος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ οὗτος κατὰ πόδας ἐμεῦ
ἐλεύων προσδόκιμός ἐστι. (4) Τοῦτον καὶ ξενίζετε
45 καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα
ποιεῦσι μεταμελήσει. » Ταῦτα δὲ εἰπας ἀπῆλυνε
σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μακεδονίης
ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὡς ἀληθῶς ἐπείγόμενος καὶ τὴν με-
σάγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. (5) Καὶ ἀπικνέσται ἐς Βυ-
50 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συγχροῦς
στὰ Θρηίκην τε κατακοπέντας κατ' ὁδὸν καὶ λιμῷ συ-
στάντας καὶ καμᾶτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

XC. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ

urbe, quin eam expugnassent. (2) Utque hoc eis placuit,
ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbem-
que obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederen-
tur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum
vastarunt, murumque oppugnarunt.

LXXXVII. Qui quum adsidue multa illis damna inferrent,
vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit:
« Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani, non prius
ab oppugnatione desistere abscedereque, quam aut expu-
gnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc
nostra causa ne plura porro palietur Boeotia terra! sed,
si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt,
demus eis pecunias ex publico; nam publice omnes Me-
dorum partes secuti sumus, non nos soli: siu vere nos
deditos cupiunt, eaque causa urbem oppugnant, nos ipsi
ad causam apud eos dicendam nos sistemus. » (2) Et hic
sane optime dicere visus est et opportune: protinusque ca-
duceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes
se viros illos esse tradituros.

LXXXVIII. De quo ut inter utrosque convenit, interim
Attaginus quidem ex urbe clam profugit: cujus filios Pau-
sanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam,
dicens, pueros nullam habere. (2) Reliqui vero viri quos
Thebani dederunt, putabant illi quidem ad dicendam
causam se iri admissum, praetereaque confidebant pecu-
niis amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspicatus
Pausanias, postquam illos accepit, universum sociorum
exercitum dimisit, et illos Corinthum abductos interfecit.
Atque haec quidem res sunt, ad Plataeas et ad Thebas gestae.

LXXXIX. Artabazus vero, Pharnacis filius, qui Plataeis
profugerat, jam longe admodum erat progressus. Qui ubi
in Thessaliam pervenit, Thessali eum ad hospitium voca-
runt, sciscitatique sunt de reliquo exercitu: necdum enim
quidquam de rebus ad Plataeas gestis compererant. (2) At
Artabazus, bene gnarus, si de praeliis factis id quod res
erat illis aperuisset, verendum sibi esse, ne ipse cum exer-
citu suo pereat: unumquemque enim se aggressurum existi-
mavit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur secum
reputans, nec apud Phocenses vulgaverat quidquam, et
apud Thessalos haec dixit: (3) « Ego quidem, ut videtis,
Thessali, in Thraciam maturo pervenire; et celeritate utor,
quippe praemissus e castris cum hisce ad rem quamdam
peragendam. Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo
exercitu sequens, mox vobis aderit. (4) Hunc vos hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim, id fecisse,
in posterum vos poenitebit. » His dictis, raptim per The-
ssaliam et Macedoniam recta Thraciam versus duxit exer-
citus, vere festinans, et per mediam terram viam carpens.
(5) Denique Byzantium pervenit, relictis quidem de suo
exercitu multis, qui partim a Thracibus in itinere caesi erant,
partim fame et laboribus conflictati perierant. Tum ex
Byzantio navigiis trajecit: atque ita hic in Asiam est re-
versus.

• XC. Quo die autem ad Plataeas cladem Persae acceperunt

τρώμα ἐγένετο, συνεκύρηνε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δῆλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἤλθον σφὶ ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου Λάμπων τε Θρασυκλῆος καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδου καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρου, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάβρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομήτορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. (2) Ἐπελθόντων δὲ σπεῖον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παντοῖα, ὡς ἂν μόνον ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομείνουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνουσι, οὐκ ἐτέρην ἄγρην τοιαύτην εὐρίειν ἂν αὐτούς. (3) Θεοὺς τε κοινούς ἀνακαλέων προέτραιπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον. Εὐπετέστε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νέας αὐτῶν κακῶς πλῶειν καὶ οὐκ ἀξιόμαχους ἐκείνοισι εἶναι. Αὐτοὶ τε, εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγειν, 20 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι δημῶροι εἶναι.

XCI. Ὡς δὲ πολλοὺς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σάμιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος ἐνέκεν ἐθέλων πυθέσθαι εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην θεοῦ ποιεῦντος, « ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα; » Ὁ δὲ εἶπε, « Ἡγησίστρατος. » (2) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοιπον λόγον, εἴτινα ὥρμητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε, « δέχομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἡγησίστρατον, ὦ ξεῖνε Σάμιε. Σὺ δὲ ἡμῖν ποίεις ὅπως αὐτὸς τε δοὺς πίστιν ἀποπλώ- 30 σεαι καὶ οἱ σὺν σοὶ ὄντες οἶδε, ἧ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμους ἔσσεσθαι συμμάχους. »

XCII. Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε καὶ τὸ ἔργον προσῆγε· αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὄρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης περὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες οἱ μὲν ἀπέπλων· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλῶειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὐνομα ποιεῦμενος· (3) οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραῇ ἐκαλλιρέοντο, μαντευομένου σφὶ Διηφόνου τοῦ Εὐηνίου ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτῳ, Ἀπολλωνίης δὲ 40 τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλῳ.

XCIII. Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμῳ τοιόνδε. Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκειται παρὰ ποταμὸν ὃς ἐκ Λάκμωνος οὐρεὸς ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς θάλασσαν παρ' Ὀρικον λιμένα, τὰς δὲ νύκτας ἀραιρ- 50 ρημένοι ἄνδρες οἱ πλοῦτοι τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος· (2) περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῇται τὰ πρόβατα ταῦτα ἐκ θεοπροπίου τινός· ἐν δὲ ἀντρῷ αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλιος ἐκᾶς. Ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε. Καί ποτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἀντρον διέσθειραν τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. (3) Ὁ δὲ ὡς ἐπῆλθε, εἶχε σιγῇ καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόμῳ ἔχων ἀνα-

illam, eodem die accidit ut alia calamitate ad Mycalen Ionie adfligerentur. Scilicet quum Deli sederent Græci, qui duce Leotyclide Lacedæmonio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasyclus filius, et Athenagoras Archestratidæ, et Hegesistratus Aristagoræ, a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. (2) Qui ubi Græcorum duces convenere, multa atque varia verba Hegesistratus fecit; dicens, si modo vidissent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum discessuros barbaros; sive hi manserint, nullam aliam talem prædam Græcos umquam reperturos. (3) Denique communes deos invocans, hortatus illos est, ut homines Græcos servitute vellent liberare, et pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu, ait: etenim et naves eorum male navigare, nec viros resistere illis posse. Quodsi quam suspicionem haberent per dolum se illos excitare, paratos se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.

XCI. Quumque pluribus verbis orare non desisteret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto capiendi ominis caussa, sive forte fortuna, deo ita volente, interrogavit eum: « Samie hospes, quodnam tibi nomen est? » Et ait ille, « Hegesistratus (*latine* Dux exercitus). » (2) Moxque Leotychides, intercipientes reliquum sermonem si quem adjecturus Hegesistratus esset, « Accipio, inquit, Samie hospes, omen ducem exercitus edens. Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut, priusquam hinc abeat, fidem vobis detis, revera Samios promptos nobis socios adfuturos. »

XCII. Hæc locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est. Protinus enim Samii de societate cum Græcis fidem et iusjurandum dederunt: (2) eoque facto, duo ex legatis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum navigare Leotychides jussit, nomen ejus pro omine accipiens. (3) Et illo quidem die se continuerunt Græci, postridie vero læta illis sacra fuere, interpretis sacrorum officio fungente Deiphono, Euenii filio, Apolloniata, ex illa Apollonia, quæ ad Ionium mare sita est.

XCIII. Deiphoni hujus pater Euenius fortuna usus erat hujusmodi. Sunt Apolloniæ oves Soli sacræ, quæ interdum pascuntur juxta fluvium, qui ex Lacmone monte peti agrum Apolloniaten prope Oricum portum in mare influit: noctu vero selecti viri, divitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves custodiunt, quisque per anni spatium. (2) Nam oves has, ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apolloniata; stabulantur autem illæ in antro quodam procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id delectus, custodiebat: et nocte quidam, quum, vigilandi tempus dormiendo transigeret, ingressi in antrum lupi oves fere sexaginta corripuerunt. (3) Quod ubi ille animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias cogitans emere

τικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. Καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε
τοὺς Ἀπολλωνιῆτας ταῦτα γενόμενα, ἀλλ' ὥς ἐπύθοντο,
ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον κατέκριναν, ὥς τὴν
φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὀφίος στερηθῆναι. (4)
Ἐπειτε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ
ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως
καρπὸν. Πρόπαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελ-
φοῖσι ἐγένετο. Ἐπειτεν ἐπειρώτευν τοὺς προφῆτας τὸ
αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ. (5) Οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον
ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον
τῆς ὀφίος ἐστέρησαν· αὐτοὶ γὰρ ἐπορμύησαι τοὺς λύκους,
οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρόντας ἐκείνῳ πρὶν ἢ
ἐλκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἔληται
καὶ δικαιοῖ· τούτων δὲ τελομένων αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ
ὅσιν τοιαύτην τὴν πολλούς μιν μακαριέειν ἀνθρώπων
ἔχοντα.

XCIV. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη, οἱ
δὲ Ἀπολλωνιῆται ἀπόρρητα ποιησάμενοι προέθεσαν
τῶν ἀστῶν ἀνδράσι διαπρήξαι. Οἱ δὲ σφι διέπρηξαν
ὥδε. (2) Κατημένον Εὐηνίου ἐν θώκῳ ἐλθόντες οἱ πα-
ρίζοντο καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς δ' κατέβαινον
συλλυπέμενοι τῷ πάθει. Ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες εἰρώτεον
τίνα δίκην ἂν εἴλοιο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας
ὑποστῆναι δώσειν τῶν ἐποίησαν. (3) Ὁ δὲ οὐκ ἀκηχοῦς
τὸ θεοπρόπιον εἶλετο εἰπας εἰ τίς οἱ δοίῃ ἀγροῦς, τῶν
ἀστῶν οὐνομάσας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο
κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ, καὶ οἰκῆσιν πρὸς τούτοις
τὴν ἥδεε καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τούτων δὲ
ἐξῇ ἐπὶ βόλος γενόμενος τοῦ λοιποῦ ἀμύνεσθαι εἶναι, καὶ
δίκην οἱ ταύτην ἀπογοῶν γενομένην. (4) Καὶ δ' μὲν
ταῦτα ἔλεγε, οἱ δὲ παῖδες οἱ ὑπολαβόντες, « Εὐή-
νιε, ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσεως ἐκ-
τίνουσί τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα. » (5) Ὁ
μὲν δὲ πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος
τὸν πάντα λόγον, ὥς ἐξαπατηθεὶς οἱ δὲ πριάμενοι παρὰ
τῶν ἐκτεμένων διδοῦσι οἱ τὰ εἶλετο. Καὶ μετὰ ταῦτα
αὐτίκα ἐμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
γενέσθαι.

XCV. Τούτου δὲ ὁ Διήφορος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου
ἀγόντων Κορινθίων ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ
καὶ τὸδε ἤκουσα, ὥς ὁ Διήφορος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐη-
νίου οὐνόματος ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ
ἐὼν Εὐηνίου παῖς.

XCVI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὥς ἐκαλλίρησε, ἀνῆγον
τὰς νέας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. Ἐπεὶ δὲ ἐ-
γένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρ-
μισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτῃ παρεσκευάζοντο
ἐς ναυμαχίην, οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι σφας προσ-
πλῶειν ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς νέας τὰς
ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκταν ἀποπλῶειν. (2) Βου-
λευόμενοι γὰρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιέσθαι·
οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον ὁμοιοὶ εἶναι. Ἐς δὲ τὴν ἡπειρον
ἀπέπλωον, θύκως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
τερον ἐόντα ἐν τῇ Μυκάλῃ, δὲ κελεύσαντος Ξέρξεω

et in illarum locum substituere. At non latuit Apollonia-
tas factum: qui, ut id cognoverunt, in iudicium adductum
Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam
dormiendo transegisset, oculorum usu privaretur. (4)
Sed, postquam eum exccecarunt, continuo deinde nec oves
illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit.
Inde oracula consulebant et Dodonæ et Delphis, caussam-
que ex prophetis quærebant præsentium malorum. (5)
Responderunt illi, eo ipsis hæc accidere, quod sacrarum
ovium custodem Euenium luminibus orbassent: se enim
(deos) immisisse illos lupos; neque prius desituros esse
illum ulcisci, quam ei penam facinoris didicissent Apollo-
niatæ, quamcumque ipse postulasset: quæ quando soluta
fuerit pœna, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius
caussa multi homines beatum illum sint prædicaturi.

XCV. Hæc Apolloniatis data sunt responsa; quæ illi
clam habentes, civium suorum nonnullis negotium cum
Euenio conficiendum mandarunt. Et hi ad id conficien-
dum hac usi sunt ratione. (2) Conveniunt Euenium in
sella sedentem, eique adsidentes primum aliis de rebus
verba faciunt, deinde ad commiserandam hominis calami-
tatem progressi, atque ita eum fallentes, interrogant quas-
nam pœnas esset postulaturus, si voluissent Apolloniæ
pœnas sustinere eorum quæ in illum admisissent. (3) Et
ille, qui de oraculi responso nihil audiverat, optans ait: Si
quis ipsi daret agros istos (ibi nominabat cives quos-
dam, quos noverat duo pulcerrima Apolloniæ prædia pos-
sidere), et ædes insuper in urbe, quas noverat ille pulcer-
rimas esse; hæc, inquit, si nactus fuisset, in posterum se
non iraturum esse civibus, sed hac multa fore contentum.
(4) Quæ ubi illi dixit, adsidentes ei cives responderunt:
« Euenie, hanc multam, ex oraculi responso, solvunt tibi
Apolloniæ pro eo quod te luminibus privarunt. » (5) Et
ille quidem, postquam rem totam cognovit, ægerrime tulit
se ita esse circumventum: Apolloniæ vero ea, quæ ille
optaverat, empta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra interpre-
tandi idem Euenius habuit, ita ut hoc nomine celebris eva-
serit.

XCV. Hujus igitur Euenii filius Deiphonus, adductus a
Corinthiis, sacrorum interpres fuit apud hunc exercitum.
Audi viro etiam, eundem Deiphonum, usurpato Euenii
nomine, passim per Græciam operam suam locasse, quum
non fuisset Euenii filius.

XCVI. Græci, ut perlarunt, naves ex Delo ad Samum
moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terræ Sa-
miæ locum ita nominatum, ibi prope Junonis templum,
quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se
compararunt. At Persæ, ubi illos adnavigare resciverunt,
ipsi quoque naves moverunt; et cæteras quidem admove-
runt continenti, Phœnicum vero naves ut abirent per-
miserunt. (2) Deliberantibus quippe visum erat, pugna
navali non esse decernendum; nec enim se Græcis pares
esse existimabant. Ad continentem autem navigarunt,
quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in

καταλαιμαυμένους τοῦ ἄλλου στρατοῦ Ἰωνίνην ἐφύλασσε· τοῦ πληθὺς μὲν ἕξ μυριάδες, ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ Τιγράνης κάλλιε τε καὶ μεγάβη ὑπερφέρων Περσέων. (3) Ὑπὸ τούτων μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνειρῦσαι τὰς νέας καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος ἔρυμα τῶν νεῶν καὶ σφέων αὐτῶν χρησφύγετον.

XCVII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνήγοντο. Ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτινίων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαῖσωνά τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶ ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλέος ἰδρύσατο Νεῖλεω τῷ Κόδρου ἐπιστόμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστὺν, (2) ἐνθαῦτα τὰς τε νέας ἀνείρυσαν καὶ περιεβάλλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμέρα, καὶ σκολοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. Καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι καὶ ὡς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφοτέρω ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεκκευάδατο.

XCVIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχοντο ὡς ἐκπεφυγόντων, ἐν ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποίωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται ὀπίσω εἴτε καταπλώσῃ ἐπ' Ἑλλησπόντου. (2) Τέλος δ' ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιεῖν, ἐπιπλῶειν δὲ ἐπὶ τὴν ἡπειρον. Παρασκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποδάθρας καὶ τὰ ἄλλα θῶν ἔδεε, ἐπλῶον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλ' ὄρεον νέας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείγους, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκρίμενον παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηϊ παραπλώων, ἐγγρίμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα, Λευτυχίδης ὑπὸ κήρυκος προηγόρευε τοῖσι Ἴωσι λέγων, (4) « ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων τυγχάνουσιν ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. Ἐπεὶ ἀνὴρ συμμίσγωμεν, μεμνησθῆναι τινα γρηῃ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ τοῦ συνθήματος Ἡθης. Καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐπακούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος. » (5) Ὡς οὗτος δὲ οὕτως ἔων τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς δ' ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· ἡ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἐπειτεν ἀνενευχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

XCIX. Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου δευτέρα δὴ τότε ἐποίουν οἱ Ἕλληνες· προσσχόντες τὰς νέας ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο, οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν ὑπονύσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν ἀπαίρονται τὰ ὅπλα. (2) Οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς ἐλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξεω, τοὺς λυσάμενοι πάντας ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἥμισυ ὑπαίρην εἶχον, πεντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. (3) Τοῦτο δὲ τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκά-

Mycale erat, nempe jussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant, quibus Tigranes praerat, vir et forma et statura inter Persas eminens. (3) Hujus igitur sub exercitus tutamen se recipere decreverunt duces classis, navesque in terram subducere, et vallo circumdare, quod simul munimentum navibus et sibi refugium esset.

XCVII. Hoc inito consilio moverunt Persae; quumque praeternavigato Potniarum (dominarum, dearum: nisi Potniensium) templo, quod in Mycale est, in Gaeonem et Scolopoentem venissent, ubi est Cereris Eleusinia templum, quod Philistus statuit, Pasicles filius, Neleum Codri filium ad Miletum condendam secutus: (2) ibi subduxerunt naves; et, caesis arboribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim ligneo, partim lapideo, palosque praecutos circa murum defixerunt. Denique, in utramque partem re deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad superandum hostem sese comparabant.

XCVIII. Graeci, ut ad continentem abiisse barbaros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e manibus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid facerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespontum navigarent. (2) Ad extremum decreverunt neutrum horum facere, sed ad continentem dirigere naves. Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in navali pugna usus est, versus Mycalen navigarunt. (3) Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quisquam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves autem viderunt intra murum subductas, et frequentem pedilatum secundum littus in acie stantem; ibi tunc Leotychides, primum, praeter littus quam proxime poluit navigans, praconis voce haec verba Ionibus adclamavit: (4) « Viri Iones, quotquot estis qui me auditis, accipite quae dico: omnino enim non intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum ante omnia libertatis memento, deinde vero lesserae Hebrae. Haec etiam qui vocem meam non exaudierit cognoscat vestrum ex his qui audiverint. » (5) Cujus sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis ad Artemisium. Scilicet, si barbaros laterent dicta, persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive illa ad barbaros fuissent delata, factum ut hi Graecis (Ionibus) diffiderent.

XCIX. Deinde, postquam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fecerunt Graeci: adpulsis ad littus navibus exscenderunt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirentque bortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspicarentur cum Graecis sentire, arma adimunt. (2) Samii enim, quum in classe barbarorum advenissent Athenienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato viatico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis liberassent captivitate. (3) Milesios vero jussuerunt exitus viarum

λῆς φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν· ἐποίουν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. (4) Τούτους μὲν Ἴωνες τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχρὸν ἄν τι ποίειεν δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοις προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι, αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέρρα ἕρκος εἶναι σφι.

C. Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσήϊσαν πρὸς τοὺς βρῆθάρους. Ἰοῦσι δὲ σφι φήμη τε ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν καὶ κηρυκῆϊον ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον· ἡ δὲ φήμη διηλθέ σφι ὅδε, ὥς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. (2) Δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοις ἐστι τὰ θεῖα τῶν πηγμάτων, εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπίπτουσας τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσθαι τρώματος φήμη τοῖσι Ἑλλήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπικέτο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κινδυνεύειν.

CI. Καὶ τὸδε ἕτερον συνέπεσε γενόμενον, Δήμητρος τεμένηα Ἐλευσινίης παρ' ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι· καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον ἐγένετο, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρηται, ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἔσεσθαι. (2) Γεγονέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausaniῆω Ἑλλήνων ὁρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἔλθουσιν· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι πρῶτ' ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο, τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ δεῖλιν. (3) Ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι μῆνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνον οὐ πολλῷ σφι ὕστερον δῆλα ἀναμνησθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίη σφι πρὶν τὴν φήμην ἐσαπικέσθαι, οὗτι περὶ σφέων αὐτῶν οὕτω ὥς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίου πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. (4) Ὡς μέντοι ἡ κληθὺν αὐτῇ σφι ἐσέπτατο, μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποίουντο. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἐσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα προεκέετο.

CII. Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεγέσι τούτοις τεταγμένοις, μέχρι κοῦ τῶν ἡμισιών, ἡ δὸς ἐγένετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χωῖρον, τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοις τεταγμένοις κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. (2) Ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρει [ἔτι] καὶ δὴ ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεγῶν ὁ στρατὸς, ὅπως ἐκινῶν γένηται τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακλειυσάμενοι ἔργου εἶχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. (3) Διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα οὗτοι φερόμενοι ἐσέπεσον ἄλεες ἐς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ χρόνον συγχὸν ἀμυνόμενοι τέλος ἐφευγον ἐς τὸ τεῖχος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικωνῖοι καὶ Τροιζήνιοι (οὗτω γὰρ ἔσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι συνεπέπιπτον ἐς τὸ

custodire ad Mycalæ cacumina ferentium, ut qui regionem optime nossent : id autem hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. (4) Alii his igitur Ionibus, quos susceperant, si potestatem nanciscerentur, res novas molituros, hoc modo sibi Persæ præcaverunt : ipsi vero crates comportarunt, quæ sibi pro vallo essent.

C. Jam Græci, instructa acie, ibant in hostem, quum subito fama quædam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in littore depositus. Currebat autem fama hujusmodi, Græcos in Bœotia exercitum Mardonii prælio superasse. (2) Nempe multis utique documentis declarantur res quæ divinitus contingunt; quandoquidem tunc quoque, quum idem congruit dies quo et ad Plateas cladem Persæ acceperunt et ad Mycalen accepturi erant, ad Græcos hic stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo majorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior.

CI. Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniæ templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plateensi agro, ut supra dixi, pugnatum est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant. (2) Victoriam autem jam tum reportasse Græcos cum Pausania, recte his fama nunciavit : nam Plateensis pugna matutino adhuc tempore hujus diei pugnata erat, hæc autem ad Mycalen sub vespem. (3) Pugnata autem esse utramque pugnam eodem ejusdem mensis die, haud multo post, ratione inita, liquido cognoverunt. Auxii autem fuerant, priusquam hæc fama advenit, non tam sui caussa, quam omnium Græcorum, metuentes ne Mardonio succumberet Græcia : (4) sed postquam illa exercitum pervolavit fama, eo confidentiores et celeriore gradu in hostem iverunt. Igitur et Græci et barbari pugnandi studio flagrabant, quippe quibus et insulæ et Hellespontus præmium victoriæ propositum erat.

CII. Athenienses, et qui proxime illos locati erant, dimidium fere totius exercitus, viam habebant secundum litus et per plana loca; Lacedæmonii vero, et qui post hos locati, per voraginem et montana. (2) Dumque hi circumibant, illi in altero cornu pugnam jam commiserant. Quamdiu igitur Persis rectæ stabant crates, repugnabant illi hostibus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenienses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non Lacedæmoniorum, invicem cohortati, acrius incumberent operi, tum quidem mutata est rei facies. (3) Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in Persas irruebant : et illi exceperunt quidem inpetum, et per sat longum tempus repugnabant; ad extremum vero intra murum profugerunt. (4) Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Træzeniis (hi enim ita deinceps in acie locati erant), simul

τείχος. Ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὗτ' ἔτι πρὸς ἄλκην ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν τε ὠρμέατο οἱ ἄλλοι πλὴν Περσέων· οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἕλληνων.

6 (b) Καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτεύουσι· Ἀρταύτης μὲν καὶ Ἰθαμίτρης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες ἀποφεύγουσι, Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης μαχόμενοι τελευτεύουσι.

10 CIII. Ἐτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεγείρον. Ἔπεισον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι τε καὶ Σικυῶνιοι καὶ στρατηγὸς Περιλέως. (2) Τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι ἐόντες
15 τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὅπλα, ὥς εἶδον αὐτίκα κατ' ἄρχας γινόμενῃν ἐτεραλκία τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάτο προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι Ἕλλησι. (3) Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ
20 Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροις.

CIV. Μιλήσιοι δὲ προστετάχτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἵνεκέν σφι, ὥς ἦν ἄρα σφέας καταλαμβάνη οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες
25 ἡγεμόνας σώζωνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. Ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παρέοντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιοίεν· (2) οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίουν, ἄλλας τε κατηγεόμενοί σφι
30 οδοὺς φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους, καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτεινόντες πολεμιώτατοι. Οὕτω δὴ τὸ δευτέρον Ἰωνὴν ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

CV. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἕλληνων ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ
35 παγκράτιον ἐπασκῆσας. Τούτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε ὕστερον τούτων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Καρυστίοις, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίνης γῶρης ἀποθανόντα ἐν μάχῃ κέεσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. (2) Μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυῶνιοι ἥριστευσαν.

40 CVI. Ἐπεῖτε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέπρησαν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν ληΐην προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ θησαυροὺς τινὰς χρημάτων εὗρον. (2) Ἐμπρήσαντες δὲ τὸ
45 τεῖχος καὶ τὰς νέας ἀπέπλωον. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμον οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίνης, καὶ ὅχῃ χρεὼν εἶη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν, τὴν δὲ Ἰωνίνην ἀπειναὶ τοῖσι βαρβάροις· (3) ἀδύνατον γὰρ εἶναι τοῖς εἶναι ἐνωτούς τε
50 Ἴωνιν προκατῆσθαι φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον, καὶ ἐνωτῶν μὴ προκατημένων Ἴωνας οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. (4) Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσιν ἐν τέλει εὐσεῖς ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμ-

cum illis intra murum irrurunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, ommissa pugna barbari fugam corripere, exceptis Persis; qui, etiam ad exitum licet numerum redacti, constanter tamen Græcis, adsidue irrutibus, sese opposuerunt. (5) Et ex ducibus quicquid Persicis dno fuga evasere, duo vero perierunt. Artayntes et Ithamities, classiariorum præfecti, fuga salutem petierunt; pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes.

CIII. Dum adhuc pugnabant Persæ, advenerunt Lacædæmonii, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Græcis haud pauci; quum alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Perilaus. (2) Samii vero, qui in exercitu Medico militabant, quibus arma erant adempta, quum jam initio vidissent accipitem esse pugnam, quidquid in eorum fuit potestate, fecerunt, quo Græcos juvarent. (3) Et reliqui Iones, videntes Samios initium facere defectionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt barbaros.

CIV. Jam Milesiis quidem mandatum erat, ut viarum exitus custodirent, salutis causa Persarum; quo, si eis accidisset id quod etiam accidit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina Mycææ salvi evaderent. Hoc quidem consilio Milesios Persæ ibi locaverant ad illud efficiendum: simul vero, ne, si exercitui adessent, novi quidpiam molirentur. (2) At illi plane contrarium ejus, quod mandatum erat, fecerunt: fugientes quippe barbaros per contrarias duxerunt vias, quæ ad hostes ferebant; et ad extremum eos ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem iterum Ionia a Persis defecit.

CV. In hac ad Mycalen pugna inter Græcos virtutis præmium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero Hermolycus post hæc, quum bellum gererent Athenienses cum Carystis, Cynri in agro Carystio cecidit in prælio, et prope Geræstum sepultus est. (2) Post Athenienses autem Corinthii et Træzenii et Sicyonii præcipuam virtutis laudem commeruerunt.

CVI. Græci, plerisque barbarorum, partim in prælio, partim in fuga interfectis, naves cremarunt et totum munimentum, præda prius egesta et in littore deposita: repererantque arcas nonnullas rebus pretiosis repletas. (2) Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenere, deliberarunt de Ionia in aliam terram transferenda, et qua parte Græciæ, quæ in potestate esset Græcorum, sedes Ionibus sint assignandæ. Ionia enim videbatur barbaris esse relinquenda. (3) quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ionæ præsiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Græcorum præsidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore nec pœnas Persis daturus. (4) Qua proposito deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Græcorum qui cum Medis sensissent, ejectis incolis, cum

πόρια ἐξαναστήσαντας δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἰωνὴν γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοισι περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευεῖν. (5) Ἀντιτεινόντων δὲ τούτων προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. Καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἑλλήσι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πῖστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. (6) Τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι ἐπῶλον τὰς γεφύρας λύσσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένους εὐρήσειν. Οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἐπῶλον.

CVII. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων ἐς τὰ ἄκρα τε τῆς Μυκάλης κατελιθθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγένετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. (2) Πορευομένων δὲ κατ' ὁδὸν Μασίστης ὁ Δαρείου παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι τὸν στρατηγὸν Ἀρταύντην ἔλεγε πολλὰ τε καὶ κακὰ, ἅλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φᾶς αὐτὸν εἶναι τοιαῦτα στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντός κακοῦ τὸν βασιλεὺς οἶκον κακώσαντα. (3) Παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι δέννος μάλιστα ἐστὶ. Ὁ δὲ ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεα, ἀποκτείνει ἐθέλων. (4) Καὶ μιν ἐπιθέοντα φρασθεῖς Ξειναγόρης ὁ Πηγήσι-
25 λεω ἀνὴρ Ἀλικαρνησεὺς ὅπισθε ἐστὲνός αὐτοῦ Ἀρταύν-
τω, ἀρπάζει μέσον καὶ ἐξάρας παῖει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστῳ προέστησαν. (5) Ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο χάριτα αὐτῷ τε Μασί-
στη τιθέμενος καὶ Ξέρει, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν
30 ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης Κιλικίης πάσης ἤρξε δόντος βασιλεὺς. (6) Τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων οὐδὲν ἔτι πλεον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδεσι ἐτύγχανε ἐὼν βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεῖτε ἐξ Ἀθηνέων
35 προσπτασας τῇ ναυμαχίᾳ φυγῶν ἀπῆκετο.

CVIII. Τότε δὲ ἐν τῇσι Σάρδεσι ἐὼν ἄρα ἦρα τῆς Μασίστῳ γυναικὸς, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. Ὡς δὲ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε προμηθεύμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασί-
40 στην· (τῷτο δὲ τοῦτο εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἠπίστατο βίης οὐ τευξομένη·) (2) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ ἐωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστῳ, δοκῶν αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι
45 ἢ ταῦτα ποιῆσαι. Ἀρμόσας δὲ καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας ἀπῆλανε ἐς Σοῦσα. (3) Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπῆκετο καὶ ἡγάγετο ἐς ἐωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστῳ μὲν γυναικὸς ἐπέταυτο, ὁ δὲ διαμειψάμενος ἦρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν
50 γυναικὸς, Μασίστῳ δὲ θυγατρός· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταύνη.

CIX. Χρόνου δὲ προϊόντος ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τοῷδε. Ἐξυφήνασα Ἀμηστρίς ἡ Ξέρξει γυνὴ φαρμός τε καὶ ποικίλον καὶ θέας ἄξιον διδοῖ Ξέρξει.

agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere censebant incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant, nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quidquam statuere. (5) Quibus obnitentibus, haud inviti Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios, et Chios, et Lesbios, reliquosque insulares, qui arma et naves cum Græcis sociaverant, in commune sociorum receperunt, fide et iurejurando adstrictos de societate constanter et cum fide servanda. (6) His iurejurando adstrictis, ad Hellespontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc stratos se reperturos esse existimaverant.

CVII. Qui ex barbaris fuga evaserunt, numero haud multi, in Mycalæ cacumina compulsi erant, hi deinde Sardes salvi redierunt. (2) Qui dum eo revertuntur, in itinere Masistes, Darii filius, qui acceptæ cladi interfuerat, ducem exercitus Artaynten multis insectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse illum muliere ignaviorem, quod isto modo bellum administrasset; et quavis pœna dignum esse, qui regis domum illa calamitate adfecisset. (3) Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. (4) Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntæ, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. (5) Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universæ Ciliciæ præfectus est. (6) In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem venerat.

CVIII. Sardibus igitur dum Xerxes moratur, amore tunc captus est uxoris Masistæ, quæ et ipsa ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione habita fratris sui Masistæ; (quod ipsum etiam mulierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri illatum;) (2) tum ille, quum nulla ei alia via pateret, filio suo Dario hasce conciliat nuptias, nempe filiam huius mulieris et Masistæ illi dat uxorem; ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum. Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum solennibus, Susa abiit. (3) Quo ut pervenit, uxoremque Darii suas in aedes recepit; tum vero, ommissa uxore Masistæ, mutatoque amore, uxorem Darii deperit, Masistæ filiam, eaque potitus est. Nomen huic mulieri Artaynta fuit.

CIX. Sed succedente tempore comperta res est hac ratione. Amestris, uxor Xerxis, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spectatu dignum, quod dono dedit Xerxi.

(2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς περιβάλλεται τε καὶ ἐργεῖται παρὰ τὴν Ἀρταύτην. Ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτη, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅτι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουργημένων πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. (3) Τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίη γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ξέρξης, « δώσεις μοι τὸ ἀν σε αἰτήσω; » ὃ δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων ἐκείνην αἰτῆσαι ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. Ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. (4) Ξέρξης δὲ παντοῖος ἐγένετο οὐ βουλόμενος δοῦναι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικαζούσῃ τὰ γινόμενα οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσω· ἀλλὰ πόλεις τε ἐδίδου καὶ χρυσὸν ἀπλετον καὶ στρατὸν, τοῦ ἐμελλε οὐδεὶς ἄρξαι ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα δὲ στρατὸς δῶρον. (5) Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε, διδοὶ τὸ φᾶρος. Ἡ δὲ περιγάρῃς ἐοῦσα τῷ δούρῳ ἐφόρεε τε καὶ ἡγάλλετο. Καὶ ἡ Ἀμυστρις πυνθάνεται μιν ἔχουσαν.

CX. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον, ἡ δὲ ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτίην καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῳ γυναικὶ ἐβούλευε ὀλεθρον. (2) Φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἐωυτῆς Ξέρξεα βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον (τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεὺς· οὐνομα δὲ τῷ δεῖπνῳ τούτῳ Περσιστὶ μὲν τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μούνον βασιλεὺς καὶ Πέρσας δωρέεται), (3) ταύτην δὲ τὴν ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμυστρις χρηρίζει τοῦ Ξέρξεω δοθῆναι οἱ τὴν Μασίστῳ γυναικα. Ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποίετο τοῦτο μὲν ἀδελφεοῦ γυναικα παραδοῦναι, τοῦτο δὲ ἀναιτίην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τὸ εἵνεκεν ἐδέετο.

CXI. Τέλος μέντοι ἐκείνης τε λιπαρευούσης καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρηρίζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασιλῆϊου δεῖπνον προκειμένου, κάρτα δὲ ἀέκων κατανεύει, καὶ παραδοὺς ποιεῖ ὧδε· (2) τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ βούλεται, ὃ δὲ μεταπεμφάμενος τὸν ἀδελφεὸν λέγει τάδε, « Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς καὶ ἐμὸς ἀδελφεός, πρὸς δ' ἔτι τούτοις καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός. Γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικέεις μὴ συνοίκες, ἀλλὰ τὸ ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. Ταύτη συνοίκεε· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί, μὴ ἔγε γυναικα. » (3) Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας τὰ λεγόμενα λέγει τάδε, « ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναικα, ἐκ τῆς μοι παῖδες νεγνῆναι τέ εἰσι τρεῖς καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίαν τῷ παιδί τῷ σεωυτοῦ ἡγάγεο γυναικα, αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα, ταύτην με κελεύεις μετέντα θυγατέρα τὴν σὴν γῆμαι; (4) Ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῦμαι ἀξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τούτων οὐδέτερα. Σὺ δὲ μηδამῶς βιώ πρήγματος τοιοῦδε δεόμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἔσσαν, ἐμέ τε ἔα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικέειν. » (5) Ὁ μὲν δὲ τοιούτοις ἀμείβεται, Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς

(2) Quo ille delectatus, idem amiculum indutus convenit Artayntam. Jamque quum et hac delectatus esset, jussit eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quicquid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quæ petitura esset, consecuturam. (3) Tum illa (nam in fatis erat, ut ingens calamitas universæ familiæ incumberet) Xerxi respondit: « Dabisme mihi quod abs te petam? » Et ille, quidvis potius aliud petituram illam ratus, interposito jurejurando promisit. Tum illa, postquam juravit rex, nihil verita, amiculum istud petiit. (4) At Xerxes, in omnes se partes vertens, dare recusavit, nulla quidem alia de causâ, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, jam pridem id quod agebatur auspicante, in hac culpa deprehenderetur; sed urbes se illi dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa præfutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. (5) At mulieri non persuasit; ideoque amiculum ei dedit. Quo mune illa supra modum gavisâ, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit Amestris.

CX. Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in ejus matrem, Masistæ uxorem; eique, ut quæ auctor hujus rei, ut illa putabat, et unice in culpa esset, exitium meditata est. (2) Itaque diem observavit, quo maritus ipsius Xerxes regiam cœnam erat propositurus: (paratur autem hæc regia cœna semel quotannis, natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Græcorum lingua τέλειον, id est perfectum, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis:) (3) hoc igitur observato die Amestris petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistæ. Ille vero rem atrocem et indignam judicavit, uxorem fratris illi tradere, eamque nullam hujus rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet.

CXI. Verumtamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quæ vetabat regem Persarum negare quicquid ab illo, quando regia cœna proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: (2) uxorem jussit, quæ vellet, facere: Ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis compellavit: « Masista, tu Darii filius es, meusque frater: ad hæc vir bonus et fortis es. Jam tu hanc mulierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam despondeo. Cum hac matrimonium contrahæ; illa vero, quam nunc habes, non sit porro tua conjux; sic enim mihi placet. » (3) Cui Masistes, miratus dicta, respondit: « Proh domine! quænam est hæc importuna oratio, quod me jubes uxorem meam, ex qua milites juvenes filii nati sunt, et filiæ, quarum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti, denique quæ animo meo convenit, hanc me dimittere jubes, et tuam filiam ducere uxorem! (4) Ego vero, rex, magni quidem facio quod me conjugio filiæ tuæ digneris: at borum tamen equidem neutrum faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem postulans. Tum certe filiæ reperietur alius maritus me non inferior: me vero sine meam habere uxorem! (5)

λέγει τάδε, « οὕτω τοι, Μασίστα, πέπρηκται· οὕτε γὰρ ἂν τοι δοίην θυγατέρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὕτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοικήσεις, ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι. » (6) Ὁ δὲ ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἶπας το-
5 σόνδε ἐχώρει ἐξω, « δέσποτα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλε-
σας. »

CXII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ
Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμηστρις μεταπεμ-
φαιμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω διαλυμαίνεται τὴν
10 γυναῖκα τὴν Μασίστειν. Τοῦς τε μαστοὺς ἀποταμοῦσα
κυσὶ προέβαλε, καὶ ῥίνα καὶ ὦτα καὶ χεῖλα καὶ γλῶσ-
σαν ἐκταμοῦσα ἐς οἶκόν μιν ἀποτέμπει διαλευμασμένην.

CXIII. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδὲν κω ἀκηκοὺς τούτων,
ἐλπίμενος δὲ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ
15 οἰκία. Ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα
μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισὶ ἐπορεύετο
ἐς Βάκτρα σὺν τε τοῖσι ἐωτοῦ υἱοῖσι καὶ δὴ κού τισι
καὶ ἄλλοις ὥς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον καὶ
ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλέα. (2) Τὰ περ ἂν
20 καὶ ἐγένετο, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, εἰ περ ἐφθῇ ἀναθὰς ἐς
τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἑσπεργόν τέ
μιν καὶ ἦν ὑπαρχὸς τῶν Βακτρίων. (3) Ἀλλὰ γὰρ
Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκείνον πρήσσοντα πέμψας
ἐπ' αὐτὸν στρατιὴν ἐν τῇ δόῳ κατέκτεινεν αὐτόν τε
25 ἐκείνων καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν στρατιὴν τὴν
ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω καὶ τὸν
Μασίστειν θάνατον τσαῦτα ἐγένετο.

CXIV. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ'
Ἑλλησπόντου πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον, ὑπ'
30 ἀνέμων ἀπολαμφθέντες, ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἀβυ-
δον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκειον
εὐρήσειν ἐτι ἐντεταμένας, καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα εἴνε-
κεν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ἀπίκοντο. (2) Τοῖσι μὲν νυν
ἀμφὶ Λευτυχίδα Πελοποννησίοις ἐδοξε ἀποπλῶειν ἐς
35 τὴν Ἑλλάδα, Ἀθηναίοισι δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ
αὐτοῦ υπομείναντας πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
μὲν δὴ ἀπέπλων, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα-
λόντες ἐς τὴν Χερσονήσον Σηστὸν ἐπολιόρχεον.

CXV. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἰόντος ἰσχυ-
40 ροτάτου τεύχεος τῶν ταύτη, συνῆλθον, ὥς ἤκουσαν παρῆν-
αι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐκ τε τῶν ἄλ-
λων τῶν περιοικίδων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος
Οἰόδαζος ἀνὴρ Πέρσης, δς τὰ ἐκ τῶν γεφυρῶν ὅπλα
ἐνθαῦτα ἦν κεκοιμικός. Εἶχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι
45 Αἰολῆες, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμά-
χων συχνὸς ὄμιλος.

CXVI. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω
ὑπαρχὸς Ἀρταβάνης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ
ἀτάσθαλος, δς καὶ βασιλέα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξη-
60 πάτησε, τὰ Πρωτεσίλειω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ
Ἑλαιοῦντος ὑπελόμενος. (2) Ἐν γὰρ Ἑλαιοῦντι τῆς
Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειω τάφος τε καὶ τέμενος
περὶ αὐτόν, ἐνθα ἦν χρήματα πολλὰ καὶ φιάλαι χρύσειαι
καὶ ἀργύρεαι καὶ χαλκοὶ καὶ ἐσθῆς καὶ ἄλλα ἀναθή-

Quo responso iratus Xerxes, « Igitur hoc, inquit, profecti-
sti : neinpe nec ego tibi filiam meam dabo in matrimonium,
nec tu istam porro habebis uxorem ; quo discas oblata ac-
cipere. » (8) Et ille, nihil amplius nisi hoc verbum subji-
ciens, « Domine, nondum tamen prorsus me perdidisti, »
foras exiit.

CXII. Per idem tempus quo Xerxes cum fratre disseruit,
interim Amestris, accitis regis satellitibus, uxorem Masi-
stæ misere dilacerat : præcisas mamillas canibus projicit,
et nares et aures et labia, denique linguam ubi exciderat,
domum dimittit ita indigne dilaniatam.

CXIII. Masistes, quum nihil etiam tunc horum audivisset,
metuens tamen aliquam sibi calamitatem imminere, cursu domum suam properavit. Ubi conspecta uxore ita mutilata, consilio cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque
ad defectionem sollicitatus, et quanta maxima posset mala illaturus regi. (2) Atque hoc ipsum etiam perfecisset, ut milii videtur, si usque ad Bactros et Sacas pervenisset : hi enim illum diligebant, et erat ipse Bactrianæ præfectus. (3) At Xerxes, ubi eum hoc agere cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et ejus filios et milites qui cum illo erant, in itinere interfecit. Et hæc quidem de amore Xerxis et de Masistæ obitu hactenus.

CXIV. Græci a Mycale versus Hellespontum profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis retenti : deinde vero, ubi Abydum pervenere, pontes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse putaverant ; qua de causa etiam maxime ad Hellespontum navigaverant. (2) Quare Leoty-
chidæ cæterisque Peloponnesiis placuit retro navigare in Græciam : Atheniensibus vero, eorumque duci Xanthippo, visum est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Itaque Lacedæmonii domum navigarunt, Athenienses vero, postquam ex Abydo in Chersonesum trajecerant, Sestum oppugnarunt.

CXV. Est autem hæc Sestus munitissimus illius regionis locus : itaque, adlato nuncio de Græcorum in Hellespontum adventu, in illam se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes, et ex Cardia Cæobazus Persa, qui ibi armamenta pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenæ Æolenses : cum his vero et Persæ erant, et aliorum sociorum hand exiguus numerus.

CXVI. Tyrannus universæ provinciæ Artaycles erat, Persa, sævus vir et nefarius : qui etiam, decepto rege quum contra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros, Iphicli filii, Elæunte spoliaverat. (2) Est enim Elæunte, Chersonesi oppido, Protesilai sepulcrum, eique circumdatum fanum, in quo erant pecuniæ multæ, et aureæ argenteæque phialæ, et æs, et vestis, et alia donaria ; quæ Ar-

ματα, τὰ Ἀρταύκτης ἐσύλησε βασιλέος δόντος. (3) Λέγων δὲ τοιάδε Ξέρξεα διεβόλετο, « δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἑλλήνων ἐνθῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατευσάμενος δίκης κυρήσας ἀπέθανε. Τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι. » (4) Ταῦτα λέγων εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνες. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλέος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλειον ἔλεγε νοέων τοιάδε· τὴν
10 Ἀσίην πᾶσιν νομίζουσι ἐνωτῶν εἶναι Πέρσαι καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. (5) Ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἑλαιοῦντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε καὶ ἐνέμετο, αὐτὸς τε ὅκως ἀπίκοιτο ἐς Ἑλαιοῦντα, ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσητο. (6) Τότε δὲ
15 ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἑλληνας· ἀφυλάκτω δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον.

CXVII. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομένοις σφι φθινόπωρον ἐπεγίνετο, ἥσχαλλον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τε τῆς ἐνωτῶν
20 ἀποδημέοντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντο τε τῶν στρατηγῶν ὅκως ἀπαγοιέν σφέας ὀπίσω. (2) Οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν πρὶν ἢ ἐξέλωσι ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται· οὕτω δὲ ἔστεργον τὰ παρέοντα.

CXVIII. Οἱ δὲ ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἡδὴ κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινῶν ἐσιτέοντο. Ἐπειτα δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὴ ὑπὸ νύκτα οἰχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύκτης καὶ ὁ Οἰόδαζος, ὅπισθε τοῦ τεύχεος κατα-
30 βάντες, τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. (2) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμνηναν τοῖσι Ἀθηναίοις τὸ γεγονός καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. Τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν εἶχον.

CXIX. Οἰόδαζον μὲν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηίκην Θρηίκας Ἀφίνθιοι λαβόντες ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην ὕστεροι ὁρμηθέντες φεύγειν, καὶ ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον
40 ἵοντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συγχὸν οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμψθησαν. (3) Καὶ συνδήσαντές σφεας οἱ Ἑλληνες ἤγαγον ἐς Σηστὸν, μετ' αὐτοῖν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτὸν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ.

CXX. Καὶ τῶν τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησίταιων ταρίχους ὀπτεόντι τέρας γενέσθαι τοιόνδε· οἱ ταρίχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἥσπαιρον ὅκως περ ἰχθύες νεάλωτοι. (2) Καὶ οἱ μὲν περιχυθέντες ἐθώμαζον, ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ-
50 ρας, καλέσας τὸν ὀπτεόντα τοὺς ταρίχους ἔφη, « ζεῖνε Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο· οὐ γὰρ σοὶ πέφνηε, ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἑλαιοῦντι Πρωτεσίλειος ὅτι καὶ θευνὸς καὶ ταρίχος ὥν δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικούντα σίνεσθαι. (3) Νῦν οὖν ἀποιναὶ οἱ τάδε

tayctes rapuit, dono sibi data a rege. (3) Doceperat autem Xerxem tali oratione : « Domine, inquit, est hic loci domus viri Græci, qui, quum adversus terram tuam arma ferret, pœnas dedit, occisusque est. Hujus tu domum mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam terram non esse arma ferenda. » (4) Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum hujus viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quæ ille sentiret, auspicatus erat. Quod autem ille Protesilaum adversus regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo intellexerat : Persæ universam Asiam existimant suam esse et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. (5) Artayctes igitur dono sibi datas opes Elæunte Sestum transportavit, et in agro heroi consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit: et quoties ipse Elæuntem venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. (6) Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino exspectasset Athenienses, qui prorsus de improviso illum invaserant.

CXVII. Postquam vero obsidioni autumnus supervenit, tum dolentes Athenienses, quod et domo abessent, et urbem non possent expugnare, orarunt duces, ut domum se reducerent. (2) At hi negarunt id se prius facturos, quam aut expugnassent urbem, aut a communi Atheniensium revocarentur. Ita illi quoque præsentem rerum statum patienter tulerunt.

CXVIII. Jam vero, qui in urbe erant, ad extrema redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam lectulorum elixarent comederentque. Quum autem ne hæc quidem amplius suppeterent, noctu profugerunt Persæ cum Artaycte et Ceobazo, in postica urbis parte de muro descendentes, qua parte valde rari erant hostes. (2) Quod factum, ubi iluxit, Chersonesitæ Atheniensibus e turribus significarunt, portasque eis aperuerunt. Moxque major horum pars persecuti sunt profugos, cæteri vero urbem occuparunt.

CXIX. Et Ceobazum quidem, quum in Thraciam fugisset, captum Thraces Absinthii Plistoro indigenæ deo mactarunt suo more; cæteros autem, qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. (2) Artayctes vero cum suis, qui post illos demum fugam capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Ægos Potamos essent progressi, satis diu resistebant; donec, aliis interfectis, cæteri vivi capti sunt: (3) quos viuctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ipsum etiam Artayctem et ejus filium.

CXX. Memorantque Chersonesitæ, uni ex eis, qui viuctos custodiebant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium obtigisse hujusmodi: salsamenta igni imposita subsilliebant palpitabantque, veluti recens capti pisces. (2) Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes, Artayctes, ut vidit prodigium, compellans hominem salsamenta torrentem, ait: « Hospes Atheniensis, non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non enim tibi illud adparuit; sed mihi Protesilaus, qui Elæunte est, significat, se etiam mortuum et sale conditum, vim habere a diis tributam nocendi tuis qui injuria illum adfecerunt. (3) Nunc igitur ego

ἐθέλω ἐπιθεῖναι, ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ, ἀντὶ δ' ἐμμευτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοις περιγενόμενος. » (4) Ταῦτα ὑπισχόμενος
 5 τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἐπειθε· οἱ γὰρ Ἑλαιοῦ-
 σοι τῷ Πρωτεσίλει τιμωρέοντες ἐδέοντό μιν καταχρη-
 σθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη ὁ νόος ἔφερε.
 (5) Ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς τὴν Ξέρξης
 10 ἔξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ
 Μαδύτου πόλιος, σανίδα προσπασσαλεύσαντες ἀνεκρέ-
 μασαν· τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω
 κατέλευσαν.

CXXI. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλων ἐς τὴν Ἑλ-
 λάδα, τὰ τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες καὶ δὴ καὶ τὰ
 15 δπλα τῶν γεφυρέων ὡς ἀναθήσαντες ἐς τὰ ἱρά. Καὶ
 κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο.

CXXII. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμα-
 σθέντος προπάτωρ Ἀρτεμδάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγη-
 σάμενος λόγον τὸν ἐκείνοι ὑπολαβόντες Κύρῳ προσή-
 20 νεικαν, λέγοντα τάδε, (2) « ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμο-
 νίην διδοῖ, ἀνδρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα,
 φέρε, γῆν γὰρ ἐκτήμεθα ὀλίγην καὶ ταύτην τρηχέαν,
 μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. (3)
 Εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγέτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκα-
 25 στέρω, τῶν μίαν σχόντες πλέοσι ἐσόμεθα θυμαστότεροι.
 Οἰκὸς δὲ ἄρχοντας ἀνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ
 δὴ καὶ παρέξει κάλλιον ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν
 ἄρχομεν πάσης τε τῆς Ἀσίας; » (4) Κύρος δὲ ταῦτα
 ἀκούσας, καὶ οὐ θυμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιεῖν
 30 ταῦτα, οὗτω δὲ αὐτοῖσι παραίνειε κελεύων παρασκευά-
 ζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἄρξομένους· φιλέειν γὰρ
 ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἀνδρας γίνεσθαι· οὐ
 γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπὸν τε θυμαστὸν φύειν
 καὶ ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. (5) Ὡστε συγγνώ-
 35 ντες Πέρσαι οἶχοντο ἀποστάντες, ἐσσωθέντες τῇ γνώμῃ
 πρὸς Κύρου, ἄρχειν τε εἰλοντο λυπρὴν οἰκόντες μελ-
 λον ἢ πεδιάδα σπεύροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

hanc mihi ipse multam, qua redimam culpam, volo irro-
 gare : pro thesauris quos ex illius templo abstuli, centum
 talenta deo solvam ; pro me autem et pro filio meo ducenta
 talenta pendam Atheniensibus, si salvos nos dimittere vo-
 luerint. » (4) Hæc ille pollicitus, prætori Xanthippo non
 persuasit. Nam Elæuntii, ulciscendi Protesilai caussa, ut
 supplicio ille adficeretur, rogarunt ; et ipsius etiam prætoris
 in hanc partem inclinaverat sententia. (5) Itaque illum in
 litus eductum, in quod pertinerant pontes a Xerxe juncti,
 sive, ut alii memorant, in collem supra Madytum oppidum
 situm, clavis asseri adfixum suspenderunt ; et filium ejus
 in patris Artayctæ conspectu lapidibus obruerunt.

CXXI. His rebus gestis, retro in Græciam navigarunt,
 pecunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam pon-
 tium armamenta, quæ in templis dedicare constituerunt.
 Atque hoc anno nihil præterea memorabile gestum est.

CXXII. Hujus Artayctæ e trabe suspensi progenitor Ar-
 tembares fuit, is qui Persis auctor fuerat sermonis, quem
 illi arripientes Cyro proposuerunt, in hanc sententiam : (2)
 « Quoniam Juppiter, sublato Astyage, Persis imperium
 tradidit, et præ omnibus hominibus tibi, Cyre ; age, quum
 terram possideamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
 aliam habitemus meliorem ! (3) Sunt autem multæ tales in
 propinquo, multæ etiam longinquiores : quarum si unam
 occupaverimus, pluribus hominibus admirationi erimus.
 Decet autem hoc facere viros principatum tenentes : et
 quando tandem id fieri commodius poterit quam nunc, ubi
 tot hominibus et universæ Asiæ imperamus ? » (4) Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Faciant hoc !
 ait ; simul vero ita se comparent, ut qui imperium porro
 non habituri sint, sed passuri ! Ita enim naturam ferre, ut
 mollibus in terris molles nascentur homines : nec enim ejus-
 dem terræ esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello
 viros. (5) Et intelligentes Persæ, longe sapientiores Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abierunt ; et
 imperare maluerunt, tenuem incolentes terram, quam
 campestem fertilemque colentes aliis servire.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

A.

- Abæ, urbs Phocensium, I. 46. VIII. 27 et 134. ubi erat Apollinis delubrum locuples, VIII. 33. ibidem reddita oracula, Herodoti etiam ætate, *ibid.*
- Abantes ex Eubœa oriundi, I. 146.
- Abaris ferebatur fuisse Hyperboreus, IV. 36. de eo et ejus sagitta fabula, *ibid.*
- Abdera, VI. 46. VII. 109. 126. a Teis condita in Thracia, I. 168. Ejus urbis situs, VIII. 120. Eam Xerxes præterit, VII. 109.
- Abderitæ : cum iis Xerxes hospitii fœdus init, et acinace aureo actiara eos donat, VIII. 120.
- Abrocomes et Hyperanthes, Darii filii, Xerxis fratres, super cadaver Leonidæ occumbunt, VI. 224.
- Abronychus Atheniensis, filius Lysiclis, speculator apud Leonidam, VIII. 21.
- Absinthii, VI. 34. *vid.* Apsinthii.
- Abydus, una urbium in Hellesponto, V. 117. VII. 33. 34. 174. vicina Dardano, VII. 43. ponte a Xerxe jungitur, VII. 34.
- Abydeni sedem sublimem ex candido marmore Xerxi extruunt, VII. 44.
- Acanthe, arbor in Ægypto, II. 96.
- Acanthus urbs, VI. 44.
- Acanthios hospitii jure et Medica veste donat Xerxes, VII. 116.
- Acathiorum mare, VII. 22.
- Acarnan fuit Megistias vates, VII. 221. Acarnan Amphilytus, I. 62; ubi quidem Acharnensis videtur scribendum.
- Acarnania, II. 10.
- Achatana, *vide* Agbatana
- Accipiter inter animantes sacras apud Ægyptios, II. 65. eum qui necaverit morte mulctatur, *ibid.* eas aves in urbem Butun asportant sepeliendas, II. 67. Accipitrum paria septem, omen sunt septem Persis, III. 76.
- Acephali, οὐ κεφάλαι, in Africa homines in pectoribus oculos habentes, IV. 191.
- Aceratus, propheta in templo Delphico, VIII. 37.
- Aces fluvius, III. 117. unde oriatur, *ibid.*
- Achaëorum, qui Iones e sedibus suis exegerunt, partes duodecim, I. 145.
- Achæi Phthiotæ suppeditant Xerxi terrestres copias, VII. 132. 173. 175. prytæpe excludunt Athamantis posteros, VII. 197.
- Achæiæ Cereris templum et orgia, V. 61.
- Achæmenes, Darii filius, III. 12. Xerxis ex utroque parente germanus, VII. 7. et 97. Ægypti præses, VII. 7. Ægyptiæ classi præfectus, VII. 97. bonum consilium Demarati invertit, VII. 236. periit in Ægypto ab Inaro interfectus, III. 12. VII. 7.
- Achæmenes alius, Teispei pater, avus Cambysis, VII. 11.
- Achæmenidarum familia nobilissima, I. 125. ex qua reges Persidæ prognati, *ibid.* eos moriens Cambyses obtestatus, ne imperium dimitterent, III. 65.
- Achaia, ἡ Ἀχαΐη, VIII. 36. Achaia Thessaliæ (quæ alia Phthiotis), VII. 173.
- Achaicus populus, τὸ Ἀχαϊκὸν ἔθνος, Peloponneso non egressus, VIII. 73.
- Achelous fl. II. 10. VII. 126.
- Acheron fl. V. 92. VIII. 47.
- Achilleus cursus, ὁ Ἀχιλλέως δρόμος, locus sic dictus, IV. 55. 76.
- Achilleum, Ἀχιλλέιον, oppidum prope Sigeum, V. 94.
- Acies Atheniensium in pugna Marathonica instructa, VI. 111. Græcorum ad Plateas, IX. 28 — 30. et Persarum ad Plateas, IX. 31.
- Acinaces Martis, cui immolatur quotannis a Scythiis, IV. 62. acinacem in calicem vino et sanguine plenum tingunt Scythæ in lœdere ineundo, IV. 70. acinaces Persicus in Hellespontum abjectus a Xerxe, VII. 54.
- Acraephia urbs, VIII. 135.
- Acrisius, Danaes pater, VI. 53.
- Acropolis Athenarum a Persis expugnata, VIII. 52, 53.
- Acrothoon, Ἀκρόθωον, urbs, VII. 22.
- Aculeis jaculorum ahenum factum, IV. 81.
- Adicran, Afrorum rex, agro a Cyrenæis exutus, Apriæ se dedit, IV. 159.
- Adimantus, Aristæ pater, VII. 137.
- Adimantus, Ocyti filius, Corinthiorum classis dux, fugam facere vult, VIII. 5. ejus dictum in Themistoclem, VIII. 59. insolentia erga Themistoclem, VIII. 61. et turpis fuga, VIII. 94.
- Adoratio, προσκύνησις, mortalibus deneganda, VII. 136.
- Adrastus Phryx, Gordii fil., nepos Midæ, I. 35. 45. fratris interemptor, *ibid.* a Cræso expiatus, I. 35. ei custodiam filii sui ad venationem exeuntis mandat Cræsus, I. 41. Cræsi filium transfodit, aprum volens transligere, I. 43. sese super bustum Atys transfodit, I. 45.
- Adrastus, Talai filius, Sicyonis rex, V. 67. pater Ægialei, V. 68. in eum Clisthenis Sicyonii odium, V. 67. ei honores et dies festi erepti, et Melanippo traditi, *ibid.*
- Adria, ὁ Ἀδριακός, IV. 33. V. 9. a Phocæensibus ostensus, I. 163.
- Adymachidæ Libyes, Ægyptum versus, IV. 168. eorum mores, *ibid.*
- Æa Colchis, Ἄϊα ἡ Κολχίς, I. 2. VII. 193, 197.
- Æaces, Sylosontis et Polycratis pater, III. 39. VI. 13.
- Æaces, Sylosontis fil., Sami tyrannus, IV. 138. ab Aristagora exutus tyrannide, VI. 13. Samios ad defectionem a sociis sollicitat, *ibid.* Samum reductus, VI. 25.
- Æacidæ ab Æginetis Thebanis missi, V. 80. a Græcis ad Salaminem invocati, VIII. 64.
- Æacus ex Ægina, progenitor Miltiadis τοῦ κτίστου, VI. 35. ei templum Athenis in foro exstructum, V. 89.
- Ædes Veneris in Cypro unde exstructa, I. 105. Minervæ, VIII. 39. Ædes Veneri hospitæ intra Protei delubrum Memphi consecrata, II. 112. Vulcani, II. 110. deorum et hominum lignæ, IV. 108. fulmine absumptæ, IV. 79. *vid.* Templum.
- Ædificii structura, in quo repositæ erant regiæ pecuniæ,

II. 121. *Ædificio ex urbe Elephantina afferendo triennium consumptum*, II. 175. et ejus ex solido saxo descriptio, *ibid. et seq.* *Ædificium Zalmoxis subterraneum*, IV. 95. *Ædificia humanis operibus majora*, II. 148. *vid. Domus.*

Æga, Αἰγά, urbs, VII. 113.

Ægæ, Αἰγαί, ex partibus Achæorum, I. 145.

Ægææ, Αἰγαῖαι, civitas Æolium, I. 149.

Ægæum mare, τὸ Αἰγαῖον πῆλαγος, IV. 85.

Ægaleus mons in Attica, unde Xerxes navalem pugnam spectabat, VIII. 90.

Ægens, Pandionis filius, Lycum fratrem Athenis pellit, I. 173.

Ægeus, Ololyci fil., a quo *Ægidæ* nomen habent, IV. 149.

Ægialees Pelasgi, Πελαγοὶ Αἰγιάλεες, VII. 94.

Ægialenses, tribus Sicyonia, ab *Ægialo* Adrastii filio nominati, V. 68.

Ægicores, Ionis filius, V. 66.

Ægidæ in Sparta ingens tribus, a quo dicta, IV. 149.

Ægilea, Αἰγίλαια, Styreorum insula, VI. 107.

Ægilia, Αἰγίλια, circa Eretriam, VI. 101.

Ægina et Thebe, sorores, filiae Asopi, V. 80.

Ægina insula olim Cēnone dicta, VIII. 46. *refugium fuit Atheniensibus in bello Medico*, VIII. 41.

Æginetæ, ex Epidaurio orti, VIII. 46. *Epidauriis quondam subditi*, V. 83. *cur Samiis infensi*, III. 59. et quomodo eos multarint, *ibid.* *Æginetarum res navalis*, III. 59. IV. 152. VI. 49. V. 80. 83. *Eorum pugna cum Cydoniis*, III. 59. *Eorum fœdus cum Thebanis*, V. 80. *Æginetarum cultus Æacidarum*, V. 80. *Æginetarum opera figlina*, V. 88.

Æginetarum urbs antiqua (Cēa), VI. 88. *Æginetarum in Athenienses odii principium*, V. 82. *et seqq.* Ab iis illatæ Atheniensibus injuriæ, VI. 87. *seqq.* ab Atheniensibus proelio navali victi, VI. 92. *Eorum piaculum maximorum eis malorum causa*, VI. 91. *Statuas Epidauriis raptas ab Æginetis Athenienses repetunt*, V. 84. Ab Æginetis Thebani opem petunt adv. Athenienses, V. 80, 81.

Æginetæ terram et aquam dant Dario, VI. 49. unde infensos habent Athenienses et apud Spartanos insimulantur, VI. 49. *contraque ejus rei auctores mittitur Cleomenes*, VI. 50. *Primores ipsorum Atheniensibus dantur obsides*, VI. 73. *quos postea temporis reddere negant Athenienses*, VI. 85, 86. *Æginetarum legati contra Leotychemidem Spartam missi*, VI. 85. *Inminente bello Persico Æginetæ et Athenienses inimicitias solvunt*, VII. 145. *Æginetæ ad Salaminem*, VIII. 46. *præstantissimi in pugna navali contra Persam*, VIII. 93. 122. *Aureas stellas tres Delphis dedicant*, VIII. 122. — *Æginetæ ad Platæas in acie Græcorum*, IX. 28. *Unde iis divitiarum principium*, IX. 79. *eorum ad Platæas inanes tumuli multo post excitati*, IX. 85.

Ægineticum bellum cum Atheniensibus toti Græciæ salutis fuit, VII. 144.

Ægion, urbs Achæorum, I. 145.

Ægira, ἡ Αἰγίρα, urbs Achæorum, I. 145.

Ægiroessa, Αἰγίροσσα, Æolum civitas, I. 149.

Ægis Minervæ ex Libya Græcis adoptata, IV. 180. 189.

Ægi populus, III. 92.

Ægos Potami, Αἰγὸς Ποταμοί, IX. 119.

Ægrolī apud quosdam Indos interficiuntur et comeduntur, III. 99. *apud Indos Padæos vero deserti in deserto cubant*, III. 100. *Circa ægrotos Babyloniorum lex*, I. 197.

Ægyptii omnium hominum primos se arbitrati, II. 2. *Phrygas tamen esse priores concedunt*, *ibid.* *Cum Cyri familia cognitionem sibi fingunt*, III. 2. *Eorum instituta et jura*, ab aliis populis prorsus diversa, II. 35. *et seqq.* ab Æthiopia, ut volunt, repetuntur, II. 29. 100. Suis

moribus et institutis contenti, II. 78. *nec ullis aliis uli volunt*, II. 91. *cf.* II. 43 *et* 49. *In septem hominum genera distributi*, II. 164. *Ægyptii maxime salubri corpore ob aerem*, qui est immutabilis, II. 77. *purgant se singulis mensibus*, *ibid.* *Eorum capita quam firma*, et cur, III. 12. *Minimo labore fructum e terra percipiunt*, II. 13. 14. *Fabis abstinēt*, II. 37. et vitibus carent, II. 77. *coll.* III. 6. *eorum vinum ex hordeo*, II. 77. *oleum ex sillicyprio*, II. 94. *cum animalibus domesticis una vivunt et vescuntur*, II. 36. *ruem non alunt*, IV. 186. *quo tempore sues immolent et earum carne vescantur*, II. 47. 48. *abluunt post contactam suam*, II. 47. *suibus utuntur ad terram semendam*, II. 14. *bovibus abstinēt*, II. 18. *piscebus abstinēt*, II. 37. — *Ægyptii Thebææ provinciæ ab ovibus abstinēt et capras immolant*, II. 42. *non ita Mendesiæ provinciæ*, *ibid.* *et* 46. *Ægyptii pudenda circumcidunt*, II. 36. 104. *Eorum mos urinam mittendi et alvum exonerandi*, II. 35. *mos parandi panem*, II. 36. *mos computandi*, *ibid.* *scribendi*, *ibid.* *mos in conviviis*, II. 78. *Eorum mulieres virilia negotia tractant*, II. 35. *Ægyptiorum mores depravati*, II. 117. *color cutis*, II. 104. *Vestes*, II. 36. 81. *Vestes sacerdotum*, II. 37. 81. *vestes in luctu*, II. 85. *virī binas vestes habent*, *feminae singulas*, II. 36. *Vestes eorum lineæ et lauræ*, II. 81. *unguenta*, II. 94. *cibus et potus*, II. 77, 78. *cf. c.* 92 *et* 125. *salutatio mutua*, II. 80. *cantilena*, II. 79. *præcipui conventus*, II. 59. — *Eorum luctus et sepultura*, II. 85. 86. *mos triplex in condiendis cadaveribus*, II. 86. 87. 88. *Eorum naves ex spina arbore confectæ*, II. 96. *Ægyptiorum*, qui in paludibus habitant, *mores et instituta*, II. 92. 93. *Ægyptiorum milites*, II. 30. 110. 164. 165. 166. *quorum stipendium et commoda*, II. 167. *et armatura*, VII. 89. *coll.* I. 135. IV. 180. *In magno contentu Sethioni regi*, II. 111. *Ægyptiorum bubulci et subulci*, II. 154. *navigatores et gubernatores*, II. 164. — *Ægyptii medici ceteris præstantiores*, III. 129. *signis morbis singuli*, II. 84. — *interpretes*, II. 164. *a quibus oriundi*, II. 154. — *sacerdotes*, II. 36. *seqq.* *quorum unus est princeps sacerdos*, II. 37. *qui Thebis in templo*, dum vivit, *imaginem suam ponit*, II. 143. *sacerdotes mares soli*, non *feminae*, II. 35. 54. *comam radunt*, II. 36. 37. *se abluunt*, *ibid.* *sacerdotum tria collegia*, *ærarium*, *sacrificia*, *victus*, *vestes*, II. 37 *et* 40. *Ægyptii hominum sapientissimi*, II. 77. 160. *multarum rerum cognitione ceteris antecellunt*, II. 121. *Memoriæ rerum gestarum dant operam*, II. 77. *cf.* II. 143. *Eorum annales et carmina*, II. 100. *ars medica*, II. 84. *res ludicra et gymnica*, II. 91. *architectura*, II. 169. *morum custodia*, II. 177. *Eorum inventa*, II. 4. 82. *scripturæ duplex genus*, II. 37. *dictiterium in Græcos*, II. 13. *judicium de publicis Olympiæ certaminibus*, II. 160. *primi immortalitatem animæ asseverant*, II. 123. *ignem animal esse asserunt*, III. 16. *primi annum invenerunt et in menses XII distribuerunt*, II. 4. *menses diesque deorum nominibus signant*, II. 82. *Prodigiorum observantissimi*, II. 82. *divinationem certis diis tribuunt*, II. 83. *primi diis aras et simulacra et delubra statuerunt*, II. 4. *Ægyptii supra modum religiosi*, II. 37. *festis et pompis delectantur*, II. 59. *duodecim deorum cognomina primi in usu habuerunt*, II. 4. *octo deorum primores*, et *duodecim secundi nominati*, II. 145. *at omnes longe antiquiores Græcorum diis*, II. 146. *deorum omnia fere nomina ab iis ad Græcos pervenerunt*, II. 50. *Quorum deorum nomina nesciant*, *ib.* — *Ægyptiorum ritus religiosi*, II. 38. *seqq. et c.* 64. *Sacrificia*, II. 39. 40. 41. *illis sub Cheopse interdicta*, II. 123. *a Mycerino restituta*, II. 129. *Pompæ sacræ et festa*, II. 58 — 64. *et c.* 122, *ubi Rhampsinitī descensus ad in-*

- feros. Bestiarum cultus*, II. 65 *seqq.* oracula, II. 83. Divinatio ex victimis ab Ægyptiis profecta, II. 57. *cf. c. 54. seqq.* Mysteria, II. 170. 171. Ægyptia instituta et Pythagorica eademque Orphica et Bacchica consentiunt, II. 81. Ante homines in Ægypto dii regnaverunt, II. 144. Ægyptiorum reges cccxxx. II. 100. quorum primus Menes, II. 99. Regum munera, vivendi ratio, sepultura, II. 142. 173. 111. 16. Reges præcipui, II. 101. 102. 111. 112. 121. 124. 127. 129. 136. 137. 141. 147. 151. 158. 160. 161. *seqq.* 172. *seq.* III. 10. Eorum sub duobus regibus calamitas, II. 124 — 128. Ægyptii libertatem adepti duodecim sibi reges constituerunt, II. 147. *seqq.* Clade a Cyrenæis accepta, a rege Aprie desciverunt, IV. 159. et Amasin regem nominarunt, II. 161. *seqq.* sub quo maxime floruerunt, II. 177. Psammenito rege, Ægyptii acri proelio a Persis victi, III. 10. *seqq.* morte mulctati a Cambyse quum Apin celebrarent, III. 27. 28. 29. A Cambyse subacti a Persis deficiunt, Dario regnante, VII. 1. denovo a Xerxe subacti, VII. 1. ipsi Phœnices commeatus comportant exercitui Persico contra Græcos, VII. 25. et naves decuitas præbent, VII. 89. navali in pugna strenui, VIII. 17.
- Ægyptio thorace in pugna utuntur Persæ*, I. 135. et ab Ægyptiis quoque scutum et galea ad Græcos pervenit, IV. 180.
- Ægyptium linum*, II. 105.
- Ægyptius quidam vocalissimus*, IV. 141.
- Ægyptus fluminis donum*, II. 5. tota est palustris, palus, ἑὸς, II. 8. quousque pateat, oraculi responso, II. 18. per se angusta, II. 8. 99. Ægypti longitudo, II. 5. ejusque maritimæ partis latitudo, II. 6. 149. De Ægypti magnitudine Ionum sententia, II. 15. et Herodoti, II. 17. Ægyptus montanæ Ciliciæ opposita, II. 34. Asiæ et Africæ terminus, II. 17. Africæ et Libyæ finitima, II. 65. III. 91. olim maris sinus fuit, II. 10. 12. unde incipiat et qua pateat in eam ingressus, III. 5. Ægyptus pluvias non habet, II. 13. 14. Ægypti seu Ægyptiacæ regionis natura, II. 8. Ægypti pars inferior, τὰ ἑλκή, II. 92. 94. divisio a Sesostri facta, II. 109. Ægypti urbes in solo altiori structæ, II. 137. 138. via ex Palæstina in Ægyptum, III. 5. 7. 9. Ægypti solum a viciniae solo diversum, II. 12. Ægypti a Nilo inundate facies, II. 97. Ubertas per Nilum, II. 14. cujus aqua noctu magis calida quam serenum celum et ros, II. 68. Cæli temperies nullis mutationibus obnoxia, II. 77. Ægyptus non bestiis frequens, II. 65. *Describuntur præsertim ab Herodoto crocodili*, II. 68. 69. 70. hippopotami, II. 71. ibides aves, II. 75. *seq.* pisces gregales, II. 93. serpentes cornuti, II. 74. serpentes volucres, 75. *seq. et memorantur aliarum animalium*, II. 14. 42. 47. 60. 65. 67. 72. 95. IV. 186. Ægypti pisces, II. 37. 77. vites, *ibid.* Terra gignit papyrum, s. byblum (*cf.* VII. 25.), lotum, lilia, II. 92. silicyprium, II. 94. raphanum, cæpam et allium, II. 125. Ægyptus fossas unde tam multas habeat, II. 108. propter quas inequitabilis et plaustis inhabilis effecta, *ibid.* plura mirabilia habet quam omnis alia regio, II. 35. Ægyptus in præfecturas, quæ νομοὶ vocantur, divisa, II. 42. 164. postea temporis in duodecim portiones distincta, II. 147. sub Amasi rege maxime florens, II. 177. inæa tunc vicies mille oppida habitata, *ibid.* Ægypti antiqua historia, II. 99. *et seqq.* — Ægypto minuter interitum Cambyse decem circiter annos natus, III. 3. ea potiuntur Persæ, III. 7. *seqq.* Ægyptus Persis tributaria, III. 91.
- Æimnestus, Spartanus Mardonium interfecit*, IX. 68. ipse occubuit in bello Messenico, *ibid.* Leg. Arimnestus.
- Ænea urbs*, ἡ Ἀίτεια, VII. 123.
- Ænesidenus, Pataici filius, satelles Hippocratis*, VII. 154. Theronis pater, V. 165.
- Ænians cum Persis faciunt*, VII. 132. 185. 198.
- Ænus, Ἄνως*; urbs Æolica, IV. 90. VII. 58.
- Ænyra, τὰ Ἀνύρα*, locus Thraciæ, VI. 47.
- Æoles olim Pelagi vocati*, VII. 95. a Cræso invasi, I. 26. atque subacti, I. 6, 28. Cyro se dedere volunt, I. 141. Æoles et Iones hereditarii Cambysis servi, II. 1. tributarii Dario, II. 90. Æoles circa oram Iliadem capti ab Hymæa, V. 122. eorum in Xerxis classe arma, VII. 95. Æoles Scutum tenentes, IX. 115.
- Æolenses Mytilenæi*, V. 91. *cf.* V. 122.
- Æolicæ undecim civitates, αἱ Ἀολικαὶ πόλεις*, I. 149. Æolicæ civitates insulares quinque, I. 151. Æolicæ et Ionicæ ditionis collatio, I. 149.
- Æolidarum oppidum incensum*, VIII. 45.
- Æolis, ἡ Ἀολίς*, V. 123. VII. 176.
- Æolus, Athamantis pater*, VII. 197.
- Æquabilitas, res egregia*, V. 78.
- Æquitati iniquitas invisæ*, I. 96.
- Aer Ægyptiorum nunquam immutatur*, II. 77. aeris mutatione existunt præcipue morbi, *ibid.*
- Ærarium Atheniensium*, VII. 144.
- Ærei viri Psammitico auxiliantur*, II. 152.
- Æreus Jupiter et Neptunus*, IX. 80. Æreum totum Mardonii præsepe, IX. 69.
- Aeropus Temeno natus*, VIII. 137.
- Aeropus, Philippi filius, Alcetæ pater*, VIII. 139.
- Aeropus, Echemi pater*, IX. 26.
- Æs ante ferrum in usu erat*, I. 68. apud Æthiopus omnium pretiosissimum et rarissimum, III. 23. apud Scythas non est in usu, IV. 71. ejus copia apud Massagetæ, I. 215. pro ære aurum mercantur Æginetæ, IX. 79. — Æris alieni debitor mendacio obnoxius, I. 138. Æs alienum debere, apud Persas turpe, I. 138. æris alieni debitor cadaver patris deponit apud Ægyptios, II. 136. ære alieno liberatur apud Spartanos in regis obitu, qui aut regi aut reipublicæ sit obstrictus, VI. 58. ut et apud Persas, *ibid.*
- Æsanias, Grini pater*, IV. 150.
- Æschines, Nothonis filius*, VI. 100. non sinit Atheniensium auxiliorum quattuor millia cum Eretriensibus in bello Persico perire, *ibid.*
- Æschreas, Lycomedis pater*, VIII. 11.
- Æschrionia, Samiorum tribus*, III. 26.
- Æschylus, Euphorionis filius*, II. 156.
- Æsopus, fabularum scriptor*, II. 134. ejus ætas et cædes, *ibid.*
- Æstas ubi semper nubila est*, IV. 28. æstatis et hiemis simulacra, II. 121.
- Æthiopes IV. 197. VII. 69. quomodo redditi mansuetiores*, II. 30. pudenda circumcidunt, II. 104. Æthiopes Macrobi, unde tam longæ vitæ, III. 23. quales homines, III. 20. *seqq.* eorum regis cum Ichthyophagis Cambysis legatis colloquia, III. 21. 22. 23. adv. eos infelix Cambysis bellum, III. 17. 25. *seq.* Æthiopes alii, Ægypto contermini, a Cambyse subacti, III. 97. eorum semen, domus, *ibid.* Æthiopes Nomades, II. 29. Æthiopes Troglodytæ, eorumque mores, IV. 183. Æthiopum varia genera cum Xerxe militantium, VII. 69. 70. eorumque differentia, arma, vestitus et duces, *ibid.* Æthiopum genitura nigra, III. 101. Æthiopes colunt Jovem et Bacchum, II. 29. Æthiopes statura minima, II. 32. — Æthiopes Asiatici, III. 94. VII. 70.
- Æthiopiæ situs*, III. 114. ejus descriptio et quarum rerum ferax sit, *ibid.* — Æthiopiæ regno solus Sesostri Ægypti rex potitus, II. 110. Æthiopiam Nilus permeat, II. 22.

- Æthiopiæ et Ægypti conjunctio, II. 100. Æthiopia incunabula rerum Ægyptiarum continet, II. 29.
- Æthiopicus lapis, II. 134. 86. 176.
- Action, Echecratis filius, V. 92. ei que redditum oraculum, *ibid.*
- Ætolia, ἡ Αἰτωλικὴ χώρα, VI. 127.
- Ætolus, Αἰτωλός, Males, Agaristæ proci, germanus Titorum, VI. 127.
- Affines Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
- Africæ descriptio geographica, IV. 41 — 44. termini, 17. deserta, II. 32. Africæ superiora æstas semper obtinet, II. 26. Africa circumnavigata, IV. 42. *seq. vid.* Libya.
- Africus ventus pluviosissimus, II. 25.
- Agæus, Onomasti pater, VI. 127.
- Agamemnon Pelopides, VII. 159. Orestis pater, I. 67.
- Agarista, Clisthenis filia, Græcorum præstantissimo destinata, VI. 126. ejus proci totius Græciæ præstantissimi juvenes, VI. 127. nubit Megacli, VI. 130. ejus liberi, VI. 131.
- Agarista, Hippocratis ex Agarista nati filia, Xanthippo nupta; Periclis mater, VI. 131.
- Agasicles Halicarnasseus, I. 144. legem Apollinis Triopii ausus violare, *ibid.*
- Agathoergi Spartæ, I. 67.
- Agathyrsi, IV. 49. 102. 125. eorum sedes, IV, 130. mores et instituta, IV. 103.
- Agathyrsus, Herculis filius, IV. 10.
- Agbalus, pater Merbali, VII. 98.
- Agbatana Medice, τὰ Μηδικὰ Ἀγβάτανα, III. 64. 92. nomen, I. 98. situs, *ibid.* ejus urbis exstructio, I. 98. 110. ibi sedes Cyri, I. 153. et Cambysis, III. 64.
- Agbatana Syriæ, III. 62. 64.
- Agenor, Cilicis Phœnicis pater, VII. 91.
- Agesilaus, Doryssi fil., VII. 204.
- Agesilaus, Hippocratidæ filius, VIII. 131.
- Agetus, Alcidis filius, VI. 61. uxorem suam amico Aristoni collocat dolo adactus, VI. 62.
- Agger Nilo aggestus a Mene primo Ægypti rege, II. 99. agger visu mirabilis Euphrati aggestus a Nitocri regina, I. 185. agger circa portum Samiorum ductus, III. 60. aggeribus jactis Ionie oppida capit Harpagus, I. 162.
- Agis, Menaris pater, VI. 65.
- Agis, Spartæ rex, VII. 204.
- Aglauri, Cecropis filia, fanum, VIII. 53.
- Aglomachii turris privata, VI. 164.
- Agmen Xerxis Græciam petentis describitur, VII. 40, 41.
- Agora, Ἀγορὰ, i. e. Forum, oppidi nomen, VII. 58. *coll. c.* 23 *extr. et* 25.
- Agrianes fluvius in Hebrum se exonerat, IV. 90.
- Agrianes, Ἀγριᾶνες, populus, V. 16.
- Agrigentini, οἱ Ἀκραγαντινοί, Camicum incolunt, VII. 170. eorum monarcha Theron, 165.
- Agron, primus ex Heraclidis Sardinum rex, I. 7.
- Agyllæi: eorum ager, cædibus pollutus, quo pacto expiatus I. 167. Conduat Hyelen sive Veliam, *ibid.*
- Ahenum ex aculeis sagittarum factum in Scythia, ejusque descriptio, IV. 91. ahenum ad crateris Argolici modum factum Junoni Samii dedicant, IV. 152. ahenum in Ponti ostio a Pausania dedicatum, IV. 81.
- Ajax, pater Philæi, VI. 33.
- Ajax, Telamonis filius, pro heroe habitus, V. 66. a Græcis ad Salaminem invocatus, VIII. 64. ei in ipsa Salamine triremis dedicata, VIII. 121.
- Aimnestus, *vid.* Æimnestus.
- Alahanda, urbs Phrygiæ, VIII. 136.
- Alabandi in Caria, VII. 195.
- Alæ in humeris visæ, I. 209.
- Alalia, ἡ Ἀλαλία, I. 166. in Corsica a Phocæensibus condita, I. 165.
- Alarodii, III. 94. cum Xerxe militantes, VII. 79. eorum armatura et dux, *ibid.*
- Alazir, Barcæorum rex, in foro interfectus, IV. 164.
- Alazones, Scythicus populus, IV. 17. 52.
- Alba arx Memphi, τὸ Αλευκὸν τεῖχος ἐν Μέμφι, a Persis occupata, III. 91.
- Albæ columnæ, Αλευκαὶ Στῆλαι, sic dictus locus, V. 118.
- Album litus, *vide* Leuce Acte.
- Alcæus, Hercules fil., I. 7.
- Alcæi poetæ fuga, V. 95. ejus arma suspenderunt in Sigeo Athenienses, *ibid.*
- Alcarnenes, Telecli fil., VII. 204.
- Alcenor, Argivus, I. 82.
- Alcetes, pater Amyntæ, VIII. 39.
- Alcibiades, Cliniae pater, VIII. 17.
- Alcides, Ageti pater, VI. 61.
- Alcimachus, Eretriensis, Euphorbi pater, VI. 101.
- Alcmæon, pater Megaclis adversarii Pisistrati, I. 59.
- Alcmæon, Megaclis hujus filius, VI. 125. Cræsum adjuvat in consulendo oraculo Delphico; auro se ridicule onerat apud Cræsum; victor in Olympicis, *ibid.* Megaclis illius pater, qui Agaristen Clisthenis fil. in matrimonium ducit, VI. 127.
- Alcmæonidæ, nobilissima inter Athenienses familia, VI. 125. *coll.* V. 66. piculo obnoxii (ἐνζυγέες), I. 61. *coll.* V. 70, 71. ob Pisistratum, I. 64. et ob Pisistratidas patria profugi, templum Delphicum ædificandum conducunt, V. 62. Athenas tyrannide liberant, VI. 123. *coll.* V. 63. et VI. 121. per Clisthenis Sicyoniorum tyranni affinitatem per universam Græciam celebrati, VI. 126 — 131. eorum opes et victoriæ, VI. 125. 126. factionibus dissident cum Isagora, V. 66. Athenis ejecti, mox vero restituti sunt, V. 69 — 73. clypeum Persis post pugnam Marathoniam ex composito sustulisse feruntur, VI. 115. quod negat Herodotus, VI. 121 — 124.
- Alcmæna, mater Herculis, II. 43. 145.
- Alcon Molossus e prociis Agaristæ, VI. 127.
- Alcæ Indus a Lydis inventus, I. 94. — alcæ lusus Cereris et Rhampsinitii, II. 122.
- Alcæ Minervæ, τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης, templum Tegeæ, I. 66. IX. 70.
- Aleius campus, τὸ Ἀλεῖον πεδῖον, Ciliciæ, VI. 95.
- Aleuadæ, Thessaliæ reges, VII. 6. nuncios ad Xerxem mittunt ut succurrat contra Græcos, *ibid.* Thessalis invitis, VII. 172. *cf.* c. 130. *fin.* — Aleuadæ, i. e. Alcæ filii, fuere Thorax Larissæus, ejusque fratres Eurysiphus et Thrasydeus, XI. 58.
- Aleuas, *vid.* Aleuadæ.
- Alexander, Priami filius, Helenæ raptor, I. 3. II. 114. vi ventorum in Ægyptum delatus, Helenam et opes Menelao raptas relinquere coactus, II. 113 — 115. *cf.* c. 116. in Cypriis vero carminibus triduo ex Sparta Ilium pervenisse fertur, II. 118.
- Alexander, Amyntæ filius, Macedoniæ rex, V. 19. VII. 173. vetusta origine Græcus, V. 22. VIII. 136 — 139. familiae stemma, VIII. 139. adhuc juvenis Persarum legatos nimis insolentes in convivio interimit, V. 19. 20. 21. in Olympicis stadium currit primo proximus, V. 22. Græcos ad Thermopylas per legatos monet, ne in his faucibus manentes ab invadente Xerxis exercitu conculerentur, VII. 137. a Mardonio legatus Athenas missus, VIII. 136. Athenienses hortatur ad paciscendum cum Persis, VIII. 140. ad Plateas Atheniensibus Mardonii causam prodiit, IX. 44. 45. aurea ejus Delphis statua, VIII. 121.
- Alilat, eadem Arabibus quæ Urania, III. 8.

- Alitta, Venus dicta ab Arabibus, I. 131.
- Alluvione fluminis agros decurtatos compensat Ægypti rex, II. 109.
- Alpeccæ, in Attica pagus, V. 63.
- Alpeni, Ἀλπηνόι, vicus ad Thermopylas, Græcorum receptaculum, VII. 176. *cf.* c. 229. *ubi sing.* Ἀλπηνός πόλις.
- Alpheus et Maron, Orsiphanto geniti, VII. 227. eorum virtus ad Thermopylas, *ibid.*
- Alpis fluvius, IV. 49.
- Alus, urbs Achaïæ Thessalicæ, VII. 173. 197.
- Alyattes Sadyattæ succedit in Lydiæ regnum, I. 16. bellum cum Milesiis a patre sibi traditum gerit, I. 17. 18. 19. morbo divinitus affectus, oraculi admonitu, pacem componit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, I. 19 — 22. e morbo convalescens Delphiis donaria adsciscit, I. 25. ob Scythas transfugas cum Cyaxare et Medis bellum gerit, I. 16. 73. 74. Cimmerici ex Asia ejicit, I. 16. ejus mors et anni regni, I. 25. sepulcrum memorabile, I. 93. — ejus filii, Cræsus et Pantaleon, I. 92. filia Aryena, I. 74.
- Amasis Ægyptius ex domo minime illustri, II. 172. post cladem Ægyptiis a Cyrenæis allatam, ab exercitu contra Aprien rex nominatus, II. 161. 162. 163. hunc ad Memphim opp. prælio vicit, captumque postea Ægyptiis tradit, II. 169. generis obscuritatem callido invento a contentu vindicat, II. 172. vitæ ratio et mores, II. 173. 174. uxor ejus Ladice Cyrenææ Veneri votum facit, I. 181. Græcorum amicus, II. 178. III. 39. Iones Caresque sibi custodes corporis adversus Ægyptios adsciscit, II. 154. ad eum se confert Solon, I. 30. cum Cyrenæis mutuam amicitiam contrahit, I. 181. et fœdus componit cum Cræso, I. 77. hospitii jus cum Polycrate contractum propter nimiam hujus felicitatem solvit, III. 40 — 43. primus Cyprum capit, tributariamque facit, II. 182. Cambysen deludit, missa Apriæ filia pro sua, III. 1. inde bellum Ægyptiis cum Persis, *ibid.* quo imminente Amasis mortuus est, III. 10. in ejus cadaver nefarie sævit Cambysses, III. 16. ejus opera magnifica, II. 175. 176. dona in Græciam ab eo dedicata, II. 182. linei thoraces intextis tiguris ornati, III. 47. ejus tempora, I. 30. III. 10. II. 134.
- Amasis, vir Maraphius, dux Persarum contra Barceos, IV. 167. Barcen diu oppugnatum dolo et perfidia capit, IV. 201. Cyrenen occupare frustra tentat, IV. 203.
- Amathuntis, Ἀμαθουντός, urbis in Cypro, obsidio ab Onesilo, Salaminiorum rege, instituta, V. 104. *seq.* sed Persarum adventu frustrata, V. 108. *seq.*
- Amathusii, cum Medis facientes, V. 104. Onesilo, in pugna ad Cypriorum Salamina interfecto, oraculi jussu annua sacra faciunt, V. 114.
- Amazones, Oiorpata, *viricidæ*, a Scyllis nominatæ, cum Græcis bellum gerunt, IV. 110. IX. 27. nonnullæ ex iis forte fortuna ad Scytharum oras delatæ, Scyllis prælium committunt, et feminae agnitæ eis nubunt e parentibus abductis, eorumque linguam edoctæ, IV. 111 — 116. inde Sauromatæ orti, IV. 117. *coll.* c. 110.
- (Amazones) Libycæ in Zaucibus, IV. 193.
- Amazonides a Thermodonte fl. in Atticam incursionem faciunt, IX. 27.
- Ambracia, *vid.* Ampracia.
- Amestris, Otanis filia, VII. 61. Xerxis uxor, VII. 61. 114. ejus amiculum fatale, IX. 108. crudelitas in uxorem Masisæ, IX. 111.
- Amiantus, Agaristæ proci, VI. 127.
- Amiculus Sylosontis, III. 139. 140. Amestris, IX. 108.
- Amicus sollers possessione pretiosissima, V. 24. amici casum flet Psammenitus, non liberorum, causamque reddit, II. 14.
- Amilcar, Ἀμίκραξ, Annonis fil., a matre Syracusius, rex Carthaginiensium, in pugna Geloni commissâ subito disparuit, VII. 165. 166. 167. ei sacra faciunt Carthaginienses. c. 167.
- Aminias Pallenensis, Atheniensis civis, pugnae navalis ad Salaminem initium facit, VIII. 84. Artemisiam fugientem insecutus, VIII. 93. *coll.* c. 87. præcipua laus ei tributa, *ibid.*
- Aminocles, Critini fil., e naufragio classis Persicæ ad Sepiadem dives factus, VII. 190.
- Ammonis oraculum in Africa, I. 46. II. 32. ejus origo, II. 55.
- Ammon Jovem appellant Ægyptii, II. 42.
- Ammonii, Ægyptiorum et Æthiopum coloni, II. 42. Jovis templum habent, a Thebano templo derivatum, IV. 18. adversus eos Cambysis expeditio infelix, III. 25. 26. Ammoniorum rex Elearchus, II. 32. eorum cultus et sacra, II. 42. IV. 181. Ammoniorum fons Solis, IV. 181.
- Amompharetus Spartanus pervicacia sua Græcos ad Plataeas impedit quominus uno agmine ad Cithæronem montem recedant, IX. 53 — 57. ejus virtus in pugna Plataensi, IX. 71. inter Irenas (*quod v.*) a Lacedæmoniiis sepultus, IX. 85.
- Amores quomodo tractent Caunii, I. 172. — Amoribus puerorum dediti Persæ et Græci, I. 135.
- Amorges, Persarum dux, V. 121.
- Ampa, urbs ad Rubrum mare, VI. 20.
- Ampelos, promontorium Toronæum, VII. 122.
- Amphiarai templum Thebis, et oraculum, I. 46. VIII. 134. verax a Cræso repertum, I. 49. eique donaria a Cræso missa, I. 52.
- Amphiarus, Amphilocho pater, III. 91.
- Amphicæa urbs, VIII. 33.
- Amphicrates, Samiorum rex, III. 59.
- Amphictyones: eorum sedes et conventum ad Thermopylas prope Anthelam vicum, VII. 200. *cf.* c. 213. eorum potestas, *ibid.* templum Delphicum eloquant ædificandum, II. 180. V. 62. inscriptionibus et columnis Græcos ad Thermopylas occisos honorant, VII. 228. Ephialten proditorem proscribunt, VII. 213.
- Amphictyonis templum et Amphictyonidis Cereris templum, VII. 200.
- Amphilochus, Amphiarai fil., Troja ejectus, VII. 91. Posideion, urbem Pamphyliorum condidit, III. 91.
- Amphilytus Acarnan, ariolus, I. 62.
- Amphinnestus, proci Agaristæ, VI. 127.
- Amphionis Bacchiadæ filia clauda, Labda, Cypseli mater, V. 92, § 2.
- Amphiassa urbs, VIII. 32.
- Amphitryo, Hærculis pater dictus, VI. 53. idem et Alcmena Hærculis parentes, origine Ægyptii fuere, II. 43. Amphitryonis tripus, V. 59.
- Ampracia, Ampraciolæ, Ἀμπρακίαι, vel Ἀμπρακιδῆαι, VIII. 47. IX. 28. 31.
- Amyntas, Alcetæ fil., VIII. 139. Hippia Atheniensi Anthemuntæ oppidum offert, V. 94. Megabazo terram et aquam mittit, V. 17. 18. et legatos in convivio nimis insolentes ne inhibere quidem conatur, V. 18. 19. 20. pater Alexandri, VII. 173. VIII. 136. 139. et Gygææ, VIII. 136. V. 21.
- Amyntas Asiaticus, Bubaris fil., VIII. 136.
- Amyrgii Scythæ, VII. 64.
- Amyris, Sapiens nominatus, Sirta, Damasipater, VI. 127.
- Amyrteus, rex Ægypti, II. 140. pluribus malis Persas afficit, III. 15.
- Amytheon, Melampodis pater, II. 49.
- Anacharsis, Scythæ sapiens, IV. 46. in Scythiam reversus Matri Deum pervigilium agens, interfectus, IV. 76. de

- eo alia fabula; et dictum ejus de Græcis, IV. 77. eum novisse se negant Scythiæ, IV. 76. *ubi* ejus genus.
- Anacreon Teius, familiaris Polycrati, III. 121.
- Anactorri ad Plataeas, IX. 28.
- Anactoron Eleusinium, IX. 65.
- Anaphes, Otanis fil., dux Cissiorum in Xerxis exercitu, VII. 62.
- Anaphlystus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Anaia, Phrygiæ urbs, VII. 30.
- Anaxander, Eurycratis filius, Spartanus, VII. 204.
- Anaxandrides, Leontis filius, Spartæ rex, I. 67. V. 39. VII. 204. ejus duæ uxores, altera jussu Ephorum ducta, et liberi ex iis, V. 39. 40. 41. quattuor ejus filii, Cleomenes, Dorieus, Leonidas et Cleombrotus, *ibid.* et VII. 205.
- Anaxandrides, Theopompi filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Archidami filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Cretinæ filius, Rhegi tyranus, cum socero suo Terillo Amilicarem in Siciliam vocat, VIII. 165. Zancleis regique Scythiæ infensus, consilium dat Samiis Zanclem occupandi, VI. 23.
- Anchimolius, Asteris filius, ad pellendos Pisistratidas Sparta missus, V. 63. ejus interitus et sepulcrum, *ibid.*
- Ancillarum opus maximum circa Alyattis sepulcrum, I. 93.
- Ancora ferrea a Sophane gestari solita in prelio, IX. 73.
- Andreas, proavus Clisthenis Sicyonii, VII. 126.
- Andrii cum Medis faciunt, VIII. 66. pecunias Themistocli dare recusant, VIII. 111.
- Audrobulus, Timonis pater, Delphus, VII. 141.
- Androcratis herois fanum, IX. 25.
- Androdamas, Theomestoris pater, Samius, VIII. 85. IX. 90.
- Andromeda, Cephei filia, VII. 61. 150. Persei uxor, Persem ex eo peperit, VII. 61.
- Androphagi, IV. 18. 100. 102. ferocissimos mores habent, IV. 100. Scythiis auxilia contra Persas negant, c. 119. et profugiant Persis irrumpentibus, c. 125.
- Androsphinges, II. 175.
- Andrus insula, IV. 33. Cycladum una, V. 31. quod pecunias pendere nollet, a Græcis, Themistocle duce, obsessa, VIII. 111. *seq.*
- Aneristus, Sperthiæ pater, VII. 134.
- Aneristus, Sperthiæ fil., in Asiam missus legatus, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Angareion Persæ quid appellent, VIII. 98.
- Augites fl., in Strymonem fluit, VII. 113.
- Angrus fl., ex Illyriis fluens, IV. 49.
- Anguis ingens arcis custos in templo ab Atheniensibus cultus, VIII. 41. *vid.* Serpens.
- Anguilla sacra Ægyptiis, II. 72.
- Animalia, quæ ab hominibus comeduntur, feracia et fecunda: quæ noxia sunt, parum fecunda, III. 107. animal nullum interimunt Indi quidam, III. 100. animantes, tam volucres quam quadrupedes, in India majores quam aliis in locis, III. 106. — animalia in saxis primi sculpserrunt Ægyptii, II. 4. animalia quomodo in suis vestibus pingant qui Caucasum incolunt, I. 203. animalia apud Persas et Magos omnia vel mala vel bona, I. 140. animalia quadrati oris, τετραγωνόπρωπα, apud Gelonos, IV. 109.
- Animam hominis immortalem et de corpore in corpus migrare primi dixerunt Ægyptii, II. 123.
- Animus hominum habitat in auribus, VII. 39. — animi vires augentur augescere corpore, III. 124.
- Anno, *vid.* Hanno.
- Annum primi Ægyptii compererunt et distinxerunt in menses, II. 4. — anni ratio apud Græcos, I. 32. *coll.* II. 4. apud Ægyptios, II. 4. apud Persas, III. 90. anni humanæ vitæ LXX. I. 32. anni vitæ Æthiopum, et Persarum, III. 22, 23. — annorum quindecim millia a Dionyso ad Amasin regem numerant Ægyptii, II. 145.
- Annulum signatorium gestant Babylonii singuli, I. 193. annulus Polycratis signatorius, III. 41.
- Anopæa, semita et mons ad Thermopylas, VII. 216.
- Anseres mactantur in Ægypto, II. 45. *cf.* c. 37.
- Antacari, cete ingentia sic dicta, IV. 53.
- Antagoras, Hegetoridæ pater, Cous, IX. 176.
- Antandrus, Ἀνάνδρος ἢ Πάλασγίς, VII. 42. in Troade terra ab Otane capta, V. 26.
- Anthela oppidum ad Thermopylas, VII. 176. ibi Amphictyones sedes habent, 200.
- Anthemus oppidum Hippiae oblatum, V. 94.
- Anthylla urbs in calceamenta datur uxori ejus qui in Ægypto regnat, II. 98.
- Antichares Eleonius, V. 43.
- Anticyra urbs, VII. 198, 213.
- Antidorus Lemnius a Xerxe ad Græcos transfugit, VIII. 11.
- Antiochus, Tisameni pater, IX. 33.
- Antipater, Orgis fil., Thasiis demonstrat in cœnam Xerxi præbitam cœcæ talenta esse insumta, VII. 118.
- Antiphemus, Lindiorum dux, VII. 153.
- Antrum Corycium, VIII. 36. antra mysteriis celebrandis inserviunt, IV. 95.
- Anysis, rex Ægypti, successor Asychis, cæcus; a Sabaco Æthiopum rege regno exutus, II. 137. deinde quinquaginta post annis regnum recipit, ex insula Elbo, ubi la fuerat, redux, II. 140.
- Anysis urbs, II. 137. et Anysia præfectura in Ægypto, II. 166.
- Anysus, pater Tetramnesti, Sidonius, VII. 98.
- Aparytæ populus, III. 91.
- Apaturia festa, I. 147.
- Apeliotes ventus, IV. 22.
- Aper immanis Mysorum devastat arva, I. 36. in Africa nullus, IV. 192.
- Apes loca trans Istrum occupare, Thraces narrant, parum probabiliter Herodoti sententia, V. 10.
- Aphetæ, Ἀφεταί, i. e. locus unde navis solvitur, ad Maliacum sinum, VIII. 4. 6. unde nomen ei impositum, VII. 193.
- Aphidnæ in Attica Tyndaridis proditæ, IX. 73.
- Aphidneus Callimachus, VI. 109.
- Aphrodisias insula, IV. 169.
- Aphthitana præfectura in Ægypto, II. 166.
- Aphytis opp. in Pallene, VII. 123.
- Apia, i. e. Tellus, dea Scythiis, IV. 59.
- Apidanus, fl. Thessaliæ, Ἠριδανός, VII. 129. 196.
- Apis, Ægypti urbs Libyæ confinis, II. 118.
- Apis, Ægyptiorum deus, Græcorum Epaphus, II. 153. quando apparet, Ægyptiorum festum, III. 27. ejus descriptio et notæ, c. 28. illus a Cambyse et vulneratus contabuit, c. 29. ei aula Memphi a Psammitichæ edificata, II. 153.
- Apollo, Ægyptiorum Orus, Osiris et Isis fil., a Latona nutrice occultatus, II. 156. *cf.* 144. ejus oraculum, II. 83. templum Buto, II. 155. 156. fons Apollini sacer in Libya, IV. 158. Apollo Sileui Marsyæ pellem apud Phrygæ suspendit, VII. 26. ad solos Metapontinos in Italiam venit, Aristea comite, IV. 15. Apollo Scythiis Cetosyrus nominatus, IV. 59. Apollini Triopio ludos celebrant Dorienses, I. 144. Apollinis delubrum apud Abas opulentum et oraculum, VIII. 33. *cf.* c. 134. cultus Spartæ, VII. 57. ejus statua in Thornace Laconica, I. 69. Ismenii Apollinis Thebis templum, I. 52, 92. V. 59. ibi ex victima responsa dei petuntur, VIII. 134. Ptoi Apollinis fanum Thebanorum, VIII. 135. Apollo Lycius Pataris, I. 182.

- Delphicus Apollo, a Cræso Græcorum deus nominatus, et præcipue cultus, I. 90. *cf. c. 50 seq.* a Cræso invocatus, pyræ ignem exstinguit, I. 87. vaticiniorum suorum exprobranti rationem reddit, I. 90. 91. Apollinis arma sponte apparentia Delphis, VIII. 37. Apollo ἐκχθόλος, V. 60. εὐσκαπός, 61. χρηστήριος, VI. 80. Loxias, I. 91. IV. 163.
- Apollonia in Ponto Euxino, IV. 90 *et* 93.
- Apollonia in sinu Ionio, IX. 92. ubi sacræ Solis oves, IX. 93. Apolloniates ager, ἡ Ἀπολλωνίη χώρα, *ibid.*
- Apollophanes, Bisaltis pater, Abydenus, VI. 26.
- Apologus Cyri ad Iones, I. 141.
- Apries, Ægypti rex, Psammi fil., regum longo tempore fortunatissimus, cum Phœnicibus bellum gerit, II. 161. Libyes Cyrenæis finitimi ei se tradunt, IV. 159. at ingente clade in bello cum Cyrenæis accepta, *ibid.*, ab eo Ægyptii desciscunt, rege electo Amasi, II. 161 *seq.* ab Amasi prælio victus, et vivus captus, II. 169. ejus interitus et sepultura, *ibid.*
- Apsinthii vel Absinthii Thraces, VI. 34. Plesthorro, indigenæ deo, Cæobazum immolant, IX. 119.
- Apulia, *vid.* Iapygia. — Apuli, IV. 99.
- Aquæ sacrificant Persæ, I. 131. aqua quomodo importetur in arida Syriæ loca, III. 6. aquam in arida loca quomodo deportarit per canalem Arabum rex, III. 9. aqua quædam adeo invalida, ut nihil super eam innatare possit, III. 23. aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 166. aqua Teari fluvii ad scabiem curandam utilis, IV. 90. aqua fontana miræ naturæ apud Ammonios, IV. 181. alia similis, IV. 182. aqua Stygis, perque eam jusjurandum, IV. 74. *cf.* Fons.
- Aquæductus Sami memorabiles, III. 60.
- Aquiminaria Delphos a Cræso missa, I. 51.
- Ara Delphis a Chitis donata, II. 135. ara Apollini ab Aristeia exstrui jussa, IV. 155. ara Dianæ Orthosia, IV. 87. Jovis forensis, V. 46. ara ventis statuta in Thyia, VII. 178. ara Herculis, VII. 176. aras non exstruunt Persæ, I. 131. aras primi statuere Ægyptii, II. 4. aræ et delubra præterquam Marti in Scythia nulla, IV. 59. ara duodecim deorum Athenis, II, 7. ara tangitur in jurejurando, VI. 68.
- Arabie situs et qualis ea regio, III. 107. IV. 39. terræ natura, II. 12. ejus jucundissimus odor, III. 112. Arabie mons, II. 8. Arabie partes in Africa, VII. 69.
- Arabes cum mulieribus suis quomodo misceantur, I. 198. maxime lidem servant inter homines, III. 8. fœderis apud eos ineundi mos, *ibid.* qualis eorum tonsura, *ibid.* camelis vehuntur in bello, VII. 86. Cambysi aditum permittunt in Ægyptum, III. 9. 88. tributorum immunes, III. 88. 91. millena talenta thuris Dario pendunt, III. 97. Arabum in exercitu Xerxis dux et armatura, VII. 69.
- Arabicus sinus, II. 11. IV. 39.
- Aradius fuit Merbalus, VII. 98.
- Ararus, fl. Scythiæ, IV. 48.
- Atratrum in Scythicam regionem ex cælo demissum, IV. 5.
- Araxes, fl., I. 126. III. 36. IV. 11. 40. ejus insulæ, I. 202. de ejus cursu, IV. 40. ponte junctus a Cyro, I. 205.
- Arbores fructuum odore, perinde ut vinum, inebriantes, I. 202. arbores lanam ferentes in India, III. 106. arbores omnes in Thera præter unam aridæ factæ, IV. 151.
- Arcades, I. 146. II. 171. V. 49. Arcadas invasuri Lacedæmonii a Pythia (quæ glandivoros illos nominat) prohibiti, I. 66. eos contra Spartam sollicitat Cleomenes, VI. 74. — Arcades in Thermopylis, VII. 202. Arcades (transfugæ), VIII. 26. Arcades semper regionem tenuerunt, VIII. 73.
- Arcesilaus, Batti fil., rex Cyren. IV. 159.
- Arcesilaus II, Batti felici fil., IV. 160. ejus clades ab Afris accepta; interitus a fratre strangulati, *ibid.*
- Arcesilaus III, Batti claudi fil., in Samum profugit, IV. 162. redux in patriam Cyrenen, oraculi immemor, crudelia facinora perpetrat, IV. 164. Cambysi Cyrenen tradidit tributariam, IV. 165. ejus interitus, IV. 164.
- Archander, Danaï gener, Pluthii filius, Achæi nepos, II. 98.
- Archandri urbs, Ἀρχάνδρου πόλις, II. 97 *seq.*
- Archelai tribus, Sicyone, V. 68.
- Archelaus, Agesilai fil., VII. 204.
- Archestratidas, Athenagoræ pater, IX. 90.
- Archias Spartanus, ejus virtus ad Samum, III. 55.
- Archias alius, Samii fil., *ibid.*
- Archidamus, Anaxandridæ fil., VIII. 131.
- Archidamus, Zeuxidami fil., amitam in matrimonium ducit, VI. 71.
- Archidice, nobilis meretrix, II. 135.
- Archilochus Parius; ejus iambus trimeter, I. 12.
- Architecti: Eupalinus, III. 60. Rhæcus, *ibid.* Mandrocles Samius, IV. 87.
- Arcu utendi Scytharum et Persarum peritia, I. 73. — arcus ab Æthiope Persarum regi missus, III. 21. 30. arcus Herculis, IV. 10. arcus semper intentus rumpitur, II. 173.
- Ardericca, vicus Assyriæ, I. 185.
- Ardericca in terra Cissia, ab Eretriensibus captivis habitata, VI. 119.
- Ardys, Gygis fil., Sadyattæ pater, Sardium tyrannus, Miletum invadit, I. 15.
- Areus pagus, Ἀρήϊος πάγος, sive Areopagus Athen. VIII. 52.
- Arena aurifera in India, III. 102. arenæ cumuli Cambysis exercitum obruunt, III. 29.
- Areopagus Athen. VIII. 52.
- Argadas, Ionis fil., V. 66.
- Argæus, Philippi pater, Perdiccæ, fil., VIII. 139.
- Arganthionius, Tartessi rex: ejus longævitas; cum Phœæensibus amicitia, I. 163. quando mortuus, I. 165.
- Arge et Opis, virgines Hyperboreæ, II. 35.
- Argentum apud Scythas non in usu, IV. 71. nec apud Massagetas, I. 215. argenti ferax Lydia, V. 49. argenti metalla Macedonum laud procul a Prasiade palude, V. 17. Atheniensium in Laureo monte, VII. 144. argenti et auri metalla in Pangæo monte, VII. 112. argenti ratio ad aurum, III. 95. argentum Aryandicum, IV. 166.
- Argi lucus a Cleomene incensus, VI. 80.
- Argia, Aristodemi uxor, VI. 52.
- Argilus, opp. Bisaltiae, VIII. 115.
- Argiopium, loci nomen, IX. 57.
- Argivi, progenitores Persarum, VII. 150. contra Thiebas cum Polynice militant, IX. 27. Argivorum rex, VII. 149. Argivorum odium in Spartanos, *ibid.* Argivi musica præstant inter Græcos III. 131. Argivorum regnum sibi mercedem petit Melampus, IX. 34. Argivi mercede a Pisistrato conducti contra Athenienses, I. 61. eorum bellum cum Lacedæmonis de Thyrea; clades et lex ob eam lata de tundendis capitibus, I. 82. Argivi contra Athenienses ab Æginetis invocati, V. 86. ob muletam sibi nondum solutam auxilia negant, VI. 92. clade a Cleomene accepta, VI. 78 *seq.* *cf.* VII. 148. Argivorum servi imperium arripunt; postea ejecti Tirynthem obtinent, et diuturnum gerunt bellum cum dominis, VI. 83. in bello Medico societatem Græcorum recusant, et a neutra parte stant, Xerxe Græciam invadente, VII. 148 — 152. Persas in Græciam accessisse feruntur, VII. 152. eorum fœdus cum Persis, nuntiis Susa missis, renovatum, VII. 150, 151. mittunt nuncium ad Mardonium, IX. 12.
- Argivæ feminae a Phœnicibus raptæ, I. 1. Argivarum mulierum furor, IX. 34.

- Argo navis, VII. 193. sub Pelio monte a Jasone fabricata, IV. 178.
- Argolici sive Argivi crateres, IV. 152.
- Argolis regio, I. 82.
- Argon, *vid.* Agron.
- Argonautarum expeditio, quo tempore suscepta sit, I. 3.
- Argonautarum posterius Minyæ, e Lemuo ejecti, a Lacedæmoniis recepti, etc. IV. 145 *seqq.* Argonautæ in Libyam delati, IV. 179.
- Argos olim Græciæ civitates omnes antecellens, I. 1. ab Homero maxime celebratum, V. 67. viris desolatum a servis tenetur, IV. 83. Persis quam amicum, VII. 150.
- Argus heros, VI. 80.
- Ariabignes, Darii fil. Xerxis fr., præfectus classi Xerxis, VII. 97. occubuit in pugna ad Salaminem, VIII. 89.
- Ariantas, rex Scytharum, IV. 81.
- Ariapithes, rex Scytharum, IV. 76. ejus interitus, IV. 78.
- Ariaramnes Persa, Ionibus favens, VIII. 90.
- Aridolis, Alabandensium tyrannus, VII. 195.
- Arietes Thebanis Ægyptiis sacri, II. 42.
- Arii pop., Ἀριοί, III. 93. Ἀριοί, olim Medi vocati, VII. 62. eorum in exercitu Xerxis armatura et dux, VII. 66.
- Arima *Scythis* unum significat, IV. 27.
- Arimaspea carmina Aristææ, IV. 14.
- Arimaspi, viri unoculi in septentrionalibus Europæ partibus Grypibus aurum subripiunt, III. 116. *cf.* IV. 13, 27.
- Arimnestus Plataensis, IX. 72. *cf.* c. 64. *Add.* Æimn.
- Ariomardus, Artypthii germanus, Caspiorum dux, VII. 67.
- Ariomardus, Darii et Parmyis fil., dux Moschorum et Tibarenorum, VII. 78.
- Arion Methymnæus, citharædus, I. 23. primus docuit dithyrambum, *ibid.* a delphino per mare vectus, I. 24. ejus donarium apud Tænarum, *ibid.*
- Ariphron, Xanthippi pater, VI. 131, 136. VII. 33. VIII. 131.
- Arisba in Lesbo, urbs Methymnæorum, I. 151.
- Aristagoras, Heraclidis fil., Cumæus tyrannus, IV. 138. dolo captus et civibus traditus, V. 37. at incolumis dimissus, 38.
- Aristagoras Cyzicenus, IV. 138.
- Aristagoras, Molpagoræ filius, Histiaei gener ac consobrinus, Mileti procurator, V. 30. a Naxiis exulibus sollicitatus ad eos reducendos, *ibid.* *seqq.* rebellionis Ionicæ auctor, V. 36. 37. manifesto a Dario deficit, V. 37. isonomiam instituit, et tyrannos evertit, quasi ipse alienus a tyrannide, V. 37, 38. Spartam missus ad societatem comparandam, V. 38. ejus cum Cleomene acta, V. 49. 50. 51. Sparta coactus excedere, c. 51, Athenas venit, eosque ad belli societatem inducit, c. 97. Pæones ad defectionem sollicitat, V. 98. expeditio ejus contra Sardes, V. 99. 100. VII. 8. turbis tantis commotis, consilii inops, Myrcinum Edonidem petit, V. 124. *coll.* c. 11 et 22. a Thracibus interfectus, v. 126.
- Aristagoras, Samius, Hegesistrati pater, IX. 90.
- Aristæas Proconnesius, Caustrobii fil., *Arimaspea carmina* condit, IV. 13. cum Apolline ad Metapontinos venisse, et post mortem denno comparuisse fertur, IV. 13. 14. 15. ejus statua Metaponti in foro, IV. 15.
- Aristæas, Adimanti filius, Corinthius, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Aristides, Lysimachi filius, vir optimus Atheniensium atque justissimus, in exilium a populo ejectus; Themistocli haud amicus simultatem missam facit pro bono communi patriæ, et nuncium affert Græcis, eosque undique ad Salaminem circumventos esse, VIII. 79 — 82. Persas multos interfecit, VIII. 95. dux Atheniensium ad Plataas, IX. 28.
- Aristocrates, Casambi pater, VI. 73.
- Aristocratia: commoda et incommoda, III. 81, 82.
- Aristocyprus, Soliorum rex, a Solone carmine celebratus, V. 119.
- Aristodemus, Aristomachi fil., pater Eurysthenis et Proclis, V. 147. VII. 204. VIII. 131. duarum familiarum regiarum in Sparta auctor, IV. 52.
- Aristodemus Spartiata a Leonida remissus prælio non interest, VII. 229 *seq.* fugax dictus, et probro notatus, infamiam in pugna ad Plataas delet, VII. 231. in qua occumbens honore defunctorum caret ob detractores, IX. 71.
- Aristodicus, Heraclidis filius, Cymæus, I. 158. oraculum quomodo tentarit, I. 159.
- Aristogiton et Harmodius, Gephyræi, interfectores Hipparchi, v. 55. VII. 123. *cf.* c. 109.
- Aristolaidis fil., Lycurgus, I. 59.
- Aristomachus, Cleodæi fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
- Ariston Byzantius, IV. 138.
- Ariston, rex Spartæ, I. 67. circa ejus uxores duas et tertiam acta, IV. 61. 62. 63. callido commento ab amico Ageto uxorem abducit, VI. 62. ejus dictum super filio nato Demarato, VI. 63. ejus uxor ex heroe Astrabaco gravis, VI. 69.
- Aristonice, Pythia, VII. 140.
- Aristonymus, Clisthenis pater, VI. 126.
- Aristophrantus, Delphus, Cobonis pater, VI. 66.
- Aristophilides, Tarentinorum rex, Democedi profugienti favet, III. 136.
- Arizanti, Medorum gens, I. 101.
- Arizus, Persa, Gergis pater, VII. 82.
- Arma sacra sponte extra templum Delphicum apparent, VII. 37.
- Armamenta pontibus in Hellesponto jungendis, VII. 25. postea Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, IX. 151.
- Armatura populorum, qui in Xerxis exercitu militabant, VII. 61. *seqq.* — Masistii equitibus præfecti, IX. 22.
- Armenii armentis opulenti, V. 49. navigiis mira ratione constructis merces Babylonem advehunt, I. 194. eorum armatura et dux in exercitu Xerxis, VII. 73.
- Armenius mons, I. 72.
- Arpoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, IV. 6.
- Arsamenes, Darii fil., Ulteriorum et Mycorum dux, VII. 68.
- Arsames, pater Hystaspis, I. 209. VII. II. avus Darii, VII. 224.
- Arsames, Darii fil. ex Artystone Cyri filia, dux Arabum et Æthiopum, VII. 69.
- Artaba, mensura Persica, I. 192.
- Artabanus, Hystaspis fil., Darii frater, Xerxis pater, bellum contra Scythas Dario dissuadet, IV. 83. ejus oratio qua Xerxi dissuadet bellum Græcis inferre, VII. 10, 11. mirum in solio regio somnium videt, VII. 17 *seq.* grave ejus cum Xerxe colloquium de vitæ humanæ conditione et de expeditionis in Græciam susceptæ periculis, et consilium de Ionibus sociis datum, VII. 46 — 52. Susa a Xerxe remissus, commissio regno, c. 52. 53. filii ejus Artypthius, c. 66, Ariomardus, c. 67, et Bagasaces, c. 75.
- Artabates, Pharnazathris pater, VII. 65.
- Artabazanes, Darii fil., cum Xerxe fratre de regno contendit, VII. 2. 3.
- Artabazus, Pharnazis fil., Chorsasmiorum et Parthorum dux, VI. 66. vir Xerxi probatus, cum Mardonio remanet in Europa, regem ad Hellespontum comitatus; Olynthum capit, et Potidæam frustra oppugnat, ingenti maris accessu male afflictus, VII. 126 — 129. dissuadet Mardonio pu-

- gnam cum Græcis ad Plateas committendam, IX. 41 *seq.* Mardonio victo interfectoque in Phocidem aufugit, IX. 66 *seq.* et callido usus commento saluus per Thessaliam elapsus, cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit, IX. 89.
- Artace, urbs, IV. 14. incensa, VI. 33.
- Artachæus, Artæi filius, fossæ apud Acanthum faciendæ præfectus, VII. 22. magna ejus statura; defuncti funus; ei sacrificant Acanthii ex oraculo, VII. 117.
- Artachæus, Otaspis pater, VII. 63.
- Artachæus, Artayntæ pater, VIII. 130.
- Artæi olim Persæ nominati, VII. 61.
- Artæus, Artachæi pater, VII. 22.
- Artæus, Azanis pater, VII. 66.
- Artanes, Darii frater, VII. 224.
- Artanes, fl. Thraciæ, IV. 49.
- Artaphernes, Darii frater, Sardibus præfectus, V. 25, 30. brevibus verbis Athenas legatos expedit, V. 73. ab Aristagora sollicitatus ad Cycladas acquirendas, auctoritate regis, Megabaten cum exercitu mittit, V. 31. 32. *cf. cap. seqq.* Sardibus incensis, arcem obtinet, c. 100. Ionibus rebellantibus bellum infert, c. 123. suspectum Histiarum habet, VI. 1 *seq.* de Persis proditiōis compertis supplicium sumit, c. 4.
- Artaphernes, Artaphernis filius, contra Athenas et Eretriam missus, VI. 94. pugna ad Marathonem cum Dati victus, retro in Asiam navigat, VI. 116. *coll.* VII. 10, 74. dux Lydorum et Mysorum in exercitu Xerxis, VII. 74.
- Artaxerxes, V. Artoxerxes.
- Artayctes, Cherasmis filius, dux Macronum et Mosynæcorum, VII. 78. Sesti præses, *ibid. et IX.* 116. ejus facinorosa nefaria, VII. 33. IX. 116. longam post obsidionem Sesto profugit; ab Atheniensibus captus et in crucem actus, IX. 118. 119. 120. *cf.* VII. 33. Artayctæ filius coram patre saxis obrutus, IX. 120.
- Artaynta, Masistæ filia, Dario filio a Xerxe collocata, IX. 108. eadem tamen amasia Xerxis, IX. 108 *seq.*
- Artayntes, Artachæi filius, dux classis a Xerxe relictæ, VIII. 130. ejus fuga, IX. 102. probris petitus a Masiste, contra eum stringit acinacem, IX. 107.
- Artazostra, Darii filia, VI. 43.
- Artembares, vir nobilis inter Medos, I. 114. 115; 116.
- Artembares, avus paternus Artayctæ; instruit Persas, quomodo a Cyro petant ut meliorem regionem ipsis adsignet, IX. 122.
- Artemisia, Lygdamidis filia, Halicarnassensis regina. Xerxis contra Græcos expeditionem secuta, VII. 99. ejus genus et animi præstantia, *ibid.* consilium de non tentanda belli fortuna ad Salaminem, VIII. 68. ejus facinus in pugna navali, VIII. 77. 88. 87. eam insequitur Amintas Palleneus; et quomodo servata, VIII. 93. in consilium a Xerxe adhibita separatur; deducit liberos regios, VIII. 101. 102. 103.
- Artemisium, IV. 35. VII. 175 *et* 195. describitur, VII. 176. ad Artemisium pugna navalis prima ancipiti Marte pugната, VIII. 9. 10. 11. altera et tertia, VIII. 14 — 17.
- Artimpasa, Venus Scythica, IV. 59.
- Artiscus, fl. Scythiæ, IV. 92.
- Artobazanes, *vid.* Artabazanes.
- Artochmes, Darii gener, Phrygum dux, VII. 73.
- Artontes, Bagæi pater, III. 128.
- Artontes, Mardonii fil., IX. 84.
- Artoxerxes, *significat* magnum bellatorem, VI. 98. filius Xerxis, VII. 106, 151.
- Artybius, Persarum dux in Cypro, ex equo docto pugnat, V. 108. 110 *seq.*
- Artyntes, Ithamatis fil., Pactyum dux, VII. 67.
- Artyphius, fil. Artabani, VII. 66. Ariomardi germanus, VII. 67.
- Arystona, Cyri filia, Darii uxor amata, III. 88. VII. 69.
- Arvum apud Ægyptios centum cubitos habet, I. 168.
- Aryandes, Ægypti præfectus, sollicitatus a Pheretima, exercitum in Libyam mittit, IV. 166. 167. *cf.* c. 200 *seq.* postea ob argentum excussum Aryandicum morte multatur a Dario, c. 166.
- Aryenis, Alyattis filia, Astyagi nubit fœderis causa servandi, I. 74.
- Asbystæ Afri, IV. 170.
- Ascalon, Palaestinae urbs, I. 105.
- Aschy, liquoris genus, apud Argippæos, IV. 23.
- Asia, Promethei uxor, IV. 45.
- Asiæ descriptio geographica *ex mente Herodoti*, IV. 37 — 40 *cf.* V. 49. unde nomen acceperit, IV. 45. Asiam a Libya disjungunt Ægyptii montes, II. 17. magna Asiæ pars a Dario per Scylacem detecta, similia exhibet atque Africa, IV. 44. non ultra Indiam habitata, c. 40. enumerantur Asiæ populi, V. 49 *et* VII. 51. *seqq. cf.* I. 142. *seqq.* Asia inferior, τῆς Ἀσίας τὰ κάτω, per Halyn fl. determinata, I. 72. *cf.* II. 117, *simpliciter* Asia, VI. 43. *nominata.* Asiæ superiora, τῆς Ἀσίας τὰ ἄνω, trans Halyn fl. I. 130. II. 117. Asiæ Persæ putant sibi necessitudine conjunctam, I. 4. IX. 116. Asiæ superioris imperium Assyrii tenent, I. 95. Asia subacta a Phraorte, I. 102, Asiæ imperium amittunt Medi, eoque Scythiæ potiuntur, I. 104 *seq.* idque Medi recuperant, I. 106. et postea Persæ obtinent, I. 130.
- Asias tribus Sardibus sic vocata, IV. 45.
- Asias, Cotyis fil., Manis nepos, IV. 45.
- Asinarii cum matre Demarati concubitus falso sparsus, VI. 68. 69.
- Asine, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Asini in navigiis Armeniorum Babylonem commeanium, I. 194. asini in Scythia nulli, IV. 28. 129. asinorum vocem et formam equi Scythici non ferunt, IV. 129. asini cornibus præditi in Libya, IV. 191. asini nunquam bibentes apud Nomades Libyes, IV. 192.
- Asmach, Ægyptiacum vocabulum quid significet, II. 30.
- Asonides, navarchus Æginensis, VII. 181.
- Asopi flui, Thebe et Ægina, V. 80.
- Asopii, pop. in Bœotia, IX. 15.
- Asopodorus, Timandri fil., Thebanorum dux, IX. 69.
- Asopus, fl. Bœotiæ, VI. 108. VII. 200. 216. IX. 15. 29. 51.
- Aspathines, e Persarum primoribus, conjurationis in Magos particeps, III. 70 *seqq.* in femore percussus a mago, III. 78. Prexaspis pater, VII. 97.
- Asphaltus Babylonica, I. 179. asphaltus e puteo hauritur in Cissia terra, VI. 119.
- Àssa, opp. in Atho monte, VII. 122.
- Assesus, in Milesiorum agro, et Assesia Minerva, I. 19.
- Assyria, II. 17. IV. 39. regionis potentia; terra fertilissima cereali frumento, nec vero arboribus; palmas arborea gignit, I. 192, 193. oppida habet magna et celeberrima, I. 178. Assyriæ literæ, IV. 87.
- Assyrii a Græcis dicti Syrii, VII. 63. quamdiu Asiæ superioris imperium tenuerint, I. 95. ab iis Medi deficient, *ibid.* eosque subigunt, I. 106. eorum bellum cum Phraorte, I. 102. cum Cyaxare, I. 103. eos adgreditur Cyrus. I. 177 *seqq.* eorum arma in exercitu Xerxis, VII. 62.
- Astacus, Melanippi pater, V. 67.
- Aster, Anchimolii pater, V. 63.
- Astrabaci herois ædes Spartæ, VI. 69.
- Astyages, Cyaxaris fil., Medorum rex, I. 46. 73. 107. avus maternus Cyri, I. 74. 75. acerbè imperat Medis, I. 123. Artemi uxorem ducit, I. 74. ejus somnia, I. 107 *seq.*

- gesta cum filia Maudane, *ibid.* Harpago Cyrum necandum tradit, *etc.* c. 108. *seqq.* eidem postea filium comedendum adponit, l. 119. a Cyro nepote regno exutus, l. 127. 128. 129. *coll.* c. 75. tamen ab eo bene habitus, l. 130. responsum ejus Harpago datum, Cyri defectionem se confasse gloriant, l. 139. — Astyagis et Croesi adfinitas unde, l. 73.
- Asychis, rex Ægyptiorum, legem de aere alieno in pecuniæ inopia fert, et pyramidem e lateribus conficit, II. 136.
- Atarantes, pop. Africæ, IV. 184.
- Atarbechis, urbs in Ægypto, II. 41.
- Atarne, vel Atarneus, urbs, VII. 42. Atarnens, ager ὁ Ἀταρνεύς, terra Mysia, l. 160. VI. 28. VII. 42. ἡ Ἀταρνεϊτιδὸς χώρα, VI. 29. in domini Chiorum, VIII. 106. Atarnita fuit Hermippus, VI. 4.
- Atarnes fl. Thraciæ, IV. 49.
- Athamas, Æoli fil., inito cum Inone consilio, necem Phrixi machinatur, VII. 197.
- Athenades Trachinius, VII. 213.
- Athenagoras, legatus Samius, IX. 90.
- Athenæ, Ionicarum urbium sola quondam insignis, l. 143. oppressæ tyrannide a Pisistrato, l. 59. 60. tyrannide liberatæ, V. 55. *seqq.* 64. 65. captæ a Xerxe, VIII. 151. *seq.* iterum a Mardonio et incensæ, IX. 3. 13. Athenarum arx occupata a Cleomene, V. 2. incensæ a Persis, VIII. 53. ambitus urbis, l. 98. Athenarum tribus, V. 66. Athenarum forum, V. 89. arx, VIII. 13. Athenarum duces decem in bello, VI. 103. Athenarum divitiæ, VII. 28. Athenæ Ἀθηναί, VIII. 77.
- Athenienses, antiquissimus populus, VII. 161. VIII. 44. Pelasgicæ stirpis, nunquam solum mutarunt, l. 56. et VII. 161. in Ionico genere præcellunt, l. 56. et Iones appellari nolunt, l. 143. eorum diversis temporibus diversæ appellaciones, VIII. 44. civium numerus triginta millia, Darii ætate, V. 97. antiquæ tribus, l. 59. Atheniensibus leges a Solone conditæ, l. 59. *cf.* II. 177. tribuum nomina a Clisthene mutata, V. 69. prytaneum, l. 146. festa quinquennalia, VI. 111. — Democedem medicum publice conducunt centum minis, III. 131. — eorum reditus ex metallis Laurei. 144. — nautici necessitate facti, *ibid.* ducentas habent naves instructas in bello Persico, VIII. 61. 44. Atheniensium mulierum vestimentatio, V. 87. Athenienses inter Græcos sapientia primi, l. 60. in oppugnandis muris periti, IX. 70. *cf.* c. 102. primi cursu in hostes impetum faciunt, VI. 112. — sub tyrannis infirmi, V. 78. 91. inter Græcos tyrannide liberati eminent, V. 66. 97. *cf.* l. 56. — in pugna Plataensi alterum cornu tenent, IX. 27. *seq.* — eorum prudentia in bello Persico, VIII. 3. IX. 27. Atheniensium factiones variæ, ex dissidiis familiarum inter eos illustrium ortæ, l. 59 — 63. V. 55. *seqq.* ad quas sedandas Peloponnesii expeditiones quatuor in Atticam suscipiunt, V. 62. *seqq.* ultima, Cleomene duce, immo modo frustrata, V. 74. 75. 76. *cf.* c. 90 — 93. — De Sigeo cum Mytilenæis bellum, V. 94. 95. Proelium cum finitimis apud Eleusinem, l. 30. Bellum cum Bæotis, callido quod Plataensibus Spartani dedere consilio Atheniensibus conflatum, VI. 108. *adde* V. 74. *seqq.* et præsertim cum Thebanis, V. 79. *seq.* Atheniensium uxores a Pelasgis, Attica pulsæ, VI. 136, raptæ, VI. 138. quas ulturi Athenienses postea, Militiade duce, Lemnum a Pelasgis inhabitatam invadunt, VI. 139. *seq.* — cum Æginetis bellum et mutua inimicitia, V. 81. *seqq.* 89. VI. 49. 87 — 92. quas solvunt, imminente bello Persico, VII. 145. Bellum denuo Cleomene adparante, Atheniensium legati Sardes missi Dario terram et aquam, invitis civibus, promittunt, V. 73. postea alia legatione cum contemptu ab Artapherne remissa, V. 96. Ionibus auxiliantur adversus Persas, V. 97. et Sardes invadunt, V. 100. *seq.* *cf.* VIII. 1-8. Inde bellum cum Persis, V. 105. *cf.* III. 134. VI. 94. et VII. 133. *coll.* VI. 48. Datis et Artaphernes, Darii jussu, Græciam ingenti classe petunt, VI. 94. *seqq.* sed ab Atheniensibus in campo Marathonio prælio victi, VII. 111. *seqq.* *cf.* IX. 27. In bello contra Xerxem (*cf.* VII. 5. 6.) Athenienses servatores Græciæ maxime laudantur, VII. 139. et iterum, VIII. 3. eorum oratio ad Spartanos, VIII. 144. *coll.* IX. 5. *adde* IX. 27. 46. Athenienses in pugna navali ad Eubœam strenui, VIII. 17. urbem suam deserunt, VIII. 41. in pugna ad Salaminem post Æginetas præstantissimi, VIII. 84. *seqq.* c. 93. Persis iterum, Mardonio duce, Atticam invadentibus, Salaminem repetunt, IX. 6. *coll.* VIII. 136. et legationem Spartam mittunt, IX. 7. in pugna Plataensi præcellunt, IX. 12—23. 46. *seqq.* 60. *seqq.* itemque in pugna ad Mycalen, IX. 102. *seq.* Athenienses Sestum obsident, IX. 114. Eorum cum Carystis bellum, IX. 105. cum Edonis IX. 75. Peloponnesiacum bellum, VII. 137, IX. 73. Atheniensium jactantia, V. 82. eorum luctus de Mileto capta, VI. 21. eorum naves quot milites habuerint, VIII. 184. naves privato sumptu ornatae, VIII. 17. Atheniensium naves ad bellum Trojanum, IX. 27.
- Athos mons, VI. 44. et 95. ejus descriptio, VII. 22. circa Athon jactura classis Persicæ, VI. 44 et 95. VII. 21 perfossus a Persarum copiis, VII. 21. *seqq.* 122.
- Athribitana præfectura in Æg., II. 160.
- Athrys, fluvius Thraciæ, IV. 49.
- Atlanticum mare, ἡ Ἀτλαντικὴ θάλασσα, I. 200.
- Atlas fluvius ex Haemo monte in Istrum fluit, IV. 49.
- Atlas mons; ejus descriptio, IV. 184.
- Atossa, Cyri f., Cambysis soror et Smerdis, eadem Carabysis uxor, et magi, et Darii, III. 68. 88. ulcere in mamma laborans, a Democede persanata, Darium incitat ad bellum, Græciæ inferendum, III. 133. 134. potentia ejus apud Darium, VII. 2. 3.
- Atramyttium, Ἀτραμύτιον, opp. in Troade, VII. 42.
- Atridarum classis in expeditione adv. Ilium suscepta, VII. 20.
- Attagus Mardonium convivio excipit Thebis, IX. 15. eum sibi dedi volunt Græci victores Thebas obsidentes, IX. 86. ipse profugit, IX. 88.
- Attelebi in Nasamonum terra, IV, 172.
- Attica regio non equitabilis, IX. 43. oleas gignit, V. 82. Attica oppressa a Pisistrato, l. 59. *seq.* eam quater ingressi Dore, V. 76. *coll.* cap. 55. *seq.* Atticæ magnam partem vastant Persæ, VI. 105. VIII. 51 — 55. IX. 13.
- Attica gens, Pelasgica, l. 56. In Hellenes transiens, linguam Pelasgicam perdidit, l. 57. Atticarum mulierum cædes, VI. 138. vestis mutatio, V. 87. Atticæ mulieres Lycidis uxorem et liberos lapidibus obrunt, IX. 5.
- Atys, Lydorum rex, Manis filius, Lydi et Tyrrheni pater, l. 7. 94. VII. 74. *cf.* l. 171.
- Atys, Croesi fil., adolescens eximius, l. 34. 35. statim post celebratas nuptias, invito patre, aprum Mysiæ venatus, ab Adrasto custode cuspidē transfossus, l. 35 — 43.
- Atys, Pythii pater, VII. 27.
- Auchata, Scytharum genus, IV. 6.
- Augila in Africa locus, ubi frequentes palmæ arboreæ, IV. 172. 182.
- Auras et Atlas, fluvii ex Haemi jugis fluentes, IV. 49.
- Aures magis incredulæ quam oculi, l. 8. — in auribus habitat animus, VII. 39. aures ignominia causa præcise, II. 162. III. 69. 118. — aures sibi præcidit Zopyrus, III. 154.
- Aureus tripus apud Delphos, IX. 81. aurea phiala in balneo Herculis, IV. 10. aurei crateres et phialæ, et alia vasa

- potiora etc. in Persarum exercitu Mardonii, IX. 80. aurea pocula oblata sibi Cleomenes recusat accipere, III. 148. aureum aratrum, jugum, securis, et phiala, caelo delapsa in Scythiam, IV. 5. aureæ compedes Democedi donatæ, III. 130. aureæ compedes apud Æthiopes, III. 23. aurea platanus ac vitis, VII. 27. aurifera arena, quæ a formicis egeritur, III. 102.
- Aurum sacrum Scytharum, IV. 7. auri immensa vis a Gyge Delphis dicata nominatur Gygadas I. 14. — auri creber usus in armis et ornatu equorum apud Massagetæ, I. 215. auro et argento constrati lecti tentoriaque referata in exercitu Pers. Mardonii, IX. 80. ex auro et argento ubi primum percussu nummi, I. 94. auro ridicule oneratus Alcmaeon, VI. 125. aurum vill mercantur Æginetæ a servis Laced., IX. 80. aurum quo modo recondatur in thesauris regum Pers., III. 96. auri magna copia in septentrionalibus Europæ plagis ubi subripiunt grypibus Arimaspi, viri unoculi, III. 116. cf. IV. 13. et 27. auro merces suas permutant Carthaginenses cum Afris, IV. 196. auri ramenta formicis in deserto effodientibus eripiunt Indi, III. 102 — 105. auri ramenta e Tmolio monte, I. 93. e Pactolo fl., V. 101. aurum in India per flumina devectum, aliud effossum, III. 106. in Cyrauni ins. auri ramenta e lacu piscantur virgines, IV. 195. auri metalla Thasiorium in Scapte-Hyle, VI. 46. alia a Phœnicibus detecta inter Ænura et Cœnyra, VI. 47. auri et argenti metalla in Pangæo monte, VII. 112. auri metalla apud Daton opp., IX. 76. auri ratio ad argentum, III. 95.
- Ausclaisæ Afri, IV. 171.
- Ausemæses, Ἀυσεῖς, pop. Africæ, IV. 180. 191.
- Auster, pluviosissimus ventus, II. 25. Psyllos contra se bellantes arena obruit, IV. 173.
- Autesion, Tisameni fil., Theræ pater, IV. 147. VI. 52.
- Autodicus, Plataensis Cleadis pater, IX. 85.
- Autornoli (i. e. *Transfuga*), Ægypt. militum colonia in Æthiopia, II. 30.
- Autonous et Phylacus heroes, eorumque fana, VIII. 39.
- Auxesiæ et Damiae simulacra, V. 82. 83.
- Aves in Scytharum donis, IV. 141. Aves in templis sacræ, I. 159. Avis sacra Ægyptiorum c. Ιηξ, II. 65. Avium anguria in Persarum rebus, III. 76.
- Axius, fl. Macedoniæ, Mygdoniam a Bottiæide disternit, VII. 123. 124.
- Axus, Cretæ opp., IV. 154.
- Azanes, Artæi fil., Sogdorum dux, VII. 66.
- Azen, Ἀζην, fuit Laphanes, VI. 127.
- Aziris, locus amœnus in Africa, IV. 157. a Cyrenæis habitatus, IV. 169.
- Azotos, ἡ Ἀζωτος, Syriæ urbs, diutissime inter omnes obsidionem sustinuit, II. 157.
- B.
- Babylon urbs, ejus situs et magnitudo, I. 178. urbis descriptio, I. 179 — 183. mœnia, I. 178. portæ, III. 158. Beli templum, I. 181. primo capta a Cyro, 191. cf. c. 153 ejus potentia, qua tertiam Asiæ partem aequal, I. 192. secundo capta a Dario post diuturnam obsidionem, III. 158. ejus muri et portæ dejectæ, III. 159. Babylonis reginæ duæ insignes, I. 184. 185. regia sedes, I. 181.
- Babylonicæ regionis feracitas, I. 193.
- Babylonicum talentum quid valeat, III. 89.
- Babyloniorum instituta et leges, I. 190. seqq. amictus et cultus, I. 195. navigia, I. 194. cum mulieribus miscendi fœdus mos, I. 199. virginum auctio, I. 196. ablutio post coitum, I. 198. tres eorum tribus nullo alio nisi piscibus vescuntur, I. 200. — cura erga ægrotos, I. 197. sepulcra et luctus funebres, I. 198. a Babyloniiis polum et gnomonem accepere Græci, II. 109. eorum fœdus cum Cræso initum, I. 77. cum Cyro conflictus et fuga, I. 190. — rebellio sub Dario et belli apparatus, III. 150. mulieres strangulant fere omnes ne rem frumentariam obsessorum absumant, III. 151. frustra et diu a Dario obsessi, tandem per Zopyri dolum capti, III. 151 — 158. eorum tria millia patibulis affixa, III. 159. Babyloniorum vestes, gemmæ, baculi, I. 195.
- Bacchus, Διόνυσος, Διόνυσος Βάχχος, IV. 79. Ægyptiorum Osiris, per totam Ægyptum cultus, II. 42. 144. seq. ex eo et Iside natos Apollinem et Dianam perhibent II. 156. ejus festum apud Ægyptios, et pompa imaginum nervo mobilium, II. 48 festum apud Æthiopes Macrobios, III. 97. cf. II. 146 Bacchi cultus in Meroe opp. Æthiopiæ, II. 29. Bacchus, Arabibus Orotal nominatus, solus deus, cum Urania in fœdere ineundo invocatus, III. 8. (cf. VIII. 143.) in regione cinnamomifera educatus, III. 111. cf. II, 146. Bacchi nomen et sacra et phalli pompam ex Ægypto, a Cadmo Tyrio accepta, Melampus Græcos docuit, II. 49. Bacchus, Semele Cadmi filia natus, ab Jove insultus femori, et Nysam in Æthiopiam deportatus a Græcis perhibetur, II. 145. 146. cf. III. 97. coll. c. 111. Baccho tragici chori a Clisthene adtributi, V. 67. Dionysi Bacchici sacra et orgia in Borysthenitis, IV. 79. Bacchi triennalia festa et bacchanalia apud Gelonos, 108. Bacchi oraculum in altissimo monte apud Satras Thraciæ, VII. 111. templum prope Byzantium, IV. 87. Bacchica et Orphica instituta eadem sunt, et Ægyptiaca et Pythagorica, II. 81.
- Bacchanalia Scythiæ improbant, IV. 79.
- Bacchantium vox, VIII. 65.
- Bacchiadæ apud Corinthios, V. 92.
- Bacidis oracula aliquot, VIII. 20. 77. 86. IX. 43.
- Bactra, τὰ Βάκτρα, urbs Assyriæ, VI. 8. IX. 113. et Βακτριανολ, III. 92.
- Bactriana regio, ἡ Βακτρική χώρα, IV. 204. Bactriana gens, τὸ Βάκτριον ἔθνος, I. 153. præfectura, III. 92.
- Bactrii in Xerxis exercitu militantes, et eorum dux et armatura, VII. 64. eorum equites, *ibid.* 86.
- Baculi Assyriorum memorabiles, I. 195.
- Badres Pasargades, nauticis copiis dux contra Barcæos, IV. 167. Bares nominatur c. 203.
- Badres, Hystanis fil., Cabeleum et Milyarum dux, VIII. 77.
- Bagæus, Artontis fil., ad Orætem interimendum a Dario missus, III. 128.
- Bagæus, Mardontis pater, VII. 80.
- Bagasaces, Artabani filius, dux Thracum, VII. 76.
- Balteus Hercules, in extrema commissura habens phialam auream, IV. 10.
- Barathrum (τὸ βάραθρον) Athenis, VII. 133.
- Barba proluxa nascentis feminæ sacerdoti Minervæ apud Pedasenses, res ominosa, I. 175. VIII. 104. barbam velere aut radere ignominiosum orientalibus hominibus, II. 121.
- Barbarum genus minus dextrum quam Græcum, II. 60. barbaros potius quam Græcos in mortuum sœvire decet, IX. 79. barbarorum vociferatio in pugna, IX. 59. apud barbaros turpe est nudum conspici, I. 10.
- Barce, oppidum in Africa, III. 91. ejus origo et conditores, IV. 160. obsessa a Persis et dolo capta, IV. 200 seqq.
- Barce vicus, ἡ Βάρχη χώρα, in Bactriana regione, IV. 204. Barcæi Cambysi se dedunt, III. 13. 91. interficiunt Arcesilaum, IV. 164. 167. circa eos et Persas acta, IV. 201 seq. subacti a Pheretima, Arcesilai matre, misere tractati, IV. 202. 303. ad Darium transportati, vicum Bactrianæ regionis incolunt cui item Barce nomen, IV. 204.

- Bares, dux nauticus Pers., Cyrenen vult diripi, cui obstat Amasis, IV. 203. c. 167 Badres *nominatur*.
 Baris, *navigii nomen apud Ægyptios*, II. 96.
 Basilides, Herodoti cuiusdam pater, VIII. 132.
 Bassaria feræ (*de vulpium genere*), IV. 192.
 Battiadæ, Barcæorum insignis familia, IV. 202.
 Battus *Libyca lingua rex nominatur*, IV. 155.
 Battus I. Cyrenæorum rex, Polymnesti fil. ex Phronima concubina, IV. 150. 155. ejus vitium linguæ, unde dictus Battus, IV. 155. quot annos regnarit, IV. 159.
 Battus II. cognomine Felix, Arcesilai f. fil., Batti I. nepos, IV. 159.
 Battus III. Claudus, Arcesilai successor, IV. 161.
 Beatus ante obitum nemo appellandus, I. 32. beatus ex viventibus nemo, I. 86.
 Beatorum insula, Μακάρων νῆσος, regio sic dicta in Libya, III. 26.
 Becos Phryges panem vocant, *eaque prima vox a pueris edita in loco deserto educatis*, II. 2.
 Belbina insula; nomen gentile: Belbinites, VIII. 125.
 Belides, portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Bellariis multis uluntur Persæ, I. 133.
 Bellum paci præferre amentis est, I. 87. bellum civile tanto pejus bello publico, quanto bellum pace, VIII. 3. bellum sibi invicem indicere, Græciæ populi in more habent, VII. 9. bellum Persarum adversus Ægyptum ob mulieres commotum, III. I. 3. bellum adv. Græciam a principio mutuos raptus mulierum excitasse ferunt Persarum literati, I. 1—5. *conf.* III. 134. Bellum ab Atheniensibus ob raptas feminas Lemno inlatum, VI. 138. bello et rapto vivere apud Thracas laudatissimum, V. 6. bello et præda vivunt Tauri Scythiæ, IV. 103.
 Belus Juppiter, Babyloniorum deus, I. 181.
 Belus, Nini pater, I. 7.
 Belus, Cephei pater, VII. 61.
 Benemeriti de rege, Orosangæ *Persis dicti*, VIII. 85. *honoribus maximis adfecti*, III. 154. *coll. c. 160. et V. II. VI. 29.* Benemeriti seu benefici Spartiatarum, I. 67.
 Bermius, mons Macedoniæ, VIII. 138.
 Bessi vaticinantes in Bacchi templo apud Satras, VII. 111.
 Bestiæ apud Ægyptios sacræ, II. 65. *seqq.* ab his conditæ II, 42. 64. 67, ubi de causa hujus cultus.
 Bias, Melampodis frater, IX. 34.
 Bias Priensis, I. 27. saluberrimum consilium Ionibus dat, ut in Sardiniam navigent, I. 170.
 Bisaltæ, Apollophean fil., Abydenus, VI. 26.
 Bisaltia, regio Macedoniæ, VII. 115. Bisaltarum regis immane facinus in filios qui contra Græciam militabant, VIII. 116.
 Bisanthe, urbs Hellesponti, VII. 137.
 Bistones, populus Thraciæ, VII. 110.
 Bistonis lacus, VII. 109.
 Bithyni a Cræso subacti, I. 28. Bithyni nominantur Thracæ in Asiam trajecti, VII. 75.
 Bitonis et Cleobis historia et beatitudo, I. 31.
 Bœbeis palus, ἡ Βοβητὶς λίμνη, in Thessalia, VII. 129.
 Bœoti Cœnoen et Hysias occupant, V. 74. Chalcidensisibus auxiliantur contra Athen. at malo successu, V. 77. Bœoti ad Thermopylas, VII. 202 *seqq.* cum Medis universi sentiunt, VIII. 34. eorum equitatus magno usui fuit fuentibus Persis, IX. 68. Bœotorum fœdus, V. 79.
 Bœotia, II. 49. V. 57.
 Bœoticæ solæ, I. 195.
 Boges, præfect. Eionis, VII. 113. Xerxi fidelissimus, in rogi se conjicit, VII. 107.
 Bolbitinum ostium Nili, II. 17.
 Boreas Atheniensium gener; ab his contra Xerxem invocatus, VII. 189. ejus uxor Orithylla; delubrum ad Ilissum fluvium *ibid.*
 Boryes, feræ in Africa frequentes, IV. 192.
 Borysthenes fl., Βορυσθένης, IV. 18. 45. 47. 53.
 Borysthenitæ, οἱ Βορυσθενεῖται, IV. 18. 53. eorum urbs, τὸ Βορυσθενεῖταιν ἄστυ, Milesiorum colonia, IV. 78. *eadem* Borysthenes, Βορυσθένης, *ibid.* τὸ Βορυσθενεῖταιν ἑμπόριον, IV. 17. 74. Olbiopolis vel Olbia; ipsique Ὀλβιπολίται *nominati*, IV. 18.
 Bos se ipsum elixans apud Scythas, IV. 61. boves mares Ægyptii immolant; feminae Isidi sacræ sunt, II. 38. 41. boves immolandos quomodo explorent Ægyptii, 38. boum sepultura apud Ægyptios, II. 41. bos apud Cyrenæos etiam sacra propter Isidem, IV. 186. bobus ubi cornua succrescant, IV. 29. boves præpostere pascentes, cornua inflexa antierius habentes, IV. 182. boves feri prægrandibus cornibus circa Macedoniam, VIII. 126. Bos lignea inaurata Mycerini regis filiae sepulcrum, II. 129 *seq.* boves aureæ a Cræso Ephesi dedicatæ, I. 92.
 Bosphorus Cimmerius, IV. 12. 28. 100.
 Bosphorus Thracius a Dario ponte junctus, IV. 83. 85. 86. *ubi et ejus dimensio.*
 Bottiæ regio, Βοττιαίς, VII. 123. terminata per fluv. Lydian et Haliacmona, VII. 127. Bottiæi, Βοττιαῖοι, populus, VII. 185. VIII. 127.
 Braccæ Persarum, VII. 61. III. 87. I. 71.
 Branchidæ, αὐτὸς Βραγχίδης τῆς Μιλήτης, ubi oraculum Apollinis, I. 46. 92. 157 *seqq.* II. 159. V. 36. *De eodem templo agitur*, XI. 19. *ubi τὸ ἐν Διδύμοις ἱρόν.*
 Branchidæ, οἱ Βραγχίδαι, sacerdotum familia, I. 158.
 Brauron Atheniensium, IV. 145. VI. 138.
 Brianica regio, ἡ χώρα Βριαντική, antea Galaica nominata, VII. 108.
 Briges, qui postea dicti Phryges, VII. 73.
 Brongus fl. in Istrum labitur, IV. 49.
 Brundisium urbs, IV. 99.
 Bryas, Darii et Artystonæ fil., VII. 72.
 Brygi, Thracæ, VI. 45. VII. 185. *vid.* Briges.
 Bubali in Libya, IV. 192.
 Bubares Persa, Megabyzi fil., V. 21. VII. 22. VIII. 136.
 Bubastis, urbs in Ægypto, II. 59. 137. 156. 166.
 Bubastis dea, II. 137. 156.
 Bubastiana præfectura, II. 166.
 Bucolicum ostium Nili effossum, II. 17.
 Budii, Medorum gens, I. 101.
 Budini populus, IV. 21. 108. eorum mores *etc.*, urbs Gelonus, IV. 108. sedes, IV. 109.
 Bulis Spartiata, Nicolai fil., offert se sponte ad Talthybbi iram placandam, una cum Sperthia: et eorum acta, VII. 134—137.
 Buræ, Achæorum oppidum, I. 145.
 Busæ, Medorum gens, I. 101.
 Busiris, urbs Ægypti, II. 59. 61. Busiritana præfectura, II. 165.
 Butacides Crotoniata, Philippi pater, V. 47.
 Buto, urbs Ægypti, ubi oraculum Latonæ, II. 59. 63. 155.
 Bybassia penins. in Cnidiorum finibus, I. 174.
 Byblos, i. e. Papyrus Ægyptiacus, describitur, II. 92. *Herodoti ætate βύβλοι*, i. e. libri papyracei maxime in usu, V. 58. βύβλινα ἔπλα, rudentes ex byblos, VII. 25. 36.
 Byssina sindone vulnera obligantur, VII. 181.
 Byzantium ab Olane captum, V. 26. urbs iniquo loco condita, IV. 144. ab Ionibus suum sub obsequium redacta, V. 103.

C.

Cabales, gens Africae, IV. 171.

Cabalii populus, III. 90.

Cabelenses Maones, Καβηλαῖες οἱ Μηῖνες, qui et Lasonii, cum Xerxe militant; eorum armatura et dux, VII. 77.

Cabrorum sacra, II. 51. eorum templum Cambyzes profanat, III. 37.

Cadaver Amasidis laniatum, III. 16. cadaverum condiendorum ratio apud Aegyptios, II. 86—88. cadavera parentum comedunt Calatiae Indi, III. 38. et Padari, III. 99. cadavera devorantur apud Issedones, IV. 26. cadaver discriptum a Persis sepelitur, I. 140. cadaver cera involutum, *ibid.* cadavera apud Graecos comburuntur, III. 38. cadaver igne comburere et Persis et Aegyptiis nefas est, III. 16. I. 86. ab ave aut cane discripta apud Persas terra conduntur, I. 140. apud Aethiopes vitro circumdata, III. 24. incerata et plaustris circumvecta apud Scythas, IV. 71—78. cadaver *Orestis* septem cubitorum, I. 68.

Cadmea victoria Phocæensibus obtigit, I. 166.

Cadmeæ litteræ, V. 59.

Cadmei, I. 146. Pelasgos ejiciunt, I. 56. Cadmei ab Argivis ejecti, V. 57. 61. in eos expeditio Atheniensium, IV. 27. Cadmus, Agenoris fil., IV. 147. V. 58 et 59. Semeles pater, II. 45. ad Theram adpellitur, IV. 147. venit in Boeotiam, II. 49.

Cadmus, Cons. Scythæ fil., homo justitiæ amantissimus, VII. 163. 164.

Cadytis, magna Syriæ urbs, II. 159. non minor quam Sardes; a Neco rege expugnata, III. 5.

Cænides Eetion, V. 92. §. 2

Caicus fl., VII. 42. Caicus campus, Κάικον πεδῖον, Mysorum, VI. 28.

Calacta (Καλὰ Ἀκτὴ, *i. e.* *Pulchrum litus*) in Sicilia Tyrreniæ obversa, VI. 22 *seq.*

Calami, locus Samiæ terræ, XI. 96.

[Calaminthæ, *opp. Libyæ, ex Herodoto memoratur apud Steph. Byz.*]

Calantiae Indi, III. 97. *vide* Calatiae.

Calasires, Aegyptii pugnatores, II. 164—168. XI. 32. solam rem militarem exercent, II. 166. eorum stipendium et commoda, VI. 168. armatura, VII. 89. (*coll.* I. 135. VI. 180.) IX. 32. Calasirum nomi s. praefecturae, II. 166.

Calasiris, vestis nomen, II. 81.

Calatiae Indi parentibus vescuntur, III. 38. *at cap.* 97. *vocantur* Calantiae.

Calchas, VII. 91.

Calchedonia, IV. 85. Calchedonii, V. 26. *vid.* Chalcedonii.

Calculorum ludus inventus a Lydis, I. 94.

Callatebus, urbs Lydiæ, VII. 31.

Calliades, archon Athen., VIII. 31.

Callias Eleus, ex Iamidarum familia, vaticinus, V. 44. 45.

Callias, Phaenippi fil., Hipponici pater, bona Pisistrati Athenis ejecti ausus emere; filiabus potestatem dat, maritum sibi, quem quæque velit, eligendi, VI. 121. 122.

Callias, Hipponici fil., Atheniensium legatus, VII. 151.

Callicrates, ejusque virtus et moribundi dictum, IX. 72. ejus sepulcrum apud Lacedaemonios, IX. 88.

Callimachus Aphidnaeus, polemarchus, VI. 109. ejus virtus et interitus, VI. 114.

Callipidae, pop. Scythiae: iidem et Graeci Scythæ, IV. 17.

Callipolitani, Καλλιπολίται, in Sicilia, VII. 154.

Callista ins. Thera postea nominata, VII. 147.

Calvi populi ab ipso natali, iidemque feminae calvæ, IV. 23. calvi paucissimi apud Aegyptios, et qua causa, III. 12.

Calumnia unde in aulis, III. 80. ejus propriâ, VII. 10. §. 7. Calydni, VII. 99.

Calydenses, οἱ Καλυδῆες: eorum rex, et navis ab Artemisia demersa, VIII. 87.

Calyndici, montes Cariae, I. 172. VIII. 87.

Camarina, quondam Syracusanorum, Hippocrati tradita, VII. 154. eversa a Gelone, VII. 156.

Cambyzes, Cyri pater, I. 46. 107. 112. VII. 11. ei in matrimonium tradita filia Astyagis, I. 107.

Cambyzes, Pers. rex, Cyri et Cassandane fil., ex Achæmenidarum familia, II. 1. III. 2. ejus genus Aegyptii falso sibi vindicant, III. 2. patrem in bello Massagético comitatus, cum Cruso in Persiam remittitur, I. 208. Cyro mortuo regnum suscipit et expeditionem in Aegyptum parat, II. 1. III. 1—4. causæ hujus belli; cum Arabum rege fœdus init, et tutum transitum obtinet, c. 7—9. a Polycrate navale copias petit, c. 44. *coll.* c. 25 et 139. Psammenitum regem ad Pelusium acri proelio vincit, c. 10 *seq.* Memphin urbem expugnat, et universa potitur Aegypto, c. 13. *cf.* II. 181. Libyæ, Cyrenæi et Barcae ultro ei se dedunt, c. 13. *cf.* IV. 165. Psammenitum captum humaniter tractat, at postea tauri sanguinem bibere jubet, c. 14 *seq.* in Sai urbe in Amasidis cadaver sævit, c. 16. triplex facere bellum sibi proponit, c. 17. ad Aethiopas mittit speculatores Ichthyopagos, qui arcum Aethiopicum ei adferunt, c. 18—23. Thebis adv. Aethiopas ducit, at mox fame coactus revertitur, c. 25. exercitus adv. Ammonios missus arena obruitur, c. 25. *sq.* expeditio adversus Carthaginienses Phœnicum pietate frustrata, c. 19. — Memphin reversus Cambyzes in Aegypto Apidi festum celebrantes grassatus, ipsum Apidem vulnerat, c. 27—29. inde furiosus, somno illus (*cf.* c. 64.) fratrem Smerdin necari jubet, et sororem eandemque uxorem sibi sumtam interficit, c. 30—32. alia in Persas edit facinora nefaria, inde a puero morbo sacro laborans; in Cræsum bene monentem sagittam emittit; et Cabirorum sacris illudit, c. 33—38. contra eum in Aegypto morantem insurgunt duo Magi, et præcones Ecbatana Syriæ mittunt, qui imperium ei abrogent, c. 61—63. (*cf.* c. 120.) ab illis poenam sumptus, gladio forte vulneratus, Persarum proceres moriens obtestatur, ne imperium ad Medos redire patiantur, c. 64 *sq.* Regnavit vii annos et v menses, c. 66. cur Dominus a Persis adpellatur, III. 89.

Cameli, I. 80. III. 103. VII. 86. cameli descriptio, III. 103. camelos timent equi, I. 80. cameli a leonibus lacerati, VII. 125.

Camicus, *opp.* Siciliæ, *Herodoti ætate* ab Agrigentini habitatum; ejus obsessio, VII. 169. 170.

Camirus, civitas Doriensium, I. 144.

Campsæ, urbs Crossææ regionis, VII. 123.

Canæ mons, Κάνης ὄρος, VII. 42.

Canales coriacei miræ longitudinis, II. 9. canales in Mesopotamia, I. 184, 193. canalis lacus Mœridis, II. 149. canalis e sinu Arabico in mare mediterraneum, IV. 39. 42. II. 158.

Canastræum promontorium, VII. 123.

Candaules, Lydus, Myrsi fil., Sardium tyrannus, Myrsilus a Graecis nominatus, I. 7. uxorem suam conspici nudam a Gyge vult, I. 8. 10. uxoris et Gygis consilio et dolo interimitur, I. 11. 12.

Candaules, Car. Damasithymi pater, VII. 98.

Canes Indici, I. 192. VII. 187. canis Aegyptiis sacer, II. 67.

Cannabis sponte nata et sata in Scythia, IV. 74.

Canobicum Nili ostium, II. 15. 17. 113. 179.

Canobus, *opp.* Aegypti, II. 97.

Cantharus, sub lingua Apidis, III. 28.

Caphareum promontorium, VIII. 7.

- Capillorum tonsura apud Arabes, III. 8. *vid.* Coma et Arabes.
- Capita quercus, Ἀρκὰς Κεφαλὰι, locus sic dictus, in Cithærone monte, IX. 39.
- Cappadociæ fertilitas, I. 73.
- Cappadoces a Græcis Syri nominati, I. 72. v. 49. VII. 72. Cappadocius bellum infert Cressus, I. 71. 73.
- Capras Mendesii non mactant, II. 42. 46.
- Caprarii in honore apud Mendesios, II. 46.
- Capripedes homines, IV. 25.
- Capræ et bubali apud Afros, IV. 192.
- Captivorum immolatio apud Scythas, IV. 62. et apud Tauros, IV. 103.
- Caput nullam suturam habens, IX. 83. caput hostis prostrati pelle nudant Scythæ, IV. 64. et e craniis potant, c. 65. capita captivorum hostium præalto infixæ pælo supra domum erecta tanquam ædium custodes apud Tauro-Scythas, IV. 103. caput Onesili ab Amathusiis super oppidi portas suspensum, V. 114.
- Car fratres habuit Lydum et Mysum, I. 171.
- Carcinitis, oppidum Scythiæ, IV. 55. 99.
- Cardanyle Laconica, VIII. 73.
- Cardia, opp. Chersonesi, VI. 33. VII. 58. IX. 115.
- Carenius, Lacedæmonius, Eueneti pater, VII. 173.
- Cares, olim Leleges, Minois et Cretum imperio subjecti; eorum tria inventa, I. 171. a Cresso subacti, I. 28. denuo ab Harpago, I. 174. eorum a Persis defectio et pugna, V. 117—120. naves et armatura in Xerxis exercitu, VII. 93. Cares in Ægypto ad Pelusium Nili ostium habitantes, II. 61. 152. 154. III. 11. Caricarum mulierum factum contra maritos, I. 146. Carum lingua, I. 172. VIII. 135. Cares mercenarii Sammetichi, II. 153. 152. 163.
- Caria, pars Ioniæ, I. 142. a Persis capitur, VI. 25.
- Caricum vestimentum, V. 88.
- Carine, opp. Mysiæ, VII. 42.
- Carius Jupiter, I. 171. ei sacra faciunt Alcæmonidæ, V. 66.
- Carnea festum, VII. 206. VIII. 72.
- Carpathus insula, III. 45.
- Carpis fl. super Umbris in Istrum se exonerat, IV. 49.
- Carthaginienses, origine Phœnices, III. 19. et Phœnices ab Herodoto nominati, II. 32. IV. 197. IV. 165. VII. 167. cum Phocæensibus de Corsica bellum navale gerunt, I. 166. iis vult bellum inferre Cambyzes, sed omittit, III. 17. 19. Siciliæ bellum inferunt, Amilcare duce, VII. 165. *seq.* colunt imaginem Amilcaris, VII. 167.
- Carthago, Καρχηδών, III. 19.
- Carystus, urbs Eubææ, IV. 33. obsessa, VI. 99.
- Carystii se dedunt Persis, VI. 99. pecuniam dant Themistocli exigenti, VIII. 112. eorum ager a Græcis vastatur, VIII. 121. contra Athen. bellum gerunt, IX. 105.
- Casambus, Aristocratis fil., Atheniensibus traditus ab Eginetis, VI. 75.
- Casia in Arabia quomodo nascatur et metatur, III. 110.
- Casius, Arabiæ mons ad Serbonidem lacum, Ægyptum a Syria disternit, II. 6. 158. III. 5.
- Casmena, opp. Siciliæ, VII. 155.
- Caspatyrus, urbs Pactyicæ regionis, III. 102. IV. 44.
- Caspii, III. 92. 93. eorum armatura in exercitu Xerxis, XII. 67. eorum equites, VII. 86.
- Caspium mare, IV. 40. I. 202. 203.
- Cassandane, Cyri uxor, mater Cambysis, II. 1. III. 2.
- Cassiterides insulæ, unde stannum, κασίτερος, adfertur, III. 115.
- Castalia, fons sub Hyampeo Parnassi cacumine, VIII. 39.
- Casthanæa, opp. Magnesiacæ, VII. 183. 188.
- Castor et Pollux, Tyndaridæ, II. 43. hospitio excepti ab Euphione, VI. 127.
- Castores in quo lacu capiantur, IV. 109. eorum testiculi ad uterorum curationem utiles, *ibid.*
- Castra Tyriorum, Τυρίων στρατόπεδον, locus sic dictus in Ægypto, II. 112.
- Castra, Στρατόπεδα, nomen loci Ionibus et Caribus ad habitandum in Ægypto dati, II. 154.
- Catadupa Ægypti, II. 17.
- Cataractes amnis, Mæandro par, in Phrygia, VII. 26.
- Catiari et Traspies, Scytharum genus, IV. 6.
- Cava Eubææ. τὰ Κοῦλα τῆς Εὐβοίης, VIII. 13.
- Caucasa, Chii portus, V. 33.
- Caucasus mons, I. 104. 203. 204. II. 97. IV. 12.
- Caucones, Pylii pop., I. 147. IV. 148.
- Caunus, Cariæ urbs, ab Harpago capta, I. 176. ad Iones deficit, V. 103. Caunii, eorumque genus et mores, I. 172.
- Caystrius, fl. Lydiæ, V. 100.
- Caystrobius, Aristææ pater, IV. 13.
- Cecrops rex, VIII. 44. unde Cecropidæ dicti Athenienses, *ibid.*
- Celæne, Phrygiæ urbs, ubi Mæandri fontes, VII. 26.
- Celeas, socius Doriei, V. 46.
- Celtæ pop., II. 43. omnium extremi in Europa ad solis occasum, IV. 39.
- Centum insulæ, Ἐκατὸν Νῆσοι, I. 151.
- Ceus, Κέος, insula haud longe ab Attica sita, VIII. 76. patria Simonidis, V. 102. — Cei, Κεῖοι, VIII. 1. 46. Κεῖοι, IV. 45. V. 102. Ionicus populus Athenis oriundus, VIII. 46. Ceorum cœnaculum in Delo, IV. 35.
- Cephalenia insula, IX. 28. a Palensibus habitata, *ibid.*
- Cephenes olim, qui Persæ, VII. 61.
- Cepheus, Beli fil., VII. 61. Andromedæ pater, VII. 61. 150.
- Cephisus, Thyiæ pater, VII. 178.
- Cephisus, amnis Phocidis, VIII. 33.
- Ceramicus sinus, I. 174.
- Cercasorum, Κερκασῶρον, Ægypti urbs; ad eam scinditur Nilus, II. 15. 17. 97.
- Cercopum sedes, Κερκώπων ἔδρα, VII. 216.
- Ceres, Ægyptiacæ Isis, II. 59. 156. cum Cerere alea ludit Rhampsinitus rex, II. 122. Ceres et Bacchus, inferorum principes, II. 123. Cereris matris templum in Scythia, IV. 53. Cereris Eleusiniæ templum, IX. 62. 97. 101. et Iucus, IX. 65. Amphictyonidis templum, VII. 200. Achæiæ templum et orgia, V. 61. Cereris legiferæ sacra non memoranda, Thesmophoria, II. 171. IV. 16. *cf.* c. 134. Cereris et Proserpinæ solemnia, VIII. 65. Ceres Æginet, V. 82.
- Cerevisia (οἶνος ἐκ κριθῶν) apud Ægyptios, II. 77.
- Certamen singulare Echemi Tegeatarum regis cum Hylo Peloponnesiorum duce, IX. 26. certamen ccc Argivorum cum totidem Spartanis, I. 82. certamen singulare triplex inter Pæones et Perinthios, V. I. certamen singulare a Mardonio Spartanis propositum, IX. 48. *cf.* VII. 103.
- Cervi in Africa nulli, IX. 192.
- Chalcedonii, (οἱ Καρχηδόνιοι, V. 26. οἱ Χαλκηδόνιοι, VI. 33.) cæci a Megabazo dicti, IV. 144. ab Otane capti, V. 26. Chalcedonii in ulteriore litore Byzantii, VI. 33. vetustiores Byzantiis, IV. 144.
- Chalcidenses oram Atticam populantur, V. 74. vastantur ab Atheniensibus, V. 77. Olynthum obtinent, VIII. 127. iis opem ferunt Milesii, V. 99. in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Chalcidicum gens, VII. 185. VIII. 127.
- Chaldaei, pop. Assyricus, VII. 63.
- Chaldaei, sacerdotes Jovis Beli Babylone, I. 181. 183.
- Chalœstra, urbs Macedoniæ ad Axium fl., VII. 123.
- Chalybes a Cresso subacti, I. 28. eorum armatura in exercitu Xerxis, VII. 76.

- Champsæ crocodili nominantur ab Ægyptiis, II. 69.
 Charadra, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Charaxus, vir Mytilæus, Saphis frater, II. 135. IV. 135.
 Charilaus, Mæandri frater, III. 145.
 Charillus, Eunomi fil., VIII. 131.
 Charopinus, Aristagoræ frater, V. 99.
 Chemmis, ins. natans in lacu alto iuxta templum in Buto Ægypti opp., II. 156.
 Chemmis, opp. magnum Thebaicæ præfecturæ, II. 91.
 Chemmitana plaga militibus adtributa, II. 165.
 Cheops, rex Ægypti, Rhampsiniti successor, II. 124. ejus gesta, pyramides, II. 124 seqq.
 Ciephrenis regis Ægypti tyranni et pyramis, II. 127. 128.
 Cherasmis Persa, Artayctis pater, VI. 78.
 Chersis, Gorgi pater, VII. 98. VII. 11.
 Chersis, Onesili pater, V. 104.
 Chersonesus, a Miltiade Cypseli fil. condita, VI. 34 seqq.
 Chersonesi urbes a Phœnicibus captæ, VI. 33. Chersonesitarum primores astu captos in vincula conjicit Miltiades Cimonis fil., VI. 39. et Chersonesum Athen. terram nominat, Lemnum adoriens, VI. 140. Chersonesitæ Sesti portas Atheniensibus aperiant, IX. 118.
 Chersonesus aspera, oppidum, IV. 99. cf. VII. 33.
 Chilaus, civis Tegeates, consilium dat Spartanis, IX. 9.
 Chilo, Demarmini fil., VI. 65. vir Spartæ sapientiss., VII. 235. Hippocrati consilium dat, I. 59.
 Chius Ionum civitas, I. 142. II. 178. a Persis capta, VI. 31.
 Chii soli Milesiis contra Lydos opem ferunt, I. 18. Chiorum tyrannus Strattis, VIII. 132. Minervæ Poliuchi templum, I. 160. eorum lingua, I. 142. quo pacto Atarneum obtinuerint, I. 160. eorum clades, VI. 15. 16. 26 seq.
 Chikænæ in ludis pro præmio datæ, II. 91.
 Choaspes fl. ad Susa, I. 188. V. 49. 52.
 Chœnix mensura, VI. 57. VII. 187.
 Chœrææ, opp. Euboræ, ditionis Eretriensium, VI. 101.
 Chœreatæ, Χοιρεῖται, i. e. *porcales*, tribus Sicynia, V. 68.
 Chærus, Micythi pater, VII. 170.
 Chorasmii pop. III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 66.
 Chori muliebres lascivi ap. Æginetas, V. 83. chori tragici Baccho adtributi a Clisthene Sicynio, V. 67. chorus centum adolescentum ex Chio missus Delphos, ejusque triste fatum, VI. 27.
 Chromius Argivus, I. 82.
 Chytri, Χύτροι, aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 176.
 Cici, II. 94.
 Cicones, gens Thraciæ, VII. 59. 108. 110.
 Cii sive Cei vid. Ceos.
 Cilices olim Hypachæi nominati, VII. 91. I. 28. 72. V. 49. 52. eorum armatura, VII. 91. tributum, III. 90. naves, νέες Κιλίκων, VIII. 14.
 Cilicia, II. 17. montana, c. 34. IX. 107. Cilicia provincia equitatu custodita, III. 90. Ciliciæ et Armeniæ terminus Euphrates fl., V. 52.
 Cilix, Agenoris fil., a quo dicti Cilices, VII. 91.
 Cilla, Æolum civitas, I. 149.
 Cilicrii, Syracusanorum quondam servi, dominos ejiciunt, VII. 155.
 Cimmeria, regio Scythiæ, VI. 12.
 Cimmerii a Scythiis sedibus ejecti, IV. 1. 11. 12. expeditionem adv. Ioniam suscipiunt, I. 6. et Sardes capiunt, I. 15. deinde ab Alyatte ex Asia ejecti, I. 16.
 Cimmerius Bosphorus, IV. 12. 28. 100. Cimmerium portorium, Πορθμῆτις Κιμμέρια, IV. 12. 45. Cimmerium Castellum, Κιμμέρια τείχεα, IV. 12.
 Cimon Miltiadis pater, VI. 34. 39. et Stesagoræ, VI. 38. 103. ter Olympiæ victor, a Pisistrati filiis occisus, VI. 103.
 Cimon, Miltiadis filius, VII. 107. mulctam patri impositam exsolvit, vi. 136.
 Cineas Coniacus, rex Thessaliæ, V. 63.
 Cinnamonum quomodo colligatur in Arabia, III. 111.
 Cinyps fl., IV. 175. V. 42.
 Cinyps tellus Africæ fertilis, fluvio cognominis, IV. 198.
 Cion, Mysiæ urbs, V. 122.
 Cippus finium index, VII. 30.
 Circumcisio Ægyptiorum, II. 36. et aliorum quorundam populorum, II. 104.
 Cissii in exercitu Xerxis militantes, VII. 62. eorum dux et armatura, *ibid.* equitatus, VII. 86. tributum, III. 91.
 Cissii et Medi a Thermopylis propulsati, VII. 210.
 Cissia terra, v. 49. 52. VI. 119.
 Cissiar portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Cithæronis radices, IX. 19. 25. faucium exitus, IX. 39.
 Claves Cypri, Κληίδες τῆς Κύπρου, promontorium ita dictum, V. 108.
 Clazomenæ, Ionum civitas, I. 142. II. 178. invaditur ab Alyatte, qui cladem accipit, I. 16. capitur ab Artapherne et Otane, V. 123. Clazomeniorum thesaurus, I. 51.
 Cleades, Autodici fil., Plataeensis, inanes excitat Æginetarum tumulos ad Plateas, IX. 85.
 Cleander vates, Phlægalensis Arcas, VI. 83.
 Cleander, Hippocratis filius, VII. 155.
 Cleander, Pantaris f., Gelæ tyrannus, VII. 154.
 Cleobis et Bitonis historia et beatitudo, I. 31.
 Cleodæus, Hylli fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
 Cleombrotus et Leonidas gemini, V. 41. I. VIII. 71. Anaxandridæ filius, *ibid.* et IX. 10. pater Pausaniæ, VI. 81. Spartanorum dux in Isthmo, VIII. 71.
 Cleomenes, Anaxandridæ fil., ex uxore posteriore natus, mentis haud satis compos, patri succedit in regnum Spartanorum, quippe filius natu maximus, V. 41 seq. cf. c. 39. a Macandrio Samio ipse auro corrumpi non potest, nec alios corrumpi sinit, III. 149. *Alcæonidarum machinationibus a corrupta Pythia commotus* (cf. c. 63.) Pisistratidas Athenis ejicit, V. 64 seq. et postea Clisthenem, Isagoræ favens, c. 70 seq. mox vero ipse Athenis excedere coactus, ex arce, ubi se Achæum esse pronuntiaverat, Pisistratidarum oracula Spartam deferat, c. 72 seq. et 90. denuo expeditionem contra Athenas suscipiens, Eleusine cum collega Demarato discordat, c. 74—76. Aristagoram, ad bellum Persis inferendum sollicitantem, (cf. c. 37 seq.) monitus a filia Gorgo, Sparta excedere jubet, V. 49—51. adv. Æginetas, Medismi apud Lacedæmonios accusatos, ducens, per Demarati, absentem accusantis, artem Ægina decedere cogitur, VI. 48—51. Spartam reversus, cum Leotychide paciscens, ex oraculo corrupto Demarato regiam dignitatem abrogat, c. 65 seq. ex Ægina Medicarum partium patronos Atheniensibus in custodiam tradit, c. 73. Argivos magna clade adficit, sex millia eorum occidens (cf. VII. 148.), et Argi lucum incendit, c. 76—80. apud Ephoros corruptionis accusatus absolvitur, c. 82. at fraude, quam in Demaratum commiserat, detecta (cf. c. 66.) in Thessalia exulans, Arcades adv. Spartanos sollicitat, c. 74. inde Spartam revocatus, furiosus (cf. V. 42.) se ipse lacerat, c. 75. coll. V. 48. — Scythico more vinum bibere consuevit, V. 76.
 Cleonæ, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Clinias, Alcidiadis fil., Atheniensium præstantissimus in classe contra Xerxem, VIII. 17.
 Clisthenes, Sicynios tyrannus, VI. 126. ejus odium in Adra-

- stum, V. 67. circa Clisthenem et filiam Agaristam ac procos acta, VI. 126. *seqq.*
- Clisthenes, Atheniensis, de Alcmaeonidarum familia, Clisthenis Sicyonii nepos, cum Isagora factionibus dissidens, e quatuor tribubus Athen. decem facit, V. 66. 69. *cf.* VI. 131. ab Isagora et Cleomene Athenis ejectus, V. 70. *seq.* mox vero revocatus, c. 73.
- Clypeos signis ornare primi Cares invenerunt, I. 171. *cf.* IX. 74. e clypeis vallum congerunt Persæ, IX. 61. 99. 102.
- Clytiades, *i. e. ex Clyti familia, fuit* Tisamenus vates, IX. 33.
- Cnidus, civitas Doriensium, I. 144. II. 178.
- Cnidii, Lacedaemoniorum coloni, I. 174. eorum cum Tarentinis amicitia, III. 138. suam ditionem in ins. formam perfodiendo tentant redigere, I. 174. Harpago se dedunt, *ibid.* Cyrenæorum quosd. servant, IV. 164.
- Cnæthus, pater Nicodromi, VI. 88.
- Cobon, Aristophanti fil., VI. 66.
- Codrus, Atheniensium rex, V. 65. 76. Nelei pater, IX. 97.
- Codrus, Melanthi fil., a quo Caucones Pylîi oriundi, I. 147.
- Cœla, *Græce κοίλη*, via sic nominata prope Athenas, VI. 103.
- Cœla (Κοῖλα *i. e. Cava*) Chii, VI. 26. Eubœæ, VIII. 13.
- Cœnæ sumptuosissimæ a Xerxe Græcis civitatibus impetrate, VII. 118 — 120. cœna splendidissima Pers., IX. 82. *cf.* I. 133. ubi mensa secunda maxime ab iis diligitur. Cœna luxuriosa Pers. legatorum ap. Amyntam Macedonem, V. 18. *seq.* cœna regia regis die natali quotannis parata ap. Persas, IX. 110. ad cœnam vocari a rege honorificum, I. 119. III. 42.
- Cœnyra, Thasiæ locus, prope quem metalla Phœnicia, VI. 47.
- Coes Mytilenæus, Erxandri fil., IV. 97. V. 11. Mytilenes tyrannidem a Dario accipit, V. 11. captus ab Iatragora, V. 37. a Mytilenæis lapidibus interficitur, V. 38.
- Coitus in templis ap. Babylonios, I. 190. apud ceteros homines exceptis Ægyptiis et Græcis, II. 64.
- Colæus, Samiæ navis gubernator, IV. 152.
- Colaxais, Targitai fil.; ab eo oriundi Scythæ, IV. 5. *seq.* triplex filius constituit regnum, c. 7.
- Colchis, I. 104. Colchi, IV. 37. 40. ab Ægyptiis oriundi, II. 104. *seq.* Persis dona ferunt, III. 97. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 79. Colchicum linum Sardonicum dictum, II. 103.
- Colias, Κωλιάς, ora Atticæ, VIII. 96.
- Colonia soboles metropolis nominata, III. 19. conditores coloniarum patres, VII. 51. VIII. 22. coloniarum conditori mos est sacra facere, VI. 38. *cf.* I. 168. *vid. et* Heros. coloniarum deducendæ ritus, I. 146. coloniarum jura, III. 19. V. 83. VII. 51.
- Colophon, Ionum civitas, I. 142. capta a Gyge, I. 14. Colophonii soli ex Ionibus ab Apaturiis festis prohibiti, I. 147. Smyrnam occupant, I. 150. *cf.* c. 16.
- Colossæ, Κολοσσαί, opp. Phrygiæ, VII. 30.
- Colossi apud Ægyptios memorabiles pontificum, II. 143. lignei Mycerini regis, II. 130. permagni Apidis aulae suppositi, II. 153. in propylæis Minervæ templi in Sai urbe, II. 175. colossus septuaginta quinque pedum, et alii, II. 176. *cf.* II. 4. *et vid.* Statuæ.
- Columbæ Dodonæ nigrae, II. 55. columbas albas Persæ exturbant, I. 138.
- Columnæ albæ, Λευκαὶ Στήλαι, in Caria, V. 118.
- Columnæ Sesostris inscriptæ, II. 102. duæ columnæ, altera ex auro, altera ex smaragde lapide noctu eximie splendens, II. 44. columnæ duæ a Dario in Bospori ora erectæ, IV. 87.
- Comam alunt Lacedæmonii, non ita Argivi, I. 82. peclunt illi vitæ discrimen adituri, VII. 208. 209. comam alunt et Babylonii, I. 95. Persæ, VI. 19. non Ægyptii, III. 12. miro modo gerunt comam Macæ, IV. 175. et Maxyes, IV. 191. et Arabes, III. 8.
- Combræa, urbs Crossææ regionis, III. 123.
- Commealus idoneis locis a Xerxe, expeditionem in Græciam suscipiente, dispositi, VII. 25. *cf.* c. 50.
- Compsatus, fl. Thraciæ, in Bistonidem lacum aquam infundit, VII. 109.
- Conchylia in montibus Ægypti, II. 12.
- Conclavia subterranea labyrinthi, II. 248. conclave subterraneum Nitocridis reginæ, III. 100. conclave subterram in templo Jovis Babylonico, I. 183.
- Concubitus in propatulo, pecudum more apud populos Caucasum montem inhabitantes, I. 203. ap. Indos, III. 101. Promiscue cum mulieribus coeunt Massagetæ, I. 216. Agathyrsi, IV. 104. Nasamones, IV. 172. Gindanes, c. 176. et Ausenses, IV. 180. *cf.* Coitus.
- Condiendi mortuos triplex ratio apud Ægyptios, II. 86 — 90. idem mos apud Æthiopes, III. 24. *vid.* Cadaver.
- Conlæus, Κονιάτος, *fuit Thessaliæ rex* Cineas, V. 63.
- Contadesius, fl. Thraciæ, IV. 90.
- Convitia irritant iram, VII. 160.
- Copais palus, *h. Κοπαῖς λίμνη*, in Bœotia, VIII. 135.
- Coreyra, *h. Κέρκυρα*, insula a Corinthiis condita, III. 49. Periadri imperio subjecta, III. 42. Corecyraei, *oi Κερκυραῖοι*, cum Corinthiis perpetuum discordiam fovent, III. 48. *seq.* Interficiunt Periadri filium, III. 53. in bello Xerxiano astute a neutra parte stant, VII. 168.
- Coressus in finibus Ephesiorum, V. 100.
- Corinthus, Κόρινθος *h. εὐδαίμων*, III. 52. olim a Bacchiadis administrata, postea sub Cypselo tyranno et Periandro multis malis afflictæ, V. 92. Corinthii minime contemnunt opifices, II. 167. eorum thesaurus in templo Delphico, I. 14. 50. 51. V. 162. Corinthii coloniam in Corcyram deducunt; postea semper Corcyraei infensi, III. 49. *cf.* c. 53. inimicitias gerunt cum Samiis, III. 48. *seq.* Peloponnesios adv. Athenas proficiscentes deserunt, V. 75. et iterum prohibent, quo minus Athenæ sub tyrannidem redigantur, V. 92. *seq.* Atheniensibus in bello Ægætico naves commodant, dono dare lege prohibiti, VI. 89. in bello Medico quadringentos mittunt ad Thermopylas, VII. 202. in pugna ad Salaminem aufugisse perhibentur, VIII. 94. *cf.* c. 59. *et* 61. strenue pugnant ad Mycalen, IX. 102. Corinthiæ mulieres vestimentis a Periandro exutæ, V. 92. Corinthia vestis similima Doricæ, V. 87. Corinthus re navali insignis, VIII. 1. *ὁπρὸς* (de Acrocorintho), v. 92.
- Cornua pecoribus ubi mature aut sero nascantur, IV. 29.
- Corobius, purpurarius Cretensis, Theraeos in Platæam ins. ducit, ibique solus relictus, a Colæo Samio fame liberatur, IV. 151. *seq.*
- Corona oleagina, Olympiorum præmium, VIII. 26.
- Coronæi, Thebanorum vicini, V. 79.
- Corsica *vel* Cynrus, I. 165. Corsicani in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Corycium antrum, τὸ Κωρύκιον ἄντρον, VIII. 36.
- Corydallus Anticyrensis, VII. 214.
- Corys, Arabiæ fl., III. 9.
- Cos, *h. Κῶς*, civitas Doriensium, I. 144. Coi, *oi Κῶοι*, libertatem nacti, VII. 164.
- Cotys, Asiæ pater, IV. 45.
- Cranaspes, Nitrobatii filius, una cum patre ab Orete cæsus, III. 126.
- Cranai dicti Athenienses, VIII. 44.
- Cranium nullam suturam habens, IX. 83. craniis parentum

inauratis Issedones pro sacris vasis, IV. 26. et caesorum hostium craniis pro poculis Scythae utuntur, IV. 65.
 Cranonius *vid.* Diactorides.
 Crastis, et Crastia Minerva, V. 45.
 Crater aeneus, Creso missus, a Samiis raptus, describitur, I. 70. *cf.* III. 47. crateres duo, aureus et argenteus, qui opus Theodori Samii, a Creso Delphis dedicati, I. 51, crater in ostio Ponti, a Pausania dedicatus, IV. 81. crater abeneus in Junonis templo a Samiis dedicatus, IV. 152. crateres Lesbii, IV. 61. crateres a Gyge Delphos missi, I. 14.
 Crathis, Κράθις, Aegarum fl. perennis, a quo et Italicus ille vocatus est, I. 145.
 Cratinus, Anaxilai pater, VII. 165.
 Cratinus, Aminoclis pater, VII. 190.
 Cremini, Κρημνοί, emporium paludis Maotidis, IV. 20. 110.
 Creston, Κρηστών urbs Thraciae, I. 57. Crestonica terra, ἡ Κρηστωνική, VII. 124. VIII. 117. ἡ Κρηστωναία, VII. 127. incolae Crestonaei, Κρηστωναῖοι, V. 3. 5. VII. 124. Crestoniatæ, Κρηστωνιῆται, I. 57.
 Creta, olim a barbaris habitata, I. 173. ex ea Lycii oriundi, *ibid.* instituta Cretica, *ibid.* Cretenses, cur auxilium non tulerint Græcis contra Persam, VII. 169 — 171. ubi nonnulla de eorum migratione et fortuna. De eorumdem navigatione, IV. 151. Cretenses Spartani sunt legum auctores, I. 65. Cretæ mala et bello Trojano, VII. 171.
 Crex avis, II. 76.
 Crinippus, Terilli pater, VII. 165.
 Crisæus campus, τὸ Κρισαῖον πεδῖον, VIII. 32.
 Cristas galeis imponere priimi ostenderunt Cares, I. 171.
 Critalla, opp. Cappadociae, VII. 26.
 Critobuli Cyrenensis filia, Amasis uxor, II. 181.
 Critobulus Toronæus, VIII. 127.
 Crius, Polycriti filius, Aegineta. VI. 50. circa cum et Cleomenem acta, *ibid.* Atheniensibus traditus in custodiam, VI. 73.
 Crius Aegineta, Polycriti pater, VIII. 92.
 Crobzyi Thracæ, Θρήνιες οἱ Κροβζοῖ, IV. 49.
 Crocodili descriptio, II. 68. 69. 70. crocodili sacri, II. 69. 148. eorum sepulcra, II. 148. crocodilos Indus quoque fl. alit, IV. 44. crocodili Africæ terrestres bicubitales, IV. 192.
 Crocodilorum urbs Aegypti, II. 148.
 Cresus, ex Mermnadarum familia, I. 7. Alyattis fil. ex Carica uxore, Pantaleontem fratrem rebellantem interficit, I. 92. annos triginta quinque natus suscipit regnum Lydorum, et Ephesios invadit; deinde Iones et Eoles in Asia subigit, I. 26. *cf.* c. 7. statim Iones insulanos adgressus, postea cum iis hospitium contrahit, c. 27. regnum Lydorum multis subactis populis auget, c. 28 *seq.* cum Aegyptiorum rege Amasi, et Babyloniorum Labyneto foedus init, I. 77. Mitiadem, a Lampsacenis captum, liberat, IV. 37. ejus cum Solone colloquium, I. 30 — 33. somnium de filio, c. 34. Adrastum, cæde a se expiatum, quum filium invitus occidisset, humaniter tractat, quamvis magno afflictus dolore, I. 35 — 45. Persarum crescentem timens potentiam, oracula varie consulit, I. 46 *seqq.* in consulendo Delphico oraculo ab Alcmaeone adjutus, hunc magno auri pondere donat, VI. 125. et multa magnifica donaria in Græciam, et præcipue Delphos mittit, I. 50 *seqq.* *cf.* c. 92. V. 36. et VIII. 35. cum Lacedæmoniis, Græcorum potentissimis (*cf.* c. 53 et 56.) foedus init, I. 69 *seq.* Cappadociae bellum infert, Astyagem a Cyro regno exutum, adfinem suum ulcisci cupiens, I. 73 *seqq.* Italy fl. Thaletis opera tractato, Syrios evertit, et cum Cyro ancipiti Marte pugnat, c. 75 *seq.* Sardes

redit, proximo vere bellum renovaturus, c. 77. in Sardiano campo a Cyro victus, c. 79 — 81. Sardibus expugnatis, vivus captus, rogo impositus ab Apolline invocato servatur, c. 84 — 87. Pythio mittit compedes, Gygis abavi crimen luens, I. 90 *seq.* *cf.* c. 13. a Cyro colitur, eique bonum dat consilium de Sardibus non diripiendis, I. 88 *seq.* et de rebellantium Lydorum vitæ ratione permutanda, c. 155 *seq.* item in bello Massagetico de Araxe fl. trajiciendo, c. 207. a Cyro cum Cambyse fil. in Persiam remittitur, c. 208. in Aegyptum Cambysen sectatur, III. 14. eumque scite adulatur, III. 34. desipientem vero admonens, mortem aëre effugit, III. 36. Cresi filius, mutus, I. 34. 38. quando vocem ruperit, I. 85. Cresi tempora, I, 26, 45. 86. 92.
 Crophi, Κρόφι, Aegypti mons, II. 28.
 Crossæa regio, VII. 123.
 Croton, Κρότων, urbs, III. 137. Crotoniatæ, Κροτωνιῆται, genere Achæi, VIII. 47. eorum cum Sybaritis bellum, V. 44 *seq.* Crotoniatæ medici dicti primi, secundi Cyrenæi, III. 131.
 Cubitus sex constat palmis, II. 149. cubiti regii mensura, I. 178. cubitus Aegyptius Samio par, II. 168.
 Culicum vis ingeus apud Aegyptios palustres et contra eos ab Aegyptiis excogitata, II. 95.
 Cuma. V. Cyma.
 Cunctatio utilis, VII. 10. 60..
 Cuniculi hostiles aere deprehensi, IV. 200.
 Cuthagoras, Epizeli pater, VI. 117.
 Curium, Κούριον, urbs Cypri, V. 113. Curienses, οἱ Κουρίτες Argivorum coloni, V. 113.
 Currus bellici, V. 113. currus sacer Jovis in Xerxis exercitu, VII. 40. 55. quomodo amissus, VIII. 115.
 Cursores publici, ἡμεροδρόμοι, VI. 105.
 Cute caesorum hostium capita nudant Scythae, IV. 64. cutem distinctam habent pulcrum, V. 6.
 Cyaneas insulas, τὰς Κυανέας, olim errabundas Græci perhibent, IV. 85.
 Cyaxares, Phraortis filius, Deiocis nepos, Medorum rex, rem militarem melius ordinat; Scythas exules, primum benigne receptos, dein aspere tractat; per eosdem bello implicatur cum Alyatte, Lydiae rege, I. 73 *seq.* *cf.* c. 16. Ninum circumsidet, mox magno Scytharum agmine obruitur, I. 103 *seq.* Assyrios subigit; anni regni, c. 106.
 Cybebes templum Sardibus concrematum, V. 102.
 Cyberniscus Lycius, VII. 98.
 Cyclades insulae, οἱ Κυκλάδες νῆσοι, V. 40.
 Cydippa, Anaxilai uxor, Terilli filia, VII. 165.
 Cydonia, Κυδωνία, in Creta condita a Samiis, II. 44. 59.
 Cydrara, opp. in Phrygiæ finibus, VII. 30.
 Cyllestes, panes Aegypti, II. 77.
 Cylon Atheniensis, tyrannidis affectatæ compertus, V. 71.
 Cyma, civitas Aëoliæ, ἡ Κύμη τῆς Αἰολίδος, I. 149. 157. V. 123. VII. 194. vocata et Phiriconis, 149. a Persis capta, V. 123. Cymæ hyemat classis Xerx., VIII. 130. Cymæi, οἱ Κυμαῖοι, oraculum consulunt de reddendo Pactya, I. 157 *seqq.* Pactyam in Chium deportant, I. 165. tyrannum vivum dimittunt, V. 38.
 Cymæus Aristagoras, IV. 138.
 Cynegirus, Euphoriouis fil.; ei navem adversariam prehensanti manus securi abscinditur, VI. 114.
 Cyneas, Philagri pater, VI. 101.
 Cynetes, οἱ Κύνητες, postremi Europæ habitatores ad occidentem, IV. 49. Cynesii *idem* vocantur, II.
 Cyniscus adpellatur a nonnullis Zeuxidamus, VI. 71.
 Cyno, sive Spaco, Mitradata, bubulci Astyagis, uxor, I.

110. Cyrum in montibus exponendum servat et nutrit, I. 112 *seq.* Cyno, semper in ore Cyri, I. 122.
- Cynocephali, οἱ κυνοκέφαλοι, pop. in Africa, IV. 191.
- Cynosarges; ἐν Κυνοσάργῃ. Herculis templum, V. 63. VI. 116.
- Cynosura, ins. haud longe a Salamine, VIII. 76 *seq.*
- Εὐνυρίοι nonnullis videntur lones esse in Dores mutati, VIII. 73.
- Cypria carmina Homeri non sunt, II. 118.
- Cyprus primum ab Amasi capta, II. 182. Persis tributaria, III. 91. Cypriorum virgines prostituuntur in templo, I. 199. Cyprii se dedunt Cambysi, III. 19. eorum bella et defectiones a Persis, V. 104 *seqq.* in servitutem redacti, V. 116. eorum armatura, VII. 90. eorum variae gentes unde sint, *ibid.*
- Cypri claves, Κληίδες τῆς Κύπρου, promontorium, V. 108.
- Cypselus, Eetionis fil., 114. V. 92. a quo Cypselidae oriundi, VI. 128. Periandri pater, I. 20. Corinthiorum tyrannus, quomodo eos tractarit, V. 92.
- Cypselus, Miltiadii pater, VI. 35.
- Cyraunis, Κύραυνος, ins. Libyæ; lacus in ea auri ramenta profert, IV. 195.
- Cyrene, ἡ Κυρήνη, ἡ τῶν Κυρηναίων πόλις, circumflua, IV. 164. Cyrenen, quam non diripuerant, quum esset occasio, frustra adoriuntur postea Persæ, IV. 203. Cyrenaica regio, ἡ Κυρηναϊκὴ χώρα, triplex messis tempus in se continet, IV. 196.
- Cyrenæi, οἱ Κυρηναῖοι: eorum reges et historia, IV. 154 *seqq.* agro Libyæ exuunt, et Ægyptios magna adficiunt clade, IV. 150. *cf.* III. 161. postea cladem ab Afris accipiunt, IV. 160. oraculum consulunt de rebus suis administrandis, IV. 161. Cambysi se dedunt, III. 13. eorum amicitia cum Samiis, IV. 152. Cyrenæi medici, secundi sunt: ut Crotoniatae, primi, III. 131. Cyrenæorum narratio de Nili fontibus, II. 32. Cyrenææ femina bovem superstitiose observant, IV. 186.
- Cyrenus insula, i. e. Corsica, ἡ Κύρνος, in qua Alalia civitas a Phocænsibus condita, i. 165 *seqq.* incolæ Cynrii vel Corsicani, οἱ Κύρνοι, in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Cyrenus; Carystiae opp., Κύρνος τῆς Καρυστίας, IX. 105.
- Cyrenus heros, I. 167.
- Cyrus, pater Cambysis, Cyri patris, i. 111.
- Cyrus Persa, I. 120. v. 11. ejus parentes, avus *etc.* I. 75. 91. 107. 108. simulacrorum osor, I. 111. mulus oraculo (I. 55.) dictus, quia Semimedes et Semipersa, I. 91. Harpago traditur interimendus, et miro modo servatur, I. 109 *seqq.* educatur ab uxore bubulci, I. 113, cur a cane educatus dicatur, I. 122. regia indoles quomodo enituerit in puero, I. 114. a materno avo Astyage agnitus, I. 116. mittitur ad veros suos parentes, I. 122. ad ultionem de Astyage capiendam ab Harpago excitatus, I. 123. 124. callido invento Persas ad defectionem a Medis impellit, I. 125 *seqq.* Astyagen regno exiit, I. 46. 127—129. eumque bello victum captumque tenet, I. 73. at nullo afficit malo, I. 130. subacta superiore Asia, I. 130, cum Cræso (*cf.* I. 46.) Cappadociam invadente, I. 73 *seqq.* proelio contendit æquo Marte, I. 75 *seqq.* Sardes obsidet, I. 79—81. et expugnat, I. 84. Cræsumque vivum capit, I. 83. 85. et e rogo mirifice servatum maxime colit, I. 88 *seq.* ejusque consiliis utitur, I. 89 *seq.* 155 *seq.* 207. Ionibus fabulam narrat, I. 141. Lacedæmoniis, ne Ioniam lædat, vetantibus contentim respondet, I. 153. Babyloniis, Bactris, Sacis atque Ægyptiis bellum inferre cogitat, I. 153 de Lydis rebellantibus gravem profert sententiam, I. 155. Smerdi mago aures amputat, III. 69. adv. Labynetum, Ba-
- byloniæ regem, profectus, I. 188. Babyloniæ expugnat, I. 190, 191. adv. Massagetæ expeditionem parat, I. 201. *coll.* 204. Araxe tractato, I. 207, post prælium acerrimum a Tomyri regina victus occisusque, I. 214. Cyri iudicium de fertiliori terra Persis assignanda, IX. 122. Cyrus a suis pater nominatus, III. 69. laudatur, III. 160. *coll.* c. 34. ipse divina se credidit sorte natum, I. 126. 204.
- Cythera, ins. Argivorum ditionis, I. 82. templum habet Veneris Cœlestis ex Ascalone, I. 105. eam utilis Lacedæmoniis obui quam extare, VII. 235.
- Cythnus insula, VII. 90. VIII. 67. Cytinii in classe Græc. ad Salaminem, VIII. 46.
- Cytissorus, Plurixio genitus, VII. 197. ejus posterorum calamitas, *ibid.*
- Cyzicus, urbs Propontidis, IV. 14. 76. V. 33. Cyziceni, οἱ Κυζικηνοί, Cæbri Persæ se dedunt; eorum festum in honorem matris deorum, IV. 76.

D.

- Dadicae pop., III. 91. eorum in Xerxis exercitu dux et armatura, VII. 66.
- Dædalum vestigat Minos, VII. 170.
- Dai nomades, Persarum genus, I. 225.
- Damasithymus, Candaulis fil., dux in classe Xerxis, VII. 98. Calyndensium rex demersus ab Artemisia, III. 87.
- Damasus Sirites, Amyridis fil., VI. 127.
- Damiae et Auxesia simulacra, V. 82. 83.
- Danae, Acrisii filia, Persei mater, I. 91. VI. 53. VII. 60. 150.
- Danaus et Lynceus, Chemmitæ, II. 91.
- Danaus, Archandri socer, II. 98.
- Danai filiae Thesmorphia ex Ægypto adferunt, II. 71. templum Minervæ, quod Lindi est, exstruxerunt, II. 182.
- Danai et Xuthi in Peloponnesum adventus, VII. 94.
- Daphnia Pelusiæ, Δάφνια αἱ Πηλουσῖαι, in Ægypto, II. 30. 107.
- Daphnis Abydenus, VI. 138.
- Dardanus urbs, V. 117. contermina Abydo, VII. 43.
- Dardani, I. 189.
- Daritæ, pop. Asiaticus, III. 92.
- Darius, ex Achæmenidarum familia, Hystaspis fil., Persidis prefecti, I. 209 *seq.* III. 70. VII. 11. ubi ejus stemma. — Darius *idem sonat quod ἐπείγεις*, i. e. coercitor, VI. 98. Cambysis quondam satelles in Ægypto, III. 39. hoc mortuo, ex Perside veniens cum sex nobilibus Persis adv. Magum conjurat, III. 70 *seqq.* eoque interfecto pro monarchia constituenda sententiam fert, III. 82. per equi hinnitum rex designatus Persarum, III. 84—87. universum imperium, in viginti satrapiis distribuit, et tribula ordinat, III. 88—96. *cf.* c. 117. reditus ejus et auri thesaurus, III. 95 *seq.* ex auro purissimo monetam procurat, IV. 166. Persæ eum κάπηλον, i. e. *instiorem*, nominant, III. 89. Oracem, Sardibus præfectum, (*cf.* III. 120 *seq.*) rebellantem necandum curat, III. 126—128.
- Sylosontem, Polycratis fratrem, per Otanem in Sami imperium restituit, III. 139—141. *coll.* c. 144 *seqq.* fossam ex Nilo in Arabicum sinum ducit, IV. 39. *cf.* II. 158. ante Vulcani templum Memphi statuam sibi poni frustra jubet, II. 110. adv. Babyloniis rebellantes docit, Babylonem diu obsessam tandem per Zopyri dolum capit, et muros portasque diruit, III. 150—160. ibi pecuniarum spe frustratus, sepulcro Nitocridis aperto, I. 187, aureas Jovis Beli statuæ insidiatur, I. 183. magna Asiæ parte per Scylacem detecta, Indos subigit, IV. 44. nec tamen omnes, III. 101. luxato pede a Democede sanatus, III. 129. hunc cum quindecim nobilibus Persis ad Græciæ oras

- speculandas mittit, III. 135 *seqq. coll.* c. 133. expeditionem in Scythias suscipit, IV. 1. 83 *seq.* tempus expeditionis, IV. 7. Bosphorum ponte jungit per Mandrocleum Samium, c. 85—87. Istrum transgressus, Ionibus pontem custodiendum relinquit, c. 97 *seq.* per miras Scythiarum ambages frustratus, vel proelium vel dedicationem poscit ab Idanthyrso rege, qui ingenue respondet, c. 120—127. deinde noctu abit ad Istrum, c. 134 *seq.*, et trajecto fluvio, Megabazum in Thracia relinquens, in Asiam redit, IV. 140—144. castella apud Scythias exstruit, IV. 124. Pæones per Megabazum subigit et in Asiam abducit, V. 12 *seq.* bene de se meritis remuneratur et maxime colit, III. 140. 160. IV. 143. V. 11. *coll.* VI. 30. VII. 194. Sardibus incensis, V. 101, Atheniensibus iratus, Histiaeum ad Iones recuperandos dimittit, V. 105 *seqq.* causa expeditionis a Dario in Græciam susceptæ, V. 97. a Macedonibus poscit terram et aquam, V. 17. et a Græcis, V. 48. qui legatos in barathrum et puteum præcipitant, VII. 133. adv. Athenas et Eretriam Mardonium mittit, VI. 43. et postea Dartin et Artaphernem, VI. 94. qui pugna Marathonica victi, VI. 111 *seq. coll.* VII. 10, in Asiam revertuntur, VI. 118. iratior Atheniensibus, VII. 1, novam adversus Græciam et rebellantes Ægyptios expeditionem parat, et Xerxem fil. successorum regni nominat, VII. 1—3. at mox diem, supremum obit, c. 4. statua ejus equestris, III. 88. Darius e Gobryæ filia ante regnum tres genuerat filios, quorum natu maximus Artabazanes solus memoratur, VII. 2. Rex declaratus Cyri filias, Atossam et Arystodem, ejusdemque neptin Parmyn, et Otanis fil. Phædriam in matrimonium ducit, III. 88. ex Atossa ei quatuor filii nati: Xerxes, VII. 2. Hystaspes, VII. 64. Achæmenes III. 12. VII. 97. et Masistes, VII. 82. ex Artystone, quam præcipue diligebat, Arsames, VII. 69. et Gobryas, c. 72. ex Parmye Ariomardus, VII. 78. deinde ex Phrætaguna, Arlanis fratris filia, suscipit Abrocomen et Hyperanthes, VII. 224. memoratur etiam fil. Darii Ariabignes, matre non nominata, VII. 97. VIII. 89.
- Darius II, Xerxis fil., Artayntam uxorem ducit, IX. 108.
- Dascyleum, Δασκυλίον, urbs Bithyniæ, III. 120. 126. VI. 33.
- Dascylus, Gygis pater, I. 8.
- Datis Medus, contra Athenas missus a Dario, VI. 94. revocat Delios metu fugientes, VI. 97. Marathonica pugna victus in Asiam profectus, VI. 118, visionem in somnis videt, *ibid.* ejus filii, VII. 88.
- Datum, opp. Edonorum, IX. 75.
- Dauliorum oppidum incensum, VIII. 35.
- Daurises, Darii gener, V. 116. adv. Cariam tendit, ibique interfectus, v. 121.
- Dea mater, Ceres, VIII. 65.
- Decelea, Atticæ pagus, IX. 15. 73. incolis Decelensibus, τοῖσι Δακελεῦσι, ob Tyndaridis olim præstitam operam honos tributus a Lacedæmoniis, IX. 73.
- Decelus, Atheniensis, Deceleæ conditor, IX. 73.
- Decima redemptionis captivorum consecrata, V. 77. decima pecuniarum ex præda diis dedicata, IX. 81. VII. 132.
- Defectio solis. *Vid.* Eclipsis.
- Deiocus, Phraortis fil., I. 16. 73. 96. vir sapiens et juris dicendi peritus. I. 96. callido usus consilio, rex Medorum declaratus, Ecbatana condit, I. 96—98. in exercenda justitia severus, res imperii ordinat, I. 99 *seq.* ejus mors et anni regni, I. 102.
- Deiphonus, Euenii fil., Apolloniata, IX. 92.
- Deliberatio Persarum de rebus maxime seriis inter pocula, I. 133.
- Delii de Hyperboreis maxime fabulantur, IV. 33. fugiente ex insula a Persis revocati, VI. 97.
- Delium, Thebanorum opp. VI. 118.
- Delphi, οἱ Δελφοί, I. 51. eorum urbs Pytho, Πυθὼ, I. 54. ad eos missa donaria a Gyge, I. 14. a Cræso. 50—52. 92. apud Delphos primus quis munera posuerit, 14. Cræso Lydisque perpetuum civitatis jus Delphenses deferunt, I. 54. oraculum pro se et Græcia consulunt, VII. 178. exercitum formidantes Xerxis, urbem deserunt, VIII. 36. barbaros a deo suo male adfectos cædunt, c. 37 *seq.* Delphicum oraculum, I. 46. verax repertum a Cræso, I. 46. *etc. vid.* Oraculum. Delphicum templum sponte conflagravit, I. 50. II. 180. aliud Amphiclyones ædificandum elocant, II. 180. et Alcæonidæ conducunt, v. 62.
- Delta Ægyptiorum, II. 13. 15 *seqq.* 179. solum Delta Ægyptium esse aiunt Iones; non recte, II. 15.
- Delubrum Latonæ ex uno lapide confectum in Buto oppido, II. 155. aliud tale delubrum describitur, II. 175. delubrum Jovis sub fago conditum Dodonæ, II. 56. Protei regis Ægyptiorum Memphis, II. 112. Phylaci et Autonoi apud Delphos, VIII. 39. *vid.* Templum.
- Delus ins., IV. 33—35. (ibi orbiculatus lacus, II. 170.) expiata a Pisistrato, I. 64. tremuit, antea inconcussa, VI. 98. Græcis aliquando navigandi terminus, VIII. 132. Delii diu sedebant Græci in bello Persico, IX. 90. *cf.* VIII. 133.
- Damaratus, Aristonis fil., rex Spartæ, ex matre natus, quæ ex sœdissima olim puella formosissima evascerat, VI. 61 *seq.* a patre primo spurcius judicatus, mox vero agnitus, ob populi vota Δημάργρος nomen accipit, c. 63. *cf.* c. 65. Olympica victoria inter Spartanos clarus, VI. 70. Cleomenem, nulla discordia antea alienatus, in expeditione contra Athenas deserit, V. 75. eumque in Ægina absentem calumniatur, Æginetis quidem non favens, VI. 50 *seq. cf.* c. 61 et 64. per Cleomenis machinationes a Leotychide, non esse fil. Aristonis jurante, regia exulit dignitate, c. 65 *seq.* et probro adfectus, matrem testatur, ut quo patre natus sit dicat, c. 67—69. ad Darium fugit, c. 70. Xerxi de successionem regni consilium dat, VII. 3. de Persarum expeditione in Græciam Lacedæmonios miro modo certiores facit, VII. 239. Xerxi laudat Græcorum disciplinam, et præcipue Spartanorum, VII. 101—104. disserit cum rege de Spartanis ad Thermop. comam pectentibus, c. 209. Xerxi consilium dat de Cythera ins. occupanda; hospes ab illo magnopere cultus, c. 234—237.
- Demarmenus, pater Printheadæ, V. 41, et Chilonis, VI. 65.
- Democedes, Calliphontis fil., Crotoniata, medicus, primarios superat medicos, III. 131. publice a Polycrate conductus, *ibid.* in servitutem Oræte venit, c. 125. postea Susa abductus, Darium sanat, et magno honore adfectus c. 129 *seq.* 132. Atossa regina persanata, Dario veniam dante revisendi patriam, fidem fallit, c. 133—137.
- Democratiam laudat Otanes, III. 80. *cf.* VI. 43. improban Megabyzus et Darius, III. 81. 82. eam constituit in Ionia Mardonius, VI. 43.
- Democritus, vir illustris, et Naxiorum trierarcha, VIII. 46.
- Demonax, a Mantineis missus, Cyrenæorum res ordinat, IV. 161.
- Demonous, Paphius, Penthylis pater, VII. 195.
- Demophilus, Diadromæ fil., Thepiensium dux ad Thermopylas, VII. 222.
- Dens Hippiae tussi excussus evanescit: et quid hac re portentum, VI. 107. dentes in maxilla concreti, 83. dentes elephantorum, III, 97.
- Depositum omnino reddendum, VI. 86.
- Dersæri, Thraciæ pop., VII. 110.

- Derusiaci, Persarum genus, I. 125.
 Deserta Indiae (Cobi), III. 98. Scythiae IV. 22. Libyae, IV, 181.
 Detractor res deterr., VII. 10. §. 7.
 Deucalion rex, I. 56.
 Deus, θεός, a Pelasgis nominatus a κόσμῳ θεῖναι τὰ πάντα πρῆγματα, II. 52. dei providentia vere sapiens, III. 108. in humanis quoque rebus regundis, VIII. 13. socordibus infestior, VIII. 60. quae fieri vult, nemo avertere potest, IX. 16. at sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest, I. 91. eminentia amat truncare, VII. VII. 10. §. 5. magna mala civitati aut populo imminetia ante significare solet, VI. 27. cf. VII. 57. tentare deum atque rem ipsam peragere, perinde est, VI. 86. §. 3. cf. I. 159. deos nemo latet in sceleribus, VIII. 106. τὸ θεῶν φθονερὸν, III. 40 καὶ παραχρῆδες, I. 32. νέμεσις ἐκ θεοῦ, I. 34. cf. II. 169. IV. 203. VIII. 106. ὁ θεός φθονήσας VII. 10. cf. VIII. 109. ὁ θεός φθονερός, VII. 46. deorum ira in nepotes extenditur, VI. 137. invidiam excitant vindictae nimis atroces, IV. ult. cf. VIII. 106. de deo impia cogitatio Apriae, II. 169. deorum omnia fere nomina ex Aegypto Pelasgis adlata, II. 50. 52. et duodecim deorum cognomina, II. 4. 43. quibus sacra faciunt Athenienses, VI. 108. eorum ara Athenis, II. 7. deorum generatio ab Homero et Hesiodo Graecis condita, II. 53. deus, cui nomen edere nefas, cf. II. 170, ab Aegyptiis plangitur, II. 132. deus Getarum, Zalmoxis vel Gebelcizis nominatus, IV. 94. dii Persarum, I. 131. Arabum, III. 8. Libyum, IV. 188. Scytharum, V. 7. Thracum, V. 7. Χθόνιοι, VI. 133. per deos regios jurare apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Graeciae praesides, V. 92. cf. VI. 68. et XI. 90. per regios Lares ap. Scythias, IV. 68. dii regnarunt in Aegypto, II. 144. deos externos hastis expellunt Caunii, I. 172.
 Diactoridas, pater Eurydames, uxoris Leptychidis, VI. 71.
 Diactoridas, Cranonius, unus e procis Agaristae, VI. 127.
 Diadromes, Thespiensis Demophili pater, VII. 222.
 Diana, Osiris s. Dionysi filia, II. 156. eam Cereris filiam unde fecerit Aeschylus, *ib.* Bubastis ab Aegyptiis dicta, *ibid.* et 137. Dianae templum Sami, III. 48. in Artemisio littore, VII. 176. Bulo, II. 155. templum maxime memorabile in Bubasti urbe, II. 137. seq. oraculum, II. 83. festum Bubasti celebratum, II. 59. seq. apud Brauronem, VI. 138. Sami institutum, III. 48. Dianae Orthosiae ara, IV. 87. Dianae reginae festum celebrant Thraciae mulieres et Paenicae, IV. 33. Dianae urbem suam dedicant Ephesii, I. 26. Diana Aegyptiorum, II. 59. Thracum, V. 7. χρυσότοπος, VIII. 77.
 Dicea, urbs Thraciae ad Bistonidem lacum, VII. 109.
 Diceus, Theocydis fil., Atheniensis exul, apud Medos illustrius, quaedam sibi visa portenta narrat, Demaratum testem citans, VIII. 65.
 Dictynnæ templum Cydoniae a Samiis structum, III. 59.
 Dictys, animal, IV. 192.
 Didymis oraculum a Persis spoliatum, VI. 19. *vid.* Branchidae.
 Dienecis Spartani virtus ad Thermopylas et ejus dictum, VII. 226.
 Dies repente nox factus, I. 47. 103. VII. 37. certo die non egrediuntur Lacedaemonii ab bellum, VI. 106. diei natalis observatio apud Aegyptios, II. 42. apud Persas, I. 133. a rege splendida caena colitur, IX. 110. diei duodecim partes vel horae a Babyloniis inventae, II. 109. cf. VIII. 9. 14. dies varii in vita humana, I. 32. iter diurnum, IV. 101. V. 53. II. 9, navigio confectum, IV. 86. dies trecenti sexaginta annum conficiunt, I. 23. II. 4. III. 90. apud Aegyptios vero trecenti sexaginta quinque, II. 4.
 Dindymene mater, I. 80.
 Dinomenes, Gelonis pater, VII. 145.
 Diomedis ἀριστεία citatur ex Iliade, II. 116.
 Dionysius Phocaeensis, classis Ionum dux, ejusque ad Iones oratio de classiariorum exercitatione, VI. 11. seq. post cladem Ionum Siciliam petit et piraticam exercet, VI. 17.
 Dionysophanes Ephesius, IX. 84.
 Dionysus Bacchus, IV. 79. *Vid.* Bacchus.
 Dioscuri, VI. 127. eorum nomen Aegyptiis ignotum, II, 43. 50.
 Dipraenses, IX. 35.
 Dipodes mures, IV, 192.
 Dirae in capita victimarum apud Aegyptios, II. 39. Camby-sis, III. 65. cf. c. 75. Phocaeensium, I. 163.
 Dithyrambus, Harmatidae fil., VII. 227.
 Dithyramborum auctor, Arion Methymnaeus, I. 23.
 Divinatio Aegyptiorum, II. 83. Nasamonum, IV. 172. Scytharum, IV. 67. divinam rem curare, maximi faciebant Lacedaemonii, V. 63. cf. VII. 206. IX. 7.
 Divinitatis solers prudentia erga homines, III. 108. cf, VIII. 13.
 Dium, Δίον, urbs in monte Atho, VII. 22.
 Doberes, pop. Praenitae, V. 16. VII. 163.
 Dodona, II. 52. 57. Dodonaeum oraculum, I. 46. II. 52. 55. IX. 93. Dodonaeorum prophetissae, II. 55. Dodonae columbae, *ibid.* et c. 57.
 Dolia argentea Delphos a Croeso missa, I. 51. dolia figlina in aridum Syriam tractum deportata, III. 6.
 Dolonci Thracae, Δόλογχοι, ab Absinthii bello vexati, oraculum consulunt, VI. 34. Miltiadem regem creant, VI. 35. seq.
 Dolopes Medo terram et aquam dant, VII. 132. in Xerxis exercitu, c. 185.
 Domus subterraneae Aethiopum, III. 97. lignae Geloni, Budinorum opp., IV. 108. Sardibus ex arundine constructae V. 101. portatiles ex caulibus compactae apud Libyes Nomades, IV. 190. ex salis grumis exstructae, IV. 185. domos non possident Indi nonnulli, III. 100. cf. Aedes.
 Domestica mala Psammeniti majora quam ut ea deffere possit, II. 14.
 Dona ad Aethiopes explorandi gratia missa, III. 20. seqq. dona Graecorum Aegyptum incolentium ad templum Delphi. instaurandum, II. 180. dona Democedi medico ab rege et uxoris data, II. 130. dona et, qui primus muros Sardinum ascenderit, pollicetur Cyrus, I. 84. donum Persicum est exercitus, IX. 109. dona muliebria, IX. 162.
 Donaria Delphos missa a Gyge, I. 14. ab Alyatte, I. 25. a Croeso, I. 51. seq. 92. a Rhodopi meretrice, II. 135. Donarium Midiae Delphos missum, regia sella, I. 14. Lacedaemoniorum, I. 51. Donarium Arionis apud Tanaum, I. 25. Donaria diversis in templis a Croeso consecrata, I. 92. ad Graecorum templa ab Amaside missa, II. 182. cf. c. 180. Donaria Pheronis, II. 111. Donaria diis missa a Graecis ex praedis Persicis exenta, IX. 81. Donaria in templo Delphico cognovit Xerxes, VIII. 35.
 Doreas multas et insignes civitates habent in Peloponneso, VIII. 73. migrationes varias suscipiunt, I. 56. cf. VIII. 31. eorum duces origine Aegyptii, VI. 53. Dorienses et Iones gentem Caricam ex insulis ejiciunt, I. 171. quatuor suscipiunt expeditiones in Atticam, V. 65. cf. c. 62. seqq. prima expeditio, quam Lacedaemonii Dorienses in Asiam suscipiunt, III. 56. Doreas in Asia habitantes a Croeso subacti, I. 6. 28. Pentapoli incolas nuncios Sardes mittunt ad Cyrum, I. 141. 144. eorum sacra communia, I. 144. in classe Xerxis militant, VII. 93. Dorienses Epidaurii, I. 146.
 Dorica gens, Δωρικὸν ἔθνος, VIII. 43. Hellenicae stirpis, unde

cognominata, I. 56. post varias migrationes, ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, *ibid.* et VIII. 31.
 Doricæ tribus Sicyoniorum mutatae, V. 68. Doricum vestimentum, V. 87.
 Dorieus, Anaxandridæ fil. ex prima uxore, V. 41. inter æquales excellit, V. 42. nolens sibi a fratre imperari, in Cinyem Africae coloniam ducit, *ibid.* in Sicilia cum Crotoniatis Sybarin capit, V. 43 *seqq.* ibique in expeditione occubuit, V. 45 *seq.* VII. 158. 205. ejus filius Eurryanactes, Pausaniæ collega, IX. 10.
 Doris, ἡ Δωρίς, olim Dryopis nominata, a Persis non vastata Thessalorum consilio, VIII. 31.
 Doriscus, V. 98. VII. 25. Thraciæ litus et campus ingens, et castellum Darii, VII. 59. 105 *seq.*
 Dorus, Hellenis fil., I. 56.
 Doryssus, Leobotæ fil., VII. 204.
 Dotus, Persa, Megastridi filius, Paphlagonum et Matienorum dux, VII. 72.
 Drama Phrynichii, Μίλητον δῶσις, VI. 21.
 Dromos Achilleus, IV. 55.
 Dropici, Persarum gens, I. 125.
 Drymus, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Dryopis regio, Δρυοπῖς, I. 56. postea Doris nominata, VIII. 31. Dryopes pop. in Asia, I. 146. Dryopum civitates in Peloponneso, VIII. 73.
 Dyma, opp. Achæorum, I. 145.
 Dymanatæ, tribus Sicyonia, V. 68.
 Dyrras, fl. Trachiniæ, VII. 198.
 Dysorum, mons prope quem argenti metalla, V. 17.
 Dysenteria in Xerxis exercitu, VIII. 115.

E.

Ebenum et ebur fert Æthiopia, III. 114. *cf.* c. 97.
 Ecbatana, *vid.* Agbatana.
 Echecrates, Eetionis pater, V. 92.
 Echædorus, Ἐχέδωρος, fl. e Crestionæis fluens, exercitum Xerxis aqua destituit, VII. 124. 127.
 Echemus, Aepi fil., Hyllum in monomachia interfecit, IX. 26.
 Echestratus, Agis fil., VII. 204.
 Echinades, insulæ adversus Acheloi fl. ostia, II. 10.
 Echidnæ in Arabia frequentes, III. 108. Echidna semivirginea ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9.
 Echines, murium genus sic dictum in Libya, IV. 192.
 Eclipsis solis a Thalete prædicta, I. 74. alia, Xerxe Sardinibus proficiscente, VII. 37. alia, quo tempore Lacedæmonii Isthmum manebant, IX. 10.
 Edoni, οἱ Ἑδῶνοι, pop. Thracicus, VII. 110. 114. eorum opp. Myrcinus ad Strymonem fl. a Dario Histiae dono datum, V. 11. 23. 124. Edoni cum Atheniensibus ad Datum opp. pro auri metallis pugnant, IX. 75.
 Educatio liberorum apud Persas, I. 136.
 Eetion, Echecratis fil., ejusque genus, X. 92. ei datum oraculum, *ibid.*
 Egestani, Ἐγῶνται, in Sicilia, Carthaginiensium socii, V. 46.
 Eion, urbs super Strymonem fl., VII. 25. 113. VIII. 118.
 Elæus, Ἐλαιεύς, Chersonesi Thraciæ opp., VI. 140. VII. 22. 33. IX. 116. Elæuntii Xanthippum rogant, ut Protesilaum ulciscatur, IX. 120. *cf.* VII. 22.
 Elatea, Ἐλάτεια, urbs Phocidis, VIII. 33.
 Elbo, Ἐλβῶ, ins. in Ægypto, II. 140.
 Electrum ab Eridano fluvio Græcis adfertur, III. 115.
 Eleonius, civis Antichares, consilium dat Dorico, V. 43.
 Elephantes in Africa, IV. 191.
 Elephantine, urbs et insula Ægypti, II 9. 17. 28 *seqq.* 69. 175. III. 19. 20.

Eleusis, Atticæ opp., VIII. 65. ibi lucus deabus sacer, VI. 75. ad Eleusinem Atheniensium prælium, I. 130. Eleusinem Cleomenes cum Peloponnesis invadit, V. 74 — 76. Eleusine sepulti Argivi, IX. 27. Eleusiniæ Cereris templum, IX. 57. 101. Eleusinia sacra Cereri Matri et Proserpina celebrata, VIII. 65.
 Elis, Ætolorum civitas, VIII. 73.
 Elei Minyarum oppida evertunt, IV. 148. post prælium ad Plateas suos duces in exilium mittunt, IX. 77. æquissime a se Olympiæ certamina administrari jactant, II. 160. quod tamen arguunt Ægyptii, *ibid.* Eleorum agonotheatæ, VI. 127. — Eleus fuit Onomastus, Agæi fil., unus e prociis Agaristæ, VI. 157. Eleus vates, qui *Polycratem secutus inter Orælae mancipia latebat*, III. 132. Eleus quoque fuit Tisamenus, vates Spartanorum, IX. 33, et Hegesistratus, c. 37. in Eleo agro cur muli non nascantur, IV. 30.
 Ellopius ager, ἡ Ἐλλοπία, VIII. 23.
 Elorus, fl. Siciliae, VII. 154.
 Enages, *piaculares*, I. 61. V. 70. 71.
 Enarees Scythæ, I. 105. divinandi artem a Venere habent, IV. 67.
 Enchelees, pop. Illyricus, V. 61. IX. 43.
 Eneti, οἱ Ἐνετοί, *vel* Veneti, Illyricus pop., ad Adriam habitant, V. 9. puellas in matrimonium vendunt, I. 196.
 Enipeus, fl. Thessaliæ, VII. 129.
 Enneacrunos, fons ad Athenas, VI. 137.
 Enneaodi, Ἐννέαὶ Ὀδοί, Novemviæ, loci nomen, VII. 114.
 Eordi pop., VII. 185.
 Epaphus a Græcis vocatur Apis Ægyptiorum, II. 153. III. 27. 28.
 Epaphi boves mares, II. 38.
 Ephesus, civitas Ionum, I. 142. II. 10 et 158. ex Epheso ad Sardes iter, V. 54. Ephesinum templum, II. 148. Ephesii obsessi a Cræso urbem suam donant Dianæ, I. 26. soli ex Ionibus ab Apaturiis festis arcentur, I. 147.
 Ephialtes, Eurydemi filius, Thermopylarum proditor, VII. 213 *seqq.* ejus fuga et interitus, VII. 213.
 Ephori Spartæ a Lycurgo instituti, I. 65. a Cleomene moniti Mæandrium Samium Sparta exire jubent, III. 148. Anaxandridem regem monent, ne Eurysthenis genus intreat, V. 39 *seq.* ephori, qui cum Aristone in consessu sedebant, testes advocati a Leolychide, VI. 63. 65. ap. ephoros Cleomenes rex accusatur, VI. 82. ephori noctu Pausaniam cum exercitu Sparta emittunt, IX. 9 *seq.* ephori in castris, IX. 76.
 Epicydes, Glauci pater, VI. 86.
 Epidanus, Achaïæ fl., VII. 196. *cf.* c. 129.
 Epidaurus, expugnata a Periandro, III. 52. *coll.* c. 50. Epidauro oriundi Æginetæ, VIII. 43. 46. qui Epidauriis quondam subjecti ab iis deficiunt, V. 83. Epidauriis, terræ sterilitate pressis, oleas permittunt Athenienses, et inter eos pacta et facta, V. 82 *seqq.* Epidaurii ad Plateas, IX. 28. Epidaurii Dorienses in Asia, I. 146.
 Epigoni Homeri, si modo ejus sunt, IV. 32.
 Epigramma Mandroclis Samii, IV. 88. epigrammata in Spartanos, qui occubere ad Thermopylas, et in Magistiam vatem, VII. 228. tripodum literis Cadmeis incisa, V. 59 *seqq.*
 Ἐπισκώθιστον, id est, *Age Scytham* : hoc est, intemperantius bibe, VI. 84.
 Epistolæ occulte missæ, I. 123 *seq.* V. 35. VII. 239. VIII. 128. *vid.* Litteræ.
 Epistrophus, Amphimnesti pater, VI. 127.
 Epium, oppidum Minyarum, in Cauconum finibus, IV. 148.

- Epizelus, Cuphagoræ filius, cæcus in acie niro modo factus, VI. 117.
- Epizephyrii Locri, VI. 23.
- Epulæ in festis, I. 31. VI. 57. epulis magnificis Xerxem excepit Pythius Lydus, VII. 27. *vid.* Cœna.
- Equa leporem enixa, VII. 57. equæ tres Olympicas victorias adeptæ, ubi sepultæ, VI. 103. equarum lac, IV. 2.
- Equi piscibus vescentes ap. Pæones, V. 16. serpentes Sardibus comedunt, I. 78. equi sacri candidi in Cyri exercitu, I. 189. in exercitu Xerxis, VII. 55. equi fluviales apud Ægyptios sacri, eorum natura et descriptio, II. 71. equi silvestres candidi, IV. 52. equos præcipue immolant Scythæ, IV. 61, et Massagetae Soli deo, I. 216. quinquaginta ad regis sepulcrum strangulant Scythæ, IV. 72. *coll.* c. 60. equus camelum reformidat et ideo contra equos cameli instructi, I. 80. VII. 87. equi vim hyemæ ferunt in Scythia, quam nec muli nec asini, IV. 23. apud Persas habebant nomina, III. 88. equorum regiorum fœtura in Babylonia, I. 192. equi Thessaliæ præstantes, VII. 196. equos quadrijugos jungere Græci ab Afris didicere, IV. 189. equos ad venatum in ventrem cubare edoctos ducunt Iycæ, IV. 22. equi Sigynnarum quales, V. 9. Indorum, III. 106. equi Nisæi Medici, III. 106. VII. 40. equi albi tricenti a Cilicibus Dario tributo pendi soliti, III. 90. equorum jubæ pro cristis apud Asiaticos Æthiopes, VII. 70. equi hinnitu Darius quomodo regnum nactus, III. 85 — 87. equus Masistii ipsum excutit, IX. 22. equo crura cum genibus abscissa, quod dominum straverat, VII. 88. equus Artybii in armatum erigi doctus, V. 111.
- Equisonem regis Scythæ cum rege defuncto sepeliunt, IV. 71. equisonis et equi virtute Darius ad regnum promotus, III. 88 — 87.
- Equitare docent liberos statim a quinto anno Persæ, I. 136. Equitatus Xerxis quantus, VII. 84 *seqq.*
- Equites Spartæ, VIII. 124.
- Erasinus, fl. ex Stymphalio lacu fluens, VI. 76. Cleomenis de eo dictum, *ibid.*
- Erechtheus, rex Atheniensium, VIII. 44. Orithyia pater, VII. 189. ei apud Athen., sacra adferunt Epidaurii, V. 82. ejus templum in arce Atheniensium, VIII. 55.
- Eretria, I. 61. contra Eretriam et Athenas duces Persarum missi, VI. 43. 94. Eretrienses Ionicæ stirpis, VIII. 46. a Persis subacti, VI. 101. Susa abducti, clementer a Dario tractati, VI. 119. Eretriensium naves Milesiis auxiliantur, ut gratiam reddant, V. 99. Eretrienses ad Salaminem, VIII. 46. in Græcorum acie ad Plateas, IX. 28.
- Eridanus fl. a poeta aliquo fictus Herodoto videtur, III. 115.
- Erineon mons, VIII. 43.
- Erinyes Laii et Œdipli, IV. 149. *Vid.* Eumenides.
- Erochus, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Error parit damna, VII. 90.
- Erxander, Cois pater, IV. 97. V. 37.
- Erycina, regio in Sicilia, ἡ Ἐρυκίνη χώρα, V. 45. ἡ Ἐρυκός χώρα, ex Laii oraculis Heraclidarum est, V. 43.
- Erythea, ins. prope Gades, IV. 8.
- Erythræobolus, Ἐρυθρὰ βώλος, *rubra gleba*, opp. Ægypti sic nominatum, II. 111.
- Erythræ, Ionum civitas in Asia, I. 642. Erythræi et Chii eandem sermonis proprietatem servant, *ibid.* cum Chii bellum gerunt, I. 18. in acie Græcorum ad Miletum, VI. 8.
- Erythræ, Bæotiæ opp., Ἐρυθραὶ τῆς Βωιωτίας, IX. 15 *et* 19. Erythræus campus, I. 25.
- Eryxo, Arcesilai viduus, mariti interemtorem necat, IV. 160.
- Etæarchus, Cretensis, rex Axi, IV. 154.
- Etæarchus, Ammoniorum rex, II. 52.
- Eteocles, Laodamantis pater, V. 61.
- Euænetus, Careni fil., VII. 173.
- Euagoras Laco, VI. 103.
- Eualcides, Eretriensium dux, vir illustris, V. 102.
- Eubœa insula, IV. 33. magna ac beata, Cypro non minor, V. 31. ad eam prælium navale, VIII. 4 *seqq.* Eubœenses Siciliam incolentes, quomodo tractati a Gelone, VII. 156. Eubœensibus datum oraculum, quod male spernunt, VIII. 20.
- Eubœæ cava, τὰ Κοῦλα τῆς Εὐβοίας, VIII. 13. τὰ ἀκρα τῆς Εὐβοίας, VI. 100. Euboicum talentum, Εὐβοικὸν τάλαντον, III. 89. Euboicæ minæ, Εὐβοϊκὰς μνῆται, *ibid.*
- Euclides et Cleander, Hippocratis filii, Geloi, VII. 155.
- Euelthon, Cyprius, Salaminis rex, Pheretima: exercitum poscenti muliebria dona mittit, IV. 162. V. 104.
- Euenius, Deiphoni haruspis pater, IX. 92. sacrarum Soli ovium custos, IX. 93. cæcus divinationem oblinet, IX. 94.
- Euergetæ regis Persarum, VIII. 85. *vid.* Benemeriti.
- Euesperides insulæ, IV. 171.
- Euesperitæ, terram miræ fertilitatis incolunt, IV. 198.
- Eumenes Anagyrasius Atheniensis præstantissimus in pugna navali, VIII. 93.
- Eumenidum templum, τὸ τῶν Ποσειδῶνος ἱερὸν, in Mycale, IX. 97. τὸ τῶν Ἐρινύων τῶν Ἀσφύ τε καὶ Οὐδῖπιδος ἱερὸν, Spartæ, IV. 149.
- Eunomus, Polydectis filius, VIII. 131.
- Eunuchi apud Persas pretiosiores quam servi non castrati, VIII. 105. *cf.* VI. 32. III. 49.
- Eupalinus, Naustrophii fil., architectus, III. 60.
- Enphorbus, Alcimachi fil., proditor Eretriæ, VI. 101.
- Euphorion, Æschyli poetæ pat., II. 156. et Cynægiri, VI. 114.
- Euphorion, Laphanis pater, Dioscurus hospitio excepit, VI. 127.
- Euphrates fl., terminus Ciliciæ et Armeniæ, V. 52. Babylonem perfluit, I. 180. tortuosus a Nitocride redditus, I. 185. a Cyro in lacunam derivatus, I. 191.
- Euripus, V. 77. VII. 173. VIII. 15. a Græcis custoditur, VII. 182.
- Europa Tyria a Cretensibus rapta, I. 2. Europæ filii Sarpedon et Minos, I. 173. Europa Tyria an nomen Europæ dederit, IV. 45.
- Europa *Herodoti sententia* Phasi Colchico, aliis Tanai Mæcoticæ et Cimmeriis Porthmeis terminata, IV. 45. longitudine secundum Asiam et Africam porrigitur, *ib. et c.* 42. unde nomen accepit, *ib.* Europæ commoditates, VII. 5. extremæ regiones ignotæ, III. 115 *seq.*
- Euryanax, Laco, Doriei fil., collega Pausaniæ, IX. 10 53. 55.
- Eurybates, Argivus quinquertio, VI. 92. ejus ciades et interitus, *ibid.* *et* IX. 75.
- Eurybiades, Laco, Euryclidæ fil., dux classis Græcorum, VIII. 2. 42. in Eurybiade consilii inopia, VIII. 74. laudatur, VIII. 124.
- Euryclides, Laco, VIII. 2.
- Eurycrates, Laco, Polydori fil., VII. 204.
- Eurycratides, Laco, Anaxandri fil., VII. 204.
- Eurydame, Lacæna, Leotychnidis uxor; ejus genus, VI. 71.
- Eurydemus, Maliensis, Ephialtæ pater, VII. 213.
- Euryleon, Laco, cum Dorico coloniam ducit in Siciliam, *etc.* V. 46.
- Eurynachus, Thebanus, Leontiadæ pater, VII. 205.

Eurymachus, Thebanus, Leontiadæ fil., interemtus a Platæensibus, VII. 233.
Euryphon, Laco, Proclis fil., VIII. 131.
Eurypylus, frater Thoracis Larissæi, IX. 58.
Eurysthenes, Aristodemæ fil., VII. 204. et Procles gemini, Spartæ reges, dissident per omnem vitam, IV. 147. VI. 52. Eurysthenis familia, magis in honore, VI. 51. ejus genus nolunt interire Lacedæmonii, V. 40. familiæ stemma, VII. 204. coll. VIII. 131.
Eurystheus, IX. 26. 27.
Eurytus, Laco, ob gravem oculorum morbum e castris a Leonida remissus, tamen ad pugnam redit, VII. 229.
Euthyus, Atheniensis, Hermolyci pater, IX. 105.
Eutychides, Atheniensis Sophanis pater, IX. 73.
Euxinum mare, I. 6. 72. boreale *nominatur*, IV. 37. Euxini ponti nationes, IV. 46.
Exampeus, fons amarus et locus inter Borysthenem et Hypanin, IX. 52. et 81.
Exercitu donari apud Persas eximium, IX. 109.
Exitus rerum inspicendus, I. 32. initio non est manifestus, VII. 51.
Experiundo fiunt omnia, VII. 9.
Expiandi modus idem fere apud Lydos qui ap. Græcos, I. 35. expiatio Adrastii fratricidæ, *ibid.* expiatio Deli, I. 64.
Exsecrationis formulæ, III. 65.

F.

Fabas nec serunt Egyptii nec edunt, II. 37. Fabæ in sortitionibus, VI. 109.
Fabula Ionibus a Cyro narrata, I. 141.
Fames immanis in castris Cambydis, II. 25 in Xerxis exercitu, VIII. 115. fames obsessorum Sesti, IX. 118. ad famem arceudam quid excogitarint Lydi, I. 94.
Fanum, *vid.* Delubrum et Templum.
Fato sortem destinatum effugere ne deus quidem potest, I. 91. fati necessitas, I. 91. III. 43. 63. V. 92.
Felicitas humana in eodem fastigio non manet, I. 5. felicitas Polycratis insidiosa, III. 40 *seqq.* felicitatis nulla hominibus satietas, VII. 49.
Felis amantissima fetuum, II. 66. felium sepulturæ ap. Egyptios, II. 67.
Ferrum in noxam hominis inventum, I. 68. ferraria officina Tegeæ, *ibid.* ferruminationem primus invenit Glaucus Chius, I. 25.
Festinatatio parit errores, VII. 10.
Festum Apaturia apud Iones et Panlonia, I. 147 *seq.* Carnea ap. Spartanos, VII. 206. et Hyacinthia, IX. 7. Teophania apud Delphenses, I. 51. Persarum Magophonia, III. 79. Festa quinquennalia Atheniensium, VI. 111. Festa Egyptiaca, II. 58—64. Apidis festum Egyptiis a Cambyse abrogatum, III. 27 — 29. Bacchi festum apud Egyptios, II. 48. apud Æthiops Macrobios, III. 97. festa triennialia ap. Budinos, IV. 108. Dianæ Bubasti celebratum, II. 59. apud Brauronem, VI. 138. memorabili occasione Sami Institutum, III. 48. Dianæ Reginæ apud Thraces, IV. 33. Junoni apud Argivos, I. 31. Matri Deorum Cyziceni festum celebrant, IV. 76 *seq.* Minervæ festum nocturnum, lucernis per totam Egyptum accensis, II. 62. *cf.* 59. Minervæ indigenæ ap. Ausenses festum virginum pugna celebratum, IV. 180. Latonæ in Buto opp., II. 59. Martis Papremi quo lignis se mutuo cædebant, II. 63 *seq.* Solis Heliopoli, II. 59. Vulcani lampadum festivitas, VIII. 98. Festi celebratio Babylonii exitiabilis, I. 31. Festorum Græcorum nomina omnia in litteram α desinunt, I. 148.
Fibulis vestium Atticæ mulieres fodicant hominem, V. 87.

Fidei dandæ modus apud Nasamones, IV. 172. fides Arabum firmissima, III. 8. *vid.* Fœdus.
Filiæ viro maturæ Babylone venduntur, I. 196. filiæ Lydorum meretricantur, I. 93. *vid.* Virgines et Mulier.
Filios multos progignere, Persis est honori, I. 136. filii Attagini Thebani a Pausania patris culpa soluti, IX. 88. filii Phanaæ Egyptum prodentis ab auxiliariis Græcis mactati, III. 11. filios regum benigne tractant Persæ, III. 15.
Finitimos Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
Flamma e pectore simulacri effulget, VI. 82.
Fluvios Persæ præcipue colunt, I. 138. Strymoni fl. Magi equos albos mactant, VII. 113. fluvio tamquam Servatori sacra faciunt Temeni posteri, VIII. 138. Pactolus fl. auri ramenta deferens, V. 101. aurum in India per flumina devectum, III. 106. Fluvii quorum aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42. 108. 196. *coll. c. 21 et 187.*
Fœdus affinitate firmatum, I. 74. fœderis ineundi ratio apud Scythas, IV. 70. apud Arabes, III. 8. apud Lydos, I. 74. fœdus a Cresco cum Spartanis initum, I. 69. 70. cum Babyloniiis, I. 74. cum Amasi Egyptiorum rege, *ibid.* Polycratis cum Amasi rege, III. 39. fœdus perfidum Persarum cum Barcæis, IV. 201. fœdus Hippocratis, Gelæ tyranni, cum Samiis Zanclam tenentibus, VI. 23. fœdus Argivorum cum Persis, VII. 150 *seq.* fœdus hospitii a Xerxe cum Abderitis ictum, VIII. 120. cum Acanthiis, VII. 116. fœderis formula, quod Græci inter se pepigerunt, VII. 132. fœderis formula, quod Mardonius cum Atheniensibus componere cupiebat, VIII. 140. *cf.* Formula et Pactio.
Fœmina, *vid.* Mulier.
Fodiendi ratio ut terra effosa non prodeat, II. 150.
Fons Thestes, IV. 159. fons Apollinis, I. 118. fons Solis, IV. 181. fons Gargaphia, IX. 25. fontes Mæandri, VII. 26. fons, in quo qui loti sunt, efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violam olentes, III. 23. fontes bituminis in Zacyntho, IV. 195. fons in arce Attica, VIII. 55. fons Pirene Corinthi, V. 92. §. 2. fons quidam amarissimus, IV. 55. 81. fontes novem aquarum, *vide* Novem fontes.
Formicæ Indicæ canum magnitudine effodunt sabulum auriferum, quod Indi deinde colligunt, III. 120.
Formulæ in fœdere stabiliendo: ἱστ' ἂν ὁ ἥλιος *etc.* VIII. 143. ἱστ' ἂν ἡ γῆ, *etc.* IV. 201. *Et respicit Sosiclis Corinthii dictum*, V. 92. — Formulæ fœderis. *vid.* Fœdus et Pactio.
Fortunam in vita et in morte experiri difficile est, III. 43. fortuna consilium aliquando superat, VII. 10. fortunati iidem semper non sunt, I. 207.
Forum nullum est Persis, I. 153.
Forum, Ἀγορῇ, oppidi nomen, VII. 58.
Fossa ex Nilo in Arabium sinum ducta a Necone rege, II. 158. IV. 42. dein iterum a Dario effossa, II. 158. IV. 36. Fossa ad Athon montem facta, VII. 22 — 24. fossæ in Egypto sub Sesostri rege effossæ, II. 108. fossis discissæ tota Babylonica terra, I. 193.
Fratrem præ marito et liberis uxor Intaphernis salvum cupit, et sui desiderii rationem reddit, III. 119.
Frigoris vi constringitur totus Cimmerius Bosphorus, IV. 28. *Conf.* Gelu.
Fructus quarundam arborum, qui jactus in ignem odore suo circumstantes inebriat, I. 202.
Frumentum Scythæ aratores serunt vendendi causa, IV. 17. frumentum ex Ponto in Æginam et Peloponnesum advectum, VII. 147. frumenti terax Assyria, I. 193.
Fulgura et tonitrua κρησσηρες in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42.
Fulmen in ades Scylæ regis delapsum, IV. 79. fulmina gran-

des arbores aut aedificia percunt, VII. 10. fulmina in barbaros Delphis e caelo demissa, VIII. 37.
 Funus regum Spartanorum, VI. 58. Persarum, *ibid.* regum Scytharum, IV. 71. 72. funus et sepultura apud Aegyptios, II. 85 *seq.* apud Babylonios, I. 198. funus Artachæis a Xerxe et toto exercitu celebratum, VII. 117. *cf.* IX. 24.
 Fures pecuniæ Sardanapali, II. 150. fures regiarum Rhamsinitis pecuniarum et eorum solertia, II. 121.
 Furiis Laii et Œdipodis templum dedicatum, IV. 149. *vid.* Eumenides.
 Furiosus homo Cambyses censetur, III. 38. Furore actus Cleomenes se ipse lacerat, VI. 75. *cf.* 84.
 Fustuaria pugna apud Aegyptios in sacris, II. 73.

G.

Gades, τὰ Γάδερα, extra Herculis columnas, IV. 8.
 Gæson fil., IX. 97.
 Galea Corinthiaca; galea et scutum ex Aegypto ad Græcos pervenit, IV. 180. *cf.* VII. 63.
 Galepsus, Græca urbs, VII. 122.
 Gallæica regio, ætate Herodoti Briantia nominata, VII. 108.
 Gamori Syracusani, γαμόροι, *i. e.* γεωμόροι, prædiorum possessores, VII. 155. *coll.* V. 77.
 Gandarii pop., III. 91. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 66.
 Garamantes pop. et eorum mores, IV. 174 et 183.
 Gargaphius fons in Erythræo campo, IX. 25. 49. 50.
 Gauanes Temeno oriundus, VIII. 137.
 Gebeleizis, deus Getarum, IV. 94.
 Gela, urbs Siciliæ a Lindis condita, VII. 153. sub Hippocrate tyranno floruit, c. 154 et VI. 23. cives, οἱ Γελαῖοι, postea maxima ex parte a Gelone Syracusas transducti, et urbs Hieroni fratri permisa, VII. 156.
 Geleon, Ionis fil., V. 66.
 Gelo (cujus progenitor ex insula Telo, proavus hierophanta in Gela, VII. 153.) primum satelles Hippocratis Gelæ tyranni, in bello emittit, VII. 154. mortui Hippocratis filiis imperio fraudatis, Gela potitus, mox Syracusas occupat et omni modo munit et auget, c. 155 *seq.* *cf.* c. 145. a Græcis ad societatem adv. Persas invitatus, legatos opprobriis obruit negatque se auxilium laturum, ni summa ipsi committatur imperii, VII. 157—162. et privatim sibi cavet a Persis, pecunia Delphos missa, c. 163 *seq.* cum Pœnis in Sicilia bellum gerens eodem die, quo Græci Persas ad Salaminem, Amilcarem vicit, c. 165 *seq.*
 Gelonus, Herculis fil., IV. 10.
 Gelonus, lignea urbs Budinorum, IV. 108. a Persis incensa, c. 123. Geloni, origine Græci; eorum mores, IV. 108 *seq.*
 Gelu maximum in septemtrionalibus terræ plagis, IV. 28.
 Genealogia Hecataei ab Aegyptiis sacerdotibus explosa, II. 143. *vid.* Stemmatæ.
 Generationes hominum tres conficiunt centum annos, II. 142. *cf.* VI. 98.
 Genitura Indorum nigra, III. 101.
 Geographiam ex professo tractat Herodotus, IV. 36 *seqq.* IV. 168 *seqq.* II. 15 *seqq.* Geographicæ tabulæ, IV. 36. V. 49.
 Geometria ab Aegyptiis ad Græcos pervenit, II. 109.
 Gephyraei, familia Athen., origine Phœnices, ex Eretria Athenas migrarunt, V. 57. 62.
 Geræstus, Eubœæ oppid., VIII. 7. IX. 105.
 Gergis, Persa Arizi fil., imperator in Xerxis exercitu, VII. 82.
 Gergithæ Teucrici, VII. 43. priscorum Teucrorum reliquiæ, V. 122.

Germanii, Persarum genus, I. 125.
 Gerontes Spartæ, I. 65. VI. 57.
 Gerrhus locus, IV. 53. Gerrhi, pop. Scythiis subjectus, c. 71.
 Gerrhus, fl. Scythiæ, IV. 19. 47. describitur c. 56.
 Geryonis vacca, IV. 8.
 Getæ immortales, a Dario subacti, IV. 93. dein exercitum Darii sequuti, c. 96. eorum dæmon Zamolxis, c. 94 *seq.*
 Gigas. *vid.* Homo.
 Gigonus, urbs regionis Crossacæ, VII. 123.
 Giligammæ, populus Afer et ejus descriptio, IV. 169.
 Gillus, Tarentinus exul, redimit Persas et ad Darium rediit, qui frustra eum per Cnidios reducere Tarentum conatur, III. 138.
 Gindanes, pop. Africæ; mulierum fasciæ ex pellibus, IV. 176.
 Glacie constrictus Cimmerius Bosphorus, IV. 28.
 Glaucos, Leagri pater, IX. 75.
 Glaucus Chius ferruminationem ferri invenit, I. 25.
 Glaucus, Epicydis fil., depositum suscipit ab hospite Milesio, quod postea suscepisse negat, VI. 86. Pythiam consulit an jurejurando pecuniam intervertat, VI. 86. ejus genus funditus interit, *ibid.*
 Glaucus, Hippolochi fil., I. 147.
 Glisantem et Tanagram Thermodon interfuit, IX. 43.
 Gnomonis inventores Babylonii, II. 109.
 Gnurus, Lyci fil., Anacharsidis pater, IV. 76.
 Gobryas, e magi occisoribus, III. 70. 73. colluctatus cum Margo, c. 78. Mardonii pater, VII. 82. ejus consilium de abeundo e Scythia Dario datum, IV. 132. 134. ejus uxor, Darii soror. VII. 5. filia, uxor Darii, c. 2.
 Gonnus, urbs Thessaliæ, VII. 128. 173.
 Gordius, Midæ pater, I. 14. 33. VIII. 138. avus Adrasti, I. 35. 55.
 Gorgo, Cleomenis filia, V. 48. patrem scilicet monet ut sibi caveat ab Aristagora, c. 51. eadem Leonidæ uxor, Demarati tabellas aperiri monet, VII. 239.
 Gorgonis caput ex Africa adfert Perseus, II. 91.
 Gorgus, Salaminis Cypriæ rex, V. 104. VIII. 2. 11. urbe spoliatus a fratre, V. 104. Persarum auxilio eam recipit, c. 115.
 Gorgus Chersis, fil., dux in classe Xerxis, III. 98.
 Græcia, cœli temperiem longe præstantissimam sortita, III. 106. paupertatis alumna, hospes virtutis, VII. 102. non imperatorum indiga in bello Pers. sed exercitus, VII. 161. 162. in eam primi a Dario exploratores missi, III. 135 — 138. Græcia, regnante Dario Xerxe et Artaxerxe, per tres generationes, plus mali passa quam per viginti antea, VI. 98.
 Græci, partim *Iones*, Pelasgiacæ maxime stirpis, partim *Dores*, Hellenicæ stirpis, I. 56 — 59. *cf.* II. 51. jam a priscis temporibus a barbaris distincti, utpote dexteriores, I. 60. *cf.* IX. 59. 79. Phœnices Cadmo duce (*cf.* IV. 147. et II. 49.) iis et alias res ad doctrinam spectantes et litteras adferunt, V. 58 *seqq.* Græci a sinistra manu ad dextram scribunt, II. 36. a Babyloniiis polum, gnomonem et duodecim diei partes acceperunt, II. 109. geometria vero *Herodoto ex Aegypto ad eos transiisse videtur*, II. 109. *item* scutum et galea, IV. 180. Ab Aegyptiis duodecim decorum nomina, (*cf.* II. 4. ubi *Aegyptii sacerdotes*) Bacchi certe cultus, ad eos pervenerunt, II. 49 *seq.* *cf.* c. 43. et pompæ solemnes et supplicationes, II. 58. Cabiromum vero mysteria (*quæ etiam Aegyptii celebrant*, III. 37.) Pelasgi e Samothracia adtulerunt, II. 51. Græcorum decorum ætas

cum Ægyptiorum collata, II. 143 — 146. Græci ex hominibus natos Deos et hominibus similes habent, I. 131. Græcanicus Jupiter, IX. 7. dei Græciæ præsidēs, V. 92. dei Græci communes, IX. 90. *cf.* VI. 68. festorum Græcorum nomina in eandem desinunt litteram, I. 148. *vid.* Festum. Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt, IV. 26. vestitum Minervæ et ægidas a Libyssi adoptant, IV. 189. Græcorum et Lydorum leges similes, I. 94. Græcorum cœnæ a Persis contentæ, I. 133. *cf.* IX. 82. Græci ludos Olympicos celebrant, et non de pecuniis sed de oleæ corona contendunt, VIII. 26. puerorum amoribus dediti, I. 135. — Merces accipiunt a Phœnicibus, I. I. III. 107. 111. Græci inde a Psammitichō rege cum Ægyptiis commercia habent, II. 154. *cf.* c. 152. solam Naucratin emporium habent, II. 178. 179. a Cambysis tempore frequentes in Ægyptum veniunt et mercandi et militandi causa, III. 139. *cf.* II. 154. *et* III. 4. Græci sub Psammenito militant, III. 11. Græci Asiam incolentes (*recensentur*, I. 142 — 150.) a Cræso subacti, I. 26. *seq.* Lydorum imperio a Persis everso, Sardes legatos mittunt ad Cyrum, I. 141. qui Lacedæmoniis contentum respondet, I. 152 *seq.* Cambyses e Græcis Iones et Æolenses, a patre pro servis acceptos, secum in Ægyptum ducit, II. I. III. I. 25. Dario in bello Scythico pontem in Istro factum custodiunt, IV. 97 *seq.* *cf.* c. 137 — 139. — a Persis deficiunt, Aristagora auctore, V. 29 — 37. Iones, Atheniensium ope, Sardes capiunt, V. 100 *seq.* inde bellum Persicum, *cf.* V. 97 *et vid.* Athenienses. — Græci Asiatici denuo a Persis subacti, VI. 31 — 33 *et præc.* c. 42. a Græcis (Europam incolentibus) Darius terram et aquam poscit, VI. 48. *cf.* VII. 32. *et* 131 *seqq.* Pugna Marathonica, VI. 111 *seqq.* Darius novam expeditionem adversus Græcos parat, VII. 1. quam Xerxes suscipit, c. 8 — 19. *cf.* VII. 239. *et cap.* 138. Xerxe adhuc Sardibus versante, Græci mutuas inimicitias dissolvunt, VII. 155 *seq.* eoque Græciam jam invadente, alii eorum Persis terram et aquam dant, VII. 138. *cf.* c. 178, ceteri hos Delphico deo decimandos jurant, VII. 132. Græci Thraciam incolentes cum Xerxe militant, VII. 185. *cf.* VIII. 66. Græci meliora sentientes, legatos in Isthmum mittunt, qui pro salute Græciæ deliberent, VII. 172. *cf.* 145. Argivi societatem Græcorum recusant, c. 148 *seqq.* Græcorum legati in Siciliam ad Gelonem missi, c. 153 *seqq.* Græci a Corecyraeis frustrati, c. 168. *et* a Cretensibus, c. 168 *seq.* Thessalos socios amittunt, c. 172 — 174. Decernunt ad Thermopylas et Artemisium barbarum introitu in Græciam prohibere, c. 173 *seqq.* Græci ad Thermopylas Persam expectant, 202 *seqq.* mox de receptu consultant, c. 207 *seq. cf.* c. 219. *seqq.* 222. Græci Olympicos ludos agunt, Xerxe Thermopylas expugnante, VIII. 26. *cf.* VII. 206. — Græcorum classis ad Artemisium, VIII. 1 *seq.* de receptu ad Isthmum deliberant, c. 4. *et* 18. *cf.* c. 49 *seqq.* *et* 74 *seq.* Salaminem petunt, c. 40. deliberant quo loco pugna navali decernant, c. 49 *seqq.* a Themistocle illuduntur, c. 74 *seqq.* Recensentur Græci, qui naves ad Salaminem miserunt, VIII. 43-48. Pugna navalis ad Salaminem, c. 84 *seqq.* ibi Græcorum præstantissimi, c. 93. *seq.* duces virtutis præmium accipiunt, c. 123 *seq.* Andrum ins., ultra quam Xerxis classem prosequi nolunt, obsident, c. 111. *cf.* c. 107 *seqq.* Salaminem redeunt et dona diis dedicant, c. 121. — Græci Isthmum muniunt, VIII. 71. IX. 10. Mardonio ex Attica in Bœotiam se recipiente, Eleusinem conveniunt, indeque cum Atheniensibus Erythra: petunt, IX. 19. Græcorum acies ad Plateas, IX. 28 — 30. Oeroen-

ins. petunt, c. 50 *seqq.* Pugna ad Plateas, c. 59 *seqq.* qui Græcorum ibi fortissime pugnarint, c. 71. *seqq.* prædam exemptis deorum donariis, dividunt, c. 81. Tho bas obsident, c. 86 *seqq.* — Classis Græcorum ad Æginam collecta, VIII. 130 *seq.* ultra Delum navigare non audent, c. 132. denique Samum navigant, IX. 69. *coll.* c. 90 *seqq.* Pugna ad Mycalem, IX. 102 *seqq.* eorum præstantissimi, *cap.* 105. Græci Samum reversi Iones insulares in commune sociorum recipiunt, IX. 106. versus Hellespontum profecti, pontes rescissuri, mox Lacedæmonii domum navigant, Athenienses Sestum obsident, IX. 114 *seqq.* Græci Scythæ, IV. 17. *coll.* c. 108. Græci Tyratæ ad Tyræ fl. ostium, IV. 51. Græmen in Scythia bilem pecoribus auget, IV. 58. Gratiarum collis ap. Macas in Africa, IV. 175. Grinus, Æsanii fil., Theræ insulæ rex, IV. 150. Grues, plagæ Scythicæ hyemem fugientes, super Ægyptum confugiunt, II. 22. Grynea, Γρύνεα, Æolensium civitas, I. 149. Grypes, aurum servantes ap. Arimaspos, III. 116. IV. 13. 27. Gygadas Delphis dictus thesaurus, ab Gyge donatus (Γυγάδας χρυσός), I. 14. Gygeæ palus perennis, proxima Alyattis sepulcro, I. 93. Gygeæ, Amyntæ filia, V. 21. VIII. 136. Bubari collocata a fratre Alexandro, V. 21. VIII. 136. Gyges, Dascyli, fil., Candaulis satelles, I. 8. 91. Candaulum, ab uxore ejus adactus, interficit, regnumque Lydorum suscipit, I. 8 — 13. *coll.* c. 91. primus barbarorum (post Midam, Phrygiæ regem) Delphis donaria ponit, I. 14. Colophonem capit, *ibid.* ejus fil. Ardys, I. 15. Gyges, pater Myrsi, III. 122. V. 121. Gymnici ludi a Chemmitis in Ægypto celebrati, II. 91. Gymnopædiæ, solemne ludicrum Lacedæmoniorum, VI. 67. Gyndes, fl. Armeniæ, V. 52. ex Matienis in Tigrin fluit, I. 189. a Cyro in trecentos sexaginta rivos diductus, I. 202. V. 52. Gyzantes Afri, similibus vescuntur, IV. 194.

H.

Hæmus, mons Scythiæ, cujus e jugis tres fluvii manant, IV. 49. Haliacmon, fl. Macedoniæ, VII. 127. Halicarnassus civitas Doriensium, II. 178. Pedasensibus vicina, VIII. 104. ab Apollinis Triopii ludis celebrandis exclusa, I. 144. Halicarnassensis, Ἀλικαρνησσεύς, Herodotus fuit, I. *pr.* Halicarnassenses, Doricæ gentis, inter navales Xerxis socios sub regina Artemisia, VII. 99. Halienses, VII. 137. Halys fl., ex Armenio monte ortus, inferiorem fere Asiam determinat, I. 72. Phrygiam radit, V. 52. VII. 26. Thaletis Milesii ope a Cræso trajectus, I. 75. intra Halyn fluvium populi a Cræso subacti, I. 6. 29. Hamilcar, *vid.* Amilcar. Hannon, Ἰαννών, Carthaginiensis, Amilcaris pater, VII. 165. Harmamithres et Tithæus Xerxis equitatus præfecti, VII. 88. Harmatides, Thespiensis Dithyrambi pater, VIII. 227. Harmocycles, Phocensium dux, virtute spectatus, Mardonii equitatum excipere paratus, IX. 17. Harmodius et Aristogiton, Hipparchi interfectores, V. 55. liberatores Athenarum, VI. 199. 123. Harpagus Medus, Astyagi familiaris, jussus Mandanæ filium interimere, puerum regis bubulco tradit exponen-

- dum in montium jugis, I. 108. — 116. *cf. cap. seqq.* ab Astyage ad cœnam invitatus, inscius sui filii carnes comedit, c. 118. 119. Cyrum ad defectionem ab avo excitat, c. 123 *seq.* Astyagi, a Cyro capto, insultat, c. 129. Cyro consilium dat adv. equitatum Lydorum, I. 80. Mazari defuncto adv. Lydos rebellantes succedit, et Ionias oppida aggeribus laxis capit, I. 162. *seq.* 169. bellum infert Caribus et Lyciis, I. 171 — 175. et inferiorem Asiam Cyri potestati subicit, I. 176.
- Harpagus, Persa, capit Histieum vivum et in crucem agit, VI. 28. 30.
- Hebæ lesseram dat Leotychides militibus, IX. 98.
- Hebrus, fluv., IV. 90. VII. 59.
- Hecataeus, Hegesandri fil., Historiarum scriptor, ab Ægyptiis sacerdotibus irrisus, II. 143 *seq.* Aristagoræ bellum adv. Persas dissuadet, V. 36. et Lerum insulam munire monet, c. 125. disserit de Pelasgis injuria ex Attica ejectis, VI. 137.
- Hecatonnesi, 'Εκατόν νῆσοι, *Centum insulæ*, I. 151.
- Hector natu major et virtute præstantior Alexandro, III. 120.
- Hegesander, Hecataei pater, V. 125. VI. 137.
- Hegesicles et Leon, Spartæ reges, I. 65.
- Hegesipyla, Olori, regis Thracum, filia, Miltiadi collocata, VI. 39.
- Hegesistratus, Sigei tyrannus, V. 94.
- Hegesistratus, civis Eleus, Teliadarum præstantissimus, in Mardonii exercitu vates; e Spartanorum custodia evaserat, præcisa sibi anteriore pedis parte, IX. 37.
- Hegesistratus, Aristagoræ filius, legatus Samius, IX. 90. 91.
- Hegetoridas Cous; ejus filia a Mordonio rapta, IX. 76.
- Hegias, Eleus, Tisameni frater, IX. 33.
- Helena, Tyndari filia, et ejus raptus, II. 112 *et seqq.* V. 94. IX. 73. Helenæ templum Therapnæ, VI. 61. eadem, Hospita Venus, II. 112.
- Helice, 'Ελίκη, in Peloponneso opp. Achæorum, I. 145.
- Heliconius Neptunus, I. 148.
- Heliopolis, 'Ηλιούπολις, *urbis Solis*, in Ægypto, II. 3. 7. 8. 9. 59. 63. Heliopolitæ Ægyptiorum peritissimi antiquitatis, II. 3.
- Helisyci in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Hellæ, Athamantis filia, sepulcrum, VII. 58.
- Hellen, Dori pater, I. 56.
- Hellenica gens, ejusque migrationes variae, I. 56. 57. *cf. Græci.*
- Hellenium templum Naucrati in Ægypto, communi consilio a Græcis exstructum, II. 178.
- Hellespontus, IV. 38. ejus longitudo et latitudo, IV. 85. *cf.* VIII. 34. eum transiit Darius, V. 11.
- Hellespontus conjungitur a Xerxe, VII. 33. denuo ponte junctus, VII. 36. priore ponte rupto, a Xerxe castigatus, VII. 35. postea phiala aurea et gladio Persico donatus, VII. 54. Hellespontus latiori sensu, IV. 38. 85. 95. VI. 33.
- Hellesponti urbes, VI. 33.
- Hellesponti in Xerxis classe militantes custodiunt pontes, VII. 95.
- Hellespontias ventus, δ 'Ελλησποντικός, VII. 188.
- Hellopius ager, ἡ 'Ελλοπία μοῖρα, VIII. 23.
- Hephestienses, 'Ηφαιστῆες, in Lemno, VI. 140.
- Heraclea Siciliae ab Hercule condita, V. 43.
- Heraclidæ, Sardiæ reges, ex Jardani ancilla et Hercule geniti, I. 7 *seq. cf.* c. 13. Heraclidarum satelles Gyges in oraculo nominatur, I. 91. Heraclidarum est Erycis regio in Sicilia, V. 43. Heraclidæ in Peloponnesum redire conati, IX. 26.
- Heraclides, Ibanolidis fil., Car, insidias Persis struit, V. 121.
- Heraclides, Aristodici Cymæi pater, I. 158.
- Heraclides, Aristagoræ Cymæi pater, V. 37.
- Heraeum, 'Ηραῖον, opp. Thraciæ, IV. 90.
- Heraeum, Junonis templum, V. Juno.
- Hercæus Jupiter, Ζεύς 'Ερκῆος, *i. e. domus præses*, VI. 68.
- Hercules, antiquus deus apud Ægyptios, ex duodecim deorum numero, II. 43. 145. Jovem conspiciere cupit, II. 42. ejus oraculum, II. 83. templum ad Canobicum Nili ostium, asylum fugitivorum, II. 113. Herculis antiquissimum templum Tyri, II. 44. inde Thasii Herc. templum derivatum, *ibid.* — Hercules, Amphitryonis et Alcmenæ fil., incognitus Ægyptiis, II. 43. apud Græcos novissimus deus, II. 145 *seq. cf.* c. 43. Hercules Olympius et Hercules heros *distinguuntur*, II. 44. de Herculis in Ægyptum adventu fatua Græcorum fabula, II. 45. Hercules, Geryonis boves agens, in Scythiam venit, ibique ex Echidna tres gignit filios, quibus arcum et cingulum relinquit, IV. 8 — 10. Scythiarum deus, IV. 59. ejus vestigium petrae impressum, IV. 82. — Hercules a Iasone et Argonautis relinquitur, VII. 193. ei ardenti opem fert Dyras fl., VII. 198. — Herculis templum in Cynosarge Athen., VI. 116. ad Marathonem, VI. 108. 116. ara ad Thermopylas, VII. 176. — ex Hercule et Iardani ancilla prognati Heraclidæ, Lydorum reges, I. 7. Hercules, Hylli pater, auctor generis Leonidæ, VII. 204. VIII. 131.
- Herculeæ columnæ, II. 33. IV. 8. 42. 43. 181. 185.
- Hermion, Lasi pater, VII. 6.
- Hermione, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Hermionenses Samiis profugis Hydream ins. tradunt, III. 59. tres naves præbent ad Salamina, VIII. 34. ad Plateas militant, IX. 28.
- Hermippus Atarnites, VI. 4.
- Hermolycus Atheniensis, Euthyni filius, in pancratio celesber, IX. 105.
- Hermophantus, dux contra Persas ad Sardes, V. 99.
- Hermotimus Pedasensis inter eunuchos apud regem magnæ auctoritatis, VIII. 104. exsectorem suum Pasionem diro modo ultus, VIII. 105. 106.
- Hermotybes, Ægyptiorum pugnatores, II. 164 — 168. IX. 42. tantum rei militari vacant, II. 165. 168. *cf.* VII. 89. *et vid.* Calasires.
- Hermus, Æolidis amnis, I. 55. 80. V. 101.
- Herodotus, octingentis fere annis post bellum Trojanum vixit, II. 145. quadringentis annis Homero et Hesiodo posterior, II. 53. nongentis annis post Mæridis obitum Ægyptum visitat, II. 13. bellum Peloponnesiacum vidit, VIII. 137. IX. 73. Cabirum initiatus mysteriis, II. 51. quæ ad res divinas spectant, caute memorat, et nonnisi coactus, II. 3. 46 *seqq.* 65. *cf.* c. 45. de mysteriis Ægypt. et Cereris sacris silentium sibi imponit, II. 191. de oraculis opinionem suam profert, VIII. 77. Deorum νῆμειν religiose colit, VI. 84. VIII. 133 *seq.* VIII. 13. IX. 65. *cf.* Deus. — ejus canon historicus, VII. 152. *cf.* I. 95 *seq.* 177. *extr.* 214. 21. II. 3. 44. 99. 123. 2. *seq.* III. 9. 8. VIII. 74. — Digressiones suam orationem amare, ingenue ipse profitetur, IV. 30. — Integritatis ejus in historia specimina, VII. 139. *seq.* c. 152. VIII. 73. 15. V. 45. *extr.*
- Herodotus, Basilidæ fil., Ionum legatus ad Spartanos, VIII. 132.
- Herodes ignoti Ægyptiis, II. 50. heroibus Trojanis parentatum a Xerxe, VII. 43. heros Cyrus colendus Phocæensibus, I. 167. heros colitur a Tejis Timesius, conditor

- Abderæ, I. 168. Stesagoræ conditori sacra faciunt Chersousæ, VI. 38. heroi Onesilo annua sacra faciunt Amathusii, V. 114. Artachæi, fossæ ad Athon olim præfecto, sacra faciunt Acanthii, VII. 117. herois Astrabaci ædícula Spartæ, VI. 69. Hercules heros diversus ab Olympio, II. 44. *cf.* Colonia.
- Herophantus Parienus, IV. 138.
- Herpys, Timagenidæ pater, Thebanus, IX. 38.
- Hesiodus quadringentis annis extitit ante Herodotum, II. 53. Hesiodus et Homerus Græcis theoniam condidere, *ibid.* de Hyperboreis fabulatus, IV. 32.
- Hierapolis quæ sæculo Herodoti Pentapolis dicta, I. 144.
- Hieroglyphica scriptura, *v.* Ægyptii.
- Hieron, Gelonis pater, VII. 156.
- Hieronymus Andrius, Olympiæ victor, IX. 33.
- Hilotæ, εἰλωτῆς et εἰλωται, diversi a periæcis Lacedæmoniorum, IX. 11 multifariis officiis funguntur, VI. 58. 75. 80. 81. VII. 229. septem circa unum Spartanum in bello Persico, IX. 10. 29. eorum ruditas in distinguendo ære ab auro, IX. 80.
- Himera Siciliæ, VI. 24. VII. 165.
- Hippagogæ naves, quibus equi vebuntur, VI. 48. VII. 97.
- Hipparchus, Pisistrati fil., Hippæ frater, V. 55. Onomacritum ob Musæi vaticinia corrupta Athenis ejicit, VII. 6. ejus somnium, V. 56. ab Harmodio et Aristogitone interemptus, V. 55. VI. 123.
- Hippias, Pisistrati fil., I. 61. eum Athenas reducere volunt Lacedæmonii, V. 91. sed frustra, V. 93. sollicitat Persarum opem adv. Athenas, V. 96. ei visum in somnis oblatum et dens tussiendo excussus, VI. 107.
- Hippobotæ, *i. e.* qui equos alunt, apud Chalcidenses vocantur homines locupletes, V. 77. VI. 100.
- Hippoclidæ, Tisandri fil., Atheniensis, procus Agaristæ, IV. 127. ejus majores Cypseli Corinthii propinqui, VI. 128. ejus saltationes et gesticulationes propter quas excidit nuptiis, VI. 130.
- Hippoclus Lampascenus, IV. 138.
- Hippocoon, Scæi pater, V. 60.
- Hippocrates, Pisistrati pater, Athenarum tyranni, I. 59. V. 65.
- Hippocrates, Megaclis filius, VI. 131.
- Hippocrates, Gelæ tyrannus, Cleandri frater, VI. 23. VII. 154. a Zancleis accessit, eos Samiis prodit, VI. 23. Camarinam a Syracusanis pacis conditione accipit, VII. 154. in bello cum Siculis ad Hyblam urbem occumbit, c. 155.
- Hippocrates, Sybarita, Smindyridis pater, VI. 127.
- Hippocratides, Lacedæmonius, Leotychidis, filius, VIII. 131.
- Hippolai promontorium, Ἰππόλαι ἀκρῆ, IV. 53.
- Hippolochus, Glauci pater, I. 147.
- Hippomachus, Græcorum qui erant cum Mardonio haruspex, IX. 38.
- Hipponicus, Calliæ pater, VII. 151.
- Hipponicus, Calliæ fil., VI. 121.
- Hippopotamus describitur, II. 71.
- Hircus, Ægyptiæ Mendes dictus, II. 46. hirci urina spasmo liberant pueros suos Afri, IV. 187. hircorum barbis innatum ladanum apud Arabes, III. 112. hircus cum muliere coiens, II. 46.
- Histiæ, Ἰστία, *i. e.* Vesta, Scythiarum regina, IV. 127.
- Histiæotis, ἡ Ἰστιάωτις γῆ, Eubææ septemtrionalis regio, VII. 175. Histiaæ opp., Ἰστιάϊν, ἡ πόλις τῶν Ἰστιάων, VIII. 23. ubi et ἡ γῆ Ἰστιάϊτις, *et* civis Ἰστιάεύς.
- Histiæotis Thessaliæ regio Ossæ et Olympo subjecta, I. 56.
- Histiæus Milesius, Lysagoræ fil., IV. 138 V. 30. vir solers et industrius, V. 23. pontem Istro fl. injectum (V. 97. *seq.*) dissolvi non auit, IV. 137. quo facto bene de Dario meritis, c. 141., Myrcinum Edonidem ab illo accipit, V. 11. eumque locum muro muniens, a Megabazo apud Darium insimulatus, Sardes honoris causa accitus et Susa abductus consiliarii regii nomine, V. 23. 24. inde per æervum occulte missum Aristagoram, Mileti præfectum, ad defectionem a Persis sollicitat, V. 30 *et* 35. a Dario ob Ionum defectionem objurgatus, dimissus tamen ad sedandas turbas, V. 105 — 107. Sardibus Artapherni suspectus clam ad mare fugit, Miletum rediturus, et a Chiis in vincula coniectus, mox vero liberatus, nec a Milesiis receptus cum Lesbiis navibus Byzantium petit, VI. 1 — 5. ibique piraticam exercet, Chium subigit, VI. 26. 27. dein in continente cum Persis congressus, vivus captus, et ab Artapherne Sardibus cruci adfixus, invito Dario, VI. 28 — 30.
- Histiæus, Lamius, Phylaci pater, VIII. 85.
- Histiæus, Tynnus fil., Termerensis tyrannus captus, a civibus tamen salvus dimissus, V. 37. *seq.* dux in classe Xerxis, VII. 98.
- Homerus poeta, quadringentis annis antiquior Herodoto, deorum generationem Græcis condidit, II. 53. Oceani fl. nomen invenit et in poesin introduxit, II. 23. veram historiam de Helenæ adventu apud Proteum Ægypti regem notam sibi fuisse significat, II. 116. citatur ab Herodoto, IV. 26. ex Atheniensibus fortissimum virum ad Ilium venisse ait, VII. 161. Cypriorum carminum non est auctor, II. 117. Ἑρίωνος carmen Homeri forte non est, V. 32. propter Homerica carmina, Sicyone decantari vetuit Clisthenes, V. 67.
- Homo ex deo non gignitur, Ægyptiorum sententia, II. 143. homo septem cubitorum, I. 68. homo quinque cubitorum, VII. 117. homines et statura maximi et omnium pulcherrimi sunt Æthiopes, III. 20. Xerxes homo magnitudine corporis præstans, VII. 187. *cf.* c. 56. homines firmissima valetudine Libyes, IV. 187. post eos Ægyptii, II. 77. homines sua quique instituta optima judicant, III. 38. molli in terra molles nascuntur, IX. *ult.* homines unoculi in terræ plagis septemtrionalibus, *vid.* Arimaspi. Homines a nativitate calvi et simo naso mentoque oblongo, IV. 23. 24. homines capripedes, IV. 25. homines per sex menses dormientes, *ibid.* homines radicibus vescentes in Araxis fl. insulis, I. 202. crudis piscibus vicitantes et pro vestimento pellibus utentes phocorum, *ibid.* cruda carne vescentes Indi, III. 99. hominibus ætate provecis, nec vero morbo mortuis, vescuntur Massagelæ, I. 216. homines ægrotos comedunt Indi Padæi, III. 99. humana carne vescuntur Androphagi, IV. 106. homines Marti deo mactant Scythæ, IV. 62. captivos Virgini (Iphigeniæ) immolant Scythæ Tauri, IV. 103. ubi Menelaus placandis ventis duos puerulos immolasse fertur. Homines vivos defodere Persicus est mos, VII. 114. III. 33. homines innominati, in Africa, IV. 194. homo nullus sine aliquo malo, VII. 203. cuique propria mala, VII. 152. multæ calamitates hominibus accidere solent, III. 33. *cf.* VII. 47. homines in potestate casuum fortune sunt, I. 22. non casus fortunæ in potestate hominum, VII. 49. homo sibi malorum auctor, non deus, I. 91. fatum evertere non potest, III. 43. 64. IX. 16. omnia consequi nequit, I. 32. homini melius mori quam vivere, I. 36. *cf.* VII. 46. *et* V. 4. —
- Humanæ vitæ anni, I. 32. III. 22. 23. humanæ vitæ brevitas, et ærumnæ, VII. 46. humanis in rebus nihil stabile, I. 86. *cf.* c. 5. *et* 207. humanarum rerum orbis, I. 207. *cf.* I. 32.
- Hoples, Ionis fil., V. 66.

Horarum inventio, II. 109. *vid.* Dies.
 Horci (*juris jurandi*) filius, VI. 86.
 Horde folia apud Babylonios quatuor digitorum latitudine, I. 193.
 Horti Midæ, ubi captus Silenus, VIII. 138.
 Hospitii jus Amasidis cum Polycrate, ob hujus nimiam felicitatem solutum, III. 43.
 Hyacinthia festum apud Lacedæmonios, IX. 6. 11.
 Hyænæ, feræ in Libya, IV. 192.
 Hyampeus, vertex Parnassi, VIII. 39.
 Hyampolis, urbs Thessaliæ, VIII. 28. 33.
 Hyatæ, nomen unius e tribubus Sicyoniis, V. 68.
 Hybla, opp. Siciliæ, VII. 155.
 Hydarnes Persa, III. 70. VI. 133. Asianæ oræ præfectus, VII. 135.
 Hydarnes, Hydarnis fil., dux in Xerxis exercitu, eorum qui Immortales appellabantur, VII. 83. 211.
 Hydarnes, Sisamnis pater, VII. 65.
 Hydreia insula a Samiis profugis Træzeniis obligata, III. 59.
 Hyela (s. Velia) civitas in terra Cœnotria, condita ab Agylæis, I. 167.
 Hyems rigida in Europa septemtrionali, IV. 28.
 Hygennenses pop., III. 90.
 Hylæa, regio trans Borysthenem prope Achillis dromon, IV. 18. 54. 55. 76.
 Hyllenses, nomen unius e tribubus Sicyonis, V. 68.
 Hyllus, VI. 52. Herculis fil., VII. 204. VIII. 131. ab Echemo in monomachia interfectus, IX. 26.
 Hyllus fl., Sardinum campum perneans, I. 80.
 Hymeas, Darii gener, V. 116. capit Cion Mysiæ, V. 122.
 Hymettus, mons Atticæ, Ἕμμετός : sub eo regio Pelasgis data ab Atheniensibus, VI. 137.
 Hymni, ab Olene compositi, IV. 35.
 Hypachæi qui postea Cilices dicti, VII. 91.
 Hypacryis, fl. Scythiæ, IV. 47. describitur, c. 55.
 Hypanis, fl. Scythiæ, IV. 17. 18. 47. ejus descriptio, VI. 52.
 Hypanis mater, palus, *ibid.*
 Hyperantès et Abrocomes, Darii filii, cadunt in prelio, VII. 224.
 Hyperborei, Ὑπερβόρειοι, IV. 13. 32. 33. 36. eorum sacra, IV. 33. Hyperborearum puellarum sacra Delum perferentium historia, VII. 33. 35.
 Hypernotii, IV. 36.
 Hyperoche et Laodice Hyperboreorum puellæ, IV. 33. 34. 35.
 Hyrcanii, III. 117. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 62.
 Hyrgis, fl. Scythiæ, IV. 57. 123.
 Hyria, opp. in Italia, a Cretensibus conditum, VII. 170.
 Hyræades Mardus quomodo Sardes adscenderit, I. 84.
 Hysia, opp. Bæotiae, VI. 108. IX. 15 *et* 25.
 Hysias et Cænoen, Atticæ pagos ultimos, occupant Bæotii, V. 74.
 Hystanes, Badris pater, VII. 77.
 Hystaspes Achæmenides, Arsamis filius, Darii pater, I. 209. V. 83. vii. 224. Persidis præfectus, III. 70.
 Hystaspes, Darii filius et Atossæ, dux Bactriorum et Sacarum, VII. 64.
 Hystrices, IV. 192.

I.

Iacchus mysticus, VIII. 65.
 Iadmon Samius, herus Æsopi, II. 134.
 Ialysus, Doriensium civitas, I. 144.
 Iamidæ, vatium familia in Elide, V. 44. IX. 33.
 Iapygia, *i. e.* Apulia, III. 138. IV. 99.

Iapyges Messapii, origine Cretenses Hyriam urbem condunt, VII. 170.
 Iardani Lydi ancilla, Hercules uxor, mater Heraclidarum, I. 7.
 Iason ad Libyam vento abreptus, Tritoni aureum tripodem dedicat, IV. 179. circa Aphetas Herculem ex Argo navi aquatum missum reliquit, VII. 193.
 Iatragoras dolo capit classicos duces Græcorum cum Persis militantes, v. 37.
 Ibanolis Mylassensis, pater Oliati, V. 37. *et* Heraclidæ, Carum ducis, V. 122.
 Iberiam Phocæenses ostenderunt, I. 163. Iberi sub Hamilcare duce in Sicilia militant, VII. 165.
 Ibis, Ægyptiis sacra, II. 65. 75. ejus forma, *et* duplex genus, II. 75. *seq.* qui ibin necavit apud Ægyptios, morte plectitur, II. 65.
 Icarium pelagus, VI. 95. *et* *seq.*
 Ichnae, urbs terræ Bottiæidis, VII. 123.
 Ichneumones, ἰχθυόεντες, in Ægypto, II. 67.
 Ichthyophagi in Africa, II. 19. 20. 23.
 Ida, mons in Iliaca terra, I. 151. VII. 42.
 Idanthysus, Saulii fil., rex Scytharum, IV. 76, 120. Dario, aut pugnam aut deditionem poscenti, ingenue respondet, c. 127.
 Idrias, regio Cariæ, V. 118.
 Jejunia ante sacrificia *et* festos dies Isidis, II. 40. IV. 186.
 Ienysus, Ἰήνυσος, opp., terminus Arabiæ *et* Syriæ, III. 5.
 Ignem Persæ deum habent, *et* Ægyptii vivam bellum putant, III. 16. infamia notato Spartani ignem non præbent, VII. 231. ignes in speculis, VII. 182. Ne ignifer quidem elaboratur, *proverbialis dictio*, VIII. 6.
 Ilias regio ab Æolis possessa, V. 122.
 Iliadi Minervæ mille boves a Xerxe immolatæ, VII. 43.
 Ilissus, fl. Atticæ, VII. 189.
 Ilium urbs : circa eam olim sinus maris erat, II. 10. Ilii obsidio *et* expugnatio, I. 5. I. 118, ubi Ægyptii disserunt. — Iliaca terra, ἡ Ἰλιάς γῆ *vel* ἡ ὥρη, V. 94. VII. 41. ἡ Τευκρίς γῆ, II. 118.
 Illyrii, Eneti, *i. e.* Veneti, I. 196. ex Illyriis Anyrus fl. in Triballicum campum labitur, IV. 49. in Illyrios editum Bacidia effatum, IX. 43.
 Imbecillitatis necessitas summa, VII. 172.
 Imbribus carentes Africæ tractus, IV. 185. *cf.* II. 13. *seq. coll.* III. 10.
 Imbrus, ins. a Pelasgis habitata; capta ab Otane, V. 26. VI. 41.
 Immortales Getæ; post mortem ad Zalmoxin deum se ire putant, IV. 93. 94. *cl. cap. seq.* Immortales apud Persas decies mille selecti milites. VII. 31. 83. Thermopylis propulsati, VII. 211.
 Immortalitas animæ ab Ægyptiis primis asserta, II. 123.
 Impotentia numen, VIII. 111.
 Inarus, Psammitichi filius, Afer, Achæmenem Ægypti præfectum interficit, III. 12. 15. VII. 7.
 Inconstantiam rerum humanarum *notat Herodotus*, I. 5. *cf.* c. 32. 207.
 India, ἡ Ἰνδία, orientem versus extrema Asiæ regio habitata, III. 106. terra ultra porrecta sabulosa, III. 98. aut prorsus ignota est, IV. 40. in India auri immensa copia, *et* arbores lanam ferentes, III. 106.
 Indorum natio, maxima omnium, III. 94. V. 3. in multos populos, diversis linguis utentes, divisa, III. 98. eorum navigia ex arundine confecta, *et* vestes ex scirpo, *ibid.* publice feminis miscetur; eorum semen genitale nigrum, III. 101. Indis sol matutino tempore ardentissimus, III. 104. Indi Calantiæ, III. 97, *vel* Calatiæ parentes comedunt, III. 38. Padasi, cruda carne vescentes, agrotus epulantur, III. 99. alii nomades herbis vescuntur, III.

100. Indi magis ad septemtrionem versus habitantes, auri ramenta formicis in deserto eripiunt, III. 102—103. Indi a Dario subacti, IV. 44. nec vero omnes, III. 101. eis maximum auri pondus tributum impositum, III. 98. *cf. c. 94.* Indorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 65. Indici canes, I. 192. VII. 187. Indici equi, III. 106. arundo, VII. 64. 65.

Iadus fl. fert crocodilos, IV. 44. ejus in mare ostium explorat Darius, *ibid.*

Inimicitiarum nihil medium est, VII. 11. inimiciarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1—5.

Ino, Athamantis uxor, VII. 197.

Iopis et Impotentis numina, VIII. 111.

Imprecationum formulæ, III. 65. I. 165. *et II. 39.*

Insanus, *vid.* Furiosus.

Inscriptiones in templo Thebano Cadmeis litteris representatæ, V. 59—61. falsa inscriptio Lacedæmoniorum, I. 51. inscr. dolosa Nitocridis reginæ, I. 187. inscr. in pyramide, II. 136. in statua Sesostri regis, II. 106. Darii, III. 88. inscr. cippi a Dario ad Tearum fl. relictæ, IV. 90. inscr. Mandroclis, pontis architecti Hellesp., IV. 88. inscriptiones in mortuos ad Thermopylas positæ, VII. 228.

Insignibus clypeos ornare, Caricum inventum, I. 171. pro insigni clypei, ancora, IX. 74. navis insigne, *vid.* Navis.

Insomniorum ludibria, VII. 16. *vid.* Somnia.

Institor quare Darius fuerit appellatus, III. 89.

Institores primi Lydi extitere, I. 94.

Institutio Pers. puerorum, I. 136.

Insulæ in Araxe fl., I. 202. insulæ Cænussæ, I. 165. insulæ Echinades dimidia ex parte in continentem concretæ, II. 10. ins. Chemmis natans in Ægypto, II. 156. Cyana: ins. olim natantes creditæ, IV. 85. Beatorum insula, loci nomen in Africa, III. 26. insulæ rubri maris exulibus a rege assignatæ, III. 93. VII. 80. *cf. V. 20.* ins. Cassiterides Herodoto ignotæ, III. 115. Æs. Thraciæ obiacentes, VII. 185. Insulares Ionicæ civitates, I. 142. in commune sociorum a Græcis receptæ, IX. 106.

Intaphornes, conjurationis in Magos particeps, III. 70. 78. regiam intrans, janitores mutilat; rebellionis reus, capitis damnatur cum filiis et cognatis, II. 118. 119.

Intercalaris mensis, I. 32. II. 4.

Interpretes Ægyptiorum, II. 154. interpretes Ichthyophagi; III. 19. *seq.* per septem interpretes in Borysthenis emporio Scythæ negotia peragunt, IV. 24.

Invideri melius quam miserationem habere, III. 52. invidia principio innata est homini, III. 80.

Inycus, oppidum Siciliæ, VI. 23. 24.

Io, filia Inachii regis, a Phœnicibus rapta, I. I. stuprata a nauclero, I. 5. Io quomodo a Græcis depingatur, II. 41.

Iolcus opp. Thessali Iliippiæ offerunt, V. 94.

Ion, Xuthi fil., ab eo Iones sunt denominati, VII. 94. VIII. 44.

Ionia, Asiæ regio temperie cœli præstantissima, I. 142. — Ionica gens, olim præcipua, Pelasgicæ stirpis, I. 56. a Ione, Xuthi fil. nomen invenit, VII. 49. VII. 44. Iones olim in Peloponneso Achaïam tenebant, I. 145. Pelasgi Ægiales nominati, VII. 94. Iones quoque nominantur Athenienses, Pelasgicæ stirpis, VIII. 44. quod tamen nomen respuunt, I. 143. *cf. V. 66. et 69. at gaudet eo nomine* IONICÆ CIVITATES duodecim, in Panionio convenientes et Panionia festum celebrantes, I. 143. 148. Iones Athenis oriundi Apaturia celebrant, I. 147. *cf. VII. 95.* — Ionum lingua quatuor habet modificationes, I. 142. Ionicæ littæræ V. 59. — Iones non recte de Ægypto sentiunt, II. 16. — Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili ostium, II. 154. *cf. c. 152. 178. seq. et vid.* Græci et Negotiatio. Iones primum a Creso subacti, I. 6. 28. spernunt Biantis

consilium et Thaletis, I. 170. Cyro, ut a Creso deficient sollicitanti morem non gerunt, I. 76. ad Cyrum, Lydorum imperio everso, legatos mittunt; quibus ille fabulam narrat, I. 141. *cf. I. 76.* Iones, continentem habitantes, Harpagus subigit, I. 169. — Iones insulares (*cf. VII. 95.*) Biantis s. Pittaci commento Cresi imperium effugiunt, I. 27. Cyro ultro se dedunt, I. 169. — Dario tributum pendunt, III. 90. VI. 42. pontem in Istro factum custodiunt, IV. 98, ut dissolvant a Scythiis moniti, *etc.* IV. 133. 136. *seqq.* — Ionice calamitas orta ex Naxo et Mileto, V. 28. *seqq.* Ionice defectionem a Persis, Histixeo clam adhortante, Hecateo vero dissuadente, molitur Aristagoras, V. 35—38. Iones cum Atheniensibus Sardes captas incendunt, V. 100. 101. ad Ephesum proelio victi a Persis, in bello perseverant, c. 102. *seqq.* ad Cyprum Iones mari, Persæ terra, vincunt, c. 108. *seqq.* Cares defectionis socios habent, c. 117. *seqq.* Ionum classis ad Miletum, VI. 8. militaris exercitatio, auctore Dionysio, c. 11. *seq.* ingentem accipiunt cladem, a Samiis deserti, c. 14. *seq.* Iones tertio in servitutem redacti, VI. 31. 32. ut mutuas inter se pactiones faciant, ab Artapherne coacti, c. 42. tyrannos eorum eicit Mardonius, c. 43. — Ionum naves in Xerxis classe, VII. 94. *seq.* Iones cum Xerxe militantes Themistocles ad defectionem sollicitat, VIII. 22. *cf. VII. 51.* Iones, proditiōis ad Salaminem accusatos adjuvat Ariaramnes Persa, VIII. 90. Græcos ad Delum sollicitant, ut Ioniam liberent, c. 132. IX. 90. — 92. post pugnam ad Mycalen, IX. 98. *seqq.* Ioniam iterum a Persis deficit, IX. 104. — De Ionum libertate conservanda Græcorum deliberatio; Iones insulares in commune sociorum recepti, IX. 106. Iones mercenarii apud Psammitichum, II. 163.

Ionius sinus, VI. 127.

Iphiclus, pater Protesilai, IX. 116.

Iphigeniæ apud Tauris cultus, IV. 103.

Ipni, Ἰπνὸς, *i. e.* Furni, locus quidam in Pelio monte, VII. 188.

Irasa, Ἰρασά, nomen regionis in Africa, IV. 158.

Irenes Spartanorum, IX. IX. 85.

Is, urbs et fl. Babylonice, I. 179.

Isagoras, Tisandri fil., spectata familia natus, V. 66. Cleomenem Spartæ regem adv. Clisthenem advocat, et Alcæonidas Athenis eicit; mox ipse ejectus, V. 69. — 73.

Ischenous Ægineta pater Pythæ, VII. 181. VIII. 92.

Isis, Ægyptiaca dea, Græcis Ἀνθήρα, II. 59. 156. Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, II. 41. Orum et Bubastin, servandos Latonæ tradit, II. 156. maximum ejus templum in urbe Busiri, II. 59. 61. ei vaccæ sacræ; in ejus honorem jejunia aguntur, II. 40. 41. item apud Nomades Libyes, IV. 186. ejus festum in Busiride oppido, II. 61. *cf. c. 40.*

Ismaris lacus in Thracia, VII. 109.

Ismenii Apollinis templum Thebis, I. 52. V. 59. VIII. 134.

Isonomia, ἰσονομία, juris æqualitas, omnium pulcherrima, III. 80.

Issedones pop. trans Araxen fl. ex adverso Massagetarum habitant, I. 201. propinquo rum cadavera epulantur, IV. 26. eorum traditio de extremis terræ incolis, IV. 13. *cf. c. 15. et 27.*

Ister, fl. Scythiæ, IV. 47. ex Celtis et Pyrene oppido initium sumens, II. 33. *seq.* universam Europam perfluit, *ibid.* IV. 49. cum Nilo comparatur, II. 33. *seq.* semper sibi æqualis, multos excipit fluvios, IV. 48 — 50. quinque ostiis patet, c. 47.

Isthmus Cnidius, I. 174. Isthmus Chersonesi muro præseptus a Miltiade, VI. 36. Isthmus Corinthiacus a Lacedæmoniis muro munitus, IX. 10. *cf. VIII. 40. et IX. 7.*

Istiarotis, *vid.* Histiarotis.

Istria, colonia Milesiorum, ad ostium Istrifl., II. 33. — IV. 78.

Istria, Ἰστρίνη, erat mater Scylæ, regis Scytharum.

Italia multis locis memoratur; Italiæ, IV. 15.

Itanus, opp. ins. Cretæ, IV. 151.

Iter diurnum ducentorum stadorum statuit Herodotus, IV. 101 sed centum quinquaginta enumerat; V. 53. Iter diurnum navigio confectum, IV. 86.

Ithamates Persa, VII. 67.

Ithamitres (*olim leg.* Amitres) dux classis cum aliis a Xerxe in Europa relictus, VIII. 130. post pugnam ad Mycalen fuga salutem petit, IX. 102.

Ithomus mons, IX. 35.

Judices regii ap. Persas, III. 14. 31. iudex regius, corruptus pecunia, excoriatus, V. 25. ob injustam latam sententiam capite damnatus, VII. 194.

Juno Argiva; ejus festum, I. 31. templum prope lucum Argo sacrum, VI. 81. 82. Junoni Samiæ duas imagines ex ligno sculptas Amasis dedicat, II. 182. Junonis templum, τὸ Ἥρατον, ad Plataeas, IX. 52. 61. ejus nomen Ægyptiis incognitum, II. 50.

Jupiter: Persæ universum celi orbem Jovem appellant, eique in montium jugis sacra faciunt, I. 131. sacer Jovis curvus in Xerxis exercitu, VII. 40. VIII. 115. — Jovis Beli templum Babylonē, I. 181 — 183. III. 158. — Jovem Ægyptii Ammon vocant, et arietina facie fingunt *ex vetere mytho*, nec tamen omnes colunt, II. 42. celeberrimum ejus templum Thebis, II. 42. 56. I. 182. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. Thebani Jovis concubitus in templo cum virgine, I. 182. a Thebani Jovis templo derivatum Ammoniorum templum et oraculum, IV. 181. *cf.* II. 54. *seq.* templum et oraculum in Meroe Æthiopiæ, II. 29. quod incendere Cambyses studuit, III. 25. — Jupiter, Terræ maritus, apud Scythas, Papæus, IV. 59. Jupiter Græcanicus, Ζεύς Ἐλληνικός, IX. 7. *cf.* c. 90. Olympius, ejus templum Pisæ, II. 7. statua ænea decem cubitorum, IX. 81. Jovis oraculum Dodonæ, II. 55. *seq.* originem ducit ex Thebis Ægyptiis, c. 54. — Jovis Lacedæmonis et Cælestis sacerdotes, reges Spartani, VI. 56. Jovi Stratio soli Cares sacra faciunt, V. 119. iidem Jovis Carii templum cum Lydis et Mysis commune habent, I. 171. Jovi Cario familia Isagoræ Athen. sacra facit, V. 66. Jovi liberatori aram Sami constituit Mæandrius, III. 142. Jovem Herceum, ἱ. e. domus præsidem, obtestatur Demaratus, VI. 68. Jupiter Expiator, Λάρ (ἐπιτρίος) et Soda litius (τραπίος) invocatur a Cræso, I. 44. Jovis templum sub fago arbore ap. Thesprotios, II. 56. Jovis Laphystii fanum ap. Achæos, VII. 197. Jovi Lycææ collis sacer ad Cyrenen, IV. 203. Jovis Ἀγοραίου sive forensis ara ap. Selinusios in Italia, V. 46. Jovi decimas ut offerat, Cyrum monet Cræsus, I. 89.

Jurare per aquam Stygis apud Græcos, VI. 74. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. per solem apud Massagetas, I. 212. per viros justissimos et fortissimos apud Nasamonos, IV. 172. per Mercurium ap. Thraces, V. 7. per Bacchum ap. Arabes, III. 7. per deos regios apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Græciæ præsidēs, V. 92. VI. 68. IX. 90.

Juris æqualitas præclara res, V. 78. sunt jura omnibus hominibus sancta, VII. 136.

Jusjurandum confirmatum per ferri massam demersam, I. 165. *vid.* Formula.

Justum injusto inimicum, I. 96.

Jyceæ, pop. Scythiæ, ex arboribus insidiantur feris, IV. 22.

K.

Kiki, unguentum Ægyptiorum, II. 94. *Cætera nomina a K in Græco sermone incipientia vid. in C.*

L.

Labda, Amphionis filia, et ejus historia, V. 92.

Labdacus, Laii pater, V. 59.

Labranda, opp. Cariae, ubi Jovis Militaris templum, V. 119.

Labyntus, Babyloniorum tyrannus, pacem conciliat inter Cyaxarem et Alyatten, I. 74. 77.

Labyntus, Assyriæ rex, quem bello petit Cyrus, I. 188.

Labyrinthus Ægypti describitur, II. 148.

Lacedæmon: Laconia terra, VI. 58. VII. 234. in ea est Sparta, civitas octies mille virorum, VII. 234. — Spartani, IX. 28. Lacedæmonii nominabantur Pericæci, περικοῖ, VI. 58. Ἀλασδαίμονιοι περικοῖ, IX. 11. *cf.* Hilotæ. — Lacedæmonii leges a Lycurgo latæ sunt; ephori et senatores instituti, I. 65. *Vide* Ephori. — Regum munera et honores, VI. 56 — 58. *cf.* Lex. Senatores duodeviginti, VI. 57. Equites, VIII. 124. Irenes, IX. 85. Lacedæmoniorum instituta, cum Persis et Ægyptiis communia, VI. 59. 60. diu reluctantes Tisamenum vatem in civium numerum adoptant Spartani, IX. 33. rem divinam curare maximi faciunt, IX. 7. *cf.* V. 63. VI. 106. VII. 206. nimis breviloquentiæ student, III. 46. Lacedæmonii mos est, alia cogitare, alia dicere, IX. 54. *cf.* V. 92. VI. 108. VIII. 142. *coll.* IX. 7. — eorum disciplina laudator, VII. 102. 104. ignominia notant prælio fugientes, VII. 231. Lacedæmonii, generis Dorici principes, I. 56. Tegeatis bellum inferunt, malo successu, I. 65. *seq.* sed, repertis Orestis ossibus, superiores evadunt; iis major pars Peloponnesi subjecta, I. 67. 68. cum Cræso fœdus faciunt, c. 69. *seq.* c. 6. *et* c. 83; cum Argivis de Thyrea contendunt, c. 82. *seq.* ab Ionibus auxilio vocati, c. 141, opem ferre negant; Cyro per legatos edicunt, ne ullam Græcorum civitatem lædat c. 152. *seq.* — Amasis, Ægypti rex, mittit iis lineum thoracem, III. 47. adv. Samum et Polycratem expeditionem suscipiunt, III. 39. exules Samiorum in patriam restituituri, c. 44. *seqq.* c. I. 70. Samum frustra oppugnant, III. 54 — 56. Minyas, primum receptos, nimis insolentes, interimere decernunt, *etc.* IV. 145. *seq.* — *De eorum rebus cum* Æginetis, Argivis, Atheniensibus, *etc.* *cf.* Cleomenes, Leotychides, Demaratus. — Scythæ cum Lacedæmonii societatem adv. Persas contrahere cupiunt, VI. 84. Spartani Plataensibus suadent ut se tradant Atheniensibus, VI. 108. Darii legatos in puteum præcipitant, VII. 133. *cf.* VI. 48. ab Atheniensibus auxilio vocati, plenilunium expectant, VI. 105. post pugnam ad Marathonem veniunt, c. 120. — De Persarum adparatu ad bellum miro modo certiores facti, indicant reliquis Græciis, VII. 239. imminente bello Persico, legatos cum Atheniensibus mittunt ad Gelonem, VII. 153 — 151. ad Argivos, c. 148. *seqq.* — Spartani trecenti ad Thermopylas, VII. 202. 205. commam pectunt, c. 208. *cf.* I. 82. fortiter pugnant, c. 210 — 212. *et* 223. *seqq.* — Spartanis bello Persico summum imperium tradunt Græci, VIII. 2. *seq.* oraculi jussu pœnas repetunt a Xerxe cædis Leonidæ, VIII. 114. *cf.* IX. 64. eximio honore Themistoclem adficiunt, c. 124. legatos mittunt ad Athenienses, ne cum Barbaro fœdus ineant, VIII. 142. at metu liberati, illis auxilia petentibus illudunt; tandem exercitum mittunt, IX. 6 — 11. *cf.* c. 19. Lacedæmonii ad Plataeas in acie Græcorum, c. 28. *cf.* Pausanias. — fortiter pugnant, c. 61. *seq.* eorum præcipua laus, c. 71. c. 71. occisos sepeliunt, c. 85. — Lacedæmonii in pugna ad Mycalen, IX. 102. *vid.* Leotychides. — de Ionibus in Græciam transferendis sententiam ferunt, IX. 106. Lacedæmonii imperium eripiunt Græci ob Pausaniæ contumeliam, VIII. 3. eorum bellum

- cum Messeniis, IX. 35. 64. 68. in bello Peloponnesiaco vastant Atticam, IX. 73. et legatos mittunt in Asiam, VII. 137.
- Lacmon, mons in Apollonia terra, IX. 93.
- Lacrynes, legatus Lacedaemoniorum ad Cyrum, I. 152.
- Lacti emulgenti mos apud Scythas, IV. 2.
- Lacus Tritonis in Africa, IV. 179. lacus in Africa, ex quo auri ramenta referuntur, IV. 195. prope Anaia, Phrygiae opp., ex quo sal conficitur, VII. 30. lacus Stymphalius in Argolide, VI. 76. Bubeis lacus in Thessalia, VII. 129. lacus Ismaris in Bistonis, VII. 109. lacus Prasias, in quo super palis habitant Paeones, V. 16. lacus salus et piscosus ad Pistyrum Thraciae opp. a iumentis exsiccatus, VII. 109. lacus Gygeus prope monumentum Alyatis, I. 93. lacus Meridis in Aegypto, II. 4. 69. 148. describitur c. 149. lacus in Minervae templo Saitano memorabilis, II. 170. 171. lacus Deli orbiculatus, II. 170.
- Lacus olim Thessalia fuisse fertur, VII. 129.
- Lada, insula Mileto obversa, VI. 7.
- Ladanum quo modo comparetur, III. 112.
- Ladice, uxor Amasiae, ejusque votum Veneri factum, II. 181.
- Laii Erinyum delubrum Spartae, IV. 149. oracula, V. 43. ejus genus, V. 59.
- Lampadum festivitas in Vulcani honorem celebrata, VIII. 98 in Panis honorem, VI. 105.
- Lampito, Leotychidis filia, uxor Archidami, VI. 71.
- Lampon, Pythae fil. Aegineta; ejus nefandum consilium Pausanias respuit, IX. 78.
- Lampon, Thrasicili fil., Samiorum legatus, IX. 90.
- Lampon, Olympiodori pater Atheniensis, IX. 21.
- Lamponium, opp. Troadis, captum ab Otane, V. 26.
- Lampsaceni Miltiadem vivum capiunt, at Croesum metuentes mox dimittunt, VI. 37. 38.
- Lampsacus, civitas ad Hellespontum, V. 117.
- Lana arborea in India, III. 106. cf. VII. 65.
- Laodamas, Eleoclis filius, Apollini tripodem dedicat, V. 61.
- Laodamas Phocaeensis, IV. 138. IV. 138.
- Laodamas, Sostrati pater, Aegineta, IV. 152.
- Laodice, Hyperborea puella, IV. 33. 35.
- Laphanes, Azen, Euphronis filius, VI. 127.
- Laphystius Jupiter, VII. 197.
- Lapicidinae unde pyramides Memphios, in Arabiae monte, II. 8.
- Lapidationis supplicium, V. 67.
- Lapis Aethiopicus: ex eo Mycerini pyramis constructa, II. c34. *status permagna in Vulcani templo*, II. 176. *ex Porino lapide templum Delphicum exstructum; frons ex Pario marmore*, V. 62. *ex Smaragdo lapide annulus signatorius*, III. 41. *columna noctu splendens*, II. 44. — *Lapide acuto sigilla inculpantur*, VII. 69. *acuto lapide pro cultro utuntur Arabes*, III. 8. — *Lapides sanguine uncti in foedere faciendo, ibid.* lapidum acervi a Darii copiis congesti, IV. 92.
- Lapis Melampygnus, VII. 216.
- Laqueis in pugna utuntur Sagartii, VII. 85.
- Lasonii vocantur Cabelenses, Maones, III. 90. VII. 77.
- Lasus Hermionensis, VII. 6.
- Latonae oraculum in Buto opp., II. 155. de ea mythus Aegyptiacus, c. 156.
- Laureum, mons Atticae, ubi argenti metalla, VII. 144.
- Laus, opp. a Sybaritis habitatum, VI. 21.
- Leaena, vid. Leo.
- Leager, Glaucis fil., dux Athen., IX. 75.
- Learchus frater. Arcesilaum straugulat; ab uxore fratris dolo necatur, IV. 160.
- Lebadia, ἡ Λεβηδία, opp., VII. 134.
- Lebaea, urbs Macedoniae superioris, VIII. 137.
- Lebedus, Ionum civitas Lydiae, I. 142.
- Lectos, Λέκτος, Idae promontorium, IX. 114.
- Ledanum s. ladanum, ubi nascatur et quomodo comparetur, ejusque medica vis, III. 112.
- Legati Darii in puteum conjecti, VII. 133. — Legati non violandi, VII. 137. cf. c. 134. seq. coll. III. 13. seq.
- Leges aliquot memorabiles: lex Amasidis regis, jubens quemque *quotannis indicare* unde vitam sustentet, II. 177. Aegyptiaca de debitore patris cadaver pignori dante, II. 136. — Babyloniorum de matrimonio contrahendo, I. 196. — Persarum, *filius ex pellice natus ne succedat in regnum*, III. 2. — *Licitum Regi, quidquid i velit facere*, III. 31. — *Rex, priusquam in bellum proficiatur, successorem nominare tenetur*, VII. 2. — *lex Spartae lata, ne ambo simul exirent in bellum reges*, V. 75. (at cf. VI. 73. coll. c. 64.) — *Spartae de successione in regnum*, VII. 3. *leges Aeginetarum Atticas merces prohibentes*, V. 88.
- Leges a Solone Athen. conditae, I. 29. cf. II. 177. a Lycurgo Spartanis datae, I. 65.
- Leipsydriion, opp. supra Paeniam, V. 62.
- Leitum, Λήτρον, Achaei vocant prytaneum, VII. 197.
- Leleges, I. 171.
- Lemnus a Pelasgis habitata, VI. 140. Lemnii in Peloponnesum immigrarunt, VIII. 73. Pelasgi, Lemnum incolentes, mulieres ex Attica raptas trucidant, inde Lemnia facinora, VI. 138. Lemno a Pelasgis nepotes Argonautarum, οἱ Μινύαι, ejeti, IV. 145. a Miltiade capta, VI. 140. ab Otane, V. 26. seq.
- Leo lapideus in memoriam Leonidae in Thermopylis, VII. 225. aureus a Croeso Delphis dedicatus, I. 50. leo, e pellice natus, Sardibus fatalis, I. 84. leones in Macedonia Xerxis camelos laniant, VII. 125. leones in Europa tantum inter Nestum fl. et Acheloum reperiuntur, VII. 126. leaena non nisi semel parit in vita, III. 108.
- Leobotes, Spartiatum rex, I. 65. Echestrati fil. VII. 204.
- Leocedes, Phidonia Argivorum tyranni fil., Agaristae proculus, VI. 127.
- Leon, Eurycratidae fil., avus Leonidae, VII. 204. cum Hegesicle Spartae regnat, I. 65.
- Leon, Trezenius, VII. 180.
- Leonidas, fil. Anaxandridae, frater Cleomenis et Doriei, V. 41. ejus genealogia, VII. 204. praeter spem regnum Spartae adeptus, VII. 205. cum trecentis ad Thermopylas missus, c. 206. oraculo nitens, morti se devovet pro patria, sociosque dimittit, c. 219 — 222. et fortissime pugnans cadit, c. 224. sepulcri locus, c. 228. coll. 255. in ejus cadaver Xerxes iratus saevit, c. 238. Leonidae caedis poenas a Xerxe repetunt Spartani, VIII. 114.
- Leontiades, Eurymachi fil., Thebanorum dux ad Thermopylas, VII. 205. 233.
- Leontini, populus Siciliae, VII. 154.
- Leoprepes, s. Laoprepes, Theasidae pater, Spartanus, VI. 85.
- Leoprepes alius, Simonidis poetae pater, VII. 228.
- Leotychides, Λευτοχίδης, Menaris fil., VI. 65. VIII. 131 ubi ejus genealogia ex altera regum familia, a Cleomene subornatus contra Demaratum, ipseque rex creatus, Demaratum probro afficit, VI. 65 — 67. cum Cleomene adv. Aeginetas ducit, VI. 73. postea a Spartanis Athenas missus, Aeginetas victos frustra repetit, VI. 85. 86. imperator classis Gracorum bello Persico, VIII. 131. diu Deli moratus, Samum navigat, IX. 90 — 92 et 96. ad Mycalen feliciter pugnat, IX. 98. seqq. in bello Thessalico pecuniis corruptus, Tegae exul obit, VI. 72. — filius

- ejus Zeuxidemus, filia Lampito, nepos Archidamus, VI. 71.
- Leotychides, Anaxilai fil., VIII. 131.
- Lepidotus, piscium genus in Nilo, II. 72.
- Lepreum, opp. Minyarum, IV. 148. Lepreatæ ad Plateas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leprosos abominantur Persæ, I. 138.
- Lepus ex equa natus, VII. 57. leporis fecunditas, III. 108. leporem Scythæ persequuntur, IV. 134.
- Leros ins., V. 125.
- Lesbus ins., I. 160. quinque in ea civitates Æolensium, I. 151. incolas indagine cinctos capiunt Persæ, VI. 31. Lesbii prælio navali a Polycrate victi fossam circa Sami murum fodiunt, III. 39.
- Leucadii, Doricus pop. ex Corintho, tres naves ad Artemisium mittunt, VIII. 45. 47. ad Plateas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leuce acie, Λευκή Ἀκτή, i. e. *Candidum Littus*, Thraciæ, VII. 25.
- Leuce, morbus, I. 138.
- Leucon, opp. Africæ, IV. 160.
- Leucon teichos Memphi, II. 91.
- Leutychides, *vid.* Leotychides.
- Lex omnium rex, νόμος πάντων βασιλεὺς, III. 38. *cf.* VII. 104. *vid. supra* Leges memorabiles.
- Libya, a Libya, muliere indigena, nomen invenit, IV. 45. circumnavigata, IV. 42. *seq.* non tam fertilis quam Europa et Asia, IV. 198. Nilo fl., II. 16. IV. 45. *seu, ut Herodotus potius videtur*, Ægyptiis montibus, II. 17. et Casio Syriæ monte ab Asia disternata, II. 158. quatuor nationes eam incolunt: Æthiopes versus meridiem (*cf.* III. 114. *coll.* II. 29. III. 17. et IV. 138.), Libyes ad septentrionem, indigenæ; et Phœnices et Græci, advenæ, IV. 197. *cf.* II. 32. et IV. 150. *supra* Libyes Nomades fera Libya est, ἡ θηριώδης Λιβύη, *et supra* hanc supercilium arenosum, ὁρμή φάμης, IV. 181. Libya, secundum mare mediterraneum porrigitur ab Ægypto usque ad Solocentem promontorium, II. 32. Libya μηλοτρόφος, IV. 155. *cf. c.* 172. Libyes Nomades mare adcolunt ab Ægypto usque ad Tritonidem lacum; eorum instituta et sacrificia, IV. 186 — 190. singuli populi, IV. 168 — 180. primj omnium Neptunum coluerunt, II. 50. Soli et Lunæ sacrificant, IV. 188. Minervæ, indigenæ deæ, sacra faciunt, IV. 180. ab iis Græci acceperunt Minervæ agides, et quadrijugos equos junxere, IV. 189. *cf.* VII. 184. — Libyes Agricolæ, IV. 191. *seqq.* Libyes, Ægypto finitimi, Apriæ regi se tradunt, IV. 159. *cf.* II. 161. Camhysæ se dedunt, et dona mittunt, III. 13. Dario tributum pendunt, III. 91. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 71. 86. 184. Libyes cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VII. 165.
- Libycus mons, terminus Ægypti ab occasu, II. 8.
- Liches Spartiata, unus ex benemeritis, Orestis ossa reperit, I. 67. 68.
- Lida, mons Cariae, I. 174. 175.
- Ligneus pes Hegesistrati vatis, IX. 37. lignea urbs Budinorum, IV. 108. 123. *vid.* Domus et Murus. Lignæ statuæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* duo imagines ex ligno sculptæ Amasidis regis, II. 182.
- Ligures supra Massiliam habitant, V. 9. cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VIII. 165.
- Ligyes in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Lilia, rosas similia, in Nilo nascuntur, et alia, quorum radix esculenta, II. 92.
- Limeneum, Λιμενίον, Milesiæ regionis, I. 18.
- Lindus, Doriensium civitas, I. 144. ibi templum Minervæ, II. 182. Lindii ex Rhodo Gelam in Sicilia condunt, VII. 153.
- Lingua Ionica quatuor habet modificationes, I. 142. linguæ Persicæ nomina in eandem desinunt litteram, I. 139.
- Linum Colchicum (*Sardonicum*) et Ægyptiacum, II. 105. linum in Pæonia, V. 12.
- Linus, cantilena in Phœnicia et Cypro cantata, Ægyptiis Μανέρως nominatur, II. 79.
- Lipaxus, oppidum Crossææ, VII. 123.
- Lipoxais, Targital fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, c. 6.
- Lipsydrium opp., Λειψύδιον, V. 62.
- Lisæ, opp. Crossææ regionis, VIII. 123.
- Lissus, fl. Thraciæ; ejus aqua Xerxis copiis non sufficit, VII. 108. 109.
- Litteræ Amasidis ad Polycratem, III. 40. Histiaei proditæ, VI. 4. litterarum mira occultatio, VII. 239. *vid.* Epistolæ. litteræ servi capiti inscriptæ, V. 35.
- Litterarum usum a Phœnicibus Græci accipiunt, V. 58. litteræ Assyriacæ, IV. 87.
- Littus pulchrum, *vid.* Calacta.
- Locri Persis terram et aquam dant, VII. 132. at Locri Opuntii cum Græcis ad Thermopylas, VII. 203. et ad Artemisium militant, VIII. 1. et Locri Ozolæ Phocensibus Persam fugientibus refugium præbent, VIII. 32.
- Locri Epizephyrii in Italia, VI. 23.
- Lotos plurima nascitur in Ægypto; ejus radix esculenta, II. 92. loti fructus descriptio, IV. 177. lotus Cyrenæa memoratur, II. 96.
- Lotophagi, pop. in Africa, IV. 177.
- Loxias nominatur Apollo Delphicus, I. 91. IV. 163.
- Lucernarum accensarum festum apud Ægyptios, II. 62. *vid.* Lampadum festivitas. Lucernarum accensio; pro crepusculo, VIII. 215.
- Lucina, Ελλειθύν, ei tributum solvitur pro maturato parto, IV. 35. *cf. c.* 34.
- Luctus Ægyptiorum in morte propinquorum, II. 85. Spartanorum, rege mortuo, VI. 58. Persarum super Masistio interfecto, IX. 24. *vid.* Funus. — Luctum simulat Miltiades, domi se continens, VI. 39.
- Lucus platanorum Jovi Stratio sacrus in Caria, V. 119.
- Argi Incus a Cleomene incensus, VI. 79. *seq.* Lucus circa Ægyptiorum templa, II. 138.
- Ludum tesserarum et talorum inveniunt Lydi, I. 94. Ludos gymnicos Perseo celebrant Chemmitæ Ægyptii, II. 91. Ludos Olympicos Græci faciunt, Xerxe invadente, VII. 206. VIII. 26.
- Luna Spartanos impedit, quo minus Atheniensibus succurrant, V. 106. Lunæ sacra faciunt Persæ, I. 131. Libyes, IV. 138. Luna Persarum præses, ex *Magorum disciplina*, VII. 37. Lunæ festum apud Ægyptios, II. 47.
- Lupi formam semel quotannis adsumere Neuri perhibentur, IV. 105. luporum sepultura apud Ægyptios, II. 67.
- Lutræ capiuntur ap. Gelonos, IV. 109. Ægyptiis sacræ, II. 72.
- Luxus Persarum, IX. 80—82.
- Lycæus Jupiter ap. Cyrenæos, IV. 203.
- Lycaretus, Ma-andrii frater, Sami regnum adpetit, III. 143. Lemno a Persis prædicatur, V. 27.
- Lycia olim Milyas nominata, I. 173. Lycii, I. 28. ex Creta oriundi, olim Termilæ adpellati, a Lyco, Pandionis fil. nomen accipiunt, I. 173. VII. 92. se a matribus nominant, non a patribus, I. 173. — Lycii strenue pugnant adv. Harpagum, I. 176. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis classe armatura, VII. 92. Lycii arcus memorantur, VII. 77. *cf. c.* 92.
- Lycidas, senator Athen., cum uxore et liberis lapidibus obruitur, IX. 5.

Lycomedes, Æschreæ fil., vir strenuus, primus navem hostium capit ad Artemisium, VIII. 11.
 Lycopas Lacedæm. strenue ad Samum pugnat, III. 55.
 Lycophron, Corinthius, Periandri fil., domo ejectus, et in Corcyram ablegatus, Corinthii tyrannidem repudiat; a Corcyraeis interficitur, III. 50—53.
 Lycurgus, vir int. Spartanus probatus, Leobotæ regis tutor, ab oraculo monitus leges fert Spartanis et ephoros instituit, I. 65. ei templum dedicatum, c. 66.
 Lycurgus, Aristolaidæ fil. Atheniensis, factionis princeps contra Pisistratum, I. 59.
 Lycurgus, Amianti pater, Arcas, VI. 127.
 Lycus, fl. Phrygiæ, Colossis in urbe evanescit, VII. 30.
 Lycus, fl. Scythiæ, in Mæotin paludem se exonerat, IV. 123.
 Lycus, Anacharsidis avus, IV. 76.
 Lycus, Pandionis filius, a fratre Ægeo Athenis expulsus, in Termilas venit; ab eo Lycii nomen inveniunt, I. 173. VII. 92.
 Lydia, argenti ferax, V. 49. auri ramenta e Tmolio habet, I. 93. cf. V. 101. Lydi, I. 28. olim Mæones vocati, VII. 74. a Lydo, Atys fil., nomen, I. 7. strenua gens, ex equis præcipue pugnant, c. 79. 80. mercium institores, primi monetam procudunt, I. 94. ludorum inventores, *ibid.* eorum filiiæ meretricantur omnes, c. 93. leges Græcis similes, c. 94. eodem modo, atque Græci, expiant, I. 35. et fœdus pangunt, c. 74. — priscum Jovis Carii templum cum Mysis et Caribus commune habent, I. 171. in Umbriam coloniam ducunt, I. 94. per quinque annos cum Medis bellum gerunt, I. 74. 103. *vid.* Alyattes. — primas in oraculo consulendo partes a Delphensibus accipiunt, I. 54. cum Persis pugnant ancipiti Marte, c. 76. a Persis vincuntur, c. 80. *vid.* Cræsus. — defectionem moliti a Cyro, monente Cræso, effeminantur, I. 154—157. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 74.
 Lydias fl. Bottiarum a Macedonia disterminat, VII. 127.
 Lydus, Atys fil., a quo Lydi nomen invenerunt, I. 7. VII. 74. frater Caris nominatur, I. 171.
 Lygdamis, Halicarnassensis, Artemisiæ pater, VII. 99.
 Lygdamis Naxius, Pisistrato mercenarios milites adducit, I. 61. ab eo Naxum administrandam accipit, c. 64.
 Lynceus Chemmita fuisse dicitur, II. 91.
 Lysagoras, Tisiæ fil., Parius, VI. 133.
 Lysagoras, Histiaei pater, Milesius, V. 30.
 Lysanias e procis Agaristæ, VI. 127.
 Lysimachus, Aristidis pater, VIII. 79. 95.
 Lysistratus Atheniens. fatidicus, VIII. 96.

M.

Macæ, pop. Africæ, IV. 175. V. 42.
 Macednus pop. Pindum incolit, I. 56. Macedna natio ex Pindo et Dryopide Peloponnesum ingressa, VIII. 43. cf. I. 56.
 Macedonia, ἡ Μακεδονία, VII. 127.
 Macedonum reges Argivæ stirpis, V. 22. VIII. 137—139.
 Macedones a Mardonio Darii imperio subjecti, VI. 44. *seq. vid.* Amyntas, et Alexander.
 Machinæ, quibus pyramides in altum extruebantur, II. 125. machinæ, quibus pontes in Hellesponto intendeabantur, VII. 36. machinis et suffossis muris Miletum oppugnant Persæ, VI. 18.
 Machlyes, pop. Africiæ, IV. 178.
 Macistiis, Μακιστίος, Græcis pronuntiatur Persa Masi-stius, IX. 20.
 Macistus, Minyarum opp. ab Eleis eversum, IV. 148.
 Macrobiæ Æthiopes, III. 17. *seqq. vid.* Æthiopes.

HERODOTUS.

Macrones, pop. supra Thermodontem fl., II. 104. III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mactorium, Siciliæ opp. super Gelam, VII. 153.
 Madyes, filius Protothyæ, Scytharum rex, in Asiam irrupit, I. 103.
 Madytus, urbs Chersonesi, VII. 33. IX. 120.
 Mæander, fluvius tortuosus, II. 29. Magnesiæ urbem lambit, III. 122. Marsyam fl. excipit, v. 118. ejus fontes, VII. 26. Mæandri campus, I. 18. 161. II. 10.
 Mæandrius, Polycratis scriba, III. 123. Sami procurator, III. 142. et rex, V. 27. cum Samiis de juris æqualitate constituenda frustra pascitur; *etc.* Sparta a Cleomene ejicitur, III. 142—148.
 Mæones olim nominati Lydi, I. 7. VII. 74.
 Mæones Cabelenses vocantur Lasonii, VII. 77.
 Mæotæ, οἱ Μαῖηται, supra Mæotin paludem, IV. 123.
 Mæotis palus, ἡ Μαῖωτις λίμνη, IV. 3. ἡ λίμνη Μαῖητις, I. 104. IV. 57. 101. 120. mater Ponti vocatur, IV. 86. Mæoticus, fl., ὁ ποταμὸς Μαίητις, nominatur Tanais, IV. 45.
 Magdolus, opp. in confinibus Ægypti et Syriæ, II. 159.
 Magi, Medorum gens, I. 101.
 Magi, Astyagi somnium interpretantur, I. 107. cum eo de Cyro non interfecto deliberant, c. 120. postea, Cyro rebellante, ab Astyage e palo suspenduntur, c. 128. — Magi (*inter Persas*) multum differunt a sacerdotibus Ægyptiorum, I. 140. Magi duo, alter procurator domus regiæ, contra Cambysen insurgunt, III. 61—63. (*qui moriens metuit, ne imperium iterum ad Medos redeat*, c. 65. cf. I. 130.) at, fraude eorum delecta, a septem nobilibus Persis interficiuntur, III. 67—78. inde Magophonia festum a Persis celebratur, c. 79. — Magi somnium Xerxis interpretantur, VII. 19. Lunam Persis, solem Græcis futura significare docent, VII. 37. ad Ilium heroibus parentant, VII. 43. Strymoni fl. equos albos mactant, VII. 113. ad Sepiadem Venlos placant incantationibus, VII. 191. — Absque mago non fas est Persis sacra facere, I. 132.
 Magnesia ad Mæandrum fl., III. 122. I. 161.
 Magnesia, terra Macedoniæ, VII. 176. 183. 193. Magnesie promontorium, VII. 193.
 Magnetes Europæ, VII. 132.
 Magnetes Asiam incolentes, III. 90.
 Malcæ, Peloponesi promont., I. 82. Malea, IV. 179.
 Malena, opp. agri Atarnitidis, VI. 29.
 Males Ætolus, VI. 127.
 Maliaca terra, ἡ Μολιχί γῆ, VII. 198. VIII. 31. Malienses Persis terram et aquam tradunt, VII. 132. 196. 198. Maliacus sinus IV. 33.
 Malleo ducta ex auro effigies, VII. 69.
 Maudane, Astyagis filia, Cambysi nuptum datur, mater Cyri, I. 107.
 Mandrocles, Samius architectus, IV. 87. monumentum ab eo positum, IV. 88.
 Maneros Ægyptiis Linus cantus nominatur, I. 79.
 Manes, rex Lydiæ, I. 84. IV. 45.
 Mantinea, urbs Arcadum, IV. 161.
 Mantinenses in Thermopylis, VII. 202. ad Plataeas post prælium veniunt, IX. 77.
 Mantyas et Pigres fratres, Pæones, V. 12.
 Mapen, Siromi filius Tyrius, VII. 98.
 Maraphii, Persarum genus, I. 125. Maraphius Amasis, IV. 167.
 Marathon, locus Att., VI. 107. Marathonem occupat Pisistratus, I. 62. Marathonia pugna, VI. 111. *seq.*
 Mardi pop., Persarum genus, I. 125. Mardus fuit Hyrcædes, I. 84.
 Mardonius, Gobryæ fil., populare in Ionia civitatibus im-

- perlum instituit, Europam petit, et in Macedonia a Brigibus Thracibus cladem accipit, VI. 43—45. ab imperio removetur, c. 94. instigat Xerxem ab bellum Cræsi inferendum, VII. 5. *seq.* oratio ejus, c. 9. universo pedestri exercitui præfectus, c. 82. post pugnam ad Salaminem Xerxi suadet, ut in Asiam redeat, VIII. 100. *seq.* in Thessalia hibernat, c. 113. *seq.* et oracula consulit, c. 133. *seqq.* Alexandrum Macedonem cum pacis conditionibus Athenas mittit, c. 136. *cf.* c. 141. *seqq.* Athenas iterum capit; et denuo, nuncio Salaminem misso, Athenienses ad societatem invitat, IX. 1—4. Boeotiam petit et castra ad Asopum fl. ponit, c. 12—15. occupatis Cithæronis faucibus, commeatus intercipit Græcorum, c. 38. *seqq.* committit pugnam ad Plateas, c. 49. *seqq.* et 59. *seqq.* ipse cadit, c. 63. *seq.* ejus cadaver subreptum, c. 84.— filius ejus Arton'es, c. 84.
- Nardontes, Persarum dux, VII. 80. classi relictæ præfectus, VII. 130. cadit ad Mycalen, IX. 102.
- Mare ut fruatur natura sua, non patiuntur venti, VII. 16. maris imperium primus Polycrates obtinere studet, III. 122. Mari taurum immolat Cleomenes, VI. 76. mare (i. e. fons, puteus) in arce Attica, VIII. 55.
- Marea, urbs Ægypti, II. 18. 30.
- Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint, III. 94. vn. 79.
- Mariandricus sinus, IV. 38.
- Mariandyni pop., III. 90. a Cræso subacti, 28. Marian-dynorum in Xerx. exercitu armatura VII. 72.
- Maris, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Maron et Alpheus, Orsiphanti fil., strenue pugnant ad Thermopylas, VII. 227.
- Maronea, Græca urbs Thraciæ, VII. 109.
- Marsyas, fl. Phrygiæ, V. 119.
- Marsyæ Sileni uter suspensus Cælenis, VII. 26.
- Martis panegyris Papremi celebrata, II. 63. 64. ejus oraculum in Ægypto, c. 83. (*ap. Chalybes*), VII. 76. Marti præcipua sacra faciunt Scythæ; IV. 59. *seqq.* in singulis eorum præfecturis Martis templum, IV. 62.
- Mascames Persa Dorisci præfectus, VII. 105. laudatur c. 107.
- Masistes, Darii filius, Xerxis exercitus imperator, VII. 82. IX. 107. ejus et liberorum cædes, IX. 113.
- Masistius, Græcis Macistius, Μασίστιος, dictus, IX. 20. equitatu præfectus cadit ad Plateas, IX. 20. 24.
- Masistius, Siromitris fil., VII. 79.
- Massii, Persarum genus, I. 125.
- Massages, Oarizi fil., dux Libyum, VII. 71.
- Massagetæ, prop. ferus et robustus, I. 201. 215. eorum deus Sol, I. 212. 216. mores *etc.* I. 216. uxores communes, *ibid.* IV. 172. senes immolant, I. 216. Scythas Nomades sedibus expellunt, IV. 11. Cyrum viciunt, I. 214. auro et cære abundant, c. 205. 215.
- Maternum genus paterno nobilius apud Lycios, I. 173.
- Matiani montes, I. 189. 202.
- Matiani pop., I. 72. III. 94. V. 49. 52. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 72.
- Matris Dindymenæ fanum, I. 80. Matri Deorum festum celebrat Anacharsis, IV. 76. Mater Ponti nominata palus Mæotis, IV. 86.
- Mausolus, Car, pater Pixodari, V. 118.
- Maxyes Libyes, IV. 191.
- Mazares Medus, I. 156. Prienenses subigit, I. 161.
- Mecistes, Adrastris frater, V. 67.
- Meryberna, Græca urbs Thraciæ, VII. 122.
- Medea, Colchorum regis filia, I. 2. VII. 62.
- Medi, IV. 37. 40. per vicos habitant, I. 96. eorum diversæ gentes, I. 101. olim Arit nominati, a Medea Colchica nomen invenerunt, VII. 62. ab Assyriis deficiunt, I. 95.
- Delocem sibi regem constituunt, I. 96 — 100. sub Phraorte rege Asiam subigunt, *cap.* 102. sub Cyaxare bellum gerunt cum Lydis, *cap.* 103. quo bello incidit solis defectus, c. 73. 74. Asiæ imperium amittunt, Scythis irumpentibus, c. 104. Ninum, jam antea oppugnatam, capiunt et Assyrios subigunt, *cap.* 106. sub Astyagerege Persis succumbunt, c. 130. postea deficiunt a Dario, at denuo subiguntur, *ibid.* *cf.* Magi. — Medorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 62. 86. Medi et Cissii in Thermopylis propulsati, VII. 210.
- Media partim montosa, partim plana I. 110. Medicum imperium Haly fl. terminatum, I. 72. Medorum nomen Græcis terrorem incutit. VI. 112. Medorum idiomate canis Spaca nominatur, I. 110.
- Medici singuli singulorum morborum apud Ægyptios, II. 84. oculorum medicum ab Amasi Cyrus petiit, III. 1. Ægyptii medici ap. Darium, III. 129. 132. medici Crotoniatae et Cyrenæi inter Græcos incluserunt, III. 131. Democedes, medicus celeberrimus, III. 130. *seqq.* Medicamenta Græca leniora, III. 130.
- Medimnus farinæ, VI. 57. medimnus Atticus, I. 192.
- Mediterraneum mare, ἡ δὲ θάλασσα, I. 1. 185.
- Megabates, expeditionis contra Naxios dux, V. 32. *seqq.*
- Megabazus, Magabatis fil., navalibus copiis præfectus, VII. 97.
- Megabyzus, qui et Megabazus, nominatur, conjurationis in Magum particeps, III. 70. pro oligarchia constituenda sententiam fert, c. 81. Copiarum dux in Europa a Dario relictus, Hellespontiorum civitates subigit, IV. 143. 144. Thraciam Persarum subicit imperio, V. 1. *seq.* Pæones Darii jussu in Asiam transducit, c. 14. *seq.* consilium dat Dario de Histiaæ, *cap.* 23.
- Megabyzus alius, Zopyri fil., pedestri Xerxis exercitu præfectus, VII. 82. postea in Ægypto dux adversus Athenienses, III. 160.
- Megacles, Alcmaeonis fil., Pisistratum Athenis ejicit, at mox eum reducit, filiam ei elocans, I. 59. 60. ex Attica profugit, Pisistrato tertio Athenis potito, c. 61—64. *cf.* VI. 125. ubi Alcmaeonis pater.
- Megacles, Alcmaeonis (ejus, qui Cræsi fuit familiaris) fil., superioris nepos, uxorem ducit Clisthenis filiam, VI. 127—130.
- Megacles, Hippocratis fil., hujus Megacelis nepos, VI. 131.
- Megacreon Abderita, consilium civibus dat, VII. 120.
- Megadostes, Persa Mascamis pater, VII. 105.
- Megapanus, Hyrcanorum dux, VII. 62.
- Megara, τὰ Μέγαρα; Megarica terra, ἡ Μεγαρική χώρα, IX. 14. Megarenses cum Atheniensibus bellum gerunt, I. 59. fortiter pugnant ad Plateas, IX. 21.
- Megarenses Siciliæ, a Gelone subacti, VII. 156.
- Megasidras, Doti pater, VII. 72.
- Megistias, vates Græcorum ad Thermopylas, VII. 269. 221. ejus intrepidus animus, c. 221. carmen epitaphium, c. 228.
- Mel ex palma confectum ap. Babylonios, I. 193. ex myrica (tamarice) et tritico, VII. 31. mellis magna copia ap. Gyzautes, IV. 194.
- Melampus, Amythaonis fil., Græcos Bacchi sacra et alia ex Ægypto accepta docuit, II. 49. regiam dignitatem ab Argivis postulat, IX. 34.
- Melampygnus lapis, VII. 216.
- Melanclæni, pop., IV. 20. 102. eorum mores, c. 107.
- Melanippos, Asiaci fil., ejus fanum Sicyone, V. 67.
- Melanippos, Alcæi sodalis, Mitylænæus, V. 95.
- Melanthius Athen., dux viginti navium, V. 97.
- Melanthus, Codri pater, I. 147. rex Athen., V. 65.
- Melas, fl. Thessaliæ, VII. 198.

Melas sinus, VI. 41. et fluvius ejusdem nominis in Thracia, VII. 58.
Meles, rex Sardium, I. 84.
Melibœa urbs, VII. 188.
Meliensis, *vid.* Maliaca terra.
Melii cum Græcis militiant, VIII. 46. genus a Lacedæmone derivant. c. 48.
Melissa, Periandri uxor, III. 50. V. 92.
Memblarius, socius Cadmi, IV. 147.
Memnonia, regia Pers., V. 53. Susa nominatur τὸ ἄστυ Μεμνόνιον, c. 151.
Memphis, urbs Ægypti, II 3. 10. a Mene primum condita; ejus situs, II. 99.
Neuares, Leotyichidis pater, VI. 65. 71. VIII. 131.
Menda, opp. Pallænæ, VII. 123.
Mendacium dicere apud Persas turpissimum, I. 138. *at cf.* II. 72. ubi Otanes disputat.
Mendes lingua Ægyptiaca Pan et Hircus vocatur, II. 46. Mendetis templum, II. 42.
Mendesia Ægypti præfectura, II. 42. 46. Calasiribus designata, II, 166.
Mendesii oves immolant, capris abstinent, et qua causa, II. 42. 46.
Mendesium ostium Nili, II. 17.
Menelaus Helenam recipit in Ægypto, II. 119.
Menelaius portus, IV. 169.
Meues primus in Ægypto regnasse fertur, II. 4. 99.
Menestheus, dux Athen., V. 28.
Menius, Eurydamæ frater, VI. 71.
Mensa solis apud Æthiopes, III. 18. 23.
Mensis intercalaris, I. 32. II. 4.
Merbalus Aradius, VII. 98.
Mercatura, *vid.* Negotiatio.
Mercurii statua porrectum veretrum habens, II. 51. ejus templum Bubasti urbe, II. 138. Mercurium maxime colunt Thraces, V. 7.
Meretrices Naucraticæ, II. 135. nobiles meretrices apud Græcos: Rhodopis et Archidica, *ibid.*
Mermnadæ quomodo regnum Lydiæ obtinuerint, I. 7. 14. *vid.* Candaules.
Meroe, metropolis Æthiopum, II. 29.
Mesambria, opp. Thraciæ, IV. 93. VII. 108. a Calchedoniis conditum, IV. 33.
Messana, olim Zancle. opp. Siciliæ, VII. 164.
Messapii Iapyges, Cretensium colonia in Italia, VII. 170.
Messeniorum bellum cum Spartanis, IX. 35. 64.
Metapontium in Italia, de Aristea narrat, IX. 15.
Methymnæ in Lesbo, Æolensium civitas, I. 151.
Metiochus, Miltiadis fil., captus, VI. 41.
Metrodorus Proconnesius, IV. 138.
Micythus, Anaxilai minister. Rhegium administrat, et multas Olympiæ statuas dedicat, VII. 170.
Midas, Gordiæ fil., rex Phrygiæ, I. 14. 35. apud Delphos donaria et regiam sellam dedicat, I. 14. ejus sella regia, *ibid.* Midæ horti in Macedonia; ubi rosæ nascuntur memorabiles, VIII. 138.
Miletus, Ionie civitas, I. 142. universæ Ionie princeps, V. 28. a Neleo, Codri fil., condita, IX. 97. a Gyge. bello pressa, I. 14. ab Ardye invasa, I. 15. cum Alyatte bellum diuturnum gerunt Milesii, I. 17—19. dein pacem iis conciliat Periander, et componit Thrasybulus, I. 20—22. fœdus cum Cyro pangunt, I. 143. 169. eorum res componunt Parii, V. 28. 29. Milesius Aristagoras rebellionis Ionice auctor, V. 36. *cf.* c. 30. *seqq.* Caribus auxilio veniunt contra Persas, et magnam cladem accipiunt, V. 120. Histiaem redeuntem non recipiunt, VI. 5. Miletum oppugnant Persæ, c. 6 *seqq.* et capiunt. c. 18. *seqq.* Mi-

lesii capti ad Rubrum mare deducuntur, c. 60—Milesiorum colonia Istria, Borysthenitarum urbs. II. 33.
Militaris res, primum a Cyaxare melius instituta, I. 103. apud Persas, VII. 81. ap. Ægyptios, II. 165. *seqq. cf.* c. 141. Militaris disciplina apud Persas, V. 33. VII. 223 *coll.* c. 103. IX. 16. 25. (IV. 84. VII. 39) *cf.* I. 84. III. 25. IX. 85. et 90. *coll.* III. 154. et I. 136. — Militaris exercitatio navium a Dionysio Phocæensi instituta, VI. 12.— Militibus ante pugnam tessera data, IX. 98.
Milo Crotoniales, luctator, III. 137.
Miltiades, Cypseli fil., Cimonis frater uterinus, VI. 38. *cf.* c. 103 in Chersonesum, a Deloncia sibi traditam, coloniam Athen. ducit, VI. 34— 36. captus a Lampacensis dimittitur minitante Cræso, c. 37. sine liberis obit, c. 38.
Miltiades, Cimonis filius, fratris Miltiadis τοῦ κρείττου, Chersonesi imperium suscipit, mortuo Stesagora fratre, VI. 39. Lemnum in Atheniensium redigit potestatem, VI. 137. 140 Ionibus ad Istrum consilium dat, ut pontem solvant, IV. 137, e Chersoneso profugit, Scythias irrum-pentibus, IV. 40. iterum fugit Phœnices, Persarum socios, et Athenas navigat, c. 41. *cf.* c. 33. *seq. et* 104. ibi imperator Atheniensium electus, c. 104. pugna ad Marathonem præest, cap. 109. *seqq.* in Parum ins. expeditionem suscipit malo successu, c. 142 — 135. domi accusatus, pecunia mulctatur, at mox obit supremum diem, c. 136.
Milyas, Asiæ regio, a Lyciis postea habitata, I. 175. Milyæ Solymii dicti, *ibid.* III. 90. Milyarum in Xerx. exercitæ armatura, VII. 77.
Minæ dux prætium captivi, V. 78. VI. 79.
Minerva, Neptuni filia et Tritonidis, a Jove adoptata perhibetur, IV. 180. cum Neptuno de dominio terræ Atticæ contendit, VIII. 55. Minervæ Aleæ templum Tegeæ i. 66. IX. 70. Assensie templum ab Alyatte incensum, I. 19. postea duo restituta ad Assesum, I. 25. Crastiae a Dorico dedicatum, V. 43. Minerva urbis præses, ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Πολιάς, Athenis, V. 82. Minervæ templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. Ἀθηνᾶς Πολυούχου templum in Chio ins., I. 160. Minervæ Pallenidos templum ad Marathonem, I. 62. Pronææ templ. Delphis, I. 92. VIII. 37. 39. Sciradis templum in Salamine, VIII. 94. Minervæ templum Sigei, V. 95. — Minervæ Iliadi mille inactat boves Xerxes, VII. 43.—Minervæ oraculum ap. Ægyptios, II. 83. templum in Sai opp. propylæis instructum, II. 175. Minervæ inaurata statua ab Amasi Cyrenen missa, et dux lapideæ Lindum, II. 182. Minervæ sacerdos femina ap. Pedasenses barbam emittit, i. 175. VIII. 104. — Ægides, quibus Minervæ imagines instruuntur, ex Libya acceperunt Græci, IV. 189.—Minervæ festum apud Ansenses, quo virgines invicem pugnant, IV. 180. apud Nomades Libyes, IV. 189.
Minoa, Selinusiorum colonia, V. 46.
Minos Cnossius maris imperium obtinet, III. 122.
Minos et Sarpedon, Europæ filii, de regno in Creta dissident, I. 173. Minois cavæles in Sicilia perpetrata, VII. 169. 170.
Minyæ, Argonautarum nepotes, Lemno a Pelasgis ejecti, Spartæ mulierum dolo e carcere liberantur, IV. 145.
Minyæ Orchomenii Ionibus admixti, I. 146.
Mitra, Venus Persis, I. 131.
Mitradates pastor, Cyrum morti destinatum servat, I. 110. 111.
Mitrobates, Dascylei præfectus, III. 120. ab Orate Sardium præfecto interficitur, III. 126. 127.
Mitylene, Æolensium civitas, I. 160. II. 178. Mitylenæi de Sigeo cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 94.

- Mnesarchus Samius, Pythagoræ pater, IV. 95.
 Mnesiphilus Atheniensis bene Themistoclem monet, VIII. 57. *seq.*
 Mœnia lignea Budinorum, IV. 108. 123. *cf.* Muri.
 Meris, Ægyptiorum rex, II. 13. ejus præclara opera, c. 101.
 Meridis lacus, II. 4. 69. 148. ejus descriptio, II. 149. *cf.* III. 91.
 Moleis, fl. Bœotiæ, IX. 57.
 Molossi pop., I. 146. VI. 127.
 Molpagoras, Aristagoræ pater, V. 30.
 Momemphis, urbs Ægypti, II. 163.
 Monarchiæ commoda et incommoda, III. 80. 82.
 Moneta ex plumbo deaurata, III. 56.
 Monolitha ædes, II. 155. 175.
 Mons Arabicus, II. 8. 124. mons ingens eversus indagandis metallis, VI. 47.
 Mophi, mons Ægypti, II. 28.
 Mora: utilitas, VII. 10.
 Morbus femineus Scythias invadit, I. 105. morbo sacro laborat Cambyses, III. 33. morborum præcipua causa, II. 77. morborum singulorum medici apud Ægyptios, II. 84. morborum curatio ap. Babylonios, I. 197. morbos plurimos Tearus fl. sanare valet, IV. 90. *vid.* Medicina.
 Mors optimum homini contingit, I. 31. optatissimum periculum ærumnosæ vite, VII. 46.
 Mortuos parentes honoris causa comedunt Issedones, IV. 26. et Calatiæ Indi, III. 38. mortuos terra condunt Scythæ, IV. 73. et Getæ, V. 4. Trausi cum latitia, *ibid.* melle condunt Babylonii, I. 198. mortuos sedentes sepe liunt Nasamones, IV. 190. mortuorum sepultura apud Ægyptios, II. 86 — 88. *vid.* Cadaver et Sepultura. — Mortui simulacrum in conviviis Ægyptiorum, II. 78.
 Morum vis, III. 38.
 Moschi pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mosynœci pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mula mulum duplex genitale habentem peperit, VII. 57. mula parit, III. 153. *cf.* c. 151. muli non gignuntur in Eleo agro, IV. 30. mulorum species Scythiis horrenda, IV. 129. mulæ non ferunt frigus, IV. 28.
 Mulcta diis soluta, III. 52.
 Mulier, tunicam exuens, simul verecundiam exuit, I. 8. *cf.* c. 10. — mulieres non omnes pariunt expleto decimo mense, VI. 69. — mulierum artes dolosæ in regia aula, I. 11 — 13. III. 67 — 69. 134. VII. 2. 3. mulieres Argivæ matrem pios habentem filios prædicant, I. 31. mulieris, quæ non nisi cum suo marito concubuerat, urina Pheroni regi visus restitutus, III. 111. — mulier ex deformissima formosissima facta, VI. 61. — mulier senivipera ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9. — mulieres, quæ oraculum in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ, II. 56. 57. mulieres ap. Ægyptios virorum opera faciunt, II. 35. mulieres laboriosæ Pæonum, V. 12. 13 — ap. Issedones æquam cum viris potestatem habent, IV. 26. — apud Zauces currus aurigantur in bellum, IV. 193. mulieres super mariti tumulum jugulantur ap. Thraces, V. 5. mulieribus apud Gindanes honori est cum viris quam plurimis concubuisse, IV. 176. mulieres promiscue cum viris coeunt apud Massagetæ, I. 126. *vid.* Concubitus. — mulieres ap. Babylonios semel in Veneris templo cum viro peregrino concumbunt, I. 199. — mulieres ap. Babylonios et Venetos in matrimonium a præcone venduntur, I. 196. — mulieres in convivia adducere, Persis est mos, V. 18. mulieres fuso et colo, nec vero exercitu donandæ, IV. 162. *ap.* Persas vero alius mos, IX. 109. — mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* cap. 20. et VIII. 88. — mulierum mutui raplus inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1. *cf.* III. 134. — Ob mulieres bellum Persarum adv. Ægyptum commotum, III. 1 — 3. mulieres Minyarum maritos supplicio liberant, IV. 146. mulieres vett. panem conficiunt, VII. 187. mulieres Atheniensium Braurone rapiunt Pelasgi, IV. 145. et postea in Lemno interficiunt, VI. 138. — Lemniorum mulieres maritos suos necant, VI. 138. mulieres Babyloniorum strangulatæ ne frumentum absumerent, III. 150. *cf.* c. 159. mulieres a vicinis populis Babylonem missæ Darii jussu, c. 159. Mulieribus Barcæorum mammæ præsectæ a Pheretima, IV. 202. — mulieres stuprando extinctæ, VIII. 33. mulieres Atticæ vestimentum permittunt, V. 87. Corinthiæ ornatu et vestimentis exutæ, V. 92. Ægyptiacæ unam habent vestem, II. 36. Libysæ mulieres vesti circumjiciunt thoraces ex pelle caprina, IV. 189. apud Gindanes fascias plurimas gestant, IV. 176. mulieres virili virtute, VIII. 88. *cf.* I. 184. *seq.* II. 100. VII. 93. mulieris simulacrum aureum Delphis a Crorso dedicatum, I. 51. Darii mulieris effigies aurea malleo ducta, VII. 69. muliebria pudenda a Sesostri columnis insculpta, II. 102. mulieres Argivorum furore correptæ, IX. 34. mulieres Atheniensium Lycidis uxorem et liberos lapidibus obruunt, IX. 5.
 Multos decipere facilius est quam unum, V. 97.
 Mumie, *cf.* Cadaver.
 Munychia, VIII. 76.
 Mures Africani bipedes, IV. 192. mures auxilio veniunt Sethoni in bello contra Sanacharibum, II. 141. mures in Scythiarum donis, IV. 131.
 Muri lignei Budinorum, IV. 108. 123. ligneo muro sepiunt Persæ castra, IX. 65. 70. In oppugnandis muris Athenienses periti, IX. 70. *cf.* c. 102. Murus ligneus in oraculi responso, VII. 142. 143. VIII. 51.
 Murichides Hellespontius, IX. 4.
 Musæus oracula edit, VIII. 96. IX. 43. ejus vaticinia corrumpit Onomacritus, VII. 6.
 Musici Argivi primarii, III. 131.
 Mustelæ Libyæ, IV. 192.
 Mycale promontorium, I. 148. VI. 16. VII. 80. IX. 90. 96. Mycalæ cacumina, IX. 104. 107. pugna ad Mycalen, IX. 98. 104.
 Mycenæi Heraclidas in servitutum redigere tentant, IX. 27. Mycenæi ad Thermopylas, VII. 202. ad Plataas, IX. 28.
 Mycerinus, rex Ægypti, filiam suam in bove lignea deaurata sepelit; vitæ spatium ab oraculo sibi definitum duplicare studet; ejus pyramis, II. 129 — 134.
 Myci pop., III. 93. Mycorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 68.
 Myconus, ins. prope Delum, VI. 118.
 Myecphoritana præfectura in Ægypto, II. 166.
 Mygloniam a Bottiæide Axius fl. determinat, VIII. 123. *cf.* c. 127.
 Mylasa opp., τὰ Μύλας, ubi priscum Jovis Carii templum, I. 171. Mylassensis fuit Heraclides, V. 121. Oliatus tyrannus captus, V. 37.
 Mylitta Assyrii Venus *adpellata*, I. 131. Ejus cultus in templo Babylonico, c. 199.
 Myndia navis, V. 33.
 Myrcinus, urbs Edonum, V. 11. 23. et 124.
 Myriades singulæ in Persico exercitu numeratæ, VII. 60.
 Myriandricus sinus, IV. 38.
 Myrina, Æoliæ civitas, I. 149.
 Myrinei in Lemno, VI. 140.

Myrmex, scopulus inter Sciatum ins. et Magnesiam, VII. 183.

Myron, avus Clisthenis, VI. 126.

Myrria vulnera curantur, VII. 181.

Myrsilus alias Candanes dictus, I. 7.

Myrsus, Caudaulis pater, ib.

Myrsus, Gygis filius, nuncius mittitur Samum, III. 122. periit ad Pedasum, V. 121.

Mys Europæus, a Mardonio missus ad oracula consulenda, VIII. 133—135.

Mysi et Teucri ante Trojana tempora expeditionem faciunt, VII. 20. cum Lydis et Caribus Jovis Carii templum habent, I. 171. a Creso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. per Mysiam agmen ducit Xerxes, VII. 42. eorum in exercitu armatura, VII. 74. — Mysia: opp. Cios, V. 122. et Atarneus, I. 160.

Mysteria Cabirorum, II. 51. III. 37. Ægyptiorum, II. 171. Eleusinia, VIII. 65.

Mitylene, urbs Lesbi, I. 160. cf. Mitylene.

Myus, urbs Ioniæ, I. 142. V. 36. Myusii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.

N.

Naparis, Scythiæ fl., IV. 48.

Nasamones, pop. Libyæ, II. 32. eorum mores, IV. 172. 190.

Nascentium deploratio ap. Trausos, V. 4.

Natalis dies, *vid.* Dies.

Natho, insula Ægypti, II. 165.

Natron, II. 86.

Naturæ solertia, III. 108.

Naucrari, magistratus Athen., V. 71.

Naucratis celeberr. Ægypti emporium, II. 97. Græcis ab Amasi habitandum datum, c. 178. 179. Naucraticæ meretrices, II. 135.

Naves olim minio omnes tinctæ, III. 58. naves transvehendis equis, VI. 48. VII. 97. navis insigne Artemisiæ reginæ, VIII. 88. Phœnicum, III. 37. Samiorum, III. 59. navis armatura ap. Chios, VI. 15. ap. Persas, VII. 184. — Quinqueremis sacra ap. Athenienses, VI. 86. Sidoniam semper navem Xerxes conscendit, VII. 100. 128. et Phœnissa navi consensa in Asiam trajicit, VIII. 118. — Sidoniæ naves et Halicarnassensium præstantissimæ in Xerxis classe, VII. 99. numerus navium Persarum, VII. 89. *seqq.* Græcorum ad Artemisium et Salaminem, VIII. 1. 14. 44. 48. — naves quinis drachmis commodatæ, VI. 89. — Navigia Armeniorum ex corio confecta in Euphrate fl., I. 194. naves onerariæ ex spina arbore ap. Ægyptios, II. 96. navigia ex uno genu arundinis ap. Indos, III. 58.

Naufragium Persarum apud Athion montem, VI. 44. ad Eubœam, VIII. 12. *seq.* naufragi immolantur a Tauris, IV. 103.

Navigatio diurna septuagies mille orgyiarum, IV. 86. Navigationes longæ, III. 115. a Phœnicibus institutæ, I. 1. qui Africam circumnavigant jussu Neconis Ægypti regis, IV. 42. *qui triremes et in boreali et in Arabico sinu ædificari jubet*, II. 159. — longæ navigationes Carthaginiensium, IV. 43. cf. c. 196. Phocænsium, I. 163. Scylax Caryandensis Indiam circumnavigat, IV. 44. Sataspem Persam Africam circumnavigare jubet Xerxes, IV. 43. — Navigatio in Nilo adverso lumine, II. 96. cf. c. 29. *seq.* *ubi iter describitur ab Elephantine urbe Mevoen usque Æthiopum metropolin et Asmasch.* — navigatio adverso lumine Euphrate nulla, I. 194. — *In navigatione holidem usurpant*, II. 5. 28.

Naumachiæ spectaculum a Xerxe institutum, VII. 44.

Nauplius ager, VI. 76.

Naustrophus, pater Eupalini, III. 60.

Naxus ins., Cycladum maxima, a Pisistrato subacta, I. 64.

Darii ætate omnes insulas opulentia superat, V. 28.

Naxii Siciliam incolentes ab Hippocrate victi, VII. 154.

Ionæ Naxii Athenis oriundi, VIII. 46. Naxios exules

Aristagoras in patriam restituere conatur; inde Ioniæ

turbarum initium, V. 30. *seqq.* insula a Persis capta, VI.

96. Naxiæ naves a Medis ad Græcos transeunt, VIII. 46.

Neapolis Pallenæ, VII. 123.

Neapolis Ægypti, II. 91.

Necessitatis numen, VIII. 111.

Necos, pater Psammitichii, a Sabacone interfectus, II. 152.

Necos, rex Ægypti, Psammitichi fil., fossam ducit in

Erythræum mare, et Phœnicies emittit ad Africam cir-

cumnavigandam, IV. 42. II. 158. triremes ædificari ju-

bet, Cadytin Syriæ capit, c. 159.

Necyomantium Thesprotiæ, V. 92.

Negotiationis veteris vestigia nonnulla: *Merces Ægyptiæ*

a Phœnicibus *ab antiquissimis temporibus in Græciam*

advectæ, I. 1. cf. V. 58. et II. 49. *iidem in Græciam*

ex Arabia thus, myrrham, cinnamomum et ladanum (cf.

c. 112.) *important*, III. 107. et 111. — *Ex Ponto in*

Æginam et Peloponnesum advehitur frumentum, VII.

147. cf. IV. 17. *ubi Scythiæ aratores frumentum serunt*

interpretes negotia sua peragunt Scythiæ, IV. 24. — *Ab*

extrema Europa Græcis stannum venit et electrum, III.

115. *Ex Tartesso, quam Phocæenses Græcis ostende-*

runt, I. 163. *Colæus Samius post Sostratum Æginetam*

maximas divitias retulit, IV. 152. *Corobius Cretensis*

Theræos in Libyam ducit et Plateam ins., IV. 151. —

Carthaginienses in Africæ regione extra Herculis co-

lumnas sita taciti merces suas auro permulant, IV.

196. cf. c. 195. *Via publica, qua mercatorum societates*

media Africæ deserta peragant, describitur, IV.

181 — 185. *Cambysis ætate Græci frequentes in*

Ægyptum veniunt negotiandi causa, III. 139. *ubi Nau-*

cratin habent emporium, II. 178. cf. c. 179. *coll. c.*

154. ubi Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili

ostium; et Interpretum origo narratur; cf. c. 164. et

Linum Græcis ex Ægypto adfertur, II. 105. cf. c.

35. et III. 46. et byblos s. papyrus, V. 58. *Vinum ex*

Græcia et Phœnicia in Ægyptum (cf. II. 77.) *doliis*

figlinis invehitur, III. 6. — *Palneum vinum et alias*

merces Armenii Euphrate fl. Babylonem devehunt, I.

194. — *Sardes et Ephesus pueri forma præstantes*

castrandi mittuntur, quippe Persis magno in pretio,

VIII. 105. III. 49. cf. VI. 32. — *Linum Colchicum a*

Græcis nominatur Sardonicum, II. 105. — *Vid.* Navigatio.

Neleus, Codri filius, Miletum condit, IX. 97. Neleidæ, V.

65.

Neocles, Themistoclis pater, VII. 173.

Neon, Νέων, opp. Phocidis, VIII. 32. 33.

Neotichos, Νέοντιχος, Æolum civitas, I. 149. Cymæorum

colonia, H. 9. 10.

Neptunus, terræ quassator, Thessaliæ montes rumpit,

VII. 129. pater Minervæ, IV. 180. cum Minerva de do-

minio Atticæ contendit, VIII. 55. cognomen Servatoris

accipit, VII. 192. — Ægyptiis incognitus, a Libyis

semper cultus, II. 50. Nomades Libyæ Neptuno sacri-

ficiant, IV. 188. — Neptunus Scythiis Thamiæ adas,

IV. 59. — Neptunus Heliconius, I. 148. Neptuni templum

ad Potidæam, VIII. 129. ara in Isthmo, VIII. 123. anea

statua septem cubitorum, IX. 81.

Nereidibus sacrificant Magi, VII. 191.

- Nestor, pater Pisistrati, V. 65.
 Nestus, fl. Thraciæ per Abdera fluens, VII. 109. 126.
 Neuri, pop. Scythicus; eorum mores, IV. 17. 105. eorum terra, ἡ Νευρίκη γῆ, IV. 51.
 Nicander, rex Sparta, VIII. 131.
 Nicandra, Dodonæorum sacerdos, II. 55.
 Nicodromus, Cnæthi fil., Ægineta, VI. 88.
 Nicolaus, Bulidis fil. Lacedæmoniorum legatus, VII. 137.
 Niger sinus, *vid.* Melas.
 Nilus, Ægypti fluvius; de ejus natura et annui incrementi causa *disputat Herodotus*, II. 19 — 25. auras cur non spiret, II. 27. *cf.* c. 19. de ejus fontibus, c. 28. *et Nasamonum narratio*, c. 32—34. *cf.* IV. 53. ejus cursus et septem ostia, c. 17. 29. 31. supra Elephantinen scopulosus, II. 29. cum Istro comparatur, II. 26. IV. 50. terminus Asiæ et Africæ, IV. 45. *cf.* II. 16.
 Ninus, Assyriorum urbs, ad Tigrin fl., I. 193. II. 150. subacta a Nitocri regina, I. 185. eam Cyaxares obsidet, I. 103. et expugnat, I. 106. Niniorum porta, vel Ninia porta Babylonis urbis, III. 155.
 Nipsæi Thracæ, IV. 93.
 Nisæa, opp. Megarensium, I. 59.
 Nisæi equi, a *Mediæ campo Nisæo nominati*, III. 106. VII. 40.
 Nisyrii, VII. 99.
 Nitetis, Apriæ regis filia, III. 1.
 Nitocris, regina Babylonis; ejus egregia monumenta; Nium opp. capit, I. 185. *seq.* ejus sepulcrum cum dolosa inscriptione, c. 187.
 Nitocris, Ægyptiorum regina, II. 100.
 Nitri vis medica, II. 86.
 Nix, *vid.* Plumæ.
 Noes, fl. Thraciæ Istro miscetur, IV. 49.
 Nomades Scythiæ Cimmericis sedibus expellunt, I. 15.
 Nomades Libyæ, IV. 187.
 Nomades Sagartii, pop. Persicus, VII. 85.
 Nonacris, opp. Arcadiæ, VI. 74.
 Nothion, Eretriensis, Æschiniæ pater, VI. 100.
 Notium, opp. Æol., I. 149.
 Novem-fontes Atticæ, VI. 137.
 Novem-viæ Edonorum, VII. 114.
 Novus murus, *vid.* Neotichos.
 Nox repente facta in pugna Lydorum et Medorum, I. 74. 103. Xerxe Sardibus versante, nox medio die exstitit, VII. 87. noctes in dies commutatæ a Mycerino rege, II. 133.
 Nudium, opp. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Numerus totius Xerxis exercitus, VII. 185. 186. pedestrium copiarum initus, VII. 81. navium classiariorumque, VII. 184. *seq.* Græcorum ad Plataas, IX. 30. Persarum Marдонии imperio subjectorum, IX. 32.
 Numi primum a Lydis cusi, I. 94. Numariam legem fert Darius, III. 89. *cf.* IV. 166. numi ex plumbo a Polycrate deaurati, III. 56. pecuniæ inopia in Ægypto, II. 136.
 Nuncios ad Zalmoxin deum a Thracibus missus, IV. 94. nuncius occulte missus ab Harpago ad Cyrum, I. 123. 124. ab Histriæ ad Aristagoram, V. 35. a Demarato ad Lacedæmonios, VII. 239. *vid.* Epistola. — Nunciorum Persicorum institutum, VIII. 98.
 Nymphodorus, Pythæ f., Abderita, VII. 137.
 Nysa, Æthiopiarum opp., II. 146. III. 97. *cf.* III. 111.

O.

 Oarizus, pater Massagis, VII. 71.
 Oarus fl. in Mæotin palulem se exonerat, IV. 123.
 Oasis, Libyæ, III. 26.
 Obelisci saxei in Solis templo a Pherone dedicati, II. 111. obelisci ingentes in Minervæ templo Saitano, II. 170. *vid.* Sculptura.
 Oceanus fl. terram circumfluit, IV. 8. 36. *fabulosum putat Herodotus*, II. 23.
 Octamasades Scylam fratrem, regem Scyth., occidit, IV. 80.
 Oculos in pectore habent acephali, IV. 191. oculorum medicus Ægypt. optimus, III. 1.
 Ocytus, Corinthius, Adimanti pater, VIII. 5. 59.
 Odomanti, pop. Pæoniæ, V. 16. VII. 112.
 Odrysæ, pop. Thraciæ, ad Artiscum fl. habitant, IV. 92.
 Œa, locus ins. Æginæ, V. 83.
 Œbares, Darii equorum custos, cujus callido commento rex evasit Darius, III. 85. *seq.*
 Œbares, Megabazi fil., Dascvlei præfectus, VI. 33.
 Œdipus, Laii fil., V. 60. Œdipodis Furis templum dedicatum Sparta, IV. 149.
 Œnoe, Atticæ pagus extremus versus Bæotiam, V. 74.
 Œnone, pristinum nomen Æginæ ins., VIII. 46.
 Œnotria terra, in Italia; opp. Velia ibi a Phocæensibus conditum, I. 167.
 Œnussæ insulæ, I. 165.
 Œobazus Persa, militiæ missionem petit a Dario pro filiis, IV. 84.
 Œobazus, Siromitris pater, VII. 68.
 Œobazus Persa, Sesti deponit pontium armamenta, IX. 115. a Thracibus interficitur, c. 119.
 Oeroe ins. *Asopi filia nominata*, IX. 51.
 Œtæi montes ad Thermopylas, VII. 217.
 Œtosyrus, Apollo apud Scythas, IV. 59.
 Oiolytus (i. e. *Ovilupus*) unde nomen acceperit, I. 149.
 Oior Scythiis virum significat; unde eis Oiorpata nominatæ Amazones, IV. 110.
 Olbiopolitæ, *vid.* Borysthenitæ.
 Oleæ solis quondam Athenis extitisse feruntur, V. 83. olea cremata in arce Athen. revirescit, VIII. 55. oleaginea corona Olympiorum præmium, VIII. 26.
 Olen Lycius, vetus poeta, IV. 35.
 Olenus, Achæorum opp., I. 145.
 Oliatus Mylasensis, Ionum tyrannos dolo capit, V. 37.
 Olophyxus, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Olorus, rex Thraciæ, VI. 39. 41.
 Olympia, opp. Elidis, V. 22. II. 160. ibi ex victimis responsa dei petuntur, VIII. 134. Olympii Jovis templum, II. 7. ejusd. statua ænea, IX. 81. — Ibi Olympios ludos agunt Græci, VIII. 26. *cf.* VII. 206. ad quos soli Græci admittuntur, V. 22. *cf.* II. 160. ubi Ægyptiorum iudicium. Certaminis præmium oleæ corona, VIII. 26. — Olympionicæ nominantur Philippus Crotoniata, V. 47. Cylon Atheniensis, V. 71. Demaratus, rex Spart., VI. 70. Alcæmon, VI. 125. Miltiades ὁ κτίστης, VI. 103. et frater ejus Cimon ter, VI. 103. — Agonothetas sedibus pellit Phidon, VI. 127.
 Olympias festum, VII. 206. τὰ Ὀλύμπια, VIII. 26.
 Olympiodorus, Lamponis fil., IX. 21.
 Olympus, Mysiæ mons, I. 36. 43. ab eo Mysi Olympieni vocati, VII. 74.
 Olympus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 128. 129. Olympicæ fauces, VII. 172.
 Olynthus, Græca civitas ad Thermæum sinum, Sithoniæ regionis, VII. 122. expugnata ab Artabazo, VIII. 127.
 Oneatiæ, (i. e. Asinari) tribus Sicyoniorum, V. 68.
 Onesilus, Chersidis fil., Gorgum fratrem Salamini Cypri excludit; Cyprii auctor, ut deficerent a Medis, Amalthuntem frustra obsidet, V. 104. *cf.* c. 108. a Persis prælio interficitur, strenue pugnans, cap. 110 — 113. ejus caput super Amalthuntis portas suspensum; mox vero ut heros colitur, c. 114.

- Onelas, Phanagoræ fil., VII. 214.
 Onochonus, Thessaliæ fl., VII. 129. Xerxis exercitu defecit, VII. 196.
 Ononacritus, Musæi vaticiniorum corruptor, Athenis ejclus, VII. 6.
 Onomastus Eleus, e procis Agaristæ, VI. 127.
 Onoplitana præfectura Ægypti, II. 166.
 Ophryneum, opp. Troadis terræ, VII. 43.
 Opitices in honore ap. Corinthios, II. 167.
 Opis virgo Hyperborea, IV. 35.
 Opis, opp. ad ostia Tigris, I. 189.
 Opæa, uxor regis Scylæ, IV. 78.
 Opuntii Locri, VII. 203.
 Oraculum Abis spoliatum, VIII. 33. Ammonis in Libya, I. 46. II. 18. ejus origo, II. 55. Amphiarai, I. 46. VIII. 134. Apollinis Ismenii, I. 52. Ptoi Thebis, VIII. 135. Bacchi ap. Satras, VII. 111. Branchidarum, I. 46. 92. 137. seq. II. 159. V. 36. Delphicum *verax repertum a Cræso*, I. 46. — 48. *corruptum ab Alcææonidis*, V. 63. cf. c. 90. a *Cleomene Spartanorum rege*, VI. 66. Didymis (vid. Branchidæ) a Persis exspoliatum, VI. 19. Dianæ ap. Ægyptios, II. 83. Dodonæum, omnium vetustissimum ap. Græcos, II. 52. I. 46. ejus origo, II. 54 — 57. Herculis ap. Ægyptios, II. 83. Latonæ in Buto opp., II. 155. cf. c. 83. et 111. 113. et 152. Martis ap. Ægyptios, II. 83. (ap. *Chalybes*) VII. 76. Minervæ, II. 83. Patari Lyciæ opp., I. 182. Thebis Ægyptiis, II. 56. cf. I. 182. Trophonii, I. 56. VIII. 134. Oraculum per mortuorum evocationem in Thesprotia, V. 92. 120. — Oracula Ægyptiorum, II. 83. cf. 152. et 155. — De Oraculis quid sentiat Herodotus, VIII. 77.
 Oracula ex victimis petita, VIII. 134. Oracula duo Atheniensibus reddita; alterum de muro ligneo, VII. 140 — 143. generum auxilio advocare, VII. 189. de expeditione adv. *Æginam in trigesimum annum differenda*, V. 89. Oracula in arce Athen. custodita Cleomenes Spartam defert, V. 90. — Oraculum Alyatti redditum, I. 19. Aetionis de sobole, V. 92. §. 2. Arcesilao de fornace amphoris pleno, IV. 163. seq. Argivis et Milesiis commune, VI. 19. 77. et aliud, VII. 148. Amathusiis, V. 114. Balto, de colonia in Libya condenda, IV. 155. Cambysi, III. 64. Clistheni, Sicyonis tyranno, V. 67. Cuius, I. 174. Corinthiis, V. 92. Cretensibus, VII. 169. Oracula Cræso reddita, I. 46. seq. de bello Persis inferendo, I. 53. de mulo in Medis regnante, c. 55. cf. c. 91. de mulo filio, I. 85. oraculorum Cræso redditurum ratio, I. 91. — Oraculum Cypselo datum: de Corinthi tyrannide, V. 92. §. 5. Cymæis et Aristodico: de supplicibus non tradendis, I. 159. Doloncæ, VI. 34. duodecim Ægypti regibus: de phiala ænea, II. 147. cf. c. 151. Epidauriis, V. 82. Glauco de deposito restituendo, VI. 86. oracula Laii, V. 43. — Lycurgo, ad legislationem adhortans, I. 65. Lydis, de Meronadum dynastia, I. 13. cf. c. 91. Metapontinis, de Aristeia post mortem viso, IV. 15. Milesiis et Argivis commune, VI. 77. cf. c. 18. Mycerino, II. 133. Neconi, de fossa pro Barbaro facta, II. 158. Pariis, VI. 135. Pelasgis, de deorum nominibus, II. 53. Persis, de pugna Plateensi, IX. 42. 43. Pheroni regi, de visu recuperando, II. 111. Psammiticho, de æneis viris, II. 152. Siphniis, de ligneis insidiis et rubro præcone, III. 57. 58. Spartanis, de Tegea, I. 66. de Orestis ossibus, I. 67. de Leonidæ obitu, VII. 220. de pæna cædis Leonidæ a Xerxe repetenda, VIII. 114. Thebanis, V. 79. Oracula Theræis reddita: de colonia in Libya condenda, IV. 156 — 159. oracula Bacidis, vid. Bacis. — Oraculum Tritonis Jasoni de tripode redditum, IV. 179. — Oraculum in Illyrios editum ad Persas refert Mardonius, IX. 42. seq. Ammonis oraculum de Ægypti finibus, II. 18.
 Orbelus, mons Pæonia, V. 16.
 Orbis terrarum partitio, vid. Geographia.
 Orbis rerum humanarum, vid. Homo etc.
 Orchomenii, pop. Boeotiæ; eorum ager a Xerxe invasus, VIII. 34.
 Orchomenii Arcades in acie Græcorum ad Plataas, IX. 28. cf. VII. 202.
 Orchomenii Minyæ, Ionibus immixti, I. 146.
 Ordessus, Scythiæ fl. in Istrum influit, IV. 48.
 Orestes, Agamemnonis fil.; ejus ossa Tegeæ reperta et Spartam transportata, I. 67. seq. — Oresteum, IX. 11. n.
 Orgembæi, Scythiæ populus; eorum mores, victus, IV. 23.
 Orgeus, Thasius pater Antipatri, VII. 118.
 Orgia Cereris Achaicæ, V. 61.
 Orgyia mensura, sex pedes habet, II. 5. 149. n.
 Oricus, portus Apolliniæ terræ, IX. 93.
 Oricus, regis Ariapithis fil., Scythia, IV. 78.
 Orithyia, Erechthei filia, Boreæ uxor, VII. 189.
 Orneatæ, pop. Peloponnesi, VIII. 73.
 Orætes, Sardium præfectus, Polycratem Sami tyrannum Sardes illectum, cruci adligit, III. 120 — 125. in rerum perturbatione post Cambysis mortem multa nefaria edit facinora; Darii nuncium interimit, c. 126, ad eum necandum Bagæis mittitur, c. 127. seq.
 Oromedon, Syennesis pater, VII. 98.
 Oropus ex adverso Eretriæ, VI. 100.
 Orosangæ Persico sermone videntur bene de rege meriti, VIII. 85. cf. III. 154. 100. V. 11. VI. 29.
 Orphica instituta et Pythagorica et Ægyptiaca eadem, II. 81.
 Orsiphantus, Laced.; Alpei et Maronis pater, VII. 227.
 Orthium carmen, I. 24.
 Orthocorybantæ, pop. Medicæ præfecturæ, III. 92.
 Orus, Osiridis fil., rex Ægypti, II. 144. a Græcis Apollo nominatur, ibid. vid. Apollo.
 Oryes gignuntur in Africa, IV. 192.
 Osiris Ægypt., vid. Bacchus.
 Ossa, Thessaliæ mons, I. 56. VII. 128. 129.
 Ossa viri quinque cubitorum, IX. 83. ossa Orestis reperta, I. 67. seq.
 Ostenta Xerxi oblata, VII. 57. Delphis in bello Persico, VIII. 37. 38. cf. Deus.
 Ostia Nili septem, H. 17.
 Ostracismo damnatus Aristides, VIII. 79.
 Otanes, Pharnaspis fil., Magi fraudem defegit per filiam suam, III. 67 — 69. conjurationis in Magos princeps. Darium properantem inhibere studet, c. 70 — 72. et 76. Interfectis Magis, pro populi imperio sententiam fert, c. 80. pro se et sua familia obtinet, ut semper sui juris sint, c. 83. seq. dux missus a Dario ad Samum Sylosonti restituendam, c. 141. fodere a Mæandrio fracto, c. 144. seq. Samum vastat, cap. 147. et incolis denuo frequentat, c. 149.
 Otanes, Sisamnis fil., super pelle patris sedens jus dicit, V. 25. Byzantium, Calchedonem et Lemnum capit, c. 26. seq. rebellantes Ionas bello persequitur, c. 116. c. 123.
 Otanes, Amestridis pater, Persarum dux, VII. 61. — pater Patiramphæ, VII. 40.
 Otaspes, fil. Artachæi, Assyriorum dux, VII. 63.
 Othryades Spartanus, I. 82.
 Othrys, mons Thessaliæ, VII. 129.
 Ovium mira duo genera in Arabia, III. 113. oves Soli sacrae Apolliniæ, IX. 93.
 Ozolæ Locri, VIII. 32. vid. Locri.

P.

- Pactionis formulæ Spartanos inter et Tegeatas, IX. 26. inter Spartanos et Argivos, I. 82. Sitalcæ Thracum regis cum Octamasade Scythia initæ, IV. 80. a Gelone Græcis propositæ, VII. 158. Argivorum a Spartanis rejectæ, VII. 148. a Mardonio Spartanis propositæ, IX. 48. — *vid.* Fœdus.
- Pactolus, fl. Lydiæ, ramenta aurea e Timolo defert, V. 101.
- Pactya, urbs Chersonesi, VI. 36.
- Pactyas Lydus, Sardibus quæstor a Cyro relictus, Lydos ad defectionem movet, I. 153. 154. Cymen aufugit; dein a Chiis Persis traditur, c. 657 — 160.
- Pactyica regio, III. 93. Indiæ finitima, III. 102. IV. 44.
- Pactyes in Xerxis exercitu, VII. 67. Pactycicus cultus, VII. 85. *cf.* c. 67.
- Padaei Indi ægrotos comedunt, III. 99.
- Pæanem cantant Perinthii ante victoriam, V. 1.
- Pæaniensis tribus Athen., I. 60.
- Pæonia regio ad Strymonem fl., V. 13. VII. 124. Pæones, Teucrorum coloni, V. 13. cum Perinthiis bellum gerunt, V. 1. Iis bellum infert Megabazus Darii jussu, et magna ex parte in Asiam abducit, c. 13 — 15. ab Aristagora adjuncti in Europam redeunt, c. 98. Xerxi copias auxiliares conferunt, VII. 185. *cf.* c. 113.
- Pæoplae cum Pæonibus in Asiam abducti, V. 15. *cf.* VII. 113.
- Pæsus, urbs Hellesponti, V. 117.
- Pæti, Thraciæ pop., VII. 110.
- Pæum, opp. Arcadiæ, VI. 127.
- Pagasæ, opp. Magnesiae terræ, VII. 198.
- Palæstina, Syriæ tractus usque ad Ægyptum, VII. 69. I. 105. II. 106. Syri Palæstini, III. 5. pudenda circumcidunt, II. 104. militant in Xerxis classe, VII. 89.
- Palenses ex Cephalenia in acie Græcorum ad Plateas, IX. 28.
- Pallas, *vid.* Minerva.
- Pallena, regio Thraciæ, olim Phlegra nominata, VII. 123. VIII. 126.
- Palmae frequentes ad Augila in Africa, IV. 172. 182. ex palmæ spathia arcus, VII. 69. palmæ frugiferæ in Babylonia: ex iis vinum, mel et panis, I. 193. Palmeum vinum in Armenia, I. 194. *cf.* Vinum.
- Paludes Ægypti, II. 92. palus Stymphalis, VI. 76. *vid.* Lacus.
- Pamisos, Thessaliæ fl., VII. 129.
- Pammon Scyrius, VII. 183.
- Pamphyli, a Cræso subacti, I. 28. tributum pendunt Dario, III. 90. in Xerxis exercitu, VII. 91: *ubi et* eorum origo.
- Pamphyli, tribus Sicyonia, V. 68.
- Pan, vetustissimus deus apud Ægyptios, II. 145. 146. Mendes nominatus, ex ordine octo deorum, II. 46. 145. filius Mercurii et Penelopæ perhibetur a Græcis, II. 145. Pan Phidippi cursori obviam factus, VI. 106. *seq.* templum ei dedicatum Athenis, *ibid.*
- Panætius, Sosimenis fil., Tenius, ad Græcos transfugit, VIII. 82.
- Panathenæa, festum apud Athenienses, V. 56.
- Pandion, Lyci pater, I. 173.
- Pangæus, mons Pæoniæ, V. 16. VII. 112.
- Panionia festum Iones celebrant, I. 148.
- Panionium, locus sacer Mycalæ, I. 143. ubi conveniunt Iones, c. 143. *seq.* 170. VI. 7.
- Panionius Chlius, Hermotimo, quem castraverat, poenas dat, 103 — 106.
- Panis, ex palmæ fructu factus ap. Babylonios, I. 193. ex zea ap. Ægyptios, II. 77. ex loto, c. 92. panis Phrygum sermone Becos, II. 2. panis sponte duplo major factus, VIII. 137. panis in contemtu apud Æthiopes, III. 22.
- Panites Messenius Spartanis consilium dat de discernendis geminis, VI. 52.
- Panopenses, VII. 34. eorum opp. incensum, c. 35.
- Panormus portus Milesiorum, I. 157.
- Pantagnotus, Polycratis frater, III. 39.
- Pantaleon, Alyattis fil., a Cræso fratre occisus, I. 99.
- Pantares Gelous, pater Cleandri, VII. 154.
- Pantheræ Libycæ, IV. 192.
- Panthialæi, Persarum geus, I. 125.
- Panticapes, fl. Scythiæ, IV. 18. 47 describitur ejus cursus, c. 54.
- Pantimathi pop. Dario tributum pendunt, III. 92.
- Pantites Spartanus, ignominia notatus, VII. 232.
- Papæus Jupiter apud Scythas, IV. 59.
- Paphlagones, pop. ad Halyn fl., I. 6. 72. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Papracæ, pisces in lacu Prasiade, V. 16.
- Papremis, opp. Ægypti, II. 59. III. 12. ibi sacros ritus celebrant Ægyptii, II. 63. Paprenitanis hippopotami sacri, II. 71. Papremitana præfectura, II. 165.
- Papyrus, *vid.* Byblos.
- Parabates, Doriei comes, in Sicilia periit, V. 46.
- Paralatæ Scythiæ, IV. 6.
- Parapotamii, Phocidis opp., VIII. 33.
- Parasanga mensura, triginta valet stadia, II. 6. V. 53. VI. 42.
- Paretaceni, pop. Mediæ, I. 101.
- Paricanii, pop. Mediæ præfectura, III. 92. eorum armatura in Xerxis equitatu, VII. 86.
- Paricanii Æthiopicibus Asiaticis finitimi, (*fors.* Paretaceni), III. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 68.
- Parii, *vid.* Parus.
- Parion, opp. Hellesponti, V. 117.
- Paris, *vid.* Alexander.
- Parus lapis, V. 62. *vid.* Lapis.
- Parmys, filia Smerdis, Cyri neptis, III. 88. VII. 78.
- Parnassus, mons Thessaliæ, VIII. 27. ejus vertices duo, VIII. 32.
- Paroreatæ, populus Peloponnesi, IV. 148. VIII. 73.
- Parthenius fl., circa cum habitant Syri, II. 104.
- Parthenius, mons Peloponnesi, VI. 105.
- Parthi, pop., III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 66.
- Partus, *vid.* Mulier et Læna.
- Parus, ins. e Cycladibus, V. 31. Parii res Milesiorum componunt, V. 28. *seq.* urbs frustra a Miltiade oppugnata, VI. 133 — 135. quieti expectant Parii exitum Persici belli, VIII. 67. Themistocli exigenti pecunias dant, VIII. 112.
- Pasargadæ, Persarum genus, I. 125.
- Pasargades Badras, navalium copiarum *fuit* dux contra Barcam, IV. 167.
- Pasicles, Philisti pater, IX. 97.
- Pata Scythiæ, *pro* occidere, IV. 110.
- Pataici dii in proris navium Phœniciorum, III. 37.
- Pataicus, Ænesidemi pater, VII. 154.
- Patara, opp. Lyciæ, I. 182.
- Patarbemis, nobilis Ægyptius, nullo suo merito contumeliose ab Aprie rege tractatus, II. 162.
- Pateræ aureæ sex a Gyge apud Delphos positæ, I. 14. pateræ aureæ et argenteæ Delphos a Cræso missæ, I. 51. *Conf.* Crater.
- Paterna in opificia ubi succedant et filii, VI. 60.
- Patiramphes, Xerxiani currus auriga, VII. 40

Patizeithes Magus, cum fratre Persarum imperium arripit, etc., III. 61. *seqq.*

Patrenses, pars Achæorum, I. 145.

Patumus, opp. Arabiæ, II. 158.

Paupertatis numen, VIII. 111.

Pausanias, Cleombroti fil., (*ejus stemma*, *vid.* VII. 204. *coll.* IX. 64.) noctu Sparta exercitum educit, IX. 10. imperator Græcorum ad Plataeas, c. 21. 46. aciem mutat, c. 46. *seq.* in aqua: inopia duces ad se convocat, et cum iis de receptu deliberat, c. 50. *seq.* cum Amomphareto centurione altercatur, etc. c. 53 — 57. nobilissimam de Persis victoriam refert, c. 60—64. consilium Lamponis de Leonidæ cæde ulciscenda respuit, c. 78. *seq.* Persico more cœnam parari jubet, c. 82. — in Ponti ostio cratera æhenum dedicat, IV. 81. Græciæ tyrannidem affectans, Megabatis filiam in matrimonium petit, V. 32. ob ejus contumeliam Spartanum imperium eripiunt Græci, VIII. 3.

Pausicæ pop., III. 92.

Pausiris, Amyrtæi fil., III. 15.

Pax, bello præferenda, I. 87.

Pecuarii Armenii, I. 194. pecuarii Indi, III. 99. pecuarii Persæ, I. 125.

Pecuniæ, *vid.* Numus.

Pedasus, opp. Cariæ, V. 121. Pedasenses Harpago resistunt, I. 15. Pedasensis montana Mileti Persæ possidendæ dant, VI. 20. Pedasensis Hermotimus, VIII. 104. *conf.* Barba.

Pediculos comedunt Budini, IV. 109; mulieres Adymachidarum mordent, c. 168.

Pedienses Phocidis, VIII. 33.

Pelasgicus pop., I. 56. Pelasgi olim Athenienses Cranai nominati, VIII. 44. Pelasgi cum Atheniensibus in eadem regione habitabant, nulla Deorum nomina habentes, II. 51. *seq.* eorum lingua barbara, I. 57. ex Attica ejecti, Lemnum incolunt, VI. 137 — 140. et Imbrum, V. 26. Pelasgi e Braurone Atticas mulieres rapientes IV. 145. Arcades Pelasgi, I. 146. Pelasgi Ægialees, i. e. littorales, Iones Achaïam tenentes, VII. 94. — Antandrus Pelasgica, VII. 42. *cf.* I. 57. Pelasgicus murus Athenis, V. 64.

Peleus rapuit Thetin, VII. 191.

Pelius, mons Thessaliæ, VII. 129. sub Pelio navem Argo construxit Jason, IV. 179.

Pella, Bottiæidis terræ opp., VII. 123.

Pellena, Achæorum regio in Peloponneso, I. 145.

Pellis humana candidissima, IV. 64. pelle nudant Scythæ hostis caput, *ibid.* in pellibus scribunt multi barbari, V. 58.

Peloponnesum septem populi incolunt, VIII. 73. in his Dorienses, I. 56. VIII. 31. major Peloponnesi pars Lacedæmonis subjecta, I. 68. Peloponnesiacum bellum, VII. 137. IX. 73. *cf.* VII. 233.

Pelops Phryx, Persarum servus, VII. 11. Pelopis Phrygis terra nominatur Peloponnesus, VII. 8.

Pelusium ostium Nili, II. 17. 134. III. 10.

Penelope, mater Panis, II. 145. 146.

Peneus, fl. Thessaliæ, VII. 20. inter Olympum montem et Ossam interfuit, c. 173. 182. ejus ostium spectat Xerxes, c. 128. *seqq.*

Pennæ, *vid.* Plumæ.

Pentapolis Doriensium, antea Hexapolis adpellata, I. 144.

Penthiylus, dux Paphiorum, a Græcis capitur, VII. 195.

Percalos, Clilonis filia, Demarati uxor, VI. 65.

Percote, opp. ad Hellespontum, V. 117.

Perdiccas, progenitor Amyntæ et Alexandri, V. 22. cum fratribus Gauane et Acropo Argis in Macedoniam profu-

git, et miro modo Macedonum regno potitur, VIII. 137 — 139.

Peregrini (ξῆνοι) Persæ nominati a Spartanis, IX. 11.

Pergamum Priami, VII. 43.

Pergamus, Pierum Castellum in Thracia, VII. 112.

Perialla, Delphica prophetissa corrupta, VI. 66.

Periander, Cypseli fil., Corinthiorum tyrannus, ab initio mitis, postea Thrasybuli Milesiorum tyranni consilio sanguinolentus, V. 92. Melissam uxorem, ex qua ei duo filii nati, III. 50. occidit, cum eaque mortua concumbit, V. 92. sub eo Arion miro modo servatus, I. 23. *sq.* Thrasybulum de oraculo certior facit, I. 20. Epidaurum capit, III. 53. filium natu minorem domo ejicit, et in Corcyram ablegat, at ipse senescens, revocat, III. 50. *seqq.* Corcyraeorum ccc. pueros Sardes mittit castrandos, III. 48. *sq.*

Pericles; ejus majores, VI. 131.

Perilaus, Sicyoniorum dux ad Mycalen, IX. 103.

Perinthus, opp. Chersonesi, IV. 90. VI. 33. a Megabazo capta, V. 2. Perinthii a Paonibus cladem accipiunt, V. 1. *sqq.* Perinthiorum Tyrodiza opp., VII. 25.

Periæci, VI. 58. Lacedæmonii, IX. 11. *vid.* Lacedæmon.

Perpherees summos Deli honores obtinent, IV. 33.

Perrhæbi juxta Gonnum opp., VII. 128. 173. Persis terram et aquam dant, c. 132.

Persæ, olim Artai, a Græcis Cepheneus nominati, a Perse, Persei fil., nomen invenerunt, VII. 61. 150. eorum terra aspera, I. 71. IX. 122. *cf.* IV. 39. diversi eorum populi, I. 125. nobilissima familia Achæmenidarum, *ibid.* *cf.* III. 65. — Persæ natura protervi, I. 89. celi orbem Jovem nominant, et Venerem Mitræ; alia eorum numina, I. 131. ignem deum habent, III. 16. fluvios præcipue colunt, I. 133. eorum sacrificia, I. 132. Deo, qui sub terra esse dicitur, vivos defodiunt, VII. 114. *cf.* III. 35. *extr.* diem natalem omnium maxime celebrant, I. 133. *cf.* IX. 110. — ebrii deliberant, jejuni decernunt, I. 133. externos mores facillime adsciscunt, I. 135. eorum salutatio et observantiæ cultus in vicinos, I. 131. bellica virtus (*vid.* Orosaugæ) et numerosa soboles maximo iis honori est, I. 136. propter unam simplicem causam nemo morte pleclitur, I. 137. *cf.* VII. 194. *n. coll.* VI. 30. *vid.* Judices regii. Puerorum educatio, I. 136. et alia instituta, c. 137. *seq.* Sepultura, I. 140. Persæ in luctu se ipsos et equos ludent, IX. 24. — Persica nomina omnia in eandem desinunt litteram, I. 139. Persici literati, I. 1. *cf.* c. 95. *et vid.* Magi. — Mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* c. 20. *et* VIII. 88. multas uxores habent Persæ, I. 135. *vid.* Darius. Per vices ap. Persas uxores ad maritum intrant, III. 69. uxores ad cœnam adducunt, V. 18. — Persæ olim inopes, I. 171. *cf.* IX. 122. secundis mensis multis utuntur et vino indulgent, I. 133. *cf.* III. 22. V. 18 *et* IX. 82. — capillos alunt, VI. 19. eorum crania debilia, III. 12. — Persarum cultus et arma, v. 49. VII. 61. 84. *cf.* I. 135. eorum luxur in castris, IX. 80. *seq.* militaris disciplina, V. 33. VII. 81. 223. IX. 16. Immortales, VII. 83. *cf.* 211. Persæ castra ligneo muro sepiunt, IX. 65. 70. palis præcutis, c. 99. — Persicorum nunciorum institutum, IX. 98. — Persæ clementer agunt cum rebellantium regum filiis, III. 15. *cf.* I. 137. Persis capitale in sella regia sedisse, VII. 16. dona quotannis mittuntur a rege, VII. 106. Persarum procures eorumque consilium, VII. 8. Septem conjurati, III. 70. 77. 126. eorum deliberationes, III. 80. sacrificia, VII. 54. Persæ Delum reverentur, VI. 97. templa Græcorum incendunt, V. 102. VIII. 109. VI. 9. VII. 8. populare imperium in Ionicis urbibus constituunt, VI. 43. Persicum imperium usque ad Caucasum pertinet, III.

97. a Dario in XX. satrapias distribuitur, III. 89 — 96. *cf.* VII. 61. *seqq.* Persis regio, ἡ Περσίς, sola a tributis immunis, III. 97. *cf.* I. 134. Persæ a Phraorte Medorum imperio subjecti, I. 102. ab Astyage deficiunt, I. 126. *seqq. coll. c.* 125. Asiæ regnum obtinent, I. 130. — eorum bellum cum Lydis, *etc. vid.* Cyrus. — Expeditio in Ægyptum, *vid.* Cambyses. — Expeditio in Scythas, IV. 85. *sg.* 120—127. 140—144. *et* Ionicæ turbæ, *vid.* Darius. Persarum expeditio Libyca, IV. 145. 167. 200 — 202. Persæ suam esse universam Asiam autumant, I. 4. IX. 116. Persarum speculatores in Apulia in servitutum redacti, III. 138. legati in convivio trucidati, V. 20. in barathrum et puteum præcipitati, VII. 132. — In Persas editum oraculum, IX. 43. Persarum acies ad Plataeas, IX. 30.
- Perses, Persei fil., VII. 61. 150. Perseus, Jovis et Danaë fil., VII. 61. Assyrius esse a Persis perhibetur, VI. 54. *cf.* VII. 61. *et* 150. a matre Ægyptius, VI. 53. magnum ejus templum et sandalium in Chemmi opp., II. 91. *ubi de eo Ægyptiacus mythus.*
- Persei specula in occidentali parte Delta Ægyptiaci, II. 15. Persidæ reges, I. 125. *cf.* III. 65.
- Persuasione nomen, VIII. 111.
- Pes ligneus Hegesistrati valis, IX. 37. pes mensura, II. 149.
- Petra, pagus Corinthiacus, V. 92.
- Petræ Trachiniae, montes Thessaliæ, VII. 98.
- Phædima, Otanis filia, III. 68. Magum prodit, III. 69.
- Phanippus, Atheniensis, Calliæ pater, VI. 121.
- Phagres, castellum Pierum, VII. 112.
- Phalerus, portus Atheniens., V. 85. VI. 116. VIII. 66. 91. IX. 32. Phalereorum planities, V. 63.
- Phalli pompam Græcos docuit Melampus, II. 49.
- Phanagoras, Carystius, Onetæ pater, VII. 214.
- Phanes Halicarnasseus ex Ægypto profugit ad Cambysen, III. 4. filii in ejus conspectu mactati, III. 11.
- Pharandates, Persa, Theaspis filius, VII. 79. IX. 76.
- Pharbaëthitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Pharences, Achæorum civitas, I. 145.
- Pharnaces, pater Artabazi, VII. VII. 66. IX. 41.
- Pharnaspes Achæmenides, pater Cassandæ, Cyri uxoris, II. 1. III. 2.
- pharnazathres, dux Indorum, VII. 65.
- Pharnuches, equitum præfectus, VII. 88.
- Phaselis, opp. Doric., II. 178.
- Phasis, fl. Colchidis, I. 2. 104. II. 103. IV. 37. 38. 86. VI. 84. Phasis Asiam ab Europa determinat IV. 45.
- Phayllus Crotoniata, Pythionices ter, VIII. 47.
- Phlegus, Tegeata, Aeropi pater, IX. 26.
- Pheneus, Arcadiæ opp., VI. 74.
- Pherendates, Megabazi fil., VII. 67.
- Pheretima, Arcesilai III. regis mater, ab Euclithone exercitum petit, et muliebria dona accipit, IV. 162. in Barceos, Persarum ope captos, (*cf.* c. 165. *et* 200. *seqq.*) sævit, IV. 205. obit, vermibus exesa, c. 205.
- Pheron, Ægypti rex, cæcus miro modo visum recuperat, II. 111.
- Phiala in balteis Scytharum, IV. 10.
- Phidippides Athen., hemerodromus, VI. 105.
- Philon, Argivorum tyrann., VI. 127.
- Phigalensis Arcas fuit Cleander vates, VI. 83. n.
- Philæus, Ajacis fil., progenitor Miltiadis, VI. 35.
- Philagrus, Cyneæ fil., Persis Eretriam prodit, VI. 101.
- Philaon, Cyprius, Chersidis fil., VIII. 11.
- Philes, Samius, pater Rherci, III. 60.
- Philippus, Butacidæ filius, Crotoniata, Olympionices, V. 47.
- Philippus Macedo, VIII. 139.
- Philistus, Pasicles fil., Atheniensis, Cereri Eleusinae templum statuit, IX. 97.
- Philitis pastor Ægyptius, ejus pyramides, II. 128.
- Philocyon Spartan. in pugna ad Plataeas emittit, IX. 72. 75.
- Philocyprus a Solone carmine celebratus, V. 113.
- Phla, ins. Tritonidis lacus, IV. 178.
- Phlegra olim nominata Pallene, VII. 123.
- Phlius, opp. Peloponnesi, VII. 205. Phliasii in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Phocæa, Ionum civitas in Lydia, I. 142. ad Hermi fl. ostium, I. 80. II. 106. 178. Phocæenses, Adriaticum mare, Iberiam, et Tartessum Græcis ostenderunt, I. 163. Naucrati emporium habent, II. 177. — Eorum legatus ad Spartanos, I. 152. Tartessi regem amicum habent; Harpago obsidenti vacuum relinquunt urbem; Corsicam habitant, et prælio navali cum Carthaginiensibus et Tyrhenis haud prospere commisso, Rhegium navigant; Veliæ oppondunt, I. 163—167. — Phocæenses militantes in Ionum classe ad Miletum, VI. 8. eorum dux Dionysius, VI. 11. *seqq.* 17.
- Phocenses, metu Thessalorum Thermopylas muro claudunt, VII. 176. *cf.* c. 215. astu eos magna clade addiciunt, VIII. 27. *seq.* odio Thessalorum non faciunt cum Medis, VIII. 30. semitam ad Thermopylas custodiunt, VII. 212. ibi a Persis, Epialte duce, opprimuntur, VII. 217. *seq.* eorumque regio vastatur, VIII. 32. coacti Medorum partes amplexi, miro modo a Mardonio tentantur. IX. 17. *seq.* nonnulli eorum, cum Græcis facientes, e Parnasso Mardonii exercitum vexant, IX. 31. Phocenses Ionibus innixi, I. 146.
- Phœbeum templum ad Therapnam Laconiae, VI. 61.
- Phœnices olim ad mare Rubrum habitare, V. 89. inde in Palæstinam transgressi, I. 1. advehunt merces in Græciam, *ibid.* III. 107. 110. 113. 115. *vid.* Negotiatio. — Phœnices pudenda circumcidunt, II. 104. Hellenibus litteras attulerunt, V. 58. *hinc* Phœniciæ litteræ, *ibid.* Phœnices Africam circumnavigant, IV. 42. Phœnices Tyrii circa Vulcani templum Memphis sedes habent, II. 112. templum Veneris Cytheris condunt, I. 105. vetustissimum Herculis templum habent, II. 44. Thasum ins. condiderunt, *ibid.* Thasia metalla ab iis inventa, VI. 47. — Phœnices negant se adv. Carthaginem navigaturos, III. 19. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 89. Athon montem perfodiunt, VII. 28. pontem in Hellesponto faciunt, VII. 34. Xerxi navalis certaminis spectaculum præbent, VII. 44. in pugna ad Salaminem accusant, VIII. 90.
- Phœnices nominantur ab Herodoto Carthaginienses, II. 32. IV. 197. VII. 165. *cf.* c. 167.
- Phœnicia, ἡ Φοινίκη, II. 44. 116. III. 136. IV. 39.
- Phœnix avis, II. 73.
- Phœnix, fl. prope Anthelam opp., VII. 176. 200.
- Phormus Atheniensis, VII. 182.
- Phraortes, fil. Deiocis, I. 73. rex Mediæ expeditionem in Persas et Assyrios suscipit, I. 102.
- Phrataguna, Darii regis uxor, VII. 224.
- Phriconis cognominata Cyma, I. 149.
- Phrixæ, opp. Minyarum ab Eleis eversum, IV. 148.
- Phrixus, ei mortem machinatus Athamas, VII. 197.
- Phronima, Elearchi filia, a patre in mare demergi jussa, Polymnesto salutem debuit, *etc.* IV. 154. *seq.*
- Phryges, iidem Briges, olim in Europa; VII. 73. dein ad Halyn fl. sedes habent, I. 72. antiquissimi hominum esse perhibentur, II. 2. a Cresus subacti, I. 29. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 73.

- Phrynichi fabula : Mileti expugnatio, VI. 21.
 Phrynon, pater Attagini, IX. 15.
 Phthiotis terra olim ab Hellenico populo habitata, I. 56.
 Phthiotæ Achæi, VII. 132.
 Phya, mulier Minervæ nomine et cultu Pisistratum Athenas reducit, I. 59.
 Phylacus et Autonous, heroes Delphenses, VIII. 39.
 Phylacus, Histiaei fil., Samius, VIII. 85.
 Phyllis, regio circa Pangæum montem, VII. 113.
 Pictura pontis in Bosporo in Junonis templo dedicata, IV. 88. Amasidis imago picta Minervæ dedicata, II. 182. picturam phœnicis avis in Ægypto vidit Herodotus, II. 73. pingunt Panis simulacrum eodem modo Ægyptii atque Græci, II. 46. — Pingunt figuras in vestimentis Caucasii, I. 203. cf. VII. 67.
 Pieria, regio Macedoniæ, VII. 121. 177. Pieres, VII. 112. 185. eorum duo castella ad Pangæum montem, VII. 112. — Pieria pix, IV. 195.
 Pigres, Seldomi fil., Car, VII. 98.
 Pigres et Mantyes fratres, viri Pæones ad Darium veniunt, V. 12.
 Pilius, opp. in Atho monte, VII. 122.
 Pincerna regis ap. Persas in honore, III. 34.
 Pindarus poeta, III. 38.
 Pindus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 129.
 Pinus arbor cæsa nullum amplius germen edit, VI. 37.
 Pirene fons Corinthi, V. 92.
 Pironis ex Pironi, II. 143.
 Pirus, amnis Actiæ, I. 145.
 Pisa, opp. Elidis, II. 7.
 Piscatores Tiryntii, VII. 137.
 Pisces gregales in stagnis Ægypti, II. 93. lepidotus et anguilla pisces sacri ap. Ægyptios, II. 72. piscibus vesci nefas Ægypt. sacerdotibus, II. 37. papraces et tilones equis pro pabulo præbent Pæones, V. 16.
 Pisistratus, Nestoris fil., V. 63.
 Pisistratus, Hippocratis fil., cum Megacle et Lycurgo factionibus dissidet; Athenis ejectus, cum Megacle paciscens miro modo reducit, I. 59. 60. iterum ejectus, denuo Achivorum auxiliis Athenis potitur et tyrannidem firmat, c. 61 — 63. Naxum ins. subigit, et Delum expiat, c. 64. Cimonem, Miltiadis patrem, Athenis in exilium pellit, at ob victoriam Olympicam sibi concessam in patriam restituit, VI. 103. cf. VI. 35. — generis origo, V. 65.
 Pistratidæ urbe ab Atheniensibus ejecti, V. 63. seqq. cf. c. 90. seqq.
 Pistores dulcarii, VII. 39. pistricis Cræsi effigies aurea Delphis, I. 51.
 Pistyrus, Thraciæ opp.; ad quod lacus salsus et piscosus, VII. 109.
 Pitana, opp. Æol., I. 149.
 Pitane, tribus Lacon., III. 55. Pitaneorum manipulo præfuit Amompharetus, IX. 52.
 Pithagoras, Selinuntiorum tyrannus, V. 46.
 Pittacus Mitylenæus callido monito Cræsum deterret a bello Ionibus insularis inferendo, I. 27.
 Pituitæ fluxus remedium ap. Libyes, IV. 187.
 Pix Pieria; pix e lacu Cyraunis ins. et Zacynthi collecta, IV. 195.
 Pixodarus, Quinda oriundus, Caribus bonum dat consilium, V. 118.
 Placia, opp. Hellesponti a Pelasgis conditum, I. 57.
 Platæenses, bello a Thebanis pressi Atheniensibus se tradiderunt; auxilio Atheniensibus veniunt ad Marathonem, VI. 108. in classe Græcorum ad Artensium militant, VIII. 1. sed pugnae ad Salaminem non interfuere, VIII. 44 eorum urbs incenditur, c. 50. sexcenti in acie Græcorum, IX. 28. In Platæensem agrum descendunt Græci, IX. 25. Pugna ad Platæas, IX. 53. seqq. 59. seqq.
 Platanus aurea atque vitis, VII. 27. platanus aureo ornata a Xerxe donata, VII. 31. amplum platanetum, V. 119.
 Platea, Libyæ ins. a Theræis condita, IV. 151 — 153. 156. 169.
 Plinthinetes sinus Ægyptum terminat, II. 6.
 Plistarchus, Leonidæ fil., IX. 10.
 Plistorus, Absinthiorum deus, IX. 119.
 Plumis terra et aer oppletus, IV. 7. 31.
 Pluvia nulla apud Theræos per septem annos, IV. 151. pluvia Ægyptiis maximum prodigium, III. 10. cf. II. 13.
 Plynus, portus Libyæ in finibus Adyrmachidarum, IV. 168.
 Præciles, pater Membliaris, IV. 147.
 Pœni, vide Carthag.
 Pogon, Træzeniorum portus, VIII. 42.
 Poliades, Amomphareti pater, IX. 53.
 Polichnitæ Cretes, VII. 170.
 Pollux, vid. Tyndaridæ.
 Polum a Babylois Græci acceperunt, II. 109.
 Polyas Anticyrensis, Græcorum speculator ad Artemisium, VIII. 21.
 Polybus, avus Adrasti, V. 67.
 Polycrates, Æaci fil., Sami rex, Lesbios et Milesios pugna navali superat; Amasidis hospes; annulus ejus in mare projectus in alvo piscis reperitur, III. 39 — 43. Cambysi, in Ægyptum proficiscenti, suspectos cives auxilio mittit, c. 44. seq. Lacedæmonios, his redeuntibus opem ferentes, propulsat, c. 54. seq. monetam ex plumbo deaurasse fertur, c. 56. maris imperium obtinere studet, c. 122. cf. c. 39. ab Oræte, Sardium præfecto, auri spe Sardes illectus, cruci adfigitur, c. 120 — 125. — familiaris Anacreontis, c. 121.
 Polycritus Ægineta, VI. 50. alius strenue pugnat ad Salaminem, VIII. 92. 93.
 Polydectes, rex Spart., VIII. 131.
 Polydorus, Alcamenis fil., VII. 204.
 Polydorus, avus Laii, V. 59.
 Polymnestus Theræus; Balti pater, IV. 150. 155.
 Polynices, IV. 147. VI. 52. IX. 27.
 Pons lapideus Babylone in Euphrate exstructus, I. 186. pons, quo Bosporum junxit Darius, IV. 83. 87. pons Istro impositus ab eodem, IV. 89. 97. seq. pontes, quibus Hellespontum Xerxes junxit, describuntur, VII. 36. pontium armamenta, VII. 25. Sesti deposita, IX. 1:5. inde a Græcis in templis dedicata, c. 121.
 Ponticum, arborum genus, IV. 23.
 Pontus Euxinus, IV. 38. 46. ejus dimensio, IV. 85. 86.
 Popularem statum in Ionie civitatibus instituit Mardonius, VI. 43. populi imperium apud Persas instituendum proponit Otanes, III. 80. cf. VI. 43.
 Porata, fl. Scythiæ, Græcis Pyretus, IV. 48.
 Porinus lapis, V. 62. vid. Lapis.
 Portlmea Cimmeria, IV. 12. 45.
 Portus Samiorum aggere in mare jacto munitus, III. 66.
 Posideum, opp. in confinibus Cilicum et Syrorum, III. 91.
 Posidoniates vir, I. 167.
 Posidonius Spart., IX. 71. inter Irenas sepultus, c. 85.
 Potidæa, opp. Macedoniæ, VII. 123. frustra ab Artabazo oppugnatur, VIII. 126 — 129.
 Præda ingens in Persarum castris a Græcis coacta et divisa, IX. 80. seq. cf. c. 70.
 Prælium, vid. Pugna.
 Præsepe æneum Mardonii, IX. 70.
 Præsii Cretes, VII. 170. 171.

- Prasias lacus Thraciæ, tuguriis super palis exstructis, habitatur, V. 16.
- Praxilaus, Xenagoræ pater, IX. 107.
- Praxinus, navarchus Troezen., VII. 180.
- Precum solemnium ap. Athenienses formula, VI. 111. ap. Ægyptios, II. 39. apud Persas, I. 132.
- Pretium captivi, duæ minæ, V. 78. VI. 79.
- Prexaspes, regius internuncius, maximo in honore ap. Cambyseid, III. 34. ejus fratrem Smerdin jussus interficit, III. 30. filium Cambyse furiosus sagitta interficit, c. 33. *seq.* Cambysi suspectus, falsi Smerdis machinationes deiecit, III. 62. *seq.* negat se Smerdin, Cyri fil. interfecisse, *cap.* 66. Magos prodit, seque ipse de turri præcipitat, c. 74. *seq.*
- Prexaspes, Aspathinis fil., navalibus Xerxis copiis præfectus, VII. 97.
- Priami Pergamum, VII. 43. Priami regnum a Græcis eversum, I. 4. *cf.* II. 120.
- Priene, Ionum civitas Carici, I. 142. ab Adrye expugnata, I. 15. Prienenses a Mazare subacti, I. 161. in Ionum acie ad Miletum, VI. 8.
- Primogenitus patri succedit in regnum ap. Spartanos, VI. 52. *cf.* V. 39. 42. ap. Persas, VII. 3. *vid.* Rex.
- Prinetades, Demarmeni fil., Laco, V. 41.
- Procles, Aristodami fil., VIII. 131. frater geminus Eurysthenis, auctor inferioris familiæ regum Spart., VI. 51. 52. *cf.* IV. 147.
- Procles, Epidauri tyrannus, III. 50. a Periandro vivus captus, c. 52.
- Proconnesus, ins. Propontidis, IV. 14. a Phœnicibus vastata, VI. 33. Proconnesius Aristæas, IV. 13. *seqq.*
- Prodigia plura ab Ægyptiis inventa, II. 82. *Prodigia ab Herodoto memorata*: I. 78. 174. II. 141. III. 10. 153. *coll.* c. 151. IV. 151. VI. 27. VII. 37. 57. VIII. 37. 65. 137. *et multa passim alia.*
- Promethei uxor, Asia, IV. 45.
- Pronææ Minervæ templum Delphi, I. 92. VIII. 37. 49.
- Propontidis dimensio, IV. 85.
- Proserpinæ et Cereris festum ap. Athenienses, VIII. 65. *Conf.* Ceres.
- Prosopitis, ins. Ægypti, II. 41. militaris præfectura, II. 165.
- Protesilai sepulcrum et fanum Eleunte ab Artaycte spoliatum, VII. 33. IX. 116.
- Proteus Memphites, Ægypti rex; quo regnante Menelaus cum Helena in Ægyptum adpulit, II. 112—116.
- Protothyas Scythia, I. 103.
- Proverbiales aliquot locutiones: *Lemnia facinora*, VI. 138. *Cadmea victoria*, I. 166. *Nil curat Hippoclydes*, VI. 129. *calceum consuere, quem alius induat*, VI. 1. *Scythico more infunde*, VI. 84. *ver ex anno tollere*, VII. 162. *pinus instar excindere*, VI. 37. *ovem inter lupos relinquere*, IV. 149. *cum Jove de divitiis contendere*, V. 49. *ne ignifer quidem elapsus est*, VIII. 6. *in nocaculæ acie res est*, VI. 11. *muliere ignavior*, IX. 107. *longa Regis manus*, VIII. 140. — *In auribus habitat animus*, VII. 39. *Ultra vires nemocogi potest*, VII. 172. — *Vid.* Sententiolæ.
- Prytanes Naucratorum, V. 71.
- Prytanis, rex Spartanorum, VIII. 131.
- Prytaneum Athen., I. 146. VI. 139. Prytaneum Achai Leiton vocant, VII. 197.
- Psammenitus, Ægypti rex, prælio ad Pelusium a Cambyse vincitur, III. 10. *seq.* captus calamitatem sodalis deplorat, c. 13. *seqq.* taurinum sanguinem bibere cogitur, c. 15.
- Psammis, rex Ægypti, Neconis fil., expeditionem suscipit in Æthiopiam, II. 160. *seq.*
- Psammitichus, profugus a Saitanis in patriam reducit, II. 152. ab undecim regibus in exilium missus, aneorum virorum ope totius Ægypti regno potitur, II. 151—153. Ionibus Caribusque agros designat, c. 154. Scythias in Syriam Palæstinam occurrit, I. 105. Azotum urbem per XXIX continuos annos obsessam capit, II. 157. antiquitatem Ægyptiæ gentis explorat, II. 2.
- Psammitichus *alius*, Inari pater, VII. 7.
- Psylli, pop. Africanus, IV. 173.
- Psytalea, ins. prope Salaminem, VIII. 76. 95.
- Pteria, Cappadociæ opp. a Cræso captum, I. 76.
- Ptoium, Apollinis templum Thebanorum, VIII. 135.
- Pudenda circumcidunt Ægyptii, II. 36. munditiæ causa, c. 37. et alii nonnulli, c. 104. pudenda stelis insculpta a Sesostri, II. 102.
- Puella formosissima ex deformissima evasit, VI. 61. puella Lydia meretrices, I. 93. *vid.* Virgo.
- Pueri Scythias in disciplinam dati, I. 73. puerorum educatio apud Persas, I. 136. pueri ex pede adligati, apud Pæones, V. 16. pueri Sardes missi castrandi, III. 48. *seq.* pueros castratos vendidit Panionius, VIII. 105. *seq.* Ionum pueri formosissimi a Persis castrati, VI. 32. pueri Ventis immolati a Menelao, II. 119. pueri vivi defossi, VII. 114. pueri scholæ tecto obruti, VI. 27. in duobus puerulis experimentum Psammitichi, II. 2.
- Pugna ad Pteriam inter Lydos et Persas, I. 76. direpta, die repente in noctem converso, I. 74. *cf.* 103. ad Mœmephin, II. 169. ad Pelusium divinitus commissæ, II. 141. ad Pelusium inter Cambysem et Psammenitum, III. 10. *seq.* terra marique ad Salaminem Cypri et Claves Cypri, V. 108. *et seqq.* pugna navalis ad Miletum, VI. 6. *seqq.* Marathoniam, VI. 111—113. *coll.* c. 109. *seq.* navalis ad Artemisium prima, ancipite Marte pugnata, VIII. 9—II. secunda, c. 14. *seqq.* Salaminia, VIII. 84. *seqq.* ad Plataeas, IX. 59. *seqq.* 49. *seqq.* ad Mycalen, IX. 98—104. — Laqueorum usus in pugna, VII. 85. Virginum pugna in Minervæ festo, IV. 180. Sacerdotum in Martis festo, II. 63. *seq.*
- Putens trifarias rerum species exhibens, VI. 119.
- Pylæ, *vid.* Thermopylæ.
- Pylagori, VII. 213. *et seq.*
- Pylii Cancones, I. 147. Pylii origine, Codrus et Pisistratus, V. 65.
- Pylus, opp. Messeniæ, VII. 168.
- Pylus, opp. Elidis, IX. 34.
- Pyramides ad Memphin, II. 8. pyramis Cheopis regis, ejusque constructio describitur, II. 124. 125. alia Chephrenis regis, c. 127. Pyramides pastoris Philitidis, II. 128. Mycerini regis pyramis ex Æthiopico lapide, c. 131. Asychis e lateribus, c. 136. in angulo labyrinthi insculptis figuris ornata, II. 148. *cf.* c. 101.
- Pyrene, opp. ubi Istri fontes, II. 33.
- Pyretos, fl. Scythiæ, IV. 48.
- Pyrgus, opp. Pelop. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
- Pythagoras, Mnesarchii fil., inter Græcos ingenii cultura eminens, IV. 95. quædam Pythagorica *cap.* 94. *seq.* — Pythagorica instituta eadem, quæ Ægyptiaca et Orphica, II. 81.
- Pythagoras Milesius, patriæ procurator, V. 126.
- Pytheas, Ischenoi fil., Ægineta, a Persis captus, ob virtutem honoratur, VII. 181. VIII. 92. ejus filius Lampon, IX. 78.
- Pytheas, Nymphodori pater, Abderita, VII. 137.

Pythermus Phocæensis, Ionum legatus ad Spartanos, I. 152.
 Pythia corrupta, V. 63. *coll.* c. 90. VI. 66. *cf.* Oracula.
 Pythii Spartanorum, VI. 57.
 Pythius, Atys fil., Lydus, Xerxem ejusque exercitum hospitio excipit, VII. 27—29. ejus filium discindi jubet Xerxes, c. 38. 39.
 Pytho, urbs Delphensium, I. 154.
 Pythogenes, Scythæ frater, VI. 23.

Q.

Quadrijugos equos jungere, Libycum inventum, IV. 189.
 Quadrigas alens familia, VI. 35. *cf.* c. 103. VI. 125.
 Quercus capita, locus in Cithærone monte, IX. 39.
 Quinda, urbs, patria Pixodari, V. 118.
 Quinqueremis sacra Athen., VI. 87.

R.

Ræna in Scytharum donis, IV. 131
 Redemptionis captivorum pretium, V. 77.
 Reditus, Persici imperii, III. 90. *seqq.* Atheniensium ex metallis, VII. 144. Alexandri ex metallis, V. 17. Thasiorum ex auri fodinis, VI. 46.
 Regia terra Scytharum, IV. 20.
 Regio nulla cuncta suppediat, I. 32.
 Rerum humanarum inconstantia, I. 5. rerum omnium respiciendus exitus, I. 32.
 Restibus instructa pugna, VII. 85.
 Rex quomodo evaserit Deioeces, I. 96. *seqq.* Rex Persarum Darius equi hinnitu designatus, III. 70. *seqq.* rex ap. Æthiopus eligitur statura maximus, III. 20. regum Spartanorum honores et munera, VI. 56. *seqq.* regum filios benigne tractant Persæ, III. 15. regi licitum est, quidquid velit facere, III. 31. rex Persar. in bellum proficiscens, successorem nominat, VII. 2. beneficiis non vincitur, VII. 39. IX. 18. Reges olim inopes pecuniar, VIII. 137. regia dignitas a contemtu liberata ab Amaside, II. 172. duodecim reges Ægypti, II. 147. reges Saitæ in Ægypto, II. 169.
 Rhadinæces apud Persas olei genus, VI. 119.
 Rhampsinitus, rex Ægypti, ejus thesaurus a duobus fratribus exspoliatus, II. 121. ejus descensus ad inferos, II. 122.
 Rhapsodi Sicione pulsi, V. 65.
 Rhegium, Italiæ opp., I. 166. 167. Rhegini ingentem cladem accipiunt, VII. 170.
 Rhenæra, ins. prope Delum, VI. 97.
 Rhodope, mons Thraciæ, VIII. 116. IV. 49.
 Rhodopis, meretrix famosa, II. 135. ejus pyramis, II. 134. 135. donarium in templo Delphico, II. 135.
 Rhodus, Doriensium civitas, II. 178. mare Rhodium, I. 174. ex Rhodo Lindii Gelam Siciliæ opp. condiderunt, VII. 153.
 Rhæcus architectus, III. 60.
 Rheuteum, opp. Troadis, VII. 43.
 Rhypes, Achæorum civitas, I. 145.
 Ridere coram aliquo ap. Persas indecens, I. 99.
 Rosæ sexagenum foliorum, VIII. 138.
 Rubrum mare, II. 8. 158. 159. IV. 39.
 Ruinæ hominibus disciplinæ, I. 207.

S.

Sabaco, rex Æthiopum, Ægyptum subigit, II. 137. *seq.* 152. ejus acta in Ægypto, II. 137. 138. somnio territus in Æthiopiam redit, c. 139.

Sahyllus Gelous, VII. 154.
 Sacæ, pop. Asia, Scythica gens, VII. 64. a Cyro nondum subacti, I. 153. Dario tributum pendunt, III. 93. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 64.
 Saccus farina indiget, III. 40.
 Sacerdotes Ægyptiorum, II. 37. *seqq.*
 Sacræ viæ, locus Scythiæ, IV. 52.
 Sacrificium ap. Ægyptios, II. 39. 40. Scytharum, IV. 60. 61. Persarum, I. 132. sacrificium ingens Cræsi regis, I. 50. Periandri, V. 92. sacrificium publicum ap. Spartanos, VI. 57. Sacra faciunt Græci ante expeditionem, IX. 19. Sacra Eleusinia, VIII. 65. *vid.* Mysteria.
 Sadyattes, Ardyis fil., rex Lydiæ, I. 16. 18.
 Sagartii, Persarum genus, I. 125. III. 93. VII. 85. eorum tributum, III. 93.
 Sagitta a Dario in cœlum emissa, V. 105. Sagittæ, Scytharum robor, IV. 132. *cf.* Ahenum.
 Sais, urbs Ægypti, II. 28. 59. 163. 170. Saitana præfectura militaris, II. 165. Saitanorum regum sepultura, II. 169. Saiticum ostium Nili, II. 17.
 Sal natus, IV. 53. ex lacu, VII. 30. salis colles in Africæ desertis, IV. 181. 182. 183. ex salis grumis domus constructæ, IV. 185.
 Sala, opp. Samothraciæ, VII. 59.
 Salanis insula, Atheniensium refugium, VIII. 56. Salamina pugna, VIII. 84. *seqq.* eodem die pugnata, quo Hamilcar in Sicilia a Gelone victus est, VII. 166.
 Salamis, urbs Cypri, IV. 162. V. 104.
 Salmydessus, Thraciæ opp., IV. 93.
 Samothracia, VI. 47. Samothracæ Pelasgi, II. 51. jaculatores, VIII. 90. Samothracia castella, VII. 108.
 Samus, ins. Ionica, I. 142. in ea tria memorabilia opera, III. 69. templum, I. 70. II. 148. Æschronia tribus, III. 26. dialectus, I. 142. Samii Lacedæmonis craterem rapuerunt, I. 70. III. 47. Samiorum oratio Spartanis nimis longa, III. 46. Spartanorum expeditio in Samum, III. 39. 54. *seqq.* *vid.* Polycrates. Samus, a Persis ob Mæandrii perfidiam vastata, Sylosonti traditur, III. 139—149. — Samii post pugnam ad Miletum Siciliam petunt et Zanciam occupant, VI. 22. *seq.* — Græcos Deli sedentes sollicitant, ut Ioniam liberent, IX. 90. *seqq.* Samii Persis suspecti armis privantur, IX. 99.
 San littera Dor., I. 139.
 Sana, opp. ad Athon montem, VII. 22. 123.
 Sanacharibus, rex Arabum et Assyriorum, Ægyptum invadit; ingenti clade divinitus adicitur, II. 141.
 Sandalium Persei, II. 91.
 Sandanis Lydus Cræso dissuadet bellum Persicum, I. 71.
 Sandoces, Thamasii filius, judex regius, e cruce jam suspensus liberatur, VII. 194.
 Sanguine fudus sanciant Medi et Lydi, I. 74. et Arabes, III. 8. item Scythæ, IV. 70.
 Sapiens, σοφός, nominatur Sandanis Lydus, I. 71. Amyris Sirites, VI. 127. Chilon Spartanus, VII. 235. *cf.* I. 59.
 Sapires, *vid.* Saspies
 Sappho poetria, II. 13.
 Sarangæ, pop. Asiaticus, III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 67.
 Sardanapallus, rex Nini; ejus thesaurus sub terram spoliatus, II. 150.
 Sardes a Cimmeriis captæ, I. 15. urbs, una parte expugnabilis, a Cyro capta, I. 84. cremata ab Ionibus, V. 101. 105. Sardium reges Heraclidæ, I. 7. primus rex Agron, I. 7. Meles, I. 86.
 Sardinia ins., I. 170. V. 108. 124. Sardi sub Pœnis in Sicilia militant, VII. 165.
 Sardonium linum, II. 105.

Sardonium mare, I. 166.
 Sarpedon et Minos, Europæ filii, I. 173.
 Sarpedonium promontorium, VII. 58.
 Sarta, opp. ad Athlon montem, VII. 122.
 Saspres, pop. Asiaticus, I. 104. III. 94. IV. 37. 40. eorum armatura, VII. 79.
 Salaspes Achæmenides, Libyam circumnavigare jussus, cruci adfigitur, IV. 43.
 Satietas, Contumeliæ filia, VIII. 77.
 Satræ, Thraciæ pop., VII. 110. 111.
 Satrapæ Persarum, I. 192. III. 89. 90. *etc.*
 Saltagydæ, pop. Asiat. III. 91.
 Saulius, rex Scytharum, IV. 76. *seq.*
 Sauromatæ, pop. Scyth. cum Amazonibus mixtus, IV. 110 — 116. ad Mæotidem lacum trans Tanain habitant, IV. 21. 43. sermone Scythico solræe utuntur, IV. 117.
 Scærus pugil Apollini tripodem dedicavit, V. 60.
 Scamander, fl. Troadis, V. 65. ejus aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42.
 Scamandronymus, pater Charaxi, II. 135.
 Scapte Hyle, loci nomen Thraciæ, ubi aurifodinae, VI. 46.
 Sceptrum, *vid.* Baculus.
 Schœnus mensura, II. 6. *et* 8.
 Scholæ tectum in pueros corruens, VI. 27.
 Scithus, ins. prope Artemisium, VII. 179. 182. 183. VII. 7.
 Scidrus, opp. Sybaritarum, VI. 21.
 Sciona, Pallenæ opp., VII. 123.
 Sciradis Minervæ templum, VII. 94.
 Scironis via in Isthmo, VIII. 71.
 Sciton, Democedis famulus, III. 130.
 Scius, Scythiæ fl. in Istrum influens, IX. 49.
 Scolos, opp. Bæotiae, IX. 15.
 Scolopeis, IX. 97.
 Scolotes ipsi se nominant Scythæ, IV. 6.
 Scopadæ Thessali, VI. 127.
 Scopasis, rex Scytharum, IV. 120. 128.
 Scriba Polycratis, ad Oræten missus, III. 123. Sami procurator, c. 142. scriba rerum pretiosarum in Minervæ templo Sai opp., II. 28. Scribæ regii ap. Pers., III. 128. VII. 100. VIII. 90. *cf.* c. 85.
 Scripturæ duplex genus ap. Ægyptios, II. 37. scripturæ veteris ap. Græcos monumenta, V. 58—61. scripturæ occultæ specimina, V. 35. VII. 239.
 Sculptura Ægyptiorum, II. 4. 124. 136. 138. 148. *vid.* Colossi *et* Statuæ.
 Sentum Persis ostendisse dicuntur Alcæonidæ, VI. 121. *seqq.*
 Seylace, opp. Pelasg., I. 57.
 Seylas, Ariapithis fil., rex Scytharum mores Græcorum æmulatus, regno exiit, IV. 78—80.
 Seylax Caryandensis Indi fl. ostia aperuit, IV. 44.
 Seylax, Myndiæ navis præfectus, V. 33.
 Scyllias urinator, VIII. 8.
 Seyrius Pammon, VII. 183.
 Seyrmiadæ Thraces Dario se tradunt, IV. 93.
 Scythæ, Herculis fil., IV. 10.
 Scythæ ipsi se Scolotos nominant, IV. 6. Sacæ a Persis nominati, VII. 64. de sua origine quid ipsi memorent, IV. 5—7. quid Græci Pontici, c. 8—10. Scythæ Paralatae, s. Regii (*cf.* c. 10. *et* 57.) Auchatae, Catiari *et* Traespies, IV. 6. Amyrgii, VII. 64. Callipidæ, s. Græci Scythæ, IV. 17. Scythæ Agricola, c. 17. 18. 53. 54. Nomades, c. 19. 55. VI. 84. gentis multitudo, IV. 81. Scytharum numina, *et* sacri ritus, IV. 59. *seqq.* vaticinandi modus, c. 67. *seqq.* instituta ad bellum spectantia, c. 64. *seqq.* bonos fortibus viris, c. 66. furderis ineundi mos, c. 70. Regum sepultura, c. 71. 72. priva-

torum, c. 73. Scythæ ab externis moribus abhorrent, c. 76—80. — Scythæ servos pretio emtos non habent, IV. 72. servos excæcant lactis causa, c. 2. domos plaustris circumvehunt, IV. 64. *seq.* — Scythico more bibere, VI. 84. Scythæ a Sesostri subacti, II. 103. cum Amazonibus congressi, *etc.* IV. 110. *seqq.* — Scythæ: Nomades, Asiam incolentes, a Massagetis pressi, Cimmericos sedibus pellunt, IV. 11. *cf.* I. 15. eosque persequentes, in Mediam veniunt, IV. 12. *cf.* VII. 20. Medis superatis, Asiæ imperio potiti, Ægyptum petunt, Ascalone Veneris templum spoliant; a Cyaxare ex Asia ejiciuntur, I. 103 — 106. *cf.* Enarees. In patriam redituri, cum servis ex uxoribus subnatis pugnant, IV. 1—4. — Ob Scythas transfugas, qui puerum inactaverant, bellum Cyaxaris cum Lydis, I. 37. *seq. cf.* c. 103. — Darium, (*cf.* IV. 1.) bellum ipsis inferentem, per miras ambages circumducunt, IV. 120. *seqq.* dona Persis mittunt, c. 131. *seq.* Jonas monent, ut pontem dissolvant, c. 136. *seqq.* — Scythæ post Darii discessum junctis viribus Chersonesum invadunt, IV. 40. cum Spartanis, Darium ulturi, societatem contrahere cupiunt, VI. 84. Scytharum mos nungendi, IV. 2. morbus muliebris, I. 105.
 Scythia vetus, ab Istro ad Tanain porrecta, IV. 99. Scythiæ duæ partes ad mare pertinent, c. 101. fluvii, IV. 47—57. ligno caret, IV. 61. terra plana, IV. 47. Scythicum gramen bilem pecoribus auget, IV. 58.
 Scythas, Zancleorum regulus, ad Darium profugit, VI. 23. 24. a Dario justissimus Græcorum judicatus, c. 24.
 Scythas, Cadmi Cui pater, VII. 163.
 Sebennytana præfectura Ægypti militaris, II. 166.
 Sebennyticum ostium Nili, II. 17.
 Seldomus, Pigris pater, VII. 98.
 Selinsii, pop. Siciliæ, V. 46.
 Selybria, opp. Chersonesi, VI. 33.
 Semen genitale nigrum Indorum *et* Æthiopum, III. 101.
 Semiramis, Babyl. regina; ejus egregia monumenta, I. 184.
 Semita ad Thermopylas describitur, VII. 216.
 Senes apud Ægyptios maxime coluntur, II. 80. apud Indos mactantur, III. 99. item ap. Massagetas, I. 216.
 Sententiolæ nonnullæ: *Sua quisque inspicat*, I. 8. *Non simul cum principio exitus patet*, VII. 51. *Sponte sua nihil fit, omnia hominibus conando contingunt*, VII. 9. §. 3. *Festinatio parit errores*, VII. 10. §. 6. *Recte consultare, maximum lucrum*, VII. 10. §. 4. *cf.* VIII. 60. §. 3. *et* VII. 157. *Cupere multa malum*, VII. 18. πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορᾷ, I. 32. *cf.* III. 40. VII. 203. *Humana felicitas nequaquam in eodem fastigio*, I. 5. *cf.* I. 207. *Felicitatis nulla hominibus satietas*, VII. 49. *Vivens nemo beatus*, I. 86. *cf.* c. 32. III. 40. *Melius est hominibus mori, quam vivere*, I. 31. *cf.* V. 4. VII. 46. παθήματα, μαθήματα, I. 207. *Invidia innata homini*, III. 80. *Multa sunt, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa*, III. 72. *Ubi prudentia opus, ibi vim adhibere nihil adinet*, III. 127. *Lex omnium rex*, III. 38. *cf.* VII. 104. *Civilis dissensio tanto pejor bello, quanto bellum pace*, VIII. 3. — *Alias nonnullas vide sub articulo, ad quem quodque earum argumentum spectat.* Conf. Proverb.
 Sepia, opp. Argolidis, VI. 77.
 Sepias, litus Magnesiae, VII. 183. 186. 188. 191. 195.
 Sepulcra patria Scytharum, IV. 127. paterna sepulcra ap. Ægyptios, II. 136. sepulcrum Alyattis ap. Lydos, I. 93. Nitocridis reginæ, I. 187. filiae regis Mycerini, bos lignæ, II. 129. *seq.* Helles, Athamantis filiae, VII. 58. Apriæ regis ejusque progenitorum in Minervæ templo, II. 169. sepulcra vitrea, III. 24. sepulcra regum *et* crocodilorum in labyrintho, II. 148.

- Sepultura regum* ap. Scythas, IV. 71. 72. privatorum, c. 73. *sepultura* ap. Thracas, V. 8. regum ap. Spartanos eadem fere, quæ ap. Persas, VI. 58. *vid. Cadaver et Mortuus.*
- Serbonis lacus, Ægypti terminus, II. 6. III. 5.
- Seriphii, in classe Græcorum ad Salaminem, VIII. 46. 48.
- Sermyla, opp. Græcum Sithoniæ, VII. 122.
- Serpentes ab equis comesi, I. 78. serpentes Jovi sacri, eorumque sepultura, II. 74. serpentes alati in Arabia, II. 75. 76. custodiunt arbores thuriferas, III. 107. eorum genitura, III. 109. serpentes cornibus instructi, II. 74. IV. 192. serpentum ingens multitudo ap. Neuros, IV. 105. serpentibus Troglodytæ Æthiopes vescuntur, IV. 183. Serpens arcis Athen. custos, VIII. 41.
- Serrheum, Thraciæ promontorium, VII. 59.
- Servi Græcis olim non fuere, VI. 137. servi Scytharum cur oculis priventur, IV. 2. super sepulcra strangulati, IV. 72. a Scythis flagellis fugati, IV. 3. *seq.* servi Argivorum diu bellum cum heris gerunt, VI. 83. servorum asyllum, Herculis templum ap. Ægyptios, II. 113. — Servi mali solent esse viris bonis, malis vero boni, VIII. 68. *conf. Hilotæ.*
- Sesami Babylonici proceritas, I. 193.
- Sesostris, rex Ægypti, II. 102. quas gentes subegerit, II. 103. ejus cippi et inscriptiones aliaque monumenta, II. 106.
- Sestus, urbs Chersonesi, IV. 143. VII. 33. a Græcis obsidetur, IX. 114. *seqq.*
- Sethon, Ægypti rex, Vulcani sacerdos, miram victoriam de Assyriis reportat; ejus statua, II. 141.
- Siracusa, olim nominata Sicilia, VII. 170.
- Sicas, Cybernisci pater, VII. 98.
- Sicinnus, Themistoclis filiorum pædagogus, ad Xerxem missus, VIII. 75. et iterum, c. 110.
- Sicyon, civitas Peloponnesi; ejus tyrannus Clisthenes, V. 67. 68. Sicyonii cum Lacedæmonis Argolidem vastarunt, VI. 92. in acie Græc. ad Plateas, IX. 28.
- Sidon, urbs Phœniciæ, II. 116. III. 136 Sidoniæ naves in Xerxis classe præstantissimæ, VII. 99. 100. 128.
- Sigeum, opp. ad Scamandrum, V. 65. Mitylenæis eripuit Pisistratus, V. 94.
- Sigeum promontor., IV. 38.
- Sigilla lapide acuto insculpuntur, VII. 69. sigilla Babyloniorum, I. 195. *cf. Annulus.*
- Signa littera Persarum nomina omnia terminantur, I. 139. *cf. c. 148.*
- Sigynnae, populus trans Istrum, V. 9. Sigynnarum appellatio quid apud alios notet, *ibid.*
- Silenus ubinam captus fuerit, VIII. 138. Sileni Marsyæ pellis in utrem formata ubi suspensa, VII. 26.
- Silicypria eorumque fructus pro oleo in lucernis, II. 94.
- Silphium ubi, IV. 169. 192.
- Simiarum magna copia ap. Gyzantes, a quibus comeduntur, IV. 194.
- Simonides Ceus, V. 102. Leoprepis filius, VII. 228. ubi ejus Epigramma.
- Simulacrum pistricis Cræsi, I. 51. simulacra primum ab Ægyptiis diis consecrata, II. 4. simulacrum Isidis bubulis instructum cornibus, II. 41. Jovis arietina facie, c. 42. Panis facie caprina, II. 46. Mercurii erecta pudenda habens, c. 51. Vulcani Pataicis Phœniciis simile, III. 37. — Simulacra diis non statuunt Persæ, I. 131. nec Scythar, nisi Marti, IV. 59. — Simulacrum ex pelvi ab Amasi factum et cur, II. 172. *Conf. Statuæ.*
- Sindi, pop. ad Cimmericum Bosporum, IV. 28. Sindica regio, IV. 86.
- Sindus, opp. Mygdoniæ, VII. 123.
- Singus, opp. Sithoniæ, VII. 122.
- Sinope, opp. ad Pontum Euxinum, I. 76. II. 34. IV. 12.
- Sinus Arabici descriptio, II. 11.
- Siphnius, insula dives metallis, III. 57. a Samiis vastata, c. 58. Siphnii in classe Græcorum ad Salaminem, VIII. 46. 48.
- Siris, Italiæ opp., Atheniensium, VIII. 62. Sirites fuit Damasus, VI. 127.
- Siris, Pæoniæ opp., VIII. 115. Siropæones a Megabazo in Asiam abducti, V. 15.
- Siromitres, Cebazi f., Paricaniorum dux, VII. 68. Masistii pater, VII. 79.
- Siromus Tyrius, Mapenis pater, VII. 98.
- Siromus Cyprius, pater Chersidis, V. 104.
- Sisamnes, Hydarnis fil., Ariorum dux, VII. 65.
- Sisamnes, Otanis pater, judex regius a Cambyse excoriatus, V. 25.
- Sisimaces, dux Pers., V. 121.
- Sisyra, genus penulæ, VII. 67.
- Sitalcas, rex Thracum, IV. 80. VII. 137.
- Sithonia regio, VII. 122.
- Siuph, urbs Ægypti, II. 172.
- Smaragdus Polycratis, III. 41. *vid. Lapis.*
- Smerdis, Cyri fil., a Cambyse fratre occiditur, III. 30. occisum Cambyse luget, III. 65.
- Smerdis Magus, cum fratre contra Cambysem insurgit, III. 61. *seqq.* regno potitus, ex amputatis auribus, non esse Cyri fil. arguitur, c. 69. *seqq.*
- Smerdomenes, Otanis fil., dux copiarum Xerx., VII. 82. 121.
- Smila, opp. Pallænæ, VII. 123.
- Smindyridas Sybarita, unus ex procis filiae Clisthenis, VI. 127.
- Smyrna, a Colophonis condita, I. 16. Æolensium olim civitas, iis a Ionibus adepta, I. 149. a Gyge oppugnata, I. 14. ab Alyatte capta, I. 16.
- Soboles numerosa patribus laudi ap. Persas, I. 136.
- Sogdi, pop. Asiat., III. 93. eorum armatura, VII. 66.
- Sol, dominus Massagetarum, I. 212. cui equos immolant, c. 216. Soli sacra faciunt Persæ, I. 131. et Libyes Nomades, IV. 188. Solis mensa ap. Æthiopes, III. 18. Soli sacrae oves Apolloniæ, IX. 93. Solem exsecrantur Atarantes, IV. 184. Sol Græcis futura significat, *ex disciplina Magorum*, VII. 37. Leprosi in Solem deliquisse creduntur apud Persas, I. 138. — Solis aurea imago in bovis capite Mycerini regis, II. 132. Sol pro mercede acceptus, VIII. 137. solis defectio, *vid. Eclipsis solis.* Solis cursus quater mutatus, *ex narratione Ægyptiorum*, II. 142. sol matutinus ardentissimus apud Indos, III. 104. sol Phœnicibus Libyam circumnavigantibus a dextra manu, IV. 42. Sol aquam adtrahens, Nilo fl. annui incrementi causa, II. 25. sol telis Medorum obscuratus, VII. 226. Solis fons apud Ammonios, IV. 181. Solis urbs, *vid. Heliopolis.*
- Soleæ Brœtiæ, I. 195.
- Soli, Σόλοι, Cypri opp. a Persis captum, V. 115. Solii, V. 110.
- Soloeis, promontorium Africæ, II. 32. IV. 43.
- Solon, legum lator Athen., I. 29. II. 177. Sardibus cum Cræso de fortuna humana disputat, I. 29—33. Philocyprium tyrannum carmine celebrat, V. 113.
- Solymi, qui postea Milyæ, I. 173.
- Somnia memorabilia: Astyagis, I. 107. 108. Cræsi, I. 34. Cyri, I. 209. Cambyse, III. 30. filiae Polycratis, III. 124. Hippiae Pisistrati fil., VI. 107. Datis imperatoris, VI. 118. Xerxis, VII. 12. 14. idemque Artabano visum, c. 17.

18. aliud Xerxis, VII. 19. Somniorum natura, VII. 16. — Ex somniis in templo responsa dei petuntur ap. Thebanos, VIII. 134. itidem in sepulcris majorum ap. Nasamones, IV. 172. Somnia nulla vident Atlantes, IV. 184. Sophanes Decelensis, IX. 73. Eurybaten Argivum in certamine singulari interfecit, VI. 92. IX. 75. ferream ancoram gestare solitus, ad Plataeas fortissime pugnatur, IX. 74. *seqq.*
- Sophista Herodoto nominatur Solon, I. 29. et Pythagoras, IV. 93.
- Sorores in matrimonium duxit Cambyses, III. 31. *seq.*
- Sosicles Corinthius; ejus oratio de tyrannidis malis, V. 92.
- Sosimenes, Panetii pater, VIII. 82.
- Sostratus Aegineta, maximum ex mercibus lucrum fecit, IV. 152.
- Spaco Medis canis adpellatur, I. 110.
- Spargapises, Tomyridis f., a Cyro captus seipsum interimit, I. 211. *seqq.*
- Spargapithes, rex Agathysorum, IV. 78.
- Sparta et Spartani, *vid.* Lacedaemon.
- Spasmi medicina, hirci urina, IV. 187.
- Spercheus amnis, VII. 198. 228.
- Sperthias cum Bule se offert ad placandam iram Talthybi; eorumque acta, VII. 134—137.
- Sphendale, (Sphendalenses,) opp. Atticae, IX. 15.
- Spina arbor: ex ea naves confectae ap. Aegyptios, II. 96.
- Sponsa ubi dotem concubitu quaerat, IV. 172.
- Spu Scythis oculum significat, IV. 27.
- Spuere apud Persas indecorum, I. 99.
- Stadium, orgyia, cubitus, pes inter se comparantur, II. 149.
- Stagirus, Graeca urbs, Macedoniae, VII. 115.
- Stannum unde Graecis adferatur, III. 115.
- Strateres aurei, III. 130. VII. 28.
- Stathmi (i. e. Stationes regiae) itineris ab Epheso usque Susa enumerantur, V. 52. *seq.*
- Statua aenea Jovis Olympiae, IX. 81. Neptuni Isthmii, *ibid.* statua rostrum navis manu tenens Delphis dedicata, VIII. 121. statuae multae Olympiae dedicate a Micyntho, VII. 170. Statuae permagnae ante Vulcani templum Memphi erectae, II. 110. duae, Aestas et Hyems Rhampsinitii, II. 121. statuae lignae Mycerini regis, II. 130. *seq.* — Darii equestris cum inscr., III. 88. Sethonis Aegypti regis, II. 141. Alexandri aurea, VIII. 121. — Statua Veneris Cyrenae, III. 181. Minervae inaurata et duae lapideae Lindi, II. 181. Amasidis lignae Sami, *ibid.* Damiae et Auxesia ex olea, V. 82. *conf.* Simulacrum.
- Statura, *vid.* Homo.
- Stellae aureae tres Aeginetarum Delphis, VIII. 122.
- Stemmata: Meronidarum familiae, I. 7. Achamenidarum, VII. II. Macedoniae regum, genere Argivorum, VIII. 139. *coll.* c. 137. Eurysthenidarum familiae Spart., VII. 204. alterius regiae familiae, *scil.* Proclidarum, VIII. 131. *cf.* VI. 52. Periclis ex Alcmaeonidarum familia, VI. 131. *coll.* c. 130. *extremo.* *vid.* Miltiades.
- Stentoris lacus in Thracia, VII. 58.
- Stenyclerus, opp. Messeniae, IX. 64.
- Siesagoras, Cimonis pater, VI. 34. 103. in prytaneo occisus, VI. 38.
- Stesenor, tyrannus Curii, V. 113.
- Stesilaus, Thrasyli fil., VI. 114.
- Stigmata non habere Thracibus ignobile, V. 6. stigmata regia Thebanis inusta, VII. 233.
- Sirattis, Chiorum tyrannus, IV. 138. conjuratio in eum ceceta, VIII. 132.
- Struchates, pop. Mediae, I. 101.
- Struthiones in Africa, IV. 192. eorum pelles pro scutis gestant Mace, IV. 175.
- Stryme, Brianticae opp., Thasiurum, VII. 108. 109.
- Strymon, fl. Macedoniae, I. 64. V. 13. 23. VII. 24. 113. ejus fontes, VIII. 115.
- Strymonias ventus, VIII. 118.
- Strymonii, qui postea Thracas, VII. 75.
- Stymphalis lacus, VI. 76.
- Styracis usus ad thus legendum, III. 107.
- Styrenses, gens Dryopica, VIII. 46. in classe Graec., VIII. 1. ad Plataeas, IX. 28. eorum ins., Aegilia, VI. 107.
- Styx, fl. Arcadiae; per ejus aquam juratur, VI. 74.
- Subulci apud Aegyptios contemuntur, II. 47.
- Successio in regnum: III. 2. VI. 65. V. 42. VI. 52. VII. 3.
- Sunium, promontorium Atticae, VI. 87. 115. *cf.* IV. 99. ubi angulus Suniacus.
- Supplices non prodendi, I. 159. *cf.* IX. 76.
- Sus animal spurcum apud Aegyptios immolatur Lunae et Baccho, II. 47. sues non alunt Nomades Libyes, IV. 186. nec Scythae, IV. 63. sues semen sparsum inculcant apud Aegyptios, II. 14.
- Susa, urbs in Cissiorum regione, IV. 91. regia sedes, I. 188. IV. 83. V. 49. 52. VII. 239. Susa Memnonia, V. 53. 54. VII. 151.
- Syagrus, legatus Laced. ad Gelonem, VII. 153. 159.
- Sybaris, Italiae urbs florentissima, VI. 127. a Crotoniatis et Dorieo capta, V. 44. *seq.* VI. 21.
- Syene, urbs Thebaidos, II. 28.
- Syennesis, rex Cilicum, I. 74. V. 118.
- Syennesis Cilix, dux in classe Xerxis, VII. 98.
- Syleus campus, VII. 115.
- Syloson, Aecis fil., a Polycrate fratre Samo ejectus, III. 39. in Aegypto militans, Dario pallium dono dedit, c. 139 *seq.* in Sami imperium a Dario restituitur, c. 141 — 149.
- Syme ins., I. 174.
- Syracusae, urbs Siciliae, VII. 155. *seqq.* *vid.* Gelo.
- Syria Aegypto contermina, II. 12. 116. III. 5. Syria Palaestina, III. 91. IV. 39. VII. 89. Syri pudenda circumcidunt, II. 104.
- Syri, s. Syrii, iidem qui Cappadoces, a Croeso subiguntur, I. 72. 76. *cf.* c. 6. III. 90. V. 49. VII. 72.
- Syrii, iidem qui Assyrii, VII. 63.
- Syrtes, II. 32. 150.

T.

- Tabalus, Sardibus praefectus, I. 154. *seqq.*
- Tabiti, Scythis Vesta, IV. 59.
- Tabulae geographicae, IV. 36. V. 49. *cf.* Pictura.
- Tachompo, ins. Nili, II. 29.
- Tanarus, locus Laconiae, I. 23. 24. VII. 168.
- Talaus, Adrasti pater, V. 67.
- Talentum Babylon. et Euboicum, III. 89.
- Talorum ludi inventores Lydi, I. 94.
- Talthybius; ejus templum Spartae, VII. 134. Talthybi in Lacedaemonios ob legatos violatos, c. 134. 137.
- Talthybiadarum privilegium, VII. 134. *cf.* VI. 60.
- Tamyne, opp. Euboeae, VI. 101.
- Tanagra, opp. Boeotiae, IX. 15. et 43. Tanagrae Thebanorum vicini, V. 79. Tanagricus tractus, V. 57.
- Tanais fl., Europam terminat, IV. 45. in Maotidem lacum se exonerat, IV. 20. 21. 100. 123. Maoticus fluvius nominatur, IV. 45. Tanitana praefectura Aegypti, II. 166.
- Tarentum, urbs Italiae, I. 24. III. 138. IV. 99. Tarentini, III. 138. ingentem cladem passi, VII. 170.
- Targitaeus, et ejus tres filii, Scytharum progenitores, IV. 5.
- Taricheae Pelusiaca, Aegypti, II. 15. Taricheae ad Canobicum Nili ostium, II. 113.

Tartessus, urbs Iberiæ, I. 163. ex Tartesso Colæus Samius magnas divitias retulit, IV. 152. — Tartessius mustelæ, IV. 192. — Tartessorum rex, Arganthonius, I. 163.
 Tauchleira, opp. Barcæ, IV. 171.
 Tauri Iphigeniam colunt, IV. 103. Taurica gens, IV. 99. 103. Taurici montes, IV. 3. Taurica regio, IV. 20. 99.
 Taxacis, rex Scyth., IV. 120.
 Taygetus, mons Laconicæ, IV. 145.
 Taurus, fl. Thraciæ, ejus fontes partim calidi, partim frigidi, IV. 90. cippus ei a Dario erectus, IV. 91.
 Teaspes, Sataspis pater, IV. 43. et Pharandatis, VII. 79. IX. 76.
 Tegea, opp. Arcad., VI. 105. VII. 170. Tegeatæ, I. 65. IX. 24. et Argivi cum Lacedæmonis bellum gerunt, IX. 35. Tegeatæ ad Thermopylas, VII. 202. cum Atheniensibus de altero cornu altercantur, IX. 26. ad Plataeas fortiter pugnant, IX. 70. — Tegeæ exul mortuus Leotychnides, VI. 72.
 Teii Abdera in Thracia condunt, I. 168. Teii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.
 Teispes duo, Achæmenidæ, VII. 11.
 Telamon horos, VIII. 64.
 Teleboæ, V. 59.
 Telecles, pater Theodori Samii, III. 41.
 Teleclus, fil. Archelai, Spartæ rex, VII. 204.
 Telesarchus Samius, III. 143.
 Telines, progenitor Gelouis, hierophanta, ejus gesta, VII. 153.
 Telliadæ, vatum familia, IX. 37.
 Tellias Eliensis, vates Phocensium, VIII. 27.
 Tellus Atheniensis, beatus a Solone prædicatus, I. 30.
 Tellus, Scytharum dea, Apia nominata, IV. 59. *vid.* Terra.
 Telmessenses haruspices, I. 78.
 Telus, ins. contra Triopium sita, VII. 153.
 Telys, rex Sybar., V. 44.
 Temenus Argivus, progenitor regum Macedoniæ, VIII. 137. *seqq.*
 Temnus ins. Æolensium, I. 149.
 Tempe, locus Thessaliæ, VII. 173.
 Tempia aliquot memorabilia : Jovis Carii templum Mysis et Lydis commune, I. 171. Jovis Olympii Pisæ, II. 7. Jovis Beli Babylonicum cum turri præalta et æde inferna, I. 181 — 183. Jovis Thebani in Ægypto, I. 182. II. 56. Jovis sub fago conditum, II. 56. *vid.* Delubrum. — templum Amphiarai ap. Thebanos, VIII. 134. Androcratis herois, IX. 25. Æaci Athenis, V. 89. Apollinis Triopii Doriensium civitatibus commune, I. 144. Apollinis Ptoi Thebanorum, VIII. 135. Bacchi prope Byzant., IV. 87. Cereris Borysthenitarum, IV. 53. Cybeles Sardibus, V. 102. templum Delphicum magnifice ab Alcæonidis exstructum, V. 62. *cf.* I. 51. II. 180. Dianæ templum magnificum Bubasti, II. 138. Furiarum Laii et Œdipodis Spartæ, IV. 149. — Hellenium templum Naucrati, II. 178. Herculis vetustissimum Tyri, unde derivatum Thasium, II. 44. Panionium, I. 143. templ. Latonæ Buto, ubi ædes monolitha, II. 155. *cf.* c. 175. Minervæ Sai, II. 175. Alææ Minervæ Tegæ, I. 66. IX. 70. Minervæ Pallenis Marathone, I. 62. Protesilai, VII. 33. IX. 116. Veneris Cœlestis Ascalone ; inde illud in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. templum Vulcani in Ægypto mirandis propylæis exstructum, II. 176. — templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. — Tempia diis non erigunt Persæ, I. 131. nec Scythæ, IV. 59.
 Tenedus ins., Æolensium, I. 151. capta a Persis, VI. 31.
 Tenus, ins. prope Delum, IV. 33. VI. 97. Tenius Panætiæ, VIII. 82.

HERODOTUS.

Teos, opp. Lydiæ, Ionum, I. 142. II. 178. ab Harpago captum, I. 168.
 Teras, IV. 80. Thrax, Sitalcæ pater, VII. 137.
 Terillus, Ilimeræ tyrannus, VII. 165.
 Termerensis Histiazus, V. 37.
 Termilæ, origine Cretes, Lyciam occupant, VII. 92. *cf.* I. 173.
 Terræ universæ descriptio ex mente Herodoti, IV. 36 — 45. *cf.* II. 16. terræ incolæ extremi, septentr. versus, IV. 13. *seqq.* versus occidentem, II. 33. IV. 49. — Terræ motu Thessaliæ montes dirupti, VII. 129. terræ motus Scythiis prodigium, IV. 28. terræ motu tremuit Delus, VI. 98. — Terram et aquam poscere, IV. 126. V. 18. VI. 48. VII. 32. 131. *seq.* — Terra nulla omnia suppeditat, I. 32.
 Terra dea, Jovis uxor, apud Scythas, IV. 59. Terræ sacra faciunt Persæ, I. 131.
 Tessera militibus data, IX. 98. — Tesserarum ludus a Lydis inventus, I. 94.
 Tethronium, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Tetramnestus Sidonius, VII. 98.
 Teucri olim expeditionem in Europam susceperunt, VII. 20. priscorum Teucrorum reliquiæ Gergithæ, V. 122. VII. 43. — Teucrorum coloni, Pæones, V. 13. Maxyes, IV. 191.
 Teuthrania, II. 10.
 Textura apud Ægyptios, II. 35. *cf.* III. 47. Figuræ vestimentis intextæ, I. 203. amiculum variegatum texuit Amestris, IX. 109.
 Thales Milesius, origine Phœnix, I. 170. solis defectum prædixit, I. 74. Cræsi copias Halyn transducit, c. 75. salutare Ionibus consilium dat, I. 170.
 Thamanæi, pop. Asiat., III. 93. 117.
 Thamasius, Sandocis pater, VII. 191.
 Thamimasadas, Neptunus apud Scythas, IV. 59.
 Thannyras, Inari Afri fil., III. 15.
 Thasus, ins. a Phœnicibus condita, II. 44. nomen a Thaso Phœnice, VI. 47. Thasiurum civitates in continente, VII. 118. in his Stryme, c. 103. auri metalla, VI. 46. 47. — Thasus ab Histiazæ frustra oppugnata, VI. 28. Thasii Persis subjecti, VI. 44. defectionis insimulati muros diruere jussi, c. 46.
 Theasides Spart., VI. 85.
 Thebæ Ægyptiæ, II. 3. Thebæ, *vel* Thebais, olim universa Ægyptus, II. 15. Thebis pluisse, maximum prodigium, III. 10. ibi Jovis templum, I. 182. II. 42. 56. IV. 181. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. — Thebana præfectura II. 42. 166.
 Thebæ, urbs Boeotiæ, I. 52. ubi templum et oraculum Ismenii Apollinis, *ibid.* VIII. 134. Amphiarai oraculum, *ibid.* *cf.* I. 46. 49. — Thebani cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 79. *seq. coll.* c. 74. et 77. Plataeensibus infensi, VI. 108. Thebani in Thermopylis, VII. 202. Persis se dedunt ; iis regia stigmata inuruntur, c. 233. Thebani cum Persis arma jungunt, IX. 31. 41. fortiter pugnant ad Plataeas, c. 67. a Græcis obsidione pressi Mediarum partium patronos tradunt, IX. 86 — 88.
 Thebe, Asopi filia, V. 80.
 Thebes campus, Θῆβης πεδίον, in Asia, VII. 42.
 Themiscyra, oppidum Cappad. ad Thermodontem fl., IV. 86.
 Themison Theræus, IV. 154.
 Themistocles, Neoclis fil., Atheniensibus persuadet, ut publicis pecuniis naves adificet, VII. 144. Atheniensium dux in Thessalia, c. 173. murum ligneum naves interpretatur, *cap.* 143. ad Artemisium corrumpit Græcorum duces, ut maneant, VIII. 4. *seq.* Iones ad defectionem

- sollicitat, c. 19. 22. Eurybiadi persuadet, ut classe ad Salaminem maneat, c. 56. *seqq.* perlegatum Xerxem de classe Græc. cingenda monet, c. 74. *seg.* Aristidem, sibi non amicum, nuncium adferentem, in consilium Græc. introducit, c. 79. — 82. Athenienses ad pugnam hortatur, *cap.* 83. iterum nuncium ad Xerxem mittit, *cap.* 108 — 110. ab Insulanis clam pecunias exigit, c. 111. *seq.* Græcorum peritissimus, secundum virtutis præmium fert, c. 123. *seg.* Lacedæmone præcipue honoratus, obtreptatori scite respondet, c. 124. *seq.*
- Theocydes, pater Dicaei, VIII. 65.
- Theodoros Samius, III. 41. artifex clarissimus, I. 51.
- Theogoniam canit magus in Persarum sacrificiis, I. 132. theogoniam condiderunt Græcis Homerus et Hesiodus, II. 53.
- Theomestor, Androdamantis fil., Sami tyrannus a Persis constitutus, VIII. 85. IX. 90.
- Theophaniorum festum ap. Delphenses, I. 51.
- Theopompus, rex Spart., VIII. 131.
- Thera, ins. olim Calliste nominata, a Phœnicibus condita, IV. 147. postea a Thera Spartano nomen invenit, c. 148. *seg.* Theræi, sterilitate pressi; in Plateam, ins. navigant; in Libya Cyrenen condunt, IV. 150. *seqq.* 156.
- Therambus, opp. Pallenæ, VII. 123.
- Therapne, opp. Lacon., VI. 61.
- Theras, Cadmeus genere, IV. 147. 148. *conf.* Thera.
- Therna, opp. Mygdoniæ, VII. 121. 127. 179. 183. Thermæus sinus, VII. 121. VIII. 127.
- Thermodon, fl. Cappadociæ, II. 104. IV. 86. IX. 27.
- Thermodon, fl. Bœotiæ, IV. 110. IX. 43.
- Thermopylæ, ab accolis nude Pylæ nominatæ, VII. 201. Thermopylarum fauces describuntur, c. 175. 176. ad Thermop. usque salvus venit Xerxis exercitus, c. 184. 186. pugna ad Thermop., VII. 223, *seqq.*
- Theron, Agrigentinorum regulus, cum Gelone Amilcarem vicit, VII. 165. *seq.*
- Thersander, Polynicis fil., avus Autesionis, proavus Theræ, IV. 147. VI. 52.
- Thersander Orchomenius, *Herodoto sermonem nobilis Persæ de belli eventu in epulis habitum narravit*, IX. 16.
- Theseus Helenam Aphidnas deportavit, IX. 72. Smyrnam condidit, II. 2.
- Thesmophoria Cereris sacra, II. 171. Ephesi mulieres noctu celebrant, VI. 16.
- Thespia, opp. Bœotiæ, VIII. 50. — Thespienses, V. 79. in Thermopylis, VII. 202. cum Leonida occumbunt, *cap.* 226. *cf.* 222. eorum urbs incensa, VIII. 50. superstitibus ad Plateas pugnant, IX. 30. Thespiensibus civibus adscribitur Sicinnus, VIII. 75.
- Thesprotia, VIII. 47. ex ea Thessali venerunt, VII. 176. ibi oraculum per mortuorum evocationem, V. 92. §. 7.
- Thessalia, Θεσσαλιᾶτις, I. 57. Θεσσαλίη describitur, VII. 128. *seqq.* Thessalici equi præstantissimi, VII. 196. Thessali cum Phocensibus perpetuum bellum gesserunt, VII. 176. VIII. 27 — 29. necessitate coacti cum Persis faciunt, VII. 172 — 174. *cf.* c. 130. Xerxem in Phocidem ducunt, VIII. 30. *seqq.* Thessali in acie Persar. ad Plateas, IX. 31. Thessalis Artabazus e pugna profugiens verba dat, IX. 89. Thessaliæ reges, Aleuadæ, VII. 6. 30.
- Thessalus, socius Doriei, V. 46.
- Thestes fons Libyæ, IV. 159.
- Thetidi sacrificant Magi, VII. 191.
- Thmuitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Thoas in Lemno occisus, VI. 138.
- Thoes, feræ in Libya, IV. 192.
- Thonis, præfectus Canobici ostii, II. 114.
- Thoraces linei Amasidis regis, II. 182. III. 47. thorax Mastistii, IX. 22. thoraces Ægyptiacos adoptarunt Persæ, I. 135.
- Thorax Larissæus, IX. 1. 58.
- Thoricus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Thornax, mons Lacon., I. 69.
- Thracia, ἡ Θρᾷξ, I. 168. ἡ Θρᾷξ, IV. 99. VI. 33. Thraces, numerosa gens, in multos populos divisa, V. 3. *seqq.* *cf.* IV. 93. VII. 110. VIII. 116. eorum mores, V. 6. dii, c. 7. sepultura, c. 8. eorum vestimenta ex cannabi, IV. 74. — Thraces olim a Sesostri subacti, II. 103. Thraces alii Dario sese dedunt; vi subiguntur Gela, IV. 93. Thraciam totam subigit Megabazus, V. 2. Thraces cum Xerxe militant, VII. 185. circa Strymonem habitantes Jovis currum subripiunt, VIII. 115. in Artabazi exercitum impetum faciunt, IX. 89. — *cf.* Getæ, Bissalæ, *etc.*
- Thraces Asiam incolentes, Thyni et Bithyni (*cf.* VII. 75). a Cræso subiguntur, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 75. *seq.*
- Thrasylbulus, tyrannus Milesiorum, pacem componit cum Alyatte, I. 20 — 22. Periandro quomodo consilium significavit, V. 92.
- Thrasycles, pater Lamponius, IX. 90.
- Thrasyldeus Aleuades, IX. 58.
- Thrasylaus, pater Stelsai, VI. 114.
- Thriasius campus Atticæ, VIII. 65. IX. 7.
- Thius ubi et quomodo colligatur, III. 107.
- Thyæ, Cephissi filia, fanum, VII. 178.
- Thyni a Cræso subacti, I. 28.
- Thyrea, opp. Argolidis, VI. 76. de eo contendunt Spartani et Argivi, I. 182.
- Thyssagelæ, pop. Europæ septentr., IV. 22. 123.
- Thyssus, opp. in Atho monte, VII. 22.
- Tiaræ Persarum, III. 12. V. 49. VII. 61. tiara auro intexta Abderitis donat Xerxes, VIII. 120.
- Tiarantus, fl. Scyth., IV. 48.
- Tibareni, pop. Asiat., III. 94. eorum armatura, VII. 78.
- Tibisis, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Tigranes, Achæmenides, Medorum dux, VII. 62. Pers. exercitui ad Mycenæ præest, IX. 96. *cf.* c. 102.
- Tigris, Gyndem fl. excipit, I. 189. Armeniam perfluit, V. 52. in mare Rubrum infunditur, I. 189. VI. 20. Tres Armeniæ fl. huius nominis, V. 52.
- Tilonæ pisces, V. 16.
- Timagenides Theban., IX. 38. 86. *seq.*
- Timagoras, Timonactis pater, VII. 98.
- Timander, Asopodori pater, IX. 69.
- Timareta, antistes Dodonææ, II. 55.
- Timesithens Delphensis, V. 72.
- Timesius Clazomenius, Abderam condidit, I. 168.
- Timnas, Ariapithis tutor, Scythæ, IV. 76.
- Timo, inferarum Dearum ministra, Parum Miltiadi prodiit, VI. 134. 135.
- Timon, Androbuli fil., Delphensis, VII. 141.
- Timonax, Timagoræ fil., VII. 98.
- Timoxenus, Scioneorum dux, VIII. 128.
- Tiryns, et Tirynthius ager, Argolidis, VI. 76. 77. 83. Tirynthii in acie Græc. ad Plateas, IX. 28. Tirynthios piscatores cepit Aneristus Spartanus, VII. 137.
- Tisamenus, Antiochi fil., vates, Eleus, Spartanus civis factus, IX. 33 — 35.
- Tisamenus, Thersandri fil., Spartanus, IV. 147. VI. 52.
- Tisander, Isagoræ pater, V. 66.
- Tisander, Hippoclidis pater, VI. 127. 129.
- Tisias, Lysagoræ pater, VI. 133.

- Titacus Aphidnaeus, IX. 73.
 Tithaeus, Datis fil., equitatus praefectus, VII. 88.
 Tithorea, Parnassi vertex, VIII. 32.
 Titormus Aetolus, frater Malae, VI. 127.
 Timolus, Lydiae mons, ad Sardes, I. 84. auri ramenta profert, I. 93. V. 101.
 Tomyris, Massagetarum regina, Cyrum Araxem trajicere sinit, I. 205. *seqq.* filium dolo captum repetit, *cap.* 212. in Cyri cadaver aevit, c. 214.
 Touitrua in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42. adv. tonitrua sagittas emittunt Thraces, IV. 94.
 Torone, opp. Sithoniae, VII. 22. 122. Toronaeum promontor., VII. 122.
 Trachea Chersonesus, IV. 95.
 Trachis, opp. agri Maliensis, VII. 199. 201. 103. Trachinia, VIII. 31. Trachini, VII. 175. 176. Trachinae petrae, VII. 198.
 Tragici chori calamitates Adrastris celebrantes, Baccho adtributi, V. 67. Tragedia, *vid.* Drama.
 Trapezus, Arcadiae opp., VI. 127.
 Traspies, Scythiae, IV. 6.
 Trausi, pop. Thraciae, V. 4.
 Trausus, fl. Thraciae, in Bistonidem lacum influit, VII. 109.
 Tria-capita, locus in Cithaerone monte, IX. 39.
 Triballicus campus Thraciae, IV. 49.
 Tribuum nomina mutata Sicyone, V. 68. Tribus Athen. auctae, V. 66. 69. VI. 131.
 Triopium, Cnidiorum ditio, I. 174. Triopici Apollinis templum, I. 144. — Triopium promontor., IV. 38.
 Tripus aureus Cressi Thebis, I. 92. tripus Delphis a Graecis dedicatus, VIII. 82. IX. 81. tripus aeneus ad Tritonidem lacum, IV. 179. tripodes in Apollinis templo Thebis, V. 59—61.
 Tritaeenses (Tritaea), Achaeorum civitas, I. 145.
 Tritantachmes, Artahani fil., pedestri exercitu praefectus, VII. 82. 121. ejus nobilis sententia, VIII. 26.
 Tritantachmes, Artabazi f.; Babyloniae praef., I. 192.
 Tritaea, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Triton, fl. Libyae, et Tritonis lacus, IV. 178. 191.
 Triton e tripode oraculum edidit, IV. 179.
 Troezen, opp. Argolidis, VIII. 41. Troezenii in acie Graecor. ad Plateas, IX. 28. Troezenii Halicarnassum condiderunt, VII. 99.
 Troglodytae, IV. 183.
 Troja, IV. 191. V. 13. Trojana terra, ἡ Τρωϊκὴ γῆ, II. 118. ἡ Τρωὰς γῆ, V. 26. 122. Τρωθρανίη, II. 10. Ἰλίας, V. 122. *vid. art. et cf.* Teucris. — De Troja expugnata narratio Aegyptiorum, II. 118. *seq.* Trojanum bellum tertia generatione post Minorem gestum, VII. 171.
 Trophonii Orac., I. 46. VIII. 134.
 Tycta, ap. Persas regia corna, IX. 110.
 Tydeus, gener Adrastris, V. 67.
 Tymnes, Histiaei pater, Termerensis, V. 37. VII. 98.
 Tyndaridae Argonautae, IV. 145. Helenae repetendae causa Atticam invaserunt, IX. 73. Tyndaridae reges Spartani nominantur, V. 75. — Tyndari filia, Helena, Venus Hospita ap. Aegyptios, II. 112.
 Typhon, Osiris filio insidiatus, II. 156. in Serbonide lacu occultatus, III. 5.
 Tyrannis lubrica res, III. 53. Tyrannidis incommoda, V. 92. Tyrannorum mores, III. 80.
 Tyras, fl. Scyth., IV. II. 47. 82. ejus cursus, c. 51. *seq.* — Tyridae, Graeci ad Tyrae fl. ostium, IV. 51.
 Tyrodiza, opp. Thraciae, Perinthiorum, VII. 25.
 Tyrrheni cum Phocaenis bellum navale gerunt, I. 166. *seqq.*
 Tyrrheni Thraciam incolentes, I. 57.
 Tyrrhenia, a Tyrrheno et Lydis in Umbria condita, I. 94.
 Tyrrheniam Graecia Phocaenses ostenderunt, I. 163.
 Tyrus, ubi vetustiss. Herculis templum, quando condita, II. 44. Tyrii Memphi circa Herculis templum sedes habent, II. 112.
 U. V.
 Vaccae Isidis sacrae, II. 41. vaccarum carnem non gustant Nomades Libyes, nec Barcaeorum mulieres, IV. 186. *cf.* Bos.
 Vallum e clypeis congerunt Persae, IX. 61. 99. 102.
 Vasa fictilia Attica, V. 88. *cf.* Dolia.
 Vates in exercitu, VII. 121. IX. 33. *vid.* Acarnan et Elis.
 Vatum ingens numerus ap. Scythas; eorum vaticinandi ritus, IV. 67. *seqq.* vaticinandi modus apud Nasamones, IV. 172. *conf.* Oraculum.
 Velia a Phocaenis condita, I. 167.
 Veneti, *vid.* Eneti.
 Ventus Strymonias, VIII. 118. Hellespontias, VII. 188. venti Etesiae non efficiunt, ut Nilus augeatur, II. 20. ventus exercitum arenam obruit, III. 26. adv. ventum expeditionem suscipiunt Psylli, IV. 173. — Ventorum ara Thyiae, VII. 178. Ventis sacra faciunt Persae, I. 131. pueros immolat Menelaus, II. 119. Ventos placant incantationibus Magi, VII. 191.
 Venus, Assyriis Mylitta, Arabibus Alitta, Persis Mitra, I. 131. Venus Urania ap. Arabes Alilat, III. 8. ap. Scythas Artimpasa, IV. 59. Veneris Assyriae cultus, I. 199. Hospita Venus, Helena, ap. Aegypt.; ejus aedes Memphi, II. 112. Veneris templum Atarbechi, II. 41. vetustiss. Ascalone, inde templ. in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. — a Venere divinandi artem accepere Scythae, IV. 67.
 Vesta dea, Tabita ap. Scythas, IV. 59. *cf.* c. 127.
 Vestes ex gossypio, VII. 65. ex scirpo paratae ap. Indos, III. 98. et cannabi ap. Thraces, IV. 74. lineae et lanee ap. Aegyptios, II. 81. in vestimentis figuras pingunt Caucasii, I. 203. vestes pictae ap. Sarangas, VII. 67. Vestimentum Ionicum, Caricum, Doricum, V. 88. *conf.* Textura. — Vestitus populum cum Xerxe militantium, VII. 61. *seqq.*
 Via sacra Athenis Eleusinem ducens, VI. 34. Viae Sacrae, locus Scythiae, IV. 52. Novemviae, VII. 114. via insculptis ornata figuris in Aegypto, II. 124. Via publica mercatorum per desertam Africae, IV. 181—185. via ab Epheso usque Susa per stationes et parasangas descripta, V. 52—54.
 Vicinos Medi et Persae colunt, I. 134.
 Victimae caedendae modus ap. Scythas, IV. 60. *seq. cf.* Sacrificium. Victimae exploratio ap. Aegyptios, II. 38. ex victimis responsa dei petita, VIII. 134.
 Victoria alma, πόρτα Νίκης, VIII. 77. victoria Cadmea, I. 166. frigida, IX. 49.
 Vigilia noctis, IX. 51.
 Vinum palmeum, I. 193. 194. II. 86. III. 20. ex hordeo ap. Aegyptios, II. 77. ex loto, IV. 177.
 Viperarum generatio cur rara, III. 108. 109.
 Virgo nulla ap. Sauromatas nubit, quin prius hostem occiderit, IV. 117. virgines non custodiunt Thraces, severe vero uxores, V. 6. *cf.* Concubitus. Virgines devirgantur a rege ap. Adymarchidas, IV. 168. publice venduntur ap. Babylonios, I. 196. virginum pugna, IV. 180.
 Viri pauci, multi homines, VII. 210. Viri Xerxi mulieres facti, VIII. 88.
 Vita humana, LXX. annis terminata a Solone, I. 32. ab Ichthyophagis, LXXX., III. 22. de vitae humanae conditione disputatio, VII. 46. *seqq. cf.* I. 32.

Vitis aurea, VII. 27.
 Vivos defodere Persis in usu, VII. 114. *cf.* III. 35.
 Ullio gravior ap. deos invidiosa, IV. 205.
 Umbri, pop. Italiae, I. 94. IV. 49.
 Unoculi, *vid.* Arimaspi.
 Vocalissimus Ægyptius, IV. 141.
 Urania, *vid.* Venus.
 Urbs lignea, IV. 108.
 Urina hirci spasmi remedium, IV. 187. urina castæ mulieris visus restitutus, II. 111.
 Urnæ lustrales Delphis a Croeso dedicatæ, I. 51.
 Urotal Arabibus Dionysus, III. 8.
 Ursorum ac luporum sepultura, II. 17. ursos fert Libya, 101. *n.*
 Utii, pop. Asiat., III. 93. eorum armatura, VII. 68.
 Vulcanus; magnum ejus templum Memphi, II. 99. 101. 121. 147. 176. Vulcani simulacris illusit Cambyses, III. 37. cum Vulcani sacerdotibus sermones præcipue miscuit Herodotus, II. 3. *cf.* c. 100. — In Vulcani honorem lampadum festivas ap. Græcos, VIII. 98.
 Vulnere sindone byssina obligantur, VII. 181.
 Vulpanseres Ægyptiis sacri, II. 72.
 Uxor Candaulis a Gyge nuda visa, I. 9. uxores ad mariti funus mactatæ, V. 5. uxores Atheniens. raptæ, VII. 138. *cf.* Mulieres.

X.

Xanthippus, Ariphronis fil., Periclis pater, VI. 131. Miltiadem, e Paro reversum accusat, c. 136. Atheniensium dux ad Mycalen, VIII. 131. Sestum oppugnat, IX. 114. Sesti præfectum Artayclem cruci adfigit, c. 120. *cf.* VII. 33.
 Xanthus, Lyciæ opp., I. 176. Xanthius campus, *ibid.*
 Xanthii fortiter pugnant adv. Harpagum, *ibid.*
 Xenagoras, Praxilai fil., Halicarnas., IX. 107.
 Xerxes, Darii fil. ex Atossa, Cyri fil., VII. 1. ejus genealogia, VII. 11. Xerxes significat bellatorem, VI. 98. Rex Persarum declaratur, Demarato adjuvante et Artossa, VII. 2—4. contra Ægyptum rebellantem ducit, c. 5. 7. — De bello Græcis inferendo, instigatus præcipue a Mardonio, ab Aleuadis et Pisistratidis, (c. 5. 6.) cum Persar. proceribus disserit; ter consilium mutat, *cap.* 8—18. a Pythio Lydo hospitio excipitur, c. 26. *seqq.* præcones dimittit per Græciam, c. 32. *conf.* c. 131. Hellespontum flagellari jubet, c. 35. Græcorum speculatores salvos dimittit, c. 146. *seq.* discisso Pythii filio, Abydum petit, c. 37. *seqq.* agminis ordo, 40. *seq.* Abydi cum

Artabano de expeditione iterum disserit, c. 44—52. naves frumentarias Peloponnesum petere palitur, *cap.* 147. Hellespontum transit, c. 54. *seqq.* numerum copiarum init, *cap.* 59. *seq. cf. cap.* 100. cum Demarato de Græcorum disciplina, c. 101.—104. Græcis civitatibus sumptuosas imperat cænas, c. 118—120. terrestres copias in tria agmina dividit, c. 121. Penei fl. ostia spectat, c. 128. *seqq.* ad Thermopylas castra promovet, c. 198 — 201. pugnam committit, c. 210. *seqq.* semitâ proditâ, c. 213. Thermopylas expugnat, c. 223—225. in cadaver Leonidæ sævit, c. 238. sepultis occisis Persis ad stragem spectandam classarios invitat, VIII. 24. *seq.* Atticam igne vastat, Athenas capit, c. 50. *seqq.* pugnam ad Salaminem committit, spreto consilio Artemisiæ, c. 67. *seqq.* in monte sedens pugnam spectat, c. 90. *cf.* c. 88. clade accepta fugam meditat, c. 100. *seqq.* filios suos Artemisiæ committit Ephesum ducendos, *cap.* 103. 107. Mardonio in Thessalia relicto, ad Hellespontum properat, c. 113. *seqq.* Abydum, (*cf.* c. 118—120.) trajicit, et Sardes pervenit, c. 117. Ibi, et dein Susis, nefariis amoribus indulget, IX. 108. *seqq.* ab Amestri uxore amiculum accipit, *etc.* c. 109. *seq.* Masisten fratrem interficit, c. 113. — Jovis Beli statuum Babylone abstulit, I. 183. — Xerxes formâ præstans, VII. 187. coll. VIII. 68. *fn.*

Xuthus, Ionis pater, VII. 94.

Z.

Zacynthus ins., VI. 70. Ibi lacus picem proferens, IV. 195.
 Zacynthii, III. 59. VI. 70.
 Zalmoxis, deus ap. Getas, ejusque cultus, IV. 94. *seqq.*
 Zancle, Siciliæ opp., postea Messana nominata, VII. 161. a Samiis occupata, VI. 23. *seq.* et una cum Cadmo Goo habitata, VII. 164. cum Zancleis bellum gessit Hippocrates, VII. 154. *cf.* VI. 23.
 Zauces, Afri, IV. 193.
 Zegeries, murium genus in Africa, IV. 192.
 Zeira, amiculi genus, VII. 69.
 Zeuxidamus, Leotychidis f., VI. 71.
 Zona, Samothraciæ opp., VII. 69.
 Zopyrus, Megabyzi fil., se ipse mutilat, et Babylonem Dario prodit, III. 153—158. Babylonæ præficitur a Dario, maxime laudatus, c. 160. ejus filia a Sataspæ vitata, IV. 43.
 Zopyrus, Megabyzi fil., illius nepos, ad Athenienses transfugit, III. 160.
 Zoster, Atticæ promontorium, VIII. 107.

CTESIAE
CNIDII
ET CHRONOGRAPHORUM
CASTORIS, ERATOSTHENIS, ETC
FRAGMENTA
DISSERTATIONE ET NOTIS ILLUSTRATA
A
CAROLO MULLERO.

PRÆFATIO.

Quæcunque græci ingenii sigillo notata sunt, sive benignam habuerint sive infestam fortunam, summa nos colere pietate fas est. Itaque juxta Herodoti opus pristino etiamnunc nitore splendens laceras squallidasque deponimus Ctesiae reliquias, neque veremur ne vicinia Cnidii adversarii tam miseranda sorte jam profligati Halicarnassenses Musas offendat. Lector vero ne diutius turbetur ista, qua priores Ctesianorum collectiones passim laborant, vitiorum fœditate, maximopere curavimus. Qua in re gratissimum accidit, ut præsto nobis adessent auxilia, quæ novissimis editoribus tempus denegaverat : Photium dico et Ælianum et Athenæum et Diodorum et Stephanum Byzantium, a viris præstantissimis nuper castigatos emendatosque. Præterea omissa quædam supplevimus, alia plenius exhibuimus, totum denique in commodiorem redigere ordinem sumus annixi. Quod commentarium attinet, cavendum duximus ne Ctesias in notarum quasi oceano parvus nataret tigillus, neque vero etiam negligerentur, quæ ad illustrandam scriptoris narrationem accommodata dicta a viris doctis esse videntur. Eum tamen locum, qui est de temporibus regni Assyriorum, in annotatione intactum fere reliquimus. Scilicet fructus ex iis, quæ de hoc capite disputata sunt innumera, in historiam hucusque redundavit, uti nos judicamus, pæne nullus : certe tantum abest ut ad exitum res perducta sit, ut quo majore in diem obruaris conjecturarum multitudine, tanto incertior circumspicias, in quo possis acquiescere. Aut igitur prorsus est desperandum, aut nova quædam disquisitionibus hisce via patefacienda. Posterius autem in eo maxime positum esse censemus, ut antequam de auctoritate numerorum a certo quodam scriptore traditorum feras judicium, rationes indagentur sive leges,

quas in constituendis antiquioris historiæ temporibus auctores veteres seculi sint. Id vero non est ejusmodi, ut in annotationis cadat angustias. Peculiarem igitur ejus rei periculum facturi libellum conscribere aggressi sumus, qui quamvis non proxime pertineat ad fragmenta Ctesiae, haud incommode tamen huic quasi sedi et arci disputationum chronologicarum subjungi posse videbatur. — Suscepto negotio quoniam magnum rei momentum in eo versabatur, ut fragmenta chronographorum curatius inter se contenderentur, primum quidem omnia quæ ex hoc genus scriptis ætatem tulerunt, colligere et disponere decreveramus; mox vero consilium mutavimus. Etenim quum fragmentorum pars longe major non de temporibus rerum sed de rebus ipsis agat, multa in medium proferenda fuissent ab instituto nostro aliena. Quod committere nolimus. Itaque quas integras exhiberemus selegimus Castoris reliquias et chronographias Eratosthenis, eorum autem, quæ ex reliquis scriptoribus inservire rebus nostris poterant, in præmissa commentatione suo cujusque loco mentionem injecimus.

Parisiis mensis septembr. MDCCCLIV.

CAROLUS MÜLLERUS.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Ad pag. 1, not. 1. Ctesiam Ephesium Perseidis auctorem Welckerus (De Cycl. Hom. p. 50) eundem esse statuit cum Musæo Ephesio, de quo ita Suidas: Μουσαῖος ... Ἐφέσιος, ἐποιοὺς τῶν εἰς τοὺς Περγαμηνούς καὶ αὐτός· κύκλους ἔγραψε, Περσηίδος βιβλία δέκα, καὶ εἰς Εὐμένην καὶ Ἀτταλόν. Vulgo post Περγαμηνούς interpungunt. Multum locum censet Bernhardt. Fortasse ex sequentibus reponendum Περγαμηνούς Εὐμένην καὶ Ἀτταλόν. Quamquam tueri licet vulgatam καὶ αὐτός. Ceterum Musæus hic idem est atque ille, qui scripsit περὶ τελετῶν et περὶ Θεσπρωτῶν (v. Welck. p. 311). Ad eundem referunt (v. Passov. de Musæo p. 37, 78, 91, Meinek. ad Euphor. p. 40) Schol. Apoll. Rh. III, 1240: Μουσαῖος ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων δύο φησὶ γενέσθαι ἀγῶνας ἐν τῷ Ἰσθμῷ· καὶ τὸν μὲν Ποσειδῶνος εἶναι, τὸν δὲ Μελικέρτου (v. Müller. Min. p. 176). Schol. Eurip. Med. 10: Ὅτι καὶ ἀθάνατος ἦν ἡ Μηδεία Μουσαῖος ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων ἱστορεῖ, ἅμα

καὶ περὶ τῶν τῆς Ἀκραίας Ἥρας (Corinthiæ) ἑορτῶν ἐκτιθεῖς. — Quæ quum ita sint, pro Ctesia apud Plutarchum reponendum dico Theseum, qui, referente Suida, scripsit βίους ἐνδόξων ἐν βιβλίοις ε', Κορινθιακὰ ἐν βιβλίοις γ', ἐν ᾧ δηλοῖ τὴν κατάστασιν τοῦ Ἰσθμιακοῦ ἀγῶνος. Corinthiaca Thesei laudantur ap. Etym. M. v. Ἀρην, et Tzetzen ad Lyc. 644 (v. Müller. l. l. p. 392); alia ex eodem habes in Stobæi Flor. VII, 67, 70. Comes Natal. V, 4. — Jam igitur κύκλοι isti, qui multum vexarunt viros doctos, non diversi fuerint a βίοις ἐνδόξων. (Cf. κύκλος σοφιστῶν, κύκλος ἐποποιῶν ap. Welck. l. l.) In plurali κύκλοι noli hære. Sic Διονύσιος ἐν πρώτῳ κύκλῳ ap. schol. Pind. Nem. III, 104; Κτησίας ἐν πρώτῳ περιπλῶν (fr. 88): quæ male se habent, sed non corrigenda sunt. Subtilior aliquis fortasse ex adornatione operis περὶ βίων pluralem numerum explicandum esse suspicetur.

Ad pag. 3, col. 1, lin. 36. Ex Cnidian li-

bris de re medica petitus esse videtur locus in Medicorum Gr. XXI var. Opuscul. ex Oribasii codice Mosq. ed. C. F. Matthiæ (Mosq. 1808, 4), p. 51 :

Κτησίου περί Ἀλλεόρου.

Ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐμοῦ πάππου ἰατρὸς οὐδεὶς εἰσεδίδου ἑλλέβορον · οὐ γὰρ ἠπίσταντο τὴν κρᾶσιν αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον καὶ τὸν σταθμὸν, ὅσους χρὴ δίδοναι. Εἰ δέ τις καὶ εἰδίδου ἑλλέβορον πιεῖν, διαθέσθαι (testamentum facere) πρῶτον ἐκέλευεν, ὥς μέγαν κίνδυνον μέλλοντα κινδυνεύειν · τῶν δὲ πινόντων πολλοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο. Νῦν δὲ δοκεῖ ἀσφαλές-στατον εἶναι.

Ad pag. 101, lin. 1, fr. 78 ex Servio ad Virg. Æn. I, 653. Pro vulgata Ctesias in optimo cod. Fuld. esse dicitur Nescientes : sed non est. Qui nuper lectionis varietatem accurate enotavit et benigne mecum communicavit Dübnerus ὁ πᾶν, legi in eo testatur tonesicritus. Fuisse videtur : Ctesias et Onesicritus.

Ad pag. 104, fr. 84, lin. ult. pro Ἡσίο-νος scr. Ἰσίογος.

Ad pag. 106, fr. 88. Cf. Müller. Min. p. 109 not. 1.

Fragmentis Ctesiae adde :

Servius ad Virgil. Georg. I, 182 (ed. Lion.) : *Fluviorum rex Eridanus.* *Ubi sit Eridanus multi errant; ipsum esse Rhodanum putant propter multitudinem* (magnitudinem?), *Thesias hunc in Media esse, Chœrilus in Germania, in quo flumine Edion* (Phaethon) *extinctus est, Ion in Achaia.* Pro *Thesias* legendum esse *Ctesias* patet. Similiter *Ctesias* pro *Tisias* olim legebatur ap. Amm. Marcellin. 30, 4. Ceterum fluxerunt hæc vel ex libro De Fluviis, vel ex Indicis (fr. 54, § 19), ubi de fluvio electrum secum deferente loquens Ctesias celebrati fabulis Eridani mentionem fecerit. Num vero id Ctesias dixerit quod affert Scholiasta, dubitari potest. Certe quæ deinde ex Ione citantur, erronea esse puto. Neque enim de ignoto quodam Peloponnesi rivulo cogitandum, uti visum Kœpkiō (ad Ionis fragm. p. 98); sed confudit schol. Eridanum cum Epidano, Ἠπειθανῶ, quem τὸν μέγιστον τῶν ἐν Ἠλλάτι (Thessaliæ) πο-

ταμῶν dicit Herodotus VII, 196 et 129.

Servius ad Virg. Georg. I, 30 : *Thule insula est Oceani inter septentrionalem et occidentalem plagam, ultra Britanniam juxta Orcadas et Hiberniam. In hac Thule quum sol in cancro est, perpetui dies sine noctibus esse dicuntur. Præterea miracula in hac insula feruntur, sicut apud Græcos Ctesias et Diogenes, apud Latinos Sammonicus dicit.* Hæc ex Periplo. Diogenem intellige Antonium Diogenem, de quo Photius cod. 161 et Porphyry. Vit. Pyth. p. 8.

Pag. 154, col. 2, in loco Suidæ verba Βαθυλῶνος καὶ unus codex Paris. exhibet, alii duo Pariss. lacunam præbent; alii verba omittunt. Vide Bernhardt, cui complura videntur excidisse. — Ibid. pro ἐν βιβλίοις θ' lege ἐν βιβλ. ε'.

Pag. 156, col. 2, lin. 4 scribe : κατατετάχαμεν ... πεποιημένοι.

Pag. 196, fr. 4. Errasse Tatianum, Clementem et Eusebium in iis quæ de Homeri ætate ex Eratosthene afferunt, confirmatur Vita Homer. ed. Iriarte p. 233, ubi sic : Ἡρακλείδης μὲν πρεσβύτερον (τὸν Ὀμηρον) Ἡσιόδου λέγει. Ὑρανδρος (corrigere Πύρανδρος) δὲ καὶ Ὑψικράτης ἡλικιώτην. Κράτης δὲ μετὰ ἐξήκοντα ἔτη τοῦ Ἰλιακοῦ πολέμου (uti statueram p. 196) γεγονέναι φησὶν αὐτόν. Ἐρατοσθένης δὲ μετὰ ρ' τῆς τῶν Ἰώνων ἀποικίας. Ἀπολλόδωρος δὲ μετὰ π'. — Numerius Apollodoro h. l. tributus (1044—80=964 a. C.; esse debet 965 a. C.) refragatur aliorum testimoniis (v. Apollod. fr. 73, 74), ex quibus Apollodorus de Homeri ætate idem statuit, quod h. l. Eratosthenes; recte sine dubio. Neque tamen propterea auctor Vitæ Hom. errasse dicendus est. Scilicet annis 965 a. C. est Ephori (v. p. 127), de cujus computo Apollodorum in Chronicis suis monuisse haud temere dixi p. 126 col. 2 init.

Ad pag. 199, lin. 29. Quæ ad fragm. 7 annotavimus, confirmantur quodammodo verbis Servii ad Virg. Æn. I, 273 : Eratosthenes Ascanii, Æneæ filii, Romulum parentem urbis refert. Eadem ex Dionysio Chalcidensi affert Dionys. Hal. Ant. Rom. I, 72.

Ad pag. 207, fr. 14 sqq. Quæ de Demo-

sthene et Alexandro traduntur, non ex Chronographiis Eratosth., sed ex opere partim geographico partim philosophico excerpta esse videntur Westermanno ad Vossium p. 149, not. 6, ubi suas vir do-

ctissimus laudat Quæstion. Demosth. P. IV, p. 25. Librum hunc inspicere mihi non licuit, quod doleo.

Ad pag. 204. In fragm. 20 pro δατωαα-δααατηρ. scr. δαταατηρ., uti est in latinis.

CTESIAE CNIDII RELIQUIÆ.

DE VITA ET SCRIPTIS CTESIAE.

Patriam Ctesias habuit Cnidum (1). Quæ urbs quum Lacedæmoniorum colonia fuerit, Plutarchus vero Ctesiam justo plus φιλολακωνία se in historiis suis exhibuisse testetur : suspicio nascitur Cnidiam Nostri familiam cognationis vinculis cum Lacedæmoniis fuisse conjunctam. — Patrem Ctesiae Suidas dicit *Ctesiarchum*, Lucianus et Tzetzes *Ctesiochum* : utramque nominis formam proponit Eudocia. Eligendi itaque data potestate, ego in his quidem Lucianum sequi quam Suidæ me addicere malim. Sed parvi res momenti : majoris faciendum illud, quod Galenus tradit, scilicet familiam Ctesiae ad celebratam illam pertinuisse gentem Asclepiadarum ; cui ut sanguine

(1) Diodor. II, 32, 4 : Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος τοῖς μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρῃ τὸν ἀδελφόν (cf. Photium fr. 29, § 1)· γενόμενος δὲ αἰχμάλωτος, καὶ διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἑπτακαίδεκα ἔτη διετέλεσε τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος οὖν ἦσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερόων, ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατὰ τινὰ νόμον εἶχον συντεταγμένας, πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστον καὶ συνταξάμενος τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐβενεγκεῖν.

Suidas : Κτησίας Κτησιάρχου [Κτησιάρχου ἢ Κτησιόχου Eudoc. p. 268], Κνίδιος, ἱατρός· ὃς ἱάτρευσεν ἐν Πέρσαις Ἀρταξέρῃ τὸν Μνήμονα κληθέντα, καὶ συνέγραψε Περσικὰ ἐν βιβλίοις χγ'.

Tzetzes Hist. I, 82 sq. :

Ὁ δὲ Κτησίας ἱατρός υἱὸς τοῦ Κτησιόχου, ἐξωρμημένος πόλεως ἐκ Κνίδου τῆς Κυπρίας (Καρίας), ὃς Ἀρταξέρῃ κρατηθεὶς ὡς συμμαχῶν τῷ Κύρῳ, ἐν Πέρσαις διετέλεσε χρόνους ἑπτὰ καὶ δέκα, βιβλίοις τρισὶ καὶ εἰκοσι τὰ Περσικὰ συγγράψας.

Strabo XIV, p. 969 B (p. 614 Tauchn.) : ἐντεῦθεν (sc. ex Cnido) δὲ καὶ Κτησίας, ὁ ἱατρεύσας μὲν Ἀρταξέρῃ, συγγράψας δὲ τὰ Ἀσσυριακὰ καὶ τὰ Περσικὰ.

Galenus tom. V, p. 652, lin. 51 ed. Basil. : Κατεγνώκασιν Ἰπποκράτους ἐπιμεβαλεῖν τὸ κατ' ἰσχίον ἄρθρον, ὡς ἂν ἐκπίπτουν αὐτίκα, πρῶτος μὲν Κτησίας ὁ Κνίδιος συγγενὴς αὐτοῦ, καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν Ἀσκληπιάδης τὸ γένος, ἐρετῆς δὲ Κτησίου καὶ ἄλλοι τινές. Cf. Sprengel. *Gesch. der Arzneikunde* I, p. 368, coll. 215 sqq.

Præter Cnidium Ctesiani a veteribus memorantur : 1. *Ctesias Ephesius* ap. Plutarchi. De flumin. c. 18 (καθὼς ἱστορεῖ Κτησίας· Ἐφέσιος ἐν α' Περσίδος). V. Voss. de Hist. Gr. p. 423 ed. Westermann. — 2. *Ctesias, statuarius* ap. Plin. H. N. XXXIV, c. 29 (tom. II, p. 657, 16 Harduin.), si quidem recte sese habet nomen. — 3. *Ctesias Atheniensis sycophanta*, ap. Aristophan. Acharn. 839. — 4. *Ctesias helluo* ab Anaxila aliisque comicis exagitalus ap. Athenæum p. 416, D. — 5. *Ctesias, Cononis filius* ap. Dionys. Halic. tom. II, p. 170, 26 Syllb.

CTESIAS.

scriptor noster junctus erat, ita arte quoque, quam profitebatur, medica. Nec ignobilem locum inter medicos veterum occupavit : nam dignum censuit Artaxerxes Memnon, cui regii corporis curam committeret. Atque hoc quidem testatissimum est. Sin quæras quando munus istud Ctesias susceperit, et quamdiu apud regem Persarum versatus sit, exstant sane de his quoque diserta veterum testimonia, sed ita sunt comparata, ut haud mediocres difficultates objiciant. Etenim Diodorus Ctesiam bello captum, verum propter artis medicæ scientiam a rege in gratiam receptum esse adeoque septemdecim annos cum honore apud illum exegisse dicit. Eadem repetit Tzetzes, addens Ctesiam ex eorum numero Græcorum fuisse, qui socia cum Cyro contra fratrem arma junxissent. Igitur decantato isto ad Cunaxa prælio in potestatem regis pervenerit (a. 401. a. Ch.). At refragantur huic sententiæ verba Xenophontis (Anab. I, 8, 27. V. fr.), qui ipso illo prælio Ctesiam in comitatu Artaxerxis fuisse vulnusque regis curasse affirmat. Neque minus obstat, quod secundum Diodorum Ctesias historias suas non ultra annum 398 a. Chr. (Ol. 95, 3) deduxerit, quo ipso tempore in patriam eum abiisse tradit Photius. (2) Hæc quoniam optime inter se concidunt, non video quomodo Tzetæ rationes stare possint, nisi dixeris Ctesiam in Persidem reversum quattuordecim adhuc annos ibi degisse, sed hujus spatii res gestas literis non mandasse vel morte impeditum vel aliis motum causis quibusvis. Sed parum hæc se commendat, nec est cur Tzetæ in gratiam Xenophontem erroris incusemus.

Quæ quum ita sese habeant, Bæhrius inquit, multo mihi videtur verisimilius, Ctesiam vel sponte vel a rege Persarum ipso arcessitum invitatumque illas in terras profectum esse multo utique ante istud bellum, quod fatale fuit Cyro. Itaque si conjectari liceat, Ctesiae adventum in Perside circa annum 461 a. Chr. n. ponerem,

(2) Photius (v. fr. 29, § 64) : ὡς ὑπὸ Φαρναβάζου ναύαρχος Κόνων ἐγένετο (archonte Aristocrate, Ol. 95, 2 ; a. Chr. 399 ; v. Diodor. XIV, 39). Ac deinde Κτησίῳ εἰς Κνίδον τὴν πατρίδα ἀφίξεις καὶ εἰς Λακεδαίμονα (398).

Diodor. XIV, 46, 1 : Κτησίας ὁ συγγραφεὺς τὴν τῶν Περσικῶν ἱστορίαν εἰς τοῦτον τὸν ἡναιυτὸν (sc. Ἰθυκλέους ἀρχοντος, Ol. 95, 3 ; 398 a. Chr.) κατέστραψεν, ἀρξάμενος ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμωος.

florente bello Peloponnesio vigenteque Græcorum cum Persis commercio.... Constat enim, antiquissimis Persarum temporibus, reges, quum Persæ ipsi artis medicæ peritia non excelleret, ad Ægyptios confugisse, quos præ ceteris huic arti deditos fuisse fama ferebat. Nam singulos singulis morbis singulisque corporis partibus illi adhibebant medicos. Præter Herodot. III, 129 et II, 84, consulas, si placet, Brissonium de Reg. Pers. Princip. p. 306 et Kurt. Sprengel. *pragmat. Gesch.* etc. tom. I, pag. 79, coll. Vales. et Lindenbrog. ad Ammian. Marcell. XXII, 16. At quum Ægyptii medici male rem suam Dario Hystaspis, qui pedem aliquando extorserat, præstarent, iratus rex supplicium sumisit et Græcum aliquem, Democedem nomine, qui jam antea apud Polycratem tyrannum (v. Herodot. III, 125) conversatus fuerat, cujusque forte fortuna ad regem venerat notitia, ad se accessi iussit. Atque rege feliciter sanato, summis honoribus muneribusque Græcus medicus est affectus, et quo diutius apud regem remaneret in Persis, summo loco habitus (3). Inde ab illo tempore Ægyptiorum medicorum in locum apud Persarum reges successisse videntur Græci, qui istius artis peritia insignes eo meliori usi sunt conditione, quo magis ab exteris advocati, haud sine summis honoribus præmiisve id muneris in sese receperant. Cui rei ea, quæ Hippocrati acciderunt, luculento sunt testimonio. Simile quoddam in Ctesia, Hippocratis postero, valuisse censemus. Magna artis medicæ peritia inclytus vel ipse opinor ad regem sese consulit, summos honores fortunasque adepturus, vel ab eodem rege est accessitus, quo egregiam suam illi præstaret operam. »

Hæc igitur Bæhrius. Cujus viri doctissimi sententiam ambabus amplecterer, nisi tenendum esset, Diodorum ipsius Ctesiae scripta ante oculos habuisse, nec aliunde hausisse videri, quæ de fati auctoris quavis occasione de se verba facere soliti nobis tradidit : deinde vero Ctesiam in pugna ad Cunaxa commissa captum non dici a Diodoro, quamvis Tzetzes ita verba ejus intellexerit. Quare bello captum, dein captivitate exemptum a rege et ad honores evectum Ctesiam se dixisse mihi persuasum est. Num vero ita res se habuerit, an inventum sit scriptoris, qui barbarorum regis servus Græcis suis se purgare voluerit, in medio relinquo. Sin vera habemus, quæritur an non in annorum saltem numero Diodorus peccaverit.

(3) Adde quæ ipse Ctesias (fr. 29, § 30, 42,) narrat de Apollonide Coo, qui non ita multum ante Ctesiam sub Artaxerxe Longimano in aula regia medicus fuerat; quinque supplicio rex affecit, quod cum sorore ejus Amyti rem habuerat.

Nam si quidem *Artaxerxes rex* Ctesiam ceperit, fieri id non potuit ante an. 405. a. Chr., ita ut non septemdecim, sed septem tantum annos apud eum degere potuisset (405-398). Qua demum occasione res acciderit, nescio, nec conjecturas hic accumulare vacat. Redeamus ad ea, quæ firmiori judicio dici queant. Ctesias igitur Artaxerxem fratris jaculo sauciatum excepit et sanitati restituit, magnisque ob curationem hanc muneribus ornatus est (fr. 41). Idem statim post pugnam una cum Phalino Zacynthio ad Græcos sese missum dicit, ut arma eos tradere regis nomine juberet (fr. 43). Mox ubi Tisaphernes duces Græcorum, quos vi superare non poterat, perfidia circumvenerat vinctosque Babylonem duxerat, Ctesias qua valuit apud matrem regis auctoritate usus, multa Clearcho Lacedæmonio humanitatis officia præstitit; neque tamen pugionem, quem postulavit sibi Spartanus, subministrare ausus est. Itaque non sua, sed carnificis manu Clearchus occubuit, neque aliud Ctesiae relictum, nisi ut eum, quem neque vitæ servare potuerat, nec morte, qua decebat, donare voluerat, post supplicium certe tamquam virum diis carissimum repræsentaret (fr. 44). Publicis deinde negotiis se immiscuit (fr. 29, § 63). Nemphe in Cypro tum Evagoras, rex Salaminis, totius insulæ dominatum affectavit. Inde controversiæ ortæ cum ceteris Cypræ regulis, qui ad intercessionem Artaxerxis confugerent. Ecce jam Ctesiam, qui literis ad Evagoram datis in concordiam disceptantes revocare studet, quem nuntii Evagoræ adeunt ad obtinenda regis responsa; quo mox etiam Conon, ut consilia sua regi aperiret probaretque, internuntio et interprete utitur; quem denique Artaxerxes ad Cononem proficisci jubet, ut de rebus agendis cum eo colloqueretur. Sponte sua hoc rex munere Ctesiam honoravit, ut ipse quidem in historiis suis tradidit. Contra alii narrarunt Ctesiam, quum Cononis literas regi tradendas accepisset, τὴν ἐπιστολὴν λαβόντα παρεγγράψαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἐπισταλμένοις, δπως καὶ Κτησίαν ἀποστάλῃ πρὸς αὐτὸν, ὡς ὠφέλιμον ὄντα τοῖς ἐπὶ θαλάσσης πράξεσιν (Plutarch. Artaxer. 21, fr. 46). Quæ num scriptoris nostri arrogantiam, an invidiorum calumnias arguant, jam non dijudico, quum neque ab illa Ctesias prorsus liber fuisse neque his caruisse videatur. Post hæc Spartam missus est, ut regis literas Lacedæmoniiis redderet. Rem ipsam, de qua in literis his agebatur, parum perspectam habeo; sed quo tunc erant Lacedæmonii erga Persas animo et quæ subsecutæ sunt res gestæ satis indicant male cessisse quæcunque apud Lacedæmonios rex tentaverit. Certe Ctesias in Per-

sidem non rediisse, sed reliquum vitæ tempus vel Lacedæmone vel in Cnido patria exegisse videtur (*).

Opera Ctesiae, quorum notitia ad nos pervenit, hæc sunt :

1. *PERSICA* (fr. 1-56), in quibus a Nino rege exorsus narrationem deduxit usque ad annum tertium Olympiadis nonagesimæ quintæ (398 a. Chr. V. not. 2). Libros complectebantur viginti tres, ita distributos ut priores tres Assyriorum, qui sequuntur tres Medorum, postremi septemdecim Persarum historiam continerent. Hujus operis epitomen tribus libris elaboravit Pamphila (Suidas s. v.).

2. *INDICA* (fr. 57-87), uno libro comprehensa.

3. *PERIPLUS* (fr. 88-91), cujus tres laudantur libri.

4. *DE MONTIBUS* (fr. 92-94). Cujus operis citatur *liber secundus*.

5. *DE FLUMINIBUS* (fr. 95). Hic liber uno loco laudatur a Plutarcho De Fluminibus. Eodem in tractatu Plutarchus excitat Ctesiam *Ephesium*, Perseidis auctorem. Quare Maussacus ad eundem etiam opus de Fluminibus referendum esse censuit. — Sed quum Ephesii opus poeticum fuisse videatur, atque de fluviis liber optime conveniat Cnidio rerum naturalium scrutatori, quem de montibus scripsisse constat, non est cur in Maussaci sententiam abeamus. — Laudatur denique Ctesias

DE TRIBUTIS ASIATICIS (fr. 96, 97); quo tamen titulo non peculiare opus, sed certum quendam Persicorum librum indicari censeo.

Præter hæc etiam *Commentarios de re medica* Ctesiam scripsisse ex Galeni loco supra adscripto (not. 1) colligi posse putat Bæhrius.

Ex operibus modo recensitis celeberrima erant *Persica*. Quæ de rebus Assyriorum, Medorum, Persarum ante Ctesiam tradiderant Dionysius, Charon et Hellanicus, perpauca erant, eaque non e fonte hausta, sed e rivulis, quos cursus longitudo turbaverat; eaque magis adhuc depravata noto isto logographorum studio, quo peregrina cum domesticis fabulis, genealogiis, chronologiis conjungere, (4) ad Græcorum vivendi, sentiendi

judicandique rationem accommodare solebant.

Quanto meliora his præstiterit Ctesias, qui primus historicorum Græcorum satis diu in Perside versatus est, ut mores Græcanicos in scribendo oblivisci, ut linguam et instituta barbarorum penitus cognoscere posset; cui regia aula patebat in regno isto, ubi non forum, sed parietum silentium rerum maximarum testis est, plurimæque ex clandestinis pendent gynæcei et eunuchorum machinationibus; qui denique vetustorum temporum memoriam ex regis commentariis (βασιλικαῖς διηγήσεις) redintegrare potuit, ac revera se redintegrasse affirmat (Diodor. II, 32, et 22. V. fr. 25° et 18). Nec mirum si præclara hac occasione Ctesias utendum censuit, ut iis, quæ hucusque inter Græcos de imperio Asiatico circumferebantur, novam plane eamque vere Persicam historiam opponeret. Qua in re haud minimum stimulasse eum videtur, quod paucis ante annis quam ad Persas se contulisset, Herodoti Musæ in publicum prodierant. Is enim quæ de antiquiore Asiæ historia habet, non e Persicis, sed e Babyloniis sine dubio et Græcorum in Asia minori traditionibus hauserat. Ctesias igitur e Persicis fontibus sua depromens omnia, quum in his plurima aliter ac in Herodoti opere tradita reperiret, tanto acius iis insistens erroris et mendacii Herodotea incusaverit (5), quanto majorem vidit hujus scriptoris apud Græcos esse famam et auctoritatem.

Jam si quæras num Ctesias fontes suos ea, quæ par erat, religione adhibuerit, est profecto cur dubitemus : sed quum res judicatu sit difficillima, faciamus Ctesiam eadem quam in Herodoto agnoscimus sinceritate relata retulisse. — Igitur in fidem ipsorum fontium anquirendum foret. Quo in negotio, ubi adire id ausus fueris, ante omnia distinguendum erit inter mythicæ ætatis historiam, quæ obscuratam rerum gestarum nonnullarum memoriam cum mythologia et religione populi arctissime conjunctam exhibet, atque inter illam ætatem, quæ clariore luce affusa accuratorem cognitionem certius judicium admittit. — Quod priorem attinet, de fide historica cogitari nequit; imo popularis traditio, cui vel vetustissimæ orientalium anagraphæ nituntur, suas quasdam leges sequitur, illis quas poeta sibi scribit, quam

Phoronei prosapiam, ut ex ipso Hellanico, puto, tradidit Apollodorus. Unde colligas Hellanicum Assyriorum regnum in tabulis chronologicis multo antiquius exposuisse, quam Herodotum, propiusque accessisse ad Ctesianos calculos. Nec desunt rei indicia.

(5) Photius (fr. 29, 1) : σχεδὸν ἐν ἀπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν (Κτησίας), ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀπελέγχων ἐν πολλαῖς καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν κ. τ. λ.

1.

(*) Peculiarem librum de vita Ctesiae scripsit Rettig. (Hannov. 1827), quo uti mihi non licuit.

(4) Præ ceteris hoc cadit in Hellaicū, qui omnes orbis terrarum gentes e Græcis heroibus ortos vel de iis nominatos esse statuit, similiter ac in Judæorum libris factum videmus : sic Persæ descendunt a Perseo, Andromedæ et Persei filio, qui Artæam terram urbibus frequentavit. (Hellan. fr. 159.) Medorum reges originem ducunt a Medæ et Iasonis filio Polyxeno (Pausan. II, 3, 8; Hellan. fr. 30, quod ad Persica referendum). Belum procul dubio habuit

quibus historicus se addicit, similiores. Huc v. c. pertinet quod quaecunque magna et egregia per multorum sæculorum decursum gesta sunt, ad pauca quædam celebratorum heroum regumve nomina referri soleant; ex eodemque studio explicandum, quod chronologicas computationes et quæ res his affines sunt, a se alienas esse putent. Hæ tum demum instituuntur, quum ex ore populi historiæ in scriptorum migrant commentarios. Ac vel in his orientales auctores chronologiæ rationes aut plane negligere, aut ut reliqua sic etiam numeros in monstrosam exaggerare solent.

His concessis ubi Assyriaca Ctesias exanimaveris, fatendum certe est nihil iis inesse, quod non optime concinat cum omnis antiquissimæ historiæ indole atque cum eo qui proprius est orientalium populorum caractere. Attendas quæso ad mythologica illa de Semiramidis, Dercetæ prosapiæ, ortu et obitu, quæ ex religione Asiaticorum aptissime possunt explicari; atque gratias agamus Ctesias spernenti istam seriorum quorundam scriptorum sapientiam, qua abstersis fabulis suam quandam jejuniorem, sed probabiliorē Semiramini nobis effluisse. Porro totam Assyriorum historiam apud Ctesiam contineri vides tribus regnis, Nini, Semiramidis et Sardanapalli. Quæ inter initia et finem interjecta sunt, nihil aliud esse videntur quam vasta lacuna, quam nominibus undique conquisitis explere studebant, ut scilicet et traditione sancita retinerent, simulque satisfacerent populorum vanitati longam sibi regum seriem summamque vetustatem postulanti. Sed isti regum catalogi perraro antiqui sunt; plerumque seriore ætate redolent, quæ in adornandis iis operam ponere solebat; unde fit ut novissimi auctoris catalogus ut plurimum etiam amplissimus sit. Quamquam igitur Ctesiam in reliquis plurimis Persicorum annalium narrationem reddidisse lubentissime largior, tamen num regum qualem dederit catalogum (quem, paucis additis, habebis ex Eusebio) ex iisdem hauserit, dubitari potest. Quod magis etiam valet de annorum numero, per quos Assyriorum regnum stetit dicit. Is enim aperte accommodatus est ad Græcorum systema chronologicum, ut eum in fontibus suis Ctesiam reperisse ab omni veri specie abhorreat. Confirmatur hæc suspicio iis quæ de regnis regum Medorum Ctesias tradit. Ibi enim Ctesianos numeros conferre licet cum Herodoteis. Comparatio autem luculentissime docet Ctesianos numeros longe plurimos eosdem esse quos Herodotus habet, sed bis positos. Idem etiam de nominibus regum, sed minus certo iudicio, statui potest (v. Volney, *Chronologie d'Herodote*, cap. 10,

OEuvres complètes p. 431 ed. Didot; cf. not. ad fr. 25). Jam quum negari nequeat Ctesiam in Medorum regum temporibus constituendis Herodotum ante oculos habuisse, nonne simile quiddam in Assyriacis locum habuerit? Equidem cum Volney nullus dubito; atque Eusebianus regum Assyriorum recensensus multa præbet indicia, quorum ope longam istam regum seriem in breviores atque adeo antiquiores dissolvere possis. Sed totum hoc caput quum tribus verbis vix absolveris, accuratius de his agere jam non licet; quare lectorem relego ad ea, quæ disseremus in fragmentis chronologicis. Hoc unum tamen apponi permittas. Nempe ex Ctesias rationibus Assyriorum regnum eversum est anno 884 a. Chr. Res igitur incidit in Lycurgi epocham, qualem ex Lacedæmoniorum ἀναρχαῖς etiam postea statuerunt Eratosthenes alique. Ne casu fortuito hoc factum putes. Nam alii exstant scriptores, qui quamquam in numero annorum, quem Assyrii tribuunt, a Ctesia plus minus recedunt, nec eundem annum Lycurgo assignant, in eo tamen inter se consentiunt, quod Assyriorum regnum eodem tempore eversum dicunt, quo Spartanis leges scripserit Lycurgus. Suspicio igitur primum huius computi auctorem fuisse Ctesiam nostrum φιλόλαων, qui quum Lacedæmone versans historias suas in ordinem redegit, duas hasce principales Laconicæ et Assyriacæ historiæ epochas consociaverit. Mirum quantum ejusmodi synchronismis veteres delectabantur. Sed calculum hunc ab Herodoto alienum esse, non est quod moneam; neque magis Hellenicis tribui potest, quippe qui nusquam in historiis suis Lycurgi mentionem injecerit (v. Hellan. fr. 91).

Quemadmodum Assyriorum et Medorum chronologiam, sic etiam in Persarum historia regna Cyri, Cambysæ et Darii I e suo penu Ctesias adornavit, non tamen temerarie, sed eo consilio, ut constaret sibi quod adoptaverat systema chronologicum. Nam falsos esse hos numeros in apriço est.

Ex modo disputatis intelligitur Herodoteis de regnis Assyriorum Medorumque numeris majorem me tribuere auctoritatem. Non verissimos eos dico, attamen veris propiores. Nam in universum ex iisdem legibus constituti sunt, ex quibus Ctesiani et reliqui omnes.

Missis numeris, revertamur ad res, quas in plurimis secundum Persarum narrationes expositas esse supra concessimus. Quæ in his ex aliis scriptoribus apponi possunt, maximam partem spectant Babylonis origines et incrementa. Adversariorum dux præter Herodotum est Hero-

sus Babylonius ille sacerdos. Num igitur Persæ an Babylonii certiora de Babylone tradiderunt? An utrisque eadem habenda fides? Posterius statuit Bæhr. « Annales illi, ait, iisdem sunt insignes virtutibus, iisdem maculati vitiis, uno eodemque orientalium modo conscripti et ea quam postulamus crisi destituti. Quod ad Ctesiam si referemus, Beroso haud postponendum eundem statuemus, nec profecto verebimur, ne quis nimio partium studio nos captos esse pronuntiet. Quo ipso studio eos potius abreptos dixerim, qui præ gravissima, ut opinantur, Berosi auctoritate continuo in Ctesiam involent, eumque prorsus mendacem inanemque homuncionem dictitent. Nam hoc certe manifestum, si quid reprehensione dignum commiserit Ctesias, vix simile quid desiderari in Beroso. Qui igitur quando communi cum Ctesia sorte gaudeat, nec majori laude, nec vituperatione erit dignus. » — Merito Bæhrius invehit in eos, qui conviciis Ctesiam prosequuntur, quia fontes adire non potuit, qui ipsis præferendi videntur; sed præferendi Ctesianis libris Berosi annales Babylonii etiam mihi videntur cum aliis plurimis. Qua in re moveor non tam τῷ πῶν, quam eo, quod Berosi narratio multo jejunior, simplicior adeoque verisimilior est, ut jam illud arguit, quod Berosus inter plures reges monumenta urbis distribuit, quæ apud Ctesiam una Semiramis tamquam virga magica evocat. Quodsi ob ipsam narrationis indolem majorem Berosi fontibus antiquitatem vindicandam puto, confirmare hanc sententiam videntur, quæ de antiquissimis Babyloniorum studiis et disciplinis comperta habemus. Contra Persarum annales a Ctesia adhibitos non adeo vetustos fuisse, neque, ut quidam volunt, ex Assyriorum lingua in Persicam translatos esse, vel ex ratione colligas qua Græcæ fabulæ cum Assyriacis in iis confundebantur, ut in illis de bello Trojano deque Memnone Tithoni filio, apud Diodor. II, 22 (fr. 18), ubi expresse citantur commentarii regii : Περὶ μὲν οὖν τοῦ Μήνονος τοιαῦτ' ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀναγραφαῖς ἱστορεῖσθαι φασιν οἱ βάρβαροι. Ceterum plerosque seniorum scriptorum in Assyriacis Ctesiam ducem secutos esse satis constat (6). Nec defuerunt qui hinc vel maxime fidem Ctesiae conciliari opinarentur.

Venio ad Persica, de quibus capita rerum pau-

(6) Quum in senioris ætatis libris quibusdam, quos tamquam genuina vetustissimorum auctorum opera vendebant, multa ex Ctesia et Herodoto etc. transcripta essent, factum est ut ipse Ctesias, sicut Herodotus alique multi, furti accusaretur a Polione ap. Porphy. In Euseb. P. E. X, p. 467 D, ubi laudatur Πολίωνος ἐπιστολὴ πρὸς Σωτηρίδαν περὶ τῆς Κτησίου κλοπῆς, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς Ἡροδότου κλοπῆς ἔστι βιβλίον.

cis possunt absolvi. In Cyri, Cambysæ et Magi rebus, quæ accuratioris historiæ in limine quasi positæ sunt, multa adhuc fabulosa et populare in istam poesin redolentia reperiuntur tum in Ctesia tum in Herodoto; sed in Ctesia pauciora. Quo accedit, quod Ctesiae narratio ubique præ se fert colorem quandam orientalem, dum Herodotus sæpius ἑλληνίζει. Quare recte iudicasse mihi videntur, qui in hac historiæ parte Ctesiam in plerisque Herodoto præferendum esse duxerunt (7).

Aliter se res habet, ubi descenderis in tempora bellorum Medicorum; de quibus Persas regionum annalium auctores vel vanitate vel adulatione ductos multa præter veritatem retulisse facile con-

(7) ΒΞΗΑ. « De origine Cyri atque educatione, de ratione, qua ad regnum sit evectus, multa eaque diversa per orientem fuisse sparsa probabile est, tum et Herodotus et Xenophon diverso, suo quisque modo de his retulerunt. De Xenophonte nunc tacebo. At Herodotum et Ctesiam qui inter se contendit, an is multum dubitabit, utrius scriptoris in his prævaleat auctoritas? Vix animum inducere possum. Multis fabulis adspersa Herodotea narratio, quibus prorsus caret Ctesias, qui, id quod sanequam multo probabilius, ne ullam quidem necessitatem inter Astyagem Cyrusque fuisse retulit. Neque quidquam apud illum de Cyri expositione, de supplicio crudelissimo, quod de Harpago sumisit Astyages. Nec minores tragedias mihi agere videtur Herodotus, quando Cræsum rogo traditum deique numine servatum esse prodidit. Numquid tandem, ut alia taceam, verisimile est, igne, sanctissimo ac purissimo numine, quod humano adflatu pollui credebatur, fuisse Persas abusus, quo homini malefico vitam demerent? Quod a re ipsa multum abhorret. Quæ de Cyri morte, ut luculentiora tantummodo delibem, refert Herodotus, non minus ampliata atque exornata videntur præ simplici eoque veriori Ctesiae narratione. In Magi falsi narratione, ne plus mihi sumam, nec magis veram nec falsam utramque et Ctesiae et Herodoti scriptiorem dixerim. Insunt tamen et in Ctesiana scriptiōne, quæ vix ita fingi potuerant, quemadmodum traduntur, quo, uti hoc utar, pertinent, quæ de Magi defensione, arreptaque sella tradit Ctesias (fr. 29, § 14). Et quis etiam in talibus omnia liquere speret, quæ in intimis gynæceis peracta, vix ac ne vix quidem paucissimis accurate poterant innotescere? Quo magis tenendum, in conjuratione Persarum VII contra Magum et in iis, quæ inde sunt insecuta, maximam partem Ctesiae narrationem convenire cum Herodotea (fr. 29, § 15). Quæ idem Ctesias deinceps de expeditione in Scythas suscepta refert (fr. 29, § 16, 17), non usquequaque quidem continent, neque tamen ullam certam falsi mendacive notam continent. Sed, uti jam supra monui, sunt quædam, in quibus et ipse Herodoti auctoritatem pluris faciendam esse dicam. Nam in bellis, quæ cum Græcis gessere Persæ, nonnulla apud Ctesiam invehiuntur prorsus ab Herodoti reliquorumque testimonio aliena, ut v. c. Datis occisis (fr. 29, § 18-21), nec non quædam in Xerxis contra Græcos expeditione, quæ repetere longum est. Vid. § 21, 22, 23, 24, 25, 27. In his Herodoto plus credam quam Ctesiae. Levior ab Herodoto dissensus in Achæmene § 32, major in iis, quæ ad Athenienses spectant § 33, coll. 34. Habet tamen et ipse Ctesias, quibus Herodotus suppleri posse videatur, ut v. c. § 26 de sagittariis Cretensibus. »

cedes, idque Ctesianis fragmentis luculentissime probari videtur. In his igitur minima Ctesiae auctoritas; contra maxima erit in earum rerum narratione, quibus ipse oculatus testis interfuit, vel ubi veritatem semper fere facili negotio explorare potuit. Si quid in his peccaverit, culpa non amplius in fontes removenda, ut bona fide hucusque fecimus, sed omnis cadit in auctorem. Jam igitur videndum quæ de indole et moribus Ctesiae, quatenus hæc in conscribendas historias vim aliquam exercere poterant, veteres tradiderint.

Lucianus Quomodo hist. scrib. c. 39 : Τοῦ δὲ συγγραφέως ἔργον ἐν, ὅς ἐπράχθη, εἰπεῖν. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν δύναιτο, ἄχρι ἂν ἡ φοβῆται Ἀρτοξέρην ἱατρὸς αὐτοῦ ὦν, ἡ ἐλπίζη κἀνδυν πορφυροῦν καὶ στρεπτόν χρυσοῦν καὶ ἔκπον τῶν Νισαίων λήψεσθαι μισθὸν τῶν ἐν τῇ γραφῇ ἐπαίνων. Ἄλλ' οὐ Ξενοφῶν αὐτὸ ποιήσει, δίκαιος συγγραφεὺς, οὐδὲ Θουκυδίδης (8).

Num idoneis hæc argumentis nitantur, nescio. Certe quæ nos in fragmentis servata habemus, ab assentatione multum absunt. Legas quæ Plutarchus et Photius (fr. 29, § 59) ex Ctesia narrant de Artaxerxe rege, qui fictam fratricidæ gloriam quovis modo tueri studet, supplicis sæviens in eos, qui rem, quæ erat, effutiverant. Hæc sicuti illa quæ de Parysatidis facinoribus tradidit, ita comparata sunt, ut in aula regia scripta esse omnino non possint. Sin talia de Artaxerxe prodidit, quæcunque in prioribus, v. c. in bellorum Medorum descriptione in gloriam Persarum ampliata vel mutatasse videri queant, non Ctesiae adulatori, sed Persarum auctorem, unde sua Ctesias habet, studiis imputanda erunt. Num igitur alia Luciano præsto fuerint quibus crimen istud probari censuerit, an ipse levitatis accusandus sit, in medio nos relinquimus. Fatendum tamen aliud Ctesiae a Plutarcho objici, quod facile ad assentationem et adulationem auctorem nostrum perducere potuit.

Vidimus enim Ctesiam se una cum Phalino Zacynthio post pugna prope Cunaxam pugnata ad duces Græcorum missum dixisse. Id vero Plutarchus λαμπρὸν ψεύσμα esse asseverat : Xenophonem enim, qui Ctesiae opera bene legisset, de

his tradere nihil. Quod recte sese habet; nam ita Xenophon (Anab. II, 1, 7) : Ἐρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι· ἦν δὲ αὐτῶν Φαλίνος εἰς Ἑλλήν κ. τ. λ. Igitur hoc mendacio demonstrato, Plutarchus subjicit : Ἀλλὰ δαιμονίως ὁ Κτησίας, ὡς εἶοικε, φιλότιμος ὦν καὶ οὐχ ἤττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, αἰετίννας ἐν τῇ διηγήσει χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐν αἷς γενόμενος πολλὰ καὶ καλὰ μιμνήσκειται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαιμόνος.

Quoniam non id ago, ut scriptorem meum ab omni culpa causidicorum more purgare studeam, sane nihil video, quin hæc pro verissimis habeamus, præsertim quum ex ore fluant viri profecto haud contemnendi. Adde quod ex eodem Plutarcho (fr. 46) supra jam memoravi, scilicet artificio parum honesto Ctesiam effecisse, ut ad Cononem legatus mitteretur. Jam legas quæ Photius (fr. 29, § 63) ex postremo Ctesiae libro affert. Num excerptoris culpa factum est, ut in hac historiæ parte Ctesias ubique tamquam rerum πρωταγωνιστῆς introducatur, an revera res ita sese habuit? an non suspiceris his confirmari quodammodo istam quam Plutarchus castigat scriptoris ostentationem vanitatemque? Quod denique φιλοκλέαρχον attinet, adi Plutarchum in Artaxerxe (c. 18; v. fr. 44), ubi exposita Ctesiae de Clearcho narratione, non sine causa dicit : ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον ὡς ἐπιτραγυδεῖται τῇ Κλεάρχου μνήμῃ.

Hactenus de vanitate scriptoris et jactantia. Restat ut dicamus de forma narrationis et quæ inde ceperit historia tum commoda tum incommoda. Primum audiamus veteres.

Photius p. 45 Bekk. : Ἔστι δὲ οὗτος ὁ συγγραφεὺς σαφὲς τε καὶ ἀφελὲς λίαν· διὸ καὶ ἡδονὴ αὐτῷ συγγρατὸς ἐστὶν ὁ λόγος. Κέχρηται δὲ τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, εἰ καὶ μὴ δι' ὅλου, καθάπερ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ κατ' ἐνίας τινὰς λέξεις (9). Οὐδὲ πρὸς ἐκτροπὰς δὲ τινὰς ἀκαίρους, ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀπάγει τὸν λόγον. Τῶν μὲντοι γε μύθων, ἐν οἷς ἐκείνῳ λοιδορεῖται, οὐδ' οὗτος ἀφίσταται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις αὐτῷ Ἰνδικά. Ἡ δὲ ἡδονὴ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ τῶν διηγημάτων αὐτοῦ γίνεται κατασκευῇ, τὸ παθητικὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἐχούσῃ πολὺ καὶ τὸ ἑγγὺς τοῦ μυθώδους αὐτῇ διαποιεῖσθαι. Καὶ διαλελυμένος δὲ ἐστὶ πλέον τι τοῦ δέοντος αὐτῷ ὁ λόγος, ὡς καὶ εἰς ἰδιωτισμὸν ἐκπίπτειν· ὁ δὲ τοῦ Ἡρόδοτου λόγος ταύτῃ τε καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ ἔπους δυνάμει καὶ τέχνῃ κανὼν ἐστὶν Ἰωνικῆς διαλέκτου.

Dionys. Hal. II, p. 9 Sylb. : Ἡ δὲ γε (sc. λέξις)

(9) Plures formas Ionicas admisit in Indicis, teste Photio in Exc. Ind. § 1 : Κτησίῳ τὰ Ἰνδικά ἐστὶν, ἐν οἷς μᾶλλον ἰωνίζει.

(7) Cf. Lucianus Veræ Hist. lib. II, 31 : Καὶ μεγίστας ἀπασῶν τιμωρίας ὑπέμενον (in Oreo) οἱ ψευσάμενοί τι παρὰ τὸν βίον καὶ οἱ μὴ τἀληθῆ συγγεγραφέτες, ἐν οἷς καὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἦν καὶ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι πολλοί.

(8) Lucianus Philopseud. c. 2 : Ἐκείνους μὲν γὰρ τοὺς παλαιούς πρὸ ἑμοῦ σὲ χρὴ εἰδέναι, τὸν Ἡρόδοτον καὶ Κτησίαν τὸν Κνίδιον καὶ πρὸ τούτων τοὺς ποιητὰς καὶ τὸν Ὀμηρον αὐτὸν, ἀοιδίμους ἄνδρας, ἐγγράφῳ τῷ ψεύσματι κεχρημένους, ὡς μὴ μόνον ἐξαπατᾶν τοὺς τότε ἀκούοντας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρι ἡμῶν δεικνέσθαι τὸ ψεύδος ἐκ διαδοχῆς ἐν καλλίστοις ἔπεσι καὶ μέτροις φυλαττόμενον.

τοῦ Κνιδίου συγγραφέως Κτησίου καὶ ἡ τοῦ Σωκρατικοῦ Ξενοφῶντος, ἡ δέως μὲν ὡς ἐνι μάλιστα, οὐ μὴν καλῶς γε ἐφ' ὅσον εἶδει λέγω δὲ κοινότερον, ἀλλ' οὐχὶ καθάπαξ· ἐπεὶ καὶ παρ' ἐκείνοις (apud Thucydidem et Antiphontem, de quibus in antecedentibus sermo) ἤρμοσταί τινα ἡδέως, καὶ παρὰ τούτοις καλῶς.

Demetrius Phal. De elocut. § 218: "Ὅπερ δὲ τῷ Κτησίᾳ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδολεσχοτέρῳ διὰ τὰς διλογίας, πολλὰ μὲν ἴσως ἐγκαλοῦσιν ὀρθῶς· πολλὰ μὲν δὲ οὐκ αἰσθάνονται τῆς ἐναργείας τοῦ ἀνδρός (v. fr. 27).

Idem § 221: Καὶ θῶς δὲ δ ποιητὴς οὗτος (δ Κτησίης), ποιητὴν γὰρ αὐτὸν καλοῖ τις εἰκότως, ἐναργείας δημιουργός ἐστιν ἐν τῇ γραφῇ συμπάσῃ.

Vides igitur orationem Ctesiae excelluisse simplicitate, perspicuitate, suavitate, gratam quandam habuisse negligentiam, sæpe etiam verbositatem; quæ omnia innata dixeris scriptoribus Ionicis. Ex hac itaque parte Ctesias similis Herodoto. Sed dum Herodotus ut in oratione verborumque compositione dulcis est et candidus, sic etiam in reliqua narrationis adoratione sedatior et remissior animorum affectus sive τὰ ἡθικὰ exprimeret studet, in iisque quam maxime excellit: Ctesias noster, junioris generationis ingenium, jam venatur τὸ παθητικὸν καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. Dum τὸ Ἡροδότου κάλλος διαρὶν ἐστιν, Ctesiam adamare dixeris τὸ φοβερόν atque ἐν τῷ παθαίνειν (ut Dionysii verbis utar) καὶ δεινοποιεῖν τὰ πράγματα τὴν ἀλκὴν ἔχειν. Igitur vehementissimos affectus excitare tragicamque quandam commotionem legentium animis incutere semper paratus erit et instructus. Quodsi res id non admittit, curabit certe ut personas in scenam quasi et conspectum producat, atque sic vividior et mimica oratione auditores demulceat. Ubi hoc quoque rerum conditio denegaverit, epistolarum artificio vel aliis machinis ποιητὴν istum et ἐναργείας δημιουργόν, quem dicit Demetrius, exhibebit. — Laudare liceat exempla. Legas, sis, historiolum illam romanticam (venia sit verbo) de Stryangeo Medo. Zarinam, Scythicam mulierem formosissimam, capit bello, sed incolumem dimittit; amicitiaeque cum ea fœdus jungit; dein vehementissimi amoris ardore correptus a Sacide fert repulsam; vitæ jam pertæsus mortem sibi consciscit; moriturus data epistola crudelitatem anatae exprobrat hisce verbis: ἐγὼ μὲν σὲ ἐσωσα, καὶ σὺ μὲν δι' ἐμὲ ἐσιώθης, ἐγὼ δὲ διὰ σὲ ἀπωλόμην (v. fr. 27). — Quam historiam fictam a Ctesia esse minime dixerim, quum bene sciam quam sit fœcunda in talibus popularium traditionum poesis. Attamen narrationis efformationem omnem esse Ctesiae et quale fuerit ejus ingenium

arguere nemo negabit. Similiter epistolarum condimentum narrationi admiscuit in Assyriacis, ubi rex Indorum ad Semiramidem injustum ipsi bellum illaturam tum nuntios mittit, qui reginæ impietatem verbis castigant, tum etiam epistolas, quibus πολλὰ καὶ ἄβρητα κατ' αὐτῆς εἰς ἐταιρείαν ἐβλασφήμει (Diodor. II, 18, 1, fr. 15). Dolendum interiisse antiquissima hæc chronici *scandalosi* specimina, quorum multa in libidinosæ mulieris historia auctor noster prodidisse videtur. Ex eodem Ctesia fluxisse puto epistolam, quam Prianius scripsit ad Teutamum. Servavit eam Cephalion (ap. Euseb. p. 41 Mai., fr. 22), quem in multis Ctesiam ante oculos habuisse constat. « *Militari vi, satrapa Pergami ait, in regione tua a Grecis irruentibus appetitus sum, belloque certatum est varia fortuna. Nunc vero etiam filius meus Hector exstinctus est et aliorum multa proles ac strenua. Copiarum igitur valido sub duce suppetias mitte.* »

Post epistolographum audias tragedium illo loco, quo filii mors Parysatidi matri nuntiatur (fr. 42). Non Ctesiam, sed Euripidem loqui putares. Admireris deinde vim dramaticam et venustatem, qua insignis est narratio de Mithridate, Cyri occisore, qui intempestiva inter pocula loquacitate facinoris sui fructum vitæque amittit. Leguntur hæc apud Plutarchum (Artax. c. 19; v. not. ad fr. 29, § 59), qui etiam reliqua, quæ ad intestinas regiæ familiæ discordias pertinent, ex Ctesia mutuatus est. Neque sane meliorem in his ducem seligere sibi, neque narratoris elegantioris vestigia premere potuit. Ex eodem denique petivit pulcrum et dilucidum de morte Cyri narrationem, qua Ctesias καθάπερ ἀμειλίῃ ξιφιδίῳ μολὶς ἀναιρῶν τὸν ἄνθρωπον (Cyrum) ἀνῆρτηκεν (fr. 40.).

Jam si quis ei, quod indicavimus, narrandi generi addictus est, in ipsarum rerum conformatione complura sæpe scriptoris deberi arbitrio satis liquet. Quod ut non laudandum in historico, sic non adeo vituperabis ac libenter aliquid orationis artificis concedes, modo totum hoc secundariis rebus nulliusque momenti contineatur. Sed angustos hos terminos transgressum esse Ctesiam atque verum posthabuisse jucundo, adeo, ut vel temporum rationes in ejus gratiam turbaverit, idem testatur Plutarchus (Artax. c. 6; v. fr. 29, § 61). Κτησίαν, inquit, οὐτ' ἀγνοεῖν τὸν χρόνον (quo Parysatis Statiram veneno interemit) εἰκὸς ἐστὶ παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὕτε ἐκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὡς ἐπράχθη διηγούμενος, οἷα πάσχει πολλάκις δ λόγος αὐτοῦ πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτρεπόμενος τῆς ἀληθείας.

Ac τὸ μυθῶδες quidem etiam alio loco exprobrat (Art. 1, fr. 38, a), ubi hæc: Ἄλλὰ τὸν Κτη-

σίαν εἰ καὶ τὰλλα μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφύρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία παντοδαπὴν πωλαίαν, οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοῦνομα τοῦ βασιλέως (Arsicæ, postea Artaxerxis Mnemonis). Cf. Antigon. Caryst. c. 15 (fr. 56). Quod deinde temporum confusione attinet, non unum fragmenta præbent exemplum (vide v. c. notas ad fr. 29, § 23, 26), quamquam nos jam fugit, quomodo his illa, quam Plutarchus dicit, causa subsit. Ut ut est, satis patet Ctesiam ut fabularum amatorem, sic contemptorem fuisse temporum. Gravissima hæc, nec parum fidem scriptoris labefactant. Ac si talia commisit in temporibus historiæ luce claris, quanto majori licentia in rebus remotæ ætatis versatus fuerit! Constat quidem quantopere orientales historici omnium rerum exaggeratores sint placeantque sibi in miraculorum et portentorum commentis; neque ob id ipsum publice Ctesiam accusare ausim, sed quominus ex animi sententia eundem absolvam, ob ea, quæ modo attuli, impediunt. Præterea offendit quod in copiosis Ctesiae fragmentis ne minima quidem dubitationis alicujus et artis criticæ vestigia reperiuntur. Prorsus absunt, quæ tantopere placent in Herodoto, ut illud, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω, vel τοῖσι μὲν νυν λεγομένοις χρᾶσθω δεῦρ τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι, et similia. Noli rem imputare excerptoribus: nam facile intelligitur auctores, qui historiam scribunt non tam docendi causa, quam ut narrationem contextant jucunditate delectantem et inexpectatis rerum personarumque complicationibus animos commoventem, mirabilia quoque in eum maxime finem adhibuituros, ut novitate rerum in admirationem legentes abripiant. Plurimum igitur refert, ne Herodoteis istis clausulis nervos hosce narrationis infringant atque ipsi sua cædant vineta. Contra, fidem his ipsis conciliare sibi videbuntur, ubi aliis scriptoribus tradita impugnent et Herodotum v. c. ψεύστην dicant et λογοποιόν. Horum vero scriptorum, quos inde ab Alexandri ætate pullulare videmus, Ctesiam haud immerito prædicabis γοργὸν atque ἄτην πρῶταρχον.

Jam quum Persica ad hanc judicii severitatem nos adduxerint, videamus deinceps num Indica ejusdem scriptoris redarguant sententiam nostram an confirment.

De INDIORUM fide paucis defungi possemus, si in veterum testimoniis vellemus acquiescere. Quorum ne unus quidem est, qui auctoritatem Ctesiae tucatur, imo fabulator et mendax homo dicitur omnibus. Audiamus modo.

Aristoteles H. A. VIII, 28 (fr. 71) de sue Indica loquens: ὅς φησι Κτησίας, οὐκ ὦν ἀξιόπιστος.

Idem De Gen. An. II, 2 (fr. 61) de elephan-

tum genitura: Κτησίας... φανερός ἐστιν ἐψευσμένος. *Idem* H. A. III fin. (fr. 61): ψεῦδός ἐστι ὕπερ Κτησίας γέγραφε.

Idem H. A. II, 1 (fr. 64) de martichora: εἰ δεῖ πιστεῦσαι Κτησία.

Arrianus Exp. Al. V, 4, 2 (fr. 58) de Indo: Κτησίας, εἰ δὴ τῷ ἱκανὸς καὶ Κτησίας ἐς τεκμηρίωσιν.

Idem Ind. c. 30 (fr. 59), de Indiæ magnitudine: Κτησίας... οὐδὲν λέγων.

Ælianus H. A. IV, 21 (fr. 67) de martichora: εἰ δὴ τῷ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι ὑπὲρ τῶν τοιούτων Κτησίας κ. τ. λ.

Tzetzes Hist. VII, 638 (fr. 84), ταῦτα ψευδῆ νομίζω.

Gellius N. A. IX, 4 (fr. 86), Ctesiam comprobat cum Aristeia aliisque ejusdem farinae.

Lucianus Veræ Histor. lib. I, c. 3: Κτησίας δὲ Κτησιόχου, δὲ Κνίδιος, συνέγραψε περὶ τῆς Ἰνδῶν χώρας καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀ μῆτε αὐτὸς εἶδε μῆτε ἄλλου εἰπόντος ἤκουσεν. Ἐγράφη δὲ καὶ Ἰάμβουλος etc.

Cf. *Strabo* XI, p. 774, C: Πᾶδιον ἂν τις Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ πιστεύσειεν ἠρωολογοῦσι καὶ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς ἢ Κτησίᾳ καὶ Ἡροδότῃ καὶ Ἑλλαντικῇ καὶ ἄλλοις τοιούτοις.

Sed hos jam mittamus paullisper. — Quum Ctesias non adierit Indiam, nihil nobis postulamus nisi ut quæ apud Persas de hac terra circumferebantur fideliter reddat. Jam vero ipsi Persæ accuratiora de ea tantum Indiæ regione comperta habebant, quæ ipsorum terræ erat proxima (10). Quæ ad ul-

(10) Bæhr.: « Quæ Herodotus de Indis scribit, ea scimus ad septentrionales spectare partes, quæ Bactris vicinæ vel Persis subjectæ, vel certe quodam cum illis commercii vinculo fuere junctæ. Nam a Persis, quæ Græcis retulit, acceperat. Conf. *Collin de Bar, Histoire de l'Inde ancienne et moderne* (Paris. 1814), P. I, pag. 130: « Ses descriptions se rapportent toutes à des cantons peu éloignés de l'Indus. Du côté du midi, la domination des Perses ne s'étendait guère plus loin que la vallée où coule ce fleuve et au nord elle ne dépassa point les bords de l'Hypanis. » Atque ad easdem terras Ctesiana quoque verba esse referenda, in exploratis habeo. — (Facem in his prætulerunt viri summi, *Heerenius*, *Ideen* etc. I, 1, pag. 358 seqq., 361 seqq. edit. tert. coll. p. 366, *Vellthem*, *Sammlung vermischter Aufsätze* etc. II, pag. 181, *Malle-Brun*, *Mémoire sur l'Inde septentrionale d'Hérodote et de Ctésias, comparée au Petit Tibet des modernes* (*Nouvelles Annales des voyages publiées par Eyriès et Malle-Brun*, Paris. 1819, tom. II, part. II, pag. 307 — 384, inprimis pag. 351 seqq.). Conf. *Wahl*, *Erdbeschreibung von Ostindien*, pag. 455 et 457. *Herodot und Ctésias, über Indien, in den Dorpatschen Beiträgen* 1814, 2te Hälfte. Lips. 1815). — Sunt terræ potissimum inter Indum fluvium atque Gangem, quas primi Persæ Græcive ingressi, Indiæ nomine celebrarunt, adjectis iis montibus continuis, qui inde a Bactris usque ad Gedrosiam pertendunt. Neque enim tunc temporis, uti nunc fit, Indo flumine occidentem et septentrionem versus terminabatur India. Complectebatur regna, quæ nunc appellamus Can-

teriora pertinebant, necessario erant vaga et manca atque populi ore in miraculosa abibant, ita ut verum a ficto non amplius discernere posses. Huc accedit, quod etiam mythologumena quædam et imagines symbolicae Indorum ad Persas pervenisse videntur, quæ rerum ignaros ad ineptissimas opiniones adducere debebant. Similiter Persæ suas habebant bestias mythologicas, quæ in publicis monumentis expressæ conspiciiebantur. Jam finge tibi Cnidium nostrum e periegetarum declamationibus pendentem; nec mireris, quod quæ poetæ et artificis ingenio debebantur rerum naturæ vindicaverit, patriamque iis assignaverit Indiam. — Igitur si veris mixta sunt vaga, falsa, inepta, portentosa, modo ea sic acceperit Ctesias, non est cur auctorem condemnemus.

Vera et recentiorum peregrinatorum testimoniis comprobata sunt v. c. quæ narratur de canibus robore conspicuis (fr. 57, § 5), de boum, equorum, asinorum, arietum statura (§ 11, 13, 23, 24), de elephantis, simiis, psittacis (§ 8, 9, 14, 21). Vera subsunt etiam iis, quæ legis de pantarba (§ 2), de fonte auri ferace (§ 4), de fonte pice referto (§ 10), de aqua mentis alienationem efficiente (§ 14), de igne perpetuo ad Phaselidem (§ 10), de ligneis vestibulis (§ 22), de oleo e lacte parato (§ 23), de siptachora arbore et electro ex ea defluente (§ 14). — Commentis jam valde obscuratæ sunt narrationes de verme Indico (§ 27), de dicæro ave, de cynoscephalis (§ 22), aliis. — Fabulis denique ex India ad Persas translatis atque imaginibus animalium symbolicorum, quæ picta vel sculpta Persepoli Ctesias vidit, descriptiones nituntur martichorum, Pygmaeorum, Gryphum, asini silvestris (§ 7, 11, 12, 25) et fortasse aliorum.

Quæ postrema enumeravi, mirum quantam arguere videntur acrisiam, præsertim in medico, a quo scientia naturalis non prorsus aliena esse poterat. Tantum enim abest ut ipse aliquid addubitaret, ut quo magis res fidem excedit, tanto acrius omnem dubitationem præscindere studeat. Sic martichoram, monstrum illud fabulosum, suis oculis se vidisse affirmat, quum Indorum rex tale animal ad Artaxerxem misisset (fr. 65). Similiter iis, quæ (§ 4) de virtutibus ferri νέφους καὶ χαλάζης καὶ πρηστήρων ἀποτροπαίου narrat, si dem adstruere non erubuit dicens ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτα, βασιλέως δις ποιήσαντος. Alia vide § 25 et 28. Cfr. quæ Photius adjicit § 32: Ταῦτα γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας λέγει τὰ ληθέστατα γράφειν, et quæ supra illam sunt sunt sitæ, *Badagschan*, *Belur*, *Tibetum parvam*, montem *Imai* s. *Mustag*, nec non *deserta Cobi* aliaque hisce adjacentia. »

ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφει, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν μαθὼν τῶν ἰδόντων· πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλιπεῖν, διὰ τὸ μὴ δοῦναι τοῖς μὴ θεασαμένοις ἀπίστα συγγράμειν.

Itaque quum in his suo Ctesias se gladio perfodiat, non diutius miremur acrisiam, sed arrogantiam viri contemnamus. Nemo puto non intelliget Ctesiam non tam in describenda India, quam in congerenda miraculorum copia operam suam posuisse, eo nimirum consilio, de quo paullo antea locutus sum. Igitur quæ Aristoteles, Ælianus, Arrianus, alii, qui integrum scriptoris opus ante oculos habebant, de eo judicarunt, in universum rectissime prædicata esse haud dubitabis.

Paucis exposui quæ sint operum Ctesianorum virtutes, et quibus hæ vitiis offuscentur. Restat ut duobus verbis indicem quemnam locum inter antiquiores Græciæ historicos Ctesias teneat.

Temporum ratione habita componendus est cum Xenophonte et Thucydide. Atque horum ætatem arguit cultioris orationis forma et reliquis narrationis ornatus. Contra si spectes delectum argumenti et interiores expositionis rationes, nihil Ctesiae cum illis scriptoribus commune fuisse videtur. Cnidus patria sub Persarum imperio inerti tranquillitate gaudens, non noverat motus illos et surgentia hinc ingenia, quæ novum plane in Græcia historicorum genus excitaverant: illorum dico, qui sub facie rerum altius quiddam quaerunt, modo ex divinis legibus modo ex Humani pectoris consiliis id derivantes. Cujus studii, vel in Herodotea historia conspicui, Ctesiana fragmenta ne levissima quidem vestigia præbent. Porro civilem prudentiam rerum usu comparatam haud exspectabis in Asclepiada medico, quantacunque fuerint officia, quæ regi Persarum se præstitisse dicit. Sed illa ipsa quam profitebatur ars adducere eum debuit, ut eandem viam ingrederetur, quam primi patefecerant Ionici scriptores, Hecataeus, (*) Charon, Xanthus: toti fere

(*) Ad ea quæ de vita Hecataei (Fragm. Historice. p. XI, a.) scripsimus, nunc accedit inscriptio in Lero insula reperta, quam primus edidit celeberrimus Lud. Rossius (Inscriptt. Gr. ined. fascic. 2, p. 68, a. 1842): ... [εὐ]νοια[ν] καὶ προθυμίαν δικαίαν παρε[χόμε]νο[ς] ἐς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ κατοικοῦντας τῶν [πολ]ιτῶν· δεδόχθαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπ[ι]γυῖσθαι Ἐκ[α]ταῖον ὑπὸ τῶν οὐκ ἐκ τῶν τῶν ἐλ Λέρῳ [ἀ]ρετῆς ἔνεκα καὶ ἐπιμελείας, ἣν [ἔ]χει π[ε]ρὶ αὐτοῦ· ὑπάρχειν δὲ καὶ φιλίαν Ἐκα[ταίῳ] πολλήν καὶ εὐνοίαν παρὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κατοικοῦντων καὶ αὐτῷ καὶ ἐκγόνοις· τὸ δὲ ψήφισμα τοῦδε ἀ[ν]ταγράφ[η]ται ἐς στήλην λιθίνην καὶ στήσαι κατὰ τὴν ἀγορὰν ὅπως [τ]αῦτα.... — Docet Rossius Lerum tunc non fuisse civitatem sui juris, sed cleruchiam Milesiorum. « Quando autem, pergat, et qua ratione in hanc redacta fuerit conditionem, docemur ab Herodoto (V, 125). » Auctor rei fuerat Heca-

versantes in describendis terris, rebus earum mirabilibus, populorum moribus, institutis, monumentis et quæ alia cadunt sub sensum oculorum. Atque his Ctesiam præ ceteris studuisse patet. Nam Persica magnam saltem partem ejusmodi descriptionibus absumebantur, sed toti iis dedicati erant libri de Montibus et Fluviis, Periplus et Indica. Quæ opera ut argumenta tractabant quæ κατ' ἐξοχὴν Ionica dicere licet, sic etiam orationem habebant ad mere Ionicam propius quam in Persicis accedentem. Certe de Indicis id testatur Photius, sed idem etiam de ceteris statui posse puto. — Verum dum vetusti illi logographi omne studium collocant in rebus investigandis, colligendis, in ordinem redigendis; eloquendi autem arti nullas vel minimas partes concedunt: Ctesias narrationis illecebris quammaxime intentus, totus fere serviebat legentium voluptati. Quod quomodo in delectum rerum et fidem auctoris vim perniciosam sæpenumero exercuerit, supra vidimus.

Quantopere narrationes Ctesiae, tot orationis lenociniis conditæ atque medici fama judicii que confidentia fraudem persuadentes, placere Græcis debuerint vix est cur moneam, quum bene noveris Græcos hominum credulissimos esse, modo delectentur. Jam vero Ctesias novum quasi mundum iis aperuerat, cujus miracula tanto avidius arripuerint, quanto magis tum præstigia illa, quibus ipsorum fabulæ lucusque indutæ fuerant, arrogans quædam philosophorum et historicorum doctrina diluere et in communis vitæ jejunitatem detrahare studebat. Nec inepte quæras an non Alexander post stragem Darii Ctesianam potius terram, quam qualem vidit Indiam domare properaverit.

Contrita denique Macedonum exercitibus India, Ctesiae historias in multis rebus contemptui et risui fuisse omnibus, possit existimari. Ac profecto saniores scriptores (ex quibus sua Aristoteles) jam tum erroris Ctesiam in nonnullis arguisse videntur, eosdem tamen de plurimis judicium suspendisse dices, probetenentes Indiam se vidisse ἐν δρόμῳ καὶ παρὸς στρατιωτικῇ (v. Strabo XV, c. 1 init.). Sed horum numerus perexiguus fuit, ac longe aliter rem instituit magna illa comitum regis cohors: qui Ctesiana non solum repetierunt, sed etiam in majus auxerunt, multaque iis addiderunt ineptiora, sive quod hoc debere Alexandri vanitati putarent, sive quod eo pacto spes ipsorum deceptas vellent ulcisci. Atque sic factum est ut

ταῦτα, quem tamquam οὐκιστὴν et πρόξενον cleruchi in Lero insula honorabant.

Ctesiae narrationes per totam antiquitatem usque ad medii ævi tempora perduraverint. Quod pluribus exponere ab instituto nostro alienum. (V. Gerwinus, *Gesch. d. deutsch. Nationallit.* tom. I, p. 210 sqq.)

Viri docti, qui de Ctesiae auctoritate egerunt, recensentur in Fabricii Bibliotheca Gr. tom. II, p. 740 sqq. ed. Harles. Unde hæc apponere liceat: « Fabulosus, vanus fideque indignus scriptor visus jam olim est quamplurimis, Straboni, Plutarcho in Artaxerxis vita, aliisque. Inter recentiores idem contendunt Josephus Scaliger, et præter innumeros alios *Hermannus Conringius* in *Adversariis chronologicis de Asiae et Ægypti antiquissimis dynastiis* [cap. 7, p. 161 in *Syntagmate variarum dissertatt.* a J. Georgio Grævio edit. Ultrajecti, 1702, 4.], qui non tantum in narrationibus ceteris, sed præcipue in Persicis (in quo solo argumento aliquid ei tribuunt veteres plerique, et recentiores) parum fidei mereri Ctesiam disputat, quod facit etiam *Bernardus de Montfaucon* libro *De veritate historiarum Judith*, p. 120 seq. et *Dounæus* notis ad Demosth. p. 171, item Goujetus in diss. inserta continuationi *Memoriarum litterariorum Salengrii*, tom. I, part. I, nr. VIII, p. 121 sqq. et contra Herodotum pro Ctesia part. II, p. 349 sqq. 364 sqq. *Journal des Sav.* 1726, Oct. p. 235. Ctesiae fidem frangit *Christoph. Cellarius* in Ctesiae hypothesebus suspectis de principio regnorum et historiarum, Halæ Sax. 1694, rec. 1703 [in dissertatt. acad., a Jo. Georgio Walchio junctim editis, Lips. 1712, p. 54 — 70]. *Jac. Arrhenius* in diss. de Monarchia Assyriorum Ctesiana. Upsal. 1705. 8. Inter paucos tamen Ctesiae fidem adserere adnissus est *Ulricus Huberus* in dissertatione *De temporibus ante Cyrum*, quæ exstat in *Historia ejus civili* non procul ab initio. Nec non *Freretius*, *Bibl. française*, a. 1726, Sept. p. 138 sqq. *Sam. Schuchford*. in *Connex. vet. test. cum scriptor. profan.* tom. II. p. 19. *Journ. litt.* tom. 15, p. 4. Fabric. Sed *Schuchford* libro VII, vol. I, p. 553 sq. version. germ. Dresdæ, 1726, 4. minus favere videtur narrationibus Ctesiae: cujus tamen partes interdum sequitur *Des Vignoles Chronol.* tom. II. p. 169. Præferunt ei Herodotum *Jac. Usserius* in *Annal. V. T. ad A. M.* 2737; *I. G. Walch* in *Exercitt. histor. de fabulosa histor. Semiramidis*. Lipsiæ 1723, rec. in *Parergis acad.* p. 27 seqq. ubi de Ctesia ejusque mala fide historica quædam habet *L. E. du Pin*, *Biblioth. univers. des historiens* pag. 209 seqq. Multo tamen plura collegit, examinavit et plurimum, tam veterum,

quam recentiorum judicia diversa proposuit *Jo. Georg. Walther* in *Animadverss. historicis et criticis*, Weissenfelsæ 1748, 8. in *Commentat. historica*, quæ Herodoti et Ctesisæ sententiæ de magnitudine atque antiquitate imperii Assyriaci et Medici conjunguntur, p. 75 — 112, de ætate Ctesisæ pag. 99 sqq. et contra Wesselingii *Addenda* ad tom. I *Diod.* modeste docteque disputans, p. 367 sqq. in *Addendis* : idem *Walther.* ibid. p. 122 sqq. in *Commentat. de veterum recentiorumque historicorum invidentia, judicandi libidine et nimio rerum mirabilium amore.* *Jac. de Rhoer* in *Feriis Daventriensibus*, Trajecti ad Rhenum. 1758, 8. libro II, cap. I. p. 137 sqq. contra Huberum aliosque disputans atque Herodotum I, cap. 95 (ubi Wesseling. laudat *Schrocerum* in *Orig. Assyrr. sect. IV.* 5 sqq. et *Leon. Offerhaus* *Spicileg.*

hist. chronolog. p. 145) copiose explicans, ita contendit illum cum Ctesisæ narratione, ut studeat utrumque in concordiam reducere, Ctesisæ manibus suum honorem aliquo modo restituere atque evincere, Herodotum imperium Assyriorum non coercere intra quingentos annos, Medos denique non fuisse subditos, sed socios Babyloniorum. Compara *Waltherum*, qui loco citato p. 103 sqq. aliam ingressus est viam; adde *De Bougainville*, qui Herodoti et Ctesisæ narrationes de monarchia Medorum conciliare studuit in *Mém. de Littérat. J. et B. L.* tom. XXIII, p. 1 sqq. et *Abbé Gédoyen*, *Histoire des Perses, écrite par Ctésias suivant l'Extrait, que Photius nous en a laissé*, in iisdem *Mém.* tom. XIV, p. 247-279. — Reliquos laudavimus in annotationibus, suo quemque loco.

ΠΕΡΣΙΚΑ.

[ΑΣΣΥΡΙΑΚΑ.]

Diodorum in Assyriorum historia ducem, quem præ ceteris sequeretur, delegisse Ctesiam non potest dubitari. Probatur res tum iis locis, ubi ipse Siculus Cnidii auctoris memoriam excitat, tum aliorum testimoniis scriptorum, qui quum sæpenumero Ctesiam laudent, eundem in iisdem rebus etiam Diodoro laudandum fuisse demonstrant. Etenim videtur Diodorus nomen Ctesiae non proferre nisi ubi Ctesiana aliorum narrationi vel opponit vel opposita tacite vult, vel ubi res traditæ ejusmodi sunt, ut diserta fontis mentione adjecta dubitationem lectoris præscindendam aut se ipsum certe malæ fidei, si qua esset, culpa eximendum censeret.

Igitur Assyriaca Diodori ferme universa huc transponere absque periculo possemus, quod vero quum vix quisquam desideraverit, nos præeunte Bæhrio rem ita temperandam ducimus, ut sequamur quidem cursum narrationis Diodoreæ, sed græca verba nonnisi iis locis exscribamus, quibus nominatim Ctesias laudatur, vel ubi aliunde petitis indicii Ctesiana produntur.

LIBER PRIMUS.

1.

Diodor. II, 1, 4, exorditur his verbis: Τὸ παλαιὸν τοίνυν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπάρχον ἐγχώριοι βασιλεῖς, ὧν οὔτε πρᾶξις ἐπίσημος οὔτε ὄνομα μνημονεύεται· πρῶτος δὲ τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων Νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο.

Ad Ctesianam exordii elegantiam propius accedent verba Justini, I, 1: *Principio rerum gentium nationumque imperium penes reges erat; quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popula-*

ris, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur; arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis quam proferre mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem et quasi avitum gentibus morem nova imperii cupiditate mutavit.

Nam ex Ctesia fluxisse, quæ Trogi excerptor de Assyriis narrat, ut alia jam mittam, inde maxime elucet, quod de regno Assyriorum nec non Medorum eandem sequitur chronologiam quam Noster; quæ quidem res in tanta sententiarum varietate haud levis est momenti. Porro ex eodem auctore petita quæ prioribus subjiciuntur:

Hic (Ninus) primus bella intulit finitimis et rudes adhuc ad resistendum populos terminos usque Libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores Sesostris (codd: Vexores, Vexoris, Suezosis, etc. v. Dübnerum) Egypti et Scythiæ rex Tanaus: quorum alter in Pontum, alter usque Egyptum excessit; sed longinqua, non finitima bella gerebant, nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoria imperio abstinebant: Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit.

Offendit quod in his Sesostris Nino ætate superior esse dicitur; ferri sane potest, si Assyriorum tempora ex Herodoti calculis subduxeris, sed Ctesianis numeris vulgaris ratio vehementer adversatur. At Ctesiae computus reddere Justinum comprobant Agathias (II, 18, p. 103); qui quum eadem de Sesostris ætate statuatur, in ceterisque Ctesiae chronologiam sequatur (vide fr.21), consentaneum est Nostrum servasse in his Herodoti rationes chronologicas, nisi quod ad remotiorem ætatem utrumque regem transtulerit.

Redeo ad Diodorum. Pergit: Ninus, vir belli-

DE REBUS ASSYRIORUM.

LIBER PRIMUS.

1 Antiquitus reges indigenas, quorum nec facta inclaruere,

nec nominis memoria durat, Asia habebat. Primus inter eos, quorum historiæ memoriam propagarunt, Ninus Assyriorum rex magnas res peregit.

cosus, collecta et exercitata juvenum manu, societatem iniit cum *Ariæo*, rege Arabum, quæ gens fortitudine fidens terræque natura adjuta principem extraneum numquam admisit. Horum subsidio instructus Ninus primum Babylonios aggreditur (Babylon urbs tum nondum erat). Hostem imbellem nullo negotio superat, victis imperat tributa, regem cum liberis captum interimit. Post hæc Armeniam invadit; Barzani regi, qui bello impar imperata se facturum pollicitus erat, benignus regnum avitum concedit, copiisque ejus auctior appetit Mediam. Hujus rex Pharnus prælio vincitur, ac post cladem suorum ipse cum liberis septem et uxore captus in crucem agitur.

De *Ariæo* rege apponere liceat locum Volneyi, viri miro ingenii acumine gaudentis (*Recherches nouvelles sur l'histoire ancienne* in *OEuvres complètes de Volney*, ed. Didot. p. 437.): « Jusqu'à nos jours, inquit, on n'a pas connu quel fut ce roi, ni même dans quelle Arabie il régna. En parcourant les fragments historiques que les Arabes nous ont conservés de leurs antiquités, et qui ont été traduits par les savants Richard Pococke (*Specimen historię Arabum*) et Albert Schultens (*Historia imperii vetustissimi lectanidarum in Arabia Felice*, in 4°, *Harderooici Gueldrorum*, 1786.), il nous a semblé reconnaître les actions et même le nom de ce personnage dans l'un des rois de l'ancienne Arabie Heureuse, aujourd'hui Iémen..... Il résulte de ces débris : 1, Que sous le nom d'Arabes, *enfants d'Himiar*, il a existé dans l'*Arabia Feliz*, ou Iémen, bien au delà de six cents ans avant le siècle de David et de Salomon, un peuple civilisé et puissant connu des Grecs à une époque déjà tardive, sous le nom d'*Homérites* ou de *Sabécens*; 2, Que ce peuple eut un gouvernement régulier et une série de rois dont l'origine se perd dans la plus haute antiquité, » etc. etc. — Deinde pluribus interpositis de fabulosa annalium chronologia, ac recensitis regum nominibus, pergit : « Mais tous ces auteurs s'accordent sur *Haret-Arraïès*, comme ayant été le prince le plus remarquable par ses grandes actions.

« A son avènement (dit Hamza), l'Iaman était partagé en deux états, celui de *Saba* et celui de *Hadramaut*. *Haret* les réunit par conquête. Avant lui les Iamanais n'avaient point été rassemblés en un seul corps de nation (excepté au temps de *Homeir*). Ce fut à *Haret* qu'il se réunirent tous; d'où lui vint le surnom de *Tobba* [celui qui se fait suivre], surnom qui ensuite devint le titre spécial

de tous ses successeurs. Après avoir soumis l'Iémen, il entreprit de grandes expéditions qui s'étendirent jusqu'au *Hend* [l'Indus] : il vainquit les *Turks* dans l'*Aderbidjan*, en une bataille très-meurtrière; il en amena quantité d'enfants en esclavage, et rapporta en Iémen un butin d'une richesse immense; de là lui fut donné le surnom d'*Arraïès*, celui qui enrichit (mot à mot : qui couvre de plumes, sans doute parce que la plume d'autruche fut chez ces peuples le signe de l'opulence).

« Maintenant comparons ces détails à ceux de Ctésias. *Ninus s'associe au roi d'Arabie*. Les historiens de cette contrée assurent qu'il n'y eut point d'autres rois des Arabes que ceux de l'Iémen. Ce roi d'Arabie s'appelait *Ariaïos* ou *Arios*. *Haret* a le surnom d'*Arraïès*..... *Ariaïos accompagna Ninus contre Pharnus, roi des Mèdes*. *Arraïès* livra une bataille terrible dans l'*Aderbidjan*, qui est la Médie propre et originelle; il la livra aux *Turks*, c'est-à-dire, à des hommes de teint blanc, tels que sont les montagnards de cette contrée, que les auteurs arabes et persans ont appelés *Turks*, parceque n'ayant aucune idée des anciens Mèdes, ils ont cru que le pays avait été toujours habité par des *Turkmans*, comme de leur temps. *Arraïès* poussa jusqu'à l'Indus. Selon Ctésias il y alla aussi. *Arraïès* importa un butin immense. *Ninus* comble *Ariaïos* des plus riches dépouilles. Avec tant de traits d'une si parfaite ressemblance on ne saurait douter que l'Arabe *Haret-Araïès* ne soit l'*Ariaïos* de Ctésias et de *Ninus*. »

Plura de his apud ipsum Volneyum legas. Ceterum ex apposis hoc certe collegeris, jam ante Ctésias ætatem inter Assyrios Arabesque quoddam narrationum commercium et matrimonium exstitisse, sicuti vel ante Hellanici tempora heroes Græcorum cum rebus Medorum Persarumque conjunctos videmus. Utrum vero Ctésianis istis notiones subsint vere historicæ necne, nec affirmo nec nego; at forma narrationis est mythica. Quapropter in ipsa de hac re disquisitione non prorsus ea, quam Volneyus iniit, via incedendum esse putem (v. p. 440 sqq.). Ex chronologicis rationibus nihil proficitur. Nam quid facies *Ariæo* nostro, qui regnat per annos 120, atque reliquis hisce Arabum principibus, quibus vel totidem vel 126 vel 180 vel 300 etc. annorum regna tribuuntur. Frustra scribarum negligentiam accusas, frustra annorum spatia in mensium angustias comprimis et quæ nota sunt alia hoc genus commenta.

2.

Diodor. II, 2 : Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τῷ Νίνῳ προχωρούντων δεινὴν ἐπιθυμίαν ἔσχε τοῦ καταστρέψασθαι τὴν Ἀσίαν ἅπασαν τὴν ἐντὸς Τανάιδος καὶ Νεῖλου· ὥς ἐπὶ πᾶν γὰρ τοῖς εὐτυχοῦσιν ἡ τῶν πραγμάτων ἐπὶ βροία τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν παρίστησι. Διόπερ τῆς μὲν Μηδίας σατράπην ἓνα τῶν περὶ αὐτὸν φίλων κατέστησεν, αὐτὸς δ' ἐπῆει τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔθνη καταστρεφόμενος, καὶ χρόνον ἑπτακαίδεκα ἐτη καταναλώσας, πλὴν Ἰνδῶν καὶ Βακτριανῶν, τῶν ἄλλων ἀπάντων κύριος ἐγένετο. (2) Τὰς μὲν οὖν καθ' ἑκάστα μάχας ἢ τὸν ἀριθμὸν ἀπάντων τῶν καταπολεμηθέντων οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀνέγραψε, τὰ δ' ἐπιστημότατα τῶν ἐθνῶν ἀκολουθῶς Κτησία τῷ Κνιδίῳ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν. (3) Κατεστρέφετο μὲν γὰρ τῆς παραθαλάττιοι καὶ τῆς συνεχοῦς χώρας τὴν τε Αἰγυπτὸν καὶ Φοινίκην, ἔτι δὲ κοιλὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν, πρὸς δὲ ταύταις τὴν τε Κάρϊαν καὶ Φρυγίαν καὶ Μυσίαν καὶ Λοδίαν, προσηγάγετο δὲ τὴν τε Τρωάδα καὶ τὴν ἐφ' Ἑλληνισπόντῳ Φρυγίαν καὶ Προποντίδα καὶ Βιθυνίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντα μέχρι Τανάιδος, ἐκυρίευσεν δὲ τῆς τε Καδουσίῳν χώρας καὶ Ταπύρων, ἔτι δ' Ὑρκανίων καὶ Δραγγῶν, πρὸς δὲ τούτοις Δερβίκων καὶ Καρμανίων καὶ Χωρμανσιῶν, ἔτι δὲ Βορκανίων καὶ Παρθυαίων, ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Περσίδα καὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ τὴν καλουμένην Κασπιανήν, εἰς ἣν εἰσὶν εἰς βολαὶ στεναὶ παντελῶς, διὸ καὶ προσαγορεύονται Κάσπια πύλαι· (4) πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν ἐλαττόνων ἐθνῶν προσηγάγετο, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἶη λέγειν. Τῆς δὲ Βακτριανῆς οὐσῆς

δυσειβόλου καὶ πλήθι μαχίμων ἀνδρῶν ἐχούσης, ἐπειδὴ πολλὰ πονήσας ἀπρακτος ἐγένετο, τὸν μὲν πρὸς Βακτριανὸς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀνεβάλετο καιρὸν, τὰς δὲ δυνάμεις ἀναγαγὼν εἰς τὴν Συρίαν ἐξελέξατο τόπον εὐθετον εἰς πόλεως μεγάλης κτίσιν.

§ 3. Ad verba προσηγάγετο τὴν τε Τρωάδα καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλ. Φρυγίαν Bæhr. conferri jubet Platon. de Legg. p. 685, C, p. 296. Bekk. : Καθάπερ οἱ περὶ τὸ Ἴλιον οἰκοῦντες τότε, πιστεύοντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει περὶ τὴν Νίνον γενομένην, θρασυνομένοι τὸν πόλεμον ἡγείραν τὸν ἐπὶ Τροίαν· ἦν γὰρ ἐτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης σῆμα τὸ σωζόμενον οὐ σμικρὸν κ. τ. λ. In quibus Platonem Platonem fuisse observatum suspicatur. — Ex narratione de Ægypto a Nino expugnata petita esse videntur sequentia :

3.

Tzetz. Histor. III, 83 :

Ὁ Ἀσσυρίων βασιλεὺς ὁ Σέσωστρις ἐκείνος κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον Σεσόωσις τὴν κλήσιν, τῶν Ἀσσυρίων μοναρχῶν, ἤρχε τῆς γῆς ἀπάσης, ζευγνύων ἐν τῷ ἄρματι τούτου τοὺς βασιλεῖς, καὶ ὑπ' αὐτῶν συρόμενος, ὥσπερ ὑφ' ἑπῶν ἄλλοι, καὶ κοσμοκράτωρ καὶ θεὸς ἐκέκλητο τοῖς τότε. Τούτου ποτὲ τις βασιλεὺς κατέστειλε τὸν τύπον, τῆς τύχης τὸ ἀσύστατον δι' αἰνιγμάτων προδείξας. Ἔκλων τὸ ἄρμα γὰρ αὐτὸς, τὰς τροχίας ἐώρα, βραδείαν δὲ τὴν βάδισιν, οὕτως ὁρῶν, ἐποίησε. Ὡς δὲ πρὸς τοῦτον ἔλεξεν ὁ Σέσωστρις ἐκείνος, « Τί καταργεῖς πρὸς τὴν ὁδὸν, ἄνθρωπε; τάχει λέγε. » Ὁ δὲ, « Τροχῶν τὰς συστροφὰς βλέπων, φησὶν, οὐ πρήξω. » Γινούσιν ταυταροῦν ὁ Σέσωστρις, ἔπερ αὐτὸς ἐδήλου, συστέλλει τὸ ἀγέρωχον, ἀποζευγνύει τούτους· καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς σύμπασιν ἦν πρῶτος τε καὶ σώφρων. Κτησία καὶ Ἡρόδοτος, Διόδωρος καὶ Δίων,

2.

Quum res Nino tam prospere succederent, vehemens eum cupido invasit totius intra Tanaim et Nilum Asie subigendæ : usque adeo fortunatos prosper rerum successus plus habendi cupiditate incendit. Amicorum ergo uni Mediæ satrapiam commisit : ipse ad subigendas Asiæ gentes se convertit ; et septemdecim intervallo annorum præter Indos et Bactrianos reliquos omnes suæ potestati subiecit. (2) Singulas autem pugnas omniumque ab ipso devictorum numerum nullus scriptorum recensuit. Ideo nobilissimas tantum gentes, Ctesiam Cnidium secuti, breviter percurramus. (3) De terris maritimis et contigua his continente Ægyptum et Phœnicen, cavamque Syriam cum Cilicia, Pamphylia, Lycia, et præter hæc Cariam, Phrygiam, Mysiam et Lydiam subegit ; Troadem quoque et Phrygiam ad Hellespontum cum Propontide, Bithynia, Cappadocia, et barbaris ad Pontum gentibus usque ad Tanaim adiunxit ; Cadusiorum etiam terra et Tapyriorum, nec non Hyrcanorum, Drangorum (in Perside), Derbicatorum, Carmanorum, Choromnæorum, Borcaniorum (Bircaniorum, in Hyrcaniæ finibus) et Parthianorum (i. q. Parthorum) est potitus ; ad hæc Persidem invasit et Susianam, et quæ Caspiana nominatur,

in quam faucibus perangustis, quas Caspias portas vocant, iter patet. (4) Multas insuper alias, sed minores, gentes subjugavit : de quibus dicere longum est. Bellum autem Bactrianum propter difficultatem accessus et virorum in ea pugnacissimorum copiam, post multos ibi labores incassum exhaustos, in aliam diutulis occasionem. Interim reductis in Syriam (Assyriam) copiis, locum ad magnæ urbis exstructionem appositum elegit.

3.

Assyriorum rex Sesostris ille, juxta Diodorum vero Sesoosis nomine, Assyriorum monarcha, qui dominatus est terræ universæ, curru iungebat reges ab iisque trahebatur, quemadmodum ab equis alii ; et mundi imperator et deus vocabatur a suæ ætatis hominibus. Hujus aliquando rex quidam compressit superbiam, fortunæ inconstantiam per ænigmata ostendens. Trahens enim currum ipse rotas contemplabatur : tardam autem vectiorem, sic contemplans, faciebat. Ut vero ad eum dixit Sesostris ille, « Cur otiare ad viam, homo? Actutum dic », ille, « Rotarum versiones videns, inquit, non curro. » Cognoscens igitur Sesostris quod ille indicabat, contraxit fastum, disjunctique hos. Et deinceps universis erat mitis et modeste sapiens. Ctesias et Herodotus, Diodorus (I, 58,?) et Dio, et cum his Callisthe-

καὶ Καλλισθένης σὺν αὐτοῖς, Σιμόκατος, καὶ ἄλλοι, τῆς ἱστορίας μέμνηνται στενῶς, οἱ δὲ πλατέως.

Eadem habet Theophylactus Histor. Maurit. VI, 11. — Qui inter auctores *Simocatus* nominatur, idem est, puto, quem Agathias Histor. II, 24, dicit *Simacum*; quamquam etiam hoc nomen mutandum videtur in *Lysimachus* (Alexandrinus, Ægyptiacorum et Assyriacorum auctor) : v. Voss. de Histor. Gr. p. 499 et 466. — Ceterum num recte fragmentum huic loco assignaverim, nescio. Apte tamen Ctesias, postquam Ægyptum ab Assyriis subactam dixerat, lectori in memoriam revocare poterat *Sesostrin Assyriorum quondam dominum*, fortunæque inconstantiam.

4.

Diodor. II, 3 : Ἐπιφανεστάτας γὰρ πράξεις τῶν πρὸ αὐτοῦ κατεργασμένων, ἔσπευδε τηλικαύτην κτίσαι τὸ μέγεθος πόλιν, ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἕτερον ἐπιβαλλόμενον βαδίδως ἀν' ὑπερθέσθαι. (2) Τὸν μὲν οὖν Ἀράβων βασιλεῖα τιμήσας δώροισι καὶ λαφύροις μεγαλοπρεπέσιν, ἀπέλυσε μετὰ τῆς ἰδίας στρατιᾶς εἰς τὴν οἰκίαν, αὐτὸς δὲ τὰς πανταχόθεν δυνάμεις καὶ παρασκευὰς πάντων τῶν ἐπιτηδείων ἀθροίσας παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ἔκτισε πόλιν εὖ τετελειωμένην, ἑτερόμυκτες αὐτῆς ὑποστησάμενος τὸ σχῆμα· εἶχε δὲ τῶν μὲν μακροτέρων πλευρῶν ἑκατέραν ἢ πόλιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα σταδίων, τῶν δὲ βραχυτέρων ἐνενήκοντα. (3) Διὸ καὶ τοῦ σύμπαντος περιβόλου συσταθέντος ἐκ σταδίων τετρακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα, τῆς ἑλπίδος οὐ διεψεύσθη· τηλικαύτην γὰρ πόλιν οὐδεὶς ὕστερον ἔκτισε κατὰ τε τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος μεγαλοπρέπειαν· τὸ μὲν γὰρ ὕψος εἶχε τὸ τεῖχος ποδῶν ἑκατὸν, τὸ δὲ πλάτος τρισὶν ἄρμασιν ἰσπασίμων ἦν· οἱ δὲ σύμπαντες πύργοι τὸν μὲν ἀριθμὸν ἥσαν χίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τὸ δ' ὕψος εἶχον ποδῶν διακοσίων. (4) Κατόικισε δ' εἰς αὐτὴν τῶν μὲν Ἀσσυρίων τοὺς πλείστους καὶ δυνατωτάτους, ἀπὸ δὲ

τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοὺς βουλομένους· καὶ τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Νίνον, τοῖς δὲ κατοικοιθεῖσι πολλὴν τῆς ἐμέρου χώρας προσώρισεν.

Quæ hic de Nino urbe ad *Euphratem* condita traduntur, ex *Ctesia* petita esse arguit cap. VII (cf. fr. 8), ubi fontis mentio injicitur. *Herodotus* (I, 193; II, 151), quem seriores plurimi secuti sunt, urbem ad *Tigrim* positam fuisse dicit. Res difficilis dijudicatu. Nam ἡ Νίνος πόλις ἠφανίσθη παρὰ χρόμα μετὰ τὴν τῶν Σύρων κατάλυσιν, teste *Strabone* XVI, p. 737, A. Cf. *Lucianus* in *Charon*. c. 23 (p. 138 ed. Didot.) : ἡ Νίνος... ἀπόλωλεν ἤδη καὶ οὐδὲ ἔγχοις ἐτι λοιπὸν αὐτῆς· οὐδ' ἂν εἴποις ὅπου πότις ἦν. « *Tamen Tacitus Annal.* XII, 13, *Ptolem.* VII, 1, *Ammian.* XXII, 6, *Ninum* suo tempore superstitem memorant, forsitan ex ruinis in oppidum paulatim adultam atque excitatam. » *Wesseling.* ad *Diodor.* II, c. 28. Addere possis post *Ninum* ad *Euphratem* ab *Arbace* eversam alteram *Ninum* exstructam esse ad *Tigrim*, atque tale quid locum habuisse vel eorum indicari narratione, qui uti *Castor*, post *Sardanapallum* etiam regem *Ninum* alterum afferunt. Sed ejusmodi conjecturis nihil tribuo. Ceterum cum *Ctesia* facit *Philostratus Vita Apollon.* I, 18, ad *Euphratem* antiquam *Ninum* conditam dicens. Præter *Wesselingium* ad l. c. cf. *Bocharti* disputatio in *Phaleg.* Can. IV, 20, p. 247, Beck. *Weltgeschichte*, part. I, p. 197, *Uffhagen Parerg. histor.* p. 148. *Rich second memoir of Babylon* (Londin. 1818), p. 38 not. *Schlosser Weltgeschichte* p. 8 not. *Manert Geographie der Griechen u. Römer* tom. V, p. 444 sq. *Niebuhr.* tom. II, p. 353, qui *Nini* vetustissimæ rudera juxta *Tigrim* se vidisse putat, ubi nunc exstat *Nunius* vicus. — Hæc omnia collegit *Bæhrus* ad *Ctesia* fragg. Idem ad *Herodot.* I, 193, addit *Rennelium* in *Geograph.* *Herodot.* p. 498 ed. *Bredow*. « qui *Ninum* sitam esse contendit e regione ejus loci, qui nunc dicitur *Mosul*,

nes, *Simocatus* aliique historiæ meminerunt paucis, illi autem uberius.

4.

Ninus præterquam quod rerum gestarum claritate omnes aule se præcesserat, tantæ quoque molis urbem condere festinabat, ut non modo omnium tunc in orbe terrarum maxima existeret, sed etiam ut nemo post genitorum tale quid aggressus ipsum facile superaret. (2) *Arabum* igitur regem (*Ariæum*), muneribus et spoliis honoratum magnificis, domum cum exercitu dimisit; ipse contractis undique copiis et omnium rerum necessariarum apparatu, ad *Euphraten* fluvium urbem præclare munitam figura altrius-

secus oblonga posuit. Nam latus utrinque longius ad centum quinquaginta stadia excurrit; breviorum quodque stadia habuit nonaginta. (3) Itaque quum totius urbis ambitus stadiorum esset quadringentorum et octoginta, spes conditorem non fefellit. A nullo enim postmodum urbs tanto ambitus spatio tantæque magnificentia mœnia exstructa fuit. Nam murus ad centum pedum altitudinem exsurgebat, et ad trium latitudinem currum junctim agitandorum erat porrectus. Turres in eo mille quingentæ, ducentos pedes altæ. (4) Quibus habitandam urbem dederat, *Assyrii* erant plerique iidemque potentissimi, ex aliis tamen nationibus, qui vellent, aggregatis. His magnum agri vicini tractum assignavit, urbemque *Ninum* (s. *Niniven*) suo nomine appellari jussit.

quippe ubi et nominis ipsius vestigia ædificiorumque rudera adhuc supersint. Sed Breiger (Comment. de difficill. Asiæ Herod. p. 52 sq.) orientales geographos sequi mavult, qui Ninum, quam *Esri-Ninveh* appellent, ad orientalem Tigris ripam sitam referant, ita ut, observantibus quoque recentioribus peregrinatoribus, ex adverso urbis Mosul recentioris, inter hanc et veterem Mosul Ninus sita fuerit. » Pergit Diodorus:

5.

Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν χτίσιν ταύτην ὁ Νίνος ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Βακτριανὴν, ἐν ᾗ Σεμίραμιν ἔγημε τὴν ἐπιφανιστάτην ἀπασῶν τῶν γυναικῶν ὧν παρειλήφμεν, ἀνγκαιὸν ἐστὶ περὶ αὐτῆς προειπεῖν πῶς ἐκ ταπεινῆς τύχης εἰς τηλικαύτην προήχθη δόξαν. (2) Κατὰ τὴν Συρίαν τοίνυν ἔστι πόλις Ἀσκάλων, καὶ ταύτης οὐκ ἀποθεν λίμνη μεγάλη καὶ βαθεῖα πλήρης ἰχθύων· παρὰ δὲ ταύτην ὑπάρχει τέμενος θεᾶς ἑπιφανοῦς, ἣν ὀνομάζουσιν οἱ Σύροι Δερκετοῦν· αὕτη δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει γυναικὸς, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἰχθύος διὰ τινος τοιαύτας αἰτίας. (3) Μυθολογοῦσιν οἱ λογιώτατοι τῶν ἑγχωρίων τὴν Ἀφροδίτην προσκόψασαν τῇ προειρημένῃ θεᾷ δεινὸν ἐμβαλεῖν ἔρωτα νεανίσκου τινὸς τῶν θυόντων οὐκ αἰδοῦς· τὴν δὲ Δερκετοῦν μιγεῖσαν τῷ Σύρῳ γεννησάμεν θυγατέρα, καταισχυνθεῖσαν δὲ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις τὸν μὲν νεανίσκον ἀφανίσαι, τὸ δὲ παιδίον εἰς τινὰς ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους ἐκθεῖναι· [ἐν οἷς πολλοὺ πληθους περιστερῶν ἐννοσσεύειν εἰωθότος παραδόξως, τροφῆς καὶ σωτηρίας

τυχεῖν τὸ βρέφος]· ἐαυτὴν δὲ διὰ τὴν αἰσχύνην καὶ λύπην ῥίψασαν εἰς τὴν λίμνην μετασχηματισθῆναι τὸν τοῦ σώματος τύπον εἰς ἰχθύν διδὼ καὶ τοὺς Σύρους μέχρι τοῦ νῦν ἀπέχεσθαι τούτου τοῦ ζώου καὶ τιμᾶν τοὺς ἰχθύς ὡς θεούς. (4) Περί δὲ τὸν τόπον οἷον τὸ βρέφος ἐξετέθη πληθους περιστερῶν ἐννοττεύοντες, παραδόξως καὶ δαιμονίως ὑπὸ τούτων τὸ παιδίον διατρέφεσθαι· τὰς μὲν γὰρ ταῖς πέτρῃ περιεχούσας τὸ σῶμα τοῦ βρέφους πανταχόθεν θάλλειν, τὰς δ' ἐκ τῶν σύνεργων ἐπαύλειον, ὅποτε τηρήσαιεν τοὺς τε βουκόλους καὶ τοὺς ἄλλους νομεῖς λιπόντας (leg. vid. ἀπόντας), ἐν τῷ στόματι φεροῦσας γάλα διατρέφειν παρασταζούσας ἀνὰ μέσον τῶν χειλῶν. (5) Ἐνιαυσιαίου δὲ τοῦ παιδίου γενομένου καὶ στερεωτέρας τροφῆς προσδεομένου, τὰς περιστερὰς ἀποκνίζουσας ἀπὸ τῶν τυρῶν παρέχεσθαι τροφὴν ἀρκοῦσαν· τοὺς δὲ νομεῖς ἐπανιόντας καὶ θεωροῦντας περιβεβρωμένους τοὺς τυρούς, θαυμάσαι τὸ παράδοξον παρατηρήσαντας οὖν καὶ μαθόντας τὴν αἰτίαν εὑρεῖν τὸ βρέφος, διαφέρον τῷ κάλλει. (6) Εὐθύς οὖν αὐτὸ κομίσαντας εἰς τὴν ἐπαυλιν, δωρήσασθαι τῷ προσεστώτι τῶν βασιλικῶν κτηνῶν, ὄνομα Σίμμη· καὶ τοῦτον ἄτεκνον ὄντα τὸ παιδίον τρέφειν ὡς θυγατρίον μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ὄνομα θέμενον Σεμίραμιν, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον πρωνομασμένον ἀπὸ τῶν περιστερῶν ἀς ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων οἱ κατὰ Συρίαν ἅπαντες διέτελεσαν ὡς θεὰς τιμῶντες.

(7) Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν γένεσιν τῆς Σεμιράμιδος μυθολογούμενα σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. Ἡδὲ δ' αὐτῆς ἡλικίαν ἐχούσας γάμου καὶ τῷ κάλλει πολὺ τὰς ἄλλας

5.

Urbe (Nino) condita, Ninus Bactrianos cum exercitu petiit: ubi Semiramidem conjugio sibi junxit. Quam quum omnium feminarum clarissimam exstittisse acceperimus, fieri non potest quin nonnilil hic de ipsa referamus, quemadmodum ex humillima sorte ad tantum gloriæ culmen ascenderit. (2) Est in Syria urbs Ascalon, a qua non procul magnus et profundus lacus (Cf. fr. 4, c. Cf. Xanthi fr. 11. Relandus *Palæst. III*, p. 592, *Sirbonidem lacum in Ægypti confiniis intelligi vult. Tzetz. Hist. IX*, 509, *Derceto in Mæridem lacum se abjecisse narrat. Cf. Wesseling. ad l. n.*) piscium copia abundans, et in vicina illustris deæ templum, quæ Derceto Syris vocatur, facie mulierem, et reliquo corpore piscem referens; idque has ob causas. (3) Etenim qui ex indigenis patriæ antiquitatum peritissimi sunt, fabulantur Venerem, ab illa offensam, acrem juvenis in sacrificantium turba non inelegantis amorem deæ injecisse. Susceptaque e complexu Syri filia, quum facinoris eam puderet, juvenem necasse, puellulamque in petricosum quandam locum ac desertum exposuisse: [ubi quum magna copia columbarum nidulari solet, accidisse, ut ab his nutrita infans præter expectationem servaretur;] ipsam vero, pudore et mærore compulsam, in lacum se abjecisse, in piscem inde transformatam. Hinc

factum ut Syri etiam nunc ab idgenus animante abstineant, deorumque ritu pisces colant. (Cf. *Athenæus VIII*, c. 8. *Lucian. Dea Syr. c. 13* (p. 736 ed. Didot.), ubi vide interpretes.) (4) Quum vero ad expositæ infantis locum magna columbarum vis nidularetur, miro quodam fato ab his, aiunt, infans enutrita est. Aliæ enim alarum complexu corpus infantis fovere, aliæ in vicinis atlegiis derelictum a bubulcis aliisque pastoribus lac observare, rostrisque exceptum mediis ejus labris, ut alteræ nutrices, instillare. (5) Quumque annum egressa firmiore indigeret nutrimento, de caseis, quantum sat esset, decerptum illi suggerebant. Pastores autem reversi, quum caseos viderent circummorsos, primo rem insolitam mirari: tum, observatione adhibita, causam deprehendere. Puellam enim decore formæ insignem reperere. (6) Quam in magalia deportatam regionum magistro jumentorum, cui Simmæ nomen, donarunt. Is liberis carens puellam uti filiam summa cum cura educavit, et Semiramidis nomen imposuit, Syrorum lingua a columbis derivatum; quas Syrorum exinde natio ut deas perpetuo venerabatur.

(7) Hæc fere sunt, quæ de Semiramidis ortu fabulose recitantur. Qua jam matura nuptiis, formæque pulchritudine longe virgines alias supereminente, præfectus quidam, nomine Onnes, ad lustrandum regis armenta mittitur. Erat is senatus regii princeps et Syriæ totius administrator; qui

παρθένους διαφερούσης, ἀπεστάλη παρὰ βασιλέως ὑπαρχος ἐπισκεψόμενος τὰ βασιλικά κτήνη· οὗτος δ' ἐκαλεῖτο μὲν Ὀννης, πρῶτος δ' ἦν τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς Συρίας ἀπάσης ἀποδείξιμνος ὑπαρχος· ὃς καταλύσας παρὰ τῷ Σίμῳ καὶ θεωρήσας τὴν Σεμίραμιν, ἐθηρεύθη τῷ κάλλει· διὸ καὶ τοῦ Σίμῳ καταδεηθεὶς αὐτῷ δοῦναι τὴν παρθένον εἰς γάμον ἔννομον, ἀπήγαγεν αὐτὴν εἰς Νίνον, καὶ γήμας ἐγέννησε δύο παῖδας Ὑπάτην καὶ Ὑδάσπην. (H) Τῆς δὲ Σεμιράμιδος ἐχούσης καὶ τὰλλα ἀκολουθεῖ τῇ περὶ τὴν ὄψιν εὐπρεπεῖα, συνέβαινε τὸν ἄνδρα τελείως ὑπ' αὐτῆς δεδουλωσθαι καὶ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνης γνώμης πράττοντα κατευστοχεῖν ἐν πᾶσι.

Ctesiana hæc Diodori II, 4 et 5, esse liquet ex locis subjunctis. De Derceto et Semiramide ad Creuzerum in Symbolic. tom II, p. 23 sqq. p. 63 sqq. p. 72 sqq. Derceto Ascalonia eadem est quam Herodotus I, 105 dicit *Venerem Uraniam*.

Hesych : Σεμίραμις, περιστερὰ ὄρεως, Ἑλληνιστί. Quam significationem etiam recentiores vv. dd. verbo inesse statuunt : v. Wesseling ad Diod. I. Paulo aliter Dalbergius (*Fundgruben des Orients* tom. I, p. 209), qui, ut ap. Bæhrum video, *Semiramis* significare dicit *columbarum matrem* (*Semir s. Somir* in Syriacis i. e. columba, et *Amis*). « Qui idem alibi eadem de re copiosius tractat. Vid. Scheik Mohammed. Fanis Dabistan, übersetzt von F. v. Dalberg. (Aschaffenburg 1809, pag. 110 seqq.) Per totam fere Asiam obtinere Semiramidis cultum columbæ specie; istam enim avem ubivis, apud Indos, Arabes, Syros, Assyriosve fuisse sacratam, ut vel regni insigne Assyriis fuerit; vid. Jesai. XX fin. Deque nominis cognatione plurimas per orientem sparsas fabulas. Meminit dein eorum quoque, qui ab Arabico *Seri* (i. e. *mons*) et *Mamin* (i. e. *columba*) nomen deducunt. Nam usque ad Muhammedis tempora Meccæ in sacrario asservabatur columba ex ligno confecta, qua Mahadevæ et Devi adventum in terris, duarum columbarum sub specie celebratum et ad posterum propagatum esse credibile est. Universa enim de Semiramide ac Nino fabula haud pauca habet, in quibus egregie cum Indica fabula de Mahadeva et ejus conjuge Parvadi, qualem Pura-

na describunt, conspirat, ut utrique fabulæ veri quid subesse et utramque fabulam ex communi fonte profluxisse statuas. Quo etiam nomen facit. Nam in Sanscritana lingua compositum ex *Sami-Ramesi* sive *Isi* (isis) i. e. *quæ Sami arborem colit*. Hactenus ille pag. 87 seqq. [Ex Indicis fabb. Semiramidis historiam explicant Maurice *Histoire*. II, p. 189 sqq. Wilford, *Asiat. Research*. Vol. IV, p. 361 sqq. *Dissertation on Semiramis from the Hindu sacred books*.] Alii Semiramidem, magnam feminam esse asserunt. Vid. Jos. de Hammer ad elegantissimum carmen *Schirin* tom. I, pag. 37, not. 4. » Bæhr. Adde Volney. p. 489, qui, Ephori in modum de rebus mythicis disputare solitus, censet ita : « La guerre de Bactriane étant survenue, elle (*Semiramis*) y suivit le roi et ce fut alors que l'acte de bravoure mentionné par Ctésias la fit devenir reine. Son nom même semble faire allusion à ce trait; car il n'est pas vrai que *Semiramis* signifie pigeon ou colombe en syriaque; au lieu que ce mot, décomposé (*shem ramî*) signifie le signe élevé sur les murs de Bactres, lequel devint le signal de la victoire de Ninus et de la fortune de la favorite. — Colombe se dit *iounah*, qui n'a rien d'analogue. Mais on nous dit que les troupes babyloniennes avaient pour enseigne une colombe, ce qui explique l'expression de Jérémie et du psaume *Exurgat, fuyez la colère de la colombe*. Ces enseignes ayant été instituées par Semiramis, peut-être le peuple l'a-t-il désignée sous cet emblème » (!!).

Athenagoras Legat. pro Christian. 26 : Διὰ τὴν Δερκετὸν καὶ τὰς περιστεράς καὶ τὴν Σεμίραμιν σέβουσι Σύροι· τὸ γὰρ ἀδύνατον, εἰς περιστερὰν μετέβαλεν ἡ γυνή. Ὁ μῦθος παρὰ Κτησίας.

Strabo XVI, p. 1132 Almelov. : Αἱ δὲ τῶν ὀνομάτων μεταπτώσεις καὶ μάλιστα τῶν βαρβαρικῶν πολλά· καθάπερ τὸν Δαριήην Δαρεῖον ἐκάλεσαν, τὴν δὲ Φάρξιριν Παρυσάτιν, Ἀρταγάτην δὲ τὴν Ἀθάραν· Δερκετὸν δ' αὐτὴν Κτησίας καλεῖ. Cf. Creuzer. I. I.

Eratosthenes Catasterism. c. 38 :

IXΘΥΣ.

Οὗτός ἐστιν ὁ μέγας καλούμενος ἰχθύς, ὃν καὶ πτεῖν λέγουσι τὸ τῆς ὑδροχόου ἐκχύσεως· ἰστορεῖται δὲ περὶ

quæ ad Simmam divertisset, conspecta Semiramide, ob venustatem ejus amore capitur. Itaque postquam a Simma petierat, ut virginem sibi daret legitimam uxorem, Ninum cum abducit, ubi inito matrimonio duos ex ea filios procreat, Hyapaten et Hydaspem. (8) Et quia corporis venustati cetera quoque consentanea habebat Semiramis, accidit ut prorsus in ejus potestate maritus esset, ac quum nihil absque uxoris consilio ageret, feliciter ei cederent omnia.

CTESIAS.

Propter Derceto Syri et columbas colunt et Semiramidem, quandoquidem hæc mulier (Semiramis), contra quam fieri potest, in columbam mutata est. Fabulam narrat Ctesias.

Nominum mutationes præsertim barbaricorum frequentissimæ. Sic Dariecen Darium dixerunt, Phazirin vero Parysatin, Artagaten porro Atharam; eandem Derceto vocat Ctesias.

Hic est magnus ille, ut vocatur, piscis, quem aquam bi-

τούτου ὡς φησι Κτησίας, εἶναι πρότερον ἐν λίμνῃ τινὶ κατὰ τὴν Βαυδύκην (ad Euphraten, Strabo, XVI, p. 751, 748), ἐμπεσούσης δὲ τῆς Δερκετοῦς νυκτός, (σῶσαι αὐτὴν;) ἦν οἱ περὶ τοὺς τόπους οἰκοῦντες Συρίας θεὸν ὠνόμασαν. Cf. fr. 5, § 3; ubi tamen aliter res traditur; Ctesias plures traditiones in medium protulisse videtur. Ceterum apparet locum hunc esse corruptum et mancum.

Hygin. Poetic. astronom. II, 41 :

Piscis, qui Notius appellatur.

« *Hic videtur aquam excipere a signo Aquarii, qui laborantem quondam Isin servasse existimatur : pro quo beneficium simulacrum piscis, et ejus filiorum de quibus ante diximus, inter astra constituit. Itaque Syri complures pisces non esitant et eorum simulacra inaurata pro diis penatibus colunt. De hoc et Ctesias (sic recte scripsit Munk. pro : Heggiesias, quod in codd.) scribit.* »

Anonymi tractat. De mulieribus quæ bello claruerunt, c. I : Σεμίραμις, θυγατὴρ μὲν ὡς φησι Κτησίας, Δερκετοῦς τῆς Συρίας θεοῦ, καὶ Σύρου τιῶς, ἥτις ἐτράφη ὑπὸ Σιμόντος (Σίμου δντος ex Diodor. corr. Heeren.) ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως Νίνου. Γαμηθεῖσα δὲ Ὀννέῳ, ὑπάρχει τινὶ βασιλικῷ, εἶχεν υἱούς. Ἐλοῦσα δὲ Βάκτρα μετὰ τοῦ ἀνδρός *, ἐπιγνούς Νίνος, ἥδη γηραιὸς ὢν, ἐγάμισε. Ἡ δὲ ἐτέκνωσεν ἐξ αὐτοῦ Νινύαν παῖδα. Μετὰ δὲ τὸν Νίνου θάνατον ἐτείχετο τὴν Βαβυλῶνα ὅπῃ πλήνθη καὶ ἀσφάλτῳ, καὶ τὸ τοῦ Βήλου ἱερὸν κατεσκευάσεν. Ἐπιβουλεύεισα δὲ ὑπὸ τοῦ Νινύου ἐτελεύτησεν, ἔτη βιώσασα ξ' (scribo : ξβ'), βασιλεύσασα ἔτη μβ'.

6.

Diodorus. II, 5, 3 : Καθ' ὃν δὴ χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν χεῖρ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πόλεως συνετέλεσε, στρατεύειν ἐπὶ Βακτριανούς ἐπεχείρησεν· εἰδὼς δὲ τὰ τε πλήθη καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν ἀνδρῶν, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἔχουσιν τόπους πολλοὺς ἀπρόσιτους διὰ τὴν ὀχυρότητα, κατέλεξεν ἐξ ἀπάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν

ἐθνῶν στρατιωτῶν πλῆθος· ἐπεὶ γὰρ τῆς πρότερον στρατείας ἀποτετευχὼς ἦν, ἐσπευδε πολλὰ πλάσιον παραγενέσθαι δυνάμει πρὸς τὴν Βακτριανήν. (4) Συναχθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς, πανταγόθεν ἤριθμήθησαν, ὡς Κτησίας ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀναγράφει, πεζῶν μὲν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μυριάδες, ἱππέων δὲ μισθ' ἑκατὸν τῶν εἰκοσι μυριάδων, ἄρματα δὲ δρεπανηφόρα μικρὸν ἀπολείποντα τῶν μυρίων ἑξακοσίων.

Sequentibus Diodorus copiarum numeros non immodicos esse demonstrare ideoque fidem Ctesiae tueri studet. Eandem provinciam post Diodorum suscepit Bæhrius in annotatione ad h. l.

« Neque a re abluere ea videbuntur, ait, reputanti quæ posterioribus temporibus de Arabum, Mongolorum, aliorum exercitiis innumeris a probatissimis historicis memoriæ sint prodita... Neque audiamus quæ nuperrime in hanc causam scripta esse reperimus, in libro, qui inscribitur : *Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de l'Asie, puisées dans les manuscrits orientaux de la Bibliothèque Impériale et d'autres par S. M. Chaban de Cirbied et F. Martin.* Paris. 1806. Qui militum numerum qualem Diodorus tradit, omnem modum excedere opinati, fidem omnem in hisce Diodoro tribuendam esse pernegant; vide chap. II, p. 37, sq. 39. » Ac sane Bæhrio assentiendum erit, modo quæ in antecedentibus de Nino regni magnitudine narrata sunt, pro veris habenda putes. Hoc si negaveris, ut est negandum, de fide istorum numerorum litigare ineptum est.

Diodor. II, 6. Tanto Ninus exercitu instructus in Bactrianos movet; Bactra urbem optime munitam et ab *Oxyarte* rege fortiter defensam capere nequit. Obsidione in longius protracta, Onnes, regis comes, Semiramem uxorem accessit. Hæc ut multorum dierum iter tutius conficeret, virilem assumpsit vestitum. Tantaque vestis gratia erat, ut Medi postea et Persæ stolam gestarent, quali tunc

here dicunt ab Aquario effusam. Dicitur is, auctore Ctesia, fuisse olim in lacu quodam prope Bambycen, ac (servasse) in eum incidentem Derceto; quam locorum accolæ Syriæ deam appellant.

Semiramis, secundum Ctesiam Dercetus, deæ Syriæ, et Syri cujusdam filia, a Simma, Nini regis ministro, educata est. Nupta deinde Onneo ex regis præfectis uni, filios habuit (*Hyapaten et Hydaspem*; cf. fr. 4). Postea cum marito cepit Bactra... Quod quum cognovisset, Ninus, quamvis senilis jam ætatis vir, uxorem eam duxit filiumque ex ea suscepit Ninyam. Nino defuncto, Semiramis Babylonem urbem ædificavit ex latere cocto et asphalto. Postremo insidiis a Ninya appetita vitam finivit, annos nata sexaginta (Diodor. II, 20 : *sexaginta duos*; v. fr. 15), postquam regnum tenuerat per annos quadraginta duos.

6.

Sub hoc igitur tempus rex Ninus, postquam quæ ad eugnomis civilis constitutionem pertinebant absolverat, expeditionem in Bactrianos moliebatur. Sed quum bene sciret, quantæ illis copiæ, quæ virtus militum, et quod propter firmitatem terra multis in locis aditum negaret, ex omnibus imperii sui populis militum delectus egit. Nam propter irritum superioris expeditionis conatum longe majori Bactrianam manu invadere properabat. (4) Coacto igitur undique exercitu, recensita decies septies centena millia peditum, et ducenta ac decem equitum, decemque currum falcatorum cum paulo minus sexcentis, Ctesias in historiis tradit.

usa est Semiramis. In castra mulier ubi venerat, prudenti consilio effecit, ut Bactra expugnarentur. Tum rex virtutem ejus et pulcritudinem demiratus Onnen maritum, ut uxorem sibi concedat, primum precatur et persuadere studet, mox refragantem cogit minis. Onnes metu et amore ad insaniam adactus collum frangit laqueo.

Hæc num Ctesiae debeantur, dubitari possit propterea quod Diodorus Bactrorum regem dicit *Oxyartem*; quum Ctesiae dictus sit *Zoroaster*. Fluctuat quidem lectio; nam codd. Dindorfii A. B. D. Ἐξάρτης; F. δ' Ξάρτης; G. M. δ' Ζάρτης; Poggius: *Zoroastres* et *Zoroastes*; ut dicas nomen apud Diodorum corruptum esse. At *Oxyartæ* nomen frequentatum Bactrianis fuisse demonstrat *Oxyartes* Bactrianus, pater *Roxanes* apud Arrian. Exp. Alexandri IV, c. 19, Diodor. XVIII, c. 3, Itinerarium Alexand. c. 101. Freinshem. ad Curt. de reb. Alex. VIII, 2, 25; III, 11, 8. Sed videamus Ctesiam:

Arnobius Advers. gent. I, c. 52: *Age nunc veniat, qui super igneam zonam, magis interiore ab orbe Zoroastres, Hermippo ut assentiamur auctori. Bactrianus et ille conveniat, cujus Ctesias res gestas historiarum exponit in primo, Armenius Hosthanis nepos etc.*

Cf. Idem I, c. 5: (*Nos fuimus causa*), ut inter *Assyrios* et *Bactrianos* *Nino* quondam *Zoroastre*que ductoribus non tantum ferro dimicaretur et viribus, verum etiam magicis et *Chaldeorum* ex reconditis disciplinis invidia nostra hæc fuit? Justinus I, 2: *Postremum illi (Nino) bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse et mundi principia siderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso et ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninya et uxore Semiramide*. V. Dübnerum ad h. l.

Jam si Zoroastrum Diodorus posuisset, mirum sane eum ne verbo quidem de celebratissimo hoc antiquitatis viro ejusque artibus admonuisse, quum alias ejusmodi rebus cum voluptate inhæreat. Igitur de Zoroastri magi ætate aliter statuerit cum plerisque multo posteriorem faciens. Quæ de eo retulerit locum habere debuere lib. VIII vel IX, nunc deperditis. (Vide de Zoroastro vario-

rum sententias apud Volney, *OEuvres complètes*, p. 442 — 458). Cum nomine regis etiam fontem unde hausit mutasse Diodorum consentaneum est. Quæ de Semiramide dicit vestitus elegantia effliciente, ut Medi et Persæ etiam posteris temporibus easdem vestes gestarent, admodum sapiunt recentiore narrandi modum. Aliter Justin. I, 2: *Hæc (Semiramis) nec immaturo (sc. Ninyæ) ausa tradere imperium nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ parituris, simulat se pro uxore Nini filium, pro femina puerum. Nam et statura utrique mediocris et vox pariter gracilis et lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit; et ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu et populum vestiri jubet: quem morem vestis exinde gens universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita puer esse credita est. Magnas deinde res gessit; quarum amplitudine ubi invidiam superatam putat, quæ sit fatetur. quemve simulasset.*

8.

Diodor. II, 7: Ὁ δὲ Νίνος τοὺς τε ἐν Βάκτροις παρέλαβε θησαυροὺς, ἔχοντας πολὺν ἀργυρὸν τε καὶ χρυσόν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Βακτριανὴν καταστήσας ἀπέλυσε τὰς δυνάμεις. Μετὰ δὲ ταῦτα γεννήσας ἐκ Σεμιράμιδος υἱὸν Νινύαν ἐτελεύτησε, τὴν γυναῖκα ἀπολιπὼν βασιλεύσαν. Τὸν δὲ Νίνον ἡ Σεμίραμις ἔθαψεν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ κατεσκευάσεν ἐπ' αὐτῷ χώμα παμμέγεθες, οὗ τὸ μὲν ὕψος ἑννέα ἦν σταδίων, τὸ δ' εὖρος, ὅς φησι Κτησίας, δέκα. (2) Διὸ καὶ τῆς πόλεως παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐν πεδίῳ κειμένης ἀπὸ πολλῶν σταδίων ἐφαίνετο τὸ χώμα καθαρῶς τις ἀκρόπολις· ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν φασι διαμίνειν, καίπερ τῆς Νίνου κατεσκευασμένης ὑπὸ Μήδων, ὅτε κατέλυσαν τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν. Ἡ δὲ Σεμίραμις, οὕσα φύσει μεγαλειόβολος καὶ φιλοτιμουμένη τῇ δόξῃ τὸν βεβασιλευκότα πρὸ αὐτῆς ὑπερθέσθαι, πόλιν μὲν ἐπεβίβλετο κτίζειν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἐπιλεξαμένη δὲ τοὺς πανταχόθεν ἀρχιτέκτονας καὶ τεχνίτας, ἔτι δὲ τὴν ἄλλην χορηγίαν παρασκευασμένη, συνήγαγεν ἐξ ἀπάσης τῆς βασιλείας πρὸς τὴν τῶν ἔργων συντέλειαν ἀνδρῶν μυριάδας διακοσίας. (3) Ἀπολαβοῦσα δὲ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν

8:

VII. Ninus autem, thesauris in Bactriana (magna enim vis auri et argenti erat) politus, rebus ibi constitutis, exercitum reduxit. Suscepto ex Semiramide Ninya, successionem in regno uxori e vita decedens relinquit. Huic Semiramis, in regia sepulto, ingentem tumulum altitudine novem et latitudine decem stadiorum, ut Ctesias auctor est, construxit. (2) Quumque urbs juxta Euphraten in planitie

jaceret, moles illa, veluti arx, se per multa inde stadia conspiciendam offerebat; quæ adhuc, Nino diruta finitoque Assyriorum imperio per Medos, exstare dicitur. Nalra Semiramis ad res magnas rapiebatur, et gloria præcessores superare contendebat, ideoque urbi in Babylonia condendæ animum adjecit, et architectis hinc illinc fabrique delectis, ac necessariis ad sumtus faciendos comparatis, ex toto regno ad operis structuram vicies centena hominum millia coegit. (3) Tum trecentorum et sexaginta stadiorum mu-

2.

εις μέσον, περιεβάλετο τείχος τῇ πόλει σταδίων ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων, διεληγμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, [τῆλικούτου δ' ἦν τὸ βάρος τῶν ἔργων, ὥστε τὸ μὲν πλάτος εἶναι τῶν τειχῶν ἐξ ἄρμασιν ἱππασίμων, τὸ δ' ὕψος ἄπιστον τοῖς ἀκούουσιν,] ὥς φησι Κτησίας ὁ Κνίδιος, ὡς δὲ Κλείταρχος καὶ τῶν ὕστερον μετ' Ἀλεξάνδρου διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινὲς ἀνέγραψαν, τριακοσίων ἐξήκοντα καὶ πέντε σταδίων· καὶ προστιθέασιν ὅτι τῶν ἰσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν οὐσῶν ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀριθμὸν τῶν σταδίων ὑποστήσασθαι. (4) Ὅπως δὲ πλίνθους εἰς ἀσφαλτον ἐνδυσσάμενη τείχος κατασκεύασε τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν Κτησίας φησὶ, πεντήκοντα ὀργυίων, ὡς δ' ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἔγραψαν, πηχῶν πενήκοντα, τὸ δὲ πλάτος πλεον ἢ δυοῖν ἄρμασιν ἱππασίμων· πύργους δὲ τὸν μὲν ἀριθμὸν διακοσίων καὶ πενήκοντα, τὸ δ' ὕψος καὶ πλάτος ἐξ ἀναλόγου τῷ βάρει τῶν κατὰ τὸ τείχος ἔργων. (5) Οὐ γὰρ δὲ θαυμάζειν εἰ τῆλικούτου τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καθεστῶτος ὁλίγους πύργους κατεσκεύασεν· ἐπὶ πολλὴν γὰρ τόπον τῆς πόλεως ἔλασι περιεχομένης, κατὰ τοῦτον τὸν τόπον οὐκ ἔδοξεν αὐτῇ πύργους οἰκοδομεῖν, τῆς φύσεως τῶν ἐλῶν ἱκανῇ παρεχομένης ὀχυρότητα· ἀνὰ μέσον δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν τειχῶν δόξ· πάντῃ κατελέλειπτο δίπλερος.

Babylonem a Semirami conditam memorat etiam Philo Byz. (v. Leo Allat. ad Philonem Byz. De septem mirac. orb. cap. V, p. 110 sqq.) Hæc traditio est *Medico-Assyriaca*. Prævaluit autem vett., certe inde ab Alexandri temporibus, *Chaldaica* narratio, ex qua urbis conditor est Belus. Curtius V, 1 : « Semiramis eam (Babylonem) condiderat, vel ut *plerique* credidere Belus. » Utramque sententiam conciliare studet Ammian. Marcellin. XXIII, 6., qui mœnia urbis Semiramidi tribuit, arcem vero jam a Belo exstructam vult. Simili modo inter primordia urbis et opera Semiramidis distinguens discrepantiam auctorum tollendam censet Volney. (*Chronologie de Babylonie* in *OEuvres complètes* p. 457 ed. Didot 1838). Quod Megasthenem (ap. Euseb. Præp. ev. IX, c. 41, p. 457) et Berosum (ap. Joseph. C. Apion. I, 19) attinet, omnibus accurate perpen-

sis, intelligitur ita eos statuuisse, ut primi conditoris honorem tribuerent Belo fidemque denegarent illis, qui omnia Babylonis opera Semiramidi adjudicaverant. Igitur nihil obstat, quin vel ipsi multa darent isti reginæ. Quæ vero Belus vel Semiramis primi extruxerant, ea postea vel restauravit vel exornavit, porro nova multa magnaque ædificavit Nabuchodonosor, quem minime Megasthenes et Berosus urbis conditorem dixerunt. Accuratus et dilucide, ut solet, hæc exposuit Volneyus p. 472 — 475. Chaldaicam traditionem etiam Herodotum secutum esse non dubitatur, quamquam in multis ab illa Berosi, quatenus hanc spectam habemus, recedat. Nabuchodonosoris epocha apud Herodotum repræsentatur iis, quæ narrantur de Nitocri, Nabuchodonosoris, ut videtur, uxore. Quinque generationibus ante Nitocrin, ut Herodotus (I, 184) ait, Babyloniorum regina fuit Semiramis. — His excitatur memoria celeberrimæ istius mulieris, quam tota novit Asia. Verum res accomodata est ad Chaldæorum systema chronologicum. Quemadmodum enim Semiramis in fronte quasi Assyriacæ historiæ posita est, sic factum est etiam in traditione Chaldæorum, quatenus primum Babylonix regem statuere Nabonasarum (v. Volney. p. 478). — Hæc in universum recte contendere possunt; sed singula ad amissum exigere velle, indoli ejusmodi traditionum repugnat.

Ceterum cf. Perizon. Origin. Babyl. c. V, p. 54 sqq; c. VII, p. 89 sqq. et Freinshem. ad Curt. V, 1, ubi vett. testimonia collecta habebis. De loco, quo sita fuerit vetus Babylon, de urbis ambitu monumentisque v. Niebuhr. Itin. in Arab. tom. II, p. 200 sqq. Maurice Rich, *Memoir on the ruins of Babylon*, in Hammeri *Fundgruben des Orients*, III, 2, p. 129 sqq. et 3, p. 197 sqq. IV, 1, p. 86, coll. *Classical Journ.* vol. XII, p. 287. Ejusdem: *Observat. on the Ruins of Babyl.* Londin. 1816 et *on the Topographie of anc. Bab.* in *Archæol. Britann.* tom. XVIII, p. 243. Keppel, *Reise von Indien nach England*; Kerppeler, *Travels in Georgia, Persia, Armenia*, vol. II.

ro, crebris intercepto turribus, urbem ita circumdedit, ut mediam annis interflueret. [Tanta vero operis moles erat, ut mœnium latitudo sex curribus juxta vehendis sufficeret; altitudo omnium, qui audirent, fidem excederet.] Sic narrat Ctesias Cnidius; ut vero Clitarchus, et qui postea cum Alexandro in Asiam trajecerunt, literis prodiderunt, murorum ambitus erat trecentorum et sexaginta quinque gladiatorum; quod anni dies, addunt, stadiorum numero æquare studuisset. (4) Murum coctis lateribus et bitumine conglutinatis coagmentavit, quinquaginta orgyias altum, teste Ctesia, vel, ut recentiorum nonnulli referunt, quinquaginta cubitos tantum, ut latitudo aliquanto plus, quam duobus curribus satis esset, spatii obtineret. Turres vero adjecit ducentas et quinquaginta, quarum altitudo latitudoque amplitudini operum muri responderet. (5) Nec vero mirandum est, quod in tanto muri ambitu ita paucas ædificavit turres. Quum enim multis in locis urbs paludibus sit circumfusa, non operæ pretium ipsi visum, ea parte turres construere, qua natura loci satis munita esset. Inter murum et domorum ædificia via duum plethrorum circum-

quaque relicta erat.

Buckingham, Itin. in Mesopotam. Berolini, 1828, p. 492 sqq. Ac præter hos : Rennel, Geogr. System of Herodotus; Sainte Croix, sur les ruines de Babyl. Mém. de l'Acad. des Inscr. tom. XLVIII, p. 1. Beauchamp, Mém. sur les antiquités Babylon., Journal des Savants 1790, p. 797 sqq. Heeren, Idem, I, 2. p. 157 sqq. Drummond in classical Journal. vol. XVI, p. 149 sqq. Hirt, Geschichte d. Baukunst bey den Alten, I, p. 134. etc. O. Müller, Handbuch der Archæologie, p. 283 sqq. edit. secund.

De murorum ambitu et altitudine ad Diodori h. locum accedit alius Tzetze.

9.

Tzetzes Hist. IX, 568 :

Ἡ πᾶσα δὲ περίμετρος ὑπῆρχε Βαβυλῶνος
στάδιοι τριακοῖσι ἐξήκοντα, Κτησίᾳ
κατὰ δὲ Κλείταρχον αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' Ἀλεξάνδρου
καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελὸν δὲ,
τριακοσιεξήκοντα καὶ πέντε δὲ σταδίων.
Κοκκαιανὸς δὲ Κάσιος Δίων, γραφαῖς Λατίνων
τετρακοσίων ἔγραψε ταύτην σταδίων εἶναι,
Ἡρόδοτος δ' ὁ συγγραφεὺς ἐν Μούσαις ταῖς ἐννέα
καὶ ὁ Φιλόστρατος αὐτὸς ἐν βίῳ Τυανέως,
σταδίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς τετρακοῖσι.
Ὑψος πεντηκοντόργιον τειχῶν, κατὰ Κτησίαν,
ἄλλοις πεντηκοντάπηχυ φαίνεται δὲ Κτησίᾳ
τῷ Τζέτζῃ ἀληθέστερα συγγράφειν τῶν ἐτέρων
τέως εἰς ἅπερ ἔγραψε περὶ τοῦ Βαβυλῶνος.
Τριακοσίων γὰρ αὐτὸς ἐξήκοντα σταδίων
πᾶσαν αὐτῆς περίμετρον ὑπάρχειν διαγράφει.
οἱ δ' ἄλλοι παρυξάνουσι πλέον καὶ πλέον ταύτην
ὁ περὶ τὴν περίμετρον γοῦν ἐλαττῶν τὸ μέτρον,
οὐκ ἂν μακρὸν τοῦ ὁρίοντος παρηύχανε τὰ ὕψη.
Ἀλλ' ὅτε ταῦτα ἴσως μὲν κατείδεν ὁ Κτησίᾳς,
ἦσαν ἐξηκοντόργια τὰ ὕψη τὰ τῶν πύργων
καὶ δὴ πεντηκοντόργια τότε τειχῶν τὰ ὕψη.
ὑπὸ πολέμων καὶ σεισμῶν δ' ἴσως καταπτωσθέντα,
ὑπερον ἂν ὁ Κλείταρχος καὶ πᾶς μετ' Ἀλεξάνδρου
κατείδεν, οὕτω ταπεινὰ τῶν ὀργίων τὰ ὕψη,

9.

Omnis circuitus Babylonis fuit stadiorum trecentorum sexaginta, referente Ctesia; secundum Clitarchum vero ceterosque qui cum Alexandro erant, atque Diodorum Siculum, stadiorum trecentorum sexaginta quinque. Coccejanus Cassius Dio in Latinarum historia stadia ponit quadringenta; Herodotus historicus in Mysis suis novem et Philostratus in vita (Apollonii) Tyanei stadia quadringenta octoginta. Altitudo murorum juxta Ctesiam fuit orgyiarum quinquaginta, juxta alios quinquaginta cubitorum. Videtur autem Ctesias Tzetze ceteris tradere veriora in iis certe quæ de Babylone scripsit. Hic enim tre-

ὡς πρὸς πηγῶν ἐλάττωσιν μολὶς ποσὸν λαβόντα.
Πλάτει τῆς Βαβυλῶνος δ' ἦν κατὰ τινας τὸ τεῖχος,
ἔξ ἄρμασιν ἱππάσιμον, τρισὶ δὲ καθ' ἑτέρους.

Herodotus I, 178, murorum ambitum fuisse tradit stadiorum 480 (quot Nino urbi tribuit Ctesias fr. 4). Cum eoque faciunt Plin. H. N. VI, 26, Philostrat. Vit. Apollon. I, 26, Orosius, II, 6. Ctesiae assentitur Philo Byzant. De septem mirac. c. 5, ad quem locum v. quæ affert Leo Allatius p. 111 ed. Orell. Nec longe recedit Curtius V, 1, 25 : *Murus instructus laterculo costili, bitumine interlitus, spatium XXX et duorum pedum latitudine amplectitur : quadrigæ inter se concurrentes sine periculo commeari dicuntur. Altitudo muri C cubitorum eminet spatio : turres dens pedibus quam murus altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXVIII stadia complectitur.* » Dissensum Herodoti et Ctesiae Volney p. 483 tollit hac ratione :

« Admettons que les stades employés par Hérodoté et Ctésias eurent des valeurs différentes, et voyons, dans les tables dressées par M. Gosselin, si deux stades ne se trouveraient pas dans le rapport exact de 3 à 4, comme 360 est à 480. Deux se présentent, l'un ayant la valeur de 51 toises 1 pied 10 pouces 1 ligne 420°; l'autre la valeur de 68 toises 2 pieds 5 pouces 5 lignes 894°, ce qui est juste la proportion demandée. Si nous élevons ce dernier au multiple de Ctésias 360, nous avons 24,627 toises 2 pieds 8 pouces 9 lignes 984°, et si nous élevons le premier au multiple d'Hérodoté 480, nous obtenons rigoureusement la même somme dans tous ses détails. Une identité si parfaite ne saurait être l'effet du hasard : elle nous donne la solution incontestable du problème, et nous avons le droit d'en tirer plusieurs conséquences. Nous pouvons dire, 1° que cette différente valeur des stades employés par Hérodoté et Ctésias confirme la justesse de notre aperçu, savoir, que ces deux auteurs ont suivi deux systèmes scientifiques d'origine différente;

centorum tantum et sexaginta stadiorum omnem urbis circuitum esse perhibet, dum reliqui in majus eum majusque augent. Qui igitur circuitus longitudinem minorem facit, is haud multum supra justum auxerit altitudinem. At quo tempore hanc forte vidit Ctesias, revera tunc fuerit sexaginta cubitorum altitudo turrium, atque quinquaginta cubitorum altitudo murorum; quos vero bellis forte et terræ tremoribus postea Clitarchus et reliqui Alexandri comites dejectas conspexerint tam humiles altitudine, ut orgyiae in totidem fere cubitos diminuisent. Latitudine autem Babylonius murus erat sex aut secundum alios tribus curribus ad vehendum aptus.

2° que dans cette occasion et dans tout ce qui concerne Babylone, Hérodote a employé le petit stade, dit d'*Aristote*, de 121 $\frac{1}{2}$ au degré, tandis que Ctésias a employé le stade dit d'*Archimède*, de 833 $\frac{1}{2}$ au degré, comme l'avait deviné le judicieux Fréret; 3° que le petit stade, dit d'*Aristote*, est véritablement le stade chaldéen; que les mathématiciens indiqués par ce philosophe ne sont d'autres que les Babyloniens, dont Callisthènes lui envoya les observations, selon ce que dit Simplicius, dont le récit trouve ici une preuve nouvelle, tandis que d'autre part le stade dit d'*Archimède* paraît avoir été le stade assyrien, transmis et sans doute adopté par les Mèdes et par les Perses leurs successeurs. La concordance d'Hérodote et de Ctésias ainsi établie, toutes les variantes des autres auteurs se trouvent jugées. Si Strabon (XVI, p. 1072, B) donne aux murs de Babylone le nombre disparate de 385 stades, c'est que Strabon, qui cite très-souvent les historiens d'*Alexandre*, emprunte d'eux le nombre 365, qui, comme l'a dit Diodore, est celui de Clitarque et des auteurs contemporains d'*Alexandre*, fondés sur ce motif, que *Sémiramis* voulut imiter les jours de l'année. Ce motif astrologique, vraiment caractéristique des anciens, nous paraît authentique et concluant; mais par cela même il tourne contre Clitarque, 1° en ce que le nombre 365 ne peut se diviser en quatre parties égales, ni former un carré parfait; il y aurait eu un reste ou fraction qui pour les *géomètres astrologues* eût été du plus fâcheux présage, 2° parce qu'entre ces 365 stades et les 480 d'Hérodote il n'existait plus d'harmonie; 3° parce que les 360 stades de Ctésias, en réunissant les vertus du cercle au mérite du carré équilatéral, s'accordent singulièrement bien avec l'année de 360 jours, que nous savons avoir été jadis en usage chez les Égyptiens, et qui à cette époque nous est indiquée chez les Assyriens par la circonstance que *Sémiramis* demanda à son époux les cinq jours excédant l'année pour être reine. Nous savons aussi que cet usage ne fut point celui des Perses ni des Mages, qui préférèrent l'année de 365 jours. Lorsque Darius marcha contre *Alexandre*, nous dit Quinte-Curce (III, 3), les mages firent une procession dans laquelle ils furent suivis de 365 jeunes gens, image des jours de l'année... Les historiens contemporains d'*Alexandre*, qui ont eu cet usage sous les yeux et qui ont pu dire dans Babylone que le nombre des stades du rempart égalait celui des jours de l'année, ont confondu l'année moderne avec l'année ancienne. Strabon a donc tiré d'eux le nombre 365. Mais quelque an-

cien copiste de ces manuscrits a altéré le second chiffre, et a écrit *octa* pour *exa*. Quinte-Curce ou ses copistes ont encore altéré cette erreur, et en retournant le chiffre, ils ont écrit au lieu de 386, 368. [Nisi potius Curtius in græco fonte reperit η' pro ε' (τξη' pro τξε').] Nous ne parlons point de Pline qui confond habituellement tous les stades, en les prenant sans distinction pour la huitième partie d'un mille romain. On doit regretter les nombres et les calculs de Bérosee.

La hauteur du grand mur est moins facile à déterminer que son étendue; Ctésias la porte à 50 orgyes, qui valent 265 pieds 7 pouces : Hérodote au contraire lui donne 200 coudées royales de Babylone, qui valent 288 pieds 10 pouces : une telle hauteur surpasse toute croyance, et de plus les deux historiens sont en désaccord de 32 pieds 3 pouces. D'ailleurs ils n'ont pu voir les murs dans leur entier, puisque selon Hérodote (III, 152) le roi *Darius* les avait démolis par leur faite. Strabon, qui copie les historiens d'*Alexandre*, réduit cette hauteur à 30 coudées, c'est-à-dire à 86 pieds 4 pouces 8 lignes, ce qui est considérable, mais du moins admissible. Il ne donne aussi à leur largeur que le passage de deux chars, égal à 32 pieds anciens, ce qui est beaucoup plus raisonnable que les six chars de Ctésias. Ces murs ayant été construits avec les terres excavées à leur pied, et cuites sur place, il en résulta nécessairement un fossé très-profond, et il est probable qu'Hérodote et Ctésias ont entendu la hauteur prise depuis le fond du fossé jusqu'à la faite du rempart, tandis que les historiens d'*Alexandre* l'ont comptée à partir du plain-pied de la place; et parce que le fossé fut rempli d'eau, et que les murs, comme nous l'avons dit, étaient démolis par leur faite, aucun de ces auteurs n'a pu les mesurer, et n'en parlant que sur oui-dire, l'on a pu leur en imposer. « Cf. quæ de eadem re disputarunt Brisson. De regn. Persar. I, 82, Capellus Demensuris lib. I, Bochart. Canaan. I, cap. 12, p. 50., Olearius ad Vit. Apollon. I, 25, Fréret, *Mém. de l'Acad. des Inscr.* tom. XXV. p. 432, Larcher ad Herodot. I, 178 *Mém. de l'Acad. des Inscript.* XXVIII, p. 246, Beck. *Weltgeschichte* I, p. 183. sq., Orelli ad Philon. Byz. p. 114, Ukert *Géograph. d. Griechen u. Römer* I, 2, p. 75. Wurm De ponder. ratt. p. 112; quos omnes laudat Bähr. ad l. n. et Herodot. I, 178.

10.

Diodor. II, 8. Sequuntur reliqua Semiramidis opera. Ac primum quidem Euphratem, qua fluvius angustissimus erat, ponte jungit cui quin-

que stadiorum longitudo. [*Hæc quoque exaggerata: Strabo XVI, p. 738, Euphrati latitudinem unius stadii tribuit.*] Tum ab utroque fluminis latere crepidinem mœnibus latitudine parem eduxit ad stadia centum sexaginta: Ὄκοδόμησε δὲ καὶ βασιλεία διπλᾶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς γεφύρας, ἐξ ὧν ἅμα ἐμελλε τὴν τε πόλιν ἅπασαν κατοπτρεύειν καὶ καθάπερ εἰς τὰς κλείς ἐξείν τῶν ἐπικαιροτάτων τῆς πόλεως τόπων. (4) Τοῦ δ' Εὐφράτου διὰ μέσης τῆς Βαβυλῶνος ῥέοντος καὶ πρὸς μεσημβρίαν καταφερομένου, τῶν βασιλείων τὰ μὲν πρὸς ἀνατολὴν ἐνευε, τὰ δὲ πρὸς δύσιν, ἀμφοτέρω δὲ πολυτελῶς κατεσκευάστο· τοῦ μὲν γὰρ (εἰς τὸ) πρὸς ἐσπέραν κειμένου μέρους ἐποίησε τὸν πρῶτον περίβολον ἐξήκοντα σταδίων, ὑψηλοῖς καὶ πολυτελεῖσι τεύχεσιν ὠχυρωμένον, ἐξ ὁπτῆς πλίνθου· ἕτερον δὲ ἐν τὸς τούτου κυκλοτερεῖ κατεσκευάσε, καθ' ὃν ἐν ὥμαϊς ἐτι ταῖς πλίνθοις διατετύπωτο θηρία παντοδαπὰ τῇ τῶν χρωμάτων φιλοτεχνία τὴν ἀλήθειαν ἀπομιμούμενα. (5) Οὗτος δ' ὁ περίβολος ἦν τὸ μὲν μῆκος σταδίων τετταράκοντα, τὸ δὲ πλάτος ἐπὶ τριακοσίας πλίνθους, τὸ δ' ὕψος, ὡς Κτησίας φησὶν, ὀργυῶν πεντήκοντα· τῶν δὲ πύργων ὑπῆρχε τὸ ὕψος ὀργυῶν ἐξδομήκοντα. (6) Κατεσκευάσε δὲ καὶ τρίτον ἐνδοτέρω περίβολον, ὃς περιεῖχεν ἀκρόπολιν, ἥς ἡ μὲν περίμετρος ἦν σταδίων εἴκοσι, τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκοδομίας ὑπεραίρον τοῦ μέσου τεύχους τὴν κατασκευήν. Ἐνῆσαν δ' ἐν τε τοῖς πύργοις καὶ τείχεσι ζῶα παντοδαπὰ φιλοτέχνως τοῖς τε χρώμασι καὶ τοῖς τῶν τύπων ἀπομιμήμασι κατεσκευασμένα· τὸ δ' ὅλον ἐπεποιήτο κυνήγιον παντοίων θηρίων ὑπάρχον πλῆρες, ὧν ἦσαν τὰ μεγέθη πλεῖσθ' ἢ πτηνῶν τεττάρων· κατεσκευάστο δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ Σεμίραμις ἀφ' ἱπποῦ πάρδαλιν ἀκοντίζουσα, καὶ πλησίον αὐτῆς ὁ ἀνὴρ Νίνος παλῶν ἐκ χειρὸς λέοντα λόγγῃ. (7) Ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τριττάς, [ὑπ'] ὧν ὑπῆρχον διτταὶ χάλκεαι διὰ μηχανῆς ἀνοίγόμεναι. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ βασίλεια καὶ τῶ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς πολλὸν προεῖχε τῶν ὄντων ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ· ἐκεῖνα γὰρ εἶχε τὸν μὲν περίβολον τοῦ τεύχους τριακόντα σταδίων ἐξ ὁπτῆς πλίνθου, ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὰ ζῶα φιλοτεχνίας χάλκεας εἰκόνας Νίνου καὶ Σεμίραμιδος καὶ τῶν ὑπάρχων, ἐτι δὲ Διὸς, ὃν καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι Βῆλον· ἐνῆσαν δὲ καὶ παρατάξεις καὶ κυνήγια παντοδαπὰ, ποικίλην ψυχαγωγίαν παρεχόμενα τοῖς θεοιμένοις.

Diodor. II, 9 : Post hæc Semiramis in humilimo Babylonie loco lacum quadratum effodit, cujus latus unumquodque stadiorum trecentorum. Huc fluvio averso, castella jungit cuniculo fornicato (!). Opere intra septem dies consummato, amnem in alveum pristinum reducit. In media deinceps urbe Beli templum ædificat. De quo quum et scriptores discrepent et opus vetustate collapsum sit, nihil est quod certo asseratur. In summo ejus ascensu tres ex auro statuas malleo ductas (!), Jovis videlicet, Junonis et Rheæ ponit. — Sequitur c. 10 descriptio horti pensilis, qui non a Semiramis, sed a Syro quodam rege (a Nabuchodonosore Babylonio sec. Berosum) posteris temporibus in gratiam pellicis ex Perside oriundæ (Nithoris?) ædificatus est. — Cap. 11 Diodorus ad Semiramis redit, a qua præter Babylonem alias urbes ad Euphraten et Tigrim conditas, porro ingentem obeliscum ex Armeniis montibus excisum et secundo flumine Babylonem devectum juxta viam nobilissimam erectum esse dicit. — Cap. 12 agit de bituminis in Babylonia fonte deque lacu quodam singularis plane naturæ.

11.

Diodorus II, 13 : Ἡ δὲ Σεμίραμις ἐπειδὴ τοῖς

10.

Regias etiam duas ex utraque pontis regione ad fluvium ædificavit : unde in totam urbem prospectum et quasi claves ad loca ejus opportunissima habitura esset. (4) Quum vero mediam Euphrates Babylonem intersectet, ad meridiem festinans, castellorum aliud ad ortum, aliud ad occasum vergelat, magnis utrumque impendiis exstructum. Nam quod ad occidentem jacet, primum ambitum sexaginta stadiorum, altis et sumtuosis mœnibus, ex cocto latere constructum, habuit. Intra hunc duxit alterum rotundum, in quo omne genus animantium figuræ, crudis adhuc lapidibus impressæ, colorumque artificio naturæ veritatem imitantes, conspiciebantur. (5) Murus hic quadraginta stadia longus, lateres trecentos latus; altus vero erat, Ctesia auctore, orgyias quinquaginta, turres ad septuaginta orgyias surgebant. (6) Tertius tandem murus et intimus arcem circumdedit, quæ viginti stadia complexa, altitudine (μῆκος, h. l. i. q. ὕψος) constructionis murorumque

latitudine intermediæ structuræ operis superabat. Turribus mœnibusque insculpta erant omnis generis animalia coloribus et artificiosa, figurarum imitatione admirabilia. Totum vero venationem repræsentabat, variarum plenam bestiarum, quæ magnitudine quattuor cubitos excedebant : et inter has Semiramis conspiciebatur ex equo pardalim jaculans, et prope vir ejus Ninus, lancea cominus feriens leonem. (7) Tres quoque portas erexerat, quarum duæ ex ære confectæ machina aperiebantur. Hoc palatium, tum magnitudine, tum ornatu, alteri ex adversa fluvii ripa longe præcellebat. Nam extimus illius murus, ex cocto latere factus, triginta tantum stadia obtinebat. Loco bestiarum arte effictarum æneas Nini et Semiramidis, præfectorumque et Jovis, quem Belum Babylonii nominant, imagnēs habebant. Erant tamen etiam instructæ acies et venationes multifariæ ad variam spectantium voluptatem propositionæ.

11.

Semiramis, ubi finem operibus imposuerat, magno cum

ἔργοις ἐπέθηκε πέρας, ἀνέζευξεν ἐπὶ Μηδίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως· καταντήσασα δὲ πρὸς ὄρος τὸ καλούμενον Βαγίστανον, πλησίον αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ κατεσκεύασε παράδεισον, ὃς τὴν μὲν περίμετρον ἦν δώδεκα σταδίων, ἐν πεδίῳ δὲ κείμενος εἶχε πηγὴν μεγάλην, ἐξ ἧς ἀρδεύεσθαι συνέβαινε τὸ φυτουργεῖον. (3) Τὸ δὲ Βαγίστανον ὄρος ἐστὶ μὲν ἱερὸν Διὸς, ἐκ δὲ τοῦ παρὰ τὸν παράδεισον μέρους ἀποτομάδας ἔχει πέτρας εἰς ὕψος ἀνατεινούσας ἑπτακαίδεκα σταδίων. Οὗ τὸ κατώτατον μέρος καταξύσασα τὴν ἰδίαν ἐνεχάραξεν εἰκόνα, δορυφόρους αὐτῇ παραστήσασα ἑκατόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ Συρίοις γράμμασιν εἰς τὴν πέτραν ὅτι « Σμιράμις τοῖς σάγμασι τοῖς τῶν ἀκολουθούντων ὑποζυγίων ἀπὸ τοῦ πεδίου χώσασα τὸν προειρημένον κρημνόν, διὰ τούτου τὴν ἀκρώρειαν προσανέβη. » (3) Ἐντεῦθεν δ' ἀναξέυξασα καὶ παραγενομένη πρὸς Χαύονα πόλιν τῆς Μηδίας, κατενόησεν ἐν τινὶ μετεώρῳ πεδίῳ πέτραν τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγέθει καταπληκτικὴν· ἐνταῦθα οὖν ἕτερον παράδεισον ὑπερμεγέθη κατεσκεύασεν, ἐν μέσῳ τὴν πέτραν ἀπολαβοῦσα, καθ' ἣν οἰκοδομήματα πολυτελῆ πρὸς τρυφὴν ἐποίησεν, ἐξ ὧν τά τε κατὰ τὸν παράδεισον ἀπέθεωρε φυτουργεῖα καὶ πᾶσαν τὴν στρατιὰν παρεμβεδιληκυῖαν ἐν τῷ πεδίῳ. (4) Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ συγνὸν ἐνδιατρίψασα χρόνον καὶ πάντων τῶν εἰς τρυφὴν ἀνήκόντων ἀπολαύσασα, γῆμαι μὲν νομίμως οὐκ ἠθέλησεν, εὐλαβομένη μήποτε στερηθῇ τῆς ἀρχῆς, ἐπιλεγομένη δὲ τῶν στρατιωτῶν τοὺς εὐπρεπεῖα διαφέροντας, τούτοις ἐμίσητο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῇ πλησιάσαντας ἠφάνισε. (5) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ' Ἐκβατάνων τὴν πορείαν ποιησαμένη παρεγένετο πρὸς ὄρος τὸ Ζαρκαῖον καλούμενον· τοῦτο δ' ἐπὶ

πολλοὺς παρῆκον σταδίους καὶ πλήρες δὲ κρημνῶν καὶ φαραγγῶν μακρὰν εἶχε τὴν περίοδον. Ἐπιλοτιμαῖτο οὖν ἅμα μὲν μνημεῖον ἀθάνατον ἑαυτῆς ἀπολεπτεῖν, ἅμα δὲ σύντομον ποιήσασθαι τὴν ὁδόν· διόπερ τούς τε κρημνοὺς κατακόψασα καὶ τοὺς κοίλους τόπους χώσασα σύντομον καὶ πολυτελῆ κατεσκεύασεν ὁδόν, ἥ μέχρι τοῦ νῦν ἀπ' ἐκείνης Σεμιρμίδος καλεῖται. (6) Παραγενηθεῖσα δ' εἰς Ἐκβάτανα, πόλιν ἐν πεδίῳ κειμένην, κατεσκεύασεν ἐν αὐτῇ πολυτελῆ βασιλεῖα καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμελείαν ἐποίησατο τοῦ τόπου περιττοτέραν· ἀνύδρου γὰρ οὗσης τῆς πόλεως καὶ μηδαμοῦ σύνεργος ὑπαρχούσης πηγῆς, ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσαν κατάβρυτον, ἐπαγαγούσα πλεῖστον καὶ κάλλιστον ὕδωρ μετὰ πολλῆς κακοπαθείας τε καὶ δαπάνης. (7) Τῶν γὰρ Ἐκβατάνων ὡς δώδεκα σταδίων ἀπέχον ἐστὶν ὄρος δ καλεῖται μὲν Ὀρόντης, τῇ δὲ τραχύτητι καὶ τῷ πρὸς ὕψος ἀνυψοῦντο μεγέθει διάφορον, ὡς ἂν τὴν πρόσδεσιν ἔχον ὄρθιον ἔως οὗσης τῆς ἀκρωρείας σταδίων εἰκοσι πέντε· ἐκ θατέρου δὲ μέρους οὗσης λίμνης μεγάλης εἰς ποταμὸν ἐκβαλλούσης, διέσκαψε τὸ προειρημένον ὄρος κατὰ τὴν ῥίζην· (8) ἦν δὲ ἡ διωρυξὶς τὸ μὲν πλάτος ποδῶν δεκαπέντε, τὸ δ' ὕψος τετταράκοντα· δι' ἧς ἐπαγαγούσα τὸν ἐκ τῆς λίμνης ποταμὸν, ἐπλήρωσε τὴν πόλιν ὕδατος. Ταῦτα μὲν οὖν ἐποίησεν ἐν τῇ Μηδίᾳ.

In his Ctesiam exscriptum esse colligitur ex Stephan. Byz. : Χαύων, γῶρα τῆς Μηδίας. Κτησίας ἐν πρώτῳ Περσικῶν « Ἡ δὲ Σμιράμις ἐντεῦθεν ἐξελαύνει, αὐτὴ τε καὶ στρατιὰ, καὶ ἀφικνεῖται εἰς Χαύονα τῆς Μηδίας. » (Cf. supra § 3.) De Choonum sive Chauonum terra, in Media proprie sic dicta, quam orientales dicunt *Aderbydschjan*, Bæhrius

exercitu profecta est in Mediam, ubi quum ad Bagistanum, quem vocant, montem pervenisset, prope enim castra posuit, ac paradisum in planitie instituit, cuius ambitus duodecim erat stadiorum. Is magnum habebat fontem, qui totum plantarium irrigaret. (2) Bagistanus vero mons Jovi sacer est, et a paradisi latere præruptas habet petras, quar ad septemdecim stadia in altum porriguntur. Hujus radicibus abasis suam insculpsit imaginem, et centum sibi stipatores adjunxit. Literis quoque Syris (*i. g. Assyriis*) rupi inscripsit, « Semiramidem per sarcinas jumentorum ipsam sequentium, ex campo ad ardua montis congestas, in jugum usque evasisse. » (3) Castris inde motis, quum ad Chavonem Mediæ urbem accessisset, in edito quodam campo stupendæ celsitatis et magnitudinis petram animadvertit. Hic ergo alium prægrandem hortum, petram in medio complexum, exstruxit : cui impendiosa ad voluptatem ædificia superimposuit, unde et horti vireta et omnem in planitie castra metatum exercitum prospiceret. (4) Hoc in loco omni deliciarum genere perfruens, non parum temporis absumsit ; et quia vivebatur, ne quando regnum amitteret, a legitimis sibi nuptiis temperavit : interim nihilum elegantissimos ad rem secum habendam delegit. Quotquot tamen cum ea coiverant, e medio sustulit. (5) Itinere deinde versus Ecbatana flexo, ad Zarcæum, ut vo-

cant, montem pervenit. Is ad multa se extendens stadia, scopulisque præruptis ac vallibus abundans, longos habebat circuitus. Immortale igitur sui monumentum relinquere, et compendiosum efficere iter enitens, rupibus diffractis, cavisque locis ingestione terræ complanatis, sumptu magno brevem et expeditam reddidit viam ; quæ ad hoc usque tempus illius nomine insignis est. (6) Hinc postquam Ecbatana, urbem in campestribus sitam, devenit, regiam magnis impendiis exstruxit. Plus etiam alioqui curæ loco illi impendit. Quum enim aquarum inopia, quod nusquam in vicinia fons esset, urbs premeretur, aquis eo largissimis et optimis multis cum molestia et impensa deductis, totam irriguam effecit. (7) Etenim mons ab urbe stadiis abest duodecim, nomine Orontes (*nunc dicitur : Almend*), asperitate et magnitudine in altum porrecta excellens ; ut qui arduum per stadia viginti quinque ad verticem usque ascensum habet. In altera hujus parte quum ingens esset lacus in fluvium sese exonerans, ad radices montem perfodit. (8) Fossæ latitudo erat pedum quindecim, altitudo quadraginta. Per hanc derivato lacus anni largas urbi aquas suppeditavit. Et hæc sunt quæ in Media peregit.

Chauon, regio Mediæ. Ctesias libro primo Persicorum : « Semiramis hinc proficiscitur cum exercitu pervenitque in Chauonem Mediæ. »

laudat Wahlium *Vorder-u. Mittel-Asien* pag. 537 et 848.

Ad § 2 cf. Steph. Byz. : Βαγίστανα, πόλις τῆς Μηδίας καὶ ὁρος Βαγίστανον. Urbs eadem est quæ Isidoro dicitur *Baptana*, recentioribus *Visutun*. V. Kerporter l. I. II, p. 154.; *Mém. de l'Académie. d. Inscr.* tom. XXVII, p. 159; Hœck *Monumenta vett. Pers. et Med.* p. 22, 29, 73 sqq. 116; Mannert *Geogr.* tom V, 2. p. 165. O. Müller *Archæolog.* § 248, ubi vide quæ notantur de imaginibus Semiramidis centumque stipatorum saxo insculptis.

Ad narrationem de flagitiosa reginæ libidine (§ 4) pertinet locus Georgii Syncelli, *Chronogr.* p. 64, B Paris. (p. 51, A Venet., p. 119 ed. Dindf.) :

Τοῦτον (τὸν Νίνον) διεδέξατο Σεμίραμις ἡ διαβόητος, ἡ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἤγειρε χώματα προφάσει μὲν διὰ τοὺς κατακλυσμοὺς, τὰ δ' ἦν ἄρα τῶν ἐρωμένων ζώντων κατορυσσομένων οἱ τάφοι, ὡς Κτησίας ἱστορεῖ.

Ad § 5. Zarcæus mons Straboni XI, p. 793, Polybio V, 44, 6; 54, 7; 55, 6; Ptolemæo VI, 2, dicitur *Zagrus*. Regio monti adjacens Polybio V, 54, 7 est *Chalonitis*; exspectabas *Chauonitis*.

Ad § 6. [Παραγενομένη δ' εἰς Ἑκβάτανα.] « Herodotum (I, 98) si audis, falsa hæc sunt : De-joces enim Medis persuasit, hanc urbem ut conderent. Sed quid si urbem is instaurari ac diligentius muniri jusserit? Ita quidem certe censuit auctor historiæ, cujus Juditha præcipuum argumentum, cap. I, 2. » WESSELYNG. — De Ecbatana, quam hodie dicimus *Hamadan*, non procul ab Oronte (nunc *Almend*) monte sita, v. Sargus in *Journal des Savants*, Janvier 1819; Szabon. Descript. reg. Persic. p. 152; Hœck. p. 144 sq. Hammer. in *Wiener Jahrbücher* VII, p. 266 sqq. IX, p. 32. Olivier, *Voyage dans l'empire Ottoman*, III, p. 30. Morrier, *second journey thr. Persia*

p. 264 sqq. Porter. l. I. p. 90 sqq. Van der Chys. ad Arrian. Exp. Alexandri Commentar. Geograph. p. 73. Ritter *Erldkunde* p. 175. O. Müller l. I. p. 297. — Ceterum Ctesias non scripsit Ἑκβάτανα, ut Diodorus et Photius in Ctes. Excerpt. c. 1 ex more senioris ætatis, sed Ἀγβάτανα, testante Steph. Byz. s. v. :

Κτησίας δὲ πανταχοῦ τῶν Περσικῶν τὰ παρὰ Μηδοῖς Ἀγβάτανα διὰ τοῦ α γράφει· ubi v. Interpr.

[LIBER SECUNDUS.]

12.

Diodor. II, 14 : Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθε τὴν τε Περσίδα καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἅπασαν ἥς ἐπῆρχε κατὰ τὴν Ἀσίαν· πανταχοῦ δὲ τὰ μὲν ὄρη καὶ τὰς ἀπόρ-βωγας πέτρας διακόπτουσα κατασκεύασεν δόδους πολυ-τελεῖς, ἐν δὲ τοῖς πεδίοις ἐποίει χώματα, ποτὲ μὲν τάφους κατασκευάζουσα τοῖς τελευτῶσι τῶν ἡγεμόνων, ποτὲ δὲ πόλεις ἐν τοῖς ἀναστήμασι κατοικίζουσα. (2) Εἰώθει δὲ καὶ κατὰ τὰς στρατοπεδείας μικρὰ χώματα κατασκευάζειν, ἐφ' ὧν καθιστᾶσα τὴν ἰδίαν σκηνὴν, ἅπασαν κατώπτευσεν τὴν παρεμβολήν· διὸ καὶ πολλὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ νῦν διαμένει τῶν ὑπ' ἐκεί-νης κατασκευασθέντων καὶ καλεῖται Σεμιράμιδος ἔργα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα τὴν τε Αἴγυπτον πᾶσαν ἐπῆλθε καὶ τῆς Αἰθύης τὰ πλεῖστα καταστρεφάμενη παρῆλθεν εἰς Ἀμμωνα, χρησομένη τῷ Οὐεῖ περὶ τῆς ἰδίας τελευ-τῆς. Λέγεται δ' αὐτῇ γενέσθαι λόγιον ἐξ ἀνθρώπων ἀχνισθήσθαι καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν παρ' ἐνίοις τῶν ἐθνῶν ἀθανάτου τεύξεσθαι τιμῆς· ὅπερ ἔσεσθαι καθ' ὃν ἂν χρόνον ὁ υἱὸς αὐτῇ Νινύας ἐπιβου-λεύσῃ. (4) Ἀπὸ δὲ τούτων γενομένη τῆς Αἰθιοπίας ἐπῆλθε τὰ πλεῖστα καταστρεφόμενη καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν θεωμένη παράδοξα· εἶναι γὰρ ἐν αὐτῇ φασὶ λυμνὴν τετράγωνον, τὴν μὲν περίμετρον ἔχουσαν ποδῶν ὡς ἑκατὸν ἐξήκοντα, τὸ δ' ὕδωρ τῇ μὲν χρόα παρ-

Nino successit famosa ista Semiramis, quæ in multis terræ locis aggeres excitavit specie quidem propter inundationes, sed erant tumuli sepulcrales amatorum, quos vivos ibi defoderat, auctore Ctesias.

Ctesias ubique in Persicis Medorum urbem *Agbatana*, per a litteram, scribit.

[LIBER SECUNDUS.]

12.

Post hæc Persidem et ceteras provincias omnes imperio ejus subdita in Asia peragravit. Ubique autem præruptis rupibus divisus, itinera magnis impendiis directa et plana fecit : in locis contra planis aggeres educens, nunc sepul-

cra ducibus extinctis construxit, nunc urbes in collibus illis condidit. (2) In expeditionibus quoque parvos aggeres (iidem intelligendi videntur fr. 10 in loco Syncelli) erigere solebat, in quibus suo defixo tentorio castra tota despicere. Multa per Asiam ab ea concinnata ad hanc perdurant ætatem : quæ Semiramidis opera vocantur. (3) Universam deinceps Ægyptum pervasit; Libyaque magna ex parte in ditionem redacta, Jovem Ammonem adiit, vitæ suæ finem ex deo sciscitatura. Redditum ei oraculum dicunt : Fore ut ex hominum conspectu abiret, et immortalem ab nonnullis Asiæ gentibus honorem adipisceretur, quando Ninyas ei filius insidias struxerit. (4) His perfuncta, dum plurima Æthiopie loca subigit, admiratione digna illic contemplatur. Lacum enim quadratum in ea ferunt esse ambitu centum sexaginta pedum, cujus aqua cin-

πλήσιον κιναδάρει, τὴν δ' ὁσμὴν καθ' ὑπερβολὴν ἡδεῖαν, οὐκ ἀνόμοιον οἴνῳ παλαιῷ· δύναμιν δ' ἔχειν παράδοξον· τὸν γὰρ πίνοντα φασὶν εἰς μανίαν ἐμπίπτειν καὶ πάνθ' ἃ πρότερον διέλαθεν ἀμαρτήσας ἑαυτοῦ κατηγορεῖν. Τοῖς μὲν οὖν ταῦτα λέγουσιν οὐκ ἂν τις βᾶδιως συγκατάθοιτο.

Ex narratione de Semirami post Mediam Persidemque etiam reliquos Asiae populos subigente fluxit, puto, locus Stephan. Byz. :

Τίριζα, πόλις Παφλαγονίας· τὸ ἔθνικόν Τίριζοι. Κτησίας Τιριζιφάνους αὐτοὺς φησιν ἐν τῷ δευτέρῳ· « Ἐκ δὲ τῶν Ὀδρυσσῶν εἰς Τιριζιφάνους οἰκοῦντας ἐν Παφλαγονίᾳ. »

« Hic Tiriziphani dicuntur, qui in Ctesiae verbis Tirizibani. Vera lectio dignosci non potest, quia Tiriza urbs et ejus oppidani a nemine celebrantur et ex Ctesiae libris praeter fragmenta quaedam nihil exstat. » PINEDO... « Odryssen fluvium in Ponto per terras Alazonum fluentem novit Strabo XII, p. 828, A (p. 551). » BEHR. Patet certe ex h. l. Odrysas Thraciae populum olim etiam in Asia sedes habuisse; praesertim quum tot alia exstent indicia, quae cognationem Thraciae cum Asiae minoris gentibus intercessisse comprobant. Neque absurda erit conjectura ipsum Ctesiam de Asiae populis in Europam transeuntibus, utpote a Semiramam pulsus, plura attulisse. — Patria ejecti in novis sedibus patria nomina sectari solent. Itaque, nisi fallor, Τίριζα Stephani nihil nisi alia forma est nominis Τυρεδίζα vel Τυροδίζα, quae est Thraciae urbs ad Perinthis ditionem pertinens, hodieque audit *Feredschick*, uti censet Hammer. *Histor. Osman.* I, p. 166. — Memoratur Tyrediza ap. Herodot. VII, 25, et ex *Persicis* Hellanici (fr. 162) ap. Steph. Byz.

Quae § 4 de lacu Aethiopiae narrantur, fontis notitiâ adjectâ habent :

Antigonus Caryst. *Histor. Mirab.* cap. 160 (145 ed. Westermann.) : Κτησίαν δὲ [λέγειν] τὴν ἐν

Αἰθιοπία [κρήνην] τὸ μὲν ὕδωρ ἔχειν ἐρυθρὸν, ὥσπερ κιννάβαρι, τοὺς δ' ἀπ' αὐτῆς πίνοντας παράφρονες γίνεσθαι. Τοῦτο δ' ἱστορεῖ καὶ Φίλων δ τὰ Αἰθιοπικὰ συγγραφέμενος.

Sotion. c. 17 : Κτησίας δὲ ἐν Αἰθιοπία κρήνην ἱστορεῖ τῷ χρώματι κιναδάρει παραπλησίαν· τοὺς δὲ πίνοντας ἀπ' αὐτῆς παραλλάττειν τὴν διάνοιαν, ὥστε καὶ τὰ κρυφίως πεπραγμένα ὁμολογεῖν.

Strabo XVI, p. 1125, B : Κτησίαν δὲ τὸν Κνίδιον πηγὴν ἱστορεῖν ἐκδιδοῦσαν εἰς τὴν θαλάσσαν (a. in mare rubrum) ἐρευθὲς καὶ μιλ-ῶδες ὕδωρ. Plinius *Hist. Nat.* XXXI, 2 : *Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his, qui fonte rubro biberint, Ctesias scribit. Similia Ctesias de fonte in India narrat* (v. fr. 57, § 14). Cf. Plin. II, 103; XXXI, 1; Theopomp. fragm. 229. Ovid. *Met.* XV, 319 : *Cui non audita est obscenae Salmacis unda? Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit, Aut furit, aut mirum patitur gravitate soporem.* De causis rei v. quae disputat Beckmannus ad Antigon. p. 203 et 205 sq. — Antequam Aethiopiam Semiramis adiret, Aegyptum peragrasset narratur. Ad hunc locum spectat

13.

Diodor. I, 56, qui postquam dixerat Babylonem et Trojam urbes in Aegypto conditas esse, atque illam quidem a mancipiis Babyloniiis a Se-soosi in Aegyptum abductis, hanc vero a captivis Trojanis, quos Menelaus Troja redux ibi reliquisset; adjicit hæc : Οὐκ ἄγνωῷ δ' εἶπερ τῶν εἰρημένων πόλεων Κτησίας δ Κνίδιος διαφύρως ἱστόρησε, φήσας τὴν μετὰ Σεμιράμιδος παραβαλόντων εἰς Αἰγυπτὸν τινας ἐκτικνέαι ταύτας ἀπὸ τῶν ἰδίων πατρίδων θεμένων τὴν προσγορίαν. Περὶ δὲ τούτων τὸ μὲν ἀκριβὲς ἐκθέσθαι οὐ βᾶδιον, τὸ δ' ἀναγκρῆς ἀξιώσαι τὰ διχωνοούμενα παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἀναγκαῖον, ὅπως ἀκέραιος ἡ περὶ τῆς ἀληθείας κρίσις ἀπολείπεται τοῖς ἀναγινώσκουσιν.

naharis colorem referat, odoremque suavissimum, anno-so vino non absimilem, exspiret, tam mirandæ efficacitatis, ut, qui inde biberit, in demetiam prolapsus de peccatis jam pridem occulte commissis se ipsum accuset. At narrantibus ista non facile quis assensum præbuerit.

Tiriza, urbs Paphlagoniæ. Nomen gentile: Tirizi. Ctesias Tiriziphanos eos nominat libro secundo : « Ex Odryssis contra Tirizibanos in Paphlagonia habitantes (*Semiramis exercitum duxit* ?).

Ctesiam narrare ajunt in Aethiopia fontem aquam habere cinnabaris iustar rubentem, quæ pota vecordes reddat. Idem narrat etiam Philo, Aethiopicorum scriptor.

Ctesias narrat in Aethiopia fontem esse colore cinnabari

similem; bibentes vero ex eo mente alienari, adeo ut quæ clam perpetrarint eloquantur.

Ctesiam Cnidium de fonte narrare, qui aquam rubicundam et minio similem in mare emittat.

13.

Nec me fugit, diversa de urbibus istis a Ctesia Cnidio referri, dum ait : quosdam ex illorum numero, qui cum Semiramide quondam in Aegyptum transierunt, urbes has a se conditas patriis nominibus appellasse. At certam horum veritatem exponere non facile est. Discrepantes tamen opiniones annotari, ut sincerum de veritate iudicium lectori relinquatur, necesse est.

De Babylone Ægyptia in Heliopolitano nomo ad Bubasticum amnem v. Strabo XVII, p. 1160, qui de origine urbis cum Diodoro consentit. Contra Josephus Antiq. I, 15, 1 a Cambyse conditam dicit. — De Troja supra Memphim ad Nilum fluv. sita v. Strabo XVII, p. 1062, qui cum Diodoro facit, Steph. Byz. v. Τροία, Ptolem. Geogr. IV, 5; cf. Wesseling. ad Diod. I. 1.

14.

Diodor. II, 15 : Ταράς δὲ τῶν τελευτησάντων ἰδίως οἱ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ποιοῦνται· ταριχεύσαντες γὰρ τὰ σώματα καὶ περιχέαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕελον, ἱστᾶσιν ἐπὶ στήλης, ὥστε τοῖς παριοῦσι φαίνεσθαι διὰ τῆς ὕελου τὸ τοῦ τετελευτηκότος σῶμα, καθάπερ Ἡρόδοτος εἴρηκε. (2) Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος ἀποραινόμενος τοῦτον σκεδιάζειν, αὐτὸς φησι τὸ μὲν σῶμα ταριχεύεσθαι, τὴν μέντοι γε ὕελον μὴ περιχεῖσθαι γυμνοῖς τοῖς σώμασι· κατακαυθῆσεσθαι γὰρ τὰυτὰ καὶ λυμανθέντα τελείως τὴν ὁμοιότητα μὴ δυνήσεσθαι διατηρεῖν. (3) Διὸ καὶ χρυσῇν εἰκόνα κατασκευάζεσθαι κοίλην, εἰς ἣν ἐντεθέντος τοῦ νεκροῦ περὶ τὴν εἰκόνα χεῖσθαι τὴν ὕελον· τοῦ δὲ κατασκευάσματος θεθέντος ἐπὶ τὸν τάφον, διὰ τῆς ὕελου φανῆναι τὸν χρυσὸν ἀφωμοιωμένον τῷ τετελευτηκότι. (4) Τοῦς μὲν οὖν πλουσίους αὐτῶν οὕτω θάπτεσθαι φησι, τοῦς δ' ἐλάττωνας καταλιπόντας οὐσίας ἀργυρᾶς τυγχάνειν εἰκόνας, τοῦς δὲ πένητας κεραμίδας τὴν δὲ ὕελον πᾶσιν ἐξαρκεῖν διὰ τὸ πλείστην γενεᾶσθαι κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τελείως παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἐπιπολάζειν. (5) Περὶ δὲ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς Αἰθίοφι καὶ τῶν ἄλλων τῶν γινόμενων ἐν τῇ τοῦτων χώρᾳ τὰ κυριώτατα καὶ μνημῆς ἀξία μικρὸν ὕστερον ἀναγράψομεν, ὅταν καὶ τὰς παλαιὰς αὐτῶν πράξεις καὶ μυθολογίας διεξιῶμεν.

τοῦτον σκεδιάζειν. « Vereor vehementer ne justo iniquior Ctesias sit historiarum parenti Herodoto; neque enim is (III, 24) nudis corporibus vitrum circumfundit, sed posteaquam mortuum arefecerint gypsoque obduxerint, tum demum cippum e vitro cavum ei circumdare : ἔπειτα δὲ οἱ περίστας στήλην ἐξ ὕελου πεποιημένην κοίλην : quæ profecto multum distant. » WESSELING. Bæhrius

hanc iniquitatem Diodoro potius imputandam censet, quippe qui non satis accurate Ctesiae sententiam exscripserit. Quod quidem haud multum se commendat. — At quomodo tam turpiter labi se passus fuerit Ctesias? Ni fallor, Ctesias in suo Herodoti exemplari legit sic : ἐπεὰν τὸν νεκρὸν ἱσχνήωσι, εἴτε δὴ κατὰπερ Αἰγύπτιοι, εἴτε ἄλλως κως, γυμνώσαντες (pro γυψόσαντες) ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμέουσι κ. τ. λ. — Ac profecto si multis ejusmodi mendis Ctesianus Herodotus inquinatus fuit, non mirum historiae patrem Nostro sæpius apparuisse ineptum nugatorem. Simul quidem inde elucet negligentia Diodori, qui Herodotum non inspexerit, sed in Ctesiae narratione bona fide acquieverit. Sic etiam quæ de Dejoce Diodorus tanquam ex Herodoto refert, luce clarius ostendunt eum non ipsum Herodotum ante oculos habuisse, sed alium quandam scriptorem de Herodoto verba facientem.

τὴν δὲ ὕελον πᾶσιν ἐξαρκεῖν.] « Ex his verbis colligitur ὕελον et nostrate vitrum non idem esse. Vitrum apud Europæos non nascitur, sed multo labore coquitur ex herbarum et lapidum cineribus. Herodotus quem hoc loco citat Diodorus, illud vitrum fossile esse ait verbis I. III, 24, de Æthiopico vitro : ἡ δὲ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσεται, i. e. *Id autem copiosum et facile laboratu effoditur*. De *crystallo* an intelligendum sit, dubito, quod non videtur ejus natura ferre, ut in calidissimis regionibus nascatur, ad quod tamen responderi potest, in calidissimis etiam regionibus, si sint montes altissimi, nivem et gelu ibi durare. Sed crystallum non facile laboratu, εὐεργόν, nam multo cum labore in vasa formatur, nec, ut audio, fundi potest sine ejus perniciæ. Fuit procul dubio metallica quædam species, quam ignorare me fateor. *Stibium* certe, quod et *Ammonium* dicitur, videtur esse quædam vitri species. » PALMER.

« De electro sive succino, vitri instar pellucido, suspicatus est Th. Gataker. ad Anton. IV, p. 133 (assentiente Gesnero in Commentatt. societ. Gætting. III, p. 92.) Mihi in mentem venerat *sal fos-*

14.

Sepulturas mortuorum peculiari Æthiopes ritu instituunt. Cadaver enim salutum et multo vitro circumfusum in cippo statuit, ut per vitrum defuncti corpus a prætereuntibus videri queat, sicut Herodotus scriptum reliquit. (2) At Ctesias Cnidius nugari eum confirmat, ostendens saliri quidem cadaver, sed nudis corporibus vitrum nequaquam circumfundi : nam sic futurum ut ambusta et prorsus fœdata similitudinem retinere nequeant. Ideo cavam ex auro

statuam conflare, circa quam, cadavere incluso, vitrum liquaretur, et hac sepulcri posita loco, speciem mortuo similem per vitrum exhiberi. (4) Atque eo modo ditiorum funera curari tradit. Tenuioris autem fortunæ hominibus argenteas poni statuas, pauperibus fictiles. Vitri vero abunde sat cunctis esse, quod plurimum ejus gigneretur in Æthiopia, et passim incolis esset obvium. (5) Verum de institutis Æthiopum, de aliisque quæ in hac terra proveniunt, præcipuis et memoratu dignis, paulo post (III, 5 seq.) quum res priscae et fabulas illorum exsequemur, recensebimus.

silis, qui ingenti copia provenit in quibusdam Æthiopiæ partibus, et ex nativis montibus secatur; quique mollis primo est, candentisque coloris, in lucem autem prolatum durescit, atque ab imperitis pro vitro censi potuit. Conf. Jo. Ludolph. *Histor. Æthiop.* 1, 7. Haud tamen scio, an operam sit perditurus, qui multum in his laborem posuerit; Ctesiae fides nota omnibus; Herodotus, quæ de Æthiopibus memoriam mandavit, pleraque omnia ex auditione, sæpenumero fallace fictique tenace, accepit. WESSELIING.

« Attigerunt nuper eundem (sc. locum Herodoti: III, 24) haud pauci, in his Heynius in *Notit. mumiæ Gottingensis* p. 8, Heerenius in libro celebrato *Ideen* vol. II, p. 372, Zoega de *Obelisc.* p. 261, 266, Comes de Palin in *Fragments sur l'étude des hiéroglyphes* tom. I. p. 4 sq. p. 12 et Böttiger in libro: *Ideen zur Archæolog. d. Malerey* p. 57. Blumenbachii supra mentionem fecimus. — Pellucidum vero penitus sarcophagum ex uno lapide Alabastrite confectum, ipsis Thebis Ægyptiacis e sepulcro nuper admodum eruit Belzoni Britannicorum negotiorum Procurator, ut ipse quidem perscripsit in epistola ad Viscontium data (*Journal des Déb.* 30 Mart. 1818). Quæ res numquid ad Herodoteum l. I. faciat, non decerno. (Et lege, quæ in hanc rem modeste dubitans monuit doctiss. Jomard in *Journal des Savants* 1818 m. Maji p. 310 sqq.) Neque magis dicam de Alabastrite. Tu vid. Plinii H. N. XXVI, 8, 12 et Hillii *Obs. phys. et critt. ad Theophrastum de Lapidibus* p. 45 seq. His adde Belzoni *Voyage en Égypte et en Nubie (traduit par Depping.* Paris 1821), tom I, pag. 380 seqq. Audiamus ipsum, luculenter de sarcophago, quali simile vix unquam alibi reperitur, disserentem: « Mais ce que cette salle offre de plus important à nos regards, ce fut un sarcophage placé au centre, qui n'a pas de pareil dans le monde. Ce tombeau magnifique, ayant neuf pieds cinq pouces de long sur trois pieds sept pouces de large, est fait du plus bel albatre oriental: n'ayant que deux pouces d'épaisseur, il devient transparent, quand on place une lumière derrière une des parois; en dedans et en dehors il est couvert de sculptures. »

CÆRUZER. in *Commentatt. Herodott.* pag. 54.

De *alabastrite lapide* cogitaverat etiam Bæhrius, quamquam non video quomodo hæc sententia cum verbis Diodori possit conciliari. Heynius (De fontibus Diodor. tom. I, p. LX ed. Bipont.) *bitumen* seu *gummi*, quod *vernice* appellamus, intelligit. Heerenius (*Ideen*, II, 1, p. 335.) *crystallum* significari vult, quamvis obloquente Palmerio. — Quid quod de *vitro*, quod nos jam dicimus, Herodotum et Ctesiam locutos volumus *Pav. Recherch. philos. sur les Égypt.* I, p. 191 et 283. *Vincent.* p. 794 sqq. ad calcem Rennel. De geogr. Herodot. et *Minutoli, Nachträge zur Reise* etc. p. 224 sqq. Ego harum rerum parum gnarus sum.

15.

Sequitur apud Diodorum cap. 15 sqq. narratio de expeditione Indica deque extremis fatibus Semiramidis. Quæ omnia ex Ctesia deprompta esse communis est virorum doctorum sententia. Laudatur Ctesias duobus locis, cap. 17 init. et cap. 20, 3, in fine totius narrationis (Κτησίας μὲν οὖν περὶ Σεμίραμιδος τοιαύτῳ ἱστορήκεν). — Hos igitur solos apposuisse satis haberemus nisi reliqua ita comparata essent, ut in multis *Indicorum* excerptorum haberi possint supplementum. Itaque integrum caput transcribemus.

XVI. Ἡ δὲ Σεμίραμις καταστήσασα τὰ τε κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Βάκτρα τῆς Ἀσίας. Ἐγούσα δὲ δυνάμεις μεγάλας καὶ πολυχρόνιον εἰρήνην ἄγουσα, φιλοτίμως ἔσχε πρᾶξαι τι λαμπρὸν κατὰ πόλεμον. (2) Πυρθανομένη δὲ τὸ τῶν Ἰνδῶν ἔθνος μέγιστον εἶναι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην καὶ πλείστην τε καὶ καλλίστην χώραν νέμεισθαι, διανοεῖτο στρατεύειν εἰς τὴν Ἰνδικήν, ἥς ἐβασίλευε μὲν Σταβροβάτης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, στρατιωτῶν δ' εἶχεν ἀναρίθμητον πλῆθος· ὑπῆρχον δ' αὐτῷ καὶ ἑλέφαντες πολλοὶ καθ' ὑπερβολὴν λαμπρῶς κεκοσμημένοι τοῖς εἰς τὸν πόλεμον καταπληκτικοῖς. (3) Ἡ γὰρ Ἰνδικὴ χώρα διάφορος οὖσα τῇ ἀλλοίᾳ καὶ πολλοῖς διελευσμένη ποταμοῖς ἀρδεύεται τε πολλαχοῦ καὶ διττοῦς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκφέρει καρπούς· διὸ καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων τοσούτων ἔχει πλῆθος, ὥστε διὰ παντός ἀφθονον ἀπολαύειν τοῖς ἐγγυρίοις παρέχεσθαι. Λέγεται δὲ μηδέποτε κατ' αὐτὴν γεγενῆσθαι σιτο-

15.

XVI. Semiramis autem, constitutis Æthiopiæ Ægyptique rebus, in Asiam cum exercitu Bactra se recepit. Et quia magnis instructa erat copiis, ac pace diuturna fruebatur, cupido eam præclari quidpiam bello gerendi incessit. (2) Audiens ergo Indorum gentem inter ceteras toto orbe maximam esse, et amplissimam pulcherrimamque obtinere

terram, bellum Indicæ inferre constituit. Stabrobates illa tempestate imperabat: cui militum copiae innumerabiles, et elephantes plurimi (v. *Indica* § 3) ad terrorem in bello incutiendum præclare exornati. (3) Nam India præ ceteris amœnitate excellit, et multis passim fluviiis rigatur, adeoque bis unoquoque anno fructus producit. Ideo tanta rerum ad vitam necessariarum copia exuberat, ut largissima perpetuo commoda incolis suppetit. Nec unquam ibi annonæ

δείαν ἢ φθορὰν καρπῶν διὰ τὴν εὐκрасίαν τῶν τόπων.

(4) Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἐλεφάντων ἀπιστον πλῆθος, οἱ ταῖς τε ἀλκαῖς καὶ ταῖς τοῦ σώματος ῥύμινι πολλὴν προέχουσι τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ γινόμενων· ὁμοίως δὲ χρυσόν, ἄργυρον, σίδηρον, χαλκόν· πρὸς δὲ τούτοις λίθων παντοίων καὶ πολυτελεῶν ἐν αὐτῇ ἐστὶ πλῆθος, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων ἀπάντων σχεδὸν τῶν πρὸς τρυφὴν καὶ πλοῦτον διατείνωντων. Ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος ἡ Σεμίραμις ἀκούσασα προήχθη μὴδὲν προαδικηθεῖσα τὸν πρὸς Ἰνδοὺς ἐξευγχεῖν πολέμον. (5) Ὅρῳσα δ' αὐτὴν μεγάλων καθ' ὑπερβολὴν προσδεομένην δυνάμεων, ἐξέπεμψεν ἀγγέλους εἰς ἀπάσας τὰς σατραπείας, διακελευσαμένη τοῖς ἐπάρχουσιν καταγράφειν τῶν νέων τούτοις ἀρίστους, δοῦσα τὸν ἀριθμὸν κατὰ μέγεθος τῶν ἐθνῶν· πρόσταξε δὲ πᾶσι κατασκευάζειν καινὰς πανοπλίας καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν λαμπρῶς παραγενέσθαι κεκοσμημένους μετὰ τρίτον ἔτος εἰς Βάκτρα. (6) Μετεπέμψατο δὲ καὶ ναυπηγούς ἐκ τε Φοινίκης καὶ Συρίας καὶ Κύπρου καὶ τῆς παραθαλαττίου χώρας, οἷς ἀφθονον ὕλην μεταγαγούσα διεκελεύσατο κατασκευάζειν ποτάμια πλοῖα διαίρετά. (7) Ὁ γὰρ Ἰνδὸς ποταμὸς, μέγιστος ὧν τῶν περὶ τοὺς τόπους καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς ὀρίζων, πολλῶν προσεδεῖτο πλοίων πρὸς τε τὴν διάβασιν καὶ πρὸς τὸ τοὺς Ἰνδοὺς ἀπὸ τούτων ἀμύνεσθαι· περὶ δὲ τὸν ποταμὸν οὐκ οὕτως ὕλης, ἀναγκαῖον ἦν ἐκ τῆς Βακτριανῆς πελὴ παρακομίζεσθαι τὰ πλοῖα. (8) Θεωροῦσα δὲ ἡ Σεμίραμις ἑαυτὴν ἐν τῇ τῶν ἐλεφάντων χρειᾷ πολλὴν λειπομένην, ἐπενοήσατο τὴν κατασκευάζειν ἰδίῳμα τούτων τῶν ζώων, ἐλπίζουσα καταπλήξεσθαι τοὺς Ἰνδοὺς διὰ

τὸ νομίζειν αὐτοὺς μὴδ' εἶναι τὸ σύνολον ἐλεφάντας ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικήν. (9) Ἐπιλέξασα δὲ βῶων μελάνων τριάκοντα μυριάδας, τὰ μὲν κρέα τοῖς τεχνίταις καὶ τοῖς πρὸς τὴν τῶν κατασκευασμάτων ὑπηρεσίαν τεταγμένοις διένειμε, τὰς δὲ βύρσας συρράπτουσα καὶ χόρτου πληροῦσα κατεσκευάσεν εἰδῶλα, κατὰ πᾶν ἀπομιμουμένη τὴν τῶν ζώων τούτων φύσιν. Ἐκαστον δὲ τούτων εἶχεν ἐντὸς ἀνδρα τὸν ἐπιμελησόμενον καὶ κάμηλον, ὅφ' οὐ φερόμενον φαντασίαν τοῖς πόρρωθεν ὁρώσιν ἀληθινοῦ θηρίου παρείχετο. (10) Οἱ δὲ ταῦτα κατασκευάζοντες αὐτῇ τεχνίταις προσεκατέρπευον τοῖς ἐργοῖς ἐν τινὶ περιβολῷ περιωχοδομημένῳ καὶ πύλας ἔχοντι κτηρομένης ἐπιμελῶς, ὥστε μὴδὲνα μῆτε τῶν ἔσθων ἐξίεναι τεχνιτῶν μῆτε τῶν ἐξῶθεν εἰσιέναι πρὸς αὐτούς. Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὅπως μὴδεὶς τῶν ἐξῶθεν ἴδῃ τὸ γινόμενον, μὴδὲ διαπέσῃ φήμη πρὸς Ἰνδοὺς περὶ τούτων.

XVII. Ἐπεὶ δὲ αἱ τε νῆες καὶ τὰ θηρία κατεσκευάσθησαν ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι, τῷ τρίτῳ μετεπέμψατο τὰς πανταγῶθεν δυνάμεις εἰς τὴν Βακτριανήν. Τὸ δὲ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης στρατῆς ἦν, ὡς Κτησίας δὲ Κνίδιος ἀνέγραψε, πεζῶν μὲν τριακόσαι μυριάδες, ἵππῶν δὲ πεντήκοντα μυριάδες, ἄρμάτων δὲ δέκα μυριάδες. (2) Ὑπὲρ ὧν καὶ ἄνδρες ἐπὶ καμήλων ὁγούμενοι, μαχαίρας τετραπῆχεις ἔχοντες, τὸν ἀριθμὸν ἴσοι τοῖς ἄρμασι. Ναῦς δὲ ποταμίας κατεσκευάσε διαιρετὰς διςχιλίας, αἷς παρεσκευάσατο καμήλους τὰς πελὴ παρακομίζουσας τὰ σκάφη. Ἐφόρουσαν δὲ καὶ τὰ τῶν ἐλεφάντων εἰδῶλα κάμηλοι, καθότι προεῖρηται

caritatem aut calamitatem fructuum esse (tam benigna est loci temperies) memoratur. (4) Elephantorum quoque incredibilem habet multitudinem, qui virtute animorum ac robore corporum longe praestant Africanis. (Cf. Polyb. V, 84; Liv. XXXVII, 39.) Similiter et magna ibidem vis auri, argenti, ferri, aeris, lapidumque praeterea cuiuslibet generis pretiosorum (v. Indica § 5 et 12), immo ceterorum fere omnium, quae ad delicias et divitias pertinent. Quae singula per famam cognita Semiramidem impulerunt, ut, nulla quamvis injuria accessita esset, bellum tamen Indicum susciperet. (5) Magnis autem viribus sibi opus esse videns, vintiis ad omnes provincias dimissis, praefectis demandavit ut invenirent optimos quosque conscriberent, numerum pro magnitudine cuiusque gentis assignans; novasque armaturas ut appararent omnes, ac tertio abhinc anno Bactris, omnibus magnifice instructi et exornati, adessent, edixit. (6) Tum arcessitis navium architectis et Phoenice, Syria, Cyprio, aliisque maritimis locis negotium dedit (Cf. Suidas r. Σεμίραμις) ut navigia fluminibus apta, quae disjungi possent (De his cf. Strabo XVI, p. 1076, B; Curtius VIII, 10, 3), coagmentarent. Ad quod materiam praebat satis copiosam. (7) Indus enim fluvius, regnum ejus terminans, illisque in locis longe maximus (v. Indica § 1), navibus ad transitum et repressionem Indorum multis egebat. Quum vero juxta flumen materia non esset, ex Bactriana pedestri itinere naves eo transvelli necessum erat. (8) Dum vero

se necessario elephantum apparatu multo inferiorem Semiramidis animadvertit, assimilem belluis formam ad terrendum Indos, extra Indiam nullos omnino elephantos esse opinantes, comminiscitur. (9) Trecenta igitur millia bovum nigrorum (sc. quia elephantum, quos exprimere S. voluit, plerique omnes nigerrimi sunt, testante Aetæo De causis morbor. II, c. 13) delegit: quorum carnes artificibus, aurtorio huius muneris destinatis, distribuit. E coriis autem concinnatis et stramine suffartis simulacra effinxit, quae in omnibus animalium illorum naturam imitabantur. Quorum unumquodque intus habebat hominem, qui gubernaret, et camelum, a quo gestatum e longinquo veri elephantis imaginem videntibus praebat. (10) Qui hac administrabant opifices, rem strenue et assidue peragebant intra quoddam septum circumquaque muris probe clausum, cuius ostia sub accurata erant custodia, ut nemo opificum exire nec extrinsecus ad eos quisquam ingredi posset. Id eo factum consilio, ne quis foris agentium opus illud videret, et ne fama de hoc ad Indos emanaret.

XVII. Navibus ergo et belluis intra biennium apparatis, tertio anno copias undique in Bactrianam cogit. Peditum numerus, ut Ctesias recenset, tricies centena millia, equitum quingenta millia, currus ad centum millia. (2) Totidem quoque viri camelis vehebantur, gladios quattuor cubitorum stringentes. Navium resolutibilium erant duo millia: quas, sicut elephantorum simulacra, uti dicuntur, uti dicuntur est, terrestri iti-

πρὸς δ' αὐτάς τοις ἵππους οἱ στρατιῶται συνάγοντες
συνήθεις ἐποίουν τοῦ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἀγριότητα τῶν
θηρίων..... (4) Ὁ δὲ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς Σταβροβάτης
πυνθανόμενος τὰ τε μεγέθη τῶν ἐτοιμαζομένων δυνά-
μεων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρα-
σκευῆς, ἐσπευδεν ἐν ἅπασιν ὑπερβῆσθαι τὴν Σεμίραμιν.
(5) Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ καλάμου κατασκεύασε πλοῖα
ποτάμια τετρακισχίλια· ἡ γὰρ Ἰνδικὴ παρά τε τοὺς
ποταμούς καὶ τοὺς ἐλώδεις τόπους φέρει καλάμου πλῆ-
θος, οὗ τὸ πάχος οὐκ ἂν βραδίως ἄνθρωπος περιλάβοι·
λέγεται δὲ καὶ τὰς ἐκ τούτων κατασκευαζόμενας ναῦς
διαφόρους κατὰ τὴν χρεῖαν ὑπάρχειν, οὗσης ἀσήτητου
ταύτης τῆς ὕλης. (6) Ποιησάμενος δὲ καὶ τῆς τῶν
ὄπλων παρασκευῆς πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ πᾶσαν ἐπελ-
θὼν τὴν Ἰνδικὴν ἡθροισα δύναμιν πολὺ μείζονα τῆς
Σεμίραμιδι συναχθεῖσης. (7) Ποιησάμενος δὲ καὶ τῶν
ἀγρίων ἐλεφάντων θήραν καὶ πολλαπλασιάσας τοὺς
προϋπάρχοντας, ἐκόσμησεν ἅπαντας τοὺς εἰς τὸν πόλε-
μον καταπληκτικούς λαμπρώς. (8) Διὸ καὶ συνέβαινε
κατὰ τὴν ἐφοδὸν αὐτῶν διὰ τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἐπὶ
τῶν θωρακίων κατασκευὴν ἀνυπόστατον ἀνθρωπίνῃ φύ-
σει φαίνεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν.

XVIII. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον
κατεσκεύαστο, πρὸς τὴν Σεμίραμιν καθ' ὁδὸν οὖσαν
ἀπέστειλεν ἀγγέλους, ἐγκαλῶν ὅτι προκατάρχεται τοῦ
πολέμου μὴδὲν ἀδικήσας· πολλὰ δὲ καὶ ἄρρητα κατ'
αὐτῆς εἰς ἐταιρείαν βλασφημήσας διὰ τῶν γραμμάτων
καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενος, ἡπειλεῖ καταπολεμήσας
αὐτὴν σταυρῷ προσηλώσειν. (9) Ἡ δὲ Σεμίραμις ἀνα-
γνοῦσα τὴν ἐπιστολὴν καὶ καταγελάσασα τῶν γεγραμ-

μένων, διὰ τῶν ἔργων ἔφησε τὸν Ἰνδὸν πειραθῆσθαι
τῆς περὶ αὐτὴν ἀρετῆς. Ἐπεὶ δὲ προάγουσα μετὰ τῆς
δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν παρεγενήθη, κατέ-
λαβε τὰ τῶν πολεμίων πλοῖα πρὸς μάχην ἑτοίμα. (3)
Διόπερ καὶ αὐτὴ καταρτίσασα ταχέως τὰς ναῦς καὶ
πληρώσασα τῶν κρατίστων ἐπιβατῶν, συνεστήσατο
κατὰ τὸν ποταμὸν ναυμαχίαν, συμφιλοτιμουμένων καὶ
τῶν παρεμβεδηκότων παρὰ τὸ βεῖθρον πεζῶν. (4)
Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον τοῦ κινδύνου παρατεινόντος καὶ
προθύμως ἐκατέρων ἀγωνισαμένων, τὸ τελευταῖον ἡ
Σεμίραμις ἐνίκησε καὶ διέφθειρε τῶν πλοίων περὶ χί-
λια, συνέλαβε δ' αἰχμαλώτους οὐκ ὀλίγους. (5) Ἐπαρ-
θεῖσα δὲ τῇ νίκῃ καὶ τὰς ἐν τῷ ποταμῷ νήσους καὶ πό-
λεις ἐξηνδραποδίσασα, καὶ συνήγαγεν αἰχμαλώτων
σωμάτων ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας. Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ
μὲν τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ, προσποιούμενος μὲν ἀναχωρεῖν διὰ φόβον, τῇ
δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος τοὺς πολεμίους προτρέψασθαι
διαβῆναι τὸν ποταμόν. (6) Ἡ δὲ Σεμίραμις, κατὰ νοῦν
αὐτῇ τῶν πραγμάτων προχωρούντων, ἔκευε τὸν ποτα-
μὸν κατσκεύασασα πολυτελῆ καὶ μεγάλῃν γέφυραν,
δι' ἧς ἅπασαν διακομίσασα τὴν δύναμιν, ἐπὶ μὲν τοῦ
ζεύγματος φυλακὴν κατέλειπε ἀνδρῶν ἑξακισμυρίων, τῇ
δ' ἄλλῃ στρατιᾷ προῆγεν ἐπιδιώκουσα τοὺς Ἰνδοὺς,
προηγούμενων τῶν εἰδώλων, ὅπως οἱ τῶν πολεμίων
κατάσκοποι τῷ βασιλεῖ ἀπαγγελοῦσιν τὸ πλῆθος τῶν
παρ' αὐτῇ θηρίων. (7) Οὐ διεφύεσθαι δὲ κατὰ γὰρ τοῦτο
τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ κατασκοπῇν ἐκπεμφθέντων
τοῖς Ἰνδοῖς ὑπαγγελλόντων τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς
πολεμίοις ἐλεφάντων, ἅπαντες διηποροῦντο πῶθεν αὐτῇ

nere cameli deportabant. Ad hæc milites crebro adducebant
equos, ut familiares redditū belluarum ferocitate non ex-
sternarentur.... (4) Indorum rex Stabrobates, ubi de exer-
citu instructi magnitudine, et de eccellente apparatu belli
cognovisset, in omnibus Semiramidem superare contendit.
(5) Et primum ex arundinibus quattuor millia navigiorum
construxit. Nam India circa fluvios et paludes magnam
arundinis copiam fert, cujus crassitiem homo non facile
complectatur (Cf. *Indica* § 6). Ex hac naves materia con-
cinnatæ eximium habere usum dicuntur, quod carie scilicet
non infestentur. (6) In armorum quoque apparatus per-
multum studii contulit, totamque obiens Indiam, exercitum
longe majorem, quam Semiramis, contraxit. (7) Tum per
agrestium elephantorum venationes armenta priora multi-
plicavit, omnesque rebus ad terrorem belli accommodatis
præclare instruxit. (8) Hinc evenit ut propter multitudinem
(Cf. *Ctesiam ap. Ælian. H. N. XVII, 29*) et lorica-
rum apparatus (nisi *pottus* voce θωράκια turres signifi-
cantur, ut collegeris ex *Ælian. H. N. XIII, 9*) nullis
hominum viribus impressio illorum tolerabilis videretur.

XVIII. Cunctis ad bellum præparatis, legatos ad Semi-
ramidem, jam iter ingressam, mittit, per quos eam accu-
sat, quod, nulla prius injuria affecta, belli initium faciat.
Multa insuper infanda in meretriciam ejus vitam probra in-
gerit per literas, deosque obtestatus interminatur, se armis

devictam cruci affixurum. (2) Lecta Semiramidis epistola
ridens, Quæ mea sit virtus, inquit, ex factis Indus pericu-
lum faciet. Quom promotis agminibus ad Indum fluvium
venisset, classem hostium ad certamen paratam offendit.
(3) Igitur suam et ipsa classem disponit, et, fortissimis ea
classiariis stipata, certamen navale in fluvio committit; ita
tamen ut terrestres quoque copiæ, in ripa metatæ, prælium
adjuvant. (4) Postquam, certamine ad longum tempus
extracto, acriter pugnatum erat utrinque, victoria tandem
penes Semiramidem stetit, quæ ad mille naves submersit,
nec exiguo captivorum numero polita est. (5) Successu hoc
elata insulas quoque et nrbes in fluvio subegit, ac supra
centum millia in servitutem abduxit. Post hanc cladem rex
Indorum, fugam simulans, ad interiora exercitum a fluvio
abduxit, ut hoc dolo ad trajiciendum hostes pelliceret. (6)
Semiramis igitur, cui ex sententia res successissent, pon-
tem latissimum magnis sumptibus fluvio induxit, omnibus-
que traductis copiis, sexaginta millium præsidium custo-
diæ ejus relinquens, reliquo exercitu Indos persequitur. In
primo agmine simulacra constituerat, ut speculatores ho-
stium de belluarum multitudine statim regi indicium fa-
cerent. (7) Nec in hoc spes eam fefellit. Quom enim Indis
significarent emissarii, quantum hostibus esset elephantor-
um, mox omnes dubiis inter se animis querebant, unde
tantus Semiramidi ferarum apparatus. (8) At fucus ille diu

συνακολουθεῖ τοσούτο πλήθος θηρίων. (8) Οὐ μὴν ἔμεινε γὰρ τὸ φεῦδος πλείω χρόνον κρυπτόμενον· τῶν γὰρ παρὰ τῇ Σεμιράμιδι στρατευομένων κατελήθησαν τινες νυκτὸς ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ ῥαθυμοῦντες τὰ περὶ τὰς φυλακὰς· φοβηθέντες δὲ τὴν ἐπακολουθοῦσαν τιμωρίαν ἠύτομολησαν πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ τὴν κατὰ τοὺς ἐλέφαντας πλάνην ἀπήγγειλαν. Ἐφ' οἷς θαρρήσας δὲ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς καὶ τῇ δυνάμει διαγγείλας τὰ περὶ τῶν εἰδῶλων, ἐπέστρεψεν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους διατάξας τὴν δύναμιν.

XIX. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῆς Σεμιράμιδος ἐπιτελούσης, ὡς ἤγγισαν ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα, Σταβροδάτης δὲ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς προαπέστειλε πολὺ πρὸ τῆς φάλαγγος τοὺς ἱππεῖς μετὰ τῶν ἀρμάτων. (2) Δεξαμένης δὲ τῆς βασιλείσης εὐρώστως τὴν ἔροδον τῶν ἱππέων, καὶ τῶν κατισχευασμένων ἐλεφάντων πρὸ τῆς φάλαγγος ἐν ἴσοις διαστήμασι τεταγμένων, συνέβαινε πύρρῃσι τοὺς τῶν Ἰνδῶν ἱππούς. (3) Τὰ γὰρ εἰδῶλα πορρωθεν μὲν ὁμοίαν εἶχε τὴν πρόσφιν τοῖς ἀληθινοῖς θηρίοις, οἷς συνήθεις ὄντες οἱ τῶν Ἰνδῶν ἱπποὶ τεθαβρῆκτότως προσέπιπτον· τοῖς δ' ἔγγισαν ἢ τε δαμῇ προσέβαλλεν ἀσυνήθης καὶ τάλλα διαφορὰν ἔχοντα πάντα παμμεγέθη τοὺς ἱππούς ὀλοσχερῶς συνετάραττε. (4) Διὸ καὶ τῶν Ἰνδῶν οἱ μὲν ἐπὶ τὴν γῆν ἐπιπτον, οἱ δὲ, τῶν ζῶων ἀπειθοῦντων τοῖς χαλινοῖς, ὡς ἐτύγγανον εἰς τοὺς πολεμίους, ἐξέπιπτον μετὰ τῶν κομιζόντων αὐτοὺς ἱπποῦν. Ἡ δὲ Σεμίραμις μετὰ στρατιωτῶν ἐπιλέκτων μαχομένη καὶ τῷ προτερήματι δεξιῶς χρησαμένη τοὺς Ἰνδοὺς ἐτρέψατο. Ὡν φυγόντων πρὸς τὴν φάλαγγα, Σταβροδάτης ὁ βασιλεὺς οὐ καταπλαγείς ἐπήγαγε τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, προηγούμενων τῶν ἐλεφάντων, αὐ-

τὸς δ' ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένους καὶ τὴν μάχην ἐπὶ τοῦ κρατίστου θηρίου ποιούμενος ἐπήγαγε καταπληκτικῶς ἐπὶ τὴν βασιλίσσαν κατ' αὐτὸν τυχικῶς τεταγμένην. (5) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων ποιησάντων, ἡ μετὰ τῆς Σεμιράμιδος δύναμις βραχὺν ὑπέστη χρόνον τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον· τὰ γὰρ ζῶα διάφορα ταῖς ἀλκαῖς ὄντα καὶ ταῖς ἰδίαις ῥώμαις πεποιοῦτα πάντα τὸν ὑφισταμένον ῥαδίως ἀνῆρει. (6) Διόπερ πολλὸς καὶ παντοῖος ἐγένετο φόνος, τῶν μὲν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑποπιπτόντων, τῶν δὲ τοῖς ὁδοῦσιν ἀνασχιζομένων, ἐνίων δὲ ταῖς προδοσσίαις ἀναρρίπτουμένων. Συγχοῦ δὲ πλήθους νεκρῶν σωρευομένου καὶ τοῦ κινδύνου τοῖς ὁρῶσι δεινὴν ἐκπληξιν καὶ φόβον παριστάντος, οὐδεὶς ἔτι μένειν ἐπὶ τῆς τάξεως ἐτόλμα. (7) Τραπεέντος οὖν τοῦ πλήθους ἄπαντος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν ἐπ' αὐτὴν ἐβιάζετο τὴν Σεμίραμιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' ἐκείνην τοξεύσας ἔτυχε τοῦ βραχίονος· ἐπειτ' ἀκοντίσας διήλασε διὰ τοῦ κότους τῆς βασιλείσης, πλαγίως ἐνεχθείσης τῆς πληγῆς· διόπερ οὐδὲν παθοῦσα δεινὴν ἡ Σεμίραμις ταχέως ἀρίππευσε, πολλὸν λειπομένου κατὰ τὸ τάχος τοῦ διώκοντος θηρίου. (8) Πάντων δὲ φευγόντων ἐπὶ τὴν σχεδίαν, καὶ τοσούτου πλήθους εἰς ἓνα καὶ στενὸν βιαζομένου τόπον, οἱ μὲν τῆς βασιλείσης ἱπ' ἀλλήλων ἀπέθνησκον συμπατούμενοι καὶ φυρόμενοι παρὰ φύσιν ἀναμῖξ ἱππεῖς τε καὶ πεζοί, τῶν δὲ Ἰνδῶν ἐπικειμένων ὁσμοὶς ἐγένετο βίαιος ἐπὶ τῆς γεφύρας διὰ τὸν φόβον, ὥστε πολλοὺς ἐξωθουμένους ἐφ' ἐκότερα μέρη τῆς γεφύρας ἐμπίπτειν εἰς τὸν ποταμόν. (9) Ἡ δὲ Σεμίραμις, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀπὸ τῆς μάχης διασωζομένων διὰ τὸν ποταμόν ἔτυχε τῆς ἀσφαλείας, ἀπέκοψε τοὺς συνέχοντας δεσμούς τὴν γέ-

latere non poterat. Nam e militibus Semiramidis nonnulli, qui excubias noctu socorditer agentes deprehensi erant, supplicii metu ad hostes transfugerunt, et falsam de elephantis persuasionem illis exemerunt. Per hoc Indorum rex animo auctus, fama de simulacris illis per exercitum didita, aciem in Assyrios convertit.

XIX. Idem etiam Semiramis facit. Dumque alter in alterum ducit propius, Indorum rex equites ac currus multum ante reliquum agmen hostibus immittit. (2) Quorum impressionem quum Semiramis, aequali interstitio ante suam phalangem constitutis elephantum larvis, fortiter exciperet, insoliti equos Indorum consternatio invasit. (3) Quia enim simulacra procul speciem elephantorum habebant, equi Indorum assueti intrepidi accedebant: at quum et odor inanius et cetera omnia prorsus aliena et nova equis offerrentur, magno terrore conturbabantur. (4) Ideo pars Indorum ad terram excutitur, pars in hostes, ut casus tulit, ab equis frena detrectantibus aufertur. Tum Semiramis dextre successu utens, cum delectorum manu in vecta Indos in fugam vertit. Quibus ad phalangem refugientibus Stabrochates laud percussus, aciem peditum elephantis praemunitam in hostem promovit. Ipse cornu dexterum tenens, et ex optimo elephante pugnam ciens, magno terrore in reginam ipsam, forte fortuna illi oppositam, tendebat. (5)

Idem quum et ceteri elephantis facerent, Semiramidis copia belluarum impetum ad exiguum tempus sustinuerunt. Quum enim animalia haec et animis pollerent, et robori suo confiderent, quemlibet adversantem facile interimebant. (6) Idcirco ingens strages edita: alios enim pedibus conculcant, alios dentibus dilacerant, alios proboscibus in altum jactatos pessumdant. Quumque ingens mortuorum strages coacervata esset, et horrendus periculi intuitus omnia metu et terrore complevisset; nemo jam ordines servare audebat amplius. (7) Jamque universa in fugam disjecta multitudine, rex in ipsam infertur Semiramidem. Et primum sagitta brachium ejus sauciat; deinde obliquo pili ictu tergum ejus perstringit. Vulnere igitur non letali accepto Semiramis equo vecta celeriter aufugit, velocitati ejus multum concedente fera, quae insequeretur. (8) Sed enim quum omnes ad ratem confugerent, et tanta hominum colluvies in unum eumque angustum coarctaretur locum, accidit ut mutuo reginae milites conculcatu foede perirent, et promiscue, contra quam fieri solet, equites et pedites jacerent. In ponte denique, Indis tergo inhaerentibus, tam violenta erat ex trepidatione compressio, ut plurimi ad utrumque ejus latus extrusi, in amnem praecipitarentur. (9) Semiramis autem, quum major pars, quae bello superfuera, trans flumen in tutum evasisset, retinacula pontis abscidit. Quibus solutis,

φυραν. Ὡν λυθέντων ἡ μὲν σχεδία κατὰ πολλὰ διαιρεθεῖσα μέρη καὶ συχνούς ἐφ' ἑαυτῆς ἔχουσα τῶν διωκόντων Ἰνδῶν, ὑπὸ τῆς τοῦ ρεύματος σφοδρότητος ὡς ἔτυχε κατηνέβη, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰνδῶν διέφθειρε, τῇ δὲ Σεμίραμιν πολλὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύασε κυλίσασα τὴν τῶν πολεμίων ἐπ' αὐτὴν διάβασιν. (10) Μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ μὲν τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς, διοσημιῶν αὐτῷ γενομένων καὶ τῶν μάντεων ἀποφαινομένων σημαίνεσθαι τὸν ποταμὸν μὴ διαβαίνειν, ἡσυχίαν ἔσχεν· ἡ δὲ Σεμίραμις ἀλλαγὴν ποιησαμένη τῶν ἀγχιμαλῶτων ἐπανήλθεν εἰς Βάκτρα, δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἀποβεβληκυῖα.

XX. Μετὰ δὲ τινα χρόνον ὑπὸ Νινύου τοῦ υἱοῦ δι' εὐνούχου τινὸς ἐπιβουλεύεισα, καὶ τὸ παρ' Ἀμμωνος λόγιον ἀνανεωσαμένη, τὸν ἐπιβουλεύσαντα κακὸν οὐδὲν εἰργάσατο, τοῦναντίον δὲ τὴν βασιλείαν αὐτῇ παραδούσα καὶ τοῖς ὑπάρχοις ἀκούειν ἐκείνου προστάξασα, ταχέως ἠφάνισεν ἑαυτὴν, ὡς εἰς θεοὺς κατὰ τὸν χρησμὸν μεταστησομένη. (2) Ἐνιοὶ δὲ μυθολογούντες φασιν αὐτὴν γενέσθαι περιστερὰν, καὶ πολλῶν ὄρνέων εἰς τὴν οἰκίαν καταπετασθέντων μετ' ἐκείνων ἐκπετασθῆναι· διὸ καὶ τοὺς Ἀσσυρίους τὴν περιστερὰν τιμᾶν ὡς θεὸν, ἀπαθανατίζοντας τὴν Σεμίραμιν. Αὕτη μὲν οὖν βασιλεύσασα τῆς Ἀσίας ἀπάσης πλὴν Ἰνδῶν ἐτελεύτησε τὸν προεξηγούμενον τρόπον, βιώσασα μὲν ἑτὶ ἐξήκοντα καὶ δύο, βασιλεύσασα δὲ δύο πρὸς τοὺς τετταράκοντα. (3) Κτησίας μὲν οὖν ὁ Κνίδιος περὶ Σεμιράμιδος τοιαῦθ' ἱστορήκεν· Ἀθηναῖος δὲ καὶ τινες τῶν ἄλλων συγγραφέων φασὶν αὐτὴν ἐταίραν γεγενῆσθαι εὐπρεπῆ, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρωτικῶς ἔχειν αὐτῆς τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων. (4) Τὸ μὲν οὖν πρῶτον μετρίως αὐτὴν ἀποδοχῆς τυγχάνειν ἐν τοῖς βασιλείοις, μετὰ δὲ ταῦτα γυνήσιν ἀναγορευθεῖσαν γυναῖκα πῆσαι τὸν βασιλεῖα πένθ'

ἡμέρας αὐτῇ παρὰχωρῆσαι τῆς βασιλείας. (5) Τὴν δὲ Σεμίραμιν ἀναλαβούσαν τό τε σκήπτρον καὶ τὴν βασιλείον στολὴν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν εὐωχίαν ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπῆ δεῖπνα, ἐν οἷς τοὺς τῶν δυνάμεων ἡγεμόνας καὶ πάντας τοὺς ἐπιφανεστάτους πείσαι συμπράττειν ἑαυτῇ· τῇ δ' ὕστεραία τοῦ τε πλήθους καὶ τῶν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν ὡς βασιλίσσαν θεραπευόντων, τὸν μὲν ἄνδρα καταβαλεῖν εἰς τὴν εἰρκτὴν, αὐτῇ δὲ φύσει μεγαλεπίβολον οὔσαν καὶ τολμηρὰν καταστρεῖν τὴν ἀρχὴν, καὶ μέχρι γήρως βασιλεύσασαν πολλὰ καὶ μεγάλα κατεργάσασθαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὴν Σεμίραμιν τοιαύτας ἀντιλογίας εἶναι συμβαίνει παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

Quod ad finem Semiramidis attinet cf. Justin. I, 1 : *Ad postremum quum concubitum filii petisset, ab eodem interfecta est, duo et quadraginta annos post Ninum regno potita.* Cum Justino consentit Agathias II, 24, p. 62, et Anonymus (fr. 5, e.) : ἐπιβουλεύεισα δ' ὑπὸ τοῦ Νινύου ἐτελεύτησεν, quo loco expresse laudatur Ctesias, quem etiam Justinum et Agathiam sequi aliunde scimus. Diodorus copiosam Ctesiae narrationem in breve contraxisse videtur; nec quidquam obstat quin apud Ctesiam varias traditiones afferentem legerentur ea, quae habet Justinus. Conferri meretur Moses Chorenensis (I, 15) ; quem ipsum quia inspicere mihi non licuit, locum ad Semiramidis fata postrema pertinentem apponam verbis Volneyi p. 454 : « Sémiramis (*post expedit. Indic.*) confia le gouvernement de Ninive et de l'Assyrie au mage Zerdust (*Zornaster*), prince des Mèdes : elle finit même par lui laisser l'administration de tout

ratis, in qua magnus Indorum persequentium numerus erat, in multas distracta partes, quo fluvii vis egit, magnam copiam Indorum submersit, et multum Semiramidi, intercluso hostilibus transitu, securitatis praebuit. (10) Tum rex Indorum prodigiis Jovis et vatum responsis admonitus, ne fluvium transiret, bello supersedit. Semiramis autem, permutatis captivis, in Bactra, vix tertio exercitus parte salva, remeavit. (*Sec. Nearchum ap. Strabon. XV, c. 1, viginti tantum viris stipata evasit. Sec. Megasthenem ap. eund. l. l. et Arrian. Ind. c. 5, expeditionem Indicam animo quidem agitavit, sed in ipso apparatu mortem consilia ejus disjecisse dicunt.*)

XX. Tempore aliquanto post, insidiis Ninys filii per quendam eunuchum appetita, pristinum Ammonis responsum in memoriam revocavit. Ideo nihil acerbi in insidiatore statuit; sed regno ipsi tradito, provinciarumque praefectis ut legitimo regi parere jussis, confestim ex hominum conspectu, ut ad deos juxta oraculi fidem migratura, se subduxit. (2) Sunt qui in columbam conversam fabulentur; compluribus enim avibus in palatium ejus delapsis, una cum illis avolasse. Et hinc factum ut Assyrii, dum Semi-

ramidem diis immortalibus accensent, columbam pro dea honorent. Hujusmodi, prout jam dictum est, Semiramis, totius Asiae, praeter Indiam, regina, vitae exitum habuit, quum vixisset annos sexaginta duo, regnassetque duos et quadraginta. (3) Et haec quidem Ctesias ille Cnidius de Semiramide literis tradidit. Athenaeus vero et quidam alii scriptores asserunt, meretricem hanc fuisse elegantis formae, et ob pulchritudinem ab Assyriorum rege adamatam. (4) Ac primum quidem mediocre ei in regia honorem habitum esse; mox vero legitimae uxoris nomen consecutam, persuasisse regi tradunt, ut quinque dies sibi regno cederet. (5) Sceptro igitur et regia stola potitam, prima die epulum instituisse et convivia magnifica, in quibus copiarum duces et nobilissimum quemque ad obsequendum sibi induxisset. Postridie quum jam vulgus et proceres illi, ut reginae, ad ministeria praesto essent, virum in carcerem compegisse: et quia ingenio ad res magnas apto easet et confidens, facile imperium occupasse, eoque ad senectutem usque potitam, multa et praeciosa opera peregriasse. Et haec sunt, quae controversa de Semiramide narrant auctores.

l'empire.... La vie dissolue qu'elle menait lui ayant attiré des reproches de la part des enfants de Ninus, elle les fit tous périr, excepté Ninyas; mais par la suite Zerdust manqua à sa confiance, et comme il voulut se rendre indépendant, Sémiramis lui fit une guerre dont les suites, devenues très-graves, la contraignirent à fuir devant lui en Arménie, où son fils Ninyas la fit mettre à mort. Ceci me rappelle le récit de *Céphalion*, qui comme bien d'autres, place après l'avènement de Sémiramis au trône, d'abord sa guerre contre Zoroaster, guerre dans laquelle il prétend qu'elle fut victorieuse, puis son expédition aux Indes. Mais je regarde comme bien plus certain ce que Marlbais rapporte, d'après les livres Chaldéens... Ce savant Syrien a en sa faveur nos traditions populaires, qui en recitant la mort de Sémiramis, disent, dans leurs chansons, que cette reine fut obligée de fuir à pied; que dévorée de soif, elle demanda un peu d'eau dont elle but, et que se voyant approchée par les soldats, elle jeta son collier dans la mer « [Cette mer est le lac de *Vank* (Confer in fragm. 6, c, ubi de Derceto sermo, verba : ἐν λίμνῃ κατὰ τὴν Βαμβύκην)], d'où est venu le proverbe : *Jeter les joyaux de Sémiramis à l'eau.* » — De Semirami in columbam mutata cf. fr. 5. — Regni et ætatis annos eosdem ex Diodoro tradit Syncellus p. 166, A Paris; p. 132 Venet., et Justin. l. 1. et fragm. 5, e, ubi pro ξ scribendum est ξξ; quippe litera β' excidit propter vocem sequentem βασιλεύσασα.

Quæ deinde ex Athenæo subjiciuntur Ctesianæ narrationi præferenda ducit Volneyus (*Histoire probable de Sémiramis*, p. 488 sqq.), quum similia etiam nunc in gynæceis regum orientalium fieri soleant. Eadem quæ Athenæo tribuuntur, e Dinone narrat Ælian. VII, 1; adeo ut suspicari liceret Athenæum illum, de quo aliunde non constat, e Dinonis nomine corrupto enatum esse. Verisimilius tamen est antiquiorem quendam scriptorem, cujus Ctesias mentionem fecerit, hoc nomine designari. Ceterum jam ante Olymp. 107 (352 a. Chr.) narrationem de Semirami ex serva regina inter Græcos percubuisse colligas ex pictura Echionis (qui floruit Ol. 107; v. Plin. H. N. XXXV, 10).

16.

Athenæus XIV, p. 639, C : Βήρωσος δ' ἐν πρώτῳ

Βαβυλωνιακῶν τῇ Αὐτῇ φησὶ μὴν ἑκακιδεκάτῃ ἀγεσθαι ἑορτὴν Σακίαν προσαγορευομένην ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ ἡμέρας πέντε, ἐν αἷς ἔθος εἶναι ἀρχεσθαι τοὺς δεσπότης ὑπὸ τῶν οἰκετῶν, ἀφηγεῖσθαι τε τῆς οἰκίας ἕνα αὐτῶν ἐνδεδικότα στολὴν ὁμοίαν τῇ βασιλικῇ, ὃν καὶ καλεῖσθαι ζωγάνην μνημονεύει τῆς ἑορτῆς καὶ Κτησίας ἐν δευτέρῳ Περσικῶν.

De significatione hujus festi in diversissimas partes abeunt viri docti, ut ex conjectura penderet videantur omnia. Equidem statuo originem ejus quærendam esse apud populos Asiæ septentrionalis (Sacasenæ?), festumque in usu fuisse apud Persas, atque horum auctoritate apud Babylonios; dies illos quinque esse intercalares, qui diebus 360 anni civilis apud Persas aliosque Asiæ populos adjicerentur. Hinc fortasse explicandum, cur per hosce dies civilem rerum ordinem antiquatum vellent, adeo ut servus domino imperaret. (Ac pervetustæ traditionis memoriam superesse dixeris in eo, quod nostrates per postremam anni horam uxori in maritum imperium ludentes concedant.) — Quinto die terram vel urbem sacrificio humano lustratam esse ut in Thargeliis Atheniensium apparet ex Chrysostomo (v. paulo infra). Celebrabatur festum inde a die decimo sexto usque ad vicesimum Loi mensis Syromacedonici, quem ex more suæ ætatis nominat Berosus. Quo indicari videtur annum hunc solarem incepisse a solstitio æstivo, atque dies quinque solstitium antecedentes tanquam intercalares solenni isto modo celebratos esse. Sed de his judicent peritiores. — Jam quinque dies quibus Semiramis regnum sibi postulasse narratur, de intercalariis accipiendos esse ingeniose statuit Volneyus; idque confirmari puto loco Deipnosophistæ, unde patet Ctesiam eodem libro, quo de Semiramide egit, festi hujus meminisse, eo, puto, consilio, ut hinc ortam esse narrationem Athenæo aliisque probatam ostenderet.

Adjicio nonnulla quæ vv. dd. de Sacæorum festo in medium protulere. *Casaubonus* ad locum Athenæi (tom. VII, p. 494 sq. Schweigh.) : « In Hesychii glossis *Sacæa* dicitur fuisse Scytharum quoddam festum : et Scythæ ipsi nominantur Sacæi [Σακαῖοι οἱ Σκύθαι et Σακαῖα ἡ Σκυθικὴ ἑορτή; ubi vide interpretes]. Sed Babylonio potius Beroso credamus, qui solemnitatem *Sacæam* vel *Sacæo-*

16.

Berosus Babylonicorum libro primo decima sexta die mensis Loi festum Babylone quinque dierum spatio celebravit, Sacæas dictum : per quod tempus solere dominos

CTESIAS.

familis parere : unumque ex his domui præesse, veste quæ regiæ similitudinem referat indutum, eumque nominari etiam Zoganen (i. e. *præfectum*, a voce *Chaldaica* *Sagan*, ut *Vossio de Idololatr.* p. 154 videtur). Meminit hujus festi Ctesias quoque libro Persicorum secundo.

8

rum suis popularibus asserit. Dio Chrysostomus Orat. IV de Regno, τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν nominat, et Persis attribuit. Ita autem scribit : Οὐκ ἐννεόηκας τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν, ἣν Πέρσαι ἄγουσιν ; Λαβόντες τῶν δεσμωτῶν ἓνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ, καθίζουσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐσθῆτα διδῶσιν αὐτῷ τὴν αὐτὴν, καὶ τρυφᾷ καὶ ταῖς παλλακαῖς χρῆσθαι τὰς ἡμέρας ἑξείνας ταῖς βασιλέως· καὶ οὐδεὶς οὐδὲν κωλύει ποιεῖν ὧν βούλεται· μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδύσαντες καὶ μαστιγώσαντες ἐκρέμασαν [num forte ἀπεκρήμυσαν?]. Sed fortasse scripserat Dio Σακίων vel Σακίων : etsi videtur verum nomen hujus Babyloniorum ἑορτῆς *Sesacæ*, quod more suo Græci corruperunt decurtaruntque. Nam apud Hieremiam prophetam duobus locis [XXV, 26; LI, 41] Babylon vocatur *Sesac* : inde hæc solennitas nomen habuit, ut Romani ludi a Roma. »

Bochartus (Geogr. Sacr. part. I, p. 113 sq.) Sacea esse putat *regium festum*, a Persico *Shac*, rex. Cum his conferre possis quæ *Idelerus* (*Handb. d. Chronol.* tom. II, p. 524) narrat de festo *Neuruzi sultani*, quod recentiores Persæ initio anni celebrant ex more antiquo. — *Strabo* XI, c. 8, festum a Persis institutum dicit ob reportatam de Sacis victoriam. Cf. *Brisson.* de Regio Pers. Princip. II, c. 71. p. 399, *I. Voss.* de Idololatr. II, 22, p. 154. Præter hos *Bæhrius* laudat *Kleukerum* ad *Zendavest.* III, p. 248, coll. *Appendic.* tom. II, part. III, p. 113; et *Hammerum* in *Annal. Viennenss.* tom. IX, p. 18, coll. X, p. 249. « Putat (*Hammerus*), ut *Bæhrius* refert, Persicum festum Saturnalium, cui nomen est *Churremrus*, quodque ineunte hyeme celebratur, ab Athenæo nostro in loco confusum esse cum *Sacæorum* festo, cujus mentio apud *Strabonem*. Quo Saturnalium die Persarum reges a solio descendere, vesteque alba indutos, equis albis vehi consuevisse. »

17.

Diodor. II, 21 : Μετὰ δὲ τὸν ταύτης θάνατον Νι-

νύας δ' Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἤρχεν εἰρηνικῶς, τὸ φιλοπόλεμον καὶ κεκινδυνευμένον τῆς μητρὸς οὐδαμῶς ζηλώσας. Describitur deinde luxuriosa Ninyæ vita atque qua ratione regnum tutari annixus sit. Post hæc pergit :

Παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς παῖς παρὰ πατρός διαδεχόμενος τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ γενεᾷς τριάκοντα ἐβασίλευσαν μέχρι Σαρδαναπάλλου· ἐπὶ τούτου γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς Μήδους, ἔτη διαμείνας πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων [ἐπὶ ὃ ἐξήκοντα], καθάπερ φησὶ Κτησίας δ' Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ.

Numerum annorum, per quos steterit regnum Assyriorum, h. l. ponit anticipando. Repetitur infra fr. 21, ubi vide. *Eusebius* et *Syncellus* p. 166, D, Nostri verba excerptantes, pro 30 regibus ponunt 35; porro *Teutamum*, quem *Diodorus* paullo infra vicesimum a Nino dicit, vicesimum sextum esse aiunt. Nihil decerno. Quamquam *Diodorus* sibi constat. Cf. fr. 21.

18.

Diodor. II, 22 : Τὰ δ' ὀνόματα πάντων τῶν βασιλέων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν ὧν ἕκαστος ἐβασίλευσεν οὐ κατεπίγει γράφειν διὰ τὸ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπραχθαι μνήμης ἄξιον. Μὴν γὰρ τέτευχεν ἀναγραφῆς ἡ πεμφθεῖσα συμμαχία τοῖς Τρωσὶν ὑπ' Ἀσσυρίων, ἧς ἐστρατηγεί Μένων δ' Τίθωνος. (2) Τευτάμου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, δς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νίνου τοῦ Σεμιράμιδος, φασὶ τοὺς μετ' Ἀγαμέμνονος Ἑλλήνας ἐπὶ Τροίαν στρατεῦσαι, τὴν ἡγεμονίαν ἔχόντων τῆς Ἀσίας τῶν Ἀσσυρίων ἔτη πλείω τῶν χιλίων. Καὶ τὸν μὲν Πρίαμον βαρυνόμενον τῷ πολέμῳ καὶ βασιλεύοντα τῆς Τρωάδος, ὑπῆρχον δ' ὄντα τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, πέμψαι πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς περὶ βοηθείας τὸν δὲ Τευτάμον μυρίους μὲν Αἰθίοπας, ἄλλους δὲ τοσοῦτους Σουσιανούς· σὺν ἄρμασι διακοσίοις ἐξαποστεῖλαι, στρατηγὸν ἐπικαταστήσαντα Μένωνα τὸν Τίθωνος. (3) Καὶ τὸν μὲν Τίθωνον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὄντα στρατηγὸν τῆς Περσίδος, εὐδοκμεῖν

17.

Ab Semiramidis obitu Ninyas, Nini et Semiramidis filius, regnum adeptus in pace administravit, bellandi studio et periculatorum audacia matrem nequaquam imitatus.

Ad eum prope modum ceteri quoque reges, per triginta hominum ætates de successionem paternum imperium administrarunt, ad Sardanaapallum usque. Cujus tempore Assyriorum imperium quum annos mille et trecentos [sexaginta] (scripsit *Diodorus* : 1300. Hunc numerum alius accuratius constituit scribens 1306. Inde natus numerus 1360), ut *Ctesias* *Cnidius* libro secundo tradit, duravisset, ad Medos devolutum est.

18.

Nomina regum quantoque regnarit quisque tempore, quum nihil memorabile gesserint, referre non necessarium est. Auxilium dumtaxat Trojanis ab Assyriis missum ducem Memnone, Tithoni filio, rationem promeruit. (2) Teutamio enim in Asia regnante, qui vigesimus est a Ninya, Semiramidis filio, Græcos dicunt imperatore Agamemnone bello Trojani impetivisse, quum plus mille annis Assyrii imperium Asiæ jam tenuissent. Atque Priamum, Troadis regem, quum sub imperii Assyriaci clientela esset, mole belli gravatum, per legatos subsidia a Teutamio petivisse. Hunc decem millia Æthiopum et totidem Susianos cum ducebat

παρὰ τῷ βασιλεῖ μάλιστα τῶν καθεσταμένων ἐπάρχων, τὸν δὲ Μένονα τὴν ἡλικίαν ἀμαύζοντα διαφέρειν ἀν-
 ἡρεῖα τε καὶ ψυχῆς λαμπρότητι. Οἰκοδομῆσαι δ' αὐτὸν
 ἐπὶ τῆς ἀκρᾶς τὰ ἐν Σούσοις βασιλεία τὰ διαμείναντα
 μέχρι τῆς Περσῶν ἡγεμονίας, κληθέντα δ' ἀπ' ἐκείνου
 Μειμόνια· κατασκευάσαι δὲ καὶ διὰ τῆς χώρας λεωφόρον
 ὁδὸν τὴν μέχρι τῶν νῦν χρόνων ὀνομαζομένην Μειμόνειον.

(4) Ἀμφιδοῦσι δὲ καὶ οἱ περὶ τὴν Αἴγυπτον Αἰθίοπες
 λέγοντες ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις γεγενῆαι τὸν ἄνδρα
 τοῦτον, καὶ βασιλεία παλαιὰ δεικνύουσιν, ἃ μέχρι τοῦ
 νῦν ὀνομάζεσθαι φασὶ Μειμόνια. (5) Οὐ μὴν ἀλλὰ
 τοῖς Τρωσὶ λέγεται βοηθῆσαι τὸν Μένονα μετὰ δις-
 μυρίων μὲν πελῶν, ἁρμάτων δὲ διακοσίων· ὃν θαυμα-
 σθῆναι τε δι' ἀνδρείαν καὶ πολλοὺς ἐν ταῖς μάχαις
 ἀνελεῖν τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ Θετταλῶν
 ἐνεδρευθέντα κατασπαρῆναι· τοῦ δὲ σώματος τοὺς Αἰ-
 θίοπας ἐγκρατεῖς γενομένους κατακαῦσαι τε τὸν νεκρὸν
 καὶ τὰ ὀστέα πρὸς Τίθωνδ' ἀποκομίσαι. Περὶ μὲν
 οὖν τοῦ Μείμονος τοιαῦτ' ἐν ταῖς βασιλικαῖς
 ἀναγραφαῖς ἱστορεῖσθαι φασιν οἱ βάρβαροι.

Postrema ad verbum e Ctesia transcripsisse
 videtur. Ἀναγραφὰι illæ sunt eadem quas c. 32
 (f. 25) dicit βασιλικὰς διφθέρας, ἐξ ὧν [Κτησία]
 φησι πολυπραγμονῆσαι τὰ κατ' ἕκαστα καὶ συντα-
 ξάμενος τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐξεργεῖν. —
 De operibus, quæ Memnonia Græci nominabant,
 v. Herodot. V, 53, Strabo XV, p. 1058, C (728),
 Ælian. H. A. V, 1 et XIII, 18, Pausan. IV, 31. O.
 Müller Archæolog. § 243 et quos ibi laudat.
 Addit Bæhr v. Cnoop Koopmanns De Sardanapa-
 lo (Amstelodami 1819) part. II, cap. I, p. 56
 (« De statu regni Assyriaci tempore belli Trojani »).

et Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de
 l'Asie par Cirié et Martin. cap. IV, p. 54 sqq.
 (Nouveaux détails sur la guerre de Troie.)

LIBER TERTIUS.

19.

Diodor. II, 23 : Σαρδανάπαλλος δὲ, τριακοστὸς
 μὲν ὢν ἀπὸ Νίνου τοῦ συστήσαντος τὴν ἡγεμονίαν,
 ἔσχατος δὲ γενόμενος Ἀσσυρίων βασιλεὺς, ὑπερῆρεν
 ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρυφῇ καὶ ῥαθυμίᾳ. Χωρὶς
 γὰρ τοῦ μηδ' ὑπ' ἐνὸς τῶν ἔξωθεν ὁρᾶσθαι, βίον ἔζησε
 γυναικὸς, καὶ διαιτώμενος μὲν μετὰ τῶν παλλακίδων,
 πορφύραν δὲ καὶ τὰ μαλακώτατα τῶν ἐρίων ταλασιουργῶν,
 στολὴν μὲν γυναικεῖαν ἐνεδεδυκεῖ, τὸ δὲ πρόσω-
 πον καὶ πᾶν τὸ σῶμα ψιμίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς
 τῶν ἑταίρων ἐπιτηδεύμασι ἀπαλύνοντος πάσης γυναι-
 κὸς τρυφερὰς κατεσκεύαστο. (2) Ἐπετίθει δὲ καὶ τὴν
 φωνὴν ἔχειν γυναικῶδη καὶ κατὰ τοὺς πότους οὐ μόνον
 βρωτῶν καὶ ποτῶν τῶν δυναμένων μάλιστα τὰς
 ἡδονὰς παρέχεσθαι συνεχῶς ἐπολαύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ἀφροδισιακὰς τέρψεις μεταδιώκειν ἀνδρὸς ἅμα καὶ γυ-
 ναικὸς· ἐχρῆτο γὰρ ταῖς ἐπ' ἀμφοτέρω συνουσίαις ἀνέ-
 δην, τῆς ἐκ τῆς πράξεως αἰσχύνης οὐδὲν ὀλως φροντί-
 ζων. (3) Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προήχθη τρυφῆς καὶ τῆς
 αἰσχίστης ἡδονῆς καὶ ἀκρασίας, ὥστε ἐπικηδεῖον εἰς αὐ-
 τὸν ποιῆσαι καὶ παραγγεῖλαι τοῖς διαδόχοις τῆς ἀρχῆς
 μετὰ τὴν ἐαυτοῦ τελευτὴν ἐπὶ τὸν τάφον ἐπιγράψαι τὸ
 συγγραφέν μὲν ὑπ' ἐκείνου βαρβαρικῶς, μεθερμηνευθὲν
 δὲ ὕστερον ὑπὸ τινος Ἑλλήνου,

LIBER TERTIUS.

19.

curribus sub Memnone, Tithoni filio, quem ducem exercitus
 constituerat, auxilio misisse. (3) Tithonum enim tunc
 temporis Persidis satrapam, præ ceteris præfectis apud re-
 gem gratia polluisse : Memnonem vero ætate florentem,
 et fortitudine excelluisse animique generositate. Hic, aiunt,
 in arce Susana regiam extruxit, quæ Memnonia ab illo
 dicta ad Persarum usque principatum duravit; viam quo-
 que publicam stravit, quæ etiamnum Memnonia vocatur.
 (4) Verum in dubium hoc vocant Æthiopes Ægypti acco-
 læ, qui suæ Memnonem patriæ arrogant, et palatia quæ
 hodieque Memnonia vocitentur, ostendunt. (5) Utut vero
 eat, constans est fama, Memnonem viginti millia peditum
 et ducentos currus adduxisse, et magna fortitudinis gloria
 multos in preliis Græcos occidisse, donec ad extremum
 Theæsalorum insidiis trucidatus occubuit. Cadaver tamen
 Æthiopes ereptum combussisse, ossaque reportasse ad Ti-
 thonum. Hæc de Memnone in regis descripta commentariis
 haberi barbari asserunt.

Sardanapallus ergo, trigesimus a Nino, imperii au-
 ctore, et postremus Assyriorum rex, omnes suos majo-
 res luxuria atque ignavia supergressus est. Nam præter-
 quam quod a nemine extra familiam conspiciabatur, vitam
 quoque duxit muliebrem. Inter concubinas enim vivens,
 purpuram lanasque mollissimas tractare, stola muliebri
 indui, faciem et totum corpus fūco aliisque scortorum le-
 nociniis compomere, quavis delicata muliere lascivius so-
 lebat. (2) Feminæam quoque vocem imitari; nec tantum
 cibo et potu ad voluptates titillandas accommodatissimo
 jugiter uti, sed ad veneræas oblectationes marium simul
 et feminarum concubitus appetere; utroque sexu palam
 abutens, et turpitudinem, frædæ actionis comitem, nec
 flocci pendens. (3) Eoque tandem deliciarum et turpissimæ
 voluptatis ac intemperantiæ processit, ut carmen hoc fu-
 nebre sibi ipse componeret, et successoribus sepulcro suo
 post mortem inscribendum mandaret. Id autem e lingua
 barbarica a Græco aliquo translatus ita se habet :

3.

Εὐ εἰδώς οἱ θνητὸς ἔφυς, σὸν θυμὸν ἄεξε
τερπόμενος θαλίῃσι· θανόντι σοι οὕτως ὄνησις.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδὸς εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας.
Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύθρισα καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὀλβια κείνα λείπειται.

(4) Τοιοῦτος δ' ὦν τὸν τρόπον οὐ μόνον αὐτὸς αἰσχρῶς
κατέστρεψε τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἡγεμο-
νίαν ἄρδην ἀνέτρεψε, πολυχρονωτάτην γενομένην τῶν
μνηνευομένων.

« *Æmulatur Ctesiam sicuti et Plutarchus Mor-
tom. II, p. 326, F, et Nicolaus Damascen. Excerpt.
Vales. p. 426., quod ex ejus apud Athenæum
verbis clarissime apparet.* » WESSELING.

20.

Athenæus XII, 7, p. 528, F sq. : Κτησίας ἐν τρί-
τῃ Περσικῶν καὶ πάντας μὲν φησι τοὺς βασιλεύσαντας
τῆς Ἀσίας περὶ τρυφὴν σπουδάσαι, μάλιστα δὲ Ni-
νύαν τὸν Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱόν· Καὶ οὗτος οὖν
ἐνδον μένων καὶ τρυφῶν ὑπ' οὐδενὸς ἐωρᾶτο, εἰ μὴ
ὑπὸ τῶν εὐνούχων καὶ τῶν ἰδίων γυναικῶν. Τοιοῦτος
δ' ἦν καὶ Σαρδανάπαλλος, ὃν οἱ μὲν Ἀνακυνδαραζέω
λέγουσιν υἱόν, οἱ δὲ Ἀναβαζάρου. Ὅτε δὲ οὖν Ἀρβάκης,
εἰς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν, Μῆδος γένος, διεπράξατο
διὰ τινος τῶν εὐνούχων Σπαραμείζου θεάσασθαι Σαρ-
δανάπαλλον, καὶ μόλις αὐτῷ ἐπετραπή ἐκείνου ἐθελή-
σαντος, ὥς εἰσελθὼν εἶδεν αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐψιμυθιω-
μένον καὶ κεκοσμημένον γυναικιστὶ καὶ μετὰ τῶν
παλλακίδων ξαίοντα πορφύραν, ἀναβάδην τε μετ' αὐ-

τῶν καθήμενον, γυναικείαν δὲ στολὴν ἔχοντα, καὶ κα-
τεζυρμένον τὸν πῶγωνα καὶ κατακεκιστρισμένον·
(ἦν δὲ καὶ γάλακτος λευκότερος, καὶ ὑπεγέγραπτο τοὺς
ὀφθαλμούς· ἐπεὶ δὲ καὶ προσεῖδε τὸν Ἀρβάκην, τὰ
λευκὰ ἐπαναβαλὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς) οἱ μὲν πολλοί, ὧν
ἔστι καὶ Δοῦρις, ἱστοροῦσιν ὑπὸ τούτου ἀγανακτήσαν-
τος εἰ τοιοῦτος αὐτῶν βασιλεύει συγκεντηθέντα ἀποθα-
νεῖν. Κτησίας δὲ λέγει, εἰς πόλεμον αὐτὸν καταστή-
ναι καὶ ἀθροίσαντα πολλὴν στρατιάν καὶ καταλυθέντα
ὑπὸ τοῦ Ἀρβάκου τελευτῆσαι ἑαυτὸν ἐμπρήσαντα ἐν
τοῖς βασιλείοις, πυρὰν νήσαντα ὕψος τεσσάρων πλέ-
θρων, ἐφ' ἧς ἐπέθηκε χρυσᾶς κλίνας ἑκατὸν καὶ πεν-
τήκοντα καὶ ἰσας τραπέζας, καὶ ταύτας χρυσᾶς. Ἐποί-
ησε δὲ ἐν τῇ πυρᾷ καὶ οἰκῆμα ἑκατόμποδον ἐκ ξύλων,
κάνταῦθα κλίνας ὑπεστόρεσε, καὶ κατεκλίθη ἐν ταῦθα
αὐτός τε μετὰ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ αἱ παλλακί-
δες ἐν ταῖς ἄλλαις κλίμαις· τοὺς γὰρ τρεῖς υἱοὺς καὶ
δύο θυγατέρας ὄρων τὰ πράγματα κακούμενα προὔπε-
τόμφει εἰς Νίνον πρὸς τὸν ἐκεῖ βασιλεῖα, δούς αὐτοῖς
τρισχίλια χρυσίου τάλαντα· ἐπιστέγασε δὲ τὸ οἰκῆμα
δοκοῖς μεγάλαις τε καὶ παχείαις, ἔπειτα ἐν κύκλῳ πε-
ριέθηκε πολλὰ ξύλα καὶ παχέα, ὥστε μὴ εἶναι ἔξωδον.
Ἐνταῦθα ἐπέθηκε μὲν χρυσίου μυριάδας χιλίας, ἀρ-
γυρίου δὲ μυριάδας ταλάντων καὶ ἱμάτια καὶ
πορφύρας, καὶ στολὰς παντοδαπὰς. Ἐπειτα ὑράψαι
ἐκέλευε τὴν πυρὰν καὶ ἑκαίετο πεντεκαίδεκα ἡμέραις.
Οἱ δὲ ἐθαύμαζον ὄροντες τὸν καπνόν, καὶ ἐδοκουν αὐ-
τὸν θυσίας ἐπιτελεῖν· ταῦτα δὲ μόνον ᾗδεσταν οἱ εὐνού-
χοι. Ὁ μὲν οὖν Σαρδανάπαλλος ἐκτόπως ᾗδεσθῆναι,
ὥς ἐνῆν γενναίως ἐτελεύτησε.

Indulge genio, mortali semine quisquis
es satius, atque proba læta omnia : cetera nil sunt :
quippe cinis nunc sum, Nini rex maximus olim.
Quæ mihi grata dedit gula, amor, petulantia, vivo,
Mortuus hæc habeo, bona cetera cuncta reliquit.

(4) Quum igitur tam corruptis moribus esset, non tantum
ipse sædum nactus est vitæ exitum, sed Assyriorum quo-
que imperium, præ ceteris, quæ memorantur, diutissime
florens, funditus evertit.

20.

Ctesias libro Persicorum tertio scribit omnes quidem,
quot in Asia regnantur, luxui et voluptatibus deditos
fuisse, sed præ ceteris Niniam, Nini et Semiramidis filium.
Hic enim domi se continens voluptatibusque indulgens a
nemine conspiciebatur præterquam ab eunuchis suisque
uxoribus. Talis fuit etiam Sardanapallus, quem alii Ana-
cydaraxis, alii Anabaxaris esse filium memorant. Jam quum
Arbaces, ex ducibus unus genere Medus, egisset cum
Sparamize, ex eunuchis quodam, regis videndi potestas
ut sibi fieret, idque tandem, ipso rege volente, ei concede-
retur : ubi admissus Medus eum aspexit cerussa oblitum,
mulieris in modum ornatum cum pellicibus carminantem
purpuram, pedibus sublime perrectis cum illis sedentem,
muliebri stola indutum, rasa harba, lævigata pumicis at-
ritu facie (erat vero lacte candidior oculisque stibio tinctos

habebat, ac quum Arbacein conspexit, album denno o-
culis insuper imposuit) : indignatus hic (ut complures inter
eosque Duris referunt) quod talis ipsis imperaret, regem
confossum occidit. Ctesias autem narrat ipsum ad bellum
devenisse et quum collecto numero exercitu ab Arbace
regno ejectus esset, sinem vitæ imposuisse, dum se cre-
masset in regia exstructo rogo ad quattuor plethrorum al-
titudinem, cui imposuisset aureos lectos centum quinqua-
ginta totidemque mensas pariter aureas. Struxerat vero in
ipsa pyra conclave ligneum pedes centum quaquaversum
patens, ibique lectos straverat, in quo strati erant lectuli,
quorum in uno decumbebat ipse cum uxore, et in aliis le-
ctulis pellices ejus : nam tres filios duasque filias, postquam
male vertere res suas vidit, Ninum (?) præmiserat ad regem,
qui eam regionem tenebat, dederatque illis auri ter mille
talenta. Tectum vero erat conclave illud trabibus magnis
crassisque, et in orbem circumjecta ligna multa et crassa,
ita ut non daretur exitus. Eodem deposuerat auri talentor-
um myriades mille, argenti myriades decies mille, vestes
item et purpuras et stolas omnifarias. Dein incendi rogi
jussit duravitque incendium quindecim continuos dies ;
mirantibus qui extra regiam erant, quum fumum viderent,
existimantibusque sacrificia illum peragere ; soli enim
eunuchi, quid ageretur, noverunt. Igitur Sardanapallus,
postquam miro modo voluptatibus indulgisset, genere for-
titerque, quoad fieri potuit, vitam finivit.

Ad hunc locum respexit Pollux Onom. II, cap. 4, § 60 : Κτησίης δὲ φησιν ἀναβάλλειν τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν Σαρδανάπαλλον. Porro Ctesiam ejusque simias innuere videtur Aristoteles Polit. V, 8 (10), 14, p. 225 Schneid. his verbis : Σαρδανάπαλλον ἰδὼν τις ξαίνοντα μετὰ τῶν γυναικῶν, εἰ ἀληθῆ, ταῦτα οἱ μυθολογοῦντες λέγουσιν κ. τ. λ. Fidem Ctesiae tueri studet Coopmanns l. 1., approbante Bæhrho.

Postrema : προὔπεσόμεναι εἰς Νίνον κ. τ. λ. quid sibi velint, obscurum. Nam in Nino urbe obsidebatur Sardanapallus. Igitur alteram hujus nominis urbem intellexisse Athen. videri possit; nisi potius verba turbata esse statuas ita ut ex verbis προὔπεσόμεναι εἰς Νίνον eruendum sit eis Παφλαγονίαν. Sic enim Diodorus II, 26, 8 : Ὁ δὲ Σαρδανάπαλλος δρῶν τὴν ἑλὴν βασίλειαν ἐν τοῖς μεγίστοις οὖσαν κινδύνους, τοὺς μὲν υἱοὺς τρεῖς ὄντας καὶ θυγατέρας δύο μετὰ πολλῶν χρημάτων εἰς Παφλαγονίαν ἀπέστειλε πρὸς Κότταν τὸν ἐπαρχον, ὄντα τῶν ἀρχομένων εὐνούστατον.

Ceterum de rebus Sardanapalli præter nominatos cf. Justin. I, 2; Sarosberiensis Polycrat. VI, c. 14; Suidas v. Σαρδαν. Κονοσκοχόλερος, Bion et Alexander Polyh. ap. Agathiam p. 59, Oros. I, 19; II, 2, quos omnes ex Ctesia vel Ctesiae sectatoribus hausisse satis liquet. Cf. Max. Tyr. Dissert. X, 9; XXXIV, p. 408; Clem. Alex. Pædag. III, p. 294, Strom. I, p. 416; II, p. 491, Dio Chrysost. Or. II, p. 26; LXII, p. 588; LXIV, p. 593; Cleomed. II; Euseb. Chron. I, p. 23; II, p. 110; Syncell. p. 165; Constant. Manass. p. 25 ed. Meurs.; Tzetz. Chil. III, 4, 17; Vellei. Pat. I, 6; Moses Choren. I, 20. Quæ omnia collegit Coopmanns. l. 1.; ubi vide etiam de eorum opinionibus qui duos vel tres Sardanapallos distinguendos dicunt.

21.

Eversionem regni Assyriorum, quam paucis ineminit Athenæus, uberius prosequitur Diodorus (II, 24 — 28).

Arbaces Medus Ninum missus ad abrogandum Assyriis imperium vaticiniorum artificio instigatus est a Belesy, principe Chaldæorum. Mox quum suis oculis quæ esset regis luxuria conspexisset, multo magis ad spes a Chaldæo monstratas enitendum sibi duxit. Postremo cum Belesy ita conjuravit, ut ipse Medos et Persas ad defectionem sollicitaret, ille vero Babylonios et Arabum

regem ad negotii societatem pertraheret. Bene res cessit utrique. Igitur anni spatio præterlapso, cum quadraginta millium exercitu Ninum convenire, specie ut vicarias pro more copias adducerent, re ipsa ut Assyriis regnum adimerent.

Sardanapallus quæ agerentur nuntio doctus, copias in rebelles educit ac ternis præliis victoria potitur. Jam desperantes animis defectores suam quique domum redire constituunt. Verum Belesy, quum cæli sidera interrogasset, magnam fore rerum mutationem vaticinatur, si quinque adhuc dies perseverarent.

Revocatis ita cunctis et definitum exspectantibus tempus, subito ingentes e Bactriana copias opitulaturas regi accelerare nuntiatur. Quibus obviam profectus Arbaces persuadet ut cum ipso castra adunarent. Hunc ad modum numero aucti rebelles ex improvisi regios milites, dum priores ob successus elati convivii indulgent, noctu opprimunt castraque expugnant; post hæc duobus præliis victores magnam edunt stragem; regem denique Nini inclusum obsident. Sed propter murorum firmitatem per biennium obsidio trahitur nec quidquam proficitur. Tertio demum anno accidit ut Euphratis exundatione pars muri dejiceretur. Tum Sardanapallus, oraculi cujusdam memor, se suosque una cum regia regiisque thesauris comburit. Rebelles igitur urbe potiti regem creant Arbacen, virum humanitate et clementia insignem.

Is Nino urbe solo æquata, regni sedem transfert Ecbatana.

Ἡ μὲν οὖν ἡγεμονία τῶν Ἀσσυρίων ἀπὸ Νίνου διαμεινάσα τριάκοντα μὲν γενεάς, ἔτη δὲ πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων, ὑπὸ Μήδων κατελύθη τὸν προειρημένον τρόπον (II, 288.).

Hinc colligas cap. 21 (fr. 17), ubi vulgo legitur ἔτη διαμεινάσα πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων ἔτι δ' ἐξήκοντα, depravata esse, quod vel claudicans verborum series arguit. Atque recte Petavius (Doctr. Temp. IX, 13) : « Quis non videt, ait, ab imperita manu esse hanc appendicem, ejus, qui excurrentem numerum importune concepit, aut ad oram annotavit; unde postea in contextum a librariis inculcatum est. » Accedit quod Eusebius Chron. I, p. 38 ed. Mai et Syncellus p. 166, B Par. Diodori verba (II, 21) exscribentes *sexaginta* istos annos omittunt. Adde Justin. I, 2 : « *Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.* »

21.

Assyriorum imperium quum inde ab Nino per triginta

generationes (i. q. reges), annosque supra mille et trecentos perdurasset, a Medis quo diximus modo dissolutum est.

Agathias II, 25, p. 45, E: Ἀρθάκης δ Μῆδος καὶ Βέλεσος ὁ Βαβυλώνιος ἀφῆρηται αὐτὴν (sc. τὴν ἀρχήν) τοὺς Ἀσσυρίους, καθελόντες τὸν βασιλέα καὶ ἐς τὸ Μηδικὸν μετέστησαν ἔθνος, ἔξ τε καὶ τριακοσίων ἡδὴ πρὸς τοῖς χιλίοις καὶ ὀλίγω πλειόνων ἐτῶν παρωγῆχότων, ἀφ' οὗ τὰ πρῶτα ὁ Νίνος τῶν ἐκείνῃ κατέσχε πραγματῶν· οὕτω γὰρ Κτησίᾳ τῷ Κνιδίῳ τοὺς χρόνους ἀναγραφάμενῳ καὶ Διόδωρος σύμφησιν ὁ Σικελιώτης. Syncell. p. 359, C Paris.: Ἐβασίλευσαν Ἀσσύριοι ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως μέχρι Βελεοῦν τοῦ Δελκετάδου· εἰς τοῦτον γὰρ τοῦ Σεμιράμεως γένους λήξαντος, Βελιταρῶν κηπουρὸς ἐβασίλευσε καὶ τὸ ἐκείνου γένος ἐξῆς μέχρι Σαρδαναπάλλου, καθὰ Βίωνι καὶ Ἀλεξάνδρῳ δοκεῖ τῷ Πολυῖστορι. Σαρδαναπάλλον δὲ ἀνείλεν Ἀρθάκης Μῆδος καὶ Βελεὺς ὁ Βαβυλώνιος, καὶ μετήγαγεν εἰς Μήδους τὴν βασιλείαν. Ἐβασίλευσαν οὖν οἱ Ἀσσύριοι ἔτη αὐτὰ (1306)· οὕτω γὰρ λέγοντι Κτησίᾳ καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης συμφθέγγεται. Apparet Syncellum excerpisse sua ex Agathia; hunc vero ante oculos habuisse Diodorum. Attamen quæ Agathias dicit inepta sunt. Quis enim dicet regnasse Assyrios annos 1306 et paullo plus? Igitur jam in Agathia Diodoro nota marginalis in textum irrepsisse videtur. Hinc vero discimus 1300 Diodori annis non 60, sed 6 annos a commentatore appositos esse; ideoque bene fecisse Syncellum, qui quum 1306 annos reciperet, non addidit ista καὶ ὀλίγων πλειόνων. Quam facile deinde 6 in 60 abire potuerint vix est quod moneamus. Ceterum Syncelli numerum probavit etiam Volneyus l. 1.; nos quæ ejus ratio sit exponemus in fragm. Chronographorum, ubi simul de Herodoti, Velleji Paterculi, Syncelli, aliorum calculis et de fide quæ his habenda sit disputabimus. Interim adscribo quæ Bæhrii diligentia de virorum doctorum sententiis congegessit. « Longum profecto est, inquit, viros doctos recensere, quotquot in hæc commentati sunt, aut ea inter se componere studuerunt. Haud paucos laudavit Harlesius ad Fabricii Biblioth. Græc. II, pag. 742 [vid. Introduct. p. 10]. Qui deinceps hæc aggressi, excitavit Beckius, *Anleitung zur Weltgesch.* etc. I, pag. 196, 197, una cum accurata veterum scriptorum notitia, qui de his disserentes, inter se discordant. Cui adde Larcheri atque Schweighæuseri

disputata ad Herodot. I, 95. Namque ille, cujus primo loco memini, maxima ex parte Bouherii sententiam est amplexus, ex qua Herodotum de illo tantum tempore locutum arbitratur, quo Assyriorum imperium quammaxime floruerit, Assyriique totius Asiae imperio sint potiti. Inde tam arctos in fines imperii diuturnitatem illum conclusisse, cum Ctesias regni antiquitatem inde a primordiis repetierit. Eandem sententiam amplexus Ev. Kreenen, Nahumi vaticinium (1808, Harderwyk) cap. I, p. 7 seqq. Aliam viam ingressus Larcherii adversator, nobilissimus Comes de Volney, qui longa disputatione evincere studet, Ctesiam eo consilio annorum numerum auxisse, quo Persis gratificaretur, qui in jura quasi Assyrii regni successerint. Nam tanta regni diuturnitate dignitatem amplificari et exornari par erat. [*Chronolog. d'Herodot.* p. 83 sqq. p. 189 sq.] Bruiningii nescio cujusnam sententiam examinavit Schweighæuserus, quocum plane faciam, si inventi laudem auctori non invidet. Est enim putidum talia recoquere. Cautius agit auctor libri, cujus jam aliquoties fecimus mentionem: *Recherches nouvelles sur l'histoire ancienne* [OŒuvr. compl. p. 409 sqq. p. 431 sqq.]. Qui quamvis Herodotum veriora prodidisse existimat, nequaquam tamen continuo Ctesiae narrata rejicienda vult. Judicio multo adhibito, cautius in Ctesia, scriptore de veritate parum sollicito (*peu soigneux*) esse versandum. Ctesiam putat 30 progenies et 1306 annos statuisse, quamvis multa huicce numero adversarentur. Ctesiam vult de industria Medorum reges duplicasse, quo Assyriorum computi cum Græcis de Trojæ expugnatione convenirent. Atque iisdem de causis simile quid videri factitasse Ctesiam in rebus Assyriis; quod tamen vix ita clare possit demonstrari, quia nec Herodoti recensum, nec Ctesiae libros nec alios denique haberemus, quibus majorem quam Eusebio, Syncello, aliis fidem tribuere possemus. Neque vero inde consequi, omnia quæ Ctesias memoriae prodiderit, pro fictis commentis esse habenda, quum plurimæ res, ab ipso enarratæ, optime cum Herodoti Chronologia congrua essent. Exemplo esse Arabum regem *Araium* nomine, Nini socium.

Arbaces Medus et Belesys Babylonius imperium Assyrii eripuerunt rege eorum interfecto, et ad Medos transtulerunt, annis sex et trecentis jam supra millia et paullo amplius elapsis, ex quo primum Ninus ibi summam rerum obtinuerat. Ita enim Ctesiae Cnidio tempora describenti Diodorus etiam Siculus assentitur.

Regnarunt Assyrii a Nino et Semirami usque ad Belesyn Delcetadia filium; in hoc enim efficiente Semiramidis ge-

nere Balitaran quispiam hortulanus ejusque posteri, usque ad Sardanapallum, ut Bioni et Alexandro Polyhistori videtur, regiam dignitatem tenere. Sardanapallum vero occiderunt Arbaces Medus et Belesys Babylonius et ad Medos regni summam transtulerunt. Penes Assyrios itaque potestas stetit annos 1306; sic enim affirmat Ctesias, cui etiam Diodorus suffragatur.

Nam in Arabum annalibus inveniri « *un roi homérite de l'Émen*, » in quem eadem caderent, quique cum Herodoti Nino optime congrueret. Equidem, si meam qualemcunque sententiam expectes, duas easdemque diversas narrandi rationes jam apud veteres exstitisse crediderim, quarum magis vetustam, ab Assyriis ipsis deindeque Persis perscriptam Ctesiae obversatam esse, alteram, a Babyloniis traditam et cum Græcis communicatam, Herodoto et iis, qui Alexandri temporibus de his perscripserint, veriolem visam fuisse suspicor; qui vero talia inter se conciliare student, operam illi perdidisse mihi videntur, neque certi quid inde erui posse persuasum habeo. Quæ una olim mihi in mentem venerat ratio loci expediendi, eam quum nuper a viro quodam, haud indocto [Cnoop. Koopmanns, De Sardanapallo, p. 41. sqq. p. 82 sqq.], item in medium prolatam non sine voluptate intellexissem, proponere juvat. Jam Herodoti verba, qui ultimi ipsi fuerint, antequam deficerent ab iis Medi ceterique populi, imperium habuisse in Asiam τὴν ἄνω s. superiorem. Commemoravit igitur Herodotus tot modo annos, quot Assyrii imperarunt Medis, ceterorum, qui Assyriis fuerint, nullam iniecit mentionem. Hactenus ille. Neque vero hæc eo usque valere, ut Ctesiam cum Herodoto componant, fugisse videtur virum doctum, qui ita litem se diremisit opinatur. Nam ἡ ἄνω s. superior Asia jam a Semiramide, Nini (unde usque ad Sardanapallum 1360 anni) uxore, subacta erat, ut Diodorus auctor est. A quo tempore usque ad Sardanapalli tempora Medorumque defectionem si annos DXX effluxisse statuas, jam Nino regnanti supererunt DCCC plus anni? Quod ipsum, si quid aliud, ab omni vero abhorret. Alia rursus ratione hæc expedire studuit Erhard peculiari disputatione, *Versuch einer Berichtigung der Assyrischen und Babylonischen Geschichte, besonders in Hinsicht ihrer Zeitrechnung* [v. Ephemerid. Halenses 1819, N. 223, p. 77 sqq.]. Is et Ctesiam et Herodotum fide dignum iudicat, optimeque inter se posse conciliari, si anni 1360 Ctesiae ad vetus Assyriorum regnum pertineant, Herodoti contra anni 520 recentiori Assyriorum regno, quod ex priori everso originem invenerit, adscribantur. Nam de recentiori Assyriorum regno

Herodotum unice loqui pluribus idem contendit. Assyrii regni interitum, non ut Volneyus in anno 717 a Chr. (quo quidem anno Medi descivissent), regno ipso adhuc incolumi, sed in anno 626 idem ponit, quo anno penitus illud sit eversum a Cyaxare atque Nabopollassar. Adjectis Herodoti 520 annis, efficitur annus 1146, quo, subverso vetere Assyriorum regno, recentius istud effloruerit. Jam his si adjeceris annos Ctesiae 1360, vetus Assyrium regnum fuisse conditum 2506 a Chr. sive 3216 mundi (ex LXX ratiocinatione). Eundem annum a Syncello prodi, quamvis alio ex computo. Quem eundem numerum ex recensu regum Assyriorum ille efficit, quos quidem ex Syncello affert, ita tamen ut Arabelum, Chalaum, Anebum et Babium tanquam reges Babylonicos ejiciat, in aliis regibus numerum annorum, per quos regnasse dicuntur, vel augeat vel imminuat, prout Eusebio Scaligeroque ejus interpreti visum erat. Tota igitur Erhardi ratio eo potissimum nititur, quod, antiquo Assyriorum regno everso, recens ex illo effloruerit, et idem Assyriacum regnum, postea a Cyaxare excisum. Neque etiam defuere qui admodum de his dissentientes et Græcos et Hebræos conciliare tentarent. In quibus præter alios Gattererus, Beckius, Bredovius, Jahnius, quorum locos laudat Winerus in *Biblisches Real-Lexic.* I, pag. 66. Contra quos quæ monuit Hartmannus [*Ergänz.-Bl. der Jen. Allgem. Litt.* 2. 1813, N. 308, p. 146 sqq.] Si leviora neque magni momenti ducit Winerus, vix me quidem habebit assentientem. Qui aliud recens regnum Assyriacum exstitisse plane negat, ortamque vult hanc opinionem e vario usu vocis Assyriæ in libris quoque sacris pervulgato, qui quantos in rerum historia excitaverit errores, vix dici posset. Atque etiam semel tantum Ninum urbem et captam et excisam fuisse. »

Syncell. p. 167 Paris. : Ὅτι δὲ ἀσυμφώνως οἱ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικοὶ γεγράφασιν περὶ τῶν χρόνων καὶ τῶν βασιλέων τούτων παρέστω Κεφαλίων ἐπίσημος εἷς, οὐχ ὁ τυχὼν, οὕτω φάσκων. « Ἀρχομαι γράφειν ἀπ' ὧν ἄλλοι τε ἐμνημόνευσαν καὶ τὰ πρῶτα Ἑλλάνικός τε ὁ Λέσβιος καὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος, ἔπειτα Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Τὸ παλαιὸν τῆς Ἀσίας ἐβασίλευσαν Ἀσσύριοι, τῶν δὲ ὁ Βήλου Νίνος. » Εἴτ' ἐπάγει γένεσιν Σεμιράμειος καὶ Ζωροάστρου μάγου ἐτει νθ' τῆς Νίνου βασιλείας. Μεθ' ὃν Βαβυλώνα, φησὶν, ἡ Σεμιράμεις ἐτείχισε τρόπον ὡς πολλοῖσι λέλεκται Κτησίᾳ, Ζήνωνι, Ἡροδότῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτούς· στρατεῖαν τε αὐτῆς κατὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ ἤρταν, καὶ οὕτως τοὺς ἰδίους ἀνείλεν υἱὸς καὶ ὑπὸ Νίνου τῶν παίδων ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχήν. Καὶ μεθ'

ἔτερα· « Καὶ τῶν λοιπῶν εἰς αὐτῶν ἀριθμὸν ἤρχον, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ ἔχων ἤττον αὐτῶν οὐδὲ εἰς ἐτελεύτησεν ἑτῶν κ'· τὸ γὰρ ἀπόλεμον καὶ ἀφιλοκίνδυνον καὶ γυναικῶδες αὐτοῖς ἦν ἀσφαλές. Ἐνδον γὰρ ἔμμενον οὐδέ τι αὐτοῖς [ῶν] ἔργον ἐπρήσσετο, οὐδὲ ἑώρα τις αὐτοὺς πλὴν αἶ τε παλλακίδες καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικῶδεις. Τούς δὲ βασιλεῖς τούτους εἰ τις εἰδῆσαι βούλεται, Κτησίας ἐστὶν ὁ λέγων ὀνόματα αὐτῶν κ' οἶμαι καὶ γ'. « Ἐμοὶ δὲ ἡ γραφὴ τί τερπνὸν ἢ τί γάρριον ἤμελλον ἔξειν, ὀνομακλήδην ἀνευ πράξεων βραβείους φωνέοντι τυράννους δειλοὺς καὶ μαλακοὺς; » Πρὸς οἷς ἐπάγει τὰ περὶ τῶν ἑτῶν αὐτῶν· « Ἐτέων δὲ ὄντων ἀπὸ Νίνου τεσσαράκοντα που καὶ χ Βέλιμος ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων. Καὶ ἀφικνεῖται Περσεὺς ὁ Δανάης εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ναῦς ἄγων ρ'. Ἐφευγε δὲ Περσεὺς Διόνυσον τὸν Σεμέλης υἱέα. » Καὶ μετέπειτα· « Ὑστέρη δὲ γενεῇ κατὰ Πανύαν Ἀρχοντα ὁ τῶν Ἀργοναυτῶν στόλος ἐπλευσεν ἐπὶ τὴν Φᾶσιν καὶ Μηδείην τὴν Κολχίδα, καὶ Ἡρακλέα πλανηθέντα ἀπὸ τῆς νεῦς διὰ τὸν ἔρωτα τὸν Ὑλα λέγουσι περὶ τοὺς Καππαδόκας ἀληθῆναι. » Καὶ αὐτίς· « αὐτῶν ἀπὸ Σεμιράμειος εἰς Μητράϊον βασιλεία ἂν ἀριθμοὶ τὸ περιτελλόμενον· [ἐφ' οὗ vel simile quid excidit] Μηδεία Κολχίς ἀνεχώρησεν Αἰγέως, ἥς υἱὸς Μῆδος, ἐξ οὗ Μῆδοι καὶ ἡ χώρα ἐκλήθη Μῆδεια. » Εἰτά φησι· « Μητράϊου δὲ τὴν ἀρχὴν διαδέχεται Ταύτανος, ζῶν καὶ αὐτὸς κατὰ ἔθνη τὰ Ἀσσυρίων καὶ νόμους. Καὶ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐγένετο οὐδὲ ἐπὶ τούτου καινὸν ἔργον. Ἀγαμέμνων δὲ καὶ Μενέλαος οἱ Μυκηναῖοι ἰσχυρατεύσαντο σὺν Ἀργείοις καὶ τοῖσι ἄλλοις Ἀχαιοῖς εἰς Ἴλιον πόλιν τῆς Πριάμου τοῦ Φρυγῶς στρατηγίης. »

Interpretationis loco appono versionem Euseb. Armeniaci. ed. Mai. p 41, ubi plura plenius et distinctius tradita habes :

CEPHALIONIS HISTORICI DE REGNO ASSYRIORUM. — Ea scribere aggredior, quorum alii quoque meminunt, in primis Hellanicus Lesbius et Ctesias Cnidius, nec non Herodotus Halicarnassensis. Principio Assyrii dominati sunt Asiæ, ex quibus erat Ninus Belides : quo regnante multæ res et facinora maxima contigerunt. Deinde addit Samiramidis genituram : itemque (narrat) de Zaravaste (sic nomen scribit etiam Moses Chorenens. Armen. hist. I, 5, 16), mago Bactrianorum rege, et de bello quo hic a Semiramide superatus est : de annis denique quibus Ninus regnavit, duobus videlicet supra quinquaginta, nec non de ejus obitu. Postea regnantem Samiramin Babylonis mœnia excitavisse (ait) ea ratione, quæ a multis dicta est, nempe a Ctesia, a Zenone, ab Herodoto aliisque deinceps. Præterea Samiramidis narrat expeditionem in Indiam, ejusque cladem et fugam : cædem enim filiorum ab ipsamet patratam : utque eadem a filio item suo Ninya interempta sit, postquam annis duobus

supra quadraginta regnasset. Hic vero, qui in imperium successit, a Cephalione dicitur nihil dignum memoria successisse. Tum reges alios singillatim recenset, quorum dominationem mille annis mansisse docet, potestate a patre ad filium manante; neminemque eorum minus viginti annis (sceptrum) tenuisse. Nam imbellis et quieta et feminea eorum indoles tutos cautosque servabat : quippe qui penetralibus se continebant, nihilque agebant atque a nemine præterquam a pellicibus et a viris effeminatis conspiciabantur. Si quis tamen avet hos reges apprime cognoscere, Ctesias diserte eos nominatimque recenset, quod ego quidem sciam, tres supra viginti. Sed enim qua ego voluptate vel animi jucunditate barbara nomina appellem, cassa omnino gestis præclaris, tyrannorum, inquam, imbecillum et mollium et prope silvestrium? — Deinde addit anno istius dominationis quadragesimo supra sexcentessimum, rege Assyriorum Belimo, Perseum Danaes (filium) centum naves ad illorum regionem appulisse. Fugam scilicet arripuerat Perseus a Bacco victus Semeles filio. Deinde omisso Perseo Baccique triumpho, ait, sequiore ætate, imperante apud Assyrios Panya, classem Argonautarum venisse ad Phasim amnem et ad Colchidem Medeam : tum et Herculem insano Hylæ amore correptum, nave relicta Cappadociam versus, ut aiunt, errabundum contendisse. Dicit præterea : si quis mille annos a Samiramide ad Mithræum numeret, eum rationes constare deprehensurum. — Ab Ægea (sic, Æta vult Mai.) rege discessit (sc. Mithræi temporibus) Medea Colchis femina saga. Hujus filius erat Medus (id est Mark) et regio Media dicta (nempe Marsdan). Mithræi, inquit, imperium excipiebat successor Teutamus, qui ad mores legesque Assyriorum vitam suam exiebat, nihilque novi per eum fiebat. Agamemnon et Menelaus Mycenæi expeditionem cum Argivis faciebant adversus Ilium urbem, in qua Priamus Phryx militarem præfecturam gerebat. Priami (exemplar quoque literarum ad Teutamum circum fertur ejusmodi) : « Militari vi, inquit, in regione tua a Græcis irruentibus appetitus sum, belloque certatum est varia fortuna. Nunc vero et filius meus Hector exstinctus est, et aliorum multa proles ac strenua. Copiarum igitur valido sub duce nobis suppetias mitte. » Hinc diserte ait missum esse a Teutamio auxilium ducentemque exercitus Memnonem Tithoni filium, quem insidiis exceptum Thessali interemerunt. Ait postea diserte, Sardanapallum anno tertio decimo supra millesimum Assyriorum regem esse creatum : cujus et exitum memorat. Tum sublato Sardanapallo, Assyriorum imperium a Varbace exstinctum et ad Medos esse translatum. Hæc omnia Cephalion.

Luculentum hæc præbent exemplum, unde intelligas supinam istam negligentiam, qua serius ævi scriptores res diversissimas conjungere solebant. — Quod Ctesiam viginti tres circiter reges numerasse dicit Cephalion, eidem negligentiae acceptum referre possis; quamquam res explicationem admittat. Scilicet retinuit Cephalion Ctesianum regum catalogum usque ad Teutamum, qui Ctesiae est vicesimus. Hunc deinde subjungit Sardanapallum; ita ut in summa haberet reges 21; quod istis εἰκοσι τρεῖς, οἷμαι indicari videtur. Atque hac ratione etiam quæ de annorum numero Cephalion affert, cum Ctesiae computo quadrant. — Cur miro isto modo Cephalion statuerit, in aprico est, puto. Etenim Medorum regni initium ex ejus sententia pertinet ad *Medi* tempora. Ac nullus dubito nugatorem nostrum Medo filium dedisse Arbacem.

23.

Harpocraton : Ὑποκύδης ἐστὶν ὁ διῦγρος, ὡς ἐκ τῆς τρίτης Κτησίου φανερὸν ἐστίν.

« Sequitur in Harpocr. Ἐφορίων ὄν τ' εἰαμενῆς υποκύδης: ubi forte latent Ctesiae verba mendosa. [Est pars versiculi Euphorionis.] Apud Hesychium vero ubi : υποκύδης, υποφρύδιον, forte legendum υποφρύχιον. » *Andr. Schottus*. — Vocem Harpocratonem petiisse suspicor ex descriptione exundationis Euphratis.

24.

Clem. Alex. Strom. I, p. 379 Pott. et Euseb. Præp. ev. p. 497, C : Εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοὶς ἔτεσι πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν Κτησίας λέγει, x. τ. λ. quæ ad nos nihil pertinent.

23.

Ὑποκύδης, est *agrosus*, ut ex libro tertio Ctesiae manifestum est.

24.

Ctesias res Assyriorum multis annis antiquiores quam res Græcorum esse dicit.

[LIBRI IV—VI.]

DE REBUS MEDORUM.

Quum de amplissimo Medorum principatu antiquissimi auctores inter se dissentiant, ab officio illorum, qui vere res gestas commemorare volunt, haud alienum ducimus, si historicorum discrepantias conferamus. (2) Herodotus igitur, qui Xerxis tempore floruit, Assyrios, quum quingentis [520, *Herodot.* I, 95] annis Asiae imperium antea tenuis-

[LIBRI IV—VI.]

[ΜΗΔΙΚΑ.]

Diodor. II, 32 : Ἐπεὶ δὲ διαφωνοῦσιν οἱ παλαῖοι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς μεγίστης τῶν Μήδων ἡγεμονίας, οἰκεῖον εἶναι διαλαμβάνομεν τοῖς φιλαλήθως τὰς πράξεις ἱστορεῖν βουλομένοις τὴν διαφορὰν τῶν ἱστοριογράφων παρ' ἄλληλα θεῖναι. (2) Ἡρόδοτος μὲν οὖν κατὰ Ξέρηην γεγονὼς τοῖς χρόνοις φησὶ Ἀσσυρίους ἔτη πεντακόσια πρότερον τῆς Ἀσίας ἄρξαντας ὑπὸ Μήδων καταλυθῆναι· ἔπειτα βασιλέα μὲν μηδένα γενέσθαι τὸν ἀμφισθητήσοντα τῶν ὧν ἐπὶ πολλὰς γενεάς, τὰς δὲ πόλεις καθ' ἑαυτὰς ταττομένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς· τὸ δὲ τελευταῖον πολλῶν ἐτῶν διελθόντων αἰρεθῆναι βασιλέα παρὰ τοῖς Μήδοις ἄνδρα δικαιοσύνην διάφορον, ὄνομα Κυαξάρην. (3) Τοῦτον δὲ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι προσάγεσθαι τοὺς πλησιχώρους, καὶ τοῖς Μήδοις ἀρχηγὸν γενέσθαι τῆς τῶν ὧν ἡγεμονίας· ἔπειτα τοὺς ἐγγόνους αἰεὶ προσκατακτωμένους πολλὴν τῆς ἡμέρας χώρας, αὐξῆσαι τὴν βασιλείαν μέχρι Ἀσσυρίων τοῦ καταπολεμηθέντος ὑπὸ Κύρου καὶ Περσῶν· περὶ ὧν νῦν ἡμεῖς τὰ κεφάλαια προειρηκότες τὰ κατὰ μέρος ὑστερον ἀκριδῶς ἀναγράψομεν, ἐπειδὴν ἐπὶ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐπιβάλλομεν· κατὰ γὰρ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑπτακαίδεκάτης Ὀλυμπιάδος ἡρέθη βασιλεὺς ὑπὸ Μήδων Κυαξάρης καθ' Ἡρόδοτον. (4) Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος τοῖς μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρηην τὸν ἀδελφόν, γενόμενος δὲ αἰχμάλωτος, καὶ διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἑπτακαίδεκα ἔτη διετέλεσε τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος οὖν φησιν ἐκ τῶν βασιλικῶν διφθερῶν, ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς πράξεις κατὰ τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας, πολυπραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστον καὶ συνταξάμενος τὴν ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἑλλήνας ἐξενεγεῖν. (5) Φησὶν οὖν μετὰ τὴν κατὰ-

sent, a Medis subactus esse tradit. Hinc per multas ætates nullum fuisse regem, qui summum imperium sibi vindicaret, civitatesque suo quamque loco populari sub administratione se continuisse. Tandem post multorum annorum decursum a Medis ad regnum evectum fuisse virum justitia insignem [*Dejocem* ****]. Cyaxarem. (3) Hunc primum vicinos Medis populos suæ ditioni subjunxisse, summoque imperio initium dedisse: posteros ejus, subinde prolatatis in propinqua finibus, regnum auxisse usque ad Astyagem, quem Cyrus cum Persis debellasset. Quorum nunc summa tantum capita perstrinximus: singula deinceps, ubi ad competentia illis tempora devenit erit, diligentius describemus. Nam secundo decimæ septimæ Olympiadis anno (711 *a. Chr. sive* 150 annis ante 561, qui primus Cyri annus. Sic e suo penu calculos exegit Diodor.; nihil ejusmodi ap. Herodot.), et Herodotus tradit, rex a Medis Cyaxares (*debebat*: Dejoces) electus est. (4) Ctesias vero Cnidius sub expeditionem Cyri adversus Artaxerxem fratrem vixit. Captus enim tunc, et ob artis medicæ scientiam a rege in

λυσιν τῆς Ἀσυρίων ἡγεμονίας Μήδους προστῆναι τῆς Ἀσίας Ἀρβάκου βασιλεύοντος τοῦ Σαρδανάπαλλον καταπολεμήσαντος, καθότι προεῖρηται. (6) Τοῦτου δ' ἄρξαντος ἔτη δυσὶ λείποντα τῶν τριάκοντα, διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν Μαυδάκην, δν ἄρξαι τῆς Ἀσίας ἔτη πεντήκοντα· μετὰ δὲ τοῦτον τριάκοντα μὲν ἔτη βασιλεύει Σώσαρμον, πεντήκοντα δὲ Ἀρτύκαν, δύο δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσι τὸν προσαγορευόμενον Ἀρβιάνην, τετταράκοντα δὲ Ἀρταῖον.

XXXIII. Ἐπὶ δὲ τοῦτου συστῆναι μέγαν πόλεμον τοῖς Μήδοις πρὸς Καδουσίους διὰ τοιαύτας αἰτίας. Παρώνην τὸν Πέρσην, θαυμαζόμενον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, φίλον τε ὑπάρχει τῷ βασιλεῖ καὶ μέγιστον ἰσχύει τῶν μετεχόντων τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου. (2) Τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν τινι κρίσει λυπηθέντα φυγεῖν μετὰ πεζῶν μὲν τριχιλίων, ἱππέων δὲ χιλίων εἰς Καδουσίους, παρ' οἷς ἦν ἐκδεδομένος τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν τῷ μάλιστα δυναστεύοντι κατὰ τούτους τοὺς τόπους. (3) Γενόμενον δὲ ἀποστάτην καὶ πείσαντα τὸ σύμπαν ἔθνος ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, αἰρεθῆναι στρατηγὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν. Ἐπειτα πυνθανόμενον ἀθροισμένην ἐπ' αὐτὸν μεγάλην δύναμιν, καθοπλίσαι τοὺς Καδουσίους πανδημεῖ, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι πρὸς ταῖς εἰς τὴν χώραν εἰσβολαῖς ἔχοντα τοὺς σύμπαντας οὐκ ἐλάττους εἴκοσι μυριάδων. (4) Τοῦ δὲ βασιλέως Ἀρταίου στρατεύσαντος ἐπ' αὐτὸν μυριάσιν ὀγδοήκοντα μάχῃ κρατῆσαι καὶ πλείους μὲν τῶν πεντακισμυρίων ἀνελεῖν, τὴν δ' ἄλλην δύναμιν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Καδουσίων χώρας. Διὸ καὶ παρὰ τοῖς ἐγγυωρίοις θαυμαζόμενον αἰρεθῆναι βασιλέα, καὶ τὴν Μηδίαν συνελθὼς λεηλατεῖν καὶ πάντα τόπον καταφθεῖρειν. (6)

Μεγάλης δὲ δόξης τυγόντα, καὶ γῆρα μέλλοντα καταστρέφειν τὸν βίον, ἀρὰν θέσθαι παραστησάμενον τὸν διαδεχόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως μηδέποτε διαλύσωνται τὴν ἔχθραν Καδουσίαι πρὸς Μήδους· εἰ δὲ συνθόιντο ὁμολογίας, ἐξὼλεως γενέσθαι τοὺς τε ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ Καδουσίους ἅπαντας. (6) Διὰ δὲ ταύτας τὰς αἰτίας αἰεὶ πολεμικῶς ἐσχχέναί Καδουσίους πρὸς Μήδους, καὶ μηδέποτε τοῖς τούτων βασιλεῦσιν ὑπὸ κήτους γεγενῆσθαι, μέχρι οὗ Κύρος εἰς Πέρσας μετέστησε τὴν ἡγεμονίαν.

XXXIV. Τῶν δὲ Μήδων βασιλεῦσαι μετὰ τὴν Ἀρταίου τελευτὴν Ἀρτύνην μὲν ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι, Ἀστιβάραν δὲ τετταράκοντα· ἐπὶ δὲ τούτου Πάρθους ἀποστάντας Μήδων Σάκαις τὴν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν ἐγγχειρίσαι. (2) Διόπερ συστάντος πολέμου τοῖς Σάκαις πρὸς Μήδους, ἐπ' ἔτη πλείω γενέσθαι τε μάχας οὐκ ὀλίγας καὶ συχνὸν παρ' ἀμφοτέροις ἀναιρεθέντων, τὸ τελευταῖον εἰρήνην αὐτοὺς ἐπὶ τοῖςδε συνθέσθαι, Πάρθους μὲν ὑπὸ Μήδους τετάχθαι, τῶν δὲ προὔπαρχόντων ἑκατέρους κυριεύσαντας φίλους εἶναι καὶ συμμάχους ἀλλήλοις εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. (3) Βασιλεῦσαι δὲ τότε τῶν Σακῶν γυναῖκα τὰ κατὰ πόλεμον ἐζηλωκυῖαν καὶ τόλμῃ τε καὶ πράξει πολὺ διαφέρουσαν τῶν ἐν Σάκαις γυναικῶν, ὄνομα Ζαρίναν. Καθόλου μὲν οὖν τὸ ἔθνος τοῦτο γυναῖκας ἀλκίμους ἔχει καὶ κοινωνοῦσας τοῖς ἀνδράσι τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων, ταύτην δὲ λέγεται τῷ τε κάλλει γενέσθαι πασῶν εὐπρεπεστάτην καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ τοῖς κατὰ μέρος ἐγγρήμασι θαυμαστήν. (4) Τῶν μὲν γὰρ πλησιοχώρων βαρβάρων τοὺς ἐπηρμένους τῷ θράσει καὶ καταδουλούμενους τὸ ἔθνος τῶν Σακῶν κατὰ πο-

gratiam receptus, septemdecim annos cum honore apud illum exegit. Hic e regis membranis, in quibus res antiquas Persæ, jussu legis cujusdam, ordine descriptas habebant, singula se multo cum studio indagasse, inque historicum ordinem redacta ad Græcos transtulisse dicit. (5) Is igitur post dejectos imperio Assyrios, Medos Asiæ præfuisse tradit, imperatore Arbace, qui Sardanapallum armis superavit, ut dictum est supra. (6) Qui postquam duodeciginta regnasset annos, filium ejus Maudacen successisse, quinquaginta annos Asiæ imperantem. Post hunc annos triginta regnasse Sossarnum, quinquaginta Artycam, viginti duos Arbianen, quadraginta Artæum.

XXXIII. Hujus tempore ingens bellum Medis cum Cadusiis conflatum memoratur; idque has ob causas. Parsondes quidam Persa in admiratione erat ob fortitudinem et prudentiam aliasque virtutes, et regi percarus, ac præ aliis in regno senatu maxime pollebat. (2) Is in judicio quodam a rege offensus, cum tribus millibus peditum et mille equitibus ab Cadusios profugit, apud quos sororem cuidam nuptum collocarat, cujus maxima illis in locis potestas. (3) Ibi, postquam bellis toti populo persuaserat, ut in libertatem se vindicaret, propter fortitudinem creatur imperator. Audiens vero ingentem adversus se exercitum cogi, ex tota gente Cadusiorum copias non minus ducentis millibus ar-

mat, et ad introitus provincie castra ponit. (4) Ac quamvis rex Artæus octingenta hominum millia in eum duceret, vicit tamen Parsondes, et supra quinquaginta millia cecidit, et reliquias hostilis exercitus et finibus Cadusiorum exegit. Hoc tantum admirationis ei concivit, ut ab incolis rex crearetur. Exinde perpetuis Mediam incursionibus vexare, et omnia passim loca vastare. (5) Magnam igitur assecutus gloriam, quum vitæ jam finis instaret, advocato ad se successore, cum diris precatur, ne unquam Cadusii inimicitias adversus Medos deponerent; sin pacis conditiones reciperent, ut progenies illius cum universis Cadusiis radicibus male periret. (6) Eam ob causam hostili in Medos animo Cadusii fuerunt perpetuo, nec unquam regibus illorum paruere, donec Cyrus imperium ad Persas traduxit.

XXXIV. Medis autem post Artæum præfuit Artynes ad viginti duos annos, post Astibaras quadraginta; quo regnante, Parthi Medis parere recusantes, et provinciam et urbem Sacis in potestatem tradunt. (2) Hinc orto inter Sacas Medosque bello, per complures annos præliis non paucis disceptatur, et, magnis utrinque stragibus editis, pax tandem his pactis inquit, ut Parthis ad officium reductis, utrique, quæ tenuissent antea, tenerent, et perpetuo inter se deinceps amici sociique forent. (3) Sacarum tunc regnum administrabat Zarina, mulier rerum bellicarum

λεμῆσαι, τῆς δὲ χώρας πολλὴν ἐξημερῶσαι, καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας κτίσαι, καὶ τὸ σύνολον εὐδαιμονέστερον τὸν βίον τῶν ὁμοεθνῶν ποιῆσαι. (6) Διὸ καὶ τοὺς ἐγγυαίους μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς χάριν ἀποδιδόντας τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῆς ἀρετῆς μνημονεύοντας τάφον οἰκοδομῆσαι πολλὴ τῶν ὄντων παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα· ὑποστησαμένους γὰρ πυραμίδα τρίγωνον, τριῶν μὲν σταδίων ἐκάστην πλευρὰν αὐτῆς κατασκευάσαι τὸ μῆκος, τὸ δ' ὕψος σταδιαίον, εἰς δὲ συνηγμένης τῆς κορυφῆς ἐπιστῆσαι δὲ τῷ τάφῳ καὶ χρυσῇ εἰκόνα χολοτικὴν, καὶ τιμὰς ἡρωϊκὰς ἀπονείμει, καὶ τὰλλα πάντα μεγαλοπρεπέστερα ποιεῖν τῶν τοῖς προγόνοις αὐτῆς συγχωρηθέντων. (8) Ἀσιτιάδα δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων γῆρα τελευτήσαντος ἐν Ἐκβατανοῖς τὴν ἀρχὴν Ἀσπάδαν τὸν υἱὸν διαδέξασθαι τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγην καλούμενον. Τούτου δ' ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου καταπολεμηθέντος μεταπεσεῖν τὴν βασιλείαν εἰς Πέρσας· περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀκριβῶς ἀναγράφομεν.

Ad cap. 32.] Quæ Diodorus de Herodoti narratione præmittit, recedunt ab illis quæ nunc in Herodoto leguntur (I, 95 sqq.). Igitur memoria lapsus Diodorus volunt. Non credo. Imo sua hauserit ex Ctesia, quem perpetuum Herodoti adversarium de narratione ejus mentionem fecisse camque oppugnasse quisque largietur. At male Diodorus excerptoris officio functus est. Errori sine dubio debentur verba ἐπὶ πολλὰς γενεάς: quæ quum idem plane valeant ac sequentia πολλῶν ἐτῶν διελθόντων, γενεαὶ Diodori ap. Ctesiam fuerint ἔτσα. Siquidem 4 generationes vix dici possunt πολλά. — Quod deinde attinet verba ὄνομα Κυζάρην, post ὄνομα lacuna statuenda est, ut in versione significavi. Excidit nomen Dejocis, et fortasse alia a festinante excerptore omissa. Contra quæ proxime sequuntur, τοῦτον δὲ x. τ. λ., aperte referuntur ad Cyaxarem, qui Assyriis subactis, Ninoque eversa, Asiæ principatum in Medos transtulit, ideoque ex Herodoti sententia recte dicitur τοῖς Μήδοις ἀρχηγὸν γενέσθαι τῆς τῶν δίων ἡγεμονίας. — Jam

quod *multos annos* Diodorus intercessisse narrat inter defectionem Medorum et Dejoem principem, id Herodotus quidem non dicit (nec voluit), neque negat tamen expressis verbis; sed jure suo rem ita intelligere potuit Ctesias, quippe qui quum a Cyro ad finem Sardanapalli 315 annos numerandos esse persuasum haberet, apud Herodotum autem a Cyro ad Dejoem nonnisi 150 annos exputari reperiret. Igitur a fine regni Assyrii ex Ctesiae calculo, usque ad Dejoem Herodoti anni sunt 165.

Annorum numeros singulis regnis assignatos Ctesias plerosque sumsit ex Herodoto, ut ex tabula subjecta patebit.

CTESIAE REGES MEDI.		HERODOTI REGES MEDI.	
Arbaces	28.)	Dejoces	53.
Mandaucæ	50.)	Phraortes	22.
Sosarmus	30.) [28]	Cyaxares	40.
Artycas	50.)	Astyages	35.
Abianes	22.)		
Artæus	40.)		150.
Artynes	22.)		
Astihares	40.)		
Aspadas			
s. Astyages	[35]		
		317. [315]	

Primus hoc perspexit Volneyus l. 1., qui Ctesiae catalogum Herodotei duplicationem esse censet; ita ut non solum numeri sed etiam nomina hunc in modum sibi respondeant.

.....	Arbaces	28.	Sosarmus	30.
Dejoces	53.	=	Artycas	50.
Phraortes	22.	=	Abianes	22.
Cyaxares	40.	=	Artæus	40.
Astyages	35.	=	Astyages	[35]

Accuratiores de his vide apud ipsum Volneyum. Ceterum ut Ctesiana numerorum ratio sibi constet, Sosarmo pro 30 dandi sunt an. 28. [Omisit Diodorus δυοὶ λεῖποντα ante vocem τριάκοντα.] Sic summam habes annorum 315, quæ tum per se magnopere se commendat, tum reliquis Ctesiae cal-

studiosa, et omnes Sacarum feminas audacia et ad res gerendas industria longe superans. Gens enim hæc inprimis mulieres habet fortes, et sociam viris operam in bellorum discrimine navantes. Illam vero pulchritudine etiam præ omnibus eminuisse, consiliorumque solertia et actionum quarundam strenuitate fuisse admirabilem prædicant. (4) Barbaros enim finitimos, qui arrogantia elati servitutis jugo Sacas premebant, bello subegit, et magnam regionis partem ad mitiorem traduxit cultum, urbesque non paucas extruxit; gentis denique suæ vitam multo beatiorē effecit. (5) Ideoque cives post obitum ejus, ut gratiam pro beneficiis referrent, virtutumque memoriam conservarent,

sepulcrum ei cetera longe supereminens construxere. Pyramidem enim triquetram ex fundamento eduxerunt: cujus latera ad ternum stadium longitudinem protenderent, vertex in acutum mucronem desinens ad stadii altitudinem assurgeret. Colossea quoque effigie super bustum erecta, herolcos illi honores consecrarunt, reliqua omnia longe magnificentius quam majoribus ejus impendentes. (6) Hinc Astibara, Medorum rex, per senii infirmitatem extincto in Ecbatanis, filius ejus Aspadas, quem Astyagem Græci vocant, regnum accepit. Eo Cyri Persæ armis oppresso, ad Persas imperium devolutum est: de quibus suo loco singillatim a nobis perscribetur.

culis probatur. Idem latere videtur in Justin. I, 6 : *Regnaverunt Medi annos trecentos quinquaginta* (lego *quindecim*). Ctesiae numeros innuit etiam Agathias, II, p. 46, qui Medis tribuit annos *non minus trecentis*. Porro suspicari licet Deiocem ap. Herodotum antiquitus habuisse non 53 annos, sed 50. Nihil tamen in nostro Herodoto mutandum; nisi quod, ut constant sibi numeri cap. 102 et 106 et 130 traditi, cap. 106 Scytharum imperio non 28, sed 22 anni tribuendi sunt, confusis scilicet *xx'* et *xx'* ex noto genere erroris.

Virorum doctorum conamina, quibus Herodoti et Ctesiae sententias conciliare studuere, hic recensere longum est. Tu vide quæ de hac re con-gesserunt Beck. *Allgem. Weltgesch.* I, p. 612 sqq. 635 sqq. 641 sqq. Larcher. in tab. Chronol. ad Herodot. tom. VII, p. 158 sqq. Hammer in Annal. Viennens. IX, p. 13 sqq. Coopmans. de Sardanap. p. 97 sq. Erhardt. in Ephemer. Hal. 1819, p. 89 sq. Niebuhr. *Denkschrift. d. Berliner Acad. d. Wissensch.* 1820-1821, p. 49 sq. Bæhr. in Excurs. ad Herodot. I, 130, tom. I, p. 899 sq.

Cap. 32, 2. Τοῦτον ὑπὸ βασιλείᾳ ἐν τινι κρίσει λυπηθέντα. — « Lis erat Parsondæ cum Nanaro, Babyloniorum regulo, ob insignitam injuriam, qua Babylone affectus erat; rex captus arbiter, et a Metapherne eunucho, quem Nanarus ingenti pretio sibi conciliaverat, expugnatus, litem dederat secundum Nanarum. Parsondas, vindicta de eunucho et Nanaro sumpta, ab Artæo descivit, et bellum, quod hic describitur, movit. Discimus hæc ex Nic. Damascen., qui de Parsondæ injuria et lite diligenter, Exc. Vales. p. 426-437. » WESSELING.

Cap. 34, 1. Ἀστυδάραν. — « Rectum esse Asti-baran, sequentia indicant et Nic. Damasc. p. 438 (p. 30 Orell.). Syncellus et Eusebius hunc et decessorem ejus inter Medos reges non agnoscunt; habet autem Alexander Polyhistor, a Nabuchodo-

nosore belli socium contra Hierosolymitanos adscitum memorans in Euseb. P. E. IX, c. 39. » WESSEL. Gemistus regem dicit Ἀστυδάραν, Poggius *Artibanum*. Codd. Dindorf. A. B. Γαρταμάρνην. Δαρταμάρνην.

Cap. 34, 3. Ζαρίναν. « Nic. Damascen. [p. 437-441. p. 30 Orelli, quem vide] *Zarinæam* appellat, feminæque magnum animum, castosque mores, ceterasque virtutes meritis laudibus prædicat. Ctesias longa oratione ejus res gestas, Stryangæi amorem, violentumque ob repulsam interitum descripserat; quæ pleraque a Diodoro neglecta, memorabili diligentia in ordinem redigere singulari dissertatione adnixus est Boivin in Commentatt. Acad. Inscript. tom. III, p. 83. » WESS. Huc pertinet

26.

Anonymus De Mulier. quæ bello clar. c. 2 : Ζαριναία. Αὕτη, τελευτήσαντος τοῦ προτέρου ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἀδελφοῦ Κυδραίου, Σακῶν βασιλέως, ἐγαμήθη Μερμέρῳ τῆς Παρθυαίων χώρας δυνάστη. Τοῦ δὲ Περσῶν βασιλέως ἐπιστρατεύσαντος πολεμοῦσα καὶ τρωθεῖσα ἔφυγε, διωγθεῖσα δὲ ὑπὸ Στρυαγγαίου ἰατεύσασα διεσώθη. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὑποχρεῖον αὐτὸν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς λαδὼν ἐβούλετο ἀνελεῖν, ἡ δὲ δεομένη σώζειν καὶ μὴ πείθουσα, λύσασά τινος τῶν ἐαλωκότων σὺν αὐτοῖς τὸν Μέρμερον ἀνέειλε, καὶ παραδοῦσα τῇ Πέρσῃ τὴν χώραν φιλίαν ἐποίησατο πρὸς αὐτὸν, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας.

27.

Demetrius de elocutione § 218 sqq. : Ὅπερ δὲ τῷ Κτησίᾳ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδολεσχοτέρῳ διὰ τὰς διλογίας, πολλὰ μὲν ἴσως ἐγκαλοῦσιν ὀρθῶς· πολλὰ γὰρ δὲ οὐκ αἰσθάνονται τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνδρός. Τίθεται γὰρ τοῦτο, διὰ τὸ πολλὰς ποιεῖν ἐμφασιν πλείονα· οἷα τὰ τοιαῦτα· Στρυγγίλις τις ἀνὴρ Μῆδος, γυναῖκα Σακίδα καταβαλὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου (μάχονται γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες ἐν Σάκαις ὥσπερ αἱ Ἀμαζόνες), θεασάμενος δὴ τὴν Σακίδα εὐπρεπῆ καὶ ὡραία, μεθῆκεν ἀπο-

26.

Zarinæa post obitum prioris mariti et Cydræi fratris regisque Sacarum, nupsit Mermero, principi Parthorum. Contra hunc quum exercitum eduxisset rex Persarum, ipsa inter præliandum vulnerata fugam arripuit, ac quum fugientem Stryangæus assecutus esset, precibus usa salutem redemit. Verum non multo post Strangyæum vir ejus in potestatem suam redegerat, voluitque eum interficere. Tum salutem ejus precata quum nihil persuaderet, solutis captivorum quibusdam, horum ope Mermerum interemit, regionem tradidit Persæ, cum eoque amicitiaæ fœdus inivit. Rem narrat Ctesias.

27.

Qua de re Ctesiam accusant, quasi propter inculcata

denuo verba sit loquacior, in eo forte sæpius ipsi nullam faciunt injuriam, sæpius tamen quoque viri perspicuitatem in dicendo non attendunt. Idem namque ponitur denuo, quod ita sæpius expressior fiat significatio. Qualia sunt hæc : (*Stryangæus*, fr. 26) Stryaglius quidam, Medus, quum ex equo Sacidem mulierem dejecisset (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eamque et formosam et ætate florentem vidiasset, salvam dimisit. At percusso postea fœdere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire : scribit tamen prius illi hanc epistolam, qua exposulat, *Ego quidem te servavi : et tu quidem per me servata es, ego autem per te perii*. Hic virgula censoria arrepta aliquis, qui se brevem in dicendo putat, reprehendat,

σώζεσθαι· μετὰ δὲ τοῦτο σπονδῶν γενομένων, ἐρασθεὶς τῆς γυναῖκος, ἀπετύγχανεν· ἐδόδεκτο μὲν αὐτῷ ἀποκαρτερεῖν· γράφει δὲ πρότερον ἐπιστολὴν τῇ γυναικὶ μεμφόμενος τοιάνδε· « Ἐγὼ μὲν σὲ ἔσωσα, καὶ σὺ μὲν δι' ἐμέ ἐσώθης· ἐγὼ δὲ διὰ σὲ ἀπωλόμην. »

Ἐνταῦθα ἐπιτιμήσαν ἂν ἴσως τις βραχυλόγος οἰόμενος εἶναι ὅτι δις ἐτέθη πρὸς οὐδὲν τὸ « ἔσωσα » καὶ « δι' ἐμέ ἐσώθης ». Ταῦτόν γὰρ σημαίνει ἀμφοτέρω· ἀλλ' εἰ ἀφέλοις θάτερον, συναφαιρήσεις καὶ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐναργείας πάθος· καὶ τὸ ἐπιπερόμενον δὲ, τὸ « ἀπωλόμην » ἀντὶ τοῦ ἀπολλύμηναι, ἐναργέστερον αὐτῇ τῇ συντελείᾳ ἐστί· τὸ γὰρ δὴ γεγονός δεινότερον τοῦ μέλλοντος ἢ γινομένου ἔστι. Καὶ ὅπως δὲ ὁ ποιητὴς οὗτος (ποιήτην γὰρ αὐτὸν καλοῖ τις εἰκότως) ἐναργείας δημιουργός ἐστιν ἐν τῇ γραφῇ συμπάσῃ, οἶον καὶ ἐν τοιοῖσδε ***. (V. fr. 42.)

28.

Tzetzes Hist. XII, 894 :

Τοὺς Σάκας ἔθνος γίνωσκε, ὧν εὖρεμα τὸ σάκος, καὶ αἱ γυναῖκες τούτων δὲ συμμάχονται ἀνδράσιν, ὡς καὶ Κτησίαις εἴρηκε καὶ ἕτεροι μυριοί· αἱ τῶν Σακῶν γυναῖκες δὲ μάχονται δὴ ἀφ' ἵππων· καὶ πάλιν δὲ Στρυάλιος (Στρυάγιλος?), ἀνὴρ τις ἐκ τῶν Μήδων, γυναῖκα τῶν Σακιδῶν μὲν καταβαλὼν ἐξ ἵππου.

bis ninirum posita nulli rei esse istud *Servavi*, et istud *Per me servata es*. Idem enim hæc significant ambo. Verum si alterutrum sustuleris, simul et perspicuitatem sustuleris, et ex illa virtute qui nascitur affectum. Quin et quod ad illa redditur *Peribam* scilicet pro *Pereo*, evidenti-
us est propter clausulam. Quod enim accidit, id maiorem vim et efficaciam habet eo quod futurum est, vel adhuc fit. Et omnino hic poeta (nam poetam jure eum appellaveris) per totum opus singularis perspicuitatis est artifex, ut in hisce : ***. (v. fr. 42).

28.

Sacas gentem scito, quorum inventum scutum (*sakas*) : quorum etiam mulieres pugnant cum viris, ut Ctesias inquit, atque alii complures : Sacarum autem mulieres pugnant sane ex equis. Et rursus vero : Stryalius, vir quidam Medus, mulierem Sacam quidem deturbans ab equo.

PERSICA.

29.

Lecta Ctesiae Cnidii Persica in libros distributa viginti tres. In prioribus sex tractat res Assyriorum et quæcunque Per-

ΠΕΡΣΙΚΑ.

29.

ECLOGA

Ex Ctesiae Cnidii Persicis ap. Photium cod. LXXII, p. 106 : Ἀνεγνώσθη βιβλίον Κτησίου τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά, ἐν βιβλίοις χγ'. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ζ' τὰ τε Ἀσσύρια διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν, ἀπὸ μέντοι τοῦ ζ' τὰ Περσικά διεξέρχεται· καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ η' καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διεξίσι τὰ περὶ Κύρου καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ Ξέρξου, σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἐπελέγχων ἐν πολλοῖς καὶ λογοποιοῖν ἀποκαλῶν· καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἐστὶν αὐτοῦ, φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλειόνων, ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ ὄρῃν μὴ ἐνεχώρει) αὐτήκοον καταστάντα, οὕτω τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. Οὐγ' Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τάναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ. Ἦχμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, δὲ ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου (εἰς δὲ ἡ Περσικὴ βασιλεία κατῆλθεν) ἐτύγχανε.

2. Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς οὐδὲν αὐτοῦ Κύρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυίαν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κύρου Ἀστυίαν Ἐκδατάνους, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κριοκράνοισι τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιτάμα· ἐπιστάντα δὲ Κύρον ἐπιτάζει ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιτάμαν τε καὶ Ἀμύτιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυίαν· τὸν δὲ ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ δι' αὐτὸν στρεβλώ-

sarum imperium præcesserunt ; inde a septimo autem Persarum historiam exponit. Libris septimo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo et decimotertio, quæ ad Cyrum et Cambysem, et Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, commemorat : fere in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illumque in multis mendacii arguit fabularum confectorem appellans : illo enim posterior est. Se autem eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut certe, quæ videre non licuit, de iis a Persis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec vero tantummodo ab Herodoti, sed etiam in aliis a Xenophontis Grylli filii historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et Parysatide geniti ; qui frater fuit Artaxerxis, ad quem regnum Persicum devenit.

2. Scribit itaque statim de Astyage, nulla Cyrum ipsi generis propinquitate fuisse junctum, illumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyigan e conspectu Cyri Ec-batanis, et in criocranis regiarum ædium ab Amyti filia sua et ejus viro Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum etiam liberos Spitacen ac Megabernen de Astyigan per tormenta interrogari voluisse : Astyigan vero se ipsum pateficcisse, ne propter se pueri torquerentur, captumque et com-

θεῖσαν οἱ παῖδες. Ἀφθέντα δὲ πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰδάρᾳ δεθῆναι, λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Κύρου μετ' οὐ πολὺ καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι· καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμύτιν πρότερον μὲν μητρικῇ ἀπολαῦσαι τιμῇς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀγθῆναι τῷ Κύρῳ, Σπιτάμας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηρημένου, ὅτι ἐφεύσατο ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυίαν. Ταῦτα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. Καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώματος ἡ μάχη ἐγένετο. Ἐπει δὲ Βάκτριοι Ἀστυίαν μὲν πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμύτιν δὲ μητέρα καὶ γυναῖκα ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμύτι καὶ Κύρῳ παρέδοσαν. (3) Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασιλέα, ἀνδρα δὲ Σπαρέθρης, ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ ἀνδρὸς στρατὸν συλλέξασα ἐπολέμησε Κύρῳ, ἀνδρῶν μὲν στρατεύματα τριάκοντα μυριάδας ἐπαγομένη, γυναικῶν δὲ εἴκοσι. Καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλλαμβάνει ζωγρίαν μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρμίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖδας, δι' οὓς ὑσπερον καὶ Ἀμόργης ἀφέθη, ἐπεὶ κάκεινοι ἀφέθησαν. (4) Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροῖσον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην· ὅπως τε βουλῇ Οἰδάρᾳ Περσῶν εἰδωλα ζύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα εἰς δόξιν μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἥλῳ δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. Ὅπως τε πρὸ τῆς ἁλώσεως δίδονται ὁ παῖς Κροῖσου ἐν δηήρῳ λόγῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον· ὅπως τε δολοβράφουτος Κροῖσου ὁ παῖς κατ' ὀφθαλμοὺς ἀναι-

ρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ θνήσκει· ὅπως τε, ἀλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει ὁ Κροῖσος· καὶ ὡς τρις ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεὶς ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως, καίτοι σφραγίδαν τῷ ἱερῷ ἐπιχειμέναν, καὶ τούτων τὴν φυλακὴν Οἰδάρᾳ ἐμπαιστευμένου· ὅπως τε οἱ συνδουμένοι Κροῖσῳ τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς καταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. Καὶ ὅτι ἀναληφθεὶς ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν. Καὶ τότε μόλις ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. Ἐξ οὗ καὶ περιέπεται, καὶ ἔδωκε Κύρος Κροῖσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην γένους Ἐκβατάνων, ἐν ᾗ ἦσαν ἵπποις μὲν πενταχιχλίοι, πελτασται δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξοταὶ μύριοι.

5. Ἐτι διαλαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετησάκην τὸν εὐνοῦχον, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ Βαρκανίων Ἀστυίαν· ἐπὶ οὗτοι γὰρ αὐτὸς τε καὶ ἡ θυγάτηρ Ἀμύτιος τὸν πατέρα ἰδεῖν. Καὶ ὡς Οἰδάρᾳ βουλεύει Πετησάκᾳ ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντᾳ Ἀστυίαν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· ὃ καὶ γέγονε. Δι' ἐνυπνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετησάκας, πολλάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύρου ἐκδίδεται. Ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα καὶ τὸ δέρμα περιδείρῃ ἀνεσταύρωσεν. Οἰδάρᾳς δὲ δεδιὼς μὴ τὰ δμοῖα πέσεται, καίτοι Κύρου μὴδὲν τοιοῦτον ἰσχυρίζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς μὲν ἀποκαρτερήσας δι' ἡμερῶν δέκα ἑαυτὸν ἐξήγαγεν,

pedibus gravibus ab Cēbara oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro liberatum, et non secus ac patrem honoratum observatumque fuisse, filiamque Amytin primum quidem tanquam matrem in honore habitam, postea vero Cyro nupsisse, quum Spitamas ejus vir esset interfectus, propterea quod ignorare se quem quaererent Astyigan mentitus esset. Hæc dicit Ctesias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Bactrianos bellum gessisse, in quo utrinque æquo Marte pugnatum: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri patrem factum esse, Amytin autem matrem et uxorem, intellexissent, sponte se ipsos Amyti et Cyro dedisse. (3) Tradit etiam, Cyrum cum Sacis bellum gessisse, et Amorgen Sacarum regem Sparethrae maritum cepisse: Sparethram autem, capto marito, exercitum coegisse, bellumque Cyro intulisse, virorum trecentis, mulierum ducentis millibus in aciem eductis: victoria potitum de Cyro et præter alios plurimos vivum cepisse Parmisen Amytis fratrem et tres ejus filios: propter quos postea Amorgen liberatum fuisse, quod etiam ipsi liberati fuisse sent. (4) Porro Cyrum Amorgæ ope adjutum, Croeso et Sardibus bellum intulisse: et quomodo Cēbaræ consilio lignea Persarum simulacra in muro conspecta timorem incolis iniecerint, et propter ea ipsa urbs capta sit: et quo pacto ante captam urbem Croesi filius pro obside datus divino quodam spectro Croesum decipiente; quomodo dolos necciente Croeso, filius in ejus conspectu interfectus, et mater hanc calamitatem intuita se ipsam ex muro præcipitarit, et

mortua sit: quomodo, capta urbe, Croesus ad Apollinis ædem, quæ erat in urbe, confugerit, et ter in templo victus a Cyro, ter arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla apposita essent, eorumque custodia Cēbaræ commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croso victi fuerant, amputata sint capita, ut qui Croesi liberandi causa prodicionem inierint. Narrat etiam, Croesum in regia: aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tunc tria fulminaque irruissent, rursum fuisse solutum: tumquidem Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, pelatarum autem jaculatorumque et sagittariorum decem millia.

5. Commemorat item quomodo Cyrus Petesacan eunu-chum, qui apud ipsum plurimum auctoritate valebat, in Persidem miserit, ut Astyigan a Barcaniis adduceret: nam et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item Cēbaras consilium dederit Petesacæ: ut in deserto loco Astyigan relinqueret et fame sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis scelere patefacto, Petesacas a Cyro puniendus traditur Amyti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos ejus effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde afflixit. Cēbaras autem, timens ne eadem quæ ille pateretur, quamvis Cyrus nihil tale se permissurum plane affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipæ sibi mortem conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque sepultus est,

Ἀστυγας δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρὸς· λέοντες γὰρ αὐτοῦ, φησί, μέχρι Πετησάκων πόλιν ἔλθειν καὶ ἀναλαβεῖν ἐφύλαττον τὸν νεκρόν.

ε. Κῦρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δερβικας, Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν. Καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δερβικες ἰστώνουσιν ἑλέφαντας, καὶ τοὺς ἱππεῖς Κῦρου τρέπουσι. Καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχουν γὰρ Ἰνδοὶ τοῖς Δερβικέσιν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἑλέφαντας ἔφερον), οὗτος δ' Ἰνδὸς πεπτωκότα Κῦρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. Τότε δὲ ζῶντα ἀνελόμενοι αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤσαν. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβικῶν ἴσοι· μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. (7) Ἀμόργης δὲ περὶ Κῦρου ἀκούσας σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν διςμύριους ἱππέας. Καὶ πολέμου συρρήχεντος Περσῶν καὶ Δερβικῶν, νικᾷ κατὰ κράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σακῶν στρατός, ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβικῶν βασιλεὺς Ἀμοραῖος καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ. Ἀπέθανον δὲ Δερβικῶν μὲν τριςμύριοι, Περσῶν δὲ ἑνακισχίλιοι. Καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κῦρῳ.

ε. Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾶν Καμβύσῃ μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν βασιλεῖα καθίστη· Ταννοξάρχῃ δὲ τὸν νεώτερον ἐπέστησε δεσπότην Βακτρίων [καὶ τῆς χώρας,] καὶ Χοραμνίων καὶ Παρθίων καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς χώρας διορισάμενος. Τῶν δὲ Σπιτάκῃ παίδων Σπιτάκῃ μὲν Δερβικῶν ἀπέδειξε σατράπην, Με-

γαβέρνῃ δὲ Βαρκανίῳ· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι προσέτατε. Καὶ Ἀμόργῃ φίλον τούτοις τῶν δεξιῶν ἐμβαλλομένων ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοισι καὶ τοῖς μὲν ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ἡύχετο, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. Ταῦτα εἰπας ἐτελεύτησε τρίτῃ ὑστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. Ἐν οἷς ὁ ια' Κτησίῳ λόγος τοῦ Κνιδίου.

ε. Ἀρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. Οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς νεκρὸν διὰ Βαγαπάτου τοῦ εὐνούχου εἰς Πέρσας ταφῆναι καὶ τάλλα, ὥς ὁ πατὴρ ὥρισεν, διωκῆσάτο. Μέγιστον δὲ παρ' αὐτῷ ἡδύνατο Ἀρτασύρας Ἰρκανίος, τῶν δὲ εὐνούχων Ἰζαδάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βαγαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος ἦν μετὰ τὸν Πετησάκα θάνατον. Οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὸν βασιλεῖα Ἀμυρταῖον, Κομβάφῃος τοῦ εὐνούχου, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυπτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γεφύρας καὶ τάλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐρ' ὃ γενέσθαι ὑπαρχος Αἰγύπτου. Καὶ γέγονε· ταῦτα γὰρ αὐτῷ Καμβύσῃ διὰ Ἰζαδάτου τοῦ Κομβάφῃος ἀνεψίου συνέθετο, καὶ αὐτὸς δὲ οικειοφώνως ὑστερον. Ζωγρίαν δὲ λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχίλοις Αἰγυπτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρέτισατο, ἐποίησατο. Καὶ τῇ Αἰγύπτῳ δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ ἑπτακισχίλιοι.

quippe in deserto cadaver ejus intactum permanerat, neque a feris erat comesum; leones enim, ut narratur, cadaver ejus, donec Petesacas reversus sustulisset, servaverant.

6. Cyrus autem adversus Derbices expeditiōnem suscipit, quorum rex erat Amoraus: at Derbices ex insidiis producunt elephantēs, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex equo cecidit, et quidam Indus (nam Indi Derbiis in bello opem ferebant: a quibus etiam acceptos elephantēs in bellum ducebant): hic igitur Indus Cyrum equo delapsū jaculo vulneravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. Tum vero vivum adhuc familiares sustulerunt et in castra deportarunt. Occisi sunt in pugna illa Persarum permulti, sed totidem ex Derbicis; nam horum quoque decem millia ceciderunt. (7) Amorges vero quum audivisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac Derbices inter se confliscent, tam strenue Persae ac Sacae pugnant, ut penes eos victoria fuerit: interfectus praeter alios etiam rex Derbicum Amoraus cum duobus filiis. Occubuerunt Derbicum millia triginta, Persarum novem millia. Et subiecta est ea terra Cyro.

8. Cyrus vero jamjam e vita decedens regem constituit Cambysem, filiorum natu maximum, Tanyoxarcen, filium minorem, dominum praefecit Bactris, Choramniis, Parthis et Carmaniis, immunes eum has regiones tenere stipulatus. Porro ex Spitame liberis Spitacen quidem Derbicis praefecit, Megabarnem autem Barcanis: eosque matri in omni-

bus obtemperare jussit. Quinetiam illos et mutuo et cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium jungere voluit: et in mutua benevolentia permanentibus fausta precatus est; contra diris devovit qui priores injuriam alteris illaturi essent. Hic dictis Cyrus vita excessit, tertio a vulnere accepto die, quum regnavisset annos triginta. Atque hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

9. Liber duodecimus a regno Cambysis incipit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Bagapaten eunuchum in Persidem sepeliendum misit, et alia quemadmodum a patre constituta erant, administravit. Plurimum vero apud ipsum auctoritate valebat Artasyras Hyrcanici, ex eunuchis autem Ixabates et Aspades et Bagapates, qui etiam apud patrem post mortem Petesacae plurimum potuerat. Hic adversus Aegyptum et Amyrtæum Aegyptiorum regem exercitum ducit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem poterat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset, ea scilicet conditione ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod factum est. Ita enim cum eo Cambyse pactus fuerat, primum per Ixabaten Combaphei patruem, et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtæum vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit, nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptiorum, quos ipse delegerat, relegavit. Et Cambyse universam Aegyptum subegit. Praelio caesi sunt Aegyptiorum quinquaginta millia, et Persarum septem millia.

10. Quidam autem magus, cui nomen erat Sphendadates,

10. Μάγος δέ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἀμαρτήσας καὶ μαστιγωθείς ὑπὸ Τανυοζάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμβύσῃν ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοζάρκην ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ· καὶ σημεῖον ἐίδου τῆς ἀποστάσεως, ὡς εἰ κληθεὶς ἔλθειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. Δηλοὶ τοίνυν ὁ Καμβύσης ἔλθειν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαιτούσης μένειν, ἀνεβάλετο. Παῖρρησιάζεται ταῖς διαβολαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἀμύτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθετεῖ Καμβύσῃν τὸν υἱὸν μὴ πείθεσθαι· ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μάλιστα. Διαπειψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν ἀδελφόν, παραγίνεται. Καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἦττον ἀνελεῖν ἐμελέτα· κρύφα δὲ Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἐσπευδε. καὶ λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις· ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς τῷ βασιλεὶ κοινωσὼν βουλευεῖ τοιούτων· ὅμοιος ἦν αὐτὸς ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοζάρκῃ· βουλευεῖ τοιγαροῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ φανερωῷ, ὡς ὅθεν ἀδελφοῦ βασιλέως κατεκπόντα, τὴν κεφαλὴν προστάζει ἀποτμηθῆναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοζάρκην, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον, ὥστε καὶ τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοζάρκην. Καὶ γίνεται ταῦτα· αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοζάρκης, ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος καὶ νομίζεται Τανυοζάρκης. Καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολλὸν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰαβάτης· τοῖσι γὰρ μόνους Καμβύσης ἐθάρρῃσεν τὴν πρᾶξιν. (11) Λάβυζον δὲ τῶν εὐνούχων τὸν πρῶτον, οἱ ἦσαν Τανυοζάρκει, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης καὶ τοὺς ἄλλους, ὑπο-

δείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον, «Τοῦτον,» ἔφη, «νομίζετε Τανυοζάρκην;» «Ὁ δὲ Λάβυζος, θαυμάσας, «Καὶ τίνα ἄλλον,» ἔφη, «νομιοῦμεν;» τοσοῦτον ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. Ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοζάρκης. Πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμύτις τὸ δρᾶμα διὰ Τιθέθεως τοῦ εὐνούχου, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγγανε, καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου· ὁ δὲ οὐ δίδωσιν. Ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ ποῦσα φάρμακον τελευτᾷ. (12) Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορβεί, καὶ ἀθυμεῖ. Καὶ τίχτει αὐτῷ ἡ Ρωξάνη παιδίον ἀκέφαλον, καὶ πλεόν ἄθυμε· καὶ οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δῆλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον. Καὶ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ ἀπειλοῦσα τῆς μαιφονίας, καὶ πλέον ἀθυμεῖ. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἔξων ξυλάριον μαχαίρα διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν εἰς τὸν μῦν, καὶ ἑνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας δυοῖν δέοντα ἔτεσιν.

13. Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης τελευτήσῃ, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν μάγον· καὶ ἐβασίλευσεν ἐκείνου τελευτήσαντος. Λαβῶν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ἰαβάτης ἦγεν εἰς Πέρσας. Τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοζάρκου, ἦκεν Ἰαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάντα καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν, ἐκείθεν τε συλληφθεὶς ἀπετμήθη. (14) Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρνης, Νορονδά-

quum fuisset ob delictum verberibus a Tanyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud eum fratrem Tanyoxarcem accusat, ut qui insidias ipsi strueret; argumentum rebellions affert quod, si vocaretur, non veniret. Cambyses igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo negotio detentus, protectionem distulit. Tunc magus eum audacius criminari. At mater Amytis id quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne fidem ei haberet admonebat; at rex se non credere fingeat: quum tamen maximopere crederet. Quum autem tertium a Cambyse frater esset accersitus, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed studebat atque res exitum habuit inscia Amytide, quem meditabatur. Nam magus consilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur. Quum ipse Tanyoxarce esset simillimus, consilium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis accusatori, caput abscindi coram omnibus jubeat. clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; deinde vero illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse judicetur: atque hæc fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces esse existimatur: diuque latet omnes præter Artasyran, Bagapaten et Iabaten; his enim solis rem Cambyses aperire ausus erat. (11) Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarce eunuchos, et aliis ad se vocalis, magum illa veste indutum ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxarcem*

existimatis? Labyzus vero nitratus, *Quem alium, dixit esse putemus?* adeo propter similitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos vero quinque, Amytis per indicia Tibethei eunuchi, quem magus verberaverat, totam rem comperit petitque Sphendadaten a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa diras ei imprecata hausto veneno vitam finivit. (12) Contigit deinde ut sacrificante Cambyse, quum victimæ jugularentur, sanguis non fluere: qua ipse ex re dejecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magique ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob eandem perpetrata minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13) Bagapates autem et Artasyras, antequam Cambyses moreretur, consilium inierant regui Mago tradendi, et post ejus mortem regnum detulere. Interea Izabates corpus Cambysis in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarce nomine regno potiretur, de eo apud exercitum omnia professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscisum. (14) Unde septem inter Persas illu-

της, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀταφέρνης καὶ Δαρείος Ὑστάσπευ. Τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, δὲ τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. Καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. Ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὐρὺν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπέστηγε), δίφρον χρύσειον συντρίψας καὶ λαβὼν τὸν πόδα ἐμάχeto, καὶ τέλος κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ.

15. Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου μηχανῇ τι καὶ τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρημετίσαντος. Ἀγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφονίας, καὶ ἦν Σπενδοδάτης ὁ μάγος ἀνήρῃται. Δαρεῖος προτάσσει τάφον ἑαυτοῦ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσοῦ ὄρει, καὶ κατασκευάζεται. Ἐπιθυμῶν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν ὑπὸ τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. Οἱ δὲ γονεῖς ἀνελθεῖν βουληθέντες, ἐπεὶ οἱ ἱερεῖς εἶδον [δρεῖς] οἱ ἀνελκόντες αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσαν καὶ ἐτελεύτησαν. Καὶ ἔλυπηθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαὶ τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων.

16. Ὅτι ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμῃ τῷ σατράπῃ Καππαδοκίας ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας αἰγυμῶναι. Ὁ δὲ διαβὰς πεντηκοντόριος

λ', ἡχμαλώτισε· συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὐρὺν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. (17) Σκυθάρβης δὲ ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον· καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. Στράτευμα δὲ ἀγείρας Δαρεῖος, ὀδοσκόποντα μυριάδας, καὶ ζευγὰς τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἴστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας ἡμερῶν ιε'. Καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα. Ἐπικρατέστερον δ' ἦν τὸ τῶν Σκυθῶν· διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφυρώσεις, καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ δλον διαβῆναι στράτευμα. Καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρβου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ μυριάδες ὀκτώ. Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβὰς Χαλκηδονίων οἰκίας καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφυράς ἐμελέτησαν λύσαι, καὶ ὅτι τὸν βωμὸν, ὃν περὶ Δαρεῖος κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἥρανισαν. (18) Δᾶτις δὲ ἐπανάμειν ἐκ Πόντου καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου ἡγούμενος ἐπὶ ὁρβῇ νήσου καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν Μαραθῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δᾶτις· καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα Πέρσαις αἰτησάμενοις ἐδόθη. (19) Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας καὶ θύσας καὶ ἡμέρας νοστήσας λ' τελευτᾷ, ζήσας μὲν ἔτη οβ', βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. Ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας· καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ' ἐτελεύτησε.

20. Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς καὶ Ἀρτάπαυρος ὁ Ἀρ-

stres viri una adversus Magum conspiravere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Ataphernes et Darius Hystaspis filius. Hi quum inter se fidem dedissent, asumit etiam Artasyras, prætæraque Bagapates, qui claves omnes regiarum ædium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatæ opera in regias ædes ingressi, Magum inveniunt cum pellice Babyloniam dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clam subtraxerat,) sedile aureum confregit, ejusque pede arrepto, pugnavit, sed postremo a septem viris confossus occubuit, quum septem menses regnavisset.

15. Regnum adeptus est ex septem illis viris Darius, quum ejus equos (juxta id quod inter eos convenerat) arte quadam adhibita primus sub solis ortum hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magnus interfectus est, festum, Magophonia dictum, apud Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi exstrui in bicipiti monte jubet, atque id exstruit: sed quum id videre cuperet, a Chaldeis et a parentibus prohibetur. Quum autem parentes ejus ascendere voluissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacerdotes qui illos arum trahabant, conspiciat serpentes, et inde timore correpti, funes laxassent. Quæ res ingentem Dario mœrorem attulit: et illis qui eos traxerant, numero quadraginta, amputata capita sunt.

16. Darius præterea Ariaramnen Cappadociæ satrapam adversus Scythas proficisci, et viros feminasque captivos abducere jubet. Ille autem cum triginta navibus quinqua-

genum remorum trajiciens, id exsequutus est. Comprehen-dit inter alios etiam fratrem regis Scytharum Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata in vincula conjectum invenisset. (17) At Scytharbes, Scytharum rex, iratus litteras Dario scripsit contumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius tandem octingentorum millium exercitu coacto, et Bosporo Istroque ponte junctis, adversus Scythas profectus est, quindecim dierum itinere progressus. Sibi quæ mutuo tela miserunt. Sed quum Scythici validiores essent, Darius fugiens pontes transivit, atque festinanter dissolvit antequam totus transisset exercitus: quare Scytharbes octoginta hominum millia in Europa relicta interfecit. Darius vero, quum pontem pertransisset, domus templaque Chalcedonsium combussit; quoniam pontes, qui apud ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam Darius transiens in honorem Jovis Diabaterii statuerat, everterant. (18) Datis autem ex Ponto reversus et Medicum exercitum ducens, insulas Græciamque populabatur: sed apud Marathonem Miltiades ei occurrit barbaroque vincit: et ipse quoque Datis occumbit, et ne cadaver quidem ejus Persis expetentibus traditum est. (19) Darius autem ad Persas reversus est, ubi celebratis sacrificiis post morbum triginta dierum vitam finivit, quum annos septuaginta duos vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit etiam Artasyras. Bagabates autem, quum septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

20. Regnum deinde adeptus est Xerxes filius ejus, apud quem Artapanus Artasyræ filius maximam obtinuit aucto-

τασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πατήρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός· εὐνούγων δὲ μέγιστον ἡδύνατο Νατάκας. Γαμεῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόρα θυγατέρα Ἀμυστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς Δαρειαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρτοξέρξης, καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν Ἀμύτις κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμης, ἡ δὲ Ῥοδογούνη. (21) Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τε Χελκηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν, ὡς ἤδη εἴρηται, ἐπειράθησαν, καὶ ὅτι Δᾶτιν Ἀθηναῖοι ἀνείλον καὶ οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἔδοσαν. Πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ Μαρδονίου, καὶ τὴν πύelon ἐλαίου οὐκ ἴσχυσε, ὥσπερ καὶ ἐγγράπτο, πληρῶσαι. (22) Ἐξελκύει Ξέρξης εἰς Ἐκβάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλωνίων καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σπῶν ἀναίρεσις. Οὕτω καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίης, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκείνος λέγει, πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, ἐπεὶ τά γε ἄλλα Μεγάβζον οὗτος λέγει διαπράσσεσθαι, ὃς ἦν γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμύτι τοῦ Ξέρξου. Οὕτω μὲν ἦλθον διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλών. Δίδωσι δὲ αὐτῷ Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ καὶ μύλην χρυσῇ ἐξ ἑλκουσαν τάλαντα· ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων παρὰ Πέρσαις ἔστί. (23) Ξέρξης δὲ συναγεῖρας στρατιὰν Περσικὴν, ἀνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγὺς

τὴν Ἀβυδον. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ ἀπέργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν Λακεδαιμονίων δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους καὶ κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. Εἴτα προσβαλεῖν κελεύει μετὰ διςμυρίων καὶ ἧτα γίνεται κάκεινων. Εἴτα μαστιγοῦνται ἐπὶ τῇ πολεμείᾳ, καὶ μαστιγούμενοι ἔτι ἡττώντο. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι μετὰ πεντακισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυσεν, ἔλυσεν τότε τὸν πόλεμον. (24) Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ Τραχινίων οἱ δυνατοί, Καλλιάρχης καὶ Τιμαφέρνης, παρῶσαν στρατιὰν ἔχοντες. Καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν Δημάρατον καὶ τὸν Ἥγιάδην τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι, εἰ μὴ κυκλωθείησαν. Ἦγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων διὰ δυσχεράτου στρατὸς Περσικὸς διελέλυθε, μυριάδες τέσσαρες καὶ κατὰ νότου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων· καὶ κυκλωθέντες ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. (25) Ξέρξης δὲ πάλιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιῶν, μυριάδας ἑξ, ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιῶν τὸν Ξέρξην κιννοῦντες. Ἀντιστρατεύει δὲ Πausanias ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων Σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιόικων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἑξ· καὶ νικᾷται κατὰ κράτος ἡ Περσικὴ στρατιὰ, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. Οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμ-

ritatem, quemadmodum ejus pater apud patrem regis obtinuerat, itemque Mardonius antiquus. Ex eunuchis autem plurimum apud eum poterat Natacas. Uxorem Xerxes ducit Onophræ filiam Amestrin, ex qua filium suscipit Dariæum : et post biennium, alterum, Hystaspem nomine : et præterea Artoxerxem : duasque filias, quarum una Amytis nomine aviæ vocatur, altera Rhodogune. (21) Xerxes adversus Græcos expeditionem suscepit, quod Chalcodonenses pontem solvere couati essent, quemadmodum jam dictum est, et aram a Dario erectam diruissent ; quodque Datin Athenienses interfecissent, neque cadaver ejus dare voluissent. Sed ante hæc Babylonem profectus est : et Belitanæ videre sepulcrum exoptavit : viditque opera Mardonii adjutus : et loculum olei non potuit, quemadmodum scriptum erat, implere. (22) Inde Echbatana profecto, defecisse Babylonios, et Zopyrum ducem suum interfecisse nuntiatur. In hunc modum de his loquitur Ctesias, non quemadmodum Herodotus : nam quæcunque hic de Zopyro, nisi quod mula ipsi peperit, ille a Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quom filiam ejus Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon capta est per Megabyzum : cui Xerxes, præter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, præter currus, instructis etiam mille triremibus, in Græciam copias duxit, quum Abydum ponte junvisset. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum

primum accessit, et cum illo trajecit, enimque ab invadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prælium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, Lacedæmoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi jubet : qui et ipsi superantur. Dein flagellorum verberibus milites ad pugnandum excitantur ; sed quum vel sic victi fuissent, quinquaginta millia postridie jubet educi : et quum nihil proficeret, a præliando tunc quidem destitit. (24) Sed Thorax Thessalus et Trachiniensium optimates Calliades et Timaphernes cum exercitu aderant : quos Xerxes quum vocasset, unaque Demaratum et Hegiam Ephesium, Lacedæmonios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur, intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duobus illis Trachiniensibus ducibus per invia transgressis, Lacedæmonios a tergo adoriuntur : qui circumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occubuerunt. (25) Rursus Xerxes adversus Plataenses exercitum centum et viginti millium mittit, et Mardonium ejus ducem constituit : qui autem Xerxem in Plataenses concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, trecentos Spartanos et mille accolæ, ex aliisque urbibus sex millia secum ducens. Ac devicto prorsus exercitu Persarum, vel ipse Mardonius vulneratus aufugit. Idem Mardonius quum a Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente (inquit) ingenti grandine oppressus moritur : quæ res Xerxi

πεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου· κακέϊ, φησί, θνήσκει, χαλάζει ἐπιπεσούσης παχείας· ἐρ' ὧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. (26) Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτῆς Ἀθήνας ἐλεύει· καὶ Ἀθηναῖοι πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριῆρεις, φεύγουσιν εἰς Σαλαμίνα. Καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἰρεῖ· καὶ ἐμπύρῃσι, πλην τῆς ἀκροπόλεως· ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο· τέλος ἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, ἀκείνην συνέφλεξαν. Ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενωπὸν τῆς Ἀττικῆς (Ἡράκλειον καλεῖται), ἐχώννυε χώμα ἐπὶ Σαλαμῖνα, πεζὴ ἐπ' αὐτὴν διαδῆναι διανοοῦμενος. Βουλὴ δὲ Θεμιστοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου τοῖσιν αὐτοῖς ναυμαχίᾳ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται, Περσῶν μὲν ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλιάς, στρατηγούντος αὐτοῖς Ὀνόφα, Ἑλλήνων δὲ ἐπτακοσίας. Καὶ νικῶσιν Ἕλληνες, καὶ διαρθεύονται Περσικαὶ πεντακόσαιοι νῆες, καὶ φεύγει Ξέρξης, βουλῇ παλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπάσαις μάχαις ἀπέθανον Περσῶν ἑξήκοντα μυριάδες. (27) Ξέρξης δὲ περάσας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀπελεύων εἰς Σάρδεας, ἔπειπε Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος παρητεῖτο, ἀποστέλλεται Ματάκας δ' εὐνόσχος, ὕβρεις τε φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλῆσιν· καὶ δὴ οὕτω ποιήσας πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφεν.

28. Ξέρξης ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος (ἢ θυγατὴρ, ὡς προεῖρηται, Ξέρξου ἐτύγχανεν), ὡς

μεμοιχευμένης, λόγους ἔκινει. Καὶ ἐπιτιμᾷται Ἀμύτις λόγοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπικινεῖται σωφρονεῖν.

29. Ἀρτάπανος δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετ' Ἀσπαμίτρου τοῦ εὐνοῦχου καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βουλευόμενος ἀνελεῖν Ξέρξην, καὶ ἀναρῶσιν, καὶ πείθουσιν Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν δ' ἄλλος παῖς ἀνείλε. Καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου. πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη γονεὺς τοῦ πατρὸς καὶ ἀποθνήσκει.

30. Καὶ βασιλεύει Ἀρτοξέρξης, σπουδῇ Ἀρταπάνου· καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει κοινῶν τῆς βουλῆς Ἀρτάπανος Μεγάβυζον ἧσιν ἐλυπημένον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτι διὰ τὴν τῆς μοιχείας ὑπόληψιν· καὶ δροκοὶ ἀλλήλους ἀσφαλίζονται. Ἀλλὰ μὴνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναίρειται Ἀρτάπανος ὃ τρόπῳ ἐμελλεν ἀναίρειν Ἀρτοξέρξην· καὶ γίνεται πάντα ὅλα τὰ ἐργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαῷ, καὶ ἀπολλυταὶ πικρῇ καὶ κακίστῃ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, δὲ ἦν κοινῶν ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου· σκαφεύεται γὰρ, καὶ οὕτως ἀναίρειται. Μάχη δὲ γίνεται μετὰ τὸν θάνατον Ἀρταπάνου τῶν τε συνωμοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν, καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ οἱ τρεῖς τοῦ Ἀρταπάνου υἱοί· τραυματίζεται δὲ καὶ Μεγάβυζος ἰσχυρῶς· καὶ ὀρνεῖ Ἀρτοξέρξης καὶ ἡ Ἀμυτις καὶ ἡ Ῥοδόγουν, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἀμῆστρις, καὶ μόλις πολλῇ ἐπιμελείᾳ περιώζεται Ἀπολλωνίδου ἱατροῦ τοῦ Κώου.

31. Ἀρίστανται Ἀρτοξέρξου Βάκτρα καὶ ὁ σατρά-

maximum mœrorem attulit. (26) Xerxes vero cum suis copiis Athenas proficiscitur : et quum Athenienses armatis centum et decem triremibus ad Salaminem fugissent, urbem vacuam capit, quam incendit, præter arcem. In ea enim relicti aliqui pugnabant : tandemque quum etiam hi noctu fugissent, arcem quoque exusserunt. Xerxes autem quum inde ad angustissimum, minimo intervallo a Salamine insula separatum Atticæ locum, Heracleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem versus ducere cœpit, pedestri itinere ad eam transire cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt. Deinde pugna navalis Persis et Græcis committitur. Persæ naves habebant plus quam mille, ducemque Onophan : Græcis erant septingentæ. Vincunt Græci et quingentas naves Persarum pessumdant : et fugit Xerxes consilio rursus et arte Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omnibus præliis ceciderunt Persarum centum et viginti millia. (27) At Xerxes, quum in Asiam trajecisset, et Sardes proficisceretur, misit Megabyzum ut templum Delphicum diriperet : illoque id suscipere recusante, Malacas eunuchus injuriam Apollini illaturus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reversus est.

28. Xerxes ex Babylone ad Persas (in Persidem) proficiscitur. Megabyzus vero suam uxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum jam dictum est) adulterii in-

simulat : quam ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur ; at illa spondet se castam.

29. Verum Artapanus, qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum Aspamitre eunucho, qui et ipse plurimum apud eum poterat de Xerxe interficiendo consilium agit : idque perpetratur, et Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariæ patrem suum necatum esse : adduciturque Dariæ ab Artapano in domum Artoxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans : atque capite plectitur.

30. Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. Sed idem Artapanus vitæ ejus insidiatur, solumque consilii Megabyzum assumit, qui jam propter Amytin uxorem adulterii suspectam mœrore affectus erat. Fidemque mutuo datam jurejurando confirmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus interimitur eo modo, quo ipse Artoxerxem interimere voluerat : et quæ in Xerxem et Dariæm perpetrata fuerant, omnia patentiunt. Aspamitres quoque, qui cædis Xerxis et Dariæ conscius fuerat, acerbissimo genere mortis, adhibitis scilicet per scapham tormentis, plectitur. At post Artapani mortem, eorum qui cum illo conjuraverant, et Persarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filii et graviter Megabyzus vulneratur. Quem casum Artoxerxes itemque Amytis et Rhodogune ac ipsorum mater Amestris ingenti luctu prosequuti sunt : tandem tamen, etsi ægre admodum, Apolloniæ medici Coi insigni diligentia servatus est.

πης, ἄλλος Ἀρτάπανος· καὶ γίνεται μάχη ἰσοπαλῆς· καὶ γίνεται πάλιν ἐκ δευτέρου, καὶ ἀνέμου κατὰ πρός-
ωπον Βακτρίων πνεύσαντος, νικᾷ Ἀρτοξέρξης, καὶ
προσχωρεῖ αὐτῷ πᾶσα Βακτρία.

32. Ἀρίσταται Αἴγυπτος, Ἰνάρου Λιθίου ἀνδρὸς
καὶ ἐτέρου Αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετήσαντος,
καὶ εὐτρεπίζεται τὰ πρὸς πόλεμον· πέμπουσι καὶ Ἀθη-
ναῖοι, αἰτησάμενου αὐτοῦ, τεσσαράκοντα νῆας. Καὶ
μελετᾷ αὐτὸς Ἀρτοξέρξης ἐκστρατεύσαι, καὶ τῶν φί-
λων οὐ συμβουλευόντων, πέμπει Ἀχαιμενίδην τὸν
ἀδελφόν, τεσσαράκοντα μὲν μυριάδας ἐπαγόμενον
στράτευμα πεζικόν, νῆας δὲ π'. Συμβάλλει πόλεμον
Ἰναρος πρὸς Ἀχαιμενίδην, καὶ νικῶσιν Αἰγύπτιοι, καὶ
βάλλεται Ἀχαιμενίδης ὑπὸ Ἰνάρου, καὶ ὀνήσκει καὶ
ἀποπέμπεται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτοξέρξην. Ἐνίκη-
σεν Ἰντρος καὶ κατὰ θάλασσαν, Χαριτιμίδου εὐδοκι-
μήσαντος, ὃς τῶν ἐξ Ἀθηνῶν τεσσαράκοντα νηῶν
ἐξηρημάτιζε ναύαρχος· καὶ ὁ Περσῶν νῆες, αἱ μὲν
εἴκοσιν αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν, αἱ δὲ λ' διεφθάρη-
σαν. (33) Ἐῖτα πέμπεται κατὰ Ἰνάρου Μεγάβυζος,
ἐπαγόμενος ἄλλο στράτευμα πρὸς τῷ ὑπολειφθέντι,
μυριάδας εἴκοσι, καὶ νῆας τ', καὶ ἐπιστάτην αὐτοῖς
Ὀρίσκον, ὡς εἶναι χωρὶς τῶν νεῶν τὸ ἄλλο πλῆθος ὡς
μυριάδας· Ἀχαιμενίδης γὰρ ὅτε ἔπεσε, δέκα μυριάδες
αὐτῷ, ἐξ ὧν ἤγε μ', συνδιεφθάρησαν. Ἰνεται οὖν
μάχη κρατερὰ, καὶ πίπτουσιν ἀμφοτέρωθεν πολλοὶ,
πλείους δὲ Αἰγύπτιοι. Καὶ βάλλει Μεγάβυζος εἰς
τὸν μηρὸν Ἰναρον, καὶ τρέπεται καὶ νικῶσι Πέρσαι

κατὰ κράτος. Φεύγει δὲ πρὸς τὴν Βύβλον Ἰναρος
(πόλις ἰσχυρὰ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτῇ), καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ
μετ' αὐτοῦ, ὅσοι μὴ ἐν τῇ μάχῃ καὶ μετὰ Χαριτι-
μίδου ἀπέθανον. (34) Προσχωρεῖ δὲ Αἴγυπτος πλὴν
Βύβλου πρὸς Μεγάβυζον. Ἐπεὶ δὲ ἐκείνη ἀνάλωτος
ἐδόκει, σπένδεται πρὸς Ἰναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας,
ἐξακιςχιλίους ὄντας καὶ ἐτι πρὸς, ὁ Μεγάβυζος, ἐφ' ᾧ
μηδὲν κακὸν παρὰ βασιλείῳ λαβεῖν, καὶ τοὺς Ἕλλη-
νας, ὅτε βούλονται, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν. (35)
Καθίστησι δὲ τῆς Αἰγύπτου σατράπην Σαρσάμαν·
καὶ λαβὼν Ἰναρον καὶ τοὺς Ἕλληνας παραγίνεται
πρὸς Ξέρξην (ἴμο Ἀρτοξέρξην), καὶ εὕρισκεν λίαν κατὰ
Ἰνάρου τεθυμωμένον, ὅτι τὸν ἀδελφόν Ἀχαιμενίδην
ἀπεκτονῶς εἶη. Διηγεῖται τὰ γεγονότα Μεγάβυζος,
καὶ ὡς πίστεις δούς Ἰνάρῳ καὶ τοῖς Ἕλλησι, Βύβλον
εἰληψε· καὶ ἐξαίτεται λιπαρῶς βασιλέα περὶ τῆς αὐτῶν
σωτηρίας, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐξάγεται τέλος τῇ στρα-
τιγῇ ὡς Ἰναρος καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδὲν κακὸν πείσονται.
(36) Ἀμυτις δὲ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς Ἀχαιμενίδου δεινὰ
ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τιμωρήσαιτο Ἰναρον καὶ τοὺς Ἕλλη-
νας· καὶ αἰτεῖται ταῦτα βασιλεῖ· ὁ δὲ οὐκ ἐνδίδωσιν·
εῖτα Μεγάβυζος· ὁ δὲ ἀποπέμπεται. Ἐῖτα ἐπεὶ διώγει
τὸν υἱόν, κατεργάσατο, καὶ πέντε παρελθόντων ἐτῶν
λαμβάνει τὸν Ἰναρον παρὰ βασιλείῳ καὶ τοὺς Ἕλλη-
νας. Καὶ ἀνεσταύρωσε μὲν ἐπὶ τριῶν σταυροῖς· πεν-
τήκοντα δὲ Ἑλλήνων, ὅσους λαβεῖν ἴσχυσε, τούτων ἔτεμε
τάς κεφαλὰς. (37) Καὶ ἐλυπήθη λύπην σφοδρὰν Μεγάβυ-
ζος, καὶ ἐπένθησε, καὶ ᾐτήσατο ἐπὶ Συρίαν τὴν αὐτοῦ

31. Desciscunt ab Artoxerxe Bactra et satrapa, cui
item nomen Artapani. Ac primum pugnatur æquo utrinque
Marte; deinde vero, commissa iterum pugna, quum ven-
tus spiraret in faciem Bactrianorum, vincit Artoxerxes,
totaque Bactria in ditionem ejus concedit.

32. Deficit etiam Ægyptus, Inaro, Libyum regulo, et
Ægyptio quodam defectionis auctoribus: omniaque ad
bellum necessaria parantur. Athenienses quoque Inaro pe-
tentī quadraginta naves mittunt: et ipsemet Artoxerxes
exercitum educere cogitat; sed, non ita consulentibus ami-
cis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis mil-
libus peditum et navibus octoginta. Confligit Inarus cum
Achæmenide Ægyptiique vincunt: atque Achæmenides
quum ab Inaro vulnus accepisset, moritur, ejusque cadaver ad
Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor evadit,
Charitimide magnum inde nomen consecuto, qui quadra-
ginta navium Athenis missarum navarchus erat. Persæ
amiserunt naves quinquaginta, quarum viginti cum ipsis
hominibus captæ, reliquæ triginta pessum datæ. (33) Deinde adversus Inarum mittitur Megabyzus, præter exerci-
tum qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis
hominum millibus constabat, navibus autem trecentis, qui-
bus Horiscus præerat: adeo ut præter naves reliqua mul-
titudine quingentorum millium esset. Nam quum cecidit
Achæmenides, centum millia ex quadringentis que duxe-
rat millibus una cæsa fuere. Pugnatur acriter, et utrinque
multi, sed plures ex Ægyptiis, cadunt. Tandem Megaby-

zus Inarum in femore vulnerat fugatque; et viribus fortio-
res facti Persæ vincunt. Inarus vero fugiens Byblum se
recepit (hæc est munita urbs in Ægypto), et cum eo Græ-
ci, quicunque in prælio et cum Charitimide cæsi non fue-
rant. (34) Ægyptus præter Byblum partes Megabyzi se-
quitur: et quoniam Byblus expugnari non posse videbatur,
Megabyzus cum Inaro et Græcis, quorum erant sex millia
et amplius, fide data paciscitur, nullam eos a rege injuriam
accepturos, et Græcos domum quum liberet reversuros.
(35) Quum igitur Sarsamen Ægypti præfectum constitui-
set, una cum Inaro et Græcis ad Artoxerxem profisciscitur:
eumque invenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fra-
trem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus quæ gesta
fuerunt narrat, et quomodo fide Inaro Græcisque data By-
blum cepit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus,
efficitur voti compos. Tandemque ad exercitum deferunt
Inarum et Græcos nihil delrimentī passuros. (36) Verum
enimvero Amytis (Amestris) vicem interemti filii Achæme-
nidis dolens, indignam rem fore arbitrabatur, nisi Inarus
et Græci pœnas sibi darent, atque adeo illos a rege expo-
scit: sed is non cedit. Tum idem poscit a Megabyzo, verum
hic re infecta eam a se dimittit. Tandem tamen illa quum
instando molesta esset, rem impetravit, et quinque post
annis Inarum pariter ac Græcos a rege accepit. Atque hunc
quidem tribus crucibus suffixit: de Græcis autem quinquaginta
(nam tot capere potuit) capita amputari curavit. (37) At Megabyzus magno dolore et luctu affectus petit ut sibi

χώραν ἀπέναι· ἐνταῦθα λάθρα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων προέτεμπε. Καὶ ἀπήει, καὶ ἀπέστη βασιλέως, καὶ ἀθροίζει μεγάλην δύναμιν, ἄχρι πεντεκαίδεκα μυριάδων χωρὶς τῶν ἱππέων [καὶ τῶν πεζῶν]. Καὶ πέμπεται Οὐσίρις κατ' αὐτοῦ σὺν εἰκοσι μυριάσι, καὶ συνάπτεται πόλεμος, καὶ βάλλουσιν ἀλλήλους Μεγάβυζος καὶ Οὐσίρις, ὁ μὲν ἀκοντίῳ, καὶ τυγχάνει Μεγάβυζος εἰς τὸν μηρὸν καὶ τιτρώσκει ἄχρι δακτύλων δύο, ὁ δὲ ὡς αὐτοὺς ἀκοντίῳ τὸν τοῦ Οὐσίριος μηρὸν· εἴτα βάλλει εἰς τὸν ὦμον, κάκῃινος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ περισχὼν Μεγάβυζος προστάσσει ἀναλαβεῖν καὶ περισῶσαι. Ἐπιπτον δὲ πολλοὶ τῶν Περσῶν, καὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως οἱ τοῦ Μεγάβυζος παῖδες Ζώπυρος καὶ Ἀρτύφιος, καὶ νίκη γίνεται Μεγάβυζι κραταιά. Περιποιεῖται Οὐσίριν ἐπιμελῶς, καὶ ἀποπέμπει τοῦτο αἰτησάμενον πρὸς Ἀρτοξέρην. (38) Πέμπεται δὲ κατ' αὐτοῦ ἑτέρα στρατιά, καὶ Μενωστάτης ὁ τοῦ Ἀρταρίου παῖς· ὁ δὲ Ἀρτάριος σατραπὴς μὲν ἦν Βαβυλωνίος, Ἀρτοξέρης δὲ ἀδελφός. Καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ φεύγει ἡ Περσικὴ στρατιά, καὶ Μενωστάτης βάλλεται εἰς τὸν ὦμον ὑπὸ Μεγάβυζου, εἴτα εἰς τὴν κεφαλὴν τοξεύεται οὐ κακίαν· φεύγει δὲ ὁμοῦ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ νίκη λαμπρὰ γίνεται Μεγάβυζι. Ἀρτάριος δὲ πέμπει πρὸς Μεγάβυζον, καὶ παραινέει σπείσασθαι βασιλεῖ. (39) Ὁ δὲ δηλοῖ σπείσασθαι μὲν βούλεσθαι καὶ αὐτὸν, οὐ μέντοι παραγενέσθαι πρὸς βασιλέα, ἀλλ' ἐρ' ὅ μὲνεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ. Ἀπαγγέλλεται ταῦτα βασιλεῖ, καὶ συμβουλευούσιν Ἀρτοξέρης τε ὁ Παφλαγῶν εὐνοῦχος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀμῆστρις, σπουδῇ πείσασθαι.

Πέμπεται οὖν Ἀρτάριος τε αὐτὸς καὶ Ἀμυτις ἡ γυνὴ καὶ Ἀρτοξέρης, ἐτὼν ἤδη ὧν εἰκοσι, καὶ Πιτήσας ὁ Οὐσίριος καὶ Σπισάμα πατὴρ. Πολλοὶς οὖν ὄρκοις καὶ λόγοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον μόλις ὁμοῦ πείθουσι πρὸς βασιλέα παραγενέσθαι· καὶ βασιλεὺς τέλος ἔπειπε παραγενομένῳ συγγνώμην ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων. (40) Ἐξέρχεται βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, καὶ λέων ἐπέρχεται αὐτῷ· μετεώρου δὲ φερομένου τοῦ θηρίου, βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖ· καὶ ὀργίζεται Ἀρτοξέρης ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ Μεγάβυζος ἔβαλε· καὶ προστάσσει τὴν κεφαλὴν τὸν Μεγάβυζον ἀποτημῆναι. Ἀμῆστριος δὲ καὶ Ἀμύτιος καὶ τῶν ἄλλων τῇ παρατήρῃ τοῦ μὲν θανάτου βύεται, ἀνάσπαστος δὲ γίνεται εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐν τινὶ πόλει, ὀνόματι Κύρται. Ἐξορίζεται δὲ καὶ Ἀρτοξέρης ὁ εὐνοῦχος εἰς Ἀρμενίαν, ὅτι πολλάκις ὑπὲρ Μεγάβυζος βασιλεῖ ἐπαρβήσασατο. (41) Ὁ δὲ Μεγάβυζος πέντε διατρίψας ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔτη, ἀποδιδράσκει, ὑποκριθεὶς τὸν πισάγαν· πισάγας δὲ λέγεται παρὰ Πέρσαις δ λεπρὸς, καὶ ἐστὶ πᾶσιν ἀπρόσιτος. Ἀποδρᾶς οὖν παργίνεται πρὸς Ἀμυτιν καὶ τὸν οἶκον, καὶ μόλις ἐπιγινώσκειται. Καὶ δι' Ἀμῆστριος καὶ Ἀμύτιος καταλάσσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιεῖ αὐτὸν ὡς τὸ πρόσθεν ὁμοτράπεζον. Ζήσας δὲ ἑξ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἀπέθανε· καὶ κάρτα ἡγήθησθαι βασιλεῦς.

42. Τελευτήσαντος δὲ Μεγάβυζου, κάρτα ἦν Ἀμυτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα, καὶ πρό γε ταύτης καὶ ἡ μήτηρ Ἀμῆστρις ὁμοίως. Ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης ὁ ἱατρός ὁ Κῶιος, ἐπεὶ ἀσθενῶς εἶχεν Ἀμυτις, εἰ καὶ

in Syriam praefecturam suam proficisci liceret. Huc etiam reliquis Graecis clam praemisissis profectus est et a rege descivit; maximasque copias coegit, ad centum et quinquaginta millia praeter equites (peditesque). Adversus eum Usiris mittitur cum ducentis millibus. Pugna conseritur, seque mutuo vulnerant Megabyzus et Usiris: hic quidem jaculo Megabyzum in femore percussit, et vulnus duos digitos altum infligit: ille vero similiter jaculo Usirim in femore, deinde etiam in humero vulneravit; unde Usirim ex equo cadere contigit, sed eum complexus Megabyzus sublatum servari jubet. Multi autem Persae ceciderunt, Zopyro Artypioque Megabyzi filii fortiter pugnantibus. Tandem viribus longe superior evadit Megabyzus, et victoria potitus magnam Usiris curam gerit, eumque ad Artoxerxem mittit id petentem. (38) Rursus autem exercitus adversus eum mittitur, et Menostates, Artarii filius (Artarius erat satrapa Babylonis et frater Artoxerxis). Confligunt inter se, sed Persarum exercitus fugatur, et Menostates in humero a Megabyzo percutitur; praeterea in capite sagitta, sed non letali vulnere, feritur; una tamen cum omnibus suis fugam capit, et Megabyzus splendida potitur victoria. (39) Artarius vero Megabyzum per legatos monet, ut cum rege paciscatur. Ille se pacisci quidem cum rege, non tamen ad eum proficisci, sed in sua regione manere velle indicat. Haec regi nuntiantur, cui Artoxares Paphlagon eunuchus et Amestris consilium dant ut studiose paciscatur. Itaque

ipse Artarius et Amytis uxor et Artoxares, jam viginti annos natus, et Petesas Usiris filius et Spitamæ pater mittuntur. Multis igitur sermonibus et juramentis ad fidem faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo ut ad regem proficiscatur persuadent. Ipse tandem rex per nuntios veniam se eorum, quæ commisisset, reverso daturum significavit. (40) Postea vero quum egresso ad venationem rege et adorto eum leone, Megabyzus belluam hanc in pedes se erigentem jaculo percussit interfecisset, succensens ei rex, quod belluam percussisset antequam ipse eam ullo ictu attigisset, caput abscindi imperavit. Sed Amestris et Amytis aliorumque precibus remissa ei mortis poena, ad urbem quandam nomine Cyrtæ ad Rubrum mare relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniam relegatur, quod saepe pro Megabyzo apud regem liberius locutus esset. (41) Sed Megabyzus quum in exilio quinque annos esset commoratus, aufugit se pisagan esse simulando (pisagas autem a Persis dicitur leprosus, ad quem accedere nemini licet); et ad Amytin domumque proficiscitur, et vix agnitus, per Amestrin et Amytin cum rege reconciliatur: qui eum quemadmodum antea mensæ suæ participum facit. Tandem quum sex et septuaginta vixisset annos, mortuus est: propter quod magno rex est moerore affectus.

(42) Mortuo Megabyzo Amytis cum multis consuetudinem habebat, et alte hanc similiter mater Amestris. Apollonides vero Coss medicus, quum aegre se haberet

βληχρῶς καὶ οὐκ ἰσχυρῶς, ἐκεῖνος δὲ ἡράσθη αὐτῆς, ἔφη εἰς τὴν ὑγίειαν αὐτὴν ἐπανελθεῖν, ἐὰν ἀνδράσιν θυμῶς τῆς γὰρ ὑστέρας εἶναι τὸ νόσημα. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ ἐξεγένετο τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ὠμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ ἀνθρωπος ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας. Τελευνῶσα δὴ οὖν ἐπήγγειλε τῇ μητρὶ ἀμύνασθαι Ἀπολλωνίδην. Ἡ δὲ ἀπήγγειλε πάντα Ἀρτοξέρῃ τῷ βασιλεῖ, ὅπως τε ὠμίλει καὶ ὅπως ἀπέστη ὑβρίσας, καὶ ὅπως ἡ θυγάτηρ ἐπήγγειλεν Ἀπολλωνίδην ἀμύνασθαι· ἐκεῖνος δὲ τῇ μητρὶ τὸ παριστάμενον αὐτῇ πράττειν ἐπιτρέπει. Ἡ δὲ λαβούσα ἔδωκε τὸν Ἀπολλωνίδην δυσὶ μισθὶ κολλάζουσιν, ἔπειτα ζῶντα κατέρωξεν, ὅτε καὶ Ἀμυτις ἀπέθανεν.

43. Ζώπυρος δὲ ὁ Μεγαθύζου καὶ Ἀμύτιος παῖς, ἐπεὶ αὐτῷ ὅτε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, ἀπέστη βασιλείας καὶ εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο, κατὰ τὴν τῆς μητρὸς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαν. Εἰς Καῦνον δὲ ἄμ' αὐτῶν ἐπομένων εἰσέπλευσε, καὶ ἐκέλευσε παραδίδόναι τὴν πόλιν. Καῦνιοι δὲ αὐτῷ μὲν παραδίδόναι τὴν πόλιν ἔρασκον, Ἀθηναῖοι δὲ τοῖς συνεπομένοις οὐκέτι. Εἰσιόντι δὲ Ζωπύρῳ εἰς τὸ τεῖχος λίθον Ἀλκίδης Καύνιος ἐμβάλλει εἰς τὴν κεφαλὴν· καὶ οὕτω Ζώπυρος ἀποθνήσκει. Ἀμῆστρις δὲ ἡ μάμημ τὸν Καῦνιον ἀνεσταύρωσεν. Ἀποθνήσκει δὲ καὶ ἡ Ἀμῆστρις κάρτα γράψ γενομένη· καὶ Ἀρτοξέρῃ δὲ ἀποθνήσκει μ' καὶ β' ἔτεα βασιλεύει. Τελευτᾷ ἱστορία ιζ', ἄρχεται ιη'.

44. Ἀρτοξέρῃ τελευτήσαντος, Ξέρξης ὁ υἱὸς βασιλεύει, ὃς μόνος ἦν γνήσιος ἐκ Δαμασπίας, ἣ ἐν αὐτῇ

τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ καὶ Ξέρξης ἐτελεύτησεν, ἀπέβη. Βαγώρας δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἀπήγαγεν εἰς Πέρσας. Ἐπτακαίδεκα δὲ νόθους υἱοὺς ἴσχεν ὁ Ἀρτοξέρξης, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ Σεκυδιανὸς, ὁ ἐξ Ἀλογούνης τῆς Βαβυλωνίας, καὶ Ὀχος, καὶ Ἀρσίτης ὁ ἐκ Κοσμαρτιδηνῆς, καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας. Ὁ δὲ Ὀχος ὑστερον καὶ βασιλεύει. Ἐτι δὲ παῖδες αὐτοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ Βαγαπαῖος καὶ Παρύσατις ἐξ Ἀνδρίας, καὶ αὐτῆς Βαβυλωνίας· αὕτη ἡ Παρύσατις Ἀρτοξέρῃ καὶ Κύρῳ μήτηρ ἐγένετο. Τὸν δὲ Ὀχον ζῶν ὁ πατὴρ Ὑρκανίων σατράπην ἐποίησε, δούς αὐτῷ καὶ γυναῖκα Παρύσατιν ὄνομα, ἣτις ἦν Ξέρξου μὲν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ οἰκεία. (45) Ὁ δὲ Σεκυδιανὸς προσποιησάμενος Φαρνακίαν τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν μετὰ Βαγώραζον, καὶ Μενοστάνην καὶ ἐτέρους τινάς, μεθύοντας ἐν ἑορτῇ τινὶ τοῦ Ξέρξου καὶ καθύδοντος ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰελθόντες ἀποκτείνουσιν αὐτὸν, τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτῃς ἡμέρας διαγενομένης ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. Συνέβη οὖν ἀμφοτέρους ἅμα εἰς Πέρσας ἀποκομισθῆναι· αἱ γὰρ ἄγουσαι τὴν ἀρμάμαζαν ἡμίλον, ὥσπερ ἀναμένονσαι καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρὸν, οὐκ ᾔθελον πορεύεσθαι· ὅτε δὲ κατέλαβε, σὺν προθυμίᾳ ἀπήσαν.

46. Βασιλεύει δὲ Σεκυδιανὸς, καὶ γίνεται ἀζαβαρίτης αὐτῷ Μενοστάνης. Ἀπὼν δὲ Βαγώρας καὶ ὑποστρέψας πρὸς Σεκυδιανὸν, ἐπεὶ παλαιὰ αὐτοῖς ἔχθρα ὑπετύφετο, ὥς ὅθην ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης τοῦ πατρὸς λιπὼν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, προτάξει βασιλείας λιθόλευστος ἐγεγόνει· ἐφ' ᾧ ἡ στρατιὰ εἰς λύπην κατηνέχθη. Ὁ

Amytis, tamen licet infirma nec satis valida esset, amore illius captus fore dixit ut ea in pristinam valetudinem restitueretur, si cum viris rem haberet: vulvæ enim esse morbum. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpisset, a concubitu abstinuit. Tandem igitur illa morti vicina, matri in mandatis dedit, ut Apollonidem ulcisceretur. Hæc ipsi regi Artaxerxi rem totam exposuit, et quomodo cum illa concubere solitus tandem contumeliose eam dereliquisset, et quomodo ulcisci eum filia ipsi mandasset. Ille matri quidvis visum fuerit, agendi potestatem facit. Hæc quum vinctum Apollonidem binestri spatio cruciatus affecisset, vivum postea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem obiit.

43. Sed Zopyrus, Megabyzi et Amytis filius, post mortem patris matrisque, a rege defecit, atque Athenas se contulit propterea quod Athenienses mater ejus beneficiis affecerat. Caunum una cum ascellis navibus delatus, Cannios civitatem tradere jussit: at illi urbem ipsi quidem tradituros se respondebant, Athenienses vero, qui eum sequebantur, nequaquam. Subeunte autem murum Zopyro, Alcides Caunius saxum in caput ejus dejecit, atque ita Zopyrus vitam finivit. Amestris vero avia Caunum illum cruci affixit. Mox ipsa quoque moritur jam atale valde confecta: Artaxerxes item diem obit, quum duos et quadraginta annos regnasset. — Atque hic finis septimi decimi historiarum libri, inchoaturque decimus octavus.

44. Artoxerxe mortuo regnat Xerxes filius, qui solus erat legitimus ex Damaspia susceptus, quæ eodem die, quo Xerxes (*Artaxerxes*?) mortuus est, e vita decessit. Bagozazus vero cadaver patris et matris in Persidem deportavit. Fuerunt autem Artoxerxi septemdecim filii spurii, in quibus fuit Secydianus ex Alogune Babylonia susceptus; ei Ochus et Arsites ex Cosmartidene, quæ item erat Babylonia. Ochus postea etiam regnum adeptus est. Præter memoratos liberi ejus fuerunt etiam Bagapæus et Parysatis ex Andria item Babylonia. Hæc Parysatis mater fuit Artoxerxi: et Cyri. Ochus vero pater vivens Hyrcaniorum præfectum constituerat, eique uxorem dederat mulierem, cui Parysatis nomen, Xerxis filiam et ipsius regis sororem. (45) Secydianus autem postquam sibi Pharnazyam eunuchum conciliavit (qui auctoritate Bagorazo et Menostanæ aliisque quibusdam proximus erat), quum Xerxes festo quodam ebrius esset et in regia dormiret, ingressi eum interficiunt, die a patris morte quinto et quadragesimo. Evenit ergo ut amborum simul in Persidem corpora deferrentur. Nam mulæ, quæ currum trahebant, tanquam filii etiam cadaver expectantes, progredi nolabant, sed quum advenisset, magna cum alacritate iter fecerunt.

46. Regno potitur Secydianus (*vulgo: Sogdianus*), qui Azabariten (*i. e. internuntium vel cubicularium*) Menostanem sibi creat. Bagorazus vero relicta Perside ad Secydianum reversus, quum jam pridem inter illos simulas subnata esset, regis jussu lapidibus obrutus est, ut qui sine

δὲ δῶρα αὐτῇ ἐδίδου· οἱ δὲ ἐμίσουν αὐτὸν, ὅτι τε τὸν ἀδελφὸν Ξέρην ἀπεκτόνει καὶ ὅτι Βαγόραζον. (47)

Διαπέμπεται Σεκυδιανὸς προσκαλούμενος Ὠχον· ὃ δὲ ὑπισχνεῖται μὲν, οὐ παραγίνεται δέ. Καὶ γίνεται τοῦτο πολλάκις. Τέλος περιβάλλεται Ὠχος πολλὴν στρατιάν, καὶ ἐπιδόξος ἦν βασιλεύειν. Ἀρίσταται Ἀρβάριος δὲ τῶν ἱππέων Σεκυδιανῷ ἄρχων πρὸς Ὠχον, εἴτα Ἀρξάνης δὲ Αἰγύπτου σατραπῆς καὶ Ἀρτοξάρης δὲ δ' εὐνοῦχος ἐξ Ἀρμενίας ἦκε πρὸς Ὠχον, καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν, οὗτι ἐκόντι (ἐκόντος Β.). (48) Βασιλεύει Ὠχος, καὶ μετονομάζεται Δαρειαῖος. Καὶ μετέρχεται ἀπάτη καὶ ὅρκους, ὑποθήκη Παρυσάτιδος, τὸν Σεκυδιανόν, πολλὰ Μενοστάνους παραινοῦντος Σεκυδιανὸν μὴ πιστεύειν τοῖς ὅρκου μηδὲ σπένδεσθαι τοῖς ἑξαπατῶσι. Πείθεται δ' οὖν θυμῳ, καὶ ἀλίσκεται, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάλλεται καὶ ἀπολλυται, βασιλεύσας μῆνας ἕξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα.

49. Βασιλεύει οὖν μόνος Ὠχος ὃ καὶ Δαρειαῖος· εὐνοῦχοι δὲ τρεῖς ἡδύναντο παρ' αὐτῷ, μέγιστον μὲν Ἀρτοξάρης, δεύτερος δὲ Ἀρτιβαρζάνης καὶ τρίτος Ἀθῶος. Ἐχρῆτο δὲ συμβούλῃ μάλιστα τῇ γυναικί· ἐξ ἧς πρὸ τῆς βασιλείας δύο ἔσχε τέκνα, Ἀμψίστην θυγατέρα καὶ Ἀρσάκαν υἱόν· ὃς ὕστερον μετονομάσθη Ἀρτοξέρξης. Τίχτει δὲ αὐτῷ ἕτερον υἱὸν βασιλεύουσα, καὶ τίθεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κῦρον· εἴτα τίχτει Ἀρτόστην, καὶ ἐφεξῆς μέχρι παίδων δεκατριῶν. Καὶ φησιν ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Παρυσάτιδος ταῦτα ἀκοῦσαι. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν τέκνων

ταχὺ ἀπεβίω, οἱ δὲ περιγεγονότες οἱ τε προῤῥηθέντες τυγχάνουσι καὶ ἔτι τέταρτος υἱός, Ὁξένδρας ὠνομασμένος.

50. Ἀρίστανται βασιλέως Ἀρσίτης ὁ οἰκεῖος ἀδελφός, δημοπάτριος καὶ δημομήτριος, καὶ Ἀρτύφιος ὁ Μεγαθύζου. Πέμπεται Ἀρτασύρας κατ' αὐτῶν, καὶ πολεμεῖ Ἀρτύφιον, καὶ δυσὶ μάχαις Ἀρτασύρας ἡττᾶται· εἴτα πάλιν συμβαλὼν νικᾷ Ἀρτύφιον καὶ ὑπάγεται τοὺς σὺν αὐτῷ Ἕλληνας δῶροισι, καὶ καταλιμπάνονται αὐτῷ Μιλήσιοι μόνοι τρεῖς. Τέλος ὅρκους καὶ πίστει λαβὼν παρὰ Ἀρτασύρα, ἐπεὶ δ' Ἀρσίτης οὐκ ἐφαίνετο, προσχώρησε βασιλεῖ. (51) Παρύσατις δὲ βουλευέται βασιλεῖ, ὁρμῶντι πρὸς τὸν Ἀρτύφιον θάνατον, μὴ ἀνελεῖν τῶς (ἔσεσθαι γὰρ τοῦτο ἀπάτην καὶ εἰς τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἀρσίτου), ἐπειδὴν δὲ κακείνους ἀπατηθεὶς ἄλλῳ, δεῖν τότε ἅμω διαχρήσασθαι. Καὶ γέγονεν οὕτως, εὐδοκωθεῖσθαι τῆς συμβουλῆς, καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὴν σποδὸν Ἀρτύφιος καὶ Ἀρσίτης· καίτοι Ἀρσίτην ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐβούλετο ἀπολέσαι, ἀλλ' ἡ Παρύσατις τὰ μὲν πείθουσα τὰ δὲ βιαζομένη ἀπώλεσε. Κατελεύσθη δὲ καὶ Φαρνακίας, ὁ συνανελὼν Σεκυδιανῷ Ξέρην. Ἀνηρέθη δὲ καὶ Μενοστάνης ὑφ' αὐτοῦ, ἧδ' ὁ πρὸς θάνατον συλλαμβανόμενος.

52. Ἀρίσταται Πισοῦθνης, καὶ ἀποστέλλεται κατ' αὐτοῦ Τισαφέρνης καὶ Σπιθραδάτης καὶ Παρμισῆς. Ἀντεπεῖχται δὲ Πισοῦθνης, ἔχων καὶ Λύκωνα τὸν Ἀθηναῖον ἅμα Ἕλληνων ὧν ἐκείνος ἦρχε. Λαμβάνουσι δὲ οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ χρήμασι Λύκωνα καὶ τοὺς

illius (Secydiani) mandato patris cadaver (in Perside) reliquisset. Quod factum agerrime exercitus tulit: qui quamvis a rege muneribus donaretur, nihilominus eum propter Bagorazi et fratris Xerxis causam odio prosequabatur. (47) Deinde Secydianus advocans Ochum ad se venire jubet. Ille vero promittit quidem venturum se, sed minime venit. Idque fit sapiens. Postremo magno Ochus se munit exercitu, regnumque eum occupaturum sperabant. Deficit ad Ochum Arbarius, qui equitum erat Secydiano praefectus; deinde Arxanes Aegypti satrapa: quin etiam Artoxares eunuclus ex Armenia venit ad Ochum: et citatin invito ipsi imponunt. (48) Regiam dignitatem assumit Ochus et mutato nomine vocatur Dariæus (vulgo: Darius II. Nothus). Dolis juramentisque, Parysatidis monitu, Secydianum tentavit. Ac Menostanes quidem multum hortatus erat Secydianum, ne crederet ejus juramentis neque cum fallacibus hominibus pacisceretur; sed nihilominus Secydianus persuadetur et capitur et in cinerem confectus moritur, quum sex menses et dies quindecim regnasset.

49. Regnat igitur solus Ochus sive Dariæus. Auctoritate apud eum valebant tres eunuchi, prae ceteris quidem Artoxares, tum Artibarxanes, et tertius Athoos. In consilium vero potissimum adhibebat uxorem, e qua, antequam regnum adipisceretur, duos susceperat liberos, Amestrin filiam filiumque Arsacen, qui postea mutato nomine appellatus est Artoxerxes. Eadem quum jam regina esset, alterum ei filium peperit, cui Cyri nomen a sole inditum. Deinde pepe-

rit Artosten, aliosque deinceps usque ad tredecim. Atque hæc historicus ex ipsa Parysatide se audisse tradit. Sed reliqui filii celeriter e vita migrarunt, superfuertque illi quorum fecimus mentionem, et quartus filius, cui nomen Oxendæ.

50. Desciscunt a rege Arsites frater germanus, ex eadem matre eodemque patre genitus, et Artyphius Megabyzi filius. Adversus eos mittitur Artasyras. Is Artyphium bello invadit: duobus praeliis vincitur: deinde rursus congressus Artyphium superat, et Græcos, qui cum illo erant, muneribus ad se allicit, adeo ut tres tantummodo Milesii ei relinquerentur. Tandem quum jusjurandum fidemque ab Artasysra accepisset, quoniam Arsites non comparebat, regi se dedit. (51) Parysatis vero rege ad Artyphium interficiendum animato consilium dedit, ut ne tunc temporis illum interficeret (hoc enim pro dolo fore, quoque Arsites quoque deditio efficeretur), sed postquam ille deceptus captusque esset, tunc utrumque necaret. Id quod ita factum est, consilio exitum consecuto. Atque Artyphius et Arsites in cinerem conjiciuntur. Arsiten tamen rex morte multare nolebat, sed Parysatis partim precibus partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui una cum Secydiano Xerxem occiderat, lapidibus est obrutus. Menostanes sibi ipse mortem conscivit, quum jam ad supplicium subeundum comprehenderetur.

52. Desciscit Pisuthnes, et in eum Tisaphernes mittitur et Spithradates et Parmises. Pisuthnes vero adversus eos tendit secum habens Lyconem Atheniensem cum Græcis, quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem

Ἑλλήνας, καὶ ἀπιστῶσι Πισούθνου· εἶτα δόντες αὐτῷ πίστει καὶ λαβόντες ἄγουςι παρὰ βασιλέα. Ὁ δὲ εἰς τὴν σποδὸν ἐνέβαλε, Τισαφέρην δούς τὴν Πισούθνου σατραπείαν. Ἐλαβε δὲ Λύκων καὶ πόλεις καὶ χώρας ὑπὲρ τῆς προδοσίας.

53. Ἀρτοξάρχης ὁ εὐνούχος, δὲ μέγα ἡδύνατο παρὰ βασιλεῖ, ἐπιβουλεύει βασιλέα, θέλων αὐτὸς βασιλεῦσαι· πώγωνα γὰρ καὶ ὑπόβρινα προσέταξεν αὐτῷ γυναικὶ κατασκευάσαι, ἵνα ὡς ἀνὴρ φαίνοιτο. Δι' ἧς καὶ καταμνηνύεται καὶ συλλαμβάνεται, καὶ παραδίδοται Παρυσάτιδι, καὶ ἀναιρεῖται.

Ἀρσάκης ὁ τοῦ βασιλέως παῖς, δὲ καὶ ὕστερον μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης, γαμῇ τὴν Ἰδέρνῳ θυγατέρα Στατίειραν· τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα ὁ τοῦ Ἰδέρνῳ υἱός. Ἀμῆστρις ἦν ἡ θυγάτηρ, τῷ δὲ ταύτης νυμφίῳ ὄνομα Τεριτούχμης, δὲ καὶ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, ἀντ' αὐτοῦ σατράπης κατέστη. (54) Ἦν δὲ ὁμοπατρία αὐτῷ ἀδελφῇ Ῥωζάνῃ, καλῇ τῷ εἶδει καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐμπεροτάτῃ. Ἐρῶν δὲ ταύτης ὁ Τεριτούχμης καὶ συγγινόμενος ἐμίσει Ἀμῆστριν, καὶ τέλος ἐμβαλεῖν αὐτὴν εἰς σάκκον, καὶ κατακентηθῆναι ὑπὸ τριακοσίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἀπόστασιν ἐμελέτησεν, ἐβουλεύσατο. Ἀλλὰ τις Οὐδιάστης ὄνομα, ἰσχὺν ἔχων παρὰ Τεριτούχμῃ, καὶ γράμματα παρὰ βασιλέως πολλὰς ὑποσχέσεις ἔχοντα, εἰ περισωθεῖται αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, δεξάμενος, ἐπιτίθεται καὶ ἀναιρεῖ Τεριτούχμην, γενναίως ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἀνδρῖσάμενον καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντα· μέχρι γὰρ λ' καὶ ζ'

φασὶν αὐτὸν ἀποκτείναι. (55) Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Οὐδιάστου Μιτραδάτης, ὑπασιπστής ὢν Τεριτούχμου καὶ μὴ παρὼν, ἐπεὶ ἔμαθε, πολλὰ τῷ πατρὶ καταρήσατο, καὶ πόλιν Ζάριν καταλαβὼν, ἐφύλασσε ταύτην τῷ παιδί τοῦ Τεριτούχμου. Ἡ δὲ Παρύσατις τὴν τε μητέρα τὴν Τεριτούχμου καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Μιτρώστην καὶ Ἥλικον, καὶ τὰς ἀδελφάς, δύο οὖσας χωρὶς τῆς Στατίειρας, ζώσας ἐκέλευσε καταχῶσαι, τὴν δὲ Ῥωζάνην ζώσαν κατατεμεῖν· καὶ ἐγένετο. (56) Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τῇ γυναικὶ Παρυσάτιδι ποιῆσαι ὁμοίως καὶ Στατίειραν τὴν Ἀρσάκου γυναῖκα τοῦ παιδός. Ἀλλ' ὅ γε Ἀρσάκης πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα δάκρυσι καὶ κοπετοῖς ἐξίλωσάμενος, ἐπεὶ ἡ Παρύσατις ἐπεκαμῆθη, συνελήσθη καὶ Ὁρχος ὁ Δαρειαῖος, εἰπόν Παρυσάτιδι πολλὰ μεταμελήσειν αὐτήν. Τελευτᾷ ἡ ἡ'.

57. Ἐν δὲ τῇ 10' ἱστορίᾳ διαλαμβάνει ὡς Ὁρχος ὁ Δαρειαῖος ἀπέθανεν ἀσθενήσας ἐν Βαβυλῶνι, ἔτη βασιλεύσας λε'. Βασιλεῦσι δὲ Ἀρσάκης ὁ μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης. Καὶ ἐκτέμνεται ὁ Οὐδιάστης τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξεκλύεται ταύτην ἐξὸ πύθου, καὶ θνήσκει. Ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Μιτραδάτης ἀντὶ τοῦ πατρὸς καθίσταται σατράπης. Ἐπράχθη δὲ ταῦτα σπουδῇ Στατίειρας, καὶ ἡνίατο Παρύσατις. Διαβάλλεται Κύρος ὑπὸ Τισαφέρνης πρὸς Ἀρτοξέρξην τὸν ἀδελφόν, καὶ καταφεύγει Παρυσάτιδι τῇ μητρὶ, καὶ ἀπολύεται τῆς διαβολῆς. Ἀπελαύνει Κύρος ἡτιμωμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν σατραπείαν, καὶ μελετᾷ ἐπαναστάσιν. Διαβάλλει Σατιβαρζάνης Ὀρόνδην (vulg. Ὀρόντην), ὡς Παρυσάτιδι μίγνυται, καίτοι

Græcosque captant, et ut a Pisuthne desciscant persuadent. Deinde Pisuthnen, fide data et accepta, ad regem ducunt. Hic vero eum in cinerem conjicit, ejusque satrapiam tradit Tissapherni. Lycon autem urbes regionesque mercedem prodicionis accipit.

53. Sed Artoxares eunuclus regi, apud quem plurimum poterat, molitur insidias, de regno invadendo cogitans. Imperavit mulieri, ut barbam et mystaces ipsi conficeret, idque ut vir esse existimaretur. At per hanc dolo patefacto, comprehenditur et Parysatidi traditus interficitur.

Arsaces autem, regis filius, qui postea nominatus est Artaxerxes, uxorem ducit Idernis filiam Statiram: atque regis filiam similiter ducit filius Idernis. Amestris autem erat filia, cujus sponso nomen erat Terituchmes, qui patre suo mortuo pro ipso satrapa constitutus est. (54) Habebat autem sororem ex eodem patre natam, quæ Rhoxane vocabatur, formæ pulcritudine excellens et sagittandi jaculandi-que peritissima. Hujus amore captus Terituchmes et cum ea rem habens oderat Amestrin: tandemque eam in saccum conjicere statuit, ut a trecentis viris, cum quibus defectionem moliebatur, confunderetur. Sed Udiastes quidam, qui auctoritate apud Terituchmen valebat, et literas a rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur, si filia ipsius periculo isto liberaretur, Terituchmen aggressus interemit, postquam ipse Terituchmes strenue pugnando contra aggressores, multos eorum interfecerat: nam triginta septem homines ab eo occisos tradunt.

55. Sed filius Udiastis, Mitradates nomine, qui armiger erat Terituchmis, nec adfuera, rem compertus patri diras imprecatus est; et Zari urbe potitus eam filio Terituchmis conservavit. At Parysatidis matrem Terituchmis, fratresque Mitrostem et Helicum, et sorores, quæ præter Statiram duæ erant, vivas terra obrui, Rhoxanen autem vivam secari jussit. Id quod factum est.

56. Rex vero uxori, ut simili poena Statiram, Arsacis, filii ipsius, uxorem, afficeret, imperavit. Sed quum matrem et patrem multis fletibus planctibusque Arsaces placasset, et Parysatidis animus flexus esset, tandem Ochus quoque Dariæus cessit, quamvis affirmans Parysatidi, fore ut valde ipsam aliquando pœniteret. — Finit libri decimi octavi.

57. Libro decimo nono narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus sit, quum Babylone agrotasset, post regnum annorum triginta quinque. Regno igitur Arsaces potitus, qui mutato nomine appellatus est Artaxerxes (*Mnemon*). Sub hoc lingua Udiastis exsecatur et a tergo extrahitur; atque sic ille moritur. Filius ejus Mitradates pro patre satrapa constituitur. Facta hæc impulsu Statiræ: unde mœore afficitur Parysatis. Criminatur Tissaphernes Cyrus apud Artaxerxem fratrem: is ad matrem Parysatin confugit, et a crimine objecto absolvitur. Redit Cyrus in satrapiam, ignominia a fratre affectus, ideoque de defectione cogitat. Satibarzanes Orondem criminatur, cum Parysatide consuetudinem eum habere dicens, quum aliqui caste illa viveret. Morte igitur mulctatur Orondes. Mater (uxor Teritu-

λίαν αὐτῆς σωφρονούσης· καὶ ἀναιρεῖται Ὀρόνδης, καὶ ὀργίζεται ἡ μήτηρ τῷ βασιλεῖ, ὅτι Παρύσατις φαρμάκῳ διαφθείρει τὸν Τερτιούχμω υἱόν. Καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρὸς παρὰ τὸν νόμον· ἐξ οὗ καὶ ἐλεγχος Ἑλλανικοῦ καὶ Ἡροδότου, ὡς ψεύδονται.

αα. Ἀπόστασις Κύρου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συναγωγὴ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος καὶ βαρβαρικοῦ, καὶ στρατηγῶν Κλέαρχος Ἑλλήνων. Ὅπως τε Συνένσεις ὁ Κιλίκων βασιλεὺς ἄμφω συνεμάχει, Κύρῳ τε καὶ Ἀρτοξέρξῃ· ὅπως τε Κύρος τῇ ἰδίᾳ στρατιᾷ καὶ Ἀρτοξέρξης πάλιν τῇ οἰκείᾳ παρήνεσαν. Κλέαρχος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς ἦρχε τῶν Ἑλλήνων, καὶ Μένων ὁ Θηταλὸς, οἱ μετὰ Κύρου ἦσαν, αἱ διάφοροι ἀλλήλοις ἐτύγχανον, διότι τῷ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κύρος συνεβούλευε, τοῦ δὲ Μένωνος λόγος οὐδεὶς ἦν. Ὡτομόλουν δὲ ἀπὸ μὲν Ἀρτοξέρξου πρὸς Κύρον πολλοὶ, πρὸς δὲ Ἀρτοξέρξην ἀπὸ Κύρου οὐδεὶς· διὸ καὶ Ἀρταβάριος (sic B., vulg. ὁ βάρβαρος) προσχωρῆσαι Κύρῳ μελήσας καὶ διαβληθεὶς εἰς τὴν σποδὸν ἐνεβλήθη. Προβολὴ Κύρου πρὸς τὴν βασιλείῳ στρατιάν, καὶ νίκη Κύρου· ἀλλὰ καὶ θάνατος Κύρου ἀπειθοῦντος Κλεάρχῳ, καὶ αἰκισμὸς τοῦ σώματος Κύρου ὑπὸ τὰδελφῶν Ἀρτοξέρξου· τὴν τε γὰρ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα μεθ' ἧς τὸν Ἀρτοξέρξην ἔβαλεν, αὐτὸς ἀπέτεμε καὶ ἐθρίαμβευσεν. Ἀναχώρησις Κλεάρχου τοῦ Λακεδαιμονίου ἅμα τῶν σὺν αὐτῷ Ἑλλήνων τῆς νυκτὸς, καὶ τῶν τῆς Παρυσάτιδος πόλεων μιᾶς κατάληψις· εἴτα σπονδαὶ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἑλλήνας. (59) Ὡς Παρύσατις εἰς Βαβυ-

λῶνα ἀφίκετο, πενθοῦσα Κύρον, καὶ μόλις ἐκομίσαστο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἔθαψεν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Σούσα. Τὰ περὶ Βαγαπάτου τοῦ ἀποτεμόντος προστάζει βασιλέως τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος Κύρου. Ὅπως ἡ μήτηρ μετὰ βασιλέως κύβοις ἐπὶ συνθήκαις παῖσας καὶ νυκήσας λαβε Βαγαπάτην, καὶ ὃν τρόπον τὸ δέρμα περιαιρειθεὶς ἀνεσταυρίσθη ὑπὸ Παρυσάτιος· ὅτε καὶ τὸ πολὺ ἐπὶ Κύρῳ πένθος αὐτῇ ἐπαύσατο, διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Ἀρτοξέρξου δέησιν. Ὡς Ἀρτοξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὸν Κύρου πῖλον, καὶ ὡς τὸν Κῆρα τὸν δοκέοντα Κύρον βαλεῖν Ἀρτοξέρξης ἐτίμῃσε, καὶ ὡς Παρύσατις τὸν τιμηθέντα Κῆρα αἰκισαμένην, ἀπέκτεινε. Ὡς Ἀρτοξέρξης παρέδωκεν αἰτησαμένη Μιτραδάτην Παρυσάτιδι ἐπὶ τραπέζης μεγαλαυχήσαντα ἀποκτεῖναι Κύρον, χάκειν λαβοῦσα πικρῶς ἀνείλε. Ταῦτα ἢ ἰθ' καὶ ἢ κ' ἱστορίᾳ.

εο. Ἐν δὲ τῇ κα' καὶ β' καὶ γ', ἧτις καὶ τῆς ὅλης πέρας ἐστὶν ἱστορίας, τάδε περιελίπται· ὡς Τισαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς Ἑλλήσι, καὶ προσεταιρισάμενος Μένωνα τὸν Θεσσαλόν, δι' αὐτοῦ Κλεάρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπάτη καὶ ὄρκους ἐχειρώσατο, τοῦ Κλεάρχου καὶ προειδομένου καὶ ἀποκρουομένου τὴν ἐπιβουλὴν· ἀλλὰ τὸ τε πλῆθος διὰ Μένωνος ἀπατηθὲν κατηνάρκασε καὶ ἄκοντα Κλεάρχον πρὸς Τισαφέρνην παραγενέσθαι, καὶ Προξένος ὁ Βουώτιος, αὐτὸς ἤδη προαλοὺς ἀπάτη, συμπάρηναι. Ὡς εἰς Βαβυλῶνα πρὸς Ἀρτοξέρξην Κλεάρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστειλεν ἐν πέδαις, καὶ ὡς ἐπὶ θέαν Κλεάρχου ἅπαντες συνεβρύτησαν.

chmis, Amystris, soror Artaxerxis regis) irascitur regi, quod Parysatis veneno Terituchmis filium interfecisset. De eo qui patrem per ignem contra legem sepelivit; unde Herodotus et Hellanicus mendacii arguuntur.

58. Cyri a fratre defectio; Graecorum et barbarorum exercitus collectio; Graecorum dux Clearchus. Quo pacto Syennesis Cilicum rex ambos, Cyrum videlicet et Artoxerxem, in bello gerendo adjuverit, et quomodo Cyrus et Artoxerxes suum uterque exercitum exhortati sint. Sed Clearchus, Lacedaemonius Graecorum dux, et Menon Thessalus, ambo Cyrum sequentes, semper inter se dissidebant, quod Cyrus Clearchi consilio in omnibus uteretur, Menon autem in nullo apud eum loco esset. Ad Cyrum quidem ab Artoxerxe transfugiebant multi, a Cyro autem ad Artoxerxem nullus. Quam ob causam etiam Artabarius quum ad Cyrum desciscere molitus esset, de hac re accusatus in cinerem conjectus est. Cyri in regis exercitum impressio et victoria, sed etiam mors, quia Clearcho morem non gessisset. Ut Artoxerxes contumeliosis modis in fratris cadaver saevierit; nam caput ejus manumque, qua Artoxerxes percussus erat, abscindi jussit, et velut triumphans ea circumtulit. Ut Clearchus Lacedaemonius cum Graecis suis noctu recesserit, et unam ex Parysatidis urbibus occupaverit; ut rex cum Graecis inducias inierit.

59. Ut Parysatis Babylonem profecta sit Cyrum lugens, et vix tandem caput ejus manumque recuperaverit, quae miserit Susa, ubi sepulta sunt. De Bagapate, qui jussu regis

caput a corpore Cyri avulserat: et quomodo regis mater, ubi in talorum lusu eum vicerat, ex pacto Bagapaten obtinuerit, atque hic detracta pelle, cruci a Parysatide affixus sit. Quo tempore Parysatis ab ingenti de Cyro luctu cessavit, propter impensas Artoxerxis preces. Quomodo Artoxerxes dona dederit ei, qui Cyri tiamam attulerat, atque Carem, qui Cyrum vulnerasse videbatur, honorifice exceperit; Parysatis autem Carem hunc honoribus affectum, cruciatibus adhibitis interfecerit. Ut Artoxerxes petenti Parysatidi Mitradaten tradiderit, quippe qui ab ipso Cyrum interfectum esse apud mensam gloriatus esset; et quomodo sibi traditum acerba morte multaverit. Haec in libris decimo nono et vigesimo continentur.

60. Libris vicesimo primo, vicesimo secundo et vicesimo tertio (qui totius historiae postremus est) continentur haec: Quo pacto Tissaphernes Graecis insidias molitus sit, quum socium sibi adjunxisset Menonem Thessalum, et per hunc dolo juramentisque Clearchum ducesque ceteros in potestatem suam redegerit, quamvis praevideret Clearchus insidiasque amoliretur: sed quomodo tum multitudo per Menonem decepta Clearchum vel invitum ad Tissaphernem coegerit accedere, tum etiam Proxenus Bæotius, ante dolo circumventus, ut id faceret, hortatus sit. Quomodo Clearchum et ceteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miserit, et ad conspiciendum eum omnes confluxerint: quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Parysatidis, Clearcho, dum in carcere erat, multa humanita-

Ὁς Κτησίας αὐτὸς ἰατρὸς ὦν Παρυσάτιδος πολλὰ Κλε-
άρχῳ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὄντι πρὸς ἡδονὴν καὶ θεραπείαν
δι' αὐτῆς ἐπραξε· καὶ τῶν δεσμῶν ἂν Παρύσατις ἔλυσε
καὶ ἀφῆκεν, εἰ μὴ Στάτειρα τὸν ἀνδρα Ἀρτοξέρην
ἀνέπεισε τοῦτον ἀναίρεθῆναι. Καὶ ἀνθρώπου Κλεάρχου,
καὶ τέρας ἐπὶ τῇ σώματι συνέστη· αὐτομάτως γὰρ ἐπ'
αὐτῷ τάφος, μεγίστου πνεύσαντος ἀνέμου, ἐπὶ μέγα
ἡρμένος ἐπισυνέστη. Ἀνθρώπων δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
ἀναπεμφθέντες Ἕλληνες πλὴν Μένωνος. (61) Λοιδο-
ρία Παρυσάτιδος πρὸς Στάτειραν, καὶ ἀναιρέσεις διὰ
φαρμάκου τοῦτον διασκευασθέντος τὸν τρόπον (ἐρωλά-
τετο γὰρ Στάτειρα λίαν μὴ παθεῖν ὃ πέπονθε), μαχαί-
ριον τὸ ἐν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ, τὸ δὲ λοι-
πὸν οὐ μετέιχε. Τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρὸν, μέ-
γεθος ὅσον ὠοῦ· βρονδάκην [βρονδάκην B.] Πέρσαι τὸ
ὀρνίθιον καλοῦσι. Τέμνεται δὲ δίσκος, καὶ τὸ μὲν καθα-
ρεῦον τοῦ τοῦ ἡμῖς αὕτη λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει,
τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ ὀρέγει Στάτειρα·
ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἡμῖς,
μὴδὲν συνιδεῖν δυνάμεῖσα, καὶ αὕτη συνεσθίει τοῦ θα-
νάτου τὸ φάρμακον. Ὁργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως
πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλληψις τῶν εὐνούχων αὐτῆς
καὶ αἰκισμὸς καὶ ἀναιρέσεις. Καὶ ἔτι σύλληψις Γίγγης,
ἡ ὥκειωτο Παρυσάτιδι, καὶ κρίσις ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἀθώ-
ωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ βασι-
λέως, καὶ αἰκισμὸς Γίγγης καὶ ἀναιρέσεις, καὶ ὀργὴ διὰ
τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱὸν καλέινου πρὸς τὴν
μητέρα. (62) Καὶ τὸ χῶμα δὲ τοῦ Κλεάρχου δι' ἐτῶν
ὀκτὼ μεστὸν ἐφάνη φοινίκων, οὓς ἦν κρύφα Παρύσα-

τις, καθ' ὃν καιρὸν ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, διὰ εὐνούχων
καταχώσασα.

63. Αἰτίαι δι' ἃς Εὐαγόρα βασιλεῖ Σαλαμῖνος βασι-
λεὺς Ἀρτοξέρης διηνέχθη. Καὶ ἀγγελοὶ Εὐαγόρα πρὸς
Κτησίαν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλῆτου τὰς ἐπιστο-
λάς, καὶ Κτησίῳ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ περὶ τοῦ διαλ-
αγῆναι αὐτὸν Ἀναξινόρῳ τῷ Κυπρίῳ βασιλεῖ. Τῶν
παρὰ Εὐαγόρα ἀγγέλων εἰς Κύπρον ἀφίξις, καὶ τῶν
παρὰ Κτησίῳ γραμμάτων ἀποδόσις Εὐαγόρᾳ. Καὶ
Κόνωνος πρὸς Εὐαγόραν λόγος ὑπὲρ τοῦ πρὸς βασιλέα
ἀναβῆναι, καὶ Εὐαγόρα ἐπιστολὴ περὶ ὧν ἤξιωθη ὑπ'
αὐτοῦ. Καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολὴ, καὶ βα-
σιλεῖ παρὰ Εὐαγόρα φόρος, καὶ τῶν ἐπιστολῶν
Κτησίᾳ ἀποδόσις. Κτησίῳ λόγος πρὸς βασιλέα περὶ
Κόνωνος, καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτόν. Τῶν παρὰ Εὐα-
γόρου δώρων ἀποδόσις Σατιβαρζάνῃ, καὶ τῶν ἀγγέλων
τῶν εἰς Κύπρον ἀφίξις, καὶ Κόνωνος ἐπιστολὴ πρὸς
βασιλέα καὶ Κτησίαν. Ὡς ἐτηρήθησαν οἱ παρὰ Λακε-
δαιμονίων ἀγγελοὶ πεμφθέντες πρὸς βασιλέα. Βασιλέως
ἐπιστολὴ πρὸς Κόνωνα καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους, ἣν
Κτησίας αὐτὸς ἐκομίσεν. Ὡς ὑπὸ Φαρναδάζου ναύαρχ-
ος Κόνων ἐγένετο. (64) Κτησίῳ εἰς Κνίδον τὴν πατρίδα
ἀφίξις καὶ εἰς Λακεδαιμόνα, καὶ κρίσις πρὸς τοὺς Λα-
κεδαιμονίων ἀγγέλους ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἄφεςις.

Ἀπὸ Ἐφέσου μέχρι Βάκτρων καὶ Ἰνδικῆς ἀριθμὸς
σταθμῶν, ἡμερῶν, παρασαγγῶν. Κατάλογος βασιλέων
ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως μέχρι Ἀρτοξέρην. Ἐν
οἷς καὶ τὸ τέλος.

tis officia per eam praestiterit. Ut illum Parysatis a vinculis
liberasset et dimisisset, nisi Statira virum Artoxerxem ad
eum interficiendum hortando compulisset. Ita Clearchus
morte multatus est; et circa ejus cadaver ostentum hoc
exstitit, quod flante vento vehementissimo, sepulchralis
agger magnae altitudinis sponte sua super illud coierit. Graeci
quoque cum Clearcho missi sunt interfecti praeter Menonem.
(61) Parysatidis in Statiram convicia; et quomodo Statira
necata sit veneno, quod hunc in modum paratum erat (ca-
vebat enim Statira diligenter ab hoc malo, quod ei tamen
contigit): alterum latus cultelli veneno superillinitur, alte-
rum remansit intactum. Cultello hoc secatur avicula parva,
(rhyndacen Persae dicunt), ovi magnitudine, dividiturque
in duas partes. Et ipsa Parysatis dimidiam partem, quae
veneno carebat, sumit comeditque; alteram partem vene-
no tinctam porrigit Statirae. Illa quum eam quae porre-
xerat edere dimidiam partem vidisset, nec quidquam frau-
dis animadvertere potuisset, ipsa quoque una mortiferum
comedit venenum. Hinc matri rex irascitur, et eunuchi
ejus comprehensi torquentur et morte multantur. Praeter
hos etiam Ginge comprehenditur, quae Parysatidi familiaris
erat, atque de ipsa judicium exercetur: a iudicibus
quidem absolvitur, a rege autem condemnatur: itaque
cruciatibus affecta interficitur. Eoque nomine Parysatis
filio, hic vicissim matri succenset.

62. De Clearchi tumulo, qui octo post annis palmarum
plenus apparuit, quas Parysatis clam per eunuchos, quo
tempore ille mortuus est, aggesta terra obruerat.

(63.) Causae propter quas rex Artoxerxes et Evagoras
Salaminis rex inter se dissiderent. Evagorae nuntii ad Cte-
siam, ut epistolas ab Abulite acciperet. Ctesiae ad ipsum
epistola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum re-
ge. Evagorae nuntii in Cyprum reversi literas Ctesiae tra-
dunt Evagorae. Cononis ad Evagoram oratio, suadentis ut
ad regem ascenderet. Evagorae epistola de honoribus,
quibus ab eo affectus erat. Cononis ad Ctesiam epistola.
Tributum regi ab Evagora datum. Epistolae Ctesiae redditae.
Ctesiae ad regem oratio de Conone, et epistolae ad ipsum.
Munera ab Evagora missa Satibarzanæ traduntur, et nuntii
in Cyprum perveniunt. Cononis epistola ad regem et Cte-
siam. Quomodo adhibita custodia retenti sint nuntii a La-
cedaemoniis ad regem missi. Epistola regis ad Cononem et
ad Lacedaemonios, quam ipse Ctesias detulit. Quomodo a
Pharnabazo Conon constitutus sit navarchos. (64) Cte-
sias in Cnidum patriam venit et Lacedaemonem. Judicium
in legatos Lacedaemoniorum institutum, eorumque absolutio.

Ab Epheso usque ad Bactra terramque Indicam nume-
rus mansionum, dierum, parasangarum. Catalogus regum
a Nino et Semiramide usque ad Artoxerxem; quibus opus
hoc absolvitur.

His brevem subijcimus annotationem, cui reliqua Persicorum fragmenta intexemus.

LIBRI VII—XI.

DE REBUS CYRI.

§. 2. — Οὐδὲν αὐτοῦ Κύρος πρὸς γένος ἐχρημάτισεν.] Aliter de Cyri ortu Herodotus, aliter Xenophon in *Cyropædia*, uti constat. Adde Æschylum in *Pers.* 767 sqq. et Armenios rerum scriptores, ex quibus multa asserunt Cîrbied et Martin (*Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de l'Asie*, chap. VI, p. 64 sqq.). — Æschyleus et Xenophonteus Cyrus in censum venire vix possunt. Restant igitur Ctesias et Herodotus, quorum hunc seriores scriptores secuti sunt fere omnes, inter cosque numerantur etiam Justinus (I, 4) et Diodorus (IX, 31 ed. Didot.), ut jam liquet ex Exc. Vaticanis. Præferebant autem veteres Herodoti narrationem propterea sine dubio, quod in ea res Cyri Cræsiæque ita efformatæ sunt, ut ad vitam fabulasque Græcorum propius accederent. Contra Ctesiana carent fere miraculorum ornatu, et orientalem quendam habent colorem, ut ea ex Persarum traditione fluxisse vel non testante scriptore intelligatur. Minus hæc Græcis placebant; nos veriora Herodoteis esse haud dubitamus. Atque ita statuunt tum Osiander (Program. schol. Stuttgart. 1818), tum Dahlmannus (De Herodot. p. 142 sq.), tum Bæhrius in annot. ad n. l., ubi subijcit hæc: « Quæ quum ita sint, et ipse crediderim, Cyrum nulla regia stirpe oriundum, sed mediocri natum fortuna, egregia ceteroquin indole ornatum, illo tempore vixisse, quo omnia Medorum imperio paruerint, cujus provinciis sive partibus, orientalium regnorum ex more, singulis singuli præfuerint reguli, sive satrapæ, qui in provinciis et ipsi regum loco haberentur, quorumque potestas a patre non minus ad filios transiret. Atque horum quendam Cambysen vel ipsum Cyrum fuisse suspiceris licet, qui regi Medorum summo subditus, Persis regio fere imperio præfuerit, quique in summum regem seditionem movens, ipse subditorum ope ad regnum illud evectus fuerit, et, quo melius reliquas gentes in subditione retineret, apud easdem sese tanquam filium ac legitimum successorem regis summi, in cujus locum tanquam hæres adscenderit, prædicari voluerit; id ipsum magni momenti sibi fore ratus, ne scilicet illæ gentes de defectione cogitarent, inque libertatem sese vindicare studerent quando ipsius imperium injustum esse sensissent. Hinc, puto, illæ nuptiæ Amytin inter atque Cyrum, hinc Attyages, non fæda morte interemptus, sed pro pa-

tre habitus a Cyro summisque honoribus adscriptus, Cyri comes in expeditionibus adversus populos, qui defecerant, faciendis; ut inde totius imperii statum haud magnopere mutatum fuisse existimaverim, rege tantummodo mutato, eodemque forsitan ex alia gente prognato atque prior fuerat rex. Possis etiam Cyrum satellitibus regiis præfectum existimare, qui rege sublato ipse in ejusdem locum sese transtulerit; id quod multis post annis Arabum in regno a Turcis factitatum videmus. » V. eundem ad Herodot. I, 95.

Καὶ Ἀστυγῆν καλεῖ] Idem ab eodem Ctesia Ἀσπάδας nominatus esse dicitur Diodoro II, 34 (v. fr. 25). « Unde apparet sive codices Ctesiae jam tum a correctoribus corruptos fuisse, sive historicum in *Persicis* alio ejus nomine usum esse atque in *Assyriacis*; nam adulatio Asiaticorum regum nomina sæpius mutare solebat, et qui prius *Aspadas*, postea fortasse *Astyigas* nominatus est. » DUBNER ad Justin. I, 4.

Ἐμβατάνους.] Ctesias dixit Ἀγβατάνους. V. fr. 11.

ἐν τῇ κριόκράτει] Sic Bekkerus; vulgata habet κρισκράτει. Significatio vocis obscura. Schweighæuserus, Jungermann. (ad Polluc. VII, 121), Schneider. (in *Lex. Gr.*) scribendum putant ἐν τοῖς κιοκράτει, in capitibus columnarum, i. e. in epistylis. Osiander (Program. ad solem. Gymn. Stuttgart. indicanda 1818, p. 14) ἐν τοῖς κριοκράτει esse vult in palatii parte columnas trabesve arietum capitibus caelatis distinctas habente. (Conferri possint τὰ βουκράνια.) Ne tamen formam κρισκράτει statim rejiciendam esse putes, movere possit vox κρησφύγετον (ap. Herodotum. VIII, 52; IX, 95 etc.), quæ locum significat, quo tuto te recipere possis. Sic κρησφύγετον dicit (VIII, 53) arcem Athenarum θύρῃσι καὶ ξύλοισι circumdadam, dum hoc esse τὸ ξύλινον τεῖχος, quod Pythia dixerat, visum est. Similiter lib. IX, 95 κρησφύγετον locum dicit, quo naves stabant septo communitæ. Atque hæc *septi* notio primaria esse videtur, quæ lateat in voce κρης. Tale septum, quod in templis simulacrum dei circumdabat, in inscriptione Æginetica (v. Müller. Ægin. p. 160, Archæol. § 288) dicitur ἱκρία (ἱκρία περὶ τὸ ἔδος). Ac nescio an hac ex voce profectum sit illud κρης, κρις. Ut mittam Herodotum, certe apud Ctesiam istis ἐν τοῖσι κρισκράτει s. κριοκράτει, significari puto τὰ κριοκράτια, sive litera ἰ revera in hoc vocabulo abjecta, sive librariorum culpa omissa fuerit; indicari vero tabulata in summa ædium parte; ea scilicet quæ vocabantur καλυμμάτια (v. Müller. Archæol. § 283). Hoc autem spatium, quod inter καλυμμάτια atque tectum interjectum erat, commodissimum locum fuisse, quo se absconderet aliquis,

ipsorum veterum locis comprobatur. Vid. Appian. de B.C. IV, 44, Tacit. Ann. IV, 68, Valer. Max. VI, 7, 2, quos laudat Müller. l. l. — Memoranda denique eorum sententia, qui vocem κριεράνους non Græcam sed Persicam esse contra omnem verisimilitudinis speciem contendunt. « Peregrinæ originis adeoque Persicæ (Bæhrius inquit) vocabulum esse jam Larcherius contenderat, a librariis illam quidem adulteratam. Et confirmavit doctissima Sacyi interpretatio, quam a Larcherio adjectam esse lætati sumus. Esse enim duo vocabula Persica, unde Ctesiaῖ κριεράνα compositum; *ghiriz* i. e. fuga, et *khanch* i. e. domus; *Ghiriz-khanch* i. e. domus, cubiculum refugii; ut vel hodie *ghiriz-giahi* i. e. locus refugii, *asylum*. Quum vero in nomine *ghiriz* prius illud *i* vix pronuntiaretur, haud male apud Ctesiam redditum esse κρις; et alterum *khanch* per quandam a natura rei non absonam pronuntiationem transiisse in Græcum κριανα. »

ὕπὸ Οἰβάρε] (Ebares ap. Justin. dicitur Sebares i. e. *Sæbares* (sic in nonnullis codd. scriptum; hinc profectum *Sybaris*, quod in plerisque libris exstat) ex vulgari dittographia. Eodem modo: Androcottus et Sandrocottus, Atropates et Sadropates etc. V. Dübner ad l. l. Ceterum de *Sæbare* isto Justinus I, 7 : « Initio regni Cyrus *Sæbaren*, ceptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. »

Καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν κ. τ. λ.] Quod eandem mulierem primum matris loco honoravisse, deinde vero uxorem duxisse dicitur, Persas offendere non poterat. Huc fortasse spectat :

30.

Tertullianus : *Persas cum suis matribus misceri Ctesias refert.*

Cf. Xanthi fragm. 28. Theodoret. De Græc. affect. cur. p. 614. Euseb. P. E. VI, p. 275 : Παρὰ Πέρσαις νόμος ἦν γαμεῖν τὰς θυγατέρας καὶ τὰς μητέρας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ κλίματι τούτους τοὺς ἀνοσίους γάμους οἱ Πέρσαι ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι αὐτῶν τῆς Περσίδος ἐξεδήμησαν, κ. τ. λ. Plura v. ap. Brisson. De reg. Pers. princ. p. 493 sqq.

31.

Libro nono Ctesias narrat, quemadmodum simulacra Persarum super longis perticis quum viderent mane diluculo juxta arcem Lydi e longinquo, rati plenam Persarum, ac jam occupatam esse arcem, in fugam conversi fuerint.

δτι τοὺς Βακτρίους ἐπολέμησε.] Herodot. I, 153 verbo monet Cyrum, *devicto Cræso*, bellum inferre voluisse Bactris Sacisque. Alium rerum ordinem, ut vides, secutus est Ctesias, quem Bæhrius probabiliora quam Herodotum tradere censet, neque id injuria.

§. 3. — Πρὸς Σάκας ἐπολέμησε] De sedibus Sacarum præ ceteris v. Strabo XI, 13, p. 780 A. Wahl. *Erdbeschreibung v. Ostindien* p. 462, et *Vorder-u. Mittelasien* I, p. 417, et Bæhr. ad n. l. Vices belli contra Sacas gesti narrat Osiander l. l. p. 21.

§. 4. — εἰδωλα ξύλινα κ. τ. λ.] Hæc exposita LIBRO NONO, ut ostendunt seqq.

31.

Theo Progymn. c. XI, p. 119 ed. Lugd. Bat. 1626. In exemplis accuratæ descriptionis etiam hoc assert :

Ἐν τῇ ἐνάτῃ Κτησίας οἶον τὰ εἰδωλα τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξύλοις δρῶντες ὑπὸ τὸν ὄρθρον πρὸς τὰς ἀκροπόλεις πόρρωθεν οἱ Λυδοὶ εἰς φυγὴν ἐτράποντο, νομίσαντες τὴν ἀκρόπολιν πλήρη εἶναι Περσῶν καὶ ᾗδ᾽ ἐαλωκέναι.

Ex Ctesia sua habet Polyæn. VII, 6 : Κύρος πολιορκῶν Σάρδεες ξύλα πολλὰ ἰσομήκη τοῖς τεύχεσιν ἐπιστήσας, αὐτὸς εἰδωλα πῶγωνας ἔχοντα καὶ Περσικὴν ἐσθῆτα, καὶ φαρέτραν κατὰ νώτου, καὶ τόξα μετὰ χειρᾶς, νύκτωρ προσέγγαγεν, ὑπερέχοντα περὶ τῶν ταυχῶν τῆς (τὰς Casaub.) ἀκρας ὃ δὲ κατὰ τὰ ἀκρα μέρη τῆς πόλεως προσέβαλεν ἀρχομένης ἡμέρας ἥ δὲ στρατιὰ τοῦ Κροίσου ἀπομαχόμενη ταῖς τοῦ Κύρου προσβολαῖς, ἐπειδὴ τινες αὐτῶν ἐπιστραφέντες εἶδον ἀπὸ μακροῦ τὰ εἰδωλα ὑπὲρ τὴν ἀκραν, ἐδόθησαν πάντας δὲ εἶλε φόβος, ὥς ᾗδ᾽ τῆς ἀκρας ὑπὸ Περσῶν κατελιγμένης τὰς πύλας δὲ ἀνοίξαντες, ἄλλος ἄλλῃ ἔφυγον Κύρος δὲ Σάρδεες κατὰ κράτος εἶλεν.

His subjicio locum Tzetze, cujus tamen narratio etiam ulteriora complectitur.

Tzetzes Chil. I, 1, 82 sqq. [ρω]

Τὸν Ἀστυάγῃ μὲν φησι (sc. Κτησίας) καταβληθέντα Κύτων Βαρχανίων ἀρχοντα γενέσθαι παρὰ τούτου. Οἰβάρεν δὲ τὸν στρατηγὸν τὸν μέγαν τὸν τοῦ Κύρου ξύλινα λέγει πρόσωπα Σάρδεσιν ἐπιστήσαι ἐν ὑπερμήχεσι κοντοῖς, νυκτὸς ἐνδεδυμένα οὕτω Λυδοὺς ταράζει δὲ καὶ κατασχεῖν τὴν πόλιν.

Astyagem ait [Ctesias] dejectum a Cyro Barcanis ducem factum fuisse ab illo.

Ceharem autem imperatorem magnum illum Cyri ligneas dicit larvas Sardibus imposuisse, super longissimis contis, nocte vestibus indutas sique Lydos turbasse, et cepisse urbem.

Μετὰ τὴν αἰχμαλωτίσιν, φάσκει δὲ τὴν τοῦ Κροῖσου, πρὸς Ἀστυάγῃ πέπομφεν ὁ Κύρος Πετεσάκην, ὅπως ἐλθὼν τὴν Ἀμυτιν ἰδῇ σὺν Ἀστυάγῃ. Ἡ Ἀμυτις ὑπάρχουσα δὲ παῖς τοῦ Ἀστυάγου τοῦτον τὸν πρωτοεύνουχον, ἄθλιον Πετεσάκην, ἐπίβουλον νοήσασα τούτου τοῦ Ἀστυάγου, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυξεν, ἐκδείρασά τε ζῶντα, ἀνεσκολόπησε σταυρῷ, θείσα βορὰν ὀρνέοις.

Alia de Sardium expugnatione narrant Herodotus (I, 84) et Xenophon (VII, 2). Qui veriora tradiderit, in medio relinquendum. Quod artificium attinet, quo Cēbares noster usus esse dicitur, id non abludere a moribus Orientalium comprobatur iis quæ etiam nunc apud Sinesos Anglis accidisse narrantur. Quibus urbem nescio quam obsidentibus ut terrorem incuterent oppidani ferarum simulacra de muris ostendisse feruntur. — Ceterum plura quæ ante Sardes expugnatas a Cyro gesta sunt, præterisse excerptor videtur. Ad hæc cum Dübnero meo retulerim quæ habet Justin. I, 7 : « *Domitis demum plerisque cum adversus Babylonios bellum gereret, Babylonis rex Lydorum Cræsus, cujus opes divitiæque insignes ea tempestate erant, in auxilium venit; victusque jam ac desolatus in regnum refugit. Cyrus quoque post victoriam compositis in Babylonia rebus bellum infert in Lydiam.* » Eandem rerum seriem servavit Lucian. Contempl. c. 9.

ἐν δμῆρου λόγῳ κ. τ. λ.] Quidnam fuerit illud δαιμόνιον φάντασμα non constat. De ligneis simulacris cum Osiandro cogitare nolim. Nexus hic esse videtur : De pace sive de induciis convenerat ; viso per quietem oblato Cræso obtemperans pro obside filium tradiderat hosti ; mox pacta dolo eludere tentat ; at male res cedit ; recrudescit bellum ; pœnas luit fraudis, dum filium ante muros trucidatum conspiciit.

καὶ θνήσκει] Sic Bekkerus pro vulgata οὐ θνήσκει. — Verba καὶ θνήσκει deinde sequenti linea a librariis repetita sunt, ubi vulgo legitur καταφεύγει καὶ θνήσκει : quibus ejectis, Bekker. dedit καταφεύγει ὁ Κροῖσος. — Quantopere vero Ctesiae de Cræso narratio recedat ab Herodotea atque iis, quæ traduntur ap. Nicolaum Damasc. (v. Fragm. Histor. p. 41), nemo non videt. Qui minus mira-

culosa habeat, videant, qui in talibus tempus terere solent. Persarum traditionem Ctesiam reddere, eo ipso indicatur, quod nihil de Cræso *flammi* necando apud eum reperias.

Βαρήνην] Cf. Justin. I, 7 : *Cræso et vita et patri-monii partes et urbs Barene* (sic ex Ctesia Dübner. pro vulgata : *Barce*) *concessa sunt, in qua etsi non regiam vitam, proximam tamen potestati regiæ degeret.* Steph. B. Βαρήνη, πόλις Μηδίας, ἐγγυς Ἐχδατάνων.

§. 5. — ἐν Περσίδι] i. q. εἰς Περσίδα, ex more serioris ætatis. Quod moneo propter Gailium, qui (*le Philologue*, tom. IV, p. 406) justo acutior interpretanda verba censuit hunc in modum : « *il envoya Pétisace en Perse, pour séjourner quelque temps en Perse, et y remplir une commission de confiance.* »

ἀπὸ Βαρχανίων] Astyigam Barcaniorum præfectum a Cyro constitutum vidisti fragm. 32. Justin. I, 6 : « *eumque* (Astyagem) *maximæ genti Hyrcanorum præposuit* » ubi, notante Dübnero, Barcanii cum nobiliore gente vicina a Trogo permutati. Steph. B. Βαρχανίοι, ἔθνος τοῖς Ὑρκανοῖς ὁμοῖον. — Quæ sequuntur de cæde Astyagis, ignorat Herodotus I, 130. Ad Ctesiam respicere videtur Isocrates Orat. Evag. tom. II, p. 87, quamquam ibi a nepote Astyages interfectus esse dicitur. Sed apud Ctesiam quoque non prorsus alienum a crimine Cyrum fuisse, ex sequentibus colligas, ubi Cēbaræ ne eadem quæ Petesacas ab Amyti patiatur timentis rex patrocinatur.

§. 6. — Στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας. In bello contra Derbicas gesto Cyrus vulneratur et paucis diebus post e vita decedit. Hæc narrata sunt libro *undecimo* (v. § 8). Omisit excerptor quæ post victum Cræsum contra alios Asiæ populos rex gessit, LIBRO DECIMO exposita. Huc pertinent

33.

Steph. Byz : Δυρβαῖοι, ἔθνος καθῆκον εἰς Βάκτρος καὶ τὴν Ἰνδικήν. Κτησίας ἐν Περσικῶν δεκάτῃ : « *χώρα δὲ πρὸς αὐτὸν πρόσκειται Δυρβαῖοι (Δυρβαίων Pinedo) οὗτοι εὐδαίμονες ἄνδρες καὶ πλούσιοι καὶ κάρτα δίκαιοι εἰσι, πρὸς τὴν Βακτριαν καὶ Ἰνδικὴν κατατείνοντες. Οὗτοι οὔτε ἀδικοῦσιν οὔτε ἀποκτινύουσιν ἀνθρώπων οὐδένα· ἐὰν δὲ τι εὖρωσιν ἐν τῇ δόμῳ χρυσίον ἢ ἱμάτιον*

Post captivitatem, dicit autem illam Cræsi, ad Astyagem misit Cyrus Petesacam, ut profectus Amytim videret cum Astyage. Amytis autem, filia Astyagis, hunc primum eunuchum, miserum Petesacam, insidiatorem quum intellexisset Astyagis, oculos effodit, excoriatumque vivum suspendit cruci, ponens escam alitibus.

33.

Dyrbæi, populus pertingens ad Bactros et Indicam regionem. Ctesias Persicorum decimo : « *Ad eum vero sita est regio, quam incolunt Dyrbæi. Hi homines sunt beati, opulenti, et valde justis, ad Bactrianam Indiamque pertinentes. Hi nec injuriam inferunt, nec mortem homini cuiquam. Iidem si reppererunt in via aurum aut vestimentum aut argentum aut quidvis aliud, nihil horum auferunt. Ne*

ἡ ἀργύριον ἢ ἄλλο τι, οὐδὲν (ἀν) ἀποκινήσειαν οὔτοι· οὔτε ἀρτοποιέουσιν οὔτε ἐσθίουσιν οὔτε νομίζουσιν, ἐὰν μὴ ἱερῶν οὐνεκεν. Ἄλφιτα δὲ ποιοῦσι λεπτότερα καθάπερ οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐσθίουσι καρπούς (Cod. Seguer. μάζας ποῶν). Supra fort. οὔτε ποτίζουσιν.

34.

Steph. Byz.: Χωραμναῖοι, ἔθνος Περσικὸν ἀγρίων ἀνθρώπων. Κτησίας ἐν Περσικῶν δεκάτῳ « οὕτω δὲ ταχὺς ἐστὶν ὁ ἀγρίος ἄνθρωπος ὥς καὶ διώκων τὰς ἐλάφους καταλαμβάνειν » καὶ ἄλλα πλείστα περὶ αὐτῶν φησι.

Fragm. 2, 3 habes Χωρομναῖοι. Altera forma praeferenda. Nominis antiqui vestigia supersunt in voce *Chorassan*, ut hodie dicitur regio Ariam et Margianam veterum complectens.

35.

Apollon. Histor. mirabil. XX: Κτησίας ἐν τῇ δεκάτῃ Περσικῶν, καμῆλους τινὰς ἐν χώρᾳ γίνεσθαι, ἃς ἔχειν τρίχας πρὸς Μιλήσια ἔρια τῇ μαλακότητι ἐκ δὲ τούτων τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἄλλους δυνάστας τὰς ἐσθῆτας φέρειν.

« Lucem accepit hic locus ex iis, quæ copiose disputat Bochart. Hierozoic. II, 2, pag. 14, 78; unde apparet h. l. intelligendam esse Caspiorum terram, ubi cameli pilis mollissimis alebantur, unde vestes confectæ ad delicias pertinebant. Cf. Ælian. H. A. 17, 34, qui etiam videtur ex Ctesia profecisse, licet ejus nomen omittere maluerit: Αἴγες δὲ Κάσπια γίνονται λευκαὶ ἰσχυρῶς, καὶ κεράτων δὲ ἄγνοι, μικραὶ τὸ μέγεθος καὶ σιμαί. Κάμηλοι δ' ἀριθμοῦνται πλείους, αἱ μέγιστα κατὰ τοὺς ἵππους τοὺς μεγίστους, εὐτριχες ἄγαν. Ἀπαλαὶ γάρ εἰσι σφόδρα αἱ τούτων τρίχες ὥς καὶ τοῖς Μιλησίοις ἐρίοις ἀντικρίνεσθαι τὴν μαλακότητα· οὐκοῦν ἐκ τούτων οἱ ἱερεῖς ἐσθῆτα ἀμφιέννυνται, καὶ οἱ τῶν Κασπίων πλουσιώτατοί τε καὶ δυνατώτατοι » Bæhr. — Redeo ad Derbiccas.

36.

Stephan. Byz. Δερβίχκai, ἔθνος πλησίον τῶν Ὑρκανῶν... Κτησίας δὲ Δερβίσσους.

De sedibus Derbicum veteres non consentiunt. Ptolem. IV, 20, p. 183, in Margiana terra, ubi Oxus in Caspium mare se effundit, eos col-

locat; Strabo XI; p. 782 in Hyrcania habitasse dicit. Cf. Plin. H. N. VI, 16. Placet sententia Osiandri l. l. p. 24. « Equidem, ait, Scythicam gentem fuisse crediderim, Cyri ætate propius Indositam, quum de fœdere Derbicum cum Indis mentio injiciatur: inferiori vero tempore genti Persis infestæ, quo facilius coerceretur, sedes prope Caspium mare datas esse conjicio. » Atque Scythicam gentem fuisse notante Bæhris etiam ex iis concludas, quæ de Derbicibus narrat Ælian. V. Hist. IV, 1. Ceterum cf. Mannert. Geogr. d. Gr. u. R. vol. 2, p. 135. Wahl. Vorderasien, I, p. 562. Hammer. Wiener Jahrb. VII, p. 253.

Ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ] Alia de fine Cyri Herodot. I, 212. Polyæn. VIII, Justin. I, 8, Valer. Max. I, 10; alia Diodor. II, 44; alia Xenophon in Cyropædia. Nos Herodoteæ tragædiæ præferendam ducimus Ctesiae simplicitatem cum Osiandro, Bæhris, Dahlmanno (Herodot. p. 142), Schlossero (Universalgesch. I, p. 252). Appono quæ ex Osiandro l. l. p. 26 refert Bæhr. « Ctesiae fidem addi vult ex Arriano (Exped. Al. VI, 29) et Strabone (XIV, p. 730), qui Cyri monumentum atque cadaver laute et opipare conditum Alexandri ætate Pasargadis inventum fuisse retulerint; quod vix unquam fieri potuisse, si Cyri corpus a Scythis, ut Herodotus auctor est, tam indigne habitum fuerit, tamque discerptum. Deinde Cyro prorsus victo, Scythas in Persidem ipsam irrupisse, par fuisse, sed de eo altum silentium. Denique vix intelligi posse, qui Cyrus, cui tam fœdus fuerit exitus, ad tantam nominis gloriam atque famam apud seros posteros pervenire, ipsumque imperium salvum ad ejus natos redire potuerit. Venia igitur, ait Osiander, sit conjecturæ, odio illi, in quod tyranni aut imperiorum conditores facile incurrunt, famam Cyri contaminare gestienti, fabulam de fœdo Cyri exitu tribuendam esse. Vel omnino a Græcis, libertatis amore ductis fabulam fictam dixeris, quo dura tyrannorum fata, vel sero a diis punitorum reliquis ante oculos ponerent, et ab omni imperii capiendi molimine eos depellerent. »

§ 8. — Ταυνοδάρκην.] Eundem Herodotus III, 30, 65, 67, dicit *Smerdin*; Justin. I, 9, *Mergidem*; Xenophon Cyr. VIII, 7, 4 *Tanaoxaren*.

35.

Ctesias libro rerum Persicarum decimo, camelos esse ea in regione prodit, quarum pili mollitie lanas Milesias æquent: sacerdotesque et alios proceres, vestes ex iis confectas gestare.

36.

Derbicæ, gens vicina Hyrcanis... Ctesias autem Derbicos eos dicit.

que panem conficiunt neque vescuntur. neque quicquam facere consueverunt (?) nisi sacrorum causa. Polentam parant tenuiorem ut Græci, et edunt fruges.

34.

Choramnæi, gens Persica hominum agrestium. Ctesias Persicorum decimo: « Adeo vero veloces sunt illi agrestes homines ut cursu cervos assequantur. » Et multa refert de iis alia.

(Καὶ τῆς χώρας)] « Vide ne per errorem irrepererint verba, quum in ora libri pro καὶ Χωραμν. notatum fuisset καὶ Χορασμ. » SCHWEIGHEUSEN.

Καὶ Παρθίων] Eosdem Diodor. (fr. 2, § 3) dicit Παρθαίους et (fr 25, cap. 34, 1) Πάρθους. Quæ fluctuatio apud alios quoque scriptores satis vulgaris.

Ἐτη λ'.] Sic cum Ctesia Justin. I, 8, 14, et Dino ap. Cic. De divin. I, 23, 46, et alii plerique. Herodotus I, 214, regnum ponit annorum *viginti novem*. Sulpic. Severus H. S. II, 9 annos numerat *triginta et unum*. Vixit Cyrus annis septuaginta sec. Dinonem l. l.; juxta Onesicritum et Lucian. de Macrob. ἐκατοντούτης moritur præ mærore ob Cambysæ sævitiam.

LIBRI XII ET XIII.

(Cambyses. Magus. Darius I. Xerxes I.)

§ 9. — Ταφῆνα:] De regis sepulcro, quod Parsagadis fuit, v. Zoega De Obelisc. p. 365 sqq. et Hæck. Veteris Mediæ et Pers. monument., p. 69 sqq.

Ἰζαδάτης] Sic Hæsch. et Bekk. Vulgo Ἰζαδάτης. Ἰζαλδάτης Codd. Monac. Ἰζαλδάτης Max. Margun.

Περσῶν δὲ ἐπτακισχίλιοι:] Sic Bekker. Vulgo Περσῶν δὲ δύο.

Τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον] Quo tempore Cambyses Ægyptum subegit, rex erat Psammenitus, Amasis filius, ut scimus aliunde. Unde Amyrtæum suum Ctesias habeat, nescimus. Eum fuisse unum ex filiis vel cognatis Psammeniti suspicatur Osiander. Utut est, eorum certe rationes improbandæ erunt, qui ut Larcherius Ctesiam cum Psammenito confudisse volunt notum istum Amyrtæum, qui ipsius scriptoris ætate adhuc vixit (mortuus est an. 409 a. Chr.). De hoc v. Herodot. II, 146; III, 15; Thuc. I, 110. Cf. Diodor. XI, 74, 77. — Ad Cambysis expeditionem pertinet :

37.

Athenæus XIII, c. 10, p. 560 D : Καὶ ἡ ἐπ' Αἴγυπτον δὲ Καμβύσου στρατεία, ὧς φησι Κτησίας, διὰ

γυναῖκα ἐγένετο· δὲ γὰρ Καμβύσης πυθνόμενος τῆς Αἰγυπτίας γυναῖκας ἐν ταῖς συνουσίαις διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἐπεμψε πρὸς Ἀμασιν τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα, μίαν αἰτῶν πρὸς γάμον τῶν θυγατέρων· δὲ τῶν μὲν ἑαυτοῦ οὐκ ἔδωκεν, (ὀπιονόσας μὴ γυναικὸς εἶναι αὐτὴν τιμὴν, ἀλλὰ παλλακίδος,) ἐπεμψε δὲ τὴν Ἀπρίου θυγατέρα Νειτῆτιν. Ὁ δὲ Ἀπρίης ἐκπεπτώκει τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας διὰ τὴν γενομένην ἤτταν πρὸς Κυρηνάους καὶ ἀνῆρτο ὑπὸ Ἀμάσιδος· ἥσθεις οὖν δὲ Καμβύσης τῇ Νειτῆτιδι καὶ σφόδρα ἐρεθισθεὶς, ἐκμανθάνει παρ' αὐτῆς τὰ πάντα· καὶ δεηθείσης ἐκδικῆσαι τοῦ Ἀπρίου τὸν φόνον, πείθει πολεμῆσαι Αἰγυπτίοις.

Eandem historiā tamquam Persarum traditionem narrat Herodotus III, 1 et 16. Veriores belli causas exponit Dahlmannus (De Herodot. p. 148). Cf. Heeren *Ideen*, II, 2. p. 406. — Osiandrum offendit, quod Nitetide illam tum jam quadraginta annos, quod minimum est, natam fuisse temporum rationes postulerent; quæ quidem ætas parum apta amoribus.

§. 10. — Magi historiā aliter adornavit Herodotus III, 30, 61 sqq., aliter Justinus I, 9, qui tamen ad Herodotum propius accedit. « In tali veterum scriptorum dissensione, tamen temperare sibi Larcherius non potuit, quin pro more in Ctesiae narrationem invehetur, Herodoteamque multo probabiliorē ac veri similiorem diceret. Quod equidem parum perspicio. Insunt in utraque narratione, quæ suspectam reddere possint eandem, insunt nec minus, quæ ab utroque narratis fidem conciliare possint, ut sanequam difficile fuerit certi quid pronuntiare, nisi hanc ob causam Ctesiae fidem potiorē dixeris, quoniam illi regios annales adeundi fuerit copia, qua destitutus Herodotus ea tantum, quæ famā acceperat, retulerit. Disseruit eandem in rem Kleukerus ad Zendavest. III, p. 247, not. Quod enim Ctesias Tanyoxarcen Cambysis fratrem, Bactris præpositum, eundemque a Mago, qui dein callide ipse occupaverit regnum, interfectum tradat, id nequaquam cum Herodoteis posse componi, nisi si Bactrianam terram, de qua hic sermo, eandem statueris atque illam, quæ a Plinio inter Elymaidem et Susianam collocetur (Plin. H. N. VI, 27,

37.

Quin etiam Cambysi suscipiendæ in Ægyptum expeditionis (ut scribit Ctesias) causa fuit mulier. Nam quum Ægyptias mulieres in congressu præstare ceteris audisset, ad Amasin Ægypti regem misit, unam ex ejus filiabus in matrimonium poscens. At hic e suis quidem haud misit (su-

spicatus eam non uxoris honorem habituram, sed pellicis), verum Apriæ filiam Nitetide. Exciderat autem Ægypti regno Aprius, propter cladem in pugna adversus Cyrenenses acceptam, et ab Amasi fuerat interfectus. Cambyses Nitetidis consuetudine delectatus, et valde in amorem ejus illectus, omnia ex illa discit: et quum orasset eum ut cædem Apriæ patris ulcisceretur, persuadet ut bellum Ægyptiis inferat.

coll. Fréret in *Mém. de l'Ac. d. I. IV*, p. 611). Quæ vero Ctesias ipse adjecerit, ea jam satis esse, ut rem ipsam indubiam reddant. Namque fieri neutiquam potuisse, ut quinque per annos Magus iste, qui falso Smerdis s. Tanyoxarcis nomine regnum occupavisset, a nemine agnosceretur, ab eunuchis præsertim, aliisque, qui circa verum germanumque Tanyoxarcem olim fuissent. Neque invitus equidem concesserim, in regnis, qualia apud nos hac tempestate florent, talem fraudem non ita diu accidere potuisse; in orientalibus autem secus rem sese habere, nemo historiæ vel obiter peritus, infitias iverit. Atque significavit ipse Justinus l. 1. : « quæ res eo occultior fuit, » quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occultitur. » Add. Brisson. de Reg. Pers. Princ. I, 27, pag. 34 seq. » *Bæhr*.

§ 12. — Prodigia hæc non pervenisse videntur in notitiam Herodoti; aliter vix silentio ea prætermisisset narrator portentorum amantissimus.

Ἀφικόμενος εἰς Βαβυλῶνα κ. τ. λ.] Diversa quamvis ex parte similia Herodotus III, 64 sqq et Justin. I, 9.

Βασιλεύσας δυοῖν δέοντα εἴκοσι] Herodot. III, 66 : Καμβύσεα... βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτη καὶ μῆνας πέντε. Cum Herodoto faciunt Euseb. Chron. I, p. 45, 52, Syncell. p. 188, D, E, Ptolem. Can. astron. V. Clinton. F. H. tom. II, p. 378 edit. tertiæ. Osiander in altero programme de Ctesia (Stuttgart. 1821) p. 15 dissensum scriptorum ita putat tollendum, ut quindecim annis ante Cyri obitum regio honore et aliqua provinciæ præfectura Cambysen ornatum fuisse ponat. Quam quidem rationem si admittis, etiam reliqui numeri Ctesiani cum Herodoteis conciliari poterunt.

§ 14. — De conjuratione Persarum v. Herodot. III, 70-88, Justin. I, 9 sq.

NOMINA CONJURATORUM.

ap. Herodotum. ap. Ctesiam.

Ὅτανος.	—	Ὀνόφας.
Ἰνταφέρνης.	—	Ἀρταφέρνης (Δαφέρνης Hellan. fr. 167.)
Γωβρύης.	—	Βαρίσσης (Μάραφς Æsch. Pers. 764.)
Μεγάβυζος.	—	Μαρόνιος.
Ἀσπαθίης.	—	Νορονδαβάτης.
Ἰδάρνης.	—	Ἰδέρνης.
Δαρείος.	—	Δαρείος.

Cf. Hammer. in *Wiener Jahrb.* IX, p. 16 sqq.

Μῆνας ἑπτὰ] Sic etiam Euseb. p. 52. Syncell. p. 192, Chron. Paschal. p. 116 B.

§ 15. — Μαγοφονία] V. Herodot III, 79. Agathias De Imp. Just. II, p. 65. Kleuker. ad Zendahest. III, p. 247. » Negat Kleukerus, Bæhrius ait, hocce festum ad Persarum religionem perti-

nere, ut quod Magis, Zorastri religionis cultoribus acquasi custodibus, summo dedecori fuerit. Fuisse potius videri civile quoddam festum, neutiquam commune, neque per totum late patens regnum celebratum, sed iis modo in terris, quæ magis occidentem versus spectant; præsertim quum nulla hujus festi mentio in sacris Persarum libris facta sit. Quæ tamen sententia quum nescio quid incommodi habeat, magis ad Hammeri sententiam inclino, qui Magophonix festum in orientalibus scriptoribus laudari asserit tanquam extirpatæ omnis Ahrimaniæ progeniei (*Charfesters*) festum, extremo Februario celebratum; ubi tale quid precabantur : « Nomine dei summi Ormuzd, omnes Charfester interficio, » et quæ sunt reliqua. (V. Kleuker. l. I. III. p. 246.) Adjecit præterea illud vir doctissimus : ex hac lustrationis sacræ opinione eidem mensi apud Romanos *Februarii* nomen inditum esse, *februando*, i. e. purgando, lustrando; vid. *Wiener Jahrbuch. d. Literat.* 1820, X, pag. 249 et 250. »

Τάφον... ἐν δις σὺ ὄρει] Regia sepulcra in βασιλικῷ ὄρει ad Persepolim esse dicit Diodor. XVII, 71. « Illud βασιλικὸν ὄρος unum idemque est cum διττῷ ὄρει Ctesix, quo sibi Darius sepulcrum comparari jussit. Non modo spatium, quo hæc sepulcra, teste Diodoro, a palatio distabant, sed tota descriptio plane quadrat cum cryptis illis monti Rachmed incis, quas sepulcrorum usui inservisse, ex earum interiori natura omnes fere peregrinatores uno ore contendunt. Extra omnem dubitationem positum mihi videtur, montem *Rachmed* eundem esse quem *regium* Diodorus, *duplicem* Ctesias appellat; sepulcra vero, ex eorundem scriptorum testimonio ei incisa, eadem esse, quæ e regione rudera *Tschil-Minar* etiam nunc sese spectanda præbent, ideoque eorum in altero conditum fuisse Darii Hystaspis filii corpus. Insigniter sepulcro conveniunt, quæ in ejus fronte conspiciuntur anaglypha. » Hœck in *Vet. Mediæ et Pers. monum.* p. 16. — Ceterum num illud δις σὺ genuinum sit, dubitari potest. Heeren (*Ideen*, I, 1, p. 247) conjecit ἀδύτῳ. Mihi in mentem venerat λισσῶ, in eandemque conjecturam incidisse video Osiandrum (tertio programme p. 13), qui apte comparat Diodorum de rupe κατεξαμμένη loquentem. Sed aliter Hœck. l. 1 : « Mons idcirco dictus videtur duplex, quod lunæ falcis instar est ab extrema parte. » Idem statuit Hammer. (*Wiener Jahrb.* VIII, p. 304 sqq.); sed negat montem eundem esse quem βασιλικὸν Diodorus vocat. Sententiam Hammeri Bæhrius refert his verbis : « Qui enim a Diodoro Regius mons dicatur, esse eun-

dem, quem recentiores *Naghant* s. *Rahmet* s. *Rachmed* vocent; qui orientem versus pone Persepolitana rudera assurgat, cum duobus magnis regis sepulcris; duplicem vero montem esse eum, qui septentrionem versus a Persepoli distet, cujus monumenta ac sepulera peregrinatores istarum regionum *Nakschi Rostem* dicunt. Quem eundem a Persico quoque geographo nomine *Gerwie* s. *Duta* i. e. *duplicis* designari. Qui quidem geographus inter alia illud pronuntiat: « mons » *Gerwie*, quem inprimis *duplicem* (*Duta*) vocant, « ubi Reichosrew suo tempore occubuisse dicunt. »

Contra Zoega l. 1.: « Cum recentiorum testimoniis ubi veterum testimonia conféro, mons ille quem *duplicem* appellat Ctesias, Diodorus *regium*, complecti videtur duo juga initio XL tantum passibus ab invicem distantia, postea, ubi regiae urbis rudera sunt, VI fere millibus passuum semota, alterum *Kæmpferodictum* Rahmed, ab arcis reliquiis distans 600 pass., alterum Achtopeh, V millia pass. ab iis dissitum (*Kæmpf.* p. 306 et 316. *Chardin.* p. 114. *Niebuhr.* p. 155). »

Εἶδον [δρεῖς] οἱ κ. τ. λ.] « In veteri libro inter εἶδον et οἱ insertum superne erat δρεῖς, sed locus hic neque emendari neque intelligi nisi ex aliorum historia potest. » H. STEPHAN. Locum mutilatum esse patet, quamquam ad intelligentiam ejus vox δρεῖς sufficere videtur. « Quum serpentes, Osiander ait, mali ominis esse Persis viderentur (Herodot. I, 140), animalia ista in locis saxosis forte prorumpentia terrorem Magis injecerant. »

§ 16. — Μασαγέτην] Μασαγέτην lib. Monac.

§ 17. — Σκυθάρης] Sic Bekker.; vulgo Σκυράρης. Σκυθάρης in marg. et cod. Monac. paullo infra. « Alii Σκυτάρης, Σκυτάρης. Herodoto IV, 76, dicitur Ἰδάνυρος, eodemque modo scribunt Arrian., Strabo, Plutarch. Apud Clem. Alex. Strom. V, p. 567. D. est Ἰδανθοῦρος. Idem nomen ap. Justin. II, 5, abiit in *Iancyrus* (v Dübner. ad h. 1.). — Apud Ctesiam nomen appellativum (σκυθάρης, rex *Scytharum*) positum videtur pro nomine proprio. Ceterum huic quoque regi Darius bellum intulisse fertur, quod filiae ejus nuptias non obtinisset. (Justin. I. c.). »

Ἐγγραφεν ὑβρίζων Δαρεῖον κ. τ. λ.] Paullo aliter Herodot. IV, 126 sq.

Ὅγδοήκοντα μυριάδας] Totidem Diodor. II, 5, 5, ex Ctesia, ut videtur. *Septingenta millia*, Herodot. IV, 8, quem sequuntur Justin. II, 5, et Oros. II, 8.

CTESIAS.

Τὸν βωμὸν... διαβατηρίου Διός] In his ἑλληνίζει Ctesias; quamquam suis diis ἐμβατήρια ἱερὰ fecisse Persas probabile est. Cf. Herodot. VII, 53 extr., ubi Xerxes dicit: νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι. — De ara illa Herodotus nihil; contra de duabus columnis loquitur ad Bosphorum a Dario positis (IV, 137).

Καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δᾶτις] « Quem eundem Persarum ducem reversum esse salvum auctor est Herodotus VI, 119 sq., cui in hoc ipso plus tribui vult Larcherius sine idonea causa, ut videtur. Nam Persas ipsos melius scire oportuit, utrum exercitus dux salvus ad suos redierit necne. Attamen potest etiam confusio quædam hic locum habuisse, ut alium quempiam Persarum ducem cum Datide confuderit Ctesias: quæ Osiandri (l. l. pag. 13) est sententia, Herodoti auctoritatem item præferentis. Qui idem nonnihil hærens in verbis initio capitis Δᾶτις δὲ ἐπανίων ἐκ Πόντου, hic quædam prætermisisse Photium putat, in quibus de priore aliqua Datidis in Pontum Euxinum expeditione traditum fuerit Ctesiae. At quum vocem πόντος promiscue usurpari constet, ab Herodoto ipso (II, 97) sic vocari mare Ægæum, sensum talem fere Ctesiae verbis subesse: « Datis » impetum fecit e regione maris Ægæi, neque vero » terrestri itinere Græciam invasit. » Insulas a Persarum duce vastatas probabiliter esse Naxum atque Eubœam. » ΒΕΡΝΑ.

Ζήσας μὲν ἔτη οἷ', βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'.] Sic Bekker., recte sine dubio; vulgo ζήσας μὲν ἔτη οἷ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασιλ. δ. ἔ. λα'. Quæ corruptasunt. Erratum esse aliquid in numero οἷ', innuit H. Stephanus. « In altero exemplari, ait, scriptus est inusitato modo numerus οἷ', pro quo hic, οἷ'. » — Regnavit Darius VII, 4, annis triginta sex. Idque comprobatur a Ptolem. Can. astronom. Syncell. p. 195, D, Euseb. Chron. p. 52, Chron. Paschal. p. 116.

Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας καὶ θύσας] « Referendum hoc existimem ad eum, qui apud Persas valuisse dicitur mos, ut certis quibusdam diebus rex Persepolin s. Pasargadas (sacrum Persarum solum) adiret solemnina factururus sacra in montium cacuminibus. Quo in itinere quum multa secum duceret sacrificia, multa alia, quæ singulis Persis obviam venientibus impertiret, factum est ut ista sacra regisque iter totigenti acceptissima essent. Quam in rem lectu dignus est Xenophontis locus in *Cyrop.* VIII, 5, 21, coll. Brissonio de Reg. Pers. Princ. I, 136, p. 193. Nec vero minus regi proficiscenti singuli Persæ pro suis quisque facultatibus dona qualiacunque offerebant. Videatur Ælianus V. H. I,

6

31 : Νόμος οὗτος Περσικὸς ἐν τοῖς μάλιστα ὑπ' αὐτῶν φυλαττόμενος· θανεῖς Πέρσας ἑλαύνη βασιλεὺς, πάντες αὐτῷ Πέρσαι κατὰ τὴν ἐκταυτοῦ δύναμιν ἕκαστος προσκομίζεται κ. τ. λ.; ubi mirum in modum istud εἰς Πέρσας interpretes torsit. Recte tamen Perizonius nihil se in eo absurdi videre ait, *Regem Persarum revera proficisci in Persidem*, quum ille neutiquam habitavit semper in Perside, sed plerumque extra eam, modo Susis, modo Ecbatanis, modo Babylone, rarius Persepoli. » ΒΕΗΛ.

§. 20. — Νατάκας] Margo Ἀνάκας Νατακᾶς.

Βασιλεὺς εἰδυδὸς αὐτοῦ] « Narrat Plutarchus, Reg. Apophthegm. p. 173, B, C, p. 688 Wyttēnb., Xerxes cum Arimene (*Ariamene*, Plut. De fratern. amor. p. 488, F) fratre de regno contendisse, sed mox reconciliatum, fratri primam apud se statuisset dignitatem summamque potentiam. Quæ quidem, ut Justiniana (II, 10), ex Ctesia sumpta esse, probabiliter Wyttēnbachius iudicat in Animadv. ad Plutarch. l. I p. 1044. » ΒΕΗΛ.

Ἀμυτις κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης] Si Amytis μάμμη est Cyri uxor (de qua § 2, 10), μάμμη vox latiori sensu usurpata est, sin minus, de alia Amyti, avia materna, ut videtur, cogitari debet. Arridet tamen conjectura Bæhrrii, qui verba allata non ad Amytin, sed ad Rhodogunen referenda esse censet propter locum Suidæ, ubi hæc: Ῥοδόγυνη, γυνὴ μὲν Ὑστάσπου, Ξέρξου δὲ καὶ Δαρείου μήτηρ.

Ὀνόφα θυγατέρα Ἀμυστριν.] Herodotus (VII, 61, 104) Ἀμυστρίς est Otanidis filia.

§ 21. Καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τᾶφον κ. τ. λ.] Ælian. Var. Hist. XIV, 3 : Ξέρξης δὲ Δαρείου παῖς, τοῦ Βήλου τοῦ ἀρχαίου διασάψας τὸ μνήμα, πύelon δελίνην εὔρεν, ἐνθα ἦν κείμενος δ νεκρὸς ἐν ἐλπίῳ. Οὐ μὴν πεπλήρωτο ἡ πύελος, ἐνέδει δὲ ἀπὸ τοῦ χειλοῦς εἰς παλαιστήν. Παρέκειτο δὲ τῇ πύελῳ καὶ στήλη βραχεῖα, ἐνθα ἐγγράπτο, τῷ ἀνοίξαντι τὸ μνήμα καὶ μὴ ἀναπληρώσαντι τὴν πύelon οὐκ ἔστιν ἀμεινον. Ἀναγνοὺς δὲ ὁ Ξέρξης εἶδισε, καὶ προσέταξεν ἐπιχέαι ἔλαιον τὴν ταχίστην· οὐ μὴν πεπλήρωτο· δ δὲ πάλιν προσέταξεν ἐπιχέαι· αὐξήσιν δὲ οὐκ ἐλάμβανεν· ὥς ἀπέπειε μάτην ἀναλίσκειν τὸ ἐπιχεόμενον. Κατακλείσας δὲ ὀπίσω τὸν τάφον, ἀπηλλάγη ἀδελφονῶν. Οὐ διεψεύσατο δὲ ἡ στήλη, ὅσα προείπεν. Ἀθροίσας γὰρ ἑβδόμηκοντα μυριάδας ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, κακῶς ἀπῆλλαξεν· εἴτα ἐπανελθὼν, αἰσχίστα ἀνθρώπων ἀπέθανεν, ἀποσφαγεὶς νύκτωρ ἐν εὐνῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ. Hoc loco Belum Ctesias dicit Belitanam, id est, *Belum s. dominum validum, potentem*, ut Perizonius statuit. Cf. etiam Strabo XVI, p. 738, qui quadratam pyramidem, quæ sepulcro erat Belo, a Xerxe dirutam tradit. Similem narrationem de Dario Nitocridis sepulcrum aperiente habet He-

rodotus I, 187, et paullo variatam Plutarch. Apophthegm. Regg. p. 173, B. Xerxes Beli statuum e templo auferentem novisti ex Herodot. I, 183.

§. 22. — Ἀπόστασις Βαβυλωνίων.] De defectione Babyloniorum regnante Xerxe aliunde non constat. Darii temporibus assignatur ab Herodoto III, 150, et Justino I, 10.

Ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν] Plinius H. N. VIII, 44, p. 470, 12 : « *Est in Annalibus nostris (mulas) peperisse sæpe, verum prodigii loco habitum.* » Idem recentioris ævi exemplis probat Beckmannus ad Aristot. Mir. Auscult. cap. 70. p. 142.

Μεγάβυζος] Megabyzus pater Zopyri dicitur Herodoto III, 153. Ctesiam, qui rem posteriorem ponit quam Herodotus, Megabyzum filium Zopyri Herodotei intellexisse puto. — Alium Megabyzum Zopyri patrem memorat infra § 43.

Μύλην χρυσῇ] *Molam manuleam* intellige. Mirum doni genus; at plura ejusmodi ornamenta et insignia auro fabricata ex carmine Persarum regio, quod *Schanameh* dicitur, recenset Hammer. *Wiener Jahrb.* IX, p. 63, referente Bæhris.

§. 23. Ὀγδοήκοντα μυριάδες.] Multum ab his recedunt ingentes numeri ap. Herodotum VII, 60, 87, 97.

Δημάρατος παρεγένετο ἤδη πρῶτον] Regnante adhuc Dario Susa venit, si quidem audiendus Herodot. VII, 3. et VI, 70. — Quæ deinceps apud Ctesiam sequuntur de Thermopylarum expugnatione, item differunt ab Herodoteis (VII, 213 sq.).

§ 24. — Ἡγίαν] Ὀγίαν Max. marg. « Hegias ille *Ephesius* idem forsitan est, qui Herodoto est *Elensis*, Tisameni frater, IX, 33. » ΒΕΗΛ.

§ 25. — Στράτευμα πέμπει κατὰ Πλαταιών] Hoc post captas denique Athenas factum est, non antea, sicut Ctesias vult.

Μυριάδες 16] 35, 000 Herodot. VIII, 113; IX, 32.

Τριακοσίους.. Σπαρτιήτας κ. τ. λ.] Mirum quantum hæc ab Herodoteis (IX, 10, 11, 28, 29) recedunt (Ctesias : 7300. Herodotus 110,000).

Φεύγει τραυματισθεὶς Μαρδόνιος] Immo, occubuit : v. Herodot. IX, 64, Diodor. XI, 31, Justin. III, 4, Strabo IX, p. 632, p. 714. Plutarch. Aristid. p. 330, C.

§ 26. — Ἐκὰς τὸν δέκα τρίτης] Ducentæ, sec. Herodot. VIII, 61.

Κάρες ἰσὼν νυκτὶ φυγόντων] Aliter Herodot. VIII, 51-54.

Ἐχώνυς ἡχῶμα] Quod post pugnam Salaminiam factum dicit Herodot. VIII, 97.

Τὸ Ἡράκλειον] Cf. Phanodemus (fragm. 16) ap. Plutarch. Themist. 13.

Τοξόται ἀπὸ Κρήτης] Omisit hæc Herodotus, aut hallucinatur Ctesias.

Ἐλλήνων δὲ ἑπτακοσ(ας) Sec. Herodot. VIII, 62, 82, Persis naves fuere 1200, Græcis 380.

Διαφθεύονται πεντακοσία] Persæ 200, Græci 40 naves amittunt sec. Herodot. VIII, 89, Diodor. XI, 19.

Ἐπεμπε Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι κ.τ.λ.] Hæc omnia, reliqui rerum scriptores ignorant. Ac procul dubio referenda sunt Persarum vanitati. Hinc sua hausit Ctesias, quem inter Persas composuisse belli Medici historiam totius narrationis tenor coarguit.

§. 29. Ἀρτάβανος] Ἀρτάβας Max. marg. Ἀρτάβανος cod. Monac. Herodot. IX, 69, Diodor. XI, 69. — Ἀσπαμίτης Diodoro est *Mithridates*, ὃς ἦν κατακομιστὴς τοῦ βασιλέως (XI, 69, 1). Cf. Justin. III, 1, et Ælian. V. Hist. XIII, 3, ubi Xerxes dicitur ἀποσφαγεῖς νύκτωρ ἐν τῇ εὐνῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ.

LIBRI XIV-XVII.

§. 30. — Μεγάβυζον] Apud Justinum nomen abiit in: *Bacabasum*. — ὃ τρόπῳ, sc. *per dolum*. Ctesiana exhibere videtur Justin. l. l.: « *Dein quum unum ex regis filii scelere suo superesse Artabanus vidēret metueretque de regno certamina principum, assumit in societatem consilii Megabazum: qui præsentī statu contentus rem prodit Artaxerxi: ut pater ejus occisus sit, ut frater falsa parricidii uspiciōne oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet, recogniturus et numerum militum et in armis industriam singulorum. Itaque quum inter ceteros et ipse Artabanus armatus adisteret, rex simulat se breviorē lorican habere; jubet Artabanum secum commutare; exuentem se ac nudatum gladio trajecit: tum et filios ejus corripi jubet. Atque ita egregius adolescens et cædem patris et se ab insidiis Artabani vindicavit.* »

Σκαφεύεται γὰρ] Rem e Ctesia procul dubio illustrat Plutarch. Artoxerx. c. 16: « Τὸ δὲ σκαφεύθῃαι τοιοῦτόν ἐστι· σκάφας δύο ποιοιμένας ἐφαρμύζειν ἀλλήλαις λαβόντες, εἰς τὴν ἐτέραν κατακλίνουσι τὸν κολαζόμενον ὑπτιον· εἶτα τὴν ἐτέραν ἐπάγοντες καὶ συναρμύζοντες, ὥστε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἔξω καὶ τοὺς πόδας ἀπολαμβάνεσθαι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἀποκεκρῦφθαι, διδόνασιν ἐσθλὴν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ μὴ θέλῃ, προσδιάζονται, κεντοῦντες τὰ ὅμματα, φαγόντι δὲ, πιεῖν μέλι καὶ γάλα συγκεκραμένον ἐγχέουσιν [εἰς τὸ στόμα καὶ κατὰ τοῦ προσώπου καταχέουσιν]. Εἶτα πρὸς τὸν ἥλιον αἰεὶ στρέφουσιν ἐναντία τὰ

ὅμματα, καὶ μυῖων προσκαθημένων πλῆθος πᾶν ἀποκρύπτεται τὸ πρόσωπον. Ἐντὸς δὲ ποιοῦντος, ὅσα ποιεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι ἐσθλόντας ἀνθρώπους καὶ πίνοντας, εὐλαὶ καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορῆς καὶ σπηδόνος ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζέουσιν, ὅφ' ὧν ἀναλίσκεται τὸ σῶμα διαδυσμένων εἰς τὰ ἐντός. Ὅταν γὰρ ἤδη φανερώς ᾗ τεθνηκώς ὁ ἀνθρώπος, ἀφαιρεθείσης τῆς ἐπάνω σκάφης, ὁρῶσι τὴν μὲν σάρκα κατεδηδεσμένην, περὶ δὲ τὰ σπλάγγνα τοιοῦτων θηρίων ἐσμούς ἐσθιόντων καὶ προσπεφυκότων.

§ 32. — Ἰνάρου Λιδίου ἀνδρὸς] Vulgo Λυδίου. Correxerit Duker. ad Thucyd. I, 104, ubi: Ἰνάρως δὲ ὁ Ψαμμητίχου, Λίδος, βασιλεὺς Λιδίων τῶν πρὸς Αἰγύπτῳ, κ. τ. λ. Cf. Herodot. III, 12, 15; VIII, 7. Bellum uberius exponit Diodorus XI, 71, 74.

Τεσσαράκοντα νῆας] *Ducentas* Diodor. XI, 74. Quot etiam Ctesiam posuisse puto. Librariorum culpa confusa fuerint M (40) et Σ (200).

Idem tamen Diodorus XI, 81 et XIII, 25 scribit *trecentas*. Minus recte.

Ἀχαιμενίδην τὸν ἀδελφόν] Herodotus III, 12; VII, 7, et Diodorus XI, 74, ab Inaro interfectum dicunt *Achæmenem*, *Darii filium*, *Xerxis fratrem*, *patrum Artaxerxis*. Ctesia Achæmenides est filius Xerxis, neque tamen Achæmenidis nomen legitur § 20, ubi proles Xerxis recensetur. Sed hoc Photio imputandum erit (Cf. § 36). Utnt est, distinxisse videtur Ctesias inter *Achæmenem*, qui paullo post mortem Darii, Ægyptiorum præfectus a Xerxe constitutus est, quemque apud Herodotum (VII, 7) ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτῳ χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνισα Ἰνάρως, atque inter *Achæmenidem*, qui sub Artaxerxe ex Asia cum exercitu contra rebelles profectus est. Idem vero de Achæmene narrat Diodorus l. l. Utrum igitur Herodotus, qui præteriens hujus rei meminit, et Diodorus diversa confuderint, an Ctesias perperam distinxerit, aliis ad liquidum perducendum relinquo.

Τεσσαράκοντα μυριάδας] 300000, Diodor. XI, 74. — De pugna navali apud Diodorum nihil.

§ 33. — Μεγάβυζος] Thucydides I, 129 eundem vocat *Megabazum*, Zopyri filium: *Megabyzo* Diodorus (XI, 74, 77) collegam addit Artabazum.

Βύβλον.] Stephan. Byz.: ἐστὶ καὶ Βύβλος ἐν τῷ Νείλῳ, πόλις ἀσφαλειστάτη. *Prosopitidem* insulam dicit Thucydides I, 109 cum Diodoro XI, 77. De hac cf. Herodot. II, 41. Diod. XII, 3. Steph. Byz. s. v.

Ἀμυτις] Quum Achæmenides supra frater Artaxerxis dicatur, mater ejus fuisse debet *Amistris*, quod nomen reponi jubet Wesselingius. *Amytis* est soror Artaxerxis et Achæmenidæ, uxor Megabyzi.

Ἐπὶ τρισὶ σταυροῖς] De hoc supplicio conf. Plutarch. Artox. c. 17 : προσέταξεν (Parysatis) ἐκδεῖραι ζῶντα (Masabatem), καὶ τὸ μὲν σῶμα πλάγιον διὰ τριῶν σταυρῶν ἀναπῆξαι, τὸ δὲ δέρμα χωρὶς διαπατταλεῦσαι.

§ 37. — Καὶ τῶν πεζῶν] Hæc aut transposita aut depravata esse apparet.

Οὔσιρις] Ὅσιρις Hæschel.

§ 38. — Ἀρτάριος, Ἀρτοξέρξου δὲ ἀδελφός] Xerxis e pellice filius, ut videtur.

§ 39. — Ἀρτοξάρης... εὐνοῦχος.] Vocem εὐνοῦχος omittit cod. Monac.

§ 40. — Πρὶν ἢ αὐτὸς τύχη.] « In venatione enim, priusquam rex telum emisisset, nemini feram aliquam ferire licitum fuit. Quod tanquam singulare Artaxerxis edictum ita profert Plutarchus Apophthegg. Regg. et Ducc. pag. 173, D : Πρῶτος δὲ πρωτοβολεῖν ἐκέλευσε τῶν συγκυνηγετούντων τοὺς δυναμένους καὶ βουλομένους· ubi Wytenbach. (Animadverss. ad Plut. Moral. pag. 1045) nostri loci non fuit immemor, hæc adjiciens : « fortasse rex quum ignovisset Megabyzo, hanc « legem regiæ πρωτοβολίας abrogavit, quod a « Ctesia memoratum Photius omiserit. » Simile quoddam in Curtio VIII, 6, 7 legimus, ubi copiose pro more hunc in Persarum regum morem est commentatus Freinshemius. » ВѢНА.

Ἐν τινὶ πόλει ὀνοματι Κύρται] Huc pertinet :

38.

Stephan. Byz. : Κυρταῖα, πόλις ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, εἰς ἣν ὑπερώρισεν Ἀρταξέρξης Μεγάβαζον. Κτησίας τρίτῳ Περσικῶν.

In libri numero erratum. Res petita ex libro XVI vel XVII. — Urbis nomen Stephanus sine dubio integrius servavit. Ceterum scribe Μεγάβαζον.

§ 41. — Πισάγας δὲ λέγεται κ. τ. λ.] De re cf. Herodot. I, 138, ubi v. Bæhr.; Hesych. tom. II, p. 965 ed. Albert.; Brisson. de Reg. Pers. II, 180, p. 523 sqq.; Kleuker. ad Zendavest. tom. II, p. 167; Hammer. in Annal. Viennens. IX, p. 18; Rhode, Die heilige Sage u. d. Religions-system der Bactrer, p. 501; Hensler, Geschichte des abendländischen Ausatzes p. 191; Sprengel in Apolog. Hippocrat. I, p. 259.

§ 43. — Ζώπυρος δὲ Μεγαβύζου.] Memoratur etiam Herodoto III, 160 : Μεγαβύζου δὲ τούτου γίνετα Ζώπυρος, ὃς ἐς Ἀθήνας ἡτομόλησε ἐκ Περσῶν.

Μ' καὶ β' ἔτη βασιλεύσας] *quadraginta annos* sec. Diodor. XII, 64; *quadraginta unum* sec. Ptolem. Canon. astron., Syncell. p. 200, D, Euseb. Chron. p. 54, Chron. Paschal. p. 130, C.

LIBER XVIII.

(Xerxes II. Sogdianus. Darius II, Nothus.)

§ 44. — Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ καὶ Ξέρξης] Pro Ξέρξης scribendum esse Ἀρταξέρξης censet Bæhrus, idque rectissime.

Σεκунδιανός] Sic Bekker.; vulgo Σεκунδιανός.

§ 45. — Τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτης] Diodor. XII, 71 : Κατὰ δὲ τὴν Ἀσίαν Ξέρξης ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν ἄρξας ἐνιαυτόν· ὡς δ' ἔνιοι γράρουν, μῆνας δύο Posteriorius probant Euseb. Chron. p. 54 et Syncell. p. 203, C.

§ 46. — Ἀζαθαρίτης] Hesych. p. 116 : Ἀζαραπατεῖς· οἱ εἰσαγγελεῖς παρὰ Πέρσαις. — Nostrum ἀζαθαρίτης et Hesychii ἀζαραπάτης unam eandemque vocem esse primus statuit Hemsterhusius, et post eum alii. De hoc internuntii munere v. Herodot. I, 114, 120; III, 34, 118; IV, 71, Cornel. Nep. Conon. c. 3; Ælian. V. II, 1, 21, ibique Perizonium. Cf. Brisson. l. l. p. 36, p. 617.

Ὡς δὴ θενδνευ τ. ε. γ. πατρὸς λιπὼν τὸν νεχρόν.] Cf. quæ de Bagapate narrantur § 18, ubi Bæhr. annotat hæc : « In more positum fuisse credas, ut qui apud defunctum maxime valerint, ejus funus sequerentur et in sepulcris conditum diu servarent nec inde discederent. Quo certe pietatem insignem erga dominum ereptum declarare solebant, vel, ut quibusdam videtur, impedire, quo minus ornatus, regi defuncto additus, spoliaretur. Nam lautissime sepultos et conditos fuisse Persarum reges haud uno testimonio liquet, magnasque Pasargadis hac ratione fuisse coacervatas opes. Sic Cyri mortui et sepulti cadaver Magis traditur in custodiam, ut ex Brissonio cognosci potest l. l. I, 249, pag. 326. E Ctesia conferri possunt hi loci, § 14, 19, 40, 44, 45; add. Heeren. *Ideen* I, 1, pag. 262 seq. coll. pag. 257 seq. »

§ 47. — Ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν χίταριν] De *citari* s. *cidari* s. *tiara* v. Brisson. l. l. I, 50, et præ aliis Hammer. in Annal. Viennens. IX, p. 60 sqq (coll. *Fundgruben des Orients* VI, 3, p. 339); ex quo Bæhrus refert hæc : « In carmine

38.

Cyrtæa, urbs ad mare Rubrum sita, in quam Artaxerxes

Megabazum relegavit, ut Ctesias narrat libro (tertio) Persicorum.

regio Schahnameh, et apud historicos Persarum inveniri ait et *tiaram* s. *Kulah* et *coronam* s. *Tadsch*, cui semper adjecta sit vox *Kiani* s. *Kiani*, quæ regium ornatum designet. Unde ad Græcos defluxisse vocabulum *κίταρις* s. *κίδαρις*, quod hodie apud Persas sit *Tadschkiani*. Quod vero citaris et tiara pro una eademque sit habenda, prout jam Wahlius ostenderit, id diserte probare et Plutarchum et Arrianum, qui promiscue vocibus *tiaræ* et *cidaris* utantur, qui vero etiam discrimen, quod inter ὀρθὴν et οὐκ ὀρθὴν καὶ ἐπυγμένην intercedit, ad utrumque, ad tiaram æque ac citarin, referant. Atque hoc diadematis genus postmodo, vetere Persarum regno quasi restituto, ab Arsacidis et Sassanidis denuo esse receptum, testimonio est, uti hoc utar, Syncelli locus in Chronolog. pag. 286, D (ed. Venet. 1729). Vide etiam accurate de his disputantem Hæck. Vet. Med. et Pers. Monum. pag. 43 seq. »

§. 48. — Εἰς τὸν σποδὸν ἐμβάλλεται] Valer. Max. IX, 2, 7: « *Ochus autem, qui postea Darius appellatus est, ... crudeliorem mortis rationem excitavit, qua onerosos sibi non perrupto religionis vinculo tolleret. Septum enim altis parietibus locum cinere complevit, suppositoque tigno prominente, benigne cibo et potione exceptos in eo collocabat; e quo somno sopiti, in illam insidiosam congeriem decidebant.* » Cf. Ovid. Ibis 317:

*Atque necatorum Darei fraude secundi,
sic tua subsidens devoret ossa cinis.*

Μῆνας ἑξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα] *menses septem* Diodor. XII, 71, assentientibus Euseb. et Syncell. l. 1. Chronicon Pasch. pro mensibus numerat annos septem, aperto errore.

38 a.

§. 49. — Ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κύρον.]

Plutarch. Artox. 1: « *Ὁ μὲν οὖν Κύρος ἀπὸ Κύρου τοῦ παλαιοῦ τούνομα ἔσχεν, ἐκείνῳ δ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί. Κύρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ Ἀρταξέρξης Ἀρσίκας πρότερον ἐκαλεῖτο, καίτοι Δεῖνων φησὶν, ὅτι Ὀάρτης. Ἀλλὰ τὸν Κτησίαν, εἰ καὶ τᾶλλα μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφόρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία παντοδαπὴν πυλαίαν, οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τούνομα τοῦ βασιλέως, παρ' ᾧ διέτριβε θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας. Cf. Hesych. s. h. v., Pletho Scholl. ad Oracul. Mag. Zoroast. p. 88. Alia hariolatur Suidas v. Κύρος. Inter re-*

centiores interpretationem nominis a Plutarcho servatam comprobantur Wahll. *Vorderasien* etc. I, p. 599, Ritter, *Vorhalle Europæischer Völker-geschichten* p. 86 sqq., alii. — De liberis Darii et Parysatidis confer Plutarchum l. 1.

§. 50. — Ἀφίστανται βασιλέων Ἀρσίδης κ. τ. λ.] De his nihil habet Diodorus, quem tamen vide de reliquis lib. XIII, 36, 37, 46. Cf. Thucyd. VIII, 80 sqq., 88.

§. 52. — Ἀφίσταται Πισοῦθνης.] « *Quem Hystaspis filium, atque Lydiæ satrapam Thucydides vocat I, 115, quique etiam Athenienses quosdam vel eorum socios secum junxerat, ut idem narrat scriptor III, 31; ex quo illud prætereacognoscimus, post Pisuthnis mortem, Amorgen filium in seditione remanentem, aliquamdiu contra Tissaphernen bellum produxisse. Hystaspem autem illum, qui Pisuthnis pater vocatur, eum fuisse Larcherius conjicit, qui supra § 20 inter Xerxis I filios laudatur.* » ΒΕΝΗ.

§. 55. — Πόλιν Ζάριν] Urbs ignota. Zariaspe urbs Bactriæ memoratur Stephano.

Ζῶσαν κατ' ἐμείν] « *Quod genus supplicii multis etiam post sæculis apud eam gentem usurpatum, ut quando regina, Hormisdæ regis uxor, τετεμαχίσθαι dicitur in Excerptis Photii ex Theophylacti Simoc. Historiarum libro quarto.* » ANDR. SCHOTTUS.

§. 56. — Ἄλλ' ὃ γε Ἀρσάκης κ. τ. λ.] Cf. Plutarch. Artox. c. 2:

Γυναῖκα δὲ καλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔλαβε μὲν (sc. Arsaces, postea Artaxerxes nominatus), τῶν γονέων κελευόντων, ἐφύλαξε δὲ, κωλύόντων. Τὸν γὰρ ἀδελφὸν αὐτῆς ἀποκτείνας ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο κακείνην ἀνελεῖν. Ὁ δ' Ἀρσίκας, τῆς μητρὸς ἱκέτης γενόμενος καὶ πολλὰ κατακλύσας, μόλις ἐπείσει μὴτ' ἀποκτεῖναι μὴτ' αὐτοῦ διαστῆσαι τὴν ἀνθρωπων.

[LIBRI XIX ET XX.]

§. 57. — Ἐτῇ βασιλεύσας λε'] Diodor. XII, 71: *Δαρεῖος ἐβασίλευσε δεκαένεα.* Cf. XIII, 108. Cum Diodoro faciunt Ptolem. Can. astron., Euseb. p. 54, Syncell. p. 203, C, Chron. Pasch. p. 532, D. — Ctesias quomodo in numero annorum, quos Darius, scriptoris æqualis, regnaverit, sedecim annis potuerit a vero aberrare, haud assequor.

38 a.

Ac Cyrus a Cyro prisco nomen mutuatus est: illi a sole aiunt inditum; Cyrum enim vocare Persas solem. Artaxerxes ante Arsicas dictus fuit, quamvis Oarsen ferat nuncu-

patum Dino. Verum Ctesiam, etsi alioquin absurdarum et insularum in libros suos variam fabularum colluviem infererit, haud probabile est tamen appellationem fugisse, in cujus contubernio agebat regis, medicus ipsius, uxoris, matris et liberorum.

Quare numerum depravatum esse vix dubitandum. Fortasse pro λέ' legendum ιη'.

Καὶ ἐξελέχεται ταύτην ἐξόπισθεν] Putari posset linguam non per os extractam, sed via inversa per collum carnificis manu pone apertum. Sed parum hoc probabile. Videtur mihi is, qui linguam per os extraxit, non ante os condemnati, sed pone caput ejus positus fuisse. Larcher. explicat: « Après lui avoir fait d'abord sortir la langue de la bouche, on la lui tira ensuite en arrière, afin de la couper jusqu'à la racine. » Bæhrus vertit: « Udiastæ lingua abscinditur, eademque radicitus pone avellitur. » Quid statuendum sit, dijudicent harum rerum periti.

Διαβάλλεται Κύρος ὑπὸ Τισσαφέρνους] Cum Ctesia facit Xenophon Anab. I, 1, 3 sq. Diversa tradit Plutarch. Artox. 2, 3.

Τεριτούχμου υἱὸν] Satibarzanem intelligit Larcher., Orontem indicari vult Bæhr.; quod verisimilius. Satibarzanes eunuchus et cubicularius fuisse videtur. Certe Satibarzanum eunuchum memorat etiam Plutarch. Artox. 12.

Ἐξοῦ καὶ ἐλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου] Reprehendere Ctesias videtur Herodotum quod Cræsum rogo a Persis impositum narraverat. Similia tradidisse debet etiam Hellanicus, qui uti fabulas, sic etiam mores Græcorum in Asiatica sua transtulisse videtur. — Legem Persarum paucis exponit Strabo XV, p. 1095: τοὺς δὲ φυσήσαντας ἢ νεκρὸν ἐπὶ πῦρ θέντας ἢ βολβιτον, θανατοῦσι. V. Brisson. l. l. p. 619, Rhode, l. l. p. 417 sq., 437 sq., 448.

§. 58. — Διότι τῶ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κ. συνεβούλευε κ. τ. λ.] Hinc explicandæ rixæ istæ et controversiæ, de quibus Xenophon Anab. I, 5, 12.

Διὸ καὶ Ἀρταβάριος] Sic Hæschel. et Bekker.; vulgo Καὶ ὁ βάρβαρος.

Προσβολὴ Κύρου κ. τ. λ.] V. Xenophon Anab. I, 8, Diodor. XIV, 22 sqq.

Justin. V, 11. Ctesiaē narrationem reddit Plutarchus. — Verum antequam contra ipsum fratrem tenderet Cyrus, interfecit Artagersem. Quod ex Ctesia his verbis refert

39.

Plutarch. Artox. c. 9: Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες ὅσον ἐβούλοντο τοὺς βαρβάρους ἐνίκων καὶ διώκοντες ἐπὶ πλεῖστον προῆλθον· Κύρῳ δὲ γενναῖον ἵππον, ἀστομον δὲ καὶ ὑβριστὴν ἐλαύνοντι Πασάχαν καλούμενον, ὡς Κτησίας φησιν, ἀντεξήλασεν ὁ Καδουσίῳ ἀρχῶν Ἀρταγέρσης μέγα βῶν: « Ὡς τὸ κάλλιστον ἐν Πέρσις ὄνομα Κύρου κατασχύνων, ἀδικώτατε ἀνδρῶν καὶ ἀφρονέστατε, κακούς μὲν Ἕλληνας ἔρχη κακὴν δδὸν ἄγων ἐπὶ τὰ Περσῶν ἀγαθὰ, δεσποτῆν δὲ σεαυτοῦ καὶ ἀδελφῶν ἐλπίζων ἀναιρήσειν, ὃς σοῦ μυριάκις μύριους δούλους ἔχει κρείσσονας. Αὐτίκα δὲ πειράσῃ πρότερον γὰρ ἀπολεῖς ἐνταῦθα τὴν σεαυτοῦ κεφαλὴν ἢ θεάσασθαι τὸ βασιλέως πρόσωπον. » Ταῦτ' εἰπὼν ἐξήκοντισεν ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ θώραξ στερεῶς ἀντίσχε καὶ οὐκ ἐτρώθη μὲν ὁ Κύρος, ἐκτραδάνθη δὲ, τῆς πληγῆς ἰσχυρᾶς προσπεσούσης. Ἀποστρέψαντος δὲ τὸν ἵππον τοῦ Ἀρταγέρσου βαλὼν ὁ Κύρος ἔτυχε καὶ διήλασε παρὰ τὸν κλεῖδα διὰ τοῦ τραχήλου τὴν αἰχμὴν. Τὸν μὲν οὖν Ἀρταγέρσην ἀποθανεῖν ὑπὸ Κύρου σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ Κύρου τελευτῆς ἐπεὶ Ξενοφὼν ἀπλῶς καὶ συντόμως, ἅτε δὴ μὴ παρῶν αὐτὸς, εἶπεν, οὐδὲν ἴσως κωλύει τὰ Δαίμονας ἰδίᾳ καὶ πάλιν τὰ Κτησίου διελθεῖν.

Exposita Dinonis narratione sequitur Ctesiana:

40.

Plutarch. Artox. c. 11; Ἡ δὲ Κτησίου διήγησις, ὡς ἐπιτεμόντι πολλὰ συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τις ἐστὶ. Κύρος ἀποκτείνας Ἀρταγέρσην, ἤλαυνεν εἰς αὐτὸν βασιλέα τὸν ἵππον καὶ οὗτος εἰς ἐκείνον, ἀμφοτέροι υἰωπῇ. Φθάνει δὲ βάλλων ὁ Ἀριαῖος ὁ Κύρου φίλος βασιλέα καὶ οὐκ ἔρωσε. Βασιλεὺς δ' ἀφείς τὸ δόρυ, Κύρου μὲν οὐκ ἔτυχε, Τισσαφέρνην δὲ, πιστὸν ἀν-

39.

Profligaverunt enim quantum cupiebant Græci barbaros, ac terga cædentes longissime insecuti sunt. Vehebatur Cyrus equo generoso, sed effreni et feroci, Pasaca nomine, ut est auctor Ctesias. In eum præfectus Cadusiorum Artageres invectus est, vociferans, « Tu, qui clarissimum apud Persas Cyri nomen deformas, hominum scelestissime et amentissime, pessimos viros Græcos itinere inauspicato ad diripiendas Persarum fortunas adducis, dominumque et fratrem tuum speras interficere, qui infinitos habet te præstantiores servos; id mox experire. Ante enim caput tuum hoc loco amittes quam faciem regis contempleris. » Sic fatus jaculum in illum torsit. Sed restitit valide lorica,

nec vulneratus est Cyrus. Quia tamen gravis ictus accidit, intremuit. Ubi vero averterat equum Artageres, jaculo Cyrus eum feriens collum secundum claviculam trajecit. Ac cæsum a Cyro Artagersem fatentur fere omnes. At Cyri fatum quia Xenophon simpliciter et strictim, ut qui ipse non interfuerit, percurrit, nihil, puto, impedit, quominus quæ Dino prodidit seorsum, inde quæ Ctesias, referamus.

40.

Ctesiaē narratio, ut brevibus multa perstringam, hujusmodi est: Cyrus truncato Artagerse, equum in regem permisit, et hic in illum, silentio uterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec sauciavit eum: rex missa lancea a Cyro aberravit, Tisaphernem autem fidem Cyro

δρα Κύρῳ καὶ γενναῖον, ἔβαλε καὶ κατέχευε. Κύρος δ' ἐπ' αὐτὸν ἐξακοντίσας διὰ τοῦ θώρακος ἔτρωσε τὸ στῆθος, ὅσον ἐνδύναι δύο δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πεσεῖν δ' αὐτὸν ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Φυγῆς δὲ καὶ παραγῆς τῶν περὶ αὐτὸν γενομένης, ὁ μὲν ἀναστάς μετ' ὀλίγων, ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν, λόφον τινὰ πλησίον καταλαβὼν ἡσύχαζε, Κύρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνειλούμενον ὁ ἵππος ἐξέφερον ὑπὸ θυμοῦ μακρὰν ἤδη σκότους ὄντος ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ζητούμενον ὦν τῶν φίλων. Ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ καὶ μεστὸς ὢν ὁρμῆς καὶ θράσους διεξέλαυνε βῶν· « Ἐξίστασθε, πενηροί. » Τοῦτο δὲ Περσιστὶ πολλάκις αὐτοῦ βῶντος, οἱ μὲν ἐξίσταντο προσκυνοῦντες, ἀποπέμπει δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ τιάρρα τοῦ Κύρου καὶ παρατρέχων νεανίας Πέρσης, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀκοντίῳ βάλλει τὸν χροτάφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ἀγνοῶν, ὅστις εἴη. Πολλὸν δ' αἶμα τοῦ τραύματος ἐκβαλόντος, ὀλιγγιάσας καὶ καρῶθεις ὁ Κύρος ἔπεσε. Καὶ ὁ μὲν ἵππος ὑπεκφυγὼν ἐπλάζετο· τὸν δ' ἐρίππειον πῖλον ἀπορβύεντα λαμβάνει τοῦ τὸν Κύρον βαλόντος ἀκόλουθος, αἵματι περίπλεω. Τὸν δὲ Κύρον, ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς καὶ μόλις εὐνοῦχοί τινες παρόντες ὀλίγοι ἐπεχειροῦν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι καὶ σῶζειν. Ἀδυνάτως δ' ἔχοντα καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἦγον· τῷ μὲν σώματι καρηθαρῶντα καὶ σφαλλόμενον, ὀλομενον δὲ νικᾶν, ἀκούοντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κύρον βασιλέα καὶ φείδεσθαι δεομένων. Ἐν δὲ τούτῳ Καύνιοι τινες ἀνθρωποικαχόδοι καὶ ἀποροι καὶ ταπεινῶν ὑπουργημάτων ἕνεκα τῇ τοῦ βασιλείως στρατιᾷ παρακολουθοῦντες, ἔτυχον συναναμιχθέντες ὡς φίλοι τοῖς περὶ τὸν Κύρον. Ὡς δὲ μόλις συνεῖδον τὰ ἐπιθωρακίδια φοινικᾶ,

λευκοῖς χρωμένων τῶν βασιλικῶν ἀπάντων, ἔγνωσαν πολεμίου ὄντα. Εἷς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἀγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κύρον ἀκοντίῳ. Τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλεβὸς ἀναβραγαίστης, πεσὼν ὁ Κύρος, ἅμα παλεῖ πρὸς τινι λθῶν τὸν τετρωμένον χροτάφον καὶ ἀποθνήσκει. Τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησιόου λόγος, ᾧ καθάπερ ἀμβλεῖ ξιφιδίῳ, μόλις ἀναιρῶν τὸν ἀνθρωπον ἀνήρηνεν.

Xenophon Anab. I, 8, 26 : Σὺν τούτοις (cum sexcentis stipatoribus) καθορᾷ (Cyrus) βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκείνον στῖφος. Καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν « Τὸν ἀνδρα ὁρῶ, » ἵεται ἐπ' αὐτὸν καὶ παλεῖ κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὡς φησι Κτησίας ὁ ἱατρός, καὶ ἴσθαι αὐτὸν τὸ τραῦμα φησι. Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῶ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως. Καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κύρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὅποσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνησκον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γάρ ἦν· Κύρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὁκτὼ οἱ ἀρίστοι ἐκείντο ἐπ' αὐτῷ.

Cyrus infelicitè rem gessit ἀπεθῶν Κλέαρχῳ, uti est in Photii excerptis. — Illustrantur hæc loco Plutarchi (Artor. c. 8), ubi sic : Κύρον δὲ πρὸ τῆς μάχης Κλέαρχου παρακαλοῦντος ἐξόπισθεν τῶν Λακεδαιμονίων εἶναι καὶ μὴ κινδυνεύειν αὐτὸν εἰπεῖν φασιν· « Τί λέγεις, ὦ Κλέαρχε; σὺ κελεύεις καὶ τὸν βασιλέα ὁρεγόμενον ἀνάξιον εἶναι βασιλείας; » Ἀμαρτόντος δὲ τοῦ Κύρου μέγα τῷ δύναι προπετῶς εἰς μέσα τὰ δεινὰ καὶ μὴ φυλάσσεσθαι τὸν κίνδυνον, οὐ γὰρ ἤττον ἤμαρτεν, εἰ καὶ μὴ μᾶλλον, Κλέαρχος ἀντιτάξει κατὰ τὸν βασιλέα μὴ θελήσας τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ προσμίζας τῷ ποταμῷ τὸ δεξιὸν, ὡς μὴ κυκλωθεῖ.

et fortem virum percussit atque interemit. Cyrus intorto per loricae regis jaculo, vulnus pectori illius ingressit duos digitos altum; atque ille vi ictus ex equo deturbatus est. Fuga et tumultu cohortis regiae edito, rex assurgens cum paucis (inter quos fuit Ctesias) tumultum vicinum cepit, ubi tenuit se quietum. Cyrum vero inter hostes volitantem equus ferox longe abstulit: nec tenebris jam ingruentibus cognoscabatur ab hostibus, et ab amicis quaerebatur. Elatus autem victoria ardorisque et fiducia plenus per medios vehebatur hostes clamans, *Cedite, miseri*. Dum hoc identidem lingua Persica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti ejus defluxisset, prætercurrens adolescens Persa (Mithridatis nomen erat) tempus Cyri jaculo secundum oculum ferit, inscius qui sit. Eructante vim sanguinis vulnere, captus Cyrus quinte loricæ capitisque gravitate collabitur. Equus fugiens oberrabat: stratum equi prolapsus caput comes illius, qui Cyrum percussit, sanguine redundans. Cyrum ex plaga ægre tandem colligentem se, assistentes eunuchi pauci alteri equo imponere atque ita periculo eripere studuere; sed quum viribus nimis delectus esset, ipseque pedibus ire anniteretur, sustinentes eum ducebant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum gravem cespitantemque, sed victorem arbitrantem

se, quod fugientes audiret, Cyrum regem alta voce appellantes, atque ut parceret ipsis orantes. Interea Caunii quidam homines, tenues inopesque, qui humilium ministeriorum gratia regis castra sequebantur, confusi forte ut amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. Hi ut tandem punicea sagula eorum advertere, (quum regii haberent omnes candida,) intellexerunt hostes esse. Ita unus eorum ausus est, ignarus qui esset, Cyrum jaculo a tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus tempus simul saucium ad saxum offendit: unde animam exhalavit. Ejusmodi est narratio Ctesiae, qua tamquam obtuso ense vix nec per loricae vulnus hominem.

Hos quum apud se haberet Cyrus, regem equitumque circa illum globum conspexit, statimque se non continuit, quin quum dixisset *Video hominem*, in ipsum impetu rueret; atque adeo pectus ei ferit, et per loricae vulnus infligit, uti Ctesias tradit medicus, qui etiam se vulnus id curasse narrat. Cyrum vero, eum dum ferit, pallo quidam acriter vibrato sub oculum percudit: atque ibi tum et regem et Cyro inter se dimicantibus, et utriusque pro utroque stipatoribus, quot ex illis, qui circa regem erant, perierint, refert Ctesias (nam apud illum tunc temporis erat): Cyrus et ipse morte occubuit, et super ipsum octo ex stipatoribus jacuere præstantissimi.

Quam sententiam uberius probare studet. De re cf. Xenophon I, 8, 13.

Quæ deinde apud Plutarchum sequuntur de rege vulnere et siti laborante nemo potuit melius narrare quam Ctesias medicus, nec aliunde sua hausit Plutarchus (c. 12), quamvis sequente demum capite expressa Ctesiae mentio injiciatur. Igitur totum locum apponemus.

41.

Plutarch. Artox. c. 12 sq. : 'Ἡδὲ δ' αὐτοῦ (sc. Κύρου) τεθνηκός Ἀρτασύρας ὁ βασιλεὺς ὀφθαλμοῦς ἔτυχεν ἱππῳ παρεξελαύνων. Γνωρίσας οὖν τοὺς εὐνούχους ὀλοφυρομένους ἠρώτησε τὸν πιστότατον αὐτῶν « Τίνα τούτων, ὦ Παρίσκα, κλαίεις παρακαθήμενος ; » 'Ο δὲ εἶπεν « Οὐχ ὁρᾷς, ὦ Ἀρτασύρα, Κύρον τεθνηκότα ; » Θαυμάσας οὖν ὁ Ἀρτασύρας τῷ μὲν εὐνούχῳ θαρβεῖν παρεκελεύσατο καὶ φυλάττειν τὸν νεκρὸν, αὐτὸς δὲ συντείνας πρὸς τὸν Ἀρτοξέρην ἀπεγνωκότα μὲν ἦδη τὰ πράγματα, κακῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα διακείμενον ὑπὸ τε δίψης καὶ τοῦ τραύματος, χαίρων φράζει, ὡς αὐτὸς ἴδοι τεθνηκότα Κύρον. 'Ο δὲ πρῶτον μὲν εὐθὺς ὤρμησεν αὐτὸς ἵνα καὶ τὸν Ἀρτασύραν ἀγειν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὸν τόπον· ἐπεὶ δὲ πολλὸς ἦν λόγος τῶν Ἑλλήνων καὶ φόβος ὡς διωκόντων καὶ πάντα νικόντων καὶ κρατούντων, ἔδοξε πλείονας πέμψαι τοὺς κατοφύμενους. Καὶ τριάκοντα λαμπάδας ἔγοντες ἐπέμφθησαν· αὐτῶν δὲ μικρὸν ἀπολείποντι τοῦ τεθνάναι διὰ τὸ διψῆν Σατιβαρζάνης ὁ εὐνούχος περιθέων ἐζήτει πότον, οὐ γὰρ εἶχε τὸ γυρίον ὕδωρ καὶ οὐδ' ἦν ἐγγὺς τὸ στρατόπεδον. Μόλις οὖν ἐπιτυγχάνει τῶν Καυνίων ἐκείνων τῶν κακοβίων ἐνδὸς ἐν ἀσπίδι φαύλῳ διεσθαρμένῳ ὕδωρ καὶ

πονηρὸν ἔχοντος ὅσον ὀκτὼ κοτύλας· καὶ λαβὼν τοῦτο καὶ κομίσας βασιλεῖ δίδωσιν. Ἐκπίνοντα δ' ἅπαν ἠρώτησεν, εἰ μὴ πάντῃ δυσχεραῖνοι τὸ ποτόν. 'Ο δὲ ὠμόσε τοὺς θεοὺς μῆτ' ὄνον θδέως οὕτως πώποτε πεπωκέναι μῆτε ὕδωρ τὸ κουφότατον καὶ καθαρώτατον· « ὥστε, ἔφη, τὸν δόντα σοι τοῦτο ἄνθρωπον, ἂν ἐγὼ μὴ δυνηθῶ ζητήσας ἀμείψασθαι, τοὺς θεοὺς εὐχομαι ποιῆσαι μακάριον καὶ πλούσιον. »

(Cap. 13.) Ἐν δὲ τούτῳ προσήλυνον οἱ τριάκοντα λαμπροὶ καὶ περιχαρεῖς, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ τὴν ἀνέλιπτον εὐτυχίαν. Ἡδὲ καὶ καὶ πλήθει τῶν συντρεχόντων πάλιν πρὸς αὐτὸν καὶ συνισταμένων ἐθαύρει καὶ κατέβαινεν ἀπὸ τοῦ λόφου φωτὶ πολλῷ περιλαμπόμενος. Ὡς δ' ἐπέστη τῷ νεκρῷ καὶ κατὰ δῆτινα νόμον Περσῶν ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπεκόπη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἐκέλευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομίσθηται καὶ τῆς κόμης δραξάμενος οὔσης βαθείας καὶ λασίας, ἐπεδείκνυε τοῖς ἀμφιδοῦσιν ἔτι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δ' ἐθαύμαζον καὶ προσεκυνοῦν· ὥστε ταχὺ μυριάδας ἑπτὰ περὶ αὐτὸν γενέσθαι καὶ συνειλελάσαι πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐξελήλακει δ', ὡς ὁ Κτησίας φησὶν, ἐπὶ τὴν μάχην τεσσαράκοντα μυριάσιν. Οἱ δὲ περὶ Δείνωνα καὶ Ξενοφῶντα πολλὸν πλείονας γενέσθαι λέγουσι τὰς μεμαχημένους. Ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίας ἐνναχιχίλους ἀνενεγκέναι φησὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρην, αὐτῷ δὲ δις μυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους. Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφοδότησιν· ἐκείνο δὲ τοῦ Κτησίου λαμπρὸν ἦδη ψεῦσμα, τὸ πεμφθῆναι φάναι πρὸς τοὺς Ἑλλήνας αὐτὸν μετὰ Φαλίνου τοῦ Ζακυνθίου καὶ τινων ἄλλων. Ὁ γὰρ Ξενοφὼν ἠπίστατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν· μέμνηται γὰρ αὐτοῦ καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυγχάνει δῆλός ἐστιν. Οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα

41.

Quo jam fato functo, regis explorator Artasyras equo forte pratervectus est. Hic eunuchos lamentantes agnoscens, fidissimum ex his rogavit, Cuinam huic, Parisa, quem desleas, assides? Ille respondet: Non cernis exanimem, Artasyra, Cyrum. Igitur Artasyras mirabundus confirmavit eunuchum et asservare jussit cadaver. Ipse citato ad Artaxerxem cursu, despondenti jam animum et corpore graviter tam siti quam vulnere afflicto, ovans renuntiat mortuum suis oculis se Cyrum conspexisse. Ille vero primum ipse e vestigio intendit eo pergere atque Artasyram jussit ad locum ipsum se ducere. Sed quia multus rumor de Græcis et timor erat, quod fugientes dicerentur consecrari et undique victores esse atque profligasse suos: visum est complures speculatum mittere. Missi sunt triginta cum facibus. At regi tantum non siti enecato eunuchus Satibarzanes circumcursitans potum investigavit. Quippe erat locus ille sitiens, et procul distabant castra. Tandem incidit in unum ex Caunis illis egenis, qui sordido in utriculo aquam putridam et vitiosam habebat ad octo heminas. Hunc arripit atque ad regem portat. Quum totum exhausisset rex, quæsit de eo numne magnam nauseam movisset ei potus.

Ille per deos juravit nec vinum umquam jucundius se potasse nec aquam vel levissimam et limpidissimam. « Itaque si minus ego, inquit, hominem, qui eam tibi dedit, invenire, ut parem ei referam gratiam, possim, deos precor ut beatum et opulentum efficiant. » Interea recurrerunt triginta illi alacres atque exultantes, insperatamque ei felicitatem annuntiavere. Jam multitudine quoque denuo ad eum confluentium et coeuntium fultus, de colle ad crebra lumina descendit. Ut attitit cadaveri, atque ex lege quapiam Persarum dextra caputque a corpore detruncata fuere, caput ejus afferri jussit: comaque proluxa et spissa correpta fluctuantibus adhuc atque in fugam effusis ostendit. Obstupuerunt illi, eumque adoraverunt, atque ita brevi septuaginta millia militum aggregaverunt ad eum se, unaque in castra redire. Duxerat autem Artaxerxes (ut Ctesias auctor est) in aciem quadringenta millia: Dino et Xenophon multo plures fuisse qui conflixere memorant. Initio cæsorum numero Ctesias novem millia capitum relata perhibet ad Artaxerxem: sibi vero non minus viginti millia visos qui cec derant. Verum hæc in controversia fuere. Illud vero jam Ctesiae nobile est mendacium, qui se cum Zacynthio Phalino et quibusdam aliis missum refert ad Græcos. Nam Xenophontem non latuit agere in regis contubernio Ctesiam:

καὶ λόγων τοσούτων ἐρμηνεία γενόμενον παρήκεν ἀνώ-
νυμον, Φαλῖνον δὲ τὸν Ζακύνθιον ὠνόμαζεν (Anab.
II, 1, 17). Ἀλλὰ δαιμονίως δὲ Κτησίας, ὡς εἶκε,
φιλότιμος ὢν καὶ οὐχ ἥττον φιλολάων καὶ φιλοκλέαρ-
χος, αἰεὶ τινὰς ἐν τῇ διηγῆσει χύρας ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐν
αἷς γενόμενος πολλὰ καὶ καλὰ μιμνήσκεται Κλεάρχου
καὶ τῆς Λακεδαιμόνου.

(Cap. 14.) Μετὰ δὲ τὴν μάχην δῶρα κάλλιστα μὲν
ἔξεπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσου παιδί τοῦ πε-
σόντος ὑπὸ Κύρου, καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ τοὺς ἀλ-
λους ἐτίμησεν.

42.

Demetrius Phalereus De elocutione § 222, 223 :
Δεῖ τὰ γενόμενα οὐκ εὐθὺς λέγειν, ὅτι ἐγένετο, ἀλλὰ
κατὰ μικρὸν, κρεμῶντα τὸν ἀκροατὴν καὶ ἀναγκάζοντα
συναγωνιᾶν· τοῦτο δὲ Κτησίας ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τῇ περὶ
Κύρου τεθνεώτως ποιεῖ. Ἐλθὼν γὰρ δὲ ἄγγελος, οὐκ
εὐθὺς λέγει ὅτι ἀπέθανε Κύρος [παρὰ τὴν Παρύσατιν]·
τοῦτο γὰρ ἡ λεγομένη ἀπὸ Σκυθῶν βῆσις ἐστίν· ἀλλὰ
πρῶτον μὲν ἡγγεῖλεν, ὅτι νικᾷ· ἡ δὲ ἤσθη καὶ ἡγωνί-
ασι. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐρωτᾷ, βασιλεὺς δὲ πῶς πράττει;
ὁ δὲ, πέφευγε φησι· καὶ ἡ ὑπολαβοῦσα, Τισσαφέρνης
γὰρ αὐτῷ τούτων αἷτιος· καὶ ἄλιν ἐπανερωτᾷ, Κύρος
δὲ ποῦ νῦν; ὁ δὲ ἄγγελος ἀμείβεται, ἐνθὰ χρὴ τοὺς
ἀγαθοὺς ἀνδρας αὐλίζεσθαι· κατὰ μικρὸν καὶ κατὰ
βραχὺ προῖων, μολὶς τὸ δὴ λεγόμενον, ἀπέβῃξεν αὐτό-
μᾶλα ἱθικῶς καὶ ἐναργῶς τὸν τὸν ἄγγελον ἐμφήνας ἀκου-
σίως ἀγγελοῦντα τὴν συμφορὰν καὶ τὴν μητέρα εἰς
ἀγωνίαν ἐμβαλὼν καὶ τὸν ἀκούοντα.

Eadem leguntur ap. Gregor. Corinth. c. 8, in
Rhett. Grr. tom. VII, p. 1180.

42 a.

Longin. II. εὐρέσεως, in Rhett. Grr. tom. IX, p.
589 Walz. : Ὁ Κτησίας πεποίγηε τὴν τοῦ Κύρου μη-
τέρα περὶ τῶν ἱππῶν αὐτοῦ καὶ τῶν κτημάτων καὶ τῶν
ὄπλων διαλεγομένην, καὶ ἀπὸ τούτων οἶκτον κεκίνηται.

Siquidem meminit ejus, et constat hosce libros eum vol-
visse. Quare nuncium eum et tantæ legationis interpretem
non præterisset tacitum : at Phalini Zacynthii mentionem
fecisset. Sed mire scilicet ambitiosus Ctesias, nec secius
Laconum et Clearchi studiosus, passim in historia aliquas
sibi ipse attribuit partes : in quibus quum est, multa et
præclara de Clearcho commemorat et de Lacedæmone.
Secundum prælium eximia dona et maxima Artagersis,
qui a Cyro fuerat interemptus, filio misit. Magnifice etiam
Ctesiam ceterosque honoravit,

42.

Oportet quæ facta sint, non statim fateri facta esse, sed
paulatim, suspensum tenendo auditorem et nobiscum ang-
cogendo. Quod Ctesias in allato de Cyri morte nuncio facit.
Nec enim nuncius simulatque ad Parysatin venit, ei Cyrum
mortuum esse dicit (hæc enim est quæ Scythica oratio ap-

43.

Hesychius tom. II, pag. 1152 Albert. : Σάρα-
πης· Περσικὸς χιτῶν μεσόλευκος, ὡς Κτησίας· « καὶ
διὰ βῆξιν αἰμένη τὸν σάραπιν καὶ τὰς τρίγας καθεμένη,
ἐτόλλετο τε καὶ βοὴν ἐποίει. » Adposui autem hoc
loci istud fragmentum, quod alicui non ita vero
absimile videri queat, ista de Parysatidis luctu
ob interfectum filium a Ctesia scripta fuisse, de
quo Excerptt. Pers. § 58. » Andr. Schottus. Cf.
Pollux Onom. p. 730 : ὁ δὲ Σάραπης Μήδων τι
φόρημα, πορφυροῦς μεσόλευκος χιτῶν. Curtius III,
3, 17 : *purpureæ tunicæ medium album intex-
tum*. Athenæus XII, p. 525, C; p. 537, E. Ham-
mer in *Wiener. Jahrb.* VIII, p. 386. — Redeo ad
excerpta Photii.

Ἀναχωρήσεις Κλεάρχου] Hæc fuse enarrata
habes in Xenophontis Anab. lib. II, Diodor. XIV,
25 sqq.

Καὶ τῶν τ. Παρ. πόλεων μιᾶς κατάληψις]
« qui Parysatidis fuerunt, Xenophon memorat,
Anab. I, 4, 9, ac potissimum II, 4, 27, in Me-
dia sitos, quos Græcis dedit Tissaphernes diri-
piendos. Et quamvis in temporum et locorum ra-
tione non usquequaque sibi convenient et Xeno-
phon et Ctesias, tamen res ipsa ab utroque
pariter narratur; ut sanequam non esset, cur
tantopere in Ctesiam Larcherius solito quamvis
modo inveheretur. » ΒΕΝΗ.

§. 59. — Τὰ περὶ Βαγαπάτου] *Masabates*
dicitur Plutarcho (Artox. c. 17), qui uberius rem
ex Ctesia, quod nemo dubitat, exponit :

Λοιπὸς δ' ἦν τῇ Παρουσάτιδι σκοπὸς ὁ τὴν κεφαλὴν
ἀποτεμὼν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Κύρου Μασαβάτης, βασι-
λέως εὐνοῦχος. Ὡς οὖν αὐτὸς οὐδεμίαν καθ' ἑαυτοῦ λα-
βὴν παρεδίδου, τοιοῦτον ἐπιβουλῆς τρόπον ἡ Παρύσατις
συνέβηκεν. Ἦν τὰ ἄλλα θυμώσφορος γυνὴ καὶ δεινὴ κυ-

pellatur) : sed primum quidem, victoria potiri eum nun-
ciavit : quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt,
postea vero interrogat, At rex quomodo se nunc gerit?
Tunc ille : Fugæ se dedit, inquit. Hic illa sermonem exci-
piens, Tissaphernes horum ei malorum est auctor, inquit.
Rursumque interrogat, Cyrus vero ubi nunc est? Respon-
det nuncius, ubi fortes viros diversari decet. Atque sic
paullatim et breviter progrediendo ægre erumpit in illud
ipsum quod dicendum erat, idque perquam facit morate et
illustre : tum nuncium representando invltum annunciare
hunc casum, tum matrem in timorem et angorem conji-
ciendo, sicut et auditorem.

43.

Sarapis, tunicæ Persicæ genus medio albo distinctum.
ut Ctesias : « Et discindens sarapin, comamque demittens,
vellebat crines et clamabat. »

θεύειν· διὸ καὶ βασιλεῖ πρὸ τοῦ πολέμου πολλάκις συνεκύβευε, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον διαλυθεῖσα πρὸς αὐτὸν οὐκ ἔφευγε τὰς φιλοφροσύνας, ἀλλὰ καὶ συνέπαιζε καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἐκοινοῖνε συμπράττουσα καὶ παροῦσα, καὶ ὁλως μικρότατον αὐτῇ τῇ Στατείρᾳ μετεδίδου χρῆσθαι καὶ συνεῖναι μισοῦσά τε μάλιστα πάντων ἐκείνην καὶ μέγιστον αὐτῇ βουλομένη δύνασθαι. Λαβοῦσα δὲ ποτε τὸν Ἀρτοξέρην ὠρμημένον ἀλύειν σχολῆς οὐσῃς προῦκαλεῖτο περὶ χιλίων δαρείκων κυβεῖσαι· καὶ κυβεύοντα περιεῖδε νικῆσαι καὶ τὸ χρυσίον ἀπέδωκε. Προσποιουμένη δ' ἀνίσθαι καὶ φιλονεικεῖν ἐκέλευσεν αὐθις ἐξ ἀρχῆς περὶ εὐνοῦχου διακυβεῖσαι· κάκεινος ὑπήκουσε. Ποιησάμενοι δὲ συνθήκας πέντε μὲν ἐκάτερον ὑπέξελέσσαι τοὺς πιστοτάτους, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ὃν ἂν ὁ νικῶν ἔληται δοῦναι τὸν ἡττώμενον, ἐπὶ τούτοις ἐκύβευον. Σφοδρὰ δὲ γενομένη πρὸς τῷ πράγματι καὶ σπουδάσασα περὶ τὴν παιδιάν, εὐ δὲ πως αὐτῇ καὶ τῶν κύδων πεσόντων, νικήσασα λαμβάνει τὸν Μασσαβάτην· οὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὑπεξηρημένοις. Καὶ πρὶν ἐν ὑποψίᾳ βασιλέα γενέσθαι τοῦ πράγματος ἔγγειρσασα τοῖς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν προσέταξεν ἐκδεῖραι ζῶντα καὶ τὸ μὲν σῶμα πλάγιον διὰ τριῶν σταυρῶν ἀναπῆξαι, τὸ δὲ δέρμα χωρὶς διαπατταλεῖσαι. Γενομένων δὲ τούτων καὶ βασιλέως χαλεπῶς φέροντος καὶ παροξυνομένου πρὸς αὐτὴν, εἰρωνευομένη μετὰ γέλωτος· «Ὡς ἡδύς, ἔφασκεν, εἰ καὶ μακάριος, εἰ χαλεπαίνεις διὰ γέροντα πονηρὸν εὐνοῦχον, ἐγὼ δὲ χιλίους ἐκκυβευθεῖσα δαρείκους σιωπῶ καὶ στέργω.» Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐφ' οὗ ἐξηπατήθη μεταμελόμενος ἡσυχίαν ἦγεν, ἥ δὲ Στατεῖρα καὶ πρὸς τὰλλα φανερώς ἠναντιοῦτο καὶ τούτοις ἐδυσχεραίνειν, ὡς ἀνδρας καὶ εὐνοῦχους πιστοὺς βασιλεῖ διὰ Κύρον ὡμῶς καὶ παρανομῶς ἀπολλουῦσης αὐτῆς.

Ὡς ἑξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὸν Κύρου πῖλον καὶ ὡς τὸν Κᾶρα κ. τ. λ.] Hæc quoque servavit Plutarchus Artox. 14 : Οἰόμενος δὲ καὶ βουλόμενος (sc. Ἀρτοξέρξης) δοκεῖν καὶ λέγειν πάντας ἀνθρώπους, ὡς αὐτὸς ἀπεκτόνοι Κύρον, Μιθριδάτῃ τῷ βαλόντι πρῶτον Κύρον ἐξέπεμψε δῶρα καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοὺς διδόντας, ὡς «Τούτοις σε τιμᾷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸν ἐρίπτειον Κύρου πῖλον εὐρὼν ἀνήνεγκας» τοῦ δὲ Καρὸς, ὅφ' οὗ τὴν ἰγνύαν πληγὴς ὁ Κύρος ἔπεσε, καὶ αὐτοῦ δωρεὰν αἰτούντος, ἐκέλευσεν εἰπεῖν τοὺς διδόντας, ὅτι «Σοὶ ταῦτα δίδωσι βασιλεὺς εὐαγγελίων δευτερεῖα· πρῶτος γὰρ Ἀρτασύρας, μετ' ἐκείνων δὲ σὺ τὴν Κύρου τελευτὴν ἀπήγγειλας.» Ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης ἀπῆλθε σιωπῇ λυπούμενος, τὸν δ' ἄθλιον Κᾶρα καινὸν τὴν πάθος ἐξ ἀβέλτερας κατέσχε. Διαφθαρεὶς γὰρ ὑπὸ τῶν παρόντων, ὡς εἰκεν, ἀγαθῶν καὶ ἀναπεισθεὶς εὐδὲς ἀντιποιεῖσθαι τῶν ὑπὲρ αὐτὸν οὐκ ἡξίου τὰ δοθέντα μισθὸν εὐαγγελίων ἔχειν, ἀλλ' ἡγανάκτει μαρτυρόμενος καὶ βοῶν, ὅτι Κύρον οὐδεὶς ἕτερος ἀλλ' αὐτὸς ἀπεκτόνοι καὶ τὴν δόξαν οὐ δικαίως ἀποστέροιτο. Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς σφοδρὰ παρωζύνη καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκέλευσεν ἀποτεμεῖν τοῦ

ἀνθρώπου. Παροῦσα δ' ἡ μήτηρ «Μὴ σὺ γ', εἶπεν, οὕτω τὸν Κᾶρα τοῦτον, ὃ βασιλεῦ, τὸν δλεθρον ἀπαλλάξης, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ τὸν ἄξιον ἀπολήφεται μισθὸν ὃν ἐτόλμα λέγειν.» Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν ἡ Παρυσάτις λαβόντας τὸν ἀνθρώπον ἐφ' ἡμέρας δέκα στρεβλοῦν, εἴτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντας εἰς τὰ ὦτα θερμὸν ἐντήκειν χαλκόν, ἕως ἀποθάνου.

(Cap. 15.) Κακῶς δ' ἀπώλετο δὲ καὶ Μιθριδάτης μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀβελτερίας. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον, ἐνθα καὶ βασιλέως καὶ τῆς μητρὸς εὐνοῦχοι παρήσαν, ἦκεν ἐσθῆτι καὶ χρυσῇ κεκοσμημένος οἷς ἔλαβε παρὰ βασιλέως. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πίνειν ἀφίκοντο, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μέγιστον δυνάμενος τῶν Παρυσάτιδος εὐνοῦχων, «Ὡς καλὴν μὲν ἐσθῆτά σοι ταύτην, ὃ Μιθριδάτα, ὁ βασιλεὺς δέδωκε, καλὰ δὲ στρεπτά καὶ ψέλια· πολλοῦ δ' ἀξιος ὁ ἀκινάκης. Ἡ μακάριόν σε καὶ περιβλεπτον ἅπασι πεποίηκεν.» Ἡδὴ δὲ μεθύνων ὁ Μιθριδάτης, «Τί δὲ τούτ' ἐστίν, εἶπεν, ὃ Σπαρამίη; μειζόνων γὰρ ἐγὼ καὶ καλλίωνων βασιλεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄξιον ἐμαυτὸν παρέσχον.» Καὶ ὁ Σπαρამίης ἐπιμεριδιάσας, «Φθόνος μὲν οὐδεὶς, ὃ Μιθριδάτα, εἶπεν, ἐπεὶ δὲ φασιν Ἕλληνας οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι, τί λαμπρόν, ὃ τάν, ἡ μέγα πῖλον εὐρεῖν ἵππου περιβρύοντα καὶ τοῦτον ἀνενεγκεῖν;» Ταῦτα δ' οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἀληθές ἔλεγεν, ἀλλὰ βουλόμενος ἐκκαλύψει πρὸς τοὺς παρόντας, ὑπεκίνει τὴν κουφότητα τοῦ ἀνθρώπου λάλου καὶ ἀκρατοῦς γεγονότος διὰ τὸν οἶνον. Εἶπεν οὖν μὴ κατασχών· «Ὑμεῖς μὲν, ὅτι βούλεσθε, πῖλους λέγετε καὶ φλυάρους· ἐγὼ δ' ὑμῖν λέγω διαβρῆδην ὑπὸ ταύτης ἀνηρῆσθαι Κύρον τῆς χειρός. Οὐ γὰρ, ὡς Ἀρταγέρσης, ἠκόντισα κενὸν καὶ μάταιον, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῦ μικρὸν ἤμαρτον, τοῦ δὲ κροτάφου τυχὼν καὶ διελάσας κατέβαλον τὸν ἄνδρα, καὶ τέθηκην ὑπ' ἐκείνου τοῦ τραύματος.» Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὸ τέλος ᾗδον τοῦ Μιθριδάτου καὶ τὴν κακοδαμονίαν ὀρῶντας εἰς τὴν γῆν ἐκυψαν, ὁ δ' ἐστῶν αὐτοὺς, «Ὡ τάν, ἔφη, Μιθριδάτα, πίνωμεν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐσθίωμεν τὸν βασιλέως δαίμονα προσκυνούντες, λόγους δὲ μελίζους ἢ καθ' ἡμᾶς ἑάσωμεν.»

(Cap. 16.) Ἐκ τούτου τῇ μὲν Παρυσάτιδι φράζει τὸν λόγον ὁ εὐνοῦχος, ἐκείνη δὲ βασιλεῖ· βασιλεὺς δ' ἡγανάκτησεν ὥσπερ ἐλεγχόμενος καὶ τὸ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἀπολλύων τῆς νίκης. Ἐδοῦλετο γὰρ βαρβάρους ἅπαντας πεπεῖσθαι καὶ Ἕλληνας, ὡς ἐν ταῖς ἐξελάσεσι καὶ συμπολοκαῖς δούς καὶ λαθὼν πληγὴν ἐτρώθη μὲν αὐτός, ἔκτεινε δ' ἐκείνον. Ἐκέλευσεν οὖν τὸν Μιθριδάτην ἀποθανεῖν σκαρφευθέντα. Quæ deinde sequuntur de supplicii hujus ratione supra ad fragm. 29, § 30, jam attulimus.

LIBRI XXI—XXIII.

(Res Artaxerxis II. ab an. 400 a. Chr.)

§ 60. — Ὡς Τισσαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς Ἑλλησι κ. τ. λ.] De Tisapherne fraude Græcos circumveniente accuratiora legas ap. Xenophonem et Diodorum l. l. Quæ deinceps sequuntur ex Ctesia refert Plutarchus.

44.

Plutarch. Artox. 18 : Ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς Τισσαφέρνης ἐξηπάτησε καὶ παρεσπόνδησεν, ὅρων γενομένων, καὶ συλλαβὴν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεηθῆναι φησιν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. Τυχόντα δὲ καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν ἡσθῆναι τε τῇ χρεῖᾳ καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους· εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγίδι, Καρυάτιδας ὀρχουμένας. Τὰ δὲ πεμπόμενα σιτία τῷ Κλέαρχῳ τοὺς συνδεδεμένους στρατιώτας ἀφαιρῆσθαι καὶ καταναλίσκειν, ὀλίγα τῷ Κλέαρχῳ διδόντας ἀπ' αὐτῶν. Ἰάσασθαι δὲ καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πλεῖστα τῷ Κλέαρχῳ πέμπεσθαι διαπραξάμενος, ἰδίᾳ δ' ἕτερα τοῖς στρατιώταις δίδοσθαι· καὶ ταῦτα μὲν ὑπουργῆσαι καὶ παρασχεῖν χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Παρυσάτιδος. Περμπομένου δὲ καθ' ἡμέραν τῷ Κλέαρχῳ κωλῆνος ἐπὶ τοῖς σιτίοις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ διδάσκειν, ὥς γρὴ μικρὸν εἰς τὸ χρέας ἐμβαλόντα μαχαίριον, ἀποκρύψαντα πέμψαι καὶ μὴ περιδεῖν ἐν τῇ βασιλείᾳ ὠμότητι τὸ τέλος αὐτοῦ γενομένου· αὐτὸν δὲ φοβούμενον μὴ ἐθελῆσαι. Βασιλέα δὲ τῇ μὲν μετρί παραιτούμενη, μὴ κτείνει τὸν Κλέαρχον, δημολογῆσαι καὶ ὁμῶσαι· πεισθέντα δ' αὖτις ὑπὸ τῆς Στατείας, ἀποκτείνει πάντας πλὴν Μένωνος. Ἐκ δὲ

τούτου τὴν Παρυσάτιν ἐπιβουλεύσαι τῇ Στατείᾳ καὶ συσκευάσασθαι τὴν φαρμακείαν κατ' αὐτῆς· οὐκ εἰκότα λέγων, ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχοντα τῆς αἰτίας· εἰ δεινὸν ἔργον οὕτως ἔδρασε καὶ παρεκινδύνευσεν ἡ Παρυσάτις, διὰ Κλέαρχον ἀνελεῖν τομῆσασα τὴν γνησίαν βασιλείᾳ γυναῖκα καὶ τέκνων κοινωνὸν ἐπὶ βασιλείᾳ τρεφομένων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον, ὥς ἐπιτραγυδεῖται τῇ Κλέαρχου μνήμῃ. Καὶ γὰρ ἀναιρεθέντων φησὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς μὲν ἄλλους ὑπὸ κυνῶν σπαράττεσθαι καὶ ὀρνέων· τῷ δὲ Κλέαρχῳ νεκρῷ θύελλαν ἀνέμου, γῆς θίνα πολλὴν φέρουσαν, ἐπιχῶσαι καὶ ἐπικρύψαι τὸ σῶμα· φοινίκων δὲ τινων διασπαρέντων, ὀλίγῳ χρόνῳ θαυμαστὸν ἄλσος ἀναφῆναι καὶ κατασκαίᾶσαι τὸν τόπον· ὥστε καὶ βασιλεὶ σφόδρα μεταμελεῖν, ὥς ἄνδρα θεοὶ φίλον ἀνῆρηκότι τὸν Κλέαρχον.

Ἀνηρέθησαν δὲ καὶ σὺν αὐτῷ ἀναπεμφθέντες πλὴν Μένωνος] Ctesia assentitur Diodorus XII, 27. Contra Xenophon Anab. II, 6, 29, Menonem crudelissimo supplicio affectum esse dicit.

§ 61. — Λοιδορία Παρυσάτιδος πρὸς Στατείαν κ. τ. λ.] Statira præ ceteris regem ad bellum contra Cylum suscipiendum excitaverat. Inde Parysatidis odium et nefanda consilia, ut cum Ctesia narravit Dino. Verum de tempore, quo facinus, quod meditabatur Parysatis, exsecuta sit, inter auctores hos non convenit, referente Plutarcho.

Plutarch. Artox. c. 6 : Ἐπεὶ δὲ Δείνων μὲν, αἰτ', ἐν τῷ πολέμῳ συντελεσθῆναι τὴν ἐπιβουλὴν εἰρηκε, Κτησίας δ' ὕστερον, ὃν οὐτ' ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός ἐστι παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἔκων αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὥς ἐπράχθη διηγούμενος, (ὅα πάσχει πολλάκις ὁ λόγος αὐτοῦ πρὸς τὸ

44.

Postquam Clearchum et reliquos duces, violato, quo fœdus confirmaverat, iurejurando, circumvenerat Tisaphernes, comprehensosque et vinculis astrictos ad regem miserat : rogatum refert se a Clearcho Ctesias ut pectinis copiam ipsi faceret. Quo accepto, curasque eum caput, oblectatumque pectinis usu, et annulum suum amicitiae mutuas ad necessarios et familiares suos Lacedæmone insigne sibi dedisse. Insculptas in pala fuisse Caryatidas saltantes. Cibaria quæ Clearcho mittebantur, a militibus captivitatis sociis interversa et consumpta, pauca vero ex illis relicta esse Clearcho. Huic quoque rei refert se remedium Ctesias adhibuisse, effecisseque ut copiosiora Clearcho mitterentur, ac militibus separatim præberentur alia : atque hæc subministrasse et suppeditasse ex beneficio et sententia Parysatidis. Quum vero mitteretur quotidie Clearcho inter cibaria perna, orasse ipsum Clearchum ac subiecisse, parvum pugionem ut in caruam conditum clam sibi mitteret, neque sineret ut fata sua regis paterent atrocitati : ceterum abuisse metu se. Regem deprecanti matri pro Clearchi

incolumitate iurejurando annuisse : verum impulsu inde Statiræ cunctos fuisse ab eo præter Menonem trucidatos. Hinc Statiræ tetendisse Parysatidem insidias, virusque ei concinnasse. Sed parum probabilia affert, et conjuncta cum absurda causa, facinus admisisse adeo nefarium, atque in periculum sese præcipitasse Parysatidem Clearchi gratia, sustinentem justam regis conjugum liberorumque consortem ad regnum educatorum necare. Ceterum non obscure exaggerat hæc ad Clearchi commendandam memoriam. Etenim attexit hoc quoque, duces obruncatos ceteros fuisse a canibus et alitibus laniatos : Clearchi cadaveri venti procellam magnum terræ cumulum excitasse atque iniecisse corpori, idque contexisse. Quo loco disseminatis palmis nonnullis brevi eximium nemus excrevisse ac locum eum inumbrasse. Itaque magna ductum poenitentia regem, quod virum diis carum peremisset Clearchum.

Quia vero per bellum Dino hoc scelus prodidit patratum, Ctesias vero post : quem non ignorasse tempus, quum rebus agendis interfuerit, consentaneum est : neque causam habebat cur rem ultro in narrando ut fuerat gesta, ex quo loco ejiceret (quod crebro ei in scribendo accidit,

μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτρεπόμενος τῆς ἀληθείας,) τοῦτο μὲν ἦν ἐκεῖνος ἀπέδωκε χώραν ἔξει. Igitur rem narrat cap. 19.

45.

Plutarch. Artox. 19: 'H δ' οὖν Παρυσάτις, μίσους τε πρὸς τὴν Στάτειραν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένου καὶ ζηλοτυπίας, ὁρῶσα τὴν μὲν αὐτῆς δύναμιν αἰδουμένου βασιλέως καὶ τιμῶντος οὖσαν, τὴν δ' ἐκείνης ἔρωτι καὶ πίστει βέβαιον καὶ ἰσχυρὰν, ἐπεβούλευσεν ὑπὲρ τῶν μεγίστων, ὡς ᾤετο, παραβαλλομένη. Θεράπαιναν εἶχε πιστὴν καὶ δυναμένην παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα Γίγιν· ἦν δ' μὲν Δείνων ὑπουργῆσαι τῇ φαρμακείᾳ φησί, συγγνώμην δὲ μόνον ἀκούσαν δ' Κτησίᾳς. Τὸν δὲ δόντα τὸ φάρμακον οὗτος μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὃ δὲ Δείνων Μελάνταν. Ἐκ δὲ τῆς προσθεν ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ἀρξάμεναι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ φοιτᾷν καὶ συνδειπνεῖν ἀλλήλαις, ὅμως τῷ δεδιέναι καὶ φυλάττεσθαι, τοῖς αὐτοῖς στίλοις καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐγρῶντο. Γίνεται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσαις ὀρνίθιον, ᾧ περιττώματος οὐδὲν ἐστίν, ὅλον διάπλεων πιμελῆς τὰ ἐντός· ἥ καὶ νομίζουσιν ἀνεμῶ καὶ ὀρώσῳ τρέφεσθαι τὸ ζῶον· ὀνομάζεται δὲ ρυντάκης. Τοῦτο φησιν ὁ Κτησίᾳς μικρὰ μαχαίριδι χειρισμένη τῷ φαρμάκῳ κατὰ θάτερα τὴν Παρυσάτιν διαιροῦσαν, ἐκμάζει τῷ ἐτέρῳ μέρει τὸ φάρμακον· καὶ τὸ μὲν ἄχραντον καὶ καθαρὸν εἰς τὸ στόμα βαλοῦσαν αὐτὴν ἐσθίειν, δοῦναι δὲ τῇ Στατείρᾳ τὸ πεφαρμαγμένον· ὃ δὲ Δείνων οὐ τὴν Παρυσάτιν, ἀλλὰ τὸν Μελάνταν τέμνοντα τῷ μαχαίριδι τὰ φαρμασόμενα τῶν κρεῶν τιθέναι κατὰ τὴν Στάτειραν. Ἀποθνήσκουσα γοῶν ἢ γυνὴ μετὰ πόνων μεγάλων καὶ σπαραγμῶν, αὐτὴ τε συνησθάνετο τοῦ κακοῦ, καὶ βασιλεῖ παρέσχεν ὑποψίαν κατὰ τῆς μητρὸς, εἰδοῦσι τὸ θηριώδες αὐτῆς καὶ δυσμελίκτον. Ὅθεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὁρμήσας, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ τραπεζοκό-

μους τῆς μητρὸς συνέλαβε καὶ κατεστρέβλωσε· τὴν δὲ Γίγιν ἢ Παρυσάτις πολλὸν χρόνον εἶχεν οἶκον μεθ' αὐτῆς καὶ βασιλέως ἐξαίτουντος οὐκ ἔδωκεν. Ἀλλ' ὕστερον αὐτῆς δεηθείσης εἰς τὸν οἶκον ἀφεθῆναι νυκτὸς, αἰσθόμενος καὶ λόχον ὑφείς συνήρπασε καὶ κατέργω θάνατον. Ἀποθνήσκουσι δ' οἱ φαρμακεῖς ἐν Πέρσαις κατὰ νόμον οὕτως· λίθος ἐστὶ πλατὺς, ἐφ' οὗ τὴν κεφαλὴν καταθέντες αὐτῶν ἐτέρῳ λίθῳ παίουσι καὶ πιάζουσιν, ἄχρις οὗ συνθλάσῃσι τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἡ οὖν Γίγίς οὕτως ἀπέθανε. Τὴν δὲ Παρυσάτιν ὁ Ἀρταξέρξης ἄλλο μὲν οὐδὲν οὐτ' εἶπε κακὸν οὐτ' ἐποίησεν, εἰς δὲ Βαβυλῶνα βουλομένην ἐξέπεμψεν εἰπόν, ὥς ἐκείνῃ περίεστιν, αὐτὸς οὐκ ὄψεσθαι Βαβυλῶνα. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν οὕτως εἶχεν.

De *rhynpace* sive *rhyntaxe* avicula Hesychius: ῥυνδάκη, ὀρνίθιον ἡλικόν περιστέρα. — Photii verba μέγεθος δσον ὧυ mutilata Sylburgio videntur, quod avis et ovi parum apta sit comparatio. Quare ex Plutarcho et Hesychio interpolandum esse censet hunc fere in modum: μέγεθος δσον περιστερᾶς· περιττώματος δ' οὐδὲν ἐστίν· ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐντός πιμελῆς διάπλεων, μέγεθος δσον ὧυ. Confer tamen Excerpt. ex Indicis § 17, ubi dicere avis dicitur τὸ μέγεθος δσον πέρδικος ὧν.

§ 62. — Οὐδ' ἦν... καταχώσασα] i. e. *Quas clam defoderat, terræ mandaverat*. Cf. Plutarch. l. 1. φοινίκων... διασπαρέντων, sc. a Parysatide. Larcher. pro οὐδ' scribi voluit δ, sc. γῶμα, ut *tumulus clam a Parysatide aggestus diceretur*. Quod a loco n. alienum.

§ 63. — Αἰτίαι δι' ἃς Ἐυαγόρα βασιλεὺς διηνέχθη] V. Diodor. XIV, 98. Cf. Theopomp. fr. 111.

Ἵπέρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλίτου τὰς ἐπι-

dum ad fabulosam et dramaticam narrationem traducit veritatem); hoc quidem quem ille assignavit, habebit locum.

45.

Parysatis ergo, quum odium jam inveteratum atque æmulationem concepisset in Statiram, cernens potentiam suam a rege se reverente et honorante proficisci, illius vero amore et fide stabilem firmamque, instruxit ei insidias de summa, uti arbitrabatur, aleam jaciens. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipsam poterat, Gigin dictam. Quam administrat veneni Dino tradit fuisse, consciam modo invitam Ctesias. Illum qui venenum dedit, hic Belitaram appellat, Dino Melantam. Instituentes autem ex superioribus suspicionibus ac simulate congreddi denuo et una cœnare, cum metu tamen et cautione iisdem epulis atque ab iisdem utebantur paratis. Nascitur apud Persas exigua avis, quæ omni caret excremento, habetque intestina omnia adipe differta: unde vento arbitrantur et rore hoc animal vivere: Rhyntaxes dicitur. Hanc dicit Ctesias cultello, quem altero latere illeverat toxico, disseccuisse Parysa-

tidem atque infecisse alteram partem veneno, partem sinceram et puram ori ingestam ipsam mandisse, Statiræ vero dedisse virulentam. Dino, non Parysatidem, sed Melantam carnes secuisse cultro et medicatam earum partem Statiræ apposuisse. Quum animam igitur magnis cum cruciatibus et doloribus ageret mulier, et ipsa olfecit maleficium et suspicionem regi adversus matrem attulit, feritatem illius et animum implacabilem cognoscenti. Unde quæstioni extemplo intentus, ministros matris et structores corripuit ac tormentis laceravit: at Gigim diu Parysatis in cubiculo suo tenuit, deposcentique denegavit regi: verum post orante illa ut domum nocte dimitteretur, certior factus locatis insidiis comprehendit Gigim, eamque rei capitalis damnavit. Legitima autem pœna veneficis apud Persas hæc indigitur: saxum est latum, cui capita illorum imponentes altero saxo feriunt et elidunt, quoad contuderint faciem et caput. Ad hunc modum periit Gigis. Parysatidem Artaxerxes nullo nec verbo nec facto læsit, nisi quod petentem relegaverit Babylonem, adjiciens, quoad superesset illa, se non visurum Babylonem. Ita res Artaxerxis domi se habebant.

ε-ολάς] De Abulite aliunde non constat. Alium Abuletem, satrapam, qui Susorum arcem Alexandro tradidit, memorat Diodorus XVII, 65, 5, et ex Diodoro, ut videtur, Curtius, V, 8, 3. Nostrum suspicor esse eundem, qui Plutarcho dicitur Beluris, scriba Artaxerxis. (Pl. Artox. c. 22, διὰ Βηλουρίδος [δὲ] Ἀβηλουρίδος? τοῦ γραμματέως.)

Ἀναξαγόρα τῷ Κυπρίων βασιλεῖ] Hic quoque regulus ignotus. Verum nisi egregie fallor Anaxagoræ hujus nomen restituendum est Diodoro XIV, 98, 2, ubi nunc legitur: Τοῦ μὲν Εὐαγόρου κατηγόρου (sc. Cypriorum legati ad Artaxerxem missi) δὲ τὸν Ἀγυρίν βασιλέα, σύμμαχον ὄντα Περσῶν, ἀνέϊλε. Patet præterea quomodo Anaxagoræ nomen in Ἀγυρίν a scriba corrumpi potuerit. Nam paullo ante (c. 95, 4) sermo fuerat de Agryi, Agyrinæorum in Sicilia tyranno.

Καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολῇ] Huc referendus locus Plutarchi.

46.

Plutarch. Artox. 21: Ἐξέβαλε δὲ καὶ (sc. δ' Ἀρτοξερξῆς] τῆς θαλάσσης Λακεδαιμονίους, Κόνωνι τῷ Ἀθηναίῳ μετὰ Φαρναδάζου στρατηγῷ χρησάμενος. Ὁ γὰρ Κόνων διέτριβε μὲν ἐν Κύπρῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, οὗ τὴν ἀσφάλειαν ἀγαπῶν, ἀλλὰ τῶν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν, ὥσπερ ἐν πελάγει τροπὴν, περιμένων. Ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς δυνάμει, καὶ τὴν βασιλείᾳ δυνάμιν ἀνδρὸς ἔμπρονος δεομένην, ἐπεμψεν ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ ᾧ διενόετο. Καὶ ταύτην ἐκέλευσε τὸν κομίζοντα μάλιστα μὲν ἀποδοῦναι διὰ Ζήνωνος, τοῦ Κρητὸς, ἢ Πολυκρίτου, τοῦ Μενδαίου· τούτων δ' ἦν ὁ μὲν Ζήνων ὀρχηστὴς, ὁ δὲ Πολύκριτος ἱατρός· ἂν δ' οὗτοι μὴ παρώσι, διὰ Κτησίῳ, τοῦ ἱατροῦ. Λέγειται δ' ὁ Κτησίας τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν παρεγγράψαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἐπεσταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίαν ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν, ὡς ὠφέλιμον ὄντα ταῖς ἐπὶ θαλάσῃ πράξεσιν. Ὁ δὲ Κτησίας αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ

βασιλέα φησὶ προσθεῖναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ ταύτην.

Cf. Cornel. Nepos Conon. 3, 4. — Polycritus Mendæus, qui nostro loco memoratur, distinguendus procul dubio est ab Polycrito Mendæo, Sicularum historiarum auctore, de quo v. Voss. Histor. Gr. p. 498 ed. Westermann. — De Zenone addendus locus Athenæi.

47.

Athenæus I, p. 22, C: Ὁρχησται δὲ ἐνδοξοὶ Βολβὸς μὲν παρὰ Κρατίνῳ καὶ Καλλίᾳ· Ζήνων δὲ ὁ Κρής ὁ πάνυ Ἀρταξέρξη προσφιλέστατος, παρὰ Κτησίᾳ.

§. 64. — Καὶ κρίσις... μέχρι Βάκτρων] Sic Bæhrius hunc locum constituit. Vulgo: καὶ κρίσις π. τ. Α. ἀγγέλους ἐν Ῥόδῳ (λόγῳ Hæsch.). Καὶ ἄρεσις ἀπὸ Β. μ. Ἐ. Quæ sane corrupta sunt. Sed quid illud ἐν Ῥόδῳ s. λόγῳ? Num fuerit ἐπίλογος? Tum vero alieno loco vox posita foret. Num igitur: ἀπολογία?

Subjungimus reliqua fragmenta, quæ quum mores et instituta Persarum maximam partem spectent, certis libris assignari non possunt.

Tzetz. Hist. III, 641.

48.

Νόμος κοινὸς τις Περσικὸς ἐστὶ κατ' ἀχαρίστων, τοὺς δυναμένους σύμπαντας χάριν ἀποδιδόναι καὶ μὴ διδόντας ἰσχυροῦς εὐθύνων καὶ κολάζων. Τοὺς ἀχαρίστους οἰόνται καὶ γὰρ πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ πρὸς γονεῖς καὶ πρὸς θεὸν, ἀσεβεστάτους εἶναι. Τὴν μὲν τοῦ Κύρου, Ξενοφῶν· τὴν δὲ τοῦ Πέρσου νόμον Κτησίας καὶ Ἡρόδοτος γράφουσιν ἱστορίαν.

« Verba τὴν μὲν τοῦ Κύρου, Ξενοφῶν ad antecessentia spectant, ubi de Cyro ex Xenophontis narratione traditur. De lege autem Persica, quæ hic memoratur, vid. Barnab. Brisson. de Reg. Pers. Princ. II, 96, pag. 423 seq. » Βεβα.

49.

Athenæus II, p. 45, B: Ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ὧς

46.

Lacedæmonios etiam mari summovit (Artaxerxes) Cononis Atheniensis cum Pharnabazo ductu. Siquidem Conon in Cypro post prælium navale ad Ægos flumen egit, non securitatem sectans, sed rerum conversionem sicut in mari æstus opperiens reciprocationem. Qui quod videret sua consilia viribus, et regis vires viro prudenter egere, ad regem misit de rationibus suis epistolam, quam tabellario jussit potissimum Zenone interprete Cretensi vel Polycrito Mendæo reddere (horum fuit Zeno saltator, medicus Polycritus): qui si abessent, Ctesia medico. Fama est hunc accepta epistola Cononis, scriptis ejus adiecisse ut Ctesiam quoque ad se mitteret, utpote virum ad res maritimas constituendas peridoneum. Ctesias vero regem ait sua sponte hoc sibi muneris injunxisse.

47.

Saltatores celebres Bolbus, de quo Cratinus et Callias, et Zeno ille, Artaxerxi omnium carissimus, de quo Ctesias.

48.

Lex communis quædam Persica est contra ingratos, omnes eos qui possunt gratias exhibere, nec exhibent, valide castigans atque puniens. Ingratos arbitrantur enim in patriam et in parentes et in deum impiissimos esse. Hanc quidem Cyri, Xenophon: hanc autem Persicæ legis Ctesias atque Herodotus scribunt historiam.

49.

Rex Persarum, ut scribit libro primo Herodotus, aquam

φῆσιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἡρόδοτος (I, 188), ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω πίνειν ἀγεται, τοῦ παρὰ Σούσα βέοντος τοῦ μόνου πίνειν ὁ βασιλεὺς. Τοῦ δὲ τοιοῦτου ὕδατος ἀπεψήμενου πολλὰ κάρτα ἀμαξίαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι κομίζουσαι ἐν ἀγγείοις ἀργυρέοισιν ἐπονταί οἱ Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος καὶ ἱστορεῖ, ὅπως ἔψεται τὸ βασιλικὸν τοῦτο ὕδωρ, καὶ ὅπως ἐναποτιθέμενον τοῖς ἀγγείοις φέρεται τῷ βασιλεῖ, λέγων αὐτὸ καὶ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον εἶναι.

Ex Athenæo sua hausit Eustath. ad Hom. Od. IV, p. 173, 22. Cf. Strabo XV, p. 1068, B, C. Plutarch. De exil. p. 601, D. Brisson. l. l. p. 122. sqq. Salmas. Exercit. Plin. p. 619 sq. Addit Bæhr. : « Egit etiam Hammerus (Annall. Viennenss. VIII, pag. 356, 357) de præstantia aquæ hujus fluminis, quæ per tot sæcula ad nostram usque ætatem intacta remanserit. Affert idem locum inediti scriptoris Persici, qui Choaspis aquam hodieque semper subfrigidam esse tradit, miraue præditam esse vi, qua cibos facile concoquendos reddat, ut quam permeat, terræ incolæ, vehementissimo solis ardore, cibos concoctu difficillimos sumentes, hujus tamena quæ præstantissimæ ope; nullam inde molestiam stomachi ventrisve persentiscant. »

50.

Athenæus IV, p. 146, C : Ὁ δὲ Περσῶν βασιλεὺς, ὃς φησι Κτησίας καὶ Δίνων ἐν τοῖς Περσικοῖς, ἐδείκνυε μετὰ ἀνδρῶν μυρίων πενταχισχιλίων, καὶ ἀνηλίσκετο εἰς τὸ δεῖπνον τάλαντα τετρακόσια.

De re cf. Brisson. l. l. p. 135 sqq. Heeren. *Ideen* I, 1, p. 93.

in potum suum vehit a Choaspi fluvio, qui Susa præterfluit, atque de hac sola rex bibit. Hujus autem aquæ decoctæ plena vasa argentea portantes plurimi currus, rotarum quatuor, quos muli trahunt, ipsum sequuntur. At Ctesias Cnidius narrat etiam quomodo regia hæc Choaspis fluvii aquâ coquatur, et quomodo vasis imposita, portetur ad regem, additque, illam et levissimam et suavissimam esse.

50.

Rex Persarum, ut scribit Ctesias et Dino in Persiis, cum virorum millibus quindecim cœnabat, et in cœnam talenta quadringenta insumebantur.

51.

Repudianda sunt nobis fœticia pocula. Apud Persas enim, ut testatur Ctesias, quemcunque rex inhonoratum esse voluerit, is fœtilibus poculis utitur.

52.

Ctesias Annarum regis præfectum, qui Babylonis regionis imperium obtinuerat, veste et ornatu muliebri usum esse tradit : et ad eum cœnantem, quum regis servus esset,

51.

Athenæus XI, p. 464, A : Παραιτητέον δ' ἡμῖν τὰ κεράμεα ποτήρια : καὶ γὰρ Κτησίης, « Παρὰ Πέρσαις, φησὶν, ὃν ἂν βασιλεὺς ἀτιμάσῃ, κεραμέως χρῆται. »

52.

Athenæus XII, p. 530, D : Κτησίης δ' ἱστορεῖ Ἄνναρον τὸν βασιλέως ὑπαρχον καὶ τῆς Βαβυλωνίης δυναστεύσαντα στολῇ χρῆσθαι γυναικεῖα καὶ κόσμῳ καὶ οἱ βασιλέως δούλῳ ὄντι αὐτῷ εἰς τὸ δεῖπνον εἰσέφεσαν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ψάλλουσαι καὶ ᾄδουσαι γυναῖκες : ἔψαλλον δὲ αὐταὶ καὶ ᾄδον ἐκείνου δειπνοῦντος.

53.

Ælian. Nat. Animal. VII, 1 : Πέπυσμαί δὲ ἄρα καὶ ἀριθμητικῆς τὰς βούς οὐκ ἀμοίρους εἶναι τὰς Σουσίδας. Καὶ ὥς οὐκ ἔστιν ἄλλως κόμπος τὸ εἰρημένον, μάρτυς δὲ λέγων ἐν Σούσις τῷ βασιλεῖ βούς ἐς τοὺς παραδείσους πολλὰς, ἐς τὰ ἥττον ἐπὶ ῥύτα, ἀντλεῖν ἐκάστην κάδους ἑκατόν. Οὐκοῦν ἢ τὸν ἐπινησθέντα αὐταῖς ἢ τὸν συντραφέντα ἐκ πολλοῦ μόχθον προθυμότητα ἐκτελοῦσιν : καὶ οὐκ ἂν βλακέουσάν τινα θεάσασθαι εἰ δὲ πέρα τῆς προειρημένης ἐκατοντάδος ἕνα γυνὴν προκληπαρήσας κάδον ἀνυψήσασθαι, οὐ πέσεις οὐδὲ ἀναγκάσεις, οὔτε παίων οὐδὲ κολακεύων, λέγει Κτησίης.

Eadem habet Plutarchus De solertia animal. c. 21, 1, p. 974, E : Ἦττον δὲ ταῦτα θαυμαστά, καί περ ὄντα θαυμάσια, ποιοῦσιν αἱ νόησιν ἀριθμοῦ καὶ δύναμιν τοῦ ἀριθμεῖν ἔχουσιν φύσεις, ὥσπερ ἔχουσιν αἱ περὶ Σούσα βόες : εἰσὶ γὰρ αὐτοῖσι τὸν βασιλικὸν παράδεισον ἄρδουσαι περιάκτους ἀντλήμασιν, ὧν ὠρίσται τὸ πλῆθος : ἑκατὸν γὰρ ἐκάστη βούς ἀναφέρει καθ' ἡμέραν ἐκάστην ἀντλήματα, πλείονα δ' οὐκ ἔστιν οὔτε λαβεῖν οὔτε βιάσασθαι βουλόμενον : ἀλλὰ καὶ πείρας ἕνεκα πολλάκις

accedere solitas centum quinquaginta psallentes et canentes mulieres. Psallebant autem hæc et caneabant illo cœnante.

53.

Boves Susianas numerandi scientiæ haud imperitas esse intellexi. Atque id minime fabulosum esse testatur narratio, quæ ait singulas earum Susis regi quotidie centum cados in hortos sicciore et minus rignos haurire. Quem quidem laborem, sive quod sit eis certus et constitutus, sive etiam quia diu multumque in eo se exercuerint, promptissime obeunt ; nullam enim earum ad opus remollescere videres : ad unum vero cadum exhauriendum ultra eum quem diximus numerum centenarium nec verberibus cogere nec blanditiis inducere posses, ut ait Ctesias.

Hæc quamquam admirabilia, minus tamen admirationis merentur, quam quod bestiam sunt quæ numeri vim intelligunt et numerare possunt : ut Susis boves sunt quæ regium ibi hortum rigant machinis versatilibus. Numerus haustorum definitus est ita, ut quævis bos quotidie centum vasa aquæ plena e profundo hauriat : plura ut tollat, nulla ratione, ne vi quidem ulla efficias ; nam sæpe quidem tentatum est ; sed bos ubi constitutum numerum absolvit, sub-

προτιθέντων, ὑφίσταται, καὶ οὐ πρόεισιν, ἀποδοῦσα τὸ τεταγμένον· οὕτως ἀκριδῶς συντίθεται καταμνημονεύει τὸ κεφάλαιον, ὡς Κτησίας δὲ Κνίδιος ἱστορῇ κα.

Rotas aquaticas a bobus versandas Ægypti descripsit Maillet *Descript. de l'Egypte* T. II, p. 93, pinxit quoque Niebuhr *Beschreibg. v. Arab.* 1, p. 148. FR. JACOBS ad Ælian. l. 1.

54.

Ælian. Nat. Animal. XVI, 42 : Κτησίας γε μὴν δὲ Κνίδιος φησι περὶ τὴν Περσικὴν Σιττάκην ποταμὸν εἶναι, Ἀργάδην ὄνομα· ὅφεις δὲ ἐν αὐτῷ γίνεσθαι πολλοὺς, μέλανας τὸ σῶμα, πλὴν γε τῆς κεφαλῆς· εἶναι δὲ αὐτοῖς λευκὴν ταύτην· προίεναι δὲ εἰς ὄργυιαν τὸ μῆκος τοὺς ὅφεις τοὺςδε· τοὺς οὖν ὑπὸ τούτων δηγθέντας ἀποδνήσκειν καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν μὴ δρᾶσθαι, ὑφύδρους δὲ νήχεσθαι· νύκτωρ δὲ ἡ τοὺς ὑδρευομένους ἡ τοὺς τὴν ἐσθῆτα φαιδρύνοντας διαφθεῖρειν· πολλοὺς δὲ ἄρα πάσχειν τοῦτο, ἡ χρεῖα ὕδατος ἐπιλείποντος, ἡ μεθ' ἡμέραν ἀσχοληθέντας καὶ ἀποπλῦναι τὴν ἐσθῆτα μὴ δεδυνημένους.

Num ex Persicis an ex Indicis hæc deprompta sint, dubium. De Sittace urbe v. Steph. B. s. v. et quos ibi laudant interpretes. Cf. Beckmann ad Aristot. Mir. Ausc. p. 75 et 233. Mannert *Geogr. d. Gr. u. R.* V, 2, p. 283 sq. Rennel *Histor. Exped. Cyri min.* p. 81, 97.

55.

Athenæus X, p. 434, D : Κτησίας δὲ παρ' Ἰνδοῦ φησιν οὐκ εἶναι τῷ βασιλεῖ μεθύσθηναι· παρὰ δὲ Πέρσαις τῷ βασιλεῖ ἐφίεται μεθύσκεσθαι μιᾷ ἡμέρᾳ. ἐν ἡ θύουσι τῷ Μίθρῳ. Eadem ex Athenæo repetit Eustath. ad Odys. XVIII, 3, p. 651, 20 sqq. Cf. Brisson. l. 1. p. 399, p. 130. Ebrios ex lege apud

Persas punitos esse tradit Max. Tyr. Orat. XII, p. 130.

56.

Antigon. Caryst. Mirab. c. 15 narrat duos tantum Cranone in Thessalia corvos esse, ac manere eos Cranone donec pullos genuissent, deinde abire et ipsorum loco pullos relinquere (cf. Theopomp. fr. 86) : καὶ ἐν Ἐκβατάνοις δὲ καὶ ἐν Πέρσαις Κτησίας ἱστορεῖ παραπλήσιόν τι τούτοις· διὰ δὲ τὸ αὐτὸν πολλὰ ψεύδεσθαι παρελείπομεν τὴν ἐκλογὴν· καὶ γὰρ ἐφαίνετο τερατώδης.

Idem Antigonus c. 128 : Φησὶν δ' ὁ ἱστοριογράφος, Ἀρσάμην τὸν Πέρσῃν εὐθὺς ἐκ γενετῆς ὀδόντας ἔχειν. Ad quæ Nicolas : « An Ctesias in Persicis? Videtur Darii Codomanni patrem intelligere. Euseb. Chron. an. 1681 : *Persarum decimus quintus Darius Arsami filius.* » Sed hinc nil probatur.

ΙΝΔΙΚΑ.

57.

ECLOGA IN PHOTII BIBL. LXXII, P. 144 SQQ.

1. Ἀνεγνώσθη δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ Ἰνδικὰ ἐν ἐνὶ βιβλίῳ, ἐν οἷς μᾶλλον ἰωνίζει. Λέγει περὶ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, τὸ μὲν στενὸν αὐτοῦ εὖρος τεσσαράκοντα σταδίων εἶναι, τὸ δὲ πλατύτατον, καὶ διακοσίω. Λέγει περὶ αὐτῶν τῶν Ἰνδῶν, ὅτι πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων. Περὶ τοῦ σκυάλῃκος τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ, δὲ καὶ μόνον τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ γίνεται. Περὶ τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώπους· ὅτι οὐχ ὕει, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ποτίζεται ἡ Ἰνδική. (2) Περὶ παντάρβας τῆς σφραγίδος, καὶ ὡς οὗζ' (οὗζ' vulg.) σφραγίδας ἀποβρίφειςας καὶ τιμίους λίθους εἰς τὸν ποταμὸν,

sistit, neque amplius progreditur : ita accurate summam concipit, et in memoria conservat : auctor Ctesias Cnidius.

54.

Ctesias Cnidius refert, in flumine cui nomen Argades (idem, ut videtur, Plinio VI, 27, dicitur : Archous) quod ad Persicam Sittacen est, serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras ; quattuor cubitorum longitudinem habere, et quos morsu percusserint interimere. Interdum eas laudquaquam videri solere, sub aqua nantes : noctu vero vel aquantibus vel lintea lavantibus (quod non pauci faciunt, vel propter aquæ deficientis necessitatem, vel quod impediti negotiis interdum vestes non abluerint) perniciem inferre.

55.

Ctesias apud Indos regi non licere inebriari tradit. At vero apud Persas regi conceditur inebriari die uno, quo sacrificant Mithræ.

56.

Narrat Ctesias aliquid huic historiæ adsimile, quod Ec-batanis et in Persis fiat. Sed quia multa is mentitur, nos decerpere eam narrationem, quæ monstruosa videatur, omisimus.

57.

ΙΝΔΙΚΑ.

1. Lecta sunt etiam Indica Ctesias uno libro comprehensa, in quibus magis Ionice loquitur. Scribit Indum fluvium, quæ angustissimus est, quadraginta stadiorum esse ; quæ latissimus, ducentorum. Indos multitudine ceteros fere universos mortales superare dicit. De scolece (cf. § 27) qui est in Indo flumine, et solus ex omnibus animalibus in eo nascitur. Dicit etiam ultra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non pluiere, sed eam a flumine rigari. (2) De pantarba sigillari gemma : et quomodo quadringentos se-

ἄτινα ἦν τοῦ (του?) Βακτρίων καπήλου, αὕτη ἀνεῖλκυ-
σεν ἐχομένας ἀλλήλων. (3) Περὶ τῶν τειχοκαταλυτῶν
ἐλεφάντων. Περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων τῶν ἐχόντων οὐ-
ράς τετραπλήεις, καὶ περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν με-
γίστων, καὶ περὶ τοῦ ὀρνέου τοῦ βιττακοῦ, ὅτι γλώσσαν
ἀνθρωπίνην ἔχει καὶ φωνήν, μέγεθος μὲν ὅσον ἰέραξ,
πορφύρεον δὲ πρόσωπον, καὶ πώγωνα φέρει μέ-
λανα, αὐτὸ δὲ κυάνεον ἐστὶν ὡς τὸν τράχηλον,
* ὥσπερ κιννάβαρι. Διαλέγεσθαι δὲ αὐτὸ ὥσπερ
ἄνθρωπον, Ἰνδοῖσι ἂν δὲ Ἑλληνιστὶ μάθη, καὶ Ἑλ-
ληνιστὶ.

4. Περὶ τῆς κρήνης τῆς πληρουμένης ἀν' ἔτος ὕγρου
χρυσίου, ἐξ ἧς ἑκατὸν πρόχοι ὀστράκινوي ἀν' ἔτος
ἀρύνονται. Ὀστράκινους δὲ δεῖ εἶναι, ἐπεὶ πηγνύται
ὁ χρυσὸς ἀπαρνούμενος, καὶ ἀνάγκη τὸ ἀγγεῖον θλαῖν,
καὶ οὕτως ἐξαγαγεῖν αὐτόν· ἡ δὲ κρήνη τετράγωνός
ἐστίν, ἐκκαίδεκα μὲν πηγῶν ἢ περιμέτρος, τὸ δὲ
βάθος ὀργυῖα. Ἐκάστη δὲ προχοὴ τάλαντον ἔλκει.
Καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου, ἐξ
οὗ καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἐν παρὰ
βασιλείας, καὶ τὸ ἄλλο παρὰ τῆς τοῦ βασιλείας μητρὸς
Παρυσάτιδος. Φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι πηγνύμενος ἐν
τῇ γῇ, νέφους καὶ χαλάζης καὶ προσηστῆρων ἐστὶν
ἀποτρόπαιον· καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτά φησι βασιλείας δις
ποιήσαντος.

5. Περὶ τῶν κυνῶν τῶν Ἰνδικῶν, ὅτι μέγιστοί εἰσιν,
ὡς καὶ λέοντι μάχεσθαι. Περὶ τῶν ὀρνῶν τῶν μεγάλων,
ἐξ ὧν ἡ τε σαρκὶς ὀρύσσεται καὶ οἱ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι
σφραγίδες. Ὅτι ἀλέα πολλή, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δεκαπλά-

σίον τὸ μέγεθος ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις αὐτὸς ἑαυτοῦ
φαίνεται, καὶ πολλοὶ ἐνταῦθα τῇ πνίγει φθίρονται.
Καὶ θάλασσαν φησὶν αὐτόθι οὐδὲν ἑλαττον (ἐλάττονα)
τῆς Ἑλληνικῆς· τὸ δὲ ἄνω αὐτῆς ζωὴς τεσσάρων δακτύ-
λων, θερμὸν εἶναι, ὥστε μὴ ἐχθρὸν ζῆν προπελάσαντα
τῷ θερμῷ, ἀλλὰ κάτωθεν διαιτᾶσθαι.

6. Ὅτι ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέων διὰ πεδίων καὶ δι'
ὀρέων ῥεῖ, ἐν οἷς καὶ ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος
φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρε περιωργυμιμένοι
μόλις περιλάβοιεν, τὸ δὲ ὕψος, ὅσον μυριοφόρου (μυριαμ-
φόρου Lobeck. ad Phryn. p. 66a) νεὸς ἱστός. Εἰσι
καὶ εἰτι μελῖζους καὶ ἐλάττους, οἷους εἰκὸς ἐν ὄρει μα-
γάλῳ. Εἶναι δὲ τῶν καλάμων καὶ ἄρβενας καὶ θηλείας·
ὁ μὲν οὖν ἄρβην ἐντεριώνην οὐκ ἔχει καὶ ἐστὶ κάρτα
ἰσχυρὸς, ἡ δὲ θηλεία ἔχει.

7. Καὶ περὶ τοῦ μαρτιχόρα τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος θη-
ρίου, οἷς τὸ πρόσωπον ὀικῶς ἀνθρώπῳ μέγεθος μὲν
ἐστὶν ὥσπερ λέων, καὶ χροᾶν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι·
τρίστιχοι δὲ ὀδόντες· ὧτα δὲ ὥσπερ ἀνθρώπου, καὶ ὁ-
φθαλμοὶ γλαυκοὺς ὁμοίους ἀνθρώπων· τὴν δὲ κέρκον
ἔχει οἷανπερ σκορπίος ὁ ὑπεριώτης, ἐν ἧ καὶ τὸ κέν-
τρον ἔχει, μεῖζω ὑπάρχουσαν (μεῖζον ὑπάρχον ἀν?)
πῆγος. Ἔχει δὲ καὶ ἐκ πλαγίου τῆς κέρκου ἐνθα καὶ
ἐνθα κέντρα· ἔχει δὲ καὶ ἐπ' ἄκρῳ ὥσπερ σκορπίος,
κέντρον. Καὶ τοῦτ' μὲν, ἐὰν προσέλθῃ εἰς, κεντεῖ τῷ
κέντρῳ, καὶ πάντως ὁ κεντηθεὶς ἀποθνήσκει· ἐὰν δέ τις
πρόβῃθεν μάχηται πρὸς αὐτόν, καὶ ἐμπροσθεν ἱστᾷς
τὴν οὐρὰν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ οὗ βάλλει τοῖς κέντροις, καὶ
ὀπισθεν ἐπ' εὐθείας ἀποτείνων. Βάλλει δὲ ὅσον πλεθρον

ptuaginta septem sigillares gemmas et lapides pretiosos in
flumen dejectos (qui erant cujusdam Bactriani institoris)
pantarba inter se consortos extraxerit. (3) De elephantibus
murifragis; de parvis simiis, quibus quatuor cubito-
rum sunt caudae; de gallis longe maximis; de ave psittaco,
lingua et voce hominis praeclara, cui magnitudo accipitris,
purpurea facies et nigra barba; ipsa autem caerulea est ad
collum usque, *tunc vero rubrum* quemadmodum cinnabari.
Sermocinatur ut homo, indice: graece etiam, si graece loqui
didicerit.

4. De fonte, qui quotannis auro liquido repletur: unde
centum sitalae quotannis testaceae hauriuntur. Ex testa
vero esse oportet, quia inter hauriendum congelatur aurum,
et vasculum frangi necesse est, ut aurum educatur. Fons
hic quadrangularis est, ambitu sedecim cubitorum, et or-
gylam profundus. Singuli autem urcei, *qui auro pleni*
hauriuntur, talenti pondus exaequant. — De ferro, quod
in imo fontis exstat: ex quo duos se gladios habuisse Ctesias
refert, alterum a rege (*Artaxerxe Mnemone*), alterum a
matre regis Parysatide. De cuius generis gladio affirmat,
quod in terra defixus nebulas et grandines turbineque
averruncet; seque hoc ipsum vidisse ait bis a rege facti-
tatum.

5. De canibus Indicis, quod magnitudine excellent,
adeo ut etiam contra leonem pugnam sustinere possint. De
magnis montibus, unde sarda effoditur et onyx ceterique

signatorii lapides. Quod ingens ibi siccitas: et sol decuplo
major videatur quam aliis in terris, multique aestu ibi suf-
focentur. Et mare ibidem nihil minus esse Graeco, cuius
superficies ad quatuor digitorum altitudinem adeo sit fer-
vida, ut pisces, qui propius ad aestum illum accesserint,
vivere nequeant, ac propterea degant in fundo.

6. Quod Indus fluvius per campos decurrens, montes
quoque pergit, in quibus calamus nascitur, quem Indi-
cum vocant: crassitie, quantum duo viri expansis circum
manibus (vix) complectantur; altitudine vero mali in nave,
quae decies mille amphorarum capax. Sunt tamen
etiam majores nonnulli itemque minores, ut probabile est
in monte spatioso. Sexu quoque distinctos esse, ita ut mas
non habeat medullam sitque admodum firmus, sed habeat
femina.

7. De martichora bestia his in locis vivente, quae facie
hominem refert, magnitudine leonem aequat, colore rubro
imitatur cinnabarum. Triplex ei dentium ordo, aures hominis
itemque oculi, colore caesio; caudam habet qualem scorpio
terrestris, in qua etiam aculeus est cubitali major. Sed per
transversum quoque cauda hinc illinc aculeis munita est.
Ad haec in vertice, velut scorpius, aculeum gerit, quo
propius accedentes pungit; nec mortem, quicunque punctus
fuerit, effugere potest. Quod si quis eminus adversus ipsum
pugnet, et ab anteriori parte caudam praetendens aculeis
petit, tanquam ab arcu eos ejaculans, et a posteriori parte

εἰς μῆκος· καὶ πάντας οὓς ἂν βάλῃ (Bekk. πάντα οὓς ἂν β.) πάντως ἀποκτείνει, πλὴν ἐλέφαντος. Τὰ δὲ κέντρα αὐτοῦ ἐστὶ τὸ μὲν μῆκος ὅσον ποδιᾶ, τὸ δὲ πλάτος ὅσον σχοίνος λεπτότατος. Μαρτιχόρα δὲ Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποράγον, ὅτι πλείστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους· ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. Μάγεται δὲ καὶ τοῖς θυξὶ καὶ τοῖς κέντροις. Τὰ δὲ κέντρα πάλιν φησὶν, ἐπειδὴν ἐκτοξευθῇ, ἀναφύεσθαι. Ἔστι δὲ πολλὰ ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἀποκτείνουσι δὲ αὐτὰ τοῖς ἐλέφαντιν ἐποχοῦμενοι ἀνθρώποι, ἀκαίϋεν βάλλοντες.

8. Περὶ τῶν Ἰνδῶν, ὅτι δικαιοτάτοι, καὶ περὶ τῶν ἔθων καὶ νομίμων αὐτῶν. Περὶ τοῦ ἱεροῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ ἀοικίῳ, ὃ ἐπ' ὀνόματι τιμῶσιν ἡλίου καὶ σελήνης· ἐν ᾧ διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ὅρους τῆς σαροῦς τις παραγίνεται. Καὶ ὅτι λε' ἡμέραις ὁ ἥλιος ψύχει ἑκάστης τοῦ ἐναντιοῦ διὰ τὴν ἑορτήν, ἵνα ἀφλεκοῖ αὐτὴν τελέσωσι καὶ ὑποστρέψωσιν. Ὅτι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὑετοὶ οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἀνεμοὶ δὲ πολλοὶ, καὶ πρηστῆρες πολλοὶ, καὶ ἀρπάζουσιν ὃ τι ἂν λάβωσιν. Ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ψυχρός ποιεῖ, τὸ δ' ἄλλο λίαν ἀλεεινὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τῆς Ἰνδικῆς τόπων. (9) Ὅτι οἱ Ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσὶ μέλανες, ἀλλὰ φύσει. Ἦναι γὰρ φησὶν ἐναυτοὶ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες λευκοτάτους πάντων, εἰ καὶ ἐπ' ἑλκτον. Ἰδεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τοιζύτας Ἰνδὰς δύο γυναῖκας καὶ πέντε ἄνδρας. (10) Ὅτι πιστῶσαι τὰ περὶ τοῦ ἡλίου βουλόμενος, ὡς ἐν λε' ἡμέραις ἐν Ἰνδῇ ψύχει, λέγει ὅτι καὶ τὸ πῦρ ἐκ τῆς Αἴτνης βέον τὸν μέσον χώρον, αἵτε

δικαίων ἀνδρῶν ὄντα, οὐ φθεῖρει, φθεῖρον τὰ ἄλλα. Καὶ ἐν Ζακύνθῳ κρηνίδας ἰχθυοφόρους εἶναι ἐξ ὧν αἵρεται πίσσα. Καὶ ἐν Νάξῳ κρήνην, ἐξ ἧς οἶνος ἐνίοτε βεῖ καὶ μάλα ἡδύς. Καὶ ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι αἰεὶ καίεται ἐπὶ πέτραις καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει, φορυτῶ δὲ σβέννυται.

11. Ὅτι ἐν μέσῃ τῇ Ἰνδικῇ ἀνθρώποι εἰσὶ μέλανες, καλοῦνται Πυγμαῖοι, διόγλωσσοι τοῖς ἄλλοις Ἰνδοῖς. Μικροὶ δὲ εἰσὶ λίαν· οἱ μακρότατοι αὐτῶν, πῆχυν δύο· οἱ δὲ πλείστοι, ἐνὸς ἡμίσεως πῆχεος. Κόμην δὲ ἔχουσι μακροτάτην, μέχρις ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ ἔτι κατώτερον, καὶ πύγωνα μέγιστον πάντων ἀνθρώπων. Ἐπειδὴν οὖν τὸν πύγωνα μέγαν φύσωσιν, οὐκέτι ἀμφέννυνται οὐδὲν ἱματίον, ἀλλὰ τὰς τρίχας τὰς μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς ὅπισθεν καθέναντα πολὺ κάτω τῶν γονάτων, τὰς δὲ ἐκ τοῦ πύγωνος, ἐμπροσθεν μέχρι ποδῶν ἐλκομένας· ἔπειτα περιπυκασάμενοι τὰς τρίχας περὶ σπᾶν τὸ σῶμα ζώννυνται, χρώμενοι αὐταῖς ἀντὶ ἱματίου. Αἰδοῖον δὲ μέγα ἔχουσιν, ὥστε ψαβεῖν τῶν σφυρῶν αὐτῶν, καὶ παχύ. Αὐτοὶ δὲ σιμοὶ τε καὶ αἰσχροί. Τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν ὡς ἄρνες καὶ οἱ ὄνοι καὶ αἱ βόες σχεδὸν ὅσον κριοί, καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν καὶ ἡμίονοι καὶ τὰ ἄλλα κτήνη πάντα οὐδὲν μείζω κριῶν. Ἐπονται δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν τούτων τῶν Πυγμαίων ἄνδρες τριχίλιοι· σφόδρα γὰρ εἰσὶ τοξόται. Δικαιοτάτοι δὲ εἰσὶ, καὶ νόμοις χρῶνται ὥσπερ (οἷσπερ;) καὶ οἱ Ἰνδοί. Λαγούς τε καὶ ἀλώπεκας θηρεύουσιν, οὗ

eam recta protendens. Ad iugeri autem longitudinem jaculando pervenit, et quoscunque ferit, his certam infert necem, excepto elephantem. Ejus aculei pedis longitudinem habent et latitudinem junci tenuissimi. Martichora Græcis sonat ἀνθρωποράγος, plurimum vorat homines, quos interfecerit; sed ceteris quoque animalibus vescitur. Pugnaque et unguibus et aculeis. Aculeos autem ubi ejaculatum fuerit, renasci alios Ctesias dicit. Ceterum abundat India hisce animalibus; quæ interficiunt homines elephantis insidentes indeque telis ea petentes.

8. De summa Indorum justitia, et de moribus ac ritibus eorum. De loco sacro in regione inhabitabili quem nomine Solis et Lunæ venerantur: ad quem a sardæ monte quindecim est dierum iter. Ut sol ibi singulis annis per dies triginta quinque refrigerationem illis concedat, idque propter festum, ut citra adustionem illud peragant et revertantur. Tonitrua et fulgura et pluviae non sunt in India, sed frequentes ventos et turbines habet, qui omnia sibi obvia rapiunt. Sol autem oriens per dimidium diei refrigerationem præbet, per reliquum diei tempus nimio premit æstu: id quod in plerasque Indiæ partes cadit. (9) Indi non a sole, sed natura sunt nigri. In quibusdam enim viris et mulieribus, ait, summum cutis candorem conspici, quamvis hi numero essent pauciores, sequæ ipsum tales vidisse Indas duas et Indos quinque. (10) Ut vero fidem conciliat iis, quæ de sole per triginta quinque dies refrigerationem Indis præbente dixerat, ignem quoque ex Ætna profluentem narrat

CTESIAS.

medium istum locum, ut quem justitiam tenuissent viri, hanc vastare, quum cetera devastaret omnia. Et in Zacyntho insula fontes esse piscium fertiles, quamquam pax ex iisdem educatur. Porro in Naxo fontem esse, e quo vinum, idque suavissimum, nonnunquam profluat. Et ignem juxta Phaselidem in Lycia esse perpetuum, qui super petram semper noctes diesque ardeat: neque exstinguatur aqua, sed magis inflammatur; fimo autem possit exstingui.

11. In media India homines vivunt nigri, qui Pygmæi appellantur, lingua a ceteris Indis non discrepantes; sed statura perquam pusilla; nam longissimi duorum cubitorum, plerique unius cubiti duntaxat cum dimidio altitudinem non excedunt. Comam alunt longissimam usque ad genua et infra etiam demissam, barbam quoque quibusvis aliis hominibus promissorem gestant. Quæ ubi ad justam excreverit magnitudinem, vestes amplius non induunt, sed capillos pone demittunt ab occipitio multum infra poplites, et barbam pedibus tenuis ante prætendunt. Hinc denso crinium amictu totum circumsepti corpus zona eos constringunt et pro vestitu habent. Inguen præferunt crassum et prolixum, adeo ut ad pedum usque maleolos pertingat. Sunt porro simi atque deformes. Oves eorum pares sunt agnis: asini et hoves ad arietum magnitudinem accedunt. Equi item eorum et muli ceteraque jumenta arietes magnitudine non multum superant. Horum Pygmæorum tria millia rex Indorum in suo comitatu habet. Nam sagittarii sunt peritissimi. Simul justissimi sunt et

6

τοῖς κυσίν, ἀλλὰ κόραξι καὶ ἰκτίσι καὶ κορώναις καὶ ἄτοις. Ὅτι λίμνη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς (σταδίων ὀκτακοσίων ἢ περιμέτρος), ἐν ᾗ ἀνέμου μὴ πνέοντος ἐπάνω τῆς λίμνης ἔλαιον ἐφίσταται. Καὶ πλοιαρίους πλέοντες δι' αὐτῆς, ἐκ μέσης αὐτῆς σκαφίοις τοῦ ἐλαίου ἀπαρύνονται καὶ χρῶνται. Χρῶνται δὲ καὶ σησαμίνω. Ἐχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας. Καὶ τῷ καρυίνῳ δὲ χρῶνται. Κρεῖσσον δὲ τὸ λιμναῖον.

12. Ἔστι δὲ αὐτῇ ἀργυρος πολὺς καὶ ἀργύρεα μέταλλα, οὐ βαθέα, ἀλλὰ βαθύτερα εἶναι φασὶ τὰ ἐν Βάκτροις. Ἔστι δὲ καὶ χρυσὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρᾳ, οὐκ ἐν τοῖς ποταμοῖς εὐρισκόμενος καὶ πλυνόμενος, ὥσπερ ἐν τῷ Πακτωλῷ ποταμῷ· ἀλλ' ὄρη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐν οἷς οἰκοῦσι γῤῃπες, ὄρεα τετράποδα, μεγεθος ὅσον λύκος, σκέλη καὶ ὄνυχες οἷάπερ λέων· τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι περὰ μέλανα· ἐρυθρὰ δὲ τὰ ἐν τῷ στήθει. Δι' αὐτοὺς δὲ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσι χρυσὸς πολὺς ὧν γίνεταί δυσπρόσιτος.

13. Ὅτι τὰ πρόβατα τῶν Ἰνδῶν καὶ αἱ αἴγες μέζουσι ὄνων εἰσὶ, καὶ τίκτουσιν ἀνὰ τέσσαρα (τεσσάρων B.) καὶ ἐξ ὧς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ἐχουσι δὲ οὐράς μεγάλας· διὸ τῶν τοκάδων ἀποτέμνουσιν, ἵνα δύνωνται ὀχεύεσθαι. Ὑς δὲ οὕτε ἡμερος οὕτε ἄγιος ἐστὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Οἱ δὲ φοίνικες οἱ ἐν Ἰνδοῖς καὶ οἱ τούτων βάλλαναι τριπλάσιοι τῶν ἐν Βαβυλῶνι. Καὶ ποταμόν φησιν ἐκ πέτρας ῥέοντα μέλι.

14. Πολλὰ δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, καὶ τῆς περὶ τὸν σφῶν βασιλείας εὐνοίας, καὶ τῆς τοῦ θανά-

του καταφρονήσεως. Λέγει δὲ ὅτι πηγὴ ἐστὶ, καὶ ἐπανδάν τις ἀρύση τὸ ὕδωρ αὐτῆς, πῆγνυται ὥσπερ τυρὸς. Τούτου οὖν τοῦ πηκτοῦ ὅσον τρεῖς ὀβολοὺς ἐὰν τρίψας δῶς ἐν ὕδατι πιεῖν, ἐξαγγελεῖ πάντα ὅσα ἐπραξε· παρὰ φρονεῖ γὰρ καὶ μαίνεται ταύτην τὴν ἡμέραν. Χρᾶται δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὧν κατηγορουμένων τὰ ληθῆς εὐρεῖν ἐθέλησει· καὶ μὲν ἐξείπη, προτάσσεται ἀποκαρτερῆσαι· ἂν δὲ μὴδὲν ἐλεγχθῇ, ἀφίεται.

15. Ὅτι φησιν ὧς Ἰνδῶν οὐδεὶς κεφαλᾷ οὐδὲ ὀφθαλμῷ οὐδὲ ὀδονταλγῇ οὐδὲ ἐλκοῦται τὸ στόμα, οὐδὲ σηπεδόνα οὐδεμίαν ἴσχει. Ἡ δὲ ζῶη αὐτῶν, ρ' καὶ λ' καὶ ν', καὶ σ' οἱ τὰ πλεῖστα βιοῦντες.

16. Ἔστιν ὅρις σπιθαμιαῖος ἐν αὐτοῖς, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ ὡς ἡ καλλίστη πορφύρα, ἡ δὲ κεφαλὴ λευκοτάτη· ὀδόντας δὲ οὐδ' ὀλως ἔχει. Θηρεύεται ἐκ τῶν καυματωδεστάτων ὀρέων, θθεν ἡ σαρκὶς ὀρύσσεται. Οὗτος δάκνει μὲν οὐδ', ὅπου δ' ἂν κατεμέσῃ, τοῦτο τὸ χωρίον πάντως σήπεται. Ποιεῖ δὲ φάρμακον διττὸν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς κρεμάμενος, ἡλεκτροειδὲς καὶ μέλαν· καὶ τὸ μὲν ζῶντος ἀπορρεῖ, τὸ δὲ μέλαν θανόντος· καὶ τὸ μὲν ὅσον σήσαμον διδόμενον, ὃ ζῶντος ἐρῥευσεν, αὐτὸς φθεῖρει τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πιόντος διὰ τῶν ῥινῶν ἀπορρεῦσαντος, τὸ δὲ ἄλλο διδόμενον εἰς φθίσιν ἐπάγει, καὶ δι' ἐνικατοῦ μολὶς διολλυσιν.

17. Καὶ ὄρεον, φησὶν, ἐπικαλούμενον δίκαιρον (δίκαιρον B.), ὅπερ Ἑλληνιστὶ δίκαιον σημαίνει· τὸ μίγεθος ὅσον πέρδικος ὧν· τοῦτο τὸν ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὐρεθῇ· εὐρισκόμενος δὲ ἂν ποθῇ αὐτοῦ

iisdem quibus reliqui Indi legibus utuntur. Lepores et vulpes non canibus, sed corvis, milvis, cornicibus et aquilis venantur. Lacus est apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens, cui, quoties nullus ventus aspirat, oleum supernat: quod lembis vecti e medio in usum suum scaphis hauriunt. Utuntur vero etiam oleo ex sesamo et e nucibus expresso; sed præstantius est quod e lacu hauritur. Pisces etiam hic lacus alit.

12. Multum hæc regio habet argenti, multasque argenti fodinas non profundas illas, certe Bactrianas profundiores esse dicunt. Aurum quoque India producit, quod tamen non in fluviis reperiri eluuntque, ut fit in Pactolo fluvio: sed multi et spatiosi montes id suggerunt: quos grypes incolunt, aves quadrupedes, quæ magnitudine lupum, cruribus et unguibus leonem repræsentant. Nigræ cetero in corpore pennæ, sed in pectore rubræ. Per has fit ut aurum illud in montibus copiosum difficulter acquiratur.

13. Oves Indorum et capræ majores sunt asinis, et ut plurimum quaternos atque adeo senos pariunt. Caudæ autem illis adeo sunt magnæ, ut amputandæ sint fœtis, quo a mare possint iniri. At porcum India nec mansuetum nec silvestrem ullum habet. Palmæ Indicæ earumque fructus triplo Babylois sunt majores. Amnem quoque ex petra mel fundentem commemorat.

14. Multa dehinc disserit de incolarum justitia, erga regem benevolentia, mortisque contemptu. Meminit etiam fontis cujusdam, cujus aquam, simulatque hausta fuerit,

in morem casei coagulari dicit. Jam si coagulati hujus ad tres obolos contriveris, atque in aqua bibendos alicui dederis, quæcumque is pegerit patefacit: eo enim die mente alienatus insanit. Quo utitur rex si questione de reis habenda verum explorare satagit. Culpam confessus, mortem inedia sibi consciscere jubetur; non convictus (suis ipsius testimoniis), dimittitur.

15. Indorum nemo, ait, dolore capitis, aut oculorum ægitudine aut cruciatu dentium laborat; nec os exulceratur, nec putredini obnoxius est. Ætas illorum ad viginti, et triginta, et quinquaginta supra centum, quid, ad ducentos, qui diutissime vivunt, annos se extendit.

16. Est apud eos serpens spithamæ longitudine, aspectu similis pulcherrimæ purpuræ: caput candidissimum habens, dentibus omnino carens. Venantur eum in montibus ferventissimis unde sarda effoditur. Non mordet quidem, sed quemcumque locum vomitu suo consperserit, in eo putredinem oriri necesse est. E cauda suspensus duplex emitit venenum, alterum electræ simile, alterum nigrum; illud vivo effluit, hoc mortuo; et illius quidem prioris, quod ab eo vivente profluerit, si tantum detur quantum est sesamum, confestim enecat, cerebro ejus, qui ipsum biberit, per nares effluente: alterum autem si detur, tabem invehit, et vix intra anni spatium perimit.

17. Meminit etiam aviculæ, quam vocant *dicaerum* (quod Græcis significat δίκαιον s. *justum*), hand majorem illam ovo perdicis. Hæc excrementa alvi defodit, ut non invenian-

δσον σησάμου ξωθεν, ἕπνος ἐπιλαμβάνει, καὶ καθεύδει μηδὲν αἰσθανόμενος, καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου τελευτᾷ.

(18) Καὶ ξύλον ἐστὶ πάρηθρον καλούμενον, τὸ μέγεθος δσον ἑλάτῃ· ἐν τοῖς βασιλείοις μόνος εὐρίπτεται κήποις· οὔτε ἄνθος φέρει οὔτε καρπὸν, δεκαπέντε δὲ μῶνας ῥίζας ἔχει, καὶ ταύτας παρείας κατὰ γῆς· ἐστὶ δὲ τὸ πάχος αὐτῆς δσον βρυχίων, τὸ λεπτότατον. Αὐτὴ ἡ ῥίζα, δσον σπιθάμη λαμβανομένη, οὐ ἂν προσαγθῇ, πάντα ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν, χρυσὸν, ἄργυρον, χαλκὸν, λίθους, καὶ ἅλλα πάντα πλὴν ἡλέκτρον· εἰ δὲ δσον πήχεος ἡ ῥίζα ληρῶν, ἔλκει καὶ ἄρνας καὶ ὄρνεα· ταύτη γὰρ καὶ τὰ πλείεστα τῶν ὀρνέων θηρεύουσι. Καὶ ἐὼν βούλη καὶ ὕδωρ πῆξαι δσον χόα, τῆς ῥίζης ἐμβαλὼν δσον ὀβολὸν, πῆξει αὐτό· καὶ ἐὼν οἶνον, ὁκαύτως, καὶ ἔξεις τῇ χειρὶ αὐτό, ὥσπερ κηρὸν τῇ δὲ ὑστεραία διαχέεται. Δίδοται δὲ κοιλιακοῖς βοήθημα.

19. Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς διαρρέων διὰ τῆς Ἰνδικῆς, οὐ μέγας μὲν, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δύο σταδίου τοῦ εὗρος· ὄνομα δὲ τῷ ποταμῷ Ἰνδιστὶ μὲν Ὑπαρχος, Ἑλληνιστὶ δὲ Φέρονιν πάντα τὰ ἀγαθὰ. Οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἅ' ἡμέρας ἡλεκτρον καταρῥεῖ· φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ὅρεσι δένδρα εἶναι ὑπερέχοντα τοῦ ὕδατος· (ὕδατι γὰρ βρεῖται τὰ ὄρη)· εἴτα ὅρα ἐστὶν ὅτε δάκρυα φέρει, ὥσπερ ἀμυγδαλῆ, ἢ πίτυς ἢ ἄλλο τι δένδρον, μάλιστα δὲ εἰς ἅ' ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ· εἴτα ἀποπίπτει τὰ δάκρυα ταῦτα εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πῆγνυται. Τῷ δένδρῳ δὲ τούτῳ ὄνομά ἐστιν Ἰνδιστὶ σιπαγόρα· Ἑλληνιστὶ σημαίνει γλυκὺ, ἡδύ. Κάκεῖθεν οἱ Ἰνδοὶ συλλέγουσι τὸ ἡλεκτρον.

Φέρειν δὲ καὶ καρπὸν τὰ δένδρα βότρως, ὥσπερ ἀμπέλος, ἔχειν δὲ τὰς ῥώγας ὥσπερ κάρυα τὰ Ποντικὰ.

20. Ἐν τοῖςδε τοῖς ὅρεσι φησὶν ἀνθρώπους βιοτεύειν κυνὸς ἔχοντας κεφαλὴν ἑσθῆτας δὲ φοροῦσιν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων, φωνὴν δὲ διαλέγονται οὐδεμίαν, ἀλλ' ὠρύονται ὥσπερ κύνες, καὶ οὕτω συνίσσιν αὐτῶν τὴν φωνήν. Ὀδόντας δὲ μεῖζους ἔρρουσι κυνὸς, καὶ τοὺς ὄνυχας ὁμοῦς κυνὸς, μακροτέρους δὲ καὶ στρογγυλωτέρους. Οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς ὅρεσι μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Μέλανες δὲ εἰσι καὶ δίκαιοι πάνυ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἰνδοὶ, οἷς καὶ ἐπιμίγνυνται. Καὶ συνίσσιν μὲν τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τῇ ὠρυγῇ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις σημαίνουσιν, ὥσπερ οἱ κωφοὶ [καὶ ἀλαλοί]. Καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν Καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν Ἑλληνιστὶ Κυνοκέφαλοι. Τὸ δὲ ἔθνος ἐστὶν ἕως ὧδεκα μυριάδων.

21. Παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν, ἐξ οὗ πορφύρα βάπτεται οὐδὲν ἥττων τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ πολλὴ εὐαντοστέρα. Ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία τὸ μέγεθος δσον ἀνθρώπου, ἐρυθρὰ δὲ ὥσπερ κιννάβαρι· πόδας δὲ ἔχει μακροὺς σφόδρα. Μαλακὸν δὲ ἐστὶν ὥσπερ σκύληξ. Καὶ γίνεται ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἡλεκτρον φερόντων, καὶ τὸν καρπὸν κατεσθίει αὐτῶν καὶ διαρῥεῖ, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἑλλήσιν οἱ φθειρες τὰς ἀμπέλους. Ταῦτα οὖν τὰ θηρία τρέφοντες οἱ Ἰνδοὶ βάπτουσι τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας, καὶ ἄλλο ὃ τι ἂν βούλων-

tur. Inventa autem si ad sesami portionem bibantur, mane sopore homo corripitur et dormit absque sensu; mox vergente ad occasum sole, exspirat.

18. Est ibi etiam lignum *parebum* dictum, oleae magnitudine, quod in regibus duntaxat invenitur hortis: nec florem fert nec fructum: quindecim autem solas habet radices, easque crassas subter terra. Crassities ejus radicis, ubi minima, est quantal brachii. Haec radix ad spithamæ longitudinem sumta, ubicunque applicita fuerit, omnia ad se pertrahit, aurum, argentum, æs, lapides et alia quælibet præter electrum. Sin ad cubiti modum sumta fuerit, attrahit vel agnos avesque. Atque hujus ope majorem avium partem venantur. Quodsi efficere velis, ut etiam aquæ quantum congius continet, coagulet, de radice quantum obolus appendit, injicito, et coagulascet. Idem vino quoque continget; manuque ipsum tractabis, ut ceram; sed altero die liquescit denuo. Eadem radix etiam cæliaciis datur remedium.

19. Porro fluvius per Indiam labitur, non magnus ille, sed duorum circiter stadiorum latitudinis, cui Indorum lingua *hyparcho* nomen, quod Græce sonat φέρον πάντα τὰ ἀγαθὰ, i. e. *ferens omnia bona*. Hic quottannis per triginta dies electrum deflrit. In montibus enim arbores esse aiunt aquis imminentes (nam aquis montes alluuntur), quæ certo anni tempore lacrimas ferunt, ut amygdalæ vel pinus vel aliae quædam arbores. Atque hoc per triginta potissimum anni dies contingit. Lacrimæ istæ deinde in fluvium

decidunt ibique indurantur. Arbor illa Indice vocatur *sipthachora*, quod nomen Græcis significat γλυκὺ, ἡδύ, i. e. *dulce, suave*. Hinc succinum Indi colligunt. Etiam fructum arbores ferunt, racemos, ut vitis, qui acinos habent ut nuce Ponticæ.

20. Iisdem in montibus, ait, homines degunt, quibus caput est caninum; vestitum gesant e pellibus ferarum; voce articulata utuntur nulla, sed latratum dumtaxat more canum edunt, cujus significatio perinde ac sermonis ab ipsis intelligitur. Dentes illis sunt majores quam cani, ungues eaninis similes, licet longiores magisque adunci. Colore sunt nigri; moribus perquam justii quemadmodum ceteri quoque Indi, quibuscum illis etiam commercium est. Intelligunt quidem quæ ab illis dicuntur; verum ipsi dissærere non possunt, sed latratu et manibus et digitis, ut muti, quid velint significant. Indis vocantur *Calystrii*, quod Græciæ est Κυνοκέφαλοι, s. *capites canum habentes*. Numerus gentis ad duodecim myriades accedit.

21. Ad fontes hujus fluvii nascitur flos purpureus, quo purpura tingitur nililo Græcia inferior, immo multo ea floridior. Creantur ibi bestiolæ, scarabæi magnitudine, rubore cinnabaris, quæ pedes habent prælongos; ceterum molles sunt ut vermis. Nascuntur in arboribus, quæ succinum ferunt, earumque fructus corroduunt et corrumpunt, ut *phthires* in Græcia vites corrumpere solent. His insectis Indi contusis puniceas vestes et tunicas, et quidquid libet, intingunt; et tincturæ hæ Persicis præstantiores sunt.

ται· καὶ εἰσὶ βελτίω τῶν παρὰ Πέρσαις βαμμάτων.

22. Ὅτι οἱ Κυνοκέφαλοι οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὄρεσιν οὐκ ἐργάζονται, ἀπὸ θήρας δὲ ζῶσιν· ὅταν δὲ ἀποκτείνουσιν αὐτὰ, ὁπτῶσι πρὸς τὸν ἥλιον. Τρέφουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ καὶ αἴγας καὶ ὄνους, πίνουσι δὲ γάλα καὶ ὀξύγαλα τῶν προβάτων, ἐσθίουσι δὲ καὶ τὸν καρπὸν τοῦ σιπταχόρου, ἀφ' οὗ τὸ ἤλεκτρον (γλυκὺς γάρ ἐστι)· καὶ ξηραίνοντες αὐτοὺς σπυρίδας συρβάπτουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἑλλήσιν τὴν ἀσταφίδα. Οἱ δὲ Κυνοκέφαλοι σχεδὸν ποιησάμενοι καὶ ἐπιθέντες ἀπάγουσι φόρτον τούτου καὶ τῆς πορφύρας, τὸ ἄνθος καθαρὸν ποιήσαντες, [καὶ τοῦ ἡλέκτρον] ἔ· καὶ σ' τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ὅτῳ τὸ φοινίκιον βάπτεται τοῦ φαρμάκου ἕτερα τσσαῦτα. Καὶ ἡλέκτρον χιλία τάλαντα ἀπάγουσι κατ' ἐνιαυτὸν τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ. Καὶ ἕτερα δὲ κατὰ γόντες πωλοῦσι τοῖς Ἰνδοῖς πρὸς ἄρτους καὶ ἄλφιστα καὶ ξύλινα ἱμάτια. Πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη, οἷς χρῶνται πρὸς τὴν τῶν θηρίων ἄγρην, καὶ τόξα καὶ ἀκόντια· πάνυ γὰρ καὶ δεινοὶ εἰσιν ἀκοντίζειν καὶ τοξεύειν. Ἀπολέμῃτοι δ' εἰσὶ, διὰ τὸ οἰκεῖν αὐτοὺς ὄρεα ἄβυσσος καὶ ὑψηλά. Δίδωσι δὲ αὐτοῖς διὰ πέμπτου ἔτους δῶρα ὁ βασιλεὺς, λ' μὲν μυριάδας τῶν, καὶ ἀκοντίων τσσαῦτας, πελτῶν δὲ δώδεκα, καὶ ξίφη δὲ πεντακτικμύρια. (23) Τούτοις τοῖς Κυνοκέφαλοις οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, ἀλλ' ἐν σπηλαίοις διακίτνται. Θηρεύουσι δὲ τὰ θηρία, τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες, καὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι· ταχὺ γὰρ τρέχουσι. Λούονται δὲ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἅπας τοῦ μηνός, ὅταν τὰ καταμήνια αὐταῖς ἔλθῃ, ἄλλοτε δ' οὐ· οἱ δὲ ἄνδρες οὐ λούονται μὲν,

τὰς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. Ἐλαῖω δὲ γρῖονται τρεῖς τοῦ μηνός, τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινόμενῳ, καὶ ἐκτρέβονται δέρμασι. Τὴν δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν οὐ δοκεῖν, ἀλλὰ ψιλῶν τῶν μασθλημάτων, ὡς λεπτοτάτων, καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. Οἱ δὲ πλουσιώτατοι αὐτῶν λιναφοροῦσιν· οὗτοι δ' εἰσὶν ὀλίγοι. Κλίνας δὲ αὐτοῖς οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ στιβάδας ποιοῦνται. Οὗτος δ' αὐτῶν πλουσιώτατος νομίζεται εἶναι, ὃ ἂν πλείστα πρόβατα ἦ· ἢ δὲ ἄλλη οὐσία παραπλησία. Οὐρὰν δὲ ἔχουσι πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὲρ τῶν ἰσχυρίων, οἷανπερ κύων, μερίζονα δὲ καὶ δασυτέρην. Καὶ μίσγονται ταῖς γυναιξὶ τετραποδιστὶ, ὥσπερ οἱ κύνες· ἄλλως δὲ μιγῆναι αὐτοῖς ἐστὶν αἰσχροῦν. Δίκαιοι δὲ εἰσὶ καὶ μακροβιώτατοι πάντων ἀνθρώπων. Ζῶσι γὰρ ἔτη ρ' καὶ ο', ἐνίοι δὲ αὐτῶν καὶ σ'.

24. Ὑπὲρ δὲ τούτων ἑτέρους φασὶ βιοτεύειν, ἄνω τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ· οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι μέλανες μὲν εἰσιν ὥσπερ οἱ ἄλλοι Ἰνδοί, ἐργάζονται δὲ οὐδὲν, οὐδὲ ἐσθίουσι σίτον, οὐδὲ πίνουσιν ὕδωρ, πρόβατα δὲ πολλὰ τρέφουσι, καὶ βόους καὶ αἴγας καὶ δὲς· πίνουσι δὲ τὸ γάλα, ἄλλο δὲ οὐδέν. Ὅταν δὲ γέννηται τινα αὐτῶν παιδίον, οὗ τέτρηται τὴν πυγὴν οὐδὲ ἀποπατεῖ, ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχία ἔχει, τὸ δὲ τρῆμα συμπεφύκε. Διὸ ἀποπατοῦσι μὲν οὐ, οὐρεῖν δὲ ὥσπερ τυρὸν αὐτοὺς φασιν οὐ πάνυ παχὺν, ἀλλὰ θολερὸν. Ἐπὰν δὲ πρῶτὴ πῖσις τοῦ γάλακτος, καὶ εἰς μέσον ἡμέρας αὐθις πίνοντες, ῥίξαν φασὶ παρ' αὐτοῖς εἶναι γλυκεῖαν, ἥτις οὐκ ἔσθ' τοῦ γάλα πηγνυσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ. Ταύτην οὖν τρώγοντες εἰς ἐσπέραν ἔμετον ποιοῦνται, καὶ ἐξεμῶσιν ἅπαντα εὐχολῶς.

22. Cynocephali montana incolentes nullum artificium exercent, sed e venatu sibi victum comparant; et quæ occiderint animalia ad solem torrent. Multas præterea oves alunt, capras quoque et asinos. Bibuntque lac ovinum, sive dulce sive acidum. Fructibus etiam siptachoræ arboris, e qua succinum provenit, vescuntur; nam dulcis est. Eosdem fructus arefactos in corbes, quas texunt, constipant, ut apud Græcos fit uvis passis. Deinde rati ab ipsis confectæ impositum illorum fructuum onus, ut etiam purpuræ floris expurgati [et electri] talenta ducenta sexaginta, totidemque pigmenti, quo ad puniceæ coloris lincturam utuntur, præterea mille talenta electri Indorum regi quotannis advehunt. Alia denique asportantes Indis vendunt, ab illis vicissim panes et farinam et arboreas (cotoneas) vestes accipientes. Vendunt iis Indi etiam gladios, quibus ad ferarum venatum utuntur, arcusque et iacula. Sunt enim et sagittarii et jaculatores peritissimi. Bello tamen non vexantur, quia montes altos et inaccesos habitant. Munera illis quinto quoque anno rex donat trecenta arcuum totidemque jaculorum millia, centum viginti millia peltarum et gladium millia quinquaginta. (23) His Cynocephalis nullæ sunt domus, sed in speluncis habitant. Feras autem inter venandum sagitta vel iaculo petunt, et persequentes eas assequuntur et comprehendunt. Veloces enim sunt ad cursum. Uxores eorum semel quovis mense se lavant, quum menstrua advenierunt, alias nunquam. Viri lavacris abstinent,

mannus tamen abluunt. Sed per mensis spatium ter se ungunt oleo, quod e lacte conficitur, et pellibus se abstergunt. Vestem autem non villosam gestant, sed e glabris maceratisque pellibus quam tenuissimis ipsos pariter et uxores induunt. At qui sunt inter eos ditissimi, lineo amictu utuntur. Hi autem sunt pauci. Lectorum nullus est apud eos usus, sed toris rusticis e frondibus sive gramine utuntur. Is vero inter eos ditissimus habetur, cui maxima fuerit ovium copia; tereliquæ opes his sunt similes. Caudam autem habent omnes viri et mulieres, supra nates, canum more, sed majorem magisque pilosam. Coeunt cum feminis quadrupes, canum ritu, alioque modo coire turpe censent. Sunt autem justi, et vitæ, præ quibusvis hominibus, longissimæ. Centum enim et septuaginta, nonnulli et ducentos vivunt annos.

24. Ultra hos autem alios habitare dicunt supra fluvii fontes: qui nigri sint, sicut ceteri Indi: otiosique degant, ac neque frumentum edant, neque aquam bibant: sed magnam boum, caprarum, ovium copiam alant, eorumque lac potent, ac nihil aliud. Apud illos quum in lucem prodeunt infantes, sedem perforatam non habent, neque carent: sed nates quidem habent, foramen tamen coaluit: quo fit ut non cacent, sed caseosum quiddam meiant, non valde crassum tamen, sed faculentum. Quum autem mane lac bibant, et meridie ad ejus potum revertantur, dulcem quandam apud eos radicem esse aiunt: quæ lac in eorum

25. Ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἀγριοὶ ἐν τοῖς Ἰνδοῖς, ἴσοι ἵπποις καὶ μεῖζους· λευκοὶ δὲ εἰσὶ τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν πορφυροῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι κυανέους. Κέρας δὲ ἔχει ἐν τῷ μετώπῳ, ἐνὸς πῆχους τὸ μέγεθος. Καὶ ἐστὶ τὸ μὲν κάτω τοῦ κέρατος, ὅσον ἐπὶ δύο παλαιστὰς πρὸς τὸ μέτωπον, πᾶν λευκόν· τὸ δὲ ἐπάνω δέξυ ἐστὶ τοῦ κέρατος· τοῦτο δὲ φοινικῶν ἐστίν, ἐρυθρὸν πᾶν· τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἐν τῷ μέσῳ μέλαν. Ἐκ τούτων οἱ πιόντες (κατασκευάζουσι γὰρ ἐκπώματα) σπασμῷ, φασίν, οὐ λαμβάνονται, οὔτε τῇ ἱερᾷ νόσῳ, ἀλλ' οὐδὲ φαρμάκοις ἀλίσκονται, οὔτ' ἂν προπιῶσιν, οὔτ' ἂν τῷ φαρμάκῳ ἐπιπιῶσιν ἢ οἶνον ἢ ὕδωρ ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἐκπωμάτων. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄνοι καὶ ἡμεροὶ καὶ ἀγριοὶ καὶ τᾶλλα μόνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσι οὐδὲ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος· οὗτοι δὲ καὶ ἀστράγαλον καὶ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος ἔχουσι, τὸν δὲ ἀστράγαλον κάλλιστον ὦν ἐγὼ εἴρακα, οἷον περ βοῶς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· βαρὺς δ' ὥς μολιβδος, τὴν δὲ χροάν ὥσπερ κιννάβαρι, καὶ διὰ βάθους. Ταχύτατον δὲ ἐστὶ τὸ ζῶον τοῦτο καὶ ἀλκιμώτατον· οὐδὲν ἐστὶ οὔτε ἵππος, οὔτε ἄλλο τι διωκόμενον καταλαμβάνει. Ἀρχεται δὲ τρέχον βραδύτερον· ὅσον δ' ἂν πλεονα γρόνον τρέχῃ, ἐντείνεται δαιμονίως καὶ μάλλον καὶ θάσστον τρέχει. (26) Ἄλλως μὲν οὖν ἀθήρατόν ἐστι τὸ ζῶον τοῦτο· ὅταν δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα περιάγωσιν ἐπὶ τὴν βοτάνην, καὶ ὑπὸ ἵππειας πολλῆς περιληφθῶσιν, οὐ βούλονται φεύγειν καταλιπόντες τοὺς πῶλους, ἀλλὰ μάχονται καὶ κέρατι καὶ λακτίσμασι καὶ δῆγμασι, καὶ πολλοὺς καὶ

ἵππους καὶ ἀνδρας ἀπολλύουσιν· ἀλίσκονται δὲ καὶ αὐτοὶ τοξεύόμενοι καὶ ἀκοντιζόμενοι· ζώντας γὰρ οὐκ ἂν λάβοις. Ἰὰ δὲ κρέα διὰ τὴν πικρότητα ἀβρωτά ἐστίν· θηρεύεται δὲ τῶν κεράτων καὶ τῶν ἀστραγάλων ἔνεκεν.

27. Ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῶν Ἰνδῶν σκώληξ γίνεται τὸ μὲν εἶδος, οἷον περ ἐν ταῖς συκαῖς εἴωθε γίνεσθαι, τὸ δὲ μήκος πῆχεις ἑπτὰ, καὶ μεῖζους δὲ καὶ ἐλάττους· τὸ δὲ πάχος δεκαετέα παῖδα μόλις φασὶ ταῖς χερσὶ περιλαβεῖν. Ἐχουσι δὲ ὀδόντας δύο, ἓνα ἄνω καὶ ἓνα κάτω· καὶ ὅτι ἂν λάθωσι τοῖς ὁδοῦσι, κατεσθίουσι· καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ ἱλύϊ τοῦ ποταμοῦ διαιτῶνται, τῇ δὲ νυκτὶ ἐξέρχονται, καὶ ἐάν τι ἐντύχῃ ἐν τῇ γῇ βοὴ ἢ καμήλῃ, καὶ δάκῃ, συλλαβὼν ἔλκει εἰς τὸν ποταμόν, καὶ πάντα κατεσθίει· πλὴν τῆς κοιλίας. Ἀγρεύεται δὲ ἀγκίστρῳ μεγάλῳ, ἔριφον ἢ ἄρνα ἐνδησάντων [τῷ ἀγκίστρῳ] καὶ ἀλύσεισι σιδηραῖς ἐναρμοσάντων. Ἀγρεύσαντες δὲ τριάκοντα ἡμέρας κρεμῶσιν αὐτὸν καὶ ἀγγεῖα ὑποτιθέασιν, καὶ βρεῖ ἐξ αὐτοῦ ὅσον δέκα κοτύλας Ἄττικὰς τὸ πλῆθος. Ὅταν δὲ παρέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέραι, ἀπορρίπτουσι τὸν σκώληκα, καὶ τὸ ἐλαῖον ἀσφαλισάμενοι ἄγουσι τῷ βασιλεῖ μόνῳ τῶν Ἰνδῶν· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἔξεστιν ἐξ αὐτοῦ εἶναι. Τοῦτο τὸ ἐλαῖον ἐφ' ᾧ ἂν ἐπιγυθῇ, ἀνάπτει, καὶ καταφλέγει ξύλα καὶ ζῶα, καὶ ἄλλως οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τε καὶ παχέϊ.

28. Ὅτι ἐστὶ δένδρα ἐν Ἰνδοῖς ὠψιγὰ ὥσπερ κέδρος ἢ κυπάριττος, τὰ δὲ φύλλα ὥσπερ φοῖνιξ, ὀλίγον πλα-

ventre coagulari non sinat. Hac comesta circa vespem sibi vomitum conciliant, omniaque sine molestia evomunt.

25. Asinos silvestres habet India equis pares, quosdam et majores: quibus caput purpureum, oculi cærulei, reliquum corpus est album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, ejus inferior versus frontem pars duorum palmorum spatio candidissima: at superior, quæ in acutum tendit, punicea est, summum ruborem adjunctum habens; pars autem media est nigra. Ex his pocula conficiuntur, e quibus qui bibunt, nec spasmo nec sacro morbo corripiuntur; sed nec venena ullam in eos vim habent, si modo vel antequam illa hauriant, vel postquam hauserint, aquam aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant. Ac ceteri quidem asini et mansueti et silvestres ceteraque quibus solida ungula animantia et talis, et felle in jecore carent: at hi et talum, et fel in jecore habent: et quidem talum omnium quos mihi videre contigit pulcherrimum, bovis talo et specie et magnitudine similem, perinde gravem ac plumbum, minil colore ad intima usque rubentem. Est autem et velocissimus et robustissimus: eumque nec equus nec aliud animal persequens assequi potest. Et initio quidem remissius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo concitatur fertur, ejusque magis et magis velox est cursus. (26) Alias igitur nunquam per venationem capi posset: sed quando pullos ad pascua circumducetes a multo equitatu circumdantur, fugere relictis catulis nolunt, sed cornibus calcibusque et morsibus pugnant, mul-

tosque et equos et viros interficiunt: tandem vero et ipsi sagittis et jaculis confossi capiuntur. Vivos enim capere nullo modo queas. Carnes eorum propter amaritatem esculentæ non sunt. Atque adeo non propter aliud quam propter cornua et talos hoc animal venatur.

27. In flumine Indico vermis nascitur specie quidem eum, qui innasci ficui solet, referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius majorem, alius minorem habens; crassitudinem vero talem, ut eum puer annos decem natus vix ulnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, unus supra, alter infra. His dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunque obvium, vel bovem aut camelum, momorderit, ad fluvium trahit, totumque, præter ventrem, devorat. Capitur gaudi hamo, cui hœdus aut agnus sit alligatus, et catenæ ex ferro accommodatæ. Ubi ceperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillat oleum, quantum decem cotylas Atticas implere possit. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abijciunt: oleum autem, probe ac tuto auditum, ad solum Indorum regem mittunt. Alii enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, et ligna pariter animaliaque comburit: neque aliter quam multo luto, et eo quidem crasso, exstingui potest.

27. Habent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, quarum folia palinæ foliis paulo latiora, alioqui

τύτερα· καὶ μασχαλίδας οὐκ ἔχει. Ἀνθεὶ δὲ ὥσπερ ἡ ἄρσην δάφνη, καρπὸν δ' οὐκ ἔχει. Ὀνομάζεται δὲ Ἰνδιστὶ μὲν κάρπιον, Ἑλληνιστὶ δὲ μυροδόδα. Ἔστι δὲ σπάνιον· ῥέουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐλαίου σταγόνες, οὗς [ἀρ?] ἐρίῳ ἀναψῶντες ἀπὸ τοῦ δένδρου ἀποπιέζουσιν εἰς ἀλαβάστρους λιθίνους. Ἔστι δὲ τὸ μὲν χρῶμα ἀτρέμας ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπαχυ, ὄζει δὲ πάντων ἥδιστον· ὄζειν δὲ φασιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ πέντε σταδίοις. Μόνῳ δὲ βασιλεῖ κτητὸν ἔστι τοῦτο καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐπεμψεν ὁ Ἰνδῶν τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Καὶ φησιν ἰδεῖν αὐτὸ Κτησίας, καὶ ὁσφρανθῆναι ὁσμῆς οἷας οὔτε εἰπεῖν ἦν οὔτε εἰκάσαι.

29. Ὅτι τὸν τυρὸν καὶ τὸν οἶνον πάντων φησὶ γλυκύτατον, ὥς αὐτὸς φησὶ, φαγῶν, διὰ πείρας ἔμαθεν.

30. Ὅτι χρήνην ἐν Ἰνδοῖς φησὶν· ὅσον πέντε ὀργυῶν ἡ περίμετρος, τετράγωνος δέ. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ ἐν πέτρᾳ· βᾶθος δὲ εἶναι μέγρι τοῦ ὕδατος τριῶν πηγῶν, τὸ δὲ καθ' ὕδατος τριῶν ὀργυῶν. Λούγνται δὲ ἐν αὐτῷ οἱ ἐπισημότατοι τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες· κολυμβῶσι δὲ ἐπὶ πόδας ῥίπτοντες ἑαυτούς· ὅταν δὲ εἰς-πηδῶσιν, ἐκβάλλει αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἄνω. Οὐκ ἀνθρώπους δὲ μόνον ἀναβρίπτει, ἀλλὰ καὶ ἄλλο δ τι ἀν ζῆ ζῶον ἐκρίπτει εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ ζῶν καὶ τεθηγκὸς, καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ ἐμβαλλόμενα πλὴν σιδήρου καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ· ταῦτα δὲ δέχεται κάτω. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ πᾶν ψυχρὸν καὶ ἡδὺ πλεῖν· ψόφον δὲ παρέχει μέγαν, ὥσπερ ὕδωρ ζέον ἐκ λέβητος. Καθαίρει δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀλφους καὶ ψωριῶντας. Καλεῖται δὲ Ἰνδιστὶ βαλλάδη, Ἑλληνιστὶ δὲ ὠφελίμη.

31. Εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰνδοῖσι, ὅπου ὁ κάλαμος αὐτῶν φύεται, ἄνθρωποι, τὸ πλῆθος αὐτῶν ἀκρι

καὶ τριῶν μυριάδων. Τούτων αἱ γυναῖκες ἀπαξ τίκτουσιν ἐν τῷ βίῳ· καὶ τὰ τικτόμενα ὀδόντας ἔχει καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω πᾶν καλοῦς, καὶ τὰς τρίχας τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς ὀφρύσι πολιὰς ἔχει πάντα ἐκ γενετῆς, καὶ τὰ θῆλα καὶ τὰ ἀρῆνα. Μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἐτῶν λευκάς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας καθ' ὅλου τοῦ σώματος· ἀρχονται δὲ ἐκεῖθεν μελαίνεσθαι· ἐξήκοντα δὲ ἐτῶν γενομένους ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάσας ἔχοντας μελαίνας. Ἐχουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνὰ ὀκτὼ δακτύλους ἐφ' ἑκατέρᾳ χειρὶ, ὡς αὐτῶς ἀνὰ ὀκτὼ καὶ ἐπὶ τοῖς ποσὶ, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσαύτως. Εἰσὶ δὲ σφόδρα πολεμισταί, καὶ βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν ἔπονται τοσούτοι τούτων πεντακισχίλιοι καὶ ἄκοντισταί. Τὰ δὲ ὥτ' αὖ φησι τηλικαῦτα ἔχειν, ὥστε τοὺς βραχίονας αὐτῶν καλύπτεσθαι μέχρι τῶν ἀγκυῶν, καὶ ὅπισθεν τὸν νῶτον ὑπ' αὐτὰ συγκαλύπτειν. Τὸ δὲ οὗς τὸ ἔξερν τοῦ ἐτέρου θιγγάνει.

32. Ταῦτα γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας λέγει τάληθέστατα γράφειν, ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφει, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν μαθὼν τῶν ἰδόντων, πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλιπεῖν, διὰ τὸ μὴ δοῦναι τοῖς μὴ θεασαμένοις, ἅπιστα συγγράφειν.

Annotatio in Photii eclogas, cui reliqua Indicorum fragmenta interponuntur.

§. 1. — In cod. Mon. 287. titulus hujus capituli est : Διηγνήματα Κτησίου Κνιδίου περὶ τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ θαυμάτων. In eodem libro iis, quæ vulgaris textus præbet, præmittuntur hæc :

Λέγεται (1. λέγονται) οἱ Σῆρες καὶ οἱ ἄνω Ἰνδοὶ μέγιστοι σφόδρα εἶναι τὰ σώματα, ὡς εὐρίσκεισθαι ἄνδρες (1. ἄνδρας) ἢ πηγῶν τὸ μήκος· βιοῦνται δὲ καὶ

similia, et axillis carent. Florem qualem laurus mas emit-
tunt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum,
carphon : Græcum *myrorrhoda*. Sunt autem raræ. Ex illis
olei guttæ distillant, quas lana de trunco abstersas deinde
in lapideis alabastris expriment. Est autem id subrubrum
et crassiusculum, adeoque fragrans, ut ad quinque stadia
ejus odor omnium suavisissimus perveniat. Soli autem regi
ejusque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex In-
diæ ad Persarum regem misit : seque Ctesias id vidiisse, et
odorem qui nec dici nec cuiquam alii assimilari possit, se
percepisse narrat.

29. Caseum et vinum omnium suavisissimum illos habere,
se expertum scire (quippe qui usus sit) commemorat.

30. Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu cir-
citer quinque ulnas habente; aqua autem est intra saxum;
antequam ad ipsam aquam perveniatur, trium cubitorum,
inde ad fundum trium ulnarum est altitudo. In ea specta-
tissimi quique Indorum cum liberis et uxoribus se lavant
et natant se in pedes concipientes, quum autem in eam in-
siliunt, eos sursum ejaculatur aqua. Nec vero solos homines
in sublime jactit, sed quodvis animal, sive vitum sive mor-
tuum, in siceum expellit, atque adeo quæcunque in eam
conjiuntur, præter ferrum, argentum, aurum et æs : hæc
enim in fundum demittit. Est autem hæc aqua perfrigida,

et potu suavis : magnunisque strepitum edit, velut aqua in
lebeate fervescens. Vitiligni, quoque et scabiæ modetur. In-
dico sermone *ballade*, Græco ὠφελίμη, id est, utilis,
vocalur.

31. In montibus Indiæ ex quibus calamus provenit, ha-
bitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta mil-
libus, quorum uxores semel duntaxat in vita pariunt : ha-
bentque earum fetus dentes superne pariter et inferne valde
pulehros : nec non universis tam feminis quam maribus et
capitis et superciliorum pili a primo ortu sunt canii. Et ad
tricesimum ætatis annum quisque hominum illorum albos
retinet crines toto corpore. Deinceps nigrescere incipiunt.
Ubi sexaginta annos attigerint, omnes eorum pikes in nigros
conversos est videre. Sunt iisdem et viris et mulieribus
octoni in utraque manu et utroque pede digiti. Præterea bel-
licosissimi sunt, et Indorum regem sequuntur ex his sagit-
tariorum et jaculatorum quinque millia. Aures autem illis
tantæ magnitudinis esse dicit ut eorum brachia ad cubitos
usque et pone humeros operiant se invicem tangentes.

32. Hæc quæ fabulis similia sunt, Ctesias scribens, se veris-
sima scribere ait, et quorum vel ipse testis sit oculatus,
vel quæ a testibus oculatis accepit. Multa autem his mi-
rabiliora se prætermisisse, ne, qui ea non vidissent, scri-
bere ipsi existimarent quæ fidem non mererentur

ὑπὲρ τὰ σ' ἔτη. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν μέρει τινὶ ποταμοῦ λεγομένου Γαίτρου (Γάγγρου?) ἄνθρωποι θηριώδεις, καὶ τὸ δέρμα παραπλήσιον (1. παραπλήσιοι) ἱπποτάμοις (ἱπποποτάμοις), ὡς μὴ διακρίνεται βέβαιον. Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ Ἰνδικῇ εἰς τὸν μυχὸν τῆς πελάγας (πελαγίας Hoeschel.) νήσου φασὶ τοὺς ἐνοικοῦντας χάκει οὐρὰς ἔχειν μεγίστας, ὅποιας διαγράφουσι τῶν Σατύρων.

Cf. Ptolemæus Geogr. VIII, c. 3, ubi eisdem verbis utitur : αὐτοὺς δὲ τοὺς τῶν ληστῶν χώραν κατανεμομένους... θηριώδεις τε εἶναι λέγουσι... καὶ τὸ δέρμα ἔχοντες παραπλήσιον ἱππων ποταμίων, ὡς μὴ διακρίνεται βέβαιον. Idem ibid. ultra Gangen fluvium Satyrorum insulas ponens addit hæc : ταύτας οἱ κατέχοντες οὐρὰς ἔχειν λέγονται, ὅποιας διαγράφουσι τὰς τῶν σατύρων. — De Seris hominibus longævis cf. Lucian. Macrob. c. 5.

Jam quum hæc non pertineant ad istas Indiæ regiones, de quibus solis vulgata Photii excerpta agunt, porro quum in eodem codice Monacensi versus finem Excerptt. alia plura addantur, quæ ap. Photium non exstant, neque ad Indiam, sed ad alias terras spectant, hæc suspicor aut omnino non esse Ctesię, sed ex aliis scriptoribus primum ad marginem libri cujusdam annotata, mox in textum irrepsisse; aut petita esse ex Periplo Ctesię aliisve ejusdem scriptoris operibus. Atque sic demum recte præfigi potuit titulus : Κτησίου Κ. περὶ τ. ἑ. τῇ οἰκουμένη θαυμαμάτων. Quamquam etiam e vulgato Photii textu constat Ctesiam in Indicis data occasione aliarum quoque terrarum miracula attigisse.

Λέγει π. τ. Ἰνδοῦ ποταμοῦ τὸ μὲν στενὸν αὐτοῦ μ' σταδίων εἶναι κ. τ. λ.] Cum his pugnant quæ ex eodem Ctesia affert Arrianus.

58.

Arrian. Exped. Alex. V, 4, 2 : Καὶ Κτησίας (εἰ δὴ τῷ ἱκανὸς καὶ Κτησίας ἐς τεκμηρίωσιν), ἵνα μὲν στενωτάτος αὐτὸς αὐτοῦ δ' Ἰνδὸς ἐστὶ, τεσσαράκοντα σταδίους ὅτι διέχουσιν αὐτῇ αἱ ὄχθαι ἵνα δὲ πλατύτατος, καὶ ἑκατόν· τὸ πολὺ δ' εἶναι αὐτοῦ τὸ μέσον τούτων.

Verisimile est Arrianum Photio accuratius reddere Ctesię sententiam. Atque centum ista stadia satis longe a vero absunt, ut auctoris nostri omnia exaggerandi libidini potuerint sufficere. — Cum Ctesia conferri meretur Philostratus Vit.

58.

Ctesias quidem (si cui ejus auctoritas ad probandum sufficiat) asserit Indi, qua angustissimus is est, quadraginta stadiorum spatio ripas inter se distare : latitudinem maximam vel centum stadiorum esse; in plerisque vero locis horum mediam.

Apollon. II, 18 : τὸν μὲν δὴ Ἰνδὸν ὧδε ἐπεραιώθησαν, σταδίους μάλιστα τεσσαράκοντα· τὸ γὰρ πλώϊμον αὐτοῦ τοσούτον. Plura v. ap. Mannert. Geogr. d. Gr. u. R. V, 1. p. 74.

Πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων] Cf. Herodot. III, 94; Strabo II, p. 192, A. De magnitudine Indiæ Ctesiam laudant :

59.

Arrian. Ind. 30 : Κτησίας δὲ δ Κνίδιος τὴν Ἰνδικὴν γῆν ἴσην τῇ ἄλλῃ Ἀσίᾳ λέγει, οὐδὲν λέγων.

Strabo XV, p. 1011, A : Κτησίῳ μὲν οὐκ ἐλάττω τῆς ἄλλης Ἀσίας τὴν Ἰνδικὴν λέγοντος. Cf. Diodor. II, 35; Philostrat. V. Apoll. VI, 1, p. 228.

Περὶ τοῦ σκώληκος] Cf. § 27.

Π. τοῦ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώπων] Cf. Herodot. III, 98, 105; Strabo II, p. 192, A.

Ὅτι οὐχ εἶ] Falsa hæc esse ipsi veteres bene perspectum habebant. V. Strabo XV, p. 1012-1015, ubi sententiæ Nearchi, Aristobuli, Eratosthenis etc. recensentur. Arrian. Ind. VI, 4. Philostrat. I. I. II, 19. Diodor. II, 36.

§. 2. — Περὶ παντάρθας κ. τ. λ.] « De Pantarba accuratiora primum edocuit Comes de Veltheim, *Sammlung von Aufsätzen*, etc. II, pag. 168 seq. Vix enim dubium, quin, qui Pantarbas a Ctesia dicatur lapis, idem ille sit, quem recentiores *Hydrophanem* sive *Lapidem mutabilem*, *Achatem oculum mundi* ex *Opalorum* genere, vocarunt. Qui quidem lapis aquam imbibere amat, multasque bullas ejiciens, fit admodum perlucidus, et varios reddit colores. Legas quæ optime de hujusce opali natura disseruit Leonhardius meus, vir harum rerum longe peritissimus in : *Handbuch der Oryktognosie* pag. 134. Quæ quidem veteres et ipsi jam contemplati, haud tamen causas rationesque perspicere valuerunt. Hinc miraculosæ illæ narrationes, quæ magnam partem e Ctesia ipso profluerunt, ut est sententia Velthemii haud quidem improbabilis; Philostrat. V. Apollon. III, 46, p. 143; Heliodor. Æthiop. IV, p. 177; VIII, p. 392, 393. Nic. Caussin. Syntagm. Elect. Symb. (Paris. 1618) LXI, 49. Qui idem vir acutissimus, postquam singula Ctesię verba accuratius examinavit, hancce de universa narratione prodidit sententiam : Bactrianus qui-

59.

Ctesias Cnidius Indicam reliquæ Asiæ æqualem esse magnitudine affirmat : sed errat.

Ctesias dicit Indiam non esse minorem reliqua Asia.

dam præstigiator multas, vel plures centum gemmas diversas in aquam injecerat. Quibus quum post Pantarbam quoque adjiceret, eundemque rursus protraheret ex aqua, ille idem reliquias in aquam ante coniectas gemmas ad se attraxerat, easque in se uno quasi unitas oculis spectatorum præbuerat. His et quæ plura vir ille disputavit add. Ritteri *Vorhalle Europ. Væltgeresch.* p. 126 de India, gemmis lapidibusque pretiosis divite, verba facientis. Hicce pantarbam et ipse pro gemma habet Bactriana, et septuaginta illas septem gemmas inter se connexas pro antiquissimis coronis rosaceis, quales in monumentis Indorum conspiciantur. Gemmam quoque vel simile quid in Pantarba agnoscit Hammer in Annal. Vienne. X, p. 228 not... Addam, quæ apud Herbelot. Bibl. Orient. s. v. *Schah kwheran* leguntur : « L'auteur du Zouwam almuk dit, que Khosroes Parwiz, ayant perdu une bague de très-grand prix, qui était tombée dans la rivière du Tigre, il la recouvra au moyen de cette pierre, qu'il fit attacher au bout d'une corde et plonger dans l'eau de la même rivière. » — Nominis ipsius etymon ex Persica lingua repetere studuit Tychsen in Heerenii *Ideen* etc. I, 1, p. 434, ratione tamen fluctuante nec satis firma, ut ipse ingenue est professus. Vult enim esse παντάρβας : *firmus in aqua profluente*, sive *vinculum in aqua* » ΒΕΠΗ.

Ceterum locus noster in cod. Mon. 287 legitur hunc in modum : φασὶ γὰρ ἐν τῷ Ἰνδικῷ ποταμῷ εὐρίσκεται λίθος παντάρβης λεγόμενος, εἴ τις ἔχει οὗ σφραγίδας ἀπορρίψας (ἀπορρίψας). Ἐκεῖσε δὲ καὶ λίθοι πολλοὶ τίμιοι ἔσθην τῶν Βακτρῶν πυλῶν. Quæ aperte ex vulgata corrupta sunt, neque inde lucrari aliquid poteris.

§. 3 — Περὶ τῶν τεῖχοκαταλυτῶν ἐλεφάντων] Cum his confer :

60.

Ælianus N. A. XVII, 29 : Τοῦ Ἰνδῶν βασιλέως ἐλαύνοντος ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δέκα μυριάδες ἐλεφάντων προηγουῖνται μαχίμων· ἐτέρους δὲ ἀκούω τριςχιλίου τοὺς μεγίστους τε καὶ ἰσχυροτάτους ἔπασθαι, οἷον περ οὖν εἰσι πεπαιδευμένοι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων ἀνατρέπειν, ἐμπεσόντες ὅταν κελύσῃ βασιλεὺς ἀνα-

τρέπειν δὲ τοῖς στήθεσι. Καὶ λέγει μὲν ταῦτα καὶ Κτησίᾳς ἀκούσαι γράφων. Ἰδεῖν δὲ ἐν Βαβυλῶνι ὁ αὐτὸς λέγει τοὺς φοινίκας αὐτορρίζους ἀνατρεπομένους ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐμπιπτόντων τῶν θηρίων αὐτοῖς βιαιότατα· δρῶσι δὲ ἅρα ἂν ὁ Ἰνδὸς ὁ πολεῦων αὐτοὺς κελύσῃ δρᾶσαι τοῦτο αὐτοῖς. De Indorum elephantum præstantia cf. Diodor. II, 17, Strabo XV, p. 1030 sq., Curtius VIII, 9, 17, Cosmas Indicopleust. De mundo XI, p. 339. — « Ctesiae narratio præclaris versibus locum dedit ap. Lucretium II, 536. » JACOBS. — V. Schlegel Bibl. Ind. I, 152.

61.

Aristoteles De generat. animal. II, 2 : Κτησίᾳς γὰρ ὁ Κνίδιος ἀπερὶ τοῦ σπέρματος τῶν ἐλεφάντων εἴρηκε, φανερός ἐστιν ἐψευσμένος· γῆσι γὰρ οὕτω σκληρύνεσθαι ξηραίνονμενον, ὥστε γίνεσθαι ἰλέκτρω ὁμοῖον· τοῦτο δ' οὐ γίνεται.

Aristot. Histor. animal. III, fin., pag. 128 Schneid. : Ψευδὲς δ' ἐστὶ καὶ ὅπερ Κτησίᾳς γέγραφε περὶ τῆς γονῆς τῶν ἐλεφάντων.

Περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων κ. τ. λ.] « Locum cum aliorum narrationibus conciliare possim, si pro μικρῶν legeretur μακρῶν, quale vitium in Ctesiae reliquias depravatissimas facile irrepere potuit. Nam Megasthenes quoque de simiis Indicis retulerat, quæ maximis canibus haud minores essent, quæque caudam haberent quinque cubitorum, quarumque descriptio reliqua ex asse respondet iis, quæ de Simia Mandi, vel Simia Fauno tradit Wahlius (*Erdlbeschreib. v. Ostind.* pag. 806.) Ex fronte propendent comæ vel supra oculos, barbaque promittitur; facies ipsa alba, quum reliquum corpus sit nigrum. Vid. Æliani Nat. An. XVII, 39, coll. XVI, 10 et Strabon. XV, p. 1028 C : Κερκοπιθήκους δὲ μέζους τῶν μεγίστων κυνῶν... τὰς δὲ κέρκους μέζους δοῦν πηχέων. » ΒΕΠΗ.

Περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν μεγίστων] Cod. Mon. 287 : καὶ ἀλεκτρυόνες ὡς πρόβατα.

De re cf. Ælian. N. A. XVI, 2 : Ἀλεκτρυόνες δὲ γίνονται μεγέθει μέγιστοι, καὶ ἔχουσι λόφον οὐκ ἐρυθρόν κατὰ γὰρ τοὺς ἡμεδαπούς, ἀλλὰ ποικίλον κατὰ τοὺς ἀνθινούς στεφάνους· τὰ δὲ πτερὰ τὰ πυγαῖα ἔχουσιν οὐ κυρτὰ οὐδὲ εἰς ἑλίκα ἐπικαμφθέντα, ἀλλὰ πλατέα,

60.

Indorum regem hostibus bellum inferentem bellatorum centum millia elephantorum antecedunt : tum vero aliorum maximorum et fortissimorum tria millia subsequuntur, ad hostiles muros ipso incursu evertendos institutorum : quum rex jubet, evertunt, idque pectorum suorum vi et impetu. Hoc se audivisse Ctesias scribit : idemque Babylone se vidisse dicit, palmas ab his eodem modo impetu violentissimo

extirpatas; idque facere solent, quum Indus domitor illud jusserit.

61.

Quæ Ctesias Cnidius de semine elephantorum narravit, illum mentitum fuisse apparet. Ait enim istud desiccatum adeo fudurari, ut fiat electro simile. Non vero ita fit.

Falsum vero est etiam quod Ctesias scripsit de elephantorum genitura.

καὶ ἐπισύρουσιν αὐτὰ, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ ταῶς, ὅταν μὴ ὀρθώσωσι τε καὶ ἀναστήσωσιν αὐτά· χροᾶς δὲ ἔχει τὰ περὰ τῶν Ἰνδῶν ἀλεκτρούων χρυσωπούς τε καὶ κυανουγείς κατὰ τὴν σμάραγδον λίθον. Gesnerus in Hist. Av. p. 464 gallopavonem intelligi suspicatus est. At Pennant, *Phil. Trans.* vol. 71, P. 1, nr. 6, docere conatus est cum Buffonio ante apertam navigationibus Americam hanc avem nostris regionibus plane ignotam fuisse. SCHNEIDER. *Cuvier* ad Plin. T. VII, p. 409, Æliani descriptionem refert ad phasianum impeyanum (*lophopore d'Impey*). JACOBS. Cf. Wahl *Beschreibung v. Ostindien* p. 857 sq.

Περὶ τοῦ ὀρνέου τοῦ βιττακοῦ κ. τ. λ.] *Arriano Indic.* XV, 8 et *Æliano. N. A.* XVI, 2 et 15 avis dicitur σιττακός. Veterum de psittaco locos collegit Bochartus in *Hierozoic.* P. II, lib. II, c. 30, p. 342. — Verba: κυνέον ἐστὶν ὡς τὸν τράχηλον ὥσπερ κιννάβαρι, manca sunt. Bekker. conjicit: κυνέον ἐστὶν ὡς ***, ἐρυθρόν δὲ τ. τρ. ὥςπ. κ. — In cod. Mon. 287 totus locus in brevius contractus est hunc in modum: ἐστὶ δὲ καὶ ὁρνεον λεγόμενον βιττακός, τῷ μεγέθει ὅσον ἰέραξ, ὑποπορφύρεον διαλέγεται δὲ ὥσπερ ἄνθρωπον [ἄνθρωπος], ὅαν [ἄν] γλῶτταν ἐκδιδαχθῇ.

§. 4 — Περὶ τῆς κρήνης κ. τ. λ.] Cf. *Philostat.* V. *Apoll.* III, 45. Fabulosan: Ctesia^a narrationem Wahl. l. l. p. 744 referendam censei ad magnam quandam auri officinam, quæ fuerit in septentrionalibus Indiæ regionibus.

Καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου κ. τ. λ.] *Cod. Mon.* 287: 'Ἐστὶ δὲ ἑτέρα κρήνη ἥτις ἐξάγει σίδηρον καὶ ὁ τοιοῦτος σιδηρός ἐστὶ ἀποτρόπαιος, πηγνύμενος ἐν τῇ γῇ, νέφους, χαλάζης, πρηστήρων. Cf. *Philostat. Vit. Apoll.* III, 45, p. 132 sq. *Olear.* — «Procul dubio sermo est, Bæthrius inquit, de ferro atque Magnete, qui crebro in Indiæ montibus, qui septentrionem versus spectant, reperitur. Neque mirum, quod eo, quo Ctesias vixit, tempore hujus lapidis natura non ita, quemadmodum nunc, fuit cognita, quin talia quædam de ejus vi adjicerent, quæ haud usquequaque vera esse posse nemo negabit. Vide,

qui Ctesia^a loco explicato, copiosius de his tradiderunt, Wahl. l. l. p. 746 sq. et Ritter. *Erdkunde* II, p. 794; cf. etiam Salmasii *Exercit. Plin.* p. 1103. » De chalybe Indico idem vir doctissimus laudat Heeren. *Ideen* I, 2 p. 655 ed. tert.

§. 5. Περὶ τῶν κυνῶν τῶν Ἰνδικῶν κ. τ. λ.] De canibus Indicis v. quæ narrat ex Ctesia, ut videtur, *Ælian. N. A.* IV, 19; VIII, 1, 9. Expressis verbis auctoris nostri mentionem facit alio loco, quem huc referre licet.

62.

Ælianus Nat. animal. XVI, 31: Λέγει δὲ ἄρα Κτησίας ἐν λόγοις Ἰνδικοῖς τοὺς καλουμένους Κυναμολγούς τρέφειν κύνας πολλοὺς κατὰ τοὺς Ὑγκανούς τὸ μέγεθος. Καὶ εἶναι γε ἰσχυρῶς κυνοτρόφους, καὶ τὰς αἰτίας ὁ Κτησίας ἐκείνας λέγει. Ἀπὸ τῶν θεριῶν τροπῶν εἰς μεσοῦντα χειμῶνα (ἀπὸ τρ. χειμερινῶν ἕως μέσου χειμῶνος Agatharch. ap. Phot.) ἐπιφοιτοῦσιν αὐτοῖς ἀγέλαι βοῶν, οἰνοὶ μελιττῶν. σμῆνος ἢ σφηκία κεκινημένη, πλήθος ἀρίμου κρείττους οἱ βόες· εἰσὶ δὲ ἄγριοι καὶ ὕβρισται καὶ ἐς κέρας θυμούνται δεινῶς· οὐκ οὖν ἔχοντες αὐτοὺς ἀναστέλλειν ἐτέρως οἶδε, τοὺς τροφίμους αὐτῶν κύνας ἐπ' αὐτοὺς ἀφίσσιν, ἐς τοῦτο αἰετρεφομένους, ὥσπερ οὖν καταγωνίζονται τε καὶ διαφθεύουσιν αὐτοὺς ῥᾶστα. Ἐῖτα τῶν μὲν κρεῶν τὰ δοκοῦντά σφισιν εἰς ἐδωδὴν ἐπιτήδεια ἐξαιρούσιν, τὰ δὲ λοιπὰ τοῖς κυσὶ ἀποκρίνουσι, καὶ μάλα γε ἀσμένως κοινωνοῦντες αὐτοῖς, ὥσπερ οὖν εὐεργέταις ἀπαρχόμενοι. Κατὰ τὴν ὥραν δὲ, καὶ ἢ οὐκέτι φοιτῶσιν οἱ βόες, συνθήρους αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἔχουσιν. Καὶ τῶν θηλειῶν ἀμελγούσι τὸ γάλα, καὶ ἐκ τούτου κέκληνται πίνουσι γὰρ αὐτὸ ὥσπερ οὖν ἡμεῖς τὸ τῶν οἶων τε καὶ τῶν αἰγῶν.

Eadem ex eodem haud dubie Ctesia habet Agatharchides ap. Phot. cod. 250, p. 1358 (p. 453, ed. Bekk.). Turbata sunt verba Pollucis in *Onomast.* V, 5, 41, p. 497: Οἱ δὲ Κυναμολγοὶ κύνες εἰσὶ περὶ τὰ ἔλη τὰ μεσημβρινὰ, γάλα δὲ βοῶν ποιοῦνται τὴν τροφήν· καὶ τοὺς ἐπιόντας τῷ ἔθνει τοῦ θέρους βοῦς Ἰνδικοὺς καταγωνίζονται, ὥς ἱστορεῖ Κτησίας. Cf. *Diod.* III, 31; *Megasthenes* ap. *Strabon.* XV, p. 1029, A; *Plin. H. N.* VII, 2; *Curtius* IX

62.

Ctesias in opere de rebus Indicis Cynamolgorum gentem ait canes permultos, magnitudine Hyrcanis canibus pares, alere solere. Quamobrem vero sit hæc natio tam canum studiosa, causam idem affert. Quum ab æstivo solstitio ad mediam hyemem, tanquam apum examina, aut concitata vesparum vis, sic armenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata appetant et noceant: hi non aliter hæc retundere valentes, canes quos habent robustos, et ad hoc educatos, in ipsos immittunt, qui facile

boves debellant et Interimunt. Deinde quas esculentas carnes existimant Cynamolgi, sibi auferunt, reliquas canibus impertiunt, libenterque communicant tanquam pro accepto beneficio grati. Reliquo anni tempore quum non amplius eo boves accedunt, ad venandas alias feras secum canes illos ducunt. Cynamolgi vero appellantur, quod a canibus lac expriment multitra, idque quemadmodum nos vel ovillum vel caprinum bibunt.

Cynamolgi vero, canes sunt circa meridionales paludes [Indiæ], qui lacte boum vicitant, et incursantes gentem in æstate boves Indicos debellant, uti scribit Ctesias.

1, 31; Heeren. l. l. p. 189 sqq. Malte-Brun, *Précis de la Géogr. universelle* IV, p. 33; Wahl. l. l. p. 812.

Περὶ τῶν ὀρῶν τῶν μεγάλων κ. τ. λ.] v. Comtes de Veltheim « *Etwas über die Onyxgebirge des Ctesias und den Handel der Alten nach Ostindien* in Collection. Miscellan. (*Sammlung von Aufsätzen etc.*) part. II. Quæ ex eo affert Bæhrius hæc sunt : « Satis manifestum esse existimo ex disputatione luculentissima viri illustrissimi, eos montes, quos hic Ctesias memoret, esse eosdem, quos hodie vocant *Bala-Gauts* sive *Bala-Ghats*, trans Indum, in occidentali Indiæ peninsula, in terra Decan, prope Beroah. Jam Arriani in Periplo pag. 28 memorantur onyches, alia id genus, quæ ex Ozene advehantur. Est autem veterum Ozene circa eam regionem sita, quæ hodie nomine *Ougein* obvenit; et quæ nobis *Beroah* est, veteribus fuit *Barygaza*. E quibus ipsis regionibus *Cambaja* et *Beroah* hodiequesardones alique genus lapides ingenti multitudine evehuntur; et prope Gusurate in Beriebe hodieque fodina Sardonum et Chalcedonum exstat. Quæ quum ita sint, jure Velthemii sententiam et comprobarunt et copiosius ex parte illustrarunt Wahl. l. l. p. 742 sq., Malte-Brun l. l. p. 29 et *Nouvelles Annales des voyages*, II, 2, p. 352, coll. Heeren l. l. p. 189, 642, 657, 661. »

δτι ὁ ἡλιος δεκαπλάσιον κ. τ. λ.] Cf. quæ de eadem re disputat Strabo III, p. 202, B sq.

§ 6. ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος κ. τ. λ.] Cod. Mon : ἐν δὲ τῷ Ἰνδικῷ ποταμῷ φύεται κάλαμος, ὅσον δύο ἀνδρες περιωργυιούμενοι μόλις περιλάβοιεν· τὸ δὲ ὕψος ὡς λ' ὀργυιᾶς καὶ ἀνωθεν· καὶ ὁ μὲν ἄρβρην κάλαμός ἐστιν πᾶντο ἰσχυρός· ἡ δὲ θήλεια ἔχει ἐντεριώνην ὡς νάρθηκος. Ex his vox μόλις in vulgatam ab editt. recepta est.

63.

Tzetz. Chil. VII, 739, narrat ex Uranii libro tertio Ἀραβικῶν de calamis ibi, in quibus mortuos reges et eorum uxores, fratres ac filios sepeliant ἐν γόνυ τι κοιλάσαντες illorum calamorum, et calamum μὴ κόψαντες πάλιν ἔωσι φύειν. His subjicit : Εἰ θαῦμα δὲ νομίζοι τις Ἀρράβων τοὺς καλάμους, Ὁ Τζέτζης λέγει· τοὺς Ἰνδῶν καλάμους τῷ Κτησίᾳ Ὡς διοργυίους γράφοντι τὸ πλάτος, τίς πιστεύσοι, Καὶ τοῖς τὸ ἐν γονάτιον δύο ποιεῖν δλκάδας; De calamo Indico Plinius H. N. XVI, 36 : « *Arundini quidem Indicæ arborea amplitudo :*

quales vulgo in templis videmus. Differre mares ac fœminas in his quoque Indi tradunt. Spissius mari corpus, fœminæ capacious : navigiorumque etiam vicem præstant (si credimus) singula internodia. » Idem VII, 2 : *Arundines vero tantæ proceritatis ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita longitudine excedere.* — Theophrast. Plant. Hist. IX, 11, pag. 159 Schneid. : Ἔστι δὲ ὁ μὲν ἄρβρην στερεός, ὁ δὲ θήλυσ κοῖλος. Διαίρουσι γὰρ καὶ τοῦτον τῷ ἄρβρην καὶ θήλει. Φύονται δ' ἐξ ἑνὸς πυθμένου πολλοὶ καὶ οὐ λοχμῶδεις· τὸ δὲ φύλλον οὐ μακρόν, ἀλλ' ὁμοιον τῇ ἱτέᾳ. Τῷ μεγέθει μεγάλοι καὶ εὐπαχεῖς, ὥστε ἀκοντίοις χρῆσθαι. Φύονται δὲ οὔτοι περὶ τὸν Ἀλεσίνην ποταμόν. Ad hæc Schneiderus : « Merito verebatur Robertus, ne Plinius aliquid ex hoc loco affinxerit Indicis arundinibus, et utrumque genus diversum confuderit; Plinius enim loqui videtur præcipue de genere isto, de quo Ctesias Indicorum cap. 5, ubi non in campis ab Indo inundatis, sed in montibus, quos permeat Indus, nasci ait arundinem, cujus crassitudinem quatuor homines circumplecti vix possin etc. — De eodem genere est locus Herodoti III, 98. Hoc genus ad *Bambusam* et *Calamum Rotang* Linnæi refert Sprengel. I, p. 171. Diversum videtur, quod ex eodem Ctesia habet Diodorus II, 17, natum circa fluvios et paludes, cujus crassitudinem homo non facile circumplecti possit. Ex hoc navigia facta a Semiramide Ctesias narrat. Theophrasti genus ἐπίγειον recte Brodæus comparat cum eo, quod Onesicrito auctore Strabo XV, p. 116 Sieb. ita describit in provincia Muscani : καλάμους... τοὺς δὲ χαμαικλινεῖς (εἶναι ὀργυῶν) πεντήκοντα, πάχος δὲ, ὥστε τὴν περιμέτρον τοῖς μὲν εἶναι τριπλήχην, τοῖς δὲ τετραπλάσιον (alii codd. διπλάσιον). Aliud testimonium scriptoris veteris nondum reperi. Moneo tantum, quum arundo hæc aperte sit Indica, vanam esse conjecturam eorum, quibuscum Sprengelius I, p. 79, arundinem epigeion Linnæi interpretatur, nulla plane nota convenientem cum hac Indica; nisi dicas, geminam speciem a librariis confusam in unam esse. » Cf. Salmas. Exerc. Plin. p. 1019, 1052, sqq.; Heeren *Ideen* I, p. 382; Wahl. l. l. p. 765; Mannert. *Geogr.* V, p. 14.

§ 7. — Περὶ τοῦ μαρτιχόρα κ. τ. λ.] Eandem bestiam ex Ctesia describunt Aristoteles, Pausanias, Plinius, Ælianus.

63.

Si quis miraculum putet hos Arabum calamos, dicet

Tzetzes : Quis fidem habebit Ctesiae de calamis Indicis scribenti duas orgyas latis, adeo ut ex uno internodio duas faciant naves onerarias?

64.

Aristot. H. animal. II, 1, p. 782., B (II, 3, 10. Schneid.) : Διστοίχους δὲ ὀδόντας οὐδὲν ἔχει τούτων τῶν γενῶν· ἔστι δὲ τι, εἰ δεῖ πιστεῦσαι Κτησίᾳ· ἐκείνος γὰρ ἐν Ἰνδοῖς τὸ θηρίον, ᾧ ὄνομα εἶναι μαρτιχώραν, τοῦτ' ἔχειν ἐπ' ἀμφοτέρᾳ φησι τριστοίχους τοὺς ὀδόντας, εἶναι δὲ μέγεθος μὲν ἡλίκον λέοντα, καὶ δασὺ ὁμοίως καὶ πόδας ἔχειν ὁμοίους· πρόσωπον δὲ καὶ ὤτα ἀνθρωποειδές· τὸ δ' ὄμμα γλαυκόν, τὸ δὲ χρῶμα κινναβαρίνον· τὴν δὲ χάρκον, ὁμοίαν τῇ τοῦ σκορπίου τοῦ χειρσαίου, ἐν ᾗ κέντρον ἔχειν, καὶ τὰς ἀποφυάδας ἀπακοντίζειν, φθέγγεσθαι δ' ὅμοιον φωνῇ σύριγγος καὶ σάλπιγγος· ταχὺ δὲ εἶναι οὐχ ἥττον τῶν ἰλάρων, καὶ εἶναι ἄγριον καὶ ἀνθρωποφάγον.

65.

Pausanias, Bæot. (IX) 21, § 4, p. 751 : Θηρίον δὲ ἐν τῷ Κτησίῳ λόγῳ τῷ ἐς Ἰνδοὺς (Μαρτιχώρα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων φησὶν ἀνδροφάγον λελέγθαι) εἶναι πειθόμεναι τὸν τίγριν· ὀδόντας δὲ αὐτὸ τριστοίχους καθ' ἑκατέραν τὴν γένυν καὶ κέντρα ἐπὶ ἄκρας ἔχειν τῆς οὐρᾶς. Τούτοις δὲ τοῖς κέντροις ἐγγύθην ἀμύνεσθαι καὶ ἀποπέμπειν ἐς τοὺς πορβύτερῳ τοξότου ἀνδρὸς οἰστῶ ἴσον, ταύτην οὐκ ἀληθῆ τὴν φήμην οἱ Ἰνδοὶ δέξασθαι δοκοῦσί μοι παρ' ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ ἄγαν ἐς τὸ θηρίον δαίματος· ἡπατήθησαν δὲ καὶ ἐς τὴν χροάν αὐτοῦ, καὶ ὅποτε κατὰ τοῦ ἡλίου φανείη σφίσι δὲ τίγρις, ἐρυθρὸς τ' ἐδόκει καὶ ὁμόχρους, ἡ ὑπὸ τῆς ἀκύττης, ἡ εἰ μὴ ὁσί, διὰ τὸ ἐν ταῖς ἐπιστροφαῖς συνεχές, ἀλλως δὲ καὶ οὐκ ἐγγύθην γινομένης τῆς θέας.

64.

Duplicem dentium seriem ex his generibus animalulum habet. Est vero quoddam, si Ctesias credere par est. Ille enim animal apud Indos, cui nomen sit Martichora, habere utrinque dentium triplicem ordinem ait : magnitudine vero æquare leonem, et similiter pilis densum esse, nec pedes absimiles habere; facie autem et auribus simile homini; oculis glaucis; colore rubere ut cinnabari; caudam vero, scorpii terrestris caudæ parem esse, in qua aruleum gerat, et agnata ejaculetur spicula. Vocem illi talem esse qualis fistula et tuba edatur; celeriter vero currere non aliter ac cervos, et ferum esse, devorareque homines.

65.

Jam vero eam belluam quam Ctesias in historia de Indis Martichoram ab illis scribit appellari, Græcis Androphagum, non aliam a tigride esse crediderim. Dentium illi in maxilla altera triplicem ordinem esse et in extrema cauda aculeos habere, quibus et se cominus tueatur, et venatores eminens tanquam sagittis petat. Hanc ego famam, quæ veluti per manus tradita inter Indos increbuit, minime veram esse arbitror, sed præ nimio terrore fuisse homines

66.

Plinius Hist. Nat. VIII, 21 (al. 30) : *Apud eosdem (Indos sc.) nasci Ctesias quam mantichoram adpellat, triplici dentium ordine pectinatim coeuntium, facie et auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem : vocis, ut si misceatur fistulæ et tubæ concentus, velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipue adpetentem.*

67.

Ælian. N. A. IV, 21 : Περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Μαρτιχώρα.

Θηρίον Ἰνδικὸν βίαιον τὴν ἀλκὴν, μέγεθος κατὰ τὸν λέοντα τὸν μέγιστον, τὴν δὲ χροάν ἐρυθρὸν, ὡς κινναβαρίν εἶναι [δοκεῖν], δασὺ δὲ ὡς κύνες, φωνῇ τῇ Ἰνδῶν μαρτιχώρας ὀνόμασται· τὸ πρόσωπον δὲ κέκτηται τοιοῦτον, ὡς δοκεῖν οὐ θηρίον τοῦτό γε, ἀλλ' ἀνθρωπικὸν ὄραν· ὀδόντας τριστοίχοι μὲν ἐμπεπῆγασιν οἱ ἄνω αὐτῷ, τριστοίχοι δὲ οἱ κάτω, τὴν ἀκμὴν δέξυται, τῶν κυνέων ἐκείνοι μείζους· τὰ δὲ ὤτα ἔοικεν ἀνθρώπῳ καὶ ταῦτα τὴν γε ἑαυτῶν πλάσιν, μείζω δὲ καὶ δασέει· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς γλαυκὸς ἐστὶ, καὶ εἰοίκασιν ἀνθρωπίνους καὶ οὗτοι· πόδας δὲ μοι νοεῖ καὶ ὄνυχας οἷους εἶναι λέοντος· τῇ δὲ οὐρᾷ ἄκρα προσήρτηται σκορπίου κέντρον, καὶ εἴη ἂν ὑπὲρ πῆχυν τοῦτο, καὶ παρ' ἐκότερα αὐτῷ ἡ οὐρά κέντροις διεκλήπται· τὸ δὲ οὐραῖον τὸ ἄκρον εἰς θάνατον ἐκέντησε τὸν περιτυχόντα, καὶ διέφθειρε παραχρῆμα. Ἐὰν δὲ τις αὐτὸ διώκῃ, δὲ ἀφίησι τὰ κέντρα πλάγια ὡς βέλη, καὶ ἔστι τὸ ζῶον ἐκχύβηλον· καὶ εἰς τοῦμπροσθεν μὲν εἶταν ἀπολύῃ τὰ κέν-

hallucinatos. Nam in colore etiam decepti sunt, quum rubrum esse dixerint; quod videlicet si quando eam in solis splendore viderint, rubra et concolor esse visa est; aut explicandus error ex cursu celeritate, vel, ubi non currit, ex continuis illis bestię conversionibus. Idque eo facilius accidere potuit, quod non ex propinquo animal conspici solet.

67.

Apud Indos nascitur violento robore præditum animal, cui Indorum lingua Martichoras nomen est, magnitudine maximi leonis, colore rubrum adeo ut cinnabarim referat : canis modo villosus : facie eadem prope quæ hominis : dentium triplici utrinque ordine mucrone acutissimorum, caninis majorum : auribus hominis similibus, nisi quod hæc et grandiores, et villosiores sunt : oculis cæsiis, itemque similibus humanorum : pedibus et unguibus iisdem, qui leonis. Summa cauda illi scorpionis modo aculeo plus quam cubitali armata. Reliquum etiam caudæ, utrinque aculeis cuspidatum est : summæ vero caudæ aculeus obvium letaliter pungit, statimque ictus moritur. Quodsi quis animal insequatur, aculeos oblique veluti sagittas emittit, idque e longinquo. Quando in anteriorem partem aculeos jacula

τρα, ἀνακλᾷ τὴν οὐράν· ἐὰν δὲ εἰς τοῦπίσω, κατὰ τοὺς Σάκας, ὅδε ἀποτάδην αὐτὴν ἐξαρθῇ. Ὅτου δ' ἂν τὸ βληθὲν· τύχη, ἀποκτείνεται· ἐλέφαντα δὲ οὐκ ἀναιρεῖ μόνον· τὰ δὲ ἀκοντιζόμενα κέντρα ποδιαῖα τὸ μῆκος ἐστι, σχοίνου δὲ τὸ πάχος. Λέγει δὲ ἄρα Κτησίας, καὶ φησιν ἑμολογεῖν αὐτῷ τοὺς Ἰνδοὺς, ἐν ταῖς χώραις τῶν ἀπολυομένων ἐκείνων κέντρων ὑπαναφύεσθαι ἄλλα, ὥς εἶναι τοῦ κακοῦ τοῦδε ἐπιγονήν· φιληδεῖ δὲ, ὥς δ' αὐτὸς λέγει, μάλιστα ἀνθρώπους ἐσθίων, καὶ ἀναιρεῖ δὲ ἀνθρώπους πολλοὺς, καὶ οὐ καθ' ἓνα ἐλλογῇ, καὶ δύο δ' ἂν ἐπιθιοιο καὶ τρισὶν, καὶ κρατεῖ τῶν τοσούτων μόνος. Καταγωνίζεται δὲ καὶ τῶν ζώων τὰ λοιπὰ, λέοντα δὲ οὐκ ἂν καθέλῃ ποτέ. Ὅτι δὲ κρεῶν ἀνθρωπείων ἐμπιπλάμενον τὸδε τὸ ζῶον ὑπερήδεται, κατηγορεῖ καὶ τὸ ὄνομα. Νοεῖται γὰρ τῇ Ἑλλήνων φωνῇ ἡ Ἰνδῶν, ἀνθρωποφάγον αὐτὸ εἶναι· ἐκ δὲ τοῦ ἔργου καὶ κέκληται. Πέφυκε δὲ κατὰ τὴν ἑλαζον ὄκιστος. Τὰ βρέφη δὲ τῶνδε τῶν ζώων [οἱ] Ἰνδοὶ θηρώσιν ἀκέντρους τὰς οὐράς ἔχοντα, καὶ λίθῳ γε ἔτι διαθλώσιν αὐτάς, ἵνα ἀδυνατώσιν τὰ κέντρα ἀναφύειν. Φωνὴν δὲ σάλπιγγος ὥς ὅτι ἐγγυτάτω προίεται· Λέγει δὲ καὶ ἑωρακέναι τὸδε τὸ ζῶον ἐν Πέρσαις Κτησίας, ἐξ Ἰνδῶν κομισθὲν δῶρον τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Εἰ δὲ τῷ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι ὑπὲρ τῶν τοιούτων Κτησίας, ἀκούσας γε μὴν τὰ ἰδιὰ τις τοῦδε τοῦ ζώου, εἴτα μέντοι τῷ συγγραφεῖ τῷ Κνιδίῳ προσεχέτω.

Ex Aeliano sua habet Phile De animall. proppr. 38, p. 150. Cf. denique Philostrat. Vit. Apollon. III, 45, p. 132, qui Ctesiae narrationi fidem denegandam esse contendit. De recentiorum sententiis audiamus BERNHUM :

« E recentioribus plures disquisiverunt, hocce animal utrum reapse exstiterit, necne. Ac primum quod nomen ejus attinet, ex hodierna Persarum lingua Ctesiae interpretationem verissimam esse, satis comprobavit Tychsen ad Heerenii *Ideen* etc. I, 1, pag. 611 seq. Et jure quidem dubitari licet, quin re vera tale animalis monstrum unquam fuerit; attamen hoc vix dubium, hanc narrationem animalque ipsum nequaquam, ut quidam et voluerunt et volunt, a Ctesia esse fictum.

Est enim hoc animal in iis fictis animalibus, quibus Persarum artifices delectabantur ad varias res exprimendas adornandasve, similem prorsus in modum, quo Aegyptii Sphinges aliaque id genus commenti sunt, similemque simul ad usum, quo nimirum ad res sacras religionemque exprimentalia traducebant. Hinc varia ista et mira animalia, quibus Persepolitanae aedes magnifica fuerunt repletae, vel hodieque conspicua, hinc compositiones istae mirificae, quibus isti artifices notiones ad rem sacram pertinentes, ad oculorum sensum traducere conati sunt. In quibus ipsis fuisse Martichoram a Ctesia descriptum, hocque animal ab iisdem artificibus pro Indico — in terris incognitis fabulosisque, tot rerum miraculosarum plenis habitante — esse venditum, mihi quidem plane est persuasum. Itaque parum absolum, quod istud animal depictum in monumentis Persepolitans sese conspexisse autumat Heerenius (*Ideen* etc. I, 1, pag. 276 seq. ed. tert.), licet pauca quaedam differant, in quibus forsitan pro suo quisque arbitrio, artifices immutaverint. Offert sese in aedes Persepolitanas intrantibus hocce animal humano ex vultu, aquilae pennis, taurino corpore caudaque leonina, ut videtur, compositum, diademate regio ornatum; quo ipso dignitatem regiam animumque vere regium, quin adeo sapientiam regiam luculenter exprimi Heerenii est sententia. At alia edocuit vir, in paucis harum rerum peritissimus, de Hammer in *Annal. littér. Vienn.* X, p. 245; esse istud animal, in aedium introitu positum, potius pro eo habendum, quod Persarum in carminibus, in Schahnahme vocetur atque celebretur *Rachschi*; et ipsum animal fictum. Munterus et ipse animal, quod aedium Persepolitanae aditum ab altera parte quasi custodit, leonis quidem specie, sed pennis humanae facie instructum, pro Martichora habet, in eo tamen ab Heerenio dissentiens, quod robur atque fortitudinem illo significari existimat. Pluries quoque in gemmis Martichoram adspici, quarum una quoque penes

tur, caudam intorquet: sin retroversus Sacarum more aculeos emittit, tum extensissime caudam porrigit. Aculei quos jaculatur, pedali magnitudine, et junci crassitudine sunt: quibus icta omnia, praeter solum elephantum pereunt. Ctesias Indos sibi affirmasse ait, locis emissorum aculeorum alios sucrescere, ut sit hujus pestis perpetua successio. Humanis, ut idem affert, carnibus maxime delectatur, multosque homines interficit: nec singulis modo insidiatur, sed vel binos ternosque intraserit solus prostraveritque. Reliqua item animalia vincere potest, excepto tamen leone. Quod autem hominis carnibus se complere summa ei voluptas sit, id vel nomen

arguit. Nam vox Indica graece significat animal anthropophagum, *id est homines vorans*, esse. Itaque ex re ipsa habet nomen. Velocitate cervo proximum est. Pullos horum animalium Indi venantur dum aculeis caudam nudum armatam habent, eamque etiam saxo elidunt, ne postea possint aculei enasci. Vocem edunt ad tubae sonos proxime accedentem. Addit Ctesias vidisse se apud Persas ejusmodi bestiam, ex India pro munere missam regi Persarum. Si igitur alicui Ctesias de hisce videatur idoneus esse testis, is quidem, intellecta hujus ferae proprietate, scriptori Cnidio fidem adhibeat.

ipsum esset, jaspis flava, æneo annulo circumdata. Vid. *Versuch über die keilschrift. Inschriften zu Persopolis*, pag. 38 seq. Oblocutus Rhode, in libro, cui titulus: *über Alter und Werth einiger Morgenländ. Urkunden*, pag. 93 — 96. Add. Ejusdem: *Die heilige Sage der Perser* etc. pag. 223. Ut enim, inquit ille, Oromazes animalibus utilibus, quæ ad ipsum pertinent, unum quasi præposuit princeps, Monocerotem, ita quoque Arimanius bestiis nocivis, quales sunt leones, lupi, scorpiones, alii, ab ipso creati, unum præposuit quasi regem *Martichoram*, quem ipsum ideo ex partibus earum videmus bestiarum compositum, quæ ab Arimano sunt creatæ. Quod vero hominis facie præditum conspeximus, inde originem traxit, quod improbus homo ea, qua valet, prudentia et calliditate vel majus ullo animali damnum asferre potest. At quem in ædium Persepolitana introitu exhibitum esse vult Heerenius *Martichoram*, multo verisimilius haberi putat Rhode *Oromazis* animal princeps; *Martichoram* qualem *Ctesias* descripserit, alibi conspici in tab. 22, 25, apud Niebuhrium, ubi *Monocerotem*. *Orimazis* animal, aggrediatur. Hæc ille. Conf. etiam *Creuzeri Symbolic.* I, pag. 721, 722. Hisce adde, quæ nuperrime disseruit *Hammerus* in *Annal. Heidelbergg.* 1823, N° 6, p. 91 sq. Namque *monocerotem* alatum, quod animalium *Ahrimani* sit caput, sæpius in rudibus *Persepolitani* etiam facie humana instructum reperiri ait proprièque esse pro *Martichora* habendum. Utut est, hæc semper manebit sententia, *Martichoram* ad ficta *Persarum* animalia pertinere, quibus ad rem sacram deductis tesserariæque notione insignitis, artifices quoque utebantur in adornandis illis ædibus, quarum rudera summa cum admiratione contemplamur. » Præter *Hammerum* in *Fundgrub. d. Orients* VI, 3, v. *Cuvier* Annotat. ad *Plin.* T. VI, p. 429.

Μείζω ὑπάρχουσιν πηγῶς] Hæc non referenda esse ad τὴν κέρκον, sed ad aculeum, docent verba *Æliani*: κέντρον, καὶ εἴη ἂν ὑπὲρ πηγῶν τοῦτο. Porro cod. Mon. 287, ubi totus hic locus in brevius contractus est, habet ita: ἐν ᾗ (sc. κέρκῳ) κέντρον μεῖζον πηγῶς. Recte igitur *Bæhr.* legendum censet: μεῖζον ὑπάρχον ἂν.

Μαρτιγόρα δὲ Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποπάγος] Scilicet *marchor* Persæ hodie dicunt hominem edacem. « V. *Fundgruben des Orients* VI, II, 3, p. 339. conf. *Danville* (*Antiquité géographique de l'Inde*, Paris. 1775; sect. III, § 2, p. 96 sq.), qui et illud attulit, a peregrinatore recentiore, nomine *Thevenot*, apud *Indos* repertam fuisse gentem, mira pertinacia et insolentia præ ceteris

insignem, ex earum numero, quas *Mardi-coura* appellaverint, i. e. anthropophagos. Namque *Mard* compluribus in dialectis Orientalium significare virum, bellatorem, rebellem. » *Βεηρ.*

§ 8. — Περὶ τοῦ ἐρητοῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ δοι-
κῇ τῷ] De diversorio in deserto, quod *Cobi* dicunt, hæc intelligenda esse putavit *Heeren*. l. I. p. 122 et p. 670. Contra « *Velthemius* l. I. tractum inhabitabilem, in quo salis ædes posita fuerit, esse vult magnum istud late patens desertum, quod trans *Indum* fluvium inde a regionibus *Cutch* usque ad fines terræ, quæ dicitur *Moultan*, pertendit, longitudine quinquaginta et quingentorum milliariorum Anglicorum, latitudine centum vel centum quinquaginta. Hoc desertum reapse eo intervallo distare ab iis montibus, ubi *Sardones* *Onychesque* effodiuntur, i. e. a montibus *Balla-Ghaut*, quo intervallo *Ctesias* enarrat, idem vir acutissimus sibi perspexisse videtur. Quas easdem regiones nimio æstu premi jam supra vidimus. Locum autem ipsum sacrum, sive *Solis* templum illud fuisse suspicatur *Velthem.* quod in recentioribus chartis prope urbem *Radampour* enotatur. » Hæc *Βεηρ.*

Ἰνα ἀφλεκτοί] Sic *Bekkerus*. Vulgo ἵνα μὴ ἀφλεκτοί. *Bæhr.* proposuit ἵνα μὴ φλεκτοί.

Ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων τὸ ἡ. τ. ἡ. ψῦχος ποιεῖ
κ. τ. λ.] Cf. *Herodot.* III, 104: θερμότητος δὲ ἐστὶ
ὁ ἥλιος τοῦτοισι τοῖσι ἀνθρώποισι τὸ ἐωθινόν. κ. τ. λ. Quæ opinio explicanda ex terræ forma, qualem veteres Græci sibi fingebant. Quum enim planam esse terram, eodemque omnibus tempore solem oriri putarent, consentaneum erat ut mane sol ipsis cervicibus *Indorum* impendens magis quam per reliquum diei tempus regiones istas ureret. Cf. *Mannert. Geogr.* I, p. 13, *Ukert. Geogr. d. Gr. u. R.* I, 2 p. 26, 100.

§ 9. — Ὅτι Ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσι
μέλανες ἀλλὰ φύσει] De eadem re cf. *Herodot.* III, 101, *Arrian. Exp. Alex.* V, 4, 8. Sed falsa hæc esse jam dixit *Aristot.* *Hist. anim.* III, 22, *Gener. anim.* II, 2, p. 207. Cf. *Strabo* XV, p. 1019. *Heeren Ideen* I, 1, p. 366.

Εἶναι... καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας λευκοτά-
τους πάντων] Res recentiorum peregrinatorum testimoniis comprobata. V. *Heeren*. l. I., qui incolæ regionis, quæ nunc *Kaschmyr* dicitur, intelligendos esse suspicatur.

§ 10. — Ὅτι τὸ πῦρ ἐκ τῆς Αἰτνης ῥέον κ.
τ. λ.] Spectant hæc fabulam de *Anapo* et *Amphionomo*, *Catanæis*, qui, quum *Ætnæi* ignes perniciem patriæ allaturi viderentur, fuga salutem quærentes, non aurum et argentum, ut reliqui cives, sed parentes humeris impositos secum ef-

ferre studuerunt. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἡ φλόξ ἐπι-
καταλαβοῦσα ἐφθειρεν· αὐτοὺς δὲ περιεσχίσθη τὸ πῦρ,
καὶ ὥσπερ νῆσος ἐν τῇ φλογὶ πᾶς ὁ περὶ αὐτοὺς χώρος
ἐγένετο. Διὰ ταῦτα οἱ Σικελιωταὶ τὸν τε χώρον ἐκείνον
Εὐσεβῶν χώρον ἐκάλεσαν, καὶ λιθίνας εἰκόνας τῶν
ἀνδρῶν τῷ μνημείῳ θείων τε θύμα καὶ ἀνθρωπίνων ἔρ-
γων ἀνέθεσαν. Hæc Conon Narrat. 43. Cf. Pau-
san. X, 28, 2; Strabo VI, 2, p. 412, B Alm.;
Valer. Max. V, 4.

Καὶ ἐν Ζακύνθῳ χρηνίδας ἰχθυοφόρους εἴ-
ναι, ἐ. ῥ. π[ίσσα] De his bituminis fontibus
cf. Herodot. IV, 195, Antigon. Mirab. 169, Dios-
cor. I, 99, Vitruv. VIII, 3, Plin. XXXV, 15, p.
715. Dodwel. Iter per Græciam, I, p. 100, Haw-
kins in Itineribus, quæ edidit R. Walpole; Wil-
liams, Itinerr. in insulas Ionicas in Annal. Iti-
nerr.; Journal des Sav. 1820. p. 607. Krusii
Hellas II, 1, p. 426.

Καὶ ἐν Νάξῳ κρίνην x. τ. λ.] Eadem narrat
Steph. Byz. v. Νάξος. Plinius H. N. II, 103, p.
121: « In Andro insula, templo Liberi patris, fon-
tein Nonis Januariis semper vini sapore fluere. »
Cf. idem XXXI, 2, p. 549. Philostrat. Icon. I,
25, p. 799. De causis hujus opinionis v. Beck-
mann. ad Antigon. Caryst. 160, p. 205.—Ceterum
in cod. Monac. legitur ita: ἐν τῇ Νάξῳ δὲ γῇ κρί-
νην φησὶν εἶναι· ἐξ ἧς οἶνος ρεῖ καὶ μάλα ἰδύς. His
subjiciuntur: ἀλλὰ καὶ τοῦ Φασίδος ποταμοῦ τὸ ὕδωρ
ἐν ἀγγείῳ διαμείναν νυχθήμερον οἶνος ἡδιστος γίνεται.
Quæ absunt a reliquis libris, ac procul dubio
debentur notæ marginali. Textui tamen ea inse-
ruit Hoescheliuss et post eum alii.

Ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς Φασήλιδος x. τ. λ.]
Eadem ex Ctesia afferunt Antigonus et Plinius.

68.

Antigonus Mirabb. narrat. c. 182.: Περὶ
δὲ πυρὸς Κτησίᾳ φησὶν ἱστορεῖν, ὅτι περὶ τὴν τῶν Φα-
σηλιτῶν χώραν ἐπὶ τοῦ τῆς Χιμαίρας ὄρους ἐστὶ τὸ
καλούμενον ἀθάνατον πῦρ· τοῦτο δὲ, ἐὰν μὲν τις ὕδωρ
ἐμβάλλῃ, καίεσθαι βέλτιον, ἐὰν δὲ φορυτὸν ἐπιβαλὼν
πήξῃ τις, σβεσνύεσθαι.

Plinius H. N. II, 106 (110): *Flagrat in Phaselide
mons Chimæra, et quidem immortalis diebus et
noctibus flamma. Ignem ejus accendi aqua, ex-
stingui vero terra aut fæno Cnidius Ctesias tradit.*

Rem narratam de igne asphalto s. bitumine
nutrito intelligendam esse docuere Salmasius in
Exercit. Plin. p. 244 et Beckmannus ad Antigo-

dit Bæhrius: « Atque nuperrimus, qui Asiae
minoris oras et litora peragravit, Anglus homo,
Beaufort, in iis regionibus, quæ terram olim
Phaselitarum sunt proximæ, locum offendit, ubi
ignis semper flagrans vel hodie conspicitur, qui,
ut incolæ certe contendunt, exstingui prorsus
nequit, montium ignivomorum ad instar. Locus
iste hodie Yanar vocatur, Ctesiaque verba exi-
mie comprobant. » — Post vocem σβέννυται cod.
Monac. hanc inseruit glossam: ὁμοίως δὲ ἐν Αἴτνῃ
καὶ Προύσῃ διηνεχὺς ἀνάγεται πῦρ.

§ 11. — Ὅτι ἐν μέσῃ τῇ Ἰνδικῇ... Πυ-
γμαῖοι.] De Pygmæis præ ceteris v. Hom. II, Γ,
6, ibique Eustath., Aristot. H. animal. VIII,
12 et 14, Philostrat. Vit. Apollon. III, 47, Plin.
H. N. VII, 2, Strabo XV, p. 1037 B. Adde
Aul. Gellium in Noct. Att. IX, 4, ubi, quum
Ctesia, Onesicriti, aliorum libros forte fortuna
deprehendisset, præter alia in his etiam hæc se
invenisse narrat: « *Pygmæos quoque haud longe
ab his nasci; quorum qui longissimi sint, non lon-
giores esse quam pedes duo et quadrantem.* »

Nam Pygmæi a Ctesia eodem jure in media In-
dia collocentur, quo ab aliis ad Oceani oras vel ad
extrema Ægypti relegatos videmus; an revera In-
dica terra suppeditaverit aliquid, quod Ctesianæ
de Indicis Pygmæis fabulæ ansam dare potuerit,
non ausim decernere. Hoc tamen verisimilius est.
Nam quæ de parva ovium, bovum, asinorum,
equorum statura Ctesias narrat, ea recentiorum
testimoniis comprobata habemus. Atque hæc jam
sufficere potuerunt, ut populum quoque effinge-
rent corporum magnitudine animalibus hisce ac-
commodatum. Quamquam etiam in his res ipsa
poetam adjuverit. Legas quæ narrat Malte-Brun
in *Annales des Voyages* l. I. p. 355 sq; qui gentem
Pygmæorum nomine in India exstitisse non du-
bitat. Eandem sententiam probavit Bæhrius,
auctoris sui integritatem ubivis tueri studens. —
Certe nomen Pygmæorum (*Dæumling* Germani
dicunt) mere Græcum est, atque ex Græcis fabulis
in Indicum istum populum, si qui fuit, transla-
tum. Alia de Pygmæis invenies in Heerenii *Ideen*
I, 1. p. 368; Weyrauch (*Herodot. u. Ctesias über
Indien* in *Morgenstern Dærptsche Beitræge* V, 11,
p. 391) de Pygmæis fabulam ad simiarum ge-
nus, quod *Kadakeda* dicunt, referendam existi-
mat.

Τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν ὡς ἄρνες x. τ. λ.] Ad
num l. I. et ad Aristot. Mir. auscult. p. 283. Ad-

68.

De igne Ctesiam ait narrare, apud Phaselitas in Chimæra

monte ignem esse quem dicant immortalem; eumque, si
quis aquam injecerit, ardere fortius; sin æeno injecto flam-
mam operueris, exstingui.

Ctesiae verba proxima accedunt quæ leguntur apud Ælianum XVI, 37, ut ex Ctesia petita esse pateat : Παρά γε τοῖς Ψύλλοις καλούμενοι τῶν Ἰνδῶν (εἰσι γὰρ καὶ Λιθῶν ἕτεροι) ἔπτοι γίνονται τῶν κριῶν οὐ μείζους, καὶ τὰ πρόβατα ἰδεῖν μικρὰ κατὰ τοὺς ἀρνας, καὶ οἱ ὄνοι δὲ τοσοῦτοι γίνονται τὸ μέγεθος, καὶ οἱ ἡμίονοι, καὶ οἱ βοῦς, καὶ πᾶν κτήνος ἕτερον ὅτιούν. Ὡν δὲ ἐν Ἰνδοῖς οὐ φασι γίνεσθαι κ. τ. λ. (v. frag. 71.)

Ex quibus simul hoc colligas, Ctesiam eundem populum et Psyllos et Pygmæos dixisse, alterum nomen pro Indico, alterum pro Græcoponentem. De re vide Wahl. l. 1, p. 824, Malte-Brun *Précis d. l. Géogr. univers.* IV, p. 34.

Θηρεύουσι οὐ τοῖς κυσίν, ἀλλὰ κόραξι κ. τ. λ.] Uberius hæc exhibet Ælianus.

69.

Ælian. N. A. IV, 26 : Τοὺς λαγῶς καὶ τὰς ἀλώπεκας θηρῶσιν οἱ Ἰνδοὶ τὸν τρόπον τοῦτον. Κυνῶν εἰς τὴν ἀγρὰν οὐ δέονται, ἀλλὰ νεοττοὺς συλλαβόντες αὐτῶν καὶ τῶν κοράκων καὶ ἱκτινῶν προσέτι τρέφουσι, καὶ ἐκπαιδεύουσι τὴν θήραν. Καὶ ἐστὶ τὸ μάθημα· πρῶτον λαγῶ καὶ ἀλώπεκι τιθασθῶν κρέας προσαρτῶσι, καὶ μεθίσθαι θεῖν· καὶ τοὺς ὀρνίθας αὐτοῖς κατὰ πόδας ἐπιπέψαντες, τὸ κρέας ἀφελέσθαι συγχωροῦσιν. Οἱ δὲ ἀνὰ κράτος διώκουσι, καὶ ἐλόντες ἢ τὸν ἢ τὴν, ἔχουσιν ὑπὲρ τοῦ καταλαβεῖν ἄθλον τὸ κρέας, καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῖς δέλεάρ ἐστι καὶ μάλα ἐφοκόν. Οὐκοῦν ὅταν ἀκριβώσωσι τὴν σοφίαν τὴν θηρατικὴν, ἐπὶ τὰς ὀρείους λαγῶς μεθίσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τὰς ἀλώπεκας τὰς ἀγρίας. Οἱ δὲ ἐλπιδὶ τοῦ δειπνοῦ τοῦ συνήθους, ὅταν τι τούτων φανῇ, μεταθέουσι καὶ αἰροῦσιν ὥκιστα, καὶ τοῖς δεσπόταις ἀποφέρουσιν, ὡς λέγει Κτησίας. Καὶ ὅτι ὑπὲρ τοῦ τέως προσκηρτημένου κρέως αὐτοῖς τὰ σπλάγχνα τῶν ἡρημένων τὸ δειπνόν ἐστίν, ἐκεῖθεν καὶ τοῦτο ἴσμεν.

69.

Lepores et vulpes Indi hoc modo venantur. Canibus ad venationem non egent, sed captos aquilarum, corvorum vel etiam milvorum pullos alunt, et ad venatum instituunt. Instituendi modus hic est : leporem mansuetum et vulpem cicurem, carne appensa, ad cursum dimittunt : his statim post immittunt aves, quas carnem istam adimere sinunt. Illæ igitur quanta possunt celeritate et impetu vel hanc vel illum consequuntur, carnem sui laboris præmium et escam valde desideratam sibi auferunt. Quando itaque probe callent artem venatorum aves, deinceps in montanos lepores et vulpes feras emittunt : quos illæ itidem spe solitæ escæ persequuntur, et mox captos dominis adferunt, ut prodit Ctesias. Loco autem carnis prius appensæ, viscera captorum eis in cibum permittuntur, ut ex eodem Ctesia novimus.

De venatione avium ope apud Indos instituta plura docet Malte-Brun (*Nouvelles Annal. d. V.* l. 1. p. 355. Cf. Heeren l. 1. p. 369; Kæmpfer Amœnitt. exoticc. p. 131; Schaw, *Reisen in die Levante* (Lips., 1765.) p. 300, Bochart. Hierozoic. part. II, lib. II, c. 19, p. 270 sqq.

ἔχει δὲ ἡλίμνη καὶ ἰχθυῖας] Hæc post verba creïsson δὲ τὸ λίμναιον collocanda fuisse censuit H. Stephan.; idque series sententiarum flagitat. — De oleo sesamino, sæpius veteribus laudato, v. Salmas. Exerc. Plin. p. 1033, Sprengel. Histor. botan. I, p. 79, Reynier de l'Économie publique des Perses p. 283. — De fontibus oleo fluentibus, quorum plures a vett. commemorantur, v. Beckmann. ad Aristot. Mir. ausc. p. 253. Ad nostrum Ctesia locum respicit Antigon. c. 165 (v. fragm. 81).

§ 12. — De metallis Indiæ v. Heeren. l. 1. p. 116 Wahl. l. 1. p. 74, 6 — De grypibus accuratiora dat Ælianus.

70.

Ælianus. N. A. IV, 27 : Τὸν γρύπα ἀκούω, τὸ ζῶον τὸ Ἰνδικόν, τετράπουν εἶναι κατὰ τοὺς λέοντας· καὶ ἔχειν ὄνυχας καρτεροὺς ὡς οἱ μάλιστα, καὶ τούτους μέντοι τοῖς τῶν λεόντων παραπλησίους· κατάπτερον δὲ τὰ νῶτα, καὶ τούτων τῶν πτερῶν τὴν χροάν μέλαιναν ἄδουσι, τὰ δὲ πρόσθια ἐρυθρά φασι, τὰς γὰρ μὴν πτέρυγας αὐτὰς οὐκέτι τοιαύτας, ἀλλὰ λευκάς. Τὴν δέρην δὲ αὐτῶν κυανοῖς διηρθῆσθαι τοῖς πτεροῖς Κτησίας ἱστορεῖ, στόμα δὲ ἔχειν αἰσιῶδες, καὶ τὴν κεφαλὴν ὅποιαν οἱ χειρουργοῦντες γράφοιεν τε καὶ πλαττοῦσι, φλογώδεις δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φησὶν αὐτοῦ. Νεοτείας δὲ ἐπὶ τῶν ὀρῶν ποιεῖται, καὶ τέλειον μὲν λαβεῖν ἀδύνατόν ἐστιν, νεοττοὺς δὲ αἰροῦσιν. Καὶ Βάκτριοι μὲν γειτνιώντες Ἰνδοῖς λέγουσιν αὐτοὺς φύλακας εἶναι τοῦ χρυσοῦ αὐτόθι, καὶ ὀρύττειν τε αὐτόν φασι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τούτου τὰς καλὰς ὑποπλέκειν, τὸ δὲ ἀπορρέον Ἰνδοῦς

70.

Gryphem audio, animal istum Indicum, quadrupedem esse ad modum leonis, ungues habere robustos quam maxime, atque hos quoque leoninis similes; dorsum vero plumatum et colorem harum plumarum nigrum esse fabulantur, anteriores autem rubras, ipsas denique alas neque nigras neque rubras, sed albas esse ferunt. Porro cervicem cæruleis variegatam pennis Ctesias narrat, os aquilinum, caput tale esse, quale opifices vel coloribus vel arte plastica representant; oculos ejus ignitos dicunt. Nidos faciunt in montibus. Adultus quum capi nequeat, pullos solent comprehendere. Atque Bactri quidem, Indi finitimi, auri quod ibi est, eos custodes esse, idque effodere, effossoque nidos construere, atque hinc in terram delapsum Indos colligere perhibent. Contra Indi negant eos metalli istius custodes esse, quum

λαμβάνειν. Ἴνδοι δὲ οὐ φασιν αὐτοὺς φρουροὺς εἶναι τοῦ προειρημένου, μηδὲ γὰρ δεῖσθαι χρυσίου γρύπας (καὶ ταῦτα εἰ λέγουσι, πιστὰ ἔμοιγε δοκοῦσι λέγειν), ἀλλὰ αὐτοὺς μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ χρυσίου ἄθροισιν ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ ὑπὲρ τε τῶν σφετέρων βρεφῶν δεδιέναι, καὶ τοῖς ἐπιούσι μάχεσθαι· καὶ διαγωνίζεσθαι μὲν πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα καὶ κρατεῖν ῥᾶστα· λέοντι δὲ μὴ ἀνθίστασθαι μηδὲ ἐλέφαντι. Δεδιότες δὲ ἄρα τὴν τῶνδε τῶν ζῴων ἀλκὴν οἱ ἐπιχώριοι, μεθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸν χρυσὸν οὐ στέλλονται, νύκτωρ δὲ ἔρχονται· εἰκόασι γὰρ τῇνικάδε τοῦ καιροῦ λαμβάνειν μάλλον. Ὁ δὲ χῶρος οὗτος, ἔνθα οἱ τε γρύπες διαιτῶνται, καὶ τὰ χωρία τὰ χρυσεῖά ἐστιν, ἐρημος πέφυκε δεινῶς. Ἀφικνοῦνται δὲ οἱ τῆς ὕλης τῆς προειρημένης θηραταὶ κατὰ γίλιους τε καὶ δις τοσοῦτους ὥπλισμένοι, καὶ ἅμας κομίζουσι σάκκους τε, καὶ ὀρύττουσιν, ἀσέλῃον ἐπιτηροῦντες νύκτα. Ἐὰν μὲν οὖν λάθωσι τοὺς γρύπας, ὦνῃτο διπλῆν τὴν ὄνησιν· καὶ γὰρ σώζονται καὶ μέντοι καὶ οἴκαδε τὸν φόρτον κομίζουσι· καὶ ἔκκαθάραντες οἱ μαθόντες χρυσοχοεῖν σοφία τινὶ σφετέρᾳ, πάμπολυν πλοῦτον ὑπὲρ τῶν κινδύνων ἔχουσι τῶν προειρημένων· ἐὰν δὲ κατάφωροι γένωνται, ἀπολώλασιν. Ἐπανερχονται δὲ εἰς τὰ οἰκεία, ὡς πυθάνομαι, δι' ἔτους τρίτου καὶ τετάρτου.

Ex Æliano eadem repetit Phile De animal. propriett. 2, p. 15 sq. Cf. Herodot III, 116; IV, 13, 27. Audiamus quæ de his collegit Bæhrius. « Fabulam ipsam de Gryphibus explicare, inquit, et Ctesiam a mendacii fictionisque crimine vindicare studuit comes illustriss. de Veltheim peculiari disputatione, qua luculentissima acuminis ingenii sui dedit specimina : *Von den goldgrubenden Ameisen und Greifen der Alten, eine Vermuthung in vermischte Aufsätze*, pag. 267 seqq. tom. II. Narrationes quidem Ctesiae aliorumque fabulosas, uti videtur, non statim rejiciendas, sed potius explicandas enucleandasve esse ponit. Hinc istam fabulam ad auri lotionem refert, quæ qua ratione facitata sit apud veteres, ex hoc ipso loco sit repetendum. Nam in desertis *Cobi*, ubi adhuc hac ratione aurum capiant, aurum esse captum multorum hominum ope, qui e servis plerumque sumti fuerint, vel e captivis vel iis,

qui aliquid grave deliquerint. Ad quos vero India reges istud aurum sit perlatum, hos ipsos sedulo curasse, ne quid foris efflueret, unde scilicet auri tanta vis ad ipsos perveniret. Omnem igitur communionem ut interciperent, magnopere illos studuisse, omnia vigiliis atque custodiis, quum hominum, tum canum cingentes, ne quis propius accederet. Itaque etiam non abs re illis fuisse, quin miram de istis locis per se jam re motis parumque cognitis dispargere famam, multaue miraculosa horrendave de istis comminiscerentur; vel ea, quæ de locis difficillimis gravissimisque aditu sentiebant vulgo, et magis augerent et amplificarent. Velthemii disputatis adjice Heerenium, *Ideen* etc. I, 2, pag. 197 seq. et ipsum Æliani vel potius Ctesiae locum illustrantem. Indos istos, de quibus Ctesias, esse ex septentrionalis Indiae incolis, desertaue, unde aurum petierint, nunc dici *Cobi* tanta quidem amplitudine, ut Indi eo profecti vix ante tertium aut quartum annum redire potuerint, quemadmodum ex Ctesia plane tradit Ælianus. Atque hac ratione commercium quoddam Sinam (China) inter atque Indiam institutum fuisse, hinc idem ille concludit, l. 1. pag. 668 seq. Qui viri licet vel plurimum lucis in locum obscurissimum attulissent, tamen exortus est, qui nec minus acuta adeoque magis probabilia, opinor, de hisce viderit. Vid. Wahl. *Erdbeschreib. v. Ostind.* pag. 488 seqq. copiosissime in hoc argumento illustrando versantem. Unde potiora cum lectoribus communicabo, quorum haud parum referre par est, vera in his videant, an meras fictions. Gryphos enim quæ sit Asiae septentrionalis ejusdemque posterioris gens, unam eandemque esse vult atque Rypos, Rifaos, Gryphes, quin adeo Hyperboreos [Cf. *Guignes in Mem. d. l'Acad. d. I. XXXV*, p. 563, et Danvill. *ibid.* p. 589], et quibuscumque demum nominibus hi ipsi obveniant, qui pro incolis montium altissimorum Asiae, *Altai* sive *Altai-Alin* habendi sint, quique primi per Asiam metallorum effodiendorum artem exercuisse videantur; ut Gryphum aurum nihil

hoc non egeant gryphes (quod utique recte contendere mihi videntur), sed ipsos ad auri collectionem in locos illos se conferre, gryphes vero de pullis suis anxios pugnare contra accedentes. Cum reliquis quoque animalibus eos certare ac vincere facillime, præter leonem et elephantem, quos sustinere non possint. Homines igitur quum ab robore horum animalium timeant sibi, non interdiu ad aurum colligendum sed noctu proficiscuntur, quod tum melius se latere arbitrantur. Regio, ubi gryphes degunt aurumque reperitur, est desertissima. Quocirca metallum, quod dixi,

venari studentes milleni et bis milleni proficiscuntur eo armati, et ligones afferunt saccosque, atque sic fodiunt illum observantes noctem. Quodsi lateant gryphes, duplicem commoditatem assequuntur; nam salvi ipsi evadunt, simulque auri onus secum avehunt. Quod qui expurgare sua quadam arte didicerint, ingentes sibi pro periculis istis opes comparant. Sin in furto deprehendantur, perierunt. Proficiscentes illuc tertio vel quarto quovis anno domum redire intellexi.

sit aliud, nisi aurum, ex metallis sive fodinis captum. Quarum-vero gentium, quippe quæ nimis remotæ, in montium jugis terrisque vel nomine solo fortasse aut fama tantum cognitis, ideoque miraculosis habitarent, notitia quum pertenuis atque exigua ad reliquos Asiæ, Indiæ potissimum populos pervenisset, haud mirum, quod quæ pauca acceperant, cum altera fama de ave Gryphe facile confusa fuerint ac permixta, ut in unam eandemque fabulam fere coaluerint. Proinde commenta ista de avibus ingentibus, quæ montium in cacuminibus habitantes, custodias ibi atque excubias agunt, ne quis aurum ipsis commissum auferat. Hactenus ille. Superest ut Rhodii hac de re sententiam in medium proferam. Vid. *Ueber Alter und Werth einiger Morgenländischer Urkunden* pag. 98 seqq. Add. Eiusdem: *Die heilige Sage der Baktrer, Meder* etc. pag. 227 seq. A religiosa Persarum doctrina rationem ille repetiit. Significari vult per Gryphes, genios istos Ahrimianos, quorum frequens in sacris Persarum libris mentio, ubi nomine *Deus* insigniuntur. Eos enim per deserta palari ac vagari, peregrinatores aquarum inopia premere, ventis sabulosis et internocivis, Typhonios adeo dicas, quos is solus, qui velocissimis utatur equis, effugere possit. Quæ tamen ipsa parum firma parumque probata contendit Hammerus in *Annal. Vienn. IX*, p. 53 Not. Neque enim avi *Simurg* (Sphinx) neque avi *Roch* (Ctesianæ γρύψ) quidquam esse commune cum iis, qui nomine τῶν *Deus* plerumque occurrant. Adjecit etiam vir peritus, vocabulo *Roch*, præter vulgarem *generum* significationem, duplicem tribui significationem, quarum prima sit hominis fortis ac strenui in pugnando, herois adeo (*Recken*), altera avis miraculosæ, qualem Gryphem fuisse constat. Add. eundem in *Annal. Heidelbergg.* 1823. Nro. 6, pag. 92, 93. Fuerunt etiam, qui aurum custodientes Gryphes unos eosdemque esse ducerent atque *Cherubim* Sacræ Scripturæ, qui Paradisi introitu excubias ac vigilias agunt. Namque auri plena terra, quam Gryphes custodiant, significari paradisum, in quo auream homines ætatem degerint, cujusque memoria alte ipsorum animis sit impressa. Vid. Hasse *Entdeckungg. im Felde der ältesten Erd- u. Menschen-Geschichte*, pag. 235 ff. et Hartmann *Aufklärungg. über Asien* I, p. 137 sqq. » His alia addit idem vir doctissimus ad Herodot. I, 116, tom. I, p. 654: « Malte-Brun (*Nouvelles Annal.* II, p. 380 sq.) ait, in

montibus, ubi Indi fluvii sint fontes metallaque aurea, aquilas quoque fuisse putat vulturesque enormis magnitudinis; Indos vero homines, qui in his metallis opus facerent, multa de his avibus enarrasse mirumque in modum exaggerasse; mox additis iis quæ de periculis hominum in illis metallis laborantium sive per deserta Tibeti ac Buchariæ proficiscentium ab istis ipsis belluis ferrentur. Nostra adeo memoria in Siberiæ insulis avis cujusdam ingentis ossa detecta esse; quam olim quoque in Imai montibus exstitisse, nihil absonum. — Ad Indicam avem sacram dii Vischnu, quæ vocetur *Garouda*, capite, penis, unguibus aquilæ instructam, hominis corpore ac pedibus, narrationem de Gryphis spectare censet Wilford in *Asiatik Research.* XIV, 373. coll. *Vienn. Annal.* LI, p. 33. sqq... Ut ut est, ex Oriente fabulam de Gryphis allatam esse minime dubium. Apud quos quantum locum mature jam tenuerit, documento sunt artis opera, in quibus frequenter occurrunt gryphi varia forma ac significatione ornatus causa adhibiti; at quid potissimum iis indicetur, haud prorsus liquere videtur Vælcero *Mythol. Geogr.* I, p. 184, nisi ut sphingibus ita gryphis altius quid ac magis reconditum, arcanam quandam sapientiam statuas. V. Böttiger. *Kunstmytholog.* I, p. 422, *Vasengemælde* III, 105; Creuzer *Symbol.* I, p. 433, 540. »

§ 13. — Ὅτι τὰ πρόβατα τῶν Ἰνδῶν κ. τ. λ.] Hinc sua habet Ælian. IV, 32: Τὰς αἴγας δὲ καὶ τὰς οἷς ὄνων τῶν μεγίστων μείζονας ἀκούει, καὶ ἀποκτείνει τέτταρα ἐκάστην οὐ μείω γε μὴν τῶν τριῶν, οὗτ' αἰξ' Ἰνδική, οὗτ' ἂν οἷς ποτὲ τέκτοι. Καὶ τοῖς μὲν πρόβάτοις αἰ οὐραὶ πρὸς τὸν πόδα τέτανται· αἱ δὲ αἴγες μακίστας ἔχουσιν, ὥστε ἐπιπλάθειν γῆς ὀλίγου. Τῶν μὲν οὖν ὀίων τῶν τίκτειν ἀγαθῶν ἀποκόπτουσι τὰς οὐρὰς οἱ νομεῖς, ἵνα ἐπιθελίνωνται, ἐκ δὲ τῆς πιμελῆς τῆς τούτων καὶ ἑλαιον ἀποθλίβουσι. Τῶν δὲ ἀβρύνων δικτέμνουσι τὰς οὐρὰς καὶ ἐξαίρουσι τὸ στέαρ καὶ ἐπιβράπτουσι, καὶ ἐνοῦται πάλιν ἡ τομὴ καὶ ἀφανίζεται τὰ ἐχρη αὐτῆς. Cf. Bochart. *Hierozoic.* II, 45, p. 495; Wahl. p. 820.

71.

Ἵς δὲ οὔτε ἡμερος οὔτε ἀγριος] Ælianus *Nat. animal.* XVI, 37: Ἵν δὲ ἐν Ἰνδοῖς οὐ φασὶ γίνεσθαι οὔτε ἡμερον, οὔτε ἀγριον· μυσάττονται δὲ καὶ ἐσθίειν τοῦδε τοῦ ζώου Ἰνδοί, καὶ οὐκ ἂν γεύσαιντο ποτὲ βείων, ὥς περ οὖν οὐδὲ ἀνθρωπείων οἱ αὐτοί. Idem alio loco fontis nomen adjicit:

71.

Suem apud Indos neque ferum neque mansuetum nasci

CTESIAS.

Ctesias prodidit: et oves eorum alicubi caudas cubitum latus habere.

7

Ælianus III, 4 : Ὅν οὔτε ἄγριον οὔτε ἡμερον ἐν Ἰνδοῖς γενέσθαι λέγει Κτησίας, πρόβατα δὲ τὰ ἐκείνων οὐράς πῆγξιν ἔχειν τὸ πλάτος πού φησιν.

Aristotel. Hist. anim. VIII, 28 (27, § 3) : Ἐν δὲ τῇ Ἰνδικῇ, ὡς φησι Κτησίας, οὐκ ὦν ἀξιόπιστος, οὐθ' ἡμερος, οὐτ' ἄγριος σῶς.

Cf. Palladius De Brachman. p. 5 : Χοῖρος γὰρ ἀπὸ Θηβαίδος οὐκ ἔτι εὐρίσκεται ἐν τοῖς μέρεσι Ἰνδίας ἢ Αἰθιοπίας, δι' ὑπερβολὴν καυμάτων. Cf. Bochart. l. I. p. 703. Hodie sat multas Indiam alere sues constat.

Οἱ δὲ φοίνικες κ. τ. λ.] Palladius l. I. p. 4 : ἔχει δὲ καὶ φοίνικας (ἡ Ἰνδία) καὶ τὸ κάρυστον τὸ μέγιστον τὸ Ἰνδικοῦν, καὶ τὸ λεπτόν τὸ ἀρωματίζον. De palma Indica adi Kæmpfer. in Amœnit. exoticæ. IV, 2, et Wahl. p. 779. Cf. Reynier l'Économie des Perses p. 286 sqq.

Ποταμὸν... ῥέοντα μέλι] Cod. Monac. : ἔστι δὲ καὶ πηγή ἐν τινι πέτρᾳ ῥέοντα (sic) μέλι, ὡς τὸ καθ' ἡμέραν.

§ 14. — Λέγει δὲ ὅτι πηγή ἔστι κ. τ. λ.] Cum his confer. fragm. 12.

§ 15. — De firma Indorum valetudine et longevitate cf. Arrian. Ind. 15, 12, Wahl. l. I. p. 135 sqq. Ctesiam de hac re Plinius quoque excitat.

72.

Plinius H. N. XVII, 2, p. 374 Hard. : *Onesicritus, quibus locis Indiæ umbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinquā et binorum palmorum exsistere, et vivere annos centum triginta, nec senescere, sed ut medio ævo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobius. Ctesias gentem ex his, quæ appellatur Pandore, in convallibus sitam, annos ducentos vivere, in juvenia candido capillo, qui in senectute nigrescat.*

§ 16. — Ἔστιν ὄφρις σπιθαμιαῖος κ. τ. λ.] Ueberius rem ex Ctesia, ut patet, narrat Ælianus. IV, 36 : Ἔστι δὲ ἄρα, ait, οὗτος ὁ ὄφρις κατὰ σπιθαμὴν τὸ μῆκος ὅσα ἰδεῖν. Χρόαν δὲ εἴκει πορφύρα τῇ βαθυτάτῃ λευκὴν δὲ κεφαλὴν καὶ οὐκέτι πορφυρᾶν περιηγούνται αὐτοῦ, λευκὴν δὲ, οὐχ ὡς εἰπεῖν ἔπος, ἀλλὰ καὶ χιόνος ἐπέκεινα καὶ γάλακτος πλέον λευκὴν. Ὀδόντων δὲ ἄγονός ἐστιν ὁ ὄφρις οὗτος (εὐρίσκεται δὲ ἐν τοῖς πυρωδεστατοῖς τῆς Ἰνδικῆς χωρίοις) καὶ δάκνειν μὲν ἥκιστός ἐστι, καὶ κατὰ γε τοῦτο φαίης ἂν τιθασὸν αὐτὸν εἶναι καὶ πρῶτον οὐδ' ἂν κατεμέσῃ, ὡς ἀκούω, ἢ ἀνθρώπου τινός, ἢ θηρίου, τοῦδε τὸ μέλος διασπαῖναι ἀνάγκη πᾶν. Οὐκοῦν θηραθέντα αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐραίου μέρους ἐξαργυρῶσιν καὶ οἷα εἰκὸς κάτω τὴν

κεφαλὴν ἔχει, καὶ εἰς γῆν ὀρέξῃ· ὅπ' αὐτῷ δὲ τῷ στόματι τοῦ θηρός ἀγγεῖόν τι τιθέασι πεπονημένον χαλκοῦ καὶ αἱ διὰ τοῦ στόματος σταγόνες ἐκείναι λείδονται εἰς ταῦτα, καὶ τὸ καταβρέβυσαν συνίσταται τε καὶ πήγνυται, καὶ ἐρεῖς ἰδὼν ἀμυγδαλῆς δάκρυον εἶναι. Καὶ ὁ μὲν ἀποθνήσκει ὁ ὄφρις· ὑφαίρουσι δὲ τὸ σκεῦος καὶ τιθέασι ἄλλο, χαλκοῦν ἔστι καὶ ἐκείνο, νεκροῦ δὲ ἐκρεῖ ἄλιν ὑγρὸς ἰχώρ οὗτος, καὶ εἴκειν ὕδατι· τριῶν δὲ ἡμερῶν εἴσι, καὶ συνίσταται μέντοι καὶ οὗτος· ἡ δ' ἀπ' ἀμφοῖν διαφορὰ κατὰ τὴν χροάν· ἡ μὲν γὰρ δεινῶς ἔστι μελαινα, ἡ δὲ ἡλέκτρι· εἰκασται. Οὐκοῦν τούτου μὲν εἰ δοῖς τινὶ δσον σησάμου μέγεθος ἀφελῶν, καὶ ἐμβάλων εἰς οἶνον ἢ εἰς σιτίον, πρῶτον μὲν αὐτὸν σπασμὸς περιλήψεται καὶ μάλα ἰσχυρὸς, εἴτα διαστρέφονται οἱ τὸ ὄφθαλμῷ, ὁ δὲ ἐγκέφαλος διὰ τῶν ῥινῶν κατολισθαίνει θλιβόμενος καὶ ἀποθνήσκει, καὶ οἰκτίστα μὲν, ἀλλὰ οὐκίστα· ἂν δὲ ἐλαττον λάβῃ τοῦ φαρμάκου, ἄρυστα μὲν αὐτῷ καὶ ἐντεῦθεν ἔστι, χρόνῳ δὲ ἀπολλυται. Ἐὰν δὲ τοῦ μελανοῦ ὀρέξης, θπερ οὖν κατεβρέυσσε τεθνεώτος, ὡς εἶναι σησάμου καὶ τοῦτο μέγεθος, ὑπόπυος γίνεται, καὶ φθὴ καταλαμβάνει τὸν λαβόντα, καὶ ἐνιαυτοῦ ἀναλίσκεται τημεδόν· πολλοὶ δὲ καὶ εἰς ἔτη δύο προῆλθον, κατὰ μικρὸν ἀποθνήσκοντες.

Hinc sua mutuatus est Phile De propr. animal. 66, p. 230. Ceterum confer quæ narrant Ælian. XVI, 41, et Strabo XV, p. 1029, A.

§ 17. — Καὶ ὄρνεον, φησὶν, ἐπικαλούμενον δίκερον] Sic edidit Bekkerus. Vulgo δίκαιρον, atque ita etiam Ælianus IV, 41, qui Ctesiana reddidit his verbis :

Ἔθνος ὀρνίθων Ἰνδικῶν βραχυτάτων καὶ τοῦτο εἴη ἂν ἐν δὲ τοῖς πάγοις τοῖς ὕψηλοις νεοττεύει, καὶ ταῖς πέτραις ταῖς καλουμέναις λιτταῖς· καὶ ἔστι τὸ μέγεθος τὰ ὀρνύφικα, δσονπερ ὦδον πέρδικος· σανδαράχην δὲ μοι νόει τὴν χροάν αὐτῶν· καὶ Ἰνδοὶ μὲν αὐτὸ φωνῇ τῇ σπετέρᾳ δίκαιρον φιλοῦσιν ὀνομάζειν· Ἕλληνες δὲ, ὡς ἀκούω, δίκαιον. Τούτου τὸ ἀποπάτημα εἰ τις λάβῃ δσον κέγγρου μέγεθος, λυθὲν ἐν τῷ πόματι, εἴτα εἰς ἐσπέραν ἀπέθανεν. Ἔοικε δὲ ὁ θάνατος ὕπνῳ, καὶ μάλα γε ἡδεῖ καὶ ἀνωδύνῳ καὶ οἷον οἱ ποιηταὶ τὸν λυσιμελῆ φιλοῦσιν ὀνομάζειν ἢ τὸν ἀβληγρόν· εἴη γὰρ ἂν καὶ οὗτος ἐλεύθερος ὁδύνης καὶ τοῖς δεομένοις διὰ ταῦτα ἡδιστος· σπουδὴν δὲ ἄρα τὴν ἀνωτάτω τίθενται Ἰνδοὶ εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ· αὐτὸ γὰρ κακὸν ἐπιλήθον ἡγούνται τῷ ὄντι καὶ οὖν καὶ ἐν τοῖς δώροις τοῖς μέγα τιμίους τῶν Περσῶν τῷ βασιλεῖ ὁ Ἰνδῶν πέμπει καὶ τοῦτο· ὁ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων προτιμᾷ λαβὼν καὶ ἀποθησαυρίζει, κακῶν ἀνιάτων ἀντίπαλόν τε καὶ ἀμυντήριον, εἰ ἀνάγκη καταλάβῃ. Οὐκοῦν οὐδὲ ἔχει τις ἐν Πέρσαις αὐτὸ ἄλλος, ὅτι μὴ βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ μῆτηρ ἢ βασιλείως ... καὶ Ἰνδοὺς κτῆσασθαι φασιν

In Indica regione, ut ait Ctesias, parum ille fide dignus, nec cicur nec ferus sus invenitur.

αὐτὸ εὐτυχήσαντας, ὡς τῆς ἐνταυθοῖ φρουρᾶς ἀπολυθῆναι δταν ἐθέλωσιν. Cf. Philel. l. 32, p. 129 sq. — De etymo vocis δικαίου v. Tychsen in Heeren. *Ideen*, I, 1, p. 612.

§ 18. — Καὶ ξύλον ἐστὶ πάρηθρον κ. τ. λ.] Cod. Mon. : ἐστὶ δὲ καὶ ξύλον ἐν Ἰνδία καλούμενον παρήθρον (l. πάρηθρον), ὁμοιον ἐλαίας ποιεῖ ῥίζας ἰσ' οὗτ' ἄνθος φέρει οὔτε καρπὸν· μία γὰρ ἐκ τῶν ῥιζῶν τούτου ὅσον δάκτυλον (l. δάκτυλος) λαμβανομένη, οὗ ἂν προσχθῇ πάντα ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν, χρυσόν, ἄργυρον, χαλκόν, ἄρνας, βόας καὶ τὰ λοιπὰ. Καίτοι δὲ ἐὰν βάλῃς ἐξ αὐτῆς τῆς ῥίζης εἰς ὕδωρ, πῆξεις (αὐτὸ) ὡς γάλα· ὁμοίως καὶ οἶνον, καὶ ἔξεις τῇ χειρὶ ὥσπερ κηρόν· τῇ δὲ ἐτέρᾳ διαχέεται.

73.

Apollon. Hist. Mir. 17 : Κτησίης παρ' Ἰνδοῖς ξύλον γίνεσθαι φησιν, δ καλεῖται πάρυθρον (l. πάρηθρον)· τοῦτ' ἐφ' ἑαυτὸ ἔλκει πᾶν τὸ προσκομισθὲν αὐτῷ, οἶον χρυσόν, ἄργυρον, κασσίτερον, χαλκόν· καὶ τὰλλα μεταλλικὰ πάντα· ἔλκει δὲ καὶ τὰ συνέγγυς ἱπτάμενα στρουθία· ἐὰν δὲ μείζον ᾦ τὸ ξύλον, καὶ αἰγας καὶ πρόβατα καὶ τὰ ὁμήλικα ζῶα.

Cf. Hesych. παρήθρον, παρὰ Κρησὶ ξύλον τι. De compositione vocis v. Tychsen l. 1. p. 613. — Weyrauch. (*Herodot. u. Ctesias über Indien* p. 393) quæ de παρήθρῳ narrantur ad genus *visci* referri vult. Cum iis, quæ de radice metalla attrahente dicuntur, equidem comparaverim ramum istum vel radicem abietis (*Wünschelruthe* Germani dicunt), quem a metallis subter terram latentibus attrahi, ideoque locus ubi auri argenticque venæ reconditæ sint, quærenti indicare fabulantur. Ceterum cf. quos Bæhrius laudat, Hassse *Entdeckungen im Felde der ältesten Erd- und Menschengesch.* p. 166. Hartmann *Aufklärungen über Asien*, I, p. 309.

§ 19. — ἐστὶ δὲ καὶ ποταμὸς... Ὅτι παρχος κ. τ. λ.] Cod. Mon. ἐστὶ δὲ καὶ ποταμὸς οὐ μέγας κακεῖ, καὶ οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ μῆνα ἓνα δηλόνοσι τὸν αὐγουστον ὅλον ἡλεκτρον καταβρεῖ σφόδρα πολλὸ καὶ παχύ. — Fluvius ap. Plinium audit *Hypobarus* :

74.

Plinius H. N. XXXVII, 2 (tom. II, p. 770 Hard.) : *Ctesias Indis flumen esse Hypobarum,*

73.

Ctesias lignum apud Indos nasci dicit, quod appelletur Parybum. Id omnia oblata ad se trahere, aurum, argentum, stannum, æs, et omnia alia metalla : quin etiam passerculos propius advolantes. Quodsi majus lignum fuerit, trahere etiam ad se capras, oves et æqualia animalia.

quo vocabulo significetur omnia in se ferre bona : fluere a septentrione in exortivum Oceanum juxta montem silvestrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas siptachoras vocari, qua adpellatione significetur prædulcis suavitas.

Hassius (l. 1. p. 191.) Hypobaro fluvio indicari opinatur *Hyperboreum mare (la mer Baltique)* ; quod non majoris facio quam alteram ejusdem viri sententiam, sc. paradisum veterum omnisque vitæ humanæ initia assignanda esse Borussiae oris septemtrionalibus.

σιπταχόρα] Respondet Persico vocabulo *Schisteh-chor*, i. e. *suave esu*, ut docet Tychsen l. 1. p. 613. Plura de hac arbore disputant Wahl. et Kæmpher l. 1. — Electrum, quod Ctesias memorat, de resina quadam odorifera ex arboribus defluente intelligendum.

§ 20. — ἐν τοῖς δε τοῖς ὄρεσι κ. τ. λ.] Cod. Monac. : ἐν ἐκείνοις τοῖς ὄρεσι εἰσὶν ἄνθρωποι, κυνὸς κεφαλὴν ὁμοίαν ἔχοντες· καὶ οὐ διαλέγονται φωνήν, ἀλλ' ὠρύονται ὡς κύνες· καὶ τοὺς ὀδόντας καὶ οὐράς (ὄνυχας Phot. minus bene) καὶ τοὺς πόδας ὁμοιοῦ κυνῶν· ἡ ἐσθῆσις γὰρ αὐτῶν κρήν ὡμά. *Vulgatæ Photianæ priores editores inseruerunt.*

75.

Tzetzes Hist. VII, 714 :

Καὶ δὲ Κτησίης ἐν Ἰνδοῖς εἶναι τοιαῦτα λέγει· ἡλεκτροφόρα δένδρα τε καὶ τοὺς κυνοκεφάλους· δικαίους πάνυ δέφῃσι, ζῆν δ' ἐκ τῶν ἀγρευμάτων.

76.

Plinius H. N. VII, 2 : *In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, unguibus armatum venatu et aucupio vesci. Horum supra centum viginti millia fuisse, prodente se, Ctesias scribit.*

77.

Ælianus IV, 46 : Ἐν Ἰνδοῖς γίνεται θηρία, τὸ μέγεθος ὅσον ἂν γένοιτο ἂν οἱ κύνες· καὶ ἐστὶν ἐρυθρὰ, κινναβάρι δὲ εἰκάσαις ἂν, εἰ πρῶτον θεάσαιτο αὐτά· πόδας ἔχει ταῦτα μηχίστους καὶ προσάψασθαι μολαχὰ ἐστι. Φύεται δὲ ἄρα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν

75.

Et Ctesias in Indis esse talia dicit, electriferas arbores, atque Cynocephalos, quos valde justos dicit, vivere vero ex venationibus.

77.

Nascentur in India animalia magnitudine qua canthari, colore rubro, cinnabari primo adpectu simillimo, pedibus longissimis, tactu molli. Ea in arboribus, quæ succino ma-

7.

φερόντων τὸ ἤλεκτρον καὶ σιτεῖται τὸν τῶν φυτῶν καρπὸν τῶνδε. Θηρῶσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἰνδοὶ, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ ἐξ αὐτῶν βάπτουσι τὰς τε φοινικίδας καὶ τοὺς ὑπ' αὐταῖς χιτῶνας, καὶ πᾶν δτι ἂν ἐθέλωσι ἄλλο ἐς τήνδε τὴν χροᾶν ἐκτρέψαι τε καὶ γρῶσαι. Κομίζεται δὲ ἄρα ἡ τοιαύτη ἐσθῆς καὶ τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Καὶ τό γε εὐσιδὲς τῆς ἐσθῆτος δοκεῖ τοῖς Πέρσαις θαυμαστὸν, καὶ ἀντικρινομένη γε τοῖς Περσῶν ἐπιχωρίοις κρατεῖ κατὰ πολὺ καὶ ἐκπλήττει, ὥς φησι Κτησίᾱς· ἐπεὶ καὶ τῶν ἄδομένων τῶν Σαρδιανικῶν ἐστὶ τε δξυτέρᾳ καὶ τηλαυγετέρᾳ. Ἰνόνται δὲ ἐνταῦθα τῆς Ἰνδικῆς, ἐνθα οἱ κάθαρτοι, καὶ οἱ καλούμενοι κυνοκέφαλοι, οἷς τὸ ὄνομα ἔδωκεν ἡ τοῦ σώματος ὅψις τε καὶ φύσις· τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπων ἔχουσι καὶ ἡμφιεσμένοι βαδίζουσι δοῦράς ὑρίων. Καὶ εἰσι δίκαιοι, καὶ ἀνθρώπων λυποῦσιν οὐδένα, καὶ φθέγγονται μὲν οὐδὲν, ὠρύονται δὲ, τῆς γε μὴν Ἰνδῶν φωνῆς ἐπαίουσιν. Τροφὴ δὲ αὐτοῖς τῶν ζώων τὰ ἄγρια, αἰροῦσι δὲ αὐτὰ ῥᾶστα, καὶ γάρ εἰσιν ὠκιστοὶ, καὶ ἀποκτείνουσι καταλαβόντες καὶ ὀπτῶσιν οὐ πυρὶ, ἀλλὰ πρὸς τὴν εἰλην τὴν τοῦ ἡλίου, εἰς μοίρας διαζήναντες. Τρέφουσι δὲ καὶ αἴγας καὶ δῖς· καὶ σίτον μὲν ποιοῦνται τὰ ἄγρια, πίνουσι δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀρεμμάτων γάλα ὧν τρέφουσι.

Ex Æliano eadem repetit Phile l. l. 42, p. 171. Cynoscephalos in Libya memorat Herodot. IV, 191, Diodor. III, 34. Cf. Augustin. C. D. XVI, 8, Aristot. Hist. anim. II, 8, Strabo XVII, p. 812, Philostrat. Vit. Apoll. VI, 1, p. 229. — Simiarum genus huic narrationi ansam dedisse puto cum plerisque. De infima hominum classe (*Parias*) cogitat Heeren *Ideen* I, 2. p. 689. Cf. Maltebrun. *Nouv. Annal.* p. 356 sq.

§ 21. — Παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τοῦτου τοῦ ποταμοῦ] « Spectat ad Hyparchum fluvium, de quo cap. XIX; ut magna mihi oboriatu suspicio, totum cap. XX male huc intra cap. XIX et XXI irrepsisse, quum propria istius sedes post cap. XXI demum fuerit. Nam cap. XXII statim de Cynocephalis auctor pergit. » ΒΕΗΚ.

ἔστι πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν] « hic flos, sequentia si spectes, haud scias an unus idemque fuerit atque Siptachora §. 19. Ita enim sequitur: δτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία κ. τ. λ. et γίνεταί ταῦτα

ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἤλεκτρον φερόντων. Quibuscum consentit Ælian. N. An. IV, 46 [v. fragm. 77] et Phile De animall. propriett. 43, pag. 172 seq. Atque hactenus recte, uti videtur, Wahlius *Erdbeschreib. v. Ostind.* pag. 769, quod hancce arborem Coccum esse negat; quam eandem si omnino Indis veteribus incognitam, recentiore demum ætate foris advectam esse vult, vix me habebit assentientem. Nam in Ctesia loco vel ipsius Ctesia incuria, vel quod verisimilius, epitomatoris librariive negligentia duas diversas arbores confusas esse, facile adducar ut credam; quarum altera, Siptachora, electrum ferat, altera coccum præbeat, animalia ista alens. Atque concedamus licet, verum coccum tunc temporis vix notum Indis fuisse, aliam tamen hujusmodi arborem simili præditam virtute, apud eos inventam atque adhibitam esse, haud injuria contendere mihi posse videar. Atque ita jam dudum, auctore Larcherio, Anglus homo doctus statuerat Delaval (Præfat. ad: *An experimental Inquiry into the cause of the changes of colours*, Londin. 1777), cogitandum esse hic de eo animali arboreque, cui vulgo nomen *Cochenille*. Quæ eadem est Heerenii sententia, *Ideen* etc. I, 2, pag. 191 seq. 654, coll. I, 1, pag. 369; quamvis nec usquequaque rectam videri Ctesia descriptionem jure statuit, amandans ad Beckmanni *Beyträge zur Geschichte der Erfundungen* III, 1 seqq. » ΒΕΗΚ.

§ 22. — ξηραίνοντες αὐτοὺς σπυρίδας συρράπτουσιν] In margine adscriptum: αὐτὸν ἐν σπυρίδασι συνάγουσι. Et sane tale aliquid sententia sibi flagitat.

ξύλινα ἱμάτια] i. e. « des étoffes de coton (baumwoolne Zeuge) », ut recte Larcherius explicat: εἶρα ἀπὸ ξύλου dicit Herodotus III, 47; *xylina*, Plin. N. H. XIX. 1. Cf. Heeren. l. l. I, 2, p. 648 sq. Wahl. l. l. p. 762. » Ceterum huc refer:

78.

Servius ad Virgil. *Æn.* I, 653: *Acantho*, i. e. *flexibili virgulto*, in cujus imitationem arte vestis

nant, gignuntur, et earundem fructibus aluntur. Indi his caplis expressisque, puniceas vestes exteriores interioreque tingunt, et quicquid aliud eodem colore inficere libuerit. Persarum regi mittitur. Pulcrum ejus vestis speciem ut mirum quoddam Persæ adstupent, suisque vernaculis longe anteponunt, auctore Ctesia: nam vel celebribus illis sardianis floridior ac splendidior est. — In eodem Indiæ tractu, ubi canthari, Cynocephali etiam reperiuntur: quibus a facie et corporis specie nomen inditum [nam caput

caninum]; cetera fere humana habent: et vestiti pellibus ferarum ingreditur. Justi sunt, hominum nemini molesti aut injurii; non sermone, sed ululatu utuntur; indorum tamen linguam intelligunt. Venatione animalium ferorum vivunt, quæ, ut sunt celerrimi, facile consecuti interimunt, et frustatim divisa non ad ignem, sed ad solem assant. Capras etiam et oves alunt, ut ex lacte potu fruantur, sicuti ex feris cibo.

ornatur et conficitur. Varro ita dicit: « Ctesias ait in India esse arbores, quæ lanam ferant. »

πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη] *Hæc corrupta. Cum Larcherio refingendum aut: ὠνέονται δὲ καὶ ξίφη, aut πωλοῦσι δὲ καὶ αὐτοῖς Ἰνδοὶ ξίφη.*

§ 23. — ἐλαίω... τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινόμενῳ] i. e. *butyrum*, (*beurre* BUTTER), ut Larcherius et Heerenius (p. 689) statuunt. Cf. Polyæn. Strateg. IV, 3, 32, Arrian. Peripl. p. 24. ВЯНА: « Possis quoque de oleo cocois *nucifera*. (*huile de coco*, *Cocosæhl*) cogitare, quod vel e corticis lacte (*santar ajunt*) per aquæ opem, vel ex interiore nuce paratur et butyri loco adhibetur, nec non lucernis infunditur, et ad corpus capillosque unguendos usurpatur. Plura vide apud Wahl. l.l. p. 781. »

Λινὰ φοροῦσιν] Curtius VIII, 9, 21: *Corpora usque pedes carbaso velant; soleis pedes, capita linteis vinciunt.*

§ 25. — Ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἀγριοὶ κ. τ. λ.] Cod. Monac.: Εἰσὶ δὲ καὶ ὄναγροι ἐν Ἰνδία μεγάλοι, λευκοὶ, καὶ τὴν κεφαλὴν πορφύρῃν ἔχοντες· ἔχουσι δὲ κρέας ἐν τῷ μετώπῳ ὡς ἐνὸς πτήχεως τοῦ γὰρ τοιούτου κέρατος τὸ ῥίνισμα δίδοται ἐν ποτῷ, καὶ ἐστὶ φυλακτήριον θανασίμων φαρμάκων· ἐστὶ γὰρ τὸ ζῶον ἀθήρατον διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ κέρατος. Hinc verba τοῦ γὰρ τοιούτου... φαρμάκων textui inseruit Hæschel. Accuratus animal istud secundum Ctesiae narrationem describit Ælianus.

79.

Ælianus. IV, 52: Περὶ τῶν Ἰνδικῶν ὄνων. Ὅνους ἀγρίου οὐκ ἐλάττονας ἵππων τὰ μεγέθη ἐν Ἰνδοῖς γίνεσθαι πέπυσμαι· καὶ λευκοὺς μὲν τὸ ἄλλο εἶναι σῶμα, τὴν γὲ μὴν κεφαλὴν ἔχειν πορφύρᾳ παραπλησίαν, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἀποστέλλειν κυανοῦ χροῖαν·

κρέας δὲ ἔχειν ἐπὶ τῷ μετώπῳ, ὅσον πτήχεως τὸ μέγεθος καὶ ἡμίσεος προσέτι, καὶ τὸ μὲν κάτω μέρος τοῦ κέρατος εἶναι λευκόν, τὸ δὲ ἀνωτέρω φοινικοῦν, τό γε μὴν μέσον μέλαν δεινῶς. Ἐκ δὲ τῶνδε τῶν ποικίλων κεράτων πίνειν Ἰνδοὺς ἀκούω, καὶ ταῦτα οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς τῶν Ἰνδῶν κρατίστους, ἐκ διασθημάτων αὐτοῖς χρυσὸν περιγέοντας, οἷοναι ψελλίοις τισὶ κοσμήσαντας βραχίονα ὥραιον ἀγάλματος. Καὶ φασὶ νόσων ἀφύκτων ἀμαθῆ καὶ ἀπειρον γενέσθαι τὸν ἀπογευσάμενον ἐκ τοῦδε τοῦ κέρατος· μήτε γὰρ σπασμῷ ληρῆσθαι ἀν αὐτὸν, μήτε τῇ καλουμένῃ ἱερᾷ νόσῳ, μήτε μὴν διαρθρῆναι φαρμάκοις· ἐὰν δὲ τι καὶ πρότερον ἢ πεπωκὸς κακόν, ἀναιμῇν τοῦτο καὶ ὑγιᾶ γενέσθαι αὐτὸν. Πειστέυεται δὲ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὄνους καὶ ἡμέρους καὶ ἀγρίου καὶ τὰ ἄλλα τὰ μῶνυχα θηρία ἀστραγάλους οὐκ ἔχειν, οὐδὲ μὴ ἐπὶ τῇ ἥπατι χολῆν· ὄνους δὲ τοὺς Ἰνδοὺς λέγει Κτησίτας τοὺς ἔχοντας τὸ κέρας ἀστραγάλους φορεῖν καὶ ἀγίλους μὴ εἶναι· λέγονται δὲ οἱ ἀστράγαλοι μέλανες εἶναι, καὶ εἴ τις αὐτοὺς συντρίψαι, εἶναι τοιούτοι καὶ τὰ ἔνδον. Εἰσὶ δὲ καὶ ὠκιστοὶ οἷδε οὐ μόνον τῶν ὄνων, ἀλλὰ καὶ ἵππων καὶ ἑλάφων καὶ ὑπάρχονται μὲν ἡσυχῇ τοῦ δρόμου, κατὰ μικρὰ δὲ ἐπιβῶν νυνται καὶ διώκειν ἐκείνον, τοῦτο δὲ τὸ ποιητικόν, μεταθεῖν τὰ ἀκίχητά ἐστιν. Ὅταν γὲ μὴν ὁ θῆλος τέκη, καὶ περιάγεται τὰ ἀρτιγενῆ, σύννομοι αὐτοῖς οἱ πατέρες αὐτῶν φυλάττονται τὰ βρέφη. Διατριβαὶ δὲ τοῖς ὄνοις τῶν Ἰνδικῶν πεδίων τὰ ἐρημότατα. Ἐπιόντων δὲ τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν ἀγρὰν αὐτῶν, τὰ μὲν ἀπαλὰ καὶ ἐτι νεαρὰ ἑαυτῶν νέμεσθαι κατόπιν ἐῷσιν, αὐτοὶ δὲ ὑπερμαχοῦσι καὶ ἐπὶ αἰσι τοῖς ἵππευσιν ὁμάς, καὶ τοῖς κέρασι παύουσι. Τσαυτῇ δὲ ἀρα ἡ ἰσχὺς ἡ τῶνδὲ ἐστίν, οὐδὲν ἀντέχει αὐτοῖς παύομενον, ἀλλ' εἴκει καὶ διακόπτεται καὶ, ἐὰν τύχη, κατέθλασται καὶ ἀχρεῖόν ἐστιν. Ἦδη δὲ καὶ ἵππων πλευραῖς ἐμπεσόντες διέσχισαν, καὶ τὰ σπλάγχνα ἐξέχεαν· ἐνθεν τοι καὶ ὀρθωδοῦσιν αὐτοῖς πλησιάζειν οἱ ἵππεῖς· τὸ γάρ τοι τίμημα τοῦ γενέσθαι

79.

Silvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesquicubiti longitudine: cuius inferius album, superius puniceum, medium vero plane nigrum sit. Ex hisce variegatis cornibus Indos bibere audio, nec tamen omnes, sed potentiores, quum per interstitia auro ea circumfuderint et, veluti armillis quibusdam pulcrum simulacri brachium, exornaverint. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, nec eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro quem dicunt morbo tentari, neque venenis ullis necari ferunt; quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere et ad sanitatem redire. Quumque ceteros asinos per terram universam tum domesticos tum silvestres, sicut etiam ceteras solidipedes, neque talos neque in jecore fel habere compertum sit; asinos Indorum corni-

geros Ctesias et talos gestare neque felle carere dicit. Talos istos nigros esse perhibent, atque si quis eos confregerit, etiam interiora nigra apparere. Præterea velocitate superant et asinos et equos et cervos. Quum autem in cursum se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmanur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Ubi vero semina pepererunt pullosque secum circumducunt in pascuis, simul etiam patres eos custodiunt. Versantur autem in regionibus Indiæ desertissimis. Jam quum a venatoribus Indis invaduntur, puellios suos adhuc ætate infirmos a tergo suo pascentes habent, ipsi vero propugnantes equites aggrediuntur cornibusque feriunt. Ac tanta eorum vis, ut nihil quod feriant obsistat, sed cedant omnia vel percutiantur vel, si res ita ferat, frangantur et inutilia evadant. Equorum etiam incursu latera discerpunt, ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit ut ad eos equites appropinquare valde metuant. Appropinquatio enim capitalem ipsis pariter et equis multam mise-

φερόντων τὸ ἡλεκτρον καὶ σιτεῖται τὸν τῶν φυτῶν καρπὸν τῶνδε. Θηρώσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἴνδοι, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ ἐξ αὐτῶν βάπτουσι τὰς τε φοινικίδας καὶ τοὺς ὑπ' αὐταῖς χιτῶνας, καὶ πᾶν ὃ τι ἂν ἐθέλωσι ἄλλο ἐξ τήνδε τὴν γρῶαν ἐκτρέψαι τε καὶ χρῶσαι. Κομίζεται δὲ ἄρα ἡ τοιαύδε ἐσθῆς καὶ τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Καὶ τό γε εὐειδὲς τῆς ἐσθῆτος δοκεῖ τοῖς Πέρσαις θαυμαστὸν, καὶ ἀντικρινομένην γε τοῖς Περσῶν ἐπιχωρίοις κρατεῖ κατὰ πολὺ καὶ ἐκπλήττει, ὥς φησι Κτησίας· ἐπεὶ καὶ τῶν ἑδομένων τῶν Σαρδιανικῶν ἐστὶ τε δευτέρα καὶ τηλαυγεστέρα. Γίνονται δὲ ἐνταῦθα τῆς Ἰνδικῆς, ἐνθα οἱ κύνθαροι, καὶ οἱ καλούμενοι κυνοκέφαλοι, οἷς τὸ ὄνομα ἔδωκεν ἡ τοῦ σώματος ὄψις τε καὶ φύσις· τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπων ἔχουσι καὶ ἡμφιεσμένοι βαδίζουσι δорὰς θηρίων. Καὶ εἰσι δίκαιοι, καὶ ἀνθρώπων λυποῦσιν οὐδένα, καὶ φθέγγονται μὲν οὐδὲν, ὠρύονται δὲ, τῆς γε μὴν Ἰνδῶν φωνῆς ἐπαίουσιν. Τροφὴ δὲ αὐτοῖς τῶν ζώων τὰ ἄγρια, αἰρούσι δὲ αὐτὰ ῥᾶστα, καὶ γάρ εἰσιν οἰκιστοί, καὶ ἀποκτείνουσι καταλαβόντες καὶ ὀπτῶσιν οὐ πυρὶ, ἀλλὰ πρὸς τὴν εἰλην τὴν τοῦ ἡλίου, εἰς μοίρας διαζήναντες. Τρέφουσι δὲ καὶ αἴγας καὶ δῖς καὶ σῖτον μὲν ποιοῦνται τὰ ἄγρια, πίνουσι δὲ τὸ ἐκ τῶν ἡρεμμάτων γάλα ὧν τρέφουσι.

Ex Æliano eadem repetit Phile l. l. 42, p. 171. Cynoscephalos in Libya memorat Herodot. IV, 191, Diodor. III, 34. Cf. Augustin. C. D. XVI, 8, Aristot. Hist. anim. II, 8, Strabo XVH, p. 812, Philostrat. Vit. Apoll. VI, 1, p. 229. — Simiarum genus huic narrationi ansam dedisse puto cum plerisque. De infima hominum classe (*Parias*) cogitat Heeren *Ideen* I, 2. p. 689. Cf. Maltebrun. *Nouv. Annal.* p. 356 sq.

§ 21. — Παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τοῦτου τοῦ ποταμοῦ] « Spectat ad Hyparchum fluvium, de quo cap. XIX; ut magna mihi oborietur suspicio, totum cap. XX male huc intra cap. XIX et XXI irrepsisse, quum propria istius sedes post cap. XXI demum fuerit. Nam cap. XXII statim de Cynocephalis auctor pergit. » Βεηα.

ἔστι πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν] « hic flos, sequentia si spectes, haud scias an unus idemque fuerit atque Siptachora §. 19. Ita enim sequitur: ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία κ. τ. λ. et γίνεταί ταῦτα

ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἡλεκτρον φερόντων. Quibuscum consentit Ælian. N. An. IV, 46 [v. fragm. 77] et Phile De animall. propriett. 43, pag. 172 seq. Atque hactenus recte, uti videtur, Wahlius *Erdbeschreib. v. Ostind.* pag. 769, quod hancce arborem Coccum esse negat; quam eandem si omnino Indis veteribus incognitam, recentiore demum ætate foris advectam esse vult, vix me habebit assentientem. Nam in Ctesiae loco vel ipsius Ctesiae incuria, vel quod verisimilius, epitomatoris librariive negligentia duas diversas arbores confusas esse, facile adducar ut credam; quarum altera, Siptachora, electrum ferat, altera coccum præbeat, animalia ista alens. Atque concedamus licet, verum coccum tunc temporis vix notum Indis fuisse, aliam tamen hujusmodi arborem simili præditam virtute, apud eos inventam atque adhibitam esse, haud injuria contendere mihi posse videar. Atque ita jam dudum, auctore Larcherio, Anglus homo doctus statuerat Delaval (Præfat. ad: *An experimental Inquiry into the cause of the changes of colours*, London. 1777), cogitandum esse hic de eo animali arboreque, cui vulgo nomen *Cochenille*. Quæ eadem est Heerenii sententia, *Ideen* etc. I, 2, pag. 191 seq. 654, coll. I, 1, pag. 369; quamvis nec usquequaque rectam videri Ctesiae descriptionem jure statuit, amandans ad Beckmanni *Beyträge zur Geschichte der Erfundungen* III, 1 seqq. » Βεηα.

§ 22. — ξηραίνοντες αὐτοὺς σπυρίδας συρῆραπτουσί] In margine adscriptum: αὐτὸν ἐν σπυρίδαϊ συνάγουσι. Et sane tale aliquid sententia sibi flagitat.

ξύλινα ἱμάτια] i. e. « des étoffes de coton (*baumvollsne Zeuge*), ut recte Larcherius explicat: εἶρια ἀπὸ ξύλου dicit Herodotus III, 47; *xylina*, Plin. N. H. XIX. 1. Cf. Heeren. l. l. I, 2, p. 648 sq. Wahl. l. l. p. 762. » Ceterum huc refer:

78.

Servius ad Virgil. Æn. I, 653: *Acantho*, i. e. *flexibili virgulto*, in cujus imitationem arte vestis

nant, gignuntur, et earundem fructibus aluntur. Indi his captis expressisque, puniceas vestes exteriores interioresque tingunt, et quicquid aliud eodem colore inficere libuerit. Persarum regi mittitur. Pulcrum ejus vestis speciem ut mirum quoddam Persæ adstupent, suisque vernaculis longe anteposunt, auctore Ctesia: nam vel celebribus illis sardianis floridior ac splendidior est. — In eodem Indię tractu, ubi canthari, Cynocephali etiam reperiuntur: quibus a facie et corporis specie nomen inditum [nam caput

caninum]; cetera fere humana habent: et vestiti pellibus ferarum ingrediuntur. Justi sunt, hominum nemini molesti aut injurii; non sermone, sed ululatu utuntur; Indorum tamen linguam intelligunt. Venatione animalium ferarum vivunt, quæ, ut sunt celerrimi, facile consecuti interimunt, et frustatim divisa non ad ignem, sed ad solem assant. Capras etiam et oves alunt, ut ex lacte potu fruuntur, sicuti ex feris cibo.

ornatur et conficitur. Varro ita dicit: « Ctesias ait in India esse arbores, quæ lanam ferant. »

πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη] *Hæc corrupta. Cum Larcherio refigendum aut: ὧνονται δὲ καὶ ξίφη, aut πωλοῦσι δὲ καὶ αὐτοῖς Ἴνδοι ξίφη.*

§ 23. — ἐλαίω... τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινόμενῳ] i. e. *butyro*, (*beurre* BUTTER), ut Larcherius et Heerenius (p. 689) statuunt. Cf. Polyæn. Strateg. IV, 3, 32, Arrian. Peripl. p. 24. ВЭНА.: « Possis quoque de oleo cocois *nuciferae*. (*huile de coco, Cocosæhl*) cogitare, quod vel e corticis lacte (*santar* ajunt) per aquæ opem, vel ex interiore nuce paratur et butyri loco adhibetur, nec non lucernis infunditur, et ad corpus capillosque unguendos usurpatur. Plura vide apud Wahl. l.l. p. 781. »

λίαν φοροῦσιν] Curtius VIII, 9, 21: *Corpora usque pedes carbaso velant; soleis pedes, capita linteis vinciunt.*

§ 25. — Ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἄγριοι κ. τ. λ.] Cod. Monac.: Εἰσὶ δὲ καὶ ὄναγροι ἐν Ἰνδία μεγάλοι, λευκοὶ, καὶ τὴν κεφαλὴν πορφύρεον ἔχοντες· ἔχουσι δὲ κρέας ἐν τῷ μετώπῳ ὡς ἐνὸς πῆχεως· τοῦ γὰρ τοιούτου κέρατος τὸ ῥίνισμα δίδεται ἐν ποτῷ, καὶ ἐστὶ φυλακτήριον θανασίμων φαρμάκων· ἐστὶ γὰρ τὸ ζῶον ἀθήρατον διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ κέρατος. Hinc verba τοῦ γὰρ τοιούτου... φαρμάκων textui inseruit Hæschel. Accuratus animal istud secundum Ctesiae narrationem describit Ælianus.

79.

Ælianus. IV, 52: Περὶ τῶν Ἰνδικῶν ὄνων. Ὅνους ἄγριους οὐκ ἐλάττωνας ἵππων τὰ μεγέθη ἐν Ἰνδοῖς γίνεσθαι πέπυσμαι· καὶ λευκοὺς μὲν τὸ ἄλλο εἶναι σῶμα, τὴν γε μὴν κεφαλὴν ἔχειν πορφύρεα παραπλησίαν, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἀποστέλλειν κυανοῦ χροάν·

κέρας δὲ ἔχειν ἐπὶ τῷ μετώπῳ, ὅσον πῆχεως τὸ μέγεθος καὶ ἡμίσεος προσέτι, καὶ τὸ μὲν κάτω μέρος τοῦ κέρατος εἶναι λευκόν, τὸ δὲ ἀνωτέρω φοινικεῖον, τὸ γε μὴν μέσον μέλαν δεινῶς. Ἐκ δὲ τῶνδε τῶν ποικίλων κεράτων πίνειν Ἰνδοὺς ἀκούω, καὶ ταῦτα οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς τῶν Ἰνδῶν κρατίστους, ἐκ διαστημάτων αὐτοῖς χρυσὸν περιγέοντας, ὁλοει ψελλοῖς τισὶ κοσμήσαντας βραχίονα ὥραϊον ἀγάλματος. Καὶ φασὶ νόσων ἀφύκτων ἀμαθῆ καὶ ἄπειρον γενέσθαι τὸν ἀπογευσάμενον ἐκ τοῦδε τοῦ κέρατος· μήτε γὰρ σπασμῷ ληρθῆναι ἀν' αὐτόν, μήτε τῇ καλουμένῃ ἱερᾷ νόσῳ, μήτε μὴν διαφραθῆναι φαρμάκοις· ἐὰν δέ τι καὶ πρότερον ᾗ πεπωκὼς κακόν, ἀνεμείν τούτο καὶ ὑγιᾶ γενέσθαι αὐτόν. Πεπίστευται δὲ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὄνους καὶ ἡμέρους καὶ ἀγρίους καὶ τὰ ἄλλα τὰ μῶνυχα θηρία ἀστραγάλους οὐκ ἔχειν, οὐδὲ μὴν ἐπὶ τῇ ἥπατι χολήν· ὄνους δὲ τοὺς Ἰνδοὺς λέγει Κτησία· τοὺς ἔχοντας τὸ κέρας ἀστραγάλους φορεῖν καὶ ἀγέλους μὴ εἶναι· λέγονται δὲ οἱ ἀστράγαλοι μέλανες εἶναι, καὶ εἰ τις αὐτοὺς συντρίψαι, εἶναι τοιοῦτοι καὶ τὰ ἔνδον. Εἰσὶ δὲ καὶ ὠκιστοὶ οἷδε οὐ μόνον τῶν ὄνων, ἀλλὰ καὶ ἵππων καὶ ἐλάφων· καὶ ὑπάρχονται μὲν ἡσυχῇ τοῦ δρόμου, κατὰ μικρὰ δὲ ἐπιβρίωννυνται καὶ διώκειν ἐκείνων, τοῦτο δὲ τὸ ποιητικόν, μεταθεῖν τὰ ἀκίχρτά ἐστιν. Ὅταν γε μὴν ὁ θῆλος τέχνη καὶ περιέργηται τὰ ἀρτιγενῆ, σύνομοι αὐτοῖς οἱ πατέρες αὐτῶν φυλάττονται τὰ βρέφη. Διατριβαὶ δὲ τοῖς ὄνοις τῶν Ἰνδικῶν πεδίων τὰ ἐρημότατα. Ἐπιόντων δὲ τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν ἄγραν αὐτῶν, τὰ μὲν ἀπαλὰ καὶ εἶτι νεαρὰ ἑαυτῶν νέμεσθαι κατόπιν ἑῶσιν, αὐτοὶ δὲ ὑπερμαχοῦσι καὶ ἐπίσσι τοῖς ἵππευσιν ὁμοσε, καὶ τοῖς κέρασι παύουσι. Τσαυτὴ δὲ ἄρα ἡ ἰσχυρὴ τῶνδε ἐστίν, οὐδὲν ἀντέχει αὐτοῖς παύομενον, ἀλλ' εἰκει καὶ διακόπτεται καὶ, ἐὰν τύχῃ, κατέθλασται καὶ ἀρχεῖν ἐστίν. Ἦδη δὲ καὶ ἵππων πλευραῖς ἐμπεσόντες διέσχισαν, καὶ τὰ σπλάγχνα ἐξέχξαν· ἐνθεν τοι καὶ ὀρθωδοῦσιν αὐτοῖς πλησιάζειν οἱ ἵπποις· τὸ γάρ τοι τίμημα τοῦ γενέσθαι

79.

Silvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesquicubiti longitudine: cujus inferius album, superius puniceum, medium vero plane nigrum sit. Ex hisce variegatis cornibus Indos bibere audio, nec tamen omnes, sed potentiores, quum per interstitia auro ea circumfuderint et, veluti armillis quibusdam pulcrum simulacri brachium, exornaverint. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, nec eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro quem dicunt morbo tentari, neque venenis ullis necari ferunt; quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere et ad sanitatem redire. Quumque ceteros asinos per terram universam tum domesticos tum silvestres, sicut etiam ceteras solidipedes, neque talos neque in jecore fel habere compertum sit; asinos Indorum corni-

geros Ctesias et talos gestare neque felle carere dicit. Talos istos nigros esse perhibent, atque si quis eos confregerit, etiam interiora nigra apparere. Præterea velocitate superant et asinos et equos et cervos. Quum autem in cursum se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Ubi vero feminæ pepererunt pullosque secum circumducunt in pascuis, simul etiam patres eos custodiunt. Versantur autem in regionibus Indiæ desertissimis. Jam quum a venatoribus Indis invaduntur, pueros suos adhuc ætate infirmos a tergo suo pascentes habent, ipsi vero propugnantes equites aggrediuntur cornibusque feriunt. Ac tanta eorum vis, ut nihil quod feriant obsistat, sed cedant omnia vel percutiantur vel, si res ita ferat, frangantur et inutilia evadant. Equorum etiam incursu latera discerpunt, ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit ut ad eos equites appropinquare valde metuant. Appropinquatio enim capitalem ipsis pariter et equis multam mise-

πλησύν θάνατός ἐστιν οἰκτιστος αὐτοῖς· καὶ ἀπολλύν-
ται καὶ αὐτοὶ καὶ [οἱ] ἵπποι. Δεινοὶ δὲ εἰσι καὶ λακτί-
σαι. Δῆγματα δὲ ἄρα ἐς τοσοῦτον καθικνεῖται αὐτῶν,
ὥ ἀποσπᾶν τὸ περιληφθὲν πᾶν. Ζῶντα μὲν οὖν τέ-
λειον οὐκ ἂν λάβοις, βάλλονται δὲ ἀκοντίοις καὶ ὄστοις·
καὶ τὰ κέρατα οὕτως τὰ ἐξ αὐτῶν Ἰνδοὶ νεκρῶν σκυλεύ-
σαντες, ὥς εἶπον, περιέπουσιν. Ὀνων δὲ Ἰνδῶν ἄβρω-
τὸν ἐστὶ κρέας· τὸ δὲ αἷτιον, πέφυκεν εἶναι πικρότα-
τον.

Cf. *Ælian.* III, 41; XVI, 20, *Aristot.* De part. anim. III, 2, p. 1001, B, *Hist. anim.* II, 1, p. 780, B, *Philostrat. Vit. Apoll.* III, 2, p. 96. — Ceterum descriptionem, quam Ctesias dat, ex inonumentis sculptis esse depromptam satis patet. Cogitandum vero de celebrato isto *monocerate*, de quo v. Heeren. l. l. p. 274 sq., *Rhode über Alter u. Werth ciniger morgenlænd. Urkunden* p. 86 sqq. et *Die heil. Sage d. Baktrer*, p. 216, *Rosenmüller, Altes u. neues Morgenland* tom. II, nr. 377, p. 269. *Cuvier* l. l. p. 60. — *Bæhrius* cum *Tychsenio* (ad Heeren. *Id.* p. 615) *Onagrum Ctesiae* esse vult *Asiaticum Rhinocerotem*, ita tamen ut quædam etiam admixta sint commenta, quæ ad fabulosum *monocerotem*, qualem *Persica* monumenta representant, pertineant. Atque ita statuendum putat, quoniam Ctesias ipse suis suis se oculis partes quasdam illius animalis vidisse dicat. Sed his haud multum tribuo. Quamquam verisimile est, Asiaticos in effingendo *monocerate* plurima a *rhinocerotis* natura in eum transtulisse.

ἐκ τούτων οἱ πτόντες] Cf. *Ælian.* III, 41: Ἰπ-
πους μονόκερως γῇ Ἰνδικῇ τίχεται, φασι, καὶ ὄνους μο-
νόκερως ἡ αὐτὴ τρέφει. Καὶ γίνεται καὶ γε ἐκ τῶν κε-
ράτων τῶδε ἐκπώματα, καὶ εἰ τις εἰς αὐτὰ ἐμβάλῃ
φάρμακον θανατηφόρον, ὁ πῶν οὐδὲν ἢ ἐπιβουλῇ λυ-
πήσει αὐτὸν· εἰκοι γὰρ ἀμυντήριον τοῦ κακοῦ τὸ κέ-
ρας τοῦ ἵππου καὶ τὸ τοῦ ὄνου εἶναι.

Τὰ ἄλλα μώνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσιν] *Idem* *Aristoteles* dicit in *Hist. animal.* II, 2, 9; *quamquam falsum est, sicut illud quoque quod de pondere et colore tali Ctesias profert. Etiam de animalibus felle carentibus loquitur Aristot.* l. l. I, 17, p. 36 *Schneider.*, quem vide de his disserentem.

§ 27. — Ἐν τῷ ποταμῷ τῶν Ἰνδῶν σκώ-
ληξ γίνεταί κ. τ. λ.] *Meminit hujus σκώληκος* § 1. — Plura dat *Ælianus*.

80.

Ælian. N. A. V, 3: Ὁ ποταμὸς δὲ Ἰνδὸς ἄθηρός ἐστι· μόνος δὲ ἐν αὐτῷ τίχεται σκώληξ, φασι, καὶ τὸ μὲν εἶδος αὐτῷ ὁποῖον δήπου καὶ τοῖς ἐκ τῶν ξύλων γεννωμένοις τε καὶ τρεφομένοις· ἐπὶ δὲ πηχῶν τὸ μήκος προήκουσιν οἱ ἐκείθι, εὐρεθεῖεν δ' ἂν καὶ μείζους ἔτι καὶ ἐλάττους· τὸ πάχος δὲ αὐτῶν δεκαετῆς παῖς γεγ-
νὼς μόλις ταῖς χερσὶ περιβάλλειν ἀρκέσει. Τούτοις δὲ ἄνω μὲν εἰς ὁδοὺς προπέφυκεν, κάτω δὲ ἄλλος, τε-
τράγωνοι δὲ ἄμφω, πυγνός δὲ τὸ μήκος, τοσοῦτον δὲ ἄρα τῶν ὀδόντων αὐτοῖς τὸ κράτος ἐστίν, ὥστε πᾶν ὅ τι ἂν ὑπ' αὐτοῖς λάβωσι, συντρίβουσι ῥᾶστα, ἔάν τε λίθος ἦ, ἔάν τε ἡμερον ζῶν ἢ ἄγριον. Καὶ μεθ' ἡμέ-
ραν μὲν κάτω καὶ ἐν βυθῷ τοῦ ποταμοῦ διατρίβουσι, τῷ πληρῷ καὶ τῇ ἱλὺϊ φιληθοῦντες, καὶ ἐντεῦθεν οὐκ εἰ-
σὶν ἐκδηλοὶ· νύκτωρ δὲ προίασιν εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅτω ἂν περιτύχωσιν, ἢ ἵππῳ ἢ βοῇ ἢ ὄνῳ, συντρίβουσιν αὐ-
τὸν, εἴτα σύρουσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν ἥδη καὶ ἐσθίουσιν ἐν τῷ ποταμῷ καὶ πάντα βρυχώσι τὰ μέλη, πλὴν τῆς τοῦ ζώου κοιλίας. Εἰ δὲ αὐτοὺς καὶ ἐν ἡμέρᾳ πιεῖσι λιμὸς, εἴτε κάμηλος πίνει ἐπὶ τῆς ὄχθης, εἴτε βοὸς, ὑπανε-
ρπύσαντες καὶ λαδόμοιοι ἄκρων τῶν χειλέων μάλα εὐ-
λαδῶς, ὁρμῇ βιαισιότητι καὶ ἔλξει ἐγκρατεῖ εἰς τὸ ὕδωρ ἄγουσιν καὶ δειπνον ἴσχουσι. Δορὰ δὲ ἕκαστον περιαι-
πέχει τὸ πάχος καὶ δύο δακτύλων. Ἄγρα δὲ ἡ κατ' αὐτῶν καὶ θήρα τρόπον τόνδε τετέχνησται· ἄγκιστρον παχὺ καὶ αἰσχυρὸν ἀλύσει σιδηρᾷ προσηρτημένον κα-
θίσαι, προσηρτησάντες αὐτῷ λευκολίνου πλατέος ὄπλον,

rabiliiter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum mor-
sus eatenus acerbiore existunt, ut quidquid comprehen-
derint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate vivos non ceperis, jaculis tamen et sagittis perimuntur; atque hoc pacto deprædati eorum cornua Indi, ut dixi, exoriant. Carnes eorum quod amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ.

80.

Indus fluvius bestiarum ferarum expertus est. Solum in eo nasci vermem aiunt, speciemque eorum qui ex ligno gignuntur et aluntur, gerere, ad septem vero cubitorum longitudinem procellere; quamquam majores etiam et minores reperias. Crassitudinem ejus decem annos natus puer manibus vix complecti queat. Iis in superiori oris sede unus dens inest, in inferiori alter; ambo quadranguli cubiti fere longitudinem habent: tam validi, ut lapidem, vel quodcunque

animal iis corripuerint sive cicur sive ferum, facillime con-
terant. Interdium ima in sede fluminis versatur, cæno limo-
que gaudens et latitans: noctu vero in terram proccedit, et in quodcunque inciderit vel equum, vel bovem, vel asinum, conficit, atque in suas sedes trahit, et in flumen abstrusus, membra omnia, excepto ventre, exedit. De die etiam si fame premitur, sive camelus sive bos in ripa bibit, violentissimo impetu summa labra mordicus comprehendit, et robusto tractu in aquam abreptum edit. Ejus pellis duorum digitorum crassitudine est. Ejusmodi autem machinatione capitur: hamum robustum ad ferream catenam alligant, adjuncto etiam fune ex albo latoque (?) lino. Lanis autem et hamum et funem involvunt, ne a verme præmordeatur. Tum agnum aut hædum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluvium demittunt. Triginta viri, singuli cum jaculo, loro inserto, et ense accincti ad funem adstant.

έρω κατελήσαντες καὶ τὸ ἀγκιστρον καὶ τὸ δπλον, ἵνα μὴ διατράγῃ ὁ σκώληξ αὐτὰ, ἀναπήσαντες δὲ ἐς τὸ ἀγκιστρον ἄρνα ἢ ἔριφον, εἴτα μέντοι εἰς τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ μεθίσθιν. Ἔχονται δὲ ἀνθρωποὶ τοῦ δπλου καὶ τριάκοντα, καὶ ἕκαστος ἀκόντιόν τε ἐνηγυλῆται καὶ μάχαιραν παρήρτηται· καὶ παράκειται ξύλα εὐτρεπῆ, παλιν εἰ δέοι κρανεῖας δέ ἐστι ταῦτα, ἰσχυρὰ ἄγαν· εἴτα περισχεθέντα τῷ ἀγκίστρῳ καὶ τὸ δέλεαρ καταπιόντα τὸν σκώληκα ἔλκουσιν· θηραθέντα δὲ ἀποκτείνουσι καὶ πρὸς τὴν εἰλην κρεμῶσι τριάκοντα ἡμερῶν· λείβεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐλαιον παχὺ εἰς ἀγγεῖα κεράμου· ἀφίησι δὲ ἕκαστον ζῶον εἰς κοτύλας δέκα. Τοῦτο δὲ τὸ ἐλαιον βασιλεῖ τῶν Ἰνδῶν κομίζουσι, σημεῖα ἐπιβάλλοντες· ἔγειν γὰρ αὐτοῦ ἄλλον οὐδὲ ὅσον βανίδα ἐφείται. Ἀχρεῖον δὲ ἐστὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ζώου σκῆνος. Ἐχει δὲ ἄρα τὸ ἐλαιον ἰσγὺν ἐκείνην, ὅτινα ἂν ξύλων σιωρὸν τε καὶ εἰς ἀνθρακίαν στορέσαι θελήσας, κοτύλην ἐπιχέας τοῦδε ἐξάψει, μὴ πρότερον ἐπιχέας πυρὸς σπέρμα· εἰ δὲ καταπρῆσαι ἀνθρωπον ἢ ζῶον, σὺ μὲν ἐπιχεῖς, τὸ δὲ παραγρῆμα ἐνεπρῆσθη. Τοῦτω τοί φασι τὸν Ἰνδῶν βασιλεῖα καὶ τὰς πόλεις αἰρεῖν, τὰς εἰς ἔχθραν προσελθούσας οἱ, καὶ μῆτε κρίους μῆτε χελώνας μῆτε τὰς ἄλλας ἐλεπόλεις ἀναμένειν, ἐπεὶ καταπιμπράς ἤρηκεν· ἀγγεῖα γὰρ κεραμεῖ, ὅσον κοτύλην ἕκαστον χωροῦντα, ἐμπλήσας αὐτοῦ καὶ ἀποφράζας, ἄνωθεν εἰς τὰς πύλας σφενδονᾷ· θαν τε τύχῃ θυρίδων, τὰ μὲν ἀγγεῖα προσαραττεται καὶ ἀπερβῆγη, καὶ τὸ ἐλαιον κατώλισθε, καὶ τῶν θυρῶν πῦρ κατεχύθη καὶ ἄσβεστόν ἐστι· καὶ ὅπλα δὲ καίει καὶ ἀνθρώπους μαχομένους καὶ ἀπληστόν ἐστι τὴν ἰσγύν. Κοιμίζεται δὲ καὶ ἀφανίζεται πολλῶν φορυτῶ καταχυθέντι. Λέγει ὁ Κνίδιος Κτησίας ταῦτα.

Cf. Phile I. l. 66, p. 236 sqq.

Ὁνομάζεται δὲ Ἰνδιστὶ μὲν κάρπιον, Ἑλληνιστὶ δὲ μυρορῶδα.] « Vocabulum Κάρπιον ita explicuit Tychsen I. l. pag. 621, ut compositum esse vellet ex *kar* (i. e. *faciens*) et *biu* (i. e. *odor suavis*), i. e. suavem odorem reddens, *suave olens*. Relandus hanc arborem cinnamomum esse

existimat, cujus nomen Persis sit *Krypha*, in insula Ceylan : *Koredhu*, unde *Kirfa* et *Karpion*. Sed *Kirfa* audimus Arabicam esse vocem, quæ corticem illius arboris abstractam suaveque olentem significet; propius abesse vocem *Caruwa*, quâ lingua Samscredana arbor cinnamomi designetur. Atque etiam Wahlius (*Erdbeschreib. v. Ostind.* pag. 792) Ctesiae *Karpion* putat esse arborem Cinnamomi (« der Kancel-oder Zimmtbaum »). Quæ quidem admodum probabilia esse nemo non videt. Equidem antea de alia arbore cogitaveram, cui in lingua sacra Indorum nomen : *Tschétaka* s. *Chaldæren*; fructus illa edit quam maxime rubros ac splendidos, et flos suavissimum omnium reddit odorem, unde oleum suave olens essentielle defluit, quod vel minimum, miro odore omnia complet. Apud Linnæum vocatur *Pandanus odoratissima*, apud Arabes *Kadhy*, apud Indos vulgo *Kaida* s. *Keura*. Indicavit hujus arboris virtutes idem Wahlius l. l. pag. 773. » ΒΕΝΗ.

§ 30. — Ὅτι κρήνη ἐν Ἰνδοῖς x. τ. λ.] Ejus fontis meminit Antigonus.

81.

Antigonus Hist. mirab. 165 (150 ed. Westermann.) : Περὶ δὲ λιμνῶν Κτησίαν μὲν ἱστορεῖν λέγεται τῶν ἐν Ἰνδοῖς λιμνῶν τὴν μὲν τὰ ἐς αὐτὴν ἀφίεμενα [μὴ add. Schott.] καταδέχεσθαι, καθάπερ τὴν ἐν Σικελίᾳ καὶ Μήδοις, πλὴν χρυσίον καὶ σίδηρον καὶ χαλκόν, καὶ ἂν τι ἐμπέσῃ πλάγιον, ὀρθὸν ἐκβάλλειν, ἰᾶσθαι δὲ τὴν καλουμένην λευκὴν· τῇ δὲ ἐτέρᾳ κατὰ τὰς εὐδιαζούσας (sic Hæschel.; vulgo ἰδιαζούσας) ἡμέρας ἐπιπολάζειν ἐλαιον. (v. Phot. Exc. § 11.) Sotion. 3 : Κρήνη ἐν Ἰνδοῖς, ἣ τοὺς κολυμβῶντας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκβάλλει, ὥς ἀπ' ὀργάνου, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας.

Simile quiddam de lacu in Sicilia narrat Aristot. Mir. Ausc. c. 122. Cf. Plinium in Hist. nat. II, 103, ubi hæc : *In Carrinensi Hispaniæ agro*

Adsonet etiam e corno sudes bene robustæ, si percutere sit necesse. Deinde quum illecebras devoravit, vermem hamo captum trahunt, extractumque interficiunt, et triginta dies appensum ad solem sinunt, atque ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat. Singuli vermes quinque olei sextarius reddunt, quod quidem ipsum regi Indorum apportant, vasis obsignatis. Neque enim alii culquam vel guttam illius possidere licet. Corpus reliquum inutile. Hujus ea est vis olei, ut sine ullo igne ejus infusa hemina quemcumque lignorum acervum comburat. Ac si vel hominem velis vel aliud animal exurere, primum ut hoc infuderis, funditus statim deflagraverit. Eodem ipso Persarum regem ainnt capere hostium urbes, neque arietes, neque testudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus esse. Nam quum fictilia vasa unius heminæ capacia eo impleta et ob-

structa in portas jaculatur, vasa quidem ad portas allisa rumpuntur, at oleum delapsum ignem circumfundit, ut restingui non possit : et flamma insaturabilis comburit homines pugnantes pariter cum armis. Restinguit autem multa inutili congerie, qualis per terram et vicos converritur, in eum injecta. Hæc Ctesias Cnidius.

81.

De paludibus Ctesiam narrare dicunt, esse in India paludes, unam quæ injecta non demittat, sicut etiam illa in Sicilia et Media est, demto auro, ære et ferro; et si quid obliquum incidat, rectum ejici : mederi autem vitiligini. Aliam vero esse, in qua serenis diebus oleum supernatet.

Fons est apud Indos, qui natantes in terram ejaculatur quasi a machina : ut narrat Ctesias.

duo fontes juxta fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. Ctesias quoque fontem omnia absorbentem in Indicis memoravit, eodem testante Plinio.

82.

Plinius XXXI, 2 : *Ctesias tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur.*

Transcriptis hæc Isidor. Orig. XIII, 13. Cf. Antigon. cap. 161 : Τὴν δὲ ἐν τοῖς Ἰνδοῖς κρήνην Σίλαν οὐδὲ τὸ κουφότατον τῶν ἐμβληθέντων ἔαν ἐπιμένειν (sic corr. Bast., Meurs. Codex : ἰλιανουδεγοδουφατα τούτων, βληθέντων αἶαν ἐπιμένειν), ἀλλὰ πάντα καθέλκειν. Καὶ ταῦτα δὲ πλείους εἰρήκασιν καὶ ἐπὶ πλειόνων ὑδάτων. Eundem fontem Σίλλαν dicunt Diodorus II, 36, 7, et Arrian. Ind. c. 6. Straboni XV, p. 1020 vocatur *Silia*. Longius ab his recedit *Side* Plinii. Restituendum videtur : *Sila*. Ceterum res ipsa fabulam redolet (v. Beckm. ad Antig. l. l. et Mannert. *Geogr.* V, 1, p. 94). Contra quod narratur de aqua præter metalla nihil submergente, admittit explicationem. V. Beckmann. l. l. Adde Bæhrium, qui hæc : « Simile quoddam de *Arsenes* lacu in Armenia tradunt. Aqua illius natro (i. e. Alcoli minerali) est gravida, quod ipsum cum naphtha et asphalto est permixtum, unde saponis genus existit. Inde mira hujus lacus virtus, quod vestes maculis purgat, fullonisque operam præstat (v. Strabo XI, p. 801, C); quod porro res injectæ non decidunt, sed in superficie natant. Nunc istum lacum vocant *Fan*. Vid. Wahl. *Vorder-und Mittelasien* I, S. 924, coll. S. Martin, *Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie* I, p. 56. » ВѢНН. His adjungere liceat quæ Ctesias de fonte quodam Armeniæ narravit :

83.

Antigon. Hist. mirab. c. 181 : Τὸ δ' ἐκ τῆς πέτρας Ἀρμενίων ἐκπιπτον (sc. ὕδωρ) Κτησίαν ἱστορεῖν ὅτι συμβάλλει ἔχθους μέλανας, ὧν (sic Meurs. Vulg. ὥστε) τὸν ἀπογευσάμενον τελευτᾶν.

Plinius H. N. XXXI, 2 : *Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis; quod et circa Danubii exortum audiui, donec veniatur ad fontem alveo appositum,*

ubi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput ejus amnis intelligit fama. Hoc idem et in Lydia in stagno Nympharum tradunt.

Similia affert Seneca Quæst. nat. III, 19.

§ 31. — Εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι x. τ. λ.] In his nonnulla plenius præter morem exhibet Cod. Monac. : Ἐν γὰρ τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰνδοῖς εἰσὶν ἀνθρώποι πλείστοι ἡνίκα γὰρ γεννηθῶσι τὰ βρέφη, ὁδόντας ἔχουσι τελείους, καὶ τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ πόνγωνι πεπολιωμένους καὶ οἱ ἄρβενες καὶ αἱ θήλειαι. Μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἔτων λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας· καὶ μετὰ ταῦτα μελαίνεσθαι· ἥ δὲ ἐτῶν γινομένων πάσας ἔχουσι μελαίνας· αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν γενειάδας ἔχουσιν ὡς οἱ ἄνδρες. Ἐχουσι δὲ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρώποι ἀνὰ δέκα (ἢ α scriba mutatum in ι) δακτύλους εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας· τὰ δὲ ὦτα αὐτῶν εἰσιν ἐπομήχα (ἐπιμήχεα?) ὥστε καλύπτειν ἕως τοὺς νεφροὺς (l. τῶν νεφρῶν) ἢ ὅτε (ἢ δὲ?) πάντα τὸν νῶτον συγκαλύπτειν· τὸ δὲ οὖς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνειν.

De auribus hisce cf. Plin. VII, 2; IV, 13; Strabo XV, p. 1038, A. — Adde fragmenta nonnulla, quæ ad paragraphum nostram referenda sunt, quamvis admixta habeant quæ non ad Indica pertineant, sed ex Periplo Ctesiae deprompta fuerint.

84.

Tzetzes Hist. VII, 638 :

Ὁ Σκύλαξ οὗτος γράφει δὲ καὶ ἕτερα μυρία περὶ γε μονοθάλων τε καὶ τῶν ἐνοτικτόντων καὶ ἐκτραπέλων ἄλλων δὲ μυρίων θεαμάτων· ταῦτά φησι δ' ὡς ἀληθῆ, μηδὲ τῶν ἐφευσιμένων, ἐγὼ τῇ ἀπειρίᾳ δὲ, ταῦτα ψευδῇ νομίζω· ὅτι δ' εἰσὶ τῶν ἀληθῶν, ἄλλοι φασὶ μυριοί, τοιαῦτα καὶ καινότερα θεάσασθαι ἐν βίῳ, Κτησίας καὶ Ἰάμβουλος, Ἡσίγονος, Ῥηγίνος, etc.

Plinius VII, 2 : *In quadam gente (sc. Ctesias scribit) Indiæ feminas semel in vita parere genitosque confestim canescere. Item hominum genus, qui Monocoli vocantur, singulis cruribus, miræ pernecitatis ad saltum : eosdemque Sciapodas vocari, quod in majore æstu humi jacentes resupini, umbra se pedum protegant : non longe eos a Troglodytis abesse. Rursusque ab his occidentem versus quosdam sine cervice oculos in humeris habentes.*

Idem ibid. : *Ctesias gentem ex his, quæ ad-*

Ctesiam tradere, ex Armeniis petris aquam excidere, quæ simul pisces nigros ejiciat, morique, qui eos gustaverit.

84.

Scylax iste scribit et alia innumera, [tibus, de monophthalmis, atque mulieribus semel tantum parien-

aliisque plurimis rerum insolitarum spectaculis.

Hæc refert autem ut vera, neque ut falsa;

ego autem per inexperiencem hæc falsa opinor.

Sed permulti dicunt vera esse hæc

atque absurdiora his spectari in vita :

ut Ctesias et Iambulus, Hesigonus, Rheginus, etc.

*pelletur Pandore, in conuallibus sitam, annos du-
cenos vivere, in iuventa candido capillo, qui in se-
nectute nigrescat. Contra alios quadragenos non
excedere annos, junctos Macrobiis, quorum feminae
semel pariant: idque et Agatharchides tradit. Præ-
terea locustis eos ali, et esse pernices.*

Gellius N. A. IX, 4: *Quum e Græcia in Italiam
rediremus, et Brundisium iremus; egressique e na-
vi in terram in portu illo incluto spatiaremur, quem
Q. Ennius remotiore paulum sed admodum scito
vocabulo præpetem appellavit: fasces librorum ve-
næ nialium expositos vidimus. Atque ego avide statim
pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci
miraculorum fabularumque pleni; res inauditæ,
incredulæ; scriptores veteres non parvæ auctoritatis.
Aristeas Proconnesius et Isigonus Nicæensis et
Ctesias et Onesicritus et Polystephanus et Hegesias.
Ipsa autem volumina ex diutino situ squaliebant et
habitu adspectuque tetro erant. Accessi tamen per-
cunctatusque pretium sum: et adductus mira atque
insperata vilitate, libros plurimos ære paucio emo;
eosque omnes duabus proximis noctibus cursum trans-
eo: et in legendo carpsi exinde quædam et no-
taui mirabilia et scriptoribus fere nostris intentata;
etc. [quæ ibidem qui volet, legat: nos pauca quæ
ad Indica spectant, subjiciemus inde, istas scilicet:]*

*Item esse in montibus terræ Indiæ homines can-
inis capitis et latrantibus; eosque vesi avium et
ferarum venatibus (v. Phot. § 20): atque esse item
alia apud ultimas orientis terras miracula homines,
qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltua-
tim currentes vivacissimæ pernicitatis: quosdam
esse nullis cervicibus, oculos in humeris habentes.
Jam vero hoc egreditur omnem modum admiratio-
nis, quod iidem illi scriptores gentem esse aiunt,
apud extrema Indiæ, corporibus hirtis et avium
ritu plumantibus, nullo cibatu vescentem, sed spi-
ritu florum naribus hausto victitantem: Pygmæos
quoque haud longe ab his nasci; quorum qui lon-
gissimi sint, non longiores esse, quam pedes duo et
quadrantem (v. not. ad Phot. § 11). Hæc atque
alia istius modi plura legimus. Sed, quum ea scribe-
remus, tenuit nos non idoneæ scripturæ tædium
nihil ad ornandum juvandunque usum vitæ perti-
nentis, etc.*

87.

Est autem in Æthiopia stupendi prorsus roboris animal
quoddam Crocottas appellatum, vulgo Cynolycus. Ferunt
id humanam imitari vocem, et nomine noctu evocare ho-
mines; qui etiam accedant tamquam hominis voce advo-
cati. Illa vero subito irruentia prædā devorare. Habere
idem leonis fortitudinem, equi velocitatem et tauri robur, ne-
que ferro minus cedit (?). — In Eubœa Chalcidica felle care-
re illius loci oves, carnesque harum admodum esse amaras,

Post verba Photii τὸ δὲ οὗς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου
διγγάνει, liber Monacensis plura exhibet, quæ
in vulgato textu non leguntur. Neque spectant
ea ad Indica, sed ad aliarum terrarum miracula.
Quare probabile est, hæc aut ex aliis auctoribus
addita, aut, si Ctesias sunt, ex Periplo ejus de-
prompta esse. Sunt vero hæc.

87.

Ἔστι δὲ ἐν Αἰθιοπία ζῷον λεγόμενον Κροκόττας,
κοινῶς δὲ κυνόλυκος· ἔστι δὲ τῇ δυνάμει θαυμαστόν·
τοῦτο δὲ φασιν ἀνθρωπίνην μιμεῖσθαι φωνὴν καὶ διὰ
νυκτὸς καλεῖν (cod. καλοῦντος) ἐξ ὀνόματος τοὺς ἀν-
θρώπους, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου φωνῇ (φωνῇ cod.) καὶ
προσιόντας· οἱ δὲ ἀθρόως ἐπιπίπτοντες κατεσθίουσιν.
Ἔχει δὲ τὸ θηρίον ἀλκὴν λέοντος, ταχύτητα ἵππου, βί-
μην ταύρου, σιδήρου δὲ ὑπεῖκον. Ἐν Εὐβοίᾳ δὲ τῇ
Χαλκιδικῇ τὰ πρόβατα τοῦ ἐκείσε τόπου οὐκ ἔχει γο-
λήν· ἀλλὰ τὰ κρέη αὐτῶν πάνυ εἰσι πικρά, ὡς οὐδὲ
κύνες ἐσθίουσιν αὐτά. Φασὶ γὰρ ἐπέκεινα τῶν Μαυρου-
σίων πολὺν ὕεσθαι μὲν τοῦ θέρους τὸν ἐκείσε τόπον,
χειμῶνος δὲ φλέγεσθαι. Ἐν τῇ Κυωνίῳ (?) χώρα κρή-
νην εἶναι φησι ἐλαίου ἀλλ' οὐχ ὕδατος βεῦμα ἔχουσαν·
καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἔποικοι τὴν χρεῖαν ἀναπληροῦσιν εἰς
τροφὰς παντοίας. Ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Μεταδριδᾷ (?)
ἔστι κρήνη οὐκ ὀλίγον διεστηκυῖα τῆς θαλάσσης, καὶ
ποιεῖ ἄμπωτιν (cod. ἄμπωτα) διὰ μέσης ἡμέρας καὶ διὰ
μέσης νυκτὸς πάνυ σφοδρὰν, καὶ ἀπορρίπτει ἰχθύας πολ-
λοὺς ἐν τῇ χερσὶ, ὥστε μὴ δύνασθαι τοὺς ἐκείσε οἰ-
κοῦντας συλλέγειν αὐτοὺς, ἀλλ' ἔαν τὰ πλεῖστα καὶ
ῥῆσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

De crocotta, hyænæ genere, eadem narrat
Diodor. III, 34, Ælian. H. N. VII, 22, Porphyry.
De abstin. III, p. 223 Rhoer. Cf. Hesych. s. h.
v. — Maurusiae pylæ, intellige de columnis Her-
culeis. Maurusios habes ap. Plin. H. N. V, 2,
Strabon. XVII, p. 1181, C. — Ἐν τῶν Κυωνίων
χώρᾳ corrupta esse videntur. Cogitare licet de
Cio in Mysia. Eandem rem Antigon. Mirab. 154
narrat de fonte ἐν Σικάνων χώρᾳ ad urbem Κυτί-
στρατον (sic vulgo pro Μυτίστρατον). Cf. etiam
Aristot. Mir. ausc. c. 123.

ut ne canes quidem iis vesi queant. — Aiunt ultra Mauru-
sias fauces æstate complui regionem, hieme torreri. In
Cyoniorum præterea regione fontem esse quendam, qui
pro aqua oleum scaturiat, quo etiam incolæ ad cibos omnis
generis utantur. — In insula, cui Metadriδæ nomen, non
ita longe a mari, esse fontem, qui die medio mediaque nocte
vehementissime exundans, magnam ejiciat piscium copiam
in terram, ut nec colligendis iis incolæ sufficientes, maxi-
mam partem in sicco fœtere sinant.

duo fontes juxta fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. Ctesias quoque fontem omnia absorbentem in Indicis memoravit, eodem testante Plinio.

82.

Plinius XXXI, 2 : *Ctesias tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur.*

Transcripsit hæc Isidor. Orig. XIII, 13. Cf. Antigon. cap. 161 : Τὴν δὲ ἐν τοῖς Ἰνδοῖς κρήνην Σίλαν οὐδὲ τὸ χουφότατον τῶν ἐμβληθέντων ἔαν ἐπιμένειν (sic corr. Bast., Meurs. Codex : ἱλανουδεγοδουφατα τούτων, βληθέντων αἶαν ἐπιμένειν), ἀλλὰ πάντα καθελεῖν. Καὶ ταῦτα δὲ πλείους εἰρήκασιν καὶ ἐπὶ πλείονων ὑδάτων. Eundem fontem Σίλλαν dicunt Diodorus II, 36, 7, et Arrian. Ind. c. 6. Straboni XV, p. 1020 vocatur *Silia*. Longius ab his recedit *Side* Plinii. Restituendum videtur : *Sila*. Ceterum res ipsa fabulam redolet (v. Beckm. ad Antig. l. l. et Mannert. *Geogr.* V, 1, p. 94). Contra quod narratur de aqua præter metalla nihil submergente, admittit explicationem. V. Beckmann. l. l. Adde Bæhrium, qui hæc : « Simile quoddam de *Arsenes* lacu in Armenia tradunt. Aqua illius natro (i. e. Alcoli minerali) est gravis, quod ipsum cum naphtha et asphalto est permixtum, unde saponis genus existit. Inde mira hujus lacus virtus, quod vestes maculis purgat, fullonisque operam præstat (v. Strabo XI, p. 801, C); quod porro res injectæ non decidunt, sed in superficie natant. Nunc istum lacum vocant *Fan*. Vid. Wahl. *Vorder-und Mittelasien* I, S. 924, coll. S. Martin, *Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie* I, p. 56. » Bæhr. His adjungere liceat quæ Ctesias de fonte quodam Armeniæ narravit :

83.

Antigon. Hist. mirab. c. 181 : Τὸ δ' ἐκ τῆς πέτρας Ἀρμενίων ἐκπίπτον (sc. ὕδωρ) Κτησίαν ἱστορεῖν ὅτι συμβάλλει ἐχθρὸς μέλανας, ὧν (sic Meurs. Vulg. ὥστε) τὸν ἀπογευσάμενον τελευτᾷν.

Plinius H. N. XXXI, 2 : *Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis; quod et circa Danubii exortum audiui, donec veniatur ad fontem alveo appositum,*

ubi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput ejus amnis intelligit fama. Hoc idem et in Lydia in stagno Nympharum tradunt.

Similia affert Seneca Quæst. nat. III, 19.

§ 31. — Εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι κ. τ. λ.] In his nonnulla plenius præter morem exhibet Cod. Monac. : 'Εν γὰρ τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰνδοῖς εἰσὶν ἀνθρωποὶ πλείστοι· ἡνίκα γὰρ γεννηθῶσι τὰ βρέφη, ὁδόντας ἔχουσι τελείους, καὶ τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ πῶγωνι πεπολιωμένας καὶ οἱ ἄρρενες καὶ αἱ θήλειαι. Μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἔτων λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας καὶ μετὰ ταῦτα μελαίνεσθαι· ἥ δὲ ἐτῶν γινομένων πάσας ἔχουσι μελαίνας· αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν γενειάδας ἔχουσιν ὡς οἱ ἄνδρες. Ἐχουσι δὲ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωποὶ ἀνὰ δέκα (ἢ ἄ scriba mutatum in ι') δακτύλους εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας· τὰ δὲ ὅτα αὐτῶν εἰσὶν ἐπομήκα (ἐπιμήκα?) ὥστε καλύπτειν ἕως τοὺς νεφροὺς (l. τῶν νεφρῶν) ἢ ὅτε (ἢ δὲ?) πάντα τὸν νῶτον συγκαλύπτειν· τὸ δὲ οὐς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνειν.

De auribus hisce cf. Plin. VII, 2; IV, 13; Strabo XV, p. 1038, A. — Addo fragmenta nonnulla, quæ ad paragrahum nostram referenda sunt, quamvis admixta habeant quæ non ad Indica pertineant, sed ex Periplo Ctesiae deprompta fuerint.

84.

Tzetzes Hist. VII, 638 :

Ὁ Σκύλαξ οὗτος γράφει δὲ καὶ ἕτερα μυρία περὶ γε μονοφθάλμων τε καὶ τῶν ἐνοτικόντων καὶ ἐκτραπέλων ἄλλων δὲ μυρίων θαυμάτων· ταῦτα φησὶ δ' ὡς ἀληθῆ, μηδὲ τῶν ψευδῶν, ἐγὼ τῇ ἀπειρίᾳ δὲ, ταῦτα ψευδῇ νομίζω· ὅτι δ' εἰσὶ τῶν ἀληθῶν, ἄλλοι φασὶ μυριοί, τοιαῦτα καὶ καινότερα θεάσασθαι ἐν βίῳ, Κτησίας καὶ Ἰάμβουλος, Ἡσίγονος, Ῥηγίνος, etc.

Plinius VII, 2 : *In quadam gente (sc. Ctesias scribit) Indiæ feminas semel in vita parere genitosque confestim canescere. Item hominum genus, qui Monoculi vocarentur, singulis cruribus, miræ pernicitatis ad saltum : eosdemque Sciapodas vocari, quod in majore æstu humi jacentes resupini, umbra se pedum protegant : non longe eos a Troglodytis abesse. Rursusque ab his occidentem versus quosdam sine cervice oculos in humeris habentes.*

Idem ibid. : *Ctesias gentem ex his, quæ ad-*

Ctesiam tradere, ex Armeniis petris aquam excidere, quæ simul pisces nigros ejiciat, morique, qui eos gustaverit.

84.

Scylax iste scribit et alia innumera, [tibus, de monophthalmis, atque mulieribus semel tantum parien-

aliisque plurimis rerum insolitarum spectaculis.

Hæc refert autem ut vera, neque ut falsa; ego autem per inexperientiam hæc falsa opinor. Sed permulti dicunt vera esse hæc atque absurdiora his spectari in vita : ut Ctesias et Iambulus, Hesigonos, Rheginus, etc.

*pelletur Pandore, in convallibus sitam, annos du-
cenas vivere, in juvenia candido capillo, qui in se-
nectute nigrescat. Contra alios quadragenos non
excedere annos, junctos Macrobiis, quorum feminae
semel pariant: idque et Agatharchides tradit. Præ-
terea locustis eos ali, et esse pernices.*

Gellius N. A. IX, 4: *Quum e Græcia in Italiam
rediremus, et Brundisium iremus; egressique e na-
vi in terram in portu illo incluto spatiaremur, quem
Q. Ennius remotiore paulum sed admodum scito
vocabulo præpetem appellavit: fasces librorum ve-
næ nialium expositos vidimus. Atque ego avidè statim
pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci
miraculorum fabularumque pleni; res inauditæ,
incredulæ; scriptores veteres non parvæ auctoritatis.
Aristeas Proconnesius et Isigonus Nicæensis et
Ctesias et Onesicritus et Polystephanus et Hegesias.
Ipsa autem volumina ex diutino situ squalebant et
habitu adspectuque tetro erant. Accessi tamen per-
cunctatusque pretium sum: et adductus mira atque
insperata vilitate, libros plurimos ære pauco emo;
eosque omnes duabus proximis noctibus cursum trans-
eo: atque in legendo carpsi exinde quædam et no-
tavi mirabilia et scriptoribus fere nostris intentata;
etc. [quæ ibidem qui volet, legat: nos pauca quæ
ad Indica spectant, subjiciemus inde, ista scilicet:]*

*Item esse in montibus terræ Indiæ homines can-
inis capitibus et latrantibus; eosque venci avium et
ferarum venatibus (v. Phot. § 20): atque esse item
alia apud ultimas orientis terras miracula homines,
qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltua-
tim currentes vivacissimæ pernicitatis: quosdam
esse nullis cervicibus, oculos in humeris habentes.
Jam vero hoc egreditur omnem modum admiratio-
nis, quod iidem illi scriptores gentem esse aiunt,
apud extrema Indiæ, corporibus hirtis et avium
ritu plumantibus, nullo cibatu vescentem, sed spi-
ritu florum naribus hausto victitantem: Pygmæos
quoque haud longe ab his nasci; quorum qui lon-
gissimi sint, non longiores esse, quam pedes duo et
quadrantem (v. not. ad Phot. § 11). Hæc atque
alia istius modi plura legimus. Sed, quum ea scribe-
remus, tenuit nos non idoneæ scripturæ tædium
nihil ad ornandum juvandunque usum vitæ perti-
nentis, etc.*

Post verba Photii τὸ δὲ οὗς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου
διγγάνει, liber Monacensis plura exhibet, quæ
in vulgato textu non leguntur. Neque spectant
ea ad Indica, sed ad aliarum terrarum miracula.
Quare probabile est, hæc aut ex aliis auctoribus
addita, aut, si Ctesias sunt, ex Periplo ejus de-
prompta esse. Sunt vero hæc.

87.

Ἔστι δὲ ἐν Αἰθιοπία ζῶον λεγόμενον Κροκόττας,
κοινῶς δὲ κυνόλυκος· ἔστι δὲ τῇ δυνάμει θαυμαστόν·
τοῦτο δὲ φασιν ἀνθρωπίνην μιμεῖσθαι φωνὴν καὶ διὰ
νυκτὸς καλεῖν (cod. καλοῦντος) ἐξ ὀνόματος τοῦ ἀν-
θρώπου, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου φωνῇ (φωνῇ cod.) καὶ
προσιόντας· οἱ δὲ ἀθρόως ἐπιτίπτοντες κατεσθίουσιν.
Ἔχει δὲ τὸ θηρίον ἀλκὴν λέοντος, ταχύτητα ἵππου, βί-
μην ταύρου, σιδήρου δὲ ὑπεῖκον. Ἐν Εὐβοίᾳ δὲ τῇ
Χαλκιδικῇ τὰ πρόβατα τοῦ ἐκείσε τόπου οὐκ ἔχει γο-
λήν· ἀλλὰ τὰ κρέη αὐτῶν πάνυ εἰσι πικρά, ὡς οὐδὲ
κύνες ἐσθίουσιν αὐτά. Φασὶ γὰρ ἐπέκεινα τῶν Μαυρου-
σίων πυλῶν ὕεσθαι μὲν τοῦ θέρους τὸν ἐκείσε τόπον,
χειμῶνος δὲ φλέγεσθαι. Ἐν τῇ Κυωνίων (?) γῶρᾳ κρή-
νην εἶναι φησι ἐλαίου ἀλλ' οὐχ ὕδατος ῥεῦμα ἔχουσαν·
καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἔποικαι τὴν γῆραν ἀναπληροῦσιν εἰς
τροφὰς παντοίας. Ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Μετάδριδα (?)
ἔστι κρήνη οὐκ ὀλίγον διεσπασμένη τῆς θαλάσσης, καὶ
ποιεῖ ἄμπωτιν (cod. ἄμπωτα) διὰ μέσης ἡμέρας καὶ διὰ
μέσης νυκτὸς πάνυ σφοδρὰν, καὶ ἀπορρίπτει ἰχθύας πολ-
λοὺς ἐν τῇ χέρσῳ, ὥστε μὴ δύνασθαι τοὺς ἐκείσε οἰ-
κοῦντας συλλέγειν αὐτοὺς, ἀλλ' εἶναι τὰ πλεῖστα καὶ
ῥῆσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

De *crocotta*, hyænæ genere, eadem narrat
Diodor. III, 34, Elian. H. N. VII, 22, Porphyr.
De abst. III, p. 223 Rhoer. Cf. Hesych. s. h.
v. — Maurusii pylæ, intellige de columnis Her-
culeis. *Maurusios* habes ap. Plin. H. N. V, 2,
Strabon. XVII, p. 1181, C. — Ἐν τῶν Κυωνίων
γῶρᾳ corrupta esse videntur. Cogitare licet de
Cio in Mysia. Eandem rem Antigon. Mirab. 154
narrat de fonte ἐν Σικάνων γῶρᾳ ad urbem Κυτί-
στρατον (sic vulgo pro Μυτίστρατον). Cf. etiam
Aristot. Mir. ausc. c. 123.

87.

Est autem in Æthiopia stupendi prorsus roboris animal
quoddam *Crocottas* appellatum, vulgo *Cynolycus*. Ferunt
id humanam imitari vocem, et nomine noctu evocare ho-
mines; qui etiam accedant tamquam hominis voce advo-
cati. Illa vero subito irruentia prædā devorare. Habere
idem leonis fortitudinem, equi velocitatem et tauri robur, ne-
que ferro minus cedit (?). — In Eubœa Chalcidica felle care-
re illius loci oves, carnesque harum admodum esse amaras,

ut ne canes quidem iis venci queant. — Aiunt ultra Mauru-
sias fauces æstate complui regionem, hieme torreri. In
Cyoniorum præterea regione fontem esse quendam, qui
pro aqua oleum scaturiat, quo etiam incolæ ad cibos omnis
generis utantur. — In insula, cui *Metadriæ* nomen, non
ita longe a mari, esse fontem, qui die medio mediaque nocte
vehementissime exundans, magnam ejiciat piscium copiam
in terram, ut nec colligendis iis incolæ sufficientes, maxi-
mam partem in sicco fœtere sinant.

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ.

LIBER I.

88.

Stephan. Byz : Σίγυρος, πόλις Αἰγυπτίων, ὡς Κτησίας ἐν πρώτῳ περίπλῳ.

89.

Suidas : Σκιάποδες... ἔθνος ἐστὶ Λιβυκόν· Κτησίας ἐν τῷ Περὶ πλῶ Ἀσίας φησὶν· « Ὑπὲρ δὲ τούτων Σκιάποδες· οἱ τοὺς τε πόδας ὡς χῆνες ἔχουσι κάρτα πλατέας, καὶ ὅταν θέρμῃ ᾗ, ὑπτιον ἀναπεσόντες, ἄραντες τὰ σκέλη, σκιάζονται τοῖς ποσὶ. »

Eadem Photius Lex. p. 384, Harpocratio s. v. Cf. schol. Aristoph. Av. 1552.

[LIBER III.]

90.

Steph. B : Κοσύτη, πόλις Ὀμβρική· Κτησίας τρίτῃ περιηγῆσεως.

91.

Tzetz. Hist. VIII, 987 :

Ἡρόδοτος, Διόδωρος, Κτησίας, πάντες ἄλλοι λέγουσι τὴν εὐδαίμονα τυγχάνειν Ἀραβίαν, ὥσπερ καὶ γῆν τὴν Ἰνδικήν, εὐωδεστάτην ἄγαν ἀρώμασιν ἐκπνέουσαν, ὡς καὶ τὴν γῆν ἐκείνης καὶ λίθους κοπτομένους δὲ ταύτης ἀρωματίζειν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοὺς ἐκεῖ λυθέντας εὐωδίαις, ὅστ' αὖ τινὰ καὶ κέρατα καὶ φύσεις τὰς ἐζώδεις, τότε καπνίζεσθαι λοιπὸν καὶ ἀνακτᾶσθαι πάλιν.

Alia plura, quæ in Indicis apposuimus, fortasse deprompta sunt ex Periplo s. Periegesi, quamquam, quæ est Ctesianæ narrationis ratio, nihil in hac re asseverari potest.

PERIPLUS.

88.

Sigynus, urbs Ægyptiorum, ut Ctesias libro primo Periplus.

89.

Sciapodes, gens Libyca. Ctesias in Periplo Asiæ ait : « Super hos populus nomine Sciapodes, qui pedes non aliter atque anseres admodum latos habent; quandoque calet, illi supini procidunt, et sublatis cruribus, umbram sibi pedibus efficiunt. »

90.

Cosyte, urbs Umbrica. Ctesias Periegescos libro tertio.

91.

Herodotus, Diodorus, Ctesias, omnes alii, dicunt feliciorem esse Arabiam, quemadmodum etiam terram Indicam, odoriferam valde, aromatis spirantem : ut et terra ibi, et lapides concisi aromata spirent. Homines autem illic solutos bonis odoribus, ossa quedam, et cornua aliasque res graveolentes accendentes fumum excitare sibi, atque ita refocillari rursus.

ΠΕΡΙ ΟΡΩΝ.

LIBER II.

92.

Plutarch. De flum. XXI, 5 : Γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ (sc. in Teuthrante, Mysiæ monte) λίθος Ἀντιπαθὴς καλούμενος· δὲ κάλλιστα ποιεῖ πρὸς ἀλφους καὶ λεπρούς δι' οἶνου τριβόμενος· καθὼς ἱστορεῖ Κτησίας Κνίδιος ἐν β' περὶ ὀρῶν. Eadem Stobæus Sermon. 213, omisso tamen auctoris nomine.

93.

Schol. Apoll. Rhod. II, 1017 : Ὅρος (sc. τὸ ἱερὸν ὄρος) οὕτω καλούμενον τὸ καθ' ἕκον εἰς τὸν Εὐζεινον πόντον. Μέννηται αὐτοῦ καὶ Κτησίας ἐν τῷ α' Περιοδῶν (περὶ ὀρῶν Meursius in Cypro II, c. 29.)

Num recte Meursius, quem sequitur etiam Bæthrius, correxerit π. ὀρῶν, haud decerno, quamvis verisimile sit.

94.

Schol. Apoll. Rhod. II, 401 : Ὅτι δὲ ἁμέραντα ὄρη ἐστὶ Κόλγων, ἱστορεῖ Κτησίας ἐν β'. Laudatur idem liber, qui in fragm. antecedente.

ΠΕΡΙ ΠΟΤΑΜΩΝ.

LIBER I.

95.

Plutarch. De flum. XIX, 2 : Γεννᾶται δ' ἐν τῷ ποταμῷ τούτῳ (in Alpheo) βοτάνη Κεγχρότις προσαγορευομένη, μελικήρῳ παρόμοιος· ἦν οἱ ἱατροὶ καλέφοντες, πιεῖν διδόναι τοῖς ἀπηλλοτριωμένας ἔχουσι τὰς φρένας, καὶ ἀπαλλάττουσιν αὐτοὺς τῆς μανίας· καθὼς ἱστορεῖ Κτησίας ἐν α' περὶ Ποταμῶν.

DE MONTIBUS.

92.

In Teuthrante monte nascitur lapis Antipathes cognominatus, qui efficacissimus est adversus vitiliginem et lepram, si vino contritus detur ægrotis; auctor Ctesias Cnidius libro secundo de Montibus.

93.

Meminit ejus [montis Sacri] et Ctesias libro primo Periplus.

94.

Amarantos montes esse Colchorum exponit Ctesias in libro secundo.

DE FLUVIIS.

95.

In Alpheo flumine herba nascitur, fævo similis, quæ Centhritis vocatur. Hanc coctam medici bibendam dant mente abalienatis, atque sic ab insania eos liberant. Auctor Ctesias libro primo De fluviis.

[ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΦΟΡΩΝ.]

96.

Athenæus II, p. 67, A : Κτησίας δ' ἐν Καρμανίᾳ φησὶ γίνεσθαι ἔλαιον ἀκάνθινον, ᾧ χρῆσθαι βασιλέα· ὃς καὶ καταλέγων ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων τούτῳ [τρίτῳ. codd. recentiores] βιβλίῳ, πάντα τὰ τῷ βασιλεῖ παρασκευαζόμενα ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὔτε πεπέρως μέμνηται, οὔτε ὄρους, ὃ μόνον ἀριστόν ἐστι τῶν ἡδυσμάτων. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Δείνων ἐν τῇ Περσικῇ πραγματείᾳ· ὃς γὰρ φησὶ καὶ ἄλλας Ἀμμωνιακὸν ἀπ' Αἰγύπτου ἀναπέμπεσθαι βασιλεῖ καὶ ὕδωρ ἐκ Νεῖλου.

Eustath. ad Odys. Z, p. 248, 19 Basil., p. 1552, 30 Rom. : Ἐν Καρμανίᾳ ἱστορεῖ Κτησίας ἔλαιον γίνεσθαι ἀκάνθινον, ᾧ χρῆσθαι τὸν βασιλέα. Conf. Brissonium De reg. Persar. principat. I, 88, pag. 134. « Oleum acanthinum ex quo spinæ genere conficerent Carmani, tam incertum mihi, quam illud est certum, falli eos, qui emendant Ctesiae locum hunc et scribunt οὐκ ἀκάνθινον, ostenditque eodem modo hæc Athenæi ab Eustathio adferri. » CASAUB. ad Athen. I. 1.

« In ἀκάνθινον consentiunt libri et Eust., qui diserte adjicit, ἐξ ἀκάνθης factum esse illud oleum. Strabo, monens lib. XV, p. 726, *arborum magnarum omnis generis, olea excepta, feracem fuisse Carmaniam*, eundem fortasse, quem Athenæus, *Ctesiae* locum ob oculos habuit. Quænam vero sit *spina* quam dixerit Ctesias incertum. Quod

dein legitur τρίτῳ βιβλίῳ, videndum ne in voce τρίτῳ, quæ est in editis, aliud quid lateat. Mssti quidem nostri non τρίτῳ, sed τούτῳ habent. » SCHWEIGHÆUSER. ad Athen. I. 1.

Mihi quidem persuasum habeo omnino non scripsisse Ctesiam singulare opus περὶ φόρων, sed indicari hoc titulo partem historiæ Persicæ, ubi de hac re Ctesias sermonem instituit. Si quidem illud τρίτῳ recte se habet, intelligerem librum tertium Persicæ Historiæ, i. e. *nonum* totius operis. Sin hoc non placet, pro γ' scribas ιγ'.

97.

Athenæus X, p. 442, A : Ἀμύντας ἐν τοῖς Σταθμοῖς, τὸ τῶν Ταπύρων ἔθνος φησὶν οὕτω φιλοῖνον εἶναι, ὡς καὶ ἀλείμματι ἄλλῳ μηδενὶ χρῆσθαι ἢ τῷ οἴνῳ· τὰ δ' αὐτὰ ἱστορεῖ καὶ Κτησίας ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων. Οὗτος δὲ καὶ δικαιοτάτους αὐτοὺς λέγει εἶναι.

De Tapyris φιλοῖνοις cf. Ælian. Var. Hist. III, 13.

Præter hæc, etiam *Commentarios Medicos* Ctesiam scripsisse censet Bæhrius propter locum Galeni tom. V, p. 652, lin. 51 ed. Basil., ubi hæc : Κατεγνώκασιν Ἱπποκράτους ἐπ' ἐμβαλεῖν τὸ τατ' ἰσχίον ἄρθρον [sic], ὡς ἂν ἐκπίπτον αὐτίκα, πρῶτος μὲν Κτησίας ὁ Κνίδιος συγγενὴς αὐτοῦ, καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν Ἀσκληπιάδης τὸ γένος, ἐφεξῆς δὲ Κτησίτου καὶ ἄλλοι τινὲς κ. τ. λ. Sed hinc nihil colligi posse mihi videtur.

[DE TRIBUTIS ASIATICIS.]

96.

Ctesias autem Carmaniam oleum acanthinum producere, et eo regem uti ait. Qui etiam in libro quem de Asiaticis tributis scripsit, cœnæ regiæ apparatus describens, neque piperis neque aceti meminit, quod unum inter condimenta est optimum. Ac ne Dino quidem in Persicis scriptis : qui

memorat alioqui et salem Ammoniacum et aquam Nili ad regem mitti.

97.

Amyntas in libro qui σταθμοί inscribitur, Tapyrorum gentem ita vino deditam esse tradit, ut ne ad ungendum quidem alia re ulla quam vino utatur. Eadem Ctesias quoque commemorat in libro quem de Asiaticis tributis scripsit : qui et justissimos esse illos tradit.

FRAGMENTA CHRONOLOGICA.

FRAGMENTA CHRONOLOGICA.

INTRODUCTIO.

DE RATIONE ANTIQUISSIMÆ GRÆCORUM CHRONOLOGIÆ.

1. Fuere quondam qui de Cecropis vel Herculis temporibus rebusque gestis eodem fere modo agerent, quo Themistoclis vel Alexandri historia exponi solet. Neque discrimen inter antiquissima illa et recentiora tempora intercedere putarunt, nisi quod hæc facili negotio accurate plerumque constitui possent, in illis vero propter testimoniorum vel divortium vel penuriam multa relinquenda essent incerta.

Successerunt deinceps, qui de restituenda canæ istius antiquitatis chronologia prorsus desperandum esse censerent. Non iisdem tamen omnes in hanc sententiam rationibus adducti sunt. Etenim plurimorum iudicium unico fundamento nititur testimoniorum quam modo dixi paucitate vel discordia. Itaque si forte fortuna accidisset ut scriptores de vetustissimis temporibus probe inter se consentirent, fidem suam illis adjungere haud dubitarent. Vides igitur hocce genus chronologorum a priori illo nihil differre nisi eo, quod commoditati suæ consulere quam rem difficilem aggredi duxerit satius. Distinguendi ab his ii sunt, qui ne tum quidem, quum in omnibus verba testium concinerent, ubivis acquiescendum iis fore existimant. Argumentum sententiæ neminem latet. Scilicet quum sit mythica, quam dicunt, priscarum traditionum indoles, eo ipso accuratior chronologia adhiberi iis nequit. Quodsi nihilo secius ejusmodi tempora distincte sæpe definita a Græcis sunt, vana hæc et futilia commenta jure dicere licebit. Ac profecto de his inter saniores hodie communis est omnium consensus; quamquam non desunt etiam nunc, qui traditione sancitis mordaciter inhæreant, eaque addubitare et evertere crimen prædicent et sacrilegium. Non negabis quidem subesse fabulis sæpissime, quæ ad historiam populi pertineant, sed tantopere ea et tam arte conjuncta esse solent cum aliis elementis, quæ ex regionum natura, ex astronomia vel cultus ritibus vel aliunde petita in personas et res gestas abiere, ut diversa hæc secernere quam plurimum labor sit multis impeditus diffi-

cultatibus. Quem ubi bene peregeris, magna sane et præclara lucrari licet; attamen in chronologiam, quæ ad annum res singulas exputandas sibi proponit, nihil inde redundat utilitatis.

Hæcce ætas, cujus historiam omnemque indolem nonnisi in mythorum speculo tamquam imaginem intueri licet, paullatim evanescit temporibus relictis Heraclidarum. Hinc igitur certioris chronologiæ initium sumi posset: at ita sors tulit, ut temporis spatium inter Heraclidarum descensum et Pisistrati tyrannidem interjectum eadem, ne dicam crassiore, caligine prematur: nam fabularum poetarumque adminiculis jam destituimur, necdum accensæ sunt faces historiæ. Ipsarum rerum cognitio quum ibi sit manca quam maxime, sponte intelligis annorum distinctionem esse fere nullam, aut tam vagam certe, ut v. c. de epocha bellorum Messeniæ non minus quam de æra Trojana sit auctorum divortium.

Patet igitur certam et indubitatam chronologiam inde ab illa demum ætate posse sperari, qua una cum prosa oratione nata est historiographia. Quod bene perspexit Clintonus (*), vir cele-

* Clinton. Fasti Hellen. tom II, pag. II. : In the five centuries and a half which elapsed from Pisistratus to Augustus, our materials are ample and authentic; to each successive year may be assigned its proper incident. But in the thousand years which are computed from Cecrops to Pisistratus this is far from being the case. It is enough if we can conjecture the probable date of a few principal facts, by comparing the scanty memorials and uncertain traditions which descended to posterity, and from which the learned of a later age composed their chronology. The ancients themselves divided their early history in this manner. Never pretending to equal information with respect to the dates of the early and the later times, they kept in view the natural and necessary distinction. Censorinus (De die nat. c. 21.) marks the gradations: *Varro tria discrimina temporum esse tradit. Primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem: quod propter ignorantiam vocetur ἀδελον. Secundum a cataclysmo priore ad Olympiadem primam: quod quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικὸν nominatur. Tertium a prima Olympiade ad nos: quod dicitur ἱστορικὸν, quia res in eo gestæ veris historiis continentur.* Africanus (ap. Euseb. P. E. p. 487. D.) admits a similar distribution: professing to begin his chronology from the Olympiads, because μέχρι Ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστορεῖται τοῖς Ἑλλησι, πάντων συγκεχυμένων καὶ κατὰ μὲν αὐτοῖς τῶν πρὸ τοῦ συμφωνούντων (Cf. Phlegon ap. Phot. cod. 97). With

berrimus, qui fastorum suorum exordium posuit annum primum regni Pisistrati. Ac simili modo veteres quoque chronologos nonnullos statuisse constat. Quamquam hi paullo altius ad primam usque Olympiadem ascendere conantur.

Quæ quum ita sint, vereor ne quis ineptum me dicat decoctam toties cramben recocturum, atque missis mendaciis istis vanisque conjecturis, veris potius et probabilibus inveniendis animum intendere jubeat. Cui respondeo vera et falsa in hoc genus rebus tam arcto plerumque vinculo juncta esse, ut ex ipso mendacio, modo naturam ejus perspexeris, lætior sæpe veritati lux affluat, quam ex numero et auctoritate testimoniorum. — Ut unum proferam, nemo nescit veteres chronologos, communis æræ usu carentes, *terminum a quo* statuisset modo bellum Trojanum, modo redditum Heraclidarum, modo aliud temporis punctum, quod alii definiebant aliter. Ex his igitur initiis quum sequentium tempora rerum pendeant, facile colligitur, quantopere scire referat, quid de iis auctor unusquisque decreverit. Quod etsi sæpius viri docti monuerunt, perraro tamen in disquisitionibus chronologicis ad id attendunt. Neque hoc mirum: nam quæ de παραπληγμάτων istorum epochis comperta habemus, maximam partem ex auctoribus petita sunt, quorum opera ad internecionem ferme perierunt. Quid igitur, ajunt, facies his fragminibus? Computationis modus jam latet nos, semperque, ut videtur, latebit, siquidem omnino subest certus quidam computus, neque totum debetur mero scriptoris arbitrio. Itaque rarissime hæc in usum chronologiæ adhiberi poterunt, ac semper negotium plenum erit periculi. — Sed quæ-

these plain testimonies, therefore, of the ancients themselves, we cannot but wonder that Dodwell should consider the years of the Attic reigns, stated in Eusebius, as entirely satisfactory: or that Corsini should quote for them the *testimony* of Eusebius without scruple: or that Dr. Hales, in his late chronological work (Vol. I, p. 241.), should describe the thirty reigns of the Athenian kings and archons as « one of the most authentic and correct documents to be found in the whole range of profane chronology. » But even had the declarations of the ancients been wanting upon this point, it must have been manifest, that we should vainly rely upon the dates which have been transmitted to us through a succession of later chronologers, from Castor and Thallus to Eusebius and Syncellus, for the reigns of the Argive or the Attic kings. For those dates, as we well now, were originally *conjectures*, formed by the early writers, who in the deficiency of accurate accounts computed the times of their ancestors by comparing genealogies, and extracting out of them a probable date. And how could that, which was insufficient evidence at first, become better testimony merely by being frequently repeated, and by the length of time through which it may have passed?

ritur an non e numeris, quos ex variis scriptoribus servatos habemus, eruere possis totam illam antiquissimæ ætatis chronologiam artificiosa quadam ratione adornatam esse certisque niti legibus. Atque hoc est, quod probandum mihi proposui. Num majus instituerim, quam perfici potuerit, haud est penes me judicium. Teneri tamen velim non eo me consilio rem aggredi, ut usquequaque eam persequar, sed ut summa tantum capita quam potero simplicissime exponam.

CAPUT I.

2. Confitentur Græci chronologi tempora rerum, quæ primam Olympiadem antecedunt, certius constitui non posse; nihilominus vero ab iisdem Cecropis, Deucalionis, belli Trojani etc. epochas diversis quidem modis, sed ita tamen exputatas videmus, ut suus unicuique annus accuratissime assignetur. Sed id non miraris: nam bene norunt, dicis, fidem his non habendam esse, sed tradiderunt, quæ antiquiores tradiderant, vaga et incerta. Igitur accusandi sunt priores scriptores, vel, quum hos quoque culpa exerneris, ἀνταρᾶς s. regum recens, qui a sacerdotibus concinnati in templorum ὁπισθοδόμοις asservabantur. Nam quamvis consentaneum sit sacerdotes genealogiis et poetarum carminibus atque fabulis ἐπιχωρίως adjutos plerumque exputare potuisse quoniam sæculo et quanam ejus parte res aliqua evenerit; tamen hæc non sufficiebant, ut ad annum eam expenderent. Igitur piæ fraudis crimen sacerdotes mereri videntur. Sed, nisi fallor, vera rei ratio longe alia est, et quæ criminationem illam non admittat. Persuasum mihi est ἀνταρᾶς auctores in definiendis mythicæ ætatis temporibus eodem modo versatos esse, quo nos jam versaremur, ubi simile negotium suscipiendum foret. Scilicet quæ tempora curatius ob nimiam antiquitatem constitui nequeunt, ea rotundis numeris designare solemus. Ejusmodi numeri nobis sunt decimales et centenarii. Iidem etiam vulgo Græcorum erant, ut ceteris populis fere omnibus. Sed alios fuisse, modo fuerint, sacerdotibus illis apparet. Facile colligas numeros, quibus pro rotundis sacerdotes uterentur, ex cultu et religione fore desumptos. Cultus vero, qui præ ceteris numeros suppeditare et sancire posset, erat corporum cælestium. Hinc, ut omnis religio, sic etiam accuratior temporum computatio sive sacerdotalis illa *de cyclis* doctrina profecta est. Atque ipsi isti numeri, quorum in cyclis primæ partes erant, in sacerdotali computo eundem locum tenuisse putandi sunt, quem in

vita communi tenent numeri decimales vel centenarii. Et hoc fere sensu adhibentur in historia, quæ certiore chronologia caret.

3. Consentaneum est eodem modo rem institutam esse apud omnes populos, ubi et festorum et fastorum adornatio sacerdotibus commissa erat. Nonnulla quæ huc faciunt apponam.

Alexander de Humboldt, vir clarissimus, in libro de Monumentis Americanis (*Vues des Cordillères et monuments des peuples indigènes de l'Amérique*, tom. I, p. 338, 345.) Mexicanos tradit annum solarem habuisse dierum 365; hos distributos esse in menses octodecim dierum vicenorum, quibus quinque annumerarentur dies intercalares; tredecim horum annorum effecisse cyclum minorem sive *thalpilli*; quater tredecim sive quinquaginta duos cyclum majorem sive *xihmolpilli*.

Jam in annalibus Mexicanorum quattuor mundi ætates (*) distinguuntur hoc modo :

Prima ætas duravit per annos	676 = 13 × 52
Secunda	364 = 7 × 52
Tertia	312 = 6 × 52
Quarta	52

4. In Veteri chronico Ægyptio, de quo v. Syncellus p. 51. C. sqq. ed. Paris., regnum Ægyptiorum inde ab Hephæsto usque ad Alexandrum Magnum durasse dicitur per annos 36, 525, sive per viginti quinque periodos Sothiacas (= 25 × 1461). Quam computationem senioris cujusdam chronologi inventum esse patet, sicuti etiam ipsa illa periodus 1461 annorum recentioris est originis : attamen res instituta est ex more antiquo.

Idem chronicum post semideos regnasse dicit quindecim generationes τοῦ γενεᾶς κύκλου per annos 443. Deorum autem regno tribuit annos 3984 (scribe 3987), qui novem continent cyclos annorum 443. Atque hoc quidem antiquioris

(*) Humboldt. l. l. tom. II, p. 119 : Les peuples de Culhua ou du Mexique, dit Gomara, qui écrivait au milieu du seizième siècle, croient, d'après leurs peintures hiéroglyphiques, qu'avant le soleil qui les éclaire maintenant, il y en a déjà eu quatre qui se sont éteints les uns après les autres. Ces cinq soleils sont autant d'âges dans lesquels notre espèce a été anéantie par des inondations, par des tremblements de terre, par un embrasement général et par l'effet des ouragans. Après la destruction du quatrième soleil, le monde a été plongé dans les ténèbres pendant l'espace de vingt-cinq ans. C'est au milieu de cette nuit profonde, dix ans avant l'apparition du cinquième soleil, que le genre humain a été régénéré. Alors les dieux, pour la cinquième fois, ont créé un homme et une femme. Le jour où parut le dernier soleil, porta le signe *tochtli* (lapin), et les Mexicains comptent 850 ans depuis cette époque jusqu'en 1552.

computationis vestigium esse censeo, quia cyclus ille, quem *χρονὸν* Syncellus dicit, ubique fere in vetustissima chronologia occurrit : in reliquis vero chronici auctor antiquos numeros mutavit, quum totum ita adornandum esset, ut quam voluit summa annorum efficeretur.

5. Jam si quæras quinam cyclus fuerit a Græcis sacerdotibus in usum chronologiæ adhibitus, disertis auctorum testimoniis plane destituimur. Eruendus igitur est ex pervestigatione et comparatione numerorum, quos veteres chronologi nobis servarunt. Quo in negotio quum per tempus aliquod versatus essem, mox reperi cyclum, quem quærimus, esse sexaginta trium annorum lunarium, vel sexaginta annorum solarium, ut veteres quidem Græci computabant; nam seriores chronologi accuratius rem perpendentes paullo aliter statuebant.

6. Sed antequam de his agamus, memorandum est aliud, quod sententiam nostram haud minus commendat. Etenim cyclum illum sexaginta annorum solarium per totam fere Asiam nec non apud populos nonnullos Americanos in usu fuisse reperimus. (*) Verum singula, quæ huc spectant,

(*) « Les *Chinois* avaient d'abord un cycle de soixante jours, ayant chacun un nom propre, lequel a été continuellement appliqué depuis les plus anciens temps, dont on puisse tracer le souvenir : secondement un cycle de soixante années solaires de 365 $\frac{1}{4}$ jours ayant les mêmes dénominations que le cycle des jours, et dont l'application est aussi supposée très-ancienne, sans qu'on puisse toutefois la retrouver au delà de la dynastie des Han, deux siècles environ avant l'ère chrétienne. » Biot in Journal d. Sav. 1838. Dec. p. 724 in censura libri *Idcleri* « Über die Zeitrechnung der Chinesen (Abhandlungen d. Berlin. Academ. 1837.).

« Les *Chinois*, les *Japonnais*, les *Calmouks*, les *Mogols*, les *Manchoux* et d'autres hordes tartares ont des cycles de soixante ans. » HUMBOLDT. l. l. I, p. 384.

Idem I, 357 : « Le cycle de 60 ans, est en usage chez la plupart des peuples de l'Asie orientale et chez les *Muyscas du plateau de Bogota*. » Idem I, 207 : « Les indigènes de la Virginie avaient des peintures, appelées *sagkokok*, qui représentaient, par des caractères symboliques, les événements qui avaient eu lieu dans l'espace de soixante ans : c'étaient de grandes roues divisées en soixante rayons ou en autant de parties égales. »

Idem II, p. 259 sq. : « Les Indiens *Muyscas* gravaient sur des pierres les signes qui présidaient aux années, aux lunes et aux jours lunaires. La pierre représentée... paraît indiquer les mois embolismiques de la première indiction du cycle. Elle est pentagone, parce que cette indiction renferme cinq années ecclésiastiques de trente-sept lunes chacune : elle offre neuf signes, parce cinq fois trente-sept lunes sont contenues en neuf années *Muyscas*... Quatre de ces pierres pentagones enseignaient, à ce qu'assurent les Indiens, les vingt intercalations de la lune sourde, qui

h. l. exponere jam non licet, quamvis ad totam generis humani historiam maximi sint momenti. Quare missis Sinesis, Thibetanis, Mongolis, Persis reliquisque omnibus, solos Chaldæos excitasse sufficiat. Hos enim cyclum sexaginta annorum solarium, quem *sossum* appellabant, adhibuisse docemur ab Eusebio Chron. p. 15 ed. Venet. et Syncello p. 17 (V. Ideler. *Handb. der Chronol.* tom. I, p. 211 sqq.); neque in dubium res vocari potest, quum idem de tot aliis populis traditum videamus. Præterea vero laudantur majores Chaldæorum periodi, quæ ex certo sossorum numero compositæ sunt, nempe *neri* annorum 600 (10×60), et *sari* annorum 3600 (60×60). Multum desudarunt tum veterum tum recentiorum nonnulli, ut hinc cyclos vere astronomicos eruerent (V. Ideler. l. l.), aut certe ingentia ista spatia ad modicos numeros revocarent. Sed omnis hæc doctrina plane respuenda est, neque aliud quidquam in saris istis et neris latet quam ludus sacerdotum, qualis ubique per totam antiquitatem obviis est. Scilicet numeros simplices, qui ex calculis quibusdam astronomicis profecti, vel saltem cultu sanciti sunt, inter se multiplicant, ut hac ratione majores quædam periodi concinentur in usum chronologiæ mythicæ. Sic Berosus (ap. Euseb. et Syncell. l. l.) usque ad Xisuthri diluvium 2×60 saros, sive $2 \times 60 \times 60 \times 60$ ($= 432,000$) annos numerat. Sossorum numerus est 720,00. Jam quum unus sossus 720 menses contineat, videtur Berosus centuplicem cyclum cum numero mensium uno cyclo comprehensorum multiplicasse. Sed eo vix opus est. Simile tamen quiddam subesse puto numero Epigenis apud Plinium H. N. VII, 57, ubi hæc: « *Epigenes apud Babylonios DCCXX annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptis docet, gravis auctor imprimis: qui minimum Berosus et Critodemus CCCCLXXX (8 × 60) annorum. Ex eo apparet æternum literarum usum.* » Qui h. l. anni dicuntur, intelligendi sunt anni magni (*)

avaient lieu dans un cycle de sept cent quarante *sunas*. Ce cycle renfermait vingt années des *prêtres* de trente sept lunes chacune, ou de *soixante années rurales*: il est connu de tous les peuples, qui vivent à l'est de l'Indus; et il paraît lié au mouvement apparent de Jupiter dans l'écliptique. » etc etc. Cf. II, 254, ubi præterea laudantur Dupuis, *Orig. des cultes*, tom. III, p. 44; Bailly, *Astronomie indienne et orientale*. 1787. p. 29.

(*) Nec alla significatio est vocis *Sarus*, i. e. *periodus lunaris* (אֶרְבַּרְסִי, *sihara*, luna. Vide Ideler. l. l. p. 207.). Unde patet diversos cyclos hoc nomine appellari potuisse. Idque factum esse demonstratur loco Suidæ v. *σάρος*. V. Ideler. p. 206.

sive periodi; 720 sossi forent 43200 anni; 720 *neri* = 432000 an.; sed quid statuendum sit, haud liquet. Neque est cur cum Perizonio et Harduino post DCCXX et post Berosi numerum excidissemus statuiamus: *M*.

Post diluvium secundum Alexandrum Polyhistorum (ap. Syncell. p. 73 C) regnarunt duo reges Chaldæi et octoginta quattuor reges Medii per annos 34080, sive per sossos 568. Posteriores numerum exhibere licet sic: $9 \times 63 + 1$. Igitur numerum rotundum habes, modo unum istum cyclum redundantem tribuas duobus regibus Chaldæis, ita ut Medis restent anni $9 \times 63 \times 60$. Jam si pro 60 annis solaribus posueris lunares annos 63 (atque secundum lunares, non solares, annos in vetustis ἀνταρχαῖς tempora rerum notabantur), summam nancisceris annorum $9 \times 63 \times 63$. Qui numerus ejus modi computo egregie convenit. Neque commentitios esse istos 63 annos lunares indicant sequentia. Etenim pergit Syncellus: Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου τῶν πρῶ, δύο μὲν Χολδαίων βασιλέων, Εὐνήτιου καὶ Χωμασθίου, πρὸ δὲ Μήδων, Ζωροάστρη καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ζ' Χαλδαίων βασιλεῖς εἰσάγει, ἔτη κρατήσαντας ἡλιακὰ ρζ' (190), ὁ αὐτὸς Πολυίστωρ, οὐκ ἔτι διὰ σάρων καὶ νήρων καὶ σώσεων καὶ τῆς λοιπῆς ἀλόγου μυθικῆς ἱστορίας, ἀλλ' διὰ ἡλιακῶν ἐτῶν κ. τ. λ. — In his anni 190 rotundo numero positi sunt pro annis 189 sive 3×63 . (Eodem modo tempus inter Ogygis et Cecropis regna præterlapsus alii 190, alii accuratius 189 annorum fuisse dicunt.)

Atque hæc quidem Alexander Polyhistor. Aliter rem adornavit is, quem ipse Syncellus secutus est. Syncellus enim (p. 90 C, p. 92 A) a diluvio usque ad regnum Assyriorum numerat Babyloniorum reges tredecim, quorum septem Chaldæi, sex Arabes. Ecce laterculum:

Chaldæi.	1.	Εὐνήτιος	.	.	6 ann.
	2.	Χωμασθίλος	.	.	7
	3.	Πῶρος	.	.	35
	4.	Νεγούθης	.	.	43
	5.	Νάβιος	.	.	48
	6.	Ὀνίσταλλος	.	.	40
Arabes.	7.	Ζινζήρος	.	.	46
	1.	Μαρδοκύντης	.	.	45
	2.	Μαρδακός	.	.	40
	3.	Σισιμόρδακος	.	.	28
	4.	Νάβιος	.	.	37
	5.	Πάραννος	.	.	40
	6.	Ναβούναβος	.	.	25
					440

Ut modo 190 pro 189 scriptum vidimus, sic h. l. pro 440 exputandi erant anni 441 sive 7×63 . Is vero cyclus septemplex, quem nunc primum apparere videmus (quamquam paullo mutata forma jam suberat isti κυνικῶ κύκλῳ), in uni-

versa hac chronologia primarias partes agit; quare in sequentibus eum nominabimus *cyclum maximum*.

7. Cycli hujus tam late patentis primitiva sedes in Asiæ mediæ regionibus quærenda erit. Hinc deinceps una cum genere humano et orientem et occidentem versus migraverit. Sed ipsa rei antiquitas atque illud, quod ab aliis populis aliter adornatus est, arguunt eum non ex accuratis calculis astronomicis profectum esse, sed sacerdotali cuidam doctrinæ, nonnullis de siderum motu observationibus (*) innitenti, originem debere. Ad majorem deinde perfectionem hæc doctrina apud eos populos pervenire potuit, quos neque migrationes neque bella per longum tempus turbarent, et ubicunque sacerdotes summam potestatem servare potuere; apud eos vero, qui propter bella vel alias ob causas novas subinde sedes quærere coacti adeoque longe a prima patria avulsi sunt, notiones istas valde obscuratas vel saltem una cum vitæ ratione et deorum cultu immutatas esse consentaneum. Atque hoc præ ceteris accidisse videtur in Græcia, quo simul cum Pelasgis cycli illius notitia venerit. Ipsi Pelasgi quidem, ut in aliis pluribus Asiatica instituta retinebant atque cultum divinum secundum physicam deorum vim et significationem adornare solebant, sic etiam scientiam, quæ ex corporum cœlestium observatione pendet, coluisse adhuc quodammodo videntur. At ne diu hæcce pacis studia vigerent, ipsa Græciæ natura impedivit, novam quasi gentem excitans, quæ eatenus maxime Græca dicenda est, quatenus Pelasgica omnia evertit et Asiaticæ originis memoriam prorsus deflevit. Lætius dehinc hominum deorumque vita effloruit, verum cyclo- rum doctrinam nihil inde lucraturum esse, immo in oblivionem paulatim abiisse non difficile intellectum. Celebrabantur sane etiam tum festa deorum statis lunæ et anni temporibus majorumque periodorum intervallis, sed ad hæc definienda formulæ quædam a maioribus traditæ et sensus communis suffecisse debent: ita enim statuere cogunt, quæ ab ipsis veteribus de hac re traduntur; unde apparet accuratorem temporum computationem Solonis et subsequente demum ætate Græcis innotuisse. Solon enim primus fuit, qui *πλήρεις καὶ κοίλους μῆνας* distinguens cyclicam quandam mensium rationem atque lunarem annum 354 dierum sancivit. Idem primus imperfectam illam rudemque trietericam, in qua altero quoque anno triginta dies intercalabantur, con-

cinnasse videtur (V. Ideler. *Hdb. d. Chron.* tom. I, p. 269).

8. Quæ quum ita sese habeant, vides de compositione antiquissimorum cyclo- rum, quos diu ante Solonem exstitisse fabulæ Græcorum abunde probant, nihil fere, quod sit extra dubitationem positum, posse contendere. Nam seriore anni formam ad priscos computos non nisi temere referre licet; sacerdotalem autem doctrinam, ex qua cycli adornati fuisse debent, investigare difficilimum est, tum ob indiciorum paucitatem, tum propterea quod magis fluxit ex opinionibus quibusdam quam ex rerum cognitione. Sed quum consentaneum sit recentiores cyclos, quatenus ad cultum pertinebant, ex antiquioribus profectos esse, videamus quæ de iis tradat Censorinus c. 18. « *Veteres in Græcia civitates quum animadverterent, dum sol annuo cursu orbem suum circumit, lunam interdum ter decies exoriri, idque sæpe alternis fieri, arbitrati sunt, lunares duodecim menses et dimidium ad annum naturalem convenire. Itaque annos civiles sic statuerunt, ut intercalando facerent alternos XII mensium, alternos XIII, utrumque annum separatim vertentem, junctos ambos annum magnum vocantes. Idque tempus τριετηρίδα appellabant, quod tertio quoque anno intercalabatur, quamvis biennii circuitus, et revera διετηρίς esset. Postea, cognito errore, hoc tempus duplicarunt, et τετραετηρίδα fecerunt. Sed eam, quod quinto quoque anno redibat, πενταετηρίδα nominabant. Qui annus magnus ex quadriennio commodior visus est, ut annus solis constaret ex diebus CCCLXV et diei parte circiter quarta, quæ unum in quadriennio diem conficeret. Quare agon in Elide Jovi Olympio et Romæ Capitolino quinto quoque anno redeunte celebratur. Hoc quoque tempus, quod ad solis modo cursum, nec ad lunæ congruere videbatur, duplicatum est, et ὀκταετηρίς facta, quæ tunc ἐνναετηρίς vocitata, quia primus ejus annus nono quoque redibat. Hunc circuitum verum annum magnum esse pleraque Græcia existimavit, quod ex annis vertentibus solidis constaret, ut proprie in anno magno fieri par est. Nam dies sunt solidi MMDCCCCXXII, menses uno minus centum, annique vertentes solidi octo. Hanc ὀκταετηρίδα vulgo creditum est ab Eudoxo Cnidio institutam. Sed hanc Cleostratum Tenedium primum ferunt composuisse, et postea alios aliter, qui mensibus varie intercalandis suas ὀκταετηρίδας protulerunt, ut fecit Harpalus, Nauteles, Mnesistratus, item alii in quibus Dositheus, cujus maxime ὀκταετηρίς Eudoxi inscribitur. Ob hoc multæ in Græcia religiones hoc intervallo temporis summa cœrimonia coluntur. Delphis quoque ludi, qui vocantur Pythia,*

(*) Conjecturam de hac re v. apud Humboldtium l. l. tom. II, p. 264 sq.

post octavum olim conficiebantur. Proxima est hanc magnitudinem, quæ vocatur δωδεκαετηρίς, ex annis vertentibus duodecim. Huic anno Chaldaico nomen est, quem genethliaci non ad solis lunæque cursus, sed ad observationes alias habent accommodatum: quod in eo dicunt tempestates frugumque proveniunt, sterilitates item morbosque circumire. Præterea sunt anni magni complures: ut Metonicus, quem Meton Atheniensis ex annis undeviginti constituit, eoque ἐννεαδεκαετηρίς appellatur, et intercalatur septies, in eoque anno sunt dierum sex millia et DCCCCXL. Est et Philolai Pythagorici annus ex annis LIX, in quo sunt menses intercalares viginti et unus. Item Calippi Cyziceni, ex annis LXXVI, ita ut menses duodeviginti intercalentur; et Democriti, ex annis LXXXII, quum intercalares sint perinde viginti octo; sed et Hipparchi ex annis CCCIV, in quo intercalatur centies decies bis. Hæc annorum magnitudo eo discrepat, quod inter astrologos non convenit, quanto vel sol plus quam trecentis sexaginta quinque dies in anno conficiat, vel luna minus quam triginta in mense.

His subijcio quæ de intercalationis modo in ennaeteride tradunt Solinus et Macrobius.

Solinus Polyh. c. 1: Græci singulis annis undecim dies et quadrantem detrahebant ($365 \frac{1}{4}$ — 354), eosque octies multiplicatos in annum nonum reservabant, ut contractus nonagenarius numerus in tres menses per tricenos dies scinderetur, qui anno nono restituti efficiebant dies quadringentos quadraginta quattuor, quos ἐμβολίμους vel ὑπερβάλλοντας nominabant.

Macrobius Sat. I, 13: Græci quum animadverterent temere se trecentis quinquaginta quattuor diebus orlinasse annum, quoniam appareret de solis cursu qui trecentis sexaginta quinque diebus et quadrante zodiacum conficit, deesse anno suo undecim dies et quadrantem, intercalares stata ratione commenti sunt, ita ut octavo quoque anno nonaginta dies, ex quibus tres menses tricenum dierum composuerunt, intercalarent. Id Græci fecerunt, quoniam erat operosum et difficile omnibus annis undecim dies et quadrantem intercalare. Itaque maluerunt hunc numerum octies multiplicare, et nonaginta dies, qui nascuntur, si quadrans cum diebus undecim octies componatur, inserere in tres menses, ut diximus, distribuendos.

9. Ex cyclis modo recensitis duos maxime antiquissimis Græciæ temporibus vindicare licet, trieteridem Baccho sacram (*) atque ennaeteridem, quæ non ex pentaeteride nata est, ut Censorinus dicit, sed ipsa pentaeteridem peperit, sicuti ex

pentaeteride profecta est trieteris ludorum Nemæorum, probe distinguenda, puto, ab vetusta trieteride Bacchica, quamquam de hujus ratione non constat. Qui præterea a Censorino memorantur cycli ad nos nihil pertinent, præter illum annorum 59, de quo postea dicendum erit. (De reliquis adi Idelerum, *Hdb. d. Chr.* I, p. 260 sqq.)

Jam quod ennaeteridem attinet, e verbis Censorini satis apparet maximam ejus fuisse apud Græcos auctoritatem. Idque aliunde quoque comprobatur. Pauca quædam apponere liceat.

Pythios ludos olim post octavum quemque annum celebratos esse constat. Idem de Olympiis statuendum est.

Apollo post occisum Pythonem ἐνιαυτὸν (V. Hom. II. XXI, 443. Clem. Al. Protrept. p. 10 Sylb.) octo annorum servire Admeto cogitur. Quo spatio elapso ad aram in Tempe valle positam migrat ibique lustratur. Quamobrem nono quoque anno theori Delphis ad aram istam profisciscuntur solenni pompa (Ælian. V. H. II, 1, 3, 1; Plutarch. De orac. def. 14, 21; O. Müller. in Minyis p. 220. Dor. I, p. 319).

Cum Delphico deo arcte junctus est Thebanus. Atque Thebis quoque habes ἐνναετηρίς Daphnephoriæ. Chronologicam hujus festi significationem ostendit locus Procli ap. Photium p. 988 (Coll. Schol. Clem. Alex. tom. IV, p. 94 ed. Klotz.): Δάφνας γὰρ ἐν Βοιωτίᾳ δι' ἐνναετηρίδος εἰς τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος κομίζοντες οἱ ἱερεῖς ἐξύμνουν αὐτὸν διὰ χοροῦ παρθένων. Ἡ δὲ δὲ ἡ δαφνηφορία ζῦλον ἐλαίας καταστέφουσι δάφναις καὶ ποικίλοις ἀνθεσι, καὶ ἐπ' ἄκρου μὲν χαλκῇ ἐφαρμόζεται σφαῖρα, ἐκ δὲ ταύτης μικροτέρας ἐξαρτῶσιν κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ζύλου περιθέντες ἐλάσσονα τῆς ἐπ' ἄκρου τοῦ ζύλου καθάπτουσι πορφυρὰ στέμματα, τὰ δὲ τελευταῖα τοῦ ζύλου περιστέλλουσι κροκωτῶ. Βούλεται δ' αὐτοῖς ἡ μὲν ἀνωτάτῳ σφαῖρα τὸν ἥλιον, ᾧ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀναφέρουσιν, ἡ δὲ ὑποκειμένη τὴν σελήνην, τὰ δὲ προσηρτημένα τῶν σφαίρων ἀστρα τε καὶ ἀστέρας, τὰ δὲ γε στέμματα τὸν ἐνιαύσιον δρόμον· καὶ γὰρ τῆς ποιοῦσιν αὐτά. Ἀρχεῖ δὲ τῆς δαφνηφορίας παις ἀμφιθαλής, καὶ ὁ μάλιστα αὐτῷ οἰκείος βασιτάζει τὸ κατεστεμμένον ζῦλον, ὃ κοινῶς καλοῦσι. κ. τ. λ.

Ut Apollo, sic Cadmus post cædem draconis αἰδίων ἐνιαυτὸν ἐθήτευσε. Ἀρεῖ· ἦν δὲ ὁ ἐνιαυτὸς τότε ὀκτὼ ἔτη. Apollodor. Bibl. III, 4, 1, 2.

Nono quoque anno Apollo migrat ad Hyperboreos. Diodor. II, 47, quo loco Metonis cyclum cum antiqua nostra ennaeteride confusum esse luce clarius.

Nono quoque anno septem pueros totidemque puellas Minotauro vorandos in Cretam miserunt Athenienses. Plutarch. Thes. 15; Diodor. IV, 61.

(*) Cf. Müller in Minyis p. 218.

Eundem cyclum etiam in mysteriis usurpatum fuisse testis est Pindarus (Thren. fr. 4. p. 623 Bœckh.) :

Οἷσι δὲ Περσεφόνα ποινὴν παλαιοῦ πένθοος
δέχεται, ἐς τὸν ὑπερθεὶς ἑλίου καίνων ἐνάτω ἔτει
ἀνδιδόει ψυχὰς πάλιν.

Plutarch. Agis c. 11 : Δι' ἐτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ
ἐφοροι νύκτα καθαρὰν καὶ ἀσέληνον σιωπῇ καθέζονται
πρὸς οὐρανὸν ἀποβλέποντες. Ἐὰν οὖν ἐκ μέρους τινὸς
εἰς ἕτερον μέρος ἀστήρ διάξῃ, κρίνουσι τοὺς βασιλεῖς
ὡς περὶ τὸ θεῖον ἐξαμαρτάνοντας, καὶ καταπαύουσι
τῆς ἀρχῆς, μέχρις ἂν ἐκ Δελφῶν ἢ Ὀλυμπίας χρησμός
ἔλθῃ τοῖς ἡλωκόσι τῶν βασιλείων βοηθῶν. Cf. Homer.
Odys. XIX, 178 : Μίνως ἐννέωρος Διὸς μεγάλου
δαριστής. V. Müller Dor. II, p. 100.

10. Hæc sufficient, quamquam facili negotio
possunt augeri. — Jam igitur quæras quænam fue-
rit prisca forma hujus cycli tam arcte cum deorum
cultu conjuncti. Nam quæ Censorinus, Solinus,
alii de eo tradunt, aperte sapiunt ætatem sapientia
mathematica claram; atque prorsus aliter statu-
isse vetustiores satis patet ex eo, quod tot viri inde a
Cleostrato Tenedio elaborasse dicuntur ut ad ve-
teris lunæ solisque rationes cyclum revocarent.
— Meam qualemcunque sententiam paucis expo-
nam.

Quum chronologia veterum scriptorum lucu-
lenter doceat exstitisse cyclum 63 annorum,
hunc ex minoribus quibusdam compositum fuisse
consentaneum. Modus vero compositionis offer-
tur duplex. Aut enim septem cyclos annorum
novenum, aut novem cyclos annorum septenum
in unum conjungere poterant. Neque denique
quidquam obstat, quin alia civitas hunc, alia
illum computum adhibuerit. Jam quod attinet
cyclum annorum septem novies repetitum, pro-
bare eum licet ex loco Pausaniæ, cujus paullo
infra mentionem faciemus : contra novem an-
norum cycli nullum, quantum scio, in veterum
scriptis vestigium exstat, nisi in ipsa nostra
ennaeteride quærendum est. Hoc autem proba-
biliter fieri posse mihi videtur. Ultro enim
suspicio nascitur eum cyclum, quem Græcia fere
universa agnovit, adhibitum esse ad efforman-
das majores illas periodos, quibus omnis vetustæ
ætatis chronologia superstructa est; idque eo ma-
gis, quum terminus, a quo periodi istæ compu-
tantur, esse soleat institutio ludorum Olympicorum,
qui ipsi ex ennaeteridis rationibus ordinati
erant. Censeo igitur hancce ennaeteridem antiqui-
tus fuisse cyclum novem annorum lunarium, sive
decaeteridem, uti dicunt; eumque postea, mutata
anni ratione, in eum, quem novimus, octo anno-
rum cyclum abiisse.

11. Jam quia 63 anni lunares ex veterum
sententia exæquent 60 annos solares, sequitur
9 annos lunares esse $8\frac{1}{2}$ annos solares. Igitur in-
tercalandi erant $\frac{1}{2}$ anni s. $5\frac{1}{2}$ menses. Sed men-
sium fractiones in intercalando non admitti sole-
bant. Itaque in quaque ennaeteride intercalasse
videntur menses quinque, excepta septima, cui
sex menses interponebantur. Annum tum solare
tum lunarem, quo hic computus nitebatur, valde
imperfectum fuisse apparet. Quare hæc cycli ratio
relinqui debuit simulac de annis $365\frac{1}{4}$ et 354
dierum constaret; qui ex legibus, quas in in-
tercalando veteres sequebantur, non novem, sed octo
annorum cyclum sibi postulabant.

Distributio intercalarium ita facta esse videtur,
ut unus mensis anno tertio, unus anno sexto,
reliqui tres anno nono adjungerentur. Similiter
in ennaeteride faciebant secundum Geminum,
cujus testimonium merito præferunt Censorini
sententiæ, qui omnes tres menses intercalares
postremo anno additos esse contendit. Fortasse
hoc fluxit ex obscurata memoria antiquioris il-
lius, quam dixi, intercalationis. Cf. etiam Plu-
tarchus (Qu. Gr. c. 12. p. 382), qui Delphos di-
cit τρεῖς ἐννεαετηρίδας κατὰ τὸ ἐξῆς, i. e. tria festa
in fine uniuscujusque ennaeteridis, celebrare;
quorum nomina sint Septerius, Herois, Charila.
Cf. O. Müller. Dor. I, p. 319, n. 2; p. 235, n. 1,
et quem laudat Bœckhium in Commentt. Aca-
dem. Berolinens. 1818. p. 19.

12. Aliud denique, quod meam de novem an-
norum lunar. cyclo sententiam commendare vide-
tur, in eo positum est, quod in rebus ad Apolli-
nis festa et historiam pertinentibus ubique fere
nonarium numerum reperiamus. Mirum hoc foret,
si jam antiquitus celeberrimus iste cyclus non no-
vem, sed octo fuisset annorum. — Sic v. c. Py-
thaistæ in montis cacumine per tres menses, per
novem noctes in mense unoquoque, speculaban-
tur Πυθίας istas ἀστράπας, quæ apparuisse debe-
bant, antequam pompa Atheniensis Delphos pro-
ficisceretur (V. Strabo IX, p. 404; Steph. B.
Ἄρμα, et quos laudat O. Müller. Dor. I, p. 241).
— In hymn. Hom. in Apoll. 91. poeta de matre
dei dicit : Ἀπὸ δ' ἐννῆμαρ τε καὶ ἐννέα νύκτας
ἄελποισι ὠδίνεσαι πέπαρτο. Ibidem v. 104 Ἱτινί
des Ilithyiam advocant donum promittentes ἔρμον
ἐννεάπηγυν. — *Novem* familiæ Træzene ad tem-
plum Apollinis expiationis ritus exercent. Pausan.
II, 31, 7 et 11; Müller. l. l. p. 228. — Carneæ,
quæ Apollini Thebis, Argis, Lacedæmone, Si-
cyone, in Messenia, Sybari, Agrigenti etc. cele-
brabantur, Lacedæmonii ita adornabant, ut circa
urbem *novem* exstruerentur tentoria, in quibus per

novem dies cœnabant viri *noveni* (Athenæus IV, p. 141 E). — *Novem* anni menses Apollini sacri. Atque hæc quidem de Apolline. Cf. Ceres per *novem* dies filiam quærens (Diodor. V, 4); arx Pelasgica *novem* portis insignis ap. Clitodem. fr. 22; Achilles *novem* annos natus Lycomedæ in custodiam traditus (Apollodor. III, 13, 8, 1. Cf. II, 5, 11, 7); Hercules bis *novem* annos natus primum laborem peragens; cum classe bis *novem* navium contra Trojam proficiscens (Apollodor. II, 9, 5). Porro in tabula Albana legis: Ἡρακλῆς ἐννέα Μηνῶν Ὀρχομένον εἶλε τὰν πόλιν; quod de *novem* Minyarum principibus intelligendum suspicatur Welker. Cycl. Hom. p. 256. — Labores Hercules exantlavit secundum Apollodorum ἐν (sic codd; editt. ἐν) μηνί (mensi M. Vatican.) καὶ ἔτσι ὀκτώ. Apertum est significari his magnum ἐνιαυτὸν, quem chronologus ad solares annos revocavit. Simplicissima ratio legi jubet ἐν μηνί καὶ ἔτσι ὀκτώ (Paullo aliter statui in Fragg. Hist. p. 571; aliter etiam Müller. Dor. I, 417). Itaque pro 9 annis lun. posuit 8 1/2 an. solar; satis bene, quamvis paullo rotundius; nam accuratior computus septem tantum menses et annos octo præbet. — Eadem ratione calculos Apollodorus subduxit, puto, loco illo corrupto (I, 9, 27, 6), ubi Argonautæ τὸν πάντα πλοῦν absolvisse dicuntur ἐν δ' μηνί; sive auctor dederit ἐν ρδ' (104) μηνί, sive scripserit *annis novem minus quatuor mensibus*. — Ceterum multa ad chronologiam pertinentia Herculis fabulæ suppediant, ut socios ejus 360, qui in Nemea colebantur (Ælianus V. H. IV, 5), et 50 ejus filios ex Thespiadibus susceptos; cum quibus componere licet 50 liberos, quos in Elide e Luna procreat Endymion, Aethlii (certaminum institutoris) filius (V. Pausan. V, 1. et Bæckh. ad Pind. Ol. III, p. 138), et fabulam de quinquaginta Danaïdibus, atque septem greges bovum quinquagenum, quas Phaethusa (sol) et Lampetia (luna) nymphæ in Trinacria insula custodiunt. Hom. Od. XII, 127 ibique Eustath. Cf. Ideler. II, p. 608. — Sed hæc a nobis jam aliena sunt. Propius ad rem nostram spectare videtur quod de collegio *sexaginta* virorum in Heracleis Atheniensium refert Athenæus IV, p. 260 et XIV, p. 514, D. Cf. Pherecydes fr. 33, ubi Antæus, Herculis adversarius, dicitur ἐξακοντάπηχς. Addo denique hæc Diodori (III, 57): Οὐρανοῦ μυθολογοῦσι γενέσθαι παῖδας ἐκ πλειόνων γυναικῶν πέντε πρὸς τοῖς τετταράκοντα (5×9) καὶ τούτων ὀκτώ καὶ δέκα (2×9) λέγουσιν ὑπάρχειν ἐκ Τιταίας. Ubi nescio an non primitus fuerit: καὶ χωρὶς τούτων x. τ. λ., ita ut summa esset liberorum septies novem.

13. Cum nonario numero in fabulis veterum

multisque institutis conjunctus esse solet numerus *septenarius*, de quo nonnulla conguessi in Fragg. Hist. p. 569. Pluribus de eo exponere jam non vacat; statim ad id, quod nobis propositum est, accedamus. Quemadmodum enim Solon in vita humana novem gradus sive ætates septenum annorum distinguit, sic major ille 63 annorum cyclus in novem minores septenum annorum distribui potuit, ac revera distributus est; id quod sagaciter ex Pausaniæ loco eruit O. Müllerus (De Minyis p. 221).

Verba Pausaniæ hæc sunt (IX, 3): Νυμφευμένην δὲ τὴν θεὸν (sc. τὴν Ἥραν οἱ Πλαταιεῖς) ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ὀνομάζουσιν. Ἥραν ἐφ' ὅτῳ δὴ πρὸς τὸν Δία ὠργισμένην ἐς Εὐβοίαν φασιν ἀναχωρῆσαι. Δία δὲ, ὡς οὐκ ἐπειθεν αὐτὴν, παρὰ Κιθαιρῶνα λέγουσιν ἔλθειν δυναστεύοντα ἐν Πλαταιαῖς τότε εἶναι γὰρ τὸν Κιθαιρῶνα οὐδενὸς τὴν σοφίαν ὑστερον. Οὗτος οὖν κελεύει τὸν Δία ἀγαλαμα ζύλου ποιησάμενον ἀγειν ἐπὶ βοῶν ζεύγους ἐγκεκλυμένον, λέγειν δὲ ὡς ἀγοῖτο γυναῖκα Πλάταιαν τὴν Ἀσωποῦ. Καὶ ὁ μὲν ἐπρασσε κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Κιθαιρῶνος. Ἥρα δὲ ἐπέπυστό τε αὐτίκα, καὶ αὐτίκα ἀφίκετο. Ὡς δὲ ἐπλησίαζε τῇ ἀμάτῃ, καὶ τοῦ ἀγάλματος τὴν ἐσθῆτα περιέβρῃξεν, ἥσθη μὲν τῇ ἀπάτῃ ξόανον εὐρούσα ἀντὶ νύμφης γυναικὸς, καὶ διαλλαγὰς ποιεῖται πρὸς τὸν Δία. Ἐπὶ ταύταις ταῖς διαλλαγαῖς Δαίδαλα τὴν ἑορτὴν ἀγούσιν, ὅτι οἱ πάλαι τὰ ξόανα ἐκάλουν Δαίδαλα... Δαίδαλα οὖν ἀγούσι οἱ Πλαταιεῖς ἑορτὴν δι' ἔτους ἐβδόμου μὲν, ὡς ἔφασκεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητῆς ἀληθεῖ μὲντοι λόγῳ, δι' ἐλάσσονος καὶ οὐ τοσούτου χρόνου. Ἐθελήσαντες δὲ ἀπὸ Δαιδάλων ἐς Δαίδαλα ἕτερα ἀναριθμῆσαι τὸν μεταξὺ χρόνον ἐς τὸ ἀκριβέστατον, οὐκ ἐγενόμεθα οἱοί τε. Ἀγούσι δὲ οὕτω τὴν ἑορτὴν. Δρυμός ἐστιν Ἀλαλκομένων οὐ πόρρω μέγιστος τῶν ἐν Βοιωτίᾳ. Στελέχη δρυῶν ἐστὶν ἐνταῦθα. Ἐς τοῦτον οἱ Πλαταιεῖς ἀφικόμενοι τὸν δρυμόν, προτίθενται μίσρας κρεῶν ἐφθῶν ὀρνίθες δὲ οἱ μὲν ἄλλοι σφίσιν ἥκιστα εἰσι δι' ὄχλου, τῶν κοράκων δὲ (οὗτοι γὰρ σφίσιν ἐπιφοιτῶσιν) ἔχουσιν ἀκριβῆ τὴν φρουράν. Τὸν δὲ αὐτῶν ἀρπάζαντα κρέας, ἐφ' ὅτῳ τῶν δένδρων καθεδεῖται, φυλάσσοσι· ἐφ' οὗ δ' ἂν καθεσθῇ, τεμόντες ποιοῦσιν ἀπὸ τούτου τὸ δαίδαλον· δαίδαλον γὰρ δὴ καὶ τὸ ξόανον αὐτὸ ὀνομάζουσι. Ταύτην μὲν ἰδίᾳ Πλαταιεῖς ἑορτὴν ἀγούσι Δαίδαλα μικρὰ ὀνομάζοντες. Δαιδάλων δὲ ἑορτὴν τῶν μεγάλων καὶ οἱ Βοιωτοὶ σφίσι συνεορταζούσι, δι' ἐξηκοστοῦ δὲ ἀγούσιν ἔτους· ἐκλιπεῖν γὰρ τοσούτον χρόνον τὴν ἑορτὴν φασιν, ἥνικα οἱ Πλαταιεῖς ἐφευγον. Ξόανα δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ἑτοίμα σφίσιν ἐστὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον (i. e. quaque sexaginta annorum periodo), παρασκευασθέντα ἐν Δαιδάλῳ τοῖς μικροῖς. Ταῦτα ἀναίρουσιν καὶ κλήρω Πλαταιεῖς, Κορωναιοὶ, Θεσπιεῖς, Ταναγραῖοι, Χαιρωνεῖς, Ὀρχομένιοι, Λεβαδεῖς, Θηβαῖοι. Διαλλαγῆναι γὰρ καὶ οὗτοι Πλαταιεῦσιν ἔχουσιν.

αεν, καὶ συλλόγου μετασχεῖν κοινοῦ, καὶ ἐς Δαίδαλα θυσίαν ἀποσταλεῖν, ὅτε Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου τὰς Θήβας ἀνέκτισε. Τῶν δὲ πολισμάτων ὅποσα ἐστὶν ἐλάσσονος λόγου, συντέλειαν αἰροῦνται. Τὸ ἄγαλμα κοσμήσαντες παρὰ τὸν Ἀσωπὸν, καὶ ἀναθέντες ἐπὶ ἁμαξάν, γυναῖκα ἐριστᾶσι νυμφευτρίαν· οἱ δὲ αὖθις κληροῦνται, καθ' ἣντινα τάξιν τὴν πομπὴν ἀνάγουσι· τὸ δ' ἐντεῦθεν τὰς ἁμάξας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἄκρον τὸν Κιθαῖρῳνα ἐλαύνουσιν. Εὐτρέπιστα δὲ σφισιν ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους βωμός· ποιοῦσι δὲ τρόπον τοιῷδε τὸν βωμόν· ξύλα τετραγώνια ἀρμόζοντες, πρὸς ἄλλα συνατιθέασι κατὰ ταῦτά, καὶ εἰ λίθων ἰποιοῦντο οἰκοδομίαν· ἐξάραντες δὲ ἐς ὕψος φρύγανα ἐπιφέρουσιν. Αἱ μὲν δὴ πόλεις καὶ τὰ τέλη θήλειαν θύσαντες τῇ Ἥρᾳ βούν· ἕκαστοι καὶ ταῦρον τῇ Διί, τὰ ἱερεῖα οἴνου καὶ θυμιαμάτων πλήρη, καὶ τὰ δαίδαλα ὁμοῦ καθίζουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ· ἰδῶνται δὲ ὅποσα θύουσιν οἱ πλοῦστοι· τοῖς δὲ οὐχ ὁμοίως δύναμεις, τὰ λεπτότερα τῶν προβάτων θύειν καθέστηκε, καθαγίζειν δὲ τὰ ἱερεῖα ὁμοίως πάντες· σὺν δὲ σφισι καὶ αὐτὸν τὸν βωμόν ἐπιλαβὼν τὸ πῦρ ἐξανήλωσε· μεγίστην δὲ ταύτην φλόγα καὶ ἐκ μακροτάτου σύνοπτον οἶα ἀρθεῖσαν.

14. Quod de origine periodi sexaginta annorum Pausaniæ periegeta narravit, jam propter ea, quæ de celebratione magnorum Dædalorum adduntur, minime probabilia sunt, tum vero ex ipsa historia refelluntur, uti docet O. Müller. 1. 1. p. 221. «Denn die Plataæ, inquit, waren das erstemal, von Olymp. 88, 1 — 98, 2, nur ein und vierzig, das andremal, von Olymp. 101, 4 — 110, 3, fünf und dreissig Jahre ohne Vaterland. Darnach ist sicher, dass diese sechzigjährige Periode keineswegs historischen Ursprungs, sondern ein alter Festkreis ist.»

Idem Müllerus de temporibus festi, deque totius cycli ratione disputat hæc: «Die kleinen Dædalen, erzählt Pausanias, feiern die Plataæ für sich, alle *sieben Jahre*, wie mir der Exeget von Plataæ berichtete; in Wahrheit aber in geringeren und nicht so langen Zeiträumen. Da wir aber von einer Dædalenfeier bis zur andern die Zwischenräume auf das Genaueste berechnen wollten, *waren wir es nicht im Stande.*» — M. G. Hermann und Joh. Arnold Kanne (*System der Indischen Mythe*, p. 443) nehmen daher als wahre Zwischenzeit vier Jahre an; der grosse Herenaltar ist dann das funfzehnte Bild, und trifft (nach dem sechsständigen Embolismus) mit der funfzehnten Tages-Einschaltung zusammen: so dass am Ende Alles ist wie im Julianischen Kalender. Allein wie hätte dann wohl der Exeget auf eine siebenjährige Periode verfallen, wie hätten beide, der Exeget und Pausanias, nicht im Stande sein können diesen Zwischenraum zu berechnen? — Ich

gestehe dass Folgendes blosser Vermuthung ist: etwas Ehnliches muss indess dem Festkreise zu Grunde liegen. Zwölf unvollkommene Mondmonate zu 29 Tagen bilden ein unvollkommenes Mondjahr zu 348 Tagen. 63 dergleichen Mondjahre sind nun um neun Tage grösser als 60 Julianische Sonnenjahre. Dies führt auf *neun* Perioden, deren jede aus *sieben* Mondjahren besteht, von denen jedesmal das letzte um einen Tag verkürzt werden musste. Dann hatte der Exeget von Plataæ vollkommenes Recht. Nach Verlauf von sieben Mondjahren (6 $\frac{2}{3}$ Sonnenjahren) feierten die Plataæ die kleinen Dædalen: bei der neunten Feier traf der Schluss des Monden — und Sonnenjahres überein, und ganz Bæotien beging das grosse Dædalenfest. So betrachte ich den ganzen Cyclus als eine Festperiode der Dædalen, die Berechnung derselben als eine Sache der Priester, und die Art der Intercalation als einen uralten Versuch, in grösseren Zeiträumen den gewöhnlichen Ackerkalender zu rectificiren (*). — Für das hohe Alterthum der Periode und des Festes bürgt die ganze Art, wie Zeus Alalcomeneus, der Gott am See, und die Kithæronische Hera in die engste Beziehung gesetzt werden, wie die vierzehn Eichenbilder, die im Haine v. Alalcomenæ geschlagen, mit dem Holzaltar der Göttin auf der Höhe des Kithærons auflodern.»

Huc accedit, quod chronologica festi significatio jam ex fabula de Dædalorum minorum origine intelligitur. Quid enim indicatur isto Jovis et Junonis divortio et reconciliatione, nisi solis et lunæ cursus discrepantia, quæ intercalando statim epochis ad concordiam reducitur.

Jam quia præter hanc novies septem annorum periodum in eadem Bæotia, v. c. apud Thebanos, etiam alteram septies novem annorum in usu fuisse statuimus, nascitur suspicio propterea potissimum ab universa Bæotia Dædala magna Plataensium celebrata esse, quod tum jam eo perventum esset, quo etiam reliqua Bæotia, quanquam alio modo, tendebat, et quod ambo cycli, si initia eorum in idem inciderunt tempus, Dædalorum magnorum epocha quasi manus sibi porrigerent.

Quod deinde de intercalandi ratione O. Müllerus proposuit, recentiore ætate locum habere potuisse non nego, sed ad prisca tempora referre annum solarem dierum 365 $\frac{1}{4}$ vix licebit. Nam

(*) «Wir setzen hier freilich astronomische Kenntnisse in der Urzeit Griechenlands voraus, die wir hier am wenigsten erweisen können. Doch ist merkwürdig, dass auch die Sternbilder, welche Homer und Hesiod kennen, grösstentheils entschieden Bæotischen Ursprungs sind.»

res per se parum probabilis est, et ex chronologi-
satis certe colligere licet aliter vetustos illos
de anno solari statuisset. Nimirum Timæus atque
Eratosthenes aliique (ut infra videbimus) pro
441 annis lunariibus cycli maximi non 420, ut de-
bebant ex vetusto computo, sed 417 tantum so-
lares annos ponunt. Jam quum 417 anni Erato-
sthenici 152309 dies contineant, hos si inter
441 annos lunares et 420 annos solares distri-
bueris, illum 345, hunc 362 dierum esse repe-
ries. Ex eodem computo 63 anni lunares non 60,
sed $59\frac{1}{4}$ annos solares exæquant. Num res ita se
habuerit jure dubitabis, sed accuratius statuere
non licet, præsertim quum numero 417, non
exacta computatio, sed quæ in usum chronologi-
cæ sufficeret, exprimi videatur. Utut est, hoc
certe contendere potest, sexaginta illos cycli annos
justo breviores fuisse, atque hinc deinceps ortum
esse cyclum annorum 59, qualem Cænopides (*),
Chius astronomus, et post eum Philolaus Pytha-
goreus concinnasse dicuntur. Et Cænopides qui-
dem cyclum æneæ tabulæ insculpsit eamque
in Olympia collocavit, quippe quæ novam et
emendatam quasi editionem exhiberet veteris cy-
cli 60 annorum, ex quo olim ludorum epochæ
constitui solebant. Prioris cycli distributionem
cernere erat, suspicor, in Iphiti disco, cujus
margini formula ἐκ χειρὸς ἰνscripta erat (Pausan.
V, 20, 1) (**), quemque comparari velim cum rotis
istis Americanorum item 60 annorum cyclos re-
præsentantibus (v. § 6. not.). — Sed Cænopidæ
quoque et Philolai tabulæ parum accuratæ erant

(*) Ælian. V. H. X, 7 : Οἰνοπίδης δ' ὁ Χῖος ἀστρολόγος
ἀνέθηκεν ἐν Ὀλυμπίῳ τὸ χαλκοῦν γραμματεῖον, ἐγγράψας ἐν
αὐτῷ τὴν ἀστρολογίαν τῶν ἐνὸς δέοντων ἐξήκοντα ἐτῶν, φήσας
τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν εἶναι τοῦτον.

Plutarch. De Placitis Philos. II, 32 : Τὸν δὲ μέγαν ἐνιαυ-
τὸν οἱ μὲν ἐν τῇ ὀκταετηρίδι τίθενται... οἱ δὲ ἐν τοῖς ἐξήκοντα
ἐνὸς δέουσιν.

Stobæus Ecl. I, 9, 42 : Τὸν δὲ μέγαν ἐνιαυτὸν... τίθενται...
ἐν τοῖς ἐξήκοντα (ἔτεσιν)... Οἰνοπίδης καὶ Πυθαγόρας. (Exci-
disse videtur ἐνὸς δέοντος post ἐξήκοντα.)

(**) Cf. Phlegon. p. 206. ed. Westerm. : Ὁ δίσκος ἐγγράφη
τοῖς Ἑλλανοδικαῖς καθ' ὃν ἔδει τὰ Ὀλύμπια ἄγειν. (In Pythiæ
versibus, qui deinceps ap. Phleg. leguntur, pro Πελοψ,
ὅτε δημοναίαν [δὴ λάχεν αἶαν conj. Westerm.] Ἑλλάδα scribe-
be : ὅτε δὴ μὲν αἶαν, sive ὅτε δὴ μὸλ' ἐς αἶαν 'E.

(***) Ideler. *Hdb. d. Chron.* I, p. 303 : Philolaus hat ver-
muthlich die Erfindung des Cænopides nach pythagorischen
Ideen abgeändert; denn nach Censorinus (c. 18) setzte er
das tropische Jahr, dessen Dauer Cænopides zu 365 Tagen
und nahe 9 Stunden angenommen hatte, auf 364 T. 12
St. Die Periode soll 21 Schaltmonate, also zusammen 729
Monate, gehalten haben. Dividirt man damit die 21549 $\frac{3}{4}$
Tage, welche auf 59 julianische Jahre gehen, so erhielt man
29 T. 13 St. 27' für den synodischen Monat, 43' zu viel

(***) Quare hæc omnia mox antiquarunt Græci
meliora edocti a Metone et Eudoxo, qui *Ægyptio-
rum* computationes ad ennaeteridem Olympicam
transtulisse videntur.

CAPUT II.

15. Perlustravi cyclos, qui conjuncti fuisse
videntur cum majore illa, quam statui, 63 an-
norum periodo. Hæc ipsa ut probetur reliquum
est. Quod quum totum versetur in examinandis
vett. chronologorum testimoniis, rem ita insti-
tuam ut primum loquar de terminis a quo et ad
quem numerare veteres solent, sive de epochis
belli Trojani, reditus Heraclidarum, Lycurgi et
primæ Olympiadis; deinde singularum civitatum
tempora seorsim exponam.

Præmitto tabulam, in qua annos æræ Christianæ
secundum cyclos 63 annorum distribui.

Numerus cyclorum.	Anni a. Olymp. 1.	Anni ante Chr.
28	1764	2540
27	1701	2477
26	1638	2414
25	1575	2351
24	1512	2288
23	1449	2225
22	1386	2162
21	1323	2099
20	1260	2036
19	1197	1973
18	1134	1910
17	1071	1847
16	1008	1784
15	945	1721
14	882	1658
13	819	1595
12	756	1532
11	693	1469
10	630	1406
9	567	1343
8	504	1280
7	441	1217
6	378	1154
5	315	1091
4	252	1028

Nimmt man dagegen die fast unglaubliche Notiz, dass Philo-
laus dem Sonnenjahre nur 364 $\frac{1}{2}$ Tag gegeben habe, als rich-
tig an, so finden sich für den synodischen Monat gerade 29 $\frac{1}{2}$
Tage, 44' zu wenig. Man steht wie unrichtig auf jeden
Fall die 59 jährige Periode war. Sie scheint überhaupt mehr
in mystischen als astronomischen Principien begründet
gewesen zu sein; denn, wie Hr. Böckh treffend bemerkt
(*Philolaus* p. 135), 729, die Zahl ihrer Monate, ist das
Quadrat der den Pythagoreern heiligen 27.

Numerus cyclorum.	Anni a. Olymp. 1.	Anni ante Chr.	
3	189	965	
2	126	902	
1	63	839	
0	0	776	
	post Olymp. 1.		
1	63	713	Ol. 16, 4.
2	126	650	" 32, 3.
3	189	587	" 48, 2.
4	252	524	" 64, 1.

16. In ordinandis cyclis profectus sum ab Olymp. prima (s. 776 a. Chr.) propterea, quia hæc in veteris cycli sive fine sive initio posita est. Scio quid objici possit. Coræbi Olympiadem dicat aliquis non aliam ob causam nobis primam haberi quam quod ad hanc usque pertineant Olympionicarum recensensus a serioribus compositi. Concedo, quamvis aliter de hac re statuendum esse mihi videatur: neque tamen ob id casu prorsus fortuito factum esse putes, ut usque ad hunc potissimum annum victorum catalogus ascendat. Nam institutum illud nomina victorum stelis inscribendi (ex quibus postea in album relata sunt) ejusmodi est, ut initio novæ periodi, unde novus ordo rerum incipit, optime conveniat. Nempe consentaneum est majores in rebus ad ludos spectantibus mutationes, restaurationem eorum vel institutionem assignari novi cycli exordio, cui veteres permagnam vim in vitam et instituta mortalium tribuebant. Cum his bene concinit quod *ludi Pythii* instituti dicuntur Olymp. 48, 3 (586 a. Chr.), sive anno centesimo nonagesimo post Olymp. I., qui primus est novi cycli inde ab anno 776 a. Chr. exputati. Jam antea quidem statim post devictos Crissæos ab Eurylocho certamina Pythia instaurata sunt; sed primus ille ἀγών, data occasione actus, quasi extraordinarius non numerabatur in Pythionicarum catalogis, ubi prima Pythias habebatur ea, quæ in initio novi cycli posita erat (V. Fischer Tabb. chronol. ad an. 590 et 586 et quos laudat.). — Porro *Carneorum festum* secundum Sosibium Laconem institutum est Olymp. 26, 1, s. 676 a. Chr. Athenæus XIV, p. 635 E: ἐγένετο ἡ θέσις τῶν Καρνείων κατὰ τὴν ἐκτὴν καὶ εἰκοστὴν Ὀλυμπιάδα, ὡς Σωσίβιος φησιν ἐν τῷ περὶ χρόνων. Eundem calculum reddit Africanus apud Euseb. p. 144. Hocce testimonium omnes, quantum scio, pro certissimo habuerunt. Attamen pendet numerus ex æra Trojana, quam Sosibius ponit a. 1181 ante Christum. Inde vero usque ad annum, qui antecedit institutionem Carneorum (677), exputantur

anni 504 sive 8×63 . Trojana autem Sosibii æra (1181 — 1071, sive 5×63 ante Olymp. 1 + 90) recentioris est originis, ut infra videbimus. Quam si ad vetustum computum, ex quo Trojana epocha incidit in annum 1217 (7×63 a. Ol. 1.), revocaveris, Carneorum institutio tribuenda est anno 712, sive initio cycli post Coræbi Olympiadem primi. (*) Igitur et Olympiorum et Carneorum et Pythiorum initia integris cyclis distinentur. Nullus dubito quin idem de aliis quoque ludis festisque probari posset, si præsto essent idonea vett. testimonia. Nonnulla quidem affert Eusebius, sed his, nisi aliunde firmantur, omnino nihil tribuendum esse satis constat. Isthmia Eusebius ponit Ol. 50, 1, Nemea Ol. 51, 4. Nihil decerno, sed proclivis est conjectura, utrosque ludos ejusdem cycli initio ordinatos esse, quo instituta sunt Pythia.

Quod Olympia attinet, illa quoque conferri velim, quæ de ludis ab Ænomao, Pelope, Hercule conditis veteres chronologi statuunt. Ex his Pelops Olympia celebrasse dicitur tamquam ludos funebres in honorem Ænomai. (**) Igitur facta res est anno primo regni Pelopis. Regnavit autem Pelops annis 63, ut e vetusto computo tradit Syncellus p. 160 D Par.; p. 303 Dindf. Pelopi vero secundum nonnullos funebres Olympiæ ludos egit Hercules. Itaque inter Pelopis et Herculis ludos labuntur anni 63. — A quo Hercules τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα ἔθηκεν, usque ad primam Olympiadem plurimi numerant annos 470. (Syncell. p. 172 A.; p. 324 Dindf.). Hinc efficitur an. 1246 a. Chr. sive an. 63 ante 1183 s. epocham Trojanam Eratosthenis (in excidiis anno positam). Pelopem vero *Olympiorum curatorem* Eusebius affert ad N° 700, i. e. 126 sive 2×63 an. ante N° 826, cui Trojanam expeditionem tribuit. Vides numeros

(*) Cf. quod ex eodem Sosibio tradit Clemens Alex. Strom. I, p. 327 C, Homerum floruisse anno octavo Charilai regis Lacedæmoniorum. Charilaum vero regnasse annis 64, et post hunc Nicandrum annis 39, ejusque anno 34 actam esse primam Olympiadem. — Jam subductis calculis annum octavum Charilai habes 866 a. Chr.; ideoque Homerus floruit 315 (1181 — 866) sive 5×63 annis post epocham Trojanam.

In Carneis primus vicissæ dicitur Terpander (Hellen. fr. 122), quem Hellenicus ἱστορεῖ κατὰ Μίδαν γεγονέναι. Midam vero Eusebius Armen. regnasse dicit ab anno Abraham 1278 usque ad 1321, sive 38 — 91. post Olymp. 1. Hæc igitur concinunt cum Sosibii calculo ad vetustam cyclorum rationem revocato. Alii Terpandrum uno cyclo posteriorem posuerunt. Horum computum non prorsus accurate tamen reddit Euseb. Terpandrum memorans ad Ol. 32, 2.

(**) Thrasyllus apud Clem. Alex. Strom. I. p. 145 Syll.: τὸν Ὀλυμπίαν ἀγῶνα, ὃν Ἡρακλῆς ἔθηκεν ἐπὶ Πίλοτι.

hos pendere ex Alexandrinorum epochis Trojanis, eosque ad antiquiorem æram (v. c. ad annum 1217) revocatos certaminum tempora daturos, quæ integris cyclis distant ab Olympiade prima. — Ut Hercules, Pelopis et CEnomai Olympiades totidem cyclos indicant, sic idem statuendum erit de Olympiadibus Alexini, Endymionis, Epei, Aethlii et Dactyli Idæi (v. Euseb. p. 140 ed. Mai). Secundum hæc inter Dactyli et Herculis ludos interpositi sunt anni 7×63 . Quem sanctum cyclo- rum numerum ubicunque fieri potest Græci ἀνα- γραφῶν auctores eruere student. Idem spatium nonnulli inter ludos Herculis atque eam quam vulgo primam dicimus Olympiadem intercedere statuerunt, innuente Eusebio (p. 142), qui complures dicit ab Herculis agone ad annum 776 numerare annos CCCCXIX, i. e., puto, 420 s. 7×60 (pro 7×63)*. Itaque ex vet. ἀναγραφῶν rationibus Olympiadum cycli forent hi :

$$\begin{array}{l}
 7 \times 63 = 441 \left\{ \begin{array}{l} 1658. \text{Unus ex Dactylis Idæis.} \\ 1595. \text{Aethlius.} \\ 1532. \text{Epeus.} \\ 1469. \text{Endymion.} \\ 1406. \text{Alexinus.} \\ 1343. \text{CEnomaus.} \\ 1280. \text{Pelops.} \\ 1217. \text{Hercules.} \end{array} \right. \\
 7 \times 63 = 441 \left\{ \begin{array}{l} 776. \text{Iphitus.} \end{array} \right.
 \end{array}$$

Acrisiæ me crimine oneras, quippe qui Iphiti et Corœbi Olympiadem in laterculo confuderim. Audio, sed respondere jam non possum.

17. Accedo ad exponendas epochas belli Trojani atque reditus Heraclidarum. Rem jam tractavi in annotatione ad Marmor P., quam laudasse satis haberem, nisi multa jam accuratius definire possem. — Præmonendum vero est æram Trojanam in antiquissimis ἀναγραφαῖς ita positam fuisse, ut nulla facta inter initium belli et finem distinctione, simpliciter τὰ Τρωικὰ cycli alicujus initio assignarentur. Rerum deinde scriptores inter expeditionem Græcorum et urbis expugnationem discernentes, modo hanc modo illam pro epochæ anno sumunt. Apud antiquiores tamen cyclicum annum plerumque in primo, rarius in postremo belli anno positum reperies : contra seriores ab excidio numerare solent, idque sæpe etiam tum, ubi æra Trojana, quam sequebantur, ita exputata erat, ut epochæ annus non excidio, sed expeditioni adscribendus esset. Hinc sæpissime obviæ sunt decem annorum differentiæ, ea, quam significavi, ratione tollendæ.

Marmor Parium ep. 24 expeditionem Trojanam

* De Herculis epocha cum epocha Trojana composita v. etiam not. ad Castoris fr. 11.

ponit a. 1217 a. Chr. s. 441 (7×63) ante Olymp. 1. Eodem modo statuit Castor, Ephorus, alii, quorum suo loco mentionem injiciemus.

Auctor Vitæ Homeri, quæ sub Herodoti nomine circumfertur, c. 38 : Ἀπὸ γὰρ τῆς ἐς Ἴλιον στρα- τείας... ἔτεσιν ὑστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα Λέσθος ἠκίσθη κατὰ πόλεις... μετὰ δὲ Λέσθον οἰκισθεῖσαν ἔτε- σιν ὑστερον εἰκοσι Κύμη... ἠκίσθη· μετὰ δὲ Κύμην ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὑστερον Σμύρνα... κατὰκίσθη· καὶ ἐν τούτῳ Ὅμηρος· ἀφ' οὗ δὲ Ὅμηρος ἐγένετο, ἔτεά εἰσιν ἑξακόσια εἰκοσι δύο μέχρι τῆς Ἐλέως διαβάσεως· τῶν δὲ Τρωικῶν ὑστερον· γέγονεν Ὅμηρος ἑκατὸν ἐξήκοντα ὀκτώ. — Igitur numeri sunt hi :

Troica	130	} 168	1270 a. Chr.
Urbes in Lesbo conditæ	20		1140
Cyme condita	18		1120
Smyna condita. Homerus.	622		1102
Xerxis expeditio			480

Trojanus numerus ex ἀναγραφῶν ratione intelli- gendus de anno excidii urbis, ita ut expeditio ineidat in annum 1280 a. Chr. s. 504 (8×63) ante Olymp. 1.

Artes apud Censorinum de D. Nat. c. 21 (V. fragm. Timæi 152) Troica ponit a. 514 ante Olymp. 1 = 1290 a. Chr. Quod de expeditionis anno accipe, ita ut annus cyclicus (1280) sit an- nus excidii.

Herodotum de æra Trojana eodem modo sta- tuisse, quo statuit auctor Vitæ Homeri, censent Fréret (Mém. de l'Acad. d. Inscr. tom. XXVI. p. 160), Larcher (Herodot. tom VII, p. 352 — 404), Raoul-Rochette (Établiss. d. colon. grecques, I, p. 210), Clinton. (Fast. Hell. tom. II, p. VI). Qui- bus non possum quin ex animo assentiar.

Duris Samius apud Clem. Alex. Strom. I, p. 337 A (Cf. Durid. fragm. p. 78 Hüllmann) : Ἀπὸ Τροίας ἀλώσεως ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν διάβα- σιν (334) numerat ἑτη χθίνα. Igitur Troja capta a. 1334; expeditio incidit in a. 1344. Quod paullo rotundius positum pro 1343, i. e. 567 sive 9×63 ante Olymp. 1.

Timæus (fr. 53) ab excidio Trojæ usque ad Sy- racusas conditas numerat annos 600. Syracusæ sec. Chron. Euseb. conduntur anno 733 ante Chr. Itaque Troja capta a. 1333. Quod optime quadrat cum rationibus vet. ἀναγραφῶν et cum numero Duridis. Idem Timæus (fr. 66) Locros narrat per mille annos binas virgines quoque ἐνιαυτῶν (i. e. quavis ennaeteride, puto,) Trojam mississe, ut Ajacis in Cassandram flagitium expiarent (Cf. Jamb. Vit. Pyth. c. 18. p. 88; Schol. II. Y. 66; Plutarch. S. N. V. p. 557 D; Polyb. XII, 5; Elian. Tact. c. 31; Strabo XIII, p. 600.); χιλίων δ' ἐτῶν παραλθόντων, addit, μετὰ τὸν Φωκικὸν πόλε-

μον ἐπαύσαντο τῆς τοιαύτης θυσίας. Igitur sacrificia illa finierunt anno 333 a. Chr. (1333 — 1000), 13 annis post finem belli Phocici (346). De Censorini loco (Tim. fr. 152), qui huic calculo obstare videtur plurimosque in errorem induxit, dicemus infra. — Cum Timæo componitur *Chitarchus* ap. Clem. Al. Strom. I, p. 145 Sylb., p. 400 Pott. Vide infra.

Suidas : Ἀρκτίνος Τηλέω τοῦ Ναύτεω ἀπογόνου Μιλήσιος, ἐποποιός, μαθητής Ὀμήρου, ὡς λέγει δὲ Κλαυδίου Κλαύδιος Ἀρτίμων ἐν τῷ περὶ Ὀμήρου (Cf. Tzet. Hist. XIII, 641), γεγενὸς κατὰ τὴν θ' ὀλυμπιάδα (744 a. Chr.), μετὰ τετρακόσια ἔτη τῶν Τρωικῶν. Igitur ex *Artemonis* sententia Trojæ excidium cadit in an. 1144, expeditio in an. 1154 = 378 sive 6×63 ante Olymp. 1. Eodem modo statuiss videtur Democritus, qui, teste Laertio (IX, 41), τὸν μικρὸν διάκοσμον se scripsisse dixit a. 730 post Trojam captam. Natus Democritus a. 460. Ante trigesimum vel quadragesimum ætatis annum opus illud vix composuit. Itaque æra Troj. incidit in annos 1160 — 1150. Quibus procul dubio significatur numerus Artemonis.

Hactenus de æris Trojanis (1343, 1280, 1217, 1154) quæ 9 vel 8 vel 7 vel 6 cyclis lunaribus a prima Olympiade distant.

18. Ab epocha Trojana usque ad reditum Heraclidarum alii numerabant unum, alii duos, alii tres cyclos.

Unum cyclum numerat Strabo XIII, p. 582 (... ἐξήκοντα ἔτησιν τῶν Τρωικῶν ὕστερον ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον). Idem sensisse debet auctor Marmoris Parii (ep. 27) nec non Philostrate. (Heroic. p. 194 Boisson.), uti patet ex tempore coloniis Ionicis assignato, quas omnes vett. auctores uno cyclo sive 60 annis post Heraclidarum descensum deductas aiunt. Marmor autem Ionicas colonias collocat in a. 131 post Troj., quem numerum accuratius ex vetusto computo tradit Philostratus l. 1.: Γέγονε Ὀμηρος... μετὰ ἑπτὰ καὶ εἰκοσι πρὸς ταῖς ἑκατὸν (ἔτη τῶν Τρωικῶν), ὅτε τὴν ἀποικίαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Ἰωνίαν ἀπέστειλαν. — Cum Strabone facit etiam regum Argivorum catalogus apud Syncellum et Eusebium, ubi Ægistho dantur anni 5, ejusque successoribus usque ad reditum Her., Orestis, Penthilo et Cometæ, an. 58. Igitur summa annorum est 63, uti statuebant ἀναγραφῆαι, a quibus solares anni alieni sunt. — Ceterum ex iisdem rationibus Thucydides (I, 12.) Boeotos ex Thessalia in Boeotiam venisse, atque Strabo Æoles in Asiam migrasse 60 annis post Troica dicunt. Idque optime convenit ἀναγραφῶν simplicitati, ex qua res magnæ, eodem fere tempore actæ, sed accuratius ad annum non exigen-

dæ, quamvis alteræ ab alteris pendeant, tamen eidem cyclo assignantur. Sic etiam Peloponnesus universa uno quasi ictu a Doriensibus subacta in ἀναγραφαῖς repræsentatur. Sed his non semper acquievisse subtilem seriorum prudentiam etiam non monitus quisque intelligit.

Post hæc audiamus Clementem Alex. in Strom. I, p. 145 Sylb. Εἰσι δὲ οἱ ἀπὸ Κέρκωπος μὲν ἐπὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδὸνα συνάγουσιν ἑτηχίλια ὀκτακόσια εἰκοσι ὀκτὼ, ἀπὸ δὲ Δημοφῶντος χίλια διακόσια πεντήκοντα, καὶ ἀπὸ Τροίας δλώσεως ἐπὶ τὴν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἑτη ἑκατὸν εἰκοσι ἢ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· ἀπὸ τούτου ἐπὶ Εὐαίνετον ἄρχοντα, ἐφ' ὃ φασὶν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι, ὡς μὲν Φαυρίας ἑτη ἑπτακόσια δέκα πέντε, ὡς δὲ Ἐφορος ἑπτακόσια τριάκοντα πέντε, ὡς δὲ Τίμαιος καὶ Κλείταρχος ὀκτακόσια εἰκοσι, ὡς δὲ Ἐρατοσθένης ἑπτακόσια ἑξήκοτα (τέσσαρα).

Subductis calculis, Cecropi assignari vides annum 2162 (= 1828 ante 334) a. Chr. = 1386 sive 22×63 ante Olymp. 1. Demophon ponitur an. 1250 ante 334 = 1584 ante Chr., 808 ante Olymp. 1. Cum ultimo anno Menesthei antecessoris conjungitur excidium Trojæ; itaque expeditio cadit in an. 819 = 13×63 ante Olymp. 1 = 1595 ante Chr. — Hoc genus chronologiæ, a vetustis Græciæ ἀναγραφαῖς plane alienum, iis debetur temporibus, quo Attica chronologia cum Asiatica cœpit conjungi (V. not. ad Castoris fr. 1.). Ceterum quum Cecropis et Demophontis tempora secundum cyclos 63 annorum computata sint, sponte apparet in iis, quæ deinceps de reditu Heraclidarum leguntur, annos 120 et 180 positos fore pro 126 et 189 (2 et 3×63). Idque re ipsa comprobatur.

Nam *Timæus* ex verbis Clementis Heraclidas rediisse in Peloponnesum statuit an. 1154 (820 + 334) a. Chr. sive 189 post 1343, quæ Timæo est æra Trojana. — Eandem reditus epocham indicat Eusebius in Chron., ubi ad N° 866 (i. e. 1150 a. Chr.) ed. Amstelod. notatur : *Secundum quosdam Heraclidarum descensus*. In codice Armen. ed. Mai. res adscribitur ad N° 869; minus recte; poni debebat ad N° 861 (1154 a. Chr.), ad quem annum in edit. Amstelod. legitur : *Hectoris filii Ilium recuperant, expulsis Antenoris posteris*. Quod procul dubio ex antiquo computo positum est, quamquam nescio num res inde ab 1217, vel 1280 vel 1343 exputata sit. Sed quod prius posui (1217 — 63 = 1154) verisimillimum est, quum hæc epocha Trojana auctoritate gaudeat longe maxima.

Reliquas sententias a Clemente laudatas jam nihil curo. Sed de *Ephoro* audiamus Diodorū

XVI, 76, 5: Ἐφορος ὁ Κυμαῖος τὴν ἱστορίαν ἐνθάδε κατέστροφεν εἰς τὴν Περὶνθου πολιορκίαν (archonte Nicomacho, Ol. 109, 4; a. Chr. 341) · περιέλιψε δὲ τῇ γραφῇ πράξεις τὰς τε τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καθόδου · χρόνον δὲ περιέλαβε σχεδὸν ἐτῶν ἑπτακοσίων καὶ πεντήκοντα. Numerus optime quadrat. Nam 341 + 750 = 1091 a. Chr. sive 315 (5 × 63) ante Olymp. 1, et 126 post 1217, quæ erat Ephori epocha Trojanæ (v. infra). — Eundem cyclum Heraclidis assignavit Sosibius, et in fontibus suis reperit Eusebius, qui ad N° 923 (1093 a. Chr.) adscripsit: *Eurystheus et Procles Spartam obtinent.*

Jam consentaneum est alios Heraclidarum reditum posuisse 1028, alios 965 a. Chr. (i. e. 126 et 189 post 1154, Artemonis epocham Troj.); accuratius tamen hos numeros indicatos nusquam inveni; nisi quod Plutarchus in Agesilao c. 31 ab anno 369 usque ad reditum Heraclidarum rotundius computat annos 600. Hinc efficitur an. 969 a. Chr., quem satis commode ad annum cyclicum 965 referre licet.

19. In præcedentibus eos tantum numeros recensui, qui vetustarum ἀναγραφῶν computum exhibent nullas expertum mutationes. Caussæ vero mutationis sunt duæ: prima posita est in eo, quod lunares anni revocantur ad annos solares; altera autem eo continetur, quod pro 63 vel 126 annis inter epocham Trojanam et reditum Heraclidarum interpositis numerantur anni *nonaginta*, quos ab anagraphis alienos fuisse tum ex cyclorum ratione, tum ex artificii sæpe ineptis intelligitur, quæ seniores chronologi adhibuerunt, ut vel 63 annos ad 90 extenderent, vel 126 annos in totidem comprimerent. — Computum illum primum memoratum videmus in Thucydide (I, 12: Δωρεὶς τε ὀδοηχοστῶ ἔτει [μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν] ἔνν Ἡρακλείδαις Πελοπόννησον ἔσχον). Thucydides vero numerum procul dubio sumsit ex Hellanico, cujus Attica eum in primo commentariorum libro ante oculos habuisse constat. Neque aptiorem ejus calculi auctorem reperire licebit Hellanico nostro, quem novisti flocci pendente traditione vulgo probata, audacem in multis rebus fuisse novatorem. Cur vero ἀναγραφῶν rationes reliquerit, non difficile est dictu. Nam quum primus fere tempora Atticæ et Peloponnesi conjunctim exponere aggrediretur, utriusque regionis ἀναγραφὰς comparans invenire debuit reditum Heraclidarum a Peloponnesiis eidem anno cyclico tribui, cui mortem Codri assignarunt Attici. Jam vero in Attica chronologia reditus Heraclidarum epocha per se paraepagma esse non potuit, sed

eatenus tantum, quatenus postea Dorienses Atticam invaserunt, atque patriam contra eos defendens Codrus occubuit postremus, quem regio nomine dignum habebant. Codro igitur insignis dandus erat in ἀναγραφαῖς locus, nec eo moveri potuit in historiis Atticis. Ac revera apud Eusebium Scalig. mors Codri rectissime ponitur in an. 1068 a. Chr., i. e. 126 an. post æram Trojanam (1194). Igitur ut nexus historiæ servaretur, Heraclidarum reditus paullo altius ponendus, atque tempus dandum erat, quo Dorienses, antequam Athenienses bello peterent, Peloponnesi regiones sibi subjicerent. Atque sic anni 126, quos ἀναγραφαῖ a Trojano cyclo usque ad reditum H. numerabant, mutati sunt in annos *nonaginta*. Qua ratione quum major species veri historiæ conciliaretur, non mirum est, seniores scriptores longe plurimos Hellanici inventum assensu suo comprobasse; quamquam ex πραγματεῖᾳ hac chronologorum non multo plus nos lucramur, quam ex crisi illa, quam fabulis adhibuerunt Ephorus aliique rerum scriptores.

20. Quod deinde alteram vetustorum numerorum mutationem attinet, eam variam fuisse supra jam significavi. Nam alii 63 annos lunares ex antiquo computo revocarunt ad 60 annos solares, ita ut cyclus maximus 441 an. lunarium exæquaret 420 an. solares, ideoque differentia esset annorum 21. Alii ex recentioris ævi computatione pro 441 an. lunar. numerarunt 417 an. solar., ita ut 63 an. lunar. essent 59 1/2 an. lun. Secundum hos igitur differentia veteris et recentioris computi in cyclo maximo est annorum 24.

Usus horum numerorum in exputando spatio inter Trojanam epocham et primam Olympiadem interjecto duplex esse potuit. Ponamus ex ἀναγραφῶν rationibus æram Troj. a. 1217, primam Olympiadem a. 776 a. Chr. Intercedunt anni 441. Pro his igitur si quis vel 420 vel 417 ponere vellet, proficisci potuit aut ab vetusto anno æræ Trojanæ, aut ab illo primæ Olympiadis. Itaque computavit

$$\begin{array}{rcl} \text{aut } 776 + 420 = 1196 & \} & \text{æra Trojana.} \\ 776 + 417 = 1193 & & \\ \text{aut } 1217 - 420 = 797 & \} & \text{prima Olympias.} \\ 1217 - 417 = 800 & & \end{array}$$

Uterque computationis modus a veteribus admissus est, modo teneas non omnes primam Olympiadem eidem tribuisse cyclo.

Eratosthenes et quos secutus est et qui ipsum sequuntur plurimi, progrediuntur ab an. 776, eique addunt ann. 417. Igitur Trojana æra est ab. 1193. Alii ponunt a. 1194, ut 418 anni nume-

rati videri possint, sed alteri numero favent calculi Timæi et Thrasylli.

Timæus similiter ac Eratosthenes ab æra Troj. usque ad primam Olymp. numeravit annos 417. Censorinus De die nat. c. 21 : *Et quidem Sosibius scripsit esse* (sc. ab æra Troj. ad Olymp. primam) 395, *Eratosthenes autem* 407 (sc. ab anno excidii), *Timæus* 417 (sc. ab an. expeditionis), *Arctes* 514, *et præterea multi diverse, quorum etiam ipsa dissensio incertum esse declarat.* — Numerus Timæo datus viros doctos vehementer vexavit, adeo ut aut hunc aut quæ ab aliis de æra Trojana Timæi traduntur, pro corruptis haberent. Atque illud ipse quoque statueram in *Fragm. Histor. p. LVI.* Sed sana sunt omnia. Igitur Timæus primam Olympiadem posuit a. 926 (1343 — 417). Ex ἀναγραφῶν calculo res ponenda fuisset an. 902 (= 1343 — 441) a. Chr. s. 126 a. ante 776; qui cyclus est Lycurgi. Vides Timæum pro prima Olymp. sumsisse illam Lycurgi, deinde vero in computandis cycli maximi annis solaribus non a cyclo primæ Olympiadis, sed a cyclo Trojano profectum esse. Ex Eratosthenis ratione computandum fuisset : 902 + 417 = 1329 æra Troj.; Timæus ordine inverso calculos subduxit : 1343 — 417 = 926 Olymp. 1.

Sed dubius fortasse hæres, utrum vera dixerim, an verisimilia. Sententiam firmabo. Ac primum quidem de Lycurgi epocha cum Timæo facit locus Clem. Alex. Strom. I, p. 133. Sylburg. (p. 366 Pott.) : Λυκοῦργος μετὰ πολλὰ τῆς Ἰλίου ἀλώσεως γεγονώς ἔτη, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτισιν ἑκατὸν πεντήκοντα νομοθετεῖ Λακεδαιμονίους. (776 + 150 = 926). — Deinde in Schol. Vet. ad Pindar. Olymp. IV, 19 leguntur hæc : Ἰπποκράτης ὑπὸ (l. ὑπὸ Ἰπποκράτους; aliter Boeckh., quem vide.) τοῦ τῶν Γελῶνων τυράννου ἀνηρέθη, εἶτα ὑπὸ Γέλωνος συνώκισθη ἡ Καμάρινα κατὰ τὴν μὲν Ὀλυμπιάδα, ὥς φησι Τίμαιος... Φίλιστος δὲ ἐν τῇ τρίτῃ φησὶν, ὅτε Γέλων Καμάριναν κατέστρεψεν. Ἰπποκράτης δὲ πολεμήσας Συρακουσίους καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους λαβὼν ὑπὲρ τοῦ τούτους ἀποδοῦναι ἔλαβε τὴν Καμάριναν καὶ συνώκισεν αὐτήν. Plura, quæ hic locus disceptanda præbet, nunc missa faciamus, ad hoc unum intenti, quod ex Timæi calculis Camarina restaurata dicatur Olymp. 42, s. 612 a. Ch. Quod a vero longissime recedit, quum satis constet rem pertinere ad Olymp. 79, 3 s. 4. = 462 s. 461 a. Chr. Sed neque Timæus erravit, neque numerus scholiastæ corruptus est. Nam hic a vero distat annis 150 (612 — 462); totidemque annis Timæi Olympias prima distat a vulgari (926 — 776). Igitur Timæus numerum annorum 314 recte exputaverat inde ab ea prima Olympiade, qua

Olympionicarum recensensus incipit (776); auctor vero Scholiastæ rem intellexit de prima Olympiade Lycurgi, ideoque 314 annos ab an. 926 deduxit, eosque ad vulgarem Olympiadum computum revocavit.

Cum his componere licet aliud. Nempe Clemens Alex. Strom. I, p. 130 Sylb., p. 353 Pott. Xenophanem Timæo auctore vixisse dicit temporibus Hieronis. (Id quod etiam aliunde scimus. V. Apollod. fr. 77, nota ad Marm. Par. ep. 55. Cf. Welker. De cycl. Hom. p. 402. Regnavit Hiero ab Olymp. 75, 3 — 78,2 = 478 — 466 a. Chr.) Deinde addit hæc : Ἀπολλόδορος δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα (620 a. Chr.) γενόμενον παρατακέναι ἄχρι τῶν Δαρείου τε καὶ Κύρου χρόνων. Xenophanes igitur vixisset (γενέσθαι, non γενεθῆναι) a. 620 a. Chr. Quod prorsus absurdum; tamen res explicari potest, si ex Timæo hoc fluxisse atque Apollodoro vel ejus auctori idem accidisse statuas, quod accidit auctori Scholiastæ. Ab anno 620 detrahas annos illos 150, atque habebis annum 470, qui incidit in medium regnum Hieronis. Igitur dixerit Timæus floruisse Xenophanem circa annum 306 post Ol. 1 (776), addens natales ejus in Darii vel etiam Cyri tempora incidisse. Quæ bene conveniunt omnia. Apollodorus vero quum illos an. 306 ab anno 926 (Olymp. 1) computaret, suam eruit Olympiadem quadragessimam, atque jam coactum se vidit ut terminum a quo (Cyri et Darii tempora) mutaret in terminum ad quem.

Ex eodem Timæo eodemque errore fluxisse suspicor, quod apud Strabonem (XI, c. 1) legitur, scilicet Antiochum, Syracusanum historicum, ducentis circiter annis Aristotele superiorem fuisse. Quod a vero abest annis prope centum quinquaginta.

Addo Timæi sententiam de anno, quo Roma urbs condita sit. Dionys. Halic. A. R. I, c. 74. : Τὸν δὲ τελευταῖον τῆς Πρώτης γενόμενον οἰκισμὸν... Τίμαιος μὲν δὲ Σικελιώτης, οὐκ οἶδ' ὅτι κανόνι χρησάμενος, ἅμα Καρχηδόνι κτιζομένην γενέσθαι φησὶν, ὀγδὼν καὶ τριακοστῷ πρότερον ἔται τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. (*) 926 + 38 = 964. Esse debet 965 a. Chr. = 378 (6 × 63) post 1343. Igitur Roma condita est sex cyclis post æram Trojanam. Idem statuisset videbimus Ephorum, ex cuius historiis Timæus rem petiisse et ad suam æram Trojanam transtulisse videtur. Insequentibus temporibus quum Roma inclaruisset ac Græci chronologi tempora ejus denuo ordinarent, non sex sed se-

(*) Cf. Timæi fragm. 21, ubi in loco Syncelli pro πρώην καὶ λαός κατὰ τὰ τῆς α' Ὀλυμπ. scribe : πρὸ η' καὶ λ' τῆς πρώτης Ὀλυμπ. [Fragmentis Timæi adde locum Æliani V. H. iv, 7.]

ptem cyclis vel uno cyclo maximo post Troica urbs condita ponebatur; atque hinc nec aliunde explicandæ sunt æræ Romanæ, quas Latini scriptores sequuntur. Sed de hac re dicendum paullo infra. Nunc ad hoc attendamus, scilicet Timæum, quamvis cyclum maximum inter Trojam et Olympiadem interjectum ad solares annos revocasset, tamen tempora rerum intermediarum secundum cyclos non 60 sed 63 annorum computare: nam reditum Heraclidarum 189, Romam 378 annis post Trojan. æram collocat. Mirum hoc nobis videri potest, sed eodem modo antiquiores chronologi egerunt fere omnes.

21. Eratosthenes igitur et Timæus pro 441 annis lunaribus ponunt solares annos 417. Antiquior et simplicior ratio postulat ut 441 an. lun. sint solares an. 420: ita ut, si ab an. 776 proficiscaris, æræ Trojanæ sit annus 1196; sin ab an. 1217 numerandi initium sumas, Olympiadis primæ epocha cadat in annum 797. — Fuisse qui ita putaverint, ob calculi simplicitatem non dubito; testimonium quidem disertis verbis id eloquens nunc non reperio; nihilominus res probari poterit.

Ephorum vidimus reditum Heraclidarum ponere a. 1091 (2×63 post 1217; 5×63 ante 776). Ita enim tradit Diodorus. Contra Clemens Alex. l. 1. : Ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου, inquit, ἐπὶ Εὐαίμετον ἀρχοντα (Ol. 111, 2; a. C. 335) ... ὡς Ἐφορος ἔτη ἑπτακόσια τριάκοντα πέντε. Unde evadit annus a. C. 1070* ($735+335$). Igitur aut Diodorum aut Clementem errasse censent. Sed ne citius condemnemus. Nam Clementinus numerus a Diodoreo distat annis viginti uno; hæc vero differentia est inter lunarem et solarem computum. Nonne fieri potuit, ut utrumque Ephorus memoraret? Nonne dicere potuit, secundum sacerdotales rationes inter Trojam et Olympiadem poni lunares annos 441, qui solares efficerent 420, ita ut, quum ex illis Heraclidæ ponerentur an. 1091 ($1217-126$), ex his ponendi essent an. 1170 ($1096-126$).

Alia via rem aggrediar. Exstat apud Hieronymum locus corruptissimus, ut putant, cujus verba hæc sunt:

Agrippa apud Latinos regnante (Nº 1102-1141 = 915 — 876 ante Chr.) Homerus poeta in Græcia claruit, ut testatur Apollodorus grammaticus et Ephorus (vulgo: Euphorbus) historicus, ante ur-

* Ad hunc numerum proxime accedit Isocrates, qui in tribus orationibus a. 366, 356, 342 a. Chr. scriptis Heraclidas ante hos 700 annos Peloponnesum occupasse dicit. Ipsos locos vide apud Clinton. et Fischer. in Tabb. chronol.

bem conditam annis CXXIV, et, ut Cornelius Nepos, ante Olympiadem primam annis C.

Fluxerunt hæc procul dubio ex Chronicis Cornelii; hic vero sua hauserat ex Apollodoro, qui Ephori de Homeri epocha sententiam, utpote cum sua ad annum concinentem, memoraverit. — Cornelius Romam conditam statuit a. 750 ante Chr., testante Solino Polyh. c. 1 (V. Sætbeer. Tabb. chron.). Igitur Homerus floruisse:

$$776 + 100 = 876.$$

$$750 + 124 = 874.$$

Verum quum numeri consentire debeant, scribendum est:

$$750 + 126 = 876.$$

At bene notum est Apollodorum Homero assignare annum 944, i. e. ex ratione, quam Eratosthenes et Apollodorus in subducendis calculis sequuntur, 4×60 post 1184. Minime hæc quadrant; sed quadrant optime, si Ephorus Homerum posuit quattuor cyclis (sed 63 annorum, ut auctoris ætati convenit) post eam æram Trojanam, quam Clementis locus innuit: nam $1196-252 = 944$. Consensus fortuitus est, quum alia via Apollodorus, alia via Ephorus incedat.

Annis 126 post Homeri epocham condita Roma est ($944-126 = 818$ a. Chr.). Igitur a Troja ad Romam Ephorus numerat sex cyclos sive 378 annos. Idem post Ephorum et secutus Ephorum, nisi fallor, statuit Timæus. Ac quum Timæus eodem quo Romam etiam Carthaginem tempore conditam dicat, idem Ephorus noster dixerit. Rem confirmat Vellejus Paterculus I, 6 verbis: *Ante annos 65 quam urbs Romana conderetur, ab Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthago condita.* $753+65 = 818$. Nempe Romam conditam Vellejus ex seriorum sententia non sex, sed septem cyclis post æram Trojanam ($1194-441 = 753$) ponit; contra in Carthaginis epocha antiquiorem computum eumque ex Ephori calculis reddit: nam ad suam æram Romanam, quæ Eratosthenis æra Trojana nititur, si Carthaginis æram consequenter accommodare voluisset, non 65, sed 63 anni ponendi erant. Atque sic Eutropius, qui Carthaginem conditam dicit 670 ante 146 a. Chr. i. e. $816 = 63$ ante 753. Pro 63 an. Vellejus I, 12, alium fontem secutus, numerat 60. *Carthago*, inquit, *condita est quum stetit annis 667* ($667+146 = 813 = 60$ ante 753).

Jam ut redeam ad locum Hieronymi, omnem ejus difficultatem inde esse derivandam intelligis, quod Cornelius Ephoream Romæ epocham (818) cum sua ipsius (750) confudit, adeoque e suo penu adjecit Homerum, quippe qui 126 annis ante Romam conditam ex Ephori sen-

tentia ponatur, ante Olympiadem primam vixisse annis centum. Ceterum hancce de Homeri ætate sententiam Cornelio non probatam fuisse colligitur ex loco Gellii (N. A. XVII, 21.), secundum quem Cornelius in primo Chronicorum libro Homerum floruisse dixit ante Romam conditam annis circiter centum et sexaginta ($750 + 160 =$

910). Atque sic demum apte Homerus dici potuit floruisse *regnante Agrippa*. Sed quum idem dicat Hieronymus, alterum illum numerum afferens, vides, quod per se probabile est, eodem loco Cornelium diversorum auctorum sententias in medium protulisse.

Igitur Ephori numeri sunt :

Ex ἀναγραφῶν ratione.

1217 (— 776 = 441).	.....
1091	126
965	126
839	126

Ex recentiore computo.

1196 (— 776 = 420)	Trojan. epoch.
1070	Redit. Heraclid.
944	Homerus.
818	Roma. Carthago.

22. Hactenus de vetusto computo, ex quo cyclus maximus est annorum 420. Restat ut de Vellejo Paterculo loquar, qui pro 420 vel 417 annis numerat 424. — Igitur 63 anni lunares forent 60 $\frac{1}{2}$, anni solares. Jam quum antiquiores numerent 60, recentiores vero 59 $\frac{1}{2}$, ex confusione horum numerorum nasci poterant Velleji anni 60 $\frac{1}{2}$; sed probabilius est æram Velleji, quæ septem annis ab Eratosthenica recedit, explicandam esse ex chronologia Attica (Vide cap. V, § 41). Etenim Trojam Vellejus (I, 8) captam esse dicit a. 437 ante Romam conditam (a. 753). Igitur bellum Trojanum gestum an. 1200 — 1190. Annus 1200 ab anno cyclico ἀναγραφῶν 1217 distat annis septemdecim, ab anno 776 annis 424.

Supra jam memoravi veterum nonnullos a prima Olympiade usque ad ludos Herculis unum cyclum maximum numerasse. Vellejus de hac re statuit ita (I, 8) :

Olympiorum initium habuit auctorem Iphitum Elium; is eos ludos mercatumque instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires (30 p. Chr.) DCCCXXIII. Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos ferme MCCL Atreus, quam Pelopi patri funebres ludos faceret, quo quidem in ludicro omnis generis certaminum Hercules victor exstitit.

Secundum hæc Iphiti Olympias incidit in annum 793 (823 — 30), qui ab anno 776 distat annis septemdecim. Herculis Olympias tribuenda foret anno a. C. 1220 (1250 — 30), sed hunc numerum non accurate definitum esse, *ferme* vox arguit. Quare nemo me audacem dixerit, si anno 1220 significari censeam annum cyclicum 1217. Inde ab anno 1217 usque ad annum 793 item sunt anni 424. Igitur duplicem illam, de qua jam ante monuimus, habemus cycli maximi computationem :

a. $776 + 424 = 1200$ Troja.
b. $1217 - 424 = 793$ Iphiti Olympias.

Idem Vellejus (I, 5) Homerum floruisse dicit a. 950 ante Vinicium consulem, i. e. 920 a. C. = 127 (debebat esse 126, s. 2×63) ante 793 s. Olympiadem primam. *Ab Homeri ætate Hesiodus circa 120 annos (i. e. 2 cyclos) distinctus est* (I, 7). — Vides ea, quæ de ludis et poetis traduntur ex eodem computo fluxisse : contra belli Trojani epocham et quæ hinc numerata sunt, alii deberi computationi; utrumque vero ita jam conjungi potuisse, ut continua inde series efficeretur : quo artificio sæpissime seniores chronologi uti sunt.

Heraclidarum reditum Vellejus ponit anno 1110 a. C. sive 90 post æram Trojanam (1200), ut apparet ex laterculo regum Argivorum (I, 1). Atque ipse auctor disertis verbis (I, 2) : *Fere anno octogesimo post Trojam captam, centesimo et vicesimo, quam Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies... ab Herculis prosapia expellitur.* — Quæ propterea apposui, ut ex alio fonte quam superiora de Herculis Olympiade petita esse intelligantur. Nam ex nostro loco Herculis epocham non in ludorum institutione, sed in herois apotheosi poni, eamque duobus cyclis ab reditu Heraclidarum sejungi patet. Hæc vero si cum altero isto calculo conjungere velles, apotheosis Herculis antecederet victoriam Olympicam.

Corinthus secundum Vellejum ab Alete condita est 952 annis ante eversionem (146), sive 1098 a. Chr. Jam quum antecedentes numeri (1200, 1110) ab Eratosthenicis (1193, 1103) distent septem annis, si ab 1098 septem detraxeris, efficitur annus 1091 (5×63 ante 776), quem antiquiores ipsi reditui Heraclidarum assignarunt, eidem cyclico anno tribuentes initia omnium Doricarum in Peloponneso civitatum. — Postea igitur quum novo computationis modo reditus epocha ab a. 1091 traduceretur ad an. 1103, at-

que simul cavendum putarent, ne eidem anno tot momenta rerum darent, vides qui factum sit, ut Corinthum duodecim potissimum annis post Heraclidarum reditum conditam dicerent. Nimirum veteres et recentiores numeros in continuam seriem conjunxerunt. Igitur ex Eratosthenis systemate numerus 1091 ratione niteretur; qua necessario caret simulac ad aliam æram Trojanam transfertur; id quod factum est ab auctore Velleji.

23. Superest ut moneamus de computo Phaniæ, Sosibii et Thrasylli.

Thrasyllus apud Clement. Alex. Strom. I, p. 145 Sylb. numerat ita:

A Troja capta ad Lavinium condit. an.	10	} 79. [80.]
Inde ad Ascanii regnum.....	8	
Inde ad reditum Heraclidarum.....	61	
Inde ad Iphiti Olympiadem.....	338	
	417	

Igitur Trojanum bellum ponendum a. 1203 — 1193; reditus Heraclidarum a. 1113. Qui annus expeditionis esse debuit, annum excidii fecit, atque ab hoc usque ad reditum Her. non 90, sed 80 an. numerat. Unde patet quam male Thrasyllus antiquioris computationis rationes perspexerit.

Phanias sec. Clement. I. l. Heraclidas rediisse dixit 715 ante $\frac{335}{334}$ = 1050 s. 1049. a. Chr. Qui numerus quum ab illo Thrasylli distet annis 63, putari possit æram Trojanam Phaniæ fuisse uno cyclo inferiorem illa Thrasylli. Sed minime credas Phaniam, Aristotelis coævum doctumque chronologum, tam prave calculos subduxisse. Præterea nescimus num 126 an 189, an 90 annos Phantias ab æra Trojana usque ad reditum Heraclidarum numeraverit. — Equidem Phaniam Lesbium in æra Trojana Lesbium Hellanicum secutum esse suspicor. Quæ vero ipse Hellanicus statuerit, quamvis a nemine sit traditum, tamen si rationem noveris, qua Attica chronologia adornata sit, facile inveniri queunt. Etenim constat Hellanicum (fr. 62) et, qui ejus vestigia pressit, Philochorum (fr. 8) ab Olympiade prima usque ad Ogygis diluvium numerasse annos 1020 = 17×60 . Igitur totum hoc spatium revocavit ad cyclos annorum sexaginta. Ab Ogyge vero usque ad Cecropem exputant (Philoch. I. l.) annos 189

= 3×63 . Vides Hellanicum plane uti Timæum et Ephorum singulas res secundum cyclos annorum 63 expendere, quamquam totum spatium secundum annos solares constituerat. Igitur Cecropis epocha ab Olympiade prima distat annis 14×63 , sive duobus cyclis maximis. A Cecrope deinceps usque ad finem Menesthei atque Trojæ excidium Attici chronologi numerant sex cyclos. A Troja capta denique ad reditum Heraclidarum Hellanicus esse statuit annos 80. Itaque numeros nanciscimur hos:

Ogyges.....	a. Chr. 1796	} 189.
Cecrops.....	1607	
Bellum Trojanum.....	1239—1229	} 378.
Heraclidarum reditas.....	1149	
		80.

Jam ponamus Phaniam unum fuisse eorum, qui 3 cyclis s. 189 annis post Troj. æram Heraclidas rediisse statuerunt, atque habebis numerum Clementis 1050. Proclivis quidem conjectura est Phaniam etiam in reditus epocha Hellanicum secutum esse, ita ut apud Clementem pro 715 scribendum foret 815: at nihil mutare, nisi aperta corruptelæ indicia adsint, præstabit.

In iis, quæ hucusque attulimus, annus reditus Heraclidarum pendet ab æra Trojana. Sed fieri etiam potuit, ut ab reditus epocha, qualis in vetustis ἀναγραφαῖς reperiabatur, aliquis proficisceretur, atque hinc Trojanam epocham constitueret. Cadit hoc præ ceteris in scriptores Lacedæmonios; ac revera ita rem adornavit Sosibius Laco, Eratosthene antiquior. Is enim secundum Censorinum (Dedienat. c 21) ab Olympiade prima usque ad excidium Trojæ numeravit annos 495; igitur bellum Trojanum gestum ab a. 1181—1171. i. e. 90—80 ante annum 1091 (sive 5×63 ante 776), quo Heraclidæ in Peloponnesum descenderunt ex computo ἀναγραφῶν, uti supra jam monuimus.

24. Hæc fere sunt, quæ de epochis belli Trojani et de Heraclidarum reditu dicenda habeo. Subjicio tabulam, qua numeros in antecedentibus memoratos uno oculorum adpectu comprehendere possis.

COMPUTATIONES CYCLI

INTER EPOCHAM TROJANAM ET PRIMAM OLYMPIADEM INTERJECTI.

A	1280 — 776.	(504 = 8 × 63.)	Herodotus. Auct. Vit. Hom.
a	1229 — 776.	(504 — 51 s. 17 × 3.) . . .	Hellanicus. Phanias. [Thucydides?]
B	1217 — 776.	(441 = 7 × 63.)	Ephorus. Marmor P. Castor.
a	1196 — 776.	(420 = 7 × 60.)	Ephorus.
b	1193 — 776.	(417 = 7 × 59 1/2.)	Eratosth. Apollod. Diodor. [Thrasyll.]
c	1200 — 776.	[424 = 7 × 60 1/2.]	Vellejus.
[d	1217 — 793.	[424 = 7 × 60 1/2.]	Vellejus.]
C	1343 — 926.	(417 = 7 × 59 1/2.)	Clitarchus. Duris. Timæus.
D	1154	(378 = 6 × 63 ante 776.) . .	Democritus. Artemon Clazomenius.

1181 . . . . . (90 ante 1091 s. 5 × 63 ante 776.) Sosibius Laco.

1595 . . . . . (919 s. 12 × 63 ante 776. Anonym. ap. Clement. Alex.

REDITUS HERACLIDARUM.

63	post epoch. Trojan.	Strabo. Marmor P. Philostrate. Syncell
126	" "	" Ephorus.
189	" "	" Clitarchus. Phanias. Duris. Timæus.
90	" "	" Hellanicus. Thucyd. Eratosth. Apollod. Castor. Diodor. Thrasyllus, etc.

1091.	(126 post 1217.) . . .	Ephorus. Sosibius (Euseb.)
1070.	(126 post 1196.) . . .	Ephorus.
1154.	(189 post 1343.) . . .	Clitarchus. Duris. Timæus. (Euseb.)
1050.	(189 post 1239.) . . .	Phanias.
965.	(189 post 1154?) . . .	Plutarchus.
1149.	(90 post 1239.) . . .	Hellanicus.
1127.	(90 post 1217.) . . .	Castor.
1103.	(90 post 1193.) . . .	Eratosthenes. Apollod. Diodor. Cf. Thrasyll.)
1110.	(90 post 1200.) . . .	Vellejus.

---

25. Semper mirati sunt hancce numerorum varietatem; nec sine causa, quum id tantum quærent quibusnam æræ Christianæ annis diversæ belli Trojani epochæ responderent. Quam quæstionem ubi eo tantum consilio admittis, ut inveniendis legibus vetusti systematis chronologici inserviat, totamque rem ad ἀναρχαίων rationes revocaveris, haud ita magnam fuisse veterum computationum discrepantiam intelligetur. Nam missis minoribus illis differentiis, quæ ex lunarium solariumque annorum permutatione nascuntur, principalis dissensus eo continetur, quod nonnulli octo, longe plurimi septem cyclos ab Olympiade prima usque ad Troica numerarunt. Quorum hi deinde in diversas abiere partes, quia alii Coræbi, alii Lycurgi Olympiadem pro prima habendam censuere.

Jam igitur, ut omnium ἀναρχαίων optima sit concordia, statui possit Herodotum quoque et Hellanicum septem tantum cyclos numerasse, sci-

licet a Troicis usque ad Olympiadem *Lycurgi*, quam adeo Herodotus posuisset annis 63 ante 776 a. Chr. Arridet conjectura, nec nego complures fortasse ita computavisse; tamen in Herodotum et Hellanicum id cadere vix potest. Nam quæ Herodotus (I, 65) de Lycurgo *Leobotæ* tutore tradit, huic sententiæ prorsus sunt contraria, nec aliud relictum foret, quam ut duos Lycurgos ab Herodoto distinctos fuisse suspicareris. Deinde vero reputandum est Herodotum non solum Trojanam et Olympicam epochas 504 annis distingere, sed totidem etiam inter initium regni Lydorum et finem interponere, totidemque annos etiam Assyriorum imperio datos esse in ἀναρχαίς, quas Herodotus sequitur. Porro in Ægyptiorum quoque chronologia 504 annorum periodus magni fuisse momenti videtur. Quæ quum ita sint, equidem puto octo cyclorum complexum apud nonnullos populos, Asiaticos maxime, eadem significatione adhibitum esse, quam

in Græciæ civitatibus plerisque habuit cyclus annorum 441. — Hellenicum vero quod attinet, constat eum omnino nullam in historiis suis Lycurgi mentionem iniecisse (Hell. fragm. 91). Quo accedit quod Ogygis epocha manifeste computata est ab anno 776 (v. supra). Ceterum Hellenici æra Trojana, quamvis ex iisdem unde Herodotea ἀναγραφῶν calculis profecta sit, tamen duodecim tantum annis illam Marmoris Parii superat. Cujus rei rationes ex supra disputatis sponte intelliguntur.

Jam si fontes Hellenici et Herodoti in computando cyclo maximo ab anno 776 a. Chr. profecti sunt, num propterea id fecerunt, quod hinc incipiebant Olympionicarum catalogi atque certioris chronologiæ norma dabatur? Nullo modo ita statui posse satis docent quæ de catalogorum istorum compositione a veteribus traduntur (V. Goeller De situ urbis Syracusarum p. 198 sq.). Cur igitur in Corœbi anno tantum historiæ parapigma *vetustiores* illi scriptores cernere sibi putarunt? Sed ut hos mittam, cur denique Timæus, qui ipse Olympionicarum catalogum concinnavit, atque tempora rerum post a. 776 gestarum inde a Corœbi anno supputavit, tamen cyclum maximum inter Troica et Olympia interjectum inde ab Lycurgi epocha computandum duxit? Res luce clarior. Non certa quædam victoria, sed institutio ludorum παράπηγμα historiæ et chronologiæ habebatur. Quod si de Timæi computu valet, multo magis valebit de vetustis ἀναγραφαῖς. Consentaneum igitur antiquioribus Olympiadem Lycurgi et Iphiti et Corœbi victoris unam fuisse eandemque, atque distinctionem ævi senioris esse. Ac vel posteriore ætate non omnibus eam fuisse probatam, multis illis locis demonstrari potest, quibus Iphiti nomine et instituto annus 776 a. Chr. indicatur. Quare paullo cautius agendum erit tum in vituperando tum in corrigendo. Exempla congerere, quum res notissima sit, supersedeo. (*)

(*) Cf. Plutarch. Lyc. 1; Vellej. I, 8; Solin. I, 28; Cic. De rep. II, 10; Thrasyllus ap. Clem. Alex. Str. I, p. 145. V. Fischer Tabb. chron. p. 41. — Philegon p. 207 quamvis ipse cum Apollodoro primam Iphiti Olympiadem ponat a. 108 ante 776, tamen nescio unde narrat hæc: 'Ἐστέφετο μὲν οὐδείς ἐπὶ πέντε Ὀλυμπιάδας, τῇ δὲ ἑκτῇ ἔδοξεν αὐτοῖς μεταύσσασθαι εἰ στέμματα περιθῶσι τοῖς νικῶσι, καὶ πέμπουσι τὸν βασιλέα Ἰφίτον εἰς θεοῦ... Πρῶτος δ' ἔστεφανώθη Δαίχλης Μεσσήνιος, ὃς τῇ ἑβδόμῃ ὀλυμπιάδι (752) στάδιον ἐνίκησεν, cyclicet chronologicum hoc commentum est, quo veterem cyclum maximum [1217-776] ad recentiorē æram Trojanam transferrent quodammodo [1193-752]. — De Corœbo Iphiti cœvo præ ceteris attende ad locum Pausaniæ VIII, 26, 4: 'Ἦνικα τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπικὸν ἐκλιπόντα ἐπὶ χρῶ-

Causa cur Iphitum a Corœbi victoria avellent, fuit Lycurgus, quem jam antiquitus cum Iphito conjunctum fuisse luculentissime docet discus Iphiti. V. Pausanias V, 1. Plutarch. Lycurg. c. 1, ubi hæc: Ὅτι μὲν γὰρ Ἰφίτη συναναμάσσει καὶ συνδιαθεῖναι τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκχειρίαν λέγουσιν αὐτόν (Λυκούργον)· ὃν ἐστὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, τεκμήριον προφέρων τὸν Ὀλυμπιάσι διδόν, ἐν ᾧ τοῦνομα τοῦ Λυκούργου διασώζεται καταγεγραμμένον· οἱ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ἐν Σπάρτῃ βεβασιλευκότων ἀναλεγόμενοι τὸν χρόνον, ὥς περ Ἐρατοσθένης καὶ Ἀπολλόδιωρος, οὐκ ὀλίγοις ἔτεσιν πρεσβύτερον ἀποφαίνουσι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος (Cf. Apollod. in Fragm. Hist. p. 444.). — At celebrabatur Lycurgus non tam ob ludos, quos una cum Elensi viro ordinaverat, quam propterea, quod leges Spartanæ reipublicæ in nomen ejus referebantur. Jam nunc dicam multa institutorum, quæ Lycurgea dicebant, revera ex antiquissimis Doriensium moribus repetenda esse, nemo nescit studium illud veterum populorum, quo origines omnium, quæ in præsentī reipublicæ forma momenti alicujus sunt, ex antiquissimis temporibus derivare et ubicunque fieri potest, ad ipsa civitatis initia referre solent. Itaque si longissime ab ætate sua Lycurgum Spartani removerint, non est quid miremur; nec est, cur aliena ab ipsorum Lacedæmoniorum narrationibus tradere putemus Simonidem, Herodotum et Xenophontem, qui omnes sapius et diutius Lacedæmone versati sunt. Horum vero Xenophon (Resp. Lac. c. 10) Lycurgum vixisse dicit tempore reditus Heraclidarum; Simonidi filius est Prytanis, Herodoto tutor Leobotæ (Cf. O. Müller Dor. I, 132 sq.). Quæ omnia plus minus a seniorum sententiis recedunt; simulque intelligitur debili hæc vel potius nullo fundamento niti debuisse; id quod vel inde colligas, quod legislator, populi jura contra regnum potestatem tuens, filius dicitur Εὐνόμου, vel simpliciter Πρυτάνεως, tutor vero Λεωδώτῳ vel Χαριλάου. Quæ nomina in gratiam Lycurgi inventa esse vix dubitari potest; certe a vero longe aberrant, qui dum Lycurgum inter figmenta numerant, regum nomina tuenda censent.

Videmus igitur et Xenophontis et Herodoti narratione Lacedæmonios, quum summam legislatori antiquitatem vindicare studerent, negligere debuisse, quod minus spectabat ad ipsorum remonon πολλὴν ἀνεσώσαστο Ἰφίτης, καὶ αὐτὴς ἐξ ἀρχῆς Ὀλύμπια ἤγαγον· τότε δρόμου σφίσιν ἄλλα ἐτέθη μόνον, καὶ ὁ Κόροιβος ἐνίκησε· καὶ ἐστὶν ἐπιγράμμα ἐπὶ τῷ μνήματι ὡς Ὀλυμπιάσιν ὁ Κόροιβος ἐνίκησεν ἀνθρώπων πρῶτος. — Clavier (Des prem. temps etc. II, p. 200) noto isto commento utens tres distinguere vult Iphitos: Clinton duos saltem statuendos putat.

publicam, sed quod in chronologica nostra disquisitione est maximum, scilicet Lycurgum socium fuisse Iphiti in ordinandis Olympiis. Neque tamen in oblivionem rei memoria potuit abire, imo monumentis servabatur, quibus major quam fluctuantibus regum Lacedæmoniorum catalogis auctoritas a prudentioribus tribuenda erat. Consentaneum igitur mox exstitisse, qui incongrua hæc in concordiam vocare niterentur. Quo in negotio ita sunt versati, ut Lycurgi epocham mediam ponerent inter veram atque eam, quam apud Xenophontem assignatam ei videmus. Cum hac deinde conjunxerunt Iphitem et institutionem ludorum. Sed quum vera Olympiadum epocha haud commode loco moveri posset, distinctum est inter institutionem certaminum et victoriam Coræbi, utpote primi victoris, cujus nomen stelæ inscriptum vel in album relatum ad posteritatem venisset, dum priorum nomina victorum ob hominum negligentiam perissent. Itaque Lycurgum et Iphitem vel uno vel duobus cyclis a Coræbi Olympiade distinxerunt. Idque jam Thucydidis ætate factum a nonnullis fuisse debet, a quo scriptore Lycurgus vixisse dicitur annis quadringentis et paullo plus ante finem belli Peloponnesiaci ($404 + 400 = 804$). Quo numero computus indicatur, qui Lycurgum collocavit a. 63 ante 776 (= 839), quamquam is numerus pro variis calculos subducendi rationibus varias subire poterat mutationes. Similiter posteriores auctores in Lacedæmoniorum historia de Lycurgi epocha statuunt fere omnes, modo uno modo duobus cyclis eam primâ Olympiade priorem ponentes; verum illud commentum, quod Coræbi Olympiadem vera sua significatione privavit, haud magnam vim in chronologiarum adornationem exercuit, quum plurimi annum 776, vetustum parapegma, pro basi omnis antiquioris historiæ chronologiæ habeant. Unus ex paucis, qui Troicorum æram

ad novam Lycurgi et Iphiti epocham accommodarunt, est Timæus, ita tamen, ut duos distinguat Lycurgos, quorum antiquior Homeri pæne æqualis ad annum 926, alter junior ad annum 776 pertinet (v. Plutarch. Lyc. 1. Tim. fragm. 47.) Hinc explicandi errores, quorum supra (§. 20) mentionem injecimus. Cf. Cicero De rep. II, 10.

Democritus et Artemon, Troica anno 1154 (6×63 ante Ol. 1) assignantes, diversos computos miscuisse videntur. Res vario modo potuit institui. Fortasse Heraclidarum reditum ex vetustis ἀναγραφῆς quinque cyclis ante Olymp. 1 ponendum, hinc vero ad Trojanum bellum unum tantum cyclum ex alio computo numerandum statuebant; fortasse etiam Lycurgi Olympiadem tribuerunt anno 776, hinc vero ad Troica totidem annos numerarunt atque illi, quibus Lycurgi epocha incidit in annum 839.

CAPUT III.

Dixi de temporibus παραπηγμάτων, qui quasi cardines sunt omnis Græcorum chronologiæ: sequentibus singularum tempora civitatum, quantum ad me pertinet, exponam eo consilio, ut recentioris ætatis calculi ad veterum ἀναγραφῶν simplicitatem revocentur.

REGES SICYONII.

26. Reges Sicyoniorum Castor chronographus numerat viginti sex. Primus eorum Ægialeus, ultimus Zeuxippus. Post hunc civitatem administrant sacerdotes septem Apollinis Carnei. Jam subductis calculis ex Castoris mente (v. Cast. fragm. 6 sqq.) regum sacerdotumque annos habebis hunc in modum adornatos:

Ægialei annus primus.....	a. Chr. 2089	} 882 .... = 14×63 80 } 116 = $2 \times 63 - 10$ 36
Trojæ excidium.....	1208	
Zeuxippi annus postremus et <i>reditus Heraclidarum</i>	1126	
Sacerdotum anni 36, quorum postremus est.....	1092	
<i>Vetus epocha reditus Heraclidarum</i> (5×63 ante Olymp.)	1091	
		998 .... = $16 \times 63 - 10$

In temporibus antetrojanis veteres numeros probe servatos esse cycli maximi (2×441), qui Ægialei regnum a rebus Troicis separant, sunt documento. In sequentibus summa annorum ex ἀναγραφῶν rationibus esse debebat 126: apud Castorem sunt 116, propterea, quod cyclos nume-

ravit ab anno excidii, non, ut debebat, ab anno expeditionis (1217).

Regis ultimi annus postremus incidit in epocham reditus Heraclidarum; attamen triginta sex denique annis post a Doriensibus Sicyon occupata dicitur. Quæ res sit neminem fugit. Etenim

ἀναρχαῖ, sicuti Castor, regum imperium deduxerunt usque ad reditum Heraclidarum; hunc vero aut 63 aut 126 annis bello Trojano posteriorem posuere. Jam igitur si quis ἀναρχαῖς ante oculos habuit, quæ Heraclidas 126 annis post Troica (1217 — 126 = 1091) rediisse statuebant, quum ipse e vulgari posterioris ætatis calculo nonaginta tantum annos numeraret: regum tempora triginta sex annis decurtanda erant. Idque Castor fecisse videtur ejectis duobus regibus postremis. Pausanias enim (II, 5) post Zeuxippum memorat Hippolytum et Lacedadem, sub quo Phalcen, Temeni filium, Sicyone potitum esse dicit. Itaque reges numerabantur non viginti sex, sed viginti octo (4×7); quem principum numerum antiquiorem esse vel inde colligas, quod quattuor comprehendit *hebdomades*, quas ubivis veteres chronologi sectantur. — Verum quamquam regum finem ad suam reditus H. epocham Castor accommodaverat, annum tamen, quo Do-

riensibus Sicyon subjecta est, eundem quem veteres annales statuit. Nam quum uno eodemque anno omnes Peloponnesi regiones occupatas præter verisimilitudinis speciem ἀναρχαῖς dicere senioribus viderentur, neque tamen spatium inter adventum Doriensium et occupationem Sicyonis intermedium accuratius posset constitui; Phalcen Sicyoniorum dominum eidem anno assignarunt, quo ex prisco calculo ponendus erat descensus Heraclidarum. Hac igitur ratione lacuna triginta sex annorum exstitit, quæ aliquo modo erat explenda. Expleta autem est nominibus sacerdotum; quos propterea, nisi fallor, in auxilium advocarunt, quod ut aliis in urbibus, (*) sic etiam Sicyone posteriore ætate annorum erant eponymi.

Post Castoris calculos videamus alteros, quos ex Africano servavit auctor Excerptorum Barbarorum (p. 75. v. Castor. fragm. I. I.):

Ægialei annus primus..... a. Chr.	2112	} 918 = 15 × 63 — 27	
Epocha Trojana.....	1194		
Regis postremi annus postremus.....	1132		
Septem sacerdotum anni 27.....	1131—1105		
Reditus Heraclidarum	1104	} 63	
		} 27	
		<hr/> 1008 = 16 × 63	

Summam annorum Africanus Castore accuratius tradit, quoniam cyclos numerat ab anno *expeditionis* Troj. — Regum dominatio desinit an. 63 post epocham Trojanam. Quo indicatur antiquior computus reditus Heraclidarum eidem tribuens anno. Igitur Africani auctor ut tempora Sicyoniorum ad suam usque reditus epocham deduceret, addidit annos viginti septem sacerdotales. Deinde vero ut summam annorum a veteribus traditam (an. 1008) servaret, alio loco viginti septem annos detraxit, regibus antetrojanis pro 945 sive 15×63 assignans an. 918. Simile artificium sæpius adhibitum a chronologis esse videbimus. Africanus vel ejus auctor rem ita instituisse videtur, ut Marathonium regem (regnav. 28 an.), Marathonis decessorem, ejiceret. Is enim non reperitur in laterculis Excerpt. Barb. Quamquam etiam aliæ in iisdem sunt lacunæ, quæ non rationi sed negligentiae debentur.

Argivorum tempora, quæ item usque ad reditum Heraclidarum perducuntur, quum eadem ratione atque Sicyoniorum epochæ sint adornata, non est cur hic exponamus. Lectorem relego ad fragmenta Castoris. Hocce unum apponere liceat ex Eusebio et Syncello:

Agamemnon post Trojam capt. regnat.. an.	17	} 63.
Ægisthus an. 7 sec. Euseb.; 5 sec. Syncell...	5	
Orestes, Tisameus, etc. usque ad redit. Her.	58	
	80	

Etiam non monitus intelligis, unde venerint isti 17 anni Agamemnonis.

CAPUT IV.

LACEDÆMONII.

27. Progrediendum est ab *epocha Lycurgi*, quam veteres ἀναρχαῖς modo sexaginta tribus, modo centum viginti sex annis prima Olympiade superiorem ponebant. Pendebat res tum ex variis regum catalogis, ut videtur, tum ex diversis æris Trojanis. Plurimi ita videntur statuisse, ut Lycurgum quinto post Troica cyclo adscriberent. Itaque ab anno Trojano 1217 proficiscenti Lycurgi annus erit 902 (126 ante Ol. 1.). Uno cyclo inferiorem si posueris, annum habebis 839.

Testimoniis de Lycurgi epocha non destitui-

(*) Vide Boekh. in Corp. Inscript. I, p. 701. II, N° 2655. Ross. Inscr. Gr. inedit. N° 2 et 9.

mur, sed quæ ad annum rem accuratius expendant, sunt perpauca.

Ad annum 902, quo Timæi computus nititur (v. §. 20), proxime accedit Plutarchus in Lycurg. c. 29: Χρόνον ἐτῶν πενταχοσίων τοῖς Λυκούργου χρωμένη (sc. Sparta) νόμοις, οὓς δεκατεσσάρων βασιλέων μετ' ἐκείνων εἰς Ἄγιν τὸν Ἀρχιδάμου οὐδεὶς ἐκίνησε. Agis mortuus est Olymp. 95, 2 s. 399 a. Chr. Itaque ab hoc termino exputata Lycurgi epocha cadit in an. 900. Idem tamen Plutarchus eosdem quingentos annos numerat a Lycurgo usque ad Epaminondam Lacedæmoniam devastantem (369. a. Chr. V. Fischer Tabb. chron. p. 36.). Unde apparet nihil in rotundis hisce numeris esse premendum. Idem cadere videtur in locum Tatiani (Orat. adv. Gr. p. 140.), ubi: Λυκούργος, αἶτ, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν νομοθετεῖ τοῖς Λακεδαιμονίοις (776 + 100 = 876). Quamvis putari possit indicare Tatianum eorum computum, qui ab anno Trojano 1193 ad Lycurgum quinque cyclos numerarunt (1193 — 315 = 878), verisimilius tamen est innuisse auctorem annum 884, quæ æra est Lycurgi maximam nacta apud seriores auctoritatem. Computus, quo nititur, admodum simplex est. Etenim a Troja ad Lycurgum non 5×63 , sed 5×60 sive 300 annos numerarunt. Sic apud Clem. Alex. Strom. I, p. 328 A: Διευχίδας ἐν τετάρτῳ Μεγαρικῶν περὶ τὸ διακοσιοστὸν ἐννενηχοστὸν ἔτος ὕστερον τῆς Ἰλίου ἀλώσεως τὴν ἀρχὴν Λυκούργου φέρει. Igitur ab expeditione Trojana anni sunt trecenti (1193 — 300 = 893?). Alii, quos etiam Eratosthenes sequitur, ab anno excidii progrediuntur (1184 — 300 = 884; 1183 — 300 = 883). Eratosthenes tamen pro trecentis annis nonnisi ducentos nonagiinta novem numerari vult (V. fragm. Eratosth. 3). Causa rei in apriço est. Nam quum excidium Trojæ tribuat anno 1183, Lycurgi epocha, si trecentos annos posuisset, incideret in annum 883 (an. 107 ante Ol. 1). Sed quoniam eidem anno non modo legislatio, sed etiam ludorum Olympicorum institutio assignanda erat, id vero fieri non poterat, si centum et septem anni inter Lycurgi et Coræbi Olympiadem intercederent, pro 300 numeravit 299, adeoque pro 107 nactus est annos 108 sive 4×27 .

Eosdem calculos ad suam æram Trojanam transtulit Sosibius Laco. Clemens Alex. Strom. I, p. 327 A: Σωσίβιος ὁ Λάκων ἐν χρόνων ἀναγραφῇ κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου βασιλείας Ὁμηρον φέρει βασιλεύει μὲν οὖν Χάριλλος ἔτη ἐξήκοντα τέσσαρα· μεθ' ὃν υἱὸς Νικάνδρος ἔτη τριάκοντα ἑννέα· τούτου κατὰ τὸ τριακοστὸν τέταρτον ἔτος τεθῆναι φησὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα. Sosibius, ut in

antecedentibus vidimus, Trojam captam ponit anno 1171, qui numerus ab Eratosthenico (1183) distat annis *duodecim*. Charilai annus primus ideoque Lycurgi epocha secundum Clementis locum foret annus 873, qui undecim tantum annis abest ab epocha anni 884. Sed quum differentia eadem esse debeat, neque integræ Olympiades ab anno 873 numerari possint, uno anno erratum esse patet. Procul dubio Sosibius Charilao non 64, sed 63 annos tribuit.

Si quis Trojanam æram assumsit uno cyclo inferioriorem Eratosthenica, Lycurgi vero epocham iisdem calculis computavit, annum nactus est 821 (= 884 — 63). His rationibus nituntur, quæ legimus apud Eusebium: N° 1095 ed. Rom., 821. a. Chr., anno 18 Sardanapalli: *Lycurgus Lacedæmoniis jura componit*. In codice Armen. res adscribitur ad N° 1097, sive annum primum primi regis Medorum. Quod cum altero ita conjungendum est, ut retineamus annum 821, et in eundem referamus annum primum Arbacis, regis Medorum, vel postremum annum Sardanapalli. E Ctesiae quoque computo regnum Medorum emersit eodem anno, quo Lacedæmoniorum rempublicam constituit Lycurgus (v. Castor. fragm. 1.). Idem denique tradidisse patet auctorem Velleji. Nam « *Insequenti tempore, Paterculus (I, 5) ait, imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis MLXX, translatum est ad Medos, abhinc* (sc. an. 30 p. Chr.) *annis ferme DCCCLXX (*)*. *Quippe Sardanapallum eorum regem.... tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide.... Arbaces Medus imperio et vita privavit. Ea ætate clarissimus Graii nominis Lycurgus... fuit legum auctor*. Secundum hæc Lycurgus leges tulit annis ferme 840 a. Chr. i. e. a. 839 (sive 63 ante Olymp. 1). Nam cyclos in fonte Velleji ex ἀναγραφῶν rationibus positos esse probant etiam anni Assyriorum 1070, i. e. 1071 sive 17×63 . — Velleji computum Abydenus quoque innuit, qui (in Euseb. p. 36 Mai) a fine Sardanapalli usque ad primam Olympiadem annos esse ait sexaginta septem. Paucorum annorum differentia debetur errori vel negligentiae.

Igitur qui Lycurgi epocham collocarunt annis

(*) Sic rectissime pro DCCCLXX scripserunt Justus Lipsius et Scaliger in Canon. Isag. III, p. 620. In antecedentibus Vellejus dixerat de ætate Homeri, cui assignat annum 920 ante Chr. In subsequentibus devenit ad Hesiodum a. 800 ante Chr. florentem. Itaque res media in chronologica hac synopsi etiam numerum flagitat medium inter ann. 920 et 800. Silentio hæc præterisse, nisi alia omnia hariolaretur Larcherus in *Mém. de l'Acad. d. Inscr.* tom. XLV, p. 364.

sexaginta tribus ante Olymp. primam, cyclos numerabant ab anno expeditionis Trojanæ sive 1217 sive 1154. Contra si terminus a quo ponitur in excidii anno (1207 s. 1144), Lycurgi annus est 829 (53 ante Ol. 1). Ita Callimachus, nisi quod pro 53 posuit annos 52 (13×4), ut integræ Olympiades usque ad Coræbi annum eruerentur. Rem testatur Syncellus p. 196 C: Καλλίμαχος δὲ φησιν Ὀλυμπιάδας ἰγ' παρῆσθαι μὴ ἀναγραφείσας, τῇ δὲ ἰδ' Κόροιβον Ἡλείων νικῆσαι. Cf. ibidem p. 197 C.

Cum anno Lycurgi 821 a. Chr., de quo supra locuti sumus, componendus est ille, quem tradit Cyrillus adv. Julian. p. 12 A: Τριακοσιοστῶ ἔτη κοστῶ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἀλώσεως Λυκοῦργος Λακεδαιμονίους ἐνομοθέτει, βασιλεύοντος Κορινθίων μὲν Ἀγήμερος κ. τ. λ. 1184. s. 1183. — 364 = 820 s. 819. Anni differentia in censum venire non potest. Eodem modo etiam Thucydidem statuisset nullus dubito (I, 18: Ἐτη γὰρ ἔστι μάλιστα τριακόσια καὶ ὀλίγω πλεῖω εἰς τὴν τελευταίαν τοῦδε τοῦ πολέμου ἀφ' οὗ Λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται. 404 + 417 = 821).

Jam quum numeri 884 et 821 octodecim an-

nis recedant ab numeris cyclicis ἀναγραφῶν 902 et 839, hinc fortasse orta et explicanda sunt, quæ refert Scholiasta ad Platon. Remp. X. p. 419 Bekk.: Τῆς Σπάρτης ἤρξε καὶ Λυκοῦργος αὐτὸς ἔτη ὀκτώ καὶ δεκά, ὅτε καὶ τοὺς νόμους ἔγραψε ἐπιτροπεύων τὸν ἀδελφιδοῦν. Cf. Suidas v. Λυκοῦργος: Ἐκράτησε τῶν Σπαρτιατῶν ἔτη μβ', ὅτε καὶ τοὺς νόμους ἔθετο, ἐπιτροπεύων τὸν ἀδελφιδοῦν καὶ αὐτὸς δ' ἐβασίλευσεν ἔτη ιη'. Nimirum distinxerint inter initium ἐπιτροπείας et legum promulgationem, illud ponentes an. 902, hanc 884. Iluc trahi etiam Apollodorus posset, qui apud Eusebium *decimo octavo* anno Alcamenis (quem Euseb. cum Charilao confuderit) Lycurgum leges scripsisse dicit. At de his statuendum est aliter.

28. — *De Regibus Lacedæmoniorum.* Regum catalogus, quem Eusebius p. 166, 167, 234 ed. Mai. et in Canone et ex Eusebio Samuelis p. 23 ed. Mai. exhibent, pertinet usque ad tempora primæ Olympiadis; quippe hucusque pro parapemate erat senioris ætatis chronologis; hinc deinde Olympiades aliam eamque commodiorem præbebant normam..

AGIDÆ.		PROCLIDÆ.		PROCLIDÆ.	
Sec. Euseb.		Sec. Pausan. aliosque.		Sec. Euseb.	
1. Eurystheus....	42	1. Procles.			
2. Agis.....	1	2. Sous.			
3. Echestratus ..	35	3. Eurypon.			
4. Labotas.....	37	4. Prytanis.		1. Procles.....	49 (51, pag. 167.)
5. Doryssus.....	29	5. Eunomus.		2. Prytanis.....	49
6. Agesilaus.....	44	6. Polydeces.		3. Eunomus.....	45
	188				
7. Archelaus ...	60	7. Charilaus.		4. Charilaus	60
8. Telecles.....	40	8. Nicander.		5. Nicander.....	38
9. Alcamenes ...	37 (38, pag. 166.)	9. Theopompus.		6. Theopompus ..	47
	325				228

Sec. Sosib.
64 [63.]
39

Samuel. p. 23: *His (Agidis) post annos CCCXXV* (« Alius codex: CCCXXVII. » Mai.) *finis est impositus.*

Idem post enumeratos reges Corinthiorum: *Hi regnarunt annis CCCXXIV, eodemque quo Lacedæmonii desierunt prima Olympiade.*

Eusebius: *Trecenti viginti quinque anni sunt Lacedæmoniorum regum, quorum initium annus Abrah. DCCCCXVI* (i. e. 1100 a. Chr.) *et finis Olympias prima.* Atque sic in Canone numerat. Simul vero in laterculop. 167 dicit Olympiadem primam actam esse *annodecimo Alcamenis*, idemque prædicat de *anno decimo Theopompi*. Quæ quoniam inter se conciliari nequeunt, ipse olim Odo-

Müllerum secutus (V. Fragm. Apollodor. p. 444) Eusebium in Canonis adoratione errasse putavi. At hoc jam revocandum est. Etenim sæpius tum apud Eusebium tum in Excerptis Barbaris notæ vel summæ annorum laterculis subjiciuntur, quæ cum rationibus numerisque, quos ipsi sequuntur, omnino non quadrant, neque tamen debentur errori vel scribarum negligentiae, sed aliorum computos indicant, quos simul in Africani chronico notatos reperiebant. Nam Africanum in exponendis variorum scriptorum computationibus multo uberiorem Eusebio fuisse e Barbaris Excerptis et Georgii chronicis satis abunde colligitur. Atque tantum abest, puto, ut e suo penu-

Eusebius rem in Canone adornaverit, ut antiquiorem potius computandi rationem, ex qua deinceps altera profecta est, nobis tradiderit. Antiquiorem vero propterea dico, quod est simplicior, minusque præ se fert historię verisimilitudinem, quam leges istas, quas tum in artis operibus tum aliis in rebus veteres sectabantur. Scilicet quemadmodum vetus ars ubique in eo maximam ponit operam, ut definitum aliquod spatium *integrè* expleat figuris, atque respuit recentioris ævi commentum, ex quo res ultra fines concessos progredi videtur; porro quemadmodum in dispositione figurarum responsio et symmetria, posthabita ipsius naturæ varietate, solet observari quam maxime: sic etiam ἀναγραφῶν artifices temporis aliquod spatium (quod ipsum secundum leges vera historia alienas erat constitutum) absolutorum regnorum numero explebant, ac ubi plures regum ordines recensendi erant, symmetrice eos componebant pariter ac imagines in templorum διαώμασιν expressas. Igitur quum in computandis belli Trojani et Heraclidarum epochis a prima Olympiade proficiscerentur, si ad hunc usque terminum *novem* ex *utraque* familia principum *absoluta* esse regna statuebant, non est quod miremur. — Periodus hæc Lycurgi epochā in duas dispescitur partes, quarum prima sex regna Proclidarum et tres cyclos sive 189 annos in ἀναγραφῶν complectebatur. Easdem rationes in Agidarum laterculo servavit Eusebius, qui primis sex regibus annos tribuit centum octoginta octo. Unus deest annus, quem addas regno Agesilai, ita ut totidem annis imperium tenuerit ac Eunomus inter Proclidas. In sequentibus quoque regnis responsio numerorum conspicua est: nam et Archelao et Charilao sexaginta dantur anni; Telecles regnat annis 40, Nicander annis 38 vel 39. Suspiceris etiam in Alcamenis et Theopompi annis æqualitatem restituendam esse; verum in his postremis potissimum regnis varios chronologi annorum numeros admiserunt, ut ad suum quisque systema rem accommodarent. Neque Archelai anni 37, neque Theopompi anni 47 ex vetustis ἀναγραφῶν derivati esse possunt. Præterea apparet Agidarum et Proclidarum recensens, quos Eusebius dat, non ex eodem fluxisse fonte.

Anagraphæ a redivit Heraclidarum usque ad primam Olympiadem (1091-776) numerabant 5×63 sive 315 annos. Tot igitur regibus dabant usque ad finem Alcamenis et Theopompi. Postmodum quum alii redivitum Heracl. duodecim annis superiorem fecissent, tot annis etiam regna principum auxerunt, pro annis 315 ponentes 327

(1103-776 a. Chr.). Atque hunc numerum rectissime exhibet alter codex Samuelis. Eusebius vero quum Trojam captam perperam ponat a. 1181 (pro 1183), ideoque redivitum quoque duobus annis justo posteriorem (1101 pro 1103) faciat; pro 327 annis exhibet 325, ita quidem ut Eurysthei annus 1 sit 1100 a. Chr., qui ipsam redivit epocham excipit, Alcamenis annus postremus 776. Certe ille esse debebat 1101, hic 777. Verum Eurysthei regni initium ponens a. 1100, (sicuti Aletis Corinthis initium anno sequenti 1099 tribuens) Eusebius ex seriorum more cavere studuit ne omnia in eundem caderent annum. — Ceterum duodecim illos annos addiderunt non prioribus sex regibus (nam hi ut in ἀναγραφῶν sic apud Eusebium tres expleant cyclos, salvo uno anno), sed tribus postremis. His ex vetere computo tribuendi erant anni 126; apud Euseb. sunt 137; esse debent 138; itaque Alcameni dandi sunt anni 38, quot scribuntur pag. 166; in ἀναγραφῶν fuerunt an. 26, siquidem Archelai et Teleclis numeri antiqui sunt, neque potius distributi erant hunc in modum: 63, 35, 28. Sed hisce operam impendere jam res est inutilis.

29. Eusebianum Proclidarum catalogum pro corrupto habent, quia pro novem regibus, quos alii recensent, nonnisi sex numerantur. Quod si verum est, Eusebius certe, qui duobus locis eodem modo Proclidas exhibet, culpa eximendus est. Neque fontem Eusebii depravatum fuisse puto, quum bene notum sit quam varie veteres de his rebus statuerint. Ac quamquam largior alteram rationem, ex qua novem Proclidæ numerantur, vulgarem fuisse; tamen facile fieri potuit, ut ii, qui Troica et Heraclidas uno cyclo inferiores posuere, neque vero idem etiam Theopompi regno fecere, tres principes ejicerent. Quod num statuendum sit necne, ipsi numeri docebunt. Jam si tenemus Olympiadem primam actam esse Theopompi anno decimo, reliqua conformanda sunt hunc in modum:

(Epocha Trojana (an. 90 ante redivit. Her.))	1117)
Reditus Heraclidarum.	1027
Proclis annus 1	1026
. . . . . 49	978
Prytanis . . . 1	977
. . . . . 49	929
Eunomi. . . . 1	928
. . . . . 45	884
Charilai. . . . 1	883
. . . . . 60	824
Nicandri 1	823
. . . . . 38	786
Theopompi . . . 1	785
. . . . . 10	776
. . . . . 47	739.

Primi regni initium posui anno post epocham reductus, quia sic in Agidis fecit Eusebius. Jam si ad reductus epocham addis æram Trojanam, vides inde ab hac usque ad postremum annum Theopompi (exclusive sumtum) numerari annos 378 (1127 — 739) sive 6×63 . Quod sane non magnam redolet corruptelam. — Ab Olympiade prima usque ad reductum Heraclidarum anni sunt 251 (1027 — 776); esse debent 252 sive 4×63 ; idque jam eo indicatur, quod Charilai annus primus atque Lycurgi epocha non annum 883, sed 884 a. Chr. sibi postulant. Igitur uno anno in distributione numerorum erratum est. Eunomi regnum uno anno augendum, Theopompi regnum uno anno diminuendum est; porro Proclis initium e vetusti computi ratione cum ipsa reductus epocha componi debet. Igitur numeri adornandi sunt ita :

Epoch. Troj. (90 ante Red. H.)	1118
Red. H. et Proclis a. 1 (4×63 . ante Ol. 1).	1028
Prytanis a. 1	979
Eunomi a. 1	930
a. 46	885
Charilai a. 1	884
Nicandri a. 1	824
Theopompi a. 1	786
a. 11	776
a. 46	741

Ex veterum ἀναγραφῶν legibus sex isti cycli distribuendi erant ita :

Trojana epocha (90 ante 1091).	1181 a. Chr.
Reditus Heracl. (5×63 s. 315 a. Ol. 1).	1091
Charilai an. 1	873
8 (Homerus)	866 = 315 s. 5 $\times$ 63 p. 1181.
64	810
Nicandri 1	809
34	776
39	771
[Theopompi 1	770
30	741] = 441 ^{mus} s. 7 $\times$ 63 p. 1181.
Carnea (v. § 16).	677 = 504 s. 8 $\times$ 63 p. 1181.

Quod de Proclidis modo vidimus, idem de Agidis valet. Igitur ex Anonymi et Sosibii rationibus Alcamenes moritur anno 741. Atque sic statuere debet Pausanias IV, 7, 3, ubi postquam dixerat Lacedæmonios quinto belli anno (739, Olymp. 10, 2) secundam in Messenios fecisse expeditionem, ἤγοοντο, addit, Θεόπομπος καὶ Πολύδωρος Ἀλκαμένης οὐκ ἔτι περιῆν. Itaque fato functus est 742-740. Medius vero annus (741) solus est, qui ex chronologiæ rationibus explicari possit. In Proclidarum temporibus alium computum Pausanias sequitur, nam Theopompum in rebus memorat, quæ pertinent ad annum 718 vel etiam ad posteriora tempora (v. infra). Fluxit hoc ex eo computo, qui Lycurgum po-

(90) 126	1154 Æra Trojana.
(288) 252	1028 Reditus Heraclid.
	777 Annus postremus Theopompi.

Noster igitur auctor quum inter Trojam et Heraclidarum reductum non 126, sed 90 annos elapsos statueret, ideoque hocce spatium 36 annis imminueret, eosdem annos 36 addidit regum temporibus, pro 252 numerans annos 288, atque hoc modo cyclicas rationes servavit. Lycurgi tamen epocham ex altero computo in suum systema transtulit, ita ut anni 288 in duas æquales partes ($144 = 126 + 18$ annorum) hocce parapegmate dividerentur. Unde apparet 36 annos, qui addendi erant, ita distributos esse ut prioribus regibus adderet 18, totidemque tribus posterioribus; ac verisimiliter hos attribuit Theopompo, qui itaque in ἀναγραφῆς habuit annos 28; quot Alcamenem quoque inter Agidas regnasce probabile est (v. supra).

3o. Ut Anonymus sic etiam Sosibius Theopompi annum postremum anno 741 dedisse debet; nam Trojanam et Heraclidarum epochas uterque eodem modo constituit (salva ista unius cycli differentia), atque aliunde scimus Sosibium historiæ parapegmata secundum cyclos a Trojana æra numeratos distribuisse. Numeri Laconis ad Christianis annos revocati hi sunt :

suit a. 839 (63 a. Ol. 1) et consequenter Theopompi finem an. 714 (126 post 839). Ut in his, sic etiam in reliqua bellorum Messeniæ chronologia Pausanias miscet aliena; quamquam id non tam Pausaniæ quam fontibus ejus crimini verterim.

31. Quemadmodum ii, qui Trojanam æram adhibuere 36 annis ab ἀναγραφῶν cyclis recedentem, Theopompi finem 36 annis post Olympiadem primam posuere, similiter ii, quorum æra Trojana a vetusta cyclicâ 24 annis aberat (ut $1193 = 24$ post 1217), si easdem rationes sequebantur, etiam mortem Theopompi 24 annis Olympiade prima posteriorem ponere debuerunt. Testimoniis quidem rem probare nequeo, atten-

dendum tamen ad illud, quod Orosius primum bellum Messeniaceum finitum esse ait annis 24 post Olymp. 1 (v. infra).

3a. Restat ut de illorum rationibus videamus, qui primam Olympiadem assignarunt Alcamenis anno decimo. Numeri hi sunt:

1. Eurysthei an.	1	1073 (30 post 1103; 120 p. 1193).
	42	1032
2. Agidis	1	1031
3. Echestrati	1	1030
	35	996
4. Labotæ	1	995
	37	958
5. Doryssi	1	958
	29	930
6. Agesilai	1	929
	44 [45]	886 [885]
	188 [189]	
7. Archelai	1	885 [884] Lycurgus.
	60	826
8. Teleclis	1	825
	40	786
9. Alcamenis	1	785
	10	776
	38	748 [747] (30 post Olymp. 1).

Ex numeris Eusebianis Archelai regni initium atque Lycurgi epocha essent an. 885, quum pertineant ad annum 884. Quare Agesilai regnum uno anno auxi, præsertim quum sic demum tres cycli expleantur. Tum vero Olympias prima, ut nunc numeri sunt, cadit in *nonum* annum Theopompi, idque quadrat cum calculis Apollodori et Eratosthenis, qui a Lycurgo ad Olymp. 1 numerant annos 108, ita ut Olymp. 1 sit centesimus nonus. Uno anno differt Syncellus p. 185 D, ubi: Ἀπολλόδορος Λυκούργου νόμιμα ἐν τῷ ἡ' Ἀλκαμένους (ἔτεϊ τοὺς Λακεδαιμονίους καταδεχθῆναι γράφει.) Quibus primum Olympiadis 1 annum significari jam alii bene perspexerunt. Lycurgus hic est junior, ut apud Ciceronem de Rep. II, 10, qui chronologica sua ex Apollodoro sumere solet; num vero alteram legislationem huic Lycurgo Apollodorus tribuerit, potest dubitari, quamquam ita Syncellus reperit in Eusebio, ubi N° 1221 ed. Venet. *Lycurgi leges Lacedæmone teste Apollodoro* 18mo (τῷ ἡ' pro τῷ ἡ') *Alcamenis anno*. Hieronymus N° 1218: *Alcamenis anno* 15mo (confusa: ἡ' et ἡ') *Lycurgi leges Lacedæmone juxta sententiam Apollodori hac ætate susceptæ*. Nonum Theopompi annum, quem nostri numeri flagitant, eruere licet ex Euseb. Rom. ed. Mai N°. 1222: *Alcamenis anno* 19mo (τῷ θ' pro τῷ θ') *Lycurgi leges in Lacedæmone etc.*

Sed tricas istas mittamus, quum quam ratione tota res adornata sit, facile perspicatur. Etenim primum secundum cyclos sexaginta annorum computata est epocha Lycurgi, cui deinde tamquam basi superstruuntur anni regii, ex illo sy-

stematice assumpti, quod in Canone exhibet Eusebius. Igitur priores *tres cycli* s. 189 anni pertinent usque ad epocham Lycurgi; quos deinde excipiunt *cycli duo et duodecim anni* regum septimi, octavi et noni. Si tribus regibus postremis Apollodorus ex vetustiore computo duos tantum cyclos attribuisset, Alcamenis annus postremus octodecim annis abesset ab Olymp. 1 (ut ap. Syncellum, ubi Alcamenis annus 37 est N° 4744, s. Olymp. 5, 3, etsi in reliquis Sync. aliena miscet), nunc abest annis triginta, sicut Eurysthei annus primus triginta annis distat ab reditu Heraclidarum. Has vero rationes ab vetustis ἀναγραφαῖς prorsus alienas eo consilio seriores iniisse vides, ut spatium temporis nanciscerentur, quod et Aristodemi annis et pupillari ætati Eurysthei sufficeret, atque sic ad historiæ probabilitatem res adduceretur (v. O. Müller Dor. II, p. 504). — Ad instar chronologiæ Lacedæmoniacæ adornata sunt tempora regum Corinthiorum.

33. Devenio ad *tempora bellorum Messeniaceum*, de quibus quantopere fluctuent sententiæ nemo nescit. Veterum testimonia hæc sunt:

a.) Isocrates Archidam. p. 121 A: Ἡμεῖς τοῖνυν τὴν Μεσσηνίην εἰλομεν πρὶν Πέρσας λαβεῖν τὴν βασιλείαν... καὶ πρὶν οἰκισθῆναι τινὰς τῶν πόλεων τῶν Ἑλληνίδων. Καὶ τούτων ἡμῖν ὑπαρχόντων, τῷ μὲν βαρβάρῳ τὴν Ἀσίαν ὡς πατρώαν οὖσαν ἀποδιδόασιν, δεοῦμαι διακρίσειν κατέσχευε τὴν ἀρχὴν· ἡμεῖς δὲ Μεσσηνίην ἀποστέρουσιν, οἱ πλέον ἢ διπλάσιον χρόνον ἢ τοσοῦτον τυγχάνομεν ἔχοντες αὐτὴν καὶ Θεσπιάς μὲν καὶ Πλαταιῶν ἔχθρας καὶ πρώτην ἀναστάτους πεποιτήκασι, ταύτην δὲ διὰ τετρακοσίων ἐτῶν μέλλουσι κατοικίσειν. (369 + 400 = 769).

b.) Dinarch. in Demosthen. p. 29, 29: Μεσσηνίην τετρακοσιοστώ ἔτει κατέκισαν (369 + 400 = 769).

c.) Lycurg. in Leocrat. p. 155, 22: Μεσσηνίην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσιν (500 + 369 = 869).

d.) Plutarch. in Apophthegm. p. 126 Messeniam subactam a Lacedæmoniis dicit annis 230 ante mortem Leonidæ (481 + 230 = 711). Cf. Müller Dor. I, p. 146.

e.) Orosius I, 21: Anno vicesimo ante urbem conditam Lacedæmonii propter spretas virgines suas... per annos viginti indefesso furore bellantes. Igitur bellum gestum est an. 772-752.

f.) Justin. III, 5: Messenii expugnantur. Dein quum per annos octoginta gravia servitutis... verbera perpassi essent... bellum instaurant.

g.) Euseb. Arm. Olymp. 9, 3s. 742 a. Chr.: Lacedæmonii cum Messeniis bellum gerunt. Euseb. Scal. Olymp. 9, 1 s. 744 a. Chr.: Lacedæmonii

contra Messenios vicennale bellum gerunt. Indicatur idem annus, quem præbet Pausanias.

h.) Euseb. Ol. 12, 1 = 732 a. Chr. : *Messene a Lacedæmoniis capitur.*

i.) Euseb. Ol. 36, 4 = 632. a. Chr. (Ol. 35, 4 Hieron.) : *Messene deficit a Lacedæmoniis.* Ol. 37, 1 = 632 a. Chr. (Ol. 36, 4 Hieron.) : *Tyrtæus.*

k.) Strabo VIII, p. 362 Messenios bello secundo socios habuisse dicit Pisatas sub Pantaleonte rege. Pantaleon tamquam agonothesa Olympiorum memoratur Ol. 34 = 644. a. Chr. Vide Pausan. VI, 22, 2. Filius ejus Pyrrhus Pisatarum rex fuit Ol. 52 = 572 a. Chr. Pausan. I. 1. Cf. Müller Dor. II, p. 507; Fischer Tab. chron. p. 128.

l.) Ælian. V. H. XIII, 42 Messenen restitutam dicit post annos ducentos et triginta. $\frac{370}{60} + 230 = \frac{620}{60}$, qui annus postremus esse debet belli secundi; quod si vicennale fuisse statuit, initium cadit in annum $\frac{620}{60}$.

m.) Pausanias IV, 5, 4 : Bellum primum incipit Olymp. 9, 2 = 743 a. Chr., Æsimidæ archontis anno quinto; finis ei impositus Olymp. 14, 1 = 724 a. Chr., Hippomenis anno quinto (IV, 13, 5). Alterum bellum exarsit post annos 39, Olymp. 23, 4 = 685 a. Chr., archonte Tlesia (IV, 15, 1); geritur per septemdecim annos usque ad Olymp. 28, 1 = 668 a. Chr., quo Athenis archon erat Autosthenes. — Cum his tamen non quadrat quod legitur IV, 27, 5 : ... κατέλθον ἐς Πελοπόννησον οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ ἀνέσώσαντο τὴν αὐτῶν ἐπτα καὶ ὀγδοήκοντα καὶ διαχοσίους ἔτεσιν ὕστερον μετὰ Ἐλφας ἄλωσιν ($\frac{120}{60} + 287 = 657$ sive 656). Quæ quum ab altero numero (668) 11 — 12 annis recedant, aut corrupta sunt, aut alium computum indicant, ex quo finis belli primi in annum 713, alterius initium in annum 674 inciderent.

34. Antequam numeros a veteribus traditos in examen vocemus, videamus quamnam rei adorationem sibi postulent leges ἀναγραφῶν. — Ex regum laterculis apparet finem cycli positum esse in anno postremo Theopompi. Is quum primum bellum ad exitum perduxisset, et a nonnullis sub finem belli occubuisse dicatur, epochæ annus collocatus fuisse debet in belli anno postremo. Finis vero Theopompi sec. ἀναγραφῶν ab epocha Lycurgi distat cyclis duobus, ut supra vidimus. Conferre licet locum Plutarchi, qui ephoros a Theopompo institutos ait 130 annis post legislationem Lycurgi. Pro 130 annis chronologus ponere debuit an. 126. Quare accuratius rem definit Eusebius, qui ad Ol. 5, 3 s. 758 a. Chr. (= 126 annis post 884) notat : *Primus Lacedæmone fit ephorus.* Neque repugnat ἀναγραφῶν simplicitati eidem anno cyclico assi-

gnari et finem belli et ephorum post primum bellum institutionem regisque obitum.

Bellum secundum a primo distat annis 39 secundum Pausaniam, annis 80 secundum Justinum. Neutra ratio vetustioribus probari potuit. Nam Pausaniæ sententiæ quantopere refragentur illa Tyrtæi : ἐμάχοντο... πατέρων ἡμετέρων πατέρες (Paus. IV, 15, 1.), sæpius idque rectissime viri docti monuerunt (v. Müller Dor. I. 1.) : contra numerus Justinus paullo nimius est. Igitur ἀναγραφῶν spatium intermedium statuerint unius cycli sive annorum trium et sexaginta.

Lycurgi epocha fluctuat inter duos maxime cyclos (902 et 839). Itaque quum distantia rerum bene servari soleant, eadem fluctuatio erit de epochis Theopompi et bellorum Messeniacorum. Secundum hæc simplicissimi ἀναγραφῶν numeri sunt :

776 aut 713. Finis belli primi.

713 aut 650. Initium belli secundi.

Annum 776 innuunt rotundi numeri oratorum Isocratis et Dinarchi, qui subactam Messeniam dicunt annis *quadringentis* ante 369, i. e. 769. [Quod in Lycurgi oratione pro 400 ponuntur 500 anni, quum ex reliqua chronologia nullam admittat explicationem, aut corruptum est, aut rhetoris tribuendum negligentia.] Ad annum 713 proxime accedit Plutarchus, qui ab anno 481 paullo rotundius numerat an. 230 (= 711). Ex eodem computo Tarentum post primum bellum M. conditur anno 708 secundum Eusebium. Porro finem belli primi anno 713 tributum eruere licet ex Pausan. IV, 27, 5 (vide supra).

Accuratius bellorum tempora definiunt Eusebius, Orosius et Pausanias, qui tamen omnes non ἀναγραφῶν, sed recentioris ætatis calculos reddunt. Hos ut intelligamus, tenendum est quod in antecedentibus exposuimus. Primum enim vidimus novæ quasi æræ initium factam esse epocham Lycurgi (884 et 821), octodecim annis ab anagrapharum cyclis recedentem. Igitur etiam Theopompos et bella Messeniaca totidem annis posterius poni debebant, siquidem vetusti regum numeri nullam experti erant mutationem. Mutati autem sæpius sunt eo consilio, ut finis Theopompi et Alcamenis integris cyclis ab æra Trojana distinerentur. Itaque prout Trojana æra vel 36 vel 24 annis ab illa ἀναγραφῶν distabat, sic etiam Theopompi finis totidem annis posterior faciendus erat. Ac præ ceteris quidem 18 et 24 annorum differentia, quarum illa ex Lycurgi, hæc ex belli Trojani epochis pendet, in Peloponnesiaca chronologia oc-

currunt: Neque mireris si sæpius chronologi vetustum et recentiorē hunc computum confuderint. Unum alterumque exemplum apponere liceat.

35. *Cyrenæ* sec. Euseb. ap. Hieron. conduntur Olymp. 5, 3 sive 758 a. Chr. i. e. 126 post 884. Eadem urbs ab eodem Eusebio condita dicitur Olymp. 37, 1 sive 632 a. Chr. i. e. 126 post 758; 252 (4 × 63) post 884. (*) Deinde tertius exstat numerus, qui a priore abest annis 24. Nam Solinus *Cyrenas* conditas ait annis 586 post Trojam (1194 — 586 = 608 = 632 — 24). Eundem annum numero rotundo indicat Theophrast. H. Plant. VI, 3, 3 : οἰκοῦσι μάλιστα περὶ τριακόσια (ἔτη) εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησιν (Olymp. 117, 2 s. 311 a. Chr.) [311 + 300 = 611]. Vides eos qui *Cyrenas* conditas dixerunt anno 608, alterum numerum 632 ex vet. ἀναρχαζῶν computo positum putasse, atque ex recentiore computo rem 24 annis posteriorem fecisse.

Eodem anno 758 vel etiam 757, quo secundum nonnullos *Cyrenæ* conditæ et ephori Lacedæmone sec. Euseb. instituti sunt, a Corinthiis conduntur *Syracusæ* sec. Marm. Parium. Scilicet quum regum Corinthiorum catalogus eodem plane modo atque ille Lacedæmoniorum adornatus esset, easdem quoque subiit mutationes, atque Automenis, regis postremi, epocha, cum qua *Syracusarum* origines conjunctæ erant, sicut illa Theopompi ab anno 776 descendit ad annum 758. Marmoris calculos utpote antiquiores etiam Thucydidem sequi recte contendisse mihi videtur O. Müllerus, quamquam ipse olim in notis ad Marm. Par. cum aliis plurimis putavi Thucydidem de *Syracusarum* epocha eodem modo statuisse ac Eusebium, qui ex recentiore calculo rem

24 annis posteriorem facit (758 — 24 = 734). In errorem induxit, quod in temporis spatio inter *Syracusarum* et *Gelæ* et *Camarinæ* origines elapso Eusebius et Thucydides consentiunt; quamquam hoc omnino nihil probat, quum rerum distantie ceteraque omnia eadem esse possint, etsi terminus a quo est diversissimus. — *Gela* sec. Thuc. conditur 45 annis post *Syracusas*, i. e. 713 a. Chr. sive 63 post Olymp. 1. Si chronologum sibi constantem Thucydides egisset, *Gelam* conditam dicere debebat 63 annis post *Syracusas*. Sed retulisse hoc videtur prout relatum reperit in Antiocho, puto, qui vetustos computos servaverit. Ex eodem fluxisse suspicor, quod de aliis duabus *Siciliæ* urbibus summi nominis refert Diodorus. Nam *Selinum* conditam dicit (XIII, 59) anno 242 ante eversionem (Ol. 92, 4; a. Chr. 409), i. e. 650 ante Chr. sive 2 × 63 post Olymp. 1. Eidemque cyclo (lib. XIII, 62) *Himeræ* origines assignantur. — Eodem modo de *Selinunte* Thucydides statuere debet, quum a *Selinuntis* incunabulis ad condita *Megara Hyblæa* (*) annos centum, inde vero ad *Syracusarum* initia supra quinque annos numeret. (650 + 100 + 7 = 757.)

36. Redeo ad *Messeniacæ*. Igitur de fine belli primi eadem erunt differentie ac de Theopompi epocha, quam alii a Lycurgi æra proficiscentis annis 18, alii ad æras *Trojanas* respicientes annis 24 vel 36 post ἀναρχαζῶν cyclum ponebant. Accedit Apollodori computus, qui finem Theopompi collocat in anno 29 post 776 i. e. 748. — Eadem denique differentie in eorum calculis esse debebant, qui Theopompum uno cyclo inferiorem fecerunt. Jam si secundum bellum 63 annis post primum cepit initium, numeros habemus hosce :

	CYCLUS A.					CYCLUS B.				
Finis belli primi.	776 Isocr. Din.	⁻¹⁸ 758	⁻²⁴ 752 Oros.	⁻²⁸ 748 [Apollod.]	⁻³⁶ 740 [Soalb.]	713 Plutarch. [Pausan.]	⁻¹⁸ 695	⁻²⁴ 689	⁻²⁸ 685	⁻³⁶ 677
63										
Initium belli secundi.	713	695	689	685 Pausan.	677	650	632 Euseb. Diodor.	626	622 Ælian.	614

Non omnes hosce numeros fragmentis nostris chronologicis probare possumus, sed qui traduntur omnes jam admittunt explicationem. — De annis 776 et 713 belli primi jam monui; an-

(*) Adde *Cyrenas* antetrojanas, quas Euseb. conditas dicit N° 683 = 1333 a. Chr. = 126 ante 1207.

(*) *Megara Hyblæa* Thucydides (I, 51.) a *Gelone* capta dicit post annos 245, i. e. circa 505. E vulgari chronologia rem 22 — 24 annis posteriorem ponunt, sed quam diverse chronologi pro suo quisque systemate de *Gelonis* ætate statuerint ex fragmentis scriptorum Siculorum et aliunde luculenter apparet, modo ne violentis mutationibus hæc ad concordiam revocare velis. Verum de his dicemus alio loco.

num 752 exhibet Orosius, annos 748 et 740 tamquam annos postremos Alcamenis et Theopompi novimus ex antecedentibus, verum de belli Messeniaci temporibus non habemus testatos. Annum 685 belli secundi exhibet Pausanias. Ælianus qui Iram captam dicit 599 vel 600, si quattuordecim annos, quot Pausanias narratione sua recenset, bellum durasse statuit, initium tribuit anno 614; potuit tamen etiam de anno 622 cogitare, quum variæ essent de hac re vet. sententiæ. Annum 632 (4 × 63 post 884) præbet Eusebius. Eodem modo de bello secundo statuit Diodorus (VIII, 13. ed. Didot.), ut fragmentorum serie docemur.

Jam qui factum sit, ut anni 63 spatii intermedii, quos ἀναγραφὰι habebant, in annos 39 vel 81 vel plures etiam abierit, facile intelligitur. Scilicet mixtæ sunt computationes diversæ. Si quis bellum primum posuit an. 752 vel 689, alterum 713 vel 650, intervallum nactus est annorum 39; contra si numeros 776 et 695, vel 713 et 632 conjunxeris, medii anni sunt 81, qui octoginta annis Justini designantur. Quæ diversorum systematum confusio apud veteres historicos omnino est frequentissima satisque antiqua. Itaque quum intervallum istud annorum 39 scriptorum quorundam antiquiorum, qui duos ex appositis computos conjungebant, auctoritate commendari posset, facile accidit, ut idem ad alios numeros ab aliis transferretur. Atque sic Pausanias, qui bellum secundum recte ponit a. 685, sed perverse inde ab hoc termino annos 39 numerans finem belli prioris tribuit anno 724, i. e. 24 post 748. Similiter Eusebius Messeniam captam dicit an. 732, ut nunc quidem legitur; sed procul dubio res uno vel duobus annis a propria sede amota est, quod fieri solet, ubi complura eidem anno in margine Canonis adscribenda sunt, ut h. l. origines Syracusarum, Carum imperium maritimum et bellum Messeniacum. Verus numerus erit $\frac{734}{733}$, qui 24 annis distat ab anno 758 (126 post 884), eodemque modo Messeniaco bello assignatur, quo Syracusarum originibus: utramque rem antiquiores posuere anno $\frac{738}{737}$.

Jam quum Pausaniæ computus ratione omnino destitutus sit, vides unde nata sint magna ista in ipsius historiæ digestionem incommoda, de quibus egit Sainte-Croix (*Chronologie des Messéniens* in *Mém. de l'Acad. d. Inscr.* Tom. XLV, p. 321 sqq.). Cf. Müller Dor. I, 145, et Manso in *Sparta* (quem librum inspicere mihi non licuit). Regum annos ex Apollodoro assumere non potuit, sed ad alios catalogos configere coactus est, ut supra jam monui. Etenim Alcamenis annos ex

computo posuit, quem Anonymus apud Eusebium vel Sosibius sequebatur; ex alio systemate mutatus est tempora Theopompi, qui sec. Pausaniam inter vivos adhuc versatur tempore τοῦ περὶ τῆς Θυραετίδος ἀγῶνος (718 sec. Euseb). Procul dubio catalogos ante oculos habuit, in quibus Theopompi annus postremus erat 713, sicut etiam finem belli Messeniaci primi huic anno assignatum ipse Pausanias (v. supra) indigitat.

Ex eadem temporum confusione explicandum, cur bellum primum non paullo post mortem Teleclis, ut res postulat alique narrarunt, sed γενεᾷ demum ὕστερον (IV, 4, 3) exarsisse dicat. (*) Diutius his immorari a proposito nostro alienum.

CAPUT V.

ATHENIENSES.

37. Ἀπὸ Ὠγύγου... ἐπ' οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμὸς... μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος... ἐστὶ συνάγεται χίλια εἴκοσι. Ταῦτα γὰρ τὰ τῶν Ἀθηναίων ἱστοροῦντες Ἑλλάνικος καὶ Φιλόχορος (De his monui § 23)... Μετὰ δὲ Ὠγύγον διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθορὰν ἀδασίλευτον ἔμεινεν ἡ νῦν Ἀττικὴ μέχρι Κέκροπος ἐτὶ ῥηθ' (189 = 3 × 63). (*) Hæc Eusebius in *Præpar. Evang.* X, 10. p. 489. Minus accurate idem Eusebius in *Chron.* p. 133 Mai.: *Post Ogygen... regnatum esse negant in ea regione, quæ nunc dicitur Attica, annis CXC usque ad Cecropem.*

A Cecrope usque ad æram Trojanam ἀναγραφὰι numerabant cyclos sex sive annos 378. Paullo aliter Marmor Parium, Excerpta Barbara et Eusebius. Excerptis Barbaris Cecropis annus 1 est

(*) Luculentissimum acrisiæ exemplum præbet lib. IV, 23, 3, ubi Messenios post finem belli primi sub Alcimidam Rhegium migrasse dicit *quo tempore tyrannide politus esset Anaxilas* (circa. Ol. 70). — Porro bellum secundum Pausanias gestum esse dicit per annos *septemdecim*, quum ex ipsa rerum narratione nonnisi *quattuordecim* eruantur:

an. 1. Πρῶτον ἐν Δέραις· ἐτεὶ πρῶτον μετὰ τὴν ἀπόστασιν (IV, 15, 2.).

an. 2. Πρῶτον ἐπὶ τῷ κάπρου σήματι· ἐνιαυτῷ ὕστερον τοῦ περὶ τὰς Δέραις ἀγῶνος (IV, 15, 4).

an. 3. Πρῶτον ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τάφῳ· τρίτῳ ἐτεὶ τοῦ πολέμου (IV, 17, 2).

an. 4-14. Ἰρὰ ὀβσσησίου· ἀντήρκεισαν δὲ ὅμως οἱ Μεσσηνιαὶ καὶ μετὰ τὴν ἐν τάφῳ συμφορὰν ἐνὶ ταῖς δέκα ἔτεσιν ἐμνημόμενοι (IV, 17, 6. V. Fischer. *Tabb. chron.* p. 83.) Necesse an non quattuordecim belli anni præ reliquis numeris traditione sanciti fuerint.

(*) Thallus (ap. Theophylact. ad Autolyc. p. 281) *Ogygen* ponit annis 338 ante 1194 = 1532 a. Christ., sive 315 = 5 × 63 ante 1217. Quod a vulgari ratione longe abest.

1590 a. Chr. i. e. 373 ante 1217. Desunt anni quinque. Marmor P. rem ponit in an. 1582 a. Chr. i. e. 373 ante 1209 (*), quæ Marmoris est annus excidii Trojæ. Eusebius præbet annum 1555 a. Chr. i. e. 371 ante 1184; 372 ante 1183. Desunt anni septem vel sex. — Vides *Excerpta Barb.* cyclos numerare ab anno expeditionis, ut par erat; Eusebium et Marm. P. ab anno excidii. Quomodo explicanda sit ista 5-7 annorum differentia patebit ex sequentibus. — Ceterum Eusebii laterculus ita se habet :

1. Cecrops I	50	an. Ahrah.	461 a. Chr.	1355
2. Cranaus	9			1505
3. Amphictyon	10			1496
4. Erichthonius	50			1486
5. Pandion	40			1436
6. Erechtheus I	50			1396
7. Cecrops II	40			1346
8. Erechtheus II	25			1306
9. Ægeus.	48			1281
10. Theseus.	30			1233
11. Menestheus.	23			1203
12. Demophon.	33			1180
13. Oxyntes.	12			1147
14. Aphidas	1			1135
15. Thymætes	8			1134

1. Melanthus	37			890
2. Codrus.	21			927
3. Medon.	20			948
4. Acastus.	36			968
5. Archippus.	19			1004
6. Thesippus.	41			1023
7. Phorbas	31 (30 p. 3: Val)			1064
8. Megacles.	30			1095
9. Diognetus.	28			1125
10. Pherecles.	19			1153
11. Ariphron.	20			1172
12. Thespius.	27			1192
13. Agamestor.	20			1219
14. Æschylus.	23.			1239
(Æschyli an. 2.				1240
15. Alcæmon.	2			1262

1. Charops.	10			1264
2. Æsimides	10			1274
3. Clidicus.	10			1284
4. Hippomenes	10			1294
5. Leocrates.	10			1304
6. Apsander.	10			1314
7. Eryxias.	10			1324
Creon.				1235

(*) Magna tamen suspicio est Marmoris auctorem plenos cyclos sive 378 annos posuisse. Igitur Cecropis annus primus Marmoris annus foret non ΧΗΗΗΔΓΙΙΙ, sed ΧΗΗΗΔΔΙΙΙ. Mutatio facillima est, facillimeque in legendis primis Chronici lineis, quæ pæne oblitteratæ erant, falli potuit oculus Seldeni. — Jam vero 1323 anni *expleant* 21 cyclos *minores*, sive *tres cyclos maximos* (3×441). Sæpenumero jam vidimus sæpiusque videbimus quantæ hujus cycli maximi in veterum chronologia sint partes; Chronici vero auctorem ad hanc rem attendisse, imo propterea potissimum tabulam istam composuisse, quod maximam quandam periodum Diogneti anno absolvi putabat, mihi videtur verisimillimum. Commendatur sententia eo, quod lapis in duas divisus est partes, quarum prima continet res gestas usque ad Trojæ excidium, sive Marmoris annum 945, qui a Diogneto anno abest cyclis quindecim. (15×63=945).

38. Secundum *Excerpta Barb.* a Cecrope usque ad annum postremum Eryxiæ, qui incidit in Olymp. 24, anni sunt 907; a Cecrope usque ad Olymp. 1 sive ad Æschyli annum secundum sunt an. 814; a Cecrope ad mortem Codri numerantur anni *quadringenti XCII*; sic corrupte legitur pro : *quadringenti XCIX*. Ex laterculo summa colligitur annorum 501; uni alterive regum duo anni demendi sunt. Eodem modo in annis archontum perpetuorum erratum est, quum laterculi numeri non eam præbeant summam, quam recte auctor colligi vult; ubi lateat error, nescio; sed ut constent sibi numeri, Ariphroni pro 30 annis dedi 22.

1. Cecrops I.	50	1590 a. Chr. = 1595 — 5.
2. Amphictyon	40	1540
3. Erichthonius.	10	1500
4. Pandion I.	50	1490
5. Erechtheus.	40	1440
— 190 [189]		
6. Cecrops. II.	53	1400
7. Pandion II.	43	1347
8. Ægeus.	48	1304
9. Theseus.	31	1256
10. Menestheus an.	1	1225
	9	1217
	19	1207
11. Demophon.	35	1206
12. Oxyntes.	14	1171
13. Aphidas.	1	1157
14. Thymætes.	9 (7)	1156
— 441.		
1. Melanthus.	37	1149 = 1154 — 5.
2. Codrus.	21	1112
3. Medon.	20	1091
4. Acastus.	39	1071
5. Archippus.	40	1032
6. Phorbas.	33	992
7. Megacles.	28	959
8. Diognetus.	28	931
9. Pherecles.	15	903
10. Ariphron.	30 (22?)	888
11. Thespius.	40	866
12. Agamestor.	26	826
13. Thersippus.	23	800
14. Æschylus.	[14]	777
Æschyli an. 2.		776

* Post Æschylum autem hi VIII: *

1. Alcæmon.	10	763
2. Charops.	10	753
3. Æsimides	10	743
4. Clidicus.	10	733
5. Hippomenes.	10	723
6. Leocrates.	10	713
7. Apsander.	10	703
8. Eryxias.	10	793
Creon.		683

39. A Cecrope ad Trojan. epocham numerari vidimus sex cyclos, salva quinque vel septem annorum differentia. Quod sequitur spatium a Trojana epocha ad mortem Codri duobus cyclis s. 126 annis absolvitur in *Excerptis Barb.* (121; — 1091) et in Chron. Eusebii (1194 — 1068).

Reges excipiunt *archontes perpetui*, quorum

tempora quinque cyclis comprehendebantur. Eusebius in Canone quidem numerat annos 316. (a. 1068—752.), libro primo vero (p. 137 Mai) accurate exhibet annos 315 (5×63). Igitur Medontis annus primus non 1068 sed 1067 esse debet, ita ut anni inter Trojam et Codri obitum interjecti recte computentur ab anno 1193, non ab an. 1194.

Barbaro quum æra Trojana sit an. 1217, Charopis annum primum ponere debebat in Olymp. 1, 1. (1091—776=315); sed Charopis epocham, præter differentiam unius anni, eandem habet quam Eusebius. Patet igitur cum ab altero computo transiisse ad alterum. Quod ut efficeret, archontum perpetuorum tempora 24 annis augenda erant ($315 + 24 = 339$) (*). Ejusmodi computorum confusio frequentissima est.

40. Archontes perpetuos sequuntur *decennales septem*, qui quum cyclicæ temporum adornationi refragarentur, magnarum in chronologia turbam auctores exstiterunt. Quare persuasum mihi est veteres ἀναρχαὶς, siquidem omnino noverint archontes, qui neque perpetui neque annui erant, non decennales eos dixisse, sed *novennales*, sicuti deinceps *noem* quoque anno archontes creabantur (**); postea vero inde a Clisthenis ætate quum denarius numerus in plurimis institutis publicis regnare cõpisset, probabile est novennales archontes a chronologis in decennales esse mutatos. Potuit tamen etiam a senioribus cyclica ratio ita servari, ut septem archontes creatos quidem in decem quemque annos, postremum vero vel alium quemvis per tres tantum annos magistratum gessisse dicerent. Sed hæc jam mittamus.

Igitur quum anni septuaginta ($63 + 7$) a Charope numerandi essent, Creontis epocha est annus 682. Sic Eusebius in Canone. Marmor Parium Creontis annum ponit 684; Exc. Barbara atque alij exhibent annum 683 (v. Fischer Tabb. chron. p. 84). Quænam causa minimæ hujus differentię fuerit, nunc non anquiro; intellexisse sufficiat recentiorum computum a cyclicis anagrapharum recedere annis 5—7. Tot vero annis etiam Cecropis annus 1 a vetusta ratione recedit, uti vidi-

mus. Patet hoc eo consilio factum esse, ut in definiendo spatio a primo archonte annuo usque ad initium chronologiæ Atticæ elapso veteres cyclo- rum rationes conservarent. Numerabantur cycli *quattuordecim*, quorum sex antetrojanis, duo posttrojanis regibus, quinque perpetuis, unus decennialibus archontibus tribuebantur. Cum hac distributione conjungenda est alia eaque antiquior ad familias principum pertinsens, secundum quam quattuordecim cycli in duas dividebantur partes æquales, sive in duos cyclos maximos. Alter eorum dabatur Cecropis prosapiæ, alter posteritati Melanthi. Recte igitur Excerpta Barbara quattuordecim Cecropidis tribuunt annos 441. A Melantho ad Creontem (1149—683) apud eundem sunt anni 466. Unde si detraxeris annos 24, quos addidit, ut ab altero computo ad alterum transiret, restant an. 442. Unus annus abundat, quoniam in Melanthi epocha annis *quinque*, in Creontis vero epocha annis *sex* ab ἀναρχαῖων cyclis recedit. Eusebius in eo peccat, quod cyclos a Cecrope usque ad Trojanam æram, ab anno excidii numerat, quum sequentes recte numerati sint ab anno expeditionis. Deinde vero excidii annum non 1183 sed 1181 ponit. (*) Hinc oritur duodecim annorum differentia. Quare a Cecrope ad Melanthum pro 441 annis habet 429 ($441 - 12$). Vides Eusebium diversa junxisse, quod ipse quodammodo profitetur p. 138: * *Hæc sunt tempora, ait, quæ in antiquitatibus Atheniensibus recensentur, atque instar gravis historię ac vetustæ firmatæ habentur. Quamquam revera tempus ante captum Ilium et quicquid in eo memorabile actum est quum diligenti historię non esset traditum, id nos, prout licuit, e pluribus memoriis summatim congressimus*. Neque tempus a Melantho ad Creontem præterlapsum prorsus accurate redditur; nam pro 441 annis supputantur 443, hoc modo:

$$\begin{array}{r} \text{A Melantho ad Medontem an. } 58 = 63 - 5 \\ \text{A Medonte ad Charopem. . . . . } 315 \\ \text{A Charope ad Creontem . . an. } 70 = 63 + 7. \\ \hline 441 + 2. \end{array}$$

Quum decennialium archontum tempus septem annis unum cyclum excedat, totidem anni de-

(*) Inverso modo Syncellus Medontis annum 1. ex eodem systemate quo Eusebius posuit; contra Charopis annum exhibet 771; esse debebat 776. Quinque annis tum in Attica tum in aliarum civitatum chronologia (v. Goar. ad Sync. tom II, p. 206 ed. Dindf.) aberravit. Igitur ut auctori Excerptorum 24 anni addendi ($315 + 24 = 339$), sic Syncello 24 anni detrahendi erant ($315 - 24 = 291$).

(**) Similiter ephetae fuisse videntur *novies novem* sive 81. Hunc in modum conjungenda suspicor testimonia Suidæ et Procli, quorum ille 80, hic 51 ephetas numerat.

(*) Explicatur error e computo, quem Syncellus sequitur. Is enim a Cecropis anno 1. usque ad annum 1181 a. Chr. exputat annos 377 (quod a cyclico numero 378 proxime abest.) [Nº 3945—4321]. Verum annus 1181 Syncello est annus *expeditionis* Trojanæ (ex æra Sosibii), quum ultimus annus Menesthei, quo Troja capta est, sit Nº 4330=1172 a. Chr. Eusebius igitur annum 1181 pro anno excidii sumsit, confundens cum cum a. 1184 s. 1183, quo ex Apollodori aliorumque plurimorum calculis Troja evertitur.

mendi erant cyclo Melanthi Codrique (63 — 7 = 56). Sin duobus regibus postremis cum aliis dare voluit annos 58, tum cum iisdem etiam archontibus decennialibus 68 (63 + 5) tantum annos tribuere, atque Creontis annum 684 (ut in Marm. Par.) ponere debebat. Fortasse tamen computus, quem Eusebius exhibet, nonnullis chronologorum græcorum probatus erat, iis nempe, qui cyclo maximo non 441, sed 443 vel etiam 444 annos tribuebant. Quæ hujus rei sint rationes suo loco (Vide Eratosth. fr. 1.) monebimus.

41. Computus modo explicatus Charopis annum primum in cyclo ponit initio (752 = 441 post 1193), adeo ut Creontis epocha 5 — 7 annis post initium sequentis cycli (a. 689) ponatur (= 684 — 682), et posteriora omnia, quæ ab hac Creontis epocha numerantur, totidem annis ab ἀναγραφῶν cyclis recedant. — Altera quæ dabatur ratio hæc est: scilicet qui annuorum archontum epochæ veterem sedem (an. 689) servare voluerunt, quinque vel septem annos, in archontum decennialium temporibus cyclum excedentes, cyclo anni 752 præfixerunt. Igitur Eusebius alii que numerant:

	Charops.			Creon.
	752		689	684—682
	5—7	63	5—7	
Alii:	759—757	752	689	
	Charops.		Creon.	

Secundum hæc rerum antecedentium epochæ aut 5 — 7 annis superiores evadebant, aut 5 — 7 anni e temporibus archontum perpetuorum eliminandi erant. Posterius fecit Castor (v. fr. 13) ita computans:

$$\begin{array}{rcl} \text{Archontes perpetui an.} & 308 & = 315 - 7 \\ \text{Archontes decennales a.} & 70 & = 63 + 7 \\ \hline & 378 & = 6 \times 63 \end{array}$$

Ex altera ratione inter alia pendere videtur æra Trojana (1200. a. Chr. = 1193 + 7), sicuti relictus Her. epocha (1110 = 1103 + 7) apud Vel-lejum Paterculum (v. § 21).

Computum, ex quo archontibus dec. 68 tantum anni assignantur, ideoque Charopis annus 1 est a. 757 a. Chr., exhibet Pausanias, qui (IV, 5, 4) annum 743 (Olymp. 9, 2) cum Æsimidæ anno quinto, annum 724 s. Olymp. 14, 1 cum quinto anno Hippomenis componit. Igitur:

$$\begin{array}{l} \text{Charopis an. 1.} \quad 757 \text{ a. Chr.} \\ \text{Æsimidæ an. 1.} \quad 747 \text{ etc.} \end{array}$$

Postremo archonti vel certe uni ex postremis tribus octo tantum anni tribuendi erant. Num ita fecerit Pausanias confirmari nequit, imo dubitari potest. Nam Olymp. 23, 4 sive 685 a. Chr. archon-

tem Athenis fuisse dicit Tlesiam (IV, 15, 1). Eundem vero, ut videtur, Tlesiam (*) Marm. Parium ep. 33 a Creonte ponit tertium, ita ut, si eodem modo Pausanias statuit, Creontis annus foret 687 (non 689, ut nos postulamus), atque integri 70 anni archontibus dec. tribuerentur. Dijudicare rem non licet.

Charopis epocham anno 759 assignatam expressis testimoniis probare non possum; attamen quum in Græcorum chronologia nihil frequentius sit quam septem annorum differentia, eaque aliunde derivari vix possit, hoc ipsum satis superque rem indicare videtur.

Igitur Charopis epochæ assignandi sunt anni

$$752. \quad 759 - 757.$$

His e vetusto computo omnia 24 annis superiora faciente (quem litera A signabo, dum alterum vulgarem ex Apollodori æra Trojana pendente indicabo litera B.) respondent anni

$$776. \quad 783 - 781.$$

Similiter anni Creontis e computo B sunt:

$$689. \quad 684 - 682.$$

ex computo A:

$$713. \quad 708 - 706.$$

Utrumque computum de Creontis epocha affert ex Africano Syncellus p. 212 B: ἀρχοντες ἐνιαυσιαῖοι ἡρέθησαν ἐξ εὐπατριδῶν, ἐννέα τε ἀρχόντων Ἀθήνησιν ἀρχὴ κατεστάθη. ἡ δὲ τῶν ἐνιαυσιαίων ἀρχὴ . . . Κρέοντος πρώτου ἀρχοντος ἡγησαμένου ἐπὶ τῆς 19' Ὀλυμπιάδος, οἱ δὲ ἐπὶ κε'. In quibus recte notata est sex Olympiadum distantia, sed pro Olymp. 19 et 25 dicendæ erant Olymp. 18 et 24. Nam Africanus, ex quo rem affert Syncellus, Creonti assignavit annum 682, ut ex iis quæ sequuntur ap. Syncell. intelligitur (v. Fischer. l. l. p. 84). Error inde ortus quod ipse Syncellus Creontem erraneè ponit Olymp. 19, 3 = 701 pro 706, sicuti Charopem anno 771 pro 776, ut supra monui.

42. DRACO. SOLON. — De Draconis epocha disertum testimonium apud unum exstat Eusebium Arm., qui ad N° 1395, Olymp. 39, 4, a. Chr. 621 adnotat: *Draconem aiunt leges tulisse*. Hoc computatum a Creontis anno 684 (684 — 63 = 621). Eandem Olympiadem, anno accuratius non definito, Draconis legibus tribuunt Tatian. p. 140, Clemens Al. Strom. I, p. 309 B, Suidas v. Δράκων. — Ceterum sponte intelligitur, eandem de Draconis epocha calculorum varietatem fuisse, quam de Charopis et Creontis temporibus vidimus, etsi e veterum scriptis rem demon-

(*) Seldenus in Marmore legit *Lysiam*.

strare non licet. Hoc tamen traditur Diodorum (Lib. IX, 17. ed. Didot.) a Dracone ad Solonem numerasse annos 47. Porro Tzetzes Hist. V, 350 septem tantum annos inter Solonis et Draconis epochas intercedere ait. Cf. Tatian l. I. p. 141: Δράκων περὶ Ὀλυμπιάδα τριακοστὴν καὶ ἐνάτην εὐρίσκειται, Σόλων δὲ περὶ μ'.

Vulgo Solonem archontem collocamus in a. 594, qui ab allata Draconis epocha abest annis 27. Ab eodem anno 594 si proficisceris, ex Diodori mente Draco ponendus foret a. 641; verum is numerus in nullum quadrat computum; aliter Diodorus de Solonis ætate statuisset debet.

Euseb. Venet.	Nº 1423	(46,4 = 593),	Epimenides Athenas destruxit (i. e. καθίρει).
	1425	(47,2 = 591),	Solon leges ferebat.
Euseb. Arm.	1424	(47,1 = 592),	Epim. Athen. destruxit.
	1425	(47,2 = 591),	Solon leges ferebat.
Hieronymus.	1422	(46,2 = 594),	Solon leges ferebat.
	1425	(47,2 = 591),	Epim. Athenas emundavit.

Præferenda quæ leguntur in ed. Venet. et Armen., ubi ante Solonem memoratur Epimenides, qui πολλὰ προκυπεργάσατο καὶ προωδοποίησεν αὐτῶ (Σόλωνι) τῆς νομοθεσίας (Plutarch. Solon. c. 12). Hieronymus ordinem invertit, ut Soloni, puto, daret annum, quem apud alios patres ei tributum reperit.

43. Jam constat chronologiam, quam vulgo sequimur, non posse cum iis conciliari, quæ de Solone apud Cræsum morante ab Herodoto aliisque narrantur. Num ficta hæc sint necne, nihil curo, quum certe tempora ab antiquioribus ita deberent adornari, ut non inepta Herodoti narratio appareret. — De Lydorum chronologia dicendum erit in notis ad fragm. Castoris, ubi demonstrabo eam secundum veterem de cyclis doctrinam fuisse dispositam vel e computo A vel e computo B. Idem in Atticis temporibus usque ad epocham Draconis factum esse vidimus, nec causa est, cur in Solonis ætate constituenda hanc rationem prorsus jam relictam esse putemus. Jam vero ex ἀναγραφῶν computo A Cræsus imperium suscepit eodem anno, quo apud Athenienses magistratum gessit Solon (a. 587), atque optime quadrat Herodoti et Plutarchi narratio, (*) ex qua paullo post leges latas iter suum decennale Solon instituit.

Si nobis eadem inconcinna esse videtur, causa

(*) Herodot. I, 29: Σόλων... δὲ Ἀθηναίοισιν νόμους κελεύσας ποιήσας ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τίνα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν ἔθετο κ. τ. λ. Cf. V, 113. — Plutarch. Solon. c. 25: ἐπεὶ δὲ, τῶν νόμων εἰσενεχθέντων, ἐνιοι τῷ Σόλωνι καθ' ἐκάστην προσήσαν ἡμέραν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες... ταῖς ἀπορίαις ὑπεκστῆναι βουλόμενος... πρόσχημα τῆς πλάνης τὴν ναυκληρίαν ποιησάμενος, ἐξέπλευσσε δεκαετὴ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποδημίαν αἰτησάμενος κ. τ. λ. Plura vide ap. Clinton. l. I. p. 269 sqq.

Annum 594 testantur Sosicrates ap. Diogen. Laert. et præter hunc patres beati, Clemens et Cyrillus; antiquiorum scriptorum nemo.

Demosthenes de Fals. Leg. p. 420 ab anno $\frac{111}{111}$ usque ad Solonem numerat annos 240 (= $\frac{111}{111}$). Eundem numerum e Demosthene affert Schol. ad Platon. p. 10 Rubnk. (V. Clinton F. H. tom. II, p. 365. ed. tert.).

Suidas: Σόλων γέγονε ἐπὶ τῆς μζ' (592) ὀλυμπιάδος, οἱ δὲ νσ' (556 a. Chr.).

Cum Solone conjungi solet Epimenides Athenas lustrans:

est, quod secundum numeros, quos probare solemus, Solonis epocha ex computo A, Cræsi tempora ex computo B posita sunt. Unde fit, ut Solonem circa vigesimum quantum demum post legislationem annum iter suscepisse dicant, vel aliis modis ad libitum rem componant.

Solonis annus in ἀναγραφαῖς ab anno Draconis distabat cyclo uno, a Creontis et Charopis epochis cyclis duobus et tribus. Proficiscamur a numeris Creontis.

	Comp. A.			Comp. B.		
Creon.	713	708	706	689	684	682
Dracon.	650	645	643	626	621	619
Solon.	587	582	580	563	558	556

E computo B annum 556 testatur Suidas; e computo A annum 582 habet Demosthenes, quamquam si minus accurate locutus est, etiam annum 580 vel 587 significare potuit. Ἀναγραφαί, quæ immutatam præbebant cyclorum rationem, Soloni assignare debebant annum 587. Ab hoc numerus Sosicratis abest annis septem; is igitur a Charopis epocha computatus est:

	A.	B.
Charops	783	759
126		
Dracon	657	633
63		
Solon	594	570

Hinc etiam pendent eorum rationes, qui Solonem ponunt Ol. 47. i. e. 592. (minus recte Euseb. a. 591), ex computo, quem in tabula subjecta notavi Aß.

Draconis annum in computo B habemus 633. Jam quum alia multa ex hoc computo Diodorus ponat (v. infra), eundem etiam in Draconis epocha secutus erit. Inde vero annus quadragessimus septimus est 587, quem ex simplicissimo compu-

to Soloni assignandum fuisse modo dixi. Quare numeros 633 et 587 Diodori esse pro certo licet contendere; alio modo isti anni 47 non possunt explicari; nam eorum rationem, qui, ubi diversi numeri de eadem persona referuntur, alios ad aliud vitæ momentum respexisse putant, in vetustahac chronologia non magis admitto, quam istud commentum, quo reges, dynastias, bella, colonias adeoque universam fere historiam duplicant, triplicant.

44. Videmus igitur chronologos plerosque usque ad Draconis tempora sequi computum B, deinde in Solonis epocha redire ad computum A. Unum novi Suidæ auctorem, qui etiam Solonis annum ex comp. B supputat. Consequenter is egit, quamquam calculi perversitas neminem fugit. Scilicet accusandum est istud chronologorum institutum, quo Trojanam æram inde ab Olympiade prima secundum solares cyclos expendebant, deinde vero in regum catalogis nihilo secius lunares annos ἀναγραφῶν retinebant, unde evenit ut omnia viginti quattuor annis fierent justo inferiora. Attamen non ubique ita agere licebat. Sic verbi causa Coræbi Olympiadem et ludorum Pythiorum institutionem, si mittimus paucorum annorum differentiam, nemo loco suo movere ausus est. Causa rei elucet. Idem vero pertinere debuit ad eorum virorum epochas, quæ cum ludorum illorum institutione conjunctæ erant. Igitur ne dicam Solonis tempora intermedia esse inter illa, quæ suo quisque modo impune adornare poterat, atque ea, quæ accuratius jam constituere licebat: ipsa historia Atticos chronologos inducere debuit, ut Solonis epocham cum cyclo ludorum Pythiorum componerent, ideoque ad ἀναγραφῶν rationes aut prorsus redirent, aut 5—7 tantum annis ab iis recederent. Contra in Lydorum historia, si exceperis istud cum Solone Cræsi colloquium, cui haud multum tribuisse seniores videntur, nihil impediebat, quin computum B adhiberent consequenter. Inde nata difficultas, quam inter ipsos veteres haud unum offendisse arguunt verba Plutarchi in Solone

(c. 25) : Τὴν δὲ πρὸς Κροῖσον ἐντευξιν αὐτοῦ (Σόλωνος) δοκοῦσιν ἔνιοι τοῖς χρόνοις ὡς πεπλασμένην ἐλέγχειν· ἐγὼ δὲ λόγον ἐνδοξον οὕτω καὶ τοσοῦτους μάρτυρας ἔχοντα, καὶ, ὃ μείζον ἐστὶ (*), πρέποντα τῷ Σόλωνος ἥθει καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφροσύνης καὶ σοφίας ἀξίον, οὐ μοι δοκεῖ προήσασθαι χρονικοῖς τισὶ λεγομένοις κανόσιν, οὓς μύριοι διορθοῦντες ἄχρι σήμερον ἐς οὐδὲν αὐτοῖς ἡμολογούμενον δύνανται καταστήσαι τὰς ἀντιλογίας.

Aliam rationem iniisse debent, qui Solonem paucistantum annis Dracone posteriorem fecerunt. Quum Solonis epocham e vulgari computo B sumtam admitti non posse cernerent, toto cyclo eam removisse videntur. — Solonis anni ex computo B sunt 563, 558-556. Numero 556 ubi addis annos 63, nancisceris an. 619 sive Ol. 40, 2. Hanc Olympiadem Soloni tribuit Tatianus; antecedentem assignat Draconi, sive id fecerit, ut nonnullis saltem annis utrumque legislatorem distingueret, sive Draconem ex alio computo (de quo supra) posuerit an. 621. Distinctius Tzetzes a Dracone ad Solonem numefat annos septem. Itaque illum cum Diodoro collocaverit in an. 633, hunc in an. 626, i. e. 63+ 563.

45. Subjungo tabulam, quæ principales Atticæ historiæ epochas secundum computos A et B exhibet. Cyclos antetrojanos posui, ut in ἀναγραφῶν constituti erant, nulla ratione habita eorum, qui epochas ab *excidio* Trojæ supputabant, neque differentiae quinque vel septem annorum, quæ pendet ex annis Charopis et Creontis. In horum vero atque in Draconis et Solonis epochis omnes posui numeros, qui locum habere poterant, etsi non omnes nobis traduntur.

(*) Clinton F. H. tom. II, p. 365: Plutarch must have had a very imperfect idea of the nature of historical evidence, if he could imagine that the suitability of the story to the character of Solon was a better argument for its authenticity, than the number of witnesses by which it was attested. Those who had invented the scene (supposing it to be a fiction) would surely have had the skill to adapt the discourse to the characters of the actors.

					COMPUTUS A.				COMPUTUS B.			
<i>Cecropidæ VII.</i>	III.	Ogyges	a. Chr.		1784				1760			
	VI.	Cecrops			1595				1571			
	I.	Epocha Trojana			1217				1193			
	I.	Melanthus			1154				1131			
	I.	Medon			1091				1067			
<i>Melanthidæ VII.</i>	V.				a.	b.	α'.	β'.	a.	b.	α'.	β'.
	I+7.	Charops			776	776	783—781 (776+7) (776+5)		752	752	759—757 (752+7) (752+5)	
	I.	Creon			706 (713-7)	708 (713-5)	713	713	682 (689-7)	684 (689-5)	689	689
		Draco. { 63 post Creontem.			643	645	650	650	619	621	626	626
		{ 126 post Charopem.			650	650	657	655	626	626	633	631
	I.	Solon. 63 post Dracontem.			580	582	587	587	556	558	563	563
					587	587	594	592	563	563	570	568

46. Septem cyclos, qui labuntur a Melantho ad Creontem, tribui Melanthidis, sicuti antecedentes septem Cecropidis: ita enim ἀναρχαὶς statuisse puto, quamquam Medontidarum postremus secundum Pausaniam fuit Clidicus, secundum vulgarem traditionem Hippomenes. Alii tamen aliter statuisse, aut certe postremum Hippomeni locum tribuisse videntur, quum jure postules, ut Melanthidarum tempora certo cyclorum numero absolvantur. Id non fit e ratione vulgari. (In Excerptis Barbaris a Melantho usque ad finem Hippomenis numerantur quidem $378 = 6 \times 63$ anni, sed hoc aperte derivandum est ex duorum computum confusione.) Verum non eodem omnes modo de archontum serie statuisse eadem Excerpta demonstrant, quibus Thersippus est a Medonte sextus, quum apud Eusebium sit decimus tertius. Neque scribæ errore id commissum videtur, quoniam in reliquis quoque alia est rerum dispositio. Nam Eusebius Cecropidas usque ad Thymoeten numerat quindecim, totidemque principes a Melantho ad initium archontatus decennalis. Excerptorum auctor Cecropidas recenset quattuordecim, Melanthidas usque ad mutatam magistratus rationem item quattuordecim, archontes decennales vero octo, quorum primus nominatur Alcmaeon. Sed in his septenarius numerus procul dubio retinendus erat. Quare vereor ne diversa auctor ut in numeris sic etiam in nominibus confuderit. — Ut ad Hippomenem redeam, annum ejus postremum secundum Diodori calculos

non fuisse 713 (ut ap. Euseb.) omnia suadent. Etenim narratio de Hippomenis in filiam crudelitate (cf. Suidas et Paræmiogr. v. Ἰππομένης et παρ' Ἰππον, Æschin. adv. Timarch. p. 175 Reisk.) legitur in Excerpt. de Virtut. et Vit. p. 558 (v. Diodor. lib. VIII, c. 24. ed. Didot). Præcedit fragmentum de luxuria Sybaritarum; de hac disseruit illo loco, quo dixit de Sybari ab Achæis condita; nam solet Diodorus post expositas urbium origines etiam incrementa et fæta earum præcipua paucis recensere. Præterea res patet e Fragmentis Vaticanis. Iisdem docemur ante Sybarim memoratam esse Crotonem. In Excerpt. De Virtut. autem ante fragmentum de Sybari aliud legitur de Dejoce. Dejoce Diodorus (II, 30) collocat in Olymp. 17, 2, 711 a. Chr. Igitur Crotonem cum Eusebio posuerit 710. Idque eo probabilius est, quod sic Timæus quoque statuit, quem in historia de urbibus in Italia græca conditis Diodorum ante oculos habuisse neminem latet. Sybarim aut eodem quo Crotonem anno (ut Euseb.) aut paullo post conditam esse dixisse debet; nam seriem operis Diodorei Excerpta probe servant. Alium tamen computum sequitur lib. XII, 10, ubi de Thuriorum incunabulis loquens Sybarin conditam dicit a. 720 a. Chr. Neque id mireris, quoniam in aliis operis partibus pro fontium varietate alios reddit calculos, sæpe etiam in eodem capite diversa miscet. Unum alterumve exemplum apponere liceat.

47. Lib. XVI, 7 Chabriam Eucharisto archonte

(Olymp. 105, 2, a. Chr. 359) in Chio occubuisse narrat rectissime (v. Wesseling. l. l. p. 627 ed. Bip.). Eundem vero Chabriam septemdecim annis antea, Charonda archonte (Olymp. 101, 1, a. Chr. 376.), in Thracia (*) occisum esse dixerat (XVI, 36).

Archidamus II secundum Diodorum (XI, 48, XII, 45) regnavit ann. 477 — 434 (dicendum erat 469-427 v. Clinton. l. l. p. 262.). Quod scriptorem nostrum non impedivit, quominus res ab Archidamo bello Peloponnesiaco gestas (XII, 27, archonte Epaminonda, a. 429; XII, 52, archonte Diotimo, a. 428) suo loco recte memoraret. Quodsi semper tam oscitanter auctores egissent, errores facile perspiceremus; sed sæpenu-mero ipsam historiam falsis suis calculis accommodarunt, ut in Aristidis historia, ubi eandem habes septem annorum differentiam. Scilicet mortuus est Aristides Athenis Olymp. 79, 3, a. Chr. 463. Septem annis antea (a. 470) in constituendis sociorum tributis occupatus erat. Jam igitur nonnulli eorum, qui ex altero computo, quem etiam Diodorus sequitur, Aristidem septem annis antiquiorem fecerunt, mortuum eum dicebant ἐν Ἠόνῳ (Plutarch. Cimon. c. 26. Cf. dissertationem meam de Æschyli Septem. c. Th., ubi plura de hac septem annorum differentia in Themistoclis historia congressi, etsi causa rei tum me latuit.)

Ut Archidami, sic etiam Leotychidis tempora apud Diodorum septem annis a vero calculo recedunt. Porro Agis III secundum Diodor. XVI, 63, 2 annis quindecim, secundum ejusdem lib. XVI, 88, 4 et XVII, 63, 3 annis novem regnavit; sed octo tantum annos statuendos esse demonstrat Clinton p. 266. Igitur in his quoque septem annorum differentia. Ex eadem explicandus est dissensus, qui de belli Cyprii temporibus Diodoro cum Isocrate intercedit. Nempe Isocrates belli initium ponit an. 386, Diodorus falso an. 393. Jam quum in isto septem annorum spatio (393-386) nihil gestum reperiret, id apparatu absutum ac per postremos tantum annos duos pugnatum esse dicit, atque sic octavo belli anno rem assignat, quam primo anno Isocrates tribuit rectissime (v. Diodor. V, 2, et g. Clinton p. 338).

47. Facile intelligitur hanc septem annorum differentiam, quæ per totum Diodori opus ac per omnem Græciæ Barbarorumque (**) historiam ob-

(*) Nempe paullo ante annum 359 Chabrias in Thraciam ad res ibi constituendas missus est. V. Demosthen. in Aristocrat. p. 674. Clinton F. H. ad an. 360.

(**) Quatenus etiam Barbarorum tempora ad systema chronologiæ Atticæ sunt accommodata.

via est, pendere ex computo Bz. (v. tabulam) (*), quem etiam in Draconis anno Diodorum secutum esse non sine causa statui. Ex iisdem calculis Hippomenis annus postremus foret non 713 (ut ap. Euseb.), sed 720. Nihilominus Diodorus Hippomenis epocham posteriorem posuisse debet quam Eusebius. Quod quoniam ex unius ejusdemque computus varietate fieri non potuit, proclivis conjectura est Hippomenem Diodoro non quartum fuisse archontum decennialium, sed postremum, ita ut eadem epocha, qua Medontidæ regno privati sunt, etiam ratio magistratus sit mutata (**); id quod præterea simplicitate sua se commendare videtur. Si non persuadeo, nihil restat nisi ut Diodorum de Dejocis ætate aliter libro II, aliter libro VIII statuuisse dicamus. Quod, quamquam parum probabile est, fieri potuisse non nego. Nam extra dubitationem positum est Dejocis annum primum antiquitus non fuisse 711 (***), sed 713 (63 p. Ol. 1.). Ad eundem vero cyclum

(*) Hinc deinde etiam pendet differentia annorum 17 (24 — 7), quæ est computus A6 et Bz.

(**) Igitur postremus Hippomenis annus foret 690 (24 annis post 713). In Epitome Diodori (VIII, 24) posui an. $\frac{324}{3} = 713 - 17$ sive 18. suspicatus Diodorum decennialibus archontibus 63 tantum annos dedisse, ita scilicet, ut postremus, Hippomeneus, post tertium magistratus annum a gradu remotus esset. Quod jam minus probabile esse mihi videtur.

(***) Annus 711 errori vel confusioni debetur (v. fragm. Castor. 1). Eodem modo Croton ponitur a. 710 pro 713, et Pandosia et Metapontus anno 774 pro 776 ap. Euseb. — Sybaris, Locri, Croton, Tarentum, Gela, Parium, Thasus. Phaselis pertinent omnes ad cyclum anni 713, qui e variis computis varias subiit mutationes: e. g.:

713 . . . . . Gela, Thucyd.; Astacus, Memnon ap. Phot. cod. 224. p. 721.

713 — 24 = 689. . . . . Gela, Phaselis, Euseb.

713 + 5 s. 7 = 718 s. 720. Sybaris, Diodor. XII, 10., Thasus, Dionys. H.

713 — 5 s. 7 = 708 s. 706. Sybaris, Parion, Croton, Tarentum, Corcyra, Astacus, Euseb. Thasus, secundum *Pseudoxanthum* ap. Clement. Alex. Strom. 1, p. 144. V. Xanthi fragm. 27, ubi postrema exhibenda erant ita: Ἐάνθος δὲ ὁ Ἀνδρὸς περὶ τὴν ὀκτοκαίδεκάτην Ὀλυμπιάδα, ὥς δὲ Διονύσιος περὶ τὴν πεντεκαίδεκάτην Θάσον ἐκτίσθαι. [Fragmentis Xanthi adde locum Hephæstionis *De metris* init.: σπανέως τοῦ v. (sc. προτάσσεται τὸ σίγμα), ὥς ἐν τῷ πάσῃ καὶ μάσῃς δὲ δὴ ὀνόματα παρὰ Ἐάνθου εἰσὶ ἐν Ἀνδιακοῖς] — Dionysius igitur Thasum conditam dixit aut a. 720, aut 718. Præfero annum 718 (713 + 5), propterea quod eundem computum Dionysius in aliis sequitur. Sic Gyges, qui ut Dejoces in ἀναγραφαῖς cyclo anni 713 assignatur, a Dionysio ponitur 718 (v. Castor. fr. 1.). Contra Eusebius ut de coloniis habet annum 708 (713 — 5), sic etiam in Dejocis epocha. — Qui Corcyram huic cyclo adscribebant, idem fecisse debent Syracusis. Quod indicat etiam Antiochus, qui Crotonem et Syracusas circa idem tempus conditas dicit.

pertinent origines Crotonis et Sybaris. Igitur omnia hæc Diodorus afferre potuit anno 713, sive ex altero computo, anno 720.

48. THEBANE CHRONOLOGIE initium in Marmore Pario (ep. 7.) pendet ex temporibus Atticis. Nam Thebas a Cadmo conditas ponit 63 annis post Cecropis annum primum (1582 — 63 = 1519). Eusebius 63 annis post Cecropem templum Delium constructum, Thebas vero conditas memorat post Cecropem annis 126 (N° 587; Cecropis an. 1. = N° 461). Præterea ad N° 699 : *Thebis, ut quidam tradunt, regnat Cadmus. Quæ computata sunt ab æra Trojana s. N° 825 (825 — 699 = 126.).* Ulterius hæc persequi jam non vacat. Ceterum patet seriem rerum, qualem in ætatis mythicæ chronologia exhibent Marmor Par., Thrasyllus, Eusebius et seriores omnes, in plerisque inde ortam esse, quod cyclos apud alios

scriptores ab aliis terminis ærisve computatos in unum conjungerent. Sic Cadmi epocha in Marm. P. ab anno Cecropis; epocha 5 de Amphictionia condita (746 ante Olymp. 1 = 315 sive 5 x 63 ante 1207) ab excidii Troj. æra pendet. Ad eundem cyclum pertinet ep. 6 de Hellene Hellenibus nomen dante; sed ne res in idem cadat temporis momentum, uno anno ab antecedente epocha distinguitur. Epochæ 3 de Martis iudicio in Areopago (756 ante Ol. 1 = 315 ante 1217.) numerata est ab anno expeditionis. Similiter Eusebii chronicon perlustranti in multis satis certo colligere licet; quænam ex eodem computo iisdemque fontibus fluxerint. Pauca quædam recensebo, etsi tædium creat numerorum in diversis editionibus discrepantia (Ego præter cod. Armen. ed. Mai, unam Scaligeri edit. Amstelod. a. 1658 inspicere potui).

Annus Annus Annus æræ Trojanæ.
Abrah. Chr.

56	1960	753 (XII — 3)	ante 1207	« Apud Cretam primus regnat Cres indigena, a quo Creta appellata, quem ajunt unum Curetum fuisse. Hi Cnossum et Cybeles templum condiderunt. »
128	1888	695 (XI — 2)	a. 1193	In Creta regnat Cres « Alii vero supra scriptum numerum indicant. »
237	1779	586 (IX — 5)	a. 1217	Ogyges in Attica Eleusinem condit et alias plures civitates. Apud lacum Tritonidem Minerva apparuit. [Desunt quinque anni, ut in N° 300, 426, ex eorum computo, quibus etiam Cecropis annus 1. totidem annis a ἀναρχαῶν cyclis recedit. Numerus allatus conjungendus cum anno Cecropis ap. Exc. Barb. 1590 (1779 — 1590 = 189 sive III.)]
256	1760	567 (IX)	a. 1193	Messana in Sicilia condita.
300	1716	499 (VIII — 5)	a. 1217	Sparta condita a Sparto Phoronei filio.
426	1590	373 (VI — 5)	a. 1217	Epidaurus condita. Ægyptus condita.
495	1521	314 (V — 1)	a. 1207	Corinthus condita.
506	.....	.....	.....	Areopagus appellatus est.
507	.....	.....	.....	Hercules in Phœnicia cognoscebatur.
508	1508	315 (V)	a. 1193	Vitis inventio per Dionysum inclarnit.
582	1434	251 (IV — 1)	a. 1183	Argis sacerdotium gessit Danaï filia.
610	1406	189 (III)	a. 1217	Harmonia rapta a Cadmo. Cadmea condita et Sidon in Phœnicia. Minos regnat in Creta. Eleusine Celeus regnat, cœvus Triptolemo etc.
619	1397	189 (III)	a. 1207	Achaia ab Achæo condita.
620	1396	.....	.....	Orithyia rapta. Fabula Proserpinæ. Mysteria instituta. Pelops.
634	1382	189 (III)	a. 1183	Res Phrixi.
671	1345	128 (II + 2)	a. 1217	Res Persei.
683	1333	126 (II)	a. 1207	Cyrene condita. Res Persei, Dionysil.
697	1319	126 (II)	a. 1193	Pelops Olympiorum curator. Sparti Thebani. Midas. Ilium conditum.
736	1280	63 (I)	a. 1217	Philammon Delphis primus chorum instituit. Res Dædali.
746	1270	63	a. 1207	Argonautæ. Orpheus. Atreus et Thyestes Peloponnesum dividunt.
762	1256	63	a. 1193	Argonautæ. Oedipus, Sphinx.
772	1146	63	a. 1183	Bellum Lapitharum. (*)

Urbes, quarum origines adsequentem cyclum (a. 650 = 126. post Ol. 1.) pertinent, sunt :

650. .... Selinus, Himeræ. *Diodor. XIII, 62.*
cf. supra.
650 — 24 = 626 Byzantium, Prusias, Epidamnus, *Euseb.*
650 + 7 s. 5 = 657 s. 655 Byzantium (757), Acanthus, Stagira, Istrus, Lampsacus, Abdera, Selinus, Borysthenes, *Euseb. et Hieronym.*

aliique sequuntur (1181 — 1171) : v. c. : N° 278 (IX a. 1171) Memphis condita. — N° 404 (= VII a. 1171) Æthiopes in Ægyptum migrant. — N° 469 (= VII — 2. a. 1171) Curetes Cnossum habitant. — N° 530 (= V. a. 1171) Epaphus Memphin condit. — N° 594 (= IV — 1 a. 1171) Bithynia condita a Phœnice. — N° 656 (= III a. 1171) Phrygum rex Tantalus. — 719 (= II a. 1171) Miletus condita. — N° 782 (= I a. 1171) Priamus regnat. — N° 971 (= II post 1171) Carthago condita.

(*) Alia pendere videntur ab æra Trojana, quam Sosibius

CAPUT VI.

CORINTHIUM.

Tempora regum Corinthiorum usque ad Automenem eadem sunt quæ regum Lacedæmoniorum usque ad finem Alcamenis et Theopompi. Igitur ex antiquo computo tribuendi iis sunt cycli quinque sive anni 315 (1091 — 777). Hos deinceps alii, ex quibus sua hausit Eusebius, auxerunt annis duodecim (1103 — 777), quia tot annis Heraclidarum epocham superiorem posuerant (V. quæ diximus de regibus Lacedæmonis).

Sequuntur tempora prytanum Bacchidarum et tyrannorum (Cypseli, Periandri, Gorgiæ), quæ sec. Euseb. complectuntur annos 189, i. e. 3×63 :

Nº 1240. a. C.	776	Bacchidæ.
" 1359. . . .	657	Cypselus. (regnat. an. 28).
" 1387. . . .	629	Periandri an. primus.
" 1429. . . .	588	(Ol. 48, 1.) <i>Corinthiorum monarchia destructa est.</i>

Anni 189 in ἀναρχαίς ita distribuendi erant, ut 126 anni Bacchidis (776 — 651), 63 anni (650 — 588) tyrannis assignarentur. Eusebius Cypseli tyrannidis initium ex Attico computo (Aα) septem annis superiorem facit, ideoque Bacchidis dat annos 119; tyrannis vero 70, ut archontibus decennialibus. — Si e computo Aα. tyrannis incipit a. 650, desinet a. 581. Ita fortasse computavit Sosicrates ap. Diog. Laert. (I, 95), qui Periandrum obiisse dicit anno 585. Igitur Gorgiæ dederit annos quattuor. — Aristoteles (Polit. V, 9, 22. v. Müller Dor. I, p. 245) quum tyrannis tribuat annos 77 (Cypsel. 30; Periand. 44; Gorg.

3.), utrumque computum (657 — 581) conjunxisse videtur. Dubia tamen res est, quia locus Laertii incongrua continet (v. Müller. l. l.).

Diodorus (ap. Euseb. p. 163 Mai. et Georg. Syncell. p. 179. V. Diodor. VII, 9. ed. Didot.) Apollodorum secutus Cypseli epocham eandem exhibet quam Eusebius in Canone, salva fortasse unius anni differentia (1103. s. 1104 — 447 = 656 s. 657). Verum ut Eurystheum, sic etiam Aleten ponit annis triginta post reditus epocham ($\frac{1103}{30} - 30 = \frac{1173}{30}$). Jam etiam reliqua totidem annis inferiora ponenda fuissent, si consequenter egressent: at redierunt ad antiquum computum iisdem de causis, quibus in Solonis epocha constituenda movebantur. Unde sequitur prytanum tempora diminuenda fuisse, ita ut pro 119 annis numerarent 89 vel 90.

Hæc sunt, quæ de ratione antiquissimæ Græcorum chronologiæ præmonenda habeo. Num vera dixerim, an meam quandam opinionem, ut veterum scriptorum suffragiis destitutam, sic etiam suo carentem pondere in medium protulerim, tu videas.

Quamnam vim vetus hæc doctrina in omnem serioris ætatis chronologiam exercuerit, exponam peculiari opere, cujus commentationem hanc quasi præludium esse volui. His denum explicatis, falsa a veris, verisimiliora a minus probabilibus tutius et commodius licebit distinguere. Nunc omnem ejus generis quæstionem missam feci, ne miscerentur, quæ diversos plane tractationis modos sibi postulant.

CASTORIS RELIQUIÆ.

CASTORIS RELIQUIÆ.

DE VITA ET SCRIPTIS CASTORIS.

Suidas : Κάστωρ Ῥόδιος ἦ, ὥς τινες, Γαλάτης, ὡς δὲ ἄλλοι ἐπλανήθησαν, Μασσαλιώτης, ῥήτωρ, δὲ ἐκλήθη φιλορώμμιος. Γῆμας δὲ οὗτος Δηϊοτάρου τοῦ συγκλητικοῦ θυγατέρα ἀνῆρέθη ὑπ' αὐτοῦ ἅμα τῇ γαμετῇ, διότι αὐτὸν Καίσαρι διέβαλεν. Cf. Eudocia p. 278.

Igitur ubi lucem Castor adspexerit obscurum; Rhodium tamen dixisse videntur plurimi, atque Rhodio Castori adscribitur tractatus de metris rhetoricis, quem e codice Parisino edidit Walz (Rhett. gr. tom. III, p. 712 sqq.). Si nihilo secius Asiæ regio puerum aluit, certe juvenis ingenium formatum est in insula literis tum eximie florente. Postea Castor in Gallatia vixit. Ex Gallo Asiatico alii finxisse videntur Gallum Massiliensem.

Quid φιλορώμμιος nomen ei pepererit docet Appianus (De bello Mithrid. c. 108 et 114), quandoquidem dubitari vix potest nostrum Castorem eundem esse cum illo, quem Appianus dicit Phanagorensem. Miror Vossium et Jonsium, qui ne verbo quidem mentionem ejus iniecerunt.

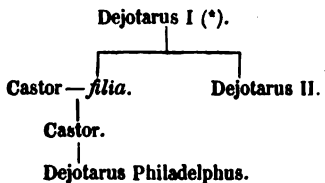
Occupaverat Mithridates Panticapæum, quod est in Europa ad ostia Ponti emporium. Hinc ad Pompejum in Syria tum commorantem misit legatos, qui tributa populo Romano pollicerentur, si paternum regnum ipsi concederetur. Quum vero postulare Pompejus ut rex ipse precatum veniret, Mithridates, hoc relato responso, nunquam se id facturum ait, quod sua persona foret indignum; ex filiis tamen et amicis quosdam misurum. Sed simul his dictis continuo delectus maximos habuit tam e servis quam ex ingenuis. Paratis omnibus, partem exercitus trajecit Phanagoriam, alterum emporium in ostio Ponti situm, ut aditum teneret utrinque. Sed Castor Phanagorensis, qui contumeliosius aliquando fuerat a Tryphone eunucho regio tractatus, Tryphonem hunc, dum urbem ingreditur, adortus occidit, multitudinemque convocat ad libertatem. Nec mora: arci subijcitur ignem, et qui eam tenebant filios Mithridatis, Artaphanem, Darium, Xerxem, Oxathrem, abducunt captivos. Audaci Phanagorensium exemplo inducta castella, quæ in propinquo regis duces sub potestate habebant, cuncta deficient. — De Mithridate tot liberis orbat, tot arcibus spoliato jam erat actum. Ne tantus vir

profligatas res erigeret denuo, Pharnaces impedit insidiis patricidis. — Advolat deinde Pompejus gloriaque successus insperati potitur. Pharnaci regnum Bosporanum concedit, Phanagorenses liberos esse jubet, Dejotarum constituit tetrarcham Galatiæ. Ἀπέφηνε δὲ καὶ τῆς ἐν Κομάνοις θεᾶς Ἀρχέλαον ἱερέα, ὅπερ ἐστὶ δυναστεία βασιλική, καὶ τὸν Φαναγορέα Κάστορα Ῥωμαίων φίλον (Appian. c. 114).

Virum Pompeji Romanorumque favore pollentem, etsi loco natum obscuro, in regiæ familiæ affinitatem a Dejotaro adscitum esse non est cur miremur. Neque vero Castor æquo animo fortunam secundam ferre didicit. Altiora spirans, ut videtur, Romæ socerum accusandum curavit, ut qui Cæsari struxisset insidias. At spe nefaria excidit, ausi pœnam luens sanguine. Rem præter Suidam indicat Strabo XII, p. 568: Ἐπὶ δὲ τούτῳ (sc. τῷ Σαγγαρίῳ ποταμῷ) τὰ παλαιὰ τῶν Φρυγῶν οἰκητήρια Μίδου, καὶ ἔτι πρότερον Γορδίου καὶ ἄλλων τινῶν οὐδ' ἔγνη σώζοντα πόλεων, ἀλλὰ κῶμαι μικρῶν μείζους τῶν ἄλλων· ὅλον ἐστὶ τὸ Γόρδιον καὶ Γορβειοῦς, τὸ τοῦ Κάστορος βασιλείον τοῦ Σαυκονδαρίου, ἐν ᾧ γαμβρὸν ὄντα τοῦτον ἀπέσφαξε Δηϊόταρος καὶ τὴν θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ· τὸ δὲ φρούριον κατέσπασε καὶ διελυμήνατο τὸ πλείστον τῆς κατοικίας.

Reliqua petenda sunt ex oratione, qua Dejotarus in domo Cæsaris defendit Cicero (a. 45 a. Chr. V. Clinton tom. III). Unde docemur non ipsum regis generum, sed nepotem ejus filiumque Castoris nostri Romæ accusatoris partes sustinuisse. *Crudelis Castor*, Cicero. c. 1. ait, *ne dicam sceleratum et impium, qui nepos avum in discrimen capitis adduxerit adolescentiæque suæ terrorem injecerit ei, cujus senectutem tueri et tegere debebat*. Et paullo post (c. 10): *Vos vestra secunda fortuna, Castor, non poteratis sine propinquorum calamitate esse contenti? Sint sane inimicitiae, quæ esse non debebant. Rex enim Dejotarus vestram familiam abjectam et obscuram e tenebris in lucem evocavit. Quis tuum patrem antea qui esset quam cujus gener esset audivit?* — Quæ Suidæ verbis minime sunt contraria, ut recte judicat Vossius p. 204: « Puto, ait, scriptores istos posse conciliari inter se. Nam ut Dejotari servus iste, qui adversus dominum causam Romæ dixit, fuit a Castore juniore præmiis corruptus atque ad accusandum dominum impulsus, quod Cicero initio orationis suæ testatur, ita Castor hic parentis sui instinctu

potuit fecisse quod fecit. Sed nepotis solum meminit Tullius, quia is Romæ erat, et eo iverat ad avum atrocissimi criminis agendum reum. Sane non nepotem solum, sed similiter generum fuisse Dejotaro infestos verisimile facit, quod Tullius, quum dixisset abjectam obscuramque Castoris familiam a Dejotaro in lucem esse productam, nec ante notum fuisse ejus parentem quam gener esset regius, continuo subjungat : *sed quamvis ingrate et impie necessitudinis nomen repudiaretis, tamen inimicitias hominum more gerere poteratis, non ficto crimine insectari, non expetere vitam, non capitis arcessere.* His mihi non nepotem tantum, sed etiam generum regis perstringere videtur. Quod si est, fuerit tum Castor chronographus etiamnum in vivis; eumque, credo, interemerit Dejotarus, quum cognovisset ab eo et filia sua nepotem esse Romam missum ad se accusandum apud Cæsarem, quasi insidias vitæ ejus struxisset, quum ad se divertisset. Hoc enim imprimis crimen est, cujus Dejotarus reus erat. Et sperabant cum gener tum nepos regius se pro illo insidiarum crimine patefacto hoc mercedis relatu-
 quod in regno essent successuri loco filii, cui regnum Cæsar concesserat. Hoc posterius illa Ciceronis verba indicant c. 13 : *Omnia tu Dejotaro, Cæsar, tribuisti, quum et ipsi et filio nomen regium concessisti.* » Hæc Vossius. — Ceterum regis titulum a Castore seniore frustra appetitum, postea tamen et filius et nepos chronographi obtinuisse videntur. Ad illum referendum est, quod ad annum 714 a. U. c. (40 a. Chr.) notat Dio Cassius (XLVIII, p. 551, 93) : *Κάστορι τέ τινη, αἰτ, ἥ τε τοῦ Ἀττάλου καὶ ἡ τοῦ Δηιοτάρου ἀρχὴ ἐν τῇ Γαλατρία τελευτήσαντων ἐδόθη* : ad hunc spectant, ut cum Clintono statuo, quæ Strabo (XII, p. 542) tradit de Dejotaro Philadelpho, aliunde parum noto : *Ἵστατος, ἰνquit, τῆς Παφλαγονίας ἤρξε Δηϊόταρος Κάστορος υἱός, ὁ πρὸς αὐτοῦ φιλάδελφος, τὸ Μορζέως βασιλεῖον ἔχων τὰ Γάγγρα, πολισμάτιον ἄμα καὶ φρούριον.* Igitur stemma familiæ Clintonus p. 545 exhibet hoc :

Alium Castorem, nescio an ex Nostri fami-

(*) De Dejotaro Clinton. conferri jubet Plutarch. Caton. Min. c. 12, 15; Crass. c. 17; Pomp. c. 73; Anton. c. 63; Dion. C. XXXVII, 24; Cicero ep. ad Att. XIV, 1; 12 19; XVI, 3; Philip. XI, 12, 13.

lia oriundum, medicum nobilem, qui de Plantis vel de Re medica scripsisse videtur, commemorat Plinius H. N. XXV, 2 : *Nobis certe, exceptis admodum paucis* (sc. plantis), *contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus ac ne ætate quidem memoria aut vigore concussis.*

Eundem laudat XX, 17 (de piperite sive seliquastro), XX, 23 (de ferula), XXIII, 9 (de oxy-myrsine), XXVI, 8 (de potamogetone). (**)

OPERA CASTORIS. — Suidas : *Ἐγραψε δὲ (Κάστωρ) ἀναγραφὴν Βαβυλωνίων καὶ τῶν θαλασσοκρατησάντων ἐν βιβλίοις β', χρονικὰ ἀγνοήματα, καὶ περὶ ἐπιχειρημάτων ἐν βιβλίοις θ', περὶ παιδοῦς β', περὶ τοῦ Νείλου, τέχνην ῥητορικὴν, καὶ ἕτερα.*

Rhetorica opera perierunt omnia præter caput περὶ μέτρων ῥητορικῶν, ex τέχνη ῥητορικῇ excerptum, quod nuper edidit Walz. l. I., ubi vide.

Περὶ Νείλου liber utrum rhetoricis an historicis scriptis annumerandus sit, ex titulo non liquet. Neque enim physiologi tantum et historici de fontibus Nili deque causis incrementorum certatim disputarunt, sed rhetores etiam in eodem se exercuerunt argumento, ut colligitur ex Αἰγυπτίῳ Aristidis (tom. III, p. 532 Cant.; II, p. 331 Jebbe.) Castorem tamen de aliis quoque rebus Ægyptiorum scripsisse testatur fragm. 26. Igitur historicum opus composuisse videtur, cujus prima pars de Nilo egerit. Nam sæpius fit, ut primi libri titulus tamquam totius operis inscriptio laudetur.

De *Romanorum rebus et institutis* Castorem φιλορώμαιον exposuisse indicat fr. 25, ubi citatur Κάστωρ τὰ Ῥωμαϊκὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς συνοικίων, utrum peculiari opere, an aliud agens nescio.

Chronica (fr. 1—22), referente Eusebio p. 195, libros complectebantur sex, quibus explicavit tempora Græcorum Barbarorumque, inde ab Nini ætate usque ad annum 61 a. Chr., quo de Asia Pompejus egit triumphum (V. fr. 12, 13, 19). Pars eorum fuerit ἀναγραφὴ Βαβυλωνίων, quam Suidas affert.

Ex libris duobus περὶ θαλασσοκρατησάντων nihil superest, quod certo indicio Castori possit vindicari (V. quæ notavi post fr. 23).

(**). Memoratur præterea *Castor Agrippa*, qui sub Hadriano contra Basilidem hæreticum scripsit. Euseb. IV, 7 et Hieronymus in Indiculo de hæresibus Judæorum. V. Fabric. B. Gr. V, p. 187. Jonsius Script. hist. phil. p. 231. — *Castorem Judæum* habet Josephus De bello Jud. V, 7, 9. Adde Castorem sub Valentiniano tortum et exustum ap. Ammian. XXIX, 5.

Χρονικά ἀγνώματα (fr. 23) num Chronicis juncta, an separatim emissa fuerint, non constat. Laudantur in editionibus Apollodori (II, 1, 3), sed a codicibus abest ἀγνώματα vox, quam e Suida addidisse videtur Ægius. Neque vero Apollodorus Castoris meminit, sed sententiam ejus de Iūs parentibus adnotavit quidam in margine operis Apollodorei, unde deinceps migravit in contextum (*). Quantopere Bibliotheca interpolationibus deformata sit, nota res. Probabile tamen de Iūs genere, ab aliis aliter tradito, in ἀγνώμασι auctorem monuisse. Ad eadem, ut Vossius animadvertit, spectat versus Ausonii (Carm. XXII, 7 in professores Burdigalenses) :

Quod Castor cunctis regibus ambiguus.

* Nam quum imprimis soleat in temporibus pecari eo, quod ejusdem nominis principes confun-

(*) Heynius (in Comment. Nov. Societ. Reg. Gætting. tom. I. p. 43), cui Eusebio Arnenio uti non licuit, Apollodori loco nitens diversos Castores, sc. chronographum, Apollodoro panlo antiquiorem, et φιλορῶμιον, in unum a Suida confusos esse statuit.

dantur, plane est verisimile, Castorem illo opere unius nominis reges distinxisse ». Voss. — Præ ceteris hoc ad historiam ætatis mythicæ pertinet. Ad eadem tempora remotissima spectant longe plurima eorum, quæ ex Chronicis Castoreis servavit Eusebius. Pauca quidem sunt, permagni vero facienda leges antiquioris chronologiæ investiganti. Nam colligi ex iis potest quonam modo unus idemque chronologus Assyriorum, Sicyoniorum, Argivorum, Atheniensium, Romanorum tempora adornaverit; id quod inter reliquos scriptores, qui ætatem tulerunt, præstat nemo. Eusebius enim ejusdemque farinæ chronologi in censum venire omnino non possunt. Sperare igitur licet diversorum epochas populorum ex uno eodemque computo fore constitutas, quamquam Castoris ætas jam in ea cadit tempora, quibus hinc inde arrepta temere ab auctoribus componi solent. Ac sane non ubivis antiquarum computationum simplicitatem fragmenta exhibent, in universum tamen aptissima censeo, unde priscae chronologiæ rationes intelligantur.

XPONIKA.

LIBER PRIMUS.

1.

Eusebius Arm. p. 36 ed. Mai :

B CASTORIS SUMMARIO. DE REGNO ASSYRIORUM.

Belus erat, inquit, Assyriorum rex, et sub eo Cyclopes fulguribus fulminibusque micantibus Jovi cum Titanibus praelianti opem ferebant. Reges quoque Titanorum eo tempore cognoscebantur, quorum e numero erat Ogyges rex. Mox paucis interjectis, subdit : Gigantes bellum diis intulisse atque occidione esse cæsos : strenuos deorum adjutores fuisse Herculem et Bacchum, qui et ipsi erant Titani : Belum, de quo antea diximus, mortem obiisse, qui etiam deus existimatus sit. Post hunc Assyriis dominatum esse Ninum, qui uxorem duxit Semiramidem. Post eum Semiramidem rexisse Assyrios annis quadraginta duobus. Zamem, qui et Ninuas, successisse. Deinceps Assyriorum, qui consecuti sunt, reges singillatim ordinatimque numerat usque ad Sardanapallum nominatim quemque compellans : quorum etiam nos paullo post et nomina et tempora dominationis ponemus. Præfecto et ille in eo, quem digessit, canone sic de his loquitur : Primo Assyriorum reges disposuimus, exordiumque a Belo duximus : et quoniam haud traditum certo est quot hic annis regnaverit, nihil præter nomen adscripsimus. A Nino autem principium chronologicè fecimus, et in alterum Ninum, qui Sardanapalli sedem usurpavit, desivimus : prorsus ut perspicue definiteque sua cuique regi tempora tribuerentur. Porro annorum mille et octoginta supra ducentum summa assurgit. Hæc Castor. Ceterum et Siculus Diodorus, qui Bibliothecam coacervavit, eadem fere narratione utitur.

2.

Syncellus p. 205 D. Paris. (p. 386 ed. Dindf.) : Οὕτω γάρ φασιν οἱ τὰ Βαβυλωνιακὰ γράψαντες, ὅτι Ἀρβάκης τὴν βασιλικὴν προσηγορίαν καὶ τὸν πλοῦτον εἰς Μήδους μετήγαγεν. Ἀσσυρίων δὲ βασιλεὺς κατέστησε Βέλεσυν ὑπ' αὐτὸν δηλονότι. Καὶ οὗτοι λοιπὸν ἦσαν κατὰ διαδοχὴν ὑπὸ Μήδους τεταγμένοι, ὥς τισι δοκεῖ, ἕως τοῦ ἡ' βασιλέως Ἀσσυρίων καὶ Μήδων Δαρείου τοῦ καὶ Ἀστυάγου, ὃν Κύρος καθελὼν εἰς Πέρσας τὴν βασιλείαν μετήνεγκεν, ὥς τισιν ἔδοξεν.

Ἄτεροί φασι μετὰ Σαρδανάπαλλον κρατῆσαι καὶ τῆς Ἀσσυρίων ἀρχῆς Νίνον, ὥς που καὶ Κάστωρ ἐν τῷ κανόνι αὐτοῦ φησιν ἰδε.

« Πρώτους μὲν οὖν τοὺς Ἀσσυρίων βασιλεῖς κατετάχαμεν, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ Βήλου πεποιημένους, τῷ δὲ τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη μὴ παραδεδοῖσθαι σαφῶς τοῦ μὲν ὀνόματος μνημονεύομεν, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς χρονογραφίας ἀπὸ Νίνου πεποιήμεθα, καὶ καταλήγομεν ἐπὶ Νίνον τὸν διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν παρὰ Σαρδανάπαλλου. »

Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ θεῇ γραφῇ μνημονευομένων ὀνομάτων φαίνονται τρεῖς ἀρχαὶ πρὸ τῆς Κύρου βασιλείας μετὰ Σαρδανάπαλλον. Ἔως γὰρ τούτου λόγος κρατεῖ Ἀσσυρίου ἀρχεῖν τῶν δύο λοιπὸν, λέγω δὴ Μήδων καὶ Χαλδαίων, μετὰ δὲ Σαρδανάπαλλον ποτὲ μὲν Μήδους ἀρχεῖν τῶν Ἀσσυρίων, ποτὲ δὲ Χαλδαίους.

Hæc ex primo volumine petita esse quum res ipsa docet tum expressis verbis testatur Eusebius l. 1. p. 36, ubi ex Abydeno, Χαλδαίων et Ἀσσυρίων auctore, affert hæc :

« Fuit, inquit, Ninus Arbeli, Chaali, Arbeli, Anebi, Babii, Beli regis Assyriorum (Quæ exscripsit etiam Moses Chorenensis Histor. I, 4). Deinde accurate reges enumerat a Nino et a Semiramide ad Sardanapallum, qui omnium extremus fuit : a quo ad primam Olympiadem sexaginta et septem anni putantur. » De Assyriorum regno hac diligentia scripsit Abydenus. Nihilominus et Castor primo libro Summarii Chronicorum eadem plane ad litteram narrat de regno Assyriorum.

Summarius hoc sive Canon majoris operis, compendium esse ipsa voce significari atque Helanici et Apollodori exemplis comprobari videtur. Quomodo autem Castor ad verbum eadem ac Abydenus dixerit, ex Eusebianis excerptis minime intelligis. Neque enim sexaginta septem annos a fine regni Assyriaci ad primam Olympiadem numeravit : quamvis non ita magna differentia sit : neque Ninum a Belo posuit septimum. Sed parum accuratos in ejusmodi rebus esse patres beatos nemo nescit diutius his studiis immoratus.

Belus vixisse dicitur tempore Titanomachiae, Titanibusque annumeratur Ogyges, longe ille ex Castoris calculis distans ab Ogyge Attico. Secundum alios tamen Ogygem Græcorum et Belum iisdem temporibus vixisse, atque Ogygeum dili-

vium cum illo, quod sub Belo accidisse nar-
rant, unum idemque fuisse, inde colligitur, quod
Atticæ historiæ initia ita collocantur, ut cum Beli
Ninique temporibus possint componi. Huc per-
tinet locus Clementis § 18 laudatus, ex quo Ce-
cropis epocha 22 cyclis primam Olympiadem an-
tecedit, ideoque in eam ætatem incidit, qua e
Ctesia computo regnavit Ninus. Similiter Varro
apud Censorinum (v. Eratosth. fr. 2) inter Ogy-
geum diluvium et primam Olympiadem ponit an-
nos quater quadringentos, vel, ut e mente ἀνα-
γραφῶν dicere licet, quatuor cyclos maximos (28
× 63). Itaque ab Ogyge ad Cecropem Clementis
sex essent cycli. Abydenus a Belo ad Ninum sex
numerat generationes, quibus totidem cycli po-
tuerunt indicari. Simplicior adhuc ratio Syncelli
est, qui inter diluvium et initium regni Assyrio-
rum unum ponit cyclum maximum (v. Introd. § 6).

Ogyges quatenus Titanibus associatur (quod
alibi me legisse non memini), idem est cum *Occa-
no*, quem Pherecydes Syrius *Ogenum* nominat.
Eandem vocis significationem arguit genealogia,
quæ Ogygen Bæotium filium dicit *Neptuni* et Ali-
stræ (Tzet. ad Lycophr. 1206), maritum vero Dai-
ræ, *filia Oceani* (Pausan. I, 38, 7). Porro quemad-
modum Titanes isti deorum Olympicorum socii
inducant naturam utrorumque non ita sibi fuisse
oppositam, ut nihil haberent commune; sic Ogy-
gis nostri Titanis nomen recurrit in epitheto Jovis
Olympii, ὃν φωνῇ τῇ ἐπιχωρῶν (Κᾶρες) καλοῦσιν
Ὀγῶα [ᾠσῶν Strabo IV, p. 659]; in cuius tem-
plo θαλάσσης ἀναπαύεσθαι κύμα λόγος ἐστὶν ἀρχαῖος.
Pausan. VIII, 10, 3. (Cf. *Ogygias*, Jovis filia, ap.
Clem. Al. Recogn. 10, 23.) — Titanes a Giganti-
bus Castor non distinxisse videtur; ac sane utri-
que sunt γηγενεῖς rudesque vires indigestæ naturæ
repræsentant; attamen a mythologis sicuti etiam
in artis operibus (v. Raoul-Rochette in *Journ. d.
Sav.* 1841) probe solent distineri. — De Baccho
et Hercule contra Gigantes præliantibus cf.
Apollodor. I, 6 et II, 7, 13 et Nonnus in Dio-
nys. 25 et 48. (Herculem cum Jove hostes debel-
lantem exhibet pictura in vasculo fictili ap. In-
ghirami, *Vasi fittili*, tom. I, tab. 75. Cf. E. Gerhard.
Auserlesene Vasenbilder tab. V.) Apollodorus
Herculem paullo antequam Augeam aggrediretur
Jovi opitulatum esse narrat; cautius egit Castor.
Ceterum conferri meretur locus Eustathii ad II.
T, p. 1190, 55 : Διόδωρος (nescio num Siculus

historicus an Diod. periegeta) λέγει κατὰ μυθικὴν
ἱστορίαν Ξάνθον καὶ Βαλῖον Τιτᾶνας εἶναι πρότερον,
βοηθῆσαι δὲ τῷ Διὶ, Ξάνθον μὲν Ποσειδῶνος ἐταῖρον
ὄντα, Βαλῖον δὲ Διός. Καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἀξιώσασαι μετα-
θέσθαι τὴν μορφήν, ὥστε αἰδομένους ὁρᾶσθαι ὑπὸ τῶν
ὁμογενῶν Τιτάνων κ. τ. λ. (v. Diodor. VI, 3.) Qui-
bus narrationibus in universum eadem ratio sub-
est, quæ alio modo effertur v. c. in fabula de Pal-
lade Pallantem aut Gorgonem debellante aliisque
multis (v. O. Müller Prolegg. p. 310 et passim).
Scilicet cognatæ primitus naturæ dum ad subli-
miores perfectionis gradus adscendunt, paulatim
separantur, in contraria abeunt, in se ipsæ sæ-
viunt. Sed hæc ad nos jam nihil pertinent.

Beli regnum, quod Castor non definiit, anno-
rum 62 fuisse tradunt Samuelis p. 15 ed. Mai et
auctor Exc. Barb. Ad hos proxime accedit Augu-
stin. D. C. D. XVI, 17 : « *Ninus regnabat post
mortem patris sui Beli, qui primus illic regnaverat
annos 65.* » (Priscus numerus fuit : 63.)

Notandum deinceps post Sardanapallum a Ca-
store memorari Ninum alterum, quem inter reli-
quos scriptores affert nemo præter auctorem Exc.
Barb., qui probabiliter Castorem nostrum, vel
aliud, ex quo ipse Castor sua hausit, ante ocu-
los habuit. Quid vere sibi vult rex iste, quem
supernumerarium dicere liceret? A vetusta tra-
ditione alienus est, testante antiquiorum scripto-
rum silentio. Debetur procul dubio aut errori aut
calculis chronologicis. Suspicetur aliquis Ninum
urbem, quæ vulgo dicitur Ninive, in regem abiisse,
simili fere modo ac in Eusebio, ubi N° 1408 :
Cyaxares Medus Ninum occidit (ἀνεῖλεν; εἴλεν). Sed
hoc in Castorem cadere vix potest. Quare mihi
quidem Ninus II nihil aliud est nisi supple-
mentum chronologicum, cui commento quodam,
tali fere, quale Larcherus (v. Volney p. 436) excog-
itavit, auctoritatem auctor adstruere studuerit.

Subjicio alios duos locos, quibus Castor de
rebus Assyriorum laudatur :

3.

Syncellus p. 92 B (p. 172 Dindf.) : Ἡ τῶν
Ἀράβων βασιλεῖα διαδεξαμένη τὴν τῶν Χαλδαίων
διήρκεσεν ἔτη σιέ. Τὰύτην Ἀσσυρίων μα' διεδέξαντο
βασιλεῖς... Ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῶν Βῆλου ἕως τοῦ μα'
Μακροκολέρου τοῦ καὶ Σαρδαναπάλλου, ὡς συμφω-
νοῦσι πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ἱστορικῶν, Πολύβιος καὶ
Διόδωρος, Κεφαλίων τε καὶ Κάστωρ καὶ Θάλλος καὶ
ἑτεροί.

3.

Arabum regnum Chaldaico succedens per annos duravit
215. Arabes deinde exceperunt Assyriorum reges 41, quo-

rum primus Belus, quadagesimus primus Macoscolerus,
quem etiam Sardanapallum dicunt, consentientibus claro-
rum historicorum plurimis, Polybio, Diodoro, Cephalione,
Castore. Thallo, aliis.

Quam temere h. 1. scriptorum nomina cum-
lata sint, in aprico est. Ipse Syncellus alia docuit
fragm. 2. Neque accuratiorem se præbet in se-
quentibus :

4.

Syncellus p. 168 C (p. 318 Dindf.) : 'Ο μέν-
τοι Εὐσέβιος... ἐν λζ' βασιλεῦσι τὴν Ἀσσυρίων ἀρχὴν
περιέλαβεν, ἔτεσι δὲ α', τῷ Κάστορι μᾶλλον ἀκολου-
θήσας, οὗ καὶ μαρτυρίαν παρήγαγε, ἀσπ' ἔτη φά-
σκουσιν τοὺς Ἀσσυρίων βασιλεῖς ἀρξαι.

Etenim ita Eusebius p. 46. Mai : *Tempus im-
perii Assyriorum secundum accuratos scriptores (se-
cundum emendata exemplaria p. 44) anni mille
ducenti quadraginta; secundum vero alios mille tre-
centi.*

5 a.

Joh. Malala Chronogr. p. 199 sq. ed. Oxon.
(p. 157 ed. Dindf.) : 'Ο δὲ βασιλεὺς Κροῖσος ἀκού-
σας τὴν τοῦ χρησμοῦ ἀπόκρισιν, ἐξῆλθε κατὰ Κύρου
μετὰ δυνάμεως πολλῆς· καὶ παρῆλθε τὸν Ἄλυν, ποτα-
μὸν τῆς Καππαδοκίας. Καὶ συνέκρουσε Κύρῳ χειμῶ-
νος ὄντος μεγάλου· καὶ ἡττηθεὶς ἠθέλησε φυγεῖν αὐτὸς
καὶ τὰ πλήθη αὐτοῦ· καὶ πλημμυρήσαντος τοῦ ποτα-

μοῦ ἐκ τοῦ χειμῶνος, οὐκ ἡδυνήθη φυγεῖν οὐδὲ παρᾶ-
σαι· καὶ ἐλήφθη αἰχμαλώτως αὐτὸς καὶ τὰ πλήθη αὐτοῦ,
χιλιάδες υ'. Τοὺς δὲ ζήσαντας ἐξ αὐτῶν ἔλαβεν αἰχμα-
λώτους ὁ Κύρος ἅμα Κροῖσῳ. Καὶ στήσας αὐτὸν ἐν
ξυλίνῳ τρίποδι ἐν ὕψει δεδεμένον ἐθριάμβευσεν αὐτὸν
τῷ στρατῷ αὐτοῦ. Καὶ ἔλαβεν αὐτὸν καὶ κατήγαγεν
ἐν Περσίδι. Ταῦτα δὲ ἰστόρησαν οἱ σοφώτατοι Θάλλης
(sc. Ὁάλλος) καὶ Κάστωρ καὶ Πολύβιος συγγραφέ-
μενοι καὶ μετ' αὐτοὺς(?) Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος
ἄτινα καὶ ὁ σοφὸς Θεόφιλος ἐχρονολόγησεν.

5 b.

Africanus apud Euseb. Præparat. Evang. X,
10. p. 488 C : Κύρος Περσῶν ἐβασίλευεν ᾧ ἔτι
Ὀλυμπιάς ἦρχθη νε', ὡς ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου
καὶ τῶν Θαλλοῦ καὶ Καστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυ-
βίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὐρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων, οἷς
ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων. Ἀπασὶ γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρό-
νος.

Quæ superioribus addidi, ut uno loco pone-
rentur omnia, quæ regnorum Asiaticorum tem-
poribus e Castoris sententia constituendis inservire
possunt. — Sequuntur regum laterculi secundum
Eusebium, Syncellum et Excerpta Barbara.

4.

Eusebius Assyriorum imperium comprehendit statuit re-
gnis 37, annis 1300, Castorem potius secutus, cujus etiam
testimonium attulit per 1280 annos dicentis reges Assyrio-
rum imperavisse.

5 a.

Cræsus, audito oraculi responso, in Cyrum egressus est
ingenti cum exercitu. Trajecto Haly, Cappadociæ fluvio,
cum Cyro manum conseruit, quum magna esset tempe-
stas. Devictus ab eo fuga sibi suisque consulere voluit, verum
amnis exundatione impeditus nec fugere potuit nec trajicere.
Ipse itaque captus est cum copiis suis, quarum fue-

runt hominum millia quadringenta. Quot eorum supersti-
tes erant, Cyrus captivos fecit una cum Cræso, quem tripodi
ligneo in alto impositum vinctumque triumphans ostendit
exercitui, ac deinceps abduxit in Persidem. Hæc narrarunt
Thallus, Castor, Polybius, et præterea Herodotus historicus.
Eadem in Chronographia tradidit sapiens Theophilus.

5 b.

Cyrus Persarum rex factus est quo anno Olympias acla
est quinquagesima quinta, ut legere licet in Bibliothecis
Diodori, in historiis Thalli et Castoris, nec non in Polybio
et Phlegonte aliisque, qui ad Olympiadum annos res expen-
dunt. Omnes enim de tempore consentiunt.

EUSEBIUS.			SYNCELLUS.		EXCERPTA BARBARA.	
	Pag. 45	Canon.				
(Belus).			1. Belus.	55	1. Belus.	62
(Babius).			2. Ninus.	52	2. Ninus.	52
(Anebus).			3. Semiramis.	42	3. Semiramis.	42
(Arbelus).			4. Ninyas sive Zames.	38	4. Zinas.	38
(Chaalus).			5. Arius.	30	5. Arius.	30
(Arbelus).			6. Aralius.	40	6. Aranus.	40
1. Ninus.	52	52	7. Xerxes.	30	7. Xerxes qui et Balleus.	30
2. Semiramis.	42	42	8. Armamithres.	38	8. Mamithrus.	37
3. Ninyas sive Zames.	38	38	9. Belochus.	35	9. Belochus.	85
4. Arius.	30	30	10. Balæus.	52	10. Balleus.	52
5. Aralios.	40	40	11. Sethos.	32	11. Altallus.	35
6. Xerxes.	30	30	12. Mamythus.	30	12. Mamithus.	30
7. Armamithres.	38	38	13. Aschalius.	28	13. Itafferns.	20
8. Belochus.	35	35	14. Spharus.	22	14. Mamythus.	35
9. Balæus.	52	52	15. Mamylus.	30	15. Spareus.	40
10. Aladas.	32	32				
11. Mamithus.	30	30	16. Spartheos.	42	16. Ascatagus.	40
12. Manchalius.	30	30	17. Ascatades.	38	17. Amyntus.	50
13. Sphaerus.	22	20	18. Amyntes.	45	18. Actosai et Semiramis.	23
14. Mamylus.	30	30	19. Belochus.	25	19. Belochus.	25
	501	499	20. Balatores.	30	20. Belleroparus.	34
15. Sparæthus.	40	39	21. Lamprides.	30	21. Lampridus.	32
16. Ascatades.	40	40	22. Sosares.	20	22. Posarus.	20
17. Amyntes.	45	45	23. Lampraes.	30	23. Lamparus.	30
18. Belochus.	[corr. 45.] 25	25	24. Panyas.	45	24. Paunias et Zeus.	45
19. Balatores.	30	30	25. Sosarmus.	22	25. Sosarmus.	20
20. Lamprides.	32	32	26. Mithræus.	27	26. Mithreus.	35
21. Sosares.	[corr. 8.] 20	20	27. Teutamus.	32	27. Tautelus.	32
22. Lampraes.	30	30				
23. Panyas.	42	45	28. Teutæus.	44	28. Euteus.	11
24. Sosarmus.	19	19	29. Arabelus.	42		
25. Mithræus.	27	27	30. Chalaus.	45		
26. Teutamus.	32	31	31. Anebus.	38		
	883	882	32. Babius.	37		
27. Teutæus.	40	40	33. ****.	30	29. Thineus.	29
			34. Dercylus.	40	30. Cercillus.	40
28. Thineus.	30	30	35. Eupacmes.	38	31. Eupalus.	36
29. Dercylus.	40	40	36. Laosthenes.	45	32. Lausthenus.	45
30. Eupacmes (Eupalmeus).	38	38	37. Pertiades.	30	33. Peritiadus.	30
31. Laosthenes.	45	45	38. Ophrateus.	21	34. Ophrateus.	20
32. Peritiades (Pyrtiades).	30	30	39. Ephecheres.	52	35. Ophratanus.	50
33. Ophrateus.	21	20	40. Acraganes.	42	36. Acrapazus.	40
34. Ophratanes.	50	50	41. Sardanapallus.	20	37. Sardanapallus.	30
35. Acraganes.	42	42			38. Ninus. (Summa an. 1314.)	19
36. Sardanapallus.	20	20				
	1239	1237				

Ne obscura obscurantur, tenendum ante omnia est numeros hos non esse ex vera historia petitos, sed a Græcis chronologis secundum easdem leges, quas in Græcis temporibus definiendis sequebantur, adornatos. Consentaneum igitur certa quædam Assyriacæ historiæ momenta cum Græcæ historiæ paraepgmatis quibusdam composita fuisse atque temporum fluctuationem in utrisque reperiri eandem. Sed quæ est maxima inter auctores sententiarum discrepantia, paraepgmata non omnes eadem statuerint. Apertum est aliam esse rationem numerorum Herodoti, aliam illorum, quos tradunt Ctesias, Vellejus, Castor, Æmi-

lius Sura, Abydenus, Eusebius, Excerpta Barbara, alia denique decrevisse auctorem Syncelli.

Primum videamus de illis, quos medio loco posui. Inter hos Ctesias, Eusebius et Excerpta Barbara in eo consentiunt, quod Trojanam epocham in Teutami regnum incidere dicunt. De Castoris et Æmilii Suræ et Abydeni calculis id non habemus testatum, sed sumi jure potest. — Finem Sardanapalli Vellejus, Abydenus et Eusebius componunt cum epocha Lycurgi, quamquam de hac ipsa in diversas abeunt partes. Eodem modo statuit Ctesias, quod etsi nemo tradit, e subductis

calculus sponte intelligitur, ac omnino veri simillimum est Ctesiam primum fuisse hujus computi auctorem.

Jam igitur postulamus ut usque ad æram Trojanam sive in expeditionis sive in excidii anno positam certus quidam cyclorum numerus absolvatur, inde vero ad Lycurgum aut item sint integri cycli quinque vel sex (1217-902 aut 839), aut annorum numerus a cyclica ratione tot annis recedens, quot recedunt recentiores epochæ Lycurgi (an. 884. 821). Priorem computum sequitur Vellejus Paterculus (I, 6. Vide Introd. § 27). Is enim Assyriis tribuit annos 1070 (= 1071 sive 17×63), ita ut Sardanapallus vitam finiat a. 840, Medorum regnum incipiat 839 a. C. s. 63 ante Ol. 1. Eodem fortasse referendus est calculus Abydeni (p. 36 Euseb.), qui a fine Sardanapalli ad Olymp. 1 numerat annos 67. Alterum computum adhibuisse Ctesiam, Exc. Barbara, Castorem, Eusebium ex summa annorum licet augurari; nam

Ctesias numerat an.	1306 = 1323 (21 × 63) — 17
(Exc. Barbara.	1340 = 1323 + 17)
Castor.	1280 = 1260 (20 × 63) + 20
Eusebius.	1240 = 1260 — 20

Eadem ratio est annorum imperii Medorum, cui tribuuntur

aut an. 252 = (4 × 63)
aut 315 = (5 × 63)
aut 269 = 252 + 17
aut 298 = 315 — 17

His præmissis singula constituamus accuratius. — *Castor* numerasse dicitur annos 1280, postremumque regem posuisse Ninum II. Huic Excerpta Barbara assignant annos 19. Itaque usque ad finem Sardanapalli, qui e vulgari historia etiam Ænisi est imperii Assyriorum, sunt anni 1261 (= 1260 + 1). His antiquior computus indicatur, ex quo postremus annus Sardanapalli in veterem Lycurgi cyclum (a. 839) incidit, vel proxime eum antecessit. Inde ut ad recentiore Lycurgi epocham (a. 821) transires, addendi erant anni 18; Excerpta Barbara exhibent Nini anni 19. Ut mittamus hanc unius anni abundantiam, patet Ninum istum eo maxime consilio advocatum esse, ut a vetusta æra Lycurgi ad alteram serioribus plerisque probatam pararetur transitus.

Trojanum bellum sec. Castorem geritur a. 1217 — 1208. Cyclos auctor constanter numerat ab anno excidii, ita ut omnia decem annis posteriora ponat quam ponebant veteres ἀναρχία. Igitur anni 839 et 821 Castori sunt an. 829 et 811. Jam si Lycurgi epocham ponimus in anno 829, Sardanapalli finem in a. 830, annus primus Nini I est 2090. Inde usque ad Trojam captam (1208) sunt anni 883. Trojam

captam Barbarus dicit anno Teutami postremo. Cum his quadrat Eusebius, qui a Nini anno primo usque ad Teutami postremum numerat p. 85 annos 883, in Canone an. 882 = 14×63 sive duos cyclos maximos; quod quam egregie veteris chronologiæ rationibus conveniat, non est cur moneamus.

Cyri annum primum Castor cum aliis multis sec. Africanum (v. fr. 5.) posuit Olymp. 55, i = $\frac{560}{559}$ a. Chr. Igitur numeri, uti traduntur, forent hi:

A Nino ad Sardanapallum a. 1261 a. Chr.	2090 — 830
Nini II anni 19.	829 — 811
Arbaxis annus primus	810
Cyri annus primus	559

Non prorsus accurate hæc constituta sunt. Ex antecedentibus facile patet pro 1261 ponenda esse 1260, pro 19 annis Nini flagitari 18. Igitur numerus 1280 paullo rotundior est pro accurato 1278. Jam tempora adornanda sunt hunc in modum:

14 × 63 = 882	{ 2089 Nini annus primus.
	{ 1208 Teutami a. postremus. Trojæ excid.
6 × 63 = 378	{ 1207 Thinzæ annus primus.
	{ 830 Sardanapalli annus postremus.
18	{ 829 Nini II annus primus (Vetus Lycurgi epocha, decem annis inferior posita).
	{ 812 Nini II annus postremus.
4 × 63 = 252	{ 811 Arbaxis annus primus (Recentior Lycurgi epocha decem annis inferior posita).
	{ 560 Astyagis annus postremus.
	{ 559 Cyri annus primus.

E computo, qui a Nino ad Sardanapallum 20 cyclos numerat, Eusebii quoque et Excerptorum numeri profecti sunt, nisi quod hæc Nino præfigunt Belum, ita ut summa annorum 21 cyclos minores sive tres cyclos maximos involvat, quod plane concinit cum antiquiorum studiis chronologorum, qui ubivis venantur cyclos maximos.

Eusebii Canon (ed. Mai.) ita se habet:

	2057 a. Chr.	Nini an. 1.
An. Abrah. 1 =	2015	Nini an. 43.
1196 =	820	Sardanapalli an. postremus.
1197 =	819	Lycurgus leges tulit.

Lycurgi epocha turbate adscribitur anno 819, quam pertineat ad annum 821 a. Chr. s. 1195 an. Abrah.; atque in hoc anno recte ponitur apud Eusebium Scaligeri, ubi vero annus postremus Sardanapalli, notatur ad annum Abrah. 1197. — Summa annorum in Canone Armenio est 1238 (quanquam ex annis in laterculo apposis nonnisi 1237 an. colliguntur, ut vitium in Canone latere debeat, quod investigare jam non vacat). Cum his vero non quadrant verba Eu-

sepii in libr. I, p. 46 : *Sub hoc (Sardanapallo) Lycurgus leges ferebat... Tempus imperii Assyriorum secundum accuratos scriptores anni 1240... Ab eo (Sardanapallo) ad primam Olympiadem sunt anni quadraginta.* Numerum 1240 bene sese habere arguit locus Augustini (De C. D. IV, 6) : *Sicut scribunt qui ehronicam historiam persecuti sunt, mille ducentos et quadraginta annos ab anno primo, quo Ninus regnare cœpit, permansit Assyriorum regnum, donec transferretur ad Medos.* Verum si finis imperii Assyriaci quadragintis annis primam Olympiadem antecedit, computandum erat ita :

2055 a. Chr. Nini annus primus.
816 Sardanap. annus postremus.

Quod longius a Canonis numeris recedit. His adde quod ne laterculus quidem pag. 45 appositus cum altero in Canone exhibito concinit.

Ut turbas illas componamus, primum exponendum est, quibusnam rationibus omnis hæc computatio nitatur. — Secundum ἀνταρπαξ numerandi erant anni 1260 (20 × 63), ita ut an. 882 (14 × 63) pertinerent usque ad epocham Trojanam (1217), reliqui anni 378 (6 × 63) usque ad epocham Lycurgi (a. 839). Si quis in reliquis antiquas rationes retinens Lycurgi epocham ex altero systemate ponere voluit an. 821, addendi erant anni octodecim, ut modo vidimus. Aliter res instituenda erat ei, qui Trojanum bellum assignavit annis 1193-1184 s. 1183, atque cyclos numeravit ab anno excidii. Tum enim sex cycli posttrojani pertinebant usque ad annum 805 (1183-805); ideoque ut ad Lycurgi epocham (821) finis imperii Assyriorum dirigeretur, summa annorum (1260) diminuenda erat annis quindecim (1260 — 15 = 1245). Nihilominus Augustinus et Eusebius et sine dubio alii nonnisi 1240 annos statuunt, nec sine causa. Scilicet ut longe plurima, quæ seriores chronologi nobis tradiderunt, sic etiam hæc ex Atticis fluxerunt scriptoribus, qui ceterarum civitatum tempora cum patriis ita conjungebant, ut certa quædam et intellectu facilis ratio inter utraque intercederet. Jam vero patet ex Eusebio rem ita adornatam fuisse, ut Nini et Cecropis epocham octo distinerent cyclis (504 annis). Nam tum Eusebius tum ex Eusebio Samuelis Cecropis annum primum esse tertium Sparethi regis affirmant. Hic autem secundum laterculum paginæ 45 a Nino est annus quingentesimus quartus. Unde simul intelligitur hujus laterculi numeros præferendos esse numeris Canonis, ubi Sparethi annus tertius a Nino est quingentesimus secundus. Neque casu fortuito numeros cum cyclorum doctrina

concinere docebit Barbarus, qui aliam æram Trojanam aliumque terminum a quo adhibens, Belum ponit a. 2157, Cecropis regni initium a. 1590, ut suo loco diximus. Igitur alter ab altero distat annis 567 = 9 × 63. — Jam vidimus in Attica chronologia qui factum sit, ut sex cycli, a Trojana æra usque ad Cecropem numerandi, 5-7 annis diminuerentur. Sic pro cyclico anno 1595 Barbarus habet annum 1590 (= 378-5 ante 1217), Eusebius vero annum 1555 (= 378-7 ante 1184). Hinc igitur patet eodem modo etiam Assyriorum tempora quinque vel septem annis ab Atticis chronologis diminuta esse. Itaque pro 1245 numerabant 1240 vel 1238. Posterior numerus Eusebii esse debebat; ac revera in Canone numerat annos 1238 (sed restat duorum annorum differentia, quia Ninum non 504, sed 502 annis ante Cecropem ponit; unde Sardanapalli finem et Lycurgi epocham ponit a. 820 et 819 pro 822 et 821); at quatenus libro I Assyrii tribuit annos 1240 (1245-5), Cecropis quoque annus primus esse debebat 1557 (378-5 ante 1184), atque Nini annus primus 2061 a. Chr. (504 ante 1557).

Simplicissima res fuisset, si quinque istos vel septem annos primo statim regno demisset, quia tum in ceteris antiquæ rationes servari poterant. Id tamen non fecit, nam usque ad Teutami annum postremum cum ἀνταρπαξ numerat 14 cyclos s. 882 annos, quare jam Teutami imperium non una cum bello Trojano, sed 5-7 demum annis post finire potuit; apud Eusebium tamen ob errores modo memoratos Teutamus nono demum post Trojam anno diem obiit. — Itaque computus Eusebii ad rationes suas revocatus hic est :

$$\begin{array}{l} 14 \times 63 = 882 \left\{ \begin{array}{l} 2061 \text{ Ninus annus primus (*).} \\ 1180 \text{ Teutami annus postremus} \\ 1179 \text{ Thineæ annus primus.} \end{array} \right. \\ 6 \times 63 - 15 \text{ et } - 5 = 358 \left\{ \begin{array}{l} 822 \text{ Sardanapalli a. postremus.} \\ 821 \text{ Lycurg.} \end{array} \right. \end{array}$$

Cum Eusebii computo conjungo alterum, quem docta manus in margine codicis Velleji Pat. olim adscripserat, unde deinceps in contextum verborum irrepsit.

(*) Si 1245 anni pro 1240 numerantur ab anno 2061, initium regni Medorum esset a. 816 (40 ante Olymp. 1), uti esse debebat sec. lib. I. p. 46. Eamque diversorum computum confusionem locum habuisse arguunt etiam anni 256, quos Medis Euseb. p. 47 tribuit. Nam 816-256 = 560, quem Cyri annum patres tamquam certissimum ubique fere exhibent, ad eumque accommodant annos Medorum. Ad alteram rationem, quam in Canone Eusebius sequitur, ubi Medorum initium ponit a. 819, accommodati sunt Medorum anni 259, quot numerat Euseb. p. 257 et Sam. p. 46 (819-259 = 560.)

Vellejus I, 6: *Æmilius Sura de annis populi Romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persæ, deinde Macedones; exinde duobus regibus Philippo et Antiocho, qui a Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam devictis, summa imperii ad Romanos pervenit; inter hoc tempus et initium regis Nini Assyriorum, qui princeps rerum potitur, intersunt anni MDCCCXCIV.*

Spectavit auctor annum 129 a. Chr. (*) (17 an. post deletam Carthaginem), quo Aristonicus, quem Perperna vicerat, ab Aquilio consule una cum Attalidis thesauris Romam transvectus, ductusque in triumpho est (Eutrop. XX, 4; Vellej. II, 4.). Sic Asia Romanorum facta cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit. Justin. XXVII, 4 extr. Igitur Nini annus primus est 2124 (1995 + 129) a. Chr., qui ab anno 2061 abest uno cyclo sive annis 63. Quæ res tum dissensum demonstrat, tum vero etiam consensum arguit præsertim in computo satis artificioso. Jam si Æmilius Sura regno Assyriorum ut Eusebius dedit annos 1240, quod verisimillimum est, finis Sardanapalli incidit in annum 885, Lycurgi epocha in annum 884.

Excerpta Barbara secundum numeros laterculi Assyrii tribuunt annos 1314; inde vero ad Olympiadem primam esse ajunt annos 67. Igitur:

2157 a. Chr. Beli annus primus (= 940 a. 15 × 63 — 5 ante 1217).

[1217 Æra Trojana.]

1193 Æra Trojana. Teutami annus postremus. « Anno isto tricesimo secundo confixus est Sol ab Achæis (i. e. τούτου έτει λδ' ήλιο 'Ιλιον υπό λχαιών).

844 Nini II annus postremus.

843 Arbacis annus primus.

Cur Beli annus primus quinque annis a numero cyclico recedat, dixi in antecedentibus. Igitur salva hac differentia, cyclos exputatos esse vides ab anno expeditionis Trojanæ (1217), ut in chronologia Attica. Sed quemadmodum in Atticis computum A et B auctor permiscuit, similiter in Assyriacis cum cyclis ab anno 1217 numeratis conjungit alteram æram Trojanam computi B (1193); unde fit, ut quindecim cycli antetrojani augeantur annis 24 (964 pro 940). Porro ut cyclos ab expeditionis anno 1217 computaverat, sic etiam in altera æra epochæ annum ponit 1193, qui item expeditionis annus est, ab auctore vero pro excidii anno sumitur, quia hunc Ctesias et post eum alii epochæ annum sumpserant, atque

(*) Miror Larcherum, qui de anno 63 a. C. et Pompeji temporibus in snæ ejusdam opinionis gratiam cogitari voluit, in *Mém. de l'Académ. d. I. tom. XLV, l. I.*

inde numerarant cyclos. — Vides igitur, ut vetus calculus restituatur, novem annis additis, Teutami finem ponendum in anno 1184, adeoque summam annorum pro 1314 esse 1323 sive 21×63 sive 3×441 , annumque postremum cadere in annum 58 (63-5) ante Olymp. 1 sive 834 a. Chr., qui a cyclico numero 839 eodem modo quo Beli initium abest annis quinque.

Ceterum auctor erroris istius ex ipsa cycolorum ratione quodammodo excusandi fuisse videtur Abydenus, quem item 67 annos a fine Assyriorum ad Olympiadem primam numerasse dicit Eusebius. Laterculos Abydeni procul dubio exscripserat Africanus, unde Noster eos mutuatus est. — Præterea memorandum est Barbarum post appositum regum catalogum addere annos colligi mille quadringentos et triginta, qui numerus erroris genere apud Nostrum frequentissimo ortus esse videtur e græcis: *έτη χιλια και τετταράκοντα προς τοις τριακοσίοις* i. e. 1340 (1323 + 17). Quo alius computus indicatur a modo allato separandus et cum eo conjungendus, quem paullo post idem Barbarus de Medorum regno affert. Hoc enim initium cepisse annis 53 ante primam Olympiadem atque durasse dicit per annos 269 (= 829-561 a. Chr.) i. e. 252 + 17. Verum laterculus regum præbet annos 253 (= 252). Hunc numerum jam vidimus apud Castorem. Eundem ad suas rationes accommodavit Syncellus p. 197 D, 212 D, 231 B et Eusebius p. 47:

	Sync.	Euseb.
Arbaces.	28	28
Mandaucæ	20	20
Sosarmus	30	30
Artycæ	30	30
Dejoces	54	54
Aphraartes	51 (erant 20)	24 (erant 20).
Cyaxares	32	32
Astyages	38	38
	283 (252)	256 (252). *

Subjicit Eusebius l. I: *Medorum imperium* «

(*) Anni 256 apud Eusebium pro 252 numerantur, quia Cyri annum primum ponit 560, Medorum vero initium ex diversorum calculorum confusione posuerat 816 (v. supra). Eodem modo Syncelli anni 283 Arbacis annum primum darent 843 (560 + 283), quem præbent calculi Abydeni et Excerptorum (v. supra). Scilicet Cyri epocham tamquam certissimum parapegma patres beati omnes tribuunt anno 560 vel 559. Contra in Assyriorum temporibus varios computos Græcorum modo recte modo prave reddunt. Itaque intermedia tempora Medorum e suis quisque rationibus ita adornat, ut desinant in annum 561 vel 560. — Nihilò secius antiquiores numeros a patribus in eum quem dixi finem immutatos facili negotio plerumque agnoscere licet, sicut nostro loco, ubi Syncelli et Eusebii numeros ex eodem fonte 4 cyclos regibus tribuente profectos esse quique videt.

guerant annis 298. Nonnulli tamen alios Medorum reges in codicibus scribunt. Quæ sane non quadrant cum numeris appositis, neque tamen scribarum errori imputanda esse puto. Quemadmodum enim anni 269 a cyclico numero 252 distant annis 17, sic 298 totidem annis absunt a numero 315 (5×63), de quo videbimus paullo infra. — Annos 252 Medis dederunt ii, qui, ut Castor, Assiriis tribuerant $20 \times 63 + 18$ (2089-812 a. Chr.); contra anni 269 sunt eorum, qui Assyriorum regno integros cyclos tribuerunt, Cyri vero epocham (salva unius anni differentia) eandem statuerunt quam Castor, adeoque diversa systemata conjungere. Igitur numeri Excerptorum componendi forent hunc in modum :

$$\begin{array}{rcl} \text{Assyrii} & 1323 = 21 \times 63 & 1340 = 21 \times 63 + 17 \\ \text{Medi} & 269 = 4 \times 63 + 17 & 252 = 4 \times 63 \\ & 1592 & 1592 \end{array}$$

Differentiam istam septemdecim annorum, ex æris Lycurgi explicandam, etiam Syncellus indicat, Sardanapallo dicens ab aliis tribui annos 34, ab aliis 17, alios denique 11 tantum (17-6) annos eidem assignare. Posterius referendum ad eos scriptores, qui Beli vel Nini initium ex Attico computo 5-7 annis inferiorem posuerant quam ex ἀντιστασιῶν fieri debebat, deinde vero, ut finis imperii in Lycurgi epocham incideret, totidem annos demperant regno Sardanapalli.

Syncellus numerat reges 41, regum annos 1460 :

Beli annus primus = N° 3216 sive 2286 a. Chr.
Sardan. ann. post. = N° 4376 sive 827

Quæ non prorsus accurate posita sunt pro :

$$\begin{array}{l} 2286 \text{ i. e. } 24 \times 63 \text{ ant. Ol. 1.} \\ \text{sive } 17 \times 63 \text{ ant. 1217.} \\ 829 \text{ i. e. } 53 \text{ ante Olymp. 1.} \end{array}$$

Finem imperii 53 annis primam Olympiadem antecedentem jam novimus e Barbaris Excerptis. Sed dum finis hic pendeat e cyclis ab exordio Troj. anno 1208 numeratis, initium expulsum foret ab anno expeditionis (1217). Hæc igitur inconcinna sunt. Neque magis cum his coheret æra Trojana, quam ex Sosibii aliorumque calculis Syncellus assignat annis 1181-1172 a. Chr. (N° 4321-4330). Ceterum patet laterculos Georgii profectos esse ex iis, quos Eusebius sequitur. Nam regum anni a Nino ad Teutæum, et ab Thinæo ad Sardanapallum iidem sunt apud utrumque. Verum post Teutæum inseruntur reges quattuor ex eorum numero desumpti, quos nonnulli post Belum et ante Ninum regnasse tradiderunt.

Quod quam temere factum sit, elucet. Auctorem rei prodere mihi videtur nomen regis decimi, qui quum aliis sit Aladas vel Althallus, apud Syncellum audit Sethos. Similiter rex tricesimus nonus, qui respondet Ophratane Eusebii et Excerptorum Barb., apud Syncellum dicitur Ephcheres (malim : Ephcheres), quæ nominis forma item est Egyptia. Cf. Nephcheres, Sebercheres, Mercheres, Usercheres, Tarcheres, Acheres, Cheres, etc. ap. Manethonem. Hæc igitur hominem redolent Assyriacis miscentem Egyptiaca. Cum nominibus Egyptiis conjungere licebit annos regum 1460, qui constituunt magnam istam periodum Sothiacam in expendendis Egyptiorum temporibus ab auctore Veteris chronici Egyptii, nec non a Manethone adhibitam (v. Eratosthen. fr. 1).

Ctesias (fr. 21) Assiriis regibus triginta tribuit annos 1306 (1323-17). Ad Teutamum et epocham Trojanam numerat annos mille et paullo plus, i. e. 1008 sive 16×63 . Restant anni 298, qui spatium explent inter Trojanam epocham et Lycurgeam interjectum (1183-884=299); unus sane deest annus, quum calculis accurate subductis, non 17, sed 16 tantum vel 15 anni cyclis viginti et uni (1323 an.) demendi fuissent; sed Ctesiam emendare jam non licet, præsertim quum septemdecim illi anni vel eo produntur, quod regnum Asiæ, postea ad Medos ab Arbace translatus, septimo decimo denique Nini anno ab Assiriis occupatum dicat, quum antea suis contenti finibus fuissent (fr. 1). Videtur igitur Ctesias quia cyclis posttrojanis ob Lycurgi epocham septemdecim annos detraxerat, totidem annos tribuisse Assiriis Asiæ imperio nondum potitis. Quo artificio sæpius usi sunt chronologi tot annos altero loco addentes, quot altero loco suis quisque rationibus ductus demperat.

Medorum reges Ctesias (fr. p. 42.) statuit novem, quorum prioribus octo dat annos 282; nonus Astyages quot annis regnaverit non traditur; sed quum reliqui numeri plurimi aperte sint ex Herodoto petiti, recte censent etiam in Astyagis regno Herodoteum numerum vel qui proxime ad eum accedat esse assumptum. Herodotus quum Astyagi tribuat annos 35, summa foret annorum 317; sed esse debet an. 315 (5×63). Igitur aut Astyagi 33 tantum annos Ctesias dedit, aut uni ex prioribus regibus duo anni demendi sunt. Posterior ratio præferenda videtur. Etenim primis regibus octo tribuuntur numeri :

$$28, 50; 30, 50. - 22, 40; 22, 40.$$

Symmetrica numerorum distributio, ex qua bina regnorum paria sibi respondent, neminem

fugit. Quæ vero ut perfecta sit, tertio regno pro 30 annis dandi sunt 28.

Igitur quum regnum Medorum incipiat anno 885, Cyri annus primus est 570 (885-315). Hoc quum a vulgaribus calculis recedat, Ctesias ut in posterioribus Persarum temporibus inde a Xerxis regno cum iis reconciliaret se, prima regnatot annis augere debebat, quot Cyri epocham fecerat superiorem.

Jam vero in temporibus quantumvis historiæ luce claris duo distinguuntur computi ex Attica chronologia derivandi, quorum alter ab altero distat annis 5—7 (v. Introd. § 40), quosque ab eodem scriptore promiscue sæpenumero adhiberi supra vidimus. Utrumque in Medorum historia exhibet Herodotus, qui lib. I, 130 regibus tribuit annos 156 (*); contra ex lib. I, 102, 106, 130, ubi singulorum regnorum tempora recenset, colliguntur anni 150 :

Dejoces	53
Phraortes	22
Cyaxares	40
Astyages	35
	150

E priore computo Cyri annus primus est 557, ex altero 563 a. Chr. Posterior a Ctesia numero (570) septem distat annis. Persarum tempora usque ad Xerxem hæc sunt :

Sec. Ctesiam.	Sec. Herodotum.
Cyrus	30
Cambyzes	18
Darius	31
	79
	72

Septem item annorum differentia est. Unde intelligitur Ctesiam secutum esse illum Herodoti computum, ex quo tempora Persarum sex annis justo altiora fiunt, atque differentiam, quæ de Cyri epocha est, septem annis additis esse sublatam. Igitur numeri Ctesia hi sunt :

			HERODOTI.	
			COMPUTUS A.	COMPUTUS B.
Assyriorum regni initium	2191	1008	Dejocis an. primus 713	713
Tentami annus postremus. Troja.	1184		Astyagis an. post. 564	558
Thinæi annus primus.	1183	298	Cyri an. 1	557
Sardanapalli annus postremus.	886			529
Arbaces an. primus. (Lycurg.)	885		Cambyse an. 1	528
Astyagis annus postremus.	571	315		522
Cyri an. 1	570		Darii an. 1	521
	541			486
Cambyse an. 1	540		Xerxis an. 1	485
	523			
Darii an. 1	522			
	492			
Xerxis an. 1	491			

Cum Ctesia computo de regno Medorum componendi sunt anni 298 (315 — 17), quibus Medos regnasse nescio unde refert Eusebius l. 1. Secundum hæc Cyri initium caderet in annum 587 a. Chr. (i. e. 3×63 post Olymp. 1.) qui est veterum ἀναγραφῶν. Apparet auctorem, quum Assyriorum cyclis septemdecim annos addidisset, ut usque ad recentiore Lycurgi epocham (885) descenderent, Medorum regno septemdecim annis diminuto priscas cyclorum rationes servare voluisse. Alium hujus generis computum affert Barbarus p. 78, ubi postquam dixerat Medos regnasse per 269 annos usque ad Olymp. 55, 1 s. 560 a. Chr., addit : *Fiunt CCXVI, sicut pridem* (ὡς πάλαι, i. e. ὡς ἄλλοι). $560 + 216 = 776$ sive Olymp. 1, 1. Ex eodem computo fluxit, quod Lydorum quoque regni initium eidem cyclo Olympiadis primæ a Barbaro assignatur. (Herodotus quoque initii Medorum epocham ex veterum ἀνα-

(*) Numerum hunc corrigendum putavi in not. ad fragm. Ctesia p. 44; sed bene se habet.

γραφῶν cyclis ponit, annum ei assignans 713 i. e. 63 post Olymp. 1.) —

Recensui computos Velleji, Castoris, Eusebii, Æmilii Suræ, Barbari, Ctesia, in quibus finis Assyriorum conjungitur cum epocha Lycurgi atque sicuti hæc vario modo constituitur. Cyri epocham omnes assignant tertio post Olympiadem 1 cyclo. Annus secundum veteres ἀναγραφὰς est 587 (3×63 post Ol. 1, 1), qui deinde eodem modo quo Lycurgi epocha vel $\frac{1}{16}$ vel $\frac{2}{17}$ annis inferius ponitur ($\frac{2}{16}$ et $\frac{2}{17}$). Ab intervallo inter hæc paraepgmata relicto pendent Medorum cycli quatuor vel quinque, sive anni 252 vel 315. Præter hos ratione nituntur anni 298. Contra numerus 269 ex diversorum computum mixtione profectus est. Numeri 256 et 283 ita comparati sunt, ut in censum venire non possint.

Restat computus Herodoti, cujus aliam plane rationem esse patet. — Assyriis assignantur anni 520. Hoc cum cyclis nostris non quadrat; contra apte cum iis conciliantur anni 505 ($8 \times 63 =$

504), per quos Heraclidarum in Lydia regnum stetit Herodotus auctor est. Idem cyclorum numerus in ἀναγραφῇ, ex quibus Herodotea fluxerunt, tribuebatur regno Assyriorum. De quindecim annis, qui abundant, hunc fere in modum statuendum esse puto :

Consentaneum est antiquissimos chronologos tum Assyriorum et Medorum tum in Lydia historia Heraclidarum et Mermnadum regna plenius cyclis absolvisse. Colligitur e numeris Herodoti Heraclidis totidem cyclos tributos esse atque Assyrii. Idem valebit de regnis Medorum et Mermnadum, quorum his annos 170, illis annos 156 dat Herodotus. Ponamus et Medos et Mermnadas secundum ἀναγραφῇ per duos regnasse cyclos, ita ut hos nanciscamur numeros :

Assyriorum	} anni 504. . . a. Chr. 1217 — 714.
Heraclidarum	
Medorum	
Mermnadum	
	} anni 126. . . . . 713 — 588.

Jam vero quum historia non sinat, ut Medorum et Mermnadum regna eodem finiant anno, vel horum vel illorum cycli loco movendi erant. Fieri potuit ut numeri modo apppositi vindicaretur Lydis, Medorum autem tempora tot annis, quot historia flagitare videbatur, redderentur superiora. Sed inverso ordine rem instituunt chronologi; in Medorum temporibus tuentur cyclos, quorum initium ab Olympiade prima exputatur, contra Lydorum cyclos inferiores ponunt annis quattuordecim vel quindecim, ita ut Medorum finis incidat in initium regni Cræsi, quem 14 vel 15 annis regnasse statuunt. Igitur Mermnadum sive Gygis annus primus erit 698 ante Chr. (15 post 713) : atque ita computant Dionysius Hal. tom VI, p. 773 Reisk. et Eusebius in Canone, ubi 15 anni Cræso assignantur.

Attamen datur etiam altera ratio. Epocham, qua Lydorum regnum incipit e vetusto calculo (an. 713), intactam relinquere, regni autem tempus 14—15 annis augere poterant. Sic fecit Herodotus Medis dans an. 156, Lydis an. 170 (156 + 14), quorum postremi anni quattuordecim et paulo plus sunt Cræsi. — Jam vero sæpius vidimus veteres chronologos, ubi historiæ rationibus inducebantur, ut simplicem rudemque ἀναγραφῇ dispositionem dereliquerent, operam tamen dedisse, ut quas turbaverant veteres proportionibus, quantum ejus fieri posset, restituerent. Igitur ut anni Heraclidarum et Mermnadum sicuti pridem exæquarent tempora Assyriorum Medorumque, Herodotus quot Lydis addiderat annos, tot Assyrii quoque addidit. Itaque dispositio rerum hæc est :

Assyriorum anni 15 (14)	
Assyriorum anni 505	Heraclidarum anni 505
Medorum anni 156	Mermnadarum anni usque ad finem Alyattæ 156
	Cræsi anni 14 et dies 14
Anni 676 (675)	Anni 675, dies 14

Unius fere anni differentia est. Assyrii dandi fuissent anni 519. Ceterum non accuratissime Herodoti numeros exputatos esse satis mihi arguunt anni isti 505, qui esse debebant 504. — Revocemus tempora ad annos æræ Christianæ :

Assyriorum an.	15	{ 1233 (1232)	
•	{ 505 1218 (504) (1217)		Heraclidarum a. { 505 1218 (504) (1217)
Medorum an.	156	713	Mermnad. an. 156 usque ad finem Alyattæ 713
Cyri an.	29	557	Cræsi annus primus 557
Cambysæ an.	7	528	" " postremus 544
Darii an.	36	521	
Xerxis annus primus		485	

Medorum initium sive Dejocis annum primum posui 713, tum quod cyclorum ratio id postulat, tum quod eo modo Persarum tempora, quæ Herodotus tradit, bene sese habent. Diodorus (II, 32) quidem dicit : Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑπτακαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος (713 a. Chr.) ἤρθη βασιλεὺς ὑπὸ Μήδων Κυαζάρης (i. e. Dejoces) καὶ Ἡρόδοτος : sed quanti facienda sint, quæ ex Herodoto refert Diodorus, bene notum est. Procul dubio Dejocis annum primum secundum Herodotum exputare sibi visus est, ad vulgarem Cyri epocham (an. 560) addens 150 istos annos, quos ab Herodoto (I, 102, 106 et 130) quattuor Medorum regibus tribui acceperat, quum ipsum Diodorum opus Herodoti non inspexisse aliunde intelligatur (Cf. Ctes. fragm. 14 et pag. 41). Sed quocunque modo annum secundum Olympiadis decimæ septimæ eruerit, falsum hunc calculum esse tempora Persarum comprobant. Si quid mutandum, pro anno 713 ponendus potius esset annus 714 ob menses Magi regno tribuendos, quorum ego nullam habui rationem.

Quod attinet Medorum annos 150, orti sunt ex 126 + 24. Usque ad Dejocis epocham veterem computam A auctor servavit; inde transit ad computum B. Similiter Syncellus p. 235 Medorum regnum stetit ait annis 276, i. e. 252 + 24, siquidem fides est interpretationi latinæ Goari, nam in Græcis (ed. Dindf.) reperio : Μήδων βασιλευσάντων ἔτι που (i. e. ἔτι σὺς, ut Goar. vertit) μετὰ Σαρδανάπαλλον κ. τ. λ. Quæ sane corrupta sunt. — Alter Herodoti numerus (anni 156) illius est computationis, ex qua res 5 — 7

annis fiunt vel superiores vel inferiores (Vide caput de chronol. Attica). Potuisset auctor De-jocem et Gygem et reliqua omnia sex annis inferius ponere atque adeo retinere annos 150; sed id non fecit, initii annum ex vetere computo servans 713, regni vero tempus augens annis sex. Altera tamen ratio frequentior est. Sic Eusebius in Canone Dejocis annum primum ponit N° 1309, i. e. 707 (713 — 6) a. Chr. Eundem numerum de Gygis initio indicat Plinius H. N. XXXV, 8: *Duodevicesima Olympiade interiit Candaules, aut, ut quidam tradunt, eodem anno quo Romulus*. Si Candaules obiit Olymp. 18, 1 = 708 a. Chr., Gygis annus 1 est 707 a. Chr., quamquam etiam de sequente anno cogitare licet. Quod deinde Candaules secundum alios eodem quo Romulus anno mortuus esse dicitur, id referendum ad eum calculum, ex quo annus fatalis Romuli est 714 (ut in Canone Eusebii), ideoque Gygis initium cadit in annum 713, ut apud Herodotum. — Alterum calculum, qui res 5 — 7 annis superiores facit, de Gygis epocha exhibet Dionys. Hal. tom. IV p. 820 Reisk: Ἡρόδοτος, αἰτ, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τῶν Λυδῶν δυναστείας μέχρι τοῦ Περσικοῦ πολέμου καταβίβασε... τὴν ἱστορίαν, πάσας τὰς ἐν τοῖς τεσσαράκοντα καὶ διακοσίοις ἔτεσι γενομένας... πράξεις περιλαβὼν. (478 + 240 = 718). Spatium temporis non ex ipso Herodoto computatum, sed ex Gygis epocha, quam in chronologo nescio quo notatam reperit. Idem valet de altero ejusdem Dionysii loco (l. l. p. 773), ubi hæc: Ἡρόδοτος ἀπὸ τῆς τῶν Λυδῶν βασιλείας ἀρξάμενος... διελθὼν τε πράξεις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἔτεσι ὅμοι διακοσίοις καὶ εἴκοσι γενομένας τὴν ἐν ταῖς τρισὶν ἡπείροις καὶ παραγράφας τῆς Ξέρξου φυγῆς ἱστορίαν κ. τ. λ. (478 + 220 = 698). Numerum corrigere voluerunt, quum optime se habeat (v. supra), atque sæpissime diversæ computationes de eadem re ab eodem scriptore proferantur, ut ab ipso Herodoto nostro, quem cave ne emendaturi corrumpamus.

Quodsi de Assyriaci imperii temporibus eorumque ratione recte disputavi, patet inania agere, qui e variis auctorum numeris historiam concinnare conantur, dum plures dynastias pluresque ejusdem nominis reges distinguendo aliisque hoc genus machinamentis discrepantiam sententiarum in concordiam redigere sibi videntur (*). Neque

(*) Iis, quæ laudavimus ad Ctesiae fragm. p. 38, adde Guilielmi Hupfeld *Exercitationum Herodotearum Specimen primum sive De rebus Assyriorum* (Marburg. 1837.), et *Specimen alterum sive De vetere Medorum regno* (Rinteln. 1843).

Ctesiae neque Herodoti numeri fidem habent quam dicimus historicam; quamquam a vero propius abesse Herodoteos numeros, utpote antiquiores et minores, facile largieris. Nam ampliari solent, raro diminuuntur temporis progressu regum annorumque catalogi, ita ut novissimus quisque scriptor plerumque etiam amplissimos præbeat. Atque Ctesianos de Medorum regibus numeros e duplicatis Herodoteis ortos esse dudum demonstravit celeberrimus Volneyus. Similiter de cyclis Assyriorum sedecim, quos usque ad Trojana tempora Ctesias numerat, statui posset. — Attamen jam ante Herodotum exstitisse videntur, qui in majus tempora Assyriorum extenderunt. Certe Herodoto assentiri non poterant logographi, qui et Ἑλληνικῶν et Περσικῶν auctores Beli tempora secundum Græcas fabulas genealogiasque adornarunt. — Hellenicus ab Olympiade prima usque ad Ogygis diluvium numerat cyclos septemdecim (17 × 60); totidem (17 × 63) Assyrii vindicat Vellejus Paterculus, quamquam hi desinunt in annum 63 ante Olymp. 1; alios tamen, eosque procul dubio antiquiores, finem imperii Assyrii in ipsa Olympiade prima posuisse testatur Barbarus. Hoc igitur modo Ogyges et Belus forent æquales, atque nescio an hinc eandem rationem alii ad alios calculos transtulerint. — Jam si quis Beli et Nini epochas decem vel novem cyclis æra Trojana anteriores posuit, Assyrii vero secundum vetustas ἀναγραφὰς octo dedit cyclos, imperium eorum duobus vel tribus cyclis ante Trojam foret eversum. Quod quum absurdum esse videri posset, nihilo secius complures ita statuerunt. Etenim Medorum et Persarum regna deduxerunt a Medæ et Danaes filiis Medo et Persæ. Igitur jure suo *Semerionius Persa* (apud auctorem Chron. Alexandrini p. 38) Perseum, Danae natum, occidisse ait magnum istum Sardanapalum, regnoque Assyrii ablato Persarum nomen imposuisse genti. His adde Euseb. p. 42 Mai: *Cephalionis historici de regno Assyriorum: « Ea scribere aggredior, quorum alii quoque meminere imprimis Hellenicus Lesbius et Ctesias Cnidius... (Sequuntur plura de Nino et Semiramide)... Tum reges alios singillatim recenset, quorum dominationem mille annos mansisse docet... « Si quis avel hos reges apprimè cognoscere, Ctesias diserte eos nominatimque recenset, quod ego quidem sciam tres supra viginti » ... Deinde addit anno istius dominationis quadragesimo supra sexcentesimo, rege Assyriorum Belimo, Perseum Danaes filium ad illorum regionem appulisse... Deinceps ait imperante apud Assyrios Panya classem Argonautarum venisse ad Phasidem annem et ad Colchidem Medeam...*

Dixit præterea, si quis mille annos a Semiramide ad Mithræum numeret, eum rationes constare deprehensurum** Ab Ægeo rege discessit Medea Colchis, femina saga. Huius filius erat Medus, unde Medi et regio Media dicta. Mithræet, inquit, imperium suscepit successor Teutamus... Hinc diserte ait, missum esse a Teutamio (Trojanis) auxilium... Ait postea diserte Sardanapallum anno tertio decimo supra millesimum Assyriorum regem esse creatum... Tum sublato Sardanapallo, Assyriorum imperium a Varbace esse extinctum et ad Medos translatum. — Narratio in quibusdam scribarum mendis sive omissionibus turbata est, quamvis simul appareat ipsum Cephalionem, hominem levissimum, negligenter admodum rem exposuisse. — Evertitur regnum Assyriorum paullo post bellum Trojanum, quum non multum antea Medea advenisset, cuius filius Medus auctor exstitit Medorum, qui ad se regnum Assyriorum transtulere. Hic sensus est fabulæ, cui Cephalion e vulgari historia inepte adjungit Arbacem Medum. (Similiter Suidas, nisi memoria fallit, Arbacen dicit Persei filium.)

Quum igitur antiqua regum series vel Persei vel Medi temporibus finiret, jam componendus erat novus catalogus regum, quos dixerint vel Persas vel Medos vel Assyrios illorum imperio subjectos, deinde summam rerum recuperantes, usque dum denno a Medis sub Arbace principatu ejicerentur. Novus hic catalogus plurima mutuatus est ab antiquiore, ut fieri solet. Duplicationis vestigia sunt manifesta. Pertinet huc quod Hellenicus et Callisthenes duos distinxerunt Sardanapallos, quorum priorem cum altero, Arbacis æquali, confudisse videtur Cephalion. Porro Semiramidem alteram præbet Barbarus in laterculo (Nº 18) verbis *Atossai et Semiramis*, i. e. Ἀτοσσα ἡ καὶ Σεμιράμις. Persicum nomen junctum Assyriaco; atque *Persarum* reginam eandem Atossam dicit Hellenicus (a Perseo Persarum regnum deducens) fragm. 163 a. (πρώτην ἐπιστολὰς συντάξει Ἀτοσσαν τὴν Πέρσων βασιλεύσαν). Adde fragm. 163 b., ubi Atossan narrat ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀριάσπου ὡς ἀρβена τραφεῖσαν διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν, κρυβοῦσαν δὲ τὴν τῶν γυναικῶν ἐπινόειαν, τιάραν πρώτην φορέσαι, πρώτην δὲ καὶ ἀναξυρίδας καὶ τὴν τῶν εὐνούχων ὑπουργίαν εὐρεῖν, καὶ διὰ βίβλων τὰς ἀποχρίσεις ποιεῖσθαι, πολλὰ δὲ ὑποτάξασα ἔθνη, πολεμικωτάτῃ καὶ ἀνδρειοτάτῃ ἐν παντὶ ἔργῳ ἐγένετο. Quæ omnia cadunt etiam in priorem Semiramidem. (Cf. Justin. I, 1: *Simulat se (Semiramis) pro uxore Nini filium, pro femina puerum... Igitur brachia et crura velamentis, caput tiara tegit.*) — Ut Atossæ nomen arguit Hellenicum in novo hoc principum ordine

Persica nomina Assyriacis substituisse, sic idem colligas e patris nomine *Ariaspa*, qui in nostris laterculis est *Ascatada*. — Aliter Eusebius in Can. Nº 585: *Assyriorum octavus decimus Belochus, cujus filia Atossa, quæ et Semiramis, regnavit cum patre annis duodecim*. Belochus hic est *Belimus* Cephalionis, quo regnante Perseus cum centum navium classe in Assyriam venisse narratur. Eundem Syncellus p. 359 dicit *Ballæum*; *Belus* audit Bioni et Alexandro Polyhistori apud Agathiam lib. II, p. 63, unde simul discimus novum a Belo ordinem rerum incepisse. Etenim primum regnum stabilivisse narrat Ninum et post eum Semiramidem ac deinceps omnes horum posteros usque ad Belum. In hoc Semiramicæ stirpis successione desiisse. Tum Belitaram quendam, hortorum regiorum cultorem, mira ratione imperium sibi vindicasse, idque penes posteros ejus mansisse, donec Sardanapallo regnante Arbaces et Belesys regnum ad Medos transtulissent. Atque ita Medos rursum imperium adeptos esse (Conf. Volney. p. 436). — Tertium nomen duplicatum habebis in his: Nº 3, Νινύας ὁ καὶ Ζάμης et Nº 24: Παύνας ὁ καὶ Ζεύς. Ac omnino facillimum erat novos reges creandi negotium, quum constet apud Asiaticos populos ejusdem nominis duas vel tres plerumque reperiri formas, quæ in totidem abiere reges sicuti in his:

- Nº 26, 27 Teutamus, Tentæus.
- 33, 34 Ophratæus, Ophratænes.
- 20, 22 Lamprides, Lampraes.
- 21, 23 Sosares, Sosarmus.

Ne diutius his immoremur, vetant annotationis angustiae. — Postquam de Barbaris dictum, videamus tempora Græcorum.

6.

DE REGNO SICYONIORUM.

Euseb. Arm. p. 126: *Sicyoniorum quoque regum tempora chronicis libris non sine ordine explicavit Castor, eaque brevi scripto hisce ipsis verbis complexus est:*

« *Sicyonios reges subjungimus, quorum princeps Ægialeus, postremus Zeuxippus. Et reges quidem dominati sunt annis CMLIX; post reges autem præfuerunt Carnii sacerdotes sex, qui pontificatum gesserunt annis XXXIII; quorum postremus Charidemus sacerdos lectus, quum impensæ ferendæ impar esset, fugam arripuit.*

7.

Syncellus p. 97 C:

Κάστωρ περὶ τῆς βασιλείας τῶν Σικυωνίων.

Παρατίθεμεν δὲ καὶ τοὺς Σικυῶνος βασιλεύσαντας, ἀρχομένους μὲν ἀπὸ Αἰγιαλέως τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος, λήγοντας δὲ ἐπὶ Ζεύξιππον. Οἱ μὲν οὖν βασιλεῖς κατέσχον ἐτῶν χρόνον ὅνθ', μετὰ δὲ τοὺς βασιλεῖς κατεστάθησαν ἱερεῖς τοῦ Καρνίου ἑξ. Οὗτοι δ' ἱεράτευσαν ἐτὴ λγ'. μεθ' οὗς κατεστάθη ἱερεὺς Χαρίδημος, ὃς καὶ οὐχ ὑπομείνας τὴν δαπάνην ἔφυγε. [Ἀφ' οὗ ἐπὶ πρώτην Ὀλυμπιάδα ἔτη τνα'. Ὅμοῦ Σικυονίων βασιλέων τε καὶ ἱερέων ἔτη ὅλη' (998). Ex Excerpt. Scalig. p. 19-20].

8.

Euseb. Canon. N° 888. ad Zeuxippi an. 31 : *Castoris de Sicyoniorum regno : « Reges Sicyonios singillatim enumeravimus ab Ægialeo primo rege usque ad postremum Zeuxippum. Manserunt reges annis DCCCCLVII [Hieronym.: DCCCCLXII]. Post reges autem Carnii sacerdotes fuerunt sex, qui sacerdotio annis XXXIII perfuncti sunt. Deinde sacerdos fuit Charidemus, qui impensis exhaustus in fugam se conjecit.*

	EUSEBIUS.				SYNCELLUS.	
	N ^o	Anni Canon.	Anni pag. 246.			
			lat.	gr.		
1. Ægialeus.		52	52		52 p. 97 D. Paris.	
2. Europ.		45	45	45	41 p. 102, B.	
3. Telchin.	25	20	20	29	29	
4. Apis.	45	25	25	25	25	
5. Thelxion.	70	52	* 12	52	52	
6. Æxydrus. [<i>Ægyrus, Pausan.</i>]	122	34	34	34	34 p. 104, D.	
7. Thurimachus.	156	45	45	45	45	
8. Leucippus.	201	53	53	53	53	
9. Messapus.	254	47	47	47	47	
10. Eratus. [<i>Peratus, Pausan.</i>]	301	* 46	* 26	46	46	
11. Plemæus.	352	45	49	50	50 p. 109 C.	
12. Orthopolis.	397	64	64	63	63	
13. Marathonius.	461	28	30	20	55 Echyreus.	
14. Marathon.	489	20	20	30	30 Marathonius.	
15. Chyreus (Echyreus)	509	55	55	55	20 Marathius.	
16. Corax.	564	30	30	30	30	
17. Epopeus.	594	35	35	32	32	
18. Laomedon.	629	40	40	43	43	
19. Sicyon.	669	44	44	42	42 p. 148, A.	
20. Polybus.	713	40	40	43	43	
21. Inachus. [<i>Janiscus, Pausan.</i>]	753	42	42	45	45	
22. Phæstus.	795	8	8	10	10	
23. Adrastus.	803	4	4	7	7	
24. Polyphides.	807	31	31	31	31	
25. Pelasgus.	838	20	20	20	20	
26. Zeuxippus.	858	31	31	30	30 p. 151, D.	
	-888					
						« Sub quo (Adrasto) anno DCCCVII (i. e. 1209 a. C.) Ilium captum est. » Euseb. p. 246.

1. Archelaus	1
2. Automedon.	1
3. Theoclytus.	4
4. Euneus	6
5. Theonorus	9
6. Amphichyus	12
7. Charidemus	[3]

« Ab hoc usque ad Ol. 1 labuntur anni 352. » (351 gr.) Eds. p. 129.

Regibus tribuuntur anni 959 vel 957 vel 962. Verus numerus est Hieronymi (962), ad quem proxime accedit Canon Eusebii, unde 961 anni colliguntur. — Regum et sacerdotum anni in Excerptis Scaligeri numerantur 998, rectissime. Igitur septimo sacerdoti tribuendi sunt anni 3, qui antecedentibus tribus et triginta adiecti summam efficiunt annorum 36 (962 + 36 = 998).

Quod Eusebius pag. 129 dicit inde a Charidemo usque ad Olympiadem primam annos esse 352 vel 351, id aperte falsum est; dicendum erat

352 sive 351 annos numerari inde a fine Zeuxippi, ut sit in Canone. Porro uno vel duobus annis aberrat in æra Trojana, quam ponit in anno Abrah. 807, sive 1209 a. Chr., quum collocanda sit in an. 1208 vel 1207. (*) — Jam singula revocemus ad annos æræ Christianæ :

(*) Errorem in Canonem irrepsisse Indicat regnum Erati, ubi anni 46 huic regi assignati non quadrant cum annis Abrahami. Similem confusionem numerorum præbent Syncelli laterculi, quod docta manus notavit in margine p. 151 D (p. 287. Dindf.), ubi vide.

<i>Ægialei an. primus</i> (962 ante finem Zeuxippi)	a. C. 2089	} 882 = 14 × 63
<i>Trojæ excidium</i>	1208	
<i>Zeuxippi an. postremus</i> (351 a. Ol. 1, 1). Reditus Heraclid.	1128	} 80
<i>Septem sacerdotum anni</i> 36	1127 — 1092	
<i>Vetus epocha reductus Heracl.</i> (5 × 63 ante 776.)	1091	} 116

Quæ bene omnia disposita essent, si duos cyclos maximos, qui Trojanam epocham antecedunt, ab anno *expeditionis* numerati essent, quum ab eo exputatus sit finis sacerdotum. Castor igitur quoniam diversos hos computos conjungit, fit ut inde a Trojana epocha pro 126 annis sint 116, atque summa annorum non 1008, sed 998 colligatur. Accuratus egit auctor Africanus, cujus calculos reddunt Excerpta Barbara p. 73 :

Africanus dixit sic : tenere eos (Sicyoniorum reges) *omnes annos mille VII [VIII]; a minuitate autem eorum in primam Olympiadem anni CCCXXIX [infra rectius CCCXXVII]; sic ut numerentur ab initio Sicyoniorum regni in primam Olympiadem anni mille CCCXXXVI. Vicesimo nono autem anno patriarchæ Jacob illud Sicyoniorum regnum initiavit sic :*

1. *Ægialeus. an. 52* (Anni Jacob. 28, Isaac 88, Abrah. 114.)
2. *Europs.* 44
3. *Telchin.* 20
4. *Apis.* 25
5. *Thelxion.* 52
6. *Ægydrus.* 34
7. *Thurimachus.* 45
8. *Leucippus.* 53 Anno quadragesimo tertio Leucippi egressio Judæorum ex Ægypto (*).

(*) Ab Ægialeo usque ad annum 43 Leucippi sunt anni 315 sive 5 × 63. Porro quum Ægialei annus 1 sit vicesimus nonus Jacobi, octogesimus nonus Isaac, quem centum annos natus, ut vulgo statuunt, Abrahamus genuit; ab Abrahamo ad Ægialeum sunt anni 189 = 3 × 63.; ab Abrahamo ad exitum Judæorum anni 504 = 8 × 63. Atque ita Eusebius. Contra Barbarus p. 65 numerat annos 443 (441 = 7 × 63) sive unum cyculum maximum. Idem ab Abrahamo ad Ægialeum numerat annos 114; quod cum reliquis non quadrat; quare corruptus numerus esse videtur, nisi fortasse aliunde eum auctor aliena miscere solens assumerit. Jam si annus Abrah. 114 est 2112 (1336 + 776) a. Chr., ejusdem annus primus est 2225 a. Chr. = 1449 sive 23 × 63 ante Olymp. 1. Annus primus Adami Syncello aliisque est 5501 a. Chr. Igitur ab Adamo ad Abrahamum forent anni 3276 sive 52 × 63, sive annus magnus tot continens cyclos, quot hebdomades habet annus communis. — Ab Abrahamo ad diluvium Syncellus numerat annos 1071 = 17 × 63. Verum ab Adamo ad diluvium cum Septuaginta ponit annos 2242. Idem facit Eusebius, quamvis in reliquis alios calculos habeat. Vereor ne numerus 2242 antiquo scribarum errore in libris sacris depravatus sit. Nam consentaneum est spatium istud eodem modo ac reliqua rotunda quadam annorum summa

9. *Messapus.* 47
10. *Eratus.* 16
11. *Plemæus.* 48
12. *Orthopolis.* 65
13. *Marathonius.* 30
[Marathon]
14. *Echireus.* 55
15. *Corax.* 20
16. *Epopæus.* 35
17. *Laomedon.* 43
[Sicyon].
[Polybus].
18. *Inachus.* 45
19. *Phæstus.* 50
20. *Adrastus.* 4
21. *Polyphides.* 31

in vetustis annalibus absolutum fuisse. Pro 2242 primitus scriptum fuerit 2142 = 34 × 63. — A diluvio ad Abrahamum Eusebius numerat an. 942 = 945 sive 15 × 63, sicuti etiam ab Abrahamo ad Salomonem anni 945 exputantur. Igitur ab Adamo ad Abrahamum essent anni 3087 (2142 + 945) sive 49 cycli annorum sexaginta trium, sive 63 jubileæ annorum quadraginta novem, sive septem cycli maximi.

Ab Abrahamo usque ad exitum Judæorum Eusebius in Canone numerat an. 505 (504 = 8 × 63) [Moses natus est post captivitatis annos 63]. Annus redundans detraxit epochæ sequenti. Nam « *Regnorum libri*, Eusebius p. 74 ait, *vehementer affirmant spatium universum ab excessu filiorum Israelis ex Ægypto usque ad Salomonem templique ædificium constare annis 440* (441 = 7 × 63). Eusebius tamen sequi maluit doctores Hebraicos, qui supputant annos 480, quia hoc modo Alienigenarum tempora annis judicium adderentur. At constat interregna vel alienigenarum imperia ex more ἀναγραφῶν comprehendi annis regum indigenarum. Quare missis doctoribus, veterem annalium numerum tueamur. — Deinde a templi ædificio et Salomone usque ad incendium templi et captivitatem Judæorum Eusebius in Can. ad N° 1427 esse dicit annos 442 (= 441). Captivitatis annus primus Eusebio est Olymp. 47, 4 = 589 a. C., Clementi rectius, puto, Olymp. 48, 1 sive 2 = 588 s. 587 a. Chr. (3 × 63. p. Ol. 1, 1.). — [Cyculus annorum 441 sive 7 × 63 subest etiam Danielis annorum hebdomadibus septuaginta, quæ distinguuntur in hebdomades septem, et in hebdomades 63, (τὰς ἑπτὰ μετὰ τὴν ἑπτάνοδον τῆς αἰχμαλωσίας ἕως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ τὰς δὲ ἐξήκοντα δύο σὺν ἀπομενουσiais ταῖς ἑπτὰ εἰς τὸν χρόνον οἱ Χριστοὶ ἡγούμενοι, τὴν δὲ μίαν ἑβδομάδα ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἐκέρυξε τὴν καὶνὴν τοῦ κηρύγματος διαθήκην x. τ. λ. V. Goar. ad Syncell. p. 309. p. 528 Dindf.). Vereor ne primæ septem hebdomades postea additæ sint, ut ad verum traduceretur oraculum; Danielus nonnisi magnam istam annorum periodum significare voluerit, cujus cum exitu rem gravissimam conjunctam fore ex opinionibus veterum duxit.] Hæc levi quasi brachio obiter attingisse sufficiat. Operæ pretium foret, si quis altius in rem inquirens computationes istas librorem interpolatione, diversorum mixtione calculorum, maxime vero ineptis plerumque ecclesiasticorum disputationibus magnopere obscuratas ad veterum annalium rudem simplicitatem stnderet revocare. Negotium sane tædii plenum; suscipiendum tamen in eorum potissimum gratiam, qui in sacrorum librorum chronologia normam certissimam, ad quam reliqua omnia jam exigenda sint, habere sibi videntur.

22. *Pelasyus*. 20
 23. *Zeuxippus*. 35
 24. *Polybus*. 45
 (Hippolytus, Pausan.)

Usque ad Zeuxippum tenuit Sicyoniorum regnum permanens annos quingentos [debebat : nongentos] LXXXI. Post Zeuxippum autem reges quidem non fuerunt, sed præbunt eis sacerdotes Carnii annos XXVIII :

1. *Archelaus*. an. 1
 2. *Automedan*. 1
 3. *Methudutus*. (?) 1
 4. *Theonomus*. 1
 5. *Amphichyes*. 9
 6. *Charidemus*. 1

Osuch (i. e., puto, οὔτος) *sustinens cibaria* (i. e. οὐχ ὑπομείνας τὰς δαπάνας) *fugit. A quo in primam Olympiadem, ut fertur scriptura (ὡς φέρεται γραφῇ), anni CCCXXVII. Fiunt vero omnes (sic) Sicyoniorum regna ab Ægialeo usque in primam Olympiadem anni mille CCCXXXVI.*

Laterculos regum sacerdotumque mancos esse quisque videt; neque in reliquis numeri plane concinunt; nam 1336—329=1007; sed 1336—327, et 981+28=1009. Patet summam annorum fuisse 1008, ita ut sacerdotum anni non essent 28, sed 27; nam quum regum anni 981 sint = 16 × 63—27, deficientes anni viginti septem tribuendi erant sacerdotibus. Causam rei ceteramque computi rationem exposui in Introductione § 26, ubi vide. Igitur numeri sunt :

Ægialei an. primus	2112	918 = 15 × 63—27
Expeditio Trojana	1194	63
Postremi regis annus ultimus	1132	
Sacerdotum anni 27	1131—1105	27
Reditus Heraclidarum	1104	
<hr/>		
1008 = 16 × 63		

Hunc computum Eusebius quoque, pro suis belli Trojani et reditus Heraclidarum epochis, sequi debebat. Ut nunc Canon se habet, inconcinnam diversorum calculorum, quos hinc inde auctor congessit, præbet farraginem.

Ceterum de regibus Sicyoniorum v. Pausanias II, 5 et 6, ubi inde a Sicyone recensentur hoc ordine : Sicyon Atticus; Polybus; Adrastus Argivus; Janiscus Atticus; Phæstus, Herculis filius; Zeuxippus, Apollinis ex Syllide (Hyllide?) filius; Hippolytus, Rhopali filius, nepos Phæsti; Lacedædes, Hippolyti filius, quo regnante Sicyone potitur Temeni filius Phalces. — De varia hujus seriei compositione dicere ad nos nihil attinet. V. O. Müller. Dor. I, p. 79 sqq. Attende tamen ne verbo quidem Pausaniam mentionem injicere regni sacerdotum Apollinis Carnei, de quo v.

Müller De Minyis p. 327, et Boeckh ad Pindar p. 289 sqq. De Carneio Sicyonio cf. Pausan. II, 10, 2 et II, 11, 1. Cultus Carnei in Peloponneso institutionem fabulæ vario modo conjungunt cum reditu Heraclidarum, quamvis jam antea ab Ægidis Thebanis translatus esset Amyclas. Num vero in aliis quoque Peloponnesi urbibus jam tum viguerit, demonstrari vix potest, quum argumentum a Sicyoniis nostris sacerdotibus vulgo petatum omnino nullam habeat vim. Immo probabile est cultum dei ad reliquas urbes migrasse Lacedæmone, postquam a Doriensibus ad illum, quo postea gaudebat, splendorem evectus erat. Quare etiam Lacedæmonii primi ejus institutores vulgo habebantur, adeo ut Pindarus (Pyth. V, 73) vel Thebana Carneia Peloponneso in Bœotiam translata dicere posset. — Administratio festorum Carneorum, quæ magnos sumtus flagitabant, Lacedæmone demandata erat sacerdoti, quem ἄγτην vocabant, cuique socii adjuncti erant Carneatæ quindecim (Καρνεῖται... κεκληρωμένοι ἐπὶ τὴν τοῦ Καρνέλου λειτουργίαν, Hesych.). Atque huc referenda sunt, puto, quæ Eusebius tradit de Charidemo οὐχ ὑπομείναντι τὴν δαπάνην.

9.

Euseb. Arm. p. 129 :

CASTORIS DE ARGIVORUM REGNO.

His addamus ordinatim etiam Argivorum reges, qui orsi ab Inacho in Sthenelum Crotopi filium desiverunt, quorum temporibus confiunt anni CCCLXXXII. Pulso Sthenelo Danaus Argum ipse obtinuit, ejusque posteri usque ad Eurystheum Stheneli, qui Perseo natus erat. Exin Pelopidæ regno potiti sunt. Ceterum tempora Danaidarum annos CLXII conficiunt; Pelopidarum autem qui ducto initio ab Atreo regnaverunt, quique dignitatem usque ad Penthilum et Tisamenum et Cometem Suresti filium retinuerunt (sub quo Heraclidarum descensus accidit), feruntur anni CV.

10.

Euseb. ad N° 161, Inachi an. 1 : *Castor chronographus de Argivorum regno ita loquitur : « Consequenter persequemur reges Argi usque in Sthenelum filium Crotopi : quorum invenitur omne tempus anni CCCLXXXIV [scr. CCCLXXXII]. »*

11.

Euseb. ad N° 544. Danai an. 1 : *Castor ait regnantem apud Argivos undecimo jam anno Sthe-*

nelum a Danao pulsum esse Argosque occupatos, quibus et ejusdem nepotes potiti sint usque ad Eurystheum Sthenelo natum filio Persei. Exin Pelopidas in regnum successisse.

Ab Inacho usque ad reditum Heraclidarum colliguntur anni 649 ($382 + 162 + 105$); igitur usque ad æram Trojanam sunt anni 569 ($649 - 80$) sive 9×63 , duobus abundantibus annis, qui num Eusebio an Castori debeantur nescio. Additi a quodam videntur eo consilio, ut rotundus obtineretur numerus. Nam $1127 + 649 = 1776$ a. Chr., adeo ut Inachi epocha a prima Olympiade distaret annis mille. Similiter Apollodorus dixerat Sicyoniorum regnum per mille stetisse annos, quum Castor accurate posuisset annos 998, accuratius Africani auctor annos 1008.

Inachidis dantur anni 382; sed ap. Euseb. p. 130 ex allatis numeris nonnisi 380 conflantur, quibus si demseris duos istos annos abundantes, restant $378 = 6 \times 63$. Excerpta Barbara præbent 379:

	Euseb. Can.	Exc. Barb.
1. Inachus.	50	50
2. Phoroneus.	60	60
3. Apis.	35	(non nominatur)
4. Argus.	70	70
5. Criasus.	53	56
6. Phorbas.	34	35
7. Triopas.	48 (46 p. 130)	66
8. Crotopus.	21	31
9. Sthenelus.	11	11
	382 (380)	379

Danaidis et Eurystheo Castor dat annos 162, ita procul dubio distributos ut Danaidibus assignarentur anni 126, Eurystheo 36. Ac quum constans antiquitatis fama Trojam captam dicat Agamemnonis anno decimo octavo, Atrei regno relinquuntur anni novem. Igitur:

Inachi an. 1.	a. C. 1776	
vel e correct. comp.	1774	
Danai an. 1.	1396	} $378 = 6 \times 63$
Eurysthei an. 1.	1270	
	36.	
Atrei an. 1.	1235	} $126 = 2 \times 63$
	1234	
	9.	
	1226	
	1225	
Agamemnonis an. 1.	1225	} 63
	9.	
	1217	
	18.	
	1208	
Sequuntur anni 80 usque ad redit. Heraclidarum.		

Vides Castorem in supputandis Argivorum temporibus eandem quam in temporibus Sicyoniorum sequi rationem. Usque ad epocham Trojanam integros numerat cyclos; quibus deinde adduntur anni 80 ab excidio Trojano labentes usque ad reditum Heraclidarum. Similiter egit

auctor Excerptorum, ubi refert inde ab excidio Trojæ, quod contigisset 407 annis ante Olymp. 1 (i. e. 1183 a. C.), usque ad Inachi initium annos esse 718 ($1183 + 718 = 1901$ a. Chr., i. e. 693 sive 11×63 ante 1208). Nempe primus annus Inachi secundum eos positus est, qui cyclos numerarunt ab æra Trojana Castoris, quam deinde additis annis 24 sive 25 cum recentiore Trojæ epocha (1184 s. 1183) conjunxerunt. Qua quidem re nihil frequentius. Nescio tamen an Trojanam æram cum epocha reditus Heraclidarum Barbarus confuderit. Nam e numeris, quos singillatim recenset, apparet annos illos 718 pertinere potius ab Inacho usque ad annum 1103; quamquam fieri potuit, ut alios calculos in laterculis, alios in apposita summa annorum redderet.

Ceterum hæc manu nos ducunt ad alteram computationem, quam in constituendis Argivorum epochis seriores chronographi secuti sunt. Scilicet quum ex veterum computo reditus Heraclidarum non 90, sed vel 63 vel 126 annis pos æram Trojanam poneretur, tempora Argivorum certum quendam cyclorum numerum explebant. Hunc igitur qui servare volebant, id quod in post-trojanis temporibus ἀναγραφῶν numeris vel addendum vel demendum erat, prioribus regnis vel demere vel addere debebant ($90 = 63 + 27$ vel $126 - 36$). Sic Syncellus p. 124 D et Eusebius in Canone Danaidis tribuunt annos 162, i. e. 189 — 27, aut $126 + 36$. Utrumque locum habere potuit. Si ἀναγραφαί, unde hæc fluxerunt, reditum Heraclidarum annis 126 ab æra Trojana distinguebant, seriores hocce spatium 36 annis diminuerunt, antetrojana tempora totidem annis debebant augere: sin reditus in ἀναγραφαίς 63 annis post Trojam collocabatur, nostri chronologi, ut 90 annorum intervallum nanciscerentur, addebant anni 27, eosdemque antecedentibus vel Inachidarum vel Danaidarum regnis demebant. Eodem modo Syncellus l. 1. dicit Inachidis a compluribus dari annos 413; dicendum erat 414, i. e. 441 — 27, aut $678 + 36$. Jam etiam intelligitur, quo spectent verba Syncelli l. 1.: ἐν δὲ τοῖς πρὸ αὐτοῦ (Πέλοπος) ἔτεσι διαφωνεῖται ἔτεσιν εἰκοσὶν ἑπτά. Differentiam hanc fortasse ab Enomai (1) regno derivandam esse opinatur Syncellus, qui, sicuti Eusebius ejusdemque farinæ chronologi, veram harum rerum rationem ne suspicatus quidem esse videtur, ut non mirandum sit, si inepta quavis occasione in medium proferat. Sic. v. c. Syncellus l. 1. numeros 413 et 162 in unum conjungi vult, ita ut Inachidæ et Danaidæ simul regnassent annis 575.

Quod veteri chronologo in mentem venire non potuit. In Canone tamen Syncellus rationalem computum exhibet, de quo paullo infra dicendum erit. — Ceterum quia Syncellus de 27 (non vero 36) annorum differentia loquitur, patet Inachidarum et Danaidarum annos 162 et 413 primitus fuisse 189 et 441 (non 126 et 378), atque reditum Heraclidarum in his ἀναγραφαῖς collocatum fuisse 63 annis post æram Trojanam.

In computo modo exposito cycli numerati sunt ab anno expeditionis (1217 vel 1193); si numerantur ab anno excidii, pro 27 annis suo loco addendi, deinceps demendi sunt anni 17. (80 [1183—1103] = 63 + 17). Huc pertinent calculi Exc. Barbarorum et Syncelli, quorum illa computant sic :

Inachidæ an. 379, i. e.	378
Danaidæ.	172 = 189 — 17
	550 = 567 — 17

Syncellus in Canone septemdecim annos ex parte Inachidarum, ex parte Danaidarum regnis demit hunc in modum :

Inachidæ. 371. i. e.	370 = 378 — 8
Danaidæ.	180 = 189 — 9
	550 = 567 — 17

Eundem computum reddunt ex Diodoro (VI, 6) Malala Chronogr. p. 83. et Cedrenus 66, 22, annos numerantes 549. Unius anni differentiam nihil moror.

Inde a fine Danaidarum usque ad excidium Trojæ Castor 63 esse annos statuit. Eodem ἀναγραφῶν computo nituntur numeri Syncelli, nisi quod auctor ejus Inachidarum et Danaidarum cyclos posuit tamquam a vetusta æra Trojana computatos, dum ipse utitur æra recentiore. Igitur ut ab altera ad alteram transiret, Pelopidarum regnum augendum erat annis 24. Rem instituit hoc modo :

Inachidæ et Danaidæ.	551
Pelops.	35
Atreus.	33
Agamemnon.	18
A Troja ad redit. Her.	80
	717 = 11 × 63 + 24.

Pelopidis 86 anni tribuuntur pro 87, quia in antecedentibus pro 550 prave posuerat 551. — Hunc deinde computum ad suam æram Trojanam inepte transfert Syncellus.

Auctor Excerpt. Barb., dum expeditionis Trojæ et excidii annum confundit, reditum Heraclidarum ponit 80 post 1193 (pro 80 post 1183). Hoc si exceperis et leviora quædam librorum peccata, computi ratio eadem est atque apud Syncellum.

378 an. Inachidarum	1830	
172 an. Danaidarum	1452	550 = 567 — 17
35 an. Pelops (*) (63 ante 1217)	1280	
45 an. Atrei et Thyestis	1245	88 = 63 + 25
1 ^{mus} an. Agamemnon.	1200	
8 ^{mus}	1193	
18 ^{mus}	1183	80 = 63 + 17
70 an. usque ad redit. Heraclid.	1182-1113	
		718 = 693 (11 × 63) + 25.

Pro Pelope Castor ponit Eurystheum. Cur ita statuerit, sine dubio explicavit in χρονικοῖς ἀγνοήμασι, præsertim quum de regibus inter Acrisium et Atreum interjectis summa esset inter chronologos sententiarum discrepantia. Vide Syncell. p. 156 A. Aliis regum series fuit : Perseus, Sthenelus, Eurystheus, Pelops, Atreus; aliis : Perseus, Sthenelus, Eurystheus, Atreus etc; alii aliter rem adornarunt. Unde patet fuisse qui temporis spatium inter Acrisium et æram Trojanam interjectum non, uti Castor, in unius cycli angustias concluderent, sed vel 126 vel 189 annos ei tribuerent. Eamque rationem antiquiorem fuisse non potest dubitari. Veteres annales omne Argivorum tempus inde ab Inacho usque ad Heraclidas duobus cyclis maximis absolvisse videntur hunc in modum :

	Cycl.		
Inachidæ.	6	vel	7
Danaidæ.	3		3
Inde ad Trojam.	3	2	vel 3
A Troja ad Heraclid.	3	2	1
	14	14	14

Referri huc possit locus Varronis (v. fragm. Eratosth. 2.), sec. quem ab Inacho usque ad Trojam numerandi anni 800 (800 + 80 = 880 = 14 × 63 — 2). Sed videamus accuratiora testimonia, quibus appareat Acrisii successorem regnum suscepisse 126 vel 189 annis ante æram Trojanam. Secundum Euseb. lib. I, p. 131 ed. Mai. post Acrisium regnavit :

Eurystheus a.	45 (43 in Canone, rectius.)
Atreus a.	65
Agamemnon	
regnat a.	30;
usque ad Trojam capt. a.	18
	128; 126.

Aliter, sed perperam, statuit in Canone, ubi sic :

(*) In laterculo pro 35 (λϵ') vulgari errore ponuntur 38 (λη'). — Erratum quoque in annis posttrojanis; qui quum 70 esse debeant, ap. Barbarum sunt 72 (15 Agamemnonis, 7 Ægisthi, 28 Orestis, 22 Penthilli).

N° 705 a. Chr.	1311 Stheneli	an. 1
712	1304	8
713	1303 Eurysthei	an. 1
755	1261	43
756	1260 Atrei	an. 1
820	1196	65
819	1195 Agamemn.	an. 1
835	1181	15
836	1180 Ægistli	an. 1

Vides tum æram Trojanam, tum Agamemnonis annos male mutatos esse. — Annotat Eusebius ad Acrisii annum postremum : *Argivorum regnum desinit, quod stetit annis 544 usque ad Pelopem, qui regnavit annis 58* (ita Hieron. ; 59 Mai.). Ipse tamen Pelopem in Canone omittit, quod procul dubio non fecit auctor, ex quo hæc sumserat. Nam Pelopis anni 58 juncti sequentibus 131 summam efficiunt annorum 189 (3×63). Sic igitur bene se res habet; Eusebius vero ex eodem computo alia assumens, alia negligens, omnia perturbavit. Quomodo ille, ex quo hæc mutuatus est, de æra Trojanæ statuerit, ipse Eusebius indicat. Nempe ad N° 619 = a. Chr. 1397 (= 189 ante 1208) legitur : *Pelops Argis regnat*. Idem Hieronymus ponit minus accurate ad N° 622 (*Pelops regnat in Græcia annis 59*). — Alius computus accurate notatur in Hieronymo ad N° 696, a. Chr. 1320 (= 126 ante 1194) : *Pelops Argis regnavit; Olympiis quoque præfuit*. Porro antiquum de regno Pelopis numerum affert Syncellus p. 160 D, secundum nonnullos Pelopem imperio præfuisse dicens annos 63 (sec. alios 53). Hoc si prioribus jungis, Atrei annus 1 erit an. 63 ante æram Trojanam. Id quoque testatur Hieronymus ad N° 745, a. Chr. 1271 (= 63 ante 1208) : *Atreus et Thyestes regnum diviserunt*. (*)

Post Pelopem videamus Perseum. Clemens Alex. Strom. I, p. 139 Sylb. (ex quo Euseb. P. E. X, 12.) : Τῆς Περσείας βασιλείας τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκθεοῦται (Διόνυσος), ὡς φησιν Ἀπολλόδωρος (fr. 72) ἐν τοῖς Χρονικοῖς· Ἀπὸ δὲ Διονύσου ἐπὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς περὶ Ἰάσωνα ἀριστεῖς τοὺς ἐν τῇ Ἀργαίᾳ πλεῦσαντας συνάγεται ἔτη ἐξήκοντα τρία... Ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλέους ἐν Ἀργεὶ βασιλείας ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ἀποθέωσιν ἔτη συνάγεται λη' (scr. λδ'; alii λ'), κατὰ τὸν χρονόγραφον Ἀπολλόδωρον. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Κάστορος καὶ Πολυδεύκους ἀποθέωσιν ἔτη πεντήκοντα τρία. Ἐνταῦθα που καὶ ἡ Ἰλίου κατάληψις. Igitur a Perseo ad Herculis

(*) Cf. Syncell. p. 125 A : ἐδασίλευσε Πέλοψ... μεταθεσίσης τῆς ἀρχῆς εἰς Μυκήνας μετὰ Ἀκρίσιον ἐπὶ Εὐρυσθέως, ὃν οἱ μὲν πρὸ Πέλοπος ἔτη φασὶ βασιλεῦσαι πγ', οἱ δὲ μετὰ Πέλοπα μγ'. ($83 + 43 = 126$) Ex altero computo Pelops ponendus est 189, ex altero 63 ante Trojam.

apotheosin sunt anni 126 ($31 + 63 + 32$) (**). Qui hinc ad belli Trojani tempora supputantur anni 53 esse debent 63. Differentia decem annorum probabiliter orta ex confusione anni expeditionis et excidii, ut passim. Eusebius Herculis apotheosin ponit uno cyclo inferiorem in ipsa epocha Trojanæ (a. 1194). — Ut ab his apotheosis anno cyclico assignatur, sic ab aliis institutio ludorum Olympicorum, quam Syncellus secundum alios a Coræbi Olympiade distare dicit annis 470 ($470 + 776 = 1246 = 63$ ante 1183), secundum alios annis 430 ($430 + 776 = 1206$). Postremus numerus non prorsus accurate positus est pro 1208 vel 1207. Eundem etiam Thrasyllus (ap. Clem. Alex. Str. I. p. 401 Pott.) farragini suæ chronologicæ immiscuit, ab Olymp. 1. usque ad Herculis Olympiadem supputans a. 432 ($432 + 776 = 1208$).

Regibus, qui Agamemnonem excipiunt, Eusebius tribuit annos 65, quorum septem sunt Ægisthi, 58 Orestis, Tisameni, reliquorum. Syncellus p. 170 D Ægistho dat annos quinque, qui cum reliquis 58 summam efficiunt quam postulamus annorum 63; quamquam in ἀναγραφῆς non $5 + 58$, sed $7 + 56$ erant; nam septem annos imperasse Ægisthum in vet. annalibus colligitur ex Homeri versu (Od. III, 35), qui sine dubio Argivo rhapsodo debetur : Ἐπτάετες (sc. Ἀγίσθος) δ' ἤνασσε πολυχρόσιο Μυκῆνης.

Ut 63 anni extenderentur ad 80 vel 90, prout calculus uniuscuiusque flagitabat, addendi erant 17 vel 27. Quod quomodo factum sit, dicit Syncellus p. 170 A : ἐδασίλευσεν Ἀγαμέμνων ἔτη ιη' (ita ut eodem anno occisus sit, quo capta est Troja), κατὰ δὲ ἄλλους λέ (35 = $18 + 17$). Sin 27 anni addendi erant, Ægisthi quoque regnum decem annis auxerunt, pro 7 annis ponentes 17, ut ex eodem Syncello p. 125 A discimus. Ceterum hæc pro suo quisque lubitu adornare poterat.

Alteram rationem eamque, puto, vetustissimam, ex qua ab æra Trojanæ ad reditum Heraclidarum 126 annos supputabant, singulorum regnorum annis probare jam non possumus. Hæc tamen primitus fuisse videtur eorum omnium, qui a

(**) Herodot. II, 145 a Dionyso ad suam ipsius ætatem esse ait κατὰ ἑξακόσια καὶ χίλια, ab Hercule vero κατὰ εἰνακόσια ἔτη. Pro priore numero, utpote aperte corrupto, scripserunt ἐξήκοντα καὶ χίλια. Præstabit, puto, scribere : ἐξ καὶ εἴκοσι καὶ χίλια, ita ut a Dionyso ad Herculem sint anni 126. Herodotus temporis spatium inter suam et Herculis ætatem intercedens non nisi rotundo numero, sed cyclos duos, quos a Dionyso ad Herculem nonnulli numeraverunt, accurate exprimere potuit.

Troja ad reditum Her. quattuor numerabant generationes. — Regum series sec. Eusebium aliosque est : Orestes, Tisamenus, Penthilus, Cometes, quum Demo (fr. 20), antiquissimus de hac re testis, Cometem ponat ante Penthilum. Ordinem hunc mutasse et Penthilum Orestis ex Erigone filium dixisse videntur, qui colonias Æolicas, cum Penthili nomine plerumque conjunctas, sicuti reditum Heraclidarum, non 126, sed 90 vel etiam 63 annis (*) Trojana æra posteriores posuerunt. Demonis sententiam antiquiorem esse non modo systemate chronologico, sed ipsa etiam fabula probatur. Scholiast. Vat. Eurip. Rhes. 250 : Φησί (Δήμων) ὡς ὕστερον τῶν Τρωικῶν λοιμοῦ καὶ φθορᾶς καρποῦ περιεληλυθίας τὴν Ἑλλάδα μαντευομένην περὶ τῶν παρόντων χρησθαι τὴν Πυθίαν, τῆν καὶ ταῦτα παῦλαν αὐτοῖς τῶν δεινῶν, ἐπειδὴν τινες τῶν ἀπὸ Ἀγαμέμνονος ἐχόντων τὸ γένος πλεύσαντες εἰς Τροίαν τὰς πόλεις κτίσασι, καὶ τῶν θεῶν τιμὰς ἀναλαμβάνουσιν, ἃς ἤφανίσθαι συνέβαιεν ὑπὸ τοῦ πολέμου. Ταύτην τὴν μαντείαν παραδεξάμενον τὸν Ὀρέστην συνέθεε λιπεῖν τὸν βίον. Μετὰ δὲ Ὀρέστην Τισαμενὲν λαβεῖν τὴν ἀρχὴν καὶ μετ' ἐκείνον Κομήτην· ὃς αὖ χρωμένῳ ποῖ δέοι πλεῖν (κατὰ γὰρ εὐλάβειαν καὶ δις καὶ τρίς παρὰ τῶν αὐτῶν ἐπ' ἀνέρχεται τὸν θεόν), δοθῆναι χρησμὸν ἐπὶ τὸν ἔσχατον Μυσῶν πλεῖν. Κατολιγωρήσαντας δὲ πολλοὺς τὴν συνηθροισμένων τοῦ χρησμοῦ ἀφίστασθαι καὶ τὸν Κομήτην καταλιπεῖν μικρὸν πεφροντικένας λέγοντας αὐτοῦ καὶ τοῦ Μυσοῦ ἔσχατου. Κατὰ δὲ τὴν ἐρχομένην γενεὰν Πενθίλου πάλιν συναγείραντος τὴν στρατιάν, καὶ τοῦ θεοῦ τὸν αὐτὸν ἐπενέγκαντος χρησμὸν, διὰ τὸ παραδόξον εἰς παροιμίαν διὰ τοῦτο περιστῆναί φασιν κ. τ. λ.

Cum fabula concinunt nomina Cometæ et Penthili, immo fabula profecta ex iis videtur. Penthili (*Luctuosi*) nomine malum istud indicatur homines frugesque perdens. Causa ejus mythice effertur patris nomine Cometæ, i. e. κομήτου. Hunc Eusebius dicit filium *Suresti*. Vox corrupta est. Reponendum puto Σερίστου, vel aliam formam a σειρός s. σείριος vocibus deductam, quibus æstivus solis ardor exprimitur. Quanvis enim fabula de pestilentia, cujus auctor sit cometæ sidus, cogitari voluerit, tamen hæc rei efformatio ipsa nata est ex aliis notionibus generalioribus; ex illis, dico, quæ subsunt festis tum apud alios populos

(*) Dubito nam ulius antiquus scriptor ita egerit, ut colonias Æolicas poneret 63 a. 60, Reditum Her. vero 90 post Troica, quum historiæ nexus inverso potius ordine colonias illas post reditus epocham collocandas esse postulet (V. Müller. Min. p. 477 cf. Hermann. Antiqq. gr. § 76.). — Chronologicæ rationes eorum, qui plures emigrationes distinguunt, maximam partem profectæ sunt ex diversis epochis reditus Heraclidarum.

tum apud Argivos mediæ ætatis tempore celebratis, quando Sirius sævit atque lessis planctusque emorierem rerum naturam lugebant (De hujus generis festis v. Müller. Dor. I, p. 346 sqq.). — Sirii vero filius Cometes dicitur eadem ratione qua Orestis filius est Tisamenus (*ultor*); nempe epitheta heroum in filiorum nomina abeunt, uti constat. Fuisse autem κομήτην Sirii epitheton inde colligere liceret, quod ut cometas stellas quas vulgo dicimus, sic Sirium quoque vim maximam in hominum rerumque conditionem exercere veteres credebant. Sed alia datur ratio. Etenim vidimus Syncellum e veteri quodam Ægyptiorum chronico afferre quindecim generationes τοῦ κυνικοῦ κύκλου, quas regnasse ait annis 443. Alium Thebæorum regum laterculum habemus in fragmentis Eratosthenis, ubi primis regibus quindecim item dantur anni 443. Quintus decimus vero rex, cujus regno cyculus ille canicularis absolvitur, est Σαῶφις κομᾶστης, sicuti successor, cujus regno nova periodus incipit, est Σαῶφις β'. Unde colligo nomen Σαῶφις, idem esse ac Σωθις (aliis Σῆθ, aliis Ὠθ. V. Ideler. Handb. der Chronol. I, p. 126; II, 591.), i. e. *Sirius*, *Canis*, atque voce κομᾶστης, qua Ægyptium nomen interpretantur, significari radiantis sideris splendorem. (Cf. fragm. Eratosth. i.) (*)

Subjungo locum Strabonis (XIII, p. 582), ubi hæc: Ὀρέστην μὲν γὰρ (φασί) ἀρξαι τοῦ στόλου· τούτου δ' ἐν Ἀρχαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον διαδέξασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον, καὶ προελθεῖν μέχρι Θράκης, ἐξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωικῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον καθοδὸν· εἰτ' Ἀργέλαον, υἱὸν ἐκείνου, περαιῶσαι τὸν Αἰολικὸν στόλον εἰς τὴν νῦν Κυζικηνήν, τὴν περὶ τὸ Δασκύλιον. Γρᾶν δὲ, τὸν υἱὸν τούτου τὸν νεώτατον προελθόντα μέχρι τοῦ Γρανίκου ποταμοῦ, καὶ παρεσκευασμένον ἄμεινον παραιῶσαι τὸ πλεόν τῆς στρατιᾶς εἰς Λέσβον, καὶ κατασχεῖν αὐτὴν. Κλεῦην δὲ, τὸν Βώρου, καὶ Μαλαδὸν, καὶ αὐτοὺς ἀπαγόνους ὄντας Ἀγαμέμνονος, συναγαγεῖν μὲν τὴν στρατιάν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν καὶ Πένθιλος· ἀλλὰ τὸν μὲν τοῦ Πενθίλου στόλον φθῆναι περρωθέντα ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν, τούτους δὲ περὶ τὴν Λοκρίδα καὶ τὸ Φρικίον ὁδὸς διατρίψαι πολὺν χρόνον· ὕστερον δὲ διαβάντας κτίσαι τὴν Κύμην, τὴν Φρικωνίδα κληθεῖσαν ἀπὸ τοῦ Λοκρικοῦ ὁδου.

Cleuas, Bori filius, et Malaus (s. Malacus) ejusdem naturæ sunt ac Penthilus. Cf. fragm. 10 Hellenici Lesbii, ubi inter mythicos majores Codri Borus ponitur pater Penthili. Κλεῦας nomen est Doricum vel Æolicum a κλαίω derivatum : Βώρος idem est ac notus ille Βῶρμος (interposita

(*) Cum Comete Sirii filio cf. *Cometæ* filium *Asiarium*, quem inter Argonautas recenset Apollodorus I, 9, 16, 8.

litera μ , ut in $\theta\epsilon\pi\omicron\varsigma$, $\theta\acute{\epsilon}\rho\mu\omicron\varsigma$, aliis), cujus mortem media ætate Mariandyni flebilibus cantibus lugebant, ut Phrygii Lityersen. (*) Eodem modo Argivæ feminæ (Cf. nomen $\Gamma\rho\alpha\upsilon\varsigma$) æstivo mense Arneo Linum deplorabant, utpote puerum a canibus (i. e. a $\sigma\epsilon\iota\pi\iota\omega$ s. enecante solis æstu. Cf. Jovem Cynætheum apud Arcades, cujus meminuit Tzetz. ad Lycophr. 400) dilaceratum. V. Müller l. l. — Quibus reputatis intelligitur, puto, hujus generis cultum una cum Argivis in Lesbium Asiamque minorem venisse, atque duces coloniarum fuisse cultus istius sacerdotes; porro quum similes plane religiones in Asia Min. vigerent, multa inde Æolenses adoptasse, multa hinc in traditiones de urbium conditoribus abiisse, quæ deinceps historiæ scriptores, bene tenentes non eodem temporis momento omnes illas colonias deductas esse, in ordinem quandam chronologicum redegerint. — Postera quoque ætate in Lesbo fuit gens Penthilidarum (sacerdotalis sine dubio), ut refert Myrsilus ap. Plutarch. De Anim. Prud. 36. Cf. Müller Min. p. 477. Malaci nomen occurrit inter principes Cumarum Italiæ apud Diodorum (VII, 10. ed. Didot), qui eodem loco, quo de Asiaticis Æolum coloniis dixerat, etiam Campaniæ urbis origines exposuit.

12.

Euseb. Arm. p. 134. Mai.

CASTORIS DE ATHENARUM REGNO.

Athenarum quoque reges ex ordine exponemus ducto initio a Cecrope cognomento Diphye, atque in Thymæten desinemus. Regum quidem, qui Erechthidæ dicti sunt, tempora annis constant CCCCL [infra CCCCLXIX]. Deinde regnum delapsum est ad Melanthum Andropompi Pyliensem, atque ad ejus filium Codrum, quorum amborum dominatio annos occupat LII [infra rectius LVIII]. Sublato regno proxime consecuti sunt principes quos mors finiebat. Horum initium est a Medonte Codri, finis in Alcmaëone Æschyli: tempora autem annorum CCLIX [corrupte pro CCCIX]. Deinde qui decennalem potestatem gerebant secuti sunt septem: hi annis LXX oiguerunt. Tandem annui magistratus a Creonte

(*) A voce $\kappa\lambda\epsilon\iota\omega$ derivandum etiam nomen Κλησώ , feminæ illius, quæ Leucothææ corpus in ora Megarica reperit et sepelivit. Pausan. I, 42. Nominata est a lamentationibus funebribus, quibus mulieres annuo festo Leucothææ mortem plorabant. Eodem pertinet nomen Κλησωνόμου , pueri a Patroclo occisi, ut alterum ejus nomen Αἰανίς ostendit. Hellan. fr. 57. Apud Apollodor. III, 13, 3, 6 legitur Κλυωνόμος . Quod corrigendum.

orsi in Theopimum desiverunt, sub quo penitus terræ nostræ rebus et facinoribus finis est impositus. Hæc Castor.

13.

Eusebius in Canon. ad N° 889: *Castor: Athenarum quoque reges ordinatim recensebimus a Cecrope, cognomento Diphye, usque ad Thymætem. Summa temporis Erechthidarum anni sunt CCCCLXIX [Hieronym. perperam CCCCLXIX]; post quos in regnum successit Melanthus, Andropompi filius, Pyliensis, itemque filius ejus Codrus, qui annis LVIII rerum potiti sunt.*

In introductione (cap. V) demonstravimus Attica tempora ita in $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\gamma\alpha\phi\iota\varsigma$ adornata fuisse, ut a Cecrope usque ad Creontem numerarentur anni 14×63 sive 882. Eundem computum in universum Castor quoque reddit, quamvis paucorum annorum sit differentia; nam $449 + 58 + 309 + 70 = 886$. Abundantes anni quattuor num Castori debeantur an scribarum negligentia jam dijudicari nequit.

Eusebius archontibus perpetuis tribuit annos 315 sive 5×63 , archontibus decennialibus annos 70 sive $63 + 7$. Deinde, ut cyclorum ratio in summa annorum restitueretur, cyclos regum annis septem diminuit. Aliter Castor, secundum quem

$$\begin{array}{rcl} \text{archont. perpet. an. } 309 [308] & = & 315 - 6 [7] \\ \text{archont. decennial. an. } 70 & = & 63 + 7 \\ \hline & & 379 [378] \end{array}$$

Patet archontum perpetuorum annos esse debere 308. Scilicet qui in temporibus decennialium archontum cyclum excedebant anni septem, eos demisit archontibus perpetuis. — Turbis hoc modo compositis, nihil impendebat, quominus antecedentes cyclos octo ita distribueret, ut Erechthidis daret septem (441 an.), unum Melantho et Codro. Id tamen non fecit, nam Melantho Codroque annos tribuit 58 ($63 - 5$), nimirum ex eo systemate, quod Excerpta Barbara sequuntur, cujusque rationes suo loco exposuimus. Hoc igitur numero quamquam sine idonea causa adoptato, ut octo cycli explerentur, antecedentibus septem addendi erant anni quinque ($441 + 5 = 446$); verum, ut Eusebius tradit, Castor numeravit 449. Hæc inconcinna sunt, nisi potius scribæ numerum corruerunt. Ceterum res explicari potest, si pro 449 scribimus 448, ut in antecedentibus 308 pro 309. Tum enim numerum 58 sumsit ex systemate quinque annis ab $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\gamma\alpha\phi\iota\varsigma$ recedente, numerum 448 ex altero illo, in quo septem annorum differentia erat. Eandem confusionem jam vidimus alibi. — Igitur quum cycli apud Castorem numerentur ab *excidio* Trojæ, atque Cecropis

annus primus a Trojana æra distet cyclis sex, salva ista differentia, quæ ex diversis computandi rationibus pendet, Castoris numeri ad æram Christianam revocati erunt hi.

Cecropis an. 1. ($6 \times 63 + 2$ ante 1208).	1588	} 448 } $= 7 \times 63 + 7$
Melanthi an. 1.	1140	
Medontis an. 1.	1182	} 308 } $378 = 6 \times 63$
Charopis an. 1.	774	
Creon.	704	
		<hr/> 884 $= 14 \times 63 + 2.$

Creontis annus plane ex veterum ἀναγραφῶν mente positus esset (713 = 63 p. Ol. 1), si cyclos auctor ab expeditionis anno (1217) numerasset.

Theophimus archon, usque ad quem Castor chronica sua deduxit, fr. 19 componitur cum M. Valerio Messala et M. Pisone consulibus anni 61 a. Chr., 693 a. u. c., Olymp. 179, 4, quo Pompejus celebrem istum de Asia egit triumphum. V. Plin. H. N. VIII, 26 (27); XXXVII, 2 (6); Vellej. Patercul. II, 40. Huc pertinent verba : *sub quo penitus terræ nostræ etc.*

14.

Augustin. C. D. XXI, 8, 2 : *Est in Marci Varonis libris, quorum inscriptio De gente populi Romani : Castor scribit in stella Veneris... tantum portentum exstitisse ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum : quod factum ita neque antea neque postea sit. Hoc factum Ogyge rege dicebant Adrastus Cyzicenus et Dion Neapolites mathematici nobiles.*

Probabiliter hæc narravit auctor quo loco mentionem fecit diluvii Ogygii, quod ex veterum sententia ejus generis portentis non potuit non prædici. Docta rem inquisitione dignam habuit Freretus in *Mém. de l'Acad. d. Inscr.* Tom X, p. 357 (*Réflexions sur un ancien phénomène céleste, observé au temps d'Ogygès*), quem, si lubet, licet adire.

Heynius in Opuscul. Academ. 1812. Vol. VI, p. 491 : « Hujus narrationis veram rationem an

repererint astronomi, qui cometen, in eodem aut vicino loco in conspectum venientem, temere pro Venere habitum esse existimant, equidem haud dixerim; nisi forte id doctius et subtilius est quam pro tanta vetustate et hominum incuria sub Ogyge; quandoquidem per sequentia tempora, literis magis frequentibus, in scriptoribus græcis vix alius cometes notatus est. Possit aliquis suspicari ex mythicis ætatibus narratum hoc superesse et ad vices Veneris spectare modo sub occasum modo sub ortum solis observatæ. Noti sunt lusus similes de Lucifero et Hespero et de Dioscuris.

De Adraсто et Dione mathematicis aliunde non constat, quantum equidem scio.

15.

Eusebius P. E. X, 10. ex Africani Chronographiæ libro III : Ἀπὸ Ὡρύγου, ἐφ' οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμὸς, Φορονέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκουσίλαος ἱστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐτὶ συνάγεται χίλια εἰκοσιν. Ταῦτα γὰρ οἱ τὰ Ἀθηναίων ἱστοροῦντες Ἑλλάνικὸς τε καὶ Φιλόχορος οἱ τὰς Ἀτθίδας, οἱ τε τὰ Σύρια Κίστωρ καὶ Θάλλος καὶ Διόδωρος Ἀλέξανδρος τε ὁ πολυΐστωρ, καὶ τινες τῶν καθ' ἑμᾶς ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάντων.

De hoc Hellanici et Philochori computo dixi in Introd. § 23. Ceterum Castor si de Ogygis epocha cum Hellanico fecit, prorsus aliena commiscuit; nec dubito Eusebium in suæ opiniohis gratiam chronologorum nomina ex more temere conges- sisse. De Thallo alia plane profert Theophylactus (v. §. 37 not.); neque Diodoro, Alexandrinorum rationes reddere solenti, ista Ogygis epocha convenit.

16.

Justin. Martyr Cohortat. ad Græcos p. 10 A ed. Paris. 1615 fol. : Καὶ οἱ τὰ Ἀθηναίων ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικὸς τε καὶ Φιλόχορος, οἱ τὰς Ἀτθίδας, Κίστωρ δὲ καὶ Θάλλος καὶ Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ... ὡς σφόδρα ἀρχαίους καὶ παλαιοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀρχόντος Μωϋσέως μέμνηνται.

15.

Ab Ogyge, sub quo magnum illud et primum accidit diluvium (Phoroneo apud Argivos regnante, ut Acusilaus narrat), usque ad primam Olympiadem anni colliguntur mille et viginti. Sic enim statuunt qui res Atheniensium narrant Hellanicus et Philochorus Atthidum auctores, et qui Assyriaca composuere Castor et Thallus, Diodorus et

Alexander Polyhistor, et alii quidam nostra ætate viventes, qui rem vel Atticis omnibus accuratius definierunt.

16.

Qui Atheniensium historiam scripserunt Hellanicus et Philochorus, Atthidum auctores, et præterea Castor et Alexander Polyhistor... ut pervetusti et antiquissimi meminere Mosis ducis Judæorum.

17.

Cyrillus contr. Julian. I, p. 15 Spanh. : Ὅτι τοῖς Ἑλλήνων ἱστοριογράφοις γνωριμώτατος ἦν ὁ Μωσῆς, ἐξ αὐτῶν δὲ γεγράφασιν ἔξεστι ἰδεῖν. Πολέμων τε γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν διημνημόνευσεν αὐτοῦ, καὶ Πτολεμαῖος δὲ Μενδόσιος, καὶ μὴν καὶ Ἑλλάνικος καὶ Φιλόχορος, Κάστωρ τε καὶ ἕτεροι πρὸς τοῦτοις.

Cf. Hellanici fr. 156; Polemonis fr. 13, p. 45 ed. Preller.

18.

Stephan. Byz. Βοιωτία : Κάστωρ δὲ (φησι) ἀπὸ τῆς καθηγησαμένης Κάδμω βοὸς λεγθῆναι τὴν χώραν οὕτω.

19.

Eusebius p. 217. Mai.

CASTORIS DE REGNO ROMANORUM.

Romanorum reges singillatim enumeravimus ducto initio ab eo tempore, quo Æneas Anchisæ filius Latinorum regnum capessivit; desivimus autem in Amulium Silvium, quem Romulus interfecit, Rheæ matris suæ patrum. Nunc his addemus Romulum et ceteros, qui post hunc Romæ cum imperio præfuerunt usque ad Tarquinium cognomine superbum : qua temporis summa anni sunt CCXLIV. Postea consules ordinatim explicabimus capto quidem exordio a Lucio Junio Bruto et Lucio Tarquinio Collatino, concluso autem opere in Marco Valerio Messala et Marco Pisone (61. a. Chr.), qui consulatum gesserunt Theophimo archonte Athenis. Atque horum anni ad quadringentos sexaginta exsurgunt.

M. Piso et M. Valerius Messala consules erant an. 61. a. Chr., Olymp. 179, 4. Cur ad hunc potissimum annum Castor chronica deduxerit, diserte ait fragm. 12. Corruptum igitur est quod apud Eusebium p. 195 legitur Castoris Chronicorum libros sex pertinere usque ad Olympiadem CLXXXI (pro CLXXIX).

Roma e Castoris sententia condita est an. 765 a. Chr. ($460 + 244 + 61$) = 442 post 1207, 443

post 1208. Esse debebant anni 441. Nescio an hæc duorum annorum differentia, quæ sæpius in Castoris numeris occurrit, ita explicanda sit, ut eum cum nonnullis chronologis (v. Erastosth. fr. 1.) cyclo maximo non 441, sed 443 annos dedisse statuamus. Nam hoc pro certo contendere licet æram Romanam a Græcis chronologis, vel certe e legibus græcæ chronologiæ ita fuisse exputatam, ut a Trojana æra distingueretur uno cyclo maximo.

Vulgares conditæ urbis epochæ pendent ex æra Trojana, quam Alexandrini scriptores sequi solebant (1194 s. 1193 — 441 = 753 s. 752), in iisque cycli bene numerantur ab anno expeditionis. Idem si Castor fecisset, origines urbis inciderent in Olymp. 1, 1. s. 776 (1217 — 441), quod veterum ἀναγραφῶν ratio postulabat. Sed auctor noster constat sibi, ubique ab excidii anno in calculis suis proficiscens. Similiter Eusebius p. 214 dicit ab Illo capto ad Romulum esse annos 441; quod ut cum Varroniana æra conciliaretur, Trojam captam an. 1193 cum Thrasylo dicere licebat; quamquam paullo antea Eusebius a Troja capta usque ad Romam e vulgari æra Trojæ recte numeraverat annos 431, ideoque ab expeditione 441. Ceterum nihil frequentius ista expeditionis et excidii annorum confusione. Cincius quoque Alimentus, qui Romam conditam posuit a. 729, ab anno excidii (secundam æram Trojanam Sosibio aliisque probatam) numerasse videtur (1171 — 442 = 729). Idem de Varronis et Catonis calculis statuendum foret, si fides habenda Johanni Lydo.

20.

Johann. Lyd. De magistrat. I, 1 : Ἀνύονται τοιγαροῦν ἐκ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν παρόδου ἕως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ῥώμης ἐνιαυτοὶ θ' καὶ λ' καὶ υ' κατὰ Κάτωνα τὸν πρῶτον καὶ Βάρρωνα Ῥωμαίους, κατὰ δὲ Ἀφρικανὸν καὶ Κάστορα καὶ τὸν Πάμπιλον ζ' καὶ ι' καὶ υ'.

Æneas quum tertio post eversam Trojam anno in Italiam venisse a plurimis dicatur, a Roma condita ad Ilium excisum sunt anni 441. Verum in his Catonis computum perperam mutatum et ad

17.

Mosem Græcorum historicis notissimum fuisse, ex iis quæ scripserunt est intelligere. Nam meminerunt ejus Ptolemaio libro primo Hellenicorum, Ptolemæus Mendesius, nec non Hellanicus, Philochorus, Castor et præter hos alii.

18.

Castor Boeotiam nominalam esse dicit a bove, quæ via dux fuit Cadmo.

CHRONOGRAPHI.

20.

Ab Æneæ in Italiam adventu usque ad Romam urbem conditam anni sunt 439 secundum Catonem Majorem et Varronem Romanos scriptores, secundum Africanum vero, Castorem et Eusebium Pamphili, numerantur anni 417.

Thrasylli æram Trojanam translatum esse colligitur ex Dionysio Halic. (I, p. 74), qui: Κάτων δὲ Πόρκιος, αἰτ, Ἑλληνικὸν μὲν οὐχ ὀρίζει χρόνον, ἐπιμελής δὲ γενόμενος εἰ καὶ τις ἄλλος εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας ἔτεσιν ἀποπαίνει δυοὶ καὶ τριάκοντα καὶ τετρακοσίαις ὑστεροῦσαν τῶν Ἰλικῶν· ὁ δὲ χρόνος οὗτος ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἑρατοσθένους χρονογραφίαις κατὰ τὸ πρῶτον τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος (752. a. Chr. = 1184 — 432; 1193 — 441).

Ceterum de anno, quo Æneas in Italiam venerit, non omnes consentiunt. Excerpta Barbara rem accidisse dicunt anno decimo nono post eversionem Trojæ. Castor, uti ex Africano vel Eusebio Lydus refert, a Romulo ad Æneam numeravit annos 417. Numeri ratio non latet. Novimus 441 annos lunares a chronologis revocatos esse ad solares annos 417. Itaque quum utriusque numeri magna auctoritas esset, utrumque ita conjungebant nonnulli ut 441 annos ponerent inter Trojam et Romulum, inter Romulum vero et Æneam an. 417. Si accurate egissent ii qui Trojanam æram an. 1193 adoptarunt, ab hoc quoque termino ad Romam conditam non 441, sed 417 anni numerandi erant. Nam quia annus 1193 eo ipso nititur, quod cyclos maximus inter Olympiadem primam et Trojanam epocham interjectus secundum solares annos computatus est, idem faciendum erat in calculis ab hac æra pendentibus. Fortasse ejus rei mentionem injecit Castor in χρονικοῖς ἀγνοήμασιν. — Majoris acrisiæ accusandi sunt scriptores, qui ex diversis fontibus incongrua corraduunt interque se conjungunt, ut Vellejus Paterculus, qui Romam conditam dicit an. 753 (1194 — 441), Trojanum vero bellum tribuit annis 1200 — 1190. (*)

Quomodo Ephorus et Timæus de anno Romæ statuerint, dixi in Introd. § 20 et 21. Timæi æram Trojanam ante oculos habuisse videtur Ennius (ap. Varro. de R. R. III, 1), ubi scripsit:

Septingenti sunt paullo plus vel minus anni

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

1343 — 441 = 902 a. Chr.; 902 — 700 = 202 a. Chr. sive Ennii ætatis an. 38 (cf. Gellius XVII, 21, 43).

Ut æra urbis conditæ, sic reliqua quoque anti-

* Fortasse hinc pendet æra Fabiana an. 747 (1190—443), nisi cyclos computavit ab anno, quo Æneas in Italiam venit.

quioris historiæ parapegmata secundum cyclos computata fuerint. Secundum Eusebium p. 209 in Italia regnavit:

Picus, Saturni filius, an.	37
Fannus, Pici filius,	44
Latinus.	36
	127 (= 126)

Regum annos plurimi, inter eosque etiam Castor, statuunt 244, ita ut ex vulgari æra eodem anno et Romæ et Athenis pulsi sint tyranni. Atque in ipso hoc synchronismo computi ejus originem querendam esse nullus dubito. Cyclosum ratio postulavit annos 252. Proxime abest Barbarus p. 76, qui a Troja capta ad adventum Æneæ numerat an. 18, inde ad Romulum an. 402, inde ad reges pulsos an. 251. Igitur:

Troja capta	1184
Æneas	1166
Roma condita	764
Regum finis	513. Olymp. 66, 4.

Vides æram Romanam, præter unius anni differentiam, esse eandem ac Castoris; regum vero Albanorum tempora decurtata esse eo, quod alia æra Trojana subest anno urbis conditæ, aliam ipse auctor probat.

21.

Flav. Josephus c. Apion. I c. 22: Αὕτη δὲ (sc. ἡ τοῦ Πτολεμαίου περὶ Γάζαν πρὸς Δημήτριον μάχη) γέγονεν ἐνδεκάτῳ μὲν ἔτει τῆς Ἀλεξάνδρου τελευταίας, ἐπὶ δὲ Ὀλυμπιάδος ἐβδόμης καὶ δεκάτης καὶ ἑκατοστῆς, ὡς ἱστορεῖ Κάστωρ· προσθεὶς γὰρ ταύτην τὴν Ὀλυμπιάδα φησὶν· Ἐπὶ ταύτης Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐνίκα κατὰ Γάζαν μάχῃ Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου, τὸν ἐπικληθέντα Πολιορκητὴν.

Res pertinet ad Olymp. 117, 1 = 312 a. Chr., archonte Athenis Polemone. V. Diodor. XIX, c. 80 sqq. Plutarch. Demetr. c. 5.

22.

Flav. Josephus c. Apion. II, c. 7: Ἀντίοχος neque justam fecit templi (Hierosol. sc.) deprædationem, sed egestate pecuniarum ad hoc accessit, quum non esset hostis, et socios insuper nos suos et amicos aggressus est, neque aliquid dignum derisione illic invenit. Multi et digni conscriptores super hoc quoque testantur, Polybius Megalopolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes et Castor Chronographus et Apollodorus; qui

21.

Prælium ad Gazam Ptolemæus I contra Demetrium commisit anno post mortem Alexandri M. undecimo, sive

Olymp. 117, ut refert Castor, qui ad hanc Olympiadem dicit: «Hac Olympiade Ptolemæus Lagi ad Gazam prælio superavit Demetrium, Antigoni filium, qui Poliorcetes cognominatus est.»

omnes dicunt pecuniis indigentem Antiochum transgressum fœdera Judæorum et spoliassse templum auro argentoque plenum.

Derisione digna] Narraverat Apion Judæos in templi penetralibus asservasse atque religiose coluisse asini caput ex auro factum, quod templum exspolians reperisset Antiochus Epiphanes. Cf. Diodor. XXXIV, 1. ed. Didot. (tom. X, p. 97. ed. Bipont.)

XPONIKA AΓNOHMATA.

23.

Apollodor. II, 1, 3. Ἄργου δὲ καὶ Ἰσμήνης τῆς Ἀσωποῦ παῖς Ἰάσος οὗ φασιν Ἰὼ γενέσθαι. Κάστωρ δὲ ὁ συγγράψας τὰ χρονικὰ ἀγνοήματα καὶ πολλοὶ τῶν τραγικῶν Ἰνάχου τὴν Ἰὼ λέγουσι.

Ipsam Apollodorum hæc e Castore notasse propter temporis rationes a vero abhorret; ex margine verba in textum irrepere, ut passim. Ceterum vox ἀγνοήματα quum a nostris codicibus absit, Ægius eam e Suida adiecisse videtur.

Io (Luna ab ἰω, εἶμι) cum Junonis cultu arcte conjuncta quum, offuscata primitiva hujus numinis significatione, ex dea evasisset heroina, civitates Junonis religione claræ cum suis quæque heroibus eam componebant, Sicyonii cum Asopo, Bœotii cum Asopo et Ismene, interposito Iaso. [Cum Iaso cf. *Trochilus* ap. Theon. ad Arat. p. 161 filium Ius Καλλιθός sive Καλλιθέας (a θέω, θῶω) sive Καλλιθύας (ut Ὀρεθύας)]. Argivam traditionem servat Castor Inachi filiam dicens, ut Herodotus, alii. Num vero auctor noster hanc Ionem fabulis celebrem eandem habuerit cum prima Junonis sacerdote, an distinxerit inter Inachi sobolem et filiam Piranthy, jam dijudicari nequit. Euseb. N° 376, a. Chr. 1640 : *Argis prima sacerdotio functa est Callithyia, Piranthy filia.* (*) Cf. Heyne ad Apollodor. l. l.; Welcker De

(*) Sacerdotes Admetam, Eurysthei f. (quæ Junonis cultum Samum transtulisse narratur e Menedemo ap. Athen. XV, p. 672 A.) excipientes vocabantur Φαλίδες, testante Synkello p. 172. Nominis ratio obscura. Passov. in Lexico a vestimento albo (φαλός), Preller in Commentat. de Hellenico p. 43 de capitis aliquo indumento metallico ac splendescente (φαλός, φάλαρα) dictas suspicantur. Apud Hesychium legitur : Λόμβαι (lumbi pp) αἱ τῇ Ἀρτέμιδι θυσιῶν ἀρχουσαι ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν παιδείαν σκευῆς, οἱ γὰρ φάλητες οὕτω καλοῦνται. Quod ad phallica deæ festa refert Müller Dor. p. 379, 3. cf. p. 373, 11. Simile quidquam subesse mihi videtur nomini sacerdotum deæ Argivæ Samiæque. Phallica instrumenta ἐν τερπὶ γάμῳ deesse vix poterant. — Nescio qui fiat ut Φαλίδες

trilog. p. 127 sqq.; Bæhr. ad Herodot. I, 1 et quos ibi laudat; Jacobi Lexic. Mytholog. tom. II, p. 895.

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΗΣΑΝΤΩΝ

Heynius (Opusc. tom. VI, p. 488) : « Vocabulum θαλασσοκρατεῖν nequaquam eo modo, quod viri docti putarunt, ex seriorum temporum usu est accipiendum, ut de Carthaginensium potentia navali dictum est a Polybio I, 7, 6; I, 16, 17 (ad quem locum v. Casaub.); neque omnino uno eodemque sensu ac vi est usurpatum. Universe declarat quantamvis navium copiam; tum comparatione cum aliis civitatibus facta; aut si qua civitas ad longinquas terras naves mitteret, aut si piraticam exerceret; hoc quoque serius apud Strabonem de Cilicibus (XIV, p. 980 A. B.), qui sub extrema reip. Rom. tempora latrocinii infames erant. Jam is, qui latrocinia tollit, non minus θαλασσοκρατεῖν dicitur : ita Minos, qui Carres piraticam in mari Ægæo exercentes represerat, θαλασσοκρατῆσαι memoratus est. Sane quidem mox filii ejus insulas insederunt, ut Paron ap. Apollodor. II, 5, 9, et insulam Carpathum tenebant Minoidæ, quibus successit Achivorum colonia (Diodor. V, 54, extr.). Interea Phœnices et ipsi θαλασσοκράτησαν alio modo, dum portus insularum frequentarunt mercatus causa, non vero ut ibi sedes figerent et colonias deducerent... Non mirabimur, si is, qui majore navium numero instructus est, partes quoque præcipuas in navigatione sibi vindicat aut arrogat cum aliorum injuria, ut apud Strabonem (XV, p. 955 C.) Chii : ἐκέκτηντο δὲ καὶ ναυτικὸν ποτε Χιοί, καὶ ἀνθήπτοντο τῆς κατὰ θάλασσαν ἐλευθερίας. Nec alio, puto, modo Polycrates Samius θαλασσοκρατῆσαι narratur (Strabo. XIV, p. 947. B). Paria de Sinope urbe ad Pontum Euxinum memorat Strabo XII, p. 821 A. Quum itaque tam diversæ sint vocis acceptationes, fieri potest, ut, quum aliunde nihil constet, definiri nequeat, quam late illæ opes maritimæ patuerint. »

Hæc de vocis significatione vir celeberrimus. —

in mentem mihi veniant legenti Diodori fabulas (lib. XXXII, 10 sqq. Didot. Exc. Photii p. 519) de mulieribus, quibus jam adultis virilia ex utero excreverunt. Prima harum nominatur Ἡραίς, filia *Diophanti*, uxor *Samiadæ* Abis in Arabia (Samios Αἰσχυριῶνης φυλῆς in Oasi Ægypti habes apud Herodot. III, 26); altera vero est Epidauria, cui *Calto* nomen (cf. *Callisto*, Phalidum una, et Callithyia), eaque sacerdos Demetris fuisse dicitur.

Jam igitur chronologi tempora, quibus mari pol-
luissent singulæ civitates, ita adornabant, ut con-
tinuam quandam seriem efficerent. Cui rei inter
alios Castor quoque operam navavit, referente
Suida. Atque huic vindicanda putavit Heynius,
quæ de epochis maritimæ populorum potestatis
in Canone Eusebii enotantur. Nos jam ex ejus-

dem Eusebii libro primo compertum habemus
omnia hæc fluxisse ex Bibliotheca Diodori, quem
ipsum sua e Castore mutuatum esse ob rationes
temporum non est verisimile, nec aliunde acce-
dit, quod huic sententiæ patrocinari possit.

Eusebius p. 169 Mai, : *Ex Diodori libris breviter
de temporibus maria imperio tenentium.*

Maris imperium post Trojanum bellum tenere :

PAG. 169.			CANON ED. MAI.			HIERONYMUS.		
		Per annos.	A. Abrah.	A. Chr.	Per annos.	A. Abrah.	A. Chr.	Per annos.
1.	<i>Lydi.</i>	92	848	1168	92	"	"	"
2.	<i>Pelasgi.</i>	85	928	1088	85	960	1056	"
3.	<i>Thraces.</i>	79	"	"	"	1001	1015	19
4.	<i>Rhodii.</i>	23	1100	916	23	1101	915	23
5.	<i>Phryges.</i>	25	1113	903	25	1128	888	25
6.	<i>Cyprii.</i>	33	"	"	"	[1150	866	32]
7.	<i>Phœnices.</i>	45	1192	824	"	1192	824	45
8.	<i>Ægyptii.</i>	"	"	"	"	1231	785	"
9.	<i>Milesii.</i>	"	"	"	"	1263	753	"
10.	<i>Cares.</i>	"	1286	730	61	1284	732	"
11.	<i>Lesbii.</i>	"	1345	671	"	1341	675	69
12.	<i>Phocæi.</i>	44	"	"	"	"	"	"
13.	<i>Samii.</i>	"	1487	529	"	"	"	"
14.	<i>Lacedæmonii.</i>	2	1504	512	"	"	[Synce. 12]	"
15.	<i>Naxii.</i>	10	"	"	"	"	"	"
16.	<i>Eretrienses.</i>	15	1516	500	15	"	"	15
17.	<i>Æginetæ usque ad Xerxis transmissionem (480).</i>	10	1531	485	"	1509	"	20

Catalogum Diodorus usque ad Æginetas dedu-
xit procul dubio libro decimo, ubi de Ægineta-
rum potentia maritima exponens simul recensuis-
se videtur reliquas civitates quæ ante Æginetas
inde a Trojanis temporibus mari inclaruerant.

Lydorum annis 92 (= 90) indicatur spatium
inter Trojanam æram et reditum Heraclidarum
interjectum. Igitur auctor numeravit ab anno ex-
peditionis. Contra Eusebius in Canone nonnisi
80 annos numerat (1168 — 1088), sine dubio ab
excidio proficiscens, ut verba in fronte catalogi
posita diserte enuntiant. Neque tamen ullum ex-
cidium in annum 1068, neque Heraclidarum re-
ditus in an. 1088 incidit. Numeri esse debent 1171
(Sosibii æra) et 1091 (reditus epocha Eusebio
bene nota. V. Introd. § 18).

De sequentibus Syncellus dicit : τέταρτοι ἐθαλασ-
σοκράτησαν Ῥόδιοι, κατὰ δὲ τινὰς πέμπτοι. Scilicet
qui quintos ponebant Rhodios, quarto loco recen-
sebant Phryges; idque omnino rectius se habere
videtur, quum eo modo cognati populi post redi-
tum Heraclidarum multum agitati conjungantur,
Pelasgi, Thraces, Phryges. Tribuuntur iis anni
189 (85 + 79 + 25) s. 3 × 63, qui pertinent ab a.
1091 (5 × 63 ante Olymp. 1) usque ad a. 902. Se-
quentia usque ad Samiorum imperium marit. (sub
Polycrate tyranno) tam manca tamque perturbata

sunt, ut in ordinem ea redigere velle res sit lu-
dicra. Nos itaque hæc missa facimus, præsertim
quum et æra Trojana et reditus Her. epocha,
quas anonymus auctor recensens adhibuit, a Cas-
store nostro ea prorsus aliena esse satis abunde
demonstrent. Ceterum cf. Heyne in Novis Com-
mentar. Societat. Gætting. tom. I et II (*De Cas-
toris epochis populorum, qui maris imperium di-
cuntur obtinuisse*) et Opuscul. tom. VI, p. 482.
« Omnino relinquendum est felicioribus inge-
niis, Heynius p. 498 ait, ut expediant certas ra-
tiones, quas secutus esse Castor videri debeat,
in enotandis epochis navigationis. Nam eas urbes
et gentes, quas in sequentibus enumerat, re nau-
tica inelctas fuisse nemo dubitet; sed cur po-
tissimum his, quæ iis assignavit, temporibus,
in paucis reperi. Quapropter subinde suspicari
cæpi, fraudem nobis fecisse seu Eusebium et
Hieronymum seu Julium Africanum, quod Casto-
ris epochas populorum, qui diversis nec conti-
nuis temporibus per aliquot annos re nautica
polluerunt et floruerunt, continuas et alteram al-
teri e vestigio succedentes esse voluere, atque
hoc errore suscepto, eos annis in computo, quem
elaborarunt, memoratis adscripsisse durationis
imperii maritimi annos a se temere effectos. »
Quibus equidem assentiri minime possum.

Subjicio fragmenta nonnulla, quæ quibusnam Castoris operibus adscribenda sint nescio.

24.

Plutarch. Quæstion. Rom. c. X. p. 266 D : Διὰ τί τοὺς θεοὺς προσκυνοῦντες ἐπικαλύπτονται τὴν κεφαλὴν;... Κάστωρ λέγει, τὰ Ῥωμαϊκὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς συνοικειῶν, τὸν ἐν ἡμῖν δαίμονα δεῖσθαι τῶν ἐκτὸς θεῶν, καὶ ἱκετεύειν τῇ τῆς κεφαλῆς ἐπικαλύψει τὴν τῆς ψυχῆς αἰνιττόμενον ὑπὸ τοῦ σώματος ἐγκαλύψιν καὶ ἀπόκρυψιν.

25.

Plutarch. ibid. p. 282. A : Διὰ τί τὰς ἐν τοῖς ὑποδήμασι σεληνίδας οἱ διαφέρειν δοκοῦντες εὐγενεῖα φοροῦσιν; Πότερον, ὡς Κάστωρ φησὶ, σύμβολόν ἐστι τοῦτο τῆς λεγομένης οἰκήσεως ἐπὶ τῆς σελήνης, καὶ ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν αὐθις αἱ ψυχὰι τὴν σελήνην ὑπὸ πόδας ἔξουσιν;

24.

Cur deos velato capite adorant? Castor, qui Romanorum instituta Pythagoricis accommodat, dicit, ut ostendant genium, qui in nobis est, deorum, qui extra sunt, ope indigere iisque supplicare capite operiendo subobscurè significantes animum corpore occultatum tectumque.

25.

Cur qui nobilitate generis aliis præstare videbantur, lu-

26.

Plutarch. De Iside et Osir. c. XXXI. p. 363 B : Τὸν δὲ μέλλοντα θύεσθαι βοῦν οἱ σφραγισταὶ λεγόμενοι τῶν ἱερέων κατεσημαίνοντο, τῆς σφραγίδος, ὡς ἱστορεῖ Κάστωρ, γλυφὴν μὲν ἐχούσης ἄνθρωπον εἰς γόνυ καθεκτότα ταῖς χερσὶν ὀπίσω περιηγμέναις, ἔχοντα κατὰ τῆς σφραγῆς ξίφος ἐγκείμενον.

De re vide Wilkinson (*Manners and Customs of the ancient Egyptians*). — Num Ægyptiaca Castor composuit? De Nilo eum scripsisse testatur Suidas.

Subjungo pauca illa, quæ ex Eratosthenis Chronographiis ætatem tulerunt. De vita auctoris aptius dicetur ad fragmenta geographica. Interim vide Bernhardii *Eratosthenica* (Berolini. 1822), p. 7 — 16.

nulas in calceis gestabant? An, ut Castor ait, signum hoc est habitationis supra lunam quæ fertur, et quod post mortem rursus animæ lunam sub pedibus habebunt?

26.

Bovem immolandum sigillo impresso notabant sacerdotes quidam, qui sphragistæ, id est sigillatores, dicebantur. Sigilli autem sculptura exprimebatur homo in genua desidens, manibus post tergum reductis, jugulo ense inminente.

ERATOSTHENIS

FRAGMENTA CHRONOLOGICA.

1.

Syncell. p. 91 C. Goar. (p. 171 Dindorf.) : Ἀπολλόδορος χρονικὸς ἄλλην Αἰγυπτίων τῶν Θεβαίων λεγομένων βασιλείαν ἀνεγράψατο βασιλείων λη', ἐτῶν 305, ἥτις ἤρξατο μὲν τῷ β7ῷ ἔτει τοῦ κόσμου, ἔληξε δὲ εἰς τὸ γμέ (7ῶς margo) ἔτος τοῦ κόσμου, ὧν τὴν γνῶσιν, φησὶν, ὁ Ἐρατοσθένης λαβὼν Αἰγυπτιακοῖς ὑπομνήμασι καὶ δνόμασι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν τῇ Ἑλλάδι φωνῇ παρέφρασεν οὕτως.

[Θηβαίων βασιλείων τῶν μετὰ ρκδ' ἔτη τῆς διασπορᾶς λη' βασιλειῶν.]

α' Ἐδασίλευε Μήνης Θεβινίτης (Θεβινίτης Euseb. p. 95) Θεβαῖος, ὃ ἐρμενεύεται αἰώνιος (sic Jablonsk. apud Vignolium in *Chronol.* tom. II, p. 736 pro vulgata Διώνιος)· ἐδασίλευσεν ἔτη 36'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 37ῷ.

β'. Ἀθώθης υἱὸς Μήνεως ἔτη 38'. Οὗτος ἐρμενεύεται Ἐρμολένης. Ἔτος τοῦ κόσμου 37ῷξβ'.

γ' Ἀθώθης δμῶνυμος ἔτη 38'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38α'.

Pag. 96 C.

δ' Διαβίης υἱὸς Ἀθώθως ἔτη 38'. Οὗτος ἐρμενεύεται φιλέταιρος (sic Scaliger; φιλέτερος codd. Paris. A. B.; φιλέστερος Goar.). Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 37γ'.

« Jablonsk. p. 738 Διαβίης vocem Ægyptiace conjecit scribendam esse, ut dicat *mella dantem* : quod hodieque Ægyptios *Diabio* pronuntiare. » Bernhardt.

ε'. Πεμφῶς (Σεμφῶς Jabl. p. 739 sq.) υἱὸς Ἀθώθους, ὃ ἐστὶν Ἡρακλείδης, ἔτη 39'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38β'.

ς'. Τοιγαράμαχος (sic cod. B. ap. Dindorf., τοιγὰρ ἀμαχος Αἰ Τοῖγαρ Ἀμαχος Goar.) Μομχειρί

[πολύχειρ?] Μεμφίτης ἔτη 38'. Οὗτος ἐρμενεύεται τῆς ἀνδρὸς περισσομελῆς. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38γ'.

« Scaliger Τοιγαράματος ἀμαχος χειρί... Τίσανδρος. Jabl. p. 742 postquam conjecerat Τοιγαράμ ἀγος μονχειρί, ... Σώσανδρος π., posse tamen latine sic quoque exprimi *Magus rerum admirabilium plenus*, monuit licere etiam vulgatam retinere, ita ut ἀγος μον vox incognita sit, respondens Græco περισσομελῆς. Priorem opinionem prætulisse videtur Opusc. I, p. 348 sq. » Bernh.

ζ'. Στοιχὸς υἱὸς αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν Ἀρης ἀναισθητός, ἔτη 39'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38δ'.

« Jabl. p. 743 sq. persuasum sibi habet, Ægyptios nullum coluisse numen Martis ab Hercule distinctum; pro ἀρης igitur ἀρις scribendum esse, i. q. ὃ ῥίνα μὴ ἔχων, s. ἀναισθητός. Apposite Artemidorum laudat I, 29 : τὸ δὲ μὴ ἔχειν ῥίνα (per somnium) ἀναισθησίαν πᾶσι σημαίνει. » Bernh.

η'. Γοσορμής, ὃ ἐστὶν Ἑτσηπαντός (αἰτήσι παντός cod. B.) ἔτη 40'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38ε'.

« Scaliger αἰτήσις παντός, sed corrupte, auctore Jabl. ap. Vign. p. 744, cui Ægyptiaca vox *loquens lacrimis* significare videtur. » Bernh.

θ'. Μάρης υἱὸς αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν Ἡλιόδωρος ἔτη 41'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 38ς'.

Cf. Jablonsk. l. I. p. 744 sq.

Pag. 101 D.

ι' Ἀνωῦφίς (Ἀνωῦφης Goar.), ὃ ἐστὶν ἐπίχομος (sic cod. A. ἐπίχωμος cod. B. ἐπίχοιμος Goar.), ἔτη 42'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος 39α'.

« Jablonsk. p. 745 s. Opusc. I, p. 34 significari videtur Hermaphroditus; verumtamen Græca sic ad Ægyptiaca emendanda esse, υἱὸς ἐπί-

1.

Apollodorus Chronicorum auctor alium regum Ægyptiorum, qui Thebæi dicuntur, recensum dedit, nempe regum 38, quorum imperium duravit per annos 1076; cæpit vero anno

mundi 2900, desiitque anno 3045 (3976). Notitiam eorum Eratosthenes, inquit, ex Ægyptiis commentariis nominumque catalogis sumpsit atque jussu regio Græcorum sermone exposuit hunc in modum :

1. Menes Thinites, Thebæus, quem Æonium interpretantur	62	2900	
2. Athothes, Menæ f., i. e. Mercurio genitus	59	2962	121
3. Athotes alter	32	3021	153
4. Diabies, Athothis f., i. e. amicorum studiosus	19	3053	172
5. Pemphos, Athotis f., i. e. Heraclides	18	3072	190
6. Tegar, inexpugnabilis, multimanus s. membris abundans, Memphis	79	3090	269
7. Stæchus, i. e. naribus orbatu sive sensu carens, filius antecedentis	6	3169	275
8. Gosormies, i. e. Etesipantus (?)	30	3175	305
9. Mares, i. e. Heliodorus	26	3205	331
10. Anoyphis, i. e. comatus	20	2231	351

κλεινος, *vir illustris vel filius gloriose genitus*. Posse etiam Ἀνωμυς legi, quod proprie significet gloriose genitum. » *Bernh.*

ια'. Σίριος, δ' ἐστὶν υἱὸς Κόρρης (Κόρης cod. B.), ὃς δὲ ἑτεροὶ ἀδάσκατος, ἔτη ιη'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γσν α'.

« Iablonsk. p. 747 rejecta Salmasii de ann. climact. p. 567 explicatione legit υἱὸς κόρης, i. e. παρθένιος, natus ante legitimum matrimonium; neque vero dissimulat, Σίριος secundum litteram graece sonare υἱὸν κόρρης. » *Bernh.*

ιβ'. Χνοῦδος Γνευρός (Χνεῦρος Scal.), δ' ἐστὶν Χρύσης Χρύσου υἱός, ἔτη κβ'. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γσζ θ'.

« Iablonsk. p. 748 : Χνοῦδος χρυσοῦς : χνοῦδος significare aureum. Aliter Salmas. p. 748 » *Bernh.*

ιγ'. Παύσις, δ' ἐστὶν ἀρχικράτωρ, ἔτη ιγ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γσ α'.

« Regnum ait se rapiens explicat Iablonsk. p. 749. » *Bernh.*

ιδ'. Βιύρης (Βιύρις Goar.; Ατύρης Scalig.) ἔτη ι'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γτδ'.

ιε'. Σαῶρις, κομαστής (κωμαστής cod. B.), κατὰ δὲ ἑνίους χρηματιστής, ἔτη κθ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γτιδ'.

« Varia Iablonsk. conjecit, monens nomen Ægyptiacum varie efferri, χαῶρις autem sonare χρηματιστήν; quam latina versio (comatum) exprimat lectionem κομήτην, negat p. 750 spernendam esse. » *Bernh.*

ισ'. Σαῶρις β' (sic codd. A. B.; Σενσαῶρις Goar.) ἔτη κζ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γτιγ'.

« Si Σενσαῶρις Scaligeri verum attigerit, δεύτερος illud significare ait Iablonsk., posse tamen etiam vocis vulgatae (Σενσαῶρις) rationem reddi. Plura Opusc. I. p. 282. » *Bernh.*

ιζ'. Μοσχερής (Μόσχερις Goar.) Ἡλίοδοτος, ἔτη λα'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γτό.

« Salmas. p. 567 Μονήρης, non inepte, iudice Iabl. p. 752. » *Bernh.*

ιη'. Μοσθής (Μουσθίς Goar.), ἔτη λγ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γυα'.

ιθ'. Παμμής (Πάμμος Goar.), ἀρχονδής, ἔτη λε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γυλδ'.

κ'. Ἀπάππους, μέγιστος. οὗτος, ὃς φασι, παρὰ ὧραν μίαν ἐβασίλευσεν ἔτη ρ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γυξθ'.

« Aphoph s. Apoph significat Gigantem secundum, Iabl. p. 753. sq., » *Bernh.*

κα'. Ἐχεσχοσχοάρας (cod. B.; ἔχεσχος ἐκάρας, A; Ἀχεσχος Ὀκάρας Goar.; Ἐχεσχος δ' Κάρας Scaliger; Iabl. nihil decernit.) ἔτος α'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γφξθ'.

κβ'. Νίτωκρις, γυνή ἀντι τοῦ ἀνδρός, δ' ἐστὶν Ἀθηνά νικαφόρος, ἔτη ε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γφο'.

κγ'. Μυρταῖος Ἀμμωνόδοτος ἔτη κβ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γφλη' (γφο' margo).

« Docet Iabl. p. 756 genuinam scribendi rationem esse Ἀμυνταῖος, Graecos autem paulatim pronuntiando corrupisse » *Bernh.*

Pag. 109 B.

κδ'. Οὐοσιμάρης (sic Iablonsk. p. 756; Ουοσίμαρης cod. A., Θυοσίμαρης cod. B.) κραταῖδς, δ' ἐστὶν ἥλιος, ἔτη ιε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γφβη'.

κε'. Θίνιλλος, (θίριλλος A; σεθίνιλος B; Θύριλλος Scal.), δ' ἐστὶν αὐξήσας τὸ πάτριον κράτος, ἔτη η'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γηλ'.

« Iablonsk. p. 757 : Θίνιλλος, παῖς αὐξήσας. » *Bernh.*

κς'. Σεμφρουκράτης, δ' ἐστὶν Ἰπρακλῆς Ἀρποκράτης, ἔτη ιη'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γηλη'.

Vide Iabl. Opusc. I, p. 282; II, p. 197 sq.

κζ'. Χουθῆρ Ταῦρος (Χουσερταῦρος Iabl. p. 758), τύραννος, ἔτη ζ'. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γηλς'.

κη'. Μευρής Φιλόσοκρος (Φιλόσοφος Scalig.) ἔτη ιβ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γημγ'.

Cf. Iablonsk. p. 759. et Opusc. I, p. 141.

κθ'. Χωμαεφθά (Χομαεφθά Goar. Χωμαεφθάς sive Χομ. Iabl. p. 760), Φιλήραιστος (sic Salmasius et

11. Sirius, i. e. crinis filius (<i>comatus</i>), secundum alios vero : fascinationibus non obnoxius.	18	3251	369
12. Chnubus Chneurus, i. e. auri filius.	22	3269	391
13. Rauosis, i. e. princeps principum.	13	3291	404
14. Biyres.	10	3304	414
15. Saophis, i. e. comatus, secundum nonnullos vero negotiator.	29	3314	443
16. Saophis alter.	27	3343	470
17. Moscheris.	31	3370	501
18. Mosthes.	33	3401	534
19. Pammes, i. e. archondes (<i>archon, princeps</i>).	35	3434	569
20. Apappus, maximus. Hic, ajunt, 100 annis una hora minus regnavit.	100	3469	669
21. Echescus.	1	3569	670
22. Nitocris, i. e. Minerva victrix, femina pro viro.	6	3570	676
23. Myrtæus, Ammonodotus.	22	3576	698
24. Uosimares, robustus.	12	3598	710
25. Thinillus, i. e. patrium imperium augens.	8	3610	718
26. Semphrocrates, i. e. Hercules Harpocrates.	18	3618	736
27. Cluther Taurus, tyrannus.	7	3636	743
28. Meures, Philoscopus.	12	3643	755
29. Chomaephitha, Philephastus.	11	3655	766

Iabl. φιλέφεστος cod. A; Φιλέφαιστος Goar.), ἔτη ια'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γχνε'.

λ'. Σοικουνιόσχος τύραννος (σοικούνιος ὀχοτύραννος cod. A; σοικούνιος ὀχοτύραννος B; Ἀγκούνιος Ὀχοτύραννος Goar. Σκουινιόσχος τύραννος Scaliger; Iabl. p. 760 nihil decernit) ἔτη ξ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γχξζ'.

Pag. 123 D.

λα'. Πενταθυρῆς (Πενταθυρίς Goar.) ἔτη ις' (μβ' margo). Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γψκς'.

« Iabl. explicat ierēus tῆς Ἀφροδίτης : Ἀθὺρ enim s. Ἀθὺρ Ægyptiis fuit vacca, symbolum Veneris; Orion autem ap. Etym. M. Venerem Ægyptiacam vocat Ἀθὺρ. » Bernh.

λβ'. Σταμμενεμῆς β' ἔτη κγ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γψξή'.

λγ'. *** (Lacuna hic notat Dindorf., Goar. ante regem Phruoro. Excidisse videtur Stammenemes primus.)

λδ'. [λγ'. G.] Σιστοσιχερμῆς (Ἐρτοσιχερμῆς Iabl.) Ἡρακλῆς κραταῖος (sic A. B.; Ἡράκλειος κραταῖος Goar.) ἔτη νε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γψηα'.

« Iabl. p. 761 sqq. Ertosi nomen est planetæ, qui Herculi ab Ægyptiis attribuebatur; regem illum sub Herculis forte planeta lucem adspexisse, unde nomen tulerit. » Bernh.

λε'. [λδ'. G.] Μάρις (Goar; Μάρης B.) ἔτη μγ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γωις'.

λς'. [λε'. G.] Σιφώας (Σιφῶας Goar.), δ καὶ Ἐρμῆς, υἱὸς Ἡφαίστου, ἔτη ε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γωπθ'.

« Salmasius p. 567 Σιριφθά, comprobante Iablonsk. Is tamen minore mutatione conjici putat p. 764 Σαφθάς, eodemque modo in prima dynastia Manethonis pro Οὐδοσαφῆς leg. Οὐσαφθάς. Scaliger Σιφώσας. Ἐρμῆς alterum regis nomen significat, qui rei complementum dat : v. Opusc. I, p. 69, 136 sq. 310 sq. » Bernh.

Pag. 147 C.

[Goar. addit : λς' ***** ἔτη ιδ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν γωηδ'.]

λζ'. Φρουρῶν (B.; Φρουορῶν A; Φρουρῶν Goar.), ἦτοι Νεῖλος, ἔτη ε'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γωπθ' (γωη' margo).

λζ'. Ἀμουμαρταῖος (B; Ἀμουθαῖος A, ut videtur; Ἀμουθανταῖος Goar.; Ἀμουρταῖος Scaliger) ἔτη ξγ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γθιγ'.

Ἡ τῶν λη' βασιλέων τῶν κατ' Αἴγυπτον λεγομένων Θεβαίων, ὧν τὰ ὀνόματα Ἐρατοσθένης λαβὼν ἐκ τῶν ἐν Διοσπολὶ ἱερογραμματέων πατέρας ἐκ Αἰγυπτίας εἰς Ἱερὰ λῆδα φωνήν, ἐνταῦθα ἐληξε ἀρχή, ἀρξαμένη μὲν ἀπὸ τοῦ β' τοῦ κοσμικοῦ ἔτους, ἔτεσιν ρκδ' μετὰ τὴν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν, λήσασα δὲ εἰς τοῦτο τῷ γ' τοῦ κόσμου ἔτει.

Τῶν δὲ τούτοις ἐφεξῆς ἄλλων γη' Θεβαίων βασιλέων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀπολλοδώρου παραδεδομένων τὰς προηγोरίας περιττὸν ἡγούμεθα ἐνταῦθα, ὡς μηδὲν συμβαλλομένας ἡμῖν, παραθέσθαι, ἐπεὶ μηδὲ αἱ πρὸ αὐτῶν.

Fragmentum nostrum in annotatione ad Castoris fr. 11 comparavi cum Vetere Chronico Ægyptio, quod servavit Syncellus p. 51 C. Locum apponere liceat.

Φέρεται παρ' Αἰγυπτίοις παλαιὸν τι χρονογραφεῖον, ἐξ οὗ καὶ τὸν Μανεθῶ πεπλανῆσθαι νομίζω, περιέχον λ' δυναστεῶν ἐν γενεαῖς πάλιν ριγ' χρόνον ἄπειρον ἐν μυριάσι τρισὶ καὶ ρκα' (30825), πρῶτον μὲν τῶν Αὐριτῶν, δεύτερον δὲ τῶν Μεστραίων, τρίτον δὲ Αἰγυπτίων, οὕτω πως ἐπὶ λέξεως ἔχον.

Θεῶν βασιλεία κατὰ τὸ παλαιὸν χρονικόν.

Ἡφαίστου χρόνος οὐκ ἔστι διὰ τὸ νυκτὸς καὶ ἡμέρας αὐτὸν φαίνειν.		
Ἡλίου Ἡφαιστου ἐβασίλευσεν ἐτῶν μυριάδες	30000	
τρεῖς.		
Ἐπειτα Κρόνος, φησί, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες θεοὶ δώδεκα ἐβασίλευσαν ἐτη γθπδ'.	3984	
Ἐπειτα ἡμῖν θεοὶ βασιλεῖς ἕκαστῷ ἔτη σιζ'.	217	
Καὶ μετ' αὐτοὺς γενεαὶ τῆς Κυνικοῦ κυκλοῦ ἀνεγράφθησαν ἐν ἔτεσιν υμγ'.	443	
Εἶτα Τανιτῶν ις' δυναστεία, γενεῶν η', ἐτῶν ρδ'.	8	190
Πρὸς οὗς ις' δυναστεία Μεμφιτῶν, γενεῶν δ', ἐτῶν ργ'.	4	103
Μεθ' οὗς ιη' δυναστεία Μέμφιτῶν, γενεῶν ιδ', ἐτῶν τμη'.	14	348
Ἐπειτα ιθ' δυναστεία Διοσπολιτῶν, γενεῶν ε', ἐτῶν ρζδ'.	5	194

30. Sœcuniosochus, tyrannus.	60	3666	826
31. Penteathyres.	16	3726	842
32. [Stammenemes I.]	36	3732	878
33. Stammenemes II.	23	3768	891
34. Sistosichermes, Herculis robur.	55	3791	946
35. Maris.	43	3846	989
36. Siphos sive Mercurius, Vulcani filius.	5	3889	994
37. Phruoro sive Nilus.	*5	*3889	*999
38. Amumartæus.	63	3913	1062

Thebæorum in Ægypto regum 38, quorum nomina Eratosthenes ex sacris literis Diospoli desumpta ex Ægyptia in Græcam linguam transtulit, hic desinit imperium. Incipit ab anno mundi 2900, annis 124 post linguarum confusione, desinit in annum mundi 3975.

Reliquorum qui sequuntur regum Thebæorum 33 nomina, ab eodem Apollodoro literis tradita, ut parum nobis profutura, hic apponere superfluum ducimus, quum ut priorum quidem notitia ullam habeat utilitatem.

Εἶτα κ' δυναστεία Διοσπολιτῶν γενεῶν η', ἐτῶν σπη'.	8	228
Ἐπειτα κα' δυναστεία Τανιτῶν, γενεῶν ζ', ἐτῶν ρκα'.	6	121
Εἶτα κβ' δυναστεία Τανιτῶν, γενεῶν γ', ἐτῶν μη'.	3	48
Ἐπειτα κγ' δυναστεία Διοσπολιτῶν, γενεῶν β', ἐτῶν ιθ'.	2	19
Εἶτα κδ' δυναστεία Σαίτων, γενεῶν γ', ἐτῶν μδ'.	3	44
Πρὸς οὓς κε' δυναστεία Αἰθιόπων, γενεῶν γ', ἐτῶν μδ'.	3	44
Μεθ' οὓς κς' δυναστεία Μεμφιτῶν, γενεῶν ζ', ἐτῶν ροζ'.	7	177

Καὶ μετὰ τὰς κζ' δυναστείας Περσῶν ε' ἐτῶν ρκδ'.	63	1516
Ἐπειτα κθ' δυναστεία Τανιτῶν, γενεῶν **, ἐτῶν λθ'.	5	124
Καὶ ἐπὶ πάσας λ' δυναστεία Τανίτου ἐνός, ἐτῆ ιη'.	**	39
	1	18

Τὰ πάντα ὁμοῦ τῶν λ' δυναστειῶν ἔτη Μγ' (30,000) ςρκε' (6525). Ταῦτα ἀναλυόμενα εἶθουν μεριζόμενα παρὰ τὰ αὐτὰ (1481) ἔτη εἴκοσι πεντάκις, τὴν παρ' Αἰγυπτίοις καὶ Ἑλλήσιν ἀποκατάστασιν τοῦ ζωδιακοῦ μυθολογουμένην δηλοῖ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημείον, ὃ ἐστὶ πρῶτον λεπτὸν τῆς πρώτης μοίρας τοῦ ἰσημερινοῦ ζωδίου, κριοῦ λεγομένου παρ' αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Γενικοῖς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἐν τοῖς Κυραυνίσι βίβλοις εἴρηται...

Ὁ δὲ παρ' Αἰγυπτίοις ἐπισημώτατος Μανεθὺ περὶ τῶν αὐτῶν λ' δυναστειῶν γράφας ἐκ τούτων δηλαδὴ λαβὼν τὰς ἀφορμὰς κατὰ πολλὴ διαφωνεῖ περὶ τοὺς χρόνους πρὸς ταῦτα, καθὼς ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἀνωτέρω μαθεῖν καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς λεχθησομένων. Τῶν γὰρ ἐν τοῖς τρισὶ τόμοις (*) ργ' γενεῶν ἐν δυναστείαις λ' ἀναγεγραμμένων, αὐτῶν δ' χρόνος τὰ πάντα συνῆξεν ἔτη γρνε' (3555), ἀρξάμενα τῷ αρψς' (1588) ἔτει τοῦ κόσμου καὶ λήξαντα εἰς τὸ ερμζ' (ερμθ' m.) κοσμικὸν ἔτος, ἥτοι πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνατος κοσμοκρατορίας ἔτη που ιε'. (**)

Ex annis singularum dynastiarum summa colligitur annorum 36341. Desiderantur anni 184. In postremis una vel altera dynastia omissa videtur, sed videtur duntaxat. Nam inde ab 16ma usque ad 26ma dynastiam nihil, quod quidem maioris momenti sit, erratum est; a Persarum vero imperio usque ad finem dynastiae trigesimae sunt anni 181, qui pertinerent ab an. 525 a. C. ad an. 345, quod satis quadrat cum calculis Syncelli, quamvis non prorsus accurata sint omnia. Igitur menda inesse debet prioribus. Nec dubia, puto, res est. Post semideos frustra quaeris manium

(*) « Generaciones illæ 113, et anni illi 3555 ad Vetūs chronicon pertinent, non a l Manethonem; nam distat ille toto cælo. Hic igitur deest aliquid. » Anonymus ap. Dindf. p. 97). Cf. infra.

(**) Pertinuit Chronicon usque ad pulsum ab Ocho Nectanebum, postremum regem Ægyptium, i. e. usque ad annum 350 a. C. sec. Diodor. (348 sec. Euseb. Canon.; alii aliter; v. Clinton tom. II, p. 383).

sive heroum dynastiam, quæ tanto facilius omitti poterat, quod manes quoque semideos sæpenu-mero vocabant, quamvis a semideis proprie sic nominatis distinguerent. Quæ post semideos a Syncello memorantur γενεὴ quindecim, non sunt heroum, sed regum mortalium, quorum primus est Menes. Rem conficit, quod, si annis deorum et semideorum adjicis qui desiderantur manium annos 184, immortalium tempora tres explent periodos Sothiacas.—Itaque 30 dynastiae Chronici ita distributæ erant, ut quindecim pertinerent ad deos (1 Hephæsti; 12 deorum; 1 semideorum; 1 manium), quindecim ad homines; Syncellus vero, ommissa manium dynastia, decimam sextam dixit, quæ esse debebat decima septima; quare ut cum trigesima laterculum finiret, post memoratam vicesimam sextam pergit: καὶ μετὰ τὰς κζ' δυναστείας x. τ. λ. (*) (Scaliger scribi voluit καὶ μετ' αὐτοὺς κζ' δυναστείας x. τ. λ.; unde nihil lucramur; transponitur lacuna, non tollitur). — Quæ in Vetere chronico est dynastia decima septima inde a Sole, Manethoni est decima sexta inde a Mene. — Fortasse igitur auctor Syncelli unam dynastiam in Vetere chronico omiserat, ut decima sexta eadem esset in computo utroque. Nam inde ab hac Manethonis ap. Eusebium et chronici nostri calculi in universum sunt iidem. Secundum Eusebium a dynastia XVI usque ad Cambysem numerantur anni 1488, sec. Vetūs chronicon anni 1516. Longius tamen recedunt numeri Africani; sed difficile est dijudicare quidnam in his Christianis vel Judæis chronologis, quidnam Manethoni sit tribuendum. Differentiæ præ ceteris oriuntur ex dissensu de temporibus regum pastorum; quæ sane eodem modo ab omnibus constitui vix potuere. Nam facile intelligitur certiorē chronologiam, quæ rerum monumentis nitatur, inde ab illis demum temporibus incipere, quibus Ægyptus post expulsos Hycsos reviviscere denuo monumentis ornari cœpit. Quæ hanc epocham, sive decimam septimam vel potius decimam sextam dynastiam antecedunt, ad istam releganda sunt ætatem, cujus tempora secundum cyclos ex sacerdotali quadam doctrina adornabantur. Idque factum

(*) Vulgo excidisse putant regnum Amyrtæi annorum sex, quod ap. Manethonem constituit dynastiam XXVIII. Amyrtæi successores quattuor usque ad Nectanebum sec. Euseb. Canonem regnant annis 39; totidem in Chronico nostro tribuuntur dynastiae XXIX. Sed hæc fallacia sunt. Idem Euseb. lib. I. p. ita 106 computat, ut anni 39 sint et Amyrtæi et successorum quattuor. Hoc statuerit etiam Vet. Chronicon, Amyrtæum accensens dynastiae XXIX. Etiam ultimam dynastiam aliter Manetho aliter Vetūs Chronicon adornavit, ut ex Eusebio patet. Sed hæc jam a nobis aliena sunt.

esse, eo libentius largieris, quia vel historica tempora cum mythicis a nonnullis chronologis ita conjungebantur, ut omne spatium certum quendam expieret numerum cyclorum. Sic Chronicon nostrum a Solis regno usque ad finem dynastiæ trigesimæ Sothiacas periodos numerat viginti quinque. Jam quæritur num antiquiores quoque Ægyptiorum ἀναρχαὶ hanc Sothiacam periodum, qua annus civilis sive vagus cum tropico exæquatur ($1461 \times 365 = 1460 \times 365 \frac{1}{4}$), in usum chronologiæ adhibuerint. Singuli numeri deorum, semideorum heroumque regnis attributi ne levissimum quidem hujus rei vestigium præbent. Ac omnino recte judicasse videntur viri docti, qui cycli hujus originem serioribus demum temporibus vindicandam esse censent. Contendere certe licet in deorum cultu aut nullas aut minimas ingentis istius spatii fuisse partes. Existisse debent minores periodi. In cyclum conjungere licebat v. c. annos vagos 120 vel 60, quibus intercalando addendi erant dies triginta sive mensis, vel dies quindecim. Neque posterior numerus videtur auctoritate caruisse, quum sæpissime ad dividenda majores periodos adhibeatur. At vides hæc omnia relicta esse conjecturis. Nihil certiora docemur veterum testimoniis. Nam quæ de vetustis Ægyptiorum cyclis traduntur, perpauca sunt eaque vaga admodum. Ad nos præ ceteris pertinent, quæ de famigerata illa phœnicis periodo narrantur, qua alium quendam Sothiacum cyclum indicari dudum suspicati sunt viri docti, tum ex ratione qua phœnix et Sirius in artis operibus repræsentantur, tum inde quod phœnicis periodum jam veteres nonnulli (ut ex Taciti Ann. IV, 28 colligitur) cum cyclo annorum 1461 confuderunt. Ac omnino Sirius s. Sothis cum Ægyptiaci anni initio adeoque cum sole arcte conjunctus pluribus cyclis nomen dare potuit. Quæ de annis hujus periodi quingentis tradit Herodotus et post eum alii, cum solis vel lunæ rationibus nullo modo conciliari possunt, nec dubium est numerum hunc esse rotundum. Igitur varias vias recentiores ingressi sunt, ut cyclum aliquem eruerent, quem Herodotus indigitasse videri posset. De his exponere a proposito nostro alienum. V. Ideler Chronolog. tom. I, p. 188. Memorasse sufficiat sententiam viri docti in Ephemerid. Halens. 1826, N° 73, et hinc apud Idelerum l. l. in Addendis tom. II, p. 597. Verba hæc sunt :

« Aus den bestimmten Zeugnissen des Diodor und Strabo (I, 176) und aus mancherlei zerstreuten Andeutungen geht hervor, dass die Ægyptischen Hierophanten das bewegliche bürgerliche Jahr mit dem durch die Erscheinungen des

Sirius bedingten festen auszugleichen bemüht waren, und zu dem Ende unter andern die Hundsternperiode ersonnen hatten. Es ist mehr als wahrscheinlich, dass auch die 500-jährige Phœnixperiode dahin zu deuten ist, und dass es noch kleinere Cykel von ähnlicher Bedeutung gab.... Ueber die Art der Einschaltung entschied der Kœnig, doch so, dass er seinem Schwure getreu in der astrologischen Einrichtung des Calenders nichts ändern durfte, das heisst, in der angenommenen Folge der Planetenherrschaft, worauf sich der Kreis der siebentägigen Woche gründete. Sollte diese Folge der Planetenherrschaft nicht gestört werden, so durfte man nie einen einzelnen Tag einschalten, wie es durch Julius Cæsar eingeführt ist; sondern so wie die Perser alle 120 Jahre einen Monat von 30 Tagen einschalteten, um ihr Jahr mit dem Julianischen auszugleichen, so scheinen die Ægypter alle 30 Jahre (*) eine Woche von sieben Tagen eingeschaltet zu haben, wodurch die fünf Ergänzungstage zu einem sogenannten *Kleinen Monat* anwuchsen. Freilich wurde so in jeder dreissigjährigen Periode ein halber Tag zu wenig eingeschaltet, welches in vierzehn solcher Perioden wieder eine Woche betrug. Nehmen wir nun an dass in jeder 15ten Periode zwei Wochen statt einer eingeschaltet wurden, wodurch alles wieder in das gehörige Geleis kam, und dafs Herodot eine solche Periode mit seiner Generation verwechselte, deren drei auf ein Jahrhundert gehen, so füllen 15 solcher Perioden 500 Jahre, welche Herodot zu einer Phœnixperiode rechnet. Diese Periode ist demnach als eine Regulirung des Jahres anzusehen, wenn die Calenderzeit von der wahren Zeit zu sehr abgewichen war. » etc.

Ad hæc Idelerus : « Hierbei ist zu erinnern : nach 14 dreissigjährigen Perioden oder 420 Jahren wurde allerdings das bewegliche Jahr mit dem festen vollkommen ausgeglichen, d. h. der erste Thoth der Priester zu demselben Tage des Julianischen Jahres zurückgeführt, von welchem der erste Thoth des bürgerlichen ausgegangen war. Sollte aber das Princip wol gehörig begründet sein, dass nur immer eine Woche, kein einzelner Tag eingeschaltet werden durfte? Die Woche war dem bürgerlichen Jahre von 365 Tagen nicht commensurabel; es rückten also die einzelnen Tage des Jahres auf immer andere Wochentage, und es wurde mithin der vom Jahre unabhängige

(*) De hac *triacontacteteride* in inscriptione Rosettana memorata (ubi Ptolemæus dicitur κύριος τριακονταετηρίδων καθάπερ ὁ Ἡρακλεὺς ὁ μέγας) vide cl. Letronne ad Inscript. Rosett. not. 7 et in *Journal des Savants*, 1839, p. 583.

Cyclus der Woche nebst der Folge der Planetenherrschaft durch die Einschaltung eines einzelnen Tages oder einer beliebigen Zahl von Tagen keineswegs gestört. Die *Nothwendigkeit* eines 30-jährigen Cyclus und einer 420-jährigen Periode leuchtet daher nicht ein. Die *Möglichkeit* indessen, dass die Ägyptischen Priester unter anderen Ausgleichungscyclen auch einen solchen dreissig-jährigen hatten, kann nicht in Abrede gestellt werden etc. »

Num recte an perperam vir doctus de intercalationis modo statuerit, in medio jam relinquo. Attamen periodum annorum 420 ipse quoque Ægyptiis sacerdotibus vindicaverim, eandem scilicet, quam apud Græciæ Asiæque populosprehendimus. Notitia ejus quum, ut apud Græcos, sic apud Ægyptios non ex disertis testimoniis fluat, sed ex veterum annalium adornatione sit haurienda, necessarium est ut missa faciamus annos solares, quia in vetustis illis computis secundum lunares annos expendi omnia solent. Quæramus itaque periodos annorum 441. Præsto est Syncellus. Μετ' αὐτοῦς (semideos), inquit, γενησιν αὐτοῦ κυκλῶ ἀνεγράψαντες ἐν ἑτασιν ὑμῶν. — At hæc, dices, de Sothiacis periodis intelligenda sunt, secundum quas auctor totum chronicon digressit, idemque Syncellus alio loco (p. 103 C) similiter plane dicit: τοῦτω τῷ εἴκει τοῦ καὶ βασιλεύσαντος Κογγάρειος τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς 15ῃς δυναστείας τοῦ κυκλῶ λεγομένου παρὰ τῷ Μανθεῶν... πληροῦται ἑτὴ ψ' βασιλείων καὶ... καὶ ὃν χρόνον ἡ διασπορὰ γέγονεν (*). Igitur vertendum est, ut cum alius vertit Champollion-Figeac (*Égypte ancienne* p. 266): « Après eux, quinze générations (ou races, ou maisons), furent inscrites dans le cycle sothiaque jusqu'à l'année 443. » Idem vir clarissimus paullo post: « Cet article nous semble avoir tous les caractères d'une précieuse indication chronologique. Quand l'auteur de cette vieille chronique dit qu'après les demi-dieux vinrent quinze familles (ou dynasties, puisqu'il mentionne immédiatement la XVIe dynastie), lesquelles quinze dynasties sont inscrites dans 443 années du cycle sothiaque, il veut évidemment nous apprendre que dans son opinion, ces quinze dynasties s'étendirent, depuis une époque dont il ne dit pas le point initial, jusqu'à l'année 443 du cycle, et qu'en conséquence la XVIe dynastie commença de régner l'an 444 de ce même cycle. Or ce cycle est celui dont la première année répond à l'an 2782 Julien avant l'ère chrétienne: ce serait donc à l'an 2339 que la première année de la XVIe dynastie serait indiquée par cette chronique. Il y a donc là, je crois, un souvenir, une véri-

table tradition historique; et il est bien digne de remarque en un tel sujet, que si l'on ajoute à l'année 443 du cycle, laquelle fut la dernière de la XVe dynastie, 1° 190 ans pour la durée des règnes de la XVIe dynastie, 2° les 178 ans qui manquent avec les 6 ans de la XXVIIIe dynastie, dans les détails numériques de la Chronique pour arriver au nombre total de 36525 ans qu'elle donne formellement à l'addition des règnes, on obtiendra, à 11 ans près, les mêmes résultats que j'ai déjà tirés d'autres documents pour fixer à l'an 2082 l'invasion des pasteurs et le commencement de la XVIIe dynastie, et à 1822, la première année de la XVIIIe dynastie: et pour des époques aussi éloignées de nous, une si minime différence ne saurait être ni attaquée ni défendue. Il y aurait donc, dans ce que la vieille chronique contient au sujet des quinze premières dynasties et de la seizième, une tradition historique bien propre à donner à ce document, quelle que soit son origine, un intérêt, qui s'accroît par la rareté de pareils renseignements. »

Initium dynastiæ decimæ sextæ vir. cl. anno 2270 a. C. tribuit secundum dynastiarum catalogum (pag. 269), in quo alii numeri ex Vetere chronico vel Eusebio, alii ex Africano sumti, alii ab ipso auctore constituti sunt. Jam quum dynastiam XVI per 190 annos regnasse cum Vetere Chronico statuatur, initium sequentis assignatur anno 2082 (deb. 2080.)—Contra si initium dynastiæ XV, in vetere chronico assignandum putaveris initio cycli Sothiaci sive a. 2782 a. Chr. deinde vero ut initium dynastiæ XVII inveniatur, detraxeris an. 443 + 190 + 178 = 811; annum habes 1971, qui ab altero numero 2082 distat annis centum et undecim, non undecim. Ejusmodi erroribus vel diligentissimus est obnoxius. — [Deinde Vetus Chronicon dynastiæ XVII dat annos 103, non 130, uti ap. Champollion. p. 266.] Porro quindecim γενησιν non *dynastiæ*, sed *reges* sunt. Antecedentes dynastiæ sunt immortalium; nam quum disertis verbis 36,525 anni triginta dynastiis tribuantur, comprehunduntur iis regna deorum. Idem docent tum alia tum locus, ubi deorum et mortalium generationes 113 esse dicuntur (In manco catalogo nostro numerantur 105). Sed ad rem jam redeamus.

(*) Diodorus quoque catalogos adhibuisse videtur, in quibus secundum Sothiacas periodos 1461 annorum tempora regum adornata erant. Id inde colligo, quod post Menam, cui 60-62 annos tribuunt et Eratosthenes et Africanus et Eusebius, ignobiles reges imperium tenuisse dicuntur usque ad celebrem istum Busirin per annos 1400. Igitur a Mene ad Busirin sunt anni 1460 — 1462.

Patet numeros Chronici nullo modo admittere initium dynastiæ XV incidens in initium cycli Sothiaci, quod ex astronomico computo collocandum est in anno 2782; multo minus vero altera ratio locum habere potest, ex qua initium hujus cycli inde a Solis anno primo, vel a fine dynastiæ trigesimæ exputatum foret. Nihilominus initium regni mortalium cum novæ periodi canicularis initio compositum esse tum per se probabile est, tum ex iis colligitur, quæ supra attulimus. Num vero casu accidit, ut 443 istos annos h. l. *partem* esse sothiaci cycli expressis verbis auctor dicat? Haud credo; imo simplicissima res est, si annos 443 per se cyclum vetustum, eumque aliunde bene notum, constituisse dicimus.

Jam conferas Eratosthenis catalogum; primos quindecim reges per annos 443 regnasse vides. Conferamus etiam Syncellum (p. 91), qui tertium laterculum præbet hunc:

1. Menes	an.	35
2. Curodes		63
3. Aristarchus		34
4. Spanius		36
5. . . .		72
6. . . .		
7. Osiropis		23
8. Sesonchosis		49
9. Aneuenes		29
10. Amosis		2
11. Acecephthres.		13
12. Anchloreus		9
13. Amoyes		4
14. Chamois		12
15. Amesises		65 (63?)
		446

[Qui deinceps sequuntur reges ad 16^{am} dynastiam pertinere videntur; certe rex vigesimus quintus aut postremus est dynastiæ XVI, aut unus ex regibus dynastiæ XVII, cui sequentes disertis verbis annumerantur. Unde colligitur deorum et mortalium dynastias in unum fuisse ab auctore chronici conjunctas.]

Igitur horum quoque ratio, salva paucorum annorum differentia, est eadem; neque tamen ex ipso Vetere Chronico fluxit, ut sequentium regum tempora satis abunde docent. — Num fortuitus de his consensus testium, qui in reliquis omnibus in diversas plane partes abeunt? Nonne statuendum potius erit singulorum regnorum nominumque rationem arbitrio uniuscujusque relictam fuisse, modo ex placito veterum chronologorum sacer quidam cyclus sacro quodam regum numero expleretur?

Attendendum ad hoc quoque erit, quod apud Eratosthenem nomen regis decimi quinti, cujus regno cyclus absolvitur, idem esse videtur atque si-

deris illius cum anni cyclorumque rationibus arcte conjuncti. Nam *Saophis* procul dubio idem est quod *Sothis*. Nomen interpretantur voce κομάστης. Similiter ἐπίκομος dicitur rex decimus *Anorphis*, i. e., puto, *Anubis*, *latrator*. Porro ut post *Saophin* I sequitur *Saophis* II, sic post *Anubin* canem sequitur canis *Sirius*, ὃ ἐστὶ κόβρης υἱός. (*) Quo interpretamento (quod a scriba rei ignaro facile mutari potuit in ὃ ἐστὶ κόρης υἱός) idem exprimitur ac vocibus κομάστης et ἐπίκομος. (**) Ratio nominis in splendore sideris quærenda erit, ut alio loco monui. Nec inepte cum his conferre mihi videor verba Champollionis junioris (in fratris opere supra laudato p. 236): « Dans le tableau astronomique sculpté au plafond de la salle du Rhamessum à Thèbes, appelée le Promenoir, et qui date de la dix-huitième dynastie, Sirius ou Sothis est désigné au-dessus du mois de thoth, sous la forme d'une femme (***) *coiffée de longues plumes*, et portant le nom d'Isis-Thoth, accompagnée, comme déterminatif, d'une étoile sculptée. » Eodem modo *Phoenix* avis in monumentis agnoscitur tum stella appicta tum vero *plumeo apice caput cohonestante*, sive *capite honorato in conum plumis exstantibus*, uti Plinius et Solinus dicunt (Cf. Ideler. I, p. 186).

Saophis I et II apud Manethonem sunt *Suphis* I et II in dynastia quarta; quorum primus regnat annis 63, alter 66, atque hujus successor iterum annis 63. Apud Syncellum regi decimo quinto tribuuntur anni 65.

Jam redeunt ad Vetus Chronicon, videamus an non alia exstent veteris computi, quem reperisse mihi videor, vestigia. — Deorum regnum

(*) Cf. Κομήτην Σειρότου filium in not. ad Castoris fr. p. 174. De græca voce Σείριος (s. Σειρ ap. Suidam), utpote peregrinæ originis, v. Grotius in Arati Phaen. v. 331, *Sekten de Dis Syris Synt.* I, 4., citante Ideler II, p. 593. [Alia vox peregrina est βάρεις (v. Steph. Thes.), quam reponendam puto in Schol. ad Dionys. Perieget. v. 64 ed. Bernhardt, ubi hæc: φασὶ δὲ ὅτι καὶ Ἡρακλέως βαρέως (i. e. βάρει, *Herculis turres, sive petrae*) καλοῦνται sc. columnæ Herculis. Similiter Toup. Emendat. vol. I, p. 328 in Suida v. Καυνοπρεπὲς scribit: ἀποκλείει τὰς δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκστέρωθεν σκευάσας βάρεις (vulgo *Δαρελούς*)].

(**) Ut sidera radiantia imaginibus eximie crinigeris præsentantur, sic Pindarus Pyth. IV, 82 ed. Bæckh. Iasonem depingens dicit, κομᾶν πλόκαμοι... κατὰ ἴθυσσον i. e. radorum instar effundebantur.

(***) Num forte ad simile quiddam spectant obscura illa Syncelli: εἰ Τοιγαράμαχος... οὗτος ἐρμηνεύεται τῆς ἀνδρὸς περισσομελής? Verisimilius tamen est in vocibus τῆς ἀνδρὸς, utpote e margine in textum illatis, repeti nomen *Ægyptium* Τοιγὰρ s. Τοίγαρος, idque explicari altero loco voce ἀμαχος, altero loco voce περισσομελής. Scilicet ἀμαχος rex iste dicitur propterea quod erat περισσομελής.

durasse dicitur per annos 3984, qui ut *novem* periodos annorum 443 explicant, tres desiderantur anni. Quæ differentia in tantis numeris fere nulla est. [Pro γῆπδ' scribe γῆπζ'. Sæpissime literæ δ et ζ confunduntur. Similiter sequens numerus pro σιζ' fuisse videtur σιδ']. Igitur si pro annis 443 ponimus an. 441 (7 × 63), ex primitiva cycli ratione, deorum regnum absolvitur periodo annorum 63 × 63.

Semideorum tempora ex eodem computo constituta esse res postulat. Alia tamen egit auctor Chronici semidiis tribuens annos 217. Nec id mirum; nam quum ipse Sothiacis periodis Ægyptiorum tempora comprehendere vellet, certe non ubique veteres numeros potuit servare; mutavit vero quam mutare sine periculo licebat unam alteramve ex epochis mythicis. — Igitur advocemus Manethonem Syncelli.

Syncellus p. 18 C: Μανεθὺς δ Σαθεννύτης ἀρχιερεὺς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μιᾶρῶν ἱερῶν μετὰ Βήρωσσαν γενόμενος ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου γράφει τῷ αὐτῷ Πτολεμαίῳ ψευδῆγορῶν καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Βήρωσσαν, περὶ δυναστεῶν ζ' ἦτοι θεῶν τῶν μηδέποτε γεγονότων ζ', οἱ, φησι, διαγεγόνασιν ἐπὶ ἔτη α', αἷπε' (infra rectius α' αἷπη; 11988) ὧν πρῶτος, φησί, θεὸς Ὁρσιος ἔτη θ' ἐβασίλευσε. Ταῦτα τὰ θ' ἔτη πάλιν τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἱστορικῶν ἀντὶ μηνῶν σεληνιακῶν λογισάμενοι καὶ μερίσαντες τὸ τῶν ἡμερῶν πλῆθος τῶν αὐτῶν θ' σεληνιακῶν παρὰ τὰς τριακοσίας ἐξήχοντα πέντε ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ συνῆξαν ἔτη ψκζ' — δ' (727 3/4), ξένον τιδοῦντες κατωρθωκέαι, γελῶν δὲ μάλλον εἶπεν ἄξιον τὸ ψεύδος τῇ ἀληθείᾳ συμβιβάζοντες. (Anni 727 1/4, sicuti infra anni 969, ita computati sunt, ut annus lunaris sit dierum 354 sive mensis lunaris dierum 29 1/2).

Syncell. p. 40, C: ... περὶ ἐθνῶν Αἰγυπτιακῶν πέντε (*) ἐν τριάκοντα δυναστεῖαις ἱστορεῖ (sc. Manetho) τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς θεῶν καὶ ἡμιθέων καὶ νεκρῶν καὶ θνητῶν, ὧν καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου μνησθεὶς ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ φησιν οὕτως: « Αἰγύπτιοι δὲ θεῶν καὶ ἡμιθέων καὶ παρὰ τούτοις νεκρῶν καὶ θνητῶν ἐτέρων βασιλέων πολλὴν καὶ φλύαρον συνείρουσι μυθολογίαν· οἱ γὰρ παρ' αὐτοῖς παλαιότατοι σεληνιακοὺς ἔφασκον εἶναι τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐξ ἡμερῶν τριάκοντα συνεστῶτας, οἱ δὲ μετὰ τούτους ἡμιθεοὶ ὅρους ἐχάλουν τοὺς ἐνιαυτοὺς διὸς τρις μηνιαίους (V. Euseb. p. 93 ed. Mai. Cf. Diodor. I, 26).

Eandem doctrinam secutus est Panodorus, ut in sequentibus Syncellus exponit. Ὅθεν συνέβη, ait (p. 41 B.), τὰς βασιλείας τῶν παρ' αὐτοῖς βασι-

λευσάντων θεῶν γενεῶν ἐξ ἐν δυναστεῖαις ἐξ ἔτη ἐν σεληνιακοῖς τριακονθημέροις κύκλοις παρ' αὐτοῖς ἀριθεῖσθαι· ἃ καὶ συνῆξαν σεληνια α' αἷπη, ἔτη ἡλιακὰ πζθ' (969)... Ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς δύο δυναστείας τῶν ἐννέα ἡμιθέων τῶν μηδέποτε γεγονότων ὡς γεγονότων ἔτη σιδ' (214) καὶ ἡμισυ σπουδάζει συνιστᾶν ἀπὸ τῶν ὀνιῶρων (ὠνη' ὠρῶν vel ὠνη' ὄρων marg.; ἐνιαυσίων ὠρῶν Scalig.) ἥτοι τροπῶν.

Secundum hæc adornatus est catalogus ap. Syncell. p. 19 A:

Πρώτη δυναστεία.

(Hæc cod. A. ponit ante regnum Solis)

Αἰγυπτίων α' ἐβασίλευσεν	Ἡρσιος ἔτη ψκζ' — δ' (scr. ψκζ' — δ')	727 3/4
" β'	" Ἡλιος π' ζ' (πς' Goar)	80 1/2
" γ'	" Ἀγαθοδαίμων νς' — θ'	56 1/2
" δ'	" Κρόνος μ' —	40 1/2
" ε'	" Ὁσίρις καὶ Ἰσις λε'	35
" σ'	" ***	**
" ζ'	" Τύφων κθ'	29
		969
Αἰγυπτίων η' ἐβασίλευσεν	Ἦρος ἡμιθεός ἔτη κε'	23
" θ'	" Ἄρης "	κγ'
" ι'	" Ἄνουβις "	ιζ'
" ια'	" Ἡρακλῆς "	ιε'
" ιβ'	" Ἀπόλλων "	κε'
" ιγ'	" Ἄμμων "	λ'
" ιδ'	" Τίθης "	κζ'
" ιε'	" Σώσος "	λβ'
" ις'	" Ζεὺς "	κ'
		20
		214

Notandum est unius dei regnum omissum esse, ac nihilominus summam annorum 969 conflari. Fortasse numeri e Panodoro fluxerunt, qui sex tantum regna deorum statuit; ita ut deorum et semideorum regna essent *quindecim*.

Deorum anni 11988 = 27 × 444. Igitur Veteris Chronici numeri triplicati sunt, nisi quod periodus ex computo auctoris, quem Manethonem Syncellus dicit, uno anno auctor est.

Semideis tribuuntur anni solares 214, sive, ut paulo accuratius dicit Panodorus, 214 1/2. Jam si annus Ægyptiacus in semideorum regnis adhibitus ex tribus constat mensibus lunaribus, 214 1/2, anni solares respondent Manethonis annis fere 886 (= 2 × 443.) Postulamus 2 × 444 sive 888. Sed quum hæc differentia pendeat ex fractionibus annorum solarium, quas chronologi non curant, nihil premendum est. — Ceterum patet annos 217 (scr. 214) in Vetere Chronico semideis assignatos ex illorum computo profectos esse, qui jam ante Alexandri ætatem magnos istos numeros ea, quam vidimus, ratione ad modica temporis spatia revocare studebant (*).

(*) « Quam sunt illæ quinque gentes Ægyptiacæ? Fortasse quindecim, nam *quindecim* nomina illæ triginta dynastiæ præ se ferunt. « *Anonymous*. Fortasse distincti deos, semideos, heroes, manes, mortales.

(*) Ejusmodi computum secutus Syncellus (v. supra) γενεαῖς 113 Veteris Chronici tribuit annos 3555. Ut nunc numeri sunt, regibus mortalibus dantur anni 2140. Restant an. 1415. Jam si Hephæsti annos 30000 pro diebus, deo-

Apud Syncellum p. 40 numerus $\delta\rho\omega\nu$, quem e Manethone Panodorus attulit, depravatus est. Scribendum foret $\omega\pi\eta'$. In margine quidam adscripsit $\omega\pi\eta'$ (858); scilicet $858 = 4 \times 214 \frac{1}{2}$. Tum vero anni $214 \frac{1}{2}$ essent *lunares*, atque alia computi ratio in annis deorum, alia in semideorum temporibus adhiberetur. Igitur anni 858 ex numero $214 \frac{1}{2}$ computati sunt, non vice versa.

Ceterum periodus, de qua agimus, apud Græcos annorum erat non $4\frac{1}{2}$, sed 441. Atque sic etiam Ægyptii primitus statuissent debent. Sed quoniam cyclus non tam astronomicus quam sacerdotalis erat, postea a chronologis est mutatus, ita quidem, ut Græci 441 annos lunares non ad 420, sed ad 418 vel 417 solares annos, contra Ægyptii annos solares 420 ad 443 vel 444 lunares annos revocarent. Causa cur hi solarium, illi lunarium annorum numerum e vetere computo retinerent, in cultus rationibus quærenda videtur, quæ lunari anno apud Græcos, solari apud Ægyptios primas partes concedebant. Referendum huc, quod sæpius in Ægyptiorum chronologia inter quindecim generationes majores periodi distribuuntur ($4 \times 15 = 60$). Sicauctor Veteris Chronici annos 443 regibus quindecim assignat, quatenus periodus illa solares annos continet 420 sive 15×28 . Ac præter lunares etiam solares a chronologis nonnullis esse notatos, inter alia docent Excerpta Barbara (**), quæ in truncato laterculo Osiridis et Isidis regno dant annos 420. Igitur cyclum nostrum expressis verbis imperio solis lunæque vindicatum videmus. Numerum a Barbaro traditum ante oculos rum annos pro trimestribus habuit auctor, iisque adduntur anni 217 semideorum, et alii 184, qui exciderunt, colliguntur anni solares circiter 1440. Quod etsi non prorsus quadrat, similem tamen calculos subducendi rationem Syncellus adhibuisse debet.

Ut auctor Veteris Chronici in iis, quæ de deorum et semideorum regnis tradit, aliena miscet, sic Syncellus p. 18 in laterculo regum Babyloniorum. Tribuendi iis erant sari 120 secundum Berosum; Syncellus iisdem dat saros 110 et annos 99. Scilicet anni 99, notante Goaro, tot ferme continent dies, quot annos continent sari decem. Constat vero fuisse, qui sarorum annis dies indicari vellent.

(**) Exc. Barbara. p. 47 :

Hephæstus an.	680
Sol	77
Osiris et Isis.	420
Horus Stoliarchus.	28
Typhon.	45
	1250.

Summam annorum esse dicit 1550. Plura exciderunt. Ac dum Osiridis regnum secundum veteres numeros constituit, in reliquis veteres annos pro mensibus habet. Igitur Hephæsti anni $680 = 12 \times 680$ sive 8160 sive 136×60 . Typhonis anni $45 = 12 \times 45$ sive 540 sive 9×60 . Sed non quadrant Solis et Hori anni 77 et 28 (num 75 et 25?).

habuit simulque solares annos esse novit is, qui apud Syncellum Osiridi et Isidi tribuit annos 35. Nam $12 \times 35 = 420$. Idem jam valebit de Croni annis quadraginta 40; nam $12 \times 40 = 480$ sive 8×60 (**). Soli datur duplum. Jam quum anni Solis, Osiridis et Croni secundum veterem computum ponantur, contra aliis plane calculis tum Hephæsti anni $727 \frac{1}{4}$, tum summa annorum 969 supputati sint, sponte intelligitur reliquos laterculi numeros temere ita esse mutatos, ut summa ista conflaretur.

Alia de immortalium regnis tradit Eusebius p. 93 Mai :

Ex Ægyptiacis Manethonis monumentis, qui in tres libros historiam suam tribuit. De diis et de heroibus, de manibus et de mortalibus regibus, qui Ægypto præfuerunt, usque ad regem Persarum Darium.

Primus homo Ægyptiis Vulcanus est, qui etiam ignis repertor apud eos celebratur. Ex eo Sol; postea Agathodæmon; deinde Saturnus; tum Osiris; exin Osiridis frater Typhon; ad extremum Orus, Osiridis et Isidis filius. Hi primi inter Ægyptios rerum potiti sunt. Deinceps continuata successione delapsa est regia auctoritas ad Bydin (ἡμείους?) per annos tredecim mille ac nongentos. Lunarem tamen annum intelligo, videlicet 30 diebus constantem : quem enim nunc mensem dicimus, Ægyptii olim anni nomine indigitabant. Post deos regnarunt hermes annis MCCLV : rursusque alii reges dominati sunt annis MDCCCXVII : tum alii triginta reges Memphis annis MDCCXC : deinde alii Thynitæ decem reges annis CCCL. Secuta est manium heroumque dominatio annis MMMMDCCCXIII. Summa temporis in mille myriadas consurgit annorum, qui tamen lunares, nempe menstrui, sunt. Sed revera dominatio, quam narrant Ægyptii, deorum, heroum et manium tenuisse putatur lunares annos omnino viginti quattuor mille et nongentos, ex quibus sunt solares anni MMCCVI.

Magna hæc laborant confusione, neque ex fonte, quem Syncellus adhibuit, hausta sunt. Anni 12876 (11988 + 888), ex Syncelli calculis deorum et semideorum regnis assignandi, primum abisse videntur in 12900, pro quibus Eusebius jam exhibet 13900. Hoc errore commisso, ut summa annorum immortalibus tributa erueretur, tempora sequentis dynastiæ imminuit. Unde fit ut heroum regnum sit brevius quam manium, quum tamen in his ita chronologi soleant agere, ut a

(**) Lunares anni forent 504 (8×63). Nonne hæc Saturni erit periodus, quam 500 annorum esse dicit Herodotus? Res eo veri similior, quod etiam inter Græcos nonnulli, ut ipse Herodotus, hunc cyclum adhibuerunt pro altero illo annorum 441. Cf. Introductio § 25.

majoribus spatiis ad minora descendant. Accedit quod ne summa quidem annorum 24900 recte subducta est. Quæ quum ita sint, simulque Syncelli testimoniis jam destituamur, certioris aliquid proferri nequit. Dicam tamen quomodo statuendum esse mihi videatur. Etenim ex sequentibus apparebit Manethonem vel mortalium dynastias antiquiores secundum Sothiacas periodos adornasse. Consentaneum idem esse factum regnis immortalium. Igitur annis deorum semideorumque, similiter ac Vetus Chronicon, tot annos heroum maniumque Manetho adjecerit, quot flagitabantur, ut certus quidam numerus cyclorum Sothiacorum expleretur. Itaque pro annis 24900, quos rotundius ponit Eusebius, accurate dicendi erant 24837 sive 17×1461 (*); pro manium annis 5813 numerari debebant 5844

(*) Eundem cyclorum numerum sæpius jam vidimus in computis antiquioribus. Sic Hellenicus septedecim cyclos labi statuit ab Ogyge ad Olympiadem primam; totidem regno Assyriorum tribuit auctor Velleji; totidem Syncellus numerat ab Abrahamo ad diluvium, totidemque Judæorum annales numerasse videntur ab Adamo ad Abrahamum (v. p. 169 not.). Eliam catalogus regum Ægyptiorum ap. Eratosthenem septedecim cyclos complectitur. Conferre licet mensis diem decimum septimum, qui Ægyptiis diluvii epocham in animum revocabat, et quæ alia de decimo septimo die veteres fabulantur (v. Daunou, *Études historiques*, tom. III, p. 62, 71, 32). Causam cur hunc potissimum numerum cyclorum ad constituendas magnas istas periodos accesserint, in eo invenire mihi video, quod ex computo sacerdotali septedecim dies quoque anno intercalandi fuissent. V. p. 120, ubi quinam dierum numerus vetustis illis annis adscribendus sit, in medio reliqui. Jam statuendum puto hunc in modum: Quum lunaris annus septedecim diebus (mitto diei fractiones, quæ forte locum habere poterant) brevior esset quam annus solaris, in 60 annorum cyclo intercalandi erant dies 1020; qui quoniam tres annos lunares continere debent, unus annus foret dierum 340. Fortasse tamen fuit dierum 341; atque hos spectare suspicor colossos ligneos illos 341, sive statuas, ut aiebant, sacerdotum, quorum regno certus quidam cyclorum numerus absolutus esset. [Herodot. II, 142: Οἱ ἱερεῖς ἔλεγον ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως ἔς τοῦ Ἡρακλείτου τὸν ἰεῖρα τοῦτον τὸν τελευταῖον βασιλεύσαντα (sc. Sethonem) μίαν τε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίαν ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας... Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἔξ ἡθίων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι, ἔθθα τε νῦν καταδύεται ἐνθεῦτεν εἰς ἑπαντεῖλαι, καὶ ἔθθεν νῦν ἀνατεῖλαι ἐνταῦθα δις καταδύναι. Cap. 143 legitur: πέντε [antecedentia postulant ἑνα τε] καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδειξαν κολοσσούς.] Igitur annus solaris erat dierum 358. Jam in promptu erat, ut ab aliis chronologis adhiberetur annus, quem unus vitæ communis sanciverat, dierum 360. Tum cycli maximus lunarium annorum non respondebat solaribus annis 420, sed $417 \frac{1}{2}$. Atque hunc computum adhibuerunt Ephorus, Timæus et post eos Eratosthenes, alii. Ad accuratiores calculos antiquos cyclos revocasse videtur Chærenon (ap.

sive $\times 41461$. Restant anni 18993, sive 13×1461 , quorum 12876 diis semideisque, 6117 heroibus assignandi. (**)

Vetus Chronicon ab Hephæsto, Manetho a Mene triginta numerat dynastias. Reges quindecim, quos veteres a Mene usque ad pastorum tempora per unius periodi annos regnasse statuerunt, paullatim abierunt in totidem dynastias. Medium quendam locum tenet laterculus Eratosthenicus. Reges, qui vel nomine vel annis regni sibi respondent, apud Manethonem et Eratosthenem eodem plerique proferuntur ordine, ut hinc intelligere liceat, quomodo in amplius regum numerus sit auctus. Catalogum Manethonis ex Syncello appono.

MANETHO.		ERATOSTHENES.	
I. <i>Thinitæ octo.</i>			
1. Menes.	an. 62	1. Menes.	an. 62
2. Athothis	57	2. Athothies.	29
3. Cencenes	31	(3. Athothies.	32)
4. Ceneplies	23		
5. Usaphardos	20		
6. Miebidos	26	4. Diabies.	19
(Niebaes Euseb.)			
7. Semenispes	18	5. Semphos.	18
8. Bieneches	26	(6. Tæchar.	79)
(Ubiendes Euseb.)		263	
[Summa ann. sec.			
Euseb. 252.]			
II. <i>Thinitæ septem</i> (*)			

Tzetz. II. V, 604), qui phœnicis periodum esse dixit annorum 5006. Jam si Chærenon annum solarem statuit dierum 365 minus duobus fere horis, tales anni 5006 respondent antiquis annis lunar. 17×441 , annis solaribus 17×420 . Iterum habes periodum cyclorum septedecim, in qua intercalantur anni 357.

(**) Quæ præterea in Eusebio leguntur: *Summa temporis in mille myriades consurgit* etc., aperte depravata sunt, ex parte tamen explicari possunt ex loco Syncelli (p. 40 D), ubi hæc: Εὐσέβιος... ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ φησὶν οὕτως: « Αἱ γύπτιοι δὲ θεῶν καὶ ἡμῶν καὶ παρὰ τούτοις νεκρῶν καὶ θνητῶν ἑτέρων βασιλέων πολλὴν καὶ φλύαρον συνείρουσι μυθολογίαν· οἱ γὰρ παρ' αὐτοῖς παλαιότατοι σεληναῖος ἔρασκον εἶναι τοὺς [τῷ] μηνιαίους τοὺς] ἐνιαυτούς ἐξ ἡμερῶν τριάκοντα συνεστῶτας, οἱ δὲ μετὰ τούτους ἡμίθει ὥρους ἐκάλουν τοὺς ἐνιαυτούς τοὺς [ψ] τριμηνιαίους. Verba unci inclusa inepta h. l. esse recte observatum est a Scaligero. Attende tamen 300000 menses dierum triginta exequare annos 75000, quot fere exputat Eusebius Arm. Dixisse igitur videtur: si anni isti 25000 pro veris annis habendi essent, Manethoni pro 25000 ponendi fuissent anni 300,000, neque manibus tribuisset 5844, sed circa 70000 (sic fuerit pro 700) annos, quandoquidem menstruum tempus anni nomine a vet. Ægyptiis significari solet. Atqui hanc rationem admitti non posse, quum eo modo in immensum summa annorum assurgeret, etc. — Haud minus corruptum est quod de annis 2206 ex 24900 mensibus conflandis dicit codex Armeniacus.

(*) Eusebius ab Africani numeris in plerisque longe recedit. Dynastiæ secundæ dat novem reges, annosque 302;

MANETHO.	ERATOSTHENES.	
1. Boethus (Bochus <i>Eus.</i>) 38		
2. Caechus (Chous <i>Eus.</i>) 39	7. Stæchus 6	
3. Binothris (Biophis <i>Eus.</i>) 47		
4. Tlas. 17		
5. Sethenes. 41		
6. Chares. 17		
7. Nephernes (I). 24		
	224	
III. <i>Memphitæ novem.</i>		
1. Necherophes. 28		
2. Tosorthrus (Sesorthus <i>Eus.</i>) 21	8. Gosormies. 30	
3. Tyris. 7	(9. Mares. 26)	
4. Mesochris. 17		
5. Soyphis. 16	10. Anoxyphis. 20	
6. Tosertasis. 19		
7. Aches. 42		
8. Sephuris. 30		
9. Cerpheres. 26		
	214	
IV. <i>Memphitæ octo.</i>		
1. Soris. 29	11. Sirius an. 18.	
	(12. Chnubus 22)	
2. Suphis I (2). 63	15. Saophis I. 29	
3. Suphis II. 66	16. Saophis II. 27	
4. Mencheres. 63	17. Moscheres. 31	
5. Ratases. 25	13. Raosis. 13	
6. Bicheres. 22	14. Biyres. 10	
7. Sebercheres. 7		
8. Thampthis. 9		
	284.	
(Syncell. expntat an. 274)		
V. <i>Elephantini novem.</i>		
1. Usercheres. 28		
2. Sephres. 13		
3. Nephcheres. 20		
4. Sisires. 7		
5. Cheres. 20		
6. Rathures. 44		
7. Mencheres. 9		
8. Tancheres. 44		

regum dynastiæ tertię sunt anni 198; dynastiæ quartę reges numerat 17, annos 448; dynastiæ quintę reges sunt 31. — Cum his cf. catalogum in Exc. Barb. p. 74

I.	8. reges.	a. 253
II.	8.	302
III.	9.	214
IV.	17.	214
V.	21.	258
VI.	8.	203
(Omissa est VII ^{ma} Manethonis.)		
VII.	14.	140
VIII.	20.	409
IX.	7.	204
X.	Diospolitę.	9
XI.	Bubastani.	153
XII.	Tanite.	184
XIII.	Sebennite.	224
XIV.	Memphite.	318
XV.	Heliopolite.	221

(1) 'Ερ' οὐ μυθεύεται τὸν Νεῖλον μελῖτι κεκραμμένον ἡμέρας ἑνδεκα βρῆναι. Syncell.

(2) 'Ος τὴν μεγίστην ἔγειρε πυραμίδα. Syncell.

(3) Γενικωτάτη καὶ εὐμωρωτάτη τῶν κατ' αὐτὴν γενομένων, ξανάη τὴν χροιάν (cf. Champollion l. l. p. 286), ἥ τὴν τρίτην ἔγειρε πυραμίδα.

MANETHO.	ERATOSTHENES.	
XVI. Hermupolitę. 260		
9. Obnos. 33		
	218.	
(Sec. Syncell. summa a. 248).		
VI. <i>Memphitę sex.</i>		
1. Othoes. 30	18. Mosthes. an. 33	
2. Phiops. 53	(19. Pamnes. an. 33)	
3. Mendesuphis. 7		
4. Phiops. 100	20. Apappus. 100	
5. Mendesuphis. 1	21. Echescus. 1	
6. Nitocris. (?) 12	22. Nitocris. 6	
	203.	
VII. <i>Memphitę septuaginta...</i> dies 70		
(Reges 5 et dies 75 Euseb.)		
VIII. <i>Memphitę viginti septem.</i> an. 146		
(Reges 9 vel 19; anni 100. Euseb.)		
IX. <i>Heracleotę undeviginti.</i> 409		
(Reges 4; anni 100 Euseb.)		
X. <i>Heracleotę undeviginti.</i> 185		
XI. <i>Diospolitę sedecim</i> et post eos Ammanenes. 16	32. Stammenes I.	
MANETHONIS TOMUS SE- CUNDUS.		
XII. <i>Diospolitę septem</i> 245		
1. Sesonchosis. 58.	33. Stammenes II. 22	
2. Ammanenes. 38.	34. Sistosichermes 5.	
3. Sesostris. 48.	35. Maris. 43	
4. Lamarinis. 8.		
XIII. <i>Diospolitę sexaginta.</i> 453		
XIV. <i>Xoitę septuaginta sex.</i> 184		
(Secund. Euseb. anni 484).		
XV. <i>Pastores sex.</i> 284		
(Regg. Diospolitę annis 250. Euseb.)		
XVI. <i>Pastores triginta duo.</i> 518		
(Regg. Thebavi 5, annis 190 Euseb.)		
XVII. <i>Pastores 42 et Diospolitę reges 42.</i> 151		
(Pastores 5, anni 103 Eus.)		
XVIII. <i>Diospolitę sedecim.</i> 284		
(An. 348 Eus.)		
XIX. <i>Diospolitę septem.</i> 204		
(Reges 5, anni 178 Eus.)		
1. Sethos. 51	36. Siphos, Vulcani 43	
2. Rhapsaces. 61		
3. Amenephtes. 20		
4. Rhameses. 60		
5. Ammenenes. 5		
6. Thuoris, sub quo Troja capta, 7	37. Phruoro 5	
	(38 Amunartus 63)	

Thinitis regibus *quindecim*, qui in duas dynastias distribuuntur, ex vetere placito tribuenda erat periodus annorum 441 vel 443. Ac sane periodi cujusdam finem arguit quod sub rege quinto decimo, cujus regno δ Θεοῦ ἐνιαυτός absolvitur, δ

Νεῖλος μέλει κεκραμμένος ἡμέρας ἑνδεκα βυῖναι μυθεύεται. Porro antiquum numerum servare videri possit Eusebius primam dynastiam regnasse dicens per annos 252 (4×63). Sed reliqui numeri non quadrant; neque probabile est Manethonem, si secundum periodos antiquissima hæc regum tempora disposuit, alio cyclo usum esse quam Sothiaco, etiamsi in epochis deorum, sicuti Veteris Chronici auctor, antiquiores numeros traditione sancitos ex parte conservaverit. Præterea neminem fugit Syncellum in referendis ex Africano numeris Manethonis Eusebio esse fideliorē. Is vero Thinitis regibus assignat annos 487 ($263 + 224$). Totidem dantur Memphitis regibus dynastiæ tertiæ et quartæ ($214 + 274 = 488$). — Igitur quæ res sit non potest dubitari; nam 487 anni tertium constituunt partem periodi Sothiacæ. Quare confirmari dico chronicis Manethonis, quod dudum suspicati sunt viri clarissimi Des-Vignoles et Idelerus, scilicet Sothiacam periodum in tres divisam fuisse partes, quarum unaquæque perse minorem periodum effecisset. (*) — Postremam periodi canicularis partem continuasse debent anni dynastiæ quintæ et sextæ; quamquam numeri non plane quadrant; nam 248 vel 258 (sec. Exc. Barb.) $+ 203 = 451$ vel 461. Desunt anni 26, qui exciderunt.

Dynastia quinta Elephantinorum ex regibus composita est, quorum nomina maximam partem jam legimus in antecedentibus aut eadem plane aut paullulum mutata (Nephercheren habes II, 7; Mencheren IV, 4.; Cheren II, 6. Rathures i. q. Rathæses IV, 5; Sisiris i. q. Soris IV, 1, vel Tyris III, 3). Eorum, quæ nova accedunt, nullum exhibet Eratosthenes. Totam hanc dynastiam ex Elephantinis ἀναγραφὰς seriores demum reliquis immiscuisse videntur.

In sexta dynastia Phiope et Mendesuphin respondere Apappo et Echescio Eratosthenis ex annis regnorum colligitur. Ac quoniam Phiope (Pioh, i. e. Lunus) bis ponat Manethon, apud Eratosthenem quoque Πάμμος ἀρχονδής (numi ἀρχονδής, *primigenius*?) idem erit cum Ἀπάππῳ μεγίστῳ (**). — Nomen Echesci explicatur voce corrupta ὀκάρας, quam mutaverim in εὐκέρως sive εὐκέρως, quum Mendes hircus (*vis genitrix*) ex Herodoto (II, 66, ubi vide interpfr.) et aliunde notus sit. — Triadem divinam explet Nitocris, Ἀθήνη νυκαφόρος (*Neith*), mulier ista rubra vel rubicunda (***), quæ secundum Herodotum se ipsa

in cinerem conjiciens vitam finivit. Jam quum apud Manethonem Nitocridis morte cyclus Sothiacus absolvatur, mythicam fabulæ Herodoteæ originem explicare quodammodo mihi videor cum regina comparans avem purpuream sub exitum periodi canicularis in Ægyptum venientem ibique se concremantem. (**) — Finis periodi præterea notatur exstructione pyramidis tertiæ. Primam Syncellus assignat regi post Menem secundo Cencenæ, qui Eratostheni est *Thoth*. Maximam vero Manethon *Suphidis* regno tribuit, ideoque in medio collocat cyclo Sothiaco: nam a Mene ad Suphi-

uns, d'une rougeur éclatante, selon d'autres, elle avait le teint jaune et les joues d'un rouge incarnat. »

(*) Idelerus l. I. I, p. 186: Sieht man die fünfhundert Jahre (de quibus Herodotus loquitur) als das in runder Zahl ausgedrückte Drittel der Hundssternperiode an, das eigentlich unr 487 hielt, so möchte vielleicht folgende Hypothese nicht ganz verwerflich sein. Das natürliche Jahr der Ägypter zerfällt, wie oben (p. 94) bemerkt worden, in drei Perioden, von fast gleicher Dauer. Es ist daher gar wohl möglich, dass sie, wie auch Augustinus und Solinus versichern, ursprünglich nach viermonatlichen Perioden oder Jahren gerechnet haben. Vielleicht haben sie nun auch den Zeitraum, in welchem sich der bewegliche erste Thoth um vier Monat des festen Jahres verschiebt, als einen eigenen Cyclus in ihre Zeitrechnung eingeführt, wo man dann annehmen müsste, dass nur diese kleinere Phoenixperiode zur Kenntniss des Herodot gelangt wäre. [Quod ad Herodotum pertinet, nondum persuasit mihi vir doctissimus]. — Einen anderen Gedanken hat Des-Vignoles (*Chronol. de l'hist. sainte* tom. II, p. 651 sqq.). Dieser Gelehrte unterscheidet eine ältere Hundssternperiode, der er die ebenerwähnte Dauer von 487 Jahren beilegt, von der längern, seiner Meinung nach später entstandenen. Er behauptet nemlich dass das Jahr von 360 Tagen bei den Ägyptern früher als das von 365 in Gebrauche gewesen sei, wie schon der griechische Name ἐταρόμενα der fünf zu den ursprünglichen 360 hinzugekommenen Tage lehre. Auch nenne uns Syncellus den König Aseth [nomen mythicum, i. q. Ἐῖθ (Σῶθις), sicut *Athoth* pro *Thoth*.] als denjenigen, der die Epagomenen eingeführt habe. So lange nun, meint er, diese ursprüngliche Jahrform beibehalten wurde, war jedes bürgerliche Jahr um $5\frac{1}{4}$ Tage kürzer als das julianische, so dass 68 julianische Jahre bis auf einen Unterschied von 3 Tagen 69 bürgerliche gaben. Dieser Unterschied glich sich nach etwa siebenmaliger Wiederholung vollkommen aus, dergestalt das 480 julianische Jahre 487 bürgerlichen gleich wurden. Unterdesen kehrte der erste Thoth siebenmal zum Frühaufgange des Sirius zurück, und dies ist ihm die kleinere Hundssternperiode. Die grössere von 1461 Jahren kam, wie er glaubt, erst zugleich mit den Epagomenen in den Gang, deren Einführung er in das vierzehnte Jahrhundert setzt.

(**) Iisdem notionibus debetur rogus Herculis et Sardapalli. De hoc vide O. Müller. *Sandon u. Sardunapal*. in Niebuhr. Rhein. Mus. I, p. 34 sqq. Sothiacam periodum in Assyriorum imperium translatam vidimus supra.

(**) *Apappus* Eratosthenis idem fuerit ac *Apopsis*, frater Solis, apud Plutarch. De Isid. et Osir. c. 36.

(***) Champollion l. I. p. 286: « Sa figure était, selon les

dem numerantur anni 730. Igitur chronologis hisce pyramides fuisse videtur monumenta astronomica sive chronologica, temporum præsidiis dedicata, quæ ipsa exstructionis epocha cyclorum quorundam rationes in animum revocarunt, nec tam regum quam cyclorum fuerint sepulcra (**). — Ex antiquiore computo cyclorumque ratione, quam reddit catalogus Eratosthenis, ut Sothis sic etiam pyramidis epocha collocanda erat annis 443 post Menam. (***)

A fine Sothis I ad finem Apappi maximi vel Phiopis Eratosthenes numerat annos 126 sive cyclos duos (*novem a Mene*). — Regnasse Apappus dicitur annis centum *παρὰ ὥραν μίαν*. Quod quid sibi velit obscurum. De hora diei parte cogitari nequit, siquidem antiqua sunt, quæ Eratosthenes tradit. Rei explicationem peto ex Eusebio et Syncello, quorum ille (p. 97) : *Phiopis regiam dignitatem inde a sexto ætatis anno ad centesimum usque tenuit*, hic vero : *Φίωψ ἐξετῆς ἀρχάμενος βασιλεύειν διεγένετο μέχρις ἐτῶν ρ'*. Itaque secundum Manethonem Phiops vixit annis 100, regnavit annis 95. Diversa hæc ab Eratosthenicis, cum iisdem tamen cohærere puto. Etenim ex vetere computo, qui in Eratosthenis canone adhibetur, lunares anni 63 sunt 60 anni solares. Jam si Phiopis s. Luni annis 100 demis *ὥραν* trimestrem, calculosque subducis, invenies 99 ³/₄, annos lunares accuratissime respondere solaribus annis 95. Indicare igitur auctor voluit, puto, quænam ratio lunæ cum sole intercedat, si illi tribueris rotundum numerum centenarium, eamque ita definivit ut centum annos lunares, demta hora, nonaginta quinque annos solares includere diceret. Utrumque numerum servavit Manetho, sed alio modo adhibuit, quum primitiva eorum significatio in suæ ætatis computum non amplius caderet.

Post reges periodi Sothiaci apud Manethonem sequitur dynastia regum septuaginta totidemque dierum. Quibus veteris astronomiæ vel chronologiæ placitum quoddam subindicari non dubito, etsi quæ res sit nondum perspexi.

(**) Cf. quæ cl. Humboldt. (*Monuments des peuples indigènes de l'Amérique*, tom I, p. 100 sqq.) narrat de duabus pyramidibus maximis apud Mexicanos Soli (*Tonatiuh*) et Lunæ (*Mezlli*) dedicatis, magnoque pyramidum minorum numero [sine dubio ad anni vel periodi rationes pertinente] circumdatis.

(***) In ejusmodi monumentorum dimensionibus sacros quosdam numeros exprimere veteres solebant; quamquam sæpe præpostere iis utuntur auctores monumenta describentes. Ex hoc genus fonte hausit Plinius (H. N. XXXVI, 12) latitudinem pyramidis maximæ esse dicens pedum 882 (2 X 441).

Quæ sequuntur dynastiæ VIII-XI regnant per annos 799 (146. 409. 185. 59); ipse Syncellus summam exputat annorum 803, Eusebius annorum 802. Deinde in altero Chronicorum libro Manetho recensuit dynastias XII-XIX, quarum postrema desinit in annum epochæ Trojanæ (1183 a. Chr.). Omnes simul regnarunt annis 2121, ut uno ore confirmant Eusebius et Syncellus; quod quidem eo majoris faciendum est, quum in singulis diversa plane exhibeant, atque neutrius numeri singillatim computati eam quam volunt annorum summam efficiant. — Igitur duodecim dynastiæ (VIII-XIX) regnant per annos 2920 vel 2923 (799 vel 802 + 2121), qui, si unius anni vel duorum differentiam exceperis, duas explent periodos Sothiacas. Quod sane non est fortuitum. Apparet Manethonem, quum Græcis scriberet, epochas suas ita adornasse, ut initium cycli cum maximo græcæ historiæ parapegmate componeret. Neque primus hoc Manetho fecisse videtur. Certe mirum est in Vetere quoque Chronico finem dynastiæ XIX, si ab anno 525 a. Chr., quo Cambyzes Ægyptum occupavit, retro numeros supputes, cadere in annum 1207, qui item est epochæ Trojanæ ex æra antiquiore. Porro a Mene usque ad hunc terminum numerantur anni 1278 (443. 190. 103. 348. 194). His si addis, qui desiderantur, annos 184, summam habes annorum 1462, sive annos 1461 usque ad annum Trojæ excidium præcedentem. — Cum hoc cyclorum initio simul Manetho conjunxit quodammodo computum astronomicum, sicut inde colligere licet, quod Setho, postremus ille Vulcani sacerdos, cujus fine ingentes annorum periodos absolutas esse Herodotus l. 1. narrat, ita collocatur ut annus ejus postremus (ex numeris Eusebii, h. l. Syncello præferendi) etiam postremus sit cycli Sothiaci s. 1322 a. Chr.

Ceterum cycli duo, de quibus modo dixi, procul dubio ita distributi erant, ut alter pertineret ad dynast. VIII-XIII, alter ad dynastias XIV-XIX. Verum ut nunc se numeri habent, dynastiæ XII et XIII regnant sec. Syncellum annis 613, sec. Eusebium 698; qui juncti annis 802 dynastiarum VIII-XI, summam dant an. 1415 et 1500. Similis dissensus est de temporibus dynastiarum XIV-XIX. Quibus nos jam nihil immoramur, quum bene notum sit, quantopere in his potissimum temporibus numeri Manethonis a Judæis et Christianis chronologis sint depravati. Redeo ad Eratosthenem.

Quodsi Stammenemes I et II in canone Eratosthenis respondent Ammenemes I et II Manethonis, atque Thuoris Syncelli idem est qui Phuoro Era-

tosthenis, probabile est regna 38, quæ Syncellus notavit, quorumque primum est annorum 62, ultimum annorum 63, temporis spatium comprehendisse quod a Mene labitur usque ad epocham Trojanam. Summa annorum 1076 complectitur duos cyclos maximos annorum 443 (sec. Eratosth. canonem), et annos 190, sive 17 cyclos minores. De primo cyclo maximo jam vidimus; alter pertinuisse videtur usque ad regnum Stammenemæ II. Ad hunc Syncellus numerat annos 891; esse debebant 886; sed postremos laterculi numeros turbatos esse e tabula supra apposita intelligitur.

Notandum est tum in prima tum in secunda periodo duos ejusdem nominis reges componi, quorum sub altero cyclis desinit, sub altero novus incipit. Eodem modo apud Syncellum (v. supra) cyclus finitur regno Amesæ, quem excipit Amesæ II (fortasse idem nomen quod Stammene-mes).

Quos præterea Eratosthenes recensuisse dicitur reges 53, ii pertinuisse videntur usque ad dominatum Persarum.

2.

Censorinus De die nat. c. 21 : *Nunc vero id intervallum temporis tractabo, quod ἱστορικὸν Varro appellat. Hic enim tria discrimina temporum esse tradit. Primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem : quod propter ignorantiam vocatur ἀδελόν. Secundum a cataclysmo priore ad Olympiadem primam : quod, quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικὸν appellatur. Tertium a prima Olympiade ad nos : quod dicitur ἱστορικὸν, quia res in eo gestæ veris historiis continentur. Primum tempus, sive habuit initium, sive semper fuit, certo quot annorum sit, non potest comprehendere. Secundum non plane quidem scitur, sed tamen ad mille circiter et DC annos esse creditur. A priore scilicet cataclysmo, quem Ogygium dicunt, ad Inachi regnum anni circiter CCCC, [Excidit : hinc ad Trojæ excidium anni circiter DCCC,] hinc ad Olympiadem primum paullo plus CCCC. Quos solos, quamvis mythici temporis postremos, tamen, quia a memoria scriptorum proximos, quidam certius definire voluerunt. Et quidem Sosibius scripsit esse CCCXCV, Eratosthenes autem CCCCVII, Arctes DXIV, et præterea multi diverse, quorum etiam ipsa dissensio incertum esse declarat.*

Quod de ætate mythica Varro tradit, id si accuratius ad rationes veteris chronologiæ revocasset, dicendum erat hunc in modum : Temporis spatium mythicæ ætati assignandum secundum

nonnullos quattuor complectitur periodos annorum lunar. 441 sive solar. 420. Prima pertinet ab Ogyge ad Inachum; hinc ad epocham Trojanam duæ, inde ad Olymp. 1 una numerantur. Quod de Ogygis et Inachi epochis Varro tradit, a vulgaribus calculis satis longe recedit. Vide fragm. Castoris 1 et 9 sqq. — De æra Trojana cum Eratosthene faciunt Apollodorus (fr. 73) et hujus sectator Diodorus I, 5; XIV, 2; XIX, 1; porro Tatian. Orat. ad. Gr. p. 141 ed. Oxon.; Suidas v. Ὀμηρος.; Dionys. Hal. A. R. I, 74, p. 187 Reisk.; Euseb. Præp. E. X, 11 extr. Vitiati Eratosthenis calculi in Chron. Eus. p. 298 ed. Mai. s. in Canone ad N° 835.

3.

Clemens. Alex. Strom. I, p. 336 B. ed. Colon. : Ἐρατοσθένης δὲ τοὺς χρόνους ὡς ἀναγράφει

	a. Ol. v.	a. Chr. n.
α'. ἀπὸ μὲν Τροίας ἀλώσεως ἐπὶ Ἡρακλείδων καθόδον ἐτη ὀγδοήκοντα	407	1183
β'. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν κτίσιν ἐτη ἐξήκοντα	327	1103
γ'. τὰ δὲ τούτοις ἐξῆς, ἐπὶ μὲν τὴν ἐπιτροπίαν τὴν Λυκούργου ἐτη ἑκατὸν πεντήκοντα ἕνεκα	267	1043
δ. ἐπὶ δὲ προηγούμενον ἔτος τῶν πρώτων Ὀλυμπίων ἐτη ἑκατὸν ὀκτώ	108	884
ε'. ἀπ' ἧς Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἐτη διακόσια ἐνενήκοντα ἑπτὰ	1,1	776
ς'. ἀπ' ἧς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐτη τεσσαράκοντα ὀκτώ	75,1	479
ζ. καὶ ἐπὶ τὴν κατάλυσιν καὶ Ἀθηναίων ἦντα ἐτη εἰκοσι ἑπτὰ	87,1	431
η'. καὶ ἐπὶ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἐτη τριάκοντα τέσσαρα	93,4	404
θ'. μεθ' ἣν ἐπὶ τὴν Φιλίππου τελευτὴν ἐτη τριάκοντα πέντε	102,2	370
ι' μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μεταλλαγὴν ἐτη δώδεκα	111,1	335
	114,1	323

ἐπὶ τὸ προηγούμενον ἔτος x. τ. λ.] Huncce annum, qui primam Olympiadem antecedit, comprehen-

3.

Eratosthenes tempora notat hunc in modum : A Troja capta ad reditum Heraclidarum anni sunt 80; inde ad urbes in Ionia conditas anni 60; inde ad tutelam Lyncurgi anni 159; inde ad annum primam Olympiadem antecedentem anni 108; a prima Olympiade usque ad Xerxis transitum anni 297; inde ad initium belli Peloponnesiaci anni 48; inde ad finem belli clademque Atheniensium anni 27; inde ad pugnam circa Leuctra commissam anni 34; inde ad mortem Philippi anni 35; inde ad obitum Alexandri anni 12.

sum esse in annis 108 probabiliter statuit Fischer in Tabb. Chron. p. 4, quem vide.—Si terminum ad quem excludis, annus Trojæ captæ est 1184. Ipsi veteres modo hanc modo illam calculos subducendi rationem adhibuerunt. Quamquam annus 1184 vel inde explicari potest, quod alii Trojam captam dixerunt anno belli decimo, alii post absolutos decem belli annos. Eodem modo in altera æra Trojana annus excidii est modo 1208, modo 1207.

Clemens Alex. Strom. p. 337 A : Ἀπὸ τοῦτου (sc. ab Heraclidarum reditu) ἐπὶ Εὐαίνετον ἀρχοντα (Olymp. 111, 2; a. C. 334), ἐφ' οὗ φασιν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν διαδῆναι, ... ὡς Ἐρατοσθένης, ἐπιταχόσια ἐβδομήκοντα [τέσσαρα] sc. ἔτη. Ut recte numeri se habeant, vox τέσσαρα delenda foret. — Eratostheni assentiuntur Apollodorus ap. Diodor. I, 5, Crates ap. Tatian. Orat. ad Gr. 107, alii.

De coloniis in Ioniam deductis eadem ac Noster statuit Apollodorus ap. Euseb. Chron. I, p. 144 et Aristarchus ap. Clem. Alex. Strom. I, p. 326 D. et Euseb. P. E. X, p. 492 A (Cf. Philochor. fr. 52 et 53).

De Lycurgo cf. Plutarchus in Lyc. c. 1 : Οἱ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ἐν Σπάρτῃ βεβασιλευκότων ἀναλεγόμενοι τὸν χρόνον, ὥσπερ Ἐρατοσθένης καὶ Ἀπολλόδορος, οὐκ ὀλίγους ἔτεσι πρεσβύτερον ἀποφαίνουσι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Cf. Apollodori fr. 75. Cic. de Rep. II, 10 : *Nam centum et octo annis postquam Lycurgus leges scribere instituit, prima posita est Olympias.* Euseb. Can. N° 1033, a. C. 884 : *Lycurgus insignis habetur.* V. Introduct. § 27.

4.

Tatian. Orat. ad Gr. p. 107 : Οἱ δὲ περὶ Ἐρατοσθένη (sc. Ὀμηρον ἡμακέναι φασί) μετὰ ἑκατοσὶν ἔτος τῆς Ἰλίου ἀλώσεως.

Idem habent Clemens Alexandr. Strom. I p. 388, 1; Eusebius Pr. Ev. X, 11 et Can. N° 915; Syncellus p. 180 D.

Apollodorus Homerum floruisse dicit an. 964, a. e. i. e. 100 post migrationem Ionicam (240 s. 4 x 60 post Troj.). Probabile est in his quoque Apollodorum Eratosthenica protulisse, Tatianum vero vel auctorem ejus Trojanam epocham confudisse cum Ionica. V. Apollodor. fr. 74 (ubi in nota pro : *Philochori computum lege : Cratetis computum*).

Nonnulli Homerum Troicorum, quæ cecinit, æqualem fuisse statuerunt. Jam si Philostratus

(Heroic. p. 191 ed. Boiss.) dicit : γέγονε ποιητὴς Ὀμηρος καὶ ἦδεν, ὡς μὲν φασιν ἔνιοι, μετὰ τέτταρα καὶ εἰκοσιν ἔτη τῶν Τρωικῶν x. τ. λ., accurata hæc, quæ videtur, epochæ definitio nititur differentia viginti quattuor annorum, quibus vetustior æra Trojana distat a recentiore (1217—1193; 1207 — 1183). Scilicet quum alii ipsam Trojanam epocham Homero assignarent, hanc vero aut anno 1217 aut 1193 a. C. ponerent, alii utrumque annum eo modo, quem Philostratus dicit, conjunxerunt. Hinc deinde Euseb. Canon. N° 857 (= 23 annis post N° 835; quo Trojam captam dicit) : *Pyrrhus ab Oreste interfecit... Hujus ætate quidam Homerum vixisse ajunt.*

Unum cyclum inter Troica et Homeri epocham interposuisse videtur Crates ap. Tatian. Or. ad Gr. p. 107 : οἱ περὶ Κράτῃτα πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου φασιν Ὀμηρον ἡμακέναι μετὰ τὰ Τρωικὰ ἑνδοτέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἔτων. Pseudo-Plutarch. De vita Hom. tom. V, p. 1070. Wyttenb. : Οἱ δὲ περὶ Κράτῃτα καὶ πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου λέγουσιν αὐτὸν (Ὀμηρον) γενέσθαι, ὡς οὐδὲ ἅλα ἔτη ὀγδοήκοντα ἀπέχειν τῶν Τρωικῶν. Euseb. Chron. N° 908 Hieronym. (915 cod. Arm.) i. e. 1108 a. Chr. (63 post 1171?) : *Quidam cum, ex quibus Crates, ante descensum Heraclidarum ponunt.* Idem legis in Euseb. P. E. X, 11, in Syncello p. 180 D. Contra Clemens Al. Strom. I, p. 327, B : Ἄν ἐπεσθαι τις βουληθῇ τῷ γραμματικῷ Κράτῃτι, καὶ λέγῃ περὶ τὴν Ἡρακλειδῶν καθόδον Ὀμηρον γεγονέναι, μετὰ ἔτη ὀγδοήκοντα τῆς Ἰλίου ἀλώσεως. Hoc negligentius, puto, quum ex eodem fonte (e Tatiano) et Eusebium et Clementem hausisse verisimillimum sit.

Tempore migrationis Ionicæ Homerus natus est sec. Aristotelem ap. Pseudo-Plutarch. I. I. p. 1059 (Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ποιητικῆς ἐν Ἰω φησὶ τῇ νήσῳ, καθ' ὃν καιρὸν Νηλεὺς δὲ Κόδρου τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας ἡγεῖτο, κόρην τινὰ τῶν ἐπιχωρίων γενομένην ὑπὸ τινος δαίμονος... ἐγκύμονα... ληστάς ἀνδραποδίσαι καὶ ἀγαγόντας εἰς Σμύρναν οὖσαν ὑπὸ Λυδοῖς τότε τῷ βασιλεῖ τῶν Λυδῶν ὄντι φίλῳ τούτομα Μαίονι χαρίσασθαι, τὸν δὲ γῆμαι x. τ. λ.), floruit sec. Aristarchum I. I. p. 1070. (Οἱ μὲν περὶ Ἀρίσταρχόν φασιν Ὀμηρον γενέσθαι κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν, ἥτις ὑστερεῖ τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καθόδου ἔτεσιν ἐξήκοντα), ap. Tatian. p. 108, Euseb. P. E. I. I., Chronic. I p. 135 et Can. N° 915 ed. Mai., Clement. Al. Strom I p. 326 D, Syncell. p. 178 D. Aristarchus de Heraclidarum reditu, ex quo pendet epocha migrationis Ioni-

Ab Heraclidarum reditu ad Euænetum archontem, sub quo Alexandrum in Asiam transgressum dicunt, secundum Eratosthenem sunt anni 774.

4.

Eratosthenes Homerum floruisse dicit post Trojam captam annis centum.

cæ, eodem modo statuit quo Eratosthenes. Antiquiores ἀναγραφῶν rationes sequebantur auctores Philostrati p. 194, ubi: Οἱ δὲ (ῥασιν γεγόνειαι Ὀμηρον) μετὰ ἑπτὰ καὶ εἰκοσιν ἔτη πρὸς τοῖς ἑκατὸν, δτε τὴν ἀποικίαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Ἰωνίαν ἀπέστειλαν. Ex his reditus Her. ponendus 63, migratio Ion. 126 an. post æram Troj.

Qui tres cyclos (189 annos) numerabant a vetere epocha Trojana (1217—1207) usque ad Homerum, annum nanciscebantur 1028 vel 1018, (prout terminum a quo sumerent annum expeditionis vel excidii). Hunc qui retinebant, Trojanam vero epocham adoptabant 24 annis inferioriorem (1193—1183), pro 189 annis numerare debebant 165. Sic auctor Cyrilli adv. Jul. p. 11 D: Ἐκατοσῶν ἐξηκοστῶ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἀλώσεως Ὀμηρον καὶ Ἡσίοδον φασὶ γενέσθαι, βασιλεύοντος Λακεδαιμονίων Λαδῶντος. Idem spatium annorum 165 innuit Cassius ap. A. Gell. XVII, 21: *Vixisse (Homerum) post bellum Trojanum, ut Cassius in primo Annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta annis.* Pro 165 annis 160 ponunt negligentes Philostratus l. l. et Suidas v. Ὀμηρος. Ad aliam æram Trojanam (1280—1270) computum hunc temere transtulit Pseudo-Herodot. De vita Hom. c. 31: Ἀφ' οὗ Ὀμηρος ἐγένετο ἔτεά ἐστιν ἐξηκόσια εἰκοσιδύο μέχρι τῆς Ξερόξεω διαβάσεως... Τῶν δὲ Τρωικῶν ὕστερον γέγονεν Ὀμηρος ἔτεσιν ῥῆγ' (debebat ῥῆγ'; ac consequenter pro 622 scribendum erat 625). — Philochorus sec. Tatian. p. 108 aliosque (v. fragm. Phil. 52—54) Homerum floruisse dixit annis 180 τῶν Ἰλιακῶν ὕστερον. Num ipse Philochorus pro 3×63 numeraverit 3×60 (sicut 4×60 Apollodorus et Eratosth.), an accuratorem numerum cum rotundo permutaverit excerptor, in medio relinquo. — Rotundos numeros præbent etiam Euthymenes et Archemachus ap. Clem. Al. p. 327 A: Εὐθυμένης ἐν τοῖς Χρονικοῖς συναχμάσαντα Ἡσιόδῳ ἐπὶ Ἀκάστου ἐν Χίῳ γενέσθαι (Ὀμηρόν φησι) περὶ τὸ διακοσιοστὸν ἔτος ὕστερον τῆς ἀλώσεως. Ταύτης δὲ ἐστὶ τῆς δόξης καὶ Ἀρχέμαχος ἐν Εὐβοικῶν τρίτῳ.

Quattuor cyclos s. 252 annos a Troja ad Homerum numerat Ephorus (v. Introductio. § 21). Huc pertinet Apollodori computus pro 4×63 ponens 3×60 .

Quinque cyclos s. 315 annos numerat a sua æra Trojana Sosibius (vide Introduct. § 30). — Si proficiscimur ab æra ἀναγραφῶν, Homeri epocha duobus cyclis primam Olympiadem antecedit

(1217—315 = 902 a. C. sive 126 ante 776). Hunc computum parum accurate indicant *Marmor Parium* ep. 29 et *Porphyrius* ap. Suidam v. Ὀμηρος ab Olymp. 1 usque ad Homerum numerantes annos 130; porro Cornelius Nepos (ap. Gellium XVII, 21), qui vixisse Homerum dicit ante Romam conditam (750 a. C.) *annis circiter centum et sexaginta* (= 135 a. Olymp. 1.). De *Vellejo Paterculo* v. Introduct. § 22.

Herodotus II, 53 (Ἡσίοδον καὶ Ὀμηρον ἡλικίῃν τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι καὶ οὐ πλείοσι) indicaverit cyclum anni 839 a. C. sive 63 a. Olymp. 1, i. e. 400 ante 439 a. C., quo tempore Thuriis opus suum auctor composuit. — A sua ætate ad Troica alio loco Herodotus dixit esse supra annos 800. Quod cum modo allatis conjunxisse et ad vulgarem æram Trojanam retulisse videtur auctor Eusebii l. l., ubi: *Exstiterunt alii, qui modico ante quam Olympiades inciperent, id est quadringentis retro annis a Trojana captivitate eum fuisse putent.* Idem legitur ap. Syncell. p. 181 A.

Theopompus (fragm. 221 b.) apud Clement. Alex. I, p. 327 μετὰ ἔτη πεντακόσια τῶν ἐπὶ Ἰλίου στρατευσάντων (i. e. post *expeditionem* Troj.) γεγόνειαι τὸν Ὀμηρον ἱστορεῖ. Pro 500 ponamus $504 = 8 \times 63$. Igitur 1217—504 = 713; 1193—504 = 689 sive Ol. 22, 4. Posteriorem æram Trojanam in subducendis calculis adhibuit auctor Tatian. p. 109: Ἐτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον ὑπὲρ ἡγαγον σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγόνειαι τὸν Ὀμηρον εἰπόντες· ὁ δὲ Ἀρχιλόχος ἤματι περὶ δλυμπιάδα τρίτην καὶ εἰκοστὴν, κατὰ Γύγην τὸν Λυδὸν, τῶν Ἰλιακῶν ὕστερον πεντακοσίοις. Eadem Euseb. Chron. N° 915, Syncell. p. 181. Theopompus eodem modo quo Ephorus de æra Trojana statuerit. Ceterum de Homeri epochis cf. Clintonis Fastos H. et Fischeri Tabl. chronol.

5.

De Hesiodi ætate quid Eratosthenes statuerit nescio. Neque tamen Homeri æqualem dixit, ut Pherecydes, Hellanicus, Herodotus, Damastes, Euthymenes, Archemachus, Varro, Gellius, neque antiquiorem, ut Ephorus, Marmoris Parii auctor, alii, sed juniorem fuisse censuit. Rem probant quæ e geographico Eratosthenis opere affert Strabo I, p. 23: Ἐρατοσθένης δὲ Ἡσίοδον μὲν εἰκάζει πεπυσμένον περὶ τῆς Ὀδυσσεύς πλάνης, δτε κατὰ Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν γεγέννηται, πιστεύσαντα τῇ δόξῃ, μὴ μόνον τῶν ὑφ' Ὀμήρου λεγομένων

5.

Eratosthenes Hesiodum suspicatur, quum de Ulyssis er-

roribus circa Siciliam et Italiam audisset, famæ credentem non eorum tantum, quæ Homerus diceret, mentionem facere, sed etiam Ætnæ et Ortygiæ prope Syracusas insula

μεμνησθαι, ἀλλὰ καὶ Αἴτνης καὶ Ὀρτυγίας τοῦ πρὸς Συρακούσαις νησίον καὶ Τυρρηγῶν. Ὅμηρον δὲ μήτε εἰδέναι ταῦτα, μήτε βούλεσθαι ἐν γνωρίμοις τόποις ποιεῖν τὴν πλάνην.

Apud eundem p. 29 Eratosthenes de Homero dicit : Οὐδὲ τὰ τοῦ Νεῖλου στόματα οἶδε πλείω ὄντα, οὐδ' αὐτὸ τοῦνομα. Ἡσίοδος δὲ οἶδε, μέμνηται γάρ. Unde sua hausit Schol. Mediol. in Hom. Od. Δ, 477 : Ὅτι τὸν Νεῖλον Αἴγυπτον ὀνομάζει· ὁ δὲ Ἡσίοδος ὡς ἂν νεώτερος Νεῖλον αὐτὸν οἶδε καλούμενον. Cf. Proclus ad Hesiod. Theogon. 338 : Καὶ ἐκ τούτου φαίνεται Ἡσίοδος Ὁμήρου νεώτερος. καὶ γὰρ Ὁμηρος Αἴγυπτον καλεῖ τὸν Νεῖλον.

Cum Eratosthene faciunt Heraclides Ponticus in Vit. Hom. ab Iriarte edita (v. Harles ad Fabric. Bibl. Gr. I, p. 95.), Xenophanes et Philochorus ap. Gellium N. A. III, 11 (v. Phil. fr. 54 b.), Apollodorus ap. Strabonem VII, p. 299 (fr. 159), Cicero in Catone c. 15, Plutarchus Mor. p. 105 D, Scholia ad Hom. Il. IV, 59 et passim. Temporis notam addunt Vellejus Paternulus I, 7 : *Hesiodus circa CXX annis distinctus ab Homeri aetate* (= 800 a. Chr.); Porphyrius ap. Suidam v. Ἡσίοδος : Πορφύριος καὶ ἄλλοι πλείστοι νεώτερον (Ὁμήρου) ἑκατὸν ἐνιαυτοῖς ἥριζουσιν· ὡς λβ' μόνους ἐνιαυτούς συμποτερεῖν τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Tzetzes Hist. XII, 198 : Κατὰ τὴν ἑνδεκάτην δὲ τὴν τῶν Ὀλυμπιάδων Ἡσίοδος φαινόμενος ἀκμαῶν ἐν τῷ βίῳ (736 — 733 a. Chr.). Idem ibid. XIII, 650 : Ἡσίοδος δὲ ἤκμαζεν, ὡς εὗρον ἐν ἐτέροις, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην μὲν αὐτὴν Ὀλυμπιάδα. Proclus in vita Hesiod. : Ὁμήρου τούτου ἕτερος ὑπάρχει νεώτερος Ὁμηρος. Οὗτος δὲ νεώτερος Ὁμηρος ἦν παῖς Ἀνδρομάχου τῇ γένει Βυζάντιος δὲ τὴν Εὐρυπύλειαν ποιήσας. Τὸν παλαιὸν δὲ Ὁμηρον Διονύσιος δὲ κυκλογράφος φησὶν ἐπ' ἀμφοτέρων ὑπάρχειν τῶν Θεβαϊκῶν στρατειῶν καὶ τῆς Ἰλίου ἀλώσεως. Ἐκ τούτου οὖν λογίζονται τοῦτον τοῦ Ἡσιόδου εἶναι τετρακοσίω ἐτῶν προγενέστερον. Ἀριστοτέλης γὰρ ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δὲ οἶμαι δὲ τοὺς πέπλους συντάξας (!),

ἐν τῇ Ὀρχομενίῳ πολιτείᾳ Στῆσίχορον τὸν μελοποιὸν εἶναι φησὶ υἱὸν Ἡσιόδου ἐκ τῆς Κτημένης (leg. Κτημένης) αὐτῷ γεννηθέντα τῆς Ἀμφιφάνους καὶ Γανύκτορος ἀδελφῆς, θυγατρὸς δὲ Φυγέως (scribe Φηγέως). Ὁ δὲ Στῆσίχορος οὗτος σύγχρονος ἦν Πυθαγόρᾳ τῷ φιλοσόφῳ καὶ τῷ Ἀκραγαντίῳ Φαλάριδι. Οἱ δὲ Ὁμήρου τετρακοσίοις ὑστερήοντα ἔτεσι, καθά φησι καὶ Ἡρόδοτος (Perperam intellexit Herodot. II, 53.). Cf. Tzetz. Histor. XII, 167.

Eratosthenis de Hesiodi epocha sententiam Bernhardt indicari censuit in Certamine Hom. et Hesiod. c. 15. Narratur ibi Hesiodum post reportatam victoriam Delphos migrasse oraculum interrogaturus. Respondit Pythia :

Ἄλλὰ Διὸς πεφύλαξο Νεμείου κάλλιμον ἄλσος· κεῖθι δέ τοι θανάτοιο τέλος πεπρωμένον ἐστίν. Ὁ δὲ Ἡσίοδος ἀκούσας τοῦ χρησμοῦ, τῆς Πελοποννήσου μὲν ἀνεχώρει, νομίσας τὴν ἐκεῖ Νεμέαν τὸν θεὸν λέγειν· εἰς δὲ Οἰνῶν τῆς Λοκρίδος ἐλθὼν καταλύει παρὰ Ἀμφιφάνει καὶ Γανύκτορι τοῖς Φηγέως παῖσιν, ἀγνοήσας τὸ μαντεῖον. Ὁ γὰρ τόπος οὗτος ἐκαλεῖτο Διὸς Νεμείου ἱερόν. Διατριβῆς δ' αὐτῷ πλείονος γενομένης ἐν τοῖς Οἰνῶσιν, ὑπονοήσαντες οἱ νεανίσκοι τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν μοιχεύειν τὸν Ἡσίοδον, ἀποκτείναντες εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Λοκρίδος πύλαγος κατεπόντισαν. Τοῦ δὲ νεκροῦ τριταίου πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ δελφίνων προσνεχθέντος, ἑορτῆς τινας ἐπιχωρίῳ παρ' αὐτοῖς οὔσης Ἀριαδνείας, πάντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἔδραμον· καὶ τὸ σῶμα γνωρίσαντες, ἐκεῖνο μὲν πενήσαντες ἔθαψαν, τοὺς δὲ φονεῖς ἀνεζήτησαν. Οἱ δὲ φοβηθέντες τὴν τῶν πολιτῶν ὀργὴν, κατασπᾶσαντες ἀλιευτικὸν σκάφος διέπλευσαν εἰς Κρήτην· οὓς κατὰ μέσον τὸν πλοῦν ὁ Ζεὺς κεραυνώσας κατεπόντωσεν, ὡς φησὶν Ἀλκιδᾶμος ἐν Μουσείῳ. Ἐρατοσθένης δὲ φησὶν ἐν Ἐνγηπόδῳ Κτίμενον καὶ Ἀντίφρον τοὺς Γανύκτορος ἐπὶ τῇ προειρημένῃ αἰτίᾳ, ἀνελθόντας, σφαγιασθῆναι θεσμοῖς ξενίοις ὑπὸ Εὐρυκλέους τοῦ μάντεως. Τὴν μέντοι παρθένον, τὴν ἀδελφὴν τῶν προειρημένων, μετὰ τὴν φωρὰν ἑαυτὴν ἀναρτῆσαι· φθαρῆναι δὲ ὑπὸ τινος ξένου, συνόδοιο τοῦ Ἡσιόδου, Δημῶδους ὀνο-

Tyrrhenorumque. Homerum vero neque nosse hæc, neque notis in locis errores istos fieri voluisse.

Homerus neque ostia Nili plura esse, neque nomen ipsius fluvii novit; novit vero Hesiodus, nam mentionem ejus facit.

Sed Jovis cave Nemei pulchrum lucum; ibi enim tibi mortis exitus destinatus est.

Hesiodus, auditu oraculo, e Peloponneso discessit, putans eam, quæ in Peloponneso est, Nemeam deum significare. CENOEN vero, quæ est in Locride, adveniens apud Amphiphanem et Ganactorem, Phegei filios, diversatur, vaticinii sane ignarus, nam locus ille Jovi Nemeo consecratus erat. Quum autem diutius apud CENOENSES commoratus esset, suspicati adolescentes Hesiodum sorori ipsorum stuprum intulisse, in-

terfecerunt eum, interfectumque in mare, quod Eubœam et Locridem interjacet, demerserunt. Tertio post die quum cadaver ad terram delphines detulissent, quo tempore festum solenne in honorem Ariadnæ celebrabatur, omnes ad litus concurrunt, agnitoque corpore, lugentes id sepeliunt, quaeruntque interfectores. Hi vero civium suorum iram pertimescentes cymba piscatoria in mare deducta, Cretam versus navigant, sed medio in itinere fulmine percussos Juppiter submergit, ut in Museo refert Alcidas. Eratosthenes autem dicit in *Enepodo* (?) Ctimenum et Antiphum, Ganycleoris filios ob illud quod diximus crimen, quum redissent, ab Eurycle vate, ut leges hospitales exigunt, morte multatos esse. Virginem quidem, interfectorum sororem, postquam stuprum innotuisset, semet ipsam suspendisse; corruptam vero

μα· ὃν καὶ αὐτὸν ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν (ἀστῶν Bernh.) φησιν.

α. Ἐννιπόδῳ illud, cui de suo, ut videtur, Ἀνδραπόδῳ Robinsonus substituit, tentationem experiebatur Lucæ Holstenii ad Stephan. Byz. v. Ἀστῷ vulgatam lectionem Ἡριγόνῳ, in Miscell. Observ. N. II, p., 118 sq. idem nostro reddendum testi commonentis. At etiamsi Ἡριγόνῳ non esset falsum vocabulum, tamen illo in poematio istius modi de Hesiodi narratio locum suum nusquam poterat obtinere. Ego, cum Hesiodum et secundum Eratosthenem et plerosque vetustos grammaticos, Homero multo recentiore fuisse constet, neque historica si qua est veritati repugnare, neque ab receptis literis nimium mihi recedere videor reponendo : ἐν ἐννάτῃ ὀλυμπιάδι (ἐννιπόδῳ). » BERNHARDY.

Mihi locus, ubi perierunt interfectores, voce ἐννιπόδῳ significari videtur; πόδῳ fuerit πόλει vel πεδίῳ; in vocibus ἐν ἐννι vel Ἐνοες vel Nemeæ mentio latebit. Cogitari possit etiam de *Nau-pacto*. Cf. Pausan IX, 31: Λέγουσι καὶ ὡς μαντικὴν Ἡσιόδος διδάχθει παρὰ Ἀκαρνάνων... Ἐνάντια δὲ καὶ ἐς τοῦ Ἡσιόδου τὴν τελευταίην ἐστὶν εἰρημένα· ὅτι μὲν γὰρ οἱ παῖδες τοῦ Γανύκτορος Κτίμενος καὶ Ἀντιφός ἐφυγον ἐκ Μολυκρίαν ἐκ Ναυπάκτου διὰ τοῦ Ἡσιόδου τὸν φόνον καὶ αὐτόθι ἀσεβήσασιν ἐς Ποσειδῶνα ἐγένετο τῇ Μολυκρίᾳ σφίσιν ἡ δίκη, τάδε μὲν καὶ οἱ πάντες (!) κατὰ ταῦτα εἰρήκασι. Τὴν δὲ ἀδελφὴν τῶν νεανίσκων οἱ μὲν ἄλλου του φασὶν αἰσχύναντος Ἡσιόδον λαβεῖν οὐκ ἀληθῆ τὴν τοῦ ἀδικήματος δοξάν· οἱ δὲ ἐκαίνο γενέσθαι τὸ ἔργον. Cf. Plutarch. Septem Sap. Conv. c. 19. Quæquidem narrationes apte comparaveris cum illis quæ de Orpheo traduntur. De nomine γανύκτωρ, tamquam Dionysi epitheto, v. Bernhardt ad Eratosthen. p. 154. Neque id in fabula nostra significatione caret, quum Hesiodi cadaver in Dionysiaco Ariadnes festo reperiunt esse dicatur. Ganyctoris loco ap. Alcimantem nominatur Φηγεύς (i. q. φαγός). Cf. Dionysum ὠμάδιον in hym. Orph. 51, 7. et Porphyry. de Abstin. II, 55. Huic se immolat Κόρυσος

sacerdos prope Calydonem in Ætolia, ubi etiam Molycriam habes (V. Pausan. VII, 21, 1).

6.

Dionysius Halicarn. A. R. I, 46 de anno urbis conditæ : Κάτων δὲ ὁ Πόρχιος Ἑλληνικὸν μὲν οὐχ ὀρίζει χρόνον· ἐπιμελὴς δὲ γενόμενος εἰ καὶ τις ἄλλος, εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας, ἔτεσιν ἀποφαίνει δυοὶ καὶ τριάκοντα καὶ τετρακοσίους ὑστεροῦσαν τῶν Ἰλιακῶν (sc. τὴν τῆς Πώμης κτίσιν)· ὁ δὲ χρόνος οὗτος ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἐρατοσθένους χρονογραφίαις κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος πίπτει τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος. Ὅτι δὲ εἰσιν οἱ κανόνες ὑγιεῖς οἷς Ἐρατοσθένης κέχρηται, καὶ πῶς ἂν τις ἀπευθύνῃ τοὺς Ρωμαίων χρόνους πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς, ἐν ἐτέρῳ δεδήλωται μοι λόγῳ. Hæc in *Chronicon* suum transcripsit Eusebius (p. 208 ed. Mai); ex Eusebio habet Syncellus p. 194 init. De Dionysii æra Romana v. Fischer. l. I. p. 6 sq.

7.

Solinus I, 27 : « *Cincio Romam duodecima Olympiade placet conditam, Pictori octava, Nepoti et Lutatio opinionem Eratosthenis et Apollodori comprobantibus Olympiadis septimæ anno secundo.* »

Num ipse Eratosthenes annum urbis conditæ tradiderit, dubitari potest. Certe sententiam ejus non tacuisset Dionysius, qui, sicuti Nepos et Lutatius, nihil nisi æram Trojanam ex Eratosthene petiverit.

8.

Diogenes Laert. VIII, 47 : Ἐρατοσθένης δὲ φησι, καθὼ καὶ Φαβωρίνος ἐν τῇ ἡ παντοδαπῆς ἱστορίας παρατίθεται, τοῦτον (Pythagoram) εἶναι τὸν πρῶτον ἐντέχνως πυκτεύσαντα, ἐπὶ τῆς ὁγδόης τε καὶ τετραρακοστῆς Ὀλυμπιάδος, κομήτην καὶ ἀλουργίδα φοροῦντα, ἐκριβθῆναι τε ἐκ τῶν παίδων, καὶ γλευασθέντα αὐτίκα προσβῆναι τοὺς ἄνδρας, καὶ νικῆσαι.

Spectant hæc ad Samium philosophum, ut dudum viderunt viri docti, quamquam a Diogene ad alium quendam Pythagoram referuntur. V. Bentlejus Phalar. p. 178 sq.

fuisse ab hospite quodam, Demode nomine, qui Hesiodo comes fuisset, atque ipse quoque ab iisdem esset interfectus.

6.

Cato Porcius græcum quidem tempus (*annum æræ Trojanæ*) non definit, affirmat vero (nam diligens si quis alius est in colligenda historia antiqua) Romam conditam esse annis 432 post Troica. Quod tempus si ad Eratosthenis chronologiam exigatur, in primum annum cadit Olympiadis septimæ. Sanis vero regulis uti Eratosthenem, ac quomodo

Romana tempora cum Græcis adæquanda sint, alio demonstravi loco.

8.

Eratosthenes (quem Phavorinus quoque in libro octavo variarum historiarum sequitur) [*in Chronographis*] ad Olympiadem quadragesimam octavam dicit Pythagoram fuisse primum, qui artem in pugilatu adhibuisset; eundem capillos alentem purpureamque vestem gestantem e puero ludo esse ejectum, irrisumque statim ad virorum certamina accessisse in iisque reportasse victoriam.

« Verba ἐπὶ τῆς ὁγδόης τε καὶ τετραρακοστῆς Ὀλυμπιάδος ab omnibus, qui in hunc campum descenderunt, speciosa utique verborum collocatione inductis, de anno victoriæ intelligebantur : at quis tandem eum in sensum ἐπὶ Ὀλυμπιάδος usurpavit? Immo Eratosthenes, quum ad duodequingagesimam perventum esset Olympiadem, victoriam Olympicam attulerat, non sane de nihilo, sed quo natalem ejus diem sive colligeret sive confirmaret. Jam vero illa Olympias, si consimiles auctorum narrationes comparentur, ea ipsa secundum Eratosthenem fuerit, qua lucem Samius adspexit. » Hæc sagaciter BERNHARDY. — De re cf. Syncell. p. 239 : Πυθαγόρας δὲ Σάμιος Ὀλυμπιασιν ἐκκρίθει παιδῶν πυγμὴν ὡς ἀπαλὸς προβάς (Scaliger. προσβάς) τοὺς ἀνδρας ἐνίκα κατὰ τὴν νᾶ (?) Ὀλυμπιάδα. Euseb. Arm. p. 147 ad Olymp. 48 : *Pythagoras Samius despectus in puerorum pugilatu et tamquam femina traductus [mox] procedens viros omnes egregie* (i. e. ἐξόχως pro ἐξῆς, quod Græca Scaligeri præbent) *superavit*. Verbis κομήτην καὶ ἀλουργίδα φοροῦντα Bernhardy insuperbientem et victoriæ certissimam Pythagoræ indolem significari dicit, collatis Schol. Arist. Nub. 71, Equit. 793 et 579, Athien. IX, p. 374.

9.

Schol. Aristophan. Vesp. 500 : Δοκεῖ δὲ ἡ τυραννὶς (Pisistratidarum) καταστῆναι, ὥς φησιν Ἐρατοσθένης, ἐπὶ ἔτη ν' (inde ab Ol. 55, 1, a. C. 560). V. Clinton. F. H. II p. 202, Fischer. p. 134.

« Hoc fragmentum ex Commentariis (de antiqua comœdia) depromptum esse liquebit expendenti, scholiis istis Aristophanicis, minus quam pro opinione eruditissimis, non aliud ejus opus afferri. » Bernhardy. Eandem tamen rem etiam in chronicis Eratosthenem attigisse patet.

10.

Diogen. Laert. I, 19 : Ἄνδρων δ' ὁ Ἐφέσιος δύο φησὶ γεγονέναι Φερεκύδα Συρίου, τὸν μὲν ἀστρολόγον, τὸν δὲ θεολόγον... Ἐρατοσθένης δ' ἓνα μόνον, καὶ ἕτερον Ἀθηναῖον γενεαλόγον. Recte. Cf. Vita Pherecydis in Fragm. histor. p. XXXV.

9.

Pisistratidarum tyrannis stetisse videtur, ut dicit Eratosthenes, annis quinquaginta.

10.

Andro Ephesius duos dicit fuisse Pherecydes Syrios, alterum astrologum, alterum theologum; Eratosthenes vero unum tantum, atque alterum Atheniensem genealogum.

11.

Duos recensent Evenos, poetas elegiacos, cognomines

11.

Harpocration p. 77 : Εὐήνος... Δύο ἀναγράφουσιν Εὐήνους ἐλεγείων ποιητάς, ὁμωνύμους ἀλλήλοις, καθάπερ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ Χρονογραφικῶν, ἀμφοτέρους λέγων Παρίου εἶναι γνωρίζεσθαι δὲ φησιν τὸν νεώτερον μόνον. Μέννηται δὲ θατέρου αὐτῶν καὶ Πλάτων.

Igitur Euenus junior est poeta elegiacus et sophista, qui data mercede, sicuti Isocrates, sapientiæ artes docuit, bene notus e Platon. Apolog. Socr. p. 20, Phædon p. 60 D, Phædr p. 267 A. Unde patet Socratis fuisse æqualem, non vero magistrum, ut dicit Maximus Tyr. Dissert. 38, 4. Si unquam fuit Euenus Socratis magister, is esset antiquior ille. Eusebius in Canone ad Olymp. 80, 2. a. C. 459 adnotat : *Euenus versificator clarus habetur*. Quæ procul dubio intelligenda sunt de Eueno Platonis, quem Eusebius paullo antiquiorem fecerit, siquidem, ut Suidas refert, magister fuit Philisti historici, cujus natales incidunt in Olymp. 86 vel 87. Neque erat, cur (in Fragm. Histor. p. XLVI) Suidam errasse putarem Gællorum secutus, qui (De Orig. Syrac. p. 118) Euenum juniorem (de quo laudat Burmann. ad Vales. Emend. IV, 14, et Harles. ad Fabric. Bibl. gr. I, p. 728 sqq) vixisse vult circa Olymp. 134, adeo ut ignotum Eratosthenes diceret, quem probe novimus, et vice versa. — Ceterum Clinton. F. H. tom. III p. 500 ex verbis Harp. ἐν τῷ περὶ Χρον. colligi vult Chronica Eratosthenis uno libro absoluta fuisse. Argumentum parum idoneum.

12.

Vita Euripidis, quam primus edidit Emslejus post Bacchas Euripidis, p. 172 ed. Lips. : Ἐτελεύτησε δὲ (Εὐριπίδης), ὥς φησι Φιλόχορος, ὑπὲρ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη γεγονώς, ὡς δὲ Ἐρατοσθένης, οἷ'.

Cum Eratosthene faciunt Suidas v. Εὐριπίδης et Moschopulus in Vit. Eur. Annum mortis ex sententia Eratosthenis dat Apollodorus (ap. Diodor. XIII, 103) Olymp. 93, 3, a. C. 406, archonte Callia. Igitur natus poeta Olymp. 75, 1. a. C. 480, archonte Calliade, ut testantur Diogen. L. II, 45, Plutarch. Symp. VIII, 1, Suidas, Vita

sibi, ut Eratosthenes in Chronographiis, qui utrumque esse Parium, sed juniorem tantum in hominum notitiam venisse dicit. Alterutrius Plato quoque meminit.

12.

Diem obiit Euripides annos natus, ut Philochorus dicit, supra septuaginta, secundum Eratosthenem vero post vitæ annos septuaginta quinque.

Eur. Cf. not. ad Marm. Par. ep. 63 et quos ibi laudavimus.

Secundum Timæum (fr. 119) Euripides e vita excessit eodem die, quo in lucem editus Dionysius. Quod ita ad verum traducere student, ut non tyrannum anno 406 natum dicant, sed tyrannidem (V. Wesseling. ad Diodor. tom. V, p. 629 ed. Bip.). Recte; modo Timæus id dixisset. Ceterum dominatum Dionysius occupavit annos natus viginti quinque, teste Cicerone in Tuscul. V, 20 (V. Clinton ad. an 406.). — Secundum Marm. Par. Euripides nascitur a. 486 a. C. Docendi fecit initium tertioque præmio ornatus est sec. Vitam Eur. Olymp. 81, 1, a. C. 456, annos natus 24. Sec. Gellium primam fabulam docuit annos natus 18. Sec. Marmor P. primam victoriam reportavit annos natus 43. — Rejecto Marmoris de anno natali testimonio, reliqua ita conciliare licet, ut poetam docendi initium fecisse dicas anno 19mo, tertium præmium anno 25mo, primum anno 44mo retulisse. Nam ubi de scenicorum fabulis victoriisque agitur, discrepantes auctorum de temporibus sententiæ semper fere hoc modo in concordiam revocari possunt. At num recte id fiat, vehementer dubito. Immo explicanda res est e systematis chronologiæ Atticæ; in qua distinguendi computi A et B annorum 24 intervallo distincti, tum vero in utroque computo differentia illæ annorum 5 — 7. Confusionem computi A et B in eo habes quod Timæus poetam diem obiisse dicit 24 vel 25 annis ante 406. Eodem referendum, quod Gellius ponit annum ætatis undevigesimum, ubi Marmor exhibet quadragesimum quartum. Vitæ testimonium a Gellio differt annis sex; Marm. P. Euripidem natum dicit non 480, sed 486 a. C. — Similiter Sophoclem plerique natum dicunt Ol. 71, 2, a. C. 495; Suidas Olymp. 73, 1. e. 73, 1. sive 488. a. C. Pindarum Thomas Magister mortuum esse statuit archonte Bione et Olympiade 86, ætatis anno sexagesimo sexto. At Bion archon erat Ol. 80, 3. a. C. 458, quo tempore adhuc florebat poeta. Erravit Thomas annis 24, dum Bionem retulit ad Ol. 86, 3. a. C. 434, computum A et B confundens. (Sic. v. c. Scholiast. ad Pind. Olymp. II Theronis victoriam assignat Olympiadi 70, pro Olymp. 76; secundum eundem

Camarinam restauratam ajunt alii Ol. 79, alii Ol. 85). Pindari vero annos 65 numeravit ab anno natali 522 (ex comp. B), usque ad annum Biantis 458 (ex comp. A.), quamquam non prorsus accurate, quum Pindarus tum 63 tantum vel 64 annos natus esse posset. Igitur vera ætas Pindari fuerit annorum 87 vel 88 (63 s. 64 + 24). Auctor Vitæ Metricæ Pindaro tribuit annos 80. Suidas natum dicit Ol. 65 (520 a. Chr.), mortuum post vitæ annos 55. Haberes 57; si natum Pindarum accuratius posuisset Ol. 64, 3. a. Chr. 522. Igitur numeri, quos Suidas et auctor Vitæ Metr. afferunt pendebunt ex differentia ista annorum 5—7.

	A.	B.
Nascitur Pindarus	553 546	522
Moritur Pindarus	465 458	434

Thomas Magister jungit 522 et 458, Suidas 522 et 465, auctor Vitæ Metr. 546 et 465.

13.

Soranus in Vita Hippocratis, hujus operibus præfixa, tom. I, p. 1 ed. Charter.: Μνημονεύει δὲ τῆς γενεαλογίας αὐτοῦ Ἐρατοσθένης καὶ Φερεκύδης καὶ Ἀπολλόδωρος καὶ Ἄρειος ὁ Ταρσεύς.

Pherecydem intellige personatum illum, cui nonnulli tribuebant librum *De victu salubri*, ab aliis tributum vel Hippocrati vel Philistioni, vel Aristoni. V. Galen. ad Hippocr. aphorism. tom. VIII, p. 248, Sturz. Pherecyd. p. 29 sq. Ceterum hic locus omissus est in fragm. Apollodori.

14.

Plutarch. Demosthen. c. 9. p. 850, B : Ἐπεὶ τόλμαν γε καὶ θάρσος οἱ λεγθέντες ὑπ' αὐτοῦ (a Demosthene) λόγοι τῶν γραφέντων μᾶλλον εἶχον, εἰ τι δεῖ πιστεύειν Ἐρατοσθένει καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ καὶ τοῖς Κωμικοῖς, ὧν Ἐρατοσθένης μὲν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλοῦ γεγενῆσθαι παράβαχον.

15.

Idem c. 30. p. 860 B de eodem Demosthene : Ἐρατοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κρίκῳ φησὶ κοῖλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν, τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτοῦ φόρημα περιβραχιόνιον.

Idem in Vit. Decem Orator. p. 847. B : Ἐρατοσθένης δὲ, ἐκ πολλοῦ δεδοικὸτα Μακεδόνας περὶ τῷ βραχίονι κρίκον περικεῖσθαι πεφαρμαγμένον.

13.

Majores Hippocratis recensent Eratosthenes, Pherecydes, Apollodorus, Arius Tarsensis.

14.

Audaciam certe et confidentiam orationes, quas dixit, quam quas scripsit, habuerunt majorem, si quid est Era-

tostheni credendum et Demetrio Phalereo comicisque. Eratosthenes sæpe ait eum in dicendo furore abreptum.

15.

Ipse quoque Eratosthenes in cavo annulo Demosthenem venenum habuisse atque annulum hunc pro brachiali gestasse refert.

16.

Plutarchus Alexandr. c. 3, p. 665 E: 'Η δὲ Ὀλυμπιάς, ὥς Ἐρατοσθένης φησί, προπέμπουσα τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τὴν στρατείαν καὶ φράσασα μόνῃ τὸ περὶ τὴν τέκνωσιν ἀπόρρητον, ἐκέλευεν ἄξια φρονεῖν τῆς γενέσεως.

« Smiederus (in præfatione ad Arrian. Exp. Al. p. 32) hanc suam ut erat acutus sententiam patefecit, Plutarcho sese collato aliis in rebus præter geographicas merito fuisse Eratostheni fidem abnegatam divinare. Duplicem scilicet rationem hic relictam ignoravit, alteram ab ejusmodi mulierum narrationibus non rarissimis adsciscendam, quam sagaciter explicuit Lessingius Laocoonte p. 28, 29; posteriorem, quæ copiis innititur, uni omnium Eratostheni, et exquisitissimis et præ ceteris genuinis, redundantibus, ut illum Olympiadis sententiam inde proficisci potuisse nemo facile renuerit. Cf. Hemsterhus. ad Luc. p. 390. »
BERNHARDY.

17.

Plutarch. Alexandr. c. 31, p. 682 extr. sq. Ἀλέξανδρος δὲ τὴν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος ἤλαυνεν ἐπὶ Δαρεῖον ἑκατὸν μυριάσιν στρατοῦ καταβαίνοντα. Καὶ τις αὐτῷ φράζει τῶν ἐταίρων, ὡς δὴ γέλωτος ἄξιον πρᾶγμα, τοὺς ἀκολουθοῦντας παίζοντας εἰς δύο μέρη διηρηκέναι σφᾶς αὐτοῦς, ὧν ἑκατέρου στρατηγὸν εἶναι καὶ ἡγεμόνα, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον, τὸν δὲ Δαρεῖον ὑπ' αὐτῶν προσαγορευόμενον, ἀρξαμένους δὲ βῶλοις ἀκροβολίζεσθαι πρὸς ἀλλήλους, εἴτα πυγμαῖς, τέλος ἐκκεκαῦσθαι τῇ φιλονεικίᾳ καὶ μέγρι λίθων καὶ ξύλων πολλοὺς δυσκαταπαύστους γεγονότας. Ταῦτ' ἀκούσας ἐκέλευσεν αὐτοὺς μονομαχῆσαι τοὺς ἡγεμόνας· καὶ τὸν μὲν Ἀλέξανδρον αὐτὸς ὥπλισε,

τὸν δὲ Δαρεῖον Φιλάτας. Ἐθεᾶτο δ' ὁ στρατὸς ἐν οἰωνῷ τινι τοῦ μέλλοντος τιθέμενος τὸ γιγνόμενον. Ἰσχυρᾶς δὲ τῆς μάχης γενομένης, ἐνέκησεν ὁ καλούμενος Ἀλέξανδρος, καὶ ὠρεᾶν ἔλαβε δώδεκα κόμας καὶ στολῇ Περσικῇ χρῆσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν Ἐρατοσθένης ἱστορήκεν.

« Hæc quoque Smiedero fabulosa videbantur, mihi viri indicia, Alexandri ingenium etiam minutis significationibus patefacientis. »
BERNHARDY.

18.

Arrianus Expedit. Alex. V, 3 init. : Καὶ ταῦτα θπικς τις ἐθέλει ὑπολαβὼν ἀπιστεῖται ἢ πιστευέτω. Οὐ γὰρ ἔγωγε Ἐρατοσθένη τῷ Κυρηνεῖ πάντῃ συμφέρομαι, ὃς λέγει πάντα ὅσα εἰς τὸ θεῖον ἀναφέρεται ἐκ Μακεδόνων, πρὸς χάριν τὴν Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ ὑπέρογκον ἐπευφημισθῆναι. Καὶ γὰρ καὶ σπῆλαιον λέγει ἰδόντας ἐν Παραπαμισάδαις τοὺς Μακεδόνας, καὶ τινα μῦθον ἐπιχώριον ἀκούσαντας ἢ καὶ αὐτοὺς ξυνθέντας, φημίσαι, ὅτι τοῦτο ἄρα ἦν τοῦ Προμηθέως τὸ ἄντρον, ἵνα ἐδέδετο· καὶ ὁ αἰετὸς ὅτι ἐκεῖσε ἐφοῖτα δαισόμενος τῶν σπλάγγων τοῦ Προμηθέως· καὶ ὁ Ἡρακλῆς ὅτι ἐκεῖσε ἀφικόμενος τὸν τε αἰετὸν ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Προμηθέα τῶν δεσμῶν ἀπέλυσε, τὸν δὲ Καύκασον τὸ ὄρος ἐκ τοῦ Πόντου εἰς τὰ πρὸς ἑω μέρη τῆς γῆς καὶ τὴν Παραπαμισάδα χώραν ὡς ἐπὶ Ἰνδοῦς μετὰγειν τῷ λόγῳ τοὺς Μακεδόνας, Παραπάμισον δὲ τὰ ὄρος αὐτοῦς καλοῦντας Καύκασον, τῆς Ἀλεξάνδρου ἑνεκα δόξης, ὡς ὑπὲρ τὸν Καύκασον ἄρα ἐλθόντα Ἀλέξανδρον. Ἐν τε αὐτῇ τῇ Ἰνδῶν γῇ βοῦς ἰδόντας ἐγκεκαυμένας βόταλον, τεκμηριοῦσθαι ἐπὶ τῷδε, ὅτι Ἡρακλῆς εἰς Ἰνδοῦς ἀφίκετο. Ὅμοια δὲ καὶ ὑπὲρ Διονύσου τῆς πλάνης ἀπιστεῖ Ἐρατοσθένης· ἐμοὶ δ' ἐν μέσῳ κελθῶν οἱ ὑπὲρ τούτων λόγοι.

16.

Olympias, (ut Eratosthenes est auctor) quum euntem ad bellum prosequeretur Alexandrum, solique arcanum ipsius ortum detexisset, ut pro natalibus gereret animos hortata est.

17.

Alexander omni cis Euphratem Asia subacta, signa in adventantem Darium decies centenis millibus militum movit. Tum ex amicis quidam, utpote rem ridiculam, retulit ei servitia, quæ castra sequebantur, per ludum se in duas partes divisisse, utrique esse ducem et imperatorem, uni Alexandrum, alteri Darium ab iis nuncupatum; cœpisse glebis inter se velitari, mox pugnis, tandem exarsisse certamine adeo ut ad lapides sudesque multi progressi vix tandem dirimi potuissent. Quod ubi accepit, ipsos jussit solos congregi duces. Alexandrum ipse armavit, Philotas Darium. Spectavit exercitus pugnam, omen ex eventu capturum. Acri conserta pugna, ille qui Alexander dicebatur tulit palmam, donoque duodecim vicos et jns stola Persica utendi accepit. Hoc scriptum reliquit Eratosthenes.

18.

Unicuique per me integrum sit fidem his prout velit aut tribuere aut negare. Neque vero Eratostheni Cyrenæo prorsus assentior, qui dicit quidquid ad deum referatur a Macedonibus, id Alexandri gratia in immensum laudibus elatum esse. Dicit etiam Macedones speciem quamdam apud Paropamisadas conspicatos, fabula quadam ab incolis audita aut ab ipsismet conflictis, sparsisse specum illum Promethei antrum esse, ubi religatus olim is fuit, aquilamque eo venire solitam, quæ ejus viscera depasceret. Herculis autem interventu aquilam interfectam, et Prometheus vinculis solutum. Caucasum vero montem ex Ponto ad orientales terræ partes et Paropamisadarum regionem, ad Indos nimirum ea ratione Macedones suis sermonibus transferre, et Paropamisum montem Caucasum vocare in Alexandri gloriam, utpote qui Caucasum superavit. Quomque in eadem Indorum regione boves vidissent, quibus clavæ inustæ essent, ex hoc conjectasse Herculem ad Indos pervenisse. Similia de Dionysii peregrinatione Eratosthenes improbat. Mihi quæ de his narrantur in medio relinquenda esse videntur.

Cf. Strabo. II, p. 70, de Megasthene et Damacho fabulas narrantibus : περί ὧν ἕτερος τὸν ἕτερον ἐλέγχει, ὅπερ καὶ Ἐρατοσθένης λέγει. V. St-Croix *Examen des Historiens d'Alexandre*. p. 389 sq.

19.

Plutarchus Moral. p. 329 E. De Alexandr. Fort. aut Virt. c. 8 : Ἀλέξανδρος οὐ τὴν ἐσθῆτα προσήκατο τὴν Μηδικήν, ἀλλὰ τὴν Περσικήν, εὐτελεστέραν οὖσαν· τὰ γὰρ ἑξάλλα καὶ τραγικά τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου παραιτησάμενος, ὅσον τιάραν καὶ κύνθον καὶ ἀναξυρίδας, ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ Περσικοῦ τρόπου μεμιγμένην τινὰ στολὴν ἐφόρει, καθάπερ Ἐρατοσθένης ἱστορήκεν.

Ceterum nonnulli Eratosthenem peculiare libros tum de Demosthene tum de rebus Alexandri composuisse censuerunt, ut cl. Heerenius (De fontt. et auctorit. Plutarchi p. 90), St-Croix (l. I. p. 52), Smieder (l. I. p. 33). Ac sane quæ de Alexandro et Demosthene narrantur non proxime pertinent ad notationem temporum. Verum antiquiorum scriptorum chronica longe absuerunt a siccitate annalium ævi senioris. Unum laudasse sufficit opus Apollodori, qui num in describendis terris an in rebus ad annorum seriem exigendis potior operam posuerit dubius hæres. Eundem de gestis Alexandri permultum fuisse docent reliquiæ (V. Fragg. Histor. p. XLIV.). Simili modo quum Eratosthenes chronologi munera et historici sociasse possit, recte, puto, Bernhardius statuit, nihil fragmentis inesse, quo novum opus jure colligatur.

Cum Chronographiis conjunctum fuisse catalogum OLYMPIONICARUM ipsa res postulat. Peculiare opus plures complexum libros indicare videntur verba Athenæi (IV, p. 154. A) : Ἐρατοσθένης ἐν πρώτῳ Ὀλυμπιονικῶν (fr. 22). Verum hæc ex satis vulgari libros citandi ratione intelligenda puto de chronographiarum libro primo, qui inscriptus erat Ὀλυμπιονικαί (Aliam viam ingressus Bernhardt pro ἐν πρώτῳ legi vult ἐν τῷ περὶ τῶν Ὀ.). Eratosthenes quum tempora rerum inde

ab anno 776 a. C. secundum Olympiades exponeret, et antecedentia item ab hoc termino numerans constitueret, necessarium esse duxerit, ut in ipso operis introitu de Olympiadum ratione chronologica deque victorum serie non ita facile ubivis eruenda dissereret; quibus deinde alia quæ pertinent ad ludorum institutionem certaminumque genera adjunxit.

20

Schol. Euripid. Hecub. 569 : Ἐρατοσθένης φησὶ περὶ τῆς φυλλοβολίας, ὡς πάλαι χωρὶς ἄθλων ἀγωνιζομένων ἀνθρώπων, τῷ νικῆσαντι καθάπερ ἔρανον εἰσφέροντες ἔρριπτον τῶν θεατῶν θῆκος ἕκαστος ἡγούμενος. [Διὸ δὴ σύνθηες ἐγένετο, κύκλῳ περιπορευόμενον ἐπαγείρειν καὶ λαμβάνειν τὸ διδόμενον]. Οἱ μὲν οὖν ἐμπορευόμενοι διάφορα δῶρα *** τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἐγγὺς καθήμενοι στεφάνους ἐπετίθεσαν, οἱ δὲ ἀνωτέρω, τοῦτο ὅπερ ἦν λοιπὸν, ἔβαλλον τοῖς ἀνθεσι καὶ φύλλοις. Καὶ νῦν μὲν ἐπὶ τοῖς ἐπιφανῶς ἀγωνιζομένοις προβάλλουσι ζώνας, πέταλα, χιτωνίσκους, πετάσους, κρηπίδας. Διὸ σύνθηες κύκλῳ περινοστοῦντας ἀγείρειν τὰ διδόμενα. Ἔως μὲν οὖν ἐν ἀγώνισμα κατὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἦν, σαφιλῆς ἐγένετο ἡ τῶν δωρεῶν δόσις· πολυπλασιαζομένους δὲ τούτους (πολυπλασιαζομένου δὲ τούτου Casaubon.; π. δὲ τοῦ τοιούτου Bernh.), ἐμειοῦτο ταῦτα εἰς πολλὰ (πολλοὺς vult Bernh.) καταμεριζόμενα, καὶ τέλος ἡ φυλλοβολία κατελείφθη. Ταῦτα οὖν περὶ τοὺς χρόνους Εὐριπίδου· ὅπερ γὰρ ποτε δ' ἀγερεμὸς τῆς φυλλοβολίας ἀπεδείχθη.

Post vocem δῶρα nonnulla exciderunt, quæ ex parte supplere licet e Photio v. περιαιγούμενοι. Λέγεται γὰρ ὅτι τὸ μὲν ἐξαρχῆς ἄθλα προὔτιθεσαν τοῖς ἀγωνιζομένοις, ὃν τρόπον καὶ Ὀμηρος καὶ ἄλλοι ποιηταὶ ἱστοροῦσιν. ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο χωρὶς ἄθλων ἀγωνίζεσθαι, τοὺς νικῆσαντας οἱ μὲν κατὰ φύλιν ἢ συγγένειαν προσήκοντες στεφάνους ἀνέδουν· τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν σύνεγγος καθήμενοι καὶ πλησιαζόμενοι πλέονος ἄξια ἐπετίθεσαν, οἱ δὲ πορρώτερον ἀνθεσι καὶ φύλλοις ἔβαλλον περιερχομένους. Ὡς καὶ νῦν τοῖς ἐπιφανῶς ἀγωνισαμένοις ἐπιβάλλουσι πετάσους καὶ ζώνας, οἱ δὲ χιτῶνας. Ἐκ τούτου σύνθηες ἐγένετο κύκλῳ περιπορευομέ-

19.

Alexander non Medicum adscivit vestitum, sed Persicum multo quam est Medicus viliorum : nam aliena ista et inusitata ac tragica barbarici ornatus recusans, ut tiam, candyn et anaxyrides, vestem gestavit ex habitu Persico et Macedonico compositam, ut Eratosthenes narrat.

20.

Eratosthenes de phyllobolia narrat hæc : olim quum nullo proposito præmio in ludis certaretur, victori spectatores quasi symbolam conferentes pro sua quisque facultate aliquid offerebant... Atque ii quidem, qui vel cognati vel amici victoris erant, in arenam intrantes majoris pretii

dona dabant; ex reliquis vero spectatores in primis subsellii proxime assidentes (tum alia dabant dona tum?) coronas ei imponebant, remotiores loco faciebant quod reliquum erat, nempe flores frondesque in victorem conjiciebant (ut nunc quoque egregie certantibus projiciunt zonas, folia, interulas, petasos, crepidas). Quare mos erat victorem arenæ orbem circueuntem oblata colligere accipereque. Jam igitur dum unum tantum certamen erat Olympiæ, larga manu dona offerebantur; postea multiplicato certaminum numero, imminuebantur utpote inter multos distribuenda; postremo phyllobolia antiquata est. Hæc igitur phyllobolia erat Euripidis temporibus; nam sero demum recepta est.

νους τοὺς ἀθλητὰς ἐπαγείρειν καὶ λαμβάνειν τὰ διδομένα.
Cf. Timæus Lex. Plat. v. περιαιγυρόμενοι νικηφόροι.
et Clem. Alex. Pædagog. II, 8 : 'Ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι
πρῶτον ἢ τῶν ἀθλῶν δόσις ἦν, δεύτερον δὲ ὁ ἐπάγερμος,
τρίτον ἢ φυλλοβολία, τελευταῖον δὲ στέφανος, ἐπίδοσιν
λαβούσης εἰς τρυφὴν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ Μηδικά.
Quæ omnia fluxerint ex Eratosthene. Cf. Suidas
v. περιαιγυρόμενοι; Apostol. XV, 97; Casaubon.
ad Sueton. Nero. c. 25.

21.

Schol. Mediol. ad Homer. Odys. Θ, 190 : 'Ο
δίσκος λίθος ἦν, καὶ (l. ὥς) Ἐρατοσθένης ἐν Ὀλυμ-
πιακοῖς (Ὀλυμπιονίκαις) ἱστορεῖ, τὸν μὲν σὺλον λέγει
(l. λέγων) σίδηρον ἢ ξύλινον ἢ χαλκοῦν τετρημένον
κατὰ τὸ μέσον, καὶ ἔχοντα καλῶδιον ἐξημμένον, οὗ
ἐχόμενοι βάλλουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι.

22.

Athenæus. IV, p. 154 A : 'Ερατοσθένης δ' ἐν
πρώτῳ Ὀλυμπιονικῶν τοὺς Τυρρηνούς φησι πρὸς αὐ-
λὸν πυκτεύειν. Cf. Theopompi fr. 222.

23.

Diogenes Laert. VIII, 51 : Λέγει δὲ καὶ Ἐρατο-
σθένης ἐν ταῖς Ὀλυμπιονίκαις, τὴν πρώτην καὶ ἐβδο-
μηκοστήν Ὀλυμπιάδα νενικηκέναι τὸν τοῦ Μένωνος
πατέρα (avum Empedoclis), μάρτυρι χρώμενος Ἀρι-
στοτέλει. V. Apollodori fragm. 87.

21.

*Discus erat lapideus, ut Eratosthenes quoque narrat in
Olympionicis; solus (disci genus) vero, ut idem dicit, erat
ferreus vel ligneus vel æneus, perforatus in medio, ubi fu-
niculum habebat annexum, quo apprehenso projiciebant
eum certatores.*

22.

Eratosthenes libro primo Olympionicarum Tyrrenhos ad
sonum tibiarum pugilare dicit.

23.

Metonis pater ludis Olympiis vicit Olympiade septuagesima
prima, ut in Olympionicis dicit Eratosthenes teste utens
Aristotele.

24.

Hesychius : Ἐφωδιόν. Ἐρατοσθένης διὰ τοῦ τ,
Ἐφωτίων ἀναγράφει μελανόν (i. e. Μαῖνάλιον) πε-
ριοδικόν (Soping. περιδοδικήν) παγκρατιαστήν· ὁ δὲ
Πολέμων (fr. 52. Preller.) διὰ τοῦ δ'.

Cf. Schol. Aristophan. Vesp. 1191 : Καταψευ-
σμένοι φαίνονται οὗτοι παγκρατιασταὶ (sc. Ἀσκώνδας
καὶ Ἐφουδίων) ἐπὶ παιδίᾳ... εἰ μὴ ἄρα ὁ Ἐφουδίων
ἐστίν ὁ ἐν ταῖς Ὀλυμπιάσι φερόμενος Ἐφουδίων Μαῖ-
νάλιος οὗ'.

25.

DE OCTAETERIDE.

Geminus Isag. c. 6. Τὰ Ἰσια πρότερον μὲν
ἤγετο κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς, ὥς καὶ Ἐρατοσθέ-
νης ἐν τῷ περὶ τῆς ὀκταετηρίδος ὑπομνήματι μνημο-
νεύει. V. Ideler. *Handb. d. mathem. u. techn. Chronol.*
tom. I, p. 305.

26.

Achilles Tatius ad Arati Phænomen. p. 139
extr. : Λέγεται δὲ ἐνιαυτὸς ἢ ἀπὸ τοῦ ζωδίου εἰς τὸ
αὐτὸ ἀποκατάστασις αὐτοῦ ἐν ἡμέραις τεξέ' καὶ ἐλαχίστῳ
μορίῳ. Ἀπὸ δὲ σημείου εἰς σημῖον ἀποκαθίσταται
ἐν ὀκτωκαιδεκαετηρίδι, εἰ γε γνησίῳ ἐστὶ τὸ σύγ-
γραμμα Ἐρατοσθένους. Οὗτος γὰρ ἀνέγραψεν δεικνύς,
ὅτι οὐκ εἰη Εὐδόξου.

24.

Ephodion. Eratosthenes per *l* litteram (in victorum cata-
logo) scribit Ephotion, Mænalium dicens et pancratiastam
periodonicam, (i. c. νικήσαντα τὴν περίοδον ἀνδρῶν *sive*
qui vicerat ludis Olympiis, Pythiis, Nemeis, Isthmiis.
V. Corp. Inscr. N° 2682. cll. N° 2723, 2810, 2949.).

25.

Isia pridem agebantur tempore solstitii brumalis, ut Era-
tosthenes quoque dicit in scripto de octaeteride.

26.

Annus dicitur tempus dierum 365 parvæque particule,
quo sol ad eandem signiferi partem redit; a signo vero ad
signum redit octaeteride; siquidem genuinum est scriptum
Eratosthenis. Hic enim demonstrat non esse Eudoxi.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

Numerus indicat paginam, litera *a* primam, litera *b* alteram paginae columnam.

A.

Abulites, minister Artoxerxis, 77 *a*.
Abydenus, historicus, de temporibus regum Assyriorum, 133 *b*, 156 *b*, 160 *a*, 162 *b*.
Abydus, urbs Asiae, 50 *a*.
Achæmenides, frater Artoxerxis I, contra Ægyptios rebelles pugnat; vulneratur, ex vulnere moritur, 52 *a*.
Achates lapis, 37 *b*.
Acraganes, rex Assyriorum, 159.
Adrastus, rex Sicyoniorum, 168.
Ægialeus, primus rex Sicyoniorum, 167 *b*, 168.
Ægisthus, rex Argivorum, 173 *b*.
Ægyptus a Nino subacta, 14 *a*; a Semiramide peragrata, 25 *b*; a Cambyse denuo in formam provinciae redacta, 47 *b*. Ægyptii sub Inaro ab Artoxerxe deficiunt; initio prospere rem gerunt contra Achæmenidem, mox ad obedientiam reducuntur a Megabyzo, 52. Ægypti satrapa Arxanes, 55 *a*; reges Apries et Amasis, 63 *b*. Ægyptii medici in aula regum Persarum, 2 *a*; mulieres Ægyptiae ad coitum ceteris præstantiores, 63 *b*. Chronologia Ægyptiorum, 113. 182 *sqq*.
Ægirus s. *Ægydrus*, rex Sicyoniorum, 168.
Æmilius Sura, historicus, de temporibus Assyriorum, 162 *a*.
Æneas quando in Italiam venerit, 177 *b*.
Æolica migratio, 174.
Æthiopæ partem majorem subigit Semiramis, 25 *b*; Æthiopes sub Memnone duce Trojanis auxiliantur, 34 *b*; Memnonem sibi vindicant, 35 *a*; eorum circa mortuos cura, 27; Æthiopæ lacus memorabilis, 25 *b*, 26 *b*; bestia crocotta, 105 *b*.
Æthlius, Olympiorum curator, 122 *a*.
Agamemnonis tempora, 173 *b*.
Agbatana Ctesias scribit pro *Ecbatana*, 25 *a*.
Aladas vel *Altallus*, rex Assyriorum, 159.
Alcæmenis, regis Lacedæmoniorum, tempora, 139 *sq*.
Alcides, Cænnius, Zopyrnm interficit; ab Amestri supplicio afficitur, 53 *a*.
Alexander Magnus. Quæ de eo tradiderit Eratosthenes, 202 *sq*.
Alexander Polyhistor, historicus, de temporibus Babyloniorum, 114 *b*.
Alogune, Babylonia, Artoxerxi I parit Secydianum, 54 *b*.
Alpheus, Pelop. fluvius, cenchritin herbam alit, 106 *b*.
Altallus. V. Aladas.
Amaranthi, montes Colchorum, 105 *b*.
Amasis, rex Ægypti, Apriem occidit; filiam ejus Nitetidem mittit Cambyse, 63 *b*.
Americanorum populorum cycli astronomici et chronologici, 113.
Ammon. V. Juppiter.
Amestris, Onophæ filia, uxor Xerxis I; ejus liberi, 50 *a*; veniam precatur pro Megabyzo, qui iram Artaxerxis incurrerat, 53 *b*; Apollonidem medicum summis cruciati-

bus affectum neci dat; Alcidem Cænnium, Zopyri ex Amyti nepotis interfectorem, in crucem agit, 54 *a*. Cf. Amytis.
Amestris, filia Ochi et Parysatidis, soror Artoxerxis II, 55 *a*; uxor Terituchmæ satrapæ, 56 *a*.
Amoræus, rex Derbicum, contra Cyrum rem gerit feliciter, 47 *a*; mox proelio cadit, *ibid*.
Amorges, rex Sacarum, a Cyro capitur; ob Sparethræ uxoris victoriam libertati redditur, 46 *a*; cum Persis contra Derbices pugnat, 47 *a*.
Amphichyes, Sicyone sacerdos Apollinis Carnei, 168.
Anumariæus, rex Thebæorum, 184 *a*.
Amyntes, rex Assyriorum, 159.
Amyrteus, rex Ægypti, Combaphei fraude regnum amittit; ipse in manus venit Cambyse, a quo Susa relegatur, 47 *b*, 63 *a*.
Amytis, filia Astyigæ, uxor Spitamæ, mater Spitacæ et Megabernæ, 45 *b*; Cyro nubit; ejus frater Parmises, 46 *a*; de Cebare, Astyigæ interfectore, supplicium sumit, 46 *b*; Cf. 61 *a*. Tanyoxarcen magi insidiis circumventum servare studet frustra; vitam veneno sumto finit, 48.
Amytis, Xerxis I et Amestris f., nubit Megabyzo, 50 *a*; a marito adulterii incusatur, 51 *a*; mater (?) Achæmenidæ, Inarum et qui cum eo pugnaverant Græcos ad necem poscit et obinet tandem, 52 *b*; ad Megabyzum in Syriam proficiacitur, ut cum rege in gratiam redeat suasura, 53 *b*; Artoxerxem Megabyzo iratum placare studet, 53 *b*; post mortem mariti cum Apollonide medico rem habet, 54 *a*.
Anabazares, pater Sardanapalli, 36 *a*.
Anacyndarazes, pater Sardanapalli, 36 *a*.
Anaxagoras, Cypriorum regulus, 58 *b*, 77 *a*.
Anebus, rex Assyriorum, 256 *b*, 159.
Annarus, Babylonie præfectus, luxuria diffuens, 78 *b*.
Annus magnus (ἐνιαυτός) annorum octo, 116 *b*.
Anopphis, rex Thebæorum, 182 *b*.
Antiochi, Syracusani historici, ætas, 125 *b*.
Antiochus rex templum Hierosolym. deprædans nihil ibi invenit derisione dignum, 178 *b*.
Antipathes lapis, ejusque virtutes, 106 *b*.
Apappus, rex Thebæorum, 183 *b*, 194 *a*.
Aphraartes, rex Medorum, 162 *b*.
Apis, rex Sicyoniorum, 168.
Apollinis templum Sardinum, 46 *b*. Templum Delphicum aggreditur Mardonius; conamen dei præsentia irritum, 50 *b*. Apollo per ennaeteridis spatium servit Admeto; festa ejus quaque ennaeteride celebrata, 116 *b*; nonarius numerus in rebus ad cultum Apollinis pertinentibus frequentissimus, 117 *b*.
Apollodorus, chronographus, de Xenophanis ætate, 125 *b*; de Lycurgo, 137 *a*.
Apollonides, Cous, medicus in aula Artoxerxis I, Megabyzi vulnus curat, 51 *b*; cum Amyti rem habet; ab Amestri supplicio datur, 54 *a*.

Apries, rex *Aegypti*, a *Cyrenensibus* clade affectus ab *Amasi* occiditur; cædem ulciscitur *Niletis* filia, 63 b.
Arabelus, rex *Assyriorum*, 159.
Arabie felicitis aromata, 106 a.
Arabum rex *Ariæus*, 13 a.
Aralius, rex *Assyriorum*, 159.
Aramithres, rex *Assyriorum*, 159.
Arbaces, *Medus*, *Sardanapallum* interficit, sec. *Duridem*, 36 b. Ejus contra *Sardanapallum* rebellio et victoria; rex creatus sedem regni transfert *Ecbatana*, 37 b; quamdiu regnavit, 42 a, 162 b.
Arbarius, *Secydiano* equitum præfectus, ad *Ochum* deficit, 55 a.
Arbelus, rex *Assyriorum*, 156 b.
Arbians, *Medorum* rex, 42 a.
Archelaus, *Sicyone* sacerdos *Carnei Apollinis*, 168.
Archontum perpetuorum tempora, 141 b sq; archontes decennales, 142 a. Cf. 175 b.
Aretes de æra *Trojana*, 122 b.
Argades (*Archous* *Plin.*), fluv. *Persie*, 79. a.
Argenti fodinæ in *Pygmæorum* terra, 82 a.
Argivorum tempora, 132 a, 170 b sqq.
Ariæus, rex *Arabum*, cum *Nino* fœdus pangit, 14 a; a *Nino* muneribus honoratus dimittitur, 15 a.
Ariæus, *Cyri* jun. amicus, 70 b.
Ariaramnes, *Cappadociae* satrapa tempore *Darii Hyst.*, 49 a; a rege contra *Scythas* mittitur, *ibid.*
Aristides, dux *Græcorum* in bello *Medico*, 57 a.
Arius, *Assyriorum* rex, 159 a.
Armeniam in potestatem redigit *Ninus*, 13 a; *Armeniorum* rex *Barzanes*, *ibid.*; præfectus *Artoxares*, 55 a. *Armeniae* fons pisces mortiferos alens, 104 a.
Arsaces s. *Arsicas*, *Ochi* et *Parysatidis* f., 54 b, 55 a; *Staliram* ducit, 56 a; regnum adeptus appellatur *Artoxerxes* (II, *Memnon*), 56 b. V. *Artoxerxes* II.
Arsicas, i. q. *Arsaces*, 69 a.
Arsiles, *Artaxerxis* I ex *Cosma* *rtidene* f., 54 b; ab *Ocho* fratre deficit; morte multatur, 55 b.
Artæus, *Medorum* rex, 42 a; ejus contra *Cadusios* bellum, *ibid.*
Artagate i. q. *Derceto*, 17 b.
Artapanus, *Artasyræ* f., auctoritate apud *Xerxem* I pollens, 49 b; exercitus dux in bello contra *Græcos*, 50 b; *Xerxem* interficit; ut *Dariæus Artaxerxis* manu occidatur efficit; sceleris penam luit, 51 b; ejus filii tres cæduntur, *ibid.*
Artapanus, *Bactrianæ* satrapa, ab *Artoxerxe* deficit; domatur, 52 a.
Artarius, frater *Artaxerxis* I, satrapa *Babyloniæ*, pater *Menostatæ*, 53 a.
Artaserger, *Cadusiorum* præfectus, a *Cyro* in proelio ad *Cunaxa* occiditur, 70 b.
Artasyras, *Hyrceanus*, magna apud *Cambysem* auctoritate pollens, 47 b, 48 a; post mortem *Cambyse* regnum tradit *Spendadatæ* mago, 48 b; ejus filius *Artapanus*, 49 b.
Artasyras ab *Ocho* contra *Artyphium* et *Arsiten* rebelles mittitur, 55 b.
Artasyras, *Artaxerxis* regis comes in proelio ad *Cunaxa*, 72 a.
Artaxerxes I. V. *Artoxerxes* I.
Artaxerxes II. V. *Artoxerxes* II.
Artemonis *Clazomenii* æra *Trojana*, 123 a, 131 b.
Artibarzanes, eunuchus auctoritate apud *Ochum* pollens, 55 a.
Artostes, *Ochi* et *Parysatidis* f., 55 b.
Artoxares, *Paphlago*, eunuchus *Artaxerxis* I, ad *Megaby-*

zum mittitur, 53 a; regi molitur insidias; re patefacta, occiditur, 56 a.
Artoxerxes I *Artapani* dolo circumventus *Dariæum* fratrem interimit; regno potitur; *Artapanum* ejusque socium *Aspamitrem* supplicio dat, 51 b; *Bactros* rebelles ad obedientiam reducit, 51 b; contra *Aegyptios* sub *Inaro* rebelles mittit *Achæmenidem* fratrem; et post hujus necem *Megabyzum* 52 a, qui prospere rem gerit, 52 b. *Inarum* et qui cum hoc pugnaverant *Græcos* ad supplicium *Amyti* (*Amestri*) tradit, contra quam promiserat, *ibid.*; quapropter *Megabyzus* ab eo deficit, 53 a. Ad eum debellandum mittit *Usirim*, deinde *Menostaten*, nullo successu, *ibid.* Tandem cum *Megabyzo* redit in gratiam; mox eundem in exilium mittit; post quinque annos redeuntem in pristinam dignitatem reponit, 53 b; diem obit post regnum annorum quadraginta duorum, 45 a; filii ejus spurii numero septemdecim; legitimus unus *Xerxes*, 54 b; frater ejus *Artarius*, 53 a.
Artoxerxes II *Memnon* (antea *Arsaces* appellatus, quem vide) regno potitur, 56 b; *Udiasten* supplicio dat, *ibid.*; fratrem ei suspectum reddit *Tissaphernes*; bellum contra *Cyrum*; in cadaver *Cyri* crudelitas, 57 a; ejus vanitas, *ibid.*; ira in *Parysatidem*, quæ *Staliram* veneno necaverat; transactiones cum *Evagora* et *Conone*, 58. Ejus medicus *Ctesias*, 1 b.
Artycas, *Medorum* rex, 42 a, 162 b.
Artynce post *Artæum* rex *Medorum*, per 22 annos regnat, 42 b.
Artyphius, *Megabyzi* filius, 53 a; ab *Ocho* deficit; feliciter rem gerit contra *Artasyram*, sed mox regi se dedit; supplicio afficitur, 22 b.
Arundines *Indiæ* prægrandes, 30 a.
Arxanes, *Aegypti* satrapa, a *Secydiano* ad *Ochum* deficit, 55 a.
Ascalon, *Syriæ* urbs, prope quam lacus *Derceto* deæ sacer templumque, 16 a.
Ascatades, rex *Assyriorum*, 159.
Aschalius, rex *Assyriorum*, 159.
Asclepiadarum gente oriundus *Ctesias*, 1.
Astæ mediæ et orientalis populi plurimi cyclum habuerunt annorum sexaginta, 113 b.
Asini silvestres *Indiæ* describuntur, 85 a, 101.
Aspadas. V. *Asyages*.
Aspadates, eunuchus *Cambyse*, 47 b.
Aspamitres, eunuchus, *Artapani* socius, *σπασμίδης*, 51 b.
Assyrit. V. *Ninus*, *Semiramis*, *Ninyas*, *Teutamæ*, *Sardanapallus*. *Assyriorum* tempora sec. *Ctesiam*, 34 b, 37 b, 163 b sq; sec. *Castorem* 156 sqq., 160 a; sec. *Vellejum*, 133 b, 160 a; sec. *Eusebium*, 160 b; sec. *Emilium* *Suram*, 162 a; sec. *Exc. Barbara*, *ibid.*; sec. *Abydenum*, 162 b; sec. *Syncellum*, 163 a; sec. *Herodotum*, 164 sq.
Astyages, sive *Aspadas*, sive *Astyigas*, *Astibaræ* f., 43 a; 59 b. Nulla generis propinquitate *Cyro* junctus; a *Cyro* victus in palatiis se abscondit; mox victori se ipse tradit, ab eoque maximopere honoratur, 45 b, 46 a (cf. 60 b). Ejus filia *Amytis*, gener *Spitamæ*, et ex his nepotes *Spitaces* et *Megabernes*, *ibid.* *Astyagis* vitæ finis, splendendumque sepulcrum, 46 b, 61.
Astibaras, rex *Medorum*, 40 annis regnat, 42 b. Ejus contra *Sacas* bellum, *ibid.*; filius *Aspadas* s. *Astyigas*, 43 a.
Astyigas ap. *Ctesiam* i. q. *Astyages*.
Ataphernes, unus ex septem qui magnum interemere, 49 a.
Athara i. q. *Derceto*, 17 b.
Athenæ a *Xerxe* vastatæ, 51 a. *Athenas* se confert *Zopyrus*, *Megabyzi* filius, qui ab *Artoxerxe* I defecerat, 54 a.

Athenæus scriptor ignotus, quid de Semirami tradiderit, 32 b.

Athenienses Inaro contra regem Persarum auxilium, 52 a. Atheniensium tempora usque ad epocham Solonis, 140 b sqq. 157 a sqq.

Athothes, rex Ægypti, 182 a.

Althous, eunuchus Ochi regis, 55 a.

Atossa sive Semiramis, regina Assyriorum, 159, 167 a.

Atreus, rex Argivorum, 170 b.

Aurum in montibus Indiciis, quos gryphes incolunt, 82 a; in fonte Indiæ, 80 a.

Automedon, Sicyonius sacerdos Carnei, 168.

Azabarites, i. e. cubicularius in aula regum Persarum, 54 b, 68 b.

B.

Babius, rex Assyriorum, 156 b, 159.

Babylon, urbs Ægypti, a quibus et quando sit condita, 26 b.

Babylonios sibi subiecit Ninus, 13 a; Babylon a Semiramide condita, 18 a; urbis descriptio 19 b sq., 21 a, 22 et 23; Babylonii sub Belesy una cum Medis Assyriorum regnum evertunt, 37 a; vincuntur a Cyro, 61 a; apud eos moritur Cambyses, 48 b; contra Xerxem rebelles a Megabyzo domantur, 50 a. Babyloniorum festum, 53 b; Nonnulla de eorum chronologia, 114. Cf. Chaldaei.

Bacchus, Titan, diis Olympiis opitulatur, 156 a. Bacchi ætas, 172 b.

Bactrianos frustra debellare studet Ninus, 14 b; ab eodem iterum bello petiti sub Oxyarte rege fortiter se defendunt, sed postremo capta urbe succumbunt, 16 a, 18 b sq. Medis et Babylonii Assyriorum regnum eversuris se adiungunt, 37 b; post cladem Astyagis contra Cyrum æquo Marte pugnant; mox sese dedunt Cyro, 46 a, qui præfectum eorum constituit Tanyoxarcem, 47 a. Sub Artapano ad Artoserxe I deficiunt; ad obedientiam rediguntur, 52 a. — Bactra memorantur etiam p. 58 b.

Bagapates, cranchus, qui multum poterat ap. Cyrum et Cambysen, 47 b, 48 a, contra Amyrtæum Ægyptium exercitum ducit, 47 b; post mortem Cambysæ regnum tradit mago, 48 b; ejus ope magus a septem viris interlicitur, 49 a; Bagapates moritur, 49 b.

Bagapates, qui Cyri caput manumque jussu regis absciderat, a Parysatide supplicio afficitur, 37 b, 47 a.

Bagistanus, mons Mediæ Jovi sacer, ad quem paradisum condit Semiramis, 24 a.

Bagorazus Artaxerxis patris et Damaspiæ cadavera in Persidem deportat, 54 b; a Secydiano lapidibus obruitur, ibid.

Balæus, rex Assyriorum, 159.

Ballade, aqua fontis Indici vitiligini et scabiei medens, 86 b.

Balatores, rex Assyriorum, 159.

Barcantii s. Borcanii a Nino devicti, 14 a; eorum præfectus Astyages, 61 b. Cf. 46 b.

Barene, urbs prope Ecbatana, Cræso a Cyro data, 49 b, 61 b.

Barisses, unus ex septem viris magi interfectioribus, 49 a.

Barzanes, rex Armeniæ, dedit se Nino, qui regnum avitum ei concedit, 13 a.

Belesys, Chaldaeus, Arbaces socius, 37 b.

Belimus. V. Belochus.

Belitanæ sepulcrum Babylone, 50 a, 66 a.

Belitaras, minister Parysalidis, 76 a.

Belochus, s. Belimus, s. Ballæus, s. Belus, rex Assyriorum, 167 a, 159.

Belus, Assyriorum rex, Titan, 156 a.

Belus, alter rex Assyriorum, 167 a. V. Belochus.

Beli templum in Babylone urbe, 23 b.

Berosi de Babylonia commentarii, 5 a, 114 a.

Bithyniam in provinciæ formam redigit Ninus, 14 a.

Bituminis fons in Babylonia, 23 b.

Bigres, rex Thebæorum, 183 a.

Bæoti quando ex Thessalia in Bæotiam migraverint, 123 a.

Borcanii. V. Barcanii.

Bormus Mariandynorum, 174 b.

Bosporus a Dario ponte junctus, 49 b.

Borum Susianorum sollertia, 78 b.

Byblus, Ægypti urbs munita, in qua Inarus a Megabyzo inclusus obsidetur, 52 b.

C.

Cadavera condiendi apud Æthiopes ratio, 27.

Cadmus per ἑκαστὸν servit Marti, 116 b; ejus tempora, 148.

Caducii a Nino vincuntur, 14 a; Parsonda duce feliciter pugnant contra Medos; Parsondam regem creant; semper erant hostili in Medos animo, 42; eorum præfectus Artaserxes, 79 b.

Calami ingentes Indiæ, 30 b.

Calliades, Trachiniensis, Xerxi militans, viam per Thermopylas monstrat, 50 b.

Callimachus de Lycurgi epocha, 134 a.

Camarina quando condita, 153 a.

Cambyses, Cyri filius natu maximus et in regno successor, frater Tanyoxarcis, 47 a. Eunuchi apud eum plurimum valentes; rex Ægyptum subigit, 47 b, 63 b; Amyrtæum relegat Susa, 47 b. Tanyoxarcem interfici jubet, 48 a; uxor ejus Roxane puerum parit capite carentem; obit Babylone post regnum annorum octodecim, 48 b, 64 a.

Cameli Persici, pilorum mollitie conspici, 62 a.

Candauiis ætas, 166.

Canes Indici maximi, 80 a, 88 b.

Cappadociam in potestatem redigit Ninus, 14 a. Ejus satrapa Ariaramnes, 49 a.

Capræ asinis majores in India, 82 a.

Cariam subiecit Ninus, 14 a.

Carmanos subigit Ninus 14. Eorum præfectus Tanyoxarcis, 47 a. Oleum acanthinum, 107 a.

Carnea Lacedæmonia, 117 b, 170 a et b, 121 a.

Carnei Apollinis sacerdotes Sicyonii, anno nomen dantes, 132 b, 167 b.

Carpium, arbor Indica, 86 a, 103 b.

Carthago quando condita sec. Ephorum, Timæum, alios, 126 b.

Casi Indici præstantissimi, 86 a.

Caspiae portæ, 14 b.

Caspiana regio in potestatem a Nino redigitur, 14 a.

Castoris chronologi vita et scripta, 153 sqq. Castores alii, 154 a. b.

Cato de anno Romæ conditæ, 177 b.

Caucasus mons, 202 b.

Caunum cum Atheniensium manu aggreditur Zopyrus, Megabyzi f., 54 a.

Cecropis epocha, 128, 140 b sq., 123 a.

Cenchritis herba ejusque virtutes, 106 b.

Cephalion de rebus Assyriorum, 39 b, 166 sq.

Chaatus, rex Assyriorum, 156 b.

Chalaus, rex Assyriorum, 159.

Chalcedonensium templa comburit Darius; quam ob causam? 49 b. Ob eorum facinus Græcis bellum infert Xerxes, 50 a.

Chaldaei vates, 49 a; eorum cycli chronologici, 114.

Chauon, Mediæ regio, 24 a et b, ubi paradisi a Semiramide conditus, *ibid.*
Charidemus, Sicyone sacerdos Carnei, fugam arripuit, 167 b, 168.
Charitimidēs, Atheniensis, Inaro contra regem Persarum militat, 52 a.
Chnubus, rex Thebæorum, 183 a.
Choaspis fluvii aqua præstantissima, 77 b.
Chomaephtha, rex Thebæorum, 183 b.
Choromnæos s. Choramnios domat Ninus, 14 a; Tanyoxarceen iis præficit Cyrus, 47 a. Mores Choramniorum, 62 a.
Chuther, rex Thebæorum, 183 b.
Chyrræus (*Echyreus*), rex Sicyoniorum, 168.
Chronologie antiquissimæ rationes, 111-149.
Ciciliam subigit Ninus, 14 a. Ciliciæ regulus Syennesis, 57. a.
Kitaxi s. *κίταξι*; Persarum, 68 b.
Clearchus, dux Græcorum qui Cyro militabant, 57 a; post prælium ad Cunaxa unam ex Parysatidis urbibus occupat, 57 a; a Tissapherne captus Babylonem ducitur; quæ ei officia præstitit Ctesias; morte multatur; quæ de sepulcro ejus miraculosa narrentur, 57 b, 58 a, 28 b, 75.
Clitarchus de epocha reditus Heraclidarum, 123 b.
Codri mortis epocha, 124 b.
Cælesyriam subigit Ninus, 14 a.
Colchorum montes Amaranthi, 106 b.
Columbæ apud Syros sacræ habentur, cur? 16 b, 17 b, 32 b.
Combapheus, eunuchus Amyrtæi regis, Ægyptum prodit Persis, 47 b; ejus patruelis Ixabates, *ibid.*
Cometes, Suresti filius, 170 b, 174 a.
Commentarii regii (ἀναγραφὰς s. διφθέραι βασιλικαί) Assyriorum, 35 a, 42 a.
Canon per Ctesiam cum Artoserxe transigena, 77 a. Persicæ classis navarchus constituitur, 58 b.
Corax, rex Sicyoniorum, 168.
Corinthiorum tempora, 149, 127 b.
Cornelius Nepos de Homeri epocha, 126 a sq.
Cosmartidene Babylonia, ex qua Artoserxes I genuit Ochum et Arsiten, 54 b.
Cosyle, urbs Umbrica, 106 a.
Cotta, Paphlagoniæ satrapa sub rege Sardanapallo, 37 a.
Creon, primus archon annuus; ejus epocha, 142 b. sq.
Κρίονα, *κρίονα*, 45 b, 59 b.
Crocotta, bestia Æthiopica, 155 b.
Cræsus Babylonis contra Cyrum auxilians, 61 a; ejus bellum contra Cyrum, 46 a, b; victoris in eum humanitas, *ibid.* Cf. 158 b.
Crotopus, rex Sicyoniorum, pater Stheneli, 170 b.
Ctesiararchus, pater Ctesiae Cnidii sec. Suidam, 1.
Ctesiae Cnidii familia, ætas, conditio, fata, 1, 2; opera eorumque indoles, fides et auctoritas; narrationis forma, p. 3-10. Alii Ctesiae, 1 not.
Ctesiochus, pater Ctesiae Cnidii, 1.
Cyzares, rex Medorum, 162 b.
Cycli Mexicanorum, 113; cycli annorum sexaginta et sexaginta trium, 113 sqq., 120 a; annorum 441 et 420, p. 114 b, 188 a, 189 a, 190 b et passim. Cycli Sothiacus, 185 b.
Cydræus, frater Zarinæ, 44 a.
Cyme, quando condita, 122 b.
Cynmolgi Indiæ describuntur, 89 b.
Cynocephali Indiæ, 83 b, 84 a, 99 b, 100 a, 105 a.
Cyoniorum (?) fons oleum effundens, 105 b.
Cypri regulus Anaxagoras, 58 b.
Cyrenæ quando condita, 139 a.

Cyrenenses Aprien clade afficiunt, 63 b.
Cyrta, urbs ad Rubrum mare sita, quo ab Artoserxe I relegatur Megabyzus, 53 b, 58 a.
Cyrtæa i. q. *Cyrtæa*.
Cyrus cæptorum socium habet Sæbaren, 60 a; vincit Attagem, cum quo nullis junctus erat vinculis cognationis, 45 b; victum humaniter tractat; filiam ejus Amytia ducit; bella contra Bactrianos, Sacas, (Babylonios 61 a) Cræsum gesta, 46 a; in Cræsum humanitas et munificentia, 46 b. Cf. 158 b. Petesacam Amyti tradit ad supplicium; Astagem splendide sepeliendum curat, *ibid.*; bellum contra Derbices infaustum; mors, 47 a; filii; regni anni triginta, *ibid.* et 63 a, 165.
Cyrus, Ochi et Parysatidis f., 51 b, 55 a; a Tissapherne ap. fratrem accusatur; ad Parysatidem matrem confugit; in satrapiam redit, 56 b. Ejus defectio, bellum contra fratrem; interitus, 57 a, 70-73. *Cyri* nominis significatio, 69 a.

D.

Dactylorum unus, Olympiorum institutor, 122 a.
Dædalorum cyclus, 118 b sq.
Damaspia Artoserxi I Xerxem parit; eodem quo ille die moritur, 54 b.
Danaidarum regnum, 170 b.
Danaus, rex Argivorum, 170 b.
Daphnephoriolum significatio chronologica, 116 b.
Darius, Hystaspis f., unus e septem viris, qui magum interfecere, 49 a; regnum adipiscitur; sepulcrum sibi exstruit; quadraginta Chaldaeos supplicio afficit, 49 a; bellum contra Scythas, contra Græcos; mors; regni tempus, 49 b, 65 b. Ejus medicus Democedes, 2 a.
Dariæus, Xerxis I et Amestris f.; 56 a; ab Artoserxe fratre occiditur, 51 b.
Dariæus (i. q. Darius) appellatur Ochus regno potitus, 55 a.
Darius II Nothus. V. Ochus.
Datis, dux Darii, ad Marathonem clade afficitur, 49 b, 65 b.
Dejoces, rex Medorum, 162 b, 165.
Delphicum templum diripere tentat Mardonius, infausto conatu, 56 b; melius res succedit Matalæ eunuchus, 51 a.
Demaratus, Lacedæmonius, ad Xerxem venit; cum eo contra Græcos proficiscitur; quæ sit Græcorum fortitudo regem docet, 50 b.
Demetrius Poliorcetes ad Gazam clade afficitur, p. 178 b.
Demo, Atthidis auctor, de migratione Æolica, 174 a.
Democritus de epocha Trojana, 131 b.
Democedes, Græcus, medicus Darii Hystaspis, 2 a.
Demosthenis orationum indoles; ejus annulus, 201.
Derbices, quos Ctesias Derbissos dicit, 62 a, a Nino victi, 14 a; contra Cyrum belligerant. Provincia eorum a Cyro assignatur Spitacæ, 47 a.
Derbissi i. q. Derbices.
Derceto a Syris colitur; ejus prope Ascaloneum urbem celebre templum, 16 a; de ea mythologumena quedam, *ibid.*; mater Semiramidis, *ibid.*
Dercylus, rex Assyriorum, 159.
Διαβάτης Ζεύς, 65 a.
Diabes, rex Ægypti, 182 a.
Dicærus, avis Indica, 82 b, 98 b.
Dieuchidas, Megariorum auctor, de epocha Lycargi, 133 a.
Diodori chronologica nonnulla, 146 sq.
Dionysius Halicarnassensis de Cygis epocha, 166.
Discus Iphiti Olympicus, 120 a. Discus lapideus, 214 a.
Δισσὸν ὄρος ad Persepolin, in quo regia Persarum sepulcra, 64 b, 65 a.
Draconis epocha, 143 b sq.

Drangos in Perside domat *Ninus*, 14 a.

Duridis æra Trojana, 122 b.

Dyrbæi, Bactris vicini, populus morum probitate insignis, 61 b.

E.

Ecbatana, urbs Mediæ, ubi arcem exstruxit Semiramis, 24 b. Huc regni sedem transfert Arbaces, 37 b. *Agbatana* scribit Ctesias, 25 a.

Echescus, rex Ægypti, 183 b, 193.

Echyreus, rex Sicyoniorum, 168.

Electrum Indicum, 83 b, 99 b.

Elephanti Indiæ 29 a, 80 a, 81 a, 88 a b.

Endymion, Olympia celebrans, 122 a.

Ἐνιαυτός Græcorum, 116 b.

Ennaeoteris Græcorum, 116 sq.

Ennius de anno Romæ urbis conditæ, 178 a.

Epeus, Olympiorum curator, 122 a.

Ephecheres, rex Assyriorum, 159, 163 a.

Ephesus, 58 b.

Ephorus de epocha reditus Heracleid., 123 b, 126 a.

Ephoton, periodonica, 204 b.

Epigenes de observationibus astronomicis apud Babylonios, 114 b.

Epopæus, rex Sicyoniorum, 168.

Eratus (*Peratus*), rex Sicyoniorum, 168.

Etrusci ad sonum libiarum pugilantes, 204 a.

Eubææ oves felle carentes, 105 b.

Euneus, sacerdos Carnei Sicyonii, 168.

Eupacmes (*Eupalmes*), rex Assyriorum, 159.

Euphrates. Ad hunc fluvium Ninivem urbem exstruxit *Ninus*, 15 a.

Euripidis ætas, 200 b.

Europs, rex Sicyoniorum, 168.

Eurystheus, rex Argivorum, 170 b.

Eusebius de temporibus Assyriorum, 160 b.

Evagoræ, Salaminis reguli, cum *Artoxerxe* controversiæ, 58 b.

Excerpta Barbara de temporibus Assyriorum, 162 a; de regibus Sicyoniorum, 169.

F.

Ferrum nubes, grandines, turbines averruncans ap. Indos, 80 a.

Fictilia pocula repudiant Persæ, 78 b.

Flos Indiæ, quo purpura tingitur, 83 b.

Fontes memorabiles in India, 80 a, 82 a, 86 a 103 b, 104 a, 105 b; in Zacyntho et Naxo 81 b.

Funera ap. Æthiopes, 27.

G.

Galli Indiæ magnitudine conspicui, 80 a, 88 b.

Gaiter (*Ganges*?), Asiæ fluvius, 87 a.

Ganges, fluvius, 87 a.

Gigantes, 156 a, 157 a.

Gige s. *Ginge*, Parysalidis serva et crininis conscia, ab *Artoxerxe* morte multatur, 58 a, 76 a,

Gosormies, rex Thebæorum, 182 b.

Græcorum contra Darium bellum; ad Marathonem victoria, 49 b; duces Cyro militantes a Tissapherne circumventi morte multantur præter unum Mevonem, 58 a,

Græci medici a regibus Persarum accessiti, 2 a. Græcorum cycli chronologici, 115 sqq.

Gryphes Indiæ describuntur, 82 a, 95 b sqq.

Gygis, regis Lydorum, tempora, 165 b. sq.

H.

Halys, Asiæ fluvius, 158 a.

Hecataeus Milesius a cleruchis in Lero insula tamquam

οἰκιστὴς honoratur, 9 b.

Hegias, Ephesius in Xerxis exercitu, 50 b.

Helicus, frater Terituchmis, a Parysatide necatur, 56 b.

Hellani Persarum historia, 3 a, 167 a; H. rerum novarum in chronologia auctor, 124 a. Cf. 128, 130. A Ctesia vituperatur, 57 a.

Heracleum, locus Atticæ e regione Salaminis insulæ situs, 51 a.

Heraclidarum reditus epocha sec. Strabonem, Marmor Parium, Philostratum, 123 a, Timæum, Clitarchum, 123 b, Ephorum, Plutarchum, Thucydidem, 124 a, 126 a, Thrasyllum, Phanium, Sosibium, 128. Cf. 129., Eratosthenem, 195 b.

Hercules, Titan, diis Olympiis in Titanomachia opitulatur, 156 a.

Hercules Olympia instituit, 121 b; ejus tempora sec. Vellej. Paterculum, 127 a, b; cf. 173 b, not. Fabulæ de Hercule chronologicæ, 118 a. Hercules apud Indos, 203 a. Herculis columnæ, 188 b, not.

Herodotus a Ctesia mendacii arguitur, 41 b, 57 a; ejus æra Trojana, 122 b, de Lycurgo, 129 b, de temporibus Assyriorum, Medorum, Lydorum narratio, 164, 165, 41 a, de Herculis et Dionysi epochis, 173 b, not.

Hesiodi ætas sec. Vellej. Pat., 127 b; sec. Eratosthenem, 197 b sq.

Himera quando condita, 139 b.

Hippocratis genealogia, 201 b.

Homeri epocha sec. Sosibium, 121 b, auctorem Vitæ Homeri, 122 b, Philostratum, 123 a, Ephorum, Apollodorum, Cornelium, 126, Velleium Paterculum, 127 b, alios, 196 b sqq.

Horiscus, Artoxerxi classis prætor in bello contra Ægyptios, 52 a.

Horti pensiles Babylonis, 23 b.

Hydaspes, Onnis et Semiramidis filius, Hyapatæ frater, 17 b a.

Hyapates, Onnis et Semiramidis filius, 17 a.

Hydrophanes lapis, 87 b.

Hyparchus (*Hypobarus* Plin.), Indiæ fluvius, 83 a, 99 a.

Hyrcani a Nino subacti, 14 a.

Hystaspes, pater Darii I, 49 a.

Hystaspes, Xerxis I et Amestris filius, 50 a.

I. *

Ianiscus, Sicyoniorum rex, 168.

Idanthyrus. V. Scytharbes.

Idernes, unus e septemviris māgi intersectoribus, 49 a.

Idernes, pater Statiræ, quæ nupsit Artaxerxi II, et Terituchmis, qui regis filiam Amestrin duxit, 56 a.

Ignis perpetuus ad Phaselidem, 81 b, 94 a.

Inachus, rex Argivorum, 170 b.

Inachus (*Ianiscus*), rex Sicyoniorum, 168.

Inachus, pater Ios, 179 a.

Inachus, Libyæ regulus, Ægyptiis auctor est defectionis; Persarum ducem Achæmenidem vincit, deinde a Megabyzo vincitur ipse; obsidetur in Byblos urbe; sibi suisque incolumitatem pactus Megabyzo sese dedit; at non stante Artoxerxe promissis, Amestri traditur ad supplicium, 52.

India, *Indi*. Indiæ magnitudo, 87 b; amenitas, fertilitas, 28 b; non pluit ibi, 79 b; solis æstus, 80 b; turbines, 81 b. — *Fluvii*: Indus, 79 b, 87 a; Hyparchus, electrum secum deferens, 84 a; Gaiter (?) s. Ganges, 87 a; amnis mel fluens, 82 a; lacus, cui oleum innatat, 82 a; fontes memorabiles, 80 a, 82 b, 86 b. — *Montes*, 80 b, 82 a. b, 86 b. — *Metalla*: argentum, 82 a et 29 a; aurum in regione gryphibus infestata, *ibid.*; aurum e fonte haustum, 80 a, ferrum miræ virtutis, *ibid.* — *Lapides*: pantarba gemma, 79 b; sardæ alia-

que sigillares gemmæ, 80 a; montes, ubi sarda effoditur, 82 b. — *Plantæ*: calamus ingens in Indi montibus, 80 b, 90 a; palmæ, 82 a, 97 b; siptachora arbor electrum ferens, 83 b, 99 b; parebum lignum vi magica præditum, 83 b, 99 a; flos, cujus succo purpura tingitur, 83 b; carpius arbor, 103 b, 86 a; oleum carpii arboris, 86 a; (oleum e lacte paratum, 84 b, 101 b); vinum suavissimum (adde caseos præstantissimos) 86 a. — *Animalia*: elephantum, 29 a, 80 a, 88 a, b. asini silvestres, 85 a, 101; marichora, 91 a, b; oves, equi, boves (cf. 202 b.), asini pusilli in Pygmæorum regione, 81 b; oves et capræ asinis majores, 82 a; simiæ, 80 a, 88. a; sues in India non aluntur, 82 a, 97 a, 98 a; canes maximi, 80 a; canes Cynamolgorum fortissimi, 89 b; galli item prægrandes, 80 a, 88 b; gryphes, 82 a; dicerus s. dicærus avicula, 82 b, 98 b; psittaci, 80 a; serpentes, 82 a, 98; scoleces (σκώληκες) in Indo fluvio, 85 b, 102 b; scarabæi, ex quibus contusis pigmentum puniceum conficitur, 83 b, 99 b. — *Indorum populi*: Cynocephali in montibus, quos Hyparchus alluit, 83 b, 99 b, 100 a; Cynamolgi, 89 a; Pygmæi, 81 b, 82 a; Indi staturæ maximæ in superioribus provinciis, 86 b; populus monstrosæ prorsus naturæ, montes incolens, in quibus calamus provenit, 86 b; populus corporis forma Satyros referens, 87 a; populus aurium magnitudine aliisque corporis partibus deformis, 104 b; ubi mulieres semel tantum per vitam pariunt, *ibid.* — Indi natura, non solis æstu nigri sunt; albi nonnulli reperiuntur, 81 b; longævitate gaudent, 82 b; certis quibusdam morbis nunquam affliguntur, *ibid.*; Solem et Lunam colunt in deserto quodam sacro, 81 a; sunt justii, benevoli, mortis contemtores, 81 a, 82 a; regi non licet inebriari, 79 a; regi soli possidere licet oleum e scolece corpore comparatum, 85 b. — Indi sub Stabrobate rege contra Semiramini bellum gerunt feliciter, 28 sqq.; Derbicibus contra Cyrum opitulanti, 47 a.

Indi fluvii latitudo, 79 b, 87 a; scoleces alii, 79 b. Cf. India.

Io, Inachi filia, 179 a.

Ionica migratio, 195 b.

Isia quoniam anni tempore celebrata, 204 b.

Ister fluvius a Dario ponte junctus, 49 b.

Iphiti, Olympiorum institutoris, ætas, 130 sq.

Izabates vel Izabates, Ænuchus Cambysæ. patruelis Combaphei, 47 b, 48 a; magi fraudem aperit; capitis penam init, 48 b.

J.

Judeorum chronologia, 169 not.

Juppiter διαβατήριος apud Persas, 49 b.; Jovis Ammonii oraculum Semiramis adiit, 25 b; Bagistanus in Media mons Jovi sacer, 24 a.

L.

Labysus, potentissimus inter eunuchos Tanyoxarcis, 48 a.

Lacedæmoniorum tempora, 132 b sqq; Lac. ad Thermopylas contra Xerxis exercitum gloriose pugnantes, 50 b; de legatis eorum judicium, 58 b.

Lucus memorabiles in India, 82 a, in Æthiopia 25 b, 26 b; in Babylonia, 23 b.

Lampraes, rex Assyriorum, 159.

Lampides, rex Assyriorum, 159.

Laomedon, rex Sicyoniorum, 168.

Laosthenes, rex Assyriorum, 159.

Leones Astyagis cadaver in deserto custodientes, 47 a.

Leonidas, ad Thermopylas pugnans, 50 b.

Lesbus quando urbibus frequentata sec. auctorem Vitæ Homeri, 122 b.

Leucippus, rex Sicyoniorum, 168.

Libyæ partem subigit Semiramis, 25 b.

Longævitas Indorum, 82 b; hominum in Pandora regione, 105 a.

Luna ab Indis pro dea colitur, 81 a.

Lycia a Nino subacta, 14 a.

Lycio Atheniensis cum Græcorum manu Pisuthnæ contra regem rebelli auxiliatur; mox corrumpi pecunia se patitur, 55 b, 56 a.

Lycurgi epocha sec. Timæum, 125 a; Simonidem, Herodotum, Xenophontem, 130 sq.; sec. Plutarchum, Tactianum, Dieuchidam, Eratosthenem, Apollodorum, Sositium, Eusebium, Vellejum, Abydenum, 133; Callimachum, Cyrillum, Thucydidem, 184 a. Cf. 195 b, 199 a.

Lydia a Nino subacta, 14 a.

Lydorum tempora, 165.

M.

Macedones, Alexandri comites, multorum fabri mendaciorum, 202 b.

Magophonia, festum Persicum, 49 a, 64 a.

Magus. V. Spendadates.

Mamylus, rex Assyriorum, 159.

Mamylus sive Mamylus, rex Assyriorum, 159.

Manchalius, rex Assyriorum, 159.

Mandaucæ, rex Medorum, 162 b.

Manetho de temporibus Ægyptiorum, 189 sqq.

Mantchucorum, Asiæ populi, cyclus annorum sexaginta, 113 b.

Marathon, rex Sicyoniorum, 168.

Marathonius, rex Sicyoniorum, 168.

Mardonius, unus ex septem, qui magum e medio sustulerunt, 49 a; plurimum poterat apud Xerxem, 50 a; dux Persarum contra Platæenses a rege mittitur; a Pausania clade afficitur, vulneratur, contra Delphos proficiens perit, 50 b.

Maris, rex Ægypti, 184 a.

Marsageles, frater Scytharæ, regis Scytharum, 49 b.

Martichora, bestia Indica, 80 b.

Matacas, eunuclus, Xerxis jussu templum Delphicum diripit, 51 a.

Maudaces, rex Medorum, quot annis regnaverit, 42 a.

Maurusius fauces, 104 b.

Medea, mater Medi, 166 b.

Medi sub Pharno rege a Nino subiguntur, 13 a; cur stolam gestent, 18 b; rebellant, 37 a; eorum sub Artæo rege in Cadusios bellum, 42 a; sub Astibare rege Parthi ab iis deficient; contra Sacas bellum; foedus cum iisdem initum, 42 d. — Reges Medorum recensentur ex Ctesia, 42 a. Tempora regni Medici, 162 b sq. V. Assyrii.

Medus, Medæ filius, nomen dedit Medis, 166 b.

Medici Ægyptii et Græci in aula regum Persarum, 2 a.

Megabernes, Spitamæ et Amytis filius, nepos Asygiæ, 46 a.

Megabernes, Spitamæ filius, Barcaniam provinciam obtinet, 47 a.

Megabyzus uxorem ducit Amytin, Xerxis f.; Babylonios rebelles ad obedientiam reducit; a rege muneribus honoratur, 50 a; Xerxi Delphicum templum cremare jubenti non obtemperat, 51 a; Amytin uxorem adulterii insinuat, 51 a; Artapani insidias prodit Artaxerxi; contra conjuratos pugnans vulneratur, 51 b; filii ejus Zopyrus et Artaphius, 53 a. Ejus contra Inarum res gestæ, 25 a et b. Regi iratus defectionem parat, 53 a; cum eodem in gratiam redit; mox in exilium mittitur; ex quo redit post annos quinque; moritur, 54 b.

Melantias, minister Parysatidis, 76 a.

Membrane regis. V. Commentarii.

Memnon exstruxit arcem Susarum, quæ inde dicitur Memnonia; idem viam publicam stravit, 35 a; dux Assyriorum sub Teutamio (*Tithono Græcorum*) rege Trojanis auxiliatur, 34 b. Thessalorum insidiis ad Trojam occubuit, 35 a; cadaver ejus ad patrem deportatur, *ibid.* Memnonem sibi vindicant Æthiopes Africæ, *ibid.*

Menes, primus rex Ægyptiorum, 182 a.

Meno, Thessalus, dux Græcorum, qui Cyri castra sequebantur; ejus cum Clearcho inimicitia, 57 a; una cum Clearcho captus pœna liberatur, 58 a.

Menostanes, cubicularius Secydiani, 54 b, capitis damnatus manum sibi infert, 55 b.

Menostanes, Artarii f., ab Artoxerxe I mittitur contra Megabyzum rebellem; suadet ei ut cum rege paciscatur, 53 a.

Mermerus, rex Parthorum, Strangyæum Medum bello capit, ab Zarina uxore, Sacide, occiditur, 44 a.

Messapus, rex Sicyoniorum, 168.

Messeniacorum bellorum chronologia, 147 sqq.

Metadrida (?) insula, 105 b.

Metalla Indiæ, 29 a.

Metonis pater Olympionica, 204 a.

Meures, rex Thebæorum, 184 b.

Mexicanorum cycli annorum tredecim et annorum quinquaginta duorum, 113, § 3.

Miltiades, dux Græcorum in pœna Marathonia, 49 b.

Mithræ festo Persis inebriari licet, 79 a.

Mithræus, rex Assyriorum, 159.

Mitradates, Udiastæ f., armiger Terituchmis satrapæ, cujus filio Zarin urbem servat, 56 b; satrapa constituitur ab Artoxerxe II, *ibid.*

Mitradates, Cyri interfector, muneribus ab Artoxerxe honoratus, a Parysatide ad supplicium trahitur, 57 b, 74.

Mitrostes, frater Terituchmis, a Parysatide necatur, 56 b.

Mola aurea, præstantissimum muneris apud Persas genus, 50 a.

Mongolorum cycli annorum sexaginta, 113 b.

Monoceros Indiæ, 102 a.

Monoculi, 104 b, 105 a.

Mons biceps (βορὴ δισσοῦν) in Perside, in quo sepulora exstruxit Darius, 49 a.

Morbus sacer, 85 a.

Moses, dux Judæorum, 176 b.

Moscheris, rex Thebæorum, 183 a.

Mosthes, rex Thebæorum, 183 b.

Mula parit, 50 a.

Mulieres semel tantum patientes, 104 b.

Myrrhoda Indiæ, 86 a.

Myrtæus, rex Thebæorum, 183 b.

Mysiam subigit Ninus, 14 a.

N.

Natacas, eunuchus ap. Xerxem I, 50 a.

Naves ex arundine factæ, 30 a, 90 a.

Nazi fons memorabilis, 81 b.

Neptunus, pater Ogygis, 157 a.

Nerus, periodus annorum sexcentorum, 114 a.

Ninus, primus rex Assyriorum (Cf. 156 a), imperii fines usque ad regiones Libyæ conterminas profert, 12 b. Post Sesostri et Tanaum vixit, *ibid.* Fœdere sibi adjunxit Ariæum regem Arabiæ; subicit Babylonios, Armenios, Medos, 13 a; reliquos Asiæ populos præter Bactrianos et Indos in potestatem redigit spatio annorum septemdecim; populorum victorum recensens, 14 a; Bactrianos frustra impugnat; copias in Assyriam reducit, 1 b. Ariæum spoliis muneribusque cumulat domum dimittit, 15 a; Ninum urbem ad Euphratem condit, 15 b;

Bactrianos denuo aggressus debellat, 16 a; 18 b; Semiramidem ducit, ex qua filium procreat Ninyam 18 a; regnum relinquit uxori, quæ tumulum ingentem sepulto exstruit, 19 b.

Ninus II, postremus rex Assyriorum, 156 a.

Ninyas, Nini et Semiramidis f., matrem insidiis appetit, 18 a, 19 b, 32 a; regnum ab ea accipit *ibid.*; rex ignavus et luxuriæ deditus, 34 a. Cf. 156 a.

Ninive s. Ninus urbs ad Euphratem a Nino conditur; ejus descriptio, 15 b; evertitur, 37 b.

Nitētis, Apriæ regis Ægyptiorum filia, pellex Cambysæ, quomodo patris cædem ulta sit, 63 b.

Nilocris, regina Ægyptiorum, 183 b, 193 b, 194 a.

Nonarius numerus in fabulis Apollineis, aliisque Græcorum mythologumenis, 117 b.

Norondapates, unus ex septem viris, qui magum interfecerunt, 49 a.

O.

Ochus, Artaxerxis I ex Cosmartidene f., 54 b; a patre Hyrcaniorum præfectus constituitur; ejus uxor Parysalis, *ibid.* Secydianum regno exiit; ipse eo potitus appellatur Dariæus (vulgo *Darius II Nothus*) 55 a; Arsitem germanum et Artyphium, qui defecerant, supplicio afficit, 55 b; Pisuthnen rebellem ad obediendum redigit, *ibid.*; insidiis petitur ab Artoxare, 58 a; ejus filia Amestris, *ibid.*; Staliram interfici jubet; filii precibus motus sententiam revocat, 56 b; moritur; succedit Arsaces, *ibid.*

Odryas in Asia bello petit Semiramis, 26 a.

Obares, (*Sæbares*, *Justin.*) unus ex Cyri ducibus, Aslyigam in vincula conjicit; in Sardium oppugnatione strategemate utitur, 46 a, 60 a; ejus facinus; quo detecto mortem sibi consciscit, 46 b.

Oenopidæ, cycli annorum 59, p. 120 a.

Ogoa, Jovis cognomen, 157 a.

Ogyges, Titan, 156 a; Ogygis regis Attici epocha, 128 a; 140 b, 157 a. Cf. 176 a.

Oleum e lacu Indico haustum, 82 a; e sesamo et nucibus expressum, *ibid.*; e lacte confectum 84 b, 101 a; oleum scolécis Indici, 85 b, carpii, arboris Indiæ, 86 a; oleum acanthinum, 107 a.

Olympia ab CEnomao, Pelope, Hercule celebrata, 121 b; rei tempora, *ibid.*, 127 a; Olympias prima sec. Timæum, 125 a.

Olympias, mater Alexandri, 202 a.

Onnes, sub Nino rege Syriæ præfectus, Semiramidem ducit, ex eaque procreat Hyapaten et Hydaspen, 17 a, 18 a; contra Bactra profectus uxorem arcessit; regi eam cedere coactus manum sibi infert, 19 a.

Onophas, unus ex septem viris, qui magum interfecerunt, 49 a; pater Amestris, quam Xerxes duxit, 50 a.

Onyx, gemma Indiæ, 80 a.

Ophratæus, rex Assyriorum, 159.

Ophratanes, rex Assyriorum, 159.

Orestes rex Argivorum, 173 b.

Orondes a Satibarzano accusatur, quippe qui cum Parysatide consuevisset; mulctatur morte, 56 b.

Orontes (nunc *Almend*), mons prope Ecbatana, 24 b.

Orthopolis, rex Sicyoniorum, 168.

Osogo, Jupiter apud Cares, 157 a.

Oves asinis majores in India 82 a; oves pusillæ. 81 b; oves felle carentes in Eubœa, 105 b.

Oxendres, Ochi et Parysatidis f., 55 b

Oxyartes, rex Bactorum, urbem a Nino oppugnatam optime defendit, 18 b.

P.

Pactolus, fluvius aurifer, 82 a.

Palmae Indicæ, 82 a, 97 b.
Pammes, rex Thebæorum, 183 b.
Pamphilium subigit Ninus, 14 a.
Pandore, Asiæ regio, 105 a.
Pantarba gemma, 79 b, 37 b.
Panyas, rex Assyriorum, 159.
Paphlagoniæ satrapa Cotta Sardanapalli temporibus, 37 a.
Paradisi a Semiramide in Media conditi, 24 a.
Paropamisadarum regio, 212 b.
Parebum lignum in India, 83 a, 99 a.
Parmises, Amytis frater, cum tribus filiis a Sparethra bello capitur, dein libertati redditur, 46 a.
Parmises ab Ocho contra Pisuthnen rebellem mittitur, 55 b.
Parsonus, Persa, Artæo, regi Medorum, unus ex consiliariis; ad Cadusios fugit, quos ad bellum Medis inferendum concitat; Artæum prælio vincit; rex a Cadusiis creatur; ejus diræ, 42.
Parthi a Nino subiguntur, 14 a; a Medis deficiunt, ad officium reducentur, 42 b; eorum rex Mermerus, 44 a; præfectus Tanyoxarces, 47 a.
Parysatis, uxor Ochi, 54 b; mater Arsacæ sive Artaxerxis II, Cyri, Artostæ et aliorum tredecim, 55 a; cum Oronde consuetudinem habuisse dicitur a Satibarzane, 56 b; suppliciiis sævit in Terituchmis matrem, fratres, sorores, 56 b. Cyri morte summo dolore affecta, sævit in Bagapaten, inque eos, qui Cyrum interfecerant, 57 b, 73 a, 74; Statiram necat veneno, 58 a, 76.
Pasacas, nomen equi, quo Cyrus vehebatur in prælio ad Cunaxa, 70 b.
Pausanias, Lacedæmonius, Mardonium clade afficit, 50 b.
Pausanias, de temporibus bellorum Messeniæcorum, 140 a.
Pelasgus, rex Sicyoniorum, 168.
Pelopidarum regnum, 170 b.
Pelops, Olympia instituit, 121 b. Cf. 172 b, 173 a.
Pemphos, rex Thebæorum, 182 a.
Penthilus, rex Argivorum, 170 b, 174 a.
Peratus, rex Sicyoniorum, 168.
Peritiades vel Pyritiades, rex Assyrii, 159.
Persæ. Cur stolam gestent, 18; cum matribus matrimonium inire apud Persas licet, 60 a. Lex de ingratia, 77 b. Regi per unum anni diem inebriari permittitur, 79 a. Rex aquam ex Choaspi hanstam bibit, 78 a; ejus cœnæ splendidissimæ, *ibid.* Fictilia pocula Persæ repudiant, *ibid.* Ceterum v. Cyrus, Cambyse, Darius etc.
Perseus, Danaes filius, Sardanapallum occidit 166 b. Persei epocha, 173 a.
Persici cameli, 62 a.
Persidem invadit Ninus, 14 a. Persidis satrapa Memnon, 45 a.
Peteathyres, rex Thebæorum, 184 a.
Petesacas, unus ex Cyri eunuchis; ejus scelus et supplicium, 46 b, 61 a.
Petesas, Usiris f., pater Spitamæ, ab Artaxerxe ad Megabyzum mittitur paciscendi causa, 53 b.
Phæstus, rex Sicyoniorum, 168.
Phalides, sacerdotes Junonis Argivæ, 179 a.
Phanias, Lesbios, de æra Trojana, 128; de epocha reditus Heraclidarum, 123 b.
Pharnabazus cum Conone navarchus, 58 b.
Pharnazyas, eunuchus Xerxis II, 54 b; ab Ocho necatur, 55 b.
Pharnus, rex Mediæ, a Nino victus et cum familia in crucem actus, 13 a.
Phaselidem (ad) in Lycia ignis perpetuus, 81 b; 94 a.
Phasidis aqua mira virtute prædita, 94 a.
Phayllus Zacynthius ab rege Artaxerxe ad Græcos post

prælium ad Cunaxa legatus mittitur, 72 b.
Pherecydes Syrius et Atheniensis, 200 a.
Philochorus de Ogygis et Cecropis temporibus, 126 a.
Philolai cyclus annorum quinquaginta novem, 120 a.
Philostrati sententia de anno migrationis Ionicæ et reditus Heraclidarum, 123 a.
Phiope, rex Ægyptiorum, 194 a.
Phenice subigit Ninus, 14 a.
Phœnix avis, 188 b; ejus periculus, 190 b.
Phruoro, rex Thebæorum, 184 a.
Phrygiæ ad Hellespontum subigit Ninus, 14 a.
Phyllobotia, 203 b.
Pindari ætas, 201 b.
Pisagas Persis dicitur leprosus, 53 b, 68 a.
Pisces apud Syros sacri, 16 b; pisces Armeniæ, qui vescentibus afferunt mortem, 104 a.
Pisistrati tyrannis per quot steterit annos, 200 a.
M. Piso, consul Rom. a. 61 a. Chr., 176 a, 177 a.
Pisuthnes, Lydiæ satrapa, 69 b, ab Ocho deficit; in ciuicrem conjicitur; satrapia datur Tissapherni, 55 b.
Plataenses aggreditur Mardonius dux Persarum, 50 b. Dædalorum festum apud Plataenses, 118 b.
Plemæus, rex Sicyoniorum, 168.
Πλοῦτα διαίρετα p. 29 a.
Polybus, rex Sicyoniorum, 168.
Polycritus, Mendæus, medicus apud Artaxerxem II, 77 a.
Polyphides, rex Sicyoniorum, 168.
Ponti accolæ barbaros domat Ninus, 14 a.
Porcus non invenitur in India, 82 a.
Priamus, Assyriorum regum satrapa, a Teutamo auxilium petit, 34 b.
Promethei antrum, 202 b.
Propontidem subigit Ninus, 14 a.
Psylli in India, 95 a.
Psittaci Indiæ, 80 a.
Ptolemæus Lagi quoniam anno Demetrium ad Gazam vicerit, 178 b.
Puniceum pigmentum, 100 a, 83 b.
Pygmæi in India describuntur, 81 b. 82 a, 94, 105 a.
Pyramis in Zarinæ, Sacarum regiæ, honorem exstructa, 43 b. Pyramides Ægyptiorum, 194 a.
Pyritiades. V Peritiades.
Pythagoræ ætas, 199 b sq.
Pythiorum institutio, 121 a, 116 b.

R.

Rauosis, rex Thebæorum, 133 a.
Rhodogune, Xerxis I et Amestris f., 50 a, 51 b.
Rhyndaces avicula, 58 a, 76 b.
Romæ conditæ epocha sec. Timæum, 125 b, sec. alios, 177 a sqq., 199 b.
Rozane Cambyse parit puerum capite carentem, 48 b.
Rozane, Idernis filia, a Terituchme fratre amatur, 56 a; -a Parysatide suplicio afficitur, 56 b.

S.

Sacis ditionem suam tradunt Parthi contra Medos rebelles; Sacarum regina Zarina, 42 b; bellum eorum contra Medos; amicitia: fœdus cum iisdem initum, *ibid.*; Sacarum mulieres bellicosæ, 45 a; bellum sub Amorge et Sparethra contra Cyrum gestum, 46 a. Cf. 60 b.
Sacea, festum Babyloniorum, 33 b.
Sacer mons ad Pontum Euxin. 106 b.
Salaminem fugiunt Athenienses, 51 a; insulam cum Attica aggere jungere voluit Xerxes, *ibid.*
Salaminis in Cypro ins. rex Evagoras, 58 b.
Saophis I et II, reges Thebæorum, 174 b, 183 a, 188 a.

- Sarapis*, tunica Persica, 73 b.
Sarda gemma in India, 80 a.
Sardanapallus, Anacyndaraxis vel Anabaxaxis f., rex a Nino tricesimus; vita ejus muliebris, 35 b, 36 a; ab Arbace bello petitus filios in Paphlagoniam dimittit, ipse cum thesauris et pellicibus se comburit, 36 b; 37 b, Sardanapalli sedem usurpavit Ninus secundus, 156 a; Sardanapalli duo sec. Hellenicum et Callisthenem, 167 a.
Sardes CEBaræ strategemate a Cyro captæ, 46 a, 60 b.
Sarus, periodus annorum 3600 apud Chaldaeos, 114 a.
Satibarzanes Orondem criminatur, ut qui cum Parysatide rem habuisset, 56 b; ei traduntur munera ab Evagora missa, 58 b.
Satiris similes Indi quidam, 87 a.
Σαπάρων quid sit, 67.
Scarabæi Indiae, quibus contusis puniceas vestes tingunt, 83 b.
Sciapodes, 104 b, 106 a.
Σκῶληξ bestia in Indo flumine, 79 b, 85 b, S02 b.
Scytharum rex Tanaus, 12 b.; sub Scythiarba rege contra Darium Hyst. bellum gerunt, 49 b.
Scytarbes s. *Scytarches* s. *Scytarces*, p. 65 a. (Herodoto *Idanthyrus*) rex Scytharum, Darium Hystaspis f. clade afficit, 49 b.
Secyrianus (vulgo *Sogdianus*) Artoxerxis I et Alogunæ f., 54 b. Xerxes II interfecit, 54 b; regno potitur, eoque post 6 menses ejicitur ab Ocho, 54 b — 55 a.
Selinus quando condita, 139 b.
Semeranius, Persa, de fine Sardanapalli, 166 b.
Semiramis, Dercetidis filia; ejus natales primaque fata, 16 a, nominis ratio, 16 b, 17; ab Onne ducta venit Ninivem, ubi filios parit Hyapaten et Hydaspem, 17 a; maritum secuta venit Bactra; consiliis suis efficit, ut urbs capiat; a Nino ducitur, 18 a; post mortem Nini regno potitur; Babylonem condit, 19 b sqq; opera ibi exstructa, 23; cum exercitu in Mediam proficiscitur, ubi paradisos condit ad Bagistanum montem, et Chauonem urbem; ejus libidines, 24 a et 25 a. Per Zarcæum montem viam sternit; Echatanis regiam exstruit; urbis regionem irriguam reddit, 24 b; ceteras Asiæ provincias peragrat, monumentis ornat; in Ægyptum proficiscitur; Libyam et Æthiopiam subigit, oraculum de vitæ fine accipit, 25 b; Odrysas et Tiribazanos adit, 26 a; ejus comites in Ægypto condunt Babylonem et Trojam urbes, 26 b. Expeditio in Indiam, vitæque finis, 28 — 32; Semiramis quot annis vixerit, quot regnaverit, 32 b, 18 a. Semiramidis historia sec. Athenæum, 32 b.
Semiramis altera, sive Atossa, regina Assyriorum, 159, 167 a.
Semphrocrates, rex Thebæorum, 183 b.
Septemviri Persæ, magi interfectores, 49 a.
Seres, Indiae populus corporum proceritate conspicuus, 86 b.
Serpentes Indiae, 82 b, 98; in Argade fluvio, 79 a.
Sesostris, Nino antiquior, 12 b; ejus in devictorum populorum reges superbia, 14 b.
Sethos, rex Ægyptiorum, 194.
Sethos, rex Assyriorum, 159, 163 b.
Sicyon, rex Sicyoniorum, 168.
Sicyoniorum regum tempora, 131 b sq, 167 b sq.
Side (aliis *Sila*, *Silla*), stagnum Indiae, in quo nihil innatat, merguntur omnia, 101 a.
Sigillares genimæ Indiae, 80 a, b.
Sigynus, urbs Ægypti, 100 a.
Sila s. *Silla*. V. *Side*.
Simæ Indiae, 80 a, 88 b.
Simmas Semiramidem puellam educat, 16 b; eam collocat Onnæ Syriæ præfecto, 17 a, 18 a.
Sinesorum cyclus annorum sexaginta, 113 b.
Siphoas, rex Thebæorum, 183 a.
Siptachora arbor, 84 a, 99 b, 836.
Sirius, rex Thebæorum, 184 a.
(Sirius s. *Siristes*, pater Cometæ, 174 a, b.)
Sistosichermes, rex Thebæorum, 184 a.
Sittace, urbs Persica, 79 a.
Smerdis. V. *Tanyoxarces*.
Smyrna quando condita, 122 b.
Sæbares. V. *CEbares*.
Sæcuniosochus, rex Thebæorum, 184 a.
Sogdianus. V. *Secyrianus*.
Sol ab Indis in deserto quodam colitur, 81 a.
Solonis epocha, 144 a sq.
Sosares, rex Assyriorum, 159.
Sosarmus, rex Assyriorum, 159.
Sosarmus, Medorum rex, 42 a, 162 b.
Sosibii Laconis æra Trojana, 128 b; epocha Lycurgi, 133 a; reges Lacedæm., 136 b; annus, quo Carneæ Lacedæmone instituta, 121 a; Homeri epocha, 121 b.
Sossus, cyclus Chaldaeorum annorum sexaginta, 114 a.
Sothiaca periodus Ægyptiorum, 113 a, 163 b. Cf. *Cyclus*.
Sparæthus sive Spartheos, rex Assy., 159.
Sparamizes, unus ex eunuchis Sardanapalli, 36 a.
Sparethra, uxor Amorgæ regis Sacarum, post captum maritum bellum continuans Cyrum prælio vincit, 46 a.
Spartheos. V. *Sparæthus*.
Sphærrus, rex Assyriorum, 159.
Sphendadates magus Tanyoxarce apud Cambysen calumniatur, interficiendum curat, in locum ejus succedit, post mortem Cambysæ regno potitur; fraude patefacta interficitur a septemviris, 48, 49.
Sphragistæ apud Ægyptios, 181 a.
Spitaces, Spitamæ et Amytis f., Astyigæ nepos, 46 a; eum Derhicibus præficit Cyrus 47 a.
Spitames, Petesæ f., 53 b.
Spitamas, maritus Amytis, a Cyro interficitur; ejus filii 46 a Cf. 47 a.
Spithradates, ab Ocho contra Pisuthnem rebellem mittitur, 55 b.
Stabrobates, rex Indiae, regnum suum contra Semiramidem optime defendit, 30 sqq.
Stammenemes I et II, reges Thebæorum, 184 a.
Statira, Ilderis f., nubis Arsaci sive Artoxerxi II; efficit, ut Udiastæ pœna infligatur, Mitradatae vero satrapa creetur. Hinc ortæ cum Parysatide inimicitiae, 56 b. Statiram Dariæus interfici jubet; sed regis animum flectunt preces Arsacis, 56 b; Statira a Parysatide veneno necatur, 58 a, 76.
Sthenelus, Crotopi filius, rex Argivorum, 170 b.
Stechus, rex Thebæorum, 182 a.
Stolam cur Medi et Persæ gestent, 18 b.
Strabo de rebus Heraclidarum epocha, 123 a.
Stryaglius i. q. Stryangæus, 44 b.
Stryalius apud Tzetzem i. q. Stryangæus sive Stryaglius, 45 a.
Stryangæus, Medus Zarinam capit, incolumem dimittit, ab eadem ipse servatur, 44 a. Amore ejus inflammatus quum repulsam tulerit, manum sibi infert. Ejus epistola ad Zarinam data, 45 a.
Succinum Indiae, 83 b.
Sues apud Indos non aluntur, 97 b.
Suresus, pater Cometæ, 170 b, 174 a.
Susianam Ninus invadit, 14 a. Susiani Memnone duce Trojanis auxiliantur, 34 b. Susorum arcem exstruit Memnon, 35 a.
Syennesis, Ciliciæ regulus; ejus partes in bello, quod Ar-

taxerai movit Cyrus, 57 a.
Syracusæ quando conditæ, 136 a.
Syri columbas sacras habent: cur? 16 b; 17 b; piscium
 esu abinent, 16 b.
Syriæ præfectus Onnes, 16 b, Megabyzus, 53 a.

T.

Tanaozares. V. *Tanyoxarces*.
Tanais fluvius, 14 a.
Tanaus, rex Scytharum, Sesostri antiquior, 12 b.
Tanyoxarces (*Tanaozares* Xenophon; *Smerdis*, Herodot., 62, 2.), Cyri filius natu minor; quasnam ei provincias pater assignaverit, 47 a; Sphendadatæ magi machinationibus perit, 48 a.
Tapyros in Asia subigit Ninus, 14 a; homines vino dediti, 107 b.
Telchin, rex Sicyoniorum, 168.
Telxion, rex Sicyoniorum, 168.
Terituchmes, Idernis filius, uxorem ducit Amestrim, Dariæ regis filiam; Roxanæ sororis amore inflammatus uxorem e medio tollere statuit, sed ipse interficitur ab Udiaste, 56 a. Ejus matrem, fratres et sorores neci dat Parysatis, 56 b.
Teutæus, rex Assyriorum, 159.
Teutamus (*Tithonus Græcorum*?), rex Assyriorum, belli Trojani tempore, 34 b, 159.
Teuthras, mons Mysiæ, 106 b.
 Θαλασσοκρατησάντων ἀναγραφή, 179.
Thalpilli, nomen cycli Mexicani, 113 a.
Thebæorum in Ægypto reges, 182 sqq.
Thebanæ chronologiæ initium, 148.
Thebani Xerxem in Plateenses concitant, 50 b.
Themistocles, dux in pugna Salam., 51 a.
Theoclytus, Sicyone sacerdos Apollinis Carnei, 168.
Theonimus, sacerdos Apollonis Carnei Sicyone, 168.
Theophilus, archon, 176 a.
Theopompi, regis Laced., epocha, 136 sq.
Thermopylæ pugna celebres, 50 b.
Thessalorum insidiis Memnon ad Trojam occumbit, 35 a.
Thinæus, rex Assyriorum, 159.
Thinillus, rex Thebæorum, 183 b.
Thorax Thessalus in Xerxis exercitu, 50 b.
Thrasyllus de æra Trojana et reditu Heraclidarum, 128 a.
Thucydides de epocha reditus Heraclidarum, 124 a; de epocha Lycurgi, 134 a.
Thurimachus, rex Sicyoniorum, 168.
Tibethus, eunuchus Sphendadatæ magi, cujus fraudem aperit Amyti, 48 b.
Timæus de æra Trojana, 125 a; de reditu Heraclidarum, 123 b; de epocha Lycurgi et Olympiadis primæ, 125 a; de Roma et Carthagine conditis, 125 b, 156 b.
Timaphernes, militum dux in Xerxis exercitu, per Thermopylarum angustias copias ducit, 50 b.
Tiriziphanos, Tirizæ urbis in Paphlagonia incolas, Semiramis adit, 26 a.
Tisamenus, rex Argivorum, 170 b, 173 b.
Tissaphernes Pisutinen rebellem domat, et satrapiam ejus ab Ocho (Dario) accipit, 55 b et 56 a; Cyrum ap. Artaxerxem criminatur, 56 b; Græcorum duces, qui Cyri castra secuti erant, dolo capit, 57 a, 75 a.
Tissaphernes, Cyri jun. amicus, ab Artaxerxe in prælio ad Cunaxa occiditur, 70. b.
Titanes, inter eosque Belus, Ogyges, Hercules, Bacchus, 156 a.
Titanomachia, Beli temporibus, 156 a.

Tithonus, Assyrius, pater Memnonis, 34 b; Persidis satrapa, 35 a.
Tægar, rex Thebæorum, 512 a, 188 b.
Trachinienses, Calliades et Timaphernes Xerxi militantes, 50 b.
Trieteris Bacchica, 116 a, b.
Troadem occupat Ninus, 14 a.
Troja urbs in Ægypto condita a Semiramidis comitibus quibusdam, 26 b.
Trojanis Teutamus auxilia mittit sub Memnone duce, 34 b; Trojani belli epochæ sec. auctorem Vitæ Herodoti, Areten, Herodotum, Duridem, Timæum, 122 b, Artemonem, Democritum, 133 a; sec. Clementis Alex. auctorem, 123 b; sec. Eratosthenem, Apollodorum, 124 b, 195; sec. Vellejum Paterculium, 127 a; sec. Thrasyllum, Phaniam, Sosibium, 128. Cf. tab. p. 129.

U.

Udiastes Terituchmen satrapam regis jussu interficit, 56 a; pater Mitradatæ, 56 b; ei lingua exsecatur, *ibid.*
Umbriæ urbs Casyte, 106 a.
Uosimares, rex Thebæorum, 183 b.
Ustris, dux Persarum, quem Artaxerxes misit contra Megabyzum rebellem, 53 a; pater Petesæ, 53 b.
Varro de epochis mythicis, 195; de Roma condita, 177 b.
M. Valerius Messala, consul, 176 a, 177 a.
Velleji Paterculii chronologica quædam, 127 a sq., 133 a; 160 a.

V.

Venus Derceto Syriam in piscem mutat, 16 a.
Vinum Indicum suavissimum, 86 a.
Vitrum (βάλαν); ejus usus ap. Æthiopes, 27.

X.

Xenophanis tempora, 125 b.
Xerxes rex Assyriorum, 159.
Xerxes I, Darii filius, regnum Persarum suscipit; ejus ex Amestri liberi; ejus gener Megabyzus; Belitanæ sepulcrum Babylone visit; bellum contra Babylonios, contra Græcos; clades, fuga, 50, 51 a; vitæ finis, 51 b.
Xerxes II, Artaxerxis I et Damaspæ filius, 54 b; per paucos dies rex Persarum; a Secyndiano interficitur, *ibid.*
Xiumolpilli, nomen cycli Mexicani, 113 a.
 Ζόλινα εἰδωλα in Sardium obsidione, 60 b.

Z.

Zacynthi fons memorabilis, 81 b.
Zames sive Ninyas, rex Assyriorum, 156 a.
Zarceus, mons prope Ecbatana, per quem viam patefacit Semiramis, 24 b.
Zarinæa, i. q. Zarina, 44 a.
Zarina, Sacarum regina, mulier pulcerrima fortissimaque, 42 b; ejus res gestæ, 43 a; sepulcrum, 43 b; soror Cydræi, uxor Mermeri; servatur et amatur a Strangæo; Strangæum servat necem inferens marito, 44 a.
Zaris, urbs Asiæ, a Udiaste servatur filio Terituchmis, 56 b.
Zeno Cretensis, saltator ap. Artaxerxem II, 77 a, b.
Zeuxippus, postremus rex Sicyoniorum, 167 b.
Zopyrus, dux Xerxis I, a Babyloniis interfectus, 51 a. Ei mula parit, *ibid.*
Zopyrus, Megabysi f. ex Amyti, 53 a; ab Artaxerxe deficit; Athenas se confert; Caunum aggressus interficitur, 54 a.
Zoroaster, Bactrorum rex, magus; ejus contra Ninum bellum, 19 a, 39 a.

W 3 - 1 - 60

